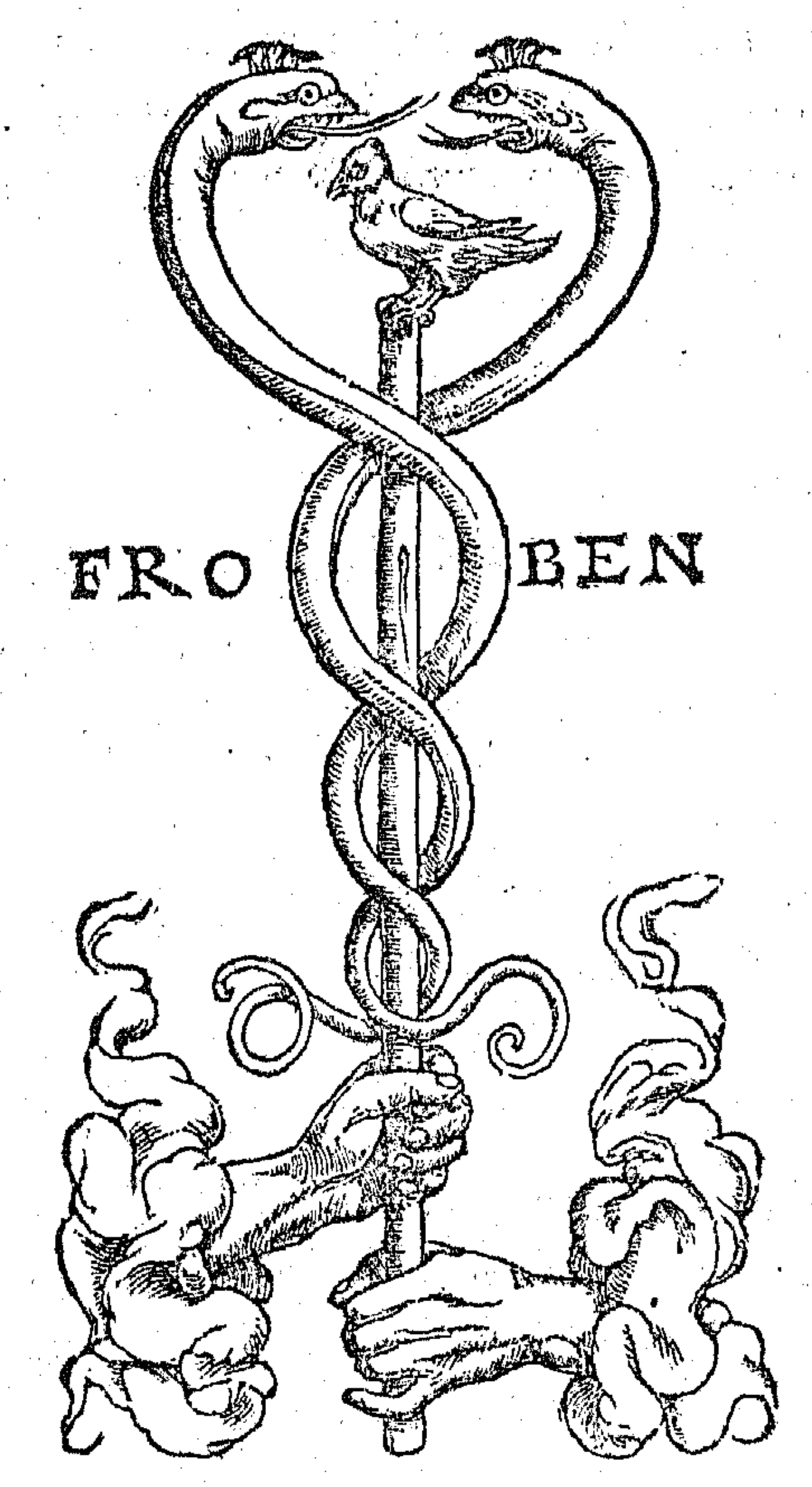

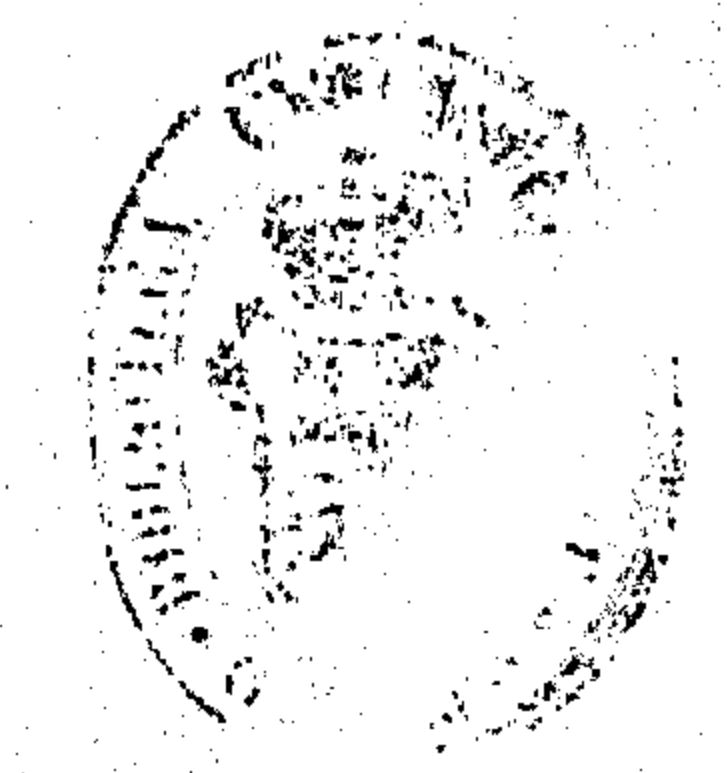
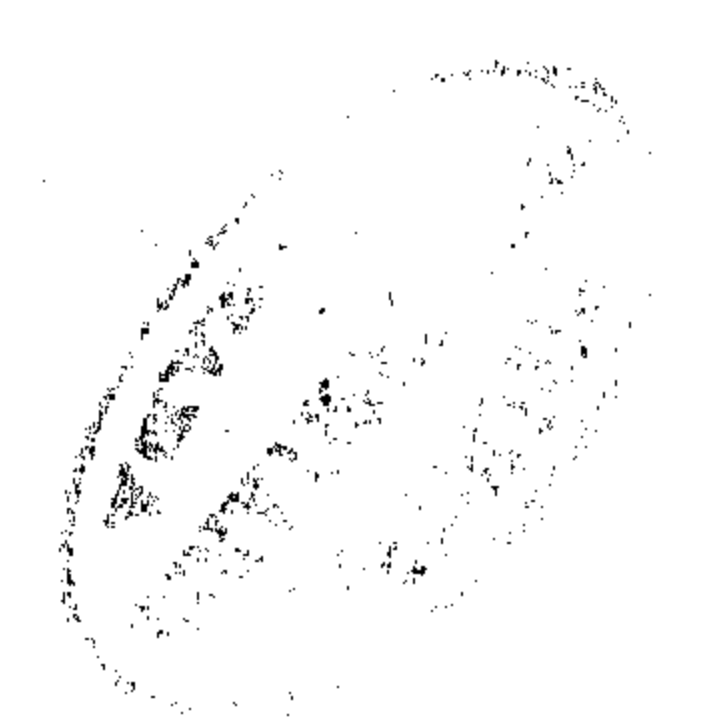
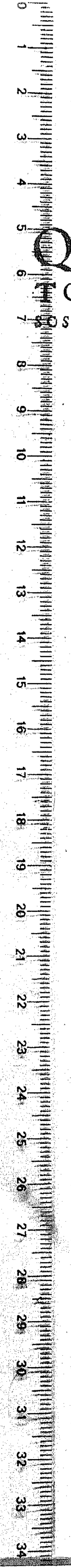
B-12.406

QVINTVS ET VLTIMVS
TOMVS OPERVM DomiNI IOANNIS CHRystoSTOMI ARCHIEPiscopICI CONSTANTINOPOLITANI, VARIOrum
rum argumentorum, in quo Exegemata quaedam, item Didactica
ac Parænetica, Apologeticaque complectuntur, quorum serie
riem ex pagina sequenti cognosces.

B A S I L E A E
M. D. XLVII.

2 400 400 MADE IN SWITZERLAND

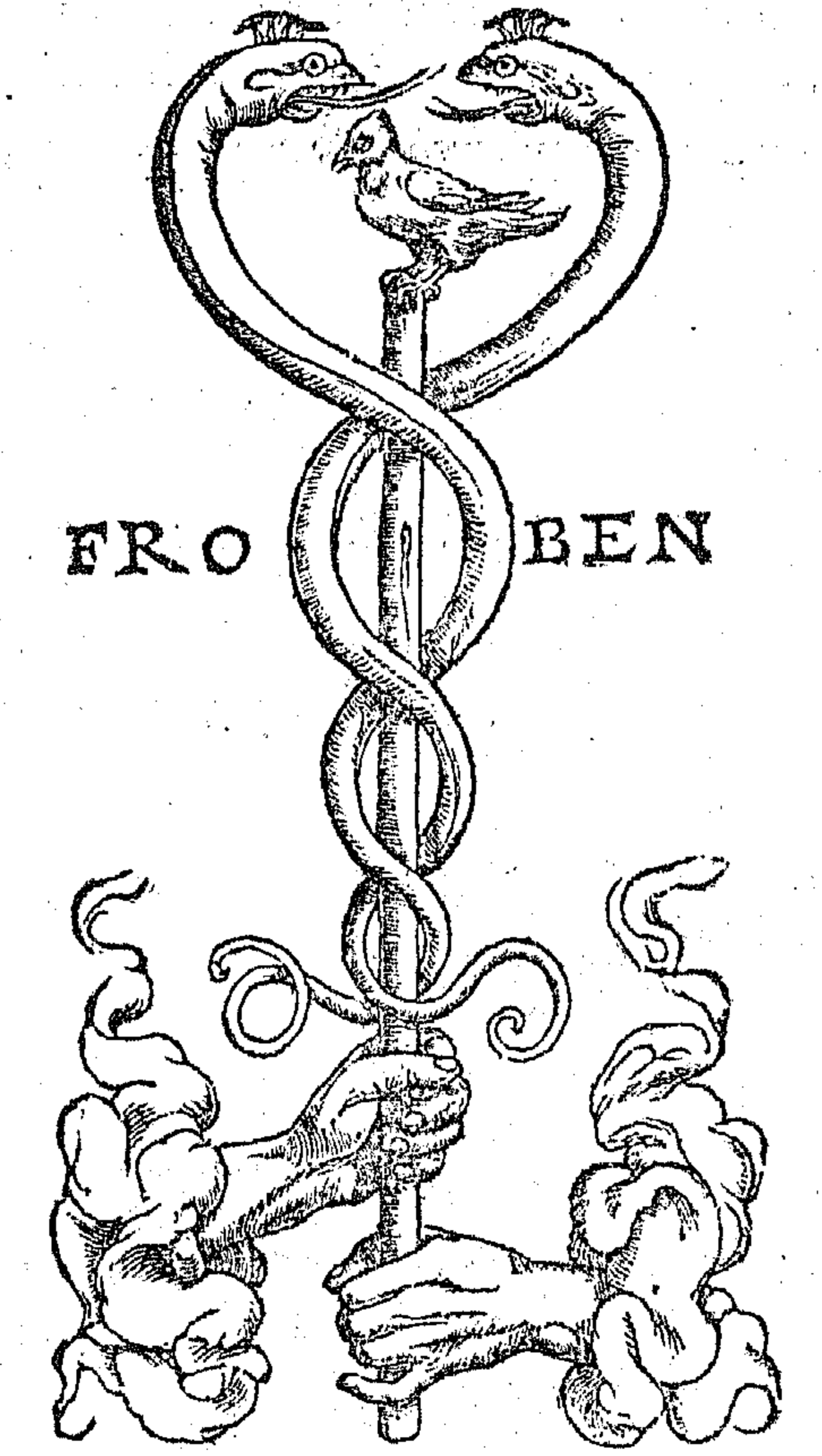
B-12.406

QVINTVS ET VLTIMVS

TOMVS OPERVM DV IOANNIS CHRY

SOSTOMI ARCHIEPISCOPI CONSTANTINOPOLITANI, VARIO-

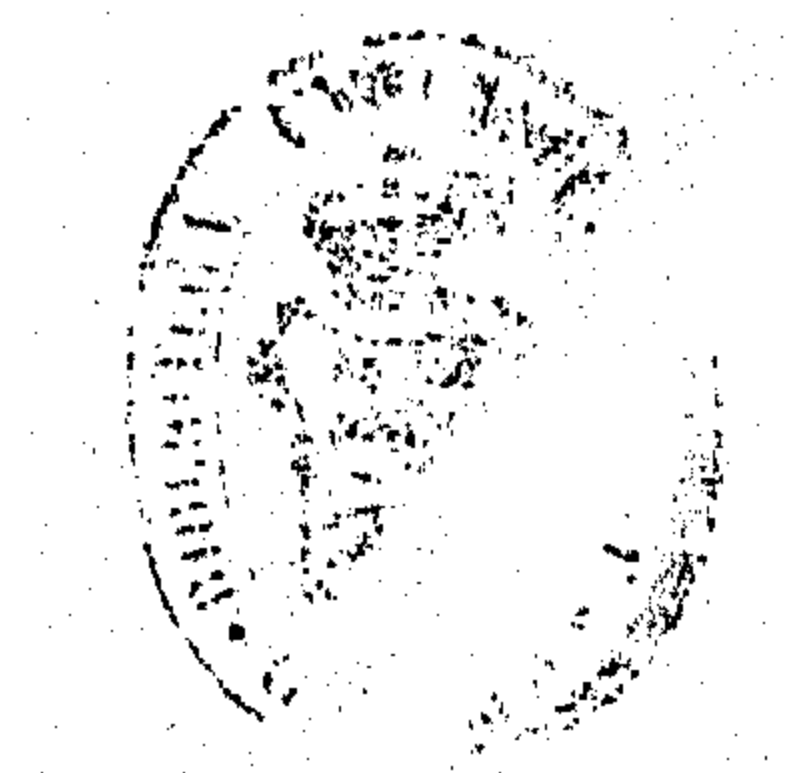
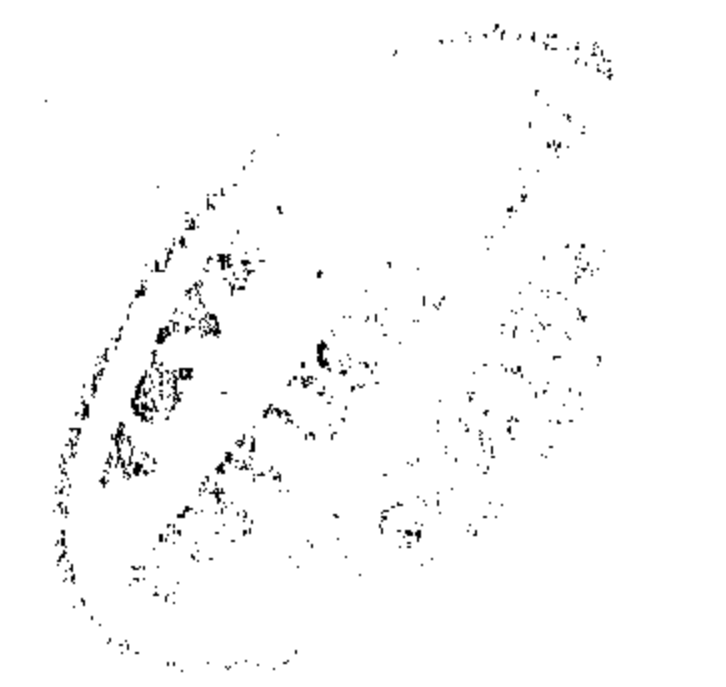
rum argumentorum, in quo Exegemata quaedam, item Didactica
ac Parænetica, Apologeticaq; complectuntur, quorum se-
riem ex pagina sequenti cognosces.

FROBEN

B A S I L E A E

M. D. XLVII.

AD LECTOREM.

IN HOC quoque ultimo tomo tantum præstitimus, quantum nos adiuuerunt Græca exemplaria. ex LXXX Homilijs quæ primum locum tenent, XXI tantum contulimus, in reliquis destituti à græco uolumine: certe de his solis indubitato argumento colligitur, Antiochiæ habitas, de reliqua farragine non item. Libros De compunctione eleganter ante multa secula uersos, sed à librarijs deprauatos, restituumus ad exemplar latinum manuscriptum uetustissimum. De prouidentia siue fato sermonibus quinque, sextum qui prius desiderabatur, addidit è Græco Ioannes Chæcus uir in utraq; lingua doctissimus. Idem uertit sermonem Calendis habitum de superstitiosa obseruatione eius diei, non ante usum latinis hominibus. Sermonem inscriptum in Eutropium, qui tamen magis pro Eutropio uideri potest, maluumus legi inter apologias, quam inter epistolas ubi ante fuerat loco alienissimo: & ipsas apologias, ita ut Parisienses, in hunc quintum transtulimus: ne quis tomus exturgeret immodice. Vale.

5		QVINTI TOMI CATALOGVS	6
AD POPVLVM ANTIOCHENVM, HO	45	De inuidia & liuore.	319
milia LXXX. quarum argumenta sequuntur.	46	Quod semper oporteat peccatum habere in memoria.	324
1 Vino modico utendum.	columna 9.	47 Quod supplicio peius est dei regno priuari, & de iudicio.	329
2 De Theodosij magni imperatoris pij imaginum subuersione, & in dictum apostoli, Diuitibus huius seculi præcipe &c.	columna 25	48 De tremenda iudicij die, & de dilectione dei.	334
3 De legatione Flauiani episcopi p ciuitate et de de	(tractione 37	49 De iudicio & auaritia, quæ non ex magnitudine, sed ex uoluntate iudicatur, & de his qui gehennalem poenam non credunt.	339
4 De patientia & toleratia, & de abstinentia à iuramentis.	49	50 De his qui gehennales poenas credere nolunt, & de iudicio.	344
5 Quod mors non timenda, sed peccatum, & de iuramentis omni studio fugiendis.	57	51 De concordia & charitate, & de benefaciendo calumniantibus.	350
6 Quod utilis est principum timor, & de iuramentorum custodia.	69	52 In mansuetudine Christus imitandus, de malorum obliuione, & quod in uirtute positum lædere nihil potest.	354
7 Quod tristitia ad peccati destructionem utilis, de creatione, & de fugiendo iuramento.	79	53 De charitate secundum deum, & inuidio.	358
8 Ad uirtutem exhortatio, & de fugiendis iuramentis.	(84	54 Contra eos qui ebrietati & delicijs uacant.	365
9 De superstitione, & de non iurando, & de auscultatione uerbi post cibum.	89	55 Contra luxuriantes & deditos delicijs & de præsentis seculi consummatione.	371
10 Contra gentiles enarratio, & de euitando iuramento.	(96	56 De monachorum uita.	376
11 Gratiarum actio ad deum.	104	57 De eadem, & de iudicio.	380
12 De creatione hominis.	112	58 De uita monachorum, & scripturarum lectione.	386
13 De mutatione tristitiae, & de hominis creatione.	120	59 De beneficio quod indigentibus exhibetur, & de uita monachorum.	390
14 De populo liberato ab omni angustia, & de iuramentorum abstinentia.	127	60 De sumentibus in digne diuina sacramenta.	395
15 De calamitate ciuitatis Antiochiæ.	136	61 De sacrorum mysteriorum participatione, & quod communicare nolens nec orationi dignus est interesse.	400
16 De seditione eiusdem ciuitatis.	144	62 Vtiles esse tentationes, & de tribulationum sustentatione.	406
17 Ad magistratus à Theodosio imperatore missos, pro inquirendis statuarum euerforibus.	153	63 Ob amorem Christi omnem oportere tribulationem sustinere.	412
18 De ieiunio, & in illud apostoli, Gaudete in domino	(semper. 161	64 Maximum in tribulationibus lucrum gratiarum actio.	416
19 Ad homines agros colentes.	169	65 Deo gratias agere debemus, & quod nihil graue præceperit.	420
20 De regis cum ciuitate reconciliatione.	177	66 Regnum caeleste absque tribulationibus & laboribus acquiri non posse.	424
21 Catechesis ad illuminandos, de mulieribus seferis & auro ornantibus, & uaticinia, & incantationes sectantibus.	187	67 Hic affligi, peccatorum exhibet remissionem.	429
22 De poenitentia, continentia, & uirginitate.	196	68 Infestantem magnanimitate ferre propter deum, maius est, quam benefacere.	434
23 Quod Christianum oportet uitam rectam habere.	214	69 Peccatores lugendi uiuentes & mortui.	438
24 De optima conuersatione.	220	70 Pro defunctis non lugendum, sed orandum potius.	443
25 De uita recta.	225	71 Nihil prodesse ieiunium, si reliqua desint merita, & de oratione.	446
26 Quod ex minimis incipienda uirtus.	230	72 Dei beneficia cogitare maximum sacrificium, & de ieiunio.	451
27 De iuramentorum abstinentia.	135	73 De sancte quadragesimæ ieiunio, & quod torpētibus nobis nulla excusatio.	454
28 De fugiendis iuramentis.	140	74 Vtile esse paupertatem.	Tomo 1
29 Contra irascentes.	144	75 In id euangelij secundum Mattheum, cum uidisset Iesus turbas.	Tomo 2
30 De ira.	148	76 In euangelicum illud, domine quoties peccabit in me frater meus.	Tomo 2
31 De ira, & ioganimitate & mansuetudine.	254	77 Quod ad finem usque stantem concidere non oportet, neque lapsum desperare.	459
32 De eleemosyna & misericordia.	257	78 Melius esse iniuriam pati, quam inferre.	463
33 Quod ars est eleemosyna, et omnium artium questuoderiu studium habere, & de eleemosyna.	259	79 De oratione.	467
34 Quod oportet multum circa dei desiderium studium habere, & de eleemosyna.	265	80 De poenitentia.	474
35 37 De eleemosyna & misericordia.	271 & 281		
36 Quod magnum est bonum dimittere peccata in nos peccantibus, & de eleemosyna.	275		
38 De humilitate & quiete.	285		
39 De humilitate, & quod presentia, quasi non sint condeseipso lapsum desperare.	290		
40 De poenitentia & quod non oporteat de seipso lapsum desperare.	295		
41 De poenitentia, & quod magnum bonum est propria peccata agnoscere.	301		
42 Quomodo propriae animae curam oporteat habere, de oratione, & poenitentia.	305		
43 Da uana gloria & ambitione.	312		
44 De liuore & inuidia.	315		

Chryf.

tom. 5

2 2

DIDACTICA ET PARAE-
netica.

De sacerdotio Lib. VI. 484
De compunctione cordis Lib. II. 565
De prouidentia dei ad Stagirium monachum Lib. III. 597
De prouidentia uel fato, Sermones V I. 667
De orando deum, Lib. II. 691
De laude dei sermo. 702
De amore dei, & tolerantia in aduersis, Ser. 708
De gratijs deo reddendis, non solum uerbis, sed etiam operibus, Sermo. 711
De oratione dominica, Homilia. 715
In symbolum Apostolorum expositio, Homilia. II. 718
Ad neophytos, Homilia. 732
Ad baptizandos, Homilia. 728
De militia spirituali, Homilia. 736
De militia Christiana, Homilia. 739
De eruditione disciplinae, Homilia. 743
De turture & Ecclesia, Homilia. 746
Quod nemo laeditur, nisi a semetipso, declamatio. 750
De uirtutibus & uitijs, oratio. 769
De charitate, quae cuncta dirigit & perficit, Sermo. 781
De mansuetudine, Sermo. 783
Diligamus oēs, etiam persequentes, Sermo. 787
Vt benedicamus maledicentibus, Christi & sanctorum exemplo, Sermo. 790
Ne scandalum cuiquam fratrum ponamus, Sermo. 791
De malis a nobis evertendis, Sermo. 795
De nequitia depulsa, & uirtute inducta, Sermo. 798
De excludenda uitiorum memoria. 803
Carnis concupiscentias ne sectemur, Sermo. 805
Virtutibus progenitorum ne confidamus, neque uitij eorum trepidemus, Sermo. 810
Contra desperationem & superbiam, Sermo. 812
De tarditate bene operandi, ne desperemus, Sermo. 814
De nulla regni spe uel honoris, sed amore & charitate ingenti, Sermo. 817
De inanis gloriae cupiditate, Sermo. 819
Contra luxum & crapulam, Sermo. 824
De leuium peccatorum periculis, Sermo. 828
De uanitate & breuitate praesentis uitae Ser. 834
De poenitentia, Homilia X. 837
De poenitentia, Sermo. 900
De poenitentia & confessione, Sermo. 904
De confessione peccati, Sermo. 908
De ieiunio, Sermones duo. 909
De eleemosyna & hospitalitate, Sermo. 919
De misericordia, Sermo. 922

De misericordia, & duabus mulieribus uiduis, Homilia. 927
De dispensatione rerum tuarum per teipsum facienda, & uita monachorum, Sermo. 929
Ne scrutemur pauperes curiosae, Sermo. 935
Oratio calendis habita contra eos qui nouilunia obseruant, & in dictum apostoli: omnia in gloriam dei facite. 937
Quum presbyter esset designatus Ioannes Chrysofost. de se, ac de episcopo, de quo populi multitudine, Sermo. 947
De expulsiōe sancti Ioannis Chrysofostomi, Homilia. 953
Post reditum prioris exilij, Homilia. 955
De regressu sancti Ioannis de Asia Constantino polim, Homilia. 957
Quum Sartoninus & Aurelianus acti essent in exilium, & Gainas egressus esset a ciuitate, & de auaritia, Homilia. 961
De recipiendo Seueriano. 965
Seueriani episcopi de pace, Sermo. 967

EPISTOLAE SEPTEM

Innocentio episcopo Romano. 969
Ad eundem Innocentium. 973
Cyriaco episcopo exuli. 974
Ad episcopos & presbyteros ob pietatem carcere inclusos. 977
Ad Theodorum lapsum paranesis prior, uel, de reparatione lapsi. 979
Ad Theodorum monachum. 1009
Ad Olympiam foeminam illustrem. 1018

APOLOGETICA.

Contra Gentiles Babylae episcopi & martyris uiram continens, Lib. I. 1033
Aduersus Iudaeos, Orationes V. 1077
De incomprehensibili dei natura, contra Anomaeos, Homilia V. 1149
De anathemate, Sermo. 1196
Aduersus Gentiles demonstratio, quod Christus sit deus. 1201
Contra Anomaeos, Sermo. 1224
Aduersus Haereticos, Sermo. 1230
Contra Iudaeos, Gentiles & Haereticos, Sermo. 1234
De comparatione regis & monachi, Lib. I. 1241
Aduersus Vituperatores uitae monasticae, Lib. III. 1247
In Eutropium, Sermo. 1325
Quod regulares foeminae uiris cohabitent, Sermo. 1330
Contra concubinariorum & eos qui fouent sorores adoptiuas. 1347
Missa D. Ioannis Chrysofostomi. 1365

CATALOGI FINIS.

AD IOANNIS CHRYSOSTOMI ARCHIEPISCOPI CONSTANTINOPOLITANI HOMILIAE LXXX. AD POPULVM ANTIOCHENVM

potissimum habitae, Bernardo Brixiano interprete, quarum bona pars nunc ad Graeca est collata & emendata per Sigismundum Gelenium.

HOMILIA PRIMA ANTIOCHIAE HABITA, CVM ADHVC PRESBYTER esset, in illud Apostoli: Vino modico utere propter stomachum, & frequentes infirmitates tuas.

1. Tim. 5. d

VDISTIS apostolicam uocem? tubam coelestem? lyram spiritua-
lem? Etenim tanquam tuba terribile canens & bellicum, hostes quidem cōsternat, lapsos autem suorū sensus excitat, et multa implēs fiducia mentem adhibentes, diabolo in expugnabiles reddit. Et tanquam lyra rursus multa cum iucunditate delectans, absurdarum morbos cogitationū sopit, & multā cum uoluptate nobis affert utilitatē. Audistis igitur hodie de multis & necessarijs rebus Timotheo disserentē: Etenim de electionibus ad ipsum scripsit, dicens: Manus cito nemini imposueris, neque communicaueris peccatis alienis. Et intolerabile talis prauaricationis periculum apposuit, demonstrans quod malorum ab alijs perpetratorū supplicium alij cum illis ipsis sustinebunt: quia propter potestatem electionis, poena traduntur. Mox rursus inquit: Vino modico utere propter stomachum, & frequentes tuas infirmitates. Et de seruatorū subiectione, & de auarorum infantia, & de diuitiū arrogantia, & de multis alijs nobis hodie disseruit. Postquam igitur omnia percurrere non possumus, quid uultis ē cōmemoratis proponētes charitati uestrae dicamus: Velut enim in prato multos & uarios uideo lectionis flores, & amplum rosarium: multas uero uiolas, nec pauciora lilia, sed & uariū ubiq; & copiosum spiritus fructum disseminatū, et multam odoris suauitatē. Immo uero non tantūmodo pratum, uerum et paradysus est diuinarū lectionū scripturarum: non enim fragrantia solum nudam habent eius flores, sed & fructū, qui animam nutrire possit. Quid igitur de dictis in mediū uultis agamus hodie? Uultis quod omnium utilissimum esse uidetur, & a quibusq; intelligi facillimū, hoc in praesenti tractemus: Mihi nempe placet, sed & uobis, hoc bene noui, pariter placebit. Quid uero tandem est alijs facilius? Quid autē aliud, quod & cui libet facile & dictū cōpendiosum esse uideatur? Quale quidem istud, Modico uino utere, inquit, propter stomachum, & crebras agritudines tuas. Eia igitur omnem orationē in hanc impēdamus dictionē. Hoc autē facimus non ambitionis gratia, neque in dicēdo facultatis ostentationē ex-

hibere studentes: non enim quae dicunt nostra sunt, sed quae spiritus gratia indulserit: sed ut auditores & seigniores excitemus, & quantus sit scripturarum thesaurus, & quod neque liberū, neque tutū eas praetercurrere, persuadeamus. Si enim tenuis haec, & cōpendiosa dictio, & quae nihil necessarium multis habere uideat, multarū causas diuitiarū, & disciplinae profundissimae occasiones nobis praebere uisa fuerit: multo magis illa quae & ex se domesticam ostentant copiam, in infinitis thesauris animaduertentes implebunt. Igitur nec illas quidem, quae tenues esse putantur, scripturarum sententias praetermittamus. Nam & ipsae de spiritus gratia sunt. Spiritus autē gratia nunquam parua est & uilis, sed magna & mirabilis, & dantis munificentia digna. Ne igitur ociose audiamus, quoniam & metalorum terrā excoquētes, postquam in caminū ipsam iniecerint: non tantū aurū massas tollunt, sed & paruas bracteolas multa cū sedulitate colligunt. Quoniam igitur & nos aurū Apostolicis hautum metallis excoquimus, nō in fornacē iacientes, sed in animae nostrae cogitationes immittentes: nō flammam accendentes, sed ignem spiritus excitantes, & paruas micās cū diligentia colligamus. Si etenim breue uerbum, sed multa uirtus. Quoniam & gemmae non in corporis mole, sed naturae pulchritudine pretium habent: sic & scripturarum lectio. Externa uero doctrina multas iactans uugas, & multa detinens auditores loquacitate, uacuis remittit manib. nullum neque magnū, neque paruum lucratos emolumentū. Spiritus uero gratia nō huiusmodi, sed in contrarium tota, per modica uerba omnibus aduertentibus disciplinam affert. Et multis sepe uerbum unum sufficit hinc excerptisse, ut totius uitae inuitū habeant. Postquam igitur tanta adest copia, nos ipsos excitemus, & uigili mente quae dicuntur, suscipiamus: ad magnā enim profunditatem sermonem dimittere paro. Multis enim etiam superflua, & superabundans esse haec admonitio quodammodo uidetur, & talia dicunt uerba: Non per seipsum poterat Timotheus conijcere, qua re uti oporteret, uerum a praepatore discere expectat: quid uero praepator? non tantū imperauit, sed & literis inseruit, tanquam aerea columna, data ad ipsum epistolae agglutinans: nec erubuit huiusmodi palam scripturam mandare ad discipulū de publicis negocijs scribens: Vt igitur discas, quod non tantū non est inanis admonitio, sed necessaria & utilissima fuit: & nō Pauli est hoc, sed spiritus

Chryf.

tus gratiae non tantum dictum, sed & literis insertum esse, & omnibus posteris per hanc epistolam traditum esse: ad ipsam mox probationem uenimus. Ad haec autem & aliud non minus quam hoc, dubitant quidam intra se quarentes, quia de causa permittit deus uirum tantam habentem potestatem, ut eius ossa & reliquiae daemones expellerent, in tantam aegritudinem incidere? Non enim leuiter aegrotabat, sed continue, sed alternis & iugibus infirmitatibus, nec minimum quidem ipsum respirare indulgentibus. Unde hoc manifestum est ex ipsis Pauli uerbis. Non enim dixit propter aegritudinem, sed propter multas aegritudines. Neque simpliciter propter infirmitates: sed ipsarum continuationem significans, dicebat: frequentes tuas infirmitates. Audiant qui modico traditi languori aegre ferunt & indignantur. Non solum autem hoc est quod quaeritur, quod cum esset sanctus aegrotabat, & sic continue aegrotabat, sed etiam quod publica negotia ipsi erant credita. Si enim unus esset illorum, qui in montium uertices secesserunt, & in solitudine cellulas coeperunt, & ociosam huiusmodi uitam elegerunt non esset tam dubium quod quaeritur. In medium uero protractum, & tot ecclesiarum curas habentem creditas, & urbes totas, & gentes, & totum terrarum orbem tanta cum sedulitate & studio administrantem infirmitatis necessitati traditum esse, hoc est quod maxime non animaduertentem omnino in stupore agere potest. Et si enim, inquit, non propter se, saltem propter alios ipsum ualere oportebat. Imperator erat optimus: bellum ab eo gerebatur, non contra infideles tantum, sed & contra daemones, & contra ipsum diabolum. Multa cum uehementia hostes omnes imminuebant, dissipantes exercitum, & in captiuitatem trahentes. Hic uero infinitos ad ueritatem ducere poterat, & aegrotabat. Et si enim, inquit, nullum praeterea damnatum ex hac imbecillitate rebus inferretur, ea ipsa fideles pigriores & torpidiores reddere poterat. Nam si milites ducem suum lecto detentum cernentes, segniores fiunt, & ad pugnam tardiores: multo magis par erat, & fidelem praepotorem post tot signa operum intuentes continue aegrotantem & corporis morbo laborantem, humanum quiddam esse perpassos. Nec uero haec tantum, sed & aliud quiddam dubitantes quaerunt, qua de causa rursum neque seipso, neque ipsius praepotorem, ita confectum curauit: sed mortuos quidem suscitabant, & daemones expellebant, & mortem facile uincebant, corpus uero aegrotum non instaurabant. Et qui in alienis corporibus etiam mortuis tantam exhibere uirtutem, stomachum lapsum non releuabant: & quod maius est, non ueretur, nec erubescit Paulus post tot, & talia signa, quae uel nudo praestitit uerbo, Timotheo scribere, ut ab aquae potu cofugiat ad uini medelam. Non quod uinum bibere turpe sit: Absit (haec sunt enim haereticorum praepcepta) sed quod dedecus esse non putaret, non posse absque illius auxilio unum laborans membrum erigere. Verum enim uero tantum abfuit ut de hoc erubesceret, quod & omnibus posteris

hoc fecit manifestum. Videtis in quantam sermone egimus profunditatem: quomodo quod paruum esse uidetur, innumeris quaestionibus scaturit: Etiam igitur & solutionem afferamus. Idcirco enim ad inimum descendimus, ut mentem nostram excitantes, in tuto sensus colloquamus. Concedatis autem mihi, quaeso, priusquam his quaestionibus solutionem afferam, aliquid de Timothei uirtute, & Pauli cura dicere. Quid enim illo fuit amantius, qui tanto absens interuallo, & tot circumuentus negociis pro stomachi sanitate discipuli tantam prouidentiam gerebat, & cum sedulitate de morbi correctione scribebat? Timothei uero uirtuti quid aequale? Sic delicias aspernabatur, & lautam mensam deridebat, ut in morbum ex uictus asperitate, & nimio caderet ieiunio. Quod enim natura talis non esset: sed ieiunio & aquae potu stomachi uim prostrasset, ipsum Paulum diligenter hoc manifestantem audite. Non enim simpliciter dixit, Vino modico utere: sed cum prius dixisset, Noli adhuc aquam bibere, tunc bibendi uini consilium attulit. Noli adhuc: uerbum est significantis, quod eouique aquam bibebat, & propterea imbecillis factus est. Quis non admiretur ipsius disciplinam & diligentiam: ipsos attigerat caelos, uirtutis cursum consummauerat. Et haec ipsi praepotorem attestatur, sic dicens: Misisti uobis Timotheum, qui est filius meus dilectus, & fidelis in domino. Quando autem Paulus ipsum uocat filium, & filium dilectum & fidelem, haec uerba omnem ipsius uirtutem demonstrare sufficiunt. Sanctorum enim iudicia nec ad gratiam, nec ad inimicitiam fiunt, sed ab omni sunt dubitatione libera. Non fuisset tam beatus Timotheus, si Pauli filius a natura fuisset, quam nunc est admirabilis: quoniam secundum carnem nihil ad ipsum attinens, per cognitionem, quae est secundum religionem, in ipsius se adoptionem induxit, cum sedulitate disciplinae illius characteres in omnibus seruans. Sicut enim uittulus tauro coniugatus, sic iugum cum illo trahebat ubique terrarum, & nihilo propter aetatem deficiebat: sed studium ut cum praepotens laboribus contenderet, praestabat. Et horum testis uerus ipse Paulus, sic dicens: Nemo ipsum contemnat: opus enim domini operatur sicut & ego. Vidisti quod in commutatum studium ipsi attestat? Mox ne haec ad gratiam dicere uideatur, ipsos auditores filij uirtutis testes facit, sic inquit: Probationem autem ipsius nostis, quod tanquam patri filius, sic mecum seruauit in Euangelio: experientiam uos cepistis uirtutis ipsius, & probate animam. Verumtamen cum ad tantam officiorum altitudinem ascendisset, neque sic cofidebat: sed in certamine erat & in timore: ideoque cum instantia ieiunabat, neque illud passus est quod multi, qui decem tantum uel uiginti menses ieiunio se tradentes, repente omnia dissoluunt. Sed ille nihil tale passus est, neque tale quippiam intra seipsum dixit, Quid mihi deinceps opus est ieiunio? Victor euasi, cupiditates superauit, corpus meum mortificauit, daemones terrui, diabolum depulsi, mortuos resuscitauit, leprosos mundaui, contractis potestatis terribilis sum. Quid mihi amplius ieiunium

1. Tim. 5. d

1. Cor. 4. d

Philip. 2. e

iunium, & ulterior cautela: Nihil tale dixit, aut cogitauit: sed quanto magis innumeris affluebat meritis, tanto magis timebat & tremebat. Et hanc a praepotere disciplinam discere: etenim ille in tertium raptus caelum, & in paradysum delatus, & auditis ineffabilibus uerbis, & mysteriorum factus talium particeps, cum orbe totum percurrisset, tanquam aliis quibusdam fultus, ad Corinthios scribens, dicebat: Vereor ne forte cum alijs praedicaui, ipse reprobus sim. Si uero Paulus post talia, & tot officia timet, qui dicere potuit: Mihi mundus crucifixus est, & ego mundo: multo magis nos time-re oportet, & tanto magis, quanto maiora fuerimus beneficia consecuti. Tunc enim diabolus sauior efficitur, tunc magis effertur, cum uiderit nos cum diligentia uitam nostram disponentes, cum uiderit uirtutis onera coposita, & magnos aceros, tunc grauius inferre naufragium studet. Vilis enim et abiectus etiam si supplantatus fuerit, & ceciderit, non tantum communi uitae cladis infert: in alta uero quadam tanquam uirtutis specula, cum multa claritate constitutus, & qui omnibus manifestus & cognitus sit, & ab omnibus admirationi habeatur, quando tentatus ceciderit, magnam ruinaem & iacturam facit: non tantum, quoniam ex alto cecidit, sed quoniam & alijs multis scandalum materia est in ipsum respicientibus. Et sicut in corpore, alio quidem membro corrupto, non magnum est damnum: oculis uero laevis, uel capite contrito, totum corpus inutile redditur: sic et in sanctis, & magna emeritis dicendum est. Quando illi extincti fuerint, cum maculam quam piam ad miserint, totum & reliquum corpus intolerabile detrimentum patitur. Haec igitur omnia nota habens Timotheus, undique se muniebat. Sciebat quod difficilis res est iuueta, quod iactabilis, fallibilis, labilis est, & uehementioris indiget frenis: pyra enim quadam est exteriora apprehendens omnia, facileque ac celeriter succedens. Idcirco ipsam undique obstruebat, ut compesceret, & huius flammam omni modo extinguere studebat: & equum effrenem, & uix habentis parentem, multa cum uehementia angebat, donec ipsius lasciuas circumcideret, donec obedientem redderet, & traderet magna cum potestate rationis ipsum ducem imperio. Infirmitur, inquit, corpus, & non infirmitur animus: refrenetur caro, & animus ad caelum cursus non impediatur. Ad haec autem & illud maxime quisque in ipso mirari posset, quod tantum debilitatus, & tanta cum aegritudine luctans, dei negotia non negligebat, sed amplius quam ualentes, & corpore uigentes circumquaque uoluitabat, iam Ephesum, iam Corinthum, in omnique mari, in omni solo cum praepotere apparens, omnibus in certaminibus & continuis periculis cum ipso communicabat. Nec animi sapientiam redarguit corporis imbecillitas, tantum ualeat in deum zelus, tam leues efficit alas. Sicut enim corpora habentibus pinguis & ualida, nullum erit ualitudinis emolumentum, si animus deiectus fuerit & segnus, & degener: sic & confectis nullum erit ex imbecillitate nocuum, si animus generosus & ex-

pergefactus fuerit. Videtur autem quibusdam haec admonitio & consilium, liberioris uini potus potestatem indulgere. Sed non ita est. Ceterum si quis dictionem hanc diligenter exquirat, de sobrietate magis est admonitio. Cogita enim quomodo non a principio, neque ab exordijs hoc consilium Paulus dederit, sed postquam uidit omnem uirtutem deiectam, tunc consuluit: neque hoc simpliciter, sed cum praenotione quadam: non enim simpliciter dixit, uino utere: sed, uino modico, non quod hac admonitione & consilio Timotheus egeret, sed quod nos indigemus. Idcirco ad illum scribens, nobis bibendi uini mensuram & terminos statuit, tantum bibere iubens, quantum ualitudinem adiuuet, quantum corpori sanitate prebeat, & non alterum morbum: non pauciores enim, quam continuatus aquae potus, sed multo plures, & difficiliore animi & corporis morbos immodica uini parit potatio, passionum bellum, absurdarum cogitationum hyemem mentis introducens, & corporis uim molliorem & solubiliorem efficiens. Non enim ita terrae natura uexata aquarum superabundantia continue dissoluitur, ut corporis uis mollescit, & diffluit, & exilis reddi uini potu continuo ingurgitata. Fugiamus igitur utriusque intemperantiam, tum corporis ualitudinem curando, tum ipsius lasciuas recidendo. Vinum enim a deo datum est, non ut inebriemur, sed ut sobrii simus: ut delectemur, non ut doleamus. Vinum enim laetificat, inquit Dauid, cor hominis: *Psal. 103. d* tu uero ipsum tristitia materiam facis. Etenim animo grauato sunt supra modum ebrii, tenebris multis mentis offusis. Medicina optima est, quando commensurationem habet optimam. Hic locus & contra haereticos utilis est, dei creaturam accusantes: si enim de uetitis esset, non permisisset Paulus, non uino utendum dixisset. Non solum autem contra haereticos, sed et contra fratrum nostrorum simpliciores, qui postquam aliquos praebrietate se deturpantes uiderint, illos uituperare omittentes, fructum a deo datum calumniantur, dicentes, Non sit uinum. Ipsis itaque dicamus, Non sit ebrietas. Vinum enim dei, ebrietas autem diaboli opus est: non uinum ebrietatem facit, neque dei creaturam accusat, sed conferui insaniam argue. Tu uero peccantem punire & corrigere omit-tens, benefactorem afficis contumelia? Cum igitur quosdam haec dicentes audierimus, obmutescere faciamus. Non enim usus, sed immodestia ebrietatem facit: ebrietatem, inquam, malorum omnium radicem. Vinum datum est, ut corporis imbecillitatem corroboret, non ut animi sanitatem extermine. Noli igitur immoderate dei munere utens, stultis & impudentioribus hominibus occasiones praebere. Quid enim ebrietate miserabilius? Mortuus est animatus, ebrius, daemones est uoluntarius: morbus ueniam non habens, ruina excusatione carens, commune generis nostri opprobrium. Non enim in conuentibus tantum inutilis ebrius, aut in priuatis et publicis negocijs, sed etiam solo est aspectu omnium grauisimus, foetores exhalans, terribilissimos, eructationes, & oscitationes, & uoces ebriorum insuauis atque molesta, eos qui spectant, &

simul sunt, extrema abominationis implent. Et quod malorum caput est, coelum ebrijs inuisum hic morbus efficit, nec eterna bona assequi permittit; sed post uitae huius opprobrium, & illic tali morbo laborantes, poena maneat eterna. Hanc igitur improbam consuetudinem recidamus, & Paulum audiamus dicentem: Vino modico utere. Etenim ipsum modicum propter infirmitatem permisit, quod nisi imbecillitas uexasset, neque modicum admittere discipulum coegisset. Necessarium enim est nobis traditos cibos & potus temporibus & necessitatibus semper metiri; & nullatenus necessitate excedere, neque imprudenter & temere quid facere oportet. Sed postquam Pauli curam, & Timothei uirtutem didicimus, eia deinceps ad ipsam quaestionem solutionem ducatur oratio. Quae igitur sint, quae quaeruntur, iterum dicere necessarium est, ut solutio manifestiore efficiatur. Qua de causa sanctum talem, tractantem negocia in morbum deus incidere permisit, & neque ipse, neque praceptor aegritudinem curare potuerunt, sed bibendi uini auxilio opus habuerunt. Et quaesita quidem haec erant. Oportet autem ipsam inferre solutionem, ut non tantum qui in morbum & aegritudinem talem, sed & quicumque in pauperiem inciderunt, & pestem, & uincula, & tormenta, tentationes & calumnias, omnia praesentis uitae incommoda, sancti & magni et admirabiles ex rebus hodie dicendis idoneam & manifestissimam in illis quoque defensionem contra accusare uolentes, inuenire possint. Multos etenim audiui talia quaerentes: Quid tandem ille modestus & mansuetus homo ab alio quodam impio et improbo per singulos dies trahitur, & innumeras patitur molestias, & deus permittit? Quare alter accusatus iniuste mortuus est? Ille submersus est, inquit, alius praecipitatus? Et multos possumus referre sanctos, & temporibus nostris & maiorum nostrorum, qui multas sustinuerunt tribulationes, differentes & uarias. Vt igitur horum omnium rationem uideamus, & neque ipsi tumultuemur, neque alios scandalizatos neglegamus, nunc diligenter dicendis intrademus. Variarum enim & omnimoda sanctorum afflictionis causas numero octo charitati uestrae dicere possum. Idcirco omnes uos ipsos cum diligentia colligite, scientes quod nulla deinceps nobis uenia & excusatio dabitur, si de corrigentibus scandalizemur, quippe qui cum sint multae occasiones, tanquam nulla sit, ita tumultuabimur & perturbabimur. Itaque prima quidem est, quod cum facile in arrogantiam propter meritorum magnitudinem & miraculorum tollantur, ipsos sinit affligi. Secunda, ne ceteri maiorem habeant de ipsis opinionem, quam humana patitur natura, & ipsos deos, non autem homines esse arbitrentur. Tertia, ut & dei uirtus appareat per aegrotantes & coepeditos, exuperans & praedicationem auges. Quarta, ut ipsorum illorum patientia manifesta fiat, non propter mercedem deo seruientium, sed & tantam exhibentium gratitudinem, ut & post tot mala sincera in ipsis beneuolentia ostendatur. Quinta, ut de resurrectione cogitemus: cum enim uirum iustum, & multa plenum uirtute;

innumera passum mala, & sic hinc digressum uideris, oportet ex hoc omnino aliquid de illo iudicio cogitare. Si enim homo pro se laborantes sine praemijs & retributione abire non permittit: multo magis eos, qui tantum laborauerunt, nunquam incoronatos remanere deus decerneret. Si autem ipsos laborum suorum retributione priuare non elegit, omnino necesse est quoddam aliud tempus esse post praesentium finem, per quod praesentis uitae laborum retributiones recipiant. Sexta, ut omnes in grauius incidentes, sufficientem consolationem & mitigationem habeant in eos respicientes, & malorum quae ipsis acciderunt recordantes. Septima, ne quando exhortamur uos ad illorum uirtutem, & cuique dicimus, imitate Paulum, imitate Petrum, propter gestorum excessum alterius ipsos naturae participes fuisse cogitantes, ad imitationem torpeatis. Octaua, ut quando beatos uel miseros censeret oportet, discamus quos quidem beatos, quos autem miseros & erinosos putare debeamus. Igitur haec quidem sunt causae: sed oportet eas omnes ex scripturis confirmare, & diligenter demonstrare, quod omnia dicta non humanarum rationum adinuentio, sed diuinarum scripturarum est sententia. Sic enim & oratio erit nobis fide dignior, & melius animis nostris insidebit. Quod tribulatio quidem conferat hoc sanctis, ut moderentur & humilientur, nec insistentur ex gestis & signis, & propter hoc ipsam euenire deus permittat. Prophetam Dauid & Paulum eadem dicentes, audiamus. Nempe ille quidem dicit: Bonum mihi domine, quia humiliasti me: hic autem praefatus, Raptus sum in paradysum, subintulit dicens: & ne reuelationum magnitudo extollat me, datus est mihi stimulus carnis, angelus satanae. Quid hoc apertius? ne extollar, inquit, propter hoc permisit deus angelos satanae colaphizare me. Angelos autem satanae, non daemones aliquos dicit, sed homines diabolo ministrantes, infideles, tyrannos, gentiles, qui continue ipsum tribulabant, & semper insequerentur. Quod autem dicit, huiusmodi est: Poterat, inquit, deus continere persecutiones & tribulationes assidue: sed quoniam in tertium raptus sui coelum, & in paradysum delatus, ne harum magnitudine reuelationum extollar, & altum sapiam, permisit persecutiones has, & angelos satanae per persecutiones & tribulationes me colaphizare, ne extollar: quoniam igitur sancti, & admirabiles Paulus & Petrus, & omnes quicumque tales, qualescunque sunt, tamen homines sunt: & multae cautionis, ne facile extollantur, indigent, & maxime omnium sancti: nihil enim sic in arrogantiam extollere consueuit, ut officiorum conscientia & anima cum libertate usures: ne quid igitur tale illi patiantur, tentationes & tribulationes esse coeclis, quae possent ipsos corripere & persuadere, ut in omnibus moderate agerent. Quod autem ad demonstrandam dei uirtutem hoc magnopere conferat, & hoc ab eodem Apostolo discere, qui prius hoc dixerat. Ne enim dicas, quod infideles putant, nempe talia permittentem debilem esse, nec suos periculis eripere

re posse, quod ipsos affligi continue concedat. Hoc quod considera, quod per haec demonstrauit Paulus, quod non tantum quae fierent, ipsius imbecillitate non arguerent, sed amplius potentiam omnibus ostentarent. Cum enim dixisset: Datus est mihi stimulus carnis, angelus satanae qui me colaphizet: & continue propterea tentationes demonstrasset, intulit: Propter quod ter dominum rogavi, ut a me discederet, & dixit mihi: sufficit tibi gratia mea: nam uirtus mea in infirmitate perficitur. Tunc mea, inquit, potentia demonstrat, quando uos in imbecillitate estis, & per uos qui uideamini esse debiles praedicationis uerbum auget, & ubique dispergitur. Quando igitur in carcere, innumeris susceptis uerberibus deductus fuit, carceris custodem uinxit. In ligno erant pedes, in catenis manus, et carcer sub mediam noctem quatiēbat, ipsis deum laudantibus. Cernis quod ipsius uirtus in infirmitate perficiebatur? Si fuisset solutus Paulus, & illud habitaculum concussisset, non fuisset tam mirandum, quod fiebat: idcirco inquit, Remane uinctus, & commoueantur parietes undique, & soluantur coepediti, ut magis uirtus mea euidenter sit, dum per te constructum & carceris custodem nunc percussit, quod cum tanta teneretur necessitate, per orationem solam potuit fundamenta quidem quassare, fores uero carceris aperire, & omnes uinctos soluere. Non hic autem solum, sed etiam in Petro, & in ipso Paulo & in alijs quoque apostolis uidere quisquam posset hoc iugiter euenire, & in persecutionibus dei gratiam efflorentem & apparentem in tribulationibus, & sic uirtutem suam praedicantem. Idcirco dicebat, Sufficit tibi gratia mea: uirtus enim mea in infirmitate perficitur. Quod autem & humana natura maiora multis sapientibus de ipsis suspicaturi erant nisi talia patientes uiderent, audi quod timuit Paulus. Nam & si uolueris, inquit, gloriari, non ero insipiens: parco autem, ne quis me existimet supra id quod uidet in me, aut audit aliquid ex me. Quid autem est quod dicit? poteram, inquit, multo maiora dicere miracula, sed nolo, ne forte signorum magnitudo maior de me hominibus, suspicionem inducat. Propterea & Petrus postquam claudum erexit, & omnes ipsum admirabant, seipsum corripit & persuadens, quod nihil a seipso, & de proprio exhibuerat, dicit: Quid nos intuemini tanquam propria uirtute uel potestate fecerimus hunc ambulare? Et rursus in Lystris non solum erant obstupescit, sed & tauros coronatos duxerunt, & Paulo & Barnabae immolare aggrediebant. Vide diaboli malitiam. Per quos dominus ex mundo impietatem expurgare studebat, per hos ipsam ille inducere curabat, rursus persuadens deos homines esse putare: quod & prioribus fecit temporibus. Et hoc maxime est, quod idololatriae principium, & ra dicem introduxit. Multi enim qui & bella bene gesserant, exerant trophaea, & urbes aedificauerant, & alijs huiusmodi demeruerat sui temporis homines, dijs a multis existimati sunt, & templis & aris honorati. Et omnis gentiliū deorum numerus ex his omnibus colatus est. Ne hoc & in sanctis

fieret, permisit ipsos deus continue pellere, flagellari, in uarios incidere morbos: ut nimia corporis imbecillitas, & tentationum turba praesentibus persuaderet, quod homines erant talia ad dentes miracula, nihilque de suo afferebant, sed nuda gratia per illos omnia operabatur. Si enim parua & uilia operatos, deos putauerunt: multo magis si nihil passi fuissent humanum, hos suspicari fuissent, qui talia fecerunt, qualia nemo unquam neque uidit, neque audiuit. Si enim cum ipsi flagellarentur, praecipitarentur, ligarentur, pellerentur, periclitarentur quotidie, tamen in hanc impiam opinionem quidam ceciderunt: multo magis si nihil humanum passi fuissent, huiusmodi fuissent existimati. Igitur haec quidem est tertia afflictionis causa. Quarta uero, ne sancti propter praesentis felicitatis spem deum colere putent. Etenim multi in lasciuia uiuentium a multis sapientius accusati, & ad uirtutis uocati labores, & sanctos in hilarum molestiarum tolerantia laudari audientes, ex his ipsos accusare aggrediuntur, & non homines tantum, sed & ipse diabolus hoc ipsum suspicatus est. Quoniam enim multis erat circūdatu diuitijs Iob, & multa potiebat opulentia, exprobratus a deo per ipsum malignus ille daemon, cum nihil haberet quod diceret, neque quo de suis excusaretur criminibus, neque quod iusti uirtutibus impingeret, ad hanc statim cofugit cofusionem, dicens: Nunquid gratis Iob colit te? circūuallasti interiora & exteriora eius, propter mercedem, inquit, ille uirtute sequitur tanta fruens opulentia. Quid igitur fecit dominus uolens demonstrare, quod non ipsum sancti colunt propter mercedem, omnem ipsius substantiam abstulit, & paupertati tradidit, & in grauem morbum incidere permisit. Mox illum redarguens, tanquam temere talia suspicatus, inquit, Adhuc innocentiam retinetur uero commouisti me, ut frustra ipsius substantiam perderem. Sanctis enim hoc in renumerationem & retributionem sufficit, deum uenerari: quoniam & amanti hoc in retributionem sufficit, se amantem amare: & nihil amplius requirit, nec quippiam hoc maius esse putat. Si uero in homine hoc, multo magis in deo: quod quidem & deus demonstrare uolens, plura quae diabolus petiit, concessit. Ille enim inquit: Mitte manum tua, & tange ipsum: deus autem non ita. Sed tibi ipsum, inquit, tra do. quod admodum enim in exterioribus certaminibus corpore uigentes, & bonae habitudinis athletae, non sic apparent, cum uestimentum undique oleo madidum fuerint induti, sed quando illo abiecto nudi in stadia feruntur, tunc maxime spectatores membrorum proportione penitus obstupesciunt, cum nihil ipsam amplius obumbrare possit: Sic & Iob, quando omnibus quidem illis diuitijs circumfusus erat, quis esset, non multis manifestus erat: postquam uero ipsas, uelut uestimentum exutus athleta abiectus, & ad pietatis certamina nudus intrauit: sic spoliatus spectatores omnes percussit, ut & ipse angelorum dominus super animi eius tolerantia uehementer acclamaret, & uictori illi applauderet. Quod enim superius iam dixi, non hominibus apparebat illis omnibus diuitijs circumamicus, sicut quando profectio

proiecto ipso pallio nudus exiit in medio orbe, A
tanquam theatro. Et omnes bonam ipsius animi
habitudinem admirati sunt: non solum aut ex re-
rum ablatione demonstrabatur, sed etiam ex pa-
tientiae lucta circa aegritudinem. Sicut naq; pra-
dixi, non ipsum percussit deus, ne rursus diabo-
lus diceret: pepercisti, & non tantam, quam o-
portebat intulisti tentionem: sed ipsi tradidit dia-
bolo, & gregum perditionem, & carnis potesta-
tem. Confido de certatore, inquit, idcirco non pro-
hibeo ipsi quaecumq; uelis inferre certamina. Sed
quemadmodum spectati palestrae, & arte & cor-
poris robore sidentes, non recte aduersarijs (ut
plurimum) congregiuntur, neq; de pari, sed ip-
sos illis medios apprehendendos praebent, ut il-
lustriorem uictoriam faciant: sic & deus medium
tradidit sanctum diabolo apprehendendum, ut
cum ipsius tantam conflictus prerogatiuam su-
peraret, soloq; prostrauerit, clarior corona red-
datur. Aurum est probatum: quomodo uis pro-
ba, in ipso maculam non inuenies. Non aliorum
uero nobis tantum fortitudinem demonstrat: sed
& aliam magnam affert consolationem. Quid e-
nim inquit Christus? Beati eritis, cum maledixe-
rint uobis homines, & persecuti uos fuerint, & di-
xerint omne malum aduersum uos mentientes
propter me: gaudete & exultate, quoniam mer-
ces uestra magna est in caelis: sic enim persecuti
sunt prophetae, qui fuerunt ante uos. Et rursus
Paulus Macedonas consolari uolens: Vos enim,
inquit, imitatores facti estis fratres ecclesiarum dei
quae sunt in Iudaea: quoniam eadem passi estis a con-
tribulibus uestris, quemadmodum et illi a Iudeis.
Et Hebraeos rursus ita consolatur, recensens istos
omnes in fornacibus, in lacubus, in solitudini-
bus, in montibus, in speluncis, in fame, in angu-
stia degentes: molestiarum enim communicatio
quandam lapsis affert consolationem. Quod autem
& de resurrectione quoq; hoc ipsum cogitationes
inducit, audi eundem Paulum dicentem: Si se-
cundum hominem cum feris pugnaui Ephesi, quid
mihi prodest, si mortui non resurgunt? Et iterum: Si in
hac uita tantum in Christo sperantes sumus: mi-
serabiles sumus omnibus hominibus. Innume-
ra patimur mala in praesenti uita, inquit: si igitur
non sperat altera uita, quid nobis esse possit misera-
bilis? Vnde manifestum est, quod non sola misera-
riae nobis in praesenti suppetissent. Et hoc clarum
ex tentationibus efficitur: nunquam enim deus
pateretur tot & talia passos mala, & presentem ui-
tam omnem in tentationibus & infinitis degentes
periculis, multo maioribus non remunerari mune-
ribus. Si uero non pateretur, certum quod melio-
rem quam praesentem parauit alteram uitam, in qua pietatis
pugiles coronare & laudare toto debet orbe spe-
ctante. Itaque cum uideris iustum angustiari, affligi
imbecillitate, pauperie, & innumeris alijs erum-
nis praesentem uitam transire, dic intra te ipsum: quod
nisi resurrectio esset & iudicium, nunquam deus
tanta propter se mala passum, nullo positum bono
hinc migrare permisisset. Vnde patet, quod alte-

ram ipsi uitam praesenti iucundior, & multo
melior parat: nisi enim hoc esset, improbos qui-
dem multos per hanc uitam gaudere, iustorum
uero multos in plurimis erumnis nunquam dimi-
sisset: sed quoniam praeparatum est seculum ali-
ud, in quo secundum meritum, huic quidem im-
probis, huic uero uirtutis praemia reddere de-
bet: propterea tolerat hunc quidem affligi, illum
uero delicijs indies diffuere. Verum & aliam ex
scripturis causam astruere conabor. Qualis uero
haec est? ne dicatis nos in eandem uirtutem non
esse uocatos: quoniam illi alterius naturae parti-
cipes essent, qua non erant homines. Idcirco qui-
dam de magno loquens Helia, sic inquit: Helias
homo erat in passionibus similis nobis. Vides quod
a passionum comunione demonstrat ipsum ho-
minem esse secundum nos? Et iterum: Etenim ego
homo sum in patiando uobis similis. Et hoc na-
turae comunione spondet. Ut autem discas,
quod & hic quos oportet putare beatos nos do-
cet, inde clarum est, quod quando audieris Pau-
lum dicentem, Usque ad praesentem horam & e-
surimus, & sitimus, & nudi degimus, & colaphi-
zamus, & inquietamur, & laboramus: &, Quem
diligit dominus, castigat: flagellat autem omnem
filium quem suscipit: certum est quod non remissione
fruente, sed propter deum angustiatus & contri-
tos laudemus, & beatos censemus in uirtute ui-
uentes, pietatisque curam gerentes. Sic & Propheta
dicit: Dextera eorum dextera iniquitatis, filia eorum
rum composita, circumornata ut similitudo tem-
pli. Promptuaria eorum plena, eructantia ex hoc
in illud. Et oues eorum fortuosa abundantes in
gressibus suis, boues eorum crasse. Non est ruina
macerie, neq; trahit, neq; clamor in plateis eorum.
Beatum dixerunt populum cui haec sunt. Tu ue-
ro quid dicis? Beatus, inquit, populus, cuius do-
minus deus eius. Non pecunijs affluentem, sed
pietate gloriantem: hunc ego beatum puto, in-
quit, & si innumera patitur mala. Si uero opor-
tet & non a dicere causam, illud dicere possemus,
quod spectabiliores tribulatio facit tribulatos.
Tribulatio enim patientiam operatur, patientia
uero probationem: probatio autem spem, spes uero non
confundit. Vides quod ex tribulatione probatio
futurorum spem nobis affert, & in tentationibus
manere, de futuris bene sperare facit? Itaque non te-
mere dicebam, quod haec tribulationes resurrectio-
nis spem nobis designant, & uexatos meliores effi-
ciunt. Quomodo enim, inquit, in fornace aurum
examinatur, sic & homo acceptus in humiliationis
camino. Possim? & decimam dicere causam. Qua-
lem uero haec? quia & iam saepius dixi superius, quod
si aliquas habeamus maculas, & hic eas deponi-
mus. Et hoc patriarcha declarans ad diuitem dice-
bat: quoniam Lazarus recepit sua mala: unde consola-
tionem accipit. Et ad haec aliam rursus inueniem?
Qualis uero haec? ut coronam & praemia nobis au-
geant: quantum enim tribulationes intendunt, tan-
tum & retributiones ampliunt, imo uero & mul-
to plus. Non enim condigne sunt passionis praesentis
temporis

temporis ad futuram gloriam, quae reuelabitur in A
nobis. Tot igitur causas habentes de sanctorum af-
flictione dicendas, ne in tentationibus indignemur,
neq; angustiemur, neq; tumultuemur: sed & ipsi
nostros instruamus animos, & alios haec doceamus.
Et si uideris hominem in uirtute uiuentem, phi-
losophiam sectantem, placentem deo, postea innu-
mera patientem mala, ne scandalizeris dilecte. Et
si uideris aliquem spiritualibus uacantem operibus,
& aliquid utile expediturum, postea supplaturum: ne
tumultueris. Etenim noui multos saepius talia que-
rentes. Ille, inquit, ad templum peregrinatus est
pauperibus pecunias perferens, & in naufragium
incidit, & amisit omnia. Alter rursus idem faciens,
in latrones incidit, & uix animam suam saluauit, nu-
dus inde descendens. Quid igitur dicemus? quod horum
nullo tritari oportet. Et si naufragium fecit, sed
& habet iustitiae fructum appensum: sua enim om-
nia impleuit, collegit pecunias, deposuit, cum rece-
pisset, abibat, peregrinationem attigerat: naufragium
uero de reliquo, non de ipsius fuit sententia. Sed
quare hoc deus concessit? ut hunc spectatum exhibe-
ret. Sed pauperes, inquit, privati sunt pecunijs. Non
tantum tu pauperum praesentia habes, quantum
qui fecit eos deus: et si enim huius privati sunt, ta-
men aliunde potest maior copia occasione ipsis
praebere. Ne igitur gestorum rationes repetentes
ipsum reprehendamus, sed in omnibus glorifice-
mus: non enim imprudenter & temere talia saepe
fieri permittit. Sed cum ex his pecunijs consolatio-
nem habituros non despiciat, sed ipsis aliam pro-
his alimenti occasionem praebet, etiam naufragium
passum probatorem efficit, maioremque ipsi parat
mercedem: multo enim maius est, quam eleemosynam
dare, quod talibus obrutus negotijs deo gratias
agat. Non enim tantum quae per eleemosynam
damus, sed & ea, quibus ab alijs spoliari fortiter feri-
mus, multum nobis fructum afferunt. Et ut discas
hoc illo maius esse, ex his quae Iob contigerunt hoc
faciam manifestum. Ille quando pecunias posse-
dit, aperuit domum pauperibus, & omnia quae ha-
bebat elargiebatur: non erat tam illustis, quando
pauperibus domum aperuit, quam cum ipsam ce-
cidisse audiens non inquit tulit. Non erat tam il-
lustris, quando ex ouium tonsura nudos circum-
dedit, quam fuit clarus & spectatus, cum audies,
quod ignis cecidisset, & greges omnes consum-
pisset, gratias egit. Tunc humanus fuerat, nunc
fuit philosophus: tunc pauperum miserebatur,
nunc deo gratias agebat. Nec intra se dixit, Quid
tandem hoc est? Armenta consumpta sunt, quibus
innumeris pauperes alebantur. Et si ego indignus
eram hac rerum frui copia, saltem propter com-
municantes parcendum erat. Sed nihil horum neq;
dixit, neq; cogitauit. Norat enim deum omnia uti-
liter dispensantem. Et ut scias, quod grauius pos-
tea uulnus intulit diabolo, cum spoliatus gratias
egit, quam cum possidens miserebatur, aduerte.
Quando possidebat, suspicionem quandam ha-
buit diabolus, et si falsam, habuit tamen unde di-
geret: num gratis deum colit Iob? Postquam ue-

ro omnia abstulit, & ipsum omnibus spoliavit, hic
autem eandem in deum charitatem praestitit, tunc
demum obstructum est os impudens, & nihil am-
plius quod diceret, habebat: nam splendidior quam
prius erat iustus ille uir. Omnibus enim priuatum,
generose & cum gratiarum actione ferre multo
maius est, quam in diuitijs degentem facere elee-
mosynam, sicut & in hoc contigit iusto. Tunc mul-
ta in conseruos fuit benignitas, nunc magnus in
dominum amor demonstrabatur. Hunc uero non
temere sermonem extendo: sed quoniam saepius
eleemosynas facientes quidam, uidas alentes,
omni substantia dispoliati sunt: alij factio quopi-
am incendio omnia amiserunt: alij naufragijs in-
ciderunt: alij calumnijs, & talibus quibusuis ten-
tationibus, post multas eleemosynas in extremam
reducti sunt pauperiem, & infirmitatem, & aegri-
tudinem: & a nemine ullum adepti sunt auxilium.
Ne igitur dicamus, quod saepe dicunt, quod
nemo quicquam sciat, sufficienti omnia dicta ta-
lem expellere trepidationem: cum ille namque tot
faciens eleemosynas omnia perdidit, si pro hac
gratias egerit iactura, multo maiorem a deo bene-
uolentiam hauriet: nec duplum sicut Iob, sed cen-
tuplum, & uitam aeternam recipiet. Si uero hic
malum patitur, hoc ipsum maiorem illi thesau-
rum ipsi praebebit, quod generose omnia ferat:
ad maiores enim ipsum inde uocat exercitatio-
nes & luctas, & de copia in penuriam incidere
deus permittit. Ignis ingruens sepius substantiam
tuam absumpsit, & totam domum populatam est:
reminiscere eorum quae Iob acciderunt: age gra-
tias domino, qui prohibere potest, & non prohibuit:
& tantam recipies mercedem, quantum si
omnia illa in pauperum manus reposuisses. Sed
in pauperie degis, & fame, & infinitis periculis?
Recordare Lazarum, cum inopia & orbitate & in-
numeris alijs pugnantem molestijs, & haec post
uirtutem tantam. Recordare Apostolorum, qui
& in fame, & in siti, & in nuditate debebant: pro-
phetarum, iustorum: & omnes ipsos inuenies
non de diuitibus, non de gaudentibus, sed de egen-
tibus tribulatis, & angustiatis esse. Haec apud te-
ipsum colligens, domino gratias age, quod te huius
fecit portionis, non exosus, sed & ualde diligens:
quoniam & illos tot grauiam pati non permisisset,
nisi uehementer amasset, quoniam clariore ipsos
per haec mala reddebat. Nullum gratiarum actioni
par bonum, quemadmodum blasphemia peius ni-
hil. Ne admiremur, quod spiritualibus instantes
multa patiamur aduersa. Quemadmodum enim
latrones, non ubi foenum & paleam & calamus, sed
ubi aurum & argentum ibi fodiunt, & continue
uigilant: Sic & diabolus his maxime instat, qui spi-
ritualia attingunt negotia. Ibi multa insidiae, ubi
uirtus: illic inuidia, ubi misericordia. Sed est no-
bis telum maximum quod omnes tales machinas
repellere ualet, qui per haec omnia deo gratias
agit. Abel, dic mihi, nonne de primitijs deo sa-
cificans, fraterna cecidit manus? Sed tamen deus
concessit: non eum perosus qui se honorauit,
sed

fed ualde diligens: & præter speciosissimi illius sacrificij coronam, & alteram ipsi per martyrium præbens. Moses cuidam iniuriam affecto opitulari uoluit, & mori periclitatus est, & patria excidit, ut sanctorum patientiam discas. Si enim postquam nobis cauissimus, sic spiritualia attigissimus negotia, nihil magnum facere uisus essemus, tale securitatis pignus habentes: nunc uero hic maxime admirabiles sunt talia facientes, quod & pericula, & damna, & mortes, & infinita præuidentes mala, tamen huiusmodi officijs non absistunt, neque timorū expectatiōibus segniores facti sunt.

Dan. 3 Sicut igitur tres pueri dicebant: Est deus in cælo potens eripere nos: et finaliter: Notum sit tibi rex quod dijs tuis non seruiimus, & auream imaginē, quam erexisti, non adoramus: & tu igitur quando quid boni secundū deum operari debes, multa prospice pericula, multa damna, multas mortes, & ne abhorreas, neque tumultueris accidentibus his. Fili, inquit, accedens ad seruitutem dei, præpara animam tuam ad tentationem. Nemo nempe pugnare decernens, absque uulneribus coronam reportare expectat. Et tu igitur cum diabolo totis uiribus pugnare aggrediens, ne uitam securam, & delicias plenam sequaris. Non enim hic tibi retributiones, & promissiones, sed in futuro seculo omnia præclara deus promisit. Cum igitur uel ipse bonum feceris, & contraria receperis, uel alium hoc uideris patientem, gaude & lætare. Maioris enim tibi retributionis materia est. Ne concidas, neque soluas promptitudinem, neque segnior fias: sed magis insta cum maiori alacritate. Quoniam & apostoli quando prædicabant, et si flagellabantur, lapidabantur, carceres continue habitabant, non solum post periculorum liberationem, sed & in ipsis periculis cum maiore promptitudine ueritatis præconium enuntiabant. Et est cernere Paulum in ipso carcere, in ipsis catenis instruentem, innotantem: & in foro rursus idem facientem, & in naufragio, & in tempestate, & in periculis innumeris. Et tu hos sanctos amulare, & a bonis operibus, quotiescūque incidas, & si milites interpellātem te diabolus uideris, nusquam abistas. Tu quidē pecunias perferens, forte naufragium fecisti. Paulus autē omnibus pecunijs pretiosius uerbū ferēs, Romā abibat, et in naufragiū incidit, & infinita subiit incommoda. Et hoc ipse **1. Thess. 2** manifesta ueritate dicens: Sæpius uoluimus uenire ad uos, sed impediuit nos satanas: & deus permisit ex superabundanti suam demonstrāre uirtutē: & ostendens, quod infinita faciente diabolo, et prohibente, nihil ex hoc prædicatio minuebatur aut interrompebatur. Idcirco in omnibus Paulus deo gratias agebat, sciens quod probabiliorē per hæc se deus reddebat: & promptitudinis suæ uehementiam in omnibus exhibebat, impedimento nullo interrupto. Quoties igitur frustrati fuerimus, toties spiritualia aggrediamur: neque dicamus, quare deus impedimēta permisit: propter hoc enim permisit, ut promptitudinē tuam multo magis demōstres, & multum amorē. Amantis enim maxime est, nun-

quam ab his quæ amato cōplacēt abistere. Molli enim & ignauus ex primo statim impetu concidet. Vehemens autem & excitatus, & si millies interpellatur, tanto magis diuinis rebus instabit, quantum in se est omnia implens, & in omnibus gratias agens. Hoc & nos faciamus. Magnus thesaurus gratiarū actio, magnæ diuitiæ, inconsumptum bonum, armatura fortis: sicut blasphemā ingruentem iacturam intendit ihs, qui peierare solent, plura insuper perire facit. Perdidisti pecunias: Si gratias quidem egeris, animā lucratus es: & maiores nactus es diuitias, quia dei beneuolentiam hausisti amplius: si uero blasphemaueris, insuper & salutem tuam amisisti: & quam habuisti animam, & hanc occidisti. Sed postquam de blasphemā nobis uerba nunc facta sunt, unam uos omnes petere uolo retributionem pro concione hac atque sermone: ut in ciuitate blasphemantes mihi castigetis: & si quempiā in biuio & foro deum blasphemantē audieris, accede, increpa: & si uerba infligere oporteat, ne recuses: ipsius faciem alapa percutite, contere os ipsius, percussione manū tuā sanctifica. Et si ulli accusauerint, & si in carcerē traxerint, sequere: & si poenas iudex pro tribunali reposerit, dic cū libertate, quod angelorum regem blasphemauit. Si enim regē terræ blasphemantes puniri oportet, multo magis illum cōtumelia afficientes. Cōmune crimē est, publica iniuria, cuique licet accusare uolenti. Discat & Iudæi & gentiles, quod ciuitatis cōseruatores sunt Christiani, & curatores, & præsidēs, & magistrī: & idē discant dissoluti, & peruersi, quod & dei seruos ipsos timere oportet: ut etsi quid tale loqui aliquādo eligant, sese undique circūspiciāt, & umbras timeant, anxij ne forte Christianus audies insiliat, & uehementius puniat. Non audisti quid Ioannes fecit? Tyrannū uidit hominē nuptiarū leges subuertentem, & cū fidutiā in medio foro dicit: Nō licet tibi habere uxore Philippī fratris tui. Ego autē nō ad tyrannū te duxi, neque ad iudicē, neque pro nuptijs temerarijs, neque pro seruis cōtumelia affectis, sed pro furore in deū, equalē castigare depesco. Ergo si tibi dixissē, reges uel iudices præuaricātes puni uel corrige, nō me in sanire dixisses? Et tū Ioānes hoc fecit: a deo nō est id supra nos. Nūc uero saltem cōseruū, uel aequalē corrige, & si mori opus sit, castigare fratrem ne torpeas. Martyriū tibi hoc est: quoniam & Ioannes martyr fuit. Nō sacrificare iustus fuit, neque idolum adorare, sed pro sacris legibus. Nec mihi illud dicas frigidum uerbum, quæ uero mihi cura est: cum ipso commune habeo nihil. Cum diabolo solo cōmune nihil habeamus: cum omnibus autē hominibus multa habeamus cōmunia. Et uide enim nobiscū naturæ participes sunt, eandem habitant terrā, eisdemque alunt nutrimentis, eundem habent dominū, eisdē ceperunt leges, ad eandem nobiscum bona inuitantur. Ne igitur dicamus, quod nihil commune cum ipsis habeamus. Satanica est ista uox, diabolica inhumanitas.

Ne

Ne igitur hæc dicamus, sed congruā fratribus curam exhibeamus. Ego autem hoc cum omni polliceor diligentia, & uobis omnibus spōdeo: quod si uos omnes hic præsentēs, ciuitatē habitantium salutem curare uolueritis, breuī tota nobis corrigetur. Atqui non minima ciuitatis pars est hic, multitudine minima, sed pietatē summa. Dispensamus salutem fratrem nostrorū. Sufficit unus homo fidei zelo successus, totum corrigere populū. Cum uero nō unus tantum neque duo, uel tres, sed tanta sit multitudo, quæ negligentī curam possit attingere, non aliunde, sed per torporē uestrum, non per impotentī plures pereunt & labuntur: ualde enim absurdum, si pugnam quidem in foro uideamus, nō accedere, & pugnantēs conciliare: quid uero dico pugnam? Cum asinū cecidisse uiderimus, omnes manū porrigerē, & pariter erigere studemus: fratrum uero pereuntī curam habemus nullam. Asinus est blasphemus, animi pondus non ferēs, cecidit: accede, excita & per uerba, & per facta, & per lenitatem et uehementiā, uaria fit medicina. Et si sic nostra disponamus, & proximo salutem suscipiamus, cito & illis ipsis correctionem admittētibus desiderabiles erimus, & amabiles: & quod omnibus maius est, repositis fruemur bonis, gratia & benignitate domini nostri Iesu Christi, per quem, & cum quo deo & patri cum sancto spiritu gloria potestas, honor nūc & semper, & in secula seculorum, Amen.

D. IOANNIS CHRYSOSTOMI ANTIQVARI in ecclesia dicta ueteri, habita in Theodosii magni imperatoris pijs imaginum subuersione, et

1. Tim. 6. d in dictū apostoli: Diuitibus huius seculi præcipe non sublime sapere: & contra auaritiam, Homilia 11.

VID dicā, aut quid loquar? Lachrymarum præsens tempus, non uerborum: luctuum, non sermonū: deprecationis, non concionis. Tanta patratorem magnitudo, tam immediate uulnus, tam uasta plaga, & omni medicamine maior, & superni indigens auxilijs. Sic enim & Iob omnib. amissis in fimo sedebat, & audientes amici accesserunt, & ipsum procul conspicati disciderunt uestimenta, & sibi cinerem inspererunt, & uehementer ingemuerunt. Idem nūc facere circumstantes omnes ciuitates oportebat, ad urbem nostram uenire, & quæ ingruunt cum omni misericordia deslere. Ille in stercore tunc sedebat, hæc in magno laqueo nunc confidet. Sicut enim tunc diabolus in greges & armēta, & omnē iusti substantiā insiliuit: sic nunc in omnem ciuitatē debacchatus est. Sic deus & tunc, & nunc permisit tunc quidem, ut iustum clariorem redderet tentationū magnitudine: nunc uero ut nos modestiores tribulationis huius efficiat incursum. Date mihi, ut presentia luceam. Tacuimus dies septem, sicut & amici Iob. Date mihi hodie os aperire, & hanc cōmunem lugere calamitatem. Quis nobis inuidit charissimi? quis nobis zelatus est? Vnde tanta facta est mutatio? Nihil fuerat nostra ciuitate

Chryl

uenerabilis, nihil factum est miserabilis. Populus tam compositus & mansuetus, uelut equus manibus asuefactus, & domesticis semper accersentium manibus adueniens, repere tantū nūc nobis resiliit, ut tot mala gesserit, quæ neque dicere fas. La mentor & lugeo nunc, nō propter expectatā cōminationis magnitudinē, sed propter ininiam patratōrū insaniam. Licet enim non iritaret imperator, neque puniret & castigaret: quō, dic mihi, cōmissorum ignominia ferremus? Luctu interciditur mihi doctrinæ sermo, uix ualeo referare os, & labia aperire, linguā mouere, & emittere uerba. Sic tanquam frenū doloris tumor impedit linguam meā, & uerba corrūpit. Nihil ciuitatē nostra prius erat beatus, nihil nunc factū est miserius. Quēnt admodū apes bombifantes alueare, sic forum per singulos dies habitates circūuolabant, & omnes de hac nos multitudine beatos uocabāt. Sed ecce nunc hoc alueare solitariū redditum est: quemadmodum enim apes illas fumus, sic has apes timor fugauit. Et quod de Hierusalem Propheta lugens dixit, hoc & nos ad præsens tempus dicemus: Facta est nobis ciuitas, ut terebinthus abiectis folijs, & tanquam ortus aquā non habens. Quemadmodum enim ortus deficiente irrigatione, folijs priuatas et fructibus nudas arbores exhibet: sic et ciuitas nobis facta est. Superno enim ipsam destitente auxilio, solitaria remāsit omnibus ferē habitatoribus nudata. Nihil patria dulcius, sed nūc nihil amarior factū est. Omnes terram quæ seculit, tanquam laqueum fugiūt, deserunt tanquam barathrum, tanquam ab igne resiliūt. Et quemadmodum domo igne correpta, non tantū domum habitantes, sed & omnes proximī cū multā ferē cipiunt festinatione, nudū corpus saluare student: sic & nunc regia ira tanquā pyra quēdā superne ut ueniat expectata, priusquam per uia transiens ad ipsos perueniat ignis, quilibet prius exire, & nudum corpus seruare festinat. Et ænigma nūc facta est miseria nostra, sine hostibus fuga, sine pugna transigratio & captiuitas. Non uidimus barbaricum ignem, neque hostiū uultus spectauimus, & ea quæ capti patimur. Nunc igitur omnes discunt calamitates nostras. Nostros enim exules suscipientes, ab illis ciuitatis flagellum discunt. Sed nō super hoc cōfundor, nec erubescō: omnes intelligant ciuitatis periculā, ut matri condolentes cōmunem ab omni terra ad deum uocem extollant, & unanimiter cōmunem omnīū matrem & altricem, & a cœlorū rege deposcant. Prius cōcussa est urbs, nūc ipsa habitatorum animæ quatiantur. Tunc domorū fundamenta quatiebantur: nūc ipsa cuiusque cordis ima circūuoluntur, & quotidie ante oculos nostros omnes mortē aspiciunt, & in cōtinuo uiuimus timore, & Cain peccatam sustinemus: uolumus carcerem habitātibus miserabilibus dispositi, & obsessioe inuitata quadā, et noua obsessi, & quam cogitatū sit grauiore. Et enim illi quidem ab hostibus hæc patientes, intra muros tantum concluduntur: nobis uero forum quoque inaccessibile, domo quisque sua inclusus est.

tom. 3

b

82

& quemadmodum obsessis tutum non est muros transgredi, hostibus exterius circumfidentibus: sic neque multis urbem habitatum tutum domo exire, nec in medio apparere, propter eos qui undique infontes ueniant, & ex medio rapiunt foro, & in iudicium, ut accidit inuenire, temere trahunt. Propterea liberi cum seruis suis compediti intus sedent, quis comprehensus fuit? quis punitus hodie? quomodo & qua ratione solite quaerentes, & curiose sciscitantes, a quibus talia secure discere possunt; & omni morte miserabilior degunt uita, alienasque lamentari miseras quotidie coacti, & pro salute sua tremantes, & mortuis nihil melius habentes, quod dudum timore mortui sint. Si quis uero qui extra timore & angustiam hanc sit, in foris procedere uoluerit, tam tristi aspectu statim in domum suam retrudit, uix unum forte uel duos cernens inclinatos & cum multa incedentes tristitia, ubi ante paucos dies fluminum cursus multitudo superabat, sed nunc nobis omnes illi expulsi sunt. Et sicut ex arbusculo cōsisto multis passim excisis arboribus, ingratus redditur aspectus, tanquam capitis multa habentis caluitia; sic & urbis solum, hominibus ablati, & paucis passim apparentibus, ingratum nunc factum est, & multam cernentibus tristitia caliginem offundit; non tantum uero terra, sed & ipsa aeris natura, & ipse solariū radorum circuitus nunc mihi quodammodo moerere, & obtusior lucere uidetur: non elementis naturam mutantibus, sed nostris oculis, qui tristitia nube turbati sunt, non ualentibus pure, neque cum eadem uirtute radorum lumen suscipere. Hoc est quod olim Propheta lugebat dicens: Occidet ipsis sol in meridie, & obtenebrabitur dies. Hoc autem dicebat non quod planeta absconderet, neque quod dies euanesceret; sed quod moerentes neque in meridie propter doloris caliginem lucem cernere possint: quod & nunc factum est, & quocumque quis respexerit, siue in terram, siue in parietes, siue in urbis columnas, siue in proximos, non tamen & obscuritatem profundam cernere uidetur: sic omnia multae plena sunt tristitia. Silentium ubique horrore plenum et solitudo, & desiderabilis ille multitudinis tumultus extinctus est. Et tanquam omnibus terrae subiectibus, ita nunc ciuitatem taciturnitas continet, & saxi omnes similes sunt: & tanquam quodam linguae uinculo calamitate cohibiti profundissimum retinent silentium, quantum, si hostes ingruissent, & omnes simul igne & ferro absumpissent, factum fuisset. Nunc dicendi tempus est: Vocate lamentatrices, & ueniant: & ad eas, quae sapientes sunt mittite: & properent, festinent: & assumant super nos lamentum. Deducant oculi nostri lachrymas, & palpebrae nostrae defluant aquis. Colles sumite moestitiam, & moerens uocem. Creaturam omnem in malorum nostrorum miserationem uocemus. Ciuitas tam magna, & Orientium caput medio tolli terrarum orbe periclitata. Nunc quae multos habebat filios repete sine filiis facta est, & qui auxilietur, nemo. Laesus enim est, qui non habet parum ullum super terram: summus & caput omnium super terram hominum. Propterea igitur

Amos 8.c

tur ad supernum regem confugiamus, illum in auxilium inuocemus. Nisi super nos assequamur gratiam, nulla commissorum reparatio relinquitur. Voluissim hic concionem soluere. Noluit enim gemitum animi longos extendere sermones: sed sicut nubes quaedam condensata, & sub solarem radium currens, omnem retrorsum splendorem auertit: sic & tristitia nebula, cum ante animum nostrum steterit, non sinit facilem esse rationis cursum, sed suffocat, & cum multa necessitate intus reprimat. Et hoc non dicentibus tantum, sed & audientibus accidit: sicut enim ab animo dicentis non concedit ipsam cum facilitate exilire: sic nec in audientium mentem permittit illabi cum propria uirtute. Idcirco & Iudaei quondam luto, & lateritio operi seruientes, Moysen magna de ipsorum salute dicentem audire non tolerabant, tristitia uerbis inaccessam mentem reddente, & auditum obstruente. Igitur uolebam quidem & ipse uerba hic soluere, sed cogitans quod non solum nebulae natura radium in anteriora processum impedit, sed & contrarium ipsa saepe patitur: cum enim Sol calidior continue illapsus nubem contriuerit, medium ipsius saepe dissipauit, & torus simul elucens, splendidus cernentium obtutibus incidit: hoc et ipse hodie me facturum spero. sermone in animis uestris continue uersante, & amplius immorante, finitum iri spero tristitia nebulam, & mentem uestram solita rursus doctrina micaturam. Sed prebete mihi animam uestram, praebete mihi aliquantum, lumina aures, tristitiam excutite. Ad priorem consuetudinem redeamus. Sicut consueuimus semper cum laetitia huc aduenire: sic & nunc faciamus, omnia in deum reijcientes. Hoc & ad ipsam calamitatis solutionem nobis confert. Si enim dominus nos uiderit sermones suos cum sedulitate audientes: & disciplinam nobis temporis difficultate non respici, celementer nos suscipiet, & tranquillitatem faciet, & ex praesenti procella bonorum mutationem. Christianum enim & in hoc ab infidelibus differre oportet, ut omnia generose ferat: & uelut alatus se humanorum malorum impetu superiorē exhibeat. Super petram statutus est fidelis: propterea & undarum ictibus inexpugnabilis est. Si enim tentationum undae eleuatae fuerint, ad illius pedes non perueniunt, hic omni tali incursum sublimior firmatus est. Ne igitur concidamus dilecti: non sic salutem nostram curamus, sicut qui fecit nos deus. Non tantum nobis curae est, nihil graue pati, quantum illi qui nobis animam donauit, & tot post haec bona contulit. His nos ipsos spei rationibus uelut alatos exhibeamus, & dicenda cum promptitudine solita audiamus. Longam nuper apud charitatem uestram extendi concionem, & omnes obsequentes cernebam, & nec ex media reuersos uia: gratias uobis de illa promptitudine habeo, & laborum mercedem accepi. Sed & aliam a uobis tunc mercedem exegi. Fortem nostis & meministis, quae uero erat merces: ciuitatis blasphematores punire, & castigare deum contumelia afficientes, & impios cohibere. Non ex me ipso talia me dixisse arbitror, sed deum talia praudentem in mentem nostram uerba misisse.

Exod. 8.c

Si

Si enim talia a uos punissemus, non talia nunc acciderent, quae acciderunt. Quanto melius erat, si periclitari oportebat, ipsos castigantes & corrigentes aliquid pertulisse, quod & martyrii coronam nobis attulisset, quam nunc formidare & tremere, & ex illorum petulantia mortem expectare: Ecce paruum crimen commissum est, & culpa communis efficitur. Ecce propter illos nunc omnes pauescimus, & ab illis patrorum poenas ipsi sustinemus. Si autem praeventientes ipsos ex urbe expulsemus, & correxissemus, & agrorum curassemus membrum, non praesentem timeremus pauorem. Noui quod ciuitatis mores a maioribus ingenui sunt. Sed peregrini quidam & promiscui homines scelesti & perniciosi, & de sua desperantes salute, ausi sunt quae patrata sunt. Propterea clamare & contestari non destiti. Blasphemantium furorē puniamus, ipsorum mentem castigemus, ipsorum salutem prouideamus, & si hoc facientes mori oporteat, magnum nobis hoc afferet lucrum, ne communitatem dominum contumelias affici negligamus. Magnum ciuitati malum pariet talia despiciere. Haec praedicebam, haec nunc acciderunt, torporis illius poenas pendimus. Deum contumelia affectum despexitis: Ecce permisit regem contumelia affici, & de extremis periculum omnibus impedere, ut in hoc timore illius negligentiae poenas demus. Num igitur frustra, num temere haec praedicebam, & continue uestra charitate interpellabam: Sed tamen nihil amplius factum est. Sed fiat nunc, & a praesenti calamitate castigati, inordinatum illorum furorē cohibeamus: obstruamus ipsorum ora, tanquam fontes mortiferos concludamus, & in contrarium mutemur, & penitus euanescent mala, quae ciuitatem comprehenderunt. Non est theatrum ecclesia, ut ad delectationem audiamus. Adiuutos hinc recedere oportet, lucratos quicquam amplius et magnum, sic recedere expedit: quoniam temere & frustra proficiscimur, si ad tepus refrigerati, sic recesserimus uacui, & doctorum utilitate inanes facti. Quae mihi horum plausuum utilitas, quae laudem & tumultum? Laus mea est, per opera uos omnia quae dicuntur, exhibere. Tunc ego felix habedus & beatus, non quando suscipiatis, sed quando omni cum alacritate faciatis quae a nobis audieritis. Quis prope proximum corrigat: adificat enim alter alterum, inquit. Nisi enim hoc faciamus, a quo cumque commissa prauaricatio, commune quoddam & intolerabile damnum ciuitati afferet. Ecce nihil fecisse eos non minus his qui peccauerunt, territi fumus & cōtermiscimus, ne omnes imperatoris ira corripiat. Nec enim in excusationem nobis dicere sufficit: Non aderam, non conscius eram, commissis non communi caui. Ob hoc igitur, inquit, punieris, & ultimam pendes poenam, quia non affuisti, nec prohibuisti, neque cohibuisti tumultuantes, neque pro regis honore periclitatus es. Non patris participasti? Laudo hoc & accepto. Sed neque facta prohibuisti, hoc accusatione dignum. Haec & de deo uerba audiamus, quando cum silentio contumelias & iniurias in ipsum commissas patimur. Quoniam & is qui talentum

1. Thess. 5. b

Matth. 25. c

Chryf.

tum defodit, non pro reatibus suis tunc accusabat, integrum enim depositum reddidit: sed quoniam ipsum non multiplicauit, quoniam non castigauit caeteros, quoniam argentum ad numularios non detulit, non increpuit, non correxit proximos peccatores inordinatos, idcirco ab eis misericordia in illas intolerabiles poenas mittebat. Sed si non antea, quae nunc saltem quidem hanc facietis correctionem, et deum contumelia affici non negligetis, satis credo. Possunt enim quae acciderunt, licet nemo sit qui admo neat, uel insensatos deinceps propria afferere salutem persuadere. Nobis uero iam hora est solitam uobis mensam apponere, dictionem hodie nobis lectam promentes, & in medium omnibus proponentes. Quid igitur est hodie lectum? Diuitibus huius seculi praecipere, non sublimem sapere. Qui dixit, Diuitibus huius seculi, demonstrauit & alios futuri seculi diuites esse: qualis ille Lazarus erat, in praesenti quidem uita pauperimus, in futura uero diues: non auro & argento, & ulla tali corruptibili & marcescibili materia affluens: sed arcanis illis bonis, quae neque oculus uidit, neque in cor hominis ascenderunt. Haec namque uera diuitiae, & opulentia: quando & immarcescibilia sunt bona, & nullam capiant mutationem. Sed non talis erat ille contemptor diues, sed omnium pauperimus factus est. Post haec igitur stillam obtinere quaerens, nec ipsi factus est compos, in tam extremam deuenerat paupertatem. Idcirco praesentis seculi diuites appellauit, ut discas, quod cum praesenti uita & copia pariter dissoluitur: non procedit ulterius, non simul migrat cum possessoribus, migrantibus, sed ipsos saepius & ante finem deserit: quod & ipsum demonstrat dicens, Neque in incertum diuitiarum: nihil enim tam infidum, quam diuitiae: quod cum saepe dixerim, dicere non quiescam, quod fugitiuus est & ingratus seruus fidem non habens: uel si innumera ipsi uincula iniicias, sic quoque cum ipsis uinculis aufugit. Saepius igitur pessulis & foribus ipsum possidentes concluderunt, seruorum adhibita custodia: ille uero seruis ipsis persuadens, cum ipsis fugit custodibus, tanquam catenam eos trahens, & nihil profuit custodia. Quid hoc infidelius? quid uero his, qui circa hunc studium collocant, miserabilibus quando rem tam labilem omni studio colligere aggrediantur, nec Prophetam audiant dicentem: Vae his qui confidunt in uirtute sua, & in multitudine diuitiarum suarum gloriantur. Dic quare uae? Thesaurizat, inquit, & ignorat cui congregabit ea. Et quoniam labor quidem certus, fructus uero incertus, Saepius inimicis laboras, & eruntis conficeris. Saepius post mortem tuam ad eos qui te affecerunt iniuria, & innumeris circumuenerunt insidijs, hereditas ueniens, tibi quidem peccata, possessione uero alijs praebuit. Iam illud inquirere dignum est, quare non dixit, diuitibus praesentis seculi praecipere non ditescere, praecipere de pauperari, praecipere quae habent exhaurire: sed dixit, praecipere non sublimem sapere? Nouit quod diuitiarum radix & materia est superbia: & si quis modice utere scierit, non multum earum curam aget. Quae enim, dic mihi, causa multos

1. Tim. 6. d

Luc. 16. e

1. Cor. 2. e

Psal. 43. b

tos circūducit seruos, parasitos, aduatores, & reliquam omnem pompam: nō utilitatis causa, sed arrogantiae solius, ut ex his uenerabilior alijs hominibus esse uideatur. Præterea nouit, nō prohibitio esse diuitias, si quis in necessitate ipsius usus fuerit. Sicut enim dixi, non mala res uinum, sed mala ebrietas: ita nō mala res diuitia, sed mala auaritia, mala cupiditas. Aliud auarus, et aliud diues. auarus non est diues, auarus multorum indiget, indigens aut multorum nunquā diues esse posset. Auarus custos est, non dominus: pecuniarū seruus, nō possessor. Facilius enim alicui ex proprijs carnibus, q̄ ex defosso auro cōmunicaret. Velut enim iustus nihil de repositis tangere, sic cum omni diligentia ea seruat & detinet, a suis tanquā alienis abstinens, & certē sunt aliena. quæ enim alijs erogare nunquā pateretur, neq̄ in necessarijs impendere, etiamsi infinitas sustineret pœnas, quō hæc esse propria putare posset? Quomodo uero eorū habet possessionē, quorū nec usum, nec fructū cū libertate habet? Ad hæc uero non omnibus omnia Paulus imperare cōsuevit, sed & audientium imbecillitati condescendit, sicut & Christus fecit. Etenim illi diuiti ad se accedēti, & de uita loquēti non dixit: Vade, uende omnia quæ habes: sed hoc prætermittens, de alijs ipsum mandatis instruit. Deinde postquam ille ipsum inuitauit, inquit: quid adhuc mihi deest? neq̄ tum simpliciter dixit, uende omnia quæ habes: sed si uis perfectus esse, uende quæ habes: hoc in tuo pono arbitrio, te electionis dominum cōstituo, non in necessitate traho. Propterea & Paulus nihil de paupertate diuitibus loquitur, sed de humilitate: tum propter audientium imbecillitatem, tum quia optime sciebat, quod modeste agere, & a superbia alienū esse, breui faciet ipsos & a studio diuitiarum liberari. Præterea nō altum sapere admonens, & modum, quo non altū sapere possint, demonstrauit. Quis uero hic est? Si diuitiarū naturam animaduertent q̄ incertæ sint & infidæ: quapropter intulit, neq̄ sperare in diuitiarū incerto. Diues est, nō qui multa possidet, sed qui multa expēdit. Diues erat Abraham, sed nō auarus: non enim huius domū considerabat, nec illius substantiā curiose scrutabatur: sed egrediens cōtemplabat, num alicubi hospes, nū alicubi pauper, ut paupertatē refarciret, ut peregrinū exciperet: nō auro tectū liniuit, sed apud quercū illam tabernaculū figens foliorū umbra cōtentus erat. Et tam splendidū ipsi erat diuersoriū, ut nec angelos apud ipsum manere puderet: non enim quærebāt. domus splendorē, sed animi uirtutē. Hunc & nos imitemur, charissimi, & quæ habemus, in pauperes impendamus. Rudi modo paratum erat illud tabernaculum, sed regijs aulis splendidius fuit. Nullus unq̄ rex angelos suscepit: hic uero sub quercu sedens illa, cellamq̄ figens, hoc honore dignus habitus est, non propter domus utilitatē honoratus, sed propter animi ornatum & diuitias in ipso repositas hoc munere potus. Et nos igitur ne domos ornemus, sed potius q̄ domū, animā nostram: quomodo enim nō turpe-

Lnc. 18. d

Gen. 18

marmoribus parietes frustra & temerē cōtegere, Christū uero nudū circueuntem negligere? Quæ tibi domus utilitas homo? Nunquid enim ipsam tecum ducens abibis? Animam uero omnino ducens migrabis. Ecce nūc tale nos oppressit periculum. Absintant nobis domus, soluāt periculū nobis imminens: sed non poterunt, Vos ipsi mihi testes estis, desertas eas derelinquētes, & ad solitudinē exilientes, tanquā laqueos & retia timentes. Opulentur nūc diuitia, sed nō habent tempus. Si uero ubi hominis ira, pecuniarū ualor redarguitur, multo magis in diuino & inuitabili iudicio hoc fiet. Si homo est qui exacerbat, & ægre fert, & nihil nobis nunc aurum prodest: multo magis irascente deo pecuniarum nō indigente, aurī potentia penitus euanesceat. Domos ædificemus, ut habitemus, nō ut superbiamus. Necessitate transehdens superfluum est & inutile. Calceare calcem pede maiorem, sed nō tolerabis, te enim ad gressum impedit: sic & domus necessitate maior, in celos transire impedit. Vis magnas & splendidas domos ædificare? Non prohibeo, sed non super terrā: ædifica tabernacula in caelis, ut & alios suscipere possis, tabernacula nunq̄ deficientia. Quid insanis circa fugientia, & hic manētia? nihil diuitijs fallacius: hodie tecū, & cras contra te inuidorum oculos armāt. Vndiq̄ hostis est contubernalis, inimicus domesticus: & uos possidētes testes qui omni modo ipsas infoditis & absconditis: quoniam & nunc nobis periculū intolerabilis diuitia faciunt. Nam cernis pauperes quidem succinctos & expeditos ad omnia paratos: diuites autē multā habētes difficultatem, & circumeuntes, & quærentes ubi aurū infodiant, quærentes ubi tandem deponāt. Quid quæris homo conseruos? Est Christus suscipere paratus, & deposita tibi seruare, nec tantū seruare, sed etiā multiplicare, & cum multo fœnore reddere. Ex illius manu nemo eripit. Non seruat autem tantum deposita, sed etiam securum depositorem facit. In hominibus enim deposita suscipientes, gratiam se nobis præstare putant, si custodiant quæ susceperūt: in Christo autem contrariū. Non enim gratiam præstitisse, sed accepisse se dicit, cum deposita susceperit tua: & pro ipsa custodia, quā circa pecunias tuas exhibet, non te mercedē repetit, sed ipse tibi dat mercedem. Quia igitur sumus excusatione digni: qua uero ueniamus quando & custodire ualentem, et pro custodia gratias habentē, & arcana & magna præmia pro hac custodia reddentem præmittentes, hominibus circa huiusmodi custodiā debilibus, & gratiā nobis conferre se putantibus, & sola ipsa quæ danē, postea reddētibz, nostra tradimus? Hospes es hic et peregrinus, patriā habes in caelis. Illuc omnia trans mitte, ut et anteq̄ fruaris, hic retributionē capias. Qui enim bona spe alij, & de futuris confidit, hic iam regnum gustauit. Nihil enim tantum animā reparare consuevit, & meliorem facere, quā bona futurorū spes, si eō transmittēs diuitias, animæ tuæ curam cum otio cōgruo egeris. Omne enim studiū in domus suæ

orna

ornatū impēdentes, in exterioribus diuites interiora negligunt, & desertā & squalentē & araneis plenā animam suam despiciūt. Si uero exteriora negligentes circa mentē suam propititudinem omnem impēderint, undiq̄ ipsam ornantes, tabernaculū Christo erit talium hominū anima: Christum autem habente inhabitatōrē, quid unquā felicius esse posset? Vis ditari? Amicū habes deū, & omnium ditissimus eris. Vis ditari? ne altum sapias. Hoc nō ad futura tantū, sed etiā ad præsentia utile. Nihil enim tam inuidiosum, q̄ homo diues: quū uero superbia accesserit, duplex parat præcipitiū, difficilius ab omnibus bellū. Si uero modeste uiuere scieris, succidis humilitate inuidie tyrānidem, & cū securitate habes quæcūq̄ habes. Talis enim est uirtutis natura, nō ad futura nos tantum adiuuat, sed & hic iam retributiones præbet. Ne igitur in diuitijs altū sapiamus, sed nec in ulla ahiare. Si enim in spiritalibus altū sapiens labitur & perit, multo magis in carnalibus. Cogitemus naturam nostrā, peccata recenseamus, discamus qui sumus, & hoc nobis in totius humilitatis materiā sufficit. Ne dicas mihi, rot & tot annorum prouētus repositos habeo, aurī talenta innumera, lucra per singulos adaucta dies. Quantacūq̄ dixeris, omnia temere dices & incallum. Sapius una hora & breui temporis momento, uelut uento superne irruente iactabilis puluis, sic hæc omnia ex domo exufflantur. Et horum uita plena, plena uero scripturæ disciplinarum & exemplorum. Hodie diues, cras pauper. Idcirco sapius rursi testamenta legēs, dicentia, ille quidē habeat agrorum uel domus dominū, usum uero alius. Omnes enim usum habemus, dominū autē nemo: et si enim nobis per omnē permancat uita nullā facientes diuitia mutationē, uelimus nolimus in fine alijs cedemus, ipsarū usu solo decerpto, dominio autē nudi et orbati ad illam uitā migrantes. Vnde manifestum est, q̄ illi soli dominū habent, qui & ipsarū usum cōtempserunt, & fructū deriserunt. Qui enim præsentibus abiectis, ipsas pauperibus erogat, in necessaria suis usus est, & ipsorū dominū habens obijt: neq̄ per ipsam mortē illa excidēs possessione, sed omnia illo recipiēs tempore, & illis multo plura, quando in die iudicij illorū præsidio maxime egebit, & quādo omnes factorū rationes repetemur. Itaq̄ si quis uult diuitiarū et possessionem & usum & dominū habere, ab omnibus præsentibus liberet: quoniam hoc non faciens, in morte ab ipsis omnino separabit: multoties uero & ante finem cū periculis & infinitis malis ipsas amittit. Nec hoc solum malū est, q̄ mutatio fit repente uniuersa, sed q̄ impremeditatus ad paupertatis tolerantiā diues deducit. Sed nō talis pauper: nō enim autō confidit, & argento inanimatis materijs, sed deo omnia copiose præbentī. Itaq̄ diues magis in incerto q̄ pauper cōstitutus est, cū frequētes et cōtinuas mutatiōes recipiat. Quid uero est quod dicitur præbere nobis omnia abundantanter ad fruedum? Omnia cum largitate dat deus, quæ sint pecunijs multo magis necessaria, ut aerem, aquā, ignem, so-

Chryf.

lem, omnia talia. Nō licet dicere, q̄ magis splendore diues, minus uero pauper fruatur. Non licet dicere, q̄ copiosorem aerem, q̄ pauper respiret diues: sed omnia paria & cōmunia proposita sunt. Quare igitur maiora quidē & magis necessaria, & uitam nostram cōtinentia cōmunia deus fecit: minora uero & uiliora non sunt cōmunia? pecunias dico, Qua de causa? Ut uita nostra conseruetur, et uirtutis studia habeamus. Si enim nō essent necessaria hæc cōmunia, forte diuites solita uili auaritia pauperes suffocassent. Si enim in diuitijs faciunt hoc, multo magis in illis fecissent. Rursum si & pecuniae cōmunes essent, & similiter omnibus propositæ, elemosynæ occasio sublata esset, & charitatis opportunitas. Ut igitur secure uiuamus, communes factæ sunt nobis uita causæ: rursum, ut habeamus coronarū & probabiliū actionum occasionem, non cōmunes factæ sunt pecuniae, ut auaritiā exosi, & iustitiam sectantes, nostra indigentibus, erogantes, aliquod peccatorū nostrorū remedium per uiam hanc capiamus. Diuitē te fecit deus, ut egenis auxilieris, ut peccata tua soluas per liberalitatē alijs exhibita. Dedit tibi pecunias, non ut in mortē claudas, sed ut in salutē tuam effundas. Propterea & ipsarū possessionem incertam & nō stabilem fecit, ut & per hoc insaniam circa ipsas intensionē dissolueret. Si enim nunc possidentes, qui de ipsis cōfidere non ualent, quinimo multas ex hac re nascentes insidias cernūt, sic circa illarum desiderū succendunt: si & hoc propositum esset, ut stabiles & minime caducæ foret cui pepercissent: Vnde abstinuissent: quia uidiua quibus pupillis: quibus pauperibus? Ne igitur magnum putemus bonū esse diuitias. Magnū enim bonum nō possidere pecunias, sed dei timorē & reuerentiā possidere. Ecce nūc si quis esset iustus, & apud deum fiducia habēs multum, & si omnium hominum pauperimus esset, præsentia mala soluere posset: satis enim esset tantum in cœlum manus extendere, & deum inuocare, & hæc nebula præteriret. Si uero aurum tantum repositum est, luto omni ad impendentium malorum solutionem inutilius est: nec in hoc tantum periculo, sed et si morbus cōprehenderit, siue mors, siue aliud quid huiusmodi, redarguit pecuniarum uis impotens, & nullam ualens de proprio cōsolationem in aduersis afferre. Vnum est quo paupertatem diuitia superare uident, quotidianis distuere delicijs, & multa in cōuiujs repleti uoluptate. Hoc tamē & in pauperum mēsa cōtingere uidet, & hos maiori q̄ omnes diuites uoluptate frui. Et ne miremini dictum: ex ipsa enim rerum demonstratione hoc uobis faciam manifestum. Nostis quippe omnes, & hoc cōsitemini, q̄ uoluptatē in cōuiujs nō feraculorum natura, sed cōuiuantium dispositio face re cōsueuit: puta, cum fame quis mēsam attingēs, omni obsonio & cōdimento, & innumeris ciborum illecebris iucundiorē escam gustabit, et si omnium uilissima sit. Necessitate uero & esurie præueniēs, quod diuites faciunt, si etiā placetas inuenit appositas, nō sentiet uoluptatē, ipsius appetitū

tom. 5 b 3 titū

ritu non excitato. Et ut discas, qd hoc ita habet, te-
 stes quidem & uos omnes. Audiamus autē & scri-
 pturam hoc ipsum dicentē: Anima saturata calca-
 bit fauum, & anima esuriēs etiam amarū pro dul-
 ci sumet. Et certē quid fauo dulcius & melle? Sed
 non iucundū, inquit, non esuriēti. Quid uero a-
 maris iniucūdus: sed dulcia sunt in pauperie cō-
 stitutis. Quod autē pauperes cū necessitate & esu-
 rie ad cibū ueniāt, diuites uero eam nō expectēt,
 hoc cuiq; manifestū est: unde legitimā & sincerā
 uoluptatē non capiunt. Nec in cibis tantū, sed &
 in potu idē accidere uidere licet. Et sicut illic esu-
 ries supra escarū naturam uoluptatē inducit: sic et
 hic sitis iucundissimū potum facere consueuit, &
 si pura sit aqua quā bibat. Et hoc ipsum Prophe-
 ta demonstrans, dicebat: Et ex petra melle satura-
 uit eos. At qui hoc nusquā in scriptura lectum est,
 quod mel de petra Moses eduxerit, sed ubiq; flu-
 uios & aquas, & frigida fluenta. Quid igitur tan-
 dem est quod dicitur: neq; enim scriptura mentis.
 Postquā enim sitientes & indigētia defatigati fri-
 gidioribus aquis inciderūt, ex potu uoluptatē af-
 ferere uolens, mel aquā appellauit: non tanquam
 mutata in mel natura, sed bibētium dispositione
 fluenta illa melle iucūdiora faciēte. Didicisti, quo
 modo & potū suauem sitientium affectio reddere
 cōsueuit. Multi igitur pauperes saepe laborantes, &
 defatigati, & siti ardentes cū dicta uoluptate talia
 libauere fluenta: diuites uero uinū suauē, & floris
 odorem, & omnem uirtutem habens, quē in uino
 optari possit, haurientes, non eandem sensere de-
 lectationem. Hoc & in somno fieri uideas. non e-
 nim molle stratum, neq; deargētatum lectus, neq;
 quies per domū facta, neq; aliud huiusmodi quic-
 quam somnū dulcem et procliuem facere solet: si-
 cut laborare, & lassari, & uehementer somni indigē-
 tes & dormitantes reclinari: & hoc quidem te-
 statur & rerū experientia. Testat autē & ante rerū
 experientia scripturarum sentētia. Delicijs enim
 in nutritus Salomon idem demonstrare uolens, di-
 cebat: Iucundus somnus seruo, siue parū, siue mul-
 tum comedat. Cur igitur addit, siue multū siue parū
 comedat? Ambo hęc uigiliā inducere solēt, indigē-
 tia, & crapula: illa quidē spiritum arefaciens,
 & palpebras corneas reddens, nec claudī permit-
 tens: hęc uero anhelitū angens, & elidens, & mul-
 tos inferens dolores. Sed tanta est laborum medi-
 cina, qd si etiā ambo adsint, seruus dormire potest.
 Postquā enim serui tota die ubiq; circūcurrant,
 dominis suis ministrātes, uapulantes, laborātes,
 & ne minimū quidem respirātes, sufficientē lassit-
 udinū & laborum illorū retributionem capiunt,
 in dormiendo uoluptatē. Et hoc dei benignitate
 factū est, ut non auro & argento, sed labore, & erū-
 na & necessitate, & omni disciplina uoluptates
 emi ualeant. Sed non sic diuites, sed stratis molli-
 bus iacentes, multoties totā noctem ducūt in som-
 nem, & multa machinantes tali non fruunt uolup-
 tate. Pauper ex diuinis laboribus surgēs, defati-
 gata habēs membra, priusquā recubuerit, integrū
 & suauē, & legitimū somnum suscepit, nō exiguā

Proverb. 27.4

Psal. 80. c

Ecc. 5. c

& hanc istorum laborū capiens mercedē. Cum i-
 gitur cū maiori uoluptate pauper & dormiat, &
 bibat, & comedat: qua gratia erunt amplius diuiti-
 a digna, quā uidebunt supra paupertatem prae-
 rogatiuā habere & hac priuata? Propterea & ab
 initio deus homini laborē alligauit, non puniens
 neq; ipsum castigās, sed corrigēs & docens. Quan-
 do illaboriosam uitā degebat Adam, paradiso ex-
 cidit. Quādo laboriosam et erūnosam Paulus age-
 bat uitam, in labore & erūna noctem & diem ope-
 rans, tunc in paradisu raptus est, & tertiu in cœ-
 lum ascēdit. Ne igitur laborē respiciamus, nec ope-
 rationē uituperemus. Etenim ante cœlorū regnū
 hic maximū capimus premiū, ex ipsa re uolupta-
 tem capientes: non autē uoluptatem tantū, sed &
 quod multo uoluptate maius est, purissimā sani-
 tatē. Diuitibus enim in iucūditate & multa agri-
 tudines irruunt: pauperes autē a medicorum ma-
 nibus immunes sunt. Si uero nō nunquā & in im-
 becillitatē incidant, breui seipsos instaurāt, molli-
 tie omni liberi, & corpora robusta habentes. Mag-
 na possessio paupertas sapiēter ipsam ferētibus,
 thesaurus qui nequeat auferri, baculus firmissi-
 mus, inculpabilis possessio, diuerforiū ab insidijs
 rurū. At opprimis, inquit, pauper: sed maiores insi-
 dias diues patit. Contemnitur pauper & cōtume-
 lijs afficitur, sed diuiti inuidetur. Non tam expu-
 gnabilis est pauper quā diues, infinitas undiq;
 & diabolo & insidiatoribus occasiones praebens,
 omnū seruus propter multam rerū abundantiam,
 in multorū necessitate cōstitutus, & multis adula-
 ri cogitur, & cum multa illiberalitate seruire. Pau-
 per autē si philosophari sciat, neq; ab ipso diabolo
 expugnari potest. Iob igitur & ante hoc cū fortis
 esset, postquā omnia amisit, tūc factus est fortior,
 & egregiam cōtra diabolum uictoriā reportauit.
 Præterea uero nec iniuriam pati pauper potest, si
 philosophari scierit. Quod em dixi de uoluptate,
 qd uoluptas non in ciborū apparatu, sed in come-
 dentium affectu sita est: hoc & de cōtumelia dico,
 quod cōtumelia nō a contumeliantū sententia,
 sed a patientiū affectu cōstituitur uel destruit. Ver-
 bi gratia, Multa quispiam in te fanda atq; nefan-
 da conuicia dixit: si cōtumelias deriseris, si uerba
 nō acceperis, & uulnere superior sis, cōtumeliam
 non es passus. Et quemadmodū si corpus adaman-
 tinū haberemus, etsi innumeris undiq; telis per-
 cuteremur, non tamen uulnera reciperemus: non
 em a manu tela torquēte, sed a corporibus patien-
 tibus uulnera fiunt. Sic & hic nō a petulantū insa-
 nia, sed a patientiū contumelias imbecillitate, ini-
 iuriā & cōtumelia constituitur. Si enim philoso-
 phari sciamus, nec cōtumelia affici possumus, nec
 quicquā graue pati. Aliquis iniuriā intulit, nō sen-
 sisti nec doluisti: nō es iniuriam passus, sed & ma-
 gis percussisti, qd percussus es. Cum enim qui con-
 tumeliam intulit, plagam suam ad patientiū ani-
 mam non perueniētem uiderit, ipse maiorem in-
 modum rodit: & tacentibus cōtumeliam patiēti-
 bus, sponte contumeliarū plaga cōtra mittentem
 conuersa inferit. In omnib; igitur philosophemur,
 &

Gen. 3. d
2. Cor. 12. 4

& nihil nos inopia lædere poterit: quin & maxi-
 me adiuuabit & clariore reddet, & omnib; diuiti-
 bus copiosiores. Quid em, dic mihi, Helia paupe-
 rius: sed propterea omnes diuites uincebat, quo-
 niā pauper hic erat ipsam uero paupertatē ex mē-
 tis opulentiā elegit. Quoniā enim omnē pecunia
 rum copiā animi sui magnitudine esse putauit in-
 feriorē, nec philosophia sua dignā: ideo tantā pau-
 periem amplexatus est. Quod si magna presentia
 putasset, nō solam meloten possedit: sed ita ui-
 tae uanitatē condēnauit, & tanq; lutum proiectū
 aurum omne despexit, ut præter amictū illum ni-
 hil amplius possideret. Idcirco rex pauperis indi-
 gebat, & uerbis nihil plus qd meloten habētis in-
 hiabat, qui tantū habebat aurū: adeo splendidior
 trabea erat melote, & regalibus aulis iusti spelun-
 ca. Propterea & in cœlum ascēdens, nihil aliud qd
 meloten discipulo reliquit. Cū hac, inquit, cū dia-
 bolo pugnaui, & tu cōtra illum armatus hanc ca-
 pies. Validū enim telum inopia, & inexpugnabi-
 le habitaculū, & turris inconculsa. Tanquā maxi-
 mam hæreditatē Helias uero meloten suscepit: ete-
 nim uerē maxima fuit hæreditas, omni auro præ-
 ciosior. Et erat posthac duplex Helias ille, & erat
 sursum Helias, & deorsum Helias. Noui qd iustū
 illum beatū putatis, & uelletis quisq; esse ut ille.
 Quid igitur, si uobis demonstrauero quid aliud,
 quod illo multo maius omnes sacrīs mysterijs im-
 buti recepimus? Helias nempe meloten discipu-
 lo reliquit. Filius autem dei ascendens, suam no-
 bis carnē dimisit: sed Helias quidem exutus, Chri-
 stus autem & nobis reliquit, & ipsam habens a-
 scendit, ne igitur animo cōcidamus, neq; lamen-
 temur, neq; temporum difficultatem timeamus.
 Qui enim sanguinem suum pro omnibus effun-
 dere non recusauit, & carnem suam, & rursum ip-
 sum sanguinem nobis cōmunicauit, nihil pro sa-
 lute nostra recusabit. Hac igitur spe fidentes ipsum
 continue rogemus, & precibus & supplicatio-
 nibus uacemus, & reliquæ uirtutis cum omni di-
 ligentia curam habeamus: ut & instans fugiamus
 periculū, & futura assequamur bona: quibus nos
 omnes dignos censerī cōtingat, gratia &c.
 IN PROFECTIONEM EPISCOPI FLA-
 uiani, pro ciuitate ad imperatorem legationē ob-
 euntis. Et quod detrahere qd humanum corpus co-
 medere peius est. Et de iugulatis propter seditio-
 nem: & ad criminantes, quoniam multi
 nō seditiosi capti sunt. Homilia 111.

10. 1. 10. b

multa erant ipsum abire prohibentia, & manere
 cogentia: & primo ætas ad ultimā prouecta sene-
 ctutem, postea corporis imbecillitas, & anni tem-
 pus, & sancte celebritatis necessitas, ad hęc unica
 foror in extremo cōstituta spiritus: sed tamē & cō-
 sanguinitatē despexit, & senectutem, & imbecil-
 litatem, & temporis difficultatē, & itineris asperi-
 tatem: & omnibus uos ueltramq; salutem praepon-
 ens, hęc omnia uincula dirūpit, & tanquā iuue-
 nis fertur senex, nunc alatus prōptitudine factus.
 Si em Christus, inquit, seipsum pro nobis dedit,
 qua effemus nos excusatione et uenia digni, tanti
 custodiam populi creditam habētes, & nō eligen-
 tes omnia & facere & pati pro creditorū nobis se-
 curitatē? Si enim patriarcha, inquit, Iacob pecudi-
 bus praepositus, & oues irrationales pascēs, & ho-
 mini rationes redditurus, & noctes ducebat in som-
 nes, & estum, & gelu, & omne aeris intemperiem
 ferebat, ut nulla illarum pecudum periret: multo
 magis nos nō irrationalibus, sed spiritualibus o-
 ribus praepositus, & nō hominū, sed deo præsiden-
 tia huius rationes redditurus, ad nihil torpere &
 tergiversari oportet eorū, quæ gregē iuuare pos-
 sint. Sed quāto melior grex iste grege illo, & bruti-
 tis quidem homines, hominibus uero deus: tanto
 maius & nos uehemētiusq; studium & prōptitu-
 dinem exhibere oportet. Nouit ille planē, quod
 non pro una sibi nunc ciuitate negocium, sed pro
 Oriente toto. Ciuitatē enim sub Oriente positā
 caput & mater est ciuitas nostra: propterea omne
 periculum subijt, & nihil illum hic retinere po-
 tuit. Ideoq; bonas fore spei opportunitates spero:
 non enim tantam sedulitatē & curam deus despi-
 ciet, neq; seruum suū infectis rebus redire permit-
 tet. Noui quod & tantum uisus ille, & religiosum
 imperatōrē conspicatus, ex aspectu solo statim i-
 ram corripere poterit. Sanctorū enim nō tantum
 uerba, sed & ipsi aspectus spirituali gratia pleni
 sunt. Hic uero & multa sapientia plenus est, & cū
 diuinarū legum sit peritus, ad ipsum dicet, quod
 et Moses ad deum: Si dimittis quidem ipsis pecca-
 tum, dimitte: si nō autem, & me occide cum ipsis.
 Taliū enim sanctorū uiscera, cum filijs mortē, qd
 sine ipsis uitam dulciorem esse putant, Adijciet a
 tempore patrociniū, & sacrum Pascha proponet,
 et cōmemorabit tempus, per quod orbī terrarum
 toti Christus peccatum remisit, dominum imita-
 ri exhortabitur, & parabola illius decemilium ta-
 lentorum, & centum denariorū ipsum cōmone-
 bit. Noui patris nostri fiduciam, non recusabit ip-
 sum per hęc similitudinē terrere & dicere: Vide
 ne forte & tu illo die audias: Serue nequā, omne
 debitū illud dimisi tibi, quoniā rogasti me, oport-
 rebat & te dimittere cōseruis tuis. Tibi ipsi magis
 qd illis prodes, in paucorū dimissionē peccatorū
 maiorū obliuionē recipiens. Addet prædictis
 & orationē illam, quā quis sacrīs initiauerit myste-
 rijs, orantē dicere docuerunt. Dimitte nobis debi-
 ta nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nō-
 stris. Ad hęc docebit, qd nō cōmune ciuitatis fuit
 peccatū, sed hominū quorundā externorū, & ad-
 uenarū

Tit. 3. d

Gen. 29

Exod. 32. g

Matth. 18. d

uenarū nihil cum ratione facientū audacia et omnis preuaricatio. Nec iustum esse posse pro paucorum temeritate tantam diripi ciuitatem, & qui nihil iniuste fecerunt, poenas luere: alioquin et si omnes peccassent, dignas dedissent poenas, tot diebus timore cōsumpti, & per singulos mori dies expectantes, pulsi exulantes, reis miserabilibus uiuentes, sanguinē in manibus gestantes, & de uita sua non cōfidentes. Hęc tibi poena sufficiat, ne ulterius ira procedas, mitem tibi supernū iudicē per humanitatē in conseruos redde. Cogita urbis magnitudinē, q̄ nō de una, uel de duabus, uel tribus, uel decem animabus nūc nobis est consideratio, sed de milib, infinitis, de totius orbis capite. Hęc ciuitas in qua primū appellati Christiani, honora Christum, reuerere eam quę prima nomē hoc omnibus desiderabile & dulce prędicauit. Apostolorum illa fuit tabernaculū, habitaculū iustorum. Nunc hoc primū & solum in principes facinus patratū est, & ciuitatis mores omne pręteritū tempus testatur. Si enim cōtinue seditioes moueret, improbitatē cōdemnare oporteret: si uero semel hoc omni tempore accidit, certū est, q̄ non ciuitatis morū est peccatū, sed eorū qui impudenter & temere in ciuitatem irruerunt ista insanā fuit. Hęc sacerdos & plura his cū maiori dicit fiducia, hęc Imperator audiet: & ille humanus, & hic fidelis. Vnde utrinq; bonas habemus spes. Magis autē & supra magistrī fidem, & regis humanitatem, dei misericordię fidimus: etenim & rogato regi, & roganti sacerdoti ipse solus assistet, regis cor emolliens, sacerdotis linguam excitās: huius uerba secūdans, illius mentem pręparans, dictis multa cū ueniā suscipiendis & petitionibus cōcedendis. Etenim ciuitatū omnium nostra Christo optatissima, tum propter progenitorū, tum propter ueltram uirtutē. Et sicut Petrus inter apostolos primus Christū prędicauit: sic inter ciuitates, sicut iam dixi, hęc prima tanquā coronam quandam admirabilem Christianorū tulit appellatio nem. Si uero ubi decē tantum iusti essent, omnes inhabitantes deus saluare promissit: ubi nō decem & uiginti, neq; bis totidem solū, sed multo plures sunt, deum cum omni diligētia colentes, quomodo nō oportet bona sperare, & de cōmuni nostra omniū salute cōsiderē? Audiui multos dicentes, minā regis ire leonis similes, & concidentes & lamentantes. Quid igitur aduersus illos dicemus? quod qui dixit: Lupi & agni simul pascenē, & pardus cum hęcdo quiescet, & leo tanquā bos paleas comedet: & hunc leonem reddere ouem poterit mansuetam. Supplicemus igitur ipsi, & ad ipsum legationes mittamus, & regis animū penitus corripiet, & ab omni nos instanti angustia liberabit. Pater illi legationē obit, nos hinc ad cōlorū regem mittamus legationē, ipsum precibus adiuuemus. Multum ecclesię cōmunio potest, si animā dolente, si corde cōtrito, preces emittamus. Non opus est mare transire, non opus est longā subire peregrinationē: omnes & ad ecclesiā occurrentes, et domi manentes multo deum studio inuocemus, & omnino supplicationibus annuet. Vnde hoc manifestū: q̄ uehemēter cupit nos ad ipsum semper cōfugere, & in omnibus ipsum deprecari, & nihil absq; ipso uel facere uel dicere. Homines enim, quādo ipsis continue negociū facessimus pro rebus nostris, languescūt & tergiuer santur, & aegre ferunt. Deus autē prorsus in contrariū: non quando ipsi continue occurrimus pro rebus nostris, sed quando nō hoc facimus, tūc maxime indignat. Audi igitur quid Iudæis obijcit, dicens, Fecistis uoluntatē meam, & nō per me: & pacta, & non per spiritū meum. Talis enim amantium cōsuetudo: omnia ad amatorū negocia per se fieri uolunt, & nihil sine se illos neq; facere, neq; dicere. Propterea & deus non hic tantum, sed & alibi idem rursus exprobrans dicebat: Regnauerūt, & non per me: imperauerunt, & nō significauerunt mihi. Ne igitur torpeamus cōtinue ad ipsum cōfugere, & quidcūq; graue fuerit, omnino remediū accipiet conueniens. Terruit homo, curre ad supernum dominū, & nil graue patieris: sic antiqui calamitates auerrebant, non tantū uiri, sed & mulieres. Fuit quaedam mulier Hebræa, Hester erat ipsi nomē: hęc Hester uniuersum Iudæorū populū internecione delendū sic eripuit. Postq; Persarū rex omnes pāsim Iudæos interimi iussit, & nullus erat qui contra iram illius obistere posset: pristinū uestitū exuta mulier, et sacco amicta, et cincta ad regē ingrederet, & talia orās uerba ad ipsum dabat: Grata domine fac uerba mea, & da sermonē ornatū in os meū. Hęc & pro magistro nos nunc deū oremus. Si enim mulier pro Iudæis supplicans Barbaricū corripere furorē potuit: multo magis doctor noster pro tali ciuitate, & cū tanta ecclesiā supplicans, benignissimū & mitissimum hunc regē flectere poterit: si enim peccata in deū soluendi potestātē accepit, multo magis in hominem patrata destruere & delere poterit. Princeps est hic quoq; & quidē illo honorariū. Etenim ipsum regis caput sacras leges ferētes huius manus subiecerūt: & quādo aliquid boni cœlitus requirit, rex ad sacerdotē, non sacerdos ad regē cōfugere solitus est. Habet & hic iustitię thoracē; habet & loriciā ueritatis, habet & calceamēta multo honestiora ab euāgelio pacis: habet et gladiū, non ex ferro, sed spiritus: habet & coronā capiti impositā. Splēdidior hęc armatura, preciosiora hęc arma, maior fiducia, maior uis. Itaq; & pro principatus magnitudine, & ppria magnanimitate, & ante reliqua omnia, pro firma in deū spe, cum multa fiducia, cū multa prudentia regē alloquet. Ne igit de salute nostra desperemus, sed supplicemus, precemur, petamus, oremus, ad supernū regē multis cū lachrymis legationē mittamus. Habemus et ieiunium hoc cooperans, in hac pulchra legatione nobis adhærens. Quemadmodum itaq; pręterita hyeme, & æstate apparente, nauata quidem nauigium deducit, miles uero arma deterget, equiq; ad bellum parat, & agricola acuit falcē, & uiator fiducia plenus longum iter aggreditur, & ad certamina

Geh. 18. d

Esa. 11. g

Ofca 8. d

Eph. 6. b

1. Cor. 3. b

2. Tim. 2. d

Lucæ 13. b

certamina pugil expoliat, seq; denudat: sic & nos ieiunio tanquā æstate quadam spiritali apparete, & arma tanq; milites abstergamus, & falcē acuumus tanquā agricolę, & tanq; nauatę cōtra undas, contra absurdarū cupiditatum cogitationes opponamur, & tanquā uiatores arduū ad cœlum iter inuadamus, & tanquā pugiles ad certamina spoliemur: fidelis em, & agricola, & gubernator, & miles, & athleta, & uiator est. Idcirco Paulus quoq; dicit: Non est nobis lucta aduersus sanguinem & carnem, sed aduersus principes & potestates: induite igitur armaturā dei. Vidisti athletam, uidisti militem? Si athleta es, nudū in certamine descēdere oportet: si miles, armatū ad pugnam consistere necesse est: quomodo igitur utraq; hęc simul esse possint, & nudum esse, & non nudum: & indutum, & non indutum? Exue uitę negocia, & athleta factus es: indue arma spiritalia, & factus es miles. Te ipsum uitę curis denuda, luctę enim tēpus est: arma spiritus indue, bellum enim nobis contra demones cōstitutum est graue. Propterea & nudum esse oportet, ut nullam diabolo nobiscum luctantī anam præbeamus: & undiq; armari, ut nusquam letalem plagam accipiamus. Excole animā tuam, & spinas excide: semina uerbum pietatis, pulchras disciplinę plantas infere, & cum multa diligentia repastina: nam agricola factus es, & tibi dicit Paulus: Laboratē agricolam oportet primū fructus percipere. Hęc & ipse artem tractabat: idcirco Corinthiis scribens dicebat: Ego plantaui, Apollo rigauit, deus autē incrementum dedit. Acue falcē tuā, quam per crapulam hebetasti, acue per ieiunium, aggredere iter in cœlum ferēs, asperam aut angustam uiam attinge & ambulare. Castigās corpus tuū, & in seruitutē redigenstibi enim uia angusta, magnum impedimētum est carnis ex crapula obesitas. Absurdarū undas concupiscentiarū reprime, repelle improbarum hyemem cogitationū, salua nauigiū, multam ostēde peritiā, & factus es gubernator. Horum autem omniū nobis materia ieiunij, & magister est: ieiunium autē dico, nō hoc uulgare, sed accuratū ieiunium: non tantū ciborum abstinentiam, sed & peccatorū: nō enim ieiunij natura peccata eximere sufficit, nisi cōgrua cum lege fiat. Etenim athleta, inquit, non coronatur, nisi legitime certauerit. Ne igitur inter ieiunij laborē a ieiunij corona excidamus, discamus qualiter & quomodo huiusmodi negotium tractare debeamus: quoniam & pharisæus ille ieiunauit, sed post ieiunium illud descendit inanis, & ieiunij fructibus cassus. Publicanus non ieiunauit, & pharisæum ieiunantem præcessit, non ieiunans, ut discas quod ieiunij utilitas nulla, nisi & reliqua omnia cōsequantur. Ieiunauerunt Niniuitę, & dei misericordiā elicuerunt: ieiunauerunt & Iudæi, & nihil profecerunt, sed culpati abierūt. Quoniam igitur tantum ieiunij periculum est nescientibus quomodo ieiunare oportet: ieiunij leges discamus, ne in incertū curramus, nec ærem uerberemus, neq; pugnātes,

cum umbra dimicemus. Medicina est ieiunium: sed medicina licet millies utilis sit, per utentis imperitiā inutilis sape fiet: etiam nos oportet & tempus quo ipsam adhibere opus sit, & ipsius medicamenti quantitātē, & corporis temperiem suscipientis, & regionis naturā, & anni tempus, & cōgruum uictum, & multa alia: quorū si quodlibet prætermisum fuerit, reliquis omnibus nocēbit. Si autē ubi corpori mederi oportet, tanta nobis opus est diligentia: multo magis cum animā curemus, & cogitationibus medeamur, omnia scrutari, & cum omni sedulitate considerare necesse est. Videamus igitur quomodo Niniuitę ieiunauerūt, & quomodo ab illa liberati sunt ira. Homines, & iumenta, & pecudes, & oues ne pascantur, inquit. Quid dicis? Et bruta ieiunant & equi: & muli facco uestiuntur. Etia, inquit, sicut enim diuīte aliquo mortuo, nō seruos solos & ancillas, sed & equos necessarij sacco amictantes, & agalōnibus tradentes ad sepulchrū sequi iubent, calamitatis magnitudinē ostentantes, & omnes ad misericordiā alicientes: sic & in ciuitate illa mori periclitante, & brutā naturā sacco circūtexerunt & ieiunij iugo, subiecerūt. Nō licet brutis sermone dei irā discere, discat fame quod a deo infligitur plagā: etenim si dirueret, inquit, ciuitas, nō tantū nostri inhabitatū, sed & horū una esset cōmunis sepultura. Pone igitur partē habere debentia, et ieiunij partē capiant. Et aliud uero quiddā tunc fecerūt, quod & propheta faciūt: etenim illi cū flagellum aliquod intolerabile de cœlis ferri uiderint, atq; puniēdos sine fiducia esse, cōfusione plenos, neq; ueniā neq; excusatione ulla dignos, nec habeant quid faciāt, nec unde cōdemnatis præbeant patrocinium, ad brutā cōfugiunt, & illorum mortē deplorātes, ex his supplicationē faciunt, & miserabilē & luctuosam ipsorū perditionem proponētes. Cū igitur famas olim Iudęos cōprehendisset, & multa regionem siccitas premeret, & omnia consumerent: hic quiddā prophetarū dicebat: Resiliēt iuuece apud p̄sepia sua, fleuerūt armēta bouum, quoniam non erant pascua: omnia iumenta terrę respexerūt ad te, quoniam exiccata sunt emissiones aquarum. Ille uero ex siccitate mala lugens, rursus sic ferē dicit: Cerui in agro pepererunt & dereliquerunt: quoniam non erat herba, onagri in pratib; subsiterunt, attraxerunt uentum sicut draco, defecerunt ipsorum oculi, quoniam non erat scœnū. Propterea & hodie loel dicentē audistis: Egrediatu spōsū e cubiculo suo, & spōsa e thalamo suo, infantes surgentes ubera. Qua de causa, dic mihi, immaturam atatem ad supplicationē uocat? Nonne certum est, quod propter eādem causam quoniam enim omnes uiri atate perfecti exacerbauerunt deū, & ad iracundiam concitauerunt, etas, inquit, peccatorum expers irato supplicet. Sed quid dicēbant, uideamus, quid tandem sit, quod inuicibilem illam iram soluerit, num ieiunium solum & faccus? nequaquam, sed totius uitę mutatio. Vnde hoc manifestum: ab ipsis prophetis uerbis. De dei enim ira locutus & illorū ieiunio, idē cōciliationem

Hier. 24. d

nem

1° Tim. 3. d

nem, & conciliationis causam dicens, sic inquit, A
 Et uidit deus opera ipsorum. Qualia opera? quod
 ieiunauerunt: quod facerent induerunt: nihil horu,
 sed haec omnia tacens, intulit: quoniam conuersus
 est quisq; a uisus furis malis, poenituit mali quod di-
 xerat facere ipsis dominus. Cernis quod non ieiunium
 periculo eripuit, sed uitae mutatio deum barbaris
 placatum & beneuolu reddidit: Haec dixi,
 non ut ieiunium contemnamus, sed ut ieiunium hono-
 remus: honor enim ieiunij non ciborum absti-
 nentia, sed peccatoru fuga. Itaq; ciborum abstine-
 tia tantum ieiunium definiens, hic est qui maxime
 ipsum uituperat. Ieiunas? demonstra mihi per ipsa
 opera. Qualia, inquis, opera? Si pauperem uideris,
 miserere: si inimicum uideris, conciliare: si amicum lau-
 dabiliter agentem uideris, ne inuideas: si mulierem
 uideris speciosam, praetereas. Non enim os tantum
 ieiunet, sed & oculus, & auditus, & pedes, & ma-
 nus, & omnia corporis nostri membra: ieiunent
 manus a rapina & auaritia munda: ieiunent
 pedes ad illicita spectacula cursum reprimentes, iei-
 unent oculi discentes nunquam formosis obtutib.
 insilire, nec alienas curiose pulchritudines specta-
 re. Cibus enim oculoru spectatio: sed si illegitima
 sit & prohibita, ieiunio nocet, & omnem animae
 salutem subuertit: si uero legitima & concessa, ornat
 ieiunium. Etenim absurdissimum esset, cibus & con-
 cessa abstinere esca per ieiunium, oculorum uero
 prohibita attingere. Non comedis carnem? Neq;
 lasciuia per oculos haurias. Ieiunet & auris: aurium
 autem ieiunium detractiones et calumnias non susci-
 pere. Auditum enim uanum non suscipies, inquit. Iei-
 unet quoq; os a uerbis turpibus & conuicio. Quae
 enim utilitas cum aurbus quidem & piscibus absti-
 neamus, fratres uero mordeam? & comedamus?
 Detrahens fraternas carnes comedit, proximi car-
 nem momordit: propterea & Paulus terruit di-
 cens: Si autem uos inuicem mordetis & comeditis,
 uidete ne inuicem consumamini. Non infixisti den-
 tes carni, sed animae maledictum, improbam suspi-
 cionem infixisti, uulnerasti, innumeris affecisti ma-
 lis, & teipsum & illum, & alios plures: etenim au-
 dientem peior fecisti proximo calumnians: siue
 enim peccator sit, segnior sit, peccati communicato-
 rem nactus: siue iustus sit, in arrogantiam tollitur
 & inflat ex alioru peccato, magna de ipso sentire
 persuasus. Insuper comunem ecclesiae statum lesi-
 sti, non enim omnes audientes peccatorum solum ac-
 cusant, sed opprobria Christianoru genti infligunt:
 nec audiunt infideles dicentes, quod ille leno est
 et dissolutus, sed pro eo qui peccauit, Christianos
 omnes calumnijs infectantur. Ad haec dei gloriam
 blasphemari fecisti: sicut enim nobis laudabiliter
 uiuentibus dei nomen glorificat, sic peccantibus
 blasphematur, & contumelia afficitur. Quartum ma-
 lum, audientem confundisti, & sic impudentiore red-
 didisti, inimicum & hostem reddens. Quintum, te-
 ipsum poenae & castigationis reum fecisti, negocia
 ad te nihil attentantia texes. Ne quis enim hoc mi-
 hi dicat, tunc detraho, quando falsa dico. Nam si uera
 loquens maledixeris, & hoc est erimentem phari-

Exod. 2. 3. d

Galat. 3. c

saus ille publicano ueridicus maledixit, sed tamē
 hoc ipsi nihil profuit. Dic enim mihi, Publicanus
 non erat publicanus & peccator? Cuius certum est
 quod publicanus erat, sed tamē quoniam ipsum ui-
 tuperauit pharisaus, abiit omnibus amissis. Vis fra-
 trem corrigere? lachryma, ora deum, ex corde ap-
 prehensum admone, consule, exhortare: sic & Pau-
 lus faciebat, ne iterum cum uenero, humiliet me deus
 apud uos, & lugeam multos ex his qui ante pecca-
 uerunt, & non egerunt poenitentiam super immundi-
 cia, & fornicatione, & impudicitia quam gesserunt.
 Declara charitatem erga peccatorem: persuade ipsi, quod
 consulens & curans, non traducere uolens, pec-
 cati ipsum comonefacis: comprehendere pedes, oscu-
 lare, ne erubescas, si modo uere mederi uis. Haec
 & medici faciunt sapienter difficiles aegrotos habentes,
 deosculantes, rogantes persuadent salutare sur-
 mere medicinam: Ita tu quoque fac, sacerdoti uulnus
 manifesta: hoc est curantis, hoc prouidentis, hoc
 consulentis. Non solos autem maledicentes, sed & alij
 detrahi audientes admoneo aures obstruere, et pro-
 pheta imitari dicentem: Detrahentem secreto pro-
 ximo suo hunc persequeris. Dic proximo: habes
 aliquem quem laudes & comendes? Aures aperio,
 ut unguenta suscipiam: si uero male uelis dicere, uer-
 bis ingressum obturo: non enim stercus & coenum
 accipere sustineo. Quod mihi lucrū, si didicero quod
 ille improbus? Maximum igitur nocentem ex
 hoc, & extrema iactura. Loquere ad ipsum: cure-
 mus nostra, quod peccatorum rationes demus, & cu-
 riositatem hanc & operosam indagacionem circa uitam
 nostram exhibeamus. Quam enim habebimus excu-
 sacionem, quam ueniam, cum nostra ne in mentem qui-
 dem ueniam, aliena uero curiose scrutemur? Sicut
 in domum declinare, & interiora considerare, praeter
 eunti turpe est, & multa ignominia plenum: sic &
 circa alienam uitam satagere, illiberalitatis extremae
 est. Hoc uero ridiculum magis est, quod talem habentes
 uitam, & propria negligentes, cum aliqui arcanum
 dixerint, rogant audientem & adiurant, ne cuiquam
 amplius alteri dicat: hinc declarantes, quod rem reprehen-
 sione dignam commiserunt. Si enim illum, ut nemi-
 ni dicat, rogas: multo magis te priorē huic dicere
 non oportebat. In tuto sermonem habebas: postquam
 ipsum prodidisti, tunc salutem ipsius curas. Si non uis
 efferi, neque alteri ipse dicas: postquam uero alteri
 prodidisti sermonis custodiam, superflua facis & in-
 utilia admonens & obtestans pro dictorum custo-
 dia. Sed iucundum detrahere, immo iucundum non
 detrahere. Detrahens enim continenter anxius est,
 suspicatur & timet, poenitentiam agit, & linguam su-
 am mandit, timens & tremiscens, ne forte alijs e-
 nuntiatum uerbum, magnū sibi periculum afferat, &
 superflua & inutilē inimicitiam his qui dixerunt ope-
 retur. Apud seipsum uero contumens, in securitate
 plurima cum multa uiuet uoluptate. Audisti sermo-
 nem, inquit, moriamur in te: confide, non te distupet.
 Quid est, moriamur in te? extingue ipsum, defodito,
 nec exire, neque penitus moueri permittas: sed ma-
 xime stude nec alios quidem dicentes male tolerare:
 quod si quando et susceperis, infodito, interime dicitur,
 obliuio-

Luce 18. e

2. Cor. 12. g

Psal. 110. a

Matth. 7. a

Luce. 6. f

Matth. 15. b

Matth. 7. c

Eccl. 19. b

oblutioni trade, ut his qui non audierint similis
 fias, & cum multa pace & securitate praesentem transi-
 gas uitam. Si delatores didicerint, quod ipsos magis quam
 accusatos auersemur: & ipsi tandem ab hac mala con-
 suetudine desistent, & peccatum corrigent, & lau-
 dabunt post haec, & nos ipsos suos saluatores fa-
 ctos & benefactores praedicabunt. sicut enim benedi-
 cere & laudare amicitiae principium est, sic et maledi-
 cere & calumniari inimicitiae, & odij, & iniuriarum
 principium est, atque discordiarum materia. Non ali-
 unde nostra negligunt, quam quod aliena satagimus,
 curiososque scrutamur: non enim uacat homini accu-
 santi, & alienos exquirenti mores, propria quan-
 doque uitam curare: studio enim omni in alienorum
 curiositatem impeto, necesse est omnia eius teme-
 re & negligenter iacere. Etenim optatum omne
 oculum in propiorum curam peccatorum, & iudici-
 um impendentem proficere posse. Cum uero sem-
 per aliena cures, quando tua meditaberis mala?
 Fugiamus igitur dilecti, fugiamus detractiones,
 docti quod est totum satanicum barathrum insidia-
 rum eius haec insessio. Vt enim nostra negligamus,
 & grauiora nobis reatus constitramus, in hanc
 nos consuetudinem diabolus duxit: immo uero non
 solum inest hoc malum, quod tunc rationem dabi-
 mus eorum quae diximus, sed etiam quod pecca-
 ta nostra sic grauiora faciemus, omni nos excusa-
 tione priuantes: acerbe enim aliena exquirens, in
 suis excessibus nullam unquam ueniam nanciscetur.
 Non enim tantum a peccatorum natura, sed &
 ex iudicio de alijs nostro sententiam deus proferet:
 idcirco admonuit dicens: Nolite iudicare, ne iudi-
 cimini. non enim quale fuit peccatum, tale illic in
 futurum apparebit: sed quandam magnam & ineuira-
 bilem additionem a iudicio in conseruum facto acci-
 piet. Sicut enim humanus & mitis & clemens ma-
 iorum peccatorum grauitatem succidit: ita acerbus
 & crudelis & implacabilis magnam proprijs pon-
 dus peccatis apponit. Eliminemus igitur omnem
 ex ore nostro detractionem, scientes quod est cine-
 rem comedamus, nulla nobis asperae uitae huius
 utilitas proderit, nisi detractione abstinemus: non
 enim quae intrant, coinquinant hominem, sed quae
 exeunt ex ore. Si quis te praetereunte stercus com-
 moueat, hoc facientem non conuicio & contume-
 lia afficias: hoc fac & erga detractores. Non enim
 sic comotum stercus illum foetorem suscipientem
 cartilaginem percellit, sicut aliena peccata excussa,
 & uita impura, audientium animos prodita. con-
 tristare & perturbare solent. Abstineamus igitur
 detractione, turpiloquio, blasphemia, & neque pro-
 ximo, neque deo maledicamus: multi enim obtre-
 ctatorum in hoc furoris lapsi sunt, ut a conseruis in
 deum linguam suam reuocauerint. Quantum uero sit
 hoc malum, ex rebus nunc nos uigentibus disce.
 Ecce enim homo iniuriam passus est, & omnes ti-
 memus & tremimus, quique intulerunt iniuriam, &
 de nulla huiusmodi sibi consilij: deus autem per sin-
 gulos dies iniuria afficitur a diuitibus, a pauperi-
 bus, a quiescitis, a tribulatis, a calumniantibus & calu-
 niam ferentibus, & nulla usquam ratio. Propterea

conseruum uiolari permittit, ut ex periculo per con-
 tumeliam exorto praesentem discas domini beni-
 gnitatem. Atqui hoc nunc primum factum est, &
 solum: sed tamen nec propter hoc nos ullam asse-
 cuturos esse ueniam, uel excusacionem expectamus:
 Deum uero quotidie iritamus, & nullam facimus
 conuersionem, & adhuc cum omni longanimitate
 sustinet. Vidisti quanta dei sit clementia: Et in hac
 quidem praeruaricatione qui peccauerunt, capti
 sunt, & in carcere detrusi, poenasque dederunt: sed
 tamen adhuc timemus: necdum enim facta laesus
 audiuit, neque sententiam enuntiauit, & omnes tre-
 mimus. Deus uero quotidie contumelias in se fa-
 ctas audit, & nemo conuertitur: & hic cum sit tam
 clemens & mitis, illi in super peccatum dicere suffi-
 cit, & crimen soluitur. In hominibus uero contra-
 rium penitus, cum peccatores confessi fuerint, tunc
 magis puniuntur: quod quidem & nunc factum est.
 Nam hi quidem ferro, illi uero igni, quidam autem
 bestijs traditi, perierunt, non uiri tantum, sed & pue-
 ri: nec aetatis immaturitas, nec populi tumultus,
 nec quod daemonum furore pleni haec fecerint: nec
 quod exactio intolerabilis esset uisa, non pauper-
 tas, non quod publice cum omnibus peccauerint,
 non quod promiserint nunquam se amplius esse ta-
 lia aufuros, non aliud quicquam omnino ipsos eri-
 puit: sed absque omni uenia ad barathrum abduce-
 bantur, militibus armatis utriusque ipsos agentibus,
 & obseruantibus, ne quis reos eriperet: & seque-
 bantur matres, procul quidem filios conspicientes,
 abstractos, calamitatem autem conueri non auden-
 tes. Pasionem enim uincebat formido, & naturam
 superabat metus. Et sicut naufragos a terra cotu-
 rentes homines, dolent quidem, accedere autem &
 submersos eripere non ualent: ita quidem & hic
 tanquam undis quibusdam, militum timore prohibi-
 ta matres, non tantum accedere, & ipsos a damna-
 tione eruere non audebant, sed & timebant de-
 plo- rare. An hinc dei misericordiam coniecit: quod ineffa-
 bilis, quam infinita: quomodo omnem transcen-
 dit rationem? Hic quidem Iesus & eiusdem naturae,
 & semel ex omni tempore hoc passus est, & non
 coram, neque praesens & cernens & audiens, & ta-
 men nemo reorum ueniam assecutus est. De deo ue-
 ro nihil horum dicendum est: etenim tantum est dei
 & hominis medium, quantum ratio adstruere pos-
 sit: quotidie contumelia afficitur praesens & uidentis
 & audiens, & neque fulmen immisit, neque mare ius-
 sit terram inundare, & omnes submergere, neque ter-
 ram hiare & temeratores absorbere mandauit: sed
 tolerat, & longanimitate agit, & ignoscere promit-
 tit contumeliae autoribus, si tantum poenitentiam
 agant, & non amplius haec facere polliceant. Vere
 nunc exclamandi tempus: Quis loquetur potentias
 domini, auditas faciet omnes laudes eius? Quot
 dei imagines non tantum deiecerunt, sed & coculca-
 uerunt? cum enim reum angas, cum dispolies, cum trahas,
 cum deicias, dei imaginem coculcas. Audi certe Pau-
 lum dicentem, quod homo non debet operire caput, im-
 mo enim et gloria dei est. Et rursus ipsum deum dicentem
 Faciamus hominem secundum imaginem & similitudinem
 nem

Psal. 105. d

1. Cor. 11. b

Gen. 1. e

ñem nostram. Si uero dicas, quod nō est eiusdem substantiæ homo cum deo, quid tum? neq; enim æs statuæ eiusdem est cum rege substantiæ, sed tamen hanc ausi lacerare poenas dederunt: sic & in hominibus, etsi non eiusdem cum deo substantiæ sunt homines, sicut neq; reuera sunt, ueruntamen imago uocati sunt, & propter appellationis ipsos honorē recipere oportebat. Tu uero propter paululum auri, conculcas, angis, trahis, & nullam adhuc poenam dedisti. Cōtingat igitur hodie quandam bonam & dexterā fieri mutationē: illud certē uobis prædico, & cōtestor, quod etsi hæc præterierit nubes, nos autē in eodem manserimus torpore, rursus multo his quæ impræsentiarū expectantur, peiora patiemur: quoniam & nunc nō tantum imperatoris iram, quantum segnitiam uestram timeo. Non enim duobus aut tribus diebus supplicasse nobis ad defensionē sufficit: sed potius uitæ mutationem fieri oportet, & a malitiā desistentes in uirtute permanere continue. Sicut enim ægrotantes, nisi semper ordinate uixerint, nulla ipsis disciplinæ per tres aut quatuor dies seruata utilitas: sic & peccantes, nisi semper sobrii sint, nihil proderit ipsis duorum uel trium dierum correctio. Ut enim dicitur, lotus postea in luto rursus inquinatus, nihil profecit: sic per tres dies agens poenitentia, & rursus ad priora reuertens, nihil lucratus est. Ne igitur quod semper facimus, hoc & nunc faciamus. Etenim terremotibus, sapius cōprehendentibus, & fame & siccitate, tribus uel quatuor diebus moderati & mansuetiores facti, rursus ad priora rediimus, proptereaq; hæc acciderunt. Sed si non prius, nunc saltem in eadem permaneamus pietate, & eandem mansuetudinē seruemus: ne rursus alterius indigeamus flagelli. Nunquid non poterat deus facta prohibere? sed permisit, ut se cōtemnentes per cōserui metū modestiores efficeret. Nec mihi quis dicat, quod multi fontium effugerunt, multi uero infontium poenam subierunt: etenim hoc dicentes multos sapius audio, nō in præsentī tantū seditione, sed & in alijs multis huiusmodi negotijs. Quid igitur talia obijcientibus dicendū: quod et si in præsentī seditione infons erat reus, sed aliud peccatū aliquando grauius cōmiserit, deinde nō mutatus in præsentī poenas dedit. Etenim hoc facere deus cōsueuit, & cum peccauerimus, non statim peccatis irruit, sed remittit, dans nobis poenitentia tempus præfinitum, ut corrigamur & mutemur: si uero quod non poenas dederimus, peccatū deletum esse existimātes contēperimus, ubi nō putamus, ibi post hæc capiemur omnino. Hoc autē fit, ut cum peccauerimus, & nō fuerimus puniti, nō cōfidamus, nisi fuerimus mutati: scientes quod ubi nō putamus omnino cademus. Itaq; si peccaueris, & punitus nō fueris, ne contēpnas dilectē: sed propter hoc ipsum magis time, sciens quod facile deo est, quando uelit, iterū retribuere. Propterea enim te non punit, ut capias poenitentia tempus. Ne igitur dicamus, quod crimine carēs ille ceciderit, alter uero facinoris autor effugit. Innoens etenim

punitus, ut prædixi, aliorū peccatorū poenas luit: & qui nunc effugit, nisi mutatus fuerit, in alio capietur laqueo. Si sic dispositi simus, nunquā priorum obliuiscemur peccatorum: sed semper timentes, trementes, ne quando subeamus iudiciū, cito ipsorum recordabimur: nihil enim sic peccata in memoriam reuocare consueuit, ut poena & castigatio. Et hoc manifestū ex fratribus Ioseph: Cum enim illi iustum uendidissent, & tredecim annis præterissent, puniri metuētes, & de uita timentes, peccata recordati sunt, & inter se dicebāt: Merito hæc patimur: in peccatis enim sumus propter fratrem nostrū Ioseph. Vides quomodo timor ille ipsos peccati sui cōmonefecit: & quando peccabant quidem, nō sentiebant: quando uero puniti metuēbant, tunc recordati sunt. Hæc igitur omnia scientes, uitā mutare uelimus & corrigere, & ante instātis angustia liberatiōē de religione & uirtute cogitemus. Et interim tria uobis mandata cōmendare uolo, ut hæc mihi in ieiunio præstetis: ut nemini detrahatis, inimicū habeatis neminē, & omnē prorsus ex ore malam iuramentorū consuetudinē expellatis. Et sicut cum aurū imperatum audierimus, abiēs quisq; domum, & uxorem uocans, & filios, & seruos, considerat cum illis & consultat unde tributū illud eroget: sic & in mandatis faciamus his spiritualibus, domū quisq; regressus, uxorem & filios uocet, & dicat, quod tributum spirituale hodie impositū est, tributū, inquam, per quod erit quædam horum malorum solutio & liberatio: tributū conferentes non pauperes sed ditiores faciens, ut neminem inimicū habeamus, detrahamus nemini, nec omnino iuremus. Consideremus, curā agamus, consulitemus, quomodo hæc impleamus mādāta, omne impendamus studium, nos alter alterum cōmoneamus, alter alterum corrigamus, ut non debitores abeamus illuc: deinde mutuari ab alijs coacti, illud quod uirgines fatuæ patiamur, & immortalī salute excidamus. Si sic nostræ institutum uite rationem, hic uobis spondeo, & polliceor, qd & præsentis calamitatis aliqua solutio dabitur, & istorū malorū liberatio: & quod omnibus maius est, futurorum fructus bonorū. Oportebat quidem omnem uobis mandare uirtutem, sed hunc esse correctionis optimū modum puto, per partes legem capientes implere, & tum ad alias ire. Sicut enim agro proposito, agricola paulatim fodiens, sic ad finem uenit: sic & nos legē hanc nobis ponamus, ut per quadragesimam præsentem hæc tria mandata diligēter exerceamus: proculdubio cum bonæ consuetudinis custodiam prudenter exhibuerimus, cum maiore facilitate et ad reliquas ueniemus, & ad ipsum disciplinæ uerticem peruenientes, tum præsentem uitam bona cum spe transigemus, tum & in futura cum multa Christo fiducia assistemur, & arcanis fruemur bonis: quæ nos assequi detur, gratia & benignitate domini nostri Iesu Christi, per quem, & cum quo gloria patri una cum sancto spiritu in secula seculorum. Amen.

Gen. 42. d

Matth. 25. d

EIVSDEM EXHORTATIO AD POPVLVM DE PATIENTIÄ & TOLERANTIÄ, AB EXEMPLIS IOB & TRIUM PUERORUM: & DE ABSTINENTIA A IURAMENTIS.

Homilia IIII.

BENEDICTVS deus, qui dolentes animas uestras cōsolatus est, et uacillantes mentes cōfirmauit. Quod em congruam ceperitis cōsolationem, per studiū hoc & audiēdi p̄optitudinem demonstratis: nō enim datur, animā dolentem, & tristitia nibe pressam posse quæ dicitur, cum p̄optitudine audire. Vos autē uideo cū multa beneuolentiā, & acri studio nobis attendentes omnibus tristibus excusis, & audiendi desiderio instantē angustiam repulisse: propterea deo uobis scum gratias ago, qd disciplinā nostrā miseriam non redarguit, nec rigorem nostrū timor remisit, nec alacritatē uestram extinxit tribulatio, nec labefecit zelum uestrū periculi magnitudo, nec superauit in deum desiderii hominum timor, nec studiū uestrum tēporis iniquitas deiecit: nec tantū non deiecit, sed & alis suffulsi: non tantū non remisit, sed & intendit: non tantū non extinxit, sed & amplius accendit. Euacuātū quidem forū est, sed ecclesia repleta: illud luctus materia, hæc gaudij & leticia spiritualis occasio. Cum igitur in forū te cōtuleris dilectē, & solitudinē cōspicatus ingemueris: cōfuge ad matrem, & statim te propriorū filiorum multitudinē cōsolabitur: & perfectum ostendet tibi fratrum diuinū chorū, & omnem tristitiā repellat. In urbe quidē uiros cernere desideramus, tanquā deserta habitantes: in ecclesiā uero cōfugientes multitudinē cōprimimur. Et quem admodum mari aestuante, & multis procellis infante, ad portum cōfugere timor omnes cogit: sic & nunc forū procellæ, & ciuitatis hyems omes in ecclesiā undiq; cōpellunt, & charitatis uinculo membra inter se cōstringunt. Gratias agamus igitur & propter hæc deo, qd tantum ex tribulatione carpsimus emolumentū, quod tantā ex tentatione utilitatē cepimus. Nisi tēratio, nec corona: nisi certamina, nec præmia: nisi stadia, nec honores: nisi tribulatio, nec remissio: nisi hyems, nec æstas. Et hoc non in hominibus tantū, sed in seminibus quoq; ipsis intueri licet: & in his enim multā quiddem pluuiā, multā uero nubium collisionē, multā deniq; glaciem fieri oportet, si uernans spica exurgere debet: ubi uero sementis tempus, tēpus & pluuiā. Postquā igitur & nunc ingruit hyems animarū, nō aeris: seramus & nos in hac hyeme, ut in æstate metāmus: seminemus lachrymas, ut metāmus exultationē. Non meus hic sermo, propheticā denūciatio est: Qui semināt in lachrymis, inquit, in exultatione metent. Nō sic semina delatus imber germinare & crescere facit, ut pietatis semen excitat & uernare facit ex lachrymis ruens imber: hic animā deterget, irrigat mentē, doctrinæ germen breui progredi facit: propterea & profundum sulcū proficendere necessariū. Etenim et propheta hoc admonuit ita dicens: Renouate uobis

Psal. 125. d

Hier. 4. d

Chryf.

noualia, & nolite seminare in spinis. Quemadmodum igitur aratum immittēs infernē terrā proruit, ita seminibus, custodiā parans, ne iacta in superficie remaneāt, sed in ipsos terræ sinus condant, & in tuto radices figant: sic & nos facere necessariū, & tanq; aratro tribulatione utētes, cordis profundum scindere: hoc enim & alius propheta admonet, dicēs: Scindite corda uestra, & nō uestimenta uestra. Corda igitur scindamus, ut si qua dolosa herba, & improba cogitatio nobis inest, radicitus eam uellamus, & puras pietatis seminibus terras exhibeamus. Nisi enim nūc renouemus, nisi nūc seramus, nisi nunc fundamus lachrymas, cū adest tribulatio & ieiunū, quando unq; in cōpunctionem ueniamus: Nūquādo remissio & delicia fuerint: Sed hoc fieri nō potest. Remissio em & delicia in segnitie inducere cōsueuerūt: sicut tribulatio ad industriā reuocare, & metem exterius circa multa uagantē & occupatā ad sese cōuertere. Ne igitur de hac tristitia doleamus, sed deo gratias agamus: multū enim ex tribulatione lucrū. Nā & cum agricola semina cū multo labore collecta semina uerit, ignarus quidē omnia quæ fiunt cernens admirabit, forteq; apud seipsum dicet: Quid hic homo tandē facit: collecta dissipat, nec dissipat tantum, sed & terrā cū multa cura cōmiserit ne facile colligi possint: nec cōmiserit tantū terrā, sed & optat uehementē fieri pluuiā, ut proiecta omnia marcescāt, & lutum fiat, & turbabit cernēs fulmina ei coruscationes deferri: agricola uero nō ita, sed letat & gaudet tēpestatem cernens: nō enim presentia respicit, sed futura spectat: nō respicit ad fulmina, sed manipulos cōputat: nō marcescentia semina, sed uernantes spicas: non grauē imbrem, sed iucundā dissimā areę uentilationē. Itidē et nos, nō presentē tē spectemus tribulationē, aut dolorē: sed orientē ex ipsa utilitatē, ex ipsa nascentē fructū. Expectemus areā, manipulos: si etenim uigilemus, multū ex hoc tempore fructū congregare, & mentis nostræ penus implere poterimus: si uigilem⁹, nō tantum nihil graue ex hac patiemur tribulatione, sed & innumera bona capiemus: si uero torpeamus, remissio nos perdit. Nō aduertētem enim utraq; lædunt: cum sedulitate uero uiuenti utraq; pfunt. Et sicut aurum, etsi aquis immoret, propria præfert speciem: siue in cōflatorium ceciderit, splēdidius rursus apparet: lutum autē & scenum, siue aquis immiseri accidat, hoc quidem marcescit, illud uero dissoluit: siue in ignē ceciderit, hoc quiddem frigit, illud autem cōburitur: Sic certē & iustus & peccator: ille quidē siue remissione fruat, manet splēdidus, sicut aurum aquæ immersum: siue in tentationē ceciderit, splēdidior fit, sicut aurum igne examinātū: peccator uero siue remissio nem nanciscat, dissoluit & marcescit, sicut scēpū & lutum aquæ immeras: siue tentationem sustineat, cōburitur, & perdit, sicut lutum & scenum ab igne. Nō igitur cōficiamur presentibus malis: si enim peccata habeas, destruant & cōburuntur facile per tribulationē: si uero uirtutem habeas, illustrius & splendescis per ipsam: si continue uigiles

ioel 2. d

tom. 5

c

les

les & sobrius sis, eris omni damno superior. Non enim tentationū natura, sed tentatorum segnities ruinas efficere solet. Itaq; si uis gaudere, & remissione & uoluptate potiri, neq; uoluptate, neq; remissionem queras: sed animam patientia plenam quare, & tolerantia exhibere ualentē: q; si hoc nō habebas, non tantū tentatio te redarguet, sed & remissio perdet, & magis dericiet. Quod enim non grauiū incurfus casum, sed mētis nostrae torporē lutē nostrā subuertit, audi quid dicat Christus: **Math. 7. d** Quicūq; audit uerba mea haec, & facit ea, asimilabit uiro prudētī, qui aedificauit domū suam super petram, & descendit pluuia, & uenerūt flumina, & flauerunt uenti, & irruerūt in domum illam, & non cecidit: fundata enim erat super petra, & rursus: Omnis qui audit uerba mea haec, & non facit ea, similis erit uiro stulto, qui aedificauit domū suam super arenā, & descendit pluuia, & uenerunt flumina, & flauerūt uenti, et irruerunt in domum illam, & cecidit, & erit ruina eius magna. Vides quod non tentationū inflatus, sed aedificantium stultitia ruina fecit: Etenim illic pluuia, & hic pluuia: & illic flumina, & hic flumina: & illic uentorum incurfus, & hic idem: & ille aedificauit, & hic aedificauit: & eadem aedificatio, & eadem tentationes, sed nō idem finis: quoniam non idem fundamentū, non enim tentationum natura, sed aedificantis imprudentia ruina fecit, alioqui oportuisset & domum supra petram aedificatam cadere: nunc uero nihil tale passa est. Sed ne de domo haec dicta esse putetis, de anima enim sermo est diuitorum uerborum auditū per opera demonstrante, uel repellente. Sic animam suam Iob aedificauit: descendit pluuia, ignis enim de caelo cecidit, & omnes greges absumpsit: uenerūt flumina, frequentes, continui, & indefinētes calamitatum nūcij: hic quidem gregum, hic uero filiorum interitum dicens: flauerunt uenti, amara uxor uerba: Dic, inquit, uerbum contra dominū, & more re. Et non cecidit domus, non est supplantata anima, non blasphemauit iustus: sed & gratias egit, sic dicēs: Dominus dedit, dominus abstulit, sicut domino uisum est, sic & factum est. Vides q; non tentationū natura, sed torpentū ignauia ruina facere solet: Itaq; fortē uirū tribulatio fortio rem reddīt. Quis hoc ait? In tribulatione nutritus beatus Paulus ita dicens: Tribulatio patientia operatur, patientia uero probationē, probatio uero spē. Et sicut firmas arbores uentorū impetus irruens, & undiq; iactans, non euellit, sed & solidiores & firmiores his incurfus reddīt: sic & animam sanctam, & pie uiuentē tentationum incurfus & tribulationū, non supplantant, atq; etiam ad maiore patientia preparant: sicut & beatus Iob splendidiorē & uenerabiliorē reddiderunt. Nunc igitur nobis quidē homo irascitur, & homo iisdem poenis obnoxius, similisq; animae, & timuimus. Tūc autem illi daemō malignus & ferus erat iratus, nec simpliciter irascebatur, sed omnes mouebat artes, omnemq; adhibebat uersutia, et nec ita quidem iusti fortitudinem superauit. Et hic quidem

cum homo sit, nunc irascitur, nunc conciliatur, & tamen timore mortui sumus. Tūc diabolus erat impugnās, qui nunquā hominum naturae conciliatur, sed bellū sine foedere, & pugna sine inducijs generi nostro indixit, & tamen ipsius sagittas iustus derisit. Quā igitur nos excusationē, uel qualem ueniam habere possumus humanam tentationem nō ferentes, tantopere in gratia cū disciplina uersati, cū ille ante gratia, & in ueteri testamento illud tam intolerabile bellū generose tulerit? Hec igitur dilecti semper inter nos differamus, & per hos sermones nos ipsos exhortemur. Etenim uos testes, cōscientiaq; uestra, quantū ex hac tentatione utilitatis habuimus. Dissolutus em̄ modestus factus est, ferox humanior, segnis studiosus. Qui nunquā ecclesiam uiderat, sed totos in theatris exigebat dies, nunc in ecclesia tota die moratur. Propterea ne igitur doles, quod te probū timore deus reddidit: quod te per tribulationē ad tuam salutis sensum perduxit? Sed torquetur cōscientia tua: Sed quotidie percellitur mens tua mortē expectās, & minas maximas: Sed hinc quoq; nobis magnus ad uirtutem accessus erit, crescēte nobis per angustia religione. Potest em̄ deus omnia graua hac ipsa die soluere: sed donec nos purgatos uideat, donec uideat factam conuersionē, & poenitentiam firmā & incōcussam, non dissoluit tribulationē. Etenim aurifex donec aurū bene purgatū uiderit, de cōflatorio non extrahit: sic & deus non abducit hanc nubē, donec nos penitus emēdauerit. Qui enim tentationem permisit, ipse nouit & tentationis soluendē tempus. Et sicut citharædus neq; neruū intendit, ut non abrūpat: neq; remittit ultra modum, ne harmonia concentū laedat: sic & deus agit, neq; in remissione cōtinua, nec in lōga tribulatione nostram cōstituit animā, secundum suam prudentia utruq; faciens, non sinit em̄ nos cōtinua potiri remissione, ne segniore fiamus: non aut rursus sinit in cōtinua esse tribulatione, ne concidamus, ne ue desperemus. Ipsi igitur aduersitatis finiedae tempus relinquamus, nos uero tantum in sanctitate uiuamus. Opus enim nostrū ad uirtutem mutari, dei uero opus malis urgentibus finem imponere: Etenim ipse magis, q; tu qui tentaris, hoc incendū extinguere uult, sed salutē tuā expectat. Sicut igitur ex remissione tribulatio facta est: sic & ex tribulatione remissionē expectare conuenit. Neq; em̄ semper hyems, neq; semper aestas, neq; semper procella, neq; semper tranquillitas, nō semper nox, neq; semper dies: sic neq; semper tribulatio, sed erit & remissio, si tantū in tribulatione deo gratias semper agamus. Etenim tres in fornacem pueri cōiecti sunt, & nec ita religiois obliuati sunt, nec ipsos terruit flāma: sed in cubiculo sedentibus, & nihil graue patientibus, studiosius igne circumdati, sacras illas preces emittebat: propterea murus ipsis factus est ignis, & uestis flamma, & fons fornax, & ligatos capiēs, solutos reddidit. Mortalia suscepit corpora, et tanq; immortalibus abstīnit: nō agnouit naturā, sed pietati reuerentia exhibuit. Vinxit pedes tyrānus, & ignis uim

uim pedes uinxerūt. O rem admirabilē. Vincos soluit flamma, & ipsa de reliquo a uinctis uincta est: mutauit enim rerum naturā adolescentulorum religio: imō uero non naturam mutauit, sed quod erat mirabilis, permanētis naturae uim represit, non enim ignē extinxit, sed ardentē inefficacem reddidit, & quod est mirabile & stupendum, non in sanctis tantū corporibus hoc factū est, sed & in uestimentis ipsorū & calceamentis. Et sicut in apostolis, uestimenta Pauli agritudines & daemones pellebant, & Petri umbra mortē fugauit: sic quidem & hic puerorum calceamenta ignis uirtutem extinxerūt. Nescio quomodo dicam, miraculum omnem uerborū narrationem transcendit. etenim uis erat extincta, & non erat extincta: cū enim circa sanctorum illorū corpora uersabat, erat extincta: cū uero uincola dissipere oportuit, nō erat extincta: cōpedes igitur dirupit, & talos non tetigit. Vidisti quanta propinquitas: neq; mutatus, et uis sua priuatus est ignis, neq; intra uincola procedere ausus fuit. Vinxit tyrānus, & flamma resoluuit, ut & Barbari crudelitate discas, & elemēti obediētia. Qua uero causa in ignem missurus eos ligauit? Vt miraculū fieret maius, ut mirabilis signū, ne putares esse oculorū errorem ea quae uidebantur, nisi enim ignis ille ignis fuisset, uincola non absumpsisset, nō exterius sedentes milites (quod multo maius fuit) rapuisset. Nunc aut exterioribus quidem uim, interioribus uero obediētia exhibuit. Tu uero mihi cōsidera ubiq; quomodo diabolus per quae dei seruos impugnat, per haec propria uim destruit, nō uolens quidem, sed dei sapientia & prouidentia illius armis & artibus in ipsius caput utente: quod quidem & hic factū est. Diabolus enim illic tunc tyranno se insinuās, neq; ferro sanctorū capita abscindi permisit, neq; bestijs tradit, neq; ullo alio tali modo puniri: sed in ignem iniicit suauit, ut neq; reliquiae illorū sanctorum remaneret, ipsis corporibus cōsumptis, & ipsorū cinere cum fardimentorū cinere commixto. Deus autē hoc ipso ad impietatis destructionē usus est, & eo modo quē ego mox dicam. Deus apud Persas ignis esse putat, ipsūq; multo cultu uenerant Barbari etiam nunc regionē illam habitantes. Volens igitur deus radicatus impietatis materiam auferre, cōcessit huiusmodi poenae modū, ut pra oculis omnium ipsum colentiū, seruis suis uictoriam conferret: per ipsa opera ipsis persuadere uolens, quod Gentiliū dii non deum tantū, sed & dei seruos timent. Et cōsidera uictorie coronā per cōtraria textam, & factos trophaei testes ipsos inimicos. Misit enim, inquit, Nabuchodonosor rex ad congregandū omnes magistratus, & duces, & praesides, principes, & tyrānos, & in potestatibus cōstitutos, & omnes regionū praefectos, ut ueniret ad nouae dedicationē statuae. Et cōgregati sunt omnes. Inimicus spectatores cogit, & ipse spectaculum cōuocati: & theatrū non uulgariū hominū, non priuatorū, sed omnium honoratorū, & omnium magistratū, ut & testimonium apud multos fide dignū fiat. Venerat ad aliud uocati spectata

culum, et alia cōspicati, omnes abierunt. Venerūt statuā adoraturi, & statuā quidem desierunt: abierunt uero dei potentia admirati, per signa in pueris exhibita. Et uide ubi stadiū & nudū capi hoc orbis theatrū suscipiunt: in campo em̄ de aure extra ciuitatē effigiem erexit, & praeco pertransiens clamabat: Vobis dicit gentes, tribus, lingue, quacūq; hora audieritis uocem, tube, fistule, & citharae, sambucaq; & psalterij, & symphoniae omnis generis musicorum, cadentes adorate statuam aut ream (uerē enim cadere erat simulachrū adorare) & quicūq; nō cadens adorauerit, in eadem hora proicietur in caminū ignis ardentem. Vidisti q; necessaria, & q; profunda uorago, & quot insidiarū uirūq; sed ne timueris. Quanto magis machinamenta inimicus auxerit, tanto magis puerorū fortitudinem demōstrat. Propterea enim tot musicorum cōsonantia, propterea caminus ardens, ut & uoluptas, & timor alsistentiū animas obliuere. Asper adstantiū quispiam est, & rigidus? Molliat ipsum, inquit, delectans omnisona musica melodia. Sed his insidijs superior est? Terreat & percellat flāma aspectus. Et erat timor & uoluptas, haec quidē per aures, ille uero per oculos animas subrepens. Sed adolescentulorū illorum generositate, horum nihil redarguit: sed sicut in ignē proiecti flāma superauerunt: sic omnē concupiscentiam & anxietatē deriserunt. Haec enim omnia propter ipsos diabolus praeparauerat: nō enim de subditis dubitabat, sed potius multū cōsidebat, quod nullus regis legi se subiecturus erat. Postquā uero ceciderunt omnes, & uicti sunt, tunc in mediū pueri soli agunt, ut sic quoq; uictoria fiat clarior, cum in tanta multitudine ipsi uincant, & praedictentur: neq; em̄ tam mirabile fuisset, si nullo supplantato primi uiriliter egissent. Hoc autē maximum & mirabile est q; cadentiū multitudo ipsos nō teruit, non soluit, non intra ferale quid dixerunt, quod multi dicere cōsueuerunt: Si primi nos imaginem adoraremus, id peccatū fuisset: si uero cum tot millibus hoc facimus, quis ueniam nō dabit? quis excusatioe dignos nō censebit? Sed nihil illi tale aut dixerunt, aut cogitauerunt, tot tyrannos prostratos intuiti. Tu uero mihi & calumniantiū ipsos malignitatē considera, & q; improbe et acere ipsos accusauerūt. Sūt, inquit, uiri Iudaei, quos cōstituiti super opera regionis Babylonis. Non enim simpliciter gentē commemorauerūt, sed & honorē in memoriam reuocauerūt, ut regis iram accenderent. Seruos ciuitate carentes captiuos principes nostros fecisti: hi uero te pro tāto honore cōtumelia afficiūt, & in eum qui se honorauit, insolenter agunt. Ideo dicūt, Iudaei quos cōstituiti super opera regionis Babylonis, non paruerūt decreto tuo, & dijs tuis nō seruiunt. Maxima laus accusatio, & crimina laudes fiūt, & testimonium indubitātū inimicis ipsum perhibentibus. Quid igitur rex? Iussit ipsos in mediū agi, ut ipsos undiq; terreret, sed nihil illos cōsternauit, non regis fut

Chryf.

ror, nō quōd solī in tantæ turbæ mediō derelicti essent, non ignis spectatus, nō canentes tubæ, nō omnes ipsos ardentibus oculis intuetes: sed hæc omnia deridentes, tanquā in frigidum aquarum fontem mittendi, in fornacem ingressi sunt, beatam illam emittentes uocem: *Dijis tuis non seruiemus, & statuam auream, quam erexit, non adoramus.* Hanc nō temere recitauit historiam, sed ut discatis, quōd licet furor instet regius, et si militū insidias, et si inimicorū inuidia, et si captiuitas, et si orbitas, et si ignis, et si fornax, et si innumera alia, iustum nihil redarguere, aut terrere poterit. Si enim ubi impius erat rex, non formidauerūt tyranni furorē adolescentuli, multo magis nos cōfiderē oportet, humanū & mitem habentes regem, & de hac tribulatione deo gratias habere, ex prædictis doctos, quod tribulationes nos clariores efficiūt, & apud deum, & apud homines, si ipsas generose ferre sciamus. Etenim nisi serui fuissent hi, ipsorū libertatē nō cognouissēmus: nisi captiui fuissent, non animi nobilitatē didicissēmus: nisi inferiori patria excidissent, nō cognouissēmus supernæ ciuitatis esse ipsorum uirtutē: nisi terrenus rex ipsis fuisset iratus, nō audissēmus beneuolentiā, quam cœlestis rex erga ipsos gerebat. Erat igitur si illum beneuolū habeas, licet in fornacē cadas, ne desperes: sicut si succēseat, licet in paradiso sis, ne confidas. Etenim in paradiso erat Adam, & postq̄ deum iritauit, nihil profuit paradisos. In fornace erāt isti, & postquā se bene egerūt, nihil obfuit fornax. In paradiso erat Adā, & quia segnis erat, supplantatus fuit. Fimo insidebat Iob, et quia uigilabat, superauit. atqui quanto paradisos est fimo melior: sed nihil loci uirtus inhabitati profuit, postq̄ seipsum ille pdidit: sicut nec loci uilitas uirtute undiq̄ munitū lesit. Et nos igitur animā nostrā muniamus, siue enim pecuniarū multa imminēat, siue mors, pietatē uero auferat nemo, sumus omnib. beatiores. Hoc & Christus mandauit dicens: *Estote igitur prudentes sicut serpētes.* Sicut enim ille reliquū obijcit corpus, ut caput saluet: sic & tu: siue pecunias siue corpus, siue præsentē uitam, siue omnia amittere oporteat, ut pietatē cōserues, noli tristari. Si em̄ illam habēs migraueris, omnia tibi cū maiori deus charitate retribuet, & corpus cum maiori rursus gloriā restituet, & pro pecunijs bona omnē rationis potentia transcendētia. Nam in fimo nudus sedebat Iob, innumeris mortib. grauiorē sustinens uitā: sed quia pietatē non abiicit, omnia cū maiori copia rediere priora, corporis sanitas & species, omnis filiorum cœtus, possessiones omnes, & quod omnium maximum, splendida patientiæ corona. Sicut em̄ in arboribus accidit, & si quis fructū cum folijs auferat, & ramos omnes amputet radice manēte, tota cū maiori etiam ornata arbor resurgit: sic quidē & in nobis, si pietatis radix permaneat, & si diuitiē auferant, & corpus corrūpatur, omnia rursus nobis cū maiori gloria redeūt. Omnē igitur animæ sollicitudinē, & superfluā curam abijciētēs, ad nos ipsos redeamus, corpus & animā ornemus uirtutis ornamento: iu-

Matth. 10. 6

stitiæ arma, sed nō peccati, corporis nostri mēbra exhibētēs. Et ante omnia linguā esse spiritus gratiæ ministrā doceamus, omne uirus & malignitatem ex ore proijcētes, et turpiū uerborū meditationē. Etenim in nostra potestate est, quodq̄ mēbrorū nostrorum siue malitiæ, siue iustitiæ instrumentū facere. Audi igitur, quō linguam, hi quidem peccati, hi uero iustitiæ arma fecerūt. Lingua ipso rum gladius acutus. Alter uero quidā de sua dicit lingua. Lingua mea calamus scribē uelociter scribētis. Illa mortē operata est, hæc diuinā legē scribebat: propterea illa quidē gladius, calamus autē hæc erat: nō secundū propriam naturā, sed secundū uoluntatē electionē. Lingua enim natura & huius & illius una erat, operatio autē nō una. Et de ore rursus idē cernere licet: etenim hi quidē habebant os sanie et improbitate plent, propterea accusans dicebat: Os ipsorū maledictione et amaritudine plenum est. Ipsi uero nō tale, sed os meū, inquit, loquetur sapientiā, & meditatio cordis mei prudentiam. Alij uero rursus manus habebant iniquitatis plenas, & hos accusans dicebat: In manibus ipsorū iniquitates, & dextera eorū repleta est muneribus. Ipse uero manus nihil aliud facere, q̄ in cœlū erigi assuetas habebat, idcirco & de his dicebat: Eleuatio manū mearum sacrificiū uespertinū. In corde quoq̄ licet idem uidere. Horū nanq̄ cor uanum est, huius autē uerum, propterea de illis dicit: Cor eorū uanū est: de suo autē, Eructauit cor meū uerbum bonum. Et de auditu rursus idem uidere licet. Hi nāq̄ bestiarum auditū habebant immitem & implacabilem, & ipsos uituperās, sic dicebat: Tanq̄ aspidis surdæ, & obturatis aures suas. Ipsi uero auditus diuinorū erat uerborum receptaculum, & hoc ipsum manifestauit, dicens: Inclina in parabolam aurē meam, aperiat in psalterio propositionē meam. Hæc igitur scientes nos undiq̄ uirtute muniamus, & sic dei itā repellemus: & corporis mēbra, iustitiæ arma faciamus: & oculos, & manus, & pedes, & cor, & linguā, & omne corpus uirtuti tantū utile esse doceamus: & illorū trium recordemur, de quibus ad uestrā charitatē uerba feci, rogās ut inimicum haberetis neminē, neq̄ cuiquā eorum qui uos tristitia affecerint, maledicatis, & improbam iuramentorum consuetudinem ex ore uestro eijciatis. Et de duobus quidem mādatis in alio tēpore differemus. Præsentē uero per hebdomadam totā de iuramentis uobis dicemus, a faciliōri mādato initium faciētes: nec enim labor ullus est iuramentorum cōsuetudinē uincere, si uelimus uel parū impēdere studij, nos in uicem cōmonefacientes, admonētēs, obseruantes, rationem & pœnas ab oblitis repetētēs. Quæ em̄, quæso, ciborum abstinentiē utilitas, nisi improbas animi cōsuetudines expellamus? Ecce hodie totā ieiunij diem exegimus, & mensam in uespere apponemus nō hesternæ similē, sed immutatā, & honestiorē. Nunquid igitur quis nostrū habet dicere, quod uitam suā hodie sicut & mēsam mutauit, quod & improbā consuetudinē sicut & escam cōuertit? Quæ igitur nobis ieiunij utilitas? Propterea exhortor

Psal. 56. 4

Psal. 25. 5

Psal. 48. 4

& exhortari non desino, ut singulum quodq̄ mandatū assumentes, duos uel tres dies in ipsius adimplerionem impendatis. Et sicut quidam sunt inter se ciborū abstinentia emulantes, & mirabilem contentionē facientes: & hi quidem integros duos dies transigunt ieiuni, hi uero nō uini tantū, & olei, sed & omnis ferculi usum a sua mensa reijcētes, panē & aqua utentes duntaxat, quadragesimam omnē expēdiunt: Sic & nos quidem inter nos cōtendamus, ut iuramentorū frequentia tolleramus: hoc enim omni ieiunio utilius, hoc omni uitę asperitate cōpendiosius: & studium, quod circa ciborum abstinentiā habemus, hoc circa iuramentorū abstinentiā exhibeamus: quoniā extrema demētiæ crimen subimus, prohibita quidem cōtemnētēs, circa indifferētia uero omne mouentes studium, comedere enim nō est inhibitiū, iurare uero prohibitū est. Nos uero cōcessis abstinentes, prohibita audemus: Propterea charitatē uestram exhortor aliquā facere mutationē, & hinc principiū nobis ostendere. Si enim cū tanto præfens ieiunij studio transegerimus, hac quidē hebdomade, ut minime iurem efficientes, sequenti uero iram extinguerēs, ulteriori autē detractionē radicibus destruerēs, & post ipsam alia rursus plura corrigentes: sic per uiam progredientes, paulatim ad ipsum uirtutis culmen ueniemus, & præfens fugiemus periculū, & deum placatū reddemus. Et multitudo rursus ad nos & ad urbē regredietur: & fuga lapsos tunc docebimus, nō locorum munimini, nec refugio et recessui, sed animi pietati, & morum uirtuti salutis nostræ spem cōmittere. Et sic & hæc & illa bona assequemur, quibus nos omnes dignos fieri detur, gratia & benignitate domini nostri Iesu Christi, &c.

EIVSDEM ITIDEM EXHORTATIO ad populū de generose ferendis immunitibus minis, habens satis multa exempla, ex his quæ euenere et Iob & Ninuitis, quod nō oportet timere mortem, sed peccatum: & quid male mori: & de iuramentis omni studio fugiendis. Et in terremoto. Homilia v.

I RIVM puerorū, & Babylonice fornacis enarratio aliquatenus, ut uideatur, uestram heri charitatē consolata fuit: insuper autē & de Iob exemplū, & fimo omni tribunali regio uenerabilior. Ex throni nāq̄ regij aspectu nullum erit spectantibus lucrū, sed tēporalis duntaxat delectatio, nullam habens utilitatē: ex fimo Iob autē uiso omnē quis capiet utilitatē, & disciplinam multam, & exhortationē ad patientiæ rationem. Itaq̄ multi nūc longam, & transmarinā peregrinationem à terræ finibus in Arabiā abeunt, ut fimum illum cernāt, & cōspiciat terram deosculent, quæ illius uictoris certamina, et erutorē omni auro preciosiorē suscepit. Neq̄ em̄ tantum radiaret prætexta, quantum illud corpus tunc resplēdebat, nō alieno, sed proprio lotū sanguine. Vlcera uero il-

Chryf.

la geminis omnib. erant cariora. Margaritarū em̄ natura nihil uitæ nostræ prodest, nec ullum usum habētibus necessariū explet: ulcera uero illa sunt omnis tristitiæ consolatio. Et ut discas quod hoc uerū est, si quis filium legitimum et unigenitum amittat, ostende infinitas ipsi gemmas, & nō cōsolaberis dolorē, neq̄ angorem lenies: cōmonefaciens autē ipsum uulnerum Iob, facile mederi poteris, sic dicens: *Quid luges homo? tu quidem filiū unum amisti: tibi beatus autē ille, cū omnis filiorū cœtus ablatu fuisset, in ipsa quoq̄ carne plagā accepit, & nudus in fimo sedebat, undiq̄ sanie diffuens, dum paulatim ipsius caro consumeret, iustus, uerax, in deū pius, omni mala re abstinentens, deū uirtutis testem habens.* Si em̄ hæc uerba dixeris, omnem lugentis tristitiā extinxeris, & omnē dolorem sustuleris: & sic iusti uulnera margaritis utiliora fiunt. Imaginamini igitur & uos athletā illum, et existimate uos cernere fimum illum, & ipsum in medio stercore sedentem: statuā auream gemmatā, qualem dicere non noui neq̄ enim tam preciosam ualeo materiā inuenire, ut illi cruentatio corpori cōparari possit. Sic omni materia preciosissima carnis illius natura erat multo uenerabilior, et ulcera solariis radijs splendidiōra: hi em̄ corporis oculos illumināt: illa uero mētis nostrę lumina illustrant, illa diaboli penitus excacauerūt. Propterea nāq̄ post illam plagā resiliuit, nec deinceps apparuit. Tu uero dilecte & hinc discere tribulationis lucrū quantum est: etenim quādo diues erat, & otio fruebat iustus, unde accusaret ipsum habuit, mendaciter quidē. Verum enim uero habuit unde diceret, *Num te gratis colit Iob? Postq̄ uero ipsum spoliāuit, & fecit pauperē, nec hincere quidē amplius ausus est: et cum diues quidem esset, cū ipso pugnare parabat, & supplantare minabat: postq̄ uero pauperem fecit, & omnia abstulit, & in extremū dolorē induxit, tūc repulsus est: & quādo sanum quidē ipsius erat corpus, manus apponebat: ut uero ipsius carnem uulneribus impleuit, tūc aufugit uictus.* Vidisti quanto paupertas diuitijs, & imbecillitas & ægritudo sanitate, & tentatio quiete melior uigilantib. & utilior sit, & clariores & fortiores pugnātes faciat? Quis uidit, quis audiuit tam mirabiles pugnās? Prophanorū certaminū pugiles cum aduersariorum capita contriuerint, tunc uictores sunt, & coronant: hic uero cum iusti corpus cōtriuisset, omniformi ulcere ipsum perforās, & imbecillius fecisset, tūc uictus est, & retro celsit: & postquā ipsius latera undiq̄ cōfodit, ipse quidem nihil profecit: repositū enim thesaurum non abstulit. Nobis autē ipsum clariorem reddidit, & per illam cōfessionem, ut omnes hominē interiorem aspicerent, fecit, & omnes ipsius diuitias discerent. Et cum uincere sperauit, tunc cū multa cōfusione recessit, & nullā amplius uocem emisit. Quid actū est diabole? Quare refugis? Nōne facta sunt quecumq̄ uolebas? Nō interemisti ipsius genes, armenta, equorū mandras, & asinorū? Nō filiorum cœtū perdidisti, et carnē omnē uulnerasti? Quare recessisti? Quoniā facta quidē sunt omnia, que uo-

Iob 1. 6

tom. 5

e 3

lūi

lui, inquit: quod uero fieri maxime uolebā, & propter quod omnia feci, hoc factū non est: neq; enim blasphemauit: propter hoc em̄ omnia illa faciebā, inquit, ut hoc procederet. Hoc non factū, nihil lucrifeci ex pecuniarū iactura, & filiorū interitu, & corporis plagas, sed cōtrarium q̄ uolebam, euenit, splendidiorē reddidit inimicū, & clariorem effeci. Cognouisti quantū tribulationis lucrum charissimi me: Pulchrū quidem & integrum corpus fuerat, multo uero uenerabilius factū est, ab illis uulneribus infectum: quoniam & lanā pulchrę quidē, & antequā inficiantur: postquā uero purpureę factę fuerint, ineffabilem capiunt pulchritudinē, multūq; decorē. Nisi uero ipsum expoliasset, bonā uictoris habitudinē non cognouissemus: nisi ipsius corpus plagis perforasset, radij intrinsecus nō renituisent: nisi ipsum in fimo constituisset, ipsius nō cognouissemus diuitias. Neq; enim tam splendidus in solio rex sedens, quā in ignis erat ille & illustris in fimo: etenim post regitū quidem solium mors, post finem autē illum cœlorum regnum. Hęc igitur omnia ratiocinātes, ex opprimente tristitia nos releuemus. Has etenim uobis historias appono, nō ut dicta laudatis, sed ut uirtutem imitemini & patientiā generosorum illorum et beatorum uirorum: ut per ipsa discatis opera, quod humanorū nullum est graue malorum, nisi peccatum, non paupertas, non aegritudo, non cōtumelia, non calumnia, nō ignominia, nō quā omnium mors malorum extremū esse uidet. Hęc enim calamitatū nomina, philosophatib; sunt tantum nomina rebus carentia. Vera autē calamitas, deū offendere, & eorū quę ipsi nō placēt, aliquid facere. Quid em̄ graue mors habet, dic mihi? Nūq; te celerius ad trāquillum portū, & pacatā illam transmittit uitā? Et si enim homo nō occidit, ipsa natura lex irrepēs nō corpus ab anima resoluat. Licet enim hoc nūc minime fiat, erit paulo post, quod nūc timemus: et hęc dico, nō graue quid expectans aut triste, absit, sed erubescēs mortem timentiū causa. Tot expectans bona quę nec oculis uidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascenderūt: ad fruendum differs, & negligis, & torpes: Nec tantū torpes, sed & times, & horres: Et quō non tibi turpe propter mortē dolere? Paulus uero propter presentē gemebat uitā, & Romanis scribēs dicebat: q; creatura cōgemiscit, & nos ipsi spiritus primitias habētes gemimus: & hęc dicebat, non cōdemnans presentia, sed futura desiderans. Gustauit, inquit, gratiam, & nō fero dilationem: spiritus primitias habeo, & ad integrū festino: ascendi in tertium cœlum, uidi gloriam illam ineffabilem, uidi aulas splendētes, didici quibus hic immorās bonis caream, propterea gemo. Die etenim mihi, si quis te in regias duxisset aulas, & de parietibus aurū undiq; fulgens, & omnem alium ornatum tibi demonstrasset: postea te inde in pauperis cellam induxisset, & post breue tempus in regias reducturum illas, & perennem ibi mansionem se tibi daturum esse promississet, nunquid non deberes affici desiderio, ut uel ipsos paucos

1. Cor. 2. c

Rom. 8. d

2. Cor. 12. n

dies agrē ferre: Hoc quoq; de cœlis & de terra cogites, & ingemisce cum Paulo, non propter mortem, sed propter presentem uitā. At, da mihi, inquit, ut Paulo similis fiam, & nunq; mortē timebo. Et quid te Paulo similē fieri prohibet? Nō pauper erat ille: Nō tentiorū futurus: Non idiota: Si enim diues fuisset ac nobilis, habuissent forte pauperes ad ipsius imitationē uocati paupertatem suam ostendendi causam. nunc autē horum nihil dicere potes: etenim operarius homo erat, & quotidianis pascebat laboribus. Et tu quidem ab initio pietatem a parentibus suscepisti, a prima ætate sacris es literis innutritus: ille uero & blasphemus fuit, & persecutor, & cōtumeliosus, & ecclesiam uastauit: sed tamen ita penitus mutatus est, ut omnes propititudine & feruore superauerit. Clamat dicens, Imitatores mei estote, sicut & ego Christi. Ille dominū imitatus est, tu conseruū non imitatus: tu qui a principio in pietate coaluisti, eū qui postea per mutationē ad fidem accessit? Nō nosti, quod qui in peccatis sunt, & si uiuunt, mortui sunt: qui uero in iustitia sunt, & si mortui sunt uiuunt? Nec meus hic sermo, sententia est Christi Marthę dicentis: omnis qui credit in me etiam si mortuus fuerit uiuet. Non enim fabulę sunt dogmata nostra. Si Christianus es, Christo crede: si Christo credis, per opera mihi fidem demonstra. Quomodo uero per opera fidem demonstrabis: si mortem cōtemnas. Et in hoc enim ab infidelibus differimus: etenim illi quidē merito timeant mortem, resurrectionis enim spem nō habent: tu uero ad meliorem uadens uitā, & de illius spe philosophari habēs, qua dignus es uenia, de resurrectione quidē confidens, ita uero sicut nō credentes resurrectionē, mortē timeas: Sed mortē, inquit, nō timeo, neq; mori, sed male mori, & obtruncari. Igitur Iohānes male mortuus est: fuit em̄ obtruncatus. Igitur Stephanus male mortuus est: fuit etenim lapidatus. & martyres cūcti misere secundū uos obiere, quoniam igne aut ferro uitā finierunt: et hi quidē in mare, hi uero in præcipitiū, hi autē in dentes bestiarū incidētes, sic mortui sunt. Nō hoc est male mori homo, uolēta morte finiri, sed in peccatis mori. audi nāq; Prophetā de hoc ipso philosophantē & dicentē: Mors peccatorū pessima. Nō dixit, mors uolēta: sed quid? mors peccatorū pessima. Iuste sanē postq; em̄ hinc migrauerint, pena intolerabilis, tormēta sempiterna, uermis uirulētus, ignis inextinguibilis, tenebrę exteriores, uinacula insolubilia, dentiū stridor, tribulatio & angustia, & æterna damnatio. Cū igitur talia peccatores mala expectent, quę possit esse utilitas, siue domi, siue in lecto uitā finiāt: sicut cōtra iustis nullū damnū esse possit, q; ense uel igne presentē uitam finiāt, cum ad immortalia migrare bona debeant. Verē mors peccatorū pessima. Talis erat diuitis illius mors, qui Lazarum despexerat, qui domi, & in lecto, & necessarijs assissetib; uita per propriā soluta mortem defunctus torreat, ne parua quidem cōsolationē ex presentis uitę prosperitate nancisci ualens. At non ita Lazarus, uerū in ipso pauimento

1000. 11. d

Mar. 6. d

Act. 7. g

Psal. 33. d

Gen. 4. b

canibus adstātib; & ulcera lingētibus uolentē a mortē passus (quid enim fame difficilius esse possit?) digressus illic eternis potitus est bonis, in Abraham uinibus gaudēs. Quid igitur ipsum læsit uolēter mori? At nō uolēter, inquit, sed iniuste mori timemus: et q; ausi nihil eorū, quę existimamur, cū fontibus pariter puniamur. Quid ais, dic mihi? Iniuste mori times. An iuste uelles? & quis tā miser & erinosus, ut cū iniuste mori immineat, magis iuste mori eligat? Si em̄ mortē metuere oportet, iuste nobis ingruentem timere cōuenit: quoniam iniuste quidē mortuus per hoc ipsum cum sanctis omnibus cōmunicat. Apud deū enim probatorū & illustrū plures iniustā sustinuerunt mortem, & ante omnes Abel. non enim in fratrem peccans, nec Cain læso, sed quoniam deū honorabat, indeo iugulatus est. Deus autē permisit, nunquid ipsum amans, an exosus? Certū est quod amans, & clariorē ipsi coronā facere uolens ex iniustissima cade. Vides quod neq; uolentē, neq; iniustā mortem metuere oportet, sed in peccatis mori? Abel iniuste mortuus est, Cain uixit gemēs & tremēs. Quis igitur, dic mihi, beator fuit, qui cū iustitia requieuerat, an qui in peccatis uiuebat? qui mortuus est iniuste, an qui iuste puniebat? Vultis charitati uestrę dicam unde timemus mortē? Non uulnerat nos regni amor, non nos futurorū amor accendit: alioquin presentia despiceremus omnia, sicut beatus Paulus. Ad hęc nō timemus gehennam, propterea mortē timemus: supplicij intolerabilem grauitatem non nouimus, propterea pro peccato mortē timemus. quod si ille animā nostrā timor occupasset, iste subrepre non potuisset. Et hoc nō aliud de procul, sed ex domesticis, & ex his quę nobis acciderūt in his diebus, manifestū face re conabor. Postq; enim ab Imperatore data sunt literę, tributū hoc, quod intolerabile esse uidebat, conferre iubentes, omnes tumultuabant, omnes cōtendebant, agrē ferebāt, indignabant, inter se occurrentes dicebāt: haud uitalis nobis uita, subuersa ciuitas est, huius pensū magnitudinē sustinere poterit nemo, & omnes angebant, tanq; de extremis ipsis periclitantes. Mox uero postq; pertrata acciderunt, & quidam nefarij & sceleratissimi legibus cōculcatis, statuas deiecerunt, & mortis periculū omnibus imposuerunt, & iam de ipsa uita timemus exacerbato rege, non nos amplius pecuniarum iactura mordet, sed alia pro illis omnes audio dicentes: Capiat & substantiā rex, & agris & suppellectilib; liberet carebimus, dūtaxat corpus saluū fore quis spōdeat. Sicut itaq; priusq; nobis mortis timor immineret, nos pecuniarum multa carpebat: postquā uero nefanda perpetrata sunt, hac causa mortis timor succedens, multa dolorem expulit: sic & si gehēna timor cōprehendisset animas nostras, nō mortis timor habuisset: sed quemadmodū in corporibus, quādo nos duo dolores oppresserint, inferiorē potentior abscondere cōsueuit: sic & nunc factū esset, si futuri supplicij timor in anima remansisset, omnem timorē humanū obscurasset. Itaq; si quis gehennę semper

meminisse labore, omnem mortem deridēbit: & nō presentī tantū angustia liberabit, sed & ab illa flamma eripiet. Gehennam enim cōtinue timens nunquā in gehennę ignē decidet, cōtinue hoc castigatus metu. Date nobis nūc, ut opportune uobis dicā: Fratres ne pueri efficiamini sensibus, sed malitia infantes sitis. etenim puerilē timemus pauperem, mortē timentes. Pueri enim parui laruas quidem timeant, ignē uero non timeant: sed si ad lucernam lumen habentē portari cōtingat, inconsiderate manū mittunt lucernę & flammę: & cōtemnendā quidem personā horrescunt, at uerē timendū ignem nō timeant: sic quidem & nos timemus mortē, quę est larua cōtemptu digna: peccatum uero nō timemus, quod est uerē timendū, & ignis more cōscientiam comedit. Et hęc nō ex rerū natura, sed ex ignorantia nobis accidere consueuerūt: q; si cogitemus quid tandem sit mors, nunquā ipsam timebimus. Quid igitur tandē mors est? quod est uestimentū exuere. Tanq; uestimentum enim corpus animę circūdatum est, & hoc breui per mortē deponentes, clarius iterū resumemus. Quid tandē est mors? peregrinatio ad tempus, somnus consueto longior. Itaq; si mortē times, time & somnū: si propter moriētes angeris, & propter comedentes, & propter bibentes angeris: sicut em̄ hoc naturale, sic & illud. Ne te naturalia cōtristēt, cōtristēt te potius quę sunt ex mala uolūtate: neq; moriēte luge, sed in peccatis uiuentē. Vis cōmemorem & aliam causam, propter quā mortem timemus? Nō uiuimus cū diligentia, nō habemus cōscientiam puram: q; si hoc esset, nihil nos mortuū terruisset, non fames, non pecuniarū iactura, non aliquid aliud omnium quę sunt. In uirtute enim uiuentem horū nihil lædere poterit, nec interna priuare uoluptate: bonę enim conuictitū spei, nihil in tristitiā deicere poterit. Quid enim quispiā facere possit, quo generosum uirū cogat cōtristari? Auferet pecunias: Sed habet in cœlis diuitias. Patria eijciat: sed in cœlestē ciuitatem mittet. Vincula iniiciat: sed habet conscientia solutam. & exteriorē nō sentiet catenā. Sed interficiet corpus? at iterū resurget. Et sicut cū umbra pugnas, & aerem uerberās, percutere poterit neminē: sic & cū iusto pugnas, cū umbra tantū pugnat, & uires suas dissoluit, nullā illi plagā ualens infligere. Itaq; da mihi de cœlorū regno cōfidere, & si uis, hodie me iugula, egdis gratias tibi habeo, q; me celeriter ad illa bona trāsmittis. Hoc est maxime, hoc est quod & nos lugemus, inquit, quod peccatorū multitudinē prohibiti, regnū illud nō assequemur. Igitur mortem lugere omittens, luge peccata, ut ipsa deleas. propter hoc enim tristitia facta est, non ut in morte, nec in ulla alia re tali doleamus, sed ut ipsa ad delenda utamur peccata: & quod hoc uerū sit, exemplo facio manifestum. Remedia medicinalia propter illos tantū morbos facta sunt, quos tollere possunt, non propter illos, quos nihil adiuuare possunt. Puta, adhuc em̄ manifestiorē uolō rationem facere, medicamentū oculis lippientes tantum iuuare ualens, nullū uero alium morbū, pro-

1. Cor. 14. b

pter oculorum agritudinem tantū factum esse dicere quis posset: nō propter stomachum, neq; propter manus, neq; propter ullum aliud membrum. Transferamus igitur rationē ad tristitiā, & inuenimus quōd accidentiū nobis nil adiuuat, peccatum uero solū corrigit, certū igitur quōd propter huius sublationē tantū concessa est. Percurramus ingruentiū nobis malorū quodq; & tristitiā superadducamus, & uideamus quid ex hac fiat utilitatis. Multatus est quispiā pecunijs, tristatus est, multam nō emendauit: filiiū amisit, doluit: mortuum nō resuscitauit, nec defuncto profuit: flagellatus est quis, alapis celsus, cōtumeljs affectus, doluit, non reuocauit cōtumeliam. Valerudinē quis incidit, & agritudinē grauissimā: doluit, egritudinem nō sustulit, sed & difficiliorē reddidit. Vides horū nulli prodesse tristitiā? Peccauit quis, tristatus est, peccatum deleuit, dissoluit debitū. Vnde hoc manifestū: ex domini sententia. De quodam enim prauaricato loquēs, dicebat: Propter peccatū paulisper ipsum cōtristauit, & uidi quōd tristatus est, & incessit mœstus, & ipsius uias correxi. propterea & Paulus dicit, Quē em secundū deum tristitia est, pœnitentiā in salutē stabilem operat. Igitur postq; manifeste oratio demonstrauit, quōd neq; pecuniarū multam, neq; contumeliā, neq; calūniā, neq; flagella, neq; ualitudinē, neq; mortem, neq; aliud quid taliū inducta tristitia instaurare posset, sed solum delere peccatū, & huius est destructiua, certum quōd propter hanc solam causam facta est. Ne amplius igitur pecuniarū iacturam doleamus, sed cū peccamus, tantū doleamus: multa enim hic ex tristitia utilitas. Multatus es: ne doleas, neq; enim proderit. Peccasti: dole, utile naq; est, & dei prudentiā & sapientiā considera. Duo hæc nobis peperit peccatum, tristitiā & mortem. Quacunq; die comedes, inquit, morte morieris: & ad mulierē, In doloribus paries filios. Et per hæc utraq; peccatum sustulit, & a filijs matrē deleri curauit, quōd enim cum tristitia mors peccatū destruit, manifestum quidē & ex martyribus, manifestum ex his, quæ dixit Paulus ad peccatores, sic inquit: Ideo multi in uobis infirmi, & imbecilles, & dormiūt multi, quia uos, inquit, morimini, ut morte peccata soluantur. intulit igitur dicēs, Si enim nos ipsos iudicemus, nō utiq; iudicemur: dum iudicamur autē a domino, corripimur, ut cum mūdo non cōdemnemur. Et sicut uermis ex ligno nascit, & illud rodit, & comedit, suam ab ipso originē habens: sic & tristitia & mors de peccato nata sunt, & peccatum absumunt. Igitur ne timeamus mortē, sed peccatum timeamus duntaxat, & propter illud doleamus. Et hæc dico nō graue quicquā expectans, absit, sed timentes uos sic semper affici uolens, & Christi legem per opera implere. Si quis non tollit crucē suam, et sequitur me, non est me dignus, inquit. Hoc autē dicebat, non ut lignū super humeros feramus, sed ut mortem semper ante oculos habeamus. Sicut igitur et Paulus quotidiē morere, & mortem deride, præsentēq; cōtemne uitam. Es enim miles, & semper

3. Reg. 21. g

2. Cor. 7. c

Gen. 2. c

1. Cor. 11. g

Matth. 10. d

1. Cor. 15. d

in conflictu cōstitutus es: miles uero mortem timeas, nunquam generose se geret. Sic igitur neq; Christianus homo pericula timeas, magnū quid & admirabile exhibebit, immo facile expugnabilis erit: intrepidus autē & magnanimus, in expugnatus manet & inuictus. Sicut igitur pueri tres ignem nō timentes, ignem effugerunt: sic & nos, si mortem non timeamus, mortem effugiemus. Ipsos non terruit ignis: non enim incendium, sed peccatum timuerunt: crimen enim impietatis sequi. Hos & nos imitemur, & omnes illis similes: & ne pericula timeamus, & effugiemus pericula. Nō sum propheta, neq; filius propheta: futurum tamen manifeste scio, & magna & clara uoce proclamo, quōd si mutemur, & aliquā animæ nostræ curam agamus, & ab improbitate abstitamus, nihil molestum ingruet & triste. Et hoc manifeste noui ex dei clementia, & ex his quæ in uiros, & ciuitates, & gentes, & populos integros fecit. Etenim Niniuitarum ciuitati minatus est, & dixit: Adhuc quadraginta dies & Niniue subuertet. Quid igitur, dic mihi: Niniue subuersa est, & destructa fuit ciuitas? Contrariū totum, & exaltata, & clarior facta est, & tantū tempus præteritū ipsius gloriæ non destruxit, sed omnes eam cantamus adhuc quoq; & admiramur: quoniā portus quidam optimus ex illo tempore peccatibus omnibus extitit, in desperationē cadere nō permittens, sed omnes ad pœnitentiā uocans, & per ea quæ fecit, & per ea quæ per dei prouidentiam est affecuta, persuadens nunquam de propria salute desperare, sed uitam gerentes bonā, & optimam spem proponentes, de fine tanquā penitus bono futuro cōfidere. Quis enim nō resurgat illorum exemplū audiens etiam si omnium ignauissimus? Elegit itaq; deus prophetiā potius suam irritā cadere, q̄ ciuitatem corruere: immo uero neq; prophetia cecidit. Si enim hominibus in eadem malitia permanentibus non in opus sententia processisset, posset quis forte dicta criminari: quōd uero mutatis ipsis, et a malitia desistētibus, etiā deus ab ira desistit, quis amplius prophetiā carere poterit, et dīctorum mendacium cōdemnare: Etenim legem, quam ab initio deus cunctis hominibus posuit per prophetā loquens, hanc & tunc cōseruauit. Quam autē legem? Exitium loquar, inquit, ad gētem & regnū, ut eradicem, & suffodiā, et perdam: & erit, si pœnitentiā egerint malitia, & ego irē, quam locutus fuerā facere illis, obliuiscar. Hæc igitur legem custodiens pœnitētes saluauit, et a uitio discedentes ab ira liberauit. Noterat Barbarorū uirtutē, & ideo prophetā induxit: sic & tunc agitabat ciuitas audita uoce prophetica, sed in nullo læsa est, quin & a timore adiuta. Timor enim ille salutem peperit, comminatio periculo liberauit, subuersionis sententia subuersionē cohibuit. O nouā rem & admirabile. denunciatio mortem minans, uitā peperit. Sententia postq; lata fuit, tunc inualida facta est, cōtra q̄ apud seculares iudices. apud hos enim in medium prolata, rata fit sententia: apud deum contra, proferri sententiam eam inualidam facit. nisi enim

Matth. 3. c

1. Ion. 3. c

psal. 138. b

1. Hier. 18. b

eā prolata fuisset, nō utiq; peccatores audissent, si uero non audissent, neq; egissent pœnitentiam: sine pœnitentia uero pœnam nō repulissent, nec fuissent illa salute potiti. Quō enim nō mirabile, q̄ quādo iudex sententiā tulerit, per pœnitentiā rei sententiā soluerunt? Nō enim urbē fugerunt, sicut nos nūc: sed manentes sententiā repressere. Laqueus erat, & munimen ipsam reddiderūt: uorago erat & præcipitiū, & tutelæ turrim fecerunt. Audierunt quōd ædificia corruent, sed peccata fugerunt: non discesserunt quisq; de domo sua, sicut nunc nos, sed discessit quisq; a uia sua mala. Non enim, inquit, muri iram pepererunt, nos uulneris autores, nos medicamentū preparamus: propterea non locorum permutationibus, sed morū conuersioni salutem crediderunt. Hæc Barbari. Et nos non cōfundimur, neq; nos abscondimus, illis mores cōuertentibus, nos loca permutātes, & ebriorum hominū opera facientes. Dominus nobis irasci, & nos iram soluere omittētes, quæ in domo sunt circūferimus, & circūsumus quærētes ubi substantiam deponamus, cū esset opus quærere, ubi animā deponeremus: imō uero nec oportet quærere, sed uirtute & uitæ rectitudine ipsi securitatē præbere. Neq; enim si seruo irascentibus nobis & indignatibus, ille aduersus iram se excusare omittens, in cellulam suam descendens, uestimenta & omnes colligans sarcinulas & colligans de fuga meditaretur, hunc ipsius contemptū facile feremus. Desistamus igitur ab hoc importuno studio, & dicamus quisq; ad deū: Quo ibo a spiritu tuo, & a facie tua quo fugiam? Barbarorū philosophiam imitemur: illi in incertis pœnitentiā egerunt: non enim hoc habebat sententiā: q̄ si conuertamini, & pœnitentiā agatis, ciuitatē firmabo: sed simpliciter, Adhuc quadraginta dies & Niniue subuertetur. Quid igitur illi: Quis nouit an pœnitentia deū mali, quod locutus est facere nobis? Quis nouit: Nesciunt rei finem, nec pœnitentiā negligunt: nesciūt dei benignitatis consuetudinē, & in incertis mutantur: nec enim habebant alios Niniuitas, ad quos respicerēt pœnitentiā acta saluatos: nec Prophetas legerāt, nec patriarchas audierāt, nec usi sunt cōsilio: non admonitionē nacli sunt, neq; sibi persuaserunt, q̄ omnino deum pœnitentiā propitiaturū essent: neq; enim hoc habebat comminatio, sed dubitabāt, neq; de hoc credebant, & tamen cū omni diligentia pœnitentiā egerunt. Quæ igitur ratio nobis erit, cum illi quidē nec un de de fide considerent habentes, tantā exhibuisse mutationē appareant: tu uero de diuina benignitate cōfidere habens, & qui multa sepius pignora cepisti eius circa te curæ, & prophetas, & apostolos audisti, & per ipsas res instructus, nec ad eandem cum ipsis mensurā uirtutis peruenire cōtendas? Magna igitur & horum quidē hominū uirtus, maior autem multo dei clementia, & hanc ex ipsa minarū magnitudine cōspicere licet. Ob hoc enim sententiā non addidit: Si uero pœnitentiā egeritis, parcam: ut indistinctam inferēs sententiā, & timorem augens, celerius ad pœnitentiā

compelleret. Et Propheta quidem erubescit futurum sciens & coniectans, quōd infecta manebūt dicta: deus autē non erubescit, sed unū duntaxat, hominum scilicet salutē quærit, & seruū suum emendat. Postquā enim nauigiū ille ingressus est, statim excitauit mare, ut discas quōd ubi peccasti, ibi procella: ubi inobediētia, ibi fluctuatio: & quæ tiebatur quidem Niniuitarū ciuitas propter peccata, quæ tiebatur autē & nauigiū propter Prophetæ inobediētiā. Illi igitur Ionam in mare deiecerunt, & stetit nauigiū: nos quoq; peccata submergamus, & ciuitas omnino stabit. Itaq; fugge nulla nobis utilitas, sicut nec illum fuga quicquā adiuuit, quin immo & læsit. Fugiebat terram, & dei iram non effugiebat. Fugiebat terram, & in mare tempestatem induxit: nec tatum nullum ex fuga bonum nactus est, sed etiā eos qui se susceperunt, in extremum periculum adduxit. & quando nauigans quidem in nauigio sedebat, & nauæ, & gubernatores aderāt, & omnia nauis arma, de extremis periclitabatur: postquā autem in mare proiectus, & peccatū per supplicium deponens, in incōpositum deductus est nauigiū, ceti scilicet uentrem, multa potiebatur libertate: ut discas, q̄ sicut in peccatis uiuēt, neq; nauigiū prodest: sic peccato exutum neq; mare perdit, neq; bestia consumit. Ipsum igitur undæ susceperunt, nec suffocauerunt: cetus suscepit, & nō interemit. Verum & animal, & elemētum incolume depositū deo reddiderūt: & per omnia dicebat Propheta esse mansuetus & humanus, & neq; stultis nauitis, neq; feris undis, neq; bestijs crudelior esse. Etenim nauis non in principio statim, sed post multā necessitatem ipsum prodiderūt: mare uero & bestia cum multa beneuolētia custodierunt, deo hæc ipsa dispensante. Rediit igitur, prædicauit, minatus est, persuasit, saluauit, terruit, correxit a principio statim, & sola prædicatione: neq; enim multorum dierum indiguit, neq; cōtinuū cōsiliū, sed nuda illa locutus uerba, omnes in pœnitentiā deduxit. Propterea ipsum non statim de nauigio deus ad urbē deduxit, sed nauæ mari tradiderūt, mare ceto, cetus deo, deus Niniuitis, & per longum circuitum profugum reduxit: ut omnes doceat, q̄ dei manus effugere impossibile. Quoniā quocūq; quis proficiscat, peccatū pertrahēs, infinita sustinebit detrimenta: & si hominū nemo adsit, ipsa undecūq; creatura cū multa resistet uehementia. Ne igitur fugge salutem nostrā credamus, sed morū mutationi. Non em̄ quia in ciuitate manes, propterea deus irat, ut fugias: sed quoniā peccasti, propterea indignatur. Igitur peccatū deponere, et unde uulneri causa inde mali fomitē contrahere: cōtraria enim contrarijs curare & medicorū pueri iubent. Ex crapula nata est febris, inedia morbū corrigit: ex tristitia quis infirmatus est, læticia huic apram medicinā esse dicunt. Sic & in animæ agritudinib; facere oportet iram torpor excitauit, industria hæc repellamus, multaq; præ nobis feramus mutationē. Ieiuniū habemus auxiliatorē, & cōmilitonē maximū, et præter ieiuniū instātem angustia, & periculi timorē. Inste-

Instemus igitur nunc animam in tempore: etenim ipsi omnia quaecumque uelimus, facile persuadere poterimus. Pavidus enim & tremens, & delictis omnibus absolutus, & in timore uiuens, facile philosophari potest, & cum multa propititudine uirtutis semina suscipere. Primum igitur persequamur, ut iuramentorum fuga in melius mutationem faciat: etsi enim heri & nudius tertius de hac uobis locutus sum materia, neque tamen hodie desistam, neque cras, neque perendie eadem persuadere. Et quid dico crastinam aut tertiam diem? Donec uos correctos uideam, non abistam: si enim legem prauaricantes non erubescunt, multo magis nos iubentes, ne prauaricemini, admonitione continua confundi non est dignum. De hisdem enim continue comonefacere, non dicentis, sed audientium est crimen, continue indigentium disciplinam super simplicibus & facilibus praeceptis. Quid enim facilius quam non iurare? consuetudinis tantum opus est: non est corporis labor, non est pecuniarum impendium. Vis discere quomodo uitium superari possit: quomodo ab improba consuetudine liberari liceat? Ego te quendam docebo modum: quem si tenueris, superabis omnino. Cum uideris te ipsum, uel alium quocumque, uel feruorum, uel filiorum, uel uxorem hoc malo captos, & continue comonefactos, neque correctos, iube non pransos cubare, & hanc tibi & illis damnationem impone, damnationem non damnum, sed lucrum ferentem. Talia enim sunt spiritalia: & lucrum ferunt, & celerem correctionem, lingua enim continue tribulata, uel nemine comonente sufficientem capit admonitionem a siti compressa, a fame angustata, & si omnium essemus stolidissimi, tota die huius tormenti magnitudine comoniti, alterius consilij & admonitionis non indigebimus. Laudastis dicta, uerum & factis laudem demonstrate. Quod enim alioqui huius comonitionis emolumentum? Si quotidie puerulus ad scholam pergat, postea nil plus discat: num ad excusationem sufficit nobis, ipsum illo quotidie pergere? Non hoc ipsum maximum ducemus crimem, quod per singulos dies illuc pergens, hoc frustra faciat? Hoc et in nobis cogitemus, & intra nos ipsos dicamus: Tantum temporis ad ecclesiam occurrentes, & comonitione fruente perquam mirabili, & multum lucrum habente, si tales rursus discedamus, quales aduenimus, nullum defectum nostrorum corrigentes, quae nobis erit huius profectio utilis? Etenim multa non propter se fiunt, sed propter euentia ex ipsis. Quale illud est? Seminans non propter hoc seminat, ut tantum seminet, sed ut & metat: quod nisi hoc fieret, & damnum sementis pateret, seminibus temere & incassum marcescatis. Mercator non propter hoc nauigat, ut tantum nauiget, sed ut peregrinando auctiorem faciat rem: quod nisi hoc adsit, & damnum accidet extremum ex damnosa mercatorum peregrinatione. Hoc idem & in nobis ipsis ratio cinemur: etenim & nos in ecclesia conuenimus, non propter hoc ipsum solum, ut hic immoremur, sed ut aliquod magni lucrati & spirituale lucrati discedamus. Si igitur inanes & nihil adepti ab ea

mus, condemnationem nobis hoc studium accerserit. Quod ne fiat, utque tantum damnum euitemus, ab eis hinc inter se amici, cum filijs patres, cum seruis domini meditamini, & laborate quomodo imperatum expeditis: ut postquam iterum reuersi fueritis, & de eisdem nos suadentes audieritis, non confisidamini, mordente uos conscientia: sed gaudeatis, & latemini admonitionis maiorem uobis partem expletam conspicientes. Haec non tantum hic philosophemur: non enim haec momentanea admonitio totum eradicare potest, uerum & domi uir ab uxore haec audiat, & uxor a coniuge: & amulatio quaedam fiat omnibus ad huius legis implementationem praeuenire studetibus, & praeueniens & implens deficienti exprobrat, ut ipsum magis excitet. Deficiens, nondum implens praeuenientem spectet, & ad ipsum celeriter peruenire contendant. Si haec meditemur, si haec curemus, breui nobis & alia prope negotia dirigent. Tu quae dei sunt, meditare, & ipse tuis providebit. Nec mihi dicas, Quid autem, si quis iurandi necessitatem imponat: quid autem, si non credat? Maxime uero, ubi lex uiolanda, necessitatis meminisse non oportet. Vna est enim inuenitabilis necessitas, deum non offendere. Veritatem interim illud praesta, superflua recide iuramenta, temere & sine necessitate domi cum amicis, cum seruis prolata: si haec sustuleris, in illis mei nihil amplius indigebis: ipsum enim os iurandi frequentiam timere & fugere meditatur, neque si quis millies coegerit, in illam amplius cadere consuetudinem admittit: sed sicut nunc multo labore, & infinita interturbatione, terretes, minantes, admonentes, consulentes, uix potuimus in aliam ipsum consuetudinem transmutare: sic et tunc quidem, licet infinita quis inferat necessitatem, hanc transgredi legem non poterit persuadere. Sed sicut uenenum quodpiam nunquam gustare quis eligeret, neque instante necessitate: sic neque iuramenta admittere. Hoc autem uobis exemplum solamen erit, & hortamentum ad reliquas uirtutis partes attingendas. Qui enim nihil omnino prestitit, torpescit, & facile recidit: sibi uero conscius, quod uel unum expleuit mandatum, ex hoc bene sperare doctus maiori cum studio ad reliqua rursus procedat: postea aliud capiens ad aliud celeriter ueniet, nec prius abistat, quam ad ipsum culmen perueniat. Si enim in pecunijs quanto quis plures comparauerit, tanto plures cupit: multo magis in officijs spiritalibus, hoc contingere uideas. Propterea festino, & urgeo, ut res capiat principium, & animis uestris uirtutis fundamentum iaciat: & precamur, & supplicamus, ut non tantum hora praesenti horum sitis uerborum memores, uerum & domi, & in foro, et ubi cumque comoremur. Vtinam mihi dari possit, ut uobiscum conuersar, non hoc longo mihi multiloquio fuisset opus: nunc uero postquam hoc non licet, uos per me uerborum memores estote meorum, & ad meam sedentes ingredi me putate, & ad stare, & omnia quae nunc uobis hic dico, insonare. Et ubique uobis de me habebit sermo, pro omnibus huius memoretote mandati, & haec mihi amoris in uos mei retributionem reddite: si hoc uos implese uidero, totum

totum recepi, dignam laborum cepi mercedem. Vt igitur & nos reddatis propiores, & uos bonae spei efficiamini, & maiorem ad reliqua exequenda mandata facilitatem pareitis, multo hanc legem studio in animis uestris reponite, & tunc admonitionis utilitatem scietis. Quonia & aureum uestimentum pulchrum quidem est etiam cum uideat, multo pulchrius autem nobis uidebitur nostro circumpositum corporis & dei mandata pulchra quidem sunt, etiam cum laudatur, multo autem pulchriora, cum & expletur, appareret. Etenim nunc quidem breui temporis momento laudatis praedicata: si uero res impleatis, per omnem diem, & per omne tempus & nos & uos ipsos laudabitis. Nec hoc est magnum, quod inter nos laudabimur, sed quod & deus nos suscipiet: nec tantum suscipiet, sed & tunc magnis illis remunerabit & ineffabilibus donis: quare nos omnes assequi detur gratia domini nostri Iesu Christi, &c.

QUOD UTILIS EST PRINCIPVM TIMOR, & narratio eorum, quae per uiam acciderunt his qui nuncium afferebat: & quod indigna patiens, & gratias agens permittenti deo, par est talia propter deum patienti. Et exempla rursus a tribus pueris, & de iuramentorum custodia. Homilia vi.

VLTO S quidem impedimus dies charitatem uestram consolantes, non, propterea tamen ab hac desistimus materia: sed donec tristitia uulnus remaneat, & consolationis medicamentum imponemus. Si enim corporis uulnera curare non desinunt medicorum pueri, donec desinisse dolorem uiderint: multo magis hoc in anima fieri conuenit. Etenim animae uulnus tristitia: & ipsam continue lenibus fouere uerbis oportet. Nec enim sic carnis tumorem calidarum solet aquarum natura remittere, ut animae aestum consolantium copia sermonum sedare cosueuit. Non hic opus spongia, sicut medicis, sed pro spogia linguam tractabimus. Non hic opus igne, quo aquas calefaciamus, sed pro igne spiritus gratia utemur. Eia igitur & hodie hoc ipsum agamus. Nisi enim nos consolationem uobis attulerimus, unde solamen alium de capietis? Iudices terrent, igitur sacerdotes consolentur: principes minant, ideo ecclesia confirmet. Etenim hoc in puerulis fit pusillis, praecipuos terrent, & uerberant, & lachrymantes ad matres remittunt, matres uero sinibus suscipientes continent, & circumplectuntur, & lachrymas detergentes, osculantur, & dolentem ipsum animam releuant, uerbis persuadentes, quod ipsis utilis est praecipuorum metus. Quonia igitur & uos terruerunt principes & anxios reddiderunt, ecclesia communis omnium mater nostra sinus aperiens, & supinis suscipiens manibus quotidie consolatur, dicens, quod utilis est & principum metus, & quod utilis est hinc correctio. Illo enim metus non sinit nos torpore dissolui: huius autem consolatio sub tristitia succubere non permittit. Et per utraque deus salutem nostram disponit. Et principes enim ipse armavit, ut lasciuientes ter-

reant: & sacerdotes ipse elegit, ut dolentes consolentur. Et haec utraque scripturarum exempla, & ipsa rerum experientia docet. Si enim cum non desint magistratus, & milites in armis praesto sint, furor paucorum hominum promiscuorum, & aduenarum in breui temporis momento tantum nobis incendium inflammauit, & tantam excitauit procellam, et de naufragio cunctos metuere compulsi: si principum metus omnino sublatus fuisset, ad quid furoris istius non uenissent? Nonne a fundamentis hanc nobis urbem euertissent, & omnia confundentes ipsas demum animas nostras abstulissent? Si enim iudicialia sustuleris tribunalia, omnem uitae nostrae ordinem sustulisti. Et sicut si gubernator a nauis separaueris, scapham submersisti: & si ducem ab exercitu abducas, uinctos hostibus, tradidisti milites: ita si principes de ciuitatibus abstuleris, feris irrationabilibus magis irrationabilem degemus uitam, inter nos mordentes, & nos deuorantes, pauperiore potentior, mansuetiorem audacior. Sed horum nihil nunc est per dei gratiam: in religione enim uiuentis nihil opus horum habent correctione. Iusto enim lex non est posita, inquit. Multi uero ad uitium spectantes, nisi ab his timorem sibi superpositum haberent, infinitis utique malis ciuitates impleissent, quae Paulus quoque cognoscens dicebat: Non enim est potestas, nisi a deo: & quae sunt potestates, a deo ordinatae sunt. Quod enim in domibus faciunt lignorum contignationes, hoc principes in ciuitatibus. Et sicut si illas sustuleris, dissoluti parietes per sese corruunt: & si ex mundo principes tollas, & horum metum, & domus, & ciuitates, & gentes cum multa inter se licentia corruent, nemine existente qui contineat & repellat, & poenam timore eos quiete persuaadat. Ne igitur doleamus dilecti propter principum metum, uerum et deo gratias agamus quod torporem nostrum corripuit, & nos gnauiores effecit. Quod enim, dic mihi, damnum factum est ex cura & sollicitudine ista? quod honestiores facti sumus, & mansuetiores: quod diligentiores, & attentiores: quod ebrium & meretricia canentem cantica uidemus neminem: quod supplicationes continue, & lachrymae, & preces: quod risus importunus, & turpia uerba, et omnis lasciuia expulsa est, & mulierem modestam, & liberam ciuitas nostra tota nunc imitatur? Propter haec doles? quin gaudere propter haec & deo gratias agere magis oportet, quod tantam mollitiam paucis diebus formido resoluuerit. Non nego, inquit, sed si ad metum usque tantum periclitaremur, satis essemus utilitatis lucrati: nunc uero timemus ne ulterius malum procedat, & de ultimis periclitemur omnes, sed ne timeatis. Paulus uos consolatur dicens, Quod fidelis est deus, qui non sinit uos tentari plus quam potestis, sed faciet & cum tentatione prouentum, ut possitis sustinere: ipse enim dixit, Non te dimittam, neque te derelinquam. Si enim rebus ipsis ipsis castigare uellet, & maiorum experientia, non tot diebus uos timori tradidisset: cum enim punire noluerit, terret. Quonia si puniturus esset, timor esset superfluus, superflua mina. Nunc uero innumeris mortibus grauiorem

1. Tim. 1. d

Rom. 13. d

1. Cor. 10. e

Iosue 1. b

uiores usq̄ sustinimus, tot diebus trepidantes, & trementes, & ipsas umbras habentes suspectas, & ipsius Cain poenam luentes, & medio somno prae continua anxietate exilientes, ita quod si etiam deum iritasset, nunc tantam passis poenam, red didisset propitium. Quamquam enim non dignum peccato supplicium dedimus, dei tamen clementia sufficit: non tantum aut ex hoc, sed etiam ex alijs multis confidere oportet. Non enim modica nobis bonae spei pignora iam deus dedit: & quod est omnium primum, malum afferentes nuncium, hinc uelut alati digrediens, & dudum ad castra se peruenturos esse putantes, circa medium adhuc iter morantur. Tot obstacula & impedimenta ipsis acciderunt, & equos dimittentes, nunc uehicula agunt. Vnde necessitas est summa tardiorum ipsis eo profectio fieri. Postquam enim pontificem nostrum, & communem patrem deus hinc suscitauit & persuasit abire, & obire legationem hanc, mox illos circa medium itineris consecutus est, ne praeuenientes ignem succenderent, & in reliquum correctionem redderet inuilem doctori, regis auribus inflammatis. Quod enim non sine deo factum sit hoc impedimentum, inde manifestum: homines totum tempus in talibus peregrinationibus impendentes, & hoc officium habentes equos continue agendi, nunc ab ipsa equitatione contriti defecerunt, & quae nunc accidere, lonae rebus contraria facta sunt. Illum enim urgebat deus abire nolentem, hos uolentes uentum. O nouum & admirabile negotium: ille submerfionem praedicare nolebat, & inuicem eum excitauit: hic cum celeritate euerfionem annunciare festinant, & inuitos ipsos rursus prohibuit. Quia tandem de causa: quoniam hic quidem tarditas, illic uero celeritas lucrum ferebat. Propterea & illum per cetum festinare fecit, & equis hos impediuit. Vides dei sapientiam? Per quae facta quisque, quod expectabat, expedire sperauit, per haec quisque impeditus est. Per nauigium ille euadere putauit, & nauigium illi uinculum factum est: isti per equos ocytus se regem uisuros expectauerunt, & equi fuerunt impedimento: immo uero non equi, sicut nec illi nauigium, sed dei prouidentia ubique omnia propria dispensans sapientia. Et considera prouisionis modum, quomodo & tenuit, et consolatus est: ipso enim die, quo omnia illa patrata sunt facinora, ipsos quidem exire, tanquam omnia quae acciderant regi nunciaturus permitterens, ex eundem celeritate omnes perterruit. Postquam uero abierunt, & duos tresue dies contriuerunt, & iam inanem esse pontificis nostri profectioem putabamus, utpote qui posterior esset futurus: tunc metum dissoluit, & nos consolatus est efficiens ut illos sicut dixi, media affectus sit uia, & illinc ad nos proficiscetes, illorum per uiam peruenas omnibus nobis annuarent, ut parum respiremus: quod & factum est, & magnam anxietatis partem deposuimus. His enim auditis, horum auctor adorauimus deum, qui omni patre diligentius omnes res nostras nunc disposuit, inuisibili quadam ut improbos istos cohibens nuncios, & tantum non dicens, Quid festi-

1. Cor. 9. d

natis, quid ue properatis ciuitatem talem subuertere uolentes? Num enim bona regi nuncia affertis? Manete istic, donec seruum meum, tanquam medicum optimum praeuenire, & uestrum consequi cursum faciam. Si uero nascere prauaricationis ulcere, tanta prouidentia exhibita est: multo magis post conuersionem, post poenitentiam, post tantum timorem, post lachrymas & preces maiorem assequemur ueniam. Ionas enim congrue pellebat, ut ad poenitentiam induceret: uos uero iam exhibuistis poenitentiam, & magnam conuersionem, ideoque consolatione deinceps est opus, non nuncio minas habente. Propterea communem & hinc patrem suscitauit, & quidem cum multa essent, quae prohiberent. Si uero non pepercisset salutem nostram, non illi persuasisset, sed & uolentem exire uentum. Habeo & quid tertium dicere, quod uobis persuadere possit, ut confidatis, praesentem solennitatem, quam & infideles ferere omnes reuerent, & hic ipse religiosus sic suspexit & honorauit, ut omnes ante se reges cum pietate imperatores superauerit. Talibus namque diebus cum epistolam ad solennitatis honorem misisset, omnes serere carceres habitantes dimisit. Et hanc epistolam admittens Pontifex noster coram Imperatore leget, et propriarum legum comonefaciet, et dicet ad ipsum: Tu te ipsum exhortare, & tui recordare, domesticum habes humanitatis exemplum: iustitiam noluisse eadem committere, & iniustitiam patrare sustinebis? Conuictos, et condemnatos festiuitatis reuerentia dimisit, & infantes nihilque auctos condemnabis, praesertim solennitate praesentis: Nequaquam rex, tu hanc epistolam ciuitatibus omnibus mittens, aiebas: Vtinam & defunctos resuscitare possem. Huic supplicamus humanitati, his nunc uerbis supplicamus: Non tam claros facit reges, hostes uincere, quam animam & iram superare: illic enim armorum, & militum opus gerit, hic uero tuum solius simpliciter trophaeum, & habes neminem qui tecum sapientiae gloria partiat. Superasti tumultum barbaricum, supera & animam regum: discant omnes infideles, quod Christi timor omnem potentiam refrenare potest. Glorifica dominum tuum, conseruis peccata dimittens, uinipe quoque te magis glorificet, ut benignum tibi & tranquillum oculum iudicij die clementiae tuae recordatus exhibeat. Haec & his plura dicet, & nos ab ira penitus eripiet. Non tantum autem ad regi persuadendum maximum ex hoc ieiunio nobis est auxilium, sed etiam ad casus generose ferendos: etenim consolationem non quamlibet ex hoc tempore capimus. Per singulos enim dies congregari, & diuinarum auditu scripturarum frui, & inuicem nos conspiciere & lamentari, & orantes sic domum abire, doloris plurimum nobis diminuit. Ne igitur corruiamus, neque nos ipsos praeanxietate prodamus, sed maneamus expectantes bona, & dicendis mentem adhibeamus. Etenim uolo & hodie de mortis contemptu iterum differere. Dixi pridie uobis, quod mortem timeamus, non quidem quia terribilis est, sed quoniam neque coelestis regni amor nos succedit, neque gehennae timor nos occupauit: & ad haec, quoniam conscientiam non habemus bonam. Vultis & quartam huius impertinam anxie-

anxietatis causam commemorem, non minus superioribus uera: non uiuimus in asperitate Christiānis cogrua, sed facilem hanc, & solutam, & mollem amamus uitam: idcirco uerisimiliter & praesentibus oblectamur rebus. Quod si utique in ieiunijs & pernoctationibus, & uictus tenuitate hanc uitam transigeremus, cupiditates nostras praecedentes, absurdas uoluptates arcetes, sudores uirtutis sustinentes, secundum Paulum corpus castigantes, & in seruitute redigentes, carnis prouidentiam ad desideria non facientes, angustiam & cofragosam tenentes uiam, cito futura concupisceremus, praesentibus liberari laboribus festinantes. Et quod non falsus sit sermo noster, ad montium uertices ascende, considera illic moerantes monachos in sacco, in uinculis, in ieiunijs, in tenebris conclusos, & omnes uidebis mortem exoptantes, & illam requiem aduocantes uotis. Sicut enim castris pugnantis stadio exire festinat, ut uulneribus liberetur, & luctator spectatores exurgeret concupiscit, ut laboribus absoluat: sic & in rigida & aspera uita cum uirtute uiuens, finem desiderat, ut praesentibus eripatur laboribus, & prorepolitius ualeat coronis cofidere, ad tranquillum nauigans portum, & illo transmigrans, ubi non est amplius timendum naufragium. Propterea quoque deus laboriosam naturaliter uitam nostram, & grauem constituit, ut praesenti tribulatione copulsi, futurorum desiderium capiamus. Si enim cum sint tot tristitia, & pericula, & timores, & curae nos undique circueuntes, tam libere praesenti immoramur uitae: si nihil horum esset, & absque tristitia, & erunis omnibus tota foret uita nostra, quando unquam futura desideraremus? Sic & Iudaeis deus fecit. Volens enim & illos in reditus cupiditate inducere, & ut Aegyptum odissent, persuadere, permisit eos lateritio opere & luto laborare, ut laborum & eruna illius magnitudinem cruciati, ad deum tuum clamarent. Si enim egressi, quauis haec accidissent, Aegypti iterum meminerunt & pristina seruitutis, & ad grauem tyrannidem redire festinabant: nisi tales fuissent experti Barbaros, quando unquam alienam dimittere terram uoluissent? Ne igitur & nos terrae affixi, & praesentibus in hiantes torpeamus, & futurorum obliuiscamur, uitam nobis fecit deus laboriosam. Non igitur ultra quod est opus praesentem uitam amplectamur. Quae namque nobis utilitas: quod uero emolumentum, nimum praesentis uitae cupiditati adherere? Vis discere quare bonum sit praesens uita: quia futura nobis uita materia efficitur & occasio, & certamina, & stadium habendarum illic coronarum est: quod nisi hoc nobis praerberet, innumeris mortibus esset miserabilior. Nisi enim uiuere deo sumus placituri, melius obire. Quid enim est amplius? quid reliquum? Non eundem Solem, et eandem Lunam quotidie cernimus: non eandem hyemem, & non eandem aestatem? non eadem negocia? Quid quod fuit? id quod erit. Quid est quod est factum? futurum. Ne igitur simpliciter beatos putemus uiuentes, neque morientes lugeamus: sed in peccatis constitutos, siue uiuentes, siue mortuos deploramus: in iustitia uero ubiqueque sint, beatos existimemus. Tu quidem unam mortem formi-

1. Cor. 9. d

Exod. 1. c

Num. 11. b

Chryf

das & luges: at Paulus per singulos dies moriens, non tantum propterea non lachrymabat, sed & laetabatur & exultabat. Vtinam & ego propter deum periclitarer, inquis, & nihil curare. Sed neque nunc conserneris: non enim tantum propter deum patiens laudem merei, sed & iniuste quicquam patiens & generose ferens, & deo permittenti gratias agens, alio haec propter deum patiente non est inferior. Quoniam am & beatus Iob multas & intolerabiles illas plagas propter diabolum frustra & temere & sine causa insidiantem excepit: sed tamen quoniam generose tulit, & deo haec permittenti gratias egit, integram reportauit coronam. Ne igitur propter mortem tristis: naturae enim est tristare propter peccatum, uoluntatis enim est culpa. Si uero propter defunctos tristaris, & propter nascentes doles: sicut enim hoc est naturae, sic & illud. Si quis igitur mortem minet, dicat ipsi: Institutus sum a Christo non illos timere, qui corpus interimunt, animam uero occidere nequeunt: si rei familiaris publicationem minet, respondeat: Nudus exiui de utero matris meae, nudus & reuertar illuc. Nihil in hunc mundum intulimus, manifestum est quod nec exportare quicquam poterimus. Et si tu non abstuleris, mors superueniens auferet: & si tu non iugulaueris, naturae lex finem afferet. Nihil igitur eorum timeamus, quae nobis natura asferuntur, sed illa quae ex mala nobis proueniunt uoluntate: illa enim nobis poenam pariunt: hocque cogitemus continue in his quae nobis inexpectata accidunt, quod non correximus illa, dolentes. Et praeter hoc illud quoque, quod si quid graue in praesenti patimur uita iniuste, multa peccata dissoluimus. Idcirco magnum bonum est hic luere peccata, & non illic: etenim diues hic graue nihil recepit, & propterea illic torquebat. Et quod hoc esset in causa, ne ulla illic frueretur consolatione, audi quid dicat Abraham: Fili recepisti bona tua: itaque nunc dolorem patere. Quod autem Lazaro bona data sunt, quia hic cum uirtute infinitas passus molestias fuerit, Patriarcham & hoc dicentem audi. Cum enim dixisset diuiti, Recepisti bona tua: intulit, & Lazarus mala, & propterea consolationem caput. Sicut enim in uirtute uiuentes & tribulati duplex habent emolumentum: sic & in uitio uiuens & gaudens, duplicem habebit poenam. Rursum dico non fugientes accusans: animam enim tribulatam non adiciens perturbare: nec increpare uolens, aegrotas enim consolationis indiget: sed corrigere studeas, ne fuga salutem nostram petamus, sed fugiamus peccata & a uia mala recedamus. Si haec fugerimus, etiam si innumeris fuerimus milites, nemo nos laedere poterit: si haec non fugerimus, & si ad ipsum montem uerticem ascenderimus, hostes & illic reperiemus innumerabiles. Recorderis igitur iterum illorum trium puerorum, qui erant intra fornacem, & nihil graue patiebantur: & eorum qui ipsos iniecerat, & extra fornacem manebat, quomodo qui circuestant, omnes consumpti sunt. Quid hoc mirabilius? Quos continebat ignis, exoluit: quos non continebat, rapuit. Ut dicas quod non locus, sed mortis qualitas salutem & poenam affert: interiores effugerunt, exte-

Math. 10. c

Iob 1. d

Luce 10. f

Dan. 3. d

tom. 5

d

iores

riores absumpti sunt. Eadē corpora & his quae illis, sed nō idem sensus, propterea nec eodem passionibus. Foenū enim et si circumiacet extra, celeriter accendit: sicut ē cōtra aurū licet intus maneat, magis splendet. Vbi nūc sunt dicentes, Capiat omnia rex, & corpus nostrū det liberum: quid tandē sit, esse corpore liberū, discant. Nō enim criminū impunitas corpus facit liberū, sed in iustitia contine uiuere. Horū igitur puerorum corpora libera erant, etiā fornaci tradita: peccati enim seruitutem iam pridē deposuerūt. Etenim haec sola res est libertas, nō supplicium effugere, nec graue nihil pati. Tu uero fornacē audiens, recordare fluuio rūt ignis die illo tremendo futurorū. Sicut enim hic hos quidē rapuit ignis, hos autē reueritus est: sic & in illis erit fluuio rūt. Et si quis habeat quidem ligna, foenū & stipulā, igne accendit: si uero quis habet aurum & argentū, fit splendidior. Hanc igitur materiam congregemus, & praesentia generose feramus, sciētes quod ab illa poena praesens nos tribulatio liberabit, si philosophari sciamus, & hic meliores efficiet. Non autē nos tantū, sed & tribulantes nos sapit, si uigilemus: tanta uis est disciplinae, quod & in tyrāno tunc factū est. Postq̄ enim uidit nihil graue passos, audi quomodo mutatus est: Serui dei altissimi exite, inquit, & uenite. Nō paulo ante dicebas, Et quis est deus qui uos ex manibus meis eripere possit: Quid factū est: Vnde mutatio: Exterius positos absumptos uidisti, & interiori stantes uocas: Vnde tibi euenit talia meditari: Vidisti quāta regi mutatio facta est: Quando nō dum ipsos tenuerat, blasphemabat: postq̄ uero in ignem ipsos cōiecit, philosophabat. Propterea & deus permisit omnia fieri, quaecūq; tyrannus uoluit, ut demonstraret quod a se custoditos offendere posset nemo: quod & in Iob fecit, hoc em̄ & hic operatus est. Etenim illic permisit diabolū omnē suā potentiā ostentare: et postquā omnes hausit sagittas, & nullus insidiarū modus reliquus factus est, tūc ē stadio pugilem eduxit, ut clara & indubitata fieret uictoria. Et hic hoc ipsum fecit. Voluit ipsorū urbē euertere, et nō prohibuit: uoluit capti uos ducere, & nō impediuit: uoluit ligare, cōcessit: in fornacē iniicere, permisit: flammā ultra modum succedere, & hoc permisit. Et quādo nihil reliquū fuerat, sed omnē uim tyrannus exhauserat, tunc suam deus uirtutē demonstrauit, & puerorū patientiā. Propterea enim usq; in finē tribulationes permittit, ut insidiaribus & circumuentorum philosophiā, et suam demonstraret prouidentia. Que utraq; & ille tūc discens, clamabat: Serui dei altissimi exite, & uenite huc. Tu uero mihi considera puerorū magnanimitatē: neq; enim ante uocē exiierūt, ne quis putaret ipsos ignē timuisse: neq; uocati intus manserūt, ne ambitiosi esse & cōtentio si uiderētur. Postq̄ didicisti, inquit, cuius fumus serui, postq̄ dominū nostrū agnouisti, tunc eximus praesentibus omnibus futuri diuinae potētiae praecones. immo uero non ipsi tantū, sed & hostis propria uoce, & lingua, & per literas omnib. tum pugilum constantiā, tunc agonotheta uirtutē pra-

Dan. 3. 8

dicabat. Et sicut praecones athletas uincētes in medio theatro pronunciantes ipsorū quoq; ciuitates dicunt, ille de tali ciuitate: ita & hic ipsorū dominum praedicauit, Sidrac, Misac, & Abdenago serui dei altissimi exite, & uenite huc. Quid actū est, quod ipsos dei altissimi seruos uocas: Nonne tui erant serui? Sed regnū, inquit, meum dissoluerūt, superbiam meā conculcauerūt. Verum per opera suū demonstrare dominū: si hominum fuissent serui, non ipsos ignis expauisset, nō cessisset flamma: hominū enim seruos creatura reuereri & honorare nō nouit. Propterea rursus inquit: Benedictus deus Sidrac, Misac, & Abdenago. Tu autē mihi cōtemplare quomodo primū remuneratore m praedicat. Benedictus deus, qui misit angelum suum, & eruit seruos suos. Hoc potētia dei. Dixit & athletarū uirtutem, quoniam crediderūt in eum, & uerbum regis immutauerūt, & tradiderunt corpora sua, ne seruirent dijs alienis. Sed quid uirtuti par esse posset? Antea quādo dixerunt, Dijs tuis non seruiamus, fornacē sauius accensus est: postq̄ uero per ipsa opera hoc ostenderunt, non tantum nō indignatus est, sed laudauit, & admiratus est, q̄ sibi nō obedissent. Tantū uirtus bonū, quod & ipsos hostes habet admiratores & laudatores. Illi pugnauerūt, & superauerūt, & uictus gratias agebat, quod nō ipsos terruit flammē aspectus, sed spes in dominū cōsolata est: & mūdi dominū ex tribus pueris uocat, non ipsius imperiū sine ullo concludens, sed quoniam mundo opponēdi pueri tres essent: propterea tot tyrānos, reges, et principes praetermittens, qui sibi paruērāt, tres potētiōs & seruos, qui tyrannidem suam cōtempserant, admiratus est. Non enim cōtendentes, sed philosophātes haec agebāt: neq; per arrogantia, sed per religionē: nō superbia inflati, sed zelo igniti, magnū etenim bonū in deum sperare: quod quidē & barbarus animaduertit, et demonstrans quod inde imminens effugere periculū, proclamauit: quoniam crediderunt in eū. Haec autē nunc dico, & omnes excerpto historias, in quibus tentationes & tribulationes, & regū irā, & insidia sunt, ut nihil timeamus, nisi tantūmodo deū offendere. Etenim et tunc fornacē accēsa erat: illi uero hanc quidē contēperunt, peccatum autē timuerunt: nouērāt enim quod incensū quidem nihil graue passuri erāt, impie uero agentes extrema subituri. Magnū enim supplicium peccare, etiā si non puniamur: peccata enim nos a deo separant, sicut & ipse dicit: Nonne peccata uestra separāt inter uos & me? Poena uero nos ad deum perducit: inquit enim, Da nobis pacē, omnia em̄ retribuisti nobis. Si quis uulnus habeat, quid timere dignū est, saniem an medici sectionē? ferrū an ulceris populationē? Peccatū sanies est, poena ferrū medicinale. Sicut igitur saniem habēs, & si nō secatur, male habet: & cum nō secatur, tunc est in maioribus malis: ita peccans, etiam si non puniatur, omnium est miserrimus: & tunc maxime miser, cum nō punitur, & graue nihil patit. Et sicut splēne & intercute laborantes, cum larga fruunt mensa, & frigida potione, & delicatis ferculis & saporibus

Sap. 1. 4

ribus, tunc praecipue omnium sunt miserrimi, delictis morbum augentes: si uero siti & fame secundum medicorum leges cruciant, aliqua salutis spes habent: Sic & in iniquitate uiuentes, si puniant quidem, bonā spem habēt: si uero cū iniquitate licentia & delictis fruunt, & hydropē laborantibus, simul & crapulantibus sunt multo miserrimos, & tanto magis, quāto corpore melior est anima. Si aliquos igitur in isdem esse peccatis uideris, & hos quidē famē continua, & innumeris malis laborantes: hos uero potantes, gaudentes, & crapulantes, eos qui grauiā patiantur minus miseros puta. Etenim delectationis flamma erumnis intercidit, & apud futurum iudiciū & terribile tribunal illud nō parū patrociniū capiētes migrāt, qui multa dissoluerūt peccata ex his quae hic grauiā passi sunt. Sed cōsolationis satis, iam nobis deinceps tēptus est ad fugiendorū mōtionē iuramentorū transeundi, & tollēdi excusationē, quae iurātibus esse uidet, frigida & inuilem. Etenim postq̄ ipsos accusauerimus, alios nobis idem facientes obijciūt, & dicūt: ille & ille iurant. Dicamus igitur ipsis, sed ille nō iurat. Deus autē eorū, qui recte egerunt, cōparationē inter iudicandū profert: peccatores enim peccantes nō adiuuant delictorū cōmunicatione: recte uero uiuētes, peccatores cōdemnant. Etenim qui Christū non cibauerūt, neq; potauerunt, multi erāt: sed nihil sibi inuicē profuerunt. Sicut neq; uirgines quinq; altera ab altera ullam inuenerūt uentiam, sed praes hīs qui benefecerunt, & haec & illi cōdemnati & puniti sunt. Ab hac igitur frigida excusatione liberati, ne respiciamus cadentes, sed recte se habentes, & studeamus praesentis ieiunij caere munimentū. Et sicut multoties uestimētum adepti, uel seruū, uel uas preciosum, temporis reminiscimur, & inter nos dicimus: seruū illum tali solēnitāte emi, uestimētū hoc tali cōparauit tempore: ita quoq; si legem hanc impleuerimus, dicemus: iuramentū hac correxī quadragesima, haec enim iurabā, & sola admonitionē audita, peccato abstinui. Sed res corrigi difficilis cōsuetudo: Noui & ego, & propterea festino uos in aliam cōsuetudinē bonam, & lucrū habentē inducere. Cū enim dixeris, difficile a cōsuetudine desisto: propterea desistere labora, certo sciens, q̄ si tibi aliam nō iurandi cōsuetudinē induxeris, nullius laboris amplius indigebis. Quid difficilius, nō iurare, an per totū diem in ediam pati, & aquae potu & tenui uictu sicari? Certū est quod hoc illo grauius. Sed tamē cōsuetudo res est tam facilis & expedita, q̄ adueniente ieiunio, & si millies quis exhortet, & infinita crucient, & cogāt unum delibare, uel aliud quid ieiunij lege non cōcessum gustare, omnia quis mallet pati q̄ prohibitū tangerē nutrimentū. Et hoc cū non illibēter erga mensam affecti simus, tamē propter cōsuetudinē ex cōscientia, omnia generose ferimus laborādo. Hoc nimirum & in iuramētis erit. Et sicut nūc, si quis etiam maximā necessitatē imponat, permanes cōsuetudinē seruans: sic & tunc, si quis etiam millies exhortet, a cōsuetudine non abistes. Domū igitur

Matth. 25. 4

Chryl.

profectus, omnibus haec domesticis loquere. Et sicut saepe multi ex prato recedētes, rosam, uel uiolam, uel quempiā talium florum capiunt, & digitis circumferentes recedūt: alij uero ex uiridario domū abeunt, arborū ramos fructus habentes reportant: alij rursus a lautis cōenis, mēsa reliquias necessarijs suis referūt: Sic utiq; & tu hinc recedens, admonitionē reporta filijs, uxori, necessarijs omnibus. Haec em̄ admonitio, & prato, & uiridario, & mēsa utilior est: haec nunq; rosae marcescūt, hi nūquā defluūt fructus, haec nūquā fercula corrūpuntur. Et ex illis quidem tēporalis delectatio, ex his uero cōtinua utilitas, non tantū postq̄ adimpleta fuerint, sed etiam dum adimplētur. Cogita enim quale est reliquis omnibus omisissis, publicis & priuatis, de diuinis semper legib. distiterere, & ad mensam, & in foro, & in alijs cōuenticulis. Si his uacemus, nihil dicemus periculofum, nihil nos uixit, nec inuiti peccabimus: sed & imminente trinitia sermocinationi de his uacantes, animā liberare poterimus cura, quā meditabamur inter nos semper dicentes: Nunquid gesta rex audiuit? An iratus est? quid uero sentētia pronūtiat? Nunquid ipsum quispiā exorauit? Nūquid uero tolerabit iple tam magnā et populofam funditus ciuitatē perdere? Haec quidē, & omnia talia in deū projicientes, ipsius tantū mandata meditemur. sic enim & illa omnia dissoluemus. Si uel decē de nobis tantum recte egerint, breui decē uiginti fiet: uiginti, quin quaginta: quin quaginta, centū: centum, mille: mille, ciuitas. Et sicut decē accensis lucernis omnem domum lumine facile quis implere poterit: sic & in officijs spiritalibus, si decē soli recte egerint, flammā per totam ciuitatē incendimus habētem lumen & securitatē nobis afferentem. Non enim sic flammāe natura in materia delapsa, uicina semper ligna incendit: sicut uirtutis zelus in paucis lapsus animas, ulterius procedendo omnem implere ciuitatē poterit. Date itaq; mihi ut de uobis glorier, & in praesenti uita, & in futuro die, quod talenta habētes credita exigēt: sufficiens mihi laborū merces, uestra correctio. Et si uos cum pietate uiuentes uidero, totū recepi. Facite igitur quod & heri admonui, & hodie dicam, nec dicens quiescam: cōtra iurantes multam definiētes, multam lucrum non damnū habentē, praeparamini iam tantā nobis profectus probationem daturi. Cōlabor etenim apud quenquā uestrum longū protrahere sermonem dimissa hac cōsone, ut in uerborum lōgitudine emendatos inueniā: & si quem iurantem uidero, omnibus ipsum emēdatis faciam manifestū, ut increpātes, arguentes, corrigētes, breui ipsum mala liberemus cōsuetudinē. Melius est em̄ hic exprobatū corrigi, q̄ die illa palam praesente toto mundo confundi atq; puniri, peccatis nostris sub omnium aspectu reuelatis. Sed ne fiat ut quisquā ex hac honesta cōsione talia paties illic appareat, sed sanctorū patrum precibus peccata corrigētes omnia, cū multa hinc indulgentia migremus, gratiā & benignitate domini nostri Iesu Christi, per quem, & cum quo patri & c.

tom. 5

d. 2

QVOD TRISTITIA AD PECCATI DESTRUCTIONEM UTILIS. Et super illud, In principio fecit deus cœlum & terram. Et quod maxima consolationis materia creationis apparatus. Et super illud, Adam ubi es? & de fugiendo iuramento.

Homilia VII.

MULTA quidem, & de multis heri apud uestram disserui charitatē. De multis uero si omnia uobis retinere haud est facile, illud omnium maxime uos meminisse rogo quod tristitia nobis deus non ob aliud indidit, nisi propter solū peccatū, & hoc per ipsam rerum experientiam manifestauit. In pecuniarū enim multa & morte, & ægritudine, & alijs nobis ingruentibus molestijs dolentes & moerentes, non tantū nullam consolationē capimus, uerum & molestias augemus. In peccatis uero si doleamus & cōtristemur, peccati magnitudinē minuiamus, & quod erat magnum, reddimus parū: sæpe uero & funditus ipsum totum delemus. Hoc mihi cōtinue recordamini, ut peccato tantū doleatis: nulla autē præterea re. Et præter hoc & illud quoque, quod mortē & tristitiam in uitam nostrā peccatū inferens, ab his ambobus uicissim destruit: quod quidē ipsum manifestius & a parte demonstrauimus. Nihil igit sic timeamus, ut peccatū & præuersionē. Ne timeamus poenā, & poenā effugiemus: sicut & tres illi pueri non timuerunt fornacē, & fornacē effugerunt. Tales esse decet dei seruos. Si enim in ueteri testamēto educti, quādo nondū mors erat mortificata, nec reæ portē cōfractā, nec obices ferrei contriti, tam generosam contra mortē audaciam præ se tulere: quā nos habebimus excusationē, aut quam ueniā tantā nacti gratiā, & neque pares illis uirtutis mēsuras nunc affecuti, cū mors nomen solum sit re priuati: Nihil enim aliud mors est, quæ somnus, & migratio, & trāslatio, & requies, & tranquillitas portus, & perturbationis liberatio, & a uitæ curis absolutio. Sed hic consolationis sermonē soluamus: etenim quintā diem agimus uestram consolantes charitatē, & iam molesti uidemur. Attentis enim dicta sufficiunt, pusillanimitas autē etiam si dictis plura addamus, nihil profuerit. Tēpus uero nobis iā ad scripturarū expositionem cōuertere doctrinā: quemadmodū enim si nihil de hac erumna locuti essemus, crudelitātē & inhumanitatem nostram quis condēnasset, sic si semper de ipsa disseramus, pusillanimitatem nostrā iuste condēnaret. Corda igit nostra deo applicātes, qui in mente nostra loqui potest, & omnē ex pectore tristitiā expellere, cōsuetam doctrinā nunc attingamus, & maxime quando omnis scripturæ expositio exhortatio est & cōsolatio. Itaque etsi a consolando abstinere uidemur, rursum per scripturarū expositionem in eandem materiā incidimus. Quod enim mentē adhibentibus, tota scriptura cōsolatio sit, iam nūc uobis hoc faciam manifestū, non enim scripturarū historiam circumiens, quosdā cōsolatorios sermones querere conabor: sed ut apertioem promissionis demonstrationem præbeam, hodie lectū tractabi-

mus librū: & si libet, ipsius principii, & proœmii, quod maxime uidei cōsolationis uestigiū demonstrare, sed a cōsolatorijs penitus uerbis alienū esse, in mediū proponens, quod dico manifestum faciā. Quod tandē est hoc proœmii? In principio fecit deus cœlū et terrā: terra autem erat inanis et uacua, & tenebræ erant super faciē abyssi. Nunquid uident aliquibus ē uobis tristitię cōsolationē habere memorata? Non historię narratio est, & de creatione doctrina: Vultis igitur demonstrarem consolationē in hac dictione absconditam? Exurgite igit, & cū diligentia aduertite quę dicenda sunt. Cū enim audieris, quod cœlum, terrā, mare, aerē, aquas, stellas multas, duo luminaria magna, plātas, quadrupedes, natatilia & uolatilia animalia omniāque generaliter quę uident, propter te, tuāque salutem & honorē deus creauit, non magnā capis cōsolationem? & maximā dilectionis dei demonstrationem hęc suscipis, cum cogitaueris, quod tantū & talem mundum tam pulchrū & magnum & admirabilem propter te pusillū in mediū protulit? Cū igit audieris quod in principio fecit deus & cœlū & terrā, ne simpliciter dictū prætercurras, sed terrę magnitudinē mente percurre, & reputa quę laudam nobis & opimā produxit mēsam, & multam partem nobis delectationē præbuit: & quod quidē est maximum, quod in nullorū laborum retributionē dedit, nec in meritorū præmium tantū & talem mūdum: sed pariter nos finxit, & hoc regno genus nostrū honorauit. inquit enim, Faciamus hominem ad imaginē & similitudinē nostram. Quid est, ad imaginē nostrā? Principatus imaginem dixit, ut quemadmodum nullus in cœlo est deo superior, sic super terrā nullus sit homine superior. Vno enim hoc & primo honorauit, quod ad imaginem suā eum fecit. Secundo quod non laborum præmiū nobis imperium præbuit, sed solam exhibuit benignitatis suę gratiā. Tertio autē quod naturale nobis illud elargitus est. Principatum enim hi quidē naturales, hi uero electi: et naturales quidē, sicut leonis in quadrupedes, & in aues aquilæ: electi uero, sicut regis in nos alciuius. Hic enim non natura cōseruis imperat, propterea & sæpe principatū amittit. Talia enim existunt, quę non natura adfunt, ut facile admittant insidias, & trāslationem. Sed non ita leo, sed natura quadrupedibus, dominat, sicut itidē & alitibus aquila. Semper igit cum genere cōiuncta est regni species, nec ullum quis uidet leonem unquē hunc amittentē principatū. Talē & nobis principatū deus a principio largitus est, & nos omnibus præposuit: nec hoc solo naturā nostrā decorauit, sed & ipsa loci præidentia, egregiū nobis habitaculū designās paradisum, & rationē dans, & animā largiens immortalē. Sed non hęc dicam: ego enim tantā dei dilectionis superabundantiam esse dico, ut non tantum ex his, quibus nos honorauit, sed & quibus castigauit, similiter possimus demonstrare ipsius bonitatē et benignitatem. Et hoc omnium maxime uos cum diligentia cōsiderare cohortor, quod deus non tantum honorans & benefaciens, sed & castigans, & puniens similiter

est bonus: & siue contra gentiles, siue contra hereticos nobis certamina moueantur, & pugne dei benignitate, non tantum ex quibus nos honorauit, sed & ex quibus nos puniuit, ipsius bonitatem demonstrabimus. Si enim honorans tantum bonus esset, puniens uero non esset, ex dimidio bonus esset. Sed non ita est, absit. In hominibus quidem hoc euenire uerisimile est, quoniā cum furore & ex affectu poenas inferunt: deus autē cum nullis sit affectibus obnoxius, siue benefaciat, siue puniat, similiter est bonus: nec regno minus gehennæ cōminatio ipsius bonitatē demonstrat. Nisi enim gehennā minatus fuisset, nisi poenā præparasset, non multi regnum assequi potuissent. Non enim ita bonorum promissio ad uirtutē multos euocat, ut malorū intēctio timore cōpellit, & ad animæ curam excitat. Itaque etsi cœlorum est regno gehennæ cōtraria, ad unum tamē ambo finē respiciunt, hominum salutē: illud quidem ad se alliciens, hæc autem ad illud cōpellens, & timore corrigens se negligentius habentes. Hunc autē non incassum sermonem protrahos: sed quoniā sæpe fame, siccitatibus uenientibus, & bellis & ira regia irruente, & alijs huiusmodi inexpectatis rebus, multi simpliciores decipientes dicunt, quod non digna sunt hæc dei prouidentia. Ne igit decipiamur, sed diligenter sciamus, quod siue famem, siue bellum, siue aliud quodecūque molestū inducat, ex benignitate & multa dilectione hoc efficit, huic sermoni coactus sum immorari: quoniā patres omnium maxime filios amantes & mensa prohibent, & flagella infligunt, & afficiunt ignominia, et alijs infinitis talibus lasciuientes pueros corrigunt. Sed tamen patres sunt, non tantū dum honorāt, sed & dum hæc faciunt, & tunc maxime patres cū hæc faciunt. Si autē homines qui furore & ira sæpe ab utili declināt, non crudelitate & inhumanitate, sed cura & charitate quos amāt, punire purant: multo magis de deo sic sentire oportet, omnē excedente paternā charitatem proprie bonitatis cumulo. Et ne credas quod hæc per coniecturā sint dicta, age ad ipsam scripturam sermone reuertamur. Postquā enim homo ab improbo dāmōe deceptus & allectus est, uideamus quomodo ipsum tale operatū crimen deus tractauit. Nūquid ipsum omnino perdidit? Et quidē iustitię ratio hoc exigebat, nihil quidē boni operatum, tantam uero beneuolentiā affecutum, mox a primordijs lasciuientē de medio tolli, & funditus deleri: sed non hoc fecit deus, nec abominatus est, nec eum auersatus, qui se tam ingratum in benefactorē exhibuit, sed ad ipsum uenit, sicut ad egrotum medicus. Et noli oscitāter dictū prætercurrere charissimē, sed cogita quale est, nec angelū, nec archangelū, nec ullum aliū illius conseruorū misisse: sed ipsummet dominū ad collapsum descendisse, & iacentē releuasse, & solum ad solū tanquā ad amicū infortunatū, & in magna constitutū aduersitate accessisse. Quod enim ex multa fecit hoc charitate, & ipsa uerba quæ ad ipsum dixit ipsius ineffabilem charitatē demonstrant. Et quid opus est, ut omnia uerba dicam? Prima profecto dictione

Chryf.

statim ipsius amorem demonstrauit. Non enim dixit, sicut par erat iniuriā passum dicere: O scelerate & scelestissime, tali mea beneuolentiā potuit, tanto decoratus regno, & omnibus terrestribus nullo tuo merito prælatum, & meæ curæ pigriora per opera & uerā prouidentia probationē affecutus, improbū dāmōnem & pestiferū tuā salutis inimicum, domino & tutore, cui crederes, digniorem duxisti? Quid ille tibi tale demōstrauit, quale ego? Nonne cœlū propter te creauit? terrā, mare, solem, lunam, & stellas omnes? Non enim ulli angeli huius creaturæ indigebat, sed propter te & requiē tuam, talem & tantū feci mundum. Et tu nuda uerba, & promissionē falsam, & pollicitationem fraude plenā, collata rebus beneficentia, & prouidentia, fide digniorē esse ratus te ipsum illi tradidisti, measque leges cōculcasti. Hęc & his plura læsum par erat dicere: sed non ita deus, sed omnino per contrarium. A prima enim uoce ipsum statim erexit, & iacentē, & timentem, & trementem cōsiderare fecit, prior est uocans ipse: quin immo non tantū prior uocans, sed etiā ex suo ipsum nomine appellans, & dicens: Adam ubi es? amorē suum, & multā circa ipsum curam ostendit. Iam enim omnes nostis, quod hoc est legitima amicitie indicium. Sic & mortuos reuocātes facere cōsueuerūt, cōtinue ipsorum nomina uersantes: sicut uicissim odio habētes, & inimice erga quospiā affecti, nec nomina eorum qui se læsere, ferunt cōmemorari. Ideo Saul nullam quidem iniuriā passus, multas uero & magnas iniurias in Dauid machinatus, postquā ipsum auersabat & oderat, nec illius appellationem cōmemorare sustinebat, sed cōsidentibus omnibus postquā non uenisse uidit, quid inquit? Non dixit, ubi est Dauid? sed, ubi est filius Isai? a patre ipsum uocans. Et iterū Iudæi de Christo idem faciunt: quoniā enim ipsum auersabantur & oderant, non dixerunt, ubi est Iesus? sed, ubi est ille? Sed deus & in hoc demonstrare uolens, quod nec peccatū amorem extinxit, nec inobediētia suam in ipsum beneuolentiā sustulit, sed adhuc prouidet, & curā gerit lapsi, inquit: Adam ubi es? non ignorans ubi degeret: sed quoniā his qui peccauerunt os cōsutum est, peccato linguam auertente, & conscientia ipsam cohibente, & stupidū remanent, silentio tanquā quodā uinculo coerciti. Volens itaque deus ipsum ad fiduciā & libertatem loquendū prouocare, & in eorū quæ admiserat purgationē inducere, ut aliqua frueret ueniā, ipsum prior ipse uocauit, anxietatis multū appellationē recidens, & expellens timorem, osque per hæc aperiens appellationē. Ideoque dicebat, Adam ubi es? Alibi te reliqui, & alibi nūc inuenio: reliqui in fiducia & gloria, nunc autē in ueniā in cōfusione & silentio. Et considera curā. Non Heuā uocauit, non uocauit serpentē, sed qui omnium leuissimē peccauerat, hunc ad iudiciū primū accersit: ut ab eo incipiens, qui aliqua potest ueniā potiri, etiam in eam quæ multum peccauerat, mitiorem ferat sententiā. Et iudices quidem conseruos suos, & eiusdem secum naturæ participes, per seipso examina-

tom. 5

d 3

nari

nari non sustinent, sed ministrorū quempiam sibi mediū proponentes, interrogaciones illū suas ad reum faciūt perferre, & per ipsum quęcūq; uelint, dicunt, & audiunt dum reos examinant. Deus autem mediator nullo ad hominem opus habuit, sed ipse per seipsum iudicat, & cōsolatur. Nec hoc tantum est admirabile, sed etiam quod commissā corrigat. Iudices enim cū latrones ceperint, & sacrilegos, non quomodo ipsos reddant meliores considerant, sed quomodo ab ipsis peccatorū pœnas exigant. Deus autē contrā, cum aliquem ceperit peccatorem, nō cōsiderat quomodo sumat supplicium, sed quomodo ipsum corrigat, & meliorem faciat, & in futurū inexpugnabilem. Itaq; & iudex pariter, & medicus, & magister est deus, et enim tanquā iudex examinat, & tanquā medicus corrigat, & tanquā magister docet, prauaricatos in omnem disciplinā inducens. Si uero unum & breue uerbū tantam dei curam demonstrat: quid si omnem uobis sententiā legeremus, & integra explicaremus monumenta: Cernis quomodo tota scriptura consolatio est, & exhortatio? Et hoc quidem cōgruo tempore dicemus. Ante hęc autē necessariū est dicere, quando liber hic aditus fuit. Neq; enim in principio, neq; statim post Adam creatum hęc scripta sunt, sed post multas generationes. Et cur tandem Iudæis dūtaxat, & non omnibus hominibus? & cur tandē Hebraica lingua, & qua de causa in deserto Sina? neq; enim temere locum Apostolus non prætermittit, sed & in hoc magnam nobis cōtemplationem demonstrat, sic dicens: Hęc enim duo testamēta sunt, unū in morte Sina in seruitutem generans. Quin & alia plura querere necessariū esset: sed uideo tempus nobis non permittens sermonē tanto pelago cōmittere: propterea his in cōgruum tempus dilatis, iterum de iurādī abstinentia uobis disseremus, & rogabimus charitatem uestram, ut multo circa hęc rem studio utatur. Quomodo enim non absurdū, seruum quidem non audere dominū nominatim & sine honoris præfatione appellare: angelorum uero dominū temere & contemptim ubiq; iactare? Et si euangelii quidem capere oporteat, manibus lotis, & cum multa reuerētia & religione tremens & timens sumis: euangelij uero dominū temere lingua passim uerfas? Vis discere quomodo ipsum appellant superiores potestates, cū quanto honore, quanta cōsternatione, quanta admiratione? Videbam dominū sedentem, inquit, throno alto & eleuato, & Seraphin stabant circa ipsum, & clamabāt alter ad alterū, & dicebant, Sanctus, sanctus, sanctus dominus deus sabaoth: plena omnis terra gloria eius. Vidisti cum quanto timore, quanto horrore nominant eū glorificātes, & laudantes? Tu uero in precibus quidem & supplicationibus, cū multo inuocas ipsum torpore, quando horrescere oportebat, & uigilare, & sobriū esse: in iurando uero, cum nec omnino adducere ad mirabile nomen oportebat, uaria quædam & alia super alia connectis iuramenta. & qualis uenia, quæ uero nobis erit excusatio, & si milles confue-

Gal. 7. d

tudinē obijciamus? Dicitur q; quidam externorū oratorū præ quadā stultā cōsuetudine dexterū eū do humerū continue mouebat, sed tamen confuetudinem uicit, & gladios acutos utrinq; humeris imposuit, ut uulneris timore membrum inepte se mouens corrigeret. Hoc & tu lingue facias, et ipsi pro gladio diuinæ pœnæ timorē impone, & omnino superabis. Impossibile em̄ impossibile inq; est, meditātes & studētes, & opus hoc faciētes unquā superari. Dicta nūc laudatis, sed cū correctū fueritis, magis laudabitis, nō tantū nos, sed & uos ipsos, & cū maiore uoluntate audietis quæ dicent, & cū pura cōscientia deum inuocabitis, qui tantū tibi parcat, ut dicat, neq; per caput tuū iurabis: tu uero sic ipsum cōtemnis, ut & per ipsius gratiā iures. Et quid faciam, inquit aliquis, apud necessitatem inducētes? Qualem necessitatē o homo? Discant omnes quod omnia malles pati, q; dei legē transgredi, & ab inferenda necessitate desistat. Quod enim non iuramentū fide dignū hominem faciat, sed uitæ testimoniū, & conuersationis integritas, & mens bona, sæpe multi iurantes disrupti sunt, & nō persuaserunt: alij uero annuentes tantum, multum iuratis fide digniores apparuerunt. Hęc igitur omnia scientes, & pœnam iurantibus & peierantibus statutam ante oculos ponentes, improba confuetudine abistamus, ut hinc & ad reliqua gradētes uirtutis opera, cōsequamur bona futura: quæ nos omnes assequi deī, gratia &c.

Matth. 5. i

DEIUSDEM AD VIRTUTEM EXHORTATIO & in illud Genesis, Deambulabat deus in meridie in paradiso, & de fugiendis iuramentis.
Homilia v III.

AVDISTIS antea quomodo omnis scriptura consolationē affert & refrigerium, præter historię narrationem. Etenim illud, In principio fecit deus cœlum & terrā, historię expositio erat: sed demonstrauit oratio & multa plenam cōsolatione dictionē: quale quod duplicem deus mensam fecit, terram & mare simul ponens: & lumina gemina, solem & lunam superne accendens: & duplicis cursus tempus, diem & noctem operatus: & illum quidem in operationē, hanc autem in requiē, non enim minus ministeriū, quam diēs nobis nox affert. Sed sicut in arboribus dixi, q; fructuosus infructuosæ æmulā præbent utilitatem, facientes ne cogamur ad ædificia domesticas arbores attingere: & mansuetis animalib. nō minorem nobis utilitatem syluestria & immitia afferūt, timore nos in urbes cōpellentia, reddentiaq; cautiores, & nos inter nos constringentia: & horum quidem exercentia uirtutem, horum uero morbos soluentia (multa enim ex his medicamentis medicorū pueri cōficiunt) & antiqui nos peccati cōmonentia. Cū enim audiero quod timor noster & conuersio erit super omnes bestias terræ, postea honorem hunc truncatum uidero, peccati reminiscar, quod & timorem nostri dissoluit, & principatū abstulit, & efficiat melior & cōtinentior

Gen. 1. d

tior, damnum ex peccato nobis illatū cōtemplator. Sicut igitur (quod & antea dixi) ad uitā nobis omnia conferūt: hæc q; dicta, & alia his plura, quæ qui fecit deus, ipse nouit: ita quidem & nox nō minorem q; diēs usum affert, cum laborū sit requies, & morborū medicina. Sæpe em̄ medici multa operati, & infinita medicamina moliti, ab agritudine laborantē liberare non potuerunt: somnus autē sponte adueniens, omnē soluit agritudinē, & infinitis illos laboribus liberauit: nec morbis uero tantum corporis, sed & animæ nox est medicina, dolentes animas sedans. Sæpe quispiā postq; filit amisit, innumeris illi consolationes afferentibus fletibus & gemitu desistere non ualuit: nocte uero superueniente, somni celsit imperio superatus, & palpebræ obdormierunt, & exiguā quampiam diurnorū ceperē malorū consolationem. Age uero iam ad materiam eamus unde proceffit oratio. Nam bene noui q; huic omnes inhiatis, & quisq; discere cupit, qua de causa nō ab initio aditus est hic liber, sed neq; nūc expositionis huius esse tempus uideo. Quid ita tandē? Ad finē nobis hæc deuenit hebdomas, & materiā attingere metuo, deinde statim expositionē abrumperē. Multorū em̄ dierum iugis indiget orationis, & cōtinuatæ memorię: ideo rursum ipsam differimus. Sed ne egre feratis, cum scœnore uobis omnino debitū reddemus: sic enim & nobis reddentibus expedit. Nūc autē interim dicimus heri relicti. Quid autē heri relicti fuit? Deambulabat, inquit, deus in paradiso in meridie. Quid ais: deambulabat deus? Non deambulabat: quomodo enim ubiq; præfens, et omnia implens? Sed in Adam talē sensum posuit, ut seipsum corripere, ne dissolutus esset, ut fugiendo & latendo aliquā purgationis partem prætenderet, & ante ipsa uerba. Sicut enim in iudiciū adducendi, & cōmissorum pœnas subituri, squalidi, sordentes, tristes, cōtempti iudicantibus apparent, ut ex habitu ipsos in humanitatē & ueniām & misericordiā trahant: sic & in Adam factū est. Oportebat enim demissum in iudiciū hoc trahi, propterea præuenit ipsum deus, & corripuit. Sed quod aliquis deambulet, sensir: unde uero cogitauit quod deus deambulabat? Talis est peccantium consuetudo, omnia suspecta habēt, umbras tremūt, omnem strepitū timent, & quęq; putant contra se uenire. Multos igitur sæpe conspicati peccatores, ad aliud ministeriū currentes, ad se uenire cogitauerunt: et alijs alia inter se differentibus, peccati sibi ipsi cōscij putant illos de se sermocinari. Talis enim res peccatum est, nullo prodit arguente, nullo condemnante accusante, pauidū facit & timidum peccatōrē, sicut iustitia contrariū. Audi igitur quomodo & huius pauorē, & illius libertatē scriptura designauit. Fugit impius persequente nemine, inquit. Quomodo persequente nemine fugit? Intus habet agentem cōscientiā accusatorem, & hunc ubiq; circumfert: & sicut seipsum nō potest fugere, sic nec intrinsecus ipsum agitantē: sed quocūq; abeat, flagellatur, & uulnus habet immedicabile. At nō talis iustus: sed qualis, audi: Iu-

Gen. 3. b

Proverb. 28. d

stus tanquā leo, inquit, cōfidit. Talis erat Helias. Vidit igitur regem ad se uenientē: & dicente illo, 3. Reg. 18. e. Tu ne es ille qui cōturbas Israel? Nō ego turbauit Israel, inquit, sed tu, & domus patris tui. Vere iustus ut leo cōfidit. Sicut enim leo in regē tanquā uilem catulum quendā insurrexit. Etenim purpuram habebat ille: sed hic meloten habebat indumentū purpura illa uenerabilius. Purpura em̄ illa famē peperit difficilē: melote autē hæc grauiā dissoluit, hæc Iordanē diuisit, hæc Helisæū duplicem Helisæū fecit. O quāta sanctorū uirtus. Nō sola ipso rum uerba & corpora, sed & ipsa indumenta creature omni undiq; sunt uenerabilia. Huius melote Iordanē diuisit, calceamenta triū puerorū ignem cōculcauerunt: Helisæi lignū aquas mutauit, et ut ferrū in superficie portaret, effecit. Moli uirga mare rubrū diuisit, petrā scidit. Pauli uestimenta languiores expulerūt. Umbra Petri mortem fugauit: sanctorū martyrum fauilla malignos expellit demonas. Propterea cū fiducia omnia faciunt, sicut & Helias: nō enim spectabat diadema, & exterior rem regis apparentiā, sed animā pannosam, squalentē, sordidā, & omī reo miserius affectā respiciens, & ipsum intus captū esse uitiorū seruū, ipsius principatū contēpsit: et em̄ tanq; in scena, sed non in ueritate regē sibi cernere uidebat. Quæ em̄ exterioris ornatus utilitas, cū intus sit tanta pauperies? Quæ uero paupertatis noxa, cū intus tate reposita sint diuitiæ? Talis erat leo & beatus Paulus: carcerē enim ingressus, solo clamore omnia fundamenta concussit, uinacula rosit, nō dentibus, sed uerbis. Propterea nō leones ipsos tantū, sed & aliud quid leonibus maius oportet appellare. Leo enim in retia sæpe lapsus capitur: sancti uero cum ligant, hinc fortiores fiunt. Sicut & hic beatus in carcere tunc fecit, soluens cōpeditos, parietes cōcutiēs, carceris terrefaciens custodem, & pietatis uerbo capiens. Leo clamat, & omēs bestias fugat: sanctus clamat, & demones undiq; expellit. Leonis arma, iubarū horror, unguis mucro, & dentes acuti: arma iusti, sapientia, temperantia, patientia, præsentis cōtempus omniū. Hęc arma quisquis habet, non homines tantū improbos, sed & ipsas aduersarias potestates deridebit. Meditare igitur homo secundū deum uiuere, & nemo te unquam superabit: sed etiā si omniū uilissimus esse uidearis, omniū eris potētissimus. sicut si animi uirtutē neglexeris, etiam si omniū sis potētissimus, omnibus insidiantibus, eris facile expugnabilis. Et hoc quidē dicta demonstrauerunt exempla. Si uis autē, & per opera te docere conabor, uim iustorū inexpugnabilē, & facilem peccatorū captiuitatē. Audi igitur quomodo hæcambo Propheta insinuauit. Non sic impij, nō sic, sed tanquā puluis quem proijcit uentus a facie terræ. Sicut enim ille uentorū incurribus facile proijcentibus propositus est: sic et peccator ab omni tentatione subuertitur. Cum enim ipse sibi ipsi repugnet, & hęc pugnam passim circūferat, quæ ipsi spes salutis, domi prodito, & cōtinuum hostem conscientia secū trahent: Sed nō talis iustus. Sed qualis? audi ipsum Prophetam

4. Reg. 2. e

Dom. 3. f

Exod. 14. e

Act. 19. b

Act. 16. e

phetam dicentem: Qui cōfidunt in domino, sicut in mōs Sion. Quid tandem est, sicut mons Sion? Nō cōmouebitur in aeternum, inquit. Quācūq; enim adhibeas machinamenta, quaecūq; iaculaueris tela, montē demoliri uolens, illū quidem nūquam superabis. Qui enim poteris? Machinamenta uero solues omnia, etiam tuam destruens fortitudinem. Talis est & iustus, quaecūq; uulnera exceperit, ipse quidem graue patit̄ nihil, sed insidiarum uim dissoluit, nec uero mortaliū modo, sed ipso quocūq; dāmonū. Audisti nāq; sapius, quorū diabolus machinamēta Iob adhibuerit, nec solū tamen illū montē nō cōquassauit, sed & dissolutus recessit, sagittis ipsius cōfractis, & machinamētis inutilibus ex illo insiliū redditis. Hęc itaq; sciētes, uitā curemus nostram: & neq; circa pecunias studeamus, quā pereūt; neq; circa gloriā, quā extinguit; nō circa corpus, quod senescit; nō circa pulchritudinē, quē marcescit; nō circa delicias, quā defluūt; sed circa animā omnem curā impendamus, & hęc omniā curemus modo. Corpora quippe languētia nō omnibus curare facile est; animam uero laborantē est cuiq; medicari facillimū. Et corporis quidem curatio, & medicaminū & argenti indiget; animā uero facile parabilis, & impediō carens. Et carnis quidem natura multo cum labore ab infestibus liberatur uulneribus: etenim ferrū saepe, & amara medicamina adhibere necessariū est. In anima uero nihil est tale, sed tantū uelle & libere sufficit, & omnia correctā sunt. Et hoc fuit opus dei prouidentie: quoniam ex corporis imbecillitate nō multū fieri nocuētū potest. Nā si etiā nō egrotemus, mors superueniens ipsum corrūpet & omnino dissoluet. Totū uero nobis in animi sanitate situm est. Multo uero utilioris & magis necessariae partis curationē fecit faciem & impediō & dolore carentē: Quā igitur excusationem habebimus: quam aut ueniā, cū corporis quidem, ubi argentū erogat, & medici accersuntur, & multus dolor sustinet, tantā geramus curā, praecipue cū non magnū nobis damnū ex illius aegritudine: animā uero contemnamus, & hoc cū nec argentū erogare, nec alios perturbare, neq; dolores sustinere debeamus, sed absq; his omnibus eligendo tantū, & uolendo omnē ipsius correctionem facere possimus, & optime sciamus, q̄ nisi hoc fecerimus, extremam subibimus poenā, & inuitabilia tormenta atq; supplicia. Dic nāq; mihi, si quis artem medicinae breui tēporis momento absq; argēto & labore docere te polliceret, nō ipsum putares benefactorē: Nōne subires omnia facere & pati, quaecūq; hęc pollicens iussisset? Ecce nūc sine laboribus licet, nō corporis, sed animā uulnerū inuenire remedia, & eam absq; dolore ullo ad sanitatem reducere. Ne igitur negligamus. Quis enim, dic mihi, dolor, iram cōtristanti remittere? Dolor quidē est iniurias meminisse, & nō cōciliari. Quis labor orare, & a deo propte praebente, innumera bona petere? Quis labor detrahēre nemini? Quā difficultas ab inuidiā & luore liberari? Quē molestia proximum diligere? Quā erumna nō turpia uer-

ba loqui, non cōuitium, non iniuriā inferre? Quē fatigatio nō iurare? Rursum enim ad eandē ueniam admonitionem. Imō labor maximus iurare. Sēpius em̄ ira & furore detenti, infestantiū queriam non alloqui iurauimus, postea ira extincta, & furore sedato, cōciliari uolentes, & iuramentorum necessitate coerciti, doluimus, tanq; laqueo quodam detenti, & uinculis insolubilibus nexi. Quod et diabolus nouit, et quia planē nouit q̄ ira ignis est, & facile extinguit, & extincta ira recōciliatio fit, et amicitia, cupiens ignē hūc inextinguibilem manere, iuramento nos sapius irretiuit: ut et si ira desuerit, iuramētū necessitas manēs, ardorem in nobis cōseruet, & duorū fiat alterū, uel recōciliari peieremus, uel nō conciliati, odij culpā nosmet reos cōstituamus. Hęc igitur scientes, iuramenta fugiamus, & cōtinue meditemur os nostrū dicere, Crede, & hoc erit nobis totius materia pietatis. Lingua enim uerbū hoc dicere docta, cōfunditur & erubescit turpia & absurda uerba proferre: & si rursū a cōsuetudine retrahat, multos habēs accusatores, corripit. Cum enim quis nō iuramentum, turpia uiderit uerba sonantem, insultabit facile, & deridebit, & carpēs dicit: Tu qui in omnibus dicis, crede, iuramentū proferre non audens, quomodo turpibus linguā tuam sermonibus cōtaminas? Itaq; & inuiti a praesentibus, cōpuli, ad pietatē redibimus. Quid igitur si iurandi necessitas sit, inquit aliquis? Vbi est legis praeruaricatio, non est necessitas. Et possibile est penitus, inquit, nō iurare? Quid ais? Deus iussit, & audes interrogare, si legē custodire possibile? Imō difficile nō custodire, & hoc per praesentia uobis persuadere uolo, q̄ non difficile sit nō iurare, sed iurare. Ecce em̄ iussi sunt urbē habitantes, quod multorū uires excedere uideat, aurū erogare, & plus collarū est, & exigentes audire licet, dicentes: Quid tardas homo? quid uero nos de die in diē differs? Nō enim effugere potes, lex regis est, quā morā nō patit̄. Quid dicis, dic mihi? Rex iussit pecunias pendī, & nisi pendas, placabilis fieri nō potest. Deus iuramēta fugere iussit, & dicis, Nō possumus fugere iuramēta. Sextus hic dies est q̄ de hoc uos precepto ad moneo: in futurū uobiscū pacisci uolo, tanq; desistēs, ut caueatis. Nō amplius uobis erit excusatio, neq; ueniā, maxime cū etiā si a nobis dictū fuisset nihil, a uobis ipsis hoc corrigi debuerit: nec em̄ uariū est, & multa praeparationis indigens. Cū uero tantū sitis nahti admonitionis & cōsilij, quā habebitis excusationē accusati, pro tribunali constituti tremēdo, & huius praeruaricationis poenas exacti: Nullā afferre licebit excusationē, sed necesse est, uel emēdatos abire, uel non emēdatos puniri, & extremū subire supplicium. Hęc igitur omnes cogitantes, cū multa hinc cura digressi, tot diebus dicta omni custodia mente uestra conseruare inter uos exhortamini: quō uel nobis tacentibus, alter alterum docentes, aedificantes, exhortantes, multū demonstrētis profectum, et omnes reliquas leges implentes, aeternis fruamini coronis: quas contingat nos omnes assequi, gratia &c.

LAUDATIO EORVM, QUI NON IV- A num redolens, & inordinate eructans, ab omnibus praesentibus deridearis. Hac nō uobis nunc praesentibus, sed relictis de uobis dico, ut haec per uos discant: nō enim comedere audiendi obstaculum praebet, sed torpere. Tu uero crimen non ieiunare esse putas, aliud incurris crimen, multo maius & difficilius, q̄ sacrae huius mensae nō particeps efficiaris, & q̄ corpus tuū alens, animā fame cōsumis. Et quam excusationē habebis? In ieiunio quippe corporis imbecillitatē praetere foretasse poteris: in audiendo autē quid tandē dicere posses? Nō em̄ corporis ualetudo diuinorū prohibet eloquiorū participem fieri. Si enim dixissem: nemo pransus cōmifceat, post cibū audiat nemo, aliquā habuiffes ueniam; nunc uero cū uos trahamus, & alliciamus, & ad nosmet uocemus, quā resiliētes excusationē habebitis? Etenim nō idoneus auditor ille esset, nō qui comedisset aut bibisset, sed qui uerbis nō intenderet, oscitās & dissolutus, & corpus quidē hic habens, mentē uero aliō uagatē. Hic etiā si ieiunet, ad audiendū inutilis est. Excitatus quidem & uigilās, & mentem suā intendens, siue comederit siue biberit, nobis erit omnium aptissimus auditor. In exterorū enim iudicijs & cōsilijs cōgrue lex ista praualuit: nec enim norūt philoso-

phari, propterea quod nō comedunt, ut nutrant: saepe enim supra satietatē bibunt, propterea seipfos rerū administrationi ineptos reddentes, uespere & meridie iudicijs abstinent. Hic autē nō ita, sed qui comedit, ieiunio per animi modestiā erit equalis: nō enim ut uentrem distrūpat, aut rationem obrebreter comedit & bibit, sed ut corpus debilitatum reparat. Sed haec pro admonitione fatis. Iam uero tempus est ad subiectū transeundi, licet resugiat, & torpeat circa doctrinā hanc cogitatio nostra propter eos qui nō uenerunt. Et sicut pia mater mensam apponens, nō omnibus filijs praesentibus dolet & gemit: hoc et ego nūc patior, & fratrum nostrorum absentia cogitās, a solutione retrahor promissorū: sed uos potestis hunc eijcere torporē. Si em̄ polliceamini nobis omnia ad illos referre cū diligentia, nos uobis omnia prompte erogabimus: sic enim illis erit absentiae consolatio, uestra charitatis doctrina: uosq; nos attentius audietis, scientes q̄ & ad alios uobis hęc referre necessariū. Ut igitur manifestior nobis oratio fiat, a superioribus ipsam repetentes dicamus. Nuper itaq; quarebamus, qua causa post tot annos aeditae sunt scripturae. Nō em̄ Noe tēpore, & Abrahamā, sed Mosi liber hic traditus est. Et multos audio dicentes, q̄ si utilis erat, ab initio datū esse oportebat: si uero inutilis erat, neq; post hęc oportebat dari. Sed uana hęc ratiocinatio: nō enim omnino, si quid postea utile est futurū, ab initio tradī debet. Neq; si quid a principio datum est, hoc omnino debet & postea manere. Quoniam & lac utile, sed tamē nō cōtinuedat, sed pueris tantū nobis dat. Et solidū nutrimentū utile, sed nemo nobis ipsum in principio tradit, sed postquam puerilem fuerimus aetatem egressi. Rursum aetas utilis, sed nō semper apparet & hęc em̄ cōmoda, sed & hęc trāsūt. Quid igitur, inquit, aliquid

LAUDATIO EORVM, QUI NON IV- A num redolens, & inordinate eructans, ab omnibus praesentibus deridearis. Hac nō uobis nunc praesentibus, sed relictis de uobis dico, ut haec per uos discant: nō enim comedere audiendi obstaculum praebet, sed torpere. Tu uero crimen non ieiunare esse putas, aliud incurris crimen, multo maius & difficilius, q̄ sacrae huius mensae nō particeps efficiaris, & q̄ corpus tuū alens, animā fame cōsumis. Et quam excusationē habebis? In ieiunio quippe corporis imbecillitatē praetere foretasse poteris: in audiendo autē quid tandē dicere posses? Nō em̄ corporis ualetudo diuinorū prohibet eloquiorū participem fieri. Si enim dixissem: nemo pransus cōmifceat, post cibū audiat nemo, aliquā habuiffes ueniam; nunc uero cū uos trahamus, & alliciamus, & ad nosmet uocemus, quā resiliētes excusationē habebitis? Etenim nō idoneus auditor ille esset, nō qui comedisset aut bibisset, sed qui uerbis nō intenderet, oscitās & dissolutus, & corpus quidē hic habens, mentē uero aliō uagatē. Hic etiā si ieiunet, ad audiendū inutilis est. Excitatus quidem & uigilās, & mentem suā intendens, siue comederit siue biberit, nobis erit omnium aptissimus auditor. In exterorū enim iudicijs & cōsilijs cōgrue lex ista praualuit: nec enim norūt philoso-

Matth. 5. c
Luc. 5. c

10th. 13. d

quia

quis, scripturae non sunt utiles: Vtilissima sane, & admodum necessaria. Et si utiles, inquit, quia de causa non sunt tradita nobis ab initio: quia non per literas, sed per res deus naturam hominum docere volebat. Quid tandem est, per res? Per ipsam creaturam. In hanc enim sententiam incidens Apostolus, & in Genitiles intendens dicentes, Non ab initio dei cognitionem ex scripturis didicimus: uide quomodo respondet. Cum enim dixisset, Revelabitur ira dei de caelo super omnem impietatem, & iniustitiam hominum eorum, qui ueritatem dei in iniustitia detinent, & uiderit objectionem sibi occurrentem, & multos contra dicentes, unde Genitiles dei ueritatem cognouissent, intulit dicens: Quia quod notum est dei, manifestum est illis. Et quomodo manifestum est illis: quod uero deum uidere poterant: Quis ostendit, dicit: Deus enim illis manifestauit, inquit. Quo pacto: quem propheta tam mittens, quem euangelista: quem doctor, si scripturae nondum erant: Inuisibilia enim ipsius, inquit, a creatura mundi per ea quae facta sunt, intellecta conspiciuntur, sempiternaque uirtus eius, & diuinitas. Quod autem dicit, tale est: Ante omnium oculos creaturam in medio proposuit, ut ex operibus creatoris conijcerent, quod quidem & alius dicebat: Ex magnitudine & pulchritudine creaturarum proportionabiliter ipsarum autor consideratur. Vidisti magnitudinem: considera potentiam conditoris cum admiratione. Vidisti pulchritudinem: sapientiam ob stupefce, quod & Propheta demonstrans dicebat: Coeli enarrant gloriam dei. Quod igitur narrant, dicit mihi: Vocem non habent, os non possident, ipsis non est lingua, quomodo igitur narrant? Per ipsum aspectum. Cum enim uideris pulchritudinem, magnitudinem, celsitudinem, situm, formam per tantum tempus permanere, tamquam uocem audiens, & ad aspectum discens, adoras cum qui tam pulchrum & admirabile corpus creauit. Tacet coelum, sed ipsius aspectus uocem tuba clarior emittit, per oculos, non per aures nos docens: hic enim sensus a natura est illo certior & manifestior. Si enim per libros docuisset & literas, literarum quidem peritus scripta didicisset, nesciens uero nihil inde adiutus abisset, si quis alius non induxisset. Et diues quidem librum emisisset, pauper autem emere non potuisset. Rursum uocem quidem illam per literas significatam sciens, intus positam nosset: Scythia uero & Barbarus, & Indus, & Aegyptius, & omnes lingua carentes illa, nihil docti abisset. Hoc autem de caelo dicere non licet. Sed & Scythia & Barbarus, & Indus, & Aegyptius, & omnis homo super terram incedens, hanc uocem audit: non enim per aures, sed per oculos in mentem incidit nostram. Visibile autem participatio eadem, neque differens sicut linguarum. In hunc pariter librum & idiota et sapiens intueri poterunt, & pauper & diues, & quocumque quis uenerit, in coelum respiciens, sufficienter capiet doctrinam ex aspectu: quod quidem et ipse Propheta inuenit, et demonstrans, quod uocem creatura Barbaris emittit & Graecis & omnibus uniuersaliter hominibus sic intellegi facilem, dicebat: Non sunt loquelae neque sermo nes, quorum non audiant uoces eorum. Quod autem di-

cit, tale est: Non est gens neque lingua, quia haec uocem intelligere non possit. Sed talis est ipsorum uox, ut ab omnibus hominibus, audiri possit: nec coeli tantum, sed & diei et noctis. Et quomodo diei & noctis? Illud enim & per pulchritudinem, & per magnitudinem, & per alia omnia spectatores percellit, & in ipsius creatoris admirationem immittit. Dies uero & nox quid nobis ostentare possent? huiusmodi quidem nihil. Alia uero his sunt ordine & conuenientia cum omni diligentia compositis non inferiora. Cum enim cogitaueris, quomodo totum per annum distribuunt, & tanquam in libra & bilance totius spacij longitudinem diuiserunt: eum qui ordinauit admiraberis: Velut enim sorores quaedam paternam haereditatem partitam cum charitate multa, nullo modo inter se calumniantes: sic & dies & nox cum omni diligentia anni aequalitate tanta distribuant, & proprios conseruant fines, nec unquam altera altera pellit. Nunquam igitur hyeme dies fuit longa, sicut nec unquam aestate longa fuit nox, tot praeteritis generationibus, sed in eodem intervallo & longitudine, neque modicum, nec dimidiam horam, nec oculi momentum altera quam altera plus habuit. Propterea & Psalmista ipsorum aequalitatem admiratus, clamabat dicens: Nox nocti indicat scientiam. Si haec meditari scias, sic admiraberis eum qui ab initio hos immobiles terminos statuit. Audiatur haec auari, & aliena concupiscentes, & diei noctisque aequalitatem imitentur. Audiatur inflati & alta sapientes, & nolentes primas partes alijs concedere. Dies nocti cedit, nec alienos fines inuadit. Tu uero semper honore fruens, fratribus hunc tradere non toleras. Et considera mihi legislatoris sapientiam. In hyeme longam noctem esse iussit, quando molliora femina, & magis frigescere indigentia, nec calidiorum radium tolerant: postquam uero aucta fuerint, una cum ipsis crescit rursum dies, & tunc fit longior, quando iam uiget fructus. Hoc uero non feminibus tantum, sed etiam corporibus opportunum. Quoniam enim hyeme nauta, gubernator, & uiator, miles, & agricola multum domi sedent, gelu constricti, & ocij tempus est in hyeme, plus temporis in noctes impedit deus constituit, ne diei longitudo superflua sit, nihil hominibus facere ualentibus. Quis anni partium ordinem dicere possit, quomodo & haec tanquam uirgines quaedam in gyro saltantes, cum multa ratione sese subsequuntur, & paulatim sine strepitu ad contrarias mediae transeunt non desinunt. Propterea nec ab hyeme nos excipit aestas, nec ab ipsa statim hyems, sed medium uer interpositum est, ita ut sensim & paulatim succedentibus densata corpora nostra aestati sine tristitia adducat: quoniam enim subitaneae in contrarium mutationes nocuum & morbum pariunt extremum, dispensauit deus ab hyeme quidem uer nos accipere, a uere porro aestatem, ab aestate autumnum, & sic hyemi transmittere. Itaque innocuae & procedentes paulatim mutationes, ex contrarijs horis per media nobis eueniunt. Quis igitur tam miser & erumnosus, qui coelum quidem cernens, cernens uero mare & terram, cernens horarum

horarum temperiem tam diligenter moderata, & in concussum diei & noctis ordinem, haec sponte fieri putet, nec adoret eum, qui haec omnia cum sapientia congrua disposuit: Habeo quod dicam & his maius: Non enim magnitudo tantum, & pulchritudo, sed & ipse creationis modus omnium moderatorum demonstrat. quoniam enim condenti & creati omnia ab initio non aderamur: neque si aduissemus, quomodo fiebant scire poteramus, inuisibili uirtute cuncta componente, ipsum creationis modum optimum nobis magistrum esse fecit, supernaturali consequentia componens omnia quae fiebant. Fortem quod dixi obscurius est. Igitur necesse hoc rursum manifestius dicere. Omnes utique annuerent, quod naturae consequentia est, aqua super terram, sed non terram ab aquis ferri. Terra quippe cum sit densa & dura, & non cedens, & solida, facile potest aquarum naturam sustinere: aqua uero cum liquida sit & mollis, teneraque & diffusa, & omnibus cedens occurreribus, nullum corpus unquam sustinere ualeret, etiam si leuissimum sit. Nam saepe lapillo incidenti paruo cedit, & refugit, ipsumque ad profundum transmittit. Cum uideris igitur non lapillum paruum, sed terram omnem super aquas ferri, neque submergi, admirare potentiam supra naturam haec mirabiliter operantem. Et unde hoc manifestum, quod terra super aquas fertur? Propheta hoc dicit: Ipse super maria fundauit eum, & super flumina praeparauit eum: & rursum, Qui fundauit terram super aquas. Quid dicis? lapillum exiguum aqua in superficie ferre non potest, & terram tantam gerit, & montes, & colles, & urbes, & plantas, & uiuos, & bruta, & non submergit? Et quid dico non submergit? Quomodo inferius circumstante sibi aqua tanto tempore non est dissoluta, & lutum omnia facta sunt? Si enim lignorum natura parum temporis aquis immorata corrumpitur & dissoluitur. Quid dico, lignorum natura? Quid ferro ualidius esse possit? Sed & hoc saepe mollescit, cum semper in aquis maneat, & merito: quippe & ipsum a terra substantiam habet. Propterea multi fugitiuorum feruorum postquam copedes & catenas pertrahentes fuerunt, ad riuos aquarum uenientes, et uinctos aquis pedes immittentes, & sic mollius ferrum facientes, facile lapide percipientes, diffringunt. Igitur ferrum quidem mollescit, & ligna marcescunt, & lapides corrumpuntur aquarum natura: terra uero magnitudo tanto tempore aquis imposita, non est submersa, nec dissoluta, nec perdita. Et quis haec non obstupefcit, & superadmiret, & cum fiducia dicat, non esse naturae opera, sed providentiae naturae excedentis? Propterea quidam dicit: Qui suspendit terram super nihil. Alius uero quidam: In manu ipsius fines terrae. Item, Super maria fundauit eum. Et haec quidem contraria esse uidentur, multam tamen habent consonantiam. Qui enim dixit, super maria fundauit eum, idem dixit eum qui ait: quod super nihil terram suspendit. Super aquas enim consistere aequale est & super nihil suspendi. Vbi igitur suspensa & statuta est: audi eundem dicentem: In manu ipsius fines terrae. Non quod manus habeat deus, sed ut discas, quod ipsius potentia omnibus prou-

dens, ipsa est quae terrae corpus continet & portat. Si dictis non credis, his quae uides crede. Et in alio quippe elemento hanc mirabilem operationem inuenire licet. Ignis enim natura alta petit, & in sublime semper salit, & a natura ut exiliat, habet: & si infinita cogant & urgeant, ad inferiora deferrum non pateretur. Nonnunquam enim facem accessam capientes, & in caput inclinantes, ignis impetum inferius ferri non cogimus: sed & sic in superiora recurrit, & in sublime inferne festinat. In Sole uero totum contrarium deus fecit: ipsius enim radios ad terram conuertit, & lucem fecit inferius uergere: tantum non dicens ipsi per statum, inferius prospice, & hominibus luce: propter illos enim factus es. Et lucernae quidem flamma hoc pati non potest: sydus uero tam magnam & admirabilem ad inferiora uergit, & ad terram respicit, contra quam ignis, propter eius qui iussit potentiam. Vis & aliud tale commemorem? Dorsum coeli huius nobis conspici aquae undique comprehendunt, & neque defluunt, neque excedunt: & quidem non est talis aquarum natura, sed in concava quidem facile currunt. Cum autem sit corpus conuexum, undique defluunt, & neque modica earum pars in tali posset loco subsistere. Sed ecce hoc miraculum in coelis factum est, & hoc ipsum rursum insinuas Propheta, dicebat: Laudate dominum aquae, quae super caelos estis. Et neque aqua solē extinxit, neque sol tanto sub rursus uadens tempore, superpositam aquam exiccauit. Vis te in terram iterum reducamus, & quod mireris ostendamus? Non cernis hoc mare undis & uisio lentis flatibus plenum? Sed hoc mare spatiosum, & magnam, & furens, inualida continet arena. Et collidit dera dei sapientiam. Non permisit ipsum quiescere, neque manere sedatum, ne id esse naturae ipsius ordinem existimes, sed intra terminos manens clamant, & turbant, & uehementer resonant, & in altitudinem fluctus excitat ineffabilem: cum autem ad littus & arenam peruenerit, dissolutum rursum ad seipsum reuertitur, per haec utraque te docēs, quod non naturae opus est ipsum intra proprios fines manere, sed ipsum cohibentis uirtutis. Propterea enim inualidum ipsum obice fecit, & neque ligna & lapides, neque motes his littoribus circumposuit, ut non his elementum in ordinem cogi putes. Hoc igitur & ipse quandoque iudaeis improperans dicebat: Me non timebitis, qui arenam mari terminum constituit, & non transcendit? Non autem hoc solum o homo est admirabile, quod magnum & mirabilem fecit hunc mundum, quod supra naturae consequentiam ipsum copegit, sed quod etiam ex contrarijs ipsum constituit, calido & frigido, sicco & humido, igne & aqua, terra & aere. Et contraria haec elementa, ex his quibus hoc totum consistit, inter se pugnantia, a sese non sunt consumpta: non ignis superuenit & accendit omnia, non aqua superueniens orbem circumdedit. Sed in corporibus quidem nostris haec sunt, & bile crescete nascit febris, & totum animal ledit: & pituita superabundante multi nascuntur morbi, & animal corrumpunt. In hoc autem toto nihil horum accidit, sed unumquodque manet tanquam quodam freno & uinculo conditoris uoluntate proprios custodit terminos, & horum pugna

Psal. 18.4

Iob 26.6
Psal. 94.4
et 23.4

Psal. 148.4

Hier. 5.6

pugna mundo toti pacis fit causa. An non hæc & A
 cæco sunt manifesta, & ualde imprudentibus intel
 ligibilia, q̄ prudentia quapiã facta sunt, & conti
 nentur. Quis enim tam stultus & insensatus, qui
 tantam molẽm cernẽs, tantam pulchritudinem,
 tantam cõpositionem, talium cõtinuam elemen
 torum pugnam, & contrarietatem, & perseveran
 tiam, non intra seipsum ratio cinet, & dicat: quod
 nisi prouidentia quædam esset corporũ magnitu
 dinem cohibens, nec permittẽs totũ dissilire, nec
 permanere, nec sufficere potuisset. Tãtus quidem
 anni temporũ ordo, tanta uero noctis & diei cõn
 uenientia, tot aut irrationalium genera animalũ,
 & plantarum, & seminũ, & herbarum, tenorẽ su
 um seruant, & nihil in præsentẽ diem neq̄ interci
 dit, neq̄ penitus consumptum est. Non hæc uero B
 tantũ, sed & alia multo his plura & profundiora
 dici poterant, & de ipsa differi creatura: sed in crã
 stinum illa differentes, dicta diligẽter retinere, &
 in alios efferre studeamus. Et scio quidẽ quod sen
 tentiarũ profunditas auribus uestris inulitata est,
 sed si parum uigilemus, & his nos ipsos assuefacia
 mus, etiã alijs erimus facile doctores. Interim ue
 ro illud charitati uestre necessariũ est dicere: sicut
 glorificauit deus per tantam nos creaturã, ita nos
 quoq̄ per puram ipsum conuersationẽ glorifica
 mus. Cœli enarrant gloriã dei, non dicentes tan
 tum, sed & tacentes, & uite claritate omnes in ad
 mirationẽ adducentes. Luceat enim lux uestra co
 ram hominibus, ut uideãt opera uestra, & glorifi
 cent patrem uestrũ qui est in cœlis. Cum enim ui
 derit infidelis te fidelem cõpositum, modestum,
 ornatum esse, mirabit, & licet: Verẽ magnus Chri
 stianorum deus, quales constituit homines, qua
 les e qualibus fecit: angelos ex hominibus ipsos
 reddidit. Si quis cõtumeliam fecerit, nõ cõuicia
 tur: si quis percusserit, non agrẽ ferunt: si quis ini
 iuriam intulerit, pro his qui se læserint, orant: ini
 micũ nõ habent, iram seruare nõ norunt: mentiri
 non didicerunt, peierare nõ sustinent, quinimmo
 nec iurare: sed linguã excidi mallent, q̄ ullum ex
 ore iuramentũ emittere. Hæc illis præbeamus de
 nobis dicenda, & improbã iuramentorum cõsue
 tudinem expellamus: & uel tantillum deo tribua
 mus honoris, quantũ uestimentis nostris precio
 sioribus. Quomodo enim non absurdũ est, uesti
 mentum quidem habentes reliquis melius, ipso
 cõtinue abuti non sustinere: dei uero nomẽ ubiq̄
 temere, & ut occurrit, distrahere: Igitur precor, et
 supplico, ne sic salutem contempnamus nostrã: sed
 studium, quod ab initio circa mandatũ istud adhi
 bebamus, deducamus ad finẽ. Propterea ego nẽ
 pe cõtinuam de iuramentis exhortationẽ facio,
 non quod torporem uestrũ condemnẽ: sed quod
 maiorem partem uobis correctam uideam: & stu
 deo festinoq̄ totum perfectum esse, & finẽ admit
 tere, sic & spectatores faciunt, qui brauijs proxi
 mos magis excitant. Nec nos igitur lassetur: su
 mus enim prope totius correctionis finem, & cir
 ca principũ erat difficultas. Quando uero cõsue
 tudinis plurimũ nunc est recisum, & modicum su

Matth. 5. b

perest: iam nec ullo labore opus est, sed modica
 obseruatione, & breui diligentia egemus, ut ipsi
 correcti, alijs doctores fiamus, & cũ fiducia sacri
 Pascha uideamus, & cũ multa uoluptate duplam
 & triplam cõsuetam capiamus laticia. Non enim
 tantum nos ieiunij laboribus & sudoribus libera
 tos esse delectat, quantũ cum merito & splendida
 corona sacre illi solennitati occurrere, corona in
 quam nunquã marcescere. Ut autem celerior fiat
 emendatio, hoc fac quod dico: Scribe super parie
 tem domus tuæ, & super cordis tui parietẽ falcem
 illam uolantem, & hanc ad maledictionẽ uolare
 puta: & cõtinue ipsam recogita, siue alium iuran
 tem uideas, cohibe, ueta, & curam tuorũ gere ser
 uorum. Si hoc enim cõsideremus, quomodo non
 tantũ ipsi emendemur, sed & alios in hoc induca
 mus, celeriter ipsi ad finẽ ueniamus. Alios enim
 corrigere aggredientes, erubescimus & cõfundimur,
 quæ alijs mādāmus, hæc ipsi omittẽtes. Nec
 pluribus est opus sermonibus. Multa enim prius
 sunt cõmemorata, & hæc renouãda memoriẽ tan
 tũ causa dicta sunt. Deus uero magis nostris par
 cens animis, in omni nos bono perfectos faciat,
 ut omnem iustitiæ fructũ assecuti, cœlorũ regno
 digni cõseamur, gratia & benignitate &c.

Zach. 4. e

LAVS EORVM QUI POST CIBVM
 ad audiendũ uenerant. Et naturalis mun
 di enarratio: & cõtra Gentiles creaturam
 ut deum colentes: & de uitãdo iuramen
 to. Homilia x.

AV DEO & gratulor omnibus uo
 bis, q̄ admonitionẽ nostram, quam
 pro non ieiunantibus, & propterea
 absentib. nuper feci, re præstitistis.
 Arbitror enim multos iam pranos
 hodie adesse, & pulchrã hanc nobis implere con
 cionem: & hoc conijcio, eo quod amplius nobis
 theatrũ factum sit, & maior audientiũ cõuentus,
 non frustra, ut uideatur, multos de ipsis sermones
 nuper impẽdimus, uestram exhortates charitatẽ,
 ipsos ad matrem trahere, & persuadere quod licet
 & post corporis nutrimentũ spiritualis escæ parti
 cipatione nõ fraudari. Quãdo uero quæso uos di
 lecti melius fecistis: an præterita synaxi, quando
 post mensam ad somnũ conuertebamini: an nũc
 cũ post mensam ad diuinas leges audiendas cõue
 nistis: Quãdo in foro cõmorabimini, & cõfessũ
 nihil boni habentium participes eratis: an nũc
 quando cum fratribus uestris stetitistis, & prophe
 ticos audistis sermones: Nõ est ignominia come
 dere fratres, sed sumpto cibo domi remanere, &
 hac sacra solennitate priuari. Domi enim manẽs
 ociosior eris, & segnior: huc aut ueniens, omnem
 somnum & torporẽ excuties, nec torporem uero
 tantum, sed & tristitiam omnem deponens, faci
 lior et lætior in omnibus eris casibus. Et quid opus
 est plura dicere: Sta tantum prope ieiunãtem, &
 ipsius statim odoris suauitatem sensisti. Vnguen
 tum enim ieiunans est spirituale, & per oculos, &
 per linguam, & per omnia bonam animã dispo
 sitionem

sitionem demonstrans. Hæc non ut pranos accu
 sem dixi, sed ut ieiunij lucrum demonstrarem. Ieiu
 nium uero non ciborum abstinentiam tantum di
 co, sed & peccatorum fugã magis q̄ illam; quo
 nam & conuiuatus, & huc cum modestia profe
 ctus cõgrua, nõ multo a ieiunante uincitur: sicut
 uicissim ieiunans, nec cum studio & diligẽtia his
 quæ dicunt attendens, nihil ex hoc ieiunio ma
 gnum lucrabitur. Comedens em, & cõcionis san
 ctę congruo studio participẽ se faciẽs, nihil come
 dente & absente multo melior est. Non em tantũ
 nos inedia adiuuare poterit, quantum prodest &
 bonum affert spirituali disciplinæ interesse. Vbi
 nam alibi hæc audies, quæ hic meditaris: Si in fo
 rum iueris, rixæ ibi & pugna: si in curiam, ciuiliũ
 rerum cura: si domum, priuatarũ sollicitudo un
 diq̄ affligit: si in fori conuenticula & confessus,
 omnia & illic terrena & corruptibilia: uel em de
 uenialibus, uel de tributis, uel de lauta mensa, uel
 de agrorum uenditione, uel de alijs contracti
 bus, uel de testamentis, uel de hæreditatibus, uel
 de alijs talibus a cunctis eõ conuenientibus ser
 mones habentur. Et si in ipsas ueneris regias, &
 illic rursus omnes differentes audies de pecu
 nijs, de potẽtia, de gloria, quæ hic honoratur: spi
 rituale uero nihil. Hic uero contrariũ totum, de
 his quæ in cœlo sunt rebus, de anima, de uita no
 stra, & quare facti sumus, & quare hic tantũ tem
 poris cõmoramur, & ad quẽ hinc migramus, &
 qd post hæc nos suscipiet, & qua de re nobis cor
 pus luteum, & quæ mortis natura, quid tandem C
 est præfens uita, & quæ futura, & nihil prorsus
 terrenũ, sed omnes de spiritualibus sermones no
 bis habentur, & magna salutis nostræ uatica ca
 pientes, hinc ita cum bona spe migrabimus. Quo
 nam igitur non temere semina iecimus, sed sicut
 uos exhortatus fueram, omnes qui ex uobis dese
 cerãt, uenati estis: age & nos uobis gratias repen
 damus, & paulum uos prius dictorũ commone
 facientes, reliqua quoq̄ reddamus. Quæ igitur
 prius sunt dicta: Quærebamus qualiter, & quo
 modo ante scripturarum additionem res nostras
 deus disposuit: & dicebamus, quod per creaturã
 docuit genus nostrum, cœlum extendens, & in
 medium proponens maximũ librũ & idiotis, &
 sapientibus, & pauperibus, & diuitibus, & Scy
 this, & Barbaris, & omnibus generaliter terrã ha
 bitantibus utilem librũ, multo maiorẽ eorũ quo
 docemur multitudine. Multa etiã de nocte et die,
 & horum ordina, & cõuenientia ab ipsis cũ dili
 gentia custodita differuimus: multa & de horarũ
 cœtu, anno, & quatuor eius temporũ æqualitate.
 Sicut em dies nocte, ne dimidia quidẽ hora plus
 habet per totũ annũ, sic & hæc inter se æquo
 dies omnes distribuerũt: & quod prius dicebã, nõ
 magnitudo creaturæ & pulchritudo tantũmodo
 creatorem demonstrat, sed & ipse coagmentatio
 nis modus, & quod est super naturalem conse
 quentiam modus creationis. Naturæ nempe cõ
 sequentiã erat, aquam super terram ferri: nunc ue
 ro contrarium uidemus, terrã ab aquis ferri. Na
 Chryl.

turæ erat cõsequentiã, ignem ad superiora curre
 re: nunc uero contrarium uidemus, inferius terrã
 uersus conuersos solis radios, & aquas super cœ
 los esse & non defluere: solem subitis currentem
 non extingui ab aquis, nec humiditatem illam ab
 sumere. Ad hæc diximus, quod ex quatuor elemẽ
 tis hoc totũ cõsistit inter se contrarijs & pugnan
 tibus, & alterum alterum non consumpsit, & qui
 dem cum sint consumptiua alterius alterũ. Vnde
 manifestum, quod uirtus quẽdam inuisibilis hæc
 cohibet, & uinculum est dei uoluntas. Huic ho
 die sermoni amplius immorari uolo, sed expergi
 scimini, & diligenter nobis intendite. Ut autẽ mi
 raculum fiat manifestius, a corpore nostro demõ
 strationem horum faciam. Etenim corpus nostrũ
 breue hoc & paruum e quatuor compositum est
 elementis, calido quidem sanguine, sicco uero bi
 le flaura, humido pituita, frigido uero atra bile. Et
 nemo nobis incongruum hunc putet esse sermo
 nem: spiritualis nempe omnia dijudicat, ipse ue
 ro a nemine dijudicatur. Sic & Paulus agricultu
 ræ rationes tetigit, de resurrectione nobis disse
 rens: Stulte, inquit, tu quod seminas nõ uiuifica
 tur, nisi moriatur. Si uero beatus ille agricultura
 rationes citabat, nec nos quispiam accuset medi
 cinales sententiã attingentes: de dei enim crea
 tione nũc est nobis oratio, & necessaria nobis est
 hæc sententiã materia. Quod igitur antẽ dixi,
 ex quatuor his elementis corpus nobis compositum
 est, & si pars a toto dissidat, ex hoc dissidio
 mors efficitur: ut puta, bile superabundante pro
 ducitur febris, & si ultra mensuram præualeat, si
 nem affert celerrimum. Rursum frigido supera
 bundante, paralytis, & tremores, & apoplexia,
 & innumerũ alij morbi pariunt, & omnino quæq̄
 ægritudinum forma ab horum elementorum su
 perabundantia nascitur, quando unum ex ipsis
 proprios excedens terminos, contra alia insurgit,
 & omnem lædit symmetriam. Interroga igitur di
 centem, quod per se nata omnia, per se subsistunt.
 Si breue hoc & modicum corpus, & medicamini
 bus, & medicinali scientia utens, & anima inte
 rius ipsum disponẽte, & multa disciplina, & innu
 rabilibus alijs auxilijs, non semper in bono statu
 permanere ualet, sed perit, & corrumpitur, sæpius
 turbatiõ in ipso facta: quomodo tantus mūdus,
 tantas habens corporum moles, & ex isdem cõ
 positus elementis, nisi multũ prouidentia cepis
 set, tanto tempore imperturbatus manere potuis
 set: Nec em cum ratione fieri posset, ut prouiden
 tiam quidem habens interiorius & exteriorius nostrũ
 corpus uitæ ad sui cõseruationem sufficiat: tantus
 uero mundus nulla uigens prouidentia per tot an
 nos nil tale patiat quale corpus nostrũ. Quomo
 do enim nullum horum elementorũ, quæso, pro
 prios transcendit terminos, & reliqua omnia con
 sumpsit: Quis uero ipsa ab initio coniunxit: quis
 uero usq̄ in tantum tempus cõtinet: Si enim sim
 plex & uniforme fuisset mundi corpus, non tam
 difficile fuisset quod dicitur: quando autem tanta
 elementorum pugna fuit ab initio, quis tam de
 tom. 5 e mens

mens, ut putet sine cogente hæc per se conuenisse, & coniuncta mansisse: Si enim nos non natura, sed uoluntate inimice inter nos habentes spon te nõ cõuenimus, donec manemus inimici, & in grate alter ad alterũ habemus: sed alterius q nos cõiungat indigemus, & postq̄ cõgregauerit, con stringat, & in pace manere persuadeat, neq̄ rur sum resiliat: quomodo elementa neq̄ rationis ne que sensus ullius partem habentia, & sibi per na turam inimica & aduersantia, conuenissent & cõ gressa fuissent, & alterum cum altero potuissent permanere, nisi potentia quædam esset ineffabi lis, quæ congregaret, & congregata semper hoc uinculo cohiberet? Nõ cernis quomodo corpus hoc anima auolante defluit & tabescit, & perdi tur, & in suum quodq̄ elementorũ reuertitur ter minum? Hoc ipsum profecto & in ipso fieret mũ do, si ipsum reliquisset propria destitutum prouidentia, gubernans ipsum continue uirtus. Si em̄ nauigium sine gubernatore non peristeret, sed fa cile submergeretur: quomodo subsisteret mun dus tantum temporis gubernante nemine? Et ne quid plus dicam: nauigium, mundum esse puta remonem, suppositam terram: uelum, cœlum: uectores, homines: mare, subiectam abyssum: quo modo igitur tanto naufragium tempore nõ esset factum? Dimitte enim nauigium per diem unum absque gubernatore & nauis, & statim submer sum uidebis. Sed mundus tale nihil passus est, quinq̄ milia & plus iam habes annorum. Et quid dico nauigium? Casulam aliquis paruã in uineis compegit, & fructu ablato desertam reliquit, & neq̄ duos sæpe dies permanet, sed soluitur, & bre ui cadit. Igitur tugurium quidem absq̄ prouiden te nõ stare: creatura uero tanta, tam pulchra, tam mirabilis, & leges noctis & diei, alternarumq̄ ho rarum choreæ, & naturæ cursus uariis & omni modus in terra, & mari, & aere, & cœlo, & plan tis, & animalibus uolantibus, natatilibus, gradien tibus, serpentibus, & in hominum genere omni bus illis ualidior, tributum temporis absq̄ aliqua prouidentia stabilis permanisset? Præterea men te mihi prata percurre, hortos, florũ genera, her bas omnes, & ipsarum suaueolentiam, figuras, situm, nomina tantum, arbores fructuosas & in fructuosas, metallorum naturam, animalium ter restrium, marinorum, natatiliũ, per aerẽ mean tium, montes, saltus, lucos, inferius pratũ, supe rius pratũ, est enim in terra pratũ, & in cœlo pratũ syderum uarij flores, inferius rosæ, supe rius iris. Vis & in aibus tibi pratũ demonstrẽ? Considera pauonis corpus uariũ, & omnem ex cedens infecturam, purpurantesq̄ auiculas. Co gita mihi cœli pulchritudinem, quantum tempo ris agit nec offuscaturum est, sed uelut hodie fabri catum, ita est nitens & splendidum: terræ uterus tantum tempus pariens, quomodo non hebeta uit uirtutem suam. Cogita mihi fontes, quomodo scaturiunt, & non defecerunt, ex quo facti sunt ir giter manantes diebus & noctibus. Cogita ma re, quot flumina suscipiens mensuram non excelsi.

fit. Sed quousq̄ incomprehensibilia sectamur? In dictorum unoquoq̄ dicere dignũ est: Quam ma gnifica sunt opera tua domine: omnia in sapiẽtia fecisti. Sed quid ad hæc solent infideles dicere, quo ties ipsis commemoramus, magnitudinem mun di, ornatum, abundantiam, copiam in omnibus. Hoc ipsum, inquit, maxima criminis est causa, quod tam pulchrum & magnum fecit deus mun dum: nisi enim magnum & pulchrum fecisset, nõ ipsum cõsecrassemus: nũc uero magnitudine per culli, & ipsius pulchritudinem admirati, ipsum deum esse putauimus. Sed uanus est hic sermo: quod enim neq̄ magnitudo, nec ornatus impieta tis sit causa, sed illorũ ignorantia, nos nil tale passi declaramus. Qua em̄ causa nos ipsi diuinos ho nores non decreuimus? Nõne in istis oculis ipsum aspiciamus? Nõne in istem mundo utimur, qui bus illi: Nõne eandem animã habemus? nõne idem corpus possidemus? nõne eandem calca mus tellurem? Quomodo pulchritudo & magni tudo nos eadem cum illis sentire non persuasit? Nec hinc uero tãtum hoc erit manifestum, sed a liunde: quod enim non propter pulchritudinem ipsum consecrarunt, sed ob propriam stultitiã, di cant simiam qua causa adorauerunt, crocodilum, canẽ, animalium uilissima? Verẽ euanuerunt in cogitationibus suis, & obtenebrati sunt insipientes cor eorum: dicentes enim se esse sapientes, stulti facti sunt. Veruntamen non ex his tantum responde bimus, sed & aliud quid amplius dicemus. Hæc enim deus desuper præuidens, & hanc ipsorũ oc casionem secundum sapientiam suã sustulit: pro pterea non tantum mirabilem & magnum fecit mundum, sed & corruptibilem & marcescibilem, & ipsius imbecillitatis multas inseruit demonstra tiones: & quod in apostolis fecit, hoc & in toto mundo. Quid autem in apostolis fecit? quoniam signa multa faciebant, & miracula magna & mi rabilia: ipsos tamen continue flagellari permisit, pelli, carcerẽ habitare, corporis morbos subire, in continuis esse tribulationibus. Ne signorũ ma gnitudo deos ipsos apud homines putari faceret, propterea tantam largitus gloriam, corpus esse mortale permisit: multis uero uoletudinariũ, nec ipsorum uoletudinem mutauit, ut naturam in sinuaret. Nec meus hic sermo, sed ipsius Pauli sic di centis: Si enim gloriari uoluero, non ero insipies: parco autem, ne quis in me putet supra quod uide t, uel audit aliquid ex me: & rursum, Habemus autem thesaurum hunc in uasis fictilibus. Quid autem est, in uasis fictilibus? in corpore hoc, in quit, mortali & corruptibili. Sicut em̄ testa ex lu to & igne fit: sic profecto & corpus sanctorum il lorum, cum sit luteum & spiritalis ignis effica ciam susceperit, testa factum est. Et qua de causa hoc factum est, & thesaurum talem, & gratiarum copiã mortali & corruptibili intulit corpori? Ut superabundantia uirtutis sit à deo, & non à no bis. Cum enim uideris apostolos mortuos qui dem suscitantes, ipsos uero ægrotantes, nec infir mitate se liberare ualentes, manifeste scies, quod mor

Psal. 103

Rom. 1. c

Acto. 2. g

2. Cor. 12. g

mortui resurrectio non ex uirtute suscitantis, sed a spiritus operatione facta est. Quod enim conti nue ægrotabat, audi quid de Timotheo dicat A postolus: Vino modico utere propter stomachũ, & frequentes infirmitates tuas: & rursum de a lio: Trophimum autem reliqui in Mileto infir mum. Et Philippensibus scribens dicebat, quod Epaphras ægrotauit prope mortem. Si enim & cum hæc essent, ipsos deos esse putabant, & sacri ficare parabant dicentes: Dij similes facti homi nibus descenderunt ad nos: si hæc non accidis sent, ad quid impietatis miraculis cõspectis tunc nõ processissent? Sicut igitur hic propter signorũ magnitudinẽ & naturã eorum in infirmitate esse permisit, & continuas permisit tentatiões, ne pu tarentur esse dij: sic & in creaturã mundi quiddã his simile fecit: etenim pulchrũ ipsum & magnũ fecit, & rursum corruptibilem constituit. Et hæc utraq̄ scripturæ docent. Hic quidem cœlorum pulchritudinem narras, sic inquit: Cœli enarrant gloriam dei: & rursum: Qui constituit cœlum uel testudinem, & extendit ipsum quasi taberna culum in terra: & rursum: Qui cõtinet circuitum cœli. Alter uero demonstrans, quod & li pulchrũ & magnum, tamen est corruptibile, sic inquit: Ini tio tu domine terram fundasti, & opera manuum tuarum sunt cœli: Ipsi peribunt, tu autem perman es, & omnes sicut uestimentum ueterascent, & sicut opertorium mutabis eos, & mutabuntur. Et iterum de sole inquit idem David: Tanquã spon sus procedens de thalamo suo: exultauit ut gigas ad currendam uia suam. Vidisti, quomodo syde res pulchritudinem simul & magnitudinẽ tibi ante oculos posuit: sicut enim ex thalamo quodam spon sus apparens, sic & sol sub aurorã radios mit tit, & tanq̄ quodam croceo uelo cœlum ornans, & roseas faciens nubes, & sine offensa currens to tum diem, nullo cursum obstaculo interrumpit. Vidisti igitur ipsius pulchritudinem? uidisti ma gnitudinem? Vide & imbecillitatis eius demon strationẽ. Etenim & hoc demonstrans sapiẽs quidã dicebat, Quid lucidius sole? & hic deficit. Nec ex hoc tantũ ipsius imbecillitatẽ uidere datur, sed etiã in nubiu concursibus. Nube igitur sæpius sub tus currẽte, radios immittens, & nubẽ discin dere conat, nõ preualuit cũ esset nubes crassior, nec ipsi cedere uellet. Sed semina, inquit, nutrit, atqui non ipse nutrit solus, sed & terrã indiget ac toris, & pluuiaum atq̄ uentorum, & bonã tem porum distributionis, Et nisi hæc omnia concu rerint, superfluus fit solis usus. Hoc uero dei non est, ad ea faciendã quæ uult, aliorũ indigere. Dei enim maxime propriũ non indigere. Ipse em̄ non sic è terra semina protulit, sed tantum iussit, & omnia germinauerunt. Et rursum ut discas, quod non elementorum natura, sed ipsius mandatum omnia facit: ipsaq̄ elementa, quæ non erant pro duxit, & ludæis uero nullius ope manna dimi sit: Panem, inquit, cœli dedit eis. Et quid dico q̄ sol ad fructuum uegetationem, maturationemq̄ aliorum indigeat elemẽtorum, cum & multis ad

1. Tim. 5. d

Philip. 2. d

Act. 14. b

Psal. 118. d

Ecclesi. 43. d

Psal. 101. d

Acto. 2. g

2. Cor. 12. g

Psal. 112. c

fui substantiam egeat, nec ipse sibi sufficere possit: Quippe ut uadat, cœli indiget, tanquã pauimen ti cuiusdam suppositi: & ut luceat, aeris puritatis & tenuitatis. Quod si hic præter modum densetur, ille lucem suam ostendere non potest: & ne omnibus sit intolerabilis, neq̄ cuncta comburat, frigiditate rursus eget ac rore. Cum ipsum igitur reliqua uincant elementa, & ipsius impoten tiam emẽdent: uincant quidem sicut nubes, & muri, & alia quædam corpora ipsius lucem abscon dentia: corrigant autem ipsius intemperantiã, si cut rores, & fontes, et aeris frigiditates: quomodo hic deus esse potest? Deum enim non indigere ne cessarium est, & nulla re opus habere, & omniũ omnibus bonorum esse autorẽ, & à nemine pro hiberi, sicut scilicet de deo ait Paulus & propheta Esaias, hic quidem ex ipsius persona dicens: Cœ lum & terram ego impleo, ait dominus: & rur sum: Deus appropinquans ego sum, & non deus à longe: & rursum David: Dixi domino, deus me us es tu, quoniam honorum meorum non eges. Paulus autem ipsius copiam nullius indigentem demonstrans, & ostendens quod hæc ambo ma xime dei sunt, nullius indigere, & omniũ ipsum omnia subministrare, sic inquit: Deus qui fecit cœ lum & terram & mare, nullius indigens, ipse ui tam omnibus præbens, & spiritum per omnia. Li cebat quidem & alia percurre elemẽta, cœlum, aerem, terram, mare, & ipsorum imbecillitatẽ de monstrare, & quomodo proximi quodque indiget, & sine hoc perit & corrumpitur. Etenim ter ra, si deficiat fontes, & humiditas tum à mari tum à fluuijs infusa, tota breui disperdetur: & reliqua uero elementa alterius alterum indigent, & aer solis, sicut sol aeris: sed ne prolixiorẽ faciamus sermonem, ex dictis multas uolentibus occasio nes dedisse satis fuerit. Si enim omni creatura sol admirabilior tam imbecillis & inops esse iam ap paret, multo magis alia mundi partes: quod eõ dixi ut laboriosis illa præberem colligenda. Ipse de scripturis iterum uobis differam demonstras, quod non solus sol, sed & omnis mundus corru ptibilis est. Cum enim alterius alterum consumpta sint elementa, & solis quidem potentiam su perueniens maior frigiditas castiget, hanc autem uicissim calor inualefcens consumat, & cõtrarias qualitates & dispositiones alterum in altero faci ant & patiantur elementa: certum quod hæc ma gnã corruptionis argumentum præbent, & cor pus esse quæcunq̄ uidentur. Sed quoniam tenui tate nostra altior hic est sermo, age ad dulcem nos scripturarum fontem agentes, aures nostras mul ceamus. Nõ enim de cœlo & terra singillatim uobis dicemus, sed de omni pariter creatura. Et hoc ipsum uobis demonstratẽ Apostolum ostende mus, sic manifeste dicentem, quod omnis creatu ra corruptioni nũc seruit, & quare seruit, & quan do mutabitur, & in qualem transibit finem. Post quam enim dixit: Non sunt condignæ passiones præsentis temporis ad futuram gloriam, quæ re uelabitur in uobis: intulit, quod expectatio crea

Psal. 115. d

Act. 17. f

Rom. 8. d

Chryf.

tom. 5

c 2. turæ

turam reuelationem filiorum dei opperitur. Vanitas enim creatura subiecta est, non sponte, sed propter eum, qui subiecit eam in spe. Quod autem dicit, huiusmodi est: Corruptibilis creatura facta est; hoc enim est, uanitati subiecta est. Corruptibilis autem facta est, deo sic iubente. Iussit autem sic deus propter genus nostrum: quoniam enim hominem nutrire debebat corruptibilem, & ipsa talis esse debebat: non enim corruptibilia corpora decebat incorruptibili ueluti creatura. Sed inquit, non tamen talis remanet, sed & ipsa creatura liberabitur a seruitute corruptionis: deinde demonstrans quando hoc erit, & per quos, intulit: In libertatem gloriae filiorum dei. Cum enim resurrexerimus, inquit, & incorrupta sumperimus corpora, tunc & caeli corpus & terrae, & mundi totius incorruptum erit, & immarcescibile. Cum igitur solem uideris exorientem, creatorem admirare: quando ipsum se celantem & euanescentem uideris, naturam imbecillitatem discas, nec ipsum ut deum adores. Non enim ex hoc solo elementorum naturam imbecillitatis demonstrationem deus inseruit, sed & hominibus seruis suis, ut eis imperarent, mandauit: ut si nec ex aspectu ipsorum seruitutem cognoscas, ab imperantibus discas, quod omnia conserua tua sunt. Ideo Iosue dicit: Stet sol contra Gabaon, & luna contra uallem Elam. Et iterum propheta Esaias ipsum in contrarium retrogredi fecit sub Ezechia rege, Et Moses quoque aeri, & mari, & terrae, & petris imperauit: Helios aquarum naturam mutauit: tres pueri ignem uicerunt. Vides quomodo utrinque nobis deus prouidit, per elementorum quidem pulchritudinem nos in diuinitatis suae cognitionem inducens, per infirmitatem uero non permittens in illorum cadere adorationem? Super his ergo omnibus ipsum nostri gubernatorem glorificemus, nec per uerba tantum, sed etiam per opera, & conuersationem optimam exhibeamus, & circa alia, & circa iuramenta, continentiam dico. Non enim omne peccatum eandem exigit poenam, sed corrigi facilia maiorem afferunt: quod scilicet & Salomon inueniens dicebat: Non mirum, si quis deprehensus fuerit furans: furatur enim, ut animam suam impleat esurientem: adulter uero propter inopiam mentis, perditionem animae suae acquirat. Quod autem dicit, tale est: Grauis quidem res etiam fur, sed non tam grauis, quam adulter. Ille enim & si frigidam causam habet, tamen ex pauperie necessitate praetendere potest: hic uero nulla ipsum cogente necessitate praedementia sola in peccati uoraginem corrui. Hoc & de iurantibus dicere licet: nec enim isti ullum habent quem praemittat praetextum, sed contemptum solum. Et noui quidem, quod grauis esse uideor iam & onerosus, ad monitionis iugitate perturbans: ueruntamen non desino, ut uel meam reueriti impudentiam improba iuramentorum consuetudine ablistatis. Si enim iudex ille immitis & saeuus, uideat uexationem ueritatis, mores mutauit: multo magis hoc uos facietis, & maxime cum supplicans uobis non pro me-

ipso, sed pro salute uestra hoc faciam: imo uero & pro me ipso non hoc facere negauerim: uestra enim bona puto mea esse merita. Vellem autem sicut ego nunc laboro & fatigor pro salute uestra, sic & uos animae uestrae curam gerere, certe donec adimpleta sit haec correctio. Et quid opus est multa dicere? Si enim nec gehenna esset, nec poena contumacibus, neque merces obedientibus, ego autem hoc aduertens, in gratiae parte petissem, nonne an nuere debuissetis? nonne petitionem concedere, tam leuem petenti gratiam? Cum uero deus ipsam petens propter nos dantes, non propter se ipsum percipientem hoc faciat: quis tam ingratus? quis tam miser, & erumnosus, ut gratiam petenti deo non impendat, & maxime cum ipse impendens gratiam recipere debeat? Haec igitur cogitantes, & ad uos hinc recedentes, omnia repetite dicta, & uos ipsos obseruantes omnibus modis corrigit, ut priorum & alienorum retributionem meritorum recipiamus, gratia & benignitate domini nostri Iesu Christi, per quem, & cum quo patri gloria simul & sancto uiuificoque spiritui nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

GRATIARVM ACTIO AD DEVM, DE ABSOLUTIONE MALORVM EX SEDITIONE EXPECTATORVM, & eorum quae tunc acciderunt commemoratio. Insuper uero & contra eos qui corpus nostrum accusant, & de hominis creatione, & de uitando iuramento.

HOMILIA XI

Vm praeteritam tempestatem, & praesentem cogito tranquillitatem, non desino dicere: Benedictus deus qui facit omnia, & ipsa transmutat, qui facit lucem de tenebris, qui deducit ad portas inferi & reducit, qui castigat & non mortificat. Et hoc uos continue dicere uolo, nec desistere. Si enim ipse uobis operibus bene fecit, qua nos uenia digni esse possemus, ne uerbis quidem ipsum remunerantes? Propterea exhortor uos nunquam cessare ipsi gratias agere. Si enim pro primis grati fuerimus, certum quod & alijs maioribus potiemur. Dicamus igitur continue: Benedictus deus, qui & nobis dedit solitam cum fiducia uobis mesam apponere, & uobis praebuit secure nostros audire sermones: Benedictus deus, quoniam non amplius exteriora fugientes pericula, sed audire optantes huc concurrimus: non amplius cum anxietate & tremore & solitudinibus inter nos conuenimus: sed cum fiducia omnem excutientes timorem, quo per superiores dies fluctuantibus in medio mari, & naufragium per singulas horas expectantibus, nihilo melius nos habebamus, infinitis tota die rumoribus, pulsati, perturbati, & undique circumacti, & singulis fatigantes diebus, & curiosi sciscitantibus: quis uenit e castris? quid uero ueniens nuntiauit? nunquid uerum an falsum quod dicitur? & noctes sine somno transigentes, & ciuitatem respicientes cum lachrymis tanquam mox perituram. Propterea & nos superiores hos dies tacuimus, omnis ciuitas

uitas nostra erat exhausta, & omnes in solitudines transmigrauerant, & residui tristitia nube caligauerunt. Anima enim semel tristitia repleta, nihil audire est idonea. Propterea & amici Iob profecti, & domus illius depopulationem cernentes, & iustum in stercore sedentem, & ulceribus plenum, uelimenta sua disciderunt, ingemueruntque, & silentio se tradiderunt, significantes quod nihil a principio tam dolentibus opportunum, quam requies & silentium: erat enim consolatione maior tristitia. Propterea & Iudaei Iusto & operi lateritio alligati, Moysen ad se uenisse cernentes, his quae dicebantur attendere non poterant praeter pusillanimitate & tribulatione, quam patiebantur. Et quid mirum, si homines quidam pusillanimes hoc passi sunt, cum & Christi discipulos in hunc morbum cecidisse inueniamus? Post illam namque mysticam coenam, quando ipsos assumptos Christus seorsum alloquebatur, ab initio quidem ipsum interrogabat discipuli, quod uadis? ut uero dixit illis mala ipsos paulo post exceptura, bella, persecutioes, inimicitias ab omnibus, flagella, carceres, iudicia, abducciones, uelut onere ponderosissimo, dictorum formidine, & futurorum tristitia, pressum tunc ipsorum cor, postea stupidum remansit: ideo confusus cernens ipsos Christus, hoc ipsum exprobrans dicebat: Vado ad patrem meum, & nemo e uobis me interrogat, quod uadis? Sed quoniam haec locutus sum uobis tristitia impleuit cor uestrum. Propterea nos quoque tacuimus praeterito tempore, praesentem oportunitatem expectantes. Si enim aliquem rogaturus, etsi rationabilia proponere debet, temporis tamen occasionem expectat ut sedatum & bene affectum eum inueniat, qui petitionem daturus est, ut temporis auxilium nactus gratiam acquirat: multo magis dicentem tempus quarere commodum oportet, ut apud bene affectum auditorem, & omni cura liberatum & tristitia, uerba faciat: quod profecto & nos nunc fecimus, & postquam tristitia excussis, prius dictorum memoriam renouare uolumus, ut sermo uobis fiat manifestior. Quod enim & in mundi creatione diximus, quod non pulchrum tantum & mirabile & magnum deus fecit ipsum, sed etiam infirmum & corruptibile, & horum rursus multas inseruit demonstrationes, utraque ad utilitatem nostram dispensans: & per pulchritudinem quidem in conditoris miraculum nos inducens, per infirmitatem uero a colenda nos abducens creatura: hoc & in corpore nostro uidere datur euenisset: tamen de hoc quoque quaerunt & ueritatis inimicorum multi, & nobiscum positorum, qua de causa hoc corruptibile & mortale factum sit. Gentilium uero & haereticorum multi, ne factum quidem a deo dicunt: indignum enim dei creatione esse putant, sordes & sudores & lachrymas & labores & erumnas, & alia corporis omnia percurrerent. Ego autem postquam de his coeptus est sermo, primum quidem illud dicere possem: Ne mihi proponas hominem hunc preuaricatum, honore priuatum, damnatum. Sed si uis discere, quale nobis ab initio deus finxit corpus, in paradysum eamus, & ab initio factum hominem uideamus. Non enim sic erat corpus illud

Chryf.

corruptibile & mortale, sed tanquam aurea statua de fornace progressa recenter, & splendide fulgens: sic omni tali corruptione illud corpus absolutum erat: & neque labor uexabat, neque sudor nocebat, nec cura insidiabantur, non obsidebant tristitia, neque aliud quicquam quod laederet, patiebatur. Postquam uero non moderate felicitatem tulit, sed benefactorem homo contumelia affecit, & fallacem putauit daemone esse gubernatore, deo qui se in honore constituerat, fide digniore, & deus fieri sperauit, & maiorem propria dignitate coepit opinionem: tunc profecto tunc & per ipsa deus opera ipsum erudiens, corruptibilem & mortalem reddidit, & his multis obnoxius necessitatibus, non perosus, neque auersatus, sed consulens & improbam pestilentemque illam ab initio nascentem superbiam prohibens, nec ulterius procedere permittens, sed per ipsam rerum experientiam monens eum, quod mortalitas & corruptibilis esset, & ita persuadens, ut nunquam talia cogitaret, aut somniaret. Etenim diabolus dixerat, Eritis uelut dii. Hanc igitur uolens sententiam radicatus euellere, morbosum ipsum & erumnosum corpus effecit, per ipsam docens naturam, ne unquam talem conciperet cogitationem. Et quod hoc sit uerum, maxime quidem & ex gestis circa ipsum est manifestum: post illam enim expectationem huic damnatus est poena. Et considera mihi dei prudentiam, non ipsum mori primum permisit, sed hoc eius filium pati, ut ante oculos tabescens corpus intuitus & marcescens, magnam ex hoc aspectu philosophiae disciplinam caperet. Et discas, quid actum est, & ita bene correctus hinc discede. Maxime igitur, quod dixi, & ex iam gestis hoc manifestum est. Nec minus uero & ex alijs post haec dicendis apertum erit. Si enim tali corporis necessitate nos uinciente, & omnibus morientibus, corruptionemque patientibus, & marcescentibus ante omnium oculos, & putrescentibus in puluere, & philosophis unam eandemque hominum generis completiua definitionem facientibus: interrogati namque quid tandem sit homo: Animal rationale, mortale, dicunt. Si igitur omnibus haec consentientibus, ausi sunt quidam se immortales facere apud multorum opiniones, & oculis mortem testificantibus, ut dii praedicari contenderunt, & ut dii culti sunt: nisi prodesset mors naturae mortalitatem omnes docens & corruptibilitatem, ad quid impietatis non prorupissent hominum plurimi? Audi itaque quod dicat propheta de quodam Barbaro rege tali furore capto: Super astra dei exaltabo solum meum, & ero similis altissimo. Ipsum uero deridens, & demonstrans finem, inquit: Subter te sternetur tineas, & operimentum tuum erunt uermes. Quod autem dicit, tale est: Homo talem expectans finem, talia cogitare ausus est: Et de alio iterum, Regem dico Tyriorum talia parantem, & deum se haberi uolentem: Tu uero, inquit, non es deus, sed homo, & te pungentes hoc dicent. Itaque a primordijs superbia & idololatriae materiam auferens, deus tale nobis corpus parauit. Et quid miraris, si in corpore hoc factum est, cum & in anima uideam

tom. 5

e 3 liceat

liceat tale quid gestū: Mortalem nempe deus nō fecit, sed immortalē esse permisit: obliuioni autem & ignorantia & tristitia, & curis obnoxiam ipsam reddidit: & hoc fecit, ne ad propriam generationem respiciens, maiorem propria dignitate opinionem concipiat. Si enim cum hęc ita sint, quidam dicere sunt ausi, quod substantia dei est, si ab his esset absoluta passionibus, ad quid furoris isti nō processissent: Veruntamē quod in creatione mundi dicebam, hoc & in corpore dico, quod similiter propter hęc utraque deum admiror, & quod corruptibile ipsum fecit, & quod in corruptione propriam uirtutem & sapientiam demonstrauit. Quod enim melioris ipsū materiae facere poterat, ostendit ex cœlesti corpore, & solari. Qui enim illa fecit talia, & hoc tale facere, si uoluisse, potuisset. Sed infirmitatis causa est prædicta occasio. Non tamen hoc mirabilem uim creatoris dererit, sed etiā amplius intendit: materia enim uilitas magis demonstrat artis copiam & facultatem: quoniam in luto & fauilla tantam posuit harmoniam, & tales sensus tam uarios & omnimodos, & tantū philosophari ualentes. Itaque quanto magis substantia tenuitatem accusat, tanto magis dei artis magnitudinem admirare. Quoniam & statuarium admiror, non tam ex auro pulchram facientem statuam, quā ex luto dilabente mirabilem & inexcogitabilem figmenti pulchritudinem artis facultate exhibere ualentem. Illic enim figmenti materia quoque cōfert: hic uero nuda est artis ostentatio. Tu uero si discere uis, quanta sit eius qui nos creauit sapientia, cogita quod ex luto fiat. Quid autem aliud quam lateres & tegulae: Veruntamē optimus artifex deus ex materia unde fit tegula lateritium opus duntaxat, oculū tam pulchrum efficere potuit, ut omnes cernentes consternerent, & tantam huic uim inferere, ut aeris tantam altitudinem spectet, & exiguae pupillae adiutorio tot corpora cōprehendat, & montes, & saltus, & colles, & maria, & cœlum. Ne mihi dicas igitur lachrymas & lippitudines: hoc enim propter peccatum tuum factum est: sed cogita ipsius pulchritudinem & uidentis uirtutem, & quomodo tantam aeris longitudinem percurrens, nō laborat, neque fatigatur. Sed pedes quidem paululum progressi fatiscunt & lassantur: oculus uero tantam altitudinem permeans, tantamque latitudinem, nullam sentit imbecillitatem: quoniam enim omnium membrorum hoc est maxime necessarium, ipsum labore premi non permisit, ita ut expeditum ipsius ministerium, & liberum nobis esset. Quis uero omnem membri huius uirtutē sermōe differere possit? Et quid de pupilla, uidentis facultate dicat? si enim quod omnium uilissimū esse uidetur membrorum, oculi palpebras exquiliens tantummodo, & in his multam dei creatoris sapientiam uidebis. Sicut enim in spicis arista tanquam quaedam præterita spicula aues repellunt, non sinentes fructui insidere, & stipulam infirmo diffringere: sic profecto & in oculis, uelut quaedam arista & spicula præterita sunt palpebrarum setae, pul-

uerem & festucam & omnia uexatilia extrinsecus repellentes ab oculis, nec palpebras infestari sinentes. Videas autē & alteram sapientiam in palpebris hac non inferiorē. Quis enim ipsum sicut non obstupescat, quoniam neque ultra mensuram profusa sunt, ita ut oculos obtenebrent, neque quam opus est interius residet: sed uelut domus tectum, sic superne eminent, sudorem capite defluentem suscipientes, nec oculos lædere permittentes. Propterea quidem & setae ipsi innatae sunt, densitate defluentia coercentes, & multa lucem diligentia protegentes, & asferentes multam oculis pulchritudinem. Nec hoc tantum quis admirari posset, sed & aliud non minus quā hoc. Qua enim de causa, dic mihi, capitis quidem capilli crescunt & detondentur, ciliorum uero minime? Neque enim hoc nobis temerē, & casu factum est, sed ne se demittentes oculos obtenebrent: quod ad profundū deducti senium patiuntur. Quis autem posset sapientiam omnem per cerebrum demonstratam commemorare? Primo quidem ipsum molle fecit, quoniam sensibus fontes omnibus ministrat: postea ne propter propriam lædatur naturā, ipsum ossibus undique munuit: rursum ne ossium asperitate attritum uexetur, membranam mediam obtendit, nec unam solum, sed & alteram, unā quidem caluariae inferius subextendens, alteram uero superne cerebri carni circumuoluens, & est illa hac durior. Hoc autem fecit tum propter commemoratam causam, tum ut illatas capiti plagas non primum excipiat cerebrū, sed præoccurrentes huiusmodi membranae iussibus nocumentum omne dissoluat, & illa ipsum conseruet. Quin & quod non continuet & unū sit os ipsum obtegens, sed multas ex multis partibus habeat futuras, multae rursum securitatis ipsi sit materia. Et uaporū enim ipsum continentū facilius per futuras illas exterius fieri potest respiratio, ita ut nō suffocetur, & ex plaga quae alicūde inferat, non ubique sit nocumentū. si enim solū & continuū os esset, in unam partem delata plaga torum lesisset: nunc autem cum in multa diuisum sit, hoc fieri nō posset. Et si enim unā partem uulnerari accidit, os secus illam partem sicut læditur solum, reliqua uero cuncta remanent illaesa plagae iugitate ex ossium diuisione sublata, nec in proximam extendi ualente. Propterea ex multis ipsius tegumen ossibus deus composuit: & sicut domum aliquis aedificans, tectum et tegulas superimponit: sic supra caput deus ossa locauit, & capillos fecit germinare, ut pro quibusdam galeris capiti essent. Hoc ipsum profecto & in corde fecit. Quoniam enim cor membrorum nostrorum principalissimū est, & totius uite nostrae firmitas est ipsi tradita, & ipso quomodoque percusso nascitur mors, solidis & duris ossibus hoc undique circumuniuit, & pectoris prominētis & tergi ipsum posterius muniens: & quod in cerebri membranis fecit, & in hoc idem factum est. Ad hoc enim ne continue saliens, & in ira huiusmodique motibus palpitans, ossium asperitati circumstantium insilgens conteratur & doleat, multas membranas subex-

subextendit, & pulmonem supposuit, uelut molle quoddam stratum ipsius salibus apponens, ut impune erumpēs ex hoc nihil noxiū patiat. Et quid dico de cerebro & corde, cum utique si quis uel de ipsis unguibus inuestiget, multam et in his dei sapientiam inuenire ualeat apparentem, tum ex ipsorum forma, tum ex substantia & situ? Licebat dicere, quare & magnitudine impares nobis digiti sint, & multa alia his plura: sed sufficienter ex dictis attendere uolentibus creatoris nostri sapientia dei refulget. Propterea partem hanc laboriosius relinquens exquirendā cum diligentia, ad aliam cōuertat oppositionem. Multi namque præter dicta, & illud contradicunt: quid tandem si brutorum rex est homo, & robore et agilitate & celeritate multa ipsum superant animalia? Etenim homine uelocior equus, & tolerantior bos, & leuior aquila, & fortior leo. Quid igitur ad hęc dicere possumus? quod & hinc maxime dei sapientiam cognoscimus, & honorem, quo nos decorauit. Uelocior quippe equus est homine, sed ad peregrinationis uelocitatem equo comodior homo. Equus nempe, quantum omnium uelocissimus & fortissimus sit, uix ducenta stadia currit: homo autem multos ex successione equos cōscendens & duo stadiorum milia expedire poterit. Itaque quod illi uelocitas, huic ratio & ars cum maiori tribuit superabundantia: & uelociore quidem pedes homo non habet quā ille, habet uero pedes illius non minus quam suos sibi ministrantes. Brutorum enim nullum animal aliud ad usum suum subiugare poterit: homo autem omnia aggreditur, & per uariam artem a deo sibi traditam, ad usum sibi maxime conuenientem animalium quodque subigit. Si uero tam fortes hominum pedes quā equorum fuissent, ad alia fuissent inutiles, ad locorum difficultates, & montium uertices, & arborum ascensiones. Ungula enim ad talia gressus impedire solet. Itaque etiam molliores ipsorum pedes, tamē pluribus opportuni sunt utilitatibus, & nihil ex infirmitate leduntur, equi uirtute sibi seruiente, & per gressus uarietate præcellunt. Rursus est aquilae leuior ala, sed est mihi ratio & ars, per quam possum omnia uolantia detrahare animalia, & capere. Si uero uis & alā meam uidere, habeo quā illa multo leuiorē, non usque ad stadia decē, uel uiginti, nec usque ad cœlum: sed super ipsum cœlum euolantē & super cœlum cœli superiorē, ubi est Christus in dextera dei sedens. Bruta rursum corpora gerunt arma: puta bos cornua, dentes aper, unguis leo. Mihi uero nō in corporis natura deus arma reposuit, sed extra corpus, demonstrans quod animal mite sit homo, & quod non mihi semper horū tempus armorum: etenim frequenter quidē ipsa depono, nōnunquam autem manibus sumo: ut igitur liber, & absolutus sim, ne semper gestare cogar arma, naturae separatae meae fecit ipsa deus. Non enim tantū, quia naturā habemus rationalem bruta superamus, sed & corpore ipsis præstamus: & hoc enim animae generositati cōueniens deus præparauit, & mandatis idoneū: etenim corpus tale non simpliciter fecit, sed quale decet esse ratio-

onali naturae ministrans. Quod nisi tale esset, uehementer impedita fuissent animae operationes. Et hoc ex aegritudinibus manifestū. Si enim modicum quid a propria cōstitutione auertat ipse earum status, multae ex animae operationibus impediuntur, puta si calidius uel frigidius cerebrū fiat. Itaque & ex corpore multae dei prouidentiae cernere licet, nō tantū, quoniam ab initio ipsum melius quā nunc est, deus fecit, sed quoniam & ad gloriam multo maiorem rursum resuscitabit. Si uero & alium de discere uis, quantā deus sapientia circa corpus demonstrauerit, dicam hoc, quod omnium maxime Paulus admirari cōtinue uidet. Quid autem hoc est? Membra alterum alteri præstare fecit, nō in ipsis, sed hęc quidē in pulchritudine, hęc uero fortitudine præualere statuit: puta, pulcher oculus, sed fortiores pedes: pretiosū caput, sed dicere nō potest pedibus, uobis opus nō habeo: hoc & in brutis cernere licet. hoc & in tota uita uidere dat. Rex igitur subditis opus habet, subditi rege, sicut caput pedibus. Et rursum in brutis, hęc quidē sunt fortiora, hęc autē speciosiora: hęc quidē nos delectant, hęc uero nutriunt, hęc autē amiciunt: puta, delectat quidem pauo, nutriunt autē aues & lues: oues autē uestiunt & caprae, collaborant uero bos & asinus. Sunt autē & alia, quae horū quidem nihil præbent, exercent autē uirtutē nostrā, ut fere uenatorum augēt fortitudinem, & timore genus nostrum erudiunt, & cautius reddunt, nec modicum ad medicinam tributum nobis de proprijs conferunt membris. Itaque cum tibi quis dixerit, quomodo sit brutorum dominus, qui timet leonem? Responde, quod ab initio non ita se res habebant, quoniam apud deum probabiles erant homines, quando in paradiso morabantur: sed postquam dominum offenderunt, seruus factus sum obnoxius, non tamen omnino, sed habeo aliquā artem, per quam feras supero. Sic & in domibus magnis usu uenit, ut filij, quantum uis generosi sint, tantisper dum sunt parum absoluti seruatorū multos formident: eum autē & peccauerint, multo magis anxietas intendat. Hęc & de serpentibus & scorpionibus, & uiperis licet dicere, quod propter peccatum nobis sunt terribiles. Nec uero tantum in corpore nostro, membrisque differentibus, & in brutis: uerū & in arboribus uarietate hanc spectare licet, & omnium uilissimā saepe uideas maiorem superare, nec omnia in singulis esse, ut omnia nobis sint necessaria, & uariam domini nouerimus sapientiam. Noli igitur deum propter corporis corruptionem accusare, sed propter hoc magis ipsum adora, & sapientiam & prouidentiam ipsius admirare. Sapientiam quidem, quoniam in tam corruptibili corpore tantam scit harmoniam exhibere. Prouidentiam uero, quoniam ipsum corruptibile ad animae fecit utilitatem, ut ipsius tumorem comprimat, et superbiam castiget. Quare igitur non ab initio ipsum tale fecit deus, inquit aliquis? Excusans se tibi per ipsa opera, & tantum non dicens per euentum: ego quidem te ad maiorem uocabam honorem: tu uero te ipsum

1. Cor. 12. d

munere indignum reddidisti, paradiso excidens: A ueruntamen neq; sic te despiciam, sed tuum peccatum corrigens in caelum reducam. Etenim propterea te tabescere & corrumpi tantum temporis dimisi, ut in temporis prolixitate stabilis tibi fiat humilitatis disciplina, & nunq; priorē refumas mētem. Pro his omnibus igitur gratias agamus benigno deo, & pro tali dilectione grati sumus, gratitudine nos uicissim iuuante: & mandati, de quo uobis saepius disserui, studium habeamus intantum. Neq; enim desista, donec emēdemini. Quoniam hoc non quaeritur nobis, paucisne an multis utar admonitionibus, sed ut eō usq; moneam, donec uobis persuasero. Iudaeis quidem deus per Prophetā dicebat: Si ad iudicia & contentiones ieiunatis, ut quid ieiunatis? per nos uero uobis dicit: Si ad iuramēta & periuria ieiunatis, ut quid mihi ieiunatis? Quō em̄ sacrū uidebim? Pascha? Quō sanctum suscipiemus sacrificiū? Quō mirabilibus cōmunicabim? mysterijs lingua illa, qua dei legē cōculcauerimus? lingua illa, qua animā cōtaminauerimus? Si nemo nanq; purpuram regalem manibus accipere inquinatis auderet, quō dominicum corpus lingua polluta suscipiemus? Iuramentum enim maligni, sacrificium uero domini. Quae igitur cōmunicatio luci ad tenebras, uel quae cōuenientia Christo ad Belial? Quōd igitur hac liberari impietate studuistis, manifeste scio: sed quoniam se quisq; per seipsum non facile emēdare potest, faciamus sodalitia & collatiōes: & quod in conuiujs pauperes faciunt, quoniam nō potest quisq; solus conuiuū exhibere perfectum, cōuenientes omnes ex symbolo cōuiuuium cōferunt: hoc & nos faciamus, postq; per nos ipsos torpidi sumus, collationes faciētes, inter nos consiliū spondeamus cōferre, & monitionē, & exhortationē, & increpationem, & minas, ut ex singulorū studio omnes recte agamus. Quoniam enim proximorū res acutius uidemus q̄ nostras, nos alios custodiam, & nostri illis custodiā mandemus, & hoc pulchrū faciamus certamen, ut ita turpem hanc consuetudinē superantes, cum fiducia ad sanctam ueniamus solennitatē, & sancti participes simus sacrificij cum beata spe, & conscientia bona, gratia et benignitate domini nostri Iesu Christi, per quē, & cum quo patri gloria unā cū sancto spiritu in secula seculorum, Amen.

AD DEVM GRATIARVM ACTIO PRO accepta uenia commissorum contra Regem: naturalis de mundo sermocinatio: & quōd hominem creans deus legem ipsi naturalem indidit: & de iuramento omni diligentia uitando.

HOMILIA XII.

Theri dixi benedictus deus, & hodie hoc ipsum rursus dicā. Et si em̄ gratia praeterierūt, tamē grauiū memoria ne praereat, nō ut doleam, sed ut gratias agamus. Si enim malorū memoria manserit, malorum experientia nunq; urgebit. Quid enim experientia opus est, cum memoria nos corrigan? Sicut igitur submergi nos de

us non permisit praesentibus, processibus, sic neq; nos ipsos illis sublati resolui sinamus. Consulatus est nos tunc moerentes, gratias ipsi nunc latantes agamus: consolatus est suspirantes neq; deseruit, igit neq; nos ipsos prospere agētes prodamus in torporē declinātes: nam scriptum est: Recordare tēpus famis in die satietatis. Recordemur itaq; temporum tētationis & nos in die remissionis, quin & in peccatis hoc ipsum faciamus. Et si peccaueris, & tibi peccata deus remiserit, ueniam quidem suscipe, & gratias age: peccati uero ne obliuiscere non ut te ipsum cogitatione cōsumas, sed ut animam doceas nō lasciuire, neq; rursus in eadē relabi. Sic & Paulus fecit. Cū enim dixisset: fidelem me existimauit, ponens in ministerio, intulit: qui prius blphemus fui & persecutor, & cōtumeliosus. Traducatur, inquit, uita serui, ut appareat humanitas domini. Et si enim peccatorū ueniam accepi, non tamen eicio peccatorū memoriā. Nec hoc solum domini benignitatem demonstrabat, sed & illum clariorē faciebat. Cum em̄ didiceris, quis prius fuerit, tunc ipsum magis admiraberis: & cum uideris, ex quo quis factus fuerit, tunc ipsum magis acceptabis: & si multum peccaueris, mutatus inde bonorū spem habebis: nā praeter dicta, & in desperatione positos exemplū nos allicit, & exurgere facit. Quod quidem & in ciuitate nostra erit. Omnia enim quae cōtulerunt, & uirtutem uestram demonstrat, qui per poenitentia tantum irae depellere potueritis, & dei clemētia praedicant, qui ob modicam conuersionē tantam nubem imminētē abstulit: in desperatione quoq; positos oēs excitant, discētes ex rebus nostris, ad sublimia & ad dei auxiliū respiciētē, quāuis infiniti undiq; fluctus obstrepant, submergi non posse. Quis enim uidit, quis audiuit unquam nostris calibus similia? Quotidie ciuitatem nostram cum suis habitatoribus funditus tollendam esse suspicabamur: sed cum diabolus nauigium submergere sperabat, tunc puram reddidit deus tranquillitatem. Ne igitur obliuiscamur magnitudinis malorum, ut beneficiorum a deo collatorum magnitudinem recordemur. etenim morborum naturam nesciens, medici artem nunquam sciet. & pueris nostris haec dicamus, & in mille mitamus generationes, ut omnes discant, quomodo diabolus & ciuitatis solum delere studuerit, & quō ipsam deus lapsam & iacentem rursus erigere, neue ullum fieret nocumentum prohibere potuerit, ad hoc & timorem sustulerit, & repulerit cum multa celeritate periculum. etenim hebdomada praeterita substantias diripi omnes expectabamus, & milites nobis immitti, & infinita alia mala suspicabamur. sed ecce illa omnia praeterierunt, tanquam nubes, & uelut umbra praeteriens, & sola calamitatum expectatione puncti sumus: imō uero nec poeniti sumus, sed correcti & meliores facti: quia deus imperatoris cor emolliuit. Dicamus igitur semp & quotidie: Benedictus deus: & cū maiori studio synaxi uacemus, & curramus ad ecclesiā, unde utilitatem tantam accepimus.

Scitis

Scitis enim ab initio quō confugistis, quō concurreristis, unde facta nobis est salus. Teneam igitur sacram anchoram, & sicut in tempore periculorū nos non prodidit, sic neq; nos ipsam in tempore remissionis relinquamus: sed cum cura maneamus, & quotidie faciamus cōuentus precesq; & diuina audiamus eloquia: & quod impendebamus otium satagentes, & curiose sciscitantes, circuncurrentes e castris profectos, pro instantibus malis curam gerentes, hoc omnes diuinas leges audiendo impendamus: non autem in importunas & inutiles exercitatiōes, ne rursus in illius negotij necessitate nos ipsos redigamus. Tribus igitur praeteritis diebus unum diuinā cognitionis modum quaerebamus, ipsumq; in finem deduximus, interpretantes, quomodo caeli enarrant gloria dei: & quale tandē sit Pauli dictum q̄ inuisibilia ipsius a creatura mundi per ea quae facta sunt, intellecta conspiciuntur. Et demonstrauimus, quomodo a creatura mundi, & quomodo per coelum & terrā & mare creator glorificatur. Hodie uero paulisper in hāc rursus philosophati materiam, ad alium translibimus sermonem: nō enim tantum fecit mundum, sed etiam ut factus operaretur, effecit: neq; totum immobilem dimittens, neq; totū iubens moueri. Sed caelum quidē immotum permansit, sicut Propheta inquit: Qui statuit caelum tanquam testudinem, & extendit ipsum tanquam tentorium super terram. Sol uero cum reliquis syderibus quotidie circunuolet. Et rursus terra fixa est, aquae uero semper mouetur: nec aquae tantum, sed & nubes, & imbres cōtinui & successiui tēpore proprio redditi. Et una quidem imbriū natura, diuersa uero quae ex ipsis fiunt. Etenim in uite unum sit pluuia, oleum in olea, & alijs plantis in illarum humores mutat. Et unus quidem terrae uenter, sed differentes profert fructus: & unus quidem solaris splendoris calor, sed differēter omnia maturat: haec quidem tardius, haec uero citius ad cōsumationē deducēs. Quis haec non obstupescat & admiretur? imō uero non hoc solum est admirabile, quōd uarium ipsum & differentem fabricauit, sed etiam quōd ipsum omnibus communem proposuit, & diuitibus & pauperibus, & peccatorib, & iustis. Quod utiq; & Christus dicebat, quōd solem suum oriri facit super bonos & super malos, & pluit super iustos & iniustos: & infinitis ipsum animalibus implens, & naturales brutis inferens mores, hos quidem imitari, hos uero fugere nos iussit. Verbi gratia: Industria est formica, laboriosam facit operationem. Si igitur attendas, maximam ab animali capies admonitionem, ut non emolliaris, neue fugias labores & sudores: propterea & scriptura torpentem ad illam mittit dicens: Vade ad formicam o piger, & considera uias eius, & discite sapientiam. Non uis, inquit, ex scripturis discere, quōd bonum est operari, & quōd nō operans neque manducare debet? Nō uis a doctoribus hoc audire? discite hoc a brutis. Sic & in domibus sepe facimus. Maiores, & qui uidentur esse praestantio

res, cum peccauerint, puerulis solertibus attendere exhortamur, dicentes: Respice minorem te, q̄ est industrius & solers. Et tu igitur ab hoc animalium maximam cape sedulitatis exhortationē, & dominum tuum admirare, nō quōd solem fecit tantum & caelum, sed quoniam utiq; formicam fecit. Et si enim breue animal, habet tamen sapientiae dei magnitudinis multā demonstrationem. Considera igitur q̄ sit prudens, & admirare, quomodo potuit deus in tam breui corpore tantam iugis inserere operationis cupiditatē. Ab hac quidem laboriositate, ab ape uero munditia, & solertia discite & charitatem. Etenim illa nō magis sibipsum q̄ nobis laborat, & quotidie fatigatur: quod maxime Christiano proprium est, non sua quaerere, sed quae sunt aliorum. Sicut igitur illa circunuolet omnia prata ut prompta alteri praeparet mensam: sic & tu fac homo, siue pecunias cōgreges, in alios expende: siue doctrinae uerba habeas, ne desodias, sed apponas indigentibus in mediū: siue aliud peculiare habeas, indigentibus laborū tuorum utilis fias. Non cernis, q̄ propterea animalitū gloriosissima est apis, nō quia laborat, sed quoniam alijs laborat? Quoniam & aranea laborat, & fatigatur, & tenues per parietes extendit texturas, omnē mulieris sapientia excedentes, sed est ignobile animal, quoniam opus eius nobis nullatenus est utile. Tales sunt sibi laborantes, & se defatigantes. Imitare columbae simplicitatem, sequare asini & bouis in dominū dilectionem, imitare autē securitatem: multum enim lucrari licet a brutis ad morum correctionē. Ex his Christus quoq; nos animalibus instruit: nā ait, Estote prudentes sicut serpentes: & simplices sicut columbae. Et rursus: Respiciite uolatilia caeli, quae non serunt neq; metunt, & pater uester coelestis pascit ea. Et propheta uero pudefaciens ingratos Iudaeos, sic quodāmodo inquit: Agnouit bos possessorem suum, & asinus praesepē domini sui, Israel autē me nō agnouit. Et rursus: Turtur & hirundo agri auiculae cognouerunt tempora ingressus sui: populus uero meus non cognouit iudicia domini dei sui. Ab illis, & ab his animalibus discite uirtutē exercere: a contrarijs uero uitium fugere discite. Sicut em̄ laboriosa res apis, sic pernicioosa aspis: malitia igitur eius auerferis, ne audias: Venenū aspīdum sub labijs eorū. Impudēs rursus canis, odio quoq; habeas hāc improbitatē. Dolorosa & fraudulenta uulpes, ne uitium imiteris. Sed sicut apis pratis superuolans, nō omnia legit, sed utilibus sumptis reliqua omittit: ita tu quoq; facias, brutorū gen⁹ percurrēs si qd inest utile, ab illis sume, & qs habēt a natura excessus, hos tu p liberū corrige arbitrium: & per hoc em̄ a deo honorat⁹ es, q̄ naturales brutorū negtias per liberū arbitriū tibi emēdare concessit, ut praemia cōsequaris. Illis em̄ nō ex electione & ratione bona opera, sed a sola natura. Verbi gratia: Apis mellificat, non ratione ad hoc faciendum inducta, sed a natura instituta: quoniam si esset opus non naturale, neq; toti generi attributum, oportebat omnino ex ipsis aliquas artis

inex

Esā. 58.4

2. Cor. 6. c

Ecc. 28. e

1. Tim. 1. c

Psal. 18. a Rom. 1. c

Psal. 103. d

Matt. 10. b

Esā. 1. a

Hier. 8. b

Matt. 5. b

Psal. 13. b

inexpertas esse: nunc uero ex quo factus est mundus, usque in presentem diem nemo uidit apes cesfantes & non mellificantes. Talia enim naturalia totius generis communia sunt: quae uero ex libero arbitrio, non sunt communia: labore enim indigent ut bene succedat. Omnia igitur optima capiēs circumamicariis: etenim es irrationalium rex: reges autem, si quid est in subditis optimū, siue aurum, siue argentum, siue lapides pretiosi, siue sumptuosa uestimenta, haec cum superabundantia ipsi possident: & ex creatura dominum tuum admirare. Si quid uero te excedit uisibilem, & rationem inuenire non potes, propterea creatorem glorifica, quoniam mentem tuam ipsius sapientia factorum excedit. Ne dicas, quare hoc ad quid hoc: unum quodque enim utile est, & si nos rationem ignoramus. Sicut quippe si in medici officinam ingrediaris, & multa proposita uideas instrumenta, uarietatem instrumento eum admiraris, licet ipsorum nescias usus: sic & in creatura facias, & si uideris multa animalium & herbarum, & aliarum rerum quarum utilitates nescias, admirare ipsarum uarietatem, & obstupescere etiam propter hoc ipsarum creatorem, optimumque opificem deum: quoniam nec omnia tibi nota fecit, nec omnia incognita. Non fecit quippe omnia incognita, ne dicas esse mundum sine prouidentia: non permisit uero tibi cognita esse omnia, ne cognitionis magnitudo te in superbiam extollat. Sic quippe & primum hominem improbus daemon ille praecipitauerit per maioris scientiae spem, etiam quam habebat auferens. Propterea & sapientiam quidam admonet, dicens: Fortiora te ne quaeras, & profundiora te ne scrutaris: quae mandata sunt tibi, haec cogita. Ipsius enim operum plura in secretis sunt, & rursus maiora hominum prudentia demonstrata sunt tibi. Hoc autem dixit, eosolans moerentem & dolentem: quoniam non omnia norit: etenim & ea inquit, quae nosse datum est, multa prudentiam tuam transgrediuntur: neque enim ex te inuenisti, sed a deo doctus. Sufficiat igitur data diuinitas, & ne amplius inquiras, sed pro his quae accepisti, gratias age: noli indignari pro his quae non accepisti, & pro his quae nosse, glorifica: ne scandalizetis propter ea quae nosse noli. Ambo enim deus utiliter fecit: & haec quidem reuelauit, haec uero conclusit, tuque consulens salutem. Vnus quippe, quod dixi, dei cognoscendi modus per creationem, multos ualens dies impendere. Ut enim solius hominis cum diligentia explorationem percurramus, cum diligentia dico nobis possibile, non illa uera diligentia: nam et si multas factorum rationes diximus, sunt tamen & aliae plures arcanae, quas qui fecit, nouit deus: non enim omnes ipsi scimus. Ut igitur omnem hominis formationem cum diligentia percurramus, & in uno quoque membro sapientiam inueniamus, & neruorum, uenarum, arteriarum distributionem, situm, aliorumque omnium formationem considerare mus, nec annus integer nobis ad hanc expositionem sufficeret. Propterea istum hic sermonem soluentes, & laboriosis studiosisque ex dictis praebentes &

Ecc. 7^a

alias creationis partes percurrere modum, ad aliam sermonem materiam uertemus, ipsam quoque dei prouidentiam demonstratiuam. Quae igitur est secunda materia? Ab initio deus hominem formans, legem ipsi naturalem indidit. Et quid tandem est lex naturalis? Conscientiam nobis expressit, & per se discibilem constituit honorum & contrariorum scientiam. Non enim opus habemus discere, quod malum est fornicatio, & bonum continentia, sed ab initio hoc scimus. Et ut discas, quod ab initio hoc scimus, legislator leges postea ferens, & dicens: Non occides: non intulit, malum enim caedes: sed simpliciter, non occides, inquit: prohibuit enim peccatum duntaxat, non docuit. Quare igitur qui dixit, non occides, non addidit quod malum caedes: quoniam praeueniens conscientia nos hoc docuit, & tanquam scientibus et intelligentibus ita loquitur. Cum igitur de alio loquitur mandato, non nobis noto per conscientiam factum, non tantum prohibet, sed & causam apponit. De sabbato itaque legem ferens, & dicens: Septima die non facies opus: subiunxit causam quoque cessationis, qualem uero? quod in die septima requieuit deus ab omnibus operibus suis, quae coeperat facere. Et rursus: Quoniam seruus fuisti in terra Aegypti. Quare igitur, dic mihi, in sabbato quidem causam adiecit, in caede uero nihil tale fecit? Quoniam hoc quidem mandatum non de principalibus erat, nec per conscientiam nobis exquisitis, sed particulare quoddam, & temporaneum: propterea post haec solutum est. Ne cessaria uero, et uitam nostram continentia illa sunt: Non occides, non furaberis, non moechaberis. Et ideo nullatenus hic causam ponit, nec rationem adducit: sed sola opus esse putat prohibitionem. Nec inde tantum, sed & aliunde uobis demonstrare conabor, quomodo per se docilis erat homo ad uirtutis cognitionem. Primum Adam patrauit peccatum, & post peccatum statim se occultauit. Neque enim erant literae, non lex, non Moses: unde igitur nouit peccatum, ut se absconderet? nec tantum se celat, sed & accusatus in alium conat transferre causam, dicens: Mulier quam dedisti mihi sociam, dedit mihi de ligno, et comedi. Et illa rursus in alium crimen transfert, serpentem scilicet. Cum enim Adam dixisset: Vocem tuam domine audiui in paradiso, & timui, eo quod nudus essem, et abscondi me: Deus non statim factum redarguit neque dixit: quare enim de ligno comedisti? Sed quomodo? Quis enim indicauit tibi, quod nudus esses, nisi quod ex ligno, de quo praeeperam tibi, ne comederes, comedisti? neque tacuit, nec aperte ipsum redarguit. Non enim tacuit, ut ipsum ad peccatum confessionem euocaret: nec uero manifeste redarguit, ne totum dei esset, & ille priuatus remaneret uenia, quae nobis ex confessione nascitur. Propterea non dixit manifeste causam, unde nuditas facta esset, sed sub interrogationis forma sermonem profert, illum permittens ad confessionem uenire. Rursus in Cain & Abel idem uidere licet. Primum quidem primitias deo ferebant laborum suorum. Non enim a peccato tantum, sed etiam a uirtute

Exod. 20. b
Deut. 5. b

Exod. 20. b

Deut. 24. b

Gen. 3. b

uirtute demonstramus, quod amborum est capax discere a ter ea quae legis sunt, faciunt: eiusmodi legem non habentes, ipsi sibi sunt lex, qui ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis. Quomodo sine literis? Testimonium reddente illis conscientia ipsorum, & inter se inuicem cogitationibus accusantibus, aut etiam defendentibus, in die qua iudicabit deus occulta hominum, secundum euangelium meum per Iesum Christum. Et iterum: Quicumque sine lege peccauerunt, sine lege peribunt: & quicumque in lege peccauerunt, per legem iudicabuntur. Quid est, sine lege peribunt? non lege accusante, sed conscientia & cogitationibus. Si uero legem non habuissent conscientiae, nec ipsos perire peccantes oportebat. Quomodo enim si sine lege peccauerunt? Sed cum sine lege dicit, non hoc dicit, quod non habebant legem, sed quod non habebant legem scriptam: nam turae uero legem habebant. Et rursus: Gloria autem & honor, & pax omni operanti bonum, Iudaeo primum & Graeco. Haec autem dicebat, de superioribus loquens temporibus, quae ante Christi aduentum fuerunt. Et Graecum huc uocat non idololatram, sed deum quidem solum adorantem: Iudaicarum uero observationum necessitati non deditum, sabbatistis dico, & circumcissioni, & uariis purificationibus: sed sapientiam, & pietatem omnem exhibentem. Et rursus de eodem differens, inquit: Et ira, & indignatio, & tribulatio, & angustia super omnem animam hominis operantis malum, Iudaei primum & Graeci. Rursus hic Graecum uocat, observationem Iudaica liberatum. Si itaque neque legem audiuit, neque cum Iudaeis conuersatus est, quomodo erit ipsi ira, et indignatio, & tribulatio malum operanti? Quoniam intus conscientiam habebat increpantem, & docentem & erudientem in omnibus. Vnde de hoc manifestum: Ex his in quibus alios castigauit peccates, leges tulit, iudicia constituit. Hoc igitur manifestans Paulus, de uiuentibus in uitio dicebat: Qui cum iustitiam dei cognouissent, quoniam qui talia agunt, digni sunt morte, non solum qui ea faciunt, sed etiam qui consentiunt. Et unde scierunt, quod uoluntas dei est, in improbitate uiuentes puniri? Vnde ex his in quibus alios iudicabant peccates. Si enim malum esse non putes caedem, cum homicidam ceperis, sententia tua non punies: nisi malum esse putes adulterare, cum inciderit adulter, liberas ipsum a poena. Si uero & in aliorum peccatis leges scribis, & poenas definis, & fueris es iudex: quam habere possis excusationem, in quibus ipse peccas, dicens te agenda ignorare? Moechati estis & tu & ille. Quare illum quidem punis, te uero uenia dignum censet? Si enim malum nescias esse adulterium, neutrum puniri oportebat. Si uero alterum quidem punias, te uero poenam effugere existimes: quomodo rationem habere posses, eorundem criminum reos non eadem pendere poenas? Hoc igitur ipsum accusans Paulus dicebat: Existimas autem hoc o homo, qui iudicas eos, qui talia agunt, & facis ea, quia tu es fugies iudicium dei? Non est ita, non est. Ex iudicio

Rom. 2. c

Rom. 1. d

cio

cio enim, quod in alium protulisti, ex hoc te nunc deus iudicabit. Non enim profecto tu quidem iustus, deus autem iniustus. Si enim non despicias alium iniustum, quomodo deus despiciet? Si tu corrigis aliorum peccata, quomodo te deus non corrigit? Si uero non tibi statim poenam infert, ne ob hoc confidas, sed time magis. Sic & Paulus iussit dicens: An diuitias bonitatis eius, & patientie, & longanimitatis contemnis, ignorans, quonia benignitas dei ad poenitentiam te adducit? Propterea enim tolerat, non ut peior fias, sed ut poenitentiam agas: si uero non uis, maioris materia ultionis tibi fit dei longanimitas sine poenitentia permanenti. Et hoc quippe manifestans, dicebat: Secundum autem duritiam tuam, & impoenitiam cor thesaurizas tibi iram in die irae, & reuelationis iusti iudicij dei qui reddat unicuique secundum opera eius. Quonia igitur cuique secundum opera reddit, & legem propterea nobis naturalem indidit, & scriptam postmodum propterea dedit, ut poenas exigat peccatorum, & recte agentes coronet. Multo itaque studio, tanquam ad tremendum conuentum iudicium, actiones nostras dispensemus, scientes quod nullam assequemur ueniam, si post naturalem, & scriptam legem, & doctrinam tantam, & admonitionem continuam, salutem nostram negligamus. Volo itaque rursum de iuramentis uobis loqui, erubescit autem. Mihi quidem graue non est die noctuque eadem uobis dicere: timeo autem, ne postquam uos his multis diebus admonuero, multum torporis uestrum damnabilem ostendam, qui in negotio tam facili continua egeatis admonitione. Nec tantum erubescit, sed & timeo uobis. Continua namque doctrina aduertentibus salutaris quidem & utilis, torpentes uero damnosa & periculosa. Etenim quanto quis sapientius audierit, tanto maiorem ultionem attrahet, non faciens quae dicuntur. Hoc igitur & Iudaeis improperans, dicebat deus: Misit prophetas meos exurgens diluculo, & emittens, & neque sic exaudistis. Nos nempe ex multa sollicitudine hoc faciamus, sed timeo ne die illa tremenda obstit uobis omnibus haec admonitio & consilium. Cum enim & correctio sit facilis, & continue comonesciens haud cesset, quid poterimus in excusatione dicere: uel quae nos ratio ab ultione eripiet? Dic nempe mihi, si argentum abs te mutuū dari contingat, non continue debitori occurrens ipsum mutuū comonescis? Hoc & nunc fac, & quisque putet argentum sibi proximum debere, huius scilicet mandati expletionem, & occurrens solutionis ipsum comoneat, sciens quod non paruum nobis repositum est periculum, fratrum curam non agentibus. Propterea & ego eadem dicens non desisto. Timeo enim, ne illa audiam die: Improbe serue & nequam oportebat te erogare argentum meum numularijs. Ecce enim erogauit, non semel neque bis, sed sapientius: uestrum uero reliquum est foenus reddere. Vt uero est, audite monitionis per opera exhibitio: etenim dominica sunt, quae erogantur. Ne igitur negligenter suscipiamus, sed cum diligentia depositum contineamus, ut cum multa operatione

Hier. 7 c

Matt. 18 d

ipsum illo die reddamus. Nisi enim et alios in idem meritum induxeris, audies uocem illam, quam audiuit qui talentum defodit. Sed uobis ne eueniat hanc audire, sed aliam uocem, quam operati reddidit Christus, dicens: Euge serue bone & fidelis, quoniam super pauca fuisti fidelis, supra multa te constitutam. Hanc autem audiemus uocem, si idem cum illo studium exhibuerimus: idem uero studium praestabimus, si hoc quod dico, fecerimus. Cum adhuc feruens est auditus in uobis, egressi exhortamini inter uos: & sicut diligimini quisque cum salutatione, sic cum admonitione quisque domum recedat, & dicat proximo: Considera & recordare, quomodo mandatum custodias, & omnino uincemus. Cum enim & amici te dimiserint cum tali consilio, & domum profectum rursum eadem uxor admoneat, & solos perseverantes oratio nostra contineat, celeriter hanc consuetudinem improbam expellemus. Noui quidem quod admiramini quare tantum de hoc mandato studium faciam: uerum adimplete mandatum, & tunc dicam. Interim quippe illud dico, quod lex quidem diuina est hoc mandatum, & ipsum transgredi non est tutum. Si autem enauatum uidero, & aliam uobis causam commemorabo hac non minorē, ut discatis, quod iuste tantum pro hac lege studium exhibui. Hora uero iam per supplicationem sermonem absoluerē. Communiter igitur omnes dicamus: Deus nolens tam mortem peccatoris, quam ut conuertatur & uiuat: & hanc & alias leges omnes nos expedientes, dignare sic assistere tribunalis Christi tui, ut fideli am multam assecuti, in regnum perueniamus ad gloriam tuam: quonia te decet gloria, honor & potestas, una cum unigenito filio tuo, & sancto spiritu, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

GRATIARVM ACTIO AD DEVM DE Mutatione tristium, & commemoratio ad ultionem protractorum propter seditionem, & punitorum.

Similiter uero rursum expositio de hominis creatione: & quod legem accepit naturalem: & de explenda iurandi continentia. Hom. XIII

Ab eodem principio, & ipsidem promissis, quibus heri & nudius tertius coepi, & hodie incipiam. Dicam & nunc: Benedictus deus, quale praeteritum uidimus quatridentium, & quale nunc uidemus praesens: quanta in illo obscuritas tunc erat: quanta nunc in praesenti tranquillitas: Tremendum in ciuitate tribunal illud, & omnium corda coquassauit, & nocte fecit diem nihil esse meliorem, non radijs obtenebratis, sed tristitia & timore oculos offuscantibus uestros. Ut igitur & nos maiorem captiamus uoluptatem, pauca eorum quae tunc acciderunt, commemorare uolo. Et uobis enim, & posteris omnibus, utilem horum esse uideo narrationem: quoniam & de naufragio saluatis iucundum est fluctuum meminisse, & tepestatis, & uentorum, postquam in portum nauigauerint: & ualitudinem detentis, desiderabile post agritudinem, febres, per quas paulominus ad mortem uenerunt, alijs narrare

narrare. Cum enim grauiora praeterierint, uoluptatem habet eorum commemoratio, anima non amplius formidante, sed maiorē capiēte delectationem. Continua enim praeteritorum memoria malorum praesentem tranquillitatem diligentius cognosci facit. Postquam enim ciuitatis maior pars praetimore & comminatione illa ad desertam & fauces mortium & occulta locorum transmigravit, metu ipsos undique cogente: inanes quidem mulieribus erant domus, uacuum uero uiris forum. Vix autem duo uel tres euntes in medio sese uidebant, & ipsi tanquam animati mortui circumeuntes. Abibamus in forum iudiciale gestorum finem uisuri: & collectas ciuitatis reliquias uidentes, illud omnium maxime admirati sumus, quod multitudine circa fores morante tanquam praesente nemine, silentium erat profundissimum, omnibus inter sese respicientibus. & nemine assistente interrogare, aut quicquam audire ab illo audente. Proximū enim quenque suspectū habebat: quonia multi iam praeter omnem spem ex medio rapti foro intus coercebant. Et omnes communiter in caelum aspiciēbamus, & manus extendebamus cum silentio superne subsidium expectantes, & deo supplicantes, ut iudicandis adesset, & iudicantium corda mulceret, & mitem faceret sententiam. Et sicut qui naufragantes a terra uident, accedere quidem, & manum porrigere, & erumnas releuare non possunt, cum undis arceantur: extrinsecus autem ab ipsis littoribus manus extendentes & lachrymantēs, deum orant ut assistat fluctuantibus: Ita & hic tacite omnes mente deum inuocabant, petentes, ut ad tribunal uelut in fluctus adductis manum porrigeret, nec sineret nauigium submergi, nec in extremum naufragium, iudicantium solueret iudicium. Et haec quidem erat pro foribus. Postquam uero in interiorē aulam introiimus, rursum alia his terribiliora uidimus, milites armatos ensibus & clauis, & multam interius iudicantibus quietem praestantes. Quonia enim necessarii illorum omnes, & uxores, & matres, & filiae ante foris ianuam constituerant, ut si eueniret quempiam ad mortem duci, nemo erumnas spectaculo accessus, tumultum & turbationem ullam faceret, oēs procul arcebant milites, ipsorum mentem pauore praecoccupantes. Quod autem omnium maxime miserabile, mater & soror cuiusdam, qui intus iudicabatur, ad ipsa iudicantium uestibula facebant, se humiliter nectentes, & commune omnibus facte circumstantibus spectaculum, oculos uelatae, & tantum duntaxat erubescientes, quantum calamitatis necessitas permittēbat: neque aderat ipsis ancillula, non uicina, non amica, non ulla necessarium alia, sed sola cum uestibus abiectis in medio tot militum assumptae, per humum se trahentes circa ipsas fores, interius sedentibus grauiora patiebant, carnificum uocem audientes, uerberum sonitum, casorum luctum, tremendas iudicantium minas, & per flagellatorum singultum grauidius quam illi doloribus haec conficiebantur. Quonia enim in illorum testimonijs criminum proditio periclitabatur, sicubi quempiam flagellari, ut reos

Chryf.

dicerent, sentiebant, & ululare: in caelum respicientes deum orabant, ut illi fortitudinem & tolerantiam daret, ne necessarios suorum salus prodere aliorum infirmitatibus acrem uerberum dolorem ferre non ualentium: & tale quid rursum, quale fluctuantibus solet, accidebat. Sicut enim illi, si quando undae impetum uideant eminens insurgentem, & paulatim crescentem, & nauem submergere minantem, etiam priusquam ipsi propior fiat, praetimore mortui sunt: Sic & illi si quando uoces & ululatus audiebant emitti, ueritate ne tormenta fugientes, qui testimonium dicere cogebantur, contra necessarios aliquem dicerent, infinitas ante oculos mortes uidebant. Et erat cernere intus tormenta, extra tormēta: illos nempe carnifices, has uero naturae torquebat imperium, & uiscerum compassio, & intus luctus, & extra luctus: intus eorum, extra necessarios. Imo uero non ipsi tantum, sed & ipsi iudicantes corde lugebant, & omnibus grauiora patiebant, tam acerbae calamitati ministrare coacti. Ego autem assidens & haec cernens, quod mulieres & uirgines thalamis assuetae, nunc commune cunctis spectaculum factae sunt, & molli assuetae strato, terram pro strato nunc habent, & tantum nocte obsequium ancillarum, eunuchorum & reliquarum totius uanitatis, nunc omnibus illis priuatae ad omnium pedes prosternunt, singulos orantes aliquid iudicandis in auxilium conferre, & communem aliquem misericordiae quaestum omnibus fieri, illud dixi Solomonis: Vanitas uanitatum & omnia uanitas. Videbam enim & hoc ipsum, & aliud uerbum ad ipsa perueniens opera, quod dicit quod omnis gloria hominis, tanquam flos foeni: siccatum est foenum, & cecidit flos. Etenim diuitiae tunc, & generalitas, & claritas, & amicorum praesentia, & omnia uitae adiumenta redarguebantur, peccato & iniquitate commissa omnem hanc opem subuertente: & sicut articularum mater pulvis sublatis ueniens, & nidum inanem cooperiens, suos quidem pullos captos eripere non potest, uenatoris autem manus circumuolans, per hoc ipsi dolorem suum demonstrat: sic & illae mulieres tunc faciebant, raptis sibi domo filijs, & interius tanquam in rete quoddam uel laqueum arreptis, accedere quidem, & eripere captos non poterant: sed circa fores ipsas se uolutando, & lugendo, & gemendo & spiculatoribus propinquare tentando dolorem demonstrabant. Haec equidem tunc aspiciens, in illius tremendi iudicij cogitationem ueni, & intra me dicebam: Si ab hominibus iudicantibus non mater, non soror, non pater, non alius quispiam, licet a perpetratis immunis, iudicatos eripere potest, quis in tremendo Christi iudicio nobis adstabit iudicandis? quis in uocem eripere audebit? quis abductos ad intolerabiles poenas eripere ualebit? Atqui ciuitatis primarij, qui tunc iudicabant, erant: & ipsum nobilitatis caput. Attamen laeti fuissent, si quis eis dedisset, ut amittentes omnia, & si oporteret, ipsam libertatem, praesenti uita potuerent. Die uero iam exacto profundissimoque facto uespere, cum iudicij finis expectaret, in maiorem

tom. 5

f

ri erant

ri erant omnes anxietate, & a deo petebant dilationem aliquam & prorogationem fieri, & iudicium animo immittere, ut ad imperatoris sententiam referrent exquisitorum cognitionem, fore enim fortassis aliquod bonum ex hac dilatione. Et communes a populo supplicationes ad benignas dei aures emittebant, ut saluaret reliquias ciuitatis, nec ipsam a fundamentis penitus euerfam negligeret. Nec uidere licebat quinquam non hanc cum lacrymis clamantem. Veruntamen nihil propterea iudices interius causas audientes tunc inflexit; sed unum solum respiciebant, ut diligens commissorum quaestio fieret, & postremo catenis ipsos iniectis in carcerem per medium forum agebant, homines equos domi alentes, brauia proponere solitos, aliaq; innumera ualentes clariora numerare officia, & substantias populabantur, & in omnium foribus proscriptio tabulas cernere licebat. Et horum uxores paterna domo eiectione, singule illud uxoris Iob per opera implebant: domum enim ex domo & locum ex loco circumstantibus, diuersorum indigentibus: nec enim hoc ipsum erat ipsis facile reperire, unoquoq; timente, & tremefcente quaequam reorum necessarium suscipere, & curam habere. Veruntamen tot illata passi, omnibus his contenti erant, quoniam uita non exciderat praesenti. Et neq; pecuniarum multa, neq; ignominia, neq; tanta tractatio, neque quodcumq; aliud huiusmodi ipsos mordebat. Calamitatis enim magnitudo, et maiora his patiendi expectatio, eorum animos philosophari tantum effecit. Et tunc discebant, quae facillime sit nobis uirtus habilis & expeditibilis, & quae per nostrum duntaxat neglectum laboriosa res esse uideatur. Hi enim qui paulo ante modicam multam pecuniarum non aequie tulerunt, mox maiore praesentis formidine, cum omnia sua amisissent, ac si thesaurum inuenissent, sic se habebant, quoniam animam non perdididerant. Itaque si futurae sensus gehennae nos teneret, & intollerabiles illas cogitaremus poenas, etiam si rem, & animam, & corpus dei legibus tradidissimus, non doleremus, scientes quod maiora lucrabimur, futurorum malorum absolutionem. Forte cor uestrum non parum doctorum deploratio molluit; sed ne feratis aegre: etenim quoniam subtiliores sum aggressurus sententias, & mollioris indigeo mentis, hoc feci de industria, ut narrationis timore mens uestra omni torpore excusso, ab omnibus exurgens uitae curis, multa cum facilitate in animae profundum dicendorum uirtutem demittat: satis quippe & prius uobis sermo demonstrauit, quod naturalis nobis est insita lex honorum & contrariorum. Ut autem manifestior nobis fiat demonstratio, in eadem & hodie sermonum materia iterum desudabimus. Quod ab initio deus hominem fingens, utraque dignoscens fecit ipsum, demonstrant omnes homines: subiectos quippe nobis ueremur peccantes omnes. Et saepe dominus ad meritoria uadens mulierem, postea seruorum quempiam dilectorum intuitus erubuit, & ab hac improba uia recessit. Rursum ab alijs taxari nequitiae nomini-

bus, contumeliam id esse dicimus; & si aegre feramus, in iudicium eos qui id fecerunt, trahimus. Ita scimus, quid nempe uirtus, quid uero uirtus. Hoc quippe ipsum & Christus declarans, & demonstrans quod nihil nouum, aut nostram transcendens naturam sancit: sed quod olim praeueniens conscientiae indiderat nostrae, post multas illas beatitudines ita dicebat: Quae uultis ut faciant uobis homines, haec & uos facite ipsis. Non opus est multis sermonibus, inquit, neque plerisque legibus, nec uaria doctrina, uoluntas tua sit lex. Vis beneficia capere: confer beneficium alteri. Vis misericordiam consequi: misere proximi. Vis laudari: lauda alium. Vis amari: ama. Vis partibus primis potiri: cede illis prius alteri. Tu sis iudex, tu sis uirtutis legislator. Et rursum quod odisti, alij ne facias. Per hoc quidem a malo fugam inducit, per illud autem uirtutis operationem. Odisti contumeliam patiri: ne alium afficias contumelia. Odisti inuidiam patiri: neque tu alteri inuideas. Odio habes falli: neque tu fallas alium. Et in omnibus uero generaliter si haec duo uerba retineamus, alterius disciplinae non indigebimus. Virtutis enim cognitionem indidit animae nostrae, actionem uero & bonam operationem uoluntati nostrae concessit. Fortassis obscurum est quod dicitur: igitur id ipsum manifestius reddere conabor. Ut sciamus, quod bonum est modestia, non opus habemus uerbis, neque doctrina: nam in natura cognitionem hanc habemus, nec opus est cum laboribus aut fatigationibus, circumire & quaerere, si bonum est modestia & utile: sed communi sententia omnes hoc confitentur, & nemo dubitat de uirtute. Sic & adulterium malum esse putamus, & neque hic laboribus & disciplina nobis est opus, ut peccati huius malitia noscatur, sed omnes in huiusmodi sententijs sumus per nos ipsos docti. Et uirtutem licet ipsam non obeamus, commendamus: sicut uicissim uirtutum, licet operemur, odimus. Et hoc fuit maximum dei beneficium, ut conscientiam quidem nostram & uoluntatem, interim & ante actionem uirtutis applicaret, impugnari autem sineret improbitate. Sicut igitur dixi, horum quidem amborum cognitio omnium hominum conscientia insita est, nec ullius indigemus praecceptoris ad haec discenda. Recta uero operatio iam laboribus, uoluntati, & studio data est. Quare uero tandem? Quonia si totum naturae tribuisset, sine coronis & praemij suissimus. Et sicut bruta uirtutum quas habent, mercedem aut laudem capere non debent, sic & nos, si horum aliquid a natura habuissimus. Naturae enim munera, non habentium, sed datoris sunt laus & commendatio. Igitur non totum naturae permisit: propterea rursum uoluntatem totum pondus suscipere non concessit, & cognitionis, & emendationis, ne a uirtutis laboribus abhorreret: sed dicitur quidem ipsa conscientia quae sunt agenda, ad operationem uero ipsa de suo labore affert. Et quod bonum quidem est, moderate uiuere, sine labore nouum: naturalis enim est cognitio. Modestiam uero non possumus exercere, nisi laborantes & cupiditatem refrenan-

Matth. 7.6

Tobia 4.6

refrenantes, & multum subeuntes laborem. Non enim hoc quoque nobis adest a natura, sicut cognitio, sed opus habet sedulitate, & studio. Nec solum ira nobis pondus releuauit, sed & alio modo rursum & ipsorum meritorum quaedam naturalia nobis inesse sinens: etenim una cum his, qui contumeliam patiuntur, indignari, naturale omnes habemus: statim quippe instantibus efficiuntur inimici, licet ipsi nihil simus passi: & gratulari defensione & auxilio potentibus, & in alienis calamitatibus affligi, & charitate multa delectari. Et si enim rerum circumstantiae pusillanimitatem quandam inducere uidentur, habemus tamen communem inter nos amorem. Et hoc quidem sapiens inueniens dicebat: Omne animal amat suum simile, & homo proximum suum. Multos autem & alios praeter conscientiam praecceptores nobis deus praeposuit: etenim patres filijs, & dominos seruis, & uiros uxoribus, & doctores discipulis, & legislatores & iudices subditis, & amicos amicis. Saepe uero & ab inimicis non minus lucratur, quam ab amicis: cum enim nobis peccata exprobrauerint, etiam inuitos in ipsorum correctionem excitant. Tot autem doctores nobis proposuit, ut facilius nobis utilitatis inuentio & reparatio fieret, multitudinem ad id compellentium non permittente nos a conferentibus nobis excidere. Etenim si pariter contemnamus, magistratus timentes, erimus omnino mitiores. Et si illos in peccatis despiciamus, nunquam conscientiae increpationem effugere possumus. Et si hanc aspernemur & repellamus, multorum suspicionem timentes, meliores erimus: si ad hanc non erubescimus, insitus legum timor uel inuitos nos castigat: & eos qui quidem iuuenes sunt, magistri & patres, adultos uero legislatores & principes in curam suam sumentes componunt: Seruicij segnius se habentes praeter dicta, & a dominis necessitatem modestiae seruandae habent, & mulieres a uiris, & multi undique generi nostro muni sunt, ne facile in uitium dilabamur, & cadamus. Ad haec autem omnia & aegritudines, & negotiorum pressurae nos docent: etenim & paupertas cohibet, & multa castigat, & periculum corripit & multa alia huiusmodi. Non terret te magister: non pater: non princeps: non legislator: non iudex: non te confundit amicus: non te mordet inimicus: non castigat dominus: non docet maritus: non corrigit conscientia: sed aegritudo saepe superueniens corporalis omnia correxit, & multa audacem fecit humanior: & quod profecto maius est, non tantum nobis, sed & alijs accidit mala magnopere nos adiuuare consueuerunt: & quidem, ipsi quidem graue nil passi, alios uero puniri conspicati, non minus illis castigati sunt. Hoc & in beneficiis quis uideat euenire. Sicut enim dum puniuntur mali, alij meliores efficiunt: sic bonis bene se gerentibus, multi ad simile zelum inducuntur. Quod & in iuramentorum fuga contigit: multi enim alios intuitu malam deposuisse iurandi consuetudinem, studiū imitati sunt, peccatumque uicerunt: propterea & nos promptius eandem tanquam admonitionem. Nemo enim mihi dicat, quod

Eccli 13.4

multi correcti sunt: hoc non est quod quaeritur, sed ut omnes. Quousque hoc non uidero, respirare non possum. Pastor ille centum oves habebat, & una amissa, non sensit de nonagintanouem salute delectationem, donec perditam inuenit, & gregi restituit. Nam cernis & in corpore hoc fieri: si enim uel unguem solum offendentes subuertimus, totum corpus membro condolet. Ne hoc igitur dicas, quod pauci quidam relictus sunt, qui non sunt correcti: sed illud considera, quod isti pauci non correcti multos corrumpunt alios. Etenim & apud Corinthios unus erat fornicatus, & tamen tantum gemebat Paulus, tanquam tota perditam ciuitate: & merito. sciebat enim quod illo non correcto, uitium serpens & alios omnes inuaderet. Vidi nuper in iudicio uinctos, & per medium forum abductos illos illustres uiros: & quibusdam contumeliam excessum admirantibus, nihil admirari oportet, alij dicebant. Vbi enim capit de uotio, dignitas nihil prodest. Nonne igitur multo magis, ubi sit impietas, nihil dignitas adiuuat? Haec igitur cogitantes, nos ipsos excitemus: nisi enim studium adhibueritis uos, a nobis omnia aguntur superflua. Quid ita tandem? quoniam non sicut reliquae artes, ita est docendi uis. Argentarius enim quaecumque uas excuderit & reposerit, tale postredie reuersus iterum inueniet: & ararius & marmorarius, & artificum quisque quale proprium opus dimiserit, tale rursum recipiet. Circa uos uero non ita, sed contrarium omnino: non enim inanimata uasa, sed animas cum dimisimus rationales. Propterea non tales uos inuenimus, quales relinquimus, sed postquam suscepro laborum multo reformauerimus & correximus, & effecerimus feruentiores, egressos negotiorum circumstantia uos undique circuncurrens rursum peruertit, & maiorem nobis praebet difficultatem. Idcirco supplico & oro, manum porrigatis, & quantum ego hic ad correctionem uestram studium facio, tantum uos hinc digressi, circa salutem uestram curam demonstratis. Utinam posset fieri, ut ego pro uobis bene mererer, & meritorum brauia uos caperetis, nec tantum uos uexassem. Sed quid faciam? Hoc impossibile est, cuique enim secundum opera sua retribuatur. Sicut igitur mater filium febricitantem cernens, dolenti & ardenti assistens, lugens aegrotanti dicit filio: utinam fili febre me exciperet possem, & in me flammam attrahere. Sic profecto & ego dico nunc: utinam possibile esset me pro uobis laborantem omnibus recte agere. Sed non licet hoc, non licet, sed quousque necesse est a se commissorum rationem reddere: neque uidere est alium pro alio puniri. Propterea doleo & lugeo, quod uobis die illo accusatis assistere non poterero, maxime cum neque mihi fiducia apud deum sit tanta: si uero & fiduciam haberem non sum Mose sanctior, neque Samuele iustior, quos ad uirtutis tantum peruenientes, non permisit posse quid Iudaeos adiuuare, quod nimio torpori se ipsos illi dedissent. Quoniam igitur ex proprijs operibus punimur & saluamur: studemus, quousque

Matth. 18.6

1. Cor. 5.4

Eccli. 2.9.6

Hier. 15.4

Chryf.

tom. 5 f. 2 so. cu

so, cum alijs omnibus & hoc explere mandatum a ut cum bona spe hinc abeutes promissa bona assequamur, gratia & benignitate domini nostri Iesu Christi, per quē, & cum quo patri gloria, unā cum sancto spiritu nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

POPULO OMNI AB ANGVSTIA LIBERATO, & constituto in fiducia, quidam rursus ciuitatem rumoribus tremendis turbauerunt, & de iuramentorum abstinentia admonitio. Ideoq; & de Ionatha & Saule, & Hiepthe historia pducta est: & demonstratum, quod ex uno iuramento fiunt multa periuria. Homilia XIII.

Non parum ciuitatem nobis heri die bolus perturbauit, sed & deus nos iterū non parū consolatus est, ita ut & quisq; nostrū opportune dicere possit illud propheticum: Secundum multitudinē dolorū meorū in corde meo cōsolationes tuæ lætificauerunt animā meam. Nec tantū consolando, sed & perturbari permittendo prouidentia nobis suā deus exhibuit. Quod em̄ nuncq; dicere destiti, hoc & hodie dicā, quod non tantū malorū absolutio, sed & horū permissio sit ex dei beneuolentia. Cū enim nos ad torporē declinantes uiderit, & ab ipsius familiaritate resistentes, & spirituali nullā rationem facientes, paulum nos dereliquit, ut ita castigati, ad ipsum studiosius redeamus. Et quid admiraris, si circa nos torpentes hoc facit, quippe cū & Paulus & in se & in discipulis suis hanc tentationū causam esse dixerit? Etenim ad Corinthios secundam mittēs epistolam, sic dicebat: Nolo uos ignorare fratres de tribulatione facta nobis in Asia, q̄ supra modum grauati sumus supra uirtutē, ita ut tæderet nos etiam uiuere, sed ipsi in nobis ipsi responsū mortis habuimus. Tam magna nobis, inquit, incubuere pericula, ut uiuere abominaremur, nec amplius speraremus ullam fore bonam mutationem, nisi mortem omnino expectare. Hoc enim illud est, Ipsi in nobis ipsi responsū mortis habuimus: sed tamen post tantam desperationem depulit deus procellam, & nubem abegit, nosq; ex ipsis mortis faucibus eripuit. Mox demonstrans quod concedere, ut in tantū incideremus periculum, multæ erat prouidentia opus, ex tentationibus etiam lucrum cōmemorat. Hoc autē erat, continue ad ipsum respicere: & nil magnum sapere, & nō extolli. Propterea cū dixisset, q̄ ipsi in nobis ipsi responsū mortis habuimus, et causam intulit. Quæ uero hæc est causa? Vt non simus fidentes in nobis, inquit, sed in deo, qui suscitauit mortuos. Dormitantes enim nos, & degra-uatos expergefaceret solet, & excitare, & religiosiores facere tentationum natura. Cum igitur uideris dilectē tentationem nunc quidem extinctā rursus autem accensam, ne concidas, neu refugias: sed bonam spem teneamus, illud intra nos ratiocinantes, quod non perosus, nec auersatus deus nos inimicorum manibus tradit, sed studiosiores, & sibi magis familiares facere uolens.

Psal. 93. d.

2. Cor. 1. b

Ne igitur retrocedamus, nec mutationē in melius desperemus, sed celerrimā speremus fore tranquillitē, & omnium quibus agitatur tumultuum finem in deum proficientes, rursus consueta attingamus, solitamq; in medium doctrinā producamus: rursus enim uobis de eadē materia dicere uolo, ut de mente uestra improba iurādi cōsuetudo radicitus euellat. Idcirco necesse rursus ad eandem confugere supplicationem. Etenim antea uos rogauit, ut Ioannis caput abscissum adhuc calido cruore destillans sumētes, sic domum quisq; suam redeatis, & putetis ante oculos habere ipsum uocem emittentē & dicentē: Odio habete iugulatorem meum iuramentū. Quod increpatio non fecit, hoc fecit iuramentum: quod ira non potuit tyrannica, hoc periurij necessitas effecit. Et quando nempe omnibus publice audientibus arguebatur, increpationē generose tulit tyrānus: cum uero se in iuramentorum necessitate adegit, tunc illud beatum caput abscidit. Hoc ipsum igitur & nunc peto, & petere non desistam, ut quocunq; abierimus, hoc gestantes caput abeamus, & omnib. clamans ostendamus, & iuramēta utuperans. Quauis nanq; ualde simus ignaui & negligentes, capitis illius oculos intuiti, terribiliter nos respicientis, & minantis iurantibus, freno omni uehemētius per timorē huiusmodi repressi, cohibere & auertere facile poterimus linguam a iurandi præcipitio. Nec enim hoc solū habet mali iuramentum, quod & temeratum, & seruatum iuratos poenæ facit obnoxios, quod in nullo peccatorum alio accidere quispiam uidet: sed & aliud non minus isto malum. Quod autem hoc est: quod neq; uolentibus, neq; studentibus sæpius possibile est bene iurare. Primo quippe continue iurans, & uolens & inuitus, & nesciens & sciens, & serio & ioco loquens, & ab ira sæpe elatus, & a multis alijs, omnino peierabit. Et ad hæc contradicet nemo, usq; adeo est concessum & manifestum, quod multum iurantum & periurum esse necessariū est. Secundo quod et si non raptus, aut inuitus aut ignorans hoc patiat: ab ipsa rei natura, & uoluntarius & sciens omnino peierare cogetur. Sæpius igitur nobis prudentibus, & seruorum aliquo peccante, se illum flagellaturam uxor iurauit, mox uir contrarium iurauit, & restitit contendens, nec permittens. Hic quicquid fecerint, necesse est omnino periurū constitui: nec enim uolentibus ipsis & studentibus iam est possibile custodire iuramentum. Sed quicquid fiat, ipsorum alter periurij reus fiet, uel potius ambo, hoc scilicet modo, quem dicam: hoc enim est admirabile. Iuratus flagellare seruum uel ancillulam, postea prohibitus, & ipse peierauit, quoniā non fecit quod iurauit: & prohibentē ac iuramenti ueritatem impediētem periurij crimine alligauit. Non enim peierantes tantum, sed alijs quoq; necessitatem hanc afferentes, eorundem rei sunt criminum: nec domi tantum, sed & in publico hoc quispiam fieri uideret, & in pugnis maxime, quando inter se pugnantes contraria iurant: hic quidem

Reg. 15. b d

quidem uerberare, ille uero non uerberari: hic quidem pallium auferre, ille uero non permittere: hic quidē argentum recipere, ille uero nō redere: & multa uero alia contendentes iurant huiusmodi. Hoc uero & in officinis, & ludis quispiam euenire uidet. Sæpius quippe artifex discipulum comedere & bibere nō prius se permissurū esse iurauit, q̄ totum opus iniunctum expediret. Hoc autem & pædagogus sæpe in puerum, & in ancillam domina fecit. Et necesse est superueniente uespere, & opere nō impleto, uel fame nō expedientes absumi, uel iuratos omnino peierare. Malignus em̄ demon ille bonis semper nostris insidians assidit: quia iuramentorū necessitatē audiens, in torporē obnoxios impellit, uel aliam molitū difficultatē, ut nō impleto opere, & plagæ & cōtumeliæ, & periuria, & infinita alia malafiant. Sicut enim pueri funiculum longū & corruptum ex contrario inter se trahentes cum multo impetu supini omnes cadunt, funiculo per medium disrupto, et hi quidē capite, hi uero alia corporis parte ferunt: sic & inter se contraria iurantes, iuramento pro rerum necessitate disrupto, in perituri barathrum utriq; cadunt, hi quidē peierando: hi uero periurij causam alijs præbendo. Et ut hoc non tantum ex his quæ quotidie in domibus & plateis fiunt, sed etiā ex ipsis scripturis fiat manifestum, antiquam uobis quandam narrabo historiā dictis cōuenientē. Hostes aliquando Iudæorum aggressio Ionatha (hic autē erat Saulis filius) hos quidem trucidante, illos uero in fugam cōuertente: uolēs Saul huius pater amplius contra reliquos exercitum excitare, & facere ne prius abisteret, quam omnes opprimeret, contrarium quā uoluit, fecit, iuratus neminem usq; ad uesperam panē comedere usq; ad hostium ultionem suorū. Quid nempe hac re stultius fieri posset? Fatigatos enim, & labore multo pressos milites cum refocillare debuisset, & recentiores hostibus immittere, hostibus grauius ipsos habuit, per iuramentū necessitatē fami grauius ipsos tradēs: periculosum quippe de seipso quempiam iurare, sæpius enim a rerum circumstantia cogimur: aliorum autē sententiam iuramentorum suorū necessitate comprehendere, multo periculosius, & maxime cum non de uno, aut duobus uel tribus, sed de multitudinē quis infinita iuret: sicut tunc Saul inconsiderate, neq; quod uerisimile erat, ex tanto numero unū saltem iuramentū transgredi cogitauit, neq; quod milites, & milites pugnātes, & multum a disciplina alieni uentrē uincere nesciunt, & maxime cū labor sit plurimus. Sed hæc omnia ille despiciens, tanquam de solo tantū seruo iurans, quem facile cohibere posset: sic de omni ratiocinatus est exercitū. Et ideo tantum diabolo aditum aperuit, ut non tantum duo, & tria, & quatuor, sed & multo plura hoc ex iuramento periuria texeret. Sicut enim cum nihil omnino iuramentum emiserimus, ipsi magnam infinita componendi periuria potestatem præ-

beramus. Et sicut catenas complicantes, si caput qui teneat habeant, facile & diligenter totam expediunt nodorum seriem: si uero faciens hoc adlit nemo, nec exordium aggredi possunt: Eodem certe modo diabolus quoq; peccatorum nostrorum catenas nectens, nisi a lingua nostra principium caperet, nec aggredi quidem posset: si uero nos principium duntaxat fecerimus, uel ut manu, lingua, iuramentum nobis retinentibus, cum multa iam licentia malignam artem suam exercet, ex uno iuramento innumera componens & texens periuria: quod profecto & nunc in Saule hic effecit. Aspice nempe qualis hoc iuramento laqueus exoritur. Syluam præteribat exercitus fauū habentem, & fauū ante faciem populi, & ingressus est populus ad fauū, & transibat loquens. Vidisti quanta uorago? Mensa extemporanea, ut & accedendi facilitas, & nutrimenti suauitas, & latendi spes in iuramentorum præuaricationem ipsos alliceret. Nam fames, & labor, & tempus (omnis enim, inquit, terra prandebat) tunc ad præuaricationem impellebant. Faurū uero aspectus quoq; intentionem soluens, extrinsecus ipsos inuitabat. Mensa enim tum iucunditas, tum facilis apparatus, et deprehendendi furti difficultas omnem sapientia fallere poterant. Si nempe carnes fuissent, quas elixare uel torrere oportebat, nō tantū ipsorū animos allexissent, cū in ipsis coquendis, et ad escā preparādis cessare, et tardare, et deprehēdi expectare oporteret: nūc uero nil erat tale, sed mel solum, ubi occupationis nullius talis opus erat. Sufficiebat autem summum digitum intingentē nutrimenti partem capere & latere. Veruntamen illi cupiditatem continuerunt, nec intra se dixerunt, Quid autem nobis curæ est? Nunquid enim quisquam nostrum hoc iurauit? ille inconsideratorū poenas dabit iuramentorum. Quare nanq; iurabat? Sed nihil huiusmodi cogitarunt, sed cū multa transibant reuerentia: & cum tot essent ipsos allicientia, disciplinam seruabant, & trāsibat populus loquēs. Quid est, transibat loquens? dolorem uerbis consolantes inter sese loquebatur. Quid igitur postquam omnis populus disciplinam seruauit? Num nihil amplius actum est, & seruatum iuramentū. Nec ita quidem seruatum est, sed temeratum. Qualiter autem, & quomodo, statim audietis: ut & omnem diaboli artem addiscatis. Ionathas enim, qui non audierat patrem suum iurantem, extendit summitatem sceptri, quod habebat in manu sua, & intinxit in fauū mellis, & conuertit manum suam in os suum, & respexerunt oculi eius. Vide quem ad periurium impulit, non unum militum, sed ipsum iurati filium: nec enim periurum patrare tantum uolebat, uerum et filij cedem componebat. Et hoc a longe moliebatur, & naturam ipsam contra seipsam diuidere festinabat: & quod olim in Hiepthe fecerat, hoc & postea facere sperabat. Etenim ille deo pollicitus se primum sibi occurrurum post belli uictoriam iugulaturū, in filia necem cecidit. Filiolam enim pri-

1. Reg. 14. c

Reg. 15. b d

D

Chryl.

tom. 5 f 3 mam

mam sibi occurrentem immolauit, & deus non a prohibuit. Et noui quidem, quod infidelium multi crudelitatem & inhumanitatem nobis improperant propter hoc sacrificium. Ego uero multae prouidentiae & clementiae demonstratione permissionem in hoc sacrificio factam esse dicerem: & quod generis nostri curam gerens, eadem non prohibuit. Si enim post uotum & promissionem illam sacrificium prohibuisset, multi etiam post Hiepthe deum sperantes non suscepturum, multa uouissent huiusmodi uota, & pergentes in filiorum caedem incidissent: nunc uero illud opere permittens impleri, posteros omnes prohibuit. Et quod hoc sit uerum, postquam Hiepthe filiola fuit iugulata, ut sempiternae memoriae calamitas esset, neu malum obliuioni traderet, apud Iudaeos lex est lata, ut uirgines illo tempore conuenientes, quadraginta diebus commissam caedem deplorarent, ut luctu caedis memoriam renouantes, posteros omnes prudentiores faciant, & discant quod de mente dei non erat ut hoc fieret: neque enim lugere & plorare uirgines permisisset. Et quod non coniectura sit quod dicitur, finis demonstrauit. Post illud enim sacrificium, nemo tale deo uotum uouit, propterea hoc non prohibuit. Quod autem ipse mandauit in Isaac, uetuit: per ambo demonstras, quod non gaudet huiusmodi sacrificijs. Sed malignus daemon & nunc talem tragcediam patrare condebat, ideoque Ionathan ad praeruaricationem impulit. Si quis enim militum praeruaricatus legem fuisset, nullum magnum fieri malum ipsi uidebatur: nunc autem malis infatura tus humanis, nec unquam nostris expletus miseris, nihil gloriosum se facere putabat, si caedem moliretur simplicem: Sed nisi filij morte regis dextra pollueret, fecisse nihil se magnum arbitrabatur. Et quid dico filij caedem? Excogitauit enim sceleratius ille et hac rursus prophaniorē moliri caedem. Si enim scies peccasset, & iugulatus fuisset, filij caedes tantum id erat: nunc autem ex ignorantia praeruaricatus (nec enim audiuit iuramenta) deinde interfectus duplicem patri dolorem effecisset: filium enim, & filium qui nihil peccauerat, immolaturus erat. Sed iam ad historiae reliqua eundem est. Postquam enim comedit, respexerunt oculi ipsius, inquit. Multum & hinc regis accusat stultitiam, demonstras quod milites cum ceteris ferere famas obcauerat, & multam ipsorum oculis infuderat caliginem. Postea conspiciatus quidam militum, ait iuratus adiurauit pater tuus populum, qui comederit panem hodie: & dissolutus est populus. Et dixit Ionathas: Dissoluit pater meus terram. Quid est, dissoluit: perdidit, corruptis oēs. Temerato igitur iure iurando omnes tacebant, & reum nemo in medium agere audebat. Non modicum autem & hoc aliud crimē factum est. Non enim solum peierantes, sed & conscij, & obtegentes criminibus communicant. Veruntamen reliqua uideamus. Et inquit Saul: Descendamus post alienigenas, & diripiamus eos. & dixit sacerdos, Accedamus huc ad deum. Antiquitus enim deus dux

Gen. 22. b

1. Reg. 14. d

erat bellorum, & absque illius sententia nunquam attingere pugnam ausi fuissent, & bellum ipsis pietatis materia fiebat. Nec enim ex corporis infirmitate, sed a peccato uincebantur, si quando uicti fuissent: nec potentia & fortitudine, sed superna beneuolentia uincebant, quancumque uincebant. Et uictoria & clades exercitatio ipsis & uirtutis instructio erat: nec ipsis tantum, sed etiam ipsos oppugnantibus. Etenim hoc ipsis manifestum erat, quod non armorum natura, sed bellantium uita & meritis cum Iudaeis bellum decernebatur. Hoc itaque scientes Madianei, & cognoscentes quod gens illa inexpugnabilis est, & gladijs quidem & armis expugnari non potest, peccato uero tantum ipsam capere facile, uirgines speciosas ornantes, & ante castra statuētes ad lasciuiam milites prouocabant, per fornicationem dei auxilium auferre studentes: quod quidem & euenit. Postquam enim in peccatum ceciderunt, omnibus facti sunt expugnabiles: & quos arma, & equi, & milites & tot machinamenta capere non potuerunt, hos peccati natura uinctos hostibus tradidit: & clypei quidem & hastae, & sagittae omnes frustabantur: uultus autem formosus, & animi lasciuia hos expugnauit, alioquin generosus. Propterea admonet quidam dicens: *Proh. 5. d* Ne dicas puschritudinem alienam, & ne occurras mulieri fornicanti: mel enim distillat a labijs mulieris fornicantis, quod ad tempus impinguat guttur tuum, postmodum amarum felle ipsum inuenies, & acutum plus gladio ancipiti. Meretrix enim amare nescit, sed insidiatur tantum: uenenum habet ipsius osculum, & toxicum os perniciosum. Si uero non statim apparet, propterea magis ipsam fugere oportet: quonia obtegit perniciem, et mortem habet celatam, nec a primordijs manifestam apparere permittit. Itaque si quis uoluptatem sectatur, & uitam laetitiae plenam, fornicantium confortia mulierum fugiat: bellis enim innumeris & tumultibus amatorum animos implent, continuas ipsis pugnas contentionesque concitant per uerba, per opera omnia. Et sicut hostium inimicissimi, sic profecto & haec omnia faciunt & negotiantur, ad hoc ut sectantes & ignominiae & paupertatis extremis malis incidant. Et quemadmodum uenatores retibus extensis, syluestria animalia immittere aggrediuntur, ut ipsa iugulent: ita & haec postquam lasciuiae pennas undique extenderint per oculos, & habitus, & uerba, postea suos insidiat amatores & colligant, non prius absistentes, quam & ipsorum cruorem ebiberint, insultantes postmodum, & ipsorum stultitiam carpentes, & multum de ipsis risum fundentes, neque enim iam misericordiam inuenire dignus est huiusmodi, sed derideri & morderi, cum muliere, & muliere meretrice stolidior appareat. Propterea rursus nos admonet Sapiens ille cum dicit: Bibe aquas de uasis tuis, & tuorum puteorum fonte: & rursus: Ceruus amicitiae, & pullus tuarum gratiarum conuersetur tecum: de uxore per nuptiarum legem cohabitante hoc dices. Quid derelinquis adiutricem, & ad insidiatricem curris? Quid uite comunicatricem auer

auerfaris, & uitam tuam subuertentem sectaris: haec membrum tuum, & corpus est: illa gladius acutus. Propterea dilecti, fugite fornicationem & propter praesentia mala, & propter poenam futuram. Fortē materia excidisse uideatur. Sed hoc non est excidere. Non enim historias uobis simpliciter legere uolumus, sed nequitiarum uos instantiū quaque corrigere: propterea & continuas uobis incutimus confusiones, undique uobis sermonem constringentes, postquam & uniuersas agritudines in tanto populo esse uerisimile est. Nec unum solum curare membrum nobis propositum est, sed multa & uaria: idcirco uariū etiam esse doctrinam medicamentum oportet. Redeamus igitur unde digressi sumus, ut haec diceremus. Et dixit sacerdos, Accedamus ad deum. Et deum Saul interrogauit: An descendam post alienigenas, & trades ipsos in manus meas? Et non respondit ei in die illa dominus. Respice benignitatem & mansuetudinem clementissimi dei. Non enim fulmē immisit, neque terram concussit: sed quod in amicos amici faciūt, quando contumelios affecti fuerint, hoc & in seruum dominus fecit. Tacuit, tantum per silentium loquens, & omnem ipsi demonstrans indignationem. Cognouit hoc Saul, & dixit: Adducite omnes tribus populi, & cognoscite, & uidete in quo factum est hodie peccatum hoc, quonia uiuit dominus, qui saluum fecit Israel, quod si responderit contra Ionathan filium meum, morte morietur. Vidisti temeritatem? Inuitus temeratum prius iuramentum, neque sic castigatur, sed & secundum adhaerit rursus. Et considera diaboli malignitatem. Quonia enim cognoscebat, quod saepius puer conspectus, & in medium productus, ex ipso aspectu statim patrem mitigare, & regis iram mollire poterat, secundorum rursus iuramentorum necessitate ipsius sententiam praeroccupauit, duplici quodam uinculo cohibens ipsum, nec permittens propriae fieri sententiae dominum, sed undique in illam caedem iniquam impellens. Et nondum comperito quis peccasset, iudicium fecit, & reum nesciens, lata damnauit lenientia. Et pater factus est filij carnis, & ante examinationem damnationis protulit sententiam. Quid hoc irrationabilius fieri posset? Haec igitur illo dicente magis timuit populus, & omnes erant in tremore & timore multo: diabolus autem latrabatur, omnes anxios constituens. Non enim erat qui responderet, inquit, ex toto populo: & dixit Saul, Vos eritis in seruitutem, & ego & filius meus Ionathas in seruitute. Quod autem dicit, tale est: Nil aliud, inquit, studetis, quam hostibus uos tradere, & pro liberis seruos facere, deum contra uos instigantes, reum non tradendo. Respice autem & aliam ex iuramento conflantem contrarietatem. Cum enim opus esset, si autorem inuenire uolebat, nihil tale minari, nec iuramento ultionem obligare: ut audaciores facti reum promptius in medium agerent: ille rursus ex ira & furore multo, & priori stultitia contrarium quam uult iterum facit. Quid opus est multa dicere? Sorti negotium concessit, & forte depre-

hendit Saul, & Ionathas. Et dixit Saul: Iacite fortem inter me & Ionathan: & iaciunt fortem, & capitur Ionathas: & dixit Saul ad Ionathan: Annuntia mihi, quid fecisti? Et annuntiauit ipsi Ionathas, dicens: Gustans gustauit summitate sceptri quod habebam in manu mea parum mellis, & en ego morior. Quem non flexissent, quem non in misericordiam egissent haec uerba? Considera quantum procella deinde Saul sustinuit, cum ipsius uiscera diuideretur, & utrinque profundissimum appareret praecipitium: sed tamen nec ita correctus est. Sed quid ait? Haec faciat mihi deus, & haec adhaerit, quonia morte morieris hodie. Ecce tertium rursus iuramentum, nec simpliciter tertium, sed etiam cum multa temporis angustia. Non enim simpliciter dixit, quod morieris: sed, hodie. Festinabat enim diabolus ipsum in hanc impiam agere caedem, & impellere. Propterea nec sententiae studium adhibere permittit, ne qua ex mora mali fiat correctio. Et dixit populus ad Saul: Haec faciat nobis deus, & haec adhaerit, si morte morietur, qui fecit salutem magnam Israel: uiuit dominus, si cadet capillus de capite eius in terram, quia misericordiam dei fecit in die hac. Ecce & populus secundum iurauit, et regi contrarium iurauit. Nunc mihi reminiscimini funiculum a puerulis tractum, & disruptum, & trahentes supinos proijcientem. Iurauit Saul, non se mel, neque bis, sed & saepius: contraria iurauit populus, & iam contendeat. Necessse iam omnino iuramentum scindi: nam hos omnes uere iurasse est impossibile. Nec mihi rei euentum dicas, sed cogita, quot mala nascebantur: & quomodo qualem post per Abesalom calamitatem & tyrannidem hinc diabolus struebat. Si enim uoluisset rex restitescere, & ad iuramentum procedere, totus restitisset populus, & tyrannidis crudelissima facta fuisset: & rursus, si uoluisset filius propriae consulens salutem seipsum exercitui dedere, parricida statim exiitisset. Vides & tyrannidem, & filij caedem, & bellum civile, & pugnam, & iugulationes, & cruores, & infinita cadauera ex uno parata iuramento? Si namque bellum fieri accidisset, & Saul forsitan & Ionathas iugulatus fuisset, & multi militum fuissent trucidati: & neque sic tamen iuramenti ueritas processisset. Itaque ne consideres hoc, quod non est factum: sed illud considera, quod rei natura haec fieri congebat. Populus autem uicit. Eia igitur numeremus commissa periuria. Temeratum est primum Saulis iuramentum a filio: secundum rursus, & tertium ipsius Saulis de filij caede. Et uisus est populus uere iurasse. Sed si quis diligenter rem examinet, & hic rursus omnes periurij criminibus obnoxij facti sunt. Ipsius enim Ionathae patrem peierare coegerunt, patri filium non dedentes. Vides quot homines tum uolentes, tum inuitos periurio obnoxios unum fecit iuramentum: quot mala molitum est, quot caedes patrauit? Equidem seipsum incipiens promissi demonstrare in contrariis iurationibus omnino periurium nasci: historia uero progressa, multo plus quam conabar demonstrauit. Non enim duo & tria, sed multo plura

1. Reg. 14. g

ra iuramenta manifestauit temerata. Licebat & aliam narrare historiam, & ex illa demonstrare grauiorem hac & maiorem calamitatē unum fecisse iuramentum. Etenim ciuitatum & mulierum, & puerulorum captiuitate, & incendio, & barbarorum inuasionē, & sanctorum pollutione, & innumeris alijs grauioribus malis Iudaeos affecit unū omnes iusiurandum. Sed in longum sermonem protendi uideo, propterea historiarū huius narrationem hic soluens, cum Ioannis capite & Ionathae cadem, & perniciem generalem totius populi licet non commissam, de iuramentorum tamen necessitate prouenientem inter uos commemorare exhortor, & domi, & in foro, & apud cōiuges, & apud amicos, & apud uicinos, & apud omnes homines generaliter huius rei curam gerere: nec putare idoneā esse nobis defensionē, si cōsuetudinē prætendamus. Quod enim simulatio hæc sit & prætectus, nec cōsuetudinis sed torporis sit culpa, ab his quæ iam euenere, uobis persuadere conabor. Ciuitatis balnea rex obstruxit, & lauari iussit neminem, & legem transgredi est ausus nemo, aut factum incusare, aut consuetudinē prætendere: uerum & qui sæpe sunt in agritudine, & uiri & mulieres, & pueri & senes, & multæ partus doloribus recēter absolutæ mulieres, & omnes necessario tale remedium petentes uelint nolint mandatum hoc sufferūt, & neq; morbum corporis, neq; consuetudinis tyrannidem, neque alijs peccantibus se puniri, nec aliud talium quicquam prætendunt: sed huiusmodi grate excipiūt uitionem, quia maiora expectabant mala, & quotidie precantur hæc uenire regium furorem sistere. Vides, quod ubi est timor, facile soluitur consuetudo, etiam si ualde diuturna sit & necessaria: At qui nō lauari graue. Etsi enim sapius philosophamur, corporis natura arguitur, nihil ab animi philosophia in propriam ualitudinē adiuuari. Non iurare uero ualde facile, & nullū affert nocumentum, non corporibus, non animis, sed etiam multum emolumentum, magnam utilitatem, multā opulentiam. Quomodo igitur non absurdum rege iubente, uel difficillima sustinere: deo uero statuente id quod neq; graue sit, neq; difficile, uerum perquam facile & commodum, contemnere & deridere, & consuetudinē prætendere? Non exhortor, ne in tantum salutem nostram cōtemnamus, sed timeamus deum, sicut hominē timemus. Noui quod horruistis talibus auditis. Sed horrore dignum est ne tantum quidem deo quantum hominibus honorem attribuere: sed imperatoria decreta diligenter obseruantes, diuina & de cœlis delapsa conculcare, & superuacaneum esse putare circa hoc studium. Quænam excusatio nobis erit reliqua? quæ uero uenia, quædo post tantam admonitionem in iisdem permanemus? Etenim nascente miseria hac, quæ ciuitatem detinet, hanc incipi admonitionem. Et illa quidem iam debet finire: nos uero, nondum unum expleuimus mandatum: quomodo igitur malorum nos detinentium petemus absolutionem, cum nec unū obire man-

datum potuerimus: quomodo uero bonam expectabimus mutationem? Quomodo autem orabimus? Qua lingua deum inuocabimus? Si enim legem expediuerimus, multam capiemus uoluptatē, rege ciuitati conciliato: si uero in peccato manserimus, confusio & opprobrium undiq; nobis erit: quoniam cum deus periculum soluerit, nos in eodem mansimus torpore. Vtinā mihi liceret frequenter iurantium animas exuere, & ipsorum oculis subijcere uulnera & cicatrices, quas quotidie capiunt à iuramentis. Nec admonitionis, aut consilij indigeremus: quoniam uulnerum aspectus omni sermone potentius, huic improbæ consuetudini etiam plurimum adherentes à malitia abducere posset. Veruntamē, quoniam ipsorum oculis animæ dedecus subijcere, & ipsam tabefactam & corruptam ostendere non licet: Sicut enim, inquit, seruus qui continue flagellatur, de cicatrice non mundabitur: sic iurans, & deum semper nominans, à peccato non innocens fiet: Impossibile enim, impossibile os iurare assuefactū, non continue peierare. Propterea supplico omnibus, ut perniciosam hanc & improbam consuetudinē deponentes ex anima, aliam coronā reportent. Et sicut ubiq; de ciuitate nostra cantant, quod prima omnium in orbe terrarum Christianorum nomen induit: sic facite ut omnes dicant, quod sola omnium in mundo Antiochia proprijs iuramenta finibus expulit. Imò uero si hoc fiat, non tantum ipsa coronabitur, uerum etiam alias in eundem zelum rediget. Et sicut Christianorū nomen, uelut ex quodam fonte hinc incipiens omnem mundum inundauit: sic profecto & meritum hoc radicem & occasionem hinc capies, omnes terram habitantes discipulos uestros efficiet, ut duplex uobis & triplex fiat merces, & de proprijs meritis, & de aliorum disciplina. Hoc diemate quodlibet uobis erit splendidius. Hoc Metropolitim uobis ciuitatem faciet, non in terra tantum, uerum & in cœlis: hoc & nobis die illa affluet, & iustitiæ coronā nobis afferet: quam ut omnes assequamur detur gratia & benignitate domini nostri Iesu Christi, cum quo patri gloria, simul sancto spiritui in secula seculorum, Amen.

ITIDEM IN CALAMITATEM CIVITATIS Antiochiæ. & quod utilis ubiq; timor. Et quod lucus risu utilior. Et in illud dictum, Agnosce quod in medio laqueorū pertrahis. Et quod peius iurare, quàm occidere. Hom. xv.

Portebat & hodie, & superiore sabbato, de ieiunio facere sermonē: & in tempestiuum esse dictum hoc cogitet nemo, quod in diebus ieiunij consilio nihil opus sit & admonitione, ipsa dierum præsentia etiam negligentissimos ad ieiunij certamen excitante: quoniam hominum multi ieiunium aggressuri, tanquam cuidam longæ obsessioni tradendus sit uenter, crapulam & ebrietatem præuenientes reponunt: rursumq; egressi, tanquam ex longa quadam esurie, & gra-

& graui ieiunij carcere absoluti, cū multa improbitate ad mensas currunt, studentes sibi ortam ex ieiunio utilitatem, crapulæ excessu rursus perdere. Necessarium igitur erat & tunc, & nunc de continentia mouere sermones. Veruntamen neque prius quicquam huiusmodi diximus, neq; nunc dicemus: instantis enim calamitatis timor pro omni admonitione & consilio cunctorum animas moderari sufficit. Quis enim tam miser & erūnosus, ut in tanta tēpestare inebrietur? Quis tam insensatus, ut ciuitate sic fluctuante, & naufragio tali imminente non sobrius sit, & uigilet, & hac anxietate diligentius, quàm omni cōsilio & admonitione corrigatur? Non enim tantum efficere poterit sermo, quātum timor operatur. Et hoc ipsum ex his quæ nunc acciderunt, demonstrare facile est. Quot namq; sermones impendimus, torpidorum multos admonentes, & cōsulentem, ut theatra, & illinc prouenientes lasciuias dimitterent? & non abstinebant, sed semper usq; ad hanc diem ad illucita saltantium spectacula concurrebant, & diabolicam concionem aduersus dei ecclesiā plenitudinē constituebant, & huius loci psalmodijs clamores inde cum multa delati uehementia obstrepebant. Sed ecce nunc tacentibus nobis, & nihil de hoc dicentibus sponte orchestram obstruxerunt, & circus inaccessibilis factus est. Et antehac nostrorum multi ad illos currebant: nunc autem illinc omnes ad ecclesiam confugerunt, & nostrū laudant deum. Vides quantū ex timore lucri factum est? Nisi bonus esset timor, filijs patres pedagogos non præponerent, non legislatores ciuitatibus ullos magistratos. Quid gehenna grauius? Sed huius metu nil utilius. Gehennæ namq; timor regni nobis affert coronam. Vbi timor est, liuor non est: ubi timor est, pecuniarum amor non uexat: ubi timor est, extinctus furor est, cupiditas improba correpta, omnis irrationabilis passio exterminata. Et sicut in domo stante milite semper armato, non latro, non fur, nō alius quis talia mala patrantium apparere propius audebit: sic & metu animas nostras detinente, liberalium nulla perturbationum facile nobis subrepat, sed omnes fugiunt, & pelluntur, timoris imperio undiq; exacta. Nec hoc solū est, quod ex timore lucratur, uerum & aliud hoc multo maius. Non enim improbas tantum nostras expellit passiones, sed & omnē cum multa facilitate uirtutem inducit. Vbi timor est, ibi & eleemosynæ studium, & orationis intentio, & lachrymæ feruentes & continuæ, & gemitus multam habentes compunctionem. Nihil enim tantum peccata quidem consumit, uirtutem uero crescere facit & germinare, quantum continui timoris natura. Propterea qui non uiuit in timore, recte illum agere non est facile: sicut uicissim cum timore uiuentem, est impossibile peccare. Ne igitur doleamus dilecti, neq; animum de spōdeamus præsentibus tribulatione, sed incogitabilem dei sapientiam admiremur. Vnde namq; ciuitatem nostram diabolus euertere sperauit, inde restituit ipsam, & correxit. Diabolus nepe quibus-

dam impijs hominibus inspirauit, ut regis statuas cōtumelijs afficerent, quod & ipsum urbis solū destrueretur. Deus aut hoc ipso facto ad maiorem nostram correctionē usus est, expectatæ cōminationis timore omnē extrudens torporē. Et factū est contrariū quod dāmo uolebat, ex his quæ ipse struebat. Ciuitas em̄ quotidie nobis expurgat, & angustia portu, & biuia, & plateæ meretricijs & fractis absolutæ sunt cantibus: & quocunq; respexerit aliquis, supplicationes, & benedictiones, & lachrymæ pro risu soluto, & uerba philosophiā habēta pro uerbis turpibus. Et ecclesia facta nobis est ciuitas tota, officinis clausis, & omnibus in his uniuersalibus supplicationibus diem totū agētibus, & deū una & cōmuni uoce cum multa inuocantibus alacritate. Quis hæc sermo unq; expedire potuisset? quæ admonitio? quod consiliū? quanta tēporis longitudo? Propterea deo gratias agamus, non moleste seramus, nec indignemur: quod em̄ bonū sit timor, & memorata demōstrauerūt. Audi uero & Salomonē omnibus innutritū delicijs, & multa potitum libertate. Quid igit inquit ille? Melius est ire in domū lucus, quàm in domū conuiuij. Quid est, quæso, quod ait? Vbi lucus, & lachrymæ, & gemitus, & dolor, & tristitia tanta, melius accedere, quàm ubi choreæ, & cymbala, & risus, & delicijs, & crapula, & ebrietas. Verum, inquis, Qua de causa, quæso, & quapropter? quoniam illinc quidem dementia, hinc uero modestia nascitur. Et si quis ad opulētioris abeat conuiuiū, non amplius cum eadem letitia domum reuertetur: sed tristis quidem ad uxorē redibit, tristis autem & de sua mēsa participabit, & molestus seruisq;, & filijs, & omnibus erit domesticis, ex aliorum copia suam diligētius paupertatem considerā. Nec hoc solum est graue, sed id etiam quod sæpe uocant se ad conuiuium inuidet, & nihil penitus boni fumens, domum reuertitur. Circa lugentes uero nihil tale dici potest, sed multa quidē disciplina, multa uero modestia. Simul enim quispiā domus mortuum habentis uestibulum ascenderit, mortuum intuitus mutum iacentem, & uxorē crines uellentem, radentem genas, & brachia secantem, corripitur, tristatur, & confidentiū quisq; ad proximū nil aliud loquitur, quàm quod nil sumus, & malitia nostra ineffabilis. Quid his uerbis sapientius esse possit, cum & naturæ uilitatem agnoscamus, & nostram accusemus improbitatem, & nihil esse præsentia cogitemus: alijs quidem uerbis, sententia tamen eadem Salomonis illa loquentes mirabilia, & multæ plena philosophiæ, quoniam uanitas uanitatū & omnia uanitas. Lugentiū domum ingressus, statim lachrymis defunctū profecquitur, etiam si sit inimicus. Vidisti quanto melior hæc, quàm illa domus? Ille enim, etiam si amicus sit, inuidet: hic autē, etiam si inimicus sit, lachrymas dat: id quod omnium maxime deus exquirat, ut non insultemus his, qui nos cōtristauerunt. Nō hæc aut sola datur hinc bona capere, uerū & alia his non minora. Etenim peccatorum quisq; furorū reminiscitur, & tremēdi tribunalis, & pœnarum, & iudi-

& iudicij, licet sit infinita ab alijs passus mala, & A
domi tristitias habeat, omnium ipsorum capiēs me-
diciā, ita reuertitur. Cogitās enim quōd & ipse
paulo post hoc patietur, & quōd transitoria cun-
cta praesentia sunt siue suauia sint, siue tristitia, tri-
stitiam & inuidiam omnem deponens, & leuem
reddens animam, & releuatus sic domum reuer-
teretur: & hinc mansuetior erit in omnes iam, & hu-
manior, benignior & sapientior, futurorum timore
ipsius animam subingresso, & omnes spinas abstu-
mente. Et haec omnia cognoscens ille, dicebat,
quōd melius est ire ad domū lucius, quā ad do-
mum conuiuij. Illinc torpor, hinc anxietas nasci-
tur; illinc contemptus, hinc timor ad omnem nos
uirtutem deducens. Nisi bonum esset timor, non
multos impendisset Christus sermones & logos, B
de illa poena & supplicio loquens. Timor nil ali-
ud est, quā murus, & munimētum, & turris in-
expugnabilis: etenim multa nobis munitione o-
pus est: quia multae sunt undiq; insidiae, sicut ipse
Salomon rursus sic admonens dicebat: Agno-
sce quōd in medio laqueorum transis, & super
pugnaculis urbium ambulas. Pape, quot bono-
rum plenum est hoc uerbum, nec minus quā si-
perius. Ipsum igitur in mente quisq; nostra scriba-
mus, & semper in memoria circūferamus, & nō
peccabimus facile. Inscribebamur, prius ipsum cum
omni diligentia discentes. Non enim dixit: Aspi-
ce quōd in medio laqueorum pertransis, sed, agno-
sce. Et quare dixit, agnosce? Obumbratus est, in-
quit, laqueus: quandoquidem nō aperte mors ap-
paret, neq; manifesta clades, sed undique obiecta
adiacet. Propterea dixit, agnosce, multa tibi opus
est consideratione, & diligentij. scrutatione: sicut
enim pueri terra laqueos, sic diabolus uitae uolu-
ptatibus peccata circumtexit. Sed agnosce per-
scrutans diligenter. Etsi lucrum occurrerit, ne lu-
crum aspicias solum, sed scrutare diligēter, ne for-
te mors & peccatum intra lucrum sit absconditū:
& si uideris, refuge. Rursus cū delectatio & uolu-
ptas occurrerit, ne uoluptatem solum respicias,
sed ne forte iniquitas aliqua in uoluptatis profun-
do obumbrata sit, diligenter considera: & si inue-
neris, resilito. Siue consulat quispiam, siue adule-
tur, siue obsequatur, siue honores polliceatur, si-
ue quodcumq; aliud, omnia cum diligentia exa-
minemus: & undiq; consideremus, ne forte dam-
num aliquod, ne forte periculum aliquod ex con-
silio, uel honore, uel obsequio nobis eueniat, &
ne celeriter & inconsiderate accurramus. Si em
unus tantum & duo laquei forent, facilis esset cu-
stodia: nunc autem ipsorum multitudinem osten-
dere uolens Salomō, quomodo dicit, audias: Ag-
nosce, quōd in medio laqueorum pertransis. Non
dixit, iuxta laqueos pertransis, sed in medio la-
queorum. Vtrinq; nobis uoragines, utrinq; doli.
Processit quispiam in forum, uidit inimicum, ex-
arsit ex aspectu solo. Vidit amicum laudem con-
sequentem, inuidit: uidit pauperem, contempsit,
& despexit: diuitem, & inuidit. Quempiam uidit
in festātem, & indignatus est: uidit speciosam mu-

Ecclesi 9. d

liorem, captus est: uidisti quot laquei? Ideo dicit,
Agnosce, quōd in medio laqueorum transis. Et
in domo laquei, & in concionibus laquei. Sepius
inconsideratē quis inter amicos confidens, locu-
tus est aliquod uerborum, quae proferri non de-
bent, & tale pertulit periculum, ut totam domum
subuerteret. Vndiq; igitur res cum diligentia per-
scrutemur. Et uxor saepe non aduertentibus la-
queus est facta, saepe filij, saepe amici, uicini saepius.
Et qua de re tot laquei? ne deorsum uolemus, sed
superiora quaramus. Etenim uolatilia donec al-
tum aerem secant, non facile capiuntur: ita tu do-
nec ad superiora respexeris, nec laqueo, nec ullis
facile capieris insidijs. Venator est diabolus. Fias
igitur ipsius lustris sublimior. In altum ascēdens,
non amplius ullam rerum admirabitur humanarum.
Sed sicut postquā in motium uerticem ascen-
derimus, parua nobis & urbs & moenia esse uidē-
tur, & formicarum more nobis uiri super terram
ire uidentur: sic postquam supra cellam philoso-
phiae cogitationem ascenderit, nihil te terrenorū
percellere poterit, sed parua uidebuntur om-
nia, & diuitiae, & gloria, & potētia, & honor, & si
quid aliud huiusmodi, cum caelestia respicias: si-
cut scilicet & Paulo parua omnia uidebantur, &
mortuis inutiliora, quae in praesenti uita sunt spē-
dida. Propterea & clamabat, dicens: Mihi mun-
dus crucifixus est. Propterea & nos admonet di-
cens: Quae sursum sunt, sapite. Quae sursum sunt,
qualia dicis, dic mihi: Vbi sol, ubi luna? Non, in-
quit, sed ubi? Vbi angeli, ubi archangeli? Vbi Che-
rubin, & Seraphim? Nō, inqt. Sed ubi? Vbi Chri-
stus est in dextera dei sedens. Pareamus igitur, &
illud continue ratiocinemur, quōd, sicut auiculae
laqueo capte utilitas nulla, sed frustra et incassum
alas concutit: ita tibi nulla ratiocinationum utili-
tas; si ab improba penitus cupiditate captus sis,
sed quantumcūq; resileris, captus es. Propterea
alae sunt auiculis, ut effugiant laqueos: propterea
ratiocinationes hominibus, ut peccata fugiant.
Quam igitur ueniam habebimus, quam uero de-
fensionem, cum brutis simus demetiores? Au-
cula nanq; semel capta laqueo, mox elapsa, & cer-
uus in rete decidens & effugiens, isdem iterū dif-
ficile capiuntur: nam cuiq; sit experientia caute-
lae magistra. Nos saepius isdem capti in eadem ca-
dimus. Neq; brutorum prouidentiam & sollicitu-
dinē nos ratione decorati imitamur. Sapientius quis-
pe mulierē conspicati, innumera passi sumus gra-
uia, domū concepta reuerſi cupiditate, & multis
dolore diebus confecti: ueruntamē non corrigi-
mur, sed uix priore curato uulnere, rursus in eadē
labimur, & ab isdē expugnamur, & propter bre-
uem uisus uoluptatem diuturnū quendam & cō-
tinuum dolorem sustinemus. Sed si continue nox-
bis hoc repetere dictum didicerimus, omnibus
malis abstinebimus. Laqueus maximus mulie-
ris forma, imō uerō non mulieris forma, sed la-
sciuus aspectus. Nō enim res calumniemur, sed
nos, & nostrum torporē. Neq; dicamus, Ne sint
mulieres: sed, ne sint adulteria. Neq; dicamus, ne
sit pul-

Gal. 6. d
Coloss. 3. d

sit pulchritudo: sed, ne sit fornicatio. Neque dica-
mus, ne sit uenter: sed, non sit crapula: non enim
uenter crapulam facit, sed negligentia nostra. Nō
dicamus quia comeditur & bibitur, omnia mala:
non enim propter hoc, sed propter torporē & im-
probitatē nostram. Non comedit quippe, nec bi-
bit diabolus, & cecidit: comedit & bibit Paulus,
& in caelum ascendit. Quot dicentes audio, Non
sit paupertas. Obmutefaciamus igitur talia agrē
ferentes. Blasphemia enim est talia dicere. Dica-
mus igitur ipsis, Non sit pusillanimitas: pauper-
tas enim innumera uitae bona intulit nostrae, & si-
ne paupertate inuites diuitiae. Ne calumniemur
itaq; nec has, nec illam: paupertas enim & diuitie
sunt arma ad uirtutem utraq; ferentia, si uelimus.
Sicut igitur generosus miles, quodcumq; ferrum
capiat, propriam uirtutem ostēdit: sic imbellis &
ignauus ab omnibus impeditur. Et ut discas quōd
hoc uerū est, illius mihi Iob recordare, qui simul
& diues & pauper factus est, & utraq; arma tra-
clauit, & in utriq; uicit. Et quando diues quidem
erat, dicebat: Ianua mea omni ueniēti fuit aper-
ta: quando uerō pauper factus est, dicebat: Domi-
nus dedit, dominus abstulit. Dum fuit diues, mul-
tam hospitalitatem, cum factus est pauper, multā
patientiam exhibuit. Et tu igitur si diues es, mul-
tam demōstra eleemosynam: si pauper factus es,
patientiae multum & tolerantiae. Nec enim diuitiae
malum, nec paupertas simpliciter, sed iuxta uo-
luntatem utentium haec utraq; sunt. Nos igitur
ipsos institutamur, non talia de rebus habere iudi-
cia, nec dei opera, sed improbam hominum uo-
luntatem accusare. Neq; pusillanimitē diuitiae pos-
sunt adiuuare, nec magnanimo pauperes unquā
nocet. Agnoscamus igitur laqueos, et ab ipsis pro-
cul eamus. Agnoscamus praecipitia, nec appro-
pinquemus. Hoc maximā securitatis uobis erit
occafio, non tantum peccata fugere, uerū & quae
uidētur media quidem esse, ad peccata uero nos
supplantant: quale est: Ridere & iocosa dicere uer-
ba, non manifestum quidem peccatum esse uide-
tur, sed in manifestum crimen inducit: nempe sae-
pius ex risu turpia nascuntur uerba, a turpibus uer-
bis actiōes turpiores, saepius ex uerbis & risu cō-
tūcia & contumelia: de conuicio & contumelia
plagae, & uulnera, de uulneribus et plagis iugula-
tiones, & homicidia. Si tibi igitur bene consultu-
sus es, non turpia tantum uerba, neq; turpia tan-
tum facta, neq; plagas & uulnera, & homicidia,
uerum & ipsum intēpesturum risum, & uerba fu-
gies scurrilia, quoniam subsequēntium radix talia
esse solent. Propterea Paulus inquit: Stultiloquiū
& scurrilitas ne prodeat ex ore uestro. Et si nanq;
per se paruum ipsum esse uidetur, magnorū tamen
malorum nobis efficitur causa. Rursus deli-
ciji uacare non uidetur quidem esse crimen mani-
festum, & expressum: attamen multa nobis parit
mala: ebrietatē, furorē, auaritiā, rapinas. Sum-
ptosus enim & lautus, & ministeria uetri impen-
dens intolerabilia; furari saepe cogit, & aliena ra-
pere, et opprimere, & uiolare. Si delicias itaq; fu-

Iob 31 b
Ibid. 1 d

Eph. 5. d

gias, & auaritiā, & rapinā, & ebrietatis, & innu-
merabiliū malorū sustulisti materiā, iniquitatis ra-
dicē a longe reseccans. Propterea Paulus dicebat:
Quōd quae in delicijs est uidua, uiuēs mortua est. I. Tim. 5. d
In theatra rursus ascendere, & equorum certami-
na spectare, & aleas tractare non uidetur multis
peccatum esse manifestum, sed infinita uitae mala
solet inferre. Etenim in theatris immoratio forni-
cationem, petulantiam, & omnem incontinentiā
peperit, & circensium spectatio pugnas, conuicia,
flagella, contumelias, iuges inimicitias adduxit;
& circa aleas studiū, blasphemias, iacturas, iras,
conuicia, infinitaq; alta his grauiora saepe produ-
xit. Ne tantum itaq; peccata fugiamus, uerum &
apparentia quidem esse media, paulatim uerō in
haec peccata nos pertrahentia. Nanq; iuxta praeci-
pitiū uadens, quamuis non decidat, tremit, &
saepenumero ab ipso subuersus tremore decidit:
ita & non procul peccata fugiens, sed secus ipsa
uadens, cū timore uiuit, & in ipsa labitur saepius.
Etenim alienas curiose spectans formas, quāuis
non moechetur, tamen concupiuit, & iuxta Chri-
sti sententiam factus est adulter: saepius autem ab
ipsa concupiscentia & in peccatum re ipsa defer-
tur. Nos igitur ipsos procul a peccatis retrahamus.
Vis modestus esse: ne tantum fugias adulterium,
sed etiam petulantē aspectum. Vis a uerbis turpi-
bus abesse: ne uerba tantum turpia fugias, uerum
& risum solum, & omnem concupiscentiā. Vis
caedibus esse procul? fuge conuicia quocūq;. Vis e-
brietate separari? fuge delicias & lautas mensas,
& radicibus uinum extirpa. Magnus laqueus est
linguae petulantia, & multae refrenationis indi-
gens. Propterea & quidam inquit: Laqueus for-
tis uiro propria labia, & capitur uerbis oris pro-
prij. Supra caetera igitur cūcta membra hanc mo-
deremur, hanc refrenemus, & conuicia contume-
liasq; ac turpiloquia, & accusationes ex ore pella-
mus, & malam iuramentorū consuetudinē. Rur-
sum em nos ad eandē admonitiōnē sermo deduxit.
Et quidem heri cum uestra charitate cōstitui;
quōd non amplius de hoc mandato dicam: quo-
niam omnibus superioribus diebus sufficienter
dissertum est. Sed quid faciam? donec uos corre-
ctos uideā, non possum abistere proposito. Quo-
niam & Paulus Galatis dicens, Deinceps labo-
res mihi nemo praebeat: rursus ipsis apparet con-
gressus & locutus. Huiusmodi sunt paterna uisce-
ra, & si recessuros se patres esse dicūt, nō abistūt
donec correctos uiderint filios suos. Audistis pro-
phetā de iuramentis hodie nobis loquentē? Re-
spexi oculis meis, & uidi, inquit, & ecce falsus uo-
lans longitudine cubitorū uiginti, & latitudine cir-
cubitorū decē. Et dixit ad me, Quid tu uides? & di-
xi, Video falsē uolantē longitudine cubitorū uiginti,
& latitudine cubitorū decē. Et ingrediet domū,
inqt, iurātis nomine meo, & dissoluet in me-
dio, & suffodiet lapides & ligna. Quid tadem est
dictum? & qua de causa in specie falsis iurantes
sequens poena uidetur? Vt ultionē inuitabilem ef-
se, & supplicij euitari nō posse uideas. Etsi em
uolan-

1. Tim. 5. d

Math. 5. d

Proph. 6. d

Gal. 6. d

Zach. 5. d

uolentem forsitan aliquis effugere poterit: falcem autem in collum delapsam, & pro funiculo factam, nemo fugere potest. Cum autem & alia adsint, quae salutis ulterius spes: qua uero causa lapides & ligna iurantis dissoluit? Ut ruina alijs correctio fiat. Postquam enim iurantem mortuum terrae condidisse esse, domus dissoluta, & ruina facta praeteruntibus omnibus, & cernentibus admonitio erit per aspectum, ut non eadem audeant, ne eadem patiantur, & accusatrix erit mortui criminis continua. Non ita pungit ensis, sicut iuramenti natura. Non sic occidit gladius, sicut iuramenti plaga. Iuratus est uiuere uidetur, iam mortuus est, & uulnus excipit: & sicut restem capiens, & priusquam ciuitatem egrediatur, & ad praecipitium ueniat, & tortorē uideat imminens, mortuus est, simul ac praetorij ianuas egressus est: sic & iuratus. Haec reputemus, & ne fratres iurare faciamus. Quid facis homo? Super mensam iuratus sacram, & ubi Christus positus est immolatus, illic fratrem tuum immolas? Et latrones quidem in uisum macerant: tu uero coram matre filium immolas sceleratius quam Cain patrans homicidium? Ille nempe fratrem suum in deserto, & praesenti morte macerant: tu uero fratrem tuum immolas in medio ecclesiae, id est morte futura immortalis. Num enim propterea facta est ecclesia, ut adiuremus? Propterea facta est, ut oremus. Num enim ideo mensa posita est ut adiuremus? ideo posita est, ut peccata soluamus, non ut augeamus. Tu uero si nihil aliud, saltē librum ipsum reuerere, quem in iuramentum porrigis: & euangelium, quod intra manus capiēs iurare iubes, explica, & audiens quid tibi Christus de iuramentis dixerat, horresce & desiste. Quid igitur de iuramentis inquit? Ego autem dico uobis, omnino non iurare. Tu uero legem iurare prohibentem contemnendo, iuramentum facis? O contumeliam, o insaniam. Idem enim facis, tanquam si quis legislatorem prohibentem interficere, ipsum cadis tibi socium esse iubeat. Non ita gemo & deploro, quospiam in uisum iugulatos audiens, sicut gemo & lachrymis prosequor, & horresco, cum uideo quempiam prope mensam hanc uenientem, & manus imponentem, & euangelij iurantem attactis. De pecunijs, quae so, dubitas, & animam occidis? Quid tantum lucraris, quantum animam tuam, & proximum laedis? Si enim credis quod uerax sit homo, ne iuramenti necessitatem adducas: si uero nosti quod mentitur, ne peierare cogas. Sed ut mihi satisfieret, instans dum erat, inquit. Imo tunc sufficienter capias satisfactionem, cum iurare eum non feceris. Nunc nempe domum regressus, a conscientia continue roderis, haec reputans: Nunquid non frustra adiurauit? nunquid non peierauit? nunquid non ego fui causa peccati? Si uero non adiuraueris, domum regressus uictam capies consolationem, agens deo gratias, & dicens: Benedictus deus, quoniam me ipsum continui, neque adiurauit frustra, nec temere: pereat aurum, pereant pecuniae, ut hoc nobis maxime consolationem afferat legem non praeterisse,

Matth. 5. c

nec alterum coegisse, ut hoc faceret. Cogita propter quae non adiurasti, & hoc tibi sufficit in refrigerium & consolationem. Sapius namque purgata conflata contumeliam patientes generose ferimus, & contumeliantem dicimus. Quid tibi faciam? in me conuiciatus est ille uel ille dominus tuus, ille meas cohibet manus. Et hoc nobis in consolationem sufficit. Ita quoque cum quempiam adiuraturus es, te ipsum contine, prohibe, & dic iuraturus: Quid tibi faciam? Deus iussit non adiurare, ille me continet nunc. Sufficit hoc & ad honorem legislatoris, & ad securitatem tuam & adiurati timorem. Quum enim ille uiderit, quod sic alios adiurare ueremur, multo magis ipse facile iurare formidabit. Si hoc uerbum dixeris, cum multa domum laetitiae plenitudine redis. Audi ergo deum in mandatis, ut & ipse exaudiat te in orationibus. Hoc uerbum in caelo scribetur, in iudicij die tibi assister, & multa dissoluet peccata. Nec hoc tantum in iuramento, uerum & in omnibus negotijs cogitemus: & cum debemus aliquid facere boni propter deum, quod mox aliquid inferat damni, non solum ex negotio damnū expectemus, sed etiam lucrū, quod capiemus propter deum faciendo. Puta, affecit te quispiam contumelia, feres generose. Ne contumeliam cogitaueris tantum, sed etiam ferre iubentis dignitatem, & mansuete feres. Eleemosynam dedisti? ne impensam cogites tantum, uerum & prouentum ex impensa. Multatus es pecunijs? gratias age, nec tantum iacturae dolorem spectes, uerum & lucrum ex gratiarum actione. Si sic nos componamus, nullum accidētium nos grauium tristificabit: sed ex his quae uidentur esse tristitia, lucrabimur, & damnū diuitijs, & tristitia uoluptate & delectatione, & contumelia honore iucundior erit & desiderabilior, & omnia contraria in lucrum nobis prouenient, & hic multa fruemur tranquillitate, & illic regnum caelorum assequemur: quo omnes dignos fieri detur, gratia & clementia domini nostri Iesu Christi, per quem; & cum quo gloria patri, simul & sancto spiritui imperium & honor, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

VVLGATA AD PRINCIPEM POPVLATIONE & omnibus de fuga consultantibus, cum intrasset princeps ecclesiam, & consolatus fuisset, habitata est praesens homilia. Et de uitando iuramento. Et in illud Apostoli dictum: Paulus uinctus Iesu Christi. HOMILIA XVI

PRINCIPIS quidem prouidentiam laudauit, quoniam tumultuantem conspiciat ciuitatem, & omnes de fuga deliberantes, ingressus uosque consolatus est, & in bona spe adduxit: pro uobis autem erubui confususque sum, quod exterioris post multos prolixosque sermones illos consolationis indigni. Optaui terram mihi dehiscescere, & immergi, quando ipsum uobis loquentem audiebam, & in tempestiua hac & irrationabilem timiditatem consolantem. Non enim uos ab illo doceri oportet,

oportebat, sed infidelibus uos praecceptores omnibus fieri, nec ab infidelibus iudicari Paulus permittit. Tu uero post tantam patrum admonitionem exterioribus indigni praecceptoribus, & fugitiui, & uerberones quidam ciuitatem tantam excitauerunt, & in fugam coniecerunt. Quibus oculis amplius infideles respiciemus, tam pauidi cum simus & timidi? Qua lingua ipsos alloquemur, & pro ingruentibus malis confidere persuadebimus, omni lepore timidiore per hanc facti anxietatem? Et quid faceremus? inquirunt, homines enim sumus. At propter hoc ipsum tumultuari non oportet, quia homines sumus, & non bruta. Illa fragoribus & stridoribus omnia terrentur. Non enim habent rationem quae timorem repellere possit. Tu uero ratione & consilio decoratus, quomodo in illorum signitatem cadis? Ingressus est quidam, militum incurSIONEM nuntiavit? Ne tumultueris, sed ipsum mittens, genua flecte, dominum tuum roga, gema amantiter, & aduersitatem repellet. Tu quidem audita militum incurSIONE non uera, & praesenti uita abrumpi periclitatus es. Beatus uero Iob ille continuis uentibus nuntijs, & grauius nuntijs auditis, & aduersitibus intolerabilem filiorum perditionem non euilauit, non genuit, sed ad orationem conuersus est, & domino gratias agebat. Hic & tu imitare, cum ueniens quispiam nuntiauerit quod milites urbem circumdederint, & bona direpturi sint, ad dominum tuum confuge & dic: Dominus dedit, dominus abstulit, sicut domino placuit, ita factum est: sit nomen domini benedictum in secula. Illum non terret malorum experientia, te uero solus terret auditus? Quam nullus sumus aestimationis, cum contra mortem quoque audenter ire iussis, a falso rumore simus sic expauescatis? Tumultuans & timorem, qui non est, constituit, & perturbationem non apparentem: qui uero est in anima constitutione ac tranquillitate, & eum qui est, dissoluit. Non uides naucleros, ut insaniens mari, nubibus, transcurrentibus, fulminibus elisis, omnibus in nauigio tumultuantibus, ad gubernacula sedent ipsi sine trepidatione & metu, & arti suae uacantes, ut imminente percellam repellant: hos & tu imitare, & sacram capiens anchoram, in deum spem, inconcussus permanset, & irreuolubilis. Quicumque audit meos sermones hos, inquit, & non facit ipsos, assimilabit homini stulto qui edificauit domum suam super arenam, & descendit pluuia, & uenerunt flumina, & flauerunt uentus, & irruerunt in domum illam, & cecidit, & erat ruina ipsius magna. Vides quod stultitiae est cadere, & circumuerti? Imo uero nos neque stulto illi similes facti sumus, uerum & illo miserius cecidimus: illius nepe domus post flumina, post delatum imbrem, post illa ipsos uentos cecidit: nos uero non pluujs ingruentibus, non fluminibus, inflatis, non uentis irruentibus, ante malorum experientiam ex auditu solo subuersi sumus, & omnia quae philosophabamur, effudimus. Qualem mihi mentem putatis esse nunc? quomodo contrahi? quomodo demergi? quomodo erubescere? Nisi multa a patribus necessitate sustinuissem, neque surrexisssem, neque locutus fuisssem dolore Chryf.

Matth. 7. d

obtenebratus ex pusillanimitate uestra: sed neque nunc in me ipsum redire possum: sic animum mihi indignatio & tristitia oblidet. Quis enim non aegre ferret? quis non succenseret, quando post tantam doctrinam gentilibus opus habuisset doctoribus ad exhortandum et persuadendum, ut praesentem generose timorem sufferretis? Orate igitur dari nobis uerbum in apertione oris nostri, ut hanc tristitiam excutere possimus, & paulum mentem excitare. Etenim confusio de pusillanimitate uestra multum animum nostrum deiecit. Multa prius ad charitatem uestram locutus sum, et de laqueis nobis undique positis, & de timore & tristitia, & de luctu & uoluptate, & de falce in iurantium domos uolante. Ex his igitur omnibus multis quidem, illa mihi maxime reminiscimini quae de uolante falce dicta sunt, & iurantis domum dissolvente, & lapides & ligna subruente, & omnia consumente. Et post hoc illud quoque cauetis, quod extremae dementiae est, Euangelium capientes iurare, & legem iurare prohibentem iuramentum facere. Et quod melius sit pecunijs mulctari, quam proximis iuramentum offerre: quoniam hoc est non modicus in deum honor. Cum enim deo dixeris, propter te non adiura uisum qui fuerat furatus, & male fecerat: pro hoc honore magnam tibi reddet gratiam, & in praesenti tempore, & in futuro. Haec & alijs dicite, & ipsi obseruate. Scio quod hic reuerentiores sumus, & omnem improbam deponimus consuetudinem. Sed quod quaeritur, hoc est, non ut hic tantum philosophemur, sed ut pietatem hinc capientes extra seruemus, ubi maxime ipsius indigemus. Et tenim aquantes non tantum apud fontem habent uasa repleta, domum autem abeuntes eracuant: sed illic ipsa maxime cum cautela reponunt, ne subuertantur, & labor fiat inanis. Hos etiam nos imitemur, & domum profecti, dicta cum studio seruemus. Itaque si hic maneatis satiati, domum uero redeatis inanes, uasa mentis uestrae admonitione uacua referetes, nulla uobis ex hac repletionem erit utilitas. Ne mihi in palaestra demonstras athletam, sed in certamine. Ne mihi religionem instructionis tempore, sed actionis adhibeas. Laudas nunc quae dicuntur, cum te iurare oportuerit, omnium ipsorum tunc recordare. Si hanc legem expedieritis cito, ad alia quoque maiora disciplinam proferam. Ecce secundum hunc annum habeo uestrae differens charitatis, & neque centum scripturarum uersus uobis enarrare potui. Causa uero, quoniam a nobis discere opus habeatis, quae domi & per uos explere potestis, & orationis maior pars nobis in morales impeditur sermones. Haec uero sic fieri non oportebat, sed morum quidem modestia domi & a uobis uos instituit: scripturarum uero sensus & speculationes nobis permittit. Si autem & a nobis audire fuerat opus, uno plus die non decebat. Nec enim uarium quiddam, & inuentu difficile, quod dicitur, est, nec uilius indigens praeparationis. Cum enim deus nuntiauerit, argutationibus non est opus. Deus dixit, Ne iuraueris. Noli causas amplius a me querere. Lex est regia: qui tulit ipsam, & ipsius rationem.

Zachar. 5. a

Exod. 23. b

Matth. 5. c

nem nouit nisi fuisse utile, non phibuisse. Reges ferunt leges, nec omnes semper utiliter: homines enim sunt, nec sicut deus utile possunt inuenire. Veruntamen paremus, siue uxores ducamus, siue seruos emere debeamus, siue domos, siue agros, siue quodlibet aliud facere, non ex propria facimus hæc sententia, sed quomodocumque iusserint illi: nec ut res nostræ pro sententia nostra disponantur, penitus domini sumus, sed illorum ubique sententis seruimus. Et si quid præterquam quod illis uideatur facimus, inualidum & inutile redditur. Itaque hominum quidem legibus tantum attribuimus honorem: dei uero leges ita quæso conculcabitur? Et quali hæc digna defensione? quali uenia? Dixit Moses. Ne contraria ipsius legi legem per opera feras, ut cum securitate cuncta facias & dicas. Sed de his quidem satis. Age uero lectis hodie una uobis apposta sententia sermonem terminemus. Paulus uinctus Iesu Christi, inquit, & Timotheus frater. Magnifica Pauli appellatio, non principatus & honoris nomen, sed uincula & catenæ. Vere magnam atque splendidam ipsum multa alia faciunt, in cœlum rapi tertium, in paradysum deferri, uerba audire ineffabilia: sed horum nil posuit, sed pro omnibus catenam: hæc enim magis quam illa illustrem reddebat, & splendidum. Cur tandem? quoniam illa quidem domini benignitatis erat gratuita dona, hæc uero serui tolerantiae atque patientiae indicia. Consuetudo autem amantibus est, illis magis affici quæ pro amatis patiantur, quam his quæ ab ipsis beneficia capiunt. Non ita rex diademate gloriatur, ut ille uinculis delectatur: & merito. Diadema nempe solum coronato capiti ornatu affert, catena uero & ornatum multo maiorem, & tutelam. Corona saepe regia caput se circumdatum prodidit, & innumeros allexit insidiatores, & in tyrannidis concupiscentiam inuitauit. Et in bellis hic ornatus est adeo periculosus, ut ipsum deponant & abscondant. In præliis nonnunquam reges habitum commutantes, ita manus cum hostibus cœserunt, tantum ex corona fit proditoris. Catena uero nihil huiusmodi gerentibus affert, sed omne contrarium: cum pugna sit, & acies contra dæmones, & aduersarias potestates, prætendens ipsam qui ea circumdatus est, illorum repellit insidias. Et principum quidem externorum multi, non tantum dum imperant, uerum cum & a principatu soluti fuerint, ipsius nomen circumferunt, dum dicitur: Ille talis consularis, ille talis prætorius. Hic uero pro his omnibus Paulus uinctus, inquit. Et multum congrue. Illi namque principatus non penitus sunt animi uirtutis demonstrationes: pecunijs enim sunt uenales, et amicorum uendicatur assentionibus: hic autem ex uinculis principatus est animi disciplinæ indicium, & ardētis in Christum desiderij signum maximū. Et illi quidem breui resurgunt, hic uero principatus nullum habet successorem. Aspice namque quantum ab illo nunc usque temporis est, & splendidius huius uincti nomen redditum est. Et consules quidem omnes, quicumque superioribus fuere temporibus, silentio traditi sunt, & a multis multi nec ipso

2. Cor. 12.4

quidem nomine cogniti: huius autem uincti beati Pauli multum quidem hic, multum autem in Barbarorum regione, multum apud Scythas & Indos, siue ad ipsos terrarum orbis terminos uenias, hæc audies appellationem. Et quocumque quispiam peruenerit, Paulum ubique in omnium ore circumferri noscet. Et quid mirum, si in terra marique, quippe cum & in cœlis multum Pauli nomen apud angelos, apud archangelos, & superiores potestates, & harum regem deum. Et qualia, inquit, erant illa uincula, quoniam tantum uinctis gloriæ tulerunt? Nonne & serro fabricata erant? Ferro quidem fabricata, sed multam habebat spiritus gratiam efflorentem: quoniam propter Christum ipsis circumdatus fuerat. O miraculum, serui uincti sunt, dominus crucifixus, & prædicatio quotidie crescit: & per quæ peritabat opera prohiberi, per hæc accensa est. Et crux & uincula quæ esse uidebantur abominatio, nunc salutis signa sunt facta. Et quolibet auro ferum illud nobis pretiosius erat, non propter naturam propriam, sed propter causam hanc & argumentum. Sed uideo quæstionem hinc nobis quamdam orientem. Et si diligentiam adhibeatis, & quæstionem dicam, & solutionem apponam. Quid igitur tandem est quod quaeritur? Ingressus aliquando hic Paulus ad Festum, & loquens ad ipsum, excusansque se de criminibus quibus urgebatur a Iudæis, & dicens, quomodo Iesum uidit, quomodo beatam uocem illam audiuit, quomodo per excæcationem ad ueram peruenit lucem, quomodo cecidit & surrexit, quomodo ingressus est Damascum captiuus absque uinculis cõpeditus: & de prophetis, & de lege loquens, & ostendens quod & illi prædixerunt hæc omnia, iudicantem cepit, & ferè ad seipsum transire peruersit. Tales enim sanctorum animæ, cum in pericula ceciderint, non quomodo periculis liberent, considerant, sed quod persequentes lucentur, omnia faciunt. Sicut & tunc factum est, se defensurus intrauit, et capto iudice discessit. Et hæc ipse iudex testatus est, dicens: In modico me persuades Christianum fieri. Hoc & hodie fieri debebat, & principem hunc uelut admirari magnanimitatem, sapientiam, perfectamque quietem, & ex ordine uestro disciplinam capere, & sic abire, concionem admirari, laudare confessum, & ex ipsis rebus discere, quantum inter gentiles & Christianos discriminis sit. Sed ut ad id redeam quod dicebam. Postquam ipsum cepit Paulus, & ille dixit: In modico me persuades Christianum fieri. Paulus ita respondit: Optarem utique ego a deo & in modico, & in multo non solum te, sed etiam omnes audientes me, fieri Christianos absque uinculis his. Quid dicitis o Paulus? Ephesus nempe scribens, dicitis: Rogo igitur uos ego uinctus in domino, digne ambulare uocatione qua uocati estis. Et ad Timotheum loquens, In quo male patior usque ad uincula tantquam malefactor. Et ad Philemonem rursum, Paulus uinctus Iesu Christi. Et cum Iudæis iudicans, dicitis: propter spem Israel hæc catena circumdatus sum. Et Philippensibus scribens dicebas: Ita ut plures fratrum freti uinculis meis abundantius aude-

Philipp. 1.13

rent

rent intrepide uerbum capere. Ubique catenam circumfers, ubique uincula proponis, & huiusmodi gloriaris negotio: in iudicium autem ueniens disciplinam prodidisti, cum maxime libere te gerere debebas, & iudici dicitis: Optarem utique te fieri Christianum absque uinculis his. Nempe si bona, ita ut alijs quoque fidutiã ad sermonem pro religione præbeant: etenim hoc ipsum prius dixisti, Multi fratrum freti uinculis meis uerbum loquebantur intrepide: quare coram iudice non hac te gloriaris, sed contrarium facis? Nunquid non uidetur esse quæstio quod dicitur: sed celerrimam solutionem assero. Non enim ex anxietate, uel timiditate Paulus hoc faciebat, sed ex sapientia multa, & spirituali prouidentia. Nam ad gentilem loquebar & infidelem, nec nostra scietem. Nolebat igitur ipsum per grauiam inducere, sed quod dicebat: Factus sum carentibus lege, tanquam sine lege: hoc & hic faciebat. Si uincula audierit, inquit, & tribulationes, statim refugiet, cum uinculorum uirtutem non norit. Fiat prius fidelis, & prædicationem gustet, & tunc ipse quoque ad hæc uincula curret. Audiuit dominum meum dicentem, quod nemo imponit indumentum panni illoti super uestimentum uetus: quoniam tollit plenitudinem ipsius, & peior fit scissura. Neque mittit uinum nouum in utres ueteres, quoniam distrumpuntur utres. Anima huius est uestimentum uetus, & uter antiquus, non est renouatus fide, non spiritus gratia recens redditus est, debilis adhuc est & terrenus, munda na sapit, & ad mundanam uanitatē stupet, gloriam amat presentem. Si a primordijs statim audierit, quod factus Christianus captiuus mox fiet, & catena circumdabitur, cõsufus & reueritus a prædicatione resistet. Propterea dicit: Absque uinculis his, non ipse uincula recusans, absit: sed illius cõdescendens in firmitati, quoniam ipse sic illa diligit, & amplectitur, ut ambitiosa mulier monilia sua. Unde hoc manifestum: Gaudeo in passionibus meis, inquit, & suppleo defectus tribulationum Christi in carne mea. Et iterum: Quoniam nobis donatum est a Christo non tantum in ipsum credere, uerum & pro ipso pati. Et iterum: Non tantum autem, sed & gloriamur in tribulationibus. Si gaudet igitur, & id uocat donum gratuitum, certum quod propter hæc causam ad iudicem loquens hæc dicebat. Quoniam & alias rursum in necessitatem delapsus gloriandi hoc ipsum demonstrat, dicens: Libenter igitur gloriabor in infirmitatibus meis, in necessitatibus, in contumelijs, in persecutionibus, in angustijs, ut inhabitet in me uirtus Christi. Et iterum: Si gloriari oportet, in infirmitate mea gloriabor. Et alibi seipsum alijs comparans, & per comparisonem nobis excellentiam demonstrans, sic quodammodo, inquit: Ministri Christi sunt, ut minus sapiens loquor, plus ego. Et excessum demonstrare uolens, non quod mortuos resuscitauerit, dæmones uel expulerit, neque quod mundauerit leprosos, aliud uel quid huiusmodi fecerit, dixit. Sed quid? quod innumeras passus est molestias: cum enim dixisset, plus ego, intulit tentationum multitudinem, sic dicens: In plagis supra modum, in mortibus frequenter, in carceribus abund-

Chryf.

dantius, a Iudæis quinquies quadragenas una minus accepit, ter uirgis cæsus sum, semel lapidatus, ter naufragium feci, nocte ac die in profundo maris fui: & reliqua omnia. Sic ubique gloriatur in tribulationibus Paulus, & ea re nimium delectatur, & ualde merito. Nam hoc est, quod maxime Christi uirtutem demonstrat, quoniam per talia uicerunt apostoli, per uincula, tribulationes, flagella, & extrema mala. Nam hæc duo Christus denuntiavit, tribulationem & remissionem, labores & coronas, sudores & retributiones, suauia & tristitia. Sed tristitia quidem uitæ dedit presentem, suauia uero in futurum distulit, pariter demonstrans quod non decipit homines, & ipsum grauium pondus ordine diminui uolens. Decipiens enim suauia prius proponit, & mox infert tristitia. Quale est: Plagiaris puerulos saepe paruos prædantes & furantes, non plagas et uerbera, neque aliud huiusmodi pollicentur, sed plagas & bellaria, & alia talia quibus puerilis gaudere consuevit ætas, prætendunt, ut his illi alleciti, & libertatem suam prodentes, in extremum periculum delabantur. Auium uero pisciumque uenatores, ita quæ uenantur alliciunt, consuetam capiendis & iucundam prius escam præbentes, & sic contegentes laqueum. Itaque decipientium maxime opus hoc est, prius suauia proponere, quod mox inferant tristitia: prouidentium autem & diligentium omnino contrarium. Patres itaque plagiaris contrarium faciunt, cum ad ludum pueros literarum mittunt, prædagogos præponunt, flagella minantur, timorem incutunt: & cum priorem sic ætatem transegerint, tunc ipsis in habitu uirili constitutis, honores, potentiasque, & delicias, & omnes diuitias suas tradunt: Sic deus quoque fecit, non plagiariorum, sed patrum more curam nostri gerens, prius iniecit tristitia tanquam pædagogis & præceptoribus presentem tradens tribulationem, quod per hæc correcti, & moderati, postquam tolerantiam omnem, omnemque disciplinam didicerimus, mox ad perfectionem deducti, cœlorum regnum hereditate consequamur: sed prius idoneos reddit ad dandam dispensationem diuitiarum, & postmodum ipsas præbebit diuitias. Nisi enim hoc fecisset, diuitiarum erogatio non donum, sed ultio fuisset & pœna. Sicut enim puer insipiens paternam suscipiens hereditatem, ab hac ipsa præcipitatur, prudentiam non habens pecuniarum dispensationi parem: si uero prudens sit et benignus, & temperans, atque modestus, in necessaria dispensans paterna, splendidior ita fit & illustrior: sic & in nobis est necesse euenire. Cum spiritualement prudentiam acceperimus, quum omnes in ætatis mensuram peruenierimus, tunc nobis tradit omnia quæ pollicitus est: nunc uero tanquam pueros paruos docet cum exhortatione & consolatione. Nec hoc solum est emolumentum ex præmissis tribulationibus, uerum & aliud illo non inferius. Qui enim prius est in delicijs, mox post delicias ultionem expectans, neque presentibus fruitur delicijs propter futurarum molestiarum expectationem: qui uero prius est in tristibus, deinde post hæc suauibus potiturus, etiam presentes difficultates

tom. 5

g. 2

propter

propter futurorū spem honorum cōtemnit. Non
 igitur tutelā tantum causa nostrā, uerum & uolu-
 ptatis & consolationis, priora statuit esse molesta,
 ut futurorū spe releuati nullum presentium capia-
 mus sensum. Et hoc ipsum Paulus significās dice-
 bat, q̄ momentanea leuitas tribulationis nostrę su-
 pra modum æternū pondus glorię nobis operat̄,
 non considerantib. nobis quę uident̄, sed quę nō
 uident̄. Leuē appellauit tribulationē, non p̄pter
 propriam grauium naturā, sed propter futurorū
 expectationē bonorum. Sicut enim mercator nō
 sentit nauigationis laborem, lucrorum spe releua-
 tus: & pugil generose fert capitis uulnera, coronā
 respiciens: ita profecto nos quoq; in cœlum & cœ-
 lestia intendentes bona, quęcunq; inferantur gra-
 uia, generose cuncta feremus, bona futurorū spe
 roborati. Hęc itaq; capientes sententiā abeamus:
 quamuis nanq; simplex & breuis sit, multā tamen
 habet sapientię disciplinā. Qui in dolore & tribu-
 latione est, idoneam habet consolationem: qui in
 delicijs & luxuria, magnam moderationis exhor-
 tationem. Cum enim ad mensam discumbens, sen-
 tentiā huius memineris, statim ab ebrietate crapu-
 laq; resiliēs, discens ex hac sententiā, q̄ anxios nos
 esse cōuenit, & intra te ipsum dices: Paulus in uin-
 culis & carceribus, ego uero in ebrietate & lauta
 mensa. Et quam assequar ueniam? Hoc & mulieri-
 bus necessariū uerbum. Ambitiosę enim & sum-
 ptuosę, & auro undiq; se circumligantes, catenę
 huius cōmonefactę odio habebūt (sat scio) & abo-
 minabuntur ornatū illum, & ad hęc uinacula cur-
 rent. Illa nanq; ornamenta multorum causā malo-
 rum fuerunt, & innumera bella intra domum con-
 traxerunt, & liuores pepererunt, & inuidias, & o-
 dium: hęc uero peccata mundi soluerūt, & terrue-
 runt dæmonas, & diabolus fugauerūt. Cum his
 in carcere degēs custodi perstralis, cum his Agrip-
 pam attraxit, cū his multos Paulus discipulos ac-
 quisit, propterea dicebat: In quo male patior us-
 que ad uinacula tanq; malefactor, sed dei uerbum
 non est uinctum. Sicut enim radium uincte posse
 hile non est, nec domi concludere: sic neq; prædi-
 cationis uerbum. Et quod multo amplius est, do-
 ctor uinctus erat, & uerbū uolabat: ille carcerē ha-
 bitabat, & doctrina alata passim currebat. Hęc igitur
 scientes, ne succumbamus in grauib. tūc po-
 tentiores efficiamur, tunc fortiores. Patientiā enim
 tribulatio operatur. Ne doleamus in calamitatib.,
 quę inferuntur, sed in omnibus deo gratias aga-
 mus. Secundam ieiunij septimanam expediuimus,
 sed non hoc cōsideremus: non enim hoc est expe-
 diuisse ieiunium, si tempus præterierimus, sed si
 transegerimus cum profectu. Hoc supputemus, si
 studiosiores facti sumus, si defectum aliquem no-
 strorū correximus, si abluimus crimina. Consue-
 tudinem omnes habent per quadragesimā inter-
 rogare, quot quisq; septimanas quadragesimę iei-
 unauit: & dicētes audire licet, hos quidem quod
 duas, hos uero quod tres, illos autem quod omnes
 ieiunauerunt septimanas. Et quod lucrum, si pro-
 feclibus carentes, ieiunium transegerimus: si alijs

1. Cor. 4. d

2. Tim. 2. b

Rom. 5. d

dicat, totam ieiunauit quadragesimam: tu dic, ini-
 micum habebam, & conciliatus sum: habebā de-
 trahendi consuetudinem, & desisti: iurandi tene-
 bar usu, et mos improbus mihi correctus est. Nul-
 la mercatoribus utilitas, si magnam maris longitu-
 dinem percurrerint, sed si cum rerū copia, & mul-
 to mercimonio nauigauerint, nulla ieiunij nobis
 utilitas, si in fructuose ipsum tempus & temere præ-
 tereamus. Si ciborum ieiunij ieiunemus, præteri-
 tis quadraginta diebus, præterit & ieiunium. Si ue-
 ro peccatis abstineamus, & trāfacto ieiunio illud
 remanet, & continuum erit: hinc nobis utilitas, &
 ante regnum cœlorū non paruas nobis hic reddit
 retributiones. Sicut em̄ in nequitia uiuens, et ante
 gehennam punitur, conscientia stimulatus: sic me-
 ritis abundans & ante regnum magna fruetur læ-
 titia, se bona spe pascens. Idcirco & Christus in-
 quit: Iterū uidebo uos, & gaudebitis, & gaudium
 uestrum nemo tollet a uobis. Breue uerbum, sed
 multam habet consolationem. Quidnam tandem
 est, nemo gaudium uestrum tollet: Pecunias si ha-
 beas, multi tuum ex diuitijs gaudium auferre pos-
 sunt, & fur perfodiēs, & credita subripiens seruus,
 & rex in fiscum redigens, & inuidus homo calum-
 nians. Si potentiam habeas, multi possunt tuū ex
 hoc gaudium tollere. Cum enim principatus fue-
 rit finitus, uoluptas quoq; finietur: quin & in ipso
 principatu multę res accidentes, difficultates ha-
 bentes & curas, lætitiā tuā diminuit. Si corporis
 robur habeas, morbus adortus huiusmodi gaudi-
 um aufert. Si pulchritudinem habeas & speciem,
 senectus superueniens tabefecit, & gaudij abstu-
 lit. Si mensa frueris lauta, uespere occupante solu-
 ta est conuiuij lætitia. Rerum enim quęlibet mun-
 danarum infestari facile potest, nec stabilem nobis
 uoluptatem affert: pietas autem & animi uirtus
 contra. Eleemosynam si feceris, meritum auferre
 potest nemo: siue exercitus, siue reges, siue infiniti
 calumniatores & insidiatores instēt undiq;, in cœ-
 lis repositam possessionem auferre non possunt,
 sed gratia permanet cōtinua. Dispersit dedit pau-
 peribus, iustitia eius manet in seculum. Nec imme-
 rito: in cœlorum enim cellarijs reposita sunt, ubi
 fur non perfodit, latro non tollit, tinea non consu-
 mit. Si preces fuderis continuas et intentas, earum
 fructum auferre poterit nemo: hic etenim fructus
 in cœlo radicans est, ab omni calumnia liber, &
 permanens inexpugnabilis. Si male passus, bene-
 feceris: si conuictis affectus, benedixeris: hęc me-
 rita continue manent, & ortam ex his lætitiā au-
 feret nemo, sed quotiescunq; ipsorum recordatus
 fueris, gaudes & letaris, & multam capis uolupta-
 tem. Sic profecto & fugere iuramentum si praua-
 leamus, & ab hac consuetudine perniciofa lin-
 guam nostrā abstinere persuadeamus, meritū qui-
 dem labor breui absoluetur, lætitiā uero meritū iu-
 giter erit & indefinēter. Cæterum uos & aliorum
 præceptores esse oportet et duces, & amicos pro-
 ximi, seruos autem cōserui, & iuuenes coæuos sus-
 cipere instituere et inducere debent. Non est quis
 tibi aureum unum pro singulis hominibus corre-
 ctis

1. Cor. 1. c

Psal. 111. b

Luc. 12. d

ctis promississet, omne studium adhibuisses, & assi-
 duus adstitisses persuadens & exhortans? Nunc
 uero non aureum unum, neq; decem, neq; uigin-
 ti, uel centū millia, neq; totam deus terram tibi pol-
 licetur in horum laborum retributionē, sed quod
 orbe toto maius est, hoc tibi præbet cœlorum re-
 gnum: nec hoc solum, uerum & aliud præter hoc.
 Quale uero hoc? E ducens honestum ex indigno,
 sicut os meū erit, inquit. Quid huic posset esse par
 ad honoris & utilitatis rationem? Quę uero no-
 bis excusatio et uenia post tantam promissionem,
 proximorum salutem negligentibus esse ualeat?
 Tu uero si cæcum quidem in uoraginem deciden-
 tem uideris, manum porrigis, et indignum esse pu-
 tas, pereuntem despiceret: uidens autem quotidie
 omnes præcipitari fratres in improbam iuramen-
 torum consuetudinem, nec uerbum audes profer-
 re? Sed dixisti semel, & non audiuit: dic igitur bis
 & ter, & toties, donec persuaseris. Nobis quotidie
 loquitur deus, & nō audimus, nec alloqui desistit.
 Hanc tu quoq; curam imitare circa proximū. Pro-
 pterea coniuncti inter nos sumus, & urbes habita-
 mus, & in ecclesijs congregamur, ut alter alterius
 peccata corrigamus. Et sicut multi eandē officinā
 habitantes homines differenter quidem negotian-
 tur, omnia uero in cōmune reponunt: sic profecto
 & nos agamus, quęcunq; bona quisq; conferre po-
 test proximo, ne pigeat eum, neq; differat: sed fiat
 negotiatio quadam, & talis collatio spiritualis, ut
 in commune omnia deponentes, et multas adepti
 diuitias, & magnum cōsecuti thesaurum, commu-
 niter omnes regnum assequamur cœlorum, gra-
 tia & benignitate domini nostri Iesu Christi, per
 quem, & cum quo patri gloria, simul & sancto spi-
 ritui in secula seculorum, Amen.

Hier. 15. d

AD MAGISTRATVS AB IMPE-
 ratore Theodosio ad Ellebichū exercitus
 duces missos, ad præuaricatorum inquisi-
 tionem propter statuarum subuersionem,
 Homilia
 XVII.

N tempore omnes hodie cōmuniter
 concinuius, Benedictus dominus
 deus Israel, qui facit mirabilia solus.
 Etenim miranda, & opinionem exce-
 dentia facta sunt negotia: urbē totam
 & populum tantum submergi debentē, & sub
 undas agi, & perdi funditus semel uno temporis
 momento ab omni naufragio liberauit. Gratias igitur
 agamus, non tantum quoniam hyemem sol-
 uit, sed etiam quoniam ipsam fieri permisit: non
 tantū quoniam naufragio nos liberauit, sed etiam
 q̄ in tantam nos angustia cadere permisit, et extre-
 mum periculū nobis imminere. Sic & Paulus ius-
 sit in omnib. gratias agere. Cum uero dicat, In om-
 nibus gratias agite: hoc dicit, Non tantum in gra-
 uium solutione, uerū & in grauiū tempore. Nā dili-
 gentibus deum omnia cooperantur in bonū. Gra-
 tias ipsi agamus propter tentationū absolutionē,
 & horum nunq; obliuiscamur, orationibus uace-
 mus, supplicationib. cōtinuis, pietati multā. Cum
 Chryl.

Psal. 71. d

1. Theff. 5. d

Rom. 8. c

à principio grauius horum malorum pyra fuit ac-
 censa, dicebant q̄ non erat disciplinę tempus, sed
 orationum: hoc profecto & nunc postq̄ extinguita
 est dico, q̄ nunc maxime tempus orationum ma-
 gis quā prius: nunc maxime lachrymarum tem-
 pus & compunctionis, & animę anxietatē, & mul-
 ti studij & cautelę. Tunc nempe ipsa tribulationū
 natura uel inuitos nos corripiebat, et modestos fa-
 ciebat, & ad maiorem agebat reuerentiā: nunc au-
 tem ablato freno, & nube præterita, timendum ne
 ad torporem declinemus, ne feigniores reddamur
 rursum ex remissione, ne de nobis quoq; quisquā
 dicat: Cum occideret eos, tunc quærebāt eum, &
 reuertebantur, & diluculo ueniebant ad eum. Pro-
 pterea & Moses ludæos admonēbat, dicens: Post
 quā comederis & biberis, & fueris repletus, re-
 cordare domini dei tui. Nunc uestra gratitudo ui-
 debitur, si in eadem manseritis pietate: tunc quip-
 pe multi timori, & malorum illationi studium ue-
 strum attribuebant: nunc uero purum erit meritū
 uestrum, si in eodem studio permaneat. Quoniam
 & puerulus si donec ab aliquo agatur pædagogus
 terribili, cum modestia uiuit, & mansuetudine, ni-
 hil est mirandum, sed pædagogi timori pueri mo-
 destiam attribuunt omnes: cum uero deposita ne-
 cessitate ille in eadem manserit honestate, tunc &
 quam habuit in priore ætate modestiam, ipsi om-
 nes adscribunt. Hoc & nos utique faciamus, in ea-
 dem manētes reuerentia, ut & prioris studij laudē
 multā a deo capiamus. Innumera expectauimus
 mala, omnium substantias direptum iri, habitacula
 cum habitantibus comburenda, ciuitatem me-
 dio tollendam ex orbe, & ipsius reliquias omnes
 perituras, aratrū ipsius terram suscepturā. Sed ec-
 cehęc omnia intra expectationem tantum stete-
 runt, & in opus non processerunt. Nec hoc solum
 est mirandum, quod tantum periculi deus abstu-
 lit, sed etiam quoniam magnis nos affecit beneficijs,
 & ciuitatem nostram ornauit, nosq; per hanc ten-
 tationem & calamitatē probatiores effecit. Nam
 quādo a rege missi ad cōmissorum inquisitionem
 tremendum illud constitutere iudiciū, omnesq; ad
 malefactorum penas uocabant, & uarię mortis
 omnibus erat expectatio, tunc uertices montium
 habitantes monachi, propriam exhibuere sapien-
 tiam. Nanq; tot annis in cauernis suis conclusi, ne-
 mine aduocante, suadente nemine, postq̄ nubem
 tantam ciuitatem circumstantem uiderunt, taber-
 nacula speluncasq; suas derelinquentes, undiq; con-
 fluxerunt, uelut angeli quidam de cœlo profe-
 cti. Et erat cernere tunc ciuitatem uni similem ho-
 mini. Vbiq; tunc uidisses sanctos illos, manifestos
 uel ex aspectu solo, dolore pressos consolantes, &
 ad omnem calamitatis contemptum inducentes.
 Quis enim illos conspicatus, mortem non derisif-
 fet: nō despexisset uitam? Nec hoc solum erat mi-
 rabile, sed quod principib. ipsis accedentes cum si-
 dutia loquebantur pro reis, & omēs sanguinē effun-
 dere parati erant, & capita deponere, ut captos ab
 expectatis tribulationib. eriperent: Et dixerunt se
 nō prius recessuros, q̄ iudices parcerent ciuitatis
 Tom. 5 g 3 populo

Psal. 77. b

Deut. 6. c

populo, uel se cōmuniter cum reis ad regem legatos mitteret. Religiosus est, inquit, qui nostrā genti dominat, fidelis cum pietate uiuens. Nos igitur ipsum omnino recōciliabimus, non permittemus uobis, neq; cōcedemus ense polluere, nec ullius abscindere caput. Si uero hoc non fertis, & nos cū ipsis omnino moriemur. Grauiā quidē patrata & nos confitemur, sed regis humanitatē non excedit gestorum iniquitas. Dicitur quidam ipsorū aliud uerbum sapientiae plenū dixisse, q̄ statuā quidem dei cetera rursus erecta fuerunt, & propriam receperunt formā, & factum correctionem habuit celeritiam. Si uos autē dei imaginē occideritis, quomodo rursus poteritis cōmissum reuocare? quomodo perditos resuscitare, & animas corporibus reddere? Multa et de iudicio ipsis differuere. Quis non cōsternaretur? quis non uirorum sapientiam admiraretur? Quoniam quaedam reorum mater nū dato capite, & canis ostensis, iudicaturū equū freno apprehendit, & per forum praetercurrēs, sic ad iudiciū simul ingressa est: omnes obstupescit sumus, omnes admirati pietatem et magnanimitatē. Quomodo non magis ad hos obstupescere oportet? Illa enim etiā si mortua esset pro filio, nihil mirandum: magna enim natura uis, & inexpugnabilis uiscerū necessitas. Hi uero non genuerunt, nec educarunt: imō uero quos nō nouerunt, quorum nomen non audierunt, quibus cum nunq̄ conuersati sunt, quos ex sola nouerunt calamitate, in tantum amauerunt, ut etiā si infinitas habuissent animas, omnes pro illorū salute tradere uellent. Neq; mihi dicas hoc q̄ nō iugulati sunt, nec sanguinem effuderunt: sed q̄ tanta cōtra iudices uis sunt libertate, quanta solos de salute sua desperatos uti ueri simile fuit: & tali cum sententiā de montibus ad tribunal cucurrerūt. Nec enim nisi prius se neci praeparassent cui libet, tam libere potuissent iudices alloqui, & tantam tunc exhibere magnanimitatem: etenim ante praetorij ianuas totos dies agebant sedentes, abducendos de carnificū manibus eripere parati. Vbi nunc sunt pallia gestantes, & profundam ostentantes barbā, & bacula dextra ferentes, exterrorū philosophi, cynica piacula, submensalibus canibus, miseriores, uentrisq; causa cuncta facientes? Omnes tunc ciuitatem deseruerunt, reliquerunt omnes, in caernas conditi sunt: soli uero qui per opera uere philosophiā exhibent, ac si nullum ciuitatē malum comprehendisset, sic intrepide in foro apparuerunt. Et urbem quidē habitantes, ad montes & deserta auolauerunt: eremi uero incolae in urbem ingressi sunt, per ipsa demōstrantes opera sua, quod superioribus diebus non destitit dicēs, q̄ cum uirtute uiuentē neq; fornax quicq; ledere poterit, tanto est animae sapientia omnibus sublimior, & suauibus & tristibus cunctis: nec enim in illis mollescit, nec ab his contrahit & humiliat, sed per omnia manet aequalis, propriam fortitudinem & uim exhibens. Quem enim non redarguisset praesentis tēporis difficultas? Proceres nostrae reipub. in potentatibus existentes, diuitias ineffabiles sortiti, qui multam apud regem licētiam

habebant, domos deferentes orbas, omnes de propria salute consultabant. Et amicitia omnis, & cognatio tunc redarguebat, & quos olim nouerant, in tēpore calamitatis hos ignorare, & ab illis ignorari optabant. Monachi uero homines pauperes, pallio plus nihil habentes uili, uiuentes in rusticitate, nulli esse apparētes, in montibus & salibus uersantes, uelut quidam leones magno & alto sensu praediti, omnibus pauēfactis & trepidantibus, in medio consistentes, malum dissoluere non multis diebus, sed breui temporis momēto. Et sicut generosi athletae non tantū aduersarios cōplexi, sed etiā uisitantiū in oppositione, & uociferati aduersarios cōuertit: sic & hi die una & descenderūt, & differuerūt, & soluerūt calamitatē, & ad propria reuersi sunt tabernacula. Tanti est philosophia a Christo introducta. Et quid dico de diuitibus, & in potestatibus constitutis, cum & iudicandi potestatem assecuti, summa administrantes imperia ab his ipsis rogati monachis, ut cum uenia sententiā ferrent, euentus se dominos esse negauerint? haud tutū enim, sed periculosum esse, non tantum iniuriam inferre regi, sed etiam eos qui contumeliae rei conuicti sint impunitos dimittere. Sed hi omnibus fuere potentiores, & animi magnitudine & tolerantia assidentes suppleuerunt, ut quam a rege non acceperant potestatem, hanc exhiberent: & manifestatis his qui rei essent, iudicantibus persuadere poterunt, ne damnationis sententiā efferrent, sed ad regis sententiā eos reicerent, & promiserunt se illi persuasuros, & effecturos ut omnino ueniā daret his qui in se peccauerant, & peregrinationem aggressi sunt: sed iudices ipsorū sapientiam reueriti, & sensus altitudine percussi, hanc eos longam obire uiam nō permiserunt, sed si duntaxat ipsorum uoces haberent in scriptis cum literis discessuros, & regem exoratos ut omnem iram dimitteret, sponderūt. Quod & fore expectamus: etenim cum sententiā diceretur, ingressi multae sapientiae uerba dixere, & per literas regi supplicauerunt, & iudicij fecere mentionem, & se sua depositos esse capita dixerunt, ne hoc fieret, & has capientes in literis uoces iudices abierunt, quod omni corona splendidius uestrā ciuitatē exornabit. Et quae sunt hic nunc gesta audiet quidē magna ciuitas, audiet autē omnis orbis quod tales Antiochenorum urbem habitant monachi, ut apostolicam exhibeant potestatem. Et literis nunc lectis, in castris omnes ipsorum magnanimitatē admirabuntur, omnes ciuitatem nostram beatam uocabunt, & malam repellemus famam, & scient omnes quod gesta non ciuitatem inhabitantiū fuere, sed hominum exterorum & perditorum, & idonea ciuitatis morum demōstratio, monachorum erit testimonium. Ne igitur tristemur dilecti, sed cum bona expectemus spe. Si enim apud homines libertas tantum molestiae prohibere potuit, ipsa apud deū fiducia quid non operabitur? Hae etiam gentilibus dicamus, cum de philosophis nobiscū disputare audent. Ex his manifestum quod & priora fuerunt falsa apud illos. Ex his manifestum, quod & apud nos uera

fuere

fuere priora de Ioanne, Petro & Paulo, & omnibus alijs. Quoniam enim in illorum pietatem successerunt, propterea et eorum fiducia exhibuerunt: quoniam ipsi dē legibus educati sunt: propterea & ipsorū uirtutē imitati sunt. Itaq; non est opus nobis literis ad apostolicā uirtutē demonstrandā, rebus ipsis clamantibus, & discipulis magistros representantibus. Non nobis sermonibus opus est ad gentiliū nugas manifestandas, et apud ipsos philosophantium pusillanimitatē, rebus ipsis clamantibus, tā praesentibus, q̄ praeteritis, q̄ omnia apud ipsos fabulae, & scena, & hypocrisis. Nec monachi tantū, uerū & sacerdotes eandem praestiterunt animi magnitudinē, nostramq; dispēsaue salutem. Et alius quidem in castra se contulit, omnia dilectioni uestrae postponens, & paratus, nisi regi persuaderet, mori. Alij uero hic remanētes, & eadem cū monachis exhibentes, proprijs manibus iudices cōtinentes, non permittentes abire, priusq; de iudicij sine promitterent: & cū reuētes quidem uidebant, multa fiducia & ipsi uicissim utebatur. Ut autē annuentes uiderunt, pedes & genua cōplexi, & manus exosculati, utraq; uirtutē superabundatē exhibuere, libertatē & māsuetudinē. Quod enim non superbia esset fiducia, exosculando genua, & pedes amplectendo, maxime demonstrauerunt. Rursum q̄ humilitas non esset assentatio, neq; seruitas quaedam, nec ex illiberali sententiā profecta, praemissa ipsorum fiducia testificata est. Neq; haec sola de tentatione bona lucrati sumus, uerū & multam modestiam, mansuetudinē multam. Ciuitas nobis repente monasteriū facta est. Non sic illam aliquis ornasset, si aureas in foro statuas erexisset, sicut nunc clara & illustris est, quae bonas uirtutis statuas protulit, & proprias exhibuit diuitias. Sed a rege profecta contristat: Sed nec illa profecto grauiā, uerū & ipsa multum attulerunt emolumentū. Quid enim molesti, dic mihi, factum est, q̄ orchestra obstruxit, q̄ circū inaccessibilem fecit, q̄ nequitiae fontes exclusit, & subuertit? Vtinā nec daretur unq̄ hos aperiri. Hinc nequitiae radices in ciuitate germinauerūt, hinc sunt qui moribus ipsis crimen afferunt, suas uoces saltantibus uidentes, & tribus obolis suam illis salutē prodentes, confundentes omnia. Propterea tristis charissime? Imō propterea & gaudere & laetari oportet, & gratias regi agere: quoniam ipsius ultio correctio fuit, & poena eruditio, & ira doctrina. An quia balnea nobis oclusa sunt? Sed hoc non intolerabile, uel inuitos, lubrica et mollem & dissolutam degentes uitā ad philosophiam reducere potest. An q̄ ciuitatis abstulit dignitatē, nec amplius ipsam Metropolitim appellari permisit? sed quid facere oportebat? Laudare commissa, & gratias agere? Et quis ipsum non accusasset, q̄ nō uel speciem indignantis praese tulisset? Nō cernis patres multa huiusmodi in filios suos facere? Auersantur, & mensa prohibent. Hoc quoq; rex fecit, tales imponens ultiones, nullum quidem habentes damnū, multam uero correctionē afferentes. Cogita quae expectauimus, & quae facta sunt, &

tunc maxime sciemus dei gratiam. Doles, q̄ ciuitatis dignitas ablata est? Disce quid tandem sit ciuitatis dignitas, & tunc manifeste scies, q̄ si habitatores ipsam non prodiderint, auferre poterit alius nemo ciuitatis dignitatē. Non q̄ Metropolis sit, neq; q̄ habeat aedificiorum magnitudinē & ornatum, neq; q̄ multas habeat columnas, & porticus, & deambulationes, neq; q̄ ante alias ciuitates praedicetur: sed inhabitantium uirtus & pietas, haec est dignitas, & ornatus, & tutela ciuitatis, ita ut si hoc desit, omnium sit uilissima, licet infinitum ab Imperatore consequatur honorem. Vis ciuitatis tuae dignitatem discere? Vis gentilia ipsius ornamenta nosser dicam sedulo, non ut discas tantum, uerū ut & imiteris. Quae tandem est ciuitatis nostrae dignitas? Contigit primū Antiochia discipulos appellari Christianos: hoc autem ciuitatum quae sunt in mundo cunctarum habet nulla, nec ipsa Romuli ciuitas: propterea contra omnem terrarum orbem oculos erigere potest: quoniam erga Christū amoris ignē habet propter fiduciam, propter uirtutem illam. Vis & aliam ciuitatis audire dignitatem & laudem? Fames olim difficillima futura erat, & Antiochiam habitantes statuerunt, prout quisq; abundabat, ad sanctos Hierosolymam habitantes aliquid mittere. Ecce & secundam dignitatem, in fame charitatē. Non contraxit ipsos tempus, nec seigniores reddidit calamitatis expectatio: sed quando alij aliena colligunt, tunc illi sua emittebant, nec praesentibus tantum, uerum & longe sedentibus. Vidisti fidem in deum, & charitatē in proximum? Vis & aliam ciuitatis huius discere dignitatem? Descenderunt quidam ex Iudaea Antiochiam, perturbantes praedicationem, & Iudaeas inducentes obseruationes. Non tacite tulerūt illi inuolutionem, nec acquieuerunt, sed conuenientes, & ecclesiam facientes, Hierosolymam Paulum miserunt & Barnabam, & effecerunt, ut apostoli dogmata a Iudaica infirmitate pura ubiq; terrarū mitterent. Haec ciuitatis dignitas, hoc ipsam facit Metropolitim, non in terra, sed in caelo. Itaq; omnes alij honores corruptibiles sunt & caduci, & cum praesenti uita soluantur: frequenter autem & ante praesentem uitam finem capiunt: sicut & nunc utiq; ceperunt. Mihi ciuitas non habēs pios ciues omni uilla uilior est, & quacūq; spelunca ignobilior. Et quid dico de ciuitate? Ut em diligenter discas, quod uirtus sola inhabitantes ornat, nihil tibi de ciuitate dico, sed quod est omni ciuitate uenerabilius, Hierosolymitanum dei templum in medium afferens, hoc demonstrare conabor. Hoc enim templum, in quo sacrificia, & orationes & cultus, ubi sancta sanctorum, & Cherubin, & testamentum, & phiala aurea, magna indicia diuinae circa genus illud prouidentiae. Vbi oracula diuinae ne continua ferebantur, ubi prophetae diuini fiebant: ubi non humanae artis apparatus, sed diuinae sapientiae expressio erat: ubi multo parietes undiq; fulgebant auro, & supra omnem modum, tum materiae pretiosissima species, tum artis diligentia coniunctae singulare super terram templum

huiusmodi tūc fuisse demonstrauerunt: imo uero non artis tantū diligentia, uerū & dei sapientia simul illud ornauit aedificium. Nō enim ex proprio, nec à femetipso, sed à deo cuncta Salomon discēs, & descriptionē cœlitus capiens, sic ipsum designauit, & erexit. Verumtamē templū tam pulchrum, & mirabile, & sanctū, utentibus ipso perditis tantæ ignominia habitū est, sicq; contemptū & prophanū redditū, ut ante captiuitatē quidem spelunca uocaretur latronū, & spelæum hyenæ, post hæc uero barbaricis, & immundis, & prophanis manibus traditum sit. Vis & de ciuitate hoc idem discere? Quid Sodomis & coniunctis ciuitatibus fuit præclarior? Etenim domus & aedificia splendida, & parietes pulcherrimi apud ipsos erant, & regio pinguis, & fertilis, & paradiso dei assimilata: Cella uero Abraham uilis & parua, & nullū habens munimen. Sed exorto quandoq; bello barbarico, urbes quidem mœnibus munitis suffoderunt, & ceperunt barbari, & incolas captiuos facientes abierunt: solitudinis autē ciuem Abraham ingruentē nō pertulerunt. Nec immerito: multitudinis enim & murorū munimine multo maiorē uim habebat, pietatē scilicet. Si Christianus es, ciuitatem non habes super terram. Ciuitatis nostræ opifex & architectus est deus: licet omnē capiamus orbē, hospites & peregrini totius sumus. In cœlū ascripti sumus: illic conuersemur, non more puerorū paruorū pueros magnos suspicientiū, parua admiremur. Nō ciuitatis magnitudo, sed animi uirtus ornamentū est & munimentū. Si uero ciuitatis quoque dignitatē esse putaueris magnitudinē, cogita quot lenones, quot molles & perditū, & innumeris pleni malis dignitati huic comunicant, & tandem hunc cōtemne honorē. Sed non ille talis est: non enim ipsius partē capere licet illis, qui nō omnem exhibeant uirtutē. Ne igitur sicuti stamus, sed tunc doleamus, cū quis animæ nostræ dignitatem abstulerit, cū peccatū fuerimus operati, cū cōmunem omnium dñm offenderimus, siquidē que nunc patrata sunt, non tantū nihil laedunt ciuitatē, sed si sobrii simus, & maxime adiuuabunt. Etenim nūc ciuitas nostra mulieri formosæ, & liberæ, & modestæ similis esse uidetur. Timor ipsam facit mansuetiorem & honestiorem, & à sceleratis illis, qui hæc nefanda sunt ausi facinora, liberauit. Ne igitur muliebri ploremus luctu: etenim multos per forū dicentes audiui: Væ tibi Antiochia, quid tibi factū est: quomodo es honore priuata? Et cū audissem, puerilem talia dicentū mentem derisi. Non enim hæc nunc oportet dicere: sed cū saltantes uideris, potantes, blasphemantes, iurātes, peierātes, mentientes, tunc his utere uerbis: Væ tibi ciuitas, quid tibi factum est? Si uero forū uideris paucos habēs uiros, mansuetos & modestos, & moderatos, ciuitatem illam uoca beatam. Nihil enim ipsam paucitas lædere poterit, cum non desit uirtus: sicut e contra, nihil unq; proderit multitudo, cū ad sit malitia. Si fuerit numerus filiorum Israel, inquit, uelut arena maris, reliquæ saluabunt. Nihil me multitudo poterit exorare inquit. Sic et Christus fecit,

Rom. 9. f

uocauit ciuitates miseræ, nō propter paucitatem, neq; quoniam non essent Metropoles. Et Hierusalem rursum propter hoc ipsum miseram dixit, sic inquit: Hierusalem Hierusalem, quæ occidis prophetas, & lapidas eos qui ad te missi sunt. Quā mihi confert utilitatem multitudo, dic mihi, si uitiose uiuat: quin è contrario & damnū ex hoc nascitur. Quid enim aliud nūc illata mala fecit: nōne torpor & cōtemptus, & inhabitantium improbitas: nunquid dignitas ciuitati profuit: nunquid aedificij magnitudo: nunquid quia Metropolis? Si uero apud regem terræ nihil ipsi præuaricatē hoc profuit, sed illa cuncta sublata sunt: multo magis apud angelorum dominum nihil ipsi proderit dignitas ista: nihil enim nos illo die poterit adiuuare, q; Metropolim habitemus, porticus latas habentem, & alias huiusmodi dignitates. Et quid dico illum diem? Quid uel ad presentem uitam prodesse poterit ciuitatem esse tibi Metropolim? Nunquid ex hoc domum quisq; male dispositā correxit, uel ex hac ullum dignitate prouentum habuit, uel tristitiam repulit, uel corporis aegritudinē, uel animi uitium deposuit? Ne ludamus discēti, nec ad multorum opinionones respiciamus, sed discamus quæ tandem sit ciuitatis dignitas, quid quod ciuitatem reddat Metropolim. Nec hæc dico q; desperem ciuitatem hanc formam priorē resumpturā, & in propria futuram præsentia. Humanus enim & pius rex. Volo uos autem, etiam si reddita fuerit, non altum ob hoc sapere, neq; gloriari, nec ex his ciuitatem uestram uenerabilem habere. Cum uis ciuitatis laudem dicere, ne mihi Daphnen suburbanam dicas, nec altitudinē cupressorum, & multitudinē, nec aquarū fontes, nec multos homines ciuitatem habitare, nec usq; ad profundissimū uesperū cū multa libertate in foro uersari, nec uenialium copiam habere, sensibilia hæc omnia cum sint, & usq; ad presentem permaneant uitam: sed si dicere possis uirtutē, mansuetudinē, eleemosynam, nocturnas orationes, modestiam, animi sapientiam, ex istis ciuitatem cōmenda. Hæc si & eremum habitantibus adsint, omni ciuitate splendidiorem ipsam faciunt: & contra ciuitatē omnium uilissimā, si hæc illius non adsint ciuibus. Hoc nō in ciuitate tantū, uerū & in hominibus faciamus. Si hominem uideris corpulentū, in habitudinem multā progressum, sublimem, & alios superascedentem corporis proceritate, ne admireris, donec animum didiceris. Ne ab exteriori pulchritudine sed à mentis ornatu homines beatos censeamus. Paruus erat Dauid, et breuis statura: uerumtamē breuis ille & paruus, & armis nudus omnibus, exercitū tantū & carneā turrin illam solo prostrauit istu, nō hastā iaculatus, neq; sagittā mittēs, nec ens stringens, sed omnia modico lapide consummans. Propterea & quidā admonet, dicēs: Ne laudaueris hominē in specie eius, nec abomineris uirū in aspectu eius. Parua inter uolatilia apis, et dulcedinis principatū tenet ipsius fructus. Hoc & de ciuitate & hominib. dicamus, & inter nos philosophemur, & deo gratias habeamus continue, & de presentibus,

Marc. 23.

1. Reg. 17

Ecl. 11.4

presentibus, & de præteritis, & cōmuniter ipsum rogemus cum omni intentione, ut & carcerem habitantes, & in exilium transportati, illi quidem dimittant, hi uero reuertantur. Membra nostra sunt & illi, nobiscum fluctuati sunt, nobiscum procellam sustinuerunt. Rogemus igitur benignitatem diuinam, ut nobiscum tranquillitatē assequantur. Nemo dicat: Quæ uero mihi cura est amplius? Liberatus sum ipse periculo, pereat ille, corrumpat alter. Ne deum exacerbemus per hanc aspernationem: sed tanq; ipsi simus in aduersis sic doleamus, sic deum cum sedulitate precemur, illud Pauli dictum implentes: Cum uincis tanq; simul uincis, cum male habentibus tanq; ipsi simus in corpore, & flentes cum flentibus, humilibus consentientes. Hoc & nobiscum maxime proderit. Nihil enim sic deum delectare consuevit, sicut cū multa promptitudine pro mēbris nostris dolemus. Ore mus igitur ipsum cōmuniter & pro presentibus, & pro futuris, ut & ab illa nos poena liberet. Præsentia enim qualiacunq; sint, tolerabilia sunt, & si nem habent illa uero tormenta immortalia & inuitabilia. Præter cōsolationem uero studeamus & ipsi non amplius talibus labi peccatis, scientes q; amplius neq; ueniam assequi poterimus. Cōmuniter igitur ante deum procidamus omnes, & dum hic sumus, & domū profecti dicamus: Iustus es domine in omnibus que fecisti nobis: quoniam in uero iudicio fecisti. Si peccata nostra obstiterint nobis, fac propter nomen tuū, & ne concedas amplius talium nos molestiarum experientiam capere, nec inducas nos in tentationem, sed libera nos à malo: quoniam tuum est regnum & potentia, & gloria in secula seculorum, Amen.

IN PRÆDICTAM SEDITIONIS MATERIAM, & DE IEIUNIO. Et in Apostolicum dictum: Gaudete in domino semper. Homilia XVIII.

Philip. 3. a
4. b

MULTOS uidi gaudentes, & inter se dicentes: Vicimus, superauimus, ieiunij dimidium profligatum est. Tales autem hortor non propterea gaudere, quia profligatum sit ieiunij dimidium, sed illud considerare, si peccatorū sit profligatum dimidium, & tunc exultare: hoc enim uoluptate dignum, hoc est id quod queritur, & propter quod facta sunt omnia, ut defectus nostros corrigamus, ne tales exeamus de ieiunio, quales ieiunium ingressi sumus, sed abluti, & omni mala consuetudine deposita, sic sacram agamus solennitatem. Si hoc desit, non tantum nulla nobis erit utilitas, uerū & maximū ex consummato ieiunio damnū. Ne igitur lætemur, q; ieiunij prolixitatem expediimus, nihil enim magnū hoc est: sed lætemur, quādo cum profectibus ipsum exegerimus, ut etiam ipso transacto, fructus ipsius effulgeat: etenim hyemis lucrū tunc maxime demonstratur, cū illa præterierit. Nanq; uernantes segetes, & folijs ac fructu affluentes arbores per ipsum aspectū clamant utilitatē sibi ex hyeme factam. Hoc & in

nobis pariter fiat: etenim pluuijs continuis & crebris in hyeme per ieiunij tempus potiti sumus, cōtinuam haurientes doctrinam, & semina susceptimus spiritualia, & deliciarum spinas abscedimus. Perseueremus igitur que suscepimus cum diligentia seruantes, ut & ieiunio præterito ieiunij scaturiat fructus: & per bona quæ de ieiunio cepimus, etiam ipsius ieiunij recordemur. Si nos igitur sic cōparemus, adueniens ieiunium cū uoluptate suscipiemus denuo. Multos etenim uideo se ita pusillanimitate habentes, ut in præsentī de futura solliciti sint quadragesima, multosq; dicentes audiui, q; post ieiunij liberationem non sentiunt uoluptatem ex remissione propter futuri anni sollicitudinē. Quid his queso magis esse posset pusillanimitas? Quæ uero est huius causa? q; adueniente ieiunio non quomodo bene disponatur anima studemus, sed in sola ciborum abstinentia ipsum desinimus. Itaq; si multum in morū correctione ab ipso lucraremur, etiam quotidie ieiunium adesse oraremus, per ipsa opera eius meritōrū sensum capiemus, nec unq; ipsius desiderium eijceremus, nec ipsum expectantes tristes fieremus & anxij. Mente quippe bene dispositū, & animæ suæ curā habentem nulla res cōtristare poterit, sed pura continuaq; fruetur uoluptate. Quod hoc sit uerū, hodie Paulū audistis nos admonentē & dicentē: Gaudete in dño semper, iterū dico gaudete. Scimus multis uideri, nō posse fieri quod dictū est. Quomodo nanq; fieri potest, inquit, ut qui homo est, semper gaudeat? Gaudere nanq; non difficile, cōtinue uero gaudere, & impossibile mihi esse uidet. Forte quis dicet, multę nos tristitia necessariō circumcursant. Vel enim filium quis amisit, uel uxore, uel amicū syncerū omnī consanguineo magis necessariū, uel pecuniarū passus est multā, uel in aegritudinē incidit, uel aliarū rerū sustinuit iacturam, uel præter dignitatē contumeliā passus indoluit: uel fames, uel pestis, uel exactio ferri non potest, uel familiaria negotia: quinimo nunq; omnia recensere possemus, quæcunq; & priuati, & publice nos mœrore afficere cōsueuerunt. Quomodo igitur, inquit, possibile semper gaudere? Possibile admodum o homo: & si possibile non esset, non admonuisset Paulus, nec consulisset, cum homo spirituali esset præditus sapientia. Et propterea cōtinue uobis dicebā, & dicere non desinam: quoniam quæ nullatenus ab alio quoq; discere datur, hæc nobis licet hic meditari. Uoluptatē enim querūt, & gaudere cupiunt omnes, & propter hoc omnia faciūt & dicunt & negotiant. Etenim mercator propter hoc nauigat, ut pecunias congreget: cōgregat autē pecunias, ut habens repositas gaudeat: & exercitus ductitans propterea tractat arma, & agricola propterea terram colit, & artē quisq; suam propterea tractat: & dominationis cupidū ideo cupiūt, ut gloria fruatur: gloria uero frui uolunt, ut gaudeant. Et negotium quodq; ad hunc finem nobis tendere uidetis. Et ad hoc quisque respiciens per multa media ad ipsum ire festinat. Lætitiā quippe, quod dixi, amant omnes, assequi uero non omnes

omnes possunt. Nesciunt enim viam eod tendentē. Sed multi putant q̄ diuitijs affluere huius sit causa. Si hæc autē causa fuisset, nemo pecunias possidentium unq̄ fuisset dolore pressus: nunc uero diuitum multi uitam non uitalem esse putant, & innumeras mortes exoptant, cum aliquam aduersitatem senserint, & hi maxime sunt uehementer dolentes. Ne mihi quippe mensas ipsorū respexeris, nec assentatores & parasitos, sed res ex ipsis orientes, infestationes & calumnias, pericula, anxietates, & quod his molestius est, q̄ impræmeditati ad has deuoluti mutationes, philosophari nesciunt, & casus generose ferre. Propterea nec huiusmodi uidentur ipsis grauiā, qualia per naturā sunt, uerū & leuia iam intolerabilia esse uidentur. Sicut uicissim in pauperibus contrarium fit, & illa tolerari posse uidentur, quæ intolerabilia sunt: quippe qui multa talia prius magitati fuerint. Non enim tam rerū natura, q̄ patientiū dispositio magna uel parua uideri facit incumbentiā nobis mala. Et ne horum exemplum amborū longius accersam, de his quæ uobis acciderunt, differā. Ecce enim pauperes quidem omnes euaserūt, & populus periculo liberatus est, & pura potitur securitate. Qui autē rempub. tractabant, & equos domi alebāt, & brauia in certaminibus proponebant, & alia administrabant: ipsi carcerem nunc habitant, & de extremis timent, & ab omnibus patrorū solj dant pœnas, & in continuo metu uiuunt, & omnibus nūc miseriores sunt, non propter periculorū magnitudinē, sed quia præteritū tempus in delicijs egerāt. Multi namq̄ cum eos hortaremur & suaderemus ut generose grauiā ferrent, dicebant: nil unq̄ tale meditati sumus, nec talia philosophari nouimus, propterea magnæ indignemur consolationis. Alij rursum putāt, q̄ bona ualetudo sit uoluptatis causa. Non est autē: multi namq̄ bene ualentes, & ipsi milites mori optauerunt, illatas sibi nō ferētes iniurias. Alij rursum gloria potiri, & imperio insignitum esse, & magistratus administrare, & a multis adulationibus demulceri, continuæ lætitiæ causam esse dicunt: sed nec istud est. Et quid dico alios magistratus: Et si em̄ ad ipsum mente regnū ascendamus, in illo quoq̄ uiuentem multis circumuentum molestijs inueniemus: & tanto plures tristitiæ necessitates habentem, quanto maiori quoq̄ rerū fastu circumdatus est. Et quid opus est bella pugnascq̄ cōmemorare, & barbarorū insultus? Ipsos sepe timent, qui secum domi cōuersantur. Etenim regū multi hostiles elapsi manus, corporis sui custodum insidias nō effugerunt. Tot uero regibus tristitiæ necessitates sunt, quot mari undæ. Cū igit nec regnū uitam sine tristitia reddere possit, quid aliud hoc præstare poterit? Humanorum quidem nihil, sed solum Pauli uerbū, breue quidem id, sed altū nobis hunc aperiet thesaurū. Non enim multis opus est sermonibus, nec longo circuitu: sed si solum dictum cogitemus, uiam ad hoc ferentē inueniemus, nec em̄ simpliciter dixit: Gaudete semper, sed addidit continuæ uoluptatis causam, cum dixerit: Gaudete in domino semper. In dño gau-

dens ex accidēte nullo uoluptate hac excidere potest. Alia nempe cuncta, in quibus gaudemus mutabilia sunt, & transitu facilia, & facile uertuntur, ne hoc solum habent molestum, sed etiam q̄ manentia non tantam nobis afferunt uoluptatem, ut ex alijs nascētē tristitiā repellant & obumbrant. Dei uero timor hæc habet utraq̄, stabilis est immotusq̄, & tantam emittit lætitiā, ut nullus nos aliorum sensus malorum capiat. Deū enim, sicut oportet, timens, & in ipso cōfidens, uoluptatis radicem lucratus est, & omnem habet lætitiā fontē. Et sicut in mare decidens immensum scintilla breuis facile deletur: sic quantacūq̄ deū timenti illidantur, uelut in uastū lætitiæ pelagus incidentia extinguuntur atq̄ perdunt. Et reuera hoc est maxime mirabile, q̄ cū ad sint quæ contristare solent, permanet ipse gaudens. Si nihil enim adesset tristificum, non esset ipsi magnum semper posse gaudere. Multis autem incumbentibus, quæ in tristitiā impellant, omnibus esse superiorem, & in medijs tristibus letari, hoc est admirabile. Et sicut tres pueros non arsisse miraretur nemo, si procul a Babylonica stetit fornax: quod enim omnes cōfiteri nauit, hoc est, quod in igne tantum temporis uersati, his qui nō uersati fuerant, egressi sunt minus læsi: sic & in sanctis dicere licet, quod si nulla ipsis instisset tentatio, ipsos cōtinuē gaudere non admiramur. Consternatione uero dignū, & supra naturam humanam hoc est, quod in infinitis undiq̄ undis circumdati, tranquillitate pura fruentibus melius affecti sunt. Quod igitur nullam exteriorē uitam gaudium continuum habentem inuenire licet, ex dictis patet. Quod autem fidelis nō potest non continuā frui uoluptate: rursum et hoc ipsum demonstrare conabor, non ut discatis tantum, sed etiam ut hanc tristitiā carentem uitam sectemini: Sit enim aliquis nihil in se damnandū habens, sed bona fretus conscientia, & ad futura anhelans, & expectans illam beatam spem: quid hunc quæso in tristitiā poterit inducere? Nam omnibus rebus intolerabilior mors esse uidetur, sed huius expectatio non tantum ipsum non cōtristat, uerum & potius delectat: nouit enim q̄ mortis presentia, laborum est liberatio, & cursus ad coronas, & brauia pro pietate & uirtute pugnantibus reposita. Sed filiorū acerba mors. Verum & hoc generose fert, & dicit Iob uerba: Dominus dedit, dominus abstulit, sicut domino uisum est, ita & factum est: sit nomen domini benedictum in secula. Si uero filiorū mors & iactura contristare non potest, multo minus pecuniarū iactura, & accusationes & calumnia tam magnū & generosum animū tangere possent, neq̄ corporis dolor: quoniam & apostoli flagellabantur quidem, sed non dolebant. Magna quidem sunt & hæc, sed multo maius est, q̄ nō tantum non dolebant, uerum & ipsa flagella maioris materiam faciebant uoluptatis, & reuertebantur a facie consilij gaudentes, quod digni fuerant habiti pro nomine Christi contumeliā pati. Cōtumelia & conuicio quis talem affectit, sed a Christo gaudere institutus est in contumelijs. Gaudete enim

Iob. 1. d

Act. 5. g

nim, inquit, et exultate de omni malo uerbo quod dixerint contra uos homines, mentientes propter mercuroniam merces uestra multa est in cœlis. Sed in morbum incidit? Verum audiuit alium admonentem & dicentem: In morbo & paupertate in ipso confidas. Quoniam sicut in igne probatur aurum, sic homines acceptabiles in fornace humilitationis. Cum igitur neq̄ mors, neq̄ pecuniarum iactura, neq̄ corporis egritudo, neq̄ ignominia, neque conuiciū, neq̄ quippiā aliud huiusmodi ipsum contristare possit, uerum & magis delectet: quam unquam tristitiæ materiam habebit? Quid igitur, inquit, sancti non dolebant? nō audis Paulum dicentem: Tristitia mihi magna est, & indefinens dolor cordi meo? Hoc ipsum nempe admirabile est, q̄ tristitia lucrum, & uoluptatē ex lucro ferebat. Sicut enim flagella non dolores, sed lætitiā: sic rursum & tristitia magnas illas præbebat coronas. Et hoc est admirabile, quod mundi non tristitia tantum, uerum & lætitia damnium habet extremum. In spiritualibus uero cōtrarium totū, non læticia tantum, uerum & tristitia multum habet honorū thesaurum. Verbi gratia: Gaudet quis in mundo sepe inimicum laborantē uidens, & per hanc lætitiā multam sibi attrahit pœnam: dolet rursum quis alius fratrem lapsum uidens, & per hanc tristitiā multam sibi apud deum beneuolentiā cōparat. Cernis quomodo secundum deū tristitia, mundi lætitia melior est et utilior? Sic & Paulus tristabatur propter peccantes, propter non credentes deo, & ex hac tristitia multam sibi repositam habebat mercedem. Ut autē manifestius quod dico faciam, & discatis q̄ licet præter opinio nem sit dictum, tamen uerū est, & luctus sæpe nouit dolentes animas reparare, & conscientia grauatam releuare: multæ sapienter mulieres desideratissimis amissis filijs, si prohibeantur quidem lugere & conqueri, disrumpuntur & pereunt: si uero mœrentium omnia fecerint, releuantur & consolationem accipiunt. Et quid mirandum, si in mulieribus hoc, quippe cum & prophetam hoc patientem uidere quis possit? Propterea continuē dicebat: Sinite me, amarē lugeam, ne prohibete cōsolantes super contritione filia generis mei. Itaq̄ sæpe tristitia affert cōsolationem. Si autem hoc in mundo, multo magis in rebus spiritualibus. Propterea dicit: Secundum uero deum tristitia pœnitentiam in salutem stabilem operatur. Et hoc quidem obscurum esse uidetur. Quod autē dicit, est huiusmodi: Si de pecunijs tristatus fueris, nihil profecisti: si in aegritudine, nihil lucratus es, uerum & magis ipsam exacerbasti. Et ego quidem multos audiui post talem experientiam se accusantes, & ad seipos dicentes: Quæ utilitas q̄ dolui? nec pecunias recuperaui, & me ipsum lesi. Si uero peccato tristeris, hoc delecti, & maximam lucratus es uoluptatem. Si de fratribus lapsis contristeris, te ipsum hortatus es & consolatus, & illos rursum reparasti: q̄ si nihil & ipsi profueris, maximā habes mercedem. Et ut discas, q̄ de lapsis tristari, etsi nihil profuimus, maximam nobis retributionem ab-

1. Cor. 7. d

Act. 5. g

fert, audi Ezechielem dicentem, imò uero deū per ipsum loquentem. Postq̄ enim misit quosdam ad subuertendum urbem, & ferro & igni consumendum aedificia omnia cum habitatoribus ipsis, imperat cuidam sic dicens: Da signum in facie uiuorum gementium & dolentium. Et cum alijs imperasset, & dixisset: De sanctis meis tangite: intulit dicens: Supra quos autem est signum, ne ipsos tangite. Qua, dic mihi, causa? Quoniam etsi nihil profuerunt, tamen gemunt quæ geruntur, & deplorant. Et alios uero rursus accusat, dicens: Venti & delicijs uacantes, & multa potientes liberate, uidentes Iudæos in captiuitatem deduci, non doluerūt, non cōmunem fecere tristitiā: & ipsos accusans ait: Nihil passi sunt in contritione Ioseph. Ioseph appellans populum omnem. Et rursum: Nō exijt quæ habitat Enam plangere domum suæ cōiunctam. Quamuis enim iuste puniantur, uult deus nos cōdolere, non autem gaudere & inultare. Si enim ait: ego puniens non lætus hoc facio, nec in ipsorū ultione delector: non enim uoluntate uolo mortem peccatoris: oportet & te dominū imitari, & propterea lugere, quoniam peccator iuste ultionis materiam præbuit & occasionem. Itaq̄ si quis etiam secundum deum tristetur, magnam inde sumit utilitatē. Cum igitur flagellati flagellantibus sint beatiore, & apud nos tribulati exteris positus in remissione, & dolentes gaudentibus: quæ nobis amplius erit tribulationis occasio? Propterea beatum haberi cōuenit neminem, nisi secundum deum uiuentem solum. Hos quoq̄ solos scriptura beatos uocat: inquit enim: Beatus uir, qui nō abiit in consilio impiorum. Beatus, quem tu erudieris domine, & de lege tua docueris eum. Beati immaculati in uia. Beati qui confidunt in eo. Beatus cui dominus deus adiutor eius. Beatus quē non contemnavit anima eius. Beatus uir, qui timet dominum. Et rursum sic Christus: Beati qui lugent, beati humiles, beati mites, beati pacifici, beati qui persecutionē patiuntur propter iustitiā. Vides quomodo nullibi diuitum quenq̄, nō generosum, nō gloria potitum beatificant diuinæ leges, sed uirtutem tantū assecutū? Quod queritur enim, omniū quæ facimus uel patimur, materiam dei timorem esse conuenit. Et si hanc prætermittas radicē, non remissio tantum, nec honores, neq̄ gloria atq̄ ministeria, uerū & infestationes & calumnia, & contumelia, & ignominia, & tormenta, & omnia generaliter uoluptatis fructus tibi germinabunt. Et sicut arborum radices, ipsæ quidem sunt amara, iucundissimos autem nobis fructus ferūt: sic profecto & secundum deum tristitia multā nobis affert uoluptatem. Norunt quicūq̄ sæpe cum dolore orauerunt, & lachrymas effuderūt, quantā sint lucrati lætitiā: quomodo conscientia expurgatū, quomodo exurrexerunt cū bona spe: quod enim semper dico, nō rerū natura, sed mens nostra nos cōtristare uel lætificare cōsueuit. Si igit hanc talē reddamus, qualē esse decet, omnis lætitiæ pignus habebimus. Et sicut corpus, nō tantū aeris natura aut exteriores incurfus, quantū ppria dispositio & lædit

Amos 5. b

Mich. 1. c

Ezech. 18. g

Psal. 1. a

Math. 5. d

Et dedit & adiurauit: sic et in anima et multo magis. Hic etenim naturæ est necessitas, illic uero totum in uoluntate situm est. Propterea Paulus innumera passus mala, naufragia, bella, persecutiones, insidias, latronum incursus, & quæcunq; nec oratio ne numerare licet, & quotidianas mortes moriens, non tantum non dolebat, nec indignabatur, uerum & gloriabatur, & gaudebat, dicebatq;: Nunc gaudeo in passionibus meis, & suppleo defectus tribulationum Christi in carne mea. Et iterum: Non tantum autem, uerum & gloriamur in tribulationibus. Gloriatio uero uoluptatis est intentio. Si letitiam itaq; cupis, non pecunias, non corporis sanitatem, non gloriam, non potentiam, non delicias, non lautas mensas, non sericarum uestiū amictus quæras; noli pretiosos agros domosue splendidas & illustres, aut aliud huiusmodi quicquam sectari: sed philosophiam, quæ est secundum deum tracta, & apprehende uirtutem, & nil eorū quæ sunt, aut expectantur, te poterit contristare. Quid dico contristare? additio nēpe tibi sicut uoluptatis, quæ alios contristat: etenim flagella, & mortes, & multa, & accusationes, & male pati, & omnia talia, quando propter deum nobis inferantur, & hanc habeant radicem, multam nobis in animam inducunt uoluptatem. Nos enim miseros facere poterit nemo, nisi nos ipsos faciamus: sicut scilicet neq; beatos, nisi nos efficiamus, post dei gratiam. Ut discatis, q; hic solus est beatus, qui timet dominum; non ex præteritis, uerum ex contingentibus nobis, hoc uobis demonstrabo. Periculata nobis est ciuitas tota deleri, & diuitem quidem & illustriū & insignium uirorū in medio apparere ausus est nemo, sed fugerunt omnes, & recesserunt: deū uero timentes, comorantes in monasterijs, hi multa cū fiducia accurrentes, omnia soluerunt: & tantū abfuit, ut accidentia mala, & expectata cōminationes ipsos terrerent, & in anxietatem inijcerent, ut longe à calamitate sedentes, & nihil habentes cōmune, sponte se ipsos in medium mitterent incendium, & omnes eriperent: & quod omnibus terribile & horrendum esse uidetur, mortem ipsi cū omni promptitudine expectauerunt, & cum maiori ad eam uoluptate cucurrerunt, quàm ad principatus alij & honores. Norāt enim, quod magnus hic magistratus & honor: & per ipsa demonstrant opera, quod solus est hic beatus, qui disciplinam apprehendit cœlestem, & mutationem nullā suscipit, nec ullam sustinet aduersitatem, sed continua tranquillitate fruitur, & omnia deridet quæ uidentur esse tristitia. Nunc enim qui sunt in primis magistratibus, tristitia multa tenentur, carcerē habitantes, catenis obsessi, quotidie mori expectantes. Hi uero purissima fruuntur uoluptate, etiam si quid graue pati accidat: & quæ alijs terribilia esse uidentur, hæc ipsis sunt desiderabilia: norunt enim ad quid currunt, & quis finis postquam hinc discesserint, suscipiet. Et cū tanto uiuentes studio, & mortem deridentes, pro alijs tamen dolent, & ex hoc uicissim magnam capiunt utilitatem. Studemus igitur animæ nostræ curam habere, & ex-

Col. 1. d
Rom. 11. d

peccatorū nihil nos poterit contristare, & pro carceratis deum oremus, ut eos ab imminente liberet calamitate. Poterat nempe totū simul soluerē malum, & ne tenues quidem dimittere reliquias. Sed ne rursus ad priorem reuertamur torporem, sensim & paulatim horum torrentem malorū remittere curauit, in eadē nos retinens pietate. Et quod hoc sit uerum, & quod multi ad priorē rediissent torporem, si breui cuncta soluta fuissent, inde manifestum est, si quando calamitatis reliquie remanent, & adhuc regis est incerta sententia, & omnes ciuitatis negotia administrantes sunt in uinculis: multi ciuitatē nobiscum habitantium lauandi cupiditate ad fluuium currunt, innumeris illic se cōuicijs mordentes, luxuriantes, lasciuientes, saltantes, fœminas pertrahentes. Qua igitur illi uenia digni? qua excusationes? imò uero qua nō sunt poena & ultione digni? Ciuitatis caput in carcere, membra nostra in exilio, incerta de his sententia: & tu, quæso, saltas, & ludis, & rides? Inquit aliquis: Non enim illuuiem ferimus. O impudente sententiam. O mechanicam & perditam. Quot mensis rogo fruerit? Quot annis? Nondum uiginti dies balneis exclusus egisti, & tanquam totum in illuuiē transegeris annum, sic moeres & indignaris? Sic quæso fuisti, cum militum incursum expectabas, cum per singulos mori dies sperabas, quando in desertis fugiebas, & ad montium currebas uertices? Si quis tibi tunc totum annum in illuuiē manere proposuisset, ut ab instanti liberareris anxietate, nonne promptē suscepisses atq; tulisses? Cū igitur illi, qui absq; omni damno hæc soluit, deo gratias agere conueniat, lasciuis rursus & contumeliam facis, & quoniam metus transiuit, ad maiorem iterū torporem rediisti? Sic te tetigerunt mala, ut appetas & balnea? Si enim balnea remittebantur, non erat satis morientium calamitas, etiam eis qui in his non essent molestijs, persuadere, ut omnifū obliuiscerentur deliciarum? De anima periculū est, & tu balneorum recordaris & delicijs uis uacare? Contemnis quia nunc effugisti? Vide ne maioris poenæ tibi necessitatem circumponas, & ablatas rursus minas cum maiori attrahas discrimine, & idem patiaris, quod de dæmonibus inquit Christus. Postquā enim egressus fuerit spiritus immundus, inquit, & postea inuenit domum uacantem, & scopis mundatam, septem alios spiritus nequiores se iterum assumens, reuertitur in animam, & fiunt posteriora eius peiora prioribus. Timeamus igitur & nos, ne prioribus absoluti, per sequentem torporem prioribus peiora subeamus. Noui uos ab hac alienos stultitia. Verum et in composita ambulantes cohibete, punite, castigatē, ut semper gaudeatis, sicut Paulus imperauit: ut & priorum hic meritum, & aliorum curæ multam & hic & in futura uita capiamus mercedem, gratia & benignitate dñi nostri Iesu Christi, per quem, & cum quo patri, simul & sancto spiritui gloria, potestas, honor, nunc & semper, & in secula seculorum.

Amen.

AD HO-

AD HOMINES AGROS COLENTES, & de uitando iuramento, Homilia XIX

RATVLATI estis sanctis martyribus his dieb. trāfactis, & spiritali letitia repleti exultastis honestis exultationib. uidistis aperta latera, & illa cōcisa, cruorē undiq; defluentē, infirmitas tormētōrū species. Humanā uidistis naturā supernaturalia præstantē, & coronas sanguine decoratas, pulchrā saltastis choreā, in omnem partē ciuitatis hoc honesto duce uos circūagēte, sed nos et inuitos infirmitas domi manere cogeat. Tamē & si solennitati non interfuissemus, de uoluptate participamus: & si de cōcione fructum non cepimus, uobiscum tamen lætitiā cōmunem habuimus. Talis est enim charitatis uis, non fruentes pariter cum fruentibus gaudere facit, cōmunia proximo bona putare persuadens. Propterea & domi sedens, gaudebam uobiscum, & morbo nondū solutus surrexi, & cucurri ad uos, ut desiderabiles facies uestras intuerer, & præsentis festiuitatis particeps fierem. Festiuitatē enim maximam esse puto præsentem diem, propter fratrum præsentiam nostrorum, qui urbem nobis adornauerunt, & ecclesiam honestarunt. Populus lingua quidem nobis diuersus, fide uero consonus: populus in labore uiuens, uitam habens modestā, & uenerabilē. Apud hos enim uiros non iniquitatis spectacula, non eorum certamina, neq; meritoria mulieres, nec reliquos urbis tumultus, sed omne luxurię genus eliminatū est: multa uero ubiq; modestia floret: caussa laboriosa ipsis est uita, & uirtutis scholam atq; modestiæ habent: terræ culturā artem tractantes, quam ante reliquas omnes in uitam deus nostram intulit. Etenim ante peccatū Adam quando multa fruebatur libertate, agriculturā quandam obire iussus est, nō laboriosam quidem, nec erumnas habentē, sed multam sibi præbentem philosophiā: Posuit enim ipsum, ait, ut operaretur & custodiret paradisum. Horum quonq; cerneret nūc quidem boues iugantem aratoris, et aratrum trahentem, et profundum scindentē sulcum: nunc autē sacrum ascendentem suggestū, et subditorū animas arantem. Nunc quidem agri spinas excidentem falce, nūc uero sermone ex animis peccata extergentē: Non enim erubescunt cultura, sicut urbem nobiscum habitantes, sed erubescunt segnicie, quoniā didicerunt omnem illam docuisse malitiam, & ab initio se diligentibus nequitia fuisse magistrā. Vnde maxime nobis optimam philosophari uidetur philosophiam, non ex habitu, sed sententiā uirtutem suam exhibentes. Itaq; externorū philosophi, scenicis & mimorum ludis uacantibus, nihilo melius se habēt, pallio & barba & stola nihil amplius exhibere ualentes. Hi uero contra, baculo & barba & reliquo apparatu longū ualere iussis, animā suam uerę philosophiæ præceptis exornauere, nec præceptis tantum, uerum & operib. ipsis. Et si horum quempiam interrogos in agricultura uiuentium, & ligone & aratro confectorum de dogma-

Chryf.

tis, de quibus infinita quærentes externi philosophi, & sermones multos impendentes, nihil sanum dicere potuerunt, sed uolo cuncta tibi cum multa respondere sapientia. Nec hoc tantum est admirabile: uerum & quoniam per opera dogmatum firmant. Etenim quod animam habemus immortalem, & omnium quæ hic geruntur, rationes reddere debemus, & tremendo assistere tribunali, & in mente sibi persuaferunt, & uitam omnem ad hanc spem instituerunt, & omni humana opinione superiores redditi, atq; à diuina eruditi scriptura, quod uanitas uanitatum, & omnia uanitas, ad nihil eorum quæ uidentur esse clara, anhelant. Hi & de deo hæc philosophari norunt, quæ deus mandauit. Age assumens philosophorum aliquem externorum nunc in medium adducas. immo uero nunc quidem neminem datur inuenire. si uero horum assumas unum, euoluensq; priscorum philosophorū libros percurras: & quid hi quidem nūc respondēt, quid autem illi tunc philosophati sunt, in comparatione ponens discutias, uidebis quanta sit horum quidē sapientia, quanta uero illorum dementia. Cum enim ipsorum quidam nullam in rebus esse prouidentiam dicant, nec à deo creatum esse mundum, neq; uirtutem sibi ipsi sufficientem esse, sed opus esse pecunijs, & generositate, & exteriori claritate, & multa alia his magis ridicula: hi autem & de prouidentia, & de iudicijs sequentibus, & de dei creatione, qui ex his quæ non erāt, omnia produxit, & de alijs omnibus philosophentur, nihil omnino de peregrina scientes disciplina, quis non illico dei potentiam discat, quæ illiteratos & idiotas multum in sapientia gloriātibus, tanto sapientiores demonstrauit, quanto paruus paruulis prudentes uiros præstantes cernere datur? Quod enim ipsis damnum ex sermonis imperitia esse possit, quum mentes multa sint ipsis plenæ sapientia? Quæ uero peregrinis ex sermonum disciplina utilitas, quum mens sensibus sit cassa? Ut si quis enssem gereret, capulum quidem argenteum habentem, ferrum uero quolibet plumbo imbellius. & his enim lingua quidem uerbis & nominibus est ornata, mens uero multa repleta est infirmitate, & ipsis ad omnia est inutilis: sed nō sic horum philosophorum, sed penitus contrariū. Multa mens ipsis philosophiæ spiritualis est plena, & dogmata uita sectatur. Apud hos non sunt mulieres luxuriantes, nec uestimentorum ornatus, nec colores & fuci, sed omnis huiusmodi morum corruptio pulsa est. Vnde facilius quonq; subditum sibi populum in modestiam deducunt, & Pauli legem uelamina & escas habere, & nil amplius quærere iubentem, multa cum diligentia custodiunt. Apud hos non est unguentorum usus mentem allecctas, sed terra herbas proferens omni unguentario sapientius ipsis uariam florum parat suauitatē. Propterea & ipsis corpora cum animis pura sanitate potiuntur: quoniam omnes delicias expulerunt, & nequissima ebrietatis fluentia fugauerunt: & tantum comedunt, quātum ad uiuendum sufficit. Ne ipsos igitur ex habitu contemnamus, sed ipsorum

Tom. 5

h mentem

mētem admirēmur. Quæ nāq; exterioris amictus
utilitas, cum anima mendico sit omni miserius in-
duta? Virum non à uestimentis, imò nec ab ipso
corpore, sed ab anima laudare decet & admirari.
Huius animam exue, & ipsius pulchritudinem ui-
debis, atq; diuitias per uerba, per dogmata, & per
omnem morum cōstitutionem. Erubescant igitur
gentiles, abscondantur propter suos philosophos,
& suram sapientiam omni stultitia miseriozem. A-
pud ipsos enim philosophi per tempus quo uiue-
bant, uix paucos & facile numerabiles dogmata
sua docere potuerunt, & uel exiguo deprehenden-
te periculo & hos perdidērunt. Christi uero disci-
puli piscatores & publicani & tentoriorum suto-
res paucis annis totum mundum ad ueritatē con-
uerterunt: & innumeris tamen nascentibus peri-
culis non tantum non est extincta prædicatio, ue-
rum & floret ac in maius augetur, & philosophari
docuerunt homines rudes, et agricolas, et inter ar-
mēta uersantes. Hi præter cætera etiam omnium bo-
norum causam charitatem radicatam habētes, ad
nos festinauerunt, tantam currētes uiam, ut ueni-
rent & propria circūplecterentur membra. Eia igi-
tur & nos pro donis istis charitate dico & affectu:
uatica dantes, sic ipsos remittamus, & rursum de
iuramentis sermonē moueamus, ut radicitus ex
omnium mente improba hæc consuetudo reuella-
tur. Prius autem uolo pauca de diuinitate a nobis supe-
rius hodie cōmemorare. Postquam enim à Perli-
de absoluti Iudæi, & ab illa liberati tyrannide, in
propriam rediere patriā: Viderunt falcem, inquit,
longitudine cubitorū uiginti, & latitudine cubito-
rum decem, & prophetam se docentem audierūt:
Hæc est maledictio egrediens supra faciem terre,
& ingrediens domum peierātis, & dissoluet in me-
dium, & ligna & lapides destruet omnes. Et his
tunc lectis, quarebamus quare non iuratū solum,
sed etiam ipsius domum dissoluit: & hanc causam
esse dicebamus, quoniā grauissimorū poenas pec-
catorū uult deus continuas permanere, ut omnes
post hæc corrigantur. Quoniā igitur periurū ne-
cesse est mortuū sepeliri, & terræ sinibus tradi, ne
cum ipsius corpore & iniquitas confepeliatur, do-
mum ruinam fecit, ut prætereuntes cuncti ipsam
cernentes, & suffossionis causam discentes, pecca-
ti imitationem fugiāt. Hoc & in Sodomis factum
est. Postq; enim exarserunt in sui cōcupiscentiam
mutuam, etiam terræ natura ab igne superne dela-
to succensa fuit. Volebat enim huius peccati ultio-
nem manere perpetuam. Et nota dei clemētiam.
Non ipsos peccatores usq; in præsentem diem ar-
dere fecit, sed illos semel incensos occultauit: ter-
ræ uero faciem succensam in medium omnib; pro-
posuit post hæc cernere uolentibus, & nunc omni
lingua clarius omnes posteras generationes ter-
ræ cōmonet aspectus, tantum non clamans & di-
cens, Ne patretis Sodomorum scelera, ne poenas
patiamini Sodomorū. Nec enim sic in mentes ser-
mo peruenire solet, ut aspectus terribilis, & per o-
mne gerens tempus calamitatis uestigia. Et atte-
stantur ad illa loca profecti, qui sepius scripturam

Zach. 5.1

Gen. 19. c

de his loquentem audientes, non multum timent:
postquam uero uenerunt, & regionem ascende-
runt, & ipsius omnem superficiem uiderunt dele-
tam, & incendium sunt conspicati, & terram qui-
dem nusquam apparentem, cinerem uero cuncta
atq; fauillam, perculsi & multam ex aspectu illo ca-
pientes modestiē disciplinam, sic abierunt: etenim
ipse ultionis modus peccati modum imitatur. Si-
cut enim illi congressum infœcundum adinuene-
runt ad filiorum procreationem non conferentē:
sic profecto & deus intulit poenam, quæ terræ uen-
trem penitus sterilem reddidit, & omnibus cassum
fructibus. Idcirco & iurantium domos delere mi-
natus est, ut alios illorum poenis modestiores face-
ret. Ego autē hodie demonstro non unam & duas,
& tres domos iuramentis destructas, sed ciuitatem
totam & populum religiosum, & gentem multa
semper prouidentia uti solitam, & tribum multis
elapsam periculis. Etenim Hierusalem ciuitas dei,
sanctorum arcam habens, & omnem illum cultū,
ubi propheta fuerunt, & spiritus gratia, et arca, et
tabulæ testamenti, & phiala aurea, ubi angeli sepe
incedebant, hæc ciuitas innumeris nascentib; bel-
lis, & multis ipsam incurstantibus Barbaris, tan-
quam muro ex adamante circumdata, sic omnes il-
los semper derisit, & regione tota deleta, nihil gra-
ue passa est. Nec hoc solum est admirabile, uerum
& quod grauem sæpe plagam hostibus inferens,
sic eos emittebat, tantam à deo nacta erat prou-
dentiam, ut ipse deus diceret: Velut uuam in de-
serto inueni Israel, & uelut signum in ficu tempo-
raneum uidi patres ipsorum. Et iterum de ipsa ci-
uitate: Velut rami oliuæ in summo excelsi, & di-
cent, Ne noceas ipsis. Verūtamen dei ciuitas cha-
ra tot elapsa periculis, & in multis peccatis ueniā
affecuta, & quæ sola ex omnibus alijs captiuitatem
effugere potuit, et semel, & bis, et sæpius solo iura-
mento prostrata est. Et quomodo id fuerit, dicam.
Fuit quidam Sedechias apud ipsos rex, hic Sede-
chias iuramentum dedit Barbarorum regi Nabu-
chodonosor, quod in ipsius auxilio permaneret:
postea defecit, & ad Aegypti regem transfugit, iu-
ramenta paruipendens, & tanta passus est, quan-
ta statim audieris. Prius uero necessarium est pro-
phetæ parabolam dicere, per quam omnia signifi-
cauit. Factum est uerbū, inquit, domini ad me di-
cens: Fili hominis propone ænigma, & narra pa-
rabolam, & dices: Hæc dicit dominus deus: Aquila
la grandis, magnarum alarum, longa extensione,
plena unguibus. Aquilam hic Babyloniorum re-
gem uocauit: magnam autem ipsam, & magnarū
alarum dixit, & longam extensione, & plenam un-
guibus nominauit, propter exercitus multitudi-
nem & magnitudinem potentia, et incurSIONIS ue-
locitatē. Sicut enim aquilis sunt ala & unguis ar-
ma: sic milites regib; et equi. Hæc igitur aquila ha-
bet narrationem, inquit, ascendendi in libanum.
Quid est narratiōe? consilium, sententiam. Liba-
num uero Iudæam uocauit, quia prope montē il-
lum sita est. Postea iuramenta uolens & foedera di-
cere, Tulit, inquit, de semine terræ, & posuit illud
in terra

ose. 9. b

Ezech. 17. a

in terra pro semine, ut firmaret radicem super a-
quas multas. In superficie posuit illud: cumq; ger-
minasset, creuit in uineam latiore humili statura
respicentib; ramis eius ad eam, & radices eius sub
illa erant. Ciuitatem uero Hierusalem uineam hic
appellauit. Dicendo uero q; rami eius respiciebāt
ad eam, & radices eius sub illa erant, foedera signi-
ficauit, & pacem cum ipso compositam, & quod
seipsum in illum reiecit. Mox iniquitatem ostende-
re uolens, ait: Et facta est aquila altera, de rege lo-
quens Aegyptio, grandib; & magnis alis multib; &
plumis, & ecce uinea ista quasi mittēs radices suas
ad eam, palmites suos extendit ad illam, ut irriga-
ret eam, propterea dixi, Hæc dicit dominus deus:
Si dixerit, hoc est iuramentū seruauerit, & foedera,
poterit manere & saluari, & non cadere. Mox
demonstrans q; hoc non erit, sed omnino propter
iuramentum peribit: de poena ipsa differit, & cau-
sam ponit. Radices eius euellet, & fructus eius di-
stringet, & siccabit omnes palmites germinis eius,
& arefcet. Et demonstrare uolens q; non humana
ui destruetur, sed quoniam deum sibi fecit inimicu-
m per illa iuramenta, subiunxit: Et non in bra-
chio grandī, neque in populo multo, ut euelleret
eam radicitus. Et parabola quidē hæc. Rursum ue-
ro declarat eam, sic inquit: Ecce ueniet rex Ba-
bylonis in Hierusalem. Postea cum in medio quæ-
dā alia dixisset, iuramenta dicit, & foedera, ferietq;
cum eo foedus. Mox & rebellionē dicens: Qui re-
cedens ab eo, misit nūtiōs in Aegyptum, ut daret
sibi equos, & populū multum. Et post hæc infert,
demonstrans q; propter iuramentum hæc omnis
perditio facta est, quoniā in loco regis, qui consti-
tuit eum regem, cuius fecit irritum iuramentum, &
soluit pactum quod habebat cum eo, in medio Ba-
bylonis morietur, & nō in exercitu grandī, nec in
populo multo: spreuerat enim iuramentū præuari-
cādo pactum meum, quoniam iuramentū meum
quod spreuit, & foedus quod præuaricatus est, po-
nā in caput eius, & expandā super eum rete meū.
Vides quomodo non semel, nec bis, uerum & sæ-
pius dixit, q; ille propter iuramentum hæc omnia
passus est: Implacabilis enim est deus, contemptis
iuramentis. Nec tantū uero ex ultione ciuitas illa
ta propter iuramentum, hoc intelligere datur: ue-
rum & ex tardatione & dilatione, quantum deus
studium habet, ne iuramenta conculcentur. Factū
est autem in anno nono regni eius, in mense deci-
mo, in decima mēsis uenit Nabuchodonosor rex
Babylonis ipse, & omnis exercitus eius super Hie-
rusalem, & circūdederunt eam, & extruxerunt in
circuitu eius munitiones. Et clausa est ciuitas, atq;
uallata usq; ad undecimū annum regis Sedechiæ.
Nona die mēsis & præualuit fames in ciuitate, nec
erat panis populo terræ, & interrupta est ciuitas.
Poterat nempe statim à prima die ipsos tradere, et
facere hostibus subditos. Sed propterea interim-
trium honorū tempus cōteri permisit, & ipsos ob-
sidione premi grauissima, ut & militum extrinse-
cus timore & fame ciuitatem intrinsecus premen-
te castigati, uel inuitū regem Barbaris subdi coge-
rent, & aliquod peccato remedium fieri. Et q; hoc
fit uerū, non est mea cōiectura, audi quid per Pro-
phetā ad ipsum dicat: Si profectus exieris ad prin-
cipes regis Babylonis, uiuet anima tua, & ciuitas
hæc non succendetur igni, & saluus eris tu & do-
mus tua. Si autē non exieris ad principes regis Ba-
bylonis, tradetur ciuitas hæc in manus Chaldæo-
rum, & succendent eā igni, & non effugies de ma-
nibus eorū. Et dixit rex Sedechias ad Hieremiā:
Sollicitus sum propter Iudæos qui transierunt ad
Chaldæos, ne fortē tradar in manus eorum, & illu-
dant mihi. Respondit autē Hieremias, & dixit ei,
Non te tradent: audi, quæso, uocem domini quam
ego loquar ad te, & bene tibi erit, & uiuet anima
tua. Quod si nolueris egredi, iste est sermo quem
ostendit mihi dñs. Ecce omnes mulieres quæ re-
manserunt in domo regis Iuda, educētur ad prin-
cipes regis Babylonis, & ipsi dicent: Seduxerunt,
& præualuerunt aduersum te uiri pacifici tui, de-
merferunt te in cœno, & in lubrico pedes tuos, &
recesserunt à te: & omnes uxores tuæ & filij tui e-
ducentur ad Chaldæos, & non effugies manus eo-
rum, sed in manu regis Babylonis capieris, & ciui-
tatem hanc comburent igni. Sed postq; non per-
suasit hæc dicens, sed mansit in peccato et iniquita-
te, post tres annos ciuitatem tradidit deus, & cle-
mentiam suam demonstrans & illius ingratitudi-
nem. Et ingressi cum magna facilitate, regis domū
incenderunt, & domos Hierusalē, & omnem ma-
gnam domū incendit archimagirus, & murū Hie-
rusalem subuertit, & ubiq; ignis grassabatur barba-
ri cus, iuramento ignem ducente, & flāmam passim
circumagente, & populū in ciuitate relictu, & ad-
iunctos regi transportauit archimagirus: & colum-
nas areas, quæ erant in domo domini, & gradus
& mare æneum, quod erat in domo domini, con-
fregerunt Chaldæi: ollas quoq; aereas, & fuscinū-
las, & phialas, & mortariola, & omnia uasa græa in
quibus ministrabāt, tulerunt: & retiacula, & phia-
las aureas & argēteas tulerunt: & colūnas duas et
bases, & mare quod fecit Salomon in domo domi-
ni, tulit Nabuzardan archimagirus, & tulerunt
quoq; Saraiam primum sacerdotē, & Sophoniam
sacerdotem secundū, & tres sanctiores, & de ciuita-
te eunuchū unum, qui erat præfectus super bella-
tores uiros, & quinque uiros de his qui steterant co-
ram rege, & Sopher principem exercitus, & scri-
bam, et sexaginta uiros, & tulit eos, et adduxit ad
regem Babylonis, percussitq; eos rex Babylonis,
& interfecit eos in Reblatha, in terra Emath, &c.
Itaq; recordare mihi falcis uolantis, & iurantis do-
mum resoluentis, et parietes destruentis, & ligna
et lapides. Recordare mihi quomodo iuramentum
hoc urbem ingressum, et domos, et templū, et mo-
nia, ædificiaq; splendida destruxit, et ruinā fecit ci-
uitatis, et neq; sancta sanctorū, neq; sacra uasa, nec
aliud quicq; poenam & ultionē illam auertit, quia
trāgressum fuerat iuramentū. Et ciuitas quidem
tam miserabiliter soluebatur. Rex autē his misera-
biliora & tristiora patiebat: & sicut ædificia falx
ista uolās destruxit, sic & hūc fugientē absumpsit.

Hier. 38. e

4. Reg. 25. b

Egressus est nocte de ciuitate per uiam horti regis, & per portam quæ erat inter duos muros: & Chaldaeï circumdederunt ciuitatē, & persecuterunt regem, & duxerunt ipsum ad regem Babylonis. Et locutus est rex Babylonis cum Sedechia iudiciū, & occidit filios ipsius in oculis eius, et oculos Sedechie eruit, & uinxit eum cōpedibus, ut in Babylonem duceretur. Quid est, locutus est cum ipso iudiciū: ipsum rationes repetiuit, rationē posuit cum ipso, & primum ipsius filios iugulauit, ut propria calamitatis spectator fieret. Et post tragœdiā illam miserabilem, tūc illum excæcauit. Qua causa rursus hoc agitur: ut magister Barbaris abeat, & illic habitantibus Iudæis, ut cernentes per excæcatum discant, quātum mali sit iuramentū, nec illi uero tantum, uerum & secus uiam omnes habitantes, uinctum & cæcatum intuētes, per calamitatis magnitudinem peccati pondus discant. Propterea prophetarum alter quidā sic inquit, Non uidebit Babylonem: alter uero quod in Babylonem abducentur. Et cōtraria quidē prophetia esse uidetur, sed non est. Sed hæc ambo uera: etenim Babylonē non uidit, et in Babylonē abductus est. Quō igitur Babylonem nō uidet? quoniā in Iudæa excæcationem passus est. Vbi namque iuramentum spreum est, ibi & uindicatum, & ultionem ipse sustinuit. Quomodo abductus est in Babylonem? captiuus factus. Quoniam enim duæ erant poenæ, excæcatio & captiuitas, distribuerunt ipsas propheta: & hic quidem, Non uidebit, inquit, Babylonē: ipsius excæcationem dicens. Ille uero ait, in Babylonē abducentur: ipsius significans captiuitatē. Fratres igitur hæc scientes, & nunc dicta, & ante hæc cōmemorata colligentes, ab hac quoque stulta cessemus consuetudine. Sic supplico & oro uos omnes. Si enim antiquitus, quum Iudæi ad perfectam disciplinam non exigebant, sed multus erat condescensus, tanta propter iuramentum expugnatione & captiuitas fuit: quid congruum est nunc passuros esse iurantes, post legē hoc facere prohibentē, et tantū mandatorum augmentū? Non enim hoc est quod queritur, ut ad synaxim ueniamus, & audiamus quæ dicuntur. Hic enim & iudiciū maius est, et poena inuitabilis, quando continue audientes non impleamus quæ dicunt. Quam enim habebimus defensionem? quam uero ueniam, cum a prima nos ætate usque in extremam disciplina, similes illis remaneamus, & nullum studeamus defectum corrigere? Ne mihi iam aliquis consuetudinem prætendat: propter hoc enim indignor & irascor, quoniā consuetudinē uincere non possumus. Et nisi consuetudinē uincamus, quomodo concupiscentiā uincemus, cuius radix habet a natura principii? Concupiscere enim naturale, male uero concupiscere, iam est uoluntatis. Iurare nempe nec cepit a uoluntate principium, sed ex negligētia sola. Et ut discas, quod non ex rei difficultate, sed propter neglectum nostrum in tantum hoc peccatum processit, cogitemus quod multo his difficultiora expediant

Hier. 39.

homines, & hoc nullam inde retributionem expectantes. Cogitemus quæ diabolus imperauit, quæ laboriosa, quam grauiā. Nec difficultas fuit eius mādatis impedimētum. Quid enim, quæso, difficilius sit, quam cum quispiā iuuenis uolentibus se emollire, & membra sua torquere seipsum tradens, sedulo contendat rotæ more totum flectere corpus, & in pauimēto uersari, et per oculos & per manuum circunductionem, & aliam reuolutionem in ferream genus transire conetur, nec eorum quæ sunt, difficultatem, nec ex his ignominiam rationetur? In orchestra uero rursus se pertrahētes, & uelut alis, mēbris utentes corporeis uideō quis non admiratur? Gladios autem alternim in aerem iaculantes, & omnes rursus per manubrium capientes, quem non confundāt, nullum pro uirtute laborem suscipere uolentium? Vel quid de illis quispiam diceret uiris, qui trabem in fronte gestantes, uelut arborem in terra radicatum, sic immotam conseruant? Nec hoc solum est admirabile, uerum & id quod puerulos paruos in summo ligno inter se lucrari faciunt, et neque manus, nec alia corporis pars, sed frons sola omni uinculo firmius illam trabem gerit inconcussam. Alter rursus supra funem angustissimū cum tanta ambulat securitate, cum quanta supinos percurrentes campos. Verūtamen hæc quæ & cogitatu intolerabilia esse uideōtur, facta sunt arte possibilis. Quid horum in iuramentis, quæso, prætere posse uisum? quam difficultatem? quem sudorem? quam artem? quod periculum? exiguo tantum studio nobis est opus, & breui nobis totum expeditum fuerit. Nec mihi dicas, maiorem partem expediti, sed nisi totum emendasti, nō dum te quicquid fecisse puta. Hoc enim exiguum neglectum & omne reliquū destruit. Sapientius namque domos aedificātes homines, & tecum imponentes, unius tegulæ excussa curam non gerentes, totam domum perdiderūt. Et in uestimentis hoc ipsum euenire quis cernere possit: etenim parua in illis facta scissura, nec resarcita, magnam fecit disruptionem. Hoc & in torrentibus multoties euenit: etenim & illi si uel minimum ceperint ingressum, totum introducunt fluentum. Itaque & tu, licet te undique munieris, si tamen aliqua pars immunita dimissa est, etiam hæc diabolo obstrue, ut sis ab omni parte firmatus. Vidisti falcem? Vidisti caput Ioannis? Audisti historiam de Saule? Audisti captiuitatis Iudæicæ modū? Cum his autem omnibus audisti Christi sententiā dicentem, quod non peierare tantum, uerum & iurare quomodo: cunctum diabolicum est, & tota maligni machinatio. Audisti quod ubique iuramentā sequuntur periuria? Hæc, inquam, omnia congregans, inscribe cordi tuo. Non cernis ut mulieres & paruū pueri pro magna custodia collo euangeliā suspendunt, & ubique circumferunt quocumque abierint? Tu euangelij mandata & leges mente describas, nō auro, nec argento hic est opus & pecunijs, nec librum emere: uoluntate sola uobis est opus, & affectu animæ expectata, & securius habebis euangeliū, non extrinsecus, sed in animæ penibus ipsum reponens.

Exurgens

Exurgens igitur lecto, & domū tuam egrediēs, hæc legem repete, uidelicet, Ego autē dico uobis, nō omnino iurare, & erit idonea tibi disciplina uerbum illud: nec enim multo labore opus est, sed modica tantum attentione. Et quod hoc sit uerum, inde manifestissimum. Filium tuum uocans terre, & minare te ipsi plagas inflicturum, nisi legem hanc expectat, & uidebis quod cito a consuetudine desisteret. Quomodo igitur non absurdum, si pueruli paruī nostri timore pauentes, mādatum exuperent: nos uero neque sic deum timeamus, ut nos filij metuit? Quod autem superius dixi, hoc & nunc dico. Legem nobis ipsi ponamus, non prius publica, non prius priuata tractare negotia, donec hanc legem impleamus, & omnino necessitate compulsi, facile superabimus, & ornabimus nos ipsos, ornabimus autem & omnem ciuitatē. Cogita namque quale est, ubique terrarum hæc audire, quod Antiochię præualuit mos Christianis congruus: & ibi neminem audires, licet maxima necessitas instet, iuramentum emittere. Prorsus hæc audient uicinæ ciuitates. Quinimō non tantum uicinæ ciuitates, uerum & ad ipsos terræ fines uerbum perueniet: etenim uerisimile est uobis admixtos mercatores, & hinc aliō proficiscētes, alijs quoque hæc omnia nuntiare. Cum igitur alias ciuitates laudantes multi, portus dicunt, & forū et uenaliū copiam, hinc proficiscētes dicendū tradit, quod est Antiochię, id in alijs urbibus nusquam cernere licet: mallent enim urbem illam habitantes prius linguā abscondi, quam ex ore iuramentū emittere. Hoc quidem uobis erit ornamentum & munimen, nec id tantum, uerum et mercedem asseret magnam: etenim omnes uos alij beatos putabunt, & imitabuntur. Si quis enim unum uel duos lucratus, a deo mercedis tantum capiet: omnem mundum erudientes, quantas capietis retributiones? Oportet igitur studere & uigilare & sobrios esse, scientes quod non propriorum tantum profectuum, uerum et alienorum maximam meritorum retributionem capiemus, & multam apud deum beneuolentiam assequemur. Quam nos omnes adeptos detur frui regno cœlorum in Christo Iesu domino nostro, per quem, & cum quo patri gloria, simul sancto spiritui, in secula seculorum, Amen.

IN EPISCOPI REDITVM, ET IN REGIS cum ciuitate reconciliationē, & ad præuacatos in statuarum subuersionem, Homilia XX.

VERBO a quo semper in periculis tempore apud charitatē uestram exordiri consueueram, ab eodem, inquam, & hodie apud uos sermonem incipiam, & dicam uobiscum: Benedictus deus, hanc nos uobiscum sacram solennitatem cū gaudio & lætitia multa hodie celebrare dignatus, & qui caput corpori reddidit, & pastorem ouibus, præceptorem discipulis, militibus ducem, sacerdotibus pontificem. Benedictus deus qui ex superabundanti facit quæ petimus, aut cogitamus. Nobis enim sufficere uidebatur instantibus malis

Chryf.

interim absolui, & pro hoc omnē faciebamus supplicationem. Clementissimus autem deus & datis petitiones nostras semper multo excessu superas, etiam patrem nobis omni spe celerius reddidit. Quis enim expectasset, quod tam paucis diebus & profecturus & regem allocuturus & soluturus ad uersa, et rursus ad nos tam breui reuersurus esset, ut sacrum Pascha posset præuenire, & nobiscum celebrare? Sed eni inexpectatū hoc factum est. Et patrem recepimus, & maiorem capimus uoluptatē, ipsum nunc præter spem suscipiendo. Pro his, inquam, omnibus, clementissimo deo gratias agamus, & ipsius potentiam admiremur, & benignitatem & sapientiam & curam quam pro ciuitate gessit. Diabolus nempe omnē ipsam per facinora parata obruere tentauit: Deus uero ciuitatē & sacerdotem & regem per hæc ornauit calamitatē, & omnes reddidit clariore. Ciuitas nempe probabilis inuenta est, quoniam periculo tali circumuenta, prætermis omnibus uiris potentibus, omnibus diuitijs abundantibus, omnibus magnam apud regem potentiam habentibus, ad ecclesiam & dei sacerdotem confugit, & cum multa fide cœlesti spei commisit. Multis namque post communis patriis peregrinationē in carcere habitantes terrentibus, & dicentibus quod non lenitur rex propter solennitatem, sed magis irata, & de totius ciuitatis subuersione cogitat, & alia multa his plura diuisantibus, uincti nihilō tūc ex hac fama timidores rediti sunt. Sed nobis dicentibus, quod hæc falsa, & diaboli fraudis operā sunt sensus nostros turbare uolentis, nihil egemus, aiebant nobis, uerborum consolatione. Scimus enim ad quem ab initio cori fugimus, & quali spei adhæsimus, sacræ salutē nostram anchoræ affiximus, nec homini credidimus hanc, sed omnipotenti deo. Propterea bonū quoque finem futurum omnino confidimus: non est enim, non est hanc spem unquam confundi posse credendum. Hoc quot coronas, quot laudes ciuitati nostræ comparabit? quātam dei lucrabitur beneuolentiam, etiam in reliquis negotijs? Non est enim non est cuiuslibet anime in tentationum incursu uigilare, & ad deum respicere, & omnia deridentem humana, ad illud auxilium anhelare. Igitur ciuitas quidem ita probabilis inuenta est, sacerdos rursus non minus quam ciuitas: animā enim suam pro omnibus exposuit, & multis impediētibus, hyeme, æstate, festiuitate, nec minus forore ad extremos deducta spiritus, omnibus superior emicuit impediētis, nec intra seipsum dixit, Quid hoc est? sola nobis derelicta soror, et mecum Christi iugum trahens, & tempore tanto mecum cōmorata, nūc in extremis est: nos uero ipsam deserētes abibimus, nec expirantē uidebimus, & ultimas uoces emittentē? Et ipsa quidem quotidie orabat, ut sibi oculos clauderemus, & os cōiungeremus, & reliqua ad sepulturā curaremus consueuta: nunc uero tantę deserta quædam, & tutore carens, nihil horū allequetur a germano, a quo allequi maxime peroptabat, sed animā emittens, non uidebit omnium sibi desideratissimū. Et hoc quo-

tom. 5

h. 3. modo

modo nō erit sepius repetita morte grauius? Qui-
nimō si longe ab fuisset, nōne oportebat currere,
& omnia facere & pati, ut hanc ipsi gratiam prebe-
remus? nunc uero propē cum sim, deseram ne, &
dimittens abibo? & quomodo sequentes perferet
dies? Sed horum non tantum nihil dixit, sed neq;
cogitauit. Sed consanguinitati dei timorem præ-
ferens, bene se nosse monstrauit, q; sicut governa-
torem tempestates, & ducem pericula, sic & sacer-
dotem tentatio apparere facit. Omnes, inquit, ad
nos respiciunt & Iudæi & Græci. Ne igitur ipsorū
de nobis expectationes frustremur, nec tantū par-
uipendamus naufragiū, sed nostra deo mandātes
omnia, & ipsam animam tradamus. Et considera
pontificis magnanimitatem & dei benignitatem,
omnibus his quæ despexit, positus est, ut & prom-
pitudinis præmiū caperet, & potiendo præter
expectationem maiorem assequeretur uoluptatē.
Elegit solennitatem in aliena terra, & procul a suis
propter ciuitatis salutem celebrare: Deus ante Pa-
scha ipsum nobis reddidit, ut cōmunem nobiscū
solennitatem ageret, ut & propositi mercedem ha-
beret, & maiori lætitiā fruere. Non timuit anni
tempus, & per totum peregrinationis tempus se-
renitas fuit. Non curauit arietem, & tantū iuuenis
& uigens, tanta toram hanc uiam facilitate percur-
rit. Sororis mortem non cogitauit, nec carnis affe-
ctione uictus est, & regressus uiuentem ipsam de-
prehēdit, & omnia quæ despexit, assecutus est. Et
pontifex quidem ita probabilis, & apud deum &
apud homines apparuit. Regem uero negotium
hoc omni diademate splendidiū ornauit. Primum
quidem manifestum factum est, q; quæ nulli alteri
concederet, hæc sacerdotib; condonauit. Deinde
q; & cum multa celeritate gratiam dedit, & irasci
deliit. Sed ut manifestus & regis magnanimitatē,
& sacerdotis sapientiam, & ante hæc utraq; dei di-
scatis benignitatem, date mihi ut pauca cōcionis
illie habitæ uobis exponam. Dicam autem quæ a
quodam eorum qui intus adstiterunt, didici. Pater
nempe nihil neq; paruum, neq; magnum nobis di-
xit, sed Pauli semper magnanimitatē imitans, pro-
pria celat merita, & undiq; interrogantib; quid re-
gi dixerit, & quomodo persuaserit, & quomodo
ipsum omnē exclusit iram, hæc uerba referebat:
Nihil nos ad rem contulimus, sed ipse rex lenien-
te deo cor ipsius & ante uerba nostra omnē remi-
sit iram, soluitq; furorē: & de gestis differēs, tan-
quam alio contumelia affecto, ita cuncta quæ acci-
derunt, cōmemorabat. Sed quæ celauit hic ex hu-
militate, hæc deus in medium protulit. Quæ uero
sunt hæc paulo superius sermonem repetens uo-
bis referam. Postq; enim ex urbe egressus est, om-
nes in tanta relinquēs tristitia, multo grauiora pa-
tiebatur, q; qui in ipsis erant molestiis. Primum nem-
pe nactus in uia media, ad gestorū examinatio-
nem a rege missos, & ab illis doctus, quorsum es-
sent missi, & mala ciuitatē inuasura, tumultus, tur-
bationes, fugam, timorem, anxietatē, pericula cogi-
tans, lachrymarū fontes emittebat, cum uiscera
ipsi dissecarent: patribus enim mos est multo ma-

gis dolere, cum filiis suis male habentibus nec ad-
esse possint: quod & piētissimus hic passus est,
non mala tantum nos inuasura deplorans, uerum
& q; nobis hæc patientibus procul abesset. Verum
& hoc pro nostra salute factū est. Ut hæc enim ab
illis didicit, calidiores lachrymarum fontes emite-
bat, & cum maiori supplicatione ad deum confu-
git, & noctes insomnes ducebat supplicās, ut hæc
patientī succurreret ciuitati, & ut regis mentē red-
deret mitiorem. Ut uero magnam ciuitatem illam
ascendit, & regis ingressus est aulā, procul a re-
ge constitit mutus, lachrymans, deorsum inclina-
tus, latitans, tanquam ipse esset qui omnia illa pa-
trasset. Hoc autem faciebat habitu, aspectu, luctu-
bus, prius mouere uolēs ipsum ad misericordiā, &
tum defensionē pro nobis incipere. Sola nāq; pec-
cantibus relinquē uenia, tacere, & nihil pro gestis
loqui. Volebat enim passionū hanc quidem eijce-
re, hanc uero introducere: eijcere quippe irā, tristi-
tiam autē introducere, ut ita uiam prepararet de-
fensionis uerbis. Quod quidē & factū est. Et sicut
Moses in montē ascendens, populo lapsō mutus
ipse cōstitit, donec ipsum deus euocauit, dicens: Di-
mitte me, & delebo populū hunc: ita & hic fecit.
Ipsū itaq; rex conspicatus lugentē, & deorsum
inclinatū, accessit ipse, & quod patiebat propter
sacerdotis lachrymas, hoc uerbis ostendit. Non
enim indignans, nec irascentis uerba fecit, sed
dolentis: non succentis, sed merentis, & do-
lore magis detenti: & quod hoc sit uerum, ipsa au-
dientes uerba scietis. Non enim dixit: quid tan-
dem hoc est? pro hominibus scelestis & scelera-
tissimis, & quos nec oportuit uiuere, uenis legatio-
nem obiens, tryānis, in nouatoribus, omni suppli-
cio dignis? Sed hæc omnia dimittens uerba, defen-
sionem composuit reuerentia plenam & grauitate,
& a se collata cōmemorabat beneficia, quibus
per omne regni tempus ciuitatem nostram prose-
cutus est, & ad singula hæc repetebat: hæc me pro
illis pati oportuit? quarum a me iniuriarum pœ-
nas exegerunt? quid paruum, quid ue magnum
accusandum habentes, non me solum, uerum &
defunctos contumelijs affecerunt? Non ualebat
animus saturari in uiuis? sed nisi sepultos quoque
contumeliose tractarent, nil magnū se facere puta-
runt. Iniqui fuerimus nos, ut ipsi putant. Igitur mor-
tuis parcere, qui nullam intulerunt iniuriā, oport-
tebat: non enim & illis hæc attribuere ualebant.
Nōne semper hanc omnibus præposui ciuitatem,
& patria desiderabiliorē esse putabam? & uotum
mihi continuum erat urbem illam cernere, & hoc
apud omnes faciebam iuramentum? Hic aliquan-
tum ingemens pontifex, & feruentiores emittens
lachrymas, nō amplius tacuit: uidebat enim regis
defensionem culpam maiorem nostram facientē,
sed grauitate et amare de profundo gemens: Con-
fitemur, inquit, o rex, nec negare possumus amo-
rem istū quem erga patriā nostram demonstrasti, &
propterea maxime lugemus, quoniam sic amatē dæ-
mones inuiderūt, & erga benefactorem ingrati su-
mus uisi, et exacerbauimus summopere nos amā-
tem

tem: siue obruas, siue incendas, siue occidas, siue
quodcūq; aliud facias, nondū dignā de nobis pœ-
nā exegisti, nos ipsos preueniētes innumeris mor-
tibus difficilius affecimus. Quid em̄ amarius esse
possit, q; cū benefactorem & sic diligentē iniuste
exacerbantes appareamus? & omnis hoc mūdus
discat, & extremam ingratitudinem nostram con-
demnet: Si Barbari ciuitatem nostram incursan-
tes, incenia diruissent, & incendissent domos, &
abductis captiuis abissent, minus erat malum.
Quare tandem ita? Quoniam te uiuente, & tantam
in nos beneuolentiā exhibente, spes erat illa cun-
cta grauiā solutum iri, & nos iterum ad priorē for-
mam redituros, et clariorem recepturos libertatē:
nunc autē ablata beneuolentiā tua, & amoris uin-
culo uiolato, quod omni muro nobis erat tutius,
ad quem iam confugiemus? Quo poterimus aliō
respicere, tam dulcem dominum & facilem patrē
exacerbantes? Itaq; uidentur quidem intolerabi-
lia fecisse, sed passi magis sunt omniū grauiissima,
ad nullum hominē audentes respicere, nec ipsum
spectare solem liberis ualentes oculis, pudore un-
diq; palpebras contrahente, & occultari cogente:
libertate ipsis ablata, omnibus captiuis nunc mi-
serius affecti sunt, & extremam sustinent ignomi-
niā: & malorū magnitudinē cogitantes, & in quan-
tum cōtumeliā resiliunt, nec respirare possunt,
cum omnes terram habitātes in sui uehementem
calumniam attraxerint. Sed si uelis, o rex, est uul-
neri medicina, & tantis malis remediū. Sæpius &
in priuatis hoc factum est, magna et intolerabiles
offensiones, magna charitatis materia factæ sunt:
sic & in natura nostra euenit. Cum enim hominē
deus fecit, & in paradysum induxit, & multo dig-
num fecit honore, tantam diabolus prosperitatē
non ferens, inuidit: et illū a data expulit dignitatē.
Sed deus non tantū ipsum non reliquit, uerum &
pro paradiso cœlum nobis aperuit, hoc ipso pro-
priumq; demonstrans benignitatē, & diaboli ma-
gis puniens. Hoc & tu facias. Nunc omnia moue-
runt dæmones, ut omniū tibi gratissimā ciuitatē
a beneuolentiā tua separes. Hoc uero tu nunc sci-
ens, pœnā quamuis quidem exiges, priorē autē ami-
citiā ne nos extrudas. Sed si & præter opinionem
aliquid nunc dicere fas est, etiā nunc inter dile-
ctarū primas ipsam scribe, si modo dæmonas hæc
operatos uis ulcisci. Si nempe destruas & subruas
& deleas, quæ prius illi uoluerunt, hæc efficies: si
uero iram dimittas, & te rursus ipsam amare, sicut
prius amabas, confitearis: letalem ipsis plagam in-
tuleris, & ultimā ab ipsis ultionē exegeris, demon-
strans q; non tantū nihil amplius ipsis expeditum
est per insidias, uerū & cūcta ipsis cōtraria, quam
uolebant, acciderunt. Iustus autem fueris hæc fa-
ciendo, & ciuitatē miserando, cui propter amici-
tiam tuam dæmones inuiderunt. Nisi enim ipsam
tam uehementer amasses, nec ipsam illi tanta in-
feratū fuissent inuidia. Itaq; etsi mirandum est quod
dicitur, est tamen uerum, q; propter te & amicitia
tuā hæc passa est. Quot incendijs, quanta subuer-
sione sunt hæc uerba acerbiora, quæ respondens

dicebas: Nunc te contumelia affectū dicis, & per-
tulisse quæ nullus unq; superiorum regum. Sed si
uelis, o humanissime et sapientissime, et multa pie-
tate plene, diademate isto clariorem & maiore ti-
bi coronam hæc afferet contumelia. Hoc nempe
diadema est & uirtutis insigne, & dei liberalitatis
indiciū. Sed corona ex hac humanitate cōtexta
tuum solius erit & sapientiæ tuæ meritum. Nec te
tantū omnes admirabuntur propter istos lapides
pretiosos, quantū propter uictoriam de indigna-
tione superata repositam laudabunt. Destruxe-
runt statuas tuas: sed illis clariore restituerē tibi
licet. Si iniuriæ autoribus enim crimina remittas,
& nullam ipsis inferas pœnā, non æ eas istas in fo-
ro erigent, nec aureas, nec lapillis coagmentatas:
sed omni materia pretiosiore stolam indueris, hu-
manitatem scilicet et misericordiam: talem in men-
te quisq; sua te edificabunt, & tot habebis statuas,
quot orbē habitant homines, & habitabunt. Non
enim nos tantum, uerū & post nos futuri, & post
illos omnes hæc audient, & tantū ipsi bene fuerint
habiti, sic te admirabuntur & amabunt. Et q; hæc
non assentans dico, sed sic erit omnino, antiquum
tibi referam sermonem quendam: ut discas q; non
tantum exercitus, & arma, & pecuniā, & subdito-
rum multitudo, & alia huiusmodi splendidos face-
re reges consueere, quantum animi disciplina &
mansuetudo. Fertur beatus Constantinus effigie
sua quandoq; lapidata, multis ipsum instigantibus
ad supplicium de autoribus contumeliæ sumen-
dum, & dicentibus quod omnem ipsius faciem fa-
xis conuulnerarint, manu faciem palpans, & leni-
ter ridens dixisse, ego uero nullq; uulnus in fronte
factum uideo, sed sanum quidem caput, sana ue-
ro & facies tota. Illi uero reueriti & cōfusi ab hoc
iniquo destitere cōsilio. Et hoc uerbum hæc uen-
canit omnes: nec tantum temporis labefecit, aut
huius sapientiæ memoriā extinxit. Quot nō sit
hoc trophæis splendidius? Multas urbes ille con-
didit, & multos Barbaros superauit: sed memini-
mus illorum nihil. Hoc autē uerbū usq; in præsen-
tem diem canitur, & posterū nostri, & posterū illo-
rum omnes id ipsum audient. Nec hoc solū est ad-
mirandum, quod audient, uerum etiam quod lau-
dibus & faultis uerbis prosequuntur, dicentesq;
laudabunt, & audientes grate suscipient. Nec ul-
lus est qui hæc audiens, silere possit, quin pariter
exclamet, et talia dicentem laudet, et innumera ip-
si uel defuncto bona precetur. Quod si propter
illud uerbum apud homines tanta potius est glo-
ria, quot apud benignum deum coronas asseque-
tur? Quid autem opus est Constantinum, et alie-
na exempla commemorare, cum te de proprijs, et
meritis tuis opus sit exhortari? Recordare prio-
rum, quando solennitate hac superueniente per
totum orbem terrarum epistolam misisti iubem-
tem carcere detentos dimitti, et ipsis ignosci crimi-
na: et illis humanitatem tuam demonstrare non
sufficiētib; per literas dicebas: Vtinam mihi li-
ceret & defunctos reuocare & resuscitare, & ad
priorē uitam reducere. Horum nūc reminiscere

uerborum. Ecce tempus defunctorum reuocandorum & resuscitandorum, & ad uitam reducentium pristinam. Et hi nunc iam mortui sunt, & priusquam iudicium proferatur, & ad ipsas tartari fores iam nunc ciuitas collocata est. Ipsam igitur inde resuscita sine pecunijs, sine impendio, sine tempore & omni labore. Tibi nunc satis est, tantum loqui, & reuocare ciuitatem in tenebris iacentem. Nunc ipsam iube ab humanitate tua posthac appellari. Nec enim tantam habebit gratiam illi, qui ab initio se condidit, quantam sententiae tuae: nec immerito. Ille enim principio ipsi dato recessit: tu uero auctam & magnam factam, & post multam hanc tranquillitatem destructam resuscitabis. Non erat tam mirandum, si hostibus ipsam capiētibus, & Barbaris populantibus à periculo liberales, quam est admirabile nunc pepercisse. Illud enim saepe multi fecere reges, hoc autem tu solus operaberis & primus praeter omnem expectationem. Et illud quidem minime mirandum, nec praeter opinionem, sed est quotidianum opus, subditis prodesse. Quod autem tot et talia passus iram deponas, hoc omnem naturam excedit humanam. Cogita quoniam nunc non de ciuitate tantum illa tibi consultandum est, uerum & de gloria tua, magis uero de Christianitate tota. Nunc & Iudaei & Graeci, & omnis terrarum orbis et Barbari (etenim & illi haec audierunt) ad te respiciunt, expectantes ut uideant, qualem de gestis sententiam feras: nempe si humanam protuleris & mitem, omnes decretum laudabunt, & deum glorificabunt, & inter se dicent: Pape quanta Christianitatis potentia! Hominem super terram habentem equalem neminem, omnia delendi & corrupendi dominum cohibuit & refrenauit, & docuit philosophiam, quam nec homo priuatus exhiberet. Verè magnus Christianorum deus, qui ex hominibus angelos facit, & omni necessitate naturali superiores constituit. Ne nunc superfluum timorem illum timeas, nec tolere quosdam dicentes, quod reliqua ciuitates peiores erunt, & hac non punita imperium tuum magis contemnent. Si enim ad insurgendum fuisses impotens, & haec operati teui superassent, & par esset potentia, congrue suspicari haec oportebat. Si uero pauefacti, praeter timorem praemortui sunt, & ad tuos per me cucurrere pedes, nec aliud quotidie expectant quam barathrum, & supplicationes faciunt communes in caelum respicientes, & deum uenire supplicant, & simul nobiscum legationem attingere: & sicut in extremis constituti, de proprijs quibus suis considerauit, quomodo non superfluum hic timor? Si iugulari fuissent iussu, tanta passi non fuissent, quanta patiuntur nunc, tot diebus in timore & tremore uiuentes: & superueniente uespere, auroram uidere non expectantes: & die orto ad uesperam peruenire non sperant: multi & in feras inciderunt, dum sectantur deserta, in inuia translati, nec uiri tantum, uerum & pueruli parui, & mulieres liberae & decorae per multas noctes & dies in speluncis & couallibus, & deserti foraminibus latentes: & nouus captiuitatis modus ciuitate detinet, aedificijs & muris stantibus, incensis ciuita-

tibus grauiora patiuntur: nullo incumbente Barbaro, nec hoste apparente, captis miserius dispositi sunt, & solum solium si moueant, omnes ipsos per singulos terret dies. Et haec omnes sciunt. Et si ueriam ipsam uiderent, non sic essent castigati, ut nunc qui has ipsius audire miserias. Ne igitur hoc cogites, quod peiores sint futurae ciuitates reliqua. Non enim si ciuitatem euertisses, sic eos castigasses, ut nunc per incertam futurorum expectationem, omni supplicio uehementius ipsos puniens. Ne igitur ipsis ulterius calamitates producas, sed iam respirare concedas. Subditos nempe castigare, & gestorum exigere penas, facile penitus & promptum: his uero qui contumelias intulerunt, parcere, et his qui uenia patrauerunt indigna, ueniam dare, unius & uix alterius est, & maxime cum rex sit contumeliam passus, & ciuitatem quidem metrum subdere facile: omnes autem amatores constitutere, & persuadere ut in regnum tuum se beneuole habeant, & non tantum communes, uerum & priuatas pro tuo precibus imperio faciant, difficile: licet infinitas quis expedit pecunias, & innumeros exercitus moueat, & quicquid operetur, non facile tot hominum affectionem ad seipsum attrahere poterit, quod nunc tibi facile erit & leue. Nam & beneficijs affecti, et qui audierint pariter cum beneficio affectis erga te beneuole disponentur. Quot pecunijs emisses, quot emisses laboribus, breui temporis momento totum orbem acquirere, & omnibus futuris persuadere, quanta filijs suis optant, tanta & capti tuo optarent: Si autem ab hominibus haec, cogita quantam à deo capies mercedem, non tantum eorum quae nunc sunt, uerum & quae post haec ab alijs expedientur. Si unquam enim contingat fieri tale quid, quale nunc factum est (quod deus auerit) & iniuriam passorum aliqui in contumeliam operatos insurgere uelint, benignitas & sapientia tua pro omni ipsis erit disciplina & admonitione: & erubescant & confundentur tale disciplinae exemplum habentes, inferiores apparere. Itaque omnium posterorum eris praceptor, & palmam ipsis praeripies, licet ad ipsum philosophiae uerticem perueniant. Non enim par est, quempiam tantam incipere benignitatem primam, & ad alios respicientem ab illis elaborata imitari. Quocirca quicumque post te humanitatem & mansuetudinem quantamcumque exhibuerint, tu cum illis mercedem accipies. Qui enim radicem praebuit, hic utique & fructuum autor est. Propterea nunc quidem nemo tecum humanitatis mercedem partiri potest: tuum enim solius meritum est. Tu uero cum omnibus posteris, si qui tales unquam appareant, ex equo meritum diuidere poteris, & tantam reportare partem, quantam in discipulis praepiores. Et si nemo talis fuerit, rursum tibi commendationes, & laudes per singulas proueniunt generationes. Considera nunc qualem sit posteris omnes audire, quod tam magna ciuitate facta poenae & ultioni obnoxia, pauefactis omnibus, & horrefactis ducibus & praefectis & iudicibus, & ne uocem quidem pro miseris illis rumpere audentibus, unum accedens senex dei sacerdotium gerens, ex ipso aspectu solo, & nudo

Matt. 6. b

nudo occurrit ad reuerentiam imperatorem mouit: & quod nemini suorum concessit, uni hoc seni concessit, dei leges reueritus. Etenim hoc quoque ipso non te parum deus rex ciuitas honorauit, quod me ad te legatum misit: sententiam enim de te optimam & pulcherrimam protulerunt, quod omnino principatum tibi subiecto dei sacerdotes praehonoras, et si uiles esse contingat. Non ab illis uero tantum nunc uenio, uerum & ante illos à comuni angelorum domino missus sum, ut haec dicam mitissimae ac benignissimae animae tuae: quod si hominibus ipsorum peccata dimittatis, & pater coelestis lapsus uestris uobis dimittet. Recordare igitur illius diei, quo omnes de actis rationem reddemus. Cogita quod etiam si quid tibi peccatum est, omnes ablueri praeruaricationes per iudicium & sententiam istam poteris absque laboribus, absque sudoribus. Alij nempe legati aurum & argentum, & alia huiusmodi dona ferunt: ego uero cum sacris ad regnum tuum legibus ueni, & pro donis omnibus has praetendo, & te dominum tuum imitari supplico, qui quotidie à nobis contumeliam patiens non cessat bona sua omnibus ministrare. Et ne confundas spem nostram, nec promissiones redarguas. Etenim & hoc cum alijs te scire uolo, quod si reconciliari uelis, & pristina ciuitati beneuolentiam communicare, & hanc remittere iustam indignationem, cum multa reuertar fiducia: si uero mente tua ciuitatem asperneris, non tantum ipsam non ascendam, nec ipsius solum uidebo, uerum & in reliquum negabo, & in aliam me ciuitatem conscribam. Ne mihi nunc accidat in illam unquam adscribi patriam, erga quam humanissimus tu, & hominum cunctorum mitissimus pacari reconciliarique non eligas. Haec & his plura locutus, sic regem confudit, ut idem fieret, quod & in Ioseph contigit olim fieri. Sicut enim ille tunc fratres conspicatus lugere quidem uolebat, sed dolorem tegebat, ne simulationem interruperet: sic certe & rex, lachrymabat quidem mente, non demonstrabat autem propter omnes praesentes. Nec tamen usque in finem aetum celare potuit, uerum & inuitus redarguebatur. Post hanc enim concionem, secundis non opus habuit uerbis, sed unum solum locutus est uerbum, quod ipsum diademate multo magis ornauit. Quid autem hoc est? Et quid admirabile & magnum est, si his qui nos contumelias affecerunt, iram remittamus, hominibus existētibus, cum & ipsi homines simus, cum mundi dominus in terram descendens, & propter nos seruus factus, & à beneficio affectis crucifixus, pro crucifixoribus suis patrem orauerit, dicens: Ignosce illis, non enim sciunt quid faciunt? Quid igitur admirabile, si nos conferuis ignoscamus? Et quae haec uerba non sunt simulatio, demonstrarunt quidem & reliqua opera, nec his minus illud quod nunc sum relaturus. Ipsum enim hunc sacerdotem secum comuniter hanc solennitatem celebrare uolentem, inuitum properare & festinare coegit, & se ciuibus exhibere. Noui, inquit, quoniam nunc ipsorum sunt animi conturbati, & multae superfunt calamitatis reliquiae. Abi, consolare. Si gubernato-

Luk. 23. c

to-rem uiderint, nec praeteritae reminiscantur tempestatis, uerum & ipsam tristitiam memoriam omnem delebunt. Ut autem instituit pontifex, petens ut filium suum mitteret: uolens ille manifeste demonstrare, quod omnem penitus iram mente detulerat. Orate, inquit, haec auferré obstacula, haec bella extinguere, & ego ueniam omnino. Quid anima mitius illa esse possit? Confundantur gentiles de reliquo, quinimo ne confundantur, sed erudiantur, & proprium omittentes errorem ad Christianitatis uirtutem redeant, nostram à rege, & pontifice docti philosophiam. Non enim haec tunc substituit pijsissimus rex, sed & postquam ex urbe sacerdos exiit, & pertransiit mare, misit ad eum quosdam, sciscitans & satagens, ne forte tempus tere- retur, & ciuitati uoluptatem dimidiaret, extra urbem solennitatem peragens. Quis pater mitis tantam de persecutis se contumelia cura egit? Dicam & aliam iusti laudem: his enim expeditis non festinauit, ut alius gloriae cupidus, ipse literas illam tristitiam soluentes deferre. Sed quoniam maturus ibat, alij quendam uelociter equitare doctum mandauit praenire, & bona ciuitati nuntia afferre, ne ex reditus sui tardatione tristitia prolongaretur. Quod enim ipse quaerebat, solum erat, non ut ipse ueniret bona haec deferens, & uoluptatis multae plena, sed ut ocyus nobis patria respiraret. Quod quidem fecistis, forum coronantes, & lucernas accendentes, & lectos ante officinas componentes, & tanquam nuper ciuitate nata, festi agentes. Hoc aliter per omne facite tempus, non floribus, sed uirtute uos coronantes, lumē per opera in anima uestra accendentes, spiritali gaudentes laetitia, & deo continue pro his omnibus gratias agere non desinamus: non tantum quoniam graui soluit, uerum quoniam & ipsa fieri permisit. Et multum ipsi nos debere confiteamur: Per utraque enim nobis ciuitatem ornauit. Haec autem omnia secundum propheticum eloquium, filijs uestris annuntiate, et filij uestri filijs suis, & illi rursum generationi posterarum, ut omnes qui usque ad consummationem sint, deus humanitatem ciuitati exhibita discentes, uos quidem beatificent tantam actos beneuolentiam: admirentur autem & dominum nostrum, qui sic lapsam ciuitatem releuauit. Lucrentur uero & ipsi, & per talium gestorum exempla ad pietatem impellantur, non enim nos tantum, si in ipsorum memoria continue maneamus: uerum & post nos futuros, eorum quae nobis eueniunt narratio, maxime iurare potest. Quae omnia ratiocinantes, non tantum in grauium solutione, uerum & in horum permissione semper clementissimo deo gratias agamus, tum ex diuinis scripturis, tum ex nobis accidentibus, his praesertim memoratis edocti, quod omnia semper ad utilitatem nostram dispensat cum benignitate sibi semper adherente: qua nos semper fruente, caelorum quoque regnum assequi contingat, in Christo Iesu domino nostro, per quem & cum quo patri simul & sancto spiritui gloria, potestas & honor, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

Ioh. 1. a

CATE

CATECHESIS AD ILLVMINANDOS, ET A de mulieribus se fertis & auro ornantibus et de sciantibus uaticinia, uel ligaturas uel incantationes: quæ cuncta Christianitati sunt aliena. Homilia XXI.

RIVS dīctorum apud charitatem uestrā fructus à uobis repetiturus adueni. non em̄ p̄pterea dīcimus, ut tantū audiat, uerum & ut dīctorū memoriā seruetis, & per opera nobis memoriā demonstrētis, magis uero non nobis, sed deo mentis arcana scienti. Propterea & catechēsis, id est instructio dīcitur, ut & absentibus nobis sermo noster mentes uestras instituat. Et ne miremini, si decem diebus tantum transactis seminum fructus repetituri uenimus. Etenim die sola licet pariter & semina spargere, & messē facere: non enim propriā tantū uirtute, uerum & diuino momento roboratī, sic ad certamina uocamur. Quicumq; igitur dīcta susceperunt, & per opera impleuerūt, maneat se extendentes in anteriora. Quicumq; uero bonam hanc operationem non attingerunt, iam attingant, ut ex torpore natam damnationem futura promptitudine repellant. Licet enim, licet inquam, eum qui multum torpuit, post hanc promptitudine utendo, preteriti temporis omnem reparare iacturam. Idcirco dīcitur, Hodie si uocem eius audieritis, nolite obdurare corda uestra, sicut in exacerbatione. Hoc autem dīcit, admonens & consulens nunq̄ desperare, sed donec hic simus, bonas habere expectationes, & anteriora apprehendere, & ad brauium supernæ uocationis sequi. Hoc igitur faciamus, & magnæ huius donationis nomina exquiramus. Sicut enim dum ignoratur dignitatis magnitudo, segniores facit eos qui honorant: ita si noscatur, gratos reddit, & magis studiosos efficit. Alioquin & turpe esset & ridiculum tanto potentes apud deum honore, nec scire quid ipsius tandem nomina significare uelint. Et quid de hoc munere dico? Si enim cōmune generis nostri nomen cogitaueris, maximam ad uirtutem capies disciplinam & exhortationem. Hoc enim nomen homo, nos non secundum externos definimus, sed ut diuina iussit scriptura. Nam homo non est quicumq; simpliciter manus habet & pedes humanos, nec quicumq; tantū rationalis est: sed quicumq; pietatem & uirtutē cū fiducia exercet. Audi namq; quid de Iob dīcit. Cū enim dixisset, quod in terra Husitide homo erat, non ex his eum describit terminis, quibus alieni, nec hoc dīcit, quod duos pedes habebat, & ungues latos: sed indicia pietatis illius præbens dicebat, Simplex & rectus, ac timens deū & recedens à malo. Demonstrans quod hoc est homo, sicut scilicet licet & altus inquit, Deum time, & ipsius mandata custodi, quoniam hoc est omnis homo. Si autē hoc nomen homo, tantam ad uirtutem præbet exhortationē, multo magis fidelis. Fidelis enim propterea uocaris, quoniam & credis deo, & ab eo creditam ipse iustitiam habes, sanctitatem, munditiā animā, in filium adoptionem, regnum cœlorum,

Psal. 94. b

Iob 1. a

Ecc. 12. d

& hæc tibi commendauit. Tu uicissim ipsi alia uouisti, elemosynam, orationes, modestiam & omnem aliam uirtutem. Et quid dico elemosynam? Si uel frigidum ipsi dederis poculū, nec hoc amittes: uerum & hoc in illum reseruat sedulo diem, & cum multa reddet superabundantia. Hoc quippe admirabile est, quod non tantum deposita seruat, uerum & multiplicat retributionibus. Hoc & te secundum potentiam tuam facere iussit in his quæ tibi credita sunt, sanctitatem, quam accepisti, intendere: & ex lauacro iustitiam reddere clariorē, & gratiam illustriorem facere: sicut utique & Paulus fecit, sequentibus laboribus, & studio, & promptitudine augens omnia quæ accepit bona. Et nota dei prouidentiam, nec tibi totum hic dedit, neq; toto priuauit: sed hæc quidem dedit, hæc autem promisit. Et quare non hic totum dedit: ut tu fidem in ipsum demonstrares, nondum datis ex ipsius promissione sola credens. Quare uero rursum non omnia illic seruauit, sed dedit & spiritus gratiam, & iustitiam, & sanctificationem: ut tibi labores leues faciat, & ex iam datis etiam de futuris te bonæ spei constituat. Proptereaq; recēter illuminatus uocari debes: quoniam noua lux semper tibi, si uelis, & nunquam extinguitur. Hanc nempe lucem & uolentibus nobis, & nolentibus nox subsequitur. Illum uero radium tenebræ non norunt: lux enim in tenebris lucet, & tenebræ eam non comprehenderūt. Non sic enim mundus est clarus oriente radio, ut anima illustratur, & splendor didior sit à spiritu gratiam suscipiens. Et considera diligentius rerum naturam. Nocte enim terras tenente, & tenebris caligantibus sæpe funiculum quis cernens, serpentem esse putauit, & amicum accedentem tanquam inimicum fugit: strepitum quempiam sentiens, trepidus factus est: facta autē die nihil tale fieret, sed omnia qualia sunt apparerent quod & in anima nostra contingit. Postq; enim gratia ueniens mente tenebras expulit, rerum ueritatem discimus, & nobis fiunt despicabiles res prius tremendæ: nec enim amplius mortem timeamus, diligenter ex hac sacra introductione discētes, quod mors non est mors, sed somnus, & dormitio temporaria: non pauperiem, non morbum, non aliud quid huiusmodi reformidamus, scientes quod ad meliorem tendimus uitam, immortalē & incorruptam, & ab omni tali liberam inæqualitate. Ne igitur amplius ad mortalitatem maneamus hiantes, nec circa mensæ delicias, nec circa uestimentorū ornatū: habes enim maximū indumentum, habes mensam spirituales, habes gloriā supernæ: & omnia tibi Christus factus est, & mensa, & uestimentum, & domus, & caput, & radix. Quotquot in Christo em̄ baptizati estis, Christū induistis. Ecce quomodo uestimentū tibi est. Vis discere, quomodo & mensa tibi sit? Qui me comedit, inquit, uiuet ille propter me. Quod autem domus est tibi? Qui comedit carnē meam, in me manet, & ego in eo. Et q; radix, rursum inquit: Ego uitis, uos palmites. Et quod frater, & amicus, & sponsus: Non amplius uos dicam seruos: & uos amici

Matth. 11

Ioh. 11

Galat. 3

Ioh. 6

Ioh. 15

amici

2. Cor. 11. d Rom. 8. f

1. Cor. 12. e Ephes. 1. d

amici mei estis. & Paulus: Despondi uos uni uiro uirginem castam exhibere Christo, & rursum: Ut sit ipse primogenitus in multis fratribus. Nec fratres tantum ipsius, uerū & pueruli sumus. Ecce enim, inquit, ego & pueruli, quos tradidit mihi deus. Non hoc autē solum, uerū & membra ipsius & corpus eius. Tanq; enim non sufficerent dīcta demonstrare beneuolentiam & charitatē, quam erga nos exhibet, & aliud his maius, & propius posuit, se caput nostrum appellans. Hęc omnia certō scientens dilecte, sis gratus erga benefactorem tuū optima conuersatione, & sacrificij magnitudinem cogitans, orna corporis tui membra: cogita quid manu capias, nec unq; ullū uerberare audeas, nec tanto decoratū munere, plagæ crimine cōfundas. Cogita quid manu capias, & ipsam ab omni auaritia & rapina liberam conferua. Reputa, q; non tantū manu capias, uerum & ori admoueas, & linguam custodi à contumeliosis mundam & turpibus uerbis, blasphemia, periurio, & alijs omnibus huiusmodi. Etenim perniciosum est, tam tremendis ministrantem mysterijs linguā, & sanguine tali purpuratam, & factum aureum gladium ad conuicia & contumelias, & scurrilitates transferre. Reuerere eam honore, quo dominus ipsam honorauit, nec ad peccati usum ipsam deducas: sed rursum animaduertens, q; post manum & linguam cor suscipit horrendum illud mysterium: ne unquam in proximum sumas dolum, sed mentem tuam ab omni malitia mundam cōserua: sic & oculos, & aures munire poteris. Quomodo enim nō est absurdum post mysticam illam uocem ē cœlis delatam, à Cherubin dico, meretricijs cantibus, & fractis melodijs aures inquinare? Quomodo uero nō extrema poena dignum est, oculis quibus arcana uides & horrenda mysteria, his meretrices spectare, & mente adulterium exercere? Ad nuptias uocatus es dilecte, ne in tres sordidis indutus uestimentis, sed nuptijs congruam cape uestem. Si enim ad nuptias sensibiles homines inuitati, etsi omnium pauperrimi sint, mutuo fumentes sæpe, uel ementes uestimentum mundum, sic ad se uocantes conueniunt: & tu ad nuptias spirituales, & prandia uocatus regalia, consideres quā dignum sit te nuptiale uestimētum comparare. Verū enim uero nec opus est comparare, sed ipse qui uocat tibi dat gratias, ne uel paupertatē prætere ualeas. Serues itaq; quod accepisti uestimentum. Si namq; perderis, amplius emere non poteris, aut mutare. Nusquā enim uenditur tale uestimentum. Audi si quomodo genuerūt dudum sacris introducti, & pectus percusserunt, eos stimulante conscientia: Considera igitur & tu dilecte, ne unq; hoc patiaris. Quomodo autē non patieris, non expulsa praua malorum cōsuetudine? Propterea & prius dixi, & nunc dico, & dicere non desista, si quis morum uitia non corripuit, nec sibi facilē parauit uirtutem, ne baptizetur. Priora nempe crimina laucrum ablueri potest: timor autem non paruus, & periculū non mediocrem, ne rursum ad eadē redeamus, & uulnus nobis fiat de medicina. Quanto

nanq; maior gratia, tanto amplior postea peccantibus poena. Ne igitur ad pristinum redcamus uerum: hinc iam nos ipsos erudiamus. Quod enim oporteat prius poenituisse, & à prioribus desistisse malis, & sic ad gratiam accedere, audi quid Iohannes dicat, quid uero summus Apostolorum baptizari debētibus. Ille nēpe dicit: Facite fructū dignū poenitentia: & ne incipiatis dicere intra uos, Patrem habemus Abraham. Hic autem interrogantibus rursus aiebat: Poenitentia agite, & baptizetur quisq; uestrum in nomine domini nostri Iesu Christi. Poenitentiam agens autem non amplius eadem attingat negotia, quorū poenituit. Propterea q; iubemur dicere: Abrenuntio tibi satana, ne amplius ad ipsum reuertamur. Sicut igitur in pictoribus accidit, sic & nunc fiat. Etenim illi tabulas proponentes, & albas circumducentes lineas, & regias depingentes imagines: priusq; colorum ueritatem superinducant, cum omni libertate hæc quidem delent, hæc uero repingunt, & errata corrigentes, & male se habētia transponentes: postq; uero iam colorem induxerint, non amplius libertatem habent rursum delendi & depingendi: quoniam imaginis pulchritudini nocerēt, & sine culpa fieri nō posset. Hoc tu quoq; fac, puta animam esse tibi imaginem. Priusq; igitur superueniat uera spiritus tinctura, male inuitas tibi cōsuetudines dele, siue iurare, siue mentiri, siue contumelias inferre, siue turpia loqui, siue ridicula facere solitus es, siue quid aliud huiusmodi non licitum faciendi cōsuetudinē habes, erue cōsuetudinē, ne post baptisma rursum ad ipsam regrediaris. Peccata de let lauacri, Tu cōsuetudinē corrige, ne iam inducis coloribus, et illustrata imagine regia, amplius deleas, & uulnera & cicatrices inferas à deo tibi dato decori. Corripe igitur irā, extingue furorē, siue quis afficiat iniuria, siue contumelia, la chrymis illum persequere. Ne indigneris tu, condole, ne exacerbēris: ne dicas, In anima patior iniuriā. Nemo est in anima iniuriā patiens, nisi nos ipsos in anima iniuria afficiamus. Et quomodo id ita sit iam dicam. Ablata est res tua, non passus es in anima, sed in pecunijs: si tu uero mali memoriam serues, in anima tu te ipsum læsisti. Pecunię enim ablata nihil animā læserūt, uerū & adiuerūt. Tu uero non irā dimittens, poenas illic huius seruare malorū memoriā dabis. Conuictijs te quispiā & cōtumelijs affecit, te nil in anima læsit, sed nec in corpore. Tu te ipsum in anima læsisti, eorū quæ dixisti, illic poenas subiturus. Et hoc omnī maxime uos certū scire uolo, q; Christianū & fidelē in anima potest lædere nemo, nec ipse diabolus. Nec hoc tantū est admirabile, q; nos deus omnibus incurribus inexpugnabiles fecit: uerū & q; ad omnē uirtutis operationē nos aptos parauit: & impedimentum nullum est, si uelimus, licet pauperes simus, siue corpore imbecilles, siue abiecti, siue ignobiles, siue serui. Nec enim paupertas, nec imbecillitas, nec corporis diminutio, non seruitus, nō aliud talium quippiam, ad uirtutem impedimentum esse queat. Et quid dico pauperē, & seruum, & igno

Luc. 3. b

Act. 2. f

D

& ignobilem? Etiam si captiuus sis, nec hoc tibi ad uirtutē impedimentū esset. Et quo id modo fit, dicam. Quidam domesticorum te contristauit, & irritauit, ipsi iram remitte. Nunquid tibi ad hoc uincula & paupertas, & ignobilitas impedimentū afferunt? Et quid dico impedimentū? Potius adiurant nanq; & cooperantur ad superbiam comprimendam. Vidisti alium foeliciter agentē, ne inuideas, nam nec hic paupertas impedimentum est. Rursum cū orare conuenit, sobria & uigili mente hoc effice, & nec hic ullum erit obstaculum. Benignitatem, mansuetudinem omnem exhibe, modestiā, honestatem; nec enim ista exteriorū indigent auxiliōrum. Et hoc est uirtutis maximum, q̄ non diuitijs, non potentia, non gloria, non alia quāpiam talium rerū opus habet, sed anima tantum sanctificata, & nil amplius inquit. Respice uero & in gratia hoc ipsum fieri: siue quis enim claudicat, & euulsis sit oculis, & corpore diminutus, siue in extremam delapsus imbecillitatem, ab horum nullo gratia uenire prohibetur. Animam enim exquirat solam se cum promptitudine suscipientem, & hæc omnia prætercurrit. Externorum quidem militū, & corporis mensuram, & bonam carnis habitudinem exquirunt ipsos in exercitum deligere debentes. Non hæc autem sola militaturum oportet habere, uerum & libertatem. Si quis enim sit seruus, reijcitur. Cælorum autē rex nihil tale requirit, sed & seruos in exercitū suum suscipit, senes & inuaidos; neq; eū talium pudet: quo quid humanius aut benignius cogitari potest? Sic enim quæ uere nostra sint, æstimari debent. Seruitus enim uel libertas nostra non sunt, quemadmodum neq; proceritas staturæ aut breuitas, neq; integritas ætatis aut senium, & quæcunq; talia. Mansuetum autem & mitē esse, & his similia, uolūtatis nostræ sunt. Et hæc sola à nobis deus exigit, quorum nos domini sumus, & ualde congrue: non enim propter propriam utilitatem, sed propter beneficentiā nos ad sui gratiam uocat. Reges uero propter ministerium suum: & hi quidem ad bellum trahunt sensibile, hic autem ad pugnam spiritualem. Nec in bellis tantum externis, uerū & in certaminibus eandem quis rationē uidere posset. In illud enim theatrum trahi debentes, non prius descendunt in certamina, donec ipsos assumens præco sub omnium oculis circumducatur clamans, & dicens: Num quis hunc accusat? Et quidem illic non animæ, sed corporis pugnae sunt. Quare igitur generositatis rationes requiris? Hic uero nihil tale, sed totum contrarium: cum non in manuum collationibus sint nobis certamina, sed in animi disciplina & mentis uirtute, contrarium agonothea noster facit, non ipsum assumens circumducit, & dicit: Num quis hunc accusat? sed clamat: Licet omnes homines, licet dæmones cum diabolo constituti ipsum accusent de turpissimis & occultis criminibus, no reijcio, nec abominor, sed ab accusatoribus ipsum liberans, & ab iniquitate absoluens, sic ad certamina duco: nec immerito. Illic enim agonothea nil certantibus confert ad uictoriam, sed medius con-

stitutus est: hic autem agonothea pietatis propugnatoribus commilito fit, & auxiliator, cum ipsis contra diabolum pugnam attingens. Nec hoc tantum est admirabile, quod nobis peccata dimittit, uerum & quod ipsa non reuelat, nec manifesta facit, nec accedentes cogit in medio patrata edicere, sed sibi soli rationem reddere iubet, & sibi confiteri. Etenim ex secularibus iudicibus, si quis alicui captorum latronum, uel furum diceret, ut peccata confiteretur, & a poena dimitteretur, omni certe promptitudine hoc suscepissent, salutis cupiditate pudorē contemnerent. Hic uero non hoc est, uerum & peccata dimittit, nec cogit præsentibus quibusdam ipsa enuntiare: sed unū solum exigit, ut ipse remissione fruens, doni magnitudinem discat. Quomodo igitur nō absurdum, ut in quibus nos ipse beneficio afficit, solo testimonio nostro cōtentus sit: nos autem in quibus ipsum colimus, alios testes quæramus, & ad ostentationem quicquam faciamus? Ipsius igitur benignitatem admirati, nostra ipsi exhibeamus, & ante omnia alia linguæ impetū refrenemus, & ne semper loquamur. Ex multiloquio nanq; non effugies peccatum. Si nempe dicendum utile quid habes, aperi labia: si nihil sit necessarium, tace: melius est enim. Artifex manualis es, sedens psalle: sed nō uis ore psallere, hoc facias mente. Magnus comes psalmus. Nihil hinc graue sustinebis, sed tanquam in monasterio in officina federe poteris: non enim locorum commoditas, sed morum probitas quietem nobis præbebit. Paulus enim in officina artem suā tractans, nihil ad propriam uirtutem læsus est. Ne dicas igitur, Quomodo potero cum artifex & pauper sim philosophari? Propterea nēpe magis poteris philosophari. Nam paupertas diuitijs, et negotiū otio ad pietatem nobis est opportunius: quippe cū & diuitiæ non aduertentibus impedimentum fiant. Cum enim iram dimittere oporteat, cū inuidiam extinguere, cum remittere furorem, cum orationem offerre, cum benignitatem & mansuetudinē, cum modestiam & charitatem exhibere, ubi paupertas impedimentum esse ualeat? Non enim argentum erogantes hæc oportet obire, sed rectam exhibentes uoluntatem. Eleemosyna maxime pecunijs eget, uerum & ipsa per paupertatem magis effulget: etenim quæ duos oculos erogauit, omnium hominum erat pauperrima, & omnes superauit. Ne magnū igitur quid diuitias esse putemus, nec luto melius aurum esse cogitemus. Materiam nanq; pretium non ex natura est, sed ex opinione nostra. Si quis enim diligenter inquireret, multo magis auro ferrum necessarium: illud nanq; nullū uitæ confert usum, hoc autē pleraq; necessaria nobis expedit, innumeris artibus seruies. Et quid dico auri & ferri cōparationem? pretiosis enim lapidibus hi uulgares magis necessarij: ex illis enim nihil utile fieri posset, ex his uero domus, & muri, & urbes constructæ sunt. Tu uero mihi demonstra, quæ de margaritis utilitas istis, quinimo quod non inde fiat damnum. Etenim ut tu feras unionem, innumerij pauperes fame premuntur.

Quam

Quam igitur ueniam assequeris? Vis ornare faciem non margaritis orna, sed modestia & honestate, sicq; uir gratiorem cerner aspectū. Ille nempe ornatus & in zelotypiæ suspitionē inijcere saepe solet, & inimicitias, et contentiones, & pugnas. Nil autē aspectu suspecto turpius. Eleemosyna uero & modestiæ ornatus, omnem quidem improbam suspicionem expellit, omni autē uinculo firmius coniugem conciliat: non enim tam decorum facit formæ naturā fieri aspectū, quam ipsam spectantis affectus: affectum uero nihil sic, ut modestia & honestas inducere solet. Itaq; licet pulchra sit aliqua, uir autē erga ipsam male affectus sit, omniū ipsi turpissimam uidebitur. Si uero nō esse pulchrā aliquam cōtingat, iucunde tamen in ipsam se uir habeat, omnium ipsi pulcherrima esse uidebitur. Non enim in eorum quæ cernuntur natura, sed in cernentium affectu iudicia fiunt. Aspectum igitur ornas modestia, honestate, eleemosyna, humanitate, charitate, erga utrum dilectione, mansuetudine, benignitate, malorum tolerantia: Hi sunt uirtutis colores, per hos allucies angelos, nō homines, per hos ipsos habebis deū laudatorem: cum uero deus acceptauerit, & uirū omnino tibi placabit. Si enim uiri sapientiā faciem illuminat, multo magis uirtus mulieris illuminat aspectum: si uero putas esse magnū hunc ornatum, dic mihi, quæ utilitas tibi in die illa de margaritis istis ueniet? Et quid opus diem illam cōmemorare, cum liceat & ex præsentibus hæc omnia demonstrare? Quum igitur uisi in regem contumeliam exercuisse, ad tribunal trahebantur, & periclitabantur de extremis: tunc uxores & matres monilia aurea, & margaritas deponentes, & ornatum omnē, & uestimenta aurea, uilem & abiectam uilem capientes, & cinerem inspergentes sibi, & ante fori ianuas se uolutantes, sic iudices exorabant. Si autem in his iudicijs aurea quidem monilia, & uniones, & uaria uestis, insidiæ & proditio essent: mansuetudo autem & benignitas, & cinis, & lachrymæ, & uilia uestimenta magis iudicem conciliant: multo magis in iudicio illo inuitabili & tremendo hoc fiet. Quam enim rationem dicendam habebis? Quam, dic mihi, excusationem quando te dominus accusabit de margaritis istis, & pauperes fame perditos in medium ager? propterea Paulus dicebat: Non in circumligaturis, et auro, uel margaritis, uel uestimēto pretioso. Hinc nempe struentur insidiæ. Si uero iugiter & ipsis fruamur, tamen omnino per mortē ab ipsis separamur. Ex uirtute uero securitas omnis, & mutatio & ruina nulla. Verum & hic nos ea reddit uirtutes, & illuc comitatur. Vis margaritas possidere, nec unquam has diuitias deponere? Ornatum omnem auferens in Christi manus per pauperes reponere. Ille tibi cunctas custodiet diuitias, postq; corpus tutum multa cum claritate resuscitauerit, tunc tibi meliores circumponet diuitias, & ornatum maiore, quippe cum sit hic præsens uilis & ridiculus. Cogita nanq; quibus uis placere, & propter quos hunc induis ornatum, ut sumarius, & æra

Chryf.

rius, & institor admittent conspicati. Deinde non confunderis, & erubescis te illis ostentans, et quos nec appellatione tua dignos censes, propter hos omnia faciens. Quomodo igitur hanc omnem ueritatem deridebis? Vocis illius recorderis, quam dum sacris initiareris, emisisti: Abrenuntio tibi satana, & pompæ tuæ, & cultui tuo. Circa margaritarum enim cultum infania, est pompa satanica. Aurum enim cepisti, nō ut corpus uincias, sed ut pauperes soluas, & enutriās. Dic igitur continue, Abrenuntio tibi satana. Nihil hac tutius uocē, si ipsam per opera exhibeamus, hæc & uos in ista di discere censeo. Hæc em uox cōcederatio cū domino est. Et sicut nos seruos ementes, ipsos qui uenduntur, prius interrogamus an nobis seruire uelint: ita facit & Christus, quando debet te in seruitutē capere, prius interrogat an uelis illum crudelem tyrannum dimittere & immitem, et ad foedera suscipit: non enim coactum est ipsius imperium. Et uide benignitatē. Nos nempe priusquā pretiū erogemus, interrogamus eos qui uenduntur, & cum didicerimus quod uolunt, tunc pretiū erogamus: Christus autem non ita, uerum & pretium erogauit pro omnibus nobis pretiosum sanguinem suum: Pretiū enim, inquit, empti estis magno: & tamen neq; sic cogit sibi seruire nolentes. Sed nisi gratiam habeas, & a teipso & sponte eius uelis dominatum adscribi, non cogo, inquit, neq; compello. Et nos quidem improbissimos seruos ne emimus quidem. Quod si quādō emimus, per errorem tale pretiū erogamus. Christus autem ingratos emens seruos, & iniquos, optimi serui pretiū erogauit: imō uero multo maius, ut neq; ratio, neq; mens ipsius magnitudinem capiat: nō enim cœlum & terrā, & mare dans, sed omnibus his pretiosiorē sanguinem suū effundens, ita nos redemit: & post hæc omnia non testes à nobis, nō chirographa exigit, sed sola cōtentus est uocē: & si dicas ex corde, Abrenuntio tibi satana, & pompæ tuæ, totū recepit. Hoc igitur dicamus Abrenuntio tibi satana: tanq; in illa de huius uocis rationem reddidit, & ipsam custodiamus, ut saluū tūc redadamus depositū. Pompa uero satanica sunt, theatra, circenses, & omne peccatū & dierū obseruatio, & præfagia, & omina. Et quid tandem sunt omina? Sæpē domū quis suā egressus hominem uidit unoculum, uel claudicantem, & ominatus est. Hæc est pompa satanica: non enim hominis occurfus malum facit esse diem, sed in peccatis uiuere. Cum igitur exieris, unum solum custodi, ne occurrat tibi peccatum, hoc enim est quod supplantat, præter hoc uero nec ipse diabolus nos quippiam lædere poterit. Quid dicis? hominem cernis, & ominaris, nec cernis foueam diabolicā: quomodo te illi, qui te nulla affectu iniuria reddidit inimicum? quomodo te fratri constituit aduersarium ex nulla iusta occasione? Et deus quidē uel inimicos amare nos iussit: tu autem nil laudentem auersaris, nil accusandum habens: Nec cogitas, quantum risus, quantum dedecus, imō uero quantum periculum? Dicam ne & aliud ridiculosius?

tom. 5

i Con

Matth. 5. d

Luc. 4. f

Confundor nempe & erubescō, sed cogor propter salutem uestram dicere. Si uirgini, inquit, occurreris, sterilis dies erit: si uero mei etrici, dextera & bona, & multa mercatione plena. Occulta mihi, & frontem percutitis, & ad terrā inclinatis: sed non nunc dum dicuntur uerba, sed cum fiunt opera, erubescendū erat. Vide nempe quomodo & hic diabolus dolum abscondit, ut modēstā quidem auersemur, impudicam uero gratam habeamus & amemus. Quoniam enim audiuit Christum dicentem, quod aspiciens mulierem ad concupiscendum, iam moechatus est eam, & uidit multos lasciuia uinci, uolens rursus per aliā uiam ipsos in peccatum impellere, per hanc obseruationem meritorijs mulieribus libenter oculos intendere persuasit. Quid uero diceret alijs de his, qui carminibus & ligaturis utuntur, & de circūligantibus, aurea Alexandri Macedonis numismata capiti, uel pedibus: dic mihi, hæne sunt expectationes nostræ, ut post crucem & mortē dominicā in gentilis regis imagine spem salutis habeamus? Ignoras quanta crux perfecit? Mortem dissoluit, peccatum extinxit, ore uanem reddidit, diaboli soluit potentiā, & ad corporis sanitatē præstandam non est fide digna? totū orbem exulcrauit, & tu in ipsa non cōfideris? Et quid pati dignus nō esses? Non ligaturas uero tantū, sed etiā excantamenta tibi conducis, uetulas ebrias & turbantes domū ducens. Nec confunderis, nec erubescis, post tantam ad hæc trepidans discipulū: & quod grauius est errore, quando hæc admonemus, & dissuademus, putantes se excusari, dicunt, quod Christiana est mulier, hæc excantans, & nihil aliud loquitur, q̄ dei nomen. Propterea nanq; magis ipsam odi & auerfare, quod dei nomine ad contumeliam utitur, quod se dicens esse Christianam, gentiliū opera facit: etenim & demones dei nomen fatebantur, sed tamen erāt demones, & ita Christo dicebant: Nouimus te quoniam es sanctus dei: & tamen ipsos increpauit, & eiecit. Propterea quippe uobis supplico, ut ab hac sitis fallacia puri, & tanquam baculum dei uerbum habeatis. Et sicut sine calceamentis, u. uestimentis uestrum nemo in forum descendere eligeret: ita sine uerbo hoc nunquam in forū prodeas, sed cum es ianuæ uestibula transgressurus, hoc prius loquere uerbum, Abrenuntio tibi satana, & coniungor tibi Christo. Ne unquā absq; hac uoce exeat: hæc erit tibi baculus, hæc armatura, hæc turris inexpugnabilis. Cum hoc uerbo & crucem in fronte imprime: sic enim non tantum homo occurrens, uerum nec ipse diabolus te quicquam lædere poterit, cum his te cernens armis ubiq; apparentem. Et hæc te ipsum iam hinc doce, ut cum signū ceperis, sis miles paratus, & contra diabolū trophæum erigens, iustitiæ coronam capias, quam nos assequi cōtingat, gratia & benignitate domini nostri Iesu Christi, per quem, & cum quo patri gloria, simul & sancto spiritui potestas & honor, nunc & semper, & in secula seculorū, Amen.

IOANNIS INTER PATRES NOSTROS sancti Archiepiscopi Constantinopolitani ieiunatoris de poenitentia, & continentia, & uirginitate Homilia XXII

SEBASTIUS Paulus apostolus gentium doctor & ecclesie constitutus, posteriorum oblitus, & in anteriora se extendens, corpus corruptibile indutus, & incorporeis colluctans potestantibus: qui cursum consummavit, & fidem seruauit: qui in ieiunijs perseverauit, & in periculis probabilis factus est: qui in fame, & in siti optimus apparuit: qui ab Hierusalē in circuitu usq; ad Illyricū Christo seruituit, Christum in seipso habens loquentē, terrestris angelus, & cœlestis homo, uocatus apostolus, & sancti spiritus receptaculum factus: qui usq; ad tertium cœlum ascendit, & inestabilia illa audiuit uerba: qui in corpore corruptibili paradysum habitauit, zelo incomparabilis, charitate magnus, ecclesiarum dei sollicitus curator, orator pietatis, imbecillum deducitor, credentium pronubus, Iudæorum redargutio, nostri omnium lagena, post mortificationem doctor, & post mortem præco, qui nobis demonstrauit quomō in cœlos ascendere oporteat. Si hic, inquam, tot possides priuilegia, dicens: Nihil mihi ipsi conctius sum, timebar, & dicebat: Ne forte dum alijs prædicauero, ipse reprobus fiam: quid faciemus nos, nullum ad uirtutem incrementū adepti? Igitur uigilare oportet, & orare in omni tempore, & a deo petere, nō aurū, nō argentū, nec omnino diuitias terrenas, sed solum cœlorum regnū & in domino gaudere. Alij lætentur in diuitijs, alij in sanitate, alij in doctrina & gloria: uirgo autem in domino, ut & ab ipso laudē habeat, dicens deo: Apud te laus mea. Nihil turpius, aut informius anima uitijs obnoxia. Vnde animæ pulchritudinē providere conuenit, & dicere: Domine in uoluntate tua præstiti tibi decori meo uirtutem, ut & sponsus interiorem tuam speciem cōspicatus dicat: Tota pulchra es, & macula non est in te. Sed uide etiam si uirtutem præstiteris, ne extollaris in specie tua, ne forte propter superbiam tuam auertatur deus, & elatio tua redarguatur. Quid enim condignū his sustinere potes, quæ propter te Christus sustinuit? Humiliauit seipsum ut homo, te pretioso sanguine suo redemit: qui dat escā omni carni, ieiunauit propter te: qui mellis dulcedinem creauit, qui cœlum stellarum cœtu coronauit, spinis propter te coronatus est, & usq; ad mortem obediens factus est: igitur in his non lætari, sed plangere cōuenit, & credere dicenti: Quæ dicitis in cordibus uestris, in cubilibus uestris compungimini: ut quæ in die fecimus, in nocte meditati gemamus. Ita compunctus Achaab uestem scidit, & indutus est sacco, et plorauit: & quid dominus? Nō inducam, inquit, malum eius in diebus ipsius. Propterea & saluator ait: Beati qui lugent, non mortuum, nō iacturam, sed peccatum: ut dicam, sicut David inquit, Lauabo per singulas noctes lectum meū, lachrymis meis stratum meū rigabo: & rursus: Extiterunt aquarum

2. Reg. 11. d

Gen. 4. c

Psal. 8. d
1. Thef. 5. d

1. Cor. 4. a

Psal. 21. f

Cant. 4. b

Galat. 6. d

Psal. 6. b

1. Reg. 11. d

Matth. 5. d

Psal. 6. b

aquarū deduxerunt oculi mei, quia non custodierunt legem tuam. Ablue lachrymis peccatorum sordes, frontem uerbera, pulsa pectus, in sensum ueni eorum, quæ peccasti. Si per oculos captus es, sicut olim David malē apertis fenestris: si contra animam tuam oculi tui fuerunt, conclude in gemitu oculum, quem malē in lasciuia reuolasti, peccatorum enim cōsuetudo lapsum in peius trahit. Si purum habes uestimentū, caues ne pessundes omnino, ne quomodo sordidetur. Si primam, secundam, & tertiam contempseris maculam, iam uelut sordidum habens uestimentum, non graue uidetur, licet totum fiat lutū. Quid igitur? orationibus opus est, ne quādo offendamus ad lapidem pedem nostrū, ut angelus domini in circuitu nostro immittēs nos liberet, & ita dicere possis: Angelus eripiens me ab omnibus malis: ut te quoq; uocet angelus, qui uocauit Abraham. Amant enim angeli eos, qui dominum suum diligunt. Sumite psalmum, & date tympanum, psalterium iucundum cum cithara. Vnū capit, & tria exigit, ex tribus enim cōstituti sumus, ut dicit Paulus, ut integrum sit corpus, & anima, & spiritus: ut sit tympanum, pellem habet mortuam: igitur mortifica corpus, ut in tympano & choro laudes deum. Christus pro te dedit corpus ad deludendum. Vide ne dicas, quid utilitatis in sanguine meo? Quid enim secundum meritum Christi talia pro nobis passim perficere possumus? Sis igitur planta fructuosa, ut deum laudes, pro uiribus tuis fructifica. Si non potes perfectum ferre fructum in centum, saltem dimidium in sexaginta: Si uero & hoc tibi graue, uel tertium perfecti, in triginta: tantum quod potes fructifica ne uelut infructuosus in ignem immittaris. Si uero habes aurum & argentū, bonas operationes: & si neq; ligna, scœnum & stipulam, uide ne tibi ipsi columnam statuas, quod odit dominus. Vide ne stet ratiocinatio tua, tanquam statua in iudicij die accusatrix tui facta: ne tunc incipias sine testibus argui, & sine demonstratione confitearis, quæ ex ignorantia fecisti, & locutus es, agnoscens. Luge ante tempus, ne illic audias: nunc poenitentiam agis, cum non est poenitentiae tempus. Donec tēpus habemus, operemur bonū. Aliud quodcunq; forte possumus inuenire: tempus autem si amittamus, aliud inuenire nō possumus: propterea Paulus quoq; cōmonens, dicit: Donec tempus habemus, operemur bonum. Lugeamus pro his quæ peccauimus, destillemus lachrymā in genas, et pectus tundamus, ut illic dentium stridorem effugiamus. Lugeamus, ut beatificemur, sicut & David. Non enim tantū lugebat, uerum & laborabat, & lectum rigabat. Vnam noctem in iniquitate duxit, & per singulas lugebat noctes, penitus talia confitens: Dediti mihi oculos, ut uideam lucem tuā, ego autē his malē prospexi. Erraui aliquando malē intuitus, malē fenestras aperui, propterea lachrymis ipsas abluo. Sic igitur oportet lugere, & oculum malē conspicuum lauare. Et tu uulnus nostri, agnouisti medicinam, animæ tuæ ianuam munire festina. Non occur-

lum tantum, uerum & aures, & os. Ista enim sunt fenestrae, per quas pro sententia uel bona prodeunt, uel mala. Vide ne mors subeat tibi per fenestras tuas, sed sint tibi semper in oculis honestatis mandata: in auribus, dei præceptorū testamenta: in ore, laudū cantica, & antiqui, nouiq; testamenti meditatio. Has fenestras deo quidē aperire, sed peccato ocludere debemus. Dic tu quoq; secundum illam sanctam animam: Dixi, ascendam palmam ad tenendum sublimitates eius: rectitudinem amantem, & mundum habentem cor, & ad cœlestia bona currentem, nec circa terrena tantū distractam. Vide ne stimulos habeat palma tua, contra peccatum redargutiones. Sermones enim sapientum, tanquam boum stimuli: at qui his putantur, corde compungantur, & omni peccato abstineat: sed diligenter ipsius altitudines retine, ut sine ruina permanes continuē uentorū incurfus ferens insurgentes per tempus tentationum. Versare semper in diuinis scripturis. Sicut enim uinum dum bibitur, tristitiam sedat, & cor cōmurtat in lætitiā: sic & spirituale uinum dum bibit, in lætitiā conuertit animam tuam. Vbiq; dei recordare dicens: Providebam dominum in conspectu meo semper: quoniam a dextris est mihi ne commouear. Scribe sermones hos manibus tuis, & erunt inconcussi præ oculis tuis. Si sic deū honoras, sit a dextris tuis: si uero ipsum contempseris, diabolus sit tibi dexter. Sic Iudæ contemnti diuina dicit scriptura: Et diabolus stet a dextris eius. Per singulas horas glorifica dominum Christum dicens: Exaltabo te deus meus rex: non tantum sermone, uerū & opere. Sic em̄ David quoq; deum in seculū, & in seculum seculi exaltat: non diem, non mensem, non annū, non iustrum, sed in omni uitæ tēpore. Sciebat enim q̄ quādo cunq; laudat, tūc incipit. Dicitis autē: igitur quale cor esse oportet qd̄ semper deū exaltet? Quale Paulus habebat, dicens: Nihil mihi cōscius sum. Sic erat & David, dicens: Ab occultis meis munda me. Quale & saluator iussit habere, dicens: Beati mundo corde, quoniam ipsi deum uidebunt. Sic igitur nō peccans, per singulos dies deū exaltat, non tantū sermone, uerū & opere ipsam rem exhibet non contemnendo, siue agritudo cōprehendat, siue iactura, siue mors, dicens cum Paulo: Quis nos separabit a charitate Christi? & reliqua. Non enim temere in stercore dominus habitat, sed in coenaculo scopis mundato. Vt animam tuam uelut dei habitaculum præpares, memento horrendi multū & tremendi illius diei, in quo omnes Christi throno assidentes, rerum hic gestarū rationes reddemus, ante omnium oculos peccata nostra ponentur, & rursus reuelabuntur, & ignorantibus ostenduntur actiones, ubi ignis fluuius, & in sopitus uerum, ubi omnia nuda & præcipitata. Vbi corda nostrorum libri aperientur, et in medio manifeste legentur etiam occulta, nocturna & diurna, ex ignorantia & obliuione facta, quæ membris effecimus, quæq; nunc latent reuelabunt. Cogita igitur, q̄ omnino nos hinc ad infallibilem migrare

Cant. 7. e

Psal. 15. e

1. Cor. 4. d

Psal. 18. d
Matth. 5. d

Rom. 8. g

iudicem oportet: ubi nō tantum actiones, uerum & uerba & cogitata iudicantur: ubi terribiles etiā eorum quę uidentur esse parua, pœnas dabimus. Hęc semper recordare, & inextinctę nunquam obliuiscaris flammę. Pręuide uenientem iudicare uiuos & mortuos. Cogites angelorum milia, & myriadas tunc iudici assistentes: nunc auditus uocem tubarum, & tremendam illam condemnantis uocem pręueniat. Pręuideat oculus hos quidem in exteriores mitti tenebras, hos uero ianuis excludi post multum uirginitatis laborem. Considera hos quidem uelut zizania colligari, & in clibanos projici: alios manibus & pedibus unctos in exteriores mitti tenebras: & alios in sopito uermi, & lucui, & dentium stridori traditos: hunc quidem de intempestiuo risu iudicari: hunc uero quod proximum affecit iniuria, uel q̄ fratrem scandalizauit: hunc quidem de incertis damnari criminibus: hunc uero de ocioſo uerbo pœnas exigi: hunc uero de mala sententia iudicium subire: hunc uero propter conuicium regno excludi: quendam autem propter seruataſſam intolerabilia patientem: illū uero in ignominiam refurgentem æternam: hos autem Christi cognitione priuari & audire: Amen dico uobis, nescio uos: quoniam fecerunt quę Christus prohibuit. His igitur sic se habentibus, quales nos oportet esse, uel quales emittere lacrymas, & dicere: Quis dabit capiti meo aquam, & oculis meis fontem lacrymarum, & iugebo dies ac noctes: Sed ut expectatam effugiamus pœnam, uenite, pręoccupemus faciem domini in confessione, & uitę diligentię propitiaciones domini dei inuocemus. In inferno, nanq̄ ait: quis confitebitur tibi? Omnia nobis duplicia deus dedit, duos oculos, duas aures, duas manus, duos pedes. Si igitur horum alterum lædatur, per alterum necessitatem consolamur. Animam uero dedit unā nobis: si hanc perdidimus, qua nam uiuemus? Huius igitur prouidentiam faciāmus, nihil ipsius saluti pręferentes: quoniam hęc etiā est, quę cum corpore iudicatur, & simul defendit, & comparet ante Christi tribunal. Si tunc dixeris, pecunię me allexerit: dicet tibi iudex: Non audisti, quę utilitas, si quis totum mundum lucretur, animę autem suę detrimentum patiatur? Si dixeris, diabolus me decipit: dicet tibi & ipse, q̄ nihil profuit Heuę, quia dixit: Serpens me decipit. Hęc igitur mente tenentes, uenite, excitemus nos ipsos priusquā obumbremur, priusquam ueniat dies domini magnus, & appareat de quo propheta dicit: Ecce uenit, & quis sustinebit? uel quis tolerabit diem aduentus eius? Tremenda dies illa tumultus, & tenebrarū. Sed dices: Quō igitur licet prędicta mala effugere? dicam: Non tantū corpus tuū custodias purū, sed cū mala passus benefeceris, si accuseris, continens sis & patiens, cū ieiunaueris ne glorieris: nō enim ciborū abstinentia ieiunū operat, sed abstinentia peccatorū. Scrutare enim scripturas. Vide quomodo primum uirgam nucem uidet propheta, postea lebetem superardentē, demon-

Matth. 25

Hier. 9

Psal. 94

Malach. 3

strans quod nō sustinentem uirgę castigationem ignis suscipit. Sic & per Mosen demonstrabat ignis columnam, rebus clamans quod legem audiens, uidit lucem: inobediens autē suscipit ignē. Legite saluatoris scripturas, & discite, quomodo nos hinc illuc migrantes adiuuare potest nemo. Non frater fratrem redimet ex interminabilibus tormentis: non amicus amicum, non parentes filios, non filij parentes. Et quid dico homines miserabiles, cum neq̄ si Noe ueniat, & Daniel, tum iudicantem exorare possint? Sed dices: Vnde horum demonstratio? Vide non indutum ueste nuptiali ex sponsali domo expulsus, & neminem pro illo intercedentem. Vide talentum habentem creditum, & non negotiatum, & quomodo pro ipso supplicat nemo. Respice mihi quinque uirgines exclusas, & æquales pro ipsis nō deprecatas: quas & stultas Christus nuncupauit, quoniam post calcatas uoluptates, post extinctum concupiscentię fornacem, post ieiunium, & lectum humi stratum & uigiliam, tunc stultę sunt inuentę, & merito quidem: propterea quod seruato magno uirginitatis munere, mandatum humilitatis paruum non custodierunt. Vide mihi in iudicij die iudicem oues a dextris constituentem, & infructuosos hædos a sinistris, & a dextris quidem positos dicentem: Venite benedicti patris mei, accipite paratum uobis regnum. A sinistris uero positos in tenebras exteriores repellentem, & eiectis posse succurrere neminem. Verus enim sermo dicens: Ecce homo, & opus eius. Audisti quomodo diues ille nunquam Lazari misertus, in ultionis loco tostus aquę stillam sumere optauit? Cognouisti quomodo nec ipse Abraham supplicij tormenta lenire potuit? Quin igitur post hac nobis ipsis succurrentes, priusquam ad umbremur, deo gloriā damus? Melius hic per ieiunium linguam arefcere, quā ipsam humidam seruare, & illic rorem concupiscere, & non accipere, & immortaliter torreret. Paruis hic laboribus magna repellamus tormenta. Cogita quod triū dierum febrem hic non toleramus. Si iudicium pœnas cernentes obruimur, & hoc uix quinquaginta annis obnoxij damnationi: quale est igitur Christi tribunal, non tantum in quinquaginta annos, sed in infinita protendens secula pœnam? Ingre diamur itaq̄ per angustam portam, ut latam uiam effugiamus, scientes quod uelut somnium sunt omnia sensibilia, & generationi supposita sunt & corruptioni. Licet enim corporis fortitudinem habeamus, ipsam desicit ægritudo, lætitiā excipit tribulatio, pulchritudini succedit senectus. Si mensa lauta fruamur, superueniens uesper uoluptatē dissoluit. Et quod generaliter pręsentia sint aranea imbecilliora, & somnij fallaciora, propterea & saluator beatificat tribulatos, ne iucundorum uoluptas fruentes in se retineret. Igitur sicut audiit Abraham: Exi de terra tua, & exiuit: exeamus & nos ex affectione consueta, ut mortificationis meditatione in supernam transmigremus ciuitatem, Castigemus corpus & in seruitutem

Luce 16

1. Pet. 5

Ibidem

Eph. 6

Mich. 6

tutē redigamus, ne anima serua fiat diaboli, contra diuinę scripturę meditatione fruente: & in nobis uoluptates tanq̄ syluestres feras sopiamus ubiq̄ dñi lesu mortificationē in corpore circūferentes, recordemur dicentis: Sobrii estote, & uigilate. Nemo dormiēs coronabitur, neq̄ recubens & stertēs brauiū capit: sed puluere, & plagis squa lens ipse apud agonothetam prius inuenitur, suul nera gerens, & sanguinem ostendēs defluentem. Vnde postq̄ experientia didicimus, q̄ sit graue & difficile diaboli ministerium (fugit enim uigilantem, & dormientem spoliat) ne des somnum oculis tuis, ne palpebris dormitationē, ut salueris uelut dorcas ex casibus, & uelut auis ex laqueo. Fugiamus, inquam, uitę huius laqueos & curas, & uelut mundo abrenuntiantes nil carnale circumferamus: multę enim diaboli insidię. A duer sarius noster diabolus, inquit, tanquam leo rugiens circumit quærens, non quem mordeat, uel frangat, sed quem deuoret. Fuge diaboli astutias, & dic domino: In te eripiar a tentatione, & in deo meo transgrediar murum. Ne fugias itaq̄ laborem, ut assequaris coronam. Mercatoris inueniat. De certans athleta generose fert uulnera, respiciens ad coronā. Agricola non inuenit manipulos, nisi prius per proprios sudores semina mittat. Similiter in cœlum respicientes nihil putant tribulationes, honorum spe roborati. Aduertamus igitur continuē, & obseruemus, quando sponsus surget a nuptijs, ut ipsius audita uoce promptē consurgamus in occursum. Et uos, inquit enim, similes hominibus expectantibus dominum suum: qualem iam dominus beatum censeret, dicens: Beatus seruus ille, quem, cum uenerit dominus eius, inuenierit uigilantem. Sicut autem uigilantem beatificat, ita miserum uocat negligentem, sic inquit: Si uero cœperit dicere malus ille seruus: moratur dominus meus uenire, & inceperit uerberare conseruos suos, comedereq̄ & bibere cum ebrijs, ueniet dominus eius in die qua non expectet, & in hora, quam nesciat, & per medium diuidet eum, & partem ipsius cum hypocritis ponet. Si autem dicens, moratur dominus meus, per medium diuiditur: ueniente ipso, qui nec omnino dominum suum expectat, quid patietur? Paratos igitur nos esse, & expeditos ad hinc nauigandum oportet, & dicere: Paratum cor meum deus: in bello enim sumus in mundo, in circuitu impij ambulant, peccatores intendunt arcū. Hic quidem aures sagittat, ut iucunde detractionem audiamus: hic autem oculum in lasciuam excitat, ille uero linguam, ut fratribus conuicia inferat: hic autē uentrem in ingluuiem iritat, ille uero manum in auaritiā & rapinam: alius pedes in malitiā mouere hortatur. Quibus de causis Paulus peccus muniēs armis spiritus, scribit aslumen da esse arma fidei, & galeam salutis, quibus possint omnia maligni tela ignita extingui. Crede igitur uoci propheticę dicenti: Indicabo tibi o homo, quid sit bonū, & quid dominus requirat abs

Chryf.

te: utiq̄ facere iudicium & iustitiā, & amare misericordiam, & sollicitum ambulare cum domino deo tuo. Igitur posteriorū oblitū, in tempore certemus, ut laborum fructus comedentes, in domino delectemur, nec incassum tempus omne temere absumamus, sed tanquam dominū bonum habentes, legitimam exhibeamus seruitutem: docet enim, commonet, protestatur, minatur, exhortatur, admonet, & mercedem obedientibus, regnum largitur. Accingentes igitur lumbos in ueritate, domino seruiamus. Cogitemus quāta propter nos passus est saluator: incarnari, lactari, comedere & bibere, & dormire, tentari, laborare, baptizari, flagellari, & postremo crucifigi, & ita mori. Verē cogitare oportet tanquam passum pro peccatoribus in se cōtradictionem, & sic ad sanguinem usq̄ resistere peccato repugnātes. Quot autem fecit miracula, morborū curationes, mortuorum resuscitationes, leproſorum emundationes, dæmonum expulsionones, claudorum erectiones, & reliqua quorum non est numerus: & postremo in cœlum ascensionem nobis largitus, ut & nos per uirtutem & bonā uitam ipsum sequamur, cœlestem possidentes conuersionem. Vbi enim adscripti sumus, illic debemus conuersari: hospites enim & peregrinos nos scriptura uocauit, ut pręsentia cōtemnamus. Cani similis est uoluptas: si pellas, fugit: si nutrias, permanet. Propterea dicit Apostolus: Resistite diabolo, & fugiet a uobis. Noli expectare finē, ubi pœnitentię remedium nihil ualet. Verum & si quis tibi dentibus fremat, & si linguam habeat ardentem, digito guttam instillabit nemo: sed audit illa, quę & diues audiuit. Scientes igitur somnium pręsentia, & uelut in diuersorio habitantes, unde nos exire est necesse: curam agamus uitę, & ad uitam æternam uaticorum quę nobis ipsis paremus: induamus uestimenta nobiscum uenientia, quę & apostolus nobis consulit, dicens: Viscera misericordię, suauitatem, & reliqua. Non aurum illic uolumus, sed rorem: non solijs illic opus, sed fructibus: non uerbis, sed rebus. Non enim omnis dicens mihi, domine domine, intrabit in regnum cœlorum, sed qui facit uoluntatem patris mei. Ne nos igitur ipsos decipiamus. Detur enim quod per totam uoluptati uitam nostram uacauerimus: sed quid ad infinita secula? Hic enim & bona & mala finem habent, illic autem immortales pœnæ. Hic si ardeat corpus, egreditur anima: illic uero in corrupto resurgente corpore, semper anima comburitur: & peccatores enim incorrupti resurgūt, non ut honorentur, sed ut immortaliter in tormentis permaneant. Si itaq̄ balnei uehementiorem uaporem non ferimus, quomodo feremus igneum flumen? Opus est enim omnes ignem probare, si legitimum est aurum: oportet sigillum inquiri, ne forte ablatus fuerit thesaurus. Oportet probari, si talis est latens, & non est qui effugiat iudicis impetum. Sed omnino dices mihi, quomodo potest anima illic semper cōburi: quomodo hic corpus manens in febre accendit? Et si enim hic languente

tom. 5 i 3 corpore

corpore exit anima, illic tamen non egreditur, sed necessitas est animam comburi. Est ne igitur aliquis, qui propter somnium velit semper puniri? Hoc enim praesens uita ad futuram. Qualis enim futurorum comparatio? Si nanq; praetereuntia talia, qualia igitur illa stabiliter manentia? Dum igitur tempus habemus, uenite dilecti, anime uulnera lachrymis curemus, & ne contra nos ipsos manus dirigentes, talem poenam subeamus. Unus enim, inquit, aedificans, & unus destruens, quid aliud contulerunt, quam labores? Si enim templum ex lapidibus constructum Hieremias lugebat euersum, dicens: Sinite me, lugeam amare, ne conamini me consolari: quanto magis animam deplorare conuenit illo sanctiorem, in qua non phiala aurea habens manna, sed quae patrem habet, & filium, & spiritum sanctum, sanctam trinitatem inhabitantem? Si morientibus compatimur, quis tam sine misericordia est, qui animam suam morientem non deplorat? Corpus enim uoluptatibus fouens, animam suam occidit: animae uero curam gerens, corpus sanum non facit. Vnde non pro mortuis, sed pro nobismetipsis lachrymas deducamus. Recordemur fratres, quod tempus breue est, & iudicium praeforibus est, quod licet longinquius esset, nec ita tamen confidere oporteret. Nox praecessit, inquit, expergiscamur iam a somnijs: etenim iucunda praesentia, sed somnijs nihilominus fallacia. Nemo debet dormire solem cernens. Faciamus igitur fructus poenitentiae dignos, sicut scriptum est. Et sicut est in aqua baptizari facile, sic est facile animam poenitere. Non habuit opus tempore latro. Martyres in momento coronati sunt. Si uero uenia indigna, & ad mortem peccauimus, salutare medicina habentes ne desperemus. Non enim cecidisse graue est, sed post lapsum non resurrexisse fatanicum & perniciosum est. Vnde & bonus Deus, & dominus noster clamabat: Nunquid resina non est in Galad? uel medicus non est illic? Postea si corpus patitur, medicos uocamus, & herbas inquirimus, omnia mouemus, ut laesum membrum curemus: animam uero uitij laborantem negligimus, & nullam magis propriae partis rationem habemus. Timeamus eum, qui potest & animam & corpus in gehennam perdere, & ante tormentorum tempus uenire, proiciamus nos ipsos in mare inferationum dei, dicentes: Lauabis me, & super nitum dealabor. Stetit enim bonus pastor Deus, ut eriperet nos ex ore leonis priusquam ipse nos absorberet, clamat & nunc dicens: Fili peccasti, ne adicias ulterius. Nunquid cadens non resurgit uel auertens non conuertitur? Conuertimini filij auersi, & sanabo contritiones uestras. Non mentitur Iesus, dicens: Non ueni ut iudicem mundum, sed ut saluem mundum. Tantum poenitentiam agamus: non enim uult mortem peccatoris, quantum ut conuertatur & uiuat. Non sic infanus amator dilectam suam amat, ut deus poenitentem animam: uel reuocans dicit: Et post haec omnia dixi, conuertere ad me. Talis domini cle-

Eccle. 34

Rom. 13

Eccle. 21

Ioan. 12

mentia, neminem ad se currentium auersatur, sed manum porrigit, dicens: Hodie si uocem meam audieritis, nolite obdurare corda uestra. Si enim medicus contumelia affectus ab eo qui curatur, adiuuenta non negligit, non agrotantem ulciscitur: quanto magis animarum medicus nostrarum? Solu ne de nobis ipsis desperemus. Athleta nanq; saepe lapsus, postea uictor effectus est: & miles uulneratus, & curatus circa finem non uulneratis probatior apparuit. Mercatorum multi ad inopiam redacti, rursus effecti sunt diuites: & naufragium passi, rursus post naufragium negotiati reuixerunt. Nunquid enim nobis deus ignem parauit? Non, sed diabolo & angelis eius. Tantum ne nobis ipsis ignem accendamus. Audientes itaque, ite ad lumen ignis uestri, & flammam qua exusti fuistis, nullus est morbus, quem medici remedium sanare non possit. Sed dicitis: perfectam non possum agere poenitentiam, si non potes sol fieri, fias uel stella duntaxat. Tantum ascende super terram, incipe lucidis amulari syderibus. Melius est te uel pauca habere merita, quam omnino nullum habere. Poculum frigidum tibi Christus computat, infirmum uisitare, & in carcerem simul descendere. Si enim uerborum & cogitationum poenas damus, quanto magis iustificationum mercedem non amittimus? licet uilissima sint quae fiunt: igitur modicum temporis laboremus, ne bonis excidamus aeternis. Si enim mille mortes sustinere daretur, ut Christum in gloria sua uenientem, & non amplius per aenigmata uideremus, sed ipsis regem oculis couteremur, quis non censeret eligendum? Si nanq; pulchritudinem hic apparentem, cinerem, puluerem, & uermem, ex corruptione, & phlegmate, & rheumate substantiam habentem uidere quis concupiscet, quanto magis Christi speciem immaculatam si uideamus? Si Petrus & socij quandam tenuem ipsius gloriae umbram conspicati dicebant: Bonum est nos hic esse, quid nos dicemus ipsum in tremenda gloria intueri expectantes? Si sic regi assistentes beatificamus uehiculum cernentes aureum, & purpuram, & coronam, quales nos esse decet totum mundum iudicare debent assistentes? Nonne si quis terrenum te ad regnum uocaret, & praecipitia, & scopulos, & molestia uia multum habente, omnia subires causa regnandi? Ne dicas: In quibus peccasti, ad dominum couerti non possum. Et Dauid rex cecidit, sed ita surrexit, ut maiorum suorum curator fieret. Supplantauit nos diabolus; sed nosmet resuscitemus. Suscepit nos Christus occurrens, sicut filium pater. Cogitemus, quod post regnum & delicias, & omnia peracta Salomon dicebat: Vanitas uanitatum, & omnia uanitas. Igitur si nos laudare deberet in theatro sedentes, quandoq; & serui, uel praedones, uel grassatores, & homines uilissimi, non omnimodo studeamus ut laudem arriperemus: ubi uero angeli & archangeli, & reliquae potestates, & illorum omnium theatrum nos praedicare debet, quid nos pro illo faciemus? Nunquid meretrices & publicanos in

Eccle. 1 & 12

nos in regnum praecedent? Conuenientia sunt in diuinis auxilia scripturis. Euaserunt per hanc medicinam minas Niniuitae per ieiunium, meretrix dominum lachrymis conciliauit. Paulus peccatum confitens, poenitentium fit doctor: latro credens, paradisi ciuis factus est. Haec medicamina capientes, uulnera nostra curemus dicentes: Sana me domine, & sanabor. Et sana animam meam, quia peccavi tibi. Suscipiens enim medicus dicit: Ego sum qui deleo peccata tua, nec amplius recordabor. Vides quot tibi medicinas medicus parauit? Ipse elige quam uis. Auxiliorum tibi uarietatem iuxta uulnerum differentiam demonstrauit. Si non potes elemosynas facere compungere: si non potes ieiunare, sicut Niniuitae, saltem ut meretrix peccata lachrymis ablue: si ieiunare non potes, peccata tua redimere, eia ad misericordiam dei confuge cum Dauide dicens: Miserere mei deus secundum magnam misericordiam tuam. Non est enim uiperam morsus, ut super ipsum medicinam imponam, nec macula ex luto facta, ut ipsam aqua abluam, sed ex diaboli morsu uulnus egens clementiae tuae misericordia tua. Tantum accede petens, & oleum instillabit benignus, qui dixit: Si conuertatur impius a uia sua mala, non recordabor iniquitatum eius, quas commisit. Tantum uulnus reuela, & dic: Miserere mei deus, miserere corporis & animae meae, miserere mei & hic, & in futuro seculo: miserere mei & propter naturam infirmitatem, & propter tuam bonitatem. Tantum desiderata curari: salutem enim tuam medicus quaerit, qui errantem ouem conuertit, qui ad malos & bonos uocandos in biuia militat. Ecce & nunc tibi uendit regnum caelorum. Si non habes obolum unde emas, eme gemitu. Fragmento panis caelorum regnum tibi retribuit: Ecce clamat Propheta dicens: Quis uult emere uitam? Quis est homo, qui uult uitam, diligit dies uidere bonos? Non habentes, inquit, argentum, absque argento tollite. Quid enim quaerit a nobis deus? Non habes, inquit, pecunias? non compunctionem, non potentiam, non luctum, non aliud quid eorum quae quaeruntur? Prohibe linguam tuam a malo, & labia tua ne loquantur dolum: & in salutem tibi sufficiet. Vide si ieiunasti, ne altum sapias: si elemosynam exhibuisti, ne inaniter glorieris, sed potius praeterito ieiunio computa quid ex inedia consecutus es, nunquid talis egressus sis, qualis ingressus. Vide quae inde abstulisti mendam, uel in quo teipso melior factus es, uel quem es affectus profectum, uel quem correxisti defectum, si ab ira destitisti uel conuicio, si fratri non detraxisti, si iurare desisti, uel aliud quid boni es operatus. Si uero cibis tantum abstinuisti, nec uilium aliud egisti bonum, quid non comedendo profecisti? Forte enim dicit tibi: Vere non potuisti ieiunare, quare inimicis tuis non reconciliatus es? quare liuorem & inuidiam habens perseverasti? quid autem & te contristanti succensuisti? Nec hoc solum, uerum & in malorum memoria permansisti, quo nullum peius est malum. Qui nanq; cor-

psal. 50

Ezech. 33

psal. 13

porale peccatum fecit, fecit malum, & cito destitit: malorum autem recordans nocte & die, & omni hora peccatum operatur. Si horum memineris, nunquam recordaberis contumeliae. Quapropter, quia te ille affectit contumelia, tu praecipitorem deum ne contumelia afficias. In orbis enim theatro haec omnia reuelabunt. Vnde priusquam in perditionis lutum cadamus, tantum fugiamus supplicium, & cogitemus quod iudicij nos illis horrendis eripiet nemo, non ipse Noe, non Moses, non Dauid, non Abraham qui filios & hospites tantum dilexit, supplicio subtrahet. Cogitemus quod multis obnoxij sumus peccatis, & terribilibus & incertis. Si enim iniquitates obseruaueris domine, domine quis sustinebit? Et quid de occultis dico? Si manifestorum poenas a nobis exiges, quam habebimus ueniam? Si in orationibus torporem discurtias, uel in ieiunijs negligentiam: & quod ante ipsum constituti non tantum ipsi impendimus honorem, quantum magistratibus milites, nec quantum amicis amici. Cum quanta nempe attentione amicum alloquimur? Deum autem pro peccatis deprecantes torpemus, & genibus nostris humi flexis exterius cogitatione uersamur. Si ab his tantum inceperit, & rationem exigere uoluerit, ubi igitur submergi poterimus? Quid uero, si in medium deducat accusationes, quas alter in alterum agimus, si & superfluos aspectus nostros examinet, si malas inquirat concupiscentias, si & de conuicijs nostris rationem exigat, nunquid os aperire poterimus? Si uero uana quoque gloriam, quam sustinemus orantes & ieiunantes, & elemosynas facientes, poterimus ne in caelum respicere? Si autem & dolos, quos alter in alterum suimus, & praesentem quidem tanquam amicum alloquimur, absentem uero detrahimus: quantas igitur sustinebimus poenas? Si uero iuramenta quoque & mendacia, & liuores, & iniustas indignationes; si periuria coperer, & tristitias respiciat, quibus male patientes, insultantes afficimus; si torporis quoque in cognitionibus poenas repetat, quando ipse deus per scripturas loquitur, nos autem ipsum dimittentes cum nostris conferuis loquimur, quas iam subiremus poenas? Vnde semper ante oculos gehennam habeamus. Cum enim si etiam gehenna non intendere, peccata uitare debemus: quanto magis hac imminente priorum reminisci peccatorum debemus? Recordare aeterni iudicij. Ecce enim ultionem tibi praedico ut periculum fugias. Si dixerit tibi, ieiuna, praetendis imbecillitatem: si tibi dixerit, copatere, negligentiam tibi ipsi supponis. Si tibi dixerit, noli irasci: quid contra hoc dicere potes, ubi neque ignorantia, neque negotij uirtute exercere prohibet? Quo igitur cum uenia sis indignus peccati, in caelum manus extendere poteris? quomodo linguam mouere? quomodo ueniam peteret? In iuria affectus es, re tua priuatus es, male audisti: magnopere laesus es, expecta principis sententiam. Si enim cuiuspiam seruum contumeliatum tibi non ipsum uerberas, sed ipsius domino offers: quanto magis erga illum, qui dixit: Mea est ultio, & ego retribuam? Ieiunasti a cibis; uide quod inde pecca-

tum abstulisti, uel in quo teipso factus es melior, uel quem acquisisti profectum, quem uel defectum correxisti. Sciens itaque, quod ante domini tribunal sistendus es, ubi nihil lingue ualet facultas, non auxiliantur aduocati, tanquam anima tua sit per ignem transitura, prae mitte rorem, funde lachrymarum fontes. Habes puteum, ex cordis profundo tristitiam hauri, geminas commoue pupillas, & lachrymarum profunde fluentia, secundum peccatorum proportionem sit tibi lachryma. Si magnus est lapsus tuus, maior sit lachrymarum tuarum torrens. Si uero puritatem quoque retines, alteri mutua lachrymam, & pro fratre lapsa plora, utinam uero saltem pro peccatis lachrymaremus proprijs. Vnde peccatum processit, oriatur fons medicinae. Et priusquam ianua ocludatur, poenitentiam agamus. Vbi peccatum, illic fiat & solutio. Ne hic sit peccatum, & in caelo poenitentia. Poenitentiam enim habet super terram peccata dimittendi, qui nos redemit saluator. Vnde qui stare uideatur, uideat ne cadat. Qui uero iam lapsus est, surgat. Qui cecidit, non confringatur. Si quis autem & contractus est, adest dominus qui contritos sanat. Accidit aliquantum moueri, ut ait sanctus David. Penae effusi sunt gressus mei. Si dicebam, inquit, motus est pes meus, misericordia tua domine adiuuabat me. Accidit subuerti, & non cadere. Impulsus enim euerfus sum, ut caderem, & dominus suscepit me. Est & lapsus remedium, in ruina non permanere. Nunquid qui cecidit, non resurgit? Est & contritio salutis spes. Dominus enim, inquit, sanat contritos. Sed uide ne mollescas audita dei bonitate. Deus enim, inquit, iustus & fortis, & longanimis, & per singulos dies iram non inducens, utpote scilicet clemens, quia poenitentiam suscipit. Si uero non conuersi fueritis, gladium suum uibrabit. Interim non caedit, uibrat tantum, ut splendor conspicatur, & terribis ad poenam non peruenias. Non caedit gladius, sed terret, ut ipsius timor ad poenitentiam te suscitet. Arcum suum retendit & parauit illum: retendit, non immisit sagittam, ut te forma terreat. Congruus iudex, ne contempnas arcum: intentus enim est, ne mollescas: quoniam interim sagittam non cernis, ne negligas propter ipsius longanimitatem. Audi salutarem illam uocem: Sis beneuolus aduersario tuo. Quotidie cum aduersario iter agis, cuius comitatum effugere non potes. Paulus te instruit, dicens: Caro concupiscit aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem. Hac enim sibi inuicem aduersantur. Resistat spiritus carni, spe fultus expectata, comparans concupiscentiam mundi, & regnum caelorum. Caro enim ad puluerem declinat, anima uero diuinam imaginem imitari studeat. Ita beneuolus sis aduersario tuo, donec es in uia cum ipso in hac uita. Cum enim uia consummata fuerit, non amplius tibi poenitentiae tempus. Vide ne te tradat aduersarius iudici, & iudex ultrius potestatibus, & conijciaris in carcerem, in tenebras exteriores, donec reddas ultimam quadrantem, non tantum de actionibus, uerum & de

Psal. 72

Psal. 146

Ibidem

Galat. 5

A cogitationibus iudicandus. Hac igitur omnia scientes, nobismet auxiliemur. Tunc enim cognoscemus, quam sit amara uoluptas, cum re ipsa experiemur quantae nobis sit amaritudinis ministra. Scientes igitur cum quibus nobis sit certamen, inuocemus misericordem deum, ne daemonebus tradamur, dicentes cum beato David: Ne tradas me domine persequentibus me. Ipsi namque nos ad peccandum incitant, & iidem sunt accusatores. Non enim os solus contra nos diabolus aperiet, uerum & alij daemones dicentes: Num nos ministri uobis fuimus, ut irasceremini, uel uana duceremini gloria, uel in fratrem inueheremini? Timeamus fratres dei illum in quo nostrae cogitationes iudices sicut aduersus nos acerbiore. Ne igitur aduersarios testes expectemus, sed potius aduocemus dominum deum. Est enim est infirma, qua induti sumus caro: ueruntamen magnus est qui succurrere potest Christus et saluare in regno suo. Igitur amare conuenit dominum, & tanquam benefactorem, & tanquam sibi legitime seruientes diligentes. Etenim nos quoque propterea quoniam diligimus, propter haec tria, uel propter pulchritudinem, uel propter beneficium, uel si quis nos amet. Quid igitur domino Christo pulchrius? sicut David inquit: Speciosus forma praesentis filij hominum. Quis uero tantus benefactor ut pareat diligentibus se, quae oculus non uidit, & auris non audiuit, quaeque in cor hominis non ascenderunt? Quis uero sic unquam nos amauit, ut qui tanquam pater pius clamaret: Nunquid obliuiscitur mulier filios suos? Si autem & obliuiscitur mulier, tamen ego te non obliuiscar dicit dominus. Hunc amans David, conspiciere cupiebat, dicens: Quando ueniam & apparebo ante faciem dei? Non enim dilationem tolerabat, sed hinc migrare ardebat, concupitum cernere Christum festinas. O animae deum amantis propositum, & ad superiora pennis subuectae. Hunc & tu anima concupisce, cuncta quae uidentur praetercurrens & semper reminiscens aeternae uitae & immortalis regni, & sociatae cum angelis choro incorruptibilis gloriae & ductae cum domino conuersationis ab omni dolore liberae. Cogita quod nihil habet uita, nisi lachrymas & opprobria, & conuicia, & tristitias, & negligentias, & labores, & morbos, & senectutem, & peccata, & mortem. Hac cogitans David, calumniarum, uiduitates, orbitates, erumnas, poenas, lapsus, his cupiens absolui dicebat: Quando ueniam, & apparebo ante faciem dei, ut iam abeam, ubi pax, laetitia, charitas, longanimitas, claritas sanctorum, & omnia caetera sine sollicitudine bona, quae sermo nullus exprimeret potest. Vnde tu quoque tantis expectans frui delicijs, ne contempnas uitam tuam. Si enim uilis esset aut pauper, qui abs te contempnitur, apud dormitares: si uero splendidus & gloriosus, & totius regni dominus qui expectat Christus: luceat lampas quotidie, paratus sis in sponsi occursum, ut & tu audias: Intra in gaudium domini tui. Vigilare oportet, & orare in omni tempore dilecti. Si enim dicente deo ad diabolum: Non opprimes

Psal. 118

Psal. 44

Psal. 49

Psal. 41

Iob 2

Iob

Iob, malignus incubuit putans se eum deiectionum: quanto magis nos obnoxios habens, quaerit sui facere iuris, sic ut uult: Opus est uigilantia dilecti. Nam & miles dormit non in lecto, sed humi. Piscator non dormiens piscatur, sed stans aliquando peragit noctem. Agricola omnem exhibet uigilantiam, ne domini uinea laedatur. Et pastor sub diuo stans noctem consummat, gregem custodiens, sicut Iacob dicebat: Fui ardens aestu per diem, & gelu per noctem, & somnus recesserat ab oculis meis. Et quae ipsius uigiliae ratio? ne ullaouis ferae captiua fieret. Si uero tanta de irrationali pecude cura, quales esse decet de rationali anima sollicitudinem gerentes, anima, inquam, omnium pretiosissima, nec aequiualem totum pariter orbem habente, quae simul nobiscum resurgit, pariterque defenditur, & diuino tribunali simul assistit? Propter hanc operarius ille Iacob lapidem ad caput sibi posuit dormiens, ut intellectualem per somnos lapidem uideret. Vnde & scalam uidit usque ad caelos peruenientem, & angelos ascendentes & descendentes, referentes a nobis quidem orationes, a domino uero gratias deducentes. Non unguento ungitur athletae eorum enim qui iam uicti sunt, est tale studium. Nihil anima immundius, quando corpus talem habet odoris suauitatem. Sed sicut distillationem patientes, & manus & uestimenta de fluente replent humore: sic animae fluxus immundus per corporis odoramentum cognoscitur. Propterea duram eligere uitam conuenit, nec uoluptatibus defluere. Quam uero lectus eburneus utilitatem habet, uel argento compactus? Superflua potius haec cura, & supernam prouocans iram. Et alia quidem peccata nostra quamquam habent uoluptatem: in lecto autem argenteo dormire, quam habet delectationem? Vnde & propheta lectum hunc abominans dicebat: Vae qui dormiunt in lectis eburneis, & lasciuunt in stratis suis. Vis uidere lectum regium uirtutibus plenum? Respice lectum Davidis, in quo tanquam margaritae super subbellium per singulas noctes erant congelatae prophetae lachrymae, quae in admonitionem quoque nostram scriptae sunt, & uestigia sequentes futurum fugiamus iudicium. Vnde poenitentiam agamus ante iudicium illud: illic enim non eris amplius poenitendi dominus. Nos esse uult dominus paratos, proptereaque posuit incertum exitum nostrum, ut continue pugnemus. Si enim in praesentibus iudicijs audita tantum praecis uoce, qui introducunt, titubant, & timore congelantur: quanto magis ante diuinum tribunal sistendi tremere debemus? Sub silentio uehementer planxistis: semper enim stimulatur conscientia, maxime uero cum de iudicio differimus. Ergo per sermone bonae sunt redargutiones. Utinam enim diues ille redargueretur, & non illi lingua torreretur. Virginitatem concupiscit: serua mandata, & ipsam tibi dominus ministrabit. Si enim dicas orans: Custodi me domine, ut pupilla oculi: dicit tibi & ipse: Custodi mandata mea, & uiues: meos autem sermones, ut pu-

Gen. 31

Amos 6

Psal. 6

Prou. 7

A pillas oculorum. Cum enim sic fueris affecta, sollicitudinem tuam sibi uendicans tibi dicit: Qui tangit uos, tanquam qui tangit pupillam oculi mei. Cum igitur ad aratrum manum miseris, ne ad posteriora conuertaris, ne fias columna salis: semper lingua tua de iudicio loquatur, nihil otiosum sonans, aut ex ira, nihil ex tristitia, aut ex ulla alia perturbatione, sed potius de illis supplicijs loquatur, ut tremenda timens iudicia, seipsa melior fiat: semper lex eius in ore tuo sit, ut & uerba tua secundum dei uoluntatem procedant. Legislatorem semper in ore geras, ille tibi comes & socius. Siue enim quempiam uideris prospere agentem, uel delicijs uacantem, uel etiam regnantem, nosce quae tanquam flos foeni uelociter arefcet. Ille ferulis gaudeat, tu uero in domino Christo gaude. Et si mortem aliqui uicerunt, tu concupiscentiam uincere non potes: Oportet te membra mortificare, non tantum concupiscentiam, uerum & iram, & furorrem continere. Lingua tua mensuras habeat. Vide ne ante tempus te conscientia tua condemnet. Venit mors & omnia reuelant. In nullo nunc confusionem pati uolumus. Illic uero coram tot milibus ubi abscondemur? Ioannes purus erat, propterea supra Christi pectus recubuit. Anima Christo uolens desponsari, puritatem custodiat, ut ex fructu arbor cognoscatur. Manifesta enim, inquit, fidem annuntiauit iustus: Huius confessio nis recordare, & ultimum quoque concipe mente diem. Vide igitur, ne per linguam pereas: lingua enim est, inquit, quae polluit totum corpus. Corpore uero maculato mentem quoque corrumpi necesse est, sicut dictum est: Corrupti bonos mores, colloquia mala: & Paulus inquit: Homines corrupti mente. Quare Paulum tanquam Thecla, ut audias quae per ipsum tibi dicuntur. Alis opus est tibi: si non habes, nec habere festinas, frustra proferis. Clamet oculus tuus pietatem interioris habitantem: deorsum sit aspectus tuus, ut sit mens sursum. Vigilantia opus est multa: aduersarius enim noster uigilat. Eiecit olim ex paradiso, nunc in caelum regredi non permittit. Videne spirituale uinum aqua inutile reddas. Habe pro pane diuinarum meditationem scripturarum, & pro uino saluatoris mandata, audi dicentem: Volo uos non esse sollicitos, & nihil curare, nisi de regno. Cum terreno corpore caelum ascendere concupiscit: extenua carnes, ut ad ascensum agilis fias. Equus si multum comedat, non currit. Athleta non quod uult, comedit. Nisi comedisset Israel, & impinguatus fuisset, non recalcitrasset. Sursum igitur oculum tuum semper habeas, ubi & tibi concupitus est sponsum desiderio animi motus uince. Oratio & ieiunium tibi auxiliant, & diuinae cohortantur scripturae. Ne sis negligens in coronae certaminibus. Hinc habes aeternae uitae & quietis arrabonem. Non enim pariteris uirum ebrium, non parturis, non paris, non luges quod filius mortuus est, uel morbo laborat: non es sollicita, ne uir peregrinatus redire tardet. Absoluta es a pariedo, ab alendo, et educando. Sponsum tuum sequere Christum te in regnum caelorum ducen-

Zach. 23

Iaco. 3

1. Cor. 15

1. Timot. 3

Math. 6

Deut. 32

Ierem.

tem. Sequere secundū illud eloquū, dicens: Si ad me ingredimini recte, & ego ingrediar uobiscum recte. Si uero tortuosi ingredimini, et ego uobiscū ingrediar tortuose. Semper dominū uenientē expecta. Si enim qui dicit, tardat dñs meus uenire, ipso ueniente in duo diuidit: qui nec omnino ipsi us illustrem expectat præsentiā, quid patietur? Si uis itaq; Christo assimilari, eius uestigia sequere: angustia em̄ est ianua, & iusti ingredien̄ in eam.

Matth. 7. b Audis Danielem prophetā dicentē: Ego Daniel eram lugēs tres hebdomadas, panē non comedi, & uinum nō intraui in os meū. Ioannes in deserto habitauit, non habebat uineam, ne seipsum faceret terrenū. Lucerna erat, propterea contra uentorū impetus seipsum munitabat. Hōiū tu quoq; dogmatū recordare. Cœlestem elegisti conuersationem, certa bonū fidei certamen, cernens in certamine uictoriā, in uictoria coronā, agnothetam dominū Iesum. Tantū firmus sit cursus tuus. Terribile est in dei uiuentis manus incidere. Vidisti unquam imagines, quō hęc quidem sunt personis proceræ, & satis magnę & ornata: hęc uero deformes, & ridiculæ. Sic ille cuncta uelut in tabella reuelabit. Fuge igit̄ dedecus illud maxime horrendum, & lauda, & dic: Custodi me domine, quoniā in te speraui, quoniā honorū meorū non indiges. Non enim nostrorū indiget, sed nostrā salutē exquirat. Vnde nos ipsos illi offeramus sacrificiū uiuens, rationale obsequiū, nō per ignem, sed per longanimitatem. Qui enim perseverauerit usq; in finem hic saluus erit, inquit. Propterea tranquillam & quietā uitam eligentes, bene currite ut cōprehendatis, sicut scriptū est. Non enim paruum est periculum, puritatē promissam non custodire. Proptereaq; linguā tuam corrige, oculum cōprimens, extendens manus tuas in preces, pedē mouens, sicut dñs creauit, in amictu modesta, in occurribus uerecunda, seruans in gressibus stabilitatem, in cibis quod sufficit, in continentia quod laboriosum, quod humile est, misericordiā, frat̄rū dilectionem, rerum cōmunicationem, fidei sanitatem, nec unq; omnino tremendum illud obliuiscere iudiciū. Hęc aut̄ omnia parua quidē dicta, magna uero expeditur. Nam simile est, inquit, regnum cœlorū decem uirginibus, non solī, non lūnæ, non stellis, non ipsis monilibus, nō auro, non argento, nō formæ tabescenti, nō ipsi cœlo. Quid aliud igitur habet regnum, q̄ omnibus ditioem securitatem? de qua pronubus Christi Paulus dicebat: Volo uos sine sollicitudine esse. Vnde oportet orare, ut si quis ægrotet, sanetur, ut permaneat possessio. Igitur ora deū, dicens: Septies in die laudem dixi tibi. Nā si bonus uiri boni occursum meliorem reddit occurrentem, quāto magis noctēq; ac die deo colloqui? Quis enim deum adesse cogitans peccat? Memento illius dicti, Sine intermissione orate. Oris quidem oratio bona, multo melius si per supplicantes in spiritu tibi sacrificiū sit apud deum. Præmeditare de moriendo, membra supra terrā mortificans. Dies enim domini sicut fur uenit. Si repentibus animā dicere cœperis;

A Sinite me pœnitere, ieiunabo, miserebor; dicit tibi dñs: Non audisti, pœnitentiā agite, appropinquet enim regnū cœlorum? Et Paulus dicebat: Dum tempus habemus, operemur bonum. Non enim tēpore multo opus est saluare se uolenti. Lauro enim in momēto saluatus est, fidem adeptus, & incorruptū regni thesaurū lucratus est. Sancti martyres una hora iustificati sunt; illi sanguinem dederūt, tu pro sanguine deduc lachrymas. Non mentitur, qui uult oēs homines saluos fieri. Propterea non tantū ex diuinis scripturis instruit, uerum & alienis nos erudit calamitatibus. Nam idcirco medici publicē chirurgiā exercent, & urūt; & magistratus sublimes super alto sedentes tribunali reos cædunt, ut in alienis malis nos in cōpunctionem ueniamus, unde firmati in scientiā ducamur, a scientiā uero per consequentes uirtutes ad charitatem uenientes, per ipsam ad hæreditatē festinemus, fucū autem consuetudinis peccati exuamus in oratione perseverantes. Nullus enim uigilans unquā lassus est. Pastores etiā non præsentiibus lupis præsident, canes sequunt̄, licet feræ nō adsint. Vnde expedit semper sobriē agere: nam etiam si laborū nulla sit retributio, nihil tibi nocet exercitatio. Audi igit̄ bonos consiliarios, non secundum carnē parentes, sed eos qui secundum spiritū sunt magis solliciti, infirmioribus cōpatientes, & dicentes: Quis infirmat, & ego non infirmor? Vnde uerbi medicinā imponere conuenit. Anima namq; quæ semel peccatū gustauit, & sine tristitia est, multā affert morbo accessione. Sicut em̄ scintilla, si materiā apprehendere p̄occupauerit, omnia postmodū depascit; sic & peccati natura, postq; animæ rationes apprehenderit, & qui extinguat nemo: difficilius fit iam, & uix superabilis fit frequentū accessione, ad maiorem se contemptū extollēs. Ita sapius ab initio flammā quidam non extinguentes, in magnū deuenere naufragiū: non habēs enim peccator se ulterius procedere prohibentē, equo similis est, qui frenū abrupit, & fessorem præcipitauerit. Etenim infirmi donec medicantes admittunt, multam habent spem sanitatis: postquam uero in mentis alienationem deciderint, immedicabiles sunt nullo curante, non propter morbi naturam, sed propter curantis absentiam. Oportet igitur peccati corruptionem, uelut equum effrenem in posteriora repelli. Nam post uitæ finem nec meritorū sunt occasiones: sicut nec athletis post transacta certamina, coronas adipiscendi. Vnde coronæ gloriā optantes, obnoxij calumniatoribus esse fugiamus: si cuius enim opus, inquit, arserit, detrimentū patietur. Exprobrari de priori dictū est, ut melius comburi uideat. Si igitur nolumus exprobrari, ne nos quempiā exprobremus. Nam inquit: Noli exprobrare hominē auertentē se a peccato. Si em̄ adulter, inquit, cū captus fuerit, dolores & pœnas sustert, ipsius aut̄ exprobrari non delebitur: quanto magis in iudicio illo, quod neque donis, nec ullis alijs rebus soluit̄. Igit̄ aperi os tuū uerbo dei, et ne ociose loquaris. Si em̄ de ocioso uerbo pœnas dabimus.

bimus, quanto magis de negotio non iuxta mandatum peracto? Ne igitur uanarū rerum iucunditas nos aliquando decipiat. Sicut enim umbrā apprehendere non datur, ita nec humana negotia: hæc enim sine fine resoluunt̄: hæc aut̄ ante finem, & torrente uelocius præterfluūt. Futura uero nō norunt mutationem, senectā nesciunt, nullam habent conuersionem, sed semper uigent, & in speciosa uarietate permanent. Nec pecunias admiraris apud possessores nō permanentes, sed hæc omnia respicere cōuenit: sufficit enim duntaxat, quæ non uidentur, æterna sunt. Scriptū est: Deus iudex iustus, & fortis, & longanimis. Vigilantia tibi opus est, ut domum tuam a latrone custodias.

1. Pet. 5 Aduersarius enim diabolus te supplantare querit, ne ascendere possis unde ille cecidit. Multæ sunt ipsius artes. Ab ipso fuge, ut dicas: Deus liberauit me de laqueo uenantium, & a uerbo aspero. Non tantum opus est tibi lucerna, uerū & lumine sempiterno propter occurrentium insidias. Non potes ambulare, nisi lucernā habeas dei legem. Manus habens non potes palpate, nisi lux adsit: oculos habens cernere nō potes, nisi lumen appareat. Viam quotidie pergis, opus habes lucerna ne in præcipitium cadas. Vbiq; sis laqueis superior, clamans: transmigra in montē sicut passer. Et quis dabit mihi pennas, sicut columbæ, & uolabo, & requiescam? Pupilla appellatur oculus, ut sicut ille duabus palpebris, uelut in quodā cōclauo clausus est, ita & uirgo permaneat. Sicut & linguam sub duobus septis, dentibus dico, & labijs deus conclusit, ut tanquā uerecunda uirgo nil indiscretum loquatur, sed potius cogitās quæ sunt iudicij, dicat: Qualis est igneus fluius: Quales illæ sunt tandem igneæ tenebræ, & exteriores? Qualis tandem stridor dentium? Hęc mente concipiēs stude sponso placere Christo. Absens interim est, ipsi conscientiā custodi, donec in gloria sua ueniat, psallens: Anima mea in manibus meis semper, & legem tuā nō sum oblita. Quanto superior euadis, in laqueos non incidis, ut possis dicere ex corde: Anima mea sicut passer erepta est de laqueo uenantium. Vndiq; iudicem time, & si cum angelis conuersationem non cupis, saltem cum diabolo nō conuersare. Cauta sis: mors enim tanquam fur uenit. Lucernam tuā accende, ardens sit lampas tua, ne dormiente te oleum deficere inueniatur. Ne cogites erumnam, sed libertatem: non flagella, sed honores: non cadentes, sed bene placētes computa. Sanctus Stephanus non lapides cōsiderabat, sed superna brauia. Martyres animas suas dederunt, nos saltem flagellationem offeramus. Dulcis somnus nocte uideatur: sed bene noris quod nihil psalmodia dulcius. Sed graue tibi humi cubare, cogita q̄ martyres super carbones iactabantur. At amarius os facit ieiunium? Christus qui mellis dulcedinē creauit, fel propter te gustauit. Sed luges propter te ipsam: nunquam sicut Paulus propter aliorum salutem lachrymas fudisti. In his te ipsam hortare, ad modicum temporis labor, & in seculum seculi

requies: mitiga spe laborem, tribulationem enim lætitia suscipit. Cogita quod quæ ad tempus uidetur uoluptas æternum parat supplicium, & propter tribulationem fuge delectationem, ne membris tuis in sagittas contra te diabolus utatur, oculis, auribus, ore, manu, ne tibi gula sagittam immittat. Noui enim quomodo populus illius temporis qui cum ieiunio mare transgressus est, ebrietate percussus, per cōtinentem terrā naufragium fecit. Respice illorum uitium, & ruinā refuge. Si enim naturalibus ramis dominus Christus non pepercit, neq; tibi parcat negligenti. Si uero tota anima & integra fide pugaueris, cum omnibus sanctis lætaberis, gratia & benignitate dñi nostri Iesu Christi, cum quo patri simul & sancto spiritui gloria, honor & potestas summa, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

SANCTI PATRIS NOSTRI IOANNIS Chrysothomi Archiepiscopi Cōstantinopolitani, quod Christianum oporteat uitam quoq; rectam habere. Homilia XXIII

TERNÆ quidem dignitates dilectissimi, merito ex signis iudicē extrinsecus circūpositis manifesta sunt, nostras autē ab animā notas esse decet. Fidelem enim non ex solo munere uideri oportet, uerū & ex uitæ nouitate. Fidelem, mundi luminare & salem esse cōgruum est. Cum uero ne tibi quidem ipsi luceas, neq; propriā exprimas & exices putredinem, unde te iam agnoscamus sacris initiatum esse laticibus? At hoc ubi pœnæ fit uoluntati. Honoris enim magnitudo pro honoris dignitate uiuere uolentibus supplicij fit maior accessio. Fidelem em̄ non tantū ex his quæ sumpsit a deo, uerū & ex his quæ ipse præstet, par est effulgere, & ex omnibus esse partibus manifestum, ex incessu, ex aspectu, ex habitu, ex uoce. Hęc autem dixi, non ut ad ostentationem, sed ad uidentium utilitatem nolipos disponamus. Nūc autem unde te quæ agnoscere? A contrarijs uindicta te reperio conspicuum. Nam seu a loco te discere uoluerō, in circis & theatris, & iniquitatibus commorantem intueor, in malignantium concilijs, in foro, in hominū cōuentibus perditorum: Seu ab aspectus forma, uideo cachinnantē iugiter & dissolutū, uelut reclusam meretricem, & dimissam: siue a uestibus, in scena uersantibus, nihil melius cerno cōpositū: siue a sequentibus, parasitos & assentatores circūducis: siue a uerbis, nihil sanum aut necessariū aut nostræ conferens uitæ loquentē audio: siue a mensa, hinc maior apparebit accusatio. Vnde quæso itaq; potero te fidelē agnoscere, dictis omnibus contraria protestantibus? Quid uero fidelē dico? Nec enim es homo, si manifeste possum uidere. Cum namq; tanq; asinus recalcitres, lasciuas autem ut taurus, tanquā equus uero post mulieres hinnias, uentri tanquā ursus indulgeas, & ut mulus carnem impingues, & malum memoria teneas uelut camelus, porrō rapias quidem ut lupus, at ut serpens irascaris, ferias ut scorpionis

ut scorpis, sis subdolis ut uulpes: nequitie uero tanquam aspis & uisera uenenū serues: & sicut ille malignus dæmon fratres impugnēs, quomodo te cum hominibus connumerare ualeam, talis in te naturæ signa cum nō intuear? Catechumeni namq; differentiam quærens & fidelis, ne uel hominis & feræ differentiam inuenire possim, periclitor. Quid enim tenuncupem? Feram? sed uno horum uitio feræ tenentur: tu uero pariter omnia circumferens, ad maiore quam illæ feritate progredieris. Vel dæmonem? at dæmon neq; uentris feruit tyrannidi, neq; pecunias amat. Cum itaq; feris & dæmonib. maiores habeas defectus, quō te uocabimus hominē? Si uero te non licet hominem appellare: quomodo te, quæso, fidelem salutabimus? Et quod est peius, nec tã malè dispositi animæ nostræ deformitatē cogitamus, nec ipsius animaduertimus turpitudinem: sed in tonsura quidem sedens, & tondens cæsarim, accepto speculo crinū compositionē diligenter examinas, & astantes consulis, & ipsum tonsorē, an bene quæ circa frontem sunt cōposuerit: Et cū sis plerumq; senex, iuuenilibus insanire uanitatibus non erubescis: Animæ uero nostræ non tantū deformitatem non aspiciamus, uerū neq; bestialem indutam speciē, et Scyllam aut chimæram quandam, iuxta Poetarū fabulas effectā uel paululum animaduertimus. Quamq; & hic est speciale speculū illo longe melius & utilius: nec enim deformitatem tantū ostendit, uerū & in formā incomparabilem, si uelimus, transmutat. Hoc autē est honorū imitatio uirorum, & felicitis eorum uitæ narratio, lectioq; scripturarum, leges à deo traditæ. Et si semel tantum uelis in illorum sanctorum imagines inspicere, & deformitatem mentis tuæ uidebis: & cum uideris, nil aliud tibi iam opus erit, ut ab huiusmodi deformitate libereris. Ad hoc enim nobis utile speculum est, & facilem efficit correctionem. In brutorum igitur forma remaneat nemo. Nam si feruus patris domū non intrat, cum et fera tu fias, qualiter ad illa poteris accedere uesibula? Sed quid dico fera? Feris omnib. est huiusmodi peior. Illæ siquidē, licet sint agrestes, humanā artem nactæ, mansuetæ frequenter efficiunt: tu uero cum in præternaturalem mansuetudinē naturalem illarum feritatem mutaueris, quam habebis excusationem, si naturalem tuā mansuetudinē in præternaturalem illarum feritatem redegeris: quod natura quidem ferum est, exhibens mite: temetipsum uero natura mitem, contra naturam, bestialem constituens, & leonem quidem mulcens reddensq; mansuetum, animū uero tuum leone exhibens saeuorem. Et illic quidem duo sunt obstacula, tum quod ratione careat bestia, tum quod ad iram sit omnium facilissima. Veruntamen ex sapientia à deo tibi collatæ superabundantia naturam quoq; superas. Qui bestias itaq; superas et naturā, qualiter in temetipso cū natura liberi quoq; bonum arbitrij corrumpis? Quod si iussissem, ut & alium hominē redderes mansuetū, nec ita quidē uires tuas excedentia demandare uisus fuisset:

sem: attamen potuisses excusari, q̄ non sis alienæ dñs sententiæ, nec in te totū sit positū: nunc uero tua est fera, & eius omnino dominus es. Quam itaq; nancisceris excusationem, nisi naturā cohibeas? Quam autem honestam defensionem prætere potes, leonem utiq; faciens hominem, temetipsum uero negligens, ex homine leonē euadentem: & illi quidem largiens et supernaturalia, tibi uero neq; naturalia conseruans: sed agrestes quidem feras ad nostram cōtendens redigere generositatem, at temetipsum ex regni sede deturbans, & in illarum impellens furorem. Existimamq; si libet, iram quoq; bestiam esse. Et quantū alij circa leones, tantū studij tu circa temetipsum impende: talemq; cogitationem mansuetā & mitem esse cogere. Hæc difficiles habet tam dentes, q̄ ungues, & nisi mansuetam reddideris, omnia destruet: nec enim ita leo uel uisera potest dissipare, sicut ira ferreis unguibus hoc continē faciens. Nec enim solum lædit corpus, uerum & ipsam animi sanitatem corrumpit, deuorans, dissipans, & omnem eius dilacerans uirtutem, & ad omnia reddens inutilem. Cum enim uermes in intestinis nutriens, nec respirare possit, cū eius omnia consumantur interiora: quomodo nos talem habentes serpentem, qui cūcta rodit uiscera, iram dico, aliqd generosum parere poterimus? qualiter hac liberabimur peste? Si poculū bibamus quod uermes, atq; serpentes exitio tradere possit. Dicat aliquis, quod nā est illud poculum, quod huiusmodi uirtutē habeat? Pretiosus Christi sanguis, si cum fiducia sumat. Hic enim omnem extinguere poterit aegritudinem, & cum hoc diuinarum scripturarum diligens meditatio, & eleemosyna scripturis addita. Per hæc enim omnia poterūt extingui uitia animam nostrā uasstantia, & tunc duntaxat, uiuemus, utpote qui nunc nihilo melius q̄ mortui nos habeamus. Non enim illis uiuentibus etiā nos uiuere datur, sed nos perijisse necessarium est. Nisi namq; præueniamus hic ea necātes, illi omnino nos enecabunt. Quinimo & ante mortem illam hic etiam à nobis pœnas exigent. Nam huiusmodi uitiorum unumquodq; saeuum & tyrannicum, nosq; per singulos absumens dies nunq; deficit, dentes leonū dentes eorum, quin & multo peiores. Nam leo quidem & satiatur, & à corpore coram se prostrato absistit: hæc autem uitia neq; saturantur, neq; donec captum hominem ad diabolium perduxerint, absistunt. Tanta enim eorum potentia, ut feruitutem, quam Christo Paulus exhibebat, propter eum gehennā cōtemnens & regnum, eandem à captiuis ipsa suis exigant. Nam siue in corporalem amorē, siue in pecuniarum aut gloriæ cupiditatē quispiam incidat, iam & gehennam deridet, & regnum contemnit, ut eorum impleat uoluntatem. Ne simus igitur increduli Paulo dicenti, quod ita Christum dilexit: cum enim inueniantur aliqui tantū uitij seruientes, quomodo iam incredibile illud esse uideatur? Nam et ideo Christi desiderij imbecillius est: quoniam omnis nostra uis in hunc amorē absumitur.

Et rapimus

Et rapimus, & supereminere uolumus, & uanæ seruimus gloriæ, qua quid uilius esse ualeat: Licet enim infinite lis conspicuus, ignobilibus nihilo melior eris, uerumetiam propter hoc ipsum ignobilior. Cum em̄ te glorificare uolentes, & splendidum demonstrare, per hoc ipsum te rideant, quoniam ab eis gloriā aucupaueris, quomodo non in contrarium talis studij conatus tibi conuertatur. Res em̄ uituperabilis est. Sicut enim si quis adulterari, uel fornicari concupiscentē laudet, & assentetur: ex hoc ipso magis eius accusator efficitur, quam laudator talia concupiscentis: Sic & gloriæ cupidum cum laudamus, magis sumus improbatos q̄ clarificari uolētium laudatores. Quid itaq; rem attrahis, ex qua tibi contrarium accideret consueuit? Si uis enim glorificari, gloriā conuenas, & omnium eris clarissimus. Quid patere quod patiebatur Nabuchodonosor? Nam & ille statuat ex ligno & insensibili materia, sibi gloriæ credens augmentum asserere, & uiuēs ex non uiuente splendidior apparere uolebat. Vi des dementia excessum? Existimans enim semetipsum honorari, maiori se cōtumeliæ faciebat obnoxium. Apparens enim re magis inanimata, q̄ seipso, & anima in se uiuente confidere, & ideo lignum in tantam erigens eminentiam, quomodo risu dignum non fuerit, non ex moribus, sed ex lignis ornamentum asciscens? Ut si quis quod domi gradus, & elegantes scalas habeat, magis quam homo sit, gloria dignum esse censeat. Hunc & ex nostris multi sequuntur. Sicut enim ille ex imagine, sic ex uestibus alij: alij autem ex domibus, & multis, & curribus, & columinis in domibus erectis admirationi cupiunt haberi. Quoniam enim amisere quod homines sint, circumeūt sibi aliunde gloriā multo plenam risu mendicantes. Sed non hinc generosi, magniq; dei serui, sed ex quibus maxime decet, ex his effulgēbat: Cum enim captiui foret & serui, noui & peregrini, cunctisq; priuati domesticis, eo, qui omnibus his circumdatus erat, tunc multo uenerabiliores apparere. Et ipsi quidem Nabuchodonosor non tanta statua, non satrapæ, nō duces, non exercitus infiniti, nō ingens auri copia, non reliqua uanitas suffecit ad concupiscentiam, utq; magnus uideretur. His autem omnibus illis carentibus sola suffecit sapientia, & coronā & purpuram habente, talibusq; circumfulto, nihil horum habentes reddidit illustriores, tanto quanto sol est margarita splendidior. Nam in medio terrarum orbe ducebantur, cū noui foret, & captiui, & serui: & his uisus, statim rex ex oculis ignem emittebat: & duces, & primates, & locorum principes, & totum diaboli theatrum circumfeterat: & fistularum undecunq; uox & tubarum, & omnis musices quæ in cœlum ferebat, illorum aures circumsonabat, & fornax in altitudinem infinitam eleuabatur, & ipsas flamma nubes attingebat, & omnia timoris & consternationis erāt plena. Sed hos eorū perterruit nihil: sed tanquā ludentes pueros, deridebant, fortitudinē præstantes & mansuetudinem, et illis clariorem tubis

Chryf.

uocem emittentes dicebāt. Notū sit tibi rex (nam ne contumelioso quidem uerbo tyrannum afficere uolebant, sed solam ostendere religionē: propterea neq; longos protraxere sermones, sed omnia breuiter expediunt) esse deum in cœlo, qui potest nos eripere. Quid nobis multitudinem ostentas? quid fornacem? quid acutos enses, terribilesq; ministros? His omnibus superior est dominus noster, atq; potentior. Mox cogitantes, quod posset accidere, ut deus uellet eos atq; comburi permitteret, ne hoc factō falsa dicere uideantur, & hoc addunt dicentes: Quod si hoc non fiat, notum tibi sit, quod dijs tuis non seruiemus. Nam si dixissent, quod propter peccata nō liberat, si non liberauerit, eis nō fuisset creditum: propterea hic quidem hoc tacent, sed in fornace commemorāt, sursum & deorsum peccata proponentes. Coram rege uero nihil huiusmodi, sed quod licet comburi debeant, pietatem nō produnt. Non enim quæ faciebant, propter retributiones & mercedem agebant: sed ex charitate sola, licet in captiuitate forent & seruitute, & nullo fruerentur bono. Nam & patria fuerant, & libertate cunctisq; bonis expulsi. Nec mihi regalibus in aulis honores referas. Cum sancti namq; forent & iusti, longe libentius domi mendicare uoluissent, q̄ in regia bonis perfrui: nam ait ille, Elegi abiectus esse in domo dei mei, magis quam habitare in tabernaculis peccatorum, & Melior est dies una in atrijs domini super milia. Ergo sine comparatiōe potius humiliter domi uiuere uoluissent, q̄ Babylone regnare: & hoc patet ex ipsis quæ in fornace proferunt, grauius ferentes illius loci cōuersationem. Nam licet ipsi multis fruerentur honoribus, aliorum tamen uidentes erumnas multū angebantur: quod est maxime sanctorum peculiare, ne gloriā, uel honorem, nec aliud quicquam proximi præponant salutē. Igitur considera, qualiter in fornace constituti, pro toto populo supplicationem faciebant. Nos autem nec in remissione constituti, fratrum reminiscimur, quin uerō, cū & somnia interpretabant, non sua quærebāt, sed multorum commoda. Quod enim mortem cōtemneret, ex multis post hæc ostenderunt: ubiq; uerō se proferunt deum placare uolentes. Postquam uero neq; semetipsos sufficere putabant, ad patres confugiunt: se uerō nihil amplius, nisi contritum spiritū afferre dixerunt. Hos quidem & nos imitemur. Nam & aurea nunc imago erecta est, mammonæ tyrannis. Sed ne tympanis mentem adhibeamus, neq; tibijs, neq; citharis, nec reliquæ diuitiarum uanitati: uerum & si sit opus in paupertatis fornacem decidere, ne refugiamus, ne mammonam adoremus. Et erit ros in medio refrigerans. Ne igitur horum rescamus paupertatis fornacem: nam & tunc quidem in fornacem qui deciderunt, clariiores redditi sunt: qui autem adorantur, flammis absumpti. Sed tunc quidem omnia simul facta sunt, nunc autem hæc quidem hic erunt, illa uero postmodum alibi. At quædam tum hic, tum in futura die. Qui namq; paupertatem quidem eligunt, ne mammonam

tom. 5

k nam

nam adorent, tam hic, quam illic erunt clariores. A
 Qui uero diuitias hic habent iniustas, tunc extre-
 mas luent poenas. Ex hac fornace Lazarus quoq;
 non illis minus splendens pueris exiuit. Diues au-
 tem in eorum qui statum adorauerunt ordine po-
 situs, in gehenna torquebatur. Nam & dicta illo-
 rum erant expressio. Sicut igitur qui quidem deci-
 derunt, nihil passi sunt, extra uero sedentes, mul-
 ta cum uehementia correpti: itidem & tunc erit.
 Sancti quidem per ignis torrentem ambulantes,
 iniucundum perferent nihil, uerum & lucidiores
 apparebunt: qui uero statum adorauerint, ignem
 sibi uidebunt omni fera sauiorem ingruentem, &
 intra se pertrahentem. Itaq; si quis gehennam no-
 credit, hanc conspicatus fornacem, ex presentibus
 futura credere dicat, neq; paupertatis metuat for-
 nacem, sed peccati. Hanc enim flamma quidem &
 dolor: illa uero ros atq; remissio. Et illi quidem for-
 naci diabolus adest, huic autem angeli flammam ex-
 cutientes. Hanc audiant diuites paupertatis succen-
 dentes fornacem. Nam illis quidem nihil nocebunt,
 quibus flamma ros efficietur: se uero flammam ma-
 gis corripere faciles exhibebunt, quam proprijs ac-
 cenderint manibus. Tunc igitur angelus quidem
 cum illis pueris simul descendit: nunc autem nos
 cum his, qui sunt in paupertatis fornace simul de-
 scendamur, & per elemosynam rorem operemur,
 & flammam excutiamus, ut & ipsarum simus coro-
 narum participes, & gehennam flammam Christi uox
 extinguat, dicens: Esurientem me uidistis, & pau-
 sitis. Hanc enim uox ita dicens, pro rore nobis assi-
 stet per mediam sibilans flammam. Descendamus
 itaq; cum elemosyna in egestatis caminum. Vi-
 deamus se sapienter exercentes, ambulantes per
 eam, & prunas conculcantes: nouum & mirabile
 uideamus miraculum, hominem in fornace psal-
 lentem, agentem in igne gratias, extrema compedi-
 tum inopia, magnamq; Christo benedictionem fe-
 rentem. Illis etenim pueris pares redduntur, qui
 paupertatem cum gratiarum ferunt actione. Nam
 & igne terribilior paupertas, & magis urere con-
 suevit, sed illos non incendit pueros: sed postquam do-
 mino gratias egerunt, & eis statim uincula soluta
 sunt. Ita nunc quoq; si cum in pauperiem cecide-
 ris, gratias egeris, & uincula soluent, & extingue-
 tur flamma: si uero non extincta fuerit, pro flam-
 ma fons, quod est mirabilius, efficiet: sicut & tunc
 euenit. Nam in media fornace puro rore delecta-
 ti sunt: ignem enim non extinxit, sed iniectos co-
 burri prohibuit. Hoc & in sapienter uiuentibus co-
 tingere cernitur, qui utiq; in paupertate liberius,
 q; diuites degunt. Nolimus igitur extra fornacem se-
 dere immisericordes pauperibus nos exhibentes,
 ne patiamur quod illi tunc passi sunt. Nam si descen-
 dens quidem ad eos, cum pueris consistas, nihil ignis
 inferre tibi poterit: si uero sursum sedens in pau-
 pertatis flamma constitutos contenas, te flamma co-
 buret. In ignem igitur descende, ne sedeas extra
 ignem, ne te flamma corripiat. Nam si te cum pau-
 peribus quidem uiderit, a te discedet: si uero sepa-
 ratum ab eis, tibi statim insiliet, & te corripiet. Ab

Mat. 25, c

ipsis itaq; ne recedas iniectis. Sed cum diabolus au-
 rum non adorantes in caminum paupertatis immi-
 tere minatus fuerit, ne de mittentium, sed ex misso-
 rum esse uelis numero, ut ex his qui saluantur, non
 ex his qui comburuntur, efficiaris. Maximus enim
 est ros, diuitiarum desiderio non teneri, cum pau-
 peribus conuersari. Hi sunt omnibus abundantio-
 res, qui diuitiarum pessumdedere cupiditatem: quo-
 niam & illi regem contemnentem, facti sunt rege
 clariores. Igitur & si tu quoq; mundana contem-
 pleris, toto eris dignior mundo, iuxta sanctos il-
 los, quibus dignus non erant mundus. Ut itaq; cœlis
 dignus efficiaris, presentia derideas: sic enim & hic
 eris praeclarior, & futuris fructus bonis, gratia &
 benignitate domini nostri Iesu Christi, cui gloria
 & imperium in secula seculorum, Amen.

QUOD SI CVM VIRTUTE VIVA-
 mus, etiā inimicis admirabiles erimus: & de opti-
 ma conuersatione, ex Matthæi expositione.

Homilia XXIIII

Ine offensione simus charissimi, iux-
 ta Apostoli commonitionem, & Iu-
 daeis & Gentibus, & ecclesiae dei, ui-
 tam exhibentes sole clariores. Et si
 quis detrahere uelit, ex detractione
 ne doleamus, sed quod iuste nobis detrahatur.
 Nam si uiuimus in nequitia, licet sit qui detrahat
 nemo, omnium miserissimi sumus: si uero uirtutem
 exerceamus, licet totus terrarum orbis maledicat,
 tunc sumus omnium beatissimi, & omnes saluari
 uolentes attrahemus. Non enim improborum de-
 tractionem, sed uitae uirtutem intuebuntur. Ete-
 nim omni tuba clarior est per opera demonstratio.
 Et ipsa luce mundior est, & illustrior uitae puritas.
 licet innumeri sint calumniantes. Itaq; si predicta
 cuncta habeamus, & mites simus, & humiles, &
 misericordes, & mundi simul atq; pacifici, contu-
 meliamq; patientes non referamus, sed potius læ-
 temur: per hoc non minus, quam per signa nos cer-
 nentes attrahemus, & omnes erga nos se suauiter
 exhibebunt, siue fera, siue daemon aliquis, siue quod
 cunque sit. Si uero fuerint & aliqui calumni-
 nantes, ne turberis idcirco: neq; quod te palam affi-
 ciunt contumelia, respicias: sed eorum disscute co-
 scientiam, & eos inuenies te plausibus prosequen-
 tes, & admiratione, & innumerabili uirtutum cata-
 logo. Aspice namq; quomodo Nabuchodonosor
 in fornace pueros laudat, licet inimicus esset ac-
 hostis: sed postquam uidit generose stantes, praedicat
 & coronat, propter nil aliud quidem, nisi quia se-
 se contempserunt, & dei legem audierunt. Diabolus
 enim cum se uiderit nihil expedientem, mox abstat,
 ueritus ne nobis maiorum causa coronarum efficiat.
 Et illo remoto, licet sceleratus sit aliquis & perdi-
 tus, sublati illis tenebris uirtutem agnoscet. Quod
 si & homines decipiatur, a deo laudem habebis, &
 maiorem admirationem. Ne doleas itaq; nec coeci-
 das: quoniam & apostoli his quidem erant odor
 mortis, his autem odor uitae. Si nullam ipse captiuam
 praebas anam, ab omnibus eris liber accusationi-
 bus

Heb. 11

1. Cor. 11

2. Cor. 6

Dall. 33

2. Cor. 1

bus, quinimo beatorum quoque redderis. Fulgeas igitur
 uita, nec calumniantium ullam geras curam.
 Non enim est uirtutem curantis non multos habe-
 re inimicos: sed nihil hoc ad uirtutis studiosum:
 per haec enim erit longe clarior. Haec itaq; cogita-
 tes, unum curemus duntaxat, ut diligenter uitam
 nostram disponamus. Sic enim & in tenebris po-
 sitos ad illam inducemus uitam. Talis enim est hu-
 ius lucis potentia, ut non tantum hic luceat, uerum
 & illuc sequentes deducat: cum enim omnia nos
 presentia continentem uiderint, & ad futura nos
 praeparantes: magis operibus nostris, q; omni pro-
 logo persuadebunt. Quis enim tam insipiens, qui
 paulo ante delictis affluentem & diuitijs, omnia
 nunc intuens exuertem, & ad famem, & inopiam, &
 uitae totius asperitatem, & ad pericula, & sanguinem,
 & ad prebendum iugulum, ac omnia quae uidentur esse
 grauius paratum, inde non capiat manifestam futu-
 rorum probationem? Si uero presentibus nos
 ipsos implicemus, & ingeramus terrenis: quomo-
 do sibi persuaderi permittent, quod ad aliam festi-
 nemus coloniam? Quae nobis iam erit excusatio,
 cum quantum apud Graecos humana ualuit sen-
 tentia: non tantum apud nos dei timor efficiat? Il-
 lorum etenim quidam & pecunias abiecerunt, &
 mortem nihil suspenderunt, ut se hominibus offen-
 darent, & ideo uanę fuerunt eorum expectationes.
 Quae igitur nos eruet ratio, cum tantis nobis pro-
 positis, tantaq; sapientia nobis aperta, nec eadem
 cum illis efficere possumus, sed & nos, & alios praer-
 terea perdamus? Nec enim ita Graecus nocet, &
 iniqua faciens, quantum Christianus, cum eadem
 faciat. Et ualde rationabiliter: illorum namq; sen-
 tentia perdita: nostra uero per dei gratiam & apud
 impios honesta & clara. Et ideo cum nobis expo-
 brare praecipue uolunt, & calumniam augere, hoc
 dicunt, Christianus: quod non dicerent, nisi mag-
 nam de dogmate opinionem haberent. Non au-
 disti quot & quanta Christus mandauit? Quan-
 do uel unum poteris eorum expedire mandatorum,
 cum omnibus omittis circumueas usuras conquir-
 rens, contrahens foenora, negotia componens, ser-
 uorum comparans greges, argentea praeparans ua-
 sa, agros & domos emens, & innumera suppellecti-
 lia: Et utinam hoc solum esset. Sed cum his impor-
 tunis studijs addas & iniquitatem, terram abscon-
 dens, auferens domos, paupertatem augens, aug-
 gens famem, quando poteris haec intrare uestibu-
 la? Sed interdum pauperibus misericordiam im-
 pendis? Et ipse scio. Verum & illic rursum mul-
 tum est detrimentum. Nam uel cum superbia, uel
 inani gloria facis istud, ut nec in bonis ullum lu-
 crum reperias. Quare quidnam esse ualeat misera-
 bilis, cum & in portu naufrageris? Ne hoc itaq;
 fiat, factio quopiam bono a me ne gratiam queras,
 ut deum habeas debitorem: ait enim, Date mutu-
 um his a quibus uos nil recepturos speratis. Ha-
 bes debitorem, quid illo dimisso me repetis homi-
 nem pauperem & miserum? Num enim debitor
 indignatur, si repetitur? Num enim pauper est?
 Num enim erogare recusat? Non ineffabiles eius

uides thesauros? Non inuestigabilem cernis libe-
 ralitatem? Ipsum igitur detine, et repete: & hic enim
 dum repetitur, gaudet. Si autem alium pro his, quae
 ipse debet, repeti uideat, tanquam affectus contu-
 melia sit, ita se geret: nec iam tibi reddet, sed iuste
 magis tibi quoque improperebit. Qualis, inquit,
 meam ingratitudinem notasti? Quam in me pau-
 pertatem deprehendisti, quoniam me praetermis-
 so ad alios recurris? Alteri foenerasti, & ab altero
 repetis. Et si enim homo suscepit, attamen dominus
 erogare praecipit. Et ipse quoque principalis est de-
 bitor, & sponfor uult esse, innumerat tibi praebes
 occasiones, ut ab eo semper exigas. Itaq; ne tan-
 tam facilitatem mittens & copiam, a me nihil ha-
 bente sumere queras. Cur enim te mihi ostendas,
 cum pauperis misereris? Nunquid ego tibi dixi,
 da? Nunquid enim a me audisti, ut & a me repe-
 tas? Ipse dixit: Qui miseretur pauperis, foenerat
 deo. Deo foenerasti, ipsi adscribe. Sed nunc totum
 non retribuit, & hoc tua facit causa. Talis enim est
 debitor, non ut multi qui solum foeneratum red-
 dere student: sed ut datum in tuto collocet, omnia
 negotiatur & facit, & propterea haec quidem hic
 erogat, haec autem illic referuat. Haec itaq; scientes,
 multam exhibeamus misericordiam, multaq;
 praestemus humanitatem, & per dicta & per facta.
 Et si quem male patientem uiderimus, & in fo-
 ro uerberari: siue possit argenti conferrum, ne lan-
 gueamus: siue uerbis exolui, ne torpeamus. Est
 enim & sermonis merces, quoniam & gemitum. Et
 hoc beatus dicebat Iob: Flebam quondam super
 eo, qui afflictus erat, & compatiebatur anima mea
 pauperi. Si lachrymarum autem & gemitum mer-
 ces erit, cum & uerba quoque & studium aderit, &
 multa alia, considera quanta fiet retributio. Nam
 & nos deo fuimus inimici, & unigenitus nos re-
 conciliauit, se medium immittens, et uerbera pro
 nobis & mortem passus. Studeamus igitur & nos
 incidentes uarijs eripere malis: non autem, sicut
 nunc facimus, inuoluere, cum aliquos confligen-
 tes uiderimus, & inter se contententes, adhaerentes,
 & aliorum ignominijs gaudentes, & diabolicum
 constituentes theatrum. Quo quidnam crudelius
 fieri possit? Male sibi dicentes uides, se discerpen-
 tes, scindentes uestimenta, faciem alterum alteri
 cadentes, & ad stare quiete sustines? Nunquid est
 ursus, qui pugnat? nunquid fera uel serpens? Ho-
 mo est, in omnibus tecum communicans: frater
 est, membrum est. Ne spectes, sed disiunge: ne in-
 sultes, sed corrige: ne reliquos ad dedecus conuo-
 ces, sed potius collectos dispelle, & dissolue. Im-
 pudentium enim est, & parasitorum huiusmodi ca-
 lamitatis gaudere, & piaculorum, & irrationa-
 bilium asinorum. Hominem uides turpiter agen-
 tem, nec te turpiter agere censes, nec medius subis,
 & diabolicum agmen non dissipas, & humana dis-
 soluis mala? Inquiet aliquis, ut & ipse uulnera lu-
 cret, hoc mihi iubes? Primum quidem haec non pa-
 tieris: sed si fortassis hoc passus fueris, martyrium
 tibi fiet id opus: propter deum enim patieris. Si ue-
 ro uulnera sustinere dubitas, cogita quod domi-

Proh. 19, c

Chryf.

tom. 5 k 2 nus

nus tuus propter te crucem subire nō dubitauit. Illi nanq; sunt ebrii quidem & obtenebrati, furore eos ducente & opprimente. Alicuius autem fantis indigent, & sibi subueniētis, tam qui iniuriam infert, quam qui patitur: hic quidem, ut male patiens liberetur: ille uerō, ut malefacere desinat. Proceas igitur, & manum porrigas, qui uigilans, & sobrius es, ebrío. Est enim & irā quādam ebrietas, & uini truculentior ebrietate. Nonne uides quāto nauat studio, cum uiderint aliquos in naufragiū delatos, extentis accedunt uelis opem laturi, ut artis cōsortes tēpestatibus eruāt? Quōd si artium focij tantam exhibent curam, quāto magis naturā cōsortes hāc facere iustum est: Nam & hic naufragium urget illo difficilius. Nam uel infestatus blasphemauit, & omnia perdidit: uel irapercitus pētrauit, & rursū in gehēnam delabitur: uel uulnus infert & cōmittit homicidium, & idem uicissim naufragiū patitur. Accedas igitur, & malū reprimās, & submergētes eruas, in ipsum pelagus descendens tempestatis, & diabolicū dissoluens spectaculum, & seorsū singulos capiēs admone, flammam comprimant, & sopiant fluctus. Si uero maius incendium, & atrocior efficitur fornax, ne timeas: multos enim habes adiutores, & manum porrigentes, si modō principium praebeas, & super omnia pacis deum. Et si primus flammam concusseris, alij quoq; multi subsequen-
 tur, & ab illis gestorum ipse capies mercedem. Audi quid Iudaeos Christus admonuerit humi repētes: Si iumentum, inquit, uideris inimici tui corruens, ne praeterēas, sed eleua. atqui pugnantem distingere, & homines cōciliare multo leuius est, quā iumentum iacens releuare. Si uero lapsum inimici iumentum eleuare bonum est, multo magis amicorum animas excitare iacentes oportet, ubi est & ruina longe perniciosior. Hāc si quidem non in cōenium cadunt, sed in gehennā focū, irā non ferentes sarcinam. Tu uero fratrem cernens sub onere positum, & insidentē diabolum, & rogam succendentē, crudeliter & sine misericordia praetercurris, quod nec in bruto facere tutum est.
 Et Samaritanus quidem uulneratū uidens ignotum, & sibi nihil attinentē, adstitit, & super iumentum imposuit, & deduxit in diuersoriū, & medicum mercede conduxit, & argētum tum quidem dedit, tum uero promisit: tu uero non latronibus oppressum uidens, sed dāmonum caterua, & furoris obsessione, non in deserto, sed in fori medio, non pecunias erogaturus, neq; conducturus medicos, nec longū iter factururus, sed prolaturus uerba: negligis tamen & reijcis, & crudeliter & absq; misericordia praetercurris. Et quomodo deū inuocans unquam speras habere propitiū? Loquar autem & ad uos publice turpiter agentes, ad instantem, & iniuriam inferentem. Plagas intētas, quēso, et calcitras, et mordes, aper ferus & asinus agrestis es factus, nec confunderis, aut erubescis, dum offeraris, & propriam perdis generositatē. Nam etsi pauper es, es tamen liber: etsi manualis artifex, at Christianus, quāto propter hoc ipsum

Deut. 22. d

Lm. 19. f

quōd pauper sis, te quiescere oportet. Diuitum enim est pugnare, non pauperum: diuitum multas habentium bellorum necessitates. Tu uero diuitiarum uoluptatem non habens, diuitiarum mala tibi accumulare nō desinis, inimicitias scilicet, & contentiones, & pugnas, & fratē suffocas, & angis, & palām omnibus uidentibus proturbas. Et non censes te magis deturpare, cum brutorū impetus imiteris, imō uero & illis fias peior: Omnia nanq; sunt illis communia: etenim inter sese congregantur, & simul ambulant: nobis uero cōmune nihil, sed omnia confusa, pugnae, cōtentiones, & inimicitiae atq; cōtumeliae. Neq; cōlū ad quod omnes cōmuniter sumus uocati, reueremur: neq; terram quam omibus communem deus reliquit, non ipsam deniq; naturam, sed omnia distrahens furor, & pecuniarum amor bacchatur. Nō uides illum, qui decem talentorū milia debebat, & post illorum remissionem seruū pro centum denarijs suffocabat, quāta subierit mala, & qualiter immortalī traditus sit supplicio? Non ueris exemplum? non times ne eadē & ipse patiaris? Nam & nos domino debemus multa, magnaq; debita: ueruntamē sustinet, & lōganimīter agit, nec nos urget sicut ipsi cōseruos nostros, nec angit, aut suffocat. Atqui si uel minimā eorum partem a nobis exigere uellet, iam dudum perissemus. Hāc itaq; considerantes charissimi, humilitemur, & debentibus nobis gratias habeamus. Nobis em, si sapienter agamus, maximā remissionis efficiuntur occasio: & si pauca dederimus, multa recipiemus. Quid itaq; per uim repetis, cū sit opus illi etiam dare uolenti cuncta remittere, ut a deo totum recipias? Nunc autem omnia facis, cogis, & contendis, ut tuorum tibi dimittatur nihil: & proximum quidem infestare uideris, sed in te ipsum ensē acuis, gehennā supplicia accumulans. Si uerō parumper hac in re sapiens fueris, mites tibi poenā parabis. Etenim idcirco nos uult deus a tali exordii libertate, ut maiorem nobis plura retribuēdi capiat occasionem. Quotquot itaq; debitores habes tam pecuniarum, q̄ peccatorum, liberis omnibus dimissis, deum exige talis esse magnanimitatis retribuorē. Nam donec illi quidem tibi debitores fuerint, deum non habebis debitorē: si illos uerō dimiseris, deum poteris retinere, & talis sapientiae multa cum libertate retributionem exigere. Si enim homo praeteruendo uidens tereū detinentem, & illum quidem iubens dimittere, se uero pro eo spondens tibi rationem redditurū, post dimissionē se nolet ingrātū exhibere, utpote qui totum in se transfulerit: quomodo deus multo & infinito plura non reddet, si propter eius praceptum nobis obnoxios, neq; parum, neq; multum accusatos, absolutos abire dimiserimus? Ne temporalem cōsideremus uoluptatem, quā nobis ex repetendis oritur debitis, sed damnū, quod hinc in futurū patiemur, in immortalibus nos ipsos laedentes. Omnibus itaq; facti sublimiores, his qui nobis obnoxij sunt, & pecunias, & peccata cōdonemus, ut nobis mites poenas reddamus: quod q̄ per

Matth. 18. i

per aliam uirtutem potuimus cōsequi, hoc proximi cōtumeliam non reminiscendo consequētes, aeternis fruamur bonis, gratia & benignitate domini nostri Iesu Christi, cui gloria & imperiū nūc & semper, & in secula seculorum, Amen.

DE VITA RECTA, Homilia XXV

Emo sociat Christo delicis uacans, & dormiens ac recubās, charissimī nemo lubricam hanc, & solutam degentium uitam, sed qui in tribulatione permanet, & tentatiōe, hic est illi proximus, qui angustam perambulat uiam. Nam & ipse talem perambulauit: et propterea dicebat, Filius hominis non habet ubi caput suū reclinet. Itaq; noli dolere qui tribularis, cogitans cui sociaris, & quomodo per tentatiōes expurgeris, quantumq; lucrificas. Nihil enim aliud est triste, nisi deum offendere. Quod cū absit, nō tribulatiōes, nō insidiae, non quicq; aliud sapientē animam poterit cōtristare: sed quemadmodū si breuem scintillam in lacū deiiceris profundū, statim extinxeris: itidem & omnis tristitiē superabundantia in bonam missa conscientiam extinguitur, & facile delectur. Propterea quidē & Paulus semper gaudebat: quoniam interiori secūdum deū confidebat, neq; tot malorū capiebat sensum, sed dolebat qui dem ut homo, non tamen cadebat. Sic & Abraham patriarcha erat in delectatiōe, multa passus tristitia. Vide quāto: exciderat patria, difficilia longaq; pertulerat itinera, in alienā profectus terrā, nec passum pedis habebat. Hinc rursū famem eum excepit, & migrare coegit, & rursū famem uxoris rapina subsequitur, & mortis timor, sterilitas & bellū, pericula & insidiae, & demū certaminum cōsummatio, unigeniti & legitimi filij iugulatio tristis, & irreparabilis illa. Non enim uoluntati promptē paruit, existimare debes eum sine dolore talia sustinuisse. Licet enim millies iustus fuisset, sicut & erat, erat tamen homo, & naturā iura gerebat. Veruntamē horum nihil eum prostrauit, sed tanq; generosus, & corona nobilis athleta, in his singulis praedicatus. Sic & beatus Paulus tērationum imbres per singulos dies uidens irruentes, tanq; in medio gaudens paradiso, laetabatur & exultabat. Sicut itaq; qui tali gaudet gaudio, tristitiā nō est obnoxius: ita qui hoc non arripuit, omnibus est expugnabilis, & idem patit, quale si quis arma gerens putrida, qualibet uulnerē percussione. Sed nō ita undiq; benemunitus: omne nanq; telum ingruens repellit. Nam & omnibus armis fortior est delectatio, & huiusmodi tristem facere potest nihil, sed omnia genere sustinet. Quid em igne peius? Quid cōtinuis tristius tormentis? Siue quis infinitas amittat possessiones, siue filios, siue quodcūq; hoc est omnibus ad doloris rationē imperiosius. Pellem enim pro pelle, inquit, & omnia quā homo habet, dabit pro anima sua. Et nihil potest esse doloribus grauius. Veruntamē auditur quoq; uix tolerabilia, to

Lm. 9. g

Gen. 12

Iob 2. b

leratu facilia fiunt, & desiderabilia per ueram in deo uoluptatem. Et si martyrem adhuc paulū spirantem ex ligno uel sartaginibus tollas, tātam in eo repositam inuenies laetitiam, quāta neq; dici potest. Et quid patior, inquis, quod nūc martyrij tēpus nō adest? Quid ais? Non adest martyrij tēpus: nunquā profectō hoc adest, sed ante nostros semper est oculus, si uigilemus. Non em in ligno suspendi, solū hoc martyriū facit. Nam si sic esset, extra tales coronatos Iob poneret. Nec em ante tribunal fuit cōstitutus, nec iudicis uocē audiuit, nō uidit carnificē, neq; suspensus in ligno, uel sub limis positus circa latera laniatus est, attamē multis martyribus grauiora passus est. Et illorū succedentiū sibi nuntiorū uoces omī plaga sauius percutebant, & cum undiq; pungebant, & innumeris tortoribus acerbis uermiū illorū ora eum undiq; corrodebant. Cui nō itaq; dignus hic sit martyri cōparari? Innumeris equidē. Etenim per omnia pugnabat, & per omnia coronabatur, per pecunias, per filios, per corpus, per uxore, per amicos, per inimicos, per seruos (nam hi in ipsius faciem inspuebant) per famē, per cibos, per dolores, per foetorem: per hāc, inquit, nō unī, uel duobus, uel tribus, sed infinitis erat martyribus comparabilis. Nam praeter quē dicta sunt, tēpus quoq; multam eius coronis affert accessionē, quod scilicet ante legem, ante gratiā hāc passus sit, & ad mēses quidem multos, & omnia cum excessu, & omnia simul ei mala ingruerint, & hoc cum eorū quodq; per se foret intolerabile. Nam multi quidē plagas sustinuerūt, pecuniarū uerō iacturā non tulerūt: quin & pro eis flagris caedi maluerunt, & innumera mala pati, quā earum aliquid amittere, & maior eis est uisa plaga pecuniarū iacturā. Itaq; rursū & hic est altus martyrij modus, harū perditionē genere ferentī. Et qualiter, inquit, aliquid, genere perferemus? Si didiceris, quod plura lucraberis, q̄ amiseris, per unū gratiarū actionis uerbū. Nam si iacturā audientes nō tumultue mur, sed dicamus: Benedictus deus, multo plures diuitias inueniemus. Non enim tantū lucrabitur in pauperes diuitias distribuens, & circumiens ut egenos inueniat, & sua dispergens pauperibus, quantū ipse per hoc uerbū lucrificas. Quoniam & ipsum Iob non tantū indigentibus domū aperiētem admiror, quantū pecuniarū rapinā cum gratiarū actione ferentē obstupesco & praedico. Gratias igitur agamus, quoniam ex eorum numero qui salui fiunt, censemur: & quoniam cum ex operibus saluari non potuerimus, ex dei munere saluati sumus. Gratias uero reddentes, ne uerbis hoc tantum faciamus, uerum & operibus, & actionibus. Hāc est enim uera gratiarum relatio, cum hāc agamus, unde deus glorificari debeat: cū ea fugiamus, a quibus iam fuimus liberati. Nam si rege cōtumelias affectō, cū poenas luere deberemus, honorati fuisset, & mox iterū affecisset cōtumelia: tanquam ingratiūdinis extremā rei, maximam meritō poenam, & priore multo grauiorem dare deberemus. Nec enim tam ingratos contru-

Mat. 15
Mar. 7

melia prior; q̄ altera post honorem, & multā offi-
 ciositatē ostendit. Igitur illa fugiamus, à quibus
 iam suimus absoluti. Nec ore tantū gratias redda-
 mus, ne de nobis quoq; dicat: Populus hic labijs
 me honorat, cor autē eorū longē abest à me. Quo-
 modo nanq; non sit absurdum, cum cœli enarrēt
 gloriā dei, ut tu propter quem cœli deū glorifican-
 tes facti sunt, talia facias, unde propter te blasphe-
 metur, qui te fecit deus? Propterea non ille tantū
 qui blasphematur, uerū etiam tu iam es poenę obno-
 xius. Non enim cœli uocem emittentes deū glori-
 ficant, sed alios per aspectum ad hoc inducentes,
 & tamen ipsi dicuntur cœli gloriam enarrare. Sic
 & uitam præferentes admirabilem, licet taceant,
 deum glorificant, cum alij propter eos ipsum glo-
 rificent: non enim tam ex cœlo redditur admira-
 bilis, q̄ ex uita pura. Cum itaq; gentiles alloqui-
 mur, nō in medium cœlos adducimus, sed quod
 homines feris peius dispositos angelorum amu-
 latorum fieri persuasit. Et hanc dicentes mutatio-
 nem, eorū obstruimus ora. Nā & cœlo longe me-
 lior homo, & potest eius ornatu splendorē ani-
 mam possidere. Hoc nanq; cum ad tantum tem-
 pus uideatur, non multū persuasit. Paulus uerò
 cum modico tempore prædicauerit, totū attraxit
 terrarum orbem: etenim animā habebat non mi-
 nus cœlo trahere cunctos idoneam. Nam nostra
 quidem, nec terra quidem est digna, illius autē &
 cœlo cōparanda. Hęc nanq; stetit proprium cu-
 stodiens terminum & regulam. Illius autem ani-
 mę sublimitas omnes cœlos superascendit, & cū
 ipso Christo conuersatur: & ipsius species erat ta-
 lis, ut & Christus eam prædicaret. Stellas autem,
 cum factę fuissent, admirati sunt angeli: hunc au-
 tem ipse demiratus est: Vas, inquit, electionis est
 mihi iste. Et cœlum quidē nubes frequenter obdu-
 cunt, animā uerò Pauli nulla obruit tentatio, sed
 in tēpestatibus firma meridie clarior apparebat:
 & similiter sicut ante nubium clarescebat concur-
 sum. Qui nanq; lucebat in eo, Sol non tales emit-
 rebat radios, ut tentationum concursu obumbra-
 rentur, quin tunc & amplius splendesceret: pro-
 pterea quoq; dicebat: Sufficit tibi gratia mea: uir-
 tus em̄ in infirmitate perficitur. Ipsum igitur imi-
 temur, & si uoluerimus, nihil erit etiā præ nobis
 hoc cœlum: nihil sol, nihil omnis mūdus. Hęc em̄
 propter nos, non nos p̄pter hęc. Ostēdamus nos
 esse dignos, propter quos hęc sunt creata. His en-
 im si uisi fuerimus indigni, quomodo digni re-
 gno uidebimur? Et si sunt omēs digni solem uide-
 re, qui in dei uiuant blasphemiam, indigni creatu-
 ris uti deum glorificantibus, ipsum blasphemantes:
 quoniam filius contumelia patrem afficiens,
 seruorum ministerio fungi non est dignus. Et pro-
 pterea multam quidem hęc nanciscetur gloriam,
 nos uerò poenas & ultionem dabimus. Quante
 fuerit itaque miseria, creaturam quidem propter
 te factam, in libertatem glorię filiorum dei for-
 mari: nos autē factos dei filios, propter multum
 torporem in perditionem, & gehennā mitti, pro-
 pter quos creatura illam magnam nanciscet tran-

Mat. 9

2. Cor. 12

quillitatem: Ne igitur hoc accidat, mundam qui-
 dem habentes animam, talem eam conseruemus:
 quin & amplius eius nitorē intendamus: habētes
 uerò sordidā, ne desperemus: ait enim, Si fuerint
 peccata ueltra sicut uermiculus, quasi niuē deal-
 babo; etsi quasi coccinū, uelut lanaum albefaciā.
 Cū uerò deus promittat, ne dubites, sed illa fac,
 per quę tales attrahere poteris promissiones. In-
 numera tibi commissa sunt mala, & scelera pepe-
 trata: & quid hoc? Nondum enim in infernū de-
 scendisti, ubi nemo confitebitur: nondum solutū
 est theatrum tuum, sed adhuc es intra stadium cō-
 stitutus, & per extremam potes luctam omnes re-
 parare iacturas. Nondum eō deductus es, ubi di-
 ues torquetur, ut audias, quod chaos est inter nos
 & uos. Nondum enim uenit sp̄sūs, ut aliquis o-
 leum cōmunicare timeat: adhuc emere potes, &
 reponere. Nec adhuc est qui dicat, Ne forte non
 sufficiat & nobis, & uobis: sed sunt qui uendant,
 multi nudī, esurientes, ægroti, carcere detēti: hos
 pascē, illos indue, uisita iacentes, & super fontes
 oleū manabit. Nondū rationis ponendę dies ad-
 uenit, Vtere conuenienter tēpore, & debitorum
 fac remissiones. Et centum debenti cados olei dā-
 cas, accipe scriptum tuū, & fac quinquaginta. Et
 in pecunijs, & in uerbis, & in alijs fac similiter,
 illum imitans uillicum. Et hęc, & tibi & tuis per-
 suadē. Adhuc enim es in potestate dicendi talia,
 nondū in necessitate cōclusus, pro his aliū rogan-
 di, sed & alijs & tibi consulendi facultatē habes:
 cum autē illō migraueris, horū neutrum utiliter fa-
 cere poteris. Et merito: qui tantā em̄ accepit tem-
 poris occasionem, & neq; se, neq; alterū adiuuu-
 quomodo iam in manibus iudicis cōstitutus hęc
 poterit assequi gratiā? Hęc itaq; cuncta colligen-
 tes, salutē nostram instanter oremus, neq; præsen-
 tis uitę perdamus occasionem. Licet enim, licet
 inquam, & in extremis uitę momentis deo se gra-
 tū reddere, licet & per testamentū probabile fie-
 ri, nō ita quidē sicut uiuentē, licet tamē. Qualiter,
 & quomodo? Si cum necessarijs tuis eum scribas
 hæredem, & ipsi quoq; totius hæreditatis partem
 distribuas. Non cum uiuens pauisti, saltem mi-
 grans, cum non es dominus ultra, da tuorum par-
 tem. Benignus est, non subtiliter tecum rationē
 ponet. Maioris quidem est desiderij, & amplioris
 præmij, si uiuens eum pascas. Sed si hoc ei nō ex-
 hibuisti, saltem ad secundum curre refugium. Cō-
 heredem eum tuorum institue filiorum. Si autem
 & hoc negligis, cogita quod pater ipsius te fe-
 cit eius cohæredem, & inhumanitatem dissolue.
 Quam enim habebis excusationē, si neq; filiorū
 tuorū consortē facias, qui te cœlorū participē se-
 cit, & propter te iugulatus est, & hęc, cum omnia
 quę fecit, non debitum reddens fecerit, sed gra-
 tis exhibuerit: Tu uerò post tot beneficia & debi-
 tor cōstitutus es: & tamē his se sic habētibus, tan-
 quam gratiam accipiens, non tanquam debitum
 repetens, ita te coronat, & hęc cum eius bona sis
 accepturus. Des igit̄ ei pecunias tibi iam inutiles,
 & quarum nō es dominus: & tibi regnū conferet
 tibi

Lm. 16

Mat. 25

Lm. 16

tibi semper utile futurum, & cum eo simul omnia
 quę hic sunt necessaria, largietur. Nam si filiorū
 cohæres fuerit, ipsi orbitatem releuat, soluit infi-
 dias, infestationes repellit, calumniatorū obstru-
 it ora. Etsi ipsi testamenta tueri nequiuerint, ipse
 tuebitur, nec sine discindit. Si autem & hoc per-
 mitter, omnia tamen per se cum maiori liberalita-
 te expediet conscripta: quoniam semel est, dum
 scriberetur, honoratus: ipsum igitur hæredem re-
 linque. Ad ipsum enim es transiturus, ipse tibi di-
 scutiet omnium hic gestorum iudicium. Sed sunt
 quidam tam miseri & erumnosi, qui ne filijs qui-
 dē carentes hoc facere sustinent: sed paralitici, &
 assentatoribus, & illi uel illi sua distribuere ma-
 lunt, quā Christo, qui tot sibi beneficia contule-
 rit: quib. quid esse possit stolidius? Hos em̄ si quis
 uel alinis, uel lapidibus comparauerit, nondum
 tamen aliquid eorum dementia, uel insensibilitate
 dignū protulerit. Nec ullam quis inuenire possit
 similitudinem, quę furorem eorumq; possit in-
 sapientia exprimeret. Qualem enim ueniam hu-
 iusmodi consequentur, quod eum uiuentes non
 pauerint, cum ad deum migraturi, nec ex pecu-
 nijs, quarum non sunt amplius domini, uel mini-
 mam ei partem largiri uelint: sed tam hostiliter,
 & inimice sese gerant, ut nec ei tā inutilia sibi red-
 dita cōmunicet? Nōne uides quot homines nec
 hunc finem affecuti sunt, sed rapti migrauerunt?
 Te uero deus & considerandi de congruis, & de
 rebus loquendi, & de omnibus quę domi sunt,
 disponendi dominū constituit. Quam igitur ex-
 cusationem habebis, cum & hanc ab eo gratiam
 accipiens, beneficiū prodideris, & quodāmodo
 per diametrum fidei tuę progenitoribus stes op-
 positus? Illi nāq; uiuentes quoq; uendebāt omnia,
 & portabant ante pedes apostolorū: tu uero nec
 moriens ullam indigentibus præbes portionem.
 Melius igitur est, & multam prebens securitatem
 quod uiuus paupertatem corrigas. Sed si id effi-
 cere nolis, saltem moriēs aliquid fac generosum:
 non multę quidem est, in Christum charitatis ta-
 men est. Nam etsi cum agnis præsentia non ha-
 bebis, parum tamen non est, uel post illos consti-
 tui, nec cum hædis collocari, nec à sinistris. Si ue-
 ro nec hoc feceris, quę ratio te liberabit, cū neq;
 dei timor, neq; quod res posthac inutiles tibi fu-
 turę sint, nec ut tutelam filijs relinquo, nec ut
 illic aliquam tibi præpares ueniam, humanum
 terreddere possit? Propterea uos hortor, ut præ-
 fertim uiuentes indigentibus maiorum uestro-
 rum partem præbeatis: si qui uero tam pusillani-
 mes sint, ut hoc non tolerant, huiusmodi uel ex
 necessitate fiant humani. Nam dum uiuebas qui-
 dē, tanquā immortalis ita præsentia asserabas:
 nūc uero postq; didicisti quod mortalis es factus
 nunc saltem sententiam solve, & tanquam morta-
 lis de tuis consulta, uel potius tanquam immorta-
 li uitę perenniter fruendę destinatus. Nam licet
 graue sit, & horrore plenum quod dicendum est,
 dicere tamen oportet: Annumera seruis tuis do-
 minum. Seruos manumittis, libera & Christum

à fame, necessitate, uinculis & nuditate. Audiens
 horruisti, igitur horribilius, quādo nec hoc ipsum
 facis. Et hic te quidem uerbum languere coegit:
 at cum eo migraueris, & his audieris multo gra-
 uiora, et irreparabilia uideris tormēta, qd dices?
 Ad quem confugies? Quem uocabis auxiliarem
 & adiutorē? Abraham? at non audiet. Virgines
 illas: sed nec ipsę tibi oleum tradent. Patrem, aut
 auum? sed nec horum quisquā erit dominus, li-
 cet sanctissimus sit, illam soluendi sententiā. His
 igitur omnibus animaduertis, soli domino qui tu
 um potest delere chirographū, & illā extinguere
 flammā, supplica & exora, & iam pascens redde
 propitiū, & cōtinue uestiēs: ut & hinc bona cum
 spe recedas, & eō trāsatus æternis fruare bonis,
 quibus utinam deur nobis omnibus potiri, per
 gratiam & benignitatem domini nostri Iesu Chri-
 sti, per quē, & cum quo patri gloria, simul & san-
 cto spiritui, in secula seculorum, Amen.

QUOD EX MINIMIS INCIPienda
 nobis sit uirtus, & quod non sit iuratan-
 dum Homilia xxvi.

Icut ignis quanto plura corripit li-
 gna, tanto fit uehemētor: sic & stu-
 dium, quanto plures pias rationes
 excitat, tanto magis aduersus cære-
 ra arma: quale quod dico: Fuerit
 in nobis quasi uepres, periuria, mēdacium, simu-
 latio, dolus, mal efficiū, cōuiciū, dīcācitas, ridiculo
 sitates, turpiloq; scurrilitates: rursū ex alia parte,
 auaritia, rapina, iniuria, calūnia, insidia: rursū
 mala cōcupiscētia, immūditia, intēperantia, for-
 nicatio, adulteriū: rursū inuidia, zelotypia, ira,
 furor, mali memoria, ultio, blasphemia, & mille
 talia. Si priora correxerimus, non illa tantū erunt
 correctā, uerum & sequētia, propter præcedētia.
 Fortior enim iam efficitur ratio ad illorum sub-
 uersionem. Puta multum iurans si satanicā hanc
 consuetudinem reciderit: ei non hoc solū peractū
 est, uerum & alia pietas est subintroducā. Non
 iurantium nanq; nemo, ut arbitror, uolet facile
 quicq; aliud mali facere, sed uirtutem iam exhi-
 bitam reuerēbitur. Sicut enim pulchrum gestans
 uestimentū, luto se ipsum inuolure confunditur,
 similiter & hic. Ex hoc autem ueniet ad id, ne
 irascatur neq; percutiat, neq; contumeliā faciat.
 Si semel enim parua præstiterit, totū expeditum
 est. Accidit autem & frequenter tale quid, ut qui
 semel aliquid emendauerit, rursū ex torpore in
 eadem decidat præcipitanter, & rem deinceps
 inexplicabilem constituat. Puta nos iurandi le-
 gem nobis cōstitimus, cauimus tres uel quatuor
 dies, post illos in necessitate incidentes, colle-
 ctum omne lucrum dissipauimus: in torporem
 iam & desperationem incidimus, sed nō oportet
 abijcere, sed rursū studio contineri: ait em̄, Qui
 ædificauerit, cum postea uiderit destructum ædi-
 ficium, segnior erit ad rursū ædificandū: sed nec
 ita torpere decet, sed adhuc studium arripere. No-
 bis itaq; quotidianas ponamus leges. Interim à sa-
 cilio

cillioribus exordiamur, ab ore nostro iurandi fre-
 quētiā amputemus, linguā frenum ponamus,
 deum iuret nemo. Non est hic impendium, non
 est hic labor, nō est hic temporis exercitatio: suffi-
 cit uelle, & totum factum est: consuetudinis enim
 opus est. Precor & supplico studium hoc impen-
 damus. Dic, inquam, mihi, si pecunias erogare
 iussissem, nō me prompte quisq; pro uirib. contu-
 lissetis? Si in extremo me piculo uidissetis, nōne
 de carne refecantes, si modo fieri posset, dedisse-
 tis? In magno nunc quoq; periculo sum, & tali,
 quod et si cum hoc & carcerem habitarem, uel in
 finitas acciperē plagas, uel in metalla relegarē,
 hoc plus non doluissem. Manum igitur porrige-
 te. Cogitate nanq; quantum sit periculum, nec
 hoc minimum posse praestari: minimum autem di-
 co, quantum ad laborē spectat. Quid dicam, cū
 tunc accusabor? Quare non allocutus es? Quare
 non mandasti? Quare nō statuisi legem? Cur in-
 obedientes nō cohibuisti? Non mihi satis est dice-
 re, q; admonui: uerum & acriori, inquiet, opus e-
 rat increpatione. Nam & Heli admonerat (sed
 absit ut uos illius cōparem filijs) & ille, inquam,
 admonerat, & dicebat, Nolite filij mei sic facere:
 non enim est bona fama quā ego de uobis audio.
 Sed procedens ait scriptura, Eō quod non corri-
 puerit filios suos, eō quod non acriter, neq; cum
 increpatione hoc fecerit. Quomodo enim absur-
 dum nō est, in Iudaeorum quidem synagogis tam
 ualidas esse leges, et si magister praecipiat, omnia
 fieri: nos autē hic ita contemni, & abijci? Non est
 mihi gloriae meae sollicitudo (gloria nanq; mea est
 probitas uestra) sed salutis uestrae. Quotidie cla-
 mamus, instruimus, auribus uestris infonantes,
 & qui audiat, nemo, nihilq; uehementius praeferi-
 mus. Timeo ne huius magnae, sed inutilis humani-
 tatis in futura die rationē reddere cogamur: &
 ideo magna & clara uoce praedico omnib. & pro-
 testor, talem operantes praeruaricationē, quae sunt
 a malo loquentes (iuramentum est huiusmodi) ne
 limina quidem ecclesiastica tangant. Tempus au-
 tem praefinitū uobis praesens sit mēsis, in quo cor-
 rigamini. Ne nanq; mihi dicas, quod negotiorū
 te necessitas urgeat, quoniam non credo, interim
 sodales praecide. Scio q; multi nos ridebunt, sed
 melius hic nunc rideri, quam tunc lugere. Ride-
 bunt autem, quotquot insaniant. Quis enim quae-
 so mente non carens, mandatū seuari ridebit?
 Quod si ridebunt, huiusmodi non nos, sed Chri-
 stum ridebunt. Horruistis dictum audientes: Sci-
 ebam & ego: itaq; si ego quidem hanc legē tulis-
 sem, mei foret derisio: si uero legislator alius est,
 ad eū peruenit subsannatio. Et Christus quondā
 fuit insputus, & in capite colloq; percussus, &
 colaphis caesus. Haec nunc quoq; sustinet: & non
 immerito gehenna propter hoc praeparata est,
 propterea uermis qui nō moriē, Ecce iterū dico
 & protestor: Qui uult rideat: qui uult subsannet:
 ad hoc positi sumus, ut derideamur & subsanne-
 mur, & omnia patiamur: purgamēta mūdi sumus,
 iuxta beatū Paulum. Si quis hoc mandatū pra-

1. Reg. 2

Matt. 26
Mar. 14

stare negat, uelut tuba quadam per sermonem
 prohibeo ecclesiae limina talē ascendere, licet prin-
 cept, licet ipse sit diademate redimitus: uel a pra-
 sulatu me deijcite, uel manentē periculis conclu-
 dere nolite. Hanc ascendere cathedrā non tolero,
 nisi magna praestaturus: nā si quid tale fieri nō po-
 test, melius in imo stare. Nam principe, qui subdi-
 tis nil profit, miserius nihil. Conuertite iam uos
 metipso, & attēdite, quāso, & nosipso simul eri-
 gamus, & aliquid omnino melius accedet. Ieiuna-
 te, orate deum, & nos uobiscū, ut pestiferā hanc
 euellatis consuetudinem. Nil arduum est uos or-
 bis terrarū fieri praecceptores: nō est parum ubiq;
 diuulgari, quod in tali ciuitate nullus est, qui iur-
 andi cōsuetudine teneat. Quod si fiat, non tantū
 uestrorū accipietis meritorū mercedē. Quod em̄
 ego sum uobis, hoc uos orbi terrarū efficiemini.
 Omnino & alij uos imitabuntur: omnino uos lu-
 cerna eritis super candelabrū posita. At inquires,
 Hoc est ne totum? Hoc non est totum, sed aliorū
 principium. Qui non iurauerit, & ad reliquam o-
 mnino pietatem perueniet & uolens, & inuitus,
 & erubescens, & timens. At inquires, non tolerāt
 multi, sed resiliunt. Sed melius est, unum esse qui
 domini uoluntatē faciat, q; impios mille. Ex hoc
 enim omnia subuersa sunt, omnia confusa, quod
 uelut in theatris multitudinem quærimus, non
 probatam multitudinē. Quid enim, rogo, turba
 prodesse poterit? Vis discere, q; multitudo sancti
 sunt, non multi? Educite ad bellum decies cen-
 tena milia, & unum sanctum: uideamus quis plu-
 ra praestabit. Iesus Naue filius in pugnam descen-
 dit, et solus omnia gessit: alij uero nihil profuerūt.
 Sed potes si uis uidere, quod multa turba, charis-
 sime, cum dei uoluntatem nō faciat, nihilo ab his
 qui nō sunt, differat. Opto igitur & uolo, & liben-
 ter etiā mactari sustinerem, ut multitudine de-
 corarem ecclesiam, sed multitudine probabili.
 Si uero nequit hoc fieri, paucos ipso probabi-
 les esse uolo. Non uidetis quod melius est, unum
 habere pretiosum lapidē, q; multos obolos? Nō-
 ne uidetis, quod melius oculum unum habere sa-
 num, quam hoc hebetato multa pinguedine pre-
 mi? Nonne uidetis, quod melius est ouem unam
 sanam habere, quam decem milia scabie repleta?
 Non cernitis, quod filiorū bonitas cum paucita-
 te, quam filiorum multitudo cum malitia melior
 est? Non cernitis, q; in regno quidem pauci, in ge-
 henna uero multi? Quid mihi cum multitudine?
 Quae utilitas? nulla, sed potius alijs detrimētum.
 Idem enim est, quale si quis, cū liceat incolumes
 decem habere, uel aegrotantium decem milia, in-
 troducat decem ualentes. Multi nihil boni faci-
 entes, quid aliud nobis praebunt, quam poe-
 nam, & in praesenti ignobilitatem? Nemo nanq;
 quod multi sumus dicit, sed quod inuitus, argu-
 et. Hoc sanē nobis semper dicunt, cū dixerimus,
 quod multi sumus, ad mali inquiet. Ecce rursum
 prohibeo claraq; uoce, pclamo, nemo risum esse
 esse putet. Arcebo siquidē & prohibebo nō obrē
 perātes: & donec in hac sedebo cathedra nullam
 ipsius

iosue 11

ipsius iustificationem omittam. Si quis detraxe-
 rit, iam insons ero: sed donec obnoxius sum, de-
 spicere non possum, non propter meam poenam,
 sed propter salutem uestram: uehementer enim ue-
 stram cupio salutem, & pro ea multū affligor &
 doleo. Sed obedite, ut & in praesenti, & in futuro
 magnam accipiatis mercedem. Eia uero iam ui-
 deamus qua ex causa subrepsit iuramentum, &
 quamobrē esse concessum uideat. Dicamus ab
 initio, repetentes ipsius originem, & quando sit
 ortum, & qualiter, & a quibus. Vobis pro obedi-
 entia narrationem retribuamus. Nam correctum
 quidem audire dignum est, & philosophari ne-
 cessarium. Nondum uero mutatum, nec sermo-
 nem audire quidem dignum est. Qui fuerunt A-
 brahae tēpore multa fecerunt foedera, uictimasq;
 mactauerunt, & obtulerūt sacrificia, necdum e-
 rat iuramentum. Vnde igitur irrepit iuramentū?
 Cum mala creuissent, cū sursum & deorsum con-
 fusio facta fuisset, cum ad idolorū seruitutē decli-
 nassent, tunc, inquā, tunc, cū infideles iam appare-
 rent, testē inuocabant deū, tanq; dignū dantes di-
 ctorū uadem. Hoc em̄ est iuramentū, morum in si-
 deliū uadimonium, ut nō nisi cum spōsore credat,
 & sponsore quidem magno. Propter multam e-
 nim incredulitatem non hominem uolunt spon-
 sorem, sed deum. Secundum & idem exigentis
 iuramentum crimen, si de commercijs haeritans
 deum in sponsonē trahat, & dicat se non abscel-
 surum, nisi capiat illum. O ingentem insensibili-
 tatem, o contumeliam: qui uermis es, & terra,
 cinis & fumus, dominum tuum citas in uadimo-
 nium, & illum trahere cogis? Dic mihi, si seruis
 uestris inter se contendentibus, & sibi fidem non
 habentibus, diceret conseruus se prius non credi-
 turum, quam communem dominum sponsorem
 acciperet: nonne multa tulisset uerbera, didicis-
 setq; quod ad alia domino sit utendum, non ad
 huiusmodi? Quid dico conseruum? Si nanque
 uenerabiliorē uirum elegisset, nonne contume-
 liam id existimasset? Sed ego nolo, dices: & bene.
 Nec illum itaq; cogas, quoniam hoc & in homini-
 bus obseruatur. Si dixerit, illum do spōsorem, tu
 ne tolere. Quid igitur, inquis, datum amittam?
 Non hoc dico, sed ne deum afficere contumelia
 tolere: propterea quod magis cogens, quam
 iurans inuitabilem subit poenam. Similiter &
 exigente nullo iurans. Et quod peius est, pro sin-
 gulo quisq; iurans obolo, pro minima accessio-
 ne, pro iniuria, & haec quidem cum absint periur-
 ria. Quod si periurium quoq; subsequatur, om-
 nia sursum agit & deorsum, tam qui cepit, quam
 qui dedit. Sed aliqua sunt, inquis, quae ignoran-
 tur. Et haec prouidens nihil negligenter agas: si
 uero negligēter agis, a temetipso poenas & mul-
 ctam exige. Melius est ita damnari, quam aliter.
 Dic mihi quāso, trahens hominem in iuramē-
 tum, quid expectas? utrum ut peieret? Sed hoc
 est extremae dementiae, & in caput tuum poena
 conuertetur. Melius est te pecunias amittere, q;
 illum perire. Quid hoc cum iactura tua, deiq; cō-

tumelia facis? Fere talis est anima, & impij ui-
 ri. At non peieraturum expectas? Igitur & abs-
 que iuramento crede. Sed multi sunt, inquis, qui
 sine iuramento defraudare uoluerunt: non autem
 cum iuramento. Te ipsum decipis homo. Homo
 furari solitus, & iniuria proximum afficere, neq;
 iuramentum frequenter pessundare dubitauerit.
 Quod si fuerit in iurando reuerens, & in ferenda
 iniuria multo magis erit. Sed inuitus id patitur,
 igitur uenia dignus. Sed quid de talibus loquor
 iuramentis, forēlia pretermittēs? Illic em̄ tale nihil
 dicere potes. Nam pro decem obolis iuramenta
 fiunt, atq; periuria. Quoniam enim superne ful-
 men non uenit, quoniam omnia non subuertun-
 tur, stetisti continens deum, ut olera emas, & cal-
 ceamenta, pro modico argento uocans eum in te-
 stimonium. Ne tandē, ne propterea q; nō punimur
 nos ne peccare quidē cogitemus. Illud est misē-
 ricordiae dei, non uirtutis nostrae. Iura per filium
 tuum, iura per teipsum: dic, ita non carnifex meis
 inestet lateribus: sed times laterib. itaq; tuus deus
 est ignobilior, capite tuo uilior: dic, ita nō debili-
 ter. Et Christus quidē nobis tantū parciit, ut et per
 propriū caput iurare phibeat: nos autē tantū par-
 uipendimus dei gloriam, ut eum passim trahamus.
 Nescitis quid sit deus, & quali debeat ore uoca-
 ri? Quod si de quopiam probō quidem uiro lo-
 quamur, dicimus: os tuum ablue, & ita comme-
 mora: nunc uero nomen super omne nomen ue-
 nerandum, in omni terra admirabile, quod audi-
 entes daemones horrēt, temerarie circūferimus?
 o consuetudinem. Et ex hac factum est paruifaci-
 endum. Nempe si cui per sanctam domū iurandi
 necessitatem imponas, tanquam horrendum cō-
 flaris iuramentum, ita remanes affectus: & unde
 tam horrendum esse uidetur, nisi quod illo qui-
 dem passim utimur, hoc autem minime? Nonne
 enim dum deus nominatur, oporteret horre-
 re? Et apud Iudaeos quidem tam uenerandū erat
 ipsius nomen, ut in laminis scriberetur, & nemini
 literas ferre liceret, nisi sacerdotum principi: nūc
 autē uelut quiddam uulgare, sic ipsius nomen cir-
 cūferimus. Si simpliciter deū nominare non est
 fas omnibus, in testimonium etiā eum uocare quāte;
 quāso, sit audacia? quantae infania? Nam si cun-
 cta forent abijcienda, nonne oportebat promptē
 dimittere? Ecce dico, et protestor: haec forēlia cor-
 rigite iuramenta superflua, & ad me cuncta per-
 ducite. Ecce praesentibus uobis ad aedium sacra-
 rum custodiam deputatis impero, moneo & iur-
 beo, nemini otiose iurare liceret: imō uero nec ali-
 ter, sed ut ad me perducatis, quidcunq; sit: quo-
 niam & haec ad nos usq; peruenire oportet, tanq;
 ad paruulos pueros (absit pudor) a quibus adhuc
 opus habetis discere. Ne sacram attingere men-
 sam audeas, cum non sis initiatus: sed quod etiam
 peius est, tu initiatus sacram audes mensam con-
 tingere, quam nec omnibus fas est sacerdotibus
 tangere, & ita iurare? Tu uero nec pueri quidē ca-
 put tangeres. Abiens autem mensam tangis, &
 non pauescis? Timuisti tur: tales ad me perdueas;
 ego

Exod. 28. f

ego iudicabo, & ambos laetos remittam. Quod uultis, facite; legem pono, ne prorsus iuretis. Qualis est salutis spes, nobis omnia sic exhaurientibus? propter hoc ne chirographa, propter hoc ne commercia, ut tuam ipsius animam mactes? Quid tantum lucraris, quantum perdis? Peierauit, & illum & temetipsum perdidisti: sed non peierauit, & ita quoque perdidisti, mandatum cogens prauaricari. Hunc ex anima morbum pellamus, interim ex foro submoueamus, ex uenalibus tabernis, & reliquis officinis, & maior erit uobis quaeritus. Ne cogitetis uos per diuinarum legum prauaricationes uitae necessaria comparare. At inquit, non credit. Nam & hoc interdum a nonnullis audiuimus, nisi mille iurauero sacramenta, non credit. Tu es horum causa, qui facile iuras: quonia si id non faceres, sed omnibus constaret, quod non iures, mihi crede dicenti, quod his qui mille deuorant iuramenta, maiorem ipse fidem solo nutu inueniunt. Ecce enim, quaeso, cui magis credatis: an mihi nihil iuranti, an iurantibus? at inquit, Tu princeps & episcopus es. Quid igitur, si probauero quod non propter hoc solum? In ueritate, quaeso, mihi respondete: Si continue iurarem, & semper: num quid mihi prodesset praesulatus? Nequaquam. Vides quod non propterea? Quid uero prorsus lucraris, dic mihi: Paulus esuriebat: & tu uelis potius esurire, quam ex dei mandatis aliquod praeterire. Quid tam incredulus es? Tu igitur eliges cuncta facere & pati ne iures, & ipse te non remunerabit? Et qui periuros & peieratores quidem quotidie pascit, te fami tradet, quoniam eum audisti? Omnes sciant, quoniam in hanc ecclesiam conuenientium qui iuret est nemo. Et ex hoc fiamus manifesti, non tantum a fide: Et hoc a gentilibus, & omnibus nos discernens habeamus. Capiamus ex caelis signum. Ut ubique tanquam regius grex appareamus, ab ore & lingua interim dinoscamur: sicut barbari, sicut Graece loqui scietes, ita differamus a barbaris. Dic enim mihi, aues quae dicuntur psittaci, unde noscuntur? Nonne humano more loquuntur? Et nos itaque loquendo, sicut apostoli, notifiamus loquendo sicut angeli. Si quis dixerit, iura: audiat, quod Christus prohibuit, & non iuro. Hoc omnem inducere uirtutem idoneum est. Quaedam est pietatis ianua, uia ad religionis studium perducens, & quaedam est palestra. Haec custodiamus, ut & futura bona consequamur, gratia & benignitate domini nostri Iesu Christi, cum quo patri simul & sancto spiritui gloria, imperium & honor nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

DE IURAMENTORVM ABSTINENTIA. Homilia XXVII.

ICVT in praelio ex tessera & amici & hostes discernuntur: ita quidem & in nobis fiat charissimi (nam & nunc in bello sumus) ut & proprios agnoscamus fratres. Quantum enim boni est, hoc esse nobis indicium, & hic & in aliena religione: Qualis est haec armatura contra diaboli

caput? Os enim iurare nescit, nec conuictari nouerit. Tanquam ex aliqua domo, sic ex lingua hunc ignem eijce, ignem extrinsecus trabe, ne des illi respirationis aliquantulum, ulcus reddas imbecillius: redde rogo ut & aliam uobis erogem disciplinam. Hac enim nondum expedita ad aliud uenire non audeo. Hoc cum diligentia uobis expediatur, & meriti sensum capietis, tunc & alias uobis afferam leges: imo uero non ego, sed Christus. Hoc bonum in anima uestra plantate, & paulatim eritis paradus dei, illo longe melior paradiso: nec enim apud uos serpens, nec arbor lethalis, nec aliud huiusmodi quicquam. Hanc in profundo consuetudinem fugite. Si hoc factum fuerit, non uos praesentes tantum utilitatem capietis, uerum & omnes qui sunt in orbe terrarum. Nec illi soli, uerum & post eos futuri. Bona namque consuetudo introducta, & ab omnibus custodita, in multa prorogabit tempora. Nec ullum tempus eam explodere poterit. Si quidam in sabbato ligna colligens, lapidibus obrutus fuit: qui tali collectione multo peiora committit, & peccatorum colligit sarcinam (haec enim est peccatorum copia) quid sit stinebit? imo uero quid non sustinebit? Multum a deo capietis auxilium, si hoc uobis fuerit enauatum. Si dixerero, Ne contumelia inferas, statim iram in medium mihi producis: si dixerero, Ne inuideas, aliam proferes excusationem. Hic nihil huiusmodi dicendum habes. Propterea a facilibus incepti, quoniam & in omnibus artibus ita quis & ad maiora uenerit, multo prius discens faciliora. Scietis quam facile sit hoc, cum ipsum dei gratia perfece ritis, & aliam acceperitis legem. Date mihi contra Gentiles & Iudaeos fiduciam, & super omnia coram deo: Ita rogo per charitatem, per parturitionem, qua uos parturiti filiolii mei. Quod autem sequitur, non inferam, quos iterum parturio: nec illud dicam donec formetur Christus in uobis: sed alia uobis dicam, Fratres mei charissimi, & desiderati, gaudium & corona mea: credite enim mihi, quod non falsa dicam. Si quis innumeras gemas contextas coronas regales capiti meo nunc imposuisset, non ita laetatus fuisset, sicut profectu uestro gratulor: quinimo nec regem ita gaudere reor, ut ego super uobis gaudeo. Si quis omnes gentes secum bellum gerentes superans redisset, & cum regali corona plures accepisset coronas, & alia diademata uictoriae signa, non ipsum ita puto gauisurum trophaeis fuisse, sicut ego profectu uestro: tanquam enim innumeras in capite gerens coronas, sic exulto: & merito. Si namque dei gratia haec uobis est correpta consuetudo, innumera profligastis praemia, & illo longe difficiliora contra demones improbos, aduersus superbos luctati, & praeliati, per linguam, non gladium, sed per uoluntatem. Videte, quanta perfece ritis, si modo expeditis. Primum malam exciditis consuetudinem: secundo prauam subuertitis cogitationem, ex qua sunt omnia mala, ne cogitetis esse rem indifferentem, & nihil nocere: tertio iurorem auaritiamque compresseritis. Haec enim omnia parit iuramentum. Verum ex hoc ad alia merita multa

ta multam capietis occasionem. Sicut enim puerorum elementa discunt, non illa tantummodo discunt, sed in illis legere paulatim docentur: itidem & uos. Non uos amplius improba fallat cogitatio, neque dices quod hoc indifferens sit, neque iam amplius ex consuetudine loquemini, sed aduersus omnia generose consistetis. Posuimus legem, imo uero non nos posuimus, absit enim, Nolite uocare magistrum super terram. Legem tulit Christus, ne quis iuret. Quid actum est, quod so, de hac lege: Non enim de hoc loqui desinam, ne forte cum rursus uenero, sicut ait Apostolus, non parcam. Numquid fuistis circa negotium solliciti? Nunquid curastis? Nunquid ullum nobis est exhibitum studium? An rursus eosdem attingemus sermones? At potius, siue factum est, siue secus, isdem utamur sermonibus: ut si nihil actum est, curam geratis: si uero solliciti fuistis, rursus id stabilius operemini, & alios hortemini. Unde nobis igitur, unde loquendi sumendum principium? Vultis a testamento ueteri? Hoc enim pudoris est nostri, quod quae erant in ueteri testamento, quae transcendere par erant, nec ista custodiamus: nos enim de his audire non oportebat (haec namque sunt Iudaicae utilitatis denuntiationes) sed illa perfecta fuerat audienda. Abijce pecunias, ita generose, & animam expone pro praedicatione, deride cuncta quae sunt super terram, nil tibi sit cum praesentia uita commune. Si quis iniuriam intulerit, benefac: si quis oppresserit, benedic: si blasphemauerit, honora, omnibus esto superior. Haec & huiusmodi decebat audire. Nunc autem de iuramento differimus. Et idem est, ac si quis philosophari debentem ab illis abstrahens praceptoribus, syllabas adhuc, & alphabetum legere cogat. Cogita quaeso, quanta sit ignominia, quempiam hominem prolixam habentem barbam, & baculum gestantem, & exomida indutum, cum pueris ad praecceptores ingredi, & eadem cum illis discere: nonne multus erit risus? sed maior hic noster. Non enim quantum est philosophiae, & literarum interuallum, tantum est Iudaicae conuersationis, & nostrae discrimen: sed quantum est angelorum & hominum. Dic, quaeso, si quis angelum ex caelo ductum hic stare iuberet, ac nostros audire sermones, tanquam ex hoc instituentum: nonne pudor & risus esset? Si uero de his doceri ridiculum est, at his nec attendere quidem: quantum erit condemnationis, quantus pudor, quod etiam Christiani de fugiendo docentur iuramento? Attamen toleremus, ne magis quoque rideamur. Eia itaque uobis ex ueteri loquamur hodie testamento: quid uero dicit? Iuramento ne assuefacias os tuum, nec nomini sancto familiaris fias. Quare? Sicut nimis seruus tortus, inquit, continue a liuore non mundabit, ita neque iurans. Vides sapientiam huius prudentiam? Non dixit, Iuramento ne tuam assuefacias mentem, sed os tuum: totum enim est oris, nam facile corrigi potest. Consuetudo enim est, quae iam sine uoluntate patrat. Verbi gratia, Multi thermas ingressi, cum primum fores tran-

scenderint, signantur. Hoc nouit manus, uel nullo iubente, & ex consuetudine facere. Rursum accensa lucerna, mente frequenter aliquid aliud operante, manus signum facit. Ita quidem et os non cum anima loquitur, sed ex consuetudine: & in lingua totum est positum. Nec sancto nomini familiaris fias. Magnum quid insinuauit, Nominationi, inquit, sancti ne consuecas. Sicut enim seruus qui continue torquetur, a uibice & liuore non purgabitur, ita neque iurans. Non hic periurum dicit, sed iuramentum excidit, & ipsi statuit ultionem: igitur iurare peccatum. Nam uere talis est anima tantis est cossa uulneribus, tantis liuoribus, sed non uides? Hoc autem est malum. Atqui potes, si uelis uidere. Deus tibi dedit oculos: talibus uidebat Propheta qui dicebat: Putruerunt & corruptae sunt cicatrices meae a facie insipientiae meae. Deum contempsimus, sanctum odimus nomen, contulcauimus Christum, pudorem soluimus: Diuini nominis cum reuerentia meminit nemo. Quod si aliquid etiam ad nomen exurgis, deum uero tam continue, tanquam nihil uocas? In orationibus uoca, uoca eum ad inimici beneficium, uoca ad animam tuam salutem: tunc aderit, tunc enim laetificabis, nunc autem iritas. Voca sicut eum Stephanus inuocauit: quid dicens? Domine ne statuas eis hoc peccatum. Voca, sicut uocauit eum Helcanae uxor cum lachrymis. Non prohibeo, sed uehementer exhortor. Illum uoca, sicut & Moses uocauit, & clamabat pro eis orans, qui eum expulerant. Et tu quidem, si cuius sine honoris titulo memineris uenerabilis uiri, contumelia facta est: Deum autem circumfers opportune importune in sermonibus tuis. Non prohibeo deum in mente semper habere, imo magis precor & uolo: tamen non aliter quam illi placet, sed laudantem, sed honorantem. Magna namque nobis hoc contulit bona, si cum & apud quos opus est, tantum eum uocemus. Quare, quaeso, sub apostolis quidem uirtutes edebantur, sub nobis uero nequaquam, cum idem sit deus, idem nomen? Sed non est par usus. Illi namque in illis solis quae commemorauit, illum duntaxat uocabant: nos autem non in his, sed in alijs. Si uero non credit, & ideo iuras, dic quidem, crede: ueruntamen si uis per te ipsum iura. Quod non legem Christo contrariam ferens dico: Absit enim, sit in uobis, est est: & non non: sed uobis descendens, ut magis in hoc uos inducam, & a tyrannica reducā consuetudine. Quot in alijs probabiles ex his rebus perierunt? Vultis discere, quare praesens iuramentum concedebatur? nam nec illic peierare fas erat: quonia per simulacra iurabant. Non confundimini in his legibus permanere, in quibus indulgebat illis infirmis? Quoniam nunc quoque si gentilem accepero, non illi statim hoc iniungo, sed interim scire Christum admoneo. Fidelis uero qui credidit & audiuit, si debet eandem exigere cum gentili indulgentiam, quid utilitatis? quid emolumentum? Sed consuetudo res difficilis, & uix abstrahi potest. Itaque quoniam est tanta consuetudinis uolentia, eam in alteram transfer consuetudinem. Et quomodo, inquit, potest

Mat. 23. d

1. Cor. 13. d

Num. 13. d

Gal. 4. e

Psal. 37. d

Act. 7. g

1. Reg. 1. d. b

Exod. 32. g

Mat. 5. f

Eccl. 23. b

potest fieri: quod sapius dixi, id nunc quoque dico. Sicut multi ceteros, sint inquisitores, & pbatores multi: dic mihi, si regimē inuersum imposuisses, nonne puerum corrigere iuberes, nec ab illo moneri confunderis, cum illud quidē non multum sit dedecus: Hic autē in anima detrimentū paties, ab alio corrigi erubescis. Et circa uestimentū quidem ornantem sustines seruum, & subligantē, animam autē non sustines ornantem? Sit & seruus horum magister, sit & filiolus, sit & uxor, & amicus, affinis & uicinus. Sicut enim fera, quæ ex omni parte agitat, fugere non potest: sic & tot habet custodes, tot increpates, cum undique pulset, non licet non cauere. Et primo quidē die hoc ægre feret, & in secundo & tertio: deinceps uero facillimū erit, & post quartum neque negotiū hoc existimabit. Experimentiā facite, si non creditis, curam geratis quæso. Non est uulgare peccatū, uel meritum: sed utrinque magnū est, & bonum & malum. Opus est autē periuurij detrimentum ex scriptura quoque ueteri manifestemus. Falx, inquit, uolans erat longitudine cubitorū uiginti, latitudine cubitorum decē. Volans uelocissimū ultionis incursum significat iuramenta sequentē. Multorum uero cubitorū latitudo & longitudo uehementiā indicat & magnitudinē malorū. At ex celo uolare, ex superno tribunali sententiā ferri. Falcata uero forma inuitabilē supplicij fortē. Sicut enim quocūque falx incurrit, non solum secum arripit, uerum & caput amputat: itidem & pœna iurantibus ingruens est difficillima, nec prius absisteret, quæ quod suum est, obiret: quæ si iurantes euadimus, ne confidamus: ad nostrum enim malum hoc fit. Nam quid censetis? quot post Ananiam & Sapphiram eadem, quæ illi sunt ausi? quod igitur eadem non sunt passi? Non quoniam ipsis ignotū sit, sed quoniam maiori differunt malo. Multa namque perperantes, nec dantes pœnas, terreri magis & timere debent: augebunt enim eis supplicia propter impunitatem & dei longanimitatē. Ne hoc itaque uideamus, quod non punimur, sed ne peccauerimus: si uero peccantes non pœnas damus, potius pauere debemus. Dic mihi, si quæ habeas seruū, & illi tantum mineras, & uerba non infligas: quando magis timet, quando fugit, quando pedibus elabitur, nonne quando duntaxat minaris? Unde & alter alterū admonemus, non continue minari, ne timor magis animā cōturbet, & plus quam plagæ dissipet: illi enim ad tēpus est ultio, hic autē continua. Ne igitur, quod nonne falcis mala patiat nemo, respicias: sed illud cogita, si talia facit, quoniam multa nunc sunt, qualia in diluuiō: sed diluuium factum non est: gehenna enim & ultio pmissa est. Multi perperant, qualia Sodomorum ciues, sed ignis pluuia non descendit: igneus enim paratus est fluuius. Multi Pharaonis scelera cōmiserunt, sed Pharaonis pœnas non dederunt: nec in mari rubro sunt submersi, quoniam pelagus eos expectat abyssi, ubi non cum insensibilitate supplicium, nec licet suffocari: sed amplius est necesse torqueri, affari, strangulari, cōsumi. Multi Israelitica sunt

Zach. 5.4

Act. 5.4

aggressi, sed eos serpentes non momorderunt, manet autem eos uermis qui non moritur. Multi Giezi peccata perperarunt, neque tamen lepra resperfi sunt: eos enim manet pro lepra in binas partes secari, & poni cum hypocritis. Multi quoque iurauerunt & peierauerunt: si uero fugerunt quoque ne confidamus: imminet enim dentium stridor. Et hic quidem multa patientur incōmoda, licet non confestim, sed post alia peccata, ut et grauior sit ultio. Quoniam & nos frequenter a minimis occasione capiētes, & pro magnis totum luimus. Itaque cum aliquid tibi contigit uidēris, illius peccati tui reminiscere: hoc et Iacob filijs accidit. Recordamini fratrum Ioseph, fratrem suum uendiderunt, iugulare tentarunt: uel potius ipsa promptitudine iugulauere, deceperunt, contristarunt senem, nihil pluribus post annis passi sunt, tandem uero in extremū periculum inciderunt, & huius reminiscuntur criminis. Hoc itaque ualde sapienter efficitur. Nam audi quid dicant, Et merito: in peccato enim sumus de fratre nostro. Idem & tu, cum aliquid acciderit, dicas: Etiam in peccato sumus, quoniam Christū non audiuimus, quoniam iurauimus, iuramentorū frequentia & periuria super caput meum uenerunt. Cōfiteri: nam illi quoque cōfessi sunt, et salui facti. Quid enim & si non statim ingruit ultio? Nam & Achab propter Nabuthe non statim post peccatū passus est ea que pertulit: quare autē hoc fit? Dat tibi temporis præfinitionem, ut abluī possis: cum uero perseveraueris, tunc deum pœnam infligit. Vidistis quid patiantur peierantes? Intellexistis quid patiantur peierantes? Intellegite & recedite. Non licet iurantē non peiere, & uolentem, & inuitum, non licet peierantem saluare fieri. Vnum potest periuurium omnia cōsumere, & uniuersam nobis uitium in ferre. Propterea animaduertamus, & nobis caueamus ut hinc ultionē euadentes, dei misericordia digni censeamur, gratia & miserationibus unigeniti eius, cum quo patri, simul & spiritu sancto gloria potestas & honor, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

DE FUGIENDIS IURAMENTIS, ET QUOD DEO GRATIAS AGERE DEBEMUS, LICET IN PAUPERTATE DEGAMUS. Homilia XXVIII. super Matthæū ex cap. v.

In regnum assequi uolumus, dilectissimi simi, plus aliquid antiquis exhibeamus mandatis, quippe cum non aliter cœlestia consequamur. Nam si ad eandem antiquorū mēsuram per uenerimus, extra cœli uestibula remanebimus. Nisi enim abundauerit iustitia uestra plus quam scribarum aut pharisæorum: non intrabitis in regnum cœlorum. Et tamen licet tot minæ propolitæ sint, sunt quidam, qui non solum illam non transcendunt iustitiam, uerum & ab ea deficiunt. Non enim solum iuramenta non fugiunt, uerum & peierant: non tantum lasciuum non declinant aspectum, uerum & ipsam improbam actionem incidunt, & alia reliqua prohibita sine doloris ag

Matth. 5.6

grediuntur sensu, unum solum ultionis diem expectantes, & quādo supremā patrorū pœnam dabunt: quod eorum solum est, qui in nequitia uitam transegerunt: illos enim oportet desperare, nec aliud quid, quam supplicium iam expectare. Qui enim hic adhuc sunt, & pugnare poterunt, & uincere, ac facile coronari. Ne titubet igitur homo neque bonam soluas promptitudinē: nec enim grauiora sunt quæ præcipiuntur. Quis, quæso, labor iuramentum fugere? Nunquid enim est pecuniarū impensa? Nunquid sudor & erumna? satis est tanquam modo uelle, & totum actum est. Si uero mihi cōsuetudinē obijcis: propter hoc ipsum maxime facile meritū esse dico. Si te namque in aliam trāstruleris cōsuetudinē, totum præstitisti. Cogita saltem, quod apud gentiles multi balbutientes, multa meditatione linguā sibi claudicantem correxere. Alij autem humeros inepte se morantes & redicentes, iugiter apponentes ensē restituerunt. Postquam enim per scripturas nobis non potest persuaderi, ab externis monere uos cogor. Hoc & deus apud Iudeos faciebat, dicens: Ite in insulas Cethim & in Cedar mittite, & cognoscite, si mutauit gens deos suos, & ipsi non sunt dij. Et ad bruta uero frequenter mittit, ita dicens: Vade ad formicā piger: & uade ad apem. Hoc itaque uobis & ego nunc dicam. Cogitare gentilium philosophos, & tunc scietis, quāto sumus digni supplicio, despiciētes diuinas leges, cum illi quidē pro humana honestate infirmitate laborauerint, uos uero neque pro cœlesti regno studiū par exhibeatis. Si uero post hæc dicas quod est difficile cōsuetudinē non fallere, uehementer quoque studentes: hoc fateor quidem & ego. Veruntamen et illud cum hoc pariter dico, quod si cut est facile decipi, sic & facile corrigi. Si namque domi multos ubique custodes cōstituas, puta seruū, uxorem, amicos, ab omnibus facile compulsus atque coactus a mala recedes cōsuetudine. Et si decem tantū diebus id obseraueris, non iam amplius reliquo tēpore indigebis, sed cum fiducia totū erit tibi repositū, pulcherrimę cōsuetudinis firmitate uicissim radicatū. Cum igitur hoc corrigere cœperis, siue semel, siue secundo, siue tertio, siue uigesimo legem transcēderis, ne desperes, sed iterum surge, & studium tuū resume, & omnino uictor eris. Non enim uulgare malum est periuriū. Quod si iurare mali est, peierare quantū feret ultionis? Laudasti dicta, sed plausibus mihi non est opus, neque laudantiū uocibus & tumultu. Vnū duntaxat uolo, ut cum quiete & intelligentia audientes, quæ dicuntur faciatis. Hoc mihi pro plausu, hoc mihi pro laudatione. Si uero dicta quidem cōmendes, quæ uero laudas non exequaris, maior quidē pœna, maior autē accusatio, & nobis dedecus & derisio. Nec enim theatro paria sunt præsentia, neque tragœdos spectantes nunc sedetis, ut duntaxat applaudatis. Hic est spiritalis schola: propterea & quod elaborat, unum est, ut dicta seruetis, & per opera obedientiam exhibeatis. Tunc enim totum receperimus: sicut nunc utique, & iam prohibuimus. Nam et seorsum occurrentes hæc mo-

Hier. 2.6

Proh. 6.4

Chryl.

nere non desisti, et uobis pulice cōmemorare, & nihil amplius tamen factum uideo, & uos adhuc prioribus detineri elementis: quod multum afferre docenti torpore idoneum est. Vide namque Paulum quoque propterea succensentem, quod multum temporis prioribus disciplinis auditores immorabantur. Etenim cum deberetis, inquit, magistris esse propter tempus, rursum indigetis ut uos doceamini, quæ sint elementa exordij sermonum dei. Propterea nos quoque lugemus & cōquerimur. Et si permanentes uidero, iam uobis interdico hæc ascendere sacra uestibula, & immortalium participes fieri mysteriorum, sicut fornicatibus & adulteris, & homicidij reis. Nam melius est cum duobus uel tribus dei leges custodiētibz solitas offerre preces, quam multitudinem aggregari præuaricantium, & alios corruptorum. Ne quis mihi diues, ne quis potens hic intumescat, & supercilia contrahat. Hæc omnia mihi fabula, umbra & somnium. Nullus enim præsentium diuitum illic mihi patrociniabitur, cum arguar & accusabor, tãquam dei leges non congrua cum acrimonia asseruerim. Hoc enim, hoc & admirabilem illum senem uitam exhibentem inculpatam perdidit. Sed tamen quoniam dei leges cōculcantes neglexit, cum filijs suis punitus, & atroces pœnas dedit. Si uero ubi tanta erat naturæ uis, non cum debita seueritate filijs usus, tam grauem uis ultionem: quam nos habemus ueniam, & ab illa liberi tyrannide, & per assentationem omnia corruptum fueris? Cum itaque paupertate uel morbo pressus fueris, homo, si non aliunde, ex mendicantibus saltem per angustias euntibus deo gratias agere discite. Hi namque totū tempus in medicando cōterentes non blasphemant, non indignantur, non ægreferunt, sed totam mendicationis narrationem in gratiarum agunt actione, magnum facientes deum & misericordem. Ille quidem fame periens benignum uocat, tu uero uiuens in abundantia, nisi cuncta simul accipias, crudelem nuncupas: quanto melior est ille? Quomodo nos condemnabis? Communes nobis præceptores, & calamitarum consolationem per terrarum orbem misit deus pauperes. Es aliquid præter uoluntatem passus? sed tale nihil, quale ille. Erutus est oculus tibi? sed illi duo: longo morbo laborasti? sed ille incurabiliter amisisti filios: sed ille & proprii corporis sanitatē: magna multatus es multa: sed nondum ad hoc es redactus, ut alterius indigeas. Deo gratias age illos uides in paupertatis camino, & ab omnibus quidem petentes, a paucis autē accipientes. Cum orans defessus fueris, & non acceperis, cogita quod tuis audisti pauperē te uocantē, & non exaudisti, nec tamen ille grauiter tulit, nec affectit te contumelia: & tu quidem hoc ex crudelitate facis, deus autem ex benignitate quoque facit, ut non audiat. Si igitur ipse conseruum propter crudelitatem non audiens, accusari te dignū non censet: dominū per misericordiam seruum non audientem accusas? Vides quanta sit inæqualitas, quanta iniustitia?

Heb. 5.6

1. Reg. 2.6 & 4.6

Hæc semper cogitemus, inferiores in maioribus erumnis constitutos, & ita deo gratias agere poterimus. Multis talibus exemplis uita reſerta eſt. Non paruam aut uigilans habet diſciplinã, & ad uertere uolens etiã ex oratorijs ædibus. Propterea em̄ & ante eccleſias, & martyru monumenta pro foribus pauperes ſedent, ut nos ex huiusmodi ſpectaculo multũ capiãmus utilitatis. Conſidera namq; quod nobis terrenas ingredientibus regias, nihil huiusmodi cernere licet: ſed uiri & honeſti & ſplendidi, & diuites & prudentes paſſim diſcurrunt. Ad ueras aut regias, eccleſiã dico, & oratorias ædes, & martyru templa, dæmonibus preſſi, truncati, pauperes, ſenes, cæci, mēbra præferentes obtorta. Quid hoc tandem? Ut tu docearis ex horũ ſpectaculo, primũ, ut ſi quem faſtum extrinſecus trahens ingreſſus, in illos reſpiciens, timore depoſito, & contrito corde, ſic ingrediaris, & quæ dicuntur audias. Non enim poteſt cũ ſuperbia orans audiri: ut cum ſenem uideris, non in iuuetã altum ſapias, cum & hi nunc ſenes iam fuerint iuuenes: ut cum in exercitu & potentia regia multum gloriaris, cogites q̄ ex his aliqui fuerunt in regalibus aulis ſplendidi: cum in corporis ſanitate conſidas, his uacans ſenſum tuum corripias. Huc em̄ iugiter ingreſſus, qui ſanus quidem eſt, nõ altum ſapient in corporis ſanitate: qui uero laborat, non uulgarẽ hauriet conſolationẽ. Nec ob hoc ſolum hic aſſident, uerum & ut te miſericordem faciant, & ad miſericordiã flexus dei benignitatem admireris. Nam ſi deus illos nõ erubeſcit, ſed in ueſtibus ſuis conſtituit: multo magis tu ne terrenis ædibus altum ſapias, nec erubeſcas cum a paupere uocaris. Et ſi acceſſerit & genua teneat, ne repellas. Canes enim quidam ſunt admirabiles regiãũ celeſtium: neq; contempnens eos canes uocauit, abſit, ſed magnopere laudans: regiam enim cuſtodiant aulam, eos igitur paſce. Honor enim ad regem tranſit. Illic omnia faſtus, in terrenis dico aulis: hic omnia ſunt humilitas: quoniam nihil humanum ex ipsis præſertim ueſtibus diſcis. Quod diuitijs deus nõ delectatur, ex ipsis pro foribus ſedentibus doceris. Horum enim ſedes & collectio tantum non eſt admonitio ad omniũ hominũ naturam uocem emittens. præclaram & dicẽs, quod nihil humana ſunt, ſed fumus & umbra. Si bonum eſſent diuitiã, ante propria deus ueſtibus pauperes nõ collocaret: ſi uero diuites quoq; ſuſcipit, ne mireris: non em̄ propterea ſuſcipit, ut diuites maneat, ſed ut à tu more liberent. Audi quid eis Chriſtus dicat: Nõ poteſtis deo ſeruire & mamonã: & rurſum. Difficile diues ingreditur regnum cœlorũ: & iterum, Facilius eſt camelum per foramen acus intrare, quã diuitem in regnũ cœlorum. Propterea diuites admittit, ut hæc audiant uerba, ut æternas concupiſcant diuitias, ut cœleſtibus inhiant. Et quid miraris, q̄ ad ueſtibus ſua pauperes ſedere non dedignatur: ad ſua enim ſpiritualem mēſam eos uocare, & illud cõmunicare conuiuium non dedignat. Sed claudus & mutilus, ſenex & pan-

Matt. 6. d

Mat. 10. c

Luc. 8. c

noſus, ſordidus & muccoſus, cum iuene pariter ſpecioſo, & ipſo purpuram induto, & in capite diadema geſtante futurus mēſæ particeps uenit & ſpirituale petit conuiuium, & iſdem ambo fruuntur, nec ulla eſt differẽtia. Et Chriſtus quidem eos ad mēſam cũ rege ſimul uocare nõ dedignat. Pariter enim ambo uocantur. Tu uero forte uideri dedignaris pauperi dans uelloquens? O ſuperbiam & faſtum. Vide ne diuiti priſco ſimilia patiamur. Ille uel cernere Lazarum dedignabatur, nec ei domum uel teſtum cõmunicabat, ſed extra iacebat apud ianuã proſtratus, ſed nec alloquio ab eo dignus fuit exiſtimatus: ſed uide quõ in neceſſitate & indigentia conſtitutus, nullum ab eo conſecutus eſt auxiliũ. Nã ſi quos Chriſtus non erubeſcit, nec nos erubeſcamus. Chriſtum erubeſcimus, ipſius amicos habentes pudori. Tua repleatur menſa claudis & debilibus: per hos uenit Chriſtus, nõ per opulẽtos. Forte rides audiens. Itaq; ne putes dictum eſſe meum, ipſum audi Chriſtum aſſentem: ne rideas, ſed horreſcas. Cum facis prandium uel cœnam, noli uocare amicos tuos, neq; fratres tuos, neq; cognatos, neq; uicinos diuites, ne forte & ipſi te uiciſſim uocent, & tibi fiat retributio: ſed cum facis conuiuium, uoca pauperes, debiles & claudos, cæcos, & eris beatus: quoniam non habent quod tibi retribuãt, retribuẽt aut tibi in reſurrexione iuſtorũ. Et gloria maior hinc naſcitur, ſi tantum huius es cupidus: ex illis em̄ Inuidia, accuſationes & contumeliã, multuſq; timor, ne quid præter deoru fiat: & tanq; domino ſeruus aſſiſtiſ, & ſi maiores ſint, ab eis accuſationẽ & redargutionem timens: in his autẽ huiusmodi nihil, ſed quæcunq; eis appoſueris, cum uoluptate cuncta ſuſcipiunt, & multus plauſus, ſplendidior gloria, maius miraculum. Non ſic illis applaudũt, ſicut his omnes audientes: ſi uerõ non credis, tenta tu qui diues es, qui duces & principes uocas: uoca pauperes, & ex his imple conuiuiũ, niſi ab omnibus tibi plaudatur, niſi ab omnibus ameris, niſi omnes ut patrem habeant. Illorum quidem conuiuiorum emolumentũ nullum, pro his uerõ cœlum eſt reſoſitũ, & quæ ſunt in cœlis bona: quæ nos omnes aſſequi detur, gratia & miſericordia domini noſtri Ieſu Chriſti, cum quo patri, ſimul & ſpiritu ſancto gloria poteſtas & honor, nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum, Amen.

CONTRA IRASCENTES
Hom. XXIX. Ex Ag. Apoſt.

NON ſic homines beneficijs adducti, ſicut timore caſtigantur. Admirabiles autem & magni, & deo grati, nullius horum indigent. Talis erat Paulus: non enim regni, non gehennæ rationem habebat. Hoc enim Chriſtum diligere, hoc non eſſe mercenarium, neq; queſtũ pietatem exiſtimare, aut dei uerbum adulterare: ſed uirtute ueraciter eſſe præditum, & propter dei dilectionem omnia facere. Quãtis itaq; dignũ lachry

lachrymis, cum tantam debentes menſuram, neque ſaltem tanquam inſtitores cœleſte regnum curemus? Tanta nobis Chriſtus polliceſ, & nec ſic quidem dignus cõſetur audiri. Quid hac peius inimicitia fieri poſſit? Atqui pecuniarum amore furentes, licet inimicos, ſiue ſeruos, ſiue atrociffimos hoſtes, ſiue malos oēs inuenerint, ſi tantũ ſperent quod per eos pecunias acquirere poſſint, omnia faciunt, aſſentantur & blandiunt, ſeq; ſeruos exhibent, & ſe tantum omnibus honeſtiores eſſe putabunt, ut ab eis aliquid capiant. Pecunia rum enim ſpes horum nihil cogitare permittit. Regnum aut non potuit, quantum pecunia: quin imõ nec minimã partem. Non enim quilibet eſt qui pollicetur, ſed ipſo maius habetur regno ab huiusmodi ſumere. Nunc itaq; ſit idem, quale ſi rex ſuos quidẽ hæredes, filij uero cohæredes poſt alia quoq; innumera beneficia nos conſtituere uolens contemnatur. Latronũ uero princeps, qui nos parentesq; noſtros innumeris affecit: incommodis, & infinitis plenus eſt malis, & noſtram cõfudit gloriã & ſalutem, uno tantum obolo prætentato à nobis adoretur. Regnũ deus polliceſ & contemnitur: gehennã miniſtrat diabolus, & honoratur. Hic deus, ille diabolus: ſed præceptorũ uideamus differentiam. Si nihil enim horum foret, nec hic quidem deus, ille uero diabolus: nec hic quidem regnum, ille uero gehennam præberet: ipſa mandatorũ natura facile perſuadere poteſt, ut huic adhæreamus. Quid enim deus mandat: ea quæ faciunt glorioſos: diabolus quæ confundunt: hic quæ innumeris inuoluunt erumnis & ignominijs: ille multam quietem habentia. Nã uide, quæſo, hic inquit: Diſcite à me, quia mitis ſum & humilis corde, & inuenietis requiem animabus ueſtris: at ille. Ferus eſto & immitis, & bile tumens, & iracundus, & fera magis quã homo: Videamus utrum utiliſ, quid uero magis expediat. Ne hoc, inquit, dicas: ſed cogita quod diabolus eſt. Optime quidem, ſi illud oſtenderetur. Suſtinere labores oportet, & uictoriã præmia uiciffim erunt maiora. Non enim qui facilia præcepit, hic noſtri curam gerit, ſed qui utilia: quoniam & patres grauiã filijs iniungũt, ſed propterea ſunt patres: & rurſum ſeruus domini: at plagiarij & perditores contraria: ueruntamen quod & uoluptatem habeant, eſt inde manifeſtum. Inter quos enim eſſe putas bile percitum? Inter quos uero tolerantem & mitem? nõne huius anima quidem ſolitudinẽ cuidam eſt ſimilis multam habentĩ quietem: illius autẽ foro euntium & redeuntium clamor camelorum, muloru & aſinorum, & accidentium aures agafonibus multo replentibus ſonitu ne concuſcentur: rurſum argentarijs & rarijs utrinq; eudentibus, & his quidem moleſtiã patientibus, his aut inſerẽtibus? At mitis huius mens cuidam montis uertici ſimilis eſt, aurã quidem habentĩ tenuem, purum uero radium, pura fontium fluuenta, multasq; florum amœnitates, uernantiumq; pratorum & ortorum plantis & Chryſ.

Matt. 11

floribus frondentium, & aquis uiridatium irrigu is. Si quis autem & ſonus immurmuret, dulcem & multam inſparget audientibus uoluptatẽ: uel aues enim canorã ſummis arborũ inſident frondibus, & cicadã ac luſcinã, & hirundines concentum quendam cõcorditer efficiunt muſicum. Vel Zephyrus arborum folijs ſenſim aſpirans, pinos & piceas ſufurrantes, & cygnos frequenter imitans, & roſã ac uioleã & flores ſe leniter inclinantes, & uiridantes quaſi mare cœruleũ blande fluctuans exhibent: quinimõ multas aliquis inuenire poſſet imagines. Nam cum in roſas quidem reſpexerit, iridem ſe uidere putabit: cum uero uio las, pontũ fluctuantẽ: at cum liſia, cœlum. Nec aſpectu uero tantum, & uifu huiusmodi tunc delectabitur, uerum & ipſo corpore pratum intuẽtis, illum magisq; remittit, & reſpirare facit, ut ſe magis in cœlo q̄ in terra eſſe cenſeat. Eſt & alia quẽdam uox, cum à uertice montis aqua per riuos ſponte defluens, & ſubiectis lapillis quieto ſono ſenſim immurmurat, & ita membra reſoluit per uoluptates, ut ſtatim laxatiũ oculis ſonnũ ingerat. Auditiſ cum delectatione narrationem? For te iam & ſolitudinis amatores eſtis facti, ſed hac ſolitudine iucundior eſt multo longanimis uiri anima. Non enim ut prætam deſcriberemus, nec ut ad oſtentionem uerba produceremus, hanc attigimus ſimilitudinem: ſed ut per deſcriptionẽ uidentes, quanta ſit longanimoru uoluptas & q̄ multo magis cũ longanimi uiro conuerſans quis delectaretur & iuraretur, q̄ in talibus cõuerſans locis, hos ſectemini. Cũ enim neq; ſpiritus uehementẽ ex hac exeat anima, ſed mites quidã ſermones & benigni, uere illam Zephyri lenitatem & quietem imitatur: & admonitio nihil quidem habens auſterum, canoras aut imitans aues: quomodo non hoc melius? Non enim corpori illiditur ſermonis aura, ſed animos reſouet calẽtes & exaſtuantes. Neq; febricitantem medicus hominem tam cito liberauit à febre per qualencunq; ſedulitatem, quã longanimis homo iratum & irarudentem petens propriorum ſpiratione ſermonum reſrigerauit. Et quid dico medicum? neq; ferrum ignitum, & aquã immerſum tam cito calorem amitteret, quã in longanimitẽ mentem incidens iracundus. Sicut autem ſi ſorum ingrediantur aues canorã, nugã eſſe uiderent, ita quidem & monita noſtra in iracundas animas incidunt. Iucundior igitur manſuetudo bile & audacia: ſed illud quidem deus, hoc autẽ diabolus mandauit. Videte quod non temere dixi, q̄ eſſi non eſſet diabolus & deus, ipſa per ſe præcepta poterant nos monere. Hic quidem & ſibi iucundus, & alijs utiliſ: ille uero & iniucundus ſibi, & alijs damnofus: nihil enim iracundo homine inſuauitius, nihil grauius, nihil inſeſtius, turpius nihil: ſicut e contra, nil neſcio iracundi iucundius. Ferã potius quã iracundo homini cohabitandum eſt. Nam illa cum ſemel manſuefacta fuerit, ſuam ſeruat legem: hunc autem quotieſcunq; mitigaueris, rurſum efferatur, niſi quis in talem habitum

ipsum induceret. Sicut enim dies clara & serena, & hyems multae plena tristitia, itidem & irascens animus, & mansueti. Sed nondum alijs noxia uideamus ingrueat, sed ipsis: atqui & hoc non exiguum damnum, alteri malum aliquod inferre. Veruntamen hoc interim consideremus: Quis tortor ita laniare latera poterat? Quae ignita tela corpus ita perforarent? Quis furor ex naturalibus ita sensibus excedere facit, sicut furor & irae consternatio? Noui multos ex ira morbos incurrisse, & febrium difficultatim praesertim haec sunt. Si uero ita corpora leduntur, animas cogita: ne cogites enim quod non uides, sed cogita, si malitiam suscipiens ita leditur, quantum patiens patietur detrimentum. Multi oculos amiserunt, in grauissimum multi morbum inciderunt: generose quidem ferens omnia facile sustinebit. Veruntamen talia tanquam grauiamperat, & horum nobis mercedem statuit gehennam, & diabolus est, & nostrae salutis inimicus: & magis huic quam Christo paremus, qui saluator est & benefactor, & protector, & talia dicit, quae iucundiora sunt & honestiora, utiliora quoque, ac magis expediunt, & nobis & necessarijs nostris plurimum profunt. Nil iracundia peius, charissimam, nil ira interpestius. Non opus est multa dilatione, acutus est morbus. Frequenter ex ira uerbum aliquis emisit, ad cuius remedium totius indiget uitae: & aliquid commisit quod omnem ipsius uitam subuertit. Hoc enim est difficile, quod in breui tempore, & per solam actionem, & per unum duntaxat uerbum aeternis nos frequenter excludit, & multos euacuauit labores. Itaque uos hortor, ut omnia faciatis, ut hanc feram cohibeatis. Et haec quidem de mansuetudine & iracundia sint dicta. Si quis uero sermone & alia adiciat, ut auaritiam, & pecuniarum contemptum: inanis gloriae cupiditatem, & ueram gloriam, lasciuiam & modestiam, inuidiam & benignitatem, & alteram alteri uicissim opponat, tunc differentiam intelliget. Videtis, qualiter ex praecipis duntaxat hic quidem deus, ille uero diabolus esse monstratur: Pareamus itaque deo, nec in barathra nos praecipitemus: sed dum tempus est, equum cohibeamus, ne festorem subuertamus: iram amputemus alas, ne amplius malum in altitudinem extollatur. Acutum enim est ira uitium, acutum & efficax animas nostras furari: propterea passim oportet ei aditum obstruere: absurdum enim est, feras quidem mansuefacere posse, animam uero nostram insolescentem despicere. Ignis est uehemens ira, omnia deuorans: nam & corpus perdit, & animam corrumpit, & reddit insuauem, & in uisu quenque turpissimum. Quod si furoris tempore possit irascens sibimet ipsi notus fieri, non alta foret opus admonitione. Nihil enim irascens deformius aspectu. Ebrietas quaedam est ira, imo uero difficilior ebrietate, & daemone miserabilior: sed si modeste agere meditemur, optimam philosophiae uiam inueniemus: Propterea Paulus cum ira clamorem quoque sustulit. Pareamus itaque totius philosophiae praeccepto ei, & cum in seruis irascimur, nostra cogitemus.

peccata, & eorum confundamur mansuetudine. Nam cum tu quidem afficias contumeliam, ille uero contumeliam tacite toleret: & tu quidem indigneris, ille uero philosophetur: hoc pro omni capias admonitione. Et si namque seruus est, homo tamen, & animam habens immortalem, & isdem a communi domino donis est honoratus. Si autem in maioribus & spiritualibus nobis compar humanam quandam & uilem excellentiam a nobis illa tam aequae fert: qua digni uenia nos esse, qua tadem excusatione, propter dei timorem philosophari ualentes, magis uero nolentes, sicut ille propter nostri timorem. Haec igitur omnia pensantes, & nostra cogitantes peccata, & communem humanitatis naturam, ubique leniter loqui meditemur, ut humiles facti corde, requiem animabus nostris inueniamus praesentemque & futuram: quam ut omnes assequamur, fiat gratia & benignitate domini nostri Iesu Christi, cum quo patri, simul & sancto spiritui gloria, imperium & honor nunc & semper, & in secula securorum, Amen.

DE IRA, HOMILIA XXX.

ITSI belli tempus non est dilectissimi, fiducia tamen tempus semper est. ait enim, Loquebar in conspectu regum, & non confundebam. Si inter medios incidamus gentiles, sic eos obmutescere faciamus absque ira, absque saeuitia. Nam si cum ira hoc faciamus, non iam fiducia, sed animi uitium esse uidetur: sed si mansuete, haec est uere fiducia: non enim simul esse possunt meritum & delictum. Fiducia, meritum: ira, delictum. Oportet itaque nos, si fiduciam habere cupimus, ab iramundos esse, ne quis illa cogitet uerba. Et si iusta dicas cum ira, cuncta perdidisti, siue fiducialiter agas, siue communeas, siue quodlibet geras. Zelus enim uenia carens, non zelus, sed ira potius est: & correctio humanitatem non habes, inuidia quaedam esse uidetur. Vide beatum Stephanum non cum furore loquentem: non enim contumeliose locutus est, sed eos sermonis prophetici commouit. Quoniam enim non erat ira, cum male patiebatur, tunc pro eis orabat dicens: Ne statuas eis hoc peccatum. Eis itaque non irascens, sed pro eis dolens, & moerens haec loquebatur. Quoniam & aspectum propterea dixit, quod uiderunt faciem eius tanquam faciem angeli: ut credamus. Mundi simus igitur corde. Non habitat spiritus sanctus ubi furor: maledictus iracundus. Nihil sani potest emanare unde procedit ira: sicut enim in maris tempestate multus tumultus, clamor magnus nec sibi quis philosophandi tempus habet: ita nec in ira. Si quid philosophicum anima uel doceri, uel dicere debeat: opus est sit prius in portu. Non uides, quemadmodum cum uolumus de quibusdam necessarijs loqui, loca tumultu libera obseruamus, ubi quies, ubi tranquillitas, ne de proposito exturbemur? Sed si exterior disturbat tumultus, multo magis interior turbatio. Siue quis orat, incassum ira uexatus & cogitationibus orat: siue loquatur

Psal. 118

Asi. 7

quatur, rursus erit obnoxius risui: siue comedat, & ita quoque: siue non comedat, itidem laeditur: siue bibat siue non bibat, siue sedeat siue stet, siue uadat siue cubet. Nam & in somnijs tales concipiunt imagines. Quid enim horum non fuerit absurdum? Tristes oculi, os obtortum, labra mobilia & tumescit, lingua polluta, nemini parcens, mens in excessu posita, indecens habitus, tedium multum. Vide daemonibus pressorum uultus, ebriorum & furentium. Quid inter se differunt? nonne furoris totum est? Quid enim si hoc ad tempus efficitur? Nam furens ad tempus premitur, hoc autem quid peius, quod & se non confunduntur excusare? Nesciebam, inquit, quid dicerem. Et quare nesciebas hoc cum sis homo rationalis? Rationem habens, irrationalium opera facis, tanquam effrenis equus furore correptus & impetitur? Et excusatio quidem est accusatione digna. Utinam enim scisses quae dicebas. Ira sunt, inquit, uerba, non mea. Quomodo sunt illius? Certe uires ira non habet, nisi sumat abs te: quale si quis dicat: Manus sunt, non mea, uulnera. Quid maxime puras ira opus habere? nonne bellum & pugnam? Verum & illic si quid cum ira fiat, omnia perdit fuerint & perierint. Praecipue namque pugnantem irasci non oportet, maxime contumeliam inferentem non oportet irasci. Et quomodo pugnandum est? Ratione, mansuetudine. Pugna siquidem est ex contrario consistere. An non uides & haec bella, lege compositione & temporibus definita? Ira namque nil aliud est: quam irrationalis impetus: irrationali uero rationale fieri potest nihil. Quoniam & hic talia loquebatur, & non irascebat, & Helias dicebat: Quousque claudicabit utriusque poplitibus uestris? & non irascebat. Et Phinees iugulabat, & non irascebat. Nam ira uidere non permittit, sed uelut in pugna nocturna colligans omnia, & oculos, & aures sic operatur. Ab hoc igitur daemone liberemur, eum corripimus incipientem, sigillum pectori quasi quoddam frenum imponamus. Canis est impudens ira, sed legem audire discat. Si fuerit canis in grege tam ferus ut non obediatur iubenti pastori, nec eius uocem agnoscat, omnia perdit sunt & corrupta: cum ouibus pascit, sed si oues gestauerit, inutilis est & iugulatur. Sed si te discit audire, aequale canem, utilis erat contra lupos, & contra piratas, contra latronum principem, non aduersus oues, non aduersus domesticos: si non audiat, omnia corrumpit, si contemnere didicerit, omnia perdit. In te mansuetudo non absumat, sed ei custodiat ira, & pinguis reddatur, & in tuto pasci curabit, si scelestas cogitationes & improbas absumat, si diabolum undique pellat: ita mansuetudo conseruat, cum improba nusquam affuerint opera. Ita uenerabiles efficitur, cum impudenter agere non discimus. Nihil enim ita facit impudentem, quam mala conscientia. Quare meretrices sunt impudetes? quare uirgines uerecundae? nonne illae ex peccatoribus non haec ex modestia? Nihil enim tam impudentem facit, quam peccatum: imo in contrarium, inquit, confundit. Confunditur.

Chryl.

dit eum quidem, qui seipsum condemnauerit: at eum qui fratrem perfricauerit, efficit procaciorum. Qui namque de seipso desperauit, efficitur audax: dicitur enim, Impudens cum in profundum malorum uenerit, contemnit. Impudens autem etiam temerarius fuerit, temerarius autem & audax. Videtis quomodo mansuetudo consumitur, cum male cogitationes eam corroserint? Propterea talis est canis multum latrans. Est funda nobis & lapis, notis quod dicitur: est & hasta nobis, & mandra, & stabulum. Cogitationes innoxias custodiamus. Si canis ouibus quidem aduleatur, aduersus autem externos saeuat & uigilet: haec est canis uirtus, & licet esuriat, ex ouibus non gustare: & licet in sauritate sit, lupis non parcere. Talis est & ira, siue quis mordeat, ab humanitate non recedere: siue quiescat, aduersus malas insurgere cogitationes. Et proprium quidem & proximum non derelinquere, sed agnoscere, alienum autem & adulando laedere. Adulatur frequenter diabolus, ut canis, aduersus quod alienus est: ita nos quoque uirtuti, licet tristitiam afferat, blandiamur: & a malitia, licet oblectet, auertamur: ne canibus peiores efficiamur, qui licet flagellentur & angantur, non recedunt: si uero alienus eos etiam pascat, ita quoque tamen infestant. Est utilis ira quandoque, sed cum aduersus alienos latrat. Quid est, qui irascitur fratri suo sine causa? Est hoc, ne te ipsum ulciscaris, neque uindices. Si inimicum uideas pereuntem, manum porrigere. Non etiam hoc ira est, cum propria fueris absolutus passione. Cepit Saulem Dauid, nec iratus est, nec hasta transfixit hostem captum, sed diabolus ultus est. Moses cum alienum quidem iniuriam inferentem uideret, occidit: cum uero proprium, non itidem, sed fratres quidem conciliabat, illos uero nequaquam. Mansuetissimus Moses, ut scriptura testatur, uide quam solers erant: nos autem non ita. Sed ubi quidem exhibere mansuetudinem opus est, omnibus feris sauiiores sumus, minime, prout opus est, in nobis posita disponentes. Propterea quidem in nullum meritum uita nobis est impensa. Et in suppellestilibus quidem, si qua alius aliter utatur, omnia perdit sunt: si sumpto gladio, ubi eo sit opus uti & incidere, manu utatur, nihil proficiat: rursus ubi manu sit utendum, gladium adhibens, omnia perdidit: Sic & medicus, ubi quidem sit incidendum non incidens, incidens autem ubi non incidendum, omnia corrumpit. Propterea rogo, re pro tempore utamur. Ira siquidem tempus nullum, cum nobis auxiliamur. Si uero sit opus alios corrigere, tunc ea praesertim oportet uti, ut alios eruiamus. Non cernitis daemonibus pressos, cum a uexatione requiescerint, quam sint tristes, quam moesti, quanta sint eorum facies uerecundia plena, quomodo nec contra respicere audeant? Inconuenientiam uide. Illi quidem de his quae patiuntur, erubescunt: nos autem de his quae gerimus, non confundimur. Illi quidem iniuriam patientes, uerecundiam sustinent, nos autem iniuriam inferentes, non erubescimus: licet illorum casus non putom. 5 1 3 dore

Proh. 13

Mat. 5

1. Reg. 24

dore sint digni, sed misericordia & fauore ac ueniam, & multa admiratiōe, & innumeris laudibus, cum taliter impugnantem sustinentes demonem æquo animo ferāt: at nostra uere risu, uerecūdia, accusatiōe, castigatione, pœna, supremis malis, & gehēna, nec ulla sunt uenia digna. Vides quod dæmone peius est peccatū? Et illi quidem ex his quæ patiuntur, duplex lucrum lucrantur: unum quidem, quod corriguntur, & modestius agunt: secundum uero, quod priorū hic dantes peccatorum pœnas, ad dominum mundi transeunt. Pro hoc em̄ frequēter locuti sumus, quod hic pœnas luētes, cū æquo animo ferant, peccata multa deponere credendum est. At ex peccatis duplicia sunt mala, unum quidem quod offendimus: secundum uero, quod peiores euadimus. Aduerte, quæso, quod loquor. Non hoc solum ex peccato detrimentum ferimus, quod peccamus: sed & aliud, quod habitū anima suscipit, sicut in corpore. Per exemplum quod dicitur, reddetur manifestius. Sicut, inquam, febre correptus, non tantum hanc passus est molestiam, quod infirmatus est, uerum & quod post morbum iam erit imbecillior, licet ad bonam ualeitudinem ex longa redeat ægritudine. Sic quidem & in peccato, licet ualeamus, etiam multa indigemus fortitudine. Da mihi quæpiam contumeliosum, licet contumeliæ pœnas non dederit, & aliunde tamen lugē dū est, quod eius anima reddita sit impudentior. Peccatorum enim quoque, & crimine patrato & transacto, quoddā in anima nostra uenētiū reponitur. Non audis quosdam dicentes cū bene ualeant: nondū aquam audeo bibere? At qui cōualuit quidem, sed morbus & hoc intulit detrimentū. Et illi quidē male patientes gratias agunt, nos autē rebus utentes prosperis, blasphemamus deum, & indignamur. Plures enim in diuitiis & sanitate deprehenderis hoc faciētes, quā in paupertate, malaq; ualeitudine. Ingruit enim dæmon, quasi uere tortor acerrimus multa dicens, tanquam pedagogus quidam intendēs lorū, non sinēs usquā diffundi. Si qui uero nec prorsus uigilant, nec illi dant pœnas, parum hoc curandum, tanquā stulti, tanquam furentes, tanquam pueri pœnas nō exigunt: nemo nanq; tam sauus qui eorum quæ geruntur, imprudenter pœnas unquam exigat. Multo peius itaque pressis dæmonio sumus, qui peccamus, dispositi. Sed non spumamus, nec oculos contorquemus, nec manus. Vtinam hoc in corpore pateremur, & non in anima. Vis tibi demonstrem animā spumantem & immundam? Cogita irascentes & ebrios ex ira. Qua spuma nō emittunt immundiora uerba? Vere uelut scetidam saluā emanant. Et sicut illi præsentium norunt neminem, ita nec hi, obtenebrata eis mente, & oculis cōuersis, nō amicum, nō inimicum, nō uenerabilem, concontemndum, sed omnes similiter aspiciunt. Nōne uides eos tremētes, sicut & illos? At non humi sternuntur. Sed eorum anima iacet humi, & palpitans cadit. Si nanq; recta steterit, non passa fuisset ea, quæ passa est. An

non esse tibi uidetur animæ prostratæ & propria spoliatæ solertia, quæ faciūt & dicūt ebrii ira? Est & alia furoris species difficilior, Qualis autē hæc? Cum nec iram dimittere sustinent, sed proprium malum apud se nutriunt, malī memoriā quasi quendam tortorem. Ipsos enim primos occidit malī recordatio, ut omittam futura. Quantū esse putas tormentum homini præcordia percusso, quotidie, qualiter inimicum ulciscatur consideranti? Priorem semetipsum punit & castigat, intra seipsum tumens, aduersus se pugnant, & exar descendens. Nam necesse semper est apud te ignem accensum esse. Et febrem in tantum extendens non finis desistere. Et illi putans malī quippiam inferre, teipsum ipse consumis, flagrantem semper & uigentem ferens flammam, nec animam permittens requiescere, sed semper, seuiens, & in turbatione mentem habens & procella. Quid hoc grauius furore, semper esse tristem, & inflatum, & semper ardere? Tales enim sunt malī memoriā seruantium animæ. Cum eum, quem uolunt ulcisci, uiderint, statim consternati sunt: si uocem audierint, concidunt, tremunt. Si lectio recubent, innumeras sibi fingūt pœnas, suspendentes, suumq; torquentes inimicū: ad hæc uero, si bene se gerētē uiderint. O ultionem. Ergo peccatum ei dimitte, & a tormento temetipsum absolue. Quid manes semper supplicium sustinens, ut illū semel punias & ulciscaris? Quid struis, teipsum ægritudine cōsumens? Quid iram animo tuo exsolui uolentem cohibes? Nec ad uesperam usque maneat, inquit Paulus: tanquam enim tabes quædam & tinea, mentis nostræ radicem corrodit. Quam tuis uisceribus feram includis? Satius est anguem uel uiperam in corde tuo latere, q̄ iram & rancorem. Illa nanq; nos repente relinquunt, hæc autē semper remanet, dentes infingens, infundens uenenum, graues adducens cogitationes. Ne me derideat, inquit, ne me contemnat. Homo miser & erumnose, non uis a conseruo derideri, sed a domino tuo pateris odio haberi: nō uis a conseruo cōtemni, sed dominum contemnis, & ab eo cōtemni non toleras? Deum autē egre ferre non censes, quod eum derides, quod eum contemnis, ei nolens obtemperare? Quod autē te nūc deridebit, inde manifestum erit. Itaq; si procedas quidem, multum est risus, contemptus multum, pusilli siquidem opus est animi. Si uero dimittas, admiratiō multa, magni quippe fuerit hoc animi. Nescit, inqt. Sciat deus, ut maius habeas meritū: ait enim, Facite non ualentibus nobis retribuere. Et ita beneficium conferimus, in neque sentientes se beneficium accipere, ne nobis laudem uel quodlibet retribuente, nobis mercedem diminuant: cum enim ab hominibus nihil acceperimus, tunc a deo maiora recipiemus. Quid uero risu dignius? Quid anima semper irascente frigidius, & euadere uolenter? Muliebris hæc & puerilis electio. Sicut em̄ pueri & aduersus inaniamata solent irasci, & nisi mater pulset pauimētū, iram nō sedant: ita scilicet & hi, eos qui iniuriā intulerūt, uolunt

uolunt ulcisci. Igitur ipsi risu sunt digni. Ab ira nāq; teneri, puerilis est sententiā, at uincere fortitudinis est. Non itaq; deridebimur, cum philosophabimur, sed illi. Non est contemptibilem hominū ab ira non uinci. Contemptibilem autem est, ita timere risum extrinsecus, ut propterea capiatur, & proprio succumbat uitio, & deum offendant, seq; ulciscantur. Hæc uerē risu sunt digna, hæc fugiamus. Dicat, quod infinitis nos afficiens malis nihil ipse passus est. Et dicat, quod etsi iterum nobis conuiciaretur, non aliter uirtutem nostrā predicauerit. Nō alia quæsiisset uerba, si laudare nos uoluisset, q̄ hæc quæ dicit uituperare se putans. Vtinā omnes hæc de me dicerent, quod frigidus homo sim & ignauus. Omnes in eum cōtumelias iactant, ipse uero patitur: omnes insultant, at ipse non ulciscitur. Vtinam adderent: Neq; si uelit, potest, ut mihi laus sit a deo, & non ex hominibus. Dicat, quod propter frigiditatem non ulciscitur. Nihil hoc nobis nocet, cum deus nouerit, sed nostrum in maiori custodia thesaurum constituit. Si uelimus ad eos respicere, omnibus excidemus. Non quid dicant, sed quid nos decet, consideremus. Ne me derideant, inquit, & insultent aliqui. O dementiā. Nullus mihi, inquit, iniuriā faciēs me derisit, hoc est, euasi. Et ex hoc quidem derideri debes. Vnde hæc uerba, quæ pudoris sunt & mortis, irrepserunt, uitæ conuersationisq; nostræ subuersor. Contraria deo loqueris. Quod deo parem facit nō ulcisci, hoc risum existimas? Nō propterea digni sumus, qui rideamur, & a nosmet ipsis, & a Gentilibus, cum ita deo cōtradicamus? Volo quiddam apud antiquos gestum cōmemorare, non de ira, sed de pecunijs. Erat quidam locus thesaurum habens absconditum, cum hoc nesciret dominus, locum alienauit. Qui emerat, cum perfoederet, ut agrum plantaret & excoleret, repositum inuenit thesaurum: cumq; uenisset ad uenditorem, ut thesaurum reciperet, cogebat: locum enim se dicebat emisse, non thesaurū. Vicissim ille respuebat donum, dicens: locū uendidit, nec ullum in eum ius habeo: in questionem uenerunt, unus quidē dare uolens, alter uero cōtendens ne reciperet. Et quendā convenientes uirū disceptabāt, & postea dicebāt ei: Cui debet attribui thesaurus? Ille uero sententiā nō protulit, dixit enim se questionē soluturū & se possessorē futurū. Cumq; spōte cōcessissent, innumera postmodum mala sustinuit: & quod meritō illi ab eo discessissent, ipsa se didicist. Hoc & de ira fieri oportet, & nos cōtendere, ne ulciscamur, & iniuriā operatos ut pœnas luant contendere: sed hæc forte risus quidem esse uidentur. Cum enim amplius insania dominetur, modesti deridentur, & inter multos furentes non furens furere putatur. Propterea hortor respicere, & nostri iuris fieri, ut ab hac pernicioſa peste mūdātī, cœlorū regno digni possimus a deo patre censerī, gratia & benignitate domini nostri Iesu Christi, cum quo patri, simul & spiritui sancto gloria, potestas & honor, maiestas & magnificentia, in secula Amen.

DE IRA, LONGANIMITATE ET MANSUETUDINE. Homilia XXXI

Agnum uerē quiddam est, charissimī, generosus & ingens animus. Et propterea promptitudine nobis est opus, ardore multo, animo ad mortem exposito: alioqui non licet nisi cruci confixum, regnum assequi, ne nosmetipsos fallamus. Nam si pugnantem saluos esse non licet, delictis & quæstui uacantem, & abutētem, & torpentē in hac pugna magis oportet periclitari. An non esse putatis pugnam omnīū pugnarum difficillimā? Non est nobis, inquit, colluctatio aduersus carnē & sanguinem. Nam & prædentibus, & ambulantibus, & nos lauātib; adest hostis, nec ullum nouit induciarū tempus, præterq; somnium: quinimō tunc quoq; frequenter impugnat, & immūdas ingerens cogitationes, & ex somnijs impudentiores efficiens. Non uigilamus, nō expergiscimus, non respicimus in potestātē nobis oppositā multitudinem, non cogitamus quod hoc ipsum est maximē infelicitatis nostræ. Tor enim bellis obsessi, tanquam in pace delectamur. Credite mihi, peiora sunt quæ nunc patimur his, quæ Paulus perpeſsus est. Eum illi lapidibus cædebant: sed nunc accidit, ut uerbis lapidibus difficilioribus feriamur. Quid igitur? oportet quod ille fecit, etiam nos facere. Percutientes non odit, sed eorum qui traxerant se rursus ciuitatem intrauit, tales operatos iniurias beneficijs affecturus. Si tu quoq; pertuleris contumeliarum auctorē asperum, indignē de te meritū, & tu lapidatus fueris: ne dicas enim, iniuriā nullam intuli. Quid enim iniuriæ cōmissit Paulus ut lapidaretur? Res. Act. 14. 21
gnum annuntiabat, abducebat ab errore, ad deū ducebat. Hæc coronis digna sunt, hæc prædicatione, hæc innumeris bonis, nō lapidibus. Verum tamen contraria passus, contraria faciebat. Hæc enim splendida uictoria. Et traxerūt eum, inquit, & te frequenter trahunt: tu uero ne irascaris, sed prædica uerbū cum mansuetudine. Affecit te contumelia, tace & benedic, si potes. Et prædicaueris quoq; uerbum, humanitatem docueris, docueris mansuetudinem. Noui multos nō ita uulneribus dolētes, sicut uerborū percussione: illam quidem plagā corpus excipit, istam anima. Sed ne doleamus, imō uerō dolorē passi perferamus. Nō uide tis pugnatēs, qui cum in capite uulnerant, dentes cōprimentes, ita quiete dolores sustinēt? Non opus est stridere dentes, nō opus mordere. Recordare domini tui, & statim memoriæ medicamentū imposueris. Recordare Pauli. Cogita quod tu qui percuteris, uicisti, ille uerō quod percussit uictus est: & tu per hoc omnino sanatus es. Momentū est: & totū illico perfecisti. Ne simul abducaris, neq; mouearis, & totū extinxeris. Magna cōsolatio, propter Christum aliquid perpētī. Non prædicas fidei uerbum, sed philosophiæ uerbū prædicas. At, inquires, quanto maiorē uiderit humanitatē, tanto magis urgebit. Igitur propterea doles, quoniam mercedem tibi maiorem accumulast? sed inutilis

efficitur, inquit. Hoc est proprie consideratio pu-
sillanimitatis. Et aliter enim sit inutilis, etiā si ulci-
scaris. Si deus scisset, quod inutiles sūt inuisti, eō
quod ab eis ultio non sumatur: non hoc fecisset,
sed dixisset: Te ipsum ulciscere. Sed nouit, quod
aliter magis proficitur. Noli contrariā deo legem
fancire, illi pare. Nō es tu melior eo qui fecit nos.
Ipse dixit: Contumeliam patiens æquē feras; tu di-
cis, contumeliā refero, ne fiam inutilis; tu maiorē
igitur illius curā geris. Hæc uitij sunt, & procaci-
tatis, & superbiam uerba, quæ deo contraria fanci-
unt. Nam licet etiā læderetur, nōne parere oportet:
Cum quid deus iubet, ne nos contrariā fera-
mus legem. Responso, inquit, succumbens auer-
tit iras, non aduersans. Si tibi prodest, & illi pro-
dest: si uero te debentē illum corrigere lædit, mul-
to magis illum. Medice cura te ipsum. Maledixit,
tu benedic: cōuitiatus est, tu lauda: insidiatus est,
tu bene merere: cōtraria ei retribue, si modo pror-
sus salutis eius prouidentiam geris, neq; iniuriam
tuam uis ulcisci. At frequenter, inquit, longani-
mitatem nactus peior factus est: hoc non propter
te, sed propter ipsum. Vis dicere, qualia passus est
deus? Ipsius altaria suffoderūt, prophetas occide-
runt, & omnia ferebat. Num supernē fulmen emit-
tere poterat: sed postq; prophetas misit, & eos oc-
ciderunt, tūc misit filium: cum maiorem aggressi
sunt impietate, maioribus eos profecutus est be-
neficijs. Et tu cum uideris exasperatum, magis ce-
de: maioris enim hic furor indiget remedij. Quan-
to grauiorē infert cōtumeliā, tanto maioris in-
diget mansuetudinē. Et sicut febris cū uehemen-
ter spirauerit, tūc eget cedente: sic & irascens. Be-
stiam, cum maxime effertur, tūc fugimus om-
nes: sic & irascentem. Hoc ne honorem esse cen-
ses, quoniam & bestiam honoramus & fidentes,
cum declinamus? Nequaquam. Nota magis hæc
est contumelia: imō uero neq; nota, neque con-
tumelia, sed misericordia & humanitas. Non cer-
nis nauas, cum uehemens uentus spirauerit, ue-
la demittentes, ne submergatur nauigiū: Equos,
cum in campū delati sessorem abriperint, a sesso-
re non retrahit, ne uires incallum exhauriat: Ignis
est ira, flamma est uelox, indigens materia, igni
fomitē ne præbeas, & statim malum extinxeris.
Non habet ex se fortitudinem ira, nisi sit alter
qui nutriat eam. Nulla tibi est excusatio. Ille fu-
rore tenetur, & nescit quid agat: tu conspiciens
eum, cum in eadē incidēris, nec ex illo fueris cor-
rectus, quam ueniam sperabis? Si quem in con-
uiuio constitutus ab initio uideris ebrium & tur-
piter agentem, nōne multo magis post illum ine-
briatus ueniam fueris indignus? Idem & hic, quā
excusationem esse putamus, dicendo scilicet, ego
non coepi, hoc contra nos est, quod nec illum con-
spicati, sumus correcti. Vt si quis diceret: Ego pri-
us non interfeci, propterea nanq; puniri dignus
es, quoniam nec exemplum intuitus temetipsum
coercuisti. Si uideris uomentem ebrium, distra-
hi, dissipari, oculos habere distentos, immunditia
mensam implere, omnes eum fugere, & postmo-

dum in eadem incidas: num eris magis odiosus?
Talis est & irascens, imō uero uomētis uenas in-
tendit, oculos inflammat, distrahit intestina, uerba
multo illis immundiora cibus eructat, indigesta lo-
quitur omnia, elaboratū nihil: nō enim ira permit-
tit, sed sicut illic humorū immoderatio stomachū
uexans, ut plurimū, omnia eijcit: itidem & hic im-
modicus feruor animā uexās ea tegere quæ tace-
re bonū est, nō permittit. Sed effabilia dicit, & in-
effabilia, non audientes, sed seipsum dedecorans.
Sicut igitur a uomentibus fugimus, sic & ab ira-
scentibus, puluerem eorum inijciamus uomito.
Quid agētes: tacētes, canes uocemus, ut ipsa de-
uorent uomita. Noui, quod audientes nauisā pa-
timini: sed cū hæc fieri uideris, hoc uolo uos tunc
pati, nō aut super facto delectari. Cane fordior
est contumelijs gaudens, qui reuertitur ad uomit-
rum surum. Nam si postquam semel uomuit, de-
stitisset, non esset par illi: uerō rursus eadem uo-
mit, manifestum est quod eadem comedit. Quid
itaq; tali magis abominabile? Quid autē illo for-
didius ore, quod tales cibos manducauit? At qui
hoc est opus naturæ, illud uerō minime: imō ue-
rō & hoc præter naturam, & illud. Quomodo?
Non enim secundum naturam est, temere contu-
meliam inferre, sed præter naturam. Nihil igitur
ut homo loquitur, sed hæc quidem ut fera, hæc au-
tem ut furens. Sicut enim corporum morbus est
præter naturam: similiter & hoc. Et quoniam præ-
ter naturā est, si in eo moratur diu, paulatim mor-
ritur: in eo uerō, quod iuxta naturam est, diu com-
morans non perit. Mallet cum homine cœnum
edente mensam communicare, quam cum talia
loquente. Non cernitis porcos stercores manden-
tes: sic & isti. Quid enim foetidius uerbis, quæ cō-
tumeliosi loquuntur? Studium eis est nihil sanum
eloqui, mūdum nihil, sed si quid turpe, si quid de-
forme, hoc tam facere q; dicere: & quod grauius
est, alios se confundere putant, cum seipso dede-
core magis afficiant. Quod enim sibi dedecore in-
ferāt, inde manifestum est. Ne nanq; mihi falsa di-
centes proponas: sed sit quæpiam publica mere-
trix, uel scenicus alter, & cum aliquo pugnam fa-
ciat, huic ille postmodum hæc proferat, & ille rur-
sum similiter: quis magis ex uerbis contumeliam
passus est? Ille quidem audiuit quæ habebat, hic
autem quæ non habebat. Igitur illi quidem nil am-
plius actum ad confusionis sermonem, huic autē
multa uerecundia accessio. Sed sint negotia quæ
dam rursus occulta, & solus iniuriā inferens no-
uerit. Postea pridem tacens contumeliam ostendit.
Nam & ita maiorem hic passus fuerit cōtume-
liam. Quomodo? malitia factus est præco, nō ha-
bentis conscientiam, infidelis subiens infamiam, &
statim omnes uidebit accusantes. Si em̄ cædis cō-
scijs esset, omnia oportebat exhaustisse. & hunc
quidem tanq; nec humanitatis participem auer-
santur, odio habent, feram esse restantur, sæuā &
immitem: huic autem magis parcunt, quam illi.
Non enim tantum odimus habentes uulnera, q;
ea reuelare conantes & ostendere. Itidem & hic
affectit

affectit contumelia non illum solum, uerum & se-
ipsum, & audientes, & communem hominū natu-
ram: perculit auditorē, nec ullo profecutus est bo-
no: propterea Paulus ait, Si quis sermo bonus ad
ædificationē, ut det gratiam audientibus. Lauda-
tricem linguam habeamus, ut amabiles simus ac
desiderabiles. Sed iam ad id malitiæ omnia deue-
nerunt, ut quæ celare oportebat, in his multi glo-
rientur. Quæ nanq; multi minant, talia sunt. Non
possum ferre linguam meæ, inquit, uxoris. Ver-
ba anus ebrīa se deformantis, eorum qui per fo-
rum trahuntur. Nihil his turpius uerbis, igna-
uius nihil, nihil muliebrius, in lingua potentiam
habere, in cōuicijs iactandis altū sapere: sicut qui
conducuntur in pompis, sicut mimi, parasi & as-
sentatores, porci potius q; homines sunt, quicq;
super his gloriantur, cum opus esset sub terra se
obruere: cum opus, inquit, si quis alius attestatus
ista fuisset, fugere testimonij, tanq; inimicū, neq;
uiro dignum. Contumeliarum præco factus es,
sed audientem male nihil offendere poteris. Pro-
pterea uos hortor, ut cogitantes quanta sit mali-
tia, quod in his gloriantur multi, reuigilemus, cor-
rigamus ita fidentes: hæc ex ciuitate cōciliabula
tollamus, nobis linguam ornemus, & ab omni li-
beremus detractio: ut a peccatis purificati, sur-
pernam possimus allucere beneuolentiam, & diui-
na digni misericordia censerī, gratia & miseratio-
ne ipsius unigeniti, cum quo patri, simul & spiri-
tui sancto gloria, potestas & honor, maiestas & c.

DE ELEMOSYNA ET MISERI-
CORDIA. Hom. XXXII

Pus est ubiq; fide, charissimi. Crucē
enim uitæ fontem esse dicunt, quod
mēs haud facile suscepit: attestan-
tur etiam nunc deridētes Gentiles.
At cogitationū infirmitatem supe-
rans fides id facile suscipit & retinet. Vnde uerō
deus ita mundum dilexit? Ex nulla quidem alia
re, sed ex charitate sola. Reuerentiam eius itaque
charitatem, miserationis excessum erubescamus.
Ipse nanq; nec unigenito peperit propter nos,
nos autem & pecunijs parcimus contra nos ipsos.
Ipse & legitimum pro nobis filium tradidit: nos
uerō nec argentū propter eum cōtemnimus, sed
neq; propter nos. Et qualiter hæc uenia fuerint
digna? Verū si hominē pro nobis pericula & mor-
tes passum uiderimus, omnibus quidē præponi-
mus, & amicorū primis connumeramus, & ei no-
stra tradimus omnia, & ipsius magis q; nostra di-
cimus esse, nec ita dignā ei retributionē nos ero-
gare censemus: erga Christum uerō nec hanc gra-
titudinis mēsurā obseruamus. Sed ille quidē pro
nobis animā posuit, & pretiosum sanguinē pro-
pter nos effudit, qui nō eram amici: nos autem
neq; pecunijs propter eum effundimus, sed eum
despicimus nudū, & peregrinum pro nobis mor-
tuum. Et quis nos a futura poena liberabit? Nisi
nanq; deus, neq; nos, sed nos ipsos damnaremus.
Non ergo contra nos ipsos sententiā tulimus, nō

ergo gehennę nosmetipsos igni dānauimus, eum
qui pro nobis animā posuit, despicientes esurien-
tē: Et quid dico pecunijs? Nōne si innumerās
haberemus animas, omnes oportuerat pro eo po-
nere? Atqui nec ita quicq; beneficio dignū fecisse
mus. Ipse nanq; prior benefaciens manifestā exhi-
bet bonitatē. At qui beneficiū accepit, quicquid
retulerit, debitū reddat, non meritum confert: &
maximē cum ille qui cepit, inimicis benefecerit.
& qui retribuit, in benefactorem data cōferat, &
ipse rursus eis fruatur. At nos nec ista trahūt: sed
omnibus ingratiōres sumus, seruis quidem & mu-
lis, & equis, torques aureos circumponentes, do-
minū uero nudum circumeuntem, & fores ex fo-
ribus mutantē, & semper in exitibus morantem,
& manus porrigentē despiciētes, frequenter autē
& toruo respiciētes oculo, licet & hoc ipsum pro-
pter nos patiat. Libenter em̄ esurit, ut tu pasca-
ris: & nudus circumit, ut incorruptiois indumentū
tibi præbeat occasionē: sed nec ita uestrorū aliqd
erogatis. Sed uestimentorū hæc quidem iacent ti-
neis esca: hæc autē arcæ sarcina, superflua q; possi-
dentib; cura. Qui uero ista, cætera q; dedit omnia,
nudus errat. Sed in arcam ipsa nō reponitis, sed
ipsi uos circumamicientes ornaminī. Et quid uobis
ex his amplius? ut forensiū turba uos spectet? Et
quid hoc? Non enim his amicitū admittuntur,
sed eum qui indigentibus largitur. Itaq; si uis in
admiratione haberi, alios potius induens, infimi-
tos assequeris applausus. Tunc & ipse deus te cū
hominibus laudabit: nunc autē laudabit quidem
nemo, at omnes inuid ebunt, corpus quidē cernen-
tes ornatū, animam uero neglectā habentem. Hic
& meritorijs mulieribus est ornatus, at & pretio-
siores apud eas frequēter, & pulchriores sunt ue-
stes. Animæ uero ornatus penes eos est solus, qui
cum uirtute uiuunt. Hæc continue dico neq; di-
cere desinam, non tam pauperum, quam anima-
rum curam gerens uestrarum. Illis enim, etsi nō a
uobis, aliunde tamen erit aliqua consolatio. Et si
nulla præbeatur consolatio, & fame consumatur,
non magna fuerit eis iactura. Quid Lazaro no-
cuit paupertas, & fame tabescere? A gehenna
uero uos eruet nemo, nisi a pauperib; auxiliū se-
quimini. Sed eadem diuiti dicemus, qui cōtinuo
quidem torretur, nunq; autē consolationē nanci-
scitur. Sed ne accidat, ut quis hæc unquam audi-
at uerba, sed in Abrahamæ sinum migremus. Sicut
enim spina undecunq; capiat, tenentem pun-
git: sic & secularia undecunq; detineas, ample-
ctentem se, uel fouentem contristant. Spiritualia
uero nō eiusmodi, sed margaritæ cuidam similia
sunt, unde si aduertas, oculos delectāt. Exempli
gratia, Fecit aliquis elemosynam, non tantum
futurorum spe pascitur, uerum & presentibus bo-
nis exultat, semper cōfidens, & omnia cum multa
faciēs fidutiā, malam superauit concupiscētiā.
Et ante regnū iam hic fructum accepit, dum lau-
datur, dum admirabilis habetur ante cæteros o-
mnes a propria conscientia, Et bonorum operum
quodlibet est eiusmodi: sicut uicissim mala & hic
ange

ante gehennam conscientiam torquent. Et si futura post peccatum mente conceperis, pauidus & tremens, licet nullo puniente apparebis: siue praesentia, multos habebis inimicos, & cum suspicione viues, neque poteris iniuria iam autores respicere, imò uerò nec immunes iniuria. Non enim tantum ex eis capimus uoluptatis, quantum tristitiae, conscientia semper increpante, externis hominibus condemnantibus, irascēte deo, gehenna nos absorbere parante, cogitationibus nunquam requiescentibus. Graue siquidem, graue, inquam, & onerosum est peccatum, & omni plumbo ponderosius. Qui igitur illud senserit, neque nimium sursum aspiceret poterit, licet multum sit insensatus. Profecto sic & Achab, licet esset admodum impius, postquam hoc sensit, deorsum inclinatus ambulabat cōtritus & angustiatas: & propterea faccum induerat, & lachrymarum effundebat fontes. Hoc si nos faciamus, & sicut ille, lugeamus; peccata, sicut Zachaeus, exuemus. Sicut enim in corporibus, & in fistulis, nisi prius quis humorem influentem sistat, & uulnus tergat, quotquot impo fuerit medicamenta, mali fonte non obstructo, in cassum omnia facit: itidem & nos, nisi manum auaritia cohibeamus, & hanc improba distillationem corripiamus, licet demus eleemosynam, nequicquam omnia facimus. Curatum enim per se auaritia percurrēs dissoluit, & examinat, & peius quam prius afficit. Desinamus igitur rapere, et ita misericordiam impendamus. Sed si nos in praecipitia ferimur, quomodo poterimus respirare? Etenim si quis casurum supernè traheret, quod facit eleemosyna: alter autē in fernè retraheret, nil erit amplius ex huiusmodi certamine, quam hominem distrahi. Ne hoc itaque patiamur, neue premente nos deorsum auaritia, nobis eleemosyna relicta abeat, releuemus nos ipsos, & euolemus, ut per malorum fugam, & bonorum operationem cōsummati, bona consequamur aeterna, gratia & benignitate domini nostri Iesu Christi, cum quo patri, simul & spiritui sancto gloria, potestas & honor, maiestas & magnificentia, in secula Amen.

QVOD ARS EST ELEEMOSYNA, ET omnium artium quaestuosissima. Homilia XXXIII

IA charissimi prius dicta resumamus & hodie ostendamus qualiter est ars omnium artium quaestuosissima eleemosyna. Si enim artis est proprium ad aliquam utilitatem peruenire, eleemosyna uerò nihil est utilius: clarum est profecto, quod & ars, & omnium est artium optima. Non enim nobis conficit calceamenta, neque uestimenta cōtextit, ne has luteas domos aedificat: uerum & aeternam ministrat uitam, ex mortis manibus eripit, & in utraque uita claros exhibet, & mansiones aedificat in caelis, & aeterna parat illa tabernacula. Haec lampades nostras non sinit extinguere, nec sordidus indutos uestibus in nuptiis uidere: sed lauat, & niue mundiores reddit. Si namque fuerint peccata uestra ut coccinum, quasi nix deal-

babunt. Non sinit nos eo decidere, ubi diues ille: nec audire uerba tremenda, sed in Abrahamae sinus deducit. Et artium quidem secularium unaquaeque unum habet, quod accepit, meritum. Verbi gratia, Agricultura pascat, textoria uestit, imò uerò nec hoc ulla potest a semetipsa uobis conferre. Et si libet, agriculturam examinemus primam. Nam nisi curam habuerit, a qua ligonem & uomerem, falcem, securim & alia plura mutuatur: & carpentariam, ut aratrum pāgat, & iugum pareat & plaustrum, ut spicas excutiat: & coriariam, ut & lorū faciat: & aedificatoriam, ut & arantibus tauris stabulum aedificet, & ferentibus, agricolis domum: & succifariam, ut ligna secentur: & pistoriā: post haec omnia nusquam apparebit. Similiter & textoria, cum aliquid faciat, multas secum artes conuocat, ut propolita secum expedit: quod si non accesserint, & manum porrexerint, haec quoque similiter ut illa remanebit inops. Et artium quoque alterius indiget artis. Cum autem oporteat misereri, nihil aliud nobis opus est, sed sola uoluntas est necessaria. Quod si dicas, quod pecuniarum opus est, & habitationibus, & uestimentis, & calceamentis: illa lege Christi uerba, quae de uidua dixit: & ab angustia desiste, licet ualde sis pauper, & medicantibus pauperior, si duo minuta contuleris, totum explesti. Et si des panem, eum habens solum, ad perfectionem artis uenisti. Hanc itaque suscipiamus artem & scientiam, & obeamus. Melius enim est hanc scire quam esse regem, & diademate coronari. Non enim est haec sola eius praecellentia, quod aliarum non indiget, uerum & diuersarum rerum est expeditoria, & multarum quidem & omnigenarum. Domos enim aedificat in caelis semper mansuras, & qui se consecuti fuerint, docet quemadmodum immortalem fugiant mortem: & tibi thesauros donat, qui nunquam absumuntur, sed omne damnatum effugiunt, tam a latronibus, quam a uermibus & tempore. Si quis circa frumentorum conseruationem hoc solum te docuisset: quid non reddidisses, ut inabsumptum multos annos posses conseruare frumentum? Ecce autem haec non in frumento tantum, uerum & in omnibus docet, & quomodo parta, & anima & corpus indiminuta conseruetur, ostendit. Et quid opus est omnia particulatim dicere artis huius merita? Haec namque te docet, quomodo possis deo similis fieri, quod est omnium summa honorum. Vides quomodo non unum huius est opus, sed multa: non alterius indigens artis domos aedificat, texit uestes, inabsumptos parat thesauros, facit ut mors superet, diabolus cohibet, deo reddit similes. Quid igitur hac arte fuerit utilis? Nam aliquid quidem cum dictis, & cum presenti soluentur uita, & morbo laborantibus artificibus nusquam apparent, & earum opera durare non possunt, & laboris indigent, & temporis multi, & aliorum mille: haec autem cum mundus praeterierit, maxime tunc apparet, cum fuerimus mortui, maxime tunc coruscet, & opera monstrat a se gesta, nec laboris indiget: nec alterius huiusmodi cuiuspiam operationis: uerum & aegrotante te fructum affert, & annis cōfecto, & ad futuram tecum uitam emigrat

emigrat, nec unquam te deserit. Haec & sophistis & oratoribus te potentior efficit. Nam illi qui dem in suis praecellentes artibus multos habent aemulos: haec autem pollentes infinitos habent pro se orantes. Et illi quidem hominum assistunt tribunaliibus, iniuriam patientibus exhibentes patrociniū, at & frequenter iniuriam facientibus: haec autem Christi adstat tribunali, non tantum patrocinians, uerum & ipsi persuadens iudici, ut reo patrociniū praestet, & pro eo sententiam ferat: & licet millies peccauerit, coronat, & uictorem promulgat: ait enim, Date eleemosynam, & omnia erunt munda. Et quid de futuris loquor? In praesenti uita si homines interrogemus, quid malint, sophistas se esse magnos & oratores, an eleemosynarios & humanos? audies eos secundum eligentes: & meritum. Sublata namque dicendi facultate, uita nihil laedetur. Nam & ante hanc multum stetit temporis. Sed si misericordiam auferes, omnia transibunt & perierint. Et sicut mare non potest nauigare, portibus & stationibus obrutis: ita nec haec uita constare, si misericordiam & ueniam tollas ac humanitatem. Quam obrem non tantum eam rationi deus mandauit, uerum & multas ipsius partes insperlit naturae tyrannidi. Sic & filiorum patres miserentur, ita matres, ita parentum genitrici. Nec uerò tantum in hominibus, uerum in omnibus brutis: ita fratrum fratres, & consanguinei, & necessarii, sic hominis homo. Habemus enim aliquid ad misericordiam inclinatum, & a natura. Et propterea pro patientibus iniuriam indignamur, & iugulatos cernentes fleamus, & lugentes aliquos uidentes lachrymas impendimus. Quoniam enim id uult deus praestari, naturam ad hoc multum conseruare mandauit, ostendens quod hoc est sibi ualde gratum. Haec itaque cogitantes, & nos ipsos, & filios, & necessarios, in eleemosynae disciplinam ducamus. Et hoc super omnia discat homo, quoniam & hoc est homo. Magnū enim homo, & pretiosum uir misericos. Itaque nisi hoc habeat, esse desinit homo. Hoc sapientes praestat. Et quid admiraris, si hoc est deus, & hoc homo? Ait enim: Estote misericordes, sicut pater uester. Discamus itaque misericordes esse omnium causa, maxime quoniam & nos multae indigemus misericordiae, & neque uiuere putemur per id temporis, quo non misereamur. Eleemosynam autem dico ab auaritia puram: nam si suis contentus, & alijs non impertiens, non est misericors: aliena rapiens quomodo misericors? Non est misericors profecto, licet infinita largiat. Nam si proprijs frui simpliciter, est inhumanitatis, multo magis alios expliare. Si qui nullam patrarunt iniuriam, quod non communicauerint, puniuntur: multo magis qui rapiunt aliena. Ne hoc itaque dicas, quod alius iniuriam passus est, & alius misericordiam accipit: hoc enim graue est. Oportebat enim iniuriam patientem esse, cui misericordia praestaretur. Nunc autem alios uulnerans, quos non uulnerasti curas, cum illos opus sanare prius fuisset, uel potius neque uulnerare. Humanus enim est, non qui uulnerat & curat, sed ab alijs percus-

fos fouens. Tuis igitur malis, non alienis medere. Vel potius neque uulneres, neque prosterneas (hoc enim proterui est) sed prostratos suscita: nec enim eadem misericordiae mensura potest auaritia malum curari. Nam si obolum usurpaueris, non obolo uicissim opus est ad eleemosynam, ut ex auaritia uulnus tollas, sed talento. Propterea sic constitus quadruplum erogat. Furante uero peior rapiens. Sed si illum pendere quadruplum oportet eorum, quae furatus est: rapientem opus est decuplum, & multiplex exoluere. Et optabile sic quoque iniuriam delere posse. Nam neque tunc eleemosynae fructum accipiet. Propterea Zachaeus: Reddam, inquit, si quid aliquem defraudaui, quadruplum: & dimidium bonorum meorum dabo pauperibus. Quod si in lege quadruplum oportet dare, multo magis in gratia: Si furantem, multo magis rapientem. Nam praeter facturam hic est & multum contumeliae. Itaque si des & centuplum, nondum totum erogaueris. Vides quod non frustra dicebam, quod si uel obolum rapueris, & talentum reddas, uix ita quoque resarcis: sed si hoc faciens uix satisfeceris, ordinem conuertens, & rapta quidem integra substantia, pauca quaedam exoluens, nec ipsidem qui sunt iniuria affecti, sed alijs eorum loco: quae habebis excusationem: quam ueniam: quam salutis spem? Vis nosse quantum ita miseris admittas peccatum? audi scripturam dicentem: Sicut qui occidit filium coram patre, ita qui offert sacrificium ex pecunijs pauperum. Hanc itaque comminationem mente scriben-tes abeamus, hanc in parietibus, hanc in manibus. hanc in conscientia, hanc ubique, ut uel hic timor in nostris uigens cordibus, manus nostras a quotidianis cohibeat cadibus. Caede namque peior est rapina, paulatim pauperem deuorans: ut ab hac itaque mundemur aegritudine, haec & in alterutrum, & nos meditemur. Sic enim ad misericordiam erimus proniores. Haec itaque cogitantes charissimi, respiciamus tandem quandoque & reuigilemus. Iam enim ipse confundor, amplius differens de eleemosyna, eo quod frequenter de hac materia uerba fecerim, & nihil dignum effecerim admonitione. Nam factum quidem est aliquid melius, sed non tantum, quantum ipse uolebam. Vos namque seminantes quidem uidemus, sed non larga manu. propterea timeo, ne & parce metatis. Quod enim parce seminamus, indagemus, si placet, utri sint in ciuitate plures, pauperes, an diuites: & quae neque diuites, neque pauperes, sed medium habentes locum? Verbi gratia, Decima pars est diuitum, & decima pauperum nihil penitus habentium, reliqui uero mediocres sunt: diuidamus igitur in egenos ciuitatis multitudinem, & quantum opprobrij sit, uidebitis. Vehementer enim diuites pauci, post eos uero multi: pauperes autem his multo pauciores. Veruntamen cum tot sint qui pauperes alere possint, multi dormiunt esurientes, non quod habentes eis facile satisfacere nequeant: sed propter multam eorum duritiam & inhumanitatem. Nam si diuites, & qui sunt sequentis fortis, panes & uestes indigentibus impertirent, quinquaginta uel & centum uirga

3. Reg. 21. g

Lk. 19. b

Lk. 21. d

Lk. 19. b

Eccl. 4. d

D

Es. 1. c

uiris uix unus forte contingeret. Et tamen in tanta subuenire ualentium copia constituti quotidie conqueruntur. Et ut eorum discas inhumanitatē, unus ultimorum diuitum, & non ualde locupletum habens prouentum ecclesia, quot per singulos dies uiduis sufficiat, quot uirginibus, cogita. Nam ad trium milium ascēdit numerum earum catalogus, & præter has, quot carcerem habitantibus, quot in xenodochio laborantibus, fanis, & peregrinis, corpora habentibus mutilata, altari assidentibus, & uictus, & uestitus causa simpliciter quotidie accedentibus, & nihil ei de substantijs diminutū est. Itaq; si decem dūtaxat uiri sic erogare uoluissent, nullus esset pauper. At inquit, Quid debent filij nostri excipere? Sors remanebat, & prouentus rursus maior fiebat, cum thesaurizarentur eis in cælo possessiones. Sed nō uultis ita, saltē ex dimidio, siue ex tertia parte, siue ex quarta, siue ex decima. Per dei nāq; gratiam decem ciuitatum pauperes nostra possent alere ciuitas. Et si uultis, horum aliquam faciamus rationem: imō uerō neq; ratiocinatione opus est. Per se nāq; patet rei facilitas. Respicite igitur in ciuilia ministeria, quantū sola domus impendere quandoq; nō dubitauit, sed nec ad minimū impendium sensit: quod si diuitum quisq; uoluisset in pauperes erogare, breui temporis momento cælum rapuisset. Quæ foret itaq; ueniat: quæ excusationis umbra? cum nec à quibus omnino separari debemus hinc migrantes, hæc indigentibus cum tanta communem largitate, cum quāta scenicis alij, & hæc cum tantū ex his lucrari debeamus? Oportebat em̄ & si semper hic essemus, neq; sic pulchre huic impensæ parcere: cum aut paulo post hinc abducamur, & omnibus abripiamur nudi: quam habebimus defensionem, nec ex prouentibus ministrantes esurientibus & laborantibus? Nec enim cogote patrimonium diminuere, non quod nolum, sed quoniā te ualde torpentē uideo. Non hoc itaq; iubeo, sed ex fructibus expēde, nihilq; thesaurizes. Satis est tibi, tanquam ex fonte prouenientibus affluentibus habere pecunias. Participes fac pauperes, & bonus sis dispensator eorum, quæ à deo tibi data sunt. Sed tributa, inquit aliquis, ergo: igitur propterea negligis, quoniā hic exigit nemo? Et illi quidem, licet terra non ferat, accipiet cum necessitate, & extorquenti contradicere non audeat: tam uerō miti, & tunc tantum cum terra fructum tulerit petenti, ne uerbo quidem respōdes. Et quis te supplicijs intolerabilibus illis eripiet? Non erit quisquā. Si enim quoniā illic non dantē omnino sequet̄ difficilis ultio, propterea circa erogationem studiosus es: considera quod hic & difficultior, non ligari, nec in carcerem conijci, sed in ignem præcipitari sempiternum. Hæc igitur ante omnia soluamur tributa, omnibus ex causis. Multa nanq; facilitas est, & maior merces, & quæstus amplior: & ingratos se præbentibus peius supplicij. Nam pœna nōs excipit finem non habens. Si uerō milites mihi dicas pro te Barbaris repugnantes, sunt et hic castra pauperum, et bellum, in quo

pro te pauperes pugnat. Cum em̄ stipendij acciperint, orates tibi deū faciūt propitiū, propitium autem facientes, pro Barbaris demonum infidias repellunt: neq; sinunt uehementer infestū esse malignum, neq; semper irruere, sed ipsius soluit potentia. Hos itaq; conspiciens milites quotidie pro te cum diabolo precibus & orationibus pugnant, à temetipso pulchrum istud tributum exige, illorum alimenta. Nam cum sit hic rex mitis, non dedit eos tibi qui exigeret, sed uult uolentē erogare: et siue paulatim eroges, accipit: siue per multum temporis indigens, reponas, non habentem non urget. Ne uerō longanimitatem eius contemnamus, sed thesaurizemus nobis non iram, sed salutem: non mortem, sed uitam: non pœnam & ultionem, sed honores & coronas. Non est hic dare mercedem transmissionis eorum quæ penduntur. Non est hic opus res in argentum redigentes laborare. Si cōferas, in cœlū ea dominus ipse transportat, ipse tibi quæstuosiorem reddit negotiationem. Non est hic necesse depositorum transportatorem inquirere. Tantum ergo, & statim ascendunt, non ut alij milites alantur, sed ut tibi multo cum lucro maneant. Hic quidem quæcumq; dederis, recipere nō licet: illic uerō cum multo rursus honore recipies, & maiora lucraberis, & spiritalia lucra. Hæc quæ hic erogas, illic sunt repetitio, mutuū, & scenus & debitum. Nam chirographa tibi deus fecit. Ait enim, Qui miseret inopis, scenerat deo. Arrabonem tibi dedit & uades, & hæc cum deus sit. Quem arrabonem? Præsentis uitæ sensibilia, spiritalia futurorum primordia. Quid itaq; differs & torpes, cū iam tanta recepseris, & tot expectes? Quæ nāq; accepisti, sunt ista: Corpus tibi formauit, animam ipse intulit, honoraui te ratiōe solum ex animalibus terrenis: omnium tibi uisibiliū usum cōtulit, sui præstitit scientiam, pro te tradidit filium, baptisma tot plenū bonis donauit, sacram tibi dedit mensam, regnū promisit, & arcana bona. Cum igitur tot accepseris, tot itidem accepturus (iterum enim idem referā) circa pereuntes pecunias pusillanimitate agis. Et quā habebis ueniat? Sed filios omnino specias, & propter hos retrocedis: quin & illos tales doce quæstus lucrari. Nam si tibi foret argentū mutuatum, & usuras pariens, & insuper debitor esset gratus, multo magis eligeres filio pro auro relinquere, ut ei multi prouentus adessent, neq; cogeret circumire, & alios querere mutuū accepturos. Et nunc hoc filijs da chirographum, & deum relinque debitorem. Tu autem agros quidem nō uendis & das filijs, sed permittis ut reditus maneat, & pecuniarum superabundantia maior eis hinc fiat. Hoc autem chirographum omnibus agris & redditibus locupletius, & tot afferens fructus relinquere uereris. Quætā uero foret hoc fatuitatis & dementia? & hæc cum noueris: quod si hoc eis relinquis, & ipsum ipse rursus accipiens frueris. Talia nāq; sunt spiritalia, multā habent largitatem. Ne medicemus, nec inhumane nos & crudeliter geramus, sed hæc pulchrā exerceamus negotiationem.

Pro. 19.

Matt. 2. d. 5

tionē, ut & nos ea recepta migremus, et nostris eam filijs relinquamus, & futura cōsequamur bona, in Christo Iesu domino nostro, cui gloria et imperium in secula seculorum, Amen.

QUOD OPORTET MULTUM CIRCA DEI desiderium studium habere: & de eleemosyna, Homilia XXXIII.

HVARVM es o homo pecuniarū dispensator, nō minus q̄ qui ecclesiæ bona dispensat. Sicut igitur illē potestatem non habet, ea quæ propter pauperes à uobis erogantur, temere, & ut casu uenit dispergēdi, quoniā in pauperū data sunt alimentum: ita neq; tu tua. Et si nanq; paternā accepisti hereditatē, et ita possides quæcumq; tibi sunt, ita quoq; ramentum dei sunt omnia. Postea uero tu qd erogasti quidē, tali uis dispensari diligentia: deum uero sua non censet maiori nos repetiturū uehementia, sed ea simpliciter passurū pereuntia: Non ita est, nequaquā. Hæc enim propterea tibi cōcessit, ut dares illis escā in tempore opportuno, egenis, esurientibus, sicut tu conseruo dispensanda dedisti, itidem & deus te uult hæc in congrua erogare. Propterea quoq; cum auferre posset, ea dimisit, ut exhibēda uirtutis occasionem habeas, ut alterum alterius indigētem constituens, mutuam charitatem redderet feruentiorē: tu uero cum acceperis, non tantum non impendis, uerū & uerberas. Verum si non dare crimen est, uerberare quam reportabit ueniam? Hoc aut mihi dicere uidetur, contumeliosos & auaros inuens, & multam aduersus tales significans inuentionē. Cum enim quos nutrire iussi sunt, præter q̄ non nutriunt eos, etiam uerberent, digni foret accusari: mihi uero uidetur & hic delicijs uacantes insinuare. Nam & delicijs magna reposita est ultio: ait enim, Comedit & bibit cum ebrijs: gastrimargiā significans. non enim ad hoc accepisti, ut in delicijs absumeres, sed ut in eleemosynā erogares. Nūquid enim tua possides? Res pauperum tibi sunt creditæ, siue ex laboribus, iustis, siue ex hereditate paterna possideas. Nūquid enim non potuit tibi deus hæc auferre? Verū hoc non facit, in potestate tua ponens liberam in pauperes liberalitatē. Tu uero, quæso, considera quomodo per omnes parabolas non suis congrue pecunijs utentes punit. Nec enim uirgines aliena rauerant, sed propria nō dederunt. Neq; qui talentum in terram defodit, iniustū usum sibi uendicauit, sed quia non geminauit: nec esurientem despicientes q̄ aliena rapuerint, puniuntur, sed quoniā sua nō disperferunt, sicut & hic seruus. Audiamus itaq; quotquot uerū indulgemus, quotquot in opi paras coenas expēdimus diuitias, nihil nobis pernitentes, sed indigentibus debitas: non enim quoniam ex benignitate multa de tuis erogare iustus es, hæc ideo putes esse tua. Tibi mutuauit, ut laudabilis fieri posses: ne tua igitur esse putes, ei sua præbens: nec em̄ si cui tu mutuasses, ut abiens aliquas posset quæstum occasiones inuenire, illius pecunias esse diceres. Igitur & tibi deus tradidit, ut cō-

Chryf.

lum lucrari posses: ergo benignitatis excessum nē facias ingratiūdinis materiam. Cogita quantis dignum uotis potest post baptismā uia inuenire peccata lauātem. nūquid uis, Da eleemosynam: quot dixissent, Vtinam posset fieri, ut pecuniæ darent, & futuris malis absolueremur? Sed, quoniā hoc possibile factū est, rursus redditi sunt supini. Sed ergo, inquis. Et quid hoc? Non dum enim tantum exoluisi, quātum quæ duos obolos erogauit: imō uero neq; dimidium, nec minimam illius partem, sed plura in impensas inuitiles expendis, in conuiuia, & ebrietatem, et extremam prodigalitatē: nunc quidē uocans, nunc uero uocantem sequēs: nunc quidem expendens, nunc autē alios cogens expēdere, ut & duplex tibi fiat ultio, ex hisq; quæ ipse facis, & ex his ad quæ ceteros inducis. Et hoc enim seruo uide uisio datum: ait enim, Comedit et bibit cum ebrijs. Non enim solos punit ebrios, uerū & cum illis cōuersantes, & merito, quoniā præter propriam perditionem & proximorum neglexere salutē. Deū uero nihil sic exacerbat, q̄ ad proximum attentionē despiciere. Et propterea demonstrare uolens indignationem, eum mediū diuidi iussit: & ideo charitatem suorum dixit esse discipulorum indicium: quoniā necesse profus est diligētem dilecti curam habere. Hanc itaq; uiam teneamus: hæc enim est quæ maxime reducit ad deum, quæ Christi facit imitatores, & quoad fieri potest, deo similes reddit. Intuere quoq; uirtutes has esse magis necessarias, quæ secus hanc uiam cōmoratur, & si liber, earum examinationē faciamus, & ex dei sententiā feramus iudicium. Sint igitur duæ optimæ uiuendi uia: & earū quidem una bonum faciat obeuntem, altera uero & proximū. Videamus utra probabilior, et ad uirtutis culmen nos magis perducit. Igitur ille quidē qui sua duntaxat quarit, à Paulo mille accusationes accipiet: (Cum uero Paulum dixero, Christū significauero) hic autem laudes & coronas. Hoc unde manifestum? audi quid huic quidē dicat, & quid illi. Nemo quod suū est, quærat, sed quod proximi quisq; uidet: & si liber, earum examinationē faciamus, & ex dei sententiā feramus iudicium. Sint igitur duæ optimæ uiuendi uia: & earū quidem una bonum faciat obeuntem, altera uero & proximū. Videamus utra probabilior, et ad uirtutis culmen nos magis perducit. Igitur ille quidē qui sua duntaxat quarit, à Paulo mille accusationes accipiet: (Cum uero Paulum dixero, Christū significauero) hic autem laudes & coronas. Hoc unde manifestum? audi quid huic quidē dicat, & quid illi. Nemo quod suū est, quærat, sed quod proximi quisq; uidet: & si liber, earum examinationē faciamus, & ex dei sententiā feramus iudicium. Sint igitur duæ optimæ uiuendi uia: & earū quidem una bonum faciat obeuntem, altera uero & proximū. Videamus utra probabilior, et ad uirtutis culmen nos magis perducit. Igitur ille quidē qui sua duntaxat quarit, à Paulo mille accusationes accipiet: (Cum uero Paulum dixero, Christū significauero) hic autem laudes & coronas. Hoc unde manifestum? audi quid huic quidē dicat, & quid illi. Nemo quod suū est, quærat, sed quod proximi quisq; uidet: & si liber, earum examinationē faciamus, & ex dei sententiā feramus iudicium. Sint igitur duæ optimæ uiuendi uia: & earū quidem una bonum faciat obeuntem, altera uero & proximū. Videamus utra probabilior, et ad uirtutis culmen nos magis perducit. Igitur ille quidē qui sua duntaxat quarit, à Paulo mille accusationes accipiet: (Cum uero Paulum dixero, Christū significauero) hic autem laudes & coronas. Hoc unde manifestum? audi quid huic quidē dicat, & quid illi. Nemo quod suū est, quærat, sed quod proximi quisq; uidet: & si liber, earum examinationē faciamus, & ex dei sententiā feramus iudicium. Sint igitur duæ optimæ uiuendi uia: & earū quidem una bonum faciat obeuntem, altera uero & proximū. Videamus utra probabilior, et ad uirtutis culmen nos magis perducit. Igitur ille quidē qui sua duntaxat quarit, à Paulo mille accusationes accipiet: (Cum uero Paulum dixero, Christū significauero) hic autem laudes & coronas. Hoc unde manifestum? audi quid huic quidē dicat, & quid illi. Nemo quod suū est, quærat, sed quod proximi quisq; uidet: & si liber, earum examinationē faciamus, & ex dei sententiā feramus iudicium. Sint igitur duæ optimæ uiuendi uia: & earū quidem una bonum faciat obeuntem, altera uero & proximū. Videamus utra probabilior, et ad uirtutis culmen nos magis perducit. Igitur ille quidē qui sua duntaxat quarit, à Paulo mille accusationes accipiet: (Cum uero Paulum dixero, Christū significauero) hic autem laudes & coronas. Hoc unde manifestum? audi quid huic quidē dicat, & quid illi. Nemo quod suū est, quærat, sed quod proximi quisq; uidet: & si liber, earum examinationē faciamus, & ex dei sententiā feramus iudicium. Sint igitur duæ optimæ uiuendi uia: & earū quidem una bonum faciat obeuntem, altera uero & proximū. Videamus utra probabilior, et ad uirtutis culmen nos magis perducit. Igitur ille quidē qui sua duntaxat quarit, à Paulo mille accusationes accipiet: (Cum uero Paulum dixero, Christū significauero) hic autem laudes & coronas. Hoc unde manifestum? audi quid huic quidē dicat, & quid illi. Nemo quod suū est, quærat, sed quod proximi quisq; uidet: & si liber, earum examinationē faciamus, & ex dei sententiā feramus iudicium. Sint igitur duæ optimæ uiuendi uia: & earū quidem una bonum faciat obeuntem, altera uero & proximū. Videamus utra probabilior, et ad uirtutis culmen nos magis perducit. Igitur ille quidē qui sua duntaxat quarit, à Paulo mille accusationes accipiet: (Cum uero Paulum dixero, Christū significauero) hic autem laudes & coronas. Hoc unde manifestum? audi quid huic quidē dicat, & quid illi. Nemo quod suū est, quærat, sed quod proximi quisq; uidet: & si liber, earum examinationē faciamus, & ex dei sententiā feramus iudicium. Sint igitur duæ optimæ uiuendi uia: & earū quidem una bonum faciat obeuntem, altera uero & proximū. Videamus utra probabilior, et ad uirtutis culmen nos magis perducit. Igitur ille quidē qui sua duntaxat quarit, à Paulo mille accusationes accipiet: (Cum uero Paulum dixero, Christū significauero) hic autem laudes & coronas. Hoc unde manifestum? audi quid huic quidē dicat, & quid illi. Nemo quod suū est, quærat, sed quod proximi quisq; uidet: & si liber, earum examinationē faciamus, & ex dei sententiā feramus iudicium. Sint igitur duæ optimæ uiuendi uia: & earū quidem una bonum faciat obeuntem, altera uero & proximū. Videamus utra probabilior, et ad uirtutis culmen nos magis perducit. Igitur ille quidē qui sua duntaxat quarit, à Paulo mille accusationes accipiet: (Cum uero Paulum dixero, Christū significauero) hic autem laudes & coronas. Hoc unde manifestum? audi quid huic quidē dicat, & quid illi. Nemo quod suū est, quærat, sed quod proximi quisq; uidet: & si liber, earum examinationē faciamus, & ex dei sententiā feramus iudicium. Sint igitur duæ optimæ uiuendi uia: & earū quidem una bonum faciat obeuntem, altera uero & proximū. Videamus utra probabilior, et ad uirtutis culmen nos magis perducit. Igitur ille quidē qui sua duntaxat quarit, à Paulo mille accusationes accipiet: (Cum uero Paulum dixero, Christū significauero) hic autem laudes & coronas. Hoc unde manifestum? audi quid huic quidē dicat, & quid illi. Nemo quod suū est, quærat, sed quod proximi quisq; uidet: & si liber, earum examinationē faciamus, & ex dei sententiā feramus iudicium. Sint igitur duæ optimæ uiuendi uia: & earū quidem una bonum faciat obeuntem, altera uero & proximū. Videamus utra probabilior, et ad uirtutis culmen nos magis perducit. Igitur ille quidē qui sua duntaxat quarit, à Paulo mille accusationes accipiet: (Cum uero Paulum dixero, Christū significauero) hic autem laudes & coronas. Hoc unde manifestum? audi quid huic quidē dicat, & quid illi. Nemo quod suū est, quærat, sed quod proximi quisq; uidet: & si liber, earum examinationē faciamus, & ex dei sententiā feramus iudicium. Sint igitur duæ optimæ uiuendi uia: & earū quidem una bonum faciat obeuntem, altera uero & proximū. Videamus utra probabilior, et ad uirtutis culmen nos magis perducit. Igitur ille quidē qui sua duntaxat quarit, à Paulo mille accusationes accipiet: (Cum uero Paulum dixero, Christū significauero) hic autem laudes & coronas. Hoc unde manifestum? audi quid huic quidē dicat, & quid illi. Nemo quod suū est, quærat, sed quod proximi quisq; uidet: & si liber, earum examinationē faciamus, & ex dei sententiā feramus iudicium. Sint igitur duæ optimæ uiuendi uia: & earū quidem una bonum faciat obeuntem, altera uero & proximū. Videamus utra probabilior, et ad uirtutis culmen nos magis perducit. Igitur ille quidē qui sua duntaxat quarit, à Paulo mille accusationes accipiet: (Cum uero Paulum dixero, Christū significauero) hic autem laudes & coronas. Hoc unde manifestum? audi quid huic quidē dicat, & quid illi. Nemo quod suū est, quærat, sed quod proximi quisq; uidet: & si liber, earum examinationē faciamus, & ex dei sententiā feramus iudicium. Sint igitur duæ optimæ uiuendi uia: & earū quidem una bonum faciat obeuntem, altera uero & proximū. Videamus utra probabilior, et ad uirtutis culmen nos magis perducit. Igitur ille quidē qui sua duntaxat quarit, à Paulo mille accusationes accipiet: (Cum uero Paulum dixero, Christū significauero) hic autem laudes & coronas. Hoc unde manifestum? audi quid huic quidē dicat, & quid illi. Nemo quod suū est, quærat, sed quod proximi quisq; uidet: & si liber, earum examinationē faciamus, & ex dei sententiā feramus iudicium. Sint igitur duæ optimæ uiuendi uia: & earū quidem una bonum faciat obeuntem, altera uero & proximū. Videamus utra probabilior, et ad uirtutis culmen nos magis perducit. Igitur ille quidē qui sua duntaxat quarit, à Paulo mille accusationes accipiet: (Cum uero Paulum dixero, Christū significauero) hic autem laudes & coronas. Hoc unde manifestum? audi quid huic quidē dicat, & quid illi. Nemo quod suū est, quærat, sed quod proximi quisq; uidet: & si liber, earum examinationē faciamus, & ex dei sententiā feramus iudicium. Sint igitur duæ optimæ uiuendi uia: & earū quidem una bonum faciat obeuntem, altera uero & proximū. Videamus utra probabilior, et ad uirtutis culmen nos magis perducit. Igitur ille quidē qui sua duntaxat quarit, à Paulo mille accusationes accipiet: (Cum uero Paulum dixero, Christū significauero) hic autem laudes & coronas. Hoc unde manifestum? audi quid huic quidē dicat, & quid illi. Nemo quod suū est, quærat, sed quod proximi quisq; uidet: & si liber, earum examinationē faciamus, & ex dei sententiā feramus iudicium. Sint igitur duæ optimæ uiuendi uia: & earū quidem una bonum faciat obeuntem, altera uero & proximū. Videamus utra probabilior, et ad uirtutis culmen nos magis perducit. Igitur ille quidē qui sua duntaxat quarit, à Paulo mille accusationes accipiet: (Cum uero Paulum dixero, Christū significauero) hic autem laudes & coronas. Hoc unde manifestum? audi quid huic quidē dicat, & quid illi. Nemo quod suū est, quærat, sed quod proximi quisq; uidet: & si liber, earum examinationē faciamus, & ex dei sententiā feramus iudicium. Sint igitur duæ optimæ uiuendi uia: & earū quidem una bonum faciat obeuntem, altera uero & proximū. Videamus utra probabilior, et ad uirtutis culmen nos magis perducit. Igitur ille quidē qui sua duntaxat quarit, à Paulo mille accusationes accipiet: (Cum uero Paulum dixero, Christū significauero) hic autem laudes & coronas. Hoc unde manifestum? audi quid huic quidē dicat, & quid illi. Nemo quod suū est, quærat, sed quod proximi quisq; uidet: & si liber, earum examinationē faciamus, & ex dei sententiā feramus iudicium. Sint igitur duæ optimæ uiuendi uia: & earū quidem una bonum faciat obeuntem, altera uero & proximū. Videamus utra probabilior, et ad uirtutis culmen nos magis perducit. Igitur ille quidē qui sua duntaxat quarit, à Paulo mille accusationes accipiet: (Cum uero Paulum dixero, Christū significauero) hic autem laudes & coronas. Hoc unde manifestum? audi quid huic quidē dicat, & quid illi. Nemo quod suū est, quærat, sed quod proximi quisq; uidet: & si liber, earum examinationē faciamus, & ex dei sententiā feramus iudicium. Sint igitur duæ optimæ uiuendi uia: & earū quidem una bonum faciat obeuntem, altera uero & proximū. Videamus utra probabilior, et ad uirtutis culmen nos magis perducit. Igitur ille quidē qui sua duntaxat quarit, à Paulo mille accusationes accipiet: (Cum uero Paulum dixero, Christū significauero) hic autem laudes & coronas. Hoc unde manifestum? audi quid huic quidē dicat, & quid illi. Nemo quod suū est, quærat, sed quod proximi quisq; uidet: & si liber, earum examinationē faciamus, & ex dei sententiā feramus iudicium. Sint igitur duæ optimæ uiuendi uia: & earū quidem una bonum faciat obeuntem, altera uero & proximū. Videamus utra probabilior, et ad uirtutis culmen nos magis perducit. Igitur ille quidē qui sua duntaxat quarit, à Paulo mille accusationes accipiet: (Cum uero Paulum dixero, Christū significauero) hic autem laudes & coronas. Hoc unde manifestum? audi quid huic quidē dicat, & quid illi. Nemo quod suū est, quærat, sed quod proximi quisq; uidet: & si liber, earum examinationē faciamus, & ex dei sententiā feramus iudicium. Sint igitur duæ optimæ uiuendi uia: & earū quidem una bonum faciat obeuntem, altera uero & proximū. Videamus utra probabilior, et ad uirtutis culmen nos magis perducit. Igitur ille quidē qui sua duntaxat quarit, à Paulo mille accusationes accipiet: (Cum uero Paulum dixero, Christū significauero) hic autem laudes & coronas. Hoc unde manifestum? audi quid huic quidē dicat, & quid illi. Nemo quod suū est, quærat, sed quod proximi quisq; uidet: & si liber, earum examinationē faciamus, & ex dei sententiā feramus iudicium. Sint igitur duæ optimæ uiuendi uia: & earū quidem una bonum faciat obeuntem, altera uero & proximū. Videamus utra probabilior, et ad uirtutis culmen nos magis perducit. Igitur ille quidē qui sua duntaxat quarit, à Paulo mille accusationes accipiet: (Cum uero Paulum dixero, Christū significauero) hic autem laudes & coronas. Hoc unde manifestum? audi quid huic quidē dicat, & quid illi. Nemo quod suū est, quærat, sed quod proximi quisq; uidet: & si liber, earum examinationē faciamus, & ex dei sententiā feramus iudicium. Sint igitur duæ optimæ uiuendi uia: & earū quidem una bonum faciat obeuntem, altera uero & proximū. Videamus utra probabilior, et ad uirtutis culmen nos magis perducit. Igitur ille quidē qui sua duntaxat quarit, à Paulo mille accusationes accipiet: (Cum uero Paulum dixero, Christū significauero) hic autem laudes & coronas. Hoc unde manifestum? audi quid huic quidē dicat, & quid illi. Nemo quod suū est, quærat, sed quod proximi quisq; uidet: & si liber, earum examinationē faciamus, & ex dei sententiā feramus iudicium. Sint igitur duæ optimæ uiuendi uia: & earū quidem una bonum faciat obeuntem, altera uero & proximū. Videamus utra probabilior, et ad uirtutis culmen nos magis perducit. Igitur ille quidē qui sua duntaxat quarit, à Paulo mille accusationes accipiet: (Cum uero Paulum dixero, Christū significauero) hic autem laudes & coronas. Hoc unde manifestum? audi quid huic quidē dicat, & quid illi. Nemo quod suū est, quærat, sed quod proximi quisq; uidet: & si liber, earum examinationē faciamus, & ex dei sententiā feramus iudicium. Sint igitur duæ optimæ uiuendi uia: & earū quidem una bonum faciat obeuntem, altera uero & proximū. Videamus utra probabilior, et ad uirtutis culmen nos magis perducit. Igitur ille quidē qui sua duntaxat quarit, à Paulo mille accusationes accipiet: (Cum uero Paulum dixero, Christū significauero) hic autem laudes & coronas. Hoc unde manifestum? audi quid huic quidē dicat, & quid illi. Nemo quod suū est, quærat, sed quod proximi quisq; uidet: & si liber, earum examinationē faciamus, & ex dei sententiā feramus iudicium. Sint igitur duæ optimæ uiuendi uia: & earū quidem una bonum faciat obeuntem, altera uero & proximū. Videamus utra probabilior, et ad uirtutis culmen nos magis perducit. Igitur ille quidē qui sua duntaxat quarit, à Paulo mille accusationes accipiet: (Cum uero Paulum dixero, Christū significauero) hic autem laudes & coronas. Hoc unde manifestum? audi quid huic quidē dicat, & quid illi. Nemo quod suū est, quærat, sed quod proximi quisq; uidet: & si liber, earum examinationē faciamus, & ex dei sententiā feramus iudicium. Sint igitur duæ optimæ uiuendi uia: & earū quidem una bonum faciat obeuntem, altera uero & proximū. Videamus utra probabilior, et ad uirtutis culmen nos magis perducit. Igitur ille quidē qui sua duntaxat quarit, à Paulo mille accusationes accipiet: (Cum uero Paulum dixero, Christū significauero) hic autem laudes & coronas. Hoc unde manifestum? audi quid huic quidē dicat, & quid illi. Nemo quod suū est, quærat, sed quod proximi quisq; uidet: & si liber, earum examinationē faciamus, & ex dei sententiā feramus iudicium. Sint igitur duæ optimæ uiuendi uia: & earū quidem una bonum faciat obeuntem, altera uero & proximū. Videamus utra probabilior, et ad uirtutis culmen nos magis perducit. Igitur ille quidē qui sua duntaxat quarit, à Paulo mille accusationes accipiet: (Cum uero Paulum dixero, Christū significauero) hic autem laudes & coronas. Hoc unde manifestum? audi quid huic quidē dicat, & quid illi. Nemo quod suū est, quærat, sed quod proximi quisq; uidet: & si liber, earum examinationē faciamus, & ex dei sententiā feramus iudicium. Sint igitur duæ optimæ uiuendi uia: & earū quidem una bonum faciat obeuntem, altera uero & proximū. Videamus utra probabilior, et ad uirtutis culmen nos magis perducit. Igitur ille quidē qui sua duntaxat quarit, à Paulo mille accusationes accipiet: (Cum uero Paulum dixero, Christū significauero) hic autem laudes & coronas. Hoc unde manifestum? audi quid huic quidē dicat, & quid illi. Nemo quod suū est, quærat, sed quod proximi quisq; uidet: & si liber, earum examinationē faciamus, & ex dei sententiā feramus iudicium. Sint igitur duæ optimæ uiuendi uia: & earū quidem una bonum faciat obeuntem, altera uero & proximū. Videamus utra probabilior, et ad uirtutis culmen nos magis perducit. Igitur ille quidē qui sua duntaxat quarit, à Paulo mille accusationes accipiet: (Cum uero Paulum dixero, Christū significauero) hic autem laudes & coronas. Hoc unde manifestum? audi quid huic quidē dicat, & quid illi. Nemo quod suū est, quærat, sed quod proximi quisq; uidet: & si liber, earum examinationē faciamus, & ex dei sententiā feramus iudicium. Sint igitur duæ optimæ uiuendi uia: & earū quidem una bonum faciat obeuntem, altera uero & proximū. Videamus utra probabilior, et ad uirtutis culmen nos magis perducit. Igitur ille quidē qui sua duntaxat quarit, à Paulo mille accusationes accipiet: (Cum uero Paulum dixero, Christū significauero) hic autem laudes & coronas. Hoc unde manifestum? audi quid huic quidē dicat, & quid illi. Nemo quod suū est, quærat, sed quod proximi quisq; uidet: & si liber, earum examinationē faciamus, & ex dei sententiā feramus iudicium. Sint igitur duæ optimæ uiuendi uia: & earū quidem una bonum faciat obeuntem, altera uero & proximū. Videamus utra probabilior, et ad uirtutis culmen nos magis perducit. Igitur ille quidē qui sua duntaxat quarit, à Paulo mille accusationes accipiet: (Cum uero Paulum dixero, Christū significauero) hic autem laudes & coronas. Hoc unde manifestum? audi quid huic quidē dicat, & quid illi. Nemo quod suū est, quærat, sed quod proximi quisq; uidet: & si liber, earum examinationē faciamus, & ex dei sententiā feramus iudicium. Sint igitur duæ optimæ uiuendi uia: & earū quidem una bonum faciat obeuntem, altera uero & proximū. Videamus utra probabilior, et ad uirtutis culmen nos magis perducit. Igitur ille quidē qui sua duntaxat quarit, à Paulo mille accusationes accipiet: (Cum uero Paulum dixero, Christū significauero) hic autem laudes & coronas. Hoc unde manifestum? audi quid huic quidē dicat, & quid illi. Nemo quod suū est, quærat, sed quod proximi quisq; uidet: & si liber, earum examinationē faciamus, & ex dei sententiā feramus iudicium. Sint igitur duæ optimæ uiuendi uia: & earū quidem una bonum faciat obeuntem, altera uero & proximū. Videamus utra probabilior, et ad uirtutis culmen nos magis perducit. Igitur ille quidē qui sua duntaxat quarit, à Paulo mille accusationes accipiet: (Cum uero Paulum dixero, Christū significauero) hic autem laudes & coronas. Hoc unde manifestum? audi quid huic quidē dicat, & quid illi. Nemo quod suū est, quærat, sed quod proximi quisq; uidet: & si liber, earum examinationē faciamus, & ex dei sententiā feramus iudicium. Sint igitur duæ optimæ uiuendi uia: & earū quidem una bonum faciat obeuntem, altera uero & proximū. Videamus utra probabilior, et ad uirtutis culmen nos magis perducit. Igitur ille quidē qui sua duntaxat quarit, à Paulo mille accusationes accipiet: (Cum uero Paulum dixero, Christū significauero) hic autem laudes & coronas. Hoc unde manifestum? audi quid huic quidē dicat, & quid illi. Nemo quod suū est, quærat, sed quod proximi quisq; uidet: & si liber, earum examinationē faciamus, & ex dei sententiā feramus iudicium. Sint igitur duæ optimæ uiuendi uia: & earū quidem una bonum faciat obeuntem, altera uero & proximū. Videamus utra probabilior, et ad uirtutis culmen nos magis perducit. Igitur ille quidē qui sua duntaxat quarit, à Paulo mille accusationes accipiet: (Cum uero Paulum dixero, Christū significauero) hic autem laudes & coronas. Hoc unde manifestum? audi quid huic quidē dicat, & quid illi. Nemo quod suū est, quærat, sed quod proximi quisq; uidet: & si liber, earum examinationē faciamus, & ex dei sententiā feramus iudicium. Sint igitur duæ optimæ uiuendi uia: & earū quidem una bonum faciat obeuntem, altera uero & proximū. Videamus utra probabilior, et ad uirtutis culmen nos magis perducit. Igitur ille quidē qui sua duntaxat quarit, à Paulo mille accusationes accipiet: (Cum uero Paulum dixero, Christū significauero) hic autem laudes & coronas. Hoc unde manifestum? audi quid huic quidē dicat, & quid illi. Nemo quod suū est, quærat, sed quod proximi quisq; uidet: & si liber, earum examinationē faciamus, & ex dei sententiā feramus iudicium. Sint igitur duæ optimæ uiuendi uia: & earū quidem una bonum faciat obeuntem, altera uero & proximū. Videamus utra probabilior, et ad uirtutis culmen nos magis perducit. Igitur ille quidē qui sua duntaxat quarit, à Paulo mille accusationes accipiet: (Cum uero Paulum dixero, Christū significauero) hic autem laudes & coronas. Hoc unde manifestum? audi quid huic quidē dicat, & quid illi. Nemo quod suū est, quærat, sed quod proximi quisq; uidet: & si liber, earum examinationē faciamus, & ex dei sententiā feramus iudicium. Sint igitur duæ optimæ uiuendi uia: & earū quidem una bonum faciat obeuntem, altera uero & proximū. Videamus utra probabilior, et ad uirtutis culmen nos magis perducit. Igitur ille quidē qui sua duntaxat quarit, à Paulo mille accusationes accipiet: (Cum uero Paulum dixero, Christū significauero) hic autem laudes & coronas. Hoc unde manifestum? audi quid huic quidē dicat, & quid illi. Nemo quod suū est, quærat, sed quod proximi quisq; uidet: & si liber, earum examinationē faciamus, & ex dei sententiā feramus iudicium. Sint igitur duæ optimæ uiuendi uia: & earū quidem una bonum faciat obeuntem, altera uero & proximū. Videamus utra probabilior, et ad uirtutis culmen nos magis perducit. Igitur ille quidē qui sua duntaxat quarit, à Paulo mille accusationes accipiet: (Cum uero Paulum dixero, Christū significauero) hic autem laudes & coronas. Hoc unde manifestum? audi quid huic quidē dicat, & quid illi. Nemo quod suū est, quærat, sed quod proximi quisq; uidet: & si liber, earum examinationē faciamus, & ex dei sententiā feramus iudicium. Sint igitur duæ optimæ uiuendi uia: & earū quidem una bonum faciat obeuntem, altera uero & proximū. Videamus utra probabilior, et ad uirtutis culmen nos magis perducit. Igitur ille quidē qui sua duntaxat quarit, à Paulo mille accusationes accipiet: (Cum uero Paulum dixero, Christū significauero) hic autem laudes & coronas. Hoc unde manifestum? audi quid huic quidē dicat, & quid illi. Nemo quod suū est, quærat, sed quod proximi quisq; uidet: & si liber, earum examinationē faciamus, & ex dei sententiā feramus iudicium. Sint igitur duæ optimæ uiuendi uia: & earū quidem una bonum faciat obeuntem, altera uero & proximū. Videamus utra probabilior, et ad uirtutis culmen nos magis perducit. Igitur ille quidē qui sua duntaxat quarit, à Paulo mille accusationes accipiet: (Cum uero Paulum dixero, Christū significauero) hic autem laudes & coronas. Hoc unde manifestum? audi quid huic qu

differat ædificationem, nec solum differat, uerum & absq; martyrio migret: uter erit postquam hinc tranſierit probabilior? Nō nobis hic multis opus est uerbis, & ambagibus lōgis. Adest enim beatus Paulus sententiā ferens, & dicens: Resolui, & esse cum Christo melius: remanere autē in carne, magis necessarium propter uos, & ad Christum tranſitui proximi prætulit ædificationem. Hoc enim præcipuum est esse cum Christo, ipsius uoluntatem obire. Nihil uero tam est uoluntas eius, quam quod proximo sit utile. Vis & quartam horum rationem referam: Petre si diligis me, inquit, pascere oues meas: & ter eum percontatus, hoc amicitiae signum esse testatus est. Nec solis hoc dictum est sacerdotibus, sed unicuiq; nostrum cui uel pusillus est creditus grex. Ne namq; quoniam pusillus est, contemnas: pater enim meus, inquit, sibi complacuit in eis. Habet ouem unusquisq; nostrum, hanc ad congrua ducat pascua. Et cum uir è strato surrexerit, nihil aliud querat, quam quomodo aliquid faciat, aut dicat, unde totam faciat domū religionem. Mulier uero sit quidem domus custos, sed ante curam hanc magis necessariam habeat sollicitudinem, quomodo coelestia tota domus opereſ. Nam si in secularibus ante domesticorum prouisione publica obire munia studemus, ne propter exhibitam in his ingratiudinem uinciamur, & in forum trahamur, & innumeras patiamur ignominias: multo magis in spiritualibus hoc agendū est, quæ regis omnium dei sunt, prius persoluenda, ne ueniamus ubi stridor dentium. Has quæramus uirtutes, quæ præter salutem nostram proximis quoque plurimū prodesse possint: tale quid est eleemosyna, tale oratio, quin potius & hæc ab altera sit potens & eleuatur: ait enim, Orationes tuæ & eleemosynæ tuæ ascenderunt in memoriā coram deo: nec uero solum oratio, uerum & ieiunium hinc neruos habet. Et si absq; eleemosyna ieiunes, nec bonum opus ieiunium censetur, sed crapulante, et ebrius peior est huiusmodi, & tanto peior, quāto delicti crudelitas grauior. Et quid dico ieiunium? Et si namq; cōtinens degas, siue uirginitatem serues, charitatem nō habens, extra sponsi thalamum remanes. Et quid par uirginitati, quæ nec in nouo testamento propter excellentiam sub legis uenit necessitatem? Et tamen expellitur, si eleemosynam nō habeat. Si uero uirgines excluduntur, eo quod hanc congrua non habuerint cum largitate, quis absq; ea ueniam assequi poterit? Nemo, sed hanc non habentem omnino perire necessarium est. Si enim in secularibus sibi uiuit nemo, uerum & artifex, & miles, & agricola, & mercator, ad communem & proximorum utilitatem omnes operantur: multo magis in spiritualibus oportet hoc facere: hoc enim est maxime uiuere. Qui namq; sibi uiuit solū, & omnes negligit, superfluus est, & nec homo, nec generis nostri. At inquires, Quid igit, mea ne despiciam, inquirens aliena? Non est necessarium aliena quærentem sua negligere. Qui enim aliena curat, tristificat neminem, sed omnium miseretur, pro uiribus prodest: neminem diripiet, opprimet

Philip. 1. c

Ioan. 2. 1. d

Aff. 10. 4

neminem, non furabitur, nō falsum dicet testimonium, ab omni abstinebit malitia, omnem apprehendet uirtutem, pro inimicis orabit, & insidiantibus benefaciet, nec ulli conuicius ingeret, neque maledicet, licet innumera ei mala dicantur: quin & præsentis labores maximorū nobis præmiorum sunt ministri, & pericula coronas pariunt. Nam si Iacob propter Rachelis desiderium, tanquā dies paucos septem annorum spatium putabat: multo magis beatus Paulus nihil omnia ducebat, in deū desiderio semel accessus, & propter Christū quem diligebat, omnia sustinēs. Studeamus igitur, quæso, nos quoq; Christum amare: nihil enim aliud, inquit, Christus querit a te, quam ut diligas eum ex toto corde, & facias mandata eius. Nam qui diligit deum, patet quod & eius mandata festinat obire. Cum enim quis erga quempiā generose dispositus est, omnia facere studet, ut dilectum in sui desiderium allicere possit. Et nos itaq; si legitime dominum dilexerimus, ipsius quoq; mandata poterimus implere, nec eorum quicquā admittere, quæ dilectum irritare possint: hoc est regnū coelorum, hoc bonorum fruitio, hoc infinita cōtinere bona dignum censeret, si quis legitime, & quæ admodum oportet, deum diligit: si per puram in eum charitatem, & in conseruans multā exhibeamus dilectionem. ait enim, His duobus præceptis lex & prophetæ dependent: in hoc, Diliges dominū deum tuum ex toto corde tuo, & proximum tuum sicut teipsum. Hæc est uirtutū summa, hoc fundamentum: cum dei namq; charitate simul intrat & in proximum dilectio. Nam qui deū diligit, fratrem non despiciet, nec preponet pecunias, sed multam præferet largitatem eius memor, qui dixit: Quod fecistis uni ex his minimis, mihi fecistis. Et cogitans quod per obsequium in conseruum, ipse est qui benedicta sibi uēdicat: omnia multa cum promptitudine operabitur, & multam in largiendo eleemosynas liberalitatem exhibebit, non ad apparentis respiciens utilitatem, sed ad eius, qui se in eum collatam sibi uēdicaturum promissit, magnitudinem. Ne simpliciter, quæso, animarum nostrarum pertranſeamus emolumentū, nostrorum medicinam uulnerum. Hoc enim medicamē, hoc maxime tantum nobis præstabit remedium, & tantum animarum nostrarū uulnera delebit, ut neq; uestigiū, neque cicatrix relinquatur: quod in corporalibus fieri non potest uulneribus. Sed licet infinita quis medicorum imponat remedia, cicatricem in corpore remanere necessarium est: & meritō: corpus enim est quod curatur. Hic uero quoniam est anima, cū propriam præ se tulerit gratitudinem, ualidam suscipit in melius mutationem: & sic omnia tolluntur ulcera, sicut uento puluis excitatus uehementi. Et his omnibus exemplis plena sunt nobis scripture. Ita beatus Paulus ex persecutore factus est apostolus, & qui prius ecclesiam uastabat, ipse factus est ipsius postea doctor. Vidisti summam mutationem: sic & latro infinitas operatus cedes, breui temporis momēto paucis illis uerbis sic omnia diluit peccata, ut audiret a domino: Hodie mecū

Gen. 29. 1

Math. 11

eris in paradiso. Sic & publicanus qui peccus percutiebat, & propria confitebatur crimina, descendit iustificatus super pharisæum: sed horum quisque quidem animi gratitudinem præstans, & prior res confessus errores, ita ueniam assecutus est. Videamus autem & huius uim mandati, et quantam potentia superabundantiam habeat liberalis eleemosyna, ut lucrum ex ea nobis conflatum agnoscentes, eam prompte trāsigamus. Nam forte tanta est ipsius facultas, ut non tantum peccata detergat, uerum & ipsam effuget mortem. At inquires, Quis eleemosynam exhibens, morte superior factus est? omnes enim uidemus sub mortis imperio positos. Ne tumultueris amice, sed ipsis ex rebus discite, quomodo eleemosynæ uirtus & huius superauit imperium, Tabitha quædam mulier fuit, quæ Dorcas dicitur interpretata, hæc opus faciebat per singulos dies, ut eleemosynæ copiam colligeret: & uestiebat, inquit, uiduas, & aliud omnem ministerium eis impendebat. Factum est autem ut ipsa infirmaretur, & moreretur. Sed uide quomodo beneficium assecuta, & ab ea tectæ corpora, beneficium in tempore reddunt, circumstantes apostolum: ostendebant, inquit, uestes quas sibi fecerat dum uiueret Dorcas. Et altricem inquirebāt, & forte spargebant lachrymas, & in misericordiam apostolum trahebant. Quid beatus itaq; Petrus? Positis, inquit, genibus orauit, & cōuersus ad corpus dixit: Tabitha surge. Illa uero aperuit oculos suos, & uidens Petrum resedit. Dans autem ei manum, suscitauit eam. Et cum uocasset sanctos & uiduas, præstitit illam uiuentem. Vidisti uirtutē apostoli? uidisti quanta sit erga uiduas beneficij retributio & in præsentis: quid enim, quæso, tantum hæc uidua præbuit, quantum ei ipsa retribuerunt? Vestimenta præbuit ipsis, & cibos: illa uero eam ad uitam reduxerūt, & mortem uerterunt in fugam: uel potius non ipsa, sed propter præstitā eis opem misericors dominus. Vidisti medicaminis uirtutem? hoc omnes nobis cōparemus: nec enim pretiosum est, licet tantam habeat potentiam, sed ualde uilē uenale, nec multa opus habet impesa. Nam eleemosynæ magnitudo non in pecuniarum multitudine iudicatur, sed in dātium promptitudine. Et propterea qui calicem aquæ frigidæ dederit, factus est acceptabilis: & quæ duo minuta erogauit, ut discamus quod ubiq; mentem dominus inquirat. Licet & habentē pauca magnam exhibere largitatem, cum efficax fuerit promptitudo, & multa possidentem pauca habentibus inferiorem uideri propter mentis pusillanimitatē. Effundamus igitur bona, quæso, super homines in necessitate positos, larga mente ex his quæ dominus nobis largitus est, & ab ipso data uicissim ei reddamus, ut ita rursum cum accessione nostra fiant. Eius enim est tanta liberalitas, ut & ex his quæ dedit accipiens, se propria nō censeat accipere: sed multa cum largitate nobis ea reddere polliceatur. Tantum nos quæ nobis attinent, exhibere uelimus, & ea tantquam dei cōmendantes manuī, ita pauperibus ea ministremus, scientes quod quæ manus illa susce-

Mat. 9. f

perit, non ipsa tantum præbet, sed datis multo plura nobis illa rursum facta largit, propriam per omnia præferens liberalitatem. Et quid dico quod ea multiplicans illa manus præbet? Non enim ea solum, uerum & cum his regnum donat coelorum, & prædicat, & coronat, & infinita largitur bona, si quid ex rebus ab eo datis paruū erogare uelimus. Nunquid enim graue quippiā & onerosum a nobis inquirat? Necessitatem excedentia uult nos facere necessaria, & quæ nequicquā & inutiliter reposita sunt, hæc uult bene distribui, ut hinc occasio ne sumpta nos coronet: festinat enim & properat, & omnia facit, ut nos his quæ pollicitus est, dignos constituat. Ne nos itaq; tot bonis priuemus. Nam si circa terram laborātes horrea exhaurientes, terræ semina mandant, & congregata dispergunt, & hoc faciunt cum uoluptate, se ampliorum spe consolantes: & hæc cum sciant quod frequenter & aeris inæqualitas, et sterilitas terre, et alij multi incurſus, uel locustarum exercitus, uel rubiginis impetus ab expectatione decidere facit, bonis tamen se pascentes expectationibus, in horreis congregata terræ committunt: multo magis nos inaniter reposita in cibos pauperum dispergere congruū est, ubi nunquam accidit aberrare, nec infortunium, quod in terra fit, uereri: ait enim, Dispersit, dedit pauperibus, iustitia eius manet in seculum seculi. Breui tempore distributionē fecit, & perenni uero permanet eius iustitia. Quid hoc unquā possit esse beatius? Propterea cohortor, per eleemosynam at trahamus iustitiā, ut & de nobis hoc dicatur: Dispersit, dedit pauperibus. Postquā enim dixit, Dispersit, ne putares quod dispersa perissent, propterea statim intulit, iustitia eius manet in seculum seculi. Ex illis, inquit, dispersis inconsumpta manet iustitia, cum omnibus pariter seculis extensa. Et cum eleemosyna reliquarum quoq; uirtutum multam geramus curam, et carnis uitia corrigamus, et ex nostra relegemus anima concupiscentiam omnem uitiosam, omnem malam cogitationē, iram, indignationem, inuidiā: & animæ speciem per omnia ornemus, ut pulchritudinem eius claram reddentes, coelorum alliciamus dominum. Vbi namque uiderit animæ pulchritudinem, statim adest. Ipse enim dicit: Super quem respiciā, nisi super meum & quietum, & tremētē sermones meos? Vidisti quomodo nos omnes docuit colores, quibus animæ pulchritudinē lætam facere possimus? Super mitem & quietum, inquit, & humilem: deinde omnium comparatiuum intulit. Et tremētē sermones meos, obedientiam per opera implentem. Quod & alibi dicit: Beatus homo qui semper est pauidus. Nam si nos cum seruum nostrum mandata nostra strenuiter implere uiderimus, & cum maiori timore, maiorem erga eum beneuolentiam exhibemus: multo magis bonus dominus, propterea dicebat: super illum respiciā tremētē sermones meos. Igitur tremiscamus, exhortor, & eū multo timore ipsius impleamus mandata: ipsius enim sermones sunt. Et cum didicerimus quæ placeant ei, & quæ suscipiat, illa tractemus, & tales esse st-

Psal. 111. b

Esai. 66.

deamus, ut quietem mansuetudinem, & humilitatem multam exhibeamus, & omnia ipsius cum reuerentia obeamus præcepta, ut nostræ mentis affectum suscipiēs, & nostrâ delectatus obedientia, supra nos quoque dignè aspicere. Et si nobis hoc contigerit, in omni erimus securitate. Respiciā enim dicit, pro faciā prouidentia dignū, manum porrigam, suscipiā, in omnibus gratias meas cum largitate præbebo. Hęc igitur omnia exerceamus, ut super nos dominus respiciat, & hic præsentem uitam sine tristitia expedire possimus, & futura consequi bona, gratia & benignitate domini nostri Iesu Christi, cum quo patri, simul & spiritui sancto gloria, potestas & honor, nunc & semper, &c.

DE ELEEMOSYNA ET MISERICORDIA, Homilia XXXV.

Coloss. 3

MABILE sanctorum omne genus, charissimi, propterea Paulus dicebat: Induite uos ergo sicut electi dei sancti & dilecti uiscera misericordie, benignitatem, humilitatē. Vides uerbi uirtutem, & quomodo nos semper uult esse misericordes? Non enim dixit, Misereamini simpliciter, sed induite uos, ut sicut uestimentū semper nobiscū est, sic & eleemosyna. Nec simpliciter dixit, misericordiam, sed uiscera misericordie, ut natura lem imitemur amore. At nos cōtraria facimus, & si quis unum quidem petens obolum accedat, contumelijs & conuicijs insectamur, ac impostorem uocamus. Nō horres homo & erubescis, impostorem propter panem uocans? Si uero talis & imposturam facit, propterea cui misericordia tribuatur dignus est, quia ita fame premis, ut talem subeat personam. Quin hoc & nostræ crudelitatis est redargutio. Nam quoniam facile dare non sustinemus, innumeras coguntur artes excogitare, ut inhumanitatem nostram fallere possint, & emollire facultiam. Alioquin uero si aurū quidem & argentum peteret, suspitionis posset habere rationē, sed cum necessarij causa nutrimenti petat, quid intempestiue philosopharis, & superfluam cum diligentia rationem supputas, ignauia exprobrans & torporem? Nā si forent ista dicenda, non alijs, sed nobis ipsis dicere congruū esset. Cum igitur ad deum accedis peccatorū petens ueniam, horum reminiscere uerborum, & intelliges quod ipse hæc a deo iustus audies, quod pauper a te. Nec tamen unquam hæc deus tibi uerba dixit, Abscede scilicet, es enim impostor, & in meam quidem iugiter intrans ecclesiam, & leges meas audiens: at in foro aurū, & amicitiam, & concupiscentiam, & omnia generaliter meis præponens mādatis. Et nunc quidem humilis es, sed post orationem audax & crudelis, & inhumanus. Abeas igitur hinc, nec amplius accedas: hæc enim & his plura digni sumus audire. Sed tamen nunquam huiusmodi quicquam exprobrauit, sed iōganimitè agit, & a seipso omnia præstat, & plura quæ petimus, indulget. Hęc itaque cogitantes, indignitibus inopiam soluamus, licet imposturam faciant, ne rem tam ad uiuum reseceamus. Talis enim

A & nos salutis indigemus, cum uenia, cum clementia, cum multa misericordia. Non est enim, non est nostrum, licet pro uiribus diligēter inquirentium unquam saluari, sed omnino puniri necessarium est, et perire. Ne simus itaque reliquorum amari iudices, ne nos quoque poenas acres repetamur: nam peccata omni uenia maiora habemus. Itaque magis illorum misereamur, qui nulla uenia digna peccauerunt, ut & talem nobis misericordiam præparemus. Nam quantumcumque largiamur, nunquam talem conferre poterimus humanitatem, quali nos apud dei clementiam egemus. Itaque quomodo non absurdum est, nos in tantis constitutos necessitatibus erga conseruos nostros seuerā ponere rationem, & aduersus nos ipsos omnia facere? Nō enim tam illum tuo monstrabis indignum beneficio, quam te dei clementia. Qui namque seuerus est in conseruum exactor, multo magis deum hoc facientem habebit. Ne contra nos itaque loquamur, sed siue per ignauiam, siue per torporem accesserint, nos præbeamus. Nam & nos multa per negligentiam peccamus, nec statim a nobis deus poenas exigit, sed nobis poenitentia tempus tribuit, per singulos nutriendis dies, erudiens, docens, omnia subministrans cetera, ut & nos hanc ipsius imitemur misericordiam. Hanc itaque crudelitatem soluamus, efficiamus feritatem, tanquam nos ipsos magis quam alios promerentes. His enim argentum quidem erogamus, & panem, & uestimentum, nobis autem ipsis magnam præparamus gloriam, & quam sermone non possumus exprimere: immortalia namque recipientes corpora, cum Christo glorificamur & conregnemus. Hoc autem quantum sit, hinc sciemus: imò uero nequaquam manifeste nunc scire poterimus. Ut autem ex nostris bonis eleuati, aliquam saltē paruam eius cogitationem capiamus, quā optime poterit dictū explicare conabor. Nā dic mihi, si quis te senio confectum, & uiuentem in paupertate subdito iuuenem se facturum promississet, & in ipsum ætatis florem reducturum, & super omnes prauulidum, & speciosum redditurū esse, & regnum in mille daturum annos, regnum, inquam, pacem firmissimā possidens: quid pro hac promissione non eligeres tam facere, quam pati? Ecce igitur Christus nō hæc, sed his multo maiora promittit. Non enim quantum est senectutis & iuuentæ medium, tantū est corruptionis & incorruptionis interualum: neque quantum est regni & paupertatis, tantum est gloriae præsentis & futuræ: sed quantum somniorum & ueritatis, quinimodō nec adhuc quicquam dixit. Nec enim est sermo qui possit differentia magnitudinem exprimere, quæ est inter futura & præsentia: temporis uero ratione neque penitus cogitari differentia potest. Quomodo enim presentibus aliquis uitam comparat sine carente? Pacis autem illius tantum est medium ad præsentem, quantum pacis & belli discrimen: & incorruptionis quanto gleba lutea melior munda margarita. Immo uero quantumcumque quispiam dixerit, nihil par exprimere poterit. Nam & si solari compono luminis futurorum pulchritudinem corporum, siue splendidi-

dffimo fulguri, nondum quicquam illa claritate dignum dico. Propter hæc itaque quæ pecuniæ, uel corpora nō sunt impendenda: Imò uero quot animas exponere dignum non fuerit? Nunc uero si quis te quidem in regiam deduxit, & ut omnibus presentibus, regem alloqueris effecit, & illi te reddidit cōmensalem & conuiuiam, omnium te dicit esse beatissimum. In cœlum autem ascensurus, & omnium regi assistere: & perenem cum angelis habere splendorem, & illa frui ineffabili gloria: dubitas an erogare pecunijs oporteat, quum opus esset, etiam si uita fuisset exuenda, gestire & exultare, & per uoluptatem efferi? Tu uero quod magistratum quidē acquiras, qui furto tibi præbeat occasiones (non enim ego tale quid lucrum dixerim) etiam quæ possides, erogas, & aliena mutatus, etiam si sit opus, uxorem & liberos obnoxios constituere non torpes: at regno cœlorum proposito, principatu nullum habente successorem, cum deus præcipiat non terræ partem, & angulū, sed totum accipere cœlum, torpes & hæsitas, & solis inhias pecunijs, & nō cogitas, cum cœli partes nobis obiectæ tam pulchræ sint & amœnæ, qualia sint superiora, & cœlum cœli? Sed quoniam corporis interim oculis hæc cernere non licet, ascendas mente, & super hoc cœlum constitutus, illud huic superpositum respice cœlum in altitudinem immensam, in lucem admiratione plenā, in angelorum cateruas, in archangelorum gentes infinitas, in altas incorporeas uirtutes. Et rursus inde descendens, imaginē nostram resume, & que sunt apud regem terrenum, describe, uiros scilicet auro micantes, & alborum iuga mulorum aureis insignitorum ornamentis, & uehicula gemmis ornata, & niueum stratum, & braceas uehicula circumsonantes, & dracones in sericis uestibus effictos, & clypeos aureis umbonibus coruscantes, & ex his lora per multas gemmas a superioribus, curuaturis extēta, & equos auro comptos, & aurea frenas: sed cum iam regem uiderimus, nihil iam horum aspiciamus. Ille namque nos solus in se conuertit purpureaque uestimenta, & diadema, & soliu, & baltheus, & calceamenta, magnus oculorum fulgor. Cum hæc igitur omnia diligenter collegeris, rursus ad superiora mentē transimite, & illam diem tremendam qua Christus ueniet. Non enim tunc mulorum iuga uidebis, non aureos currus, neque dracones & scuta, sed quæ multo plena sunt horrore, & tantum in serunt stuporē, ut & uirtutes ipsæ cœlestes consternandæ sint: ait enim, Virtutes cœlorum mouebuntur. Tunc enim totum quidem cœlum aperitur, & orbium illorum fores referantur. Descendit autem unigenitus dei filius, non uiginti, neque centum uiris ei ministrantibus, sed millium millibus angelorum, archangelorum, Cherubin, Seraphin, & aliarum uirtutum: & omnia erunt timore & tremore plena, hiante terra, hominibus qui quandocumque fuerunt, ex quo factus fuit Adam ad diem illam usque de terra ascendentibus, & omnibus in æra rapiēdis, ipso cum tanta apparente gloria, quæ & sol & luna & omne lumen abscondetur, ab illo

A lo splendore perlustratum. Quis illam sermo beatitudinem exprimet, claritatē & gloriam? Heu mihi anima, etenim lacrymare nūc mihi succurrit, & alium suspirare, cogitanti quibus bonis excidimus, quia sumus expulsi beatitudine: saltem quod meū est interim dico, cum nihil magnum operemur & admirabile. Ne quis igitur mihi gehennam hic dicat. Gehenna namque peius est omni hac excidere gloria, & innumeris peius est poenis, illa sorte priuari: & tamē adhuc presentibus, inhiamus, neque diaboli uersutiam cogitamus, qui per parua magnis spoliat, & lutum præbet, ut aurum rapiat, imò magis ut auferat cœlum. Et umbram præterdit, ut ueritate nos extrudat, & in somnijs phantasias ostendit (hoc enim sunt presentes diuitiæ) ut cum illuxerit, omnibus pauperiores exhibeat. Hęc itaque cogitantes, tandem dolum quandoque fugiamus, et ad futura transeamus. Non enim licebit dicere, Ignorauimus presentis uitæ corruptibilitatē, rebus quotidie clamantibus tuba clarius presentiu utilitatem, risum, pudorē, pericula, præcipitia. Quam igitur habebimus excusationē, periculosa quidē & opprobrii plena multo sestantes studio: tuta uero, nosque reddentia gloriosos fugientes, & nos pecuniarum tyrānidē totos tradentes? etenim omni tyrannide peior est horum seruitus, & id norunt, quotquot ab ea liberari meruerunt. Ut itaque uos quoque pulchram hanc discatis libertatem, diruptis uinculis ex laqueo proflite, & nō reponatur aurum uobis in domo. Sed quid innumeris est pretiosius pecunijs? Eleemosyna, & humanitas pro auro. Nam hæc uobis apud deum fidutiam præbet: illud uero multum contra nos effundit dedecus, & uehementer spirare facit aduersus nos diabolum. Quid igitur inimicū armas, & red dis fortiorē? Arma dexteram tuam aduersus eum, & totam domus pulchritudinē in animam introducecas, & omnes in mente diuitias reponere. Aurum uice loculi & domus cœlum custodiat, & omnia nostra nos erogemus. Nos namque parietibus, multo meliores, & pauimento uenerabiliores. Quid igitur nos ipsos deserentes, in illa studio omne consumimus, quæ migrantes habere non possumus, & frequenter nec hic manentes retinere, cum ita locupletari liceat, ut non tantum hic, uerum & illic ditissimi uideamur? Qui namque loca, domus, & aurum in anima circumfert, ubicumque usus fuerit, cum his uidetur diuitijs. At inquit, Quomodo potest hoc fieri? Poteest & cū maiori facilitate. Nam si in cœlum ea transtuleris per pauperum manus, in anima tua reposueris omnia: & licet iam mors ingruat, illis te nemo priuabit, sed transibis & illic locuples. Talem habebat & Tabitha thesaurū, propterea non domus eam prædicabat, neque parietes, neque lapides, neque columnas, sed induta uiduarum corpora, & manantes lachrymæ, & fugitiua mors, uitamque reflorescens. Talia nobis quoque comparemus horrea, tales domus ædificemus. Et ita deum habebimus cooperatorem, et ipsi eius cooperatores erimus. Ipse namque pauperes cum nō essent, produxit: tu uero productos & factos, fame & reliquis

Luc. 21

Aff. 9

erumnis tabescere non finis, subueniens, corrigens undiq; dei templum labens: cui quid unquam æquale fuerit, & ad utilitatis, et ad dignitatis rationem? Si uero nondum aperte didicisti, quali te decorauit ornamento, paupertate subleuare iubens, illud intra te computa. Si tibi talem dedisset potestatem, ut labens cœlum sustinere posses, nonne id opus honorẽ te multo maiorem existimasses? En igitur, maiori te dignum fecit honore. Quod enim cœlis est dignius, hoc tibi refouendum commisit: apud deum enim uisibilibus nihil homini par. Nam & cœlum & terram & mare propter eum fecit, & in eo magis quam in cœlo delectatur inhabitans: & tamen nos hæc scientes, nullam dei templorum curam gerimus, aut prouidentiam, sed eos neglectum iri sinentes, nobis magnas & splendidas domos paramus. Et ideo cunctis priuati sumus bonis, & ualde pauperibus pauperiores, quoniam has ornamus aedes, quas hinc migrantes asportare non possumus, & illas omittimus, quas nobiscum possumus simul ducere. Dissoluta namque pauperum corpora, omnino resurgunt, & his productis qui hæc imperauit deus, eos qui curam ipsorum gesserint, laudabit, & admirabiles reddet, quod eos iam casuros, nunc quidem præ fame, nunc uero præ nuditate & gelu omnibus modis refocillant. Veritatem & tot nobis laudibus propositis, adhuc cessamus, & ad hanc pulchram torpemus curam. Et Christus quidem non habet ubi caput suum reclinet, sed circumit peregrinus, & nudus, et esuriens: tu uero suburbana, thermas et porticus, innumerosque paras thalamos incassum & frustra. At Christo nec exiguum communitas reatum, coruis autem & miluis fastigia exornas. Quid hac peius stupiditate? quid infania grauius? Infania siquidem hæc sunt extrema. Quin potius quicquid aliquis dixerit, dignum protulerit nihil. Veritatem si uolumus, ægritudine licet grauem repellere possumus. Nec solum fieri potest, sed & facile: nec facile simpliciter, uerum & multo facilius ab hac peste liberari, quam a corporalibus morbis, quanto maior est & medicus. Eum igitur alluciamus, & ut adiuuet rogemus, & a nobis ipsis debita conferamus, uoluntatem dico & promptitudinem. Nihil enim aliud exiget, sed si hæc accipiat solus, a seipso cuncta depromet. Impendamus itaque nostra, ut & hic puram assequamur sanitatem, & ad futura perueniamus bona, gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, cum quo patri, simul et sancto spiritui gloria, imperium, honor, & adoratio, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

QUOD MAGNUM EST BONVM IN nos peccatis peccata dimittere, & de elemosyna, Homilia XXXVI.

CVT diuitum liberi monilia circa col- lum aurea gestant, nec unquam ea depouunt, sed tanquam nobilitatis insignia circumferunt: sic & elemosynam charissimam nos ipsos semper oportet induamus, ostendentes quod misericordis patris sumus filii, qui faciunt hunc oritur super bonos & malos. Sed non credunt infideles. Igitur per hæc credent, si nos hæc

operemur, si uideant quod omnium misereamur, & illum inscriptum habeamus præceptorem, scient quod illum imitantes hoc facimus. Elemosyna, inquit, & fides uere. Bene ait, uere: non ex rapina, non ex furto. Hoc enim non est fides, non ueritas. Nam furantem mentiri necessarium est, & peierare oportet: tu uero non ita, sed cum elemosyna fidem habeas. Circundemur hoc ornamento, torquem collo faciamus aureum, elemosynam dico, donec hic moramur: cum enim hæc ætas transierit, non amplius hac utemur. Quomodo? non ibi sunt pauperes, non pecunia, non mendicitas. Donec sumus pueri, ne nos hoc exuamus monili. Sicut enim circa pueros geritur, ut cum uiri facti fuerint, hæc auferantur, & ad alium traducatur ornatum: sic & circa nos. Non amplius per pecunias elemosyna remanebit, sed altera quaedam multo maior. Itaque ne nos hac priuemus, curemus animam apparere speciosam. Magnum est & pulchrum & pretiosum elemosyna: donum est magnum, imò uero magnum bonum, si pecunias contemnere discamus, alia quoque discemus. Hinc enim intueri quot bona pariatur. Dans elemosynam, sicut oportet dare, discit aspernari diuitias: qui pecunias didicit aspernari, malorum radicem excidit: itaque non minus accipit quam præstat beneficium, non eo solum quod debitum & retributio sit elemosynæ reposita, uerum & quod anima sapiens & alta, fiat & diues. Qui dat elemosynam, discit non admirari pecunias, neque aurum. Hoc autem instructa mente maximum in cœlum ascendendi principium accipit, & innumeras contentionis & litis & inuidie ac tristitie sustulit occasiones. Nostis enim, nostis & uos, quod omnia propter pecunias, & in finita propter pecunias bella: qui autem has contemnere didicit, semetipsum in tranquillitate constituit, non amplius iacturam formidat, hoc enim docuit elemosyna, non amplius res proximi concupiscit. Quomodo namque qui sua dispergit, & largitur: non ultra locupletis inuidet, quomodo namque cum uelit pauper fieri: suæ purgat oculum animæ. Et hæc quidem in hoc seculo, quæ uero sunt in illo, nec dicere licet quanta consequatur bona. Non extrinsecus cum fatuis manebit uirginibus, sed cum prudentibus ingredietur cum sponso, ardentibus habens lapidas, & in uirginitate tabefactis, qui nec illos quidem gustauit labores, erit melior. Tanta uis est elemosynæ, cum multa fiducia suos introducit alumnos: est enim cœli nota ianitoribus, sponsalis thalami fores obseruantibus, quin & uenerabilis, & quos sui cultores agnouerit, cum multa in troducta libertate, & contradicet nemo, sed omnes cedent. Nam si deum in terram deduxit, & hominem fieri persuasit, multo magis in cœlum hominem poterit reducere: magna enim est ipsius potentia. Si igitur ex misericordia & clementia deus homo factus est, & ut seruus fieret, persuasum: multo magis seruos in ipsius inducet domum. Hanc amemus, hæc diligamus, non uno die uel altero, sed in omni tempore, ut nos agnoscat. Si ipsa nos agnouerit, & dominus agnoscat: si non agnouerit ipsa, ignorabit & dominus, et dicit: Nescio uos: ait enim, Magna

Magna res homo, & pretiosa uir misericors. Hæc maior est gratia, quam mortuos resuscitare. Multo namque maius est, quam in nomine Iesu mortuos suscitare, esurientem pascere Christum. Nam hic quidem tu de Christo bene mereris: illic autem ipse de te. At merces est in bene gerendo, non in bene patiando. Hic enim, in signis inquam, ipse deo debes, in elemosyna uero deum habes debitorem. Est autem elemosyna, cum prompte præstatur cum largitate: cum non dare, sed accipere te putaueris: cum tanquam beneficium accipiens, & quantum faciens, non autem iacturam, quoniam hoc neque gratia: oportet enim alteri misericordiam impendentem gaudere, non indignari. Nam quomodo non absurdum, si soluens alterius tristitiam ipse tristeris? Non enim amplius eam esse finis elemosynam. Nam si moeres quod alium a moerore liberaueris, extremæ præfers crudelitatis & inhumanitatis significationem. Satius enim est non liberare, quam hoc modo liberare. Quid uero tandem homo tristeris? Nunquid ne tibi minuatur aurum? Si talem habes uoluntatem, nec omnino desis: non confidis quod in cœlis tibi multiplicatur, ne præbeas. Sed hic retributionem quaeris: quare finas elemosynam elemosynam esse, & non quantum. Multi quidem & hic receperunt, sed non hoc recepere modo, sed non ideo plus habituri nihil hic recipientibus. Sed quidam horum tanquam infirmiores, quoniam illic repositis non satis trahebatur. Et sicut gulosi, insolentes, expertes honestatis, & uentris serui, ad regale uocati conuiuium, nec congruam horam expectantes, paruulorum infantum more suam corrumpunt laritiam, præuenientes, & uisitoribus seipso cibis saturantes: ita scilicet & hic mercedem hic exquirentes, & accipientes, futuram diminuunt. Et tæneras quidem post multos annos sortem recipere concupiscis, cum periculo neque sortem recipiendi, ut mora maius accipias foenus: hic uero statim repetis, & hæc cum non hic semper, sed illic continue sis mansurus: non hic iudicari, sed illic poenas subire debeas. Et si quis tibi quidem domos ubi manere non debeas parasset, magnam existimares detrimentum id factum: nunc autem hic uis locupletari, unde frequenter & ante uesperam migraturus. Nescis quod in aliena regione moramur tanquam hospites et peregrini? Nescis quod peregrinorum est expelli, cum nec expectauerint neque sperauerint: quod & nos patimur: propterea quicquid comparauerimus, hic dimittimus. Non enim permittit dominus migrantes ea simul auferre, siue domos edificauerimus, siue coemerimus agros, siue seruos, siue suppellectilia, siue quid aliud huiusmodi. Nec tantum non permittit abeuntes quicquam asportare, sed neque tibi mercedem computat. Tibi namque prædixit, quod non ædificabis, nec impen des aliena, sed tua. Quid igitur tua dimittens, alienis operaris, & erogas, ut & laborẽ, & mercedem amittas, & extremam subeas ultionem? Ne quæso sic agas, sed postquam natura sumus peregrini, simus & uoluntate, ne peregrini stamus illic ignobiles et abiecti. Nam si ciues hic fieri uoluerimus, neque hic erimus, neque illic: si uero peregrini, sicut sumus,

permaneamus: & ita degamus, sicut peregrinos degere par est, ciuium & hic & illic capiemus fiduciam. Iustus enim, & nihil habens, & hic, & ubique tanquam in suis conuersabitur, & in cœlum reuersus, sua uidebit eterna tabernacula. Et neque hic aliquid patietur infestum: nec enim eum quispiam exultare poterit, terram omnem patriam habentem: & suam recipiens patriam ueras uidebit diuitias. Ut igitur utraq; lucremur, & præsentia, & futura, congrue substantijs utamur: sic enim erimus cœlorum ciues, & multam assequemur fiduciam. Quoniam ubi quæso utilis erit qui elemosynam non facit: Ieiunas quotidie: uerum et tunc uirgines illæ, sed nihil eis profuit. At oras, & quid hoc? Absque elemosyna sterilis oratio, omnia immunda absque hac, omnia inutilia, maior uirtutis pars est amputata. Qui non diligit fratrem suum, inquit, deum non nouit: tu uero quomodo diligis, neque parua hæc & uilia uolens ei communicare? Dic mihi, temperanter agis: Quæ de causa? nonne qui poenam timuisti? Nequaquam ex uirtute, sed a natura negotiorum obis. Quoniam si moderate uisus poenam ueritus & tantam sustines uiolentiam, tanquam tyrannidem: multo magis elemosynas facere fuerat opus. Non enim par est corporum uincere concupiscentiam, & pecuniarum, sed maior illic est labor. Cur tandem quoniam uoluptas quidem naturalis est, & corpori nostro insita & ingenta, pecuniarum autem cura nequaquam: hoc est id, quo deo possumus adæquare, miserari & misericordiam exhibere. Cum hoc itaque non habeamus, toto sumus priuati: non dixit, Si ieiunetis, similes eritis patri uestro: neque dixit, Si suppliciter oraueritis, similes eritis patri uestro: neque, Si uirginitatem illam seruaueritis, similes eritis patri uestro. Nihil enim horum est circa deum, nec horum quicquam deus operatur. Sed quid? Estote misericordes, sicut & pater uester qui in cœlis est. Hoc dei est opus, Hoc si non habeas, quid habes? Misericordiam uolo, inquit, et non sacrificium. Fecit cœlum deus, fecit terram, mare: magna hæc, & ipsius digna sapientia. Sed horum nullo tantum humanam attraxit naturam, quantum misericordia & clementia: ait enim, Hoc quidem opus est sapientia & potentia, & bonitatis, multo magis autem quod seruus factus est. Nonne magis in hoc eum admiramur? Non in hoc magis acceptamur? Nihil ita deum attrahit, sicut misericordia. Et multa de hoc passim omnes prophetae loquuntur. Misericordiam autem dico, non cum auaritia: non enim est misericordia: non enim spinæ radix unquam oleum parit, sed oliuæ. Sicut nec auaritia radix misericordiam: nec iniustitia, nec rapina: neque calumnie trades elemosynam, nec eam facias ab omnibus accusari. Nam si propterea rapis ut miser earis, nihil hac peius elemosyna. Cum enim ex rapina nascatur, hoc elemosyna non est: scruitia quedam est, & crudelitas, hoc est in deum contumelia. Si suorum deteriora Cain offerens sic offendit, aliena offerens quomodo non offendit? Oblatio non aliud est quam sacrificium, non immunditia. Et sordidus quidem manibus orare non audeat: sordem autem & immunditiam

ditia offerens ex rapina nil mali censes: Ipsas manus sordibus & immunditia non sinis impleri: sed prius purificatas, ita postmodum eas offers. Et talis sordes nullum habet peccatum, illa uero accusatione digna atq; calumnia. Ne solum igitur hoc consideremus, quomodo puras offeramus manus orantes, uerum & ut quae offeruntur pura sint: quoniam nam hoc risus est: quemadmodum si quis tabulam ablutam immundis muneribus oneret: nonne subfannatio hoc est, & risus? Sint manus purae. Non eas tantum aqua abluamus, uerum & iustitia prius: haec est manuum expiatio. Si uero sinus iniustitia pleni, si milies etiam eas laues, nullum est emolumentum: ait enim, Lauamini, mundi estote. Quid igitur, nunquid dixit: Ite ad fontes, ite ad balnea, uel flumina: Nihil horum. Sed quid? Auferte iniquitates uestras ab oculis meis: hoc est mundari, hoc est ab inquinamento liberari, haec est uere munditia. Nam illa quidem paru profuerit, haec autem apud deum si dutiam nobis largitur. Et illam adulteri quoque & fures, & homicidae possunt habere, & molles, & dissoluti uiri, & fornicarij, & scortatores, & hi profertim. Hi namque sunt qui corporis munditiam omnium maxime curant, iugiter olentes unguenta, sepulchrum abstergentes (sepulchrum enim eis corpus est) animam intus habentes mortuam. Igitur huius quidem puritatis & illi possunt esse participes, interioris uero nequaquam. Nihil magni est, si corpus abluas: Iudaica est ista purgatio, inutilis et non expediens, cum interior desit. Sit aliquis habens putredinem, & ulcera corpus depascens, circumlauit corpus, quis exitus: quod lucrum? Si uero corporis tabem nihil lenire poterit, cum superficies exterior obruatur & destruat, cum in anima fuerit tabes, quid nobis proderit corporis puritas? Nihil. Puris est nobis opus orationibus. Orationes autem purae esse non possunt, cum foeda sit anima quae parit eas. Nihil enim animam ita foedam reddit, sicut auaritia atq; rapina. Sed sunt quidam innumera per diem operati mala, qui circa uesperam se lauantes, ecclesiam ingrediuntur, cum multa manus extolentes fiducia, tanquam omnia per aquarum piscinam deposuerint. Si sic esset, magis foret emolumentum quotidie lauari: si sic esset, nec ipse balnea frequentare morarer, si mundos redderent, & a peccatis absoluerent. Risus ista sunt, & nuge, ludicra, & puerorum ioca. Non auersatur deus corporis sordes, sed animae pollutionem: eum enim audi dicentem, Beati mundo: nunquid corpore? Nequaquam: sed, corde mundi, quoniam ipsi deum uidebunt. Prophetam uero quid ait: Cor mundum crea in me deus: Et iterum, Ablue a malitia cor tuum. Magni est bonum in consuetudine honorum esse. Vide quomodo parua sint haec, & inutilia. Et postquam anima consuetudine praecipitata fuerit, non abscedit: neque priusquam ea peregerit, ad orationem accedere suffinet. Puta in consuetudine nos constitutum lauandi & orandi, nec illorum hoc facere datur. Ideo libenter non oramus, si non lotis hoc manibus faciamus tanquam deum offensuri, & sub nequam constituti conscientia. Si parum hoc tantam uim

Esai 1

Matth. 5

psal. 50 Hier. 4

habet, & omnino quotidie perficitur: si nos in eleemosynae consuetudine constituissemus, & hoc decreuissemus semper implere, ne manibus uacuis unquam orationis domum ingrederemur, res iam perfecta fuisset. Consuetudinis enim uis & in bonis, & in malis magna: ipsa nos trahente, laboris iam non indigemus. Multi sunt in se signandi consuetudine confirmati, nec iam comonente opus habent: quin & mente frequenter alio uagante, tanquam a quodam animato praecipitatore manus sponte trahitur ad signum faciendum. In consuetudine quidam se constituerunt ne iurent, & hoc neque uolentes, nec inuiti patientur. Igitur & in hac eleemosynae nos ipsos consuetudine constituamus. Quot opus erat nobis laboribus, ut hoc inueniretur remedium? Dic enim mihi, nisi foret eleemosynae subsidium, cum multis criminibus admisis nos ultionis reos statuissemus, nonne multum doleremus? nonne diceremus, utinam per pecunias a peccatis ablui liceret, & omnia daremus? Utinam pecunias dei liceret iram expellere, neque rebus ullis parceremus. Nam si hoc in aegritudine facimus, & in morte dicimus, Si mors redimi posset, ille omnia sua dedisset, multo magis hoc. Et uide quanta sit dei misericordia, temporalem redimere mortem tibi non concessit, sed concessit eternam mortem. Ne breuem, inquit, emas uitam hanc, sed uitam illam eternam: illam tibi uendo, non hanc, non illudo tibi. Hanc & si ceperis, ceperis nihil. Ego noui quod illa magna est, sed non ita caupones, & seculares quaestus festantes faciunt. Illis enim si liceat illudere quibus uelint, pro magno paru exhibent: ipse uero non ita, nos autem ita. Dic mihi, Si ad aliquem profectus mercatorem duobus propositis lapillis, hoc quidem falso, hoc autem pretioso, & diuinarum multum trahente, illius paru pretium deponens, magnam accepisset: nunquid illum inculcasses? Nequaquam, sed potius fuisset admiratus. Itidem & nunc propositae sunt duae uitae, temporalis, & aeterna: ipsas autem uendat deus. Sed hanc nobis, non illam uendit. Quid insipientium more puerorum tristamur, quod pretiosam acceperimus? Potest igitur, inquit, pecunias uita redimi? Potest, si nostra, & non aliena erogemus: si non faciamus imposturam. At inquit: Mea post rapinam sunt. Non tua, imo sunt illius: aliena sunt, licet eorum milles sis dominus. Nec enim si depositum acceperis, tempore quo depositor peregrinatur, haec tua sunt, licet apud te iaceant. Si igitur quae a uolentibus, & gratias habentibus in depositum accepimus, nostra non sunt, nec illo tempore quo tenemus: multo magis haec, quae inuitis & nolentibus rapimus, proximi sunt: ille eorum est dominus, licet milles ea retineas. Illa uero nostra est uirtus. Pecuniae uero ne nostrae quidem, nostrae sunt, nedum alienae. Sed nunc quidem nostrum est, cras uero non iam nostrum. Virtutis autem bona sunt nostra: non enim haec sicut illa factura facit, sed omnibus tota praesens adest. Hanc itaque possideamus, & contemnamus pecunias, ut uera consequi bona possimus: quae nos utinam omnes mereamur, gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, &c.

DE

DE ELEEMOSYNA ET MISERICORDIA, Homilia XXXVII. ad Corinthios prima.

Quomodo hominem diligit dominus, charissimum, multa praecipit suis immiscuit lenitatem, ut non solum ex praecipito, uerum & ex propria mente multa faciamus. Poterat enim, nisi hoc uoluisset, praecipita magis intendere, & dicere: Qui non semper ieiunat, puniatur: qui uirginitatem non seruat, in eum anima duertatur: qui praesentia non exiit omnia, supremam exoluat poenam. Sed hoc non fecit tibi, si uelis, largitatem exhibendi praebens occasionem. Et propterea cum de uirginitate loqueretur, dicebat: Qui potest capere capiat. Et ad diuitem haec quidem praecipit, haec autem suae potestati dimisit. Non enim dixit, Vende quae habes: sed si uis perfectus esse, uende. Nos autem non tantum largitatem praefereamus, neque praecipita transcendimus, uerum & a iustorum mensura multum deficiamus. Et Paulus quidem esuriebat, ne impedimentum daret euangelio: nos uero neque reposita nobis tangere audemus, innumeras uidentes animas subuertit: dicimus enim, Rodat tineae, & non comedat pauper: abstrimat uermis, & nudus non induatur: omnia tempore consumantur, & Christus non pascatur, licet esuriat. At inquit: Quis hoc dixit? Hoc est autem ideo ualde malum, quod non uerbis, sed operibus ista dicuntur. Minus enim esset mali si diceretur in uerbis, quam cum agitur in factis. Nonne quotidie ista proclamat inhumana & crudelis & tyrannica uanitas captiuus suis: Proponuntur & calumniatoribus, et latronibus, et insidiatoribus ad escam nostram, non autem esurientibus, neque indigentibus alimentum. Nonne uos enim facitis latrones? nonne uos inuidiam igni fomitem praebetis? nonne uos facitis fugitios & insidiatores, uelut escam uestras proponentes diuitias? Quis furor autem est iste? Furor enim est, & manifesta dementia, uestibus quidem arcas parare, ad dei uero factum imaginem & similitudinem, nudum & trementem praegelu, uixque stantem rectum negligere. At inquit: Simulat tremorem & infirmitatem. Non times ne fulmen ab hoc uerbo coelitus accensum in te feratur? Disrumpor enim ab indignatione, parcite. Tu quidem uentre tumens & pinguis, & ad profundam potum producens uesperam, & mollibus calefcens stragulis, non te dignum dare poenas censes, cum tam inique dei muneribus utaris: (nec enim ut inebriemur est uinum: nec ut crapulemur, esca fuit facta: nec ut uentrem disrumpamus, cibi) pauperem uero miserum, nihilo melius mortuum habentem, exquisitas exigis rationes? Nec Christi times tribunal illud horrendum & terribile? Nam & si simulat, ex necessitate simulat, & egestate, propter saeuitiam & inhumanitatem tuam, quae talibus personis supplicantiibus ad misericordiam non flebitur. Quis enim tam miser & erumnosus, ut nulla premente necessitate, pro solo pane uelit ita deturpari & plangere, talemque poenam sustinere? Igitur illius simulatio fertur inhumanitatis tuae praeco. Quoniam enim supplicans et deprecans, et miserabiliter fundens uerba, gemens & lachrymans, totum circum

Matth. 19

iens dicit, neque necessariu inueniebat alimentum, forte hanc artem excogitauit, non sibi tantum, quantum tibi dedecoris & accusationis inferentem. Nam ille quidem misericordiam inuenire dignus est, quod in tantam deuenit necessitatem: nos autem innumeris digni supplicij, quod pauperes talia pati cogimus. Si namque de facili fleteremur, nunquam ille talia subire maluisset. Et quid dico nuditatem & tremorem? Hoc enim horribilius dicam, quod & liberos immatura agentes aetate quidam excacare sunt coacti, ut nostram penetrarent insensatam duritiam. Postquam enim uidentes, nudique circumuectes, nec ab aetate, nec ab erumna crudeles fletere potuerunt, his tot malis alia grauior adiecere tragediam, ut famem soluerent, leuius esse putantes, hoc communi lumine priuari, & splendore omnibus concessio carere, quam cum fame continuam habere pugnam, & miseriam mortem sustinere. Quonia enim paupertatis misereri non didicistis, sed gaudetis calamitatibus, uestra implent improbam libidinem, & sibi & uobis gehennam flammam acriorum accendentes. Et ut sciat, quod propterea talia fiunt, signum uobis dicam manifestum, cui nemo contradicere poterit. Sunt alij pauperes leues, et mente sublimes, et nescij famem pati, sed potius omnia quam hanc sustinentes: hi uobis frequenter & habitibus, et uerbis miserabilibus occurrentes, postquam nihil profecerunt, omnis supplicationibus illis, praestigiatores iam nobis adduxerunt: hi quidem calceamentorum pelles elaboratorum mandentes, hi uero capiti acutos circumfigentes clauos. Alij glacie concretis aquis nudo uentre adherentes, alij uero his alia sustinentes absurdiora, ut improbum statuunt spectaculum. Tu uero dum haec sunt, assillis ridens & admirans, et alienis insultans malis, dum communis natura dedecoratur. Eequid his maius faciat saeuus daemon? Postmodum ut promptius haec faciat, copiosius praebes argentum. Et oranti quidem, & deum uocanti, & accedenti cum humanitate, neque respondere dignaris, neque respicere. Quin & grauius illa loqueris uerba, cum iugiter infestauerit: Huc oportet ne uiuere: an omnino respirare, uel solem hunc cernere? In illos autem & hilaris, & liberalis, tanquam sis praemij propositus, & auditor scurrilis & satanicus turpitudinis illius. Et propterea rationabilius haec ponentibus certamina, & nihil erogantibus, donec alios cruciari uideant, haec uerba dicerentur: Uiuere decet hos? respirare ne penitus, uel solem hunc cernere in comunem peccantes naturam, in deum immittentes contumeliam? Cum enim deus dicat: Da eleemosynam, & do tibi coeleste regnum, non audisti. Diabolo autem caput cofixum clauis ostendente, repente factus es liberalis. Et plus potuit fletere maligni demonis aduentio tantum habes nocumentum, quam dei promissio, bona ferens innumera. Cum opus fuerit, si fuisset etiam erogandum aurum, ne talia fieret, aut fieri uiderent, omnia facere, aut pati, ut haec multa tolleretur insania: uos autem ut fiant, & fieri spectent, omnia facitis & negotiamini. Adhuc igitur interrogas: quae so, quam obrem gehenna? Sed ne amplius hoc interroges, sed quomodo sola una sit gehenna. Quot

Quot enim hi poenis digni sunt, qui secum hoc & inimite conuocantes spectaculum, & ridentes in quibus opus erat lugere tam illos quam nos ipsos, imò uero uos, talia subire deformia compellunt? At inquires: Non cogo. Dic mihi, quomodo non cogis, humilioribus quidem & plorantibus, & deum protestantibus nec intendere sustinens, his autem & largè prebens argentum, & multos circumstantes admirantes? Abstinemus ne, inquires, miserentes eorum? Tun' hoc imperas? Nò hoc est, homo, misereri, tantam pro paucis obolis poenam exigere, iubere ut propter necessarium se percutiat alimentum, et in multa capitis cutem secare tam amare et miserabiliter. Bona uerba, inquires: nò em' nos sumus capita configentes illa. Utinam tu, nec esset malum tam graue. Qui nanq; iugulare aliquem, iubente seipsum iugulare multo peiora facit: quod quidem & in his accidit. Acutiores enim sustinent dolores, cū ipsi quoq; ministri malorū fieri iubentur. **Act. 11. d** præceptorum huiusmodi. Et hæc Antiochia, ubi primū appellati sunt Christiani, ubi fuerunt omnibus hominibus mitiores, ubi multus apud antiquos eleemosynæ fructus uigebat. Nec enim tantum presentibus, uerū & longinquis mittebāt per magnū interuallū, & hæc cū fames expectaretur. Quid igitur, inquires, oportet facere? Hanc quidē feritatem supprimere, omnibus autē egenis persuadere, q; hæc quidē agentes, nihil accipiant, manuferte uero petentes, multam inuenient liberalitatē. Et si hæc didicerint, licet sint omnium miserissimi, non amplius eligent cruciari. Ego uadimonium præsto: quin & gratias uobis habebunt, q; ipsos à risu liberastis, & illo dolore. Nunc autē pro aurigis quidē & liberos uestros traderetis, et pro saltatoribus ipsas proderetis animas: pro Christo autem esuriente neq; minimam substantiæ partem erogatis, sed si parum argenti dederitis, tanq; totum exolueritis, ita uos geritis: nescientes q; non dare, sed cum copia dare, præferim hoc est eleemosyna. Propterea q; propheta non dantes simpliciter prædicat et beatificat, sed copiose præbentes. Nec enim simpliciter dixit, dedit: sed quomodo? Dispersit, dedit pauperibus. Quid enim utilitatis, est tantū abundans dederis, quantum si quis ex mari cyathū hauserit, & neq; generosum uiduæ mulieris animum imitatus sis? Quomodo uero dices: Miserere mei deus secundum magnam misericordiam tuam: & secundum multitudinem miserationum tuarum dele iniquitatem meam? cum secundum eius misericordiam ipse nò miserearis, forte uero neq; secundum paruam. Etenim multū confundor, cum multos uideo diuites equis cum frenis aureis insidentes, & post se trahentes seruos auro micantes, & lectos habentes argenteos, & aliam maiore instantiam: & cum pauperi dandum fuerit, pauperim is pauperiores redditos. Sed solent dicere, habet communia bona ecclesia. Et quid hoc ad te? Nec enim si ego dederò, saluaberis ipse: neq; si ecclesia præbuerit, tu peccata tua deleueris. Nā si propterea non erogas, quòd egenis ecclesia dare debeat: quoniam orant sacerdotes, tu nunquā

orabis? Et quoniam alij ieiunant tu iugiter ebrius eris? Nescis quòd non tam propter pauperes eleemosynam deus, quam propter ipsos impendentes instituit? Sed sacerdotem habes suspectum, grauissimum quidem et hoc peccatum, tamen nò subtiliter exquiro. Omnia per te ipsum perage, & ita duplicem lucraberis mercedem. Nam quæ nos de eleemosyna dicimus, nò ut nobis offeras dicimus, sed ut ipse per te ipsum ministres. Mihi nanq; deferens fortassis & inani gloria capieris: frequenter autem & scandalizatus recedes, eo quòd mala suscipieris. Si uero per uosmetipsos omnia faciatis, et à scandalis absoluemini, & ab inepta suspitione, maiorq; uobis erit merces. Non itaq; uos huc cogens conferre pecunias, hæc dico: neq; pro sacerdotibus quibus detrahitis, zelum præferens. Nam si fuerat indignandum et dolendum, pro uobis oportebat dolere, qui male dicitis. Nam male quidem audiētibus incassum & sine causa maior erit merces: dicentibus autem, iudicium & ultio grauior. Non itaq; propter eos hæc dico, sed uestri curam gerens, & sollicitudinem. Quid enim mirum, si quidam in generatione nostra suspecti sunt, cū inter sanctos illos angelorū imitatores, nihil proprium possidentes, apostolos dico, murmuratio foret in ministerio uiduarum, quòd despiceretur pauperes, cum nemo quippiam suorū proprium esse diceret, sed essent illis omnia communia? Ne has itaq; prætendamus purgationes, nec excusationem esse credamus, quòd ecclesia multa possideat. Cum enim ipsius substantiæ magnitudinem uideris, & pauperum in ea descriptorū greges cogita, ægrotorum cateruas, innumerorum occasiones ministeriorū scrutare, inuestiga curiose. Qui prohibeat nemo. Quin et rationem uobis reddere sumus parati: uerum dilationem uolo. Cum nanq; rationes dederimus, & non minorem esse prouentum demonstrauerimus impensam, quin & interdū maiorem: libenter à uobis illud interrogarem, cū illò migrabimus, & Christum audiemus dicentē: Esurientem me uidistis, & non paupis: nudum, & non induistis: quid dicemus? quid uero respondebimus? Illum & illum in medium agemus, qui talia negligunt, an sacerdotū quosdam suspectos? Et quid hoc ad te? Nam ego tibi obijcio quæ ipse peccasti: horum autem purgatio, propria diluere crimina, non alios ostendere paria peccasse. Nam & ecclesia propter pusillanimitatem uestram ea cogitur habere, quæ nunc habet. Quippe si secundum apostolicas leges omnia fierent, ipsius prouentum esse mentem uestram oportebat: quòd penus esset tutissimum, & inconsumptus thesaurus. Nunc autem quando uos thesaurizatis super terram, & in uestris omnia penibus recluditis: hæc autem impendere cogitur uiduarum collegijs, uirginum choris, hospitiū uisitationibus, peregrinantium erumnis, compeditorum calamitatibus, male ualentium necessitatibus & mutilatorū, alijsq; talibus causis, quid agendū est? Nunquid opus est hos homines auersari, totq; suffodere portus? Et quis occurrentibus sufficeret naufragijs, gemitibus

Psal. 111. b
Ibid. 50. a

gemitibus, iustibus et euulatis undiq; concurrentibus? Ne temerè igitur & casu loquamur: nunc enim quod præueniens dixi, & rationes quidē uobis reddere parati sumus. Si uero contrariū quocq; foret, & perditos haberetis doctores, omniaq; diripientes, & avaros: nec ita defensio uestra foret illorum nequitia. Clementissimus enim & sapientissimus unigenitus dei filius, omnia uidens, & sciens q; multos temporis longitudine, & tam magno terrarum orbe sacerdotes accidit esse corruptos, ne subditorū torpor per illorū negligentia augetur, omnem tollens torporis excusationē: Super cathedrā, inquit, Moli sederunt scribæ & pharisæi: omnia quæcunq; uobis dicunt ut faciatis, facite: secundum autē opera eorū nolite facere: ostendens q; licet præceptorē habeas malum, nihil hoc tibi obesse poterit, cum dictis intendas. Nò enim ex his quæ sacerdos egit, sed quæ audita neglexisti, ex his tibi deus sententiam feret. Itaq; si præcepta quidem facias, cū multa tunc adstabis fiducia: si uero quæ dicuntur neglexeris, etiam si mille perditos ostenderis sacerdotis, nihil hoc tibi proderit. Quoniam et Iudas apostolus erat, uerum tamē nihil hoc pro sacrilegis & avaris unq; in defensionem proponetur. Nemo poterit accusatus dicere, q; & apostolus fur erat, & sacrilegus, ac proditor: sed hoc ipsum nos maxime puniet, & condemnabit, q; nec aliorum malis correcti sumus. Nam & propter hoc illa scripta sunt, ut eorum emulationem fugiamus. Quapropter illum & illum inuenies, nobis ipsis caueamus: nam quisq; nostrum pro se deo dabit rationem. Igitur ut rationē hanc cum bona reddamus purgatione, nostram institutam uitam, & largam egenis dexteram extendamus: scientes q; hæc sola nobis est excusatio, si nos ipsos ostendamus mandata peregrisse, nulla uero præterisse. Et si hanc præferre poterimus, intolerabiles illos gehennæ dolores effugiemus, et futura cōsequemur bona: quæ nos utinam omnes assequamur, gratia & clementia domini nostri Iesu Christi, per quem, & cum quo patri gloria, honor & imperium, cum sancto & uiuificante spiritu, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

Math. 23. 4
Act. 6.

DE HUMILITATE ET QUIETE.
Homilia xxxviii.

Altum sapiamus o homines, nec inflemur, cū terra simus & cinis, fumus & umbra. Dic nanq; mihi, cur altum sapias? Eleemosynā dedisti, & exhaussisti pecunias. Et quid hoc, cogita, nisi te deus diuitem facere uoluisset: cogita pauperes, quinimò cogita & q; corpora tradiderūt, & postquā tradiderūt se modeste gerentes, miseros milites censuerūt. Tu propter te ipsum erogasti, Christus propter te: tu debitū reddidisti, tibi Christus non debebat. Futurorū incertitudinē respice, nec altū sapias, sed time: ne superbia uirtutē diminuas. Vis uerè magnū aliquid operari: nunq; te suspicaris tanq; magnorū meritorū. Sed es uirgo? Verū & illæ uirgines fuerunt: sed propter seuitiā & inhumanitatem, nihil eis uirginitas profuit. Humi-

Rom. 11. c

litati nihil æquale, hæc est honorū mater & radix, alitrix & occasio, simul & uinculum: hæc semota, abominabiles & scelesti sumus & immundi. Sit enim, quæso, mortuos aliquis suscitans, & sanans claudos, & leprosos emūdans cū insolentia, nihil hoc sceleratius, magis impium nihil, nihil prophanius. Nihil esse te putes. Verbū habes & docendi gratiā, ne propterea putes te plus alijs aliquid habere. Propterea maxime debes humiliari, q; pluribus donis præditus es. Cui nanq; plus dimissum **Luc. 7. 8** est, plus diliget. Igitur oportet & humiliari, q; alios prætergressus in te deus inclinauit. Frequenter enim & hoc tibi perditionis causa fuerit, nisi uigila ueris. Quid altum sapias, quoniam per uerba doces? sed hoc facile, uerbis medicari. Doce me per uitā tuā, hæc est optima doctrina. Dicis q; opus est modestiam sequi, & longū super hoc trahis sermonē, & inoffense strens, dicendi copiam ostentas. Sed te melior ille qui per opera hoc me docet. Non enim disciplinā tam à uerbis, quam à factis animæ solent intromitti. Quoniam si nò habueris opera, non tantū loquens non profuisti, sed & potius læsisti. Melius est tacere. Quare? quoniam opus mihi reddis impossibile. Cogita nanq; q; si tu tanta disferens non efficias, multo magis ego uenia dignus. Propterea propheta dicit: Peccatori autem dixit **Psal. 49** deus, quare tu enarras iustitias meas? Maius em' hoc damnum, cum aliquis bene uerbis docens, per opera doctrinam impugnat. Hoc fuit multorū in ecclesiis malorū causa. Propterea parcite quæso, si uobis in hac indignatione sermo prolixior habet. Multa multi faciunt, ut in medio constituti, longā extendant orationem: et si plausus quidem à multitudinē consequantur, hoc eis regno simile factū est: si uero cū silentio sermonē finierint, silentij tristitia sit illis gehenna molestior. Hoc ecclesias subuertit, quoniam neq; uos sermonē audire queritis cōpunctiurū, sed qui delectare sono ualeat, & uerborum compositione, tanq; citharædos & citharistas audientes. Et nos segniter & erumnose facientes, uestras sequimur concupiscentias: cum sit opus eas excidere. Et idem sit, ac si quis pater frigidus, & plus debito molli filio, licet ægrotati placentam offerat, & aquam frigidam, & quæcunq; duntaxat delectare solent, utilium uero nullam gerat curam: postmodum à medicis incusatus, se purget dicens: Quid faciam? non sustineo flentem puerū cernere. Miser & infelix, & proditor: nec enim huiusmodi patrē dixerim. Et quanto melius est breui cōtristatum semper incolumem reddere, quam momentaneam hanc lætitiā continuæ morositig materiam facere? Hæc & nos patimur, uerborum fucos conquirentes, & compositiones, & elegantem iuncturam, ut delectemur, non prosumus. Cōsideramus quomodo uideamur admirabiles, non quomodo mores componamus. Credite mihi, uera dico: dum mihi applauditur dicenti, per ipsum quidem tempus humanum aliquid patiōr, (cur enim non uerum fatear?) & gestio, & exulto. Postquam domum ingressus, plausores nihil adiutos esse cogitauero: & si quid profecisse debe-

debebant, per plausum & laudes amisisse, doleo, A gemo & lugeo: & tanquā omnia temere dixerim, sic afficio, & mihi metipsum dico, Quare mihi surdorum utilitas, cū auditores ex sermonibus nostris lucrari nihil uelint? Et frequenter legē ponere cogitauī, quare plausus prohiberet, & cum silentio, cōgruā tranquillitate nos audire perfraderet. Sed tolerate quæso, & obedite mihi: & si uideretur hanc sanciamus legem, iam audientium nemini licere cuiquam inter dicendum applaudere: sed si uelit admirari, cum silentio mīrē, prohibet nemo, Omne uero studium & promptitudo ad dicta præstetur suscipienda. Quamobrē applausistis? De hoc legem profero. Vos autem nec audire toleratis. Hoc erit multorum causa bonorum, & philosophiæ doctrina. Exteriores quoque philosophos audimus dicentes, & nullus unquē plausus eos sequitur. Et apostolis sermonem habentibus ad populum, nusquam hoc addiderunt, quod illis dicentibus in medio dicentem plausibus auditores interrupterent. Magnum hoc nobis lucrum, sed hoc sanciamus. Omnia cum quiete audiamus omnes, & dicamus. Nam si post plausus quidem abiremus, habentes quare audiuimus, maxime quidem nec ita laus utilis foret: sed non admodum curassem, ne quis me forte rusticitatis argueret. Sed quādo nil amplius efficitur, nisi detrimentum, soluamus uinculum, tollamus exultationes, animę lasciuas excidamus. Christus in monte prædicauit, sed nemo quicquam dixit, donec sermonem impleuit. Non prius uolentes plausibus excipi, sed magis mirabiles reddo. Multo melius tacite audientem per memoriam in omni tempore plaudere, & domi, & in foro, quā omnibus perditis domum inanem redire, plausum non habentem materiam. Quomodo namque non deridendus auditor, & assentator magis, & simulator putabitur? quod bene quidem dixit doctor pronūtians: quid uero dixerit, demonstrare nō sum idoneus. Hoc assentationis est. Nā citharædos quidem audiens, & tragædos hoc iure pateretur, utpote qui dictionem similiter proferre nesciant. Vbi uero nō cantus est ostentatio, neque uocis, sed sententiarum & philosophiæ facultas, cuique dicere & enuntiare facillimum est. Quomodo non igitur accusatione dignum est, si quis laudans, causam nequeat dicere, qua dicentē laudauit? Nihil ecclesiæ tam congruum, quā silentium & tranquillitas. Theatris cōuenit tumultus, & balneis, & pompis, & foris: ubi uero de talibus dogmatis doctrina, tranquillitas, & quies, & philosophia, & multa pax esse debet. Hæc precor & supplico. Circumeo namque loca quærens, quibus uestris prodesse ualeā animis, nec hic paruus mihi modus esse uidetur, qui non tantum uobis proderit, uerū neque nos præcipitari permittet, neque laudum & gloriæ capī cupidine, neque delectantia dicere, sed quæ profunt, neque circa compositiones, & uerborum fucos, sed circa sententiarum uirtutem omne temporis occupare momentum. Officiam intra pictoriam, & ibi magnū inuenies silentium: sit igitur & hic: nam & hic regias pingimus

imagines, nullam uero priuatam, per uirtutis colores. Quid mihi rursum in hoc applauditis? Non hoc est facile. Sed quid, nisi multa cōsuetudine cōparari possit? Stylus autem nobis est lingua, artitex uero spiritus sanctus. Dic mihi, nūquid ullus est in mysterijs tumultus? nunquid ulla turbatio? Cum baptizamur, cum alia cuncta facimus, nonne quiete & silentio cuncta sunt ornata? Hoc in celo disseminatum est ornamentum. Propter hoc & a gentibus accusamur, tanquam ad ostentationem & ambitionē omnia facientes. Ne igitur in meritis altum sapiamus, o homines, sed cogitantes domini progenitores, omnem euacuemus tumorē. Sic enim & phariseus publicano factus est posterior. Si uero uis magnum ostendere meritum, noli altum sapere, & tūc hoc magis ostenderis. Ne te putes aliquid effecisse, & totum feceris. Nam cum sumus peccatores, hoc nos esse quod sumus cogitantes, efficitur iusti, sicut & publicanus: quanto magis si cum iusti sumus, peccatores esse nos putemus? Nam si iustus ex peccatoribus facit, humilia de se sentire, licet hoc non humilitas, sed sanum sit iudicium. Si igitur in peccatoribus sanū tantum potest iudicium, quantum humilitas in iustis poterit, collige. Ne uelis itaque labores corrumpere, neque sudores succidas, nec in uacuum curras, post innumera certamina totum euacuans laborem: te namque melius merita tua dominus nouit. Vel si calicem aquæ frigidæ dederis, nec hoc despicit: siue obolum erogaueris, siue gemueris duntaxat, omnia cum ingenti suscipit beneuolentia, & reminiscitur, & magnas eis reponit mercedes. Quam autem ob rem tua continue cōmemoras, & nobis in medium proferis? Nescis quod si temetipsum laudaueris, non iam te deus laudabit? sicut e contra, si te miserum uocaueris, non desinet apud omnes te prædicare. Nec enim uult labores tuos diminui. Quid dico diminui? Omnia nempe facit & fatigat, ut ex minimis te coronet, et circuitu occasiones quærens, quibus a gehenna possis liberari. Propterea si uel undecimam opereris horam diei, integram erogat mercedem: si uel unam salutis occasionem habeas, ait: Propter me facio, ne nomen meum polluatur: si uel gemueris tantum, uel fleueris, hæc omnia statim arripit ipse in tuæ salutis occasionem. Nolumus igitur extolli, sed & nos dicamus inutiles, ut utiles efficiamur. Nam si te quidem dixeris probabilem, licet probabilis existas, inutilis factus es: si uero te nominaueris inutilem, factus es utilis, licet sis improbandus: propterea meritorum obliuisci necessarium est. At inquires: Quomodo possumus hæc nescire, quare scimus? Quid ais? continue dominum offendens letaris & rides, & nescis quidem quod peccasti, cū obliuioni cuncta tradideris: meritorum uero memoriam extrudere non potes, licet res sit fortior metus. Nos autem contrarium facimus: nam quotidie quidem offendentes, nec animaduertimus: si uero pauperi modicum argenti dederimus, sursum & deorsum circūuoluimus: quod est extrema demeritiæ, & maxima colligentis iactura. Turus enim meritorum

meritorum penus, obliuio meritorū. Et sicut cum uestes & aurum in foro quidem exponimus, multos prouocamus insidiatores: si uero domi reponamus & celamus, in tuto reposerimus omnia: Ita profecto & merita, si iugiter mente gestemus, dominū iritamur, armamus inimicū, ad furtū uocamus: si uero sciat ipsa nemo, sed quem scire solū oportet, in tuto iacebunt. Itaque noli iugiter circūferre, ne quis auferat ea: neque quod phariseus passus est, & ipse patiaris, qui lingua circūferēbat ipsa, unde diabolus ea rapuit, licet eorum cum gratiarum actione memoriā ageret, & deo totū attribueret: sed nec hoc ei suffecit. Non enim alijs exhibere gratiarum est actio, corā multis gloriarī, in prauaricatos insurgere. Nam si deo gratias agis, id solum tibi satis sit, nec in homines inueharis, neque condempnes proximū. Vis gratiarū actionis rationē discere: tres audi pueros dicentes: Peccauimus, iniquitatē fecimus. Iustus es domine in omnibus quæ fecisti nobis, quoniam in uero iudicio omnia induxisti. Itaque propria cōfiteri peccata, hoc est deo gratias agere confitentem. Qui se quidem insinuatorū ostendit esse reum, nec a se dignam exigī pœnam: hic est qui maxime gratias agit. Cauemus igitur aliquid de nobis dicere: hoc enim & hominibus odiosos, & deo reddit abominabiles. Propterea quāto maiora præstitimus, tanto minora de nobis dicamus: sic enim gloriā assequemur maximam, & apud homines, & apud deum, quinimmo neque gloriā tantum apud deū, uerum & mercedem, & magnam retributionem. Ne mercedem itaque reputes, ut capias mercedem: gratia cōfiteri saluari, ut ipse tibi se debitorē confiteatur, non modo meritorū, uerum & talis gratitudinis. Nam cū bene quidem gesserimus, benefactorū duntaxat habemus debitorē: cum uero nihil nos meruisse putauerimus, ipsius quoque dispositionis huiusmodi magis quam illorū, ut æquiuolens sit hæc meritorū. Si nō igitur hoc adsit, nec illa magna uidebunt. Nam & nos seruos habentes, maxime tunc eos acceptos habemus, cum postquā omnia beneuole ministrauerint, nihil magnū fecisse se cōsent. Itaque si tu quoque magna uis reddere merita tua, ea ne magna esse putes, & magna tunc erunt. Sic & Centurio dicebat: Nō sum dignus ut intres sub tectum meum: & propterea dignus factus est, & admirationi super omnes iudæos habitus. Sic & Paulus dicens: Non sum dignus uocari apostolus: & propter hoc omnium primus factus est. Itidem & Ioannes: Non sum dignus soluere corrigiam calceamenti eius: & ideo amicus quoque fuit sponsi. Et manū quam esse calceamento dixit indignam, hanc super caput suū Christus attraxit. Sic & Petrus dicebat: Exi a me, quia peccator homo sum domine: & idcirco factus est ecclesiæ fundamentū. Nihil enim deo tam gratū, quā cū extremis peccatoribus semetipsum cōnumerare. Hoc est totius sapientie principium. Sic enim humilitas & contritus, non inani gloria uentilabit, non irascetur, non inuidebit proximo, non ullum aliud uirtutum admittet. Nec enim cōtritam manum, Chryf.

licet millies contendamus, in altitudinem tollere poterimus. Si igitur & animā itidem cōteramus: innumerī tumefaciētes morbi eam extollāt, neque tantillum eleuari poterit. Nam si quis de rebus lugens secularib, omnes animi depellit egritudines: multo magis qui pro peccatis hoc facit, sapiētiam assequet. At inquires: Quis ita poterit cor suū conterere? audi Dauid maxime per hoc illustratū, & ipsius animi cōtritionem intelliges. Post innumera siquidem merita, debens & patria, & domo, & ipsa excidere uita, secus ipsum calamitatis tempus uilem & abiectum militem tempore suo cernens insultantem, & conuiciantē: non tantū conuicium tulit, sed & ex militibus quendam illum interficere uolentem prohibuit dicens: Sinite eum, quoniam dominus mādauit illi. Et rursum sacerdotibus arcam cum eo circūferre petentibus, nō assensus est: sed quid ait? In templo collocabo, & si liberauerit me presentib, malis deus, uidebo decore eius: si uero mihi dixerit, Noluī te: ecce ego, faciat mihi quod placitum est in conspectu eius. Quod autē erga Saulem & semel, & bis, & sepe factum est, qualem philosophiā nō ostendit excessum? Etenim & antiquā legem transcendit, & apostolicis factum est præceptis propinquū. Propter hoc omnia diligebat a domino missa, non de his quæ fiebāt, iudicans: sed unū solum elaborans, ut in omnibus obediret, & leges ab eo positas seque retur: & post tot sua cernens merita tyrannū, parricidam, fratricidam, cōtumeliosum furentē, pro se suum habentem regnū, nec ita scādalizabatur: sed si deo hæc uidentur, inquit, me quidē pelli, & fugere, illum autē esse in honore, amo & suspicio, & gratias habeo de innumeris ipsis malis. Nō ut multi impudentes & temerarij, nec minimā meritorum eius partem assecuti, si quos in prosperitatibus positos uiderint, se uero minimā sustinuisse tristitiam, innumeris suas perdūt animas blasphemis. Sed nō talis Dauid, sed omnē exhibebat māditudinem. Proptereaque dicebat deus: Inueni Dauid Iesse, uirum secundū cor meū. Talem et nos animam habeamus, & quicquid fuerimus passi, facile feremus: & ante regnū hic humilitatis prouertum colligemus. Ait enim: Discite a me, quia mitis sum, & humilis corde, & inuenietis requiē animabus uestris. Ut igitur & hic, & illic quiete fruamur magno cū studio omnium matrem uirtutum, humilitatem dico, in animabus nostris plantemus: sic enim & hoc uitæ pelagus absque fluctibus transire poterimus, & in tranquillum cœlestem illum nauigare portum, gratia &c.

DE HUMILITATE ET QUOD PRÆSENTIA QUASI NON SINT OPORTET CONTEMNERE.
Homilia XXXIX.

LEMENS dominus noster, charissimī, cum nos presentia despicientes uiderit, & hæc cum largitate preberet, & futura nobis seruat fructuosa: & hoc & in pecunijs, & in gloria seculi præsentis & in omnibus caducis rebus fieri cernere

2. Reg. 16

1. Reg. 24

1. Reg. 16

Matth. 23

Dall. 3

Ezech. 16

Matth. 8

1. Cor. 15

Luce 3

licet. Præfentes itaq; cõtemnamus diuitias, ut ue-
 ras inuenire diuitias ualeamus. Inanem hæc despi-
 ciamus gloriã, ut illa uera fruamur & stabili. Præ-
 sentem derideamus tranquillitatē, ut ineffabilia
 illa cõsequamur bona. Nihil præfentia ducamus,
 ut ad futurorū possimus excitari desiderium. Nec
 enim præfentibus affixus, illorum unquã potest
 arcanorum honorū admittere desiderium: tanq; lip-
 pitudine quadã corporeis oculis imposita, sic præ-
 sentium cõcupiscentia rationē obtenebrante, ni-
 hilq; permittente cõgruum uidere. Neq; rursus in
 cõtrarium circa illa desiderium habens immota sta-
 bilitatē bona, quamquam horū corruptibilitium, &
 priusquam appareat tabescentiū cõcupiscentiam
 capere potest. Pio nanq; erga deū desiderio uulne-
 ratus, & futurorū nactus cupiditatē, præfentiū sta-
 tum alijs cernit oculis: & nouit qd est figura tota ui-
 ta præfens, & fallacia, & a somnijs nihil distat: &
 propterea beatus quoq; Paulus dicebat scribens:
 Præterit enim figura mundi huius: ostendens qd
 humanorū quodlibet in figura tantū est, & uelut
 umbra, & somniū præterlabitur, nihil habens ue-
 rum, nihil stabile. Quomodo non igitur puerilis sit
 mentis circa umbras attonitos esse, & in somnijs
 altum sapere, & in his tabescere, quæ paulo post
 transeunt: ait enim: Præterit figura mundi huius.
 Cum igitur audieris quod transit, quid amplius iam
 quæris? Cum audieris quod figura tantū sunt om-
 nia humana, ueritate carentia: quare sponte dece-
 ptionem sustines, nec eorum mutabilitatem cogi-
 tans & instabilitatē, hæc quidem prætercurris: ad
 illa uero desiderium nō transfers in æternum ma-
 nentia, immota, stabilia, mutationē non admitten-
 tia. Nam ut doctoris gentium prudentiam discas,
 ipsum uide rursus alibi uolentem omniū in præ-
 senti uita felicium utilitatem ostendere, qua sit u-
 sus dictione: cum dixit, Nam quæ uident, tempo-
 raria sunt. Nam siue diuitiarū dixeris copiam, siue
 gloriã, siue claritatem, siue principatū, siue po-
 testatem, siue regnū ipsum, & diademate redimi-
 tum, & sublimem thronū: omnia hæc quæ uiden-
 tur, temporaria sunt, breuī tempore permanentiã
 præstantia, nec multum nobis fructum exhiben-
 tia. Quæ nos itaq; uis inquirere, si omnia sunt ad
 tempus? Illa, inquit, quæ nō uident, non hæc quæ
 cernunt, sed illa quæ corporis non conspiciuntur
 oculis. Et quis hoc consiliū præberet, ut uisibilib;
 prætermisissis, inquirant inuisibilia? Ipsa nos, in-
 quit, rerum natura doceat, quod hæc quidem licet
 uideant, breuī tamen præterfluunt: illa uero quan-
 quam nunc cernere nō possumus, æterna tamen
 sunt, perennem habent statum, finem ignorant, ter-
 minum non admittunt, nesciunt mutationē, cum
 stabilia sint & immota. Fortē iam & molestus esse
 uideor, quotidie frustra cohortans. Sed quid faci-
 am? Multa malitiæ uastatio, magna pecuniarū ty-
 rannus, magna uirtutis penuria. Propterea uel ad
 monitionis cõtinuatione morbū uincere uellem
 & ad incolumitatem huc congregatos reuocare.
 Nam & propterea scripturarū expositiones face-
 re studemus, & iustorum in medium uirtutē pro-

1. Cor. 7

2. Cor. 4

ducimus, & eadē inculcare non desinimus, ut per
 omnia uos ad sanctorū possimus imitationem in-
 ducere. Tandem igitur uel tarde propriã salutis
 prouidentiam agamus, & tempore nobis ad uitæ
 præfinitionem concessio, cõuenienter utamur, &
 dum adhuc tempus est, ad pœnitentiã & peccato-
 rum correctionem festinemus, & pecuniarum su-
 perabundantia ad nostram utamur animarū utili-
 tatem, & superflua pauperibus impēdamus. Quã
 enim ob causam, quæso, permittis aurū & argen-
 tum à rubigine consumi, cū opus sit in pauperum
 uentres exhauriri, ut in tuto reponens cellario, in
 tempore opportuno, cum maxime præfentis uitę
 subsidio egebis, auxilium inde nanciscaris: & hic
 abs te nutriti per illū diem fiducia tibi portas ape-
 riant, teq; suscipiant in æterna tabernacula? Sed
 neq; uestes à tineis absumi sinamus, & in arcis si-
 ne fructu marcescere, cū tot sint indigentes, & nu-
 di circumeuntes: sed tineis nudum ambulantem
 Christum præferamus, & propter nos salutēq; no-
 stram nudum circumire sustinentē induamus, ut
 ipsum induere meriti, iudicij audiamus die: Nū-
 dus eram, et operuistis me. Nunquid enim grauiã
 sunt præcepta, nunquid prægrandia? Pereuntia,
 inquit, marcescētia, quæq; incassum & sine usu cõ-
 sumuntur, hæc utiliter dispensare studeas, ut & ex-
 læsione damnū effugas, & de eis maximū tibi lu-
 crum accumules. Multa siquidem est, & exceden-
 tis humanitatis, post tantam spiritualium delecta-
 tionē, arcis et parietibus includere superflua: neq;
 sustinere cognatorū egestatem cõsolari, sed elige-
 re potius à tineis & æruginē cõsumi, & latronum
 manibus obnoxia esse, & pro eis pœnas luere, q̄
 hæc congrue dispēfantes, pro his retributionem
 reportare. Verum & cum nos humiliauerimus, à
 dignitate nostra ne nos decidere putemus. Tunc
 enim magis exaltamur merito, maximã tunc ad-
 mirationi licet esse. Quod enim altus humilis sit,
 humilis autē altus, sufficit quidem & hoc asserens
 Christi sententia: uerū tamen et ipsam rem indage-
 mus. Quid est humiliari? nōne uituperari? non
 accusari? calumniã pati? Exaltari uero, honora-
 ri, laudari, glorificari? Videamus igitur hoc quo-
 modo fiat. Angelus erat satanas, semetipsum ex-
 altauit. Quid ergo? nōne plus omnibus humilia-
 tus est? nōne locum habet terram? nōne ab omni-
 bus accusatur & arguitur? Homo cum esset Pau-
 lus, semetipsum humiliauit. Quid ergo? nōne ad-
 mirabilis habetur? nōne cõmendatur? non lau-
 datur? non est Christi amicus? nōne maiora q̄
 Christus fecit? nōne diabolo frequēter impera-
 uit tanquam seruo? nōne tanquã licetorem cit cū
 ducebat? nōne deridebat eū? nōne illudebat?
 nōne contritum eius caput sub pedibus suis ha-
 bebat? nōne hoc & alijs multum fidens precaba-
 tur? Quid dico? Extulerat se Absalon, se Dauid
 humiliauerat, uter exaltatus est? Quis gloriosus
 factus? Quid em̄ his uerbis humilior, quæ de Se-
 mei beatus hic Propheta protulit, dicens: Sinite
 eum maledicere, dominus enim præcepit illi: At
 & in ipsis, si libet, factis examinemus. Humiliauit
 se

Math. 23

Proverb. 26

Rom. 12

Esai. 14

2. Reg. 16

se publicanus, licet nec humilitatis factū id erat, a
 sed iuste quodammodo se iudicauit. Exaltauit se
 metipsum Phariseus. Quid ergo? Examinemus
 & facta. Sint duo diuites utriq; & honore multo
 præditi, & in sapientiã potentiaq; & alijs seculari-
 bus excellentijs altum sapientes: postmodum ille
 quidem & ab omnibus honores quærat, & nō ac-
 cipiens irascatur, & plus quã oportet exigat, &
 semetipsum exaltet: hic autem huiusmodi cõtem-
 nat, in neminem propter hoc indignē, & datum
 repellat honorem. Nōne hic priori longe subli-
 mior? Gloriam enim aliter assequi non licet, nisi
 gloriam fugiendo. Nam donec quidem eam secte-
 mur; nos fugit: cum autem eam fugimus, nos ipsa
 sequitur. Si uis esse gloriosus, noli gloriam cõcu-
 piscere. Si uis esse sublimis, ne te sublimem faci-
 as. Et alioqui quidem honores non querentem o-
 mnes honorant, ambientem uero asperrantur. So-
 let enim humanum genus esse quodãmodo con-
 tentiosum, & pernicax. Gloriam itaq; contemna-
 mus: sic enim humiles esse poterimus, uel potius
 alti. Noli temetipsum extollere, & ab alijs extolle-
 ris. Qui semetipsum extollit, ab altero non extol-
 litur. Qui per semetipsum humiliatur, ab alijs nō
 humiliatur. Magnū est elationis malum: stultum
 esse melius est, q̄ insolentē. Illic enim stultitiã tan-
 tum est, & fatuitas cum furore. Stultus sibi metip-
 lum esse elatus, & alijs pestis, ex amentia hoc uitiū
 nascitur. Nō potest esse superbus, qui fatuus non
 sit. Stultitiã uero plenus est superbus. Audi quen-
 dam sapientem, qui dicit, Vidi hominē apparen-
 tem esse prudentem apud seipsum, spem autē ha-
 bet magis insipiens eo. Vides quod nō temere di-
 cebam esse malū fatuitatē peius? Spem enim, in-
 quit, habet magis insipiens eo. Propterea Paulus
 quoq; dicebat: Nolite prudētes esse apud uosmet-
 ipsos. In corporib; qualia, quæso, ualere dicimus,
 multum ne habentia tumorem, & multo spiritu
 intus, & aqua plena: an compressa, & humiliatam
 habentia superficiem? planum est quod hæc. Igitur
 & anima æstiuans & tumens peiorem habet ue-
 teris morbum, correpta uero ab omni morbo li-
 bera est. Quot igitur bona nobis parit humilitas?
 Quid uis, tolerantiam, lenitatem iræ nesciam, hu-
 manitatē, uigilantiã, solertiam: hæc omnia ex hu-
 militate ueniunt bona: cõtraria uero, ex superbia.
 Opus est superbū & contumeliosum esse, percus-
 sorem & iracundum, & amarum, & tristem, magis
 feram quã hominem. Fortis es, & altum sapis;
 nōne propterea magis humiliari debes? Quare
 sapis altum in re uilissimã? Nam & leo te est auda-
 cior, & aper fortior, nec es ad eos culex. At & la-
 trones, & fures, & gladiatores, & serui tui, & for-
 talsis ingratiore te fortiores sunt: hoc igitur lau-
 de dignum? Et in hoc altum sapiens, non hiant
 terra te condis. Sed pulcher es & speciosus. Corni-
 cum ostentatio: nō es pauone pulchrior, neq; pro-
 pter florem, neq; propter alas. In auius est pennis
 uictoria. Te multū comã præstat & flore. Verum
 & cygnus ualde pulcher est, & aliæ aues multæ
 Chryf.

quibus si fueris comparatus, temetipsum aspicias
 nihil. Frequēter autem & uiles pueri, & innuptæ
 uirgines, & meritoria mulieres, & molles uiri,
 gloriã hanc habuerūt. Hoc itaq; dignum ut ex-
 tollaris? At es locuples. Vnde? quid possidens?
 Aurum, argētum, lapides preciosos: hæc est & la-
 tronum ac homicidarū, & metalla scrutantiū glo-
 ria. Reorum labor hæc tibi gloria. Sed ornaris &
 comeris? Verum & equos cõptos uidere licet, &
 apud Persas camelos quoq; uideres ornatos, ho-
 minū uero scenicos omnes. Nō cõfunderis in his
 altis sapiens, in quibus bruta tecū sociant, & ferus,
 & homicidæ, & molles, & latrones, & fures? Sed
 splendidas erigis aedes? & quid hoc? Multæ corni-
 ces splendidius habitāt, & honestiora tenēt diuer-
 foria. An non uides hos circa pecunias furentes,
 qui in agris solitarijsq; locis edes edificauerūt cor-
 nicum habitacula? Sed propter uocem altū sapis?
 Cygno, iusciniã uenunquã tu suauius canere potē-
 ris. At in artis uarietate? & quid ape in hoc sapiē-
 tius? Quis phrygio, quis pictor, quis geometres,
 huius opera poterit imitari? Sed in uestis subtili-
 tate? uerum hic araneæ tibi præstāt. At in pedum
 uelocitate? rursus primas ferunt bruta, lepus &
 caprea, & quæcūq; iumenta pedum uelocitate nō
 sunt inferiora. Ceterū peregrinaris: sed non plus
 uolatilibus: hæc enim facilius obeunt peregrina-
 tionem, neq; uaticis opus habent, non iumentis,
 sed eis ad omnia sufficit ala. Hoc & nauis, hoc &
 iumentum, hoc & uehiculum, hoc & uentus: &
 quicquid huiusmodi quis dixerit. Sed acute cer-
 nis? tamen nō sicut dorcas, nec ut aquila. At audi-
 tum habes acutum? sed alinus acutiorem. At olfa-
 ctum? Verū canis te præcedere non sinit. At que-
 stuosus es? sed formicæ cedis. Sed aurum gestas?
 non ita tamen, ut indicæ formicę. Sanitatis autem
 intuitu, multo se melius nobis habet bruta, & bo-
 nae habitudinis, & onera ferendi. Illa pauperiem
 non timent: ait enim, Respice uolatilia cœli, quia
 non feminant, neq; metūt, neq; cõgregant in hor-
 rea. Igitur, inquit, nobis meliora deus bruta crea-
 uit. Vides quantū insit incircūspectum, quantum
 indiscussum? Vides quantū nobis rerū examina-
 tio cõferat? Omnibus hominibus altiora sapiens
 etiã brutis uilior inuētus est. Sed nobis ipsi par-
 camus, nec tales imitemur. Neq; quoniam natura
 nostra sensit altius, hominē sub brutorū gradum
 subducētes deseramus: sed eum illinc suscitemus
 non propter ipsum (nam ipse quidem dignus est
 talia pati) sed ut dei clemētia demonstretur, & er-
 gā nos honor. Sūt enim quædam, in quibus nil ha-
 bent bruta nobiscū cõmune. Quæ uero sunt hæc?
 pietas, & secundum uirtutē uita. Hic ponere non
 poteris meretrices et molles, aut homicidas: ab eis
 nanq; diuisi sumus. Quid autem hoc est? Deū no-
 uimus, ipsius agnoscimus prouidentia, de immor-
 talitate philosophamur. Prætereant hinc bruta, de
 hoc non contendant. Modeste uiuimus, nihil hic
 habent bruta cõmune: ab eis in reliquis superatis,
 propter hoc eis dominamur. Horum enim maior
 principatus, quoniam eis inferiores super ipsa re-
 toim. 5 si 2 gnāmūs

gnamus: ut discas quod tu non horum es causa, sed qui te fecit deus, & rationem donauit. Retia uena bulaq; eis opponimus & capimus. Modestia naq; nobis est, humanitas, mansuetudo pecuniarumq; contemptus. Sed quoniam & qui elatorum aliquis es, horum nihil habes: merito uel hominibus maiora fapis, uel brutis humilior. Talis enim est dementia, & audacia, uel ultra debitum extollitur, uel ultra modum humiliatur, nusquam custodiens mediocritatem. Angelis in hoc similes sumus: Regnum nobis promissum est, cum Christo chorea. Homo flagellatur, & non succumbit: homo mortem contemnit, non tremat, non formidat, non plus concupiscit. Itaque quotquot tales non sunt, sunt peiores brutis. Cum enim in corporeis supereris, animi uero praestantijs careas, quomodo brutis non es inferior? Produc enim aliquem in malicia uigentium, & irrationalium, uiuentium in delicijs & aurijs: equus est ipso bellior, fortior aper, lepus uelocior, speciosior pavo, cygnus dulcisonantior, maior elephas, aquila uisus acutioris, ditiores cunctae uolucres. Unde dignus igitur es brutis imperare: Ex ratione. Sed non inest: cum enim ea, non ut debet, utatur, etiam illis peior est. Nam cum rationem habes sit illis irrationabilior: melius erat, si nec ab initio rationalis factus fuisset. Non enim par est principatum acceperum prodere, & ad tempus non accipere. Nam & qui regnat & satellitibus peior est, ei melius esset si neq; purpuram induisset: ita profecto & hic. Scietes itaque quod & brutis sumus peiores, si uirtute careamus, hanc exerceamus, ut efficiamur homines, quin potius angeli, promissaq; bona consequamur: quae nobis omnibus deus affequi, gratia & benignitate domini nostri Iesu Christi, cum quo patri, simul & sancto spiritui gloria, imperium & honor, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

DE POENITENTIA ET QVOD NON OPORTEAT DE SEIPSO LAPSUM DESPERARE, UEL TORPESCERE.

Homilia XL.

Ex actibus apostolorum.

MAGNA poenitentiae remedia fratres, igitur de seipso desperet nemo. Is uere dignus est desperatione, qui de seipso desperat: ille non iam salutem, neq; spem habet. Non in malorum uenisse profundum, est graue, dilectissimi: sed postquam ueneris, ibi facere. Non in profunda cecidisse malorum, est impij: sed postquam ceciderit, contemneret: propterea debet semper esse sollicitus. Dic mihi: Propterea contemnis, quod uulnera tot habeas incurabilia? Sed nullum est animae uulnus incurabile. In corpore quidem multa sunt talia, in anima uero nullum: & pro illis quidem laborare non desinimus, pro his uero torpemus. Nonne uides latronem, quam breui tempore curatus est? Non intueris martyres, q; breui totum peregerunt? At non est nunc martyrij tempus, certaminum tamen est tempus: quod frequenter dixi. Ait enim: Volentes pie uiuere in Christo Iesu, persecutionem patientur. Qui pie uiuunt,

1. Tim. 3

semper persecutionem patientur: etsi non ab hominibus, tamen a demonibus: quae quidem grauior est persecutio. Et ex prima praesertim remissione hoc patiunt, qui non uigilant. An paruam credis persecutionem in remissione uersari? Hoc est omnium grauissimum, hoc & persecutione peius: tantquam enim fluentum influens remissio animam emollit. Et quod aestas est & hyems, hoc est persecutio & remissio. Ut autem uobis ostendam, quod haec est peior persecutio, audi: Somnum enim infundit animae, multam hallucinationem & torporem, undiq; uirtus suscitatur, armat iram, furorem armat, armat uoluptatem, inuidiam, inanem gloriam, emulationem. Sed in persecutione nihil horum uexare solet. Sed timor ingressus, tanquam flagello quodam laterantem canem acriter percutiens, has omnes pestes ne clamare quidem permittit. Quis in persecutione in uanum gloriari poterit? quis uoluptatem amplecti? nemo, sed tremor magnus, & timor multam faciens tranquillitatem, quietum portum comparans, animam faciens reuerentem. Audiui quandoq; patres nostros dicentes (apud nos enim non fiat, lubemus enim non petere tentationem) quod in antiqua persecutione uiros uere Christiani nos uidere licebat. Nemo pecuniarum curam gerebat, uxoris nemo, nemo filiorum, domus nemo, nemo patriae. Vnum omnibus erat studium uitam suam saluare. Hi quidem in monumentis & sepulchris, hi uero in desertis latitabant, mulieres tenebrae ac delicatae continua fame detinebantur. Itaque considera, si qua tunc preciosi sumptus, si qua delicatarum erat delectatio. Subijit ne concupiscentia unquam mulierem in sepulchro latentem, & expectantem ancillulam, ut ueniat praedium afferens: & ne forte deprehensa sit, trepidantem, et in timore tantum in fornace iacetem? Nunquid cogitat delicias unquam fuisse, uel mundum penitus esse? Vides quod nunc est persecutio, uirtus tanquam feris undiq; nos urgentibus. Nunc est persecutio grauis, nec esse persecutio putatur. Nam & hoc malum habet, quod cum sit bellum, esse pax existimatur: ut nec aduersus eam armemur, nec insurgamus. Nemo formidat, nemo pauet & tremat. Si uero non creditis, gentiles interrogate persecutores, quando Christianorum mores integriores, quando cuncti probabiliore. Ad exiguum quidem redacta tunc erat multitudo, sed ad magnas uirtutis diuitias. Quae nam, precor, utilitas, multum esse foenum potius quam paucos lapides preciosos? Non in numerum multitudinem, sed in uirtutis probitate multitudo consistit. Helias unus erat, sed totus mundus non erat dignus, qui rependeret ipsi. Et mundus quidem innumera milia sunt, sed non sunt milia, cum nec ad unum mensuram perueniant. Melior est unus dei faciens uoluntatem, quam decem peccatorum milia: nam decem milia nondum ad unum perueniunt. Ne filiorum cupias inutilium multitudinem: hi deo potius & blasphemiam ingerunt, quam si non essent Christiani. Quid mihi multitudinem sit opus? Maior est igni fames, hoc & in corpore quispiam uideat, quod melior est mediocris cum

sanitate

sanitate cibis, quam cum afflictione uitulus. Hoc amplior est ille cibus: ille cibus, hic morbus: hoc & in bello quispiam possit intueri. Melius est esse decem peritos & generosos milites, quam decem in expertorum milia: hi praeter id quod nihil efficiunt, etiam operantes impediunt. Hoc in nauis quis uideat. Melius est duos esse peritos nauas, quam innumeram multitudinem in expertorum: hi namque nauem submergerent. Haec dico, non quod in uestri multitudinem inimicus sum, sed quod omnes probatos esse uelim, nec multitudinem confidere. Multo sunt plures gehennam ingredientibus, sed maior est dei regnum, licet habeat paucos. Sicut arena maris erat multitudo populi, sed unus saluauit eos. Vnus erat Moyses, & omnibus plura potuit. Vnus erat Iesus, sed unus sextentis milibus plus potuit. Ne satagamus hoc, ut multi duntaxat fiant: sed ante hoc, ut probabiles: cum hoc comparatum fuerit, tunc & illud. Nemo domum spaciosam prius uult facere, sed prius firmam, & probatam, & tunc spaciosam. Nemo fundameta facit, ut derideatur: prius hoc quaeramus, & tunc illud cum hoc fuerit, & illud erit facile. Cum autem illud non sit, licet hoc sit, utilitas nulla. Cum enim sint, qui possint in ecclesia fulgere, uelociter erit & multitudo: cum huiusmodi uero desint, multitudo nunquam erit probabilis. Quot esse putatis in ciuitate nostra, qui salui sunt: infestum quidem est, quod dicturus sum, dicam tamen: non possunt in tot milibus centum inueniri, qui saluentur: quin & de his dubito. Quarta enim in iuuenibus, quae so, malitia: & quantus in senibus torpor: filij curam gerit nemo, nemo zelum habet, ut senem respiciens imitetur: exempla raria deleta sunt, propterea neq; iuuenes euadunt laudabiles. Ne mihi dicas id quod multa turba sumus, hoc signum est hominum: & coram hominibus quidem hoc congrue dici posset, at coram deo, qui nostri non indiget, nequaquam: quod autem & ibi frigidum est dictum, audi: Multos habens seruos, si corruptos habeat, quot mala patietur? Apud eum quidem qui nihil habet, hoc esse graue uidetur, quod ei non ministratur: qui uero malos habet, & seipsum insuper perdit, & maior est iactura. Multo grauius enim est cum alijs quoque pugnare, & bellum suscipere, quam sibi metipsum ministrare. Haec dico, ne quis ecclesiam propter multitudinem admiretur, sed ut ipsam probatam reddere studeamus: ut proprii quisque membri curam gerat, non amicorum, non cognatorum (quod semper dico) neque uicinarum tantum, uerum & externos attrahite. Verbi gratia, Celebratur oratio, omnes iacent segnes, iuuenes & senes, piacula magis quam iuuenes, ridentes, cachinnantes, colloquentes (nam & hoc factum audiui) & alij detrahentes, super genua positi. Tu iuuenis ades, uel senex, increpa, cum uideris, uocata uehementius. Si non tolerat, diaconum uoca, minare, quae tua sunt exhibe: & si quid aduersum te fuerit ausus facere, omnes prorsus habebis conspirantes. Quis enim tam irrationalis, qui te uidens de talibus arguentem, & illos redar

Chryf.

gum, non adhaereat parti tuae? Abi capiens orationis mercedem in aede dominica. Seruorum hos cen femus beneuolentiores, qui nullam suppellectilem confuse iacetem despiciant. Dic enim mihi, si domi uas argenteum uideris foris proiectum: licet ipse non sis deputatus, tamen hoc non suscipies, & in domum feres? Si uestimentum temere proiectum, licet hanc curam non debeas, & praepositi sis inimicus, propter domini tamen beneuolentiam hoc bene collocabis? Ita nunc quoque haec iacta sunt, si uideres inordinate iacetem, compone, ad me ueni non recuso: dic mihi, redde manifestum: omnia cernere non possum, parcite. Videte quanta malitia terrarum orbem occupat. Nunquid temere dicebam, quod multitudo sumus foeni, inordinatum mare? Non dico quod illi talia faciunt, sed dico, quod tantus est somnus in intrantes effusus, ut nec ista corrigant. Video rursum & alios loquentes rectos, dum oratio celebratur: eorum uero leuiore non solum dum oratio perficitur, uerum & dum sacerdos benedicit. O rem horrendam, quando salus erit: quando deum placare poterimus? Ad ludum procedunt militares homines, & omnes compositae uidebis incedentes, & neglectum nihil. Sed sicut in uario ornatu, & pictura compositorum, ex singulorum ordinatione, magna quaedam repente redditur harmonia, & consonantia: ita idem & hic unum seutum, unum caput habemus omnes. Si uel minimum quid neglectum fuerit, totum est neglectum atque corruptum, & multorum ordinum solius nocet dissolutio. Et id profecto tremendum est, quod huc non uenis ludum aut choream obiturus, & tamen stas incompositae. Nescis, quod cum angelis constitit: cum illis cantas, cum illis deum laudas, & stas ridens? Quod fulmen non torquetur non tantum in istos, uerum & in nos, nonne miradum? Sunt enim ista fulmine digna. Adest rex, exercitum recenset, tu sub illius oculis stas ridens, & risum despicias: quousque accusamus? quousque redarguimus? nonne tanquam noxios? nonne tanquam corruptores? nonne tanquam perniciosos, & perditos tales, & innumeris plenos malis ex ecclesia decebat expelli? Quando isti ridere desinent, qui in horris hora rident: quando a nugis abstinebunt, qui in orationis tempore loquunt? Non adstantes reuerentem, non deum timent. An non sufficit nobis mentis negligentia, neque quod orantes alio circumagimur, uerum & subrepere risum oportet, & ingentem cachinnum? Nunquid theatrum sunt praesentia? sed puto theatrum faciunt hoc, in frenes nobis iuuenes constituunt & incompósitos. Quae hic aedificantur, illic subuertuntur: nec hoc solum, sed etiam alia necessarium est ipsos immundicia repleri. Et idem accidit, perinde ac si quis expurgare locum uelit, in quem fons superpositus coenum superne demittat. Nam quantumcumque purgaueris, rursum aliud influit: idem & hic accidit. Cum ingressos, a theatris immunditiam reportantes expauerimus, eo rursum abeuntes maiorem suscipiunt sordem, tanquam consulto propterea ueniens

tom. 5

n 3

uenies

uentes, ut stercore nobis ingerant, & identidem ueniant multum in moribus sterco ferentes; in moribus, in uerbis, in risu, in negligentia. Mox rursum nos sarcinas denuo, tanquam consulto propterea purgantes, ut cum eos mundos dimiserimus, rursum eos sordes congregasse uideamus. Propterea uobis protestor sanis, quod iudicium uobis erit, & condemnatio: & uos deo iam trado, si quis tumultuantem uidens, uel loquentem, in illo praesertim tempore, non significet, nec corrigat. Hoc est oratione melius, orationem omittens illum increpa, ut & illi prosis, & tu lucreris, & ita possimus omnes saluari. Igitur in malitia constitutum negligat nemo: nemo uirtute praeditus dormitet, neque confidat huiusmodi. Frequentem enim eum meretrix praecedet, nec ille desperet: potest enim & primos anteire. Audi quid deus ad Hierusalem dicat: Dixi postquam fornicata est in omnibus, ad me reuertere, & non est reuersa. Quam igitur in uehementem dei charitatem reuerterimus, non meminit priorum: non est sicut homo deus: nec enim exprobrat praeterita, neque dicit, quare tantum temporis distulisti: si poenitentiam agamus: sed cum accesserimus, diligit, & cum ipsius timore carnes nostras confixerimus. Huiusmodi negocia non tantum in nouo gesta sunt testamento, uerum & in ueteri. Quid enim Manasse deterius? Deum tamen habere propitium potuit. Quid Salomone beatius? Sed quia dormitauit, cecidit. Quin potius et in uino utraque gesta possum ostendere, in huius patre: etenim & bonus & malus idem fuit. Quid Iuda felicitus: sed proditor factus est. Quid Paulo miserius: sed factus est euangelij prece. Quid Matthaeo deterius: at constitutus est apostolus. Quid inuidiosus Simone? Et ipse tamen factus est omnium miserimus. Quot tales alias uis uidere mutationes, & quondam gestas, & quotidie nunc occurrentes? Propterea quidem dico, neque scenicus desperet, nec ecclesiam excolens confidat. Nam ad hunc quidem ait: Qui stat, uideat ne cadat: ad illum uero, Nunquid qui cadit, non resurget? Et remissas manus, & dissoluta genua roborate, rursum ait ad hos: Vigilate, ad illos autem, Surge qui dormis, & exurge a mortuis, & illuminabit te Christus. Nam hi quidem quod habent, custodire debent: illi uero quod non sunt, fieri: hi sanitatem conseruare, illi ab egritudine liberari. Laborant enim, & quoniam laborantium multi conualescunt, & ualentium torpescunt frequenter aegrescunt: ad illos quidem iterum ait, Ecce sanus factus es, amplius noli peccare, ne quid peius tibi fiat: ad hos uero, Vis sanus fieri? Surgens tolle grabatum tuum, & ambula. Grauis enim, grauis, inquam, paralyticus est peccatum: quin immo non tantum paralyticus est, uerum & aliud quippiam grauius. Non enim est huiusmodi tantum in honorum omissione, uerum & in malorum operatione. Verum tamen etiam si sis ita dispositus, & parumper exurgere uelis, omnia mala soluentur: licet annos octo & triginta habeas, si modo sanus fieri studueris, prohibet nemo. Adest & nunc Christus, & dicit, Tolle grabatum

Hiere. 3
2. Par. 33
3. Reg. 11
Luc. 16
Rom. 1
Matt. 9
Act. 8
1. Cor. 10
Hiere. 8
Matt. 24
Eph. 5
Ioth. 5

tuum: tantum uelis exurgere, ne desperes: non habes hominem, at habes deum. Non habes, qui te mittat in natoriam: at habes qui te natorie non finit indigere. Non habes, qui te illuc proiciat: at habes, qui te iubeat grabatum tuum tollere. Non potes dicere, Dum ego uado, alius ante me descendet: nam si uoueris in fontem descendere, nemo prohibet, non absumis, non minuitur gratia. Fons quidem est perenniter emanans: ex illius abundantia cum etiam sanamur, tam anima quam corpore. Accedamus igitur & nunc: nam & Raab meretrix erat, sed saluata fuit: & latro fuerat homicida, sed paradisi ciuis factus est. Et Iudas quidem cum esset cum praecatore, perijt: at latro discipulus in cruce factus est. Haec sunt dei mirabilia: ita Magi probabiles habiti sunt, ita publicanus euangelista factus est, ita blasphemus apostolus: haec intueri, nec unquam desperes, sed confide semper, & temetipsum excita. Attinge tantum uiam eodem ferentem, & celeriter progredere, ne fores claudas, ne aditum obstruas. Breue tempus praesens, modicus labor: quod si multus etiam esset, nec ita congruum esset recusare. Nam etiam si circa pulcherrimum hunc laborem non desides, qui circa poenitentium uirtutem est, & in mundo, omnino uel aliter laborabis: sed si labor & hic, & illic, quare non hunc eligimus multum habentem fructum, & magnam retributionem, licet nec idem sit labor hic & illic? Nam in secularibus quidem & continua pericula, & alij post alias iacturae, & spes incerta, & seruitas multa, & pecuniarum, & eorum, & animae consumptio, & tunc fructuum retributio spe non parum inferior, si etiam germinabit: nec enim semper fructum afferit secularium sudor negociorum, ueruntamen & quando non ceciderit, sed uel multum protulerit prouentum, breui tempore permanet. Cum enim senueris, nec amplius sensum delectationis capacem habeas, tunc tibi labor afferit retributiones: & labor quidem in uigenti corpore, fructus autem & deliciae in senio cōfecto & remisso, cum iam tempus & sensum macerauerit, et nisi macerauerit, finis expectatio gaudere non permittat: illic autem non ira, sed labor quidem in corruptione, & moriente corpore: at corona in senectutis nescio immortalis: nec finem habente: & labor quidem & prior & breuis, at retributio posterior et infinita, ut deinceps cum securitate requiescat, in iucundum expectans nihil. Non enim est cur: amplius mutatio timeat, aut ruina quemadmodum hic. Qualia igitur haec bona, neque tuta, & breuia & terrena, & priusquam appareant, euanescentia, quae multis acquiruntur laboribus? Qualia uero sunt illorum aequalia, immobilia, nunquam senescendum, nullum habentium laborem, & in certaminum tempore coronas tibi ferentium? Pecunias enim contemnens & hic iam mercedem accipit, dum a cura liberatur, inuidia, calumnia & insidijs. Temperans, & honeste uiuens, & antequam hinc transeat coronatur, & gaudet, utpote qui turpitudine, risu, periculis, accusatione, & omnibus alijs absoluit molestijs. Alia uero similiter omnes uirtutis partes hic iam nobis retributionem afferunt, ut igitur & praesentia, &

10. Ioh. 6
Luc. 23
Matt. 27

futura consequamur bona, fugiamus maliciam, & uirtute sectemur. Sic enim & hic delectabimur, & futura bona capiemus: ad quae nos omnes peruenire contingat, gratia & benignitate domini nostri Iesu Christi, cum quo patri, simul & sancto spiritui gloria, imperium & honor, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

DE POENITENTIA ET QVOD MAGNUM EST BONUM PROPRIA AGNOSCERE PECCATA. Homilia XL.

BRADAMVS queso fratres, peccatorum nostrorum senectutem, dum tempus habemus. Lauacro quidem non possumus, possumus autem hic poenitentia: si quid in nobis uetustum est, abijciam: si qua ruga, si qua macula, si quis nauius, abluamus: nos reddamus pulchros, ut concupiscat rex speciem nostram. Licet & ad extremam delapsus fuerit illam recuperare speciem, quam innuit Dauid dicens: Audi filia & uide, & inclina aurem tuam, & obliuiscere populum tuum, & domum patris tui, & concupiscet rex decorum tuum: siquidem & obliuio pulchritudinem facit, animae scilicet pulchritudinem. Que tamen obliuio? peccatorum. Ecclesia enim ex gentibus alloquitur, admonens eam, ne paternorum meminerit, id est, simulachris sacrificantium: ex talibus enim est congregata: neque dixit, Ne traheas ea, sed quod fortius, nec in mentem suscipias. Quod & alibi dicit: Nec memor ero nominum eorum per labia mea: et iterum: Ut non loquar os meum pro hominibus. Nondum hoc magna uirtus est, magna quidem, sed non talis: illic enim quid ait? non dixit, Ne loquaris opera hominum, neque dixeris gesta patrum: sed, nec eorum sis memor, neque mente concipias. Vides, quanto nos intervallo a malicia distare precipit: nam qui non meminerit, non ratiocinabit: qui uero non ratiocinabit, neque loquitur: qui non loquitur autem, nec agit. Vides quot nobis uias obstruxit, quatis nos intervalis, & amplius elongauit? Audiamus igitur & nos, & nostrorum obliuiscamur malorum, non nobis admissorum inquam: ait enim: Recordare tu prior, & ego non recordabor. Quale quod dico: Rapinae non amplius recordemur, quin & priora restituamus: hoc est malitiam obliuisci, & rapacitatis cogitatum expellere, nec eum unquam admittere, uerum & iam patrara delere. Unde uero nobis nequitiae contingat obliuio? Ex bonorum memoria, ex dei recordatione, si dei semper meminerimus, & illorum meminisse non possumus: ait enim, Si memor fui tui super stratum meum, in matutinis meditabor in te. Itaque semper quidem, maxime uero tunc dei meminisse oportet, cum in quiete fuerit ratio, cum per illam recordationem semetipsum poterit condemnare, cum in memoria contineri. Nam in die quidem si recordemur, alia curae subrepentes & tumultuantes rursum eam expellunt: in nocte uero semper recordari possumus, cum in tranquillitate & requie fuerit anima, cum in portu, cum in serenitate. Quae dicitis in cordibus uestris, in cubilibus

Psal. 44
Psal. 62
Psal. 4

uestris concupungimini, inquit. Opus quidem fuerat, & per diem hanc habere memoriam: quoniam uero solliciti semper estis, & in secularibus distractissimi, saltem tunc dei memores sitis super stratum, in matutinis meditamini in eo. Si in matutinis haec meditemur, cum multa fiducia procedemus ad operam: deum prius propitium fecerimus occursum & supplicatione, nihil habebimus inimicum: quod habes deridebis, propitium habens deum. Bellum est in foro, pugnam quotidianam exhibent negocia, tempestas & procella. Armis itaque nobis opus est, magna uero armatura orationis: opus est uentis a puppi, opus omnia discere, ut disci spatium absque naufragijs & uulneribus transigamus. Multi namque per singulos dies scopuli, & frequenter illidit scapha, atque submergitur: propterea nobis opus est oratione, matutina praesertim & nocturna. Olympia multi uestrum frequenter spectauerunt, neque spectarunt tantum, uerum & fautores & admiratores certantium fuerunt: & hic quidem huius, illius autem ille. Scitis itaque, quomodo per certaminum dies et noctes nihil aliud prece nocte tota fatagit, nihil aliud curat, nisi ne prodices pugil turpe quietam agat. Illi namque tubicini assidentes spodiunt nec aliquem alloqui, ne spiritus qui consumitur, risum mereat. Si igitur coram hominibus pugnaturus tantam gerit prouidentiam: multo magis nos decet semper esse sollicitos, & curare, quibus tota uita certamen est. Omnis igitur nox sit pernox, & cogitemus quomodo diem transgremus, risum non mereamur, & utinam risum solum. Nunc autem in dextra patris sedet agonothea, diligenter auscultans ne quid absolum loquamur, ne quid ineptum: non enim operum tantummodo, sed etiam uerborum est iudex. Pernoctemus dilectissimi, habemus et nos fautores, si uelimus, angeli cuique nostrum assident: nos autem tota nocte stertimus, & utinam hoc solum esset damnabile. Multi uero lasciuia quoque sectantur, hi quidem ad ipsos fornices euntes, hi uero domos reddentes lupanaria, meretrices illuc ducendo: nec mirandum non enim bonam agunt pugnam di curam. Alij inebriant, & inepta loquuntur, turbulentant alij, alij male pernoctant, & dormientibus peius operant, dolos texentes: alij numerantes uisuras, curis alij coquunt, & omnia potius faciunt, quam quae certanti conueniunt. Propterea uos hortor, omnia dimittentes, unum intueamur, quomodo brauius accipiamus, coronam reportemus: agamus omnia, quibus promissa bona consequi possumus. Vis autem perfectam discere poenitentiam, audi post negationem Petri, poenitentiam. Narrans enim quae gesta sunt ab eo nobis Euangelista dicit: Egressus fleuit amare. Propterea dimissum est ei tale peccatum, quoniam quemadmodum oportebat, poenitentiam egit, licet nondum hostia fuisset oblata, nondum uictima sacrificata, nondum esset suspensum peccatum, sed adhuc dominaretur, & tyrannidem exerceret. Et ut discas, quod non tantum negligentiae fuit negatio, quantum absentiae dei, dogentis eum humanas nosse mensuras:

Matt. 26

nec his quae a praecceptore dicebantur, contradice-
 re, nec alijs altiora sapere, sed scire quod absq; deo
 nihil fieri potest: & quod nisi dominus aedificauerit
 domum, in uanum laborant qui aedificant eam.
 Propter hoc etiam ad ipsum Christus solus dixit
 Luc 22 Exquisiuit satanas cribrare te sicut triticum, & non
 permisi, ut non deficiat fides tua. Quoniam enim
 par erat, est altum sapere, sibi conscium, quod plus
 alijs Christus diligeret, propterea fleuit amare:
 & caetera, quae fletum sequuntur, similia fecit. Quid
 enim fecit: innumeris semetipsum post haec peri-
 culis obiecit, per multa suam ostendens fortitudi-
 nem, & animi constantiam. Poenitentiam egit & lu-
 das, sed male. strangulatus enim est. Poenitentiam
 egit & Esau, quod saepe dixi, uel potius hunc neq;
 poenituit. Nam lachrymae non erant poenitentiae,
 sed calumniae magis & furoris: quod & ostendit
 sequentia. Poenitentiam exhibuit beatus David ita
 dicens, Lauabo per singulas noctes lectum meum,
 lachrymis meis stratum meum rigabo. Et olim pa-
 tratum peccatum, post tot annos, post tot genera-
 tiones, quasi nuper accidisset, lugebat. Poeniten-
 tiam irasci non oportet, neq; scire, sed ceteri: tan-
 quam condemnatum, tanquam non habentem fi-
 duciam, tanquam iudicatum reum, tanquam ex so-
 la saluari misericordia debentem, tanquam ingratum
 erga benefactorem redargutum, tanquam inu-
 cundum & reprobum, tanquam innumeris dignum
 supplicijs. Si haec cogitet, non irascet, non indigna-
 bitur: sed lugebit, flebit, gemet, & conqueretur no-
 ctam & diem. Poenitentem nunquam oportet obli-
 uioni peccati tradere, sed deum quidem rogare,
 ne eius meminerit, ipsum uero nunquam ipsius obli-
 uisci. Si nos eius non recordemur, deus ipsius non
 obliuiscetur: si nos eius meminerimus, deus obli-
 uiscetur: a nobis ipsius ultionem sumamus, nos ipsos
 accusamus, ita placabimus iudicem. Peccati enim
 dum aperitur, minus efficitur: si uero tegat peius.
 Nam si sibi peccatum impudentiam & ignorantiam
 asciscat, quomodo penitus cauere poterit, ne rur-
 sum in eadem incidat, qui prius peccasse nesciuit?
 Ne negemus igitur, quae so, ne impudenter aga-
 mus, neq; uel inuiti poenas luamus. Audiuit Cain
 a deo ubi est Abel frater tuus? Et dixit, Nescio: num
 quid custos sum fratris mei? Vides, quomodo gra-
 uis peccatum fecit? Sed non ita pater ipsius. Sed
 quid? Cum audisset, Adam ubi es? inquit? Audiui
 uocem tuam, & timui, quia nudus sum, & abscondi
 me. Magnum est bonum agnoscere peccata, & eo-
 rum semper meminisse. Nil ita corrigit peccatum,
 sicut perennis memoria: nihil tam segne facit ho-
 minem ad malum. Scio quod resilit conscientia, nec
 a malorum memoria uellet flagellari: sed animam
 comprimere, & ei chammum imponere. Tanquam infrenis
 equus indignatur, nec quod peccauerit sibi uult
 persuadere: hoc autem totum est satanicum. Sed nos
 ei quod peccauit, persuadeamus, ut & poeniteat,
 & post poenitudinem a poenis absoluat. Quomodo
 dignum, quae so, censet, ueniam assequi peccato-
 rum, quae nunquam confessus es? Ille penitus est mi-

Psal. 126

Luc 22

Psal. 6

Gen. 4

sericordia dignus & clementia, qui peccasse con-
 fitetur: tu uero nondum tibi persuadens, quomodo
 misericordiam petis, uel de his tanta exhibens im-
 pudenciam? Nobis ipsis persuadeamus, quod peccauit
 mus, neq; tantum lingua proferamus, uerum & ex-
 corde: non tantum nos uocemus peccatores, ue-
 rum & peccata computemus singula, per species
 recedentes. Non tibi dico, ostenta te ipsum, nec a-
 pud alios accusa: sed obedi prophetae dicenti: Re-
 uela domino uiam tuam, ea coram deo confitere,
 coram iudice confitere peccata tua deprecans: & si
 non lingua, saltem memoria, & ita pete tibi mise-
 ricordiam exhiberi. Si peccata iugiter habeas in
 memoria, nunquam in proximum irae memoriam
 seruabis: non dico, si tibi persuaseris te peccatorem
 esse. Non ita potest hoc animam humiliare, sicut ip-
 sa per se peccata, & per species ruminata. Non eris
 mali memor: haec semper in memoria gerens, non
 irascaris, non conuiciaberis, non altum sapiens, non
 rursus in eadem cades, eris ad bona fortior. Vides
 quot ex peccatorum memoria nascantur bona? Scri-
 bimus igitur in mentibus nostris. Scio quod anima
 tam amara non aequae fert memoriam, sed cogamus
 eam, & constringamus. Melius est nunc eam ipsa
 morderi memoria, quam per illud tempus suppli-
 cio. Si nunc eorum sis memor, & ea continue deo
 proferas, & pro ipsis depreceris, ea cito delebis: si
 nunc uero fueris oblitus, tunc & inuicis coram om-
 ni mundo eorum comonebis, ipsis in medium se-
 ferentibus, & coram omnibus ostendantibus, &
 amicis & inimicis, & angelis. Non enim ad solum
 quidem David dicebat: Quae tu fecisti occulto, e-
 go faciam omnibus manifesta: uerum & ad nos om-
 nes. Timuisti homines, inquit, & ueritus es plus
 quam deum, & deum uidentem non curasti, sed ho-
 mines reueritus es: dicit enim: Oculi hominum,
 hi timor eorum. Propterea coram his ipsis poenas
 lues. Redarguam enim te, sub omnium oculis tua
 ponens peccata. Quod enim nisi nunc ea iugiter me-
 moria deleuerimus, hoc est uerum, & illo die no-
 stra cunctorum peccata propalantur: uide quomo-
 do palam arguitur crudelitas & inhumanitas: ait
 enim, Esuriui, & non dedistis mihi manducare,
 Quando dicuntur ista: nunquid in angulo: nun-
 quid in abscondito? Nequaquam. Sed quando?
 Cum uenerit filius hominis in gloria sua, & om-
 nes gentes congregauerit, cum separauerit hos & il-
 los, tunc omnibus dicit audientibus, a dextris, &
 sinistris constitutis: Esuriui, & non dedistis mihi
 manducare. Vide rursus & quinque uirgines co-
 ram omnibus sibi dici audientes. Nescio uos, quin-
 que enim & quinque non numerum significant
 quinque solum, uerum & improbas & crudeles, &
 inhumanas uirgines, & non tales. Ita quoque qui
 solum defodit talentum, audiebat coram omni-
 bus, & his qui quinque, & his qui duo protulerunt:
 Serue nequam & piger: nec solis uero uerbis, ue-
 rum & operibus tunc eos redarguit, sicut & Euan-
 gelista significat: Videbunt, in quem transfixe-
 runt. Simul erit omnium resurrectio, tam peccato-
 rum

Prophet.

2. Reg. 11

Matth. 11

Apo. 1

rum, quam iustorum, & simul omnibus aderit iudi-
 cans. Itaque cogita, qui tunc erunt in iustitia, qui in
 dolore, qui in ignem trahentur, alijs coronam ac-
 cipientibus. Venite, ait, benedicti patris mei, ha-
 reditate possidete paratum uobis regnum a confi-
 tutione mundi: & rursus: Discedite a me in ignem
 paratum diabolo, & angelis eius. Ne uerba simpli-
 citer audiamus, sed ea subscribamus & oculis, &
 nunc eum adesse censeamus: & haec dicere, & nos
 in illum ignem abijcere. Qualem habebimus ani-
 mum: quam consolationem? Quid uero, cum in
 duas partes diuidemur? Quid, cum de rapina ac-
 cusabimur? Quae habebimus excusationem, quam
 dicamus: quam honestam rationem? Nullam: sed
 erit necesse, uinctos, deorsum uergentes, ad forna-
 cum ora pertrahi, ad ignis flumen, ad tenebras, ad
 immortalia tormenta, & neminem orare: ait enim,
 Non licet hinc illuc transire: chaos enim magnum
 est inter nos & uos, & neq; uolentibus transire li-
 cet, & manum porrigere. Sed est necesse semper in-
 cendi, succurrent nobis nemine, siue sit pater, si-
 ue sit mater, siue quicumque, licet multam habeat a-
 pud deum fiduciam. Frater enim, inquit, non redi-
 mit, redimet homo. Quoniam igitur in altero sa-
 lutis spem habere non licet, sed in semetipso post
 dei misericordiam: omnia, quae so, faciamus, ut ui-
 ta nobis munda, & optima conuersatio, nec a prin-
 cipio ullam admittamus maculam: sin autem mi-
 nus, post maculam saltem ne dormiamus: sed sem-
 per maculam abluentes, mundi permaneamus per
 poenitentiam, per lachrymas, per orationes, per
 elemosynas. Quid ergo si non possumus elemosy-
 nam erogare? dicit aliquis. Sed aquae frigidae cali-
 cem habes, quantumcumque sis pauper: sed habes duo
 minuta, quauis in paupertate uerferis: sed habes
 pedes, ut infirmos uisites: ut carcerem petas: sed te-
 ctum habes, ut hospitem suscipias. Nulla namque,
 nulla uenia est elemosynam non exhibenti. Haec
 uobis continue dicimus ut ex assiduitate modi-
 cum efficiamus: haec dicemus, non tam accipi-
 entium, quam uestri curam gerentes: illis enim ter-
 rena praebetis, uicissim uero recipitis caelestia: quae
 nos omnes assequi contingat in Christo Iesu do-
 mino nostro, cum quo patri, simul & sancto spiri-
 tui gloria, potestas & honor nunc & semper, & in
 secula seculorum, Amen.

Matth. 25

Luc 16

Psal. 45

QUOMODO ANIMAE CURAM OPOR-
 teat habere, & quod plurimum nocturna prodest
 oratio: & de poenitentia. Homilia XLII.

MAGNUM est malum fratres, ignora-
 re scripturas: ex quibus enim opor-
 tet adiuuari, ex his laedimur. Sic enim
 & medicamenta curatiuum habentia
 uirtutem propter uentium imperitiam
 corrumpunt frequenter, & perdunt: &
 si quis arma defensoria tractare nesciat,
 ab eis perditur. Est autem causa, quod
 potius aliena quaerimus, quam nobis
 utilia. Et in re quidem familiari conferens
 quaerimus, neque domum ueterascentem
 cernere patremur, neque rumentem, neque
 procellis

labantem: animae uero ratio nulla, sed licet eius
 fundamenta uideamus marcescentia, siue fabri-
 cam & tectum, nulla nobis habetur ratio. Rursum
 iumenta si habeamus, eorum quaerimus utilitatem,
 & equos, & ueterinarios accersimus, & eorum
 per nos curam gerimus & deputatos admonemus,
 ne temere, nec, ut accidit, agant, neque sarcinas im-
 ponant, neque noctibus reducunt in tempestiue, nec
 alimenta commutent. Et multae rationes de iumen-
 torum utilitate nobis adsunt: animae uero nulla
 ratio. Quid autem de brutis loquor nobis utilibus?
 sunt multi qui passeres habent nihil afferentes u-
 tilitatis, sed tantum simpliciter delectantes: & mul-
 ta de illis quoque leges, & neglectum est nihil,
 inordinatum nihil, & omnium maiorem quam nostri
 ipsorum gerimus curam, ita sumus omnibus uilio-
 res. Et si quis conuiciando quidem nobis dixerit, Ca-
 nis, dolemus: nobis autem ipsis ipsi contumeliam
 inferentes non uerbo, sed opere: nec tantam impen-
 dentes animae curam, quam tam canibus, nihil gra-
 ue nos pati putamus. Videtis quantis sint omnia
 tenebris plena? Quod canum curam habent, ne
 plus quam expedit, impleantur, ut ueloces sint, &
 uenatici, dum fame premuntur & esurie: se uero
 non curant, ne crapulentur: & bruta quidem tem-
 peranter agere docent, ipsi uero ad brutorum feri-
 tatem deducuntur. Aenigma est hoc factum, in-
 quies, & ubi bruta temperanter agunt? An qua-
 so, non tibi uidetur opus esse temperantiae, cum ca-
 nis fami moderetur, qui postquam uenatus aliquid
 ceperit, a praesenti se continet esca, & apposita cer-
 nens mensam, licet urgente fame, dominum ex-
 pectat? Reueremini uosmetipsos, uestros docete
 uentres ita philosophari: non est uobis excusatio:
 cum irrationali naturae non loquenti, neque ratio-
 nem audienti tantam inferere philosophiam pos-
 sis, multo magis tibi metipsum non poteris: quod enim
 hoc humanae sit curae, non naturae, pater: alio-
 quin omnes hos habere canes oportebat. Sitis igitur
 tur canibus non inferiores. Vos me cogitis illinc
 exempla sumere, nam ex caelestibus quidem o-
 portebat. Sed quoniam si dixerero, uos dicitis quod
 illi magni fuerunt: propterea dico caelestium nihil.
 Quod si Paulum commemorauero, dicitis quod
 ille fuit apostolus: propterea Paulum taceo. Sin ho-
 minem dixerero, dicitis quod ille potuit: propter-
 ea nec hominem refero, sed bestiam, & bestiam hoc
 a natura non habentem, ne respondeatis quod na-
 turaliter & non uoluntarie hoc effecit. Et quod
 admiratione dignum, uoluntate non propria, sed
 cura tua. Non quod fatigatus sit, non quod cur-
 su distractus, non quod proprijs cepit laboribus,
 computat: sed his omnibus posthabitis, domini
 praecceptum custodit, & uentre superior efficitur.
 Nec id ulli dubium: expectat enim laudari: ex-
 pectat maiorem assequi mensam. Dic itaque tibi
 metipsum: Canis futurae uoluptatis spe praesentem
 contemnit, tu uero non uis futurorum bonorum
 spe praesentia contemnere. Sed ille quidem no-
 uit, quod si in tempestiue, & praeterquam domi-
 no uideretur, illum cibum gustauerit, & ipso priua-
 bitur

bitur, & statutum non accipiet, uerba pro cibo sumpturus. Tu uero nec hoc intelligere potes: & quod ex consuetudine didicit ille, hoc ex ratione tu non perficis. Canes imitentur, hoc & accipitres & aquilae facere dicunt: quod in quadrupedibus & dorcadibus illi, hoc in aibus hi, & hi uero rursus ex humana disciplina. Haec nos possunt condemnare, haec nos capere. Dicam & aliud: Equos syluestres & immanes, calcitrantes & mordentes cum ceperint periti, sic breui tempore docent, ut nullo iam ostendente gressus compositi delicijs sefor delectetur, anima uero negligenter ambulantis curam suscipit nemo, sed saltat quidem & calcitrat, & humi trahitur tanquam puerulus, & infirma subit dedecora: & nullus ei repagula imponit, nullus tricas & frena, nullus peritum inducit sefforem, Christum dico: propter hoc omnia confusa sunt. Cum enim & uentrem, canes continere doceas, & ira domes in leone, et in equis procaciam, in aibus autem lingua gratiam ponas: quomodo non absurdum, in brutis naturalibus quidem rationalia praestare officia, rationalibus uero brutorum inducere uitia? Nulla nobis, nulla profecto uenia. Omnes nos accusant qui se correxerunt, fideles & infideles: nam & infideles hoc praestiterunt, & ferae & canes, nedum homines: & ipsi nos ipsos accusabimus, cum uolumus quidem, assequentes: cum uero torpemus, repentes. Nam & in magna constituti malitia multi frequenter uolentes mutati sunt. Quod autem dixi, quod circumimus aliena, quarentes utilia, non nostra. Si domum aedificaueris splendidam, domus utilitate uidisti, non tuam: si uestimentum acceperis, corporis, non tuam: si bonum equum similer. Nemo quomodo bona sit anima considerat, licet cum haec bona sit, illorum nihil sit opus: cum uero non sit, nulla sit illorum utilitas. Sicut enim in sponsa, licet thalami sint uelis aureis operiti, licet mulierum adsint pulcherrimarum & speciosarum chori, licet rosae, licet coronae, licet sponsus sit formosus, licet ancillae, licet amicae, licet omnes sint decori: illa uero si sit deformis, utilitas est nulla: sicut e contra, si sit pulchra, nullum ex his accidit nocuum, scilicet, contrarium. Ex illis quidem si sit turpis, uidebitur & turpior: ex his uero si sit formosa, non formosior fiet. Ita quidem & anima, cum sit decora, non tantum non indiget horum, sed haec potius eius obumbrant pulchritudinem, Philosophum enim non tam in diuitijs, quam in paupertate fulgere uidebimus. Illic enim ex pecunijs multi censent eum pecunijs non esse superiorem. Cum autem in paupertate degat, & per omnia coruscet, & turpe nihil agere cogitetur, nullus iam altius eum eo diuidet in philosophiae laude coronam. Hanc igitur ornemus, si uolumus esse diuites. Quid utilitatis, cum mulier quidem alba fuerint, ingentes, & habitudine bona praeditae: tu uero indidens macilentus sis & scabiosus atque deformis? Quod uero lucrum, cum stragulae tenues sint & molles, & multa uarietate spectabiles & arte: anima uero sit tora pannosa, nudaque & turpis. Quid autem emolumentum, cum equus quidem compositus gradiatur

& choream agenti similior quam ambulanti, & praeter gressum spoliati decoratus mundo: insidens autem plus claudis succutitur, & ebrijs & furentibus magis sit manibus & pedibus diuaticatus? Dic mihi, si quis tibi bonum dedisset equum & corpus peruerisset, quid utilitatis? Nunc uero peruersam habes animam, & nihil est tibi cura. Curam nostri tandem ipsorum geramus, quae, ne nos scilicet ipsos omnium ignobilissimos constituamus. Quod si uerbo quis mordeat, angimur & dolemus: nos autem ipsos facto contumelia afficientes, non curamus. Tandem excitemur quoadque, ut & animam multam gerentes curam, & uirtute arripientes, aeterna consequi bona possimus. Namque non propter hoc est facta & nox, ut semper dormiamus, & cessemus. Et hoc testantur manuales operarij, agrones, mercatores, dei ecclesiae medijs confurgens noctibus, surge & tu. Vide stellarum choream, altum silentium, multam quietem, dominique tui dispensationem admirare. Anima tunc est purior, leuior & subtilior, magis sublimis & agilis. Ipsae tenebrae, multumque silentium ad comptionem inducere possunt. Si uero coelum respexeris, sideribus, tanquam innumeris quibusdam oculis distinctis: si cogitaueris quod inter diu clamantes, ridentes, lasciuientes, salientes, inferentes iniuriam, opprimentes, minantes, intentantes innumera mala, nunc hi nihil a mortuis differunt, omnem humanam damnabis insolentiam. Subrepsit somnus, & natura redarguit, mortis est imago. Si prospexeris in uicum, nec unam quidem audies uocem. Si domum respexeris: omnes tanquam in sepulchro uidebis iacentes. Haec omnia possunt animam excitare, & in consummationis cogitationem inducere. Hic mihi sermo & ad uiros, & ad mulieres. Flecte genua, geme, dominum tuum ora tibi fieri propitium. Plus nocturnis placat orationibus, cum quietis tempus tu lucrum tempus facis. Regis memento, qualia uerba dicebat: Laboraui in gemitu meo, lauabo per singulas noctes lectum meum, lachrymis meis stratum meum rigabo. Quotumcumque sis delicatus, non es illo deliciarior: quotumcumque sis diues, non es ditior Dauide, qui rursus dicebat: Mediam nocte surgebam ad confitendum tibi, super iudicia iustificationis tuae. Tunc inanis gloria non interrumpit. Qualiter enim omnibus dormientibus, & non cernentibus: Tunc torpor & oscitatio non premit. Nam quomodo, cum anima tot rebus exciteretur? Post tales pernoctationes somni suauis, & mirae reuelationes. Hoc fac tu quoque uir, nedum mulier. Ecclesia sit domus ex uiris & mulieribus constituta: non enim quod tu solus sis uir, neque quod haec sola sit mulier, obstaculum esse putes: ait enim: Vbi sunt duo in nomine meo congregati, ibi sum in medio eorum. Vbi Christus est medius, ibi magna multitudo. Vbi Christus, ibi necessarium est & angelos esse, necessarium & archangelos, & alias uirtutes. Non igitur estis soli, omnium habentes dominum: & rursus audi Prophetam dicentem: Melior uirtus faciens uoluntatem domini, quam decem milia iniquorum. Nihil imbecillius multis peccatoribus, nil uno secundum dei legem uiuente fortius

tius. Si tibi sunt & filij, per omnes in nocte fiat ecclesia. Si uero molles sint, & uigilia non ferent, usque ad unam orationem uel alteram excita & col loca. Tantum excitare, tantum in consuetudine temetipsum institue. Nil illo melius penus, tales orationes suscipiente, audi Prophetam dicentem: Si memor fui tui super stratum meum, in matutinis meditabar in te. At, inquit, laboraui per diem multum, & non possum. Praetextus & occasio sunt ista. Nam quotumcumque laboraueris, non laborabis quotum erarius malleum tam grauem ex tanta demittens altitudine, scintillas & fumum toto suscipiens corpore, & tamen maiorem noctis partem in hoc absumit. Scitis & mulieres, si quando uobis in agrum ire fuit necesse, uel ad pernoctationem procedere, quomodo per totam noctem uigilant? Igitur & tibi sit eraria spiritalis, non ut ollas facias aut lebetes: sed ut tuam perficias animam, quod & erario, & aurifice multo melius est. Factam peccatis uetustam age in fornacem confessionis, ex multa altitudine malleum infer, hoc est, uerborum damnationem, spiritus ignem accende, multo maiorem habes artem. Non aurea uasa componis, sed animam omni auro preciosior, sicut uas conflat erarius. Non corporale uas aliquid onflas, sed animam ab omni libera seculari uanitate. Apponatur tibi lucerna, non ista quae ardet: ait enim, Lucerna pedibus meis uerbum tuum. Accede per orationem animam. Si se bene uideris habentem, educ eam in quatuor uelis forma. Crede mihi, non ita rubiginem ignis excoquere solet, sicut oratio nocturna nostrorum rubiginem peccatorum. Reueremur, si nil aliud, nocturnos custodes. Illi propter humanam legem in gelu circumueit uehementer clamantes, & per uicos ambulantes, madidi frequentes, glaciati propter te tuamque salutem, & tuarum pecuniarum custodiam. Ille uero pro pecunijs tuis tantam gerit curam, tu neque pro anima tua? Et te quidem ipse sub dio circuire non cogo, sicut ille: neque uociferari & diripi: sed in ipsa permanens cella, in ipso cubiculo flecte genua, dominum ora. Quare Christus ipse in mote pernoctabat? nonne tu nobis forma fiteret? Tunc planta respirant, in nocte dico, tunc & anima maxime rorem & plus illis suscipit. Quae per diem sol exussit, haec nocte refrigerantur. Omni rore magis noctis lachrymae contra concupiscentias, & aduersus omnem ardorem, & aestum demittunt, nec aliquid tale pati permittunt: Sin autem illo rore non fruuntur, per diem comburentur. Sed absit. Verum refrigeratos, & dei gratiam nactos omnes liberari contingat a peccatorum facina. Incredulum etenim est hominum genus, & multum indigens cura, maioris quam plantae. Nam illic quidem natura corporum est & terrae, agricolarum manibus cedens: hic uero uoluntas multas admittens mutationes, & nunc quidem hoc, nunc autem illud eligit: uelociter enim ad uitium inclinatur. Quapropter undique cauere necessarium est, ne quando dormitemus: ait enim, Ecce non dormitabit neque dormiet qui custodit Israel: & Ne des in commotionem pedem tuum: non dixit ne commouea-

ris: sed, ne des. Igitur in nobis est dare, non in ullo altero. Nam si stare uelimus stabiles & immoti, non commouebimur. Quid igitur, in deo nihil est? Omnia quidem in deo, sed non ita, ut liberum in nobis arbitrium uiolentur. Si igitur in deo sunt, inquit, cur nos accusat? Propterea dixi, ne liberum in nobis arbitrium uiolentur. In nobis igitur & in deo sunt. Oportet enim nos prius eligere bona, & ille sua tunc inducit. Nostras non praueuit uoluntates, ne nostram temeret libertatem. Cum uero nos elegerimus, tunc magnam nobis affert subsidium. Igitur quomodo Paulus dicit: Non uolentis (si et in nobis est) Rom. 9 neque currentis, sed miserentis dei. Primum quidem non tanquam propria introduxit sententiam, sed ex proposito sibi collegit, & ex praemisso. Postquam enim dixit, scriptum est: Miserebor, cuius miseror: & miserabor quem miseror ait: Igitur non uolentis, neque currentis, sed miserentis dei. Dices ergo mihi, quid adhuc accusat? Secundum uero dicit potest illud, quod cuius est amplius, totum esse dicit: nostrum enim est eligere & uelle, dei uero expedire, & ad exitum deducere. Quoniam illius itaque plus est, totum illius esse testatur, secundum humanam locutus consuetudinem. Nam & nos ita facimus. Quale quod dico: Domum aedificatam bene uidemus, & dicimus: totum est artificis, licet non totum ipsius sit, uerum & operarij, & domini, qui materiam suppeditauit, aliorumque multorum: at tamen quoniam plus contulit, illius totum esse dicitur: ita profecto & hic. Et rursus in multitudine, ubi multi sunt, omnes esse dicimus: ubi pauci, neminem. Ita & Paulus ait: Non uolentis neque currentis, sed miserentis dei. Duo uero magna hic faciunt: unum quidem, ne extollamur: siue curras, siue festines, inquit, ne tuum esse putes meritum. Nisi namque supernum assequaris fauorem, omnia ne quicquam tam quod optatum assequeris, clarum est, donec curras, donec uelis. Non hoc itaque dixi, quod in uanum currimus, sed quod in uanum currimus, si totum nostrum esse putamus, nisi deo plus assequeremur. Nec enim totum suum esse uoluit, ne sine causa nos coronare uideatur: neque rursus nostrum, ne in arrogatiam dilaberemur. Nam si minorum habentes partem altum sapimus, quid si totius autores essemus? Multa namque deus fecit, ut nostram succideret superbia. Et adhuc manus alta quot nos morbis inuoluit, ut nostram truncaret insolentiam: quot feris circudedit? Etenim cum quidam dicunt, quid hoc? ad quid hoc? Haec, inquit, praeter id quod deo uideat, in tanto te metu constituit, et nec ita humiliter sentis: sed si quando uel paruum assequaris prosperitate, ad ipsum sensu coelum peruenis. Propterea celeritatem mutationes & lapsus, & nec ita corrigimur, propterea continuas mortes, & praematuram. Nos autem de nobis tanquam immortalibus sentimus, quasi nunquam morturi, ita rapimus. Sic usurpamus aliena, quasi rationem nunquam daturi: sic edificamus, tanquam hic semper manentes. Nec ipsum nos dei uerbum quotidie nobis inculcat, nec ipsa negocia corrigunt. Non potest dies proferri, non hora, in qua continuos non li-

ceat casus uidere. Sed in uanū omnia, & duritiem nostram nihil penetrat, nec in alienis calamitatibus meliores fieri possumus: quinimmo nec uolumus, sed cum ipsi soli luceamus, tunc corripimur: & si manum deus remittat, rursus nos manū extollimus. Vnusquisq; sapit humana, terrena contemnit nemo, cœlum respicit nullus: sed tāquam sues ad uentrem inclinantes deorsum uergunt, cœno se cōuoluentes; itidē & hominū multi difficillimo se cœno polluentes, nō sentiunt. Melius em̄ est luto fœdo q̄ peccatis cōtaminari. Illinc nanq; fœdatus, breui se tempore lauerit, & similis est illis, qui nec ab initio in illud ceciderint cœnū. At in peccati barathrū delapsus, pollutionem admittit, quā nō aqua purgatur, sed multū temporis indiget, acrisq; pœnitentiæ, lachrymarū, & maioris ardentiorisq; luctus, quā quē charissimis exhibitis. Illa nanq; sordes extrinsecus nobis accidunt, quā propter & eam cito deponimus: illa uero pariter interius, ideoq; uix eam abluentes mūdāmur. ait enim: Ex corde exeunt cogitationes malæ, fornicationes, adulteria, furta, falsa testimonia; quam obrem & Propheta dicebat: Cor mundum crea in me deus; alter uero: Ablue a malitiā cor tuū Hierusalem. Vides quōd est & nostrum, & dei: & iterum: Beati mundo corde, quoniā ipsi deum uidebunt. Efficiāmur mūdi pro uiribus nostris, peccata nostra detergamus. Quomodo uero detergēda sunt, Propheta docet inquires: Lauamini, mundi estote, auferite malum cogitationū uestrarum ab oculis meis. Quid est corā oculis meis? Quoniā aliquid uidentur esse boni, sed hominibus: sed deo sunt manifesti sepulchra esse dealbata: propterea dicit: Sic auferite, sicut ego uideo. Discite benefacere, exquirite iudicium, humilem & pauperē iustificare. Et uenite, & disputemus, dicit dominus: Et si fuerint peccata uestra sicut purpura, sicut niuē dealbabo: & si fuerint tanquā coccinum, quasi lanam albefaciam. Vides q̄ priores nos ipsos oportet mundare, & tum deus emundat: Cū enim prius dixisset: Lauamini, mūdi estote; tunc subdidit: Ego dealbabo. In extremam itaq; lapforū nequitiam nemo de se desperet. Etsi nanq; in habitū uenisti, & quasi in ipsius naturā uitij, ne timeas. Propterea nanq; colores non euanidos, sed subiectis ferē cōsubstantiatos in cōtrarium dixit statim uerturos. Non enim simpliciter lauare dixit: sed tanquam lanam, & quasi niuem dealbare, ut bonam spem suggerat: ergo magna uis pœnitentiæ: siquidem ut niuem nos reddat, & ut lanam albefaciat, licet præueniens peccatū nostras infecerit animas. Studeamus itaq; mundi fieri: graue nihil imperauit. Iudicate pupillo, & defendite uiduam. Vides ubiq; quomodo multa deo misericordiā sit, & in iuriam patientium tutelā mentio: Hęc officia sectemur, & dei gratia poterimus & futura cōsequi bona: quibus nos omnes dignos censerī contingat in Christo Iesu domino nostro, cū quo patri, simul & sancto spiritui gloria, potestas & honor nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

Psal. 50
Hier. 4

Matth. 5

Esa. 1

A DE VANA GLORIA ET AMBITIONE,
Homilia XLIII.

VE MADMODVM sequi quidē uenti in tranquillū mare delati, totum ab imo subruūt, ut & arena cum undis misceat, sic & ambitio & turpis quæstus animam subeuntēs omnia subuertunt. Excæcat mentis intuitum, præsertim gloriæ furor: nam pecunias quidē cōtemnere uolenti satis est facile: honorē autem à multis collatum despiciere, multū laboris indiget, magnę sapientiæ, angelicæ cuiusdā animæ ipsum cœlestis teftudinis uerticē tangentis. Non est enim, non est, inquā, uitium ita tyrannicū, & ubiq; dominās ex maiori quidē, uel ex minori parte, attamen ubiq; ipsum itaq; quō uinceremus, eisi non ad expurgationē, saltem ex minima parte: In cœlū si respiciamus, si deum ante oculos habeamus, si de terrenis maiorē capiamus cogitationē. Cogita, cū gloriā concupiscis, quōd eam sis affectus, & disce finē, & nihil inuenies. Cogita quantā ea res habeat iacturam, quot & qualibus bonis priuet. Labores quidem sustinebit atq; pericula; fructibus autem priuabit & certaminū præmij. Cogita, quōd multa sunt pericula, & eorū gloriā cōtemnere: qualia sunt, singula recense, & rem risu plenam uidebis. Videbis q̄ dedecus magis est quā gloriā, & post hæc ad cœleste spectaculum referas cogitationem. Cum aliquid boni faciens cogites, quōd & hominibus oportet ostendere, & aliquos facti spectatores quæras, & sollicitus sis ut uideatur: cogita quōd deus uidet, & omnem illam extinguēs concupiscentiā. De terra recede, ad illud cœleste respicias theatrum. Homines licet laudauerint, mox tamen accusant uel inuident, uel carpūt: sed hoc si nō fecerint, nihil omnino tamē laudato profunt: deus tamen nō ita, sed gaudet nostra laudans merita. Dixisti recte, plaususq; consecutus es: Et quid emolumentū? Si enim adiuti quidē sunt plaudētes, & mutati, & meliores effecti, prioribus abstinerere malis, uere gaudendū est, non iam collatis laudibus, sed bona mirabilisq; mutatione: si uero laudantes quidē, & tumultuātes perseuerant, & plaudentes, nullum autē ex plausibus fructum reportant, dolendum magis est, quoniā hæc eis in iudicium cedunt & damnationem. Sed in pietatē gloriā habes: Si uere quidem sis pius, & tibi nihil cōsciū sis malū, oportet gaudere: nō quoniā uideris, sed quoniā es. Si cum sis, multorū quidē gloriā concupiscis, cogita quōd nō hi nobis iudices erūt in illa die: sed qui latentia perfecte nō uir. Si uero tibi peccatorum cōsciū, apud omnes mundus esse suspicaris, non tantum gaudere non oportet, uerum & dolere, & amare gemere, diem cōtinuē cogitantem, in quo omnia reuelantur, in quo abscondita tenebrarū illuminantur. Honore delectaris: hūc repelle, sciens quōd te debitorem constituit. Honorem tibi præbet nemo: & in hoc gaudendū est. Nō enim cum alijs & hoc tibi deus improperebat, quōd honore delectatus es. An nō uides, quōd cum alijs beneficijs & hoc deus per

Prophe

Prophetam ait. Accepi ex filijs uestris in prophetas, & ex iuuenibus uestris in sanctificationem. Hoc igit saltem lucraris, quōd maiori supplicio non eris obnoxius. Nam qui non honorat in præfenti uita, sed cōtemnitur, nec ullam est affectus æstimationem: sed cōtumeliā patitur, & respuitur: & si non aliud, hoc saltem lucratur, q̄ non & huius est reus, quōd non a conferuis honoratur, & multa propter alia gaudet, contrahitur, humiliat: neq; si uelit, unquam altum sapiet, si sibi magis attendat. Qui nanq; multum acquisiuit honorē, præterquā quōd & magnorū est reus debitorū, & in arrogantiam extollitur, & inanem gloriā, & fit hominū seruus, postmodum hoc crescente dominatu, multa quæ nolle, facere cogitur. Tanquam itaq; sciētes, quōd hoc est melius q̄ illud, honores ne queramus, & oblatos recusemus, abijciamus a nobis, hanc extingamus cōcupiscentiam. Hęc & ad principes & subditos nobis dicta sunt. Anima nāq; cupiens honorem & glorificari, nō uidebit regnū cœlorum. Nō meus est hic sermo, neq; mea recito uerba, sed spiritus sancti. Nō uidebit, licet uirtutē operetur: ait enim: Receperunt mercedem suam. Itaq; qui mercedem nō accipit, quomodo cœlorum regnum uidebit? Non prohibeo gloriā optare, sed uerā uolo gloriā, quæ est a deo: cuius laus est, inquit, non ex hominibus, sed ex deo. In abscondito simus pijs, non multo circūdati fastu, & ostentatione & simulatione. Ouis pellem abijciamus, sed potius oues efficiamur. Nihil hominum gloria uilius. Dic enim mihi, si paruorum uideas puerorum multitudinem, lactentium dico, nunquid ab eis gloriā concupiscēs? sic erga cūctos homines disponaris propter gloriā. Idcirco cenodoxia dicitur. Nonne uides personas, quas in scena uersantes induūt, q̄ sint pulchre quidem, quā uero splendide, q̄ ad extremā pulchritudinis perfectionem efficiat? Potes mihi talem aspectum in ueritate mōstrare? Nequaquam. Nunquid unquam earum amore captus es? Non Quare. Quia uacue sunt, & imitantur pulchritudinem: pulchritudo tamen non sunt. Similiter & gloria inanis est, & gloriā quidem imitatur: nō est tamen gloria. Illa sola manet, quæ naturalis est, quæ intrinsecus. Hęc autem quæ exterius superinducitur, occultat quidem sæpe deformitatē, occultat autem apud homines, & usq; ad uesperā: dimisso autē theatro, sublatiq; personis, unusquisq; quod est, hoc apparet. Itaq; ne tāquam in scena & simulatione ueritatē obeamus. Dic em̄ mihi, quid habet boni, a multis circūspicit? Inanis est gloria, nec quicquam aliud. Nam domū reuertere, & solus esto, & totum illico defluerit: in forū processisti, præfentes in te cōuertisti, & quid amplius? Nihil extinctum est, & euanuit tanquam fumus diffusus: sic igitur ea quæ non subsistunt. Quætā sunt hæc, quæ so, stoliditatis: quantæ dementiæ? Ad unum itaq; solum spectemus, quomodo deus nos laudet. Si hoc consideremus, nunquā ab hominibus propria quæremus: & si contigerint, cōtemnemus, deridebimus, respuemus: tanquā aurum

Chryf.

quidem optantes, lutū uero recipientes, sic efficiamur. Non laudet ille: nihil em̄ profuerit: & si uirtū perauerit, nihil nocēbit. In deo autē hæc utraq; habent aliquid uel iacturæ: at apud homines omnia uana. Et in hoc æquāmur deo, quōd ab hominibus ille non glorię indigeat: ait enim: Gloriā ab hominibus non capio. Parum ne igit hoc? Cum nolis gloriā cōtemnere, dic, deo par fies si contempsero: & statim cōtemnes. Non enim potest gloriā seruus homō, nō omniū seruus esse; & ipsis seruilior mancipijs. Non enim talia nostris præcipimus seruis, qualia captiuis suis illaturpia & dedecore plena negocia loqui facit & pati, & maxime cum obsequentes uiderit, impéria magis intendit. Fugiamus itaq; fugiamus, inquā, hanc seruitutem. Inquit aliquis: Qualiter itaq; poterimus? Si philosophemur de terrenis, si uideamus quōd præsentia somnium & umbra sunt, & nihil aliud, ipsam facile uicerimus, & nec in paruis, nec in magnis capiemur: quōd si cōtemnamus in minimis, & in maximis facile cademus. Procul igitur eius fontes restringamus: hi aut stultitia sunt, & humilem animū habent. Itaq; si sublimem sensum capiamus, poterimus & a multis collatū honorem contemnere, & in cœlum dirigere cogitationem. Nam sicut est modestiæ principij ieiunium, id est fundamentū & constitutio: sic & peccati superbia, & ab ea omne peccatum inchoatur, & ab ea cōgregatur: q̄ enim quæcūq; bona facimus, uitium ea permanere nō sinit, quā corruant, sed tanquam radix est quædam non cōmoueri nō permittens, illinc manifestum est. Vide quanta pharisæus fecerat, sed hæc omnibus nocuit radice manente. Ex superbia nascitur pauperū despectus, pecuniarū concupiscentia, amor principatus, multa desiderij gloriæ. Ad cōtumeliā uitor est huiusmodi. Elatus enim nec a maioribus, nedum ab inferioribus contumeliā pati sustinet: qui uero cōtumelia non tolerat affici, neq; male pati sustinebit. Vides quomodo peccati principij elatio, quomodo uero superbiæ principium, nescire dominum: Et merito. Qui nāq; dominū nouit, sicut oportet intelligere: qui nouit q̄ dei filius se tantū humiliavit, non extollitur. Qui autē hæc ignorat, extollitur. Elatio uero præparat ad insolentiam. Dic etenim mihi, unde isti impugnātes ecclesiam deum ignorare dicunt. Nonne ex insolentiā? Ecce dominum ignorare, in quod eos præcipitū profecit. Nam si deus contritū diligit spiritū, e contra superbis resistit, humilibus aut dat gratiam: nullum itaq; malum par elationi, hominē reddidit dæmonem, cōtumeliatorem, blasphemū, peritūrum, cædes facit & homicidia cupere. Elatus semper in doloribus uiuit, semper indignatur, semper moerret. Nihil est quod eius possit explere libidinem, si uel regem uiderit supplicantem & adorantem, non est satiat, sed magis accensus. Sicut enim auari quanto plura cepērint, tanto pluribus egent: itidem & superbi, quāto maiori funguntur honore, tāto plus concupiscunt. Crescit enim in eis morbus: morbus enim est: morbus aut finē nescit, sed

tom. 5

o

eum

cum habet oeciderit, tunc demum sistit. Nonne uides ebriosos, qui semper sitiunt: morbus enim est, non naturę cupiditas, sed aegritudo peruersa. Nonne uides quos uocant bulimos, quod semper esuriunt: morbus enim est, ut medicorum pueri testantur. Iam naturę terminos transcendunt curiosi, & superflua satagentes, quantumcunque passi fuerint, non sistunt: morbus enim est, & finem ignorat. Fornicationibus gaudentes rursum nec ipsi sistunt. Homini, inquit, fornicario omnis panis suauis: non de sine, donec absorbeat, morbus enim est: & morbi quidem sunt, non tamen incurabiles, sed admittentes medicinam, & multo magis quam corporales. Si namque uelimus, possumus eos extinguere. Igitur quomodo superbiam extinguere possumus? Si deum agnoscamus. Nam si ex ignorantia dei nascitur, cum ipsum agnouerimus, expellitur omnis insolentia. Cogita gehennam, cogita multo meliores te: cogita quod deo poenas debeas: si talia cogitaueris, ocyus mentem contraxeris, ocyus eam compresseris. Sed non potes ista facere, es imbecillior, cogita presentia, ipsam humanam naturam, quam nihil sit homo. Cum uideris in foro mortuum efferrī, orphanos sequentes filios, uxorem uiduam plangentem, plorantes seruos, amicos moerentes, presentium rerum utilitatem cogita, & quod ab umbra somniis nihil differunt. Sed non uis hoc: at cogita preduites in bellis temere pereunt: magnatum & illustrium domos considera nunc solo prostratas: considera quantum potuerunt, & nunc nec eorum quidem memoria remanet. Per singulos enim dies, si uelis, horum exempla reperies, magistratum successiones, proscriptioes diuitum. Multi tyranni considerunt humi, non existimatus autem gestauit diadema. Hęc nonne quotidie fiunt: Nonne nostra rotę cuidam similia sunt? Lege si uelis, & quę sunt apud nos, & exteriora. Nam & illa sunt his exemplis referata. Si nostra contemnis, & hoc ex insolentia: si philosophica miraris, & his accede. Illi quoque te docebunt antiquas recensentes erumnas, & Poetę, & oratores, atque philosophas, sermonumque scriptores uerbi. Exempla, si uelis ubique reperies. Si uero nihil horum uelis, ipsam pęna naturam nostram, ex quibus constat, & quo definit. Cogita cum dormis, quos dignus: nonne uel minima bestia te possit interimeret? Multis enim a tecto frequenter illata breuis bestiola uel oculum eruit, uel aliquid alterius periculi causam attulit. Hęc igitur poterunt nos a tali proposito abstrahere, sicque uitam agemus laudabilem in Christo Iesu domino nostro, cum quo patri simul & sancto spiritui gloria, imperium & honor, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

DE LIVORE ET INUIDIA,
Homilia XLIIII.

ICVT furētes se penumero gladios in se couertunt, itidem & inuidi, solam inuisi perniciem intuentes, propria negligunt salutem: hi feris quoque peiores. Nam illa quidem eorum indigentes, uel a nobis iritate, aduersus nos arma-

tur: hi uero beneficiis quoque frequenter alleciti, bene meritos maleficiis profecuti sunt. Hi quidem peiores feris, demonibus autem pares, forte uero peiores & istis. Hi namque contra nos bellum exercent impacatum, confortibus autem generis non insidiantur. Unde ludais quoque Christus os occultum, cum eum in Beelzebub eijcere demonia calumniarentur. Hi uero neque naturę comunem reueriti sunt, neque sibi pepercerunt. Nam antequam inuisos, animas suas poenis afficiunt, tumultus omnium & ignobilitatis eas frustra & incassum implent. Cur enim doles o homo, proximi bonis? Dolere nos oportebat his quę patimur malis, non in quibus alios probabiles haberi uidemus. Propterea omni uenia caret istud peccatum. Nam fornicator quidem concupiscentiam pręterendere potest, fur paupertatem, homicida furorem, frigidus quidem & irrationabiles, habent tamen quas pręterdant excusationes. Tu uero quę dices causam, rogo? Nullam penitus, nisi tantum intensam nequitiam. Si enim inimicos diligere iubemur, cum & diligentes oderimus, quam poenam luemus? Nam si diligens diligentes nihilo gentibus melius affectus est: nihil iniurię operatos infestans, quam habebit ueniam: quam excusationem audi quid Paulus dicat? Si tradidero corpus meum ut ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest. Quod autem ubi liuor & inuidia, charitatis opera sublata sint, cuique patet. Hoc uitium & fornicatione peius est, & adulterio. Hoc enim in operato tantum sistit: inuidia uero uis totam subuertit ecclesiam, & toti nocet terrarum orbi. Hęc homicidij mater est: ita fratrem Cain occidit, ita Iacob Esau, ita Ioseph fratres, ita cunctos homines diabolus. Sed tu nunc non occidis, sed multa cęde facis grauiora, fratrem optans cõfundi, laqueos undique tendens, sumptos pro uirtute dissoluens labores, dolens, quod mundi placent domino. Non illum itaque, sed ab eo cultum impugnas. Illum afficis contumelia, tuum illius pręponens honori, & quod est omnium grauisimum, indifferens peccatum esse uidetur, cum omnium sit atrocissimum. Siue miseraris, siue uigiles, omnium es sceleratissimus, cum inuideas fratri, et hoc illinc est manifestum. Quidam olim apud Corinthios fornicatus est, sed accusatus fuit, & breui correctus. Abeli Cain inuidit, sed sanatus non est: quin & deo statim ipsius ulceri curam afferente, magis intumescibat, & fluctuabatur, & ad cędem properabat. Ita hoc uitium illo peius est, nec medicinę, quancunque adhibuerimus, facile cedit. Funditus igitur eam undique euellamus, illud penitantes, quod quemadmodum offendimus deum alienis tabescetes bonis, ita placemus gratulantes, & nosmetipsos participes facimus bonorum benemerenti repositorum. Et propterea Paulus dicit: Gaudete cum gaudentibus, & flete cum flentibus. Vtrinque magnum lucremur emolumentum. Cogitantes itaque quod licet non laboremus, si laboranti condelectemur, illius coronarum efficiamur participes: omnem enijciamus inuidiam, & in animabus nostris charitatem plantemus: sed quod dixi, graue quid inuidia

inuidia, graue & simulatione plenum. Hoc mundum innumeris repleuit malis. Ex hoc morbo litibus plena sunt tribunalia, ex hoc liuores & pecuniarum amor, ambitio & inanis gloria. Hinc urbes obsidentur, & mare piratas habet, hinc per orbem cędes, hinc genus nostrum dissipatum est. Quodcunque malum uideris, ex hac radice producit: iam enim & in ecclesiis debacchata est, & prius innumera patrauit mala. Hoc auaritię parit, uitium omnia confundens, & iustitiam corrumpens. Dona enim excęcant oculos sapientium, & itaquam frenos ori auertunt argumenta. Hoc pro liberis seruos facit, de hoc per singulos loquimur dies, & nil amplius efficiunt: bestias exhibemus peiores, orphanos diripimus, spoliamus uiduas, odio pauperes habemus. Væ super uæ nascit. Hei mihi quia perijt pius de terra, et iam nostrum est lugere, & per singulos hoc dicere dies. Orationibus nil efficiamus, consilijs & admonitiõibus, nihil. Relinquit iam lachrymas fundere. Hoc & Christus fecit cum multa eos qui Hierosolymis erant, monuisset, postquam illi nihil lucrifecerunt, ipsorum defleuit calamitatem. Hoc & Prophete fecerunt, hoc & nos facimus nunc. Luctus iam tempus est, & lachrymarum & gemitus. Et nunc oportunitum est dicere. Vocate lugentes, & ad peritos mittite, & loquantur. Ita fortasse poterimus eijcere morbum, domos erigentium splendidas, agros ex rapina comparantium. Lugere nunc oportunitum. Sed uos quoque mihi cõsurgimini, iniuriã passim, spoliati. Adhærete mihi, lugete, & deducite lachrymas meas: sed lugentes, non nos ipsos, sed illos lugeamus. Non iniuria uos affecerunt, sed seipsos perdididerunt. Nam uos quidem habetis regnum cęlorum pro iniuria: illi uero gehennam pro lucro: propterea melius est iniuriã pati, & non inferre. Defleamus eos sicut non uulgari, sed de sacris scripturis, quem Prophete defleuerunt. Defleamus cum Esau, ita dicentes: Væ qui cõiungitis domum ad domum, & agrum ad agrum propinquatis, ut aliquid proximo auferatis. Nunquid habitabitis soli super terram? Domus speciosa & magna, et non erit qui inhabitet in eis. Defleamus cum Naum, & cum eo dicamus: Væ qui ædificat in altitudinem domum suam. Imò uero defleamus eos, Christum sequentes dicentem: Væ qui diuites estis, quoniam recepistis mercedem uestram & consolationem. Defleamus, & ne cessemus: quin & nisi turpe sit plangamus, dicamus quod Propheta: Nolite flere mortuum, sed deflete raptorem, alienorum usurpatorem, auarum insatiabilem. Quare mortuos defleamus, in quibus iam nihil expediri potest? Lugeamus hos, in quibus est & mutatio. Sed nobis lugentibus illi forte ridet, & hoc luctibus dignum quod ridet ubi lugendum erat. Nam si quid ex deploratiõibus nostris passim fuissent, deploratores requiescere decebat, tanquam se correcturos: sed postquam insensibiliter se gerunt, permaneamus nos flentes: non simpliciter locupletes, sed avaros, usurpatores, raptores. Nam & congreue diuitijs uti licet, cum in egenos erogemus: auaris autem crimen & accusatio sunt, & oppro-

Chryf.

brum. Lugeamus itaque non hos tantum, uerum & inuidios: grauis enim & hic ualde morbus est. Nec aberrauerit quis hanc diaboli filiam appellans, & post hac inanis glorię fructum, quoniam autem & radicem. Hęc enim utraq; mala in alterutrum sese producere solent. Sic certe tunc quoque Saul inuidebat: quando dicebant, Percussit Saul mille, & Dauid decem milia: quo quid possit esse irratio nabillius? Quid enim, quæso, inuides? Quod ille laudauit? Atqui gaudere decebat: alioqui neque nostri, uerane sit laus. Aut propterea doles, quod cum non esset admirabilis, laudatus est? At potius oportebat misereri. Quamobrem si bonus quidem sit, laudato non opus est inuidere, sed potius eum laudare cum benedicientibus: si uero talis non sit, utilitas nulla, sed & damnum. Quid igitur in te ipsum ensem agis, quod hominibus mirabilis esse uideret, qui hominibus quidem sunt, cras autem non erunt? Sed quid gloria fruitur? Quali, dic mihi? De quane Propheta dicit, quod flos est foeni? Propterea igitur inuides, quoniam onera baiulat, & foeni tales circumfert sarcinas? Si uero tibi talis dignus inuidia uideretur honor, & lignicidę per singulos dies onera ferentes, & urbem ingredientem. Nihil enim melius hoc est onus, sed grauius: illud enim corpus tantum premit, hoc autem & animam plerumque læsit, & uoluptate maiorem intulit anxietatem. Nam etiam dicens comprobatur, maiorem habet læticia timorem: quin potius hęc quidem breuem, illum uero continuum: & si præpalleat apud principes, & illic inuidia rursum & periculum. Quod enim tu patris apud eum, hoc & alij plures. Sed continue laudatur & exultat? Hoc amarum facit seruitus: non enim libere pro sententia facere quicquam audebit, ne se glorificantes offendat. Grauius namque sunt ei uincula claritas. Itaque quanto sit pluribus notior, tanto plures habet dominos: & seruitutis ei fuga grauantur, ipsius undique dominis apparētibus. Et domini quidem aspectu cum liberatus fuerit seruus, respirat, & est in omni libertate: hic autem undique dominos quærit. Omnium enim est seruus in foro apparentium: siue quid urgeat necessarium, in forum prodire non audet, nisi & sequentibus seruis, & equitatu, & omni reliqua uanitate contentiente, ne domini cõdemnent. Et si quem legitimum uideat amicum, eum indifferenter alloqui non audet, dominos enim ueretur, ne se detrahant a gloria. Itaque quanto illustrior est, tanto magis mancipatus est. Et si quid molesti patiatur, grauior est contumelia, quanto plures habet testes. Et præter dignitatē res esse uidetur: nec tantum uero contumelia, sed & calamitas, multos enim habet insultantes: sicut etiam si quo fruatur bono, plures habet inuidentes & agrefereutes, & cupientes auferre. Hoc igitur, quæso, bonum? hoc gloria? Nequaquam, sed ignobilitas, seruitus & uincula, & quicquid graue quis dixerit. Si uero sic quoque tibi distigatur ex hominibus gloria, & ille multorum excipiens plausum te conturbat uehementer: cum plausibus fruentem uideris, ad futurum mente seculum & illam gloriam transi. Et sicut ingruentem futurum.

tom. 5

o 2

giena

giens feram, & domum ingrediens, fores claudis: sic & nunc ad futuram confuge uitam, & illam ineffabilem gloriam: ita enim & hanc conculcabis, & illam facilliter apprehendes, & uera frueris libertate, aternisq; bonis, quae nos omnes assequi cōtinuat, gratia & benignitate domini nostri Iesu Christi, cum quo patri simul & sancto spiritui gloria, imperium & honor, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

DE INUIDIA ET LIVORE,
Homilia XLV.

VM beneuolum deum habuerimus, dilectissimi, licet in solitudine simus, in ciuitatibus degentibus tutius conuersabimur. Maximum namq; munimen, & inexpugnabilis murus est diuinus fauor. Et ut discas, quomodo qui moratur in solitudinibus, in medijs uersante ciuitatibus, & humanum habente multum auxilium tutior est, & potestior; uideamus quomodo Dauid quidem ex locis loca permutans, & degens tanquam profugus a superna manu munebatur: Saul autem in medijs positus urbibus, & tot agens exercitus, & tot habens satellites, et custodes, per singulos dies hostium incursum timebat & tremiscebat. Et ille quidem cum unus esset, & secum haberet neminem, humani non indigebat subsidij: diademate uero aedimitus, & ornatus purpura, ipsius egebat auxilio. Et rex pastoris indigebat: & priuati, coronam gestans. Sed si uultis, altius sermonis seriem repetamus, ut omnem ipsius historiam in medijs agentibus, discamus, quod diuina ope munito fortius nihil, & nihil imbecillius ea destituto, licet innumeris exercitijs circūualleretur. Hic itaq; Dauid cum esset ualde iuuenis, & propter aetate immaturam in paterna domo degeret: postquam tempus exigerat, ut huius fieret uirtus manifesta, a patre cohortatus ut fratres suos uiseret, ad eos mittebatur: ad horum itaq; uisitationem profectus, ut bellum uidit conflatum alienigenae Goliath, & totum cum Saule populum expauescens, & ipsum regem in periculo de summa rerum constitutum, interim spectator esse uolebat, & ibat uisurus nouum atq; mirabile, quod unus homo contra tot milia insurgeret. Sed fratres cogitatus non ferentes fortitudinem in inuidiam commoti sunt, & ad eum inquirunt: Propter nil aliud uenisti, quam ut bellum uideres; nec enim uisitationis nostrae gratia uenisti. Sed huius uide prudentiam & mansuetudinem multam. Procax nihil & asperum eis respondet, sed eorum sedans ardorem, & demulcens inuidiam, ait: Nonne uerbum est? Non enim, inquit, arma me uidistis tractantem. Numquid enim conspexistis pugnantem? Simpliciter uidere uolui, & intelligere unde sit huic tanti furoris excessus. Quis enim, inquit, est hic alienigena, exprobrans castra dei uiuentis? Mox & multam eius audiens magniloquentiam & ineffabilem cum Saule profectorum timiditatem, ait: Quid erit homini, huius caput amputati? & per haec uerba magnam animi uirtute ostendebat, omnes tra-

1. Reg. 17

hens in admiratione. Haec ubi Saul intellexit, accersit iuuenem praeter pasturam nihil doctum: praetera & ipsius conspicuus staturam, paruipendit. Postmodum cum ab eo didicisset, qualiter urfos confecisset, cum greges inuasissent, (haec enim narrare coactus fuit admirabilis hic, non inanem gloriam quaerere uolens, sed in necessitate constitutus, & ut illi fiduciam afferret, ne ad apparatus respiceret utilitatem, sed ad fidem interius latentem, & supernum auxilium, propter quod uirtus fortior erat iuuenis, & inermis armatis, & militibus pastor:) mox cum ipsius sententiae finem rex uidisset, propria arma uolebat eum induere: ipse uero cum haec induisset, neq; poterat sustinere. Hoc autem agebat, ut nuda dei uirtus appareret, quae per eum operabatur, ne armis gesta tribuerent: postquam enim his indutus claudicabat, arma deposuit, & peram sumens pastorem, & lapides, sic in illam carneam turrim prodibat. Sed uide rursum & alienigenam ad staturam utilitatem respicientem, hinc iustum floccipendere, & tanquam in uilem puerulum uerbis insurgere. Postquam enim uidit eum cum pastorali pera contra se proripientem, & solos habentem lapides, tantum non ad eum dicebat: Putasti te rursum ouibus instare, & quosdam canes expellere, & propterea tanquam aliquem aucturum canem cum istis instrumentis mecum pugnam aggressus es? Iam te docebit experientia, quod non cum quolibet est tibi certamen: & multa praefers audaciam festinabat & urgebat, & tota mouebat armaturam, armaq; praetendebat: sed ille quidem armorum uirtute fretus, pugnam adoriebatur: hic autem fide, supernoq; munitus auxilio: & cum prius uerbis alienigenae petulantiam deiecit, & ad eum dixisset: Tu uenis ad me cum armis & hasta, & propria uirtute speras uincere: ego autem in nomine domini dei. Cum haec, inquam, dixisset, ex pastorali pera lapidem tollens, quasi uere canem quendam gregi ingruentem expulsurus, sic funda iaculatus, in fronte statim alienigenam percutiens prostrauit: & festinans, & ipsius stringens enses, ipse caput amputatum ita regi reportauit, & bello finem imposuit. Et per illum rexq; salutem inuenit, & omnis ipsius respirauit exercitus. Et cernere dabatur res mirabiles atq; stupendas, armatum ab inermi prostratum: & in bellicis peritum, ab eo qui nihil praeter pastorem nouerat artem, deiectum. Quamobrem, & qua de causa: quoniam hic quidem supernum habebat auxilium sibi conferens: ille uero hoc destitutus, sub huius manibus perit. Sed uide iam hic inuidiae morbum, quantam operatus est conuenientiam. Postquam enim uidit rex multa laude fruente hunc iustum, & mulieres in choro clamantes: Vicit Saul mille, & Dauid decem milia: non aequae ferens de ipso dicta, licet secundum iusti rationem ipsi potius quam Dauid gratum faciebant, ab inuidia uictus iam benefactorem contrarijs prosequabatur: & quem oportebat saluatorem & benefactorem inscribi, hunc interficere moliebatur. O furoris excessus, o stupiditatis intentio, eum qui sibi uitam donauit, &

torum

totum exercitum ab alienigenae furia liberauit, tanquam hostem iam intuebatur: & neq; recens beneficium morbum uincebat, sed tanquam ab ebrietate quadam, inuidia contenebratam habens mentis rationem, benefactorem tanquam hostem respiciebat. Talis enim est huius uicij malitia, ut prius se parientem offendat. Et sicut uermis de ligno nascens, ipsum prius absumit: sic & inuidia illam prius quam se peperit, animam corrumpit, & inuisum contrarijs, ac uellet, afficit. Nam ne mihi consideres inuisorum proemia, sed finem respice, & intellige quod haec inuiditium malitia inuisos ad maiorem perducit claritatem. Nam hi quidem & deum in auxilium attrahunt, & caelesti fruuntur fauore: hoc uero carens, omnibus redditur expugnabilis: & antequam ab externis hostibus, ab ipso obfessus uitio tantum non consumitur: & tanquam occultis de pastus dentibus, ita clanculum, ut ita dicam, absumptus remanet. Quod scientes, huius quae uisio pestis fugiamus, & totis uiribus ex nostris relegemus animis. Omnium enim uiciorum hoc est perniciosissimum, & ipsam salutem nostram super omnia uastat. Improbis namq; diaboli est inuentum. Et propterea Sapiens quidam dicebat: Inuidia uero diaboli introiit mors in orbem terrarum. Postquam enim uidit haec improba bestia factum immortalem protoplastum, per propriam nequitiam eum in mandati prauaricationem induxit, & per eam fecit, ut mortis poenam attraheret. Itaq; inuidia deceptionem fecit, inobedientiam deceptio, mortem inobedientia: propterea ergo dicit: Inuidia diaboli mors intrauit in mundum. Vidisti quantum sit uicij perniciosa: immortalitate decoratum morti subiecit. Sed nostrae quidem salutis inimicium propriam mouens inuidiam, immortalem protoplastum morte fecit damnari. Curator autem & misericors dominus per propriam mortem rursum nobis immortalitatem donauit: & his quae perdidimus, inuenimus maiora. De paradiso proiecit, & in celum nos reduxit. Ut morti danaremur, effectus, & immortalitatem nobis largitus est: paradisi priuauit delicijs, & nobis regnum parauit caelorum. Vides industriam domini tui, & quomodo a diaboli inuidia contra nostra facta salutem, in ipsius rursum caput conuertit: Non enim tantum nos maioribus dignos effecit, sed & eundem illum nobis subditum dedit, cum dixit: Dedi uobis potestatem ambulandi super serpentes & scorpiones, & omnem uirtutem inimici. Haec igitur omnia cogitantes, & inuidia ex nostris exterminemus animis, & a deo beneuolentiam allicere studeamus. Hoc enim scutum est nostrum inexpugnabile, haec maxima nobis diuitiae. Quot patiebatur Dauid iniurias? quot autem inferebat Saul? Quis ergo fortior factus est atq; beator? Quis uero miserior & miserabilior? Nonne qui fecit iniuriam? Considera uero: promiserat Saul, si Dauid alienigenam prosterneret, ipsum generum accepturum, & multa cum gratia filiam ipsi daturum: prostrauit alienigenam, ille foedera transgressus est, nec modo non dabat, uerum & auferre conabatur. Quis ergo factus est clarior?

1. Reg. 17

Chryl.

nonne ille quidem a dolore suffocabatur, & malo daemone: hic autem super solem triumphis & dei beneuolentia coruscabat. Rursum in mulierum choro non ille quidemangebatur inuidia, hic autem tacite cuncta ferens omnes capiebat, & sibi colligabat: postquam & eum ipse in manus cepit, & pepercit, uter rursum beatus, uter miser, uter autem imbecillior, uter potestior? Nonne hic qui neq; iuste grassatus est: & ualde merito. Ille namq; milites armatos, hic autem iustitiam innumeris exercitijs fortiozem auxiliarem habebat, & adiutricem: propterea iniustas passus insidias, nec iuste uoluit occidere. Ex superioribus namq; sciebat, quod non male facere, sed male pati reddidit potentiores: hoc & in corporibus efficitur, hoc in arboribus. Quid autem Iacob? Nonne a Laban iniuriam sustinuit, & male passus est: quis itaq; fuit fortior? Qui cepit eum in manibus, nec ausus contingere, sed timens & tremens: an non hic sine armis & militibus, innumeris regibus ipsi factus terribilior? Ut autem & alteram hac maiorem uobis probationem afferam dicitorum, in ipso rursum Dauid per contrarium sermonem habeamus. Hic enim iniuriam passus corroboratus, postea uicissim iniuriam operatus, infirmior factus est. Cum igitur Vriam affecit iniuria, mutatus rursum est ordo, & infirmitas quidem ad eum, qui patrauit iniuriam: uirtus autem ad iniuriam passum transiit. Mortuus enim ciuitatem populabatur, & ipse quidem licet rex esset & uiuus, poterat nihil: ille uero miles tantum & iugulatus omnia illius subuertit. Vultis, & aliunde quod dico, faciam manifestum? Indagemus & iuste se uiscerates. Nam iniuriam quidem inferentes, quod omnium uilissimum sunt, animam suam impugnantes, omnibus quodammodo manifestum est. Sed inquires, quis iuste uindicauit, & innumera succendit mala, & seipsum multis infixit erumnis atq; doloribus? Dauidis exercitus: hic etenim bellum graue confluuit, & infinita passus est mala, quorum nec unum quidem fuisset, si sapienter agere sciuisset. Hoc itaq; peccatum fugiamus, & neq; uerbis neq; factis iniuriam proximis inferamus. Nec enim dixit, Si maledixeris, & iudicium constitueris: sed simpliciter: Si maledixeris, & per te ipsum, & ita supremum dabis supplicium, licet dictum sit uerum: tu uero ne persuasus dixeris, et sic honoraberis. Non enim ex his, quae gessit ille: sed ex his, quae dixisti tu, deus feret sententiam: ait enim: Ex uerbis tuis condemnaberis. Non audis quod & Pharisaeus uera locutus est, & omnibus dixit manifesta, non latentia reuelauit, extremam tamen dedit poenam? Si uero de manifestis arguere non licet, multo magis de dubijs: habet enim iudicem qui peccauit. Ne rapias itaq; dignitatem unigeniti, illi iudicij sedes seruata est. Sed uis iudicare? est tibi tribunal multum habes emolumentum, & nullam referes accusationem. Constitue super conscientia iudicantem rationem, & in medium omnia tibi patratam propone, animae tuae peccata scrutare, & poenas exige diligenter & dic: Quamobrem hoc & hoc ausa es? Et si haec quidem fugiat, aliena uero

tom. 5

o 3

discu-

discutiat; dic ad eam: Non de his te iudico, non pro his uenisti te purgatura. Quid enim si ille maliss: Quare tu hoc & hoc admisisti? Responde, noli accusare, tua consideres, non aliena, & eam in hac agas anxietatem continue. Postea si nihil, quod dicat, habeat, sed refugiat; dilania flagellans ea quasi quandam ancillam insolentem, & fornicatorem: & quotidie iudicium huiusmodi constitue, & ignis flumen designa, ueneniferum uermem, tormenta reliqua; nec ea amplius linas diabolo copulari, nec impudenter loquentem tolere. Ille uenit ad me, ipse mihi rendit inuidias, ipse me tentat, sed dic ei: Nisi tu uelis, illa omnia superflua. Quod si rursus dicat: Corpori conexa sum, carne induta, mundum habito, in terra comoror: dic ad ipsam: Hec omnia sunt excusationes & pretextus. Nam & ille carne erat indutus, & ille mundum habitans, & in terra conuersans probabilis fuit: quin & tu ipsa, cum bene te gesseris, carne circumdata id facis. Quod si doleat hac audiens, ne tollas manum; non enim morietur, si percusseris, sed eam ex morte erues. At si rursus dixerit, quod ille exacerbauit, ei responde, sed tibi licebat non exacerbari. Certe frequenter iram comperisisti. Si dixerit, quod illius species me subleuauit: dicas ei, sed poteris continere, propone uictos, propone primam mulierem quae dixit: Serpens cepit me, nec a crimine liberata. Cum autem hac examinaueris, adsit nemo, nemo tumultuetur: sed sicut iudices sub uelis iudicant sedentes: sic & tu pro uelis, quietis tempus & locum inquire. Et cum coenatus surrexeris, & sis recubiturus, ista tunc discerne. Hoc tibi tempus idoneum: locus autem lectus & cubiculum. Hoc & propheta iussit, dicens: Quae dicitis in cordibus uestris, in cubiculis uestris compungimini. Et paruorum magnas exiige poenas, ne magnis unquam approximes. Si per singulos hoc feceris dies, cum fiducia stabis ante tremendum illud tribunal. Paulus ita purus est factus, & propterea dicebat: Si enim nos ipsos iudicauerimus, non iudicauerimur. Ita filios Iob expiabat: Nam qui pro incertis sacrificia offerebat, multo magis certorum poenas exigebat: sed nos non ita facimus, sed omne contrarium. Nam simul atque reclinati sumus, omnia uersamus secularia, & hi quidem immundas inferunt cogitationes, hi uero foenora et commercia, & corruptibiles curas. Et filiam quidem habentes uirginitati seruientem, diligenter custodimus: quae uero nobis est filia charior, animam fornicari permittimus, & pollui, innumeras inducentes in eam improbas cogitationes. Nam siue avaricie cupidus, siue deliciarum, siue splendorum corporum, siue furoris, siue quis alius ingredi uelit, aperitis foribus trahimus atque uocamus. & cum fiducia miserum cum ea sinimus: quo quid esse possit magis barbaricum, quam animam omnium nobis charissimam tot adulteris ludibrio habitam despiciere, & tantum cogredientem, quoad illi fuerint factiati: quod nunquam erit. Quapropter, cum somnus occupauerit, tunc tantum abscedunt: imo uero neque tunc. Nam & somnia & uisa eadem inferunt illi simulachra. Vnde facta die, talia concipiens anima,

Gen. 3
Psal. 4
1. Cor. 11
Iob 1

& in illarum phantasiarum opus plerumque cecidit. Tu uero nunquam oculorum quidem pupillam modicum aliquem finis puluerem ingredi: animam uero tot malorum sarcinam attrahentem despicias. Igitur quando sordem hanc exhaurire poterimus, quam per singulos reponimus dies: Quando spinas exciderent: quando semina spargere? Nescis, quod iam messis ingruit tempus, nos uero nondum procidimus arua? Si uenerit igitur agricola, nosque accusauerit, quid dicemus? quid respondemus? Quod semina dedit nemo: sed profecto quotidie haec erogan: sed nemo spinas excidit, & per singulos quidem dies falcem acuumus. At seculares distrahunt necessitates. Et quare temetipsum mundo non crucifixisti? Nam si qui solum redidit datum, improbus, quoniam non duplicauit: qui & hoc corruerit, quid audiet? Si ligatus ille eiectus est, ubi stridor est dentium: quid nos patiemur, cum innumera nos ad uirtutem trahant, refurgientes & torpentes? Quid enim te cohortari non potest? Nonne uides seculi utilitatem, incertitudinem uitae, circa praesentia laborum & sudorem? Num quid enim uirtutem quidem cum labore, malitiam uero sine laboribus obire possumus? Itaque si hic quidem, & illic labor: quare non hanc capis multum habentem lucrum? Quin immo sunt quaedam in uirtute, quae neque laborem habent. Quis enim labor, non detrahare, neque mentiri, non iurare, iram proximo dimittere? E contrario quidem haec facere laboriosum est, & multum afferens cure. Igitur quae nobis erit excusatio, quae uenia, haec non praestantibus: Ex his enim manifestum est, quod & magis laboriosa est uirtute, quae torpore nos fugit & pigritia. Quae cuncta cogitantes, malitiam fugiamus, capiamus uirtutem, ut & praesentia bona consequamur et futura, gratia & benignitate domini nostri Iesu Christi, cum quo patri simul & sancto spiritui gloria imperium & honor, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

QUOD OPORTET SEMPER PECCATORUM MEMORIAM HABERE: & DE IUDICIO.
Homilia XLVI.

SI corporis morbum patiamur charissimum, omnia facimus & tractamus, ut a molestia liberemur: anima uero nostra male habere tardamus, & differimus, propterea nec a peccatis liberamur. Quoniam necessaria nobis, superflua sunt, superflua uero necessaria: & malorum fontem omitterentes, in uulgos expurgare uolumus. Quod enim malorum in corpore causa sit animae nequitia, & ille octo & triginta dissolutus annis, & per tetrum demissus, & prius uero Cain significauit, & ex multis alijs partibus hoc aliquis animaduertit. Auferamus itaque malorum fontem, & omnia morborum sistant fluentia. Non enim solutum esse duntaxat est morbus, uerum & peccare: & hoc magis quam illud, quanto melior est anima corpore. Accedamus igitur ad deum, & nunc oremus, ut animam nostram constringat resoluta: & omnia relinquentes secularia, spiritualium tantummodo curam geramus

Matth. 21
Ioth. 9
Matth. 2
Gen. 4

mus: si uero & haec uendicas, post illam curam agas a ipso. Ne, quod peccans non doles, paruipedas: sed propter hoc saltem maxime gemas: quoniam peccatorum dolor non sentis. Non enim hoc prouenit, quod peccatum non mordeat, sed quod anima peccans sit insensata. Itaque cogita eos, qui propria sentiunt peccata, qualiter his qui secantur & uruntur amarior ululant. Quot agunt, quot patiuntur, quantum lugent & lamentantur, ut a mala liberentur conscientiae: quod non fecissent, nisi uehementer anima doleret. Melius igitur est, nec omnino peccare: secutum autem est, sentire peccatum, et corrigere. Sed si non hoc habeamus, quomodo supplicabimus deo, & peccatorum ueniam petemus, cum nullam peccatorum rationem facimus? Cum enim tu ipse qui peccasti, nec hoc ipsum quidem quod peccasti scire uelis, pro quibus peccatis deum orabis: pro his neque nescis? Et quomodo scies beneficij magnitudinem? Dic itaque tua per species peccata: ut quorum capias ueniam, intelligas, ut erga benefactorem ita gratus efficiaris. Tu uero hominem quidem exacerbas, & amicos & uicinos & inuitos rogas, & pecunias impendis, & multos absumis dies accedens & supplicans: & siue semel, siue bis, siue millies te repulerit iritatus, non recedis, sed magis contendens maiorem affers supplicationem. Deo autem omnium exacerbato, oscitamus & recedimus, & delictis & ebrietati uacamus, & omnia pro consuetudine facimus: & eum quomodo propitium facere poterimus: quomodo uero non ex hoc ipso magis erit indignari facit & irasci, quod peccare. Quapropter ipsam iam dignum est terram subire, nec hunc solent ueri, neque penitus spirare, quod tam facile haberes dominum, & eum exasperamus, & exasperantes poenitentiam non agimus: licet ipse neque cum irascitur, exorsus hoc & auersatus facit, sed ut uel ita nos ad se trahat. Nam si contumeliam patiens te continuis prosequat beneficijs, magis eum contempseris. Ne hoc itaque fiat, ad modicum auertit, ut secum te semper habeat. Ipsi itaque misericordia confidamus, & sollicitam exhibeamus poenitentiam, priusquam ingruat hora, quae nos ex hoc lucrari non permittat. Nam nunc quidem in nobis totum est positum, tunc uero iudicans solus est sententiae dominus. Praeoccupemus itaque faciem eius confessione, ploremus & lugeamus. Si namque dominum orare possumus ante rationis diem peccata nobis remittere, nec ingressu iam erit opus. Sicut uicissim, nisi hoc fiat, palam praesente terrarum orbe, nostrorum uniusquisque introducet, & nulla iam nobis supererit ueniae spes. Nullus enim eorum qui hic peccata non dissoluerit, illuc migrans, eorum poenas effugere poterit: sed sicut ex terrenis carceribus cum catenis ad tribunal adducuntur: sic omnes anime cum hinc migrauerint uarijs peccatorum catenis circumdatae, ad tremendum aguntur tribunal: nec enim praesens uita carcere melior est, sed sicut illud ingressi domicilium omnes uidemus catenis obdutos: sic & nunc si nos ab exteriori phantasia separantes cuiusque uitam intrauerimus, animam cuiusque

uinculis ferro sequioribus uinctam intuebimur, & maxime si diuitum animas ingrediari. Nam quanto pluribus induti fuerint, tanto magis sunt coepediti. Sicut igitur captiuum, cum & dorso uideris, & manibus, & quandoque pedibus ferro depressum, propterea maxime miserum uocas. Sic & diuitem, cum infinitis rebus circumdatum uideris, non propterea locupletem: sed propter haec ipsa quidem miserum esse puta. Nam & praeter haec uincula custodiae etiam habet infestissimum, pecuniarum amorem, qui prohibet hunc egredi carcerem: sed innumeratas ei parat pedicas, et custodes, & fores, et obices: & in interiori conscientia custodiam, etiam his uinculis gaudere persuadet, ita ut nec ullam inueniat spem ab ingruentibus malis liberari. Et si cogitatione illius animam reuelaueris, non uinctam tantum, uerum & squalentem & sordidam, & pediculis plenam uidebis. Nam nihil sunt illius meliores deliciarum uoluptates, quin & abominabiles magis, & magis ipsum corpus laedunt & animam, & utriusque mille morborum inferunt flagella. Propter haec igitur omnia animarum nostrarum redemptionem deprecemur, ut & uincula dirumpat, & hunc infestum custodem nostrum arceat, & ab illarum absoluens ferrearum pondere catenarum, pennis leuiorem sensum nobis efficiat. Semper quidem timere peccates oportet, maxime uero cum graue patimur nihil. Cum enim particulares poenas deus exigit, leuem nobis facit ex his retributionem: cum autem in singulis peccatorum longanimiter agit, ad magnam in talibus permanentes ultionem seruat. Nam si bene uisueris, necessarium est tribulati, multo magis peccatibus. Vide saltem, quantam nactus Pharaon longanimitatem, extremas de omnibus dedit poenas. Quantum Nabuchodonosor praeruaricatus, demum omnia persoluit. Et diues postquam hic graue nihil est passus, propter hoc ipsum maxime factus est miser: quoniam praesenti uita delectatus, illuc migravit omnium poenas daturus, ubi nulla poterat mali consolationem inuenire. Attamen sunt quidam ita frigidi & insensati, ut praesentia tantum semper inquirent, & illa ridicula dicant uerba: Omnibus interim fruatur praesentibus, & tunc de incertis considerabo. Indulgebo uentri, uoluptatibus inferuiam. Hodiernum mihi concede, & fume tu craftinum. O demetiae excessus: & quid ab hircis & suribus ista dicentes differunt? Nam si proximi contumaci adhiuinentes, nec homines ceteri propheta permittit: quis non arguet hos hircos & sues, & asinis stolidiores nominans, qui uisibilibus manifestiora, dubia esse putant? Nam si non ob aliud credis, crede demonibus, qui flagellant, ad perniciem nostram omnia dicere & facere meditantur. Non enim ad hoc contradices, quod omnia faciunt, ut nostrum augent torporem, & gehennae timorem dissoluant, neque tribunalia futura credantur: & tamen ista fradentes, frequenter ululantes & clamantes, illa praedicant tormenta. Haec igitur unde dicunt, & eorum quae uolunt, contraria loquuntur: Nulla alia de causa, nisi quod maiorem sustinent necessitatem. Non enim uellent sponte confiteri, neque quod ab

Psal. 64

hominibus mortuis torquent, nec omnino quod ali- quid graue patiantur. Ad quid igitur haec mihi dicta sunt? Quoniam demones gehennam confi- tentur, qui uellent non credi gehennam: tu uero tali fruens honore, & ineffabili particeps factus my- steriorum, nec illos imitaris, uerum & his quoque fa- ctus es ingrator. Et quis, inquit, ex infernis uenit, & ista renunciauit? Num de caelis quidem ali- quis uenit, & dixit quod deus est, qui cuncta creauit? Quod autem animam habeamus, unde manifestum? Nam si uisibilibus quidem credere debes, et de deo, & de angelis, & de mente, & de anima dubitabis? Itaque te destituerunt omnia ueritatis dogmata. At qui si uis credere manifestis, inuisibilibus magis quam uisibilibus oportet credere: licet dictum sit admira- bile, attamen est uerum, & apud mentem habentes ualde certum. Nam oculi quidem multum falluntur, non in inuisibilibus tantum, nam nec illa norunt: ue- rum & in his, quae sibi cernerent uidentur, & inter- uallo, & aere, & mente alio conuersa, & ira & solici- tudine, & innumeris ipsorum aciem impediunt. Anima uero ratio, si diuinarum asciscat scripturarum lucem, diligentius erit & infallibile rerum exam- en. Ne nos temere decipiamus, neque praeter uitam tor- pore per talia nascentem dogmata, insuper & pro- ipsis dogmatibus infestior nobis ignem aggre- gemus. Nam si iudicium non est, neque gestorum poe- nas dabitur, neque laborum praemia recipiemus: co- gita qualis sit blasphemiam talis, cum iustum dica- tis deum, & misericordem, tot labores atque sudores negligere: & quomodo rationem haec habeant? Nam si non aliunde, saltem ex domesticis tuis haec collige, et tunc absurditatem uidebis. Nam et si sis ipse millies saeuus & inhumanus, & ipsi inimi- cior feris, seruum beneuolum moriens in honore relinqueret non sustineres, uerum & libertatem & pe- cuniarum conferres donationem. Et postquam ipse iam abiens boni nihil ipsi conferre potes, futuris rerum tuarum haeredibus eum commendas, supplicans, ro- gans, & omnia faciens, ne remaneat in honore retri- butione carens. Deum tu quidem malus cum sis, in seruum te tam bonum & humanum exhibes: deus autem infinita bonitas, benignitas ineffabi- lis, tanta suauitas, seruos suos Petrum & Paulum, Ia- cobum & Ioannem, & alios huiusmodi quotidie pro- pter eum famem passos, obiectos bestiis, uinctos, flagellatos, submersos in mare, mortuos, tanta pas- sos, quanta neque numerari possunt, incoronatos despiciet? Et certaminum quidem editor in olym- pijs uictorem praedicat atque coronat. Et seruum do- minus, & rex militum: & quisque generaliter culto- rem suum, quibus potest remunerat bonis. Deus autem solus post tot sudores & labores neque par- uum neque magnum eis bonum reddit? Sed iusti & pii illi, & omnem obeuntes uirtute in ipsidem iace- bunt cum adulteris & parricidis, & homicidis, & sacrilegis: Et ubi haec rationem haberent? Nam si ni- hil est post hunc obitum, sed usque ad praesentem ui- tam sunt nostra, in ipsidem illi cum istis, imo uero nec in his ipsis. Nam et si post praesentia, iuxta ser- monem tuum, in ipsidem sunt: sed hic hi quidem in

remissione, illi autem in poena toto fuerunt tempo- re. Et quis hoc tyrannus, quis crudelis, & immitis homo de suis unquam seruis, & subditis ita consu- luit? Vides absurditatis excessum, & quorsum te- dit ista ratio? Igitur et si non aliunde uis, ex his saltem rationibus eruditus, ab hac improba suspitione li- beraberis: & fuge malitiam, pro uirtute uero labo- res suscipe, & tunc manifeste scies, quod non ad praesentem usque uitam tantum nostra subsistunt. Et si quis interroget, quis ueniens illa nunciauit? Dic ei, hominum quidem nullus: alioqui plerumque nec ei creditum fuisset, tanquam gloriantis, & factum osten- tantis: sed angelorum dominus omnia diligenter illa nunciauit. Quid itaque nobis opus est homine, cum poenas a nobis exacturus quotidie clamet: quod & gehennam parauit, & regnum constituit, hor- rumque nobis manifestas praebet probationes? Nam nisi iudicaturus fuisset, non hic poenas exegisset. Etenim hoc ipsum quomodo rationem haberet, ex improbis hos quidem punire, hos autem impu- nitos sineret? Nam si personarum acceptor deus non est, quod certe non est: quid tandem ab hoc quidem poenas exigit, hunc autem permisit impunitum abire? Nam rursus hoc est & superiori magis dubitan- dum. Sed si uultis rursus cum gratitudine que di- citur audire, & hanc soluimus dubitationem. Quae igitur est solutio? nec ab omnibus hic poenas exi- git, ne resurrectionem desperes, & iudicium desi- nas expectare: quasi omnes hic reddat rationem. Nec omnes rursus abire permittit impunitos, ne rursus omnia prouidentia carere putes: uerum & punit, & non punit. Et in quantum punit, ostendit quod hic punitos & illic rationem exposcet: in- quantum autem non punit, facit ut credas quod est aliquod post praesentem peregrinationem tremen- dum tribunal. Si uero priora penitus omisisset, nec ullos hic castigasset, neque benefecisset: nunc autem ipsum propter te uides & coelum extendisse, & ac- cendisse. Solem, & terram fundasse, pontum diffu- disse, aerem explicuisse, constituisse cursum, & an- ni temporibus immotas statuisset leges, & alia om- nia suum ipsius nutu diligenter obeuntia cur- sum. Natura namque nostra, brutorum, reptantium, ambulantium, uolantium, natantium in paludi- bus, in fontibus, in fluminibus, in montibus, in pratis, in domibus, in aere, & in campestribus degenti- um: & platae & semina, & arbores tam syluestres, quam domesticae, fructuosaeque, & simpliciter om- nes ab indensa illa manu mota nostram dispen- sant uitam, non tantum ad necessitatem, uerum & ad largitatem, ex se ministerium nobis exhibentes. Tan- tum igitur intrens ordinem, quippe cuius neque mi- nimam dixi particulam, audes dicere, quod tot & tanta propter te operatus in opportunitatibus te dese- ret, & cum alinis & suis iacere mortuum dimittet? & tanto te pietatis munere decoratum, quo fecit & angelis pariter, post infinitos despiciet labores, atque sudores? Et haec quomodo rationem haberent? Haec enim licet non sileamus, saxa loquent, tam mani- festa sunt & clara, & ipsa luce lucidiora. Haec itaque cuncta cogitantes, & nostram persuadentes animam, post

post hanc peregrinationem & tremendo sistemur a- tribunali, & omnium gestorum rationem dabi- mus, & poenas luemus, & ultionem subibimus: si perseueremus peccantes: & coronis, arcanisque frue- mur bonis, si parum nobis cauere uelimus: & his contradicentes obmutescere faciamus, & ipsi uir- tutis uiam eligamus: ut cum congrua fiducia ad il- lud transeuntis iudicium bona nobis promissa con- sequamur, gratia & benignitate domini nostri Ie- su Christi, cum quo patri gloria, cum sancto spiri- tu in secula seculorum, Amen.

QUOD SUPPLICIO PEIUS EST dei regno priuari, & de iudicio. Homilia XLVII.

ULTI hominum, charissimi, gehennam tantum formidant, ego autem illius gloriae amissionem gehenna multo amariorem esse dico: si uero sermone probari non potest, nihil mirandum. Nec enim illorum nouimus bonorum beatitudinem, ut & miseriam ex eorum priuatio- ne manifeste sciamus. Quoniam Paulus qui ista ma- nifeste nouerat, sciebat quod a Christi gloria deci- dere, omnium est grauissimum. Et nos quoque tunc sciemus, cum in eandem uenerimus experientiam. Nunquam autem hoc patiamur, o unigenite dei fili, nec ullam unquam capiamus experientiam hu- sus irreparabilis poena. Quatum enim malum sit ab illis excidere bonis, manifeste quidem dici non potest. Quoad tamen potero conabor & contem- dam id uobis per exemplum, uel sensum facere ma- nifestum. Supponamus enim puerum esse mirabi- lem, & cum uirtute terrarum orbis imperium ha- bere, & ita semper esse facilem, ut omnes in spiri- tualis affectus charitate sibi deuincere possit: quid igitur huius patrem non libenter passurum putatis, ne ab ipsius excidat conuersatione? Quod uero si- ue paruum, siue magnum malum non passurum, ut ipsum cernere possit & frui? Hoc igitur & in illa gloria cogitemus. Non enim patri filius, licet mil- lies uirtute sit praeditus, ita desiderabilis est & a- mabilis, sicut illorum fors bonorum, & dissolui & esse cum Christo. Intolerabilis est gehenna, & illa poena: tamen licet quis innumeras ponat gehennas, tale nil dicet, quale illa felici excidere gloria, a Christo odio haberi: audire, Nescio uos: accusa- ri, quod eum uidentes esurientem non pauimus. Et enim infinita fatuus est fulmina sustinere, quam il- lam mitem faciem nos auersantem uidere, & tran- quillum oculum in nos respicere non sufferentem. Nam si me, cum essem inimicus, & eum odissem & auersarer, ipse sic suscepit, ut neque sibi parceret, sed ad mortem seipsum traderet: cum post haec om- nia ne pane quidem ipsum esurientem dignatus fuero, quibus iam oculis ipsum aspiciam? Con- sidera uero ipsius & hic clementiam. Nec enim be- neficia recenset, nec in medium haec omnia promit- tita, me qui tantum profui, contempsisti: qui te cum non esses, ut esses, produxi, animam inspiravi, & o- mnibus quae sunt, superposui: propter te terram,

& caelum, & mare, & aere, et omnia quae sunt, feci: ac- te neglectum, & diabolo uiliorum uisum, nec ita sepa- ratum respexit: qui infinita post haec excogitauit, esse seruis elegit: tu colaphis casum, sputis illitum, iu- gulatum, morte turpissima mortuum, & pro te sur- sum intercedentem, patrem tibi concilians, tibi regnum offerentem, pollicentem talia, uolentem esse caput tuum, & spiritum & indumentum & domum atque radicem, & cibum & potum, & pastorem ac re- gem, fratrem & filium, haeredem ac coharedem, te diligentem, & de tenebris in lucis participium educentem spreuisti. Haec enim & his plura dice- re cum posset, nil horum dicit. Sed quid? solum ip- sum peccatum. Et hic uero dilectionem, & desiderium erga te suum ostendit: non enim ait, Ite in ignem paratum uobis: sed, diabolo. Et prius dicit, quas iniurias commiserunt. Nec ita sustinet omnia di- cere, sed pauca. Et prius illos uocat bene meritos, ut & hinc probetur iuste redarguere. Itaque quanta poena non sunt haec uerba grauiora? Nam si quis hominum esurientem cerneret benefactorem, non despiceret: si autem & despiceret, impropertus mal- let terra obrui, quam coram duobus uel tribus ami- cis haec audire: quid nos patiemur, coram toto terrarum orbe haec audientes? Quae nunquam tunc dixisset, nisi pro suis excusatione proferre studu- isset. Quod enim non impropertans, sed excusans ista proferebat: et ut ostenderet, quod non frustra, nec in cassum ad eos dicebat, Ite a me, patet ex in- effabilibus beneficiis. Si enim exprobrare uoluisset, omnia in medium illa protulisset: nunc uero quae passus est, tantummodo dicit. Timeamus itaque cha- rissimi haec audire uerba. Non est ludus uita, quin immo praesens quidem uita ludus, futura uero non ludicra. Forte uero neque tantum ludus est uita, ue- rum & peius quid: non enim in risum desinit, uerum & sua diligenter disponere nolentibus multum af- fert nocentium. Quid enim a pueris, quae so, disse- rimus ludentibus, & domos aedificantibus, nos splendidas erigentes domos? Quid autem a pran- dentibus illis nos delicate uescentes? nihil, nisi quod & cum poena nos haec facimus. Si uero nondum re- rum uilitatem conspiciamus, mirandum non est: non- dum enim uiri facti sumus, sciemus quod haec sunt puerilia: quoniam & illa uiri euadentes dimitti- mus. Cum autem pueri sumus, seria esse putamus, & testas & lutum coagmentantes, non minus ma- gna erigentibus septa solliciti sumus, uerum tamen statim pereunt, & collabuntur: & neque si starent, usquam nobis utilia forent, sicut nec istae splendi- dae domus. Coeli namque ciuem admittere non pos- sunt, neque caelestem habens patriam in his morari sustineret. Sed quemadmodum nos haec pedibus de- struimus, itidem & ille iudicio subuertit. Et sicut nos pueros in subuersione lugentes ridemus: sic & caelestes nos haec ingemiscientes, non tantum ri- dent, uerum & desunt: quoniam & misericordia sunt ipsorum uiscera, & hinc multum est damnum. Efficiamur itaque uiri. Quotusque solo reptamus, in lapidibus & lignis altum sapientes? Quotusque ludimus? & utinam tantummodo luderemus. Nunc

Nunc autem & nostram prodimus salutem. Et si-
cut pueruli cum in his studium agunt, literis negle-
ctis, multa sustinent uerbera: sic et nos in his omne
studium impeditentes, dum spirituales exigemur
disciplinas tunc per opera, nec quas praestemus ha-
bebimus, extremam dabimus ultionem, nec ullus
erit qui nos eruat, siue pater, siue frater, siue qui-
cunque. Sed haec omnia quidem transibunt, ex his autem
oriens tortura manet immortalis, atque continua.
Quod & in pueris accidit pueriles quidem ludos
propter ipsorum torporem, patre funditus destru-
ente, ipsos autem in continuo luctu constituyente.
Et ut discas, quod haec talia sunt, quod omnium maxime
perquiri uidetur diuitias in medijs agamus, & eis
animi quancunque uelis uirtute opponamus, & tunc
ipsarum praecipue uilitate uidebis. Ponamus itaque
duos homines esse, & nondum de auaritia loquor,
sed interim de iusto diuite. Et horum duorum hic
quidem cogregat pecunias, mare nauiget, terram
colat, & multos alios inueniat quastus modos: li-
cet nesciam, an haec facies iuste lucrari possit. Sed
concedatur, & fingatur iusta lucra conquirere, &
emere agros & seruos & quancunque talia, & nulla
his ad sit iniuria: alter autem tanta possidens, agros
uendat, uendat domos, & aurea uasa & argentea,
& indigentibus praebat, pauperibus suppeditat,
curet languentes, in necessitate positos soluat, edu-
cat uinctos, in metallis relegatos liberet, deducat
illaqueatos, captiuos de calamitate educat: cuius
itaque partis esse uelleris? Et nondum futura, sed in-
terim presentia diximus. Cuius, inquam, esse uel-
letis, aurum congregantis, an soluentis erumnas:
agros ementis, an se portum reddentis hominum
naturae: multo circumdanti auro, uel innumeris bene-
dictionibus coronatis? Nonne hic quidem angelo
cuidam est similis, coelitus ad reliquorum homi-
num liberationem delapsus: ille uero nec homini,
sed puerulo cuiquam incassum, & temere cuncta
congreganti? Si uero iuste locupletari tam ridicu-
lum est, & extremae dementiae, cum nec iuste fiat
quomodo non est omnium miserrimus huiusmodi?
Si uero risus est tantus, cum & gehenna iungatur &
regni iactura: quantis sit lachrymis dignus & ui-
uens & mortuus? Verum & alteram, si uis, parte
uirtutis tractemus. Igitur rursum alium produca-
mus hominem in potentia constitutum, omnibus im-
perantem, magna suffultum potestate, praconem
praclarum habentem, & zonam, & lictores & mul-
tum famulatus coetum: nonne magnus hoc esse ui-
detur & beatum existimandum? Eia igitur & alterum
huic rursum opponamus patientem, & mitem, & hu-
mitem, & longanimum: et contumelias afficiatur,
percutiatur, & aequae ferat, & talia facientibus be-
nedicat. Vter igitur quae so mirabilis, inflatus & ar-
dens, an correctus & humilis? Nonne rursum hic
quidem coelestibus similis est uirtutibus, multam
habentibus impassibilitatem: ille autem solli, cum
trahitur, uel homini ueternum patienti, & multum
ardorem? Et hic quidem spiritali medico, ille autem
puero ridiculose tumetes habenti maxillas? Quid
enim altum sapientis homo: quonia sublimis in cur-

ru ueheris? quod te mulorum trahit iugum? & quid
hoc? Hoc enim & in lignis, & in lapidibus fieri
quis uiderit. Sed quod pulchris indutus es uesti-
bus: Sed intueri uirtute pro uestibus indutum, &
te quidem foeno marcescenti similem reprehendes:
illum autem arbori mirabilem fructum ferenti, & mul-
tam spectantibus delectationem praebenti. Tu quidem
uermium & tinearum escam circumfers, quae si
te inuadant, breui te hoc nudum ornatu reddent.
Etenim & uestes & aurum & argentum, haec quidem
sunt uermium pensae: haec autem & terra & puluis,
& iterum terra & amplius nihil. Virtutem autem in-
dutus, talem habet uestem, quam non tantum tineae,
uerum & mors ipsa laedere nequit: & merito. Non
enim haec animi uirtutes ex terra origine trahunt,
sed spiritus sunt fructus. Propterea neque tinearum
dentibus obnoxiae sunt. In caelo namque haec uestes te-
xuntur, ubi neque tineae, neque uermis, neque aliud hu-
iusmodi quicquam. Quid igitur, quae so melius: di-
uitem an pauperem esse: in potentia, an in ignobi-
litate: in delicijs, an in fame? Planum est, quod in ho-
nore, diuitijs atque delicijs. Igitur si res exigunt, li-
cet aliter nomina, terram deserens atque terrena, in
caelum transgredere. Ipse namque dicit dominus: De-
scendet de caelo in iussu, in uoce angelorum, ut re-
suscitatos quidem colligant angeli, collectos autem
rapiant in nubes. Et haec omnia fiunt in momen-
to, in ictu oculi. Non enim superius manens eos
uocat, sed ipse uenit in tuba. Quid sibi tubae uoluit
& sonus: ad excitationem, ad delectationem, ad si-
gnificationem eorum quae sunt admirationis, ad de-
ficientium dolorum. Heu mihi ab illa die tremenda:
oporteret nos gaudere cum haec audimus, sed ma-
gis dolemus, & maesti sumus. An ego solus haec
patior: uos autem haec audiendo gaudetis? si qui-
dem mihi, dum haec dicunt, horror quidam subre-
pit, & amare gemo, & ex profundissimo corde su-
spiro. Horum enim nihil ad me. Sed illa post haec,
ad uirgines dicta, ad eum qui talentum, quod acce-
perat, infodit, ad nequam seruum. Propterea de-
fleo, ex quanta debemus excidere gloria, quanta
spe bonorum, & hoc iugiter, & in sempiternum,
ne parum curemus. Si labor quidem esset magnus,
& lex gratis, oportebat & ita quidem omnia face-
re: ueruntamen excusationem aliquam habere uide-
rentur multi torpentes, frigidam quidem, uideren-
tur tamen habere mandatorum magnitudinem: &
quia magnus esset labor, & infinitum tempus, &
importabilis sarcina. Nunc uero nihil huiusmodi
potest pretendi, quod nos non minus gehenna cor-
rodere debet per illud tempus: cum propter bre-
ue monumentum, & exiguum sudorem, caelum
& arcana bona nos amisisse uiderimus. Tempus
enim est breue, & modicus labor, & tamen resolu-
ti sumus & recedimus. In terra decertas, & in coe-
lo corona: ab hominibus puniris, & honoraris a
deo. Duobus curris diebus, & in infinitis premia
seculis: in corruptibili corpore lucta, & honores
in incorrupto. Praeter haec autem & illud cogita,
quod nisi propter Christum eligimus tristitia pati, ne-
cessarium est omnino & aliter ipsa sustinere. Nec
enim

enim, nisi propter Christum moriaris, es immor-
talis: neque nisi propter Christum pecunias eroges,
illas tecum portans, migrabis. Haec abs te repetit,
quae, uel non repetente, dabis: quoniam es morta-
lis. Haec te uult uoluntarie gerere, quae per neces-
sitate oportet te facere. Tantum autem solum ad-
esse petit, ut propter ipsum fiat: quoniam alioqui
accidat haec praeterire, ex naturali necessitate. Vi-
disti, quod sit facile certare? Quae prorsus, inquit, ne-
cessarium est pati, propter me pati malis. Hoc dum-
taxat propositum sit, & sufficientem habeo obedi-
entiam. Quod alteri spem daturus es argentum,
hoc mihi mutua: & maiore stipendio, maiori secu-
ritate: quod alterius militiae corpus addicere de-
bes, mihi mereat. Retributionibus enim tuos tran-
scendo labores ex magna superabundantia. Tu ue-
ro in ceteris quidem plura praebentem preponis,
& in mutuis, & in emptione, & in militia: Chri-
stum autem solum plus, & infinito plus omnibus
praebentem non suscipis? Et quod tantum est bel-
lum: quae tanta inimicitia? Unde iam ueniam &
excusationem habebis, cum nec ex quibus homi-
nes hominibus praefers, ex his deum hominibus
praefere patiaris? Quid terre credis thesaurum? Da-
manibus meis, inquit. Non tibi uidetur esse, quam
terra fide dignior terrae dominus? Illa conditum red-
dit, plerumque uero nec hoc: ipse uero custodit quoque
mercedem tibi reddit, nos enim uehementer amat.
Propterea siue foenerare uelis, est paratus: siue se-
minare, ipse suscipit: siue uelis aedificare, ad seip-
sum te trahit, in meis, inquit, aedifica. Cur non
curris ad deum, & ad homines pauperes, pro par-
uis praemijs magna tibi praebentes negocia? Ve-
runtamen neque toleramus haec audientes, sed ubi
pugnae sunt, & lites, & calumnie, eo properamus.
An non igitur iuste nos auersatur, & punit, cum ad
omnia se nobis praestet, nos autem resistamus? Quo-
modo non iuste? Siue igitur ornari uelis, inquit, or-
natum meum accipe: siue armari, arma mea: siue in-
duti, uestimenta mea: siue uesci, mesam meam: siue
ambulare, uiam meam: siue hereditatem petere,
haereditatem meam: siue patriam ingredi, ciuita-
tem cuius ego sum artifex & creator: siue domum
aedificare, in tabernaculis meis: eorum enim quae
ipse praebet, mercedem non exigo: uerum & huius
ipsius mercedem tibi debeo, si meis omnibus uti
uolueris. Quid huic aequale sit largitatis? Ego pa-
ter, ego frater, ego sponsus, ego domus, ego altor,
ego uestimentum, ego radix, ego fundamentum.
Quicquid uis, ego, nullius indigeas. Ego quoque
seruam. Nam ueni ministrare, non ministrari. Ego
& amicus, ac membrum, caput & frater, & soror,
& mater, omnia ego. Tantum mihi te familiariter ex-
hibeas. Ego propter te pauper, peregrinus propter
te: in cruce propter te, propter te in monumē-
to. Sursum pro te penes patrem intercedo, deorsum
pro te legatus a patre descendit. Omnia mihi tu, &
frater, & cohaeres, & amicus, & membrum. Quid
uis amplius? Quid amantem auersaris? Quid in
mundo fatigaris? Quid in perforatum hauris doli-
um: hoc enim in presentem uitam laborare, Quid

ignem fodis? Quid aerem percutis? cur in uanum
curris? nonne quaelibet ars finem habet? Sed non
habes, quod uanitas uanitati, omnia uanitas: Ea-
mus ad sepulchrum, ostende mihi patrem, ostende
de uxore. Vbi aureis indutus uestimentis, in cur-
ru sedens habens exercitus, zonam, & pracones:
qui hos quidem occidebat, hos autem in carce-
rem coniciebat: qui quos uellet interficiebat, &
uicissim quos uellet absoluebat, nihil uideo praeter
ossa, uermes, & araneas. Illa omnia sunt terra,
omnia fabula, omnia somnium & umbra, uel narra-
tio tenuis, & pictura: immo uero neque pictura.
Picturam enim uel in imagine cernimus, hic autem
nec imaginem, & utinam haecenus grauiam.
Nunc autem honores quidem, & deliciae, & cla-
ritas ad umbram usque & uerba. Ex eis autem pro-
cedentia, nec usque ad umbram & uerba: sed ma-
nent, & illuc nobiscum migrabunt, & omnibus
erunt manifesta, rapinae, expilationes, fornicationes,
adulteria, & innumera huiusmodi grauiam
non in imagine, nec in fauilla, sed sursum scripta
tanti uerba quam opera. Quibus ergo Christum
oculis cernemus? Nam si patrem quidam, sibi
peccati conscius, respicere non audebat: quomodo
tunc in ipsum patre multo benigniorem respi-
ciemus? quomodo feremus? Assistemur enim tri-
bunali Christi, & omnium erit acris examinatio.
Si quis uero futurum non credit iudicium, quae
sunt hic uideat, in uinculis positos, in metallis, in
stercoribus, daemonibus obsessos, errantes, incur-
rabilibus laborantes morbis, cum continua certan-
tes paupertate, in fame uiuentes, irreparabilibus
consternatos luctibus, in captiuitate positos. Non
enim hi nunc passim essent, nisi & omnes alios, qui
talita peccarunt, ultio maneret atque supplicium. Si
uero reliqui nihil hic passi sunt, hoc ipsum ergo te
signum oportet facere, quod omnino sit aliquid
post nostrum hinc obitum. Non enim cum sit om-
nium idem deus, hos quidem punisset, hos autem
dimisisset impunitos, cum eadem admiserint, uel
grauiora, nisi quam eis ultionem illis esset illaturus.
Ex his itaque rationibus & exemplis nos ipsos
humiliemus. Et de iudicio non credentes, iam cre-
dant, & fiant meliores: ut cum hic digne regno ui-
xerimus, & futuras effugiamus poenas, & aeterna
bona consequamur gratia & benignitate domini nostri
Iesu Christi, cui gloria, imperium atque magnifi-
centia cum patre principij nescio, sanctissimo atque ui-
uifico spiritu in uniuersa secula seculorum, Amen.

DE TREMENDA IUDICII DIE, ET DE
DEI DILECTIONE. Homilia XLVIII.

Uis quis que uestrum charissi-
mi, suam ingressus conscientiam, &
peccata reputans, diligenter a semet-
ipso poenas exigit, ne quandoque cum
orbe terrarum condemnemur. Tre-
mendum enim illud subsellium, horrendum tribu-
nal, tremore plena iudicia, ignis funditur fluitans,
frater non redimit, redimet homo? Recordare si qui-
dem quae dicunt in euangelio, circumcurrentium
ange-

angelorum, spōsalis thalami clausi, extinctarum lampadarum, potestatum in fornaces detrahentium. Et illud pensa, quod si cuius ex nobis factum occultum in mediū hodie coram sola produceretur ecclesia; quomodo non perire, & sibi terā hifcere precare, potius quam tot maliciā testes habere? Quid tunc ergo patiemur, cū in mediū corā mundo cūcta promentur, in theatro tam clarō & illustri, & nobis notis & incognitis omnia spectantibus? Sed heu mihi, cur uos terrere cogor ex hominum opinione, cum sit opus ex dei timore, & ipsius damnationis hoc ageret? Quales enim, quae so, tunc erimus, cum ligati cum stridore dentium in exteriores tenebras projiciemur? Imō uero quid agemus (quod & omnium est terribilissimū) cū deum offenderimus? Si quis enim sensum habet, & mentem, iam & gehennā sustinuit, postq̄ ex dei cōspectu recessit: sed postquā hoc non dolet, propterea ignis intentatus est. Oportebat enim non quādo punimur, dolere: sed quādo peccamus. Audias itaq; Paulū gementē, & pro peccatis deflentem, quorum nō erat poenas daturus. Non enim, inquit, sum dignus uocari apostolus, quoniam perfectus sum ecclesiam dei. Audias & Davidā poena quidem absolutū: sed quoniam se deum offendisse timebat, poenam aduersum se uocantē, & dicentē: Fiat manus domini in me, & in domum patris mei. Deum enim offendisse q̄ puniri grauius est. Nūc uero tam misere nos habemus, quod nisi gehennā timor esset, nō eligeremus boni quid facere. Propterea si non ex quoquā alio, ex hoc certe gehenna digni essemus, gehennam plus quam deum timentes. Sed non ita beatus Paulus, sed in cōtrarium: sed quoniam nos aliter, propterea gehennā damnamur. Quippe si Christum diligeremus, sicut oportet diligere, cognosceremus q̄ gehenna grauius est dilectum offenderet: quoniam autem nō diligimus, huius poenae nescimus magnitudinē. Et hoc est, quod maxime conqueror, & desleo. Et quid enim deus non fecit, ut a nobis diligeretur? Quid uero nō adinuenit? quid autē omisit? Ipsum iniuriā nihil operatū cōtumelijs affecimus, quin & infinitis, & ineffabilibus bonis nos profecutū. Vocantē auersati sumus, & undiq; nos attrahentem, nec ita nos puniuit, sed accurrit ipse, & fugiētes cohibuit, & excusati sumus, & ad diabolum relinquitur: & nec ita recessit, sed innumeros militurum cōsolantes, pphetas, angelos, & patriarchas: nos autē non modo legationem non susceperimus, uerum & uenientes affecimus cōtumelia. Ille uero neq; post hanc nos aspernatus est, sed sicut amatores ardentissimi, qui contemunt, circūibat, omnib; occurrens, caelo, terra, Hieremia, Michee: non ut grauaret, sed ut se spernentes excusaret, & cum prophetis ad ipsos accedebat se auersantes, poenas pēdere paratus, & ad reddendā rationem descēdere dignatus. Et ad omnia surdos factos ad colloquium secum trahēs. Ait enim: Popule meus, quid tibi feci? uel quid te contristauit? respōde mihi. Post hanc omnia, prophetas occidimus, lapidauimus, infinitis alijs insēcuti sumus molestijs.

1. Cor. 15

3. Reg. 2. 4

Mich. 6

Quid ergo pro his? Non amplius prophetas, non angelos, non patriarchas: sed ipsum misit filium. Et ipse ueniens, occisus est: neq; sic amorem extinxit, sed magis accendit, & permanet obsecrans: & postquā ipsius interfectus est filius, & supplicās, & omnia agens, ut ad se conuertat. Et clamat Paulus, dicēs: Pro Christo itaq; legatione fungimur, tanquam deo per nos exhortante, ut cōciliemini deo: sed horū nos nihil cōciliauit. Ille uero nec ita nos deseruit, sed perseverat, & gehennā minitās, & regnū pollicens, ut uel ita nos attrahat: nos autem immotos adhuc nos exhibemus. Quid hac feritate sauius esse possit? Si enim homo hanc fecisset, nōne facti sapius ei serui essemus? Deum autem auersamur creatorem. O ignauia, o ingratitude: qui semper quidē in peccatis & nequitijs uiuimus, si quod nonnunquā exiguū gerimus bonum, secundū ingratos seruos, multum quaestum exigimus, & de retributione subtiliter computamus, si quam modo mercedem res habet. Et maior quidē merces, sed nō mercedis spe facias. Hac enim dicere, & diligēter rationē supputare, mercenarij magis uerba sunt, quam grati serui. Opus est enim propter Christum omnia facere, nō propter mercedem, sed propter ipsum. Nam & propterea gehennam minatus est, & regnū pollicitus, ut a nobis diligeretur. Diligamus igitur eum, sicut oportet diligere. Hęc enim magna merces, hoc regnū & uoluptas, hęc deliciae, gloria & honor, hęc lux, & magna beatitudo, quā sermo declarare nō potest, non mens cōprehendere. Sed nescio qualiter in hos descēdi sermones, hominibus neq; principatum, neq; presentē cōtemnentibus gloriam, propter Christum iubens regnū cōtemnere: licet illi generosi magniq; utri ad hanc charitatis mensurā peruenerint. Audias itaq; quomodo Petrus ipsius flagrat desiderio, & animā, & uitē, ac omnibus ipsum praeponebat: quādo uero negauit eum, non propter poenam flebat, sed quoniam quē desiderabat, negauit, quod ipsi cunctis erat poenis amariū. Et hanc omnia ante Christi gratiā exhibebat, & iugiter instabat, dicens. Quo uadis? Et ante hoc, Ad quē ibimus? Et iterū: Sequar te, quocūq; iueris. Ipse enim eis erat omnia, neq; caelum, neq; caeleste regnū ante desideratum ducebant. Ait enim, Tu mihi cūcta illa. Et quid miraris, si Petrus erat talis? Nā audi quid et Propheta dixerit: Quid enim mihi est in caelo, & a te quid uolui super terram? Quod autem dicit, est huiusmodi: Non coelestia, non terrena, non aliud cupio, nisi te solum. Hoc est amor, hoc charitas. Si sic amemus, non presentia tantum, uerum & futura nihil ad amorē illum censebimus. Et hinc regnū lucrabimur, ipsius charitate fruētes. Et qualiter, inquit, hoc erit? Cogitemus, quoties eū affecimus contumelia post infinita bona, ipse uero perstitit rogās: quoties ipsum negleximus, ipse uero nō despicit: sed occurrit & allicit, & ad seipsum trahit. Nā si hęc & huiusmodi cogitemus, hoc poterimus accēdere desiderū. Si enim homo uilis esset, qui sic diligeret: rex autem qui ita diligeretur, non esset reuerentia habita

1. Cor. 5

psal. 72

ta dilectionis magnitudo. Multū profecto. Cum uero cōtrarium sit, & ineffabilis quidem pulchritudo sit & gloria nos diligentis ac diuitiā, nostra uero uilitas maxima, quomodo nō sumus infinita digni poena, tam uiles & abiecti a tam magno & mirabili cum omni excessu dilecti, & in ipsius dilectionem procaciter agentes? Ille nostrorum nō indiget, nec ita desistit nos diligere: nos autē eo plurimū egemus, et ne ita quidē ipsius uedicamus charitatem: sed ipsi pecunias praefereamus, & hominum amicitias, corporisq; remissionē, potētiam, & gloriam illi, qui nobis praefert nihil. Vnum enim habebat filium unigenitū atq; legitimum, nec huic propter nos pepercit. Nos autē ei multa praepōnimus. Non igitur merito foret gehēna & poena, etiam si dupla foret ac tripla, milliesq; tanta? Quid enim dicere possemus, cum satanae praepcepta Christi legibus praefereamus, & nostram negligimus salutem, ut nequitiae praepōnamus opera, ei qui pro nobis omnia passus est? Quali ueniā sunt hęc digna? quali excusatione? nulla. Stemus itaq; tandem per praecipitia delati, & reuigilemus hanc omnia recogitantes, & ipsi per opera gloriae reddemus: non enim per uerba fati est. Quoniam ipse rursum ad nos secunda uenit presentia. Nam nos trahens, & ita postquam accepit, abijt, & hoc honoris maximi. Nam si ad inimicos uenit, multo magis ad amicos redditos. Nō angelis hoc mādāt, neq; seruis, sed ipse nos ad suas uenit regias uocaturus. Rapiemur & nos in nubibus eum honorantes. Quis igitur tunc inuenietur fidelis seruus & prudens? Qui digni tātis censendi sunt bonis? q̄ miserabiles excidētes? Nam si toto tempore fleuissimus, aliquid ne dignū tāto fecissemus honore. Nā si mille dixeris gehēnas, nihil illius par dices doloris, quē sustinet anima, dū totus terrarū orbis conuoluitur, canētib; tubis, angelis praecurrentibus primis, tum secūdis, mox tertijs, demum innumeris ordinibus in terrā se fundentibus, insuper autem & Cherubin (multa uero sunt hęc & infinita) & Seraphin, in illa ineffabili gloria ipso ueniente, occurrētib; his qui uenerint, ut in mediū electos agant: Paulo cum socijs omnibus, et quicūq; probabiles apud eum fuerūt, coronas praecōnia, & honores a rege suscipiētib; corā toto caelesti exercitu. Nam si neq; gehēna censeatur hos quidē honorari, illos uero contemni, quantū est? Intolerabilis gehēna, cōfiteor, & multū intolerabilis: tamen intolerabilior hęc regni amissio, hoc cogitare. Si quis rex, uel regis filius pfectus, & bellis innumerabilibus expeditis admirationi habitus, & uniuersum habēs exercitum, aliquam ascenderet ciuitatem curru, cum trophaeis, cū innumeris ordinibus, cum aureis clypeis circa se ministris occurrētib; et coronata tota ciuitas esset, & omnes orbis principes cum eo: ipsum autē omnis alienigenarū gentium captiuarum atas retro sequeretur, mox duces, satrapas, & ciues presentibus cunctis magistratibus, cum omni ille splendore occurrentes susciperet, & oscularet, manum porrigeret, & omnem exhiberet fiduciam: & om-

Chryf.

nibus adstantibus tanquam ad amicos loqueretur, & diceret omnē illam uiam se propter eos fecisse, & in regias deduceret, & cum eis cōmunicaret: licet alij non punirentur, quantae poenae est horum priuatio comparanda? Si uero coram hominibus tam amarum est ab hac excidere gloria, multo magis coram deo, cum superne uirtutes omnes aderunt cum rege, cum uincti daemones, & deorsum inclinati, & ipse diabolus agetur captiuus, & omnis contraria multitudo, cum uirtutes caelorum, cum ipse ueniet in nubib;. Credite mihi, ex dolore, qui detinet animā meam, ab hac narratione neq; sermonē expedire possum. Cogitemus quanta priuamur gloria, cum liceat non priuari. Hoc enim graue est, quod cum domini sumus nē hoc patiamur, patimur, cū hos quidem suscipiat, & ad patrē in caelos perducatur: hos autē relinquat, & captos angeli quidam inuitos trahāt, & lachrymis perfusos, & deorsum tuentes in gehēnae flammam, prius coram toto terrarū orbe ad dedecus productos: quantum dolorem esse putas? Festine mus itaq; dum tempus est, & multam salutis nostrae curam geramus. Quot talia dicemus, quālia diues? puta si quis nunc permitteret, utilium cōsultarem aliquid, sed indulget nemo. Et quod dicemus, non tantū ex illius uerbis, uerum & ex pluribus alijs est manifestum. Et ut dicas, quot in febre fuerunt, & dixerunt: Si nosmetipsos repara uerimus, non amplius isdem incurremus. Multa tunc dicemus huiusmodi, sed audiemus quae diues, quod chaos intercedit, q̄ hic accepimus bona. Gemamus itaq; precor amare, quin uero non tantum gemamus, uerum & uirtutem obeamus, iugeamus nunc ad salutem, ne tunc frustra iugeamus. Ploremus, & non plorabimus tūc super malo. Hic est uirtutis ploratus, ille cogitationis inutilis. Nos ipsos nūc tribulemus, ne tunc tribulemur. Non est idem hic & illic cōteri. Hic ad breue tempus est contritio, quin uero neq; contritionis sensum capis, sciens quod ad bonum tribularis: illic autē molestior tribulatio: quoniam nō est in spe, neq; in aliquo trāsitu, sed in infinitum, & semper. Fiat autem, ut omnes liberati, remissionem assequamur: sed oremus, & studeamus, ut remissionē consequamur, studeamus oro. Nam si studeamus, orantes expeditus. Si prolixo oremus, dat deus optata: si uero nec eum petamus, nec aliquid operemur huiusmodi, neq; laboremus, quomodo potest unquam quicquam a dormiētib; expediti? Nullo modo credibile est currentes, & se extendentes, & ipsius morti conformātes (sicut ait Paulus) assequi non posse. si quo modo perueniā, inquit. Si uero Paulus, ait, si quo modo perueniā, quid nos dicemus? nedum dormiētes. Dormiēns enim ne temporalia quidē, nec spiritalia negocia posset unquam obire. Dormientes, nec ab amicis accipere possunt, nedum a deo. Dormientes neq; parentes honorāt, nedum deum: paulum laboremus, ut semper requiescamus. Tribulari prorsus oportet: & nisi tribulemur hic, illic nos sauior manet tribulatio. Quare non eligimus hic

tom. 5 p tribu-

tribulari, ut illi requiescamus, & bona consequamur ineffabilia. In Christo Iesu domino nostro, cum quo patri gloria, cum sancto spiritu in secula seculorum, Amen.

DE IVDICIO ET AVARITIA, QUAE non ex magnitudine, sed ex voluntate iudicatur. Et de his qui gehennalem poenam non credunt. Homilia XLIX.

SCIVT corpus nostrum non semel cibatum totius vitae substantiam habet, sed quotidiano habet opus nutrimento: ita profecto & in pietate per singulos dies ex operibus indigemus adiumenti. Multa namque nobis opus est misericordia: propter peccata namque nostra clemens deus illa facit omnia: nihil eorum quidem indignes, sed omnia propter nos faciens. Propterea namque nobis omnia dixit & enarrauit: nec solum narrauit, sed & per opera confirmat. Dignus quidem eras fide, uel ex solis uerbis: attamen ne quis excelsus, aut comminationis solius esse putet uerba, & per opera certitudinem addit, & communiter & priuato poenas inferens. Et ut per ipsa discas opera, nunc quidem Pharaonem ultus est, & nunc aquarum induxit diluuium, & illam generalem cladem, nunc autem ignis. Et nunc quidem multos puniri uideamus malorum, & poenas pendentes, quae sunt gehennae probationes. Nam ne dormiamus, ne uetorpeamus, ne uerborum obliuiscamur, per opera nos commonet & excitat, hic ostendens iudicia, tribunalia, poenas. Et apud homines quidem tanta iusti cura: apud deum autem qui haec quoque sancit, horum nulla ratio. Et quomodo fide haec haberent? Nam & domi, & in foro possumus, & ubique iudicia uidere. Domi namque dominus seruos per singulos iudicat dies, & peccatorum ab eis poenas exigit: & haec quidem punit, haec autem ignoscit. In agris rursum agricola, & terram quotidie iudicat. In nauibus imperator. Et multa quis inueniret iudicia: in artibus magister iudicat discipulum. Et priuatum igitur & communiter omnes alterutrum iudicat. Et nusquam iustum negligi quisquam cerneret, sed omnes ubique luentes. Tum hic quidem ita per ciuitates & domos, & apud unumquemque iusti quaestio dispersa fuerit: illic autem ubi iusticia plena est dextera dei, & iusticia ipsius ut montes dei, illic putas nulla iusti ratio. Et quomodo deus iudex & iustus, & fortis, & patiens sustinet, & poenas hic non exigit: Habes causam. Longanimis, inquit, est. Longanimiter autem agit, ad poenitentiam te trahens: si uero permanes, secundum duriciam tuam, & impoenitens cor, thesaurizas tibi iram. Igitur si iustus est, quod dignum est reddit, nec inultos despicit male patientes. Si fortis, & post mortem reddit (hoc enim est fortitudinis) & in resurrectione. Et patiens, inquit, si patiens est ne tumultuemur, neque dicamus: quare non hic inuehitur? Nam si factum hoc fuisset, genus humanum iam esset praeceptum, si per singula a nobis peccata poenas exigeret. Non

est enim non est dies a peccato pura, sed uel magnum, uel paruum quid offendimus. Itaque nec ad uigesimalium annum ullus ex nobis perueniret, nisi multa foret ipsius longanimitas & bonitas: multum nobis poenitentiae praefiniens spatium, ut peccata iam exuamus. Igitur unusquisque cum conscientia recta, ingrediens facta sua, & omnem suam in medium agens uitam: si non infinitis dignus est supplicij & poenis, consideret. Et cum indignetur, cur ille multa committens mala poenas non exoluat, sua cogitet, & ab indignatione desistet. Illa namque uidentur magna: quoniam in magnis fiant & manifestis: si uero sua exquireret forte plura reperiret. Rapere enim & usurpare simile est, siue in argento siue fiat in auro. Ex eadem enim mente nascuntur utraque. Et qui parum subripuit, nec magnum subripere recusabit. Si uero non adest, non propter illum hoc factum est, sed propter rei euentum. Qui pauperiore afficit iniuria pauper, neque si possit, diuitem omittet: sed infirmitatis, non illius uoluntatis iam est opus. Ille dominatur, inquit, & subditorum bona diripit: tu uero, quae ego, non rapis. Ne namque mihi dicas, quod ille auri talenta, tu uero decem obolos. Quoniam & in eleemosyna, hi quidem aurum coniciunt, illa uero duo minuta, & nihil illis minus contulit. Quare? Voluntas enim iudicatur, & non datum. Postmodum in eleemosyna quidem ita deum censet iudicare, & nihil minus propter pauperitatem referri, si duo minuta conferas, quam qui mille auri talenta erogata: in usurpatione uero non ita. Et quomodo rationem habet? Sicut illa duobus erogatis minutis ex uoluntate nihil illis minus intulit: itidem & tu duobus raptis minutis, nihilo melius affectus es. Sed si mirabile quid dicere licet, plus illis usurpas. Sicut enim siue quis regis uxorem polluat, siue pauperis, siue serui, similiter est adulter: cum peccatum non ex personarum differentia iudicetur, sed ex aucti uoluntatis improbitate: ita scilicet & hic. Et enim ego magis adulterum dixerim in quamlibet adulterium parantem, quam in ipsam reginam. Hic enim & diuitiae sunt, & species, & multa quae alliciant: illic uero nihil. Itaque magis hic adulter fuerit. Rursus ebrium magis dixerim malo uino abutentem: sic & auarum neque minima respicientem. Nam qui multa rapit, parua fortasse contemneret: qui uero parua subripit, magna nunquam contemneret: igitur magis hic fur est. Qui enim argentum non spernit, aurum quomodo aspernabitur? Itaque cum magistratus criminamur, nostra ipsorum cogitemus, & nos inuenimus illis amplius furantes & rapientes: non ex facto, sed uoluntate haec iudicamus, sicut & iudicare iustum est. Dic enim mihi, si quis produceret, qui pauperis bona usurpasset: alter autem, qui diuitis: nonne similem ambo poenam exoluunt? Quid autem homicida? nonne similiter est homicida, siue caecum & pauperem, siue pulchrum & diuitem occidat? Cum itaque dicimus, quod ille illius agrum rapuit, nostra cogitemus, & ita nec alios condemnabimus, & dei patientiam admirabimur. Nec indignabi-

gnabimur, quod non ueniat iudicium super eos, & nos ad malorum operationem tardiores erimus. Quam igitur excusationem habebunt digni putati, & tantam nostri donationem, & terrenorum facti cupidi, & ad terram recedentes? Multos enim audio dicentes haec ridiculosa uerba: Hodierna mihi da, tu uero sume crastinum. Nam si talia sunt illic, inquit, qualia dicitis, unum pro uno factum est: si uero nihil omnino sit, duo pro nullo. Quid his iniquis uerbis: quid uero uanitas? Nos de caelo deserimus, et illis ineffabilibus bonis, & tu ludos eures nobis agis in medium: nec erubescis, nec abscederis talia loquens, quae uacillantium sunt: non pudet terram tantum affigi, non desines desipere, mentemque excedere, & iuueniliter nugari? Et Graecos quidem haec dicere nil est mirandum. Fideles autem homines talia garrere, qualem habet ueniam? Non enim in dubio ponis spes illas immortales: omnino putas haec esse dubia, & haec quomodo uenia sunt digna? At inquit: Quis uenit, & quae sunt illic annunciauit? Hominum quidem nemo, sed deus omnium fide dignissimus haec manifestauit. Sed illa uero uides. Nec enim deum uides: igitur deum non esse putabis, quoniam eum non uides? Immo esse penitus credo, inquit. Si quis igitur infidelium te interrogauerit, quis uenit de caelo, & haec renunciauit? quid dices? Unde nosti, quod deus est? Ex his quae uidentur, inquit: ex ordine, qui est in tota creatura, ex eo quod omnibus hoc est manifestum. Non igitur & de iudicio sermonem ita suscipis? Quomodo, inquit? Interrogabote, tu uero responde: iustus est hic deus & pro merito cuique retribuit: in contrarium, iniustos quidem uult esse tranquillos, & gaudere, bonos autem in oppositis esse? Nequaquam inquit, nec enim hoc homo pateretur. Vbi igitur qui hic bona fecerunt bonis fruuntur, ubi uero mali contrariis, nisi qui priam esse uitae deberet post haec & retributionis? Uides quod unum pro uno interim, & non duo pro uno. Ego uero progressus tibi demonstrabo, quod nec unum pro uno, sed duo pro uno erunt iustis: peccatoribus autem & hic gaudentibus omne contrarium. Hic enim gauisi, nec unum pro uno acceperunt: in uirtute uero degentes, duo pro nullo. Qui namque sunt in quiete, praesenti uita abutentes, an sapienter instituti? Tu quidem illos forte dicis, ego autem hos: & testes illos ipsos in praesentibus delectatos produco. Nec erubescant ad ea quae dicuntur sum: etenim sponsas frequenter concupierunt, & die qua iuncti sunt thalami, non matrimonio iunctos uocauerunt beatos. Multi uero iuentum & paratas sibi nuptias non ob aliud recusauerunt, quam propter rei pondus. Et haec dico non nuptias accusans (uenerabiles enim sunt) sed eos qui abutuntur. Si uero in nuptiis conuersati uitam non uitalem frequenter existimarunt, quid de proiectis in meretricias uoragines dixerimus, & omni captiuo seruilium & miserius affectis: de his qui in deliciis contabuerunt, & innumeros inuenerunt corpori morbos: Sed in gloria esse iucundum, immo nihil hac amarum seruitute omnibus

Chryf.

em seruis magis est seruus gloriae cupidus, & qui buslibet placere uolens. Hanc uero pessundans omnibus est superior: ab alijs gloriam dari non curans. Sed habere pecunias, amabile. At sapientius ostendimus, quod in maiori sunt abundantia & quiete, ab his absoluti, & nihil habentes. Sed inebriari, uoluptuosum. & quis hoc dixerit? Igitur carere diuitijs iucundius, quam habere diuitias: uxorē carere, quam coniugio uinctum esse: & inani gloria liberum esse, quam uentosam captare gloriam: & delicias fugere, quam delicijs immergi. Et hic plus habent praesentibus non affixi. Et nondum dico, quod ille quidem, licet innumeris distendatur tormentis, bonam habet spem se sustentantem: hic autem licet plurima fruatur delectatione, futurorum timorem habet uoluptatem suam turbantem & confundentem. Nam & hic non paruus poenae modus, sicut oppositus, deliciarum & quietis. Et tertius uero post huc est modus. Qualis autem iste? quod seculares quidem deliciae, neque cum apparent, sunt, cum natura redarguantur & tempore. Illa uero non modo sunt, uerum & immota manent. Uides quod non duo pro nullo tantum, uerum & tria, & quinque, & decem, & uiginti, & decem milia pro nihilo ponere poterimus? Ut autem & per similitudinem hoc discas: diues & Lazarus, ille quidem praesentibus, hic uero futuris fruatur. Nunquid igitur esse tibi uidetur unum & uentum in omni tempore puniri, & breui hora esurire? In corruptibili corpore, & in mortali grauiter torreri, deinde coronari, & post breuem illum languorem immortalibus, frui delicijs: an contra post breuem praesentium delectationem in infinitum torqueri? Et quis ista dixerit? Quid enim uolumus? quantitate qualitatem? ordinem dei? circa utrumque sententiam? Quousque scababorum uerba loquimur, se cotinuo sumo inuoluentium? Nec enim ista sunt hominum ratione pollentium, animam tam preciosam ita pro nihilo proderet, cum liceat paruo labore caelos capere. Vis & altunde te doceam, quod illic tremendum iudicium: aperi conscientiae tuae fores, & uide sedentem in mente tua iudicem. Si uero tu temetipsum condemnas, licet amicus tuus sis, & non iustum proferre iudicium non toleras: nonne multo magis deus multam iusti geret curam, & inuitabilem de omnibus feret sententiam, sed simpliciter & temere cuncta fieri permittet? Et quis haec dixerit? Nemo qui dicat. Verum & Graeci, & Barbari, & poetae, & philosophi, & omne genus hominum nobis consentiunt, etsi non similiter. Et autem esse quaedam apud inferos iudicia: tam manifestum & certum est factum. Et cur, inquit, hic non punit? ut suam ostendat patientiam, & ex poenitentia nobis salutem praebet, & neque genus nostrum inereptum permittat, & ex optima mutatione potentes saluari salutem non praecipiat. Si namque statim post peccata punisset, & interemisset, quomodo saluatus fuisset Paulus? quomodo Petrus? qui sunt summi terrarum orbis doctores. Quomodo Dauid ex poenitentia salutem comparasset? Quomodo Galat? Quomodo plures alij?

tom. 5

p. 2

Pro

Propterea quidem nec hic omnes exigit pœnas, sed ex omnibus quosdã, nec illic omnes; sed hunc quidem hic, hunc autem illic: & multum infensatos per eos quos punit, excitet, & faciat, ut expectent futura, per eos quos non castigat. An non uides hic quosdã puniri, sicut turri oppressos, sicut illos quorum cruorem Pilatus cõmiscuit, ut qui prematura morte apud Corinthios rapti sunt, eo quod indignè mysteriorũ se fecissent participes: sicut Pharaonem, sicut Iudæos à Barbaris iugulatos, sicut alios multos, & tunc & nũc, & semper? Et alij uero postquam multũ peccauerunt, abire, nullam hic dantes pœnam; sicut diues Lazari, sicut alij multi. Hæc autẽ facit tum futura non credentes excitans, tum credentes & segnes faciens alacriores. Deus enim iudex iustus, fortis & patiens, nec iram inducens per singulos dies. Si uero patientia nos abutamur, erit tempus cum nec breue quid iam sustinebit, sed statim inferet ultionẽ. Itaq; ne ut solum deliciarum habeamus momentum (hoc enim est præsens uita) infinitorum attrahamus seculorum tormẽta; sed momento laboremus, ut perenniter coronemur. Nonne uidetis, qd & in secularibus hominum plures ita faciunt, & pro longa quiete breuem capiunt laborem: quantum illis cõtrarium euenit? Hic enim laborum quidem, & lucri par est portio; frequenter autem & in contrarium labor quidem est infinitus, fructus autem exiguus, uel plerũq; nec exiguus quidem: in regno autem econtra, modicus quidem labor, multa uero uoluptas & immensa. Considera namq; agricola per totum laborat annũ, & in ipso sine frequenter a spe decidit, & multorum fructu laborum. Nauis gubernator, rursus & miles, ad ætatem usq; nouissimam in prælijs & laboribus: & frequenter uterq; remanet, ille quidem diuitiarum oneribus amissis, hic autẽ uictoria cum ipsa uita. Quam igitur habebimus, quæso, excusationem, in secularibus quidem laboriosa preponentes, ut paululũ requiescamus, uel neq; paululum (est enim spes incerta) in spiritualibus autẽ econtra facientes, & ineffabilẽ attrahentes uindictam per exiguũ torporem? Propterea uos omnes exhortor, ex tali tandem dementia refugere. In illo namq; tempore nemo nos eruet, non pater, nõ frater, non filius, non amicus, non uicinus, nõ alius quisquã. Sed si fuerimus ab operibus proditi, omnia transibunt, & nos omnino peribimus. Quantum ille diues plorauit, & Patriarchã obsecrauit, & petijt Lazarũ mitti: sed audi quid ad eũ Abraham dicebat: Chaos magnum firmatum est inter nos & uos: itaq; nec uolentibus, illuc licet transire. Quantum rogauere uirgines illæ coetaneas pro modico oleo. Sed audi quid & illæ dicant: Ne forte nõ sufficiat nobis & uobis. Et in nuptialem eas etiam lamũ potuit intruducere nemo. Hec nos quoq; cogitantes, nostrã curam uitæ geramus. Quotquot enim duxeris labores, & quotquot supplicia pertuleris, hæc omnia nihil erunt ad futura bona. Po ne igitur, si libet, ignem, ferrũ, & bestias, & si quid his difficilius; attamen nec umbra quidẽ sunt hæc

ad illa tormenta. Nam hæc quidem eum uehementius incubuerint, tunc maxime leuia fiunt, celementer afferentia liberationem, corpore non sufficiente, & ad uehementiam, & ad pœnæ longitudinem. Illic uero nõ ita, sed ambo cõueniunt, & prolixitas, & excessus tam in iucundis, quam in tristibus. Dum itaq; tempus est, preoccupemus faciem eius in confessione, ut mitem eum tũc uideamus atq; tranquillum, ut minaces illas uirtutes effugiamus. Nonne uidemus terrenos milites principibus seruientes, quomodo criminofos trahunt, quomodo ligant, quomodo flagellant, quomodo perfodiunt costas, quomodo faces tormentis adhibent? Sed hæc omnia ludicra, & risus ad illa supplicia. Nam & temporariæ sunt hæc pœnæ: illic uero neq; uermis moritur, neq; ignis extinguitur. Et enim corpus est incorruptibile omnium tunc resurgentium. Sed absit, ut hæc unquam per experientia discamus: sed ultra uerba terror nobis non ingruat, neq; tortoribus illis tradamur, sed hic emendemur. Quanta tunc dicemus, nosmetipsos accusantes: quantum ingemiscemus: quantum eui labimur: sed nulla iam erit utilitas. Quonia neq; nauis resoluta iam & submerso nauigio quippiam possunt prodesse, neq; medici defuncto ægro tante. Sed dicent quidem frequenter, hoc & illud oportebat agere: sed omnia nequicquã & frustra. Donec enim ex correctione spes superest, & omnia dicere oportet ac facere: cum uero nullius adhuc domini sumus, omnibus corruptis incassum omnia dicuntur & fiunt. Nam & Iudæi tunc dicent: Benedictus qui uenit in nomine domini: sed nihil eis hæc uox prodesse poterit, ut pœnam effugiant: cum enim opus erat dicere, non dixerunt. Ne nos igitur quoq; hoc in conuersatione patiamur, iam hic immutemur, ut ante Christi tribunal cum omni sistamur fiducia: quã nos omnes assequi debetur, gratia & benignitate domini nostri Iesu Christi, cum quo patri simul & sancto spiritui gloria imperium & honor, nunc & semper, &c.

DE HIS QUI GEHENNALES POENAS CREDERE NOLUNT. Homilia L

NIDS est præsens uita, charissimĩ, ex festucis & luto coagmentatus: licet mihi magnas aedes ostendas, siue regias ipsas auro multo fulgẽtes et gemmis, nihil ab hirundinum nido differre censebo: hyeme siquidem instante, omnia sponte corruent, hyemem uero diem illum uoco, nõ omnibus hyemem: quoniam & deus noctem simul & diem uocat illud quidẽ quantum ad peccatores, hoc autem quantum ad iustos. Itidem & ego nunc hyemẽ ipsum uoco, si non in æstate bene alamur, ut uolare possimus instate hyeme, nõ nos matres suscipient, sed esurie sinent perire, uel nido ruente perdi. Tanquam enim nidum, quin immo & facilius quam nidum, omnia deus tunc destruet, delens & transmutans omnia. Volatu uero carentes, & ipsi non ualentes occurrere in aëra: sed ita uulgariter nutriti, ne leues habeant pen

Luc. 16

Mat. 25

Mat. 21

nas, ea, quæ pati tales est uerisimile, patientur. Hi A rundinum itaq; pulli, cum ceciderint, statim perierunt; nos uero non morimur, sed continue punimur. Hyems erit illud tempus, quinimmo hyeme difficilius, nõ em aquæ torrentes profluunt, sed ignis flumina: non ex nubibus tenebræ confluunt, sed insolubiles, & omni luce carentes tenebræ, ut neq; coelum uideatur, nec aer, sed plusquam terra obruti, comprimantur. Frequenter hæc dicimus, sed quibusdã nõ persuademus, & nil mirum si nos homines utiq; uiles hæc patimur, etiam de his differentes: quippe & propheta talia patiebatur, non tantum de talibus loquentes rebus, uerum et de bello, & captiuitate. Et Sedechias ab Hieremia redarguebatur, & non confundebatur. Propterea propheta dicebant: Væ qui dicitis, appropinquet in celeritate, ut uideamus quæ faciat deus, & ueniat uoluntas sancti Israel ut cognoscamus. Ne hoc admiremur: nec enim qui arcam fabrefieri uidebant, crediderunt: sed tunc credidere demũ, cum fidei lucrum erat nullum. Neq; Sodomorum habitatores expectauerunt, uerum & ipsi crediderunt, cum ipsis nihil profuit. Et quid dico futura: quis hæc unquam expectauit, quæ nũc per diuersa sunt loca, urbium terræ motus, & destructiones? Et hæc quidem sunt illis magis credibilia, arca dico. Vnde patet: Quoniam illi quidem non habebant in quod aliud exemplũ respicerent, neq; scripturas audierant; hic autẽ infinita sunt gesta, tum annis nostris, tum præcis. Sed unde talium infidelitas: ex animæ mollitie. Bibebant & comedebant, & non credebant propterea. Quæ enim quispiam uult, hæc & existimat, hæc & expectat: cõtradictes uero nugæ sunt: sed ne nos idẽ patiamur. Non enim diluuium iam erit, nec ad mortem usq; supplicium: sed pœnarum in initiũ mors: non credentibus fore iudicium. At, inquit aliquis, Quis illinc aduenit & hæc annunciauit? Si iocans quidem dicitis, nec ita bene: nec enim in huiusmodi ludendũ est. Non enim in ludicris, sed periculose ludimus: si uero sic serio sentis, & post hæc nihil esse putas, quomodo te dicis esse Christianum? Nulla namq; mihi est alienorum cura. Quare baptismum suscipis? Cur ecclesiam ingredieris: nõquid enim principatus pollicetur? omnis nobis spes in futuris. Quid igitur accedis, si scripturis fidem nõ habes; si Christo non credis? Nunquam talem Christianum dixerim, absit, sed potius & gentilibus peiorum. In quo? In hoc quod Christum putas esse deum, ei non credit tanquam deo: impietas enim illa quandam habet cõsequentiam. Qui namq; Christum deũ esse non credit, hunc nec illi credere necessarium est. Hæc autem impietas neq; cõsequentiam habet, deũ confiteri, & in his quæ dicit, eum fide dignum non censere. Ebrietatis hæc uerba, la

1. Cor. 15

subiecta: quare nos quidem dominamur, illa uero subdita sunt: Vide qualiter undiq; diabolus, ut dei donum ignoremus, persuadere festinat. Seruos dominis cõmiscet, tanquam mancipiũ quoddam & ingratus seruus. Liberum in eandem cum eo qui offendit, uilitatẽ inducere nititur, et iudicium quidem duntaxat tollere uidetur, tollit autem esse deum: talis enim semper est diabolus. Omnia cum arte, nõ ex directo prætendit, ne caueamus. Si non est iudicium, deus non est iustus; secundum hominem dico: si iustus non est, neq; deus: si deus nõ est, omnia temere feruntur. Nihil uirtus, nihil uitium; sed horũ nihil aperte dicit. Vidisti satanicæ cauillationis cogitatu: qualiter ex hominibus bruta nos facere studet, imò uero feras, quin potius demonas? Itaq; ne credamus: est enim iudicium miser & infelix. Noui & unde uenias ad istos sermones. Multa tibi peccata sunt, lapsus, fiduciam nõ habes. Rationes tuas & rerũ sequi naturã existimas. Interim, inquis, gehennæ expectatione animam non conficiam. Licet gehenna sit, ei persuadebo gehennam non esse, interim hic gaudebo. Quare peccata peccatis accumulatis? si præuaricaris, gehennã tamen esse credideris, peccatorũ duntaxat pœnas luens abibis. Si uero & istam addideris impietatẽ, & impietatis & cogitationis huius extremas dabis pœnas: & frigida breui facta tibi cõsolatio, perennis erit ultionis materia. Esto, peccasti: quid & alios hortaris peccare, nõ esse dicēs gehennam? Quid simpliciores decipis? quid populi resoluis manus? Tota pars tua subuersa est, neq; studiosi studiosiores erunt, sed segnes: neque mali recedent a malicia. Nũquid enim, si reliquos corrupimus, peccatorũ habemus ueniã? Nonne uidetis diabolus, qualiter Adam adgressus est prosternere? Nũquid hoc ei ueniã fuit causa? Immo maioris occasio supplicij, ut non tantũ de proprijs, uerum & de alienis criminibus torqueatur. Ne putemus, quod alios in eandem nobiscũ perditionem præcipitare, mitius nobis patet iudicium, quinimmo grauius hoc faciet. Quid nos ipsos præcipitamus & perdimus: hoc totũ diabolicum est. Homo peccasti, misericordem habes dominũ, ora, supplica, luge, geme, & alios terre, & posce ne amplius in eadẽ cadas. Dic mihi, quæso, si quis esset domi seruus, qui postquã peccasset, filio suo diceret: Fili, ego dominum offendĩ, tu stude place re, ne patiaris hæc eadem: nõ habet aliquid ueniã, non franger dominum, & flectet? Si uero dimittens hæc uerba, dicat illa: Quod putas dominum habere consiliũ, ut unicuiq; pro merito reddat? quoniam non temere sunt omnia confusa tam bona quam mala: Non est gratitudo in hac domo: nõne maiores peccatorũ pœnas exoluerunt & merito. Nam illic quidem affectus aliquã posset excusationem inuenire, licet ægre: hic uero nihil. Si neminẽ igitur, illũ saltem imitare diuitẽ, in gehenna dicentem: Pater Abraham mitte ad cognatos meos, ne ueniant in locũ hunc. Quonia ipse proficisci non poterat, ne in eadẽ & illi corruerent. Ab istis recedamus diabolicis uerbis. Quid igitur cũ nos gen

Luc. 16

tiles interrogant: non uis illos curare, sed in super-
biam Christianum impellere: sub gentilis curan-
di praetextu, uis dogma confirmare satanicum. Nam
quoniam ipse solus animam alloquens haec persua-
dere non potest, alios uis testes producere. Si uero
gentilem oportet alloqui, non hinc sit loquendi
principium. Sed si deus Christus, & dei filius: si dae-
mones illorum dei, si haec probata fuerint, omnia
reliqua sequuntur. Priusquam principium ponatur,
de fine disputare stultum est: priusquam prima
discantur elementa, superfluum est & inutile circa fi-
nem uersari. Incredulus est gentilis iudicio, et ipse
tecum idem patitur: quoniam habet & ipse mul-
tos de his philosophatos, qui licet corpus diuiserint,
& hoc animam dixerint: tamen tribunal con-
stituerunt, & tanta est rei claritas, ut nemo ferè hoc
ignoret. Verum & poetae, & omnes sibi consen-
tiunt, & de tribunali, & de iudicio. Itaque nec ille suis
credit principibus. Neque Iudaeus de his dubitat, &
omnis homo. Quid ita nos ipsos seducimus? Ecce
haec mihi dicis. Quid deo dicis, qui finxit singilla
tunc corda nostra, qui nouit omnia quae sunt in me-
te, uiuenti, & efficaci, et penetranti super omnem glo-
rium ancipitem? Dic enim mihi cum ueritate, tu
remetipsum non dānas: Et quomodo sponte tantum
sapientiae innatum est, ut ipse peccator semetipsum
condemnet? hoc enim est magnae sapientiae. Tu
remetipsum condemnas. Qui uero talem tibi dat
cogitationem, omnia temere fieri permittit: Regula
haec est uniuersalis, & determinatio. In uirtute uiuentium
nemo iudicij sermonem negat, siue gentilis, siue sit
haereticus: in multa uiuentium malitia nemo, praeter
paucos, resurrectionis sermonem admittit. Et hoc ait
Psal. 9. Psal. 9. Auferuntur iudicia tua a facie eius. Quare? quoniam in-
quinate sunt uiae illius in omni tempore. Ait enim:
1. Cor. 15. Comedamus et bibamus, cras enim morimur. Vi-
des quod abiectionem est ista dicere, ex comedendo &
bibendo ista sunt uerba resurrectionis cofutatoria.
Non sustinet enim anima peccatrix, non sustinet
coficientiae tribunal. Et idem fit, quale si homicida cum
prius praesupposuit se non captum iri, sic eadem com-
mittat. Quoniam conscientia ipsum iudicante non fa-
cile ad facinus uenisset. Et nouit igitur, & nosse dissi-
mulat, ne cofscientia torqueat & timore: alioquin
enim ad ausum infirmior fuisset. Itidem & qui pec-
cant, & quotidie in istis malis uersantur, uidere
nolunt, licet eos arguente cofscientia. Sed illis ne
nos attendamus. Erit enim omnino iudicium & re-
surrectio, neque tanta deus opera temere permittet.
Propterea fradeo, ut uitij abstinentes, uirtutem
retineamus, ut uerum suscipiamus sermonem in
Christo Iesu domino nostro. Et utrum facilius, resur-
rectionis uerbum admittere, an de fato: Illud in-
sistat plenum, dementiae, crudelitatis & inhumani-
tatis: hoc autem iustitiae, pro meritis distributi-
um, & ipsam tamen non admittunt. Causa uero
segnitatis: quoniam nemo mentem habens illud sus-
cipit. Nam & in Graecis qui uoluptate deficiente-
res, finem esse dicunt, ipsum illi susceperunt: qui
uero uirtutis amorem sectati sunt, nequaquam: sed

deiecerunt tanquam irrationabile. Si autem hoc
in Graecis, multo magis similiter & in ipsa de re-
surrectione sententia. Intuere uero mihi contrari-
um, quomodo duo contraria intulit: si uirtute quid-
em negligamus, necessitate diabolus intulit, ut
& daemones prope colamus: & pro uno duo con-
traria persualit. Quam itaque oportebat rationem red-
dere, qui rei tam admirabili non credit, & illa nugā-
tibus fidem praestat. Itaque nec ista te consolatio pa-
scat, quod ueniam sis assecutus: sed nos conuertentes
ad uirtutem excitemus, & uere deo uiuamus: ait enim:
Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam
consequuntur. Nam si homines talium miseretur,
multo magis deus. Non miserentium uero nequaquam.
Sine misericordia enim iudicium illi, qui non fecit
misericordiam. Bona res est. Cur igitur eam alijs non
praestat: uis peccatorum ueniam concedit? Cur igitur
ipse peccanti non ignouit? Sed ad deum quidem
accedis regnum petens caelorum, ipse uero petitus
argentum non dedisti? Propterea non accipimus
misericordiam, quoniam non miseremur. Quare, in-
quies, quare, quare? Non & hoc est misericordiae,
immiserendum miseri. Nam qui crudeli, & immiti,
quique plurima proximo mala intulit, humanitatem
exhibet: quomodo misericors fuerit? Quid igitur in-
quies, lauacrum, nonne nos infinita operatos mala
saluabit? Ab illis liberauit, non ut iterum ea faciamus,
sed ne deinceps patremus. Ait enim: Si mortui sumus
peccato, quomodo adhuc uiuimus in eo? Quid igitur,
peccabimus quoniam non sumus sub lege? Ab-
lit. Ab illis te propterea liberauit, ut ad illam
ignominiam amplius non recurreres. Quoniam & medici
febricitantes ab ardore liberant, non ut sanitate
ad afflictionem & dissolutionem abutantur: nam
agrotare melius foret, si quis propterea conuale-
scere deberet, ut lecto rursus semetipsum affigeret:
sed ut ex morbo mala sciētes, amplius in ea non
incidant, ut sanitatem cautius retineant, ut omnia
faciant ad hanc cofferentia. Vbi igitur, in-
quies, dei misericordia, si quidem malos saluaturus
non est? Frequenter enim & hoc dicentes multos
audio, quod misericors est, & omnes omnino sal-
uabit. Ne nos itaque frustra seducamus (nam et me-
mini me talem uobis promississe materiam) eia ser-
monem hunc hodie moueamus. De gehenna uobis
antea differui, et de dei misericordia distuli ser-
monem. Hunc hodie bonum est reddere. Quod igitur
erit quidem gehēna, satis, ut arbitror, hoc proba-
uimus, diluuium in medium proferentes, & priora
mala: & dicentes, quod qui fecit ea, dimittere praesentes
in ultos est impossibile. Si sic enim ante legem
peccātes puniuit, maiora mala post gratiam operatos
impunitos non relinquet. Quarebatur itaque, quomodo
bonus, quomodo misericors, & sermonem distulimus,
ne multitudine uestras obtunderem aures. Eia reddamus
id hodie quomodo bonus deus, & unde bonus, si quidem
punit. Nam & ad haereticos nobis hic sermo conuenit,
ut sedulo aduertamus. Nihil de nobis indigēs deus
nos fecit: quod autē nullius indigeret, ex eo quod
postea

Psal. 9

1. Cor. 15

Matth. 5

Rom. 6

Psal. 57

postea fecit, manifestauit. Nam si indignisset, iam
pridem fecisset, sed si sine nobis ipse fuit, nos autē
in posterioribus seculis facti fuimus, nostri non in-
digens nos fecit, fecit caelum, terram, mare, quaeque
sunt, omnia propter nos. Haec quae so, nonne sunt
bonitatis? & multa quispiam dicere possent. Sed ut
sermonem cotrahamus: Orii facit solem super malos
& bonos, pluit super iustos & iniustos. Hoc nonne
bonitatis est? Non, inquit aliquis. Etenim quondam
cuidam Marcionistae dicebam, an non essent haec
bonitate digna? Et dixit, quod si peccatorum rationem
non exigeret, bonitatis esset: si uero repetit, non
bonitatis. Ille quidem nunc non adest. Age uero tunc
dicta dicamus, & his plura. Ex superabundanti
nanque proba, quod nisi rationem exigeret, bonus non
esset: sed quoniam exigit, propter ea bonus est. Dic
enim mihi, nisi rationem exigeret, nunquid uita staret
humana? Nonne in feras erupissemus? Nam si timoribus
& poenis imminentibus, & tribunalibus, pisces
superauimus alter alterum comedentes: leones &
lupos abscodimus, aliena alter alterius rapiētes: nisi
rationem a nobis exigeret, & hoc esset uisus passus,
quanta turbatione plena foret uita? Quid iam foret
qui fabulis celebratur labyrinthus ad mundi confu-
sionem? Nonne uides infinitos tumultus, & absurditates?
Quis patrem fuisset reueritus? Quis uero matrem
pepercisset? Quis autem ullam uoluptatem, uilium
omississet? Et quod haec ita se habeant, ex sola
domo tibi persuadere conabor. Si uobis haec inter-
rogantibus, & seruos habentibus, manifestum his
faciam: quod licet dominatum corrumpant, et in do-
minorum corpus contumeliantur: licet omnia distrahant,
& superiora reddant inferiora, & hostiliter eos
afficiant: non minant, non castigant, non puniunt,
& ne uerbo quidem contristabunt: nunquid haec
bonitatis esse uidentur? At haec proba quod
extremae sunt crudelitatis, non tantum uxorem &
filios per hanc ineptam bonitatem proderet, uerum
& hos ipsos priusquam illos perire. Ebrj siquidem
& dissoluti, procaces, & contumeliosi, & omnibus
feris erunt brutiores. Hoc ergo, quae so, bonitatis,
animi generositate conculcare, & seipsum perdere:
Vides, quod poenas exigere, hoc est multae bonitatis?
Et quid dico seruos ad haec peccata promptius
ruentes? Sed aliquis filios habeat, illos omnia
permittat audere, neque puniat: igitur quomodo,
quae so, non erunt peiores? Postmodum in hominibus
quidem punire bonum est, non autem punire, saeuum:
in deo uero non itidem. Itaque quoniam bonus est,
ideo gehennam praeparauit. Vultis et aliam com-
memorem dei bonitatem? Non hoc duntaxat, uerum
quod & bonos fieri malos non permittit. Nam si
deberent eadem assequi, omnes essent mali. Nunc
autem hoc non parum bonos consolatur: nam audi
Prophetam dicentem: Lamentabit iustus cum uiderit
uindictam impij, manus suas lauet in sanguine
peccatoris. Non insulans, absit: sed timens, ne
eadem patiat, puriorem suam efficiat uitam. Hoc
multae est prouidentiae. Est, inquit, sed oportebat
tantummodo minari, non tamen

punire. Si punit, & dicis quod comminatio res est,
& propterea negligentior efficeris: si uerba duntaxat
essent minae, nonne segnior esses? Niniuitae si
sciuissent, quod negotium minae forent, poenitentiam
non egissent, usque ad uerba minas statuissent.
Vis id esse minas? Ipse dominus es facti. Melior
efficere, & ad minas tantum progreditur: si uero,
quod absit, minas contempseris, uenies ad experientiam.
Qui diluuij tempore fuerunt, si minas timuissent,
periculum non sustinissent. Et nos si minas
timuerimus, periculum non subibimus. Nec id
accidat, sed praestet clementissimus deus nos
omnes hic iam expiatos illis ineffabilibus potiri
bonis: quibus omnes utinam digni censeamur,
gratia & benignitate domini nostri Iesu Christi,
cum quo patri simul & sancto spiritui gloria imperium
& honor, nunc & semper, & in secula seculorum,
Amen.

DE CONCORDIA ET CHARITATE,
& de beneficiando calumniantibus.
Homilia LI.

CONCORDIAE nihil equale charitatis
simi, nihil consentientium paci. Unus enim
enim minimus est. Si uero sunt unanimes duo,
uel decem, non unus iam unus est, sed decuplus
eorum quisque fit, & in decem unum inuenies,
& in uno decem: siue inimicum habeat, unum
offendens, tanquam decem offenderit, capis:
non enim ab uno duntaxat ore percutis, sed
a decem. Indignus unus, sed non est in egestate.
Maiori siquidem, id est noue abundat, &
pars indigens obumbratur, minus autem per
maius abundans. Horum quisque uiginti manus
habet, et oculi uiginti, & totidem pedes. Non
enim suis tantum oculis intuetur, uerum &
alienis: non suis tantum, uerum & illorum
manibus operatur. Animas habet decem: non
enim ipse tantummodo pro se, uerum & illa
pro eo curam gerunt. Si uero sint & centum,
idem erit similiter, & potentia producet. Vi-
disti charitatis excellentiam, qualiter unum
inexpugnabilem reddat, & multiplicet, qualiter
unus & multis in locis esse potest, idem & in
Perfide, & Roma: & quod natura non potest,
potest charitas. Nam eius hoc quidem hic erit,
hoc autem illic: quin potius integer hic, &
integer illic. Itaque si mille habeat amicos,
uel duo milia, perpēde quod rursus potentia
perueniet. Vides quomodo charitas sit res
augmentatiua. Hoc enim est mirabile, quod
unum facit millenū. Cur itaque non hanc
comparamus potentiam, & nos ipsos in tuto
constituimus? Hoc est omnibus diuitijs melius,
hoc sanitate maius, & ipsa luce. Haec
laticiae materia. Quousque in unum uel
duos charitatem concludimus? Disce
negotium & a contrario. Sit aliquis nullum
habeans amicum, quod est extremae
dementiae fatuus enim dicit, Non est mihi
amicus. Huiusmodi qualem uiuet uitam?
licet enim millies sit diues, licet in opibus
& delicijs, licet infinita possideat bona,
omnibus est priuatus & nudus. In amicis
uero non ita, uerum licet fuerint pauperes,
diuitibus

bus sunt opulentiores; & quæ ipse pro seipso dicere non aggreditur, hæc amicus dicit: & quæcumque sibi non potest indulgere, per alium poterit, & multo plura, & omnis erit nobis materia delectationis & cautelæ. Non enim male pati potest, qui tot satellitibus custoditur: nec enim huiusmodi sunt regij corporis custodes seduli, quales isti. Illi namque metu uel necessitate custodiam exhibent: isti uero beneuolentia, non autem necessitate: hæc autem multo metu potestior est. Et ille quidem custodes suos timet, hic autem his plus quam sibi metipsum confidit, & propter hos insidiatum timet neminem. Negociamur itaque negotiationem istam: pauper, ut habeat pauperatis consolationem; diues, ut diuitias in tuto possideat; princeps, ut eum securitate dominetur; subditus, ut beneuolos habeat principes. Hoc mansuetudinis occasio, hoc benignitatis materia. Quoniam & in feris illæ sunt maxime crudeles, & immansuetæ, quæ non gregatim iunguntur. Propter hoc & urbes habitamus, & fora frequentamus, ut simul inter nos conuersemur. Hoc Paulus iussit, dicens: Non deferentes collectionem nostram. Nihil enim tam malum, quam solitudo, & status inconciliabilis & inaccessus. Quid igitur, inquiet aliquis, monachi, quicquid montium uertices comprehenderunt: nec illi carent amicis, sed forenses quidem tumultus fugerunt: multos autem cõcordes habent, & inter sese intime colligatos, & ut hoc consequerentur, secesserunt. Nam quoniam rerum contentio multas inducit lites, propterea de medio sublata, multa cum diligentia charitatem excolunt. Quid igitur si quis solus esset: innumeris & ille amicos habet. Ego quidem uolo, si fieri potest, & simul conuersari scire: in uero minus, interim amicitia manet immota foedera. Non enim amicos locus efficit: multos quidem habent admiratores, qui non admirarent, nisi diligerent. Et ipsi rursus pro toto terrarum orbe precantur: quod est maximum amicitia signum. Propterea & in mysterijs alter alterum amplectitur, ut unum multifiamus, & super non sacratis communes facimus preces, pro ægotantibus orantes, & mundi fructibus tam terræ, quam maris. Vides omnem charitatis potentiam in orationibus, in mysterijs, in admonitionibus: hæc omnium causa bonorum: si hæc habeamus perfectionem, & bene presentia dispouemus, & regnum assequemur. Quoniam uero maiori, perfectiori que doctrina digni sumus habitum, non amplius per prophetas, sed per filium deo nobis loquente in nouissimis diebus istis, multo maiorem & honore dignam conuersationem oportet exhibere. Absurdum enim ipsum tantum descendiisse, ut non amplius per seruos, sed per seipsum nos alloqui uellet: nos uero prioribus nihil amplius exhibere. Nam Iudæi quidem Moysen, nos autem pro Mose dominum præceptorum habemus. Hoc igitur honore dignam præstemus conuersationem, & cum terra comune nihil habeamus. Propterea superne nobis de coelis doctrinam attulit, ut eam mentem transferremus, & præceptoris fieremus imitatores pro uiribus nostris, Quomodo uero licet

A Christi imitatores fieri: si ad communem utilitatem omnia faciamus, quæ nostra sunt non querentes: ait enim, Christus non sibi ipsi coplacuit, sed (sicut scriptum est) opprobria exprobranti tibi ceciderunt super me. Nemo quod suum est, querat. Sic tamen quisquam quod suum est querit, si id quod est proximi, consideret. Res enim illorum, nostre sunt: corpus unum sumus, & alter alterius partes & membra. Itaque ne tamquam dissipati disponamur, nemo dicat ille mihi non est amicus, neque cognatus, neque uicinus, nec commune cum eo quicquam habeo. Quomodo accedam? quomodo alloquar? quanquam enim neque cognatus est, nec amicus, homo tamen est, eiusdem tecum naturæ particeps, eundem habens dominum, conseruus, & contubernalis: in eodem namque natus est mundo. Si uero & eiusdem est fidei particeps, ecce tibi membrum quoque factus est. Quæ namque posset amicitia tantam unionem operari, quam fidei cognatio? Non enim quamquam amicis amicos exhibere necessitudinem decet, tantam oportet nos in alterutrum unionem præstare: sed quamquam membrum membro. Hoc enim amicitia charitatisque modo maiorem nullam necessitudinem quis unquam inuenit. Sicut itaque non posses dicere, unde mihi cum eo necessitudo, & propinquitas: (hoc enim ridiculum est) ita neque de fratre poteris hoc dicere. Ait enim: Omnes in unum corpus baptizati sumus. Quid est, in unum corpus? ne distrahat, sed mutua inter se coniunctione & amicitia corporis unius consequentiam cõseruet, ne nos alterutrum contemnamus, ne nos ipsos despiciamus. Nemo enim unquam carnem suam odio habuit, sed enutrit, & fouet eam. Propterea domum unam nobis deus dedit, mundum, omnibus unum Solem accendit, unum extendit tectum, unam apposuit mensam. Dedit & aliam hac multo maiorem mensam, uerum & hanc unam, mysteriorum consortes norunt quod dicitur. Unum omnibus generatiõis modum est largitus, spirituales: una cunctis patria, quæ est in coelis. Ex eodem omnes calice bibimus, non diuiti quidem amplius & preciosius, pauperi uero uilius & minus indulgit, sed omnes æqualiter uocauit. Carnalia pari sunt honore, spiritualia similiter præbuit. Vnde magna uitæ inæqualitas: Ex diuitum auaritia simul & superbia. Sed ne, fratres, amplius ista fiant: nec uniuersalibus et necessarijs nos in idem congregantibus, a terrenis & uilibus diuidamur, diuitijs, inquam, & paupertate, & carnali cognitione, uel inimicitia, & amicitia. Hæc enim omnia sunt umbra, & umbra uiliora supernæ charitatis uinculum habentibus. Hoc ergo seruemus indurptum, & malorum nullum uitiorum unitatem diuidentium subrepere poterit. Nihil uero rursus ita deum reddidit propitium, sicut inimicos diligere, & calumniantibus benefacere. Cum igitur aliquis infestat, ipsum ne respicias, sed demonem instigantem, & omnem in illum iram effunde: ipsius autem & miserere qui mouetur ab eo. Nam si mendacium a diabolo, etiam irasci temere multo magis ab ipso. Cum mordentem uideris considera

dera quod est diabolus qui eum instigat. Non enim Christianorum sunt scommata. Nam cui præcipitur lugere, & cui dicitur, Væ qui ridetis: & postmodum exprobrat, & mordet, & accenditur: non qui conuitium a nobis patitur, sed qui deploratur est dignus: quoniam & Christus turbatus est, cum Iudam cogitasset. Hæc igitur omnia cogitemus in operibus. Nam si hæc non obierimus, neque quicquam & incassum in mundum uenimus, uel potius ad malum. Non enim per se fides in regnum introducere potest, sed potius habet unde malam degentes uitam condemnet. Qui nouit enim uoluntatem domini sui, & non facit, plagis uapulabit multis. Et iterum: Nisi uenissim, inquit, & locutus eis fuissim, peccatum non haberent. Quam igitur excusationem habebimus, in regijs constituti, & in adyta uocati, & liberantium facti mysteriorum participes, si gentilibus, qui nihil horum habuerunt, peiores inueniamur? Si enim illi propter inanem gloriam, tantam ostendunt sapientiam: multo magis, ut deo placeamus, omnem obire uirtutem oportet. Nunc uero neque pecunias contemnimus. Illi uero suam quoque frequenter animam despexerunt, & in bellis filios demonum tradidere furori, & propter demonas naturam contempserunt: nos propter Christum, nec argeremur, nec iram propter dei beneplacitum contemnimus, sed ex candescimus, & febricitantibus, peius disponimur. Sicut illi qui malo detinentur, ardentibus sunt: sic nos, tanquam ab igne quodam angamur, concupiscentiam sistere nusquam possumus, & iram auergentes ac auaritiam. Propterea confundor, & confiteror: apud gentiles quidem pecunias uidens contemni, apud nos autem omnes insanire. Nam & si quos has inuenerimus despicientes, alijs capiuntur, ira, uel inuidia. Et est res difficilis, puram inuenire conuersationem. Causa uero quod ex scripturis remedia sumere non curamus, nec eis cum compunctio, dolore & gemitu uacamus: sed negligenter, si non nunquam ocium agamus. Propterea cum multus rerum secularium tumultus ingruerit, omnia submergit: & si quod lucrum fuerat comparatum, perit. Nec enim si quis uulnus habens, & superimponens medicamentum, non diligenter alligauerit: sed & aquam, & puluerem, & squalem, & alia mille uulnus suum atterere ualentia permiserit incidere, quicquam amplius ab eo poterit efficere: sed non propter medicamentum infirmitatem, sed propter proprium torporem. Hoc & nobis accidere solet, cum diuinis sermonibus parum intendamus, nos uero penitus & semper secularibus addicamus: sic enim totum semen suffocatur, & omnia fiunt infructuosa. Hoc itaque ne fiat, parumper uigilemus, & in coelum respiciamus, & oculos declinemus in monumenta, & defunctorum tumulos. Nam & nos hic idem manet finis, & eadem transitus necessitas ante uesperam plerumque nobis instabit. Ad hunc igitur exitum præparemur: multis enim nobis opus est uaticinis: quoniam & multus illic est æstus, multa siccitas, multa solitudo. Non iam licet in diuersorio requiescere, non est

quod ematur ab eo, qui non hic omnia sumpserit. Audi certe quid dicant uirgines: Ite potius ad uendentes: sed profectæ non inuenerunt. Audi quid dicat Abraham: Quoniam chasma est inter nos & uos. Audi quid Ezechiel dicat de die illo: Quia Noe, Iob, & Daniel filios suos non liberabunt. Sed ablit, ut nos hæc uerba audiamus. Sed uaticina fidentes hic æternæ uitæ sufficientia, uideamus cum fiducia dominum nostrum Iesum Christum, cum quo patri, simul & spiritui sancto gloria, potestas, & honor, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

QUOD IN MANSUETUDINE CHRISTUM oportet imitari, & de malorum obliuione. Et quod in uirtute positum lædere potest nihil. Homilia LI. Ex Matthæo.

ANTEA quidem uobis dicebam, charissimi, quod manus est lingua nostra dei pedes apprehendens. Nunc autem magis dico, quod lingua est lingua nostra, Christi linguam imitans, si congruam exhibeat diligentiam: si loquamur ea, quæ uult ipse. Quæ uero sunt, quæ nos loqui uult ille? Quæ sunt humanitatis plena, & mansuetudinis uerba. Sicut scilicet & ipse loquebatur, dicens se contumelia prosequentibus: Ego damnationem non habeo. Et iterum: Si male quidem locutus sum, testimonium perhibe de malo. Si tu quoque sic dixeris, si loquaris ad proximorum emendationem, linguam illi similem habebis. Et hæc ipse deus testatur: Qui enim educit dignum ab indigno, sicut os meum erit. Cum itaque lingua tua tanquam Christi lingua sit, & os tuum, quasi patris os fiat, & sancti spiritus templum: quis iam hinc fuerit æqualis honor? Nec enim si tu ex atro foret os compositum, aut ex preciosis lapidibus, ita fulgere deberet, ut nunc mundo manufactudinis illustratum. Quid ore, quod contumeliam proferre nesciat, sed semper benedicere meditetur, desiderabilis: Si uero maledicenti benedicere non potes, tace: hoc interim elabora, & paulatim procedens, & (ut decet) studens, ad illud quoque peruenies, & os habebis tale, quale diximus. Nec audax esse dictum existimes. Benignus enim est dominus, & bonitas eius donum efficitur. Audacis est, os diabolo simile possidere, & linguam maligni demonis habere similem, quam habere non oportet Christi mansuetudinis sectatorem: præsertim talium participem mysteriorum, & ipsi dominicæ carni communicantem. Hæc itaque reputans, illi fias pro tuis uiribus similis. Te iam talem effectum diabolus ne contra quidem respicere poterit. Regiam enim impressionem agnoscit, Christi nouit arma, quibus fuit superatus. Quæ uero sunt hæc? Benignitas, & mansuetudo. Etenim cum in monte eum irruentem confregit atque prostrauit, non innotescens quod esset Christus: sed his eum uerbis illaqueauit, mansuetudine cepit, benignitate fugauit. Hoc tu quoque facias: si uideris hominem diabolum factum, &

ad te uenientem, ita & tu uince. Dedit tibi Christus potestatem, ut ipsi similis pro tuis uiribus efficiare. Hoc audiens ne trepidet, timor est non ipsi similem esse. Secundum igitur illum loquere, & in hoc factus es talis, qualis ille, quantum homo fieri potest. Propterea maior est ita loquens quam propheta: illud quidem donum est totum, hic autem & labor tuus & sudor, animam edocere, os tibi formare Christi ori simile. Potest enim talia facere, si uelit: artem non uis, nisi negligens sit. Et quomodo tale formabitur os, inquit aliquis, quibus coloribus? quae materia? Coloribus quidem & materia nulla, sed uirtute sola, mansuetudineque ac humilitate. Videamus & quomodo formet os diaboli, ne unquam illud comparemus. Qualiter itaque fingit: per imprecationes, per contumelias, per inuidiam & periurium: cum enim illius uerba quis loquit, illius linguam sumit. Quam igitur habebimus ueniam? uel potius quam non subibimus poenam, cum linguam, qua carnem gustare dominicam digni sumus habiti, negligamus diabolica loquentem? Ne negligamus, quales, sed utamur omni studio, ut eam doceamus suum imitari dominum. Si enim eam docuerimus, hoc nos cum multa fiducia ante Christi tribunal constituet. Nisi quis ita loqui sciuerit, neque iudex eum audiet. Sicut enim cum euenit Romanum esse iudicem, non audiet se defendentem ita loqui nescientem: itidem & Christus, nisi secundum ipsius morem loquaris, te non audiet nec intendet. Discamus igitur ita loqui, sicut audire rex noster consuevit, illam imitari linguam studeamus. Quod si in luctum incideris, considera, ne tristitia tyrannis os tuum subuertat: sed loquaris tanquam Christus: plorauit enim & ipse Lazarum & ludam. Si cecideris in metum, ita rursus ut Christus loqui quaere. Nam & ipse propter te in timorem cecidit iuxta dispensationis rationem. Dic & tu, Veruntamen non sicut ego uolo, sed ut tu. Et si lugeas, quiesce lugeo, sicut & ipse. Et si in insidias, & tristitia incideris, & hic ut Christus afficiaris. Etenim & insidias passus est, & tristitiam, & ait: Tristis est anima mea usque ad mortem. Et omnia tibi exempla praebuit, ut eadem custodias mensuras, & datas tibi regulas ne corrumperis. Ita poteris os habere illius ori consimile, ita super terram ambulans sursum sedentis linguam nobis ostendens similem, in tristitia mensuras, in ira, in luctu, in anxietate conseruans. Quot ex uobis sunt, qui cupiant illius formam intueri? Ecce non tantum uidere, uerum & secundum eum fieri possumus, si studeamus: itaque ne differamus. Non ita prophetarum os amplectitur, sicut mitium & mansuetorum hominum. Multi namque dicent mihi, inquit: Nonne in nomine tuo prophetauimus? & dicam eis: Nescio uos. Mosen uero, quoniam humanus erat & mitis (ait enim: Moses homo mitissimus super omnes homines qui sunt super terram) ita complectebatur, & diligebat, ut praesenti praesens suam diceret uoluntatem, & facie ad faciem loqueretur, tanquam amicus ad amicum suum. Non imperabis daemones nunc, sed gehennae tunc igni impera-

Matt. 7

Num. 12

bis, si Christi similem os habes, ignis praecipies abyssos, & dices: Tace, obmutescet; multaque cum fiducia caelos ascendet, & regno poteris. Cum haec igitur habeamus exempla, non dico uobis, pro inimicis moriamur, nam & hoc quidem opus fuerat: sed quoniam nos infirmiores, illud interim dico, saltem amicis non inuideamus, ne beneficientes liuore prosequamur. Non adhuc dico, malefacientibus beneficiamus. Cupio quidem & hoc, sed quoniam nos pigriores, ne saltem ulciscamini: non enim fabulae sunt nostra & simulatio. Quare tandem per diametrum aduersus negocia sistitis? Non temere scripta sunt & alia, quae circa crucem ipsam gesta sunt, quae possent ipsos reuocare: sed ut bonitatem imiteris, ut benignitatem emuleris. Eos enim supinos prostrauit, & serui restituit auriculam, & cum mansuetudine locutus est: & cum suspensus esset, magna monstrauit miracula, radios auertens, frangens lapides, defunctos excitans, iudicis uxorem terrens per somnia, omnem in ipso praeseferens iudicio mansuetudinem, quae non minus eos quam miracula possent attrahere: infinita praedicens coram tribunali, in ipsa clamans cruce: Pater dimitte illis peccatum. Sepultus uero quanta ad illorum ostendit salutem: Resuscitatus autem non statim Iudeos uocauit: non dedit peccatorum remissionem: non innumera contulit bona. Quid hoc mirabilis: qui crucifixus, & occiderunt, postquam crucifixus facti sunt dei filii. Quid huic par prouidentiae? His auditis abscondamur, quod ab hoc tantum distamus, quem imitari iubemur. Videamus quantum sit discriminis, ut uel ita nos condemnemus, his bellum inferentes, pro quibus animam Christus impedit: nec uolentes conciliari, quos ut conciliaret, neque iugulari recusauit, nisi forsatis & hoc dispendium aliquod est, & pecuniarum erogatio, quod in eleemosyna praetenditis. Cogita quantorum sis reus, & non tantum ad eorum qui te affecerunt iniuria, dimissionem non retrocedes: uerum & cures ad eos qui te contristarunt, ut tibi sit dimissionis occasio, ut priorum inuenias malorum lenimen. Gentilium filii nihil expectantes in hoc plerumque philosophati sunt: & tu cum tali spe migraturus retraheris, & torpes? Et quod tempus facere non sustines, et sine mercede potius, quam cum mercede uis tibi uitium extinguere? Nec enim si per tempus hoc tibi fiat, erit tibi quicquam amplius: uerum & multa potius poena, quoniam quod tempus effecit, hoc facere dei lex non perualuit. Si uero dicis, quod excandescis tuae recordatus contumeliae: reminiscere, si quid boni collatum tibi fuit ab eo qui contristauit, & quot tu malis alios affecisti. Male tibi dixit, & te confundit: cogita quid alijs tu quoque dixisti. Quomodo ueniam igitur assequeris, quam alijs non concessisti? Sed nulli maledixisti. At audisti dicentes, & suscepisti, nec hoc reatu caret. Vis discere, quantum mali sit, malorum meminisse, & qualiter hoc maxime deum irrat? Insultantes his qui ab ipso iuste puniuntur, puni: licet iuste

Amos 6
Mich. 1

iuste castigentur, tamen te non oportebat gaudere. Et propheta postquam multa improperauit, & hoc subiicit: Nihil patiebantur super contritione Ioseph. Et iterum: Non est egressa quae habitat Enam, plangere domum contigua suam. Licet & Ioseph, id est tribus ab eo procedentes, & vicini secundum dei sententiam puniebantur: tamen uult cum his nos dolere. Nam si nos cum mali sumus, quando seruum castigamus, si quae seruorum uiderimus ridendum, & iritandum, & in ipsum iram transferimus, multo magis deus puniet insultantes ulciscet. Si uero his qui a deo puniuntur, non insultare, sed potius oportet misereri: multo magis eorum qui contra nos peccarunt. Hoc enim charitatis est indicium: hanc deus praeposit. Sicut in regali praetexta, illi flores & colores preciosi sunt qui hanc conficiunt chlamydem: itidem & hic illae sunt preciosae uirtutes, quae charitatem contineant. Nihil autem ita conseruat charitatem, sicut in nos patrata non meminisse. Numquid enim & alterius partis curam deus non gessit? Numquid iniuriam operatum ad iniuriam passum non deduxit? Numquid eum ab altari ad illum non mittit, & post reconciliactiones ad mensam reuocat? Ne tamen illum propterea, ut ad te ueniat, expectes, alioquin omnia perderis. Nam tibi propter hoc maxime mercedem ineffabilem definit, ut illum praeuenias: quippe si rogatus reconcileris, non iam dei praepcepto facta fuit amicitia, sed illius studio. Et propterea sine corona recedis, illo praemia capiente. Quid ais? Inimicum habes, & non erubescis? Nonne satis est nobis diabolus, quod & consanguineos superducimus? Utinam nec ille nobiscum bellum gerere uellet, utinam nec ille diabolus esset. Nonne scis, quanta sit post reconciliactiones uoluptas? Quid enim & si in inimicitia non multum appareret? Quod enim inferentem iniuriam diligere sit iucundius quam odire, postquam inimicitia fuerit soluta, bene tunc dicere poteris. Quid itaque furentes imitatur, alter alterum corrodes, propriam impugnantem carnem? Audi certe, quatuor & in ueteri testamento fuerit de huiusmodi sermo. Vae mala reminiscerium in mortem. Homo homini iram seruat, & a deo querit sanitatem. At cecidit oculum pro oculo, & dentem pro dente: quomodo igitur accusat? Quoniam et illa concessit, non ut in alterum illa faciamus, sed ut patendi timore peccare caueamus: alioquin autem illa cuiusdam sunt temporalis irae, iniuriam uero reminiscit est animae nequitiam meditantis. At male passus es? Sed nunquam cum tanto, quanto temetipsum afficies malo, seruans iniuriae recordationem. Alioquin autem fieri non potest, ut bonus uir quicquam mali patiat. Esto enim aliquis filios habens & uxorem, & philosophetur: habeat autem nocumenti multas occasiones, & pecuniarum copiam, & principatus potentiam, atque complures amicos, & honore potitur, tamen philosophetur (hoc enim oportet accedere) & illi sermone flagella inferamus, & aliquis malus uir aggressus, iacturam inducat: quid igitur ad hominem, pecunias nihil esse censentem?

Luu. 24

Dut. 19

A Filios occidat, quid ad eum qui de resurrectione confidit? Vxorem iugulet, & quid hoc ad institutum dormientes non lugere? Inuoluat ignominia: & quid hoc ad eum, qui praesentia caeni florere existimat? Si uis, & corpus torqueat, & intrudat in carcerem: quid tandem ad doctum dicere, Et si exterior noster homo corrumpitur, sed interior renouatur? & Tribulatio patientiam, patientia autem probationem operatur? Equidem ipse nihil iri laesum promisi, progressus autem sermo probauit, quod & adiuuatur, dum renouatur, & efficitur probabilis. Ne alios igitur dolore nos afficere putemus, dum nobis ipsi iniuriam inferimus, & infirmam reddimus animam. Non enim tantum est proximorum ultio, quantum miseria nostra dolor. Propterea si quis contumeliam inferat, lugemus, & contrahimur: si quis diripiat, idem patimur, illorum more paruulorum infantum, quos astutiores coetanei pro nihilo iritant, sed ex minimis contristantes occasionibus. Veruntamen & illos si aegre ferre uiderint, mordere pergunt: si uero ridentes, abstant. At nos & his stolidiores sumus: pro quibus oportebat ridere, pro his lamentamur. Propterea supposito puerilem hanc omittentes sententiam, caelos petamus, Nos etenim esse uiros uult Christus perfectos. Item & Paulus praepcepit, dicens: Fratres, nolite esse paruuli sensibus, sed malitia paruuli estote. Quod ad malitiam itaque spectat, paruuli sumus, & nequitiam fugientes, uirtutem apprehedamus: ut & aeternis potiamur bonis, gratia & benignitate domini nostri Iesu Christi, cum quo patri simul & sancto spiritui gloria imperium & honor, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

2. Cor. 4
Rom. 5

DE CHARITATE SECVNDVM DEVM,
& quod inuidus deo repugnat, & inimicus est.
Homilia LIII.

NONIAM praeter dei gratiam, charissimam, per quam iustificati sumus, opus est & conuersatione, studium dono dignum exhibeamus: exhibebimus autem, si bonorum matrem multo studio conserues charitatem. Caritas est non in solis uerbis, nec penitus in salutationibus, sed cura, & in ipsis rebus officium: puta, paupertatem soluere, aegrotantibus subuenire, erueri periculis, in necessitatibus assistere, flere cum flentibus, & gaudere cum gaudentibus: nam & hoc caritas est. Et quae uis paruulum esse uideat gaudentibus gratulari, tamen ualde magnum est, & exercitiae mentis opus habens. Et multos quidem inueniemus, quod acerbius quidem est, praestantes, ad hoc autem infirmos. Nam multi flent quidem cum flentibus, cum gaudentibus autem non etiam gaudent: sed gaudentibus alijs, ipsi lugent: quod est liuor & inuidia. Non itaque paruulum est meritum gaudente fratre gaudere, uerum & altero maius: fortasse uero non tantum, quam cum flentibus flere, uerum & quam in periculis assistere maius. Nam multi quidem cum periculis assistunt, claritatem uero consequentibus compuncti sunt: tanta uis est inuidiae: licet illud

illud quidem laborum sit & sudorum, hoc autem uoluntatis duntaxat sententia. Et tamen multi, quod grauius est, perpessi, facilius non expedierunt: sed tabescunt & pereunt, cum alios se praclare gerentes, cum omnem ecclesiam uel uerbo, uel quopiam alio modo adiuuari uiderint, quo quid peius esse possit. Nec enim iam fratri, sed et dei talis repugnat uoluntati. Hoc itaque considerans ab aegritudine desistas, & si proximum non uis, te saltem ab innumeris malis erue. Quid mentis tuae bellum indicis? Quid animam implet tumultus? Quid huiusmodi paras? Cur superiora deorsum statuis? Quomodo poteris ita dispositus peccatorum poscere ueniam? Nam si in se parrata non dimittentibus, nec ipse peccata dimittit, qualem dabit remissionem? Hoc enim est extremae probationis malitia. Cum diabolo tales ecclesiam impugnant, fortassis autem & diabolo peius. Nam ab hoc quidem cauere potest: illi uero dilectionis induentes personam, clanculum ignem accendunt, sapius in fornicem immittentes, & morbo laborantes: qui non solum haberi misericordiae possit, uerum multum habeat risum. Quid enim, quaeuo, palles, & fremis, & trepidus factus es? Quid mali factum est, quod splendens frater & illustris est, & probabilis? Non itaque coronari fuit opus, & gaudere atque deum glorificare, quod membrum tuum est splendidum & illustre: sed doles, quod deus glorificatur? Vides quod tendat impugnatio? Sed non quod deus, inquit, sed quod frater clarificatur. At per hunc ad deum gloria redundat: igitur & impugnatio tua. Verum hoc, inquit, me non contristat, sed per me deum uellem glorificari. Gaudeas igitur se gloriosum exhibente fratre, & per te rursum deus clarificabitur, & omnes dicent: Benedictus deus, qui tales habet seruos ab omni liberatos inuidia, mutuis gaudentes bonis. Et quid dico fratrem? Nam licet hostis esset, & inimicus: si tamen per hunc deus glorificaretur, amicum fieri propter hoc oporteret: tu uero amicum facis inimicum, quoniam propter illum prosperitatem deus glorificatur. Si quis corpus tuum male se habens curauerit, licet sit inimicus, ipsum iam de primis amicorum esse censebis: Christi uero corpus ornantem, id est ecclesiam, & amicum ducis inimicum: & quomodo contra Christum pugnam aliter praete tulisses? Propterea siue quis signa faciat, siue uirginitatem, siue ieiunium, siue humi stratum excolat, siue ipsos angelos uirtute praueinat, omnium erit scelestissimus, hunc habens defectum, & adultero, lenone, & latrone ac fure iniquior. Et ne quis sermonis excessum redarguat, illud a uobis libenter interrogauerim: Si quis ignem sumens, & fossorium, hanc destruxisset domum & incendisset, & hoc suffodisset altare: nonne quilibet eum lapidibus obrueret, tanquam prophanum & impiu? Quid igitur si quis uoraciorem hoc igne flammam inferat, inuidiam dico, non lapidum aedificia destruentem, nec autem suffodientem altare: sed quod parietibus & altari multo preciosius est, doctorum aedificationem subuertentem & corruptentem, quali uenia di-

gnus esset. Nemo namque mihi dicat, quod frequenter aggressus non ualuit: ex uoluntate enim negotia iudicantur: quoniam & Saul Dauidem occidit, licet uotum non impleuerit. Non animaduertis, quaeuo, quod Christi ouibus insidiaris, impugnans pastorem: ouibus, inquam, pro quibus & sanguinem Christus effudit, & omnia facere ac pati precepit. Num reminisceris, quod dominus quidem tuam quaesuit gloriam, non autem suam: tu uero non dominicam, sed tuam exquiris: alioquin autem tunc & tuam asscucus fuisses, nunc autem tuam quarens ante domini gloriam, nec hac unquam poteris. Quod igitur erit huius remedium? Communiter omnes oremus, & unam pro talibus uocem emittamus, tanquam pro energumenis: nam & ipsis hi inferiores sunt, quantum & uoluntarius est furor. Orationis enim indiget huiusmodi morbus, & plurimae supplicationis. Nam si fratrem non diligens, siue pecunias erogat, siue martyrio fulgeat, nihil amplius efficit, qui nullam quoque persequitur operatum iniuriam, quanta sit dignus ultione, considera. Hic & gentilibus est peior. Nam si diligentes diligere nihil amplius illis nos habere permittit, amantibus inuidens ubi, quaeuo, statuetur? Nam & inuidere peius est, quam bellum inferre. Qui enim bellum gerit, soluta causa propter quam bellum gerebatur, inimicitiam quoque dissoluit: inuidus autem nunquam efficitur amicus. Et ille quidem apertam ostendit pugnam, hic autem obumbratam: & ille quidem legitimam habet, quam dicat impugnandi causam plerumque, hic autem nihil aliud praeter inuidiam, & diabolicam mentem. Itaque cui talem aliquis animam comparauerit? Cui uiperam? cui aspidem? cui uermem? cui scarabaeum? nihil enim huiusmodi scelestius anima, peius nihil: hoc enim, hoc ecclesiam subuertit, hoc hereses peperit, fraternam manum armauit, & fecit ut dextra ptingeretur cruore, & naturae leges abstulit, & morti fores aperuit, & in opus illam deduxit maledictionem, & neque partuum, neque parentum, nec ullius alterius illum permisit miserum reminisci: sed eum ita furiauit, & in tantum egit furorem, ut & deo se comonente atque dicente: Sub te erit appetitus eius, & tu dominaberis illi: nec ita acquiesceret, licet & a crimine eum absoluerit, & subdiderit fratri: attamen tam insanabilis est iste morbus, ut & innumeris medicaminibus, superpositis propriae scaturiat tabe. Quae namque de causa doles? tu omnium infelicissimus: quoniam honoratus est deus: sed hoc est diabolicae mentis. At quoniam frater te factus est probabilior: sed & te uicissim praecurrere licet. Itaque si uincere cupis, ne iugulaueris, nec occideris, sed manere sinas, ut certaminum conseruetur occasio, & uince uiuentem: sic enim tibi splendida paratur corona. Nunc uero cum occideris, maiorem iacturam sententiam aduersus te metipsum profers, sed nihil horum nouit inuidia. Quae uero de causa gloriam, & in tanta diligis solitudine? Hanc namque soli tunc terram habitabant, sed neque hoc eum cohibuit: sed omnibus ex animo proiectis, cum diabolo stetit, & opposuit aciem. Etenim erat ille tunc cum

cum Cain malitiae dux. Quoniam enim ei non erat satis hominem facere esse mortalem, et mortis genere maiorem facere luctum aggrediebatur, & ut fieret fratricida persuadebat. Festinabat enim, & cupiebat uidere sententiam in opus prodire, qui nostris nunquam malis exfatiaur: quemadmodum si quis captiuum habens inimicum, & prolata uidens damnatum sententia, priusquam urbem exeat, properet & intus iugulatum uidere, neque congruum tempus expectet: ita tum quoque diabolus licet audisset, quod in terram homo reuersurus esset, optabat & aliquid maius cernere, coram patre filium morientem, & germanum interimementem germanum, & pramaturam uiolentamque necem. Vides quantis fuit ministris malis inuidia? qualiter insatiabilem diaboli mentem impleuit, & ei tantam apposuit mensam, quantam is cernere concupiuit? Fugiamus itaque pestem. Non enim licet illum ignem euadere diabolo paratum, ab hoc malo non liberatos. Liberabimur autem, si cogitemus quomodo Christus & nos dilexit, & alterutrum amare precepit. At quomodo nos itaque dilexit? Pretiosum sanguinem dedit pro nobis, qui eramus inimici, et modo peccaueramus, hoc fac etiam pro fratre. Nam propterea dicit: Mandatum nouum do uobis, ut diligatis inuicem, sicut ego dilexi uos: imo uero nec ita mensuram statuit. Nam ipse pro inimicis hoc fecit. At non uis tuum pro fratre sanguinem effundere. Quid igitur illius sanguinem fundis, ex opposito mandatum impugnans? Et ipse quidem quod fecit, non ex debito fecit: tu uero si facis, debitum soluis. Quoniam ille qui decem millia talentorum accepit, & centum exigit denarios: non propter hoc tantum puniebatur quod exigeret, uerum & quoniam ex beneficio non est melior factus, nec incipientem dominum secutus est, nec debitum reddidit: iam enim erat & debitum quod a seruo factum fuit, si modo factum fuisset. Etenim omnia quae facimus, agimus, debitum implentes: propter hoc & ipse dicebat: Cum omnia feceritis, dicite, quia inutiles serui sumus: quae enim debebamus facere, fecimus. Igitur siue charitatem exhibuerimus, siue dederimus pecunias egenis, debitum implemus: non tantum quoniam a beneficiis ipse cepit, uerum & quoniam ipsius bona distribuimus, si cuncta erogemus. Quid igitur illis te spoliis, quorum ipse te uult esse dominum? Propterea te iussit alteri ea dare, ut ea ipse retineas. Nam donec ipse solus ea detines, nec ipse quidem habes: quum alteri uero dederis, tunc & ipse cepisti. Quid huic par sit amicitiae pignori? Ipse pro inimicis sanguinem effudit, nos autem neque pro benefactore pecunias: ipse pretiosum sanguinem sumum, nos uero neque pecunias non nostras: ipse ante nos, nos neque post ipsum: ipse pro salute nostra, nos neque pro nostra quidem utilitate. Nec enim ipsi quicquam amplius ex nostra fit humanitate, sed totum in nostrum cedit emolumentum. Propter hoc enim & ipsa dare iubemur, ne nos ex ipsis excidamus: quemadmodum enim si quis argentum paruò dederit puerulo, & retinere propensius imperet, uel

let seruo dare custodiendum, ne uolenti rapere liceat, itidem & deus agit: ait enim, Da indigenti, ne quis tibi rapiat: puta uel sycophanta, uel accufator, uel fur, uel nouissime mors. Nam donec ipse retines, non habes in tuto: si uero per pauperes mihi dederis, omnia tibi diligenter ipse praesto, & in tempore congruo cum multa accessione restitua. Non enim ut auferam fumo, sed ut plura efficiam, ut custodiam diligentius, ut ea tibi conseruem in illud tempus, in quo qui mutuet nemo, nemo qui miserereatur. Quid igitur nobis crudelius fuerit, qui post tot promissiones ei mutuae non sustinemus? Inopes enim & nudi transimus ad eum, credita non habentes: quoniam ea diligentissime super omnes custodienti non commendamus, ideoque & extremam luemus poenam. Quid enim dum accusabimur, dicere poterimus? Quam perditionis nostrae praetendere excusationem? Quam defensionem? Cur enim non dedisti? Non credis, quod iterum recipies? Et quomodo rationem hoc habeat? Qui namque non danti dat, quomodo non multo magis, postquam acceperit, dabit? Sed eorum te delectat aspectus, igitur propterea magis eroga, ut illic te magis delectet, cum ea surripierit nemo: sicut econtra nunc retinens innumera patieris incommoda. Tanquam enim canis, ita diabolus diuitibus insilit, tanquam buccellam, uel placenta tenenti puerulo uolens auellere. Demus igitur ea patri. Et si diabolus factum hoc uiderit, omnino recedet: cum uero recesserit, tunc ea pater omnia dabit in tuto, quum ille non poterit infestare in futuro seculo. Nunc enim a paruus infantibus qui a canibus uexantur, nihil diuites differunt, omnibus circa eos latrantibus, laniantibus, trahentibus, non hominibus tantum, uerum & illiberalibus passionibus, in gurgite uentris, ebrietate, assentatione, & omni intemperantia. Et si foenerare quidem suppetat, multum dantes conquirimus, & gratos consideramus: hic autem contrarium facimus. Grate suscipientem deum, & non centesimam partem, sed centuplum praebentem dimittimus: at ne sortem quidem nobis reddituros quaerimus. Quid enim nobis uenter reddet, qui plurima consumit? stercus & corruptionem? Quid autem inanis gloria? liuorem et inuidiam. Quid uero avaritia? curam & sollicitudinem. Quid intemperantia? gehennam, & ueneniferum uermem. Hi namque sunt diuitum debitores, has sorti iungentes usuras, praesentia mala, poeniasque futuras. His igitur quaeuo, ad tantam mutua bimus ultionem, et nostra Christo non credemus, coelum pretendenti, aeternam uitam, & arcana bona? Et quam inueniemus excusationem? Cur enim non das illi qui proculdubio daturus est, & plura daturus: fortasse, quoniam post multum dat temporis? Atqui & hic praebet. Non mentitur enim qui dicit: Quarite regnum dei, & haec omnia apponentur uobis. Vidisti liberalitatis magnitudinem? Illa tibi seruata sunt, inquit, & non diminuantur: praesentia uero in adiectionis & superabundantiae loco tibi largior. Praeterea uero post longum recipere tempus, tibi talentum multiplicat: scenus

enim efficitur maius. Nam & in mutuantibus hoc facientes uideamus foeneratores, post multum temporis redimentibus libentius foenerantes. Qui namque statim totum reddit, usurae cursum interrupt: qui uero diu retinet, maiorem facit & operationem. Itaque in hominibus quidem dilationem non aegre ferimus, uerum & studemus, ut maior efficiatur: apud deum uero tam pusillanimitate nos gerimus, ut propter hoc torpeamus & retrocedamus. Et quidem, sicut dixi, hic quoque praebet dictam causam, & aliud quiddam maius dispensans, illic totum seruatur. Eorum enim quae dantur, magnitudo, & illius donationis decor praesentis uitae transgreditur utilitatem. Nec enim in corruptibili & caduco corpore illas immarcescibiles fas est accipere coronas, nec in praesenti tumultuosa plenaque turbarionis conuersatione multas habente mutationes, immotam illam & imperturbatam sortem acquirere. Et si quis aurum quidem tibi debet, in aliena morati regione, nec habenti seruos, neque domum reportare praualenti mutuum se dare promitteret: etiam ac etiam rogares, ne tibi peregre, sed domi potius id erogaret. Illa uero spiritualia & ineffabilia uis hic accipere: & quantae sunt ista demerita? Nam si hic quidem ceperis, omnino corruptibilia recipies: si uero tempus illud expectes, incorrupta tibi reddet & immortalia. Si recipis hic, plumbum recepisti: si uero illic, probatum aurum, uerum tamen neque praesentibus te priuauit. Cum illa namque promissione & alteram posuit, ita dicens, quod omnis qui caelestia diligit, centuplum accipiet in hoc seculo, & uitam aeternam possidebit. Si uero centuplum non capiamus, nos auctores qui tantum reddere ualenti non mutuumus. Quoniam omnes qui dederunt, tanta receperunt, licet pauca dederint. Quid enim magnum, quae so, Petrus erogauit: Nonne rete fractum, & calamum, & hamum duntaxat: uerum tamen ei deus orbis terrarum domos reserauit, & terram explicuit, & mare. Et omnes eum ad sua uocabant, quin potius & sua uendentes ad ipsorum pedes pretia deferebant, nec in manus quidem immittentes, non enim audebant, tantum eis & cum largitate tribuebant honorem. Sed ille Petrus erat, inquit: & quid hoc? homo. Non enim haec soli Petro promissit, neque dixit, Tu uero Petre centuplum accipies solus: sed, Quicumque reliquerit domos, uel fratres, centuplum accipiet. Non enim personarum dixit differentiam, sed rerum merita. At, inquit, infantum me coetus circumstat, et illos diuites relinquere cupio. Quam igitur ob rem eos faciamus pauperes? Na si ipsis quidem omnia dimittas, periculosa rursum custodia tua cuncta commendasti. Si uero deum eis relinquantur haeredem & tutorem, innumeros reliquisti thesauros. Sicut cum nos ipsos ulciscimur, deus nos non defendit: quum autem ipsi concedimus, plura quam expectamus, efficitur: Sic & in pecunijs, si nos earum curam gerimus, ab earum ille prouidentia recedat: si uero totum in eum proficiamus, & eas, & filios in omni securitate constituet. Et quid mirum si hoc apud deum contingit, cum & in ho-

minibus hoc ipsum euenire uidere possumus? Na si necessarium neminem ad liberorum tutelam aduocaueris, confunditur & erubescit frequenter, & qui sponte uolebat his acriter ingruere. Si curam igitur in eum proficias, tanquam magno decoratus honore, maximam & ipse reddet retributionem. Si uis itaque multas filijs diuitias relinquere, deo relinque tutelam. Qui enim te nihil operato, & animam dedit, & corpus plasmauit, & gratiam donauit, cum tantam liberalitatem uiderit exhibentem, & res illorum sibi cum illis distribuentem: quomodo non omnes eis aperiet diuitias? Si enim Helias modica partus farina, postquam uidit mulierem illam se filijs praetulisse, in deficientes arcas, et torcularia in uideat domo praestitit: considerat quam Heliae dominus ostendit charitatem. Hoc itaque ne consideremus, quomodo filios diuites relinquamus, sed quomodo uirtute praeditos. Nam si diuitijs confidant, nil aliud curabunt, habentes unde morum malitiam obumbrant pecuniarum abundantia. Si uero se uiderint illarum esse consolatione destitutos, omnia facient, ut aliquam paupertatis releuationem per uirtutem inueniant. Ne diuitias itaque relinquant, ut relinquant uirtutem: extremae namque stoliditatis est, uiuentes quidem eos non facere omnium dominos: mortuos autem multam iuuentutis facilitate praebere licentiam. Atqui uiuentes quidem, & poenas exigere poterimus, & male rebus utentes, cohibere & refrinare. Si uero morientes praeter orbitatem, & iuuentam diuitiarum quoque potentiam praebemus, in mille praecipua miseris impellemus & infelices illos, ignem igni adijciantes, & atroci oleum instillantes fornaci. Itaque si uis diuites in tuto relinquere, deum ipsis relinque debitorem, & hoc eis chirographum trade. Nam si pecunias quidem ipsi ceperint, neque cui dent, norunt: sed in multis incedent calumniae tores & ingratos. Si uero praueuientens ea deo foeneraueris, indireptus iam manebit thesaurus, & erit cum multa copia retributio. Etenim gratiam habet & debens & erogans nobis deus, & foeneratores suos non foeneratis iucundius intuetur. Et quibus maxime debet, hos maxime diligit. Itaque si uis eum semper amicum habere, multorum constitue debitorem. Nec enim ita foenerator debitores habens gaudet, sicut deus creditores habens delectatur. Et quibus quidem nihil debet, hos refugit: quibus uero debet, ad hos accurrit. Igitur omnia faciamus, ut ipsum habeamus debitorem. Hoc enim foenorum tempus est, & nunc in necessitate constitutus est: nisi igitur nunc ei dederis, postquam hinc migraueris, tui non indigebit: hic enim sitit, hic esurit: sitit autem, postquam tuam sitit salutem. Et propterea quoque mendicat, & nudus circumtibi negotians uitam immortalem. Eum itaque ne despexeris. Non enim uult cibari, sed cibare: non indui, sed induere, & aureum illud tibi parare indumentum, & regalem stolam. Nonne uides & medicorum studiosiores, quum aegrotos lauant, & se licet nihil indigentes lauare? sic & ipse propter te laborantem omnia facit. Propter hoc neque

te cum

te cum uolentia repetit, ut tibi magnam det retributionem, ut discas, quod non opus habens exigit, sed tuam implens utilitatem, propter hoc & in uili te petit habitum, & dexteram extendens: neque si dederis obolum auersatur: neque etiam si spreueris, abscedit, sed ad te rursum accedit: uehementer enim amat, inquam, salutem nostram. Pecunias itaque contempnamus, ne a Christo condemnemur, contempnamus pecunias. Si enim eas hic custodimus, eas omnino perdemus & hic et illic. Si uero multa cum largitate dispensamus, multam in utraque uita felicitatem assequemur. Qui uult itaque diues fieri, fiat pauper, ut diues euadat: expedit, ut colligat, dispergat, ut congreget. Si autem hac noua uidentur & mirabilia, feminantem animaduerte, & considera quod nec ille posset aliter plura colligere, nisi quae habet, dispergeret, & parata praemitteret. Seminemus igitur & nos coelum, ut cum multa metamus opulentia, & aeternis potiamur bonis, gratia & benignitate domini nostri Iesu Christi, per quem, & cum quo patri gloria, simul & sancto spiritui, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

QVOD NON DATVR PARITER SECUNDVM DEVM, & SECUNDVM MUNDVM GAUDERE. Et contra eos qui ebrietati uacant & delicijs. Homilia LIIII. Ex Actibus apostolorum.

Gen. 3

ALA res est ubique remissio charissime, & propterea ab initio Adae dictum est: In sudore uultus tui uesceris pane tuo: & ut ex afflictione multa ad requiem peruenientes, deo gratias agant. Magnum enim bonum est tribulatio: audi namque prophetam dicentem: Bonum mihi domine, quia humiliasti me. Si uero magnis & mirabilibus uiris magnum quid est tribulatio, multo magis nobis: Si uero uultis & ipsam per se tribulationem inquiramus. Sit aliquis ualde gaudens, & laetus, et effusus, quid turpius? quid hoc stolidius? Sit aliquis dolens, & moestus, quid hoc est sapientius? Melius est enim, inquit, in domum luctus ire, quam in domum risus. Fortasse quidem & quae dicuntur, repellitis: tamen uideamus qualis Adam fuerit in paradiso, & qualis postmodum: qualis antea Cain, et postea qualis. Non enim firma stat anima sede, sed tanquam a quodam flumine tollitur, & eleuatur a uoluptate, nihil habens stabile, & ad repromissiones facilis, prompta ad sollicitationes, & multa cogitationum fluctuatio, in tempestiuus risus, hilaritas ratione carens, multa uerborum & superflua nugacitas. Et quid alios commemorem sanctos? Vnum proferamus, & intueamur quis in uoluptate quidem, quis autem esset in tristitia. Vultus ipsum Dauid uideamus, quum in uoluptate foret & laetitia, propter multa trophaea, propter uictoriam & coronas, propter delicias & fiduciam, uide qualis & dixit & fecit: Ego autem dixi, in abundantia mea, inquit, non mouebo in aeternum. Postquam autem in tribulatione constitutus est, audi quid dicat: Si

Chryf.

autem dixerit, mihi non places, praesto sum, facta. 2. Reg. 15
ciat quod bonum est coram se. Quid hinc uerbis modestius: ait enim: Quomodo cumque deb gratum est, ita sit. Et iterum ad Saul ait: Si dominus inciderit te aduersum me, odoretur sacrificium tuum. Et tunc quidem quum in tribulatione foret, & inimicis parcebat: post haec uero nec amicis, nec his qui nullam intulerant iniuriam. Rursum Iacob quum in tribulatione fuit, dicebat: Si dederit mihi dominus panem ad uescendum, & uestimentum ad induendum. Quoniam & Noe filius antehac quidem nihil tale fecit, postquam uero de salute confidit, qualis factus est contumeliae patratore? Et Ezechias quidem cum esset in tribulatione, uide qualia pro salute faciebat, & sacco induebatur, & quae cuncta talia: postquam uero uoluptatem in currit, de cordis sui cecidit altitudine: ait enim, Cum comederis & biberis, & fueris impletus, attende tibi met ipsi, praiceps enim est locus deliciarum. Attende, inquit, tibi met ipsi. Cum tribulabantur Israelitae, tanto plures stabant: postquam autem eos dimiserunt, tunc omnes perierunt. Et quid antiquorum exempla commemoro? Nunc uideamus, si placet, nonne cum in secundis rebus sunt plures, efficiuntur inflati omnibus inimicis, iracundi, quum a destituta: cum uero fuerit ablata, mansueti sunt homines, & humiles, & in propriae naturae cogitationem ueniunt: ideo inquit: Tenuit eos superbia, pro dijs quasi ex adipe iniquitas eorum. Haec mihi dicta sunt, ut non omnibus modis laetitiam exquiramus. Quid ergo Paulus ait: Gaudete semper? Non simpliciter dixit, gaudete: sed addidit, in domino. Haec maxima laetitia quali gaudebant apostoli, ex carceribus scilicet, flagellis, persecutionibus, maledictis, ex omnibus tribulibus principium habes, & radicem, atque materiam, unde & ad bonum peruenit exitum: quae uero mundi est, in contrarium: incipit quidem a suauibus, at in mala desinit. Nec ego secundum dominum gaudere prohibeo, imo uehementer exhortor. Flagellabant apostoli, & gaudebant: uinciebantur, & gratias agebant: lapidabantur, & praedicabant. Hanc & ego quare laetitiam, ex nulla re corporali principium habentem, sed ex spiritualibus. Non licet secundum mundum gaudentem, pariter & secundum deum gaudere. Quomodo enim qui secundum mundum gaudet, gaudet in diuitijs, in delicijs, in gloria atque potentia & elatione: qui uero secundum deum, in ignominia propter eum, in paupertate, in ieiunio, in modestia. Vides quae contrariae sunt occasiones: quotquot hic citra laetitiam sunt, & citra tristitiam: quotquot citra tristitiam hic sunt, & citra uoluptatem. Et haec reuera sunt, quae ueram faciunt laetitiam, quoniam illa laetitiae tantum nomen habent, quum omnia sint in tristitia. Quantam habet tristitia superbus: quomodo cruciatur, dum extollit, innumeras sibi contumelias inferens, multum odij, multum inimicitiae, liuoris multum, multum inuidiae. Quod si a maioribus contempnatur, dolet: si non super omnes insurgat, roditur. Humilis autem est in magna uoluptate, honorem expectans a nemine, si fortasse qui-

tom. 5

q 2

dem

dem honoretur, gaudet: si uero non honoretur, nec dolet: gratum enim habet, quod honoratus non fuerit, ipsum autem praefertim afficit contumelia nemo. Igitur ex eo quod honorem, & honorari non requiramus, magna uoluptas: illic autem contrarium, & querit honorem, & non honorat: non autem aequaliter honore letatur, & qui querit eum, & qui non querit. Ille quantumcumque cepit, se nihil accepisse putat: hic uel si parum exhibueris, quasi totum accepit, suscipit. Rursum qui de delicijs uacat, innumeris habet molestias, licet de facili & tanquam ex fontibus ipsi prouentus affluat, ex delicijs nascuntur mala, & futurorum incertitudinem. Hic autem in securitate semper est, & in uoluptate qui uictus tenuitati semetipsum affuefecit. Non enim ita semetipsum miserum uocat, quoniam opiparæ mensæ particeps non est: sicut gaudet, futurorum non metens incertitudinem. Ex delicijs uero quæta sint mala, nemo nescit. Necessarium autem & nunc dicere, quod duplex bellum, & anime & corporis: duplex tempestas, duplex et morbus. Nec hoc tantum, uerum & insanabilis, et magnas afferens calamitates. Sed non tale quid est tenuitas, sed duplex est sanitas, duplex bonum. Somnus sanitatis, inquit, in homine parco. Nam mensura quidem semper est desiderabilis, immodestia uero nequaquam. Modicæ scintillæ multam lignorum pyram superpone, iam non ardentem uidebis ignem, sed multum insuauem fumum. Viro ualde forti & magno onus impone uires excedens, & cum onere uidebis humi iacentem & proiectum. Multum onus ingere nauigio, & graue feceris naufragium, quale quidem & hoc est. Sicut insuper plenis nauigijs multus est tumultus nauarum, gubernatoris, proreta, & remigum, qui superiora quidem in mare iaciunt, inferiora uero & seipos perdentes pereunt, & quod omnium est turpissimum, os posteriorum partium assumit usum, & illud sit ignobilissimum. Si uero in ore tanta turpitudine, cogitata sit in anima. Nam & illic omnia tenebræ, omnia tempestas, omnia caligo, multus cogitationum clamor, dum premuntur & tribulantur, ipsa calumniam anima proclamante, omnibus sese ac cusantibus, aduocantibus, supplicantibus interiore simum alicubi reponi: & postquam eiectus fuerit, nec ita sedatur tempestas, uerum & febris, et egritudines. At, inquit, quomodo licet hos cernere delicijs uacantes, bene ualentes qui super equos uehuntur? Quid, inquit, temere nugaris egritudines nobis dicens: Ego quidem aegroto, & distrahatur, & deturpor: ego qui non habeo quod comedam. Hæc mihi, lachrymis enim digna sunt ista uerba. Pedibus uero dolentes, qui uehiculis gestantur, compeditos unde, quæso, uidebimus? Et nisi rem contumeliam putarent, & uerba impropertoria censerent, iam & nominatim eos protulissent. Sed sunt quidam qui bene ualent, quoniam non solis uacant delicijs, uerum & laboribus. Nam da mihi hominem semper se pinguefacientem, sine dolore iacentem, curantem nihil, licet in finitorum concurrat medicorum multitudo, ab aegritu

dinibus eum eruere non poterit: nec enim ita se habet rei natura. Medicinalem enim uobis sermonem commemorabo. Ex his quæ mittuntur in uentrem, non solum alimentum efficitur, quoniam nec in ipsa nutrimenti natura totum est nutritiuum, sed eius quidem aliquid in secessum dissoluitur, hoc autem in nutrimentum. Igitur si perfecte quidem conficiatur, hoc efficitur, & proprium acceperit locum, & sanum quidem & bonum in proprium currit locum: superfluum autem & inutile descendit, & excernitur. Si uero nimium ingeratur, & quod ex eo nutritiuum est, noxiū efficitur. Et ut exempli gratia loquar, quod res uobis reddat manifestior. Tritici quidem hoc est siligo, hoc farina, hoc furfur: igitur si mola quidem sit idonea molere, hæc omnia separauerit: si uero plus ingesseris, confundentur omnia: itidem & uinum, si congruam cocturam, & temporum assequatur temperiem, quoniam citra quidem hoc, omnia confusa sunt: post hæc uero hoc quidem in fecem subsidet, hoc autem in spumam exilit, hoc uero in gustantium usum, & hoc est bonum, quod nunquam facile subuertitur. Quod uero dicunt tropiam, neque uinum est, neque fex, omnibus commixtis. Hoc & in flumine quispiam uiderit, quum aquarum uortex efficitur. Sicut tunc mortuos uidemus pisces adnantes, & fimi crassitudine oculis captos: itidem & in nobis efficitur, quum multus ingluuiei superne fluxerit imber, postquam omnia commouerit, mortuas adnare facit cogitationes pridem sanas, & in puro uiuentes. Postquam igitur ex multis est exemplis damni magnitudo nobis probata, hos beatos uocare desinamus in his quibus miseros uocare decebat, deflere uero in quibus beatos oportebat appellare, & mediocritatem diligamus. An non auditis & medicos dicentes, egestas sanitatis est mater: Ego uero non tantum corporalis matrem sanitatis egestatem dico, uerum & animæ, hæc quæ Paulus uere medicus clamat, inquitens: Habentes autem uictum & uestitum, his contenti simus. Pareamus igitur ei, ut in bona ualitudine quæ facere decet, agamus. Dic enim mihi, si quis tibi cicutam dedisset habendam, nonne præter naturam foret? si quis lapides & ligna, nonne auersatus fuisset? Verissimiliter & merito, præter naturam enim est. Tale quid sunt & deliciæ. Sicut enim hostibus urbem subeuntibus, & obsidione facta et perturbatione, multus efficitur tumultus: ita fit & in anima, subrepente uino cum delicijs. Cui uae? cui tumultus? cui molestia, contentiones, & rumores? Cuius oculi liuidi? nonne uino indulgentibus? Sed enim quæcumque dixerimus in delicijs occupatos non separabimus, nisi passionem aliam opposuerimus. Et primum quidem nobis ad mulieres sit sermo, nihil muliere delicijs dedita turpius, ebría foedius nihil, ipsius aspectu flos deletur, oculorum tranquillitas, & mansuetudo turbatur, quasi nebula quadam radios subeunte solares. Opus illiberale, ac seruille, omnique plenum ignauia. Quam est iniucunda foetens, uinum olens putrefactum, mulier carnium corruptarum succum eruens, grauata, nec surgere ualens

ualens, plus æquo rubens, oscitatione plena, multaque caligine. At non eiusmodi quæ delicijs abstinet, sed speciosior & modestior: etiam corpori multum afferit decorem anime compositio, ne tantum enim ex corporalibus formis hunc effici censeas. Da speciosam puellam, turbatam, loquacem, iurgiosam, ebriam, ornata, nonne turpissima quæque foedior est: si uero uerecunda, si taceat, si erubescere discat, si moderate loqui, ieiunij uacare, duplex pulchritudo, species maior, desiderabilior & specus, modestia plenus & ornatus. Vis iam & de uiris dicamus: Quid ebrío turpius, familiaribus derisibilis, derisibilis inimicis, apud amicos miserabilis, infinita dignus damnatione, fera magis est quam homo. Multa namque uoracitas pardaleos, & leonis est, & uiræ, & merito, non enim habent rationalem animam. Et tamē & illa si plus necessitate, & mensura ipsi à natura definita comederint, totum corpus corrumpunt: quanto nos autem magis? Propterea nobis in breue uentrem deus coarctauit, propterea breuem statuit cibi mensuram, ut anime curam gerere doceret. Ipsam nostri compositionem discamus, et unam in nobis partem hanc operationem habere uiderimus. Os nobis & lingua ad laudes est assignata diuinæ, guttur ad uocem. Et propterea nos naturæ necessitas constrinxit, ut nec in uitæ eadamo in nimiam repletionem. Itaque nisi deliciæ labores haberent, & aegritudines, & infirmitates, esset forte tolerandum: nunc uero tibi naturæ terminos posuit, ut neque uolens transgrediaris. Nonne uoluptatem quæris dilectæ? hanc ab eo quod satis est, inuenies. Nonne sanitatem? & hanc, nonne securitatem? & hanc, nonne libertatem? nonne corporis robur? nonne bonam habitudinem, & animi solertiam? nonne uegetationem? ista sunt hic omnia bona: in illa uero contraria, iniucunditas, mala habitudo, aegritudo, illiberalitas, impetusa. Vnde igitur, inquit, omnes ad hanc concurrimus? ex morbo. Dic enim mihi, quare quod ledit, aegrotus inquit? nonne & hoc ipsum aegrotare signum est? Quare claudus recte non ambulat, cum hoc ipsum non ex torpore sit, nec eo quod ad medicum ire noluit? Rerum enim hæc quidem temporariam habent uoluptatem, poenam autem perpetuam: hæc uero contrarium, patientiam quidem temporaneam, delectationem uero continuam. Itaque tam mollis & ignauus, ut pro futuris præsentia non despiciat, statim capitur. Dic enim mihi, unde captus est Esau? unde præsentem uoluptatem futuro præposuit honoris? ex segnitie & mollitie. Hoc autem ipsum, inquit, unde? Ex nobis ipsis. Et inde patet, cum uolumus, nos ipsos excitamus, & toleranties efficitur: si quando itaque necessitas uenerit, frequenter autem & contententes dumtaxat utile cognoscimus. Cum igitur delicijs uacaturus es, considera uoluptatis momentaneum, & damnatum (uere siquidem damnatum est cum propria pernicie tot absumere pecunias) aegritudines, infirmitates, & contemne delicias. Quot tibi uis enumerem ex delicijs mala perpestos? Noe factus est ebrius, & denuclatus, & uide quod ex hoc orta sunt mala. Esau per ingluuie

primogenita perdidit, & ad fratricidium animum dedit. Populus Israel sedit māducare & bibere, & furruerunt ludere, & propterea dicitur: Cum manducaueris, & biberis, memento domini dei tui. In præcipitium enim ceciderunt, in delicijs delapsi. Vidua illa delicijs uacans, uirum mortua est. Et iterum: Impinguatus est, & incrassatus, & recalcitrauit dilectus. Et iterum Apostolus ait: Curam carnis ne feceritis ad concupiscentias. Non promulgo ieiunium, nec enim est qui audiat: sed tollo luxum, præcido delicias propter utilitatem uestram: tanquam enim torrens omnia deliciæ subuertunt, nihil est quod eas coerceat, efficitur ex regno. Quid amplius? uis frui delicijs? da pauperi, uoca Christum, ut & postquam mensa remota fuerit, habeas quibus fruarer delicijs. Nam nunc quidem non habes, & merito: tunc autem habebis. Vis deliciarum animam pascere, trade ipsi cibos quorum consuetudinem habet, eam ne fame perimas. Tempus belli, tempus certaminis, tu uero sedes in delicijs. Non uides & regijs præpositos in exterioribus castris tenuiter uiuentes? Non est nobis lucta aduersus sanguinem & carnem, tu uero luctaturus temetipsum impinguas? Stat stridens dentibus aduersarius, tu uero diffunderis, & mensis uacans. Noui me neque hæc dicere, sed non omnibus. Qui habet aures audiendi, audiat, Christus fame tabescit, tu uero uoracitate temetipsum distendis, duræ immodestitæ. Quid enim mali non faciunt deliciæ? sibi ipsis contrarie sunt. Vnde nescio quomodo nomen hoc habeant: sed sicut gloria, quum ignominia sit: & diuitiæ, cum sit paupertas, uocata sunt: sic & deliciæ, cum iniucunditas sit. Nunquid enim macchandi sumus, quoniam nos ipsos saginamus? Quid lautam uermibus mensam apponis? quid maiorem alis fanem? quid foetentes sudorum fontes reponis? quid ad omnia temetipsum reddis inutilem? Vis oculum fortem fieri? fac corpus robustum. Nam & in chordis, crassa quidem & immunda ad cantus suauitatem inutilis est: undique uero rasa, in tesa est, & consonantissima. Quid animam obruis? quid parietem facis crassior? quid multum fumum & nebulam, cum uapores tanquam caligo quædam undique reddantur? Si non alius quisquam, te saltem athletæ doceant, quoniam gracilius corpus est & fortius, & anima fortior aurigæ similis est & equo. Sed illic uides, sicut in his qui delicijs uacant, & carnosus: sic & equi carne fluentes motus sunt difficilis, & multos aurigis labores præbentes. Optabile est, facilem & expeditum agentem equum brauium accipere: cum autem eum auriga trahere cogitur, & frequentissime cadentem stimulans, nec ita qui dem excitare potest, licet ipse sit ualde peritus, uictoria priuabitur. Ne nostram contemnamus animam, propter corpus calumniam patientem: uerum & illam faciamus perspicaciorē, alas ei leues nequamus, molliora uincula, rationibus eam pascamus. Satis est, quantum ut ualeat corpus dumtaxat, tantum ut sit robustum, gaudeat & non doleat, ut quum ita bene nostra disposuerimus, summam possimus uirtutem apprehendere, & æternis potiri bonis.

nis, gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, cu quo patri, simul & sancto spiritui gloria, honor, imperium, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

CONTRA LVXURIANTES ET DEDOTOS DELICijs, & de presentis seculi consummatione. Homilia LV.

ON tam uehementer fluitant aquarum cursus ripas corrodere, & submittere solet, sicut delicia & luxus omnia ualitudinis nostrae firmamenta facile subruere. Siue namque medicinalem ingrediatis officinam, & accedens interrogaueris, omnes fere morborum causas illinc inuenies esse. Vilis enim tenuisque mensa sanitatis mater est, et eam propterea medicorum pueri ita nominauerunt: non saturari quidem uocantes sanitatem (cibi namque penuria sanitas est) minus ueluti sanitatis matrem appellantes. Si uero mater est sanitatis egestas, patet quod saturitas aegritudinis mater est, & infirmitatis, morbosque parit, ipsorum quoque medicorum artem transgredientes: pedum enim dolores, & capitis grauedines, & uertigines, et manuum cruciatibus, & tremores, & remissiones, & arquatus, & longae febres & astuosae, & alia his multo plura (non enim omnia percurrere uacat) non ex indigentia, parcoque uictu, sed ex crapula & saturitate nasci solent. Si uero uis animi morbos inde nascentes uidere, auaritia, mollitia, melancholia, ignauia, intemperantia, omnis ignorantia hinc habent principium. Nihilominus namque sunt asinis meliores animi talium mensarum delicias sectantes, tot feris distracti. Dicam & quot tristitias & molestias habeant delicias inhaerentes. Omnes quidem recensere non possumus, at uno capite totum reddam manifestum. Hanc enim ipsam lautam mensam cum uoluptate nunquam attingunt. Egestas enim sicut sanitatis, sic & uoluptatis mater. Saturitas autem sicut morborum, itidem & fastidii fons atque radix est. Vbi namque satietas fuerit, non potest esse appetitus: absente uero appetitu, quomodo possit adesse uoluptas? Propterea non tantum pauperes diuitibus prudentiores inuenimus, uerum & maiorem assequentes delectationem. Quibus omnibus animaduersis, ebrietatem fugiamus atque delicias: non tantum in mensis, uerum & in omnibus secularibus negotijs, & pro illis recipiamus ex spiritualibus uoluptatem, & iuxta Prophetam delectemur in domino: ait enim, Delectare in domino, & dabit tibi petitiones cordis tui. Sicut autem domum pulchram, quum aer appropinquauerit, splendidam ostendit: itidem & aspectum speciosum hilaritas animae meliorem exhibet. Si uero sit in tristitia, & doloribus, deformior redditur. Molestitia uero morbi faciunt, & cruciatus: porro morbos corporis mollities ex multis conflata delicias. Igitur & propter hoc, si mihi parebitis, fugietis delicias. Sed uoluptatem, inquit, habet delicias frui. At non tantam quantas infestationes. Nam uoluptas quidem ad guttur usque peruenit & linguam: remota namque mensa, uel uorato cibo, similis est illi qui non gustauit, imo longe peior, onera inde ferens, & capitis grauedinem, & somnum morti similem: frequenter autem & in somniam ex crapula & spiritus praeclosure & eructatione. Et innumera uentri imprecatus es, quae magis erant imprecaanda immodestia. Ne corpus itaque saginemus, sed Paulum audiamus dicentem: Curam carnis ne feceritis in concupiscentiam. Sicut enim si quis in cloacam cibos deiciat, ita quoque qui mittit in uentrem: imo uero non ita, sed multo peius. Hic namque cloacam nullis afficit malis, illic autem & innumeros parit morbos. Quod enim nutrit tantum, est mediocritas, quod & confici potest: quod uero supra necessitatem affluit, non modo non nutrit, uerum & illud corrumpit: sed haec nemo uidet ex quadam intempestiua uoluptate & temeritate. Vis corpus alere? tolle superfluum, da quod satis est, & quantum concoquere potest, ne aggres ues ipsum, ut non submergas. Quod satis est, est cibus & uoluptas: nihil enim ita uoluptatem parit, sicut cibus bene digestus: nihil ita sanitatem, nihil ita sensuum uelocitatem, nihil est quod ita morbos expellat. Sufficiens enim modus & uoluptas est, & alimentum & sanitas: plus autem & pernicies, & fastidium, & aegritudo. Quae namque facit fames, haec & saturitas facit: imo uero grauiora. Nam illa quidem paucis absoluit diebus, & hominem liberat: haec autem corpus absumens & tabefaciens, diuturnae tradit aegritudini, & morti demum atrocissimae. Nos uero famem certe rem abominandam censemus, sed ad saturitatem haec peiorem currimus. Unde igitur haec aegritudo? unde hic furor? non dico ut nos absumamus, sed tantum comedamus quod & uoluptatem habeat, quae uere uoluptas sit, & corpus alere possit, & ordinatum, & nobis ad animam congruum actiones, & bene firmatum, & compositum reddere. Cum uero delicias superabundauerit, clauos ipsos, ut ita dicam, & iuncturas ex undatione continere non potest compactas: subrepens enim aestuatio totum dissoluit atque diffundit. Carnis itaque prouidentiam ne feceritis ad concupiscentias: bene dixit: delicias namque sunt absurdarum occasio cupiditatum. Licet omnium sit sapientissimus qui delicias uacat, aliquid ipsum pati necessarium est: a uino, cibus, necesse distendi, necesse maiorem flammam sustinere: hinc fornicationes, hinc adulteria. Non enim uenter esuriens amorē parere potest, uel potius parsimonia deditus. Qui uero malas parit cupiditates, est ille qui delicias languet, & uelut multum humida terra uermes gignit, & humefactus simus, & multum habens humorem. Ab illa uero liberatus humiditate, multos affert fructus, quum nimium non habeat humorem: licet non excolatur, herbam producit: si uero colatur, fructus. Ne carnem itaque reddamus inutilem, neque segnem & noxiam, sed utiles fructus in ea plantemus, & ligna fructifera, nec ea delicias soluamus. Etenim & illa uermes pro fructibus emittunt, quum maruerint: sic & ingenita cupiditas

Psal. 26

cupiditas, si eam irrigaueris, malas parit uoluptates, et quam absurdissimas. Et propterea de gehenna iugiter audiamus, ut ex huius minis & timore multum emolumentum capiamus. Nam si deus peccantes in eam deiecturus huius minas non premississet, in eam multi cecidissent. Si nunc enim timore animas nostras concutiente, sunt aliqui tam facile peccantes, tanquam nec ipsa sit si nihil horum dictum fuisset, neque intentatum, quid mali non fecisset? Itaque quod semper dico, gehenna non minus, quam regnum, dei circa nos curam ostendit. Gehenna namque cum regno cooperatur ad ipsum homines timore compellens: ne saeuitia, neque crudelitatis rem esse censeamus, sed misericordiam, multaque benignitatis & curae, & dulcis erga nos amoris. Nisi per Ionam subuersio denuntiata fuisset, non fuisset prohibita subuersio. Nisi dixisset, quod subuertetur Niniue, Niniue non sterisset: nisi fuisset intentata gehenna, in gehennam omnes ceci dissemus: nisi praenuntiatus ignis fuisset, ignem fugisset nemo. Eorum quae facere uult contraria dicit, ut quae uult faciat. Non uult mortem peccatoris: & dicit mortem peccatoris, ne mittat in mortem. Nec uerbo tantum testatur, uerum & factis ostendit, ut fugiamus. Ne quis uero minas hoc esse solum existimet, uerum & esse re uera, ex his quae hic facta sunt, patet. An non tibi uideretur gehennae signum esse diluuium uniuersalis, & omnibus perniciosae pluuię? sicut enim, ait, in tempore Noe erant nubentes & nuptui tradentes: ita tunc quoque praedixit ante multum temporis, & nunc praedicit ante annos quadringentos, & plures: sed nemo, qui attendat. Omnes fabulam rem esse putant, omnes risum, timor habet neminem, nemo luget, nemo peccatus tunc dicit. Ignis exstuat, fluuius flamma succenditur, & nos ridemus, & delicias amplectimur, & licentiose peccamus. Nullus unquam in mentem illum diem admittit, nullus cogitat, quod praesentia praetereunt, quod haec sunt temporanea, licet ipsis rebus quotidie clamantibus, & uocem emittentibus. Praematurae mortes, rerum nostrarum mutationes, nobis etiam uiuentibus factae nos non corrigunt, non languores, & reliqui morbi. Nec solum autem in corporibus nostris mutationes, uerum & in ipsis elementis quispiam uidebit: et in aetatibus per singulos dies mortem meditemur, & in omnibus semper instabilitas per opera designatur. Nunquam hyems remansit, nunquam aestas, nunquam uer nec autumnus: sed omnia currunt, & auolant, & fluunt. Sed quid dixerim flores? sed quid uis: dignitates, reges, & qui sunt hodie, cras autem non erunt? Sed diuites, sed aedificia splendida, sed noctem & diem, sed solem, sed lunam: an non & ipsa decrescit, ipse uero sol non frequenter deficit, non obtenebratur, non eum nubes abscondit? Nūquid uisibilem quippiam semper manet? Nihil, sed anima sola omnium quae sunt in nobis, & hanc negligimus: eorum quidem, quae uariantur, tanquam permanentium, multam gerentes curam: manentis autem semper, tanquam transeuntis nullam habentes rationem. Ille magna potest,

sed in crastinum usque: post haec uero peribit. Et hoc manifestum ex his qui maiora ualuerunt, & nunc nusquam apparent. Fabula quaedam est, & somnium uita: sicut enim in scena aulæo sublato uarietates dissoluuntur, & omnia coruscante luce somnia auolant: ita nunc quoque consummatione ueniente tam comuni, quam uniuscuiusque, omnia dissoluantur & euanescent. Et lignum quidem quod plantasti, manet: & domus quam aedificas, & ipsa manet: faber autem & agricola abducuntur & pereunt. Et cum haec fiant, nec ita ueremur: sed tanquam immortales haec omnia coparamus, delicias, & luxui uacantes. Igitur audi, quid Salomon dicat, qui praesentium experientiam rebus ipsis cepit: Aedificauit mihi domos, inquit, plantauit ortos et uiridaria, uineas, natatorias aquarum, argentum, & aurum factum est mihi, feci mihi cantores & cantatrices, greges & armenta. Nemo namque fuit ita deliciosus, nemo tam gloriosus, nemo tam sapiens, tantum dominans nemo, nemo tantum ad uota sibi uidit omnia successisse: quid igitur? nullam ex his cepit utilitatem. Sed quid ait post haec omnia? Vanitas uanitatum, & omnia uanitas. Non simpliciter uanitas, sed per excellentiam. Et quae credamus, & res apprehendamus, in quibus non est uanitas, ubi ueritas, ubi cuncta firma sunt atque stabilia, ubi sunt omnia supra petram aedificata: ubi senectus non est, neque transitus: ubi florent omnia, omnia uigent, ubi nihil ueterascens, senescens nihil, nihil perditioni proximum. Generose quae deum desideremus, non gehennae metu, sed regni desiderio. Quid enim rogo Christi par uisionem? nihil est. Quid illorum aequale bonorum gaudium? nihil. Quae nec oculus uidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quae praeparauit deus diligentibus eum. Illa consequi studeamus, ista contemnamus: nonne frequenter ea damnamus: quoniam nihil est humana uita? Quid circa nihil laboras? Sed splendida respicis aedificia, & horum te fallit aspectus, statim in caelum respice. A lapidibus & columnis ad illum decorem oculos reflecte, & uidebis quod haec formicarum sint & culicum opera. Contemplantur spectaculum, ascende ad caelestia, illinc aedificiorum disce splendorem, esse nihil inuenies: sed paruulorum ludibria puerorum. Vides quanto subtilior, quanto leuior, quanto purior sit aer atque lucidior, quanto magis alta conscendis? Illic qui praesentem eleemosynam, domos habent & tabernacula. Haec in resurrectione resoluuntur, quin potius & ante resurrectionem superueniens tempus corrumpit, perdidit atque dissoluit: & ante tempus autem in ipso plerumque uigore & flore, uel terremotus prostrauit, uel etiam incendium omnia frequenter uastauit. Non enim in solis hominum aetatibus, uerum & in edificijs praematurae sunt clades: & frequenter marceda quidem tempore facta, concussa terra, manserunt immota: coruscantia uero fixaque, & recenter constructa solo tonitru concussa perierunt. Et hoc disponente deo fieri censeo, ne in edificijs altum sapiamus. Vis & aliter non dolere? ad communia ueni aedificia, quorum aequae particeps es & tu.

Ecl. 2

1. Cor. 2

Non enim est domus, licet sit ualde splendida, cœlestibus splendidior edificijs. Ibi quantumuis temporis immorare, tua sunt illa, tua sunt, cū alijs cōmunia sunt & non propria. Sed non delectant; primum quidem cōsuetudinis est, secundum autem auaritia; igitur quod delectat est auaritia, nō pulchritudo. Igitur auaritia delectatio est, & quę sunt omnium, uelle sibi uendicare. Quousq; hic erimus affixi? Adhæsimus terrę, tanquam uermes, in cœno uolutamur. Corpus de terra nobis deus contulit, ut ipsum & in cœlum reuehamus, non ut animam per ipsum ad terram detrahamus. Terrenū est, sed si uehimus, efficiet cœleste. Vide quanto nos honore profectus est, tale nobis opus præcipiēs. Feci, inquit, ego cœlum & terram, do tibi quoque creationem. Fac terram cœlum, nam potes. Qui facit omnia & mutat, de deo dictū est: hanc & hominibus potestatem dedit. Sicut aliquis pater charitate plenus pingens, non ipse solus, sed & filium ad patrum disciplinam perducere studet. Feci, inquit, ego speciosum corpus, do tibi melioris creationem, tu bonam fac animam. Dixi ego, Germine terra herbam uirentem, & omne lignū pomiferum: dic & tu, producat ipsa terra fructum proprium, & exhibet quicquid facere uelis. Facio æstatem & nebulam, firmo tonitru, & creo spiritum, formaui draconem ad illudendum ei, hoc est diabolum, nec hanc inuidi tibi potestatem: illud tu quoq; si uis: potes enim eum ut passerem uincire. Facio oriri solem super bonos et malos. Imitare tu quoq; cōmunica quę tua sunt & bonis & malis. Contumelias patiens tolero, contumeliasq; parantes beneficijs prosequor. Imitare etiā tu. Nec ita beneficia propter retributionem, neq; propter gratiarum actionem. Accendi luminaria in cœlo, his splendidiora tu quoq; fac accendas: potes enim. Eos qui sunt in errore, illumina: maius est illud beneficium, quā solem intueri, me agnoscere. Hominem facere non potes, sed iustum facere potes, & deo gratum. Ego substantiam creauit, tu uoluntatem exorna. Vide, quomodo te diligam, & in maioribus tibi uirtutem dederim. Videtis dilectissimi, qualiter honorati sumus, & ex irrationalibus & ingratibus quidam dicunt: Quare uoluntatis domini sumus? hæc omnia quęcunq; percurrimus, in quibus deum possumus imitari, nisi liberum esset arbitriū, sectari minime possemus. Dominus minor, inquit, angelis ego, & tu per principium. In throno regali sedeo, & tu confides per primitias. Conresuscitauit, inquit, & confedere nos fecit in cœlestibus. Adorāt te Cherubin, Seraphin, omnis angelica uirtus, principatus, potestates, throni, dominationes per primitias. Noli corpus accusare, quod tanto fruitur honore, quod & incorporeę tremunt uirtutes. Sed quid dixerim? Nō his tantum amorem ostendo, uerū & his quę passus sum: propter te consputus sum, colaphis cæsus, gloriā exinanitū, patrem reliqui, & ad te ueni, qui me oderas & auerfabaris: neq; nomen meum audire uolebas. Secutus sum & accurri, ut te comprehenderem: te mihi met uini & copula-

ui. Manduca me dixi, bibe me, & te sursum habeo, & deorsum tibi connector. Non satis est tibi, quod tui primitias sursum habeo: Hoc non tuum satiat desiderium. Et deorsum rursus descendit, nec simpliciter tibi commisceor: sed connector, manducor, paulatim attenuor, ut magna fiat temperies, commixtio & unio. Nam quę ununtur, in proprijs permanent terminis, ego uero tecum cōtexor. Nolo deinceps esse quicquam interualli: unum utraq; esse uolo. Hęc itaq; scientes, & multam eius sentientes curam, agamus omnia, quę nos magnis ipsius donis non indignos ostendere possint: quę utinam omnes assequamur in Christo Iesu domino nostro, cum quo patri, simul et spiritui sancto, gloria, imperium, honor, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

DE MONACHORVM VITA, ET QVOD
quę uidetur eorum grauis esse uita, dulcior
est ea, quę facilis esse uidetur.

Homilia LVI.

MAIORE libertate dilectissimi, hodie uos alloqui uolo, sed sustinete, ut discatis, quod hæc monachorum uita & crucifixorum, quę grauis esse putatur, & onerosa, hæc quę facilis et mollior esse uidetur, multo dulcior est atq; concupiscibilior. Et huius uos ipsi testes, qui frequenter in erumnis & mœroribus circūuenientibus mortem postulatis: & illos uocatis beatos, qui in montibus & speluncis habitantes coniugium non attingerunt, & uitam degunt tranquillam, cum uos in arcibus, uel in castris, temerē uiuatis & frustra, & in scena diem & orchestris agatis. Nam licet inde multę uoluptates scaturire uideantur, & latitię fontes, innumerę tamen acerbiores oriuntur sagittę. Si quis enim puellę cuiusquā illic saltantium amore captus fuerit, super omnem militiā, super innumeras peregrinationes grauius sustinebit tormentum, omni ciuitate circūfessa se miserius habens. Veruntamen ne hæc interim exquiramus, ipsa captorum relinquentes conscientię, de multorū agite uita loquamur: & tantū utriusq; uitę reperiemus interuallum, quantum est portus & pelagi, quod continuis frangitur uentis, discrimen. Ex ipsis autem diuersorij statim tranquillitatis proœmia cōtemplare. Fora nanq; fugientes & ciuitates, & medios tumultus, in montibus uitā elegerunt cum præsentī cōmune nihil habentem, nihil sustinentem humanum, non secularem tristitiam, non dolorem, non curam tantam, non pericula, non insidias, non inuidiam, non zelotypiam, non absurdos amores, nō aliud quicquam huiusmodi. Hic iam quę sunt regni meditantur in saltibus conuersantes, & montibus, & speluncis, & quiete ac solitudine multa, & super hæc omnia cū deo. Et ab omni quidem eis munda tumultu domuncula, omni uero uitio ac morbo libera anima, subtilis & leuis, & aere subtilissimo longe purior. Opus autem eis, quod erat & Adę ab initio, & ante peccatū cum erat gloriam indutus, & deo-

cum

cum fiducia colloquebatur: & locum illum multa felicitate plenum habitabat, & cum ante preuaricationē ad colendū paradysum positus fuit. Quid enim deterius hi sunt illo dispositi? nec una quidē ei cura secularis erat, at nec his. Deo cum pura loquebatur conscientia, hoc & hi faciunt: quinimō multo maiorem illo fiduciam habent, quanto maiorem quoq; cōsecuti sunt gratiam per spiritus misterium. Igitur oportebat quidē oculis nos hæc haurire. At postquam renuitis, & in tumultibus & foris cōmoramini, uel sermone uos doceamus, unam eorum conuersationis partem assumentes: non enim omnis eorum uita potest recenferi. Hęc orbis terrarum luminaria, quando sol oritur, quin potius multo ante auroram ex lectulo surgentes incolumes, & solertes, & sobrij: (nec enim ulla tristitia uel sollicitudo, non capitis grauedo, negotiorum uel labores, non turba, uel huiusmodi quicquam aliud eos disturbat, sed tanquam angeli degunt in cœlo.) surgentes itaq; statim ex cubili hilaris & lacti, chororumq; constituentes in alacri conscientia, consonanter omnes tanquam ex uno ore hymnos omnium deo concinunt, eum uenerantes, et ei gratias de omnibus agentes, tam proprijs quā communibus beneficijs. Itaq; si uidetur, Adam omittentes, interrogemus quid ab angelis differat hic chorus super terram canentium, & dicentium: Gloria in altissimis deo, & in terra pax, in hominibus bona uoluntas. Vestis autē eis fortitudine digna, non enim caudatis utentes uestibus, iuxta eneruatos & molles induuntur, sed iuxta beatos illos angelos, Heliam, Helisæum, Ioanem, secundum Apostolos: cum uestimenta sint ipsis parata, his quidem ex caprarum pilis, his autem ex pilis camelorum. Sunt autem & quibus sola sufficiunt pelles, & hæc iam dudum confectę. Mox ut illa dixerint cantica, flexis genibus laudatum deum pro negotijs inuocant, in quorum congregationem quidam nec statim ueniunt. Petunt enim præsentium quidem nihil (eis enim horum nulla ratio) sed ut cum fiducia stent coram illo tremendo tribunali, cum ueniet uiuos iudicaturus, & mortuos unigenitus dei filius, & nullus illā audiat horrendam uocem dicentem, Nescio uos. Et ut cum pura conscientia, multisq; meritis hanc laboriosam transigant uitam, & secundo uento difficile nauigent pelagus. Præcedit ante eos in oratione pater prælatus, deinde surgentes perfectis illis sanctis et continuis precibus, orto iam sole uadunt ad opus quisq; suum, multum hinc prouentum egentibus cumulantes. Vbi nunc sunt se choris dedentes diabolicis, & meretricijs cantibus, & in theatris sedentes? Pudet enim illorum meminisse, tamen propter infirmitatem uestram opus est & hoc facere. Paulus enim ait: Sicut igitur exhibuistis membra uestra seruire immunditię, sic nunc exhibete membra uestra seruire iustitię in sanctificationem. Igitur & nos ex fornicantibus sceminis, & iuuenibus scortantibus in scena constitutum chorum inquiramus, & horum beatorū ad uoluptatis rationē, quę præsertim multi focor-

des iuuenum capiuntur illarum laqueis: tantum enim discrimen inueniemus, quantum si quis angelorum in cœlo canentium illam consonantissimam audisset melodiā, & canes in fimo defossos & latrantes. Per hæc enim ora Christus, per illam uero linguam diabolus resonat. Et illis quidem fistulę non articulata consonant uoce, buccis interim eis tumescantibus, & se distrahentibus, neruis insuauis spectaculo: sed hic spiritus insonat gratia, pro tibia, cithara & fistula, sanctorum uis labijs. Quia uero quęcunq; dixerimus uoluptas explicari non potest, propter istos luto affixos, & operi lateritio: & propterea uellem horum aliquem circa talia furentium suscipere, & eō perducere, horumq; sanctorum ostendere chorū, neq; mihi iam uerbis opus fuisset. Verum tamē licet ad terrenos loquamur, sermone uel modicum eos ex cœno & paludibus extrahere conemur. Nā illinc quidē auditor absurdi statim amoris ignem concipit: tanquā enim non satis sit meretricis aspectus ad mentem succendendam, & uocis pestem adiunxerunt: hic uero si quid habet anima tale, statim deponit. Neq; porro uox & aspectus, uerum & harum uestes magis spectantes cōturbant. Et si quis sit pauper crassorum & neglectorum, ex aspectu plurimum indignabitur, & frequenter ad semetipsum dicit: meretrix quidem & leno, & coquorū & coriariorum filij, & plerunq; seruorum in tantis uiuunt delicijs: ego uero liber & ex liberis, iustos sequens labores, ne per somnium quidem hæc concipere possim, & ita succensus mœrore discedit. Apud monachos autem nihil huiusmodi, sed omnia contraria. Cum enim diuitum filios & generosis progenitoribus ortos talia uiderit indutos uestimenta, qualia neq; pauperum extremos, & ad hæc gaudentes; considerate, quantam paupertatis consolationem capiens abiit: siue sit diues, correctus recedit, melior effectus. Rursum cum in theatro quidem aurea meretricem indutam uiderint, pauper quidem ingemiscet & flebit, suam uidentem uidebunt, & ex hoc spectaculo suas aspernabuntur confortes. Cum enim habitum, & aspectum, & uocem, & gressum, & omnia uidentibus illa præferat mollia: accensi recedunt, & iam captiui suas petunt domos. Hinc iniurię & contumelię, hinc inimicię, bella & quotidianę mortes, hinc captis uita minime uitalis, & iam ingrata coniunx, & filij non æque desiderabiles, & omnia domi confusa, & ab ipsa iam luce uexari se putant: sed ex his coetibus nulla talis molestia, sed mansuetum & mitem uirum uxor suscipiet, ab omni liberatū mala uoluptate, & eo facilius quā antea utetur. Talia quidem ille chorus parit mala, hic autem bona: ille quidem ex ouibus lupos faciens, hic autem ex lupis agnos constituens. Sed nihil adhuc ferē nobis de uoluptate dictum est. Et quid possit esset iucundius, quā nos tumultuari, neque mente tristari, neque dolere & gemere? Verum & altius sermonem prouehamus, & utriusque cantus atq; spectaculi fructum indage-

indagemus: & illum quidem ad uesperam usque manentē uidebimus, donec in theatro sedeat spectator: post hęc autem omni stimulo grauius eum contristantem: hunc autem spectatorum animis continue uigentem. Nam & uirorum formam, & loci fertilitatem, & conuersationis dulcedinem ac uitę puritatem, & pulcherrimi spiritualisq; canus gratiam sibi semper habent insidentem. His itaq; portubus potētes, quasi quandam deinceps procellam fugiunt multorum tumultus. Neq; uero canentes tantum & orantes, uerum et libris affixi, iucundum sunt uidentibus spectaculum. Cū enim chorum dissoluerint, hic quidem Esatam sumens, cum illo loquitur: hic autem cum Apostolis conuersatur, alius ab alijs elaborata percurrat: & de hoc uniuerso philosophantur, de deo, de uisibilibus, de intelligibilibus, de uitę presentis utilitate, de futurorum beatitudine: & optimo cibo pascentur, non brutorum carnes elixatas habentes appositas, sed eloquia dei super mel & fauum, mel admirabile, et multo melius, quam quod Ioannes per desertum olim degustabat. Hoc enim mel non syluestres quępiam apes floribus insidentes colligunt, neq; rorem maturantes aluearibus immittunt: sed spiritus gratia construens, pro fauis & aluearibus, & fistulis, in sanctorū animis reponit, ut uolenti liceat cū libertate iugiter uesci. Has igitur apes, & ipsi imitantes, sanctorum uoluminum fauos circumuolant, magnam hinc decerpentes uoluptatem. Et si uis illorum discere mensam, accede propius, & eos experieris talia eructantes. Omnia mitia & iucunda, & spiritali odoris suauitate plena. Nullum turpe uerbū illa possunt ora emittere, nihil scurrile, nihil asperum, sed omnia cęlestis digna. Nullus aberauerit, ora multorum, qui per fora trahuntur, et circa secularia rabiem exercent, cęni cuiuspiam riuus comparans: horum autem ora fontibus melle manantibus, & pura fundentibus fluentia. Si quis uero, quod multorum ora cęni riuus assimilauerit, indignetur, sciat quod multum ignoscens locutus sum. Scriptura nanq; nec hac utitur mensura, sed altero longe grauiori exemplo, ait enim: Venenū aspidum sub labijs eorum: & Sepulchrum patens guttur eorum. At illorum non sunt talia, sed multę sunt plena fragrantia, & presentia quidem huiusmodi, futura uero qualis sermo nobis explicauerit. Quę mens concipiet angelicam fortem, beatitudinem, ineffabilia arcanaq; bona: Fortę multum nunc in caluistis, & in huius pulchre cecidistis desiderium conuersationis. Sed quid emolumentum, si dum hic estis, hunc ignem habetis: egressi uero flammam extinguistis, & hic ardor contabescit. Qualiter igitur agendum, ut hoc non accidat. Dum est tibi feruens hic amor, ad ipsos abeas angelos illos, eum magis accende. Non enim ita poterit sermo noster accendere, sicut rerum aspectus. Ne dicas: alloquar prius uxorem, & res dissoluam: torporis initium est huiusmodi dilatio. Audi, quod quidam cum domesticis suis pacisci uoluit, neq; propheta permisit: & quid dico pacisci-

psal. 31

A Patrē sepelire discipulus uoluit, & nec istud Christus concessit: licet quid tam necessarium uideatur esse, quam patris sepultura, attamen nec hoc concessit. Cur tandem? quoniam acer instat diabolus in gressum aliquem capere uolens, si uel breuem arripuerit uacationem & dilationem, magnum inducit torporem. Propterea quidam admonet, ne differas de die in diem: sic enim plura perficere poteris, sic & domestica tibi bene disponentur: ait enim, Querite regnum dei, & hæc omnia apponentur uobis. Si nanq; sua despicientes, & nostrorum curam præferentes, in multa nos constituimus tranquillitate: multo magis deus etiam sine his curam gerens & prouidens. Ne cures itaque tua, sed ea deo dimitte. Nam si saragas, tanquam homo satagis: si uero dimittas, deus prouidebit. Ea tu ne curaueris, maiora dimittens, quoniam ipse multum eis non prouidebit. Ut igitur eorum magnam gerat prouidentiam, ipsi soli omnia committe. Si uero & ipse spiritualibus omittis ea tractaueris, non multam eorum ipse curam geret. Ut igitur & hæc tibi bene disponantur, & omni cura libereris, spiritualia tene, contemne secularia: sic enim & cum cęlestis terram habebis, & futura consequeris bona, gratia & clementia domini nostri Iesu Christi, cui gloria, & imperiū, cū patre, sanctoq; spiritu, in secula seculorum, Amen.

Matth. 5

DE MONACHORVM VITA, ET DE solita ab eis fieri post mensam gratiarum actione, & de iudicio. Homilia LVII.

RURSVM ad deserta proficiscar, et iterum eosdem attingā sermones: quoniam cum maiori uoluptate uos audientes uideo. Videamus igitur & hodie spiritualia castra, uideamus a timore puram uoluptatem. Non enim cum hastis sunt in tentorijs, sicut milites (hic enim antea sermonem dissolui) neq; cum clypeis & thoracibus: sed his omnibus nudos uidebis, & talia facientes, qualia neq; cum armis illi. Et conscius esse potes, ueni, & mihi manum porrige, & eamus ambo in hanc expeditionem; & instructas acies uideamus. Hi nanq; per singulos dies bellum gerunt, et iugulant aduersarios, & omnes concupiscentias nobis insidiantes sperant, & has solo prostratas uidebimus, & apostolicum illud rebus exhibitum dicens: Qui uero sunt Christi, carnem suam crucifixerunt cum uitijs & concupiscentijs. Vidisti mortuorū multitudinem iacentium, spiritus gladio iugulatorum: Propterea non est illic ebrietas, neq; crapula, & ostendit id mensa, & trophæum in ea statutum. Nam ebrietas quidem & crapula iacet mortua per aquę porum in fugam conuersa, multiformis hæc & multiceps bestia. Sicut em in Scylla fabulis decantata, & Hydra, itidem in ebrietate multa possunt capita reperiri, hinc fornicatio, illinc ira, aliunde mollities, aliunde amores nefarii nascentes: sed hæc omnia sublata sunt. Et omnes illi exercitus, licet innumera profligauerint

Galat. 5

runt bella, ab his capiuntur. Et nec arma, nec hasta, nec quicquam aliud aduersus has acies stare potest: sed ipsos gigantes strenuos, multa præclara gerentes absq; uinculis inuenias uinctos, somno & ebrietate, sine cæde atq; uulneribus tanquam uulneratos iacentes, quinimò et multo crudelius. Nā illi quidē uel palpitant: hi uero nec hoc quidē, sed statim decidunt. Vides, quod maior hic exercitus & mirabilior: hostes enim interficit, qui superant illos, uolendo duntaxat. Sic enim illam omnium malorum matrem infirmā faciunt, ut iam non infester. Iacente uero duce, & sublato capite, reliquū quoq; corpus quiescit, & illic manentium quenq; uideas hanc obeuntē uictoriam. Non enim quem admodū in his hostibus, si quis ab aliquo uulnus accipiat, iam alteri non est infestus, cum semel ceciderit, sed omnes est opus hanc feram percutere. Et qui non percusserit eam atq; prostrauerit, omnino uexatur. Vidisti splendidā uictoriam? quale siquidem exercitus undiq; simul congregati trophæum erigere non possent, hoc eorum quilibet erigit. Et ibi destructa sunt omnia furiosa, rationē non sequentia, insanę uerba, morbiq; furentes, & iniucundi fastus, & omnia quotquot ab ebrietate armanur, et sum imitantur dominū, quem admirans scriptura, dicebat: De torrente in uia bibit, propterea exaltabit caput. Vultis & aliunde mortuorum uidere multitudinem? Videamus ex delicijs concupiscentias, ex laxis, ex coquis, pincernis, placentarijs: confundor enim omnia quidem dicere, uerum tamē dicam, phasianas aues, fercula affluenter mixta, humidos & aridos cibos, leges super his positas. Velut enim quandam habitantes ciuitatem, & exercitus instruentes: sic & hi quid primum, & quid secundum sanciuat & statuunt. Et hi quidem primū aues ad prunas tostas, intus piscibus refertas introducunt. Alij uero faciunt aliunde illegitimorum horum conuiuiorum principia. Et multum de his certamen, & de qualitate, & de ordine, & de multitudine, & in quibus confundi decebat, gloriantur: hi quidem quod diē diē midium absumpserunt, hi uero quod totum diem: alij porrò quod & noctem addiderunt, dicentes: Vide miser uentris mensurā, & de immodico studio confundere. Sed nihil huiusmodi penes angelos illos, uerum & omnes hæc concupiscentiæ sunt mortuæ. Non enim ad saturitatem, & delicias, sed ad necessitatem eis nutrimentum. Non autem ibi uenatores, neq; piscium, sed panis et aqua. Hęc autem cōfusio atq; tumultus omnino sunt illinc procul: & ex cellula, & ex corpore tranquillius portus, apud hos uero multa tempestas. Scindas igitur mentem uentrem talibus uescientium, et multam uidebis ingluuiem, & immundam cloacam & dealbatum sepulchrum. Quæ uero sequuntur, & dicere pudet, molestas eructationes, ex superiori parte uomitus, ex inferiori excrementa. Vade uero, & has illic quoq; concupiscentias uide, & ardentes in his amores, uenereos dico: nam hos omnes uidebis prostratos cum equis & impedimentis: impedimentum enim & arma, & equus, turpis actionis

A est turpe uerbum: equum pariter uidebis & ascensorem talem, & arma iacentia: hic autem omne contrarium, & corpora uulnerata, & animas iacentes mortuas. Nec in mensa uero tantū splendida factus est illis uictoria, uerum & in alijs, in pecunijs, in gloria, in inuidia, in omnibus morbis. Nūquid tibi uidentur hæc illis esse castris fortiora, & meliora mensa? Et quis contradiceret? nemo, nec ullus quidem illorum ipsorum, licet multum insanat. Hęc enim in cœlum transmittit, illa uero trahit in gehennam: hanc diabolus instruit, illā uero Christus: hanc luxus sancit, & immodestia, illam uero philosophia & modestia. Huc Christus uenit, illuc uero diabolus: ubi siquidem ebrietas, ibi diabolus: ubi turpia uerba, ubi saturitas, illic demones choreas agunt. Talem habebat mensam diues ille, propterea ne guttę quidem aquę dominus fuit: at hi non talem, sed iam angelica meditantur. Non nubunt, neq; ducunt uxores, neq; multum dormiunt, neq; delicijs uacant, sed præter pauca quædam, ut incorporei facti sunt. Quis est igitur inimicos tam facile uincens, ut prandens trophæum erigat? propter hoc & Propheta dicit: Parasti in conspectu meo mensam aduersus eos qui tribulant me. Non enim quisquam errauerit, & de hac mensa dictum illud pronuncians. Nihil enim sic animam angit, sicut concupiscentia mala, & luxus, & ex his orientia mala. Et hoc bene norunt, qui experientiam ceperunt. Si uero discas, & unde hæc colligitur mensa, & unde illa, tunc utriusq; differentiam bene uidebis. Igitur hæc unde colligitur? ex innumeris lachrymis, ex uiduarum oppressionem, orphanorum rapina: illa uero ex iustis laboribus. Et hæc quidem mensa similis est pulchre ac speciosę mulieri, nihil exteriorum indigent, sed naturalem habenti pulchritudinem: illa uero meretrici cuiuspiam turpi atq; deformi, multos quidem habenti fucos, neq; tamen turpitudinem obumbrare ualentis, sed quanto quis propius accesserit, magis redargutioni obnoxia. Nam et hæc cum accedenti propior fuerit, tunc magis turpitudinem ostendit. Illa nanq; simul accumbentes nihil turpe, tanquam libera, dicere permittit: hæc autem tanquam meretrix & contempta nihil honestū. Illa quærat utile secum conuersantis, hæc damnū: & illa quidem deū offendere non sinit, hæc autem non sinit non offendere. Migremus igitur ad illos, inde sciemus, quot uinculis simus inuoluti, inde sciemus mensam apponi bonis plenam innumerabilibus, suauissimam, nunquā deficientem, a solitudine liberam, inuidiæ, liuoris, & omnis pestis immunem, & bona spe refertam, & multa statuentem trophæa. Non est illic tumultus, nō morbus, non ira, omnia tranquillitas, omnia pax. Nec enim mihi dicas ministrantium in diuitum ædibus silentium, sed prandentium clamorem: non alterius ad alterum dico (nam & hic quidem deridendus est) sed interiorem in anima magnam inferentem captiuitatem, cogitationū tumultus, tempestatem, caliginem, procellam, per quæ omnia miscentur & confunduntur, & nocturnæ

psal. 24

cuidam pugnae similia sunt. At non in monachorum tabernaculis talia, sed multa tranquillitas, quies multa. Et illam quidem mensam somnus, morti simillimus excipit: hanc uero sobrietas & uigilia. Et propterea hos praesertim laudo & admirror, tum propter alia, tum propter hanc dilectionem. Illi namque postquam pransi fuerint, in domino uero post coenam, nunquam enim prandium norunt, scientes quod praesens tempus est iuctus & ieiunij. Itaque post coenam deo quosdam gratiarum hymnos dicentes, & huius uocis reminiscuntur. Et si uultis & ipsos hymnos audire, ut & uos continue dicatis, illum omnem sacrum uobis cantum recensebo. Ipsius itaque uerba se sic habent: Benedictus deus, qui pascis me ad iuuentute mea. Qui das escam omni carni, imple gaudio & laetitia corda nostra, ut omnem sufficientiam habentes, abundemus in omne opus bonum, in Christo Iesu domino nostro, cum quo tibi gloria, honor & imperium, cum sancto spiritu in secula, Amen. Gloria tibi domine, gloria tibi sancte, gloria tibi rex: quoniam dedisti nobis cibos in laetitia, imple nos spiritu sancto, ut inueniamur in conspectu tuo beneplacentes, non erubescerent, quando reddes unicuique secundum opera sua. Omnem hunc quidem hymnum admirari dignum est, praesertim autem hunc finem. Quoniam enim mensa & cibus diffundere consuevit atque grauari, animam quasi frenum quoddam hanc dictionem apponunt, circa remissionis tempus, iudicij temporis eam commonefacientes. Didicerunt enim quid passus fuerit Israel ex lauta mensa: ait enim, Comedit, & impinguatus est, & recalcitrauit dilectus. Et propterea Moses dicebat: Cum comederis & biberis, & fueris repletus, recordare domini dei tui. Post illam enim mensam patrata sunt ipsis illa nefaria scelera. Considera igitur & tu, ne quid huiusmodi patiaris: quamuis enim lapidi non sacrifices, nec immoles auro pecudes & uitulos, aliter tamen immolas. Caue furori sacrifices animam tuam, ne fornicationi tuam maculas salutem, nec alijs huiusmodi uitijs. Propter hoc enim & illi talia timentes praecipit, potius mensa, uel potius ieiunio (nam eorum et mensa ieiunium est) tremendi tribunalis & illius diei memoriam sibi metipsis faciunt. Si uero illi ieiunij & humilitatis cubilibus, uigilijs, & sacco, & innumeris semetipsos modis domantes, etiam huius indiget commotionis: quando nos unquam mansuete poterimus uiuere, qui mensas apponimus infinita ferentes naufragia, nec unquam penitus oramus, nec in principio, nec in fine. Propterea ut haec naufragia soluamus, hymnum illum, quem in medium protulimus, totum replicemus, ut ex ipso uidentes utilitatem, ipsum continue post mensam canamus, & uentris comprimamus petulantias, & illorum mores angelorum, & leges in domos nostros introducamus. Nam oportebat quidem nos illuc euntes haec lucrari. At postquam non uultis, uel per sermones nostros spiritualem hanc melodiam audite, & unusquisque uestrum post mensam haec uerba dicat, hoc incipiens modo: Be-

nedictus deus. Apostolicam enim legem statim implent dicentem: Quicquid facimus in sermone uel opere, in nomine domini nostri Iesu Christi faciamus, gratias agentes deo & patri per eum. Mox gratiarum actio non pro uno tantum illo die, sed pro tota uita exhibetur. Ait enim, Qui pascis me ad iuuentute mea. Et hinc sapientiae doctrina: deo siquidem pascente, non est opus nos esse sollicitos. Nam si rege pollicito quotidianum uictum ex proprijs cellarijs se tibi praebiturum, iam in futurum confidis: multo magis cum deus praebet, & omnia tibi tanquam ex fonte fluant, ab omni sollicitudine congruum est absolui. Propter hoc enim & talia dicunt, ut & sibi metipsis, & a se discentibus persuadeant omnem exuere secularem sollicitudinem. Postmodum ne putes, quod pro se solis haec reddant gratiarum actionem, subdunt dicentes, Qui das escam omni carni, pro toto gratias agentes mundo: & tanquam totius terrarum orbis patres, ita deo pro omnibus laudes referunt, & semet ipsos ad uerum hortantur fraternitatem. Nec enim illos odisse possunt, pro quibus, quod pascantur, deo gratias agunt. Vidisti charitatem quoque per gratiarum actionem introduci, & esse secularem uitam, & per anteriora, & per haec: Si enim omnem pascit carnem, multo magis sibi dicatos. Si namque secularibus deditos curis, multo magis ab his absolutos: hoc & Christus confirmans dicebat, Quot passeribus meliores estis uos? Haec autem dicebat, instruens non esse confidendum diuitijs, & terrae, uel seminibus. Non enim ista sunt quae nutriunt, sed uerbum dei. Ex his & Manichaeus & Valentini sectatores, & omnes cum illis sentientes obmutescere faciunt. Non enim malus est hic, qui sua omnibus proponit, & blasphemantibus eum. Postmodum & petitio: Imple gaudio & laetitia corda nostra. Quali dicit gaudio: Nunquid seculari absit. Hoc enim si uellent, montium cacumina non petissent & solitudines, neque saccum induerentur. Sed illud dicunt gaudium, cum praesenti uita nihil habens commune, angelicum, caeleste. Neque simpliciter illud perunt, sed multa cum superabundantia. Non enim dicunt, Da: sed, imple: neque dicunt, nos, sed, corda nostra. Hoc enim praesertim est cordis gaudium. Fructus enim spiritus, charitas, gaudium, pax. Postquam enim peccatum tristitiam intulit, petunt sibi per gaudium iustitiam inferi. Non enim aliter gaudium inueniretur. Ut semper omnem sufficientiam habentes abundemus in omne opus bonum. Vide dictionem euangelicam impleri, dicentem: Panem nostrum substantialem da nobis hodie. Et hunc ipsum uero quarentes propter spiritualia: aiunt enim, Ut abundemus in omne opus bonum: non dicunt, ut solum quod debemus faciamus, uerum & plura mandatis. Hoc enim est superabundemus, & a deo quidem sufficientiam exposcunt in necessarijs: ipsi uero non tantum cum sufficientia obedire uolunt, uerum cum superabundantia multa, & in omnibus. Hoc seruator est gratior, hoc uirorum sapientium, semper & in omnibus abundare. Postea

tursum

rursum se propriae commones imbecillitatis, & quod nihil absque superno fauore generosum fieri potest, postquam dixerint, Ut abundemus in omne opus bonum: subdunt, in Christo Iesu domino nostro, cum quo tibi gloria, honor & imperium in secula, Amen. Aequalis principio finis per gratiarum uerbum actionem. Mox rursum a principio quidem incipere uidetur, eundem autem continuat sermonem. Sicut & Paulus in epistola primordio, cum in glorificationem terminasset atque dixisset, Secundum uoluntatem dei & patris, cui gloria in secula, Amen: rursum incipit materiam, de qua scribebat. Et iterum alibi, cum dixisset, Coluerunt & seruierunt creaturae omisso creatore, qui est benedictus in secula, Amen: non consummauit sermonem, sed rursum incipit. Nec hos itaque redarguamus angelos, tanquam inordinate facientes, quod sermonem in glorificationem terminantes, denuo sacros incipiunt hymnos. Apostolicas namque sequuntur consuetudines, incipientes a glorificatione, & in eandem desinentes, & post finem iterato haec exordiantur, dicentes: Gloria tibi domine, gloria tibi sancte, gloria tibi rex: quoniam dedisti nobis cibos in laetitia. Nec enim pro magnis tantum, sed etiam pro paruis agere gratias oportet: gratias autem & pro his agunt, Manichaeorum confundentes haereseim, & quotquot praesentem uitam esse malam asserunt. Nam ne quid propter summam uirtutem, & uentris contemptum de ipsis tanquam cibos abominantibus, quale de illis semetipsos suffocantibus suspicaueris, per orationem te docent, quod non dei creaturas detestantes pluribus abstinent, sed uirtutem exercentes. Et uide quomodo post gratiarum actionem de datis, & de maioribus supplicant, neque circa secularia morantur, sed super caelos ascendunt, & dicunt, Imple nos spiritu sancto. Nec enim bene nos gerere possumus, ut oportet, nisi gratia simus illa repleti: sicut nemo potest quicquam generosum, uel magnum facere, nisi Christi potiatur auxilio. Sicut itaque postquam dixerunt: Ut abundemus in omne opus bonum: subdiderunt, in Christo Iesu. Idem & hic dicunt, Imple nos spiritu sancto, ut inueniamur in conspectu tuo beneplacentes, & non erubescerent. Non enim, inquit, nobis est cura de hominum confusione, sed quicquid homines de nobis impropere dixerint, ridentes, minime curamus: omne uero nobis certamen est, ne tunc confundamur. Cum autem haec dixerint, & ignis fluium introducunt, & praemia certaminis, & brauia. Non dixerunt, Ne puniamur: sed, ne confundamur. Hoc enim nobis gehenna multo terribilius est, ab illa decidere gloria, dominum offendere. Sed quoniam multos & crassiores hoc non terret, subdunt: quando reddes unicuique secundum opera sua. Vides, quantum hi nobis externi & peregrini profuerunt, eremi ciues, imo uero ciues coelorum: nos quidem coelorum hospites, terrae uero ciues, hi uero econtra. Post hunc autem hymnum multa repleti compunctione, et feruentibus lachrymis, sic ad somnum se conferunt, Chry.

tantum dormientes, ut parum requiescant. Et rursum noctes dies faciunt, in gratiarum actionibus & hymnodijs degentes. Nec uero uiri tantum, sed & mulieres hanc exercent philosophiam, naturae infirmitatem promptitudinis abundantia superantes. Illarum itaque studium nos uiri reueremur: & praesentibus inhare, tabescentes desinamus, umbrarum scilicet, somnium & fumo. Etenim maior uitae nostrae pars in insensibilitate. Nam & aetas prima multae plena est dementia: quae uero rursus ad senectutem tendit, omnem in nobis sensum conturbat: & parum est medium, quod cum sensu delitij ualeat. Quinimo nec illud has pure potest gustare, cum multae sollicitudines, & labores illi noceant. Propterea, supplico, immota quaeramus, & immortalia bona, & uitam nulli senio deinceps obnoxiam. Potest enim & urbem habitans monachorum sapientiam imitari, potest & uxorem habens, & domi conuersans orare, ieiunare & compungi. Quoniam & in principio ab apostolis instructi ciuitates quidem habitabant, & solitudines pietatem exhibebant. Alij uero rursum officinis praepositi, ut Priscilla, & Aquila. Et omnes prophetae, & uxores habebant, & domos: ut Elias, Ezechiel, & magnus Moses, & inde nil ad uirtutem laedebant. Hos igitur & nos imitati, semper deo gratias agamus, semper eum laudemus, & modestiae ceterarumque uirtutum curam geramus, & uigentem in desertis conuersationem in urbes introducamus, ut & deo grati, & hominibus probabiles uideamur, & futura consequamur bona, gratia & humanitate domini nostri Iesu Christi, per quem, & cum quo deo & patri gloria, honor & magnificentia, simul cum sancto & uiuifico spiritu, nunc & semper, & in infinita secula, Amen.

DE VITA MONACHORVM, B.T
quod scripturarum lectio est medicinalis officina. Hom. LVIII

Vltis dilectissimi, rursum ad uirtutis ciuitatem eamus, sanctorum tabernacula dico, motes & saltus: illic enim hanc humilitatis uidebimus altitudinem. Homines enim, hi quidem exterioribus dignitatibus, hi uero pecunijs olim splendidi, undique semetipsos corripunt, ueste domo, ministerijs, & tanquam in literis per omnia scribunt humilitatem: & quae sunt superbiae fometa, bene uestiri, & splendide aedificare, & multos habere ministros, quae frequenter & inuitos in superbiam agunt, haec illic omnia sublata sunt. Et igne ipsimet accendunt, ipsi ligna conuolunt, ipsi conuolunt, uenientibus ministrant ipsi. Non potest illic quisquam audiri contumeliam inferens uel patiens: nec imperans, nec cui imperetur: sed omnes ex ministranti sunt numero, & hospitem quisque pedes abluit, & multa de hoc contentio: & hoc facit non examinans, quis ille sit: nec utrum liber sit an seruus, sed unicuique ministerium hoc exhibet. Nullus ibi magnus, nullus paruus. Quid igitur? Confusio absit, sed perfectissimus ordo: licet enim

quis paruus sit, magnus hoc nō respicit, sed & illo seruis inferiorē existimat esse, & ita maior efficitur. Vna mensa & ministeriū suscipientibus & exhibentibus, eadem ferula, eadem indumenta, habitacula eadem, eadem uita. Magnus illic uilius opus arripit. Non est ibi Meum & Tuum, sed hoc uerbum eliminatum est infinitorum causa bellorum. Et quid miraris, quod una sit omnibus diata, uelut & mensa: quippe cum omnibus sit una anima, non tantū quoad substantiā (hoc enim & omnibus) uerū & quoad charitatē. Qualiter igitur hac unquā contra seipsam insurgeret? Non est ibi paupertas & diuitia, gloria & ignobilitas: qualiter igitur aditum inueniret arrogantia, uel superbia? Nam sunt quidem & parui, & magni secundum uirtutis rationē, sed quod dixi, nullus hoc intuetur. Paruus non dolet quasi contemnatur, nec ullus est qui contemnat: quod si quis tamen aspernetur, hoc maxime docentur contemni, respici, & uilipendi per uerba, per opera, & cum mendicis, & debilitatis cōuersantur. Et ipsis mensae talibus sunt plenae conuiuia: & propterea coelis quoque sunt digni. Et hic quidem uulnera uirus habetia curat, hic autem caecum manu ducit, hic uerō crure portat debilem. Non est illic assentatorum multitudo, neque parasitorum, imō uerō neque quid tandem assentatio sit, norunt. Vnde igitur unquam extolleretur? Apud eos enim est aequalitas multa, & propterea multa uirtutis facilitas. Etenim his inferiores magis docentur: quam si per principatus eis cedere cogentur. Sicut enim audacem percussus & cedens corrigit: itidem & ambitiosum gloriam non uendicans, sed contemnēs: hoc autem illic cum largitate faciunt. Et quanta penes nos est pugna primas partes assequendi, tantum apud illos certamen, ne consequantur, sed repellant. Et multū est studium, quis magis praecellat, contemptum patiens, nō honorem admittēs. Alioquin autem & ipsa opera modestē se gerere docent, & excandescere non permittunt. Quis enim, quāso, terram fodiens & irrigans, plantans, ac sportellas aut faccum texens, uel alia quaedam huiusmodi tractans, unquam altum sapiet? Quis autem in paupertate uiuens, & pugnans cum fame, tali morbo laboret? Nemo: propterea facilis est illis humilitas. Et sicut hic est difficile modestē se gerere, propter plaudentium multitudinem & admirantium: similiter illic perquam facile. Etenim ille tantum solitudini uacat, & aures uidet uolantes, & arbores concuti, & flantem Zephyrū, & riuos per ualles deferri. Igitur unde tali uiuens in solitudine extollatur? Non tamen propterea nos excusationē habebimus, quoniam in medio cōuersantes altum sapimus. Nam & Abraham cum esset inter Chananaeos, dicebat: Ego uerō sum terra & cinis. Et Dauid in medijs castris, Ego autem sum uermis & non homo. Et Apostolus in medio terrarum orbe, Non sum dignus uocari Apostolus. Quae nobis igitur erit consolatio: quae uerō purgatio: cum neque tot habentes exempla modestē nos geramus? Sicut enim

Gen. 18

psal. 21

1. Cor. 15

illi sunt innumeris digni coronis, primi uirtutis uiam perambulantes: ita nos infinitis ultionibus obnoxij, qui neque post illos praegressos & in literis positos, neque post hos uiuentes, & admiratione per facta dignos, ad parem trahimur aemulationem. Quid enim dicere possis, si non corrigaris? Nescis literas, nec ad scripturas declinasti, ut uirtutes antiquorum disceres: hoc quoque praecipue quidem crimen est, cum ecclesia continē sit aperta, non ingredi, & illos latices optimos haurire. Verumtamen si defunctos per scripturas non agnouisti, hos uiuentes cernere licebit. Sed nullus est qui deducat. Veni ad me, et ego tibi sanctorum istorum ostendam tabernacula: ueni, & ab eis discere quippiam utile. Lucernae sunt hi lucernetes ubique terrarum, muri sunt urbibus circumfidentes. Propterea solitudines petierunt, ut & te doceant populares contemnere tumultus. Nam ipsi quidem, utpote qui fortes sint, etiā in medio turbine frui possunt tranquillitate: tibi uerō penitus exhausto quies est necessaria, et ab assiduis fluctibus aliquantulum respirare. Illuc itaque frequenter uade, ut continuam diluas maculam, precibus eorum & monitionibus. Dic enim mihi, quomodo seruis nostris febricitantibus medicos accessimus, & domum separamus, & illic cogimus artis legibus obedire: & ignauiter se gerentibus difficiles sumus, & custodes adhibemus qui ne uolentes quidem eos suas implere concupiscentias permittant. Et si dixerint eorum curam gerentes, opus esse medicamenta comparari pretiosa, cedimus, quicquid praeeperint paremus, & eis horū praeceptorum praemia soluimus. Cum uero nos laboramus (at uerō non est tempus, quo non laboremus) neque medicum accessimus, neque impendimus pecunias: sed tanquam aliquo carnifice, uel inimico & hoste iacente, ita nullam animae curam gerimus. Et haec dico, nō circa seruos obsequium damnans, sed suadens uel tantam animae nostrae curam gerere. Et qualiter, inquit, faciemus? Eam ostende Paulo languentem, introduce Matthaeum, adhibe Ioannem, ab ipsis audi, quid oporteat agere laborantem, dicentem omnino, neque celabunt. Nec enim mortui sunt, sed uiuunt atque loquuntur. Sed febre detenta non attendit. Coge tu eam, & ipse rationē excita, accerse prophetas. Nō est opus his medicis erogare pecunias, nec enim ipsi pro eis pecunias exigunt, neque pro medicamentis, quae componunt, in impendij te mittunt necessitatem, praeter eleemosynam. In alijs autem & erogant, ut quando modestē uiuere praecipunt, in tepestiuis & absurdis te liberant impensis quum ab ebrietate abstinere, opulentiores te faciunt. Vidisti medicorum artem cum sanitate pecunias quoque tributuram: eis igitur asside, & agritudinis tuae naturam ab eis discere. Puta, pecunias & avaritiam amas frequenter, sicut febricitantes frigidam igitur audi quid admoneant: tanquam medicus enim tibi dicit: Si indulgeas concupiscentiae, peristi, & hoc & illud sustinebis. Itidem & Paulus: Qui uolunt diuites fieri, incedunt in tērationem

nem

Mat. 10

1. Tim. 6

nem, & desideria inutilia & damnosa, quae demergunt homines in perditionem & mortem. Sed impatients es, ipsum audi dicentem, Adhuc modicum, ueniēs ueniet, & non morabitur. Dominus propē est, nil solliciti sitis. Et iterum, Praeterit figura mundi huius. Nec enim solum imperat, uerum & consolatur, tanquam medicus. Et sicut illi pro frigidis alia quaedam excogitant, ita & hic concupiscentiam transfert: ait enim, Vis diues fieri? fias in operibus bonis, cupis thesaurizare? non prohibeo, sed in caelis tantum. Et sicut medicus dicit, quod frigida nocent dentibus, nervis: itidem & ipse, breuius quidem tanquam breuius tamen affectans, multo tamen manifestius & efficacius. Radix enim omnium malorum est avaritia. Quid igitur tenendum est? & hoc dicit, Sufficientia pro avaritia: ait enim, Quae est magna sufficientia cum pietate. Si uerō aegre fers, & plura concupis, nec dum omnia superflua proficere sustines, & huiusmodi dicit infirmo, & qualiter his utendum sit, ut qui gaudent in possessionibus, tanquam non gaudentes: & habentes, tanquam non habentes: & qui utuntur hoc mundo, tanquam non utantur. Vidisti qualia praecipit? Vis & alium post hunc medicum adducam? Mihi certe placet, nec enim sunt medici, sicut corporum, qui frequenter sibi aemulantes infirmū demerserunt. At non hi: nam ad laborantium sanitatem, non ad propriam respiciunt ambitionem: igitur eorum ne timueris multitudinem, unus in omnibus loquitur magister Christus. Alium igitur uide rursum ingredientem, & grauiā de hac agritudine dicentem, imō uerō magistrum per eum: Non potestis deo seruire, & mammonae. Ita est, inquit aliquis, & qualiter haec erunt? Quomodo concupiscentiam relinquamus? hinc & hoc dicere licet. Et quomodo sciemus? audi eum & hoc dicentem, Nolite thesaurizare uobis thesauros super terram, ubi arugo & tinea demolitur, & ubi fures perodiunt & furantur. Vides qualiter a loco, & a nocentibus, nos ab eorum quae sunt hic, concupiscentia deterret, & affigit coelo, ubi sunt omnia in consumpta? Si diuitias enim illuc transfuleritis, ubi nec arugo, neque tinea, neque fures effodiunt & furantur, & hunc morbum repelleris, & animā in magna constituetis opulentia. Praeter dicta uerō exemplum quoque in medium agit, quod te modestum faciat. Et sicut medicus aegrotum terrens, ait, Ille frigida usus mortuus est: sic & ipse diuitem introducit laborantem quidem, & uitam sanitatemque concupiscentem, sed uoti minime compotem, eō quod avaritiam sectatus fuisset, sed inanem repulsum. Et post hunc alium tibi rursum alium ostendit euangelista, qui torretur, neque guttam aquae potest habere: mox ostendens, quod facilia sunt mandata, ait: Respiciate uolatilīa caeli: cum benignus sit, neque diuites desperare permittit. Quae namque sunt apud homines impossibilia, possibilia sunt apud deum, inquit. Quamuis enim diues sis, te medicus curare potest. Nec enim occidunt diuitiae, sed esse diuitiarum seruum, & avaritiae amatorem. Et

Chryf.

quomodo diues saluari potest? qui indigentibus communita possidet: qualis erat Iob, & ex anima plurium eliminat cupiditatem, nec ullo pacto necessarium usum excedit: ad haec tibi demonstrat & hunc ipsum publicanum, qui avaritiae uehementi febre detinebatur, cito liberatum. Quid enim publicano dolosius: attamē homo factus est pauper, quod medici legibus paruūt. Tales enim habuit discipulos his morbis laborantes, quibus & nos, et statim sanatum eorum quēque nobis ostendit, ne desperemus. Vide igitur hunc publicanum, qui quadruplū quidem pro his quae rapuit, reddere promisit, & omnium quae possidebat, dimidium, ut Iesum susciperet: at tu succenderis, & ardentem pecunias concupiscentis. Habe quae sunt omnium pro tuis, & his quae quaeris plus tibi do, inquit, tibi per orbem diuitum referans domos. Qui namque reliquerit patrem, uel matrem, uel agros, uel domum, centuplum accipiet. Ita nō modo plurium delectationē, uerum & infestam hanc sitim penitus auferes, & omnia facile sustinebis: non tantum plura non cupiens, uerum neque necessaria plerumque: ita Paulus esuriit, & magis gloriabatur, quam cum manducaret. Quoniam & athleta cum certat & coronatur, discedere & in uoluptate esse non eligeret. Vel mercator maris uias aggressus in otio iam esse non mallet. Et nos itaque si spirituales fructus, ut par est, gustauerimus, nō iam praesentem uitam existimabimus, ueluti quadam optima ebrietate, futurorum capti desiderio. Gustemus igitur, ut & praesentium liberemur tumultu, & futuris bonis potiamur, in Christo Iesu domino nostro, cui gloria & imperium in secula seculorum, Amen.

Mat. 19

DE BENEFICIO, QVOD A NOBIS INDIGENTIBUS EXHIBETUR. Et de uita monachorum, Homilia LIX

Agna merces est dilectissimi, quod aliquis & aliena dispensare possit. Non autem tantum dandi merces est, uerum & bene dispensandi quae dantur. Quare tu mercedē non arripis? Quod enim & hoc merces sit, audi, Statuerunt apostoli Stephanum cum alijs in uiduam ministeriū. Ut tu sis tuorum dispensator, ipse te dei timor eligit & humanitas. Hoc & ab inani gloria liberatū est, & animis requiem praestat, hoc manus sanctificat, sensum humiliat, & philosophiā docet, proptioreque reddit, hoc te benedictiones accipere facit. Abit caput tuum omnes a uiduis suscipiens benedictiones, in orationibus promptior efficeris. Exgre sanctos quoque uiros, & uerē sanctos in desertis sedētes, qui medicare nō possunt, deo uacantes. Vade longā uia, eroga per temetipsum: multū namque per teipsum proficere poteris, si des. Vides tabernaculum & tuguriū, uides desertū, uides solitudinē: frequenter pecunias daturus accedens totam animā dedisti, & detentus es, & illius captiuitatis particeps factus, cum mundo simul peregrinatus es. Magnū opus est & pauperes uidetom. 5 r 2 reat

re: ait enim, Bonum est in domum lucis intrare, quam in domum risus. Hinc exandescis, nam si pariter ridere suppetat, ad lasciuam stimulum accepisti: si uero non suppetat, haussisti tristitia. In lucus autem domo nihil huiusmodi, uerū siue delicias non habeas, non dolueris: siue habeas, corripiaris. Verè lugendi domus est monasterium, ubi saccus & cinis, & solitudo: ubi risus non est, neq; secularium turbela negotiorum. Vbi ieiunium, & stratum humi cubile, omnia pura à nidore, cruoribus, tumultu, perturbatione & uexatione, portus est tranquillius, sunt tanquam faces ab excelso loco procul aduenientibus, in portu sedentes, & omnes ad suam trahentes tranquillitatem, neq; sinentes fieri naufragia ad se respicientibus, eò contentes in tenebris non permittentes uersari. Ad eos abi, hospitare, accede, sanctos range pedes. Multo nanq; honestius est illorū pedes tangere, q̄ aliorum caput. Dic enim mihi, si quidam staturarum pedes apprehendunt, quoniam tantū regiam habet figuram: tu ipsum habentem in se ipso Christū non pedibus tenebis, & saluus eris? Sancti sunt pedes, licet uiles sint: inquinatorum uerò neq; caput uenerandum est. Sanctorū nāq; pedes magna potuerunt, quamobrem & ulciscuntur, cum pedibus puluerē excusserint. Cum sanctus sit apud nos, nihil eius nos confundat. Sancti uerò sunt omnes, quotquot cum uita rectam fidem habent: licet signa non faciant, licet demonas non ejiciant, sancti sunt. Si sanctorum, inquit, pedes lauit. Sicut enim à terra in cœlum, sic est ad uiri sancti cōfugere monasterium. Non illic ea uides, quæ domi. Ab omnibus est mūdus ille locus, silentium & quies multa; Meum & Tuum, ubi nō est. Si uero unum uel alterum ibi diem manseris, tūc plus senties uoluptatis. Dies lucefcit, imò uerò ante diem gallus cantauit, & non sicut domi, stertunt serui, ianua clausa, omnes mortuis similes sunt dormientes, multo tintinabula concutit. Illic huiusmodi nihil, sed omnes statim cum reuerentia somnum deponentes exurgunt, excitante eos prælato, & consistunt sanctum constituentibus chorum, & statim manus extendentes, sacros hymnos decantant. Non enim, sicut nos, multis egent horis, ut somnum excutiant, et grauedinem capitis. Nos enim simul ac excitati sumus, & multum sedemus nos distendentes, ad necessitatem abimus, mox faciē abluimus & manus, post hæc indumenta sumimus & calceamenta, & multum absumitur temporis. Illic uero tale nihil, nemo seruum uocat, sibi quisq; sufficit, non multis eget indumentis, non opus est somnū excuti, sed simul ac oculos aperuit, illi qui iam dudum excitatus fuit, similis est propter sobrietatē. Cum enim cor eibis minime grauatum non deorsum mergatur, non indiget multi temporis, ut se referat: sed statim est in solertia, mūdæ manus, somnus enim est ordinatus. Nullus ibi stertentes audit, aut anhelantes. Nullus se per somnum uersantem uidet, nullus se denudantem, sed dormiunt, uigilantibus facientes honestius. Hoc autem totum ex ani-

ma compositione procedit. Hi uerè sancti, & inter homines angeli. Multus em̄ dei timor in profundum mergi somnum non finit, & animā obruere, sed in superficie accedit, ipsos tantum reuiescere faciens. Talia ipsorum & somnia, non phantasia & monstria plena: sed, ut dixi, postquā gallus cantauit, statim ueniens prælatus, & pede solum simpliciter cædens, omnes excitauit: nec enim nudos illic fas est dormire. Mox statim surgentes stant hymnos cantantes propheticos multa cum uocis consonantia, cum apte compositis concentibus. Neque cithara, neq; fistula, nec ulum aliud musicum instrumentum talem emittit uocem, qualem audire licet in profunda quiete et solitudine, sanctis cantantibus illis. At & ipsa cātica commoda, & in deum charitate plena. In noctibus, inquit, extollite manus uestras ad deum. Et de nocte uigilauit spiritus meus ad te deus, quoniam lux præcepta tua super terram. Et Dauidica cantica multos mouentia fontes lachrymarum. Quippe cum canter, dicens: Laboraui in genu meo, lauabo per singulas noctes lectū meum, lachrymis meis stratum meum rigabo. Et iterum, Quia cinerem tanquam panem manducauam. Et iterum, Quid est homo, quia innotuisti ei: aut filius hominis, quia reputas eū? Homo uanitati similis factus est, & dies eius sicut umbra prætereunt; & Ne timueris cum diues factus fuerit homo, uel cū multiplicata fuerit gloria domus eius. Et iterum, Qui habitare facit unius moris in domo. & Septies in die laudauit te super iudicia iustitię tuę. Et iterum, Media nocte surgebam ad confitendū tibi super iudicia iustitię tuę. & Deus redimet animam meā de manu inferi. & Si ambu lauro in medio umbræ mortis nō timebo mala: quoniam tu mecum es. Et iterum, Non timebis à timore nocturno, à sagitta uolante in die, à negotio perambulante in tenebris, à ruina & demotio meridiano. & Aestimati sumus tanq; oues occisionis. Quoniam & cum angelis cātant: nam & angeli canunt, Laudate dominum de cœlis: nobis hiantibus, & nos scalpentibus stertentibusq; uel supinis negligenter iacentibus, & innumeras cogitantibus fallacias. Quanti est eos in hoc totam noctem insumere. Cum uerò dies iam lucefcere debet, tum requiescunt: & cum nos incipimus opera, illi tempus habent quietis. Facto autem die quisq; nostrum alterū uocat, egressorum rationem agit, in forum educit, assistit magistratus, tremiscit, & poenas metuit. Alius in tabernaculo, ad suū aliud opus. Illi uerò cum rursus matutinas oratiōes celebrauerint & hymnos, ad scripturarum lectionem conuertuntur. Sunt autem & qui libros transcribere docēt, assignatū quisq; sumens habitaculum, semper agit quietem, nungante nemine, nemine quicquā dicente. Tertiam, sextam, nonā & uespertinas orationes celebrant. Et in quatuor partes diem dispartit, dum singulæ partes implentur, psalmodijs & hymnis deum uenerantur. Omnibus autem prædentibus, ridentibus, lugentibus, & ingluuie se disumpentibus, hymnis

hymnis hi uacant. Nusquam mense tempus, nusquam sensibilem horum. Rursus post prandit eadem cōtinuantur, postquam se prius somno derint. Itaq; mundani quidem & die dormiūt, illi uerò & nocte uigilant, uerè lucis filij sunt. Tum illi multo circa somnū tempore consumpto, grauari procedunt: hi uerò sunt adhuc sobrij, sine cibo manentes, & hymnis uacantes. Vespere rursus facti, illi quidem balnea petunt, & remissiones: hi uerò se laboribus absoluentes tunc mensam petunt, non seruorum excitantes multitudinem, neq; domum circumcursantes, neq; tumultuantes, neq; lautos apponentes cibos, & nidorem exhalantes: sed hi quidem cum sale panem, hi uerò & oleum adiungentes. At alij quicunq; sunt infirmiores, olera quoq; habet atq; legumina, Deinde parum sedentes, uel potius hymnis omnia concludentes, in suo quisq; lectulo requiescunt, ad solum somnum, nō delicias comparato. Non est principum illic metus, non est dominorum insolentia, non est seruorum timor, non mulierum tumultus, non est puerorum perturbatio, non arcularū multitudo, neq; superflua uestium repositio, non aurum, non argentum, non sunt custodiar, non cellarium, non aliud quicquam huiusmodi: sed omnia sunt oratione plena, hymnis omnia, omnia spiritali fragrantia, nihil ibi carnale. Latronum non timent insidias: nec enim habent quo spoliuntur, pecuniæ non adsunt, corpus est & anima: si hæc priuentur, iacturam non faciunt, sed proficiunt. Mihi nāq; uiuere Christus, inquit, & mori lucrum. Sic enim uerè uinculis absoluantur, Vox exultationis in tabernaculis iustorum. Nunquā illic ululatus audiri potest, nunquam deploratio, mundum est ab huiusmodi molestijs tectum, ab hoc purum clamore. Mortuntur quidem & ex eis aliqui: nō enim sunt immortales corpore, sed morientes nesciunt mortē: hymnis defunctos prosequuntur, honorem hoc appellant, nō funus. Et si nuntiātū fuerit, quod ille mortuus est, multū ubiq; lætitiæ, uoluptatis multū: quin uero nec ullus audeat dicere, ille mortuus est, sed, ille consummatus est. Tum gratiarū actio, lætitiā, gloria multa, unoquoq; talē habere finē orante, ita certamen hoc exire, à laboribus & certaminibus quiescere, uidere Christum. Et si quis ægrotat, non lachrymis, non lacrimis, sed rursus orationes, non medicorum manus, sed sola frequenter fides ægrotum liberauit: si uero medicis opus sit, multa & hic modestia, tolerantia multa. Non adstat mulier crines soluens, neque pueruli nondum factam orbitatem deplorantes: neq; serui expirantem deprecantes, ut in tuto cuiuspiam se commendet: sed ab omnibus his anima liberata, duntaxat extremam considerat expirationem, ut deo migret amica. Si uero morbus accidat, ex ingluuie nō accidit, nec ex capitis grauedine. Quin & hæc morborum causæ sunt laudibus plenæ, nō accufatione, sicut illæ. Nam uel uigilia, uel ieiunij nimietas, uel aliquid huiusmodi morbos inducit, ex quibus & facile liberantur. Satis em̄ est nō

Chryf.

amplius similiter laborantem omnibus esse molestijs liberatum. Quid dicit igitur, inquit, mihi? Si sanctorum pedes lauit, licet & in ecclesiis tales inuenire. Non enim quoniam illorum uiam enarrauimus, ecclesiasticos contemnimus. Multi plerunq; tales & in medijs sunt ecclesiis, sed in secreto. Non enim quoniam domos circumeunt: neq; quoniam in forum se conferunt, neq; quoniam præident, ipsos contemnimus, & hoc deus præcepit: ait enim: Iudicate pupillo, & defendite uiduam. Multæ uirtutis semitæ, sicut & multa margaritarum differentia, cum omnes margaritæ uocentur: sed hæc quidem est lucida, & undiq; rotunda: alia uero hanc nō habet pulchritudinem, sed alteram. Quam autem hanc? Sicut ex quadam arte corallium productam habet lineam, & angulos tornatos, & alium alibi coloris amœnitatem: hæc autem rursus uiridem omni uiriditate gratiorem, alia sanguinis floridum ruborem exhibet, alia mari magis cœrulea, alia purpura coruscantior, alios multos flores & solis colores quispam inueniret: tales & sancti, hi quidem semet ipsos exercent, hi uero & ecclesias curant. Si sanctorum, inquit, pedes lauit, si tribulatis subministrat. Curramus ad opus, ut illic gloriari possimus, quod sanctorum lauimus pedes. Si pedes ipsorum oportet lauare, multo magis & de manu pecunias eis erogare. Nesciat, inquit, sinistra tua, quid agat dextera tua. Quid innumeros testes assumis? neque seruus sciat, si fieri potest, nec uxor. Multa fraudulentia scandala, frequenter quæ nihil unquā impediuit, tunc impedit, uel ex inani gloria, uel alia re quapiam. Quoniam & Abraham licet admirabilem haberet uxorem, filium oblaturus lauit, quamuis futurum ignoraret, sed omnino se credens occisurum: Quid igitur dixisset, si fuisset unus de multis? Quis est hic talia faciens? Nonne crudelitatis & rusticitatis eum accusasset? Neq; surum uidere filium uxor habita digna est, neq; supremam uocem audire, neq; palpantem conspicari, sed tanquam captiuum sumes sic abducebat. Sed horū nihil ille iustus cogitauit, ebruius desiderio: nihil enim aliud intuebatur, nisi quomodo mandatum impleteret. Neq; filius illic erat, nec uxor, imò uero nec ipse futurum sciebat. Ita per omnia purum offerre sacrificium studebat, non lachrymis, nō cōtradictione polluere. Et ait ad eum Isaac: Ecceligna & ignis, ubi est uictima holocausti? Quid itaq; pater? Deus providebit si hi uictimam in holocaustum silt. Dicitur quidem hoc & propheta, quod filium sibi providebit in holocaustum, & simul & tunc euasit. Quid & ipsum celas? Dic immolandum. Profecto, inquit, tui meo, ne langueat, timeo ne non dignus inueniatur. Vides qualiter omnia cum diligentia gerebat: ut dicit scriptura, Nesciat sinistra tua, quid faciat dextera tua: hoc est, licet tanquam propriū membrum aliquem habeamus, ipsi monstrare ne studeamus, nisi necesse sit: nam hinc multa nascuntur mala. Ad inanem gloriam quis tollitur, plerunq; sit impedimentum. & nos ipsos si fieri potest, latea-

tom. 5

r 3 mus

mus, ut promissa bona consequamur, in Christo Iesu domino nostro, cum quo patri, simul & spiritui sancto gloria, honor, & imperium, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

DE SVMENTIBVS INDIGNE DIVINA & sancta mysteria, Homilia LX
Ex Matthæo.

Icut ad perfectionem nostram, dilectissimi, promptitudo nostra non sufficit, nisi superno potiamur favore: ita nihil a superno lucrabimur auxilio, si promptitudo defuerit: & hæc utraq; Iudas ostendit & Petrus. Ille namq; multo potius adiutorio, nihil profecit, quoniam noluit, neq; quod sibi erat, exhibuit: hic autem & ualde promptus, postquam nullum nactus est auxilium, cecidit. Ex his duobus enim uirtus textitur. Quamobrem exhortor, ut neq; totum deo dimittentes dormiamus, neq; studentes nos proprijs laboribus totum efficere putemus. Nec enim nos esse supinos uult deus, propterea non ipse totum operatur: nec uult esse superbos, & ideo totum nobis non concessit: sed utriusq; tollens nocentum, nobis utile reliquit. Propterea & apostolorum principem cadere permisit, cum ita demissum charitatem, & deinceps ad maiorem preparans charitatem. Cui namq; plus, inquit, dimissum fuerit, magis amabit. In omnibus itaque deo pareamus neq; contradicamus: licet cogitationibus nostris aduersari uideatur & oculis, quod dicitur: sed sit & cogitationibus & uisu dignior ipsius sermo, sic & in mysterijs agamus. Nec solum oculis posita respiciamus, sed ipsius uerba cõtinea mus. Ipsius enim sermo infallibilis, sensus autem noster seducit facilis: ille nunquam decidit, hic autem ut plurimum errat. Quoniam igitur uerbum dicit, Hoc est corpus meum: & pareamus & credamus, & intellectualibus ipsum oculis, intueamur. Nihil enim sensibile nobis Christus tradidit, sed res quidem sensibiles, omnes autem intelligibiles. Itidem & in baptisate: per rem, nempe sensibilem aquam, donum confertur: intelligibile uero, quod proficitur, generatio & renouatio. Si enim incorporeus esses, nuda & incorporea tibi dedisset ipsa dona: sed quoniam anima corpori conferta est, in sensibilibus intelligibilia tibi præbet. Quot nunc dicunt, uellem ipsius formam aspicerem, figuram, uestimenta, calceamenta. Ecce enim uides, ipsum tangis, ipsum māducas. Et tu quidem uestimēta uidere cupis. Ipse uero tibi cōcedit, non tantum uidere, uerum & māducare, & tangere, & intra te suscipere. Igitur accedat nemo cum nausea, nemo resolutus, omnes accensi, omnes feruentes & excitati. Nam si Iudæi stantes, & calceamenta manibus gestantes & baculos, agnū cum festinatione comedebant, te multo magis oportet esse solertē. Nam illi quidem in Palæstinā erant prodituri, & propterea uiatorum figuram habebat: tu uero debes in coelum migrare, quapropter in omnibus oportet te uigilare. Nec enim parua poena pro-

ponitur indigne sumentibus. Considera quantum aduersus proditorem indignaris, contra eos qui crucifixerunt: itaq; considera, ne tu quoq; sis reus corporis & sanguinis Christi. Illi sanctissimum corpus singulariter: tu uero polluta suscipis anima post tot beneficia. Nec enim satis fuit, homo fieri, colaphis cædi, uerum & semetipsum nobis commiseret, & non fide tantum, uerum & ipsa re nos suū efficit corpus. Quo non oportet igitur esse puriorem, tali fruente sacrificio: quo solari radio non splendidiorem manum, carnem hanc diuidentem: os quod igne spirituali repletur, linguā quæ tremendo nimis sanguine rubescit. Cogita, quali sis insignitus honore, quali mensa fruaris: quod angeli uidentes horrescunt, neq; libere audent intueri propter emicantem inde splendorem, hoc nos pascimur, huic nos unimur, & facti sumus unum Christi corpus, & una caro. Quis loquetur potētias domini, auditas faciet omnes laudes eius? Quis pastor oues proprio pascit cruore? Et quid dico pastor: matres multæ sunt, quæ post partus dolores, filios alij tradunt nutricibus: hoc autem ipse non est passus, sed ipse nos proprio sanguine pascit, & per omnia nos sibi coagmentat. Et quod bene considerandum est, natis inde nostra substantia. At nihil hoc ad singulos, inquit, licet ad omnes. Nam si ad nostram uenisset naturā, clarū est, quod ad omnes: si uero ad omnes, & ad unum quonq;. Et quomodo non omnes lucrati sunt hoc lucrū? inquit aliquis. Hoc non propter eum, qui hoc pro omnibus cepit, sed propter nolentes. Vnicuiq; fidelium semetipsum per mysterium commiscet, & quos genuit, per semetipsum enutrit, nec alteri tradit, & hoc tibi rursus persuadens, quod carnem tuam assumpsit. Ne torpeamus igitur tanta digni charitate & honore putati. Nonne uidetis quanta promptitudine paruuli papillas capiunt, & quanto impetu labia uberibus insigunt: accedamus cum tāta nos quoque ad hanc mensam, & uber spiritualis poculi, quinimo cum longē maiori trahamus tanquam infantes lactanei, spiritus gratiam, & unus sit nobis dolor hac esca priuari. Non sunt humane uirtutis opera proposita: qui tunc ipsa fecit in illa cœna, idem ea nunc quoq; facit. Nos ministrorum tenemus locum; qui uero sanctificat ea & immutat, ipse est. Nullus itaq; Iudas assistat, nullus auarus. Si quis est discipulus, adsit. Nam tales mensa non suscipit: ait enim, Cum discipulis meis facio pascha. Hæc est illa mensa, & minus nihil habet. Non enim illam quidem Christus, hanc autem homo perficit, uerum & hanc ipse quoq;. Hoc illud cœnaculum, ubi tunc erant. Hinc in oliuarum montem illi prodierunt, prodeamus & nos ad manus pauperum. Hic enim mōs oliuarum locus: oliuæ sunt etenim plantatæ in domo dei, pauperū multitudo, destillantes oleum illic nobis utile, quod quinque uirgines habuerunt: aliæ uero hic non capiētes, perierunt. Hoc sumentes introeamus, ut luminolis lampadibus sponso occurramus, hoc sumētes hinc exeamus. Inhumanus accedat nemo.

nemo, nemo crudelis & immisericos, nemo prolixus immundus, hæc ad cōmunicantes dico, & ad uos ministrates. Nam & ad uos sermonē conuere necessarium est, ut multo cum studio hæc dona distribuatis. Non parua uobis imminet ultio, si quem cuiuspiā consecit nequitia, huius mensæ participem esse concedatis, sanguis eius de manibus uestris exquiratur. Siue quis dux militiæ sit, siue præfectus, siue princeps diademate coronatus; indigne autem accedat, prohibe, maiorē illo potestatem habes. Tu uero si tibi quidem aquæ fons traditus fuisset purus gregi custodiendus, & pecudem multum ore simum habentē uidisses, deorsum inclinari non permisisses, & fluentū turbaret: nunc uero non aquæ sed sanguinis, & spiritus fontem habens creditum, & cœno fœdus habentes peccatū uidens accedentes, non indignaris, nec arces, & quam consequeris ueniā? Propterea uos deus hoc insigniuit honore, ut talia discernatis. Hoc uestra dignitas est, hoc securitas, hoc omnis corona, non ut albam & splendētem tunicā circummeatis induiti. Et unde, inquit, noui illum & illum? Non de ignotis, sed de notis loquor. Dicam aliquid terribilius. Non tam graue enegumenos intus esse, quā istos, ut ait Paulus, ut Christum conculcent, & sanguinem testamenti communē existimant, & gratiam spiritus afficiant contumelia. Dæmonium enim patiente peior est, qui postquam peccauit, accedit. Verum & tu laice, cum sacerdotem uideris offerentem, ne ut sacerdotem esse putēs hoc facientem, sed Christi manum inuisibiliter extensam. Sicut enim cum baptizaris, ipse te non baptizat, sed deus est, qui tuum caput inuisibili potentia continet, & nec angelus, nec archangelus, nec ullus alius accedere & tangere audeat: ita nunc quoq; cum deus regenerat, ipse est solius donum. Nonne uidēs eos, qui sunt hic filij, quomodo non seruis opus demandant, sed ipsi adsunt baptisterio? Itidem & deus non angelis munus mandauit, sed ipse iubens adest & dicens, Nolite uocare patrem super terram: non ut parentes honore priuet, sed omnibus illum præponens, qui te fecit, & inter suos conscripsit filios. Qui namq; plus dedit, hoc est, seipsum apposuit: multo magis & corpus tibi tradere non dedignabitur. Audiamus igitur & sacerdotes & subditi, quali esca facti sumus digni, audiamus & horreamus, sanctis carnibus suis nos dedit impleri, semetipsum apposuit immolatum. Quæ nam igitur erit nobis excusatio, cum talibus pasci peccemus, cum lupi fiamus agnum comedentes, cum tanquam oues pasci, more leonum diripiamus? Hoc enim mysterium non a rapina tatum, uerum & ab omni uel tenui inimicitia purum esse penitus iubet: est enim pacis mysterium. Mysterium hoc pecunias acquirere non permittit: si enim ipse sibi propter nos non pepercit, quid meremur pecunij parentes, & animam negligentes, pro qua ille sibi non pepercit? Itaque Iudæis quidem annuatim priorum monumenta beneficiorum solennitates deus alligauit: tibi uero

(ut ita dicam) per singulos dies, per hæc mysteria. Itaque ne crucem erubescas: hæc enim sunt insignia nostra, hæc nostra mysteria, hoc ornatur dono, hoc decoratur. Et si dixerō, quod cœlum extendit, & terram explicuit & mare, prophetas & angelos misit, nihil æquale dicam: hoc est enim honorum caput, quoniam filio suo non pepercit, ut seruos alienatos saluaret. Nullus itaque Iudas hanc mensam petat, nullus Simon. Hinc nanque duo propter auaritiā perierunt: hoc igitur barathrum fugiamus. Neque satis nobis esse existimemus ad salutem, si uiduis & pupillis expilatis aureum calicem & gemmatum mensæ offeramus. Si uis enim honorare sacrificium, offer animam: propter quam & immolatus est, hæc fac auream: si uero plumbo maneat & testa deterior, uas autem aureū, quid utilitatis? Itaq; nec hoc cōsiderem, ut aurea uasa dūtata offeramus, sed etiā ut ex iustis laboribus: hæc enim sunt & aureis pretiosiora, quæ auaritia carent. Nec enim aurificina est, aut argentaria officina ecclesia, sed angelorum cōcio, propterea nobis opus est animis. Nā & hæc deus propter animas acceptat. Non erat illa mensa tūc ex argēto, nec aureus calix, ex quo sanguinē propriū Christus suis dedit discipulis: pretiosa tamen erant illa omnia & tremēda: quoniam erant spiritu plena. Vis Christi corpus honorare, ne nudū eum despicias: nec eum hic quidem sericis honores uestibus, extra uero gelu & nuditate pereuntem cōtemnas. Qui namq; dixit, Hoc est corpus meum, & uerbo factum confirmauit hic & dixit, Esurientem me uidistis, & non paupertis me. Et in quantum non fecistis huic ex his minimis, neq; mihi fecistis. Hic quidem non eget uestimentis, sed anima munda, illud autē magna diligentia: Discamus itaq; philosophari & Christū prout ipse uult uenerari. Honorato namq; iucundissimus honor, quē ipse uult, non quem nos putamus. Nam & se Petrus eum honorare putabat, cū sibi pedes eum lauare prohiberet. Sed non erat honor quod agebat, sed contrariū: itidem & tu hoc eum honore, quem statuit prosequere, diuitias expendēs in pauperes. Nec enim aureis uasis deus eget, sed aureis animabus. Et hæc dico, non prohibens huiusmodi oblationes fieri, suadens autem cum his & ante has elemosynam exhiberi. Siquidem & hæc suscipit, sed illam multo gratius. Nam hic quidem offerens solus utilitatem capit, illic autem & accipiens. Hic opus esse uidetur & ambitionis occasio, illic autem elemosyna totum, & humanitas est. Quamā utilitas est cum ipsi mensa sit aureis calicibus plena, ipse uero fame disperat: ipsum satura prius esurientem & tunc ex abundantia ipsius quoq; mēsam orna. Aureum facis calicem, nec frigida aquæ calicem porrigis: & quid utilitas aurea pallia mensæ parare, ipsi uero ne necessarium quidem indumentum præberet? Quod ex hoc lucrum est? Dic enim mihi, si quem necessario conspiciat uis egere nutrimento, famē ipsi soluere prætermittēs, argēto mēsam operire tatum studuisses, nunquid tibi gratias habuisset

buisset, non magis uero fuisset indignatus: Quid uero si pannis indutum conspiciens, & gelu fixu, omittens ei dare uestimentum, aureas comparafes columnas, in eius dicens honorem fieri: nonne te dixisset ironice loqui, & hanc extremam putasset contumeliam: Hoc & in Christo cogita, cu uagus & peregrinus indigens tecti circumueat, tu uero praetermittens eum suscipere pauimentum pariter ornas, & columnarum capita. Et argenteas quidem catenas ad lucernas suspendis, ipsum autem in carcere uinctum ne uis quidem uisere. Et haec dico, non prohibens in his gloriari: sed haec cum illis, quin potius ante illa comonens fieri: de his namque non factis accusatus unquam est nemo, pro illis autem & gehena intentata est, & ignis inextinctus, & cum demonibus altio. Non ita quod domum exornans fratris angustiam despiciere: hic enim est illius templu uerius, & has quidem possessiones & infideles reges & tyranni & latrones auferre poterunt: quotquot autem in fratre contuleris esurientem uel peregrinantem, & nudum, neque diabolus tollere potuit, sed in thesauro reponitur in temerato. Quid igitur ipse dicit: Pauperes semper habetis uobiscum, me autem non semper habetis: Propterea namque praesertim oportet misereri, quoniam eum non semper habemus esurientem, sed in praesenti duntaxat uita. Si uero uis & omnem dicti sententiam intelligere, audi quod non hoc ad discipulos dictum est, licet ita uideatur, sed ad mulieris infirmitate. Quoniam enim adhuc imperfectus erat affecta, ipsam autem illi fatigabant, eam consolans haec dicebat. Et quod eam consolans haec dixit, clarum est ex eo, quod statim intulit: Quid molesti estis huic mulieri: Quonia quod & ipsum semper uobiscum habeamus, uide quid dicat: Ecce ego uobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem seculi. Ex quibus omnibus patet, quod non ob aliud haec dicebantur, nisi ut mulieris fidem tunc germinantem discipulorum increpatio non labefaceret. Ne nunc igitur haec in medium proferamus, quae propter quandam dicta sunt dispensatione. Sed omnes leges tam noui, quam ueteris testamenti de eleemosyna ab ipso promulgatas legentes, multum huius rei studium geramus. Hoc enim & peccata purgatait enim, Date eleemosynam, et omnia uobis erunt munda. Hoc sacrificio maius est. Misericordiam enim uolo, & non sacrificium: hoc coelos aperit. Orationes enim tuae & eleemosynae tuae ascenderunt in memoriam in conspectu dei. Hoc uirginitate magis necessarium. Sic enim ex nuptiali thalamo eiectione fuerunt illae, sic ingressae sunt altae: quae considerantes omnia, large seminemus, ut cum maiorem metamus abundantiam, & futuris fruamur bonis, gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, cui est gloria in secula seculorum, Amen.

A DE SACRORVM PARTICIPATIONE mysteriorum: & quod communicare nolens, nec orationi dignus est interesse. Homilia LXI. ex loannis euangelio.

Necessarium est dilectissimi, mysteriorum discere miraculum, quid tandem sit, & quare sit datum, & quare rei utilitas. Vnum corpus sumus & membra, ex carne eius, & ex ossibus eius. Sequamur autem initiati, quae dicuntur. Ut itaque non tantum per charitatem hoc fiamus, uerum & ipsa re in illam misceamur carne, hoc per escam efficiat, quae largitus est nobis, uolens ostendere desiderium, quod erga nos habet. Propterea semetipsum nobis immiscuit, & corpus suum in nos contemperauit, ut unum quid efficiamur, tanquam corpus capiti coaptatum: ardentem enim amantium hoc est. Hoc itaque Iob insinuans dicebat de feruis, quibus erat supra modum desiderabilis, quod desiderium ostendentes dicebant: Quis dederit nobis ex carnibus eius impleri: Propterea quidem & Christus id fecit, in maiorem nos inducens charitatem, & suum erga nos ostendens desiderium, non tantum se praebens cupientibus uidentum: sed & palpandum & comedendum, & carni dentes infigere & complicari, & omne desiderium implere. Tanquam leones igitur ignem spirantes ab illa mensa recedamus, facti diabolo terribiles, & caput nostrum mente reuolutes, & charitatem, quam nobis exhibuit. Nam parentes quidem alijs saepe filios tradunt alendos: ego autem, inquit, non ita, sed carnibus meis alo, me ipsum uobis appono, uos omnes generosos esse uolens, & bonas uobis praededs de futuris expectationes: quippe quod uobis hic me ipsum trado, multo magis in futuro. Volui frater esse uester, carnem propter uos & sanguinem assumpsi. Vobis uicissim ipsam carnem & sanguinem, per quae cognatus uer factus sum, trado. Hic sanguis floridam nobis reddit regiam imaginem, hic decus indelebile, hic animae generositatem tabescere non permittit, eam irrigans iugiter & nutrens. Nam ex cibis quidem sanguis in nobis nascens, non statim hoc efficitur, sed aliud quiddam: hic autem non ita, sed statim animam irrigat & magnam inducit quandam uirtutem. Hic mysticus sanguis daemones quidem expellit, & procul esse facit: ad nos autem angelos uocat, & angelorum dominum. Vbi namque dominum uiderint sanguinem, daemones quidem fugiunt, concurrunt autem angeli. Hic sanguis effusus omnem terrarum orbem abluit. Multa de hoc sanguine beatus Paulus in epistola ad Hebraeos sapienter disseruit. Hic sanguis adyta mundauit & sancta sanctorum. Si uero figura ipsius tantam habuit uirtute & in Hebraeorum templo, et in Aegypti medio supliminatis. in unctis: multo magis ueritas. Hic sanguis aureum altare sanctificauit, sine hoc pontifex adyta non audebat intrare. Hic sanguis sacerdotem creabat, hic in futuris peccata purgabat. Si uero tantam habebat uim in figuris, si mors umbram

bram ita perhorrebat: quomodo ueritate ipsam, a quaeso, non timuerit: Hic est salus animarum nostrarum, hoc abluatur anima, hoc adornatur, hoc inflammatur. Hic mentem nostram igne reddit splendidiorem, hic auro clariorem animam facit. Hic sanguis effusus est, & coelum fecit accessibile, horrenda scilicet ecclesiae mysteria, horrendum altare. Ascendebat ex paradiso fons fluuios emittens sensibiles. Ex hac mensa fons ascendit, spirituales emittens fluuios. Apud hunc fontem plantatae non infructuosae salices, sed arbores ad ipsum coelum peruenientes, fructum habentes semper maturum, & immarcescibilem. Si quis aestuar, ad hunc ueniat fontem, & aestum refrigeret: nam & siccitates resoluunt, & cuncta refouet inflammata, non a Sole, sed iaculis ignitis: supernum enim principium habet, & inde radicem unde & deriuatur. Multi tonitru huius ritui, quos emittit paracletus, & mediator filius efficitur, non lignum habens, & uitam praeparans, sed nostrum aperiens affectum. Hic fons est, ueritatis radios effundens, fons luminis. Huic et supernae potestates assistunt, in fluentium respicientes decorum: quoniam & illa nobis manifestum propositum uirtutem speculantur, & inaccessibiles admirantur splendores. Sicut enim auro liquecente, siue manum, siue linguam, aliquis immittat, eam statim auream reddit: ita & hic proposita pretiosam reddunt animam. Effuerit quidem fluuius & igne uehementius, sed non comburit, sed tantum baptizat, quicquid acceperit. Hic sanguis antea semper praesignabatur in sacrificijs, in iustorum cedibus. Hic terrarum orbis est pretium, hoc Christus emit ecclesiam, hoc eam omnem adornauit. Sicut enim homo seruos emens aurum erogat, & rursum eos ornare uolens, id auro facit: sic & Christus, et sanguine nos emittit, & ornat sanguine. Huius sanguinis participes cum angelis & archangelis, & supernis manent uirtutibus, ipsam Christi regiam induit. solam, & arma gerentes spiritualia. Sed nondum quicquam dixit: ipsum enim induit sunt regem. Sed sicut est magnum & admirabile, ita si cum puritate quidem accesseris, ad salutem accesseris: si uero cum mala conscientia, ad poenam & ultionem. Qui enim manducat & bibit indigne, iudicium sibi manducat & bibit. Nam si regiam comminantes purpuram similiter puntuntur, sicut & discindentes: non est uero dissimile, dominum corpus, impura mente suscipientes, eandem subire uindictam cum his qui clauis ipsum disciderunt. Vide certe, quam terribilem Paulus ultionem ostendit, dicens: Irritam quis faciens legem. Mors absque miserationibus coram duobus uel tribus testibus moritur: quanto petori putatis dignus cenfebatur ultione, qui filium dei conculcauerit, & sanguinem testamenti pollutum duxerit, in quo sanctificatus est: Attendamus itaque nobis ipsis dilectissimi, talibus fruentibus bonis: & cum aliquid turpe dicere uoluerimus, uel nos ab ira corripimus, uel alio quopiam huiusmodi uitio, cogitemus quibus facti sumus digni, & sit irrationali-

um nobis motum correctio, talis cogitatio. Quotquot igitur huius participes corporis efficiuntur, quotquot sanguinem degustamus, cogitemus, quod illum sursum sedentem, qui ab angelis adoratur, incorruptibili uicinus uirtuti, hunc degustamus. Hei mihi, quot ad salutem nobis uia: Nos corpus suum effecit, nobis suum communicauit corpus, & horum nos nihil a malis auertit. O te nebras, & profunditatem magnam. O indolentiam. Quae sursum sunt, inquit, sapite, ubi Christus est in dextra dei sedens. Et post haec omnia quidam pecuniarum curam gerunt, quidam gloriam ambiunt, ab alijs alij capiuntur cupiditatibus. Nonne uidetis, quod & in corpore nostro quaecumque quidem inuitalia sunt, & superflua, rescantur & praeciduntur. Et nihil prodest, quod ex corpore sint, cum debilitata, cum mortua, cum ta befacta sint, & reliquo noceant. Ne confidamus itaque, quod semel ex corpore facti sumus: si uero corpus cum naturale sit, tamen praeciditur, nisi uoluntatis opera manserint: quid graue non patietur, cum huius nutrimenti partem non capiat corpus: cum uia fuerint obstructae, tunc mortificatur: cum sistit, tunc debilitatur: itidem & nos, cum aures obturauerimus, caro nostra debilitatur: cum spirituale nutrimentum non hauriamus, cum nequitiae quaedam pro corruptis succis nos uastent, haec omnia morbum pariunt, morbum grauem, morbum tabem gignentem. Et iam illius ignis indigebit, per medium opus habebit diuidi. Non enim cum tali corpore Christus in nuptialem thalamum ingredi patitur: si sordidas uestes indutum abduxit & eiecit, corpori sordes aggregantem quo non afficiet: quid non inferet. Multos uideo domini corporis participationem temere sumentes, ut a casu, & consuetudine potius & lege, quam cogitatu & mente. Si superuenient, inquit, sanctae tempus quadragesimae, qualiscumque sit aliquis, mysteria sumit. Si superuenerit Epiphania, uel quadragesima, dignos accedere non facit: sed animae sinceritas & puritas. Cum hac igitur semper accede, sine hac nunquam. Ait enim, Quotiescunque hoc feceritis, mortem domini annuntiaueritis: hoc est, facietis commemorationem salutis uestrae, beneficij mei. Cogita qui sacrificij participes ueteris erant, quanta utebantur continentia, quid non faciebant, quid non agebant: semper expiabantur. Tu uero petens sacrificium, quod horrent & angeli, temporum circulis rem desinis. Et quomodo Christi assistes tribunali, scelestis manibus & labijs ipsum corpus impetens: Et foetete quidem ore tuo regem osculari non eligeres: regem uero coeli foetente anima deoscularis. Factum hoc est contumelia. Dic mihi, immundis ne manibus ad sacrificium eligeres accedere: Nonne (ut ipse puto) sed nec omnino malles accedere, quam manibus illotatis. Ita in paruo quidem es tam reuerens, sordida autem habes animam, accedis, & audes tangere? At qui sub manibus quidem ad tempus detinetur, in illam autem totum resoluatur. Quid uero non cernis

LHC. IX

Ephes. 5

Iob 31

Cor. XI

Iob. 20

uasa

uasa tantum undiq; terfa, sic resurgentia: his nobis animas oportet esse puriores, his sanctiores & splendidiore. Quare uero tandem? quoniam illa propter nos talia fiunt: illa non eius qui inest, partem capiunt nec sentiunt: nos autem certe: sed nunc sordido quidem uti uase non eligeres, anima uero sordida accedis. Multam uideo reru in aqua litatem. In alijs quidem temporibus cum puri frequenter sitis, non acceditis: in Pascha uero, licet sit aliquid a uobis patratum, acceditis. O consuetudinem, o presumptionem, sacrificium frustra quotidianum. Incaustum assistimus altari, nullus qui communicetur. Hanc non ut temere communemini, dico, sed ut uos dignos reddatis. Non es hostia dignus, uel communionem, igitur nec orationem. Adstantem audis praconem, atq; dicentem: Quotquot estis in poenitentia, omnes orate. Quicumq; non participes fiunt, in poenitentia sunt. Quid stas, si es in poenitentia? sumere non debes: qui nanq; non communicat, est ex poenitentibus. Cur itaq; dicit, Abire qui non potestis orare? Tu uero stas impudens. At ex his non es, sed ex his q; possunt esse participes, & nihil curas, aut magnum opus censet. Considera, quae so, mensa regalis est apposta, angeli mensam ministrantes, ipse rex adest, & tu aditas oscitans. Sordescunt tibi ueftimenta, et nihil est tibi cura. At pura sunt, igitur adora & comunica. Per singulos dies uenit discumbentes uisurus, omnes alloquitur. Et nunc in conscientia dicit: Socij, quomodo adestis hic, non habentes uestem nuptialem? Non dixit, quare discubuitis? Sed ante reclamationem & ingressum semetipsum indignum esse fatetur. Non enim dixit: Quare recubuitis? sed, quid intrasti? Hanc etiam nunc nobis omnibus loquitur, impudenter & procaciter adstantibus. Omnis enim qui mysteriorum participio non fruatur, impudens & procax est, si adstat. Propterea qui sunt in peccatis, priores eijciuntur. Sicut enim ad mensam ueniente domino seruos qui dominum offenderunt adesse non oportet, sed procul arcentur: ita scilicet & hic dum profertur sacrificium, & Christus immolatur, & omnis dominica: cum audieris, oremus omnes communiter: cum uela uideris retrahi, tunc supernum coelum aperiri cogita, & angelos descendere. Sicut itaq; prophanorum fas est adesse neminem, ita nec ullum sacratorum quidem ac sordidorum. Dic mihi, si quis in conuiuio uocatus, manus ablueret, & recumberet, & mensa paratus adesset, postmodum nihil gustaret, non afficit contumelia uocantem? Nonne melius huiusmodi nec uenisse? Ita scilicet & tu, uenisti, cecinisti deo laudem, cum omnibus es confessus de dignis esse, cum indignis non secedendo: quomodo mansisti, neque participas de mensa? Indignus sum, inquit. Igitur & illa quae per preces fit communionem. Non enim per proposita tantum, uerum per illa cantica spiritus semper descendit. Nonne uidet ministrum spongia mensam circumlinientem, & expurgantem domum, & tabellas ponentem? Hoc per preces efficitur, per praconis uocem. Sicut spongia

circumlinimus ecclesiam, ut in ecclesia munda ponantur omnia, ne qua sit macula, ne qua ruga. Indigni sunt & oculi peccatorum hinc spectaculis, indignae sunt & aures. Si enim bestia, inquit, tangat montem, lapidabitur. Ita nec ascensu digni fuerunt, licet post haec & accesserint, & uiderint ubi deus constitit: post haec accedere licet, & uidere. Cum adest quidem, abire non tibi magis ad stare licet, quam catechumeno. Alioqui par non est, nondum attigisse mysteria: & postquam attigeris, offendisse, contempnissse, & se gratia indignum constituisse. Poterant & plura terribilioraq; commemorari, sed ne mentem uestram grauemus, haec quoq; sufficiant. Qui enim his non emendatur, neq; pluribus. Ne maius itaq; uobis iudicium faciamus, uos exhortamur, non ut accedatis, sed ut praesentia uos, & accessu dignos constituatis. Dic mihi, si quis rex statuisset atque dixisset: Si quis hoc facit, mensam meam sit particeps: nonne propter hoc omnia fecissetis? In coelum uos uocauit, ad magni regis mensam & admirabilis, & retrocedimus, & cessamus, & non festinamus, nec ad rem accurrimus: & quae nobis est salutis spes? Non uacat imbecillitatem accusare, non naturam, sola nos negligentia facit indignos. Hanc quidem a nobis dicta sunt. Qui uero corda compungit, qui compunctionis dat spiritum, corda nostra compungat, & in profundo semina ponat, & ab ipso timore concipiat, & pariat spiritum salutis, & cum fiducia accedat, ait enim. Filij tui, sicut nouellae oliuarum in circuitu mensae tuae. Nihil uerum, immite nihil, nihil crudele: tales enim nouellae sunt ad fructum idoneae, fructum mirabilem oliuae dico. Et fortes, ita ut omnes fiant in circuitu mensae. Et nec temere, neq; a casu huc conueniant, sed cum metu & timore. Sicut autem cibus cum sit nutritiuus, si a crudo sumatur, omnia perdit & corrumpit, & fit morbi causa: ita scilicet & horrenda mysteria. Mensa spiritali fruere, mensa regia, & rursus luto corpus coraminas, unguento, & foetore rursus implet. Dic mihi, quae so, post annum communionem sumens, quadraginta dies ad totius temporis peccatorum purificationem tibi satis esse putas? & hebdomada lapsa rursus ad priora reuertis. Dic enim mihi si post longam aegritudinem quadraginta dies ualens, rursus temetipsum illis cibis morbum inducentibus traderes, nonne pristinum amisisses laborem? Nam si naturalia transferuntur, multo magis quae in uoluntate consistunt. Quale quid dico? Naturaliter uidemus, & sanos habemus oculos per naturam, sed frequenter ex habitudine mala, uisua uirtus nostra laeditur: ita si naturalia transeunt, multo magis uoluntaria. Quadraginta diebus animae sanitatem assignas, forte uero neque quadraginta diebus, & deum habere propitium expectas. Ludis ne, quae so? Hec dico non uno, et annuo uos prohibens accessu, sed uos semper ad sancta uolens accedere: propter hoc & diaconus exclamat tunc sanctos uocans, & per hanc uocem omnium taxans maculas. Sicut enim in grege, ubi multae

multae quidem sunt oves sanae, multae uero lepraesqualidae, opus est has a ualentibus arcere: itidem & in ecclesia, quoniam & haec quidem oves sanae sunt, haec uero morbidae, per hanc excitat uocem, & has ab illis diuidit, passim circumiens sacerdos per illum clamorem nimis horrendum, et omnes uocans sanctos, & trahens. Quonia enim homo proximi res scire non potest (quis enim, inquit, hominum scit, quae sunt in homine, nisi spiritus hominis qui est in eo?) hanc uocem emittit, postquam consummatum est omne sacrificium, ut nemo temere, & a casu ad spirituale ueniat fontem. Etenim in grege (nihil eadem rursus uti similitudine prohibet) morbidas quidem intus claudimus, & in tenebris detinemus, & alia pacimus esca, nec aeris puri, nec herbae syncerae, nec exterioris finentes fontis participes esse: & hic igitur haec uox pro quodam est uinculo. Non potes dicere: Nesciebam, ignorabam, quod esset in re periculum. Igitur manifeste quidem Paulus hoc testatus est. Sed dices, Nesciui: hoc non est purgatio, sed potius accusatio. Per singulos dies ecclesiam ingrederis, & adhuc hoc ignoras? Tamen ne uel hoc praetendas, propterea sublimis constitutus, magna uoce, terribili clamore, quasi quida praeco, manum in altitudinem tollens, stans erectus, omnibus apprensus, & magnum in illa tremenda quiete exclamans, hos quidem uocat, hos autem arceat, non hoc manu faciens, sed per linguam per manum efficacius. Illa nanq; uox in aures incidens nostras, tanquam manus, hos quidem pellit et eijcit, hos autem introducit & assistit. Dic mihi quae so, in Olympiacis certaminibus, nonne ad stat praeco magnum clamans, & altum? num aliquid hunc accusat dicens: num fur es, & seruus? num praetor est morum? cum tamen illa certamina non animae sint, neq; honorum morum, sed roboris & corporis. Si igitur, ubi corporum est exercitatio, multa fit uoluntatis inquisitio: multo magis, ubi totum anima decertat. Stat igitur apud nos & nunc praeco, non capite quonq; tenes & producens, sed omnes pariter interiori detinens capite. Non apponit illis alios accusatores, sed ipsis semetipsos. Non enim dicit, Nunquid aliquis hunc accusat? sed quid? si quis seipsum accusat. Cum enim dixerit, Sancta sanctorum, hoc dicit: si quis non sanctus non accedat: non simpliciter dicit, a peccatis purus, sed sanctus. Non peccatorum tantum liberatio, uerum & spiritus praesentia sanctum facit, & honorum operum diuitiae. Nolo uos tantum, inquit, a caeno uos esse liberatos, uerum & candidos ac splendidos. Nam si rex Babylonius ex captiuitate delicens adulescentes pulchros specie, & decoros aspectu sumpsit: multo magis & nos sanctae mensae assistetes regiae, specie pulchros esse decet, aureum animae mundum habentes, uestem puram, calceamenta regiae, decorum animae cultum, aureum ipsius ornatum, esse indutos cingulum ueritatis: talis accedat, & regios tagat calices. Si quis uero panis indutus, sordidus, squalens regalē uelut mensam petere, uideat quanta patiet, non ualentibus

quadraginta diebus in omni tempore patrata ablueri. Nam si gehenna non sufficit, cum sit sempiterna: multo minus hoc breue tempus. Nec enim ualidam exhibemus poenitentiam, sed infirmam. Eunuchos praesertim regi decet assistere, eunuchos dico mente, candidos, nullam habentes maculam, mente sublimes, hilarem habentes animam oculum, & acute uidentem, uolubilem & uelocem: non autem somnolentum, non supinum, multa plenum libertate, ab impudētia remotum & prociacia, uigilantem, sanum, nec austerum nimis & tristem, neq; diffusum & lubricum. Hunc nos possemus oculum efficere & acutum, & honestum redere. Cum enim eum ad summum non agamus, nec ad puluerem (tales enim sunt omnes humanae res) sed ad tenuem auram, ad leuem aerem, ad sublimia & alta; & multae plena quietis & munditiae, & multae iucunditatis, statim eum reparabimus & corroborabimus, tali nos oblectantes spectaculo. Vidisti praesertim, & diuitias multas, ne deducas illuc oculum. Lutum id est, est fumus, uapor uitiosus, caligo & anxietas multa, & curae suffocatio. Vidisti hominem iustitiam exercentem, suis contentum, & multam habentem remissionis latitudinem, nihil curantem, nihil de praesentibus satagentem, temetipsum illic statue, & modifica, & longe melior fiet & clarior: non terra, sed uirtutum epulans floribus, modestia, humanitate, & omnibus alijs. Nihil enim oculum ita perturbat, sicut mala conscientia. Turbatus est, inquit, a furore oculus meus: nihil tantum obtenebrat: ab hoc te libera supplicio, laetum & fortem semper bonis epulantem expectationibus. Detur autem ut nos omnes & hanc, & alias animae constituaemus actiones, quales uult Christus, ut facti superposito nobis capite digni, quod uult, migremus. Ait enim: Volo ubi ego sum, ut & illi sint mecum, ut gloriam meam uideant: quam utinam omnes assequamur in Christo Iesu domino nostro cum quo patri, simul & sancto spiritui gloria imperium & honor, nunc & semper, &c.

QUOD UTILES SINT MODERATAE tentationes ad omnes: & deo seruicium tribulationem expectare debet. HOMILIA LXII.

Sicut corpus tritum laboribus, & erumnis confectum, amori non uult uacare, non indulgere uentri, sed requiescere & quiete iacere: sic & anima plurimis oblita malis, ad quietem & quietum statum festinat. Quae uero in remissione stupuit, & tumultuata est & elata: haec autem nihil habens, quod hiet, quod diffuset: & haec quidem uirilior, illa uero puerilior est: haec quidem grauior, illa leuior: sicut in aqua multa leue quippiam superueniens concutit, sic in multam lapsa laetitia anima. Et ex multa uoluptate maxima nobis oriri peccata quisquam uiderit. Et si uultis, duas domos describamus: hanc quidem nubentium, hanc uero lugentium: mente utranq; ingrediamur, uideamus utra melior. Inueniet enim lugubris

lugubris, sapientia plena, nuptialis autem plena confusio. Nam uide turpia uerba, incompotitos risus, incompotiores locutiones, & uestis, & incessus deformitate plenus. Verba multa fatuitatis, & stultitiae plena, & aliud omnino nihil, risus omnia, & derisio, quae sunt illic: non nuptias dico, ablit, sed quae sunt in nuptijs: tunc natura de bacchatur, bruta pro hominibus sunt praesentes: hi quidem, ut equi hinnunt, hi autem, ut asini, calcitrant. Multa effusio, nihil studiosum, generosum nihil. Diaboli pompa, cymbala & tibiae, & cantica fornicationis & adulterij plena. At non ita illic, ubi luctus, omnia composita, multa requies, silentium multum, correctio multa, inordinatum nihil, nihil incompotitum: si quis aliquid locutus fuerit, omnia sunt uerba philosophiae plena. Et id quidem mirabile, quod per illud tempus non modo uiri, uerum & famulitia & mulieres sapienter agunt: talis enim est luctus natura, & uident quidem lugentem consolari, plurima uero totius philosophiae plena loquuntur. Orationes statim, ut haec genus listant, & uiri graues laborantem consolantes, & enumerationes talia lugentium innumerae. Quid enim est homo? Nostra examinatio natura. Quid igitur est homo? Vitae uilitatis ipsius accusatio, futurarum rerum expectatio, commemoratio iudicij. Quisq; domum redit, a nuptijs quidem moestus: quoniam ipse non est in prosperis: a luctu uero remissus, quoniam non ipse talia passus est, & omnem extinxit aestum. Sed quid uis? Vis carceres & theatra perquiramus? Ille quidem tribulationis, hic autem uoluptatis locus est. Indagemus iterum. Illic philosophiae multum: ubi namque tristitia prorsus & ibi philosophia. Qui antea diues erat & multum tumidus, post luctum quemlibet se sustinebit alloquentem: postquam timor & tristitia, quasi quidam acrior ignis & ipsius inciderit animam, & duritiam emollierit, tunc humilis fit, tunc exorabilior, tunc mundanam sentit mutationem, tunc ad omnia patiens erit. In theatro autem omnia contraria, risus, ineptitudo, diabolicus fastus, effusio, temporis impendium, & superflua dierum consumptio, malae cupiditatis inductio, adulterij meditatio, fornicationis gymnasium, intemperantiae schola, turpitudinis exhortatio, risus materia, in honestatis exempla. At in carcere non ita, sed illic humilitas, supplicatio, philosophiae profectus, secularium contemptus, omnia conculcata sunt & contempta: & tanquam infanti paedagogus adest timor, ad omnia congrua dirigens eum. Vis autem & alia rursum loca scrutemur. Te uellem occurrere homini de theatro redeunti, & alteri de carcere egresso: uideres utiq; illius animam patidam, tumultuantem, & uere ligatam: huius autem liberatam solutam & pennatam. Nam ille quidem ex theatro recedit mulierum, quae sunt illic, aspectibus ligatus, uincula ferens omni chalybe grauiora, loca scilicet illa, uerba & formas: hic autem est custodia penitus remissus, non ultra se quid graue passurum putabit, alienis sua comparas, quod non est adhuc contumeliosus, gratias habebit: iam res humanas despici-

et, cum multos ibi diuites in erumnis uiderit, qui multa magnaq; poterant, & tamen ibi uinctos: etiam si quid iniuste patitur, & in hoc patiens erit: nam & huius multa sunt illic exempla: in futuri uentis iudicij recordatione, & eius typos hic ceruens perhorrescet: quasi namque sit hic in carcere conclusus, sic erit & illic, & ante futuri diem iudicij in uxorem, in filios, in seruos humanior. At ex theatro non ita, sed iniucundius uxorem uidebit & in familiares erit difficilis, in filios exacerbabitur, efferabitur in omnes. Magna ciuitatibus mala ferunt theatra magna, nec hoc uidemus quod magna. Vultus & alia risus loca perlustrem, contumelia dico, ubi parasiti & assentatores, & multae deliciae: & loca rursum, ubi claudi & debiles: Igitur illic quidem ebrietas & deliciae & effusio: hic autem contrarium. Vide & in corpore, cum aestuat, cum bene se habet, celerissima habet in agritudine ruina: cum autem pressum fuerit, non ita. Manifestior itaq; uobis reddam sermonem. Sit corpus multum habens sanguinis, & carnes multas, & uigens. hoc ex quacumque mutatione febrem parere poterit, si simpliciter orietur: sit autem aliud cum fame potius pugnant & afflictione, hoc est captum difficile, & ad infirmitatem inexpugnabile. Sanguis enim licet in nobis sit sanus, multitudine frequenter morbum inducit: si uero sit modicus, licet non sanus, facilius curari potest. Ita quidem & anima ueloces habet ad peccata motus. Talis enim est iuxta superbiam, & uoluptatem, & inanem gloriam, & inuidiam, & insidias, & sycophantias. Ecce quanta ciuitas est haec magna nobis, unde nascuntur mala: nonne a diuitibus? nonne a gaudetibus? Qui in iudicia trahunt, qui facultates distrahit: erum, nosi & abiectioni, aut multum inflati, & gaudetes? Non est animae contrita quicquam mali facere: ipsius lucrum Paulus nouit, propterea dicit: Tribulatio patientiam operatur, patientia uero probationem, probatio spiritus, spes autem non confundit. Ne cadamus igitur in tribulationibus, sed in omnibus agamus gratias, ut aliquid magni lucremur, ut apud deum inueniamur probabiles, qui tribulationes permittit. Magnum est bonum tribulatio, & hoc ex nostris discimus filijs. Nam absque tribulatione nihil utile discerent, nos autem plus illis afflictionis indigemus. Si enim illic passionibus quiescentibus illos muniant, multo magis nos, & praesertim tantis detentos: sed nos potius paedagogos oportebit habere. A puerulis enim nunquam magna committuntur peccata, a nobis uero magna nimis: paedagogus autem noster tribulatio. Nec hanc itaq; alliciamus, & praesentem semper generose feramus, cum sit infinitorum causa honorum, ut & dei fauorem assequamur. Etenim certamen est uita praesens: est igitur opus pugnare, bellum est & pugna. In bello remissionem quaerit nemo, nemo delicias, nemo pecuniarum curam gerit, nemo de uxore sollicitus est: sed unum duntaxat intuetur, quod superet inimicos: hoc & nos curemus. Si uicerimus, & cum uictoria redierimus, nobis deus omnia conferet. Hoc nobis quaeramus, quomodo diabolum

bolium superemus: quinimo non nostri studij opus est, sed dei gratiae totum. Vnum nobis curetur, ut eius gratiam assequamur, ut munimentum illud ad nos trahamus: Si deus pro nobis, quis contra nos? Vnum id elaboremus, ne nobis fiat inimicus, ne nobis aduersetur. Non tribulari malum est, sed malum est peccare: graues deliciae sunt ex hoc, etiam si uiuamus in delicijs: non in futura dico uita, uerum & in praesenti. Nam quomodo putatis uestram morderi conscientiam? quomodo esse peiorem tormento? Vellem in malis uiuentes diligenter interrogare, nunquamne ueniunt in suorum memoriam peccatorum? nunquid tremant, nunquid formident, nunquid doleant, nunquid beatos uocent in ieiunio positos, in montibus, in uirtute multa? Vis illic remissionem inuenire, hic propter Christum tribulari, huic remissioni par nihil. Gauderant apostoli cum flagellarentur. Paulus hoc admonet, dicens: Gaudete in domino. Et quomodo gaudere licet, ubi sunt uincula, ubi tormenta, ubi iudicia? Hic maxime gaudere licet. Quomodo uero licet, ubi non haec? Qui nanque sibi nullius magnae rei conscius est, quomodo delectabitur? Itaq; quanto maiorem dixeris tribulationem, tanto maiorem dicis uoluptatem. Qui mille uulnera miles excepit, nonne cum magna reuertetur laetitia, libertatis habens claritatem, & gloriae materiam uulnera? Et tu si poteris, erumpe uocem illam, quam Paulus, Stigmata lesu porto: magnus & illustis, atq; probabilis fieri poteris. At non est persecutio? Sta aduersus gloriam: & si quid aliquis contrarium dixerit, ne timeas male propter Christum audire. Sta contra superbiam tyrannidem, sta contra purgnam iram, contra concupiscentiae tormentum, & haec stigmata sunt, & haec tormenta. Dic enim mihi, quid tormentis grauius? nonne cum anima dolet & urit? Nam illic quidem corpus seccatur: hic autem totum est ipsius anima. Circa ipsam est dolor, cum irascitur, cum inuidet, cum aliquid huiusmodi facit, uel potius patitur. Non enim hoc est facere, sed pati, irasci, inuidere: propterea & animae passiones appellantur, & uulnera, & cicatrices. Vere enim passio est, & passione grauior. Cogitate qui irascimini, quoniam has facitis passiones. Ergo non irascentes, neque patimur. Vides quod cui sit contumelia, non patitur: sed qui contumeliam facit, sicuti iam dixi. Quod enim patitur, patet quidem & ex hoc, quod passio uocatur: manifestatur autem & ex corpore. Haec namque agritudines ex ira nascuntur, uisus hebetudo, consternatio, & huiusmodi mille. Sed filium, inquit, affectus contumelia, sed agricolam. Ne imbecillitatem esse putes, quod & ipse non hoc facias. Dic enim mihi, hocne bene factum est? Non, inquit. Ergo ne facias quod non bene fit. Scio quales in talibus ira pariuntur. Quid igitur, inquit, si contemnat? Argue, increpa, hortare. Mansuetudine soluitur ira, accedens accusa. Nam pro his quidem quae in nos geruntur, non opus est hoc facere, pro alijs autem

Chryf.

hoc facere necessarium est. Ne propria putes contumeliam, si filius sit affectus contumelia: licet pro eo doleas, non tanquam ipse passus contumeliam. Non enim quoniam filius male passus est, tu contumelia es affectus, sed qui male dicit. Extingue gladium acutum, in theca reponatur: si nudum cum habeamus, frequenter & cum non sit tempus, uenturum, ab ipso perimus. Si uero celatus sit, si etiam opus fuerit, dum quaerimus tegere, extinguetur ira. Pro se Christus non uult irasci: audi namque quod dicat ad Petrum, Mitte gladium tuum in uaginam: & tu pro filio irasceris? Doce filium quoque philosophari. Dic tu quoque tuas ipsi molestias, tuum imitare praecceptorum. Cum & discipuli contumelias essent passuri, non dixit ulciscari: uerum & haec mihi fecerunt, inquit, ferte generose: non enim uos meliores. Haec & tu dic ad filium & puerum. Non es domino tuo melior. Sed nugae uidentur esse uerba philosophia. Heu mihi, quod non ita uerbis asserere licet, sicut ipsa potest experientia doceri. Et ut discas, considera, si in medio duorum statutus pugnantium, sis partis iniuram patientium, non autem inferentium, nisi uictoria apud te uideris, nisi preclaras reportes coronas. Vide quomodo Christus afficitur contumelia, & quomodo respondet, quam mansuete. Vbi est, inquit, Abel frater tuus? Et quid ait ille? Nunquid custos ego sum fratris mei? Quid hoc insolentius, si etiam a fratre quis haec audiat? nam si a fratre, nonne contumeliam id existimasset? Quid igitur? Vide quomodo rursum mansuete deus respondet: Vox sanguinis fratris tui, inquit, clamat ad me. At deus, inquit, est ira superior. Sed propterea dei filius descendit, ut te deum faciat, quantum humana capit uirtus. At non possum, inquit, cum homo sim. Eia ergo tibi homines producamus, neque me Paulum credas dicentem, neque Petrum, sed quosdam de minoribus, & longe inferioribus. Heli Annam deri sit dicens: Digere uinum tuum. Quid hoc contumeliosius? Quid haec igitur dixit mulier? In aspera die ego sum. Nihil uere tribulationi par, philosophiae mater est. Eadem autem haec & suam habens aemulam, non est eam contumelia percussa. Sed quid? ad deum confugit. Et orans nec eius meminit, neque dicit: quoniam illa mihi impropert, defende me: tam sapiens erat mulier: erubescamus uiri. Et quidem scitis, quod zelo nihil comparat. Publicanus a pharisaeo contumeliam passus, contumeliam non reddidit: licet si uoluisset, utiq; potuisset, sed aequae tulit dicens: Propitius esto mihi peccatori. Miphiboseth a seruo accusatus, & passus calumniam, nihil dixit, aut fecit in eum mali, neque coram rege suo. Vis & meretricis audire sapientiam? Audi Christum dicentem, cum pedes ipsius capillis extersit: Publicani & meretrices praecedent uos in regno. Vidisti eam stantem & confidentem, & propria abludente peccata? Vide quomodo Pharisaeo non est irata, cum impropertaret: ait enim: Si sciret, quia peccatrix est haec mulier, non eam dimisisset. Nec ad eum dixit: Quid enim quaeso, tu mundus es a peccatis: sed plus patiebatur.

tom. 5

s tur

tur, plus gembat, feruidiores effundebat lachrymas. Si uero mulieres & meretrices & publicani philosophantur, & hoc ante gratiam: qua fumus digni uenia, qui post tantam gratiā efficiuntur beatijs feriores, mordentes & calcitrantes: Nihil ita turpius, nihil ignobilius, grauius nihil, nihil iniurcundius, damnosius nihil. Hæc dico, ut non tantū erga uiros mites simus, uerum & ut, licet uxor sit loquax, sufferas, sit tibi coniunx palæstra & gymnasium. Quomodo namq; non absurdū gymnasia quidem admitti nullum habentia lucrū ubi corpus atterimus, domi uerō gymnasia non face re, coronam & ante certamina nobis præbentia? Contumeliā facit uxor: ne sit uxor tibi. Est enim muliebri cōtumeliā facere, morbus est animæ, defectus est. Ne rem indignam esse credas, cum uxor contumeliā infert. Indignum cum tu quidem contumeliā facias, ipsa uerō sapienter ferat, tunc dehonestaris, tunc uerē contumelia es affectus: si uerō passus æquē feras, fortitudinis tuæ magnum est argumentum. Non ad contumelias mulieres inducēs, hæc dico, absit, sed si quando contigerit per satanicam circūuentionem, uirorum est fortium ferre imbecilles: etiam si feruus contradixerit, tu philosophare. Ne quod ille dignus est audire, dixeris aut feceris: sed quod te decet tam facere, quā dicere. Nunquam contumelia puellam afficiens, turpe uerbum emittas, nunquam ferum appelles sceleratum: non enim ille, sed tu contumelia fueris affectus. Non potest iratus in seipso manere, sicut in fluctus surgens mare: ita commiscetur omnia, & tanquam fons purus immisso turbatur cœno, & superiora fiunt inferiora. Siue percusseris, siue tunicam diffregeris, tu maius damnum sustinisti. Illi namq; circa corpus & uestē hæret uulnus, tibi uero circa animam. Illam dissecauisti, illam uulnerasti. Deiecisti deorsum ab equis aurigam, trahi supinum fecisti, & est idē, ac si alteri succensens auriga trahi mallet. Siue increpes, siue cōmoneas, siue quicquid facias, absq; ira fiat & furore. Si enim increpans medicus patiens est, quomodo poterit aliū curare, qui se prius afflixit, semetipsum non sanans? Si quis medicus alterū curaturus accederet, prius habens suam manū uulneratā, ita quæso curatio nē obibit: absit. Similiter & tu, siue increpes, siue cōmoneas, pura uideant oculi tui, ne mentem cōturbes: alioqui quomodo fit curatio? Non potest in eadē esse tranquillitate carens ira et iracundus. Cur præceptorem de sede deturbans, ita humilitatem alloqueris? Nonne uides iudicantes, qui cū iudicare debēt, super throno sedent in habitu cōgruo: iudē et tu animā tuā ueste iudiciali exorna: hæc autē est humanitas. At nō timebit, inquis: imō magis timebit, Tūc autē, etiā si iusta dicas, furori feruus imputabit: si uerō cū mansuetudine, seipsum cōdemnabit. Quod autē est principale te deus suscipit, & ita poteris æterna cōsequi bona, gratia & benignitate dōmini nostri Iesu Christi, cū quo patri, simul & spiritui sancto gloria imperiū & honor, nunc & semper, & in secula, Amen.

QUOD OB AMOREM CHRISTI OMNEM oportet afflictionem sufferre, neq; rerum mutationes timeri debent.

Homilia LXIII.

Sicut est, dilectissimi, nunc quidē nox, nunc autem dies: & interdum quidē æstas, interdum autem hyems: sic & in nobis, nunc quidem tristitia, nunc autem uoluptas: & nunc quidē ægritudo, nunc uero sanitas. Itaq; ne admiremur, cum ægotamus, alioquin & cum ualeamus, admirandum esset. Neq; tumultuemur, cū dolemus: alioquin & cum gaudemus, opus esset tumultuari. Omnia namq; secundum naturam fiunt, & secundum consequentiam: & quid admiraris, si hæc inter? Nam & sanctis illis hoc accidisse quispiam uiderit. Et ut hoc dicas, eia quam maximæ uoluptatis plenam esse uitā existimas, & a molestijs absolutam, hanc in medium agamus. Vis Abrahæ uitam ab exordijs inquiramus: quid igitur hic statim audiuit? Exi de terra tua, & de cognatione tua. Vides rem molestam imperari, uerū & lætam uide subsequenter. Et ueni in terram, quam monstrauero tibi, & faciā te in gentē magnam. Quid ergo, postquam ueni in terram, & portū attigit, infesta deserunt? Nequaquam, sed & rursum alia prioribus grauiora sunt subsecuta, fames & peregrinatio, uxoriscq; rapina, & post hæc alia bona successerunt ei: Pharaonis plaga & dimissio, honor, & illa multa dona, & ad priora reditus, & omnia sequentia talem habent seriem ex lætis & tristibus textam. Et apostolis similia contigerūt, propter quod & Paulus dicebat, Qui consolatur nos in omni tribulatione nostra, ut & nos possimus cōsolari positos in omni tribulatione. Quid igitur, inquit, ad me semper in tristitijs constitutum? Ne sis ingratus, & gratiæ immemor. Nec enim quis potest esse semper in molestijs, nec enim natura sufficit. Sed quoniam in lætitiā semper esse uolumus, propterea nos in tristitijs semper esse putamus, neq; propter hoc tantū, uerum quoniam letorum quidem & honorum statim obliuiscimur, tristitiam autem semper recordamur. Idcirco nos semper in tristitijs dicimus. Nec enim fieri potest, ut homo sit semper in erumnis: & si uultis, & uitam in delitijs positā indagemus, molem & disfluentem, & grauem & onerosam & flebilem. Et hanc enim ostendemus uobis tristitias habentem, illam uero remissiones, sed ne tumultuemini. Proponatur autem in mediū homo capitiuus, & alius iuuenis orphanus magnus succedens hereditati. Proponatur autē & quidam mercenarius per totā laborans diem, & alter delictijs continūe uacans. Vis illius, qui delictijs affluit, molestias prius commemoremus? Cogita quomodo par est ipsius mentem uexari, cum gloriam se supergredientem appetat, cum a seruis contemnatur, cum a minoribus contumeliā habeatur, cum innumeros patitur opulentiam suam accusantes pariter & calumniantes, & alia quæcunq; in diuitijs accidere credendum est. Neque dicere li-

Gen. 12

2. Cor. 1

Epist. 38
Timot. 4

Galat. 4.

cer, inimicitias, offensiones, accusationes, iacturas, inuidentium insidias: qui postquam ipsius diuitias ad se transferre non potuerint, detrahunt, undiq; laniant adolescentem, innumeras ei tempestates concitant. Vis & huius mercenarij uoluptatem recenseam? Ab his omnibus est absolutus: quod si quis eum affecerit contumelia, non dolet: se nanque maiorem putat nemine: non pecunijs timet, cum uoluptate manducat, cum multa dormit lætitia. Non ita delectantur uinum bibentes Thasium, sicut ille petens fontes, at illius nequaquam talia. Si uerō dicta tibi non sufficiunt, ut maiorem faciam, eia regem & captiuum comparemus, & uidebis hunc quidem in uoluptate frequenter uersantem, ridentem & ludentem atq; saltantem: illum autem in diademate & purpura, cœstum, timentem, & innumeris pressum solitudinibus, & præ timore mortuum. Nullius enim uita sine tristitia prorsus inueniri potest, sed neque uoluptatis expers, neq; enim nostra sufficisset natura, sicut prædixi. Si uerō hic quidem magis gaudet, hic autem amplius dolet: hoc euenit ex ipso dolente, cum pusilli sit animi, non ex ipsa negotiorum qualitate. Nam si iugiter gaudere uelimus, multas habemus occasiones. Nam si uirtutem arripuerimus, nil iam erit, quod nos cōtristet: hæc enim se possidentibus bonas præterdit expectationes: & deo gratos & apud homines reddit probabiles, & ineffabilem affert uoluptatem. Licet enim in obeundo uirtus laboris aliquid habeat, multa tamen conscientiam implet delectatione: & tantā intrinsicus affert uoluptatem, quantam sermo nullus exprimere posset. Quid enim tibi de presentibus iucundum esse uideatur? nōne lauta mensa, & corporis sanitas, & gloria ac diuitiæ? Sed hæc suauias, si illi compares uoluptati, sunt omnibus amariora ad eam collata. Nihil enim bona suauius conscientia, & bona spe. Et si uultis hoc discere, hinc migraturum interrogemus, uel senio confectum, & commonefacientes eum lautæ mensæ, quæ quondam oblectabatur, & honoris & gloriæ & honorum operum, quæ unquam fecit: rogemus, in quibus magis exultat. Et in illis quidem uidebimus erubescens & se celantem: in his uerō gestientem & exultantem. Sic & Ezechias, cum ægotauit, non gloriæ, non regni, non opiparæ meminit mensæ, sed iustitiæ: ait enim, Memento domine, quomodo ambulauerim in conspectu tuo, in uia recta. Vide & Paulum ex his exultantem & dicentem, Bonum certamen certauī, cursum consummaui, fidē seruauī. At inquis, Quid hic habebat, quod diceret? Multa & plura quā diuites: & honores, quibus honoratus fuit: & ministerium, quo potitus est, & multum obsequium. An non audis ipsum dicentem: Tanquam angelum dei suscepiſtis me, tanquam Christum Iesum: & si posset fieri, oculos uestros erueres, dedissetis mihi: & quod pro anima ipsius ceruicem supposuerunt? Sed nihil eorum in medium agit, sed ipsos labores & pericula, & pro his coronas, & ualde quidem iustē.

Hic enim ista relinquuntur, illa uerō nobiscum migrant. Et istorum quidem rationem dabimus: horum autem præmia repetemus. Non nostis in nouissima die, quomodo peccata animam conuolunt: qualiter ab imo cor mouent? Tunc itaque cum ista fiunt, bonorum assistentes operum memoria, tanquam in tempestate serenitas animam consolatur tumultuantem, si nanque uigilemus, et uiuentibus nobis hic semper motus aderit: sed quoniam sensu carere uidemur, cum hinc eijciemur, adstabit omnino: siquidem & reus tūc maximē dolet, cum ipsum ad tribunal eduxerint: tunc maximē contremiscit, cum tribunali uicinus est, cum sit opus pœnas dare. Propterea nanque multorum timores tunc audire licet narratum, & aspectus terribiles: quorum spectaculum non amplius ferentes qui moriuntur, lectum ipsum multa cum perturbatione concutiunt iacentes, & præsentibus toruū aspiciunt, anima se intro compellente, & corpus erumpere differente; nec angelorum uenientium præsentiam ferente. Nam si tremendos homines nos uidentes expauescimus: angelos minaces, & potestates sæuas accedentes cum uidebimus, quid non patiemur, cum anima de corpore nobis extrahetur, & ui rapietur, & multum incassum & frustra lamentabitur? Nam & diues ille postquam hinc migravit, multum defleuit, sed nihil profecit. Propterea suadeo, omnia faciamus, ne a tanta decidamus gloria, futura scilicet. Nihil enim difficile, si uelimus: nihil graue, si attendamus. Nam si patimur, & conregnabimus. Quid est, patimur? si tribulationes ferimus & persecutiones, si uiam ambulemus angustam. Nam angusta quidem a natura est laboriosa, uoluntate uerō nostra leuior efficitur, propter spem futurorum. Momentaneum enim & leue tribulationis per excellentiam in excellentiam eternum pondus gloriæ operatur: nō considerantibus nobis quæ uidentur, sed quæ non uidentur. Transferamus igitur oculos in cœlum, & illud cogitemus semper, & spectemus. Si enim in illis semper immoremur, nihil circa quæ sunt hic iucunda, patiemur, non tristitia agrē feremus. Verum & hæc & similia deridebimus, & nos aut extollere, aut mancipare nihil poterit, si modō desiderium illuc intendamus, si respiciamus ad illam charitatem. Et quid dico? non dolebimus malis presentibus: nec enim iam ea ceruere uidebimur, tale quid enim est amor. Certē nobis non præsentibus, sed absentibus, ac desideratis per dies singulos cogitamus. Magna nanque uis est charitatis, ab omnibus separat, & amato animam alligat. Si Christum ita dilexerimus, omnia præsentia umbra, omnia imago uidebuntur & somnium: dicemus & nos, Quis nos separabit a charitate Christi? tribulatio an angustia? Non dixit, pecuniæ, an diuitiæ, an ornatus: hæc enim ualde uilia & deridenda: sed quæ uidentur esse graua posuit, Fames, persecutiones, mortes: & ille quidem & hæc, tanquam nihil essent, contempserunt: nos autem propter pecuniās a uita nostra sepa-

Rom. 8

mur, & à lumine abscindimur. Et Paulus quidem non mortem, non uitam, non praesentia, non futura, non aliam creaturam, eius charitati praepo- nit; nos autem si modicum auri uiderimus, accen- dimur, & ipsius pessundamus leges. Si uero non haec cum dicuntur, tolerabilia, multo magis cum fiunt. Hoc enim est graue quod audientes quidem horrescimus, facientes autem non horremus: quin et iuramus leuiter, & peieramus, & rapimus, & exi- gimus usuras, & nullam molestiae gerimus curam, & à diligentissima recedimus oratione, & manda- torum plura praeruaricamur: & propter pecunias nullam nostrorum agimus membrorum rationem. Qui namque pecunias diligit, & innumera proximo mala patrabit, & sibi pariter cum illo. Nam et facile irascetur, & conuiciabitur, uocabit stultum, & iurabit ac peierabit, & nec antiquae legis serua- bit mensuras: non enim diligit proximum, qui di- ligit aurum, cum nos & inimicos diligere prop- ter regnum iubeamur. Nam si prisca obeuntes praec- cepta ad caelorum regna peruenire non poterimus, nisi superabundet iustitia nostra magis quam illorum: & illa praeruaricantes, quam assequemur excusationem? Qui pecunias amat, non tantum inimicos non diligit, uerum & amicis tanquam inimicis utetur. Et quid amicos dico? Nam & fre- quenter ipsam ignorare naturam, qui pecunia- rum amore sunt capti. Talis consanguinitatem non nouit, familiaritatis non reminiscitur, non reuere- tur aetatem, amicum habet neminem: sed in omnes se geret inimice, ante omnes alios in semetipsum, non eo tantum quod animam suam perimat, uerum & innumeris semetipsum affligat sollicitudinibus laboribus & tristitijs. Nam & peregrinationes, & inimicitias, et pericula & insidias, & quodlibet fir- stinebit, tantum ut omnium malorum penes se ra- dicem habeat, & multum auri connumeret. Quid igitur hac peste grauius esse possit? Nam & deli- ctijs, & omni uoluptate, propter quam multa pec- cant homines, & gloria & honore caret. Qui nam- que pecunias diligit, innumeros habet suspectos & multos accusatores, inuidos, & calumniatores & insidiantes. Qui namque patiuntur iniuriam, ode- runt tanquam male habitis: nondum uero passi, ti- mentes ne patiantur, & passis condolentes idem in- dicunt bellum. Maiores autem & potentiores do- lentes, & egrefferetes pro humilioribus, insuper & inuidentes, similiter inimici sunt, & oderunt. Et quid homines dico, cum & deum aliquis habe- at hostem? Quae iam huic spes supererit, quae con- solatio, quae refrigeratio? Qui pecunias diligit, nunquam eis uti poterit, sed seruus erit & custos, non dominus semper: plures enim efficere studens nequaquam impendere uolet: semetipsum au- tem cruciabit & omnium pauperum parcissime uiuet, nullum faciens cupiditatis terminum: cum pecuniae sint, non ut custodiamus, sed ut utamur. Si uero defodere debeamus alijs, quid nobis pos- sit esse miserius, qui circumcursumus, aliena com- prehendere quarentes, ut intus includamus, & communem praedicamus usum? Est autem & alia pe-

stis hac non inferior. Nam hi quidem in terram infodiunt, hi autem in uentrem & uoluptatem & ebrietatem cum iniuria, & ex intemperantia poe- nam sibi ferentes: & hi quidem parasitis & assen- tatoribus, hi uero aleis & meretricibus, & alijs huiusmodi suppeditant impensas: innumeras sibi- fecantes uias ad gehennam ferentes, rectam & sanctam deferentes in caelum ducentem: cum non modo lucrum, sed etiam uoluptatem dictis maiorē habeat. Nam qui meretricibus erogat, ridendus erit & turpis, & multa feret bella, & modicam uoluptatem, imo uero neque modicam: quotquot enim fornicantibus dederit mulieribus, ei nullam habebunt gratiam. Dolium enim perforatum est aliena domus: alioquin autem impudens est huius- modi genus, & inferno similem esse ipsius amorē Salomon comparans dixit. Et tunc tantum desi- stit, cum omnibus nudatum amator esse uiderit: quinimodo neque tunc cohibetur, sed magis furatur, & insultat iacenti, & multum in eum commouet ri- sum: & tantis eum malis afficit, quanta neque sermo- ne possunt recenseri. Sed saluatorum non est talis uoluptas: nec enim hic ritalem quispian habet, sed omnes gaudent & exultant & prospere agen- tes & intuentes. Non furor, non moestitia, non de- decus & opprobrium huius animam obsidet: sed multa quidem conscientiae laetitia, multa uero spes futurorum: porro praecleara gloria, & claritas mul- ta, & quod est omnium maximum, dei beneuolentia & protectio, & nullum precipitium, aut suspicio: sed quietus portus atque tranquillitas. Haec igitur omnia cogitantes, & uoluptati uoluptatem comparantes, eligamus meliora: ut & futuris fruamur bonis, gratia & benignitate domini nostri Iesu Christi, cum quo patri gloria, simul & sancto spiritui, in secula seculorum, Amen.

QUOD MAXIMUM EST LVCRVM IN TRIBULATIONIBUS GRATIARVM ACTIO. Hom. LXIIII.

Nihil tam praeclearum, dilectissimum, ad gloriae rationem & fiduciam, quam a deo diligi, & ipsum diligentem tanquam deum diligere. Hoc angelos splendidos facit, hoc principatus & potestates, hoc reges maiores: propterea & Paulus hoc ante regnum posuit: propterea & in corpo- reas uirtutes beatas existimo, quod eum diligit, & in omnibus parent. Hinc & Propheta eas ad- mirabatur dicens, Potentes uirtute facientes uer- bum eius. Hinc & Seraphin Esaias praedicabat, magnam eorum uirtutem ostendens; & ex eo quod stent apud gloriam illam: quod maximae charita- tis est signum. Imitemur & nos itaque supernas uir- tutes: neque tantum iuxta thronum stare studeamus, uerum & inhabitatem eum habere in throno se- dentem. Nam ille quidem & exosos dilexit, & di- ligens perseuerat. Nam & solem oriri facit super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos. Tu uero diligens ama: diligit enim. Et quomodo diligens, inquit, gehennam & poenam & ultionem minatus est? Propterea diligit: etenim tuam muti-

lans ultionem; & tanquam freno quodam timore in- peiora cohibens impetum, omnia facit & tractat, tam per suauia, quam per tristitia ab ulteriori ad infe- riora decursu te reprimens, & ad se reducens, & ab omni soluens malitia, quae gehenna peior est. Si uero rides dicta, & multo potius in nequitia ui- uere uis, quam solo die puniri, nihil mirandum. Nam & hoc est sententiae tuae uilis indicium, ebrietatis & insanabilis morbi. Quoniam & infantes parui cum medicum uiderint, ignem uel sectionem inferentem, fugiunt, & ululantes resiliunt & plangentes: & ma- lum continua corporis tunc consumi, quam tempora- lem sustinentes dolorum futura sanitate potiri. Men- tem autem habentes, norunt quod aegrotare quam fecari grauius est: sicut & malum esse peius est quam puniri. Nam curari quidem est & conualescere: perire uero, & in continua esse aegritudine. Quod autem sanitas infirmitate melior est, cuique manife- stum: quoniam & latrones non quando & latera fodiuntur, lugere dignum est, sed cum parietes per- fodiunt, & caedem patrant. Nam si corpore meli- or est anima, sicut certe melior est, hac pereunte magis dolendum est & conquerendum: si uero non sentiat, & ita magis oportet eum deslere. Nam & lasciuo captos amore magis, quam grauius febricitantes dignum est miserari: & ebrios amplius, quam eos qui torquentur. Sed si haec, inquit, gra- uiora, quare potius haec eligimus: quoniam mul- tis hominum, iuxta prouerbum, peiora placent, & haec eligunt, omittentes meliora: quod & in fer- culis uideri potest, & in conuersationibus, & in uita imitationibus, & uoluptatis delectatione, in uxoribus, & in seruis, & agris, & in omnibus alijs fieri. Et licet naturalia praeternaturalibus iucun- diora sint: attamen multi sunt, qui deridenda, & iniucunda, & poenam habentia, tanquam iucun- da sectantur. At illis, inquit, haec esse uidentur iucunda: sed propter hoc ipsum quidem sunt mi- serari, quod non uoluptuosa, uoluptuosa esse putant: sic & peccati poenam peccato peiores censent, non est tamen, sed contrarium omnino. Si enim esset malum peccantibus castigari, malis mala de- us non adiunxisset, nec eos peiores facere uoluisset. Qui enim omnia facit, ut extingatur malitia, non eam auxisset. Non itaque peccati malum est ca- stigari, sed ita perseueratem non corrigi: sicut egro- tum non curari. Nihil enim tam malum, quam ma- la cupiditas: malam autem cum dico, & deliciarum dico, & intempestiuae gloriae, & potentiae, & om- nium generaliter ultra necessitatem rerum cupi- dinem. Talis enim lubricam & dissolutam uiuens uitam, omnibus quidem beatorum esse uidetur: om- nium tamen est miserissimum, suae superinducens animae graues dominos & tyrannos. Propterea deus praesentem uitam nobis fecit laboriosam, ut ab illa nos absoluat seruitute, & ad puram liber- tatem perducat. Propterea poenam quoque minatus est, & uitae nostrae labores constituit, lasciuam reprimens. Ita quidem & Iudaei dum luto fuerunt & lateritio operi alligati, mites erant, & continue deum uocabant: postquam uero libertate potiti sunt,

Chryf.

murmurabant, & deum exacerbauerunt, & se ma- lis infixerunt innumeris. Quid igitur, inquit, de his dices, qui frequenter a tribulatione subuersi sunt? Quod non tribulationis opus subuersio, sed illo- rum imbecillitatis. Nec enim si quis infirmum habens stomachum, amarum non admittat medi- cinam ipsum curare ualentem, sed potius attera- tur, medicinam nos accusabimus, sed membri in- firmitatem, sicut & hic mentis facilitatem. Etenim a tribulatione subuersus, multo magis hoc a re- missione patere: nam si ligatus cadit, hoc enim est tri- bulatio, multo magis lasciuie uiuens. Et qualiter, inquit, potero non a tribulatione subuerti? Si cogitaueris, quod siue uelis, siue nolis, illatum pa- tieris: sed si grate quidem, maxima lucraberis: si uero aegre ferens, superbiens et blasphemans, ne- que calamitatem ita minorem facies, & maiorem reddes procellam. Haec itaque cogitantes, quod necessitatis est, hoc nostrae uoluntatis esse facia- mus. Quale quod dico: Filium aliquis amisit le- gitimum, alter totam rem: si cogitaueris, quod factum quidem solui non potest, potest autem ex insanabili calamitate aliquid decerpi, casum ge- nerose ferendo, & pro blasphemis uerbis domi- no benedictionem referendo: ita mala non uolum- tari illata, tibi fient liberae merita uoluntatis. Vi- disti filium ante tempus raptum: dic, Dominus dedit, dominus abstulit. Vidisti diuitias exhau- stas: dic, Nudus exiui de uentre matris meae, nu- dus & illuc reuertar. Vidisti malos prosperis u- tentes, & iustos aduersis laborantes, & innume- ra patientes mala, nescis autem rerum, quae fue- rit, causam inuenire: dic, Ut iumentum factum sum apud te, & ego semper tecum. Si uero & cau- sam quaeris, cogita, quod constituit diem, quo iu- dicaturus est terrarum orbem, & omnem expel- les dubitationem: pro meritis enim tunc quisque recipiet, sicut Lazarus & diues. Reminiscere apo- stolorum. Nam & cum flagellarentur, pellerentur, & innumera sustinerent tormenta, gaudebant, quod digni fuissent habiti pro nomine Christi contume- liam pati. Igitur & tu si fueris aegritudine corre- ptus, fer genere, & deo gratias age, & eandem cum illis mercedem accipies. Quomodo uero in aegritudine positus & doloribus, deo gratias ha- bere poteris? Si eum legitime diligas. Nam si pue- ri tres in caminum proiecti, & alij in carceribus, & in alijs innumeris constituti malis, agere gra- tias non desinebant: multo magis in aegritudini- bus positi, grauibus oppressi morbis hoc facere poterunt. Nihil enim est quod non superet amor cum desiderio. Cum autem & dei sit desiderium, omnium est altissimum, & neque ignis, neque fer- rum, neque paupertas, non infirmitas, non mors, nec aliud quid huiusmodi graue uidebitur talem amorem possidenti: sed omnia deridens, ad coe- lum uolabit, & illic morantibus nihilo se geret in dignus, aliud intuens nihil, non caelum, non ter- ram, non mare: sed ad unam tantum pulchritudi- nem intentus illius gloriae: & nec eum praesentis uitae tristitia humiliabunt, nec extollere & inflare

tom. 5

s 3 suauia

suauia poterunt, & uoluptatem habentia. Capiamur igitur hoc amore: huic enim par nihil & propter presentia, & propter futura. Quin insuper propter ipsam amoris naturam liberabimur & a presentis uitae, & a futuri seculi supplicijs, & regno fruemur. Veruntamen neq; gehennae ablutio, neq; regni delectatio magnum aliquid est ad id, quod est dicendum. Hoc enim omnium est maximum, Christum amatū, simul & amatorem habere. Si enim hoc in hominibus contingens omni uoluptate superius est, cum haec utraque circa deum euererint, quis sermo, quae mens exprimere poterit huius animae beatitudinem? Nulla profecto, sed experientia sola. Ut itaq; per experientiam discamus hanc spiritualem laetitiam, & beatam uitam, & mille bonorum thesaurum, omnia dimittentes illam charitatem retineamus. Haec igitur audientes, nunquam in tribulationibus abominationē patiamur, neq; cogitationes proprias sequentes indignemur: sed multam exhibentes tolerantiam, spe pascamur nostri scientes facilitatem, & quod nos non despiciens, tristitiam experientiam capere permittit, sed nos uolens certantes praeclearam reportare coronam: sic omnes sancti probabiles apparuerunt: propter hoc & apostoli dicebant, Per multas tribulationes oportet nos in regnum dei introire. Et ipse Christus discipulis dicebat, In mundo tribulationem habebitis. Ne tristemur itaq; propter tribulationes: sed Paulum audiamus dicentē, Quod uolentes peruenire in Christo Iesu, persecutionem patientur. Et neq; consternemur, aut agre feramus: sed cum omni uirtute ingruentia feramus, nō ad tribulationes, sed ad lucrum respicientes hinc nobis proueniens: haec enim spiritualis mercatura. Et sicut pecunias colligere uolentes: & hanc secularem exercentes mercaturam, non aliter propriam rem augere possent, nisi multa terra, marisq; pericula sustinerent: necessariū enim est & latronum insidias, & piratarum incursum sufferre, & prorsus omnia cum magna subeunt promptitudine, propter lucri expectationem, nullum capientes tristitium sensum: eodem & nos modo diuitias hic nobis confluentes, & spiritualem cogitantes mercaturam, gaudere decet & exultare: nec quae uidentur, sed quae uideri non possunt, considerare: sicut & Paulus momet, dicens, Non considerantibus nobis quae uidentur. Hoc enim fides est, cum corporeis duntaxat oculis nō sumus contenti, sed mentis obtutibus inuisibilia cogitamus. Illa namq; praesertim his quae corporeis cernuntur oculis, credibilia censere nos oportet. Ita Patri archa fuit illustris & gratus, quoniam dei credidit promissioni: & natura factus altior & humanis rationibus: quam obrem & reputatum est ei in iustitiam. Cogita quod est iustitia, his quae dicuntur a deo credere. Cum ille quid promiserit, nemini res secundum humanam exigas consequentiam: sed talibus sublimior cogitationibus, pollicētis uirtute confidas. Ita iustorum quisq; probabilis fuit: sic & admirabilis Ioseph tot medijs post

Act. 14
Ioh. 16

1. Tim. 3

fomnia factis obstaculis, non est cogitatione turbatus, nō tumultuatus, sed corroborato sensu generose cuncta ferebat, sciens quod dei decreta cadere nō possunt. Quapropter & post seruitutem, & carcerem, & tantam calumniam, totius Aegypti principatum accepit. Haec igitur omnia cogitantes, ingruentibus fortiter occurramus, clementiae diuinae pro omnibus agentes gratias, & ab eo protectionem expectantes: qua nos omnes frui concedatur, gratia & benignitate domini nostri Iesu Christi, cum quo patri simul & spiritui sancto gloria, imperium & honor nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

QVOD DEO GRATIAS AGERE DEBEamus, qui commenturata nobis certamina largitus est, nihil autem graue praecipit.
HOMILIA LXV.

Nihil diabolo scelestius aut peius, dilectissimi: semper enim inutilibus suos inuoluit laboribus & distrabit: neque modo brauia consequi non permittit, sed & supplicij reos facere cōsuevit. Non tantum praedicationem, uerum & ieiuniū, & uirginitatem eis sancit, nō modo praemijs priuaturus, uerum & magnum malum ea exercentibus illaturus: de quibus dicitur, Caeteriatam habentium conscientiam suam. Quapropter exhortor, pro omnibus deo gratias agamus, quod nobis & labores releuauit, et auxit premia. Quibus enim apud nos modeste nubentes potuntur mercedibus, apud hereticos uirginitatē seruantes non potuntur, sed fornicantium poenae facti sunt rei. Totum autem est, eō quod recta nihil faciant intentione, sed in accusatione dei creaturarum, & ineffabilis dei sapientiae. Ne torpeamus itaq; nobis deus mensurata dedit certamina nullum habentia laborem, ne propter hoc tamen contemnamus. Si enim haeretici se laboribus intendunt inutilibus: quae nobis erit excusatio, neq; minores, & maiorem afferentes mercedem sustinere nolentibus? Quid enim graue, quid uero molestum in Christi praecipit? Non potes uirginitatem seruare, licet tibi nubere: non potes te tuis omnibus priuare, licet tibi de tuis ministrare. Vestra superabundantia illorum inopiam suppleat. Haec enim uidentur esse graua: quae uero? Pecunias dico contemnere, corporalem incinere concupiscentiam: reliqua uero nullius indigent impensae, nullius uolentiae. Quae enim, quae so, uolentia non detrahare, neque temere calumniari? Quae uero uolentia non alienis inuidere bonis, uel gloria nō capi? Torqueri & ferre, tolerantiae sunt: philosophiam exercere, tolerantiae: ferre paupertatem, tolerantiae: fame impugnari & siti, tolerantiae. Cum uero nihil adsit huiusmodi, sed suis liceat utentem, ut Christianum decet, alienis non inuidere, quae uolentiae: Inuidia nō aliunde, sed ex nimia presentiu cura, quoniam omnia mala. Nam si pecunias nihil esse putares, & huius mundi gloriae habentibus nō inuideres: sed quoniam

2. Tim. 4

eis inhās & admiraris, & attonitus concupiscis, propter hoc & inuidia te pulsāt, propter hoc & inanis gloria, & omnia nascuntur ex rerum uitae presentis admiratione. Inuides quod ille diues est: At potius misericordia dignus est, & lachrymis huiusmodi. Sed statim ridens dices. Ego lachrymis dignus, non ille. Lachrymis dignus & tu, nō quoniam pauper es, sed quoniam te miserabile existimas. Nullum enim malum habentes, & agre ferentes desilemus: non quoniam malum aliquod habeant, sed quoniam non habentes habere se putant: sicut si quis febre liberatus moereat, & ualēs uerferet in lecto positus, nōne febricitante magis est deplorandus: non quoniam febre laboret, sed quoniam nihil habens graue, se putat habere. Et tu propterea lachrymis dignus es, quoniam te putas miserabilem, non propter paupertatē. Paupertatis enim ratione beatus es existimandus. Quid inuides diuiti? quoniam se maiorū curarum reum constituit, quoniam grauiori seruitio, & infinitis moeroribus, quasi quidam canis suis alligatus est pecunijs. Praoccupauit uespera, praoccupauit nox, & hic quietis tempus habet tumultus occasionem, & amaritudinis, & tristitia ac sollicitudinis. Sōnus factus est, statim exilijs. Ille spoliatus est, maiorem habet illo sollicitudinem, qui perdidit: ille enim semel perdidit, & cōtristatus curam deposuit, hic autem eam habet continue. Superuenit nox nostrorum portus malorum, nostrarum lenimen erumnarum, uulnerum medicina. Nam & aliquo dolore detenti, amicis quidem & consanguineis, & familiaribus, frequenter autem & patribus non cessere consolantibus, nec paruerunt: uerum & ad ipsa uerba sunt indignati: somno uerō quiescere iubenti, neq; contra aspiciere ualuerunt. Doloris enim amaritudo magis omnī aëstus nostras affligit animas. Sicut igitur corpus exaëstans, & ardentioribus radijs fatigatum demulcet diuersorium, multos fontes & ab aura tenui consolationem habens: ita nox somno nostrā tradit animam. Sed potius tamen neq; nox, neq; somnus hoc operatur, sed deus hoc erumnosum intuens genit, haec omnia fecit. At nostri nos ipsi non miseremur, sed tanquam nobis inimici simus, maiorem excogitauimus naturalī necessitate & requie tyrannidem, ex diuitijs uigilandi sollicitudinem: ait enim, Cura diuitiarum amouet somnum. Et uide quanta sit dei cura. Non proposito requiē permisit, sed naturalibus eam uinxit necessitatibus, ut & inuiti beneficio fruamur. Nam dormire naturae est: nos autem quasi nos multum exosi, tanquam alios impugnātes & affligentes, hac naturali necessitate maiorem excogitauimus tyrannidem ex pecunijs. Dies illuxit, & huiusmodi sycophantas timet. Nox comprehendit, tremēt latrones. Mors adest, magis quam morte mordetur quod illa sunt aliena. Filiū habuit, maior cupiditas, & tūc pauper esse sibi uidet. Non habuit, magis doluit. Hunc ergo beatū uocas, q nulla ex parte laetari potest. Huic inuides naufraganti, in tranquillo paupertatis portu constitutus. Et hic uere

Wells 8

est humanae defectus naturae, bona generose nō accipere, & in beneficia cōtumeliosum se gerere. Et haec quidem hic, cum aut illuc migrauerimus, audi quid diues loquatur qui fuerat innumerorū, ut ipse dicit, bonorum dominus. Nam ego non haec bona dixerim, sed indifferētia. Hic igitur infinitorum dominus bonorum quid dicat, audi, & in cuius rei sit inopia constitutus: Pater, inquit, Abraham mitte Lazarum, ut summo digito instillet aquā lingue meae, quoniam torreo. Nam si nihil eorū, quae dixi, patere ille diues, si in libertate sine cura totā egisset uitā: & quid dico totā egisset uitam? unū illud momentum, momentum em est: ait enim, Quali unū momentum tota aetas nostri ad infiniti seculi comparisonem. Si igitur ei pro uotis omnia successissent, nōne mirabilis est ex hisce uerbis, imō uero factis? Nōne uino exundabat mensa tua? nunc uerō nec guttae lactis es dominus, & haec in multa necessitate constitutus. Nōne pauperē ulceratum despiciebas? nunc autem rogas eum uidere, & nemo praebet. Pro foribus tuis adstabat, nunc autem in Abraham sinibus. Sub magnis tu recubabas testis, nūc in igne gehennae. Haec audiant diuites, imō uero non diuites, sed misericordia carentes. Non enim quoniam diues fuerat, puniebatur, sed quoniam misericordiam nō exhibuit. Potest enim fieri, ut locuples & miserens omne bonum assequatur. Et propterea nullum alium uidet, nisi illum suū indigentem: ut discat, quod haec iuste patiat, in memoria eorum ueniens, quae gerebat. Num non erant innumeri diuites iusti? Sed ad eius ianuam iacens hic ipsi occurrit: ipsum & nos docēs, quantum sit bonū in pecunijs nō cōfidere. Nihil illum laesit paupertas ad regnū acquirēdum, nihil huic profuerunt diuitiae ad fugiendā gehennā. Quousq; pauperes, quousq; mendicis? Non est pauper, qui nihil habet, sed qui multa cōcupiscit. Non est diues, qui multa possidet, sed qui nullius indiget. Quid enim utilitatis omnē terrarū orbem possidere quidem, & in maiori uiuere miseria, q; qui nihil habet? Voluntates & diuites faciunt & pauperes, non pecuniarum copia nec egestas. Vis fieri diues tu pauper: licet tibi, si uelis, & est qui prohibeat nemo, Contemne mundi pecunias, nihil esse cogita, sicut & sunt: elimina pecuniarum amorē, & diues factus es. Hic est diues, qui diues esse nō uult: qui pauper esse renuit, hic est qui pauper est. Sicut enim agrotus est ille, qui & in sanitate moestus est: non ille qui morbum omni sanitate fert leuius: Itidem & pauper est, qui paupertatem ferre non potest, sed in diuitijs se pauperibus pauperior esse putat: nō ille qui pauperiem, quam diuites opulentia fert laetius: hic enim est ditior. Cur enim, quae so, pertimescis paupertatē? quare contremiscis? Nonne propter famem? nonne propter sitim? nonne propter frigus? an non propter haec? Sed est nemo, qui de his unquā dubitauerit. Nā respicite in antiquas generationes, & uide quis credidit domino, & derelictus est: uel quis sperauit in eū, & cōsultus est. Et iterū, Respi-

Lm. 16

Matt. 6

cite uolatilia cœli, quod non seminant, neq; metunt, neq; cōgregant in horrea, & pater uester cœlestis pascit ea. Neminē facile quis haberet, quem fame uel frigore mortuū offenderet: cur ergo paupertatem formides, non potes dicere. Si necessarii enim abundas, quid tandem tremis? quod non est tibi seruorum multitudo? hoc est à dominis esse liberum, hoc perennis beatitudo, hoc à solitudine libertas. At quod uasa, lecti, & suppellectilia tibi non sunt ex argento elaborata, sed quid te plus habet delectationis, qui talia possidet? Nihil. Vt nanc; sunt paria, siue ex hac, siue sint ex illa materia. At quoniam terribilis nō es multis, Nec unquam fiat. Quæ nanc; uoluptas, quod te multum tremat atq; formident? Sed quod alios ipse times, at timendum non est. Vis em̄ nō timere potestatem, bonū fac, & habebis laudem ex ea. At quoniam contemptui sumus obnoxij, & malē pati periclitamur, præcipue quidem paupertas hoc non facit, sed malitia. Quoniam cum multi pauperes quiete presentem uitam degant, principes, diuites & potentes omnibus malefactoribus, latronibus & furibus migrare miserius, quod enim in te paupertas habet, in illo diuitia. Sicut enim tibi per contemptum hi malefaciunt, affligere uolentes: sic illi per inuidiam & liuorē: & magis hic quàm illic sæuitur: hæc uis malefaciendū, quàm illa fortior. Nam inuidens quidem totis uiribus & potentis omnia facit, cōtemnens autem & quandoq; miseretur eius, quem contemnit: & hoc illi factum est liberationis causa, quod pauper est, & nihil habet fortitudinis: & dicentes, magna geres, si illum interfeceris: si unum occideris inopē, quibus poteris præmijs? ita illius iram reprimimus: at in diuitibus instat inuidia, non prius desinens, quàm quod uult fecerit, & suum effuderit uenenum. Vides, quod non paupertas, neq; diuitia bonum, sed uoluntas nostra? Hanc bene componamus, & sapiēter se gerere doceamus. Si hæc bene disposita fuerit, neq; diuitia nos à regno pelere poterit, neq; paupertas ut minus habeamus faciet. Sed paupertatem eque feremus, nec hic illam de futurorum delectatione honorum iacturam facientes: uerum & his fruemur, & cœlestibus potiemur bonis: quæ nos omnes assequi debentur, gratia & benignitate domini nostri Iesu Christi, cum quo patri, simul & spiritui sancto gloria, imperium & honor nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

QUOD COELESTE REGNUM ABSQVE
tribulatione & laboribus acquiri non potest,
Homilia LXVI

Inculum est indurptum tribulatio, charissimi, dilectionis argumētum, compunctionis & reuerentiæ materia. Audi nanc; David dicētem, Bonum mihi domine, quia humiliasti me, ut discam iustificaciones tuas: & rursus alium prophetam dicentem: Bonum est uiro, cum portauerit iugum à iuuentute sua, & iterum: Beatus

A homo, quem tu erudieris domine. Et alium quem dam dicentem: Noli contemnere disciplinam domini. Et si uadis seruire deo, præpara animam ad tentationē: at rursus & Christus dicebat, In mundo tribulationem habebitis, sed confidite, & iterum, Plorabitis & lugebitis uos, mundus autem gaudebit: & iterum, Angusta est & arcta uia. Vides ubiq; tribulationē laudari, passim assumi tantquam nobis necessariam: Si enim in externis certaminibus absq; hac nemo coronam capere potest, nisi laboribus, & ciborum obseruatione, uiuendi norma, & uigilijs, & innumeris alijs semet ipsum corroborauerit: multo magis hic. Quem enim uis dicere? regem? sed nec ille procul à curis uitam agit, sed multis plenam tribulationibus & curis. Ne nanc; diadema respicias, sed curarum tempestatem, per quam ipsi corona paritur. Neq; purpuram intyere, sed animam & ipsa purpura magis nigrescentē. Non ita corona caput circumdat, sicut animam sollicitudo: nec in satellitum carteruam, sed in molestiarum multitudinē spectes: nec enim priuata domus tot curis plena reperiri potest, quot regia sunt: mortes per singulos dies expectatæ, & ante mensam cruor spectatur, & ante potum. In noctibus autem ne dici quidem potest, quoties anima profilit, & exilire se putat, & hæc quidem in pace: si uero bellum ingruat, quid hac uita miserabilis esse possit? quot autem à familiaribus irruunt & subditis? quippe cōsanguineis cruoribus regium pauimentum semper est plenum. Et si uultis, aliqua narrem, forsitan agnosceris, maximē quidem & antiquat: at & nostris facta temporibus, quæ tamen adhuc memoria seruantur. Ille conjugem adulterij suspectā habens, nudam in motibus alligauit, & feris tradidit, iam factam mutorum sibi regum matrem: qualem illum uitam degere creditis? Non enim, nisi magno fuisset morbo consumptus, in tantā erupisset ultionem. Hic ipse quidem suum iugulauit filium, quin potius ipsius frater. Eius filiorum hic quidem semetipsum interemit à tyranno cōprehensus: ille uero nepotem suum regni secū cōsortem, quod ipse arripuerat, & uxorē uidit à Persis corruptam: quasi em̄ ea quæ nō pariebat, mulier misera quædam & erumnosa: misera quidem & infelix, quæ dei donum per suam se sperauit præstituram esse sapientiam: cum aleam iecisset, regnam corruptit, & ipsa simul est corrupta: hic autem dicitur & fratrem suum peremisse: alter rursus post hunc uenenatis sublatu est medicaminibus, & calix fuit ei nō iam poculum, sed mors: & eius filio, futurorum timore, cum nihil iniuriæ patraisset, oculus erutus fuit. Alius, neque dicere decet, quàm miserabiliter uitam finiuit. Sequentium autem hic quidem incensus fuit, tantquam miser quidam & infelix, cum equis & curribus, & alijs omnibus, & uxor in uidiuitate. Vitæ enim erumnas nemo sermone posset exprimere: quas cū hic infurrexerit, habere coactus est. Hic uero qui nunc imperat, nōne postq; coronatus fuit, est in laboribus, in periculis, tristitijs, mœrore, calamita-

calamitatibus & insidijs? At non talis cœlorū regia: sed postquam eam acceperis, pax, uita, gaudium, lætitia. Verum, ut dicebam, non est uita sine miseria. Si uero in secularibus, & in regia facile primus, tātis est plenus erumnis, quid censes in priuatis, & quot alia mala? Neq; dici quidem potest, quot fabulæ frequenter ex his contextę sunt. Omnes ferē quæ sunt in scena tragœdiæ & fabulæ, de regibus exhibentur: eorum enim quæ fabulose dicuntur, plurima pars de factis fingitur: sic enim illa calamitatibus est obuersata. Sed hæc quidem ex his quæ ab externis composita fuere, didicimus. Si uero uultis, & ex scripturis dicemus. Saul primus regnauit, uerū scitis, quomodo post illum Dauid, & hic transiit innumeris tentatus malis. Salomon, Abia, Ezechias, Iosias similiter. Non enim potest citra tribulationem, non potest citra tristitiā præfens uita transmitti. Sed nos mœreamus non huiusmodi rebus, de quibus reges, sed ex quibus & magnum habemus emolumentum. Nam quæ secundum deum est tristitia, penitentia in salutem immutabilem operatur. Ex his oportet tristari, de his dolere, his morderi. Ita Paulus pro peccantibus tristabatur, ita lugebat: ait enim, Ex multa tribulatione, & compressione cordis scripsi uobis per multas lachrymas. Quoniā enim de proprijs non habebat quod lugeret, hoc pro alienis agebat: quin & illa secundū luctus rationem propria putabat. Alij scandalizabatur, & ipse urebatur: alij infirmabantur, infirmabatur & ipse. Bona est talis tristitia, omni mūdāna melior lætitia, ita lugentem omnibus hominibus præpono: imō uero & ipse dominus ita lugentes beatos uocat misericordes. Non sic eum in periculis admiror, quin uerō neq; minus quàm in periculis: in his quotidie moriebatur, sed hoc me magis mouet. Ex anima nanc; religiosa fit & pia, ex charitate quam ipse Christus quærebat, ex fraternā paternaq; pietate: imō quod his duobus maius est, ita affici, ita lugere oportet. Huiusmodi lachrymę multa sunt plenæ lætitiæ, huiusmodi luctus lætitiæ materia: licet nihil deploratis profimus, nobis saltem ipsis proderimus. Qui nanc; sic de alienis dolet, multo magis ex proprijs hoc patietur. In alienis ita deflens, non sine lachrymis sua pertransibit errata, quinimo nec facile peccabit: id autem grauissimum est: quod ita super peccantibus lugere iussi, neq; de proprijs ullam exhibemus penitentiam, sed sine dolore cadimus: omnium maiorē gerimus curā, & omnia plus q̄ propria recogitamus peccata: propterea gaudio lætamur inutili, quod est mundi, quod statim extinguitur, & infinitos parit mœrores. Tristemur tristitiā gaudij genetrice, non autem lætitiā tristitiæ parente gaudeamus. Lachrymas fundamus multā seminantes uoluptatem. Neq; risu rideamus, dentium nobis stridorem pariente. Affligamur tribulatione, ex qua remissio nascitur. Neque delicias quæramus ex quibus multa tribulatio paritur & angustia. In terra paulisper laboremus, ut in cœlis læte-

mur. In corruptibili uita nosipos affligamus, ut in immortalī requiē assequamur: ne in hoc breui effundamur momēto, ne in infinitum angamur. Nōne uidetis, quod & hic tribulantur propter secularia? Cogita quod tu quoq; de illis unus es. Sustine tribulationē & dolorem, spe futurorum te pascens. Tu neq; Paulo melior es, neq; Petro, qui nunquam remissionem assecuti sunt, sed fame, & siti, & nuditate laborarunt. Si uis eadem cum illis assequi, quid cōtrariam ambulas uiam? Si uis ad illam peruenire ciuitatē, qua digni sunt illi putati, illam perambula uiam illuc ferentem. Non illuc perducit remissionis uia, sed tribulatio: illa lata, hæc angusta: hanc perambulemus, ut uitam assequamur æternam. Vbi nanc; tribulatio tibi & consolatio: & ubi consolatio, ibi & gratia. Cum itaq; & Paulus in carcerem cecidit, tunc illa fecit mirabilia: cum naufragatus est, & in Barbaram eiectus regionem, tunc maximē glorificatus est: cum uinētus forum intrauit, tunc uicit & iudicem. Sic & in Veteri fiebat testamento, in tentationibus iusti florebat, ita tres pueri: ita Daniel, & Moses, & Ioseph: hinc omnes magnis & splendidis sunt habiti coronis digni. Tunc enim & anima purgatur, cum propter deum tribulatur: tunc maiori potitur adiutorio, quando & maioris tunc indiget auxilijs maiorisq; gratiæ. Quin & ante mercedem à deo propositam magna bona decerpuntur, ab anima sapiente iam reddita. Nam & fastum contrahit, & omnē excidit torporem tribulatio, & ad patientiam ungit, & humanarum reum utilitatem reuelat, & multā introducit sapientiam: omēs em̄ motus ipsi cedunt, inuidia, amulatio, cōcupiscentia, potentia, pecuniarū & corporum amor, arrogātia, fastus, ira, & omne reliquū uitiorum exant, & si uis rebus ipsis uidere, & uirum seorsum, & totū populum ostendere tibi poterimus, & in tribulatione positos, & in remissione: & quantum hinc lucrum, docere, & quantus illinc torpor. Nam & Hebræorum populus, dum affligebatur quidem & pellebantur, gemebat, & deum inuocabant & multum superne momentū atrahebant: cum autem impinguati sunt, resiliunt. Niniuitæ rursus cū libertate potirentur, ita deum iritauerunt, ut totam à fundamētis urbem subuertere deus minatus sit: postquā uero ab illis sunt humiliati præcone, omnem præstitere sapientiam. Si uero & singularē uirum uis cernere, cogita Salomonem. Nam & hic dum in curis quidam, & perturbatione fuit, de principatu gentis illius consultans, illa uisione dignus est habitus: ut uero nactus est delicias, in ipsum malitiæ barathrum delapsus est. Quid uero ipsius pater, quando mirabilis fuit & gloriosus? nōne dum in tentationib; fuit? Absalon uero quoad fugiebat, nōne modestus erat: postquam autē redijt, & tyrannus, et patricida factus est? Quid autē Iob? Hic em̄ clarus quidē erat & in quiete, clarior autē post tribulationē apparuit. Et quid opus est antiqua & prisca recensere? Si quis em̄ nostra nūc discutiat, quantū sit tribulationis lucrū uidebit: nunc enim

pace potentes recidimus & defluximus, & innu-
meris impleuimus malis ecclesiā: cum uero pelle-
bamur, & modestiores, & humaniores eramus,
& studiosi magis, & ad has conciones promptio-
res, & feruentes ad audiendum. Quod enim ignis
est auro, hoc & animis tribulatio, sordem abster-
gens, faciens mundos, claros reddens & splendi-
dos. Hæc in regnū introducit, illa uero in gehem-
nam: quapropter hæc quidem est lata, illa uero an-
gusta: propter hoc & ipse dicebat, In mundo tri-
bulationem habebitis: tanquam magnum nobis bo-
num relinquēs. Itaque si discipulus es, angustam &
asperam incede uiam, nec ægreferas, nec indigne-
ris. Nam etsi non ita tribuleris, tribulari omnino
necessarium est ex alia materia sine lucro. Nam &
inuidus & pecuniarum amator, & meretrices de-
periens, & gloriæ cupidus, & aliorum quicquid ma-
las exercentium actiones, multas sustinet tristi-
tias & tribulationes, & lugentibus nihilominus
tribulatur. Si uero neque lachrymas fundit, neque lu-
get, propter inuerecundiam & insensibilitatem id
facit. Itaque si ipsius animam discutias, innumeris
fluctibus plenam uidebis. Cum igitur & illam,
& hanc degentes uitam tribulari necesse sit, cur
hanc non eligimus, quæ cum tribulatione nobis
infinitas coronas accumulat? Nam & omnes san-
ctos deus ita per tribulationem & angustiam age-
bat, simul & illis utilitatem afferens, & reliquos
insensatos cautos faciens, ne maiorem meritis de
ipsis sententiam habeant. Sic enim & idololatria
principiū cepit, cum homines nimis supra meritū
haberentur admirationi. Ita tertium decimū deum
esse putauit Alexandrū Romanorū senatus. Hic
enim hanc habebat potestatem deos creandi & de-
cernendi. Cum igitur ei omnia Christi opera re-
nuntiata euissent, misit gentis princeps interroga-
tum, an eis uideretur & ipse deus decernendus.
Illi uero non annuerunt, indignantes & ægre fe-
rentes, quod ante decretum & sententiā suam, es-
fulgens crucifixi uirtus omnem terrarum orbem
in sui traxisset uenerationem. Hoc autem & ipsis
nolentibus dispensatum est, ne mortali decreto Chri-
sti prædicaretur diuinitas, nec unus de multis esse
putaretur, qui ab eis fuerant instituti. Nam & pu-
giles deos esse putauerunt, & exoletum Adrianū
unde & ciuitas Antinous dicitur. Quoniā enim
mors naturam conuicit mortalem, aliam adinuenit
diabolus uiam, animæ immortalitatem superan-
tē, post mortē assentationem, per quam in
impietatem multos induxit, quod quidem & in
illo Macedone fecit: ait enim, Multa magna que ui-
uens gessit, nam & ciuitates subegit, & gentes, &
multa bella profugauit & pugnas, & erexit tro-
phæa: & quid hoc? Non enim hæc diuinæ sunt ar-
gumenta naturæ: sed quæ Christus fecit, magna
sunt illa & admirabilia & inenarrabilia: nec ulli
quidem hominū, nec ulli uero angelorū, at soli deo
possibilia. Et que sunt hæc, inquit? Quæ totus ter-
rarū orbis per opera clamat, & per singulos præ-
dicat dies. Et id quidem est admirabile, quod post
crucem hæc Christus operatus est, per undecim

mendicos & piscatores. Nam quod uiuens bella
quidem expedit, & uictorias, cum sit rex, & exerci-
tus habeat, & pecuniarū copiam, nihil est miran-
dum, inopinatum nihil, & nouū: quod uero post
crucem & sepulturam tanta facta sint ubique terra-
rum, & maris, hoc est præcipue multa plenū ad-
miratione, diuinam & ineffabilem prædicans uir-
tutem. Et Alexander quidem post mortem suam
dissipatū imperium suum, & penitus extermina-
tum non reparauit, neque aliud gessit neque magnū,
neque paruum: quomodo namque facturus erat mor-
tuus? Christus autem tunc omnem terrarum or-
bem ad se traxit adorandū, cum mortuus fuisset.
Et quid de Christo loquor, cum & discipulos post-
quam obierunt, tunc effulgere fecerit? Quid di-
co discipulos? Nam & eorum loca & sepulchra,
simul & tempora perenni memoria celebrari cu-
rauit. Tu uero mihi sepulchrū ostendas Alexan-
dri, & profer diem quo uitā finiuit. Sed nihil ho-
rum insigne, sed omnia destructa sunt & exter-
minata: Christi uero seruorū et sepulchra clara sunt,
regiam assecuta ciuitatem, & dies notissimi mun-
do festam afferentes lætitiā. Et illius quidem lo-
culum & propriū nesciunt, horum autem sciūt &
barbari. Et seruorū crucifixi sepulchra regis au-
lis sunt clariora, non magnitudine & ædificiorū
pulchritudine (nam & in hoc quidem superant)
sed quod multo maius est conuenientium studio.
Nam & ipse qui purpurā indutus est, accedit illa
complexurus sepulchra, & factu deposito san-
ctis supplicaturus, ut pro se apud deum interce-
dant: & scenarum fabrum, & piscatorū etiā mor-
tuos ut protectores orat, qui diademate redimi-
tus incedit. Audebis igitur, quæso, horum domi-
num nūcupare mortuum, cuius serui uel mortui
terrarum orbis regum sunt protectores? Nec hoc
tantum quis Romæ fieri uiderit, uerū & Constan-
tinopoli. Nam & hic Constantinū Magnū ipsius
filius honore magno censuit haberi, si pro fori-
bus piscatoris paternū corpus collocaret. Et quod
in regis sunt ianitores regibus, hoc sunt in monu-
mento piscatoribus reges: & illi quidem ut domi-
ni loca tenent interiora: hi uero tanquam inquilini &
uicini aulae ianuam sibi gratum habere deputa-
ri, & infidelibus ex his ostendentes, quod in resur-
rectione maior erit piscatoribus dignitas. Si hic
enim ita in sepulchris, multo magis & in resur-
rectione ordo commutatus est. Reges quidem mini-
strorū, subditi uero regū uicem induerunt, quini-
mō & splendidiorē. Et quod hoc non assentatio sit,
ipsa ueritas ostendit: ex illis enim & hi illustres facti
sunt. Multo namque cæteris regalibus, sepulchris hæc
monumenta sunt clariora. Nam illic quidem magna
solitudo: hic autem magnus concursus. Quod si ue-
lis & regalibus aulis monumenta comparare, rur-
sum & hic uictoria: nam illic quidem multi deter-
rentes: hic uero multi uocantes & attrahentes, di-
uites, pauperes, uiros, mulieres: seruos, liberos:
Illic magnus timor, hic inexplicabilis uoluptas.
Sed dulce spectaculum est, regē aureis indutū &
coronatū spectare, et adstantes duces, et principes,
ducto

ductores, tribunos, & militum magistrōs: uerum
hæc tanto sunt illis honestiora, & magis reueren-
da, ut illa fabule sint & ludicra. Simul ac enim pau-
menta calcaueris, ad cælum mentē locus transmisse-
rit, & ad supernū regem, & illum angelorū exer-
citur, & sublimem thronū, & inaccessibilem glo-
riam. Et hic quidem regnans alicui subiecto præ-
cipit, ut hunc quidem soluat, illum uero liget, san-
ctorum autem ossa non hanc habent miserabilem
& abiectam potestatem, sed illa multo maiorem.
Dæmones enim sistunt & torquent, & uictos ab
illis soluit seuisissimis uinculis. Quid hoc foro ma-
gis reuerendū, cum uideat nemo, nemo demonis
instet lateribus, uoces sentiuntur & lacerationes,
flagella tormentaque, ac lingue ardentes, terribilē
illam uim dæmone non ferente? Et corpus induti,
incorporeas opprimunt potestates. Et cinis et os-
sa, & fauilla inuisibiles illas potestates dilaniant.
Itaque quod regias quidem aulas uideat, nullus un-
quā peregrinatus fuerit: multi uero reges plerūque
huius spectaculi gratia peregrinati sunt. Futuri
namque iudicij uestigia & signa, sanctorū ades exhi-
bent, ubi dæmones flagellantur, corriguntur ho-
mines & liberantur. Vidisti uel mortuorum homi-
num uirtutem? uidisti peccatorum, & uiuentium
imbecillitatem? fuge malitiam itaque, ut talia conse-
quaris, & omni studio uirtutē sectare. Nam si præ-
sentia sunt huiusmodi, cogites qualia sint futura,
& horum amore iugiter detentus, æternam uitam
apprehende: ad quam omnes uitā attingamus,
gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi,
cui gloria in secula seculorum, Amen.

QUOD HIC AFFLIGI, PECCATO-
rum exhibet remissionem: & quemadmodum ho-
minē inuenire non licet immortalem, ita neque sine
tristitia, dum uiuit. Homilia LXVII

Emo dilectissimi, malos prospere ui-
dens agentes tumultuetur. Non est
hic retributio neque malitiae, neque uir-
tutis: sicubi uero nequitia sit & uir-
tutis, non tamen pro dignitate, sed
simpliciter, quasi iudicij prælibatio: ut resurrexio-
nem non credentes, uel in presentibus corrigan-
tur. Cum malum locupletari uideamus, ne titube-
mus: cum bonum malā uiderimus patientem, ne
tumultuemur. Illic enim coronæ, ubi pœnæ. Alio-
quin uero nec potest malus omnino malus esse, sed
euenit, ut & aliquid habeat boni: neque bonus, esse
bonus omnino, sed & nonnulla solet habere pec-
cata. Cui itaque malus prosperis utitur rebus, ad ca-
pitis sui perniciem: ut enim illorum paucorum re-
tributionem honorū hic capiens, illic deinde pu-
niatur, hac de causa recipit. Et ille præsertim bea-
tus est, qui hic pœnas luit, ut peccatis omnibus de-
positis, probatus migret, & mundus ac insons:
hocque nos docēs Paulus, ait: Ideo in uobis infirmi
multi & imbecilles, et dormiunt multi: & iterū, Tra-
didit huiusmodi satanæ. Et propheta quoque dicit,
quod suscepit de manu domini duplicia pro omni-
bus peccatis suis: & iterum David: Respice ini-

quos meos, quoniam multiplicati sunt, & odio in-
quo oderunt me, & dimitte uniuersa delicta mea:
& rursum alter: Domine pacem da nobis, omnia
enim retribuisti nobis. Sed hæc quidem probatis sunt
bonos, pro peccatis pœnas hic luentes: ubi uero
bona mali recipientes hic, illic omnino cruciantur.
Abrahā audi dicentē diuini: Recepisti bona tua,
& Lazarus mala. Quæ bona? cum enim dixerit hic,
recepisti, non aut cepisti, ostendit ambos ex debito
passos: & hunc quidem in felicitate, illum autē in
erumnis uersatū: & ait, Propterea nunc hic conso-
latur, Vides enim eum a peccatis purū, & tu doles.
Itaque ne mœreamus, cum peccatores hic prospere
rebus utentes uideamus, sed cum ipsi rebus ad-
uersis premimur, gaudeamus: hoc enim est peccato-
rum expiatio: Ne remissionē quæramus, suis enim
discipulis Christus tribulationē prænuntiavit: &
Paulus ait: Omnes qui uolunt pie uiuere in Chri-
sto, persecutionem patietur. Nullus athleta gene-
rosus in stadio balnea quarit aut mēsam cibis &
uino redundantē. Hoc non est athletæ, sed delica-
ti. Athleta namque pugnat puluere, oleo, Solis ar-
dore, sudore largo, tribulatione & angustia. Hoc
est certaminis tempus & pugna: igitur & uulne-
rum, & cruoris, & doloris. Audi quid dicat bea-
tus Paulus: Ita pugno, non tanquam aerem cædens.
Omnem uitam certamen esse putemus, nec un-
quam remissionē quæramus, nunquam in tribula-
tionibus inuisitata pati nos arbitramur: quoniā
nec athleta, cum est in certamine, noui quid pati-
tur. Aliud est remissionis tempus. Per tribulatio-
nem consummari nos oportet, licet tribulatio non
adsit, neque persecutio, sed adsunt aliæ tribulatio-
nes per singulos dies nobis irruentes. Si uero has
non ferimus, illas profecto segnius pertulisse-
mus, Tentatio uos non apprehēdat, nisi humana, inquit.
Precemur itaque deū, ne intremus in tentationē:
inducti uero generose seruiamus. Nam illud quidem
est modestiorū uirorū, se periculis non ingerere,
hoc autē generosorū atque sapiētum. Nec itaque nos
ingeramus temerariē, audacis enim est: neque rebus
tracti uocantibus cedamus: timidi siquidem est: sed
si prædicatio quidem uocet, ne recusemus: cum ue-
ro nulla causa prorsus, aut utilitas, necessitas ue-
cundum pietatem uocet, ne curramus: ostentatio
enim est & superflua iactatio. Si quid uero fiat, quod
noceat pietati, licet innumeras sustinere mortes
oporteat, nihil recusemus. Noli tentationes accer-
sere, cum secundum pietatē uota tibi successerint,
quid superflua attrahis pericula, quæ nullā habent
utilitatē? Hæc dico, cupiens ut Christi leges custo-
diatis, qui subet orare ne inducamur in tentatio-
nē, & ut tollentes crucē sequamur eum. Hæc enim
non sunt cōtraria, sed & ualde consona. Tu namque
ita quidem te præpara, tæquam miles generosus.
In armis continue uerseris, solers, uigilans, sem-
per hostem expecta, ne tamen hostes tibi partas:
hoc enim non est militis, sed seditiosi. Si uero religio-
nis tuba uocet, statim progredere, & animam par-
uipende, & multa cum alacritate descendas ad
certamina, hostium aciem dissipa, cōstringe caput
diabo

diaboli, trophæum erige. Si uero pietas nihil laudatur, nec ullus nostra populetur dogmata, secū dum animā dico: nec aliqd quod deo displiceat, agere cogit, ne sis superfluus. Sanguine plenam esse decet Christiani uitam, nō alienum effundendo, sed se paratū frum effundere prastando. Tanta ergo propititudine propriū effundamus cruorem, cum pro Christo sit hoc agendum, quanta quis aquam effunderet. Nam & aqua sanguis est corpus irrigans. Et tanta facilitate carnem exuamus, quanta uestimentum. Hoc autem fiet, nisi peccatis alligati fuerimus, nisi domibus, & nisi affectionibus, nisi simus ab omnibus suspensi. Nam si militarem hanc uitam degentes omnibus abrenuntiant, & quō Mars uocauerit, eō proficiscuntur, & iter agunt, & omnia cum sedulitate ferunt: multo magis nos Christi milites oportet ita praparari, & opponere nos uitiorum certamini. Nō est nunc persecutio, nec unquam ut sit, accidat: pugna tamen incumbit alia, pecuniarum, cupiditatis, inuidiā, uitiorū. Hoc bellum recensens Paulus, ait: Nō est nobis colluctatio aduersus sanguinem & carnem. Semper hoc bellum instat. Propterea nos semper armatos uult stare. State ergo, inquit, accincti. Quod ipsum & prastantis est temporis, & ostendit quōd semper oportet armatum esse. Multum enim certamen per linguam: multum per oculos: hos itaq; reprimamus, Multum per concupiscētiās: Quapropter illinc Christi militem incipit armare: ait em: State accincti lumbos uestros: & subiunxit, In ueritate. Cur in ueritate? Illusio enim est & uanitas concupiscētia: unde dicit Propheta: Lumbi mei impleti sunt illusionib. Res ea non est uoluptas, sed umbra uoluptatis. Accincti ergo lumbos uestros in ueritate, hoc est, uera uoluptate, modestia, honestate. Propterea hac admonet, peccati sciēs absurditatem & omnia uolens membra nostra esse circummunita: ait enim: Ira iniusta & nocens non seruabitur. Et nos lorica uult esse circumdatos, & scuto. Fera siquidem est libeter insiliens ira, innumeris obicibus & septis ad eam nobis est opus superandam & arcedam. Et propterea nobis deus hanc maxime partem, tanq; ex quibusdam lapidibus ex ossibus condidit, ei circumponens firmamentum, ne facile prorumpens & dissipās, totum animal perdat. Ignis enim est, inquit, & tēpestas magna. Nec aliud membrum hanc uim reprimere possit. Aiunt autem & medicorū pueri, hac de causa cordi pulmonem esse substratum: ut super eum qui mollis est, quasi super quandam spongiā cor saliens requiescat, ne in repugnantē & asperam soliditatē peccatoris, saltuum offendatur impulsu. Opus est itaq; nobis fortilorica, ut hanc ferā in quiete semper seruemus: opus autem est & galea. Quoniam enim illic ratio uersatur, & ex hoc uel saluari possumus, cum cōgrua fiant, uel perire accidit: propterea dicit, Et galeam salutis. Cerebrū enim natura quidem est tenerū: quapropter & ipsum quasi quadā testa sincipitio supernē contegit. Omnīū autem nobis bonorū causa fit, atq; malorum, siue

congrua cogitauerit, siue cōtraria: quin & manus armorum nobis indigēt, Non autem hæc manus, & hī corporis pedes, sed potius animæ: hæc quidem utilia meditantē: illi uero quōd decet euntes. Ne aduersis itaq; casibus frangamur: sunt em correctio. Ne festines, inquit, in tēpore illationis. Multi tristitia domi frequenter habēt, & tristitiam quidem alter alteri communicamus, materiā uero nō itidem: sed hic quidem ab uxore, hic autem ex filio, alter ex seruo, alter ab amico, alter ab inimico, ex uicino quidā, quidam ex iactura. Et multæ sunt & differentes tristitiæ causæ, & omnino nullus inueniri potest a tristitia purus, & meroore: sed hic quidem maiora, hic uero minora habet contristantia. Itaq; ne indignemur, neq; nos in erumnis solos esse putemus. Nec enim licet hominem hanc mortalem uitam degentē tristitia carere, sed si nō hodie, cras: nisi cras: posthęc aliquid accidit triste. Sicut enim nauigans non in agonia uersari non potest, nauigans, inquam, mare magnum: ita hanc uiuens uitam, non in tristitia esse non potest. Siue diuitem dixeris, quoniam diues est, multas habet tristitiæ causas: siue regē ipsum, nam et a multis ipse tenetur, nec omnia pro uotis facit, sed multa præterquam sibi gratū est, indulget: & super omnes ea fecit omnia quæ nullatenus uellet. Quid uero tandem, quōd multos sustinet, qui de suis accipere uolūt: Cogita uero quāta sit in tristitia, cum uellet quippiam agere, nec possit, uel propter timorem, uel propter suspicionē, uel propter hostes, aut propter amicos. Frequenter autē & cum aliquid sibi gratum facere contēderit, omnem exterminat ei uoluptatem multi propter illam actionem illi se gerentes inimicē. At otiosam degentes uitam esse censet in seculo tristitiæ immunes? Nequaquā. Sicut enim immortalis homo non potest inueniri, ita nec absq; tristitia. Quot eos pati molestias est uerisimile, quæ uerbis quidem recenseri non possunt, rebus autem ipsi ab illis tantū sciri: Quot sapissime in illis opibus & delicijs mori optauerūt: Delicijs enim uacare, non penitus citra tristitiā constituit: quinimō ipse deliciarum usus innumeras gignit tristitias, morbos & fastidia, nulla præter has causas subsistēte. Cum enim in tali fuerit habitu anima constituta, & simpliciter dolere consueuit. Nam & medicorum aiunt pueri, quōd & ex stomachi præparatione intempestiæ nascuntur tristitiæ. Nōne & apud nos hoc accidere uerisimile uidetur, cum doleamus, & tristitiæ causam ignoremus? Et nemo prorsus sine tristitia inueniri potest. Si uero tantam non habent tristitiæ, quantam nos, occasionem, ita quisq; putat: proprium enim eum plus q; alienum afficit. Sicut em in corporis dolentes partibus, se proximōs doloribus superare putant: & oculum habēs uitiatū, nullam ægritudinē aliam, talē esse censet, qualē suā: rursum qui stomacho laborat, hoc omnīū esse difficillimū asserit: & quo quisq; tenet, hoc omnium molestissimū esse dicit: itidem & in tristitia, qua quis detinet, hanc asserit esse difficillimam: cum propria em hoc experiētia iudi-

iudicat. Sicut qui filios non habet, nil ita graue putat, sicut filijs carere: qui multos habet cū paupertate, nil tam accusat, quā filiorum multitudinē. Vnum habēs, nil peius quā unum habere putat. Hinc enim, inquit, & segnis efficitur, & in tristitia patrem semper constituit, quum sit illi semper desiderabilis, & nullam correctionem admittat. Qui pulchram habet uxorem, nihil se peius habere dicit, q; quōd pulchram habet: suspitionis enim plena res est & insidiarum. Qui deformem, nihil esse peius asserit, q; deformem habere coniugem: res enim est fastidio plena. Priuatus nihil huiusmodi uita dicit inutilius esse, nihil abiectius. Miles nihil esse militiā laboriosius, nihil periculosius asserit: fatius enim pane solo cum aqua uesci, quā tot ferre molestias. In magistratu positus, nihil magis laboriosum, q; alienas curare necessitates affirmat: subditus nihil ait seruilius, quā alienæ potestati subiacere. Vxorē iunctus, uxore nihil & sollicitudine peius asseuerat: uxore carens, nil illiberalius q; uxore non habere testat, & domo carere & quiete. Mercator agricolam ex securitate beatum uocat, agricola mercatorem ex diuitijs, & morosum omnino genus humanum, sortem suam accusans, & animum gerens grauatum. Cum omnes condeinat homines, tunc ait, nihil homo: omnem dicēs naturā, laboriosum animal & erumnosum. Quot senectam admiratur: quot beatam uocant iuuentam? Sic & in ætatibus multum tristitiæ, cum nos propter ætatem uidemus accusari, dicimus: Quare nō fuimus senes: cum uero uertex albescit, rursum dicimus, ubi iuuenta? Et omnino multas tristitiæ causas habemus. Vna tantum est ab hac inæ qualitate libera uia, quæ secundum uirtutem est: quin uero & hæc tristitiā habet, sed tristitiā nō inutilem, sed lucrum habentem & utilitatem. Vel enim aliquis peccauit, & per tristitiā compunctus abluuit peccata, uel cum fratre lapsus doluit, & hic quoq; nō exiguum habet mercedē. In calamitatibus em cum proximo dolere, multā nobis apud deū fidutiā præbet. Audi quanta de Iob diuina philosophatur scriptura, audi quid dicat & Paulus: Flete cum flentibus, humilibus cōsentientes. Mœrentium enim societas grauē tristitiæ uehementiā auferre consueuit. Sicut enim in onere, si quis ponderis partem susceperit, soli ferētī sarcinam leuauit: sic & in omnibus alijs. Nunc autem ex necessarijs aliquo nobis defuncto, multi assidentes, consolantes multi, & asinū quando lapsum suscitamus: amicorum autem nostrorum animas cadentes, magis quā asinū despiciamus ac negligimus. Et si turpiter in cauponam eum uiderimus intrantem, nō inhihemus: siue ebrīū, non arcemus: siue quicquid aliud gerentem absurdū, sed omnia cooperamur: propterea Paulus dicebat, Non tantum ea qui faciunt, uerum & consentiunt facientibus. Et potus & ebrietatis confortia multi faciūt. Fac homo conspirationes, ut ebrietatis furorem deponas. Bona uinētis hæc amicalia, & in tribulatione positus: tale quid & Paulus Corinthijs præcepit, Ne cum uenero, inquit, tunc rationes fiant. Nunc autē propter

ebrietatem delicias quidem, & luxum omnia facimus: & communem lectum, & mensam communem, commune & uinum, cōmunem facimus & impensam, eleemosynam autem facit cōmunem nemo. Hęc erant apud apostolos amicalia: omnes in medium sua ponebant. Ego uero nō omnia, sed aliquam partem quam quisq; probauerit: inquit, Definiat unusquisq; per unam sabbatorum, ut aliquem cēsum pro septem ferat diebus, & deponat, & ita det eleemosynam, siue paruum, siue magnū: ait enim, Non apparebis uacuuus coram domino. Iudæis hæc dicebantur, quanto magis nobis: propterea pauperes ante fores positi sunt, ne quis uacuuus ingrediatur, ut introeat cum eleemosyna: si ut misericordiam consequaris, intras, prius miserere: qui uero posterius uenit, plus debet. Cum enim nos inceperimus, secundus plus erogat. Fac tibi deum debitorem, & tunc eum pete, mutua & tandem deum repete, ut cum fœnore recipias. Vult hoc deus, non refugit. Si cū eleemosyna petas, gratias habet: si cum eleemosyna reposcas, mutuas & capis fœnora: ita uos exhortor. Non in manuum extensione satis est audiri. Extende manus tuas, non in cœlum, sed ad pauperum manus. Si ad pauperum manus extenderis manum, ipsum cœli uerticem tetigeris: qui enim illic sedet, eleemosynā suscipit. Si uero porrexeris uacuas, nihil profeceris. Dic enim quæso, si rex ad te ueniens cum purpura, rogasset, nōne omnia prompte tua dedisses? Non enim in manuum elevatione, nec in uerborum copia, sed in operibus exauditur. Audi nāq; prophetam Esaiam dicentē: Si manus uestras extenderitis, auertā oculos meos a uobis. Et si multi plicaueritis orationem, non exaudiam uos. Opus enim est tacere, nec in cœlum respicere misericordiam indigentem, utpote qui fidutiā non habeat multa loquendi. Sed quid ait? Iudicate pupillo & humili, & iustificate uiduā, & discite bonum facere. Ita licet deorum manus habeamus, audiri poterimus, licet nihil loquamur, aut petamus. Hęc itaq; imitemur, ut bona uobis promissa assequamur, in Christo Iesu domino nostro, cum quo patri, simul & spiritui sancto gloria, imperium & honor, nunc & semper, & in secula seculorū, Amen.

QVOD INFESTANTEM MAGNANIMITER FERRE PROPTER DEUM MAIUS EST QUAM BENEFACERE. Theol. 1. Homilia LXVIII.

SEMPER gaudete, beatus inquit Paulus, dilectissimi, sine intermissione orate, in omnibus, gratias agentes. Hęc est enim uolūtas dei, semper gratias agere: hoc est animæ sapienter instituta. Passus es aliquid malū, sed si uelis, non est malum: gratias age deo, & malum in bonū fuerit transmutatum. Dic tu quoq; quemadmodū & Iob: Sit nomen domini benedictum in secula. Quid enim tale, quæso, passus es? Incubuit morbus. At nihil nouum est, corpus enim mortale nobis est, et pati natum. Sed pecuniarum inopia: uerum & hæc acquiri possunt, & amitti, & hic tatum manent. Sed ab

inimicis insidiarum & calumniarum: Sed nos in his iniuriam non patimur, sed illi qui faciunt: ait enim, Anima quae peccat, ipsa & morietur. Peccauit autem non qui male passus est, sed qui malefecit. Non ergo mortuum oportet ulcisci, sed orare pro eo, ut erratur a morte. Nonne uidetis apem quemadmodum immoritur aculeo. Per illud nos animal docet deus, ne proximos afficiamus tristitia, ipsi namque prius mortem excipiunt. Et illos quidem forte paululum laedimus, nos autem non amplius uiuemus, quemadmodum nec illud animal. Et si laudat illud scriptura, quod operarium sit afferens, cuius opes reges & priuati ad sanitatem offerunt: nihil tamen ipsi prodest, nemoriat, sed omnino moriat est opus. Ergo si illa non liberat malefacientem in reliquis praestantia, multo minus nos. Ferarum est uere saeuissimarum, nemine quempiam laedente iniuriam incipere, imo uero neque ferarum. Illa namque si permittas in deserto se pascere, neque angustans in necessitatem redegeris, nunquam laedent, nunquam impotent, nunquam mordebunt, sed propriam transibunt uiam: tu uero cum sis homo rationalis tanto decoratus principatu, tanto honore & gloria, circa consanguineos feras imitaris, & iniuria fratrem afficis & deuoras, & unde poteris excusari? Non Paulum audis dicentem: Quare potius iniuriam non patimini? quare potius non priuamini? At uos iniuriam facitis, & aufertis, idque fratribus. Vides quod male pati, in malefaciendo est: bene uero pati, in male patiendo. Dic enim, quare, si quis principes conuicijs insectaretur, si quis rerum dominos afficeret iniuria, quem laederet, semetipsum an illos? Planum est quod semetipsum. Ergo principem quidem laedens, non illi, sed sibi nocet: Christum autem contumelia afficiens, per illud eum contumeliam pati cogit? Nequaquam. Imagines lapidibus impetens, quem lapidat: nonne semetipsum? Et postea regis quidem terreni lapidans imaginem, se lapidibus obruit: Christi uero temerans imaginem (homo namque dei imago) nonne semetipsum laedit? Quousque pecuniarum amore feremur? Non desisto aduersus eas clamare: haec namque sunt omnium causa. Quousque fati-tatem non capimus inexplibilis huius cupiditatis? Quid habet aurum boni? in hoc consternatus sum. Fascinatio quaedam est huiusmodi res, quod aurum & argentum a nobis tantum pendatur. Ergo nostrorum quidem animarum nulla nobis cura, irrationalium autem imaginum multa sollicitudo. Unde surrepsit haec orbi terrarum aegritudo? Quis eam exterminare poterit? Quae hanc difficilem eliminare feram ratio? quae perdere armatura? Hominum mentibus est inperfa cupiditas, & eorum qui in pietate constituti uidentur. Euangelica reuereamur praecipua, in scriptura tantum uerba sunt sita, in operibus uero nusquam inueniuntur. Sed quae honesta multorum ratio? Pueros inquit, habeo, & tamen meo ne quando in famis & indigentia constituar necessitate, ne quando alienis egeam. Mendicare erubescio. Igitur propterea facis alios mendicare? Non possum, inquit, esurire, ergo propter hoc alios

fame conuoluis? Nosti quantum sit malum mendicare, quantum fame perire? parce & fratribus tuis. Erubescis quare, esurire, rapere uero non erubescis? Times fame necari, alios autem necare non times? At qui esurire quidem nec dedecus nec crimen habet: alios autem his inuolueri, non tantum est dedecus, uerum & extremum infert supplicium. Praetextus huius omnia sunt & uerba, & nugae. Quod enim propter filios non facitis, testantur quotquot filios quidem non habent, nec habebunt: ita tamen cruciatur & laborant, & diuitias congregant, ac si filios haberent innumeros quibus relinquerent. Non est filiorum cura quae pecuniarum amorem faciat, sed animae morbus. Propter hunc & multi non habentes circa pecunias insanunt: alij uero liberis affluentes, & diuitias contemnunt, illi te redarguent in illa die. Nam si te filiorum necessitas ad illam pecuniarum accumulationem cogebat, oportebat & illos eandem habere cupiditatem. Si uero non habent, non ex numerosa sobole, sed ex avaritia bacchamur. Et qui sunt, inquit, qui cum filijs pecunias contemnunt? Multi, & multis in locis. Si uero uis et ex antiquorum temporibus commemorabo. Nonne duodecim filios habuit iacob? Nonne mercenariorum uitam debebat? Nonne a focero patiebatur iniuriam? Nonne frequenter eum spreuit? Nunquid eum copiosa soboles aliquid indignum deliberare coegit? Quid autem Abraham? nonne cum Isaac, & alios plures habebat filios? Quid ergo? nonne sua hospitibus parabat? Vides quod non tantum non iniuriam inferebat, uerum & propria largiebatur: non enim tantum bene merens, uerum & eligens a nepote iniuriam pati. Multo namque maius est, cum cui quid aufertur, propter deum aequae ferre, quam bene mereri. Quare? quoniam hic quidem est anime fructus et uoluntas, unde facile fit: hoc autem est infestatio, & uiolentia. Et facilius aliquis mille talenta uoluntarius amitteret, nihilque graue se passum esse putaret, quam tribus obolis inuite priuatus aequae ferret. Hoc itaque magis est animae philosophia. Et hoc in Abraham factum esse uidemus. Videbat enim Loth regionem finitimam, & erat irrigua, & paradysus dei, & eam elegit, & nihil ille contradixit. Vides quod non modo non afferebat iniuriam, uerum & iniuriam sustinebat? Quid filios tuos accusas homo? non propterea nobis deus filios dedit, ut aliena rapiamus. Vide ne deum irites, hoc dicens. Nam si hoc dices, quod ipsi rapinae tuae sunt auctores, & avaritiae, uereor ne eis tanquam tibi nocentibus & insidiaribus priueris. Deus tibi filios dedit, ut in senectute te pascant, ut abs te discant uirtutem. Propter hoc enim ita uoluit hominum genus consistere, duo magna comparans, unum quidem patres praeficiendo magistris: alterum uero magnam infundendo charitatem. Si enim homines erant incassum futuri, nulla cuique ratio cum ullo fuisset. Nam si nunc, cum nunc patres & filij sint, & progeniti, multi multorum curam non gerunt: multo magis tunc, propterea tibi deus liberos dedit: ne filios igitur accuses. Si uero filios habentes nullam habent excusationem: non habentes, & circa di-

ca diuitiarum accumulationem laborantes, quam a proferent rationem? Sed est quaedam & illis ratio omni carens excusatione. Quae uero tandem est ista? Ut pro filijs, inquit, diuitias monumentum habeamus. Multus uero risus. Pro filijs, inquit, domus memoria sit immortalis gloriae meae. Non gloria tua, o homo, sed avaritiae monumentum erit. An non uides nunc quam multi splendidas domos pertrahentes, inter sese talia differunt: Quantum ille usurpauit, quantum rapuit ut hanc domum edificaret? Et ille nunc quidem factus est cinis & puluis: haec autem in aliorum haereditatem transiit. Non ergo gloriae tuae relinquis monumentum, sed avaritiae. Et corpus quidem tuum terra conditum est: avaritiae uero memoriam temporis longitudine cum latere possit, non permittis, sed per domum resultare facis, & refodi. Donec enim haec steterit tuum habens cognomentum, ut domus talis dicatur, omnino necessarium est, & omnium ora contra referari. Vides quod melius est nihil habere, quam hanc accusationem sustinere? Et hic quidem ista: illic uero quid faciemus, quare? Tatorum quidem facti possessores, nihil autem de nostris uel paucissima dilargiti, quomodo rapinas exuemus? Qui namque rapinam uult exuere, non e multis pauca erogat, sed raptis multo plura, & rapere delistit: audi quid Zacchaeus dicat: Et omnium quae rapui, quadruplum reddo. Tu uero decies mille rapiens talenta, si pauca dederis drachmas, te totum reddidisse putas, & tanquam plura dederis, ita te geris, & ita uero uiu. Quare? Oportet enim & ipsa reddere illa, & alia de proprijs adiungere. Sicut enim fur, cum illa sola reddiderit, non est excusatus, sed & frequenter animam adiecit: frequenter autem cum multo plura tribuerit, absolutus est. Sic & rapax: nam & avarus rapax, fur est & latro, illo longe deterior, quanto & uiolentior. Ille namque tum la tenco, tum nocte grassando multum de facinore fuccidit, utpote qui uereatur & timeat peccare: hic autem perfricata fronte, nudo capite, per medium forum res omnium rapit, se furem simul exhibens & tyrannum, non perfodit parietes, neque lucernam extinguit, nec arcam referat, aut corrumpit signacula. Sed quid? his audaciora facit, carentibus his qui patiuntur iniuriam, per portam expellit, omnia cum fiducia aperit, ipsos sua per se cogit exponere, tatus est excessus uiolentiae. Hic illis multo sceleratior, quanto & impudentior & uiolentior. Nam ille quidem per insidias aliquid passus, dolet quidem: non paruam tamen habet consolationem, quod & ipse qui facit iniuriam, formidat: hic autem ultra quod passus est atque contempus, neque uim ferre poterit. Maior enim risus. Dic mihi, si quis latens uxorem polluisset: alius autem hoc cernente uiro fecisset, uter maiorem tristitiam attulisset, uter maiori dolore affecisset? Hic enim praeter quod male fecit, insuper & contempsit: ille uero si non aliud, se ostendit laesum timere. Itidem & in pecunijs hic quidem clanculum accipiens, ita reueritus est, fur tim scilicet surripiedo: qui uero palam & publice, praeter damnum & ignominiam inuexit. Desinamus

igitur aliena rapere, & qui sumus pauperes & diuites. Non enim ad diuites solos hic mihi sermo, uerum & ad pauperes. Nam & ipsi rapiunt se pauperioribus. & artifices qui sunt ditiores & potentiores, eos qui magis indigent & pauperiores expilat, caupones alios caupones, et omnes qui in foro uersant. Itaque uolo undique iniuriam auferre. Non enim in eorum quae rapiuntur & subleguntur quantitate, sed in furantis uoluntate iniuria constituitur. Quod autem hi potius fures sunt & raptores, qui neque parua aspernantur, scio memini quae me uobis dixisse, siquidem & uos meministis. Verum tamen nihil subtiliter superuemus, sint & ipsi pariter cum diuitibus. Iam mentem instituiamus maiora non aggredi, plus non concupiscere. In caelis uero nunquam habeat terminum maiorum concupiscentia, sed quisque semper amplius appetat. In terra uero necessitas, & modicus usus cuique sufficiat, & nihil amplius quaerat, ut ita possit uera consequi bona, quibus utinam omnes digni simus, gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, cum quo patri, una cum sancto spiritu gloria, decus & imperium nunc & semper, &c.

QUOD PECCATORES LUGENDI sunt uiuentes & mortui, & quod multum defunctis profunt eleemosynae, & officia pro eis exhibita. Homilia LXXIX.

MORS fratres indifferens est, & media. Non enim malum est mors, sed malum si mortuus tormentis tradatur. Neque rursus est bonum mors, sed bonum si defunctus seculo cum domino uiuat. Quae sunt post mortem, ea uel bona uel mala sunt. Circa defunctos itaque ne temere lugeamus, neque de uiuentibus stulte laetemur. Sed quidem & uiuentes: de iustis autem gaudeamus, non modo superstitibus, uerum & mortuis. Nam illi quidem et uiuentes mortui sunt: hi uero mortui quoque uiuunt. Illi cum hic quoque super sunt, sunt omnibus miserabiliores, quoniam deum offendunt: at hi cum hinc quoque migrauerint, felices omnino: ad Christum enim transierunt. Peccatores ubique fuerint, procul a rege morantur: propterea lachrymis sunt digni. Iusti siue hic, siue illic, cum rege sunt, & illic amplius & propinquius, non per introitum, non per fidem, sed facie ad faciem. Ne mortuos itaque temere desleamus, sed in peccatis mortuos: hi namque luctu sunt digni, hi planctibus & lachrymis. Quae namque spes, quare, cum peccatis migrasse, ubi peccata non datur exuere? Nam donec quidem hic erant, multa fortassis erat expectatio, quae essent poenitentiam acturi, futurique meliores: si uero tartarum ubi per poenitentiam nihil lucrari conceditur, petierint: dicitur enim, in inferno autem quis confitebitur tibi? quomodo non sunt lachrymis digni? Ita migrantes lugeamus, non prohibeo. Lugeamus, sed non indecenter, non comas uellententes, non detegentes brachia, oculos non dissipantes, non pullis utentes uestibus: sed tantum in animo silenter amaras fundentes lachrymas. Licet enim & absque hoc ex-

teriori cultu amariter lugere, nec illudere duntaxat. A ludibrijs enim minime differunt, quæ geruntur à nonnullis. Quod etenim non ex doloris comminatione sint illi forenses planctus, sed ex ostentatione potius & ambitione sint, & inanigloria: inde clarum est, quod multa per artem hoc faciunt. Amare plora, domi luge, ubi nemo te spectet, hoc est misericordie, hoc et tibi, potest esse. Alium enim ita desolens, multo magis studebit, ne & ipse in eadem incidat mala. Terribile namque peccatum deinceps esse uidebitur. Infideles itaque deplora, deplora nihil ab illis differentes, absque illuminatione migrantes, & sigillis; hi uero lachrymis digni & lucubris: Sunt enim cum dānatis extra regales aulas, et poenæ addicti. Amē quippe dico uobis, nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu, non introibit in regnum celorum. In diuitijs desolatos defunctos qui nullam ex diuitijs sibi comparauere consolationem, qui sua diluendi peccata potestatem acceperunt, & neglexere. Hos, inquam, seorsum & communitate lugeamus, sed cum modestia, sed honesta ratione seruata. Sed ne nos ostentemus, hos defleamus, non uno uel altero die, sed totum uitæ nostræ tempus. Hæc siquidem haud sunt irrationalis motus lachrymæ, sed potius charitatis. Illud igitur est irrationalis motus, et propterea citius extinguitur: cum autem ex dei timore fuerit factum, semper manet. Hos lugeamus, post hos pro uiribus clamemus, excogitemus eis aliquid solatijs, minimum quidem, clamemus tamen. Qualiter & quonam modo? Orantes & alios precantes, ut pro eis deprecetur, pro eis pauperibus largientes continue. Habet hæc res aliquam consolationem: audi namque deum dicentem: Protegam ciuitatem istam propter me, & propter Dauid seruum meum. Si iusti duntaxat memoria tantum potuit, cum & opera pro ipso fuerint, quantum non ualebit? Non temere ab apostolis hæc sancita fuerunt, ut in tremendis mysterijs defunctorum agatur commemoratio. Sciunt enim illis inde multum contingere lucrum, utilitatem multam. Cum enim totus constiterit populus extensis manibus, sacerdotalis plenitudo, & tremendum proponatur sacrificium, quomodo deum non exorabimus pro his deprecantes? Sed hoc quidem de his qui cum fide migrarunt. Catechumeni uero nec hac digni consolatione censentur, sed omni sunt dotali suffragio priuati, præter unum solum. Quod autem illud? Dare licet pro eis pauperibus, & ex hoc aliquid eis præstare refrigerationis. Vult namque deus nos alterum alteri prodesse. Nam quare pro pace, mundi tranquillitate nos iussit orare? quare pro omnibus hominibus? cum hic ubique sint latrones & fures, ac sacrilegi, & infinitis plenis facinoribus, & tamē pro omnibus precamur, forsitan aliqua fiet eorum mutatio. Sicut itaque pro uiuentibus precamur, qui nihil à mortuis differunt, ita pro illis quoque licet orare. Iob pro filijs hostias offerebat, & eos à peccatis absoluebat, ne forte cogitassent aliquid in corde suo, ita de filijs curam gerit. Non dixit ut hominum plurimi. Relinquam eis patrimoniam: non dixit, gloriam eis conferam: non ait,

principatum emam: non ait, agros acquiram: sed quid? Ne forte cogitauerint aliquid in corde suo. Quænam illorum utilitas, nihil hic manentium? Omnium, inquit, regem eis reddam propitium, & nihil eis amplius deerit. Dominus enim pascit me, & nihil mihi deerit. Hæc magnæ sunt opes, thesaurus magnus. Si dei timorē habeamus, nihil nobis est opus: si uero non hunc habeamus, et si regnum ipsum possideamus, sumus omnium pauperissimi. Nihil æquale deum timentis: timor enim domini omnia superat. Hunc possideamus itaque, omnia propter hunc faciamus, ut hunc assequamur timorē. Nemo iam itaque plāgat, aut ploret, nec Christi meritum afficiat calumniā: mortē etenim uicit. Quid igitur superfluas fundis lachrymas? somnus ea res est. Quid gemis & luges? hoc namque si uel gentiles facerent, oportet deridere: quum uero fidelis in his se turpiter gerat, quæ fuerit excusatio? quæ uenia talia facie sectanti, & hæc post tantum temporis, & tam manifestam resurrectionis probationem? Tu uero quasi crimen augere festinas, & præfacis nobis gentiles obijcis mulieres, dolorem suspendens, & accendens fornacem. Neque dicentem audis Paulum: Quæ conuentio Christi ad Beliam, aut quæ pars fidelis cum infideli? Et Græcorum quidem pueri, qui de resurrectione nihil nouerant, consolationis tamen inueniunt uerba, dicentes: Fer generale, nam facta non licet infecta reddere, aut lucubris emendare. An tu his altiora discens & utiliora non confunderis, maiorem illis præferens deturpationem? Nec enim nos dicimus, Fer generale: nam factum non licet infectum reddere: sed fer generale: omnino namque resurget: dormit infans, & non est mortuus: quiescit, non autem perijt, nam eum resurrectione suscipiet, & uita perennis & immortalis, angelicusque confessus. Non Psalmistam audis dicentem: Conuertere anima mea in requiem tuam, quoniam dominus benefecit tibi? Rem istam deus beneficium nūcupat, & tu luges? Quid fecisses amplius, si defuncti hostis & inimicus fuisses? Nam si lugendum est, diabolum oportet lugere. Ipse plangat, in gemat ipse, quoniam ad maiora tendimus bona. Ipsi est digna nequitia huiusmodi deploratio, non tibi conueniens, qui coronam & requiem expectas. Tranquillus enim est portus, mors. Itaque considera quot plena malis est uita præfens: cogita quoties & ipse præsentem execratus es uitam: res etenim in deteriora prolābuntur, quin & ab initio non paruam sortitus es damnationem. In doloribus enim ait, paries filios: & In sudore uultus tui uesceris pane tuo: & In mundo tribulationem habebitis. De illic uero positus nihil huiusmodi dictum est, sed omne contrarium, quia fugit dolor, & gemitus & tristitia. Et quod ab Oriente uenient & Occidentē, et recumbent in sinib. Abraham, Isaac & Iacob. Et quod illic spiritalis sponsi thalamus, ardentibus lampades, & in celum transitus. Quid itaque defunctum confundis? quid facis ut alij timeant mortem, & perhorrescant? Quid agis ut multi deum accuset, utpote qui magna parauerit incommoda? Imò uero quid post hæc pauperes uocas, & orare sacerdotes

sacerdotes exhortaris? Nonne ut in requiem transeat defunctus, & propitium iudicem habeat? Pro his ergo luges, et ululas? Nonne tibi metipsum repugnas et aduersaris, ex his quibus in portu ille deuenit, tibi parans procellam? Et quid faciam? talis est natura. Non est naturæ crimen, neque rei consequentia, sed nos sumus qui confundimus omnia, qui mollescimus, & propriam prodimus generositatē, & infideles reddimus peiores. Quo namque modo proximum de immortalitate alloquemur? quomodo genitum persuadēmus, quum plus quàm ille formidemus mortē & exhorrescamus? Multi quidem apud gentes, licet de resurrectione sciētes nihil, sibi defunctis filijs coronati sunt, & apparuere candidati, ut præsentem tantum gloriam consequerentur: tu uero neque propter futuram agere muliebriter & plangere desistis. At hæredes honorumque successorem non habes? Et quid malebas, eum tuorum, an celestium hæredem fieri? Quid uero cupis eum pereuntia suscipere, quæ paulo post esset dimissurus, an permanentia & immobilia? Non heredem eum habuisti, sed ipsum pro te deus habuit. Propriorum non fuit fratrum cohæres, sed Christi constitutus est. at inquires, Cui uestimenta, cui domicilia, cui seruos & agros relinquemus? Ipsi rursum et tutius quàm si uixisset, prohibet enim nihil. Nam si cum defunctis res barbari cõburunt, multo magis te cum defuncto propria mittere conueniens est, non ut fiant illis similia, sed ut hunc maiori gloria circūdes. Et si peccator quidem obiit, ut soluat peccata: si uero iustus, ut mercedis fiat & retributionis accessio. Sed ipsum cernere desideras? Eandem cum eo uitam uisue, & sacram ocytus illam accipies præsentiam. Præter hæc autem & illud cogita, quod licet nos non audias, omnino tempore tibi persuadēbitur, sed nulla tibi tunc merces. Ex dierum enim multitudinem consolationi cõflatur. Si uero nunc philosophari uelis, duo maxima lucraberis. Nam et te malis in medio positus absolues, et à deo præclarā accipies coronam. Eleemosyna namque & alij huiusmodi multo maius est erumnā equanimiter tolerare. Cogita quod dei filius mortuus est, & ille quidem propter te, tu uero propter te ipsum, & postquam dixit: Si possibile est, transeat calix iste, tristitiaque pertulit, & agoniam, mortem tamen non effugit: uerum & ipsam multa cum amaritudine sustinuit. Nec enim simpliciter mortem passus est, sed turpissimā, & ante mortem flagella, & ante flagella opprobria, derisiones atque conuicia, te docens ut omnia generose feras. Veruntamen postquam mortuus est, & corpus deposuit, rursum ipsum maiori cum gloria resumpsit, & hinc tibi bonā spem prætedes. Si fabule non hæc sunt, noli lugere: si fide digna hæc esse putas, noli lachrymas fundere. Quod si fleueris, quomodo gentili poteris quæ credas persuadere? Verum & ita tibi casus intolerabilis esse uideat: ergo propter hoc ipsum non est lugendus. A multis enim huiusmodi calamitatibus liberatus est, noli ergo ipsum uidere aut emulari. Sibi namque mortem propter immaturum illius obitum expetere, illum autem quod non uiuat, lugere, ut scilicet multa patiat huiusmodi,

Chryf.

amulantis & inuidētis magis esse uideat. Ne consideres illud, quod non amplius domum reuertetur, sed quod paulo post & ipse ad eum reuertetur. Noli hoc cogitare, quod ille non ulterius huc regreditur, sed quod nec ista quæ cernuntur, permanēt talia, uerum & ipsa transformantur. Etenim & celum, & terra, & mare, & omnia simul transmutantur, tunc cum maiori gloria filium tuum recipies. Et si peccator quidem abiit, mala repressa sunt: nec si deus poenitentiam acturum nouisset, ante poenitentiam eum rapuisset. Si uero iustus uitam finiuit, in tuto bona consecutus est: itaque planum est, quod non ex charitate tuæ sunt lachrymæ, sed ex irrationali motu. Quoniam si defunctum diligeres, gaudere oporteret, atque lætari, quod ex præsentibus procellis esset absolutus. Quid enim amplius superest, quæso? quid uero peregrinum & nouum? Nonne per singulos dies eadem cernimus retorqueri? Dies & nox, nox & dies, hyems & æstas, æstas & hyems, & amplius nihil: & hæc quidem semper eadem, mala uero peregrina & recēiora. Hæc igitur ipsum sustinere per singulos dies, & hic manere uolebas, & ægrotare, flere, formidare & contremiscere, & has quidem pati molestias, has uero ne patiar, timere. Nec enim illud dicere possis, quod hoc uastum nauigans mare possit incœrere, & curis, & alijs huiusmodi liber extare. Adhuc & illud cogita, quod non immortalem genuisti, & nisi nunc mortuus fuisset, hoc paulo post sustinuisset. Sed ex eo non es saturatus? Verū illic omnino fruēris. Sed etiam hic cernere concupiscis: & quid est impedimentum? Licet enim & hic si uigiles: futurorum namque spes est uisus manifestior. Tu uero si fuisset in regalibus aulis, nunquam eum cernere quæsisse, audiens eum se præclare gerentem: ad multo meliora uero peregrinatū uidentem, modico tempore frangeris, & hæc cum pro illo cohabitantem habeas, sed uirum non habes, habes tamen consolatorem, patrem orphanorum, & iudicem uiduarum. Audias et Paulum huiusmodi beatam uocantem uiduam, atque dicentem: Quæ uere uidua est, & desolata, speret in deum. Etenim probabilior huiusmodi uidebitur, cum maiorē exhibeat tolerantiam. Noli ergo lugere unde coronaris, unde recipies mercedem: depositum enim reddideris, si quod tibi creditum est, exhibueris. Ne iam sollicita sis, cum in tuto possessione thesauro reposueris. Si uero & consideres, qualis sit ista præfens uita, qualis uero futura: & quod præfens aranea quidem est & umbra, omnia uero futura sunt immota, & immortalia, nec alij iam opus habueris sermonibus: nunc quidem infans ab omni liberatus est mutatione: si uero moratus hic fuisset, fortasse bonus, fortassis autem non fuisset huiusmodi. An non uides quot proprios abdicant filios, quot his qui abdicantur peiores domi coercere coguntur? Hæc omnia meditates, sapienter agamus. Sic enim & defuncto rem gratam agemus, & ab hominibus multas laudes assequemur, & à deo magna recipiemus præmia patientiæ, & æternis potiemur bonis: quæ nobis omnibus detur adipisci, gratia & benignitate domini nostri Iesu Christi, &c.

tom. 5

t. 3 Quod

QVOD PRO DEFVNCTIS LVGENDV M A
non est, sed orandum. Homi-

lia LXX.

MORTIS tyrannidem eiciens deus, charissimi, simul & diaboli soluit potentiam. Qui nanq; de resurrectione multa sapiēter nouerit meditari, quo modo mortē formidauerit? quō iam exhorrescat? Itaq; ne turbemini dicentes, Quā ob rem hęc & hęc passi sumus: sic em̄ corona splendior efficitur, nec esset splendida, nisi mortem morte soluisset. Hoc autem est admirabile, quōd eam per ea quibus praualebat, euicit, ipsius facilem & leuissimam semper ostendēs expugnationem. Ne prodamus itaq; collatum nobis munus. Nō enim accepimus spiritum seruitutis, sed spiritum uirtutis & charitatis & modestiæ. Stemus itaq; fortiter mortem deridētes. Sed occurrit mihi amarissimus gemitus, ut deplorem, quōnam Christus quidem nos perduxit, quōd uero nos ipsos deiecimus. Cum enim circa forum plāctus, eiulatus circa uitam relinquentes exhibitos, ululatusq; & alias turpitudines uideo: credite, pudet Iudæorum cernentium & hæreticorum, & omnium nos propter hoc deridentium. Nā quæcūq; iam dixero, de resurrectione differens, inuanum loquar. Quare uero? Quoniam his quæ dicuntur a nobis, nō intendunt gentiles, sed his quæ geruntur a uobis, statim enim dicent, Quando fiet ut horum aliquis mortem contemnat, qui nec alterum uidere mortuum potest? Bona quæ dicta sunt a Paulo, bona cœlisq; & dei benignitate condigna. Quid enim ait? Et liberabit hos qui metu mortis per omnem uitam erant rei seruitutis. Sed uos ista credi non sinitis, aduersus ea operibus pugnātes, licet multa fieri deus antea struxerit, ut hanc improbam tolleret consuetudinem. Quid enim ardentis, quæso, lampades sibi uolunt? nōne tāquam athletas eos comitamur? Quid autem hymni? nōne glorificamus deum, & illi gratias agimus, quia iam defunctum coronauit, absoluit a laboribus, & ab incertitudine sublatum penes se retinet? Nōne hymni propterea? nōne propterea psalmodiæ? Hęc omnia sunt gaudentium. Lætus enim est aliquis, psallat, sed non hæc intuentur gentiles: ait enim, Ne mihi proponas illum qui carens affectu philosophatur. Hoc enim in se nil magnum, nil habet mirabile. Ostende mihi hominem in ipso seruantem disciplinam affectu, tunc de resurrectione credam. Et seculares quidem mulieres hoc facere nihil est mirandum, licet & ipsum graue sit: nam & ipsæ parem exigunt disciplinam, & propterea Paulus ait, De dormientibus, autem nolimus uos ignorare, ut non contristemini, sicut & cæteri qui spem nō habent. Non hæc solum solitarijs scribebat, neque perpetuam uouentibus uirginitatem, sed secularibus: nec tamen hoc tam graue. Quādo uero mulier aliqua, uel uir se cum Christo crucifixum esse dicēs: hic quidem capillos laniat, illa uero nimium plorat, quid hoc deformius esse possit? Mihi credite dicenti: si fieret, ut oportet, multum temporis ab ec-

Theff. 4

clesiæ liminibus tales essent arcendi. Hi nanq; luctu uere sunt digni, qui mortem timent & perhorrescunt, neq; resurrectionem credunt. At, inquis, resurrectionem non nego, sed familiaritatem desidero. Quare ergo, cum peregrinatur, & peregrinatione quidem longinqua, non eadem facis? Sed tunc quoq; ploro deliderans, & lugeo. Illud quidem uere consuetam est querentium præsentiam: hoc autem reuersionem desperatis. Quid psallas, cogita, quum ad illum perueneris locum, Conuertere anima mea in requiem tuam, quia dominus benefecit tibi: & iterum: Non timebo mala, quoniam tu mecum es: & rursum: Tu es refugium meum a tribulatione quæ circumdedit me. Quid isti uelint psalmi recogita, sed non animaduertis, & es luctu ebria, saltem in alienis funeribus diligenter considera, ut in tuis remedium habeas. Dicis, Conuertere anima mea in requiem tuam, quia dominus benefecit tibi, & luges? Nōne fabulosa est repraesentatio? nōne simulatio? Nam si uere quæ profers, credis, otiose luges: si uero ludis, & simulas, & fabulas hæc esse putas, cur & tu psallis, & aduenientes toleras? Quare psallentes non abigis? Sed hoc est furentium, uerum & multo magis illud: igitur interim quidem admoneo. Processu uero temporis hoc acrius faciā. Magnopere nanq; timeo, ne per hunc modū aliquod graue uitium ecclesiæ subrepat: luctuum ergo postea corrigemus errorē. Nunc autem annuntio, & plurimum protestor diuitibus & pauperibus, mulieribus & uiris, fiat quidem ut omnes absq; luctu uitam migretis: & iuxta congruam legem profecti, senes a filijs & a filiabus, & natis, & progenitis matres in pingui senio deducantur, nec unquā mors sit immatura. Hoc, inquam, fiat, hoc precibus exposco. Et præidentes uero, & uos omnes exhortor, deum alter pro altero rogetis, & hanc communem faciatis orationem. Si uero (quod absit, nec accidat) acerba quæpiam mors ingruat (acerba uero dico, non naturaliter: nec enim mors iam est acerba: nihil enim a somno differt, sed ex affectu nostro uidet acerba) si ingruat, & aliqui præficas lugentes istas conduxerint, mihi credite dicenti, non aliter atq; sentio loquar. Quicumq; uoluerit irascatur, eos ab ecclesia multum temporis arcebo, tanquam idolorum cultores. Nam si Paulus auarum uocat idolorum cultorem, multo magis eum qui circa fidelem, ea quæ sunt idololatrarum, exhibet. Qua nanq; de causa, quæso, presbyterosq; uocas, & psallentes: nōne quō te consolentur: nōne quō defunctum honorent? Cur igitur ipsum afficis contumelia? Quare publica prosequeris ignominia? Cur nanq; in scena deludis? Nos uenimus de resurrectione philosophātes, docentes cūctos & nondū percussos, per honorē illis reddidit, si quando tale quid accidat, generose perferre: tu uero scēminas nostra destruentes, quantum in ipsis est, pducis? Quid hoc risu peius & subnatione? quid hac inæqualitate grauius? Erubescite et reueremini. Quod si uos nō uultis, nos tales ecclesiæ perniciosas cōsuetudines introducere nō toleramus

toleramus. Peccātes em̄, ait Paulus, corā omnibus argue. Et illas uero miseris, & infelices pro uos prohibemus, ne unq; efferendis intersint fidelibus, ne propria cogamus eas mala uerē deslere, & doceamus, non in alienis hæc agere, sed proprias potius erumnas lamētari. Nam & pius pater cum filium habet prodigum, non illum admonet solum, ne uitiōsis iungatur, uerum & illos perterrefacit. En igitur & illas per uos commoneo, ut neq; uos huiusmodi uocetis, nec illæ ueniant. Et fiat quidē, ut sermo quid amplius operetur, & minæ praualeant. Si uero, quod absit, cōtempti fuerimus, minas ad rem deducere demū cogemur, uos quidem ecclesiasticis castigantes legibus, illas uero, sicut eis cōueniet. Si quis autem arrogans contemnit, audiat Christum nunc quoq; dicentem: Si quis in te peccauerit, uade, corripe eum inter te et ipsum solum: si uero non audierit, assume tecum unū uel duos: si autem & ita contradicat, dic ecclesiæ: si uero nec ecclesiam audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus. Sed si cōtra me peccantem, postq; me non audierit, ita præcipit auersari: in seipsum & in deū peccantem qualiter habere debeo, uos iudicate. Vos enim nos non cōtemnatis tā molliter in uos insurgentes. Si quis autē nostra contemnit uincula, rursum eū Christus corrigat, dicens: Quæcūq; ligaueritis super terram, erunt ligata & in cœlis: & quæcūq; solueritis super terram, erunt soluta & in cœlis. Nam si nos quoq; miseris, & nihili pendendi, et cōtemptu digni (sicut uerē digni sumus) non tamen nos ipsos ulciscimur, nec iram uindictamus, sed nostræ curam gerimus salutis: reueremini precor, & confundimini. Si quis enim amicū tolerat acrius æquo insurgentem, intentionē considerans, q̄ beneuole, non insolenter hoc agit: multo magis doctorem increpantē, non autoritate tyrannica ista dicentē, neq; quasi principis loco constitutum, sed curatoris: nec enim potestatem ostentare uolentes hæc dicimus. Quomodo nanq; qui nec in eorum experientiam uenire uolumus: sed dolentes pro uobis atq; gementes. Ignoscite mihi, nec ullus ecclesiastica despiciat uincula. Nō enim qui ligat est homo, sed Christus, qui nobis hæc cōtulit potestatem, & tanti dominos honoris homines constituit. Nam nos quidem ad soluendū duraxat uti potestate uellemus, quinimō nec huius necessitatem uellemus habere: nullum enim uolumus apud nos esse captiuū. Non ita miseris sumus & erumnosi, licet ualde simus uiles. Si uero coacti fuerimus, ignoscite. Nec enim sponte, uel uolentes, sed plus uobis dolentes ligatis inijcimus uincula. Si quis autem hæc cōtemnat, iudicij tempus aderit, quod eum doceat. Reliquum autem nolo dicere, ne mentem uestram consternem. Nam nos quidem primum, ne trahamur in necessitatem, optamus. Quōd si uenerimus, nostrū implemus officium, uincula inijcimus. Si quis autē hæc diruperit, ego iam quod meum esse erogo, & iam innocēs sum. Ratio uero tibi ponetur apud eum qui me ligare præcepit, tu uero dic, Si rege corā sedente licetorum aliquis adstantium iussus sit aliquem in or-

Mat. 18

dine positorem uincire, & imponere cōpedes: ille uero non tantum hunc repulerit, uerū & contriuerit uincula: sicut est ne qui passus est iniuriā: nōne uero multo magis rex qui præcepit? Nā si quæ fiunt contra fideles ipse sibi uendicat, eo qui docere statutus est, contumeliā passo: multo magis tanquam ipse sit passus contumeliā, afficietur. Sed absit quōd aliquis eorū qui sunt in hac ecclesia, in horum ueniat uinculorum necessitatem. Sicut enim speciosum est nō peccare, ita est utile increpationem sustinere. Obiurgationem itaq; feramus, & laboremus nunq; peccare: q̄ si peccauerimus, sustineamus redargutionem. Sicut bonū quidem non percuti, quod si tamen accidat, uulneri medicinam imponere: itidem & hic, sed nunq; accidat nos talium medicaminum indigere. Audiuit enim meliora de uobis, & quæ salutem apprehendant, etsi sic loquamur. Vehementius autem locuti sumus ad cautelam maiorē. Me nanq; melius est audacem a uobis, immitem & insolentē putari, quā quæ deo placent, uos non facere. Creditus autē deo, q̄ non erit inutilis hæc admonitio nostra, sed ita mutabimini, q̄ hi sermones in commendationes, & laudes uestras conuertentur: ut omnes digni bonis censeamur, quæ deus promissit diligentibus se, in Christo Iesu domino nostro, cū quo patri, simul & spiritui sancto, gloria & imperium, in secula seculorum, Amen.

QVOD NIHIL PRODEST NOBIS IEIUNIUM, si reliqua desint merita: & de oratione. Homilia LXXI.

ICVT hoc corpus quotidie corporalis indiget nutrimentis, ne multa cadens in imbecillitate inefficax iaceat: itidem & anima spiritualis indiget pabuli, & optimæ cōuersationis, ut in aliqua bonorum consuetudine posita, maligni demum insidijs constitutatur inexpugnabilis. Per singulos itaq; dies huius fortitudinem satagamus, & nos ipsos scrutantes, nunq; desistamus: & nobis ipsis rationem proponamus supputandam, & de his quæ introducuntur, & de his itidem quæ promuntur, quidnam utiliter locuti sumus, quod autem otiosum protulimus uerbum: & rursum quid uile per aures in animam transmisiimus, quid e contra nociturū intulimus. Et linguæ quidem regulas quasdam, & leges ponamus, ut prius uerba ruminet, & ita proferat. Mentem quoq; doceamus nihil admittere noxium. Verum & si quid huiusmodi extrinsecus inferatur, hoc quasi superfluum & nociturum repellere: & si nascatur intrinsecus, pia cogitatione statim fugare. Nec solum nobis inedia ad uesperam usq; ad salutem satis esse putemus. Nam cum ingratas Iudæis misericors per Prophetam dixerit dominus: Ecce anni septuaginta, nunquid ieiunium ieiunastis mihi? Et cū comedistis, & bibistis, nunquid non uobis comedistis, & uobismet ipsis bibistis? Hęc ait dñs exercituum. Iudicium iustum iudicate, & misericordiam & miserationem facite unusquisq; cum proximo suo. Et uiduā, &

Zach. 7

pupillum, & aduenam, et pauperem, nolite calumniari. Et malum uir fratri suo non cogitet in corde suo. Cum igitur illis adhuc in umbra sedentibus, & errorū alixis caliginē, nulla de solo ieiunio fieret utilitas, nisi reliqua corrigerēt, & ex corde malignam in proximum uolūtatē eijcerent: quam nos habebimus excusationem, a quibus exigunt maiora, quicquid non tantum hæc facere iubemur, uerū & inimicos diligere docemur, & beneficijs prosequi: Et quid dico prosequi beneficijs: orare nempe pro ipsis, dominumque deprecari, et de habenda eorū prouidentia supplicare. Hoc enim nobis omnium maxime in illa tremenda proderit die, nostrorumque peccatorum maxima erit cōsumptio, si nos in inimicos nostros ita disponamus. Nam & si preceptum est ualde magnum, tamē si præmium hoc enauantibus propositū cogitaueris, nihil omnino uidebitur. Quod autem illud est? Si hoc feceritis, similes eritis patri uestro qui est in cœlis. Et ut manifestiorem nobis sermonē faceret, intulit, quod solem suū oriri facit super malos & bonos, et pluit super iustos & iniustos, ait enim, Imitare iuxta uires humanas deum. Nam sicut ille non iustis tantum solem facit oriri, uerum & mala patrantibus: & pluriam, & anniuersarios imbres non tantum bonis, uerum & malis subministrat: ita tu quoque si nō solos te diligentes diligas, sed etiam inimicum in te animum habentibus indulgeas, & beneficia conferas, pro uiribus tuis dominum imitabis. Vides qualiter in summum uerticem hanc uolentem obire uirtutem eduxit? Ne solam itaque facti difficultatem charissimè cogites, sed prius intra te reputa, quanto sis decorandus honore: & honoris occasio, licet sit graue quid & onerosum, leuē tibi reddetur. Nōne enim debes habere gratias, quod per beneficium inimico collatum occasione nancisceris, ut apud deum tibi fidutiæ fores referētur, & peccatorū tibi fiet absumptio? Sed forte cupis inimicū ulcisci, & eum qui te malis affecit, ipsedem inuoluerē, uel maioribus: Et quid ex hoc amplius erit, cum ultra quod nihil inde tibi nascetur utilitatis, in illo terribili iudicio sis ex hoc pœnas daturus, tanquā positas ab ipso leges præuaticatus? Dic enim mihi, si quis rex super terram talem tulisset legem, ut inimici placarentur, uel mors esset supplicium: nōne propter huius corporeæ mortis metum omnes ad explendam legem concurrerent? Quanta ergo non esset dignus accusatione, propter mortem corporeā quidem, quam & alioqui natura nobis omnino debitum infert, omnia facere sustinens: at propter mortem, cui cōsolatio nō potest inueniri, legis ab omnium domino lata curam gerens minorem? Sed non animaduertebam hæc dicens, cū his qui neque parem se diligentibus exhibent charitatē, mihi sermonē esse. Quis itaque nos iam ab illo liberabit supplicio, cū nō tantum ab illo sumus mandato procul constituti, sed nec eadem cum publicanis efficitur: ait enim: Si diligatis diligentes uos, quid magnū facitis? nōne & publicani idē faciunt? Cū itaque nec hoc a nobis impleatur, quæ iam nobis salutis spes? Propte

Mat. 25

rea cohortor, ne sumus absque uisceribus misericordiae, sed sensum nostrum domemus, primumque doceamus, ut proximū in charitate superet, & iuxta beatum Paulum dicentem: In humilitate superiores sibi inuicem arbitrātes, ne toleret superari, sed uincat atque transcendat, & maiorē exhibeat, & feruentiorem in se diligentes affectum. Hoc enim est, quod maxime nostram continet uitam, atque cōnectit, & per hoc a beluis & brutis differimus: quod si uelimus, congruum nobis possumus ordinem conseruare, & magnam in proximum unanimiātem exhibere: tum reprimere sensum, & hanc indomitam feram: animum dico, manifestare, & ipsi tremendi certamē iudicij proponere: & docere quod si cū inimicis cōsiliari pollicetur, magnis bonis potietur: si uero contendat adhuc, multū damnationis incurret. Nō enim incassum & temerē nos tempus oportet absumere, sed per singulos dies & horas domini iudicium ante oculos ponere: & quæ nobis multam possint præbere fidutiā, quæ uero supplicij inferant, ut ita nostris hæc precordijs uersantes, uincamus, & carnis nostræ reprimamus lasciuas, mortificemusque, iuxta beatū Paulum, membra nostra, quæ sunt super terrā, fornicationem, immunditiam, libidinē, concupiscentiam malam, furorē, auaritiā, inanē gloriam, & inuidiā. Si nos his mortuos uitij constituerimus, ne possint in nobis operari, spiritus fructum capere poterimus: qui est charitas, gaudium, pax, longanimitas, suauitas, bonitas, fides, mansuetudo, cōtinentia. Hæc Christiani sit ab infideli differentia: hæc nostra sint insignia, ne nomine solo gloriemur, nec ex habitū altū sapiamus: imō uero neque si quæ recensuimus, uerē possideamus, unquam exaltemur: sed multo magis nos & tunc cōtrahamus: ait enim, Cum omnia feceritis, dicite, inutiles serui sumus. Si fuerimus ita meditati, & ita nostram curemus salutem, & alijs, & nobismetipsis plurimum prodesse poterimus. At si fide quidem opus est, quid est opus ieiunio: quoniam et illud cū fide nō modicam inducit fortitudinem: multam enim adfert disciplinam, & angelum ex homine reddit, & cum incorporeis pugnat uirtutibus, sed nō per se: opus enim est & oratione, & oratione primo. Nā aspice, quot ex ambobus bona nascuntur. Orans enim, & ut oportet ieiunans non multis eget: qui uero multis non eget, nunquam fiet auarus, & ad elemosynam magis est aptus. Ieiunans leuis est, & alatus, & cum solertia orat, & improbas extinguit concupiscentias, deum placat, & insurgentem animum humiliat. Propterea & Apostoli ferē semper ieiunabant. Orans cum ieiunio geminas habet alas, & ipsis quidem uentis leuiores: nec enim oscitat, & distenditur, & orans languescit, quod multi patiuntur: sed est igne uehementior, & terra superior: & propterea talis maxime demonibus est infestus, & hostis. Nihil enim fortius homine legitime orante. Nam si sauum principem quendam, qui neque deum timebat, nec hominem reuerbatur, placare potuit mulier: multo magis deū alliciet, qui ei iugiter assistit, uincit uentrē, & delicias

Luc. 17

Exech. 16

delicias eliminat. Si uero tibi corpus infirmum ad continue ieiunandum, non tamē est infirmum ad orandū, nec ad uentris despectū imbecille. Nam si ieiunare non etiam potes, potes tamen abstinerē delictis. Hoc autem non minimum est, nec a ieiunio multum distans: sed ipsum quoque diaboli furorē prosternere idoneū. Nihil enim illi tam gratum dæmonio, quā delicta sunt, & ebrietas: quoniam omnium est fons malorum, & genitrix. Per hanc demū Israelitas in idolorum cultum præcipitauit. Per hanc Sodomitas in nepharios accendit amores. Hæc est enim, inquit, impietas Sodomorum. In superbia, satietate panum, & conuiujs luxuriabatur. Per hæc alios perdit innumeros, & gehennæ tradidit. Quid enim mali non operantur delicta: ex hominibus porcos efficiunt, & porcis deteriores. Porcus enim inuoluitur in cœno, & stercore pascitur: hic autem abominabili magis uescitur mensa, illicitos excogitans coitus, & nefarios amores. Huiusmodi nihil a dæmoniaco differt: simili namque fertur impudētia, similiq; bacchatur furorē, & dæmone quidem pressum saltem miseramur, hunc autē auersamur, & odimus. Quid ita tandem? quoniam spontaneum ad se trahit furorē, & os, & oculos, & nares, & omnia generaliter diuersoria, ductus & riuos facit furoris. Quod si uideas & interiora, animam quoque conspicias quasi quadā in hyeme & gelu coagulata atque languentem, & propter nimiam procellæ magnitudinem scaphæ nihil prodesse ualentē. Quot ex hac tempestate mala uiri mulieresque patiantur, dicere pudeat: ipsorum autē conscientia derelinquo, quæ hæc plenius nouit. Quid enim ebria turpius muliere, quæ temerē circūferatur? Quanto nāque uas est imbecillius, tanto maius est naufragium, siue libera, siue sit serua. Nam libera quidem in medio seruorum theatro turpiter agit. Serua uero rursus similiter inter seruos, et agunt ut dei dona blasphemiam ab insipientibus patiantur. Multos nempe dicentes audio, cum tales accidunt turpitudines: Non sit uinum. O ignorantia, o stoliditas. Alijs peccantibus dei donū accusas: quātus hic est furor? nunquid uinum hoc malū effecit? non uinum, sed male dispensantū immodestia. Dic itaque, ne sit ebrietas, ne sint delicta. Si uero dicas ne sit uinum, dices & sensum procedēs: Ne sit ferrū propter homicidas, ne sit nox propter fures, ne sit lux propter calumniatores, ne sit mulier propter adulteria, & omnia penitus tolles: sed noli ita facere, hoc enim est satanice mentis. Nec uinum, sed ebrietatē accusa. Et hūc uigilantē arripens ipsius subscribe turpitudinē, & dic ad eum, Uinum est datū, ut delectemur, nō ut dehonestemur: ut rideamus, nō ut rideamur: ut ualeamus, non ut aegrotemus: ut corrigamus corporis ualitudinem, non ut animę prosternamus uirtutem. Te dono deus honorauit, cur te ipsum per immodestiā afficis cōtumelia? Audi quid Paulus dicat: Uino modico utere propter stomachum, & frequentes infirmitates tuas. Si uero sanctus ille morbo laborans, & frequentes patiens aegritudines, uinum non gustabat, donec præceptor man-

1. Tim. 5

dauit: quam nos habuerimus ueniam, qui in bona ualitudine sectamur ebrietatem: igitur illi qui dem dicebat: Uino modico utere propter stomachum. Cuique uero nostrū ebriorū dicit, Uino modico utere propter fornicationes, propter crebra turpiloquia, propter cæteras turpes concupiscentias quas solet ebrietas parere. Si uero propter hæc abstinerē recusatis, propter concupiscentias saltē et molestias ex eo uenientes abstinerē. Uinum enim ad lætitiā datum est. Uinum enim, inquit, lætificat cor hominis. Vos autē & hanc eius uirtutem destruitis. Quæ namque lætitiā non esse in semetipso, innumerosque pati dolores, & omnia se circumferentia spectare uertigineque detineri, & iuxta febricitates opus habere caput oleo rigantibus: Hæc a me nō ad omnes dicta sunt, imō uero ad omnes: non quoniam omnes inebriantur, abstinent sed quoniam ebriorum non ebrii curam non gerunt: propter hoc & in uos sanos magis inuehor. Nam & medicus aegrotantes omittens, ipsis assidentes alloquitur. Ad uos itaque sermonē dirigo, supplicās, & ne tali unquam uitio capiāmini: & captos, ne brutis peiores uideantur, admoneat. Hæc namque nihil amplius necessitate quarunt, illi uero & illis brutiores facti sunt, mediocritatis terminos excedentes. Quanto namque melior his est asinus: quanto melior canis? Nam & horum quodlibet animalium, & omnium brutorum, seu comedere, seu sit opus bibere, necessitatem terminum nouit, nec ultra quod est opus progredit: licet sint infiniti qui cogant, in immodestiam procedere non patiuntur. Non ergo sitis brutis uos deteriores: nō apud sanos tantum, sed etiam apud uos ipsos. Quod enim canibus & asinis uos uiliores iudicatis, inde manifestum est: hæc namque bruta supra mensuram cibum sumere non cogit. Et si quis dixerit, quare dices, ne lædantur tibi uero nec hanc curam impendis. Ita te ipsum & illis uiliorē esse putas, & continue fluctuantem despicias. Nec enim tantum in ebrietatis die tempestatem sustines, sed etiam post illum diem. Et sicut febre præterita, febris manet detrimentum: ita & ebrietate sublata, ebrietatis tam in anima, quā in corpore uersatur tempestas: & miserum quidem corpus solutum facit, sicut ex naufragio scapha. Hoc autem infelicio anima, etiam hoc soluto procellā suscitāt, & accendit libidinē: & cum continens esse uideatur, tūc præsertim insanit, uinum & dolia, phialas & crateres mente concipiens. Et sicut in tempestate se data procella, tempestatis tamen remanet nocuumentum, itidē & in ista: sicut enim illic mercium sit iactura, similiter et istic omnium ferē bonorum efficitur: siue modestiam inueniat, siue pudorem, siue prudentiam, siue mansuetudinem, aut humilitatē, in iniquitatis omnia proicit pelagus ebrietas. Sed quæ sequuntur, non adhuc similia. Illic enim post iacturā scapha leuis efficitur: hic autem magis grauatur. Nam pro diuitijs illis arenā admittit, & salum laticem, & omnem ebrietatis fortidem: quæ cū nautis pariter et gubernatore, scaphā illico submergit. Itaque ne talia patiamur, nos ab huiusmodi

Psal. 103

huiusmodi liberemus procella. Non licet cum ebrietate coelorum regna uidere: ait enim Apostolus, Nolite errare, non ebriosi, neque maledici regnum dei possidebunt. Et quid dico regna coelorum? Cui ebrietate neque praesentia conspici possunt. Nam dies nobis noctes ebrietas esse facit, & lucem tenebras. Et apertis oculis nec ea, quae praepedibus sunt, ebrii cernunt. Nec hoc solum est graue, uerum & praeter haec aliam ultionem molestissimam patiuntur, stultos moerores, insaniam, malam ualentiam, derisionem, & opprobrium continue sustinentes. Ergo quae uenia maneat se tantis insipientes incommodis? Nulla profecto. Hunc itaque morbum fugiamus, ut & praesentibus bonis, atque futuris potiatur, gratia & benignitate domini nostri Iesu Christi, cui gloria et imperium cum patre, sanctoque spiritu, in secula seculorum, Amen.

DE IEIUNIO ET QUOD MAXIMUM
est sacrificium dei beneficia recitare.
Homilia LXXII.

Non tantum sibi Christianum satisfacere deus uult fratres, uerum & alios edificare: non tantum per doctrinam, uerum & per uitam & conuersationem. Nihil enim sic in ueritatis uiam inducit, ut conuersationis integritas. Nec enim ita dictis nostris intendunt, sicut his quae a nobis geruntur. Et ut discas quod hoc ita se habet, licet in infirmis uerbis philosophemur, & de tolerantia differamus, nisi cadente tempore haec exhibeamus per opera, non tantum sermo profuerit, quantum nocuerit actio. Si uero & ante uerba, & post, uirtute per opera praestemus, digni fide censebimur, illa componentes, quae per actiones etiam implemus. Nam & Christus hos beatos uocauit, dicens: Beatus qui fecerit, & docuerit. Considera, quomodo prius actionem posuerit, & mox doctrinam. Praecedente enim actione, licet doctrina non consequatur, posunt opera bona uoce clarius docere in nos respicientes. Hoc ita semper consideremus, ut prius factis, deinde uerbis doceamus: ne nos quod Paulum audiamus nobis dicentem: Qui doces alium, reipsum non doces. Et cum aliquem admonere uoluerimus, ut necessarium aliquod corrigat, prius illud ipsi praestare studeamus, ut cum maiori fiducia doctrinam faciamus, & omnis nostra sit cura circa animae salutem: & ut refrenatis carnalibus lasciujs uerum possimus exhibere ieiunium, a malis abstinentiam dico: hoc enim est ieiunium. Propterea namque ciborum ieiunium susceptum est, ut carnis impetum coerceat, & equum nobis facilem reddat. Ieiunantem omnium maxime decet iram reprimere, mansuetudinemque docere & humanitatem, corque contritum habere, absurdarum quoque cupiditatum eliminare cogitationes, ante oculos insipientium illum habentem oculum, & inuitabile tribunal, pecunijs esse superiorē, multam in elemosynis largitatem ostendere, omnem ex corde nequitiam in proximum expellere: hoc uerum est ieiunium, sicut & Esaias ait, ex dei loquens persona: Nunquid tale est ieiunium quod elegi, per diem as-

stingere animam suam? Nunquid contorquere quasi circulum caput suum, & faciem, & cinerem sternere? Nunquid istud uocabis ieiunium, & diem acceptabilem domino? Nonne hoc est magis ieiunium, quod elegi? Dissolue colligationes impietatis, solve fasciculos deprimentes: dimitte eos qui contra te sunt liberos, & omne onus dirumpe. Frange esurienti panem tuum, & egenos uagosque induc in domum tuam. Cum uideris nudum, operi eum, & carnem tuam ne despexeris: tunc erumpet quasi mane lumen tuum, & sanitas tua citius oriatur. Vidisti charissime quale sit uerum ieiunium? hoc exerceamus. Neque secundum multos temere censeamus in hoc contineri ieiunium, si sine cibis ad uesperam usque permaneamus: non hoc est quod quaerit, sed ut ciborum abstinentia, a noxijs quoque continentiam exhibeamus, et circa spiritualium exercitacionem multum impendamus studium. Ieiunantem decet esse correptum, mitē, humilē, praesentis uitae despicientem gloriam. Sicut cibos aspernatus est, sic & inanem gloriam floccipendat oportet, & ad illum respiciat solum, qui corda scrutatur & renes, & multa cum sedulitate preces ad dominum, & confessiones emittat, sibi quoque pro uiribus per elemosynam auxilium ferat. Hoc enim hoc maxime praecipit omnia peccata delere potest, & gehennae incendijs eripere, si modo cum largitate praestetur, nec ad ostentationem faciamus. Et quid dico, nec ad ostentationem? si enim grati essemus, & solum propter honestum, & in consanguineos misericordiam, hanc oportebat exhibere, non propter praemia tantum a domino nobis promissa: sed quonia sublimē nihil possumus cogitare, licet illud propterea transigamus, nequaquam ab hominibus gloriam aucupemur, ne & impensam patiamur, & mercede priuemur. Nec hoc tantum circa elemosynam, uerum & in quolibet spirituali merito consideremus, & ad hominum laudem respicientes faciamus nihil. Quonia nulla erit nobis utilitas, siue ieiunemus, siue oremus, siue praestemus misericordiam, siue quodlibet aliud faciamus, nisi propter illum fiat solum, qui nouit abscondita, & in mentis nostrae profundo reposita. Nam si ab illo retributiones expectas, qua de causa uis a cognato laudari, & in admiratione haberi? Et quid dico laudari? Frequenter huiusmodi nec laudat, sed potius inuidet. Sunt enim multi se tam nequiter gerentes, quod & bene a nobis gesta in contrarium conuertunt: cur itaque rogo, corruptum illorum magnipedis iudicium? Illum enim insipientem oculum nihil quod a nobis geratur est quod lateat. Et hoc cogitantes, oportet tanta uita nostram dispensare diligentiam, quasi paulo post uerborum & actionum, et ipsarum quoque cogitationum rationem reddituros. Ne nostram ergo salutem contemnamus, nihil uirtuti par amantissime. Haec enim & in futuro seculo a gehenna nos eripit, & regni largitur nobis possessionem, & in praesenti uita nos omnibus superiores constituit, qui temere & incassum nobis insidari conantur: nec hominibus tantum, uerum & ipsis demonibus, & nostrae salutis inimico, diabolum dico, fortiores efficit. Quid igitur huic sit equale, cum non tantum

tantum hominibus insidias parantibus, uerum & demonibus superiores reddat ipsium sectantes? Virtus autem est omnia humana despiciere, & per omnes horas futura cogitare, nulli inhiare praesentium, sed scire quod omnia humana umbra sunt & somnium, & si quid his uilius. Virtus quasi mortuum ad huius uita res efficit, & ad nocentiam quidem animae saluti, tanquam mortuum operatione carere: ad spiritualia uero sola uiuere & operari. Sicut & Paulus dicebat: Vivo autem non iam ego, uiuit autem in me Christus. Et nos itaque charissimi, tanquam Christum induiti, sic omnia faciamus, neque contristemus spiritum sanctum. Cum igitur a uitio uexati fuerimus, uel absurda cupiditate, uel ira, uel furore, uel inuidia, in nobis inhabitantem consideremus, & omnem huiusmodi cogitatum procul a nobis pellamus. Deus enim qui peccanti poenam imposit, hanc omnino leuiorem esse decernit, continuo quidem nos damnans sudori, continuoque laboris: laboris autem parte simul nobiscum multas brutorum attingere faciens species: ita quod & honorem contulisse uideat, & rursum abstulisse, & ferarum induxisse timorem: & caetera, si quis diligenter, & grate requirat, multa sunt prouidentiae plena, misericordiae multa. Pro his igitur omnibus deo gratias agamus, & in eum qui nos tantis persecutus est beneficijs gratitudinem exhibeamus. Nec enim graue quipiam aut molestum a nobis exposcit, nisi tantum ut tot tantaque confiteamur beneficia: & sibi pro his gratiarum actiones referamus, non quod huius indiget ipse (nullius enim indiget) sed ut bonorum largitorem nos conciliare doceamur: & ne simus ingrati, sed beneficijs & tanta dignam cura uirtutem praestemus. Sic enim illum in maiorem circa nos alliciemus prouidentiam. Itaque rogo ne torpeamus, sed quisque nostrum, si fieri potest, per singulos dies intra se computet, non tantum communia beneficia: uerum & proprie sibi collata, non tantum promulgata & omnibus manifesta, sed etiam peculiaris, multosque latentia. Sic enim continuam gratiarum actionem domino poterit exhibere. Hoc maximum est sacrificium, haec oblatio perfecta. Hoc fiducia nobis hic occasio. Et qualiter dicam: qui iugiter enim haec in mente sua reuoluit, & propriam quidem dicit utilitatem, ineffabilem uero nimiamque dei misericordiam diligenter cogitat: & quomodo non peccatorum nostrorum merita, sed propria respiciens bonitatem, nostra disponit: cogitatione contrahitur, contreritur corde, omnem fastum & arrogantiam corrumpit, modeste se gerere docet, praesentis uita gloria despiciere, omnia deridere uisibilia, futura bona sperare, uitamque sine carentem, nec ullum habentem terminum. Qui uero sic mente fuerit affectus, uerum offert ac delectabile deo sacrificium, sicut et propheta testatur: Sacrificium deo spiritus contribulatus, cor contritum & humiliatum deus non despiciet. Gratos enim seruos non ita poenae suppliciaque, sicut be neficia conuertunt: & scire, quod non pro peccatorum merito poenas exoluunt. Sensus itaque nostrum rogo conteramus, humilitemus cogitationem, & precipue nunc, cum multum nobis adiuuentum ieiunij

tempus ad hoc praebet, si nos enim ita gesserimus, poterimus et orationes cum multa facere solertia, & delicta confessi, multam supernae gratiam attrahere. Et ut sciatis quod talibus sacrificijs deus placeat, ipsum audi dicentem: Ad quem respiciam, nisi ad humile et mansuetum, & trementem uerba mea? Propterea Christus differens dicebat: Discite a me, quia mitis sum, & humilis corde, & inuenietis requiem animabus uestris. Qui namque ueraciter semet ipsum humiliat, in iram nunquam inuehi potest, nec proximo succensere, cum anima se corripit, & sua consideret. Anima uero sic disposita, quidnam possit esse beatius: talis in portu continue sedet, ab omni liberatus procella, sequi cogitationum delectans tranquillitate: & propterea Christus aiebat: Et inuenietis requiem animabus uestris. Sicut itaque qui tales sedauit aeternum multa fruitur requie: torpens itidem, & remissus, qui nascentes in se morbos, ut opus est, refrenare non potest, in continua uersatur fluctuatione, domi bellum habens, cum & praesente turberetur nemine, & multam sustineat tempestatem. Propter quod & undis insurgentibus, & incumbente malorum spirituum turbine, sub fundo frequenter immergitur, & scapha propter gubernatoris imperitiam submersa. Propterea solerter agendum est & uigilandum, & continua iugisque cura gerenda animae salutis. Christianum enim contra carnis uitia semper expeditum esse oportet, & leges nobis a communi omnium domino positas inhabitantes habere, hisque muniri, & longam ipsius circa nos expectationem, ut decet, accipere: non autem ex operibus experientiam expectare, tuncque demum corripit, ne de nobis quoque dicatur: Cum occideret eos, tunc quaerebant eum. Habentes itaque charissimi commilitantem ieiunij praesentiam, omnes ad peccatorum confessionem concurramus, & omni quidem abstinemus malitia, omnem uero uirtutem obeamus. Sic enim & beatus Propheta docet, inquit: Declina a malo & fac bonum. Si sic nostra disponamus, & cum ciborum abstinentia, continentiam quoque praestemus nequitiae, poterimus & nos maiori potiri fiducia, & largiorem a deo consequi misericordiam, & in praesenti uita, & in futura die illa tremenda, orationibus, & eorum qui ipsi placuerunt intercessionibus, gratia & benignitate domini nostri Iesu Christi, cum quo patri simul & sancto spiritui gloria, imperium & honor, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

DE SANCTAE QUADRAGESIMAE IEIUNIO, & quod torpentibus nobis nulla erit excusatio. Homilia LXXIII.

Non hoc solum exquiratur charissimi, ut per singulos dies huc conueniamus, & de hisdem audiamus continue, & totam ieiunemus quadragesimam. Si nihil enim ex eo quod huc assidue conuenimus, & admonemur, & ex ieiunij tempore lucrari deberemus: haec non modo nihil nobis profecerit, uerum & maioris occasio damnationis fierent nobis: cum tantum inuenientes sollicitudinis ieiunij perma-

permaneamus, nec iracundus mitis efficiatur, nec animosus mutetur in mansuetum, nec in benignitatem inuidus se reducat, neque pecuniarum captus infania, a uitio desistens, ad misericordiam & pauperum se transferat sustentationem: nec impudicus continens eradat, nec huius inanis glorie stupidus amore, discat eam contemnere, ueramque perquirere gloriam, neque circa proximi charitatem segnis, exurgens seipsum doceat, ut non solum publicanis non sit inferior: ait enim, Si diligitis diligentes uos, quid amplius facitis? nonne & publicani hoc faciunt? sed etiam inimicos benigne conspici, et multam eis charitatem exhibere. Nisi hos superemus morbos, & alios in nobis nascentes, per singulos dies huc conuenientes, & continuè uacantes auditioni, tantamque consequentes doctrinam, & à ieiunio subsidium habentes: que nobis erit uenia, quæ autem excusatio? Dic enim quæso, si tuum uideas filium quotidie scholam petentem, & tempore progressu nihil amplius inde lucrantem, nunquid patienter feres? Nonne & flagella puero infliges, & præceptorem accusabis? Postea si didiceris, quod à præceptore quidem omnia facta sunt, & prætermittum est nihil, sed omnium causa fuit pueri negligentia: nonne causa liberans præceptorem, omnem in puerum transferes indignationem? Idem & hic fieri iustum est. Nos enim quodammodo à diuina sumus gratia constituti, quasi spirituales filios ad hanc scholam quotidie uocantes, salutarem uobis doctrinam apponimus, non quæ ueniunt ex propria mente loquentes: sed documenta nobis à domino per diuinas donata scripturas in medium proponentes, & hæc prædicantes dās iue, Itaque si nobis omne studium & sedulitatem exhibentibus, & quotidie uos ad uirtutis ducuntibus semitâ, uos in ipsâ permanetis: & quantum nobis erit dolor, & uobis (ne quid amplius dicam) quanta damnatio, cogitate. Licet enim nos infantes faciat, quod nihil ad uestram congruum ædificationem omiserimus: uerum tamen quoniâ uestræ curam salutis gerimus, non possumus æquè tolerare: quoniam & præceptor, cum discipulum uiderit ex studio suo proficientem nihil, non medioeriter tristatur & dolet, cum se frustra laborare conspiciat. Hæc nunc dico, non ut uestram contristem charitatem, sed ut excitem, & persuadeam, ne temere corpus intendat ieiunio, nec inutiliter & incassum sanctæ dies quadragesimæ transcurrat. Et quid dico: sanctæ dies quadragesimæ, cum ne unum quidem diem toto uite nostre tempore nos transigere liceat, si fieri potest, quo non aliquid spiritualis lucris nobis reponamus, uel per orationem, uel per confessionem, uel per beneficentiam, uel per aliam spirituales quampiam actionem? Nam si Paulus talis ac tantus, qui arcana illa audiuit uerba, quæ nulli licuit hæcenus nosse, clamabat, dicens: Per singulos dies morior propter uestram gloriam. Docens uos quod ita se pro pietate periculis exponeret, ut ipsi quotidie morti propinquaret: & quod natura non suscipiebat (uni namque morti subiaceamus omnes) hoc uoluntatis eius conten-

2. Cor. 12
1. Cor. 15

atio supplebat, quamque misericors deus propter cæterorum salutem ipsum amplius cõseruabat. Itaque si ille tantis præditus meritis, & tanquam angelus in terra comparens, per singulos dies aliquid lucrari studebat, & ad ueritatis pericula se opponere, & spirituale sibi congerere mercimonium, nec unquam desistere: quam nos habuerimus excusationem, qui non tantum omnibus priuati sumus meritis, uerum & tot subiaceamus delictis, quorum uel unum cum nobis adsit, potest nos ad ipsum perditionis barathrum deducere: & nullum habemus studium, ut hæc saltem corrigamus? Cum autem idem frequenter non unum modo defectum, sed & plures inueniatur habere, & iracundus sit & lasciuus, auarus simul & inuidus, atque furiosus, nec ista corrigere uelit, neque uirtutis opera tãgeret: que uero spes fuerit salutis? Hæc dico, nec dicere delicto, ut audientium quisque congruum sibi sumens remedium, ex his que à nobis dicuntur, studeat occyus, & à uexantibus uitij liberatus ad sanitatem reuertit, & ad uirtutis operationem semetipsum reddere industrium. Nam & ægrotantibus corpore, cum infinita medicus adhibeat remedia, si medelam ægrotus non acquiescat admittere: sed postquam imposuerit medicus, frequenter indignans, nec ferens dolorem, medicamen abijciat, nec ex eo capiat utilitatem: nemo sapiens medicum omnia quantum in ipso est conferentem culpauerit. Idem & hic nos, quidem medicamentum ex disciplina spirituali componentes imponimus, uestrum uero fuerit reliquum & ferre dolores, & ex medela iuuari, et morbo liberatos ad ueram sanitatem redire. Sic enim & uos multum utilitatis sensum capietis, & nos non parum consolationis habebimus, cum uiderimus prius laborantes, ad sanitatem tam cito reuersos. Quoniam uestrum itaque rogo, et si non antea, deinceps saltem, quem se plus alijs uexare defectum nouerit, hæc ex anima præcidere studeat, & pia quadam cogitatione, quasi spirituali utens gladio, semetipsum à uitio liberet: idoneum enim deus nobis contulit sensum, & si parum uelimus respicere, ualentem & quodque nascens in nobis uitium superare. Propterea sanctorum quoque nobis omnium uitam & conuersationem per diuinas cõtextâ scripturas spiritus gratia reliquit, ut discerentes qualiter eandem nobiscum sortiti naturam omnia uirtutis obierunt officia, circa eius executionem minime torpeamus. Nonne eiusdem nature nobiscum beatus erat Paulus? Accendit enim in uiri desiderium, & propterea continue eum uersare non desino, & uelut ad quandam archetypam imaginem, in huius respiciens animam, uitiorum admiror despectum, fortitudinis magnitudinem, amoris in deum ardorem: & arbitror, quod omnem uirtutum cõgregationem unus homo qui uoluit, acquisiuit, & quisque nostrum nec partem obire queat. Quis igitur ab inuitabili supplicio nos eruet, cum eiusdem nobiscum nature particeps, & ipsidem obnoxius morbis, & in tanta temporum difficultate cõstitutus, per singulos dies, ut ita loquar, tractus, discerptus, & ab his publice raptatus, qui prædi-

prædicationem impugnabam, qui frequenter eum esse mortuum arbitraui, tunc tandem, quasi ad exitum homicidalem mentem suam perduxissent, ita dereliquerunt, tantam uirtutis magnitudinem inueniatur exhibuisse: nos autem ita cadamus, & tãto nos ipsos tradamus torpori? Sed ne per linguam nostram huius merita beati, & uirtutem quam quotidie pro fidei prædicatione præstabat, audiat, ipsum necessarium est audiri dicentem. Cum enim propter pseudoapostolorum fraudem sua narrare cogere, adeo fuit ipsi molestum & graue, ut refugeret, & nunquam hæc in medium agere uellet: uerum & id appellaret audaciam. Sed postquam multam uidit necessitatem, ut deceptorum ora clauderentur, & parum daretur auxilij discipulis, ita ferè coepit, postquam multa dixit alia: In quo autem quis audeat, in insipientia dico, audeo & ego. Considera religiosi animam, non tantum audaciam, uerum & insipientiam rem uocat: nos quoque docens non incassum absque necessitate, & cogente nemine gesta nostra iactare, si qui modo de nobis inuenirentur boni quippiam operati. In quo autem quis audeat, inquit, in insipientia dico, audeo & ego. Hoc est, postquam multam uideo necessitatem, audere uolo, & insipientiam opus ostendere. Hebraei sunt, & ego: semen Abrahamæ, & ego: Israelitæ, & ego. In his, inquit, altum sapiunt, ne nos se uincere putent: nam & nos sumus eorum participes: deinde subiunxit: Ministri Christi sunt, desipiens loquor, plus ego. Hic mihi, charissime, considera beatæ huius animæ uirtutem, quoniam factum suum audaciam uocauit & insipientiam, licet in tanta constitutus necessitate, nec ita dictis fuit cõtentus: sed cum fuit ostensus illos se multum transgressum, ne quis ex proprio eum amore talia dicere putaret, rursum uocat insipientiam à se dictum, tantum non dicens: Non enim ignoro, quod rem facio multis damnabilem, nec mihi congruam, sed multa necessitas ad hoc me cogens impellit, propterea parcite mihi, insipientiam uerba loquenti. Huius uel umbram nos imitemur, tot habentes peccatorum sarcinas: & si quid paruulum præstiterimus, nec illud frequenter in mentis cellario reponere sustinentes: sed ut ab hominibus gloriam aucupemur, iactantes, & agentes in medium, & per hanc importunam loquacitatem nos ipsos diuina priuantes retributione. Sed non hic beatus tale quippiam passus est, sed quid? Ministri Christi sunt, desipiens loquor, plus ego. Iam uero deinceps ea profert in medium, quorum pseudoapostoli nihil iactauerant, utpote qui ueritatem impugnabant, & ad impedendam pietatis prædicationem faciebant omnia, mentesque concutiebant simpliciorum. Postquam ergo dixit, plus ego, uirtutis opera iam enumerat, & ait: In laboribus abundantius, in plagis supra modum, in mortibus frequenter. Quid ais? inusitatam & admirabile quiddam est, quod abs te dicitur. Nunquid frequenter potest mors sustineri? Etiam, inquit, & si non experientia, sed sententia, nos docens quod propter prædicationem se talibus periculis mortem sibi parantibus exponeret, sed dei gratia in ip-

Chryl.

forum medio periculis athletam custodiebat, ut discipulis multum per ipsum præstaretur utilitatis. In mortibus, inquit, frequenter, à Iudæis quinque quadragenas una minus accepi, ter uirgis cæsus sum, ter naufragium feci, nocte & die in profundo maris fui, in itineribus sæpe, periculis fluminum, periculis latronum, periculis ex genere, periculis ex gentibus, periculis in falsis fratribus, periculis in ciuitate, periculis in solitudine, periculis in mari. Ne temere dicta prætercurramus charissimi: horum enim unumquodque per se solum nobis tentationum pelagus ostendit, nec enim simpliciter unum dixit iter, sed in itineribus, sæpe, neque periculum fluminum, sed multa diuersaque pericula, & omnia cum magna sustinebat superabundantia. Et post hæc omnia rursum ait: In labore & erumna, in uigilijs multis, in fame & siti, in ieiunijs frequenter, in frigore & nuditate, præter exteriora. Vide rursum aliud nobis tentationum pelagus adaperitum: dicens enim, præter exteriora, innuit, quod omnia dictis esse plura uerisimile sit. Nec hæcenus stetit, sed iterum nos docet infestationes & subuersiones quas sustinebat, ita loquens: Instantia mea quotidiana sollicitudo omnium ecclesiarum. Ecce rursum & hoc idoneum meritum, si etiam solum esse contingeret, ad summum uirtutum uerticem ipsum perducere. Sollicitudo, inquit, omnium ecclesiarum, non unius & duarum & trium, sed omnium quæ erant per orbem terrarum. Quantum enim terræ sol percurrit proprios emittens radios, tantam & hic beatus sollicitudinem & curam habebat. Vidisti latitudinem animæ? uidisti mentis magnitudinem? & quod mox rursum inferitur, omnia, ut ita loquar, dicta obumbrat. Quis enim, ait, infirmatur, & ego non infirmor? quis scandalizatur, & ego non uror? Papæ, quanta uiri huius charitas, quanta uigilantia, quanta sollicitudo? Quæ mater febricitante filio, & in lecto iacente uisceribus ita discerpitur, ut hic beatus pro omnibus in quocunque loco infirmatis magis infirmabatur, & pro scandalizatis urebatur. Considera mihi dictio- nis significantiam: non dixit, quis scandalizatur, & ego non cõtristor: sed, uror ait, doloris nobis ostendens intentionem, & se tantum non monstrans interius ignescentem & ardentem propter eos qui scandala patiebantur. Video quod ad multum prolixitatis doctrinam extendi, & hæc cum hodie decreuissimè contrahere, ut ex ieiunij labore parum respirare possetis. Sed nescio qualiter in huius sancti meritorum diuitias incidens, tanquam à uehementissimo aquarum impetu sum ita lingua protractus. Quam ob rem hic sermonem sistentes, uestram exhortamur charitatè, hunc in mente semper circumferre, & hoc continue ratiocinari, quod eiusdem nobiscum nature particeps, & ipsidem motibus subiectus, & uile sectans exercitium & abiectum, pelles consuens, & in officina constitutus, quoniam se uirtutis laboribus addicere uoluit, & sancti spiritus susceptione dignum efficere, largiori superne potitus est honore. Et nos itaque, si uelimus quæ nobis pertinent exhibere, nihil est quod

tom. 5

u. ipsidem

isidē potiri prohibeat. Liberalis em̄ est dominus, & uult omnes homines saluos fieri, & ad ueritatis agnitionem peruenire. Dignos itaq; nos ipsos red- damus, & tandem feruenti studio uirtutem uel tar- de arripiamus, & nostra corrigentes uitia, nos ad spiritum idoneos suscipiendū efficiamus, quo uti- nam omnes digni censeamur, gratia & misericor- dia domini nostri Iesu Christi, &c.

HOMILIA LXXIII.

Super orationem Amæ, & quod utilis est paupertas, & maiorem ha- bet quam diuitie uoluptatem & securitatem. Habetur Tomo. 1.

HOMILIA LXXV.

Ex Euangelio secundum Mattheum, Cum uisisset Iesus turbas, ascen- dit in montem, &c. Habetur Tomo 2.

HOMILIA LXXVI.

In Euangelicam dictionē, Domine, quoties in me peccabit frater meus, & dimittam ei? Tomo 2.

QVOD AD FINEM VSQVE STAN- tem confidere nō oportet, neq; lapsum de se desperare. Homilia LXXVII.

UVDAS charissimū prius regni filius erat, & cū duodecim audijt discipulis: Sedebitis super sedes duodecim, sed postea factus est gehennæ filius. Aethiops autem cum barbarus es- set homo, & eorum qui ueniunt ab Oriente & Oc- cidente, iunctis cum Abraham, Isaac, & Jacob, co- ronis potiet. Hoc & inter nos agitur quotidie: ait enim: Multi erūt primi nouissimi, & nouissimi primi. Hoc autem dicebat, ut nec illi torperent, tanq̄ redire non possent, nec hī confiderent, tanquam stent immoti. Hoc & superne Ioannes exclamans aiebat: Potest deus ex lapidibus his suscitare filios Abrahæ. Quoniam enim hoc agendum erat, mul- to ante prædicat, ne quis rei nouitate turbetur. At ille quidem illud tāquam possibile dicit, nam erat homo: Christus autem omnino futuram ex operi- bus afferens confirmationē. Ne confidamus itaq; stantes, sed nobis ipsis dicamus: Qui uidetur stare, uideat ne cadat. Neq; iacentes desperemus, & no- bis dicamus: Nūquid qui cadit, nō resurget? Nam & multi postquam in ipsum ascenderunt cœli uer- ticem, & omnem exhibere tolerantiam, & in de- fertis morati sunt, nec in somnis quidem uiderunt mulierem, quod paulum torpuerint, supplantati sunt, & ad ipsum malitiæ barathrum deuenerunt: alij rursus illinc ascenderūt in cœlum, ex scenaq; & orchestra ad angelicam migrare conuersatio- nem, & tantam uirtutem exhibuerunt, ut expule- rint demones, & alia multa fecerint huiusmodi si- gna. Et his plenæ quidē sunt scripture, plena uero nobis exemplorū uita. Et meretrices & molles ora Manichæorum obstruūt, qui malitiā immutabi- lem esse dicunt, diaboli sectantes disciplinam, & laborare uolentium manus soluentes, omnemq; uitam subvertentes. Qui talia nanq; persuadent, nō tantum in futuris lædunt, uerum & hīc omnia quantum in eis est, confundunt. Quando nanq; ui- tiōse uiuentiū ullus uirtutis curam habebit, quum

Matth. 3

ad illam reditum patere nō putet, & in melius mu- rationem non dari sibi persuadeat? Si nunc enim quum & leges sunt, & pœnas minantur, & gloria multos excitat, expectaturq; gehenna, & promissum est regnū, & incusantur mala, bonaq; laudan- tur, uix pauci pro uirtute sudores eligunt: si ista fu- stuleris, omnia perire quid, atq; corrumpi, prohi- bebūt? Malitiā itaq; cognoscetes diabolicam, & quod externis legislatoribus, oraculisq; diuinis, & naturæ rationibus, atq; communi omnium ho- minum sententiæ, Barbaris & Scythis, ac Thraci- bus, & omnib. uniuersaliter huiusmodi aduersan- tur, qui ficta dogmata sancire conantur: uigile- mus charissimū, & omnes illos ualere finentes, per angustam ambulemus uiam, & confidentes simul atque timentes: timentes quidem propter utriusq; polita præcipitia, confidentes propter nos præce- dentem Iesum. Ambulemus uigilantes, & expe- gectati, uel si paulum quis dormitauerit, illico pro- stratus est. Non enim sumus Dauid solertiores, qui quum parumper neglexisset, in ipsum præcipi- tatus est peccati barathri, sed citò surrexit. Ne tan- tum itaq; quod peccauit, aspicias, uerum etiā quod peccatum absterit. Propter hoc enim historiam il- lam descripsit, nō ut lapsum consideres, sed ut sur- gentem admireris, ut discas quum cecideris, quomodo surgere conueniat. Sicut enim medici diffi- cillimas eligentes ægritudines describunt, talisq; curationis uiam uoluminibus docent, ut in maio- ribus exercitati, minora facile transigant: ita scilicet & deus in medium peccatorum maxima pro- duxit, ut & in paruis offendentes, per illa facilem horum correctionem inueniant. Si enim illa sani- tatem acceperunt, multo magis & minora. Videamus igitur qualiter & infirmatus est, qualiter & il- licò surrexit beatus ille. Quis itaq; morbi modus fuit? Adulterium & homicidium commisit, nec e- nim ista contemto, clara recensens uoce. Si spiritus: etenim sanctus dedecus non existimauit hanc om- nem historiam exponere, multo magis neque nos oportet obumbrare. Propterea non tantū ea præ- dico, uerum & aliud adicio: Quotquot enim hæc abscondunt, hī præsertim eius uirtutē obumbrāt. Et sicut Goliath bellū tacentes, non minimis eum priuant coronis: itidem & hanc prætercurrētes hi- storiam. Nōne uidetur ergo mirabile quod dicitur? Itaq; parum expectate: tuncq; scietis, quod ius- te uobis hæc dicta sunt. Propterea nanq; peccatum exaggero, mirabilioremq; paro sermonē, ut abun- dantius medicamina componam. Quid est itaque quod addo? Viri uirtutem, quod maius efficit cri- men. Non enim omnia similiter in omnibus iudi- cantur: ait enim, Potentes potenter tormenta pa- tiuntur: & Qui scit uolūtatem domini sui, & non facit, plagis uapulabit multis. Itaq; maior scientia, maioris sit pœnæ materia. Propterea sacerdos ea- dem cum subditis peccata cōmittens, non eadem, sed multo grauiora patietur. Forsitan amplifica- tam uidentes accusationē, contremiscitis & time- tis, meq; quasi per præcipitia uenientem admira- mini. Sed ego ita de iusto cōfido, ut & ulterius pro- gredi

Sapient. 6

gredi libeat. Quanto magis enim crimen auxero, A tanto magis Dauidicam potero laudem ostende- re. Et quid his amplius dici potest? Sicut enim in Cain non sola cædes erat commissum, sed multis cædibus peior. Non enim alienum, sed fratrem: non iniuriam inferentem, sed passum interemit: non post multos homicidas, sed primus nefas inue- niens: ita quidem & hīc non tantum cædes erat de- lectum, non enim quislibet erat uir qui fecit, sed pro- pheta: nec iniuriam ausum, sed passum interemit, in uitalibus eum offenderat uxore direpta, uerun- tamen post illud & hoc addidit. Vidistis quomo- do iusto non peperci, neq; sub breuitate quadam ipsius retuli peccata: Veruntamē ita de purgatio- ne confido, quod post tantam peccati magnitudi- nem uellē & adesse Manichæos hæc maxime con- temnentes, ut ex superabundantia ipsorū ora con- cluderem. Nam illi quidē aiunt, quod adulterium patrauit & homicidium: ego uero nō hoc tantum dico, uerum & duplam cædē ostendi, & ex eo qui passus est iniuriam, & ab illius persona qui pecca- tum perpetravit. Non enim par est, si spiritus præ- ditus, & tantis decoratus meritis, talemq; consecu- tus libertatem in tali ætate talia cōmittat, & quod his carens hoc ipsum audeat. Attamen ita quoq; ualde mirabilis est uir ille generosus, quod in ip- sum nequitia profundum delapsus, non prostra- tus iacuit, neq; desperauit, neq; semetipsum proie- cit supinū, tam lethali à diabolo uulnere suscepto, sed celeriter, imò statim, & cum multa ferocitate grauius intulit uulnus, quam acceperat. Et idem factum est, quale si in prælio & acie, postquam bar- barus aliquis in uiri fortis cor hastam fixisset, & in- iecur fecisset sagittam, & secundum priori uulnus illo lethalius addidisset, collapsus, et multo passim sparsus cruore talia suscipiens atrociam uulnera, sta- tim surgat, & hastam in iaculatum contorquens, il- licò mortuum humi demonstrat: ita quidem & hīc quanto maiorem dixeris percussione, tanto mi- rabiliorem animū ostēdis percussū, quoniam post hoc graue uulnus potuit & surgere, & in acie pri- ma cōsistere, & sui prosternere uulneris autorem. Hoc autem quantum sit, sciunt præsertim quot- quot in graui crimina decidunt. Non enim tam generosi strenuūq; est animi recte ambulare, sem- per currere (habet enim huiusmodi bonorū spem D comitem, ungentem, excitantem, confirmantem promptioremq; se reddentem) quam si post inu- meras coronas, multaq; trophæa & uictorias, ex- tremum passus nocumentum, eosdem denuo cur- sus resumere possit. Et ut quod dico, manifestius efficiatur, & aliud priori non inferius exemplo in medium uobis adducere conabor. Cogita nanq; mi- hi aliquem nauis magistrum innumeris præterue- ctum sinibus, postquam totum mare nauigauerit, post multas hyemes, scopulos & undas, cum ma- gno onere naufragium in ipso portus ore facien- tem, & nudo uix corpore periculosum hoc naufra- gium elapsus: quomodo par est circa mare nauig- ationisq; labores esse dispositum? Nunquid eli- get unquam huiusmodi, nisi generoso sit animo, Chryf.

litus aspiciere uel nauigium, aut portum? Non ar- bitror ego quidem, sed latrans iacebit, ut noctem diem aspiciens, & ad omnia refugiens, & mallet mendicando uiuere, quam eisdem attingere labo- res. At non ita beatus hīc tale passus naufragium, post innumeros labores illos atq; sudores nō man- sit absconditus, sed & nauē deduxit, & extendens uela, clauumq; manibus sumens, eosdem aggre- ditur labores, & maiores rursus diuitias compara- uit. Sed sistare, nec semper iacere collapsum tam admirabile, resurgere & talia operari quantis dig- num coronis non fuerit? Et multa quidem erant ad desperationem eum trahentia, & primum qui- dem peccati magnitudo: secundum, quod non in uitæ principijs, cū maior erat spes, sed circa finem hæc passus est. Nec enim mercator portum statim egressus, & passus naufragium similiter dolet, ut il- le qui post innumeras mercaturas scopulo fuerit il- lusus. Tertium, quod cum iam multas conquisisset diuitias hoc sustinuit. Nec enim modica tunc ei re- posita erant pondera, qualia per primam ætatem, cum pastor erat, & qualia circa Goliath congestit, cum præclarum illud erexit trophæum, & sapien- ter acta circa Saul: euangelicā enim exhibuit lon- ganimitatem, cum milles inimicū in manum ha- buerit; & semper dedit ueniam, & maluerit pa- triam & libertatē, & ipsam amittere uitam, quam iniustas tendētem insidias occidere. Et postquam regnum adeptus fuerat, nō pauca præclare gesse- rat: præter dicta uero cōcepta quoq; apud multos opinio, & tam clara excidere gloria non medio- crem inferebat tumultum. Nō enim tantum eum ornabat purpura, quantum huius peccati macula fœdabat. Scitis autem omnino quātum sit pecca- ta iactare, & q̄ magno talis egeat animo, ut post multorum accusationē, & tot testes criminum suo- rum non succumbat. Et tamen has omnes ex an- imo sagittas euellens, generosus ille post hæc ita re- fultit, ut maculam absterferit, & ita mundus est fa- ctus, ut & posterorū suorum etiam defunctus pec- cata corrigeret. Et quod de Abrahā dicebatur, & de Dauid hoc dicere deus uidet: quinimò de hoc longe plura. Nam de Patriarcha quidem ait, quod memor fuit testamenti sui ad Abraham: hīc uerò Exod. 6 non ait testamenti, sed quomodo: Propter Dauid seruum meum protegam ciuitatē istam. At & Sa- lomōnem tanto crimine commissio propter suam in illum beneuolentiam ex regno non permisit ex- cidere: tātaq; erat uiri gloria, ut Petrus post tot an- nios ad Iudæos habens sermonem, diceret: Cum li- Af. 2 ceteret cū fidutiā dicere uobis de patriarcha Dauid, quod mortuus est & sepultus. At & Christus Iu- dæos alloquens, eum ostendit post peccatum tan- to præditum spiritu, ut de diuinitate sua propheta- re dignus sit redditus. Rursus eos & hīc obmu- tefaciēs dicebat: Quomodo ergo Dauid in spiritu dominum eum uocat, dicens: Dixit dominus do- mino meo, sede à dextris meis? Quod circa Mo- Math. 22 sen, hoc & circa Dauid factum est: Sicut em̄ Ma- riam & inuito Mose puniuit deus propter ipsius in Mosen contumeliā, quoniam sanctum sum- tom. 5 u 2 mope-

mopere diligebat: itidem & hunc à filio contumeliam passum statim ultus est, & hæc nolentem. Igitur idonea quidē nobis & hæc, quinimō super cætera hæc idonea sunt, viri uirtutem ostēdere. Cum enim fanciat deus, nil opus est amplius inquirere. Si uero uultis per partes ipsius sapiētiam addiscere, nobis licet historiam post peccatum percurrentibus, ipsius apud deum uidere fiduciam, charitatem, uirtutis incrementum, & ad ultimum spiritus feruorem. Hæc igitur habentes exempla, uigilemus, & nunquam cadere studeamus: si quandoq; uero ceciderimus, nequaquam facere. Non enim ut ignauiam uos inducerem, Dauid peccata recensui, sed ut maiorē metum afferrem. Nam si iustus ille paululum torpescit talia cepit uulnera: quid patiemur nos, si negligentes fuerimus? Ne consideres itaq; quod cecidit, aut torpeas, sed quanta post hoc fecit, cōsidera, quot lachrymas exhibuit, quantum poenitētia, noctes iungens diebus, fontes emittens lachrymarum, lectum lachrymis abluens, & hæc faccum indutus. Si uero ille tanta eguit conuersione, quando nos saluari poterimus, qui post tot peccata nullo dolore afficimur? Nam multa possidens merita, facile his peccata obumbraverit. At nudus ubicunq; sagittam exceperit, lethale suscipit uulnus. Ne hoc itaq; fiat, nos bonis armemus operibus: & si quod erratū aduenierit, abluamus, ut ad dei gloriam præsentī transacta uita, futuro digni censeamur a uo potiri: quod uti nam omnes assequamur, gratia & benignitate domini nostri Iesu Christi, cum quo patri simul et sancto spiritui gloria, potestas & honor, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

QVOD MELIUS EST INIURIAM PATI QUAM INFERRE. Homilia LXXVIII.

NOLITE errare, beatus inquit Paulus, neq; fornicatores, nec adulteri, neq; molles, neq; ebriosi, neq; contumeliosi regnū dei possidebunt. Hūc multi carpsērunt locū quasi nimis asperum: siquidem ebrium, & contumeliosum cum adultero & fornicatore & masculorum sectatore ponit, quum non æqualia sint crimina. Quomodo itaque paria sunt supplicia? quid ergo dicemus? Primum quidem quod nequaquam paruum est ebrietatis & contumeliæ peccatum, quoniam & Christus eum qui fratrem fratrum appellat, gehennæ tradidit: frequēter enim inde mors est exorta. At & Iudæorum populus ex ebrietate grauissima perpetravit peccata. Deinde quod nunc nō est ipsi de peccato sermo, sed de regni amissione: igitur ex regno quidem hic, & ille similiter excidunt. Si quid autem in gehenna differētia fortientur, non præsentis est temporis inquirere: nō enim nunc nobis de hoc propositum est. Et hæc, inquit, quidem fuistis, sed abluti estis, sed sanctificati. Admodum instantē intulit, dicens: Cogitate quantis uos malis eruit deus, quātam misericordiæ uobis exhibuit experiētia. Nec ad liberationē usq; gratiā contulit, sed ad multum usq; beneficiū pro-

uexit, purum enim cōstituit. Hoc ergo solum: Minime, uerum & sanctificauit: sed nec hoc solū, uerum & iustificauit, cū & à peccatis liberari sit magna donatio. Nunc autem & bonis impleuit innumerabilibus. Et hoc factum est in nomine domini nostri Iesu Christi, non in hoc & in hoc, sed in spiritu dei nostri. Hæc itaq; scientes charissimi, & collati beneficij cogitantes magnitudinem, modeste uiuere perseueremus, & ab enumeratis omnibus, pueros nos præstantes, & in externis tribunalibus iudicia fugiamus, & generositatem, quam nobis deus donauit, custodiamus illesam. Cogita nanq; quanti sit dedecoris, sedere gētilem tibi iusta dispensantem. Quid ergo, dicet aliquis, si ecclesiasticus iniūque iudicet? Cur enim quæso? Nam secundū quas leges iudicat gentilis, & secundum quas Christianus? Nōne constat secundū humanas gentilem, secundum diuinas uero Christianū iudicare? Igitur magis hic iustum, quoniam & leges sunt è cœlis demissæ. Nam in exterioribus quidem dictis, licet & alia multa suspicari, & oratorum grauitatē, & corruptelam principum, & reliqua nō pauca iustitiam temerantia, hic autē nihil huiusmodi. Quid igitur, inquit, si potēs fuerit aduersarius? Propter hoc ergo præcipue quidem hic oportet iudicari. In externis enim tribunalibus te uincet omnino. Si uero nō tolerat, uerum & ecclesiasticos cōtemnit, & externos ad uim trahit, melius est quod de necessitate passurus es, spontaneum subire, neq; iudicio cōtendere, ut & mercedem accipias. Si quis enim tecum iudicio contendere uelit, & tunicam tuam accipere, dimittas ei & palliū. Et sis beneuolus aduersario tuo statim, donec es in uia cū eo. Et quid est opus nostra proferre? etenim ipsi exteriorum oratores tribunalium milites talia referunt, quod melius est extrinsecus dissolui. Sed o pecunias, uel potius o absurdum pecuniarū amorem, quoniam omnia subuertit atque prostrauit. Et omnia nugæ multis & fabulæ propter pecunias cēsunt. Et seculares quidem tribunalia terere non est mirandum. Multos autem eorum qui seculo abrenuntiarunt, hæc eadem facere scelus est, quod omni uenia caret. Nam si uidere uelis quantum ab huiusmodi tribunalium scilicet usu te fugere scriptura mandauit, & quibus leges factæ sint descendæ, audi quid dicat Paulus: Iusto lex posita nō est, impijs autē & insubditis. Quod si de Mosaica talia refert, multo magis de gentilibus. Itaq; si iniuriā quidem facias, argumentum fuerit q; minime iustus sis: si uero feras iniuriā patiens (hoc enim præsertim est iusti) nec externarū indiges legum. At quomodo læsus, inquit, ferre potero? Atqui Christus aliquid & hoc amplius præcepit. Nō enim tantummodo læsum aque ferre mandauit, uerum & aliquid lædenti supererogare, per promptitudinēq; patienti, malefacientis superare libidinē. Non enim dixit: Volenti tecum cōtendere iudicio, & tunicam tollere, dimitte tunicam: sed insuper & pallium tra deuincis enim, ait, male patiendo, nō malefaciendo. Hæc est nanq; præclara nobilissq; uictoria. Et propterea progrediens dicebat Paulus: iam igitur omnino

omnino detrimentum uobis est, quoniam iudicia habetis inter uos, & quare non potius iniuriā pati mini? Quod enim iniuriā ferens plus saperet, q; lædi nō tolerans, hoc uobis reddam manifestum. Iniuriā se non patiens affici, cum in iudiciū traxerit, & quum uicerit, tunc maxime uictus est: quod enim nolebat, passus est. Coegit em̄ ipsum aduersarius dolere, & ad iudiciū confugere. Quid enim quod uicisti? quid uero quod omnes recepisti pecunias? Quod nolebas interim sustinuisse, litigare coactus. Sed si pertuleris iniuriā, uictor es, pecunijs quidem carens: non autem uictoria quam per tantam comparasti sapientiā. Non enim ille te potuit cogere, ut quod nolebas, cōmitteres. Et quod hoc sit uerū, responde mihi: quis uicit, inuidus an sedens in stercore? Quis fuit uictus, omnibus amissis Iob, an omnia tollens diabolus? quem admiramur uictorem, diabolus percussorem, an Iob percussum? Constat q; Iob, quamuis non potuerit retinere pereuntes pecunias, non filios suos saluare. Et quid dico pecunias & filios? Corporis non potuit cōseruare salutem, & tamen hic est qui uicit, qui tæx possidebat, omnia perdidit. Nā pecunias quidem cōseruare non potuit, pietatem uero retinuit cūm omni diligentia. Sed pereuntes filios non defendit. & quid hoc? Etenim illos mors reddidit clariōres, & ita se dum tēretur, uindicauit. Si uero male passus non fuisset, & iniuriā à diabolo pertulisset, non illam præclaram reportasset uictoriā. Si malum esset iniuriā pati, non id nobis deus præcepisset, nam deus mala nō præcipit. An non scitis quod ipse deus est gloriæ, nec confusione nos & derisione damnoq; uoluerit inuoluerē, sed contraria præbere? Propterea nos iubet iniuriā pati, & agit omnia, ut nos à secularibus separet, & intelligere faciat, quid gloria, quid dedecus, quid factura, quid lucrū. Sed est graue iniuriā pati et calumniā. Non est graue, non est homo. Quousq; circa præsentia stupidus hæret? Nec enim id deus instituisse, si graue foret. Animaduerte uero, qui fecit iniuriā, abijt habens quidem pecunias, sed & conscientiam percussam: læsus autem, pecunijs quidem priuatus, habens autē apud deum fiduciam, possessionem innumeris digniorum thesauris. Hæc itaq; sciētes, ex uoluntate philosophemur, neq; patiamur quæ solent insipientes, qui se tunc nō lædi putant, cum hoc ex iudicio fuerint passi. In cōtrarium autem penitus maximum est damnum, & omnino cum in his nō sponte philosophemur, sed inde superari: nullū enim lucrū est, si iudicio uictus tolerat: iam etenim necessitatis opus efficitur. Ergo quæ clara uictoria: cum tu contempseris, cum non cōtenderis iudicio. Quid ais? Priuatus sum omnibus meis, & iubes tacere? Calumniā sum passus, & ferre iubes æquanimitē? Et quomodo potero? Facillime pfecto, si tantum in cœlum respicias, si spectes hanc pulchritudinem, & quod te deus suscipere promissit, iniuriā generose ferentem. Hoc ergo fac, & in cœlum respiciēs, cogita quod illic super Cherubim sedenti factus es similis. Nam & ille contumelijs affectus

fuit, & tolerauit, & opprobria protulit, nec ultus est: percussus, et non insurrexit, sed è contra beneficia reddidit his innumera qui talia perpetrauerant, nosq; suos esse iussit imitatores. Cogita quod nudus existi de uentre matris tuæ, nudus reuerteris & tu, & ille qui fecit iniuriā, & magis autem ille cum innumeris uulneribus uermem parientibus. Memento q; temporanea sunt præsentia, progenitorum tumulos animaduerte. Disce quæ sunt manifeste gesta, & uidebis q; fortiozem te fecit eo qui iniuriā intulit. Suum enim morbum gratiorem reddidit, auaritiā dico: tuum autem leuiorem, se re tollens nutrimentum. Et ad hæc te curis absoluit, sollicitudine, inuidia, calumniatoribus, tumultu, turbatione, metuq; continuo, & malorum turbam in caput suū cōgessit. Quid ergo similiti cum fame certandū sit? Cum Paulo hoc pateris dicente: Vsq; ad hanc horā & esurimus & sitimus, & nudi sumus. At ille propter deum. Tu quoq; propter deum. Cum enim nō insurgas, propter deum hoc agis, sed qui fecit iniuriā, cum diuitibus gaudet. imō potius cum diabolo, sed tu cum Paulo conueneris. Itaq; noli famem timere, non enim fame interficiet dominus animas iustorū, & rursum alius inquit: laeta cogitatum tuum in domino, et ipse te enutriet. Nam si passeris agri nutriti, quomodo te non nutriet? Ne simus itaq; pusillanimes, nec modica fide charissimi. Qui nanq; regnū promissit cœlorum, & tanta bona, quomodo præsentia non dabit? Ne superflua concupiscamus, sed retineamus modestiam, & semper erimus diuites. Operimenta quaeramus & elcas, & omnia capiemus & hæc, & multo maiora. Si uero dolēs adhuc, & deorsum inclinaris, uellem tibi faciēs iniuriā post uictoriā animā ostendere, quomodo cinis efficitur. Etenim tale peccatū est: donec enim fuerit paratum, nonnullam afferre uoluptatem uidetur: postquam uero fuerit consummatum, tunc breuis uoluptas elabitur, succedit autē tristitia. Hæc & cum aliquos afficimus contumelia, patimur: nam postmodum nos ipsos condemnamus. Ita quoq; dum usurpamus, lætamur: post hæc uero cōpungimur à conscientia. Vides penes quemdam pauperis domum. Desse non priuatum, sed usurpantem: non enim dedit, sed accepit malum. Illum enim præsentibus priuauit, se uero bonis expulit ineffabilibus. Nam si qui egenis nō erogauit, in gehennam abijt: indigentium res capiens quid patietur? Et quid lucrum cum ego male patiar? Magnū nempe lucrū. Nō enim in malefacientis ultione retributionem tibi deus cōcludit, alioqui nil magnū fuisset. Nam quid utilitatis, si cum ego male passus fuero, & ille male patiat? Licet multos nouerim maximā existimantes hanc consolationē, seq; totum existimantes recepisse, quum calumniatos puniri prospexerint. Non tamen in his deus uicissitudinem sistit. Sed discere uis quot te bona sequentur? Totum tibi referat cœlum, sanctorum ciuem efficit, ut in eodem degas parat consortio, à peccatis absoluit, coronat iustitia. Nam si peccantibus dimittentē dimissionem consequuntur, non tantum dimittentur.

sceleribus ministerium exhibent. Et propterea iubemur eas extollere, ut orationis ministerium sit eis uinculum nequitiae, & a malitia separatio: ut cum rapturus, uel oppressurus, uel alterum sis percussurus, recorderis, quod has ad deum pro patronis emissurus es, & per has illud spirituale sacrificium offerre debeas, nec illas confundere, nec actionis prauae ministerio fiducia priuare. Eas igitur emunda per elemosinam, per misericordiam, per indigentium tutelam. Et ita eas offer ad orationem. Si non enim immundis usus illis ad orationem fueris, multo minus in peccatis eas extendens fueris iustus. Si minus times, illotis manibus orare, quod est multo grauius, magis expauesce. Illotis quidem manibus orare non tam absurdum est. Eas autem innumeris contaminare criminibus, hoc multam affert indignationem & exitium. Vis discere, quanta sit orationis in ecclesia factae potentia? Vincius erat olim Petrus, multisque circumdatus erat catenis, oratio autem fiebat sine intermissione ab ecclesia pro eo, & statim eum a carcere liberauit. Quid hac igitur sit oratione potentius, quae columnam, & ecclesiam turrim adiuuit: Et catechumenis quidem permissum hoc non dicitur, quoniam nondum ad hanc peruenire fiduciam: uobis autem & pro terrarum orbe, & pro ecclesia, quae usque ad terrae terminos extenditur, & pro gubernantibus ipsam & praesidentibus iubetur orationes emittere. Cum diligentia igitur obedite, opere testates, quod magna uis est orationis in ecclesia: concorditer a populo oblatam. Nam cum inter homines, populo fontes uiros, cum ad mortem trahuntur, petente, rex multitudine motus sententiam deponat: multo magis rex coelestis a uobis placatus petitionem praebit. Non audistis, quod ita Petrus de carcere ereptus est, quonia erat oratio prolata, quae pro eo fiebat? Quanto maius esse nostra creditis exiguitate, ad deum pro tanto accedere populo & supplicare? Nam si pro me ipso precari fiduciam non habeo, multo minus pro alijs: beneplacitum enim hoc est. Cum igitur offenderim & ipse, qualiter pro alio deprecabor? Nam quod unus quidem pro multis oret, est magna res: fiduciam, multaque libertatis indigens. Multos autem una congregatos pro uno supplicationem facere, nil graue uidebitur. Et domi quidem orari potest, sic autem, ut in ecclesia, non potest, ubi tanta patrum multitudo, ubi clamor ad deum unanimiter emittitur. Non ita dominum per resolum orans, audieris, ut cum fratribus tuis. Hic enim maius aliquid est, puta, unanimitas & consonantia, charitatisque uinculum, & sacerdotum orationes. Propterea namque sacerdotes praepositi sunt, ut multitudinis orationes cum sint infirmiores, hisce potentiores adiungentes, pariter cum illis in coelum ascendant. Si namque Petrum ecclesiae adiuuit oratio, & illam ex carcere columnam eduxit, quomodo tu ipsius potentiam contemnis? Sicut enim charitatis uirtus interuallo non arceat, ita nec orationis efficacia: sed sicut illa inter se distantes coniungit, itidem & haec, & procul positos plurimum adiuuare potest. Nam & Moses, quamquam corpore

pugnantibus non intererat, non tamen minus quam pugnantes, sed multo plus in illam contulit pugnam, manuum extensione suorū extollens uires, & tremendas faciens aduersarijs. Nullum enim meritum esse peccatum posset, nisi lucrum & alijs communicaret, siue ieiunus maneat, siue dormias humi, siue fauillam comedas, siue lugeas continere, & nulli prois alteri, nil magnum efficias. Nam & a Mose multa, magnaque miracula & signa sunt ad dita: sed illum nihil tam magnum effecit, quam illa beata uox, quam ad deum emisit, dicens: Si dimittis quidem eis peccatum, dimitte, sin autem minus, & me dele. At & Dauid hoc ipsum ostendens, ait: Ego pastor peccati, & ego malum feci: & hi, grex, quid fecerunt? Fiat manus tua super me, & domum patris mei. Magna quidem & haec, & angelica conuersatione digna. Pauli uero dicta multum haec superexcedunt. Gloria namque futura optauit excidere pro aliorum salute. Ionas uero, quoniam propriam utilitatem quaesiuit, etiam periclitatus est: & ciuitas quidem stabat, ipse uero submergebatur. Magna quidem & reliqua Mosi uirtutis merita, summum tamen & sanctae illius animae culmen: quoniam ex libro deleri elegit pro Iudaeorum salute. Pauli uero uotum ex multa superauit abundantia. Nam ille quidem cum alijs perire malebat, hic autem non simul perire, sed sospitibus alijs ab aeterna solus gloria excidere optabat. Bonum est igitur sanctorum oratione frui. Sed cum & nos simus cooperatores, quod si non affuerit, nihil aliorum prodest auxilium, uerum & cum illo perimus. Quid enim Iudaeis profuit Hieremias? Nonne ter ad deum accessit, & ter audiuit: Ne ores, neque petas pro populo isto, quoniam te non exaudiam. Quid Sauli profuit Samuel ad ultimum usque diem orans, & pro eo lugens? Quid autem & Israelitis profuit? nonne dicebat, Mihi autem absit peccare pro uobis orare cessantibus. Nonne cum isti perierunt, nam deum audi dicentem per Prophetam: Si steterint Noe, Iob, & Daniel, non liberabunt filios suos & filias: quoniam inualuit eorum malitia. Quid ergo, nihil profunt orationes? Profunt, & quam plurimum: sed cum nos quoque cooperamur. Et si uis discere, quantum contulerint, cogita mihi Cornelium, & Thabitam: audi quoque deum dicentem: Protegam ciuitatem istam propter me, & propter Dauid puerum meum. Sed quando? Tempore iusti Ezechiae. Alioqui si malorum quoque ualebant preces, quare Nabuchodonosor regi quoque deus hoc non dixit, sed ciuitatem tradidit: quoniam inualerat peccatum. Et hic ipse rursum Samuel pro Israelitis orauit, & obtinuit: sed quo tempore? Cum & ipsi deo grati fuerunt, tunc hostes in fugam uerterunt. Et quid est, ait ille, mihi opus alienis orationibus, cum ego gratus sim? Quid ais homo? Paulus non dixit, mihi non est opus oratione, licet orantes eo digni non essent: imo nec ipsi pares, & tu dicis, quid mihi opus est oratione? Petrus non dixit, quid mihi opus est oratione? ait enim: Oratio fiebat sine intermissione ab ecclesia ad deum pro eo, & statim liberauit eum ex uinculis: & tu dicis, quid

quid mihi est opus oratione? Propter hoc & indiges, quoniam indigere non te credis. Nam si deus nostrum in orationibus torpore & negligentiam exquirat, & quod in eius conspectu positi, & orantes, neque tantum ei praebemus honorem, quantum dominis serui, quantum ducibus milites, quantum amicis amici: amicum enim alloquens hoc cum attentione facis: deo autem pro peccatis occurrens, pro totque criminibus ueniam petens, & rogans tibi remissionem fieri, torpes, & genibus tuis humi prostratis, circa forum & domum mentem tuam uagari frequenter dimittis, ore tuo frustra nugante & incassum: nec hoc semel & bis, uerum & frequenter patimur. Si hoc tantum exquirere deus uoluerit, nunquid ueniam habebimus? nunquid excusationem assequi poterimus? Non, arbitror ego: si uero curiosius aspectus nostros deus exquirat, & nequam concupiscentias, quas mente concipimus, turpes et immundas admittentes cogitationes ex incauto oculorum nocumeto: si detractiones quas per singulos dies inurimus, alter alteri in medium producat: & interpestitia iudicia, quibus proximum condemnamus nullum habentes negotium: dolosque, quos alter in alterum suimus, nunc quidem praesentem laudantes fratrem, & tanquam amicum alloquentes, absentem uero criminantes: nunquid pro his rationes reddere poterimus? Quid uero loquar inuidiam, per quam se bene gerentibus frequenter inuidemus, non tantum inimicis, uerum & amicis: & alijs male patientibus laetamur, & propriae putamus erumnae consolationem alienas calamitates? Nam si secularibus, & praesentibus abstinerere iubemur: quomodo miserum non sumus, & infelices haec a deo poscentes, quae praecipit & habentes abijcere? Si uero non pro fidelibus tantum, sed etiam in fidelibus orare iubemur: cogita quantum mali sit, contra fratres imprecari. Quid agis homo? Ad deum accedis ut propitium reddas, & imprecaris alteri. Nisi dimittas, nec tibi dimittet: nec tantum ipse non dimittis, uerum & deum, ne dimittat, exposcis. Si tibi non dimittenti non dimittitur, non modo tu non dimittis, uerum & deum non dimittente rogas. Si non dimittenti non dimittitur, etiam dominum, ne dimittat, oranti, quomodo dimittetur? Si enim inimicos habere dedecus est, & illis imprecare, cogita quantum sit malum. Cum enim te purgare debeas, quod inimicos habeas, tu & illos accusas, quam uero ueniam consequeris, detraheas, & in tali tempore, quo non mediocriter indigeas misericordiae: Nam & pro tuis oraturus peccatis accessisti, ne recorderis igitur aliena, ne propria seruentur. Si namque dixeris: inimicum percutite, os tuum obstruxisti, & linguam iam abstulisti libertatem. Primum quidem, quoniam iudice iratasti, & statim ab ipsis exordijs exacerbasti. Deinde quoniam contraria petis, & orationis formae repugnantiam. Nam si pro remissione peccatorum accedis, quomodo de punitione uerba facis? Contrarium enim oportebat facere, & pro aduersariis supplicare, ut cum fiducia pro nobis quoque possemus orare. Si namque pro illis orabis, licet pro te nihil di

cas, omnia consequeris. Si igitur anima scelerius nihil imprecante, nec lingua quicquam talia loquente sordidius, quam obrem omnia non expedis, ut orans nihil dicas, quod tuum iritet dominum? Es homo: ne uenient euomas aspidum. Homo es: serua ne fias. Propterea tibi factum est os, non ut mordeas, sed ut medearis. Recordare, quid te palam deus admonuerit, ut parcas & remittas: tu uero me quoque rogas, meorum fieri mandatorum subuersionis participem, & cruentas linguam, sicut furentes ex proprijs artibus dentes. Quomodo diabolum laetari credis atque ridere, cum talem audierit orationem: quomodo iritari deum, & auerti simul & odisse, cum talia rogaueris? Considera, quem petas homo contra inimicos tuos. Ad illum accedis, qui dixit, Orate pro inimicis uestris. Qualiter igitur aduersus eos clamas? Quomodo deum rogas, ut propriam destruat legem? Non est haec supplicis forma. Nemo rogat, ut alius pereat, sed ut ipse saluetur. Quid igitur supplicis quidem habitum indueris, accusatoris autem uerba pronuntias? Et cum pro nobis quidem oramus, oscitamus, & in multas recidimus cogitationes: cum autem aduersus inimicos, uigilantes hoc agimus. Quoniam enim diabolus nouit, quod in nos ipsosensem agimus, tunc nos non circumfert, neque distrahit, ut magis nobis noceat. Sed iniuriam passus sum, & tribulor. Itaque contra diabolum ora, qui nos super omnes afficit iniuria: hic enim & inimicos parit: sin autem aduersus inimicos oraueris, orationem quam ille querit, orabis: sicut e contra, si pro inimicis, aduersus es. Hic enim est impacatus hostis, at homo quaecumque faciat, amicus est & frater. Quid ergo uere inimicum omittens, propria mordes membra? Haec itaque scientes, dilectissimi, studeamus iuxta domini uoluntatem, & mandata conuersari, ut coelorum quoque regnum assequamur, in Christo Iesu domino nostro, cui gloria & imperium cum sanctissimo patre, uiuificoque spiritu, in secula seculorum, Amen.

DE POENITENTIA HOMILIA LXXX.

Propterea de poenitentia continue sermone moueo charissimi, ut neque peccans desperet, neque recte uiuens aliquid sapiat. Iustus es, ne excidas: es peccator, ne desperes. Et si pecces quotidie quotidie poenitentiam agas: quod in antiquis domibus facere solemus, cum fuerint putrefactae, putrida subtrahimus, & supponimus noua, & a continua cura nunquam desinimus. Si fueris antiquatus a peccato, per poenitentiam te renoua. Num poenitentem licet saluari? & maxime. Totam uitam in peccatis absumpsi, & si poenitentiam egero, saluabor? & maxime. Unde constat: Ex domini clementia. Ne tuae confidas poenitentiae: tua namque poenitentia tanta nequit peccata delere. Si sola foret poenitentia, iure timeres: sed postquam cum poenitentia commiscetur dei misericordia, confide, quoniam tuam uincit nequitiam: multum enim est misericors deus, & tantum clemens, ut neque filio pepercerit, ut ingratos seruos redimeret. Nec mihi dicas, Nimum peccati, &

ui, & quomodo possum saluari: Tu nō potes, tuus potest dominus, & ita delet peccata, ut nec eorum remaneat uestigium. In corporibus quidem hoc non licet, quān̄ etiā si milles medicus elaborer, & imponat uulneri remedia, uulnus quidem tollit, cicatrix uero permanet, uulneris circumferens argumentum, aspectus deformitatem. Et licet in infinitum medicus contendat, non tamen cicatricem delere potest. Ipsa nanq̄ naturæ repugnat imbecillitas, & artis impotētia, uilitasq̄ medicamentorum. Deus autem cum delet peccata, neq̄ cicatricem relinquit; neq̄ permittit remanere uestigium, sed cum sanitate pulchritudinem quoq̄ restituit, cū liberatione à pœna dat & iustitiam, & præuaricatū nō præuaricato similem reddit. Si nanq̄ uel infinita quis habens uulnera, pœnitentiam egerit, & aliquid fecerit boni, sic ea deus delet, ut neq̄ cicatricem, neq̄ uestigium, neq̄ peccatorum ostendat indicium. Sicut igitur in corpore uulnera sunt, & medicamina: itidem in anima peccata sunt, & pœnitentia. Et quid loquar, animaduerte: Uulnus & medicamentum, peccatum et pœnitentia. Uulnus saniem habet, medicamentum saniei purgationem exhibet. Nunquid est sanies in medicamine? Nunquid in uulnere curatio? Nōne proprium hæc, & illa proprium habent ordinem? Nunquid potest hoc in illud, uel illud in hoc transmutari? Nequaquā. Veniamus & ad animæ morbos. Peccatum confusionem habet, fidutiam possidet pœnitentia. Sciens itaq̄ fatanas, quod peccatum quidem habet confusionem, quæ peccantem satis repellere possit: pœnitētia uero fidutiam, pœnitentem ad se attrahere satis idoneam, ordinem cōmutauit, & pœnitentiæ confusionem adiecit, si dutiam autem peccato. Et peccato confundi non sinit hominem. Scit enim quod si confunderetur, peccatum fugeret. In pœnitentia uero facit ut erubescat: nouit enim quod erubescens non agit pœnitentiam. Pœnitens enim malorum quæ gessit, licet peccatis condignam nō exhibeat pœnitentiā, & huius tamen habebit retributionem. Nondum itaq̄ uitio captos admoneo, ne capiantur. Facilius enim est casum cauere, q̄ lapsos resurgere. Detentis autē atq̄ confractis, si se statim pœnitentiæ tradere uoluerint, multam salutis spem polliceor. Et enim tam bona, quān̄ mala, cum fuerint plurimū immorata, potentiora fiunt. Et planta quidem nuper humi conlita facile reuellitur: per multum uero temporis radicibus firmata non itidem. Et ædificium recēter fundatum à uexantibus facile subuertitur: bene uero firmatū multa diruere conantibus præbet negotia. Et fera, quibus locis multū temporis est conuersata, difficulter expellitur. Et sicut febris ab initio aggressa, non magna siti laborantes exurit: postquam autem inualuerit, & flammam extulerit, iam sitim inducit immedicabilem. Etiam si quis eis concesserit, ut potibus impleantur, non extinguit, sed accendit fornacē. Sic & uitioso accidit affectui. Si se circa primordia in animam nostrā inferentem non prohibuerimus, neq̄ fores occluserimus, ingressus iam insanabile mor-

bum susceptoribus inferi. Sicut igitur animo degenet & segnis, licet multum ad pœnitentiam tempus accipiat, magni nihil efficiet, nec per torporē sibi deum reconciliabit: ita solers & promptitudine feruens, & multo cum studio gerens pœnitentiam, & breui temporis momento multi temporis peccata delere poterit. Et qualiter? audi. Nōne ter Petrus negauit? nōne cum iuramento ter? Nōne uilis ancillæ uerba ueritus? Quid ergo? multum ne temporis fuit illi necessarium ad pœnitentiam? Nequaquā. Sed eadem nocte lapsus est & resurrexit. Post illum enim grauem casum (negationi nanq̄ nullum est malum æquale) rursum eum ad priorem reduxit honorem pœnitentia, & ei per totum orbem terrarum ecclesiæ præsentiam tradidit: & quod omnibus maius est, illū nobis maiorem omnibus apostolis in dominum habere charitatē ostendit. Quid uero Ninuītæ? Venit ad eos Propheta, sententiā aperuit, quasi quandam regalem epistolam supplicium cōtinentem, & clamabat dicens: Adhuc quadraginta dies, & Ninuē subuertetur. Audierunt illi talia, neq̄ fuerunt increduli, neq̄ neglexerunt, sed omnium statim sit ad ieiunium concursus, uirorum, mulierū, puerorum, neq̄ brutorum natura fuit à tali immunis ministerio. Vbiq̄ sacculus, ubiq̄ cinis, ubiq̄ lacus & lamentationes. Nam & ipse rex diademate coronatus, regali delapsus folio sacculus sibi substrauit, & cinere conspersus est. Et erat rem cernere tremendam atq̄ mirabilem, neglectam sub sacculo purpuram. Quod enim prætexta non ualebat, hoc poterat sacculus. Quod diadema non est affecurū, hoc cinis obtinuit. Cogitemus ergo, quot quisque nostrum habeat onera peccatorum, & æquiualentem exhibeamus misericordias: imo uero uel longe plures, ut non modo peccata deleantur, uerum & in iustitiā nobis elemosynæ computentur. Nisi nanq̄ tot fuerint bona, ut et exuant crimina, & ex relictis aliquid in iustitiā nobis reputetur, de nobis à supplicijs liberabitur nemo. Nam cum hominem quidem iritasti, amicos rogas & uicinos, & ianitores, impendis pecunias, & multos dies absumis accedens & supplicans: si uel semel, uel bis, uel milles iritatus te reijciat, omninō non recedis, sed maiori labore contendens, maiorem adhibes supplicationem. Cum uero deus prouocetur, nos oscitamus, & relabimur, & gaudemus. Et quando unquā eum habere poterimus propitiū? Quomodo non eum ex hoc ipso magis iritamus? Peccare enim, & peccantes non dolere, magis est indignari facit & succensere. Neq̄ dicas, Nihilum peccaui, neq̄ deum rogare possum indignantem. Nam si iudicem illum neq̄ deum timentem, nec homines uerentem uidua fletere potuit: multo magis bonum assidua conciliabit deprecatio. Itaque licet amicus non sis, licet indebita poscas, licet paterna deuoraueris, & absumpseris, & longo tempore procul ab aspectu fueris, siue succensentem, siue indignantem petieris, fac tantum uelis redire, & omnia recipies, & iram & damnationem statim extingues. Deo nanq̄ propositum est cha-

est charissimi peccantes longanimiter sustinere. Dupliciter est ad salutem propitiū, & eis ex pœnitentia salutem exquirens, et ipsorum posteris in uirtutis studio proficere debentibus reseruans beneficium. Et ut denuo sermonem resumam: Deus longanimiter agit, ut & peccans ad pœnitentiam ueniat, et ne ex eo nascituris salutē excludat. Nam etsi peccator incorrigibiliter peccet, parcat frequēter radici, ut fructus conferuet, frequenter tamen & ipsius expectans salutē. Et qualiter, audi: Tharam pater Abrahamæ fuit idolorū cultor, sed in hoc mūdo impietatis pœnas nō dedit: & merito. Nam si deus præueniens radicem præcidisset, unde tantus fidei fructus exortus fuisset? Quid Esau malignus? Quid illa impudētis nequitia? Nōne fornicator erat & immundus? ut ait Paulus. Non matricida & patricida? Non fratricida, quantum in ipsius fuit proposito? Nōne deo tuit odio habitus, ut scriptura testat: Iacob dilexi, & Esau odio habui? Si fuit ergo fratricida, fornicator, & immundus, & odio habitus, quare nō perditur? quare non exciditur? quare non illico congruam patitur ultionem? Quare? Bonum est uere dilectissimi causam dicere. Si succisus fuisset, maximū elemosynæ fructum & iustitiæ mundus amilisset, & qualem, audi: Esau genuit Raguel, Raguel Zara, Zara Iob. Vides quantus tolerantia fructus fuisset perditus, si præueniens deus à radice pœnas excidisset? Nullus igitur in uitio positus desperet in uirtute dormitet nemo, nec hic confidat. Frequenter enim & meretrix præcedet, nec ille desperet: potest enim & primos anseire. Cū enim in uehementem dei charitatem redierimus, priorum non meminuit, non ut homo, deus: non em̄ exprobrat præterita, neq̄ dicit: quare tanto tempore defecisti? sed gratos habet, quando cūq̄ accesserimus, dummodo, sicut decet, accedamus. Quid enim Manasse peius? Quid uero beatius Salomone? Atiamen ille quidem deum potuit habere propitiū: hic autem quia dormitauit, lapsus est. Propterea nec Esau ueniam affecutus est, quia pœnitentiam non egit, ut oportebat. Nam lachrymæ non erant ex pœnitentia, sed tentationis & iræ. Pœnituit & Iudam, sed male: nam suffocatus est. Si uero perfectam quæris pœnitentiā, audi Petri pœnitentiam post negationem. Quoniam enim erat uerisimile, ipsum altum sapere sibi conscius, quod plus alijs deū diligeret: propterea egressus foras fleuit amare: Nec hoc solum, uerū & innumeris se post hæc periculis immisit. Pœnitentiam egit & beatus Dauid, ita dicens: Lauabo per singulas noctes lectum meum, lachrymis meis stratum meum rigabo. Et longo iam tempore cōmissum peccatum post tot generationes, quasi nuper accidisset, iugebat. Pœnitentem enim non oportet irasci, nec efferari: sed conterri, quasi damnatum, quasi non habentem fidutiam, quasi addictū, ut ex misericordia sola saluari debentem, ut uisum in benefactorem ingratum, & reprobum, & innumeris dignū supplicijs. Nec itaq̄ scenicus desperet, neq̄ confidat ecclesiasticus. Nam ad hunc quidem ait deus: Qui uidetur

stare, uideat, ne cadat: ad illum autē, Nunquid qui cadit, non resurget? Ille nanq̄ debet, quod habet custodire: hic uero fieri, quod non est. Ille sanitatē conferuare, hic ab ægritudine liberari: laborat enim: ad illū itaq̄ dicitur, Ecce sanus factus es, amplius noli peccare, ne quid tibi deterius fiat: ad hunc uero, Vis sanus fieri? surgens tolle grabatū tuū, & ambula in domū tuam. Licet enim octo & triginta geras annos, sicut paralyticus ille, si modo sanus fieri studeas, qui prohibeat, est nemo: tantum resurgere uelis. Attinge modo uiam eō tendentem, & uelociter progredieris, ne fores occludas, ne obstruas ingressum. Breue præfens tēpus, quod si multum quoq̄ foret, nec ita refugiendum esset. Quamuis enim hunc pulcherrimum pœnitentiæ laborem non defudes, in illo penitus mundo laborabis, & aliusmodi patieris erumnas: si uero & hic, & illic labor, quare non hunc eligimus, qui multū affert fructū, magnamq̄ retributionē? Nam si nos qui sumus indigni, beneficijs deus afficit, & his qui peccauerunt, benignus est: si à malitia digressi, uirtutem sectamur, quæ non allequēmur: quibus non fruemur bonis? Mentem enim habentes magis beneficia, quān̄ pœnæ ad mandatorum attrahunt obedientiam. Si igitur & priusq̄ aliquod bonum exhibeamus, quinimō cū iam uirtione digna fecerimus tanta deus nos beneficentia dignatus est: si grati simus, & de iam acceptis gratiarum actionem exhibeamus, & in melius faciamus mutationē, quanta non à seipso nos exornaret largitate? Nam si nos offendentes seruos, si meliores fieri promiserint, et acceptamus, et in pristino tenemus honore, frequenter autē ipsi & maiorem tradimus libertatē: multo magis deus hoc in nobis faciet, si parem peccatis pœnitentiam exhibeamus. Et hoc ex his, quæ circa beatum Dauid euenierunt, manifestum est. Quoniam enim supplantatus cecidit, adulterij reus & homicidij crimine, non mansit deinceps in ruina iacens: sed & denuo surrexit, sed aduersus hostem cū deo se opposuit, & ipsum tam generose deuicit, ut & delictus suos ueretur progenitos. Salomoni nanq̄ magnam illam iniquitatē auso, milleq̄ digno mortibus facta, propter Dauid deus ait se regnū permittere integrum, ita dicens: Disrumpens disrumpam regnū de manu tua, et dabo ipsum seruo tuo: uerumtamen in diebus tuis hæc non faciam propter Dauid patrem tuum. De manu filij tui tollam illud. At & Ezechia de supremis periclitari quamquam iusto, rursus propter beatū illum, se succurrere dixit: Protegam, inquit, ciuitatem hanc propter me, & propter Dauid puerū meum. Sicut scilicet in propriam exhibentibus gratitudinem, per congruam sibi bonitatem suas deus sententias reuocat, & admittit pœnitentes, & ab imminente liberat pœna: ita rursus cū aliqua dare bona pollicetur, uel præfinitū pœnitentiæ tempus, indignos autē uideat effectos, & tunc sua reuocat promissa. Non enim peccare tam malum est, quān̄ in peccatis permanere. Proptereaq̄ præueniens deus in nos beneficia cōfert, et rursus præuaricatos uenia dignos

Gen. 11

Hebr. 12

Malac. 1

Rom. 9

Reg. 11

Luc. 22

Ps. 6

1. Cor. 10

10. 5

3. Reg. 11

dignos efficit, & poenas statim non infert, ut per omnia nos trahat ad poenitentiam, & per quæ benefacit, & in eo quod longanimiter sustinet, frequenter autem & per quæ quosdam castigat, ut illorum timore correcti, poenæ fugiant periculum. Multum peccasti, iam deliste, in contrarium reuertere, deo confitere gratias, quod te non in medijs rapuit peccatis. Noli & alium querere terminum, ut male opereris: ne dicas, Erit tempus, cum sit opus cõuerſi. Multi, dum aliena usurpant, interea rapti sunt, & migrare impræparati. Alarum utilitas nulla laqueo detentis, inuanum & incassum alas excutunt: ita tibi quoque cogitationum utilitas nulla, si penitus ab ulla mala cupiditate fueris captus. Nam si nec in uno quidem hic uolumus dedecus pati, in tot milibus illic quid agemus? Non enim a pristinis tantum malis desistere, sed etiam meliora sequi officia, dicitur poenitentia: dicitur enim: Declina a malo, & fac bonum. Nec enim ad sanietatem nobis satis est, sagittam tantum extraxisse, uerum & medicamenta uulneri sunt imponenda. Accidit autem aliquæ poenitentem, multa magnaque facere bona, rursum autem in illorum medio bonorum æquiualens perpetrare peccatum. Et hoc ualidissimum est ad inducendum in desperationem, tanquam ædificatis, & curatis omnibus illis incassum & a se inaniter elaboratis. Opus est autem illud sentire, & hanc expellere cogitationem: quod nisi præuenientes, meritorum mensuram peccatis post hæc perpetratis æquiualentem reposuissimus, nihil nos uehementer & funditus submergi prohibuisset. Nunc uero quasi fortis quidam thorax, acutam & amaram sagittam effectum suum habere non permittit: sed ipse diuisus, magnum amouit a corpore periculum. Non est ergo tam graue pugnante uulnerari, sed post uulnus desperare, uulnusque negligere. Nullus mercator postquam naufragium fecit, licet mercimonium amiserit, destitit navigare: sed denuo mare pertransit, & longos per nauigat sinus, & pristinas recuperat diuitias. Frequenter athletas cernimus post multos lapsus coronatos. Iam uero miles quoque qui fugit, postea se strenuum exhibet, et hostes superat. Eorum quoque multi, qui propter tormentorum pauorem Christum negauerant, denuo certamen inierunt, & cum martyrij recessere corona. Quod si predictorum quisque post primum uulnus desperasset, secundis positus præmijs nunquam fuisset: quæ nos utinam omnes assequamur, gratia & benignitate domini nostri Iesu Christi, cui honor & imperium, gloria & adoratio, nunc & semper, & in secula seculorum,

Amen.

F I N I S.

REVERENDO IACOBO
HYRALTO HEDVORVM EPISCOPO,
Germanus Brixius Altifiodorensis.

M T S I mihi nunquam dubium fuit, clarissime antistes, quin tibi essem charissimus, tuque mihi, pro tua in me beneuolentia, quibuscumque rebus posses, benigne facere uelles: tamē huius rei nouissime euidens ædidisti argumentum, extatque id quod nouissimo nostro tecum colloquio mihi humanissime declaraueras, quum tu magni cuiusdam amici mei, eiusdemque magna & autoritate & dignitate uiri literas, quibus apud te de meliore nota commendabar, de manu mea acceptas legisses: talem antea semper fuisse, hodieque esse tuam erga me uoluntatem, nostramque tecum coniunctionem, ut si quid ego a te uellem, ad id impetrandum nullo mihi interprete, nullo deprecatore alio, quam me ipso opus esset. Scripsit enim ad me clarissimus uir Ioannes Huraltus frater tuus germanus, libellorum in regia magister, perliberaliter annuisse te postulationi ei, qua de ipse tecum uerbis meis egisset: et ita annuisse, ut non tam dare beneficium, quam accipere uidereris, facile ut intelligeret, esse me eorum numero unum, quos tu charissimos haberes: tum autem quorum causas suscipere, negotia amplecti, studia ornare, commoda tueri, atque adeo augere, quantum quidem tua dignitas pateretur, maiorem in modum uelles. Pro qua quidem nostra postulatione; tam facile, ut dixi, abs te impetrata, immortales ago gratias tibi, agamque dum uiuam: nam relaturum me affirmare uix ausim: tali enim tuæ erga me beneficentiæ, tum perpetuæ isti in me uoluntati, non uideor mihi respondere unquam posse: nisi forte, quod uos uere magnanimi ac liberales uiri facere soletis: tum demum me abunde gratiam referre existimaturus es, quum beneficium abs te acceptum iugiter memoria complectar: quod equidem mihi ita faciendum propono, ut sim, quoad uiuam, re ipsa atque animo erga te gratissimus, operamque post hac omnem nauem, ut amore, cultu, obseruantia omni memorem me tibi probem. Quod si qua unquam res se offeret, in qua animum tibi nudare, & penitus patefacere meum possim: ne uiuam, nisi te etiam iudice, omnes omnium obseruantias, omnes omnium cultus, assiduitates, industrias, sedulitates, diligentias, labores, nauitates, summo meo erga te studio superem. Quod eo etiā libentius facturus sum, quod non nunc primum experior, qui sit tuus erga me animus, quæ uoluntas, quæ beneuolentia: memor enim sum, eroque dum uiuam, te iam olim nascenti propè nostræ laudi, dignitati, uirtuti prolixissime liberalissimeque fauisse: quum tute uidelicet tanto isto sacerdotio iam tum præditus, inque Ludouici hoc nomine duodecimi Regis aula, multis nominibus præ alijs gratiosus, me, me, inquam, nouum adhuc hominem, apud Ioannē Ganæium Cancellarium

tum

tum pro eo quo fungebatur magistratu, tum pro ea qua præcallebat & uirtute & doctrina primaria inter rogatos autoritatis uirum, in cuius clientela addixeram, ac cui a secretis eram: quum tu, inquam, me apud Ganæium oratione identidem tuam ornares, insignires, comendares, & ita comendares, ut cum ad eam uoluntatem, quæ ultrò ille erga me eximia haberet, tum ad eam, quæ de me opinionem aliquam concepisset, quotidie experiter, magnum etiā tuo de me sermone pondus accedere. Erat autem tanta tua apud Ganæium gratia, illa quidem partim eximij ingenij istius dotibus que sita, partim amplissimi uiri Iacobi Huralti patris tui, uiri in regia gratiosissimi autoritate comendata, ut te ille in intimam secum coniunctionem receptum eorum numero haberet, quos sibi maxime omnium familiares necessariosque esse uoluisset. Quem nobis uirum si fata diutius incolumem esse fuissent, neque tam citò seculo suo inuidissent: profecto neque tu in qua postea incidisti tempora, incidisses, fortuna paulò duriore cõsultatus, quin potius ex tuis uirtutibus omnibus undique ornatus floreres, cum omni gradu amplissimo dignissimus, tum certe ordinis tui facile princeps (& si per pusillum illud est, quod ad tuam amplitudinem addi possit) & nos quoque, si ueri sunt amicorum de me sermones, multo amplissimis fortunæ ornamentis honestati in primis appareremus. *Α τὰ ρ θείος ἔλαος ἰπ' ἔλλαω Ζεὺς ἀγαθόν τε καὶ ὄν τε δίδωι.* Quanquam quod ad me quidem spectat, quid tandè est quod de fortuna queri uel uelim, uel possim? quæ quidè ego uerè ut dicam, de me eouisque benemeritè agnosco, ut planè nihil quicquam sit, in quo illius maiorem in me benignitatem desiderem, cui uidelicet plus satis facultatum largita ea est, ad id octium excellenti sustentandumque, quod nobis, fastiditis cæterarum rerum curis, humanæ nostræ felicitatis preram & puppim, ut Græcorum est prouerbium, constituimus: quo nos ocio uno affatim delectati in nostris studijs libentissime acquiescimus, estque nobis illorum usus & delectatio istorum omnium & actus, & uoluptatibus, & opibus etiam prior, atque antiquior: nunc denique experimento edoctis, quam sint ea inania, leuia, uilia, quæ nos olim præ clara, magnifica, splendida putauimus. Neque uero cogito quod ego honorum, quod dignitatum non aspirauerim, sed quod potius animum non adiecerim, ut aspirarem: tum quod uitæ genus secutus, quid eo assecutus fuerim: hoc est, quid, quantumque ex studiorum cultu meorum fructus consolationisque ad nos redierit, redeatque quotidie: denique quid inter me æqualesque meos permultos, eisdem adolescentiæ nostræ socios: quos partim uidimus ipsi, indoluimusque immoderato rerum successu perditos, arborum earum in morem, quas fecunditas & luxuries enecat, partim ambitionis & auaritiæ cæcitate in caput præcipientes actos, partim libidinis & uentris uoragine, & tanquam charybdi absorptos. Sed de his plura aliàs: nunc ad te & ad Ganæium redeo. Mihi quidem quum in mentem uenit mansuetudinis, comitatis, urbanitatis,

Chryf.

hilaritatis eius, quæ summus ille uir, uel in puppi sedens, clauumque reipublicæ tenens, in amicos communiter suos, quorum tu unus, uel præcipuus, eras: plena manu, aperto, quod dicitur, pectore transfunderet, quoties illi a rerum actu, cui præ dignitatis suæ amplitudine, non intererat modus, sed præerat, respirandi potestas daretur, cum amicis istisdem liberius agendi, seseque una cum illis, suauissimis, modestissimis, doctissimis sermonibus recreandi, siue id inter epulas, siue ab epulis, siue utrobique fieret: sed dum temporis illius tranquillitas, suauitas, & ut nunc loquimur, bonitas animo obuertat meo: moriar, nisi dies eos, quos Ganæio Cancellariatu obtinente (ea est summa togatorum apud nos hominum dignitas) tibi, mihi alijs permultis tanquam Halcyonios exigere licuit, uitæ uerè beatæ instar fuisse putem, præ diebus istis, quos postea longè commutatos, grauiore uerbo uti non libet, experti omnes sumus: libenterque omnibus omnes opes, dignitates, honores (quorum & alioqui nobis ælis tanquam *θεός*) concesserim, ut mihi quod æui superest, liceat, nulla uel interpellante, in qua tum uiuebamur festiuitate, simplicitate, coniunctione, amicitia, cõcordia uiuere. Quam uoluntatem equidem cum non patris cõmunem me habere arbitror. Quotus enim quisque est, ex istis reliquijs, quæ de Ganæij honestissimo illo, atque inter se amantissimo grege superare adhuc possunt, qui si modo sapiat, non illum integrum, toto suo mundo, atque organo, quod dicitur, instructum sibi restitui, inque eo ætatem consumere malit, quam uel Cræsi, uel Cræsi tui cõsuetudine uti, tum opibus abundare? Et erat certè Ganæius extra eum, quæ multum habebat, publicarum rerum usum, extra eam, qua uaria ac multiplici præcallebat, doctrinam, tanta præterea ingenij benignitate ac facilitate præditus, tanta morum comitate, ac sermonis suauitate commendatus, quæ omnia natura in eo iucunda quadam ac festiua grauitate condierat, ut cum, quibuscumque consuetudinis suæ copiam fecisset, eos omnes ad sui amorē uiuus mirabiliter pellexerit, tum uero eosdem mortuus ad sui desiderium, ut si quis alius, maiorem in modum reuocet. Quid nisi autem is reuocet? qui uel tanta autoritate quæ polleret, talis tamen esset, ut ab eo nihil unquam in quenquam asperum fuerit, aut uiolentum, nec tamen quicquam remissum, aut dissolutum, sed ita in eo temperata, ita ordinata, ita composita omnia, ut cum in reipublica summam constantiam exhiberet, tum in priuata parem præstaret modestiam: qui etiam tantam tota illa Cancellariatus sui administratione integritatē præ se tulit, ut nulla unquam priuata utilitas illum ad facinus, ac ne ad cuiusquam quidem offensionem impulerit: ut enim gubernatori cursus secundus, medico salus, imperatori uictoria: sic illi reipublicam moderanti cui uisum ratio una & causa proposita erat: qua quidem ex re effectum est, ut a nobis ille, oculisque nostris licet recesserit, tamen nobiscum adhuc uiuat, uieturusque sit semper: cuius uidelicet laus & mem-

tom, 5

x mortis

moria in nostris omnibus sermonibus, animisq; nullo non tempore sacrosancta futura est. Ego uero magna adeo cum uoluptate hic apud te in illius mentionem incidi, a quo uidi ipse, tanquam ea quae oculis cernunt, & te propter summum tuum ingenium, cultissimos mores, singularem probitatem, constantiam, grauitatem, prudentiam in primis dilectum amatumq; quae uicissim non nescio abs te eximie propter incredibilem eius humanitatem, admirabilem integritatem, pari sapientia coniunctam cultum fuisse atq; obseruatum. Qui quonia existimo te, quae summa tua est modestia, haud paulo plus uoluptatis illius laudibus audiendis, quam tuis ipsius lecturis capere, libes hic occasionem tantam a mutua uestra coniunctione nactus, ad utriusq; uestrum iustas plenasq; coniunctum laudes aggredier, tum tuam, tum illius effigiem suis, quod aium, coloribus, quantum a me fieri posset, depingens: ueruntamen quod uerear, ne ueluti malus pictor bonas formas imperitia mea reddam detiores, reliquis in aliud tempus reiectis, intra ea, quae de ambobus uobis pauca dixi, me continebo & ad me reuertar: hoc est, ad animum, amoremq; erga te meum, quem ego quum ad summum creuisse iam crederem, maximum tamen illi cumulum accessisse sentio, ob eam causam, quam initio epistolae attigi, ut maximopere mirer, locum fuisse augendi in eo, quod ego iam pridem cumulatissimum esse rebar: tantum porro ad amorem eundem auctarium accessit, ut quae mea antea tui erat dilectio, nunc deniq; uere amor esse uideat. Quae quidem ego amorem quum non intra me tantum celari uellem, sed uel per epistolam aliquam nostram, quae illius tanquam testis esse posset, foras productam ad eorum saltem hominum, qui a nostris legendam non abhorrebunt, conscientiam peruenire maximopere auerem, comodum rei huius periclitandae, non ausim dicere conficiundae, occasionem posterioris nostri tecum colloquij recordatio in animum nostrum inuadens suppeditat. Memini equidem quum nouissimè apud te essem, unaq; de literis iucundissime commentaremur, indicare mihi te maiorem in modum scriptorum meorum lectione, quae summa tua est facilitas, capit maxime uero animum tuum afficere, ac nulla non sui parte tibi arridere nostram illam qualemcumq; Chrysofomi de sacerdotio translationem. In cuius quidem lectione quoniam te sic diesq; ac noctes uersari dicisti, ut te ipse interpreter tam illius esse studiosum, quam olim uel ille Alexander magnus perdiscendae Homericae Iliados, cuius amore sic illum captum ferunt, ut illam dormiens sub puluinari iacentem semper haberet: uel Cyprianus Carthaginensis protomythes Tertulliani apologeticè lectandis studiosus fuisse dicitur, quae scripsit Hieronymus, ne diem quidem unum absq; illius peramata lectione unquam praeterisset, ita illum quocumque se conferret, in manibus semper habebat: sed quum Chrysofomi liber idem a tuis uix unquam oculis facesset, quidnam, quae so, hinc aliud coniectandum nobis relinquas, quam

te, hac quidem ratione, summopere curare, eniti, operam nauare, ut tu a tanto doctore edocere, quemadmodum dignè munus istud ueri & iusti nere ualeas: tum uero uitam, quod facis, accommodes, mores componas, deniq; actiones omnibus tuas ad eam dirigas regulam atq; amissim, quam Chrysofomus, ille quidem autor talis, ut illius autoritati refragari religio sit, sequendam ei esse sanxit, qui iuste episcopi officia atq; partes implere cupierit: quod ipsum quisquis praestabit, natis nobis albam, quod dicitur, autem relaturus est: tam rarum est deplorata hac aetate, ex tanto episcoporum catalogo, unum aut alterum numerare posse, non dico titulo, sed re ipsa episcopum, usque adeo seculi nostri mores a prisci seculi moribus degenerarunt. In quo uidelicet qui ad eam perducebatur dignitatem (inuitos autem ac repugnantes non raro perducere solere accepimus, ut de Chrysofomo) huc sibi ante oculos scopum proponebant omnes, ut creditari sibi animarum salutem prospicerent: & ita prospicerent, ut illam suis uel commodis, uel cupiditatibus, ne libidinibus dicam, non posteriore, sed priore haberent. Sed de hoc quoque plura alias: redeo ad tuum Chrysofomicae lectionis studium: quod quidem tamen si per se satis accensum uidebam, tamen ut illud etiam magis ac magis incitarem, equumq; quod dicitur, sua satis sponte currentem instigare: facientem mihi putauit, ut illud idè de sacerdotio opus tibi tam probatum exactissime & diligentissime recognoscerem, cognitumq; sub tuo nomine, & quidem ornatiore elegantioreq; forma, quam priore aeditione exierit, in studiosorum hominum manus emitterem: praeposita operi eidem epistola hac, qua lectori perpetuum meum erga te amorem, fidem, obseruantiam spectata testatamq; relinquerem, meretur enim animus iste tuus Chrysofomo sic deditus, addictus, deuotus, ut tibi per me recognitionem eam, ornatum, elegantiam, quantalacumq; ea est, studiosi debeant. Nam & alioqui priorem ipsam aeditionem nemini homini separatim, sed lectori communiter nūcupauit. Quod equidem factum a me licet improuissimum, feliciter tamen cecidisse interpretor: quod uidelicet uideatur ex composito peculiaris operis nūcupatio tuo fuisse nomini reseruata, ut habeat nostra lucubratio te peculiarem sibi fautorem defensoremq; sine conuersione talem, cuius praesidio tanquam Aiaceis clypeo ab aduersariorum petitionibus ictibusq; facta & recta, ut aiunt, esse possit. Quod reliquum est, recte tu quidem feceris, eritq; mihi abs te summi beneficii loco, si ita statueris, quum pro summa tua ista dignitate, ac uirtute, & amicis, & propinquos, & clientes, & tibi obstrictos, innumeros habeas: me in fide, amore, cultu, obseruantia erga te eorum nemini concedere. Bene uale, & in amore erga me isto persevera. Ex

Bertocuriano nostro, ca-

lendis Decembris

M. D. XXXIII

Argumentum

ARGUMENTVM IN
SEX LIBROS D. IOAN. CHRYSO-
STOMI DE SACERDOTIO, PER EUNDEM
Germanum Brixium.

IVI Ioannes Chrysofomus & Basilus Magnus etiam dum adulescentes ac condiscipuli, quum maximopere inter se amarent, animisq; mire conuenirent, ipsidem studiorum sacris iam inde a pueritia initiati, paciscunt, iuratq; uitae sibi reliquae commune cotubernium. Ad quod dum sese accingunt, ecce tibi exortus rumor quidam disseminat, fore, ut uterq; iam tum ad sacerdotale episcopaleq; munus adlegere. Hic Basilus cum Chrysofomo ea de re comunicat, ab quo facile per amicitiam impetrat, ut eandem consiliorum rationem, eandem item fortunae honorumq; aleam unanimes sequatur, neue alter ab altero quocumq; casu emergente unquam deserat. Verum quum paulo post uterq; ad id, quod dixi, munus posthabitis alijs copluribus, cunctis suffragijs electus fuisset, sese Chrysofomus (Basilus interim a suis suffragatoribus ad eum honorem pertracto) occultat, delatum ad se munus deprecatur. Tum demum Basilus a Chrysofomo proditum sese animaduertens (neq; enim ille pactis promissisq; steterat) ad eum primo quoque tempore adit: qui cum dum uerba facit, expostulat primū, quod fidem sibi datam uolauerit: tū uero rogat, causam ut dicat, qua causa adductus delatum sacerdotium repudiauerit: putare enim se id ab illo temere nequaquam fuisse factum, sed considerata potius ratione quadam, quam ipse Chrysofomo edocente edoceri cupiat. Itaq;

D. IOANNIS CHRYSO-
STOMI ARCHIEPISCOPI CONSTANTI-
NOLITANI DE SACERDOTIO LIBER PRIMVS,

Germano Brixio Altissiodorensi interprete.

VERE mihi olim amici complures, ipsidemq; ueri & germani, ac qui amicitiae leges tū exactè intelligerent, tum diligenter seruarēt. Horum complurium in numero unus quidam eximia erga nos charitate ac beneuolentia, ita illos exuperare studuit, ut omnes tanto post se intervallo ipse relinqueret, quanto illi reliquos alios, a quibus utcumq; amarer, reliquissent. Hic idem ex his erat, qui lateri meo perpetuo assiderent: etenim cum earundem disciplinarum sacris initiati fuimus, tum etiā praceptoribus ipsidem operam uterq; dedimus, erat & nobis eadem animi propensio: erat studium par in illas ipsas, in quibus uersabamur, literas: praeterea idem desiderium ipsidem e rebus natū. Neq; enim solum quo tempore ad magistratos scholasq;

Chrysofomus se Basilio primum purgat, ostendens bona fide, atq; adeo ex usu Christiani gregis illum a se circumuentum: deinde haud se alio nomine occultasse, dignitatemq; oblatam recusasse docet, nisi quod imbecillitatis suae conscius, intelligeret humeros suos tanto oneri terendo non esse: interim copiosissime simul atq; elegantissime declans, quam multae sit dignitatis, sed quam difficile tamen episcopum uere agere: quae ipsum talibus ille coloribus depingit, totq; ac tantis uirtutibus perpolitum esse uult, ut si quis hodie episcopis nostris talem depingere uelit, dispereat, nisi futurum sit, ut cum sua tabula, ut delirus rideatur, atq; exhibetur. In tantum enim seculi nostri mores a priscis aetatis moribus degenerarunt, ut bona episcoporum nostratum pars (neq; enim de omnibus id a me dictum esse uellem) non solum non elaborent, ut tales ipsi sint, quales esse deberent: uerumetiam ex professo animi sui imaginem diuersissimam edere studeant, ab ea episcopi imagine, quam nobis diuus Chrysofomus, hac quidem in parte Apellem ipsum superans, periculo suo artificiosissime atq; elegantissime expressam reliquit. Quos ipsos tamen optarim, ex tam alto illo otio, eoq; ueluti sedentario, in quo assidue desides inertesq; uitam tranfigunt, descendere nonnunquam ad Chrysofomi aureum opus hoc lectandam, ut uel uitae antea poenitentia tandem copuncti, id ipsum partem saltem aliqua praestare curent, quod praestare illos oportere uoluit Chrysofomus, autor talis cui refragari nefas fuerit: uel, quo nullum illis supplicium grauius fore puto, infelices perpetuo obstinatq; uirtutem uideant, intabescantq; relicta.

condiscipuli uentitarem, sed etiam quum illinc egressos consilium iam inire oporteret, quam tandem praestaret reliquae nobis uitae uiam tenere: & hic quoque eadem in nobis animorum conspiratio, eadem concordia apparebat. Erant & alia item, quae uoluntatum nostrarum convenientiam hanc, constantem inconcussamq; seruarent. Neq; enim ob patriam amplitudinem claritatemq; alter altero sese plus efferre ac uenditare poterat: neq; ego summa diuitiarum copia abundabam: ille contra, extrema premebatur paupertate: quinimo facultatum nostrarum modum consiliorum paritas ac studiorum aequabilitas aemulabatur. Adde quod & nobis idem generis honos ac splendor: ut nihil non concurreret ad uoluntatum, studiorum, sententiarum consensionem. Postea uero quod eod a nobis uentum est, ut iam oporteret monasticam uitam, beatam illam quidem ac felicem persequi, ac uerae philosophiae studijs inherere: iam non haec erat nobis par eademq; statera: nam illius quidem lanx sublimis, ut quae leuior esset, ferebatur: ego

tom. 5

x 2

uero

uero humanarum rerum cupiditatibus etiamnum abundans, meam lancem deprimens, propendere cogebam, iuuenilibus eam aggrauans cogitationibus. Hic amicitia quidem nostra constans stetit, ut & antehac: at consuetudo dirupta: neque enim dabatur, ut qui haud in istis amplius uersarent studiis communes inter se congressus haberent. Ceterum ubi & ipse paululum caput a uitae huius tempestate exerui, hic nos ambabus ille manibus porrectis excepit. Sed tamen ne sic quidem pristinam inter nos aequabilitatem retinere quiuimus. Etenim quum nobis ille tempore anteuertisset, tum autem uehementiam studiumque ad id non modicum attulisset, rursus me ipso sublimior ferebat in altum admodum sublatum: idem tamen bonitate sua, & quod amici tiam nostram magnificerent, a ceterorum omnium consuetudine sese abducens, assiduus nobiscum erat: id quod & antehac desiderauerat: sed quod dixi, ab animi huius languore prohibitus, assequi minime potuerat. Nam qui fieri posset, ut qui continentem iudicium ac foro interesset, ac scenae oblectamenta attonitus sectaretur, frequenter uti possem consuetudine eius, qui non nisi libris affixus in forum nunquam uentitaret? Quocirca quum id illi per nos prius nequaquam licuisset, ubi primum factum est, ut me in communem secum uitae conditionem acciperet, tum demum quod iam pridem desiderium parturiebat, confertim peperit: ac ne breuissimam quidem diei partem a nobis absens fieri sustinuit, nunquam non adhorrens, ut domo uterque sua relicta una habitarem, atque id quidem persuasit: iamque ea res nobis in manibus erat. At uero assiduae matris illecebre obstiterunt, quo minus hac ego illi gratia dederem, seu potius quo minus id beneficium illi deberem. Etenim ubi illa subodorata est id me consilium inire, dextra apprehensum introduxit in peculiare sibi cubiculum. Hic illa quum me sibi assidere uoluisset, super eum lectum, in quo me nixa fuerat, in lacrymarum fontes prorupit, uerba etiamnum adijciens, quae me plus lacrymis illis omnibus ad misericordiam pertraherent. Porro eius quidem lamenta eiusmodi fuerunt: Patris tui uirtute ac praestantia, filii, me haud ita multum temporis uti frui numen permisit: utpote cuius mors dolores eos, quos in te pariendo passa sum, continuo exceperit, ac tibi orbita tem, mihi uiduitatem attulerit in tempestiuam: ut sileam uiduitatis ipsius mala, erumnas, incommoda, quae quidem solae animo ille completi recte queat, quas contigerit ea ipsa perpeti. Nullius enim sermo, nullius oratio par esse possit enarrantae tempestati ac turbulentiis illi quam subire oportet puellam, quae ipsa etiam dum rudis, rerumque humanarum experta, simulatque paternam domum reliquerit, derepente immenso dolorum facibus aestuans, curam sollicitudinemque aetate ac sexu superiorem sustinere cogatur: quam uidelicet necesse est seruatorum ignauas emendantes, eorumdem maleficia obseruare, cognatorum propulsare insidias, publicanorum molestias, & quam illi, dum eis tributa numerant, immanitatem exercere solent, forti generosumque animo ferre. Proinde quum dece-

Matris oratio

dit pater, relicta a se prole, si forte foemina ea est, magnam uel sic matri curam exhibet, sed tamen hoc ipso tolerabile, quod illius educatio tum impensa caret, tum etiam formidine uacat. At masculus a patre relictus matris animum in dies singulos imensa formidine, tum permultis coplect sollicitudinibus, ut nihil hic agam de sumptu, deque impensa, quam multam tolerare cogitur mater, quae adlaborat, ut masculus ille liberaliter educetur. Quarum rerum omnium nulla me tamen permouit, ut nuptiis iteratis sponsum alterum in patris tui aedes inducerem: quin potius in aestu illo, in fluctuatione ac turbine perseverans, coelestis gratiae superpetiis in primis adiuta, ferream illam uiduitatis formidinem nulla ex parte fugi: quum mihi inter eas ipsas erumnas atque incommoda solatio esset non dico, quod aspectum istum assidue spectare, inque eo tanquam uitalem defuncti mariti imaginem, uerisque ac certissimis characteribus expressam mihi asseruare darem. Quo nomine puerulus quum adhuc esses, necdum sandi gnarus, qua potissimum aetate maxima liberorum suorum uoluptatem parentes sentiunt, magno certe mihi solatio, magna incunditati fuisisti. Atqui ne id quidem mecum exoptulare possis, quod nos uiduitatis quidem conditionem perpessae fortiter simus, sed uiduitatis eiusdem angustiis coarctatae paternas tibi imminuerimus facultates: id quod infelicibus orphanis permultis usu uenisse scio. Siquidem patrimonium tibi nulla non parte saluum integrumque seruauit: quum tamen nihil etiam praeter miseriam sumptuum eorum, qui tibi nominis istius existimationem aliquam parare possent, quos sumptus suffeci ex meo peculio: hoc est ex istis pecuniis quas mecum domo paterna attuleram. Neque uero existimare te uelim, exprobrandi gratia haec nunc a me dici: pro rebus porro his omnibus unam abs te gratiam peto, ne me uiduitate altera inuoluas, ne uictum iam sopitum rursus exules tes: obitus huius die potius expectato: hinc paulo post nobis fortasse emigrandum. Nam ut qui iuuenes sunt, ad longae senectutis annos accedant, sperare quidem liceat: qui autem iam consenuimus, quid tandem aliud, quam mortem iam aduentantem praestolamur? Itaque ubi corpus hoc a te sepultum cum patris tui ossibus coniunxeris, tum demum filii longas profectioes suscipito, & quodcumque aequor collibitum fuerit, emetitor, per me nemo tunc prohibiturus est. Ceterum tantisper dum spiramus, contubernium conuictumque hunc nostrum tolerato, ne ue comittito, ut matrem nihil comerit tam multis inuoluas incommodis: qui si forte criminari potes quod in mundanas molestias pertractum, rerum tuarum curam temet gerere cogam: te non iam naturae leges moueant, non educationis consuetudinisque iura tangant, denique nulla te res alia impediatur, quod minus nos statim insidiatorum atque hostium loco habeas, uitato etiam contubernio nostro. Sin uero nihil non agimus, ut tu facile altoque in ocio possis uitae huius usura frui: si minus aliud uinculum, certe hoc unum te apud nos detineat: nam ut se a sexcentis amari

amari dicas, nemo certe fuerit, qui tibi tanta in libertate uiuere concedat: quum & neminem esse putem cui nois istius existimatio aequae ac mihi uni chara esse possit. Haec & his longe plura matris ad me monita erant: quae quum amico illi uere magnanimo ac generoso recitarem, tantum abfuit, ut ipsi ipse moueretur, ut acrius etiam instaret, eadem a me, quae & antea efflagitans. Haec cum inter nos uersarem, remque ille assiduus urgeret precibus, me interim nihil inuente, ecce exortus derepente rumor quidam nostrum utriusque animum commouit: percipiebatur autem fore, ut ad episcopos dignitate uterque perduceremur. Quo ad me rumore perlato, hinc formidine, hinc haesitantia percussus sum: formidine ne forte uel inuitus eodem ipse raperer: haesitantia, dum identidem animo uersarer, unde nam in illorum partem animos obrepisset, ut de nobis tale quiddam cogitarent. Nam mihi quidem ingenium meum uires circumspicienti non succurrebat quicquam quod honorem illi mereretur. Generoso autem uir ille animo ad me quum adisset, semotisque arbitris mecum rem totam communicasset, ratus nondum me quicquam de ea audisse, obsecrabat, ut quemadmodum antea semper apparuisset, ita etiam nunc appareret nos ambos eorumdem factorum consiliorumque ratione hac in re sequi uelle: paratum sese ut sequeretur, ac mihi comes foret, utraqueque ego uia praerire mallet, seu fugientem, seu quod offerebant illi, sequendum magis esset. Itaque animaduertens tam propensam in eo uoluntatem, tum uero arbitratus me hoc nomine magnam uniuersae ecclesiae detrimentum allaturum, si ob meam imbecillitatem infirmitateque, Christianum gregem iuuenem tanta probitate praedito, eodemque regendis moderandisque alijs maxime idoneo spoliare, non iudicauit detegendum illi esse quid animi super eare haberem, quantum nunquam antea passus, ut illum consiliorum meorum quicquam lateret: cui quum iudicarem me negotium huius consilium in aliud tempus reijcere (neque enim id in praesentia urgere) factum est, ut statim persuaderem non esse ulterius super eo cogitandum. Praestiti autem ut consideret unanimem me ac concordem secum fore, si quando tale aliquid euenisset. Tempore autem haud ita multo elapso, quum iam dies aduenisset, in quo eligendi uterque essemus, ac me ipse occultassem, idem ille harum omnium rerum ignarus quum esset, apprehensus, dicitur quidem a patribus tanquam alio praetextu, sed tamen iugum nequaquam detrectat: quod promissa non frustra spem illi faceret, nos eodem omnino sequuturos, seu potius nos iam praerire, se subsequi. Etenim nonnulli ex eorum numero qui aderant, quum uiderent illam haud aequanimiter se captum ferre, facile ei uerba dedere, acclamantes, absurdum esse, illum qui omnium iudicio ferocior uisus semper fuisset (me designantes) multa cum comitate patrum suffragiis parere: eum uero qui prudentia ac facilitate semper excellisset, ferocire & tanquam gloriosum apparete, resilientem, tergiversantem, obfistitem. His ille uerbis parens, posteaquam intellexit me subterfugisse, tristis admodum ad me adijt, ac mihi propior quum assedisset, eloqui quidem nescio quid uelle

Chryf.

uidebat: ceterum ab animi angustia oppressus, quum oratione uim eam qua premere assequi nequiret, in ipso oris hiatu fari prohibebatur, animi consternatione orationem, priusquam ea dices transiisset, interrumpere. Itaque illum ego intuitus lacrymis permadentem, ac multa animi percussum conturbatione, mali causam quum intelligerem, in risum praenimia animi uoluptate prorupi: apprehensumque dextra deosculari conatus sum: deo acceptum referens, quod astus meus felicem tandem fuisset exitum fortitus, ac non alium ab eo, quum animus hic optauerat. Ut uero me uidit laetam hilaremque frontem praerere, ac tum primum a me deceptum sese animaduertit: hoc magis animo compunctus indignatusque est. Porro ab eo animi aestu quietior tandem paululum factus, Tu uero, inquit, ut partes etiam nostras respueris, ac nullam iam nostri rationem habeas (id quod si ita est, qua tandem causa non facile perspicio) te certe oportuit uel famam existimationisque tuae rationem habere. Nunc uero mortalium omnium ora adaperuisti, quorum haec una consentiens uox est: te per inanis gloriae cupiditatem munus hoc recusa uille: neque enim quisquam est qui te ab hoc crimine eximat: mihi autem ne in foris quidem uentitaret licet: tam multi nobis occurrant nullo non die facinus istud uitio uertentes. Nam quoties illi quacumque uis urbis parte me conspexere, semotis arbitris abductum (de istis loquor qui amicitia ac necessitudine aliqua nobiscum coniuncti sunt) bonae criminis huius partis reum faciunt. Illius enim, inquit, animus tibi exploratus quum esset (quid autem rerum ad illum pertinentium latere te poterat?) oportuit te rem minime dissimulare, sed nobiscum communicare: id quod si fecisses, nunquam profecto nobis defuisset ars, qua illum in retia coniecissemus. Me uero hic fateri pudet, nesciuisse id a te consilium multo iam ante tempore in itum: idque ne amicitiam nostram fictam illi ac simulatam haecenus fuisse ducant. Nam si ea simulata est, ut omnino est, quod ne tu quidem inficiari possis, uel ex commissis aduersum nos tuis: tamen externos homines, eos praesertim qui uel medio cre de nobis opinionem concepere, pulchrum esse reor, uicia, si qua in nobis sunt, celare. Itaque rem, ut se habet, uere apud illos edisserere dum uereor; cogor prorsus, quod unum superest, caput in terram silentio mihi indico demittere: amicorumque occursum auerfari ac declinare. Etenim ut prius illud crimen, cuius nos illi damnati, effugiam: restat tamen necessario, ut me mendacium conuincat. Neque enim persuasum illis unquam esse queat, quod & Basilium quocumque eorum loco ac numero habueris, quibus arcanorum consiliorumque tuorum conscientia interdicta esset. Ceterum posteaque id tibi cordi fuisse uideo, de eo non admodum laboro. Reliquum uero dedecus qui ferre possimus? Certe alij te fastidij ac contumaciae, alij inanis gloriae accusant: qui autem rem damnare se uerius rigidiusque uolunt, si nos dupliscis huius criminis reos agunt: addentes contumeliae crimen, qua contumelia a nobis affectos fuisse eos dicunt, qui nos honore illo dignati sunt: quos etiam censent, non ea solam iniuria, quam a nobis

tom. 5

x 3

acepe

accepere, sed longe etiā grauiore dignissimos: pro-
pterea quod egregijs atq; excellentib; uiris (quos
multos haberent) a se relictis contemptisq; duos
quosdā adolefcētiae annos heri aut nudius tertius
egressos, uite huius curis etiamnum inuolutos, ut
per exiguū tēpus supercilia ipsi sua fastuosi cōtra
herent, pullos habitus induerent, uultusq; tristitiā
adfingerēt, derepentē ad tāti honoris culmē per-
duxerint, quātū ne in somnis quidē assequi spera-
uissent. Atq; ij quidē, inquit, qui a prima etate
ad extremā usq; senectutē acrib; atq; assiduū me-
ditationib; uigilijsq; sese exercēt; ecce tibi, si diuis
placet, inter subditos sunt: imperāt aut illis ipso-
rum filij, atq; adeo hi qui ne leges quidē ac praecepta
audire, quibus huiusmodi magistratus regēdus
moderādisq; sit. Hęc ipsa & his longē etiā plura
qui nobis assiduē obijciant passim exoriant: quū
ego interim defensionē planē non habeā, qua me
aduersus illos tuear. Itaq; partes hic tuas imploro:
neq; eū puto leuiter te ac temere cū genus hoc su-
gā quaesiuisset: tum uero in tam acrem uirorū tam
præstantiū offensionē incurrere uoluisset: sed te po-
tius cōsilio quodā atq; animi cogitatione ad id de-
scendisse: quo fit, ut coniectē paratā tibi rationē,
qua tu factū istud tuū recte tueri ac defendere ua-
leas. Effare, obsecro, si qua tibi iusta excusatio ad-
est: quā asserere possimus aduersus eos, a quibus
in crimē uocaris. Neq; eū postulo, ut causam hic
dicas cur factū sit, ut me sic offenderes, deciperes;
pderes, nulla etiā ratione habita fructus eius, quē
tibi perpetuus amicitiae nostrae usus antea pepe-
risset: quū nos animū nostrū gestantes, ut sic dicā,
tibi tanq; in manū tradiderimus: tu contra tantū
aduersus nos astū adhibueris, quantū maximū po-
tueris, ac quantū utiq; adhibuisses, si tibi fuisset ab
aduersarijs tuis cauendū. Atqui oportuit, si quidē
consiliū istud utile ac cōmodū noueras, te lucrū
eiusmodi minime deuitare: sin detrimentosum, &
me quoq; (quē tute semper omnibus in amicitia
praetulisti) a detrimento isto per te sartū te cū esse;
quū tu tamen operā omnem nauaueris, ut in ad-
uersariorū laqueos inciderē, dolo etiā ac simula-
tione aduersus eū adhibita, cuius dicta factaq; om-
nia syncera, simplicia, ac dolo ubiq; carētia nun-
quam nō expertus esses. Enim uero, qd iam a me
dictū est, nihil horū hic tecū exposulo, neq; expro-
bro solitudinē, in quā tute nos cōfecisti, cōgressi-
bus colloquijsq; ijs per te dirēptis, ex quibus nō
uulgarem identidē tum uoluptatē, tum utilitatē
cepimus. Hęc eū omnia missa faciens facile atq;
humaniter fero, nō quod tu humaniter in nos deli-
queris, sed quia hęc mihi ipse legē praescripserim,
ex quo amicitia mihi tua colēpta est, ut si quid
postea in me delinqueres, nunquā te ego ad causē
dicendae necessitatē adigerē. Nam q; sim ego nō
mediocri abs te damno affectus, tute etiā nosti: si
modo memor esse uelis sermonū eorū, quos tum
alij, tū nos de nobis ipsis perpetuō usurpauimus:
qui sermones haud aliud sonabāt, q; ex animorū
nostrorū conspiratione magnū nobis fructū olim
sperandū. Proinde muniendos firmandosq; nos

ensebas mutua inter nos charitate atq; amicitia:
quin & ceterorū omnīū sermo in hoc consentie-
bat, ut concordia amicitiamq; nostram etiā alijs
permultis imprimis utilem ac necessariā fore dice-
rent. Ego uero, quod ad me quidē spectaret, nun-
quam mihi persuasi ad alios utilitatē istam mana-
turā: certe id lucrū nō exigui nobis inde accessurū
dicebā, quod magno cum negocio capiendū ex-
pugnādiq; essemus ab ijs, qui nos oppugnassent:
ac te quidē antea semper hęc a me uerbis cōmo-
nefactū memini, Temporis difficultas magna, in-
sidiatores permulti, uera ac germana charitas ex-
tincta: in cuius locū inuidiae labes inuasit: per la-
queos medios ingredimur, inambulamus per mu-
rorum pinnas minasq; neq; desunt qui siquid ca-
lamitatis forte acciderit, malis nostris insultaturi
sint (multi aut multis ex locis imminentes circum-
stant) q; uero mali dolorisq; participes futuri sint,
nulli profusus, aut si qui hi esse possunt, pauci ad-
modum sunt. Vide ne forte disuncti dissociatq;
risum alijs luculentū praebeamus: neue, quod risu
deterius futurū fuerit, magnū nobis malum atq;
in cōmodū accersamus. Frater a fratre protectus
adiutusq;, quid aliud est q; fortis quaedam urbs?
quā regnū quoddā tanq; uectibus repagulisq;
undiq; constabilitur. Ne obsecro, ne istā dissoluas
necessitudinem, neu amicitiae nostrae uectem car-
dinemq; reuellas. Hęc ipsa unā cum alijs plurib;
nunquā nō inculcabā, nihil omnino tale accidere
posse quod accidit suspicatus: quin potius arbitra-
tus teIANO admodū erga nos animo esse, amoris
abundantia quadam medelā afferebam, minime
anima aduertens agrotātī medicinā me adhibere.
Ac ne sic quidem miser opem tuli, neq; mihi lucrū
quicquam accessit ex tanta illa cautione ac prou-
dentia. Quandoquidē omnia illa simul excutiēs,
ac ne in animi quidem cogitationē influere per-
mittens, me cōtinuo tanq; nauem nullis fulcimen-
tis uallatā in immensum pelagus praecipitem egis-
sti: nihil expendens fluctuū illorū, quos sustinere
cogimur, seuitiam atq; asperitatē. Nam si quādo
nos uel calumniā, uel cachinnū, uel alia id genus
iniuriā molestiam ue pati oportuerit (per sepe autē
multa eiuscemodi necessario erumpūt) ad quem,
obsecro, confugiendū nobis erit: qui cum qualeso,
animi nostri dolores atq; angustias cōmunicabi-
mus: quis necessitate aliqua pressis auxilio esse
uolet: quis molestiq; autores retundet: quis animi
huius moestitiā sedaturus est: quis nobis solatiū
ac iucunditatē allaturus: quis animū nostrū pra-
paraturus ad aliorū ineptias fortiter perferēdas?
Certe neminem futurū puto, posteaquā teipse a
grauī isto ac periculoso bello eō subtraxisti, unde
ne clamorem quidē exaudire possis. Ecquid igit
animaduertis q; atrox, quamq; nefariū scelus fe-
ceris? Ecquid, post inflicta saltē a te plagā, sen-
tis q; perniciosum ac letale nobis uulnus intule-
ris? Ceterū de his satis superq; neq; enim quae fa-
cta sunt, fieri ea infecta possint: neq; rei quae de-
plorata sit, remediū asserere ullū queas. Tantum
edoce, quā nos tandem orationē apud alios usur-
pare

CHRYS.

pare, quoue defensionis genere illorū criminatio-
nes retundere possimus. Bono, in quā, animo
esto: neq; enim harū modo rerū nomine paratus
sum ad rationū reddendarū calculos descendere:
sed a quarum etiā culpa imminem me esse uolui-
sti, earū tibi hic rationē defensionemq; expedire
pro uiribus enitar. Quibus ab ipsis, si placet, apo-
logiae nostrae exordium sumatur: quippe absurdo
planē, neq; satis candido ac liberali animo fuerim
si sollicitus quamnam aliq; de me opinionem habe-
ant, studiumq; omne adhibens, ut criminandi ac-
cusandiq; mei finem tandem illi faciāt: hominem
mihi amicissimum, quiq; sic me ipse ueracē, colat,
obseruet, ut ne de ijs quidem, quas a nobis acce-
pisse se dicit, iniurijs, mecū exposulare uelit: de-
niq; talem, ut suā ipsius causam dignitatēq; post-
ponens ac pro nihilo ducens, nostrae in primis cu-
ram habeat: non possim hic flectere, illiq; persua-
dere, nulla a me iniuria laesum fuisse: quin potius
committam, ut maiorē nostram erga illum som-
nolentiam ac negligentiam, q; illius erga me stu-
dium, ac sedulitatem extitisse appareat. Itaq; quid
tandem illud est in quo te ipsi laesimus: si quidem
hinc cōstituimus apologiae pelagus ingredi. Laesi
ne, quod circumuenerim atq; imposuerim: quod
animi mei sententiā occultandam tibi duxerim:
quod tamen factū a nobis est partim tuo quē cir-
cumuenimus cōmodo, partim eorū utilitate qui-
bus te impostura nostra prodidimus. Nā si in uni-
uersum fraudis genus omne, malum uituperan-
dumq; est, neq; eam cuiquā licet in hominū usum
utilitatemq; unquā uertere: quidem paratus sum
poenas dare quascūq; praescripseris: seu ut uerius
dicam, quandoquidē tu, ni fallor, nunquā a nobis
sustineas poenas exigere, ultrō ipsi nobismet eam
poenā irrogabimus, qua iudices multare eos so-
lent, qui iniuriā illatae rei sunt, quoties ab actōri-
bus suis rei peracti fuerint: sin uero fraus ipsa non
semper incōmoda, sed pro eorū qui eam adhibēt
animo atq; cōsilio bonae malae ue rei nomē sortit,
missam faciens criminationē istā, qua te a me cir-
cumuentū quereris, edoce, nisi graue est, in malū
damnūq; tuū fraudē huiusmodi fuisse a nobis ex-
cogitatā: quandoquidē donec animus malus ab-
fuerit, cōsentaneū est, ut qui sese iustos equosq; in
causa eiusmodi ostēdere uelint, deceptorē hunc,
quē dico, nō modo nō accusent culpētū, sed etiā
laudent atq; approbēt. Tam lucrosa eū tamq; fru-
ctuosa esse solet opportuna ac recto animi iudicio
facta fraus, ut permulti etiā poenas saepenumero
luerint, hoc ipso q; rem fraude non egissent. Ac si
exquirere uelimus, quinā copiarū Imperatores iā
inde ab orbe condito claruere: illorū trophaea bo-
na ex parte cōperiemus imposturae ac fraudis fa-
cinora fuisse, eosdēq; fatebimur maiore quidē lau-
de dignos, q; qui aperto Marte uictoriae de hostib;
reportant. Hi eū magno cum sumptu, tum pecu-
niarum tum corporū sic bella conficiūt, ut ab ipsa
etiā uictoria nihil illis amplius accedat: quin po-
tius uictores quū sint, nihilo tamen secius pari cū
ijs, qui uicti sunt, calamitate premunt, tum copijs

absumptis, tum aerario exhausto. Adhęc qui uicti
sunt, ne ipsos quidem uictores patiunt solida ui-
ctoriq; gloria perfrui: cuius bona pars ad eos redit
qui ceciderunt: utpote qui animis uictores, corpori-
bus solū inferiores fuerint: quibus item si per sua
uota in bello non cadere licuisset, neq; illis mortis
interuentus dimicationis finem attulisset, nimirū
alacritatis magnanimitatisq; suae ostendēdā mo-
dum fecissent nullum. At qui fraude aliqua uictō-
riam sibi parat, is praeterquam q; calamitatē atq;
perniciem hostibus affert, id etiā praestat, ut ceteri-
ris illi de se risum praebant. Neq; uero ut illic for-
titudinis, sic & hic prudentiae laudē gloriāq; ex
aequo utriq; reportant: uerum integra uictoriae id-
tius laus ad uictores solos pertinet. Et quod ijs;
quae dixi, inferius nequaq; esse reor: qui astu uin-
cunt, ciuitati suae seruant synerā illibatā atq; in-
tegram ex uictoria parta uoluptatem: neq; enim
cōmune quicquā habet animi prudentia cum pe-
cuniarū corporumq; multitudine atq; copia: qui-
bus quidē usuenit, ut quo magis in bello utare,
eō magis infumant, magisq; suos deficiāt posses-
sores: quū contra natura sic comparatū sit, ut ani-
mi prudentia, quo magis exerceas, eo magis ad-
lescat. Neq; uero fortis tantū ad militiā, sed etiam
domi ad pacem nō publicis modō ciuitatis, sed &
priuatis uniuscuiusq; negotijs pertraētādis, & ma-
rito aduersus uxorē, & uxori aduersus maritū, &
patri in filiū, & amico in amicū, ad dam etiā & li-
beris in patrem, astus huius usum cōmūnem ne-
cessariumq; comperies. Neq; enim filia Saul mari-
tum suū alia ratione de Saul manibus eximere, q;
circūuento ac decepto patre potuisset. Cuius itē
frater eundem illum ab ea semel seruatum de uitā
periclitantē seruare dum uellet, isdē telis quibus
& uxor sese armauit. Atq; hic Basilus: Sed ni-
hil horū, inquit, ad me: neq; eū hostis ego atq; ad-
uersarius, neq; ex eorū numero, qui nocere iniu-
riamq; asserere parant: quū ipse contra, animi tui
sententiae omnia mea quū cōmississem, de ea uita
nunquam deflexi, qua me ipse subsequi iussisses.
Ego uero o admirande idemq; optime Basili,
non ob aliud, in quā, q; ob hoc ipsum anteuertēs
nuper docui, nō in bello tantū contra hostes, sed
etiam in pace aduersus amicissimos quosq; astus
huius usum cōuenire. Nam quod id cōducat non
circūuentibus solū, sed etiā circūuentis: ad unū
aliquē ex medicis pfectus, sciscitare, quē nam illi
in modū laborantes, morbo liberare soleāt: certe
ex ijs audies merā nudāq; artē ipsis non satis esse:
sed & aliquoties ipsos impostura uti, cuius auxi-
lio cum arte medica cōiuncto agrotantē sanitatē
pristinē restituāt. Etenim dū hinc agrotantū mo-
rositas, hinc morbi difficultas medicorū auersat
consilium: tum coguntur illi, fraudis atq; impo-
sturae personam induere; ut quod in scenā fieri so-
let, in qua fictis omnib; & adumbratis loci pluri-
mum est, rerū factorumq; ueritatē occultare pos-
sint. Atq; hic si placet dolum unum explicabo ex
multis, quē olim a medicis fuisse structum audisti.
Inciderat quidā in acrem uehementemq; febrim:

BASILUS

CHRYS.

Idem aestu febris indies gliscente augeteque remedia ea omnia auerfabat, quae ad ardorem illum restringendum faceret: ceterum quum desiderio ferret, multusque esset in urgedis hortandisque omnibus, qui ad ipsum introissent: id perpetuo agens, ut multo uino, eoque meraco, sibi porrecto, exitiosam illam appetentiam extingueret: futurum quippe erat ut si quis illi obsecundans, hac in parte gratificatus fuisset, febris ardorem non solum magis inflamaret, sed miserum etiam illum prorsus ad insaniam furorisque adigeret: hic demum quum ars ipsa effocata iam atque exhausta nullum salutis remedium inueniret, in eius locum sese fraus insinuans, tantam exhibuit uirum suarum efficaciam, quantam mox ex me audietur. Et enim medicus acceptum uas testaceum (id recens a fornice exierat) uino permulto immersit: quod quum uacuum, sed apprimè tinctum extraxisset, aqua implet: tum iubet aegrotantis cubiculum tapetibus uelisque undique adumbrari, ne fraus ipsa lumine detegatur: hic testam aegrotum propinat, quasi mero plena: quam ille manibus quum necdum apprehendisset, uini odore eius nares statim peruadente, non sustinuit curiose indagare, quod sibi a medico porrigeret: uerum eo odore persuasus, & tenebris deceptus, tum etiam appetitae rei desiderio uictus, quod propinabat, propensissime hausit, ac satiatum febris aestum statim excussit, periculo eo, quod graue imminabat, liberatus. Quod si quis fraudis eius, de qua loquor commoda utilitatesque una cum medicorum dolis omnibus recensere uolet, huius certe oratio nullum prorsus sine habitura sit. Comperies autem non ab his solum qui corporum medendorum, sed etiam ab his qui animi curam suscipiunt, pharmaci huius usum assiduum usurpari solitum. Sic beatus ille Paulus multas illas Iudaeorum myriadas ad se allecrauit. Per huius item consilij rationem, idem ille, qui Galatis comminat fore ut Christus circuncisos nihil adiuuet, Timotheum tamen circuncidit. Propterea item legi aliquoties sese submittit: qui idem censet post si dem deo datam, exitiosam esse legis sanctificationem. Fraudis quidem magna uis, modo ne fraudulento ea animo fiat: quam ipsam tum ne fraudem quidem nominandam putauerim, uerum oeconomiam quandam potius ac sapientiam arteque qua possis e medijs suis imperijs desperatarum rerum angustijs difficultatibusque, correctis emendatisque animi uitijs euadere. Neque enim Phinees illum homicidam ego unquam appellauerim, quanquam is plaga una corpora duobus sustulit. Quemadmodum neque Heliam uel post milites centum unam cum ducibus suis interfectos, atque adeo post magnam illum sanguinis torrentem, quem ex eorum nece qui demonibus consecrati essent, se cit excurrere. Nam si hoc dederimus, & res ipsas per se singulas, nudas ab autorum suorum consilio propositas separatas expendere quis uoluerit: nemini sane non licebit, uel Abraham ipsum paricidij accersere. Item & illius tum nepotem tum abnepotem doli ac maleficij reos ageret: sic enim illius sibi primogenitorum usurpauit: hic autem Aegyptiorum opes in Israelitarum castra transtulit. Sed non est ita, non est ita. Facessat hinc tanta ista

impudencia: neque enim solum eos quos modo nominauimus, culpa liberamus: sed etiam eosdem uel hoc nomine admiramur: quandoquidem & ipsi hoc demum nomine gratiam a deo magnam inierunt. Proinde ueri illusoris deceptorisque nomine dignus fuerit, quisquis re ipsa iniquo ac nocendi animo abutitur, alioqui saepenumero profuit decessisse: & hac potissimum arte in maximis rebus alteri opem subsidiumque tulisse. Ceterum qui recto semper calle ingreditur, de eo nunquam despectus: saepe fit ut ei etiam cui non astum aliquem struxerit, malorum incommodorumque quam plurimorum autor sit.

LIBER SECVNDVS.

ROINDE quod fraudis uisum atque uisum bonam etiam in partem adhibere possis, seu (ut uerius dicam) quod ne fraudis quidem, sed admirandae cupiditatis dispensationis nomine tum fraus ea designanda sit, pluribus quidem hic a me exemplis doceri poterat: quum uero quae a nobis adducta sunt, ea idoneae rei comprobandae fidem facere possint, graue molestisque arbitror in prolixitate qua superuacanea sit orationem nostram producere. Reliquum est ut tute expendas, num ex usu ac commodum tuo fraus ea a nobis adhibita sit.

Tum Basilium: Et quodnam, inquit, commodum ad nos ex hac redijt, seu oconomia, seu sapientia, seu quocumque ea nomine appellare uisus: ut testatur nobis esse queat ac persuasum, sicut mihi a te nequaquam esse factum? Quodnam uero, inquam, hoc uno maius commodum existat, quam si ea nos facta prestare constiterit, quae quidem dilectionis charitatisque in Christus exempla esse Christus ipse nos docuit? Hic enim cum apostolorum principe uerba faciens: Petre amas me, inquit, atque illo id consistere, adiungit: Si amas me, pascue oues meas. Interrogat discipulum magister, num ab eo amet: non quod ipse edoceat: (qui enim id edoceri studeat is, cui unum mortalium omnium corda peruia sunt?) uerum ut nos doceat, quanta sibi cura sit gregis huius praefectura. Id quod ubi consistit, & illud ite pariter consistat: copiosam atque adeo immensam mercedem illi expectare, qui consilium, curam, cogitationem, atque operam in his sua ponat, quae quidem magno apud se in pretio atque aestimatioe Christus esse uoluit. Nam si quoties uidemus seruatorum pecuariorum uel nostrorum curam a quibusdam suscipi, ex eo studio aduersus illa impenso colligimus, ab his nos amari (etiam si illa ipsa eiusmodi esse soleant, ut pecunia ueneant) qui neque pecunia, neque alia re ulla, sed morte propria armentum hoc redemerit, suumque proprium sanguinem gregis pretium obtulerit: quanto, quae sero, praemio gregis huius pastores ac rectores remuneraturum olim credimus? Propterea enim quum respondisset discipulus: Tu scis domine, quod amem te, testaturque citasset amoris huius ipsummet qui amaret, haud se hic continuit seruator Iesus, sed & amoris quoque indicium adiunxit. Neque enim tum uolebat testatur esse, quantum a Petro amaret: siquidem id multis nobis argumentis constabat: uerum hoc ille tum agebat, ut & Petrum & ceteros

nos

Matt. 24

10. 21

nos edoceret, quanta benivolentia ac charitate erga suam ipse ecclesiam afficeret: ut hac ratione & nos quoque eiusdem ecclesiae studium curamque toto animo susciperemus. Nam qua de causa filio suo eius unigenito deus opt. max. usque: adeo non parcendum putauit, ut etiam quem unicum haberet hunc deederet? Certe ut qui in ipsius offensione incurrisset, eos sibi populum redderet. Quam item de causa idem ille sanguinem effudit suum: certe ut pecudes eas acquireret, quarum curam, tum Petro, tum Petri successoribus committebat. Iure igitur ac merito sic loquebatur Christus. Quisnam fidelis seruus & prudens, quem dominus super familiam suam constituit? Rursus uerba quidem ista, haereticis esse uidentur: quum tamen ab eo prolata sint, qui minime haerent. Nam quemadmodum Petrum dum interrogaret, num ab eo amaretur: interrogabat profecto, non ex eo quod uellet amorem huiusmodi ex discipuli uerbis intelligere, sed quod declarare cuperet quantum censeri deberet nostrae erga se charitatis dilectionisque magnitudo: ita & hic dum ait: Quisnam fidelis seruus & prudens? non hoc ait, quod ei ignotus sit fidelis ac prudens seruus: sed quod exprimere uelit, tum hoc opus esse rarum sit: tum quae sit functionis huius amplitudo. Contemplare itaque & praemium, quantum super omnia, inquit, bona sua constituet eum. Etiam ne nunc nobiscum contendes, fraudem istam ubi non bene ac feliciter celsisse, qui per eam uniuersis dei opt. max. bonis suis praeficiendus: quum praesertim ea agas, quae quum Petrus ageret, illum Christus auctoritate praedictum esse uoluit, ac reliquos item apostolos longe praecellere. Petre enim, ait, amas me plus quam hi omnes. Atqui illi quidem licebat uerbis huiusmodi Petrum affari: Si me amas Petre, ieiunia exerce, super nudam humum dormi, uigila continenter, iniuria praesens patrocinare, orphanis patrem te exhibere, uiduae item te maritorum loco habeant. Nunc uero praetermissis omnibus his, quidnam ille ait? Pascue oues meas. Nam quae modo a me dicta sunt, ea copiosae etiam ex subditis praestare facile possint, non uiri solum sed etiam foeminae. At quum de ecclesiae praefectura, de credenda huic uel illi tam multarum animarum cura agitur: uniuersa quidem multaebris natura functionis istius molis ac magnitudini cedat oportet, itemque & bona uirorum pars. Prodeant autem in medium qui longe omnibus praestant: quicquid animi uirtute tantum reliquos excellunt, quantum corporis magnitudine Saul Hebraeorum gentem uniuersam excelluit: seu potius multo etiam magis. Neque enim hic nobis humerorum excellentiae ac proceritatis mensura quaerenda: sed quanta inter sese differentia homines rationis usum habentes, & bruta ratione carentia disident: tantum sane discrimen inter eum qui pascit, atque eos qui pascuntur esse uelimus: ut ne maius etiam exigam: siquidem in multo etiam maioribus rebus periculum ipsum uersatur. Etenim quod oues perdiderit, uel lupis rapientibus, uel latronibus ad orientibus, uel lue aliqua, aut alio id genus casu saeuiente: fortassis ueniam nonnullam a domino gregis imperet: sin & poenas ille

exiget, damnum non nisi pecunia constat. At uero cui homines ipsi, rationalis Christi grex, concrediti sunt: hunc primum ouibus deperditis non pecuniarum, sed animae propriae iacturam facere oportet: tum uero & certamen longe maius ac multo molestius sustinere. Neque enim illi aduersus lupos pugna est, neque a furibus timor, neque sollicitus anxiusque est de peste a grege abigenda. Contra quos ergo illi bellum: quibus cum lucta? Audi obsecro beatum Paulum loquentem: Non est uobis lucta aduersus sanguinem & carnem, sed aduersus principatus, aduersus potestates, aduersus mundi dominos, retores tenebrarum seculi huius, aduersus spirituales malitias in caelestibus. Videtisne terribiles aduersariorum copias: uidetis phalanges a speras, non ferro quidem circumspectas, sed quibus pro uniuersa armatura ingenium ipsis suum abunde satis est? Vis & alium exercitum spectare immanem ac crudelem gregi isti insidiantem? Hunc ipsum tibi de eadem specie spectare licebit. Nam qui de illis, quos ante dixi, aduersarijs uerba fecit: hic idem & hos nobis hostes indicat, ita loquens: Manifesta sunt opera carnis, quae sunt haec: Adulterium, scortatio, immunditia, lasciuia, simulacrorum cultus, ueneficium, inimicitiae, lis, amulationes, irae, contumeliones, obloquutiones, furri, animi tumores, & alia his longe plura: neque enim omnia annuerauit, sed ex his nobis cetera reliquit intelligenda. Porro quod ad brutorum pastorem pertinet, qui gregem perdere querit, ubi uiderint illius praefectum fugam se mandare, missa aduersus illum pugna, coeueniunt ipsarum pecudum raptu. Hic uero ut uniuersum gregem ceperint, ne sic quidem a pastore manus abstinent: sed eo magis instant, eo magis ferociunt: neque certe dimicandi finem prius faciunt, quam uel illum supplantarint, uel uictas ipsi manus praebuerint. Adde his, quod pecuarij morbi aperti sunt ac manifesti, si uel fames sit, uel pestis, si uulnus, si aliud quoduis dolorum aegritudinem ue pariens: quae res non modico adiuumento esse solet morbis a pecudibus abigendis. Est item & aliud hoc ipso maius, quod quidem praesentaneum affert aegritudini illi remedium. Quidnam porro hoc est? Magna cum auctoritate pastores pecudes suas porrectam medicinam capere cogunt: nam & eas uniuersae procliuue, quoties urere, quoties incidere opus: itemque & diutius asseruare facile, quandoque id conducit: & aliud item pro alio pabulum praebere, & arcere a fluentis: praeterea cetera omnia quaecumque pastores probauerint pecudum salutem conferre, nullo ipsi negotio, nullo labore adhibere solent. Horum uero morbi principio haud facile se se homini produnt. Nam quae intra hominem latent, praeter hominis spiritum, qui in ipso est nemo certe alius intelligit. Qui igitur pharmacum adhibere quis possit morbo ei, cuius genus nequaquam intelligat: quum etiam per sepe usufrueniat, ut ne intelligere quidem possit, morbus subit necne: qui ubi sese prodidit, tibi tum maius negotium facessit. Neque enim homini licet tanta cum auctoritate homines curare, cum quanta oues pastor curat. Hic enim liberum est & uincire, & a pabulo arcere, & urere, & secare: quum

Ephes. 6

Gala. 5

quum

2. Cor. 1

quum illic medicina ac curationis suscipienda fa-
 culas posita minime sit in illo qui medicina adhi-
 bet, sed in eo tantum qui laborat. Hoc enim admiran-
 dus ille uir quum intelligeret, sic Corinthios allo-
 quitur: Non quod dominemur uobis nomine fidei, sed
 adiutores sumus gaudij uestri. Christianis enim mi-
 nime omnium licet peccantium lapsus uel corrigere.
 Exteri quidem iudices quum facinorosos homines le-
 ges transgressos fuisse deprehenderint, magna se
 praeditos auctoritate ac potestate ostendunt, eos-
 demque uel inuitos, suos ipsorum mores mutare co-
 gunt. Hic uero non uim afferre, sed suadere tantum
 oportet, atque hac ratione melior esse efficere, quem
 emendandum susceperis. Neque enim nobis facultas
 tanta a legibus data ad delinquentes coercendos:
 ac ne si dedissent quidem, haberemus ubi uim hu-
 iusmodi potentiamque exercere possemus: quum Chri-
 stus eos aeterna corona donet, non qui coacti, sed
 qui certo animi proposito a peccato abstinere. Quam-
 obrem multa quidem arte opus est, ut qui laborant
 Christiani ultra sibi ipsi persuadeant sacerdotum cu-
 rationibus sese submittere oportere: neque id solum,
 sed ut etiam curationis ac medicinae nomine gratiam
 illis habeant. Nam siue qui uinctus illigatusque est,
 contumaciter resistit (id autem per se ipse potest)
 malum certe exasperat, grauiusque reddit: siue admo-
 nentis uerba ferri modo secunda neglectim trans-
 miserit, nimirum aliud sibi uulnus contempitu infert:
 usque adeo ut curationis illius praetextus grauioris mor-
 bi color fiat: neque enim est qui hic uim afferat, neque
 curare inuitum possit. Quid igitur facias? Etenim si
 blandius eum tractes, cuius affectum corpus sectio-
 ne, eaque magna indiget: ac nisi aliam inflixeris pla-
 gam ei, qui ea opus habet: nimirum fiet ut uulnus
 ipsum partim sit resectum, partim relictum. Rursum
 si nulla ex parte parcere uoles debitam adhibueris
 sectionem: fiet saepe ut animus ille doloris impatientia
 despondeat, atque adeo omnia simul detrectans, tum
 pharmaceutum, tum uinculum, se ipse praecipitem ferat,
 contrito iugo, ac confraeto laqueo. Equidem com-
 plures recensere possum, quos constat in extrema
 mala adactos, non ob aliud nisi quod digna ab eis
 poena, et quae peccatis perpetratis par esset, exi-
 gere retur. Neque enim temere ad delictorum modum oportet
 et multam ipsam adhibere: sed tanquam coniectu-
 ris quibusdam explorandum est delinquentium ani-
 mus: ne qua fiat ut dum consuere uis quod interrump-
 tum est, scissuram deterioram facias: ac dum eum qui
 lapsus est erigere atque emendare studes, casus ipse
 maior per te reddat. Nam qui infirmi sunt ac rem-
 missi, et magna ex parte mundi huius delictus ille
 cebrisque illaqueati, quibus idem a generis claritate,
 a potentia atque opibus habere se putant unde ani-
 mos magnopere tollant: si si sensim ac paulatim
 peccatorum correctionem adhibeas, possint utique, si
 non penitus, attamen parte aliqua eximere se ac
 liberare malis peccatisque, quibus occupant: quos
 si iusta statim animaduersione emendes, fiet ut mi-
 nori etiam illa correctione quam sustinere poterant,
 priues. Humanus enim animus posteaquam uerecun-
 diae fines semel transire coactus est, in indolentiam

dilabit: tum autem neque blandis uerbis paret, neque mi-
 nis flectit: neque beneficijs mouet malitiam etiam su-
 perans ciuitatis illius in qua propheta conuictus
 huiusmodi insurgerebat: Factus est tibi meretricius
 aspectus, depuduit te aduersus oes. Quocirca mul-
 ta quidem opus est pastori prudentia, sexcentis etiam,
 ut sic dicam, oculis: ut recte undique humani animi
 habitum circumspicere possit. Nam sicut aliquoties usu
 uenit, ut animum plerique despondeat, atque in sua sa-
 lutis proruant desperationem, non ob aliud nisi quod
 ab amarum acerbisque medicamentis abhorreat: ita
 nonnullos reperias, qui hoc ipso quod poenas pec-
 catis suis pares non uerint, in negligentiam ac con-
 temptum dilabant, ac longe deteriores facti, maio-
 rem peccandi licentiam sibi uendicant. Itaque nihil ho-
 rum relinquendum est, quod probe non excutiat atque
 examinet episcopus: quin omnia accurate ac stu-
 diose perscrutatam tum demum illud oportet sua ipsius
 remedia congrue, apte, accommodate afferre: idque ne
 operam forte ludat. Caeterum non ipsi solum quae dixi,
 uerum etiam in abscissis ecclesiae membris committen-
 dis coniungendisque multis illum negocijs distingui
 uideas. Etenim uisum pastor gregem habere est uestigio
 subsequente, quacumque praerit: quod si quae de re-
 cta uia oves deflectant, ac feraci pabulo posthabito,
 sterilia atque abrupta loca depascant: satis habet
 pastor altius aliquantum in clamare, ut palantes ac
 dispersas reducat, atque in gregem cogat. Sin uero a
 recto Christianae fidei tramite aberrauerit quis: hic
 pastori magnam certe opus incumbit, magnam nego-
 tium, magna tolerantia. Neque enim uis illi inferen-
 da, neque terrore ille cogendus: uerum suadendus tan-
 tum, ut de integro ad ueritatem redeat, unde initio
 dilapsus est. Itaque magnam ac generosum animam ad
 eam rem episcopum afferre oportet: ut ne animo
 deficiat ac delassetur, ut ne errantium salutem de-
 spondeat ac desperet: denique ut nunquam non illud
 secum cogitet ac dicat: Si quando det illis deus ueri-
 tatis agnitionem, ac respiciat eum diaboli laqueo. Pro-
 pterea dominus quum discipulos alloqueretur, ait: *Quis*
nam fidelis seruus ac prudens? Etenim qui suum
unius animam excolit, sibi duntaxat utilis est: at pa-
storalis functionis lucrum ad uniuersum populum ma-
nat. et qui pecuniam indigentibus erogat, aut qui alio-
qui iniuria pressos subleuat, is et proximos quidem
iuuat. sed tamen id tanto minus praestat quam episco-
pus, quanto dissident inter se interuallo corpus
atque anima. Non ab re igitur dominus pastoris stu-
dium aduersus gregem impensum, amoris ac cha-
ritatis erga se symbolum esse dixit: Tu uero, in-
quit, Christum non amas? Et amo, inquam, et ama-
re certe nunquam desistam: caeterum uereor ne quem
amo, eum iritem. Hoc uero, inquit, anigmate
quodnam aliud obscurius esse queat: si Christus
illum a quo ametur, oves suas pascere iussit: tu au-
tem hoc nomine nolle pascere affirmes, quod eundem
illum qui hoc iusserit, ames. Non est, inquam ego,
fermo hic anigma: quinimo ualde apertus et sim-
plex. Nam si par atque idoneus administrando mu-
neri istius, iuxta id quod Christo placitum est, nihilo
secius tamen munus ipsum detrectassem, haesita-
re quidem

BASIL.

Math. 24

BASIL.

CHRYS.

BASIL.

CHRYS.

re quidem ad uerba mea conueniret: postea uero
 quam me ad functionis istius praestationem, animi
 huius imbecillitas minus idoneum reddidit: quis
 hic quaestioni, dubitationiue locus? Etenim uere-
 or ne si prouinciam sumpsero regendi Christi ar-
 mentum iam ualens ac uegetum, deinde illud idem
 focordia negligentiaque mea deprauaui: eum con-
 tra me iritem, qui sic armentum id dilexit, ut seipsum
 ob illius salutem ac pretium dederit. Loco haec,
 inquit ille, loqueris? nam si extra iocum, equidem non
 uideo quibusnam alijs melius argumentis a te de-
 monstrari potuerit, iusto nos dolore uexari, quam istis
 tuis uerbis: quibus tamen ab animo meo moesti-
 tiam hanc depellere studiose adlaborasti. Antea
 enim quum nouissem me a te deceptum ac proditum,
 nunc autem id longe etiam apertius, dum tu obiecta
 tibi crimina diluere aggressus es: equidem bellissi-
 me hinc capio atque intelligo, quomodo me tandem malo-
 rum adegeris. Nam si te hoc demum nomine a fun-
 ctione huiusmodi summuisti, quod intelligeres
 animi istius facultates, nequaquam pares rei ipsius
 molis sustinende, me sane prius exemptum esse oport-
 uit, etiam si id muneris summo studio ambuissem:
 ne dicam hic rei totius consilium curamque tibi a me
 fuisse commissam. Nunc uero tu tuis unius partibus
 prospiciens, nostras plane neglexisti. Atque utinam
 neglexisses tantum: mecum enim uel hac ratione pre-
 clare actum existimassem. At uero et tu quoque au-
 tor consultorque eius artis fuisti, qua facile in hostium
 nos captantium manus incidere mus. Neque enim pos-
 sis ad id effugij te conferre, quod tibi uidelicet uulgi
 opinio fucum fecerit, atque hinc adductus sis, ut ma-
 gna quadam atque admiranda de nobis conciperes:
 utpote qui is certe non essem, qui inter admiran-
 dos, insignes atque excellentes uiros numerari de-
 berem. Neque tamen ut se ita res haberet, uulgi opi-
 nionem ueritati praeposita esse oportuit. Nam si
 tibi nunquam antea per nos licuisset ut consuetudinis
 nostrae periculum faceres: haberes certe, unde ho-
 nestum sumeres praetextum, in hoc quod in suffragio isto
 ferendo uulgaris fama fueris sequutus: sin nemo
 omnium est, qui res nostras oes notiores habeat, quam
 ipse habeas, eousque ut animus hic uni tibi magis
 spectatus perpectusque sit, quam ipsi qui me uel genue-
 re uel educauerunt: quae tandem oratio sic probabi-
 lis usurpari a te possit, ut persuadere auditoribus
 queas, me abs te ultra in periculum hoc nequa-
 quam fuisse coniectum? Verum praetermittan-
 tur haec in praesentia: neque enim cogimus, ut tu
 horum nomine causam dicas: tantum effare qua-
 nam defensione apud eos utamur, qui nos in-
 mulant. Ego uero, inquam, non antea ad illa me
 conuertam, quam ea diluero quae ad te spectant,
 etiam si nos sexcentis uelis criminibus huiusmo-
 di uacare. Ignorantiam enim dixisti ueniam nobis
 impetrare posse, nosque nulli prorsus criminationi
 obnoxios fore, si in rerum tuarum omnium igno-
 ratione uersantes, te in praesentem rerum statum
 deduxerimus. Caeterum quoniam te non ignora-
 tione prodidimus, sed quum maxime res omnes
 tuae cognitae nobis essent, propterea uis excusatio-

nem omnem, quae ratione nititur ipsa posset, defen-
 sionemque quamlibet iustam sublatam praereptamque
 nobis esse. At nobis sane contraria sententia. Huius-
 modi enim res magno admodum iudicio quidem
 meo, examine indigere tumque oportet, qui exhibi-
 turus sit, quem ad sacerdotum functionem idoneum
 censet, non uulgarem tantum famam atque opinio-
 nem sequi, eaque esse contentum: sed eundem item
 necesse est una cum ea, illius uires facultatesque in
 primis excutere, atque ante omnia examinare. Nam
 quum beatus ille Paulus ea de re differens ait: Opor-
 tet autem illum et bonum habere ab externis testimo-
 nium: nequaquam tollit exactam exploratamque indaga-
 tionem: neque sane fide ea, quae tibi a uulgi opinione
 facta sit, ut praecipuum signum, aut rei totius cardinem
 esse uult: quippe multa prius quam differuisset, id
 postea adiuit: ostendere uolens non satis hoc esse
 oportere ad huiusmodi electiones creationesque fa-
 ciendas, sed una cum alijs, et hoc item praedictum a no-
 bis assumendum esse. Nam saepe usuenit, ut uulgi
 opinio falsa sit: a qua tamen nihil periculi exoriri
 possit, si res ipsa tota per se prius exacte ac dili-
 genter discussa atque examinata fuerit. Quocirca
 post alia, illud ipse de testimonio ab externis po-
 suit. Neque enim simpliciter hoc dicit: Oportet autem
 illum bonum habere testimonium, sed illud etiam ab ex-
 ternis, atque uulgi planum facere uolens, futurum episco-
 pum intrinsecus magna cum diligentia excuten-
 dum atque examinandum antequam ad eam opinio-
 nem descendas, qua de eo uulgi conceperit. Itaque
 quod uita tua ac mores magis mihi, id quod tu re-
 profiteris, noti spectatique sint quam parentibus ipsis
 tuis, ob id dignus sum, qui ab omni criminatione
 liberer. Vel hoc nomine, inquit ille, hoc certe
 nomine elabi atque euadere nequaquam possis, si te
 quis accusare, atque in iudicium trahere uelit. An non
 ipse meministi a nobis audire, id quod et saepe nune-
 ro re ipsa comprobasti, animus hic quam parum fortis ge-
 nerosusque esset: an non perpetuis illis cauillis pul-
 lantibus a nobis obiecit: quod uidelicet natura no-
 stra curis etiam leuibus facile succubamus? Memi-
 ni, inquam, huiusmodi quidem ex te uerba saepe nu-
 mero audire: neque ideo inficias. Ego uero si quando
 cauillabar, ioco, non seruo id factitabam. Mihi tamen
 hic ea de re tecum contendere non est animus. Po-
 stulo autem a te, eandem mihi ut tu aequanimi-
 tatem praestes, bonorum uirtutumque quibus ani-
 mus iste praeditus mentionem facere aggredien-
 ti. Nam si tum conaberis mendaciam nos conuince-
 re, equidem nihil dissimulans liquidum common-
 strabo, modestiae potius istius quam ueritatis causa
 sic te de te uerba facere. Id quod non alijs argumentis
 comprobaturus sum, quam nudis tum uerbis, tum
 factis tuis: quibus ego perinde atque certissimis tes-
 tibus utar, ad plenam dictorum meorum fidem facien-
 dam. Atque id ex te primum quaerere uolo, Nostin
 charitatis uis quanta sit? Certe Christus reliquos
 prodigijs ac miraculis posthabitis, quae ab aposto-
 lis aedenda essent: in hoc, inquit, cognoscere hoies, quod
 discipuli mei sitis, si charitatem inter uos mutua ha-
 bueritis. Quinetiam Paulus charitatem legis esse
 consumm-

BASIL.

CHRYS.

consumm-

BASIL.

CHRYS.

consummationē affirmat: sine qua ipsa dona nulli esse usui uult. Proinde eximium istud bonum idemque Christi apostolorum signum unicum, ac quod quidem ceteris donis superius excellentiusque est scio in animo tuo generose admodum ac praeclare institutum esse copiosoque inibi fructu exuberare. Tum Basilus: Mihi, inquit, magna eam rem curae ac studio esse, ne ipse quidem inficior: me tamen eandem ne dimidia quidem parte illius numeros impleuisse, uel tu ad eam rem testis mihi optimus fueris, si quidem quod uerum est spectare magis quam quae ad gratiam faciunt loqui, in animum induxeris tuum.

Ergo ad argumenta ipsa, inquam, me conuertam, atque hic certe quod promisi, exequar, facta per me fide, te animi istius modestiam magis quam rei ueritatem sequi. Proferam autem historiam admodum recentem, ut ne quis suspicari possit, uetera recensentem, temporis diuurnitate uerum ipsum tanquam ad umbrare me uelle: quam alioqui etiam ueritas minime permittat quicquam nos affingere, uel ipsi ipsas quae ad gratiam prolatae a nobis fuerint. Nam quo tempore unus quidam ex amicis necessariisque nostris per calumniam accusatus contumeliae, ac contumaciae, de salute periclitaretur: hic te ipse, quum neque is qui periclitaretur auxilium tuum imploraret, in media ipsa pericula ultrò coniecisti. Ac factum quidem tale tuum extitit. Ut autem te uerbis etiam tuis conuincamus: quum animi tui propensionem huiusmodi alij non probassent, alij contra laudassent admirati que fuissent: hic tu ad eos, qui te accusarent, dixisti: Quidnam ipse facerem? aliter enim amare non didici, nisi ut & meam animam in discrimen adducam, dum periclitantem amicum aliquem seruare opus est: diuersis quidem uerbis, sed sensu eodem, ea enuntians, quibus Christus discipulos suos alloquebatur, positus ab eo perfectae charitatis terminis. Maiorem enim, inquit, hac charitatem nemo habet, quam ut animam suam ponat pro amicis suis. Igitur si maiorem hac inuenire non est, ad ipsius finem peruenisti: atque adeo tum uerbis, tum etiam factis istius ad ipsius uerticem conscendisti. Propter quod unum te ipsi, dolo illo a nobis confuto, prodidimus. Etiam ne igitur tibi per suasum est, te a nobis in istud stadium protractum, neque ulla maleuolentia erga te nostra, neque quod te in periculum aliquod conijceremus: quin potius id a nobis factum, quod certum nobis esset, quam utilis accōmodusque futurus esses? Irane, inquit, charitatis uim sufficere putas ad proximum correctionem atque emendationem? Maxime quidem, inquam, ac magna adeo ex parte ad id conferre charitas possit. Ceterum si me uis & prudentiam istius specimina proferre, ad id quoque me accingam: ostendamque maiori te prudentiam quam charitate ac beneuolentia praeditum. Adhuc ille uerecundia tactus, ruboreque suffusus: Quae ad me, inquit, spectant nunc omittantur: neque enim iam inde ab initio horum rationem a te exegimus. Tu uero si quid habes quod iuste alijs opponere possis, libens eos sermones auscultabo. Itaque praetermissa hac umbratili pugna, edoce quidnam ca-

teris respondere possimus: hoc est, tu ipsi, qui nos tali honore dignati sunt: tum ipsi qui uicem illorum tanquam iniuria a nobis affectorum dolent. Equidem ad id, inquam, iam festino: nam quandoquidem tibi iam expediti facti erga te mei rationem, facile ad apologiam istius partem me conuertam. Quam igitur super hisce accusationem, quas illi criminationes afferunt: Grauem se uidelicet iniuriam a nobis accepisse queruntur, quod quem nobis illi honorem deferebant, eum deprecati sumus. Ego uero illud primum dico: Nullam nos rationem habere oportere iniuriam per nos hominibus illatae, quoties per delatum eis honorem, dei optimi offensionem subire cogimur: quum ipsi etiam qui se iniuriam huiusmodi accepisse aegre ferunt bonam non consulentes, hoc certe ipsum, quod boni scilicet non consulant, ne a periculo quidem alienum sit, uerum in primis dispendiosum ac detrimentosum. Decere enim existimo illorum animos qui deo opt. dicati sunt, quicquid in illum unum intuentur, tanta religione affici, ut ne id quidem iniuria loco habeant, etiam si abs te istud contumelias mille affecti sint. Sed quod huiusmodi audacia, ne in huiusmodi animi cogitationem descenderit, constare illinc potest. Nam si contumacia, fastu, atque ambitione (ut tute saepenumero affirmasti multos calumniari) ad id deductus sum: certe nihil prohibeat quin hominis maxime iniuriam notam subeam, ipsi sic per me contemptis, qui praeterquam quod magna atque admirabili uirtute clarent, de me quoque sunt bene meriti. Etenim si in eos animaduertere debemus, qui iniuriam ipsi inferunt, a quibus nulla ipsi iniuria laesati sunt: quanto, quaelo, honore digni esse queant, qui nobis ex se ultrò honorem aliquem deferre proposuerint? Neque enim hoc dicere quis possit, illos beneficio a me uel tenui, uel magno affectos, meritorum accipere uicem rependere uoluisse. Quodnam igitur supplicium non mereatur, si quis contrariis factis repenset? Sin autem id ne cogitauimus quidem, sed longe alio consilio graue ista sarcinam detrectauimus: quorsum praetermissa facti nostri condonatione ac uenia, si probare id ipsi factum nolint, criminantur in similes, quod nostrae animae pepercerimus: Tantum enim abest, ut ipsi ullam a me iniuriam acceperint, ut eos etiam honore affectos dicere possim recusatione hac nostra. Neque uero mirum id tibi esse debet quod dixi, perinde quasi dictum id sit praeter communem hominum sensum: nam de eo quoque tibi mox satisfecerimus. Tum enim si minus oēs, certe qui maledictoria delectant, potuissent plerumque tum suspicari, tum eloqui, partim de me electo, partim de illis eligentibus. Verbi gratia, quod diuitias illi solas spectent, quod generis splendorem admirent, quod a nobis adulatione uicti eum nobis honorem mandassent. Nam quod & pecunia adducti corruptique, dicere non habeo, si quis & ipsum hoc suspicetur. Praeterea, Christus quidem piscatores, tabernaculorumque texendorum artifices, itemque publicanos ad huiusmodi principatum aduocauit: hi autem eos respiciuntque, qui sibi quotidiano opere ui-

ctum parant: sin uero quis peregrinas literas, studiisque nihil ad scripta euangelica pertinentia attigerit, atque in otio uitam transigat, hunc ipsum admittunt, probant, admirantur. Nam quo nomine eos qui sudores propemodum infinitos pertulere, dum ecclesiae utiles esse student, contempserunt: at eum, qui nihil unquam sudorū illorum gustauerit, totam uero aetate in futili atque inuili externorum studiorum labore insumpserit, derepente in tantum sublimem honorem traxerit? Haec quae dixi, atque adeo plura dicere illis licuisset, si huiusmodi honores a nobis fuisset susceptus: id quod illis nunc in contrarium euenit, ut quibus maledictoriae occasio omnis praecisa sit: neque iam mihi adulationem, neque illis sordes ac corruptelam obijcere possunt: nisi si qui forte erunt, qui merè insanire uolent. Nam qui adulatione largitioneue honorem aliquem candidatus ambierit: hic qua ratione cum tum quum suscipere oporteat, alijs suscipiendum ipse relinquat? Id enim perinde fuerit, ac si quis laboribus multis in excolenda terra impensis ut segetem copiosam nouales reportent, ac uino lacus exundent, post sudores infinitos, post multum pecuniae sumptum, cum messis ac uindemiae tempus appetit, tum alijs fructuum illorum prouentum fruendum relinquat. Intelligis ne tum calumniari illos uolentibus occasionem haudquaquam fuisse defuturam, etiam si longe a ueritate alienam: quod uidelicet facta ab illis de nobis electio, a recto animi iudicio nata nequaquam fuisset: qui tamen nunc ne hiscere quidem, aut labia tantum diducere per me possunt. Actales quidem initio illorum extitissent sermones, seu etiam his, quos dixi, plures additi. Ceterum posteaque muneris functionem attigissemus, nullg cerere illorum defensiones criminationibus quotidie exorientibus pares esse potuissent: etiam si a nobis omnia inculpate administrata fuissent: ne dicam necessario futurum fuisse, ut partim ministerij imperitia, partim aetatis huius uictio in multis aberraremus. Nunc uero eiusdem criminatiois huius occasione sustulimus: tum autem futurum erat, ut probris ipsos innumeris obnoxios redderemus. Quorsus quisque enim id non fuisset conquestus? Pueris insipientibus res tam miras tamque magnas crediderunt. Deprauauerunt dei opt. gregem. Ludicrae ac iam deridiculae factae sunt res Christianae. At uero nunc quotquot ubique existunt ini qui ac improbi, sibi ipsi os obturabunt: qui si propter te ista protulerint, uestigio eos re ipsa edocebis, non oportere prudentiam aetate metiri, neque senem canicie probare, neque iuuenem arcendum ab huiusmodi ministerio, sed neophytum nouitiumque. Maximum autem inter utrumque discrimen.

LIBER TERTIVS

T quod ad eam iniuriam pertinet, qua eos a me affectos fuisse dicis, qui me cohonestarunt, tum quod nullo eos dehonestandi consilio ab isto me honore subtraxerim, afferri quidem a nobis ea possent, quae diximus. Ceterum quod nullo etiam fastidio, nulla contumacia infla-

Chryf.

ti id fecerimus: id ipsum quoque nunc pro uiribus tibi planum facere adnitar. Etenim si nobis uel imperij militaris, uel regni etiam proposita fuisset optio, potuisset quis id merito de me suspicari, si modo eandem hanc sententiam sequutus fuisset, quam hic secutus sum: seu uerius dicam, tum sane nos nullus fastidij ac contumaciae insimulasset, amentiae uero ac stultitiae nemo non damnasset. Sacerdotij uero optioe proposita (quod quidem regno tanto est excellentius, quantum spiritus & carnis interuallum esse potest) sustinebit ne quicquam contemptus, ac fastidij nos accersere? Qui porro id non absurdum? eos qui prouincias pusillas respuunt, ut deliros incusare? eos uero qui hoc idem in maxime excellentibus faciunt, libere quidem amentiae crimine, insolentiae autem ac superbiae reos agere? perinde quasi si quis est, qui bonum armentum despiceret, armentarius esse recusans, animi quidem insolentia nequaquam praeditum esse, mentis autem alienatione prorsus laborare criminaretur: ei uero, qui orbis uniuersi regnum deprecaretur, neque pateretur exercituum ubique terrarum instructorum imperium ad se deferri, pro amentiae crimine, factus tantum atque insolentiae crimen impingeret? Sed non est ita, non est ita: neque certe nos magis quam seipsum incusant, qui ista afferunt. Nam uel cogitare tantum fieri posse, ut tanta illa sacerdotij dignitas ingenio sit humano despicibilis: id uero contra eos ipsos, qui sermones huiusmodi usurpant, indicium argumentumque esse possit opinionis eius, quam istud de re, qua de agitur, concipiunt: nam nisi sacerdotium inter res uiles modicum pretij ponerent, ne ista quidem suspicio sese in animo ipsorum insinuasset. Cur enim de angelica dignitate nullus unquam inuentus est, qui tale aliquid sustineret suspicari, ac pronuntiare, humanum ingenium praefastu, ac contumacia ad naturae angelicae honorem, dignitatemque non aspiraret? Nempe magna quidem ea sunt, quae animo concipimus de potestatibus, illis: atque id ipsum uetat, ut credamus licere homini maiorem illa dignitatem animo concipere: quo fit ut consentaneum magis sit, si quis in illos, factus ac contumaciae crimen id torqueat, quod in nos impingunt ipsi: neque enim id de alijs suspicari fuissent, nisi rem ipsam prius damnassent, ac nihili aestimassent. Porro autem si id me dicent gloriae atque ambitionis nomine commisisse, istud sibi ipsis non constare, imò pugnantia secum loqui aperte coarguentur. Neque enim ut deo quamnam aliam orationem quaesiuissent, si nos inanis gloriae criminibus liberare uoluissent. Nam si in animum forte meum laudis amor huiusmodi inuassent, amplecti potius munus illud oportuit, quam auerari: quid ita? Nempe quod ea res magna nobis gloriae, magno honori futura fuisset. Hominem enim hoc aetatis, quicquid id haud ita pridem uitae huius curis se abdicasset, derepente in tantam hominum admirationem uenisse: ut ipsi etiam, qui in laboribus huiusmodi omnem aetatem consumpserunt, anteponeat, & plura illis suffragia reportaret: id uero neminem non attraxisset in ma-

tom. 5 y gnam

BASIL. CHRYS.

gnam aliquā atq; admirādam nostrī opinionem: A tum aut nobis passim uenerationē illustremq; no-
 minis huius gloriā conciliasset: ubi me nūc dēptis
 paucis, ecclesiā bona pars ne de nomine quidem
 norūt. Quamobrē ne omnib; quidem innotesce-
 ret deprecātū me fuisse quod offerebat: sed paucis
 quibusdā, quos paucos ne omēs quidē ipsos rem,
 ut se habet, resciscere opinor. Cōsentaneū em̄ est
 ex ijs etiā complures, aut existimare nullā prorsus
 de nobis electionē factā, aut ab electione nos re-
 iectos fuisse, tanq; non satis idoneos uisōs: non e-
 tiā nos ultro id functionis deuitasse. At uero,
 inquit, quibus rei cōperta est ueritas, demirabun-
 tur. At qui hōs ipsos dixisti ambituōis nobis atq;
 insolentiā crimē impingere: undenam ergo lau-
 dem sperare licet? A multis: sed nesciunt illi rem,
 ut se habet, at a paucioribus? Verum & hic nobis
 res in contrariū recidit. Neq; em̄ alio nomine huc
 introiisti, q; ut edocereris, qua aduersum illos de-
 fensionē uti posses. Sed quorsum horū gratia hic
 tantopere disceptamus? Quod em̄ si uel omnibus
 res ea innotuisset, ne sic quidē aut insolentes, aut
 ambitio si iudicandi essemus: paulisper sustineto,
 idq; aperte intelliges: Itemq; illud, q; nō ijs solum
 qui hoc audentiā sibi sumūt, si modo quisq; exi-
 stit mortaliū talis: nam existere haudquāq; credo:
 sed ijs etiā qui id de alijs suspiciant, periculū immi-
 net nō mediocre. Etenim sacerdotiū ipsum in ter-
 ra quidē peragitur, sed in rerū cōlestiū classem or-
 dinēq; referendū est. Atq; id per q; merito: quippe
 non mortalis quisq;, non angelus, non archange-
 lus, nō alia quāuis creata potētia, sed ipse para-
 tus ordinē huiusmodi disposuit: qui mortalib; ho-
 minibus etiā nūc in carne manētibus autor fuit,
 ut angelorū ministeriū animo conciperēt. Idcirco
 necesse est sacerdotē sic esse purū, ut si in ipsis coe-
 lis collocatus inter cōlestes illas uirtutes medius
 staret. Terribilia nanq; atq; horrida fuisse ferūt,
 quā gratiā tēpus praeceperunt: quod genus fue-
 re, tintinnabula, mala punica, lapides pectori sa-
 cerdotis, itemq; alij humeris eiusdem superpositi,
 mitra, strophium, uestis ad pedes usq; demissa, la-
 mina aurea, sancta sanctorū, ingens intus quies
 atq; silentiū. At uero si quis ea, quā gratiā tēpus
 nobis aduexit, examinet, terribilia atq; horrida
 quā dixi, iudicabit esse admodū leuia, ac quod de
 lege à Paulo dictū est, hic demū uerū esse compe-
 riet: quandoquidē ne glorificatū quidē fuit, quod
 glorificatū est in hac parte, propter eminentē glo-
 riam. Nam dum conspicis dominū immolatū, sa-
 cerdotē sacrificio incumbentē, ac preces funden-
 tem, tum uero turbam circumfusam pretioso illo
 sanguine intingī ac rubefieri, etiā ne te inter mor-
 tales uersari, atq; in terra consistere censēs? an nō
 potius eueligio in coelos transferris, an non car-
 nis cogitationē omnem abijciens, nudo animo,
 mente pura circūspicis quā in coelo sunt? o mira-
 culū, o dei benignitatē: qui cum patre sursum se-
 det, in illo ipso temporis articulo omnium manibus
 pertractat, ac se ipse tradit uolentibus ipsum exci-
 pere ac complecti. Fit aut id nullis praestigijs, sed
 in car-

apertis, ac circūspicientibus circūfistentium o-
 mnium oculis. Num tibi ista contemptu ac despe-
 ctu digna esse uidentur? aut eiusmodi, ut possit quis
 cōtra ea attolli atq; insurgere? Vis ne & sanctimo-
 nia istius excellentiam alio miraculo perspicere?
 Ponito ob oculos Heliam illum, praeter ea & in-
 finitam illam turbā circumfusam, & sacrificium la-
 pidibus superpositū, tum uero reliquos omēs ad-
 modum quietos ac taciturnos, solum aut propheta-
 tam preces fundentē, secundum id flammam de-
 repente ē coelo delabentem, sacrificiumq; ipsum
 lambentē: mira sunt ista profecto, ac stupore om-
 ni plena. Ab illis ergo sacris ad nostratia sacra te
 transfer; nec ea mira modo esse uidebis, sed etiam
 omnem stuporē excedētia. Adest enim sacerdos,
 non ignem gestans, sed spiritum sanctum: is pre-
 ces diurnas fundit, nō quod flamma cōlestis di-
 lapsa, sacra apposita absumat: sed ut gratia in sa-
 crificiū influens, per illud ipsum omnium animos
 inflammet, & puriores reddat argento igni exco-
 cto purgatoq;. Hoc ergo mysteriū omnium maxi-
 me horrendum uerēdumq;, quis tandem qui in-
 sanus idem minime sit, quisq; ē potestate non exie-
 rit, fastidire ac despiciere poterit? Ignoras futurū
 nunquā fuisse ut humanus animi captus sacrificij
 ignem illum sustineret: sed funditus omnes tum
 fuisse interituros, nisi magnū diuinā gratiā auxi-
 lium affuisset? Nam si quis consideret quantū id
 sit mysteriū, ut is scilicet qui homo ipse sit, carne
 ac sanguine etiamnum constans, ijsq; inuolutus,
 beata atq; immortalī naturē illi fieri ppior queat:
 tum probe intelliget quanto sacerdotes honore,
 quāta dignitate spiritus sancti gratia dignatā fue-
 rit: operantibus enim illis, tum sacra hac quā di-
 co, inītantur perficiunturq;: tum etiam alia his ni-
 hilo inferiora, quā ipsa ad dignitatis salutisq; no-
 strā rationē spectant. Etenim qui terram incolūt
 atq; in ea uersantur, ijs cōmissum est ut ea quā in
 coelis sunt, dispensent: ijs datū est ut potestatē ha-
 beant, quam deus opt. neq; angelis, neq; archan-
 gelis datam esse uoluit: neq; enim ad illos dictum
 est, Quaecunq; alligaueris in terra, erunt alligata
 & in coelo: & quaecunq; solueris in terra, erunt so-
 luta & in coelo. Habent quidē & terrestres princi-
 pes uinculi potestatē, uerum corporum solum. Id
 autē quod dico sacerdotū uinculum ipsam etiam
 animā contingit, atq; ad coelos usq; peruadit: usq;
 adeo ut quaecunq; inferne sacerdotes cōfecerint,
 illa eadem deus supernē rata habeat, ac seruatorum
 sententiā dominus cōfirmet. Etenim quidnā hoc
 aliud esse dicas, nisi omnē rerum cōlestiū potesta-
 tem illis à deo concessam? Quorumcunq; em̄, ait,
 peccata retinueritis, retenta sunt. Quānā, obse-
 cro, potestas hac una maior esse queat? Pater omi-
 fariā filio potestatē dedit: ceterū uideo ipsam ean-
 dē omnifariā potestatē à deo filio illis traditā. Nā
 quasi iam in coelum translati, ac supra humanam
 naturam positi, atq; nostris ab affectibus exēpti,
 sic illi ad principatum istum perducti sunt. Quid
 multa? Rex aliquis si cui ex subditis suis honore
 hunc detulerit, ut potestatē habeat quoscunq; uelit
 in car-

in carcerem conijciendi, eosdemq; rursus laxan-
 di, beatus ille & admirandus iudicio omnium fue-
 rit: at uero qui à deo tanto maiorem accepit pote-
 statem, quanto coelum terra pretiosius est, quanto
 etiam animā corporibus praestant, hic uilem eo
 usq; dignitatē accepisse nonnullis uideri debet, ut
 uel in illorum cogitationē descēdere queat, repe-
 riri quandoq; posse unū aliquē ex eorū numero,
 quibus tāta illa quā paulo ante dixi, fuerint à deo
 concedita, cui ipsi munus suum fordescat, quicq;
 donum sibi à deo datū despiciat: Procul, procul
 hinc facessat huiusmodi infātia. Infātia em̄ mani-
 festaria, despiciere tantum istum principatū, sine
 quo neq; salutis, neq; promissorum honorū com-
 potes fieri possumus. Nam si nō potest quis in re-
 gnum coelorum ingredi, nisi per aquam & spiri-
 tum regeneratus fuerit, & Qui nō manducat car-
 nem domini, & sanguinem eius non bibit, eterna
 uita priuatur: omnia autem haec haud aliter q; per
 sacrosanctas illas manus perficiuntur, manus, in
 quam, sacerdotum: qui fiet ut circa illarum opem
 aut gehennā ignem euitare quis possit, aut repo-
 sita in coelo coronā praemia assequat. Hi em̄ sumi, hi
 sunt in quā, quibus tū concedita sunt spirituales
 parturigines, tum etiam baptismatis partus à deo
 est cōmissus: per hōs ipsos Christum induimus,
 unā cū dei filio sepelīmur: beatae carnis illius me-
 bra efficiuntur: quo nomine sacerdotis meritō nō
 modo plus uereri debemus, quā uel principes
 uel reges, uerum etiam maiorū honore quā parentes
 proprios honestare. Hi enim ex sanguini-
 bus & uoluntate carnis nos genuerunt: illi uero
 autores nobis sunt natiuitatis eius quā à deo ha-
 bemus, beatae regenerationis illius, libertatis ue-
 ra; atq; adeo adoptiōis eius, quā nos per gratiam
 filij dei sumus effecti. Coporis lepram purgare,
 seu uerius dicam, haud purgare quidem, sed pur-
 gatos probare, Iudaeorum sacerdotibus solis lice-
 bat: neq; nescis quanta cum ambitione, quanto
 eum studio ac cōcertatione sacerdotalis dignitas
 id tēporis acquirere ueretur. At uero nostris sacerdo-
 tibus non corporis lepram, uerum animae sordes,
 nō dico purgatas probare, sed purgare prorsus
 cōcessum est: quare iudicio quidem meo qui istos
 despiciunt contennuntq;, multo sceleratiores ac
 maiorū supplicio digni fuerint, q; fuerit Dathan,
 unā cum suis omnibus. Illi enim tamen si principa-
 tum ad se non spectantē sibi uendicabant, tamen
 miram quandam de eo principatū opinionē ani-
 mo conceperāt: id quod declarauit ingens rei cō-
 cupitae studiū. Hi aut tum quū iam sacerdotalis
 honos incrementū, ornatum, praestantiam magnā
 accepit, contra q; illi, sed tamen multo maiorā au-
 dent. Neq; enim perinde est ad despicientiā ra-
 tionem subducendam; honore aliquem indebitū
 appetere, & tot tantaq; bona fastidire: uerū faci-
 nus hoc tanto est illo grauius, quāto inter se disti-
 dent in uerū fastidium, & admiratio. quis ergo
 tam infelici genio natus, ut tot tantaq; bona fasti-
 diat? Equidem neminē existere talem dixerim, ni-
 si si quis furiarū cōstro percitus sit. Sed em̄ eō iam
 Chryf.

se oratio nostra referat, unde digressa est. Neq; e-
 nim in puniendo solum, sed & in benemerendo
 maiorē deus potestatē sacerdotibus largitus est,
 quā naturalibus nostris parentibus: quos inter
 utrosq; tantū est sanē interiectū interuallū, quantū
 uitā inter praesentē & eternā. Parentes em̄ nos in
 praesentē, sacerdotes in uitā eternā generāt. Atq;
 illi certe ne corporalē quidē interitū à liberis amo-
 liri possunt, neq; ingruentē morbum propulsare:
 quū hi laborantē ac mortū iam iā propinquā ani-
 mam identidē seruarint: alijs remissiorē poenam
 infligentes: alios prorsus labi nō permittētes, nō
 doctrinā solū atq; cōmonitionis, sed etiā precum
 praesidio: neq; em̄ solū quū nos regenerant, sed
 postea etiā cōdonandorū nobis peccatorū facul-
 tatē obtinēt. Infirma, inquit, inter uos aliquis, ac
 cersat presbyteros ecclesiā, & orēt super eum un-
 gētes eum oleo in nomine dñi, & obsecratio fidei
 saluū reddet laborantē, & eriget eum dominus,
 & si in peccatis fuerit, remittent ei. Iam uero natu-
 rales parētes, si quos eorum liberi principes ma-
 gnates uel offenderint, opē certe illis nullā afferre
 possunt, quū sacerdotes non principes, nō reges,
 sed ipsum deū nobis insensum sepe numero conci-
 lient. Nos igitur sustinebit ne adhuc quisq; fastidij
 atq; arrogantiae reos agere? Equidē ex ijs quā à
 me dicta sunt, auditorū mētes tanta puto religio-
 ne occupatas, ut nō iam eos qui fugiunt, sed eos
 qui per se accedūt, honorēq; istum ultro sibi am-
 biunt, cōtumaciā, temeritatē atq; audaciā accu-
 sent. Nam si usuuenit ut quibus ciuitatū principa-
 tus cōcreditus est, ij nisi ualde prudentes pariter
 ac uigilantes fuerint, tū ciuitates ipsas euertāt, tum
 seipos perditū eant: quāta illū uirtute nō sua tan-
 tum unius, sed & cōlesti praeditū esse cōuenit, cui
 sorte obtigit, ut Christi sponsam colat, ornetq;: si
 modo peccandi occasionē uitare is uelit. Christū
 nemo est qui Paulo uehementius dilexerit, nemo
 qui apud deum gratiosior q; Paulus fuerit: tamen
 post tot priuilegia à deo accepta ueretur adhuc ac-
 tremūt, principatus istius subditorūq; suorum gra-
 tia. Metuo enim, inquit, ne qua fiat, ut quē admo-
 dum serpens Heuā decepit uersutia sua, ita corrū-
 pantur sensus uestri à simplicitate quā erat in uo-
 bis erga Christū. ac rursus: In timore ac tremore
 multo uobiscū uersutus sum. Atq; haec quidem di-
 cit homo is, cui à deo datū fuit, ut in tertiū usq; cōe-
 lum raperetur, ac diuinorū arcanorū particeps fie-
 ret, qui idē totidē, ut sic dixerim, mortes pertulit,
 quot ipse dies post fidē Christo datā uixit: qui itē
 idē, ne cōcessa quidē à deo potestate utendū si-
 bi ubiq; iudicauit, ut ne quis eorū qui fidem suam
 Christo obstrinxissent, offenderet. Si igitur Pau-
 lus dei mandata sic obseruās, ut maiora etiam q;
 ipsi à deo iniuncta fuissent, praestaret, nunq; suo
 ipsius, sed subditorū tantū commodo studens, sic
 ubiq; formidauit, magistratus sui molem expen-
 dēs: quid faciemus ipsi, qui multi ubiq; sumus in
 quarendis quā nostra sunt? qui Christi mandata
 Pauli exemplo non solum non superamus, sed ea
 maiori quidem ex parte transgredimur. Quis in-
 tom. 5 y 2 firma

2. Cor. 3

laco. ult

2. Cor. 11

ibid. 2

Rom. 9

firmatur, inquit ille, & ego non infirmor? quis offenditur, & ego non uror? Et iuscemodi sanè cõuenit sacerdotè esse: quinimo nõ eiuscemodi tantũ parua em̄ sunt ista, ac certe nulla præ eo, quod ipse sum dicturus: hoc aut̄ quidnã esse potest? Optarim, inquit, anathema esse à Christo pro fratribus meis, pro cognatis meis secundũ carnẽ: quod si quis existit, q̄ uocẽ hãc obsecrãs enuntiare possit, is demũ dignus quidem est, qui si oblatũ episcopi munus detrectet, in simule: sin à Pauli uirtutibus illis pari nobiscũ interuallo distat, is nimirũ odiũ ac uituperationẽ meretur, quũ munus idem delatum amplectit̄, non quũ detrectat. Neq̄ em̄, proposita militaris dignitatis electione, si ij quibus prouincia ea demandata foret, fabro arario, aut cerdoni, aut cuiuspiam id genus opificum in mediũ tracto, honorẽ huiusmodi ad illum deferrẽt, laudaret̄ utiq̄ miser ac stolidi illius consiliũ, qui oblatum munus nõ statim detrectaret, nihilq̄ nõ faceret, ut ne se ipse in presens conijceret periculũ. Nã si id unũ satis sit pastorẽ simpliciter uocari, & prouincia ista utcũq̄ defungi, nec ullum prorsus inde periculum exoriri possit: equidem nihil moror quin me, quisquis uolet, inanis gloriã studiosum appellet: in uero rara prudẽtia, rara itẽ à deo optata gratia, quã prudentiã etiã ipsam præcedat, præterea si morũ integritate, si uitã puritate, deniq̄ si maiori q̄ pro humano captu uirtute præditum eũ esse oportet, qui administrationis istius curã in se suscipit, ne me uenia priuatũ per te uelis, si frustra ac temere uitã mihi mea exitiũ accersere noluierim. Etem̄ si nauẽ quis agẽs amplissimã, & quã decem milia pondo ferat, quãq̄ eadẽ remigibus suis sit instructa, ac sumptuosarũ mercium pondere onerata, me illius gubernaculo præfectũ iuberet Aegẽũ Tyrhenũ uel mare transire, nimirũ fieret, ut ad primã statim auditiõnẽ mandati id detrectarẽ: ac me si quis interrogaret, Quid ita? ne nauẽ submergã, utiq̄ responderẽ. Itãne igitur, ubi pecuniã tantũ iactura subest, nec nisi corporis interitus periclitat̄, nemo est qui incuset reprehendatq̄, si quis magna cautidẽ prouidẽtiaq̄ hic utat̄: ubi aut̄ nauẽ frangentibus, nõ in hoc uel illud pelagus, sed in ignis eterni abyssum corruẽdum est: ubi itẽ eosdẽ naufragos interitus manet, nõ qui corpus ab anima dirimit, sed qui animam ipsam unã cum corpore in sempiternũ exigit supplicium: hic mihi uos succensibitis? hic mihi odium inimicitiasq̄ præferetis, si me ipse temere in tantã nõ contiecerim perniciem? Ne, obsecro atq̄ obtestor, cõmittere id uelit. Noui profecto animi huius uires q̄ sint infirmã atq̄ exiguã, noui quãta sit functionis illius moles, noui q̄ ingens negotij ipsius difficultas. Fluctus em̄ episcopi animũ cõcutiẽtes, uetis mare identidẽ cõturbantib. crebrior, cõmittere id uelit. Noui profecto animi huius uires q̄ sint infirmã atq̄ exiguã, noui quãta sit functionis illius moles, noui q̄ ingens negotij ipsius difficultas. Fluctus em̄ episcopi animũ cõcutiẽtes, uetis mare identidẽ cõturbantib. crebrior, cõmittere id uelit. Noui profecto animi huius uires q̄ sint infirmã atq̄ exiguã, noui quãta sit functionis illius moles, noui q̄ ingens negotij ipsius difficultas. Fluctus em̄ episcopi animũ cõcutiẽtes, uetis mare identidẽ cõturbantib. crebrior, cõmittere id uelit.

me in uoraginem illam impellit necessitas, facere possim ut prorsus hac noxa uacẽ. Quod mihi si quis prouinciã magistratus istius imponat, quid aliud q̄ manibus his post tergũ tantũ non reuincis, beluis scopulũ illum insidentibus, in dies singulos lacerandũ me tradat? beluã uero quãnam tandẽ illã? Animi tum citatio, tum remissio, inuidentiã, cõtentio, calumniã, excandescẽtia in minime noxios, delectatiões natae ex ministerio in parte atq̄ indecenter ab alijs administrato, dolor si cui forte muneris sui functio prospere cesserit, laudum appetentiã, honoris desiderũ: quod ipsum in primis hominis animũ præcipitẽ ferri cogit: doctrina uoluptatẽ, non etiã utilitatẽ captans: illiberales adulationes, palpationes minime generosẽ, pauperum despicientiã, diuitũ cultus, honores nulla ratione impensũ, gratiarũ munerũq̄ largitiõnes damnosã, periculum parientes tam largientibus q̄ accipientibus: timor seruilis, ac non missimis quibusq̄ mancipijs conueniens: fidutiã interitus: modestiã animi species quidem multa, ueritas autẽ nulla: coarguẽdi atq̄ increpandi procul reiecta facultas, seu ut uerẽ dicam, contra inopes increpatio modum nullum seruans, at contra eos, qui potentia aliqua præditi sunt, ne diducere quidẽ labia quisquã audeat. Has em̄ omnes atq̄ his longe etiã plures feras noxios scopulus ille nutrit: à quibus quidem homines semel captos in tantam profectio seruilitẽ distrahi necesse est, ut sæpe etiã pleraq̄, dum mulieribus placere atq̄ obsecundare studẽt, necessariõ committant, quã ne eloqui quidẽ honestũ. Eas quidem diuina lex ab hoc ministerio remotas esse uoluit. Illã uerõ uisita intro irrumpunt: quã quandoquidẽ per se nihil ipse possunt, per alios omnia faciunt, ac tantam sibi uendicant potestãtẽ, ut quoscũq̄ illã episcopus uelint, & adlegent & summoueant, Fictq̄ tandẽ per eas, ut quod est in ueteri prouerbio, sursum ac deorsum sese habeãt res, ac principes suos subditi ipsi regant, atq̄ utinã id tantũ uiri factarent, non etiã eã, quibus ne docere quidem permissum est. Sed quid dico, docere? certe ne in ecclesia quidẽ dari illis beatus Paulus permisit. At memini sanè ex quodã me audire, quod & tantam ipsis impertisset libertatẽ, ut & ecclesiarum præfides obiurgarẽt, illosq̄ acerbius incesserent, q̄ serui à dominis suis incessantur. Caterum nolim, ut quisquã existimet episcopus omnes à me criminũ eorum, quã dixi, reos factos: sunt enim, sunt, inquam, permulti, qui sese ab ijs retibus probe extricarũt: atq̄ ad eõ plures ijs, qui se capi atq̄ intra ea inuolui passi sunt: neq̄ tamen ob id sacerdotalem ipsam dignitatẽ malorum istorũ autorẽ fecerim. Absit enim tanta à me insania: neq̄ enim ferrum, cædis: neq̄ uinum, ebrietatis: neq̄ robur, contumeliã: neq̄ fortitudinem, incõsideratã audaciã: sed eos potius qui præterquã deceat donis à deo datis abutuntur, quisquis sana mente fuerit autor esse dicet punietq̄: quandoquidem & sacerdotium merito nobiscum exposulare possit, si se nõ uite atq̄ ordine pertractemus administramusq̄: neq̄

neq̄ em̄ illi accepta ferre debemus mala ea, quã dixi, sed nobis potius qui illud idem, quantum in nobis fuit, cõspurcauimus atq̄ coinquinauimus, hominibus quibuslibet illius administrationẽ in manum tradentes: qui quidem neq̄ uiribus suis ipsorum prius consultis, neq̄ considerata rei magnitudine, obuijs statim uulnibus munus oblatũ amplectuntur: quum autem eõ uentum est ut negotiorum functioni manus admoueant, nimirũ insitiã caligine occupati, calamitatibus infinitis populos fidei suã cõcreditos replẽt. Hoc ipsum, hoc ipsum certe est quod nostra atate propemodum accidisse uidimus, nisi nos repente deus è periculis illis asseruisset, partim suã ecclesiã, partim animarum nostrarum salutẽ culpam eam condonans. Alioqui undẽnã, quẽso, existimas tam multas in ecclesijs turbas nasci? Equidem nõ aliunde opinor, quã ex episcoporũ, antistitumq̄ electiõnibus casu potius ac temere, quã diligenter atq̄ accurate factis. Nam caput ualentissimum quidẽ esse oportet, ut prauas exhalationes ab inferiori reliqui corporis parte sursum ascendentes distensare, easdẽq̄ rite atq̄ ordine cõponere possit: quum enim per se caput infirmũ est, ac furorũ insultus illos morbificos repellere minime potens, tum fit ut ipsum etiã infirmius in dies reddatur, tum autem reliquũ corpus secum perdat. Id quod ut ne in præsentia accideret, uoluit deus, ut nos in loco & numero pedestri, quem fors nostra initio tulerat, permaneremus. Multa enim alia sunt Basili, præter ea quã iam à nobis dicta sunt, quã sacerdotẽ præstare oportet, ac quẽ certe in nobis nõ agnosimus. Inter quã illud præcipuum, Sacerdotis animũ honoris illius delirio undiq̄ uacare oportet. Nam si ad eum principatum adipiscendũ uehementi animi affectu rapietur, eo adepto impotentiorẽ sane ambitionis suã flammã incendet, ac uel tandem captus ut sibi adeptum honorẽ stabiliat, nulli non peccato seruiet, seu adulandum, seu seruire quid atq̄ indignũ sustinendũ, seu res magno pecuniã sumptu tentanda. Nam quod nonnulli cædibus ecclesiã cõpleuerint contaminarintq̄: tum eius honoris gratia depugnantes ciuitates aliquot funditus euerterint, dicere hic prætermitto: ne quibusdã uidear ea in mediũ afferre, quã fide maiora sint. Oportere aut̄ puto tanta cum religione ac cautione ad rem ipsam accedere ut illius molẽ magnitudinẽq̄ primum prorsus detrectes: deinde adepto honore aliorum iudicia sententiasq̄ non expectes, si quod forte commissum deprehendatur, propter quod oporteat te honorẽ illũ deponere: quin potius illis anteuertens te ipse munere abdicēs. Sic enim par est ut diuinã concilies impetresq̄ misericordiam: qui si tibi honorẽ illum præter decorũ tanq̄ mordicus retinere studueris, indignus es qui ueniam consequaris: tum uero diuinam iram magis ac magis incẽdis, altero peccato, & eo grauiore per te addito. At uero constantiã hanc præstare nullus ualeat: tam pestilens, tãq̄ letale est appetentiã istius uirus. neq̄ id dico, cum B. Paulo

pugnare uolens, quinimo ut maxime cum illius uerbis consentiã. Ea uero cuiusmodi sunt? Si quis episcopi munus appetit, honestũ opus desiderat. At ego nõ operis ipsius, sed dominationis ac potentia desiderium pestilens esse dixi. Atq̄ hoc ego desiderium sic toto studio ab animo abijciendum esse censeo, ut ne animũ quidem ipsum prorsus permittas ab illo occupari, ut is rerum omnium libere agendarũ potestatem habeat. Nam quem nulla cupiditas trahit, ut sese in eo munere collocatum ostentet, ac tanq̄ digito ab alijs monstretur, is certe ab eo solio deturbari non formidat. Porro autẽ qui id non formidat, hic cũ ea libertate quã Christianas mẽtes decet, omnia exequi poterit: dura em̄ & acerba atq̄ adeo multis referta incõmodis illorũ est seruitus, qui honoris huiusmodi casum reformidant: ob quem sæpenumero fit, ut & hominũ & dei opt. offensionem subire cogantur: decet autẽ affectus nostros tales nõ esse. Sed quemadmodũ in prælijs uidemus generosissimos quosq̄ milites alacriter manum cum hoste cõferere, tum, si ita res ferat, fortiter occumbere: ita oportere puto animatos esse qui ad ministerij istius functionem se cõferunt, ut quod uere Christianos uiros decet, & consecrari & summoueri iuxta parati sint: quũ intelligant summotionẽ priuationemq̄ huiusmodi nõ inferius præmiũ afferre solere, q̄ honor ipse afferat. Nam quoties tale aliquid cupiam euenerit, ea ferre nolenti, quẽ indecora, ac muneris sui dignitati minime conuenientia putat: sit ut & illis, qui ipsum iniuste summouerint, grauius supplicium, & sibi copiosiorẽ mercedem pareat. Beati enim, inquit, estis, quum probra iecerint in uos, & insectati fuerint & dixerint omne malum uerbũ aduersus uos, mentientes, propter me: gaudete & exultate, quoniam merces uestra multa est in coelis. & hæc certe ipsa tanto magis locum habent, quoties à focijs ac conuictoribus, aut per inuidiam, aut dum alijs placere illi student, aut per similitatẽ, atq̄ inimicitias iniuste quis loco suo depellitur. nam quoties id te ab aduersarijs pati contigerit, ne oratione quidẽ opus esse puto ad lucrum id demonstrandũ, quod illi malitia sua tibi acquirunt. Illud igitur oportet undique circumspicere ac diligenter perscrutari: nec ubi desiderij illius scintilla aliqua ardẽs lateat. Præclare enim actũ fuerit uel cũ eis qui iam inde ab initio ab hoc morbo liberos sese esse student, si ad honorẽ istum quum peruenerint, tum demum effugere morbũ eum possint: q̄ si quis existet qui honore illo nondũ adepto atrocẽ hanc atq̄ efferram beluã secũ enutriat, uerbis assequi non possum in quantam perniciem accepto honore præceps iturus sit. Nos autem (ac ne me rerũ nostrarũ eleuandarũ studio hic apud te falsa loqui uelletes) cupiditatis, desiderijq̄ istius morbo uehementer laboramus: quã res una cũ alijs omnibus nõ parũ nos exterruit atq̄ in fugã hanc uertit. Nã quẽadmodũ qui corporũ amore capti sunt, ij donec propinquos eos habent quos amãt, grauius quidẽ morbi sui tormentũ uimq̄ sustinent: quum

Chryf.

tom. 5

y 3 autem

autem quod longissime sese ab illorum conspectu abduxerint, tum furor ipsi ab animo excutunt: sic & qui honoris istius, quem dico, cupiditate titulant, dum propius adsunt, malo ferendo impares sunt: quum autem sese illinc summouerint, honoris quoque desperauerint, fit ut desiderium unum cum expectatione extinguat. Porro una haec causa non mediocris est, quae ut sola existat, tamen idonea fuerit; quae nos a munere isto arceat. Verum & alia quaedam subest hac ipsa nequaquam inferior. Quam tandem ea est? Sobriam modestumque episcopum esse oportet: eundemque perspicacem, atque innumeros quoquoersus oculos circumferre: quippe qui non sibi unum tantum, sed & tam multis uiuat populis. Ceterum quod nos segnes simus ac remissi, ac uix nostrae ipsorum salutis sufficientes, uel tute fateare, qui amoris abundantia quadam, uicia, si qua in nobis sunt, dissimulare studeat. Absit enim ut mihi hic factes uel ieiunia, uel noctes insomnes uel corpus humi decubare asserent, uel si qua alia est corporis indurati afflictio. Nam tibi satis innotuit quantum ab his uirtutibus abstimus, quas ut nos etiam exacte atque absolute praestiterimus ne sic quidem possent cum huius animi segnitie coniuncte nobis ad praefecturam illius, quam dico, administratione obeundam praesidij quicquam afferre. Homini enim in cubiculum aliquod incluso, tum de suis tantum rebus sollicito, magnam res eae adiumentum afferre possint. Ei uero, qui in turpulos scissus est, curas sollicitudinesque suas in subditos suos singulos partiens, non uideo quid idonei adiumenti ad illorum profectum conferre queat, nisi idem acrem fortissimumque animum nactus sit. Neque sane mirum tibi esse debet si una cum tanta uerantia, alia quadam fortitudine episcopi animum spectatum esse uolo. Nam cibum, potum, stratum item molle continere, multis ne labori quidem id esse uideamus, ipsi praesertim qui natura agrestiores per aetatis uigorē ita sunt educati: ac multis item alijs: alias corporis habitudine, alias ipsa etiam assuetudine laborum illorum asperitatem molliente mitiganteque. At contumeliam, uim, incommodum, molestum aliquod uerbum, tum uero scemata ab inferioribus nonnunquam leuiter, atque impraeditate, nonnunquam etiam reddendo iure contorta, praeterea & querelas temere ac nulla causa tum a principibus tum a subditis natas, non multum est ferre posse, sed unius tantum, & alterius. Ac uidere sane est eos qui animi uirtutibus, illis plurimum possunt, ad haec ipsa tanta ueluti animi uertigine laborare, ut uel immatissimis beluis facilius exasperentur. Huiusmodi autem ingenio praediti homines ab episcopatus cancellis, a sacerdotum claustris procul arcendi sunt. Nam episcopum inedia minime cruciari extenuariue, tum eundem nudis pedibus non ingredi: id certe nihil incommodabit ecclesiae uersitati: at uero agrestioris animi ferocitas furorque, tum dominum possessoremque suo, tum etiam proximo ingenium calamitatum autor saepe fuit. Atque ipsi quidem, qui uirtutes illas non praestant, nulla a deo comminatio: at temere excandescitibus gehennam ac gehennae flammam aeternam deus commina-

atus est. Ac quemadmodum fit, ut qui inanis gloria titillatione mouetur, si quando populi principatum obtineat, materiam igni faccensio suppeditet: sic qui solitudini assuetus, ne in paucorum quidem hominum consuetudine, animi sui iram imperare non potest, quinimo per facile ab ea transuersus agitur: huic si popularem magistratum credas, instar ferae alicuius a multis undique extimulatae, neque quieto unquam animo esse queat, & commisos sibi populos in infinita mala atque incommoda distrahatur. Nihil enim sic ingenij perspicuitatem, nihil sic mentis aciem hebetat, ut ira nullum ordinem seruans, ab animi impotentis impetu nata. Ira enim, inquit ille, & prudentes perdit: quasi enim in nocturna pugna aliqua obtenebratus animi oculus, non internoscit amicos ab aduersarijs neque ignobiles a claris, sed omnes simul uno loco habet: & si factura etiam aliqua, calamitasque subeunda sit, omnia perfert ut animi uoluptatem impleat satietatem. Est enim etiam quadam uoluptas, ira excandescencia: cuius tyrannus humanum animum ubi possedit, uoluptatis tyrannide crudelior truculentiorque est, uniuersum illius statum sursum ac deorsum conturbans, incolumitatemque excarnificans: nam & ad arrogantiam fastumque facile impellit, & similitates interpestiuas, & odium nulla ratione subortum, & offensiones leuiter ac temere natas assidue parat: & multa id genus alia cum uerbis, tum factis uel aggreditur: quum animus interrim clam uehementi morbi illius statu raptus, non habeat ubi suam uim affirmas tanto impetui relinquit. Tum Basilus: Ego uero te, inquit, non amplius dissimulantem hic patiar: quis enim nescit quantum ab hoc morbo sis alienus? Cur me igitur, inquam, o bone, uis flammam atque incendium admorum esse? cur beluam quiescentem iritare pergis? ignoras id nobis non nostra uirtute succellisse, sed potius ex solitaria ac quiete tantum uita cultu ac studio: cum eo autem qui ad animi morbum huiusmodi propensior sit, praclare sanum actum fuerit, si solitariam uitam sequutus uniusque & alterius amici usu delectatus, possit excandescenciae incendium illud deuigare: ut ne dicam cogi illum alioqui in tam multarum curarum altissimum pelagus praecipitem ruere. Tum enim non se solum, sed & alios complures secum ad interitum praecipitum pertrahit, redditque minus animatos ad humanitatis facilitatisque studia excolenda: quando sic natura comparatum esse uideamus, ut subditorum multitudo magna quidem ex parte principum suorum mores tanquam exemplarem quandam imaginem spectent, seque ad illos formare studeant. Qui ergo fieri possit, ut illorum tumores, & inflammaciones sedet is, qui ipse tumescat: quis uero plebeius uir concupiscat statim temperans moderatusque fieri, principem intuitus iracundum? Neque enim possunt episcoporum uicia dissimulari, sed uel parua atque exigua confestim manifesta fiunt. Quando & athleta tantisper dum domi se continet, cum nemine manus conferens, imbecillitatem infirmitatemque suam occultare alijs potest: ubi uero

BASIL. CHRYS.

uero nudato corpore in arenam decerraturus descendit, tum facile apparet, quid ille possit: Eadem ratione qui priuata hanc & quietam uitam uiuunt homines, solitudinem habent suorum uitorum tanquam uelamem quoddam: idem rursus quum in medium prodierint, solitudinem illam, sicut uestem exuere, ac per exteros aduentitiosque motus, suos animos omnibus nudos exhibere coguntur. Quemadmodum ergo illorum officia rectique mores multis uisui sunt, acceduntque ad studij emulationem eiusdem: ita & uicia ad uirtutis cultum segniores reddunt, praestantque ut ceterorum animi ad bonorum operum labores capessendos torpescant: quare obrem sacerdotis animi pulchritudinem undique splendescere oportet, ut oblectare pariter & illustrare possit eorum animos, qui suos in illum oculos inijciunt. Nam uulgarium hominum delicta, ueluti in tenebris commissa, auctores suos solos perdunt. Ceterum hominis illustris, & uulgo cogniti delictum commune omnibus damnum adfert: cum eos, qui ad uirtutis capessendae sudores remissi sunt, supiniores etiamnum reddent: tum eos, qui sibi ipsi attendere, ac uirtuti acquirendae aduigilare uolunt, ad desperationem extimulans. Praeterea ignobilium delicta si in medium prodierint, neminem insigniter uulnerant: at qui in istius dignitatis fastigio positi sunt, primum nemini non notum manifestique sunt, tum uero si uel tantillum peccauerint, parua eorum peccata alijs magna uidentur. neque enim peccati magnitudine, sed peccantis potius dignitate peccatum plerique omnes metuntur. Ac certe episcopum conuenit & studio acri, & perpetua uita continentia tanquam adamantinis armis circumseptum, quoquoersus circumspicere, nec ubi nudo quis aut neglecto loco deprehenso letale uulnus adferat. Circumstant enim caeteri parati ut uulnerent, ac si liceat supplantent: neque si ex hostium atque aduersariorum numero, sed ex ipsi, qui se amicos esse adsimulant. Episcoporum ergo animi tales eligantur, qualia olim in Babylonia fornace sanctorum illorum corpora diuinae gratiae largitas exhibuit. Neque enim ignis eius, qui episcoporum animos depascit, alimenta sunt sarmentum, pix, stupa: sed alia quadam his longe infestiora: quando ne ignis quidem sensibile illud elementum hic subternitur, sed pro igne episcopum circumlambit uoracissima inuidiae flamma, undique se attollens, atque adeo uitam illius ac mores altius subiens, scrutans, probans, quam ignis ille Babylonius puerorum illorum corpora probauerit. Quoties igitur repererit uel tenue aliquod stipulae uestigium, celeriter admota partem illam debilem ac uitiatam exurit: tum uero reliquam structuram, ut ea solaribus radijs radiantior lucidiorque fuerit, fumo illo inuoluit, totaque denigrat: quando enim sacerdotis uita pulchre partibus ex omnibus congruens, concinnataque fuerit, nullae illi aduersariorum insidiae nocere possunt: qui simul atque uel tantillum officij relictum praetermiserit (ut par est nonnunquam pra-

termittere eum, qui homo quidem ipse sit, quicquid humanae uitae plenum erroribus plagis traiciat) iam illum nihil anteaquam uitae honestas adiuuat ad incusantium uoculas effugiendas: quinimo, leue illud commissum, reliquae illius uitae luminibus officit: ac certe sic sacerdoti omnes iudices esse uolunt, ut carne nequaquam composito, ut humanam naturam non sortito, uerum ut angelo, ut humanae infirmitatis minime participi. Porro quemadmodum tyrannum donec imperio potitur, reformidant, eique adulantur omnes, non ob aliud, nisi quod illum tyrannide deturbare non possunt: quum autem illi res in contrarium cedere uiderint, hic relicto honore illo simulato, qui haud ita pridem amici erant, fiunt derepente aduersarij atque hostes: ac uiciat in firmasque in illo partes rimati, per quas uidelicet illum facilius adoriantur, impressione facta imperio depellere conantur: sic & in sacerdotibus usui uenit. Nam qui sacerdotem paulo ante ac dum munere potiretur, reuerbantur, colebantque, si occasionem nacti per exiguam, magno se studio accingunt, ut illum infestius etiam quam tyrannum imperio depellant: atque ut tyrannus corporis sui custodes timet, sic sacerdos eos quos sibi propinquos, collegasque habet, maxime omnium reformidat: nulli enim alij perinde illius magistratum affectant, eiusdemque res omnes notas habent atque illi: propinquum enim ac familiares quum sint, si quid tale acciderit, continuo ante omnes praesentiscunt: ac facile illis etiam calumniantibus fides adhibetur: possuntque illi haud ita magno negotio calumnijs suis circumuentum episcopum capere, illius errata, quantumlibet leuia, aggrauantes. Quam in parte apostolicum illud dictum immutatum est: siue patitur unum membrum, gaudent omnia membra; seu glorificatur unum membrum, simul patiuntur omnia membra, nisi si forte ingentem quandam pietatem, ac religionem praestiterit, quam aduersus illa omnia opponere queat. In tantum igitur bellum nos emittit: & aduersus pugnam tam uariam, tamque multiformem animum nostrum susficere posse existimas? Unde nam, quae so, & a quo id edoctus es? nam si coelitus id tibi innouit, oraculum ipsum mihi indica, & tibi iam assentior. Sin id non potes: uerum ex hominum opinione de hac re pronuntias: ab isto tandem errore animum libera. In ipsi enim quae ad nos spectant par est, ut nostrum potius, quam aliorum sequamur iudicium: quae enim in homine sunt nullus nouit, nisi spiritus hominis, qui in ipso est. Nam quod tum nos ipsos, tum eos a quibus electi ipsi sumus, ridiculos fecissemus, illo per nos munere suscepto: ac magno item cum nostro dispendio ad uitae conditionem hanc, quam hodie quoque tuemur, reuertissemus, si minus antehac, nunc certe per haec me uerba persuasisse puto. Neque enim inuidia solū, sed etque inuidia longe infestior est, principatus huius affectatio, complures armare solet aduersus eum, qui principatum

ipsum occupat. At quæ admodum qui principatum affectant filij, molesto animo intuentur longam patrum suorum senectutem: sic ex his nonnulli quum uiderint constitutum, ut sacerdos ad longum aliquod tempus dignitatis sue munere fungatur, quando quidem interdiceret nephas, deturbare illum imperio accelerant: omnes in turbati locum sufficere cupientes, ac singuli honorem illum ad se deferri expectantes. Vis & aliud tibi pugnae huius genus aperiam, periculis mille plenum: Ito hinc iam, ac publica festa spectato: ea dico in quibus dignitatum ecclesiasticarum electiones de more fiunt, & tam multis uidebis inibi criminationibus, lacerari episcopum, quanta est tota illa subditorum multitudo, quibus eligendi potestas concessa est. Hos oes tamen in multas factiones scindi, neque inter se consentire neque cum eo cui sorte episcopatus delatus sit conuenire uideas: sed unusquisque a suis unius partibus stat, alius hunc, alius illum eligens. Cuius rei causa hæc est, quod id ipsum non spectant, quod solum spectandum fuerat, nempe animi uirtutem: sed alia sunt causa: quibus honores conciliantur. Verbi gratia: hic, quod claro genere natus sit, in episcopatum, inquit, ordinem cooptetur. Ille, quod opibus abundet, neque indigeat alimentis ex ecclesie prouentibus quaeritis: alius quod ab aduersarijs ad nos transfugerit: alius sibi genere propinquum ac necessarium: alius adulatorem ceteris anteponebat ma uult: nemo est qui eum, qui idoneus sit, spectare uelit, aut animi partes explorare curet. Ego uero tantum absfuo, ut causas huiusmodi ad probandos sacerdotes idoneas esse putem, ut si quis etiam magnam perpetua uita religionem, pietatemque praestiterit, quæ ipsa tamen non paruum ad id adfert praesidium, ne hunc quidem huius nomine adlegere statim audeam, nisi magnam etiam animi prudentiam religionem huiusmodi coniunctam habeat. Nam multos ipse noui, ex ijs qui sese perpetua continentia cohibuissent, ac quorum corpora ieiunijs multis exhausta essent, donec solitariam uitam agere, ac suas duxat res curare licebat, deo maxime acceptos fuisse, eosdemque in dies singulos coepit illi philosophiae auctarium non paruum adiecit: qui eisdem posteaquam in hominum lucem uenerunt, uulgi inscitiam emendare coacti, alij prorsus muneri illi administrando impares fuere, alij in eo ipso munere perseuerare dum cogentur, pristina uita cura atque austeritate procul excussa, tum sibi detrimento maximo, tum alijs nulli prorsus usui fuere. Neque uero si quis uita tempus perpetuum in extrema sacrarum functionum classe persistens consumpserit, ac sic de mum ad ultimam usque ætatem peruenerit, hunc protinus propter ætatis reuerentiam ad summum honorem perducemus. Quid enim si uel ea ætate quum sit, tamen minus idoneus adhuc reperitur: quod tamen sic à me dictum non est, quasi uelim canicem uituperare: uel statuere lata hic per me lege eos, qui e monachorum sodalitijs prodire, ab huiusmodi praefectura arcendos prorsus esse: contigit enim aliquoties, ut ex eo grege coplu-

res ad id muneris pertracti, uita cadore in primis elucescerent. Verum illud eo nomine dixi, ut ostendat, si neque religio per seipsa, neque senectus longæua satis esse possunt, ut eum qui episcopatum obtinuerit, munere illo dignum efficiant: certe uix hoc ipsum causas eas, quas paulo ante commemorauimus, efficere posse: quibus causis nonnulli etiam absurdiores alias adiungunt. Etenim alij quosdam, ut ne ad uersariorum partes sequantur, in cleri ordine recensent: alij propter malitiam, ne contempti scilicet luculentorum malorum reliquum tempus autores fiant. Potestne quicquam hoc ipso iniquius esse: quum uidelicet homines peruersos, malis flagitijsque omnibus abundantes propter hæc colit ab alijs uideamus, ob quæ puniri ipsi debent: eosdemque quarum rerum nomine ne ecclesie quidem limen introire oporteret, uel ad sacerdotalem dignitatem ascendere. Etiam ne, obsecro, queremus diuina in nos ira causas, quum nos mysteria tam sancta, tamque horrenda hominibus, partim flagitiosis, partim nihil labefactanda tradamus? Quum enim alij prouinciam ad se minime pertinentis, alij multo etiam maioris quam propriae patiantur uires, praefecturam fortiti fuerint, si certe efficiunt, ut ecclesia dei nihilo ab Euripo differre uideatur. Equidem principes externos antea ob id ridebat, quod honores praefecturasque distribuerent non animorum uirtutis, sed pecuniarum rationem habentes: atque ut alij alijs uel annorum multitudine, uel dignitatum gradibus iam antecedant, ita demum eos ulterius promouentes. Posteaquam uero audiui indignitatem hanc in nostrum etiam ordinem quodammodo debacchatam irrepisse, facinus huiusmodi mihi non perinde graue uisum est. Qui enim mirum fuerit homines rerum humanarum cultui deditos, popularem tantum auram uenantes, pecuniam causa nihil non agentes, in huiusmodi uita prolabi, ubi qui se pueros esse ab ijs omnibus uitijs simulant, illis nihil se melius animo affectos ostendunt: quinimo rerum coelestium certamen suscipientes, perinde atque si de terræ iugibus, aut alia id genus re delibera rent, gregarios quosdam homines temere assumptos, rebus ijs praeficiunt: quarum nomine et gloriam suam exinanire, & homo fieri, & serui formam accipere, & conspuui, & colaphi cadere, & morte ignominiosissima occubere secundum carnem, unigenitus dei filius non deprecatus est? Neque isti tamen intra hos fines se continent, sed et alia addunt absurdiora. Neque enim immeritos solum adlegunt, uerum & idoneos eijscunt. Nam quasi conueniret utrinque ecclesie firmitudinem labefactari, ac causa illa prior non sufficeret ad diuinam iram accendendam, ita illi alteram nihil deterioriorem coniunxerunt. Etenim iuxta ego pestiles esse reos, utiles arcere, & inutiles intromittere: id quod ab illis certe fit, ut Christianum armentum nulla ex parte aut consolatione inuenire, aut respirare ualeat. Hæc igitur nonne milles dei fulmen merent: nonne digna sunt quæ gehennæ, non illius quam nobis sacra literæ cominantur, sed longe etiam grauioris igne plectantur: ueruntamen mala huiusmodi sustinet patiturque, qui peccatoris mortem non uult.

uult, ut conuertatur ipse ac uiuat. Cuius in nos benignitatem miram qui satis mirabimur: ad cuius misericordiam qui satis obstupescemus? En qui Christiani sunt, sauius etiam quam aduersarij, quam hostes Christi opes perdunt. At ille etiam non bonus benignitatem ubique praefert, ad poenitentiam inuitans. Tibi gloria, tibi, inquam, gloria domine: quantæ apud te clemencie abyssus, quantæ est patientiae copia? Hem qui nominis tui praetextu ex ignobilibus & obscuris clari atque illustres effecti sunt, honore abutuntur, contra eum qui honorem est largitus, audentque non audenda, in sancta illa tua mysteria iniurijs, probos extrudentes efficiuntque, ut homines malis perditisque moribus praediti, magna cum quiete ac summa cum licentia quæcumque collibuerit inuertant atque conturbent. Cuius quidem morbi si causas perdiscere cupis, ijs ipsis quas paulo ante numerauimus, similes experies: radicem enim, & ut sic dicam, matrem unam habent, inuidiam: earum uero non una tantum species est, sed admodum diuersa. Hic enim, inquit, quando quidem iuuenis est eijscitur. Ille quando quidem aduulandi nescius est: alius propterea quod illius cuiuspiam offensionem incurrit: alius ut ne indoleat ille, nescio quis: si quæ ipse eligendum obrulit, explosum, hunc uero adlectum uiderit: alius propterea quod probitate, benignitate, facilitate, humanitate praeditus: alius propterea quod delinquentibus asper ac terribilis: alius alia simili de causa: neque enim illis causæ atque excusationes desunt, quotquot afferre uoluerint. Atque adeo dum causari aliud non possunt, opum, diuitiarumque copiam causantur: addentes non oportere quenquam repente ad dignitatem huiusmodi assumi, sed sensim & per gradus quosdam. Possunt & eisdem alias quidem atque alias quotquot illis libitum fuerit, causas comminisci. Ego uero lubens hæc sciscitarem. Quidnam igitur episcopus hæc faciet, consuetum illi contra tot uentos proposito? quoniam ille modo aduersum tam multos fluctus unus resistere poterit? qui insultus impetusque machinarum huiusmodi repellat? Etenim si rem recta ratione ac iudicio aggredi uolet, inimici protinus atque hostes tum eidem, tum electis omnes illi: tum uero omnia statim illi per contentionem, atque ut episcopo aduersent faciunt: praeterea & simultates seditionesque quotidie concitant, & sextentis etiam scommatis eorum uitam qui electi fuerint incessunt, horum nullum finem facientes, donec uel illos eiecerint, uel suos candidatos intromiserint. Denique perinde esse uideas, ut si quis gubernator, piratas habeat eadem nauem unam secum nauigantes, qui quidem, tum ipsi, tum nautis, tum uectoribus, assidue horisque singulis insidias struant. Quod si episcopus illorum gratiam saluti suæ praeposuerit, admissis ijs, quos admissos esse non oportet: fiet profecto ut illorum loco deus sibi offensum habeat: quare quid illi pestilentiam accidere potest? Adde quod episcopo eidem cum illis res erit longe difficilior, molestiorque quam antehac, omnibus inter sese iam consentientibus: ac multo etiam fortioribus rei

controversæ contentiosæque uictoria accedente redditus. Nam quemadmodum sauientibus pugnantibusque inter sese asperrimis uentis, de repente mare antea quietum ac tranquillum furit atque intumescit, eosque omnes quos tum uela facere contigerit, perdit: ita ecclesie tranquillitas, perditis hominibus admissis, turbulentia ac naufragijs permultis infestatur. Hic igitur animo expende, qualem esse oporteat eum, qui tantæ tempestati opponendus, ac tam multa impedimenta rerum ad communem salutem spectantium probe temperaturus sit. Nam & grauem illum, sed minime fastuosum & terrificum, sed humanum: & uisenda maiestate principem, sed omnibus tamē appellandis comē eundemque integrum, officiosum, humilem, sed minime seruillem, ac re quocumque ac uehementem esse conuenit: sed tamen & mansuetum, ut nullo ipse negotio contra illa, quæ dixi, omnia depugnaret, tum uero eum, qui idoneus uisus fuerit, magna cum auctoritate ac libertate, quamque omnibus, reclamantibus, in medium promouere possit: rursus eum qui alius copertus fuerit, cum eadem illa auctoritate ac libertate, ut etiam omnes conspirent, non admittit: denique ut nihil in cuiusquam uel gratiam, uel odium, facere conatus ecclesie uni us adificationis decus, comodumque tantum spectet. Tibi ne hic Basili merito uideor negotij istius ministerium deprecatus fuisse? atqui nondum omnia tibi percipiunt: super sunt enim alia mihi dicenda. Tu uero ne delasseris tantisper dum patienti ac re persers uiri amici ac uere germani orationem, tibi persuadere conantis sese criminum eorum reum haud quæque esse, quorum tute eum insimulas. Neque enim ipsa hæc tantum conducunt ad defensionem eam, qua apud alios nomine nostro uti potes: sed & ad ipsam muneris eius, quo de agitur, functionem, lucrum auxiliisque non exiguum conferunt. Eum enim oportet, qui ad tentandam uitæ huiusmodi semitam accessurus est, omnia prius ad unguem perscrutari, atque ita demum negotio manus admouere. Quæ obrem? quandoquidem ut nullum aliud inde nascatur emolumentum, certe rerum omnium prudenter gnaro lucrum id supererit, ut quæ id genus pcellat pestatesque emerferint, nihil rerum insolentia ac nouitate perturbet. Vis igitur tibi hæc à me prius expediri praesidium patrociniisque id, quod uideus impendendum est, an studium curaque eam, quæ episcopus uirginibus debet? an potius iudicialis partis, cui ab illo maximopere attendendum est, difficultatem? Nam unumquodque horum diuersam sibi curam uendicat, timorisque cura etiam illa longe grauiorem. Ac primū ut ab eo quod inter alia leuissimum esse putant, exordiamur: Viduarum quidem cultus uideretur haud aliam, quam pecuniarum infumendæ sollicitudinem ijs praebere, qui illarum tractandarum curandarumque prouinciam suscipere. Id autem longe aliter se habet: nam quoties illæ deligendæ, ac tanquam in catalogum referendæ sunt, & hic quoque magno admodum examine opus est. Id enim ipsum, quod temere, & ut casus uult, in album referant, innumera olim mala peperit: nam & familias pessum dedit, et nuptias diuellit: praeterea

præterea hac una de causa compertum est viduas aliquot tum furâdo, tum cauponando, atq; alia id genus cōmittendo, multa præter dignitatem atq; ordinem gessisse. Huiusmodi vero viduas ecclesiastica pecunia ali, præterquam quòd dei vindictam paratam habet, facit etiã ut apud homines maximo opere ea res improbetur damneturq;, ac multorum quoq; beneficentiam remoretur. Quis enim unquã velit, quas quis Christo offerri mandavit facultates, eas ijs sustentandis infumi, quæ Christi nomen calumniari con cessant? quo nomine multam huc ac diligentem asserre discussio nem convenit: idq;, ne quæ sibi ipsæ uitam sufficere possunt, ne dum illæ de quibus loquutus sum, indigentium mensam absumant. Porro discussio nis huius diligentiam sequitur cura nō me dia, quæ præstanda sunt, affatim tanquam ex fonte quodam affluant, nec unquam delint. Fit enim nescio quo pacto, ut inuita paupertas malum sit insatiabile, querimonia semper atq; ingratitude ne plenum. Ac multa sane prudētia, multo item studio opus est, ut qui criminationis causas omnes amouere à se cupit, ipsarum ora obstruat. Iam ple riq; ubi aliquem uiderint pecuniæ imperantem, continuo idoneum ad huiusmodi œconomiam pronuntiant. At ego nunquam existimauerim hanc illi animi magnitudinē satis esse, quam ipsam præstandam quidem in primis esse (quippe sine ea uastator potius quàm antistes, & pro pastore lupus fuerit) uerum & unã cum ea uidentum pu ro, num & aliam animi uirtutem habeat. Ea est au tem mortalibus bonorum omnium autor patien tia atq; æquanimitas, hominis animum tanquam in serenum quendam portum appellens. Nam uiduarum genus tum paupertatis, tum ætatis, tū sexus nomine immodicam sibi libertatem usurpat, (sic enim loqui præstat) uociferanturq; impo rture semper, & ab re conqueruntur, & lamen tantur ubi gratia habenda, & incusant quod lau dandum ac probandum: qua in parte antistitem oportet omnia generose ac fortiter pati; neq; iri zari, si quando illæ aut intempestiue obtundant; aut immerito expostulent. Illarum enim infelici citas misericordiam potius q; contumeliam me retur: quarum certe calamitatibus antistitem in sultare, & dolori ob paupertatem nato contume liæ etiam molestiã addere, extremæ crudelitatis atq; immanitatis fuerit. Quo circa uir quidã sapi entissimus, humani ingenij auaritiã fastumq; con templatus, tum intelligens paupertatis uim natu ramq; tantum posse, ut uel generosissimū quencq; animum prosterнат, cogatq; identidem isdem re bus postulandis impudentem esse, ut ne quis per pauperum effligitationes ira excandesceret, tum uero assiduo illorum occurru irritatus illis aduer sarius is fieret, qui opem asserre deberet, ipsum in struit ad sese mittem ac facilem indigenti præstan dum: Pauperi, inquit, citra animi tui molestiam aurem inclina, atq; illi pacifice humaneq; responde to, ac missum faciens indigentē eundēq; iritantē,

Ecc. 4

(quid enim dicere quis ad illū possit, qui supplex iaceat?) cum eo sapientissimus ille idem uerba fa cit, qui illius infirmitatē subleuare potest, exhor tans, ut tum uultus mansuetudine, tum orationis humanitate, antequam ad largitionē descendat, illius animū erigat excitetq;. Quòd si quis destina tas uiduis facultates ne usurpet quidē: in ipsas au tem probra conijciat infinita, cōtumeliãq; affici at, atq; adeo aduersus eas iritetur; non solum libe ralitate sua natum à paupertate dolorem non le uat, uerum & malum ipsum conuictijs aggrauat: cogitur enim perfricta admodum esse fronte ob uentris esurientis necessitatē; ueruntamen & do lorem etiam ab huiusmodi ui contumeliãq; con cipunt. Proinde quum ob inediã timorē mendicare, & ob mendicitatem impudentes esse cogan tur, rursum quum ob impudentiã cōtumeliã affi ciantur, multiformis quædam angoris, moestitię, dolorisq; uis, & quæ caliginem multam asserat, in illarum animū irruit: eumq; oportet qui illarū cura ram suscipit, hætenus æquanimitē patientēq; esse, ut non solum non sua destomachatione illarum moestitiã anxietatemq; augeat, sed & consolati one sua dolorē eum magna ex parte sopiat, qui aliunde enatus illarum animos occupauerit. Nã quemadmodum nescio quo pacto fit, ut quem contumeliã affeceris, is non sentiat pecuniarum acceptarum subsidium ob inflictam contumeliã plagam: sic quem blande atq; humaniter appella ueris, quiq; donum aliquod unã cum sui consolati one à te acceperit, exultat magnopere ac lætati tum uero donum ipsum donãtis uultus gestusq; conduplicat. Quæ ipsa non ex me pronuntio, sed ex illius uerbis, cuius illa ipsa est admonitio, quæ præcessit. Fili enim, inquit, in bonis ne des que relam, & in quocunq; dato ne des tristitiã uerbi: nōne ros ardorē tollit? sic uerbum melius quàm datum. Ecce enim uerbū supra dona ipsa excel lens bonum: utrunq; autem uir gratus præstat. Proinde nōn humanum solum ac patientem qui illarum curam suscipit, uerum nihilo etiã minus œconomicū esse oportet: quandoquidē si ipsum hoc abfuerit, rursum pauperū facultates in idem damnum recidunt. Pridem em̄ quidam, cui admi nistratiōis huiusmodi prouincia demãdata fue rat, magnã auri copiam quum collegisset, id ipse quidem haudquaquam deuorauit, sed neq; in in digentium usum præter pauca quædã insumpsit: maximam autē pecuniã illius partem terra obru tam asseruauit, donec temporis iniquitas super ueniens hostibus in manum illam totam tradidisset. Magna igitur prouisione opus est ut ecclesiæ facultates neq; redundant, neq; rursus desint: sed quæ ecclesiæ erogantur, continuo indigentibus sunt dispersienda: cæterum in subditorum ani mis ac beneuolentia ecclesię thesauri collocandi. Enim uero quãta pecuniarum impensa opus esse existimas, tum in excipiendis hospitibus, tum in curandis ægrotis: quantam autē tum diligentiam, tum prudentiã ad eam rem asserre debet, qui illi prælecti sunt: quãdo hanc ipsam impensã nequa quam

quam ea, quam dixi, inferiorem, plerunq; autem & maiorem esse oportet: præfectumq; ipsum largi torem esse decet circumspectum, ac prudētem, ut eos, qui bonis abundant, animet ad certatim etiam; atq; hilariter bona sua eroganda: ne dum consulit tollendã ab infirmis inopiã, largientiū animos percellat, offendatq; atq; hac quidē parte animi propensionē, studiumq; multo uehemen tius præstare cōuenit. Sunt enim quodam modo qui ægrotant, morosi ac torpescentes: ac nisi sum mam undiq; diligentia curamq; adhibeas, uel tan tillum, quod quidem à te fuerit neglectū eiusmodi est, ut ægrotanti mali plurimum asserre possit. Sed quod ad uirginum curam spectat, tanto cer te maior inibi timor inest, quanto uirginitatis do num pretiosius: quanto uirginalis grex ceteris re galior. Pridem enim factum est, ut & in sanctarū uirginum chorum infinita eademq; uitijs refer ta infinitis in uaserint, debacchataq; fuerint: quæ res & luctum multo acerbissimum parit. Ac quæ admodum non ex æquo se res habet, puellane li beralis, an illius ancilla peccet: sic paria inter se non sunt uirginis ac uiduæ delicta. Viduis enim impune est & nugari, & conuictijs inter se depu gnare, & adulari, & fronte perfricta esse & nul quam non apparere, & in foro frequētes esse. At uirgo ad maiora sese accinxit certamina, utpote quæ celestis illius philosophiæ æmulatrix, profi tetur se angelicã uitam in terris referre: cui item propositum est illa eadem præstare, quæ cœlestes illæ atq; incorporeæ uirtutes præstant: quam ip sam non conuenit, neq; frequentes ac superuaca neas inambulationes agere, neq; uerba temere at que inconsulte effutire: cōuictij uero atq; adulatio nis, ne nomen quidem agnoscere: propterea tutis sima custodia, ac maiori præsidio indiget: nã sanctimonie aduersarius assidue astat, ijsq; in primis insidiatur, deuorare paratus, sicuti uirgo aliqua cadat labaturq;. Propterea ex hominibus insidi antur permulti, cumq; his omnibus naturæ insa nia: deniq; suus ille ordo in quem se adscribi uo luit bellum conduplicat, tum quod extrinsecus in gruat, tum quod intrinsecus obturbet. His igitur de causis efficitur, ut ei, qui regendis uirginibus præfectus sit, magnus timor immineat: sed maius tamen periculum, maior animi dolor: si quid forte præter animi sententiam (quod deus auertat) eueniat. Nam si patri filia occultam in animo uir gilitiam asserit, si item cura de ea suscepta som num à paternis oculis excutit, ubi timoris illi tan tum incubit, ne uel filia sterilis euadat, uel nubilē ætatem domi paternæ trãsligat, uel inuisa alijs ne gligatur: quid facturū putamus eum, cuius animū nulla harum rerum quas dixi, cura tãgat: sed qui de alijs quibusdã longe grauioribus sollicitus sit? Neq; enim hic agitur de mariti, sed de Christi ne glectu ac cōtemptu: neq; ipsa sterilitas probrum ignominiamq; tantum, sed & animæ tandem in ternecionē parit. Omnis enim arbor, inquit, fru ctum nō faciens bonū, exciditur, & in ignem mit titur. Iam uirgini, quam sponsus Christus oderit,

non satis est accepto repudiij libello abire: sed o dij illius pœnas luit, supplicij æternum. Ac pater quidem secundum carnē multa habet præsidia, quibus proclue illi sit filiã asseruare: ad cuius uir ginis custodiã opitulantur, tum mater, tum nu trix, tum famularū turba, tum domus tutela. Ne que enim licet ei frequēter in forum descenderet: neq; si quando ea descenderit occurrentiū oculis conspicua esse cogitur. Præter hæc autem culpæ omnis atq; criminationis expertus est, quòd nun quam cogatur in uirorum prodire conspectum. Neq; enim rerum necessariatū cura, neq; iniurio rum hominum improbæ molestiã, neq; id genus aliud hominū occursum cōgressumq; necessariū illi efficit, cum illi pater pro omnibus sit. Ipsa autē unam dũtaxat curam habeat, ut nihil scilicet uel faciat, uel loquatur, quod uirginale honestatē dedecet. At si episcopi partes spectes, multa cer te sunt, quæ illi uirginis custodiã difficilem seu potius omni arte superiorem efficiunt. Neq; enim illam secum domi habere possit: neque illud sanè contubernium decens, aut periculo uacans fue rit: etenim ut nullum uel hinc detrimentum ipsi patiantur, sed synceram constantemq; sanctimo nam seruent: nihilo tamē minus rationē reddituri sunt pro ijs animis, quas offenderint, ac praua aliqua suspicione asperserint, quàm si inter se pec casset eos cōtigerit. Porro quū episcopo nō liceat uirginū contubernio uti, relinquatur, ut facile illi non sit uirginalis animi motus perdiscere, & quæ nimis exuberant, ordinēq; excedunt circūcidere: quæ autē intra ordinem ac numerū consistunt, ma gis ac magis excollere, atq; in meliorem profectū perducere: tum uero eidem non perinde proclue erit perscrutari curiosēq; indagare, si quando uirgines domo egressæ foras eant, uagenturq;. Nam quòd uirgo inops sit, atq; imperio soluta, id ipsum certe efficit, ut episcopus haud ita ma gnã diligentia præstet in examinanda illius ho nestate: quippe cum ipsa sibi omnia administrare cogatur, cōplures intemperate uiuere uolenti egressuum uagationūq; tituli ac prætextus: quos quidē impedire eum oportet, qui illam iusserit do mi assidue demorari, rebus necessarijs suppedita tis, ac data pedissequa, quæ illi administraret. Iam & uirgini oportet funebres pompas, ac publica peruisigilia interdita esse. Nouit em̄, nouit ingeni osissimus serpens ille, uel per bona opera suū uirus disseminare; ppter ea uirginē oportet undiq; tan quam muro circunseptã esse, ac toto anno perra ro domo egredi: idq; demū quum inexcusabiles ac necessariæ urgebunt causæ. Quòd si quis dicet episcopo opus non esse, ut res huiusmodi pertra cter: nouerit is singulas uirginalis studij curas, at que adeo criminationes omnes, quas in uirgines conijci cōtigerit, in illū recidere: qua ex re utilius multo fuerit, si ipse rem per se administras ab ijs causis uacet, quas illū per aliorū delicta sustinere oportet, q; administratione ea relicta rationis red dendę iudiciū reformidare, eorum delictorū quę alij cōmiserint. Adde q; q per se ipse hoc munus exequi

exequitur, magna cum facilitate omnia trānsigit: A
 qui autem necesse habet uicaria aliorū opera de-
 fungi, prāterquam quod magnum illi adest nego-
 tium, ut omnium animos ad id munus gerēdum
 sibi persuasos reddat: certe laboris remissionem
 tantam nō habet ex functionis illius abſtinentia,
 quanta negotia, quātosq; turbines ſuſtinet ab ijs
 qui reſiſtunt, atq; ipſius ſententiæ ac iudicio repu-
 gnant. Sed uirū noſtrarum non fuerit eas om-
 neis curas ſolicitudinesq; percenſere, quas ſibi
 ſtudium uirginibus impendēdum uendicat: quæ
 ipſe quum in album referendæ ſunt, mirum dictū
 eſt quanta illi negotia faceſſant, cui prouinciam
 hanc credideris. Iam pars illa, quam epiſcopū tra-
 ctare in iudicijs conuenit, infinita certe odia, in-
 finitas offenſiones parit: quæ quidem prāterq; B
 quod negotijs permultis plena eſt, tam multas
 etiam difficultates affert, quā multas ne foren-
 ſes quidem iudices ſubeunt. Nam quum iuſtum
 ipſum inuenire labor eſt, tum eo inuento id nō ſe
 qui inuidioſum. Neq; uero hic negotium tantum
 ac difficultas, ſed & periculum non mediocri in-
 eſt. Pridem enim ex infirmioribus quidam, mole-
 ſtius quum premerentur, neq; haberent quorū de-
 ſenſione ac patrociniū ſubleuarētur, fidei nauſtra
 gium fecerūt. Fit autē, neſcio quo modo, ut qui in
 iuria afficiuntur, nihilo minus eos oderint, a qui-
 bus non adiuuantur, quā eos qui iniuriam infe-
 runt, ac neq; negotiorum diſtractionis, neq; tem-
 porū inclemētia, neq; epiſcopalis magnitudinis,
 neq; alterius id genus rei cuiuſquā rationē ullam C
 habere uolunt: quinimō iudices ſe ipſi præſtat in-
 exorabiles, deſenſionē unam prætendentes, ma-
 lorum ſe prementiū deſenſionē: quam quidem
 qui præſtare non potuerit, quamuis mille etiam
 cauſas afferat, nunquam effecerit, quō minus cō-
 demnationem ſubeat. Et quoniam nos in patrocini
 ſij mentionem incidimus, age hic & allam quan-
 dā querelārū ſpeciē cauſamq; tibi patefaciā. Nā
 niſi quotidie epiſcopus omnium domos circūſerit,
 in hac parte uel eos ſuperans quibus nullū aliud
 ſtudium eſt, q̄ in foro uerſandi deambulandiq;
 hinc cōtinuo offenſiones infinitæ emergēt. Neq;
 enim ij ſolum qui egrotant, ſed & qui ſani ſunt, in
 uſu ſe uolūt. Id quod nō religionis ac pietatis, ſed
 honoris dignitatisq; potius nomine plurimi ſibi
 uendicant; ac ſi quē forte cōtigerit ex ditioribus
 potentioribusq; Chriſtianiſ, eccleſiæ uſu lucroq;
 cōmuni ita urgēte, ab epiſcopo frequētius inuſi,
 hic protinus epiſcopus palpatoris atq; adulatoris
 notam ſibi inurit. Sed quid attinet patrocinan-
 di, inuſendiq; partes hic perſequi, quum & ſolæ
 appellationes, ſalutationesq;, quibus epiſcopum
 uti oportet, tam magnum etiam criminationum
 pondus afferant, ut & ille pondere ferendo incur-
 uetur, atq; adeo præ animi mœſtitia, plerunq; ſuc-
 cumbat: ut nihil hic agam, quod & ob oculos illō
 potius, quā illō coniectos ad calculos uocare
 illum uolunt. Quæ enim ab epiſcopis temere ac
 ſimpliciter fiunt, pleriq; accurate ac diligēter ex-
 cutiunt, penſitata etiā uocis mēſura, aſpectus ha-

bitu, acrius quantitate. Illi enim, inquit, magni-
 fice arrisit, eundēq; tū hilari uultu, tū uoce libera-
 li, ſalutauit; me uero lōge parcius, atq; ut caſus tu-
 lit: ac niſi multis uno in loco ſimul ſedētibus quo-
 quouerſus oculos ille circūtulit, omnes appel-
 lās, id ipſum contumeliā eſſe uulguſ dictitant.
 Quis igitur qui idem non ſit admodū fortis, tam
 multis accuſatorib; ſufficere poterit; ut uel ab illis
 prorfus nō accuſetur, uel accuſatus crimen effu-
 giat? Oportet enim primū te ne reum quidē eſſe,
 accuſator eſq; habere: deinde ſi id præſtare nequa
 quam potes; diluenda ſunt crimina, quæ illi obie-
 cerint. Quod ſi ne iſtud quidem facile erit, ſed de-
 lectabunt quosdā temerariā, ac nulla cauſa ſubſi-
 ſtentes criminationes, tum demū generoſe ac for-
 titer animi doloribus huiuſmodi occurrendum,
 reſiſtendūq;. Etenim qui merito incuſatur, facile
 tulerit eum, a quo incuſat: quippe quum accuſa-
 tor minus q̄ conſcientiā ipſa inſeſtus ſit, efficitur,
 ut quoties ab ea, quæ omnium moleſtiſſima eſt, de-
 prehenſi, conuictiq; prius fuerimus, accuſatores
 extraneos, tanq; manſuetiores facile poſtea patia-
 mur. Porro qui nullius ſibi culpæ cōſcius eſt, dū
 iniuſte accuſat, continuo ad iram propenſus fer-
 tur, nec non animum facile deſpondet: niſi idem
 ſic ſe prius animo cōparauerit præparaueritq;, ut
 multorū inſipientiā patientiſſime ferat. Fieri em̄
 uix poteſt, ut qui ſe temere calumniā pati, atq; ini-
 que damnari intelligit, nō aliquo modo aduerſus
 tantam hominū iniquitatē atq; abſurditatē com-
 moueatur. Quorū autē hic enumerare attinet
 reliquas illas moleſtias, doloresq;, quos tolerare
 epiſcopum oportet, dum neceſſe eſt amouere ali-
 quem ab eccleſiæ cōtē: quæ atrocitas utinam in-
 tra moleſtiam, doloremq; conſiſtat, ac non etiam
 perniciem nō mediocrem afferat. Timendum em̄
 eſt, ne ille forte ad iniuſtius ſupplicii adactus do-
 lore immodico, quod beatus Paulus ait, abſorbe-
 atur. Magna ergo diligentia hic opus eſt, ne dum
 prodeſſe illi cupis, maioris damni autor ſis: nam
 quæcunq; ille poſt huiuſmodi curationem pecca-
 ta commiſerit, futurū eſt ut horum ſingulorū pœ-
 na cum medico illo cōmunis ſit, qui uulnus pro-
 be non inciderit. Quā multa igitur ſupplicia e-
 piſcopos manent, quum ex eis unuſquiq; non ſo-
 lum rationem redditurus ſit ſuorum delictorum:
 ſed eorum item omnium, quæ aliq; cōmiſerint, ad
 extremū illos uenire oporteat periculum: Nam
 ſi horremus, dum iudicium id nobis ſubeundum
 eſt, in quo peccatorū priorū rationē reddituri
 ſumus: ut qui ſentiamus, nos ignem illum æternū
 effugere nequaquā poſſe: quid illi expectandum
 eſt, qui tam multorū nomine cauſas ſit dicturus?
 Quod autem hoc uerum ſit, audi beatū Paulum,
 ſeu potius non Paulum, ſed Chriſtum Pauli ore
 loquentem: Parete ijs qui præſunt uobis & conce-
 dite: nam illi uigilant pro animis ueſtris tanquam
 rationem reddituri. Hiccinne exiguus tibi uidetur
 cōminationis terror: equidem illum quantus ſit,
 uerbis exprimere non poſſum. Vique adeo ut qui
 admodum etiam animo duri ſint, ac qui ſe facile
 aliorum

aliorum oratione perſuaderi non patiuntur, quæ
 dixi abunde ſufficiant: ut perſuaſum illis ſit, nos
 neq; faſtu, atq; contumacia, neq; inani gloria ad-
 ductos, ſed tum nobiſiſtis tantum timentes, tum
 rei ipſius magnitudinem emenſos, fugæ genus
 hoc quaſiuiſſe.

LIBER QUARTVS.

BASIL.

Haec Baſilius quum audiſſet, paulu-
 lum cunctatus; tu uero, inquit, ſi ad
 huiuſmodi dignitatem acquirēdam
 ſtudium intendiſſes tuum; nimirum
 animi tui formido iſta, ratione ali-
 qua niteretur. Nam qui ſe idoneum ad muneris
 alicuius functionem ſemel profeſſus eſt, hoc ipſo
 quod functionem eam ſtudioſe arripuerit, hic cer-
 te ſi quid poſt creditam ſibi muneris adminiſtran-
 di prouinciam aberrauerit, haud quaquam ad in-
 ſcitia prætextum confugere poſſit, ut qui ante-
 uertens, ſibi ipſe deſenſionem ademerit, uel ob
 id quod accurrerit, quodq; adminiſtrationē eam
 ſibi rapuerit: intantum ut qui ſponte, ac uolens
 eō acceſſerit, iam non ſermonem hunc uſurpare
 poſſit: inuitus peccauit, inuitus illum aliquem per-
 didi. Dicet enim ad eum qui tum illi hac in cauſa
 iudex futurus eſt. Et quomodo tandem nomine, quum
 animi, conſilijq; tui uires pares nō eſſent functio-
 ni huiuſmodi inculpate pertractandæ, aduolaſti
 auſuſq; es prouinciam humeris iſtis minime pa-
 rem ſubire: quiſnā, obſecro, te ad id coegit? quiſ-
 nam ui te attraxit detrectantē fugientemq;? Tu
 uero nihil tale unquam auditurus es: neq; enim
 poſſis delicti cuiuſquā huiuſmodi teipſum dāna-
 re, eſtq; omnibus iam ſpectatū, te ne tantillum qui-
 dem laborauiſſe, ut honorem hunc aſſequereris,
 ſed aliorum potius officium beneficiumq; id ho-
 noris tibi deuiſiſſe. Atq; adeo quod illos delictō-
 rum ueniam impetrare non patiſtur, hoc certe a-
 bundans tibi apologia argumentum ſuppeditat.

CHRYS.

Ad hos ſermones caput quum mouiſſem, ſen-
 ſimq; arriviſſem, hominis ſimplicitatem ſimplicita-
 temq; demiratus, hac ego ad ipſum oratione uſus
 ſum: Equidem optarim uir omnium optime, hec
 ita ſe habere ut dixi: idq; nō ut id muneris ample-
 ctar, quod iam detrectaui. Nam ut mihi etiā nul-
 lum propoſitū ſit ſupplicii deſenſorie, atq; adeo
 imperite Chriſtiani gregis adminiſtrationem ge-
 renti, tamen omni ſupplicio grauius fuerit, ſi con-
 ſtaret me, cui tam excellēs credita fuiſſet functio,
 pro eius dignitate qui credidiſſet, ſuſtinere eā nō
 poſſe. Quamobrem igitur optarim tuam iſtam o-
 pinionem nequaquā falſam, ſed potius ueram eſſe?
 Nempe ut miſeris calamitoſisq; (neq; em̄ alio no-
 mine ij digni ſunt, qui recte nō aspirant ad mu-
 neris iſtius præfecturam, ut milleſ tute eos dicas
 ut pertractos fuiſſe atq; ignorātia peccaſſe) ut mi-
 ſeris, inquam, illis effugere liceat ignē illum æter-
 num: exteriores tenebras, ac uermem nunquam
 emoriturum: poſtremo, ut ne diſſecentur, ac perdi-
 ti cum hypocritis partem habeant. Verum quid
 faciās? certe longe aliter ſeſe res habet. Ac ſi pla-
 cet a regno primū, cuius quidem ſtudium apud

Chryſ.

deum tanti non eſt, quanti eſt ſacerdotij, uerbo-
 rum meorum fidem tibi faciā. Saul ille qui pa-
 trem Cis habuit, nō ſuo ipſe ſtudio rex factus eſt,
 ut qui cum abſiſſet aſinas perueſtigatū, prophetā
 ſuper ijs rogare cœpit. At ille cū eo de regno col-
 loquutus eſt. Porro Saul ne auditis quidem pro-
 pheta uerbis, ad regni adminiſtrationem ſuſcipi-
 endam accurrendum ſibi putauit, quinimō tergi-
 uerſatus deprecatusq; eſt, quū diceret: Quiſnam
 ego ſum? quæ nam, itē patris mei domus? Quid
 tandem? Saulne poſteaquam nō recte honore ſi-
 bi a deo delato uſus eſt, potuere uerba iſta exime-
 re ab eius ira, a quo rex creatus ipſe fuerat? Atqui
 licebat illi aduerſum Samuelem increpantē, inſi-
 mulantemq; uerbis hiſ uti: Num ad regnum ipſe
 adminiſtrandum accurrerit? Num ad huius poteſta-
 tis regimē proſiliſ, atq; aduolauit? Equidem in a-
 nimo habui priuatam uitam uiuere, quietā illam
 quidem, ac moleſtijs uacātem: tu uero ad hoc me
 dignitatis autoritatisq; pertraxiſti. In illa ergo ui-
 tæ humilitate, atq; obſcuritate uerſatus, facile of-
 fenſioſes huiuſmodi deuiſiſſem. Nam ſi ex uulga-
 rium, atq; ignobilium hominū numero unus fu-
 iſſem, mihi aduerſus Amalechitas bellum deus
 non credidiſſet, quo mihi non credito peccatum
 huiuſmodi nunquam perpetraviſſem. Verum hec,
 quæ dixi, omnia ad deſenſionē ſunt infirma, neq;
 infirma tantum, ſed etiam uſq; adeo periculofa,
 ut dei iram magis iritent. Eum enim, qui magiſtra-
 tum meritis ſua maiorem aſſequeſtus eſt, ut errata
 ipſe ſua tueatur, defendatq;, magiſtratus magni-
 tudinem prætereſſe nō oportet: quinimō in ma-
 iorem uirtutis profectum magna illa dei erga ſe
 beneuolentia uti. Qui uero ob id peccandi licen-
 tiam ſibi permittit, quod præſtantiori dignitate or-
 natus ſit, certe nihil aliud quā dei benignitatē,
 peccatorum ſuorum autorem facere conatur: id
 quod ſolenne quidem eſt impijs hominibus, ijsq;
 quorum uita in ignauia, ac ſocordia uerſatur.

Nos autem ſic animatos haudquaquam eſſe con-
 uenit: neq; in parem cum illis inſaniam prolabi,
 ſed omni ex parte operam dare, ut uigilantiā no-
 ſtram omnem pro uirili exhibeamus, bene ubiq;
 de deo ominantes, nuntiantes, cogitantes. Neq;
 enim Heli (ut miſſo regno ad ſacerdotiū, de quo
 nobis ſermo, ueniamus) ſtudioſe, ambitioſe ue di-
 gnitatē eam ſibi parauit. Hoc ipſum igitur quid
 illi poſt delictum profuit? Et quid dico parauit?
 quum ne illi quidē id muneris detrectare per le-
 gis neceſſitatē fas fuerit: ut qui unus eſſet ex tribu
 Leui, ac quem ipſum oporteret dignitatē eam, ad
 ſe iam a maiorum ſuorum retro origine deſcen-
 dentē ſuſcipere: qui idem tamen liberorū ſuorum
 petulantia nō mediocres pœnas dedit. Iam quid
 dicas de primo illo Iudæorum ſacerdote, de quo
 tam multa cum Moſe deus uerba fecit? nōne hic
 poſteaquam unus nō potuit tanti populi inſania
 reſiſtere, parum abſiſſit quin periret, niſi fratris pa-
 trociniū dei iram auertiffet? Poſtea q; uero Moſis
 mentionē intulimus, conſentaneū eſt ex ijs, quæ
 illi obuenere, orationis noſtræ ueritatem demon-
 ſtrare

tom. 5

z ſtrare

risus anam in se præbeat. Atqui illius multa se
se intra derisum continet, quum hic supplicium sit
ignis æternus, uermis nunquam emoriturus, dentium
stridor, extrinsecus tenebræ, dissecari atque in hypo-
critarum ordine cogi: quorum tamen omnium ni-
hil illi expendere uolunt, qui factum nostrum accu-
sant. Id quod si facerent, profecto cessaturos tan-
dem putauerim, ab eo accusando, qui se temere
ac nulla causa perire noluerit. Nobis quidem haud
quaquam nunc res est de frumento hordeoue di-
spensando, de bobus ouibusue pascendis, aut alijs
id genus rebus distrahendis: sed de ipsomet cor-
pore Iesu curando. Christi enim ecclesia, ex beati
Pauli uerbis Christi corpus est. At certe eum con-
uenit, cui creditum corpus id fuerit, ipsum illud
tamen ad multam honestatem, tum ad pulchritudi-
nem incredibilem perpolire, undique circumspici-
entem, necubi macula, aut ruga, aut nauius, ui-
tium uel aliquod huiusmodi, pulchritudinem ho-
nestatemque illam labefactet. Et quidnam aliud præ-
stare oportet, quam ut capite illo immortali ac be-
ato, quod ipsi superpositum est corpus ipsum pro
humanarum uirium captum, dignum efficiat? Nam
si qui suum corpus ad athleticam habitudinem cu-
ra adhibita componunt, ijs necessarius est usus &
medicorum, & paedotribarum, & temperatae diætæ, &
exercitationis assiduae & infinitæ adeo obserua-
tionis (etenim minimus quisque rerum illarum con-
temptus, labefactare omnia, atque euertere potest)
quibus sorte obtigit Christi corpus hoc quod di-
co curandum (cuius quidem exercitatio non corpo-
ra ipsa, sed inuisibiles potentias spectat) ijs quibus
nam artibus conseruare illud sincerum atque inco-
lume poterunt, nisi omnifariam animæ curatio-
nem congruam, convenientem, atque humana uirtu-
te longe superiorem calluerint. An ignoras cor-
pus id quod dico pluribus tum morbis, tum in-
firmis obnoxium esse, quæ caro nostra hæc obnoxia
sunt? Itemque & celerius corrumpi, & ægrius sanari?
Certe humana corpora curantibus, diuersa sup-
petunt medicamenta. Itemque & instrumentorum ad-
paratus uarij, & cibi ærotatibus congrui; plerumque
autem & sola aeris natura satis fuerit ad sanitatem la-
boranti restituendam; aliàs etiã somnus qui oppor-
tune obrepserit, medicum ipsum labore omni leuat
liberatque. At uero hic nihil huiusmodi comminisci-
li cet, sed una quædam post operum præstationem ars ac
curationis uia tenenda sequendaque est; nempe per
sermonem euangelicum doctrina. Si quidem hoc
demum instrumentum est, hoc cibus, hoc aeris
temperamentum optimum, hoc medicamentum instar,
hoc ignis loco, hoc ferri uice: ac si uel urere uel se-
care opus, hoc ipso uti necesse: atque hoc si nihil
profuerit, reliqua omnia euania pereant oportet.
Hoc & iacentem animam suscitamus, & tume-
scentem compescimus: hoc & superuacanea am-
putamus, & quæ defunt supplemus, cæteraque om-
nia conficimus, quæ ad animi conferunt incolumi-
tatem. Ac sane ut uitam quam optime constitu-
as, alterius hominis uita te ad id exemplum amu-
lationemque parem pertrahere possit. At quum hu-

manus animus decretorum minime uerorum, sen-
tentiarumque à fide abhorrentium morbis labora-
uerit, hic demum euangelici sermonis usus ma-
gnopere necessarius, non solum ut qui tibi dome-
stici sunt, roboretur atque confirmetur: uerum etiam ut
cum externis bellum gerat, ac manus conserat.
Nam si quis armatus foret tum spiritus gladio tum
fidei scuto, eod usque ut miracula edere, & per mira-
culorum æditionem, impudentium maledico-
rumque hominum ora obturare possit, huic certe
euangelici sermonis præsidij nihil opus fuerit:
quin potius ne tum quidem sermonis usus inuti-
lis est, sed ad modum necessarius. Quando & bea-
tus Paulus ab eo non abhorruit, tametsi à signis
æditis ubique in admiratione habitus. Et alius qui-
dam ex apostolis unus hortatur ut huiusmodi ser-
monis uim studiose amplectamur, inquit: Para-
ti semper sitis ad respondendum cuiuslibet petenti,
ut loquamini de ea que in uobis est spe. Atque a-
deo uniuersi Apostoli, quum unam essent, nullo alio
nomine, Stephano eiusque collegis uiduas regen-
das commiserunt, nisi ut in eiusdem sermonis ministe-
rio uerarentur. Veruntamen si contigerit nos a-
liquod posse in signis per nos ædendis, sermonis
huius studio non æque erit nobis inuigilandum.
Sin ne ullum quidem uirtutis illius uestigium in
nobis relictum est, ac multi undique assidue immi-
nent aduersarij: superest necessario ut nos hoc ser-
mone armemus muniamusque, simul ut ne aduer-
sariorum telis feriamur, simul ut illos feriamus:
Quapropter ingens adhibere studium oportet,
ut Christi sermo in nobis largiter inhabitet: neque
enim nobis pugnae species una parata est, sed bellum
nobis uariū ac multiplex propositum, uarijs multi-
plicibusque aduersarijs constans atque instructum, qui
ipsi neque ipsi armis utuntur, neque uno eodemque
nos artificioso adorari meditantur, eumque oportet,
qui cum illis omnibus prælio decertaturus sit, omni-
um artes notas habere, eundemque & sagittarium,
& funditorum, & centurionem, & manipuli ducto-
rem, & item, & ducem, & peditem, & equitem,
& nauam, & muralis pugnae peritum esse. Etenim in
militariibus prælijs quod quisque opus peragendum
susceperit, hoc ad orientes hostes defendit. At hic
haudquaquam sic se res habet: nisi enim qui uictoria
reportaturus est, dimicandi artes ad unam omnes
sigillatim percalluerit, nouit diabolus uel parte
una aliqua, si ea forte neglecta fuerit, piratis præ-
donibusque suis introductis pecudes diripere. At
non ita ueniunt, quum pastor ille senserit omni
scientia esse præditum atque instructum, insidiarumque
omnium suarum probe gnarum. Qua de causa om-
nibus nos ex partibus munitissimos esse oportet.
Nam & ciuitas quando muro undique cincta est,
eos irridet à quibus obsidetur, præsidio illo tutis-
sima: ubi uero quis murum diruerit ad portulam tan-
tum magnitudinem, tum longe illi abest septi præ-
sidium, etiam si firmum alioqui ac tutum illud ma-
neat. Haud aliter igitur & dei ciuitas, dum ipsam
undique pro muro pastoris solertia atque prudentia
cingit, aduersarijs suæ omnes machinæ, artesque

in opprobrium risumque cedunt euaduntque: qui eam
incolunt indemnes atque illæsi: si autem eam parte
aliqua demoliri quis possit, ut uniuersam non di-
ruerit, à parte totum, ut sic dicam, labefactatur.
Quid enim profuerit aduersus gentes uiriliter
aliquem dimicare, si illum populentur Iudæi?
Quid item de ambobus his uictoriam reportare,
si Manichæi illum deprædent? Atque adeo uel his
superatis, si qui dicunt fato omnia regi, pecudes
intus iugulent: Et quid hic opus est omnes diabo-
li hæreses sectasque connumerare? certe nisi omnes
eas pastor recte nouerit propulsare, poterit lupus
uel per unam ex eis tantum, bonam pecudem par-
tem deuorare. Iam in bellis militaribus ab ijs qui
stant, ac depugnant fore cum uictoriam, tum cla-
dem expectandum semper est. Hic uero res lon-
ge in contrarium cedit. Persæpe enim ueniunt, ut pu-
gna aduersus alios coepta, ad eos qui prorsus non
congressi fuerint, quique nihil omnino pulueris bel-
lici hauserint, quiescentes sedentesque uictoriam de-
ferant: tum ut qui in ijs non magnopere exercita-
tus fuerit, proprio ipse gladio confossus & amicus
et hostibus ludibrio sit: Verbi gratia (periclitabor
enim tibi id exemplo planum facere quod dico)
Legem quam Moses à deo accepit, qui Valentini
ac Marcionis insanum dogma tanquam per manus
traditum accepere, atque adeo quicumque eadē cum
illis sentiunt, de sacrorum scriptorum catalogo
delet. Rursus illa eadem Iudæis tam sacrosan-
cta est, ut contendant, tempore etiam id iam ue-
tante, nihil in ea esse quod obseruari non debeat,
præter diuinum etiam placitum. At dei ecclesia
utrorumque intemperantiam uitans, mediam uiam
sequuta est: quæ neque cesserit collum illius iugo sub-
mittendum: neque patitur ut illam calumnieris. Sed
uel exoleram laudat, quæ se scilicet ad tempus usum
atque utilitatem pepererit. Oportere igitur puto eum
qui aduersus utroslibet depugnaturus sit, modum
huiusmodi adhibere. Nam si Iudæos docere uo-
lens, intempestiue nunc ueteris legis caeremonijs
impediri, acriter increpitare atque incusare illa coe-
perit, nimirum hæreticis oblatrare uolentibus, an-
sam non mediocrem dederit: qui si huiusmodi hæ-
reticorum ora obturare uolens, ueterem legem lau-
dibus extulerit immodicis, eam tanquam hodie quoque
necessariam commendans, fiet ut Iudæis ora laxet.
Rursus qui Sabellij insaniam insulantem, ac quos
Arii rabies inuasit, ijs quod modum minime ser-
uarint, à sana utriusque fide prolapsi sunt: qui idem
Christianum etiam nomen obtinent. At si dogma-
ta examines, alteros inuenies Iudæis nihilo me-
liores sanioresue, nisi quatenus appellatione tan-
tum inter se differunt: alteros maxime conuenire
cum Pauli Samosatensis hæresi: ceterum utrosque
longe à ueritatis tramite aberrare. Magnū igitur
hic periculum, arctaque & angusta uia, præcipit ijs
utrinque intercepta: uerendumque maxime, ne alte-
rum dum ferre uis, ab altero uulnus accipias. Ete-
nim si quis deitate unam posuerit, hic Sabellius
continuo debacchabit, uocem hanc ad suam insaniam
impietatemque pertracturus. Sin uero diuisione
Chryf.

quis facta alium patrem, alium filium, alium esse
spiritum sanctum dixerit, hic instabit Arius, in di-
uersitatem essentia, personarum differentiam tra-
hens. Fugienda uero auersandaque est tum illius
impia confusio, tum huius insana diuisio, ita ut pa-
tris, filij, ac spiritus sancti deitate unam fateamur,
personas quas uocant hypostaseis tres addentes.
Hac enim ratione utrorumque incurfiones, quasi
uallo obiecto impedire poterimus. Sunt item &
alii congressus insultusque permulti, quos hic colli-
gere possemus, aduersum quos nisi diligenter for-
titer animo decertaueris, fiet ut pugna decedat
uulneribus confossus innumeris. Iam quis nume-
rare queat domesticorum nugas atque contentiones?
quæ quidem externis insultibus interiores quam non
sint, maiorem etiam ei qui docere illos uelit, sudo-
rem pariunt. Sunt enim alij, quibus præ curiosita-
tis studio temere ac nullo cum consilio sollicite in-
dagare ac scrutari ea placet, quæ neque facile disci
possunt, neque ijs utilia esse, qui ita edocti fuerint.
Alij rursus iudiciorum diuinorum rationes ab eo
postulant, conati abyssum illam magnam dimeti-
ri. Iudicia enim tua (inquit ille) abyssus multa.
Item fidei, ac uite institutionis paucos admodum
inuenias studiosos: plures autem curiose ea indagantes
exquirentesque, quæ nequaquam inuenire
queas, quorum item exquisitio deum etiam iri-
tat: nam quoties quæ ille noluit nos scire, edisce-
re conamur, ea ipsi neque scimus, (qui enim deo
id nolent) & periculum uel ex ipsa tantum in-
dagatione ad extremum reportabimus. Atque hæc
quum ita sint, tamen quum quis autoritate inter-
posita huiusmodi curiosorum hominum ora obstru-
erit: sibi tum arrogantem, tum inscitiam notam inu-
rit. Qua de causa antistitem magnam huc adhibe-
re prudentiam oportet, ut tum illos ab huiusmodi
quaestionibus abducatur, tum eas quas dixi crimi-
nationes à se amoliat. Ceterum aduersus hæc
omnia nullum aliud quam euangelici sermonis
suppetit auxilium: qua facultate si antistes spolia-
tus fuerit, fiet, ut eorum animæ qui illi subditi fue-
rint (de ijs loquor qui infirmiores curiosioresque
sunt) nihilo melius sese habeant, quam naues ea, quas
assidua maris tempestas exagitat. Quapropter episcopus
oportet nihil non agere, ut sibi facultatem hæc
comparat. Atque hic Basilus: Quid igitur, in-
quit, Paulus ille facultatis huius sibi parandæ stu-
diosus nequaquam fuit? qui ne eloquentia quidem
inopiam dissimulat, sed aperte idiotam se esse pro-
fetur. Idque tum maxime quum ad Corinthios scribit
uiros ab eloquentia, in qua magnopere sibi place-
rent, claros atque illustres. Hoc ipsum, inquam,
hoc ipsum certe est, quod plerumque perdidit, remissio-
resque ad ueræ doctrine studium reddidit. Etenim
quum non possent illi apostolicæ mentis altitudi-
nem exacte rimari, neque uerborum sensum cape-
re: totius ætatis tempus consumpsere in somnolen-
tia atque oscitantia, inscitiam eam amplexati, non
quam sibi ipse Paulus tribuit, uerum à qua tanto ille
abfuit intervallo, quanto non alius quisquam eo-
rum omnium hominum qui sub cælo hoc uiuunt,
tom. 7 z 3 abesse

abesse potest. Ceterum propositum hoc aliquan-
 tis per a nobis intermittat. Interim aut illud dicat:
 Sit nobis Paulus ex ea quidem parte idiota, qua
 tenus illi iudicium eum faciunt. Quid tum, si illum
 contuleris cum nostris etatis hominibus? Etenim
 facultatem ille obtinuit, orationis facultate mul-
 to praestantior, ac longe potentior. Oflen-
 dens enim sese tantum, ac tacens, demonibus for-
 midabilis erat. Nostri omnes si unum in locum
 simul conuenerint cum infinitis tum precibus,
 tum lachrymis, nunquam certe tantum possint, quan-
 tum olim Pauli semicincta potuere. Paulus qui-
 dem precibus mortuos suscitauit, praeterea miracu-
 la alia addidit tam multa, ut apud externos pro deo
 haberet: atque antequam uita cum morte commutasset,
 dignus habitus est, qui usque ad tertium caelum rape-
 ret, uerberumque particeps fieret, quae humana na-
 turam audire nequaquam fas est. At qui hodie uiuunt
 homines, sed nihil ego eloqui possum quod mole-
 stum in uisidiosoque sit. Neque enim haec dico, quod me-
 moriae nostrae hominibus insulset, sed quod admirer,
 quo pacto non perhorrescant, dum sese cum tali uiro
 conferunt. Nam si miraculis omittis ad illius uitam
 descenderimus, eiusdemque mores ac studium uere an-
 gelicum excusserimus, per hoc demum Christi athle-
 tam magis quam per miracula uictoriae reportare ui-
 debis. Quorum enim dicere attinet zelum, man-
 suetudinem, continentia pericula, frequentes curas,
 perpetuas animi sollicitudines ecclesiarum cau-
 sa susceptas, commiserationem affectumque in languen-
 tes aegrotantesque, afflictiones permultas, alias que
 alias persecutiones, quotidianas mortes? Quis enim
 locus orbis uniuersi, quae continens, quod mare iusti
 illius certamina ignorauit? Illum uel deserta atque
 inhospita tellus cognouit, atque adeo periclitante
 idem hospicio excepit. Nam & insidiarum genera
 omnia pertulit, & nullum non uictoriae modum
 expertus est, ut in decertando indefessus, ita &
 in reportanda uictoriae corona continuus. Sed enim
 nescio quo pacto eo ipse perductus sum, ut tanti
 uiri laudes oratione mea eleuarem magis quam
 exornarem. Eximia enim illius facinora ut
 omnium orationem accedunt, ita nostram tantum
 superant, quantum ab ijs relinquitur, qui dicendi
 facultate in primis excellunt. Atqui ne sic quidem
 (neque enim euentu, sed animo potius consilium
 nostrum ille metitur) super sededo, donec eloquutus
 id fuero, quod tanto est ijs quae dixi praestantius,
 quanto ille mortalibus omnibus excellentior. Hoc
 igitur quid est? Certe post tam multa egregia
 facinora, post innumeras coronas, in gehennam
 detruditur, & aeterno traditur supplicio optauit,
 ut iudaeos qui ipsum crebro tum lapidarant,
 tum etiam quantum in ipsis erat interfecerant,
 seruaret, & Christo lucrificeret: quis mortalium
 sic Christum desiderauit, si modo desiderium hoc
 appellandum est, ac non potius aliud quiddam
 desiderio maius? Etiamne igitur nos ipsos cum
 illo conferemus? idque post tantam gratiam quam
 partim coelitus accepit, partim ex se ipse praestitit.
 Hoc uero quidnam esse queat au-

dacius, ac temerarium magis? Atqui quod unum re-
 liquum est, Paulum sic idiotam nequaquam fuisse,
 ut isti existimant, id iam demonstrare aggrediar.
 Istenim non eum modo qui in peregrina ac
 prophanae eloquentiae praestigijs tyrocinium non
 posuerit, sed etiam eum qui pro tuendo ueritatis
 dogmate depugnare nesciat, idiotam appellant: &
 recte id quidem. At Paulus non utrobique idiotam se
 profitetur, sed in horum altero duntaxat. Id quod
 dum confirmaret, rem diligenter admodum defini-
 uit: oratione non etiam cognitione idiotam se ap-
 pellat. Et certe si hic exigere uellemus Isocratis
 tersum laeuorem, Demosthenis amplam sublimitatem,
 Thucydidis ueram maiestatem, Platonis excel-
 lentem dignitatem, Pauli testimonium hoc addu-
 cum esse oporteret. Nunc uero, si placet, omnia
 illa praetermittentes, ac peregrinae eloquentiae or-
 natum ut superuacaneum ducentes, dictionem,
 enuntiationemque negligamus: ac nobis orationis
 paupertatem sic permittamus, ut rerum uerborumque
 compositio nuda nobis ac simplex sit: modo ne quis
 in cognitione, atque adeo in dogmatibus diligenter
 excutiendis idiotam se praestet: neque quod sua
 ipsius ignauia protegat, Paulum illi beatum ornatu
 suo maximo, tum laude quae in eo summa est,
 dispoliet. Vnde nam enim, obsecro, iudaeos eos,
 qui Damascum incolerent, confudit, signis
 miraculisque ab eo nondum coepit? Vnde Graecos
 idem supplantauit? Quamobrem autem Tharsum
 relegatus est? nonne id factum est, posteaquam
 ui dicendi uictor ille euasisset, ut quum uictos se
 illi ferre non possent, ad illius caedem inflammam-
 ti ferrentur? Nondum enim miracula aedere coe-
 perat. Neque uero dicere quis possit: Paulum ab
 editorum miraculorum gloria, apud multitudinem
 in admiratione habitum: eosque qui cum eo con-
 gredierentur ab ipso fuisse existimatione oppres-
 sos. Ad id enim usque tempus non nisi ab eloquen-
 tia uictoriam de aduersarijs reportabat. Aduersus
 eos autem qui iudaismum sequi in Antiochia coe-
 pissent, quibus auxilijs pugnauit disputauitque?
 Rursus Areopagita ille superstitionis ciuitatis
 illius ciuis, nonne una cum uxore, audita tantum
 Pauli concione illum sequutus est? Eutychus ue-
 ro quomodo de fenestra delapsus est? nonne posteaquam
 usque ad multam noctem Pauli doceret orationi
 intentus operam dedit? Quid uero in Thessalonica
 atque Corintho, quid in Epheso & in ipsa Roma,
 nonne totos dies totasque noctes insumpsit,
 dum diuinas scripturas ordine exponeret? Iam
 quorum percipere opus est disputatioes eas, quas
 cum Epicureis Stoicisque palam habuit. Nam si hic
 omnia referre uelim, profecto noster sermo in
 magna sese longitudine producat. Quum igitur
 Paulum conflet tum ante miraculorum additionem,
 tum in medijs ipsis miraculis magnam adhibuisse
 eloquentiam: qua fronte iam sustinebunt idiotam
 illum uocare, cuius magna fuit apud omnes qua
 disputantis, qua concionantis admiratio? Quamobrem
 enim Lycaones ipsum Mercurium esse suspicati sunt?
 Nam quod Barnabam ac Paulum

lum deos esse crederent, id a signis aeditis fiebat.
 Quod autem Paulum Mercurium esse uellent, id
 iam non a signis, sed ab eloquentia nascebatur.
 Quanam autem re prerogatiua ille uere beatus uir
 inter ceteros apostolos obtinuit? Vnde item per
 uniuersum terrarum orbem multus in omnium mor-
 talium ore uersatur? Vnde non apud nos modo, sed
 etiam apud iudaeos, ac gentiles in primis admira-
 tionem est: nonne ab epistolarum facultate ac uirtute
 per quam non eos tantum qui id temporis in Chris-
 tum crederent, sed eos quoque qui ab eo tempore
 in hunc usque diem credidere, ac qui postea credi-
 turi sunt (tatisper dum ille de unoquoque iudicaturus
 aduenierit) adiuuit, adiutusque est? Id quod
 facere nunquam cessabit, donec mortale genus dura-
 turum est. Cuius certe scripta instar muri ex ad-
 amante constructi omnes orbis uniuersi ecclesias
 quouis in loco positas circumuallant. Idemque illi
 fortissimi ac generosissimi bellatoris exemplo me-
 dius etiam nunc stat, captiua ducens omnem cogita-
 tionem ad obediendum Christo: itemque & consilia
 celsitudinemque omnem aduersus dei cognitionem sese
 extollentem demolens: quae omnia ille perfecit per
 illas ipsas quas nobis reliquit epistolas admirabi-
 les, easdemque diuina sapientia refertas. Sunt autem
 Pauli scripta nobis accommodata, non solum ut nota
 atque adulterina a nobis dogmata amoliamur,
 uerisque ac germanis nos muniamus, sed etiam ad
 bene beatique uiuendum maximopere conducen-
 tia. Horum enim antistes etiam hodierni usu ac
 praesidio castam uirginem quam ille Christo ada-
 prauit, despeditque, concinnata deformataque ad
 spiritualem uenustatem pulchritudinemque perducit.
 His ite simul irruentes in illa morbos propullant,
 simul praesentem conseruant incolumitatem. Ta-
 lia sunt ea ipsa medicamina, quae nobis idiota ille
 reliquit, ac tamen certe illa uires obtinent: quorum
 quidem experientiam probe admodum norunt qui
 assiduum eorum usum adhibent. Atque ex his quidem
 liquido constat Paulum non mediocrem his in
 studijs operam collocasse. Tu uero audi praete-
 rea, quibus ille uerba discipulum suum hortetur:
 Lectioni, inquit, operam dato, exhortationi, do-
 cetrinae: quarum rerum & fructum addit, quum ait:
 Nam si id feceris, te ipsum seruabis, & eos qui te
 audierint. Ac rursus: Seruum domini non oportet
 pugnare, sed placidum esse erga omnes, propen-
 sum ad docendum, tolerantem malos cum mansuetudine.
 Ac progressus ait: At tu persistito in ijs,
 quae didicisti, & quae tibi credita sunt, sciens
 a quo didiceris, & quod a puero sacras literas no-
 ueris, quae te possunt eruditum reddere. Ac rursus:
 Omnis scriptura diuinitus inspirata, & utilis ad
 doctrinam, ad redargutionem, ad correctionem,
 ad institutionem, quae est in iustitia: ut integer sit
 dei homo ad omne opus bonum apparatus. Audi
 autem quae ille addat, dum cum Tito de episcoporum
 constitutione differit: Oportet enim, inquit,
 episcopum tenacem esse eius, qui secundum doctrinam
 est, fidelis sermonis, ut potes sit etiam exhortari
 per doctrinam sanam, ac contradicen-

tes conuincere. Quo igitur modo qui sic idiota erit,
 ut hi esse uolunt, contradicentes conuincere, eorumque
 ora obturare poterit? Quorum uero opus est operam
 nauare lectioni, ac scripturis, si ea nobis imperitia
 amplexada est? Crede mihi, nihil aliud esse omnia ista
 possunt quam excusationes quaedam, quam focordia
 atque pigritiae tituli ac praetextus. At uero, inquit,
 episcopis haec Paulus praecipit. Et nobis sane de
 episcopis sermo habetur. Quod autem ea etiam
 subditis praecpta sint, audi rursus quid Paulus in
 alia quadam epistola alios comonefaciat: Sermo
 Christi inhabitet in uobis opulente cum omni sapientia.
 Ac rursus: Sermo uester semper cum gratia sit
 sale conditus, ut sciat quomodo oporteat uos unicuique
 respondere. Iam id quod Petrus uult, ut parati
 scilicet simus ad respondendum, omnibus quidem
 praecptum est. Paulus item ad Thessalonicenses
 scribens: Aedificetis, inquit, singuli singulos,
 sicut & facitis. Quum autem de sacerdotibus
 uerba facit, Qui bene praesunt, inquit, presbyteri,
 duplici honore digni habeantur, maxime ij qui
 laborant in sermone ac doctrina. Hic enim
 demum doctrinae terminus consummatissimus,
 quum sacerdotes tum factis, tum uerbis eos,
 quos erudiunt, ad beatam illam uitam a Christo
 institutam conducunt. Neque enim nuda facta
 satis sunt ad hoc ut alios edoceas, nisi & cum
 his uerba accedant: quae uox non mea est, sed
 seruatoris nostri Iesu. Quisquis enim, inquit,
 fecerit simul ac docuerit, hic magnus uocabitur:
 quod si is qui facit, idem & doceret: superuacaneum
 certe id foret, quod secundum additum est:
 dixisse enim satis erat, quisquis fecerit tantum.
 Itaque quod utraque illa distinxerit, ostendit
 alias esse operum partes, alias sermonis, atque
 utrunque alterius subsidio indigere ad consummatam
 aedificationem. An non audis, quid Ephesiorum
 presbyteris scribat Christi organum illud electum?
 Propter quod uigilate, inquit, memores, quod per
 triennium nocte ac die non cessauerim cum
 lachrymis monere unumquemque uestrum.
 Quis enim uel lachrymarum, uel commonestrationis
 per uerba praestitae usus, uita in eo apostolica
 sic radiat? Certe ut mandata obserues, possit
 uita huiusmodi magna ex parte conferre:
 neque enim illi, quicquid bene ac praecclare
 gestum fuerit, continuo solium acceptum
 retulerim. Quum autem de dogmatibus exortum
 fuerit certamen, depugnantque omnes ab
 istis dem scripturis, quamnam hic uita
 exemplum facultatem praestare, quamnam uim
 exhibere poterit: quidnam uero utilitatis sudores
 permulti allaturi sunt, quum uel post labores
 illos exhaustos, a crassa quadam inscitia in
 haesim quis delapsus, ab ecclesiae corpore
 abscissus auulsusque fuerit: quod quidem
 scio multis uisuenisse. Quod tandem illi
 tum fuerit tolerantiae comodum? certe nullum.
 Sicut neque fidei integritate neque incolumis
 usus fuerit ullus, si perditae alioque ac
 corrupte uixeris. Quibus de causis esse
 oportet, qui docendorum aliorum munus
 sortitus est, in primis huiusmodi certaminum
 peritia ualere. Na tametsi tutus ipse
 persistat,

nihilque prorsus ab aduersarijs laeditur, tamē simplici-
 ciorum hominum multitudo illi subiecta ubi ani-
 maduererit ducē uictū esse, ac nihil habere quo
 se contra aduersarios tueat, iam non uicti infirmi-
 tatem, sed dogmatis potius imbecillitate uitiumque
 causantur. Atque ita demum ob unius hominis impe-
 ritiam, multus populus in extremā perniciē prae-
 ceptis rapitur, qui quancūq; haud sese penitus cum fi-
 dei aduersarijs coniungunt, tamen de ijs ambige-
 re coguntur, de quibus confidere ipsi poterāt, &
 ad quos sese cum fide inconcussa cōtulerant, iam
 non illis cum eadem constantia attenti esse pos-
 sunt: uerum tantus aestus, tanta tempestas illorum
 animas infestat superato praeceptore, ut malum
 ipsum in naufragium tandem erumpat. Quanta
 autem perniciēs, quantus item ignis in infelix mi-
 serūque illius caput aggregetur, singulis quibusque
 ex subditorum numero pereuntibus: nihil opus
 est ut te doceam, qui per te hic ipse omnia ad un-
 guem nouisti. Hoc cōtine igitur est arrogātia, hoc
 cōtine inanis gloriae facinus: quod mihi impingit-
 tur: quod scilicet recusauerim tam multarum ani-
 marum interitus autor fieri, ac mihi maius suppli-
 cium accersere, quam prae paratum alioqui desti-
 natumque post obitum esset: Quisnam uero id mi-
 hi uitio uerterit? certe nullus, nisi si quis insanire,
 ac nulla cum ratione expostulare, inque alienis ca-
 lamitatibus philosophum agere uolet.

LIBER QUINTVS

Vantum experientiae atque exercita-
 tionis episcopum ad agendas uerita-
 tis tuendae causas afferre oporteat,
 satis superque demonstratum nobis pu-
 to. Dicendum autem aliud quiddam
 superest, cuius causa infinita alia existunt pericu-
 la, seu, ut uerius dicam, non eius certe causa, sed ijs
 potius autoribus, qui eodem recte uti nesciunt.
 Quandoquidem res ipsa & salutis, & plurimorum
 bonorum cōsiliatrix est, si illius administratio in
 studiosorum ac proborum uirorum manus cecide-
 rit. Id igitur quid est? Nempe labor ingens concio-
 nibus disputationibusque publice ad populum ha-
 bendis, impensus. Primum enim bona subditorum
 pars nolunt se ad concionantes episcopos sic ac-
 commodare, ut se ipsi ad praeceptores audiendos
 accommodant: sed discipulorum ordinem condi-
 tionemque supergressi, spectatorum eorum condi-
 tionem usurpant qui in theatris stadijs uel certami-
 na spectaturi otiose sedent. In quibus quemadmo-
 dum solenne esse uidemus, ut multitudo in con-
 traria scindatur studia, alijs huic, alijs illi applau-
 dentibus: ita sane & hac in parte discissi, alij cum
 hoc, alij cum illo sese coniungunt, alias ad gratiam,
 alias ad inuidiam dicenti aures accommodantes.
 Neque uero id solum molestū est, sed & aliud quid-
 dam, hoc ipso nequaquam inferius. Nam si quem
 forte ex concionatoribus contigerit partem al-
 quam eorum, quae ab alijs elaborata fuerint, suis
 ipsius concionibus intextere, certe pluribus op-
 probrijs obnoxium se reddit, quae qui alienas opes
 suffurantur, quum alioqui etiam saepe fiat, ut con-

cionator ne aliunde quidem mutuatus quicquam,
 sed ea de re tantum suspectus, instar furis alicuius
 in ipso furto deprehensi habeatur. Et quid dico,
 eorum, quae ab alijs elaborata fuerint? Certe ne illi
 quidem licet suis proprijs inuentis assidue uti. Au-
 res enim suas uulgi assuefecere, non ut ad utilita-
 tem, sed ad uoluptatem potius audiant, quod fa-
 ciunt qui uel de tragœdis, uel de citharœdis, iudi-
 caturi sedent: atque adeo dicēdi uis illa quam haud
 ita dudum explodebamus, hac in parte tantū sui
 desiderium praebet, ut ne in rhetoribus quidē ipsis,
 quū illi inter se cōcertant, tanta requiratur. Hic er-
 go generoso opus est animo, eoque qui longe exi-
 guitatē hanc superet, ut multitudinis uoluptatem
 illam immoderatā in fructuosamque cōpescat, pos-
 sitque illorum audicionē ad id quod utilius futurum
 sit transferre, hac ratione ut populum se sequen-
 tem, ac sibi obsecundantem habeat, non etiam ut
 ipse à populi desiderijs agatur: id quod praestare ne-
 mo potest, nisi idem simul popularē aurā asperne-
 tur, simul dicendi uim obtineat. Quorum utrumque
 nisi aduerit, certē alterum alterius auxilio destitu-
 tum nulli usui esse possit. Nam si is laudum titilla-
 tionem forti animo contemnens, tamē non exhibe-
 rit doctrinam sale ac gratia conditam, fiet ut à
 multis despicabilis habeatur, nullo prorsus lucro
 commodoque ab animi magnitudine illa accepto.
 Rursum si dicēdi partem optime praestare quum
 possit, à plausu atque aura populari uincatur, tum
 ipsi, tum multitudinē quae audit, damnū detrimen-
 tumque idem propositū, hoc ipso quod laudum ille
 suarum desiderio captus ad auditorum gratiam ma-
 gis, quam utilitatem dicēdi uim exercet. Ac quē-
 admodū nescio quo pacto fit, ut qui nulla ex par-
 te popularibus laudibus capitur, quicquid idē dicen-
 di est imperitus, is neque obsecundare multitudi-
 nis uoluptatibus possit, neque rursus auditoribus
 magno admodum usui adiuuentoque esse, propte-
 rea quod nullis eloquentiae doctrinae uel praesidijs
 instructus est: sic qui laudum desiderio trahitur,
 is quum doctrina eloquentiaque sua multitudinem
 reddere meliorem possit, mauult certe, dum lau-
 des eas quas à multitudine accepit, compensare
 cupit, ea in medium afferre, quae auditores dele-
 ctare possunt, his ipsis populares plausus clamo-
 resque captans. Eum igitur qui optimus populi du-
 ctor futurus sit, utraque illa dote praeditū esse con-
 uenit, ut ne altera si abfuerit, alteram subuertat.
 Quum enim in medio exurgens oransque popu-
 lo, ea eloquutus fuerit, quae otiosorum hominum
 ignauiam atque socordiam perstringere possunt,
 ac deinde labatur & intercitat illius oratio, tum
 uero praedicandi inopia erubescere ille cogatur:
 diffluit continuo, atque euanescit omnium eorum
 quae dixerit lucrum. Nam qui ab eo perstricti fue-
 rint, illius uerbis successi, dum alia rependere non
 possunt, ignorantiae scommatis eum laessunt, his
 arbitrati sua ipsorum opprobria adumbrare. Propte-
 rea oportere episcopum puto aurigae optimi ex-
 emplo utraque illas uirtutes diligenter attingere,
 ut ipsi liceat illas simul rite, atque ordine pertra-
 re: quum

retiquum enim talem se praestiterit, ut à nemine
 prehendi possit, tum poterit cum quanta uoluerit li-
 bertate subditorum suorum omnium delicta alias ca-
 stigare, alias remittere: prius autē, hoc illi haud faci-
 le factū fuerit. Porro animi magnitudinē sic eum
 praestare oportet, ut illam non solum intra popu-
 lariū laudum contempcionē contineat, sed & ulte-
 rius promoueat, ut ne rursus lucrum id quod ca-
 ptat, imperfectū maneat. Quidnā igitur aliud con-
 temnere illum cōuenit: liuorē, atque inuidiā. Intem-
 pestiua autē insimulationes (quippe antistitē ne-
 cesse est absurdas etiam de uerborum criminationes)
 neque praeter modum uereri, ac reformidare: neque
 rursus leuiter despiciere cōuenit, sed te oportet ut
 falsae etiā existant, ut à plebeijs ac contēptis homi-
 nibus in te contorqueant, contendere eas statim
 ut extinguas. Nulla enim res alia magis famam au-
 get, uel bonā uel malā, quae uulgi in cōpositum:
 ut quod citra omnē delectū, ac iudiciū & audire,
 & eloqui quū assuefecerit, id omne quicquid oc-
 currit, temere proloquatur, nulla prorsus ueri-
 tatis ratione habita. Quamobrē te non oportet uul-
 gi ipsum contēnere, quin potius suspiciones pra-
 uas statim atque exorta illae fuerint interciderē:
 blande item appellare eos qui te insimulauerint,
 ut illi etiā iniquissimi sint: ac nihil prorsus omitte-
 re rerū earum, quae prauā de te opinionem delere
 possint. Sin uero omnia quū praestiterimus, nolue-
 rint qui nos accusant quiescere, tum demum contē-
 nere eos licebit: quandoquidē si quis ob populi di-
 cta huiusmodi, animo statim deijci coeperit, nā is
 nihil unquam quod generosum admirandūque sit, pare-
 re poterit. Si quidē moestitia, itaque cure ac sollicitu-
 dines perpetuae, animi uim maxime possunt pro-
 sternere, eundēque ad summā etiam imbecillitatē
 perducere. Oportet igitur similiter episcopū erga
 subditos affici, ut si pater erga liberos suos admo-
 dum infantes afficeretur. Ac quē admodum illis
 neque insolescentibus, neque caedentibus, neque lugen-
 tibus admodū laboramus, ac ne quum nobis quid-
 dē arriserint, cristas tollimus: sic nos oportet neque
 uulgaribus laudibus intumescere, neque probrijs a-
 nimū despondere, si quando ea intēpestiue erum-
 pere uideas. Id uero o bone difficile admodum ac
 fortasse tale, ut praestari à nemine possit: suis enim
 laudibus audiēdis nihil inde delectari, nescio an
 cuiquam unquam mortalium obtigerit. Porro consen-
 taneū quidē est, ut qui laudibus delectet, idem il-
 lis etiā frui appetat: eum autē qui frui appetit, omni-
 no necessarium est moestitia ac dolore affici, quoties
 illas non potest assequi. Nam quemadmodū quos
 diuites esse iuuat, si quando in paupertatē incide-
 rint, moerore afficiuntur, & qui delicijs assueuere,
 tenuem ac simplicem uictum tolerare nunquam pos-
 sint: ita qui laudum amore capti sunt, non solum
 quum iniuste uituperantur, sed etiam quum ab alijs
 assidue non laudantur, quasi fame quadam a-
 nimum conficiunt. Idque maxime, si in ipsis laudi-
 bus educati fuerint: aut si alios apud se laudari au-
 dierint. Qui uero cum laudum appetentia huius-
 modi in docēdi certamen prodierit, quam multis

illum negotijs, quam multis animi doloribus ob-
 noxium putas? Certe neque mare unquam potest
 undis carere, neque illius animus curis atque angus-
 titia: nam si is forte fuerit magna dicendi uel praedi-
 tus (hoc autem paucorum quidem est hominum)
 nescit quidē ab assiduo labore expedire se potest.
 Etenim quādoquidem non natura, sed disciplina
 eloquentiā parit, quum ad illius etiam fastigium
 quis peruenit, tum certe ab ea ipse destituetur,
 nisi continenti studio atque exercitatione uim hu-
 iusmodi excoluerit: quo fit, ut qui peritiores iam
 sunt, ijs maior quae imperitijs labor sit propo-
 situs. Neque enim par atque eadem iactura hos & illos
 manet, si rem uterque neglexerint. Verum tanto ea
 maior est iactura, quanto inter se intervallo pos-
 sessio utraque, hoc est & peritia & imperitia disti-
 dent. Imperitos quidem nullus in ius uocet, si ni-
 hil illi attulerint quod eruditum atque eloquens sit.
 At periti nisi semper e penū sua uberiora quaedam,
 & quae eloquentiae opinione, quam uulgo iam re-
 ceptam habent, maiora sint, protulerint, nā audi-
 torum omnium criminationibus obnoxij sunt. Ad-
 de quod illi uel à mediocri eloquentia magnas et-
 iam laudes assequi possint: quum horū sermo ni-
 si appime admirabilis, atque adeo stupendus fue-
 rit, tantum abest ut laudatores inueniat, ut etiam
 accusatores permultos conciliet. Neque enim audi-
 torum confessus magis ex prauidicata iam dicen-
 tium existimatione opinioneque, quam ex ijs quae
 dicuntur iudicium prolaturus est. Quapropter
 quum quis ceteris eloquentia praestiterit, tum de-
 mum illi in primis studio, ac labore opus est: neque
 enim praetendere potest id excusationis genus,
 quod naturae humanae commune est: fieri scilicet
 non posse, ut omnibus horis sapias. Verum nisi u-
 bique dicta illius omnia existimationis ipsius ma-
 gnitudinē responderint, infinitis certe cum scom-
 matis ac criminationibus à populo acceptis do-
 mū se recipiet. Quum interim nemo existat qui se
 cum reputet uel tristitiā aliquā, uel angorē, uel so-
 licitudinē nonnunquam, item & iram quae in animū
 irruerit solere mentis aciei tenebras offundere,
 neque sinere ipsos animi foetus puros syncerosque e-
 uadere: praeterea fieri omnino nequaquam posse, ut
 qui homo ipse sit, ubique eundē se praestet: ac quic-
 quid tentauerit, id omne prospere illi ut succedat.
 At consentaneū quidē esse, ut & nonnunquam aber-
 ret, ac se ipse inferior appareat: quarū rerum om-
 nium nullā illi, quod iam dixi, cōsiderare uolunt,
 quinimo sic in illum crimina impingunt, ut si an-
 gelo iudices essent. Quum alioqui etiā natura cō-
 paratū uideamus, ut alterius facinora atque officia
 quantūuis licet multa ac magna despiciamus: sin-
 uel leue quippiā in eo desideretur, isque uel ex lon-
 go intervallo aberrauerit, id plebs statim perfen-
 dit, propterea mordet, atque ubique meminit. Atque hoc
 ipsum paruum licet ac tenue, multorum eorumque
 magnorum facinorum gloriam identidem eleua-
 uit. Vides o bone maiori opus esse studio, ei po-
 tissimum, qui dicēdi praestantia ualeat, ac praeter stu-
 dium tanta item tolerantia, quanta ne illis quidem
 omni-

omnibus, quos tibi prius nominavi, opus fuit. Etenim illum permulti temere, ac nullo consilio identidem adorantur, qui ipsi aliud habent nihil quod incusent, nisi quod illum aegre ferunt apud omnes inclarere: quo magis illorum fortiter ac generose ferenda est invidia. Cuiusmodi odium execrabile quod temere illi collegere, occultare, ac dissimulare quum ipsi non possint, clam conuiciant, incusant, calumniatur: malitia etiam sua uirus palam diffundunt. Animus autem is, qui ad illa singula dolere aliquem concipere, atque inde fritari coeperit, non potest quin eo statim dolore ardeat, atque conficiat: neque enim illum per sese ipsi ulciscuntur tantum, sed id etiam aliorum opera aggrediuntur: ac saepe fit, ut unum aliquem ex eorum numero, qui dicendi facultate minime ualeant, eligant: eundemque laudibus in coelum extollentes, supra dignitatem admirantur: alios ad id insaniam, alios inscitiam, alios inuidiam impellente: non quidem ut illius eloquentiam admirabile reddant, quae talis etiam ipsa non sit: sed ut huius gloria eleuetur atque extinguat. Neque uero cum huiusmodi aduersariis athletae illi certamen modo propositum est, sed & saepenumero cum uniuersi populi imperitia. Nam quandoquidem ex elegantibus eloquentibusque uiris auditorum in unum coeuntium confessus haudquaquam conflat: uerum bona concionis totius pars ex imperitis constat: sunt autem reliqui & ipsi illis quidem prudentiores, sed tamen tanto his inferiores, qui de dicendi facultate iudicium ferre possunt, quanto istosdem reliqui omnes. Sed quoniam unus tantum aut alter in concione assidet, qui dicendi uirtutem huiusmodi obtineat: sit necessarium, ut qui doctus, atque eloquentius dixerit, minus plausus reportet: aliquoties autem, ne laudatus quidem discedat, ac certe necesse esse puto animum contra huiusmodi ineptias atque absurditates generose praeparare, hisque ignoscere, qui inscitia peccant: eos uero qui inuidiam aduersi hoc facere sustinent, ut infelices ac miserabiles deplorare: neutro autem horum existimare episcopus debet, de sua dicendi facultate quicquam detractum. Neque enim si peior, qui optimus quidem sit, quicquam omnes pingendi arte praecellat, imaginem accuratissime a se expressam ab imperitis artificibus illius uellicari uideat, conuenire putauerim, ut animum statim despondeat, praetereaque ab imperitorum iudicio ineptam esse: quae admodum ne eam quidem quae uere inepta sit, ob eorum stuporem, qui pingendi rudes ignarique sunt, admiratione, amore, atque amplexibus dignam censere debet. Sit enim optimus opifex suorum quicquam operum iudex, atque is qui opera ea quae facit, hac ratione uel uenusta, uel inepta iudicet, quum mens atque ingenium, cuius industria opera ipsa deformata fuerint, tale de illis, suffragium iudiciumque tulerit: aliorum autem opinionem errantem, atque arte carentem sic rejiciat, ut ne in animi quidem cogitationem descendere permittat. Haud aliter sane, qui aliorum edocendorum prouinciam suscepit, is ne de aliorum laudibus dependeat, neue ab his animum despondeat. Quin orationes hoc consilio meditatae, ut deo opt. grat. atque acceptae sint;

hinc unum sibi statuat canonem, ac terminum optimi illarum opificij, non etiam plausus ac laudationes. Laudat is ab hominibus, laudes ne rejiciat. Laudes ab auditoribus illi negantur: eas ne ambiat, neu negatis indoleat. Abundans enim illi fuerit laborum solatiu, idque omnium certe maximum, si sibi ipse conscius esse potuerit, ad hanc se rationem, doctrinam, eloquentiamque suam composuisse atque adaptasse, ut deo illa placens acceptaque fiat. Etenim si illis animum iniquarum laudum appetentia prius occupauerit, ei certe nihil sudores laboresque illi improbi, nihil dicendi uis illa ac facultas protulerit. Humanus enim animus is qui temeraria ac caeca uulgi iudicia ferre minime potest, statim fathiscit, studiumque ipsum literarum abijcit. Quamobrem in primis erudiendus is est, in laudum contemptu ac despicentia: neque enim satis est eloquentiam praeditum esse ad dicendi facultatem hanc conseruandam, nisi hic ipse, quem dico, laudum contemptus ad fuerit. Quod si quis rem ad calculos exacte exigere uelit, & illi quoque qui facultate ista caret, coeperit nihilo minus opus esse contemptu isto laudum; quae ei qui admodum eloquens sit. Nam si a popularis aurae illecebris uinci se ille patietur, necessario fiet ut multis in rebus delinquat, ut qui quum non possit claros illustresque illos docendo aequare, non recusat ab aliis illis insidias parare, aliam inuidere, aliam iniuste detrudere multaque alia id genus praeter decorum committere: quinimo nihil non audebit, uel usque ad animae exitum, ut illorum gloriam ad suam tenuitatis humilitatem deducat. Adde quod a studiorum sudoribus laboribusque abstinebit, tanquam torpedine quadam illius animo circumfusa. Quisquis enim post immensos labores susceptos laudis fructum inferiori reportat, is nisi se prius ad laudum contemptum gnauiter composuerit, nimirum animum statim despondere, eundemque ad altam quandam somnolentiam conuertere solet: quando & agricola dum in sterilium locorum cultu ac labore uersatur, ac lapidofam noualem arare cogitur, statim labore suo perferit, nisi illum uel agricolationis studium uehemens, uel famis timor ingruentis urgeat. Etenim si quibus dicendi facultas magna inest, ut donum illud conseruare, tanta opus est exercitatione: qui facultatis illius nihil comparauerit, sed in medijs dicendi certaminibus, in ipso concionum agendarum studio meditari cogitur: is quantum, quae so, subiturus est difficultatis, quantum tumultus, quantum turbulenciae, ut magno suo labore tantillum aurae popularis sibi conciliet: sin uero quis existet qui uel inferiorem episcopo dignitatem atque ordinem sortitus, hac sane in parte plus quam ille clarescere possit, hic demum diuino quodam animo opus est, ut ne uel inuidia uincatur, uel animi desperatione opprimatur. Ab inferioribus enim dicendi gloria uinci est qui dignitate praecellat, remque fortiter ac generose persequitur: id uero non cuiuslibet, neque nostri sane fuerit, sed adamantini potius cuiusdam animi. Porro quae sic excellit, hic si humano forte ac modesto animo praeditus fuerit, malum utique utique tolerandum. Sin & audaculus, & arrogans, & gloriolae

riolae sitiens, nimirum mors aduersario quotidie optanda: usque adeo amarulenta ei uitam rivalis reddit, in propatulo exuperans, clam subannans, plerumque de ipsius autoritate identidem uellicans, omnia ipse esse cupiens: quarum rerum omnium maximum sibi praesidium facit, tum eam quam in dicendo usurpat libertatem, tum multitudinis in se studium, tum subditorum erga se omnium dilectionem. Ignoras quantum iam ornate copioseque dicendi amor, quantum studium in Christianorum animos inuadat, ac tanquam debacchetur: quantoque iam in precio habeantur, qui studium id excolunt: non apud externos tantum, sed etiam apud eos qui Christianae pietatis partes sequuntur. Qui igitur tantum dedecus quis ferat: quum ipso scilicet dicente taceant omnes, ac sese inturbati existiment, tum uero orationis finem, quasi laborum requiem quandam expectent: alterum autem uel diu admodum orantem, patienter auscultent, & dicendi finem facere uolentem aegerrime ferant: denique quo iam silere uolente iritentur, commoueanturque. Haec enim etiam si tenuia tibi ac despicabilia in experto uideantur, tamen eiusmodi sunt quae possint tum alacritatem extinguere, tum animum eneruare atque dissolucere: nisi si quis a perturbationibus humanis omnibus sese afferens ad incorporandam potentiarum exemplum animum ipse suum composuerit: quae quidem neque inuidiae, neque gloriae studio, neque alteri id genus morbo obnoxiae sunt. Proinde si quisquam est mortalium omnium talis qui bestiam hanc captu difficilem, indomitam, ac truculentam, auram dico popularem conculcare, ac multiplicia illius capita excidere possit: imo uero si quis est, qui illam nullo enasci modo permittat, hic sane facile poterit coplures insultus istos a se depellere, ac sereno quodam portu tandem frui: qui si ab ea se non afferuerit, idem hic multiplex bellum, tumultum perpetuum, denique desponsionis animi reliquorumque morborum turbam aduersum se depugnaturam praeparabit. Quorsum attinet reliquas difficultates persequi: quas quidem nemo neque docere, neque discere poterit, nisi qui in rem praesentem uenerit rerumque ipsarum administrationem subierit.

LIBER SEXTVS

L Terte hoc in orbe dum uiuunt, huiusmodi res existunt, cuiusmodi ex me audisti. Vita uero defunctis quae nam, quae so, in modum ea a nobis ferentur, quae tum ferenda erunt, quae nos uidelicet pro his sigillatim omnibus, qui nobis concrediti fuerint, rationem reddere cogemur: neque enim dedecoris tantum, atque ignominiae poena, sed etiam aeterni supplicij multa nos illic expectat. Illud enim: Parete his qui praesunt uobis, & concedite: nam illi uigilant pro animis uestris, tametsi prius iam a me dictum est, tamen ne nunc quidem reticebo. Huius enim comminationis terror animi mihi concutit. Nam si ei qui unum aliquem duntaxat offenderit, expedit ut mola asinaria suspendat: ac collo ipsius, ac demergatur in profundum maris: item si qui fratrum suorum conscientiam

offendunt, si omnes in ipsum Christum peccant: qui non unum, non duos, non tres tantum, sed tam multos etiam populos perdiderint, illis quid tandem fiet? ac quamnam illi poenam sunt periturum: neque enim licet imperitiam excusare, neque ad ignorantiam confugere, neque aut necessitatis, aut uolentiae speciem ostendere: uerum subditus potius aliquis, si modo id liceat, suis ipsius, quam antistes aliorum peccatis excusandis, suffugio hoc uti possit. quamobrem? quandoquidem qui delegatus est, ut alienam emendet ignorantiam, tum uero diabolicum instare bellum denuntiet, is profecto ignorantiam praetendere minime poterit, neque uocem hanc usurpare: Tubam non exaudiui, bellum non prouidi. Quippe in hoc sed et ille, ut Ezechiel ait, ut alijs signum tuba canens det, & quae futura sunt incommoda praenuntiet. Quo nomine supplicium nulla excusatione depellere poterit, quamuis unius duntaxat animae factura acciderit. Si enim cum romphaea imminet, populo tuba signum non dederit, neque praenuntiauerit, inquit ille, speculator, ac gladius animam inuasit: ipsa quidem anima a sua iniquitate capta fuerit, sanguinem autem ipsius ex speculatoris manu exquirat. Desine ergo nos obtrudere in sic inuitabilis iudicij aleam. Neque enim nobis hic res est de ducendis militibus, aut de regno gubernando, sed de functione angelicae uirtutis indigente. Etenim sacerdotis animum solaribus radijs puriorem esse oportet: ut nequando spiritus sanctus desolatam illum relinquat, ut dicere illi liceat: Vivo equidem non amplius ego, uiuit autem in me Christus. Nam si qui eremum inhabitant, quique procul tum ab urbe, tum a foro, tum a tumultibus illinc enascentibus securi, liberi que uiuunt: denique qui perpetua portus tranquillitate perfruuntur, tuto uitae illius praesidio fidere noliunt, quinimo infinitas quoque alias ad dunt custodias, undique seipos circumsepientes, magna adeo cum diligentia & dicere & facere omnia adlaborantes, ut cum libertate ac puritate quadam sincera, quantum humanus captus ferre potest ad dei conspectum accedere possint: quantum putas sacerdotem praestare debere tum uim, tum potentiam, ut animam suam ipsius ab omni uindictae foeditate, ut spirituali pulchritudine illasam atque incolitum seruet? Etenim multo maior uitae integritas huic, quam illis necessaria est, hic certe pluribus. Quae illi idem casibus obnoxius esse cogitur, qui eum conspurcare possunt, nisi continentem sobrietatem, ac uehemens admodum studium adhibens, animum imperuim impenetrabilemque praestiterit. Nam & oris decor & motuum exquisita mollities, & incessus affectatum studium, & uocis eonfractio, & oculorum, & malarum pigmenta, & cincinnorum compositiones, & capillitij tinctura, & uestium sumptuosarum auratarumque diuersitas, & gemmarum pulchritudo, & unguentorum fragrantia, & caetera omnia, quae muliebre genus affectare solet: talia sunt quae animum commouere possunt, nisi is continentiae austeritate occalluerit. Proinde ab his quae dixi commoueri mirum nequaquam est: per alia quaedam, quae

Ezech. 7

Gal. 2

his con

his contraria sint, diabolus ferire, humanasque animas misso uelut telo configere posse, id uero admirationis ac dubitationis plenum est. Pridem enim nonnulli, qui reia illa quae dixi euaserant, a longe diuersissimis capti sunt. Nam & neglecta oris facies, & squallida coma, & sordida uestis, & habitus incopiosus, & morum simplicitas, & sermo simplex, & incessus in affectatus, & uox minime figurata, & paupertatis contubernium, & sui contemptus, & libera item solitudo ad misericordiam primum pellexerunt eum, qui ea cerneret, post aut eundem ad extremam perduxere perniciem: permultique inuerti sunt, qui priora illa reia quum effugissent, reia, inquam, ex auro, ex unguentis, ex uestibus sumptuosis, ceterisque, quae connumerari, contexta, in hac longe ab illis diuersa, facile inciderint, hisque perditam tandem fuerint. Quum ergo & per paupertatem, & per opulentiam, & per habitus elegantiam eiusdemque negligentiam, & per mores tum compositos tum incompositos, uno uerbo quum per ea quae dixi omnia in spectantis animo praerium accenditur: illumque doli, fraudes, artificia undique circumstant, unde illi, quae respicitur, dabitur, inter tot laqueos medio: quasnam porro latebras nancisci poterit? non dico ne uel ipse captus succumbat (hoc enim non admodum difficile) sed ut suum ipsius animum a foedis cogitationibus inconcussum asserat. Et quidem nihil hic loquor de honoribus, malorum infinitorum autoribus. Honores enim si qui a mulieribus deferuntur, temperantiae contentionem eneruant, ac pessundant saepenumero, quoties quis assiduam uigilantiam aduersus huiusmodi insidias afferre nescierit. Rursus honores eos, quos uiri largiuntur, nisi quis magna cum animi constantia admiserit: morbis duobus contrariis capitur, quorum alter est adulationis seruitus, alter arrogantiae amantia: dum hinc sui palpatoribus, adulatoribusque sese summittere, hinc propter honores illos quos illi deferunt, aduersus tenuiores cristas tollere, atque adeo in fastidii ac contumaciae barathrum praecipit cogitur. Dicta quidem a nobis sunt haec: sed quam detrimentosa ipsa sint, nullus plane, nisi qui expertus sit, recte nouerit. Neque enim solum haec, uerum longe his tum maiora, tum periculosiora subire illum necesse est, qui ipse medius inter homines uersetur. At qui solitudine delectatur, is omnium horum immunis consequitur: cui si quando absurda quaequam animi cogitatio simile quid oculis representauerit, infirma tamen imbecillaque est imaginatio huiusmodi, ac talis ut statim extingui atque interiri possit, propterea quod extrinsecus materia nulla subest quae cogitationis flamma illa calefcere possit. Ac monachus quidem sibi uni tantum timet: qui si quando aliorum curam suscipere cogitur, certe paucissimi illi sunt. Illi autem si forte plures erunt, tamen pauciores his futuri sunt, qui in ecclesiis uiuunt: iisdem suisפורו curas, sollicitudinesque leuiores, ac minus molestas praefecto suo exhibentes, non tam propter paucitatem, quam quod omnes illi mundanarum rerum

securi uiuunt, ac neque liberos, neque uxorem, neque aliud quicquam id genus animo uersare possunt: quae sane res facit, ut qui illis praefectus sit, eos sibi facile parentes, ac communi secum contubernio utentes habeat: tantum ut illorum lapsus exaete tum intueri, tum emendare possit. Afferit autem non modicum ad uirtutis studia incrementum assidua magistrorum cura. Eorum uero hominum, qui episcopo subditi sunt, bona pars uita humanae curis uincti distringuntur: id quod pigriores ignauioreque illos reddit ad spiritus opera peragenda. Unde & episcopum necesse est in singulos, ut sic dicam, dies sementem facere: ut ipsa saltem assuetudine doctrinae, sermonem auditorum animi reuenerent possint. Nam & opulentia ingens, & potentiae amplitudo, & languor a deliciis exorietis, itaque & multa alia his addita semetipsas semel iactas suffocant: nonnunquam autem & spinarum densitas ne ad terram quidem superficiem sementem ipsam decidere patitur. Adde quod afflictionis magnitudo, & paupertatis uis, & molestiae assiduae, & alia id genus prioribus illis contraria humanos animos a diuinarum rerum studio abducunt. Peccatorum autem quae subditorum quisque commiserit, episcopo ne minima quidem pars nota esse potest. Qui enim nota foret: quum illorum complures ne de facie quidem ille nouerit? ac talem quidem, tantamque episcopo populi regendi cura molestiam difficultatemque afferit. Quod si examinare ea quis uolet, quae illum praestare erga deum oportet: quae dixi, praer illis nihil prorsus esse comperiet, tam ingens, tam sollicitum, tam exactum, ea studium requirunt. Eum enim qui pro ciuitate tota, quid dico ciuitate: imo uero pro uniuerso terrarum orbe legatus intercedit, deprecatorque est apud deum, ut hominum omnium, non uiuentium modo, sed etiam mortuorum peccatis propitius fiat: quale quaeque esse oportet. Equidem neque Moyses, neque Heliae fiduciam fore unquam satis putauerim ad supplicationem huiusmodi peragendam: quando quidem quasi mundus illi uniuersus concredidit, atque adeo omnium sit pater, sic ad deum ipse accedit, deprecans quicquid ubique bellorum est extingui, turbas solui, atque in horum locum pacem ac felicitatem rerum statim succedere: denique celerem malorum unicuique immunitatem qua priuatim, qua publice defunctionem postulans. Porro illum ipsum oportet tanto omnibus in rebus ijs praestare, pro quibus intercedit, quanto par est ut subditos praefectus excellat. Quum autem ille & spiritum sanctum inuocauerit, sacrificiumque illud horrore ac reuerentia plenissimum perfecit, communi omnium domino manibus assidue pertractato: quareo ex te, quoto illum in ordine collocabimus? quantam autem ab eo integritatem exigemus? quantam religionem? considera enim quales manus illas administrantes esse oporteat: quale linguam, quae uerba illa effundat: quae denique re non puriore sanctio remoue esse conueniat animam, quae tantum illum tamque dignum spiritum receperit. Per id tempus & angelus sacerdoti assidet, & coelestium potestatum uniuersus ordo clamores excitat, & locus altari uicinus in

nus in illius honorem qui immolatur, angelorum chorus plenus est. Id quod credere ab uide licet, uel ex tanto illo sacrificio quod tum peragitur. Ego uero & commemorantem olim quendam audiui, cum diceret senem quendam uirum admirabilem, ac cui reuelationum mysteria multa diuinitus fuissent detecta sibi narrasse, se tali olim uisione dignum habitum a deo esse, ac per illum quidem tempus de repente angelorum multitudinem conspexisse (quatenus aspectus humanus ferre poterat) fulgentibus uestibus indutorum, altare ipsum circumdatum: denique sic capite inclinatum, ut si quis milites praesente rege stantes uideat, id quod facile mihi ipse persuasero. Item & alius quidam mihi narrauit, non ille quidem ab alio edoctus, sed dignus habitus, qui id & uidisset ipse, & audisset, quod de uita hac emigraturi sunt, si mysteriorum huiusmodi cum pura ac munda conscientia fuerint participes spiritum efflaturi, ab angelis illorum corpora satellitum more stipantibus, propter assumptum illud sacrum hinc recta in caelum abducuntur. Tu uero nondum ex horrefactis talem hanc animam in tam sacrosanctum introducens mysterium: eumque qui sordidas uestes induerit in sacerdotum dignitatem collegitque cooptans, quem tamen a reliquo conuuarum choro Christus expulit: Luminis instar uniuersum orbem illustrantis sacerdotis animum splendescere oportet: noster autem tantum habet tenebrarum ex praua conscientia circumfusarum, ut uereatur ac reformidet, fixis intectis oculis cum fiducia dominum suum obtueri. Sacerdotes terrae sunt sales: nostram autem insipientiam omnibusque in rebus imperitiam quotus quisque est, qui facili patientique animo ferat, extra uos ipsos qui me nimia quadam amoris abundantia prosequi consueuistis? Neque enim solum, sicut dixi, purum mundumque sacerdotem esse oportet, ut qui tali ministerio dignus habitus sit, sed etiam in primis prudentem, atque adeo multarum rerum experientia instructum ornatumque, intantum ut secularia mundanaque omnia nihilo minus noscat, quae norunt ijs qui in media hominum turba uersantur: rursus rerum omnium mundanarum securior uiuat, quam monachi ijs qui montes ipsos habitandos occuparunt. Nam cum illum necesse sit eorum hominum consuetudine ac congressione uti, qui & uxores habent, & liberos alunt, & seruos possident: quique & diuites admodum sunt, & publice negotiantur, & potentia pollent, certe uarium esse conuenit. Varium autem dico, non subdolum, non adulatorem, non dissimulatorem, sed magna tum libertate, tum fiducia plenum, ac qui ex re sese summittere, atque obsecundare sciat, quoties negotiorum usus postulat, quique idem benignus sit & austerus. Neque enim unum daturat in modum subditis omnibus uti debet, quando neque medicis conuenire uidemus, ut eos omnes qui morbo laborant, uno eodemque modo tractent, neque gubernatori, ut unam tantum artem calleat, qua aduersus uentos depugnet. Etenim sacerdotij nauem assiduae tempestates circumstant. Huiusmodi autem tempestates non solum extrinsecus adoriuntur, sed etiam

Chryf.

intrinsecus enascuntur: quo fit ut sacerdos diligenter accommodare sese ad multos, ac de iure suo quodammodo concedere debeat: quae omnia uel inter se pugnantia ad unum hunc finem spectant, nimirum ad dei optimi laudem, atque ecclesiae aedificationem. Monachorum certamen ingens, ac labor multus est. Verum si conferre quis uolet instituti illius sudores, cum recte administrato sacerdotio, certe tantum esse inter illa duo discrimen comperiet, quantum est priuatum inter & regem interuallum. Nam illic quanquam magnopere laborandum, tamen labor concertationis huiusmodi, corporis atque animi communis est, seu, ut uerius dicam, labor huiusmodi maiori quidem ex parte corporis constitutione absoluitur. Quod quidem nisi ualens fuerit, animi promptitudo in se ipsa uertitur, ac ueluti soliuaga & ieiuna manet, non habens quemadmodum in opus exeat. Quippe contento studio ieiunare, humi decubare, aduigilare, illoto esse corpore, multum sudare, & cetera id genus, quae monachi ad durandum assidendumque corpus sibi exercenda proponunt, statim omnia depereunt, nisi corpus quod castigandum est, sufferendis afflictionibus illis par fuerit. Hic uero nuda simplicis animi arte opus est, ac certe tali quae corporis habitudine nihil indigeat, ut suam ipsius uirtutem prodatur. Quid enim nobis praesidij corporis robur ad id conferre possit, ut neque praefracti, neque iracundi, neque procaeces simus, sed sobrii potius, casti, honesti, aliisque animi uirtutibus instructi, per quas beatus Paulus ineffabilis sacerdotis imaginem numeris suis omnibus absolutam esse uoluit: quod ipsum itidem dicere non possis de ea uirtute quam monachus praestare debet. Ac quemadmodum praestigia toribus necessaria quidem est instrumentorum, rotarum, funium, gladiatorum copia, uarietasque: contra, philosophus uniuersam artem in animo reconditam habet, externarum rerum nihil indigens: sic & hic monachus eo amplius alieno indiget officio, eaque benignitate quae uice aliena commoueatur: & conuenientia item rerum locorumque ad uitam illam commodorum, ut ijs loci neque ita multum ab hominum conspectu remoti, solitudinis tamen otium quietemque habeant: neque iisdem optima anni atque aeris temperie careant. Nihil enim esse possit intolerabilius ei, qui abstinentis ieiunisque corpus suum macerat, quam caeli atque aeris intemperies, ut fileam hic quam multa monachis negotia necessario exhibeant, tum uestium confectio, tum uitae cura: quippe quum certatim etiam contentant omnia per se opera peragere. Sacerdoti autem quod ad ipsius usum pertinet, nihil his opus fuerit, utpote qui sese cum minime curiosum, tum promiscuum omnibus his in rebus quae damnatum non afferant, praestare: tum uero scientiam omnem in animi sui thesauro reconditam habere debeat. Quod si quis existet qui admiretur, laudetque sacerdotem eum qui sibi ipse uiuens domi se continet, ac multorum consuetudinem usumque auerfetur: equidem hoc patientiae specimen aliquod esse dixerim: non tamen idoneum id argumentum

tom. 5

A uirtutis

uirtutis omnis eius quæ illius animo inesse debet, affirmauerim. Nam qui intra portum ad gubernaculi regimen affidet, is non continuo sufficiens artis periculum præbet. At uero qui medio in mari cum esset, nauem sæuente tempestate eripere potuit: hunc certe nemo est qui optimum gubernatorem esse neget. Proinde ne monachum quidē magnopere ac supra modū admirabimur, quod is apud se uiuens, neque commoueat, neque in multa ac magna peccata prolatur. Neque enim ei res illæ adsunt, quibus ipse animo iritetur extimuleturque. Sin uero quis se ipse turbis uniuersis tradiderit, ac multorum delicta hominum ferre coactus cum esset, incōcussus immotusque persistit, animum ipsum uel tempestate actum tanquam in malicia ac tranquillitate gubernās: hic uero dignus est, quem omnes plausu atque admiratione prosequantur: abunde enim suæ ille uirtutis periculum fecerit. Ne te igitur admiratio subeat, si qui à foro atque à populari cōsuetudine abhorremus, accusatores multos nequaquam habeamus. Neque enim si quum obdormirem, non deliqui, neque si quum non colluctarer, non cecidi: neque si quum non depugnarem, non percussus sum, mirari oportuit: quis enim obsecro, quis, inquam, deferre poterit, ac detegere flagitium meum? rectum ne cubiculumque hoc? at in uocem erumpere non possit. an mater potius cui uni in primis res omnes meæ notæ sunt? At ne cum illa quidem mihi quicquam commune est, neque ipsi inter nos in rixam contentionemque ullam uenimus. Id quod ut etiam acciderit, equidem nullam esse matrem existimo sic à pietate charitateque alienam, sic à liberorum amore abhorrentem, ut quem parturierit, pepererit, educauerit, nulla causa impellente, ac nemine cogente, eum palam uituperare ac criminari sustineat. Nam si quis alioqui hūc animum exquisitè excutere uelit, certè permulta in eo desiderabit. Id quod ne tibi quidem incognitū est, qui me tamen apud omnes laudibus in cœlum efferre consueuisti. Ac sanè quod non extenuandi me in nomine hoc pronuntiam, recordare, si placet, quoties tibi dixerim, (quum huiusmodi sermo identidem inter nos incidisset) si quis optionē mihi proponeret, utrum ego institutum sequi, inque eo clarescere mallē: in ecclesiæ alicuius præfectura, an in monachali solitudine, me prius illud uitæ genus mille calculis antepositurum. Neque enim cessauimus unquam illos apud te suspicere qui munere illo iuste defungi possent: me uero id munus non detracturum fuisse quod tantopere magnificerem, si modo illi probe pertractando par fuisset, nemo planè contradicturus est. Verum quid facerem? Equidē nihil minus utile, minusque aptum esse putato ad ecclesiæ præfecturam administrandam, quam animi mei pigritiam hanc atque socordiam, quam tamen alij exercitationem esse existimant. At ego illam quasi meæ imbecillitati uelamen prætendo. Quæ quidem ex his quæ in me desiderantur, plura obtego, neque sese prodere patior. Quisquis enim tantum orij fructum capere, multa que in quiete uitam transigere assueuerit, ut magno etiam ingenio præ-

ditus sit: is sanè si quid agendum est, in quo tyrocinium non posuerit, animo statim turbatur, ac percellitur, obtunditurque magna quidem ex parte facultates uiresque illius omnes, nisi eas prius ad id ipsum quod facturus est, probe exercuerit. Qui si forte simul & tardo ingenio natus, et certaminum huiusmodi expers fuerit: suscepta ista sacerdotij administrandi prouincia, nihil prorsus quod nostrate uerbo dicitur, à statuis distabit. Quāobrem pauci admodū existunt, qui ex palæstra illa in hæc certamina descendant: quotquot autem descendunt, ex his plures sese quales sint, produnt, tum uero animis concidunt, denique insuauis atque acerbis sese res deuorare intelligunt. Nec ab re quidem illud. Quum enim non eadem sunt, neque ipsdem de rebus proposita certamina exercitationesque, tum sit ut qui decertat, ab eo qui prorsus in exercitatus est, nihil disceret. Gloriam in primis contemere eum oportet, qui in stadium istud decertaturus descendit, iram superare, ac multa prouidentia abundare. Huic autem qui solitariam uitam amplectitur, nullus prorsus exercitationis campus propositus est. Nam neque iritates habet multas, ut hac ratione meditetur, ac sese exerceat in coercenda animi excalescencia: neque rursus palpatores, applausoresque, ut hac item ratione populare auram respuere discat. Præterea hoc hominum genus non admodum laborat, eam sibi parare animi prudentiam, quam ecclesiæ administratio requirit: quo fit ut quum in ea certamina descenderint, quorum nullum antea periculum fecerint, hæreant ipsi hallucinentur, ineundi consilij inopia laborēt, atque adeo præterquā quod ad uirtutem progressionem nullam faciunt, eas etiam dotes quas secū attulerant, plerique plerique deperdant. Tum Basilus: Quid igitur? eos qui in media hominum turba uersantur, qui uitæ huius cultum, negotia, curas sequuntur, qui ad rixas, ad pugnas, ad maledicentias occalluere, sexcentis ingenij facultatibus artibusque instructi, deliciisque affluentes, ecclesiæ regimini præficiemus? Bona uerba, inquam. Huiusmodi enim hominum ne in mentem quidem tibi uenire debet, quum de sacerdotum defectu agatur. At uero si quis existet, qui uel multorum hominum usum conuictumque ferens, possit item animi puritatem, constantiam, sanctimoniam, tolerantiam, sobrietatem, cæterasque uirtutes quæ monachis insunt, magis etiam incorruptas atque inconcussas seruare quam ipsi etiam monachi seruent: hæc tibi deligendus erit: quādoquidem quisquis uitæ multis quum laborat, eadem illa potest solitudine dissimulare, atque obtegere, sicque intra se continere ne in opus erumpant, propterea quod nullorum conuictu hominum utatur: hic certè si in medium accesserit, nihil inde lucri assequetur, nisi quod tum ridiculus futurus est, tum etiam maius periculum subiturus. Id quod nobis propemodū accidisset, nisi dei optimi prouidentia ignem hunc à capite statim meo defendisset. Neque enim dissimulare se ipse potest, qui moribus his fuerit, cum in luce hominumque cœtu uersatur. Verū quoquo se ille uertat, statim proditur

proditur: ac quemadmodū fit ut metallicas materias ignis probet, ita & cleri exacta probatio mortalium animos fecerit, atque internoscit: ac si quis est, uel iracundus, uel pusillanimis, uel gloria appetens, uel arrogans, uel alio quouis animi morbo obsessus, id omne detegit, ac latentes statim morbos denudat: nec denudat solum, sed etiam tum asperiores, tum impotentiores reddit. Nam ut corporis uulnera si atteris, curatu difficiliora reddis: sic natura comparatum uidemus, ut animi morbi, si irites exasperesque, magis ac magis rebellent, atque incrudescant, dominorumque suorum peccata augeant. Etenim ad ambitionem statim attollunt, impelluntque eum qui sibi cauere atque imperare nesciat. Itemque ad arrogantiam avaritiamque: clam autem ad delicias pertrahunt, ad animi demissionem, ad ignauiam: ac pedetentim ad alia deinceps indidem enascuntur. Multa enim alia sunt uitia his quæ connumerari interiecta, quæ animi uim eneruare, ipsumque ad deum cursum interrumpere possunt. Atque in primis mulierum usus consuetudoque. Neque enim potest antistes, qui gregis uniuersi curam suscepit, uiris tantum curandis operam dare: mulierum autem curam negligere, qua in parte magna profecto opus est prouidentia, quod facile ad peccandum quisque procliuus sit, sed illum oportet cui administrandus episcopatus sorte obuenerit, pro illarum salute si non maiorem, at parem certè curam studiumque impendere. Nam & eas inuisere ægrotantes, & solari lugentes, & increpare languentes, & adiuuare afflictas oportet, quæ omnia dum fiunt, plures irumpendi aditus demon inuenire potest, nisi exactissima quis ac munitissima custodia sese uallauerit, quippe animum ipsum ferit ac commouet non impudicè tantum, sed etiam pudicæ mulieris oculus: præterea & palpationes emollunt, et honores mancipant. Et simul charitas feruens, eadem bonorum omnium autor, his qui ea recte uti nesciunt, malorum omnium autor fit. Aliquoties autem & sollicitudines assidue mentis acumen hebetant, eumque qui animo uolucris ac pernicii sit, plumbo grauiore reddunt: denique & ira quæ in animum forte inuaserit, sumi instar interiora omnia à se occupata inuoluit. Quis tandem reliqua enumeret incommoda, contumelias, uiolentias, insultationes, non solum quas uiri prudentes, sed etiam quas tum tenuiores, tum imprudētes intendunt, quæ hominum pars quum recto animi sensu ac iudicio careant, conqueri atque expostulare nunquam cessant, excusationes quibus te defendas haud facile admittentes. Porro & antistites qui bonus sit, oportet ne istos quidem contemptui habere, sed multa cum humanitate, facilitate, comitate omnium criminationes diluere, iniustas potius accusationes condonantem, quam ob eas ægre ferentem ac succensentem. Si enim beatus ille Paulus ueritus est ne furti apud discipulos suspectus esset, quo nomine & alios in pecuniarum administrationem secū assumpsit, ut ne quis, inquit, nos carpat in hac exuberantia quæ à nobis administratur: quomodo non omnia à nobis agenda sunt, ut

Chryf.

malas à nobis suspensiones amoueamus, quantum uis licet falsas, iniquas, & ab ea quam habeamus opinione alienas? A nullo enim peccato tantum absumus, quantum à furto aberat Paulus. Attamen tantum ille cum abesset à prauo huiusmodi facinore, ne sic quidem negligendā sibi putauit communem multorum suspensionem, etiam si admōdū iniquam atque insanā. Insania enim mera tale quid suspicari de beato illo atque admirabili Pauli animo. Nihilominus, quum huiusmodi suspicio sic iniqua atque absurda foret, ut in nullius animum, nisi eius qui mente alienata esset, influere posset, causas ille à se omnes procul amolitur. Neque uero hæc se defensione uetur: Quis tandem uestrum hoc ipsum de nobis suspicari sustineat, quum nemo uerum sit qui nos tum ex signis miraculisque, tum ex uitæ honestate atque integritate non reueretur atque admiretur? imō contrā & suspicatus ille est, & expectauit prauam hanc de se suspensionem, atque idcirco radicatus eam auellit, seu, ut uerius dicā, prorsus ne exoriri quidem eam permisit. quā ob rem? Procuramus enim, inquit, quæ honesta sunt, non modo coram domino, sed etiam coram hominibus. Tantum certè oportet, imō uero longe maius studium adhibere, ut malas opiniones non solum dum erumpunt, diuellamus arceamusque, sed & procul unde erumpere possint, prospiciamus, atque adeo causas ipsas è quibus enascantur, longo ante tempore interimamus, non etiam dum coalescant, & in uulgi ore uersentur, ac diuulgent, expectemus. Tum enim haud procliuē fuerit illas delere, sed admodum difficile: fortasse etiam nulla eas arte tum extinguere ualeas, neque uero tum res noxa careat, propterea quod hoc ipsum fiat, quo tempore multorum conscientia iam leseris. Sed enim quousque tandem immorabor in persequendis his, quæ oratione quidem assequi minime ipse possim: quippe difficultates eas omnes recensere uelle, quas episcopus tolerare oportet, prorsus nihil aliud fuerit, quam maris altitudinem emetiri. Nam ut etiam ille ab omni animi perturbatione uacet (id quod assequi certè nemo potest) tamen emendandis corrigendisque aliorum delictis, labores erūnasque infinitas ferre necessario cogitur. Quibus quidē si domesticos peculiareque morbos addideris, hic tu contemplare laborū pelagus, curarūque abyssum, & quæ episcopo toleranda erunt, uolenti & domestica & aliena mala edomare. Atque hic Basilus: Nunc uero, inquit, nullus ne tibi labor huiusmodi subeundus? nullæ ne animum tuum curæ in solitudine ista excruciant? Excruciant quidem, inquam, uel hodie. Qui enim potest is qui homo quidem ipse sit, ac uitam hanc erumnosam uiuat, à curis, à laboribus, angustijs sese expedire? Verum haudquaquam certè paria inter se sunt, immensum pelagus emetiri, & sturium aliquem nauigio transmittere: tam ingens enim has inter & illas curas interiectum est intervallum. Equidem si hodie possum usui alijs esse, id utique desiderijs uotisque omnibus concupiscam: sin id præstare non possim, at mihi certè factum satis putabo, si me seruare atque à tempestate eximere dabitur.

tom. 5

A 2 Tu ue

BASIL. Tu uero, inquit Basilus, hoc ipsum magnū esse censens? Prorsus autem & te seruātū iri putas, qui alios nulla re iuueris? Bene ac recte, inquam, elocutus es; neq; enim id mihi persuasi, saluum fieri quēquam posse, qui pro proximi sui salutē nihil laboris impenderit, quum neq; miserum illum quicquam iuuerit, talentum sibi traditum non imminuisse: immo hoc ille nomine perijt, quod illud non auxisset duplicassetq;. Veruntamen leuius mihi supplicium a dfore puto, accusato cur & alios ipse non seruauerim, quā si & me item unā cum illis perdididerim, tāta ista sacerdotij dignitate suscepta, lōge ipse deterior sceleratiorq; effectus. Equidem nunc mihi persuadeo fore, ut tantum mihi supplicium itrogetur, quantum peccatorum a me peccatorum magnitudo postulat; qui si principatum hunc suscepero, tum me sanē poenā pendere oportebit non duplam, triplam uē, sed longe item grauiorem: hoc ipso quod simul plures laeterim, simul post maiorem honorē a me acceptum, deum optimum qui me honore illo dignatus fuerit, offenderim. Propterea enim deus Israelitas accusans, ob hanc causam acrius ostendit maiori illos poena dignos, quod peccauerint post honores ab ipso acceptos, aliquoties in hęc uerba eos compellans: at qui uos cognoui ex omnibus terrę tribubus, propterea uindicabo in uos impietates uestras. Alias autem: Assumpsit ex filiis uestris qui essent prophetae, itemq; ex adolescentibus uestris qui mihi sancti essent. Atq; adeo ante prophetarum tempora, ostendere uolens deus hominū peccata longe maiori supplicio expiari, dum a sacerdotibus quā dum a priuatis fiunt, mandat ut tātundem pro sacerdotibus, quantum pro uniuerso populo sacrificium offeratur. Quod quidem quid aliud signat, quā sacerdotis uulnera maiori medicamento atque auxilio indigere, atq; adeo tanto, quanto cuncta simul uniuersi populi uulnera indigēt: Porro maiori nequaquam indigerent, nisi ea grauiora forent. Atqui grauiora certē fiunt, non natura ipsa, sed sacerdotis, qui ea commiserit conditione ac dignitate. Cæterum quid hic nos de uiris uerba facimus, qui ministerium pertractantes sacris operarentur? quum & sacerdotum filia quibus ipsis nihil cum sacerdotio commune est, propter dignitatem paternam eorundem peccatorum poenam multo acerbiorē sustineant. Ac peccatum quidem par æqualeq;, tum quod ille, tum quod priuatorum hominum filia commiserint: mœchatio enim utrunq;, at multa illis irrogata multo seuerior. Cernis quā abunde deus declarat lōge maius se se supplicium a principe quā a subditis exigere? Neq; enim qui in filiam propter eius patrem grauius quā in alias quasuis animaduertit, a patre certē, qui ipse auctarij poenā in filiam irroganda autor sit, parem eandemq; cum multis poenam exigit, sed multo sanē grauiorem. Id quod uel maxime consentaneum est. Non enim damnum inde exoriens in illum tantum recidit, uerum & infirmorum, & eorum item omnium quorum oculi in illum cōuerſi sunt, animos tentat. Hoc ipsum &

Ezechiel docere uolens, separat secernitq; arietes ab ouibus. Ecquid tibi nunc uidemur iusto terrore percussi fuisse? Nā præter illa quæ a me dicta sunt, quanquam magnopere mihi ad laborandum est, ut ne penitus ab animi huius morbis opprimar, tamen laborē ipsum sustineo, nec certamen quidem subterfugio. Etenim animus quidem meus ab inani gloria uel hodie capitur. Sed tamen exerto capite sapenūmero respicio, ac me captum esse inteligo, atq; adeo aliquoties captum, seruilēq; animum increpo. Obrepunt mihi uel hodie absurda quædam appetentia, sed quæ remissiorē incendant flāmam, propterea q; oculis extrinsecus materia nulla suppeditet, qua ignis conceptus foueatur. Vaco autē prorsus ab oblocutionibus maledicentisq;, quas uel in alios contorqueā, uel ab alijs in me contortas audiam, cum nullos habeam quibus cum sermones ipse meos conferre possim. Neque enim priuati hi parietes uocem a dere ualeāt. Sed nec iræ quidem moderari perinde possum: etiam si nullus adſit a quo iriter. Saep enim quum mihi in mentem uenit ineptorum quorundam hominum, facinorūq; ab illis perpetratorū, tum certe sit ut animo intumescam, commouearq;: qui tamen animi motus non ad finem usq; decurrit. Statim enim excandescētē illum compescimus, persuadentes ut conquiescat, præsertim ubi illum docuerimus, in suis illis esse extremāq; demum infelicitatis, domesticis malis incōmodisq; prætermisſis, in alienis curiosos esse. Qui si in multitudinis consortium me conferam, perturbationūq; illarum infinitate occuperim non liceat admonitio huiusmodi perſui, neq; rationes eas comminisci, quibus animus mihi meus sic instruat, atque erudiatur. Sed quemadmodum fieri uidemus, ut qui fluctu rapiente, aut alia uia in caput præcipites feruntur, possint quidē interitus sui finem prospicere, ac salutis rationem inire non item: sic & ipse si ingentem illum morborū tumultum irruero, potero quidem supplicium meum contueri indies magis ac magis ingrauescens: mihi autem constare, quemadmodū & mihi nunc cōsto, ac morbos huiusmodi undiq; rapientes increpare, non perinde facile atq; antea. Mihi enim animus imbecillis, exiguus, & captus admodum facilis, non ab his tantum morbis, sed & ab inuidētia, morbo omnium longe molestissimo, qui animus neq; contumelias, neque honores moderate ferre potest, quin potius supra modum ut his attollitur, ita illis deprimitur. Ergo quemadmodū ferarū immaniū est, ut dum læto saginatoq; corpore gestientes luxuriant, facile eos uincant qui secum depugnent, præsertim si aduersarij imbecilli ac pugnađi minime periti fuerint: sin uero eas quis fame macerarit, strigosasq; effecerit, tum fiet ut illarum furorē sopiat, ac uerum bonam partem sic contundat, ut qui non admodum generosus fortisq; sit, possit cum illis facile decertare ac depugnare: sic & animi morbos quisquis infirmos reddiderit, eos certē sub rationis gyrum facile reducit. Rurſus quisquis exquisite educauerit, molestiorē sibi aduersus illos pugnam

Ezech. 34

nam constituit; atq; hac demum ratione sic aduersum se terribiles efferasq; reddit, ut cogatur in perpetua tum seruitute, tum in formidine uitam transigere. Quænam igitur beluarum istarum alimenta? inanis quidem gloria alimenta sunt laudes, atque honores; Contumaciæ, potentia, atq; adeo licentiæ magnitudo: Inuidentiæ, alienæ famæ celebritas: Auaritiæ, largientium liberalitas: Intemperantiæ, delicia atq; assidui mulierum congressus: In summa, ne hic de singulis agā, alimētum aliud; aliud peccatum alit. Proinde beluæ hę omnes me, si in mediū hominum cœtum accessero, magno impetu adorientur, animūq; hunc conturbabunt: tum uero & terrorem afferentes, molestiorē mihi contra se pugnam efficiēt. Cæterum tantisper dum solitudinem hęc colo, quanq; cum illis etiam luctās, tamen dei optimi gratia adiutus, eas sic domo, sic subijcio, ut præter latratum nihil habeant. His de causis in hoc me ipse cubiculo cōtineo: his de causis alios querentes, nemini ad me aditū patere, contuberniūq; ac conuictū meum cum nemine cōmunem esse, infinitasq; in me id genus criminaciones cōgerentes facile fero: quas equidem lubens abstergerem, sed quum id non liceat, quod proximum quidem est, animum hunc dolore compungo, ac mœstitia excrucio. Neq; enim procliuē mihi est uno eodemq; tempore tum hominū consuetudine uti, tum hęc in animi securitate ac præsentia persistere, quo sit ut te ego exhorter eū potius miserari, quā calumniari ut uelis, qui tanta difficultate interceptus est. At uero ipse tibi quod uideo, nondum oratione mea persuasi. Itaq; appetere iam tempus reor, ut quod unum superest, mihi arcanum, id in sinum tandem tuum effundam, etiam si multis id fortasse tale futurum sit, ut credi minime debeat: me uero quicquid id est, ne hac quidem ratione euulgare pudebit. Nam ut illud a me euulgatū futurū sit, tum malæ huius conscientia, tum infinitorum peccatorū argumentum: tamen quum nō alius quā deus ipse (cui unū nihil certe occultum est) de nobis iudiciū facturū sit: quid nobis tandem lucrī, quid emolumentī ex hominū ignoratione hac in parte accedere poterit? Quodnam igitur arcanum hoc est? Ab eo ipso die quo tute mihi episcopatus suspiciōem hanc iniieciſti, factum est idētidem, ut corpus hoc ab anima propemodū dissolueretur: tam ingens pavor, tam ingens mœstitia animum meum occupauit. Nam cum apud me considerarē Christi spōsā gloriā, sanctimoniam, uenustatem spiritualem, prudentiam, ornatum: tum uero animi mei uicia expenderem, fiebat ut assiduis tum illam, tum etiam me gemitibus luctibusq; prosequerem, quo in animi angore doloreq; dum uersarer, hęc me memet uerbis conueniebam. Quisnam consilij huius autor fuit? quid tandem tantum peccauit dei ecclesia? quānā tanta res ipsius ecclesiæ dominum excitauit, induxitq; ut illam tanto cum eius dedecore mihi mortalium omnium ignominiosissimo regendam traderet? Hęc ipsa mecum idētidem reputans, dum absurditatis indignitatisq; huius ne cogitationem

quidem animo sustinere ualere, fiebat ut eorum exemplo qui attoniti sunt, stupens, neq; cerchere, neq; audire quicq; possem. Ab hęcitantia autem ac consternatione huiusmodi quum animus tandem meus dimissus esset, (faciebat enim intermittere illa nonnunq;) succedebāt lachrymę ac mœstitia: tum uero post lachrymarū satietatē rursus insinuabat se timor, animum hunc cōmouens, conturbans, cōcutiens. In tantō ego æstū antea uixi, cum id tute ignorares, meq; in tranquillitate uicitare exstimares. Ego uero tibi hęc animi mei æstū detegere tentabo: hinc enim fortasse ueniam mihi dabis, meq; tandem insimulare desines. Qui igitur illum detegam? Nam si eum aperte oculis illis cernere uelis, id nimirum haud aliter liceat, q; corde hoc tibi per me prius detecto, nudatoque: Quod quia fieri non potest, tibi hęc ego per obscuram quandam imaginem utēq; potero, experiar mœstitia meæ fumum repræsentare. Tu uero ex ipsa imagine mœstitia tantum nostram colligito: Fingamus puellam aliquā regis filiam, & eius quidem cui terra ea uniuersa quæ sub sole posita est, pareat, a proco quopiam expeti: tum uero demus nouam quandam in ea inesse formæ uenustatem, quæ sic humanā naturam transcendat, ut per eam puella muliebre genū uniuersum magno admodum discrimine superet: præterea tantam illi inesse animi uirtutem, ut uirorum genū eorum, in quā, qui uel antea fuere, uel futuri olim sunt; lōge post se interuallo relinquat: tum autē & morum honestate tanta eandem excellere, ut uel omnes philosophiæ terminos excedat; deniq; talē esse, ut proprii aspectus gratia, oculorumq; uenustas uniuersam illam corporis totius elegantia obscuret. Ad damus item, si placet, ipsius proci, nō ex his tantum quæ diximus, uirginis amore ardere, sed furore item nescio quo erga illam affici: quo quidem in sanissimos quosq; qui antea unquā extiterint, amatores superet: postea prociū hunc dum hoc philtro ac furore deflagrat, alicūde accepisse, futurum ut puellam illam quam miro amore depereat, homuncio nescio quis humilis, abiectus, obscuro atque ignobili genere natus, quicq; idem corpore sit mutilo, deniq; mortalium omnium nequissimus, ita uxorem ducat. Tibi ne hęc exiguum doloris nostri partem repræsentauimus? satū tibi a me factum putas, uel finita hęc a nobis imagine? Equidem satis me fecisse puto, quod ad animi mei mœstitiam repræsentandā spectat, cuius unius rei gratia imaginē ipsam adhibuimus. Atqui ut tibi item hic metus stuporisq; nostri modum oculis subijciam, ad aliam rursus hypothesim descriptionēq; me confero. Pono ante oculos exercitū ex militibus, tum pedibus, tū equitibus, tum nauticis uiris constantē, ac mare quidem obtegit triremium numerus. Rurſum ipsas camporū planities, ipsos montium uertices hinc peditū, hinc equitum phalanges contegant: itē armorū oppositum solī splendorem reddat, atq; a solaribus radijs, et galearum, & clypeorum coruscatio uibretur: hastarū fragor, equorumq; hinnitus in celū feratur, neq;

mare, neq; terra appareat, ubiq; æs, ubiq; ferrum. A Tum sint contra hos instructi armatiq; efferi quidam ac truces uiri. Instet iam & cõflictus tempus: postea rapiat quis derepente adulescentẽ aliquem in agro educatum, ac qui nullius prorsus artis alterius gnarus sit quã lyræ pastoricæ ac pedi, eundemq; armatura aerea quum induerit per totum illum exercitũ circumiens deducat, ostendatq; manipulos, manipulorum ductores, sagittarios, funditores, ceteruriones, duces, cataphractos, equites, iaculatores, triremes, triremium ductores, milites inibi confertos, naualium machinarum copiam: ostendat hostium procinctã aciem uniuersam, & auersandos formidolososq; quosdam in illis aspectus, & armorum apparatus ab aliorum apparatu diuersum, & immensam multitudinem, & conualles, & alta præcipitia & montium iniquitates: ostendat & aduersarios in equis uolantibus incantatione quadam insidere, & cataphractos per aerem ferri, explicata etiam ei incantationis illius uia ac forma: Recenseat porrò & belli calamitates, misilium nubem, iaculorum niuis instar ingruentium imperum, multam illam caliginẽ & tenebras, obfcurissimam noctem, quam sagittarum multitudo efficiat solis radios densitate sua auertens, puluerem tenebris nõ minore omnium oculos obæcantem, sanguinis torrentes, cadentium gemitus, stantium clamores, iacentium acruos, rotas sanguine tinctas, equos præ cadaverum multitudine unã cum suis fessorib. in caput præcipites, terram uniuersam mixtam hæc omnia continentem, sanguinem, arcus, sagittas, equorum ungulas, hominum capita simul iacẽtia, & brachia, & collum, & tibiam, & pectus transixũ, cerebella ensibus traiecta, iaculi cuspidem effractam, cui hominis oculis tanquam insubulatus hæreat. Recenseat item & classis mala atq; incommoda. Triremes alias in medijs aquis conflagrantes, alias cum cataphractis ipsis pessum euntes, fluctuum fragorem, nauarum tumultuationem, militum clamorem, spumam tum undarum tum sanguinis mixtam, eandemq; in naues simul omnes irumpentem, cadauera alia super ipsa nauium trãstra iacere, alia submergi, alia adnatare, alia ad littora æstuantis maris impetu eijci, alia intra ipsos fluctus sic obrui, ut nauibus iter ueluti obsepant. Postremo cum exacte belli tragœdias omnes edocuerit: addat item & captiuitatis calamitates, & seruitutem nulla non morte duriorẽ. At secundum hæc omnia iubeat illum continuo in equum ascendere, uniuersiq; illius exercitus ducem agere. Hic tu adulescentulũ illum censes uel nudã harum rerum narrationi sustinendã parem esse posse: ac non potius uel à primo statim aspectu animo defecturũ? Proinde ne me ipse hic putes rem oratione attollere, neq; hoc ipso quod corpore sic ut carcere aliquo inclusi, nihil prorsus rerum inuisibilem cernere possimus, magna ea esse ducas, quæ à me dicta sunt. Videas enim eo prælio longe tum maius, tum horribilius, si tibi fortẽ caliginosissimam illam diaboli aciem, conflictumq; insanũ oculis istis cernere liceat. Nõ

enim illic aut æs, aut ferrum, nõ equi, non currus, non rotæ, non ignis, non iacula ista quæ cernimus, uerum alia quædam machinamenta istis quæ dixi longe terribiliora, certè aduersarijs istis nequaquã opus est thorace, nõ scuto, neq; ensibus, neq; hastis. Sed uel nudus execrãdæ illius militiæ aspectus talis est, ut humanam animam à corpore ipso dissoluere possit, nisi ea admodum generosa fuerit, atq; à deo anteq; à uiribus ipsa suis auxilium petat, diuinã in se clementiẽ prouidentiam senserit. Ac sanè si liceret corpore hoc exuto, aut unã etiã cum ipso corpore perspicue atq; intrepide uniuersam illius aciem bellumq; contra nos instructum ipsis oculis coram cõtueri, uideres utiq; nõ sanguinis torrentes, neq; corpora demortua, sed animarum lapsus tam multos, sed uulnera sic grauiã, ut tibi statim belli uniuersa illa pictura quam modo expressi, puerorum delectamenta, & ludicrum potius, q̃ bellum uideri possit: tam multi certè ac frequẽtes ij sunt qui in dies singulos feruntur, quorum uulnera non idem mortis genus pariunt: sed quãtũ inter se dissident anima atq; corpus, tãtum est certè inter mortem hanc atque illam discrimen. Nam quoties plagam anima accipit, eademq; cadit, hæc prostrata quidem iacet mala iam conscientiæ cruciatu contabescens: postea uero q̃ separata à corpore hinc emigrat, per iudicij sui tempus æternò crucianda supplicio traditur. Quod si quis existet qui diaboli plagas non persentiat, nimirum illius morbus ex ea indolentia ingrauescit. Quemcunq; enim plaga una inflata nõ mordet, neq; attritat, is certè facile & alteram excipit: itemq; & hac accepta, tertiam: neq; enim intermittit ad extremũ usque spiritum feriens nefarius ille, quoties inuenit animam supinam, prioresq; plagas contemnent: qui si & cõgressus modum expendere uelis, hunc uero longe acriorem, ac magis diuersum comperies. Neq; enim quisq; est qui tam multas fraudis, doli, artificij formas norit, q̃ multas sceleratus ille hostis, qua quidem in parte maior illius uis ac potentia inest, neq; inimicitias quis tantas atq; inconciliabiles aduersus hostes sibi insensibilissimos gerere potest, quantas ille aduersus humanam naturã gerit. Porrò si quis examinet quanta cum inhumani tate is depugnet, ridiculum certè fuerit homines hoc in loco conferre. Sin iracundissimas ac trusulentissimas quasq; feras delegeris, quas cum huius furore atque insanã conferas, reuera mansuetissimas humanissimasq; eas à comparatione comperies, tantum ille in animas nostras furorem spirã euomit. Adde quod & pugnae inter homines gestæ tempus breue quidem esse solet, qua etiam in temporis breuitate multæ dantur induciæ. Nam & natura sic comparatum uidemus, ut & noctis superuentus, & iugulandi labor, & cibi capiendũ tẽpus, & multa id genus alia militi respirandi potestatem sic faciant, ut & armaturam exuere, tum uero paulum respirare, seq; & cibo & potu reficere, multisq; rebus alijs pristinas uires recuperare ualeat: aduersus autem diabolum dimicanti nunquam licet arma ipsa ponere, somnum uellum capere, ei præsertim

præsertim, qui perpetuò inuulneratus prælio excedere uolet. Ex duobus enim necessario alterum consequitur, ut aut cadat quis ac pereat armis spoliatus: aut continenter uigilet, armatusq; stet. Si quidem ille cõtinenter cum sua ipsius acie stat, societas nostras obseruans, ac maius quidem afferens studium ad nostrã internecionem, quã ad nostram ipsi nos salutem afferamus. Postremo ut semel finiam, q̃ à nobis hostis ille minime cernat, quodq; derepente atq; improviso nos adoriatur (quæ res istis qui nõ assidue in excubijs uigilantes fuerint, infinitorũ malorũ causa esse solet) facit nimirum, ut bello hoc ægrius ac maiore cum negotio, quã illo defungi possis. In hoc ergo campo uioluiti nos Christi militibus duces esse: Hoc ipsum uero quid aliud erat quã diabolo potius duces esse: quũ enim is qui ceteros debet tum in ordines partiri, tum militaribus armis instruere, omnũ simul infirmissimus, simul imperitissimus fuerit, sit nimirum ut suæ fidei creditos prodatur, & diabolo magis quã Christo ducem agat. Tu uero quid in gemis: quid lachrymaris? neq; enim rerum nostrarũ conditio lamentatione, sed gaudiò potius ac lætitiã prosequenda. Mea uero, inquit, non perinde se habet, quin potius infinitis digna ea est plãctibus. Vix enim potui ipse uel hæcenus animaduertere, quò me malorum præcipitẽ egeris. Siquidem ad te ipse eo solo nomine adieram, ut abs te edocerer, quid mihi tandem istis posthac respondendum uerbis tuis foret, qui te in simularent: tu uero me ipse emendas, curam aliam pro alia mihi iniiciens; neq; enim sollicitus iam sum, qua

te ego apud illos, uerũ qua tum me ipsum, tum delicta mea apud deum defensione, excusationeq; tuear. Atqui abs te ipse iterũ atq; iterũ peto & contendo, si qua tibi rerum mearũ cura, si qua in Christo consolatio, si quod dilectionis solatium, si qua uiscera, & cõmiserationes esse possunt (ipse enim nosti tua potissimum opera me in hoc adductũ periculum) manum mihi auxiliatricem porrigas, ea posthac in gratiam meam apud me tum dicẽs, tum faciẽs, quibus uita mea corrigi atq; emendari possit, neu tute quæso, uel breuissimum temporis punctum nos deseras: quinimò sit tibi hoc ipso magis tempore quã antea cõmune nobiscũ cõsortium, atq; contubernium. Ego autem ad uerba ista subridens: Et quam, inquam, tibi in re Basili uisui esse ualeam, qui te tanta ista negotiorũ mole pressum subleuare atq; adiuuare possim? Enim uero quandoquidem tibi id gratum acceptumq; uideo, bono amice animo esto. Id enim tempus omnẽ, quo tibi à curis illis respirare dabitur, & tecũ ipse adero, & te consolatione mea reficiam, quantum in me erit, nulla tibi in re defuturus. Quæ uerba quum ille audisset, multo etiã quã antea magis illachrymans surgit. Hic ego illum amplexus, caputq; deosculatus deduco, hortatus uti generoso, fortiq; animo id omne perferat quod accidisset. Talis enim, inquam, mea est in Christo, qui tibi ad se uocato, ouium suarum curam cõmilit, fides atq; expectatio, ut tu tantam tibi olim ex humilissimo di functione fiduciam apud illum comparaturus sis, ut & me quoq; in die illo periclitantem æterni tui tabernaculi consortem efficias.

DIUI IOANNIS CHRYSOSTOMI ARCHIEPISCOPI CONSTANTINOPOLITANI DE COMVNCTIONE CORDIS LIBER PRIMUS, INCERTO INTERPRETE.

in huiuscemodĩ sermonis uenire desiderium, nisi ei qui semetipsum prius purgauerit à uitijs, atq; omnibus secularibus curis superiorem sese celsioremq; constituerit. Cuius rei indicium haud difficulter assumitur: inde præcipue: quod si quos forte amor horum exigua saltem ex parte cõtigerit, tanta in eis repente efficitur cõmutatio, ut confestim terrena relinquere, atq; ad cœlum properare contendant: & uelut molestissimis quibusdã uinculis, seculi scilicet curis, animam resoluentes, uolunt celeri ad propria redire eam sinant, & ad cogitata recurrere. Sed hoc alijs raro fortè accidit: te

aut, o uenerabile caput, certũ est indefinenter hoc igne succendi. Testantur enim de his diurna sturdia tua, noctesq; perugiles, lachrymarũ fontes, & amor quietis, silentijq; desiderium, non solum uigiter permanẽs in animis tuis, sed & semper increfcens. Quid ergo tibi amplius addere poterit nostrĩ sermonis oratio? Nã & hoc ipsum quod cõ ad summum iam uirtutum uerticem perueneris, tamen cũ his temetipsum reputas, qui adhuc humiliter repunt, & uolantem profectibus animã lapideam uocas, ita ut frequẽter tenens dexterã meã, & deosculans cũ lachrymis conteras, & emollias durũ & excæcatum cor meum: quantæ religionis esse ducas, quantumq; in te existimem diuini ignis ardorem? Et si quidem dormientes nos cupiens excitare, ad istud opus ascire, ac pertrahere uoluiti: consilium sapiens & mirabile tuum miror, & amplexor prudentiam tuam. Si uero aliquid tibi ueræ ex hoc utilitatis conferendam putasti, etiam in hoc nihilominus docuisti nos requirere, quid magis nobis quã tibi desit. Verumtamen quocumq; modo id tibi uisum est parebimus, uel propter

timorem & mandati dei, ne quid poscētī negare uideamur: uel propter amorem tuū, quē erga nos plurimū geris. Tu tamen nos pro his inuicem orationibus remunera, ut & uitam nostram possimus rectā seruare de reliquo, & in opere præsenti dignum aliquid dicere, quod possit remissa & dissoluta genua cōstringere, & animas humi iacentes erigere. Vnde ergo nobis, unde uerbi huius sumetur exordium? Quæ ei prima fundamenta, quæ crepido ponetur? Ego non alia puto huic digna esse fundamenta & principia, nisi uerba dñi nostri Iesu Christi, quibus luget quidem euidentes, beatos autē dicit lugentes. Ita enim ait in euangelio: Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur: & Væ his qui rident nunc, quoniam ipsi lugebunt & flebunt, Et merito: Lugendum enim est, & uerē lugendū præsenti uitæ tempus, in quo tantam malorū labem, tantāque quotidie uidemus, flagitia cumulari: quæ si uelis considerare per singula, nunquā poteris à la chrymīs temperare. Sic enim omnia confusa, sic sunt cuncta resoluta, ut ne uestigium quidem uirtutis usquē uideas: nequitia uero & luxuria repleta esse cuncta perspicias: & quod est infelicius, perurgentiū nos malorū iam nec ipsi sensum capimus, nec alijs præbemus, nec alios monemus: sed fumus uelut corpus extrinsecus quidem indumentis adornatum, intrinsecus uero tabe pessimi languoris absumptū: & contingit nobis quod illis sollet, qui uel phrenesim patiuntur, uel mente capti sunt, à quibus cū multa turpia & periculosa uel dicantur, uel etiam gerantur, nec pudoris tamen aliquid, nec poenitudinis capiunt: quinimō & magnifici sibi ac sapientiores sanis uidentur & sapientibus. Ita & nos, cum omnia quæ sanitati cōtraria sunt geramus, nec hoc ipsum quidem quod deest nobis sanitatem nominamus. At enim si fortē in corpore parū aliquid morbi pulsauerit, statim & medicos adhibemus, & pecunias profundimus, & omni obseruatiā quod cōpetit gerimus: nec prius cessatur, quam quæ molesta sunt, mitigent. Anima uero cum quotidie uulneretur, cum per singula lanietur, uratur, præcipitur, & modis omnibus pereat, ne parua quidem pro ea nos cura sollicitat. Sed horum omnium causa illa est, quod omnes pariter hic morbus obtinuit: & tanquā si accidat, multis sub uno morbo languentibus præsto esse neminem sanum, certū est quod omnes pariter corrumpat, & absumat incuria, dum nemo est qui uel opportuna præbeat, uel importuna prohibeat: ita & in nobis dū nemo sanus est, sed omnes languemus, alij maiore, alij minore ex parte, nemo est qui curet: omnes enim indigent cura. Etenim si quis extrinsecus undecūque adesset, & præceptorum Christi, ac nostræ conuersationis confusionem ac perturbationē uideret: nescio si alios magis ullos quam nos inimicos esse, & contrarios præceptorum Christi iudicaret: & quasi qui studium quoddam habuerimus, contraria in omnibus gerere quam ille mandauit. Sed ne quis fortē putet exaggerationis causa à nobis hæc uerba proferri, probamenta ista nunc adhibebo, non aliunde quam ex ipsis Christi man-

dati. Quid ergo dicit Christus? Dicitur est anti- quis: Non occides: ego autem dico uobis, quia omnis qui irascitur fratri suo sine causa, reus erit iudicio. Qui autē dixerit fratri suo, rhaca, reus erit concilio: qui autē dixerit fratri suo, fatue, reus erit gehennæ ignis. Hæc quidem Christus. Nos autē plus quam increduli & infideles calcamus hanc legē, & quotidie innumeris iniurijs fratres nostros afficimus: quod quæ magis ridiculum sit, nomen ipsum fatuū dicere obseruantes, multo acerbiores, quam ex hoc nomine uidentur conferri, irrogamus iniurias, quasi uero ille solus sermo sit, cui poena deputata est, & non huius sermonis iudicio, omne dictum quod ad iniuriā pertinet, refectur. Denique apostolus Paulus hunc eundē sensum latius explicans, ait: Nolite seduci, quoniam neque fornicarij, neque idolis seruietes, neque adulteri, neque molles, neque masculorum concubitores, neque fures, neque auari, neque ebriosi, neque maledici, neque rapaces regnum dei possidebunt. In quo ostendit, quia sub generalibus nominibus uitiorum, multæ species peccatorum pariter concluduntur: & siue fatuum quis dixerit, siue uanum, siue latronem, siue quolibet alio nomine iniuriā uel maledictum fratri ingesserit, ex quolibet horum uocabulo sub maledicti titulo gehennæ ignis supplicio condemnabitur. Fatue enim & rhaca quod ait: hoc est quod ostendit, quia ne leue quidem, & minimum in fratrem collatum conuicium relaxabitur: atque ob id de leuioribus sententiam dedit Christus, ut de grauioribus dubitare non debeas. Quod si quis existimat, sicut ego quidem noui nonnullos putare, terrores causa etiam in paruīs exaggerari minas præceptis: superest ut de cæteris omnibus mandatis, quorum præuaricatoribus poena adscribitur, similia sentiant. Quod si terroris causa, & non pro ueritate supplicia promittuntur, consequens erit etiam, ut bonorum pollicitationes adhorrandi tantummodo, & non ueritatis gratia promittantur. Et si ita de utraque parte sentiamus, resoluta sunt omnia religionis nostræ dogmata, si nihil aliud in omnibus mandatis ac præceptis diuinitus datis agi dicitur, nisi ut aut bonorum uana spes homines, aut poenæ terror inanis astringat. Sed dicis, quid ergo? Maledicus cum adultero, & auaro, & idola colēte damnabitur: Si eandem quidem poenam luent, nec qualitate, nec quantitate diuersam, alterius est requirere temporis. Quod autem à regno cœlorū similiter arcebuntur, Paulo crede per spiritum dei loquenti, cui omnes uerē credere debemus, dicenti Christum in se loqui. Illa enim diabolica deceptio est, quæ hæc ad terrorem dicit hominibus scripta, ut resoluat diuini iudicij ac futuri supplicij metum, & remissiores nos erga obedientiam reddat, & custodiam mandatorum dei. Ob hoc enim tales diabolus suggerit sensus, & intelligentias huiusmodi ignauas animas docet, ut præsenti interim temporis resoluat uigorem, arguendas sine dubio in die iudicij, ubi iam poenitentia nihil proderit. Quid enim utilitatis erit huic, qui nunc seducitur, si tunc intellexerit errorem suum, cum poenitendi

poenitendi iam non erit tēpus: Non ergo inaniter decipiamus nosmetipsos, neque circūscribamur in perniciem nostrā, neque aliam nobis poenam incredulitatis crimine conquiramus. Non enim solum si inobedientes simus mādatis Christi, sed & si increduli existamus, supplicia nos manebunt. Non credere autem ex eo accidit, cū resoluimur ad explenda mandata: & ne forte rei uideamur cōtempus, & cōscientiæ pondere pregrauemur, ad abiiciendum præuaricationis metum, alijs nosmetipsos prauæ intelligentiæ laqueis irretimus, & desperantes de innocētia legum poenas putamus posse conuelli, ut sæpe homines ægri cum multis febribus aguntur, si in aquas semetipsos frigidas iniecerint, ad præsens quidem aliquid uident sibi quæsiuisse solatij, multiplicatas uero corpori suo flammam febrium reparant: ita & nos agimus, cum stimulamur conscientia peccatorum, & in eripum nos uel lacus contritos prauæ intelligentiæ præcipitamus. Ex hoc enim iam necessario quasi licite peccamus, & non solum præsentibus irascimur fratribus, sed interdum etiam cum absentibus litigamus. Sic enim quasi per licentiam feritas increfcit. Et maiores quidem nostros, ac potentiores, etiam si iniurijs nos & cōtumelijs agant, ferimus: & cū mansuetudine & subiectione portamus, uerētes ne quid ab eis grauius patiamur. Erga æquales uero uel inferiores interdum, nec læsi cōmouemur & irascimur: intantū humanus metus timori dei præponitur. Et quæ tandem spes erit nobis salutis, tantum defectum, tantumque contemptū gerentibus in mandatis diuinis? Dic tamen mihi, quid graue à nobis exigit Christus, aut quod onerosum? Noli, inquit, irasci fratri tuo sine causa. Nōne hoc multo leuius est, quā si tu alium feras irascētē tibi sine causa? Ibi enim iam ab alio cōgregata est iracundiæ materia, hic uero qui urgeat nullus est, si nō ipse tibi flammam succendat iracundiæ. Nunquid simile est ab alio tibi ingestā facem iracundiæ tollerare, nec succendi, & nullo instigante quiescere & silere: Illud ferre posse, hoc est, alterius iracundiam, summæ philosophiæ est: ut autem tu nō inflammem frustra ad iracundiā, laus quidem nulla est, quod non irascaris sine causa: si uero irascaris inaniter, hoc est sine causa, summæ uanitatis ac stultitiæ nota est. Cum ergo, quod maius est, propter timorem hominū feras, propter timorē dei ne minimum quidem & exiguum pateris? Et est qui in huiusmodi commissis semetipsum non statuat reum, aut iudicio diuino non decernat obnoxium. Noli, inquit, irasci fratri tuo sine causa. Omnē hominem fratrem tuum iudica. In Christo enim neque Iudæus, neque Græcus, neque seruus, neque liber, neque masculus, neque foemina, sed omnes unum sumus in Christo. Propter quod ne erga famulos quidē præceptum istud negligendum est. Sine causa enim nec cōtra ipsos quidem debemus irasci: quia & illi à Christo simili, ut tu, libertate donati sunt. Vide ergo iam quis erit immunis ab hac culpa: aut quis est, qui nō dicam penitus alienus, seu qui raro saltem non decipiatur hoc uisio? Et quando

ad illud ueniet, ut omnino nunquam in hoc incurrat? Hoc namque sermo institutionis exposcit. Sicut enim qui fur non uult dici, nunquam omnino furatur: neque adulteratur, ne forte etiam ex uno adulterio adulter nominetur: Ita & maledicus tanquā ab adulterio refrenare debet à contumelijs linguam suam, ne eum pro uno lapsu maledicum faciat, & iniuriosum. Illud autē quod sequitur, quis non infidelium etiam fabulosum iudicet, cum tamen aeterna dei uoce sancitum sit? Ait enim: Si offers munus tuū ad altare, & ibi recordaris fueris quod frater tuus habet aliquid aduersum te: relinque ibi munus tuum ante altare, & uade prius reconciliari fratri tuo, & tunc ueniens offeres munus tuum. At nos pugnas habentes ad inuicem, & dolos tantum in corde uersantes accedimus ad altare dei: & cum deus tantam curam reconciliationis nostræ habeat, ut patiat munera sua relinquere ante altare, & imperfecta manere atque interrumpi ministeria sua, donec tu eas, et resoluas iracundiā, & discindas inimicitias cum fratre tuo: nos ne hoc ipsum erubescimus, sed per dies multos patimur manere inimicitias, & trahimus sicut funem longum discordias. Non enim iracundos tantum, & malitiæ memores punit deus, sed & eos qui irascentes, aut offensos fratres negligunt & cōtemnunt: quoniam quidem hi qui pauci uidentur iniuriā, necessario dolent & irascuntur: qui uero fecerunt, nec doloris aliquid nec iracundiæ gerunt. Ob hoc ergo hunc qui ab iracundiā liber est, adducit ad illum qui in dolore est & liber non est: ostendens quia criminis huius noxa penes hunc magis est, qui et causas peccati dedit. Sed ne sic quidem emendatur. Perfirmus enim etiam pro nihili rebus contristare fratres, & quasi nihil mali fecerimus, satisfactionem negligimus, & obliuioni tradimus culpam, atque inimicitias in tempus longum protrahi patimur, ignorantes quod tanto longior nobis erit poena, quanto & discordia. Vbi enim amicitia permanet, nihil facile creditur, nihil facile recipitur quod dissidium operari possit. Si uero inimicitia semel occupauerint animos, omnia quæ fiunt, quæ dicuntur, quæ audiuntur: ita accipiuntur, & ita intelliguntur, ut ad maiores & longiores proficiant inimicitias. Si quid enim boni dicatur de inimico, non creditur: si quid autem mali, hoc solum creditur, & confirmatur. Iubet ergo dominus relinquere donum ante altare, & prius reconciliari fratri, ut ex hoc discamus, quia si nec illo tempore, quo ad ministerium dei uideamur accedere reconciliationem dissimulari, ac differri nō patitur deus: quanto magis curari hoc in alijs temporibus iubet? Nos uero imaginem quidem colimus præcepti, ueritatem uero ipsam uirtutemque negligimus. Nā osculum pacis porrigere tempore quo munera offeruntur in usu est: sed uereor ne forte plures ex nobis labijs hoc tantummodo faciant, cum Christus pacem non ex ore, sed ex corde desideret, & affectu uelit proximum, non labijs salutari. Si enim pax non habetur in corde, quasi in scena res agi uidetur

uidetur & ludo: unde per hæc exacerbati deus cre-
dendus est potius, quam placari. Puritas enim &
ueritas est que placent in conspectu dei: respuit au-
tem & odit omne quod simulat & fingitur. Et hæc
agimus homines, quibus neque irasci, neque inimicos
habere permittitur: aut si forte irasci accidat, man-
datur, ut sub die uel iracundias nostras, uel inimi-
citas finiamus. In hoc enim constringimur præce-
pto illo quo ait: Sol non occidat super iracundiam
uestram. Nos contra, ne hoc quidem contenti sum-
mus, ut iracundiam ultra solis terminum produca-
mus, sed, quod est deterius, & insidias inuicem strui-
mus, siue uerbis, siue rebus supplantare proximos
cupientes, mordentes inuicem & comedentes: quod
utique aperta infania est. Quid enim aliud faciunt
insani, & dæmone repleti, nisi membra sua mor-
bus laniant? Iam uero nec facimus mentionem eo-
rum, quæ de aduersario præcipiuntur, uel de con-
cupiscentia illicita, uel de uisione oculorum. Ocu-
lus enim dexter, & manus dextra non aliud indi-
cant, nisi eos qui nos amant quidem, sed inutiliter
amant. Sed & quæ de non relinquendis uxoribus
præcipiuntur, quasi nec mandata, nec scripta sint
contemnuntur. Nam de non iurando erubescere pro-
ferre in medium, non solum propter iuramenta,
sed & propter periuriam. Si enim uere iurare, crimē
est, & præuaticatio mandati: periurium ubi pone-
mus? Si, inquam, supra est & non, quicquid fuerit
a malo est: supra hæc iam quæ proferuntur, a quo
erunt? Post hæc ait, si quis te percussit in dexte-
ram maxillam, conuertere ei & alteram: & Volenti
tecum iudicio contendere, & auferre tunicam tuam,
remitte ei & pallium: & Si quis te angariauerit mille
passus, uade cum illo alia duo milia: & Perenti te
da: et, Volenti mutuari a te, ne auertaris ab eo. Ad
hæc quid dicemus? pro singulis enim his lachry-
mæ tantummodò proferendæ sunt, & eo fusio ha-
benda est. Aperte enim contra hæc omnia milita-
mus. Ad iudicia namque & rixas, ac bella conserui-
mus. Pati autem aliquid ex his quæ scripta sunt, ac
ferre toleranter, neque in uerbis neque in rebus ample-
ctimur. Sed et si in aliquo leuiter saltē pulsemur,
continuo uelut fera bestia insurgimus. Quod si
proferas mihi aliquos, qui forte contempserint cen-
sum suum, & pauperibus largiti sint: post hæc ue-
ro despecti pro penuria, multa passi sint mala:
paucos & ualde raros tales inuenies. Quod & si
ostenderit aliquem, non tamen talem, qualem e-
uangelijs sermo describit, philosophum demon-
strabis. Hic enim euangelicus philosophus, non
is tantum qui sponte dedit, describitur: lætus
namque est, & exultat qui sponte largitur: sed qui in-
uitus & iniuste direptus sit, & constantē toleret ac
patienter. Et quid dico, toleret patienter? Amplius
aliquid & excellentius Christi sermo componit. Ma-
gnam nescio quid, & immensum est, quo sublima-
re animas uoluit, quas ad perfectionis culmen in-
uitat. Non solum, inquit, iniuriam patiens, nihil i-
racundiæ moueas aduersus eum, qui iniuriam fe-
cit: & non solum pro his quæ abstulit non indigne-
ris, sed & si quid tibi forte subrelictum est, id spon-

te largire ei, qui abstulit totum. Cum enim is, qui
ad diripiendā quæ tua sunt, iniquo spiritu succen-
sus aduenit, si te proniorem reperit in largiendo,
quàm ille uenerat in diripiendo: quàmuis sit ille
ferus, quàmuis immanis & barbarus, erubescet
bonitatem tuam, mitigabitur à furore, respiciet
continuo, ac facti pigebit: & furum quidem pecca-
tum exhorrescet, tui uero animi uirtutem mirabi-
tur, & amabit. Sed hunc ego ubi nunc inuenio? cu-
ius talem uitam mirabor? cuius tales actus repe-
riam? solum scriptum fortassis hoc legere in di-
uinis paginis potero: geri autē, uel operibus impleri
nescio si uidebo. Nolo enim nunc mihi aliquē pro-
feras passum iniuriam, patienter tulisse. Hoc enim
potest fieri, pro eo fortassis, quia uicem reddere
qui passus est, ac similia referre non potuit: aut etsi
potuit, tempus fortasse non habuit: aut etsi tempus
fortasse non habuit, aut si temporis fuit, & per om-
nia potuit, sed propter dei timorem continuit se,
deimus ei patientiæ palmam. Nunquid nam & hoc
facere potuit, ut cupiditatem nocentis non exple-
ret solū, sed etiam superaret: & plus cederet, quàm
expetebatur: ac uiolenter quæ sua sunt auferenti,
offerret etiam reliqua, & uolūtas etiam ea largire-
tur, quæ iam cupiditas non querebat. Amplius ad-
huc aliquid, & eminentius Christi philosophus do-
cet a Christo. Hunc, inquit, qui diripuerit quæ
tua sunt, qui læserit, qui nocuerit, non solū donis
largioribus cumula, sed & dilige, & amicum habe-
to, & tota charitate constringe: tantum, inquit,
ut & ores pro ipso, & deo preces pro anima eius
fundas; quod utique indicium summæ & perfectæ
dilectionis est. Verum ne iterum putes hæc cohorta-
torie magis quàm uerè dici, etiam necessariam hu-
ius dicti causam sermo diuinus exponit. Ait namque:
Si enim dilexeritis eos qui uos diligunt, quæ uo-
bis merces est? nonne & publicani hoc idem faci-
unt? & si saluaueritis eos qui uos salutant, quid
amplius facietis? nonne & Gentiles hæc faciunt? Vi-
des ergo quia uolens discipulos suos Christus
præstantiores esse cæteris hominibus, idcirco hæc
eos facere docuit. Sed si nos in his nec publicanis
nec Gentilibus efficiamur meliores, nonne lugēdi
& plangēdi sumus? Quinimò tantū nobis deest,
et intantū longe sumus à diligēdis inimicis, ut nee
amicis quidē amoris uicē charitatis reddamus:
sed e contrario, odio habeamus etiā diligentes. Cū
enim æmulamur, & inuidemus bonis, & omnino
de uel in dictis, uel in factis existimationē eorum
laudesque obrui uolumus & obscurari: quid aliud
est, nisi summi odij, & extreme inuidiæ indicium?
In quo utique non solum à Gentibus & publicanis
nequaquam differimus, sed etiā multo inferiores exi-
stimus. Christus enim nos orare pro calumniato-
ribus iubet, nos insidias & dolos etiā amicis con-
cinnamus. Christus maledicentibus benedicti iubet:
nos e contrario, aut priores maledicimus, aut male-
dictis alterius multiplicata maledicta restituimus.
Nonne tibi uident, ut dixi, omnibus modis contraria
esse præceptis Christi, quæ gerimus: & magis pug-
nā esse nobis contra eū, quàm obedientiā? Nam uariæ
gloriæ

gloriæ instantiam, & superbię tyrannidem, quam
ille quidem uerbis suis destruit, nos autē gestis no-
stris & operibus ædificamus, quomodo exponā?
cuius a nobis uexilla & in orationibus, & in iei-
unijs atque elemosynis præferuntur, & cæteris om-
nibus rebus gestisque nostris aptantur: cuique uelut
empta mancipia subiaccemus, & ceruices nostras
omnibus eius ludibrijs subiugamus. Tantus enim
hominibus diuinorum præceptorum contemptus
inest, ut etiam si quid facere uideantur ex manda-
tis, ne hoc ipsum quidem deo qui mādauit impen-
dant, sed deceptioni, uanæ instantiæ, & inani glo-
riæ quæ gesserunt consecrent: ita ut in utroque mo-
do pari damno feriantur, & cum facere uidentur
quæ mandata sunt, & cū omnino non faciunt: sic
ex omni parte hominū genus intra suos laqueos
malignus innexuit. Quod etsi quis potuerit ab i-
stis se nexibus exuere, cautiusque & attentius, quæ
mandata sunt aimplere: malum ingens superbia
continue obrepit, in qua est lapsus diaboli. Hæc e-
nim etiam angelum deiecit, quanto magis homi-
nem: quam qui incurrit, non solū ea quæ opera-
tus est, sed & semetipsum pariter perdet. Ego autē
nouī plurimos eorum præcipite, qui uidentur distri-
buere indigentibus pecunias suas, non solum su-
perbiæ uel instantiæ incurrisse laqueos, sed & ui-
torū aliorū multos. Nonnulli enim ob hoc largi-
untur ut amē, aut his certe quos amant, aut quos
rum personas erubescunt. Sed & alias his similes
occasiones incurrunt, per quas non iam mandato
dei opus quod factum est assignatur, sed humanæ
uoluntati. Cum ergo tot & talia sint quæ corrup-
tant actus hominum, etiam bonos: quis facile sal-
uari potest, qui in hæc mala incidit? Iam uero id
quod scriptum est: Dimitte nobis debita nostra, si-
cut & nos dimittimus debitoribus nostris: quis nā
est ex omnibus nobis, qui cum fiducia hæc audeat
dicere deo? Quia etsi nihil mali faciamus inimicis
& debitoribus nostris, habemus tamen intra nos
infranabile uulnus offensæ. Christus uero non so-
lum uult nos ignoscere delinquentibus, sed ut eti-
am amemus eos, & oremus pro ipsis. Nam si tan-
tummodo non lædas eum qui te læsit, auertas te ta-
men ab eo, nec libenter eum uideas: manet sine du-
bio uulnus in pectore, & dolor augetur in corde.
Quod si ita est, nondum utique quod Christus man-
dauit, impletur. Nunquid ita uti tibi propitium
fieri deum, ut non quidem te lædat, auertat se ta-
men abs te, & peccatorum tuorum memoriā gerat,
& te uidere nolit? Igitur qualem uis erga te esse deū,
cum delictorū ueniā poscis: talem te exhibere de-
bes his qui deliquerunt in te, sicut & sapientissimus qui
dam scribit, dicens: Homo homini tenet iram, & a
deo querit sanitatē: Et si ipse erga hominem simi-
lem sibi non habet misericordiam, quomodo pro
peccatis suis exorat deum, cum ipse caro sit, & te-
neat iracundiā: quis propitiabitur peccatis eius?
Vellem silere iam, & hucusque progressus sine im-
ponere sermonibus meis: erubescere enim & confun-
dori ultra procedere. Bellū namque hoc quo impug-
namus mandata Christi, et inimicitias quas aduer-

sus eū gerimus, magis ac magis prodit sermo pro-
cedens. Sed quid iterum proderit tacere, cum re-
bus ipsis arguamur etiam tacentes? Quomodo au-
tem latebimus eum, qui nouit corda nostra, & iu-
dicaturus est ea? Quid ergo dicā de mandato illo, Matt. 6
quo iubemur non thesaurizare super terrā: quod
forte quidem faciunt pauci, cæteri uero quasi e con-
trario audierint præceptum, & quasi dictum sit ad
eos: thesaurizate uobis omni modo super terram:
ita relinquentes cælum, adhæserunt terræ, & infā-
niunt erga pecunias congregandas, totoque affectu
deum quidem oderunt, diligunt autem mammo-
nam. Quod autem dictum est: Nolite cogitare de
craftino, nec audire, ego scio aliquē nec omnino
feruare, & propterea de hoc mandato dicere ali-
quid erubescere: sed cum confusione prætereo. Ere-
nim oportebat nos quocumque pacto loquente Chri-
sto, & pronuntiante non dubitare, sed credere.
Nunc uero etiam cum & causas, & rationes adhi-
beat mandatorum suorum, atque exemplis ea ualidi-
simum muniat, ne sic quidem erubescimus. Pro-
pter hoc enim & auium quæ non arant, neque semina-
nt, & liliorū quæ non nent, similitudines posuit,
ut nemo dubitaret: et tamen nos sicut Gentes, aut
forte etiā aliquid despicabilius Gentibus de his
singulis cogitando consumimur: & cū neque pro his
orare iubeamur, nos omne studium erga hæc impen-
dimus. Sed de hoc, ut dixi, mandato erubescens plu-
ra dicere prætereo: ad sequentia uenio, si forte ali-
cubi solatiū qualecunque mei pudoris inueniā. Quid
ergo sequitur post hæc: Nolite iudicare, inquit, ut
non iudicemini. Ego solatiū confusionis meæ inue-
nire credebam, sed argumenta nunc reperi. Si enim
etiā nullū peccatū a nobis aliud fuisset admittimur,
pro hoc solo gehēnē nos tradi, satis abundeque suf-
ficeret. Quippe qui in aliorū delictis seueri & ama-
rissimi iudices residemus, nostras autē trabes oculi-
lis infixas proprijs non uidemus: qui aliena etiam
minima sollicitè persequimur, & ad condemnan-
dū cæteros omne uitę nostræ tempus absumimus:
a quo uitio neque seculi hominē, neque monachorum
ullum facile inuenies liberū. Et quidem cū tanta
sit in hoc posita cōminatio, diuina enim sententia
dicit: In quo iudicio iudicaueritis, etiam ipsi iudi-
cabimini: & in qua mensura mensi fueritis, in ea-
dem remetietur uobis. Cū ergo mali huius poena
quidem tanta sit posita, libido uero aut uoluptas,
ut in cæteris solet peccatis, ex hoc nulla sumatur:
omnes tamē festini ac præcipites huic se uitio sub-
iugarunt, tantū si studium nobis & certamen esset
propositū, quis ad hoc malum prior omnium perue-
nirer. Si ergo non per unam, sed per omnes, ut ita
dicam, uias, & per omnes aditus currimus, & festi-
namus occupare gehēnæ ignes: & non solū pro
his quæ laboris aliquid & continentiæ uidentur exi-
gere proni in ea ruimus, sed etiā pro ijs quæ leuiter
sunt, & neque necessitatis aliquid, neque illecebræ
quicquam continent aut uoluptatis, pari linea utrobique
præuaticationis damnamur. Arguimur enim ex
his facilibus & leuibus, quod etiam in illis quæ ui-
dentur laboriosa esse, propria ignauia delicta que
delin-

delinquimus. Nam, dic mihi, quid laboris habet, ut non iudices alium, neque peccata aliena discutias, neque condemnas proximum tuum: imò uero magis in discutiendo & perquirendo aliena commissa labor est, et iudicare de alterius mente summa difficultas. Quis uero hoc audiens credere aliquando possit, quod cum possimus sine labore seruare mandatum, laboramus & nitimur ut prauaricemus? Si per orium & negligentiam peccaremus, esset forsasse aliquid uenturae his qui laborare nequissent. Vbi uero laboratur ut peccetur, studiumque adhibetur & contentio quatenus praetereatur mandatum: quis est qui pro hoc malo uenturae speret? Hoc enim est contendere aduersus eum, qui praeccepta dedit, & bellum legibus eius inferre: quia & reuera ipse pronuntiavit de praecceptis suis, quod nihil in eis laboriosum sit, & nihil onerosum, dicens: *Lucum enim meum suaue est, & onus meum leue. Et nos e contra grauiam efficitur, quae ille leuia constituit: & quae ille suauiam posuit, nos facimus amara peccando. Quod si laboriosum aliquid esset in praecceptis, decenter & merito uirtutem labor comitarietur: praemia enim proposita sunt post laborem. Nunc uero infelix anima ne hanc quidem reuerentiam diuinis legibus dabit, ut sileat & quiescat, ne ad prauaricationem laborando perueniat, quam uis sint aliqua in quibus paululum laboris est adhibendum, in his durat, in quibus Paulus dicit: Nam quod in praesenti est momentaneum & leue tribulationis nostrae, supra modum immensum aeternae gloriae pondus operatur in nobis. Vides ergo etiam quicquid in praesenti est, leue esse, etiam si tribulatio sit. Quomodo leue? Quia immensum pondus futurae gloriae leuem facit praesentis temporis tribulationem, etiam si sensibus nostris grauius uideatur. Denique & ipse causas in consequentibus exponit, ut omne id duci leue debeat, quicquid passio praesentis temporis intulerit. Aut enim: Non respicientibus nobis quae uidentur, sed quae non uidentur. Quae enim uidentur, aeterna sunt: quae autem non uidentur, aeterna sunt. Sed uideamus quid & alia domini mandata contineant. *Non lite, inquit, dare sanctum canibus, neque prosciatas margaritas uelstras ante porcos. At nos laudis amore, & iactantiae uitio corrupti, etiam huic praeccepto contraria gerimus, atque hominibus neque intellectu purum, neque sanam fidem gerentibus, insuper etiam peccatorum maculis innexis, sine ulla discretione mysteriorum secreta nudamus, & priusquam mentis propositum a nobis, uel sensus capacitas explorata sit, diuinorum dogmatum ueneranda eis arcana committimus: & quibus primarum dumentia uix dum tradidit oporteret, interna eis adyta diuiniae scientiae diuinamque sapientiam patefacimus. Propterea denique nonnulli ubi immundis, ut ita dicam, pedibus sancta nostra calcant, & pleno sordibus pectore hauserunt purum diuinae scientiae poculum: non solum euomuerunt quod hausserant, sed & contradixerunt, & transuersi sunt, & insurgentes in eos iniurijs & maledictis, atque accusationibus eos opprobrijsque ruperunt: Et ita ne no-**

Matth. 11

2. Cor. 4

Matth. 7

bis quidem ipsis, & uita atque existimationi nostrae parcimus, dummodo prauaricemus diuina praeccepta: & non solum in hoc, sed interdum & in eo prauaricamus praeccepti huius uim, cum eos quos nouimus immunda uita homines uiolentos, rapaces, impuros, & per omnia porcis & canibus similes, diuini eos sacramenti participes effici patimur. Multum est, si uelimus singula quaeque mandata discutere, quae omnibus modis in contemptu habentur ab hominibus, ut illud quod in sequentibus dicit: *Quodcumque uolueritis ut faciant uobis homines, ita etiam uos illis facite. Nos e contra omnia facimus hominibus, quae ipsi nolumus perpeti: & rursum, qui sumus iusti per angustam uiam incedere, per latam semper incedimus. Et quidem quod homines seculi latam uiam spatiosamque gradiantur, non ualde mirum est: eos autem qui uidentur crucem suam sustulisse, & sequi Christum, per hanc latam & spatiosam uelle incedere, non tibi prodigiosum uideatur. Denique monachi cum de monasterijs, & locis habitationum percontantur, ante omnia requirunt, si requies sit in loco, si abundant omnia, si aquarum copia fluant. Sed etiam de eremo requirant, etiam ibi ante omnia de requie tractant, & de opportunitate ministerij corporalis. Iam uero si ad aliquam dispensationem uocaueris, aut aliquid ministerij diuini iniungere uolueris, primatim sollicitudo est eius, & prima ista uerba sunt. Si est tibi requies quod eundem est, si inueniantur quae necessaria sunt abundanter, si nihil desit eorum quae lata ac spatiosa uia deposcit. Quid ais o homo, quid loqueris? arctam uiam & angustam iussus es ambulare: ut quid de requie, ut quid de abundantia percontaris? Per angustam ianuam transire iussus es, ut quid amplos requiris ingressus? Est aliquid ista permutatione nequius? Est aliquid ista peruersitate deterius? Verum ne existimes me haec dicentem alios inculcare, iam nunc tibi de me, de me ipso inquam narrabo. Etenim cum sedisset in animo quondam relicta urbe transire ad habitaculum monachorum, ego scio quod sollicito perscrutabar, unde nobis in illis locis quae necessaria sunt corpori praebentur: & si possibile esset, & recentis, & diurni panis habere quotidie copia. Sed et illud non segniter requirebam, ne forte eodem oleo olla et lucerna esset aptanda, si non leguminis grauis & solitarius cibis sumi iuberetur. Sed & ne operis aliquis grauis esset exactor, ne forte fodere terram cogeret, aut ligna deferre, aut aquam humeris portare, uel caetera huiusmodi exhibere ministeria: ita omni sollicitudine per quiete corporis percontabar. Et quidem qui principibus seculi ministrant, ac reipublicae negotijs inseruiunt, horum nihil requirunt, sed tantum si aliquid lucri temporalis habeat eius militiae locus. Quod si hoc solum esse cognouerit, iam nullus refugitur labor, nullum periculum uitatur, nulla indignitas excusatur. Seruilia etiam si ab ingenio deposcantur officia, non negantur, peregrinationes longissimas, periculosissimasque non respiciunt, contumelias, cruciatus, permutationesque temporum feret omnem sustinet laborem spe lucri, nec timet, ne forte ab ipsa*

Matth. 7

1. Cor. 2

1. Cor. 5

miserabili spe decipiat ac decidat, nec immaturam peregrinam in locis mortem, & subitam pertimescit: separationem quoque suorum, & contugis etiam ac liberorum absentiam tolerabiliter patitur. Non denique patriam, non charorum mollitur affectu, sed desiderio & cupiditate pecuniae, uelut amens agit, & amore eius incensus, nihil laboris sentit, nihil doloris intelligit. Nos e contra, qui non pecuniam quaerimus, sed sapientiam: nec terram, sed caelum petimus, & ad caeli diuitias festinamus, quas neque oculus uidit, neque auris audiuit, nec in cor hominis ascenderunt: haec, inquam, quaerentes, & pro his caelo ipsi uim parantes inferre, de requie corporis percotamur: Vide quanto miseriores illis sumus & molliores. Quid dicis o homo, quid agis? Caelum paras ascendere, & regnum caeli inuadere: et interrogas, ne qua tibi difficultas occurrat in itinere, ne quid asperum tibi in uia accidat aut laboriosum: & non erubescis, non pudore oppressus sub terra te metipsum defodis? Si enim omnia mala tibi occurrerent, si conuicia, si iniuriae, si ignominiae, si calumniae, si gladius, si ignis, si ferrum, si bestiae, si praecipitia, si fames, si aegritudo, & cuncta quae uel dici, uel excogitari possunt mala, super te irruerent, dignum aliquid erat? Non tibi haec omnia pro tantis ac talibus causis ridenda profus & spernenda penitus uiderentur? An illi animae est metus hic et efforminata. Erit ergo ita abiectus aliquis & infelix, erit ita degeneris animi, ut caelum cupiens ascendere, de terrena requie cogitet: quam non solum requirere, sed etiam paratam recipere indecorum est. Aut non tibi uidetur absurdum, ut hi quidem qui humano amore flagrant, totam mentem suam, totamque cogitationem in illis habeant quos amant: & si absentes corpore sint, cogitatione tamen cum illis sunt: nec aliud aliquid sibi dulcere esse in praesenti uita deputant, nisi aut ipsos uideri si liceat: aut si id non potest, de ipsis absentibus cogitare: nos autem qui amore sancto incorruptoque flagramus, omnia cura & sollicitudine eius quem amamus, requirimus ea quae amoris nostri non solum nil iuuare, sed et impedire plurimum possunt. Non uideo charissime, quod aliquid nostrum uera et perfecta cupidine caelestium teneatur, alioquin omnia quae uidentur esse grauias, umbras putaret & risum. Et hoc non ego ex uerbis meis, sed illius qui huiusmodi amore exarsit, incendio salutari docere tentabo: illum dico Christi amatorem, qui tanto igne amoris eius exarsit, ut moras uitae huius, et dilationem perfectionis suae qua redire morabatur ad Christum, ingemisceret, & doleret, & querelas suas per haec uerba signaret: *Positi, inquit, in tabernaculo isto ingemiscimus. Et iterum: Desiderium habens dissolui, & cum Christo esse, multo enim melius est. Sed quoniam, inquit, hoc placet illi quem amo, permanere in carne necessarium propter uos. Ut enim fides Christi praedicetur, & ut ipse ab omnibus ametur, propterea & famem, & sitim, & nuditatem, & uincula mortisque sustineo, & maris pericula, & naufragia, cum caeterisque omnino quae inferuntur in me, libens perfero, & non solum nihil mihi*

A horum graue est, sed & pro his omnibus glorior. *Causa autem mihi gloriae pro his charitas Christi est. In his enim, inquit, omnibus superamus propter eum qui dilexit nos. Quod si amor hominum frequenter etiam mortem subire persuasit, quomodo non amor Christi, non solum laboris patientiam, sed & mortis tolerantiam persuadebit? sicut & huic amatori eius quem supra ostendimus, omnia pro nihilo ducenti, dum nimis amori eius inhaereret. Neque enim uidebatur sibi esse in terris, neque praesentem hanc uitam cum hominibus ducere, sed tantquam si iam esset in caelis, & cum angelis haberet conuersationem suam, & quasi facie ad faciem conspiceret bona futura: ita spernebat cuncta quae in praesenti uita, uel delectabilia, uel tristia uidebantur. Nulla ei cogitatio, nullus sermo de requie erat, quod nos & frequentius & sollicitius quaerimus, sed clamabat dicens: *Vos ad hanc horam & esurimus, & sitimus, & nudi sumus, & colaphis cedimur, & instabiles sumus, & laboramus operantes manibus nostris. Maledicimur, & benedicimur: persecutionem patimur, et sustinemus: blasphemati deprecamur, tanquam purgamenta huius mundi facti sumus omnium periplema usque adhuc. Per singula enim oculos mentis suae conuertens ad caelum, & decore caelestium tractus reuertit ad terram, na rursus recusabat: sed sicut is qui in paupertate positus intra uile & humile tugurium uixit, si forte regem uideat auro multo, & margaritis, ac purpurea refulgentem, ultra iam non uult tugurium pauperis recordari, nec penuriam suam ad animum reuocare memoriam, sed agit omnia quatenus possit a splendore & gloria regis, quem contuens admiratus est & dilexit, inseparabilis effici: ita & Paulus ubi perspexit illa quae in caelis sunt, contempsit ista quae egestatis & squaloris in terra plena sunt: & cum hominibus quidem pro necessitate terreni corporis conuersabatur, mente uero & sollicitudine totum se illuc transferere, quod eum amoris sui ducebat intentio: etiam si triste hic aliquid perfererebat, animo ibi occupato non sentiebat: & si delectabile & suaue aliquid uidebatur, illa delectatio & illa suauias quam per spiritum contuebatur, delectationes huius suauias obscurabat. In tantum enim succensus erat igne Christi, ut ei etiam si flammis mortales adhibeas, nesciat, non sentiat, non uratur. Multo namque uehementior est ignis Christi quousuritur per amorem. Non enim Paulus erat sicut nos mercenarij, qui timore gehennae regnum Christi requirimus, sed ille alio quodam pacto multo praestantiore, & beatiore desiderio constrictus, ita fert omnia, ut ex his quas patitur poenis, solatia magis amoris sui capiat, quam dolorem corporis sentiat. Ita enim totam eius mentem deuinxit amor Christi, ut etiam hoc quod ei praeter ceteris omnibus amabilius erat, esse cum Christo: rursus id ipsum, quia ita placeret Christo, contemneret: sed & caelorum regno quod uidebatur laborum esse remuneratione, pro Christo nihilominus carere patitur, ab ipso etiam Christo anathema effici pro Christo optabile haberet. Sed fortasse minus platon.**

Rom. 8

1. Cor. 4

Chryf.

tom. 5

B num

num uidetur esse quod dico: quod tamen si expla-
nare uoluerō, tunc iam non obscurum, sed incre-
dibile fiet, his duntaxat ipsis quibus prius uideba-
tur obscurum. Quod tamē etiam beatus ipse, quia
incredibile futurum esse prospexit, cum quadam
id protestatione signauit, dicens: Veritatem in
Christo dico, non mentior, testimonium mihi per-
hibente cōscientia mea in spiritu sancto, quoniam
tristitia est mihi magna, & continuus dolor cordi
meo. Optabam enim ipse anathema fieri à Christo
pro fratribus meis, qui sunt cognati mei secundum
carnem, qui sunt Israelitæ. Et tamen cum protesta-
tus sit, & cōscientiam suam ad testimonium in-
uocauerit, adhuc minus credibile uidet apud ho-
mines, quod ab ipso uelit anathema fieri, pro quo
uult & anathema fieri. Quid uero illud, quod cum
disputasset de his quæ in hoc seculo agerentur ma-
lis, addit & dicit: Quis nos separabit à charitate
Christi? tribulatio, an angustia, an fames, an nudita-
s, an periculum, an gladius? Et enumerans om-
nia quæ in terris sunt, ascendit etiam in cœlum: o-
stendere uolens quia nihil magnum est, si contem-
nat terrena supplicia propter Christum, adiecit et-
iam hoc: Quia neque angeli, neque principatus, neque
potestates, neque uirtutes, neque presentia, neque futu-
ra, neque altitudo, neque profundum, neque alia creatur-
a poterit nos separare à charitate dei, quæ est in
Christo Iesu domino nostro. Quod autem dicit, ta-
le est: Non solū homines abstrahere me non pos-
sunt ab amore Christi, sed ne angeli quidem, neque
omnes simul cœlorum uirtutes, si conueniant in
unum, ab eius charitate separare me possunt: nec
si à regno decidere me necesse sit, aut etiam in ge-
hennam trudi pro Christo, ne hoc quidē mihi me-
tuendum est. Quod enim ait, Altitudo & profun-
dum, uita & mors: non aliud mihi indicare uide-
tur, quam regnum cœlorum & gehennam. Hæc au-
tem dicebat, non quod angeli affectare possent eū
aliquando à Christo separari, sed etiam ea quæ im-
possibilia sunt, uerbi gratia fieri posse dixit, magis
quæ se à Christi amore sequegi, ut per hæc quæta in eo
uis esset charitatis ostenderet, atque omnibus ante
oculos poneret. Hic enim amantium mos est, ut
amorē suum silentio tegere nequeant, sed necessa-
rijs suis & charis efferunt, & produnt, & flammæ
suas intra pectus cohibere non possunt. Enarrant
frequētius, ut ipsa assiduitate narrandi amoris sui
solatium capiant, & refrigeria immensi ardoris as-
sumant. Sic ergo facit beatus hic, & eximius ama-
tor Christi. Omnia quæ sunt, & quæ erunt, quæque
accidere possunt, & quæ omnino non possunt, si-
mul sermone uno complectitur, uisibilia & inuisi-
bilia, omnem requiem, cunctaque supplicia, & qua-
si non sufficientibus bonis solis, ad amoris sui uim
& magnitudinem complectendam assumit & tri-
stia. Sed & ea quæ non sunt, commemorat, ut osten-
dat quia etiam si essent ea quæ non sunt, se tamen
mouere à proposito, aut mutare nō possent. Nam
creatura alia utique de his dicit quæ nō sunt. Quod
si illi non sufficiunt omnia quæ sunt, ut moueatur
à charitate dei, quæ est in Christo Iesu, sed & ea

quæ non sunt, prouocat quodammodo ad certa-
men, & ad tam excelsa conscendens: nos qui iube-
mur eius esse imitatores, ne istas quidem ferimus
tribulationes, quæ cōmunes nobis habentur cum
cæteris: sed dissoluimur & relaxamur, & quasi fe-
bribus defatigati deficiamus, tanquā longa & diu-
tina ægritudine consumpti, & de omni sanitatis
spe penitus desperamus. Sed & si aliquis nobis e-
xempla apostolorū adducat in medium, & dicat,
sequi nos debere, & imitari uitæ eorum propo-
situm, gestorumque regulas custodire: respondebi-
mus statim, quia nobis impossibile sit illos imitari, &
uirtutis eorum tenere mensuras. Quod si etiā cau-
sam percontetur quis, nos continuo stultam illam
responsionem absurdamque proferimus: Ille Pau-
lus erat, ille Petrus erat, ille Ioannes erat. Quid est
ille Paulus erat, dic mihi: quid est ille Petrus erat?
Nōne eiusdem naturæ erant ceteri & nos? Nōne
eadem uia ingressi sunt hunc mundum quæ &
nos? Nōne eisdem cibis utebantur, atque eundem
respirabant aerem? Nōne eisdem uitæ usibus age-
bantur? Nōne aliqui ipsorum etiam coniugia ex-
perti sunt, & liberos procreauerunt? Quidam uero
ipsorum etiam opifices cōmunium artium erant.
Alij uero & lapsus perpessi sunt peccatorum, atque
in ultimum malorum barathrum deciderunt. Sed
multum, inquis, gratiæ illi acceperunt à domino.
Siquidem mortuos suscitare iuberemur, aut oculo-
s aperire cæcorum, aut mundare leprosos, aut
claudos erigere, aut dæmones effugare, aliasque his
similes sanare ægritudines: si operationum uirtus
quæreretur, locum haberet ista responsio: si uero
uitæ à nobis obseruantia conuersationisque requiri-
tur, & obedientiæ ratio, quid facit ad hæc ista nar-
ratio? Et tu enim accepisti gratiam dei per bap-
tismum, & participiū spiritus sancti consecutus es,
etiā si non ad hoc ut signa faceres, sed quantum
sufficeret ad hoc, ut rectæ uitæ obseruantiam cus-
todires. Et ideo perditionis nostræ causa nulla a-
lia est quam negligentia nostra atque desidia. Sed &
Christus in illa die remuneraturum se promittit,
non eos qui signa & prodigia, sed eos qui sua præ-
cepta fecerint, dicens: Venite benedicti patris mei,
percipite regnum quod uobis paratum est à con-
stitutione mundi. Non dixit, quia mirabilia feci-
stis: sed quia esuriui, & dedistis mihi manducare;
situi, & dedistis mihi bibere; peregrinus fui, & col-
legistis me; nudus, & operuistis me; infirmus, & ui-
sistis me; in carcere, & uenistis ad me. Sed & bea-
tos non dicit eos qui signa & mirabilia fecerunt;
sed humiles spiritu, mansuetos, lugentes, esurien-
tes & sitientes iustitiam, pacificos & mundos corde,
atque eos qui persecutionem patiuntur propter
iustitiam. Nusquam itaque in signorū opere & mira-
bilitate beatitudo ponitur: sed in expletionem man-
datorum, & perfectionem uirtutum. Nam & illi ipsi
beati qui hæc fecerunt, non ideo nobis in admira-
tione sunt, quia signa ostēderunt & prodigia, hoc
enim totum gratiæ dei fuit: sed pro animi uirtuti-
bus magni habentur & clari. Quod utique nutu qui-
dem diuino, & gratia cœlesti, proprio tamen. *Chry-
dico ac*

dio ac labore operati sunt. Non ego sum qui hæc
dico, sed ille ipse imitator Christi. Cum enim ad-
uersum pseudoapostolos scriberet, atque indicia
probæ doctrinæ, minusque probæ, discipulos edo-
ceret: non dixit ex mirabilibus & signis intelligi
debere ministros Christi, sed ait: Ministri Christi
sunt, & ego, tanquā minus sapiens dico, plus ego.
In laboribus plurimis, in carcere abundantius, in
plagis supra modum, in mortibus frequenter: à lu-
dæis quinquies quadragenas una minus accepit:
ter uirgis caesus sum, semel lapidatus sum, ter nau-
fragium feci, die ac nocte in profundo maris fui, in
itineribus sæpe, periculis fluminū, periculis latro-
num, periculis ex genere, periculis ex gentibus,
periculis in ciuitate, periculis in solitudine, pericu-
lis in mari, periculis in falsis fratribus, in labore &
fatigatione, in uigilijs frequenter, in fame & siti, in
ieiunijs multis, in frigore & nuditate. Præter illa
quæ extrinsecus in me concurrunt, quotidiana so-
licitudo omnium ecclesiarū. Quis infirmatur, &
ego non infirmor? Quis scandalizatur, et ego non
uro? Vides pro qualibus & quibus gestis miran-
di sunt apostoli? nam qui signorum & mirabilium
gestis probari uolunt, non possunt probi uideri,
quia & ipse dominus & saluator noster non dixit,
ex signis & mirabilibus cognoscetis eos, sed ait:
Ex fructibus eorum cognoscetis eos: & iterum di-
xit: Multi dicent mihi in illa die, Domine, domi-
ne, nōne in nomine tuo prophetauimus, & in
nomine tuo dæmonia eiecimus? & in nomine
tuo uirtutes multas fecimus? Et tunc dicam eis:
Quia non noui uos, discedite à me operarij ini-
quitatis. Propter hoc autem & discipulos mone-
bat, dicens: Nolite gaudere, quoniam dæmonia
uobis subiiciuntur: sed in hoc gaudete, quia no-
mina uestra scripta sunt in cœlo. Vita enim bona
& actus probi etiam sine signis & mirabilibus me-
rentur coronam: iniqua autem conuersatio etiam
si signa & prodigia fecerit, supplicia nō euadet, &
ideo superfluo hæc quærentur, imò & periculose.
Nam possumus etiā ex his hæreticis occasionem
dare, si dicamus, quia apostoli & omnes sancti non
ex proposito suo & labore mirabiles facti sunt, sed
ex dei gratia sola. Dicunt enim: Et quid ergo pro-
hibet omnes fieri tales? Si enim gratia dei nihil re-
quirat à nobis, sed ipsa est quæ facit unumquemque
perfectum: cur nō omnibus ex æquo infunditur,
& fiunt omnes repete perfecti? Non enim est per-
sonarum acceptor deus. Sed quoniam non sola gra-
tia dei hoc agit: requiritur enim ut & nos, quod in
proposito nostro & uirtutibus nostris est, expleamus:
idcirco uenit quidem ad unumquemque gratia dei,
sed apud eos qui digne explent ea quæ madata in
ipsis sunt, permanet: & ab his uero qui minus dig-
ne agunt, cito discedit: ad eos autē qui nec initium
faciunt conuertendi ad dominum, omnino nō ue-
nit. Rectas enim mentes diligit, & sine furo pro-
positum. Quod etiam in Paulo prospiciens, licet
alio adhuc itinere uideretur incedere, tamen quia
proposito recto, & zelo dei hoc agebat, dicit de eo
dominus: Quia uas electionis est mihi iste, ut por-
Chryf.

tet nomen meum coram gentibus & regibus, & fi-
lijs Israel. Hæc autem testatus est de eo priusquam
ei gratia daretur. Non ergo nosmetipsos seduca-
mus, dicentes, impossibile esse ut sit aliquis sicut
Paulus. Siquidem signorum & mirabilium, ac sa-
pientiæ gratiæque eius contemplatione nullus pote-
rit esse Paulus: uitæ autem ratione, & conuersatio-
nis diligentia præsto est uolenti imitari illum: quod
quia non fit, uoluntas in culpa est. Sed nescio quo
modo in hoc stultitia decidi, ut Paulo similes ali-
quos ex his qui nunc uiuunt homines requiramus:
utinam uel tertio, uel quarto post ipsum loco inue-
niri possit aliquis. Et ideo lugendum est, & ideo flen-
dum, & per totam uitam plangendum, ut uel sic oc-
cupata in luctu, & lachrymis anima erubescat ali-
quando peccare. Denique requiramus à lugētibus,
istos dico pro charorum suorum amissione lugen-
tes, & in egestate positos, & non qualescunque ho-
mines, sed illos ipsos potentes & diuites, & in deli-
cijs agētes, qui uentri & uoluptati uiuunt, qui pran-
dia usque ad uesperam, cœnas in medium noctis ex-
tendunt, qui aliena diripiunt, & propria profun-
dunt, istos ipsos interrogemus: si quādo aut unicum
pater filium, aut uxor ereptū cito plangit maritū,
quod uelut fulmine quodā iccta anima aufugit cō-
tinuo, nec usquā apparēt omnes illæ molles & dis-
solutæ delicia: nusquam uentris cura, aut sollicitudo
carnis habetur, sed acerrimæ cōtinentiæ intro-
ducitur philosophia: abstinetur ab omnibus, agun-
tur extenta ieiunia, iuges uigiliæ, humi requiesci-
tur, summum silētium, quies magna, humilitas ul-
tima, mansuetudo ineffabilis, miseratio immensa,
etiā si auferantur omnia, etiā si diripiantur, ni-
hil pro his animus curat, nihil mouetur: etiā si igne
concrementur uniuersa, & census pariter cum do-
mibus pereat, non indignatur, non irascitur. Mul-
tos ego noui post amissionem charorū, nec urbes
habitare uoluisse, sed commigrasse ad agros, atque
ibi ieiunam & sobriam duxisse uitam cum omni si-
lentio & quiete. Alios memini in ipsis defunctorū
suorum sepulchris habitaculum posuisse, atque in-
ibi uitam similem mortuo transegerisse. Sed hæc post
modum, interim donec dolor in augmentis est, ni-
hil curat anima, nihil cogitat, procul omnis illa in-
fania congregandæ pecuniæ, procul omnis cupi-
ditas possidendi: honoris autem & ambitionis om-
nis apud eos gloria tunc uere ut scœnū & uelut flos
scœni uidetur, & talis quasi quam flamma tristitiæ
in cinerē uerterit: & ita ex omni parte anima trans-
fertur ad philosophiam, ut deliciarū atque suauita-
tatum uitæ huius, ne ratio quidem ulla habeatur:
immo potius si quid prius delectabile uisum est, si
quid gratum, id nunc amarissimum & odibile du-
citur. Nullus famulorum, sed ne amicorū quidem
quisquam & familiarium aliquid in auribus ei lo-
qui audebit de his quæ huic uitæ uidentur necessa-
ria esse, sed tantummodo de humanarū rerum ca-
duco et fragili statu, de incertis uitæ huius & lubri-
cis rebus sermo habetur, & uarietas ac mutabili-
tas mortalis uitæ philosophicis assertionibus ex-
ponitur, atque omni ex parte anima per dolorem lu-
tom. 5 B 2 Cus

ctus, tanquam in quodam sacrario collocata, novis nunc de natura humana imbutur disciplinis: ut agnoscere incipiat, & sentire presentis seculi fragilitatem, quam instabilis sit, & quam cito fugiat omne quod in eo magnum videtur: quæ fluxus & corruptibilis sit mundi status, utq; omnia tanquam in scena agantur & mimo. Et quidem tunc vere miseræ & probrosæ apparêt diuitiæ, tunc fœda videtur iactantia. Invidia vero & ira & concupiscentia ac libidine ad extremas quidem ianuas lugentis accedit, sed hæc omnia fugantur, omnia exterminantur, ita ut ne odor quidem horum ulius occurrat. Vna sola cogitatio lugenti, unus intuitus imago defuncti est. Ille uultus ante oculos ponitur, ille aspectus menti atq; animo exhibetur, ipse ei cibus, ipse potus est: quod si somnus fuerit, somnia inde ducuntur, ibi omnis requies, ibi omne solatium, ibi gloria, ibi diuitiæ, ibi potentia, ibi omnes deliciae collocantur. Sic oportebat & nos salutem nostram lugere perditam, atque animam nostram mortuam lamētari, ut nihil amplius dicam. Exhibeamus animæ nostræ quod illi exhibet carni alienæ. Aut non extremæ miseræ est, ut hi quidem qui filios aut uxores lugent, ad nihil aliud occupent mentem suam, nisi ut defunctos suos quasi intueantur, & illos semper animo ac cogitatione, conspiciant: nos vero quibus salus mortua, & regni cœlorum spes extincta est, omnia magis quam inde cogitamus. Et illi quidem etiam si regni generis sint, nemo tamen erubescit solēnitatem luctus implere: sed & humi resident, & cum amaritudine lamentantur, & uestem lugubrem sumunt, & omnia faciunt quæ ad afflictionem animæ & corporis spectant: & neq; quod in delicijs nutriti sunt cogitant, neq; florem sui corporis respiciunt, neq; metu futuræ ex afflictione ægritudinis deterrentur, sed omnia ferunt, & infatigabiliter perferunt, & non solum uiri, sed & multo magis fœminæ, etiam si valde fuerint delicatæ. Nos econtrâ qui non filios, ut dixi, aut uxores, sed animam lugemus, & animam non alienam, sed nostram, recogitamus ægritudinem corporis, & recordamur quod in delicijs educati sumus. Atq; utinam hoc solum mali esset: nunc autem ne hoc quidem est quod nos impedit aut retardat. Quid enim, dic mihi, corporis uiribus opus est, cum cor cōterere debeamus? Quid necessariæ sunt uires corporis, ut pura deo fundatur oratio, ut peccatorū fiat recordatio, ut humilitas assumatur, & superbia depellatur? Quid requiro corporis firmitatem ad arrogantiam reprimendam? Ista sunt enim in quibus placeat deo. Quid laboris ista, quid afflictionis requirunt? Et tamen quasi quidam intolerabilis labor sit, omittuntur a nobis. Non requirit deus ciliciorum pondus, neq; concludi inter angustias cellulæ, neq; in obscuris antris & tenebrosis sedere iubet: hoc solum est quod exposcit a nobis, ut semper recordemur, & ad animum reuocemus mala nostra, & conscientiam gestorum nostrorum habeamus ante oculos, ut pro his supplicemus deo, ut gehennam ponamus in cōspectibus nostris, &

angelos qui in die iudicij ubiq; discurrunt & congregant de omni orbe terrarum eos qui trudendi sunt in gehennam ac supplicijs tradendi. Ponamus etiam & illud ante oculos, quati doloris est excludi ac proijci a regno cœlorum, quod, ut mihi uideatur, grauius est ipsa gehenna. Nam & si ignis ille non arderet, & immortalis illa pœna non effet parata, hoc solū quod alieni efficiamur a Christo, & excludimur a bonis æternis, nonne omni pœna cruciabilius diceretur? Quod si non sufficiunt hæc ad erigendas animas, & incitandas ad spem, illud saltem ad memoriam reuocemus exemplum quod de uirginibus refertur, quæ exclusæ a thalamo sponsi sunt, propter olei defectum. Ponamus nosmetipsos in illis quæ excluduntur, & uideamus qui dolor, & quæ pœna sit, si cogitemus eadē posse & nos pati, si negligimus. Est ne aliquis ita lapideus qui hoc exemplo nō moueatur, & timeat ne similia incurrat? Potuissimus quidem sermonem prolixius producere, sed quia obedientiæ magis, quam usus alicuius causa hæc a nobis dicta sunt, etiam ultra quam debuimus, uagati sumus. Bene enim noui, quia si quis cordis compunctionem requirat, hanc uere & integre apud te haberi inueniet, & a te melius doceri, etiam si fileas. Sufficit enim ad compunctionem cordis uideri te, & intelligi crucifixam uitam tuam. Itaq; melius docebo de compunctione cordis, si nunc quidem uiuentibus habitaculi tui iter ostendam, & eos ad uidendum te dimittam. Si uero de posteris quaritur, sufficiet eis si tua gesta cognoscant, propter quod obsecro te redde mihi iam obedientiæ meæ uicem orationes tuas, ut non tam loquamur compunctionem cordis, quam patiamur. Quoniam docere, & non facere, non solum lucrī nihil, sed etiam damni plurimum cōfert. Grandis enim condemnatio est sermonem quidē suum componēti, uitam uero suam atq; opera negligenti.

DIVI IOANNIS CHRYSOSTOMI DE
compunctione cordis, liber
secundus.

IT quomodo fieri poterit o homo dei, quod imperas Stelechi, ut anima infirma & frigida compunctionis uerba pariat? Ego em̄ puto quod is, qui in hac materia uult aliquid dignum proferre, ipse ante omnes debet hoc calore feruere, & saluari hoc incēdio primus igniri, quod possint etiam sermones qui ab eo proferuntur, ignire & accendere animas auditorū. Sed nobis horū nihil adest: procul em̄ pcul a nobis ignis iste, nec flāma ulla intra nos, sed emortuus cinis est. Vnde ergo unde charissime accendimus in nobis hanc flammam, qui nec scintillā aliquam intra nos uigere sentimus, nec spiritum quo perflari possit & accendi? Quomodo enim spiritus dignetur adesse animæ confusionis plenæ, quam peccatorū multitudo contextit? Sed ego quidem non noui: sed tuæ sollicitudinis erit, qui imperare uoluisti, ut opusculum nostrū cōgruum mereatur effectum.

Ego

Ego nescio si dignum aliquid ex nobis possit exire, tu uideris qui opus tantum minus ualidis imperas ministris. Nos quidem præbebimus officium linguæ: tu autem precare eum qui sanat contritos corde, & qui dat afflictis patientiam, quiq; erigit de terra inopem, ut ipse in nobis accendat ignem illū, per quem possit omnis infirmitas animæ decoqui, & omne quod aggrauat corpus exuri, quod subnixæ pennis suis anima tendat ad cœlum: ut pote leuior reddita, atq; in illo uertice posita intueri de altissimis sedibus, & despiciere possit uniuersam uitæ huius, quæ in terris agitatur uanitatē. Nisi enim quis ad illam celsitudinem uolatu animæ diuino munere conscenderit, nō poterit terram despiciere: neq; ea quæ geruntur in terris. Liber enim ei de supernis debet esse aspectus, liber auditus, ut & lingua possit liberum uerbo præbere ministerium. Oportet ergo boni huius uolentē adire principia, prius animo et mente secedere ab omni perturbatione ac fluctuatione uisibilium, atq; ad illa conscendere & penetrare uisibilia, ubi quies summa, tranquillitas iugis, pura serenitas, et nihil prorsus quod moueat, nihil quod intentum sollicitet animum, aut indaginem cogitationis irrumpat: sed sit immobilis oculus mentis, & in desiderium dei tota intentione defixus, sit auditus silens, quietus, intentus; in hoc solum directus, ut audiat uerbum dei, & consona diuinorum sensuum modulatione letetur: cuius tanta uis est, ut si semel obtinuerit animam ac possederit, neq; cibū ultra, neq; potum, neq; somnum requirat. Horum enim omnium uoluptas ad desiderium translata est diuinorum uerborum, sensuumq; cœlestiū. Hoc ergo esse decet animæ institutum, uolentis de compunctione cordis uel dicere aliqua, uel capere, ut aliena ab omni perturbatione & sollicitudine uitæ huius effecta, spiritualis philosophiæ altitudinem, & cœlestis puritatis uerticem teneat, quo nequaquam possit ab aliquo sensu eorum quæ geruntur in terris, omnino pulsari. Nam corpus, uel corporis sensus animam, donec terrenis rebus intenta est, innumeris uinculis onerant, & undiq; ei nubes corporalium cōgregant uoluptatum. Ad hæc ministrat auditus & uisus, ad hæc odoratus, ad hæc etiam tactus & gustus, cunctorumq; quæ extrinsecus geruntur malorum perturbationes, uelut in sentinā, ita in animam conuectant. Quod si substrahere uoluerit a terrenis, & studia sua ad spiritualia instituta conuertere, excludet a corporalibus sensibus aditum, per quem sibi ministrare atq; introducere solebat imagines malorū. Excludet autem non ipsis sensibus obturatis, sed intentionib; eorum ad spiritualia cœlestiaq; conuersis. Sicut enim domina quædam terribilis, satisq; seuera, uolens aliquid unguentum conficere necessarium & pretiosum, pluribus ad hoc indiget ministris, multasq; manus requirit: suscitât famulas suas, atq; ad semetipsam congregat, imperat aliæ tenere libram, ut æquis ponderibus unaquæq; species miscetur, & neq; amplius aliquid, neq; minus quam oportet, habeat: sciens nō posse utile effici quod componitur, nisi summa

Chryf.

librationis mensura seruetur: aliæ terere iniungit quæ duriora sunt, & summo cum labore leuigare, ne quid durum inueniatur aut asperum: aliam discernere cum cribellis quod tundit iuber, ut crassiora quæq; pigmenta a minutis & mollioribus secernat ac sequeget: aliam iuber miscere, & in unum conspergere quæ ex diuersis preparata sunt: alia cum alabastro adstare præcipitur, & aliud aliæ iniungitur: atq; hoc modo sensibus earum & animis ac manibus occupatis, & operi proposito affixis, nō permittit sensus usquam euagari, intentionēq; operis propositi irrumpi, imminens iugiter, & insistentens, nec prorsus indulgens oculum saltem aspectumq; dispergi ministrantium famularum: ita ergo & anima quæ pretiosissimum unguentū istud, compunctionem dico cordis, componere ac seruare desiderat: omnes corporis sui sensus ad semetipsam congreget, segrūtiemq; ipsorum ac negligentiam deturbas, tota sollicitudine uigilare, & in hoc tantum quod proposuit, cogat intendere. Deniq; si quando acciderit, ut ad semetipsam conuersa de liberet agere aliquid eorum quæ placita sunt deo, idq; prorsus profunda & intenta satis cogitatione pertrahet, neq; dicentem sibi aliquid audit, sed ne occurrentes quidem, & in oculis stantes uidet, nō q; caruerit oculus uisu, aut auris auditu, sed quia in secretis agens anima, et in diuinioribus occupata, nuntios non recipit sensuum & corporalium ministrorū. Et quid dico, quod in his posita anima clamantem non audiat, aut non uideat transeuntem: cum sæpe etiam pulsantes se & trahentes omnino nō sentiat? Per quod intelligi utiq; datur, hanc esse animæ uirtutem, ut si toto affectu desideria sua extendat ad cœlum, degere se obliuiscatur in terris, atq; inter homines conuersari, etiam si trahat aliquis corpus, etiam si propellat. Talis erat beatus Paulus, qui intantū absens erat ab his inter quos conuersari uidebatur in urbibus, quantum mortuis corporibus nos uidemur absentes. Quum enim dicit: Mihi mundus crucifixus est, & ego mundo: emortuam mihi uidetur in semetipso corporalium sensuum efficaciam protestari: imō nō solum hoc, sed duplicare in semetipso istam, ut ita dicam, insensibilitatem. Nō enim dixit hoc solū, quia mihi mundus crucifixus est: sed addidit, Et ego mundo. Ingentis nāq; philosophiæ est, ut & hūc ipsum mundum sibi putet aliquis crucifixum: multo autē maioris est, ut & seipsum quis crucifixum putet mundo, quem sibi mortuum prius esse crederat. Hoc ergo in semetipso Paulus ostendit, quia non tantū abesset a terrenis sensibus, quantum uiuentes homines a corporibus mortuis: sed quantum absunt, nec sentire possunt mortui mortuos. Qui enim uiuit, etiam si ipse non potest mortuū conspiceret: tamen uel sentire potest, uel mirari adhuc speciē decoris defuncti, uel misereri potest & lachrymas fundere. Qui autē & ipse defunctus est, erga mortuum ne hūc quidem habebit affectum. Et hoc est quod mihi uidetur dixisse Paulus, quia mihi mundus crucifixus est, & ego mūdo. Vides ergo quantum longe erat, & quantum peregrinabatur ab his

tom. 5

B 3 quæ

quæ aguntur in terris: Vides quomodo super terras incedens, ipsum tenebat uerticem cœli? Nolo enim putes quod uel montes, uel deferta; uel inuisa ita possint animæ conferre silentium, perturbationesque perimere, ut ignis iste quæ in ea Christus accendit. Hic ignis in anima Pauli per dies singulos flante spiritu sancto, magis ac magis accendebatur, & ad superna tendens, secum eum usque ad ipsum perduxerat cœlum: imò, ut uerius dicam, imposuerat eum non usque ad primum cœlum, neque usque ad secundum tantum, sed usque ad tertium raptus est cœlum. Amor autem eius & desiderium quod habebat erga charitatem Christi, non solum transpenetrauerat cœlos, sed & omnes omnino transcenderat, & usque ad ipsum peruenerat Christum. Erpulo quod non delinquat aliquis, si sanctum huic tali cuidam conferat similitudini, ut si, uerbi gratia, flamma quædam immensa uniuersam repletet terram, & inde ascendens repletis omnibus usque ad ipsa peruenerit cœli fastigia, sed & inde superas omnia, etiã illum qui supra cœlum est, aerem transcenderet, siue aer ille dicendus est, siue quid aliud: atque ubi etiam illa quæ ibi sunt, spatia compleret, ne illic quidem flamma hæc incrementa finiret, sed ascenderet adhuc usque ad tertium cœlum, & omnia hæc uno atque eodem igne compleret, ita ut nec terræ uolum, nec cœli, imò nec cœlorum spatium relinqueret uacuum. Et ne putes me hæc ad gratiam Pauli dixisse, relegere quæ ad Demetrium super hac ipsa materia scripsimus, & inuenies hæc eadem rebus ibidem demonstrata esse, non uerbis. Ita debet amarum Christum, ita oportet animam a rebus affici presentibus & uisibilibus alienam. Tales erant animæ sanctorum prophetarum, quæ ob hoc acceperunt etiam oculos alios quibus possent uidere futura. Etenim renuntiare presentibus rebus, & alienum effici ab eis, proprium hæc humanæ industriæ opus est: post hæc uero accipere oculos quibus uentura prospicias, diuini muneris est donum. Talis fuit Heliseus, qui quoniam omnia mundana reliquit negotia, & amauit propheticam uitam, regnum cœlestis, & supernam gloriam in terris adhuc positus uidit. Vidit enim quæ nunquam mortalibus uisus inspererat, montem curribus igneis, atque equis flammis plenum, armatorum turmas, & castra cœlestis exercitus. Nemo ergo potest eorum, qui delectantur presentibus & caducis, cœlestia ac spiritualia contueri. Qui uero ista contempserit, & uelut umbram hæc & puluerem duxerit, uelocius ad illa perueniet. Nam & apud homines hic mos est, ut tui thesauros suos & reconditas diuitias patefaciant filiis suis, cum eos iam adultos uiderint, et puerilis lasciuie uitia respuisse: donec enim his dediti sunt, non possunt eis parentum secreta committi. Ita ergo & anima, nisi prius didicerit terrena contemneret, cœlestia mirari non poterit: & e contra donec terrena miratur, necessario cœlestia spernit ac despiciat. Hoc erat quod beatus Paulus aiebat: Quia animalis homo non percipit ea quæ sunt spiritus dei. Ut ergo dicebamus, requirenda sunt silentia, requirenda est quies, non solum locorum, sed & ani-

3. Cor. 12

1. Cor. 2

mi ac propositi, & ad huiusmodi secreta inuitanda est anima. Si enim propositum quietis gerat quis, nec in urbis habitatione turbabit: sicut & beatus David, qui non solum in urbe positus erat, sed & regni curas sollicita administratione tractabat: & tamen multo ardentior in cõpunctione erat cordis, quam hi qui solitudines uidentur habitare. Illas enim lachrymas eius, & illos tam uberes fletus, quibus & in die flebat, & in nocte nunquam cessabat: uix aliquis habet nunc eorum qui Christo crucifixi uidentur. Non enim solum hoc consideres, quod lugebat & flebat: sed quis erat ille, qui flebat, & quid agens lugebat. Non enim æquale est in tanta potestate humiliate se, & curuare in cõspectu dei, tot adstantibus, atque officia deferentibus, ubi qui timeat nullus est, omnes uero præsto sunt metuentes. In hoc, inquam, statu positum humiliare se, & incuruare in cõspectu dei, & indesinenter affligere: non est tale, quale si hoc faciat ille, cui nihil horum præsto est, sed ab omnibus is liber est & alienus. Etenim in regno positus quis multa habet quæ ad luxuriam atque effusionem prouocent. Necessitas ipsa conuiuuij affluentis, & regij, quantum segnitiei, quantum putas resolutionis, conferat animæ? Tum deinde uis potestatis, quantum elationis, & rursum quantum rigoris imponit: Sed & gloriæ cupido erigit necessario animos ad superbiam. Libidinis quoque innumera confluunt incitamenta, quam gignit quidem potestatis autoritas: nutriunt uero & fouent deliciarum fomenta, & super omnia regalis luxus inflammat. Curarum uero, ut diximus, frequentia uelut imbris, infunditur & perturbatur. Inter hæc ergo omnia, ubi habebit locum cordis cõpunctio, tot obstaculis repulsa, tot murorum circumuallatione seclusa: Contra uero qui sibi uacat ab omnibus his perturbationibus alienus est, nisi sit propositum ac uoluntate peruersus: & tamen raro quemquam inuenies huius boni munere gaudentem. Interim, ut diximus, qui liber est, & uacat: facilius si intendat animo, poterit adipisci, quam ille qui in potentia positus est, & in principatu ac negotijs constitutus. Quia sicut impossibile est, ut ignis inflammetur in aqua: ita impossibile est cõpunctionem cordis uigere in delicijs. Contraria enim hæc sibi inuicem sunt & peremptoria. Illa enim mater fletus, hæc mater est risus: illa cor constringit, hæc dissoluit: illa animæ alas annectit, & uolare facit ad cœlum: hæc ei plumbi pondus imponit, & demergit in infernum. Sed & illud cõmemorationem nostram non effugiat, quod tanta cordis cõpunctio illo tempore etiam in regibus fuit, quo nihil ita magnum & eximium lex tunc posita a cultoribus suis depõebat. Nostri uero agonis tempus in quo adscripti uidemur, etiam pro risu pœnam habet, laudem uero pro luctu, & pro tribulationibus salutem confert. Et tamen ille beatus David (ipsius enim propositum exemplum) cunctis quæ eum circumstare & constringere uidebantur, abruptis, ita erat in potestate positus, tanquam omnibus esset ipse subiectus, & in solio regali erat, ut uinctus in carcere, & in

& in purpura quasi in cilicio iacebat, cinere conspersus, & corde compunctus: aula regalis erat ei, tanquam eremi uastissima solitudo. Hæc autem omnia agebat in eo cordis cõpunctio: sola enim est quæ facit animam horrescere purpuram, desiderare cilicium, amare lachrymas, fugere risum. Sola est, inquam, cordis cõpunctio, quæ sicut ignis omne animæ uitium perurit & adimit, & quantacumque in ea repererit mala, abstergit uniuersa, & penitus delet. Cõcupiscentiarum flammam si inuenierit, ut fluius inundans extinguit & enecat: curarum multitudines & perturbationes si uideat, uelut flagello quodam exturbat & effugat, & procul esse a domesticis animæ iubet. Ac sicut puluis non potest stare ante faciem uenti, ita nihil malarum cogitatorum in anima residere potest, ubi cõpunctio cordis affuerit. Si enim corporalis amor ita deum cõpuncti tenet animam, ut ab omnibus eam necessarijs actibus cogat abscedere: & illi soli quem amat operam dare, atque in eius cogitatione fixam teneri: quomodo non amor Christi ab omnibus reliquis abstrahit animam sibi cõsociat, ac desiderij sui uinculis stringit? Hæc autem ita in esse animæ suæ etiam propheta testatur, cum dicit: Sicut ceruus desiderat ad fontes aquarum: ita desiderat anima mea ad te deus. Et iterum: Anima mea sicut terra sine aqua tibi. Et rursum: Adhæsit anima mea post te. Sed & idem ipse iterum dicit: Domine ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripas me. Et nolo mihi dicas, quod propter peccatum suum, quod ei accidere, hæc scripsit in hoc psalmo. Non est hoc uerum. Non enim permittit intelligi ita ipsa psalmi attitulatione. Huius enim culpæ satisfactionem alius continet psalmus. Hic autem aliam habet attitulationis suæ causam. Non confundamus diuinas literas, neque sancti spiritus sententias proprijs sententijs peruertamus. Huius etenim psalmi superscriptio habet, pro octaua. Quæ est autem octaua, nisi dies illa domini, illa, inquam, dies magna & terribilis, quæ est ut cibus ardens, quam tremunt etiam uirtutes cœlestes: ita enim scriptum est: Quia uirtutes cœlorum mouebuntur: in cõspectu enim eius ardebit ignis. Octauam uero eam appellauit propter cõmutationem status seculi huius, ostendensque in futura uita inuolutionem fore. Præsens nanque tempus septimanam habet deputatam. Omnis enim presentis temporis cursus a prima quidem incipit die, & terminatur in septimam: & rursum ipsam circuli spatia præstita uoluuntur, eidem initio reddita, atque in eisdem terminis reuoluta. Dominicam uero diem non octauam appellamus, sed primam: quia non potest in octauum numerum reuolui circulus septimanæ. Cum ergo hæc omnia cessauerint, & cursus hic temporum fuerit resolutus: tunc iam septimana depulsa, octoas, id est octauum numeri cursus, produetur in medium, qui non iam rerum causas reuoluat ad initia, sed omnia consequentibus radat, & perurgeat in futurum. Propheta ergo hæc intuens & ex his omnibus corde compunctus, ac iudicij futuri intra se, memoriam reuoluens, diem quoque

illum semper in oculis habens, nunquam a tribulatione animi & compunctione cordis uacabat: quoniam quæ nos uix aliquando, & fatis raro ad memoriam reuocamus, illius mens & cogitatio habebat semper intra se, & dei iudicia totis sensibus intremebat. Ob hoc ergo sic dicit in psalmo: Domine in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripas me: iram dicens, & furorem pœnæ continuationem: scit enim diuinam naturam carere omni passibilitatis affectu: & quidem cum in multis cõscijs sit sibi, ex quibus non pœnam sperare debeat, sed coronam. Erat namque in eo fides tanta, ut muros ac turres destrueret alienigenarum, & uniuersam gentem suam de portis mortis ipsius (ut sic dicam) reuocaret: erat in eo etiam inde grandis fiducia cõscientiæ, quæ non reddiderat inimico malum pro malo, quinimò & beneficia pro iniurijs reddidit. Sed & illa diuina sententia, quæ dicit: Inueni David filium Iesse, uirum secundum cor meum: nonne ab eo omnem suspcionem noxæ alicuius, aut reprehensionis abstergit? & tamē post illud de eo dei iudicium, post tot animi operumque uirtutes non cessat tanquam reus & pœnæ obnoxius loqui, & quasi nihil habeat fidei apud deum, ut illud euangelicum cõpleat, quod ait: Cum feceritis omnia quæ præcepta sunt uobis, dicitur: quia serui inutiles sumus, quod debuimus facere, fecimus. Quid tale locutus est uel publicanus ille, qui uere mille malis repletus, & neque respicere ad cœlum poterat, neque orationis sue prolixum cõtinuare sermonem, sed ne ad stare quidem prope pharisæum audebat. Exprobrabat enim eum pharisæus, dicens: Quia non sum sicut ceteri homines, raptores, iniusti, adulteri, sicut etiam publicanus hic. Ille uero quasi nihil horum audiens, in nullo indignatur, sed & amplectitur opprobrium: & non solum non indignatur, sed et confitetur peccata sua, peccatusque suum uelut peccatorum suorum cõscium tundens dicit: Deus propitius esto mihi peccatori. Hæc ergo peccatorem facere non est magnum, quia pondus peccati, etsi uelit etsi nolit, peccatorem humiliat & incuruat: iustum uero hæc facere qui sibi conscius est bonorum multorum, & ita de se pronuntiare, ut pronuntiabat ille, qui uere multorum reus erat malorum, hoc est mirabile, & hoc est uere cõtriti & humiliati cordis indicium. Imò uero & amplius adhuc in humilitate iusti, quam in confessione publicani peccatoris intueor. Ille enim quod ait: Propitius esto domine mihi peccatori: sermo ipse uidetur esse quasi pœnam uolentis effugere. Quod autem dicit iustus, Domine ne in ira tua arguas me, neque in furore tuo corripas me: non est nolentis argui, neque corripit recusantis, sed orantis, ne in ira, id est, uehementer arguatur, neque in furore, quod est absque uenia, corripatur. Ex omni ergo parte animi eius humilitas intuentur, & ex eo quod semetipsum cum sit iustus, pœna iudicat dignum, & ex eo quod non ardet hoc petere a deo, ut ex integro sibi uenia concedatur: quod utique eorum est, qui se in gentibus quidem supplicij dignos iudicant, aliquid tamen in ipsis supplicij optant adipisci, quod paululum

Psal. 6. et 37

Luc. 17

Psal. 6

Psal. 142

Psal. 129

1. Cor. 4

subleuet, ac temperet poenas. Sed maiorē adhuc mentis suae humilitatē docet, quod & hanc ipsam misericordiā, id est, ut paulo leuius crucietur, ita petit à deo, non quasi qui releuari mereatur, sed quasi qui deficiat in tormentis, & ferre plura non possit. **Ait enim:** Miserere mei domine, quoniam infirmus sum. Quid est hoc? Ille qui tale testimonium meruit à deo, & qui iudicia eius non est oblitus, sic enim dicit: iudicia tua nō sum oblitus. Ille inquam, qui solis ipsius splendore lucidior est, huiusmodi uerba proloquitur? Ita est. Hoc enim uere magnū & mirabile est, quia is qui uere magnus est, nihil de se magni sentit, aut loquitur, sed omnium se ultimū iudicat, & salutē de sola delmisericordia sperat: ueluti si diceret, Dignus quidem sum poena, dignus aeternis supplicijs: sed quia iam ferre tormenta nō possum, rogo mihi ueniam dari: ut saepe famulū in multis cōprehensū delictis, dicere quidem q̄ non peccauerint non audent, sed pro nimietate uerberum, aliquantulum sibi remitti flagella rogant. Ego tamen puto de alia eum infirmitate nūc dicere, illa scilicet quae ex tristitia & moerore uenit. Solet enim moeroris nimietas, si pertinacius incubuerit, consumere uires animi: quod puto accidisse iusto huic, dum nimis inculcat semetipsum, & nihil sibi promittit laetū, & hoc arbitrari indicari ex his quae sequuntur. **Ait enim:** Miserere mei domine, quoniam infirmus sum: sana me domine, quonia conturbata sunt omnia ossa mea, & anima mea turbata est ualde. Quod si is qui tantorum sibi bonorū conscius erat, deprecatur dominū, nē intrat secū in iudiciū, nēue discutiantur opera eius: quid faciemus nos, qui tot malis inuoluti sumus, & bonorū nobis operū nulla fiducia est, quibusq̄ cum abundant delicta, nulla satisfactio est, nulla confessio? Ob hoc igitur beatus hic tali uertitur cōfessione: Sciebat enim, & didicerat, quia nemo iustificabitur in conspectu dei: sciebat quia iustus uix saluus fiet, propterea dicebat: Miserere mei domine, quoniam infirmus sum. Sed & in omnibus intueret, quomodo nūcq̄ bonorū suorū meminisset, sed semper ad misericordiam dei confugit, & in ipsa sola collocat salutē suā. Haec est enim humilitati cordis uera cōpunctio, magna agere, & humilia loqui: iusta operari, & super peccatores timere ac tremere. Et uis scire, quantus in eo sit timor diuini iudicij, audi quid dicit: Iniquitates si obseruaueris domine, dñe quis sustinebit? Nouerat enim, & ualde nouerat, quia in multis criminibus obnoxij sumus deo, & quia etiā parua peccata, & ea etiā de quibus nec suspicamur, deducunt ad iudicium. Deniq̄ & ea quae saluator postmodum statuit, ille iam in spiritu praueuiens impleuit, & non solum legis mandata, sed de iniurijs cōuicijsq̄, & cogitationibus malis obseruantiam tenuit. Risum etiā importunū, aut scurrilitatē in iudicio dei cogitabat esse plectendū. Propter hoc & Paulus dicebat: Nihil mihi conscius sum, sed non in hoc iustificatus sum. Cur autē hoc? Quia etiam si nil mali operis egit, sicut certe nec egit: sed honoris quantū deservi deo debuit, scit à se nondū esse

delatū: quia etsi milles moriamur, etsi omnes uirtutes animi expleamus, nihil dignum gerimus ad ea, quae ipsi percepimus à deo. Vide enim quomodo cū in nullo ipse nostrū indigeat, in omnibus em sufficit sibi: tamē cum non essemus, esse nos fecit, animamq̄ inspirauit talem, qualem nulli ex omnibus animantibus quae sunt super terram. Paradisum plantauit, coelū extendit, terramq̄ substrauit, luminaria accendit in uniuerso mundo splendentia, & terrā quidem fontibus fluminibusq̄ & stagnis repleuit, camposq̄ uirgultis & floribus adornauit, coelum uarijs astrorū choris depinxit, ut nobis noctem die ipso faceret gratiorem, simul & ut somnorū salubritas per quietem uires corporis repararet, quas labor diurnus absumit. In tantū autē muneris huius necessaria humano generi donata sunt, ut absq̄ cibo audeant nonnulli plures transigere dies, absq̄ somno uero nec paucos. Idcirco deniq̄ & hybernis frigoribus longiora spatia noctiū posuit, ut prolixior requies intra tecta hominibus fieret, & laboribus spatia breuiora remanerent. Propter quod & conuenienter tempora haec, quae ad quietem dedit, tenebris inuoluit. Sicut enim pia quaeq̄ matres, aut nutrices cū forte natos suos ad quietē provocant, in gremijs positos cōplecti brachijs, et ad se cōstringere, ac tunica operire faciem & oculos solent, ut obscurior eis aer redditus, somnum per quietem facilius inuiter: ita & deus tanq̄ uelamē quoddam per uniuersum mundum tenebras obducens, hominum genus ad silentiū gratissimē quietis inuitat. Quod si non ita tempus istud munisset deus, ut est genus hominum negotijs et cupiditatibus atq̄ omni avaritia semper intentum, nō solum subiectos sibi laederent, sed & semetipsos laboribus operibusq̄ cōsumerent. Nunc uero & inuitos nos à nimijs laboribus retrahit, & non solum corporibus indulget, sed & animos ipsa uicissitudo resuscitat. Nā inde quid dicam, quomodo noctis tempore cūcta tranquilla sunt, & silent uniuersa, quies ubiq̄, & per totum orbē ducuntur longa silentia, nullus clamor, ut in temporibus diei, nullae uoces quibus alij pro penuria, alij pro uiolentijs clamant, alij damnis & calumnijs afflicti. Haec omnia quiescere facit nox, et uelut fluctibus quibusdā atq̄ undis malorum ereptos homines, ad portū quietis adducit: & haec quidem noctis munerā: diei uero tanta sunt, ut de his dicere nec temporis, nec styli huius sit. Quid uero maris usum, et nauigandi utilitatem loquat̄, per quam omnem penē orbem, qui longis à semetipso dirimitur spatijs, non solum sibi inuicem notum, sed socium quodammodo & communicabilem facit, ut unusquisque si quid apud se gignit boni, hoc etiam ad proximos suos procul positos deferat: & cum unusquisq̄ paruum apud se possideat terrae celsitem, per istud mercandi ministerium, quasi totius mundi per omnia dominus efficitur, & uniuersae terrae fructibus utitur. Et quid plura dicam? Uniuersus orbis efficitur tanquā mensa una omnibus, nullo prohibente sumere quod ubique est, sed parua sunt haec in muneribus

Psal. 115

Gal. 2

Psal. 34

muneribus dei. Quid deinde dicam? quod notamus fecit deus sapientiam suam hominibus, et capaces eos esse uoluit huius tam ineffabilis muneris? Et hoc fecit cum ipsi nondum aliquid apud deū meriti collegissent. Cumq̄ eis intellectum cōcesserit diuinorum, rerumq̄ aeternarum eis prestiterit habere notitiam: homo tamē erga tanti muneris autorem extitit ingratus, & ne sic quidem eū respuit diuina clementia, sed & hoc ipsum quod uidetur poena praeruaricationis imposita, remediū fuit, nolentis ultra procedere malum, sed feruorem temeritatis atq̄ audaciae reprimentis. Haec & horū similia ex diuinis beneficijs reminiscens iustus, & multo magis ea, quae ad dispensationem spectant unigeniti filij dei, quaeq̄ per eū futura promittuntur bona per horas singulas & momenta considerans, & in corde suo discutiens, atq̄ ad immensum bonitatis & beneficiorū eius pelagus attendens dicebat: Quid retribuā dño pro omnibus quae retribuit mihi? Et peccata quidē propria sine intermissione diiudicat & retractat, iustitia uero suē in nullo penitus meminit: non sicut agimus nos, qui de peccatis quidem nostris, quae multa sunt & grauiā, ne mentionem quidem facimus, non dicam cogitamus aut ingemiscimus: sic ubi uero parū aliquid boni operis agere uidemur, hoc sine intermissione diiudicamus et audiri, nec desinimus prorsus tumidi incedētes & elati, donec & ipsum parū, si forte gestū est boni operis, per iactantiam euacuetur & pereat. Haec & horū similia intuens iustus, dicebat: Quid est homo quod memor es eius? Et iterū humana uecordie ignauiam notans, aiebat: Homo cum in honore esset non intellexit, comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis. Hic est affectus serui fidelis, ut beneficia domini sui, quae cōmuniter data sunt omnibus, quasi sibi soli praestita reputet, & quasi ipse sit omnium debitor, & pro omnibus ipse solus habeatur obnoxius. Hoc fecit & Paulus, qui mortē dominī, & saluatoris nostri, quae pro uniuerso expensa est mūdo, sibi soli praestitam dicit: quasi enim de se solo loquens, ita scribit: Quod enim nunc uiuo in carne, in fide uiuo filij dei, qui tradidit semetipsum pro me. Haec autem dicebat, non cōanguistare uolens amplissima, & per orbem terrae diffusa Christi munera: sed quasi qui, ut diximus, pro omnibus se solum iudicaret obnoxij. Et reuera quid interest, si & alijs praestitit, cum quae tibi praestita sunt, ita integra sint, & ita perfecta, quasi nulli alij ex his aliquid fuerit praestitū? Ideo deniq̄ & in illa boni pastoris parabola non dicitur, quia uenit oues multas quærere, sed unam, Vna nāq̄ est, quia sic omnibus quasi unū diuina beneficia conferuntur. Haec ergo sunt, pro quibus affligebat David & lugebat. Etenim qui pecuniam mutuā sumunt, si non habeant unde restituant, sed multo saenore opprimantur, neq̄ cibum capere, neq̄ quietē possunt, excruciatī solitudine, consumptiq̄ uigilijs. Quomodo ergo iustus non excrucietur, considerans non se in pecunia, sed in morum actibus esse debitorem? Sed nos non ita, imò uero si uisi fueri-

mus, uel parum aliquid ex multis debitis soluere, iam uidemur nobis non tam soluisse debita quam opes plurimas, & largos in coelis recondidisse thesauros: imò quod est infelicis, nec hoc quidē parum quod agere uidemur, ita honeste & emēdate gerimus, ut decet liberos: sed prius requirimus, si mercedem habeamus, an nō: & si grandis sit merces in eo quod facere uidemur, & si reputetur nobis ad mercedem. Inuerecunda satis, & non tam libero digna uox quam mercenario. Quid agis o homo? Quid ineptis? Ad hoc creatus es, ut conditori tuo placeas, ut dño tuo seruias: & tu de mercedibus cogitas? Si enim te agentem quod tibi praecceptum est, conijci iubeat dominus tuus in gehennam: aliqua tibi datur cōtradiciendi potestas? Tu enim seruo tuo operanti quae iubet, mercedes paras. Si omnino dignus fueris agere aliquid quod deo placeat: aliam adhuc praeter hoc ipsum quod placere meruisti, mercedem requiris? Verē ignoras quantum boni sit placere deo, si enim scires nunquam aliud aliquid extrinsecus mercedis aut muneris expeteres. Nescis quia maior augef tibi merces, quando non spe mercedis operaris, sed studio placendi. Aut non uides quomodo & apud homines illi maxime famuli diliguntur, qui nō tam accipere aliquid à dominis, quam placere eis, & obedire gestiunt? Et si homines ita erga sibi similes agunt: tu qui tanta à deo beneficia consecutus es, & alia nihilominus speras bona, si quid pro salute tua egeris, prius etiam penē quam geras, de mercedibus percontaris. Propter hoc miserī sumus in omnibus & frigidi, nec in aliquod opus bonū parati. Ob hoc neq̄ cōpunctionem cordis unquam meremur accipere, neq̄ colligere intra nosmetipsos animae nostrae sensus, & humilitatem eius fragilitatemq̄ perspicere, neq̄ peccata nostra ante oculos habere, neq̄ e contra diuina beneficia considerare. Hinc est q̄ neq̄ ad illos, qui praecipuam & distinctam uitam ducunt respicimus, neq̄ ad studium boni operis incitatur: sed neq̄ hoc quidem quod frequenter uidemur nosmetipsos peccatores pronuntiare, cum ueritate & affectu animi loquimur. Deniq̄ ex eo arguimur, quia si haec ab alio audiamus, quae ipsi de nobis pronuntiare uidemur, statim indignamur & irascimur, & iniuriam nobis factam cōquerimur. Sic ficta in nobis, & simulata sunt omnia, ut ne illum quidem publicanū possimus imitari: qui cum peccata sua audiret sibi ab alio exprobrari, non solum patienter tulit, sed addidit confessionem suam. Vnde discessit ille iustificatus magis, quam pharisaeus, qui exprobrauerat. Nos uero neq̄ exomologemur ipsa quid sit nouimus, cum mille malis repleti simus: Sed oportebat nos non solum scire et confiteri, quia multa in nobis delicta sunt: uerum & unumquodq̄ peccatum & maius & minus quasi in libro, ita in corde nostro habere descriptum: idq̄ frequentius recensere, atq̄ ante oculos ponere, & tanq̄ haec nuper admissa lugere. Ita enim & animae arrogantia frangeremus, frequentius eam de malis suis & uitijs cōmonentes, & cautela nobis ne ultra in eadem deli-

delicta incidere, acrior nasceretur. Tantum enim boni confert, meminisse frequentius hominem peccati sui, ut etiam Paulum apostolum uideamus ea quae abolita iam fuerant, & deleta, adducere tamen in medium: & cum culpam de presentibus non haberet, tamen quoniam recordationes peccatorum & luctum gemitumque scitebat animae prodesse, etiam illa commemorat, quae per ignorantiam commissa, gratia baptismi, & confessio fidei aboleuerat. Sic denique dicit: Quia Christus Iesus uenit in hunc mundum peccatores saluos facere, quorum primus ego sum. Et iterum: Et fidelem me existimauit, ponens in ministerium, qui prius fui blasphemus, & persecutor, contumeliosus supra modum persequens ecclesiam dei, & expugnans eam, & qui non sum dignus uocari Apostolus. Etenim licet reatu absolutus, pro peccatis tamen prioribus si adducantur ante oculos, sufficienter incutere possunt animae uerecundiam, & prouocare eam ad amorem eius, qui tam multa & tam magna concessit. Nam & Simon cum interrogatus a domino, quis ex illis duobus debito ribus, quibus foenerator relaxauerat debitum, plus eum diligeret; respondisset, quia ille cui plus dimisit, audiuit a domino: Recte respondisti. Oportet ergo recordari nos priora delicta, etiam ea pro quibus ueniam consecuti sumus, ut intuentes quam ingentem modum debiti remisit nobis deus, & amplius eum diligere possimus, & uerecundiam pudoremque concipere, atque ex his corde compungit considerantes, quoniam nisi miseratio ipsius subuenisset, tantum illud peccatorum pondus sine dubio in imis nos inferni poenis supplicisque pressisset. Paulus etiam illa meminerat, quae peremerat indulgentia: nos uero nec ista recordamur, quae post baptismum commisimus, in quibus utique periculum nobis saluum est, & reos nos atque in uinculis positos tenet. Quod si aliquando ad recordationem uenerimus, & uisi fuerimus paululum inde cogitare & esse solliciti, statim effugit cogitatio, & trahimur ad alia: & nec integra quidem hora patimur animam nostram afflictione mœroris huius adstringi. Hec igitur causa est, quod malis addimus mala, dum priorum memoria non permanet, nec dolor aliquis inuritur pro conscientia delicti. Hinc est, unde nec ad confessionem accedimus. Quomodo enim confitebimur, quorum ne memoriam quidem tenemus? Et sic consuetudine contemnendi, dum de praeteritis dolor nullus est, facilius superuenientibus malis locum damus. Quod si omnis ex anima stimulus auferatur, et cuncta ei securitatis frena laxentur: quis eam post haec tenebit, aut quis eam de praecipitijs reuocabit? Quid prohibet ubi nihil metuitur, ubi nihil uerecundiae, nihil pudoris admittitur, ut non in omnes perditionis foueas demergatur? Pro his ergo lugent sancti, & gemitus suos conferunt in conspectu dei. Sufficit enim sanctis & magnis, sicut & uos estis, ad compunctionem cordis recordari diuina beneficia, & operum uestrorum gloriam non uobis ipsis assignare, sed deo. Sufficit sicubi uel parum aliquid uos lauit, quanto uos magni estis, tanto id uelut a magnis uiris commissum grauius iudicare.

1. Tim. 1

Luc. 7

A Sufficit considerare illorum uitas, qui summam iustitiae & sanctitatis regulam seruauerunt, & per omnia placuerunt deo: sed & naturam peccati cogitare uelocem, rapidam, subreptiuam, & ob hoc incerta esse quae futura sunt, & ualde dubia, & tam periculosa, ut ea etiam magnus ille metuat Paulus. Hoc enim indicat, cum dicit se timere ne forte cum alijs praedicaret, ipse reprobus fiat. Et iterum cum ait: Qui se putat stare, uideat ne cadat. Sic autem & beatus David beneficiorum dei, munerumque eius memoriam recolens, compunctionem cordis quaerebat, in quo dicit: Quid est homo, quod memor es eius, aut filius hominis, quoniam uisitas eum? Minuisti eum paulo minus ab angelis, gloria & honore coronasti eum, & constituisti eum super opera manuum tuarum, cum uero operum meritorumque suorum ostendit confidentiam non habendam, dicit: Quis ego sum domine mi, et quae est domus patris mei? quoniam dilexisti me usque in his, & non sunt pro nihilo habita haec in conspectu tuo domine, & locutus es pro domo serui tui in longitudine. Haec autem lex hominis domine mi domine ad te. Et quid adhaerent David domine adhuc loqui ad te? Sed & maiorum memoriam facit, & semetipsum quasi longe ab eorum uirtute constituit. Cum enim dixisset: In te sperauerunt patres nostri, de semetipso in posterioribus, ait, Ego autem sum uermis, & non homo. De futuris autem quasi trepidus & incertus hoc modo semetipsum suscitatur, & dicit: Illumina oculos meos, ne unquam dormiam in morte. Incusat autem semetipsum super multitudinem peccatorum, hoc modo, & propitius haberi peccato meo: multum est enim. Vobis ergo maioribus ista sufficiant: nobis autem cum his adhibenda sunt etiam alia medicamenta fortiora: & quae possunt destruere quidem arrogantiam, inferere uero dolorem cordis, & animi mœrorē. Recordanda namque sunt nobis multitudines peccatorum, recordanda conscientia maculata, quae utique cum simulari nos ceperit, nequaquam elationi aut arrogantiae locum relinquat. Propter quod rogo, & deprecor per illam ipsam, quam pro uita tuae merito acquisisti fiduciam apud deum, ut porrigas nobis manum, sapienter interpellans pro nobis dominum, ut possimus lugere nosmetipsos, & peccatorum nostrorum pondus resolueri multitudine lacrymarum: & ita post haec (non enim semper flendum est, & nihil agendum) apprehendere aliquam uitam deo placitam, & ad coelum ducentem, ne forte cum malis nostris descēdamus in infernum, ubi nemo est qui confiteatur ei, & ibi patiamur ea, quae patiuntur impij, cum nullus fuerit iam qui exoret pro nobis. Dum enim sumus in hac uita & nos iuuari a uobis possumus, & uos potestis in nos conferre beneficia: cum autem abierimus illuc, ibi neque amicus, neque frater, neque pater idoneus erit ad liberandum eum, qui supplicij deputatur aeternis. Quomodo enim qui in luce est, accedat ad eum qui in tenebris graditur? ubi cum nullum sit nobis ex sanctorum collatione refrigerium, aeternas tamen expendimus poenas, effecti cibis inextricabilibus & immortalibus flammis.

DIVI

IOANNIS CHRYSOSTOMI ARCHIEPISCOPI CONSTANTINOPOLITANI DE PROVIDENTIA DEI AD STAGIRIUM MONACHUM ARREPITIUM, Liber primus.

PORTVERAT QUI dem o amantissime omnium Stagiri, fueratque sane convenientissimum, nos tibi nunc adesse, atque in erumnarum tuarum confortium transire, ac partim uerbis exhortando, partim fouendo ministerio, cunctaque reliqua inserendo obsequia iuxta modulum uirium nostrarum, partem aliquam lenire mœroris: quoniam uero & corporis mala ualido, & inuectus in caput nostrum acerrimus dolor, domi nos manere compulerunt, nobisque tantum lucrum ministerium abstulerit: iam quod reliquum est pro consolatione tua, & pro utilitate nostra hoc inferre non negligam. Profuerit enim id fortasse magis ad praesentes aduersos casus fortissime ferendos. Sin uero nihil tale perfecimus, certe uel in nullo nos officium deersisse, nihilque omisisse diligentiae nos consolabitur, meliorique animo esse in reliqua faciet. Is enim, qui cuncta impleuerit, quaeque ad leuandos dolores maxime conferre arbitratus fuerit, etiam si nihil aliud peragat, uel cogitationis saltem atque conscientiae accusatione liberatur, criminumque onere deposito, sola mœstiae pondera perferre cogitur. Si igitur ex illorum essent numero, qui deo familiariter coniuncti, plurimum apud illum possunt, nunquam profecto orare & obsecrare pro mihi cōiunctissimo charissimoque capite desisterem. Quoniam autem huiusmodi uires, atque confidentiam mihi scelerum meorum multitudinem abstulit, uerborum consolationem; ac fomenta tibi afferre conabor. Nam & in his qui corporea mala ualitudine laborant, cum medicorum sit fugare dolores, infirmitatemque cōpescere: non tamē famulis qui sunt in ministerio interdicit uerborum consolatio: imo uero hi maxime sunt, qui plurimum in consolando utuntur, atque eo pluribus, quo dominis suis maiore beneuolentia afficiunt. Si quid itaque dictum fuerit a nobis, quod maximum hinc atque immensum dolorē tuum possit extinguere, factum erit ut uolumus, ac uehementer optamus. Sin uero huiusmodi nihil inuenire aut loqui potuerimus, uoluntatem tamen nostram, ac propositum ille approbabit, qui per beatum Paulum flere cum flentibus humilibusque consentire iussit. Vide itaque una esse causa mœroris tui, nequissimi scilicet huius demonis insania. Verum ab hac ueluti radice plurima tristitia oritur, si quis recte perspexerit, animaduertet. Quod non ex meipso modo colligo, sed ex uerbis illis tuis, quae dum adesses coram, quærimonię ac doloris plena familiariter exposuisti. Atebas enim primò ea te consideratione turbari, ac fere in desperationem praecipitari, quod cum priore tempore laxius & negligētius uiueres, nihil huiusmodi per-

Rom. 12

A pessus sis: postea uero quam te ipsum mundo crucifixisti, tunc demum iste morbus inuaserit: Secundo quod quamplurimos noueris dum delicate uiueret, hac peste correptos: eos tamen paruo post tempore ita ea infirmitate liberatos, ut perfectae integritati restituti & uxores ducerent & plurimos procrearent filios, omnibusque uitae praesentis uoluptatibus diu ac iucunde fruenterent, nihilque postmodum tale paterentur: contra, tu cum tantum tempus in ieiunijs ac pernoctationibus, & reliqua propositi & uitae austeritate cōtriueris, nullam erumnarum tuarum liberationem, nullum finem hactenus inueneris: Tertio, quod cum sanctus ille uir tantam in reliquis aduersus daemones potentiam ostendisset, nihil eiusmodi potuerit in tua dilectione perficere, neque ipse, neque hi qui cum illo erant, illo etiam in hoc genere potentiores, uerum omnes re infecta abs te cum rubore discesserunt. Ad haec alia ex parte nimium te angere dicebas, quod ita animum tuum incredibilis uis mœroris occupauerit, ut sapius ad laqueum fere, fluuuiumque & praecipitium proueharis: Quarto deinceps loco, quod aequales tuos & contubernales, qui tecum sacram hanc, celestemque conuersationem inierunt, tranquille agentes aspicias: te uero saeuissima procella expositum, & quod omnium profecto miserissimum est, carceri addictum. Neque enim hiis qui ferro uincti sunt ita lachrymandum assererebas, ut his qui huiusmodi catena colligati fuerint. Atebas & aliud esse praeterca, quod maxime te turbaret: uereri enim ac tremere, ne si ista pater sentiat, maximis iniurijs atque incommodis afficiat sanctos illos, qui te a principio susceperunt. Quippe summis uiribus atque opibus fretum, mœroreque & indignatione cōcitatum, cuncta aduersus eos summa audacia moliturum, parcuturum nemini, qui sibi ex illorum numero occurrerit. Et hactenus quidem potuisse matrem rem gestam notitia patris subducere, repulisseque illum saepe, ac fregisse, cum de te sollicitè inquireret: fore autem ut processu temporis deprehendatur cauta haec matris simulatio, iamque ille & ipsi, & monachis omnibus acerrime imminet. Postremo quod omnium malorum supremum culmen est, nullam tibi certam esse futurorum confidentiam dicebas, neque apertius scire, si quando futura sit morbi huius absolutio, neque liberatio, cum sapius hac expectatione suspensus, rursus in eandem miseriam incidere. Dura sunt profecto ista, & quae animum maxime perturbare possunt, ingentique implere tumultu, sed animum remissum, imperitum ac delidum. At uero nos si respicere paululum, ac respirare uoluerimus, cogitationesque pacis admouere, has omnes mœroris causas ueluti tenuissimum puluerem excutiemus. Caue autem putes me modo ista idcirco tanta facilitate polliceri, quod extra dolorē hunc, uexationemque persista. Esti

Est enim quibusdam fortassis incredibilia dicere uidebor, dicam tamen: neque enim cum reliquis tibi mihi quoque fidem non adhibebis. Cum inuasit animam tuam scelestus ille daemon ab initio, atque orantem cum ceteris prostravit, non quidem tunc ipse praesens aderat, gratiasque ago clementissimo deo, didici tamen omnia diligentissime, non secus quasi ipse affuisset. Nam Theophilus Ephesus utriusque nostrum amatissimus profectus ad me, cuncta mihi per ordinem tristis ac moerens retulit, distortas manus, toruos oculos, oris spumam, horrendam illam & confusam uocem, diabolicum tremorem, sensus per multam horam priuationem, uisusque terribile, quod ea nocte ostensum est. Suam enim quandam ferocissimum maxima uis uis iniquitatis in te insillire iugiter, atque infestissime peruadere uisum aiebat. Cumque is qui iuxta obdormiebat, ea uisione turbatus, experrectus esset, inuenisse te acriter conculsi, atque a daemone uexari. Cui igitur haec ille nuntiaret, tantam fateor moeroris nebulam mihi effudit, quantum hic ipse durissimus daemon charitati tuae. Postea uero quam me ex acerbo ac diutino dolore collegi, nihil mihi iam nisi tristis humanarum rerum, inanisque occurrebat facies. Non iam dura aduersa, non blanda laeta queque uidebantur: sed cum olim uanitatem seculi contemptui habuerim, ac reprehendere solitus sim, tunc maxime id passus sum, maiorque affectus, ac desiderium subijt dilectionis tuae: quippe ea est casuum tristitia natura, que amicitiam peraugere consuevit. Idque ex eo liquet, quod inimicitias quoque facile reuocare in gratiam possit. Nullus enim ferè tam immanis, tamque lapideus ac ferreus est, qui si uideat graui aliquo casu angustatum, aduersus illum seruire odium possit. Quod si inimicis quoque miseremur, eosque amicorum habemus loco, cum graue aliquid atque insperatum illos perpetui uideamus: considera quanto diligenter quid me pati, quouere esse animo necesse fuerit, dum eum, quem ex omnibus maxime diligo, quemque non alium quam me alterum dico, uexari acerrime, ac moerore deficere audire. Noli itaque putare nos uexationis tuae immunes, ac exortes, somenta tibi consolationis admouere. Est enim a perturbatione illa, ac defectione, collissioneque diaboli sum dei gratia liber, huius tamen moestitiae ac doloris aequas partes mihi tecum uendico: atque istud mihi credent, qui ita ut oportet diligere nouerunt. Age ergo excutiamus hunc puluerem: ita enim erit tolerabilis, ac leuis huiusce uis moeroris, si noluerimus cedendo protinus perturbationibus trudi ad praecipitia, sed respicere potius, atque ut conuenit, uel tantisper uti ratione curauerimus. Plurima enim ex his quae uidentur acerbissima, priusquam examinantur diligentius, grauiora putantur, & intolerabilia: si quis tamen ea admodum ratione disceruat, inueniet esse longe opinione leuiora: quod modo quoque futurum non despero, tu tantum te ipsum erige, neque stultae atque inanissimae uulgi opinioni acquiescens, fortiosem contra nos inimicum statuas. Igitur si quidem ad aliquem insiditium mihi sermo esset, qui fortuito, uel casu ferri

omnia existimant, nequissimisque daemonibus mundi curam atque providentiam assignant, plus mihi negotij incumberet, repellendaque prius erronea opinio fuisset, atque ueritate providentiae ostensa, tum demum admonitio salubris, atque consolatio subinferenda. Quoniam uero Christi gratia instructus ab infantia sacras didicisti literas, ueraque & salutaria dogmata pius haeres ex maiorum tuorum successione suscepisti, credis profecto absque ulla haesitatione deo curam esse de omnibus, & de his maxime, qui sibi fide iuncti sunt: itaque omnia hac parte aliunde sumamus initium. Principio cum angelos crearet deus, imò uero ut priora complectatur oratio, antequam angelos conderet, coelestesque reliquas uirtutes, deus erat sine ullo unquam suae substantiae principio. Cum uero nullius rei egenis semper esset, id quippe proprium diuinitatis est, creauit angelos, archangelos, omnesque reliquas incorporeas immortalesque substantias. Creauit uero ob aliud nihil, nisi sola bonitatis suae causa. Quorum enim obsequio non indigebat, nunquam eos profectus creauisset, nisi supreme bonus atque clemens esset: post uero illorum creationem fecit hominem, ipsa scilicet atque eadem causa, mundumque hunc omnem, quem cum innumeris bonis, omnique ornatum ac decore insigniisset, paruum illum atque uilissimum puluerem his omnibus praefecit, hoc illum in terra constituens, quod ipse esset in caelo. Quod enim ait: Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram, nihil aliud profecto, quam sub ditione eius posita terrena cuncta significat. Cui igitur ita illum conditum in tanto honore locasset, ueluti regi regiam paradisum sibi terrenorum omnium pulcherrimam sedem assignauit. uolens praeterea sibi alia quoque ex parte ostendere, quantum animantes reliquos honore transcenderet adducit ad illum omnes, ac nomina singulis imponere iubet, nullumque ex his in adiutorium dat sibi, causamque protinus adiciens: Non enim, inquit, inuentus est adiutor similis sibi. Cum uero haec per omnia mediis utriusque naturae eum statuisset, utque omnibus esset ipse clarior & honoratior, nihilque sibi esset simile, quod in tanta rerum multitudine illum decuisset: tunc iam & mulierem creat, & in hoc illam rursum honorans, manifestumque faciens, quod illa quoque ipsius gratia creasset. Sicut et Paulus ait: Non, inquit, creatus est uir propter mulierem, sed mulier propter uirum. Non autem his tantum illum honorauit, uerum & sermonem illi ex omnibus largitus est, suique illum notione dignatus est, ac suo dedit frui contubernio, quantum frui homo poterat. Immortalitate praeterea donandum promisit, summaque impleuit sapientia, spirituales illi gratias adiciens, adeo ut nonnulla etiam predicaret. Itaque illi omnia largitus est, cum tamen ab eo nulla ante recte facta manauissent. Quid igitur ille? Post tanta, tamque singularia beneficia, fideliosem parente ac donatore suo inimicum arbitratus est, spretoque mandato conditoris, fallaciam illius praetulit, qui se perdere omnino, bonisque omnibus eicere, atque honore omni expoliare cupiebat. Praetulit autem, cum

tamen nullum neque magnum neque paruam beneficium ab eo esset consecutus, solaque uerbum eius aure percipisset. Num uero deleuit illum deus tanta ingrati animi signa ab initio statim, atque ab ipsis, ut ita dixerim, lineamentis praeseferentem? Hoc enim iustitiae ratio poscebat, ut is qui innumeris antea affectus beneficiis ab inobedientia statim, atque ingratitude uitae initia cepisset, deleret, atque de medio auferret. Deus uero non minus quam antea bene illi facere perstitit, ostendens per hoc, & liquido comprobans, quod nos & si mille peccemus, illumque auersum, ipse tamen salutem nostram prospicere nunquam desistit, ut si quidem conuersi fuerimus, seruemur: sin autem in uitis perseverauerimus, ipse tamen quod suum erat, fecisse aduertatur. Itaque uidetur quidem eiectione illa paradisi lignique uitalis inhibitione, mortisque mulctatio cruciatu esse, atque punientis: sunt autem profecto ista omnia signa clementiae, & quidem non minus quam priora. Est enim mirabile id quod dicimus uideatur, uerissimum est tamen: ea quippe quae fiebant cum diuersa uiderentur, atque dissimulissima, uno tamen concordique sine sibi inuicem consentiebant. Exempli causa: Quod illum exclusit a paradiso, quod contra paradisum collocauit, quod ueruit, quod mortalem fecit, quod interim ea sententia superbior asperiorque uisus est: haec omnia, prioraque illa molitus est. Atque anteriora quidem illa sola hominis causa condita fuisse, illique & ad decus, & ad commodum adiecta ita manifestum est, ut inde uerba facere opus non sit: posteriorum potius ratio reddenda est, ut ea quoque homini sint utilitati, atque ornamento. Quoniam ergo modo scire id, & plane perspicere poterimus: Si consideremus diligentius quid illum pati necesse fuerit, nisi haec ita contigissent: nam si pollicente diabolo equales illos deo se ostensurum, post praeruaricationis reatum in eodem honore perstitissent, tria profecto incurrisset suprema scelera. Primo enim deum maleuolum, & iniustum, seductoremque & mendacem existimasset: secundo uero seductorem, maleuolentiamque & mendacem & inuidiam, parentem beneficium atque amicum putasset: Postremo peccare immortaliter, et absque ullo fine perstitissent. his autem hominem tunc omnibus eiectione paradiso liberauit. Ita ferè & medicus si uulnus negligat, ac deserat, purulentum amplius reddat: sin uero id contractum iugiter depurare perstiterit, ulterius progredi sanem, ac morbi uirus uetat. Quid igitur? Num his tantum contentus fuit? Minime, imò, & sudores illi adiecit & labores: nihil enim minus otio, & quieti natum est, quam hominis natura. Si enim his addicti, ne sic quidem peccare desistimus: quod scelerum progressa non esset audacia nostra, si nos affluere delictis & otio constituisset deus? Omnia enim, inquit, mala otiositas docuit. Attestantur autem nostrae huic rationi & quae quotidie fiunt, & quae maioribus nostris commiserunt. Sedit, inquit, populus manducare, & bibere, & surrexerunt ludere. Ac rursum: Incrassatus est & impinguatus & recalcitrauit dilectus. Consona his quoque beatus David loquitur, dicens:

Cum occideret eos tunc exquirebant eum, & reuertebant, & diluculo ueniebat ad eum. Ad Hierusalem quoque per Hieremiam loquitur deus: Per omnia erudire Hierusalem, ne recedat anima mea a te. Quod autem non solum malis, uerum & bonis humiliari atque incuruari salutare sit, rursum significat propheta, cum dicit: Bonum mihi domine, quia humiliasti me, ut discam iustificationes tuas. Post hunc & Hieremias haec eadem sed non eisdem uerbis exclamat: Bonum, inquit, uiro, si iugum tulerit graue a iuuentute sua, sedebit solitarius, & tacebit: & de seipso deum obsecrat dicens: Non sic tu mihi parcens in alienatione, in die mala. Beatus item Paulus, qui tanto munere gratiae coelestis effulsit, tantumque naturam excessit humanam, boni tamen huius utilitate indigebat, quocirca etiam dicebat: Datus est mihi stimulus carnis meae, angelus satanae, qui me colaphizet, ut non extollat. Propter quod ter dominum rogauit, ut recedat a me, & dixit mihi: Sufficit tibi gratia mea, nam uirtus in infirmitate perficitur. Poterat certe sine persecutionibus, & pressuris, laboribusque & sudoribus praedicatione perfici: sed tamen id noluit Christus praedicationibus parcens, ipsorumque comodis per omnia consulens. Quocirca dicebat illis: In mundo pressuram habebitis. Cupientibusque coeleste regnum ingredi, angustam uiam arripendam iubet, quali non aliter intrare liceat: ideo pressuram & tentationes, & quaecumque nobis tristitia contingunt, non minus dei prouidentiam, summamque clementiam inducunt, quam laeta & iucunda. Quid autem dicam pressuras huius temporis, cum non minus ipsa quoque gehennae comminatione, quam promissio regni ineffabilem ipsius clementiam commendet? Nisi enim ille gehennam minatus esset, non facile quisquam coelestibus bonis potiretur. Neque enim sufficit sola gaudiorum repromissio ad excitandos ad uirtutem animos, nisi etiam eos poenatum timor impellat, qui negligenter affecti ad illam sunt. Quocirca primum hominem quoque a paradiso expulit, quia ex honore sibi praestito deteriore effectus esset, si post spreto, uoluntatemque mandatum immotus ille, stabilisque durasset. Iam uero ut Adam omittamus, quid non fecisset Cain in paradiso degens, tantisque delictis fruens, quando his omnibus priuatus, patrisque supplicium ante oculos habens, ne sic quidem emendatus est, in tantumque nequitiae prorupit, ut homicidium ipse primus inueniret, aususque nefario impleuerit? Homicidium uero non quaecumque, sed omnium sceleratissimum: neque enim paulatim, neque ex longaeuo, diuque meditato nouum hoc facinus aggressus est: sed repente ac simul uertice & culmen iniquitatis occupauit: eumque qui ex eodem utero processerat, qui eadem suxerat ubera, qui in nullo ius naturae uiolauerat (nisi honorare deum, id sit uiolare ius) appetijt insidijs, ac protinus necauit. Velim hic rursum consideres clementiam dei. Patitur ipse iniurias, & uerbis iniuriam corrumpit, tristitemque consolatur. At ubi insania fertur in fratrem, tunc iam seuerus ulciscitur, cruciatumque statim inserit. Et certe priora illa eodem digna erant

cruciatus, imò uero longè grauiore. Si enim in ho-
 minib. conseruus aliquis q̄ meliora quaq̄ sibi ser-
 uat, ac domino suo deteriora offert, rem indignis-
 simā, plenāq̄ contumeliā facere arguitur, mul-
 to id magis in deo. Cain uero non in hoc solum;
 uerum in alio quoq̄ deliquit, quod fratris hono-
 rem ægre ac indigne tulit. Nam si ex prioris pec-
 cati pœnitentiā uultū demississet, accepta profes-
 cto fuisset hæc illius optima mutatio. Nunc uero
 non pœnitentię erat illa confusio, uultusq̄ deie-
 ctio, sed zeli ac litioris, quod rei exitus docet. Nā
 deo quodammodo irascebatur, quod iniurijs affe-
 ctus non se honoraret, quod moderato intempē-
 rantem non præferret. Verum cum hæc illius sce-
 lera uehementissima animaduersione puniēda
 essent, large clementius quā merebatur delin-
 quente utitur, tumentesq̄ animos illius compri-
 mere nititur: erat em̄ in indignatione plena illa deie-
 ctio: idcirco loquitur ad illum: Quiesce. Hoc au-
 tem cum diceret, sciebat quidem quò progressu-
 rus esset zelus, cæterum ingratis occasionem om-
 nem amputare uolebat: si enim ab initio ille puni-
 tus esset, huiusmodi multi plurima dixissent: Nō
 poterat admonere uerbis, & corrigere, ac terrere
 prius, atq̄ tunc demum si perseverasset in malis,
 irasci, & supplicium inferre: Ingentis crudelitatis
 est iste cruciatus, idcirco igitur suas æquanimiter
 iniurias tolerat, ut unā & illorum obstruat os, &
 ipsius Cain parentem quoq̄ sola bonitate se cor-
 ripuisse ostendat: prætereaq̄ ut cuiusmodi benigni-
 tatis exemplo cæteros ad pœnitentiā prouocet.
 Postea uero q̄ secundum duritiā suam, & cor im-
 pœnitētię thesaurizauit sibi iram, ille tunc iam ulci-
 scitur in criminofum: sin uero post scelus homici-
 dij mansisset impunitus, etiā ad aliud maiusq̄ fla-
 gitium progressus esset. Neq̄ enim dicere possi-
 mus per ignorantiā illum primo deliquisse: nam
 qd̄ iunior intelligebat, ipse maior nati qui igno-
 rare poterat. Esto autem per ignorantiam pecca-
 uerit prius, postquam audiuit, quiesce, postquam
 prioris culpæ uenia potitus est, ex qua ignorantia
 ad parricidium prorupit: Videsne ut prior etiam
 culpa nō de ignorantia, sed de malignitate & ne-
 quitia, supremāq̄ sceleris audacia uenerit? Quæ-
 nam uero fuit huius pœna? Profugus eris ac tre-
 mens super terram. Videtur tamen dirus & acer-
 bus esse cruciatus: sed si peccatum cōsideremus,
 non iam ita uidebitur: & ipsum uero supplicium
 diligētius intueamur. Cum em̄ ille offerret, mox-
 stus atq̄ demissus incessit: cū uero post iniuriam
 dei honoratus ab illo non est, corripientē respuit,
 parricidiumq̄ primus inaudito scelere patrauit:
 imò uero facinus parricidio longè sceleratius: pa-
 rentes enim incredibili dolore confodit, ac deo et-
 iam mentitus est. Num enim, inquit, custos sum
 fratris mei? & pro his omnibus solo timore ac tre-
 more cruciatur. Equidem dei benignitatē non ex
 eo solum manifestari dixerim, quod mitiorē pœ-
 nam tanto scelere adhibuit: sed ex eo maxime, q̄
 in ipsa pœna lucrum haud spernendum in se ha-
 bere uideat. Id uero lucrum est, quod ex ea ipsius

castigatione cuncti postmodū admoniti sunt ressi-
 piscere à malis fieriq̄ meliores. Idcirco ergo nō oc-
 cidit illum, quia par utilitas profecto non fuisset;
 audiri quod Cain fratre interempto, morte mul-
 ctatus esset, & uidere parricidā ipsum pœna ex-
 soluētē. Fortasse enim id auditum, ob immani-
 tatem sceleris creditum minime fuisset. Nunc ue-
 ro dum uidet, dum coram adest, loq̄ superstes
 tempore, plurimos pœnæ suæ testes reliquit: ma-
 nifestum certe ac credibile, & suæ ætatis homini-
 bus, & postea futuris omnibus id facinus consti-
 tuit. Quid ergo, inquit, hoc illi contulit? Maxi-
 me quidem illius saluti respiciebat, cum eius ra-
 biem quantum in se fuerit, coerceret castigationē
 uerborum. Verum ne ipsa quidem illata sibi pœ-
 na, si quis diligentius inspiciat, maxima ipsius uti-
 litate uacat. Si enim statim illum occidisset, nul-
 lum sibi pœnitentiæ tempus, per quā melior e-
 uaderet, dedisset. Nunc uero cum metu ac tremō-
 re uitā dicens, nisi nimis insensatus, ac belua po-
 tius q̄ homo esset, ex huiusmodi uita plura cape-
 re potuit emolumenta. Præterea futurum crucia-
 tum leuius atq̄ tolerabilius præsentis tēporis pœ-
 na constituit: ea enim quæ nobis in hac uita infe-
 runtur supplicia, diuinitus futurorum cruciatuū
 partem haud exiguā succidūt. Atq̄ harū rerū te-
 stimonia de scripturis diuinis afferre facile possi-
 mus. Nam Christus dominus cum discipulos al-
 loquens, de diuine & Lazaro dissereret, Abrahā
 retulit, cum rogaretur à diuine ut mitteret Laza-
 rum, qui extrema digiti parte paululum aquæ ar-
 denti linguæ instillaret, dixisse ad illū: Fili, recordare
 quia recepisti tu bona tua, & Lazarus mala; nunc
 autem hic cōsolatur, tu uero cruciaris. Paulus quoq̄
 (Paulū uero quoties dico, rursum Christi præcepta
 replico: Christus enim profecto, mea quidem sententia,
 beatissimam illius mouebat linguam) dum Corinthijs scriberet, aliquando iubet
 eum, qui grauissime fornicatus fuerat, tradi satanæ
 in interitum carnis, ut spiritus saluus sit in die
 domini nostri Iesu Christi. Rursumq̄ cum eisdem
 de his qui indigne sacra & ueneranda mysteria per-
 cipiēbat, admoneret: Propterea, inquit, inter uos
 multi infirmi, & imbecilles, & dormiunt multi.
 Nam si nos ipsos iudicaremus, nūquam profecto
 iudicaremur. Cum iudicamur autem à domino,
 corripimur, ut non cum hoc mundo damnemur.
 Vidistine ineffabilem clemētiam, immensasq̄ di-
 uinitas benignitatis? Vidisti ut omnia agat atq̄ mo-
 liatur deus, ut post peccatū quoq̄ mitiore, quā
 debuimus, plectamur pœna, aut etiam omnino li-
 beremur? Porro si quis id curiosius inquirat, cur
 ius rei gratia ueteranum illum seductore non con-
 tinuo deleuerit, id quoq̄ pro summa in nos cura
 factū fortasse cōperiet. Si enim sceleratus ille ob-
 tineret, esset fortasse irrationabilis ista inquisitio:
 sin autem hac potentia priuatus, tantum persua-
 dere atq̄ allicere potest: illius uero suasionis illece-
 bras renuere in nobis est: cur tu materiam abscein-
 dis coronari, industriaq̄ probitatis occasionem
 tollis? Ad hæc si illum sciens fore insuperabilem,
 cum

cunctosq̄ deuicturum, ita illum dimisisset deus, A
 ne sic quidem ista hæsitatio locū habuisset. Nam
 tum quoq̄ quod ille obtineret, quod uinceret nō
 reluctantes, sed sponte sibi cedentes atq̄ succum-
 bentes, à nobis profecto manasset. Quod si pluri-
 mi quidem illius potentiam ac uires frangunt, cō-
 plures item posthac illum superaturi sint: quid tu
 futuros probatissimos, clarissimaq̄ uictoria infi-
 gnes, tanto prius honore? Idcirco enim illum di-
 misit, ut eum deiciant qui fuerant ab eo prius su-
 perati, quod illi omni supplicio grauius ac durius
 est. At non omnes, inquit, illum superaturi sunt.
 Quid hoc ad rem? Profecto enim multo melius,
 multoq̄ cōuenientius est iustis occasiones suppe-
 ditari, quibus ad uirtutem se exercent, uolunta-
 temq̄ ostendant suam: eos uero qui non sunt hui-
 usmodi, ex propria puniri negligētia, quā isto-
 rum causa illis etiā coronas suas adimi. Nam mo-
 do is qui malus & fociors est, non aduersarij uiri-
 bus, sed suo potius torpore superatur: quod indi-
 cat uincientium illum multitudo. Tunc uero stu-
 diosi quicq̄ atq̄ alacres malorū causa meritis ho-
 noribus fraudati fuissent, non habentes ubi uires
 exercerēt suas: ueluti si agonotheta quis athletas
 duos nactus, alterum quidem aduersario congre-
 di paratum, omnemq̄ tolerantiam ostendere, co-
 ronamq̄ ex certamine referre: alterum labori illi
 & erumnæ otium deliciasq̄ præferentem, compa-
 ret, atq̄ aduersario de medio sublato, ambos re-
 infecta dimittat. Sic em̄ strenuus ille, propter alte-
 rius ignauiā graui iniuria affectus uideret. Igna-
 uus aut non fortissimi socij causa malus esset, ue-
 rum ob fociordia suam. Sed enim hæc istorū que-
 stio, cum de diabolo agitari uideat, si suo ordine
 procedat, plurimis in rebus dei prouidentia insi-
 mulat, cunctamq̄ simul creaturam perimit. Accu-
 sat enim oris atq̄ oculorū factionem: quippe cum
 per hæc quæq̄ illicita concupiscant, atq̄ in adul-
 terium corrumpant plurimi: per hoc autem blasphemē
 alijs, atq̄ perniciofa dogmata proferat. Num
 ergo sine oculis & lingua debuerunt homines fie-
 ri? Pedes quoq̄ abscindere, & amputare manus
 necesse erit, cum istæ plenæ sint sanguine, illi ue-
 ro prompti ad malum currant: nec ipsę quidem au-
 res immanitatē rationis huius effugere poterunt.
 Nam inania quæq̄ & praua percipientes, corrup-
 tionem dogmatum ad animam mittunt: itaq̄ &
 istæ auferēdę erūt. Quod si dabimus, cibos quoq̄
 ac potus, cœlum, terram, mare, solem, lucem, lu-
 nam stellarumq̄ chorum: atq̄ omnium animan-
 tium generā tollamus necesse erit. Ad quid ista e-
 nim omnia erunt necessaria, cum is cuius causa fa-
 cta sunt, adeo miserabiliter truncus confectusq̄
 faceat? Vides ne qui rursus, quæ ineptiæ, quæ deli-
 ramenta rationē istam necessario sequantur? Dia-
 bolus nempē sibijpsi, non nobis est malus. Nos
 enim si uelimus, plura etiam cōmoda per illum,
 perq̄ illius nequitas consequimur, illo etiam in-
 uito ac renuere: quod est profecto mirabile, & in
 hoc diuine bonitatis magnitudo conspiciat. Nam
 si cum meliores efficiamur, mordet id quidem ac
 Chryf.

per se solum angit exercitiatq̄ diabolus, quando
 hoc ipsum per eum, atq̄ illius causa nobis suppe-
 ditatur, ferre iam sua detrimenta, aut seipsum ca-
 pere præ doloris magnitudine non potest. Quo-
 modo autē ex illo proficiamus? Dum illius astum,
 immanitatē, perpetuasq̄ infidias, ac fraudes ua-
 rias solliciti metuimus, somnum immodicum ex-
 cludimus, uigilamus sobrijs, semperq̄ dei reminis-
 scimur. Quod autē ista mea ratio non sit, sed bea-
 ti Pauli, ipsum audias licet, eisdem fere uerbis fi-
 deles dormientes excitantem. Nam Ephefijis cū
 scriberet, sic ait: Non est nobis colluctatio aduer-
 sum carnem & sanguinem, sed aduersus principa-
 tus & potestates, aduersus mundi rectores tene-
 brarum huius seculi, aduersus spiritualia nequitia
 in cœlestibus. Hæc autē cum diceret, nō deij-
 cere studebat auditorum animos, sed potius eri-
 gere. Petrus item: Sobrijs estote, & uigilate: quia
 aduersarius uester diabolus, tãquam leo rugiens
 circuit quærens quem deuoret, cui resistite fortes
 in fide. Promptiores profecto atq̄ fortiores nos
 ista faciunt, persuadentq̄ familiarissimos deo fie-
 ri. Qui enim imminere sibi cernit inimicum, ma-
 iori ad illum currit desiderio, quò se tueri possit.
 Ita fere infantes pueri, cum quid horredum uide-
 rint, ad matrum sinus protinus fugiunt, illarumq̄
 pendentes uestibus, eis se tuentur ac protegunt,
 atq̄ ita ut sæpius retrahentibus plurimis inde a-
 uelli non possint. At uero quando nihil eiusmodi
 perturbat, ne uocantes quidē illas exaudiunt ne-
 que trahi patiuntur: imò blanditijs allicientes res-
 piciunt, & cum plurima ille molliatur, ut ad se eos
 pertrahant, semper eas auersantur, appositamq̄
 mensam despiciunt. Quocirca matrum plurimæ,
 cum nihil obsecrādo proficere se uiderint, laruas
 quasdam horrorisq̄ figmenta parant, atq̄ illos de-
 mum ad reditū impellunt, persuadentq̄ ad se ite-
 rum recurrere. Hoc autem non in solis pueris cō-
 tingit, sed etiā in nobis. Quādo em̄ malignus ille
 perterret nos atq̄ perturbat, tūc frugi efficiamur;
 tunc nos ipsos agnoscimus, tunc ad deum omni-
 studio recurrimus. Quod si deletus ab initio ne-
 quā ille fuisset, atq̄ sublatus ē medio, fortasse nec
 præterita credidissent plurimi: puta quod homi-
 nem illum sefellisset, quod bonis illis innumeris
 eum eiecisset, deumq̄ hoc inuidia & liuore com-
 motum fecisse arbitrarentur. quādo enim ne mo-
 do quidem defunt, qui post tanta illius seductio-
 nis indicia id audent dicere, si non illius nequitia
 & astus experimēta cepissent, quid nō dixissent?
 quid non oblocuti fuissent? Quod si penitus, atq̄
 diligenter his quæ sunt animum intendere ueli-
 mus, inueniemus minime ad omnia nos diabolū
 impellere: sed cum plurimorū ille nobis lapsuum
 sit autor, plurima item nosmetipsi per nosram so-
 lam fociordiam ac negligētiam patimur. Vbi em̄,
 ut ad priora reuertamur, ad Cain diabolus ac-
 cessisse, fraternamq̄ cadem suggestisse legimus?
 Nam matri quidem illius uisus est loquens, fra-
 demq̄ concinnans: huic autem minime, nisi for-
 te quispiam malas illum cogitationes dicat immi-
 tom. 5 C 2 sisse

Gen. 6

Sap. x

lisse. Quod etsi nec ipsi renuimus, id tamē totum a illius culpa contingit, qui suggerentem admisit, illiū paruit, atq; principium in se inuadendi præstitit. At tamen nec sic illud dimisit deus, uerum ex his per quæ punire uidebatur, admonere potius atq; corrumpere non desinit. Quid autem Cain uiri unius supplicium dico, quādoquidem etiam diluuium, in quo tot periere uiri dei nobis prouidentiam aptissime potest asserere. Primum enim non repente neq; in sperate mortalibus uim illam inundationis induxit, sed fore prædixit: idq; non ante breue tempus, sed ante centum & uiginti annos. Tum uero ne ex longitudine prædictionis in obliuionē ac negligentia incidere, edificari arcam in oculis omnium instituit, uoce omni clarius clamantem, deiq; minas omnibus annūtiāntem. Cain quippe sanitate mentis exciderat: illa uero ante omnium oculos posita iugiter imminētium sibi malorum illos admonebat; nec sic tamen illi emendati sunt, sed in uitijs perseverauerunt, supplicia sibi ipsi conscientibus atq; attrahentes. Deus enim diluuium ipsum neq; comminari, neq; inferre uoluisse, sicuti nec gehennam ipsam quidem. Verum istorum omnium nos ipsi nobis causa sumus, quod & sapientissimus quidam uiderat, cum diceret: Deus mortem non fecit, nec latatur in perditione uiuentium. At deus ipse per prophetam ait: Nolo mortem peccatoris, sed ut conuertatur & uiuat. At uero nos nisi cōuertamur, damnationē nobis ipsi ultro mortemq; congerimus, nō is qui nos perire noluerat, quiq; uiam effugiendi nobis ostenderat. Ergo ne id solum habemus, quod de diluuiō dicere possumus, nullaq; ex eo prodisse emolumenta docemus? Dici profecto non potest, quātum utilitatis & his qui illa inundatione periere, & cæteris postea futuris inde comparatū sit. Illi enim ulterius in uitijs ac flagitijs progredi permisi non fuerunt: qui autem post illos secuti sunt, maiora etiam quam illi, atq; excellentiora lucra retulerunt, fermēto (ut ita dixerim) materiaq; malorum ē medio sublatis extinctisq; peccatoribus. Nam si etiam sine exemplis mala homines per se facile inueniunt: quid nō facturi existimantur, si plurimorum exemplo ad perniciosos actus inuidentur? Quod utiq; ne fieret, ne tot scelerum magistros hi, qui postea futuri erant, intuerentur, eos omnes unā perdidit. Verū em uero, quanam est illorum sapiens, imō plena stultitiæ ratio, qui cum nihil boni agere uelint, omnia uerbosius ac uentolis questionibus agitant, ut suorum delictorum causas ad deum referant? Nisi permisisset deus, aut nequaquam accepisset diabolus, nunquam decepisset ab initio, sed neq; cognouisset Adam, quantum boni ante habuerit, neq; suam illam arrogantiā unquam deseruisset. Qui enim seipsum in tantum culmen honoris exerarat, ut fieri se deum expectaret, quod non prorupisset audaciā, nisi digna fuisset animaduersione castigatus? Dices nihil diabolus consuluisse, nihilq; penitus Heug de ligno locutum fuisse: num sine peccato persistissent, si istud non ita contigisset? Minime uero:

nam cui mulier tam facile quod uolebat persuasit, ipse etiam diabolo absente, ex seipso quamprimum in peccatū corruisset, quo maiori quoq; poena mulctari meruisset. Præterea ne nunc quidem diaboli solius est omnis illa seductio, sed sua etiā concupiscentia mulier corrupta corruit, atq; hoc scriptura sacra indicat, quæ dicit: Viditq; mulier quod bonum esset lignum ad edendum, gratumq; oculis ad uidendum, ac speciosum ad considerandum, & accipiens de fructu illius comedit. Neq; uero ego nunc ista loquor, quasi diabolus insidiarum criminibus purgare intendens, sed indicare uolens eos, nisi sponte cecidissent, a nemine unq; potuisse deisci. Nam qui tam facilem propinatam sibi ab altera deceptionem suscipit, is profecto & negligenter, & laxi fuisse affectus ostendit. Neq; enim tantum ille potuisset, si sobriū uigilantēq; animum allocutus esset. Sunt autem plurimi, qui cum ad hanc partem disserendo perueniunt, diabolo omisso ad mandatū transeunt, & cū a peccante homine abstineant, deo crimen impingunt, dicentes: Quid enim eis præceptum dabat, quos peccaturos nouerat? Ista re uera sunt diaboli uerba, & impiæ mentis inuenta. Nam quod præceptum dare longe maioris dispensationis sit, q̄ non dare, clarissime constat. Si enim Adam uoluntate, & animo tam negligenti, q̄ fuisse ostenditur, nullum suscipiat mandatū, sed in delicijs, et securitate persistat: ex huiusmodi licentiā imbecillitas tanta atq; negligentia ad meliorāne, an ad deteriora prorūpet? Liqueat profecto illum ad summū fastigium uitiorum euasurum, si absq; cura sit. Nam si necdum de immortalitate securus, eamq; spem dubiā pendere non ignorans, in tantam arrogantia atq; amentiam elatus est, ut deus fieri speraret; istudq; cum id promittentē nulla ex parte fidelem cerneat, si firmam ac securam immortalitatem cōsecutus esset, quo nō progressus esset arrogantiā? quid non peccasset, quando ille deo obtēperasset? Tu uero dum ista criminaris, idem profecto facis, ac si quis fornicationem & libidinē interdicens mularet, ideo quod plurimi ista audiētes fornicaturi essent. Nonne sunt ista extremæ demētiæ? Si enim nullo mandato suscepto diabolus ad illum accedens, recedere a deo consuleret, id quoq; illi & quidem facile persuasisset. Nam qui post acceptum mandatū præcipientem sic leuiter contempserit, si nihil ab illo penitus audisset, cito se etiā esse sub domino nesciret: idcirco anticipat deus, & ex his quæ præcipit, docet habere illum dominum, cunctaq; illi parere oportere. Et quid amplius cōmodi est ex hoc secutus, inquit? Et etiā si nihil aliud secutus esset, nō id docēt deo esset imputandum, sed potius non suscipiētī hominī optimā hanc saluberrimamq; disciplinā. Verum usque a deo inuitis fuit, etiā post præuaricationem præcepti exhibitio. Nōne ille latebra illa cōfessio delicti, illa uiri ad mulierē, mulierisq; ad serpentē studiosa causa traductio; illa, in qua, omnia metuentium sunt atq; trementiū, deiq; auctoritatem agnoscentium? Porro quantum lucri inde consecutum sit ex diabolica

Mat. 55

Mat. 7

bolica illa expectatione, in tantum timoris illos fuisse translatos nullus ignorat. Qui enim æqualitatem dei prius meditatus fuerat, ipse iam ita cōtrahebatur humiliter, ut poenā cruciatūq; tremēs metueret, ac peccatū cōfiteretur suū. At uero nō absq; sensu peccare, delictumq; recognoscere minimum, non est negligendū: sed uia quædam est ad emendationē atq; ad imitationē in melius ducens. Omnē itaq; in nos dei benignitatē neq; cogitatione cōprehēdere, neq; narrare possibile est. Eorū tamen quæ nouimus, summū dicitur sum. Nempe em post adeo insignē contumaciam, post talem inobedentiā, post tāta scelera, cum iam orbis totus tyrāide peccati premeret, cū extrema iam luenda poena esset, cum delendū omne mortalium genus, nomenq; ipsum hominū, merito expectari posset: tum uero maximū omnium beneficium et clementiā ostendit unigenitum suum pro inimicis, pro alienatis a se, pro se odientibus atq; aduersantibus morti tradens, ac per eam reconciliationē nostram operans, celorumq; regnum & æternā uitam, aliaq; bona innumera nobis se daturum spondens, quæ nec oculus uidit, nec auris audiuit, neq; in cor hominis ascenderūt. Quid igitur huic dispensationi, huic clementiæ, huic bonitati cōparari aut simile excogitari possit? Propterea & ipse dicebat: Quantum distat cœlū a terra, tantū distat uia meæ a uis uestris, & cogitationes meæ a cogitationibus uestris. Dauid quoq; missimus, cum de clementia illius loqueret, aiebat: Secundū altitudinē cœli a terra corroborauit dominus misericordiā suā super timētes se. Quantum distat Ortus ab Occidente, longe fecit a nobis iniquitates nostras. Quomodo miseretur pater filiorum, misertus est dominus timentibus se: quod non cōparans dicit. Quæ enim humana clementia diuinæ bonitati cōferri possit? sed quia ex exemplum summæ affectionis nullū nos maius nouimus, q̄ patris ad filios: Nisi fortassis Esaus maius aliquid docuit, qui matris potius exēplo usus est, quæ erga natos suos longe misericordius afficitur, quam pater. Dixit enim: Nūquid obliuiscetur mulier infantuli sui, ut nō misereat filio uteri sui: sed etsi illa oblita eius fuerit, ego tamen tui nō obliuiscar dicit dominus: ostendens dei misericordiam affectus omnes naturales longissime excedere. Et propheta quidem sic: Ipse autē dei filius cum Iudæis loqueretur, aiebat: Si autē uos cum sitis mali, nostris bona data dare filijs uestris: quāto magis pater uester cœlestis dabit bona petētibus se? Nihil profecto aliud per ista significās, nisi tantā esse diuinæ prouidentie & gubernationis paternæ differentiam, quantū interest inter bonos & malos. Verū neq; hæc tenus iterū stes uelim, sed mēte ad interiora progredere. Nam id quoq; pro captu, & modo tuo dictū est: quippe cuius est infinita intelligentia, bonitatē quoq; & clementiam sine nullo terminari necesse est. Quod si hanc per singula quæ sunt non perspiciamus, & hoc signū illius infinitatis est. Plurima em & magna quotidie pro nostra salute disponit, quæ sibi soli sunt cognita.

Chryl.

Quia enim sola bonitatis suæ gratia mortalibus per omnia prospicit, nihil nostris indigens laudibus, nullaq; alia remuneratione opus habens, plurima nos latere permittit. Sed & si aliquando hæc reuelat, & illud nostræ utilitatis causa facit, ut gratias illi semper referentes, ex hac gratitudine nostra amplius nobis attrahamus illius auxiliū. Non igitur de his solū quæ nouimus, gratias illi referamus: neq; em uolentes solū, uerū inuitos quoq; & nolentes beneficijs consueuit afficere. Quod Paulus optime nouerat, qui semper & in omnibus gratias agere monebat. Quod autem non cōmuniter solū omnium curam gerit, sed seorsum singulorū, ipsum audias licet dicentem: Non est uolūtas corā patre meo qui in cœlis est, ut pereat unus de pusillis istis, de his dicēs, qui in illum credunt. Cupit ipse quidē & eos qui nō credunt saluos fieri, mutariq; in melius, & credere, sicut Paulus ait: Qui uult omnes homines saluos fieri, & ad agnitionem ueritatis uenire. Et ipse ad Iudæos: Nō ueni uocare iustos, sed peccatores ad poenitentia: & Misericordiam uolo, nō sacrificiū. At uero si post tantæ curæ ac prouidentie fructum nō uoluerint meliores fieri, ueritatēq; recognoscere, ne sic quidem illos deserit: sed quoniā æternæ uitæ participatione ipsi se sua sponte priuauerunt, uel præsentis uitæ bona illis omnia largitur, solem suum oriri faciens super bonos & malos, & pluens super iustos & iniustos, alia que præstans, quæ ad præsentis uitæ consistentiā pertinent. Quod si inimicis quoq; tanta cura & prouidentia prospicit, fideles suos, & qui totis ei uiribus seruiunt, quomodo unquam cōtemnet? Non ita, non ita est: Verum istos maxime ex omnibus fouet atq; cōplectitur. Vestri em, inquit, & capilli capitis omnes numerati sunt. Quoties ergo tibi in mentem uenit, parētes te, & patriā, domum, amicos, propinquos, opesq; innumeras, & gloriā illam ingentē abieciſſe atq; excussisse propter Christum de manibus, postq; ista omnia huiusmodi uexationem pati: noli deicere te ipsum, noli mœrore deficere. Nam ex quibus cogitationibus hæsitatio gignitur, ex eisdem rursus sopita restringit. Quonā modo? Impossibile est mentiri deum, promisit autem ille uitam æternam ista relinquētib; Reliquisti tu omnia ista, & abieciſti: quid igitur prohibet de huiusmodi cōfidere promissione, & esse securum? Num ea qua nunc probaris tentatio? & hæc ad promissionem quid? Non hic eternam repromisit uitam: imō uero si in terris quoq; eiusmodi promissio implenda esset, ne sic quidem ægreferre debueras: quippe quod fidelem, ac religiosum uirum adeo constanter & firmiter promissa dei tenere conuenit, ut quantūlibet effectus contrarios aspiciat, ne sic quidem perturbetur, ne que desperet euentū. Intuere deniq; fidelis Abraham cuiusmodi pollicitationem accepit, & qualia facere sit iustus. Nam promissio quidem erat, ex Isaac implendum esse orbem uniuersum, iusto autem hūc ipsum Isaac immolare urgebat, ex quo orbis totus erat implendus. Quid igitur istud ne

tom. 5 C 3 per-

perturbavit iustum uirum. Minime uero, imò cum tanta dissonantia & repugnantiâ esset præcepti & promissi, in nullo penitus turbatus est, neq; hæsitauit, neq; aliquid huiusmodi locutus est: Quid hoc est? Alia promissit mihi deus, alia facere iubet? Ex puero isto nepotum ingentem multitudinem mihi promiserat, & hunc ipsum modo necare mihi præcepit. Quomodo igitur hoc erit excisa radice? Fefellit me igitur, atq; delusit? Nihil profus huiusmodi locutus est, sed ne cogitauit quidem. Et merito sanè. Cum enim deus aliquid pollicitus fuerit, etiâ si milia sunt quæ pollicitationem huiusmodi obrundant, atq; intercipient, turbari minime conuenit, aut de fine dubitare. Hoc enim maxime dei potentiam commēdat, dum in rebus ambiguis finem certum, atq; exitum reperit: sicuti tunc beatus secum reputabat: Quocirca fidem illius maxime admirans Paulus, aiebat: Fide obtulit Abraham Isaac dum tentaretur, unigenitūq; offerrebat, qui promissiones acceperat, hæc ipsa scilicet insinuans, atq; significans. Non modo autem ipse, uerum ipsius quoque pronepos Ioseph, cum per longum tempus, & uarios casus promissionem periclitari perspiceret, rigidus atq; immobilis persistit: sola enim promissa intuebatur, neq; humanis cogitationib. motus, de fine desperauit. Nam & ostensa sibi uisio, & fratrum & patris adorationē pollicebatur. Quæ uero illi cogitabāt, nō erāt huiusmodi, sed ab his longissimè remota. Primum enim illi ipsi fratres, quos se præuiderat adoratos, in lacum illum iniiciunt, ac barbaris hominibus uenditum in alienam ac remotissimam regionem emittunt, atq; adeo contraria promissis ea quæ contingebant uidebantur, ut miseris illi dicere: Ecce somnator ille uenit, nunc ergo uenite occidamus eum, & proiciamus in lacum, dicensq;: Fera pessima deuorauit eum, & uidebimus quod somnia sua sibi proderunt. Postea uero hi, qui illum emerant, non saltem libero homini, sed seruo illum regio uendit iterum. Neq; hæc tenus aduersa steterunt, sed petulantis dominæ calumniam incidit, damnatusq; carceris annos plurimos habitat, & effugientibus cæteris ampliore illic tempore ipse perdurat. Cumq; tanta essent quæ illius animum perturbare possent, constans tamen perseuerat, atq; inuolabilis. Huiusmodi uero etiâ nostra sunt, imò uero longe perplexiora. Quæ enim promissa sunt nobis, regnum celorum est, & uita æterna, & incorruptio, & infinita illa bona atq; immortalia. Quæ autem interim cōtingunt, ualde ab his remota, atque aliena sunt. Mors enim nos & corruptio sequitur, & poena & supplicium, & tentationes uariæ, atq; perpetuæ. Huius ergo rei gratia hoc facit deus, permittitq; contraria promissis aduenire: Non planè absq; ratione, uerum ex hoc duo maxima bona elicit, dū ex altero certissimum potentia suæ argumentum capimus, quod scilicet possit desperatissima promissa sua, spe atq; opinione melius perficere. Ex altero autem nostros animos erudit, cuncta sibi credere fideliter, & si dictis facta contraria uideant emergere:

quippe spei uirtus eiusmodi est, ut eum qui sincere sustineat, nunquā confundi permittat. Si enim hi, qui promissa in hoc seculo acceperunt, ita insigne affecti sunt: quid nos facere necesse est, qui non in presenti uita, sed in futuro seculo bona illa sempiterna expectamus? In hoc enim seculo pressuræ nobis angustiaq; promittunt. Quid ergo est quod te perturbet? Quia ratione induci potes, ut suspecta habeas promissa dei? Nempe enim cum dicis te ab eo negligi, cuius causa mundum omnem despexisti, liquido ostendis te illi non credere, atq; suspectum habere, fallacemq; promissionem eius existimare. Id autem uerè est à dæmone corripit, ac sempiternos ignes promereri. Sed sunt qui seculi negotijs dediti, quiete ac licenter uiuunt. Et istud quoq; prædixit Christus: Amen amē dico, inquit, uobis, quia plorabitis & flebitis uos, mundus autem gaudebit. Sed & in prioribus generationibus hoc fermè uideas contigisse. Quippe Babylonij cum deū ignorarent, opibus potētiaq; pollebant: Iudæi uero captiuitatis atq; seruitutis premebantur iniurijs. Et Lazarus ille, qui regnis celestibus, æternisq; gaudijs potiri meruit, ulceribus plenus canū linguis erat expositus, atq; perpetuo cum fame pugnabat: diues uero in honore ac frequenti constipatione seruorum, & requie, & delicijs uitam ducebat. Verum ut huic nihil apud inferos profuere delicia, atq; illa omnia: ita nec Lazaro fames, aut ulcera, nec omnia simul cōgesta incommoda uitæ præsentis obstiterunt: sed ueluti quidam athleta fortissimus in æstu grauissimo, & algore lucians, & præclare uicit, & coronatus immortaliter est. Quocirca uir quidam sapientissimus aiebat: Fili, si accedas seruire domino, præpara animā tuam ad tentationem, dirige cor tuum & sustine, & ne festines in tempore inductionis. Et post pauca: Quoniā, inquit, igne probatur aurū, homines uero acceptabiles in fornace humilationis. Rursumq; alio loco scriptū est: Fili noli negligere disciplinā dei, neq; deficias quum ab eo corripieris. Qui enim aurum in fornacē mittit, nouit quatenus illud incēdi atq; ignescere, & quando igne oporteat educi. Ideoq; alter ex his: Ne festines, inquit, in tempore inductionis, alter: Neq; deficias, inquit, quū ab eo corripieris. Magnum reuera magnum, & excellens pressura est, ad probandum uirum, atq; ad docendum patientiæ uirtutem. Quid ergo inquires, si illius nos magnitudo cōuellat, atq; deiciat? Fidelis est deus, qui nō patietur nos tentari supra quā possumus, sed faciet cum tentatione exitum, ut possimus sustinere. Nam si ex dilectione correptio, ex odio uero derelictio est: neq; eiusdem est quempia simul & amare, & odisse, neq; corripere quidē & derelinquere. Quomodo ergo, inquit, multi corruerunt se ipsos illi deo priuauerunt, non autē à deo derelicti sunt. Ecce enim, inquit, qui elongat se à te peribunt. Elongat se uero à deo, qui correptiones illius non sustinent, sed irascuntur atq; indignantur, ac ueluti mali & pueri filij, cū a patrib. traditi magistris uel impatiētes laboris, uel fugiētes

uerbera, parentū aspectus declinant, ab eis resiliunt: nihil inde lucrant, nisi quod plurimis, & grauioribus incommodis se implicat, atq; in aliena regione famis & erroris, ac morborū, ignominiaq; & seruitutis iniurias subire cogunt: Ita & qui dei disciplinā ingratis suscipiunt, indignantiq; & graui ter ferūt, præterq; q; nihil ex ea lucrant, summis se calamitatib. afficiunt. Quocirca tolerare admone mur, & dirigere cor nostrū. At multa grauiora te perpeti dices. Ne per doctrib. quidē oēs æqualiter atq; eodē modo exercent, sed imbecilliorib. imbecilles, fortioribusq; sui similes cōparāt. Nam qui suis uiribus minorē cōparem fuerit nactus, etiâ si tota die ille cōgrediat, in exercitatus tamē permanet. Cur ergo, inquires, nō oēs qui eandē elegere uitam, eisdem etiâ laboribus certare faciūt? Quia non una apud deum est exercitatiois species, neq; omnes qui eisdem opus habent, eiusdem staturus sunt: quippe & plurimi cum eisdem morborum incommodis laborent, non eisdem tamen indigent medicamentis, sed alia quidem istis, alia illis apponuntur. Atq; adeo & flagellorum modi uarij sunt atq; differētes. Et alius quidem morbo perpetuo probatur, alius grauissima inopia, uel atq; iniuria alius, hunc iuges atque perpetuæ liberorum propinquorumq; cæterorum orbitates excruciant, hicq; ab omnibus abijcitur, nullusq; rei dignus æstimatur: ille quod sibi in his derogetur, quorum nihil sibi sit conscius, grauissimum putat: atq; alius aliter affligitur. Neque enim possibile est omnia nunc examusim numerare. Videntur tibi horum singula, si tuis erumnis conferantur, leuia ac nulla esse. Verum tu si hæc expertus esses, addisceres profecto quanto id quod nunc te angit, his omnibus leuius, ac tolerabilius sit. Sed & si qui sunt quorum sit leuior quā nostra castigatio, nihil penitus miremur, aut perturbemur. Nam adiectio laborum, incrementum meritorum est, ac firmissimum munimen nostrum, quo freti nunquam, siue sponte, siue etiam inuiti corruamus. Nanq; factum acq; morem animorum comprimit, negligentiam auertit, prudentioresq; ac religiosiores efficit. Prorsus uero si quis omnia enumerare uelit, plurima tentationum emolumenta reperiet, nullusq; unquam ex his, qui deo maxime chari atque acceptabiles fuerunt, sine pressuris uixit, etiam si non ita nobis uideatur. Nam si beatus Paulus tantum negotij sustinuit, nullus uero Paulo maior est, aut etiam æqualis: quia tandē ratione illi credant huiusmodi auxilio non indiguisse? Sin autem quidam ex istis tribulationibus emendati non sunt, non hoc illi imputandum est, qui causam emendationis præstitit; sed illorum potius negligentia & socordia. Nam si illis nō fuisset adhibitum medicamentum, per dei negligentiam perisse uiderentur. Nunc uero non parum actum est, cum nemo medicum accusare possit, sed ægotos potius, ipsorumq; contemptum. Si qui uero antequam tentarentur gradientes recte, post tentationem corruerunt: alijq; cum omnibus essent

peccatis inuoluti, nulla tribulatione uexati sunt, atq; alij à prima statim ætate usq; ad ultimam afflictionem animæ innumeris calamitatibus conterriti: nihil horum nos penitus perturbet, aut nostros animos deiciat. Nempe enim si omnem providentiæ illius dispensationem scire ualermus, aut deberemus, ista quoq; ignorantes, morroris ac perturbationis non immerito causam habere uideremur. Sin uero is qui tantorum arcanorum effectus particeps, ad tertium cælum raptus fuerat, ad hanc tamen abyssum hærens substitit, inspiciēsq; in profundum diuitiarum sapientiæ ac scientiæ dei obstupuit solum, atq; inde resiliit: quid nos ipsos frustra concidimus, perscrutantes inscrutabilia, atque inuestigabilia curiose inquirentes? Certe cum medicus contraria his quæ nobis salubria uidentur præcipit, siue algens membrum profluo fonti subijcere iubeat, siue alia huiusmodi efficere, non nunquam reluctamur: sed cum nobis antea persuaserimus, artis illum ratione cuncta facere, prompte ac libenter cedimus, idq; cū ille sapius fallatur: Deum uero cuius uig. in omnib. incredibiliter à nobis distat, qui est ipsa sapientiā, qui nunquam falli potest, prænenda curiositate perscrutabimur? Cumq; illi simpliciter cedamus, à quò facti rationē exigere iure nostro possemus, ab illō, cuius solum cedendum est nutui, eorū quæ gesserit causas ac rationes requireremus, atq; huiusmodi indigne ignorantiam feremus? Hæc cœne sunt religiosæ mentis, ac piæ? Ne, quæso ac supplico, ne ad tantam uarietatem progrediamur, sed in omnibus in quibus ambigimus, illud potius nobiscum pia cogitatione uoluamus: Iudicia tua abyssus multa. Nā & hoc ipsum, quod non omnia aperte scimus, diuinæ sapientiæ atq; prudentiæ profecto est. Si enim omnium quæ fiunt, causa & ratione cognita, ita demū deo pareremus, non magni meriti esset, neq; fidei ostensio ea res uideretur. Cum uero nihil horum penitus noscentes, ita quoque summa affectione mandatis eius omnibus cedimus, ex legitima obediētia fideq; integerrima, maxima animabus nostris emolumenta conquirimus. Hoc enim solum nobis persuadere debemus, omnia nobis utiliter à deo inferri, non iam modum inquirentes, neq; huius ignoraciones grauius, uel cum morore ferentes. Neque enim possibile est ista scire, neq; utile: illud, quia mortales sumus; hoc, quia cito in arrogantiā extollimur. Plurima nos facimus, quæ cū libris nostris noxia esse uideantur, utilia sunt tamen. Quorū neq; illi causas quærunt addiscere, neq; nos illis antea persuadere studeamus, id expedire quod facimus: sed hoc solum illos admonemus ut in omnib. cedant, quæcūq; præceperint patres, nihilq; ulterius inquirent. Quod si parentibus nostris, qui nobiscū eiusdem nature sunt, ita proptē, ita libere obtemperamus, neq; ulla ratione indignamur: deo indignabimur aut grauius feremus, quod non illius omnia nobis explorata sunt, qui tanta excellentia hominibus præcellit, quantā ipsi capere non possumus.

Et quid hac impietate grauius ac durius excogitari possit? Aduersus huiusmodi sanè beatus Paulus indignas dicebat: Alioquin ò homo, tu quis es qui respondeas deo? Nunquid dicit figmentum factori suo, cur me ita fecisti? Equidem filiorum exemplar proposuerat, ipse uero multo aliquid maius posuit, figuli scilicet, atque ab eo formati lutum. Sicut enim lutum quocumque manus se formatis duxerit, sequitur: ita hominem quocumque deus iusserit, ea se qui, & quæ ille intulerit, grato animo perferre conuenit, nihil omnino reluctando, uel curiose adiscere querendo: neque enim nobis solis ista ambigua sunt: uerum & his qui ante nos fuerunt sanctis illis ac moralibus uiris. At enim Iob: Vt quid enim impij uiuunt, diuitijsque ueterascunt? Beatus autem David: Paulo minus, inquit, effusi sunt gressus mei, quia zelauit super iniquos, pacem peccatorum uidens. Quia non est respectus morti eorum & firmamentum in plaga eorum. In laboribus hominum non sunt, & cum hominibus non flagellabunt. Post hæc Hieremis quoque: Iustus es, inquit, domine, ueruntamen iusta loquar ad te. Quid est quod uia peccatorum prosperatur? Ambigebant isti quidem atque inquirebant, sed non ita ut faciunt impij. Neque enim accusabant deum, neque ex his quæ sunt, illius iustitiam reprehendebant. Sed alius quidem aiebat: Iustitia tua sicut montes dei, iudicia tua abyssus multa. De alio cum tanta passus esset, scriptum est: Non dedit insipientiam deo. Et in libro ipse suo incomprehensibilem sapientiam illius & dispensationem enarrans, cum de opificio differuisset: Ecce, inquit, istæ sunt partes uisæ eius, & adhuc humorem uerbi audiemus in eo. Id ipsum quoque Hieremias prouidens ne quis unquam suspicaretur, interrogationi iudicium suum præposuit, dicens: Iustus es domine, hoc est, scio quidem a te omnia fieri iuste: modum autem ignoro, quo sunt. Quid igitur amplius illi didicerunt? Nempe de his nullum responsum retulerunt, quod beatus David indicat, cum dicit: Et existimabam ut cognoscerem, quia hoc labor est ante me: idcirco autem responsa super his non acceperunt, ut posterioribus seculis futuros homines docerent etiam ipsi interrogatione abstinere. Atque priores illi quidem unum tantum inquirebant, cur scilicet impij in copia rerum omnium, & prosperitate uiuerent, & ne sic quidem didicerunt. At uero isti longe plura, quam illi temeraria curiositate scrutantur. Ea enim quæ proponunt, nunc multo grauiora & maiora sunt. Itaque manifesta horum ratio illi permittatur, qui nouit omnia antequam fiant. Si tamen pro captu nostro his qui huiusmodi curiosi sunt, respondere necessarium sit, rationemque aliquam asserere, illud primum dixerim indignum esse querere, cur boni in pressuris, mali contra in requie persistant, cœlesti iam reuelato regno, futurique seculi præmio nobis ostenso. Nam cum illa uita singuli digna suis meritis recipiant, quæ iam eis rebus perturbantur, quæ hæc bonis aut malis contingunt: Eos nempe qui sibi intentius ac deuotius obtemperant, ueluti fortissimos athletas

huiusmodi laboribus exercet: imbecilliores uero ut qui nihil durorum laborum perferre possunt, prius ad bona opera hortat. Quod si contra nonnunquam euenit, plurimique iusti hic in requie uitam cum honore agunt: mali uero in ignominia summisque aduersitatibus perdurant, interim quidem prior illa obiectio, quæ affligi bonos, malos uero iugiter esse in delicijs conquerebatur, hac ratione euersa profligatur. Sin autem & huius rei causam inquirere uelimus, id profecto dicimus, deum nostra omnia non uno modo solitum esse disponere, sed cum sit misericordissimus ac potentia affluentissimus, plures nobis salutis uias scindere. Cum itaque plures sint, qui futuri seculi ac resurrectionis rationem admittere pertinaciter renuant, ueluti in breui tabula hæc iudicij futuri imaginem ostendit, cum punit malos, bonos remunerat. Quod cum in iudicio illo supremo generaliter futurum sit, etiam nunc ex parte aliqua ideo fit, ut qui longinquum illud iudicium fore desperant, uel his quæ in hoc seculo contingunt admoniti, mansuetiores atque meliores fiant. Siue enim nullus hic omnino puniretur malus, nullusque honoraretur bonus: plurimi ex his quibus resurrectiois ratio incredibilis uidetur, uirtutem ueluti malorum causam aspernarentur ac fugerent, uirtuositatem uero ueluti bonorum lætorumque omnium occasionem persequerentur: siue rursum hic singuli iuxta merita reciperent, super suam iam falsamque existimassent resurrectionis rationem. Itaque ne huic non credere, ne ingens uulgarisque turba & contemptum deterior fieret, nonnullos hic peccatores ulciscitur, quosdamque pro recte factis in oculis omnium premijs donat, ut ex eo quod non id omnibus facit, resurrectionis asserat fidem. ex eo uero quod ante iudicium quoque malos aliquos supplicij afficit profundissimo quasi somno sepultos excitet. Nam & malorum quidem punitione, plurimi timore corriguntur, ne patiantur eadem. Ex eo autem quod non omnibus pro merito hæc retribuitur, cogitare compelluntur huiusmodi præmia in aliud tempus esse referuata. Nunquam enim profecto cum iustus sit deus, tot sperneret, siue malos impunitos ex uita migrare, siue bonos hic innumeris incommodis & cruciatibus affici, si non utriusque uaria in futuro seculo præmia pro meritis parasset. Quocirca non omnes uel supplicio, uel honore afficit, sed quosdam, sicut & in Persarum rege, & in Ezechia contigit, quanquam fuerint plurimi, & Assyriorum impietate, & Ezechia pietate ac uirtute pares. Cur autem non in omnibus hoc agat deus, causa iam suprema memorata est, quod scilicet non dum adsit iudicij tempus. Quod autem ista mea ratio non sit, sed etiam qui nos tunc iudicaturus est, dominum ipsum audias. Nam cum profecti ad eum quidam, mortem illorum qui sub turri occubuerant, Pilaticque uersantiam annuntiasent, quam in his qui mortui fuerant ostendit, sacrificijs illorum sanguinem miscendo, quem ait, Putatis quod hi Galilæi peccatores præ cæteris Galilæis fuerint, quia talia passi sunt? Non dico uobis, sed nisi poenitentiam egeritis

egeritis, omnes similiter peribitis. Aut illi decem & octo super quos cecidit turris Siloe, & occidit illos, putatis quod ipsi præ omnibus qui habitant Hierusalẽ, debitores fuerint? Non dico uobis, sed nisi poenitentiam egeritis, omnes similiter peribitis. Hæc dilationis ratio, hæc causa est. Idcirco non omnes qui eisdem supplicij sunt digni, unam punire conseruit, ut reliqui eorum casibus admoniti, meliores fiant. Atque ista quidem interim expedisse sufficiat. Sed enim tu fortassis ea etiam quæ paulo ante proposuimus, multo etiam perplexiora, ut similiter enodemus, inquiris. Sed cum priora pro uiribus patefecerimus, ad illa etiam soluenda, fundamenta quædam iacta fuisse arbitramur. Quid ergo illud est, in quo hæres & fluctuas? Quod plurimi ex primordijs ætatis ad finem usque uarijs calamitatibus affecti. Ego et de his et de prioribus dixerim, præcipue quidem illos ob propria uitia puniri, deinceps uero ut alij quoque illorum exemplo emendentur. Quod si non in omnibus fit, nihil est quod mireris: non dum enim iudicij tempus aduenit. Quid ergo de illis, inquit, qui antequam per ætatem bona uel mala discernere possint, quasi maxima peccauerint, supplicij subduntur? Huius quidem rei non una causa est, sed plurimæ ac uariæ. Nam & ex parentum intemperantia & scelere, & ex nutritiorum negligentia, & ex intemperie atque inæqualitate aeris, & ex alijs plurimis huiusmodi casibus id contingere potest. Propterea cum plurimos illorum futuros nequam præsciuerit deus, omnes ueluti compedibus quibusdam huiusmodi supplicio coeret. An non uides & mendicorum plurimos inter pressuras ipsas, & angustias innumera perpetrantes scelera, quorum tamen omnium causa non afflictio paupertatis est, sed sola nequitia? Audiui ego quosdam aliquando, cum dicerent huiusmodi homines mulierem quandam honestam & forma liberali in solitudine nactos, ei uolenter ac petulantem illuisse. At qui cuius hoc necessitatis, cuius afflictionis opus fuit? Quæ isti scelera non admisissent, si non huiusmodi quasi nodis, ac uinculis continerentur? Eorum uero qui carceribus inclusi sunt, quis facile uersantiam & rabiem proferre possit? At hi qui a demone corripiuntur, nihilominus minoras his faciunt: non autem ea modo memoro quæ tunc agunt, cum ab eiusmodi peste apprehendunt, sed posteaque illa uexatio cessauerit, admittunt. Nam & edacitatem sequuntur, & furantur, & inebriantur, & plurima huiusmodi etiam flagitia turpiora admittunt. Denique sicut malefactorum plurimos carcerem diutissime incole permittit iudex, a deo ut plerumque uitam illic finiant, & cum ex multis aliquos puniri uult, unum ex illis, aut etiam duos eminentiori loco statuens circumstantibus omnibus, ita demum ad mortem duci præcipit, atque ad terrorem cæterorum sic utendum sibi omnibus censet. Ita deus quoque cum nos emendare uult, non omnes unam malos punire necessarium existimat, sed aliquos rapiens ex eis quos nunquam corrigendos nouit, potentiam atque iram ostendit suam, plurima ex hoc utilia mo

aliens atque conficiens. Quippe & malos execranda, si uelint, uitia hortat, & bonos intiores atque cautiore efficit, & longanimitatem ostendit suam resurrectionisque rationem, ut ante diximus, omnibus insinuat. Quid ergo hæc, inquit, ad eos, qui primam ætatem omnem, nutriti in calamitatibus, priusquam bona uel mala per ætatem discernere possint, è uita migrant? Et quid mali, quæso, isti patiuntur, qui necdum quid patiantur, sentiunt: neque dolere aut gaudere didicerunt? Ego non hoc solum pro huiusmodi soluenda quaestione dixerim, uerum parentes ipsos, etiam & fratres, & propinquos huiusmodi liberorum cladibus emendatos noui. Id uero non minimi lucri est, ita quempiam affligi, ut ex his quæ nesciens patitur, alius maxima emolumenta consequatur. Fieri autem potest, ut sit alia causa & ratio secretior, quam solus nouit rerum opifex deus. Vnum uideo reliquum esse explicandum, quam scilicet ob causam, hi qui recte priusquam tentarentur, incedebant, post tentationem lapsi sunt. Quis, oro, plane nouit qui recte incedant, nisi qui corda nostra singulariter finxit, intelligitque omnia opera nostra? Fit enim sapius, ut plurimi ex his qui boni esse uidebantur, peiores omnibus sint, atque id quidem & in hoc seculo manifestum est in nonnullis iam casu aliquo ac necessitate ingruente. Cum uero is, qui corda & renes probat, uiuus & efficax, & acutior omni gladio ancipiti, pertingens usque ad diuisionem animæ & corporis, artuum & medullarum, discretor cogitationum & intentionum iudicans sederit: tunc uero non paucos ex pluribus, sed omnes omnino qui sunt eiusmodi uidebitur: neque tunc uina pellis lupum, neque sepulchri dealbatio internam iniquationem tegere atque occultare poterit. Nulla creatura est inuisibilis contra eo, qui tunc iudicaturus est: sed nuda & aperta sunt omnia oculis eius, quæ Apostolus indicat cum Corinthijs scribit: Itaque nolite ante tempus quiescere quam iudicare, quousque ueniat dominus, qui illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium. Ut autem simulatoribus ommissis, ad eos tandem qui recte reuera incedunt ueniamus: unde nobis constat quod etiam si bona reliqua uirtutesque subierint, summum tamen omnium uirtutum culmen humilitatem non neglexerint. Quod si dicat quis melius fuisse illos cum recte agerent extolli, quam post lapsum humiliari: his mihi maxime uideatur instantiæ detrimenta atque humilitatis lucra ignorare. Nosti enim plane hominem arroganter bona operantem (si tamen bona facere arrogans possit) quamprimum in summam perniciem lapsurum. Is uero qui labi permissus fuerit, atque ex ruina humiliari didicerit, resurget: ac si quidem uoluerit, lapsus sui damna cito reparabit. Porro is qui cum instantia recte putatur operari, nihil patiens aduersi, ne sensum quidem ullum propriae iniquitatis recipiet aliquando, sed augetur scelera: atque dum nesciet, hinc uacuos proficiscet: sicut pharisæus ille qui ascendit in templum, putans se bonis omnibus esse locupletem, descendit uero, publicano pauperior

rem meritis se esse percipiens. Est & alia species peccatis, quæ plurimum roboris habet ad hauriendā ac penitus euacuanda bona nostra, quam multo sudore colligimus, ventus scilicet inanis gloriæ. Nā reuera uentus instat ingressa thesauros omnes uirtutis exsufflat. En & secunda nobis occasio plaplis nis apparuit, recte, ut tu dicebas, gradietium. Plurimi enim ex his qui apud nos ingentes uidentur uirtutis causa tolerasse labores, ac reuera toleratis cum omnia ad honorem hominū non pro dei gloria facerent, permitti sunt in tentationem labi, ut multitudinis opinione & gloria nudati, per quā detrimenta omnia perpepsi sunt, eiusque gloriæ naturam in nullo flore scēni esse meliore addiscerent, iam deo soli uacant, atque ipsius causa gerant omnia. Sunt præterea & alia causa atque rationes & quidem longe his plures: ceterū, ut dixi, nobis obscuræ & incognitæ, sed omnium opifici deo bene notæ. Non igitur in his quæ contingunt indignemur, non ea grauius feramus, sed in omnibus gratias agamus. Hoc enim gratorum fideliumque seruorū est. At uero tu dum admiraris, cur nō antea potius cum delicate uiueres, excelsaque illa seculi gloria, ac pompa stipatus incederes: sed nunc potissimum, quando abiicisti illa omnia, ac te ipsum totum deo deuouisti, pessimus te ille dæmon inualuit: idē prorsus facis ac si admireris, cur spectatoribus nullus molestus esset, sed qui in pugilum numero adscriptus exercitatusque certamē descendisset, hūc solū ex omnibus colluctator & cōpar expeteret, percutiens caput faciemque cōcidens. Non hoc ergo aut miraculo, aut mœrore dignū est, si nos ille tantus aduersarius pungit, premit, instat, angit, urget: quippe ista est pugnantium lex. Verū si ille desinat atque prosternat ac præmia laborū tollat: hoc graue & intolerabile putandum est. Quandiu uero ille nō praualeat, nō solū nobis nihil nocuit, sed profuit plurimū cōflictu illo suo, summa nobis ornāmēta cōquirens. Namque & in castris ille præstare ceteris putat, qui plura uulnera aduersa fronte suscepta præ se ferre potest, ac singularia certamina aduersus quoslibet hostium fortissimos suscipere. Eos itidē athletas maxime miramur, qui immundis (sic em appellat cōtentiosiores quosque aduersarios & cōpares) summis uiribus cōgrediunt. Sed & uenatori illi maxime applaudit, qui ferocissimas beluas sustinēs superat. Impudēs est atque imperterritus hic dæmon: at ego propterea te mirari ac stupere nō desino; quod huiusmodi aduersariū nactus tā uolentū, lapsus non es, neque in deditiōne uentre tolerasti: sed reclusus rigidus persististi, nulla ex parte illius improbitati cedens, aut loco motus. Porro quod non assentando studio nunc ista loquar, sed ex animo: atque ut ostendam quæ maxima ex huiusmodi afflictione ceperis emolumenta, patere, quæso, nos fiducia tantisper in loquendo uti: neque enim aliter huius rei documenta afferre possemus. Nosti sanē ac memoria tenes priorem tuam cōuersationē, eam scilicet, qua ante huiusmodi tibi immissa tentationem degebas. Hanc itaque uelim diligenter exa-

mines, ac præsentis, qua nunc uiuis, componas: aspicias profecto quantum lucri ex isto cōflictu consecutus sis. Nūc enim ieiunij, uigilij, lectioni orationibusque perpetuis intentissime incumbis, grauitatemque & humilitatem excellenter cōsecutus es. Antea nulla tibi laborum ratio, nulla cura erat, sed studium omne & laborem hortuli curæ pomarijque arboribus deuoueras. Audiui ego tūc plurimos, qui te obiurgantes, arrogantem ac superbum dicerent, atque in hac parte nobilitate generis patrisque claritudinem, & quod in opibus plurimis nimia parentum indulgentia fuisset educatus causarentur. Vigiliarū uero quā tunc negligens fueris, ipse melius nosti. Sæpe enim alijs profunda nocte statim exurgentibus, ipse graui somnomersus dormiebas, & cum te alij ad collectas excitarent, indignabaris, ac molestissime ferebas: at nunc ex quo bellum hoc & pugna subiuisti, illa omnia soluta sunt atque in melius mutata. Quod si queras ex me, quam obrem cum in delictis ageres, ac mundi rebus omnino intentus esses, non tunc tibi dæmonem istum instat freni immiserit deus: illud ego respondebo, hoc quoque singulari illius actum esse prouidentia. Sciebat enim tunc te imbecillum superandum facile ac mature periturum. Atque ideo ne tunc quidem statim ad hanc lucram uocauit, cum ad monachorum uitam accessisses, sed exerceri prius te permisit, ac prolixo temporis spatio durare: iam uero postquam robustissimus factus es, tūc ad laboriosum hoc studium pertraxit. Adhuc igitur eorum qui sunt in seculo mentionē facis, famulumque tuum in mediū adducis. Illum enim te significare uoluisse reor, cū diceres plurimos seculares uiros, cum in hunc morbum incidissent, celeriter atque integerrime fuisse liberatos. Verum enim famulus tuus o amantissime, & quicquid huiusmodi cura cū illo potiti sunt, nō eadē ex causa cum huiusmodi peste cōgredi permitti sunt, qua tu modo. Illis enim ac ceteris similib. sola terrendi eos causa est, ut ex huiusmodi timore meliores fierēt, hanc beluā immisit deus. Tibi uero nō ea quæ ceteris causa est, sed ut pugnares fortiter ac strenue, dummodo uinceres, coronaque patientiæ referres. Porro uictoria tunc est, non cum quis adhuc theatro constanter luctando seipsum aduersario subducit: sed cum se præsentē iugiter exhibet, cōgreditque atque luctatorem suū suscipere paratū, ac demū cogitationes omnes nequam, quas ille per mœrore suggerit, a se omnino excutit. Quod uero res ita se habeat, sic collige. Constat profecto omnibus, quatuorlibet tū te per humilitatē desicias, a serui tui uita tuam longissime differre ac esse meliore: deo itaque maior tui quam illius cura sit necesse. Hoc autem dato, id quoque similiter cōstabit non esse odij permissio nem illam. Si enim esset odij, nunquam profecto quem magis diligeret, illi ad dixeret: cū eum qui longe fuerat deterior, tā cito illi eripuisse. Neque enim ex hoc solū id asseuerauerim, sed ex quibus a deo te deserunt putas, ex eis maxime illi curam tui summā esse conabor ostendere. Nā si nō studio

issime cuncta hæcenus egisses, quæ ad hanc liberationem pertinerent: si non peregrinationes longinquas, ac laboris plenas, ut sanctis illis uiris, atque ad eiusmodi soluendos nodos potentissimis congregederis assumplisses, merito fortasse quidam dubitassent, cum non satis aperta uideret esse causa, cur tantum temporis affligi te dominus permitteret: postea uero quā martyri loca frequēs adisti, ubi plurimi ex his quoque qui concitati rabie homines comedunt, sæpe sanati sunt: plurimumque temporis apud uiros illos mirabiles ac strenuissimos, qui: nunquam non potiri orationum suarū fructū ante cōsueuerant, huius rei gratia fecisti: nihilque omnino obmisisti, quod ad hanc absolutionē cōferre posse ullā ratione uideretur, reuersusque es ferens tecum inimicū, apertū ac certissimum diuinæ circa te prouidentia documentum, & eis quoque qui ualde insipientes sunt & habet conspicuum retulisti. Nunquam enim profecto tantam impendisset deus gratiam, nunquam tot in casum labores effundi, nunquam seruos suos ita mœrore suffundi passus esset, nisi id & tuæ probationi & utilitati uehementer expedire cognosceret. Itaque quod tu diuinæ derelictionis signum putas, id in primis summi in te affectus & amoris certum augmentum est.

DIVI IOANNIS CHRYSOSTOMI AD
Stagirium monachum de angore
animi, Liber secundus.

Ista quidem de prouidentia dei, utque ille nō aduersans & execrans, sed & nimis indulgens ac diligens hoc te exercet modo, dixisse sufficiat. Quoniam uero alia etiam ex parte uehementer te angit questus es, ut sæpe numero dæmon uel pelago, uel præcipitio, uel alio quouis in formis leti genere uitā tibi extorquere fere persuadearat: age de huiusmodi quoque cogitationibus, paucis differamus, Nepe enim solius dæmonis nō est illud cōsiliū, sed etiā mœrores: imō uero plus mœrores quam dæmonis, fortasse uero mœrores solius. Quod ex eo profecto constat, quod plurimi etiam ab huiusmodi insectatione liberi, dolore solo ac mœrore agitari, mortē sibi ultro cōsciuerūt. Hūc igitur ex animo tuo fuga ac penitus elimina. Videbis nullā uim restare dæmoni, nō solū ad persuadendū ista, uerū ne ad suggerendū quidē. Nā quæ admodū hi, qui parietes suffodiūt, noctis tēpore, extincto lumine, & furari opes, & earū dominos cum omni facultate iugulare possunt: ita et hic per cæcæ noctis horrorē ac tenebras mœrore effundens, cogitationes omnes, quæ ad munimē nostrum esse possunt, subducere prius ac furari nitit, ut de ferā & sine adiutorio animā inuadēs, plagis eam innumeris cōfodiat. At uero cū quis summa & intentissima in deū spe assurgēs has tenebras disicerit, atque ad Solē iustitiæ cōfugias, clarissimum illius iubar totis animæ sinibus haurire & recondere studuerit, protinus cogitationū suarū tumultum in latronē illum impurū trāsfundet. Nā & qui

furta noctu aucupant, cū quis illos deprehenderit, ac lumē ostenderit, tremunt, fluctuant atque turbant. Et quō, inquires, possit quæ hoc dolore liberari, nisi prius eripiat a dæmone agitatore eiusque doloris incensor: Nō dæmon est, qui mœrorem mouet, sed mœror potius uires dæmoni administrat cogitationesque malas fuscitat. Attestat huic ratioi nostræ beatissimus Paulus, qui cū de lapsis in sceleris ruinā Corinthijs scriberet, nō dæmonē alique metuere, sed mœroris magnitudinē timere deprehendit. Ne forte, inquires, abundantiori tristitia absorbeat, qui talis est. Ceterū ut cōcedamus dæmonē acrius instare, pulso ex animo mœrore: quid iam erit ex hoc incommodi, uel detrimenti? Quid hic per seipsum aut paruum aut magnum possit contra nos? At uero mœror absente dæmone multa per se horrenda efficit, plurimosque eorū qui sibi uel nexuerūt laqueos, cōsciuerunt gladios, uel flammis se undis, uel flammis donauerūt, uel alio quouis genere perdidere seipsos sola doloris ac mœroris uia ad ita occumbendum impulsos reperimus. Quod si inter eos quispiā fortassis fuerit arreptus a dæmone, huius quoque perditio non dæmoni, sed mœroris tyrannidi ac uiolentiæ, merito imputanda erit. Et quō, inquires, possum non mœrore affici? Si a multitudinis opinione, quam habeas de huiusmodi re, longissime recedens sola superna sentias. Nunc enim idcirco ea res grauis atque horrida uidetur, quia uulgares turbe ita existimant. Atque si obmissa inani fallaciæ existimatione ipsam rem diligentius considerare uolueris, inuenies nullam inesse ei mœrore occasionem: quod iam sæpe superius ostendimus. An uero æqualitū tuorū, & in religione sociorū gratia afficeris? Reor enim te intuentē illorū letitiam ac fiduciam cum fratribus confundi, atque ex tristitia cōfundere. Atqui ego id ueraciter dixerim, si quidem his in summa cōtinentia et sobrietate, atque in reliqua uitæ philosophia degentibus, ipse in ludis & in aleis, & comestationibus tempus omne cōsumeres, rationalis profecto esset hic mœror tuus. Sin autem eandem incedis uiam, eius causa quid angeris? quid anxius tabescis? Equidem si mihi ad aliquem ex his sermo esset, qui facile extolluntur laudibus, ea quæ modo dicere intendo profecto tacuissent. Quoniam uero ea mihi de te spes & confidentia est, quod quantumlibet quis te laudet atque admiretur, nunquā humilitatē deseret, ac ex eis laudibus potius humiliaberis atque inter extremos te ipsum ita uites: cuncta, nihil metuens, aut dissimulans loquar. Tanta didici tibi accessisse religionis incrementa, tamque singulares profectus, ut non tam cū adolescentulis illis, sed cū magnis admirandisque uiris uirtute contendas. In nullo te illis inferiorem auiunt. Non ratione ieiunij. Quo enim pacto, cū panem et aquā tantum in cibum sumas, idque post biduū uel triduū? Non uigiliarum prolixitate, cum ut ipsi plures unā noctes infomnes orans transigas. Non diuturno instituto, quo te quoque plurimos illorū trāscendere fama est. Audio admirans, ut tibi omne tēpus in

lachrymis perpetuisque orationibus consumitur. Sic enim referunt, qui a te ad nos proficiscunt. Et quemadmodum hi, qui silentio se deuouerunt, seque ipsos tugurio breui incluserunt, nihil loquuntur: ita & te aiunt in tanta conuersante multitudine persistere. Porro contritionem cordis tui, squalorem ac dolorem, & hi qui enarrant exhorrescunt, plurimosque hic dum tua narrarent instituta compunxerunt. Nullum unquam ingredientium, aut respicit, nihil ex consuetis laboribus relaxat. Sapius orauimus, ut parceret oculis, ne eos perpetuis lachrymis contereret, ne tempora uigiliarum nimirum, irremissisque & iugi lectionis studio fatigaret, neque id sibi persuadere potuimus. Hoc ergo te moerore conficit atque perturbat, quod aequales tuos tanta excellentia superas, quod acerrimum & infestissimum naeus aduersarium, tanto spatio tecum pariter currentes excessisti. Ergone non merito dicebam moerore hunc praesumptam solui esse opinionis, questum uero & perspicuum summas nobis laetitiae ac tranquillitatis materias praebere? Quae enim utilitas, quae te a daemone non corripit, si omnis conuersatio & diligenter exacta, & rite conclusa fuerit? At fortasse confunderis ac erubescis, cum te sub oculis quorundam despicit: sed hoc tibi ex eadem occasione contingit, quod multitudinis opinione negotium hoc, non ratione meritis. Namque cadere non id tantum est, quod tu te pati dicis, sed in peccatum corrui. In hoc sane casu dolere, in hoc erubescere conuenit. Nos contra in his, quae nullam habent uerecundiae rationem, confundimur: quae autem reuera sunt turpia, execrationeque ac supremo digna cruciatu, ea dum perpetramus, nihil nos mali pati arbitramur. Atque anima quidem singulis diebus corrui, nullus est qui luceat: si quando uero corpus hoc aliquid patitur, id uero durum atque intolerabile esse iudicatur. Nonne id potius est a daemone corripit, si adeo mirabiliter animus afficiatur, atque ita circa rerum iudicia fallat? Nam si quidem ex ebrietate patereris, confundi merito ac moerere debuisses: quippe id uoluntatis crimen esset. Sin autem ex alterius uolentia id sit, non is qui despicitur atque eam uolentiam tolerat, sed is qui illam infert, erubescere & confundi debet. Nam & in platea & si quando non commissa pugna alter alterum impellens despicit, non cadentem, sed impellentem causamur omnes. Vitale quidem est erubescere, sed tum profecto, cum aliquid gesserimus, quod ille dignum cruciatu iudicet, qui nos iudicaturus in fine est. Quandiu autem nihil huiusmodi nobis conscius fuerimus, cuius rei gratia confundimur? Neque enim si quis te sine ratione, nihilque abs te laesus caderet, aut in terram deiceret, tunc omnia mansuetudine toleras abires, confusionis ea res esset, sed supremam philosophiam, maximamque laudum. Quod si hominibus iniurias inferentibus, perferre gloriosum est, eo qui mortales omnes actu & nequitia transcendit, hoc ipsum faciente, qui illius uesania fortiter tulit, quasi rem uituperatione dignam fecerit, rubore confusus perfundetur? Et quid hac contrarietate dici

irrationabilis possit? Siquidem enim ex casu illo exurgens turpe aliquid aut facere induceris, aut loqui, ne ipse quidem super his te lugere ac dolere prohibere. Sin autem omnia cum gratiarum actione toleras, atque ad orandum te statim conuertis: quid est quod tibi uerecundiam aut confusionem faciat? Sed fortassis dura & dolenda iudicantur probra, ab alijs in os coniecta. Et quid eiusmodi hominibus dicitur uiperabilis possit, qui neque digna exprobratione rite possunt discernere? Isti enim reuera insani sunt, ac daemone pleni, qui rerum natura ut se habent, intueri nunquam didicerunt: sed ea quae sunt laudibus dignissima, uituperant: & quae sunt exprobranda, in laudabilium transferunt ordinem. Plurimis & phrenetici praesentes maledictis insensantur: sed hi, qui illa audiunt, nullas se pati contumelias existimant. Et tu igitur cum amentes illos ita loqui audis, noli contumeliam aut confusionem eam rem existimare, ne tunc maxime probis te dignum constituas, dum contra te deum per tuam impatientiam prouocas. Quoties enim ea quae pro nostra emendatione & utilitate a deo inferuntur probro tibi esse arbitraris, uide quod haec pestis emerget. Quod si uis qui sine reuera confusione & exprobratione dignissimum perspicere, paucos est multis tibi conabor ostendere. Eos ergo inspicere, qui mulierum formae omni studio addicti sunt, qui pecunijs usque ad insaniam inhiant, qui potentiae ac gloriae sunt cupidissimi, dum ista consequantur, agere omnia & pati sustinent, qui liuore & inuidia tabescunt, qui in fontibus insidiant, qui semper atramentum patiuntur, qui uitae praesentis comoda summa rabie seclatant. Ista reuera atque his similia uesaniae sunt opera supremisque cruciatibus dignissima. Ista probra omnibus & confusione atque irratione infectanda. Porro si quis dum perturbatur a daemone, sic quoque summam philosophiam per omnem uitae ordinem ostendit: non solum non exprobrandus, uerum admirandus laudibusque merito extollendus est, qui tot tantisque praeditus uinculis, cursum adeo laboriosum currit arduamque & asperam conscendit uirtutis uiam. Ceterum nescio quo pacto me penes & aliud effugerit, quod ipse plus habes quam tres reliqui. Id autem est huiusmodi: Si quid tibi antea peccatum est, facile per hanc pressuram id omnino deletur ac remittitur. Atque a nobis hoc antea ostensum est, cum de Lazaro, & de illo qui apud Corinthios fornicatus, sermonem haberemus. Sed patri, inquit, timeo: etsi enim omnia mea modeste ac leuiter perferre possim, quod illius cladem ac uesania feram, si quando quid horum illum explorare contigerit? Haecenus quidem nihil pensasti. Est autem maxime pusillanimitatis, eorum gratia, quae necdum contigerunt, incertumque est an euentura sint, moerore iam nos ac dolore conficere. Unde enim nobis constet haec ad illius peruentura notitia? imo uero sit hoc plane perspicuum concedamusque si uis cuncta illum nosciturum, plurimamque furiose & atrociter facturum. Laudo te equidem, si illius indoleas uicem, ceterum nolo id cum tuo detrimento facias. Quippe eos qui superna, non terrena sapiunt, non solum

solum ira & concupiscentia, caeterisque perturbatio nibus, sed moerore etiam abstinere conuenit. Hic enim longe pluribus quam perturbationes illae nos incommodis afficit: prorsusque necesse est aduersus illum nos fortissime insurgere, nisi omnino perire uelimus. Nam si quidem ipse huiusmodi calamitatum patri autor fuisset, recte sane trepidares ac tremeres qui tantae illi perditionis causa esses: sin autem ipsemet summis malis atque incommodis affici uult, nihil te horum penitus tangit, nisi in quantum patri pie condolendum est. Praeterea nescimus quomodo huiusmodi rumores ille laturus sit, plurima enim saepe contra quam sperabatur, emerferunt. Toleraturum autem illum sine molestia praesumi facile potest. Cur id? Habet adulteros filios, quos & plurimi facit, & maxime diligit. Porro haec illius amoris uis eiusmodi moerore facillime lenire poterit. Ne igitur te ipsum curis excrucies. Nam si dolendum est, eius profecto rei gratia dolendum est, quod irrationabilibus sumptibus, quod comestationibus, quod fastu & tyrannide, quod praesenti incestu, opinionum suarum maculam inducit: & quod omnibus grauius est, periculum se aeternae mortis exponit. An tu modicum seculus existimas uxore illius matre uestra uiua atque incolumi, alterius maculari concubitu, filiosque ex illi cito procreare matrimonio? Ista luctu digna, ista lachrymis & omni conploratione miseranda, quae aperta sunt, atque in finem pessimum excedunt. Quae uero tui gratia futura sunt, fieri potest ut grauiora sint: fieri item, ut opinione leuiora. Summa uero esset amentiae in rebus adeo incertis certo se iam cruciatu conficere. Vt autem concedamus interim illum uehementissima indignatione concitatum: at citissime illius ista commotio sedabitur, & antequam plane incendat, extinguetur. Homo enim tot delictis accubans, maximamque rerum curis implicitus, paralitos & assentatores nutriendus, puellamque illam tam uehementer ardens, ex qua filios habet, uentros ex dimidio fratres, etiam si tuos casus perceperit, dolore minimum capiet. Idque non ex his solum quae dixi, sed ex praeteritis coniectio. Nosti enim, plane nosti, cum te ille nimium antea diligeret, totusque in te quiesceret: atque ex te pendere uideret, ex quo te ad monachorum uitam atque instituta intulisti, affectus omnis ille que refrixit. Rem enim ille te facere turpissimam, & maiorem suorum gloria indignam, opinionemque & claritatem generis obscurare obrestas clamabat. Itaque (nisi tamen nimis ineptum quod dicam uideat) arbitrator illum rem gesta cum uoluptate audierum, quasi poenas dederis, quod orate illo sapienter, atque a uitae istius tolerantia te remouere cupiente, consilium ipsius nunquam passus sis admittere. Et de patre quidem ac timore tuo, quod de illo maxime sollicitus es: ista habui quae dicerem, sufficientia, ut reor, ad omnem huiusce metum excludendum. Quonia uero malorum tuorum summam esse asserebas, quod neque de futuris posses certius considerare, neque scires huiusmodi ne unquam uinculis solutus esses, an in fine usque pugnare te ille deere uisisset, qui tibi certam hoc proposuit, ne ipse quidem exploratum ac certum aliquid dicere, aut futurorum

Chryf.

eventus aperire possum. Illud tamen scio manifeste tibique persuasum cupio, utrumuis horum contingat pro tua utilitate & gloria futurum. Quod si hoc animo fueris, cito supremum hunc malorum, ut ais, uertice abs te arcebis. Ad haec illud quoque tibi cogitandum est, praemiorum & coronarum tempus esse futurum seculum, colluctationum uero ac laborum praesens. Quod nobis apertius insinuare uolens beatus Paulus dicebat: Sic curro non quasi in incertum. ^{1. Cor. 9} sic pugno, non quasi aerem uerberans: sed castigo corpus meum, et seruituti subijcio, ne forte alijs praedicans, ipse reprobus efficiar. At uero cum ad finem certaminis uenisset, tunc demum beatissimam illam emisit uocem: Bonum certamen certavi, cursum consummaui, fidem seruauim, iam reposita est mihi corona iustitiae. Ostendens uitam omnem in certaminibus & laboribus nobis esse agenda, si cupimus aeterna requie bonisque illis perfrui. Sin autem aliquis ita delictus, ac negligens sit, ut putet se & huius uitae uoluptatibus, & praemijs ac gaudijs coelestibus, iustis praeparatis frui posse, hic seipsum prorsus fallit ac decipit. Nam sicut in athleticis, qui in tepestiue certaminum requie & absolutionem quaerit, confusionem sibi atque ignominiam parat: qui uero in stadio labores omnes fortiter tolerat, coronam & gloriam & laudes, & in ipso certamine, & post solutum theatrum a spectatoribus consequitur. Ita in nobis quoque sit. Nam is qui laborum tempus quieti dedicat, tunc in mugiet & stridebit dentibus, quando infensibilis illa & aeterna requie debuisset requiescere, extrema & immortalia supplicia luere cogit. Qui uero pressuras omnes prompte ac libenter tulerit & hic & in futuro seculo clarissimus erit, ueraciter & immortalis gloria beatus. Nam si in secularibus, qui rerum tempora confundit, omnibus sibi propositis comodis excidit atque innumeris se calamitatibus exponit, longe id magis in rebus spiritualibus patitur, qui temporum ordinem ignorat. Dixit enim Christus: In mundo pressuram habebitis. Beatus enim Paulus: Et oes, ait, qui pie uolunt usuiere in Christo, persecutionem patiuntur. Non solas hominum persecutiones dicis, sed & daemonum insidias. ^{Iob 7} Iob quoque Tentatio, inquit, est uita hominis super terram. Quid ergo angeris? quid grauius fers, quid in erumnae temporibus uexaris? Tunc enim dolendum, tunc ingemiscendum esset, si quod Christus pressuram tempus deputauit, id nos deliciarum & quietis faceremus: si quo tempore pugnare ac laborare iussi sumus, eo torperemus: si latam incederemus uiam, cum ille per angustam praeciperit eundem. Ita enim necessario iam nobis relinquatur cruciatus ille sempiternus. Quid ergo, inquit, de illis dicit, qui & in isto seculo graduntur in latitudine, & in futuro aeternis praemijs felicissimaque requie donandi sunt? Quem tu mihi talem dabis? Ego enim solius Christi uerbis acquiesco dicentis: Angusta & arcta uia est, quae ad uitam ducit. Quod autem per angustam uiam late iri non possit, omnibus profecto liquet. Si enim in exterioribus certaminibus nullus absque sudoribus coronam referre potest, atque id cum euidenter na-

tom. 5

D turae

tura confortem habeat aduersariū: ubi nobis uirtutes ille nequam obluant, quo pacto sine summis laboribus pressurisq; & angustiis illarū infamiam superare poterimus? Sed enim nos quantum rationibus ista uētilamus, cū liceat confugere ad beatos illos ac fortissimos qui prioribus fuerē temporibus. Examina diligētius eos, qui fuerūt nominatissimi, uidebis oēs primo aduersitatibus probatos, ita demum diuina familiaritate dignos habitos fuisse, maximāq; ad illum habuisse confidentiā. Atq; primo, si placet, primum tēporis inspiciamus filiū, agnum Christi secundū Abel. *Gen. 6* Is cū in nullo ius uiolasset, ea passus est quā meretur hi, qui grauissime peccatorū nostrorū poenas damus. At uero iustus ille nulla causa cruciatus est, nisi quia iustus erat. Atq; is quidem quādiu nullum excellēs uirtutis suę documentū dedit, agnoscebat illum frater: ubi uero ex sacrificio placuit clarusq; meritis eluxit, tū iam naturā quoq; ipsam ille ignorauit, inuidia scilicet cæcatus. Vnde uero nostri an modo quoq; eadem causa diaboli aduersum te cōcitauerit, uitæq; tuæ fulgor illū ad hanc pugnā euocauerit? Rideas placet ista loquentē, laudo equidē humilitatē tuā, non tamen ab hac sententiā desistam. Si em̄ ille adipē offerēs ita deo charus acceptusq; fuit, is qui nihil extrinsecus, sed seipsum totū obtulit deo, multo profecto magis aduersum se prouocauit inimicū. Deus autē te illum inuadere permisit, sicuti & tunc eadē illam tam immanē haudquaquā impediuit: sed passus est sanctum illum atq; innocentissimū uirū in scelerati paricidæ manus incidere, neq; eum eripuit, qui propter se atq; ob gratiam honoris sui mactabatur. Noluit enim illi coronas suas minui. Quo circa ad finē usq; illū excurrere permisit. Et quis, inquit, cruciatus est mors? Vtinā quidem hunc & ego subirem cruciatū. Ista nunc dicit amantissime, At prius res omnīū grauissima esse putabat omnīq; supplicio immanior. Deniq; in lege Moysi hi, qui maxima quæq; deliquissent, ac uenia indigni, morte multabant. Sed & apud ipsos quoq; externos legumlatōres, hi qui in maximis turpissimisq; flagitijs deprehenduntur, non alio supplicio afficiuntur, sed tamen perditissimorum hominum supplicium iustus ille perpetitur, imō uero eo grauius, quo & fraterna dextra percussus occubuit. Quid autē de Noe dicimus? qui & ipse iustus ac perfectus fuit, cunctisq; corruptis ac perditis, solus placuit deo, reliqs omnib; illū offendētibus. Innumera planē iste aduersa pertulit, pressurasq; plurimas ac uarias. Neq; enim ut Abel cōtinuo mortuus est, neq; id passus quod tibi leuissimum uidetur, sed longissimā uitam tolerauit, tot annos his qui ferunt onera, grauissimoq; semper pondere premunt, nihilo leuius aut quietius affectus. Hoc autē statim apertissime probabo, hinc initium sumens. Annū integrū iste carceri adductus fuit, carceriq; peregrino & horrendo. Vt em̄ ferarum serpentium multitudinem omittam, qui bus cum tanto tempore communiter uixit, in tan-

tis relictus angustijs: quid illum animi habuisse putas inter adeo ingētes tot tonitruorū mugitus fragoresq; nimborum? Quippe inferior abyssus dirumpebat, superior summa impetus ui demittebatur, cum intrinsecus ille cum liberis sedebat solus. Et si enim de sine quieto securus eratur, per eorum tamen quę fiebant uehementiā, metu fere prēmortuus fuerat. Vbi enim nos cū habeamus firmissimas sedes, ac domus in terra altius fundatas, urbesq; septas moenibus inhabitamus: tamen si uideamus pluuiā uel modice uehementius solito demitti, concidimus metuq; cōstringimur: quid ille passus aestimetur, cū solus intus esset, abyssumq; illam horrificam, ac uaria discriminum genera consideraret? Deniq; sufficere solet ad feriendos summo pauore animos, urbem unā, uel domū etiā ui aliqua inundationis absorptā undisq; operā cernere. At uero quando id orbis uniuersus passus est, dici nō potest, quanto uir ille iustus mœrore, quo metu, cū in medijs fluctibus circumferret, affectus sit. Totū ergo annū illum in eo metu ac dolore egit. Cum uero tandem diluuiū cessasset, paulatim quidē iam cedebat metus, sed plene mœror augebat, prodientēq; ex arca tēpestat alia exceptit priore non minor, cū intueret horrendam illam solitudinē necēq; illam uiolentā, atq; interfectōrū corpora limo ac luto permixta, cunctosq; pariter homines, & asinos, & cætera his etiam ignobiliora animātū genera, uno prorsus miserabili sepulchro obruta. Nam etsi nimium peccatores fuerant, qui talia perpessi erant: homo tamē erat Noe, gentilesq; suos nō poterat nō miserari. Quippe & Ezechiel cum iustus esset, sci retq; Israelitas iniquissimos ex omnibus, uidens tamē illos iugulari, & corruere, hoc idem passus est, atq; illacrymauit: & certe anticipans deus omnem sibi illorum impietatē reuelauerat, atq; ipsis oculis intuentam præbuerat, ut cum illos puniri inspiceret, eam calamitatē fortiter perferret. Sed tamen cum tanto præscientiæ solatio præparatus esset, ita quoq; angebatur eorum cladibus, corruensq; pronus in terram, clamabat: Heu mihi domine, deles tu reliquias Israel? Non semel autem solum perpessus est, sed & secūdo cum lechoniā regem gentis suæ cerneret occisum. Itaq; & Noe, tametsi innumera sciebat illorum esse scelera, non tamen Ezechiel siue Mose fortior erat: quippe & ille sæpe eadem quæ Propheta passus est, peccantes intuens Hebræos, tunc eos maxime miserabat, quando puniendi erant, magisq; ipse q; qui puniebantur, angebatur. At uero calamitas hæc longe erat grauior: quippe dum tot premeret angustijs, solitudine horribili, miseria gentis suæ, pereuntium multitudinē, mortis genere, terræq; totius desolatione, atq; undiq; mœror incretueret, qui se uehementissime cōcuteret. adiectur continuo consolationis loco nati cōtumelia, res quidem intolerabilis, uerecundiazq; & doloris incredibilis. Quanto em̄ amicorū probra grauiora quā inimicorū sunt, tanto iniuriæ a filijs acceptæ, quaslibet amicorum quoq; iniurias ratione

gione doloris exuperant. Cum enim quę genuerat, quem educauerat, quem erudierat, cuius gratia labores plurimos ac dolores curasq; tolerauerat, eum præ cæteris contumeliosissime se tractare cerneret, ne ferre quidem animi dolorem poterat. Cōtumelia quippe libero homini, tum per se est intolerabilis, tum si a filijs manauerit, in stuporem animi conuertit. Tu uelut non id modo facinus consideres, sed ex eo ipso conijcias, quā ille contumeliose priori omni tempore patre usus sit. Qui enim ante oculos recentis timoris imagines atq; iudicia uerfabat, ac nuper horrido ex carcere illo proruperat, orbisq; totius clades hauriebat oculis, ne sic quidē correptus siue emendatus fuerat, sed eum quem minime omnīū debuerat, contumelijs afficiebat, neq; omnīū mortalium nece, neq; solitudine, neq; dei irā, neq; alia ulla earū rerum quæ tum contigerant melior effectus fuerat, cuiusmodi ille ante diluuium fuit, cum plurimos haberet, qui superte natura pronū hortarentur ad uitā. Tunc enim profecto, tunc molestiores fluctus iustus ille pertulit q; fuerint qui post in diluuiū contigerunt, & huiusmodi ipsius filij, & reliquorū omnium gratia. Nam in diluuiō qui dem sola illum aquarum multitudo angustabat: ante diluuium aut undiq; uitiositatis abyssus comprimebatur, undiq; cunctis uehementius insidijs nequissimorum hominum, ac sceleribus collidebatur. Solus enim relictus in tanta scelestorū hominum flagitioforūq; multitudinē, etsi nihil aliud patiebatur, irrisiones tamen plurimas, ac iurgia quotidie ferebat. Idq; cū aliās antea, tum maxime quando illis de futuris cladibus uerba faciebat. Istud uero quāntā uim habeat ad perturbandos animos, testat q; ex utero matris sanctificatus est Hieremias, qui ppter ea prophetā quoq; ipsam relinquere meditabatur. Dixerat em̄, inquit, ut nō prophetem. Præterea id solū, quod nullus illi erat unanims, nullusq; suis moribus cōformis, quantum illi tædij, quantum putas mœroris offuderat. Neq; hoc tantū angebat uir fidelis, uerū ex illorū miseratione cruciatus innumeris horis singulis patiebatur. Non enim tunc solū mœret uiri iusti, cum iustos morientes aspiciunt, sed etiā cum peccantes uidēt. Imō uero multo amplius morte ista animarū q; corporū angunt, quod ex prophetis facillime animaduerti potest. Alius quippe illorū amare ingemiscens: Væ, inquit mihi, quia perijt pius ac religiosus de terra, nec est in hominibus, qui quod rectū est faciat. Alius ad eum loquebatur: Quare ostendisti mihi labores & dolores? Et de his qui iniurijs opprimebant nimīū condolēs iugebat dicens: Facies homines ut pisces maris nō habentes ducē. Quod si tunc ista cōtingebat, cū leges cōstitutæ essent, & principes, & iudicia, & sacerdotes, & prophete, & cruciatus: cōsidera quanta impuditiā magnitudine sub Noe cuncta scelera admittebant, cū nullo horū adhuc homines quasi freno continerent. Et sub prophetis quidem nō ualde longæua erat uita ætasq; mortalium: sed septuaginta uel octoginta annis termi-

nabatur: tunc uero ultra sexcentos annos humana uita tēdebat. Vt igit alia omittā, quot labores, quot negotia subire cogebat, qui adeo prolixum iter gradiens currebat, ac uiribus totis intēdebat, in tanta uia longitudine ne parū quidē diuertere cū plurima essent quæ phiberēt. Et qd dico plurima, cū tota prorsus uita a finibus ad fines terræ esset huiusmodi, tota scopulis, sentibus, beluis, squalore, peste, algore, maleficijsq; omnibus plena? Equidē facilius existimauerim angustiā semitā pfundissimā nocte semper incedere, quā illis tēporibus uirtutis uia: tot & tanta erant, quę gressus illius rectos conarent euertere. Cū enim omnib; quæcunq; uelint agere licitū sit, unus uero solus contrariā omnibus incedat uiam: quando is ad finē peruenire poterit, cunctis illū retro impellentibus, atq; a cōcepto excludentibus itinere? Cuius enim difficultatis sit cū plurimis degen- do recte operari, documentō nobis sunt hi, qui modo quoq; solitudines occupant: cum tamen recte uiuendi formā, ubiq; disseminatā, concordiaq; & summā ad inuicē beneuolentiā, charitatisq; consensionē cernere in promptu sit. Tunc uero nihil horū inueniri poterat, sed aduersum uirū illum omnes unā feris omnib; immaniores erant. Quid igitur hac uita tristius, quid luētius, quid laboriosius dici aut fingi potest? Equidē ostensurum me promiserā illum nihilo meliore cōditione fuisse his, qui semper onera ferunt, nunquā requiescunt, sed ratio aliquid amplius efficit. Nō solum enim non meliore, sed & longē grauiore ac deteriorē cōditione fuisse nobis patefecit. Videat plurimis Abraham atarē omnē prospere ac trāquille uixisse. Quo circa feliciores quosq; & undiq; florentes illi cōparare solent. Age ergo inquiramus diligentius, quæ illi cōtingerunt. Hic mihi uideri solet longe grauiora q; Noe, quamq; Abel perpessus: sed ego fatius esse ac melius iudicio nihil interim dicere, quod rerum diligens discussio sententiā ferat. Quæ igitur illi in Perside & usq; ad septuagesimū annum contigerunt tristia, nullus aperte scire potest: neq; enim beatus Moses eius nobis temporis historiam tradidit, sed omni hac ætate omittā, a septuagesimo anno narratiōis suę cepit initium. Quod tamen & ipse non dissimilia Noe perpessus sit, ualde rationi consentaneum est, cum inter tot impios ac barbaros solus pietatem coleret. Hoc sanē incertum, ut reliqua, obscurumq; non est: imō ita clarū, ut id tardissimi quoq; facile cōiectare possint. Verum ista quoq; modo omittamus: atq; a peregrinatione sua ordiamur, illud primo inquirentēs diligentius, quanto itinere spatio Chaldeorū prouinciā a Palestina separata sit, aut quanam fuerit uia: illius conditiō, quō tunc sibi misceri illi potuerint: qui fuerit uiuendi atq; conuersandi modus. Non enim quia facile tunc iustus ille obediuit, res & continuo facilis existimetur: neq; quoniā cito ac breuiter Moses regebat digessit ordinem, opus ipsum uerborū breuitate putes imitatum. Ista enim dicere & narrare facillimum est: agere autem, laboris difficultatisq;

Nich. 20

Ezech. 9

Nich. 7

Abel. 1

Chryf.

tom. 5

D 2

tatisq;

igneum, atque omnino terribilem cerneret, cunctaque in puluerem & cinerem conuersa; neque in se ipso iam erat. Nam si est de longe domos aliquas conflagrare incendio uidemus, deficiamus, stuporeque & mœrore ac metu rigescimus: quid illum passum arbitramur, urbes integras & regiones cum habitatoribus, incendio non consueto sed nouo ac terribili ardere conspiciant? An tibi non uidentur iusti huius clades, & quoreos perpetuosque fluctus imitari? Sicut enim in mari antequam fluctus alij quieuerint, alij rursus montis instar intumescunt; ita & per totam uiri uitam contigisse perspicias. Nam cum ad huc Sodomorum recens esset illa desolatio, rex Geraræ eadēque Pharaon in Sarām committere conatus est, rursusque mulier miserandam simulationem confingere compellitur: atque in opus protupisset ea contumelia, nisi prohibuisset deus. Cum autem in partu illius & uxor simul & filius, ac tota familia lataretur, solus ille in tanto omnium gaudio tristis esse, ac mœrere cogebatur, ancillam cum filio eijcere uicē celestis oraculi compulsus. Etsi enim nothus erat, atque ex ancilla natus Hirmael, naturalis tamen uis amoris ex ea indignitate nihilo minor erat, neque imbecillio rem paternorum uiscerum dolorem fecerat ignobilitas matris. Istudque ex ipsa historiae serie possumus addiscere. Ille enim fortis, ille seuerissimus & qui unigenitum proprijs manibus postea mandandū suscepit, uxore sibi hoc præcipiente ægre ferebat; nunquamque illi cessasset, nunquam obtemperasset (etsi tunc maior accessisse uideret auctoritas, iustaque ab eo postularet) nisi illum timor dei uehementer impulisset. Itaque cum audis illum deo iubente ancillam emisisse cum filio, caue putes doloris sensu caruisse. Hoc enim erat impossibile, uerum illius potius singularem admirare obedientiam, quod cum etiam miserationis affectu retraheretur, emisit tamen cum filio matrem, quorsum profectura esset nesciens. Tolerabat autem atque sustinebat mœrens; neque enim ille natura superior euaserat. Hoc autem & in legitimo passus est filio: nullus enim cum non doluisse dicat, neque paternis affectibus fuisse commotum, ne dum ultra modum illius ostendere nitatur philosophiam, illum summa laudum omnium priuet. Nam si in flagitijs terribissimos quosque deprehensos, ac longissimo tempore uita potitos ignotosque, & quos nunquam antea uidimus, cum repente conspiciamus ad mortē duci, misericordia ac dolore conficimur, saepe autem etiam illacrymamur: is qui unigenitum atque charissimum filium, qui præter spem, qui post tantum temporis, qui ad extremam senectutem natus erat, (hæc enim omnia excitant maiorem doloris flammam) hunc iam aduultum suis manibus mactare & incendere iussus, nihil humanū passus existit metur: quid ista dicentibus ridiculosius? Namque si lapis esset, si ferrum, si adamas denique, possent non molliri, non flecti, non frangi ad decorum amantissimi filij aspectum: Erat enim ad ipsum ætatis florent iam sapientia maturus, & animi religione perfectus, denique audiuit; deus prouidebit

sibi ouem in holocaustum filii mi, nihilque perquisiuit amplius. Aspiciebat patrem se ligantem, nec reluctabatur: impositus rogo, non resilliebat: uidebat gladium contra se usbrari, neque omnino terrebatur. Quid hoc animo religiosius, quid deuotius dici aut excogitari potest? Audebit ne ergo quisquam adhuc dicere, nihil in huiusmodi omnibus, perpeffum esse Abraham? Si enim inimicum, si hostem interfecturus esset, etiam si belua fuisset immanis: num ista sine dolore perpetrasset? Non est ita, non est. Noli iustum uirum ita crudeliter arguere, dolebat profecto atque disrumpebatur. Deus, inquit, prouidebit sibi uictimam in holocaustum filii. Quanta miseratione uerba ista plena fuisse arbitraris? Continebat se tamen, ac premebat acerrimi doloris uim: atque ista omnia ea deuotione & alacritate patrabat, qua facerent qui nullo istiusmodi impedimento continerentur. Immolatum interea filium (quippe deuotione illum immolauerat) sanum rursus atque incolumen restituit matris: quem illa suscipiens antequam affatim dulci nato frueretur, excessit e uita: id iustæ illi maximo mœrori fuit. Etsi enim longo simul uixerant tempore nihil tamen persuadere poterat, ut eum casum leuius ferret: imò uerò hoc ipsum ampliore illum dolore conficiebat. Namque consueuimus eos, qui plurimo nobiscum tempore uixerunt, summaque uirtutis suæ & amicitia nobis documenta dederunt, maxime omnium, ac summo desiderio requirere. Quodque ista sic se habeant, ipse Patriarcha nobis indicat, qui fletu ac lamentatione soleni illi debitas persoluit inferias: Quis iam reliquas curas perssequi possit, quas filij gratia suscepit, uxore illi ex remotioribus locis consciscendo, ac per omnia illius ornamentis & gloria prospiciendo, quasque pro illius fratribus, necessario subiuit, aliaque omnia: quæ qui adamussim considerare uelit atque discutere, longe laboriosiore iusti huius uitam, curisque cumulatiorē perspiciet, quam ipsi nunc ostendere possimus. Principalia namque tantum, ac magis necessaria scriptura restringens, reliqua nobis omnia examinanda reliquit, quæque diebus singulis uerisimile est in ea domo contingere, ubi seruorum erat multitudo, uir, uxor ac filij, multarumque rerum cura ac sollicitudo. Ita sane, inquit, sed illi solatiū ferebat in singulis huiusmodi aduersis, quod propter deum illa omnia patiebatur. Et te ipsum igitur illud non consolabitur? Nullus enim profecto, nisi deus tibi hanc inferri tentationem permisit. Nam si nec porcos quidem inuadere nequissimi demones ausi fuerant, nisi prius ille permitteret: multo minus mortalibus cunctis rebus excellentiorem animam. Sicut igitur omnium fortis toleratio, atque in omnibus gratiarum actio maxima causa præmiorum fuit: ita erit tibi, tu modo non grauius atque indignanter feras, sed in omnibus gratias referas clementissimo deo. Nempe enim & beatus Iob ea quæ passus est, deo permitte perpeffus est: coronis tamē non ideo donatus est, quia passus fuit: uerum quia contra aduersa omnia fortis, atque inuolabilis persistit. Admiramurque illum omnes,

non quod priuatus omnibus fuerit, sed quia inter hæc omnia non peccauerit, neque in labijs suis. Quoniam uero de Iob mentionem fecimus, uellem quidem longa ipsius lamenta, passionumque uehementiam persequi: uerum ne in longissimum tendatur liber, ad Isaac redeat oratio. Porro si tu cupis illius omnia diligentius addiscere, librum ipsunt in manibus sumens, aspice in abyssum altissimam calamitatum uiri, plurimamque in consolatione tuis casibus inuenies. Quanto enim melior, quantoque præclarior meritis iustus ille est quam nos, tanto aduersus eum numero & magnitudine maiori uictimam dimicauit, eoque uehementius contra illum tunc nequissimus ille concitatus est. Cæterum recte facta non tam tentationum numero & magnitudine, que rerum uirtute estimantur. Itaque etsi inferius ac minus istud certamen est, nihil id tuas coronas poterit minuerere: nam & is qui duo talenta tulit, nihil minus retulit, quam is qui obtulerat quinque. Cur id? Quia etsi non idem reditus, eadē tamen deuotio & alacritas fuit. Quocirca & eodem honore uterque potitus est, audiēs: Intra in gaudium domini tui. Quid ergo Isaac? peregrinationem quidem illam longissimam, ac difficillimam subire exemplo patris, terramque suam derelinquere coactus non est: sed planè supremum malorum omnium ipse sustinuit, metum scilicet ne sine liberis decederet. Postea uero quam oratione ad deum fusa, eo metu liberatus est, alius continuo eum excepit timor longe illo grauior & maior. Neque enim par metus est coniugis pro sterilitate, et pro radice ipsa trepidare. Sic enim partus doloribus disrumpebatur, ut uita ipsa morte omnium illi esset acerbior. Et hoc ipsum audias licet dicentem: Si mihi ita futurum erat, ad quid mihi uiuere? Famis autem & iste experimentum cepit, etsi non ut pater in Aegyptum descendit: sed quod ille uere in Aegypto pertulit, & iste pati periclitabatur, uxorem scilicet amittere. Et patrem quidem uenerabantur omnes, hunc uero non secus quam inimicum & hostem exagitant, neque proprijs illum laboribus perfrui sinebant: uerum cum illum angustijs undique concluderent, licenter ipsi laboribus ipsius fruebantur. Tandem uero cum sibi illos amicos conquisiuisset, filiosque aduultos cerneret, tunc iam, tunc quando summam se consolationem inuenturum sperabat, optimosque senectutis sue custodes, ac nutritores habiturum, in supremum corruit mœrorem. Primum enim maior natu filius uxorem sibi alienigenam contra patris uotum cepit, & eo ipso quod pugnam & bellum in domum introduxisset, illum summa & incredibili ui doloris affectu. Innumeris enim intus mulieres illæ foceros afficiebant: quæ omnia scriptura deuotans, uno uerbo cuncta signauit, cum diceret: Cum Rebecca contendebat: reliquitque id dictum eis intelligendum, qui domos habent, ac filios iam uxoratos. Illi maxime omnium nouerunt diligenter quantum mali sit, quantumque detrimenti, si socrus oderint nurus: idque maxime tunc, cum ambæ eandem inhabitent domum. Hoc autem iuge illis erat incommodum. Ad hæc illi

grauior quoque molestia adiecta est, oculorum caligo scilicet, ac luminis priuatio: quæ cuiusmodi sit, illi soli sciunt, qui patiuntur. Præterea ne illud leuè incommodum existimetur, quod dum benediceret filijs, contra quam uolebat matris astu & arte, minorem pro maiore benedixit. Quia in re ita indoluit, ut amarius quam is qui passus fuerat, clamaret, excusaretque ignorantiam, quod non illum sciens benedictione fraudasset, uerum fratris arte circumuentus. Hæc autem omnia scenæ tragœdiæ præcurrerant, fabulamque Thebanorum adulescentium signabant. Nam & hic etiam senectutem, occæcationemque patris maior natu contemns, iuniorem fratrem deturbauit domo. Etsi enim non ille necauit, id matris impediuit sapientia: & hic enim comminatus est eadē, patrisque mortem opperiebatur. Quod cum mater cauta didicisset, patrique retulisset, illum protinus eius manibus eripuit. Et eum quidem qui se uenerabatur, quique sibi summa beneuolentia ac pietate iungebatur, parentes fugam committere coguntur: improbum autem per cuius intemperantiam uiuere illi nisi in amaritudine summa ac dolore non poterat (hoc enim ipsa Rebecca indicat) apud se iugiter tenebant. Igitur cum ille effugisset, qui semper in domino educatus (erat enim innocens habitas domi) plurimumque cum matre conuersatus fuerat: quibus lamētis, quo dolore, quo gemitu Rebecca iam affici necesse fuit, mœrore semper charissimæ ac dulcissimi filij, uirumque intuentē, & per ætatem & per infirmitatem nihilo meliore conditione, quam mortuum? Quibus item luctibus senem detentum putas, dum communes & suas, & uxoris clades flere cogeretur? Cum uero illa moritura esset, quid non dixit? quid non locuta est? Etiam lapides ipsius uerba liquefacere potuisse puto, cum non uideret prope adstātem filium, atque illachrymantē, oculosque sibi excæcantem, atque mœrore suffusa ora contrahentem, atque alia omnia agentē, quæ parentibus morte ipsa uidentur grauiora. At uero Isaac, dum illam ita efflare animam cerneret: quo animo fuisse putandus est & tunc, & post ipsius mortem? Talis ille nobis fuisse ostēsus est, quem multis fuisse feliciorē putabamus. Iam uero lacob ipsius uitam cuiusmodi fuerit, absque discussione aliqua ipsius uerba indicant, qui cum Pharaonem alloqueretur, aiebat: Dies mei paruæ & mali, & non peruenierunt ad dies patrum meorum: hoc est, & breuiorem, & laboriosiorē uitæ uitam. Verum & absque hac illius sententia ita sunt apertæ clades eius, ut pauci admodum sint, qui illas nesciant. Auius namque eius etsi longinquissimam peregrinationem emensus est, iussu dei hoc fecit. Quæ res maximo sibi solatiū fuit. Hic autem fratrem fugiens insidiantem, parricidumque meditantē, summos itineris labores passus est. Atque ille quidem necessario uictu, & quidem abundantiam nunquam indiguit: hinc uero uoti res erat, indumento ac pane solo non indigere. Seruatus autem, atque itinere fatigatis liber, cum tandem ad affines suos peruenisset, qui in tanta rerum copia nutritus sue

Gen. 27

Mat. 25

Gen. 27

Gen. 47

Gen. 31

rat, seruire cogebatur. Non ignoras autem, seruitutem cum semper molesta sit, tum maxime uideri molestissimā, cum quis propinquis, ac paribus seruire cogitur: id quod cum eius rei nunquam periculum fecerit, sed priore omnem aetatem in delicijs egerit. Quod cum intolerabile esse uideretur, forti tamen & magno animo ferebat. Porro quid erumnarum in uita illa sua pastoralis passus sit, ipso audias licet dicentem: Ego persoluebam a me ipso furta diei, et furta noctis. Per diem urebar aestu, & nocte gelu, recessitque somnus ab oculis meis, ista mihi fuerunt annis uiginti. Haec ille passus est, qui uitam uixerat simplicem, qui semper fuerat domi. Postquam tot labores, tot incommoda, post longum illud seruitutis tempus, fraudem illam amarissimam pertulit, qua sibi altera alterius loco tradita uxor est. Nam si non seruisset annis septem, si non ea passus fuisset, quae auunculo conquestus dixit: si non amauisset puellam, hoc ipsum tamen quod sibi meliore, ac formosiore promissa, tradita sibi pro illa deterior fuit: quantum putas moeroris, quid indignationis, quid doloris beato illi tunc praestitit? Sane si quis alius id passus esset, nunquam eam fraudem atque iniuriam tulisset: sed omni prius focerorum euerfa domo, tunc demum se ipse cum illis una interfecisset, aut alio quouis modo perdidisset. Quoniam uero patientissimus ac longanimis erat iacob, nihil penitus huiusmodi fecit, sed ne initium quidem eiusce cogitationi dedit: imo uero septem annos alios iterum seruire iussus prompte obediuit, adeo mitis erat ac mansuetus: quod si puellae amor mansuetudini morum obsecundabat, rursus mihi moeroris magnitudinem asseris. Considera enim, quales, quantum ille doloris passus sit, cum eius quam ita uehementer diligebat, fraudatus amplexibus illiusque connubia desiderans, septem rursus annorum dilatio cruciatur, frigora & aestus & uigilias, & detrimenta perpetua patiens. Ea tamen ipsa potius tandem, uiuensque apud focerum uitam erumnis & laboribus plenam: sic quoque in uita patuit, secundam fraudem in mercedibus passus, ut ipse quoque illum arguerit, dicens: Immutasti mercedem meam septem uicibus. Vna uero cum focero affines reliqui, magis etiam aduersus illum offerati exandescabant. Quod autem erat omnibus grauius, uxor illa tam dilecta, cuius gratia bis septem annis seruire delegerat, praemolestia suffocabatur, cum sororem suam parientem cerneret: se uero omni pariendi spe destituta, atque in tantam tunc amentiam ex animi moerore deuenerat, ut criminibus & querelis agitare uirum, mortemque sibimet consciscere minaretur: nisi pareret. Da mihi, inquit, liberos, alioqui moriar ergo. Quomodo igitur ille laetari poterat, cum ea, quam diligebat, sic affecta esset, fratresque illius sibi insidiantur, omniaque molirentur, ut ille ad extremam deueniret inopiam: Nam si ea, quae sine sudore dotis nomine traduntur uxoribus, cum quis tulerit, maximo moerore afficimur: is qui periclitabatur ea quae summis laboribus quaesierat amittere, quo animo ferre ea detrimenta poterat?

Cum autem haud obscure suspectus esset, eosque se intuentes cerneret, clam fugam inens discessit. Quo quid dici miserabilius possit? Nam & ex paterna domo & ex aliena, cum metu ac periculis migras, in eadem praeputa rursus cogebatur incidere. Quippe fratrem fugiens, se ad focerum contulerat, a quo iterum exagitat, ad fratrem redire cogebatur, propheticum illud passus, quod de die domini dicit Amos, Veluti si quis fugiat a facie leonis, & irruat in eum ursus, ingressusque in domum suam, & parietum manus applicans, mordeatur a cubro. Quis autem eum tremorem enarrare possit, quem perpeffus est comprehensus a Laban, itinerisque angustias cum se tam numerosum pecus filijque sui sequerentur? Caeterum cum fratris faciem esset inspecturus, nonne idem passus est, quod apud poetas, qui fictum caput Gorgonis uident? Nonne ita per omnia affectus erat, ut hi qui ad mortem ducunt? Audi sane illius uerba, atque ex eis insitam illius animo timoris flammam adisce, Deus erue me, inquit, de manu Esau fratris mei, quia ualde eum timeo, ne forte superueniens interficiat me, ac matrem cum filijs. Tu autem mihi dixisti, quod bene mihi faceres. Quam non laetitiam hic metus exclusisset, etiam si priori omni tempore tranquillissime uixisset? At nunc omnis illi uita, ex qua die benedictionem accepturus, metu penes fuerat mortuus, per calamitates varias insidiasque texebat. Tantus denique tunc illum timor inuaserat, ut post congressum fratris, quantumlibet ille praeter spem benigne & humaniter eo usus esset, considerare sic quidem possit, anxietateque deponere. Denique cum obsecraret ille, ut secum se ire permitteret, non secus quam a fera aliqua liberari cupiens, ut recederet orabat, dicens: Nosti domine, quia infantes teneriores sunt, ouesque & boues mecum sortae, quas si plus in ambulando laborare fecero, morietur uana die cum grege. Praecedat dominus meus ante seruum suum, & ego sequar paulatim uestigia eius, sicut uidero paruulos meos posse, donec ueniam ad dominum meum in Seir. Respiransque ex illis periculis modicum, in alium longe maximum timorem incidit. Rapta quippe illius filia, primum quidem puellae iniurias & contumeliam agere ferebat: sed cum id facinus lenisset, quod eam regis filius ducturum se uxorem polliceretur, eamque sententiam laudasset iacob, foedera uiolauit Leui fratris: bus adiunctis, ciuesque uiritim ad unum iugulantes, in id tremoris patrem induxerunt, ut inde protinus migrarent, eo quod omnes aduersum se bellaturos timeret. Dixit enim (ait scriptura) iacob ad Simeonem & Leui: Odiosum me fecistis, ut iniquus sim omnibus habitantibus terram, Chananaeisque, & Pheraeanis. Ego autem sum minimus numero, congregatique contra me simul obiurgabunt me, deleborque ego & domus mea. Quippe omnes illos una finitimi necassent, nisi illorum indignationem dei clementia continuisset finemque cladibus imposuisset. Factus est, inquit, timor dei super omnes per circuitum ciuitates, neque persecuti sunt post Israel. Quid ergo cum hoc metu liberatus esset?

Amos 5

Gen. 31

Gen. 35

set: Num tandem uel parum respirauit? imo uero tunc supremus eum malorum omnium uertex inuasisit, mors scilicet amantissimae coniugis & immatura simul & uolenta. Peperit enim, inquit, Rachel, parturiensque laborabat. Factum est autem cum parturiens periclitaretur, dixit illi obstetrix: Confide, & hic enim tibi filius est. Et cum efflaret animam (moriebatur enim) uocauit nomen eius, Filius doloris mei. Cumque lucus adhuc recesset, adiecit moerori Ruben, patris thorum contumeliose impetens. Quod ille tam grauius tulit, ut moriens quoque mala imprecaretur filio, tum scilicet, quando filijs parietes misericordius affici consueuerunt. idque cum ille primogenitus esset omnium, quod etiam affectus nomine non parum ualeat. Sed tamen haec omnia uis moeroris exclusit, uocansque illum dixit: Ruben primogenitus meus, fortitudo mea, & initium filiorum meorum, durus ad ferendum, durusque & audax, effusus es sicut aqua, non crescas. Ascendisti enim in cubile patris tui, tunc maculasti stratum ubi ascendisti. Cum autem adoleuisset amantissimae uxoris filius, solarique illius desiderium huius praesenti & iugiter contubernio speraret, tunc sibi multiplices paratur clades: fratres enim illius tunicam in tinctam sanguine patri ostendentes, uario illum luctu confecerunt. Neque enim solam lugebat mortem, sed ipsum quoque mortis genus plurimamque erant quae illius animum confunderent, ac penes in desperationem praecipitarent, quod amarae illius filius, quod melior reliquis, quod maxime dilectus, quod in ipso aetatis flore, quod ab eo missus, quod neque in domo, neque in lecto, neque patre coram assistente, neque dicens aliquid & audiens: quod non communi morte omnium, quod uiuens a ferarum immanitate discerptus fuerat, quod ne reliquias quidem illius reperire poterat, & humo condere: quod ista illi non in iuuentute contigissent, quae dum melius ferre potuisset, sed senectute ultima. Eratque miserandum omnino spectaculum, uidere canos uerudos puluere foedatos, senileque pectus discissa tunica nudatum, lamentaque admittentia consolationem nullam. Scidit, enim inquit, iacob uestimenta sua, & circumposuit cilicium lumbis suis, lugebatque filium diebus plurimis. Congregati sunt autem omnes filij eius, & filiae, & uenerunt consolari eum noluitque consolari, dicens: Descendam ad filium meum lugens in infernum: quasi uero possibile non esset uacare a moerore animum ipsius. Cum coepisset ea plaga curari, fames ualida incubens terramque uersam occupans, primum quidem uehementi illum moerore turbauerat. Cum autem reuersi ex Aegypto filij, rei frumentariae copia famis incommoda solati essent, aliam item consolationi illi mixtam doloris causam attulerunt, uoluptateque quam & ex famis leuamine tulerat, absentia filij premebat atque obscurabat. Neque id solum, sed Beniamin ipsum postulabant: quo ille unico solatio & uxoris defunctae, & a fera deuorati filij lenire moerorem consueuerat. Erat autem non ea sola causa detinendi Beniamin secum, uerum etas quoque ipsa,

& educationis ratio. Non ascendet enim, inquit, filius meus uobiscum, quonia frater eius mortuus est, & ipse solus derelictus est: contingetque illum lassescere & deficere in uia, qua uos pergitis, deducetisque canos meos cum dolore ad inferos. Primum igitur omnino renuebat, illum nunquam se daturum asserens. Cum uero uehementissima uis famis urgeret, grauioribus necessitate tangerentur, quanquam nimium moerens: Quid enim, inquit, me afflixistis, nuntiantes homini, quod esset uobis frater: uerbaque illa miseranda locutus: Ioseph, inquit, non est, Simeon non, & Beniamin hunc assumetis: in me uenerunt ista omnia: dolens scilicet quod post Ioseph & Simeon, etiam Beniamin a se niterentur auellere: ostendensque omnia se potius passurum, quam dimissurum a se filium: uictus tandem suis eum manibus tradidit, dicens: Et fratrem uestrum assumite, surgentesque descendite ad uirum. Deus autem meus det uobis gratiam in conspectu uiri, emittatque uobiscum fratrem uestrum unum & Beniamin. Ego enim sine liberis effectus sum. Ita uehementer summis illis angebatur incommodis, ut uisceribus etiam discerptis, paulatimque imminutis filijs, uniuersa deteriorum metu toleraret. Maiore enim ex huiusmodi aduersi dolore angebatur, quam ante ex Ioseph. Quippe ea clades, quae meliorum spe & expectatione caret, si uehementiore dolore nos cruciat, ille tamen ipse dolor protinus lenitur, dum animo desperatio huiusce cladis corrigenda semper ingerit: quae uero suspensa, haecenus animum requiescere non sinit, futurorum incerto anxietatem iugiter nobis augens & renouans: idque ex beato Dauid facile animaduertere possumus, qui cum adhuc uiuente plangeret filio, eo ipso mortuo se a fletu cotinuit: quod cum serui illius mirarentur causamque requirerent, hanc ipsam rationem allegauit, quam ego modo. Merito igitur iacob in his casibus metuebat magis atque tremebat. Sed aspectus ille desiderabilis, ac Ioseph facies uoluptate illi, & quietem postmodum praebuit. Et quid inde uoluptatis consecutus est? Sicut enim uehementissimo igni adusta membra quantumlibet quis refrigerare molietur, nihil proficit: ita & illius moestum animum nimisque doloris flammis adustum, nihil erat quod recreare ac refouere posset, maxime cum ea grate nullus ferere sit uoluptatis sensus: quod Berzelai Galadites excusans, dicebat ad Dauid: Quot dies annorum uita mea illic erunt mihi, ut ascendam cum rege in Hierusalem? Filius octoginta annorum sum hodie, num discernam inter bonum & inter malum? Num gustabit seruus tuus quaecumque comederit aut biberit dominus meus? Num audiet seruus tuus cantantium uirorum aut mulierum uoces? Et quare seruus tuus grauis sit domino meo regi? Verum quid hoc ex alijs conijcimus, cum liceat ipsum audire de se profitentem? Postea enim quam filium uiderat a Pharaone de uita suae annis interrogatus: parui sunt, inquit, & mali dies mei, & non uenerunt ad dies patrum meorum: adeo uiuacem rerum gestarum memoriam secum semper gerebat. Sed

Gen. 42

2. Reg. 19

Gen. 47

Sed enim filius iste clarissimus & gloriosissimus A Ioseph, cuius clades non suarū magnitudine gloriariū operuit: Nemp̄ enim pater eius unum tantummodo insidiatorem passus est, hic autem porro plures: atq; ille quidem priorem omnem ætatem in summa rerum copia & requie nutritus est: hic in alienam puer adductus regionem, itineris erumnas perferre cogebatur. Atq; illi quidē mater, insidias leniens: hic adulescentulus quando illi matre opus erat, tunc maximē isto adiutorio defertus & desitutus est. Adhæc Esau quidem usq; ad comminationem tantū Iacob perterruit: at uero Iosephi fratres insidias in apertū opus perduxerunt, atq; ante insidias inuidia commoti detrahere illi nunquam destiterunt. Porro quid acerbius esse possit, quā eos quibus cum iugiter inhabitas, inimicos patir. Videntes enim, quod a patre cæteris liberis suis plus diligeretur, oderant eum, nec poterant ei quicq; pacifice loqui. Neq; enim ego, quod sub negotiatorū regijq; serui manu fuit, tam graue illi fuisse dixerim, quā quod in illorum impijs incidit manus. Multo enim isti clemētius illo usi sunt, quā fratres. Attamē nec sic quidem quieuit calamitatū sæua hyems, quippe uehementior procella irruens, ipsum rursus ferē demersit. Fortasse me quispiā hoc in loco insidias dominæ diciturum existimet. Ego ante eam quoq; tempestatem aliam sauiorem dicam. Graue quidem, reuera graue atq; intolerabile, calamitas huiusmodi criminum pati damnariq; & carcerem tam prolixo tempore incolere puerum, liberum, nobilem eiusq; necessitatis hætenus ignarum. Sed sanē grauius his omnibus, ac difficilius illi uisum puto, fluctus ætatis compescuisse. Si enim nulla flagrantī concupiscentia turbatus, illius amores blanditiasq; respicisset, nō mihi ita laudandus atq; admirandus uideretur, Christi scilicet sententiam tuētī. Neq; enim ille eos qui natura sunt eunuchi, sed qui seiplos absciderūt, dignos regno cœlorum dixit. Sin uero aliās, quā ille uictoriā tulisset, aduersus quem dimicans uictoriā reportaret: Quonā hoste superato buccinaretur, si nullus esset qui oblectaretur, eumq; summa uiniretur deijcere: Neq; enim eos qui a domitorum animantiū coitu abstinerunt, castitatis ratione prædicamus, quod naturæ insita nō sit huiusmodi concupiscentia. Si igitur beato illi adolescenti eiufmodi ignis nihil molestus fuit, quid est quod illius castitatem ita admiramur? Quod si eo tēpore, quo uehementius huiusmodi flamma succenditur (agebat quippe iam fermē uigessimum ætatis annū) & cum nullis admotis alijs fomentis incendijs, intolerabilis per se est ista uis, tunc maxime impudica mulier castissimo adolescenti insidiata est, tantum huiusmodi flammæ uirū ex suis illecebris & ornamentis adijciens, quantū illi erat per naturā: quis iam tū illius fluctus tumultus, & anxietatē enarrare sufficiat, cū intrinsicis quidē & natura illū & ætas perturbaret, arsq; & decor Aegyptiæ extrinsecus pellicerent: istudq; non uno die, uel duobus, sed plurimo tēpore perferret. Equidem reor

ipsum tunc non sibi tantū timuisse, sed illi etiā indoluisse, quod ad tantū præcipitiū tāto studio peruenire curaret festinaretq;. Atq; illud ex uerbis, quæ mulieri plena grauitatis & modestiæ respondit, nobis constare poterit. Etenim licebat illi profecto iure suo, si uoluisset, & cōtumeliosius & audacius ad illam loqui: siquidem illa per nimiam amoris uim facile cuncta tolerasset. Verū nihil huiusmodi locutus est, aut cogitauit: sed pijs religionisq; cogitationibus admotis, ea solummodo locutus est, per quæ putabat a scelere illam posse reuocari, nihilq; amplius adiecit. Ecce enim, inquit, domini mei, præter me nihil scit eorum, quæ sunt in domo sua: & omnia quæ sua sunt dedit in manu mea, nihilq; in domo sua plus habet quā ego; neque aliquid quod non dederit in potestate mea; præter te, eō quod uxor illius sis: & quomodo faciam hoc uerbum malum, ut peccem coram deo: Et tamen post tantam modestiam, tantaq; castitatis indicia, falsi criminis calumniam subiuit, deusq; istud fieri permisit. Vincitū est, nec sic prodidit insidias, iniustaq; mulieris calumniā coarguit. Studebat enim copiosiora præmia, coronasq; clariores præparare, atq; ideo ipsis quoq; seruis regijs dimissis ipse inclusus perseuerabat. Tu nolo mihi custodis clementiam obijcias, uerū ipsius uerba diligentius examines, inspicies profecto summum animi dolorem. Nam cum somnium interpretatus esset, regio pincernæ dixit: Sed memēto mei per temetipsum, cum tibi bene fuerit, faciesq; super me misericordiam, & suggeres Pharaoni de me, & educes me de lacu isto, quia furto sublati sum de terra Hebræorum: & hic non feci quicq;, sed innocentem iniecerunt me in domū lachrymarū. Et si enim clausura carceris facile ferebat, cum eis hominibus uiuere, puta sepulchrorum uiolatoribus, furibus, paricidis, adulteris, homicidis, & reliquis eius generis hominibus (his enim atq; huiusmodi plenum erat illud habitaculum) grauius illi ac molestius erat. Neq; id solum, sed quod plurimos intueretur frustra & inaniter illic aggregari, atq; uelut in saluram mitti. Sed tamen id quod tute modo quereris, seruus quidem uinculis eripiebatur, liber autem in erumnis persistebat. Quod si quis regni mentionē faciat, hic mihi rursus curarum examen uigiliarum & mille negotiorum difficultates uelim in medium adducat. Quæ omnia eis qui quietam curisq; uacua uitam diligunt, non nimium iucunda, aut grata sunt. Præterea sanctis illis quidē si quid lætum cōtingebat, mirum profecto non erat, cum necdum cœleste regnū planum & apertū esset, futurorūq; bonorum manifesta promissio. Hic uero quando tanta bonorum copia proponitur, resq; cunctis manifesta est, audebit ne obsecro iam quispiā dolere, si in præsentī uita iucundis nullis perfruatur: aut prorsus in hac uita dulce aliquid existimabit, qui præmia futura nouerit. Et quid hoc animo dici abiecius potest, si sperans & expectans paulo post in cœlū se migraturū, huiusmodi requiē inquirat, ac tranquillitatem membrō nullo meliore?

Vani-

Vanitas enim uanitatū, inquit, & omnia uanitas. A Quod si is, qui præsentis uitæ uoluptates præcæteris hominib; fuerat expertus, hæc aduersus illas sententiā tulit: multo magis nos ita affici & sentire cōuenit, quibus nihil est cōmune cū terra, quibusq; in superna inscribi ciuitate festinare, totūq; illuc animū transferre iussum atq; imperatū est.

DIVI IOANNIS CHRYSOSTOMI, DE Providentia dei, ad Stagiritum monachum Liber tertius.

Vfficere quidē & ista poterant, quæ dicta sunt, ad extinguendam mœroris flammam, atq; persuadendū meliore ac tranquilliore esse animo. Verum ut consolatio sit cumulatior, & hunc librū adijcere institui, illud abs te primum inquirens: Dic, oro, si quis te ad regnum terre & imperium uocaret, atq; ante ingressum eius ciuitatis, in qua coronandus esses, in stabulum diuertere necesse esset, ubi luti ac fimi plurimū uitatorumq; tumultus esset, & latronum perturbatione summaq; pressura & angustia: num ad illa tristitia cogitatione cōuertereris, an illa omnia quasi nihil essent, gaudij & spe regni contemneres? Perquā igitur ineptum & indignum est, terrenis mortalibusq; rebus potiturum, nihil his que interim inciderint contrahi, eterni autem regni spe elatum & erectum atq; ad cœlos accersitū, per singula quæ in diuersorio contingunt tristitia decidere atq; perturbari. Profecto enim in hoc diuersorio ac stabulo nihil præsentis uitæ status melior est, idq; cum sancti patres nostri nobis indicare cuperēt, hospites ac peregrinos seiplos appellabant, his uerbis nos erudiētes, & læta seculi præsentis, & tristitia patri mentis altitudine contemnere, atq; a terra longissime remotos, toto animo cœlestia ambire, atque ad ea totam transferre cogitationem. Age itaq; ad sanctos ipsos ueniamus, a Ioseph ad Moysen orationem transferentes. Hic enim omnium, qui in terra uersabatur, mitissimus gignitur, gentilibus quidē suis uir durissimæ seruitutis oppressus: alienatus autem a parentibus, ignorasq; a quibus genitus esset, priorem omnē ætatem a Barbaris uiris educatur. Quo quid grauius Hebræo, singulariq; prudentia prædito adolescenti potuit cōtingere, & si millies regis filius esse putaret? Non autem hoc soloangebatur ille tunc, uerum quod intueretur gentē suam summis calamitatibus oppressam, grauissimum sibi uidebatur. Qui enim præter illorum salutem ne uiuere quidem, nec in dei libro conscribi patiebatur, quando aulae regiae, regniq; bonis frui potuisset, cum tanta omnes tēpore iactari gentiles cerneret? Nam si nos quoq; post tam multa secula exortos, nullūq; huiusmodi priuslegitū ad Iudæos habētes, tāta subijt miseratio, cū in fantiū illam immanissimam iugulationē audimus aut legimus: quid beatus ille pati potuit, qui tam singulari affectu gētī suæ adstrictus, ipsas eorum clades hauriebat oculis, ac eos præterea qui tantis illos incommodis afficiebant, pa-

rentum titulo honorare cogebatur? Reor ipsum A miseris illos tunc infantes plus luxisse, quā fecerint parentes ipsi. Quod ex his liquet, quæ post ea gessit. Cum em̄ eum qui pater esse putabatur, nec sua dēdo fletere, nec cogere ualere, ut feralem tyrannicamq; iussionem remoueret, ipse unā malorum cōmuniū pergit esse particeps. Neq; istud est quod ego nunc admiro, sed ex cæde illa conijciens, quā præterito tēpore mœroris flammam in intus animi recessibus aluerit, stupeo. Nā qui ex maxima doloris ui ad homicidiū protinus erupit, ex eo opere quid prius animo doloris tulerit, apertius ostēdit. Neq; enim tanta illos uehementia ultus fuisset, nisi plus quā patres ipsi eorum incommodis tabesceret. Quid igitur postea quam illos ultus est, num uel parū animus ex mœrore illo relaxatus est? Potuit ne diutius frui dulcedine illius iustissimæ ultionis? Vix dies altera illuxerat, cum beatū illum dolor alius, & quidem priore longe grauior excepit, tantusq; metus, ut ipsum Aegypto tota deturbaret. Durum quidem ac molestū est, a quouis homine maledictis lacessiri: uerum cum beneficijs quispiā affectus, beneficia ipsa exprobrauerit: nunquid occidere me tu uis, inquit, quemadmodum Aegyptiū heri occidisti: tunc iam tunc efficitur ea cōtumelia intolerabilis. At uero Moysæ præter hæc aliud quoq; ter- Exod. 21 tū inerat, regis uidelicet metus, qui adeo iusti occupauerat animū, ut uniuersa illū regione exturbaret. Efficis itaq; fugitiuus regis filius, ut si quis regiae illius educationis indulgentiā beatā arbitrat, is modo mœrorē prioris abūdantiē animaduertat, illū iusto uiro doloris incredibilis ac difficultatis causam extitisse. Neq; em̄ idē quempiā in priuata nutritū domo, plurimis iam laboribus multisq; peregrinationibus & erumnis exactis, longos iterum labores, atq; ea incommoda, quæ extra patriū solū necessario subeūda sunt, perpeti: & cū qui ista nunquā uel breuiter fuerit expertus, sed contra penitus in regia magnificentia omne tempus educatus, idiptum pati. Multo em̄ grauior furga uidebitur, q̄ illi, si quādo experiri hæc necessario cogetur: quod illi quoq; tunc cōtingit. Itaq; profugus effectus, alienigenæ uiri hospitio fruatur, quod ratio mœroris haud exiguū est. Demons- quippe hospes ille suus sacra exolebat, diuersatusq; est apud illum longissimo tempore. Tradita autem sibi pascendi gregis custodia, quadraginta annis ita persistit. Porro si hoc durum, aut difficile non esse alicui uideatur: is uelim eos examinet, non qui metus, aut timoris causa peregrinantur, latebris abduntur, sed qui sponte sua domo se uel partim abdicant, quā moleste, q̄ grauius eam peregrinationem ferunt, quātumq; commodi ac dulcedinis in reditu reponunt. Cum uero illi nec metus defuerit, nec uita erumnis plena, istaq; onerosa & molesta reditu illo suauissimo leuiora iudicauerit: considera, quæ sō, diligentius calamitatis eius uarietate. Neq; enim simpliciter audias, pascebat, sed recole nunc Iacob uerba, quæ ad for- Gen. 31 cerum cōquerens dixit: Ego a meipso reddebam furta

furta diei, & furta noctis: die urebar estu, nocte gelu, recedebatq; somnus ab oculis meis. Hæc enim omnia ista illi etiam contigisse putandum est, & annis pluribus, & maiori cū difficultate. Quippe est ea regio longe desertior atq; incultior, quam Mesopotamia. Quod si non ita querebatur Moses, nec beatus quidem ille questus unquā fuisset, nisi summa necessitate compulsus, atq; soceri ingratitude in hæc verba prorumpere necessario coactus esset. Sufficit quidē & ipsa per se longinquæ peregrinationis habitatio eum humiliare uirum, qui necessitatis tantū causa peregrinat. Sicut enim auis cum ex nido suo auolauerit, facilius capitur: ita & homo cū a sedib; proprijs longius profectus fuerit, in seruitio subiicit. Tunc uero nec de propria salutē securus esse poterat ille, sed ut seruus aliquis crudelissimum dominum effugēs, pauet semper ac trepidat ne capiatur: ita & beatus Moses nunquam sine timore esse poterat. Idq; ex eo maxime liquet, quod deo post tantum temporis præcipiente, ut rediret in Aegyptum, hæret ac titubabat: idq; cum audisset, defunctus est qui querebat animam tuam. Postea uero q; uxorem ac liberos relinquere coactus est, rursus querimoniam & contumeliā & minā ab eo qui tunc regnabat in Aegypto, criminatq; et maledicta ab eis ipsis quos beneficijs fouebat. Ille enim aiebat: Quare Moses & Aaron auertitis populum a laboribus suis? Israelitæ autem: Videat, aiebant, deus & iudicet uos, quia execrabilem fecistis odorem nostrū coram Pharaone & coram seruis suis, ut daretis gladium in manus eorum ad interficiendū nos. Grauiā quidem sunt hæc & molestissima: sed illud omnibus grauius, quod ingressus ad suos, innumeraq; promittēs bona, libertatē, incumbentiū malorū ereptionē, fallax esse & seductor putabatur. Non solum enim illis tunc leuatum non est inimicitis seruitutis onus, uerum grauius est adiectū: & qui gētem omnem liberaturus sperabatur, idq; promiserat, is cruciatū & uerberum causa esse, insidiator & corruptor putabatur. Quis non facile mœrore tunc fuisset absorptus, cum pollicitus tot malorum ereptionem, post pollicitationem diuina uideret cumulari? Dolebat quidem quātum par erat, cum talia audiret & uideret: non ea tamē perturbatiōe deieciat, sed manebat immobilis: & quidē cum promissionib; ea quæ contingebant nō solū non cōsentirent, uerū & maxime oblectarentur. Accedens autē ad deum, & de his loquēs, ac multū ingemiscens: Domine, inquit, quare tu afflixisti populū tuū, & quare me misisti? Ecce enim ex quo ingressus sum ad Pharaonē, ut loquerer in nomine tuo, afflixit populū tuum, nec liberasti eum. Hæc ergo cū ille lamētatus esset, atq; eadem iterū quæ prius audisset, annūtiat quidem ea rursus Israelitis: sed illi minime tolerant, eo quod animæ illorū labore premerentur, ac mœrore deficerent. Non, inquit, audierūt Mosen præ angustia & laboribus duris. Hoc autem haud parum illum affligebat. Ut uero ad signa uentum est, sapius a Pharaone delusus, cū irrationē fortiter tulit: eum

uero liberatus eadem ex Aegypto, atq; unā cum populo iam ferē securus uideretur, antequam plene respirasset, peiore, imō uero lōge grauiore metu comprehensus est. Vix enim tertia effluxerat dies, cum repente Barbaros omnes armatos cernunt super se irruere: atq; idem passi sunt, quod fugitiui serui, dum in aliena regione repente dominorum oculos offendunt: uel certe quemadmodum si illipsi aliquando somniasent se latari, & esse ea seruitute liberatos, ac demum experrectos in Aegypto, atq; in eisdem pressuris inuenissent. Imō uero nescio quid illi somnium reputasse existimandi sunt potius, tridui ne illam liberationē, an præsentem rerum faciē horrendam ac pauidam nimis: tanta oculis omnium offusa erat mœroris nebula. Interea Moses multo maiorib; tenebris cōtinebatur. Non enim solos Aegyptios metuebatur, ut reliqui, uerū ipsos unā Israelitas: utraq; enim gens illum iam ut seductorem ac uersutissimum oderat Aegyptij quidem irridentes atque inuadentes, Israelitæ uero carpentes ac mœrore confecti. Sed quid me necesse est dolores angustiasq; uiri coniecturis colligere, cum possimus ex illa ipsa superna uoce cunctum ipsius dolorem intelligere? Tacenti enim illi, neq; labia referare præsumenti, dixit deus: Quid clamas ad me? Tumultum animi ipsius nobis hoc uerbo significās. Postea uero quāuis etiā solutus est metus, maior iterū parabantur aduersa. Nam per omne illud iter sauius atq; immanius illo usi sunt hi, qui ab eo regebantur, innumerisq; per illum bonis fruebantur, quāuis fecisset Pharaon ipse & Aegyptij: ac primū quidem instabant uehementius illum suffocantes, Aegyptiasq; carnes requirētes, ingratiq; præsentia fastidiebant, & præterita desiderabant, quod erat sanē omnium grauisimum. Quid enim pati poterat acerbis si amentium insanientiumq; hominum gubernacula sibi credita fuissent? Et tamen omnia beatus ille fortiter ferebat, & nisi illos summo affectu dilexisset, tolerasset: quanims illorum aduersos casus, ac pro suis tantum doluisset iniurijs: nunc uero cum illis nō secus quā filijs afficeretur, ex huiusmodi affectu adeo eximio aliam rursus molestiam subire cogebatur, cum illorū peruersitatem ac uasāniam auerterē in dies fieri intueretur. Neq; enim illum angebant contumeliæ, sed quod eas ab illis pateretur, quos tanta charitate diligeret. Graue quidem re uera fuerat, etiam ante cibi illius mirabilem largitionem ingratos esse: uerum illi inter media miracula nequitia ostendebāt suam, iniquitatem & infrenatā cupidinem, quam legentes illum cibum præferabant, atq; cum parum processissent, rursus ingrati murmurabāt, rursus dei beneficijs ingrati querebantur. Cum uero per singula quotidie peccarent, beatus ille lugebat, ac mœstus perdurabat. Nam cum uitulum fecerūt, ipsi quidem Iudebant ac lasciuiebant: Moses autem lugens, ac mœrore affectus, maledictum illud terribile sibi imprecabatur, nihilq; omnino persuadere poterat ut a miseratiōis affectu abstineret. Cum igitur sic di-

fic dilectos in deteriora semper progredi conspiceret, quāto illum dolore, quibus lachrymis iugiter obuersatum putas? Si enim unū quis tantum habens filium, uiuere sine dolore non potest, cum illum semper in uitia pronū animaduertit, etiā si ipse omnib; nequior sitis qui tot milia hominū in filiorū ordine locauerat, imō uero plusquā filios amabat: nullus enim pater cū filijs unā perire cupit, cum præcipue nihil peccauerit: is, inquā, qui tot habet filios, mala auersans, ac bona studiose diligens: quid pati potuisse putandus est, cū eos omnes ueluti ex quodam signo & cōdicto, ad uitiorū prærupta & præcipitia currere intueretur? Profecto nisi obtenebrasset uehemēter, atq; ex intims recessibus animam ipsius mœroris ipsius magnitudo turbasset, tabulas de manibus nunquam abieciisset atq; cōtriuisset. Sed cito clades illa sedata ab eo est. Quonā, quæro, remedio? Nempe enim etiam si curationis illo genere sanatus fuerat præsumptum facinus, ipse tamē erat semper in lachrymis. Nullus enim ferē ita esset lapideus, qui nihil pateretur, fratres & cognatos a suis interfici, atq; ad uiginti trium milium numerū eam cædem progredi cōspiciens. Nos deniq; cum liberos nostros in aliquo peccasse deprehendimus, tormētis quidem ac flagris illos subdimus: uerum id non sine dolore facimus: imō uero magis ipsi, q; qui patiuntur affligimur. Cum ergo et illum & castra omnia maximus luctus occupasset, alia rursus anxietas adiecta est. Deus enim se nō iam illis parciturum, sed eos derelicturum, angelorū daturum eam curam minabatur. Id uero Moli uisum est omnibus grauius atq; intolerabilius. Audi deniq; quid ille ad deum locutus sit: Nisi ipse uenias mecum, non educes me hinc. Vidēsne ut timorib; timores mœroresq; mœroribus semper successerint? Neq; tamen hæc tenus steterunt aduersa, uerū cū id quoq; persuasisset deo, annuissetq; clementius ac præstitisset gratiam, alijs rursus doloribus affligit. Deū iam propitium illi iritantes, sese summis doloribus exposuerunt: nam post cædem illam lachrymabilem ita deum rursus offenderunt, ut cōtra se incendium illud prouocarent, ex quo omnes ferē consumpti perire. Moses uero duplex semper mœstia angebat, q; illos perire, & reliquos corrigi nolle, nihilq; ex pereuntū casibus lucrari conspiceret. Necdum clades illa finem acceperat, cum hi qui reliqui fuerāt, ceparū memores, datas sibi diuino munere escas ægre ferebant, dicentes. Quis nos cibabit carnibus? Recolimus pisces, quos in Aegypto comedebamus, cum meresq; & pepones & porros, & cepas & allia. Nunc autē anima nostra arefcit, nihilq; oculi nostri intuent nisi manna. Hic iam nō tulit ingratos Moses, imō uero dolore superatus, illorū regimē recusat, moriq; optat potius, q; in tanta amaritudine uiuere. Audi deniq; ipsius uerba. Et dixit, inquit, Moses ad deum: Quare afflixisti seruū tuum? & quare nō inueni gratiam in oculis tuis? & cur imposuisti pondus uniuersi populi huius super me? Num ego in utero accepi omnem populū istum? quia tu misisti

Chryf.

dicis, accipe illum in sinu tuo, ueluti nutrix lactentem, in terram quam iurauit patribus eorum. Unde mihi carnes, ut dem omni populo istis: quia fiet aduersum me dicentes: Da nobis carnes ut comedamus. Non potero ferre populum istū solus, quoniam graue mihi est uerbum hoc. Quod si non ita facis mihi, obsecro occide me, si inueni gratiam coram te. Ista ille locutus est, qui dixerat: Et nunc si quidem dimittis eis peccatū, dimitte: sin autē, dele me de libro quē scripsisti: adeo illum mœror auerterat. Quod & parentes sæpe patiunt, cum his indignantur, quæ a filijs fiunt. Nam q; nec postea unquam desierit illorum misereri, liquet ex his quæ postea gessit. Cum enim illum exploratores occidere tentarent, ipsūmq; lapidibus obruere, effugiens illorum manus, rursus ad orandū pro eis conuertebatur, deumq; illis propitiū fieri, qui se necare cupiebāt, precabatur: adeo quoq; naturali amore uehementior illi inerat affectus. Itaq; exploratoribus mortuis ac ingentis adhuc luctus necdū horra præterita, rursus illi aliam necebat mœroris causas. Primo enim pugnare prohibenti non obtemperauerunt, secundo uero pugnantibus ab Amalechitis conciliati sunt, & ante bellum istud & bilis & gula causa maxime cōsumpti sunt. Nam occidit, inquit, plurimos eorū, cum adhuc esca esset in ore eorum. Ingenti autem hac illorum cæde inspecta, cum necdū hic dolor quiescisset, alio rursus inuadit luctu, tātaq; necessitate constrictus est, ut istos ipsos tam dilectos atq; amantissimos, nouo aliquo ac peregrino mortis genere uitam finire precaret. Ita alij quidē erūpente igne repente incendio cōflagrauerūt, alij repētino terræ hiatu absorpti sunt, neq; pauci aliquot, sed plura q; quindecim hominū milia ista passi sunt. Quo facto, quo animo illorū cognatos & amicos aduersum Mosen fuisse putandū est? Quo item Mosen ipsum cū cerneret pillos filios, & uxores uiduas ex ea calamitate fieri uideret: item fratres suos ac sorores uita excessisse, illiusq; filios preuaricationis causa ignis ustione perisse? Horum sanē singula, nihil etiam antea perpeffum animū afficere dolore potuissent, nedum tot iam incōmodis, tot malis exercitū & fatigatum. Ut autē Chanaan superato longum iter circumire cogebantur, rursus murmurare Iudæi, rursusq; perire: non iam quidem morbis ut prius, non igne aut hiatu terræ, sed uenenatorum serpentū moribus: qui profecto omnes perissent, nisi rursus accedens deus Moses precibus suis eius auertisset iram. Postea uero q; de hac peste liberati sunt, uastasq; imprecationes effugerūt, rursus se ipsos per durissima prærupta iecerunt, atq; post benedictiones Balaam, imō uero dei, (neq; enim illius uoluntatis ea uerba fuere, sed implentis se atq; mouentis diuini afflatus) fornicati sunt cum alienigenarū filiabus, & initiati sunt Beelphegor. At Moses huiusmodi scelus, confusioneq; non ferens, eos rursus se inuicē concidere ac necare iussit. Interficite, inquit, unusquisq; proximū suū, qui initiatus est Beelphegor: nō secus q; in uulnere horredo, quod plurimis sectionibus, uisionibusq;

tom. 5

E

susce

susceptis, nihil melius habuerit, iubet quisque rursum, quod reliquum est secare atque urere. Ceterum tu cum has difficultates audis, noli putare ista tantum contigisse: siquidem & ipse ex his quae scripta sunt non pauca praetereo, puta bella, inimicorum obstacula, longissima itinera, fororis contumeliam, eiusdem cruciatum, quo mirabilissimus ille Moses tunc maxime indoluit. Sed ea tamen omnia si quis diligentissime in unum cogitat, ne mille sima quidem partem ex his quae contigerunt, scripta fuisse reperiet. Si enim qui in una domo uel paucis praestit seruis, innumeras quotidie & iritationum & moeroris occasiones habet, qui tot milibus quadraginta annis moderari coactus est, idque in deserto ubi neque aer, neque aqua erat, quot negotia singulis diebus, quas difficultates obire cogebat: quot curas, quot moerores et uentibus illis, & uita functis: Vides enim omnes quos ex Aegypto duxerat mortuos, praeter duos uiros solum: eosque qui ex illis nati fuerant, dignus habitus non est in terra repromissionis inducere. Ceterum uidit quidem eam terram ex uertice montis Nababo, naturamque illius optime didicit, fructum autem illa cum reliquis Israelitis permixtus non est, sed extra eam mansit ac mortuus est, idque ipse Israelitis conquerens, dicebat: Et dominus deus iratus est mihi de his, quae dicebantur a uobis, iurauitque ut non transirem Jordanem istum, uos autem transibitis, & haereditate possidebitis terram hanc optimam, quam dominus deus tuus dat tibi in haereditate. Quodque omnibus erat acerbius, ipsum in infernum deduxit, dum illi scelera & futura Iudaeorum mala praestitit, idolorum scilicet cultura, captiuitatesque illas ineffabiles: ut non solum his quae intuebatur, sed eis etiam quae nec dum contingerant, affligeret animo, ac penae deficeret. Denique a prima statim aetate ita dolere ac moerere incepit, ut nunquam desisteret, uisumque cum moestitia finiret. At uero successor eius Iosue omnium, ut ita dixerim, tristitiam, cum eo una periculum fecit. Si quid tamen illum, eo quod iunior esset, effugit: hoc sane post mortem illius, in eo cumulatius impletum est. Non solum autem dum uiueret Moses, uestimenta scidit, cineremque capiti aspersit, sed etiam postquam ille defunctus est, in hoc tunc longe maxima necessitate id facere coactus est, non breui tempore, sed die tota pronus in terra iacens: audi denique uerba etiam illius & ploratus: Et scidit, inquit, Iesus uestimenta sua, perciditque in facie super terram coram domino usque ad uesperam, ipse & seniores Israel, miseruntque puluerem super capita sua, & dixit Iesus: Obsecro domine, ut quid traduxit puer tuus populum hunc trans Iordanem, ut traderes eum Amorrhoeo ad perdendum nos? Vtinam permansissemus, & collocati essemus circa Iordanem. Et quid dicam: Postquam uertit Israel terga inimico, audierunt Chananaeus, & omnes qui habitant terram, & circumdabant nos, & conerent de terra. Talia orantem audiens deus, causam illi cur superati fuerant, aperuit: quae ille cum didicisset, perdidit unam omnem, non enim qui peccauerat solum, sed cognatos quoque & propinquos, omnemque familiam cum pecorum multitudinem. Id autem haud parum illius perturbauit animum. Nam si nos cum alienos quoque puniri

cernimus, nec uidere quidem toleremus: quid ille passus est, qui contribules & comilitones tantis afflictebat incommodis? Quid autem Gabaonitarum fraus tribuuntque trans Iordanem habitantium suspicio? quid perpetua bellorum atque pugnarum exercitatio? Quae ista statum animi, rectissimum licet, non euerterent? Est enim uincebat iugiter, uictorie tamen uoluptatem reliquorum bellorum cura, obscurabat: fortiumque distributio summos illi labores, ingentesque difficultates pariebat. Norunt ista qui uel substantiam fratribus, aut quibuslibet alicuius aliam hereditibus distribuentiam susceperunt. Plebis autem reliquas deinceps calamitates nec referendas existimo. Neque enim est propositum nostrum erumnas singulorum numerare, sed eorum tantum, qui deo familiares & charissimi fuerunt. Quocirca, si uideret, Heli omisso, quippe & is per filiorum uitia, imo uero per sua negligentiam offendit deum. Neque enim ideo quod malum haberet filios puniebat, sed quia ultra debitum increpationis pepercit. Et cum dei leges uiolarent, seuerius in illos ultus non est. Cuius rei & ipse sibi conscius post ingentes illas & terribiles minas aiebat: Dominus est, quod bonum est in oculis suis faciat. Eo, inquam, omisso ad Samuelem ueniamus. Is a puero nutritus in templo, deo semper charus & gratissimus fuit, tantaque uirtutis indicia a prima statim aetate praestulit, ut antequam ad uiriles annos euaderet, inter mirabiles prophetas inscriberetur: idque cum ea res tunc defecisse omnino uidere. Non enim erat, inquit, uisio diuina, uerbumque preciosum. Hic ergo Samuel qui post multas matris lachrymas conceptus fuerat, primum quidem cum intueretur magistrum in mortem illam miserabilem deuectum, ita confusus atque turbatus est, ut decebat gratum amabilemque discipulum. Interea & Iudaicas calamitates flere cogebatur. Porro filii ipsius, cum iniqui & mali essent, atque ad culmen iniquitatis peruenissent, et hoc ipso moerore illum incredibili afficiebant, & sibi praestiti honoris haeredes esse non poterant. Successit huic moerori, imo uero non successit (quo enim pacto, cum prior nondum quiesceret) sed adiectus est alius, Israelitarum scilicet iniustissima peritio. Qua in re ita accidit, ut ingenti consolatione indigeret: audi denique quid illi dixerit deus: Non te spreuerunt, sed me. Post haec tamen iste parcebat illis, & ita miserabatur, ut diceret: Mihi autem absit ut peccem, & desistam pro uobis orare. Istos igitur ita dilectos a se cum opprimi conspiceret, atque a bellis superari, deum contra se prouocare: quae sentire uoluptate poterat: quod temporis absque moerore, & lachrymis uiuere? Cum uero Saul constitutusset regem, alterni sibi perpetuumque gemitus adieciabant. Namque cum sacrificium ille praeter dei uoluntatem obtulit, & cum superatis Amalechitis, illorum pepercit regi, idque contra iussione dei: ita animo percussus est, ut ex eo iam non uiderit uirum, sed usque ad ultimum diu luxerit, & lachrymatus sit, quoad etiam ob doloris uehementiam a deo increpatus est. Quousque enim, inquit, tu luges Saul, & ego repuli illum? Si autem his ita contingentibus lugebat, quo animo tunc fuisse existimandus est, cum tot sacerdotes frustra, & sine causa interfecit: quando eum

1. Reg. 3
1. Reg. 24
1. Reg. 8
1. Reg. 16

eum qui se multis beneficiis nullisque iniurijs affecerat, secundo ut interficeret profectus est: quando nondum illum prophetantem, ac deridentem uidit, cum audiuit Dauid in familiari congressu multa contra illum conquerentem? Postquam uero de Dauid mentionem feci, nescio quid agam, lamentane illius longa & assidua quae in Psalmis scripta sunt, in medium adducam: an ista tibi in ocio recensenda permittens, ipsius potius calamitates explicem? Is igitur plurima quidem cum greges pasceret aduersa perpeffus, aduersusque aeris intemperiem, & beluarum feritatem reluctatus est. Quorum alterum ex his quae Iacob contigerunt, alterum ex his quae ad Saul locutus est, possumus animaduertere. Postea uero quam omissa uita illa pastoralis, belli negotia intepstius miles arripuit, omitto fratrum inuidiam, etiam molestissima ea res fuit, cum clarissimam illam, admirabilemque uictoriam adeptus esset, uehementiorem deiecto Goliath inuenit inimicum Saul, eum scilicet, quem minime debuerat, cum a se beneficiis omnibus affectus esset. Neque enim palam aduersus eum praestabatur, sed amantissimum sibi personam assumens, ipsiusque honori & dignitati prospicere se uelle simulans, ita aduersus illum immaniora inimicis omnibus moliebatur. Porro quod graue, quam molestum sit pro bonis mala recipere, audire licet beatum Prophetam lamentantem iugiter, & aegre ferentem ac dicentem: Sic redduntur mihi mala pro bonis. Illud erat molestissimum, illud erat lachrymis & lamentatione dignissimum, quod dux exercitus suspectum se cerneret regi, cum se ille minime laetis oculis intueretur. Quid autem timoris, quid sollicitudinis, quid angoris ea res habeat, documento nobis sunt serui nostri: quos si modice suspectos habemus, ferre aequanimiter non possunt. Longe ergo id magis passus est fidelissimus dux, suspectus regi. Cum uero insidias praeterea contra suspectum adiecit, quid hac eius grauius uita, atque amarum dici potest? Ferebat tamen ille omnia & tolerabat, aderatque illi iugiter qui se perimere meditabatur, atque illius bella ducis praestantissimi fide & uirtute bellabat. Postea uero quam insidias regis declinans recessit, atque a belli curis seipsum remouit, hoc ipso quidem quod se insidijs subdlexerat, apertasque inimicitias regis constituerat, habebat non nihil aliud ratione fiducia: uerum cum aduersus tantas copias cum quadringentis uiris dimicare cogere, metu ampliore quam prius tenebat. Nam cui neque urbes, neque castella, neque socij, neque reditus inerat: considera quo animo erat, cum aduersus fretum his omnibus pugnare cogere: nec praeter desertam & speluncas, quod confugeret, reperire posset. Nam cum urbem Ceila nomine occupasset, ex ea protinus resiliit, sacerdotis responsis admonitus: quod si illic manere pergeret, deus illi Saulis manibus haudquaquam eriperet. At uero sacerdos ille ipse erat, qui impijs regis manus effugerat, & qui cladem luctuosissimam, quae in Nobem contigerat, annunciat regi, quando in amarissimam quoque illam erupit uocem: ego enim sum causa mor

tiis cunctarum animarum domus patris tui. Itaque cum illo iugiter congressus, nihil aliud erat quam luctus illius ac moeroris monumentum. Cum enim in illum intuebatur, semper uersabatur illi ante oculos ne catio illa sacerdotum. Porro ipsius necis memor, ac tam scelerata caedis causam sibi imputans, reus omnibus ac damnatis infeliciter debebat. Est enim nihil aliud illum perturbasset, sufficere id poterat ad uulnerandum suffocandamque animum, quod se ipsum tot sacerdotum peremptorem impium existimaret. Hac uero cogitatione saucius, quae deum notatque plusquam tinea ipsius corrodebat animum, & alia deinceps uulnera alterna ac perpetua suscipiebatur: quippe cum Nabal per seruos suos contumelios afficeret, fugituumque ac refugum atque ingratum seruum appellaret, non sine dolore uerba tantum iniuriosa percepit. Et cum ad Achis profectus, in sanum se simulans concideret, uersaretque oculos atque spumae plurimum ex ore dimitteret, longe profecto amplius cruciabatur, quam illi qui re uera corripuntur a demone, cum secum reputaret in quam ille se necessitate deduxisset, quae summis beneficijs fouerat. Cum uero paululum apud hostes quietisset, essetque in hostem illorum deducendus exercitus, inuidia commoti aduersum eum satrapae, atque illi apud regem suum detrahentes, suo illum exercitu deturbant, ueluti inutilem sibi & insidiatorum proditorumque futurum. Irati sunt, inquit, aduersus illum satrapae alienigenarum, dixeruntque regi: Emitte uirum, & reuertatur ad locum, ubi tu illum statuisti, nec ueniat nobiscum ad bellum, & non sit insidiator in castris. In quo enim iste recociliabitur domino suo, nisi in capitibus uirorum illorum? Quibus ille uerbis percussus, accepta summa contumelia recessit moerens, ac domum rediens tanta mala, tot clades offendit, ut penae moerore suffocaretur. Quae enim tunc contigerunt aduersa, ea erant, ut possent praestitae etiam & praemeditata illius animum tenebris obducere. Porro ex insperato superuenientia duplo quam erant, grauiora uidebantur, neque iam tolerabilia. Iuerat enim ille quasi quietus domi, moeroris praeteriti consolationem inuenturus, uxores scilicet ac liberos: cum repente audiuit illos in seruitium ab hostibus abductos, hausitque oculis ignem, fumum, sanguinem, cadauera, atque antequam istos lugeret captiuosque desleret, irruit ad eum feris omnibus immanius, habitatores ciuitatis quaerentes singuli casum suorum consolationem ex illius capite. Et ueluti cum uenti contrarij in mari irruunt, ingens & saeva procella ex ea pugna concitatur: ita & tunc tristitia & metu iusti huius perturbantibus animum tempestas maxima, tumultusque harum passionum inuicem se collidentium iugiter inerat. Fretus autem copijs, & dolore concitatus, cum uxores ac natos captiuitateque omnem recepisset, ante quam uictoriae illius uoluptate frueretur, moestissimo percussus est nuncio, morte Ionathae compariens: quae illius animum tanto dolore prostrauit, quantus ex illius lamentatione cognoscit. Incidit enim, inquit, super me dilectio tua, quali dilectio mulierum. Quid autem lamentationes prosequar?

1. Reg. 1
tom, 5 B 2 Quid

Qui enim patrem illius insidiatorem suum atq; inimicum, & qui milles illius mortem concupierat, ita fleuit & lachrymatus est; quid passus existimetur, cum illum qui sibi in illis periculis semper adhiberat, ac sapissime patris insidijs eripuerat, creatorumq; suorum particeps fuerat: qui cum patra plurima inierat, ante uita defecisse cognosceret, quam illi acceptorum beneficiorum uicem restituere ualeret: Cum adhuc urgeret illa perturbatio, alio rursus moerore dux illum suae militiae excruciat, dum Abner qui sine dolore ac uexatione aliqua, immo & cum facilitate omni totum illi exercitum praebitum pollicitus fuerat, ante impleta pollicitationem occupans, fraude interimis, Cui cadi intantum condoluit, ut ex tunc mala Ioab imprecaretur, & ipso mortis suae tempore filio imperaret, ut ultionem ab eo tanti sceleris exigeret: at praeterita uerba ipsa lamentationis suae perturbationem animum illius facile nobis insinuare possunt. Eleuauit enim rex, inquit, uocem suam, ac fleuit super tumulo Abner: Si secundum mortem Nabab, morietur Abner, Manus tuae non fuerunt uinctae, neq; pedes tui in coepedibus, neq; audisti, sicut Nabab coram filio iniquitatis corruisti. Quid igit post haec? Dolo interficitur Miphiboseth, succedat hic moeror: quippe & illum ira luxerat, ut interfectores eius morte mulcigaret: claudorum adiecta reluctatio, quae illum immodice turbauit, Eis tamen alijsq; hostibus nonnullis superatis, arcam ingenti cum laetitia reducere instituit. Verum cum ea reduceretur, gaudentibus omnibus, in medio laetiae communis res contigit, quae uoluptate obsecuraret omnium, regisq; animum ingenti metu ac dolore cofoderet. Oza enim cum uellet arcam labantem corrigere, dei confestim iracundia percussus ac mortuus est: atq; diuissime adeo regis animum metus iste commouit, ut non prius auderet arcam ad se introducere quam addiceret quonam modo ea uteretur, qui illam susceperat ab Hederara. Interea mortuo Ammonitarum rege, rem boni ac benigni hominis faciens, misit qui consolarentur superstitem filium, persuaderentq; patris obitum patienter tolerare. Tum ille pro honore suscepto, summis iniurijs abeuntes persecutus, atq; turpiter dehonestatos remisit ad regem. Parumne hoc tibi uidetur ad ferendum deiciendumq; animum? At inde secutum utriusq; bellum quanto dolore pertulerit, ostendit quod nullum aliud initium cepit, atq; in tantum uehementiae progressum est, ut innumeris illum incommodis afficeret. Sufficere quidem & ista poterant, etiam si eis quispiam ille iucunda permisceat, illius uitam inter eos numerare, qui semper in luctu & miserijs uixerunt. Nunc uero talia postmodum secuta sunt, ut nec olim tristitia cepisse uideatur. Quippe fabulas omnes, omnemq; tragaediam uicerunt regis huius clades: adeo illi monstruosa, & inuicem sibi succedentia, domusq; suae contigerunt, cum clades cladibus succedere semper pergerent. Considera, quae, Adamauit fororem Thamar Ammon frater, amatam ut oppressit, oppressam odiuit, eamq; uiolationem ne-

fariunq; concubitum, prior ipse patefecit alicui, ex seruis mandans, ut inuitam pelleret domo, ac per plateam emitteret clamantem, ploratuq; & lamentis omnia implentem. Id cum didicisset Absalon, ad prandium fratres inuitat uniuersos, inter quos & stuprator ille fororius aderat, edentem illum atq; bibentem cum ceteris inter conuiuandū per seruos iugulat. Inde quispiam exurgens, nec plene rei gestae ordinem noicens, regi mortuos omnes illius filios annunciat, Quo ille percepto, sedens filiorum, quae non erat, iugebat eadem. Postquam uero ille rem gestam apertius audiuit, filio quidem cominatus est, eumq; se morti addictum alleuerat. Cum uero ille est fugisset, totumq; triennium in aliena uiuisset regione, toto illo tempore rex permansit iratus: & ne tunc quidem illum accersisset, nisi eum ducis sui sapientia flexisset. Eo autem accersito, nec sic quidem extincta est doloris flamma, sed duos rursus annos illum aspectu remouit suo. Vixq; post adeo prolixum tempus a duce exoratus, suis illum aspectibus dignatus est. At uero ille harum rerum memoria indignatus, siue alias tyrannidem gestiens, insurgit in patrem, illumq; rursus ad fugas erroresq; perpetuos, quos perpeffus erat sub Saul, reuocat: immo uero multo illi molestior ea fuga, quam prior fuit. Nam prius quidem dux cum esset, ista perpeffus est: nunc autem cum annis plurimis regnasset, hostesq; ferre omnes superasset, migrare cogebatur, ac profugus fieri. Qui autem illum conditione tam miserabili profugum agebat, non alienus quispiam, siue hostis erat: sed qui ex ipso natus fuerat, sicut & ipse cum excederet a terra sua, lamentabat plorans. Et tunc quidem cum in feruore esset aetatis, ferre uniuersa fortiter poterat: nunc uero florido illo tempore emenso, quando senectutis suae solatium selestum illum habere debuerat, tunc maxime insidiosum, sibiq; infestissimum sentiebat. Egre diebatq; cum paucis nudis pedibus rex ille sublimis moerens, ac lachrymas fundens, pudore ac dolore plenissimas. Bellum quippe illud non calamitatis tantum, sed confusiois quoq; materia illi & causa erat. Tanto enim contumeliosius q; Saul impius filius beato illo tunc utebatur, ut patris quoq; thorum uiolaret: idq; non clam, sed in recto domus uidentibus omnibus, ac iura naturae legesq; concubitus per nimiam qua in patrem ferebat, insaniam peruerteret: atq; amantia ebrius, bello necdum confecto, quasi iam uicisset captiuosq; duxisset aduersarios, ista audebat, ac praese ferebat. Sic igitur moestum & metuentem Sibas cum inuenisset, turbauit amplius, contra dominum mentitus suum alleuensq; illum tyrannice sentire. Huic successit Semel uir quidam sceleratus & ingratus, innumerisq; illum probris resperfit, uerbis lapides admiscens. Egre dicit, inquit, uir sanguinum, & uir nequam. Conuertit in te dominus omnem sanguinem domus Saul, quia regnasti pro eo, & dedit dominus regnum in manu Absalon filij tui, ostenditq; tibi malitiam tuam, quia uir sanguinum es tu. His ille auditis atq; toleratis, tabescebat quidem, quod ex ip-

ipsis lamentis manifeste comprobatur: uerum nihil ultra facere audebat. Sed cum dixisset insurgenti in illum, ac domini sui iniurias ulcisci cupienti, Dimitte illum maledicere mihi: dominus enim dixit illi, ut uideat humilitate mea retribuaturq; mihi dominus bona pro maledictione uiri huius, uinum ab se abste permittit. Ipse autem Chusi aduentum praestolabatur, sollicitusq; actremens rei expectabat exitum. Vt autem & ista nunciata sunt bellum instruebatur, bellis omnibus quae unquam contigerunt peregrinuis, significationi q; ueritati similis. Eum enim qui causa fuerat malorum omnium, eiusq; belli totam materiam praebuerat, & quo mortuo aduersa omnia finiebantur, huc ducibus suis tota prudentia & cura commendabat, ista illis iugiter replicans: Parcite, aiebat, filio meo Absalon. Quid hac haesitatione & ambiguitate detentius? Quid ea miseratione miserabilius? Suscipe bellum cogebatur, in quo & uincere, & uinci aequae illi molestum erat. Nam neq; superari uolebat, qui tantas copias miserat: neq; rursus superare, qui belli autorem necari prohibebat. Verum discreto bello, ac sine quem uoluit deus consecuto, ac parricida illo interfecto: reliquis omnibus in laetitia & gaudio agentibus, solus rex iugebat & lachrymabatur, ac seipsum includens defunctum appellabat filium: ferebatq; grauiter, quod pro illo ipse non occubisset. Quis enim, aiebat, mihi mori pro te dabit Absalon fili mi? Quid hac clade perplexius unquam auditum est? Quando fratrem ille necauerat, ipsum interficere quaerebat: quando autem contra se uersus ferebatur, tunc filio parcebat. Neq; flere quidem destitisset mortuum, nisi ingressus Ioab indignitate rei arguisset, ac uehementius alloquens erexisset illum, exercitumq; decenti facie & habitu suscipere persuasisset. Nertum quidem clades suae finem acceperunt, sed primo quidem aduersum se uersi in seditionem milites diuisi sunt. Postea uero quam uix & per summas blanditias cessarunt, resiliens rursus adfecti sunt Sabee, bellumq; aliud conflare coepit, cum adhuc prioris reliquiae remaneret. Quibus rebus perturbatus David, coactis copijs eas cum ducibus misit. Ioab autem & ex hoc bello peracta uictoria non permittit uictoriae uoluptatem sine moerore commingere. Namq; ducem unam secum constitutum Amasan, qui omnem populum subiecerat David, innocentem, & qui in nullo se laeserat, inuidiae stimulis agitato occidit. Quae res ita grauis ac molesta fuit regi, tantoq; illum confundit moerore, ut filio moriens madaarit, etus uiri sanguinem ulcisci, oraeritq; ne tanti sceleris autorem impune mori pateret. Et quod longe grauius est, ita affectus est, neq; moeroris sui causam dicere audebat, eo quod aduersus innumera incommoda iam obliuiscatus esset. Etenim post bellorum fremitus, famae cunctanti prouinciam depasta est: & cum eius incommodi absolutione quaereret, cogebat filios Saul ad mortem tradere. Quippe hoc coeleste oraculum praecipiebat: Super Saul, inquit, & super domum eius haec iniustitia, eo q; Gabaonitas morti addixerit. Quod si quis recolat

quantum Saul inimicisimi mortem desleuerit, an madueret quid tum quodq; passus sit, cum filios innocuos tradidit Gabaonitis. Attamen & ista tolerabat, ulteriusq; clades procedebant. Nam post factam protinus insurrexit pestis, cecideruntq; in dimidio diei septuaginta milia uirorum, quando miseranda illa uerba locutus est rex. Cum enim uidisset angelum districtum gladiu tenentem, dicebat: Ecce ego pastor peccauit, & ego pastor malefeci. Isti qui sunt grex quid fecerunt? sit in me manus tua, & in domum patris mei. Deniq; ipsius aduersos omnes casus moerorisq; causas diligentius enumerare possibile non est: neq; enim omnes conscripra sunt, uerum ex ipsius lamentis & gemitibus possumus conijcere calamitatum quoq; omnium magnitudinem, utq; iustus ille nunquam plangere ac dolere desierit. Quid enim ille ait? Dies annorum nostrorum in ipsis septuaginta anni. Si autem in potentatibus octoginta anni, & quod in his est amplius, labor & dolor. Si uero tu dixeris, per haec illum uerba non suam solum, sed communem uitam omnium deprehendisse: plus aliquid quam ego uelim concedis, plurimisq; nos cotrouerliis libera, ipse consentiens non illius solum, sed ne alterius quidem cuiusquam uitam inueniri posse, cuius non multo sunt plura tristitia ac difficilia, quam lata & iucunda. Siquidem ille, ut tu quoq; rite confiteris, non suas solum calamitates, sed aliorum quoq; in comune considerans: ita demum hanc sententiam tulit, eadem fere quae Patriarcha locutus, nisi iste maiori cum uehementia. Quae enim ille de se, hic de omnibus protulit. Aiebat ille: Parui & mali sunt dies mei: hic autem, Dies annorum nostrorum in ipsis septuaginta anni: hoc est, omnium hominum, & quod plus his est, labor & dolor. Verum enim haec, ut dixi, tibi diligentius in otio examinanda relinquens, ego ad prophetas reliquos ueniam. Esti nusquam uitam suam illi nobis conscriptam reliquerunt, ob malorum tamen quae illos obtinuerunt magnitudinem, uel ex uno uerbo omnem illos uitam in laboribus, etnis, & doloribus egisse reor ostendi posse. Ac primum, quod comune illis omnibus fuit, ludibrijs & uerbis affecti, lapidibus obruti, carceribus inclusi, ferrati, in occisione gladij morientes, circumuectes in melotis & pellibus caprinis, egentes & pressi, afflicti per omnem uitam perstiterunt. Ad haec aliam quoq; moeroris adiectionem his omnibus acerbiorum habuere: q; illorum nequitiam qui se ita afficiebant, semper ad deteriora progredi intuerent. Qua ex re longe plus quam ex incommodis ac pressuris angebantur. Et alius quidem aiebat: Execratio & medacium, & furtum, & adulterium, & homicidium effusa sunt in terra, & sanguinem super sanguinem admiscerunt: per haec uerba malitiae licentiam perplexitatemq; & copiam nobis insituras. Alius rursus clamabat: Va mihi, quia factus sum sicut qui colligit stipulam in messe, & sicut racemum in uindemia, cum non adsint botri: per haec raritate bonorum hominum deplorans. Item alius alia similia queritur. Porro armentarius ille non

Psal. 89

Gen. 47

Osed 4

Mich. 7

Amos 7

eorum vitia lugebat solum, verū plus in illorū calamitatibus; q̄ in suis tentationibus mœrebat, ac deum obsecrabat, dicens: Propitius esto domine, quis suscitabit iacob, quia paruulus est: Pœnitere domine super hoc. Et ne sic quidem precū suarum effectus potius est. Dixit enim, & nō fiet, dicit dominus. Esaias vero cū audisset, quia deserta erit omnis terra, ne cōsolari quidem uoluit, sed assidue lugebat, dicens: Dimittite me, amare sēbo, nō poteritis consolari me. Hieremias autem lamentationes & seorsum conscriptas, & per omnē prophetiā textum dispersas, partim de seipso cōpōlitas, quis possit sine lachrymis legere? Nam nunc quidem aiebat: Quis dabit capiti meo aquā, & oculis meis fontem lachrymarū, & plangam populum istum die ac nocte: nunc autē: Quis dabit mihi in deserto mansionē extremam, & derelinquā populum istū, & recedam ab eis? Omnes em̄ adulteri sunt. Nonnunquā uero indignans ac mœrens clamat: Vae mihi mater, ut quid me genuisti uirū, qui discernat & diiudicet omni terrā? Aliquādo diei quoq; natiuitatis suae maledixit, dicens: Maledictus dies, in qua natus sum in ea. Sed & cœni lacus, & uinculorum pressura, & uerbera, & insidie irrisionesq; perpetuā ita illū ex cruciabant, ut iam penē desperaret. Quid autem quando capta urbe, prouidentia & honore a Barbaris dignatus est? Num ista sentiebat? Imō uero tūc maxime amara illa lamenta conscripsit, mortuos & abeuntes lugens. Neq; minora illi uisa sunt sequētia mala præteritis, cum hi qui ex bello reliqui fuerant, rursus per sua scelera deum iritarent. Cum enim pollice rentur se illi per omnia obtēperaturos nihilq; reluctaturos, in Aegyptū rursus descenderunt, oraculo cōtraria præcipiente; prophetamq; secū deduxerunt, ac per suā ingratitudinē illum sibi longe grauiora prioribus dicere, atq; imprecari cogerūt. Quid uero Ezechiel? Quid Daniel? nō in captiuitate tempus omne uixerunt? Quorum quidem prior fame, ac siti pro alienis cruciabantur malis, uxoreq; defuncta eū casum absq; lachrymis perferre iubebatur. Porro quid grauius dici possit, q̄ in suis aduersis casibus ne flere quidem permitti? Omittō enim modo, q̄ super steruus bubalorum panem suum comedere coactus sit, & q̄ super unum latum centū & nonaginta diebus iacere, aliāq; huiusmodi tolerare sit iussus. Eri em̄ illi ex his, quae uel diximus, uel omisimus, nihil triste cōtigisset: certe id solū q̄ inter hostes ac Barbaros impurosq; homines uir iustus & sanctus iugiter uersatus sit, omni erat illi supplicio acerbius. At uero Daniel uidebat quidem summis honoribus frui, & quasi captiuitatis et seruitutis iniurijs non tangi, cum in regia iugiter obuersaretur aula, essetq; potentissimus. Ceterū si quis illius orationē audiat ieiunūq; cōsideret, facieq; immutationes, ac iuges preces, agnoscatq; diligenter quorū gratia ista faciebat: animaduertet hūc ex omnibus maxime in doloribusq; uixisse. Neq; enim illum praesentia tantū mala ex cruciabant, uerū & futura perturbabat, quae etiam cū necdum

contigissent, praenoscere dignus est habitus, atq; propheticis oculis aspicere. Cumq; necdū praesenti seruituti liberatos Iudaeos cerneret, aliam illis rursus captiuitatem prauidere cogebatur, & quae nondum aedificata fuerat, eam urbem capi, cernebat, sacrificijsq; contaminatum templum ac desolatū, omnemq; euerfam sanctificationem, idcirco lugebat & lachrymabatur, dicens: Nobis autem confusio faciei, & regibus nostris, quia peccauimus tibi domine. Verum nescio quo pacto me penē inter prophetas effugerat cœlestis ille animus, qui sic in terra uersabatur, ut in cœlo semper esset. Nihil enim illi terrenū præter meloten erat. Quid igitur summus iste atq; admirabilis uir, si uirū illum uocare oportet? Nam post ingentē illam fiduciā qua aduersus Achab usus fuerat, post ignis illam e cœlo demissionē, post necē sacerdotum, posteaq; clauserat & aperuerat cœlum, quo tempore utrūq; uoluerat, post tāta ac talia recte facta & signa fiduciā, ita metu mœrorisq; magnitudine detinebat, ut hæc uerba loqueret: Tolle animam meā a me: nō enim sum melior ego q̄ patres mei. Ista ille, qui hodieq; necdū mortuus est. Neq; istud solū, sed in desertū profectus obdormiebat, præ doloris ac mœroris onere lassus ac fatigatus. Porro huius discipulus nō solum spiritū magistri duplicē accepit, sed & pressuras longe etiā maiores. Hoc deniq; paulo ante beatus Paulus ostendens illorumq; erumnas enumerans, aiebat: Quibus dignus non erat mundus. Per oportune nūc Pauli fecimus mentionem. Qui enim per se solus inspectus ad cōsolandum sufficere posset, hic post alios ueniens, cuius non dolorē ac mœrorem eua nescere facit: Eius nempe famem, sitim, nuditatē, naufragia desertiq; habitationes, timores ac pericula, insidias, carceres, uerbera, uigilias innumeras, mortes, & alia quae prædicationis causa perpeffus est, ne referēda quidem arbitror. Ista enim etsi pressuras illi exhibebant, nō tamen erat absq; uoluptate quadam. At uero quando illum Asiatici omnes auersati sunt, quando Galatē peruersi, gens integra, & eadēus grata, quando ecclesiam Corinthij plurimas in partes sciderunt, fornicatoriq; terribilimo per suas blanditias pudoris quoq; sensum abstulerunt: quid illum perpeffum putas, quātas illius animo tenebras obfusatas arbitraris? Sed quid nos ista coniecturis colligimus, cum illius uerba audire liceat: Corinthijs enim scribēs, dicebat: Quoniam ex multa tribulatione & angustia cordis scripsi uobis per multas lachrymas. Et rursū: Ne forte cum uenero, humiliet me deus, & lugeam multos qui ante peccauerunt, & nō egerunt poenitentiam. Galatis uero: Filioli, inquit, mei, quos iterum parturio donec formetur Christus in uobis. De Asiaticis uero scribens ad discipulum, queritur & ingemiscit. Neq; enim ista solum tunc illum mœrore afficiebant, sed & datus illi stimulus ita eum uexabat atq; affligebat, ut sepe pro huius absolutione deum deprecatus sit. Quod enim hic ait, ter, saepius significat. Prorsus uero quādo ille respirare potuit, qui fratris quoq;

Baruch 1 3. Reg. 19

1. Cor. 11

4. Reg. 2

Hab. 11

Rom. 9

2. Cor. 3

Gal. 4

absentiam lugebat.

absentiam lugebat. Ex eo enim, ait, quod non inueni Titum fratrem meum, nō habui requiem. In alterius item morbo hoc idem passus est: Deus enim miseratus est eius (de Epaphra scribens Philippensibus) non illius autem solum, sed & mei, ne tristitiam super tristitiā haberem. Et de seductoribus, ac sibi reluctantibus grauius mœrens, ad Timotheum scribit: Alexander, inquit, acrius multa mihi mala ostendit, reddat illi deus iuxta opera sua. Quam igitur iste uel breuem mœroris ac doloris habere requiem poterat? Neq; enim ea sola quae dicta sunt obsidere animum suum poterat, sed & alia quae mœrorem illi assiduum prebebāt. Et ea rursus ipse aperuit, cū dicit: Præter ea quae foris sunt instantia, mea quotidiana sollicitudo omnium ecclesiarum. Quis infirmatur, & ego non infirmor? quis scandalizat, & ego non uror? Si igitur ille per singulos eorum, qui scandalizabantur urebatur, profecto ea adustio extingui ex illius animo non poterat. Neq; enim unquam deerant qui scandalizarent, igniq; illius materiā subministraret. Nam si & urbes & gētes saepe integre more deciderūt, multo sanē magis unū semper & alterū qui hæc paterentur, inueniri necesse erat, cū tot essent ecclesiae per orbem. Concedamus autē, si placet, neq; scandalizatū fuisse aliquem, neq; ab eo disiunctū aliquādo, neq; aliud aliquid huiusmodi tristitiam illi cōtigisse, ne sic quidem mœrore uacuū inuenire poterimus. Quae in re nullus iterum testis aptior ac fidelior occurrit, q̄ ipse qui passus est. Quid enim ille ait: Optabam anathema esse a Christo pro fratribus meis secundum carnem, qui sunt Israelitae. Quod autē dicit, huiusmodi est: Optabilius mihi erat in gehēnam incidere, q̄ Israelitas infideles & incredulos uidere. Hoc enim est, optabam anathema esse a Christo. Is autē qui eligebat gehēnam cruciatū, ut Iudaeos omnes ad fidem posset inducere, liquet profecto q̄ nō potius uoti sui grauius afficiebatur, q̄ hi qui in gehenna cruciantur: quando quidem hoc potius quam illud cupiebat. Tu uelim per singula quae dicta sunt, non solum materiam cogites, ex qua mœstitia uirū illis gignebatur, sed mensuram etiam doloris ac mœroris, multo illum maiore aspicias, quam tuus sit. Quod enim modo queritur, hoc est, grauius ne, an leuius illi angebantur: porro mœstitiā mēsurā nō ex occasione qua nata est solum, sed ex uerbis etiam & rebus probari consuevit. Nam plurimi cum solum amisissent pecunias, magis quam modo charitas tua doluerunt, atq; ex his alij se aquis suffocauerunt, alij laqueo sibi uitam extorserunt, rei pecuniarię detrimenta non ferentes. Aliorum uero etiam oculos mœroris huius uis ac magnitudo caecauit. Et certe lōge leuius ac tolerabilius uidetur pecunias amittere, quam perturbari a demone, sed tamē plurimi cum hæc fortiter tulissent, ab illo superati sunt. Neq; enim uelim ista nunc ex animo tuo metiaris, neq; quoniam tu pecuniarum detrimenta irrides, alios etiam ita affectos arbitris. Quippe earum amissio plurimos in stuporem animi, & summa detrimenta perduxit. At em̄ for-

Philipp. 2

1. Tim. 4

1. Cor. 11

Rom. 9

2. Cor. 3

Gal. 4

absentiam lugebat.

tem & illustrem animum, neutrum horū deijcere. praualet: imbecillius uero ac seculo addictus, illo potius quam isto cruciatur. Cur id? Quia idē non est, famem metuere, & paucis diebus agitari hoc morbo. Nam hic quidem breui temporis parte fit uolentia omnis, non secus quam febris cuiusdā, aut rigoris, uel alterius imminentis pestis, immo uero multo minus tēporis occupat, quam ista omnia. Sed fortasse uicit uehementia: Atqui plurimos tibi possem equidem ostendere laborantes febribus, qui cum eo igne corripuntur, multo magis quam hi qui perturbantur a demone, stupent atq; obrigescunt. At uero indigentia metus, ne desint necessaria, ueluti uermis assiduus iugiter perturbans atq; assidens, pauperū corrodit animum. Et quid ego paupertatem dicam? Omnes hominum calamitates si dinumerare uelimus, non ipsi solū, sed tu quoq; lamenta tua ac ploratus fortasse ridebis. Deniq; nō solum omnes, sed ne breuissimam quidem earum partem eloqui nobis possibile esset. Neq; enim scimus illas, neq; si sciremus, tempus omni narrationi sufficeret. Verum pauca ex plurimis pro uiribus colligens, ex his tibi eas etiam quae dictae non sunt, conijciendas relinquam. Memento, quæso, senis illius optimi atq; amantissimi, Demophilum dico, ex magna illustriq; familia. Hic iam quintum & decimum annum agit, ex quo nihil agere plus potest, quam mortuus, nisi quod tremat iugiter & loquitur, sensumq; discretissimum suorum habet malorum. Ceterū in summa paupertate uitā agit, ministro tantū uno adulescente comitatus, bono quidem, ac domini sui studioso; non tamen calamitatem illam sedare ac solari idoneo. Neq; enim inopiam iuuare potest, neq; resolutionis illius tremorē sistere, sed buccellam tantum ori domini apponere (quippe neq; ad hoc illum iuuare possunt manus) & offerre calicem, & purgamenta narium abstergere praualet, aliud autem plus inferre nihil. Et iste quidem, ut dixi, quindecim iam annos in eiusmodi erumnis degit. Ego autē illum de euangelio considero, qui triginta & octo annis hoc morbo cōsumptus fuerat. Tu uelim præterea Aristophemū quoq; ex Bithynia cogites. Huic enim corpus nondum resolutum est, ut illi senī, uerū languor altus imminet, longe paralyti illa molestior & grauior. Nanque alij cōtractiones quaedam doloresq; tormētis omnibus acerbiores, nunc quidem uerubus omnibus acutius pungentes, nunc igne uehementius uentes, diebusq; lingulis ac noctibus eum exagitant, apud ignaros eius morbi uasānum illū uideri faciūt, adeo torquēt illius papillas, adeo manus pedesq; contrahunt, mutumq; illum per multam horā constituunt. Porro clamores illius, ac gemitus (nam post illam priuationem uocis nōnunquam in clamorem erūpit) lamenta parturientis superant, adeo ut sapius hi etiam, quibus longinquius ab illius habitaculo remotis infirmi sunt, præ uigiliarum tædio & nimietate turbati mittāt culpantes quod ex illius clamoribus infirmis suis deterius sit, quod illi non ex longinquis inter-

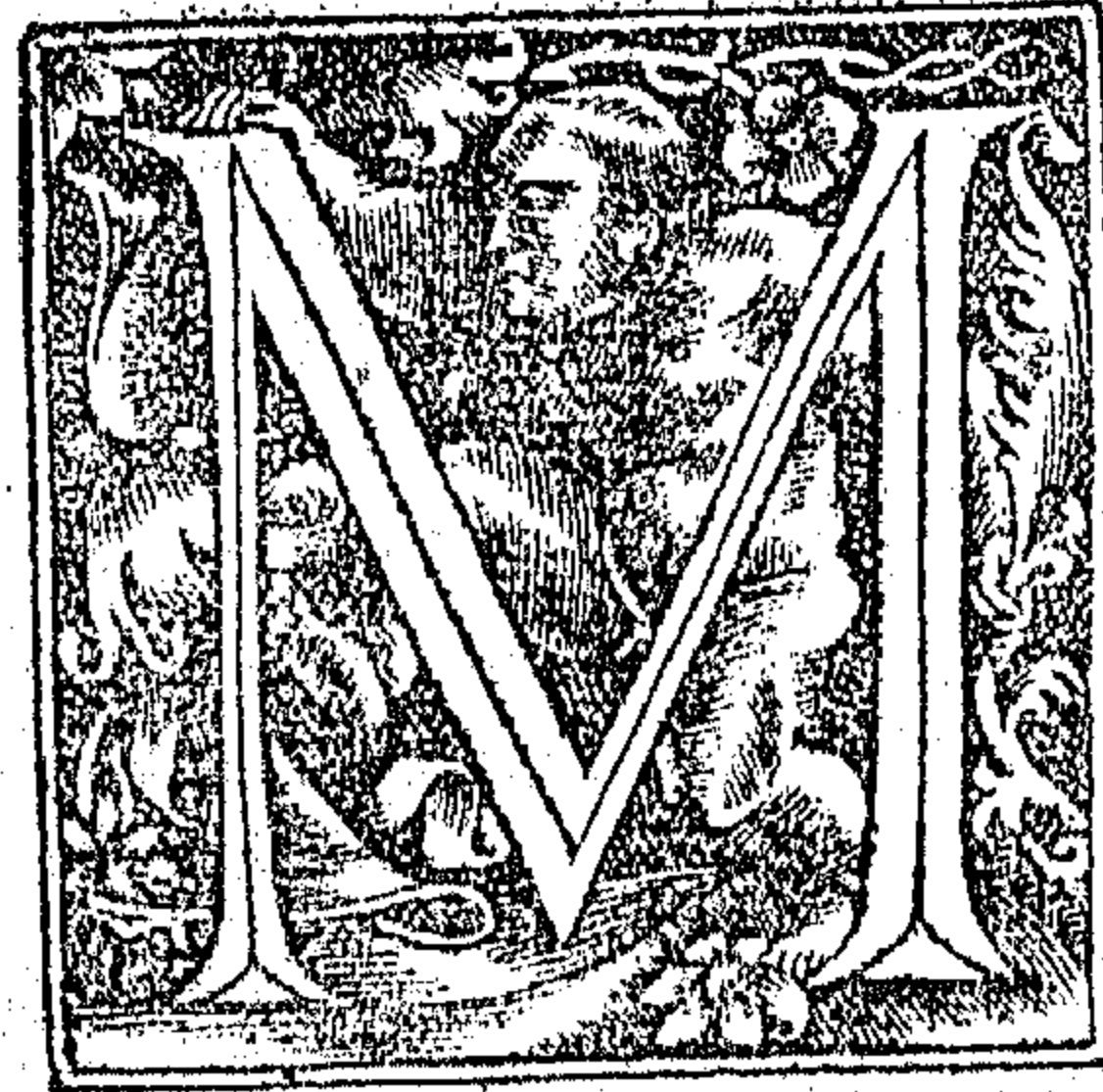
1. Cor. 11

uallia

sustinebimus? Ad deum vero precibus utebatur. A
 Beatus uero Paulus utrisque his armis eos qui in
 pressuris ac tentationibus erant, iurabat: nunc
 Heb. 12 quidem dicens, Si autem extra disciplinam estis,
 ergo adulterini, non filij. Quis enim filius, quæ non
 1. Cor. 10 corripit pater? Nuncq; orans, Fidelis, inquit, deus
 est, qui non patietur uos tentari supra id quod po-
 2. Thes. 1 testis: & rursum, Si quidem iustum apud deum est,
 retribuere retributionem his qui uos tribulant, & uo-

D. IOANNIS CHRYSO- STOMI ARCHIEPISCOPI CONSTANTI- NOPOLITANI DE PROVIDENTIA, ORATIO PRIMA,

Ioanne Checo Cantabrigiensi interprete.

MVLTIS referta est
 perturbationibus ui-
 ta nostra, & tumultu
 um plena præfens cõ-
 ditio est. Atqui nõ in
 eo molestia est uiri di-
 lecti, sed quod tumul-
 tus istos & perturba-
 tiones, quæ queamus
 uel ad moderatiorem
 formam traducere, uel
 patienter & sine dolore ferre, in neutro horum elab-
 oramus, sed iactatam multis curis uitam degimus.
 Atq; alius quidem paupertatem, alius egritudinem
 queritur: alius curarum magnitudinem, & rei fami-
 liaris procuracionem: alius liberorum educationem,
 alius orbitatem. Ac uide sanè insignem amertiam:
 non enim ipsam in causis, sed in contrarijs simili-
 ter omnes lamentamur. Atqui si rerum natura no-
 bis lamentationum causa esset, haud par esset, contra-
 riijs in rebus similiter commoueri. Sed si paupertas
 malum, idq; intolerabile, qui cum diuitijs uiuit, nõ-
 quam uexaretur: & si carere liberis, malum, qui libe-
 ris abundat, tranquillo animo esset. Rursus: si rem-
 publicam administrare, honoribus uti, & multos
 subiectos habere, in bonis numerat, uita hæc quie-
 ta, & tranquilla, fugienda esset, & ab omnibus homini-
 bus aspernanda. Nunc uero quæ uideas locupletes,
 ac tenues similiter perturbari, diuites uero sæpe etiã
 plus: atq; itè honoribus usum, & subiectum, & mul-
 torum liberorum patrem, & qui nullos omnino ha-
 bet liberos, non rerum confusionem, sed eos qui o-
 portune ijs uti, ac omni perturbatione seipsos li-
 berare nequeant, accusamus. Nõ enim in illarum
 rerum euentu, perturbatio ac tumultus est, sed in no-
 bis atq; in animis nostris: qui si bene constituti fue-
 rint, quauis sexcentæ undiq; oriantur tēpestates, in
 tranquillio, ac portu perpetuo requiescimus. Quæ
 admodum contra, non bene affectis, quauis omnia
 nobis secunda flēt, nihilo melius, hijs qui in naufragio
 sunt, comparati sumus. Licet hoc & in corpori-
 bus cernere. Qui enim confirmato est corpore ad
 ualitudinem, quauis inæquabili cœli uarietate op-
 pugnet, non modo nihil mali accipit, sed etiã ac-
 cessionem roboris exercitatione & intēperiei con-
 suetudine facit. Sin imbecillum et corpus habeat,
 quauis optima cœli fruatur temperatione, nullus ta-
 men illi fructus ex hac cœli æquabilitate erit, cum
 hæc intestina imbecillitas, cœli etiã bonitate læda-
 tur. Hoc quidè & in cibarijs cernimus. Quãdo e-
 nim firmus, et corroboratus nobis ueter totus est,
 quodcuq; receperit, quauis id graue, quauis ad cõ-
 coquendum difficile sit, in bonum illud transfundit
 succum, naturali tēperatione, cibi malitiã superate.
 Quãdo uero firmitas eius eneruata quodãmodo
 & languida est, quauis cibum optimi succi adhibe-
 as, in peius illum uertit, ac corrumpit, imbecillita-
 te uim eius omnem labefactante. Itaq; nos quando
 rerum perturbationem cernimus, non deum accuse-
 mus, uiri dilecti. Hoc enim est, non remediũ inue-
 nire uulneri, sed uulnere addere uulneri. Non da-
 monijs attribuamus mundi gubernacionem, non
 prouidentia uacare humana putemus, nõ originis
 cuiusdam, ac fati dominatum, e prouidentia diuina
 extruamus. Hæc omnia, contumeliarum plena sunt,
 & uera perturbatio, atq; confusio, nõ in rerum est mo-
 tu, sed in animo ita affecto. Qui quauis ceterarum
 rerum apta descriptionem habet, usq; dum confusione
 ac perturbationem in seipso coercuerit, nullum illi ex
 aliarum rerum apta descriptione presidium erit. Sed
 quemadmodum oculus ægrotus, etiã clarissimo me-
 ridie, tenebras obtinet, atq; alia pro alijs, nullumq; ra-
 diorum solis fructum habet: sanus uero, ac firmus, etiã
 am uespere poterit corpus, quasi manu ducere si-
 ne ulla offensione: Sic & mentis nostræ oculus, quã-
 ditum firmus est, multa quamuis confusa clare tamen
 uidebit. Deprauatus autem quamuis in ipsum cœlum
 attollas, multa tibi esse perturbationem, & confusio-
 nem rerum iudicabit. Hoc ita esse, permultis tibi
 tum antiquis, tum recentibus exemplis adhibitis,
 confirmabo. Quot paupertatem toleranter ferunt, &
 deo propterea gratias agere nõ cessant: Quot di-
 uites, rebusq; omnibus affluentes, nõ modo non
 gratias agunt, sed maledictis etiam dominum figunt.
 Quot etiã nihil graue perpessi, uniuersam prou-
 dentiam accusant: Quot in custodia omne tempus
 ætatis degentes, hanc miseriam sedatius ferunt, ijs
 qui omni terrore sollicitudineq; uacantes uiuunt.
 Vides

Vides igitur animum ita constitutum, & suam cuiusq; A
 mentem, tum horum, tum illorum esse causam, nõ autem
 rerum ipsarum naturam. Itaq; si menti cultum diligen-
 tem adhiberemus, nulla perturbatio, nulla confu-
 sio, nulla molestia inueheret, quauis Euripo quo-
 uis turbulentijs, sursum & deorsum, uita nostra ia-
 cteret. Age uero, dic modo, qua de causa Paulus
 gratias agit? Atqui is inter ceteros, & optimam uitam
 traduxit, et uirtutem omni tempore coluit, et minime
 molestias huiusmodi pertulit. Nemo ex omnibus
 qui solè aspiciunt illo iustior, neq; post hominum
 memoria asperiora illo quisquam perpeius est. Et
 quidè quæ uideret multos, cum nequitia uiuere, et le-
 to animo esse, pecuniarum abundantia frui, gratias tu-
 ipse deo egit, tum ceteris hoc omnibus, præscripsit. In
 illum intueamini, Tu igitur, quum animo securus, quum e-
 latum, quum hostes prosternentem, uexatores suos ulci-
 scentem, in cõmodorum minime patientem, quumq; un-
 diq; pecunias illi affluentes, omnes illi adulatione,
 omnes honore, psequentes uideris: te uero ipsum cõ-
 trarium, in statu diuersissimo, contumelijs, calumnijs, in-
 dijs appetitum, ne te abiectione putes, sed in Paulum in-
 tuens, tecum in eadem parte herentem, erige animum te uo-
 ca mentem, neq; ullo animi languore cadas. Amicum
 deo, atq; hostem, nõ ex rebus prosperis, aut aduersis
 aestimabis: sed si rectè uiuere, aegritudine carere,
 pietatem spectare uideris, bea illi, & fortunatè iudi-
 ca, quauis sexcentis uinculis constringat, carcere
 perpetuo includat, hero indigno seruiat, inopia pre-
 mat, in latumias conijciat, aut aliud quiduis graue
 patiat. Beatus enim hic, etiã si oculos effoscos, cor-
 pus ambulat, aut paulatim absumptum habeat. Sin
 alterum uideas, nequitia, & luxu disfluente, & in ex-
 tremis sceleribus uiuentem, omni honore abundantem,
 regium solum ascendente, diademate redimitum,
 purpura indutum, & uniuersa continentis do-
 minum, ingemisce, ac propterea talem etiã miserum
 ducito. Nihil enim miserius animo ita affecto, quauis
 uniuersam sibi subiectam continentem habeat.
 Quid enim utilitatis adfert, maximis pecunijs locu-
 pletari, quãdo omnium quæ ad uirtutem spectant, in-
 anis fueris? Quod emolumentum est tam multis præ-
 esse, quãdo tibi, tuisq; affectionibus imperare ne-
 queas? Atqui si corpus uideamus male affectum, &
 febre, aut pedum dolore, aut tabe aliqua, aut aliquo
 quouis insanabili morbo urgeri, lachrymam, &
 etiã admodum locuples sit, imò uero, tanto magis,
 quãto ille locupletior fuerit. Sensus enim asperior
 malorum est, quãdo quis in abundantia omnium fue-
 rit, quæ sunt ad uiuendum necessaria. Hic enim cum
 propter paupertatem, fructu eorumdè caret, necessi-
 tate ipsa se consolatur. Ille uero in cuius manu est om-
 ni affluentia uti, & infirmitate ualitudinis pro-
 hibet, animo propterea magis urit. Quidni autem ab-
 surdum esset, corporis morbo cum urgetur aliquis,
 infortunatè iudicare, quauis locuples fuerit: ani-
 mo autem male affecto, quo nihil nobis neq; par, neq;
 prestabilius est, beatum ducere, propter exiguam pecu-
 niam, aut caducum honorem, aut propter aliud quid ex-
 ijs, quæ hic nobiscum permanent, & post hanc uitam,
 imò uero persepe etiã ante uitæ exitum, deserunt? An
 nõ hæc quæso perturbationis, hæc tumultus nobis
 efficietia sunt? Propterea deum accusant multi, pro-
 pterea mundum nullo consilio administrari, nulla sa-
 pietia regi putant. Quod si sciret, in hoc uitæ cursu
 nihil bonum, nisi uirtutem solam, nõ pecunias, nõ sa-
 nitatem, nõ potentiam, nõ aliud quippiam, nihilq; malum
 in hac uita, nisi maliciam solam & improbitatem, & per-
 uersitatem animi, non paupertatem aut aegritudinem,
 contumeliã, aut calumniã, aut quæ sunt eius gene-
 ris, quæ horribilia esse putant: non hæc loquerentur
 quæ nunc faciunt, nõ ita animum abijcerent, non ita
 beatos iudicaret, quos infelices putare oportuit,
 nec contra infelices putaret, quos beatos existima-
 sent. Deniq; nõ ita de rebus humanis statueret. Nã
 propter optimum habitum corporis, & delicatam pa-
 stum, & largum somnum, homines in beatis habere,
 quid aliud est, qm̄ hic de illis ut de bestijs cogitare?
 Quonia in eo illarum felicitas constituta est, imò ue-
 ro etiã in bestijs hoc nefarium est. Multi enim tum asini,
 tum equi cessante ac edacitate perierunt. Atq; si in
 efferatis bestijs, quarum omnis uirtus in corporis bo-
 na constitutione ponit, hæc noxia sunt: in homini-
 bus, quorum omnis stabilitas in animi nobilitate col-
 locat, uirtutem ducemus: nec cœlum ipsum, neq; ani-
 morum nostrorum cognatos angelos reuererimur.
 Nõ erubescis ipsam corporis naturam, et descriptio-
 nem: Non enim quemadmodum feris, sic nobis corpus
 deus figurauit: sed sicuti par fuit, qm̄ animo ratiois
 participi, atq; immortalis obedire possit. Cur enim
 bestijs omnibus, deorsum in terram deiectos fabricauit
 deus oculos, tibi uero in capite tribuens, eos quasi
 in arce collocauit? An non quoniam illis nihil cum cœlo
 commune est, tibi uero tum a deo, tum a natura ut maxi-
 me cœlestia suspiceres, lege a principio sancitum est
 Quare tibi corpus celsum & rectum fecit, illis uero
 contra, ad terram abiectionem? An nõ hac uia, & corporis
 præterea formatioe, instruit te, ut nihil habeas com-
 mune cum terra, neq; fluxis rebus adherescas? Neq;
 igitur nobilitatem nostram prodamus, neq; ad bestiarum
 ignobilitatem dilabamur, ut ne de nobis dicatur illud:
 Homo quum in honore esset, nõ intellexit. Delictis
 enim atq; opibus, & gloria, & rebus mortalibus, ui-
 tæ modum terminare, hominum est, nõ suam nobilitatem
 inquirentium, sed eorum qui equi, asiniq; efficiunt.
 Absit autem ut hoc loco tales reperiantur, in sancto cœ-
 tu, in theatro hoc spiritali, in cõuertu hoc religio-
 so. Propterea enim quotidie diuini uerbi auditione
 fruimur, ut hac oratione quasi falce, syluestetes ani-
 mi affectiones præcidamus, & frugifera arbores si-
 mus, fructusq; tēpestuos feramus in horreum regium
 reponendos, qui gloriam quidem dabunt comuni do-
 mino, & cultori animarum nostrarum: nobis uero,
 uitam sempiternam, quã utinam nos omnes cõse-
 quamur, gratia & humanitate &c.
 EIVSDEM DE PROVIDENTIA ORATIO II.
 VI maledicit patri, aut matri, morte, in
 quit, mulctet. In ueteri testamento hoc
 sancitum est, quãdo non absoluta optime
 reipub. formæ perfectio, quando diu-
 nitatis inductio fuit, quando puerilia præcepta,
 quãdo lac, quando pædagogus, quando lucerna,
 quãdo

quādo figura & umbra. Quid igitur dicemus de hijs qui nūc in gratia, & rerū ipsarū ueritate, et tanta in cognitione sunt, nō patri aut matri maledicentibus, sed ipsi uniuersitatis rerū deo? Quo em̄ sup̄ plicio accipient, qualis animaduersio, quis igneus amnis, quis uermis sempiternus, quę tenebrę exteriores, quę uincula, quis stridor, quis ploratus, scelerū magnitudinē fati esse possit? Omnes cruciatus, qui nūc sunt, quicūq; futuri sunt, minores iusto sunt animo ita affecto, ac eouſq; improbitatis prolapsio. Verborū cōrumelię multę, uarięq; sunt, itaq; necesse erit eas omnes hodierno die exponere, ut neq; sponte in partē eius aliquā incurramus, neq; aliquē uel amicū, uel inimicū incurrere permittamus. Nō est enim, nō est hoc, peccatū ullum detentus, sed neq; par. Nam in eo, & accessio omnium malorū est, omnisq; confusio, inexprabile sup̄ pliciū, & intolerabilis pœna. Qui sunt autē qui deo male dicūt? Qui ex sapiētia prouidentię eius, fati confusionem, & necessitatē rerum extruunt. Atqui infideles, & in ligna ac lapides inhiantes, eaq; uenerātes, hoc laborare morbo minime mirandū est. Eos uero qui hoc errore, & seruitute liberati, & omnium supremi, ac ueri, re uera, dei cognitione digni habitū sunt, quādā quasi reciproca ratione, in illud salū atq; insanā animo trahūt hoc est grauisimū et multis re uera lachrymis, et lamētis profecundū, cum qui Christū se dicant uenerari, & tantis digne mysterijs effecti, & reconditarū inſtitutionū, ac sapiētia cœlitus nobis demissa sint participes, post tantū honorem quē acceperunt a deo, uolūtarij seipsos de libertate precipitent, quā deus illis cōdonauit, magnaq; cū temeritate seipsos deijciāt, & seruituti asperrimā seipsos submittant, et crudelissimū dominatū qui nullus est, animo fingant, omnē spem bonā pręcidāt, & neruos omnium uirtutis cultorū elidere cōtendant, quem admodū in bello milites strenuos, ac animam profunderē paratos, inimicus aliquis intūs, qui illos nulla ratione lædere, neq; a studio in regē auocare, neq; ad timorē traducere, neq; machinis superare potest, hac uia tamē suadēdo corripit, frustra illos, ac temere, & nulla de causa tātos suscipere labores, ut sic robur labefactet, animi ardorē extinguat, ut a bellicis curis amotos, nudos, & inermes cernēs, captiuos trahat: sic & diabolus facit. Postea quā uidet dei gratia, per magnā continentis partem, Græcorū errores irridere, omni animo ac uolūtate sermones de pietate antiquissimos habere, ex eoq; magnā uirtutis consecrationē, magnā improbitatis depulsionē fuisse: nō ausus est procedere, ac palam dicere: deficite a Christo, illius instituta irridere, fabula illius sunt atq; error omnia, malus est et crudelis. Nouit em̄ ita magis a suo imperio recessuros, & uehementius illū exosuros. Propterea recta uia ad accusandū nō pergit, sed circuitione quadam perreptans, uenēnū impiarum opinionū clanculū spargit, hoc relinquēs, ut uideant quidē homines in fide permanere, re aut uera radicitus eā extrahit, & omnia ueritatis instituta perfringit, & multam apud homines sibi obediētes,

A deo calumniā offundit. Propterea ab illo hoc uenēnū, hęc mortifera fatalis necessitatis apparabatur pharmaca, ut omnia quę dicit rectē inuehat, ut inanes cogitationes, inanē fidem faciat, & malā de deo suadeat hominib. sententiā habere: quod initio etiā fecit apud Adam, quasi maleuolū quendā ac inuidiosum, deū exagitant. Hijs enim penē uerbis precipiēdo usus est. Nouit deus uestros oculos aperiēdos esse, nouit futuros quasi deos, inuidit uobis, maiorē uobis honorē indignabat. Quāuis enim hac uerba nō adiecit, ex hijs tamē quę commemorauit, hęc conijciēda reliquit. Ac uide illius improbitatē. Cum labefactasset dei decretū, & dixisset maxima illis futura cōmoda, si ei non parent, cuius generis sunt apertio oculorū, deo parere, rectū cognitio, non hijs adiecit, malū esse qui hęc phibebat, ut ne quasi hostis atq; inimicus sententiā dicere uideret, sed personā consiliarij ac cognitoris suscepit, ut malū hoc consiliū redderet explicatius. Quod etiā usu uenit. Nihil em̄ aliud hijs dictis cōfirmare uoluit, nisi ut recederetis a deo fabricatore uestro. Indignas est & inuidus. Maxima uobis bona inuidet. Hęc manifeste uerba non posuit. Tū enim illū inimicū suspicari, declinassent: sed ista pręmittēs, atq; dissimulans, hoc perniciosum consiliū dedit. Itaq; nunc non dicit a Christo recedite, quasi diuina precepta damnatione digna essent. Qui uis enim illū mentiri cognosceret, sed callide uidet quidē nos in ijs esse sinere, & cū ueritate cōsentire: sed clam imprudentes ex æterna hereditate eijcit. Quemadmodū si quis puerū ingenuū ac liberū, sed simplicē et incallidū, dextra prehēsa, ē domo paterna nō eijceret, sed ea pręciperet faciēda, quibus designatis uolens nolens filius paternorū honorū exhæres esset. Fieri, inq; fieri nō potest, ut qui fato animū attentum habet, cœlū consequat. Omnino uero fieri nō potest, ut gehennā & supplicij effugiat. Nam cōtra dei decreta, omnibus obedire pręcipit. Deus dicit: si uolueritis, & me audieritis, bonis terrę uescemini: si nolueritis, neq; mihi auscultaueritis, gladius uos cōsumet. Os em̄ domini hac loquutū est. Videt quemadmodū deus loquit, & quales leges ferat. Audi nūc et fatū quē admodū etiā ipsum loquitur, et quemadmodū contrariū scitū facit, ac attende ut illa a dei spiritu plata sint, hęc a malo, ac pterea etiā a dæmone quodam efferato. Dixit deus: si uolueritis & si nolueritis, in nostra potestate uirtutē, ac uitiū collocās, et in arbitratu nostro ponēs. Ille uero quid ait? quod fato cōstitutū est, uitari nō potest, quāuis uoluerimus, quāuis cōtenderimus. Deus dicit: si uolueritis, bonis terrę uescemini. Fatum dicit: si uoluerimus, neq; nobis id datū fuerit, nulla utilitas est hoc uelle. Deus dicit: si nolueritis auscultare uerbis meis, gladius uos cōsumet. Fatū dicit: si noluerimus, datū uero nobis fuerit, omnino seruabimur. An nō hęc fatū dicit? Quid fieri potest hac pugna clarius? Quid bello hoc euidentius, q; tam impudenter aduersum diuina oracula susceperūt, improbitatis magistri dæmones? Sed ut initio dixi, minime admirandū est dæmones,

& homines alios dæmonū aequales, Græcos dico, istis rebus fidē adiungere: uos uero tam diuina ac salutaris doctrinæ participes, hęc refutare, & ad illa quę impurissima sunt, & animi perniciē cōtinent, uos ipsos aggregare, hoc lōge est asperrimū. Quid enim mea interest, externos iudicare? Mihi apud uos sermo est, qui inēbra Christi, filij ecclesię, paterna in domo cōstitutū, cœlestis doctrinæ participes, tāto honore affecti estis. Propterea ingemisco, propterea lachrymor, ac lamētor. Digna em̄ lamentis sunt, quādo quis in errores ueniā nō dignos, labit. Quę enim ueniā, dicimur, esse potest, ubi cū deus affirmet, dæmones contradicant, fide digniora uident etiā apud seruos dei, ea quę ab illis, quā quę a deo dicta sunt? Neq; uero rationes cōturbemus nūc, sed paulisper animū ad audiendū proieciūt, eorū qui his obtēperant dæmones. Deus dicit: Apposui tibi ignē, & aquā, ut tam, et mortē, quo uolueris intēde manū. Dæmon dicit: Nō est in te sitū porrigere manū, sed necesitate quadā & ut hoc sit. Et fide digniora tamē hac tibi uident, neq; q; longū interuallū sit inter cōsultores animaduertis, dei, ac dæmonis, neq; consilij differentia exquiris, alterius salutaris, & ad uitutem uocantis, alterius diaboli & ad nequitiam, ac improbitatē impellentis. Non quę a deo data tibi sunt, quęq; a dæmone cōsideras, quod hic ita adamauerit, ut filij unigenitū pro te darēt, quo nihil patri preciosius est, atq; etiā nūc amat, ut & te per apostolos quoq; uero pro salute aduocet, deniq; omnia faciat: ille uero tam magnū odij habuit, atq; etiā adhuc habet, ut omnino te expugnare, & non modo non boni aliquid dare, sed etiam hijs quę a deo acceperis, te exugere cōnetur. Hic quidem angelis te parē facere cōtendebat: ille uero hūmi serpentibus bestijs abiectionem te effecit, & illos uenerari persuasit. Hic ad regnū cœlorū, & reliquos honores te euexit: iste uero hinc tibi datū honorē inuidit, nec prius desistit donec euerterit. Quāuis em̄ hac decreta illius perspicere nō potestis, quę etiā sole clariora sunt, hijs qui nō admodū degenerant, (ita illustrē habent illa uirtutē, ac salutē, hac improbitatē) ista tamē si per uos cognoscere nequeatis, ab his qui consiliū uobis dāt, noscite quid salutare, quidq; noxiū sit. Quidni em̄ absurdū sit, aliarū in rerū delectū, hunc habere animū, ut si me dicitis cibū alicui det, nō in eo curiosus sit, sed quasi sanitatis efficientē accipiat: si ueneficus aut impostor sit, non multū labore, sed quasi uenēnū ac pestem auertat, de deo aut hoc iudiciū nō adhibere: quāuis lōge maius interuallū, inter deū & dæmonem sit, q; inter medicū et uenicū, ac tale qui dem, quale nō modo uerbis, sed ne mentē quidē, ac ratione cōprehendi potest. Extremā em̄ amentia est, ubi minima differētia est, ut in his qui cibū adhibent, nō multū laborare, sed hominū conditione uniuersę doctrinæ loco uti: Vbi uero tantū differētia est consiliariorū, ibi adhortatione opus habere, ut intelligat quid salutare sit, & quid noxiū. Neque q; ne limus bestijs ipsis immaniores, sed resiliamus, neque aures admoqueamus. Mores

A bonos, corrumpunt sermones mali, neq; ueniā afferunt qui decepti sunt. Quis em̄ si pestiferē locū, & cōtagiosū plenū uideris, cōsuetudinē illius loci fugis, quāuis sexcenties ad domiciliū illud traharis, & corporis ualitudinē ceteris rebus omnib. anteponis? Vbi uero opinionibus pestiferibus, quidam cōplentur, ac egritudinibus quę nō modo corpus corrumpunt, sed animā quoq; perimunt, ac deteriore, uilioremq; reddūt, nō omnino referste. Audi, inquit quidā sapiens uir: Ne steteris, resili, ne tardaueris, uel breuissimā hic metuas moram. Hac dicimus nō stabilitatē illarū opinionum ueriti, sed imbecillitatē uestram metuētes. Nobis enim dei gratia fide fundatis, imbecilliores aranearū telis uident. Et quāuis plus millies auribus nostris obganānt, a nobis quasi infanti, atq; extra se positi, risu explodunt. Neq; aduersum omnes hac loquor, sed aduersus eos, qui horū rei sunt. Nā & Paulus qui ceteris anteibat, nō doctrinā solū adhibendā pręcepit, sed etiā discipulo Timotheo cōtta aduersarios tū uerborū certationes, tū inanitates auferēdas mōstrauit. Exiguū nostrę uitę tempus, breuē salutis huius curriculum. Si igitur breuē hoc tēpus, quod ad discendū utilia nobis datū est, in superuacaneis atq; inutiles, & noxias disciplinas insumamus: de cetero q; oportunitatē habebimus, ad hac necessaria atq; idonea cognoscēda. Nā si uel longissimū esset, uniuersum ipsum ad utilia cōquirenda cōsumendū foret, nūc uero cū breuē, atq; exiguū sit, an nō extremā demeritē est, tēpus tam breuē, in opiniones mentū nostrarū corruptices, insumere? Quid medicina opus est: ne omnino plagā accipias, ne tēpus absumas in his sanādis, quę ab alijs & accipis, & habes uulnera. A diuinis scripturis sanitatē cōquire. Si interuenit quis, ac aliud quippiā attulerit, obstrue aures, resilito statim, ne cū ceteris: si regū cœtus sit, ne cōmittas ut eius cōfessus in societate ueniās, ut quāuis nullus assensus tuus fiat, cōmunitatē tamē auditionis omnino periclitaris. Quādo cōtra deū dicit, & opinio plena reprehensionis illius affert, nō aufugies, non uexantē cōtumeliosū linguā odio habebis, nō impia ora obstrues? Quō enim poteris libera animi inductione deū uenerari, quū contumeliosū omnium quę cōtra illum intentant, sis socius? Quod ne fiat precor. Hac a me non ad præsentes, imō uero potius ad presentes dicta sunt. Si em̄ uos culpa uacatis, quos tamen aegritudine uexari intelligitis, eam hijs ac alijs cōpluribus exhaurietis uerbis, ut radicitus hoc malū extirpetis. Precibus uero sanctorū, amicorū dei, quorū precadi libertas multo plus habet, q; sermones nostri, fiat, ut omnes nos, ac quicūq; ad plenitudinē ecclesię pertinent, hijs liberati malis, pro tribunali Christi cū libera securitate stemus, cui sit gloria. Amen.

EIVSDEM DE FATO, ORATIO III.

QVI equidē, nuper apud uos de fato uerba me fecisse, nihil tamen prohibet, etiā hodie de eodē argumētō sermonē instituerē: nō quōniā hac affectio admodum insita sit in animis uestris.

stris, sed quoniam socordia uestra incredibilis quæ-
 dā est, quæ uel minimas ægritudines, permagnas
 facit. Nam & cæco natura, hoc perspicuū est, fideli
 homini ad mali huius depulsionē, neq; doctrina,
 neq; uerbis opus esse. Quemadmodū em̄ qui ean-
 dem terrā cōtinentem nobiscum incolit, & legi-
 bus nobiscū tenetur eisdem, et regibus subiectus
 est eisdē, minus à nobis persuaderi debet, sed ue-
 tari solū, ut ne Persarū reipublicæ formā quotidie
 inuerehē conet. sic hoc loco fit. Errorū enim qui-
 dam ratione ac disciplina egent, quidam ita mani-
 festi ac plani sunt, ut timore ac supplicio solū coer-
 ceri debeant. Huius generis sunt occidere, adulte-
 rari, furari, quæ oratione nō egent. Itaq; & legisla-
 tor, nō doctrinā aliquam his de rebus explicauit,
 qua aures nostræ personarēt, hæc mala esse (hoc e-
 nim quasi anticipatū animis nostris est) sed solum
 uetuit, nō adulteraberis, nō occides. Vbi uero de
 uiduarū despiciētia, ac depositorū fraude, nobiscū
 disputat, ibi etiā rationes adiūgit. Cōmiserat in-
 quit uiduā, & aduenam, etenim tu aduena fueras
 in terra Aegypti. Sabbatū requiete cole, inquit.
 Deinde causam adfert. Atqui hoc, fatalē necessita-
 tem aspernari, nō eius generis est quod ratione e-
 geat, sed ex illis perspicuis est. Quēmadmodū em̄
 clare cernitur, malum esse occidere, & turpe nece-
 re: ita per se luget, fato se adiūgere malū esse, & ue-
 titū. Neq; uero idcirco puteris, quod à quibusdam
 existimat esse, ideo non uetitū esse. Nam & cædes
 suscipitur, quāuis legibus prohibeatur, & adulte-
 ria ac rapinæ in uetitis sunt, quāuis à multis admit-
 tant. Quod uero etiā in legibus Gregorū, quemad-
 modū cædes, sic notationi diei natalis credere, ue-
 titum sit, ex eo liquet, quod qui alicuius uxore stur-
 prauerit, et accusatus in iudiciū uenerit, et dixerit:
 nō ego hæc, sed stella natalicia: ego em̄ temperans
 esse uolui, illa uero labefactauit, & deiecit. An nō
 propterea asperiores dabit pœnas, quasi ridicule
 causam defēderit? An ueniā impetrabit aliq;? Ni-
 hil minus. At illorū sentētia, maxime id oportuit.
 Si em̄ stella natalicia ac nō arbitrato nostro omnia
 gererent, hæc nulla melior esset defensio. Si em̄ fir-
 mior ualentiorq; q̄ natalicia stella, nostrā esset ele-
 ctio, nulla esse deberet natalis diei notatio. Sin q̄-
 uis res mille excogitet, cōplere illius præscripta
 necesse esset, sine causa hic coaceret, et iure ueniā
 impetraret. Sed nemo illū neq; defendentē, neq;
 ueniā impetrantē audiet: ita res ab omib. explosa
 est, & cōmenticia quædā fabula uidet. Apud mul-
 tos magistratus, si quis cui uim adserat, ad defen-
 sionē satis est reo, dicere se hoc inuitū fecisse, atq;
 adeo nulla accusatio reliqua esse uidet. Multi uero
 magistratus propter sceleratas cedes accusati, sup-
 plicio afficiunt: carnisces uero administratos cedis,
 qui morte homines mulctat, neq; ad subsellia rapi-
 unt, neq; de illis omnino querunt, necessitate pro
 illis causam dicente, & magistratus auctoritate, &
 subiectionis timore. Quod si homini prudenter
 ignoscunt, abs tribuli sro, & cognatione quadam
 nūcto, aliquid agere coacto, an nō multo magis cō-
 donare par est, si quis fato pellit? Atqui aufugere

Exo. 20

Deut. 5
Exo. 22

oportet. Illius uero sicuti prædicat, sic in expugna-
 bilis dominatus est, ut quāuis in solitudine, q̄uis
 in mare, q̄uis in alias quascūq; oras te cōferas, præ-
 scripta eius minime effugas. Quid ni igitur absur-
 dū est, eū qui barbarorū uī ad aliquid rapit, ita fac-
 lē ueniā obtinere, ut ne omnino accuset quidē: hūc
 uero qui uolētore quadā uī cōpellit, pœnas per-
 soluere, neq; orationē eius ad causam dicendā ad-
 mitteret? Nemo em̄ causam maleficiū fatū adserēs,
 pœnas effugit, nō in iudicijs maleficus, nō in fami-
 lia seruus, nō in ludo puer, nō in artificio discipu-
 lus. Qua ratione igitur uel fatum probat, qui id sic
 abijciūt, ut ne necessitati quidē eius ueniā dent?
 Ita ueritate & cōscientia sua freti, uehemēter per-
 suadent sibi uniuersam hæc rem fabulā esse. Quā-
 do uero in peccata inciderint graua, tum illud ad-
 ferūt, quasi hoc modo constitutū illis supplicium
 effugituri sint, & nō grauiores pœnas daturi. Nō
 em̄ tam terra res est peccare, q̄ post peccati nō pu-
 dere, & ppter scelera sua ipsum deū accusare. Hoc
 omni peccato funestius est. Hoc etiā diabolus fa-
 cere cōtendit, ut non solū ad uirtutē remissi, & ad
 uitia procliuēs simus, & omniū causā deo assigne-
 mus, sed etiā ut animo ac lingua ad maledicendū
 apparatis, defensione adserēda, deū accusemus, &
 à nobis hæc paratū, reprehensionē deoneremus,
 & in eū qui auctor nō est culpā traducamus. Atqui
 si quis tale quid in hominib. designauerit, ad accu-
 sationē eius, & internitionē hoc satis esset. Quādo
 em̄ alterū calumniat, etiā si nihil præter ea mali pa-
 trauerit, hoc tamē facinus eodē supplicio plectit,
 quo reliquorū fontū. Vide igitur quantum mali dia-
 bolus è fato excitauit, uirtutis contemptū. Labefa-
 ctat em̄ animū etiā satis incitātū ad sudores, p uir-
 tute suscipiēdos, quādo periuadet ex his quæ sūt,
 nullū factū nostrū pro uitio haberi posse. Quando
 enim aduertit quis, neq; aduertiū, neq; sicariū, neq;
 muros efflorescentem accusatione dignū, nō desinit
 quasi in precipiti loco cū impetu rēs, providētia
 calūniatores alios facere, & ipse quoq; calūniator
 dei esse, quo qd' quæso malū pnciosius esse potest?
 Fugiamus dilecti hūc simulacrorū cultū, mors em̄
 reuera in lebere est, omnēq; qui inde uel minimū
 peruersarū opinionū haurit, omnino mori necesse
 est, nisi iterū recurat, & sanitate integra fruatur. Ut
 ne igitur postea hoc infructuose lamētemur, cū pœ-
 nitentiæ nobis cōstitutū tēpus, post nostrā hinc de-
 migrationē præcidat, dū habiles sumus, quicunq;
 hoc morbo correpti sumus, mutemus sententiam
 nostrā, nosq; ipsi reficiamus. Qui uero sani sumus
 sanitatē incorruptā cōseruamus, & hoc morbo af-
 fectis manū porriganus. Si em̄ corporibus labo-
 rātib. tantā industriā adhibemus, animi ægritu-
 dine propolita, an nō omnia faciemus, omnia susti-
 nebimus, ut fratre in societate membrorū eadem
 coopatū, & in perfectionē corporis ecclesiastici
 ascitū recuperemus: Omnia igitur huius causa susci-
 piamus, omnia huius causa prestemus, canes, lupos
 abigamus, neq; nostri ipsorū salutē satis nobis esse
 putemus. Quēadmodū em̄ dictū est: si uideris su-
 rem simul cōcurrere, & in adulteris partē tuam

psal. 49

ponebas: Ita hęc quoq; audiamus, quādo aliquem
 ē fratrib. nostris circūuentem rationibus, &
 susurratōib. decipientē uiderimus, ista inaudia-
 mus. Domus herilis, est ecclesia, uasa preciosa sūt
 fideles. Vbi igitur aliquē exterum uideris, aliquid
 e ualis diripere conantē, quāuis uide captus
 non fueris, tū tamen qui furam uides suffodientē,
 & neq; per te, neq; per alium prohibes, reus necis
 illius est: tum quia in periculū uenire permiseris,
 tum quia nō ad eos retuleris, qui ista corrigere po-
 tuissent. Neq; uero hæc dico, q̄ omnino impende-
 re tibi periculum putem, sed ut cautiōres reddam
 alios, atq; efficiā, tum de sua ipsorū, tum de aliorū
 salutē, magis sollicitos. Ita enim poterimus pro-
 missa consequi bona, gratia Christi, &c.

EIVSDEM DE FATO, ORATIO IIII.

IDEM ipsa dicere mihi quidē graue
 non est, uobis uero tutū. Quod si Pau-
 lo, qui cum gratia spiritus docuit, &
 cum imperio inimicos abegit, & per-
 turbatiōes animi omniū sustulit, qui
 summo in honore fuit, quē quasi angelum de cœ-
 lo descendentem, imō uero quasi Christum ipsum
 omnes audierunt, perpetua doctrina opus fuit, &
 eadem cōtinenter dicere necessariū: multo magis
 nobis qui nullo in loco aut numero sumus. Tutū
 uero re uera est uobis, iisdē de rebus sæpe audire,
 neq; uero de iisdē rebus solum, sed eadē etiam de
 iisdē. Ne graue igitur aliquis, neq; uexari à no-
 bis se putet, si de eodē argumento eadem iterum
 dicamus. Si em̄ cōfiderē liceret, uos semel ista au-
 diendo, hanc animi ægritudinem deposituros, ne
 sic quidē ab hoc argumento recederemus, sed de
 iisdē rebus adhuc uerba faceremus, ut stabilem
 ac firmā efficeremus sanitatē, & cautos uos redde-
 rem⁹, ne in hæc facinora iterū dilaberemini. Quo-
 niā uero quasdā huius mali reliquias, in auditorū
 animis esse suspicamus, necessaria nobis est, & ra-
 tionē cōsentanea, alsidua harum rerum pertracta-
 tio. Hodie aut dicendum est: quō ista effugiamus,
 Quomodo aut effugiemus? Primum precibus &
 accessu ad deū: deinde rationibus pijs. Si enim ui-
 deris quæ futura, & quæ præsentia sunt, & rectum
 de utroq; suffragiū tuleris, nunq; animum tuum
 hoc malum attinget. Quādo enim uideris, præter
 dignitatem suā aliquem locupletē, ne felicem eū,
 ne beatū iudicaueris, ne dei providentiā condem-
 nes, ne temere ferri aut incōsulto res humanas pu-
 tes, quia hic præter meritū suum locuples est. Ven-
 niat tibi in mentē Lazari & diuitis, ut hic ad sum-
 mas opes, & affluentia rerum peruenerit, crude-
 lis, præfractus & inhumanus, & ipsis canibus effe-
 rator. Siquidē hij pauperem cōmiserantur, &
 accurabāt, & nō grauate linguā ulceribus per om-
 ne corpus fuis, admovebant: Ille uero, ne micarū
 quidem suarum participē faciebat. Tecum igitur
 reputa quemadmodū hic omib. opibus affluebat.
 Pauper ille qui re uera diues, re uera locuples fuit,
 in id extremę paupertatis incidit, ut & necessario
 uictu destitueret, & ægritudine ac fame perpetua
 uexaret. & hic quidem pauciora quā usus tulit ha-

Phil. 3

bebat, ille uero supra modū omnib. rebus abunda-
 bat. Nō moleste ferebat tamen, nō impium uerbū
 proferebat non deum accusabat, cū nullo, ne secū
 quidem hæc uerba usurpabat: Ego quidē qui nul-
 lum insignite flagitiū patraui, tales pœnas dō, &
 extremum sustineo supplicium, fame cōturbatus,
 morbo grauisimo absumptus, paulatim exhau-
 stus & deletus: Hic dicit & delicias, alienis calami-
 tatibus oblectat, meas in miserias debacchat, hūc
 autem tam inhumanū, immitem, crudelem, saxeu-
 um, tāta pecuniæ dominū fecit deus, me uero qui
 ne uerbo tenuis illū prouocarim, tantis laboribus
 & doloribus excruciarī permittit. Quomodo hæc
 iusto illius iudicio, quō hæc eius providentiā &
 procuratiōe nostri digna sunt? Nihil horum om-
 nium dixit ille. Quid ni igitur absurdū sit, illos qui
 tanta mala patiunt, ita de deo in omnibus bene lo-
 qui: te uero qui extra istā penitus controuersiā es,
 illorum causa cōtumeliose de deo loqui, quorum
 gratia alij bene loquuntur? Qui enim malum ali-
 quod patitur, si uerbum aliquod odiosum aut mo-
 lestum dixerit, quāuis non tantam quantā alius,
 aliquā tamen paruā ueniā habet. Qui uero ipse
 extra pericula est positus, & aliarū rerum causa a-
 nimam suā projicit, quasi ueniā dignus esse potest
 in ijs de deo male loquēs, in quibus qui mala ipsa
 accepit, gratias agit, & perpetuo illum laudare nō
 desinit? Quādo igitur uideris iustum mala patien-
 tem, hoc exēplum animo repete. Neq; enim iustio-
 rem illo quenquā potes dicere, quod tū ex patien-
 tia, tum ex premio satis liquet. Nam & primū re-
 surrectiōis sortitus est locum, cum patriarcha A-
 brahā in honore positus: neq; contra maiora per-
 pessus mala, neq; ita despectui habitū. Quod em̄
 maius malum cōmemorare potes, quum neq; ex
 ijs quæ de mensa deciderūt, expleri potuit? Quan-
 do igitur summā improbitatem uideris, quid em̄
 crudelius isto qui hūc in tanta calamitate præte-
 rierit? uel quid affluētius esse potest mensa illa &
 uestitū, in quibus maximæ deliciae splendidissi-
 mæq; fortunæ fuerant? aut cōtra quum summā ui-
 deris iustitiā: quid enim deo amabilius esse potest
 animo talium patienti, & extremā miseriam gene-
 rose perferenti? aut quid miserius fame ac ægritu-
 dine tam insanabili? qualem dabis mihi ueniā qui
 in alijs offenderis? Nunquid uitæ huius exitu res
 terminatur? expecta finem, & tunc uitæ uniuersū
 usq; dignā cōpensationem uidebis. Ne ante præ-
 mium, ne ante coronā tumultueris. Quādo igitur
 uideris utrunq; in iudiciū uenire, & sententiā iu-
 dicis accipere, tum & ipse iudicium de unoquoq;
 feras, Quot nūc in ijs insidiant, quot muros effo-
 diunt, quot mortuorū loculos diripiunt, quot to-
 ris insidiant alienis, quot mortiferis uenenis com-
 plures perdiderunt? Nunquid in ijs accusamus iu-
 dicē? nequaquā. Si enim illos in iudiciū ueniētes
 sic abire sineret, ut eum qui mala accepit puniret,
 qui uero intulit iniuriā honoraret, & coronā im-
 posita dimitteret, accusatiōe et extremis reprehē-
 sionibus re uera dignus esset: quādo uero nō dūm
 in iudiciū adductus fuerit, neq; tempus iudicij in-

ster, neq; dum ille poenas repetit, tu anticipado cōdemnabis? Atqui oportuit, inquit, admissorū scelerū poenas dare. Vitā tuā o homo animaduerte, in tuā ipsius cōscientiam descende, & hanc mutabis sententiā, iudiciū illud nō laudabis, sed perhumānū deū propter eius quasi lentitudinē admiraberis. Si em̄ ab unoquoq; propter flagitia sua, poena admissorū scelerum posceret, certatim genus nostrū funditus direptū fuisset. Quis em̄ gloriabit se purū habere cor, aut quis cōfidenter dicit, se purum esse à peccatis? Sed quū propter hāc dei quasi lentitudinē animo ex cruciaris, exquisite animo pertractes, quæ abs te patrata sunt flagitia, & de istac patientia gratias illi habebis, et tolerantia illius admiraberis. Tumultuaris, angeris, omnia perturbacionib; cōples, quod hic prater dignitatē locupletat, & à multitudine colit: An non audis Psal. 48. morū scriptorem dicentē: Ne timeas quādo dicitur sciet homo, quoniam in morte nihil ex omnibus accipiet, neq; simul descēdet cū eo gloria eius. An nō audis prophetā magna uoce clamantē: Omnis caro scēnū, om̄is gloria hominis quasi flos scēni? An nō uidēs prophetarū dictis attestantē rerum ipsarum ueritatē: an nō uidēs experiētā & exitū rerum ijs dictis suffragantē: nihil illū in morte ex omnibus capturū. Audi Iob, hoc idem dicentē. Nudus exi ex utero matris, et nudus decessurus sum. nihil em̄ in morte ex omnibus quis capturus est. 2. Tim. 6. Audi Paulū in hac eadē materia philosophātem. Nihil inueximus in hūc mundū, certūq; nihil nos deportare posse. Tu uero beas hominē, qui nihil hinc auferte potuit ex ijs quæ expediūt illi præsto esse in die iudicij. Sed quæ alia maior miseriæ descriptio & infelicitas esse potest, q̄ quū summis in delictis hic uixeris, summa cū ignominia hinc discedere? Tu uero si quenquā horū diuūt superborū, & in foro fastuose obambulantū uideris, foris honoribus abundantē, assentatione paralarū usum, ubi domum suā redierit, nihil istorū habere, sed destitutū, inglorium, medicis egentiorē uiliorēq; esse: igit hūc prædicabile esse arbitraris? an nō potius cōmiseraris, ac lamētaris? Hoc idē de locupletibus facito. Sunt uero quidā, qui posteaquā hos de religione sermones cōmouerimus, sum hircorūq; instar, abdomini affixi, & in res præsentēs inhiantes, nihil restare post nostrā ex hac uita demigrationē arbitrant. Alij quidē, quādā restare putāt, sed præsentia futuris antepōnūt. Nam ad uer sum eos qui nihil remanere iudicāt, sed animū nostrū quasi extinctū nullā redditurū rationem, neq; poenas persoluturū, ridiculum fortassis esset, quemadmodū cōtra insanos, et e potestate sua exētes, dicere. Neq; em̄ si quis in die cōtendat diem nō esse, et de rebus in prōptu positis dubitet, oportū erit ratione huic persuadere, & ad opinionē suā adducere. Atqui uestræ charitatis causa cū illo disputabimus quēadmodū nobis dei dederit gratia. Quid dicitis o homo: nihil esse putas post hūc uirte cursum: hoc em̄ dicere necesse est. Quō? Quasi malorū quorundā gradibus, ad deteriorē semper opinionē proiecti diabolus, quē semel à ueritate

auererit. Ecce aut̄ persuasit, temperantiā, equitatem, reliquāq; uirtutē negligere, improbe uiuere fecit, de cetero perpetuā habere labē cōscientiæ, et precitū facinorū improbe admissorū in alios dimouere, quū improbitatē ipsam potius dimouerent. Sed hoc nō faciūt, et opinionē sibi falsam, de fato, & sexcentorū malorū plenā affingunt. Deinde in hoc reprehēsi, & fateri tandem coacti, nullius esse momētū hāc præsentia: futura tollūt, omnē de resurrectione sermonē eludunt. Nūc uero. quod in manibus est cōfutumus. Nihil ne est o homo post hanc uitā? & huic niteris opinioni? Multis in rebus delirauerūt Græci, huius tamē opinionis ueritati nō restiterūt. Quod si illos sequaris, dabis certē aliqua post hāc esse uitā: rationes, iudicia apud inferos, supplicia, honores, sententiās, iudicata. Sin Iudæos interroges, aut hæreticos, aut aliū quēuis hominem, reuerētib; opinionis huius ueritatē, ac quāuis in alijs disenserint, in hoc tamē omnes cōueniunt, & dicit rationē eorū quæ hic gesta sunt, ibi debere reddi. Sed nulli horū obtemperari uis, sed cū impudentia quadā magno te ipsum errori obijcis. Atqui sobriorū hominum causa de ijs sermo instituedus est. Ei uero qui nihil deinceps fate tur esse, ne deum quidem esse fatēdum est. Vides quemadmodū dixi, cōsequentes opiniones prioribus deteriores esse, quod istis quoq; usu uenit. Si em̄ nihil est post hanc uitā, ne deus quidē est: sin deus est, iustus est: quod si iustus sit, pro dignitate tribuet unicuiq;. Sin nihil post hanc uitā sit, quod quod par est, recipiet unusquisq;. Attende uero. Multi præter meritū suum, quemadmodū ipsi in iustitia cōfessi sunt, multa bona accipiūt in hac uita, et cū honore sunt: alij uero supplicij afficiunt, qui cum iustitia uixerūt. Quod si nullus sit locus huius post hanc uitā, iniuria affecti discedēt iusti, & præter meritum bonis fruēt̄ iniusti. Quod si sit, quomodo esse iustitia possit? Vel em̄ aliquē locū esse necesse est, qui pro meritis suis redderet unicuiq;: in hac uita em̄ hoc nō inuenit: uel si talis locus nō sit, quomodo pro meritis suis recipiet unusquisq;. Sin nemo secundū merita recipiet, ne deus quidē tua sententiā iustus est. Sin nō deus iustus sit, ne deus quidē erit. Sed hac loquēdi contumelia, in caput illorū qui hęc in nos cōferunt, reuertat. Videte uero quo uerborū cōtumeliæ oratio illorū pro uecta est. Deū esse res om̄es clamāt, atq; adeo iustū esse. Sin iustus sit, pro dignitate sua reddet unicuiq;: sin pro dignitate sua reddat unicuiq;, necesse est aliquem post hanc uitā esse locū, in quo pro dignitate sua recipiet unusquisq;, & uel poenas dabit, uel in honore erit, propter illa quæ ab eo gesta sunt. Sobrii igit sumus dilecti: ignorātiā em̄ qui dam dei habent: sobrii sumus, uigilemus. Peccasti, ne insistas amplius peccare. Peccasti, desine peccāsti, ne cōnectas bis peccata. Nos uero tripla atq; etiā quadrupla connectimus talū opinionū onere mentib; nostris imposito. Peccasti. Agnosce dominum misericordem, humanū, bonum, medicum, cōdonantem, exorabile, placabilem. An nō audi uisti quod decem milia quidā talenta cū deuorasset

set, & herilia bona om̄ia uastasset, ac dissipasset, cū uxor, cū liberi eius, proscibēdi fuerāt, ut fleuit solū, ut pedes illius solū attingit, uniuersi debiti illius remissionē & dissolutionē inuenit. Sin dicas illū postea tortorib; traditū, nouerunt qui historiam sciunt, et alterū mihi dicere humanitatis argumentū. Nam & tūc illum cōmiseratus absoluit, & rursus eū ipsum, alterius misertus, in carcerem coniecit. Atqui hoc quidē ut huic opem ferret effecit: illud uero, ut illi presidium afferret, cōstituit hūc eruditum ne crudelis aut inhumanus esset, illum uero, ut uideat & crudelitate alterius liberaret. Videte dilecti, bene mihi inter dicendū uenit in mentē hęc cogitatio, ut nō solū cupiditas alieni, bonorū direptio, uerum etiā uacuitas misericordiæ gehennæ nobis efficiētia sit. Hic em̄ non q̄ aliena iniuste accepit, sed q̄ sua ipsius crudeliter repetierit, tortorib; tradebat. Nam debitorē fuisse illū scriptura cōmora. Quāuis ille debitor fuit, tu idē debitū debebas, & eadē equitas in utrisq; cōseruanda fuit. Propterea tibi debitā pecuniam cōdonauit, ut suā humanitatē demonstraret, ut imitatorē herilis māsue rudinis te efficeret. Quoniam uero ubi bona accepit, melior non fueras, altera te corrigi uia, pōng ac supplicij. Itaq; & hęc quidē beneficentiæ species est. Tortoribus tradidit, ut quasi medicus optimus nequitiā animi depelleret. Valenti medicinæ nō cesseras, ferro tibi opus de cetero & igne fuit. No uit ille qui decē milia talenta cōdonauit, te crudelē & inhumanū esse. Sed tardauit, ut ex rerū eueru, quod sæpe facit, respōsionē adhiberet, sciens esse iuste facere. Postq; respōdisset tibi, facit quod Sodomis faciebat. Nō cōfestim iniecit ignē, neq; ciuitates illas diripuit. Sed quid? Clamor Sodomorū & Gomorrhorū, & neq; adhuc, sed descendens uidebo. Et neq; hic cōstitit, sed misit angelos, ut monstrarent tibi incolarū ciuitatis improbitatē, ut ne impudens quisq;, ullis possit uerborū cōtumelijs uexare deū, q̄ inhospitos, q̄ crudeles, q̄ nepharios, q̄ equitatis iura ignorātes, cōmunes nature leges euerterēs, malitia plenos, iam deleturus esset. Quid tā humano ac miti deo par cogitari potest? Nos enim quū aliquē punimus, uix dignamur sepe causas dicere. Ille uero, nisi prius te docuerit, nisi prius tibi persuaserit, nisi tuū ipsius cōperit suffragiū, illum iuste supplicij inferre, nō punit eos qui iam diu supplicio atq; animaduersione digni erāt, & rationē sæpe reddere paratus est, et cū accusat abs te, in iudiciū etiā uenire non grauāt. Vides prophetas istorū plenos sermonū. Vbiq; cōtrouersia dei cum hominibus, ac sepe ipsos iniuriosos ut causam diiudicēt, aduocat, sæpe creaturā ad suffragiū ferendū collocat, iudiciorū suorū splendorem demonstrans, quū neq; aduersariū suū, neq; res sensu expertes repudiet deus, ad diiudicandā rem uocare, quod nobis in cōsuetudine quoq; est positū, quando iusta causa freti sumus. Audite ualles fundamēta terræ, quoniam causa quædā domino est. Et rursum. Audi cœlū, & auribus cape terrā, quia dominus loquit. Sepe uero illos ipsos, ut, Popule mihi quid feci tibi, aut qua in te iniuriā tibi feci? Et Hic

remias. Quod nā inuenerūt in me delictum patris uestri? Neq; uero in ciuitatib; ac nationibus hoc solum facit, sed etiam in certo quouis homine. Cum Dauide contēdebat per Prophetā, & longē repudiānti Ninuitis prædicare, respondit deus per curbitā. Siquidē tu parcere uolebas curbitā, ego nō paream Ninuæ. Et multorū talū inueniemus scripturas plenas. Hęc quū sciamus, adoremus illū, admiremur, colamus quantū à nobis fieri potest: digne em̄ nō possumus. Curā habeamus præsentis uitæ & credamus deū præesse, & prouidentia cūcta gubernare, & post hęc omnia, ex hac uita demigrātib; promissis nos bonis frui posse, quibus nos omnes precor gratia Christi, &c.

EIVSDEM DE FATO, ORATIO V.

NULLA est omnino tam deprauata disciplina, neq; tā insanabilis tabi plena, q̄ est hęc de fato & diei natalis notatione opinio. Præterq; enim quod cōtumeliosam disciplinā, atq; impiā, & perniciosam, in animis eorū inserit, qui decipiunt, atq; adducit ut de deo talia loquant quæ ne de demonib; quidē quis diceret, et uitā confundit nostram, & omnia tumultu magnaq; perturbatione cōplet, & quæcūq; ad doctrinā & correctionem, à deo, & natura, per prophetas, & sanctos uiros, introducta sunt, euerit & labefaciat, ac superuacanea ea demonstrat, & perinde facit, ac si quis corpore laborati, ac medicina egentis, præsentibus medicis, & medicinā apparatibus persuadeat, nullo horum uti, neq; ab agritudine liberari, sed negligentia ac socordia languentē totum miserabilissimā præstolari perniciem? An nō hac quæso dicit fatum? Nemo præcipiat quicq; utile, nemo præcipiat entē audiat. Frustra leges, & iudices, frustra reprehensiones & admonitiōes, frustra supplicij timor, frustra honores et præmia, frustra palma bene remgentibus cōstituitur. Neq; enim si in aliquo elaboraueris, utilitas erit; neq; si ociatus fueris, offeritio erit. Neq; ad ludum literariū puer proficiat, nec uir effectus, leges audiat, neq; cōsilijs atq; admonitionih; utilibus obtēperet. Quid enim poterit afferre labor? Quasi disiecta nauis, nauitis & gubernatoribus destituta, tempestatis magnitudine, clauū mentis suæ relaxās ita feratur. Cupis ne, quæso, obtēperemus, & nihil efficiamus quæ ad uitæ nostræ custodiā pertinent? Prætermittatur autē ad tēpus, quod ad mentem nostrā pertinet, de præsentis uitæ statu disputemus. Obtemperabimus ne fato hæc dicenti, & neque seruos delinquentes puniemus, neq; lasciuia corruptos, reuocabimus, neq; iniuriosos in iudiciū ducemus, neq; legibus obediemus? Vellem quidē certē ad breue tēpus hæc fieri, ut te uera perniciosam istam, et nocentē malorum magistrā, perspicere possitis. Si enim necesse sit omnino quæ fatalia sunt, tum laboratibus, tum dormientibus nobis fieri, nullus agricola boues iugat, neq; aratū trahat, nullus sulcū imprimat, nullus sementē faciat, nemo anni tempus accommodatū obseruet, nemo gelu toleret, aut perpetuā pluriā, aut miserias, aut arunas, aut ad con-

Hier. 2
Iona 4
Mat. 13
tom. 5 F 3 situ.

stiturū anni tempus falcem attingat, aut segetē de-
 merat, aut spicas tribulet, nō plātet, nō stirpes ac-
 curret, omnē agriculturā industriā abijciat, domi
 sedeat, & omne rēpus dormiat, omnino fatale illi
 hoc est & fixū, suapte spōte domū bona uenient.
 Sin in cōtrariū fusu traduxerit Clotho, q̄uis sex-
 cēties labore, nullus tamē finis laborū illi, nullus
 sudorū erit. Cuius igit̄ rei gratia, nō hęc præcipi-
 tis faciēda, si prorsum fato cōfiditis: Cuius rei cau-
 sa nō præcipitis, ut re uera cognoscatis quæ bona
 ex fato oriant̄: Vis mihi quid re uera fato stabilitū
 sit ostēdere? Aufer agriculturā, tolle nauigādū ar-
 tem, abijce omēs artes quę ad uitę cultū pertinēt,
 nullus neq; architectus, neq; ærarius, neq; textor,
 neq; alius quispiā, eorū quæ ad uitę usum cōferūt,
 artem attingat, & tūc clare uidebis, qualis facti esse
 ctus, & quale illud sit, exquilitē cognosces, tum e-
 tiam illius immutabilitatē perspicies. Sed quid ar-
 tes dico quæ uitā nostrā cōtinent? Stent artes, nul-
 lacq; labefactę, sed oēs suo loco maneat, & singuli
 quicq; nihil suorū accuret, nullam partē familiæ ad-
 ministrēt, sed fato permittat res suas oēs gubernā-
 ri. Tūc illius utilitatē intelligēt, quādo questiōib.
 ac plagis acceptis, uectigal ab illis querūt, quod
 cū non habeāt, ad fati quidē defensionē confugi-
 ant. Illis tamē nemo attēdit. Quādiu pueri animo
 erimus, quousq; nō cessābimus delirare, quousq;
 non agnoscemus cōmunem dominū: Si malos ac
 bonos fatū facit, quare liberis præcipis, quare ad-
 mones? Omnia temere ac nequicq; sūt. Si diuites
 ac pauperes facit, ne ad ludos literarios mittas, ne
 pecuniā suppedites, nihil agas ex ijs quæ amplifi-
 care illorū opes possint, sed res eorum omēs fato
 pmittē. Atqui hęc nō in animū inducis. Vides ut
 in rebus minorib. illius potestati diffidas, in maio-
 ribus uero illius autoritati nitaris. Si em̄ re uera
 fatū est, permittē ut puer cū malis hominib. cōsue-
 tudinē habeat, cū deprauatis hominibus deprave
 tur: hoc em̄ fato prorsus cōstitutum nexūq; est, ac
 tibi cū primis utile est. Atqui fatū ais re uera, fatū
 re uera est. Quare igit̄ negocia tū tibi faciesis, tum
 alteri: Sed quid de liberis loquor, quādo ne in ser-
 uis quidē hoc toleras, sed minitaris, perterrefacis,
 omēs rationes cōmoues, ut tibi bonus atq; hone-
 stus seruus sit, neq; diei natalis notatiōi confidis.
 Cur uero malū uerberas? Nō est em̄ illius hoc pec-
 catū, sed pellētis diei natalis. Cuius causa bonū lau-
 das: Non em̄ hoc illius recte factū, sed diei natalis
 est. Atq; adeo neq; bonus erit, neq; malus quisquā.
 Qui em̄ per se nihil horū facit, sed aliūde necessita-
 te obiecta pellit, neq; hoc ille, neq; illud erit. Qua
 igit̄ de causa uiros laudamus? qua de causa uitupe-
 ramus? Quamobrē alios execramur, alios uero be-
 ne precamur? Vides ad quas peruersissimas ratio-
 nes nos protulerit hęc de fato sententia. Nullus
 modestus, nullus intēperans, nullus cupidus, nul-
 lus iustus. Tollit̄ omnis uirtus atq; improbitas, &
 temere ac sine causa in præsentē hanc uitā deductū
 sumus, imō uero nō temere, sed ad malū. An non
 quæso absurdū est, propter diei natalis notatiōē,
 in improbitatē conijci, & hac iterū eadem ui im-

probitatis extremas pœnas persoluere, cū cōmife-
 randi ac potius lamentādī essemus, & odio ac sup-
 plicio afficimur, ubi honore potius afficeremur?
 Cui em̄ iniuria sit, et uis inferi, nō supplicio is, sed
 honore prosequendus est. Nos uero simul & iniu-
 ria uexamur, et supplicio punimur. Quid hoc esse
 miserius potest, q̄ in quibus miseri nos in impro-
 bitatē cōjicimur, propter hęc supplicio coercerit̄?
 Parricidā te fatum fecit, & te morte multat; quia
 obtēperabas ei. Quę hac opinio perniciosior esse
 potest? Quemadmodū si quis in præcipitē locū ali-
 quē impellat, ac postea eundē præcipitatū offen-
 dēs, pœnā huiusce facti exposcat. Aut quemadmo-
 dū si quis efferatē alicui dñæ plectendū aliquē, ac
 omni malorū genere coercendū tradat, hęc tamē
 ipsum, ppter hoc seruitiū, & captiuitatē, depocat
 iterū ad supplicium. An uero uel immanius uel mi-
 serius, quāso, genere hoc quicq; potest esse? Hęc
 quū ita sint, et inimici, atq; hostes, suis ipsorū hosti-
 bus norūt ueniā dare, quādo inuiti, et præter illorū
 uoluntatē, aliquid quod molēstia afferat faciāt: fa-
 tū subiectis suis, ac penitus obediētibus, imō uero
 coactis nullā dabit ueniā? sed de his ad quę faciē-
 da illos cōpulit, pœnas repetet? Qualis colluuius,
 qualis Labyrinthus, quale salū hanc imitari cōsu-
 sionē, quęso, potest? Nō satis mihi est unius iniusti-
 cię modus, q̄ cū nihil peccauerim, in improbitatē
 tamē cōiectus sim, & quod alius, qui nullū habet
 recte factū bonus est & honoribus utit̄. Non satis
 hęc est una iniustitia, q̄ simpliciter, quod temere
 fatū me malū fecit, & illū bonum, sed et aliā quoq;
 adiūgit, neq; hominū iustam iurisdictionē imitat̄:
 sed homines quidē ita humani benigniq; sunt, ut
 uolūtaria ab inuitis separent: hęc uero humanarū
 rerū gubernatrix furia, & malus quasi genius oēs
 res humanas cōfundit. Quod si deus nō est, qui in
 hęc intuetur, redargui utrinq; hęc sententia potest.
 Fieri em̄ nequit, ut in tam cōstanti rerū ordine p-
 uidentia nulla sit. Quod si deus nō sit, quō tandem
 hęc om̄ino cōstēt? Sin sit, quō hęc despiciat? Si em̄
 ille hęc nō fecit, uide quō impietatis, ac uerborū
 cōtumeliæ procedat oratio. Sin fecerit, & quæ fa-
 cta sunt negligat, nō minor iterū hęc est, q̄ prior
 fuit, reprehēssio. Vides ut omni ex parte sollicitat
 diabolus, ut pertrahat homines, ad aliquā cōtra
 dominū insaniā. Vis mihi persuadere q̄ suādere fa-
 tum necesse est? & aliquid ualere hęc opinionem
 putas? Ne accusa adulterantē mulierem, ne ira ef-
 feruescas, ne pro tribunali iudicis adulterū addu-
 cas: si murū suffossum uideris, ne cōprehēdas eum
 qui suffoderit, ne pœnam exposcas. Inuitus fecit,
 quemadmodū tu predicās. Omnino em̄ sua spon-
 te ad te fatū affluit. Proijce quantū habes auri, fa-
 miliā, forū, mancipia negligas, tua hac socordia, fa-
 ti ignauia nō ledet. Atqui nihil horū facis, quasi re
 ipsa persuasus, hęc uniuersam de fato opinionem
 cōdemnari debere. Cuius igit̄ rei causa, eam quā
 ubiq; cōdemnas, in admissis facinoribus, ad execu-
 sationē adhibes? Vides certē, nō aliunde hanc opi-
 nionē introductā, quā ignauia, cōtemptiōne, et a-
 nimilāguore ad laborē aliquē pro uirtute capiē-
 dum

dum. Si diei natalis notatio aliquid ualeat, iudiciū
 nullū est, fides nulla est, deus nullus, uirtus nulla,
 nulla negtia est. Si diei natalis notatio aliquid uale-
 at, omnia temere, omnia nequicq; tum agimus,
 tū patimur. Nulla laus, nulla uituperatio, nullus
 pudor, nulla ignominia, nullę leges, nulla iudicia
 sunt. Vnde hic inquit nocet, unde ille in pau-
 peritate est? Si harū rerū causam ignoraremus, per
 manendū potius in ignorātia esset, q̄ noua aliqua
 opinio assumēda. Melius est enim bene ignorare,
 q̄ turpiter scire. Illud enim nullā reprehensionem
 habet, hoc ueniā omī carere debet. Atqui nūc dei
 gratia nobis perspicuū est, unde hic diues, ille pau-
 per sit: uel enim paternā hereditatē adit uel merca-
 tura, aut questu utit̄: uel aliorū bona diripit, et uim
 adfert: uel nuptias quasiuit diuites: uel agriculturā,
 aut artificiū, aut aliquid huiusmodi coluit. Mul-
 tæ nāq; sunt rationes, ut diues quis fiat: alia iustæ,
 alia iniuste. Eadē ratio est paupertatis: uel enim a-
 liorū calumnijs, uel accusationibus, uel direptio-
 nibus, uel sua ipsius abliguritione, uel ocio, uel a-
 mentia, aut alia quauis eiusmodi ratione (multæ
 enim sunt ad paupertatē uis) eō peruenit. At qua
 de causa, inquit, illi qui meretricēs alit & parasitōs,
 & adultores, & qui alienis sese ingerit nego-
 cijs, et diffluentē hęc et dissolutā uitā traducit, qua
 si e fonte quodā affluunt diuitiæ? Alter probitati
 tēperantia & iustitię, & reliquis uirtutibus pepe-
 tuo adherescēs, uix necessariū uictum habet: cum
 hic bonus sit, & laboriosam uirtutis elegerit uisā,
 ille uero malus & dissolutū hęc remissamq; ingre-
 sū sit nequitie uisā. Cuius igit̄ rei causa malus hic
 diues, bonus ille pauper est? Ut hic maiorem ha-
 beat coronā, si ista perferat, & patiētia utatur: ille
 uero maius supplicium, maiorē pœnā, nisi uitā mu-
 tauerit, nisi melior fuerit, nisi dñm suū agnouerit.
 Dilatio enim a deo proposita, eos qui in nequitia
 permanēt, magis grauat, & rerū affluentia a deo da-
 ta, his qui nō oportune utunt̄, magna ad dānatio-
 nem accessio est. Sic & asperitas rerū & angustia,
 bonis uiris accessio coronę sunt, etiā si interdū p-
 labant. Mediocris em̄ ueniā tū dat. Non enim sim-
 pliciter peccata iudicant, sed alio modo diues, alio
 modo pauper. Hic quidē cū ueniā, ille absq; omni
 ueniā. Ponať aut fur & ambitiosus, tum diues esse
 tum pauper. Hic em̄ quāuis frigidū, aliquid tamē
 habet perfugium, paupertatis necessitatē. Ille uero
 nullā probabilē aut iustā habet excusationē. Itaq;
 quāto inferior est pauper in hac præsentī uita, tan-
 to superior est in futura: hic quidē recte factis, di-
 ues uero maleficijs. Ne igit̄ putēs uel iniuriā pati
 pauperem, uel prestare diuitē. Quemadmodū ue-
 ro in malis, qui pœnas hic persoluit, uel omēs pe-
 nitus abstergūt, uel minores pœnas dant, qui hic
 magnā calamitatū multam sustinent: sic & in bo-
 nis qui hic honorib. fruuntur, & in nequitia tamen
 permanēt, magnū compendium ad supplicium, ho-
 norē habent. Vide igitur quemadmodū deus, ma-
 lis, istos honores refutat. Dedit tibi inquit omnia
 domini tui. Et rursus, sacerdotib. tēpore Eli, hono-
 rem; & alibi. Dedi uobis ex adolescentulis uestris

in prophetas, & ex filijs uestris in sanctificationē.
 Et ea quę in solitudine facta sunt, omnino repetit.
 Itaq; quādo diuitē uideris iniuriosum, cupidū, di-
 reptorē, ppter ea magis illū ingemisce, quia diues
 cū sit, hęc facit. Maiores em̄ pœnas dabit. Cū uero
 pauperē uideris multā iustitię curā habere, ppter
 ea magis illū admirator, q̄ cū paupertate talis sit. Si
 em̄ hęc abs te exglite animo pertractata fuerint
 si in futura intuearis: si nullius momēti præsentia
 putaueris: si illa spes semp, si ab istis abhorreas,
 nūq; presentib. rebus cōturberis. Ut uero gratia
 Christi omnia nos bona assequamur, precor. Amē.

EIVSDEM DE FATO, ORATIO VI.

DAMVS & bibamus, cras enim mo-
 rimur: apud prophetas multi e iudeis
 dicūt. At iudeos hoc dicere, quorum
 deus ueter, & gloria in ignominia eo-
 rū, haud mirabile est. Esse uero quos-
 dam, qui post acceptā gratiam, post presentiu rerū
 despicientia, post hanc perfectionē atq; absolutio-
 nem, quanq; hoc uerbis nō efferant, factis tamen
 hoc idē personēt, quāta putas reprehensione dignū
 est. Sūt enim, sunt planē, qui propterea putāt se e-
 ditos in hanc lucem esse, ut delicijs diffuentes, &
 corpore adipato, & abdomine distento, ita exeat
 e uita, uermibus sui ipsius corporis delicatius epu-
 lū apparātes. Vtinā uero hęc sola offensio esset, q̄
 temere, quod incōsulto, q̄ nequicq; præsentia cō-
 sumerent. Atqui hoc reprehensione & accusationē
 uacare nō potest. Quando em̄ quæ ad corporis ali-
 mentū, & ad earum rerū quibus egemus præsidia
 pecuniæ nobis a deo dant, per luxuriā & lasciuia
 & extremā socordia effundimus, non integer esse
 potest hic effulsissimus sumptus, sed reddituri pla-
 nē rationē sumus. Parabola uero quę de quinq; ta-
 lentis, duobus, & uno, habita est, ad pecunias et a-
 lias res accommodari potest. Quod igit̄ inquit dixi,
 si q̄ maxime temere, ac nulla de causa hic in uita
 uersamur, ne sic quidē integre nobis tales actio-
 nes essent. Nūc uero etiā alia quędā iuste cōsequen-
 tur. Qui enim in delicijs perpetuo uersat, & ebrie-
 tati indulget, & parasitos alit, atq; adultores, & ci-
 bo potioneq; cōpletur, nolens uolens persepe ne-
 cessario peccat, tū oportunitate quādā loci presen-
 tis, tum etiā post eius inde discessum. Quemadmo-
 dum enim nauis cū maiorem mercium copiam habet,
 q̄ pro iusta magnitudine, grauitate ponderis op-
 pressa demergitur: ita anima, corporisq; nostri na-
 tura, copiosiorē capiens cibum, deprimitur, & o-
 nus ingestorū ciborū non ferens, in perniciosi di-
 mergitur pelagus, & nauas, gubernatorem, pro-
 retam, & uectores, & uniuersum onus cū omnib.
 perdit. Quemadmodum igitur in ita affectis nauis
 bus, nō tranquillitas maris, nō sciētia gubernato-
 ris, non nauatarū multitudo, non apparatus cōmo-
 ditas, nō anni tempestiuitas, nō aliud quippiā, ita
 periclitantē iuuat nauem: ita in his qui delicate ad-
 molliter uiuūt, nō rationū uis, nō doctrinā & in-
 stitutio, nō admonitio & cōsiliū, nō aliud quispi-
 piā, nō timor futurorū, nō pudor, nō accusatio præ-
 sentiu, cōseruare poterit ita fluctuantē animam.

sed immoderatio omnia exuperat, & uolentē, no-
lentem, de cetero eū qui hac aegritudine laborat,
& madidū deprimit, & naufragū eō proicit, unde
sele referre difficile est. Neq; ad res futuras, & ra-
tiones ibi reddendas, sed ne ad præsentiē quoq; ui-
tam, iste utilis aut ad quicquā idoneus est, sed om-
nino deridēdus, tum ciuilibus, tum priuatis in re-
bus. Et si aliquid quod urget cōficiendum sit, nul-
lam prouisionē, nullam administrationē rerū ha-
bere inueniē, sed facile ab inimicis capitur, ami-
cis autē & propinquis omnibus iuutilis. Neq; so-
lum in periculis, & rerū asperitatibus facile euer-
tit, neq; in rebus pacatis & trāquillis tantū intole-
rabilis, sed etiam in rebus afflictis, & perturbatis,
ppter animi immodestā, unicuiq; obiecta rei sic
cūbet. Hic em, in his rerū perturbationibus dico,
ignauia, exanimatio, & formido ingēs, ac temeritas
magna occupabit. Illic uero audacia, socordia,
luxuria, immodestia, superbia, & arrogantia, supe-
riorib; intractabile facit. Nō solū enim corpora eo-
rum qui sic afficiunt deformata, languida, & fluē-
tia, et odoris grauitate intolerabili undiq; cōpleta
sunt: sed anima multo magis corpore deformata
est, multo maiores, q̄ corpus, aegritudines ex hac
mollitie suscipit. Quemadmodū enim corpus nō
modo secundū naturā extremēta emittit, sed omni
ex parte uberrime multa profundit. Nam & oculi
& nares, & ora eorū qui hac abundantia grauanti,
halitu tererrimo & corruptione complent, & ipsa
carnis natura flaccidior, q̄ pro naturali tēperatio-
ne, quasi coeno & inquinatissima illuue expleta,
putida & iners existit, atq; ad omne bonū factū in
exercitata. Nam & terra ipsa tali copia cū superat,
calorē suū ac naturālē deperdit, simul robur etiā
amittit, & neq; ad culturā, neq; ad fertilitatē suam
idonea est. Ibi grauib; & insanabilibus morbis
corripunt, qui in delicijs perpetuis uiuebāt, tre-
more, dissolutiōe membrorū, tabe, grauedine, pe-
dum manuūq; cruciatibus, et alijs copluribus, qui
bus medici afferūt illos obnoxios esse. Itaq; si neq;
gehēna, neq; animaduersio, neq; extrema damna-
tio a deo essent, neq; ab hominib; reprehētio, neq;
sumptus importunus, neq; alia sexcēta quae a deli-
cijs oriunt, sed haec sola adessent, an non satis esset
ad omnes auertēdos? Mortiferis em uenenis nihi-
lo melius hē mēsa cōstituta sunt. Imō uero si uerū
dicendū sit, multo peius, multo deterius. Venenū
em sumētē cōfestim ē medio tollit, et ad uitē exitū
sine ullo cruciatu deducit, ut neq; hoc ipso quidē
eruciet moriēs. Delicijs uero, uitā multis mortib;
miserabiliorē his afferūt, qui illas plurimū faciūt,
nō modo miserabilē, sed turpē etiā & aspēnabi-
lem. Reliquae em aegritudines permultos habent
qui unā mōerāt. Quae uero ex delicijs & ebrietate
oriunt, ne eos quidē qui intuent permittunt, ut ue-
lint mōerere, ppter ea quae ab illis gerunt. Sed ma-
gnitudo mali ad misericordiā inflectit: materia a-
egritudinis scientē exasperat. Itaq; media quadam
aegritudine tenemur, neq; cōmiseramur illos, cau-
sa em malorū hoc nō permittit, neq; irascimur, ma-
gnitudo enim malorū hoc nō sinit: sed inter repre-

hensionē & ueniā statur. Neq; enim a natura per-
turbant, quemadmodū illi, neq; ab hominibus in-
sidijs appetunt, sed ipsi autores harū aegritudinū
sibi sunt, & uoluntarie se ipsos in malorū uoraginē
precipitāt. Quemadmodū igit eos qui laqueo gu-
lam sibi frāgunt, & qui per precipitē locū se ipsos
deiciūt, & qui districto gladio se ipsos cōfodiunt,
nō admodū cōmiseramur: ita neq; istos. Quāq; si
uenia dāda sit, etsi minimā omnino ueniā merent,
facilius tamē illi, q̄ hi, eam assequerent. Illi em uel
calūnijs uel pecunijs mulctati, aut imminēs malū
plagasue metuētēs, aut aliud quippiā terribile ex-
pectantes, ut maioribus se malis eripiant, quasi in
tranquillū aliquem portū, ab imminētibus tēpe-
statibus summa cū festinatione cōtendunt. Hi cū
nihil tale pro seipsis afferre possint, uitae sexcētis
uolentis mortibus asperiori, se ipsos tradiderūt.
Oportune igit hoc loco cōmemorari potest illud
sapiētis. Quis cōmiseratur eū qui incantat, si a ser-
pente mordeat, aut uillum aliū qui ad bestias se ac-
cōmodat? Bestia em quādā difficilis, et intractabi-
lis deliciae sunt: neq; scorpūs aut uipera in uisceri-
bus nostris inherecens ita perpetuo nos uexat, ut
hęc deliciarum cupiditas omnia euerit atq; cōsu-
mit. Bestiē enim illa corpori tantū insidiatur, haec
sicubi se collocauerit, corpus unā cū anima etiam
uastat. Quare, uobis iam prudentibus loquor, fu-
giamus ab illa. Quod si utilitates cōtinet hęc opi-
nio, ne istam orationē perferamus, ne persuadea-
mur. Si uera sunt quae dicunt, & extrema pernici-
es in hac reponit, & extrema illusio sequitur, par-
cite iam uobis ipsis, parcite corporis robori, parci-
te anime, parcite sanitati. Nō id precipio, nisi tu id
uolueris, ut ad uitā aridam nos ipsos adducamus.
Tantum quod superfluū est detrahamus, quod su-
pra uitae usum est, praedicamus. Quali em hoc ue-
niā dignū est, quādo aliq; quorū interest, ne rebus
quidē necessarijs potiant, nos plusquā opus est om-
nib; affluētis incedere? Nostri uictus nobis ter-
minus sit, quod nō ledat, quod famē sine offēsiōe
depellat, ac nil ulterius requiramus. Quod si quid
admirabile liceat dicere, & uerū, sed praeter uulgi
opinionē: si uoluptatē querimus, in eo q; satis po-
tius q̄ in delicijs inueniemus. Audi quō in eo ma-
ior, q̄ in his, & uberior uoluptas est. Haec em mo-
derari seipsam de cetero nō potest, neq; naturā san-
guinum idoneā sibi inuenit. Illa uero contra sibi
moderari potest. Quis hoc ait? Qui maxime ex om-
nibus ea fruebatur. Anima, inquit, uacuae, que
amara sunt, dulcia uidentur: anima satiata, etiam cū
fauo ludit. Vides ut illa tum in paucis, tum in om-
nibus, facile sibi ipsi moderari potest: haec nullo
modo possit. Si enim ne fauū quidem expetimus,
quid potest esse uolupte de cetero? si id quod su-
uissimum est, afferre uoluptatē non potest, quid
potest nos in uoluptate constituere? Quare si uo-
luptatem querimus, hic magis illam inueniemus.
Extrema igitur amentia erit, uoluptatem, quae sa-
nitate & omnibus bonis cōtinetur, & deo amabi-
lem mēsam, fugere: altera uero apparare, que infi-
nitis referta calamitatibus, iniucūda, molesta, mor-
borumq;

1. Tim. 5

Eccl. 12

Prophet. 27

borumq; efficiens est, & quod omniū est grauissi-
mū, deum cōtra nos prouocat. Si enim uidua deli-
cator, etiā cum uiuit, mortua est, quid de uiris di-
cemus? Si in ueteri testamento multa cū cura hoc
ueritū est, & magna cōtra delicias affluentes uehe-
mētia usus est propheta: quāq; genus ipsum deli-
ciarum nō admodū sumptuosum, neq; opiparū
posuit: dicit enim, qui uescūtur hōdis cū ouibus,
& uitalis lactētibus: qui bibunt uinū defecātū, &
precipuis unguētis perfundunt: qui in lectis ebur-
neis dormiūt, & in stratis suis lasciuūt. Si haec re-
prehēsiōe tum digna erāt, quando omnia carna-
lia, quādo coelestia rerum ratio nulla, quando lu-
daica omnia, introductio quādā erant: quid dice-
mus de hac præsenti rerū mollitie? Si enim hōdo-
rum, & uitalorū lactentium esus, profluētis et im-
moderate uitae reprehēsiōne habet: quid dicemus
de his, qui omnes recessus maris, extremas terrarū
oras indagāt, & aurum ac pisciū omnis generis ue-
natores undiq; conquirunt? Si qui uinū defecātū
bibūt, in reprehēsiōne sunt: quid dicemus de his,
qui peregrinatiōes maritimas pro uino suscipiūt,
& omnia cōmouent, ut nullum genus uitae eos la-
teat, quasi si rationē redditurū essent, & extremae
impietatis condemnarent, si nō omnis generis ui-
no cōplerent? Si i burneo lecto uti, reprehēsiōne
nō uacat: qui multo sese argēto circūuestiunt, imō
uero ex argēto omnia fabricant, nō lectos solum,
sed scabella etiā, sed lebetes, sed uasa & matulas,
qualē ueniā locū habebunt? quid uel minimū ad
defensionē suam afferre possunt? Ego uero etiam
hoc adūgo, quod ex alienis calamitatibus cōgre-
garunt. At qui propheta hoc non posuit, sed deli-
cias solū reprehendit. Quādo igit culpa adest deli-
cijs ipsis intolerabilior, quis ab extremo supplicio
eos qui talia patrāt eripiet? Quis Nochus? quis Io-
bus? quis Daniel intercedere possit? Nullus om-
nino certē. Sed in eos dici potest: Exure animus,
quasi fumus. An nō, quāso, iure quis ira, atq; ex cā-
descentia efferuescat, ac cōpleatur, quādo alius ne-
ijs quidem quae ad uictum necessaria sunt fruiūt: tu
uero temere, ac nequiquā, ad nullū usum, imō ne
ad ostentationē quidem, tantū argenti fabricaue-
ris? Neq; em ad hoc ipsum tibi cōducibile esse po-
test, imō uero in cōtrariā partē potius traducit. Tu
enim ut spectabilis atq; illustris fias, haec facis, sed
contrariū illius tamen usuuenit. Nō em spectabi-
lis atq; illustris propterea es, sed propter crudeli-
tatē ac plurimarū rerum cupiditatē, et extrema fla-
gitia, omnes te reprehendūt. Quāta enim inuidia,
quāta indignatio, quāta odium, quāta conuersio-
nis tuae cupiditas apud omnes est? Verborū cōtu-
melias in deū pretermitto, quas diuinitē iste pariūt.
At qui hoc lōge grauissimū est, quod uero hoc an-
tecedit, grauius etiā eo est, & ut ita dicam, quo ma-
gis progredieris, singula singulis deteriora inueni-
es. Sed nō temperantē et modestam, q̄ nō prophe-
ta illudit, nō homo reprehēdit, non deus accusat,
nō ignis punit, nō quis auersat, non odit, nō inui-
det, sed approbat deus, participat angeli, homines
laudat, coelū capit. Haec mēsa angelos recipiūt, his

& nō illis, Christus adest. Tales prophetarū men-
sae: tales apostolorū: tales iustorū fuerant. Regū ue-
ro mensae & aliorū, qui in terris nepharie locuple-
tant, quae saltatores habēt, et alios qui ad labem, &
perniciem aliorū uiuunt, haec latronū, & praestigia-
torū, & eorū qui sepulchra suffodiūt, mensae sunt.
Quando igit talem apponis mēsam, angelus resi-
lit: exasperat deus: gaudet demonū princeps: aue-
rant, oderunt, cōtabescunt non inimici solum, ue-
rum etiā spectati atq; honesti homines, & inuidiae
epulis potius cōplerentur, q̄ hysce presentib; frue-
rent. Quando igitur illam quis apponit mensam
sobriā ac modestam, nullaq; efferuescētia cōten-
tam, suauis ea & oblectabilis omnibus, & deo, an-
gelis & hominibus. Adest praeterea dei unigena
filius. Quemadmodū enim factum fugit, ac elatio-
nem, perturbationēq; omnem: sic humili amicus
est, & cū illo perpetuo uersat, omni ex parte illum
circūallat, atq; undiq; munit: Christo uero praesente,
nil ulterius querendū est. Hoc quā sciamus,
dilecti, illa fugiamus, hęc persequamur, ut tū pre-
sentibus, tum futuris bonis fruamur, gratia &c.

REVERENDO IN CHRISTO PATRI
ac D. D. Maximiliano a Burgūdia Ab-
bati Mittelburgensi, Des. Eras-
mus Roterodamus S. D.

INTER multa cōmoda, quae literis
debemus reuerēde pater, illud nō ar-
bitror esse postremū, q̄ in orbe penē
dixerim alio cōstituti, per eas tamē
cū amicis colloqui possumus. Emise-
ramus nuper libellū de modo orandi deū: talibus
enim argumentis quae nō multum adferunt labo-
ris, & ad pietatē maxime cōducunt, senectutē no-
stram exercemus, iam, ueluti solent athletae cū in-
grauescit aetas, misionē ambientes. Is ubi per ma-
nus omnium uolueret nō sine gratia, cōmodum
inter Chrysostomi lucubrationes reperi duas ora-
tiones eadem de re, nondum Latine uersas. Illico
mihi gestijt animus uidere, q̄ inter nos cōueniret
in eadē materia uersantes. Sic opinor affici picto-
res quoties deprehendūt aliquē non uulgare arti-
ficem in eodē laborasse argumento, in quo labora-
runt ipsi. Iuuat em hic collatis tabulis animadu-
tere, ubi par fuerit artis facultas, ubi superior, ubi
inferior. Verū hac collatione mihi quidē adeo nō
placui, ut si licuisset, meam tabulā prorsus aboliā
uoluissē. Rutubam diceris cum Apelle cōmis-
sum. Quis enim illius eloquentiā plus q̄ auream
assequat, etiam si propositū exemplar conē amu-
lari? Et tamen multum uigoris addere solet inge-
nijs amulandi contentio, quo magis mihi usus
sum formica cū camelo cōpositus, cum nullus ad-
fuisset stimulus, qui meam oscitantia expergeface-
ret. Sed hac de re tuum potius expecto iudicium,
idq; quō certius facias, mitto simul & Graeca, ne
quis causari possit, me male uertēdo hoc egisse, ut
mea minus displicerēt: Verum ut cūq; huius aesti-
mationis cadet alea, uicisse mihi uidebor, si sen-
sero

fero quā plurimos hoc meo labore ad frequenter orandum, uel redditos alacriores. Nam tuē quidē pietati sciebam huiusmodi stimulis nequaquam opus esse, qui pietati, quam alij uix multo diutinoq; studio possunt discere, natus esse uidearis. Etenim iuuenis ex aula subito translatus ad monasterium, sic in hoc uitae genere te gessisti, ut modestia, sobrietate, castimonia, religione superares et illos qui in schola religionis cōsenuerunt. Nusquam in tuis moribus ullum iuuentutis tuae uestigiū, nisi quā aulicā consuetudinis reliquā, nisi quā generis quod a Philippo Burgundionū duce, cui Boni cognomen additum accipimus, clarissimum ducis, ullum supercilium. Nimirum haec erat

atque naturae tuae sinceritas, quā nec aulae cōsuetudo potuit corrumpere, cum sint tam multi, quos in mundo humiles ac frugaliter educatos, nō dicam Abbatibus dignitas, sed monachi cultus ac uictus corrumpat. Quid autē eo cōcentu potest esse iucundius, cū uestem undiq; candidam niueus uitae candor, uel aequat, uel superat? Pertractus es ad istud uitae genus, quod intelligeres tibi nō fore licitū, ut prius esses monachus q̄ Abbas. Talibus ingenijs tuto committuntur episcopi munia, quibus non alia functio sanctior inter mortales, qui nequaquam sibi dignitatem uindictant ex munere, sed incorruptis moribus ipsis dignitatem muneri suscepto conciliant. Bene uale.

D. IOANNIS CHRYSOSTOMI ARCHIEPISCOPI CONSTANTINOPOLITANI DE ORANDO DEVM, LIBER PRIMVS.

Des. Erasmo Roterodamo interprete.

DUPLICI nomine par est dei famulos & laudibus uerere, & suscipere. Primum quod spem salutis in sanctis precibus collocarunt: deinde quod laudes reliquosque cultus, quos deo cū gaudio simul & tremore consueuerunt offerre, intercedere passim nō sunt, sed literis prodita superesse uoluerunt, quod suum thesaurum, in nos uelut haereditaria successione, transfunderent, quod uidelicet omnem posteritatem ad sui prouocare possent aemulationem. Cōuenit enim, ut & praceptorum mores ad eos dīmanēt, qui cum ipsis habēt consuetudinē, & prophetarum discipuli, eorundē iustitiam referre uideantur. Id autē fiet, si per omne tēpus, precationibus, ac dei cultui, studioque pietatis dediti uiuamus, hanc uitam, hanc sanitarē, hanc opulentiam, hanc bonorum omnium summā existimantes, uota nostra offerre deo, sincero puroque corde. Etenim quemadmodum sol lucē praebet corpori, sic animae lumen est precatio. Proinde si ceco damnosum est, nō intrueri solē: quāto grauius damnū est homini Christiano, si nō assidue deprecet, neque Christi lucem orando in animum suum inducat. Iam uero quis nō obstupescat & admiret, tantam benignitatem ac beneuolentiam, quā in nos homines declarat deus: qui mortalibus tantum honoris largiat, ut dignos nos habuerit, qui cum ipso colloquamur, nostraque uota apud ipsum deponamus. Nā uere profecto cum deo confabulamur, quoties uacamus deprecationi, per quā simul & angelis copulamur, & societate quam cum brutis animantibus habebamus, procul effugere uidemur. Angelorum enim opus est deprecatio, superas interim etiā illorum dignitatem, si tamen maius est angelorum dignitate collo-

quium miscere cum deo. Atqui quod id sublimius sit, ipsi nos docent, multo quidem cum tremore uota sua offerentes, caterū nobis exemplum praebentes, unde sciamus ac discamus, quod quisquis deum adit, multo cum gaudio multoque rursus cū tremore, id facere oporteat. Tremore quidem dum metumus, ne uideamur indigni qui deū precibus alloquamur; rursus gaudio repleamur, reputantes honoris magnitudinē, quod deus mortalium genus, tanta ac tali sua cura dignatus sit, ut assidue diuino colloquio frui liceat: per quod etiam illud assequimur, ut & mortales & temporarij esse delinamus, natura quidem mortales, sed colloquio conuictique quē agimus cum deo, ad immortalē uitam transeuntes. Neceffe est enim, ut qui cū deo familiaritatem habeat, superior euadat, & morte, & omnibus quae corruptioni sunt obnoxia. Et quemadmodum nullo pacto fieri potest, ut qui solis radijs fruatur, nō effugiat tenebras: ita nulla ratione fieri potest, quin qui cum deo consuetudinē agit, delinat esse mortalis: siquidem ipsa dignitatis sublimitas, nos ad immortalitatem transfert. Etenim si qui cum Caesare miscēt sermones, familiariterque cū eo uersant, et hoc honoris ab illo sunt adepti, nō possunt esse pauperes: multo minus fieri potest: ut qui deū deprecant, cum eo familiariter colloquentes, animas habeant mortales. Nam mors animae est impietas, ac uita pugnās cum lege diuina. Ex quo cōsequitur animae uitā esse dei cultum, ac uitam eo cultu dignā. Porro uitā piam, ac dei cultu dignam, miris modis oratio cōciliat, cōciliatam auget, ac ceu thesaurū recōdit animis nostris. Etenim siue quis uirginitatis amore tenet, siue quis studet amplecti honorabilem cōiugij castimonia, siue quis meditat inijcere frenū iracundiae, & cum mansuetudinē familiaritatem habere, siue quis cupit ab inuidetia lue purus esse: denique si quis aliud quippiā facere studet, quod ad recte uiuendū pertinet, duce precatione, ac huius uitae uiam preparate, cōmodum simul

simul & facile habiturus est pietatis cursum. Neque enim fieri potest, non potest, inquam, fieri ut qui postulant a deo pudicitiam, iustitiam, mansuetudinem ac benignitatem, non assequantur id quod petunt. Pe-
tite enim, inquit dominus, & dabit uobis, quaerite & inuenietis, pulsate & aperiet uobis. Quisquis enim petit, accipit: & qui querit inuenit: & pulsanti aperietur. Et rursus alibi: Quis est, inquit, ex uobis a quo si filius petat panem, det illi lapidem? aut si piscem postulet ille, porrigat ei serpentem? Quod si uos cum sitis mali, nostis bona munera dare filiis uestris: quanto magis pater uester caelestis, dabit spiritum sanctū his qui nunc ab ipso petunt. Talibus quidem dictis, ac tali spe prouocauit nos ad orandum uniuersorum dominus. Nos uero decet obtemperantes deo, semper omnem uitam in laudibus dei precibusque transigere, maiore studio curam agentes diuini cultus, quae uita nostra. Sic enim contigerit, semper uiuere uitam homine dignam. Quisquis enim non orat deum, nec diuino colloquio cupit assidue frui, is mortuus est, & uita carens, expersque sanae mentis. Nam hoc ipsum euidentissimum est argumentum amentiae, non intelligere magnitudinē huius honoris, nec amare deprecandi studium, nec hoc habere peruersum, quod animae mors sit non prouolui ad dei genitricem. Quae admodum enim corpus hoc nostrum, si non adsit anima, profecto mortuum est ac foetidum: sic anima, nisi se ipsam incitet ad orandum, mortua est, ac mitsera, & grauius olens. Quin insuper quod oportet quauis morte tristius existimare, si quis deprecatione priuatus, pulchre nos docet Daniel ille propheta magnus, qui maluerit emori, quam triduo diuinitatis arcem ab orando. Nec enim hoc ab eo exigebat rex Persarum, ut impietatem admitteret: tantum illud obseruabat, si quis intra triduum quietam petere deprehenderetur ab ullo deorum aut hominum, praeterquam ab ipso. Sed propheta ne tantulum quidem temporis sustinuit ab orando cessare: propterea quod nisi deus propensus sit in nos, nihil omnino bonorum in animas nostras uenire possit: dei uero propensio simul adiuuat labores nostros hosque pulchre subleuat, si conspexerit nos amare deprecandi studium, si continenter orare deū, si uiderit expectantes, omnia bona nobis illi in defluxura. Itaque cum uidero quempiam non amantem orandi studium, nec huius rei feruida uehementique cura teneri: cōtinuo mihi palam est eum nihil egregiae dotis in animo possidere. Rursus ubi quem cōspexero, insatiabiliter adhaerentē cultui diuino, idque in summis damnis numerantem si nō continenter orauerit, cōfecto talem omnis uirtutis firmum esse meditatore, ac dei templum. Etenim si uestitus hominis, si pedum incessus, si risus dentium declarat qualis sit, quemadmodum sapiens dixit Salomon. multo magis deprecatio cultusque dei, si-
gnum est totius iustitiae, cum sit ornatus spiritua-
lis ac diuinus, multam pulchritudinē ac decorem cōcilians mentibus nostris, dum uniuersumque uitam cōponit, nec sinit quicquam sordidū aut absurdum dominari nostro animo, dum persuadet reue-

renti deum, & honorem quem illi debemus prestare, dum docet uniuersam mali spiritus imposturam reijcere turpes & absurdas cogitationes profligant: denique dum cuiuscumque mentem constabit in contemptu uoluptatum. Nā haec superbia sola decet eos qui Christum uenerant, uidelicet, nulli seruire turpitudini, sed mentem seruare in libertate morumque puritate. Arbitror itaque eundem esse manifestum, quod simpliciter impossibile sit, absque precationis praesidio cum uirtute degere, cumque hac huius uitae cursum peragere. Etenim qui fiat ut quis uirtutem exerceat, nisi continenter adeat, & supplex ad genua accidat ei qui uirtutem omnem suppeditat ac largitur hominibus? Rursus qui fiat, ut aliquis concupiscat esse temperatus ac iustus, nisi lubens cum eo cōsuetudinē, & colloquium habeat, qui cū haec, tum his etiam plura exigit a nobis. Quin & illud paucis demonstrare uolo, quod etiam si nos peccatis refertos precatio deprehenderit, celeriter purgatos reddit. Quid itaque maius aut diuinius obtingere possit, quam deprecatio, cum hac animis agrotantibus pharmacum quoddam esse liqueat? Itaque primi occurrunt Niniuitarum, quos clarum est deprecationis praesidio plurimorum scelerum, quibus diuinam iram in se prouocauerant, remissionem accepisse. Simul enim atque illos cepit deprecandi studium, illico iustos reddidit, ac ciuitatem quae iam assueuerat lasciuiae, malitiae, breuiter uitam ex legem & impiam uiuere, statim correxit: nimirum potētor diuina peccandi cōsuetudine, cum ciuitatem illorum caelestibus legibus impleisset, pariter secum trahebat temperantiam, humanitatem, mansuetudinē, curaque pauperum. Nec enim sustinet deprecatio absque his uirtutibus uersari inter pauperes: sed in quorumcunque pectore sibi domicilium delegerit, eos reddit plenos omnis iustitiae, erudiens & exercēs ad uirtutem, ac malitiam omnem propellens: & sane si quis tum ingressus fuisset ciuitatem Niniuitarum, qui prius eandem probe nouisset, nequaquam agnouisset eam: adeo repetere a turpissima uita ad pietatem resillerat. Quae admodum enim si quis mulierem mendicam, sordidam pannis uestiri solitam, post aureis uestibus ornata uideret, nequaquam agnitus sic mulierculam: ita si quis eam ciuitatem prius nouisset mendicam, hoc est uacua omnibus thesauris spiritualibus, nimirum ignorasset quanam esset illa ciuitas, in qua transmūtata tantum ualisset deprecatio, ut & mores & uitam ad uirtutem reduceret. Iam terno & mulier quaedam, quae totum uitae tēpus in lasciuia & impudicitia peregerat, simul atque se proiecit ad pedes Christi, salutem assequuta est. Proinde deprecatio non solum purgat a peccatis, uerū etiam ingentia pericula depellit: Siquidem ille rex simul & propheta mirabilis Dauid, multos ac fauos inimicos effugit precationis ope, non alijs armis exercitum nutiens, atque ita tradidit suis militibus potiri uictoria, quietis interim ac securis. Quemadmodum alij quidam reges incolumitatis suae spem ponere cōsueuerunt in militum peritia, & arte belli gerendi, in sagittarijs, in cataphractis, in equitibus: ita magnus ille Dauid, sanctis precibus moenium uice sustinuit.

cinxit exercitum, nequaquam respiciens imperatorum, tribunorum, ac centurionum ferociam, neque pecunias colligens, nec arma comparans, sed oratio diuinam armaturam a caelo deportans. Nam uere coelestis est armatura deprecatio, quae deo funditur, solaque firmam custodiam praebet his qui sese deo tradiderunt. Siquidem cataphractorum & robur & peritiam, tum sagittariorum experientiam, atque in prode do hoste calliditatem, saepe numero ludit ac frustra uel ipsa belli facies, uel hostium fiducia, cumque his alia permulta: caeterum deprecatio armatura est inexpugnabilis, ac tutissimum, nec unquam fallens munimentum, pari facilitate uel unum repellens militem, uel innumerabilia hostium milia. Quandoquidem

1. Reg. 7 admirandus ille Dauid, de quo modo diximus, Goliath illum immanem, cum ueluti demon quispiam formidandus irrueret, non armis, neque gladijs, sed precibus defecit: usque adeo regibus quidem aduersus hostes in praелиjs ualida arma sunt deprecatio. Quin eadem & nobis aequae ualida sunt arma, aduersus daemones. Sic & Ezechias rex superior euasit in bello, quod illatum est a Persis, non cum armaret exercitum, sed preces tantum opponeret hostium multitudini: itidem & mortem effugit, ubi cum qua decuit religio se deo prosterneret, solaque deprecatio regi dedit, ut reuiuisceret. Iam uero quae animam peccatis obnoxiam, deprecatio facile puram reddit, docet nos publicanus ille, qui petijt a deo remissionem peccatorum, & impetrauit. Docet & leprosus, qui simul ut procidit ad pedes dei, munda tus est. Quod si deus corpus morbo corruptum celeriter sanauit: multo magis animam, quae morbo tenetur, humaniter sanabit. Etenim quanto preciosior est anima corpore, tanto magis consentaneum est, hanc deo maiori curae futuram. Quamquam innumera recenseri possint exempla tum uetera, tum noua, si quis uelit omnes enumerare, qui deprecationis beneficio seruati sunt. Verum aliquis forsitan ex eorum numero, qui socordiae segnitiaeque dediti nolunt attente ac diligenter orare, persuasurus sit, in hoc deum illa uerba dixisse: Non omnis qui dicit mihi, domine domine, intrabit in regnum caelorum, sed qui facit uoluntatem patris mei qui est in caelis. At qui ego si crederem solam deprecationem ad salutem nostram sufficere, non iniuria sermonem hunc nobis obijceret aliquis. Nunc cum profitear deprecationem caput esse bonorum omnium, basim ac radicem uitae frugiferam, non est quae quisquam illis uerbis abutatur ad excusationem suae socordiae. Neque enim sola temperantia potest homini salutem adferre, si caetera desint bona, neque cura pauperum, neque benignitas, neque quicquam aliorum quae cum uirtute geruntur, sed oportet ut omnia simul concurrant in animas nostras. Caeterum deprecatio, ceu radix & basis, omnibus caeteris substernitur. Neque secus ac nauem & domum, ea quae substrata sunt, ualida reddunt, ac ne soluta, continent: ita nostram uitam orandi studium & continet, & ubique firmam reddit, adeo ut absque hoc nihil nobis boni possit contingere, neque quod ad salutem conducat. His de causis Paulus tanto studio non cessat huic adhortari nos, dicens: Deprecatio

tionem inflat, uigilantes in ea cum gratiarum actione. Atque alibi iubet, ut citra intermissionem oramus, in omnibus gratias agentes: haec est enim, inquit, uoluntas dei. Ac rursus alio in loco: Orate omni tempore, in spiritu in hoc ipsum uigilantes cum omni instantia & obseruatione. A deo multis ac diuinis uocibus ad orandum nos assidue prouocat ille apostolorum princeps. Decet igitur nos ab illo doctos, cum deprecatione uitae cursum peragere, atque hanc mentem assidue rigare: Siquidem hoc omnes homines non minus opus habemus, quam arbores aquarum humore. Neque enim ualent illae fructus producere, nisi bibant humoris radices; neque nos preciosis pietatis fructibus poterimus esse grauidi, nisi precibus irrigemur. Quapropter oportet, & stratis relictis, diuino cultu preuenire solis exortum, & cum ad mensam accedimus, & cum nos ad nocturnam quietem recipimus: Quin potius oportet, singulis horis unam deprecationem offerre deo, ut orandi cursus dei cursum aequet. Caeterum hyberno tempore decet etiam noctis maximam partem precibus impendere, ac flexis genibus, multo cum tremore instare deprecationi, hoc ipso nos beatos existimantes, quae dei cultui uacamus. Dic mihi qua fronte solem intueberis, nisi prius adoraueris qui lumem illud dulcissimum oculis tuis mittit: Quo pacto frueris mensa, nisi prius adoraueris eum qui tibi tantum bonorum largitur ac suppeditat? Qua spe trades te ipsum nocturno tempore, qualibus cum insomnijs putas tibi rem fore, nisi te ipsum praemuniueris orando, sed incusitoditus ad somnum accesseris? Nimirum contemptibilem capruumque facile te ipsum prebebis sceleratissimis spiritibus, qui continenter obambulant; obseruantes nos, ut si quem deprehenderit nudatum deprecationis praesidio, protinus abripiant. Si nos conspexerint deprecatione communitos, illico resiliunt, non aliter quam praedones ac facinorosi, ubi conspiciunt militis gladium in capite suo uibrari. Quod si contingat aliquem esse nudum deprecationis praesidio, hic auulsus deportatur a demonibus, & in calamitates uariaeque mala impellitur. Oportet igitur ut haec omnia metuentes, precibus & hymnis semper nos ipsos circumuallemus, ut deus omnium miseris dignos efficiat regno caelorum per unicum filium suum, cui gloria, &c.

DE PRECATIONE LIBER II.

VOD omnis boni caput sit deprecatio, quodque salutis ac uitae aeternae conciliatrix, nullus est omnium qui ignoret. Attamen operae praecium est, ut adhuc pro uiribus de hoc negotio differamus, quo qui iam assueuerunt in precibus uitam agere, ac diligenter cultui diuino animimum aduertere, oratio nostra reddat magis attentos. Rursum qui haecenus incogitantius uixerunt, atque animum neglexerunt, deprecationis praesidio destitutum, simul et anteacti temporis iacturam cognoscant, nec in reliquum uitae tempus se ipsos pergant priuare salute. Protinus igitur illud occurrit

rit omnium maximum quod de deprecatione dicere possumus, quod quisquis orat, cum deo colloquitur. Quanta enim dignitatis sit hominem cum deo miscere sermonem, neminem lateat: caeterum eam dignitatem oratione consequi, nemo prorsus ualeat: quandoquidem hic honos etiam angelorum superat maiestatem: quod ipsi probe intelligentes, apud prophetas describuntur omnes multo cum tremore, laudes & cultum domino offerentes, facies quidem ac pedes ob ingentem reuerentiam tegentes, uolatu uero dum non ualent in quiete manere, magnam tremorem declarantes: nimirum & nos illud interim docentes, ut tantisper dum oramus, humanae naturae obliuiscamur, sed occupati mentis alacritate simul & tremore, nihil respiciamus rerum praesentium, sed existimemus nos in angelorum medio consistere, idemque sacrificium cum illis peragere. Nam in reliquis multum discriminis est inter conditionem illorum & nostram: siue natura expendas, siue uiuendi genus, siue sapientiam, siue intelligentiam, siue quicquid aliquid recensere possit. Caeterum orare commune est opus angelorum pariter & hominum, neque quicquam interit inter nostram naturam & illorum, duraxat quod attinet ad deprecationem. Haec te separabat quod attinet ad deprecationem, haec te sociat angelis: Quin facile fiet, ut quis in illorum ciuitatem transferatur, in illorum uitam & confortium, ad illorum honorem, nobilitatem, sapientiam, & intelligentiam, qui per omnem uitam precibus ac diuino cultui uacare studuerit. Quid enim possit inueniri sanctius his, qui cum deo commercium habent, quid porro iustius, quid ornatius, quid sapientius? Etenim si qui cum sapientibus uiris colloqui solent propter assiduam consuetudinem, breui sic transmutantur, ut illorum prudentiam referant: quid dicere conuenit, de his qui cum deo colloquia miscunt, ei sua uota deferentes? Quanta sapientia, quanta uirtute, quanta prudentia, quanta bonitate, quanta sobrietate, quanta morum aequitate replet illos deprecatio & obsecratio? Proinde nequaquam aberrat a uero, si quis affirmet deprecationem esse causam omnium uirtutum & iustitiae, neque quicquam eorum quae conferunt ad pietatem uenire posse in animum, cui non adsit deprecatio & obsecratio. Sed quemadmodum ciuitas quae muris cineta non est, facile uenit in potestatem hostium, propterea quod prorsus absit id quo fuerat hostium incursus arcendus: sic & animam non munitam precibus, diabolus facile in suam redigit ditionem, nec multo negotio omni genere scelerum implet. Nam primum quidem ad animam precibus communitam non audeat propius accedere, metuens robur ac fortitudinem, quam illi deprecatio subministrat, magis uegetans animum, quam cibus uegetat corpora. Ad haec, quia precant serio, non sustinent quicquam admittere indignum deprecatione, sed reuerentes deum, qui cum modo collocti fuerant, cito repellunt omnem mali spiritus molitionem, apud se reputantes quantum scelus sit eum, qui paulo ante sermonem cum deo miscuerit, quicquam ab eo pudicitiae ac sanctimoniam perierit, extemplo ad diabolum deficere, ferit

Chryf.

dasque uoluptates in animum admittere, ac diabolo praebere aditum in illud pectus, quod paulo ante deus intrauerit, ac daemonijs concedere irruptionem in animas, in quas spiritus sancti gratia plurimam exercuit benignitatem ac sollicitudinem. Veruntamen illud auisculta: supra uires hominis est, serere cum deo colloquium, nisi adsit uis & actus sancti spiritus: sed oportet illo praesente, sanctisque conatibus auxiliante, ita demum ingredi, ac flectere genua, postremo orare ac deprecari. Postquam enim manus est hominis uiribus sermonem miscere cum deo, opus est ut gratia spiritus ueniens in nos, confirmet, addatque fiduciam, ac doceat nos honoris magnitudinem. Igitur ubi iam cognoueris, quod cum deo loqueris ac spiritus in te operantis uim senseris, oraturus & cum deo collocuturus, nullum diabolo praebebis aditum in animam per spiritum sanctificatam. Etenim quemadmodum qui cum rege colloquuti sunt, & ob hoc sermones placidos honorumque sunt consequuti, non dignantur in contubernium uenire mendicorum & abiectorum hominum: ita qui cum deo confabulatus est, eiusque sua uota protulit, nequaquam dignabitur mali & impij spiritus familiaritatem admittere. Nam uere profecto quisquis uoluptatibus seruit, cum daemonibus habet familiaritatem, atque eorum insaniam imitatus est. Si cut est diuerso, qui temperans est, ac iustitiam exercet, cum angelis habet commercium, & illorum aemulatur dignitatem. Iam uero si quis dicat animam neruos esse deprecationem, mea quidem sententia, uidebitur uerum dicere: nimirum quemadmodum corpus neruis cohaeret, currit, uiuit, stat, & compactum est, adeo, ut si neruos incideris, uniuersam corporis harmoniam dissolueris: itidem animam per sanctas preces sibi constant, & copinguntur, ac pietatis cursum facile peragunt. Quod si te ipsum destitueris deprecatione, perinde feceris, ac si piscem ex aquis extraxeris. Ut enim pisci uita est aqua, ita tibi deprecatio: per hanc datur uelut ex aquis subuolare, caelumque transcendere, ac proximum fieri. Itaque quae haecenus dicta sunt, sufficiunt ad declarandum quanta sit uis sanctae deprecationis. Sed fortasse praestiterit, ut ad diuinas scripturas ueniam, ut ex ipsius Christi uerbis discamus opes, quas deprecatio comparat his, qui student per omnem uitam in ea uersari. Dicebat autem, inquit, eis etiam parabolam huc spectantem, quod oporteat semper orare. Iudex quidam erat in ciuitate quadam, qui neque deum timebat, neque hominem reuerentem: uidua autem erat in ciuitate illa, & uenit ad illum, dicens: Vindica me de aduersario meo, & nolebat aliquid quandiu: postea uero dixit apud sese, Tamen si deum non metuo, nec hominem reuereor, tamen quia nihil molesta est uidua, uindico eam, ne tandem ueniens surgillet me. Dixit autem dominus: Audite quid dicit iudex iniustus: Deus uero an non faciet uindictam electorum suorum clamantium ad ipsum nocte ac die, & patientiam habebit super illis? Dico uobis quod faciet uindictam illorum cito. Discamus fratres sapientiam in sermone spiritus recoditam, perscrutantes pro uirili nostra, non quanta est, sed quantum

tom. 5

G nobis

nobis datur assequi. Itaque qui vitam agunt in mari, in ipsum profundum sese demittunt, ac preciosos lapillos his qui uersantur in terra deferunt. Nos uero diuinarum scripturarum mare scrutantes, in ipsum spiritualis sapientiae profundum, quantum quidem in nobis est, decurramus, & uobis adferamus thesaurum bonum melius ornantem animas, quam ornatum regum capita est gemmis contexta coronae. Nam harum quidem pulchritudo, simul cum ipsa uita marcescit. Ceterum qui doctrina spiritus coronat animam, cum hic interim cum omni mentis securitate uitae tempus exigit, tum post huius uitae finem, cum fiducia accedit ad tribunal Christi, plenus uirtute, & ab omni uitio purus. Quem igitur thesaurum est profundo scripturarum adducimus. Non ipsum profundum attingentes sapientiae, sed eo usque descendentes, quousque concedit Christus, qui homines in uitam ad orandum, & utilitatem hinc proficiscentem commendare uolens animis nostris: iudicem quendam inducit improbum ac seuerum, qui pudorem omnem ex oculis abiecerat, quique dei timorem ex anima propulerat. At qui satiserat iusti clementis, iudicis personam proposuisse, ut huius iustitia colata cum dei bonitate, demonstraret quantum ualeat deprecatio. Etenim si benignus ac mansuetus homo placide recipit, qui supplices accedunt: quanto magis idem facturus est deus, cuius tanta est erga mortalium genus benignitas, ut non solum nostram excedat intelligentiam, uerumetiam maior sit quam ut huius magnitudinem, angeli ipsius possint animo complecti. Itaque satis erat, ut dixi, iusti iudicis personam inducere. Nunc autem iudicem proposuit immittem, impium & inhumanum: in ceteris quidem im placabilem, ad preces uero benignum ac mansuetum, uidelicet ut intelligas, quod omnis precatio ingenium etiam malum, facile ad misericordiam & clementiam pertrahit. Quam igitur ob causam hoc fecit Christus: Ne quis omnium ignoraret, quantum uim habeat deprecatio, atque idcirco postquam iudicium omnium immanissimo adhibuisset uiduam, eumque praeter naturam ostendisset factum ex improbo humanum, ad patrem suum parabolam transfert, ad illum, inquam, bonum, mansuetum, mitem, humanum, misericordia sua uincens peccata mortalium, condonantem errata plurima, tolerantem quotidie in se dicta conuicia, dissimulantem honorem haberi demoniis, se contumeliosis affici, filium suum innumeris incensis conuiciis, aliaque ferentem atrociam, dicenda pariter ac silenda: & tamen sic conuiciis affectus adeo mansuete tolerat. Quod si uiderit, eo quo decet tremore accedentes sibi, an non protinus miserabitur. Audite, inquit, quid iudex iniustus dicat: Tamen si deum non timeo, nec hominem reueor, attamen quoniam mihi negocium facessit, uindicabo illam. Quid ais: Quod non potuit metus, hoc potuit deprecatio. Ac minime quidem & ultionis expectatio, non commouerunt hominem ad iustitiam: ceterum ubi prodijt uidua supplex, iudicem ex feroci mansuetum reddidit. Quid igitur coniectandum est de benigno deo, si iudicem crudellem, adeo mansuetum reddidit uidua supplicans.

Quantam bonitatem, quantum humanitatem erga nos exhibebit deus, qui non modo semper cupit misereri, punire nunquam, uerumetiam ob insignem erga genus hominum charitatem, & supplicia comminatur nobis, & ingentia praeparauit praemia, ut & metus suppliciorum arceret a uitis, & praemij spes extimulet ad uirtutem. Non possum ab iniquo iudice cogitationem auertere, contemplanis in illius praeter naturam mansuetudine, ineffabilem dei bonitatem. Etenim si is qui nunquam cogitat quicquam humanitatis cuiquam praestare, subitum mutatus, miserus est uidua rogantis: quantum erga nos dei sollicitudinem est caelo deportabit deprecatio. Ad haec quantum ualeat ac possit sancta precatio, uel hinc cognoscas licebit, si consideres, quantum bonorum singulis diebus, ac singulis horis accipiant hi, qui iugiter deo supplicat. Quem enim fugit, quod solis lunae stellarumque lumen, quod coeli temperiem, ac uariam alimentorum copiam, quod opes, quod uitam, denique quod alia innumera bona cuncta ex aequo mortalibus largitur deus, iustis pariter atque impijs, uidelicet ob immensam suam humanitatem qua afficitur erga nos. Porro si nec rogantes nec postulantem, tanta quotidie misericordia prosequitur, ac refocillat, quantis bonis probabile est fruituros eos, qui omnem uitam precibus & obsecrationibus uacauerunt. Age iam et illud exponamus uobis, quod multis sanctis datum sit, deprecationis praesidio seruire, non solum gentes ac ciuitates, uerumetiam orbem uniuersum. In mentione uero deprecationis primus occurrit Paulus, dignus cuius merito fiat: Paulus, inquam, ille infatigabilis dei cultor, & communis pater ac progenitor seruorum Christi. Ille igitur custos orbis terrarum, per deprecationem ac assiduum obsecrationem, omnes gentes saluas fecit, semper illud dicens nobis: Huius rei gratia flecto genua mea ad patrem domini nostri Iesu Christi, ex quo omnis cognatio in caelo & in terra nominatur, ut det uobis iuxta abundantiam gratiae suae uirtute corroborari per spiritum ipsum, ut in homine interno, inhabitet Christus per fidem in cordibus uestris. Vides quantum uim habeat precatio et obsecratio. Ex hominibus facit templa Christi. Et quemadmodum aurum, lapides, preciosi ac marmora constituunt domos regum: sic deprecatio templa Christi, ut inhabitet, inquit, Christus in cordibus uestris. Quid sublimius ad laudem deprecationis adferri possit, quam quod: templa facit deus quem caeli non capiunt, is in animam ingreditur, uiuentem in precibus: Coelum, inquit, mihi sedes est, terra uero scabellum pedum meorum. Quam domum aedificabitis mihi, dicit dominus, aut quis erit locus quietis meae. Quam domum Paulus aedificat sanctis obsecrationibus. Flecto, inquit, genua mea, ad patrem domini nostri Iesu Christi, ut inhabitet Christus per fidem in cordibus uestris. Quin & illinc intelligi poterit, quantum sit uis sanctarum precum, quod Paulus per totum orbem terrarum uelut alatus discurrens, in carceribus habitans, flagella sustinens, gestans catena, uiuens in sanguine ac periculis, insuper & daemones

nes eiciens, ac mortuos excitans, morbos abigens, in harum rerum nulla fiduciam posuit seruandi homines, sed precibus communiuit orbem: postquam miracula, post excitatos mortuos, ad deprecationis praesidium accurrerit, non aliter quam athleta a corona ad palaestram: quando quidem & mortuorum excitationem, reliquaque omnia suppeditat deprecatio. Quam enim uim habent in arboribus aquae, hanc in uita sanctorum habet deprecatio. Paulus hac modo noctis rigas animam; omnia facile perpessus est quamlibet acerba, non aliter praebens terga uerberibus, quam si fuisset statua. Sic in Macedonia carcerem concussit: sic, cum leo quispiam, precatioe disrupti uincula: sic carceris custodem eripuit ab errore, sic daemoniorum tyrannidem discussit. Quin & alia nouimus, quae scribit ad uniuersos homines: Deprecationi instate, uigilantes in ea in gratiarum actione, orantes simul & pro me, ut detur mihi sermo in apertione oris mei, ad liberem proloquendum mysterium euangelij. Quid ais? Tantam nobis fiduciam deprecatio praebet, ut pro Paulo non uereamur orare? Quis miles ausit pro magno duce interpellare Caesarem? Quaequam sane nullus dux tam charus est Caesari, quam Paulus deo: attamen ad tantam dignitatem nos prouehit deprecatio, ut ausimus pro Paulo supplicare deo. Sic & Petrus ille magnus, ille caelo splendidior, carcerem effugit, maxime quidem ob propriam uirtutem, & communem hominum salutem, sed tamen interim ecclesiae deprecatio ocellus carceris fores uelociter aperuit. Nec enim temere addidit Lucas: Deprecatio autem habet assidua totius ecclesiae pro Petro: uerum ut nos disceremus, quantum uim in caelis obtineat deprecatio, uidelicet ut Paulum ac Petrum a periculis liberaret, columnas ecclesiae, principes Apostolorum, claros in caelo, murum orbis terrarum, commune praesidium totius terrae ac maris. Dic mihi, quomodo Moses Israeliticum populum in bellis seruauit? An non arma quidem cum exercitu discipulo tradidit, ipse uero deprecationem opposuit hostium multitudini? Nos interim docens preces iustorum plus ualere, quam arma, quam equitatum, quam pecunias, quam multas copias, eorum uniuersus exercitus, & innumera militum multitudo, in deprecatione prophetae spem salutis habebat. Siquidem orante Mose, superabant Iudaei, eodem ab orando cessante, inferiores erant hostibus. Idem & nos orantes facile diabolum superabimus, cessantes uero selestum illum in nos instruimus. Iam et populum ad impietatem prolapsam, orando seruauit Moses, orando meruit dei conspectu frui, aliaque innumera bona consecutus est non alia re quam orando. Nam deprecatio & hoc illi praestitit, ut uitam ageret ad similem istis qui caelum inhabitant. Deprecatio incendij uitae exercuit, leones mites reddidit, hoc quidem in Daniele, illud uero in tribus pueris, per quos nimirum declaratum est omnibus, quod quoscunque deprehenderit in periculo constitutos, facile exurgentibus malis eripiat deprecatio, salutis causa immortalitatis animae conuersa, ecclesiae murus, qui tumpi non possit, munitus.

Chryl.

mentum incoccissum, daemones quidem formidabile, pijs uero, nimirum nobis salutiferum. Haec eadem sanctum Prophetam Samuelem produxit. Etenim cum natura matri esset aduersa ad gignendum, exorta deprecatio mox correxit naturam imbecillitatem. Talis est deprecationis fructus, talem addidit deprecatio prophetam. Quapropter in caelis illustre nomen consequutus est Samuel, supra quam fert humana conditio, quum homo sit potius angelorum admirator. Nimirum talem decebat ostendi, deprecationis culmen & spicam, qui reliquos antereit bonitate, uirtutibus ac moribus, tantoque interuallo omnes retro sanctos antecellere uideretur, quantum in segetibus felices eminent spicae. Deprecationis auxilio Dauid totae tales hostes propulsauit, non arma mouens, non hastam uibrans, non gladium educens, sed deprecatione sepeus. Huius praesidio Persarum copias Ezechias celeriter uertit in fugam, atque hostes quidem machinas admovebant motibus, sed ille muros deprecationis uallo sepsit: simulque per deprecationem sine armis solutum est bellum, cum tuba quidem non clangeret, exercitus conquiesceret, arma non mouerentur, nec terra sanguine rubesceret, ceterum deprecatio sufficiebat ad terrorem hostibus incutendum. Quin & Ninuinitis ea saluti fuit, quae cito depulit iram coelitus imminentem, citoque uitam corruptam emendauit. Tantam uim, tantum robur habet deprecatio, ut cum Ninuinitae uitam omnem turpiter ac scelerose peregerant, tamen simulatque in ciuitatem ingressa est deprecatio, illico uertent in diuersum omnia, ac temperantiam, iustitiam, amicitiam, concordiam, egenorum curam, denique uniuersa bona secum induxerit. Etenim quemadmodum ubi regina quaequam ingreditur ciuitatem, necesse est, ut omnis opulenta pariter consistat: sic uidelicet, posteaquam deprecatio uenit in animam, omnes uirtutes simul ingrediuntur. Nam quod in domo est fundamentum, hoc in anima est deprecatio: hanc ubi primum cum balium ac radicem in anima fixerimus, tum oportet diligenter superstruere, pudicitiam, mansuetudinem, iustitiam, pauperum curam, breuiter omnes Christi leges per quem & cum quo, patri cum sancto spiritu, gloria & imperium in secula seculorum. Amen.

DEVM LAUDEMVS FIDE FORMATA exemplo sanctorum; dignus est enim omni laude. Sermo.

MITEMVR & ipsi Patriarcham illum: nec secus atque ipse solebat, deum laudibus prosequamur. Quid enim ille deo gloriam dedit, nisi cum diuinam iustitiam, infinitaque potentiam commemorasset, essetque de deo plerumque decentius meditatius, de promissione fieri certior promeruit: idcirco & nos eundem tum fide, tum re & opere laudemus, ut gloria tandem donati, id laudis huiusce praemium uideamus: inquit enim, Qui me fuerint uenerati, & ipse honorabo. Quod si nulla esset alia nobis pro eare proposita merces, illud

tom. 5

G 2

tamen

tamen uel maximè nobis ad gloriam ualeret, si diuinitis in laudibus uerari nō indigni haberemur. Siquidem & qui principum laudes eloquunt, uel hoc uno si nil reliqui esset mercedis, q̄ principem magnificiunt, satis uidentur ornamentum assecuti. Cogita itaq̄ quā sit gloriosum, quā uel magnificum dominum nostrum per nos uenerari; uti & contra quā detrimētōsum illud & supplicij plenum, cum reliquis in eum conuiciandi occasione clamus. Exigit em̄, et si minus hoc munere egeat, hanc ille à nobis laudem. Quātum ipse existimas, deum inter hominēq̄ distare? certè dixeris, quātum inter uermiculos & homines ipsos. Verū id dictū adhuc nihil est satis, si dixerim illos hoc pacto differre, quando nequeat quantum inter se distent explicari. Num optaueris gloriam tibi apud uermes, et si magnā aut præclaram parere? Si ergo tu qui gloriæ es cupidior, uelle te tale aliquid negaueris: quoniam pacto qui huiusmodi cupiditatis uitio caret, & adeo reliquis præstantior est, his tuis laudibus indigebit? quātū et si minus est indigens, laudari tamen à te cupit: nam si tua gratia feruitutē tolerauit, quid mirum si pleraq̄ alia eadem ratione patitur? nihil enim indignū se putat, quod nobis cōferat ad salutem. Quocirca cum ita se habere hæc sanè intelligamus, peccatū omne quo deus maledictis incesit euitemus: inquit em̄, delicta nobis non secus ac serpentis aspectus defugienda. Quippe appropinquantem te morsu perent, quando non illa se nobis offerūt, quin ea nos ultro adimus: quod deus ita fore constituit, ne uolētia diabolus superaret, si nemo illius conatibus obliteret: eoq̄ illum quemadmodum prædonem que empiā eiecit, qui neminem aggredi audeat, nisi quem suis in latebris nudum deprehenderit, & solūm neq̄ inuadere audebit, nisi eūdem uiderit eremum peragrante. Eremo nanq̄ & solitudine dæmones inuersionantur, quarū interpretatio nihil aliud exprimit, quā malum, facinus & peccatum. Opus itaq̄ nobis cum fidei stabilimento & cardine, tum salutis caside, & spiritus gladio, ut nō solum mors non male per nos sit obeunda, sed quous modo insultranti illi defecāda est ceruix. Opus itaq̄ perpetua prece, ut nostris possit pedibus cōcylcarī: impudens nanq̄ est et scelestus, tamen de loco inferiori inferat bellum, uictor tamē plerūq̄ euadit, cū eius ictus paruifacimus superare & plāgas: neq̄ enim illi licet magnum in modum efferrī, quin humi serpit, cuius figuram uel anguis præfert: qui dæmon & si ab initio ea sit cōditiōe creatus, longe magis nos hoc tempore oppugnabit. Quod si ignoras quid sit de loco inferiori pugnare: enitar id bellādī genus interpretari. Bellū itaq̄ de loco inferiori gerere, à rebus infimis est aliquē impugnare, uti à uoluptatibus, diuitijs, & presentibus his uitæ bonis: uerum si quem uiderit subuolantem ad cœlum, & superiora tenentē, primum neq̄ hunc subsequi sursum uersus saliendo poterit: deinde si id facere fuerit enisus, celerrime casurus est: caret enim pedibus, caret alis, humi reppat, terrenis in rebus uersatur, in quibus si nihil

erit tibi cum eo commune, eris sanè labore uacuus: nec enim nouit ille in aperto, uel in faciē pugnare, nec secus atq̄ anguis latitans, diuitiarū se illecebris occulit. Itaq̄ defectis dumetis timore percussus dilabatur, ferieturq̄ statim, si diuinis fueris illi carminibus imprecatus. Christi enim Iesu domini nostri, & crucis uirtus nostra sunt carmina, quæ non solum draconem hūc suis & latebris educunt, in ignemq̄ impingent: uerum uel si quæ nobis inhælerint ulcera, sanabunt: quæ si quis hoc pacto fuisse ad sanitatē redacta negauerit, existimet illud ob exiguam incantatis fidem, non explorati carminis impotentia euenisse. Siquidē qui Iesum urgebant, nihil sunt utilitatis assecuti: at quæ sanguinis fluxū patiebatur, Christi corpore nec prætentato, cum uestis duntaxat fimbriam attigisset, sanguinis diuitinos fontes continuit. Hoc Iesu nomen tum inferis, tum morbis & uitijs terrori est: ex eo itaq̄ ornatum nobis, uiresq̄ uedicemus. Sic enim & Paulus magnus euasit, qui et si fuerat nobis natura proximus, fide tamē accepta lōge fuit à pristina consuetudine immutatus: nam adeo ille gratia excellebat, ut uel eius amiculū uim non mediocrem habere uideretur. Quia igitur erimus nos excusatione digni, quorum precibus nec uicia reprimuntur, cum talium uirorum uel umbra & uestis mortem repellant? Quid igitur in his causis esse uidetur, nisi permagna quædam animorum diuersitas: nam quæ ad naturam pertinet nobis cum Paulo & paria sunt, & communia, cuius ortus & educatio nostro haud ab similibus: siquidem terram ille incoluit, & aerem eundem spirauit: in reliquis uero feruore, id est fide & charitate præstantior nobis fuit. Hunc itaq̄ imitemur, reddamusq̄ nos Christi colloquio non indignos, cuius rei longe est ille cupientissimus: siquidem sermonis huius habēdi gratia organum in hoc corpore fabricauit: quod quidem ut torpēs in exercitatuq̄ maneat haud cupit, quod habere semper inter manus desiderat. Cur itaq̄ non illud promptum reddis, paratumq̄ ut capi per opificem ipsum, tractariq̄ possit: uerum per lasciuiam adeo organi huius sce chordulas & laxas & lentiores facis, ut citharam plane omnem inutilem pares, cum eius esset potius & sonus obfirmādus, & sale spirituali moderandus: quam Christus citharam si concinnam hoc modo, cōparatamq̄ cōspexerit, per animam hanc nostrā ædet uocem. Deinde angelos, archangelos conspicabimur, & cherubinos. præ gaudia desilire. Precandum ergo erit, ut manibus illis immaculatis esse tractabiles possimus, & Christus ipse cor nostrum oppulset. Atqui neq̄ prece est opus, si illud ipse ei tactu dignum effeceris: sequet nanq̄ ipse, & prior inuadere solet nanq̄ futura acceleratius prauenerit: siquidem nec Paulo cū nondum eō esset magnitudinis prouectus, haud prius laudes cōtexuit, quā eundem magnum in modum profecisse conspexit: postea uero nihil reliqui fecit quod eius ad laudem pertineret. Quod si Christus nobis insonuerit, & spiritus sanctus prelo fuerit, erimus utiq̄ cœlo potiores, neq̄ solem ipsum

ipsum, aut lunam effigatos: quin horum, hominum & angelorum principem obambulantē nobis habebimus, & cohabitantem. Hæc autē dixerim non ea propter ut mortuos suscitemus, aut lepra affectos reddamus mundos: sed quod horum omnium maius est, & præstantius, charitatē præferamus. ubi enim id boni inerit, ibidē mox cum patre unā & Iesu aderit, & sancti spiritus gratia subsequet. Vbi enim duo uel tres fuerint in meo nomine cōgregati, ibi et ipse adsum inter eos medius: quæ uerba & uehementioris præferunt animi affectum, & amoris non mediocrem indicium, cum eos quos amat, habere se circa cōcupiscit. Dicet quispiam quis erit adeo calamitosus & miser, qui uelle se deum neget habere medium? Hi profecto quos inter seditio est. Irridebit me forte aliquis dicetq̄, Quid ais? nonne uel eisdem nos moribus cōspicaris, sub uno eodem templo, eodem in grege concordia animo permanere? nostrū neminem uides disidentem, sub eodem pastore uocem unā ædimus, simulq̄ dicta hæc tua audimus, simul etiam deum cōprecamur: quid ergo discordias nunc & seditiones cōmemoras? Ipse uero & si disidia narro, haudquaquam uideor propterea insanire, uel à me ipso alienus: quod enim cerno, non me fugit, nec clam me habet uos sub eodem esse nunc templo, sub eodemq̄ pastore: sed eō magis queror, tot rebus uos ad cōcordiam prouocantibus, discordes tamen & seditiones esse. Dicit aliquis, quam hic seditionem spectasti? hic equidem nullam: at hoc soluto conuentu, cum erit ab eundē facultas facta, tum is illum criminatur, alius in faciem conuiciatur, inuidia flagrat: rapit alius, aut uim infert: alius turpi amore iritatur, & dolos nequit: quæ omnia rectius conspicerent, si regegi animus ipse posset, esset sanè hoc pacto apud uos cōpertum me compotem mentis esse, non insanum. Nonne præterea milites cōspicamini per pacem, & ocium, armis depositis, & imparatos hostiū castra adire, in eisq̄ tuto uersari? Verum cum armis iidem munitur, & custodijs dispositis noctes infomnes ducūt ardentesq̄ ignes cōtinent: bellum, non pacem, præ se ferunt. Possunt sanè in nobis hæc recognosci, siquidem ab inuicem nobis cauemus, nec deest suspicio aut timor, cum quisq̄ proximi auribus uerba insultratur, obticeturq̄ statim si quis propius accedat, & de medio tollitur ceptus sermo: quod certè non fidentium est, sed plane cauentium. Dicet aliquis, nō alios fallendi gratia id agitur, sed ne ipse fallat: eoq̄ magis id mihi censeo deplorandum, quādo & uitam unā ducen tibus cautione opus sit, tantūq̄ ignis incēdimus, unascq̄ & item alteras locamus excubias, ne fallat eijs circumuenti, iniuriam patiamur. Quorū omnium causa mendacium est, fallaciæ plurimæ, charitatis interitus: & sine inducijs bellum, unde cōplures reperies gentili potius, q̄ Christiano se credere. Proh pudor, quo hæc sunt rubore, quibus lachrymis, qua lamentatione digna? Dicet quispiam, Quoniam id pacto duxerim tolerandū, si fuerit aliquis peruerse instructus: ubi ergo sapientiæ sit

Chryf.

dium, ubi & apostolica leges, quibus cauetur altius tolerari onera oportere? Si enim fratri præstare te morigerum nescies, quid facies alieno? uel si proprijs membris facere satis haud noueris, quo pacto poteris externa pellicere, pellectaq̄ corpori tuo copulare? proh dolor nō facilis sum lachrymas fundere, abūdantissimos equidem (ut inquit Propheta) lachrymarum fontes, ex oculis laxaret: uideo enim in nostris hæc regionibus prælia geri infinita, & his proculdubio grauiora, quæ Propheta præuiderat. Is nanq̄ cum barbaros Iudæam inuasuros longe ante uidisset, uentris dolore angor clamitabat. Ipse uero cū homines sub eodem duce constitutos sibi inuicem insurgere, cōuertereq̄ in seipos morsus & laniatus, idq̄ partim pecuniarum cupiditate, partim gloriæ, frustra non nūquam & occasione nulla facitare, ignominijs seipos notare, ultro citroq̄ inferri uulnera infinita, morte insuper affici & horridiori, q̄ qui bello trucidantur, fratrumq̄ nomen tenue admodū, & exile reliquum esse uideam: nullus profecto huiusce tragœdiæ occurrit condignus luctus. Verèamini, inquam, uerèamini mensam hanc, cuius omnes sumus participes, quæ uel desuper uictima illa iacet, Christus scilicet, qui nostri causa occisus est. Prædones enim, ut primum apud quempiam falem degustarint, prædari desinunt, apud quos fallille præsumptus sit: quin etiam perditissimorū hominū mores hæc mensa immutat, efficitq̄ ex his, qui feris bestijs sauiendo fuerint immaniores, oibus ipsis mansuetiores. At nos talis mensa & eibi participes facti, in nos inuicem arma cōuertimus, cū potius id in nostrum illum & cōmunem hostem moliri oporteret. Quia ex re ille nobis infirmioribus effectus, fortior reddit: non enim nos ipsi eum aduersis cōmunimus: quin mutuo quodam insultu, potius ipsi nos inuicem aduersario oppugnamus: eodēq̄ utimur ad huiusmodi in nos aciem instruedam duce, cum bellū illi inferre esset decentius: nunc uero hoste omissō, in fratres sagittas intendimus, Quas, inquit aliquis, sagittas narras? illas dico, quæ ex ore emittuntur & linguat siquidē non solum telis & spiculis, uerū & uerbis acriora uulnera infliguntur, q̄ solēt sagittis infligi. Dicet aliquis, quonā pacto poterit istiusmodi per me bellum dirimi? poterit utiq̄, si intellexeris, cū fratri fueris cōuiciatus, cœnum ex ore profudisset si noueris, inquam, cum in illum contumeliā dixeris, Christi te membrū uituperasse: quippe cum in carnem tuam uoracitatē exerceas, integerrimū illud concitas acrius & horribile in te dei iudiciū emissa nanq̄ sagitta, desinanti tibi, non saucio fit tura exitio est. Fuit tibi quisquā iniurius, aut malo affectus, ingemisce, ne maledictis inceseris: funde lachrymas, non iniuriæ gratia, sed ob iniuriā inferentis interitum: quemadmodū & dominus tuus Iudam deplorauit: non enim q̄ cruci suffigeretur desebat, sed q̄ se ille ad sui perniciem proditurus. Læsit te quispiam, aut cōtumelia insectatus est, deū precare, uti mox illi concilietur & parcat: frater enim est, tuum est membrū, eodem quo tu

tom. 5

G. 3

partu

partu genitus, ad eandem uocatus est mēsam. Dicit aliquis. At si id egero, maiorē mihi in modum aduersarius insultabit. Ergo & maiora te, & plura manebūt prēmia, eoq̄ iustus ira mittēda est, cū illum uideris uulnere mortali affectū. Dæmon enim plagam illi infligit: idcirco neq̄ erit rursus per te exulcerandus, uel aliquo modo calcandus, quē uideris per dæmonē consternatū: siquidē licet tibi, stanti illi & erecto, opem & salutē asserre. Quod si in reddēda iniuriarū uice & ipse corruerit, cui erit uos subleuandi facultas? num saucio illi? Minime. Num tibi æque atq̄ ille concidisti? Quo enim pacto qui tibi ipsi facere satis nequieris, opē alteri tuleris? cōsiste itaq̄, & animi quadā magnitudine scuto prelato, fratrem uel mortuū ē praelio subtrahere, percussūmq̄ ita haud iritabis, quin potius affixū ei spiculū auellito. Cuiusmodi uitę consuetudo si fuerit per nos seruata, statim optima erimus ualitudine cōmuniti. Verum si fuerimus in nos semper armati, nulla erit demonum industria ad nostrū exitum necessaria: etenim si ciuile bellū existimandū est, magis tamen nostrū hoc eō molestius esse apparebit, quō nostrę huius societatis humanę, uel potius necessitudinis iura potiora sunt. Necauit Cain quōdam germanum Abel, & propinquitatis sanguinē fudit, quę cædes tāto iniquior habenda est, quāto cōsanguinitas ipsa sublimior. Is utiq̄ corpus ferro trāsfordit: uero in animam gladiū acuis. Cain fortē prior malo affectus est: at nō male pati, sed facere improbe, hoc est male perpeti. Attendite itaq̄, occidit Cain, Abel ene catus est: iter horum extinctus est: illēne qui post mortē ad deum clamitās questus est, Vox inquit, sanguinis fratris tui clamat ad me de terra: an is qui uitā omnem transegit trepidus? Is sane, is erat quouis mortuo calamitosior. Vides itaq̄ q̄ longe præstet illata iniurię tolerātia, uel si fuerit aduersus interitum peruentū. Edifice præterea q̄ sit cōditio ne inferior, qui illam intulerit. Percussit germanū Cain, ē uitāq̄ sustulit: horū tamen coronatus est alter, alter pœnas pro scelere luit: iniustus Abel occisus est, mortuus tamē cedis fratrem insimulans uexabat, & cōprehensum manibus tenebat. Cain ueroracēs, & a deo increpitus pudore afficiebat, cōtraq̄ q̄ speraret effecit: fratrem enim quem deo gratum spectasset interemit, existimans hoc pacto diuinum illi amorē, quem auxit magis, intercludere: siquidē mortuū deus diligentius conquirebat, dicens: Vbinā Abel frater tuus? nō enim dei desiderū extinxit inuidia, quin potius auctum reddidit. nō enim tua hac cæde Cain sunt Abel honores imminuti, sed aucti magis et ampliati: quia est ante hac illū tibi subiecerat deus, nūc tamen de te uel extinctus suppliciu sumet: plurimum enim is deū colebat. Vter igit̄ horū de cæde sententiā laturus est, qui sumpsit, an qui dederit pœnas? qui tanto fuerit apud deū dignus honore habitus, an qui noua quadam sit & exquisita pœna affectus? Vuentē Abel nihil es Cain ueritus, mortuum ergo pertimesce: cū ferro hunc esses inuasurus, nihil trepidasti, formidine tamē sanguine profuso per-

petua capere. Hunc cū in humanis ageret, tibi uel morigerū haud tolerasti, mortui ergo acerbior huius erit in te dominatus. His itaq̄ omnibus cognitione perceptis, inuidia cauēda erit, & nequitia extinguenda, reddēdaq̄ mutuo charitas ut per eam nobis tū uitę huius, tum futurę bona uēdicemus.

DE AMORE DEI, ET TOLERANTIA in aduersis. Sermo.

SEC TEMVR & nos supernas illas potestates, neq̄ solum ut throno adstare propinquiores possumus enitēdum, quin illū potius qui eo insidet, nobis habeamus inhabitantem: ille nanq̄ se odientes dilexit, & in amore perseverat. Solis enim ut probis, ita & improbis ortū præbet, iustusq̄ æque atq̄ iniustus pluuiam dimittit. Tu ergo amantem te deū cole: ob hunc enim in te amorē, inquit, gehēnam cōminatū est, & supplicia. Nequitiam quidē intercidens, ac tanquā frenis sistens tuū ad peiora prolapsū, prospera aduersaq̄ obijciēdo, nihil intermittit quatenus te cōprimat ruiturum: nam & te nō solum sibi adiungit, sed omni improbitate, quæ quouis gehēna grauior habenda est, liberū reddit. Quod si hæc dicta irriseris, liberitq̄ nequiter potius uitam ducere, q̄ ad diem unū tormentis uexari, nihil est mirū: id enim est tum mentis nō integræ, tum temulētia, & insanabilis morbi indicium. Nam & pueri minutiores cū medicum spectant, uel uisionē, uel incisuram aliquā illaturum, diffugiūt gemitūdi, & se lacerantes exiliūt, malūq̄ sanie cōtinua & tabe interire, quā momentaneū dolorē ferre, ut in reliquū conualescāt uerū qui mētis sunt cōpotes, non ignorant aduersam eam corporis ualitudinē fore cauterio quouis & scissioe grauiorē: nec minus improbi esse, quoduis suppliciu malignitate excedit. Sanitas illam medelā consequit: at morbi incuriā & neglectum, interitus uel alsidua ualitudo. Quod autē sanitas languore sit potior, latet neminē: siquidem prædones haud tantū sanē cū latus transfodiunt, sunt deplorandi, sed cū muros perforant, & homines enecant. Nam si anima corpore præstantior est, eius potius est deplorandus interitus: idq̄ eō magis dolendum, quō nullū ex uulnere dolorem sentit. Enimvero & qui perditō detinent amore, maiore sunt uenia digni, q̄ qui grauiori febrī uexantur: uinoq̄ graues, q̄ qui torquent amore. Dicit aliquis, si adeo hæc (ut inquis) grauiā sunt, cur illa optamus? Respondebo equidem, quoniā plerūq̄, ut aiunt, hominū peiora delectant, ita ut malis electis potiora prætereant: quod & in epulis rebusq̄ publicis, ac uitæ huius actionibus, fruendisq̄ uoluptatibus, in fœminis ipsis, ædibusq̄, & mancipijs, agris, et reliquis in rebus spectare licet. Quid enim delectabilius, mulierine an maribus cōmiseri? fœminis an iumentis? inuenies tamen nō nullos fœminis reiectis cū beluis habere cōgressum, mariūq̄ corpora summa iniuriā cōspurcare: tamen si quæ naturā sequunt multo magis, q̄ quæ cōtra fuerint, uoluptatē asserunt. Sunt tamen ple-

riq̄, qui res supplicio & irrisione dignas, minusq̄ A delectabiles pro suauibus & amœnis consecant. Dicit aliquis, at istiusmodi res cōsueuisse nōnullis esse uoluptati. Idcirco magis ac magis eos dixim calamitosos, q̄ in suauia pro suauibus ducant, pœnāq̄ acerbiorē q̄ peccata ipsa cōstituant: quod longe aliter esse cōstat: nam si peccantibus pœna obisset, neq̄ mala deus malis ingereret: nec enim diuinā fuerat uolūtatis, quos creasset, malos fore: neq̄ is nequitia auxiliaret, qui eam extinguere maximum sit in modū enisus. Non igitur illata peccanti pœna pro malo habēda est, quin male cū eo fuisset actum, si nullo esset supplicio affectus: foretq̄ egrotanti illi haud absimilis, cui nulla pro eius ualitudine cura adhiberet. Nihil itaq̄ adeo officit, quā absurda & immoderata libido: absurdum autem dixerim deliciarū, inanis glorię, potentatus, & reliquarū rerum, quæ frustra appetuntur, cupiditatem. Qui enim molliorem hanc solutamq̄ uitam duxerit: etsi omnibus appareat esse beator, cunctis tamen est profecto miserior, quādoquidem graues animæ suę heros tyrannosq̄ inuexit. Bō nāq̄ deus uitā laboriosam effecit ut eius nos seruitute liberaret, absolutamq̄ in libertatem induceret, proptereaq̄ et supplicia cōminatū est, & labore molliciem cōprimendo, uitæ huic cohæredes effecit. Nam & Iudæi cū luto essent & lateribus operandis astricti, & humiles erant, & deū frequentius inuocabāt: postq̄ uero libertate sunt usi, dominū queruli ad iram cōcitarunt, & malis sunt innumeris circumuenti. Quid igit̄ de his dixeris, qui calamitatibus & pressuris nonnunquā succumbunt: respondebis fortasse illos non ob calamitatem, aut aduersam fortunam, sed propria quadam imbecillitate succubuisse. Nam si quis adeo languenti sit stomacho, ut amarā aliquam medelam, quæ illum sanare queat, non patiat, ita ut hausta officisse potius q̄ profuisse uideatur: non est profecto potio ista, sed affecti stomachi ualitudo, eulpanda: nec secus ea in re animi leuitas quædam incusanda est: nam qui fuerit aduersis animo cōsternatus, eandem uel maiorem in prosperis iacturā patietur: quippe qui uinctus concederit (id enim pressuram & infortunū dixerim) facilius cum solutus fuerit & liber, lapsurus est: si cōstrictus itaq̄, & calamitate pressus conuincit quispiā, longe magis, cū ea uacuus aut missus fiet. Quō, inquit aliquis, pacto poterim non uinci, infortunio & calamitate oppressus? Poteris quidem, si tē nō fugerit, uolenti tibi uel inuito aduersa omnia esse toleranda: quæ si animo patienti tuleris, plurimū lucrifeceris: si iniquor, cōtumaci, & maledico, calamitate nihil imminuta maiorē in te procellam cōcietabis. Quæ cū ita sint, faciamus ex necessitate uoluntatem seu uirtutē. Exempli gratia, Proprium quis amisit filium, substantiā alius omnem, & fortunæ bona: si noueris, quod semel peractū est nec deleri amplius nec solui posse, licebit ex ea insanabili calamitate utilitatis aliquid cōparare: si magno ac uirili animo aduersos tuleris fortunæ calis, proq̄ maledictis domino laudem referas, hoc

pacto quæ spem præter obuenerint mala, in uolūtatis officium cōmutabis. Spectasti filium immature ereptū, dicit: Dominus dedit, dominus abstulit. Vidisti rem tuā imminutā, illud in ore habeto: Nudus exiui de uentre matris meę, nudus decedam. Verū si improbis uideris rem bene succedere, iustos aut infelices esse, multaq̄ & grauiā pati, & eiusmodi infelicitatis causam ignoras: dices: Bestia factus sum apud te, uerū ego semper recti. At si quaeris cur res hoc pacto ferri permittat deus, intellige statutū esse per eum iudicij diem, quo mundū sit iudicaturus: hoc modo nihil postea hæsitabis, nihil amplius: tunc enim pro meritis quisq̄, non secus ac Lazarus & opulentus ille, recepturus est præmiū. Reminiscere quemadmodū apostoli cum cæsi essent, & diuersis tormentis pleriq̄ affecti, summo opere lætabant, quōd dignarentur pro Christi nomine iniurias perpeti. Ipse uero cum in aduersam incideris ualitudinē, feres æquo animo languorē, deoq̄ ob id gratiā dices: hoc modo parē illis recipies mercedem. Poteris præterea ualitudine et dolore affectus deo gratias reddere, si eū ex animo colueris: nam si in ignem tres illi cōiecti pueri, aliq̄ carcere & uinculis detenti, uel malis innumeris obducti, nihil intermittere deo gratias laudesq̄ referre: multo magis qui corpore fuerint insano & affecto. Nihil est em, nihil inquam, tam horridū tamq̄ tremendum, quod hūi qui uel morbo, aut pœnis disructantur, nō superent, si diuino sint amorē incensū, & ita ut neq̄ ignis, neq̄ ferrū, neq̄ inopia, neq̄ languor aliquis, neq̄ mors, neq̄ aliud quippiam istiusmodi, graue aut molestum appareat ei, qui hunc sit erga deum amorē consecutus: quinetiā aspērnatus cuncta, & irridens subleuabitur ad cœlum: ubi parū eū reliquis eodem diuersantibus utetur beatitudine: teris insuper & ponto repudiatis, in diuinę glorię splendorem duntaxat & pulchritudinē firmabit obtutum: illiq̄ adeo animū intendet, ut rebus uitę huius haudquaquā aliquam in partē aduersis fleat queat, uel prosperis & iucundis effert. Afficiamur itaq̄ amore eiusmodi, quem equiparare nihil potest, nec solum præsentū aut futurorūm honorum gratia, quin his omnis ob ipsius amoris naturam. Sic enim sumus tum in hac uitā, tum in futura supplicia euasuri & pœnas, ac regnū cœlestē illud uēdicaturi. Verū neq̄ gehennę cōtatio, neq̄ cœlestis imperij fruitio, pro magnis habēda sunt, si cum his quæ dicuntur sumus, cōferantur: siquidem omnium præstantius est deū colere, eundemq̄ tui habere amatorē, cuius amor etiam mutuo inter homines esse contigerit, omnē superat uolūptatem. At si idem & deo inesse cōperitur, quæ mens concipere, uel quæ eloquentiā poterit cōcupitæ animæ beatitudinē, quā uel solā tolerantia promerebitur, explicare: Vt itaq̄ experientia ipsa tum spiritalis iucunditatis huius, tum uitę beatoris, & dei in quō uniuersę sunt opes, haberi per nos cognitio possit, relictis ceteris, diuino huius amori, & nostri oblectandi causa, & dei qui & cōlendus & efferendus est gratia incumbamus.

DE GRATIIS REDDENDIS DEO NONA
solum uerbis sed etiam operibus, Sermo.

GRATIAE sunt per nos deo habenda, quando cum his qui salui sunt facti, & ipsi annumeremur: & eam quam ex nostrae uitae actionibus haudquamquam esse salutem emeriti, dei sumus reddere singulari consecuti: idcirco ut gratias illi reddamus, non solum uerbis, uerum et opere enitendum: poteritque tum uera quaedam gratitudo dici, si nostris ex actibus deus laudem consequatur, cauerimusque ne in eadem illa recidamus, quae ante improbata euasimus. Nam si ipsi forte imperatorem aliquem fuerimus conuicio & probris infectati, isque nos contra pro poena emerita honoribus auerit: nonne et merito supplicia prioribus acriora essent ferenda, si rursus quemadmodum ingratitude & procacitatis conuicti, eundem conuictis incessemus? Neque enim adeo nos prior illa in principem illata contumelia, quae post susceptos honores, & comoda iniuria ingratos argueret. Quocirca fugienda erunt, quibus antehac liberati fuerimus discrimina: neque ore dumtaxat sunt gratiae deo habendae, ne forte de nobis illud pronuncietur: Populus iste labijs me honorat, corde autem longe a me abest. Verum quo pacto non absurdum illud uideri debet, cum & caeli ipsi dei gloriam praedicent: ipse uero cuius ob gratiam sunt illi effecti, ita te gesseris, ut tui & fictor & creator deus te propter male plerumque audiat: cui sceleri non solum qui maledixerit erit obnoxius, uerum & ipse qui maledicendi causam dederis fores poena multandus: utque & caeli etiam non magis taciti dei laudibus prosequuntur, quam eius caelesti facie ad diuina praecordia mortales inuitant, dicuntur tamen deo laudem pronunciarit: sic & qui uitam dixerint puriorem, uel ore silenti deum extollere uidebuntur, quando sui quodam exemplo & reliquos homines eundem ut laudibus efferant, pellunt. Siquidem deus non tantum admirationis & laudis ex caelesti hac formata machina uendicat, quantum gloriae sibi ex optimis uitae huius humanae actionibus comparat: quippe cum de fide aduersus gentes oritur disceptatio, nullum caelum quin homines ipsos profertimus, qui cum antea fuissent feris bestiis triciores, angelorum sint diuino impulsu imitatores effecti: qua uita immutatione producta, coelestis illis ora occludimus: eo magis cum homo sit caelo praestantior, liceatque eum animo parere caelesti quouis splendore micantior. caelum enim etiam randidu sit ad uisum expositum non eam habet persuadendum, quam Paulus est tam breui Christi fidem uulgando assecutus, ut ad se terrarum orbem traheret uniuersum: cuius & anima uel caelo digna est habita, cum nostra nec terra dignanda sit: cumque & caelum suis terminis praestet, huius tamen animi celsitudo uel caelum superans Christo obseruatur, tantumque decore praestat, ut uel diuina sit laude dignatus. Item & angeli cum essent creati, astra sunt ipsi & stellae demirati: hunc uero ille qui pro uita, Vas mihi electionis est iste, mirandum effectit.

Coelum praeterea hoc nebulae plerumque obducunt: at Pauli animu nulla unquam rerum obtexit angustia, quin aduersantibus cunctis, tranquillior quauis meridiana luce uidebat, eamque animi constantiam & nitorem in turbida tempestate seruabat, quam in sereno seruasset: siquidem sol qui in eo fulgebat, nec tam infirmos radios emittebat, ut ex molestiarum concursu hunc sineret obubrari, quin ea propter magis ac magis clarescebat. Vnde responsum illi est: Sufficit tibi gratia mea: uirtus enim in infirmitate perficitur. Imitemur itaque & ipsi Paulum: non enim (modo libeat) coelum ipsum et sol, uel orbis uniuersus alicuius esse momenti apparebunt, si nobiscum conferantur. Hac quippe nostri sunt gratia effecta, nec ipsi sumus illorum causa creati: idcirco ostendamus non immerito cuncta haec extitisse nostri contemplatione adita, quorum si nec creationem, nec coeleste uidebimur emeruisse imperium, nec solum ipsum intueri, his proculdubio indigni erunt quotquot in dei contumeliam uixerint. Ergo rebus ad dei laudem enunciamandum creatis indigne fruuntur, qui fuerint in officem rerum contumeliosi: siquidem & filius si patrem laeserit, nec dignus quidem iudicabitur, qui seruus anteposatur in dispensando non improbis. Cur idcirco quoniam creata haec cum plurima sint gloria potitura, nos supplicia & tormenta merebimur. Quae igitur illud erumne fuerit, cum ea quae ad nostri sunt gratiam condita, & dei filiorum, & libertatis figuram praeseferant: nos uero in dei liberos & habitos, & creatos praecognauit quadam iri perditum, per quos reliqua, quae fuerint creata, coelestia sint beatitudinis habitura: Ne igitur illud eueniat a nobis, qui animo fuerimus puriori, curadum erit, ut idem ille statum perstet integer & immotus, augeaturque splendore, & lumine illustretur: nec nobis tamen desperandum, si illum simus sordidum & squalem fortitum. Quando, ut ille inquit, si fuerint delicta uestra ut coccinum rubentia, quemadmodum niuem dealbabo: si rubra, in uelleris speciem candida reddam. Nil itaque erit de diuinis pollicitationibus haesitandum, quin ita uiuendum, ut pellectae in comodum cedant, cui sunt grauius plerumque commissa. Quorsum haec: nondum tibi paratum spectaculum dimissum est, nondum uallum excessisti & fossas, licet adhuc extremae palestrae uictoria priorum certaminum damna sarcire: nondum eo peruentum est, ubi & diues ille cruciatur, ut audire queas, Chaos inter nos esse immensum. Nondum spousus aduenit, ut oleum quis uereatur impartiri, datur adhuc illud emendi & seruandi facultas, nondum quisquam est qui id dixerit: Ne forte nobis & uobis sit haud satis. Extant enim adhuc opulenti complures, supersunt nudi, famelici, ualetudinarii, & carceris incolae: hos ale, illos induito, iacentis & agrori curam suscipito, fluet hoc pacto & tibi oleum quibusuis fontibus uberius: nondum rationis reddenda aduenit dies, utere hoc ad opportunitatem tempore, praecide debita, ac missa facito, debentique olei cados centum, dicito: Accipe librum, quinquaginta inscribe: itidem tum in re pecunia

2. Cor. 12

Ep. 1

ria

ria, tum dictis factisque tuis, & reliquis actionibus egeris uelim, optimum illum dispensatorem imitatus: eadem haec ut te ipsum, sic & necessarios, sanguineque coniunctos comonefacito: dum loquendi facultas suppetit, dum nulli sint in tui locum necessitate aliqua, ut id exequantur, surrogandum habes ut tibi, sic & ceteris, consulendi arbitrium. Quippe cum illo adueneris, neutrum horum facere commode licebit, & merito quidem, qui enim tantum temporis spacium acceperis, nec tibi interea, nec alteri cuiquam profueris: quo pacto cum fuerit in iudicis manus peruentum, consequi istiusmodi gratiam quueris? Quae omnia si in unum contulerimus, enixius erit nostrae salutis inhaerendum, neque uitae huius opportunitas intermittenda. Possunt, inquam, possunt uel in ipso ultimo spiritus efflatur gratia deo haberi, licebitque, & si non pari facilitate, ex testamento cum deo in gratiam redire. Dicit quispiam quoniam id pacto fiet: fiet quidem si Christum tuis haeredibus cohaerem adscripseris, & portionem illi haereditatis totius imparties: quem & si uiuens non alueris, moriens saltim tuo aliquid illi relinquito, uel tum maxime cum desinunt tuae esse ditionis quae possides. Nam ut ille natura clementissimus, nec paruio per te oblata praesabit: quamuis qui eum uiuens aluerit, & meritis maioribus, & amore ampliore sit dignus: quod si non egeris, saltem quod reliquum est aggredere, eundem scilicet tuis facito cohaerere: uel si id face re pigebit, animaduerte hinc te per eius genitorum hereditatis effectum esse participem, eoque inhumanitatem hanc tuam, & saeuitiam perdendam censebis. Quae enim ipse fueris ratione excusandus, si eum ad haereditatis cum filijs unam non admiseris communicationem, qui tibi & caelos communicaauerit, qui mortem tui ob causam non obligatus, sed gratiam facturus subierit, pro quibus suis immensis in te beneficijs magnum es illi in modum obnoxius: haec cum ita se habeant, non ut debitum exacturus coronat te, & palma donabit, sed uti munus a te, aut gratiam suscepturus. Praebeat itaque illi abunde pecunias, nec usui tibi futuras in posterum, neque ultra in tua potestate permanuras: ut tibi imperium largiatur perpetuo ualiturum, & donet item praesentibus his fortunae bonis. Proinde cohaeres per te constitutus, & liberorum leuabit orbitatem, insidias soluet, & molestias propulsabit, & calumniantium ora occludet: quodque uel filij nequeunt, testamentum tutabitur, corrumpique haud sinet: uel si permiserit, quae fuerint per te ex scripto relicta, proprijs facultatibus compensabit, liberalitate summa & munificetia, eo magis quo fuerit per te huiusmodi honore dignatus, ut haeres adscriberetur. Conscribe itaque hunc cohaerem: is enim est cum se adieris, omnium que uiuens gesseris causam cogniturus. Eo accedit, quod hominum plerumque miseri quidem & calamitosi, cum nullos susceperint liberos, id tamen facere nec patiuntur, quin paratis malint, assentatoribus huius illius eorum fortunae, quam Christo optime de se merenti impertiri. Quo quid fieri potest a recto

magis alienum: Cuiusmodi homines sunt cum be-luis, siue cum lapidibus ipsis contulerit quispiam, nihil profecto afferet, quod horum hominum concordia sit & infenibilitate dignum, neque quauis rerum similitudine istorum qui uerit uesantiam & furias explicare. Quam igitur hi ueniam assequant, qui cum in humanis agerent, nullam Christo alimoniam dederint, nec demum uita excessuri, ex his pecunijs, quarum nulla est eis amplius certa aut futura possessio, aliquid uelint illi uel tenuere. & per exiguum dono deferre: quin adeo se maleuole in eum & hostiliter gerunt, ut ne ea quidem, quae nulli sunt sibi usui obuentura, Christo impartiantur: Num haudquaquam aduersis plerumque hominum ne tali quidem fuisse uiuendi sine dignatos, quin repente morbo correptos excessisse uita, cum tibi deus & propinquos consulendi, & propalandi fortunae, domui etiam uniuersae disponendi facultatem concesserit? Quam ergo afferes, quae purgare hanc tuam possit pertinaciam, rationem? Siquidem pro accepta gratia dei sis beneficio abusus, longoque absis intervallo tum tua, tum maiorum tuorum fide. Illi enim dum uiuerent, cuncta, quae habebant, ad pedes apostolorum conferebant: tu uero uel mortis tuarum rerum partem egenis demanda, idque si facere neglexeris (tamen si aliena inopia subleuatio potior sit, dum spiritus hos regit artus, & fidentiore facit) morti tamen proximum ede aliquid, quod animi praeferat magnitudinem, amorisque erga deum, etiam non immensi, me diocris tamen indicio sit futurum. Ita fiet, quod si primas non fueris cum agnis sedes habiturus, non parui possit existimari si post eos secundas obtinueris, nec tibi sit ad sinistram cum haedis comorandum. Quod si ne id quidem erit per te peractum, qua poteris ratione excusari, quando nec dei timor neque inuitis & superuacanea pecuniarum futura possessio, neque liberis relinquenda securitas, ampla illa, & proposita tibi & seruata uenia reddere te humanum queant? Quas ob res uos equidem hortari uelim, ut uestras haec facultates & bona, maiorem in partem dum auram hanc spiratis, facereque id uiuendo licet, egentibus relinquatis: quod si fuerint nonnulli adeo pusillo animo, & abjecto, qui exequi id optimum facinus minime patiuntur: in re tamen urgente, & uitae discrimine perierint seruent, eo magis quod cum uitam hanc duxerit, non secus atque immortales futuri, his bonis fortunae inhaerebant: nunc uero certiores facti, ea fuisse se conditione natos, ut moriantur, desinant id operari, consulantque rei suae uti mortales. Ipse uero etiam graue tibi illud, horribileque uidebit quod sum dicitur, dicendum est tamen, parem facito uel tuis Christum mancipijs: quae ut per te nonnunquam libertate donantur, ita & si inedia erit, uinculis, inopia, & nuditate soluendus. contremuisti id forte audiens, uel hisce percussus es uerbis, quin potius si ea non egeris, magis erit contremiscendum: siquidem moriens illo concesseris, ubi & grauiora his multo exaudies, & insanabilia tormenta spectabis. Quid tu inquires? ad quem confugies? quem tibi

quē tibi in auxiliū, ut opem ferat, depofces: num Abraham? Non te audiet. Num uirgines illas: ne hæ quidem olei tibi quicquam impartietur: num genitorem? num proatos? nõ certè qui uerit horum qui spiam, uel si sanctimonia preftet, latam in te sententiam foluere. Quæ omnia tecum animo reputanti, ille & folus precandus erit, & exorandus, qui & fcriptam in te delere damnationem potest, & incendium reftingueret: quod proculdubio affequeris, fi in opem continuo & alimonia iure rris, & amicturita fiet ut hinc fpei plenus abcedas, & illo profectus bonis futuris potiaris.

Ex Mattheo cap. V. De fugiendis iuramentis & quod deo gratias agere debemus &c. Vide hoc tomo ad philum Antiochenū, Homilia XXVIII.

DE ORATIONE DOMINICA HOMILIA.

DOMINICA oratio ex pontificali doctrina electis ad fidē debet. Et quia debitum ex debito a nobis exigitur, ultro uobis reddimus ore, quæ a nobis exigitis corde. Oratio dominica ita dicta est credentibus, ut operibus & moribus cōueniat: et ne in multiloquio incurreremus peccatum, collēcte uoluit dominus noster Iesus Christus discipulos suos orare. Alia est enim propria oratio, alia dominica. Vos ergo qui accepistis orationem in confefione, assignandam deo, debetis corde credere, opere perficere. Dicitur enim, Ante orationem prepara te ipsum. Quid est, Ante orationem prepara te ipsum, nisi expoliatus cogitatione praua sic accedas ad dominicā orationē? Sic ergo orabis, Pater noster qui es in cœlis. Magna dignatio patris, magna dignatio creatoris, ut creaturam captiuatā peccatis faceret liberā, ille qui ascendens in altum captiuam duxit captiuitatē, dedit dona hominibus. Ergo uidē, quis rogas, quid rogas, quem rogas: quis homo: quid in dulgentiam quem deum. Ergo patrem nostrum dicimus deum. Nō querit iste pater proprie se unidare, & alij se negare, sed quomodo dicimus nostrū, sic & nos debemus effici ipsius. Qui serui eramus, facti sumus liberi: cæci, uidentes: febrientes, salui. Quia ergo pater & mater carnis huius creatorerūt nos, ille ueniēs dignatus est regenerare nos. Ergo patre deum habemus, ad honestatem patris ambulate, in uoluntate eius proficite, ut eius promissionem accipiatis. Indignum est enim, ut si aliquis sit adulter, bilinguis, inordinatus, subdolos, male agens, a fide recedens, tepidus in religione, sine studio uiuens, captiuatus errore, dignus sit dici filius, aut ille audeat dicere, Pater. Ergo habete charitatem dei, ut sit in uobis cor & anima una, ut digne dicatis ei, Pater noster: et uidete ubi uocatis patrem, utiq; in cœlo. Ideo clamamus in cōspectu sacrificij, sursum corda: Vbi confefio nostra tenetur, cor quotidie ibi repræsentetur. Cum cōsur rexeritis cum Christo, quæ sursum sunt, querite: ubi Christus est in dextera dei sedens, ut cū fiducia dicatis, Pater noster, qui es in cœlis. Sequitur oratio. Sanctificetur nomen tuum. Quæ est

Eccl. 18

Matth. 6

1. Cor. 3

1. Tim. 13

Eccl. 28

Matth. 28

Mar. 11

quod carnem fieri uoluisti, ut habitaret in nobis. Ipse panis est, qui fractus est illis ambulatibus in uia, quem agnouerūt in fractione panis. Quid est enim frangere panē, nisi secretū aperire, agnoscere deum & hominē? Ergo domine da nobis istum panem quotidianū. Nam primo mater ecclesia ex uberibus doctrinæ suæ lacte potat, dicēs, Lac uobis potū dedi, non escam: nondū enim poteratis, sed nec adhuc quidē potestis, adhuc enim estis carnales: Accipe lac, ut peruenias ad panē: accipe orationem, ut peruenias ad perfectionē. Ergo panem nostrum quotidianū da nobis hodie. Hodie dei intelligi, hodie dei noctem non habet, hodie dei lux lucis est, & fons luminis. Ergo domine illumina corda nostra, ut mereamur quotidianū panem. Hic modo uersiculus qui sequit magnam habet conditionē, magnum nobis incutit timorem. Excutite ergo pigritiam de animis uestris, nõ est res leuis quā audituri estis. Sequitur dicens, Et dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Quæ sunt debita: forte cautionū debita, forte aliquid debemus deo. Quid debemus deo, nisi imaginem & similitudinē eius seruare illæfam? Quid debemus deo: honore tuo preuenire. Sūt alia debita, quæ debemus deo. Peccauimus illi grauius, iniuste egimus, iniquitatem fecimus. Aut quis castum se gloriatur habere eor, aut mundum se esse a peccatis? Si dixerimus, quia peccatū non habemus, ipsi nos seducimus, et ueritas in nobis nõ est. Ergo ista sunt debita: quia non est sine peccato, nec infans unius diei natus super terram. Nam quomodo potest mundus esse de immundo cōceptus semine: quia in iniquitatis concepti sumus, & in delictis mater nostra in utero nos aluit. Exinde cōtraximus peccata, non tantū originalia, sed & propria cōmissa. De ipsis debitis clamamus: Dimitte nobis debita nostra, & profitemur professionem periculofam ut dicamus deo, Sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Ergo dimittis peccata peccanti in te, discute conscientiam tuam. Si sol non subijt cum iracundia tua, si maledicentē te non remaledixisti, si iniuriam passus non es cōminatus: si ista fecisti, in errore te non induxisti: nec enim deum fallere potuisti, qui est Iudex cōscientiæ tuæ. Ergo nõ aliqua debita attendenda sunt, sed peccata peccatibus in se. Cōcludat Apostolus propositionem nostram: ipse dixit, Nemini quicquā debeatis, nisi ut inuicem diligatis. Ecce si diligendo dimisisti, uera erit confefio tua. Nam considera alibi quid dicit. Homo homini seruat iram, et a deo querit medelam. Si uis ergo ut dimittant tibi a deo quæ cōmisisti, dimitte peccanti in te, ne si non dimiseris, dicatur tibi, Serue nequam & piger, omne debitū dimisti tibi, quia rogasti me, & te non oportuit dimittere conferuo tuo: & eris non dimittendo inutilis seruus, & particeps pœnæ perpetuæ. Dimittite ergo de cordibus uestris fratribus, ut dimittat uobis pater uester, qui est in cœlis. Ultima est ista orationis sententia, quā dicitur sumus: Et ne patiaris induci nos in tentationē, sed libera nos a malo. Quod

Quæ est ista tentatio, nisi illa, de qua rogat Apostolus, dicens: Fidelis est deus, qui non uos patientari supra quā potestis ferre, sed faciet tentationem etiam cū exitu, ut possitis sustinere. Tentatio grandis est, fratres charissimi, impatientem patientia uincere: nõ uinci a malo, sed uincere in bono malo: cibare inimicū, necessaria ei subministrare, orare pro illo magna tentatio, magna exagitatio est. Est alia tentatio hæreticorū, qui colloquio suo corrūpunt bonos mores. Est tentatio tertia, quando se transfert diabolus in angelū lucis, ut decipiat, ut per bonum operetur mortē, ut fiat supra modum peccator peccans per mandatū. Ista tentatio est, ubi est legis prohibitio, ibi est magna tentatio. Ideo ergo clamat ecclesia, Ne nos inferas in tentationē, sed libera nos a malo. Sed quia uiribus nostris nullus potest ista implere, dicamus ad iutori nostro, libera nos a malo. Quid est perfectū malum, nisi diabolus princeps huius mūdi & autor operis malī? Cū ab ipso nos liberauerit, uere liberi erimus. Tenete orationē, ut non intretis in tentationem, & dicite uoce ægelica de uestra liberatione: Gloria in excelsis deo, & in terra pax hominibus bonæ uoluntatis.

IN SYMBOLVM APOSTOLORVM EXPOSITIO. Homilia 1.

VNIuersalis ecclesia gaudet in una regula charitatis Christi, & in fide nominis Christi exultat, maxime quādo credentiū lucris locuplatur. Crescite ergo populo peculiari, dilatatur cor credentium ad iustitiam, ore autem celebrant cōfessionē ad salutē. Vos autē genus electū, grex nouellus dei, qui cōpetitis a rege regū, et domino dominorū munus gratiæ: qui baptismū salutarē speratis uobis affuturū, audite professiōis uestre uerba. Regularis ista doctrina cōfirmat credētes, adiuuat proficiētes, cōsolat uiatores, cōfortat perseuerātes, coronat peruenientes. Ergo audite hanc, ut dixi, regulam uestre cōfessionis. Credo in deū patrem omnipotentē. Videte qui, cui, & quid loquamini. Dixistis, Credo, Quam breue est, quā modicū est: si ad latitudinē literarum redigatis, quinque litere sunt: si ad syllabarū numerum dugunt syllabæ. Hæc credulitas si cōquadret moribus & uocibus fructū inuenit salutis. Credulitas hæc in toto mundo sparsa est: credit Christianus in ecclesia dimitti sibi peccata, credit moribus compositis deo placere, credit indulgentiam mereri, credit uitæ æternæ promissionē, credit pœnam promissam peccatoribus: ergo creditis deo omnipotenti, qui posse ipsius nõ potest inuenire non posse, tamē aliqua nõ potest: utpote falli, fallere, mentiri, ignorare, initium & finem habere, nõ præuidere præterita, obliuisci præsentia, non attendere futura, nescire, ad ultimū negare se ipsum non potest.

est. Ecce quanta non potest: tam est omnipotens, a
 quavis superius comprehensa non potest. Ergo credo in deum patrem omnipotentem. Ecce patrem deum uocatis. Ad honorem patris uenite, mores patris custodite, eius uoluntatem implete, si uultis hereditatem eius accipere. Quis est filius contemnens patrem, qui mereatur eius accipere hereditatem? Ergo si desideratis ea quae promittit mereri, uiuite pro uoto eius, in praecipis eius permanete: quae iubet fieri, facite: & quae prohibet ne fiant, facere nolite. Ecce isti qui hoc faciunt, libere dicunt, Credo in deum patrem omnipotentem. Sequitur, dicens: Et in unicum filium eius dominum nostrum Iesum Christum. Iste quare unicus? quia alter filius non est. Quare primogenitus? quia in seculo nemo sic natus est. Iustum unicum dei filium de substantia patris natum, & genitum confitemur, & initium de patre habere dicimus. Patri coequalis in deitate, deus & deus: sed tamen non duo dei, sed unus deus. In potestate una potestas, in esse una essentia, in substantia una uirtus, una maiestas: hoc credite, ne haereticorum colloquia mala corrumpant mores uestros bonos. Dicunt enim patrem maiorem, filium minorem. Hoc anathematizat ecclesia catholica: quae dicunt spiritum sanctum creaturam. Etiam haec abominatur talem doctrinam.

Ergo iste natus est de spiritu sancto ex uirgine Maria. Iste spiritus uenit ad Mariam ingressus in eam, uerbum caro factum est. Creuit alius uirginis, uirgo erat, & praegnans creauit, & uirginitatem non amisit. Iste ergo natus creuit, ad passionem peruenit. Crucifixus est sub Pontio Pilato. Ista fra tres in hac predicatione nullus piger inueniat. Quis ei rependat uicissitudinem? Crucifixus est innocens, pro nocentibus: non reus pro reis, non indigens indiguit lucra acquirere patri. Iste Pontius Pilatus praesidatum gerebat, iussit eum crucifigi. Sepultus est postquam mortuus, ut nobis uitam donaret. Moriendo mortem occidit, leo de tribu Iuda rugientem leonem superauit: pro peccatoribus pati uoluit, ne in peccatis mundus totus moreretur: alapis caesus, flagellatus, aceto & felle potatus: in ihs omnibus ostendens patientiam, non est iratus, sed contrario mansuetudinem demonstrans clamauit patrem, dicens: Ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt. Videtis quale exemplum nobis patientiae dimisit. Et uos fratres charissimi qui suspiratis ad gratiam peruenire, qui clamatis: Anima nostra uelut terra sine aqua tibi cito exaudi nos, imitamini caput uestrum Christum, qui cum malediceret, non maledicebat: cum iniuriam pateret, non cominabatur, traiebat autem iudicanti se iniuste. Ergo iste, crucifixus sepultus, tertia die a mortuis resurrexit. Ecce quanta potentia. Et in ista potentia eius, metiti sunt ei inimici eius, ut dicerent, Nobis dormientibus uenerunt discipuli, & furati sunt eum. Impletum est quod dictum est. In multitudinem potentiae tuae mentientur tibi inimici tui. Sedet ad dexteram patris. Cui audistis, sedet, nolite credere sessionem humanam. Genus est locutionis. Sedere dicit permanere. Nam dicitur, Ille sedit tres annos in illa ciuitate, id est

mansit. Ergo manet ad dexteram patris. Aequum cum auditis, patris ad dexteram, nolite putare deum corporeum esse, aut membris humanis compositum: sed se totum quia deus ita de se uoluit dici, quod possumus intelligere, non quod ipse est. Nam si dexteram habet corpoream, habet & sinistram: & si habet manum, est ubi non tangit: si oculos habet, est ubi non uidet: si aures habet, in longinquo non audit: ergo hoc nolite credere. Cui auditis, Sedet ad dexteram patris: Dexteram eius, potentiam eius: brachium eius, magnitudo eius. Nam deus noster spiritus est, ubique totus, totus in caelo, totus in terra, totus in cordibus sanctis, pudicis, simplicibus, sobrijs, immaculatis.

Ergo, sedet ad dexteram patris, inde uertur est iudicare uiuos & mortuos. Hic geminum intellectum parit. Viui agnoscunt, qui in corpore erunt in aduentu eius: mortui, qui ex hac luce migrauerunt. Aequum alio intellectu uiuos agnoscimus, sanctos: mortuos, peccatores. Credo in spiritum sanctum. Iste spiritus ubique totus est, ubi uult spirat. Ipse est, qui dixit, Separate mihi Paulum & Barnabam in opus ad quod assumpsi eos. Iste est spiritus procedens de patre & filio, qui diuidit propria dona singulis prout uult. Ergo iste spiritus consecrat, sanctificat, benedicit, honorificat, gubernat, protegit, consolatur, perducit ad sanctam ecclesiam. Quia uelut nauis est in mari posita, haec ecclesia portat episcopos, portat credentes in una charitate, in una modulatione, in uno remigio sanctitatis, in funibus charitatis, in uelo orationis, in arbore crucis, in picis poenitentiae, in stappa castitatis, in tabulis pacis, in anchora fidei. Ista ergo ecclesia in una modulatione cantas peruenit ad portum eternitatis, ad ciuitatem pacis. Ipsa est, quae dimittit peccata, exonerat omnia pondera, eliquata corda perducit ad palmam promissam supernae uocationis. Promittit carnis resurrectionem, promittit uitam aeternam: Quia mortale hoc induet immortalitatem, & corruptibile hoc induet incorruptionem. Credite carnis resurrectionem, credite quia staturi sumus ante tribunal Christi, & reddaturi rationem, quae per corpus gelsimus, siue bonum, siue malum. Credite uitam aeternam promissam pro ista gratia data, ut gratuita gratia accepta perseveret in uobis: ut cum perseuerauerit, quae audistis & uidistis, didicistis a nobis, haec agite, & deus pacis erit uobiscum. Amen.

IN SYMBOLVM APOSTOLORVM
 expositio alia, Homilia I.

UPER fabricam totius ecclesiae nihil aliud in fundamento ponunt sapientes architecti, qui sunt uerbi predicatorum, nisi Iesum Christum, de quo fundamento credulitas surgit. Et quia fides totum sibi uendicat, de deo uos habere conuenit hanc fidem dei electi, qui nuper ad ueram credulitatem confessionis accedistis. Sed quia corde creditur ad iustitiam, ore uero confessio celebratur in salutem, fides primo nobis praedicanda est, secundo spes, tertio charitas. Nam de ipsa credulitate fit initium confessionis. Quid enim dicitur estis

estis: Audite & intelligite: quia cum audieritis & intellexeritis, legitima uobis acquireretis, dicite propheta: Auditui meo dabis exultationem & iactantiam. Dicit ergo quod a nobis audistis. Credo in deum patrem omnipotentem. Videte unde coepistis, Credo dixistis. Haec credulitas cofert uobis praesentis uitae securitatem, & futurae uitae aeternitatem. Ergo ponite in fundamento cordis hanc credulitatem. Sed in quos? Videte in patre, quod dixistis in capite orationis, Pater noster, qui es in caelis: hoc dicitis & in symboli confessione, Credo in deum patrem omnipotentem: totus in caelo, totus in terra, totus in miraculis, totus in cordibus, totus in uirtutibus. Omnipotens dicitur, quia posse ipsius non potest inuenire non posse, dicente propheta: Omnia quaecumque uoluit, fecit in caelo & in terra. Ipsa ergo omnipotentia, ut totum quod uult possit. Nam si dicimus de non posse ipsius, nihil dicimus: quia tanta pietatis est, ut negare se non possit, praesertim credentibus. Ecce quia de fide diximus dei patris omnipotentis, dicamus & de spe, ut fides credat, spes accipiat, charitas iugat. Ergo creditis in unicum filium eius dominum nostrum Iesum Christum: Iste unicus, qui semper fuit apud patrem, aeternitatem habet cum patre, minor non potest esse a patre, sed una habet cum patre potestatem. Iste unicus, quem confitemur genitum sine initio de patre, qui semper fuit apud patrem, & prodidit illum uerbo suo, qui fuit apud deum, & ipse erat deus, hoc fuit in principio apud deum. Non dicatis minorem esse filium de patre genitum, sed istum qui natus est de spiritu sancto, & Maria uirgine. Non intelligatis patrem Christi secundum carnem spiritum sanctum esse: quia non omnis qui filius alicuius dicitur, de eo generatus intelligitur. Nam dicimus filios adoptiuos regeneratos ex aqua & spiritu: nunquid filij sunt aquae? Dicimus filios regni, filios ecclesiae: sicut ait apostolus: Per Euangelium ego uos genui: nunquid filij sumus apostoli? Nam si uelimus de rebus indignis loqui, iniuriam facimus tanto sacramento. Dicimus filios gehennae, qui sunt filij irae, apostolo dicente: Fuitis aliquando filij irae, sicut & ceteri: licet talia tanta magnitudini comparanda non sint. Ideo diximus ista, quia dictum est: Natus de spiritu sancto. Itaque credendum est spiritum sanctum patris esse, & filij. Et quia deus spiritus uenit in Mariam, dicente angelo: Spiritus sanctus superueniet in te, & uirtus altissimi obumbrabit tibi: propter hoc quod nascetur ex te sanctum, uocabitur filius dei. Natus de spiritu sancto. Iustum spiritum sanctum dicimus patri & filio esse coaequalem, & procedentem de patre & filio. Hoc credite, ne colloquia mala corrumpant mores uestros bonos. Sunt enim haeretici, quorum sermo uelut cancer serpit, qui filium minorem a patre aestimant, spiritum sanctum inter creaturas esse ordinatum. Sed cum haec audieritis, a peruersis nolite peruertere. Quod accepistis & didicistis a nobis, hoc tenete, hoc credite. Haec credulitas confirmata sit in uobis, ut deus pacis regnet uobiscum. Ergo credite in unicum dominum Iesum Christum, natum de spiritu sancto & Maria uirgine. Sed dicitur uobis sunt Gentiles, deprauantes fidem uestram: Quomodo potuit uirgo concipere, uirgo parere, uirgoq; manere? contra naturam est hoc, dicitur uobis sunt: & uos econtrario respondebitis eis, Credulitas nostra quod uerbis explicare non potest, fide tenet. Nec enim ei qui ex nihilo fecit mundum, euncta creatura disposuit, elementa constituit, mari terminum posuit, impossibile illi erat introire in uiscera hominis, & carnem fieri, & possidere pudica uiscera matris. Nam homines nati de masculo & femina, si interrogentur quomodo coagulati sunt in secreto matris, quomodo ossa durata sunt, omnis compago membrorum, artusque omnes ordinati sunt in harmonia corporis disposita: quis exinde rationem reddit? Si ergo de natiuitate, quae semper in isto fluuio seculi uenit & transit, rationem non reddis, de singulari natiuitate Christi rationem reddes? Quid dicitur sumus? si dicamus testimonium fidei nostrae, forte non credunt Gentiles: sed quod illis non proficit ad salutem, nobis creditibus proficiat. Quomodo introiuit Christus ianuam clausam ad discipulos suos, super mare ambulauit, imperauit uento & tempestati, & facta est tranquillitas magna? quia ergo ista super nos sunt & rationem de talibus miraculis reddere non ualemus, fide tenemus. Ergo hoc credite, deum in natiuitate unici filij sui facere quod nos cogitatione inuestigare non possumus. Ergo natus de spiritu sancto, et de uirgine Maria, crucifixus est sub Pontio Pilato. Quare hoc passus est innocens pro nocentibus, liber per seruus: ut quia nos in transgressione per Adam primum hominem mortui eramus, in patibulo crucifixi resuscitaremur. Fixus est cruci. Magni sacramenti, magna altitudo crucis, magna latitudo, magna profunditas. Altitudo, ut ad patrem clamaret, Pater, ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt. Latitudo, quia maiorem charitatem nemo habet, quam ut animam suam ponat pro amicis suis. Profundum, ut ecclesia ad deum clamaret, De profundis clamaui ad te, domine exaudi uocem meam. Et exaudiretur pro filijs uox eius: Iste Pontius Pilatus praesidatum gerebat apud Hierosolimam ciuitatem: ibi & Herodes erat, qui inimicitiam tenebat cum Pontio Pilato. Sed illa pietas Christi fecit ex inimicis in mortefua duos amicos, scilicet Pontium Pilatum, & Herodem. Fecit etiam & nos amicos patri, tollens parietem inimicitiarum, qui erat inter nos & deum, ut reconciliaret nos patri. Nam ipse dixit: Si feceritis ea quae mando uobis, iam non dicam uos seruos, sed amicos. Ergo iste crucifixus sub Pontio Pilato sepultus est, ut in morte sua nos uiuificaret. Ipse mori uoluit, ne nos moreremur. Ipse se obtulit, seipsum pro nobis hostiam & oblationem in odorem suauitatis, ut de captiuis liberos faceret, de superbis humiles, de inimicis amicos. Descendit ad infernum, ut & ibi a miraculo non uacaret. Nam multa corpora sanctorum resurrexerunt cum Christo, quae postea mortua sunt, sicut Lazarus, sicut filia archisynagogi, sicut filius uirginitatis.

num nostrum Iesum Christum, natum de spiritu sancto & Maria uirgine. Sed dicitur uobis sunt Gentiles, deprauantes fidem uestram: Quomodo potuit uirgo concipere, uirgo parere, uirgoq; manere? contra naturam est hoc, dicitur uobis sunt: & uos econtrario respondebitis eis, Credulitas nostra quod uerbis explicare non potest, fide tenet. Nec enim ei qui ex nihilo fecit mundum, euncta creatura disposuit, elementa constituit, mari terminum posuit, impossibile illi erat introire in uiscera hominis, & carnem fieri, & possidere pudica uiscera matris. Nam homines nati de masculo & femina, si interrogentur quomodo coagulati sunt in secreto matris, quomodo ossa durata sunt, omnis compago membrorum, artusque omnes ordinati sunt in harmonia corporis disposita: quis exinde rationem reddit? Si ergo de natiuitate, quae semper in isto fluuio seculi uenit & transit, rationem non reddis, de singulari natiuitate Christi rationem reddes? Quid dicitur sumus? si dicamus testimonium fidei nostrae, forte non credunt Gentiles: sed quod illis non proficit ad salutem, nobis creditibus proficiat. Quomodo introiuit Christus ianuam clausam ad discipulos suos, super mare ambulauit, imperauit uento & tempestati, & facta est tranquillitas magna? quia ergo ista super nos sunt & rationem de talibus miraculis reddere non ualemus, fide tenemus. Ergo hoc credite, deum in natiuitate unici filij sui facere quod nos cogitatione inuestigare non possumus. Ergo natus de spiritu sancto, et de uirgine Maria, crucifixus est sub Pontio Pilato. Quare hoc passus est innocens pro nocentibus, liber per seruus: ut quia nos in transgressione per Adam primum hominem mortui eramus, in patibulo crucifixi resuscitaremur. Fixus est cruci. Magni sacramenti, magna altitudo crucis, magna latitudo, magna profunditas. Altitudo, ut ad patrem clamaret, Pater, ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt. Latitudo, quia maiorem charitatem nemo habet, quam ut animam suam ponat pro amicis suis. Profundum, ut ecclesia ad deum clamaret, De profundis clamaui ad te, domine exaudi uocem meam. Et exaudiretur pro filijs uox eius: Iste Pontius Pilatus praesidatum gerebat apud Hierosolimam ciuitatem: ibi & Herodes erat, qui inimicitiam tenebat cum Pontio Pilato. Sed illa pietas Christi fecit ex inimicis in mortefua duos amicos, scilicet Pontium Pilatum, & Herodem. Fecit etiam & nos amicos patri, tollens parietem inimicitiarum, qui erat inter nos & deum, ut reconciliaret nos patri. Nam ipse dixit: Si feceritis ea quae mando uobis, iam non dicam uos seruos, sed amicos. Ergo iste crucifixus sub Pontio Pilato sepultus est, ut in morte sua nos uiuificaret. Ipse mori uoluit, ne nos moreremur. Ipse se obtulit, seipsum pro nobis hostiam & oblationem in odorem suauitatis, ut de captiuis liberos faceret, de superbis humiles, de inimicis amicos. Descendit ad infernum, ut & ibi a miraculo non uacaret. Nam multa corpora sanctorum resurrexerunt cum Christo, quae postea mortua sunt, sicut Lazarus, sicut filia archisynagogi, sicut filius uirginitatis.

Chry.

tom, 5 H duae

723
 duæ. Quod fecit in istis tribus, hoc fecit per propriam resurrectionem in multis sanctis. Nam multa corpora sanctorum resurrexerunt cum Christo, de quibus dixit apostolus: Ex quibus plures manent usque adhuc, quidam autem dormierunt. Tertia die a mortuis resurrexit: ne caro eius uideret corruptionem. Resurrexit, iam non corruptibilis caro, non passibilis, sed talis caro resurrexit, qualis hodie cum patre permanet in celo. Videte ubique sacramentum trinitatis. Ecce & in spiritu sanctum credimus, qui spiritus sanctus procedens de patre & filio charitate coniungitur. Manent enim fides, spes, charitas. Hæc fides in patre, una uirtus in filio. Iste spiritus ipse est, qui propria dona singulis tribuit, prout uult. Ecce uidere alia tria. In carnis resurrectione fides, in uita æterna spes, in sancta ecclesia charitas. Credite carnis resurrectionem. Nam in Ezechie Propheta ossa arida legimus fuisse collecta, quæ sparsa fuerant, & accepta carne membra singula se agnouerunt, acceperunt spiritum, & resurrexerunt. Nullus uos seducat inanibus uerbis, dicens: Qui a feris comesti sunt, qui combusti sunt, qui in mari a piscibus deuorati sunt: unde resurgunt, qui tumulati non sunt, qui sepulturam non meruerunt. Ne mireris ad potentiam dei: quia non est impossibile ei restituere quod erat, qui fecit id quod non erat. Credite ergo uitam æternam, ubi mors non nominatur, corruptio, uarietas, miseria, & tentatio non accidit. Erunt homines in resurrectione in uita æterna, sicut angeli in celo, per sanctam ecclesiam peruenientes, quæ mittit perfectos, quæ dimittit peccata, quæ candidos in martyrio acquisiuit, quæ castos & pudicos perfecit quæ nescientes ad perfectam scientiam perduxit, Nam uox eius est, Imperfectum meum uiderunt oculi tui: sed quoniam ipsos perfectos fecit, in libro tuo omnes scribentur. Quotquot ergo perfecti sumus, hoc sapiamus, ut credentes deus pacis sit nobiscum, Amen.

AD NEOPHYTOS HOMILIA

Benedictus deus. Ecce stellæ etiam de terra micuerunt, stellis cœlestibus clariores lucentes, in terra stellæ propter eum qui in terra de cœlis apparuit. Nec sufficit stellis in terra monstrari, sed & die suo luce lucente fulgescunt: & hoc plus admirationis afferit, quod fulgore stellarum noctium ministrarunt, a presentibus lumina clariores redduntur. Illæ namque Solis aduentu suo perfunguntur officio: hæc luce Sole iustitiæ properante maiore lucefcunt, & illæ seculorum confusione depereunt, hæc temporum sine sese clariores ostendunt. De illis etenim dictum est, quod stellæ de celo cadent, sicut cadunt folia de uite: de his autem fulgebunt, inquit, iusti, sicut stellæ cœli. Quid sibi uult, quod dixit: Sicut cadunt folia de uite, sic stellæ de celo cadent? Sicut enim uites cum uuarum fructibus prægrauantur, foliorum auxilium necessarium ut protegantur, exposcunt: cum autem deposuerint fructum, necesse est ut folijs denudentur: Sic se habet hoc seculum: quandiu habuerit in se humanum

genus, tenebit & cœlū stellas, sicut & uitæ folia. Nam nocte pereunte, sine dubio stellarum utilitas simul cum nocte deficiet. Illarum ignea natura stellarum est, & istæ edocent igneæ fortiri naturam. Sed ibi quidem ignis, quem humanus sensus inuenit: hic autem, quem secreta mentis ostendunt. Ipse namque uos, ait, baptizabit spiritu sancto & igni. Vultis & utriusque nomina partis audire? Illis quidem stellis nomina hæc sunt, Orion, Mazaroth, Arcturus, Vesperus, Lucifer. In his uesperus nullus, sed Luciferi uniuersi. Benedictus deus, iterum dicamus: qui facit mirabilia solus, qui facit uniuersa, & conuertit uniuersa. Ecce libertatis ferentate perfruuntur, qui tenebantur paulo ante captiui. Et ciues ecclesiæ sunt, qui fuerunt in peregrinationis errore: & iustitiæ in sorte uersantur qui fuerunt in confusione peccati. Non enim sunt tantum liberi, sed & sancti: non tantum sancti, sed & iusti, nec solum iusti, sed & filij: nec solum filij, sed hæredes: nec solum hæredes, sed & fratres Christi: nec tantum fratres Christi, sed cohæredes: non solum cohæredes, sed & membra: non membra tantum, sed & templum, nec tantum templum, sed organa spiritus. Benedictus deus, qui facit mirabilia solus. Vides quot sunt baptismatis largitates? Sed multis quidem uideatur cœlestis gratia in peccatorum tantum remissione consistere: nos autem honores computauimus decem. Hac de causa & iam infantulos baptizamus, ut non sint coinquinati peccato, ut eis addatur sanctitas, iustitia, adoptio, hæreditas, fraternitas Christi, ut eius membra sint omnes, ut spiritus habitatio fiat. Sed uos dilectissimi fratres, si tamem mihi concedit fraterno uestro nomine gloriarī. Et me quidem similis beatitudo conceperat, similis ornauit gratia: sed posteriore negligentia firmum nexum cognationis amisit: sed date uos mihi fraterno uocabulo nuncupari, propter nimiam scilicet charitatem: & uos rogari permitte, ut tantæ gloriæ honorem animositas consequatur. Et tanto magis uos dignos gratia properetis ostendere, quanto uos inspicitis in culmine positos gloriarum: etenim transactum tempus palæstra fuit, atque contentio, & lapsus facile ueniam merebatur: ab hodierna uero die campus patet uirtutum exercitationibus dedicatus. Agon instat, theatrum præparatur, & ad spectaculum conuenit, non tantum hominum genus, sed & cœlestis etiam cœtus angelorum. Spectaculum enim, inquit, facti sumus mundo, non hominibus tantum, sed etiam angelis. Angeli spectant, angelorum dominus præsidet coronæ certaminis: hoc non tantum honor, sed & magna cautela, quando is qui pro nobis animam suam posuit, ipse sit probamentum iudiciumque certaminis. Olympiaco namque certamine, & friuolo perditoque spectaculo, impositor coronarum, in ipso contentionis examine præesse consueuit, & in medio certantium loco consistens, nulli parti favorabili nutu subuenire procurat, sed ipsius certaminis expectat incertum, & ut mente sic & loco medio continetur: inter nostrum autem & diaboli certamen Christus non media lance consistit, sed totus noster fau-

tor expectat. Et ut scias nostrarum partium spectatorem, peruide quomodo nos tanquam suos unxit oleo latitiæ, illum ut impenderet nobis instrinxit, ut cum illum peruiderit cecidisse, calcate, inquit, super ipsum. Nos autem & si cecidisse peruiderit, auxilio suæ releuat maiestatem, & dicit: Nunquid qui cecidit, non adiciet ut resurgat? Et dormientes excitat. Exurge, inquit, qui dormis. Vis amplius admirationis inspicere? Nobis deus cœlū post uictoriam præparauit, illi post uictoriam præparauit gehennam, minatur & poenam. Ego si uicero, coronabor: ille si uicerit, punietur. Et ut scias maiora ei cum superauerit præparari tormenta, uicite Adam & supplantauit. Quid igitur meret uictoria? Supra pectus, inquit, & uentrem ambulabis, & terram māducabis omnibus diebus uitæ tuæ. Si igitur sensibile ira puniuit damnauitque serpentem, quia poena inuisibilis puniuit, si tantis minister eius tormentis cruciatibusque succubuit? Incunctatim autem maiores stimuli atque eculei consequentur. Etenim si piissimus pater sui filij reperire ualuerit occisorem: non solum modo dolorem suum, iramque conuertit in eum, sed etiam ipsum gladium quo filius perierat, particulatim conminuit: ita & Christus noster cum a diabolo hominem inemptum esse peruiderit: non solum eum tormentis afficit, sed etiam eius gladium obtundit, & ad nihilum redigit. Confidenter igitur nos reparemus ad pugnam: etenim nobis arma suppeditant ultra splendorem totius auri fulgentia, & fortia, adamantis robore firmiora, totius ignis ardorem uincuntia, cunctarum pondera leuiora pennarum. Nec enim quisquam hæc arma portando quassatur: sed subleuat membra, & in excelsa perducunt: & in cœlum, si cupieris, cum his sine dubio perfereris, penitus impedito cessante. Rudis namque natura horum armorum uideatur, quia noualis nouus quotidie exercitatur, homo factus cum daemonibus litigare compellor. Natus in corpore incorporeales inimicos agnosco. Hac de causa mihi thoracem diuinitus non aere confectum, non arte compositum, sed iustitiæ simplicitate præparauit, fidei clypeo roborauit. Armat me gladius meus, uerbum teneo spiritus sanctitatis. Ille suis sagittis armatus est, ego meum gladium teneo: ille sagittarum iaculatione confidit, mihi arma diuersa non defunt. Et ut eius formido monstratur, cominus litigare non audeo. Iaculorum longitudinem semper affectat, ut mittat si peruiderit negligentem. Et aliam mihi deus ultra tutelam donauit armorum. Quid illud? mensam præparauit, cibum satietatis ostendit, ut post epularum refectioem inimicum possim robustius superare. Cum enim te egredientem post conuiuium dominicum uiderit inimicus, post cœlestes epulas tanquam ignem leonis ore flammantem fugit, & deserit omni uento uelocior, nec approximare contendit: & cum eruentem linguam tuam de longe ille crudelis perspexerit, mihi crede non stabit: & cum os tuum senserit rutilare, gressum suum retro eum timore torquet. Vis huius sanguinis audire uirtutem? Redeamus ad eius exemplum, & prior

rem typum recordemur, & pristinam scripturam narremus: In Aegypto nocte media Aegyptijs deus plagam decimam minabatur, ut eorum primogenita deperirent, quia primogenitum eius populum detinebant. Sed ne amata plebs Iudæorum una cum illis periclitaretur, quia unus locus continebat uniuersos, remedium discretionis inuentum est. Proinde exemplum mirabile ut discas in ueritate uirtutem, ira diuinæ indignationis sperabatur, & mortifer domus singulas circūibat. Quid igitur Moses? Occidite, inquit, agnū anniculum, & sanguine eius linite ianuas. Quid ais Moses? Sanguis ouis rationabilem hominem liberare consueuit? Valde, inquit: non eo quod sanguis est, sed quia dominici sanguinis per eum demonstratur exemplum. Nam sicut regnantium statuae, quæ sine causa sunt atque sermone, nonnunquam ad se confugientibus hominibus, anima atque rationibus decoratis subuenire consueuerunt: non quia sunt aere confectæ, sed quia retinent imaginem principalem: ita & sanguis ille qui irrationalis fuit, animos habentes homines liberauit, non quia sanguis fuit, sed quia huius sanguis ostendebat aduentum. Et tunc angelus ille uastator, cum limitos postes atque aditus peruideret, transiecit gressus, & non est ausus intrare. Nunc ergo si uiderit inimicus non postibus impositum sanguinem typi, sed fidelium ore lucentem sanguinem ueritatis, Christi templi postibus dedicatum, multo magis se subtrahit. Si enim angelus celsit exemplo, quanto magis terribitur inimicus, si ipsam perspexerit ueritatem? Vis & aliam huius sanguinis scrutari uirtutem? Volo, unde primum currit incipias, & de quo fonte manauit. De ipsa primū cruce processit, latus illud dominicum initium fuit. Mortuus enim ait, Iesu, & adhuc in cruce pendente proximauit miles, latus læcea percussit, & exinde aqua fluxit, & sanguis. Vnum baptismatis symbolum, aliud sacramentum: ideo non ait, exiit sanguis & aqua, sed exiit aqua primū & sanguis: quia prius baptismate diluimur, & postea mysterio dedicamur. Latus miles aperuit, & templi sancti parietem patefecit. Et ego thesaurum præclarum inueni, & fulgentes diuitias me gratulor reperire. Sic & de illo agno factum est, Iudæi ouem occiderunt, & ego fructum de sacramento cognoui. De latere sanguis & aqua. Nolo tam facile auditor transeas tanti secreta mysterij. Restat enim mihi mystica atque secreta oratio. Dixi baptismatis symbolum & mysteriorum aquam illam, & sanguinem demonstrari. Ex his enim sancta fundata est ecclesia per lauacri regenerationem, & renouationem spiritus sancti: per baptismum, inquam, & mysteria quæ ex latere uidentur esse prolata. Ex latere igitur suo Christus edificauit ecclesiam, sicut de latere Adam eius coniunx Heua prolata est. Nā hæc de causa Paulus quoque testatur dicens: De corpore eius, & de ossibus eius sumus, latus uidelicet illud significans. Nam sicut de illo latere deus fecit foeminam procreari: sic & de suo latere Christus aquam nobis & sanguinem dedit, unde repararetur ecclesia: &

Chryl.

tom. 5

H 2

sicut

sicut in fopbre quiescentis Adæ deus lateris membra patefecit: sic modo post mortem aqua nobis donauit & sanguinẽ. Et sopor ille nunc mors est, ut discas mortẽ nulla soporis separatione discerni. Videte quemadmodum sponsam sibi Christus coniunxit, uidete quo nos cibo satietatis enurit. Ipse nobis cibi substantia est, atq; nutrimentum. Nam sicut mulier affectionis natura cogẽte, genitum alere sui lactis fecunditate festinat: sic & Christus quos ipse regenerat, suo sanguine semper enurit. Igitur quoniam nos tantis bonis agnouimus esse perfunctos, uitã congruam peragamus, & symbola illa atq; pactiones quibus sumus constricti, cordibus nostris inhæreant. Vobis proclamo, cautiones uel chirographa peccatorũ nostro rum scinduntur: quia nũc estis recenti lumine illustrati. Sed & uos hac admonitiõẽ cõstringo, quos olim quoq; similis beatitudo suscepit. Communis etenim hæc ratio nobis est, idem sermo, cõmunis obligatio: quoniã æque & fœdera nobis cũ illis communiã: non atramento, sed spiritus recordatione conscripta: non calamo, sed linguæ puritate firmata: hoc enim calamo cum deo pactiones conscribi conserunt. Et ideo Dauid ait: *Lingua mea calamus scribæ uelociter scribẽtis. Confessi sumus huius imperium, diabolicam negauimus tyrannidem. Hoc chirographum, hoc pactũ, hoc symbolum docetur esse conscriptũ: uidete ne chirographario inueniamur iterũ debitorẽ. Venit Christus, & paternis nos cautionibus inuenit adstrictos, quas conscripsit Adam. Ille inuitũ obligationis ostendit, peccatis nostris fœnus accreuit: ibi maledictio fuit, & peccatum & mors, legisq; condemnatio: & hæc omnia Christus deleuit atq; concessit, & clamat Paulus dicens: Chirographũ peccatorum nostrorum quod erat aduersariũ & ipsum tulit de medio, affigens cruci: nõ dixit, delens, non catara ctans: sed cruci affigens, ut prorsus eius nec uestigia remanerent: ideo nõ deleuit, sed cõscidit. Crucis enim clauĩ dissipauerũt illud, ut in eo nulla de postero remaneret utilitas. Et hoc nõ in angulo, nec secretim, sed in mundo medio omnium uidentibus oculis, in excelsõ ligno nexum eius euacuat. Inspiciant quidẽ angeli, considerent archangeli, & cũ omni admiratione cœlestes peruideãt potestates. Nec aduersarios hoc lateat, nec dæmones, nec ipsum diabolu, qui nos debitis obnoxios effecerũt. Scindunt sub tœnera toribus cautiones, ne nobis in posterũ molestiã preparẽtur. Quoniã igitur prius chirographum omnibus uirib; caret, inuigilemus ne nos alia obligatio alterq; nexus adstringat. Crux em secunda non est, nec altera remissio peccatorũ: per lauacri regenerationẽ est nanq; remissio, sed non conceditur per lauacrum. Et ideo inuigilemus, & arripiamus sollicitudinẽ. Propter hoc enim de Aegypti sinibus emigrastis. Nec illius terræ iterũ seruitia cogitemus, ne ueluti lateris commemoratio habeatur: later etenim est istius uitæ dementia. Nam & ipsa species auri fulgentis nondum arte composita, nihil aliud nisi terra monstratur. Vi-*

disti mirabilia longẽ maiora, q̃ Iudæi in illo tempore Aegyptum relinquentes: non uidisti armatum Pharaonem suffocatum, sed uidisti diabolium mole suppressum. Illi fluctus & pelagus transierunt, tu mortem transisti: illi Aegyptiorum separatione alienati sunt, tu dæmonũ liberatione gratularis: illi iugum amiserunt barbaricæ seruitutis, tu quod durius est, à peccatorum seruitute liberatus es. Vis aliunde quoq; cognoscere unde honor tibi est amplior attributus? Iudæis tunc Mosi uultum glorificatum nõ fuit uidere cõcessum, Adæ conferui, & Adæ sanguinis necessitate cõiuncti: ut autem Christi uultũ in sua gloria peruidisti. Et clamat Paulus dicẽs: Nos autem omnes reuelata facie gloriam domini speculamur. Illi tunc habuerunt Christum subsequenter: sed nos hodie plus meremur habere protegentẽ. Et illos quidẽ propter Mosi gratiam Christus dominus sequebat: nobis autem hoc non tantum nouelli Mosi causa conceditur, sed etiam propter obedientiã uestra. Illis post Aegyptum cuncta deserta serpentibus plena, sed nobis cœlum post Aegyptum preparatur diuersis mansionibus plenum. Illi habebãt ducem Mosen, nos dominum saluatorẽ. Hoc de isto Mose si quis dixerit, mihi crede, non errat. Nã & huius labia spiritus lenitatis amplexus est, huius animæ spiritus mansuetudinem tenet. Moses tunc manus ad cœlum leuauit, & manna panem protulit angelorum: iste Moses dexterã tetendit ad cœlum, & protulit panem cœlestem. Ille percussit petram, & fontes aquarũ protulit: iste proximas mensæ petram percussit spirituales, & fontes spirituales ostendit. Ideo nanq; mensa ut fons in loco medio collocetur, ut undiq; circumstantia satientur armenta: ut salutaris ille meatus abundanti largitate decurrens, nullum sitis rabie deperire permittat. Quoniã igitur talis nobis hic fons est, talisq; uita nostra conceditur, & omnib; bonis mensa completur, ut undiq; nobis affluat largitio spiritualis: accedamus cum corde ueritate suffulto, cum pura conscientia, ut accipiamus gratiam, & misericordiam, & auxilium opportuno tempore, gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, per quem, & cum quo gloria patri, cum spiritu sancto, & nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

AD BAPTIZANDOS HOMILIA

Quod sacramentorũ traditio cathecuminis adstantibus recitari non debet. Et cur lauacrum iterũ regenerationis, et nõ remissionis dicitur peccatorũ. Et quia nõ solũ peierare nõ cõuenit, sed & bene iurare periculosum est.

Quam dulcis ista fratru ceterua conuenit. O quam suavis dilectissimoru cœtus inspiciẽ. Fratres enim uos & ante dolores partus, nomino: et ante cognationis affectionem, uocabulo charitatis appello. Noui etenim, optimeq; nõ nescio: quantũ uos paulo post beatitudinis culmen excipiet, & quantã tenebitis potestatem. Quem admodum

admodum autem eos precibus multi ambeũt super plices, quos spes est ad dignitatum fastigia eleuandos: & futuri potentatus gratia adulationibus eis sese commendare festinant: & ante potestatis tempus se faciant, ut futura mereantur: hoc & ego facio, hoc mihi praparo, hoc diligenter excogito. Non enim ad simplicem gloriam eleuari speratis, sed ad ipsam imperij potestatem: imò nec simpliciter ad ipsum imperium, sed cœlestem. Et ideo uos peto, ideo omni deprecatione uos posco: ut quando ad illud regnũ ueneritis, mei memores esse uelit. Et sicut Ioseph pincernarum principi dicebat: Memento mei, cum benefactum tibi fuerit. Hoc & ego nũc peto. Hoc dico, Memẽtote mei, quando uobis benefactum fuerit: nec uicem sicut ille, somnij interpretationis exposco. Non enim sum somniorum interpres, sed cœlestium secretorum, qualia nec oculus uidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascenderunt: talia sunt, quæ praparatũ deus diligẽtib; se. Et Ioseph quidem ad Archicœnum dicebat: Adhuc triduum, & restituet te Pharaõ ad Archicœniã: ego autem non dico, post triduum ad officium tyrannici ministerij uenietis: sed post triginta dies nõ uos Pharaõ, sed cœlorum dominus ad pristinam patriã reuocabit, & Hierusalem cœlesti restituet. Et ille dicebat, quia à te calicẽ manus tyranni suscipiet: ego autem dico, quod ipse imperator, ipse dominus, tuis manibus terribilem calicem ministrabit, qui honore utranq; superat creaturam, & omni uirtute decoratur. Non uẽ istius calicis uirtutem, qui sunt diuinis consecrati mysterijs: sed & uos paulo post poteritis addiscere. Memento igitur mei, quando uos illud suscipiet regnũ, quando regale uos proteget indumentum, quando purpura dominico sanguine tincta decorabimini, quãdo coronam Solis radijs splendidiorem sentietis in capite. Talia enim illius sponsi dona esse consueuerunt, quæ nostrum quidem meritum uincunt: sed dantis sunt congrua pietati. Et ideo uos ante ingressum sancti thalami beatos appello. Nec solũ beatos nomino, sed & benignitatis laudo, quod non sicut nonnulli, ad baptismi perceptionem finem uitæ expectare uolueritis: sed temporis formidantes incertum, tanquã boni serui domini præcepta seruastis: & eisdem animæ colla cum omni benignitate supponitis, et iugũ Christi cum omni suauitate suscipitis, & sarcinã leuem sentitis. Nam licet similem etiam illi consecrationem mereant: sed non illis similis est uoluntas, nec rerum similis praparatio. Nam illi iacentes in lectulo percipiunt: uos aut in ecclesiæ sinibus, quæ mater omnium est, meremini consecrari. Et illi flentes, uos læti & exultantes: illi ululantes, uos autem deum glorificantes: illi ualetudinis omnino calentes ardore, uos spirituali suauitate cõpleti. Hic omnia conueniunt gratiæ, sibi nihil conuenit gratiæ. Nam sibi fletus, sibi lamentatio, & ipsa sacrorũ traditio, ne circumstantiũ lachrymæ, fletusq; cumكتورum. Adstant ululantes filij, cõiunx charijs laceratis ingemiscit, amici tristantur, lugent seruuli, & ipsa

Chryf.

domus tristitia quadam imitatur infernum. Et si ipsius cor iacentis inspicias: adstantibus eum reperies tristiozem. Nam sicut pelagus diuersis flatibus agitatum, in multas diuidit partes: ita & languentes diuersis cogitationibus occupati, multis solitudinibus praprauantur. Quando enim infantes uiderit filios, eorum imbecillitate stimulat annorum: quando matronam paulo post relicurus inspexerit, uiduitatis cogitatione conteritur: quando familiam cogitauerit, eius separatione lacertatur: quando seipsum inspexerit moriturum, omnibus nebulis solitudinum circũdatur. Talis illius animus est, & in illa turbela domos sacerdos ingreditur, ipso languore circumstantibus execrabilior. Nam medici uoce, qui iacentem desperatum nuntiat, putatur illo tempore desperatior sacerdotis ingressus: & mortis æstimatur indicium, quod aeternæ uitæ materia est. Sed nondum molem calamitatis edixit: nondum maloru cacumina demonstraui. Nam nonnunquã cum necessaria praprantur, anima separatur, anima diuellitur e corpore. Sapius & adhuc in corpore constituta nihil magnum cõmoditatis agnoscit. Nam quando nescit adstantes, quãdo uocem prolatam non audit, quando illa uerba, quæ sponsonem communi omnium domino facere consuerunt, proferre non potest, sed tanquã lignum aut lapis immobilis acriuetur: quid utilitatis sacrorum traditione præstat? Etenim in tanti perceptione mysterij, uigilare uos cõuenit, & totius sollicitudinis uincula laxare, & mundam domum tanquã ipsi regi aduenienti praprarare. Talis mentis uestre perceptio sit, talis animositas inuitetur. Et dignã quidem uicem de cœlesti sperate subsidio, qui rependere cõsueuit eis, qui eius audire præcepta festinant. Sed & quia conseruum cõdecet, quæ sua sunt conferre conseruis, & nostra uobis conseramus: imò non nostra, quia & ipsa dominica sunt. Quid enim, inquit habes, quod nõ accepisti? Sed & si accepisti, quid gloriaris, quasi nõ acceperis? Et uellem hoc quidem primum meo declarare sermone, cur maiores nostri totius anni diebus præteritis hoc in tẽpore ecclesiæ filios consecrare uoluerunt: & cur post nostrum magisterium imbuti pedibus nudis, uno tantum uestimento concesso, ad uoces exorcizantium accedũt. Non enim temere nec sine ratione & hunc habitũ, & hoc tempus illi constituerunt. Sed hoc utranq; habet mysticam & secretam rationem. Sed, ut dixi, uellem uobis hoc antẽ monstrare. Sed quia necessario sermone prouocamur, necessarium est hæc interim præterire. Nam primo necessariũ est dicere, quid sit baptismus, & cuius causa hoc ad nostrã uitam peruenit, & quanta nobis bona praparat. Sed si uultis, de ipsius mysticæ purificationis uocabulo dicamus. Non enim ei unum uocabulum est, sed multis & diuersis nominibus nuncupatur. Nam hæc expurgatio lauacrũ iterum regenerationis dicitur: Saluauit enim, ait apostolus, nos per lauacrum regenerationis & renouationis spiritus sancti. Dicitur & illuminatio: & ita illud Paulus apò

tom. 5

H 3 stoua

stolus nūcupauit. Recōmemorate nanq; ait, prio-
res dies, quibus illuminati multā colluctationē su-
stinuistis passionū. Et iterum, Impossibile est eos,
qui sēpe illuminati sunt & gustauerunt donū coe-
lestē, & participes facti sunt spiritus sancti, et lapsi
sunt: iterū renouari ad poenitentia. Vocat & bap-
tisma: Quotquot enim in Christo baptizati estis,
Christum induistis. Vocatur & sepultura: Conse-
pulti enim, ait idem, sumus per baptismū in mor-
tem. Vocat circūcisio: In quo, inquit, & circūcisi
estis circūcisione non manu facta in expoliatio-
nem corporis peccatorū carnis. Vocat crux: Ve-
tus etenim, inquit, homo crucifixus est, ut conuer-
tatur corpus peccato. Est & alia uocabula multa
proferre: sed ne omne tempus diuinæ gratiæ nun-
cupationibus erogemus, ad prius dictum nomen
redeamus, & huius significatione monstratū ser-
monem finiamus. Sed interim paulō superius di-
cta tractemus. Est omnium hominum lauacrum com-
mune, quod sordes corporis lauare cōsueuit. Est
& lauacrum Iudaico illo quidem lauacro melius,
sed quod celesti gratia superat. Nam & ipsum sor-
des corporales extergit, sed nō simpliciter corpo-
rales, sed & imbecillē conscientia tangit. Nam
multae res sunt, quae natura quidem ipsae nō sunt
immundae, sed imbecillitate conscientiae efficiunt
immundae. Nam ueluti personae tragice arte qui-
dem feras repraesentant, quū nullū suapte natura
incutiāt terrorem: infantulis tamen formidabiles
conspiciunt esse, id quod imbecillitate naturae cōuen-
tium: ad eum modū quae iam diximus, puta si iam
emortuū corpus contingat, id suapte cōditione,
immundum non est: uerū si pusillanimitas occurrit,
iam eum reddit immundū, qui tetigit. Nam quia
non ipsa rei natura est immunda, ipse Moses, qui
ista cōstituit, demonstrauit: qui Ioseph mortuū se-
cum portabat, & mundus nihilo minus permane-
bat. Ideo & Paulus de ista non immunditia quae
non sui natura, sed ex pusillanimitas conscientia ue-
nit, demonstrans, dicit. Nihil cōmune per se: nisi,
qui cogitat cōmune. Vides immunditiam non ex
ipsa rei natura, sed ex conscientiae imbecillitate
proferri. Et iterū, Omnia quidem munda: sed ma-
lum illi homini, qui cū offensione manducat. Au-
dis & hic quod non edere, sed cum offensa edere,
causa immunditiae est: Nunc igitur sordes corporis
Iudaicum lauacrum emundabat. Diuinæ autē gratiae
lauacrum nō corporis, sed animae maculā, sordesque
mundare cōsueuit. Non enim eos, qui mortua cor-
pora tetigerūt, sed eos qui operibus mortuis praeg-
rauantur, efficit mundos. Et si mollis, et si forni-
gator, et si idolis seruans, & si quid aliud huius-
modi gerens quispiam reperiatur, et si omni humana
detestabilitate fuerit praegravatus, et si totius ma-
litiæ nodis adstrictus: cum ad illam natatoria ue-
nerit, cū illius fontis diuinis senserit riuos, Solis
radijs mundior eleuat. Et ne putes ambitionis gra-
tia haec uerba proferri: audi Paulum, de huius la-
uacri uirtute dicentē: Nolite errare, nec hi qui idolis
seruiūt, nec fornicatores, nec adulteri, nec molles
nec masculorū cōcupitores, nec ebrii, nec auari,

Rom. 14

1. Cor. 6

nec fures, nec furcutores, nec rapaces; regnū dei
possidebunt. Sed inquis, Quid hoc ad tractatum
propositū? Nā hoc quaris, si omnia lauacri mūdan-
tur uirtute. Et ideo accipe quae sequunt. Et haec,
inquit, quid eratis, sed lauati estis, sed sanctificati
estis, sed iustificati estis in nomine dñi nostri Iesu
Christi, & in spiritu domini dei nostri. Nos quidē
pollicemur uobis ostendere totius malitiæ uinculis
absoluti, & omni immunditia liberari eos, qui
hoc lauacrum promerent: uerū ratio longē maiora
declarat. Non enim mundos tantū, sed & sanctos
& iustos effectos ostendit. Non enim dixit, lauati
estis tantum: sed & sanctificati, & iustificati. Quid
haec mirabilis, quid inopinatus demonstrat?
quando sine certamine, quando labore cessante,
quando minimē sudore decurso, iustitia procreari
cōspicitur. Talis etenim diuinæ gratiae misericor-
dia est, ut iustos faciat, sudore cessante. Nā si im-
peratoris praecipio paucis cōscripta literis multo-
rum criminū reos liberare cōsueuit, alijs quoque
praestare culmina dignitatum: multo magis dei spi-
ritus sanctus & cuncta potens, omni uos malitia
liberabit, & multā iustitiam largiet. Et sicut scin-
tilla ignis exigua in profundis maris pelagus ca-
dens aquarū copia nō paulatim, sed statim extin-
guitur, & illico nihilum esse demonstrat: ita & om-
nis humana malitia quando ad natatoriam coe-
lestium fontium ualuerit peruenire, illius scintillae
facilius extinguitur ardore. Et ob quā causam, in-
quis, hoc quod nobis peccata cōcedit, non laca-
rum remissionis peccatorū dicitur, nec lauacrum
purificationis, sed lauacrum regenerationis? Quia
non nobis simpliciter peccata cōcedit, nec simpli-
citer nos purificat malis actibus implicatos, sed
tanquam ex caelo generatos efficit. Nam de caelo
nos condit, & inde conficit: non de terra compo-
nens iterum, sed alio nos elemēto: id est, per aqua-
rum naturā regenerat. Non enim uas simplici-
ter purgat, sed integrum nouat iterum. Nam cum
uasa purgantur, & si diligentia multa terguntur,
quaedam uestigiū nihilominus retinent uetusta-
tis, & pristina maculam nō amittunt. Illa autē quae
conflatorio committuntur, cum flamma fuerint
renouata, omnem maculam praeteritae foeditatis
amittunt, & nunc primū confectis non dissimila
proferunt aequali fulgore micantia. Vt igitur sta-
tuam auri metallo confectam aliquanti temporis
metis fumo & puluere & eruginis sordibus coin-
quinatam cum artificis manus acceperint, renou-
uant fornacis ardore, & splendidam nobis lucti-
damque demonstrat: ita & nostrā naturā deus æru-
ginatam mole peccati, & malorum gestorum fumo
uiolatam, & omni pulchritudine, quam primo ei
donauerat, denudatam, in illos aquarum fontes,
tanquam in purgatoriu mittit: & pro flamma, spi-
ritus gratiam subministrat, & exinde rudes effe-
ctos etiam solis radijs eleuat clarius lucentes, ue-
terem hominem cōterens, nouum autē ostendens
longē meliorem: & istam nobis quassationē & my-
sticam purificationē obliquō sermone olim Pro-
pheta demonstrabat, dicens: Sicut uasa figuli, con-
teres

Hier. 18
et 19

terres eds. Nam quia de fidelibus loquit: superius
nobis manifeste declaratur, quū ait: Filius meus
estur, ego hodie genui te. Postula a me, & dabo
tibi gentes hereditatē tuā, & possessionem tuam
terminos terrae. Vidisti quemadmodū ecclesiam
gentium cōmemorauit, & ubique extensū Christi
nominauit imperiū. Et propterea ait: Reges eos
in uirga ferrea, non graui, sed forti: sicut uas figuli
conteres eos. Ecce & lauacrum sentitur mystice. Nō
enim dixit, sicut uasa fictilia: sed sicut uas figuli.
Et ideo attendamus, et diligentius audiamus. Nā
confracta uasa fictilia iam nulla emendatione cor-
riguntur, semel figuram per flammam sortita: uasa
autem figuli non sunt fictilia, sed argilla cōposita.
Inde & si quo fuerint casu peruerla, facile ad fi-
guram pristinam artificis reformantur industria.
Et ideo quando calamitatem sine remedio dicit:
Non uas figuli, sed uas fictile nominat. Nā quan-
do Propheta monstrabat Iudaeos cū ciuitate sup-
plicijs extremis traditos, & nullum eis remedium
promittebat, iussit accipi uas fictile, & ante om-
nem confringere populum: & dicit, quia ita ciui-
tas peribit. Quando autē spem eis pollicetur, pro-
phetam ad figuli uas adduxit: & illi non ostendit
uas fictile, sed argillam ei, in manibus cōpositā de-
monstrat artificis, quae etsi ceciderit, reformatur
tamen. Ideo sequitur, dicens: Si iste figulus, ait, hoc
uas lapsum iterum renouat, nō multo magis ego
uos potero lapsos corrigere: Et possibile quidem
deus est non solum de argilla factos corrigere per
lauacrum regenerationis, sed & spiritus accepta
uirtute, & lapsos post poenitentiam ueram ad sta-
tum pristinum reuocare. Sed non nunc temporis
est de poenitentia nobis proferre sermonem, imō
nunquam necesse sit talia uobis remedia demon-
strare, sed contingat semper uos pulchritudinem,
quam estis accepturi, intactā inuolabilemque ser-
uare. Sed ut semper tales durare possitis, de con-
uersatione uobis pauca narremus. Nam in pala-
stra athletis semper cessante periculo exercitatio
est, & lapsus facile ueniam promerent. Nam suis
certatur, & magistrorū corporibus meditantur.
Sed quando agonis dies, quando certaminis tem-
pus aduenerit, quando stadiū patet, quando om-
nes ad spectaculum fuerint congregati, quando
agonotheta praesidet, quando monstratur corona
uirtutis: tunc necesse est, aut lapsum pudore infā-
matū, poenas dedecoris suae negligentiae sustine-
re; aut solertiae palmā sustinere uincentem: Ita &
uobis horum dierū triginta spaciū exercitatio &
meditatio est. Sed ex hinc discamus euincere, &
aduersariū dæmonē superare properemus. Nam
contra illum, magnum nobis est certamen. Post
lauacrum igitur, eum iam supplantare discamus:
& unde nobis insidiatur, inuenire curemus; & un-
de facile poterit superari, ut in agonis ipso certa-
mine, nulla nouitate terreamur, sed eius insidijs
agnitis, arte, fraudeque comperta securi cum omni
fiducia dimicare possimus. Vndique nobis insidias
preparare cōsueuit, sed facilius lingua & ore pec-
cante. Nullum enim aequē congruū illi organum

in ministeriū est interitus atque peccati. Nam inde
nobis mors, inde lapsus, inde perditio, inde nau-
fragium praeparat. Nam & mentū lapsus ex lin-
guae garrulitate uenientes quidam declarans, ait:
Multi ceciderunt per gladiū: sed nō tanti, quanti
per linguam. Et grauem casum demonstrare festi-
nans, ait: Lapsus de pauimento, aut lapsus de lin-
gua. Quod dicit, tale est. Cōducibilis est, inquit,
ritere & corporis sentire iacturam, quam uerbum
tale proferre, unde anima poterit deperire. Et sua-
det multā ori adhibere cautelam, dicens: Fac ori
tuo ostium & feram. Non ut portas corpori faciā
mus; sed ut nō facile uerba proferantur, & ad in-
congrua dicenda sese lingua cum omni cautela
contineat. Et alibi ostendens, quia ad hanc feram
retinendam solertia nostrae, etiam diuinū necessa-
rium sit auxiliū: unde & ad deum manum pro-
tendens, dicebat: Eleuatio manuum mearum fa-
crificium uespertinum. Pone domine custodiam
ori meo, & ostium circumstantiae labijs meis. Et
qui priora persuasit, ipse iterū ait: Quis dabit ori
meo custodiā, & labijs meis sigillum astutiae? Vi-
des hoc lapsos singulos formidare, uides omnes
lamentari, omnes suadere, omnes orare, linguam
suam cautela custodire ac retinere? Et cur, inquis,
hoc membrum quod tantū nobis periculum ad-
fert, deus ab initio dedit? Quia & multum nobis
hinc cōmoditatis est, & uolentibus nonnunquā
prodesse consuecit: nec mortē habet, nec pecca-
tum concedit inuito. Et audi quid ille ait: In manu
linguae uita & mors. Et Christus significans ait:
De sermonibus tuis iustificaberis, & de sermoni-
bus tuis adiudicaberis. Media nanque utriusque par-
tis lingua est, & si utriusque est, tu dñs es. Nā & gla-
dius in medio positus, siquidē fuerit aduersus ho-
stes arreptus, salutaris accipienti reperitur: si uero
tenentis uisceribus inferat, mortem praeparat in-
ferenti: nō quia talis ferri natura, sed quia utentis
tale consiliū est: ita & lingua aestimetur gladius in
medio positus. Armes aduersus peccata tua, non
ad fratris plagā praeparatur. Et ideo deus eam ue-
lut muro duplici uoluit circūdari. Nam dentium
tegmine, & labiorū custodia continetur, ne uerba
improvida garrulitate proferant. Refrena igitur
linguam: & si non patitur reticere, dentium morsū
quiescat, & tanquam carnifici tradatur dentibus.
Nam hoc est eam conducibilis sustinere, quae post-
quam aqua stillationem nullatenus promereri, Et
alia quidem multa peccata admittere consueuit:
ut cum blasphemat, cum turpia uerba componit,
cum calumniat, cum iurat, cū peierat. Sed ne ho-
die uniuersa tractantes, mentes uestras latius oc-
cupemus: unā interim uobis indicimus legē, ne-
quando uestrū quispiam iuret. Nam hoc praenum-
tio atque praedico, quod si quis non dico peruria,
sed etiam iurationes iustas de cetero nō declinet,
non promerebit sermonem nostrū. Nam ut stul-
tum est magistrōs quidem puerilium studiorū in-
fantibus ante secūda magisteria narrare, nisi prio-
ra eorū cordib; inhaesisse cognouerint: ita & nos
nondum mentibus uestris nostro sermone affixo

Ecc. 28

Psal. 148

Proter. 18
matth. 18

alios uel tractatus offerre & facere, ut putidus è dolio liquor hauriatur. Ne igitur uos amara prohibitionis tristementi date operā, ut præceptis comoderetur effectus. Nam hoc peccatum ualde crudele est, nec adeo ualde crudele putat: & hac de causa illud timeo, quia nullus illud pertimescit: sed sicut simplex sermo prolatus reatum non uidetur afferre, ita & iusiurandū esse putatur, si cum multa fiducia hoc profertur illicitum. Et si quis increpauerit, risus mouet; iocos narrare putatur: & ideo de hac re sermonem longius protraho. Funditus etenim hoc amputare festino: & multi temporis malum radicibus euellere cupio, non tantū periuriam, sed ipsas quoque iurationes. Sed ille, inquit, iuratur homo, qui mitis est, & cui est sacerdotiū commendatū, & qui in multa castitate & reuerentiā conuersat. Nolo mihi hunc sanctū, hunc mitem, hunc pudicum, hunc proferas sacerdotem: sed si Petrum mihi, si Paulum, si de cælo angelum narres: nec sic personarū dignitate terrebis. Nam legem non seruilem, sed dominicā de iureiurando lego: & quando imperiale constitutum recitatur, omnis seruilis dignitas conuiescat. Etenim, si Christum hoc mandasse poteris approbare, aut quia hoc Christus non punit, ostendere acquiesco. Sed si cum tanta prouisione hoc fieri prohibet, ut iurantiem maligno sociaret (nam superfluum, inquit, horum, diabolus est) quid mihi aliū atque aliud commemoras, quid aliquorū nomina facta? Non enim ex seruorū negligētia, sed ex sua præceptio ne, sortem tibi deus attribuit. Iussit, inquit, præceptis obtemperare. Congruum est & non cuiuslibet facta memorare: nec aliena mala cōuenit imitari. Nam & magnus ille Dauid peccauit, & grande peccatū. Quid ergo? Ideo nobis sine periculo peccare conceditur? Non. Nam hac de causa cauere debemus, & facta fortia imitari sanctorū. Et si aliqua negligentia, legis præcepta uiolata sunt: cum omni festinatione transire nos cōuenit. Non enim ad cōseruos nobis, sed ad dominū ratio est. Huic omnium gestarū rerum necesse est nos reddere rationes. Ad illud igitur nos iudicium præparemus. Nam licet magnus & admirabilis ille sit, qui hanc legem respuit, poenam sine dubio calcatæ huius præceptionis exoluet. Non enim est deus personarū acceptor. Quo igitur modo, quod uel subsidio, hoc poterimus declinare peccatū? Non enim solum conuenit crimen crudele monstrare, sed potius criminis ultione liberari. Est tibi coniunx, sunt filii, est amicus, est seruulus, est uicinus, est sanguinis cognatione sociatus: festina omnibus huius legis præcepta narrare. Sed, inquit, Dura res, consuetudo, & quæ facile mutari non possit: & quæ nos nonnunquam & inuitos trahit, & nolentes cōmittere cogit illicita. Igitur tūto te huius mali reatu liberare festina, quanto consuetudinis uim necessitatemque cognoscis, & ad aliam consuetudinē migrare propera. Nam sicut te praua consuetudo possidet, ita poterit melior obtinere, ut & uolentem te iusiurandi lapsibus non permitat euinci. Nam reuera multum consuetudo præ-

ualet, & iura didicit immutare naturā. Ut igitur non assidue doleamus, ad aliam consuetudinē demigremus: & ab omnibus tibi singulisque coniunctis hoc postula, hoc pete beneficium, ut te iurantem arguant, ut confundant. Nam cum te afficiunt tua confusione autorem, & sibi met familia largientur. Nam qui alterum, ne iuret, arguit: nec facile se præcipitare patietur in periuriū. Etenim est iurandi peccatum: & non solum cum de rebus frivolis, sed etiam cum de maioribus celebratur. Nos autem & cum uiliā comparamus, & cum de uno nummo contendimus, & cum aduersus seruulum cōmouemur, deum testem inuocamus. Et hominis quidem ingenui & aliqua dignitate muniti, in publico ad huiusmodi res non audemus testimonium postulare, ne & iniuriarū contra nos uindicta procedat: deum aut cælorum regem, angelorū dñm, & cum contrahis, et cū loqueris & cum quibuslibet sermonibus delectaris, aduocas testem: Ut igitur hoc crimine liberemur, inuicem admoneamur, insitum tempus constituamus, & tempus dierum decem. Volentibus enim & uigilantibus & hi sufficiunt dies, quod penitus hoc crimine cōsuetudinis liberemur: & post decem dies nihilominus si illaqueati reperiamur, poenam nobis constituamus. Sed inquit, Dico iam non meum, sed uestrū est: & si ita circa nos non solum iureiurando, sed & in alijs cōuersationib. præcauere uoluerimus, constituentem tempora, poenas indicentes, mundi ad nostrum dominū ire poterimus, ut de ignis gehenna liberemur, & cū omni fiducia tribunal Christi uidebimus, quam omnes liceat obtinere per Iesum Christum dominum nostrum, &c.

DE MILITIA SPIRITUALI
HOMILIA.

RONA quidem sunt & utilia regis ad eos, qui imperio eius subiecti sunt, legum statuta: sed maiora, & angustiora illa præcepta sunt, quæ militantibus obseruanda decernit. At ergo nunc ad militiam spiritualemente regis mandata prædicantibus nobis diligenter attendat omnis, qui magnæ & superne dignitatis est cupidus, & qui semper Christo ad stare desiderat: quicquid significat illius & diuine uocis non ociosus auditor est: Si quis meus minister est, me sequatur: & ubi ego sum, & minister meus est. Vbi ergo est Christus rex: Vtiq; in cælo. Illo ergo terre cōsuetudinis, & omnis carneæ delectationis, nemo qui militiæ accingitur, domum sibi construit, neque possessiones agrorum comparat, aut uilibus humanorum negotiorum commercijs implicatur. Nemo, inquit, militans deo, implicat se negocijs secularibus, ut ei placeat a quo probatus est. Escas miles regius habet, & imperatoris annona pascitur. Non oportet eū emere sibi cibum, neque in eius prouidendi sollicitudine occupatū, studijs militaribus auocari. Vbiq; illi domus omnis prouincialium ex præcepto regali patet, ut nihil eū de priuata domo laborare necesse sit: cui mansio in castris, & cibus

cibus ad expeditionem modicus, & aqua potui, & tantum somni, quantum naturæ necessitas exoptat. In uigilijs, in itineribus, multi labores, & pro temporū uicissitudine, in aestibus aut frigidibus confirmata patientia: pugnae ad hostes, pericula usque ad mortem: uerum & si mors bellanti accidat, gloriosa est: uincētē uero honores & donaregia subsequuntur. Huic laboriosa in prælijs uita, in pace autē splendida & honorata, transigitur: & pro certaminibus prospere decertatis gloriæ corona defertur, promotio dignitatis apponitur, iuxta regem familiariter stare conceditur, de manu imperatoris assidua remuneratione donatur. Cateris principibus suæ gratiæ comitibus eminentem præponitur interuenire, & iam extrinsecus pro amicis suis, si uelit libet audire: & tantum propria dignitate pro meritis uirtutis exuberat, ut etiam sodalibus honorandis autor existat. Nunc ergo tu miles Christi modica hæc de humanis actibus exempla tibi fumens, maiorū rerum, hoc est, diuinorū bonorum cōceptionem mente suscipe: ut libera tibi, & expedita mortalibus curis uita ducatur. Non te domus auocet, non possessio impediatur, non ciuitas & patria constringat: exutus enim & absolutus omni terrestriū rerum sollicitudine, melius diuina curabis. Non te illiget coniugis amor, neque filiorum cura sollicitet: impedimenta enim sunt diuinæ militiæ carnalium necessitudinum uincula. Arma enim nunc militiæ tibi non carnalia, sed potentialia à deo. Scito autē, quia te non uincet natura corporis, neque stranguitabit inuitū, neque te obnoxii faciet ex libero, nisi uoluntaria declinatio. Longè diuersa est spiritualemente affectionum conditio. Non quaeras in terra relinquere filios, sed in cælum perducere. Non ergo carnalibus te agglutinari nuptijs, sed spiritualibus oportet inhære. Sume tibi coniugem sapientiam ueritatis, ut scriptum est, & eam dispositam dotibus cœlestibus toto corde complectere. Filios genera spiritualiter, & emulare cœlestem sponsam, per quem debellare possis insurgentes aduersus animam tuam inuisibiles inimicos. Dimicandum est enim tibi contra potestates, & principatus harum tenebrarū, contra omnem diaboli uirtutem, & aerium nequitiae spiritualis exercitum, qui te occultis machinis, & gladijs impugnat non desinunt, ut in te ipso relinquant eis, & eijcias primum de anima tua, ut nullam sortem habeant in te: deinde ut his, qui ad te confugerint, teque sibi elegerint ducem & propugnatorem, eadem uirtute possis adesse qua tibi ipse profueris: id est, ut proximos tuos instruas uerbo ueritatis, conuersationis exemplo dirigas, orationū interuentu destruas cogitationes extollentes se contra fidem Christi, & omnem impiū malignumque sermonem uerbo pietatis exurgentes, doctrinā apostolicā armis potens. Consilia, inquit, destruetes, & omnem altitudinem extollentem se aduersum scientiam dei: maxime autem cum fide summi regis inuicta manu, quæ facile deterret, & in fugam uertit inimicos, si tantū uel appareat eis: Si uero

dominus, & periculi certamē agitate uelit, & exercitum firum iubeat congregari exercitui aduersariorū, hic tibi ad omnem laborem preparatio firma consistat, & contra omne periculum intrepidæ mentis cōstantia maneat: & si necesse sit de terra in terram, & de mare in mare libenter emigra, & patriam peregrinatione commuta. Quando enim, inquit, persequentur uos, fugite de ciuitate in ciuitatem. Et si in iudiciū pertraheris, ut necesse sit testifisti ante principes, & potestates, & plebeiōrū seditiones excipere, & dirum carnificis uultum uidere, & duram uocem sæui persecutoris audire: ipsarumque poenarum horridam faciem sustinere, adhibitis etiam tormentis tentari: stare te fortiter, & usque ad finem mortis certare oportet, non cedente constantia mentis, armata terroribus inimici, & doloribus corporis: quia nisi legitime certauerit quis, non coronabitur. Vtinam præter hæc omnia ipsum ante oculos habeas, pro te in passionis prælio dimicantē Christū, sciens quia propter te & Christum in isto agone uersabitur, & tu per ipsum agonis ipsius uictor existis: uictorem enim regem sequeris, eum qui te uictoriæ suæ uult habere participem. Neque enim etsi mortuus fueris in hoc genere certaminis, uictus uideris: sed tūc magis palmā capies, si usque ad finē inconuertibilem ueritatis fidē, & confessionē in corde tuo seruaueris, & pro ueritate constantiam immobilem tenueris, à morte transibis ad uitam æternam: & ab hominibus iniuriā passus, ad dei gratiā transfereris: & à temporalī, quam in hoc mundo pertuleris tribulationem, in æternam requiem transuolabis, & sanctorum angelorum consortio perfrueris. Terra te ciuem non suscipiet, sed cælum: non incolam te suscipiet mundus, qui te persecutus est, sed angeli te portantes præsentabunt Christo, & amicus dei uocaberis, & desiderabilem laudē ex ipsius domini uoce audies: Euge serue bone & fidelis, euge miles strenue, & imitator domini tui, & regis æterni comes: ego te meis remunerabo præmijs, ego uerba tua libenter exaudiam, quia & tu me diligenter audisti. Si petieris pro fratribus tuis similem patientibus persecutionem, socijs fidei tuæ, & sacramenti charitatis custodibus, ut saluentur & uiuant, percipies à rege cœlesti omnium bonorum cōmunionem: & hymnum dicens choris mixtus æternis, & inter angelos sanctos accinctus lætitiā, regalem coronam portabis in conspectu regis domini, & coæternalis domino tuo factus, cū ipso æternæ beatitudinis largitore lætaberis. Si uero in hoc mundo adhuc dimittere post acta certamina palmarū tuarū superstitē uelit, ut plures uarios agōes dimices, ut multiplicentur coronæ tuæ de multitudine præliorum, multique exēplo tuo ab inuisibilibus & uisibilibus saluentur inimicis: magna erit tibi & in hoc seculo gloria, & apud amicos Christi eris honorabilis omnibus, qui te & præpositum, & adiutorem, & legatum bonum inuenerint. Isti pascunt te sicut mitem bonum: isti honorabunt te, sicut uirū fortē: isti dexteram dabit tibi, & cū magna gratulatione suscipient

suscipient te, sicut angelum dei excipientes, ut ait Paulus: Sicut Christum Iesum. Hæc & alia huiusmodi monita atque præcepta sermo diuinus annuntiat. Neque enim tantum de uiris differit, quia apud deum etiam femineus militat sexus. Multi enim sexus femineus uirili animo militiam spirituales gerunt, non pro corporis infirmitate reprobant, quod interioris hominis uirtute uiros æquant, & in agonibus martyriorum multæ pares, quædam fortiores uiris existerunt: quibusdam uirorum & à fortiore sexu ignauia muliebri degenerantibus, infirmum corporis sexum uirili mente uicerunt; & amissas negantibus uiris obtinuerunt coronas, quæ in testimonio uirtutis uictrices pœnarum uiris labentibus constiterunt. Ex ipsis sunt quæ angelicæ sacratæ uirginitatis splendent chororum, ex ipsis & illæ quæ gloriosæ cõfessionis præliis, & martyriorum triumphis coruscant: sequebantur autem & ipsum dominum in præsentia eius non solum uiri, sed & mulieres, & ex utroque sexu comites, sicut scriptura designat. Et obsequabantur, & ministrabant domino. His igitur talibus tantisque uirtutibus & honoribus militiæ Christi adiacentibus certatim oēs, & patres filios, & matres filias offerunt Christo, & suam quisque progeniem regi cœlesti ad militandū probare festinant: gaudentes in spe æterna, quæ non cõfundit: quia charitas Christi diffusa est in cordibus nostris. Talia enim pignora non solum in cõfortium salutis & gloriæ, sed etiã in ornamentum, & in patrocinium perenne deuoti parentes habebitis. Et non sumus circa filios nostros pusillanimes, neque timeamus, si nunc in militia spirituali laborent, sed magis lætemur: quia si impensus laborauerint, illustrius glorificabuntur. Nos tantum representamus domino, quos ab ipso accepimus, ut & probatorum ac militantiū Christo filiorū efficiamur participes, nobiscum eos adducentes, & statuentes coram domino. His autem qui ita exhibere se studēt deo, & agonem iustum militiæ spiritualis legitime certate nituntur, ut apprehendant brauiū supernæ uocationis, competenter illud ex psalmis dicimus, Benedicisti uos à domino, qui fecit cœlum & terram. Dignè etiã pro his secundum Moysen orabimus, Benedic domine opera ipsorū, & depone Iumbos aduersariorū eorum. Utiliter agite o probati milites, currite fortiter cursum uesterū, & decertate certamen bonum, ut capiatis æternas coronas, in Christo Iesu, per quem deo patri gloria, cum spiritu sancto, in secula seculorum, Amen.

DE MILITIA CHRISTIANA HOMILIA.

MNES homines, qui se student humo tollere, & inferere cœlestibus: quicquid naturæ mortalitatis euincere angelicæ conuersationis æmulatione nituntur, ut studio bonæ uoluntatis angelorū incorruptione sequentes, appropinquant deo: incorruptio enim, ut scriptum est, hominem deo proximum facit: remoueat se quantum possunt spiritu uirtutis à corpore, & penitus abli-

stant à carnali concupiscentia, morientes quidē su per terrā huius uitæ secundum imitationem passionis Christi: uiuentes autē angelicā uitā iuxta communionem uitę domini, & resurrectionē mortuorum. Qui enim Christi sunt, inquit apostolus, hi carnem suā crucifixerunt cum passionibus & concupiscentiis. His ergo talibus olera pro carnibus, aqua pro uino, & cibus modicus pro dapibus optimis est. Propter quod & uigiliæ gratiores, quæ somnus: & noctes, per diebus agunt, & crebriora apud deū per orationes colloquia, & hymnis excubiæ, & uerē (ut apostolus dixit) in carne ambulantes, non secundum carnem militant. Qui autem ad plenam huius exercitiij perfectionem, sicut in uerticem montis ascendere non ualent, saltem in secundo uirtutis gradu consistere studeant, ut immoderatam carnalium concupiscentiarum abundantiam circumcidant, ut sanctæ ad dominū uocationis non penitus alieni sint: & de his quæ circa hunc mundum sunt, occupationibus non omnino teneantur. Vbi enim uoluntates multæ, ibi & uacationes plurimæ, quæ à deo separant, gula & ebrietas, quorum & comes est corporaliū permixtionum delectatio. Hæc autem uitia magnas auaritiæ causas attrahunt, quia exuberantem rerum copiam exigit uita luxuriæ. Et ideo multa acquirēdi necessitas strangulat animas corpori seruiētes, ne desit effusus affluens sumptus impendij. Ergo imitemur Loth illum beatū fratrualem Abrahamæ, qui de terra Sodomæ & Gomorrhæ cum igneis imbribus ardere cœpissent, manibus angelorum educus exiit. Et cum iuberetur in montem confugere, & illic ab incendio damnatarum urbium tutus manere, pigebat ut senex, ne deficeret in fuga, in montis ascensu, & ignibus apprehenderetur. Metuebat autem & angelos, ne contradicēs præcepto dei, quod per ipsos acceperat, perimeretur ab ipsis, quia in montem confugere colluctabatur. Vnum ergo minimum de Sodomiticis urbibus oppidum ad salutis refugium donari sibi poposcit à domino. Et qui altiora petere uisauit, minima autem pro multis poscere elegit: dat ei primū quidē in ciuitate modica de magnis illis & optimis, et deliciosis urbibus liberata: salutē in magnis periculis, in exiguo obtinet: propter quod & ipsa ciuitas, quæ prius Balath uocabat, Segor appellata est, id est saluatrix: ex hoc autem munere dei, quo paruę ciuitatis habitaculum meruerat à domino, assumens audaciam, ascendit in montem. Tales quidem & nos efficiamur, ut primum effugiamus copiosas, & circumfluentes huius mundi delicias, quæ similes sunt Sodomitarum corruptis ex ubertate moribus terrarū, de quibus dicit deus: Quia in saturitate panum luxuriabant. Coarctemus autem multa in modica, ut non incendamur ex multis epulis, & comestationibus, et distentionem uentris subsequētib; intemperantiis: sicut incensæ sunt Sodomæ & Gomorrhæ, & confines earum. Post uerò moderata uirtutis, nostre fragilitate nutriemur anima procedēte in melius refrenandi corporis cõuetudinem: ascendamus

Ezech. 16

mus ad perfectam abstinentiam castitatis, sicut in ipsum montem salutis, & uerticem uirtutis confugiētes à seculi huius incendijs. Metue ergo delicias Sodomitarum, ne Sodomitica patiaris incendia: fuge fornicationem, discede ab omni luxuria, respue gulam, abdica ebrietatem, & omnem ignium Sodomiticorum fomitem in temetipso uictō extingue. Si enim, inquit, accenderis ignem, inflammaberis, & ipse tibi eris autor exitij, cum te uoluntarijs libidinibus excitata uictiorum flamma consumpserit. Non agemus similem infidelibus uitā, sed à quibus fide discernimur, ab eorum studijs etiam & moribus diuidamur. Declare fidem tuam quotidiana actio tua, confirmet tuam ad Christum charitatē euidentem, à carnalibus concupiscentijs discessio tua, ne quis te contra disciplinam, & decus nominis Christiani in deijs ambulantē uidentem, dicat: iste est ille, qui cœlestis uitę sectator, qui denique summę ipsius pudicitie magistri discipulus habebat. Iste est ille selectus à mundo, qui iam cœlestibus angelis cõparabatur, qui se in aduentū cœlestis regis præparabat, seque eius lateri cominus adhæsurum præsumebat. In hæc ergo post laudē opprobria deuenire præcauens, ita age, ut glorificetur per te magis, quam blasphemetur Christus, qui dicit: Honorificantes me honorificabo, & annullātes me depretiābuntur. Quē utique despiciere, & pro nihilo habere conuinceris, etiam si uerbo honorare iudicaris, quando non secundum nomen fidei tuæ uiuis, per operum tuorum prauitatem blasphemari cogis in eum, cuius nomen præferre audes, & uoluntatem agere detrectas: sicut e contra hi qui dignā Christo uitam agunt, manifestam uirtutē eius, & admirabilem gratiam apud omnes faciunt, ut illud dominum uerbum impleant, Luceant opera uestra coram hominibus, ut uidentes ea, honorificent patrem uestrum qui in cœlis est. Memento quia Christo sacrata sunt membra tua, non misceantur membris meretricis. Non polluas templum sacrum domino, ne fias ab spiritu eius alienus. Non enim capit quod sanctum est in templo polluto. Quæ, inquit, cõmunicatio lumini ad tenebras? Non abutaris natura contra naturam: filiorum enim generationem nouit lex nature, & propter sobolem procreandam coniungit mulieri: cõcubitum autem superflue uoluptatis etiam nuptiæ profugiunt, fornicationum sunt ista. Et mulier data est tibi in adiutorium. Ergo licito honestoque consortio ob hoc tantum utere, ut commercium inhonestæ permixtionis effugas. Neque contempnas quod non iam hodie in opera peccantium uindictat Christus. Quanta enim patientia sustinet, tanta & seueritate restituet. Nunquid enim irascetur per singulos dies? Nisi conuersi fueritis, gladium suum uibrabit. Et quantum te peccantem ut conuertaris expectat bonitas indulgentis dei, tantum in te, nisi conuersus fueris, eiusdem iudicis censura procedet. Patientiæ quidē præsens tempus, sed futurum iræ est. Noli ergo de huius temporis spacio remissionem non timendū tibi ad pe-

candi licentiam sumere. Sic loquimini, inquit, & sic facite, sicut per legem libertatis iudicadi estis. Et si secundum carnem uiuatis, ut alter Apostolus dicit, Si secundum carnem uixeritis moriemini: si uero spiritu facta carnis mortificetis, uiuetis. Adiungere itaque, & colloquere spiritui, & non tibi præualebit caro. Nolite, inquit, inebriari uino, in quo est luxuria: sed implemini spiritu sancto, cantantes & psallentes in cordibus uestris deo. Ecce remedia animæ domesticæ deo. omnia autem hæc frequenter audiamus, sicut uerba sacra spiritualium canticorum. Reddamus uota, & impendamus orationes domino, uocanti nos ad uitam æternam. Omnis ergo homo dei indutus Christum, fuge omnia quæ sunt incentiua carnalium cupiditatum, uel conuiuia, comestationem, & temulentias crapularum: & non dico secundum humanum prouerbium, ne substantiam tuam perdas: carnalis enim hæc cura est, & secundum humanam utilitatem familiare cõsiliū, sed dico ne spirituales, quæ multo potior est, substantiam salutis amittas, & spiritualium diuitiarum inopem te facias. Non solum autem hæc baptizatis dissero & prædico, sed etiam baptizandis præcipio. Sicut enim is qui illuminatus est gratiæ dono, dignum se debet præstare accepto diuinitatis munere: ita qui adhuc eiusdem gratiæ candidatus est, & in eadem spe simili fide curarit, dignum se facere debet gratiæ consequendæ. Timeat enim, ne post agnitionē dei, cuius signaculo iam prenotatus est, si non dignus agnitione percepta inueniatur, indignus etiam sanctificationis munere iudicetur. Ideo, inquit, misericordiam consecutus sum, quia ignorās feci in infidelitate: superabundauit autem gratia domini nostri Iesu Christi cum fide & charitate. Tu itaque si sciens peccasti in fide positus, metue ne gratiæ dono priueris, sed magis prepara te quotidie per omnem diem & noctem domino. Quis enim regem suscepturus, non parat & exornat domum, ut digna sit introitu & mansionem regali? Nā quis audet in sordida & inculta domo regium aduentum suscipere? Nec sanè sub una die domus adornetur Christo, sed per totam uitæ nostræ ætatem, æterno principi in referenda humani peccotiis aula componatur. Sed peccasti? pœniteat te. Emundat enim pœnitentiā peccatorem, & reparat ad sanctificationem. Ideo præuenit & Ioannes, præparans uiam domino, & præcipiens dignos fieri fructus pœnitentiæ, ut fugerent ab ira uentura, reconciliati per donum baptismatis in spiritu sancto: quod quia adeptus es, ne recurras ad peccata, quæ remissa sunt tibi: neque in delictis frequenter offendas, relinquens ea, & rursus recurrentem in ea: neque enim ut canem ad suum uomitum, aut suem in uolutabrum contraria humanitati, irrationalium & immundorum animantium natura te ducat. Hoc enim profecto dicens tradit te uerbo dei, & sanctarum precum studio, ut naturæ carnalis immoderatas ad appetentias dei sermo contineat, & assidue ad deum oratio arceat, ut & naturam

Luce 3

& naturam tuam opere diuino bonā competen-
ter in sua mensura custodias, sicut equū, eam tem-
perans & refrenās, agitatorijs disciplinis: atq; ita
& domino non execrabilem facturā suā, in teipso
iuxta naturam suam compositus exhibebis. Non
enim uult opifex creaturæ nostræ corruptum in
nobis uidere opus suum. Itaq; sanctitatibus, & re-
medijs spiritualibus integrum te conserua, ut &
nunc & in illud infinitū seculum domino creato-
ri placitus assistas, & nō per modicam & breuem
in hac uita corporis uoluptatem aeternæ beatitu-
dinis detrimentum capias. Ipse autem dominus
fabricator naturæ nostræ, & omnium accidentium
modo languorum medicus, & futurorum bono-
rum dator, dirigat uoluntates uestras in bonum,
& perficiat cursum uestrum in salutem, ipsi gloria
in secula seculorum, Amen.

DE ERVDITIONE DISCIPLINAE HOMILIA

Ruditio disciplinæ custos est spei, &
uinculum fidei, & dux uia ad salutē
ferētis, quæ fouet & nutrit animā ad
profectū sensuū, & spiritualiū magi-
stra uirtutum est. Ipsa igitur in Chri-
sto manet semper, & indeficienter secundū deum
uiuūt, & ad cœlestes reprobationes perducit, &
ad diuina præmia facit peruenire. Hanc ergo nos
sectari oportet salutem, & auerti ab omni malitia.
Psal. 2 Dicit enim in psalmo spiritus sanctus, Apprehen-
dite disciplinam, ne quando irascatur dominus,
& pereatis de uia iusta, cum exarserit in breui ira
eius. Et iterum: Peccatori autē dixit deus: Quare tu
enarras iustitias meas, & assumis testamentū meū
per os tuum? Tu uero odisti disciplinam, & profe-
cisti sermones tuos post me. Et iterum legimus,
Sup. 3 Qui abiicit disciplinā, infelix est. Et Salomonem
Prou. 3 ita nos admonentem accipimus: Fili, ne fias pusil-
lanimus, neq; deficias, cum increparis à domino.
Si autem dominus quē diligit, arguit & castigat,
ut emendet ac dirigat uias eius: proculdubio fra-
tres, & maxime sacerdotes non odiunt, sed dili-
gunt quos corripiunt: ideo enim hoc faciunt, ut
emendent quos arguunt. Quoniam & deus per
Hiere. 3 Hieremiam prædixit hæc tempora nostra, signi-
ficans & dicens: Dabo ipsis pastores secundum
cor meum, & pascunt eos pascentes cum discipli-
nā. Et quidem cū sanctis scripturis frequenter, &
ferē ubiq; disciplinæ mandata seruantur, & omne
fundamentum pietatis, & fidei nostræ per custo-
diam mandatorum confirmatur, ut radicibus no-
stris fortiter complantatis, & domibus nostris su-
per petrā firmiter fundatis, inconcussi procellis
& fluctibus istius seculi resistamus, & ad diuina
dona per obseruantia mandatorū eius peruenire
possimus, considerantes simul quia membra no-
stra templum dei sunt. Ab omnibus ergo ueteris
uitæ iniquationibus purgemur, mundati lavo-
cro immortalitatis & uitæ: quoniam qui templum
dei utolauerit, disperdet illum deus. Huius ergo
uui & rationalis templi nos sacerdotes & mini-
stri sumus. Et ideo seruiamus ei, sicut beatissimi

Pauli sermo est, in mandatis eius, per quē nos ad
beatum amorem cœlestis uitæ præceptis salutaribus
introduxit, dicens: Non em estis uestri: empti
em estis pretio magno, glorificate & portate deū
in corpore uestro. Ergo glorificemus & portemus
deum mūdo & immaculato corpore, & con-
uersatione bona, et redempti sanguine Christi, in
omni obseruantia mandatorū redemptori nostro
pareamus, & studeamus nihil sordidū & immun-
dum in domum dei inferre, ne quando ipse qui se-
cit te, indignans relinquat domum, quam prius li-
benter habitabat. Hi sermones uiuificantes dei
sunt, quibus docemur simul & curamur, & in me-
moriā castigationis redimus, ut de cætero flagel-
lari caueamus. Ecce enim, inquit, sanus factus es,
1. Cor. 6 noli ultra peccare, ne quid tibi deterius cōtingat.
Confirmat & acuit nos ad curam & studium di-
sciplinæ. Propter assequendam & obtinendam sa-
lutem, legem dat, ut posteaquam reddiderit homi-
nem sanitati, non sinat eū in eadem reuolui, pro-
pter quæ fuerat infirmatus: & neq; resoluī eum in
securitate sanatum; neq; euagari. Sicutia sanitatis
permittit: sed ex quibus eū diligenter curauit, per
eamdem ipse curato homini uehementius cōmina-
tur: quoniam quidē minus est peccatū ei qui pec-
cat, priusquam agnoscat disciplinā domini: nulla
autem uenia est peccanti post agnitionē domini:
nisi poenitens reuertatur, quia deus mortem non
fecit. Et non uult mortem morientis, sed ut reuer-
tatur & uiuat: ne sit spiritus tradens & non reuer-
tens: quorum damnatio iusta hæc. Hoc autem om-
nes simul uiri & mulieres, pueri & puellæ, &
omnis omnino ætas obseruent, solliciti sint pro fi-
de, & pietate cuius uniusquisq; debitor est deo: ne
quando hoc sanctū & mundum quod misericors
deus gratiæ suæ dono in nos cōferre dignatus est,
sine cura & timore habentes amittamus. Ab hoc
fratres dilectissimi periculo, consulens nobis do-
minus, ne quis zelans fratrem suū, in laqueos mor-
tis caderet, interrogatibus discipulis, quis in ipsis
maior esset? Qui minor, inquit, fuerit in omnibus
uobis, ipse erit magnus. Ecce fratres ubi præcidit
omnem zelum responsione sua, quia omnem cau-
sam & substantiam inuidiæ sustulit & abscedit. Di-
dicimus unde possumus placere. Vnde & beatus
apostolus Paulus adhortās & docēs nos, ut qui-
cunq; illuminati sumus Christi lumine, tenebras
nocturnæ conuersationis effugiamus, & in factis,
& in operibus luminis ambulemus: Nox, inquit,
præcessit, dies aduenit: abiiciamus opera tenebra-
rum, & induamur arma lucis, sic ut in die decēter
& honeste ambulemus, non in comestationibus,
neq; ebrietatibus, neq; cubilibus & lasciujs, non
in rixa & zelo. Si autē discesserunt à pectore tuo
tenebræ, & nox inde expulsa est: si illustrauit sen-
sum tuum splendor diet, & homo lucis esse cœpi-
sti, quæ bona sunt, Iesu Christo gratias age, quia
lux & dies Christus est. Quid te ipsum mundi hu-
ius caligine rursum inuoluis? Quid ad diaboli cui
renuntiasti, reuerteris? Quid Cain similis effice-
ris? Homicidij enim crimine reū teneri eum qui
zelat

zelat & odit fratrem, Ioannes apostolus manife-
stat in epistola sua, dicens: Omnis qui odit fratrem
suum, homicida est: & scitis quia omnis homicida
non habet uitam aeternam. & iterum, Qui dicit se
in lumine esse, & fratrem suum odit, in tenebris am-
bulat, ipso scelere cecatus. Vadit enim nesciens in
gehennam ignis, & præceps fertur ad poenam, se-
paratus à lumine Christi docentis et dicentis, Ego
sum lux mundi huius: qui sequitur me, nonambu-
lat in tenebris, sed habebit lumē uitæ. Sequitur au-
tem Christum, qui insistit mandatis eius, qui per
uia doctrinæ eius ambulat, qui per uestigia, & per
uias eius currit, qui imitatur illa quæ Christus fecit
& docuit: sicut & Petrus apostolus suadet & præ-
cipit, dicens, Christus passus est pro nobis, relin-
quens uobis exemplum, ut sequamini uias eius, et
in uestigijs eius ambulemus. Meminisse præterea
& cōsiderare debemus, quo nomine populū suum
nuncupauit: Oues nominat, ut mansuetudo Chri-
stiana ouibus equeatur. Agnos uocat, ut agnorum
simplicitatem castis innocentia sensib. amulemi-
ni. Quid ergo in uestitu ouium lupus latet? Quid
Christianum se esse menties, gregem Christi infam-
at? Christi enim nomen induisse, & per uiam
Christi ambulare, quid aliud est, quam quod ipse
docet, dicens illum ad salutem uenire, qui seruaue-
rit mandata eius, & illum esse sapientem & edificato-
rem, qui uerba eius audiat & faciat, & illum magi-
strum maximum in regno cœlorum appelladum,
qui faciat & sic doceat? Docet enim hic ordo do-
ctrinæ magistri, ut primum ipse perferat, quod do-
cet esse faciendum. Si enim uideatur in actu eius
quod probabile sit, promptius recipitur quod præ-
dicat. Adhuc enim doctrinæ autoritatem bona ui-
ta doctoris. Vnde frequenter discipulis suis domi-
nus salutiferam & cœlestem doctrinam annūtiat,
ut quæ audiendo percipiunt, agendo custodiāt. In
primis ergo obseruandum & custodiendum præ-
cipit, ut ea charitate qua ipse dilexit nos, inuicem
diligamus. Sic enim inquit Apostolus, Firmiter et
incorruptum charitatis uinculū custodiamus, ad-
iecit & dixit: Charitas patiens est, charitas benigna
est, charitas non emulatur, charitas non infla-
tur. Docens utiq; & ostendens illum posse charita-
tem tenere, qui sit lōganimis, & mundus ab æmu-
latione liuoris. Et alio loco item cum prædicaret
& doceret, ut homo repletus gratia spiritus sancti,
& regenerationis cœlestis filius dei factus, nihil nisi
spiritualia & diuina sectetur: ita dicit, Et ego fra-
tres non potui uobis loqui ut spiritualibus, sed ut
paruulis in Christo lac uobis potum dedi, non e-
scam: nondum enim poteratis, sed neq; adhuc po-
testis, adhuc enim carnales estis: Quando enim in-
uobis inuidiæ & contentiones sunt, nonne carna-
les estis, & secundum hominē ambulatis? Et rur-
sum idem Apostolus prouidenter & salubriter do-
cens, dicit, Itaq; fratres debitores sumus nō carni,
ut secundum carnem uiuamus. Si enim secundum
carnem uiuatis, moriemini: si autem spiritu facta
carnis mortificetis, uiuetis. Quotquot enim spiri-
tu dei aguntur, hi filij dei sunt. Si ergo filij dei esse
Chryl.

Accipimus, accipientes spiritum sanctum, sancte &
spiritualiter uiuamus. Si de terra in cœlum oculos
eleuauimus, si ad excelsa & diuina repletum deo
& Christo peccus ereximus, digna deo & Christo
agamus, sicut & Apostolus exhortatur, et dicit, Si
ergo cum Christo resurrexistis, quæ sursum sunt,
quærite, ubi Christus est in dextera dei: quæ sur-
sum sunt, sapite, non quæ super terram. Mortui e-
nim estis, et uita uestra abscondita est in Christo. Cū
autem Christus apparuerit uita uestra, tunc et uos
apparebitis cum ipso in gloria. Deus autē omnium
det uobis spiritum compunctionis, ut percipiat
quæ dicuntur à nobis secundū euangelium Chri-
sti dei nostri, per quē deo patri honor, gloria, cum
spiritu sancto in secula seculorum, Amen.

DE VIRTUTE HOMILIA

Amatrix eremi, quando in
desertis degit locis, delectabilibus
blandimentis arcescit cōparem uo-
cis suæ, cōuallia penetrans, & sursum
malescūt in amœna & nemorosa pa-
scemtem cōuocat, & hinc auolare prouocans, hor-
tatur ascensionē suā celerem facere. Vnanimi autē
mente ad inculca & prærupta rupium cubile sun-
dantes, exinde suos line timore uolare prouocāt
pillos. Afferant quidā turturē castā, & ama-
tricem cōparis esse: ita ut si quando euenit eius
malescūt ab aquila, siue aucupe capi, non se cō-
misceri alteri, sed ipsum cupere, & ipsius præsto-
lari aduentū, & in amore eius expectatione pen-
dere. Idcirco audite mulieres, quæ castitas in uo-
lueribus reperiat. Quotcunq; igitur figuram tur-
turis in uestra mente portatis, huius sobrie imita-
mini castitatem: talis etenim est omnis casta eccle-
sia: uiro quippe eius Christo crucifixo, & in cœ-
lis ad dexterā patris sedente, alteri uiro non com-
miscetur, sed ipsum desiderat, ipsum expectat, &
desiderio eius commori cupit. Sed ne forte uidea-
mur charissimi scripturæ autoritatē prætergredi,
turturē nominantes, uera ipsius scripturæ uer-
ba texamus: testat namq; beatus Dauid, & dicit:
Etenim passer inuenit sibi domū, & turtur nidū, ubi
reponat pullos suos. Videamus ergo quem dicit
passerem, ut ego arbitror, hominem intelligi uo-
luit: Anima namq; nostra sicut passer erepta est de
laqueo uenantiū. Quod & dominus id ipsum uo-
lens ostendere discipulis suis, quantum alios san-
ctitate præcellerent, dicit eis: Nolite timere, mul-
tis passeribus meliores estis uos. Propterea & Sa-
lomon proclamatur, dicens: Vt euadas sicut damula
ex casibus, & sicut auis à laqueo. Simile est re-
gnum cœlorū grano sinapis, quod accipiens ho-
mo seminauit in agro suo, quod quidem minimū
est omnibus seminibus: quando autē creuerit, ma-
ius efficitur uniuersis oleribus, & fit arbor, ita ut
ueniāt uolatilia cœli, & sedeāt in ramis eius: nam
& hoc innumerabile hominū genus uolatilibus
cōaquaui. Etenim passer inuenit sibi domum,
& turtur nidū sibi, ubi reponat pullos suos. Tur-
turi comparauit omnem castam ecclesiā propter
tom. 5 I multi.

Psal. 2

Sup. 3

Prou. 3

Hiere. 3

Math. 20

Rom. 8

Coloss. 3

Psal. 83

Math. 10

Psal. 44
 Hier. 8
 Gen. 15
 Cant. 2
 Eccl. 1
 Ioh. 12
 Malac. 4
 Esai. 38

multiplicem sapientiae gratiam. Et quia uerum est quod dicimus, audi David loquentem, Omnis gloria filiae regis ab intus in fimbrijs aureis circumfusa uarietate. Etenim passer inuenit sibi domum, & turtur nidum sibi, ubi reponat pullos suos. Hoc in confessione trophaei crucis enutriens illuminatos filios suos. Huius turturis Hieremias mentionem facit, dicens, Turtur & hirudo, & cicada agri passeres cognouerunt tempus aduentus sui. Turturum dicit omnem castam ecclesiam, hirudinem uero Ioannem hominum amatorem, cicadam autem eloquentissimum Paulum, ecclesiae organum. De ista namque turture praecipit Abraham deus, dicens, Accipe mihi uaccam trimam, & arietem trimum, & capram trimam, turtur & columba. Huius turturis meminit scriptura in Cantico cantorum, dicens, Vox turturis audita est in terra nostra. Vox turturis huius caelestem Christi nobis uerni temporis significauit aduentum. Vox turturis audita est in terra nostra. Audiamus igitur huius turturis uocem melleam decantatem, Nigra sum, inquit, & speciosa filiae Hierusalem. Nigra propter priorem praeruaricationem, speciosa propter celebrem poenitentiam: nigra propter luctum ruinae, speciosa propter splendorem baptismi gloriosum. Nigra sum & speciosa filiae Hierusalem. Filias Hierusalem sanctas patrum animas dicit, Nigra sum & speciosa ex gentibus ecclesia, ne consideretis me uos animae sanctae, ne aspiciatis in me, quonia ego nigerrima sum, quoniam despexit me sol propter priora mea delicta. Et quis est sol qui ea despexit, uideamus. Ille nimirum de quo Ecclesiastes dicit, Oritur sol, & occidit sol, & ad locum suum reuertitur. Ortus est nobis sol iustitiae Christus de sancta Maria secundum carnem genitus, Oriens quippe nomen est illi: occidit uero quando post crucem ad inferna descendit. Oritur sol & occidit, & ad locum suum reuertitur, ipso dicente, Cum exaltatus fuero, uniuersos traham ad me. De hoc sole iustitiae et Esaias pronuntiat, dicens, In diebus illis orietur sol iustitiae, & sanitas erit in pennis eius. Veniente enim sole iustitiae Christo, ad tunc fimbriae uestimenti eius fons profluit sanguinis exiccatu est. Nigra sum & speciosa filiae Hierusalem: Si qua hic peccatis anima denigrata est, ne timeat, tantummodo poenitentiam agat, & dicat, Nigra sum ego, & decora. Et si in nouissimo spiritu est, & (ut ita dicam) si in extremo halitu positus, ne formidet, tantum cum fletu poeniteat, & compunctio confiteatur corde. Ad uesperum enim demorabitur fletus, & ad matutinum latitia. Imitare itaque Ezechiam regem, qui egrotatione constructus, & lectulo decumbens, audiuit sanctum Esaiam dicentem sibi, Dispone domum tuam, quia morieris tu, & non uiues. Cauerus ad parietem amariter fleuit, & precibus suis poenitens, deum ad misericordiam prouocauit, & quindecim ad uitam annorum tempus illico a deo promeruit. Si quis est hic catechumenus, confiteatur peccata sua, accedat ad deum, baptizetur in nomine Christi: lauacro aquae regenerationis ablutus, adoptabitur in filium dei. Si quis est

A hic fidelis per negligentiam peccator effectus, naturali lachrymarum fonte abluat semetipsum, & per bonam poenitentiae confessionem prouocet, imo inuitet misericordiam dei. Si sic temetipsum adornaueris, si sic animam tuam ad poenitentiam praeparaueris, & contemptam reddideris: si correptionibus iustis fueris delectatus, amplectetur te sermo diuinus, & inflammabit mentem tuam, & ad desiderium te attrahet dei, & tunc dices & tu, Vae mihi, uae mihi, uulnerata charitate ego sum. Lege Esaiam, & in ipso inuenies quomodo ipsa sagitta loquatur. Posuit, inquit, me sicut sagittam electam deus: uerbum dicit, & in pharetra corporis abscondit me. Ista sagitta uulneratus Hieremias dicebat ad deum, Ego autem non laboraui sequi post te, & diem humanum non concupiui. Ista sagitta uulneratus mente David dicebat, Adhaesit anima mea post te, me autem suscepit dextera tua. Ista sagitta uulneratus Petrus, dicebat Christo, Domine, tu nosti quonia diligo te. Ista sagitta uulneratus Paulus, & conuinculatus Christo dicebat, Quis nos separabit a charitate Christi? Ista sagitta uulnerata omnis casta ecclesia dicebat, Vae mihi, uae mihi, uulnerata charitate ego sum. O gemitus de medio cordis amabilis, bonitatis pullulas fontes, o gemitus caelestem sponsum Christum ad semetipsum adducens: propterea dicit, Osculetur me ab osculo oris sui, desponsata sum caelesti sponso per legem et prophetas. Ego ecclesiam ex gentibus non iam uolo per Moysen & Esaiam, aut Hieremiam, & ceteros uates: sed ipse ueniat, cum ipso uolo ore ad os loqui: ipse ueniat, & osculetur me ab osculo oris sui. Audio Hieremiam dicentem de ipso, Graue cor eius praer omnibus, & homo est, & quis cognosceret eum? Ipsum desidero, ueniat, & osculetur me ab osculo oris sui. Audio Amos dicentem de eo, Ecce homo stans super murum adamantinum, & in manu eius adamas: ipsum quaero, ueniat, & osculetur me ab osculo oris sui. Et sicut coniunx amatrix uiri absente marito suo per fenestras circumspicit, ipsum requirit, & ubique specularis in mari, & in terra: & si uiderit nauem uenientem, ibi suum putat esse uirum: & si uiderit uiatores procul uenientes, inter ipsos adesse existimat, & occurrens eis interrogat, dicens, Dicite mihi ubi eum dimiseritis, in qua regione, aut in qua ciuitate, quid dicentem, aut quid facientem, aut quando uenientem? In hunc modum omnis sancta ecclesia constructa amore Christi, interrogat prophetas, Vidisti eum? putas uenit? putas non uenit? putas adhuc in caelis est? putas adhuc nonaginta & nouem oues quae non errauerunt, pascit in caelis, & non uenit ad erroream ouem? Dicite mihi, ubi pascit, ubi cubat, quem diligit anima mea? Interrogati prophetae per unum respondentem Esaiam, dicunt, Vidimus eum, sita men ipsum expectas: siquidem uidimus eum, & non habebat speciem, neque decorem, sed uisio eius inhonorabilis, & minorata praer filiis hominum. Respondit omnis casta ecclesia, Ipse est, ipsum desidero, ipsum quaero, ueniat & osculetur me ab osculo oris sui. Respondet ad eam Esaias, Ipse est, ueniet cum

cum dominatione, ecce merces eius cum eo, & opera in conspectu eius, sicut pastor congregat gregem suum, & in manu sua congregabit agnos, & in utero habentes consolabitur. Audiens haec omnis casta ecclesia, quod manifeste de eo narrauerit Esaias, dicit ad eum, Ubi pascit, & ubi cubat quem diligit anima mea? Mittit eam ad Ioannem, Vade, inquit, interroga eum, quia ipse est praecursor eius, & uox clamantis in deserto, parans uiam domini, & dirigens semitas eius. Pergit ad Ioannem in deserto, Dicit, inquit, mihi, situs es Christus? Respondet Ioannes, Non sum ego Christus. Denuo interrogat, Si tu non es Christus, quare baptizas? Respondit ille, Ego quidem Christus non sum, sed post me ueniet qui fortior me est, cuius non sum dignus corrigam calcamenti soluere. Et adhuc tardante eo, dicit ad eum, Vae mihi, uae mihi, uulnerata charitate ego sum. Et iterum dicit Ioannes ad eam, Sustine paulisper, noli ingemiscere, expecta, iam iam ueniet, ego illum tibi ostendam. Videt Ioannes eminus uenientem dominum, & dicit ad eam, Iam noli tristari, nec ingemiscas, quia uenit: Ecce agnus dei, ecce qui tollit peccata mundi. Et quum audisset agnum ab Ioanne, & pastorem ab Esaiam, haesitat, & putat, dicens ad semetipsum, Cui credam? putas huic, aut Esaiam? Videt dominus quoniam dubitat, clamat & dicit, Ego sum pastor bonus. Et uno sermone soluit omnem haesitationem eius. Accedit illa ad sponsum, amplectitur, et osculatur eum. Et compleitur quod in David scriptum est, Misericordia & ueritas obuiauerunt sibi, iustitia & pax osculatae sunt se. Ut autem manifestius addiscamus, quonia sponso sponfa coniuncta est, & spirituales factae sunt nuptiae: ipse Ioannes epithalamium dicit: Qui habet sponfam, sponsus est: amicus autem sponsi, qui stat, & audit uocem eius, gaudio gaudet propter uocem sponsi: illum oportet crescere, me autem minui. Necesse, inquit, erat, sicut in nuptijs dotalia scribi sponfae, charta quaerebatur, & scriptor, & calamus. Dicit spiritus sanctus ad Esaiam: Accipe tu calamum nouum, & grandem, & scribe in eo. Quarebatur calamus, inuentus est apud David. Dicit enim de eo: Lingua mea calamus scribae uelociter scribentis. Speciosus forma praer filiis hominum, ipse eam desponsat, ipse eam adornat, ipse eam hortatur & docet, sicut mos est doceri hominibus a pronubis. Audi filia & uide, & inclina aurem tuam, & obliuiscere populum tuum, & domum patris tui: hoc est diaboli, cui prius seruebas uarijs desiderijs, & uoluptatibus irretita. Ne desperes, inquit, quoniam similis tui est, quoniam dignatus est coniungi tibi: quod si temetipsum consideraueris, unde, quod ueneris, concupiscet rex decorem tuum, quoniam ipse est dominus deus tuus, & adora eum. Si me audieris filia, uultum tuum deprecabuntur diuites plebis: necessarium quippe erat & iam quae ab unoquoque offerebantur scribi, seruos uidelicet & ancillas, & a Christo quidem seruos ueniet Paulus, & Siluanus, & Timotheus serui Iesu Christi: expetuntur & ab ipsa ancilla, Transit David, & di

A cit: Adducentur regi uirgines post eam, proxime eius afferentur tibi. Fiant igitur nuptiae. Venit dominus mystice in Cana Galilaeae. Cana interpretatur possessio: possessio autem dei omne seculum est. Hic iam spirituales celebrat nuptias, hoc est Cana Galilaeae. Et conueniunt omnes sancti, & unusquisque secundum uires suas dona offerunt sponso. Abraham offert uitulum, Sara panes similiaeos, Isaac ligna portat, Iacob haedos defert, Ioseph frumenta dispergit, Moses lampadem accendit, Esaias canit, David chorum ducit. Et quia necesse erat ad tales nuptias & sanctas interesse mulieres, & ipsas quoque congratulari & canere: Venit Iudith coposita, & Hester, & Maria soror Moysi tenens tympanum, & dicens: Cantemus domi no, gloriose enim honorificatus est. Necesse etiam erat ut in talibus ipsis laudes & praeconia scriberentur. Paulus collaudans nuptias, dicit: Honorable nuptiae, & cubile immaculatum. Et quia mysticum erat quod dicebat, audi quemadmodum uerba Adae interpretatur, dicens: Propter hoc relinquet homo patrem & matrem, & adhaerebit uxori suae, & erunt duo in carne una. Mysterium hoc grande est. Ego autem dico in Christo, & in ecclesia: quod ergo ille interpretatus est, nos dubitare non conuenit: sed oremus deum, ut & nos gloriam ipsius uidere mereamur, in Christo Iesu domino nostro, cum quo est deo patri una cum sancto spiritu honor, gloria, & potestas per immortalia secula seculorum, Amen.

QVOD NEMO LAEDITVR NISI a semetipso, Homilia.

SCIO quod crassioribus quibusque, & praesentis uitae illecebris inhiatibus, atque his qui per omnia terrae adheret & uoluptati, propriisque libidini deseruiunt, nec spirituales sensum capere querunt, nouus uideatur hic sermo noster ac mirus: & deridebunt nos fortasse, quod in ipsa statim tituli fronte inepta satis, & quae nulli uideantur ueri similia proponamus: sed non ob hoc nos a proposito cessabimus, quinimodo & eo ipso ad cor signanda, & omnimodis comprobanda quae promissimus, perurgebimus. Si tamen paululum nobis in principijs patientiae tribuant hi quibus absurdum uidentur esse quae loquimur, nec in exordijs obturbent dicentem, sed finem propositae orationis expectent. Scio enim quia post hoc nobiscum stabunt notantes semetipsos prioris erroris: & (ut dicitur) palinodia canent, ac ueniam postulabunt, pro eo quod minus rectam minusque ueram tenuere sententiam: insuper & gratiam nobis habebunt, sicut a gri quique medicis recuperata sanitate. Nolo ergo mihi ingeras opinionem nunc illam quae apud te haecenus inueterata permansit. Sed expecta paululum orationis huius nostrae luctamen: & tunc scio quod rectam proposito negotio sententiam dabis, ubi spinosis opinionibus, quae apud te sunt, rationum quae a nobis dabuntur false resecatis, rectum iudicandi tramitem potueris intueri.

Quoniam quidem & iudices seculi huius negotio
rumque communium, etiam si uehementer uiderint
eum qui primas negotij partes prosequitur peroran-
tem, & largissimis dicendi fontibus inundantem;
expectant tamen etiam respondentis ad hanc pro-
secutionem, & audiunt eum cum patientia: nec pri-
ma allegatione mouentur ad sententiam proferen-
dam, etiam si iustissima uideant esse que dicta sunt.
Seruatur enim apud audientiam eorum secundo
quoque integer dicendi locus: quonia quidem hanc
est iudicij disciplina, prius ex utraque parte causam
diligenter agnoscere, & ita sententiam promulga-
re. Igitur quia & nobis in presenti negotio prima
orationis pars prosecuta est, inueterata apud plu-
rimos, & radicata multi temporis opinio quae om-
nem penes orbem terre perorat, & adstruit dicens,
confusa esse omnia, nec aliquid recte iustaque seruari
inter homines posse. Quotidie enim uidemus legi
di quam plurimos, & affligi, & opprimi cum omni
iniuria: humiles & infirmos a potentibus, & forti-
bus, & pauperiores a ditioribus inuadi: & sicut non
est possibile numerare fluctus maris, ita nec hi qui
affliguntur, & iniuriam patiuntur, possunt nume-
ro comprehendi: quibus neque leges ulla subueniunt,
neque iudicij metus, neque ulla uis alia morbum hunc
ac perniciem potest cohibere, quinimo & augetur
per dies singulos, fletusque & gemitus malorum sem-
per incrementum. Ipsi enim iudices qui ad hanc reprimen-
da constituti sunt, grauioribus tempestates, & perni-
ciosiores suscitant morbos. Et in tantum labes mali
huius augetur, ut nonnulli infelices, & stulti in id
insaniam proruperint, ut etiam diuinam pro his pro-
uidentiam culpent, uidentes eum quidem qui ho-
nestum & placidum uitae propositum gerit, inter-
dum trahi ad iudicia, uinciri, & perturbari, & pati
extrema omnia: proteruum uero & improbum, et
pessimi propositi uirum augeri diuitijs, potestate, &
honoribus cumulari, terribilem omnibus fieri, &
innumeris modis excruciare & affligere, ac pedi-
bus (ut ita dicam) contere bonos & honestos ui-
ros. Hanc autem iniqua atque iniusta inaequalitas non
solum in urbibus, sed & in agris: & non solum in ter-
ra, sed & in mari committitur et exercetur. Quum
ergo huiusmodi apud plurimorum mentes feratur
opinio, oratione uetustae persuasionis asserta, ne-
cessario contra hanc hic noster nunc introducit
sermo, agones habiturus, quatenus falsae huius o-
pinionis, quamuis antiquas desiciat & subruat se-
des. Licet ergo, sicut superius diximus, nouum quod
asserimus, uideatur ac mirum, hoc tamen pollice-
mur, quod uolentibus diligenter his quae dicun-
tur intendere, & uera haec nostra & utilis inuenie-
tur assertio. Hoc ergo est quod hic sermo noster pol-
licetur ostendere (sed quae uos, nullus primo tur-
betur auditu) neminem posse laedi ab alio, nisi a se-
metipso. Verum ut planior sermonis intelligentia
& apertior detur, primo discutiamus quid sit hoc
ipsum laedi, & erga quam materiam, quam ue sub-
stantiam laedi contingat unicuique. Sed hoc ita de-
mum lucidius fiet, si prius quae sit in homine uir-
tus, & ubi sit, requiramus. Tunc enim uerius appa-

rebit, unde & quomodo ei accidat laedi: & in quo
quidem uideatur laedi, nec tamen laedat. Idque etiam
exemplis adhibitis clarius demonstrabimus. Omne
quod est in rebus, habet aliquid quo corrumpi
possit ac laedi. Verbi gratia: Ferrum rubigo laedit,
lanam tineae, ouium greges lupus, uinum aceti per-
mutatio, dulcedinem mellis amaritudo corrumpit:
lolum segetibus nocet, grando uineam laedit,
uirgulta ac diuersa plantaria locustae, ac bruchi exer-
citus uastat, & singulis quibusque corporibus (ut ne
in enumerando omnia longius producat oratio)
uariae morborum species inferunt corruptelam: sic
enim corruptela erga unumquodque eorum habet,
quo noceri possit, & status eius incolumitasque cor-
rumpi. Requiritur ergo nunc quid illud sit, quo
uirtus quoque animi laedat ac uitietur humani. Alij
quidem alia opinantur. Oportet enim nos etiam
falsas opiniones adducere in medium, cum futatisque
eis, ut se ueritas habet, edocere & ostendere euident-
er, quod nocere nobis uera noxa nemo alius po-
test, nisi nosmetipsi. Alij ergo putant, quod noceat
homini paupertas, alij damna aut calumniae, alij
mors, & in his esse cunctas hominum miseras iu-
giter desent, multaque miseratione dignos ducunt
eos qui in his positi uidentur, ac lachrymabiliter
conqueruntur, dicentes adinuicem: Quid mali per-
pessus est ille? Subito direpta est eius uniuersa sub-
stantia. Et alius rursus de alio: Ille aegrotat grauissi-
ma aegritudine, & desperat a medicis. Et alius eos
qui in uinculis habentur, desent: & alius eos qui pa-
tria carent, & ad exilia propulsi sunt: alius eos qui
in seruitutem ex libertate rediguntur: alius eos qui
ab hostibus depradati sunt, atque in captiuitate du-
cti: alius eos qui naufragio decerpti sunt, uel in ce-
dio conflagrarunt, uel ruinis oppressi sunt. Isti om-
nes planguntur, lugentur & desentur ab omni-
bus: hi uero qui male agunt, & nequiter uiuunt, a
nullo penitus flentur, sed quod est infelicis, fre-
quenter etiam isti laudantur ab omnibus, & beati-
dicuntur: quod certe totius mali causa est. Age iam
nunc, si tamen (ut ab initio deprecatus sum) nemo
obturbet dicentem, ostendamus quomodo nihil ho-
rum quae supra diximus, nocere prudenti uiro po-
test, nec corrumpere animi uirtutem. Quid enim,
dic mihi, eum qui facultates calumniatoribus, uel
furibus, uel latronibus, obsessus amiserit, huiusmodi
damna laeserunt in animi uirtute? Sed, si uidetur,
prius describamus ut proposuimus, quae sit animi
uirtus, eaque ut euidentius possit agnosci, coniectu-
ram & similitudinem ex corporeis substantijs capi-
amus. Et uideamus prius, uerbi gratia, equi quae
sit uirtus. Nunquid nam uidebitur in argenteis fre-
nis, pulchrisque tapetibus ac sericis flammulis, pha-
lerisque gemmatibus, iubaque aureis in texta funiculis,
equi uirtus & magnificentia iudicari? an in veloci-
tate cursus, & fortitudine pedum, gressusque caute-
lae ac pectoris firmitate, ceterisque quae aut coficien-
do itineri apta ducuntur, aut praesertim peragendis, ut
uel interitus hostem perat, uel in aduersis perniciter
propriis possit ab exitio liberare seffore? Non-
ne certum est in his potius equi uirtutem, quam in
illis

illis de quibus supra dictum est, declarari? Quid
autem & reliquorum animalium? nonne in eo om-
nis probitas habebitur, si uel ferre onera forti-
ter, uel robusta possunt mouere carpenta? Nun-
quid uolens aliquis probare animal, ad ea respicit
quae ei superposita uiderit: an (ut diximus) si mem-
bris, si pedibus, si unguibus ualidum sit, inspiciet? Et
item si uineam probare uolumus, nunquid ad hoc
inspicimus, si latos habeat pampinos, aut flagella
diffusa? an illud magis aspiciamus, si densior ei fru-
ctus sit, & uua foecundior? Similiter & de oliua, at
que alijs huiusmodi arboribus contemplamur. Igi-
tur eodem modo etiam de hominibus, agamus, dis-
cutientes quae, aut ubi sit uera hominis uirtus, &
tunc eum laedi putemus, quum in ipsa fuerit laesus.
Quae ergo est uirtus hominis? Non sunt diuitiae,
ne timeas paupertatem: nec sanitas corporis, ne lan-
guorem metuas: nec fama & existimatio humana,
ne te hominum maledicta terreat: nec uita haec
communis, ne forte metuas mortem: nec libertas,
ne seruitutem perhorrescas. Sed quae est uirtus ani-
mi? Recte sentire de deo, & recte inter homines a-
gere. Illa enim omnia quae supra diximus, aufert
ab homine possunt, etiam si nolit: haec uero si ha-
beat, auferre ab eo nullus omnino, nec ipse diabo-
lus potest, nisi ipse ea qui possidet, perdat. Sciebat
hunc rerum ordinem diabolus, & ideo quum ex-
pessisset beatum Iob, omnem substantiam eius per-
ditum dedit, non ut eum pauperem faceret, sed ut
pro his dolens, impium aliquem sermonem profer-
ret in deum. Propterea denique & omne corpus eius
afflixit, non ut eum faceret aegrum in quo nihil lae-
debat, sed ut per aegritudinis cruciatum, si forte
constantia eius fatigari potuisset, animi uirtute nu-
daretur. Ob hoc eum numerosa orbitate percussit:
ob hoc & corpus eius tormentis multo grauio-
ribus, quam si carniciferae adhibuisset, afflixit: non enim
ita tortores unguibus latera sulcarent, ut ille ea uer-
mibus fodit. Ob hoc, inquam, haec omnia, ut male
aliquid de diuinitate sentiret. Ob hoc etiam amici
qui ad consolandum uenerant, instigantur ad exa-
cerbandum: auiunt enim, Nondum digne secun-
dum ea quae peccasti, flagellaris. Et multa alia hu-
iusmodi inculantes eum, loquuntur. Ille autem ur-
be extorris & domo, & facultatibus simul affini-
busque nudatus, sterquilinum pro domo, pro strama
mentis humum, simum pro indumentis habebat.
Sed in his omnibus non solum nihil laeditur Iob, ue-
rum & clarior per haec ac magnificentior redditur.
Cum enim cunctis eum facultatibus atque ipsius sa-
nitate corporis spoliasset, imensas ei uirtutum di-
uitias per patientiam congregauit. Neque enim tan-
ta fiducia apud deum erat Iob, antequam in hoc
agone desudaret. Quod si iste qui tanta perpeffus
est, & ab eo perpeffus qui omnes homines nequi-
tia & crudelitate preceffit, laedi in animi uirtute non
potuit: quis erit iam cuius uideatur digna excusa-
tio, cum dicit, Ille me laedit, ille offendit, ille nocuit,
ille impeditur? Si enim diabolus qui omni malitia
repletus, & immotis uniuersis uiribus suis, atque o-
mnibus telis armisque, uel in domum iusti, uel in cor-

Chryf.

pus eius directis, laedere omnino non potuit: sed
magis eum, ut dixi, gloriosum, & spectabilem red-
didit: quomodo digne quis ullum hominem culpa-
bit, quod ab eo laedi quierit, aut nocerit? Quid er-
go, inquires, non est laesus Adam a diabolo, & non
est supplantatus atque eiectus de paradiso? Non dia-
bolus eum, sed ignauia sua laedit, dum erga obser-
uantiam mandati non uigilauit. Nam hic qui tot
machinis aduersus beatum Iob, totque fraudibus pu-
gnauit armatus, nec tamen eum ualuit superare:
quomodo ullis horum in Adam prolatis decipere
potuisset, nisi per ignauiam suam semetipsum spon-
te perdidisset? Sed dices: Quid ergo? qui calum-
nijs circumuentus proscibitur, & amittit uniuersam
substantiam, non est laesus, quum paternis nu-
datus bonis, ultima egestate cruciatur? Non: imo
uero non solum laesus non est, sed & lucri aliquid ca-
puit, si uigilauerit. Quid enim, dic mihi, apostolos
Christi penuria rerum corporalium laedit? Nonne
in fame & siti, & nuditate degebant, & pro his cla-
ri magis et magnifici habebantur, atque ingentem per
haec fiduciam quaesierunt apud deum? Quid autem
& Lazarum? nonne egestudo & ulcera, & egestas
ultima ad beatitudinem perduxit? Et afflictio hu-
ius mundi coronas ei in aeternum parauit? Quid
uero Ioseph? nonne quod opprobrijs domi & pe-
regre repletus est, eoque ut adulter putaretur, &
quod seruituti subiectus est, parentibus & domo
extorris effectus? Nonne ob haec singula in admira-
tione est omnibus apud homines, & in magna
gloria apud deum? Sed quid de exilijs, & pauper-
tate, & opprobrijs illatis loquor? & quod in serui-
tutem redacti sunt mirabiles uiri? Mors ipsa, dic mi-
hi, quid nocuit iustissimo illi Abel, & mors ama-
ra, & acerbata mors, parricidio illata, non homici-
dio? Nonne ob hoc in omni orbe terrarum canitur,
& celebratur Abel? Vides quomodo amplius
ostendit nostra haec etiam quam promissit oratio.
Non solum enim hoc aperuit, quod promissimus,
quia nullus laedatur ab alio, sed & quod lucri ma-
xima capiant sancti homines in his quibus uiden-
tur affligi. Cur ergo, ais, poena & supplicia, cur ge-
henna, quam ob causam minime tam multae, sine-
mo laedit, & laedit nemo? Noli confundere & per-
miscere sermonem: neque enim diximus, quia nemo
laedit, sed quia nemo laeditur ab alio. Et quomodo,
inquis, erit istud, si laeditur aliqui, ut nemo laedatur?
ita ut iam ostendimus. Nam & Ioseph laeserunt fra-
tres sui, & inique egerunt in eum, sed ipse laesus non
est: et in Abel inique egit Cain, insidiatus est enim
ei, sed ipse non est laesus, nec mali aliquid passus, ob
hoc ergo poena & supplicia. Non enim patientiae
uirtus eorum qui patiuntur, illorum crimen abstu-
lit, qui impio proposito iniuriam proximis irroga-
runt. Quamuis enim ipsi clariores effecti sint per
propositi sui malitiam. Et ideo quidem illos uirtus
animi extollit ad gloriam: istos uero malitia ani-
mi demergit ad poenam. Merito igitur a iusto iudi-
ce deo illis quidem qui constanter philosophati sunt,
& ad palmam uictoriae peruenerunt, regnum pa-
tom. 5 I 3 ratur

ratur; his autem qui in nequitia propoliti perdirarunt, gehēna deputatur. Propter quod, si ablate tibi sunt facultates tuæ: dic, Nudus exiui de uentre matris meæ, nudus & hinc abcedam. Adde & illud apostolicum, Nihil intulimus in hunc mundum, sed ne auferre quidem quid possumus. Audisti te maledici, infamari apud homines, & contumelijs onerari; recordare, & ante oculos pone uerba domini, quibus ait: Væ uobis, quum bene uobis dixerint omnes homines. Et iterum, Gaude & exultate, quum eiecerint nomen uestrum tanquam malum propter filium hominis. Expulsus es patria & domo, recordare quia non habemus hic patriam manentem, sed futuram inquirimus. Quid ergo te putas patriam perdidisse, qui in tota terra peregrinus es? Sed & si aegritudinem incurristi grauissimam, utere illo apostolico sermone, quo ait: Nam & si is qui foris est homo noster, corrumpatur; sed qui intus est, innouatur de die in diem. In carcere conclusus es, & mors crudelis imminet; intende adhuc ante oculos Ioan-nem in carcere ceruicibus cæsum, & tanti prophete caput salatrici puellæ in mercedem libidinis datum. Hæc ergo singula quum inferuntur iniuriste, tu non consideres eorum quæ inferuntur iniuriam; sed eorum que pro his retribuentur, perpen-de gloriam. non solum enim peccatis absoluitur qui hæc patitur, sed & iustitias acquirit: tantum est ut fides eos constantiaque non deserat. Quum ergo neque damna facultatum, neque calumniæ, neque opprobria, neque exilia, neque aegritudines & cruciatus, neque ipsa mors quæ uidetur omnium horum esse grauior, lædat homines, quinimò & tuet, clarioresque reddat: unde iam probabis lædali aliquem posse, quum ex his omnibus non lædatur? Verum ego & amplius adhuc quid assignare tentabo: quia illi soli læduntur qui lædunt, & nulli alij nocet noxa quam cæteris inferunt, nisi ipsis qui inferunt. Quid enim, dic mihi, infelicus erit, quam Cain? Mors enim illa quæ manibus eius fratri illata est, illum quidem iustum reddidit per secula: ipsum uero qui intulit, haberi fecit per secula parricidam. Quid etiam Herodiæ miserius, quæ caput Ioannis exhiberi sibi desiderauit in disco, ut suum caput perpetuis gehennæ ignibus flammisque demergeret? Quid etiam ipso diabolo deterius, qui nequitia sua ita clarum reddidit Iob, ut quæto illi gloria, tanto huic cresceret poena? Vides quomodo & in his plus multo, quam polliciti fueramus, ostenditur? Claruit enim non solum neminem lædi ab his qui iniurias inferunt, sed & illos tantummodo lædi, & male pati, à quibus irrogantur iniuriæ: quoniam quidem neque diuitiæ, neque libertas, neque sanitas, neque alia huiusmodi quæ supra memorauimus, propria bona hominis sunt, sed sola uirtus animi. Et ideo quum erga ea quæ extrinsecus sunt, damnum, aut amissio, aut afflictio ulla superuenit, non læditur homo: quia omne bonum eius in animi uirtute consistit. Quid ergo, ais, si in ipsa quis animi uirtute philosophatur, & læditur? Nequaquam: in his enim si læ-

datur, non ab alio læditur, sed à semetipso. Quo modo, ais, à semetipso quis læditur? Si quando uerberatus ab aliquo, uel facultatibus spoliatus, aut alio quolibet modo afflictus, blasphemum & impium ex ore suo protulerit uerbum: læsus in hoc, & ualde læsus est, non tamen ab alio, sed à semetipso, per impatientiam scilicet suam. Intuere enim (sicut & superius diximus) quanta perpeffus sit Iob, non ab homine aliquo, sed ab eo qui omnium hominum scelestior est & crudelior. Quod si ille immanis & cruentus, tot machinis, tot fraudibus adhibitis, totque supplicijs non potuit cogere, ut peccaret Iob labijs suis ante dominum, & hoc quum neque legem dei accepisset Iob, neque redemptionis Christi ac resurrectionis eius fuisset gratiam consequutus: quanto magis tu his omnibus munitus, si uelis, & ex fide auxiliū dei implores, non poteris superari. Vide enim Paulū quanta passus est, quæ etiam enumerare difficile est: carceres, uincula, uerbera, flagella, supplicia, à Iudeis lapidatur, uirgis cæditur, præcipitatur, latrones incurrit, ab inimicis & à fallis fratribus insidias perferit: intus timores, foris pugnas patitur: famem, nuditatem, calumnias, insidias, tribulationes, bestias tolerat. & quid opus est multa dicere? quotidie moritur, & tamen in his omnibus non solum nihil blasphemum ex ore suo profert, sed & gaudet, & gloriatur, atque exultans dicit: Gaudeo autem in passionibus meis; & iterum, Non solum autem, sed & gloriatur in tribulationibus. Si ergo hic tanta patiens gaudebat & gloriabatur: quæ erit uenia, quæ excusatio his qui pro parujs iniurijs, uel uerberibus, aut qualibuscumque tribulationibus, quæ utique illis longe inferiores sunt, blasphemant? Sed aliter, inquis, lædor: si enim non blasphemauero, facultates meæ auferentur, & ero iam inuultus ad misericordiam faciendam. Occasiones sunt istæ, & non bonæ. Si tibi opera misericordiæ, & elemosynæ cordi sunt, audi: quia paupertas non impedit hominem ad misericordiam faciendam, hominem dico misericordem. Quamuis enim pauper sis, erunt tibi duo minuta, quæ quum obtuleris, super omnem diuitum censum reputabuntur tibi: & erit tibi manus plena farina, quæ sufficiat tibi ad pacendum prophetam. Quod si defuerint etiam hæc, nunquam tibi, crede mihi, deerit calix aquæ frigidæ, ex quibus omnes diuitias effusas pro misericordia superabis. Mentem namque misericordem deus requirit, non pecuniæ quantitatem. Vides ergo quia nec in hoc quidem damnum passus es, quod perdiderris facultates, quinimò & lucri plurimum: nam & coronas immortalitatis, quas alij multa largiendo mercantur, tu duobus minutis (ut diximus) aut pretio aquæ frigidæ comparasti. Hæc quidem his qui ueritati studet, & salutis suæ curam gerunt, manifeste euidenterque patuerunt: apud eos autem qui uoluptatis uinculis alligati sunt, & quos obtinet libido captiuos, quibusque omnis uita in luxuria teritur, superflua uidentur hæc & inepta, quoniam quidem summa auditate ample-

amplectuntur umbras, & stringunt uentos. Hæc enim quæ eis uidentur carnis & seculi bona, è manibus eorum tanquam uentus & umbra effugiunt ac labuntur. Et ideo, si uidetur, aperiāmus etiam ipsis interiores rerum causas: & imagine hac quæ decipiuntur ablata, ipsam eis interiorem impuram huius & immundæ meretricis, quam complectuntur, faciem reuelemus. Meretricem namque ego appello uitam hanc, quæ in delicijs, & affluentia diuitiarum, & huius seculi potentia ac uoluptate transigitur. Et non solum meretricem eam nomino, sed & turpissimam atque obscœnissimam meretricem, cuius facies fœda, horrida, aspera, amara, crudelis, & in hoc maxime est, in quo sine uenia habendi sunt cuncti, quos decipit. Quod cum tam turpis sit uultus eius, & ferus, & tam barbarus ac truculentus: multi tamen ab ea capiuntur. Et cum uideant apud eam cruenta omnia periculis, mortibus, præcipitijs plena: cumque stipari eam cernant sodalibus pessimis, contumelijs dico, opprobrijs, liuore, inuidia, insidijs, criminationibus, & perniciosissimis turis, metu iurgi, tremore frequenti, & mille alijs huiusmodi infaustis consortibus, uelut anguium corona circumdari: fructum uero in his nullum alium, nisi interitum esse, & perniciem poenamque perpetuam: expetit tamen à pluribus, & amabilis habetur atque exoptabilis. Tanta namque est eorum, qui decipiuntur stoliditas, ut cum eos ratio nulla ab hoc interitu reuocet: nec euidētia quidem indefinenter pereuntium exempla deterreant. Non ergo istos stolidiores multo, quam paruulos iudicem, quos puerilis ludus, ubi aut circulus uoluitur, aut turbo uel trochus uerberibus agitatur, & longis porticibus per curua spatia rotatur, ita intentos & inhiantes puerilibus anis tenet, ut auelli inde nullatenus queant, ignorant penitus per ætatis fragilitatem, nihil in illo ludo utilitatis, nihil perfecti operis haberi: sed pro illis satisfacit ætas immatura. Isti quid habebunt excusationis, qui in ætate perfecta puerilem, imò & puerili imbecillitatem sententiam tenent? Cur ergo quæso te, uidentur appetendam diuitiarum? Hinc namque incipiendum puto: quia, inquit, & sanitati, & uitæ ipsi, & famæ, & patriæ, & propinquis, & amicis, & omnibus omnino quæ sunt, comodiore eas esse pluribus uisum est. Et ista sententia non solum terra marique seruatur, sed usque ad ipsas iam nubes ascendit ac sidera. Noui et ego quæ non tam ista sententia, quam flamma est, quæ & ipsum uastat orbem terrarum: & qui extinguat quidem, nullus est: qui accendant uero, & magis magisque inflamment, multi sunt. Omnes enim fauet huic malo, non solum illi qui ab eo capti sunt, sed & qui nondum illuc uidentur ingressi: & unumquodque hominem uideas, seu uir sit ille, seu foemina, seruus aut liber, diues pauperue, pro uiribus suis incendio huic materiam atque onera comportare, & die ac nocte in eius ministerijs uigilare. Onera autem dico non ligni aut sceni: non enim talis est flamma quæ ista consumat, sed animæ suæ, & corporis iniqua & iniusta ei opera deferunt: his

enim accenditur ignis iste, & his pascitur. Nam & ipsi diuites, etiam si totum orbem possibile esset possideri à singulis, adhuc tamen in desiderio eius arderent. Pauperes uero dum cupiunt diuitibus exquiri, insanabilem rabiem patiuntur, insanant, furiant, et idem morbus diuersos singulis generat languores. Intantum amor pecuniæ omnem animam fatigat, ut neque amicitiarum, neque propinquitatis, interdum etiam nec coniugis, aut filiorum amor det locum, quibus affectibus inter homines nihil præfertur: amor tamen pecuniæ omnia hæc humi deiecit, & pedibus conculcat, ita uelut fera quædam, & crudelis domina omnium cor da possidet, & tyrannica dominatione deuincit. Scuit ut barbarus, feruet crudeliter ut tyrannus, debacchatur impudenter ut meretrix, nusquam miseretur, nusquam pudet: adest ubique dura, ubique terribilis, dira, inclemens, impia, truculenta: & cum lupis, & ursis ac leonibus ferocius sæuiat, suauis tamen hominibus uidetur, & amabilis. Et quod dico suauis: Melle ipso, & fauis dulcior. Cuiusque his, qui eam desiderant & exoptant, gladios acuat, quotidie foueas & præcipitia parat, scopulisque eos mille & mille naufragijs illidat: expetit tamen ab eis, ac desideratur, & queritur, ac per innumeras mortes suas lætantur se aliquando ad eius saltem ianuam peruenisse. Voluntari namque in cœno eius, tanquam lues delectantur, & ut canthari ster-cus eius euoluere. Tales quodammodo omnes, qui auaritiæ huic manus dederint, infeliciores & turpiores etiam istis immundissimis animalibus sunt. Et hæc est maior rei huius infelicitas, quod quanto magis in his sordibus uolutantur, tanto maiorem in his capiunt uoluptatem: idque non rei natura, sed uoluntatis uitio patiuntur. Quomodo ergo sanabimus mentes huiusmodi languoribus occupatas, nisi uellet nobis aurem paululum commodare, atque animos ad audienda dare, & suscipere quæ dicuntur? Irrationabilia namque illa quæ diximus, ut muta animalia, quæ se in huiusmodi sordibus uolunt, transferri ab his non possunt, utpote intellectu & ratione carentia. Nobis uero sermo nunc ad homines habetur, quibus intellectus, & ratio diuino munere data est: tantum est, ut audire uelint, facile, & absque multo labore de cœni huius fœtore & indignitate stercoreis poterunt liberari. Age ergo iam nunc quasi ad homines loquentes, & percontemur ab eis, cur expectandæ uideantur esse diuitiæ. Respondebunt sine dubio, propter uoluptatem primò uitæ & delicias corporis: tum deinde & propter honorem, qui habetur in uita, atque officia quæ ab hominibus diuitiarum contemplatione deferuntur: & pro eo, quod potest facile ulcisci qui diues est, in eos qui iniuriam inferre tentauerint, ut & timori sit cæteris. Puto quod alias, exceptis his, causas non habeas, uoluptatis dico, honoris, officiorum, timoris, ultionis. Nam neque sapientiosem, neque prudentiosem diuitiæ facere hominem possunt: non benignum, non placidum reddunt: non denique

iracundum aliquando in mansuetudinem comu-
 tarunt, nec incontinentem continentiam, nec uo-
 luptuosum sobrietatem, nec inuerecundum uere-
 cundiam docuerunt: neque aliud aliquando uirtutis
 genus animae per diuitias acquisitum est. Quod si
 uirtutibus animi nihil conferunt, nec meliorem ho-
 minem secundum uirtutum titulum reddunt: dic
 quae so quam ob causam expectanda uideantur esse
 diuitiae? Imo uero non solum nihil uirtutis animo
 conferunt, sed & si paratū aliquid & reconditum
 inuenerint, subruunt, & e contrario uitia pro uir-
 tutibus introducunt: ipsarum enim pedissequa est
 luxuria, ira, intemperantia, furor, iniustitia, arro-
 gantia, superbia, omnisque irrationabilis motus.
 Sed de his suis locis referemus: quoniam quidem
 non libenter hi, qui huiusmodi aegritudine innexi
 sunt, sermonē de uirtutibus ac uitijs audiunt. Par-
 tes enim luxuriae agunt, & nihil aduersus eam pa-
 tiuntur audire. Hinc ergo interim sermo mouea-
 tur: si est omnino in diuitijs aliquid quod delecta-
 re possit, aut si est in illis aliquid honoris. Incipiam
 mus itaque, si uideretur, a conuiujs, & a mensarum
 affluentia. In his enim diuitiarum magnificentia
 praedicatur. Conferamus mensam diuitis, & me-
 dioctris, & discutiamus utrosque conuiuas: qui ma-
 gis quae so sint, qui puram ueramque utriusque men-
 sae capiunt uoluptatem. Illi namque tota die attri-
 tis, & lassescuntibus cubitis recumbunt, & cenas
 prandijs iungunt, quibus uentris distentione rum-
 puntur, atque oppressione ciborum suorum premun-
 tur: in quorum corpore uini inundatione, uelut nau-
 fragij cuiusdam fluctibus obruta anima necatur,
 ubi neque oculus, neque lingua, neque pes proprijs de-
 seruit officijs: sed omnia membra corporis uini uin-
 culis iacent uincta grauius, quam catenis: ubi non
 sopor eis ipse ad quietem datur, neque ad salubrita-
 tem cedit, sed exterriti somnjs insanientibus et fu-
 rentibus deteriores fiunt, & quasi sponte daemones
 superducunt animae suae, risus, & spectaculum
 omnibus, etiam ipsis famulis suis fiunt: nihil agno-
 scunt eorum quae uidentur, nihil sentiunt, nihil no-
 runt, dicere aliquid & audire non possunt, sed la-
 tera foedissima portantur de accubitis ad lectos.
 In talibus igitur conuiujs magis uoluptas est, an
 in illis ubi cibus potusque tantus est, quantus fame
 depellat ac sitim? Hunc modum uitae natura do-
 cuit, illum corruptela libidinis inuenit. Ideo deni-
 que in hoc etiam sanitas adest, & ratio permanet,
 & honestas cum sobrietate perdurat, nec grauatum
 corpus atque oppressum leuatur de conuiuio, sed ad-
 uitum potius atque auctum uiribus, totaque alacrita-
 te subnixū surgit incolume. Quod si tibi parum
 fidei habere sermo noster uidetur, utrorumque cor-
 pora & animos considera: & inuenies illa magis ro-
 busta, & ualida, ac succi plena, quae mediocribus
 ac simplicibus utuntur alimonijs. Nec mihi nunc
 adducas in medium, si qui forte ex accidenti aegri-
 tudine, aut qualibet debilitate fatigantur. Alia est
 ista causa, & alio in tempore requirenda. Hi uero
 qui in delicijs, & luxuria uitam ducunt, resoluta
 quidem corpora, & omni cura molliora circumse-

runt, atque agmine quodam infirmitatum repleta,
 quibusque ad cumulum malorum podagrae, tremor,
 & immatura senectus accedit, & est eis uita sem-
 per cum medicis & medicamentis: sensus autē ipsi
 tardi, graues, obtusi, & quodammodo iam sepul-
 ti. Et si aliquid uoluptatis, aliquid iucunditatis ha-
 bent: quis haec iucunda dicat & grata, qui tamen
 nouerit, quid sit iucunditas & uoluptas? A pruden-
 tibus enim ita definitur, quia haec sit sola uoluptas,
 cum quis desiderijs suis fruatur. Vbi uero frui de-
 siderijs non potest, dum uel aegritudo non finit,
 uel satietas ipsa desiderari non facit, quae onerosa
 efficit abundantiam: sine dubio & uoluptas eis pari-
 ter & iucunditas perit. Denique considera aegros,
 qui fastidio perurguntur: quomodo, quamuis sua-
 ues eis & lauti apponantur cibi, horrore tamē eos
 magis accipiunt quam uoluptati. Sic ergo cum per
 abundantiam cupiditas fuerit extincta, pariter &
 uoluptas ac iucunditas perimitur: quia non tam
 ciborum gratia, quam desiderij gignit satisfactio
 uoluptatem. Vnde & sapiens quis, atque in horum
 disciplina philosophari bene sciens, aiebat: Ani-
 ma in satietate posita, fauis illudit. Ostendens eti-
 am ipse, quia uoluptas non in natura, ut diximus,
 ciborum, sed in desiderij uigore consistit. Propter
 hoc & Propheta mirabilia enarrans, quae in Aegyp-
 to gesta sunt, quaeque in eremo, inter caetera etiam
 hoc dicit: De petra melle saturauit eos. Equidem
 nusquam inuenimus mel fluxisse de saxo: quid er-
 go est quod dixit? Quoniam quidem post multam
 itineris fatigationem, & laborem sitientes, aquis
 frigidis ex saxo fluentibus fruebantur, easque multo
 cum desiderio hauriebant: hoc ipso ergo quod dul-
 cissime & desiderabiliter potandi cupiditas exple-
 batur, aquas illas mel appellauit: non quod natu-
 ra aquarum fuerit commutata, sed quod dulcedo
 poculi, instar mellis sitientibus, & desiderantibus
 obtineret dulcorem. Igitur cum haec ita sint, nec
 dubitari a quoquam de his possit, nisi sit aliquis aut
 contentiosus, aut stultissimus: nonne palam est, &
 in propatulo, quod simplicior uictus, & mensa
 medioctris plurimum iucunditatis habeat & uo-
 luptatis: e contra uero diuitum mensae execrabi-
 les quidem & horridae ac morborum & contami-
 nationis plenae: & sicut ait quidam prudentium,
 in quibus molesta sunt etiam ea, quae delectabilia
 uidentur? Sed honores, inquit, conferunt di-
 uitiae, & in inimicos ultiones facilius praestant: &
 ob hoc uidebitur necessarium esse opus diuitia-
 rum, quia uitijs ministrant, & irae tribuunt effectū,
 atque inanes ambitionum bullas inflant amplius, &
 extollunt in maius, quodque superbiae malum sumi-
 dius erigunt: potius pro his omnibus maxime
 erant fugienda diuitiae. Hoc est enim feras quas-
 dam bestias in animis suis homines sponte collo-
 care, & in pectoribus suis nutrire. Et iterum diuitiae
 fraudent, ut honore quidem uero coelestij careant:
 falsum uero hunc ueri illius colore solū quodam
 & simulata imagine fucatum requiri honorē non
 ueritate sed nomine. Sicut enim plerumque meretri-
 cis uultus, cum turpis & foedus est per naturam,
 fucis

Deu. 32
 Rom. 12
 Luk. 16

761 QVOD NEMO LAEDITVR NISI A SEMETIPSO HOMILIA 762
 fucis & coloribus pigmentatus prostituitur ad de-
 ceptendos eos qui ignorant, quae foeditas sub uela-
 mine fuci illius contegitur: ita & diuitiae faciunt,
 cum adulationem uolunt honorem uideri. Neque
 enim uoces illae populi, per quas iudicibus accla-
 matur, ex ueritate proferunt, sed & ipse sunt, qui-
 bus fucatum nomen honoris depingitur. Nam si
 conscientias interrogas acclamantium tibi, inue-
 nies apud unumquemque eorum mille te capitibus
 accusari. Denique ubi metus cessauerit potestatis, et
 publica pompae fuerit scena resoluta: tunc uideas
 quanti oblatrantes, quanti obloquētes, quanti in-
 simulantes, & hi omnes ex illis sunt, qui prius ac-
 clamabant, & immensis te laudibus extollebant:
 haec tu honorem dicis? & haec diuitijs quaerenda
 credis, quae etiam si sponte adessent, recusanda e-
 rant: plus enim odij quam amoris acquirunt. Sed
 si uis tibi ostendam honorem uerū. Honor uerus,
 uirtus animi est. Hic honor neque a Caesaribus praes-
 tatur, neque adulatione conquirunt, neque pecunia
 praeparatur: nihil fucati in se habet, nihil simulati,
 nihil occulti: huius honoris successor nullus est,
 accusator nullus, nullus ingratus: hic honor tem-
 poribus non mutatur, nec tyrannos patitur, nec pi-
 cturam tabulae metuit aliquando delendam. Sed
 uindictam, inquis, inimicorum sumere non possum.
 Haec uero est maxima causa & praecipua: quia exe-
 cranda diuitiae sunt, & amanda paupertas: istum
 enim gladium, quem dicis, aduersum te acunt: fa-
 ciunt enim te preuaricatore mandati illius, quo
 dicit: Mihi uindictam, & ego retribuam dicit do-
 minus. Vis autem uidere quantum mali habeat uin-
 dictae cupiditas, misericordiam dei aufert ab ho-
 mine, & coefferat iam gratiam infringit ac reuo-
 cat. Scriptum est enim in euangelio, quod is qui mul-
 torum talentorum debitor fuerat, & ueniam precatus
 a domino impetrauerat, cum conuersus ad seruicum
 suum, qui ei parum pecuniae debebat, hoc est qui
 in eum parum peccauerat, exigere eum cepit, uin-
 dictam scilicet sumere, & ob quod immittis fuit er-
 ga indulgentiam coersui, ipse de se sententiam tulit,
 ut non solum iam coefferat non frueretur indul-
 gentia, sed & tortoribus traderetur, atque uniuersam
 debiti summam cum supplicij poenaeque persolue-
 ret: & ita per uindictae desiderio munus diuinae per-
 didit indulgentiae. Pro his, quae te, uidentur ex-
 petenda diuitiae, ut tibi facilius uia pateat ad inte-
 ritum? Nonne pro his maxime oportebat eas ue-
 luti inimicum grauissimum & hostem pessimum,
 ac totius mali autorem uitari? Sed paupertas, in-
 quis, difficile negotium est: interdum enim & blasphe-
 mare cogit homines per penuriam, & multa inho-
 nesta, & indigna committere. Non paupertas haec,
 sed pusillanimitas facit: nam & Lazarus pauper
 fuit, & ualde pauper, cuius paupertati addebatur
 etiam aegritudo, & aegritudo amarissima, quae ip-
 sam paupertatem redderet duriores, cum & uis
 morbi solatia multa deposceret, & nullū penitus
 paupertas posset adhibere. Horum enim alterum
 etiam si solum sit, graue est, & doloribus plenum:
 cum autem simul iunguntur, nec adest qui subleuet,

intolerabile efficitur malum. Ignis inextinguibili-
 lis, & dolor sine remedio, tempestas plena naufra-
 gij, animae simul & corporis flamma. Erat tamen
 huic beato his omnibus malis aliquid adhuc am-
 plius, uicinitas diuitis epulantis luxuriose: & ad-
 huc magis ac magis, etiam inde in eum tormenta
 cumulantur, quod & ad sanuā iacebat epulantis,
 ut eum multo amplius excruciantur opes in ocu-
 lis positae, quae uetabatur, quam illae quae per penu-
 riam deerant. Multo enim grauius affligit animā,
 quod cogitur carere bonis, quae uidet, quam his egere
 quae non uidet. Verum ne his quidem flebitur di-
 ues ille crudelis, sed sibi quidem praeparari men-
 sam solitis copijs iubet, & ornari ministeria, uina
 diffundi, coquorum exercitus & alios ministrorum
 cum parasitorum turmis duci, & cantorum statui ca-
 teruas, nec in aliquo luxuria temulentiamque frau-
 dari: pauperem uero Lazarum dira fames, & ama-
 rae aegritudines uastabant, minister uero nullus,
 nec ullum misero solatium ex mensa diuitis, quae
 parasitos & luxuriosos usque ad distensionem et cra-
 pulam satiabatur, ne micae quidem quae proijcieban-
 tur, ad Lazarum ueniebant fame periclitante: & ta-
 men ita pertulit hanc tam diram, tamque teterrimam
 paupertatem, ut neque amarum sermonem, neque blas-
 phemiae uerbum proferret & illicitum: sed sicut au-
 rum uehementius ignitū, purius et sinceriorum red-
 ditur: ita etiam ille passionibus & cruciatibus exa-
 minatus, clarior & splendidior per patientiam red-
 debatur. Etenim si uidentes tantummodo diuites
 quosque affliguntur humiles, & tabescunt ac disten-
 duntur inuidia, & uita ipsa amarior redditur, eti-
 am si necessarius eis non desit cibus, etiam si medio-
 cri uideatur habere ministeria: quid uero passus
 Lazarus, qui ita erat pauper, ut nullus alius fuit:
 & non solum pauper, sed aeger, ut nullus alius aeger
 fuit? Et qui nullum omnino, non dicam ministrum,
 sed nec solatium quidem habuit in medio ciuita-
 tis, ut in ultimis agens desertis, famem patiens,
 omnium rerum penuriam habens, sed plus ex abun-
 dantia uicinitatis esuriens? Videbat enim diuitem
 copijs, tanquam fontibus & fluminibus inundan-
 tem, se uero ab hominibus quidem refrigerium
 nullum capientem: solis uero canibus iacere mise-
 randū: ita enim erat aegritudine resolutus, ut nec
 ipsos quidem canes ualere abigere. Hic ergo ni-
 si fuisset summam philosophiam, quomodo haec om-
 nia tam patienter, tamque fideliter pertulisset? Vi-
 des quoniam qui seipsum non laedit, a nullo potuit
 laedi. Iterabo & repetam promissionis meae sermo-
 nem. Quid ergo, dic mihi, morbus corporis?
 quid penuria rerum omnium? quid irruentes ul-
 ceribus canes? quid uicinitas auari diuitis, ac su-
 perbi laedere potuit athletam dei? aut in quo ex ijs
 omnibus resolutus, aut fractus est ab animi uirtu-
 tibus? Nihil omnino, quinimodum & angustijs rerum
 magis solidatus est, & hinc illi coronae paratae sunt,
 unde infeliciores putabatur, inde ei palma uictoriae,
 inde aeterna remuneratio, unde cruciatus mul-
 tiplicabatur & iniuria. Fames illa abundantiam
 praeparabat futurorum bonorum, aegritudo illa
 uitam

uitam conciliabat aeternam: ulcera illa quae canes lambebant, splendorem gloriae per angelos ministrandum ferebant. Inhumani & crudelis diuitis despectus, atque ad ianuas eius cubile contempum, patris ei Abraham praesentissimos sinus, & beatitudinis eius consortia promittebant. Quid uero apostolus Paulus (non enim absurdum puto iterum uiri huius facere mentionem) nonne innumeris tentationum subactus est imbribus? & quid ex his omnibus laesus est, nonne per haec gloriosior factus est? Quid enim fames, quid frigus, aut nuditas, quid flagella, quid uerbera, quid saxa nocuerunt? Quid detrimenti in naufragiis, quid in profundo maris passus est? Nonne permansit semper idem Paulus, & idem uocatus apostolus? Contra autem Iudas unus fuit & ipse de duodecim, & uocatus apostolus Christi: sed neque quod unus ex duodecim fuit, neque quod uocatus apostolus dictus est, prodesse ei quicquam potuit, non habenti animum uirtutibus deditum. Sed Paulus quidem cum penuria & plagis cucurrit cursum, qui ducit ad caelum: ille uero cum & prior uocatus esset in apostolatium, et simili cum ceteris gratia donatus, caelestemque edoctus esset philosophiam, & sacrae Christi mensae, uenerandique sacramenti particeps extitisset, habuisset etiam donum spiritus sancti, ita ut mortuos suscitaret, & leprosos curaret ac daemones effugaret: cumque de contemptu rerum secularium frequenter fuisset edoctus, adhuc lateribus Christi, atque ingentium sibi esset commissa dispensatio, quod scilicet auaritia per horum latens in eo uicium sanaretur: erat enim fur: tamen nec sic quidem proficere in melius potuit, cum erga eum tantisque prouisionibus dominus uteretur. Sciebat enim Christus, quod auarus esset Iudas, & pro amore pecuniae periturus: & non solum non arguit eum pro hoc uicio, sed & latentibus medicamentis curare uoluit, ipsi committens dispensationem pecuniae, ut habens in manibus quod desiderabat, perniciose passio expleta cupiditate cessaret: nec decideret in illam mortis foueam, sed minoribus malis maiora reprimeret. Sic in omnibus qui semetipsum non laeserit, ab alio non potest laedi: & rursus, qui seipsum corrigere & emendare noluerit, & quod in ipso est atque in potestate eius explere, nullus ei extrinsecus proderit. Praeterea denique scriptura diuina tanquam in imagine quadam latissima & amplissima ueterum uitas & gesta depingit, ab Adam usque ad Christum generatione producta, ut tibi ostenderet aliorum lapsus, & aliorum coronas, & ex utroque erudiret doceretque: quia nisi quis seipsum laeserit, ab alio non potest laedi: etiam si omnis contra eum coniuere orbis, etiam si permutatio rerum ac temporum fiat, etiam si potentium & principum contra eum furor saeuat, & insidiantur omnes, siue noti siue ignoti, siue amici siue inimici, siue dolo, siue uis, uel fraudibus impugnant, insidiantes: tamen commouere ne parum quidem poterunt eum, qui constantiam tenet, & animi uirtutibus uigilat: sicut e contrario ignaui & desidem, & qui semetipsum prodit ac deij-

cit, etiam si mille adhibeas medicinas, mille munimenta conquiras, meliorem facere & emendare non poteris, nisi ipse prius quod in se est proponat ac proferat. Hoc est quod nobis indicat & illa parabola quae de illis scripta est, quorum alius supra petram edificauit domum suam, alius super arenam: non ut arenam uel petram intelligamus, neque ut aedificium ex lapidibus & lignis considerare mus extructum, neque ut flumina & imbres, & uentos, qui impingunt in domos illas materiales putemus: sed ut haec esse intelligamus uel uirtutem animi uel ignauiam: & ut ex his aduertamus, quod nisi qui se ipse laeserit, ab alio non potest laedi. Non ergo pluuia, neque flumina cum impetu descendunt, neque uenti ualidissimi commouere potuerunt domum supra petram fundatam: ut ex hoc intelligas, quia qui seipsum non prodiderit, nec a semetipso fuerit motus, nulla superueniens tentatio deiecit eum poterit aut mouere. Illud uero aliud aedificium facile subuertitur, non pro tentationum uolentia, alioquin & illud aliud aedificium deiecisset: sed propter fundamentum, id est, propositum infirmitatem. Arena enim est res mobilis & fluens, quae sine dubio instabilitatem atque inconstantiam designat animorum. Non ergo, ut diximus, lapsus & ruinae causa tentatio est, sed instabilitas animi & ignauias, quae etiam sine tentatione interdum sponte deicitur: sicut & illa fabrica, quae super arenam fundata est, etiam si flumina uentique non urgeant, ipsa tamen paulatim effluens, instabilis arena aedificium crepidinam subruit & euerit. Nam & arenae sponte rumpuntur: adamas uero nec malleis caesus infringitur: ita ergo qui a semetipso non laeditur, etiam si tundatur, ab alijs non potest laedi: qui uero animi sui ignauias proditur, etiam nullo perurgente sponte defluit & resolutur: sicut & Iudas ille, non solum nullo extrinsecus impellente delapsus est, sed e contrario pluribus adiutus remedijs stare non potuit. Vis ut haec non solum per singulos gesta, sed etiam per populos doceam? Quanta erga Iudaeorum populum cura extitit diuinae providentiae: nonne omnis, ut ita dicam, creatura erga emendationis eorum ministerium preparata est? Nonne praeter ceteris omnibus hominibus noua quadam & magnifica eis uita instituta sunt tradita? Nonne in medio mari siccum iter apertum est eis, & in quo ipsis fuit salus, ibi inimicis eorum uenit interitus: Quadraginta annis in deserto non arando, neque seminando uixerunt: laborem messis & areae nescierunt, usus molae eis & coquendi panis necessitas non fuit: foeminas quoque eorum nulla texendi sollicitudo costringit, mercandi causa non institit, macellum nemo pro comparandis carnibus requisit: sed haec omnia fuit eis uerbum dei, & paruicis eis mensam in deserto, laboris & sudoris expertem. Haec enim fuit natura mannae, cibis quotidie nouus, & saporem sui pro desiderio uescientium subministrans. Sed & indumenta eorum, & calceamenta, & ipsorum etiam corporum natura oblita est infirmitatis suae. Omni namque illo tempore neque in dumentis attrita sunt

sunt eis, neque fuit in illis infirmitas, medico nullus indiguit, medicamenta nemo quesit. Eduxit eos in argento, inquit, & auro, & non erat in tribubus eorum infirmans. Sed quasi qui iam reliquissent mundum hunc, & ad alium meliorem praestantiorum remque transissent, ita eis cibis & potus absque labore & solitudine ex uerbo dei praebatur: & quod fuit super omne miraculum, ne forte acrior eos radus solis adureret, umbra nubis per diem desuper tegebatur: & cum ipsis quocumque abissent, circumferebantur tecta illa caelestia. Sed nec noctis quidem tenebrae absque solatio relinquuntur. Lampas namque eis ignis uerbo dei accensa lucebat, quae non solum illuminandi, uerum etiam & itineris ostendendi ministerium praebat in deserto. Quid uero de sequenti dixerim petra aquarum fluuios emittente? Quid multitudinem auium, quae densitate sui terram texerunt uniuersam? Nam in Aegypto quae facta sunt mirabilia, quid repetam? quid etiam uirtutes quae consummatae sunt in deserto, bella orationibus gesta, & uictorias sola dei inuocatione quaesitas? Non enim ut pugnant, sed ut choros agentes manuum protensione triumphabant. Illud autem quomodo narrabo, quod qui Aegyptum aquis pro se pugnantibus transierant, muros Hierico in uoce tubarum psalmodumque deiciunt: ita ut aduersarios profallentium magis choros, quam exercitus uiderentur hostiles, & qui mysteria magis putarentur consummare, quam bella. Haec autem cuncta signa & prodigia non ob hoc solum fiebant, ut usus populo tantum uideretur expleri, sed ut doctrina agnitionis dei, quam Moyses tradente didicerat, firmiter eis & tenacius adhereret. Haec enim omnia uoces erant quaedam deum caeli, & uirtutes dominum praedicantes. Nam ut mare hoc clamabat, cum pedibus transiretur: hoc etiam cum exstingeret aduersarios, hoc illae aquae in sanguinem conuersae, hoc irruptio ranarum praedicabat, & exercitus locustarum, hoc eructa & cinifes, omnia illa, quae gesta sunt, siue in Aegypto, siue in deserto prodigia nuntiabant. Manna ipsum, & columina ignis, & coturnicum multitudo, atque omnia illa liber quidam erat eis, & litera quae deleri nunquam possent, nec de conscientiae eorum paginis aboleri, quas legerent, & haberent semper in cordibus suis: & tamen post haec omnia tam euidentia diuinae uirtutis insignia, & post uniuersam gloriam, quae eis supra cunctos mortales data est, infideles extiterunt & ingrati. Caput namque uiculi adorauerunt, & deos quaesierunt sibi alios fieri, cum tantae talesque dei uirtutes, aliae adhuc in oculis haberentur, aliae uero recentem & nuper gestam seruant in corde memoriam. At uero Ninuitarum populus alienigena & barbarus, adhuc nullis prius diuinae providentiae beneficijs affluens, non legibus, non mirabilibus, non praecipis ullis, aut operibus illuminatus, hominem uidebat habitu naufragum, uultu peregrinum, nec unquam sibi prius cognitum, primo statim ingressu dicentem, Adhuc triduo, & Ninive subuertetur. Et ex istis solis sermonibus conuersi sunt ad timo-

rem dei, abiectisque continuo prioris uitae malis, ad uirtutem se & iustitiam per poenitentiam contulerunt, tam fidei satisfactio, ut diuinitus iam promulgatae sententiam reuocarent, & urbem sistentem nutantem metu excidij, ac iamamque perituram. Vidit enim, inquit, deus, quia recessit unusquisque a uia sua pessima. Quomodo recessit, dic mihi: magna erat malitia eorum usque ad caelum, immensa iniquitas, uulnera insanabilia. Hoc enim indicat Propheta, cum dicit, Ascendit malitia eorum usque ad caelum. Per haec quippe spatia, magnitudinem peccatorum designat: sed tamen tanta haec eorum malitia, quae usque ad caelum fuerat extensa, a tribus solis diebus, uno peregrino ignoto & naufrago homine paucissimis sermonibus commouente, ita extincta est & deleta, ut tale a deo testimonium mererentur accipere, dicente, Et uidit deus, quia discessit unusquisque a uia sua mala, & poenituit a malitia, quae dixit ut faceret eis. Vides quomodo qui intentus est, & uigilat, suique meminit, non solum ab hominibus non potest laedi, sed & imminentem caelitus iram repellit: qui uero semetipsum prodit & laedit, etiam si mille extrinsecus diuinis beneficijs fulciatur, non ei sufficit ad salutem: quia neque Iudeis tanta mirabilia, quae in eos collata sunt, profuerunt: neque alienigenis, quod nihil horum adepti fuerant, obtulit. Sed quoniam animo propositoque recto semetipsum dederunt deo, parua occasione sumpta plurimum profecerunt, & quidem cum essent, ut diximus, barbari & alienigenae, atque ab omni diuina institutione peregrini. Quid uero de tribus pueris dicimus, in quos tot illata mala, uirtute tamen animi eorum nequaquam laedere aut infringere potuerunt: nonne pueri erant tenerae aetatis? & in primis statim uitae iniurijs captiuitatem dominationemque perpessi, exules patria, & domo temploque extorres, alienati patrijs legibus, auulsi diuinis altaribus, sacrificijs purificationibusque solennibus, & ab ipsa iam psalmi uoce detracti, ad peregrina ducuntur, & dominationem barbaricam patiuntur, feris magis bestijs quam hominibus traditi, nullam paternae doctrinae uocem, nullum prophetae comminationis sermonem, nulla sacerdotum aut pastorum solatia capientes. Sic enim ipsi dicunt, Quia non est in hoc tempore princeps, neque propheta, neque dux, neque locus ad sacrificandum in conspectu dei, ad inueniendum misericordiam. Sed & hoc accessit eis ad difficultatem rerum, ut intra aulam regiam tenerentur, & essent quasi in mediu pelagus abducti, ubi tempestates, & turbines, & procellae, & immanis fluctuum ruinae, sine gubernatore, sine nauis, sine uelo et remis nauigantes pelagus immensum: & tamen quia erat insita menti eorum diuina philosophia, & praesentium rerum sciebant contemptum habendas esse caducas fragilesque potentias, ac tumida calcandam esse instantiam, pennisque fidei subnixi, uolare nouerant ad caelestia, aulam regiam uelut ergastulium squalorem ducebant. Et rex quidem iubet eos mensae suae particeps fieri, mensae illius affluentis, & tumidae, & immunditatis atque execrationibus plena: sed ipsi haec

hac abominationi erant, non honori, & tanquam agni inter lupos positi uidebantur, quod aut moriendum sibi fame ferroque esset, aut ex his que excrebatur uelcendo. Quid ergo faciunt adolecentuli? quid agit aetas immatura? quid captiua conditio? Non dicunt, quia necessitas nostra non latet deum, quod sub tyranno positi sumus, quod in captiuitate, quod in seruitute retinemur, non possumus oblitescere crudelibus dominis, superbisque uictoribus. Nihil horum meditati sunt, sed intendunt animo usque ad mortem uenire, tantum ne peccarent deo, & facerent quod fieri non licebat. Erant ergo eis cuncta, quae extrinsecus sunt, aduersa & contraria. Neque enim captiuis & nudis erant pecunia, quibus lenire possent imperantium ferocitatem: nec amicitiae ulla fiducia, utpote peregrinis: neque potentia aliqua, utpote seruis: neque multitudine obtinere poterant, tres enim soli erant. Quid ergo faciunt? Quod solum in potestate habere uidebantur, uerbis precantur Eunuchum, qui super eos acceperat potestatem. Sed & ipsum inueniunt metuentem, & pro salute sua trepidum, ne forte si poscentibus eis praestare gratiam uoluisset, suum caput traderet morti, & ait: Timeo ego dominum meum regem, ne forte uideat uultus uestros tristes praecae teris pueris, et coetaneis uestris, & condemnet caput meum in mortem. At illi sapientibus responsis adimunt ab eo omnem timorem, & praestare gratiam sua dent. Cumque ipsi omnia quae in se erant, & in potestate sua fecissent, adest continuo etiam deus, & quae in ipso sunt, ipse iam complet. Non ergo solius dei est opus istud, sed initium datum est ex proposito ipsorum. Ipsi enim posuerunt in corde suo, ne gustarent de illicitis cibis: & cum hoc constanter & fortiter custodirent, affuit eis continuo etiam dei nutus, & bonum propositum puerorum ad finem perduxit gloriosum. Vides ergo quoniam qui seipsum non laeserit, ab alio non potest laedi. Ecce enim in his pueritia, captiuitas, solitudo, seruitus, potestas perurgens, imperia dura, metus mortis, uis tyrannica, terrorque barbaricus. Vicinus uero non aliquis, propinquus, proximus, aut ciuis nullus, nulla bonorum monita, nulla solatia, & horum omnium nihil omnino fuit quod eos laeserit, quos propositum & animus proprius non laedebant: quinimo & e contrario cum omnibus his, quae supra enumerauimus, in patrio adhuc solo positus ille populus uteretur, prodesse ei tot extrinsecus adminicula nequiuissent ad animi uirtutem, eo quod eum propria prodebat & deiecit ignauia. Sed interim pueri nostri primo omnium gloriosum istud obtinere certamen, ne contaminarentur cibus immundis. Et hoc subacto, & calcato tyranno, ad alia perducunt celliora & nobiliora certamina. Proponitur namque eis multo dirior sceleratiorque illa priori conditio. Fornax igne succenditur, barbarica in eos turba ipso tyranno saeuiente confurgunt, commouetur omnis fera Persica, & ad decipendos pueros natio implacabilis & dira consurgit, musica diuersa praeparantur instrumenta, nouoque genere crudelitatis inuento, musicis ignis & flam-

ma coniungitur: poenarum mina, terrorque mortis cum uoluptate miscetur: & tamen qui semetipsum non produunt, sed quod in sua potestate est exequuntur & peragunt, laedi a nullo alio potuerunt: quin imo & clariores ex hoc redduntur, coronasque nunc nobiliores sumunt multo quam dudum. Vinxit qui dem eos Nabuchodonosor, & misit in fornacem ignis, sed ledere nihil potuit, imo et magnifice profuit. Maiorem namque eis gloriam tyrannica crudelitas acquisiuit. In medio enim fornacis positi, & barbarico in eos incendio plus quam flamma fornacis ardente, clarissima, magnificamque de hoste sumpserunt uictoria. Et tres pueri captiui tota gentem, cum rege pariter mirabili magnificentia duxerunt captiuos. Quorum gloria seculis omnibus canitur & canetur. Sic ergo qui sibi ipsi non nocuit, alius ei nocere non poterit: non enim cessabo frequentius professionis meae titulum recensere. Si enim, ut supra iam diximus, neque captiuitas, neque seruitus, neque solitudo, neque patriae amissio & proximorum, neque mortes, neque incendia, neque exercitus, neque tyrannus crudelissimus tres pueros teneret adhuc etatis, captiuos, seruos, peregrinos ledere potuit aut deicere: quid est quo possit aliquando animi uirtus infringi? Sed dicis, Deus affuit, & ipse eos de incendio liberauit. Er tu quidem si facias omnia quae in te sunt, sperare debes & ea, quae a deo sunt. Aderit namque & tibi, si tu ipse prius non defueris tibi. Verumtamen ego pueros istos non propter hoc admiror, & beatos dico, quia ignis incendia calcauerunt illaesi: sed quia pro patriis legibus uinciri uoluerunt, & in fornacem mitti, atque ignibus tradi. In hoc est eorum uirtus et meritum. Statim namque ut in ignem coeacti sunt, coronae eis neque coeperunt, ex illis sine dubio uerbis, quibus cum omni fiducia & libertate responderunt regi, dicentes: Non opus habemus nos de uerbo hoc respondere tibi: est enim deus noster in caelis, cui nos seruiamus, qui potest liberare nos de camino ignis ardentis: & de manibus tuis, o rex, liberabis nos. Quod etsi non uoluerit, notum tibi sit rex, quia dijs tuis non seruiemus: & imaginem auream quam statuisti non adorabimus. Ex his uerbis illi iam coronati sunt, & in hac confessione uictoriae suae palmam acceperunt. In hoc fuit cursus eorum, quem in confessionis martyrio consummauerunt. Quod uero corpora eorum tradita sibi ignis erubuit, & uincula dissoluit, atque oblitus naturae suae, in medio fornacis exhibuit eis caelestis roris refrigeria: hoc iam gratiae dei fuit, qui uoluit per magnificentiam mirabilium notam facere potentiam suam. Illi uero in confessione sua, & fidei constantia coronati sunt, & martyrij sui gloriam consecuti. Quid tu ad haec dicere poteris, etiam si patria expulsus es, ut isti, & etiam si in captiuitatem ductus es, & barbaris dominis seruisti? Hoc & istis accidit. Si sine solatio, si sine doctrina, si sine comonitore uixisti, & istis cuncta haec defuere. Vincit & exutus ad mortem ductus es, sed & isti per omnia transeunt, ex unoquoque horum clariores, nobilioresque digressi sunt. Et iudaei quidem habentes templum, & sacrificia

ficia, & arcam testamenti, Cherubin quoque & propitiatorium, & omnia illa quibus quotidiana sacrificia consummabant: habentes etiam prophetas, alios defunctos, alios adhuc superstites qui eos & de actibus praesentibus informarent, & de antiquis dei beneficijs comonerent, quae in Aegypto fecerat cum eis quae in deserto, quae etiam cum terram repromissionis ingressi sunt: & in his omnibus non solum nihil profecerunt, sed & in ipso templo ad insignia praeruaricationis suae idola collocarunt, filios suos eis & filias suas immolantes, sub arboribus etiam in montibus, prophana sacrificia consummantes. Hi uero in terra barbarica, in hostili solo sub tyrannica potestate positi, flammis & mortibus traditi, non solum nihil laeduntur, sed & maiorem gloriam capiunt. Haec ergo scientes, & horum similia colligentes de diuinis scripturis: multa enim similia inueniet qui requirit exempla, quibus agnoscat, alios quidem sine ulla difficultate temporum, & necessitate causarum, nulla uis, nulla tyrannide cogente, collapsos: & alios his omnibus aduersantibus sibi, ne leuiter quidem a uirtutis proposito fuisse commotos, indubitata sententia tenere debemus: quod si quis laeditur, eandem namque quam in principijs proposuimus, in fine firmamus: si quis, inquam, laeditur, a semetipso laeditur, nec ab ullo alio, etiam si innumerati sint qui noceant. Et si omnes qui terram & mare habitant, conueniant ad laedendum, nocere nequaquam poterunt ei qui a semetipso non laeditur.

DIVI IOANNIS CHRYSOSTOMI DE
uirtutibus & uitijs, Sermo.

VNT quidam huius loci homines, uirtutis illi quidem studiosi, quibus relicta urbe occupare montes praecipuum fuerit. Eorum autem si quis rogetur, quidnam ita ab urbe secedant, haud sane ignoscendam excusationem inueniet: ne peream, inquit, ne ue ad uirtutem obtusior efficiam, me ab urbe disiungo. Et quanto melius erat obtusior rem te fieri, & in alijs potius lucrum facere, quam in alto sedente pereuntes fratres despicerem? Cum igitur uirtutem caeteri quidem penitus negligant, eius autem qui curam agunt, aciem deserere parent: quoniam pacto delere hostes poterimus? Et si enim diuina nunc signa prodeant, ubi uirtutum adeo late patet, quis nobis credere, aut animam externam aduertere uolet? Hoc enim uulgo, si recte uiuimus, multo quidem fide dignius uidetur. Signa uidelicet apud homines pudoris & probitatis expertes, improbam quoque suspicionem admittunt: at uero integra hominis uita, ipsius etiam ora diaboli potissimum obstruere poterit. Si ergo in terris esse, ac non esse modo, hac institutione uitae perficitur: licet autem Pauli exemplo non esse: nosmet igitur rapiamus e terra, caelumque ipsum continuo petamus. Nihil est enim, nihil est, inquam, quod nos omnes, si utique uelimus, superare possit. Nam si artes quibus multi insistant, uehementi industria plerumque percipimus: id nimirum facilius consequemur.

Chryf.

mur, quod tanti laboris nequaquam indigeat. Quid enim, dic age, quid difficilius est, quam in fune extento super eum quasi per solum incedere, subire etiam, ac redire ueluti strato insidentem? dic obsecro, quid difficilius est quam in fronte contra erigere, superimposito dehinc pugione motus innumeros dedisse, quibus spectatores applaudant? Nonne horrenda nobis res adeo uidetur, ut nec spectare quidem patiantur oculi, sed ipso etiam uisu timeamus, formidemus? Verum his omnibus facilius est uirtus, si & coelum ipsum conscendere uelimus. Nec mihi illud dixeris, uellem ego quidem, sed nequeo: si enim rem quamquam conlequi oprantibus, non solum uoluisse sufficiat, sed opera quoque simul adhibenda sit: multo magis cupientes scandere caelum, uirtutis actione indigemus. Quod si uirtutem praediscere uelis, nec laboriosam esse quaeque facile comparari possit: eia, si lubet, considera mecum degentes in montibus uiros: hi namque domos relinquunt, uxores, liberos, dignitates omnes, & ipso denique mundo sibi interdunt, oblitum sacco, sibi cinerem substernunt, stola cohibentes collum parua se cellula includunt, nec ad hoc usque peruenisse contenti, ieiunijs assiduaque fame seipsum deducunt. Nec mihi illud dixeris, potuerit illi quidem. Multi enim te multo infirmiores, ditiores, meliores, duram illam tetricamque uitam subire, sed magnum est tamen illud summusque scopulus, & caelo proximus apex, tu uero ad summum nequaquam eua dere potes. Non igitur si humilia tenes, inferiora etiam pete. Pecunias exuere non potes: age uero hoc saltem, ab alienis manus abstineas. Ieiunare difficile est, at effluere delictis uel hoc unum libenter omittas. Cum enim tanta Christus pro nobis passus fuerit, pro nobis, inquam, inimicis: quid nos uicissim perferre possumus, ubi ab eo patientiam praestitisse uideamur? Nulla igitur necunde nobis erit illa die loquendi libertas. An ignoratis militem ubi uulnera & plagas aperiat, illustriorem tum denique apud imperatorem haberi: quod si nullum possit egragium facinus ostendere, quanquam nihil perfidiose fecerit, in postremis tamen solere constitui? Sed non belli tempus est, inquit: quod si esset, obsecro te, quis pugnam intraret, quis hostibus insidiaretur, quis aciem dirumperet? fortasse nullus. Cum enim te uideam, nec pecunias quidem pro Christo contemnere posse: quoniam pacto uulnera credam contempturum esse? dic age, contumelias fortiter pateris, & meliora dicis. Non facis, inquam, sed offenderis. Vbi periculi nihil est, refugis: et uulnera quae so, ferens, ubi doloris & angustiae plurimum? Ne nos igitur frustrentur ipsi pollicentes nobis suauem tantisper huius uitae fructum, ut breui deinde labore uniuersi temporis usura capiamus. Nam si terris imperantem post multa deinde pericula, multaque exhausta bella, uix ullus confidenter aspicere potest: quidnam caelestem quisquam regem aspiciet, qui per omne uitae suae tempus alteri obnoxius fuerit, sub altero militiam gesserit? Cepisti a deo noble genus, quid uim naturae prodidisti? quid agis? responde quae so. Habet caeteri artes quibus quan-

tom. 5

K. tum

tum permittitur, aues etiam in hominum genus transformare possint: psittacos & picas in uocem humanam erumpere docent. Violant arte naturā, leones mansuescere faciunt, per forum undiq; traquent eos. Māstrum reddis leonem, & teipsum lupis ferociorē instituis. Iam uero id acrius ferendum, beluarū quidem uniuscuiusq; uitium est: improbius uero omnis homo ita: neq; em uno sepius uitio laborat, sed in animā suam multarū simul beluarum uitia congerit. Nec mihi igitur persuadeas humanā tibi animam esse. An tu, inquā, si quid hominis sapias, beluarum utiq; dominus, beluarum cupiditatib; seruire patieris? Quomodo igitur appellem ego te hominem, qui nulla regis insignia tenas? Veniat in mentem, ueniat plerunq; tibi cuius imaginem geras: haud ita credo poteris in beluarum adeo uilissimum genus corrumpere. Ut enim in theatris qui per sublatum funem scandere ac descendere exercent, si parum aliquid oculorū acies errarit, precipites continuo ruunt: ita qui spiritua lem grassantur uiam, si breui segnitie tempore concesserint, per anfractus quosdam proni saepe trahuntur. Et fune illo quidem hic limes angustior est erectus magis & arduus, multoq; celsior, cuius ad apicem terminatur coelum. Et cum supremum illud fastigium tetigerimus, tum uero gradus nobis incertior. Quippe in edito stantē plurimus circum sistit horror, cui spes certē una relinquitur, ne flectat ad ima aciem, ne ue terrā humilem despiciat. Inde caligo prorsus ingens grauisq; obuersat oculis: & sicut in cithara non unius tantum fidis melodiam excitasse satis est, sed omnes pari quodam numero percurrenda: sic in uirtute animi non tantū lex nobis ad salutem sufficit, sed omnes aequae diligenter obseruandae sunt. Quid enim obsecro te, quid prodest attentius orare, segnius miserescere, uel etiam miserescere quidē, sed cupere cuiquam uitam inferre: uel nec cupere, nec uim inferre, sed ad ostentationem hominum, & ambitionem spectantium omnia facere: uel denuo miserescere, idq; omni diligentia, & pro uoluntate dei miserescere, sed hoc ipso confidenter inniti, & in animi quandam sublationem efferrī: uel rursus humilem praestare se quidem, & impensius uacare ieiunijs: auarum autem esse, negotiatorem esse, terrā penitus infixum esse, & in animam suam malorum omnium parentem auaritia uexisse? Ob hoc ipsum uidelicet etiam amator hominum deus ita disposuit omnes homines coalescere, & in unū sine discrimine bonos & malos, ut & horum uitium refecetur, & illorum uirtus illustrior reddat. Magnas uero ex consuetudine bonorum ignaui homines, si modo uelint, utilitates consequuntur. Quemadmodum enim boni ac probi uiri duplici honore digni sunt, quod & frugi scilicet fuere, & ab improbis nihil quicquam uitij traxere: sic & mali duplici poena mulctandi, quod quum boni esse possent, & per uitia improbi fuere, & a bonis uirtutis nihil adipisci uoluerit. Pari ratione, sicuti bonos non improbi solum, sed probi quoq; admirantur: ita & improbos non boni solum, sed mali etiam odere. At qui uul-

772
 A gus improbos admiratur, ut qui nocere alijs, & iniuriam potissimum inferre possint: ignarum quippe uulgius quod nesciat eos quāto caeteris miseriores habendi sunt, qui dum alijs nocere existimant, seipsum gladio transuerberat: quod suprema prorsus amētia est, seipsum percutere, & hoc ipsum nescire, sed cum alium iniuria credat afficere, tum uero seipsum omnino iugulare. Nec malum est enim affici malo, sed afficere alios, & contumeliam pati nescire. Quid enim iniuria dicā passum fuisse Dauid? Quid uero intulisse Saul? uter igitur infelicius fuit, uter miserabilior? & rursus, uter illustrior, uter felicius? Nonne hic molestia & iniquo dæmone angebatur: ille autem uel sole clarior erat trophaeis, & qua deum praecipue colebat, ingentis pietate super aethera notus? Nonne hic tabescebat inuidia: ille uero dum tacite omnia ferret, omnes sibi charitate uinciebat? Et hic sapius eadem aggressus est: ille uero dum fugit, hostem in manibus cepit, capto deinde pepercit. Ex his igitur uter infirmior, uter ignauior apparet? nonne qui alterum agitabat iniuste? nec id sine ratione. quia hic milites premedos armis, ille uero iustitiam in numeris legionibus validiorē sociam sibi & auxiliarem asciebat? Postquā uero hic ita affectus iniuria & uictor, ipse deinde alium affecit, en uide ut protinus infirmior efficitur. Iniuste legerat Vriam, permutata rursus acies, transfugere continuo robur & infirmitas; haec ad exercitum nocētis, illud uicissim ad castra laesi. Et hic quidē mortuus etiam illius uastare domum potis erat: at contra rex ille, & superstes nihil omnino poterat. Hic uero & miles, & callus miles res illius omnes, suāq; seque habebat. Quē igitur bene uiuere perspicias, & omnia ad diuinum cultum referre intelligas, hic si innumeris etiam catenis oblitus fuerit, si semper in carcere uixerit, si apud indignos seruitutē tulerit, si pauper sepulchro reuulsus combustusq; fuerit, si tractum perdendum corpus praebuerit, si deniq; graue quicquid dici potest, passus fuerit: hunc beare, hunc felicem dicere, hunc ad sidera tollere meminēris. Quod si alium per flagitia uideas, per scelera, per summa uitia uiuere, multis uero honoribus fungi, regio sedentem solio, diademate ac purpura insignem: super eo lachrymas funde, miserabiliorē ante alios, eumq; omni lamentatione dignum existima. Nihil enim reuera miserius anima sic affecta. Iam & si totus ei paruerit terrarum orbis, quid prodest affluere diuitijs, cum uirtute omnibus inferior existat? Quid lucri dixerim, tot tantisq; rebus imperare, quum sibi ipsi passionibus suis imperare non possit? Si enim ad salutem nostram nobis uirtus haudquaquā sufficiat, sed alios etiam uirtute praeditos adire necesse sit: quando nec nosmetipsos, nec alios itidem seruemus, quoniam plectemur supplicio: unde nobis erit spes reliqua salutis? Et hoc simul accipias, si deo placuisse hoc demum est hominem esse, is qui nec parum quidem audiens dicto praestiterit, quid aliud esse quā fera censetur? Cogita quā sit iniquum ex hominibus uelle nos Christum in angelos conuertere

uertere, nos ex hominibus in seras descendere. Nam uentri parere, pecuniarum cupiditati succumbere, ira exandescere, morsu infigere, calcibus saeuire: horum nihil quicquam hominis, sed ferarum mos iste omnis comprobatur. Ut igitur si ad desiderium inclinare coeperimus, quouis impediēte continuo desistimus: ita si resipiscere uelimus, quamquam innumeris sint qui nos ad uitia deducant, nihil prorsus tamen studia nostra corrumpere possit. Quod si perdiscere cupias fundamentis naturae leges statuisse deum, quibus quid bonum sit, quid uel malum discerni possit, hoc ipsum ex animi nostri consensu requiras. Cur qui mala commisisse gaudet, malorum omnes nomina refugit? Vocatur siquidem moechus, & tamen hoc ipsum audire moechus ille ipse erubescit, per uulgato etiā moecho dixeris: o moechete, inquā, appello moechē. Et oblectat sane flagitium qui ipse committit, & tamen ipsius rei nomine aures offendit. Quo peritum nomine appellaueris, ille proculdubio in contumelia locum sui sibi operis appellationem accipiet. Si bonum igitur existimas peccatū, quid nomen refugis peccati? At contra modesto dixeris modestum, haud ille reor cuius opere delectatur, appellationem erubescet. Iustum quoq; appellaueris iustum, & ipse is ipse triumphat, & nomine exultat. Et si enim pudore quodam tantum nomen repudiet, bonam tamen animo famam non ueretur accipere. Et nullū postremo uitium quicquam inueniet aperta fronte in medium prodire, nisi mutū prius a uirtute uultū acceperit. Quod quomodo fiat, sic iam accipias. Qui mentitur, nescit quam mendacium fatetur, sed ueritatem memoriter simulans, sefellisse conatur. Falsus homo falsitatem tegit, amicitiam fingit, & odium exercet. Calumniator quum in iudicium uenit, id ipsum quidē est haud sane expositurus: uenit, sed falsa fronte testem ueritatis obijciens, suo sibi mendacio testem iniquitatis ostendit. Sed anima nostra quamquam uitijs uoluitetur innumeris, tamen uirtutis dulcedine capta, nomen eius ultro complectitur: potentes enim persape multi, auaritia illi quidem nimium dediti, & quibus nihil aliud cordi, quā rapina atq; iniustitia, sic adeo in misericordiam plerunq; adducuntur & mouentur, ut pauperem aut urgenti necessitudine liberent, aut alieno aere confiato nonnihil releuent, uel quod admirabere magis, nec ulciscant eos a quibus molestia uexati aut sunt, aut esse prorsus existimant. Et qui legationem apud iniquum principem expositurus uenit, non statim a ueritate orsus, rem ipsam continuo narrat, sed uirtutis nomen hoc pacto praeloquit: Vir bonus es, inquit, tua omnes beneficia canunt, tuū ubiq; diuulgatur nomen: & multa generis eiusdem oratione contexit, ut & bona eum fama demulceat, & in odium iniquitatem rapiat uel abducat. Aspice porro, ut uitiū decorā uirtutis appellatione uincatur. Nemo uult malum, hoc ipsum audire malum, quippe quod surum est, natura complectitur, tamen si quidem contraria potius ultro sectetur: haud igitur illud dixerimus, Hic natura bonus, il-

Chryf.

A le natura malus. Nam si quis natura bonus fuisset, certē nunquam malus effici potuisset: e contra uero, si natura malus, nunquam profectō bonus. Et enim si nostro non esset arbitrio relictum, qualis esse quisq; malit, bonus an malus, nec sui iuris nostram naturam condidisset amator hominū deus: necesse etiam erat omnes quicunq; huius participes naturae fuissent aut malos esse, & perturbationibus eisdem succumbere, aut certe bonos. Cum igitur consanguineos nostros uideamus his ipsis quibus & nos perturbationibus agitari, nec tamē eandem nobiscum ruinas incidere, sed naturā ualida ratione aurigari, & motus eius in compositos moderari, omnesq; uitae huius illecebras ludibrio habere, & ad ueram gloriam incensos, toto animo ferri: perspicuum est haec omnia posse diuina suggerente gratia, suo cuiusq; studio ac labore compari. Et nos quidem inertiae dediti, prodidimus nostram ipsi salutem, superna illa charitate nosmetipsi desolatos fecimus. Nemo igitur accuset alium alium, quasi ad labores uirtutis impedimento fuerit, sed suae ipsius desidiae rem omnem adscribat. Quid alium dixi, nec ipsum quidem diabolum putet aliquis, qua est ad uirtutem iri, uiam intercludere posse. Seducit ille quidem & offendit ignauios: sed tamen nec coercere quēquam, nec uiolare potest, & hoc quidem ipsa rerum experientia docet. Quum enim resipiscere uolumus, ita plerunq; animi uires intendimus, ut quum uitij captare uiam nobis innumeris persuadeant, nihil tamen ipsi consilio nostro, nec parua quidem remissione desistamus, sed omni duriores ad amantē simus, & ab his qui turpia consulant, stipatis auribus auditus nostros amoueamus. At si languescere coeperimus, tum uero nihil consultore opus, nihil persuasore. In uitium ipsi a nobis persuasi continuo ruimus. Est igitur per seipsam uirtus admiranda, quod si quis in medio nequitiae collectus, strenue inde prorumpens uirtutem adierit, hanc quidem illo multo admirabiliorem ostendit: neq; enim uirtutem locus, sed locum uirtus natura sua digniorem praestat. Et unius quidem uirtute mali etiam utuntur persape multi: uitijs uero multorum, si uel unus multo in populo strenuus fuerit, nunquā tamen ille in perniciem collabatur. Et ut quidē unus recte uiuens, diuina ira populū omnem liberare sufficit: e contra uero ciuitas omnis corrupta, in suam poenam atq; supplicium imminens trahere ac rapere non poterit: quod quidem ex Noe liquidius patet, per Gen. 7
 reuultibus siquidem omnibus liberatur unus: & ex Exod. 14
 Mose hoc idē uidere licet, potuit scilicet unus tantam restituere gētem. Ego uero quod dicam & aliud habeo diuinae humanitatis exemplum. Quando enim uiuos homines quibus loquendi fiducia sit, quicq; peccatores restituere possit, nullos prorsus inuenerit, tū uero ad mortuos ille profugiens: Per eos, inquit, peccata remitto. Quomodo enim fatatur? Hanc ego, inquit, mea ipse gratia tutor urbem, David etiam filij mei causa, qui ab hac iam pridem uita discessit. Aspice sanctorum quanta sit uirtus. Neq; enim sua uerba tantum, aut corpora,

tom. 5

K 2 sed

sed ipsa etiam corporis tegmina semper omni sunt possessione augustiora. Helix siquidem leonina pellicis Jordanem discindere fecit. Trium puerorum calcei per ignes ambularunt. Helisæ lignum potuit undarum mutare naturam, quas quidem superficie sua quasi tergo ferrum sustinere cogit. Moses virga mare rubrum dehiscere iussit, petram disrumpere ualuit. Pauli uestes morbos fuderunt, Petri umbra mortem fugarunt. Sanctorum martyrum cinis improbos demones expulit. Summa igitur cum potestate omnia faciunt, sicut Helias. Neque enim diadema solum, & exteriorem regis cultum spectabat, sed animam quoque indutam lacerna, squallidam, sordidam, quouis damnato miserum affectam. Et quum captiuum, totumque morbis obnoxium uidisset, illi cum suo regno contempsit, quem ueluti in scena fictum regem spectare censebat. Quid igitur refert exterius tot affluere diuitiis, quum in terius tanta recedat sit inopia? Contra uero, quid nocet exterius pauperem uideri, cum interius tanta sit reposita copia? Talis nimirum leo beatus & ille Paulus erat. Is enim carcerem ingressus, sola uoce fundamenta omnia concussit, non dentibus, sed uerbis usus uincula contriuit. Quapropter non leones illi, sed manus quippiam aliud etiam supra leones appellandi sunt. Saepe enim leo ubi in laqueos incidit, captus refedit: at uero coniecti in uincula sancti, fortiores insurgunt: leo fremit, & feras omnes in fugam avertit, sanctus exclamat, & improbos demones undique fugat. Quae uero Pauli benedictis rebus satis unquam fuerit oratio, aut quae lingua uehemens poterit illius plane assequi laudes? siue quid egregium adferre prophetae, siue patriarchae, siue iusti, siue apostoli, siue martyres, haec simul omnia complexus tanta ipse excellentia possidet, quanta illorum quicquid uirtutis cuique fuit, nullius profectio possederat. Quando igitur quaecumque in hominibus bona fuere, sola unius anima complectitur: & cum excessione quidem non hominum modo, sed angelorum quoque omnia complectitur, quoniam pacto uerbis tantarum laudum cumulum adhaerere poterimus? Quanta igitur sumus animaduersione digni, qui cum unum omnia in se complecti bona potuerit, nos nec minimam quidem illius partem imitari studeamus? Ex multis quidem & alijs benedictis rebus Abraham patriarcham omnium admiratione prosequuntur, maxime uero quod filium suum immolare non recusarit. Isaac autem innocentia admirabilem reddit, qui cum proprijs finibus pelleretur, nihil ipse renitens, suis undique possessionibus cessit: nec prius cedere destitit, quam ad inimicorum hominum libidinem expleret. Et Iacob itidem fortitudine & patientia insignis: at mansuetudine David: ingenti ardore deinde flagrabat Helias. Horum autem quid simile Paulo, qui cum cetera haec maiorem in modum complexus est? Neque enim sicut ipse immolauit, sed seipsum mille sacrificauit: nec proprijs solum finibus cessit, sed terram, mare, Graeciam Barbarasque nationes, & quicquid solaspiciunt terrarum, id omne ipse quasi uolucris pererrauit, raptatus, caesus, lapidi-

bus pulsus, singula die moriens: nec his septem annis seruitutem gessit diurno aëtu & frigore noctis exultus, sed uitam omnem fame, nudo corpore, caenis, custodijs, insidijs, periculis, perseueranter exegit. Modestia uero & mansuetudinem quis Paulo magis, quis uel aequae praestitisse uideatur? Quod si ardorem eius inspicias, tanto Helia superiorem inuenies, quanto ipse ceteris omnibus prophetis excellit. Locustis quippe Ioannes, & agrestis uescebatur melle. Hic ita in medio terrarum orbe, sicut ille in deserto uirebat. Locustis quidem & agrestis melle non uescebat, sed mensam hic multo tenuiorem statuebat, quum sibi docendae gentis studio, nec ad cibum quidem necessarium quae suppetere possent, parare meminerit. Relinquitur nobis hunc deinceps angelis componere. Nec quisquam profusus orationis nostrae audaciam reprehenderit. Nam si angelum dicere Ioanem scriptura non dubitat: quid nouum adeo nitimur, si talem uirum unum generis humani praestantissimum uirtutibus illis aequare studemus? Etenim quid penitus sit homo, quanta naturae nostrae nobilitas, quanta uirtutis hoc animal capax, omnium maxime Paulus ostendit, qui nunquam ex quo natus est, accusatores nostros palam refellere, & nos pro domino acriter defendere destitit. Quum & illud simul doceat inter angelos & homines, si nosmet quidem noscere uelimus, haud multum profectio interesse: neque enim ipse alterius naturae particeps, neque externi cuiusdam mundi colonus, sed in eadem terra & regione eisdem legibus & moribus educatus: omnes qui ubique fuerunt, ex quo nati sunt homines, continuo superauit. Et quem admodum cadaueri cadauer adiectum, nihilo secius immobile efficitur: ita qui timidus naturae motus uictor sedauerit, nulli unquam ulla in re humana passioni succumbet. Nam sicut in pecunijs duorum aureorum lucrum fecisse, maiorem interea ad denos, uel etiam uigenos duobus illis congerendos animum facit: ita in uirtute bonum aliquod facinus gessisse, adhortationem simul & admonitionem quandam ingenerat, ut alia deinde plura similiter aggredi animus uelit. nec illud mihi quisquam dixerit, multi recte fecerunt: neque enim id agimus, sed omnium pariter aequitatem atque iustitiam exquirimus. Nonne & corpus nostrum intuentibus, hoc idem intelligere facile est? Etenim si forte pedem offensus, unguem modo rectorferis, omne repente cum membro corpus dolor incendit. Non igitur dixeris illud, qui non recte fecerint, pauci admodum relictum sunt, sed hoc potius considera, plures paulo post & alios ipsi corripent. Etenim apud Corinthios qui lenocinijs operam daret, unus tantummodo inuentus est: nec securus tamen Paulus ingemuit, quasi ciuitas illa omnis funditus perisset, nec id quidem maxima ratione caret. Sciebat enim nisi ille flagitio desisteret, descendente ordine morbum alios omnes uastaturum esse. Nam si membrorum quicquid labefactum fuerit, afficiensque dolore, confestim recidimus, ueriti ne forte & in reliquum corpus labes illa descendat: & id profectio facimus, non quod illud

illud sane paruipendamus, sed reliquo corpori diligenter cautum uolumus. Si ergo hoc facimus in membris, quanto magis id ipsum in his facere oporteat, qui uitijs corrupti nobiscum uiuerint? Et si quidem sine dolore ipsos curare possumus, eod conferre studium nostrum omne debemus: quod si forte & ipsi incurabiles fuerint, & nos praeterea contagione laeserint, tum demum resuscandis sunt omnes, & profusus abiecti. Nam si a nobis liberos nihilominus plerumque alienamus, nullo naturae pudore impediti: multo magis familiares, & notos, ubi improbi esse coeperint, uitare atque adeo fugere debeamus. Scandalizatur, inquit, & male suspicantur. Et quid hoc tua refert? Te ipsum honestes, & a nullo affici ignominia poteris: quod si te ipsum dedecores, quanquam omnes tibi pariter habeant honorem, nunquam profectio honestatis honore. Nam qui bonus fuerit, si forte uulgo malus habeatur, nihil inde damni faciet, quin idem ipse sit, quum alius a seipso penitus esse non possit. Qui uero temerariam & inanem cuiuspiam suspitionem induerit, hic postea supremum omnino supplicium dabit: quod si malus recensetur in bonis, nihil inde lucri faciet. Existimationem sane maiorem habebit, sed propterea ignarus ipse sui, plus aliquanto desidia ac marcoris incurret. Qui uero malus erit, & ita esse censebitur, hic saltem dimittat animum, & sua aliquando peccata cognoscat. At si latuerit sibi ipse nimium indulgens, nihil omnino doloris admittet. Si enim peccatores accusantibus ferme omnibus uix adducuntur ut doceant: ubi non modo non accusari eos, sed a plerisque laudari etiam contigerit, quando puras illos respicere tandem, & seipos corrigere incipient? Fieri igitur non potest, ut qui uirtutibus dediti sunt, ab omnibus bene audiant semper, & illud praeterea ne uirtutis curam agentibus uiris, multi ubique detractores insurgant: bona enim apud omnes fama signum certum uel maximum est, haud multam sane uirtutis haberi rationem. Quomodo enim a cunctis laudetur, si quis affectos iniuria homines ab improbis eripere studeat? Rursus uero si peccatores castigare, iustos laudare uelit: nonne (ut par est) laudabit hos quidem, uituperabit illos? Ita qui uirtutis exquisitus imitator esse uoluerit, nec ullius praeter ea nisi dei laudem querere, is ab omnibus laudari, & bene semper audire nullo modo poterit: quippe in uirtutem multa usque uitijs congelascit insania. Eam autem non modo nihil deturrit, uerum etiam bello fortiosem reddit. Virtutis enim uis magna est, quae dum laeditur, laedentes superat: dum profligatur, profligantes tunc maxime debellat. Iam etenim mihi cogites Abel. nonne impijs Cain manibus occubuit: sed caesus ille ad hoc usque tempus praeconium laureamque meretur, nec illius memoriam tanta deinde secula obscurare poterunt. At uir parricida ille post uictoria, tum etiam grauiorem morte uitam trahit: & ex illo protinus tot per aetates nunc usque reprobat ab omnibus, & conuictis undique laeratur, & haec praesentis uitae quidem. Illa uero futuri seculi quanam oratio

Chryl.

comprehendere poterit, quae uero mens continere. Audi uero & Christum ita loquentem: Simile est regnum caelorum mulieri, quasi iusti uelit fermenti uim quandam inesse, qua possint in speciem suam improbos conuertere. At pauci sunt iusti, parum etenim fermenti: sed paucitas illa massam sibi massam omnem in seipsam transformat. Eodem pacto non quantitate numeri, sed gratia spiritus uim suam iusti homines tenent. Id autem quomodo fiat, accipe iam. Apostoli quidem fuere duodecim: fermenti quam parum uides. Expers uero fidei totus terrarum orbis: massa quanta sit, uides. Conuertere in se autem duodecim illi totum terrarum orbem. Etenim fermentum massaeque illa eiusdem naturae: naturae profusus, qualitatis autem minime. Quod si aliunde etiam cognoscere uelis, tyrannica uim quanto potentior sit iustorum loquendilibertas, audi quid dicat Herodi Ioannes: Non licet, inquit, tibi fratris adhaerere uxori. Rex erat Herodes, satellitibus undique stipatus, diuitijs praepotens, regnum tenebat imperium. At contra pauper Ioannes, tecto, urbe, copia, cibo carebat. Locustis ille quidem ex herba discussis, & agrestis simul uescebat melle. Sed pauper iste deserta pererrans, multarum urbium regi imperiose adeo iubet: Non licet, inquit, tibi. Uides ut natura sua uitio dominetur? Sed propterea iustus coniecit in carcerem. Fit protinus amarum conuiuium illud. Prodit in medium puella saltatrix, Herodi placet atque conuiuis. Iurat Herodes, Petre quid uelis, tradam ego tibi ad dimidium usque regni mei. Uides quoniam regnum abiecerit? Quiquid ipsa petieris, inquit, tradam ego tibi ad dimidium usque regni. Miser & infelix, ita ne tibi mentis oculi caecutiunt? Tanti regnum facis? Semel puella saltauit, & regni dimidium tradis. Quid si secundo saltauerit? Votis exopta, ne denuo saltet: uel si saltauerit, ne denuo placeat: sin autem, porro unum relinquatur, ut tibi postea sit mendicandum. Quicumque igitur bonis praesentibus inhiant, quanquam innumerae sibi diuitiae fuerint, eos tamen in seruorum numero, praediti uirtute uiri ponere non dubitant. Si enim rex hinc improbus quidam, priuatus inde quispiam bonus: horum quis cuius dominus sit, uideamus, ubi regis insignia fulgent, quis inferior, quis uel superior. Quomodo igitur id scire poterimus? Priuato rex imperet tetrarchae aliquod flagitiosumque facinus, quid igitur uir bonus priuatus ille & subditus? non modo non cedit imperio, neque parebit, sed imperantem quoque a sententia remouere studebit, idque etiam si mille oppetendum fuerit. Quis ergo liber? Virtutum qui quod uelit, persequitur, nec regem propterea ueretur? At qui impotens a subdito ipsius ita pro nihilo habetur. Ut enim captiuus, tametsi copias ingentes habeat, uel ex hoc ipso in primis omnibus captus fuerit: sic & illecebris irretitus homo, quanquam diademate praecinctus fuerit, omni tamen aranea abiectione esse censeat. Quid ergo miserabilis fuerit omnibus uitio deditis? qui & ipsa hominis appellatione iure priuantur, quin etiam poenas merito luunt: quod cum multa

tom. 5

K 3

naturae

naturæ commoda acceperint, ea ludibrio habentes, ultro prodiderunt, & ad vitium vere ipsi transfugæ & imbelles continuo defecerunt. Etenim si quod accepit reddens domini seruus, id quia non genuinauit, improbus habet: quid qui illud ipsum etiam perdidit, quid audiet, inquam? Si ille in tenebras cõijcitur, ubi stridor est dentium, quid nos luemus, quos ad uirtutem mussitantes, tergiversantes innumeris hortant, atq; adeo trahunt? Nonne uides quanta sit abiectio uitæ, quanta ambiguitas, quãtus etiam in rebus præsentibus labor? nec illud est quidem ut cum labore uirtus pareatur, si ne labore uitium petatur. Si ergo utrinque labor, quid non hanc potissimum deligimus, ubi utilitatis inest plurimum? Itaq; si uideris sacerdotem indignum, nõ ob id etiam calumniari sacerdotium debet: neq; enim calumnianda res, sed ille solum meretur onerari conuicijs, qui tanto bono abutatur. Non enim si ludas proditor fuit, hoc apostolicæ professionis crimen, sed unius tantum uiri mens improba fuit. Et medici quidem multi carnifices sunt, qui pro medelis uenena propinãt, nec tamen artem uitupero, sed qui arte sua iniquus abutitur. Et nauæ complures nauigia amiserunt, nec ars nauigandi tamen, sed eorum peruersa uoluntas iure damnanda. Neceffe quidem exoriri scandala, inquit salutare uerbum dei ueruntamen uæ homini illi per quem scandala nascuntur. Quid igitur præfatum ne esse id forsitan scandalum inducit? Non quod præfatum fuerit, apage inquam, nec quia prædixerit, ob id scandala nascuntur: sed quia omnino futura erant, idcirco prædixit. Ita qui scandala tulerunt, siquidẽ mali esse nolissent, exorta nunquam scandala fuissent, quod si futura non erant, nunquam prædiceret: sed quia perperam illi fecerunt, & iam corrupti pertinaciter erant, idcirco scandala uenerunt, & quod futurum erat, prædixit. Quod si illi emendari pateretur, inquit, ut qui scandala fereret, penitus non fuisset: nõne uerbum illud mendax deprehensum iri oportebat? Minime, inquam, neq; enim dixisset. Nam si omnes emendari posse cerneret, id profecto nunquã prædiceret, necesse quidem scandala exoriri: sed quia præuiderat eos sropte ingenio haud emendabiles fore, idcirco ita præfatur. Exorientur omnino. Et cur non, inquit, occidit eos? quia non in delæsi homines pereunt, sed sua ipsi desidia uincuntur: quod si propter scandala perirent, pereundum uno ordine omnibus erat. Quinetiam si respiscere uelimus, non parum inde utilitatis consequemur, ut scilicet nobis semper uigilandum esse arbitremur. Si enim inter hostes, quum tot undique doli nobis immineant, somno indulgemus: quid si nullo urgente pauore securi fuerimus? Et sic primum quoque hominem, si uelis, inspicere licet. Etenim si cum parum temporis, nec totum fortasse diem in paradiso uixisset, delictijs hic ipse usus eo uitij peruenit, ut etiam æqualem se deo cogitaret, ueteratorem benefactorem putaret, nec ullum præterea imperium magnificaret: hic si reliquam eodem pacto uitam egisset, quod non ille flagitij

genus perpetrasset? Verum enim uero ubi semel solutus quis malo, semel non emendatur, multo prorsus grauiora prioribus luet. Et hinc enim pluribus de causis emendari oportuit, quod prius supplicium dedisset, quod nisi solutus fuisset, quod nisi mutaretur, grauiora expectaret. Cui uero tot emendandi causæ fuerint, si necunde melior efficiatur, quid rei esse dixerim, cur non grauiora prioribus luat? Etenim Pharaõ siquidem priori ex plaga emendari uoluisset, posteriores certè nunq; expertus fuisset, nec deinde cū toto pariter exercitu obrutus perijisset. Sed qui fuerit sub uinculo bonus, nunquam erit profecto bonus: simul ac enim uia nulla cogetur, liber ipse ad ingenium subito conuersus, iterum desicet. Hoc illud igitur quispiam rogarit, qui nec boni quicquam, nec mali fecerit, quem nam locum is ipse sit habiturus. Hoc enim ipsum non fecisse bonum, nihil aliud est quam fecisse malum. Nam si seruum habueris non furem, non ebrum, non contumacem, sed sobrium, modestum, & omni flagitio uacuum: hic si domi quotidie otiosus sedeat, si quorum a seruo usus debetur domino, nihil efficiat, dic obsecro, nõne flagellabis eum? nõne tormentis afficies? Et tamen nihil quicquam flagitij commisit. Satis est igitur mali hoc ipsum, nihil fecisse boni. Sit nobis agricola quidam, nihil porro peculij nostri dissipet, neque dolis furto surripiat, tantum suas ille manus compressas tenens domi sedeat, semina non spargat, rura non scindat, uites non colat, & quod præterea ad agriculturam pertineat, nihil prorsus efficiat: nõne ab eo supplicium sumemus? Et tamen nihil intulit iniuriæ, nec habemus omnino quod illum accusare possimus: sed illud ipsum arbitramur iniuriam. Et nostro quidem in corpore absineat capite manus, non linguam excindat, non oculos euellat, nihil deniq; tale faciat, otiosa tantum fuerit, nec sui quicquid est officij toto corpori sufficiat: nõne ipsam potius fuerit abscindere, quam nihil agentem, & inutile toto corpori manum circumferre? Quid autem os, si neque manum absumpserit, neque peccus momorderit, que uero ad se pertineat, omnia prorsus omiserit, nõne illud obsignasse melius fuerat? In his igitur si non modo aliquid fecisse mali, uerumetiam aliquid omisisse boni, magna comprobatur iniuria: porro diuinis in rebus id ipsum multo magis apparet. Utinã fieri posset me pro uobis certamen bene gerere, uos autẽ bene gestæ rei præmia ferre: nunquam profecto uobis tantumurbationis ingererem. Ut enim cum febrefcit puer, grauato assidens filio mater, querebunda uoce sæpius imprecatur, utinã hoc mihi daretur: possem ego tuam fili suscipere febrem, & hanc omnem in me ipsam haurire sãmam: sic etiam ego uti nam pduellis ipse rem pro uobis bene gerere possem. Sed non licet hoc nobis, non licet, inq;. Quocirca si quis & alios sanare potest, in his ipse potissimum uersetur, quibus uideat opus esse medela, & ita eos p uirili parte meliores facere studeat. Si quis uero infirmior est, malos aufugiat, ne forte illorum

illorum contagione tabescat. Sic enim præfens turo exiget eorum, & futura deinde consequetur bonat: quæ quidem utinam consequi possimus omnes, gratia & humanitate domini & dei & saluatoris nostri Iesu Christi, cum quo patri, simul & spiritui sancto gloria & potestas, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

DE CHARITATE, QUAE CUNCTA DIRIGIT & PERFICIT, SERMO.

Charitatẽ optimum amoris genus inter nos fanciamus, quãdo nihil est boni & honesti, quin ortum ex ea ducat. Charitas enim, ut Paulus inquit, legis est adimpletio: ita fit, ut si mutuo fuerimus amore detenti, facile omnia sint successura. Siquidẽ charitas, uia quædam est ad uirtutem procliuor: nam quemadmodum qui callem fuerit non obliquum ingressus, nullo egebit ad progressum duce, tramite ipso rectã ducente: sic charitas ubi initium dederit, ad rectum deferet. Charitas enim nec proximum lædit, nec praua meditat. Quocirca qui id facere nouerit, ut quale sibi seipsum præstiterit, ut scilicet sine iniuria ad suum commodum comprecetur, ducatq; se nemine inferiorem, & suę utilitatis causa facere omnia connitatur, eundem in alios præstet: omnis erit e medio sublata molestia, deeruntq; tum odia, tum & habendi cupiditates. Quis enĩ propria bona diripiat? profecto nemo, quin contra rebus in medium quesitis in unum conuenietur: quod cū fiet, nullus erit reliquus ad maleuolentiam locus. Quis enim seipsum odiat, aut succenseat sibi ipsi & irascatur? nõne solemus omnes in nos ipsos esse, quã in ceteros indulgentiores: qua indulgentia si in proximum quæq; uertetur, odium erit prorsus omne sublatum. Quæret aliquis, quo pacto id fieri potest, ut pari beneuolentia, qua & nos ipsos, uel proximum complectamur? Nempe si nulli antehac hominũ id egissent, iure forte existimares eosdem animi affectus in alios seruari non posse: at cum plerofq; illud egisse cognoueris, perspicuum erit, præ ignauia potius quadam te id facere nequire, quod factitent multi: neq; enim deus cuius iussa complures bene agendo excesserunt, aliquid oneris imponit, quod factum non facile sit. Petis forsitan quis ille fuerit, qui hæc fecerit? nempe Paulus, Petrus, & reliqui sanctorum cõtus: quos si dixerim fuisse in proximum beneuolentia affectos, nihil magni aut præclari uidebor enuntiasse, quãdo tanto sunt illi uel hostes amore persecuti, quãto alius quispiã ne cõiunctissimos quidẽ. Quis enĩ optauerit amici causa gehennam & incendium illud adire, cum liceat ad regna cõlestia proficisci? profecto nemo. Paulus tamen pro lapidantibus & insensis ac se afflictantibus subire gehennam cupiebat. Quæ ergo nobis erit uel uenia, uel excusatio cõdenda, quando uel tenuem amoris partem, quæ Paulus in hostes uel ardentissimũ de se præstabat, nec in beneuolos ipsi ostendamus? Sic & Moses ille beatus,

qui multis Paulum seculis antecessit, eorum causa qui se hostiliter lapidibus inuasissent, de libro uitæ aboleri malebat. David etiam eos qui sibi insultassent cum profligatos & extinctos uidisset, his usus est uerbis, Ipse qui pastor sum, peccauit: hi uero quid cõmiserunt? Saulem præterea cum inter manus haberet, perdere tamen non modo recusauit, quin etiã seruauit illæsum, præsertim cum ex eius salute haud parum sibi discriminis impen deret. Quod si in ueteri hæc testamento sunt gesta, quis nobis erit uenia locus, qui cum in nouo uersemur, nil prorsus priscorum, aut magnitudinem attigimus aut constantiam? Si enim, ut Christus inquit, nostra iustitia pharisæorum & scribarum non excesserit æquitatem, dei regnũ haud quaquam ingrediemur: at cum illis simus iustitia inferiores, quo pacto nobis eo patebit accessus? Colite, inquit, qui uos oderint: idcirco erit hostis amore prosequendus. Non enim id illi, sed tibi in beneficium cedit, si hoc pacto dei simillimus: siquidem quem ipse colueris, nihil erit ex tuo in se amore maioris quippiam lucri assecutus, quippe qui a cõseruo adametur: at si hunc ipse amaueis, fueris hoc pacto dei non absimilis. Vides itaq; ut tibi gratia plurimum compares, nõ illi qui tuo sit amore affectus, sic & præmium uendicas. Quæret aliquis, quid si improbus fuerit is, quẽ ipse amandum censes? Nempe maiorem ex eo laudem assequeris, eruntq; illi pro eius improbitate per te uel gratia habenda: qui etsi innumeris sit tuis in se beneficij obstrictus, se tamen ingrati reddat & improbum. Non enim tibi accumulate increaserẽt præmia, nisi magnum in modum illius augetur iniquitas. Fiet itaq; ut eiusmodi improbitas, quã odij causam fore existimas, amoris occasio sit futura: nam si aduersantem sustuleris, & præmiorum causam tollas necesse est. Nõne & certatores spectasti, qui exercendi se gratia uel utres hærena complent & gestant? quod tamen ut agas, haud sanè necessarium fuerit: abundat enim hæc uita eo hominum genere, qui & exercere te possint, & fortio rem reddere. Sic enim & arbores spectare licet quæ ut ualidioribus uentis agitantur, ita & maiorib; robore obfirmari solent, & ramis fieri & frondibus densiores. Quocirca & nos si animi magnitudine prestamus, magis ac magis inualefcimus: inquit enim, Vir constans, animo longe sapit: timidus uero, stultus admodũ & uacors. Vides quã sit animi pusillanimitas inculanda? non enim simplicem illi, sed ingentem inesse asserit stoliditatẽ. Non erit itaq; inter nos eiusmodi mutuo tolerantia exercenda, aut tali incõstantia utendum: cum id non ex odio aliquo aut maleuolentia, sed ex animi pusillanimitate quadam abiectioris fieri cõtingat: qui quãdiu stabilis & immotus perbit, rit, omnia facile tolerabit: neq; solum ipse nullõ impulsu in profundum mergetur, quin homines eius tolerantia ad tranquillissimos portus transestabit.

DIVI IOANNIS CHRYSOSTOMI DE A
mansuetudine Sermo, quodam do-
cto interprete.

Mnibus uobis perspicuum arbitror, quam conueniat his, qui diuina audiunt eloquia, ut mores bonos, & conuersationem uirtute præditam exercent. In hoc enim serui dei eos qui ueritatem ignorant, potissimum antecellunt, si in mansuetudine conuersentur, & uitam agant religione sua dignam. Qui Christum ignorant, haud mirum si mali sint, moribusque damnatis. Seruus autem Christi magis a morum mititate, quam a nomine quod ei parentes imposuerunt, uocandus est. Neque deus homines ita diligit propter uirginitatem, ieiunium, contemptum diuitiarum, hilarem elemosynarum dationem, ut propter mites beneque compositos mores: tametsi & illud alacriter suppeditare indigentibus non aliunde proficiscitur, & conceditur his qui Christum diligunt, quam a mititate. Ut enim a fonte riuus, ita a morum suauitate cura pauperum profluit. Facile enim ad misericordiam mansueti & æquabiles trahuntur omnes, neque ferre possunt contemni pauperes, sed aliorum inopiam suam arbitrantur calamitatem, & propterea inuidiam pessimam omnium affectionum credunt. Neque unquam grauem illum morbum in suam animam admittit uir benignus & mitis: sed si uiderit fratres honoratos, congaudet ac gratulatur, aliorum gloriam suam putans. Alioquin amicorum omnia communia censens, in bonis quidem congaudet, in tristibus uero condolet. Hæc enim mansuetudinis dona sunt, & talis est mirum uita. Mitis orphanorum pater est, uiduarum præses, paupertatis procurator, iniuria affectorum adiutor, semper strenue agit quod iustum. Mitis, reuerendus pater pueris, & obseruandus dominus est seruis. Nihil enim ita conciliat domino familiares, ut quod illum uident tranquillum sese offerre, & mansuetudine iucundum. Nam & talem maioris faciunt & admirant, habentque pro patre, non pro domino. Age, pro uirili nostra diligentem inquiramus, quænam ex morum suauitate bona mansuetis proueniant. Gratus & amabilis est uidentibus, gratus item & his quibus tantum nomine notus est: neque facile ullum inuenies, qui audiens laudari hominem mansuetum, illum uideri, & ex oculis non desideret, & non habeat in aliqua lucra parte eius amicitia posse diu frui. Quod si contingat aliquos propter opes inter sese dissidere, mox ad benignam & mansuetum illum properatur, bona spe, quod eius bonitate quicquid litium & contentionum est, e medio tollatur. Atque si capitales inter se inimici sint, mansueti uiri correptione placantur & mansuescunt, etiam si natura in iram & furorē propensi sint. Qui uero per mansuetos conciliari nequeunt, intractabiles plane sunt, nulloque honore digni. Sed in quauis causa aptior & magis idoneus ad persuadendum & consulendum est: & primus & præ alijs quicquid assequi cupit, impetrat. Insuper quonia exemplo suo magister est mansuetudinis, & ipse opere suo stabilit quæ tra-

dit, & mox, ut uidetur, mitigat etiam furibundos. Neque multis eis uerbis uel admonitionibus opus est, sed pacem priusquam loquitur, persuadet. Quem admodum et solis iubar ut primum apparet, fugat tenebras: ita mansuetus & benignus sua presentia res turbulenta componit, quietasque ac tranquillitas reddit. Est autem & hoc dignum recenseri, quod Christus solum pacificos, filios dei uocat. Et quare suum uocabulum mitibus comunicat. Solus ille filium dei pro uiribus imitatur, qui pacis & amicitie autor alijs fit. Nam sicut Christus deus & omnium dominus, in carne diuina nobis apparet, sanctos angelos cum hominibus concordans effecit, qui quasi bello quodam a nobis dissidebant: ita & mansuetus homo fratres & cognatos, qui inter se discordes sunt, conciliat: & reuereri leges & præceptum dei, abiectionis inimicitijs in gratiam mutuum redire facit. Porro quod in corporibus nostris nerui, hoc est mansuetus homo in domo, & ecclesia, & ciuitate. Paulus enim more suo fratres uocat corpus & membra inuicem. Qui autem diuulsos & pugnantis coire facit in amicitia, iam Pauli sermonem implet, qui suadet omnibus, ne ignorent membra sua, neque mutuum se deuorent. Unde uerus est sermo ille, quod pacificator fratrum eandem uirtutem habet in ecclesia, & domo, et ciuitate, quam habent in corporibus nerui, dispersa & separata coniungentes & contrahentes. Verum hæc uirtus tunc alicui data est, quando primus ipse mansuete uiuere incipit. At qui facile in iram erumpit, ridiculus apparebit, si quando exasperatos alios placare attētat. Iam quid deturius hominibus qui iræ seruiunt? Quis eos uiderens, non auertit oculos? Vir iracundus, insuauis quidem est obuijs, insuauis autem & uicinis: & si diuitijs abundauerit, non facile egenorum inopia succurret. Communis est hostis & ciuium & peregrinorum, clamat, uociferatur, plagas occurrentibus intentat, dicenda & non dicenda loquitur, aspectu toruo, inflata facie, lingua rabida, manibus ad omnia prorumpentibus: & ut apparet, demone plenus. Et quis uidēs uirum ita furere, dubitaret uel demone agitari miserum, uel uoluntario in tantam insaniam proflire? Ita uoluntarius demone, optata insaniam, mentis est defectio. Qui irascitur, diaboli ludibrium est, demone officina, & nequitie illius dignus minister. Dic obsecro, quid potissimum uolunt demones quod faciant homines? Nonne ut exprobrēt parentibus: nonne ut pollutas manus natis inferant? nonne ut deum blasphemant? Hæc autem omnia irascētium sunt opera. Atque adeo ira seruis suis facile impietatis autor est: neque enim sibi ipsi imperare ualent: & qui a furorē & ira uincuntur, similes sunt nauis, quæ in media tempestate a gubernatore destituta summissa, unde quaque in eam procellis ingressis, ira enim quasi fulmen & tempesta quædam in animam irruit, feruentemque sibi stupidum reddit ac amentem. Quod igitur faciendum? Prudentis hominis fuerit, ut sibi ab hoc morbo caueat, mentem contineat, & furorē sopiat scripturarum admonitionibus, prius-

pru-

ephef. 4

priusquam in iram inducatur. Nam si præstigiatorum incantamentis bestie obtemperant: quid mirum, si eloquia Christi ferocis animæ statum, tranquillum & æquabilem reddant? Omnis enim, inquit, amaritudo, & ira, & furor, & clamor auferatur a uobis cum omni malitia. Estote inuicem benigni, misericordes, condonantes uobis ipsis, si quis aduersus aliquem habet reprehensionem: quem admodum & deus in Christo condonauit uobis. Sitis igitur imitatores dei. Videtis qualis sit mansuetus? cuius uocetur imitator? non angelorum, non archangelorum, sed domini uniuersorum: tamen etiam illi mitissimi sint, uirtuteque omni pleni. Paulus tamen dei imitatores nos esse uult: quod proposita tantum honoris magnitudine persuadeat audientibus, ut omnes qui contumelia afficiuntur, uel aliud quiddam graue patiuntur, conuicta atque alia moderate ferant, imperantesque iræ, deum imitentur. Iam quænam sunt illa quæ dei? In his enim quæ in supernis uidemus et audimus, omnia diuina sunt: in his quæ super terram & sunt & dicuntur, iniustitie multæ. Quippe sunt nonnulli, qui in tantam perueniunt impietatem, ut et deum blasphemant, si quando in re aliqua contristentur, & in cælum respicientes a nullis abstineant uerbis: Deus tamen fert, quamuis tantam habeat potestatem. Aut non potest de iniura agentibus poenam sumere? Si omnes peccatores punire uellet, perque pauci saluarentur, nec sufficerent ad sepulturas homines. Unde & David dicit: Si iniquitates obseruaueris domine, domine quis sustinebit? quoniam apud te propitiatio. Et in illo ostendit misericordiam suam, eo quod non seueriter punit. Igitur quisquis assimilari uult deo, pro uirili mansuetus sit ac mitis, feratque fortiter, si quid grauius alijs patiatur. Diligite, inquit, inimicos uestros, benefacite his qui uos oderunt: orate pro his qui uos lædunt & insectantur, ut sitis filij patris uestri qui est in cælis, qui solem suum oriri facit super malos & bonos, & pluit super iustos & iniustos. Et multæ quidem sunt uirtutes, quæ Christianum uirum bene decet: maxime autem omnium mansuetudo. Nam eos solos, qui hac conspicui sunt, dei imitatores Christus nominat. Proinde congruum est, ut quando quis contumelia nos afficit, uel uerberat, uel alia ratione affligit: sustineamus omnia mansuete et patienter, considerantes quod dei imitatores mititas facit. Etenim ipse dominus & saluator noster contumelia affectus, uerberatus, cruci clausus affixus, leniter tulit Iudæorum furorē: & licet posset de eis uindictam sumere, non simpliciter tamen: sed uirtutem suam ostendit, eo quod concussit terram, & mortuos suscitauit, & obscurauit solem, & noctem ex die fecit. Mansuetudinem autem & misericordiam declarauit, quia nullum ex his qui impiè agebant, puniuit. Ut discerent omnes, qui impias manus intulerant domino, quod non fuisset ei difficile ipsos punire, qui tam facile terram commouit, & solem repente obscurari præcepit. Et quia tam mansuetus fuit ipse, ut non solum mansuete tulerit eos qui crucifigebant & blasphema-

ba: sed & patrem obsecrauerit, ne cælestibus aduersus impios telis uteretur. Idcirco cum & tibi graue aliquid & durum ferenti, subrepit furor & ira, recordare mansuetudinis Christi, & statim mansuetus eris ac clemens: & non solum tibi ipsi benignitate tua plurimum lucri facies, sed & inimicis proderis plurimum, erudiens illos ut ipsi benigni fiant. Videntes enim te extrema sustinere, & iram mansuete ferre, statim posito furore mansueti & lenes ipsi fient, mansuetudinisque tuæ imitatores. Proinde quisquis furibundus uincere uoluerit, fortiter ferat iniurias & uerbera, magnamque eius qui uerberibus in se sæuebat, conuersionem uidebit. At si etiam ipse ab ira uinceris, studens inimicum pari insaniam ulcisci, nullus unquam irarum & pugnarum erit finis: sed semper qui insanit & rabidi sunt, & uincere alios conuictis & uerberibus cogitant, in immensum bellum & pugnam erumpunt, mutuum insidiantur, calumnias struunt, peierare audent, & accusationes meditantur eorum, quæ neque uiderunt, neque audierunt: & in die quidem sicut canes rabidi, & quærentes inimicum, noctem autem cogitando insumentes, quomodo malum aliquod machinantur, & insidias parent. Talibus neque somnus uincula deponit, sed putat quod adhuc absint apud inimicum, & criminantur & percutiant: & e somnis repente euigilantes, magis eadem mutuum, quam epulas diligunt. Alij uero irabrij calumniatores mercede conducunt, insidiasque inter se agunt opera: & quanto pluribus malis sese iritarunt, tanto maiore insaniam furiant. Nam quod ebrios dicunt ob insatiabilem ebrietatem ardentius sitire, hoc & iracundis usu euenit, quia in perniciosiorem ruunt insaniam propter inexplebilem contendendi libidinem. Hic uocauit seruilem, alius scorti filium: ille insipientem, iste insanum: est qui furem & iniustum, & alius plenum omni malo. Dein ira ebrij, confligunt inter se, bestiarumque mores imitant, percutiunt, calcitrant, mordent, concidunt inuicem corpora, nulli parti parcunt: non oculis, non auribus, non naribus, non faciei, non alij cuiquam membro, sed cõstantes inter se concidunt, & pessundant inuicem. Et quod malum non faciunt? Secedunt a pugna, ille amissio oculo, ille auribus, ille labijs, ille alia corporis parte, magis tamen anima quam corpore corrupti, furibundi, nugaces, rabidi, ignorantem legem domini & saluatoris, qui præcepit ut alapa percussus & uerberatus, atque alia passus, placido animo fortiter omnia ferat, uincatque mansuetudine furorē inique agentium. Sanè qui hoc facit, laudatur ab hominibus, & coronatur a deo & seruatore. Et propterea perseuerandum est, ferendo leniter iratos, & respiciendum ad coronam, quam præparauit deus mansuetis & mitibus. Absurdum enim est, quod athletæ in gymnicijs agonibus & pulueribus uerbera & uulnera ferunt propter uanam gloriam, coronam nullius momenti spectantes: nos autem coronandi a Christo non imperamus iræ, non omnia fortiter toleramus: sed breuitem uoluptatem, & iniustum furorē cælesti honori & gloria

gloria

glorie preferimus. Enimvero & hoc manifestum, quod cum multi magni fuerint, qui ornatam ac iutam uitam egerunt, mansuetudine tamen clarissimi euasere: quia placidi erga eos fuerunt, qui se iniurijs afficiebant. Hac enim uirtute Moses Iudeorum insaniam moderate ferens, & precibus saluans inimicos, honorem & gloriam celestem pre alijs obtinuit, deique amicus uocatus est. Hac quoque uirtute & Dauid patiens inimicis & hostibus, deum sibi amicum & beneuolum effecit. Hec enim cum omnes homines ornare ualeat, in primis tamen eos qui in potestatibus agunt. Nam cum principibus omnia permittuntur, si se ipsos continent, & suorum operum ducem habent legem dei, non nihil inde eorum celebritati & glorie accrescit. Enimvero Paulus & Petrus qui celestem tangebant a plidem propter uirtutem, qua conspicui erant, humanitate tamen & mansuetudine magis claruerunt: quia honorem exhibuerunt his, qui se conuictis incessant, inimicis beneficiebant, & sepe lapidantes precibus saluabant. Sciebant enim hac maxime grata deo, & pre alijs bonis admirabilia: & idcirco ipsi uitam suam in mansuetudine transmiserunt, aliosque ad illam allexere. Quin & Stephanum periclitantem pro pietate, uidemus pro inimicis orare, & mittatam in certaminibus admirari. Reliqui, quia tantos ac tales duces mansuetudinis sortiti sumus: adhorremur nos mutuum, ut illorum uestigia sequamur, & in mansuetudine deo ministremus: quandoquidem ministerium istud alijs uirtutibus est longe gratius. Et diuinitus apostolus uirtutem apostoli commonstraturus, Christi ministerium mansuetudine potissimum clarescere uoluit. Et quamuis multa potuisset dicere, siquidem uoluisset, utpote demonum fugam, mortuorum resurrectionem, atque alia: sed omnibus illis preteritis, aequilibratam morum sursum ac deorsum uersat ac tractat: quo persuaderet nobis, ut sursum uestigia sequamur, benignique simus ac mites. Iustum enim sanctos illos imitari, & in exemplar uitae proponere: ut bonis omnibus resurgentes, promissa bona assequamur a magno deo & saluatore nostro, per quem, & cum quo patri cum sancto spiritali sit omnis gloria, honos & imperium in secula seculorum, Amen.

DILIGAMVS OMNES, ETIAM PERSEQUESTES, SERMO.

Vngamus nos ipsos inuicem, uolentibus uel ceteris ab hac animorum conjunctione discedere, constans ipse in officio permanebis, neque nostrum quispium dictum illud uulgatum & frigidum usurpet, quo dici solet: Amore prosequar me colentem: & illud, uel dextrum mihi oculum excusserim, quem norim me habere insensum. Demonum dicta sunt haec, publicanoque potius, uel gentili diffidente, dignatur uero qui sis ad ampliorem quandam rempublicam accitus, & coelo inscriptus, maioribus uideris esse obnoxius legibus, idcirco erit his uerbis temperandum: quin & homines a tui amore abhorretes, plurima sunt in gratiam bene-

uolentia reducendi: sunt enim & hi in membrum dati, quod membrum si fuerit a reliquo corpore reuulsum, enixe omnia facimus, uiresque & animum magis intendimus, ut ad priorem copulam reuocemus. Maioris enim est praemij cum quempiam nec uolentem ad nos amandum pellicimus: nam si iubet deus eos fore ad prandium inuitandos, qui nequeant uicem reddere, ut collatum illud in alterum augetur munus: longe magis id erit in amicitia seruandum. Si quidem qui alienam in se beneuolentiam mutuo amore compensat, uicem rependit. At qui alienum in se amore promerebitur, uel si nullam reddet amoris uicissitudinem, deum constituet pro ea in se beneuolentia obligatum. Utque ista omittat, nihil uidebitur aliorum opera in fungendo officio indigere: unde & hi iuuandi erunt, & ad amandum etiam compellendi, qui te oderint. Ne igitur ubi studium praestandum est, negligentiam inferas: neque id dixeris, eo fore quempiam negligendum qui sit & corpore affecto, & ualitudine correptus: siquidem cum amor refrigit, morbus est, quin refoue argentem, ut incalcescat. Quid si ne fortis quidem, dicit aliquis, incaluerit: tum rei tuae uacabis, quid si magis algore contrahatur? rursus is premia tibi maiora suppeditabit, eoque magis de te sectatorem arguet. Quod si ex amore mutuo Christi discipuli dignoscuntur: In eo enim, inquit, dignoscemini omnes esse mei discipuli, si uos ad inuicem dilexeritis: cogita quantam illud sit laudis, si odium amore compenses: quippe & dominus tuus amore se odientes complectebatur, proque his & patrem precabatur: quantoque illos infirmiores spectasset, tanto magis illorum curam suscipiebat: dicensque exclamabat: Non opus habent, qui prospera sunt ualitudine medico, sed qui mala. Quin etiam mensa eadem & peccatores aequae, & publicanos dignabatur: quantoque magis se Iudaicus populus ignominia & probri infectabatur, eo maiori sibi & curae fuit, & honori. Huc itaque & ipse imitare: non enim parui haec uirtus facienda est, qua sine, ut Paulus ait, neque martyres ipsi multum deo placere potuissent. Ne igitur dixeris, nequire te eum colere, cui ipse fueris exosus: id enim uel maxime debes odienti amorem: accedit & quod ne mini licet amantem se odisse statim, quin etiam beluarum sit quiuis simillimus, amabit qui se beneuolentia prosequitur. Hoc enim, inquit, ethnici faciunt & publicani: quod si quisque colentem se colit, quis non eum adamarit, qui pro odio amorē rependat? Id igitur uelim ceteris ad exemplum proferas, habeasque in ore frequentius istiusmodi: Non desinam te amando infectari, quandiu me odio habueris: hoc pacto controuersias sedabis: nam siue ex phlegmate, siue ex quadam naturae frigiditate eiusmodi morbus ortu duxerit: utrunque tamen amoris potentia & uis eius seruore moderabitur. Nonne etiam spectasti unquam, qui turpi libidine detinentur, uti ab adulterata muliercula innumeris contumelijs affecti, caedunt plerumque & conspuuntur: quid igitur num amor ignominiam soluitur? Minime, quin magis incenditur. Haec sane humilium & infimo genere

foemellae postquam libidinatae sunt, factitant: qui uero iniurijs afficiuntur, possunt persepe maiores suos recensere illustres, & claros uiros, & familiae nobilitatem praedicare non mediocrem: non tamen idcirco uel libidine extricantur, uel deserunt quam amare ceperint. proinde nihil nos pudet, eam quam daemoneus amor habere uim creditur, non existimare in diuinum posse desiderium transferri, expugnarique hoc pacto uel daemones posse: nonne etiam nostri daemoneum illum impurum instigare, ut uel eum qui sit odio habitus ad se trahat, & membrum uendicet nostrum, quod quempiam oderit: quod neglecto, uictoriae palmam prodis, id est, fratrem qui in palmam morem in medium adstat, & tibi si uiceris futurum in premium: si uero negligentior fueris, sine palma abibis? Desine itaque daemoneum illud pronuntiare, si me scilicet oderit frater, haudquaquam hunc mihi spectandum tulerim, quod dicto nihil est foedius: cumque nonnulli eam animi crudelitatem summis ingenijs adscribant, nil tamen ipse existimauerim uel abiectius dici, uel insanius & immittius posse: eoque mihi ingemiscendum censeo, quod uicia ducitis uirtutibus potiora, & insolescere, & ceteros aspernari, magni apud uos esse appareat, & clari officium: quod equidem non secus, ac pro magnis daemoneum laqueis habendum duxerim, eo magis quod uelint plerique de animi malignitate bene opinari: ita fit, ut deleri eiusmodi nequitia haud facile possit. Audiui ego nonnullos iactare solitos, sese non ultra ad eos adisse, qui uel semel nullam sui habuerint rationem: quod tamen sibi dominus tuus glorie duxit, quoties namque huc homines conspuerunt, quoties aspernati sunt, qui uos nihilominus ipse & opem ferre, & subuenire non intermisit. Ne itaque illud in ore habueris, minus scilicet posse odio te habentes conuenire: quin illud usurpatum habeas uelim, nequire te tui paruitate contemptores, quorum alterum Christi discipulum decet, alterum demones. utque primum illud claros homines facit & illustres, ita secundum hoc obscurat, & ridiculos reddit: eoque & Moses admirationi habetur, qui deo dicente: Mitte me, ut iratus coteram illos: non est passus eos respicere, qui se fuissent saepius aspernati, qui respondebat: Si dimiseris eis peccatum, dimitte: sin autem, & me perde. Erat is sane & dei amicus, & imitator. Ne itaque nobis id laudi demus, quod potius foret ob turpitudinem occultandum: neque illud usurpemus, quod dici uulgo solet: Noui ego contemptui habere quamplurimos: quin erunt omnes & irridendi per nos, & comprimendi, qui uerbis istiusmodi utuntur: quandoquidem in his se iactant, quibus pudere oportuisset. Quid inquis, dic mihi, Christianum hominem conspuendum censes, quem neque infidelem Christus conspuisset: at quid, conspuisset, dixerim, quin adeo hunc etiam sordidum & informem dilexit, tantoque est amore prosecutus, ut eius gratia mortem subierit: tu uero eundem decorum admodum impresentiarum effectum, & cunctis admirabilem respicis? dic mihi nondum aduerbis, qualia in eum uerba iactes, aut quod au-

deas facinus, qui & Christi sit membrum, & eiusdem ac tu domini corpus gerat: eumque pro capite habeat, pro mensa & ueste, proque luce & sponso, ac demum uniuersorum loco ducat: neque hunc solum, quin & alios plerumque maledictis offendis? Contine te iam, & desine insanire, recognosce fratrem, disce furentis haec dicta esse, & animi ualitudine laborantis: quin longe his aliena hunc in modum profare: Nunquam desistam beneuolentia te complecti, uel si centies a te patiar repulsum: hoc pacto & fratrem iurificeris, uiuesque hanc in dei laudem uitam, & futurae beatitudinis non eris immunis.

VT BENEDICAMVS MALEDICENTIBVS, Christi & sanctorum exemplo, Sermo.

Ngemiscendi mihi cupido incessit, quae do & nobis liceret Christi legibus decenter seruat, non minus praesentia haec quam futura illa uendicare, nisi rebus nimis & superuacaneis studeres. Christus sane legibus in usum nobis & utilitatem condidit, quid gloriosos, quid sordidos & abiectos efficiat ostendit: neque id iniunxisset haud quaquam, scilicet malefacta fore maleficis compensanda, si suos discipulos ob id futuros ridiculos conoperisset: quin eod indixit, quod nosset id illis ad gloriam celsurum non mediocre. Quod si maledicentem maledictis non infectari a deo probatur, quanto magis qui fuerint maledicos laudibus & maleficis beneficijs prosecuti, gloriam merebuntur? Dicit aliquis, Cur igitur Christus huiusmodi leges promulgauit? Id quidem dixerim, indulget enim suis discipulis, calletque quid hominum possit augere, quid imminuere dignitatem: quod si indulgere solet nouitque, quid illi contentiose litigas, cupiens alio iter diuertere: uelle namque alios male agendo superare, non diuinam id legis esse, quin daemoneum constat. Si quidem in Olympiacis certaminibus inferis dedicatis, hoc pacto uictoria comparat, quin & uincendi modus nullus est sane in Christi stadio similis, quin longe diuersus est ritus. Sanctum namque est, percussum, non percussorem corona donari oportere: talis est apud deum exercitandi consuetudo, cui & statuta sunt omnia ceteris longe diuersa, adeo ut non solum ipsa uictoria, quin & uincendi modus admirationis habere plurimum uideatur: siquidem qui succubuisse uidentur, palmam retulisse creduntur: haec dei est potentia, tale caeleste illud est stadium, hoc angelorum spectaculum. Videre uideor uos ad haec dicta incaluisse, fuisseque magis quavis cera emollitos: uerum cum hinc fuerit abscissum, nulla erit horum apud uos recordatio: idque eo magis iniquo animo tulerim, quod horum nihil quae dixerim facturos uos intelligam, praesertim cum non ignorem haud mediocre ex his lucrum referri posse. Nam si mansuetudinem ac benignitatem praetuleritis, inoffensi omnium estis manus euasuri, uel si inceserit quispiam maledictis, in autorem conuicta

reditura

reditura sunt omnia. Nōne & in iudicijs homines in iuria affectos spectasti, quo uultus splendore, quā uel instent audacia, utq; ore libero eloquantur: contra, qui eam intulerit, capite demisso, pudore multo offusus & trepidus terram spectet? Verum quid criminatores cōmemorauerim, aut calumnias, quando si uel in tuam perniciem quispiā gladiū acuat, uel suas ē tuis ceruicibus sanguine manus resperferit, te inoffenso seipsum peremerit: cui rei testimonio est, qui prior fraterna manu occubuit: is enim gloriam adeptus immortalem, in tranquillissimum portum secessit: qui necem intulit, quauis morte uitam transegit miseriolem: gemebundus siquidem et uagus ac trepidus, semper rei gestæ crimen præ se feret: quocirca Cain sceleris obnoxius, inferior erit. Nam qui mala illata tulerit patientius, domi non erunt, nec diu apud se illa mansura, quando nullum ab se ortum habuerint, quin aliunde iniecta excipiens, in bonū praua commutauit: improbus uero suæ malignitatis plagas domi seruat. Nōne & Ioseph erat in carcerem coniectus, cum interea meretricula, quæ illi parasset insidias, in splendida ac magnifica domo diuersaretur: quod si alterū ē duobus daretur optandum, uter horum esse malle? crederem equidem Ioseph te potius partes suscepturū in carcere detenti, quā Aegyptiæ in tectis amplissimis diuersantis: nam si utriusq; liceret animū inspicere, cernebas Ioseph late & fidentius diuagantē: illam uero anxiam pudore, tristitia, dolore, et mentis perturbatione magnum in modum, et si uicisse sit uisa, urgeri. Quibus omnibus cognitione perceptis ad malorum nos tolerantiam paremus, ut hac tan dē patientia liberati, futura beatitudine possidemus.

NE SCANDALVM CVIQVAM FRATRUM PONAMVS, SERMO.

A Nimaduerte quantum Paulus curæ & diligentia præstitit, ne sui exemplo quempiam perturbaret: inquit enim, Si cibi gratia frater tuus tristitia cepit, nondum secundum charitatem incedis: qui si mœrore afficiendus nō erit, eo minus per te nec irritandus: & rursus idem. Neq; propter cibum destrues opus dei: nam si sacram aliquam ædem subuerit graue; & nefarium existimatur, quanto magis spirituale hoc templū, si ruinam patiatur: quando & homines constet sanctitate sacris ædibus longe præstare, quippe non parietū gratia, sed nostri huius tēplī mortē Christus oppetit. Circumspectemus itaq; ipsi nos undiq; nulliq; uel tenuem querimoniam causam præbeamus: potest etenim uita hæc nostra cū stadio conferri, & nos ipsi q̄ multis oculis abudemus necesse est: neq; quocq; id pacto credere, ignorantiam scilicet satis nobis ad excusationē ualituram, pro qua & poenas daturi sumus, cū ea nec ueniam mereat. Constat sanē & Iudæos per incitiam deliquisse, quamuis eiusmodi illorū ignorantia, nulla sit uenia dignanda. Gentes præterea nouimus fuisse ignorantia captas, nec tamen propterea possunt excusari: nam si ignores quæ sciri nequeunt, aut cogno-

Gen. 29

Rom. 14

sci, culpa uacabis: contra uero, si te cognitu facilia lateant, extrema supplicia feres: quin et si haud omnino nobis ipsi deerimus; sed conantibus quæ abstrusa sunt & recondita cognitione attingere, opem deus & auxilium feret, quod quidē & Paulum dixisse Philippensibus: patet hoc modo: Et si quid aliter senseritis, id deus uobis reuelabit. At cum ea quæ facta nobis facilia sunt, perficere recusamus; neq; illum sumus adiutorē habituri, quod et Iudæis accidit: Ideo enim, Christus inquit, eis in parabolis loquor, ut uidentes non uideant. Dicit aliquis, Quo pacto uisui carebunt, qui uidentur maxime: siquidem cū spectarent abigi per Christum dæmones, nec tamen temperabant illi obijcere: Dæmonium habes; cum a mortuis cernerent excitas, non eum adorabant, quin morte afficere conabantur. Cornelius uero nihil istorum similis uidebatur, cui pro uiribus omnia factitāt, supplebat deus quod defuisset. Neq; id quæras, quo pacto ex gentibus aliquē cum probus sit & simplex, aspneretur deus. Principio dixerim, nulli hominū posse, nisi creatori cuiuspiam patere probitatem: deinde nullā gentilem illū, aut curam adhibuisse, aut studium, ut dei haberet notionem. Dices fortasse, quoniam pacto dei quispiam cognitionē assequetur, qui nulla sit sapientia instructus? At hunc quem ipse nec sapientem iudicas, nec prudentem, sed incautum appellas & inutilem: si fuerit in bonis externis periclitatus, cernebas lōge rei suæ intentum, & circa eiusmodi adprimē diligētem: qui si spiritualibus rebus incubuisset, quod cæteris solet, non adeo foret apud deum despectus: nam cū ueritas ipsa sit sole splendidior, quocunq; se quisq; contulerit, eodem sibi, si paulo fuerit attentior, salutem conueniet: quod sane superuacaneum uideri non debet: siquidem & Christi res gestæ uide quaquam Palaestinis locis, uel angusto aliquo orbis terrarum angulo circumscribuntur. Nōne & ipse Prophetam audisti istiusmodi de Christo prædicantem, Me omnes uisuri sunt a minimo usq; ad maiorem. Nōne etiam intelligis hæc dicta ueris fuisse rebus confirmata? Qua ergo hi ratione ueniam sunt habituri, qui cum uideat ueritates leges cunctis esse ad perdiscendum expositas, nec tamē homine rusticano, & barbaro duxeris exigenda? Non equidem a barbaro solum, & ruri uersato, quin ab eo exegerim, qui omnes barbarie superet, & feritate. Cur enim, dic mihi, si qua de re agatur, rusticanus is, si reus fiat, & obiecta confutare nouit, & aduersario, si uim patitur, obistere, factitareq; omnia altu & uiribus ne damno uel tenui afficiatur, uerum ad ea quæ spiritus sunt, non pari prudentia utitur? Porro cum lapidem adorat uenerabundus, ac ducit pro deo, cum festos ille celebrat dies, cum pecunias fundit, ueritq; se eius numen fatetur: nihil ultra uel ignauus, uel torpens præ eius ineptitudine uidebitur. At cum uerus ipse conquirendus est deus, tunc mihi hominem hunc, nec sanum satis, nec frugi esse commemoras: non ita se res habent, non ita. Num inertiē duntaxat

Philip. 3

Mat. 13

Hier. 11

793 NE SCANDALVM CVIQVAM FRATRUM PONAMVS, SERMO. 794
duntaxat hoc crimen erit? quos em moribus uel A
faciliores uel rudiores opinaris? eos ne quos Abraham fuisse temporibus constat huius nostræ ætatis homines: Id certē clarū, Abraham dixeris. Vel quando pietas ipsa & religio inuētū facilior, nostris his, an Abraham feculis? nostris quippe, quibus dei nomē est apud omnes uulgatū, & præ nuntiatum a prophetis, & finem res ipsæ nactæ, gentium opiniones sunt confutatae & repudiate. Accedit etiam, quod tunc tēporis homines nondum erant ueritatis cognitione instructi, & scelera suæ ditionis uniuersa effecerant: nec lex erat ulla ad castigationē promulgata, propheta nullus, nulla miracula, doctrinæ nihil, aut qui eius cognitionem haberent nō multi, neq; aliud eiusmodi: quin erant omnia tanq; in profundis tenebris, obscuraq; & turbida nocte cōstituta, & tamē rebus aduersantibus mirandus ille & ingētis animi uir & dei notionem habebat, & uirtutem exercitās plerq; ad se imitandum induxit. Quod eo magis mirū uideri debet, cum esset externæ huius & humanæ sapientiæ prorsus ignarus: nondum enim fuerant elementa literarū inuenta, uerum conantū illi pro sua uirili omnia, opem deus & auxiliū tulit. Neq; em dici potest Abraham eam a suis maioribus accepisse religionem, quippe qui idolis inservissent: nihilominus cum talibus esset ille progenitoribus ortus, barbarus insuper natiōe luitet, & inter barbaros enutritus, nemineq; habuisset diuinæ religionis instructorem: tantū reliquos qui uel leges accepissent & prophetas probitate anteiuit, quantum nec dici fat potest. Cur illud? quoniam spiritui prorsus intentus, presentibus bonis nec curam nimiam impendebat. Quid præterea Melchisedec? nōne & is Abraham temporibus fuit, adeoq; claruit, ut dei sacerdos diceretur? neq; em fieri poterat, ut qui caste & continenter uitā duceret, contēptui haberetur. Cum itaq; intelligamus ē quadam probata consuetudine quod semel sentimus, firmū ac stabile seruandum esse, & nostræ erunt per nos actiones circumspectandæ, ut uitæ mellioris profectum nanciscamur: nec deus precandus ut supplicia a quouis hominū exigat: aut scrutandū, cur hunc sanitati restituat, illum ad se iam fato functum reuocet: sic enim haud secus sane facere uideremur, q̄ solet insensus seruus, qui domini dispensationē disquirat. Miserum equidē te & calamitosum dixerim, cui cum futura supplia curæ esse debent, quō uel pacto deus conciliandus, aliorum poenas deposcas pro quibus & tibi tormenta subeunda sunt, illis ommissis, quorum sis rationē redditurus. Dicit aliquis, quid igitur? sunt ne hæc gentili cuiq; & infideli renuncianda? quin etiam uelut non solum gentilem hominem eadē hæc cōmonefacias, sed te ipsum ut rectius uiuas: siquidē gentilis ille uitæ tuæ morib. perpētis, nō mediocriter ex his fuerit offensus: ad hæc tibi quid sit respondendū cogita. Nam si qua realia offendatur, nullā crisis ob id rationem redditurus: si ex prauis tuis facinorib. fuerit offensus, eris sanē discrimē uel extremū subiturus, eo magis
Chryf.

gis si te quē fortē rebus cœlestibus studentē cōspicabatur, mox bonis presentibus uiderit inhiantē nō reformidatēq; æterna incēdia. Eiusmodi itaq; cupiditatis insimulatus, qua uti respōsione queas, excogitanda est; præsertim cum gentilis ille tuis flagitijs perspectis, his sit te uerbis criminaturus. Tu qui iudiciū illud horribile opperiris, cur præsentia hæc non aspernas? si immortalitatem speras, cur mortē non paruifacis? si cœlestis imperij amore duceris, cur non hanc uitam contemnis? Istiusmodi ergo obiectāti cogita quid sit per te respondendū, eoq; magis instabit cum te uiderit ad pecuniarū iacturam tremebundū, & ad obolū unius lucrū latum & hilarem habentemq; animā pro tenui argento uenale. Hæc sunt, inquā, hæc sunt quæ gentilem offendūt. Quocirca si curę tua est salus, erit pro his ratio non uerbis, sed re & actionibus reddenda: quando ob eiusmodi gentilis hominis quæstionē nemo unquā deum male dicitis incessiuit, qui ob uitæ prauitatem ubiq; offenditur, quæ eō per nos erit emendanda, ut reliquos ab eiusmodi petitionibus coerceamus, quæ ret enim gentilis, unde fieri certior possūm deum toleratu facilia imperasse? ecce tu q; Christi hanc fidem a maioribus tuis acceperis, sisq; in hac tam probata religione educatus; nil tamē ea dignum pro dei iussu facis. Quid ipse ad hæc dices? fortē ostendam tibi plerq; alios, qui in eremo confidunt, uitam agere qualem quæris, & deo gratam. Proinde nō te pudet, cū ex confesso Christianus sis, gentilem hominē ad alios remisisse, quali nequeas ipse aliquo indicio Christianum te esse ostendere? at mox ille diciturus est, quid mihi necesse & mōtes adire, & solitudines insectari? si enim fieri non potest hominē in medijs urbibus diuersantem, Christi hanc fidem & sapientiā adipisci, permximē erit uestra hæc christiana respub. incusanda, eō magis si futurum est, ut relictis urbibus nos ipsos in secessum aliquem conferamus. Id modo uelim, hominē afferas uxorem, liberos & domum habentē, posse huic uestre sapientiæ studere. Quid ad hæc dixeris? nullus est in præsentiarum subterfugij aut pudoris locus: longe enim aliter se habent diuina imperia. Sic splendat, inquit, lux uestra coram hominibus; non montibus dixit, aut pro solitudine aliqua inaccessa. Hæc dixerim non ut eos qui montes sibi ad habitandum elegerint, minus probeant: quin ut urbium incolas deplorem, quod uirtutes inde abegerint. Obsecro itaq; ut illud quod in remotissimis locis exercetur sapientiæ studium ad nos uel in urbes traducamus, ut ciuitates & loca frequentiora hoc pacto excolantur: sic & gentiles reduci in uiam poterūt, & offendicula submoueri, adeo ut si eos reddere inoffensos cupieris, & tibi mercedis plurimū uendicare, & uita tua erit per te corrigenda, & quocq; uerius illustranda, ut homines tuis optimis facinoribus perspectis, deum cœlestem patrem efferant laudibus, nosq; ea gloria, quæ explicari uerbis haud fat pro merito potest, frui possimus.

Mat. 5

Vertendi sunt nobis malorum fontes, quibus euerfis sublatisque ardentissimum cupiditatis ignem extinguere licebit, ipsiusque nequitiae radices ab imo reuelleret: etenim si in hoc cuncta arboris superiora circūcideris, eadem nouos ad dente ramusculos, nihil uideberis uel radicibus alte tendentibus effecisse. Quid autem malorum sit radix, edisce ab antiquo agricola, qui cum huiusce sit agriculturę non ignarus, uineę spirituali & curam impendit & operam, & terrarum orbis culturam suscipit. Quid igitur dixerit quispiam cunctorum malorum esse causam? Pecuniarum equidem asseuerauerim cupiditatem: siquidem omnis improbitatis & nequitiae fundamentum ipsa est habendi libido. Ex ea namque dissensiones, inimicitiae, bella, altercationes, contumeliae, suspiciones, iniuriae, caedes, furta & sacrilegia emanant: ob eam, inquam, non solum urbes & oppida, sed uia ipsae, & orbis denique uniuersus defolantur, montes insuper, & loca quaeque superiora, & cuncta demum sanguine redundant & clade, quod malum neque ipso ponto abstinuit: ubi namque maiori quadam uentosa defecit, piratis, nouo quodam praedandi genere adinuente, undique obsidentibus. Ob hanc praeterea cupiditatem, & naturę sunt leges immutatae, & sublati consanguinitatis termini, ipsiusque substantiae ac uitae corrupta sunt iura: auri enim uolenta cupido, non solum in uiuos, quin etiam in mortuos ipsos tales armavit manus, ut ne cum tumulatis quidem habere inducias patiantur: quin has plerique sepulchris refractis scelerate iniiciunt caeueribus, neque sinunt uita functos eorum esse insidijs uacuos. Quaecumque denique mala, siue domi esse cōperies, siue in foro, siue in iudicijs, siue in concionibus, siue in curia & regijs aedibus, siue quibusuis alijs in locis, ex ea habent cupiditate ortum. Hoc illud est malum, hoc cuncta caede & sanguine oppleuit, hoc gehennae flammam excitarit, hoc ciuitates solitudine nihilo meliores, uerum inferiores longe effecit. Siquidem obsessores uiarum caueri facilius possunt, quam qui praedabundi medijs urbibus inuersione: hic tanto sunt illis detiores, quantum ad euitandum difficiliores uidentur. Audent enim in propatulo, quae illi seorsum solent & clam facitare: & leges quae ad praedonum perdendam impuritatem sunt & nequitiam latae, in auxilium sibi & commodum trahunt, urbemque uniuersam clade & facinoribus complent. Atqui inopem in esuriam dedere, in carceremque coniectum & uincula, tormentis post famem tradere, & varijs eculeis diuexare: nonne pro caede commissa habendum est, & caede maius quam rem & si ipse non feceris, causam tamen ut fiat praebueris, magis eris quam qui supplicia subministrant, culpandus. Carnifex enim simul ac gladium iugulo defixit, breuique dolore affecit, delinuit ultra hominem ex cruciare, ipse uero ciues criminando, uexando, insidiandoque suggeris centies mortem expecte-

re. Aduerte itaque quam multiplices uariasque ex una conficias mortes. Quodque grauissimum est, cum nulla sis necessitate, aut fame compulsus: sed eoduntaxat ut equorum frena, domus fastigia, & columnarum epistylia multo auro obducantur, rapido habedi semper in te crescit cupiditas. Quoniam igitur pacto haec non gehenna digna iudicentur: quando & fratris, qui tibi est ineffabiliu bonorum particeps, tantoque a deo honore dignatus, nulla apud te ratio constet, idque solum habeas uoluptati, ut lapides & pauimenta extollas, exornesque ad eo brutorum animalium corpora, & plurimas tibi ad perniciem & calamitates inferas & erumnas: Canis tibi magna est cura: homo uero, imo Christus ipse, pro tuo hoc nimio in beluas studio, proque inani caeterarum rerum solertia, fame extrema concluditur. Quid hac confusione deteriorius: quod eiusmodi nequitia potest esse molestius: quot flagrantia flumina, uel igne succesa huic fuerint ad cruciatum satis? Siquidem is, qui sit ad dei imaginem creatus, tua inhumanitate sordescit & squalet: mulorum uero facies qui coniugem uecturi sunt tuam, auro non modico fulget, pelles insuper & ligna, quibus tegumentum aliquod contextit, uel si sedes paranda sit, aut suppedaneum, auro argentoque operiuntur: at Christi membrum, cuius ob gratiam a caelis ille ad nos deuenit, ac uenerandum sanguinem fudit, praeter avaritiam necessarijs alimentis nil fruitur. Lectuli praeterea tui undique sunt obiecti, sanctorum uero corpora uel necessario amictu priuatur. Seruis itaque, beluis, stratis, suppedaneo, sella & caeteris quae uisiora sunt uasibus, inferiora te Christus habetur & abiectione. Quod si me audis, dictaque haec mea horrescis, desiste iam haec facitare. Desine, inquam, insanire: est enim studium hoc omne quod circa huiusmodi res impenditur pro insaniam habendum. Idcirco inani hac & superuacanea cura omnia, oculos aliquando tandem subleuemus ad caelum, diemque tum illum, id est, horribile dei iudicium, tum statutam certaque sententiam, & in reprobos futuram damnationem memoria repetamus. Animaduertamus insuper & aeternae illius maiestatis tolerantiam, quod nostris uel erratis, uel sceleribus perspectis, neque coelitus in nos fulgura iaculetur, cum facta haec fulmine sint non indigna: id tamen facere intermittit, nec mare in nos refundit, nec terram scindit, aperitque mediam, nec solem extinguit, neque distubat cum astris unam & caelum: nec cuncta denique e medio tollit, quin potius creata omnia sinit suo ordine ferri, nobisque pro instituto subministrare. His itaque animaduersis, diuinam clementiam & longanimitatem & tolerantiam obstupescamus, reputemusque nobiscum animo nostri ortus ingenuitatem: quando in praesenti nihil plane uideamur a brutis animantibus differre, sed illis esse longe inferiori conditione orti. Siquidem sanguinis illa trahuntur coniunctione, suntque naturalis quadam amoris copula contenta: ipse uero uel plerisque sese offerentibus occasionebus, honore scilicet qui religioni debetur & fidei, & multo-

rum bonorum participatione, quorum ob gratiam a cum membris tuis & foedus inire, & copula queas, factus es illis longe immanior. Praeterea cum ea quae plane inutilia sunt, & nullius momenti, magno uideris studio insectari: eos autem qui dei sunt templum, fame & nuditate consumptos, non solum aspernaris & negligis, sed malis plerumque plurimis obuoluas. Atqui si ea per te gloriae cupiditate geruntur, longe magis frater, quam equus curadus foret. Quanto enim is, qui tua sit munificentia usus, praestantior fuerit, eo fulgentior tibi pro tuis in eum beneficijs corona contextitur: nunc uero cum longe his fueris in aliena lapsus, non sentis quam multos excites, qui te criminentur. Quis enim tibi non maledixerit? quis non extremae crudelitatis & inhumanitatis insimulabit, cum uiderit te hominum genere neglecto, bestias illis praetulisse, post bestias uero domos & suppellectilem curae habere? Nonne apostolos audis afferentes, priores illos qui dei uerbum suscepissent, domos fundosque uendidisse, ut fratres alerent: tu uero domos & fundos subtrahis, ut equos, ligna, pelles, parietes, & pauimenta extollas: quodque grauius uideri debet, non solum uiri, uerum & mulierculae hac trahuntur uasania, quando ad inanem laborem hunc & maritos impellit, ut ubiuis potius quam necessarijs in rebus impendat. Quod si quis haec tulerit molestius, minusque probet, praemeditatum habent, & in promptu responsum non mediocriter increpandum: dicunt enim ea licere, quae & caeteri facitent. Quid inquis, nihil pudet, nihil ueremini, quando & Christum ut equis & mulis, ita & stratis & suppedaneis adnumeratis, et quidem famescit: quin potius neque illis parum facitis, maiorisque his rebus portione, Christo uero per exigua impartitis? Num uos fugit cuncta illius esse ditionis, uos insuper ac uestra omnia? Num ignoratis eundem & corpus condidisse, condito gratis indidisse & animam, in quam omnia ornamenta contulerit? Quispiam uero pro his omnibus donis nec beneficij uicem reddet: qui uero pro locata domuncula pactam & conuentam pecuniam diligentissime exposcit, mundum hanc machinam omnem in usum habens, tantumque inhabitans terrarum, neque parum tolerat mercedis dependere, cum inani gloriae e qua facta eius omnia pendunt, seipsum suaque uniuersa detrouerit, eo inanius, quod neque beluis tali ornatu circumactis, addi aliquid uirium potest, neque fessoribus ipsis uirtutis plus quippiam accedere, quam ignominiae: siquidem plerique ab equite auersati, oculos ad iumentum conuertent, insequerentque familiam, uel prauos: & qui elatis ceruicibus antecesserit, circumspectabunt, dominum uero satellitibus stipatum, non secus ac communem hostem, & insensum habebunt, & aspernabuntur: quae res contingere tibi haudquaquam poterit, si animum excolueris, quin homines potius & angeli uniuersi, & angelorum principes coronam plebent. Idcirco si gloriae cupiditate ductus, desine iam sectari quae soles, neque domum, sed

Chryl.

animam ipsam, ut clarior fias & circumspectior, ornato. Nihil enim dici te uilius potest, si ei posthabita & neglecta domus ornatum anteponas. Quod si mea haec dicta, iniquo animo tuleris, audi quid fuerit per quempsam alienigenam gestum. Philosophus enim quidam cum splendidam esset domum ingressus, auro multo fulgentem uariisque marmore & columnarum cultu conspicuam, pauimenta mox ipsa tapetibus strata uidisset, in faciem domini dicitur domus conspuisse: increpitus deinde respondisse, Cum sibi id facere ulla in parte domus haudquaquam licuisset, coactum se domini uultum conspurcasse. Vides itaque quam irrisione dignus sit ille apud eos qui mente ualent, & despiciatus qui exteriora ornauerit: nec immerito. Nam si quis uxorem fuerit tuam operam panis, aut neglectam, ancillam uero ueste splendidiore obtexerit: num aequo id animo tuleris? Minime, quin ira succensus summam hanc esse iniuriam clamitares. Nec secus igitur tibi erit de anima cogitandum, cum parietes solum, & suppellectilem exornas, & stipem minus abunde impertiris, nec in rebus gerendis prudentius impendis operam: quod eo grauius uideri debet, cum constet heram inter & ancillas pro earum natura nihil distare, animam uero a corpore differre plurimum. Quae res si ita se habet, longe magis domus ipsa & lectuli & scabella, ab anima distabunt. Qua igitur fueris excusatione dignus, cum haec fuerint auro per te argentoque obducta: animam uero nulla eius habita ratione, pannis obsita, squalentem, famelicam, ulceribus plenam, canibus si ueris laniandam, & his insuper existimans te exornatu eiusmodi, & exteriori laude, uel gloria potiturum? Illud praeterea maioris dementiae apparet, cum fueris ob id superuacui ornamenta saepe aliam increpitus, irrisionibusque & conuictijs, uel iniuria quauis alia affectus, & extremis supplicijs adiudicatus, superuacanea haec fore tibi adhuc de cori ducere. Vnde cum ita, ut diximus, se rem habere intelligamus, repurganda sunt nobis errata haec omnia, ut aliquando tandem nostri iuris effecti, respicamus, transferamusque in animum decorem illum exteriorum omnem, & ornamentum: hoc pacto deus manebit illaesus, & sine iactura erit, & nos angelis patres efficiet, & bonis certioribus donabit.

DE NEQUITIA DEPULSA, ET uirtute inducta, Sermo.

Ge tandem si placet, cōtentionibus omissis, sermonem ad moralitatem differendam conuertamus. Nequitia enim depulsa inductaque uirtute, clare docebimus iniquitatem ipsam nullum habere a natura ortum, cōquirentibusque malignitatis originem, non solum uerbis, uerum & rebus ipsis ora occludere facile poterimus: ut pote qui illius naturam simus, non improbitatis participes: neque illud spectandum, quam laboriosa sit uirtus, sed quam possit facile comparari, si situr

tom. 5

L. 2. die

esq; hoc pacto dicta in te omnia cōmentitia fuis-
se, & falso obiecta. Solet enim qui alienis in se ma-
ledictis offendit, conscientia delati criminis prae-
se ferret: contra vero, cuncta quae obijciuntur irri-
dens, & ut nullius momenti ducens, quavis se su-
spicione leuabit. Cogita itaq; quot bona hanc tua
moderantiam consequantur: siquidem & te qua-
uis eximes animi perturbatione: quodq; primum
fuerat dicendum, uel peccatis quibus forte fueris
obnoxius exueris, quando criminatores tam leni
animo feres, qm pharisaeum tulerit publicanus ob-
retractantem. Accidit etiam quod animum ad sa-
pientiae studium exercendo instituis, & laudem ti-
bi omnium consensu comparas non mediocrem;
erisq; quavis obiectorum criminu suspicione so-
lutus. Quod si in nominis tui detractores uindi-
candum censueris, facile id abunde sequetur,
quado uel pro maledictis supplicium sumpturus
est deus, eritq; illi tua uel ante id supplicij tempus
in perniciem tolerantia. Nihil enim adeo maledi-
cos mordet frenatq; qm illata contumeliae contem-
ptus: nam quoadmodum tot bona ex ipsa sapientia
emanat: ita ex ipsa animi pusillanimitate pleraq;
mala contingunt: siquidem & ipsi ignominia nota-
mur, uidebimurq; spectantibus caeteris delati cri-
minis non expertes, animuq; indignatione opple-
bimus, & hoste iucunditate affecto, deum iritabi-
mus, superinducemusq; erratis pristinis noua de-
licta. Quae omnia cum ita se habere intelligamus,
euitemus impatientie praecipitum, nosq; ad ipsius
tolerantiae portum conferamus, ut hic nostris ani-
mis pro Christi pollicitationibus, quiete inuenta,
eiusdem cum dono & gratia, cum benignitate &
clementia bona aeterna consequamur.

QVOD NULLA RESIDEAT APVD
nos uitioru & maloru memoria, Sermo.

In ipso proxime ad perditionem acce-
dimus & interitum, quia cum antehac
florete & iuuenili aetate fuissetis,
nunc consenuimus. Quocirca eraden-
da erit eiusmodi a nobis senectus om-
nis, quae etsi lauacro deleri nequeat, poterit pae-
nitentia obliterari. Excipiendum, inquam, quic-
quid in nobis resederit uetustatis, rugae insuper
omnes & maculae ac labe abluendae: nosq; ita ex-
colendi ornandiq; erimus, ut nostri decoris, & cul-
tus desiderio uel princeps ipse & dominus capia-
tur. Licebit praeterea nobis, uel si ad ultimam quan-
dam sit deformitatem peruentum, eam pulchritudi-
nem recuperare, cuius & Dauid meminit: Desi-
derabit rex decorum tuum, audi filia & uide, & obli-
uiscere populi tui, & domum patris tui, & concupi-
scet rex decorem tuum. Atqui obliuio nihil cuiq;
parit quod maneat ornamentum: decorem equidem
animae dixerim, obliuionem uero commissi & errati.
Haec sane Dauid ecclesiam ex gentibus consecram
appellans, dixerit: & commonefacit ne maioru suo-
rum ritus, qui idolis immolabant, recorderet, cui ec-
clesiae cum ex hiscmodi esset hominum genere
congesta, non solum pristina sacrificia interdicit,

Psal. 44

quin, quod maius est, ne uel animo ipso admittat,
prohibet: quod & alio loco sic dicit: Ne memine-
rim nominum eorum in labijs meis: & rursum: Ne lo-
quatur os meum opera hominum. Dicit aliquis, non
ne uirtutis eximia loco habenda est haec taciturni-
tas: eximia quidem, non tamen adeo, ut aequari cum
delicti obliuione queat: nec enim solum propheta
opera hominum haudquaquam fore explicanda inquit,
quin ne recordatione quidem, aut memoria repe-
tenda. Vnde coniectare licet qm longo uelit nos a
nequitia interuallo abesse, cuius qui haud memi-
nerit, nec cogitatum in ea figet: qui autem cogitatione
uacabit eiusmodi, & sermone uacet necesse est: si
taciturnus, actione carebit & opere. Vides qui-
bus nos uis, uel interuallis a reb. superuacaneis
seuingat. Erit itaq; nobis propheta ipse audien-
dus, & ita, ut nulla resideat apud nos uitioru aut
maloru memoria, non tamen eorum quae ipsi deli-
quimus tollendam esse dixerim recordationem.
Quippe commemorata, inquit deus, prior ipse tua fa-
cinora, sic horum nihil ultra meminere. Quor-
sum haec? Nulla sit amplius pristinae rapacitatis re-
cordatio, quin restituenda sint per nos fraude sub-
tracta: id enim sonat nequitia obliuioni mandare:
& fumaces cogitatus tollendi, & ita ut de caetero
nunquam animo admittantur, insuper & errata obli-
teranda. Quaeat aliquis, quoniam pacto allequi
hanc nequitiae obliuionem poterimus? Nempe ex
diuitorum bonorum repetita memoria: si deum
continuo meminimus, haudquaquam licebit pra-
ua recordatione repetere. Si enim, inquit, in cubi-
li fuerim tui memor, matutino essem de te medita-
tus. Nam & si semper est deus memoria complecten-
dus, tunc tamen id maxime agimus, cum animus
& cogitatio in otio uersantur, cum eiusmodi re-
cordatione seipsum quis increpat aut damnat, &
in eadem longius commemoratione perseverat:
curae siquidem interdiu, & animi perturbationes
omnem de deo cogitatum & intercipiunt & pro-
pellunt: noctu uero cum tranquilla est mens, &
quietior cum in portu residet, & placida uersat in
aura, facile poterit dei reminisci. Inquit enim: Quae-
dicitis in cordibus uestris, & in cubilibus uestris
conpungimini: qua recordatione ne interdum quidem
uacandum est: sed quoniam hoc uel maxime tem-
pore uitae huius actiones, & negotia curae sunt
potius, uel saltem sit in cubiculo dei memoria ma-
tutino, sit nostra in eo meditatio: Ita fiet ut si no-
ctu deum precando uotis & precibus reconcilia-
mus, secure admodum ac tuto aggredi quae pera-
genda interdum fuerint, possimus: sic neminem no-
bis habebimus aduersantem, quin uiperam ipsam
si obsistat nihil faciemus, cum deum habebimus
placatum. Porro bellum in foro geritur: possunt
quippe quae indies afferuntur pro pugna & con-
tentione uel quavis procella haberi, ideoq; & ar-
mis est opus: sint autem nobis pro armis his fir-
mioribus preces. Secundo opus est uento, cuncta
etiam perdiscenda, ut diurna haec & longiora spa-
tia sine naufragio & uulnere transigantur. Quam
multi quotidie scopuli offeruntur, ad quos eli-
sa na-

Psal. 43

Psal. 62

Psal. 4

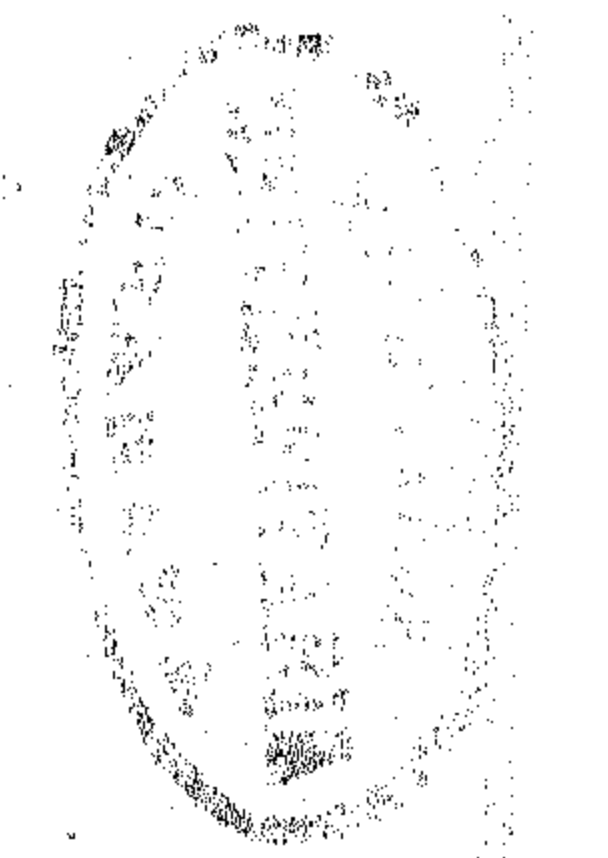
sa nauis saepe demergitur, & eo magis matutino
nobis orandum est tempore ac noctu. Olympiae ludos
nostrum saepe spectare pleriq; nec solum sunt
spectantiu officio functi, quin fauore & laudibus
certatores suat prosecuti, & ita, ut uariae sentien-
tium diuersa etiam fuerit uel laus, uel admiratio. Nec
nos fugit pracones per id omne certaminis tem-
pus diem noctemq; uniuersam aliud nihil eniti,
nihil curare cogitatione & studio contendere, nisi
ut certaturi magno animo in agone prodeant: qui
pero certatoribus ipsis assistunt, buccinatores nil
aliud monent, nisi ut sileat, ne spiritu forte & uo-
ce attritus risum praebet audientibus. Si igitur ap-
ud eos, qui humanum certamen sunt inituri tantum
curae impendit, longe magis nobis, quibus om-
nis haec uita certamen est, prospicere rebus sedu-
lo conueniet, easq; cogitatione & diligentia prae-
nire. Erunt itaq; nobis & noctes ducenda in som-
nes, & curandum quo pacto dies omnis sine illusione
transigatur, cupereq; uel sola nobis esset illusio
ex his obuictura. Verum qui coeleste illud certamen
pponit, patri ad dexteram assistet, attenditq; si quid
uel ipsi absolum uel inconcinnum obtulerimus:
neq; enim factorum modo, quin & dictorum su-
turus est iudex, eoq; erit inuisigandum. Sumus namq;
& ipsi fautores habituri, siquidem uel nobis sin-
gulis assistunt angeli: nos uero stertendo noctes
ducimus: essetq; utinam haec duntaxat nobis dor-
mitandi cura, nec scelerate agerent nonnulli: nam
reptant plurimi terrenis rebus addicti, quando
domicilium in lupanar conuertunt, cum scorta
inducunt, sic se habent pleriq; nulla enim est his
recti alicuius in eundi certaminis meditatio. quam
multi etiam petulantiae & scurrilitati incumbunt,
tumultuant nonnulli, alij praeue agendo & noctes
uigilant, aguntq; longe deterius, qm qui somnolen-
tia opprimunt, cum dolos nectunt: usuras praete-
rea nonnulli computant, alij curis franguntur, liben-
tiusq; se ad alia conferunt qm ea quae acceptum
agonem doceant, aggrediantur. Quocirca uos
quidem hortari uelim, reliquis omissis, unum illud
spectemus, ut propositam uincensibus palmam
adipiscamur, coronaq; obducti, obnoxie omnia fa-
ctitemus, ut bona illa quae nobis sunt in praemium
exposita, consequi ualeamus.

CARNIS CONCUPISCENTIAS NE
sectemur, quae generat mortem. Sermo.

Mortuus est somno ipsum te indue, in-
dutus mortigerum corpus tedde, ac-
ductus facile: id enim praetendit, qui
concupiscentiae gratia carnem asse-
rit nulli esse curae habendam. Nam
quemadmodum nec potum uetuit, sed ebrieta-
tem interdixit: nec nuptias respuit, sed inconti-
nentiam improbauit: ita & carnis habendam esse
ratione non negat, sed prodeuntes ex ea cupidita-
tes, id est necessitatis excessum interpellat. Quod
autem carnis curam habendam esse Paulus asser-
met, audi quemadmodum his uerbis Timothe-
um commonefaciat: Vino modico utere propter
stomachum & tuos frequentes languores. Nec se-

cus hoc loco carni ad sanitatem iulsi, non ad lu-
xum, & intemperantiam prouideri: aliter enim
nec dici prouidentia possit, si per eam aut flam-
mam succenderes, aut ignis caminum tibi redde-
res grauiorem. Ut autem claritas perdiscatis quid
sit ad carnis concupiscentias & desideria prouid-
entia, & quemadmodum illa possint uitari, op-
ulentos animaduerte, & uentri deditos abun-
dantiq; uestium ornatu excultos, uel delictis im-
mersos, & eos qui uitam per luxum & incontinen-
tiam ducunt, attendite: sic uobis, quae dix-
erim, facile innotescant. hi enim haec non ad
bonam corporis ualitudinem faciunt, sed ut
prosilire leuius possint, & tenerem incitare. Ve-
rum qui Christum induerit, delictis uniuersis
eiusmodi intercisis, id solum curat, ut corpori a-
quam pariat ualitudinem, pro qua uel sola con-
sequenda carnis cura habenda est, neq; id ultra
aliquid appetendum. Incumbendum praeterea erit
omni nisi spiritualibus rebus, hoc pacto nul-
lis eiusmodi & uarijs libidinibus grauatus, ex-
citari hac tua somnolentia poteris. Somnus eni-
m praesens est uita, nil prorsus ab insomnijs a-
liena. Nam quoadmodum somno pressi, pleraq;
& superuacanea & frustra loquunt, uidentq; per
sape nil sanum: ita & nos deteriora his pleraq; spe-
ctamus, siquidem qui indecora & turpia gesserit,
eademq; illa obuersari sibi per uisum conspexerit,
mox somno expergescitur, turpi & indecoro a-
spectu liberatur, & poena quam pro scelere meru-
it: quod aliter nobis euenire solet, quib. ob igna-
uiam ac socordiam ignominia atq; supplicia perpe-
tua sunt. Itaque qui per quietem somnando ditectum
ubi dies illuxit, inanes & diuitijs uacui arguunt:
captos uero dum uiuunt, inertem somno plerumq;
nec dum luce oborta, falli posse compertum est,
& ita ut breui eorum insomnia euanescant. Excitamus
itaq; perniciosum hunc somnum: nam si dor-
mitantes nos dies deprehenderit, mors inde per-
petua exceptura est, quin etiam uel ante hunc di-
em hostibus erimus, siue hominibus, siue daemo-
nibus, capti facilliores: ita ut nemo sit eos a nostro
interitu, si id facere libeat, prohibitorus: nam si plu-
rimi nobis uigilum excubarent, non tantum forte
nobis periculi impenderet: uerum cum unus &
item alter luminibus accensis, non secus atq; in
profunda nocte dormitantibus reliquis, aduigilet,
uel summa nobis est opus ad securitatem uigilan-
tia, ne ea forte subeamus, quibus mederi neque-
at. Quaeat aliquis, nonne impraesentiarum & ex-
citati uidemur & uigiles? estis forsitan ad haec que
dixerim irrisuri, dicam tamen. Sumus sane om-
nes nocte media somnum capessentibus aut ster-
tentibus simillimi, siquidem facile ostenderet, si pos-
set incorporea haec spectari substantia, uti plerumq;
alte somno immersos, diabolus parietibus, trasfos-
sis & facetes iugulet, & diripiat quae intus inuene-
rit, agatq; omnia ueluti in delisimtis tenebris otio
summo & facilitate. Quin potius qm cerni haec
oculis non possunt, rationibus subscribendo adstrua-
mus: sic enim & conspici licebit, qm hominum fuerint
L 4 prauis

prauis cupiditatibus oppressi, quie incontinētia & facinorum sopore spiritali prorsus luce extincta correpti. Quorsum hæc quoniam multi nihil suo ordine captantes, quæ hic prædicantur, haudquaquam aduertunt, quod si me peruigil ipse & excitus mendacem deprehenderit, effare quæ hodie apud nos hoc loco aut dicta sint aut gesta, nisi forte quemadmodum somnolentus aliquis solet spectare insonnia, prædicantem me audieris: quod equidē nec de uniuersis dictum uelim. Puto enim cōplures fore quibus eorum que ipse dixerim, facile sit renuntian di facultas: in eum dum taxat ea protulerim, qui fuerit his dictis obnoxius, frustra quæ hūc locum adierit. Dic mihi quis hodierno die uel propheta uel apostolus nobis prælectus est? aut quibus de rebus uerba fecit? nihil habes quod respondere queas: utpote ille sis ad quem somniatē uerba sint facta: eadem hæc & in mulieres dixerim, inest em̄ & illis somnus plurimus, qui utinam dici somnus queat: siquidem somno captus nec mali quippiā nec boni profatur. Verum qui parem uobis uigilantiā seruat, multa in eius capitis perniciem effundit: nam & uisuras computabit: & rationem cōmodatæ pecuniæ componet, animo quæ secum ipse uersabit turpes ignominiosas quæ tabernulas, eodē quæ & sententia interferet, iactō semine, nullo dato uel ad quietem, uel ad profectum spatio. Sed surge tandē & sentibus hūc radicatus conuulsis, avaritiæ temulentia excute, a qua istiusmodi somnolentia emanat: somnolentia aut dixerim, nō eam modo, quæ ex uino gignitur, uerum & illam quæ cum ex uita huius curis, tum uel eiusmodi sopore infertur. His itaque nō solum locupletes & diuites, sed quibus res uel modicæ sunt & tenues, uelim esse admonitos, & eos maxime quos grata cōiuria delectat: non enim sunt illa pro cibo, uel animi remissione habenda, sed pro supplicio & tormentis. Quippe nō indecens & indecorus sermo, sed grauis & moderatus, & cibo expleri nō frangi, in oblectamentis ducenda sunt. Quod si his rebus aliquid inesse uoluptatis existimaueris, affer mihi quam heri & uesperis ex his concenationibus ceperis uoluptatem, nullam habes, deinde & quæ illam assequantur noxia. Sit quæ mihi interea de uoluptate, quæ statim deflaccet & fluit, disceptatio: simulac enim missum conuiuium fuerit, euolat omnis ex eo cepta iucunditas: cum quæ uomitus capitis quæ grauedines & languores innumeros animi quæ captiua & illecebras cōmemorauerim, quid ipse ad hæc respondebitis? nec enim decet per paupertatis occasionem agere impudenter. Hæc autem dixerim, non ut omnino negem conueniendum inter nos esse nonnunquam & concenandum: sed ut honesta et turpia interdiciam, cupiam quæ luxum in cibum conuertit, qui dolore, temulentia & lasciuia careat, ut quæ uel gentes intelligant Christianos nos modum delicis facere, id est modeste & temperanter his uti. Exultate, Propheta inquit, domino in tremore. Qualis illa erit exultatio: hymnos, scilicet, pronunciare, orare, & psalmos pro

A seruilibus illis cantionibus inducere. Hoc pacto Christus & mensæ aderit, dapes benedictione cōplebit, cum preces ad eum fuderis, cum spiritu de cantabis, cum egenos ad uictus communionem conuocaueris, conuiuijs modum & temperantiam adhibebis: sic ex triclinio, dei domum effeceris, pro quæ immoderatis & intēpestiuis clamoribus, hūc & plausibus dominum extuleris. Neque id dixeris, extare hoc tempore alias conuiuandi leges, quin potius corrigenda per te erunt, quæ se haud recte habuerint. Si enim, Paulus inquit, cibum sumitis aut potum, seu aliud quodcumque agitis, omnia in dei laudem facite. Solent namque ex istiusmodi epulis, cum turpia nobis desideria, tum omnis lasciuia obuenire. Insuper & uxores despectui esse, & scorta magnificari, unde & familia desolatio & mala innumera consequuntur, feruntur quæ omnia temere, & omisso namque fonte purissimo ad cœnosum canale illud & lutulentū decurrunt. Quod autem cœnum sit, incestæ & prostitute forminæ corpus, te præter rogabo neminem, qui eo quoad fueris obuolutus, quantum te eius rei pudeat, quantum etiam post delictū immundum te & fordidatum ducas, non ignores. Idcirco fugite obsecro adulterium, eiusque uel procreatricē temulentiam. Quid semē iacis, unde nihil es demessurus? quin etiam si messum feceris: ad ignominiam tibi nec mediocrem futurus est fructus: siquidem ex adulterio nascitur, & tibi dedecus & sibi iniuriā parit, nothus effectus & degener, aded ut si uel amplius per te relicto patrimonio abūder, tum domo & urbicis actionibus, tum in foro iudiciario ex adultera uel serua natus honore carebit. Quo itē ipse uel uiuens, uel mortuus priuabere: si enim mortem obieris, extabunt tibi ad ignominiam monumenta. Quid igitur omnia turpitudine compleris? quid seris, ubi tellus celerrime consumptura est fructum, ubi sterilitas plurima, ubi & interitus genituram præuenit? nec satis habet mulierem adulterasse, nisi eandem uiri cæde obstrinxeris. Vidēsne ergo ex temulentia luxuriam, ex luxuria adulterium, ex adulterio homicidium ortum iri, quin uel homicidio ipso deterius? Non enim in presentiarū succurrit, quo id sceleris nomine queā explicare, quādo nō ex se genitū enecat, sed generandi intercipit causam. Quid igitur dei uituperas beneficiū? quid eius leges oppugnās? quod pro benedictio execrationē sectaris, & gignendi illud receptaculum, necis conditorū facis: & forminam quæ est ad liberos procreandos tradita, ad necem reddis paratiorē? quando illa ut concupiscita magis, uel amatoribus usui sit, uel argenti plusculum exugat, neque imperata facere abnuit, ingens sanē in caput tuū cōgestura incendiū. Nam si & illi id facinus adscribatur, eius tamen te ipse autorem præbes: hinc postmodum idolorū seruitus emanat, cum plerumque, ut magis ad amē, et carmina machinentur, & uina sacrificijs fundant, & amatoria medicamenta & alia nonnulla cōponant. Cuius hæc tamen ac tanta rerum collusionione & foeditate his credibus, hac dæmoniacā seruitute, quam

multa

multi sibi ad utilitatem cedere id negotij arbitrantur, & hi maxime quibus uxores sunt: quod minus est ex abundantia malorum concursu tolerabile: mox etiam ueneficia non in adulteratā, sed in affectam iniurijs coniugem intentant: accedunt præterea insidiæ plurimæ, dæmonum inuocationes, desumptaque ex mortuis uaticinia, quotidie dissensiones, & sine iudicij bella, & propinquorum discordiæ: eoque cum Paulus diceret: Non in cubilibus & lasciujs, non in contentionibus, & amulatione, superinduxit, præuidens istiusmodi dissidijs & domos subuerri posse, & ingenuis liberis iniuriam inferri. Ut itaque hæc euitare possimus, Christum induamus, ut nobis perpetuo sit eum eo manendū: hoc enim induere id sonat, quæ si nunquam sit ab eo deficiendū, uideamur quæ undique præ nostra tum sanctimonia, tum mansuetudine per eum complecti. Quod item dicere saepe solemus, hic illius personam induit, ut amoris uehementiam & animorum nunquam defuturam coniunctionem exprimamus: siquidem qui alium induerit, eum præfert cuius sibi personam induendam præsumpt. Fiat itaque palam Christum nos undique fuisse cōplexum: quod utique fiet, si eius fuerimus & mores imitati & uitæ. Quorsum hæc? Filius, inquit, hominis non habet ubi caput reclinat: hunc ipse uel hac in re imitare: nam si illi cibus erat sumendus, pane ordei uesceretur: si iter suscipiendum, nulli aderant ad uecturā equi, aut iumenta, quin tantum pedibus incedebat, ut lassitudine afficeretur: si quiescendum, nauiculæ proram pro puluinis habebat: si recumbendum, herbidis campis residendum intunxit. Vtebatur præterea uilioribus indumentis, & solus plerumque nemine subsequente diuerfabatur: unde cum & reliqua eius gesta quibus sit initio contumelijs affectus, quotue in cruce perpeffus didiceris, eadem quæ illa sumpseris ad imitandum, si carnis, inquam, curam nullam feceris ad concupiscentiam, Christum indues, cum ea præferim nihil habeat in se uoluptatis. Pariunt enim eiusmodi desideria acerbiores quasdam de se libidines: que ut expleri nunquam possunt, sic & acriora supplicia inferunt. nam quemadmodum qui siti assidua uexatur, uel infinitis sibi ad potum expositis fontibus nihil ex his capiet utilitatis, cum nequeat primum quo laborat morbum restinguere: sic contra, qui in desiderijs uixerit, si omnia ad necessitatem metiatur, hoc nunquam erit satis ardore affectus: quin procul à se temulentia eiusmodi omnis & lasciuia euanescent. Tantum igitur tibi erit cibi capescendum, quanto demi esurires possit. His utere indumentis, quibus carnem obtegere queas, non ornare, ne id illi exitium sit futurū: quæ si remollescere tuo permissu coeperit, bona eius offensa ualitudine, nimia indulgentia dissoluet. Ut itaque optimum habeas animæ tuæ uehiculum, utque tutius nauis rector gubernaculum insideat, & miles arma perracter, curandū erit ego moderamine agantur omnia, Nec enim multis abundare, sed paucis indigere frugi hominē facit: siquidē diuis

A tjs affluēs, uel inoffensus uereri omnia solet: qui uero minoribus erit fortunis iucundior, semper equiori animo tolerabit iniurias, quam qui nullis fuerit affectus. Non itaque illud erit appetendum, ne qua nobis molestia offeratur: quin potius eam inferre cupiēti, id facere ne liceat oprandū: quod assequi aliunde nō possumus, nisi cum fuerimus, maioribus rebus paruifacis, necessarijs cōtenti.

VIRTUTIBVS PROGENITORVM NE CONFIDAMUS, NEQUE UITIJS EORVM TREPIDEMUS. Sermo.

AVLVM & ipsi imitemur, deumque pro suscepta nostri hac in uita cura laudibus efferamus, nil prorsus maiorum nostrorum consiliū uirtutibus: cui rei Iudæi argumento sint, quibus cum, præter eam quæ spiritualis habetur, propinquitas nobis est nulla: ita sit ut Scythia quispam, pro Abrahamæ filio duci possit, & Abrahamæ filius uel Scythia quouis magis credatur alienus. Nihil itaque præclaris progenitorum facinoribus confidendum: quin uel si admirandū habeas genitorem, neque id quidē existimaueris futurū tibi, aut saluti satis aut gloriæ, nisi fueris & ipse illi & uita coniunctus & moribus: uti contra, si improbum fueris parētem nactus, nihil ex eo posse tibi uel ignominia uel dedecoris obuenire, si te laudabiliter gesseris. Quid em̄ esse genitibus ipsis despectus potest? fide tamen simul ac nobis conciliantur, & necessitudine iuncti sunt & sanguine. Quid nobis Iudæi familiaris? uerum eorum sunt infidelitate alieni effecti: porro propinquitas ipsa & naturalis est, & necessaria, qua omnes uidemur uinculo quodam consanguinitatis connexi, quando ex Adam ducimus uniuersi ortum, neque tamen tum Adæ, tum Noe, tum terræ ipsius, quæ omnium est parens, habita ratione, alterutrum sumus propinquiores, & magis proximi: uerū dignior illa palmarū & uictoriæ cōiunctio uel sola esse apparet quibus ab improbis seiungimur. Quippe cum nulla detur in terris certa propinquitas, nisi quæ ex cōuenientia morū conciliat, neque fratres eos dixerim, qui eodem nobis fuerint uel partu, uel alio progeniti, sed qui religionem præ se, & fidem tulerint nostram, non alienā: sic & Christus hos dei filios nuncupat: qui contra senserint, dæmonum. Sic inobedientia, & gehennæ, & perditionis filij appellantur, sic, inquam, & Timotheus initio Pauli filius asserabatur, cum Pauli ex sorore nepos, quæ prorsus inutilis, et si natura propinquior, quod fuerit nomen sortitus haudquamquam satis constet: ille uero non minus sanguine ab eo distaret, quam loco, utpote qui Lystrensis ciuis fuisset, alioquin ad Pauli supra omnes propinquitatem admittitur. Efficiamur itaque & nos sanctorum filij, quinimodò dei ipsius. Quid aut sit dei filios fieri, audi quid Christus dixerit: Estote per seuti sicut & pater uester, qui in cœlis est. Idcirco inter præcādum, patrem hunc appellamus, ut non solum eius in nos gratiā, quin & uirtutes memoria repetamus, ne forte ea quippiā necessitudine indignum

Mat. 3

indignum gesserimus. Dicit aliquis, quoniam pa-
cto effici dei filij possumus? Is profecto effici po-
test, qui omni sit uitio uacuus, quiue in laceffen-
tes se iniuria, mansuetudinem praestet: sic enim
& pater tuus erga eos se gessit, qui se maledictis
incefferant: unde cum nos multa & plurimis lo-
cis comonefaciat, nusquam id infert, estote patris
uestri similes, nisi cum diceret: Orate pro perse-
quentibus uos, benefacite uos odientibus, illud
etiam tanquam palmam adiecit. Nihil enim nos
deo tam proximos facit, quam bene de inimicis
mereri: eo & Paulus cum dei nos imitatores fieri
oportere asserit, in eadem concedit sententiam.
Quippe cum necessariae uirtutes sint, & ea praeci-
pue quae cunctarum est maxima pietas, & man-
suetudo: cumq; & nobis plurima opus clementia
sit quotidie delinquentibus, eandem in ceteros pre-
stemus necesse erit, cuius clementiae uel exiguitas
uel magnitudo non donorum quantitate, sed exhi-
bentis potentia, & rei familiaris neruis metitur.
Idcirco neq; opulentus effera, quod multis; neq;
pauper animo concidat, quod paucis quempiam
donet: siquidem locupletem pauper largitionib.
plerumq; excessit. neque ex modicis facultatibus
miserum se, aut infelicem se existimet: solent em
res parue facere nos ad stipem erogandam prom-
ptiores: multiplex uero & abundans possessio, &
honorum fortunae differentia, & rem familiarem
augendi immoderata libido, homines faciunt te-
nacios: cuius diffidentiae & cupiditatis tyran-
nide liberatur, qui pauca possidet, ita ut plures
ei ad beneagendum occasiones offerantur: nam
& carcerem adibit facilius, & ualitudine affectos
reuit, & cyathum porrigit aque gelidioris: quae
proculdubio diues quispiam facere dedignabitur
utpote qui praediuitijs intumescat. Non itaq; erit
tibi ob inopiam desperandū, quando ob eam tibi
uel coeli parebunt: quin etiā si nil habeas, animo
tamen fueris clementiori, merces te uel ex eo ma-
nebit non exigua. Ea propter & Paulus flendum
esse cum flentibus, & uinctis conuinciri oportere
inunxit. Non enim solum gemebundos & moe-
stos, uerum & reliquis calamitatibus circunuen-
tos, multorum fletus & dolor nonnullam in par-
tem solatur & iuuat: adeo ut non minus persape
animis collapsi, uerbis quam pecunijs subleuen-
tur: eoq; & dei iussu pecuniae egestate patientib.
erogantur, ut non solum illorum leuetur inopia,
sed etiam nos ad proximorum mala commiseran-
dum instruat. Itaq; & avarus odibilis est, & inui-
sus, quod non solum egenos contemnat, sed quod
inhumanitate deuincitur, & inopum miseria seui-
endo non permulcetur: quemadmodum contra,
qui pecuniam, inopem subleuando, asperna-
tur, omnium iudicatur amore dignissimus, quod
se misericordem praestiterit, & humanum. Deus
praeterea pius, & clementes non eos solum qui e-
genum pecunijs iuuerint, uerū & qui animo iue-
rint ad commiserationem facili, extollit ac beat.
Exhibeamus itaq; istiusmodi ad miserandū prom-
ptitudinem, hoc pacto nos & reliqua bona conse-

quentur. Nam qui mente fuerit ad pietatem pro-
cliuor, uel quibus affluet, pecunias iundet, si cala-
mitatibus quempiam uiderit afflicti, congemis-
cet: si oppressum iri, illico aderit: si diuexari, ma-
num porrigit: utpote qui sit bonorum omnium
thesaurū cōsecutus, mentē scilicet clementē ac pi-
am, e qua scaturire omnia constat, quae ad proximi
faciant utilitatem, ita ut in posterum sit praemia
a deo seruata habiturus: quae ut uendicare possi-
mus, animus nobis erit tum ad humanitatem, tum
ad mansuetudinem disponendus: ita fiet, ut quan-
diu in hac uita esse licebit, & beneficiis abunde-
mus, & palma deinceps nobis seruata fruamur.

CONTRA DESPERATIONEM ET
SVPERBIAM SERMO

Siquis natura in mentis ualitudine
inciderit, culpa uacabit: quod uero eam
ultra incurrit, & uenia priuatur, &
supplicio quodā maiori afficietur.

Huiusmodi sunt qui pro compara-
ta sapientia elati, plurimum sibi prudentiae arro-
gant, & in desperationem quandam collabuntur
extremam: siquidem nulla re magis quam despe-
ratione ipsa desipimus: idcirco & Propheta da-
monum principem barbarum illum istiusmodi
uerbis appellat: Stultus autem stulta loquitur. Vtq;
eius insipientiam suis ex dictis perdiscas, audi
quid ille dicendo iacet: Super astra coeli ponam
thronum meum, & ero altissimo similis: compre-
hendam manu tanquam nidulum terrarum or-
bem, tollamq; quasi oua derelicta. Quibus di-
ctis quid dici potest insulsius? quippe iactanter
prolata, uel singula sapere mox impudentiam ui-
debuntur: nam si desperantiū dicta haec fuerint, in
medium produxerim, haud facile cerneret utrū
spe destituti sint illa, an stultitiae morbo laboran-
tis, adeo utriusq; par esse id uitium constat. Item
& barbarus alius ita inquit: Deus sum ego, non
homo. Et rursus alius: Nec enim poterit Deus
uos saluos reddere, nec a manibus meis eruere.
Insuper & Aegyptius ille Pharaos: Non noui do-
minum, & Israel non dimittam. Nec absimilis
ille apud prophetā insipiens, qui secum in corde
diceret: Non est deus. Et Cain: Nunquid custos
fratris mei sum ego? Quo circa non facile erit inter-
nosceri, utrum desperantiū dicta haec fuerint, an
mentis aegritudine affectorum: siquidem *desperatio*
id est, desperatio, ea sit, quae cum nec modum, nec
aequalitatem teneat, tum quod procul mente sit,
denominationem accepit: haec enim homines sto-
lidos reddit, & insolentes facit. Nam ut sapientiae
initium, dei est timor, ita insipientiae, eiusdem igno-
ratio. Si ergo dei cognitio pro sapientia habetur,
nil dubium quin ipsius ignoratio stultitia sit, quae
utiq; ex superbia oritur, cuius principium est de-
um non nosse: erit ergo superbia extrema qua-
dam dementia: talem se Nabal exhibuit, et si non
in deum, erga hominem tamen: ex desperatio-
ne namq; uasanus factus, timore demū consum-
ptus est: simulac enim quispiam sapientiae modo
exciderit

exciderit, formidolosus simul & audax animo ip-
so debilitato, efficitur. Quemadmodum enim cor-
pus hoc nostrum equo temperamento amisso, &
male complexionis effectum, facile omnibus mor-
bis corripitur: ita & animus cum insolescere coe-
perit, & contrahi humilitate deserit, habitudine
alia quadam accepta, debilitat, formidinem, au-
daciā, simul & demētiam incurrit, nec sui demū co-
pos efficitur, aut gnarus: qui uero seipsum igno-
rat, quo pacto quae supra ipsū fuerint intelliget?
is sanē haud aliter se habebit, quam solet aliquis
phrenesi interceptus, qui sui ipsius nullam habe-
at notionem, neq; ea quae sibi pedibus adiaceat,
dignoscat. Item & oculus cum caligare coeperit,
& reliqua membra obtenebrat, quod certe despe-
ranti solet accidere: idcirco & qui eiusmodi de-
speratione ducunt, & furentib. sunt infeliciores
habendi, & his qui natura desipiunt miseres:
nam risum eque atq; hi ceteris mouent, & minus
placent, & modo simili effertur, cum haud
parem sibi cum stolidis ueniam pariant, & omni-
bus sunt inuisi: ita sit ut cum eodem pene morbo
agitentur utriq; commiseratione tamen non ae-
que priuentur: siquidem non solum ex dictis, ue-
rū ex gestu, & corporis motu ridiculi sint. Quid
enim, dic mihi, ceruicem extendis? quid summis
incedis unguiculis? quid attollis supercilia? quid
pectus tumidum geris? capillo tibi nec licet albe-
scenti nigredinem indere, uel nigro candorem:
deinde uti rerum potitus aerem uolitando ober-
ras, cupidior forte uel alas tibi adnasci, ne terram
desuper pedibus incedas: forsan etiam commuta-
ri uel in monstrum cupieris, cum nondum mon-
strum effectus: & homo cum sis uolatum tentas,
quin potius corde sublatus, omni ex parte intume-
scis. Quo ergo te nomine appellauerim, ut hac te
queam desperatione eximere? si cinerem te aut
fumum, seu puluerem dixerim, tenuitatem ex-
primam: figuram tamen aut similitudinem, quod
equidem maluissim, haud satis attigerim: uellem
enim inanem tumorem illum omnem deprome-
re. Quam igitur excogitauerim quae his congrue
re possit imaginem? Mihi certe posse uidetur, ho-
rum hominū tumiditatem cum stuppa aliqua flā-
mescenti conferri, quando post incendium mox
illa inflatur & surgit, postmodū leuiori quodam
manuum tactu dissoluitur omnis in cineres tenu-
issimos: eiusmodi sunt istorum animi, quorum tu-
mores & inflatos spiritus, quiuis fortuitus & ad-
uersus casus comprimere poterit ac disturbare. Est
enim necesse eum qui in desperatione tenetur, de-
bile esse & infirmum. Siquidē elatio illa & cel-
situdinē non satis constat ualitudine integra, sed
quemadmodū in aquis ampullae solent, facile dis-
soluuntur: ita & istiusmodi homines intereunt le-
uius: quod si nullam forte his dictis adhibendam
esse fidem censueris, da audacē, da desperantem,
cernes sanē lapsu quouis & prostrato, nec mag-
no tamē in discrimine timidiorem. Nam quem-
admodum ex aridiorib. uirgultis flāma uix dum
suscitata in cineres collabi solet: rex solidis uero &

firmiorib. natura lignis haud facile ignis succen-
di potest, succensus uero excitatam diu continet
flammā: sic & animi qui perfectiores fuerint &
stabiles haudquaquam uel succendunt facile uel
restinguntur: quae duo abiecti homines, & ad de-
sperationem proni, eodem temporis puncto pati-
untur. Haec si ita se habere intelligimus, humili-
tati operam demus, quae quoniam potentissima
est, & duritiae lapides uincit, tutiores nos red-
det, quam ullae possent aut turres aut parietes
tutari, quando daemonum & machinas superat
& dolos. Contra uero, desperatio ipsa et captus nos
faciles uolenti cuiq; efficit, & frangit, ut diximus,
non absimili facilitate, qua uel ampulla in aquis
scinditur, & aranea celerius uel fumo dissoluitur.
Ut itaq; nobis super firmiori sit lapide gradiendū
desperatione omīssa humilitatem sectemur: hoc
pacto quiete dum uiuitur inuenta, bonis in poste-
rum fruamur sempiternis.

NE DESPEREMVS SI IN BENE
operando tardi fuimus. Sermo.

Nemo desperet si per otium & inertiam
plurimum temporis fuerit trans-
actum, quando uel paruo tantum
cuiq; compensare liceat operando,
quantum neq; omni superiori tem-
pore factitare potuisset: si is qui Christi fidem an-
tea nunquam attigisset, principio statim tam cla-
rus euasit, longe magis & hi qui eam iam sint pri-
dem cōsecuti. Quare cum quibus preteriti tēporis
iacturam tam breui sarciri posse intelligat, segnio-
rem se nihil praestet. Est enim futurum omne in-
certum, diesq; domini non secus ac fur quispiam
dormitantibus nobis inopinato incūbit: uigilan-
tibus uero nihil obstitit, neq; abducat imparatos,
neq; excitatos & abstinentes aggredietur, ut pre-
do: quin uti regius nuntius euocabit, ad bona
illa nobis longe antea parata: quod si fuerimus
forte sopore capti, quamprimum inuadet. Ne-
mo itaque obdormiscat, nemo uel hebetior fiat,
uel tardior ad uirtutem: id enim dici somnolen-
tia potest. Num estis nescij dormientibus nobis
nihil esse in tuto, facileq; insidiatum iri posse, uigi-
lantibus uero haud opus esse custodia, soporatis
aut & somno captis, uel multis saepe dispositis ex-
cubijs pereundum fore, & ita ut neq; portis, neq;
uectibus, aut custodib. ullis prohibere praedoniū
irruptionem possimus? Quorsum haec? ut intelli-
gatis si uigilantiam praestiterimus, fore ut nulla a-
liorum ope indigeamus: si uero somno erimus op-
pressi, neque aliena quidem uel magna subsidia
nobis esse aliquid ad tutelam ualitura. Sanctorum
uirorum fieri orationū participem optimum est,
tum tamen cum boni aliquid & ipsi facitamus.
Dicit aliquis, si ipse in officio aliqua aetate sum
quid alienis precibus opus habeo? Neq; ego te
uelim egentē aliena ope efficias: uerū si bonae mē-
tis erimus compotes, hac re indigere nos existi-
mabimus, siquidē Paulus nūq; se aliorū uotis ca-
rere dixerit: tūcti oratores illi haudquaquam digni
uideren

viderentur pro se precari, neq; sibi aliquo modo pares. At tu, quid mihi, inges, aliorū precibus opus est, quas neq; Petrus ipse repudiari: Siquidē oratio, ait, fiebat sine intermissione ab ecclesia ad deum pro eo: tu vero illam paruiducis, quā in eo magis opus habes, quo minus existimas te indigere. Nā si Paulo fores simillimus, esset tibi uel aliena oratio necessaria. Noli te efferre, ne humilis fias. Itaq; q̄ ante dixeram, uel uos bonū operantes iuuant plurimū alienā preces, audi & Paulum hoc pacto dicentē: Scio autē quod hoc mihi cedit pro uestris precibus et permissioe spiritus Iesu Christi, ad salutē: et rursum: Vt ex multorum persona ob donum, quod in me est collatum, a multis pro me gratiā referatur. Tu uero rursum, quid opus precibus habeo alienis: quod si in otio erimus, nemo profecto nobis orando aliquid poterit utilitatis asserre. Quid em̄ Iudæos iuuat Hieremias: nōne tertio deum audiuit, tertioq; ne pro populo oraret prohibitus est: nō enim, inquit deus, te exaudiā. Quid Saulem Samuel: nonne pro eo ad ultimū usq; diem preter preces & lacrymas fudit? Quid præterea idem ille Israelitis profuit cum diceret: Mihi autem absit peccatum subire, ut desinam pro uobis orare: nonne omnes interibant: Dicit quispiā, ergo nihil profunt orationes: quā in eo & iuuant plurimū, sed tum cum aliquid & nos boni peragimus: nam operantibus nobis cooperantur & iuuant: cooperatores enim quis & adiumento est agitati aliquid: quod si deses manebis & otiosus, nihil magnæ utilitatis consequere: nam si quirent aliorum preces desides nos & pigros subleuare ad cœlos, quid impedit quod minus & ipsi gentiles omnes Christi fidem consequantur: Nonne pro uniuerso terrarum orbe oramus: Nonne & illud idem Paulus faciebat: nōne & reliquos precādo petimus saluos fieri & conuerti ad deum? Cur etiam ex improbis boni nō efficiuntur: si nihil ex se ut existimatis orationes eiusmodi conferunt utilitatis, quæ proculdubio magnum in modum conducunt, si ipsi nobis pro uiribus opis aliquid attulerimus. Quod si uolueris, quantū commoditatis afferant huiusmodi preces edoceri, animaduerte Corneliū et Tabitham illam: audi et Jacob ad Laban dicentem: Nisi deus patris mei Abraham & timor Isaac mihi adfuisset, nunc me uacuum dimisisses: audi rursum & deum ipsum hoc pacto dicentem: Defendam autē ciuitatem hanc me propter, et Dauid serui mei gratia. Verum quo tempore hæc deus locutus est, nisi Ezechiae uere iusti: nam & si eandem uim orationes in improbos & sceleratos haberent, cur deus ipsidem illis nō usus est uerbis, cum Nabuchodonosor ciuitati illi exercitum hostiliter admouisset, sed potius hostibus tradidit diripiendam, quoniam maxima in ea creuisset nequitia? Orauit enim iterato Samuel idem pro Israelitis, & effectus est uoti compos: tum tamen cum illi essent deo accepti, eoq; de hostibus uictoriam retulerunt. Dicit rursum quispiam, quid mihi aliena comprecatione opus est, si ipse deo mo-

rem gesserō: caue heus tu ne id amplius dixeris: quā in eo opus illa est, & maxime opus: audi quippe deum de amicis Iob hoc pacto loquentem: Et Iob 43 orabit, inquit, pro uobis, & remittet uobis peccatum: qui etsi peccassent, non tamen erant grauiori scelere obstricti: iustus uero ille qui amicis orando salutem fuit, & Iudæorum tempore claruit, nequiuit tamen eosdem perdendos tutari, ac saluos reddere. Quod ut intelligas, audi deum per Prophetam loquentem: Si adstiterint Noe, Iob & Daniel, non liberabunt filios suos & filias, quoniam am superabundauit malitia: & rursum, si steterit Moses & Samuel, inquit, neq; id assequetur. Aduerte autē quo pacto illud duobus prophetis fuerit renuntiatum, qui pro Iudæis ambo cōprecati nihil sunt pro uoto cōsecuti. Ezechiel etiā: Heu mihi, inquit, domine, perdes tu reliquias Israel: deinde ut ostendat se deus iuste id facere, aperuit huic & Iudæorū errata: insuper palam facit nō ea propter q̄ se paruificeret, eius preces nō fuisse admissas: satis, inquit, hæc tibi ad persuasionē ualeant, nō ut nulla tui apud me ratio constet, orationes tuas minus fuisse exauditas, quā pro innumeris istorū erratis, pro quibus ipse deprecatus. Nec immerito talia Ezechielem affatur: fuerat enim is plerūq; passus. Dixisti, inquit, mihi, pro foribus cibum caperem, & cepi: imperasti super alterum latus quiescerē, & quieui: mandasti per foramen delatus exire, & exiui: sustulisti uxore, & iniūxisti ne flerem, nec fleui: quin tui uiriliter, & alia complura Iudæorū gratia feci. nunc uero pro eis orantem non audis? Quid deus? Nequaquā: non enim te paruificēs id ago, sed si Iob, uel Daniel ipse pro filiis Israel orauerint, nō exaudiā. Ad Hieremiam uero, qui in exequendis dei mandatis, etsi minora perpeffus, multa tamen ob illorum improbitatem sustinuerit, quid deus dicat, intellige. Non uides quæ isti faciunt? Huic ita esse adfirmanti, petentiq; se propter illis uenia concederetur, his uerbis responderet: Si adstiterit Iob & Samuel ipse, non parcam. Primus insuper legislator, qui Iudæos frequentius liberauit dicens: Si dimiseris eis peccatū, dimitte: sin autē, & me tollet: si hoc tēpore superesset, eadēq; illa dicitans flagitaret, proculdubio non impetraret: quin etiam si Samuel ipse, qui rursum eos seruauit, & ab ineunte ætate omnibus fuit admirationi, idem exposceret, haudquaquam assequeretur. Quod equidem mirum admodum uideri debet, cum de Mose dictum illud fuisse constet: hunc deus quemadmodum ad amicum beneuolus, nullis ænigmatibus aut fucatis uerbis alloquebatur. Item de Samuele & illud, in primis sibi apparuit ætate, et occlusa uaticinia aperuit: Erat em̄, inquit, pretiosum uerbum, neq; enim erat uisio distinguens. Quo circa uel si hi omnes deo coram orantes adstiterint, nihil proficient: neq; Noe de quo ita loquitur deus, iustus & perfectus in generatione sua: neq; Iob qui integer & iustus & uerax, ac dei cultor est appellatus: nec Daniel ipse qui etiā pro deo habitus est, eorum filios aut filias liberabunt. Hæc itaq; cum

cum ita esse intelligamus, sanctorū preces minus a erunt per nos negligendæ: neq; illis prorsus confidēdū, ne forte his fili, inertio otio torpeamus: quorum altero uerendum est, ne segniores reddamur & frustra patiamur insidias: altero, ne è maximo lucro excidamus, quā in eo hortemur ceteros pro nobis orant, & manus porrigāt: nos uero ad uirtutem omni conatu nitamur, ut futura illa consequamur bona, quæ deum colentibus statuta ac proposita sunt.

DE NULLA REGNI SPE VEL HONORIS, sed amore, & charitate ingenti, Sermo.

Vo tandem ipsi digni supplicio iudicabimur: siquidē Paulus ob Christi, quo tenebat desiderio, neq; celestis ipsa magnificabat: nos uero quæ uel coeno & luto uoluntantur, Christo præferimus: cuius amore & gehennam ille adire, si fieri id necesse foret, percipit, & celestis regni iacturā patit: nos uero à Pauli magnanimitate longo intervallo distantes, cū neq; præsentia aspernemur, nec digni quidem erimus, qui eius calcos atrectemus. Siquidem ille pro eius summa in Christū pietate & obseruantia, nec cœli regiā pro regno ducit: nos uero eū, cuius opera & admirari uidemur et magnificare, quod quidē optare, contemptui habemus: propositū nobis celeste illud imperiū prætereuntes, umbras quotidie & insomnia cōlectamur, tametsi deus pro suo in nos amore et pietate, se nec secus gerat, q̄ solet indulgentissimus pater in liberos cōtumaces, qui cum eos uideat suæ assidue consuetudinis tædio affectos, alia quadā arte ad se pellicit. At nos cū nullo Christi detenti amore teneamur, & si plerūq; ut in officio detineamur, reb. obiectis, residere apud se haudquaquā toleramus, quin ad ineptias potius ueriles transilimus, & ludos: quæ omnia Paulus nec mediocriter abhorrebat, quin uti ingenuus & liber filius genitoris amantissimus querit se illi assiduam dedere, cum eoq; & solo uerari: nec sui magnā habet in ceteris rationē, sed longe minorem quā filium deceat: non enim pari se quo & patrem honore dignatur, siquidem cum patre attendit, sua nihil putat, maualtq; cū patre in plagis & cruciatu uersari, quā se iunctus in delicijs esse. Idcirco non possum non uehemēter Paulum admirari, qui solus ob Christi gratiā tulerit omnia, nulla regni spe, uel honoris, sed amore duntaxat, & charitate ingenti, cum plerūq; hominum eiusdem gratia ne pecunias quidē contēpserint: neq; enim nos uel Christus ipse, uel eius opera, à terrenis his rebus retraxerit, quin uti uipera & fures, uel reliqua id genus animantia solent, coeno obuoluimur. Quid em̄ ipsi his seris bestijs uidemur præstare, quibus cū tam multa pateant exemplorum plena, & imitatione digna, haudquaquā intermittimus inferiora hæc suspicere & admirari, cum ne ad breue quidem spectare superiora toleramus: præsertim cū nostri gratia filium deus demiserit: cœlitus, cui nec panem ipse impartiris, Chryf.

quando pro te fuerit oblati, & morte affectus, pater nec proprio filio te propter indulgentiam? Hūc ipse inedia maceratū paruulacis, cū tibi sit eius ope uiuēdū, quid hac fieri cōtumelia potest deterius? Tui ille ob gratiā proditus, te propter occisus, famelicus pro te diuagat: uel è suo aliquid huic impartire, ut in tuā id utilitatē cedat, nec frustra quidem (mihi crede) id egeris. Quos igitur istiusmodi homines nō insensibilitate lapides excefferint, qui cum tot rebus ad bonū trahunt, in demoniaca tamen hac crudelitate perseverēt? Atqui Christus nec morte tantū, & cruce contentus, quin subire etiā inopiam uoluit. Hospes insuper uagus, & nudus fieri, ualitudine affici, & uincula tolerare, ut te uel hoc pacto ad se reuocaret: q̄ si pro mea hac omni tolerantia, inquit, nec uicē reddendā existimaueris, saltē te meæ mendicitatis miserat: q̄ si nec huius rei gratia mihi cōpatiendū duxeris, uel ob ægritudinē meā aut nexus & uincula emollire. Si ne hæc quidē misericordē te & piū reddiderint, leuia tamen & friuola deposcenti annuas uelim: neq; enim pretiosiora quædā & magna expolco, sed panē duntaxat & tectū, & uerba solantia: q̄ si post hæc fueris in tua feritate pertinacior, saltē pro regni cœlestis desiderio, siue ob ea quæ pro te tuli certamina, exhibe te meliorē. Si demū nulla istiusmodi apud te ratio constabit, saltē naturæ ipsi compatere: cum nudum uideris, reminiscere eius, quā pro te tulerim in cruce nuditatis: cuius si nulla erit apud te recordatio, uel ob eam quam inopū gratia exutus tolero, factus sum antehac te propter egenus, & in præsentī egestate premor: ut undecunq; compulsus misericordem te præbeas: esurient tui gratia toleraui, rursum famem pro te patior. Sitibundus eram dum in cruce penderem, & impresentiarum sitio pauperum ratione, ut his utriusq; inedia scilicet & siti, te mihi adiungam, piūq; pro tua salute reddā & humanum. Quocirca etiam te mihi pro meis innumeris beneficijs in uice reddenda sentiā obligatum, nec tamen quippiam te quemadmodum debitorem repeto, quin uti beneficium & largitorem, sumq; pro parujs & exiguis rebus corona te & imperio donaturus. Neq; id dixerim: solue me egestate, uel diuitias elargire. Fui equidem pro te pauper, sed panem postulo, & amictū, uel tenue aliquod meæ inediae solamen. Si fuerim ipse in uincula coniectus, haudquaquā me inde eximas postulo: sed unum illud, ut uinctū tuū ob gratiam reuifas, sic te uel hoc solo cœlo donauerim: etsi ipse grauissimis te uinculis eruerim, feceris tamē mihi, si præpeditū & ligatum reuiferis, satis. Postum præterea te uel nullis tuis in me meritis coronare, uelim tamen me tuis esse beneficijs obstrictum, ut te corona dono concessa faciat fidentio rem: idcirco cum habeam ipse unde me aliam, facultates, emendicando circumuagor, præq; tuis foribus adstās, manum porrigo, & cibari à te percipio: amo enim te plurimū, & mēsa insuper tua delector: quodq; amantū consuetudinis est, uel hæc omnia mihi duxerim ornamento, quin etiam

spectante terrarū orbe, laudes de te praedico uel A ingentes, audientibusq; uniuersis alio rem meum ostendo. Cumq; soleat nos cum a quoquam alimur, pudere, celareq; item beneficium consuescimus, Christus ipse uel nobis obtinentibus, quando uehementi nos amore prosequitur nostrū in se beneficium uulgabit, nostriq; haud mediocri cum laude profitebit: neq; enim eum fateri pudebit, nos sibi nuditatem patienti amicum, & famescere contulisse & uictū. Quibus omnibus recte perceptis, ne laudetenus contenti simus, quin dicta haec exequamur. Quid em̄ nobis huiusmodi plausus, & laudantium turba utilitatis contulerit? u num illud a uobis exegerim, ut ostentationē hanc, & iactantiam tum ex factis, tum ex uera obtemperantia uēdicetis. Id enim demum nobis in laudem, id in lucrum cedit, & quouis diademate fulgentius existimauerim. Hanc itaq; & decessuri coronam, tum mihi, tum uobis per inopum manus deferendam parate, ut uel in hac uita spe nē hōri enutriti, ad futuram concedentes, perpetua beatitudine fruamur.

DE INANIS GLORIAE CVPIDITATE, Sermo.

Quid tandem inanīs gloriā cupiditate sumptuosius? quid turpius, uel toleratu difficilius fieri potest? Siquidem morbi huius dispendia ex his solent patere, qui frustra & inaniter tum in theatris aedendis spectaculis, tum rebus ceteris istiusmodi intemptiuis, ad gloriā duntaxat et ostentationem paratis, tum deniq; in aedificandis splendidis domibus, & excolendis, & reliquis inutilibus, quā impresentiarū silentio praetereamus, pecuniarum plurimum infumunt: nec sanē quempiam fugit, hominem hoc morbo laborantē, prodigum & iactabundum, rapacem insuper & cupidum esse oportere: nam ut habeat unde beluas alat, alienis fortunis inferet manus. Et quid fortunas dixerim? si quidē nō eas solum, sed animos ipsos ignis iste depascitur, neq; morte corpora hoc modo & praesenti, sed futura etiam afficit, & aeterna. Nā & gehēnae procreatrix inanīs haec gloria, & ignem excitat uehementius & uermes pestiferos: quin etiam eandem illam uidebit quispiā uel apud mortuos tenere imperiū, quo quid fieri potest deterius? Cumq; reliqua cum morte una uitia dissoluantur, hic tamen iactantiae morbus post mortē etiā omni conatu cōtendit suam uel in ipso caduere naturā prodere: Quippe hac uita excessuri, & statuas insignes, uel eorum substantiam omnem consumpturas, erigi sibi, & attolli demandant, praesiniuntq; plurimū suo funere luxū: quiq; dum in terra uiuēt, num mi unius, aut panis gratia adeunt egeno conuictiati sunt, mortui uerem uermibus mensam praebent & abunde. Quid ergo aliud quāras, quod morbi huius excedat tyrannidē? hoc em̄ ex malo absurdae quāq; oriuntur cupiditates. Siquidem plerūq; quos neq; decora facies, neq; libidinā

di cupiditas ceperit, iactantiae libido intercipit, ut pro seducta nonnunquam, uel uitiata muliere apud alios gloriantur. Quid reliqua dixerim, quae ex inanī hac gloria mala emergunt? optarem equidem quibusuis barbarorū hominū potius inseruitutem dari, q̄ semel eius subire iugum: nec enim a barbaris talia captiuis iniunguntur, qualia sibi morigeris hoc pacto inquisens indicit. Exhibe te cunctorum seruum, siue te fuerint infirmiores, siue clariores: animam aspernare, uirtutem negligere, libertatem irride, ac tuā demum salutē aduersare: tum si quid erit per te bene gestū, non dei oblectandi gratia id egeris, sed ad ostentationem duntaxat & iactantiam, ut promeritam ex eo palmam amittas: cumq; te misericordem praestiteris, sciunt inediaue affeceris, est labor quidem subeundus, merces uero omni studio perdenda. Quid huiusmodi potest praecceptis dici immittis? siquidem ex eis obtreccationes, inuidiae, & desperatio ortum habent, emanatq; malorum omnium mater auaritia, praesertim cum familiarum examina, & barbari auro circumfulti parasi, assentatores, & connexi argento currus, & reliqua his magis irrisione digna, non uoluptatis aut necessitatis gratia, sed ad ostentationem parantur. Dicit aliquis: Ita se habet, morbumq; hunc malum esse cuius patet: quo tamen pacto caueri possit, explicandum foret. Caueri, inquam, illud poterit, si id morbi graue & molestū esse cognoueris, quod optimum profecto erit ad uitā rectitudinem ineundam inītiū. Siquidē ualetudine affectus quispiam, & eger cōfessum medicum conquirit, si primum se aegritudine laborare didicerit: quod si aliam ad hunc morbum euitandum uiam quāras, deum assidue contemplare, estoq; quam inde capturus es, gloria contentus: deinde si senseris inanīs gloriā morbo suggerente, te incitatū iri ad efferendum quod bene gesseris, & aperientem multis, animaduersa quae sequitur ex bonorum facinorum cōmunicatiōe iactura, extingue absurdam illam, & suggestam renuntiantī ac bene acta uulgandi cupiditatem, animumq; his uerbis alloquere, Ecce tandiu parturiens efferendi rem bene gestam percupidus extitisti, neq; eam tolerasti silentio premere, quin omnibus cognoscendam extulisti, quid ergo ex eo plus aliquid tibi accreuit? plus equidē nihil, damni uero plurimum & extremi, & eorū euacuatio, quae summo cum labore collegeras. mox etiam intelligas uelim corruptum esse uulgi iudicium, infirmāq; sententiam, flaccescereq; statim, & labare solere. Nā ut ad breue homines aliquid admirantur, sic temporis processu facile obliuiscuntur, intercipientq; omnis per eos dei munere iam parata uictoria: quā uel si mortales contulerint, tutari diti nō possunt uel si in longum uideretur mansura, calamitatis quin etiā loco haberi posset, si diuina foret cum mortali hac conmutanda. Cum itaq; fluxa sit & labilis humana laus: qua uti excusatione poterimus, si pro incertis certa perdemus, proq; tam breui paucorum praeconio tot bonorū patiemur iactura

iacturam: insuper si uel infinita foret nos laudibus A efferētium multitudo, eo essemus calamitosi magis & miseri iudicandi, quo maior esset laudantium numerus. Quod si haec forte miraris, audi qualē Christus in eam rem sententiam ferat, Vae uobis, inquit, quibus uniuersi homines benedixerint: nec immerito: nam si ad singularum artium discrimen internoscendū opifices ipsos in iudices malis, quo pacto uirtutē permiseris multitudini probandum potius, quā illi qui eius habeat, ceteris longo interuallo posthabitis, notionem, praestare & opem queat, & palmam: Illud ergo & parietibus ipsis & foribus erit, ac mente & animo inscribendum, repetendū etiam frequentius, quod a Christo domino usurpatū est: Vae uobis quibus benedixerint homines: siquidem qui te tunc extulerint, paulo post nō secus ac honoris & gloriā & suarum priuatarum laudum affectatorem calumniabuntur. Ab his longe alienus est deus, qui ppe qui te quanto diuinae gloriā cupiditatem conspicabitur, eo maiores in te congeret laudes, & summa omnium admiratione illustrabit: quod certe mortalium egerit nemo, quin te excipiens, ē libero seruum reddet, uel tenui plerūq; uerbo, laude in te uel commentitia usus & subdola, uera promerita mercede fraudabit, facietq; te mancipio quouis emptionis subiectorem: siquidem seruum dominus dicto audientem habebit, ipse uero nec iussis domini obtemperabis: nam ut primum te illi rem gratam facturū cognoueris, nec imperanti morem geres. Quibus igitur non erimus incendijs digni, qui improbos ad eō oblectemur, ut uel tacentibus ipsis fiat satis: deo uero uel iubenti quotidie, & commonefacienti nihil prorsus audiamus? Tibi itaq; diuinam gloriā affectanti, humanae sunt laudes fugiendae: quibus euitatis, apud deum & homines quantumuis famae & nominis uendicabis. Nil enim magis admirantur mortales, quā eum qui gloriā aspernetur: nec quempiam maiori laude & admiratione prosequuntur, quā qui laudari se pro nihilo duxerint, aut magni fieri. Quod sanē si homines ipsi id agimus, quanto magis cunctorum deus gloria te & laudibus extollet, si eas te contemptui habere cognouerit? Quid ergo dici te beatus potest: siquidem quantum inter gloriā uidetur ignominiamq; distare, tantūdem sit, uel longe maius humanae huius mortaliscq; laudis, & superne discrimen? Nam ut turpior suapte natura mortalis est, uel si nulla cum re alia cōferatur: ita & collata quā sit deformis futura & uisu grauis cogitari potest. Etenim ut mulier prostituta in domus fastigio adstans, sese cunctis uisendam praebet: sic homines inanīs gloriē seruitute capti, ad ostentationem omnia moluntur: quos equidē impudica dixerim impudentiores: quod meretriculae nonnullos persepe amantium aspernentur, cum ipse (ut has omittam) uniuersis, fugitiuis inquam, praedonibus, furunculis, & burfarum preciosioribus tui copiam facias: ex his enim, uel horum similibus cōstant in tuā laudem spectacula: Chryf.

neglectisq; liberali & praestanti ingenio uiris, praedonū collegiū, quib. te arguis lōge inferiorē, tuā salutē antepōnis. Nā quo pacto haud fueris minor q̄ illi honore dignus, qui praeconio indigeas alieno, neq; satis tibi per te posse ad gloriā fieri existimes, nisi aliorū fueris laude potitus? Proinde haud intelligis (ut reliqua praeterea) q̄ si cōspicuis fueris. & omnib. non ignotus, errorū tuorū quā multos sis criminatores habiturus: si incognitus, et securus peccado futurus sis. Assentior, inquiet, uerū cum praeclearū aliquod aedidero facinus, infinitos habuerim qui illud & demirent, & probent. Id equidē fore grauius dixerim, cū non solum delinquenti tibi, uerū & rem bene gerenti officiet plurimū inanīs gloriē morbus: Siquidem flagitia admittendo, q̄ multos ad scelus induxeris: recte aut uiuendo cōcupita per telas meritorum praemia exhauriet. Cuiusmodi gloriā ambitio, si uel in rebus ciuilibus grauis admodū esse & ignominiosa apparet: quis erit tibi reliquus ad ueniam locus, si eadem illa in spiritualib. rebus fueris, & religioni pertinentibus infectus, quando nec eodem toleraueris deum honore impartiri, quē ipse fueris ab eius seruis affectus? Porro & serui domini oculos intuent, mercede conductus operibus praesidentē, qui sit stipendia dependens, discipulus in praecceptorē intendit obtutum: at ipse te longe aliter geris: oculos em̄ a deo conductore auersos ad homines conuertisti, nihil ignarus eundem recte factorū uel in posterū tempus meminisse: hominē uero ad praesens duntaxat rerum memoriā tenere: cumq; certum habeas, firmūq; in caelo spectaculū, in terris congeris spectatores. Certatores praeterea ubi fuerit per se decertatū, eodem probatū se iri malunt: ipse uero cum in caelo depugnes, studes in terra coronari: qua locordia quid esse deterius potest? Verū si libet, uideamus coronas hasc cuiusmodi sunt futurae, quando & desperationē partim cōponant, partim irrisiōe & adulationibus, partim pecunijs, & seruili quodam ministerio: utq; & pueri per lusum solent, chartacea alterius capiti corona imposita, coronatū plerūq; uel nesciū post terga irrident: sic tuarū iactant laudum praecones, qui tibi paleis dorso iniectis, laudando illudunt. Vtinā his solis paleis finiretur illusio, laurea q; illa haud quaquā noxia foret, nec perderet benefacta. Cognita itaq; inanīs gloriā uilitate, ne officiat cauendum erit: uerū quot cuperes ipse tuarū fore laudū praecones, num centum, bis centū uer? Cōcedamus si uelis ad hominū quatuor milia, sint etiam si libet plausores innumerī, nil tamen hi omnes a graculis de loco superiori crocitantibus distabūt: uerum si angelorum spectacula uideris, uel ipsis uermiculis eiusmodi homines uniuersi uidebuntur abiectiores, aranea fumoq; & in somnijs infirmiores, idcirco audi & Paulum quā accurate haec omnia improbarit, qui non modo nec hasce laudes quārat, quin maxime detestetur his dictis, & respuat: Mihi autē absit gloriari, nisi in cruce domini nostri Iesu Christi. Haec itaq; & ipse

imitare instantiam, ne deū forte ad iracundiam cō-
cites; siquidē mortalium gloriā ambiendo, nō so-
lum tibi fueris, uerū & deo iniurius: Etenim si effi-
gandi peritus esses, & pictor discipulū haberes
qui à te quod ex arte perdidicisset, alijs te inuito
proderet, aut pictam tabulam, non tibi, sed astan-
tibus cæteris in tui contemptū uisendā praberet,
num æquo id animo ferres? si conferuis illud ut
detur ad ignominiam cedere, longe magis domi-
no iniuriæ ducitur. Cæterum si aliunde id cupis
doceri, quo pacto scilicet debeant humanae lau-
des contemni, præsentibus rebus ingenue paruū
factis, adaucta & concepta ueræ gloriæ & prudē-
tiæ spiritalis cupiditate, animus erit tibi haud
ablimili dicto confirmandus, quo & Paulus usus
est dicens: Num ignoretis, quod angelos sumus
iudicaturi? proq; affectata mortali gloria suble-
uatus iam, & leuiter castigatus, his eris uerbis ap-
pellandus: Num qui de angelis sententiam sis la-
turus, optaueris à mortalibus his & impuris iudi-
cium de te fieri, consequiq; parem cum saltatrici-
bus, mimis, aurigis & beluarum confectoribus
laudem, uel qualem illis exhibēt plausores, quo-
rum acclamations & plausus altiori quodā sunt
per te uoluntati defugiendi? Ioannes præterea ere-
mi cuius imitandus, per discendumq; quo pacto &
ille uulgi laudes contempserit, neq; ulla hominū
attenderit adulationes: siquidē cum Palæstinus
incolas se circa profusos uidisset, & sui admiratio-
ne obstupefactos, nihil prorsus hoc tanto hono-
re flecebatur: quin illis insurgens ad populum
uniuersum, tanquā ad adolescentulum aliquem
uerba factitabat, & dictis istiusmodi incessabat:
Serpentes uiperarū femina: cum sui uisendi dun-
taxat illi gratia relictiis urbibus magno ad se con-
cursu festinaissent, nil tamē horum sanctissimum
uitrum à pristino instituto relaxauit, nam ut longe
aberat à gloriæ cupiditate, sic erat quauis animi
elatione liber. Nec secus & Stephanus, cum eius
populum spectaret haudquaquam in se uenera-
bundum, sed furore incensum, & stridore quodā
dentium ōrientem, horum superata uasania di-
ctitabat: O dura ceruicis, & corde incircuncisi,
Sic & Helias adstante exercitu, in imperatoris &
populi uniuersi cōspectu istiusmodi pronuntia-
bat: Quousq; tandem utriusq; tibijs claudicabitis?
Nos uero contra quasi honorem pretio ab homi-
nibus uendicaturi, seruilī quadam industria om-
nibus adulamur: ita fit, ut ordine quodam præpo-
sitero ferantur omnia, proq; populari hac gloria
non minus fides, quā religio ipsa neglecta pro-
datur, & pietas. Exterminemus igitur id morbi
quodcunq; est: sic enim nobis libertas, sic portus
& tranquillitas omnis egregie innotescunt. Ete-
nim qui gloriæ libidine trahitur, fluctuanti cuiq;
& tempestate disiecto uidetur assimilis: siquidē
tremebundus semper, & pavidus infinitis domi-
nis gesturus sit morē. At qui hac fuerit tyrannide
liber, portum tenentibus erit & puriori fruētibus
libertate nō alienus: aliter tamen longe cum glo-
riam cupienti agetur: nam & tot dominos cogē-

tur habere, quotquot ei fuerint & familiares, &
noti, quibus erit sponte pariturus, cuius gloriæ
pergrauem cauebimus seruitutem, si cœlestis illi-
us & ueræ capiemur amore. Nam quæadmodum
is qui foeminam quampiam adamauerit, alia uisa
quæ pulchritudine priorē excedat, illa intermis-
sa hāc deperibit: Sic terrenæ gloriæ sectatores, ut
primum diuina illuxerit, eam facile contemnent.
Spectanda itaq; erit cœlestis illa, & diligētissime
imbibenda, ut illius admirari decorē, huius caue-
re possimus turpitudinē: sic ppetuis freti delicijs
plurima uoluptate potiemur.

DIVI IOANNIS CHRYSOSTOMI
contra luxum & crapulam, Sermo.

Luxum & bibulam, cras enim mo-
riemur. In prophetas hæc multi a-
pud ludæos dicebant, sed haud mi-
rum, si Iudei ita dicant, quorum de-
us uenter est, & gloria in confusio-
ne ipsorum: sed quod post gratiam, post contem-
ptum rerum præsentium, & tantam perfectionē
& diligentiam, sunt adhuc aliqui, licet non om-
nes dicentes, & ut per ipsum apparatus patet cla-
mantes, quanta reprehensione fuerit dignum?
Etenim sunt profecto, qui ob hoc in hanc uitam
adductos se putant, ut delicijs uacēt, & uentrem
disrūpant, & corpus impinguent: atq; sic hinc mi-
grent, uermibus largiorem ē sua carne mēsam in-
struēturi. Et utinam hoc solum grave esset, quod
frustra & incassum, ad & nullam utilitatē expen-
derent præsentia, quanuis nec hoc reprehensio-
nibus caret. Nā quādo opes quæ datae sunt à deo
ad nutriendū corpus, & in subsidium egentū, in
intemperantiā & contumeliā, & extremā ignauiā
insumimus: non sine correctione esse poterit pes-
simus ille sumptus, sed omnino de hoc dabimus
rationem. Et quod de quinque talentis, & duobus,
& uno dictum est: etiam de diuitijs & alijs omni-
bus dicere fas est. Igitur quod dicebam, si frustra
& inuanū hic adessemus, neq; sic sine culpa esset
hoc opus: nunc & absq; hoc etiā alia iuste irroga-
bunt. Nā eum qui uiuit in delicijs, & ebrietati de-
ditus est, & parasitos alit, & adulatores, & carni-
um uoratione & uini potatione disrumpitur: sæ-
pe & inuitum & spōte necesse est peccare, & ex-
tra huius loci tēpus, & cum illinc recesserit. Nam
sicut nauis oneraria, quæ supra suā magnitudinē
uehenda capit, oneris magnitudine grauata sub-
mergit: ita anima & corporis nostri natura si plu-
res acceperit cibos, q̄ ferat natura sua, implet, &
iniectionum grauitatē non amat, & in perditionis
pelagus demergit, & nautas, & gubernatores, &
eos qui in prora, & alios navigantes, & ipsum o-
nus cum hominibus perdit. Sicut igitur non tran-
quillitas maris, nō scientia gubernatoris, nō nau-
tarum multitudo, non præparationis studium,
nō anni pars tēpestiua, nō aliud quicquam nauis,
quæ sic in tempestate est, prodest: ita & delicatis
euenit, neq; cogitationum multitudo, neq; erudi-
tio & admonitio, neq; admonitiones & consilia,
neq;

neq; aliud quid, neq; timor futurorum, neq; pu-
dor, neq; accusatio præsentium, neq; aliud quid
saluare potest sic periclitantem animam: sed inua-
lescit luxus & amentia per omnia, & sub aquas no-
lens uolens eum qui ægrotat defert & graue fa-
cit naufragiū. Vnde nihil facile, neq; ad futuram
uitam & iustificationes quæ alibi futuræ affert.
Sed qui talibus uacat, & ad præsentem uitam in-
utilis fit, ad nihil accōmodus, & ubiq; ridiculus,
tam in publicis, quā in priuatis rebus: & si in tu-
multu aliquid opus est fieri, non inuenitur habe-
re aliqd providētiæ, uel gubernationis: ab omni-
bus inimicis capi potest, omnibus inutilis, amicis
& accedentibus: & non solū periculis & obsidio-
nibus facile potest rapi: non in tranquillitate so-
lum eum audire pauore non caret, sed & in ardu-
is ob immodestiam morum se accedenti erit inu-
tilis. Nā ipsū illic, in aduersitatibus loquor, timor
& effœminatio, & metus immodicus, & consi-
lij inopia apprehendunt: hic autem in prosperita-
te, audacia, & ignominia, & intemperantia, &
inflatio, & arrogantia plus inutilem q̄ superiora
efficiunt. Sanè talium non solum corpora sic effe-
cta, & iniucundis, & superfluis, & foetidis undiq;
plena sunt, ita ut tolerari nequeant: sed & anima
corpore multo iniucundior, multo maiores q̄ illud,
morbos in se arripit ex delitijs. Nā sicut cor-
pus non solum superfluitates emittit naturales,
sed multo plures, & undiq;. Nam & oculi, & na-
res, & os grauedine, mucō, & corruptione, & his
quæ intus generantur, lutulentis & impuris affe-
ctibus sunt plena: & ipsa natura carnis laxior fit
quā naturalis proportio foetidaq; & inutilis, &
ad omne bonū opus inutilis. Etenim & terra, quan-
do à sua abundantia oppressa fuerit, suum inna-
tum perdit calorem, perdit autem & suas uires,
& neq; ad opus, neq; ad suam generationem est
accōmoda. Hinc autem incurabilibus & difficil-
limis implicantur morbis, qui perpetuo in uolu-
ptate uiuunt. Nam in tremoribus & palloribus,
mirisq; & pedū, & manū doloribus, & alijs plu-
ribus, de quibus medici dicunt, irremediabiles fiunt.
Idē adeo ac si non esset gehenna, neq; cruciatus,
neq; extremum iudiciū dei, neq; apud omnes ho-
mines correptio, neq; intēpestiuus sumptus, ne-
que alia multa quæ in luxu oriuntur. Hoc autem
si solum assit, nonne sufficeret ad omnes auerten-
dos? Venenorum letalium nullum melius instru-
eret mēsam, imō si uerum oportet dicere, nullum
peius: nam letifera illa mox auferunt eum qui po-
tat, & mortem sine sensu inducunt, ita ut & qui
moriatur, non doleat: uoluptates autē uitā mul-
tis mortibus grauiorem inducunt, ijs, inquā, qui-
bus magnum uitæ studium non miserabilis tantū
sed & foedæ & ridiculæ. Et dolores quidem aliq;
multos inueniunt, qui compatiantur, sed quæ ex
ebrietate & luxuria fuerint orta, neq; uolentes si
uiderint, permittunt condolere eis qui his obno-
xij sunt. Sanè grauitas quidem mali ad miseri-
cordiā fleat, causa autē huius morbi exacerbat e-
um qui uidet. Eapropter mediā quadam affectio

ne tenemur, neque miseramur eos, quia non sunt
hoc causa malorum, neq; irascimur: nō enim per-
mittit magnitudo malorum: sed inter accusatio-
nem & cōpasionem est status: non enim à natu-
ra incitati sunt, sicut & ij qui se in barathrū proj-
ciunt. Igitur sicut eos qui se submergunt, uel ex
alto præcipitant, & gladijs transfigunt, nō multū
miseramur: sic neq; hoc quauis sit cōpatiendum
magis illi quā hī cōpasionem meretur, tamē
etsi etiam illi ualde indigni cōpatione. Illi quidē
uel calūnijs, uel opum damnis, uel periculis quæ
expectant, uel plagis quas timent, uel aliā quan-
dam expectantes mortē, & maioribus seipfos ma-
lis erepturi, ad consolationem mortis confugi-
unt, tanquam in asylum quoddam ad mortem
procurrentes, uel ut in portum securum à tempe-
statibus imminentibus festinantes. Hi autem ni-
hil horum dicere possunt, uitæ se tradentes pluri-
mis uiolentis mortibus grauiori. Tempestiuum
igitur & nunc dicere illud Sapientis: Quis mise-
rebitur incantatorem à serpente icctum, & omnes
qui sibijpsis feras adducunt? Fera enim est uolu-
ptas, fera grauis: neq; scorpio, neq; serpens in ui-
sceribus nostris sedens ita undequaq; grassatur
sicut deliciarum concupiscentia omnia subuertit
& perdit. Et fera ille tantum corpori insidiantur:
hæc autē cum infederit, cum corpore simul & a-
nimam perdit. Ea, ppter fugiamus ab hac, ut pru-
dētius loquar, si habet aliquid suauis, ne feramus,
ne persuadeamur. Quod si uera quæ dicta sunt, &
corruptio omnium est, & extremus risus, uestri
parcite corporis incolumitati & animæ sanitati.
Non loquor, ut austeritatem uitæ inducam, siqui-
dem nolueris: superfluum amputemus, inutile re-
secemus. Quam ueniā habemus, quando aliq; qui
dem qui domini sunt, usu non fruuntur, nos autē
plus quā usus exposcit, excedimus? Terminus
nobis sit alimentæ, ita ut non noccat & absque
nocumento fames pellatur. Ultra nihil requira-
mus, imō si oportet aliqd mirabile dicere, & præ-
ter multorum opinionem, quod tamē uerum est:
Si etiam uoluptatem ipsam inquiramus, in fruga-
litate ipsam magis quā in luxuria inueniemus.
Audi quomodo hæc q̄ illa uoluptas maior est, &
uberior. Nam illa subsistere nequit, neq; inuenit
naturam sanguinis, quæ ei utilis, sed hæc consiste-
re potest. Quid enim dicit Sapiens, qui his abun-
dauit præ omnibus magis? Animæ enim dicit in-
digenti, & amara dulcia uidentur. Anima imple-
ta, fauis illudit. Vides quomodo illa quidē ex pau-
cis & ex omnibus facile constitui potest, hæc autē
minime? Nam si fauos non attingimus nec cura-
mus, quid ultra nobis dulce erit? si quod est dul-
cissimum nequit præbere uoluptatem, quale erit
qd uoluptatē poterit efficere? atq; adeo si uolu-
ptatem quærimus, hic magis inuenimus. Quo-
modo ergo nō extremæ dementiæ, surgere à men-
sa frugali, quæ habet uoluptatem & suauitatem,
& omnia bona, & dei amorem: & instruere ali-
am plenam innumeris calamitatibus, insuauem,
tristē, & morbosam, & quod grauiissimū omnī,

conciatam contra nos deum: Nam si uidea quæ in delicijs agit, uiuens mortua est: quid dicemus de uiris? Si in ueteri hoc prohibetur diligentissime, multaque uehementia contra agentes in delicijs usus est propheta, quauis speciem ponat delicia-rum, non ualde sumptuosam, neque adeo mollē. Comedentes, ait, arietes ex gregibus, & uitulos lactentes, bibentes uinum defecatum, & qui un-guntur primis unguentis, & dormiunt in lectis eburneis, & lasciuientes in stratis suis. Si tanta ac-cusatione digna sunt hæc, quando omnia erant carnalia, & cœli sermo nullus, quando doctrina erat Iudaica: quid dicemus ad præsentem mollici-em quæ nunc? Nam si arietes & uitulos lactentes comedere, ut fluxa & luxuriosam accusat uitam: quid dicemus de his qui profunda maris perseru-tantur, & extrema terræ, & uarios auium & pisci-um uenatores unde quæque sibi colligunt? & si bi-bentes uinum defecatum reprehenduntur, quid diceres de his, qui mittunt transmarinas pro ui-no profectioes, & omnia mouēt, ne aliquod ge-nus uini eis surripiatur, quasi rationes sint dan-dæ, uel ipsi inter extremos sint cōputandi, nisi om-ne genus uini intulerint? Si eburneo lecto uti, dignum reprehensione: qui multos lectos argen-ro circumdant, imò ex puro argento fabricant non lectos, sed matulas, & ollas, & lebetes, & furcas: qualem assequenti ueniam? Quid paruum uel ma-gnum, si de his corrigantur dicere poterunt? Ego autem his appono, quod omnibus grauius, quod ex alienis calamitatibus hæc collecta sunt, quamuis propheta hoc non posuit, sed solum delicias arguit. Quædo autem & causa adest delicijs grauior, quis eximet illos hæc faciētes ab extrema poena? quis Noe patrociniabitur? quis Iob? quis Daniel? Non est unus quidē: sed de his dicendum, Exardescet furor meus sicut fumus. An non est, obsecro, furo-ris & iræ extremæ, impleri & dirumpi, quando alius quidem neque necessario alimento fruitur? Tu autem tantum argentum frustra & incassum in nul-lum usum fabricas, sed ne ad ostentationē quidē. Non enim ad hoc tibi utile erit, sed in diuersum uer-tetur. Tu enim hoc facis, ut illustris et nobilis fias: sed secus euenit. Non enim es aliquis illustris & no-bilis: sed ob crudelitatem & auaritiam, & extrema mala accusant te omnes. Nam quanta inuidia, quan-ta inuidentiā, quantum odium ab omnibus? quan-tum uitiositatis & mutationis desiderium om-nibus? Mitto dicere blasphemias in deum, quas diuitiæ illæ pariunt, quauis hoc grauissimum est om-nium. Et hoc præ illo, & quod non dices, illud illo deterius inuenies. Sed frugalem illam & medio-crē mēsam, quæ non propheta carpit, non homo ar-guit, non deus reprehēdit, non ignis punit, nullus auersat, nullus odit, nullus inuidet: sed probat de-us, cōmendant angeli, laudant homines, suscipit cœli. Istæ mēsa angelos suscepit, istis Christus adest, non illis. Tales prophetarum erant, tales apo-stolorum, tales & iustorum. Sed illæ tyrannorum, & eo-rum qui in terris male locupletant, habentes sal-trices, & alios qui uitā corruptā egerunt, & la-

trones, & magos, & fures. Quædo talem apponis mēsam, angelus quidē refugit, exasperat deus, læ-tatur dæmonum princeps, auersant & odio tabes-cunt præ inuidia, non inimici solum, sed & homi-nes qui officiosi in te uidentur, odio magis arro-duntur, quam præsentibus fruuntur. Si autem illam sobri-am & frugalem, & nullam habentem iram, appo-sueris: & suauissima & blanda erit omnibus amicis, & deo, & angelis, & hominibus: adert quoque dei unigenitus. Nam sicut fugit omnē inflatū, & super-bum, & turbulentū: sic humili amicus est, & præ-sens semper, eumque in omnibus, & per omnia mu-nit & custodit: Christo autem presente nihil aliud in-quirere opus est. Hæc igitur dilecti cum sciamus, fugiamus luxum, sequamur frugalitatem, ut & præ-sentia & futura bona nobis eueniant: Gratia & mi-sericordia domini nostri Iesu Christi, cum quo pa-tri honor, simul spiritui sancto nunc & in secula seculorum, Amen.

CONTRA GVLAM, ET CAETERAS
corporis uoluptates, Sermo.

ORPVSNobis reliquis ritē peractis morte multandū est, uerum (quod absit) haudquaquam corporis sub-stantiam ipsam conficiendam dixe-rim, uerum incitamenta, et libidinū impetus maciados duxerim, qui nos ad praua fa-cinora cōpellūt. Nam & humanū nihil subire, nec indulgere uoluptatibus uitæ loco habendū est: si quidē qui his se dedit prę tristitia, formidine, periculis, & multiplici animorū affectu, que illis immixta in examinibus morē circumferunt, uitā du-cere quietius in reliquū haud poterit, adeo ut si ei hac uita sit excedendū, præ horrore quodā & me-tu uel ante constitutū obeat mortē. Item si futurā ægritudinē suspicetur, si contumeliā, si paupertatem, seu aliud istiusmodi quippiam ex insperato affuturum præuiderit, perit illico, & consumitur. Quo uitæ genere quid esse potest miserius? Con-tra uero qui spiritu uixerit: nulla erit simili calami-tate obstrictus, sed sine timore, mœstitia, discrimi-ne erit, et quauis rerū mobilitate superior: neque eò uictor euadet, quod nil sit auersi perpestus: sed quod maius uitæ est, aduersos omnes fortunæ casus cō-temnere: idque eo pacto fiet, si spiritus nobis diui-nus inhabitauerit, qui non ad breue asseritur, sed perpetuo habitaturus. Nam inhabitare spiritum dicit, non inhabitare, ut continuam eius mansio-nem ostendat. Quocirca qui uitā hanc uiuere cre-ditur, sempiternę illi ac perpetuæ intereat neces-se est: unde dictū illud esse constat: Spiritus uita est per iustitiā. Sed hæc ut clarius innotescant, pro-ducamus homines duos in mediū, quorum alter la-sciuia sit & uoluptatibus deditus: alter uero pro-prus sit his rebus demortuus, uideamusque uter ho-rum sit uiuēs dicendus. Concedat, abūdet alter di-uitijs, sit etiā cōspicuus, sit insignis, alat parasitos, helluones, adulatores, uniuersaque his in rebus diē-terat, detritē lasciuia operam, debacchetur, alter uero parce ob uictus austeritatem & temperatē uiuat

uiuat, uesperti duntaxat cibum capiat necessariū: maneat, si uelis, ad dies binos ternosue impastus: quem horum magis uiuere existimabit? Credo plerisque mollem, prodigum, & bonorum dissipato-rem opinaturos: at nos eum dixerimus, qui in his bonis fortunę modū sibi præfinit. Sed quoniā disceptatio hæc ex re orta est, ad eam interea isto-rum domos, uel eo maxime tēpore, quo tibi opu-lentus ille uiuere uideatur, cum in suis inquam de-licijs diuersatur: Ingressique spectemus quibus sint ijdem illi in rebus occupati: ex his enim quæ per eos gerentur, quotus quisque eorum, mortuusne, an uiuens sit, apparebit. Inueniemus certē alterū libris incumbentē, uacantē rei diuine, abstinentē, uel rebus necessarijs incumbentē, habentēque cū deo sermonē: alterū uero madentē mero, & emor-tuum, apud quē si ad uesperū usque morā traxerim-us, nihil eū in melius uidebimus p̄cessisse: quin imminentē ei mortē magis ac magis augerī, & ex-ortā inde incrementē somnolentiā. Hunc uero nos-trū (sobriū dico & continentē) uel noctes specta-bimus in somnos ducere. Vtrū itaque horū uitę plus habere dixerimus, eumne qui sine sensu prostra-tus iacet & torpidus, & cunctis est ad risum expo-situs: an actiuos illū, & deo colloquentē? hunc quidē dixerim: illū nanque si accedēs rem aliquam opportunā rogaueris, nihil magis quam quempiam ui-ta functū audies respondentē. Cum nostro uero hoc interdiū, noctisque uersari cupieris: eum quip-pe audies & de rebus cœlestibus differentē, & an-gelū potius agentem quam hominem. Videsne uti is pro eius uitę solertia, & integritate inter uiuos ob-tineat primatū: ille uero mortuus ipsi miserabili-us iaceat consternatus & torpēs, inter agendūque, si quid forte agere uideat, nihil gerendarū rerum ordinem discernat, furentiūque sit haud ab similibus: quin & his longē calamitosior, quibus affectis in-iuria cōdolemus & increpamus, si quos his forte conuicari conspicabimur: illum uero si quis inua-dat, non modo nihil erimus cōmiserati, sed iacen-tem potius et prostratū merito fuisse malo affectū pronuntiabimus. Num erit hæc uita dicēda, quæ mortibus infinitis est grauior? Vides itaque homi-nem delicijs incumbentē, non solum uiuēdo o-bisse mortem, sed esse mortuus longē inferiorem, perniciosiorēque dæmone agitato & furijs. Quis prope misericordia hic iudicatur haud indignus, ille odio: ueniā hic, poenas ille pro eius tū uitę, tum morbo meretur. Quod si adeo quispiā exteriore hac facie fluente ex ore pingui, & marcēte salua, & urgente baccho grauis conspurcatur: cogita que male cum anima illa calamitosa agatur, quæ hoc in corpore tanquam in sepulchro aliquo recōdita est, & contumulata. Cuiusmodi in homine temulen-tia nec secus uideri debet, quam si barbarus quispiam deformis & impurus uis summa & potestate impe-tum faciat in adulescentulam decoram aliquam, uenustam & continentem. Quis igitur, qui men-tis sit compos, non potius optet mille obire mor-tes, quam diem unum hanc uitā degere? Quod si orta iam luce, ex ea se ioculari ebrietate attollens, so-

brius fortasse appareat, nebula adhuc quadam ex uinolentiæ procella sibi præ oculis obuersante, nondū satis libera tēperantia fruitur: eundē si uel abstinentem uiderimus & modestum, quid iuuat cum nihil ex eo aliud assequatur utilitatis, quam quod se crapulę insimulantes recognoscat? Cum enim impudētius agit, cum debacchetur, id duntaxat lucrifaciat, quod se irrideri non sentit, ubi ue-ro dies illuxit, amittit omnē quam ex lasciuia ce-perat uoluptatē: siquidē familiā obmurmurantē & insectantē se iurgio coniugē, obiurgātes amicos, inimicos ludibrio se habentes recognoscit. Quid ergo dici hac uita potest miserius, irrideri ab omnibus interdū, & rursum eadē illa turpiter inceptare? Vis etiā cupidos in medium producā? est enim & hac deterior alia quædam debacchatio, quæ etsi dici hoc nomine potest, consequenter & mors est: quin alio quouis mortis genere tanto est acrior, quāto grauior est temulētia: neque adeo etiā uino madere molestū, quam ipsa est pecuniā affe-ctatio infesta. Ibi enim iactura ad ægritudinem usque prouehit, torporeque & insensibilitate subsistit, si-nitque in ipsius ebrietatis perniciē: hic uero in ha-bendi scilicet cupiditate detrimentū, & per innumeros hominū discurret animos, & uaria ubique su-scitat bella. Age & homines tum auaritia, tum temulētia detētos adinuicē cōferamus, uideamusque quibus in rebus aut conueniant inter se, aut excedant: rursus, inquam, fiat de ebriosis cōparatio: quandoquidē nequeunt cum beato illo, cuius sit pra meminimus, spiritu incalescente cōferri, men-samque iterato infinitis cadibus refertā, in medium producamus, aperiamusque quibus in rebus similimi inter se & pares pro ipsius morbi natura uideant. nam cū huius morbi sint species uariæ, si-quidē partim uino, partim ex cupiditate nimia af-ficiunt, morbus tamē utriusque inest non ab similibus: que enim absurda quadā auuiditate detinent. Nam uino grauis quo plures hauserit calices, eo magis si tim incendit. Ita & qui pecuniæ fuerit amore cap-tus, quāto plura accumulauerit, tanto maiorē si-bi excitat cupiditatis & auaritiæ flammā, & grauius se diuexantem sitim subministrat. Ea itaque re-utriusque sunt pares, uerū in eo rursus temulentū ex-cedit cupidus. quod illud sit queris? ebrius enim rem-patitur a natura non alienā. Vinum quippe natu-ra calidū, cum innatā auxerit siccitatē, perpotādū ingerit auuiditatē uel inexplebilē. Vnde, inquit, avaro & cupido tantus hic habendi amor accre-uit? unde inquit? Cum enim is ad summum euase-rit diuitiarū culmen, tum maxime pauper est. In-credibilis sanē hic morbus, perplexus est & ambi-guus. Spectemus ergo si libet & hosce, cū temu-lenti esse desiderint, coeperintque mētis esse compo-tes: tamen si cupidus ille nunquā sit uinosus huius auuiditatis expertus: quin utroque potius cum ebrijs sint consideremus, uideamusque uter horum ma-gis sit irridendus, effigiemusque eos acrius, & de-scribamus: uidebimus certe alterum præ uino de-lirantem apertis oculis, nec quempiam discernen-tem, oberrantē frustra, & agitari in obuio quosque

offendentem, euomentem, lacerū, & informiter nudum, usque adeo, ut cunctis abunde risum moueat. Age ad hæc & auarum in medium proferramus, cuius res gesta & actus, non risum modo, sed execrationem, iram, & fulmina merebuntur: uerum reliquis ommissis, quam sit irridendus consideremus. Siquidem æque is atq; uinaticus ille, ne minem uel amicū discernit, uel hostem, oculosq; apertos gerens, captus luminibus est. Vtq; ille præter merum nihil habet acceptum, ita & is præter pecunias nihil aliud spectat: longe uero huic grauior est uomitus, siquidē non cibū potumue remittit: quin uerba conuiciū, dissensionis & mortis plena, infinita insuper in caput suum fulmina prouocat: cuius anima non secus se habet, quam ebriatis corpus, quod maculosum est, imbecille, ac fluidum: quando ne ipse quidem huiusce temulentie uitio careat: quin quod grauius est, curis capitur, ira & uigilijs aduicq; interitum diuexatur & sensim absumitur. quippe qui uinolentia opprimitur, nocte transacta potest & sobrius fieri: hic uero & dies & noctes auaritiæ ebrietate detinetur, acrioriq; poena afficitur, quam qui uinculis astringuntur, uel qui metalla operantur & cudunt, uel supplicia patiuntur, si qua sunt grauiora. Responde mihi: Num hæc illa est uita, nec mors potius existimanda, quinetiam uel quauis morte miserior: mors quippe corpus quieti donat, & quauis irrisione, dedecore & erratis liberum reddit. At habendi cupientissima temulentia hominem plane in res huiusmodi impingit, ocluditq; aures, excæcat oculos, mentem multa caligine obtenebrat. Nihil enim patitur præter scœnora audire, deq; ad auidis uisuris, turpi indecētiq; lucro, detestandis tabernulis seruilibusq; & illiberalibus mercaturis iuuat uerba facere: omnibus quemadmodū canis oblatrat, omnes odit, omnes respuit, cunctis est sine causa infestus, insurgit in pauperes, opulentis inuidet, nulli se gratū exhibet, nec uxori quidem, non liberis, non amicis: quod si nequeat undiq; lucra congerere, uel hos quidem habebit infestiores, q̄ qui natura sunt hostes. Quid præterea tali uasania aut fieri deterius, uel calamitosius potest: siquidē ipse tibi corpus habenti unū uē, uentriq; solū indulgēdo, scopulos, præcipitia, terræ hiatus, & quæuis barathra subministras: qui uel si aliquod ciuile munus inieris, impensas ueritus prædabūdus rapis, moxq; corruptelis, & ambitu plerosq; alios comparas magistratus, superiore illo non modo sumptuosiores, sed certiores quidem, cum mammonæ tributum dependis: neq; pecunijs duntaxat, uel corporis sudore animiq; ipsius dolore & tormētis, sed sanguine ipso improbo huic facis tyranno satis, ut aliquid tibi magis accrescat: miserum equidem te pro tua hæc barbara seruitute dixerim, & calamitosum. Nonne quotidie spectas, qui ad sepulchra tumulandi gratia efferuntur, ut nudi, & rebus omnibus destituti educantur, utq; nihil eis liceat ē domo efferre, quin uel ea quibus mortui obteguntur, uermibus deferat corrodenda: Quocirca hæc uelim tecum

animo singulis diebus reputes, forsitan hoc pacto auaritiæ in te morbus omnis sedabitur, nisi forte uel in ipsa funeris pōpa libuerit maiorē in modum debacchari. Est sanē id graue uitium & horribilis ualetudo, eoq; & nos concionibus singulis habemus de hisce rebus apud uos sermonem, sumusq; forsan uestris auribus inuicundi, easq; dicendo exhaurimus, ut assuetæ saltē proficiat magis. Cæterū, neq; em̄ in hoc mihi uestrum quispiā contradixerit, nō solum in ipso futuri iudicij die, sed longe ante, uariis iste & multiplex auaritiæ morbus supplicia quam multa allaturus est: quando nec uincti & compediti, neq; longiori & aduersa affecti ualetudine, neq; hi quidē quibus cū inedia & fame colluctatio est, seu quouis mali genere pressi, talia sustinebunt, qualia pecuniarū tolerant amatores. Quid enim item terri cuiquā molestius potest, quam omnī in se concitare odia, ipsumq; omnes habere inuisos, immitem se præbere uniuersis & intradabilem, expleri nunquā, siti continua laborare, afflictiari fame assidua, ultra quam credi potest, grauiori mœrore confici quotidiano, angī continuo & perturbari: Hæc & his longe plura subeunt hi, qui accumulandi trahuntur cupiditate, adeo ut si cūctorum sibi mortuum fortunam parent, nullam prorsus præuiditate immodica sentiant uoluptatē. Quod si uel nummi unius iacturam fecerint: putant se super cæteros fuisse grauiora perpeffos, & uita ipsa excidisse: cuiusmodi mala quis poterit sermo explicare? At si præsentia hæc tantopere illos affligunt, cogita q̄ acerbiore post mortē tormenta manēt, illum dico à regno cœlesti casum dolorēq; qui sit ex gehēna futurus, perpetuoq; carceres, tenebras exteriores, uermes illos uenenatos, dentium stridorem, pressuras, angustias, ignis fluentia & caninos inextinguibiles: Quæ omnia colligens, cōferensq; cum ipsa pecuniarum uoluptate, funditus hunc auaritiæ morbum reuellito, ut graui eius inopia liber, & ueras tibi diuitias cōpares, bonisq; cum his præsentibus & futura assequaris.

DIVI IOANNIS CHRYSOSTOMI, DE LEUIUM PECCATORUM PERICULIS, & quibus maiorum peccatorū pernicies possit agnosci, Sermo.

Leuium delictorum magnitudo nō scatur, & maiorum facillime pernicies noscitur. Vnde fit sic, ut perpenfa diuersitate culparum declinentur leuia, detestētur enormia, atq; omnia ab homine omnino damnentur peccata: ne pro peccatis homo ipse damnetur, maxime cū quicquid leue quis duxerit, comparatione peioris est leue. Cæterum leue non est, quod hominem ex interdīcto occidit, & quod ex iussu interficit. Dū enim uetita fiunt, contemnuntur iussa, & imperata audaci contumacia negliguntur: sic & autoritas dei iubentis offenditur, & poenarum perpetuitas inuenitur. Cur enim iussa cōtemnis, si seruis: cur operaris uetita, si obsequeris: aut cur imperata negligis, si famularis? Nec em̄ contemnendo seruus quispiam

quispiam promeretur: nec dominus obsequendo offenditur, nec parendo aliquis condemnatur. Contumacia creat poenam, seruitus inuenit gloriam. Nunq; enim prospera ex contrarijs proueniunt: nunq; deniq; ex bene gestis mala nascunt. Quicquid ab homine homo tibi fieri cupis: hoc si genitori exhibueris, promereris. Non potes inde iudicem promereri: unde te ab homine cōstat offendi. Sed leue forsitan aestimas si sermōe deliqueris. At leue non est, quo homo aut iustificat in bono, aut in malo sermone contrario cōdemnatur. De sermonibus tuis condemnaberis. Quare beatus est sermo, si iustificationi proficiat: infelix est, si damnationē incurrat. Deniq; martyrij gloria per sermonem conficitur: dum Christianus Christum, quem prædicat, confitetur. Blasphemia & detractiones, periuria, ceteraq; similia sermone giuntur. Negatio nominis, & abrogatio Christianæ professionis sermone exprimitur: dum nephanda uox in funestam perfidiam aperitur. Ipse iudex, dum iudicat, sententiā sermone exprimit: dum sermone innocētē absoluit, dum reum addicit, ut inde in reos sententia ueniat, unde uenit & culpa: inde eis poena oriatur, unde causa enascitur. Sermo enim tecit obnoxium culpæ, sermo de bitorem efficit poenæ. Qualis autem causa sermo nis est, quum prolatus in iudicio, ante hominem sermo prior ipse festinat: talis causa molesti sermo nis est, quem aut poenitentia culpæ, aut poena cōdemnat. Mors & uita, inquit, in manibus lingue. Sermone enim dominus frequenter offenditur, sermone frequentissime promeretur. An tu leuē culpā habere eum existimas: qui detrahit fratris, qui inuidet potiori, qui disponit dolos, meditatur insidias? Aut illum leuiter peccare existimas: qui proximum sermone circūuenit, adulatur reo, operimit innocentē, qui meliori inuidet, humilē despicit, superbū extollit? Sed forsitan, cogitatus nostros ad deum non putas pertinere? Nullus actus non cogitatione præcurrente conficitur: nullum opus nō corde mediante completur, maxime cū sermo minister sit cordis: nec quicq; aut actu conficitur, aut sermone profertur, nisi prius id ipsum cogitando gignatur. Nam etsi non nunq; cogitamus, nec gerimus: disponimus, nec implemus: tamen cogitata pro factis tenentur, licet nondum opere cōpleantur. Facere em̄ cordis cogitare est: quia corporis est cogitata perficere. Quid cogitatis, inquit dominus, nequam in cordibus uestris? Et iterum: Qui uiderit ad cōcupiscendū, iam mechatus est in corde. Cor enim cogitando tenetur in crimine, licet corpus immune uideatur ab opere: reus est iam animus, qui cogitauit: licet immune corpus sit ab opere, quod nō fecit. Interior notatur, licet immune sit corpus aut substantia, licet exterior sit aliena à culpa. Sed dicis mihi: Quid si cogitauit aliquis, & non fecit: disposuit, sed nō impleuit? Primo, malum cogitātū non facere, duplicem in se cōtinet causam. Aut enim recordatio cogitata immutat, aut faciendi impossibilitas denegat. Alterum poenitentia curat, alterum exercen-

di difficultas informat. Ut enim recordatione cōceptum uulnus curatur: ita facultate negata, mala cogitatio summouetur. Sed ille qui recordatur, beatus est: qui potuit cogitata perficere, sed noluit, quod non licebat implere. Is uero miser est, qui illicitum uoluit facere: sed non potuit occasio ne negata cōplere. Postremo poterit hic ueniam recordatione percipere. Ille reus tenetur in crimine, cui perpetrandi difficultas non attulit curam, sed perseverans cupiditas exaggerauit uindictā. Et quoniam leuium delictorum proposuimus causas, gustus uel uisus leue quiddam & inane forsitan uideat. Gustus primo leuis non est, qui Adam protoplastum in origine mundi decepit, & cū eo genus humanum sententiā mortis addidit. Nec etiā immunis est uisus, qui interdīcta uidere Loti uxorem de Sodomis proficiscētē non sinī: quæ statim incurrit quod euaserat, dū eam diuina uindicta in salis materiā transmouit: ut ex hoc non appareat qualitatē delicti debere quenquā interdere, sed diuina iussa tota ueneratione seruare: nec debere hominē quid iubeatur, expēdere, sed magis quis iusserit, cogitare: neq; enim leue dicendū est, quod hominem contemnendo occidit, aut cōtemptorem transgrediendo decepit: quum scriptum sit: Qui modica spernit, paulatim decedit. *Eccl. 19* Sed hoc maxime cogitandum: Si leuia sic occidunt, quemadmodum grauiā interficiūt? Nec in leuibis se immunem quis deputet: sed ex præcedentibus exemplis, quid mereatur, consideret. Nec euasisse se credat, si fecit ille, quod ille fecit, qui perit: sed magis timeat, quod sibi in futurum, iudicium cœleste seruaui. Nam si cōmissa leuia impunitatem habere non possunt, quid de grauibus aestimabimus? Cesset igit, cesset humana temeritas: & omnia omnino delicta omni cautela ac sollicitudine amputet. Ita enim quod interdicitur, transgredi mors est: ut quod iubetur, facere uita est. Si uis, inquit, in uitam uenire, serua mandata. Vnde si obseruantia legis, uita paritur: cōtemptu mors necesse est inueniatur: quoniam si contemptu mors non nascitur, nec uita de obseruantia attribuitur: aut si necesse est uitam de obseruantia attribui, necesse est mortem contemptoribus irrogari. Quare sanctificatus homo sancte iam uiuat, & peccata quæ cunctis sunt, fugiat: ut qui peccator potuit condemnari per iustitiam, possit in æterna secula munerari per gratiam.

DE VANITATE ET BREUITATE præsentis uitæ SERMO.

Quemadmodum, inquit, in diebus Noe erant quæ nupti traderentur, & qui uxores ducerent: sic & prædictum id ante fuit, & nūc annos iam quadringentos, uel eo amplius prædicat deus: nemo est tamen qui rem hanc animaduertat, quin potius eam quasi commentitiam & ridiculam pleriq; arbitrantur: neminem timor capit, lugei nemo, nemo peccus oppullat, ignis in terea fluitus ebullit, inardescit flamma: nos uero deli-

delicijs & iustibus operam damus & peccato sumus impudenter obnoxij, nemo diem illum mentepuoluit, nemo praesentia hac breui lapsura meditat, tametsi rebus ipsis diebus singulis proclamantibus, significantibusq; idem illud. Siquidem nos neq; acerbae & immaturae mortes, neq; rerum immutationes uel nobis superstitibus effectae, neq; ualitudines & morbi castigant, quas rerum uarietates non solum licet in nostris corporibus, quin & in elementis ipsis conspici: quotidie enim & in omni aetate cōtemplamur interitū, in cunctisq; ex rerum euetu instabilitas quaedam exprimitur & significatur, non hyems, nō aestas, non uer, non autumnus perpetuo manent, sed decurrunt omnia, euolant & delabuntur. Quid dicam de floribus: quid de magistratibus & principibus ipsis quorum uel praesens in crastinū nulla est uita: quid porro de opulentis: quid de insignibus & claris aedificijs: quid de nocte ac die: quid de sole: quid de luna, quae imminuitur nonnumq; & celatur: itemq; & sol obregitur praesepae, & obtenebratur caligine: nihil deniq; quod uisibile fuerit, continuo manet: anima haec tantū quae nobis inest, etsi neglecta, aeterna est: at rebus quae immutari possunt, tanq; perpetuis omni studio & cura incumbimus, illius uero nullam habemus in aeternum mansuram rationem. Dicet aliquis, hominis illius magna est potentia, uerum duratura in posterum usq; diem, & paulo post interitura: quod ita esse, ex longē olim potērioribus patet, qui nūquā in praesenti apparent. Nec secus se habet haec uita, quam somnium aliquod, ac scena: qua sublara, rerum illarū omnes uarietates dissoluuntur. Itēq; radiante sole tolluntur insomnia, eodem pacto cum finis tam cuiusq; unius, quam communis omnium uenerit, resoluta cuncta euanescent: siquidem diu perstat quod plantaueris lignū, & quam aedificaueris manet domus: faber autem ille murarius, siue agricola abeunt & corrumpuntur. Rebus itaq; se hoc modo habentibus, nos minus pudet malefacti, quinimo crapula capti & luxu, quasi ad immortalitatem cuncta molimur. Nunc uero audi Salomonem qui rei ipsius experientiam ceperit, quid de praesentibus his fortunae bonis disserat. Aedificauit mihi domos, plātaui uineas, feci ortos & pomaria, & conserui ea cuncti generis arboribus, extruxi mihi piscinas aquarum, ut irrigarem ex eis sylvam lignorum germinantium: possedi seruos & ancillas, multamq; familiam habui, armēta quoq; & magnos ouitū greges. Hunc sanē nemo unquam delicijs, gloria, sapientia, dominatu omniumq; rerum ad uoluntatem successu anteuit: nihil tamen ex his omnibus cepit utilitatis, quin ea omnia uanitatū uanitatē appellat, & uana uniuersa, cuius uanitatis non simplicitatem, sed excessum expressit. Cedamus obsecro ei, qui rerum huiuscemodi experientia consecutus est, morem obtemperemus, inquam, illi, & his rebus incumbamus, in quibus nihil est inane, sed uera omnia certa ac stabilia sunt, & cuncta lapide desuper constructa, in quibus, inquam, ni-

hil senescit; nihil praeterit, quin uirent omnia & florescunt, neq; quicquā uetustate confectum ad interitum tendit. Concupiscamus ex animo deū, nulla gehēng formidine, sed regni ipsius coelestis cupiditate. Quid em̄ est quod possit diuino illi spectaculo aequari: profectio nihil. Quid quod bonis illis coelestibus par esse queat: quae nec oculus uidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quae praeparauit deus se colentibus, ut Paulus inquit. Illa illa omni studio praesentibus, his neglectis, consequi enitatur. Nonne praesepae terrena haec incusamus, & nihil esse hominum hanc uitam dicimus: quid ergo tam enixe in hoc nihilum incubis: quid rebus inanibus laboriose adeo intendis animum: spectabis forte magnifica edificia, & illorum aspectu seduceris: at si caelum statim suspexeris, & a lapidibus his & columnis ad illius decorem deflexeris oculos, spectabis haec esse formicarum opera. Philosophare ergo: contemplando conscēde, quae caelo insunt: ex his ipse perdisces, & uidebis structuras haec praecelas nihil esse nisi pueriles ineptias & ludos. Spectasti aerē quam tenuis, quam suspēsus & lenis, quam purus sit & splendens, quantoq; magis ad superiora concesseris, uidebis qui elemosynas fecerint ibidem habere domicilium: at praesentia haec aedificia nō solum in humanorum corporum resurrectione sunt ruitura, quin uel ante ipsam resurrectionem futurum tempus cōficiet, destruet ac dissoluet, uel motu terrae discussa subuertentur aut consumentur incendio, quando non modo in hominum aeuo, sed in structuris ipsis & molibus, immaturi sunt casus, adeo ut domus, quae fuerint uetustate confectae ac pene collapsurae, in ipso terrae discussu consistant immotae: quae uero nimio cultu ornatae solidae, ac bene fundatae, nuperq; constructae, aedes, uel solo fulminis ictu quassatae collabatur. Quod sanē haudquaquam sine dei prouidentia fieri solet, ne forte ex ipso edificandi studio efferamur. Quod si uolueris alia quadam uia sollicitudine hac & cura liberari, adito publica aedificia, quorū es & ipse fortasse nō expers, quibusq; nulla est priuata domus, & si magnifica, cultior, maneto & uersare in eis, quoad tua sunt, & alijs unā communia: nō tamen priuata & propria. Verum minus delectat, cum uulgata quadam consuetudine, tum cupiditate & avaritia. Ergo & delectatio illa ex habendi libidine, non ex decore aliquo & cultu procedit. Quocirca auaritas ipsa uiuat maxime, qua uolumus nobis omnia uendicare & nostrae ditionis efficere. Quoad usq; tandē erimus his rebus affixi: Siquidē terrenis hisce adeo detinemur, ut non secus simus ac uermes luto obuoluti. Corpus ē terra deus nobis effinxit, ut illud subleuaremus ad caelū, nō ut per id ad terrā animam traheremus. Quod corpus etsi luteū est, potest, si liber, coeleste fieri. Vides itaq; quanto sit deus nos honore dignatus, quando tam immensi operis nobis concesserit potestatem. Creauit ego, inquit, caelū & terrā, tu suscepta a me creandi licentia, facito ē terra coelum: potes nanq;. Porro illud qui creat omnia & eadem

eadem demolitur, de deo dictum esse constat, eadem hanc & hominibus potestatem permittit: utq; solet pius aliquis genitor, qui pictor sit, non contentus solus effingere quae liberit, quin & filium cupit ad eā effigiā diuinitate inducere: ita & deus. Creauit, inquit, ego corpus decorū, concedo tibi meliora faciēdi arbitriū, facito & tu animā formosiorē. Dixi ego: Educat terra herbam uirentē, & omnē arborem ferentē fructum. Dices & ipse, efferat terra propriū fructum, et emerget quodcūq; uolueris operari. Facio ego aetate ac nebulas, offirmo fulmina & spiritū creō, formaui draconem ad illudendum ei, id est diaboli: neq; tamen hanc tibi in uideo potestatem, illud & illum si libet potes enim quemadmodū passerem aliquem uincire eum. Facio super bonos & improbos oriri solē, imitare ergo & ipse deum, imperitare tua tam bonis, q̄ improbis. Laceratus in iuria fero animo aequiori, conuiciatibus benefacio, sequere me cum liceat. Beneficia absq; ulla uicissitudinis spe confero, idem & ipse facito, neq; fueris ad mutuum minus liberalis. Incendi, inquit, in caelo lumina, accende & tu his clariores faces, uales enim: lucem praebere errantibus, longē magis erit id factum bene, q̄ solem intueri, meq; id agens recognosces. Creare hominem non potes, iustum tamen effice relicet & deo placentem. Substantiam ipse creauit, tu illius conscientia expoli. Vides quo erga te amore afficiar, quādo uel in maioribus hisce eam tibi concesserim facultatem: Attēdite itaq; amanissimi quem simus ad honorem prouecti: tametsi pleriq; sint inconsiderati & ingrati loquentes, qui sibi liberum fuisse arbitrium concessum querantur: & eō iniquius, quod neq; in his quae paulo-

ante cōmemorauimus, sequi deum ullo pacto uel imitari possemus, nisi esset nobis soluta quadam & libera uoluntas concessa. Dominor ego in angelos, inquit deus. In hos & ipse eius dominationis gratia imperiū habes. Regio, inquit, throno infideo, eapropter & ipse in hunc confessum admittetis. Siquidē consurgere ait, nos fecit, & deo ad dexterā assidere: quamobrē & tibi Cherubin, Seraphin, dominationes, potestates, throni, principatus, & uis omnis angelica parerit. Insuper neq; corpus ipsum culpes uelim, id fuisse honoris impartitū, quod contremiscunt uel incorporee potestates, uerū quod dixi: non em̄ his solum meum in te amorē patefecit, quin ex his quae tui sum gratia perpelessus: consputus enim, & alapis faciem caesus gloriam exinaniui, patrē reliqui, & ad te odio me tum habentem, tum refugientem deueni, quinetiam nomen meum audire impatientē sum insectatus, utq; comprehenderē cursu contendi, admisi te, & mihi adiunxi. Epulare me dixi, & ebibe, utq; te supra infraq; haberem, tibi copulatus sum & annexus: neq; sat me illud solatur, quod tibi ē caelo originem dederim, nisi rursus ad terras descendissem. Deinde haud solum sum tibi iunctus, & in amplexum recipior, sed in esum traditus, in frustra comminor, & eapropter ut acrior fiat eiusmodi copula: quae uero fuerint coniuincta suis perstat limitibus, at ipse tibi cōtextus, nullo uelim nos interuallo distare, quin ē duobus unum fieri maluerim. Haec itaq; cum ipsi intelligamus, & non ignoremus quam diligentissimam nostri deus curam susceperit: nihil erit per nos intermittendum, ut suis maximis erga nos beneficijs haudquaquam arguamur indigni.

AD IOANNIS CHRYSOSTOMI ARCHIEPISCOPI CONSTANTINOPOLITANI DE POENITENTIA HOMILIA PRIMA

Laelio Tifernate interprete.

LAETA nobis hodie ac festiua celebritas, solitoq; illustrior coetus. Quānā ergo causa? Ipse ieiunij hoc clarum tempus, hoc esse noui ieiunij non praesentis, sed expectati. Illud nanq; nos huc ad patriam congregauit domū illud etiā eos qui ante hoc pigritauerūt, ad maternas reduxit manus. Si em̄ solum qd' expectat, tantū studiū nobis ingressi: cū apparuerit adueneritq; qualem quantaq; praese uenerationē fererit: Sic & ciuitas principis tremēdi subitura dominatione, omnem omittit desideria, maioriq; excitatur studio. Sed haud timete tremendum principem ieiunium audientes; non enim nobis, sed demoniorum

naturae tremēdū est. Etem si lunaticus fuerit quis, ieiunij ei facie ostēde, atq; lapidibus ipsis immobilior manet timore suffocatus, & ueluti uinculo quodā detentus: idē potissimū, cū uiderit ieiunio adiunctā sociā contubernaleq; orationē: ppterca & Christus dicit: hoc genus dāmonij non eiicit, nisi in ieiunio & oratione. Cum itaq; nostrae salutis hostes sic persequat, atq; inimicis uite nostrae tam sit timendū: nōne & amare & diligere id decuit? Si enim crapulā ebrietatēq; timere oportuit, non ieiunij timeri debet. Illa siquidē nostras post terga ligans manus, uitiorūq; tyrānidi, ueluti cuidā prauae domināe, seruos nos captiuosq; reddit: ieiunij uero seruos existētes nos, atq; ligatos inueniens, uincula remittit, & tyrannide liberat, pristinaq; in libertatē reducit. Igif quando & inimicos nostros expugnat, seruitutēq; nos liberat, atq; ad priorem reducit nos libertatē, quam aliam maiorem eius, quam ad nostrā habet genus, amicitia rationem

rationem exquisit' etenim maximū rationis indi-
cium id esse uidetur. Vis discere quantus homini-
bus ornatus sit ieiunū, quæ ue stabilitas ac custo-
dia: considera beatū atq; admirabile monachorū
genus: hi nanq; qui in eremo sunt, tumultus fu-
gientes, atq; ad ipsa montiū cacumina currentes,
tugurij in eremi silentio ueluti in tranquillo quo-
dam portu fugientes, id quasi connegotians, atq;
totius uitæ particeps susceperunt: capropter an-
gelos ex hominibus illis fecit: non illos modo, sed
& in urbibus quotquot se tolerantes inuenit, ad
ipsum philosophiæ culmen euehit. Nam & Mo-
ses & Helias Veteri in testamento prophetarum
turres, tametsi ex alijs illustres magniq; habētur,
ac multa fiducia gaudent: tamē si quando ad deū
uolebant accedere & colloqui, quantum homini
possibile erat, ad hoc cōfugiebant, atq; per huius-
modi ad deum ducebantur manus. Propterea &
deus hominē à principio faciens: illico frenū ei ie-
iunij manibus imposuit, ueluti piæ amabilisq; ma-
tri, & magistro optimo cōmittens. Nam ab omni
ligno quod est in paradiso comedetis, de ligno ue-
ro scientiæ boni & mali non comedetis, species ie-
iunij est. Si in paradiso ieiunium necessarium fuit,
extra paradysum multo magis. Si ante plagā uti-
lis medicina fuerat, multo magis post plagam. Si
necum bello uoluptatum insurgēte nobis arma
fuerant opportuna, multo magis tantū post uolu-
ptatum uictorūq; preliū à dæmonib; nobis illatū.
Igit̄ necessaria nobis à ieiunio sunt auxilia. Si hāc
audisset uocem Adam, nequaquam secūdum au-
diuisset: Terra es, & in terram reuerteris. Sed quo-
niam hāc quidē transgressus est, propterea mors
& erumna, & curæ, & uita omni morte acerbior:
propterea spinæ & tribuli, propterea labores &
dolores, uitaq; angustijs plena. Vidisti quomodo
iactetur deus ieiunio spreto? Discere & quomodo
laetatur ieiunio honorato. Quemadmodum enim
ieiunio spreto, mortē spernenti addidit, honorabi-
le spernēti: sic iterū eodem honorato, de morte re-
uocat. Nam & uolens tibi ostēdere rei uirtutē, po-
testatem ipsi dedit, post sententiā, post abductio-
nem, abductos media de uia rapere, atq; reduce-
re ad uitam, idq; non in duobus tribusue, aut ui-
ginti hominibus, sed in uniuerso Ninuitarū po-
pulo: & urbē magnā admirabilemq; ac dicentē,
ingemui, ad ipsū barathrū iam inclinantē caput,
uentientē desuper plagā accepturam, ueluti quæ-
dam desuper stans potētia ipsis ex carnificis mani-
bus eripuit, atq; ad uitā reduxit. Sed si uideat, &
ipsam audiamus historiā: Factū est, inquit, uerbū
domini ad Ionam prophetā, dicens: Surge & ua-
de in Ninuē ciuitatē grandem. Subito, ad ur-
bis ipsam magnitudinē, dubitare timereq; uult,
futuram præuidens prophetæ fugam, sed prædi-
cationem audiamus: Adhuc tres dies & Ninuē
subuertet. Et cuius rei gratia, quæ facturus es ma-
la prædicis: ut non faciā quæ prædico. Propterea
& gehennā minatus est, quod gehennā non indu-
cat. Terreant, inquit, uos uerba, ne facta contur-
bent. Cuius autē rei gratia pactum ad tam tenuē

tempus compulsi: quod & barbarorū discas uirtu-
tem, dico autem Ninuitarū tribus diebus tātam
peccatorum iram soluere ualentium: atq; dei ele-
mentiam admireris, trium dierum poenitētia con-
tenti tot pro peccatis: tuq; desperatione non cor-
ruas, etsi peccaueris, mueris. Quemadmodum e-
nim anima pigritans atq; negligens, quanquam
multum ad poenitentiam temporis accipiat, nihil
operatur magnum, neq; sibi ipsi deum per desidi-
am conciliat: Sic qui proposito excitato feruet,
atq; multa cum solertia poenitētia ostendit, bre-
ui temporis momento longæ uel temporis peccata
delere poterit. Nonne tertio Petrus negauit: non-
ne uilis cuiusdam ancillæ uerba timens? Quid er-
go oportuit ne illum ad poenitentiam multos an-
nos terere? Nequaquā, sed eadem nocte lapsus
est & erectus, uulnusq; & medicinam accepit: æ-
grotauit atq; ad priorem redijt sanitatem. Quali-
ter & quomodo: flens & lugens. Magis autē non
modo flens, sed multa cum solertia, multoq; cum
proposito: propterea euangelista non dixit, quo-
niam solum fleuit: sed, fleuit amare. Et qualis, in-
quit, quantaq; fuerit lachrymarum uis, sermo nō
poterit explicare: ipse autē rerum exitus manife-
ste ostēdit. Etenim crudelē post illū casum (nam
nullum negationi par malū) sed tamē post malū,
iterum eum ad priorem honorē reuehit, & eccle-
siæ primatum gubernationemq; sibi per uniuersū
mundum tradidit: quodq; omnium est subli-
mius, ostendit eum nobis ad dominum maiorem
apostolorum omnū charitatem habuisse. Petre,
inquit, diligis me plus his? Huic autem ad uirtu-
tis rationem nihil sanē par fuerit. Quod uero mini-
me dicas, meritō deum Ninuē ignouisse: Ser-
uus, inquit, nesciens uoluntatem domini, & non
faciens, uapulabit paucis. Vt ergo hoc nō dicas,
Petrū tibi in mediū propterea duxi, seruū uolun-
tatem domini maxime scientem. Sed tamen hic
idem peccans maximo peccato, respice quantum
ad fidei constantiæq; culmen redijt. Igitur & ipse
peccatis concidens, nequaquā orbatus perstiteris.
Quid enim in peccato magis impiū est? in pec-
cato scilicet stare. Et quid peius in casu est? iacere
in eo. hoc & Paulus deflet, & ingemiscit, hoc fle-
tu dignū esse dicit. Ne forte, inquit, cū uenero, hu-
miliet me deus apud uos, & luceā multos ex his
qui non solū peccauerunt, sed ex his qui poeniten-
tiam non egerunt super fornicatione & immūdi-
tia quam fecerunt. Ad poenitentiam uero quale
congruentius tēpus posset accedere ieiunij tēpo-
re? Sed ad historiā reuertamur. Audiens autē
propheta uerba hæc, descendit in Ioppen, ut fuger-
et in Tharsis à facie domini. Quō nam fugis ho-
mo? nunquid & alium audiuisti prophetā dicen-
tem: Quō uadā à spiritu tuo, & quō à facie tua fu-
giam? In terrā: Sed domini est terra, & plenitudo
eius. Si ad infernū, ades: si in cœlū, tu illic es: si in
mare, & illic, inquit, tenebit me dextera tua: quod
& super hunc euenit. Sed tale est peccatū, quod
ad ignorantiam multā nostram redigit animam.
Et quæadmodū qui grauitate capitis ebrietateq;
tenen

tenentur, stulte simpliciterq; feruntur, quamuis præ-
cipitum, quamuis barathrum, & aliud quid simi-
le sublit, infra concidunt incaute: sic qui corruunt
in peccatum, ueluti praua ebrietate, actionis desi-
derio detēti, nesciunt quid faciunt, scilicet nō præ-
sentia, non futura præuidentes. Dominum, dic mi-
hi, fugis? parumper igitur mane, atq; ipsum per re-
rum disces euentum, quoniam neq; serui maris po-
teris manus effugere. Neq; em̄ nauim iam cōscen-
derat, atque illud fluctus excitauerat, in altitudi-
nemq; eleuauerat magnam: & ueluti fidelis seruus
& prudens conseruum inueniēs fugientem, quasi
quid ex domini bonis surripuerit, nusquam ab eo
recedit, milleq; impedimēta ingerit recipientibus
illum, quoad ipsum uendicās reducit: sic & mare
conseruum inueniens & cognoscens, mille impe-
dimenta excitat, turbans, clamans, non in iudiciū
trahens, sed comminans nauem ipsis demergere
cum nauitis, nisi conseruum suum sibi prodiderit.
Quid ergo nauæ his contingentibus? laetum, in-
quit, uasorum fecerunt, nauis uero nequaquam al-
leuiabatur. Nihil tam onerosum & graue atq; ine-
ptum quam peccatum & inobedientia. Propterea
& Zacharias id plumbi figurauit similitudine. Da-
uid uero describit eius naturam, dicens: Iniquita-
tes supergreffe sunt caput meū, & sicut onus gra-
ue grauatae sunt supra me. Christus autem ad eos
qui in peccato uixerāt, iterum dicit: Venite ad me
omnes qui laboratis & onerati estis, ego reficiam
uos. Ipsum autem peccatum & scapham tunc gra-
uabat, & pessundari cogebat. Ionas uero dormie-
bat & stertebat, sed nō uoluptatis erat somnus, ma-
gis autem tristitiæ & afflictionis: nam qui ex seruis
& domesticis prudentes sunt, citō peccata sentiūt,
quod & ille patiebatur. Post enim commissum pec-
catum, peccati nouit prauitatē, nam eiusmodi est:
Cum enim factum fuerit, atq; ad ipsum actum cul-
men, tunc dolores parturienti animæ excitat, ad-
uersus legem nostræ generationis. Nos enim cum
primum nati sumus, parturiētī dolores soluimus:
illud autem simul aditum distrahit doloribus par-
turiētib; ipsum cogitationes. Quid ergo guber-
nator? accessit, & inquit: Inuoca deum tuum. No-
uerat ergo ipsa experiētia insuetam illam esse hyc-
mem, atq; à deo illatam plagam, maiores humana
industria fluctus, ubi gubernatoris manus nusquā
profuerant. Alterius enim maioris gubernatoris
rei illius casus, hunc uniuersum scilicet guberna-
tis mundum, ope atq; superno indigebat auxilio:
propterea & illi remos & uela & funes atq; diuer-
sa dimittētes, orationi instantes manus tendebāt,
deumq; orabant. Vbi uero neq; sic profecerūt, mi-
serunt, inquit, sortes, & prodidit de cætero fors nō
xiū: Hi uero neq; sic arripientes eum demerse-
runt, sed tanto tumultu, tanta tempestate incum-
bente, ueluti multa in quiete, multo silentio, sic iu-
diciū in nauī statuentes, & interrogari et respon-
dere eum dignum fecerūt, atq; cuncta subtili cum
indagine exquirebant, ueluti cuidam poenas iudi-
cialiter infligenti. Audi igitur eos quemadmodum
in iudicio examine cuncta exactissimo inquirunt.

Quod opus est trūm? unde uenis? quō uadis? qua
de regione? quo de populo es tu? Et quidem accu-
sabat mare, acclamans contrā: increpabat autem
fors & condemnabat. Sed tamen neq; mari cōtrā
exclamante, neq; forte ex aduerso testimonij red-
dente sententiā usq; dabant, sed ueluti in iudicio
& accusatoribus instantibus, & testibus præsentibus,
iudicij atq; argumentis ueridicis nō prius da-
mnantes, ipsi sententiā ferunt, quoad damnan-
dus ipse propriæ fieret accusator culpæ. Sed & hi
nauæ homines Barbari & insensati, eum qui in iu-
dicij optimus est, ordinem imitatur, & id quidem
tanto timore, tot fluctibus, tanta ipsis circūstante
procella, & mari neq; uel respirare permittēte: tan-
tus eius tumultus furensq; turbatio, insanire atq;
exclamante, continuasq; undas implicante. Vnde
igitur tanta fuit prouidentia? à dei dispensatione.
Etenim hoc fieri deus permittebat, prophetā uel
ex his admonens, ex his mansuetū fore & mitem,
quasi ad eum clamans, & dicens: Imitare nauas,
homines insensatos: siquidem hi neq; unam sper-
nunt animam, neq; uni tuo non parcunt corpori:
tu uero uniuersam urbē tot millia habētem, quan-
tum in te fuerit, exposuisti. Et hi quidē eius qui suo
rum causa malorū effectus est, neq; impetu ad da-
mnationem irruunt: tu uero nihil habens Ninuē-
tas accusare, demersisti eos ac perdidisti. Et tu qui
dem me præcipiente eos ad salutem tua prædica-
tione reuocare, minus paruisti: hi autem unum au-
dientes uniuersa faciunt, & molliuntur, quo no-
xium effectum à multa reuocent. Etenim ipsam
post maris accusationem, post ostensionem sortis,
cum incusaret sese, fugāq; fateretur, neq; sic irru-
erunt ad prophetæ necem, sed nitebātur de indu-
stria, & uim atq; omnia faciebant, quo eum neque
post eius manifestissimam culpam uolentiæ ma-
ris exponerent. Sed nō permittebat mare, magis
autem deus, sicuti per nauas eum & per cetū cor-
ripere, ad sapientiāq; reducere uolens. Nam post-
quam auditum est: Tollite me, & mittite me in ma-
re, & cessabit mare à uobis, uiribus conabantur in
aridam euadere, sed nequaquā permittebāt fluctus.
Tu autem quemadmodum fugientem tridisti pro-
phetam, audi eum & confitentem ex inferioribus
de ceti uentre. Illud quidē ueluti homo passus est:
hoc uero quasi propheta ostēdit. Accipiens igitur
eum mare, ueluti in quodā iudicio ceti uentre de-
posuit, salutem domino fugitiuum seruans: neque
acres undæ suscipientes suffocauerunt, neq; cetus
undis ipsis acrior oppressit. Saluauit autem, ad ur-
bemq; reduxit, atq; & mare & cetus contra natu-
ram obtemperarunt, quo per omnia propheta in-
strueretur. Veniens igitur in ciuitatem, sententiā
legit, ueluti regalem epistolam poenas tormentaq;
habentem, & clamabat dicens: Adhuc tres dies &
Ninuē subuertetur. Audierunt illi hæc, neq; non
crediderunt, neq; neglexerunt, sed ilico cursus om-
nium unius ad ieiunium uirorum mulierumq; iu-
uenum, senum, seruorū, principum, subditorum,
puerorum, antiquorū, neq; irrationabilium natu-
ra expers ab eo erat obsequio. Vbiq; saecus, ubiq;

cinis, ubiq; fletus & eiulatus: nam ipse diademate caput ornatus à regali descendens throno, faccum sibi subtrauit, atq; sic urbem periculis eripuit. Et erat rem quidem nouam uidere, purpuram sacco cedentē præstantiori effectu. Quod enim purpura nequituit, id saccus potuit: quod consummare diadema non ualuit, hoc cinis perfecit. Vides quomodo haud in uacuum dixi, non ieiunium, sed ebrietatem crapulamq; timeri oportuisse? Nam ebrietas & crapula urbem statem quati ad casumq; nutare compulsi: ieiunium nutantē ipsam casuramq; saluauit. Post hæc & Daniel leonum ingrediens lacum, quasi cum ouibus, mitis cum immitibus conueniens, sic exiuit. Nam æstuantes ira, crudele mortiferumq; respicientes, appositam non tangebant mensam: & hæc ipsa excitante atq; impellente natura. Nihil em̄ agrestius illis bestijs, & fame (nam & septem diebus non acceperunt cibum) ueluti carnifice quodā intrinsecus urgente, utq; ipsa propheta femora discerpserant, clamante, cibum uenerati sunt. Tres pueri dum apud Babyloniam caminum ingressi, atq; in igne multo colloquentes tempore, igne ipso fulgidiora corpora habentes egressi sunt: profecto si quis erat ignis ille, quomodo quæ ignis sunt partes non implebat? si corpora erant illa, quomodo his quæ corporibus contingere consueuerunt, non contingebant? Quomodo, ieiunium interroga, & respondebit, tibiq; anigma soluet. Etenim corporum natura cum natura ignis certabat, corporaq; ipsa uictoria secuta est. Vidisti pugnam admiratione dignam? uidisti nouam inauditamq; uictoriam? Igitur ieiunium mirare, promissq; manibus suscipe, quoniam quidem & in camino fert opem, atq; in leonum custodit lacu, dæmonesq; fugat, & dei reuocat sententiam, uitiorumq; furorē suppressit, & ad ipsam reducit libertatem, plurimamq; in nostris cogitationibus quætem insinuat. Quomodo non supremæ fuerit iniquitatis, tot tantaq; in manibus habentem bona et fugere & timere? Conterit, inquis, nostriq; corporis insuper auget infirmitatem. Sed quanto exterior homo corrumpitur, tãto interior homo renouatur de die in diem. Magis autem si rem diligentius uolueris intreri, & sanitatis bonæq; habitudinis patrem inuenies. Atq; si meis ipse sermonibus derogas fidem, de his filios medicorū percunctare, ipsiq; eadem tibi manifestius explicabunt: qui abstinentiam matrem sanitatis appellant. Pedum uero dolores, & grauedinem capitis, uomitū, apostema, & hydropisim, & phlegmata, milleq; morborum aliorum torrentes, à delicatis cibis crapulaq; prouenire dicunt, quasi à pessimo quodā fonte, prauos riuulos, bonam corporis habitudinem, & animæ sanum intellectum non tam lædentes q; depopulantes. Ne igitur ieiunium timeamus, tot à nobis excludens mala: neq; ego uos sine ratione potissima continue ad id moneo. Sed quoniam quidem plurimos uideo homines pigrimates & immorantes nō secus q; si agresti horridoq; cuidā dandi in manus forent, ebrietate hodie crapulaq; corrumpentes, propterea moneo ne quis futura à iei-

unio utilitatem perimat, gula ingluuięq; præueniens. Nam qui male se cibis ingurgitat, cum aspectus sunt medicinas accepturi, si nimia sese elca sepe, atq; sic medicinam accipiunt, asperitatem quidem illam pertulerunt, utilitate uero exciderunt, egram facientes medicinæ dimicationem ad corrupti humoris malitiam. Quamobrem medicos inccenatos dormire mandant, quo uirtus totius medicinæ quæprimum atq; illico morbolis occurrat humoribus: Sic & ieiunio contingit, si tepidum hodie multa obrueris ebrietate, crassina uero eam acceperis quæ ab illo est medicinam: hanc tibi profecto uanam inutilēq; effeceris, & laborem quidem pertuleris: quod uero ab illa fuerat lucrū, nequaquam assequeris, ruisq; in recentem ebrietatis malitiam, & omnem consumētem uirtutem. Si uero leue præparabis sibi corpus, sobrięq; & uigilanti cogitatu susceperis ex electis ueribus medicinam, multa poteris expurgare. Igitur per ebrietatem discamus, ne forte tale fiat, quale si quis infirmanti corpori & conualidato, lasciuie minusq; temperate innitens, iterum uelocius atq; cum maiori ruina cadat. Quod & in nostra sit anima, cum utraq; ieiunij ex parte, principio uidelicet ac fine ebrietatis nube obfuscamus mundationem in nobis ab abstinentia factam. Veluti enim qui cum feris dimicatur, armis multis munitibus, munitisq; mortalia quęq; membrorum loca circumdant, atq; ita bellum suscipiunt: sic & nunc homines milites quasi cum fera quadā pugnaturi, uentris se muniunt crapula, dirumpentesq; sese & obtenebrantes, multa cum impudētia suscipiunt mitem ac quietum ieiunij oculum. Atq; si quępiam interrogauero, cuius rei gratia ad thermas hodie properas? quo corpus abluam, ieiuniumq; suscipiam. Si uero interrogauero, quare inebriaris? iterum dices: Quoniam quidem ad ieiunium sum ingressus. Quomodo igitur non erroneum corpore quidē puro, impura uero ebrięq; anima, optimum hoc rerum ieiunium suscipere? Restant quidē plura, sed hæc sobrijs ad correctionē sufficiant. Quare necesse orationem suppressere: nam cupio patris audire uocem: quoniam ipsi quidem pastoralis pueri subtili calamo sibilamus, ueluti sub queru, aut fago quadam ad umbram satorum horum sedentes. Hic autem ueluti muscus optimus auream citharam modulatus, sonorum consonantia uniuersum excitat theatrum. Et huius nō ictuum soni, sed consonantia uerborum, consonantia operum plurimam nobis affert utilitatē. Eiusmodi & Christus doctores querit: Qui enim fecerit & docuerit, hic magnus uocabitur in regno cœlorum. Contingat autem & nos eius, omniumq; præfulum orationibus regno cœlorum dignos fieri, gratia & amabili pietate domini nostri Iesu Christi: cum quo honor patri, gloria & fortitudo, cum bono & sancto spiriitu, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

Homilia quæ antea hoc loco secunda numerabatur, nunc habet inter Homilias in Genesim prima.

HOMILIA TERTIA

AMETS I hesternæ die uobis defuerim, nō mea sponte, sed a cœtus necessitate defui: defui corpore, non uoluntate: defui carnis absentia, non mentis affectu. Nam & complectebam omnes uos & ferebam. Iterum fratres temporalem hūc trāsentes morbū, solertius studiuim facies uestras uidere. Iam enim mecū habēs infirmitatis reliquias, ad uestram charitatem cucurri. Consueuerunt quidem ex ægris nonnulli lauacra & balnea inuestigare: ego autem facies uestras desiderata dignum uidere duxi, debitamq; auditorum uoluptatem implere. Pelagus hoc magnum & saluaginem non habens, mare hoc fluctibus uacuum, ueni tellurem uestram inspicere. Quod enim pratum tale, quale ecclesia? Quis paradus talis, ueluti hic uester cœtus? Non est hic serpens insidians, sed Christus docens: non Eua ad supplantandum, sed ecclesia ad dirigendum. Non hic sunt ortorum frondes, sed spiritus: non hic spinarū sepes, sed uitis foecunda. Si autem spinam inuenero, in oleam transfero. Non enim naturæ defectus, sed propositi hic libertas honoratur. Si lupū inuenero, orem faciam, haud naturam cōuertens, sed propositum mutans. Quare iam non peccauerit, qui arcam ecclesiam maiorem esse cōcesserit. Arca quidem animalia suscepit, & animalia cōseruauit: ecclesia uero animalia suscipiens, eadem transformauit: utputa, accipiter illuc introiuit, & accipiter exiuit. In troiuit hic quis accipiter, columba exit: introiuit lupus, & ouis egreditur: Agnus introiuit, & exit agnus, non transmutata natura, sed malitia exclusa. Ideo ad poenitentiam assiduo sermone admono, sed acerba & horrida est peccatoris: est em̄ delictorum medicina, iniquitatum consumptio, lathrymarū impensa, fiducia ad deum, aduersus diabolum arma, gladius uim eius præcedens, caput eius amputans, salutaris spes, desperationis occasus. Ipsa cœlum aperit, ea in paradusum ducit, ipsa diabolū superat. Ea igitur de re sæpenumero sermone moneo, ut poenitentiam agas: peccator es, ne à spercedas. Non cesso isdem continue medicamenta delinens. Noui enim quæ arma sint contra diabolū, à spe nūquam decidisse. Peccata si habueris, ne desperes, non desiste eadem sæpe repetens. Tametsi quotidie peccas, quotidie poenitentiam age. Et quod in domibus facimus, quum fragiles & ad casum nutat, fragilia educimus, tigna q; noua submittimus, cōtinuęq; reparationis munus obliteramus: id ipsum & in nobis faciamus. Si hodie à peccato senueris, te ipsum per poenitentiam instaure. Est ne, inquit, poenitentem saluari? sed dices, est, & ualde. In peccatis omnem contritiuitam, atq; poenitentiam si egero, putas saluabor? ualde. Vnde mihi cōstabit? Domini excellentia pietateq; nō iam tuæ confidentia. Neq; enim tua poterit poenitentia sola sordes tot diluere. Si sola super fuerit poenitentia, merito timebis: sed quoniam poenitentia dei clementia deiq; pietas iuncta est, fide. Nam dei clementia pietasq; mēsuram non suscipit, neq; ipsius

Chrysi.

bonitas uerbo interpretari potest. Tua quidē malitia mēsuram habet, dei uero clementia & pietas mēsuram non habet. Tua malitia qualiscunq; fuerit, humana malitia est, dei clementia & pietas est incircumscripta: ipsa igitur tuam malitiam superat. Cogita scintillam si in mare ceciderit, non poterit stare, aut apparere? Quantum scintilla ad mare se habet, tantum hominis malitia ad dei clementiam pietatemq; imō uero nō tantum modo, sed & longe supra. Nam & pelagus, tametsi magnū sit, mēsuram recipit: dei uero clementia & pietas mēsuram non habet. Hæc dicam: non quo uos desidiōres faciam, sed promptiores reddam. Admonui sæpenumero theatra non ascendere. Audisti, atque haud obtemperasti: theatrū ascendisti, meoq; uerbo aduersatus es: non te pudeat ecclesiam ingredi secundo, & audire. Dicis, audiui, neq; custodiui, quomodo iterum possum ingredi & audire? Denique ipse nouisti, quod minus custodiisti: denique confunderis, erubescis. Deniq; corripiente nemine ipse frenum accipis, deniq; sermonē mente ipse tua habes radicum. Deniq; me nō comparente, ipsa te mea purgat oratio. Non obseruasti, temetipsum accusat: uel semis obseruasse est, si minus obseruaueris, non obseruauit dixisse. Nam qui semetipsum accusat, quasi non obseruasse, ad obseruandum festinat: prospexit altius, iniquitatē consummasti. Captiuus meretrici effectus es, et in theatrū ascendisti: iterū recordatus es, iterum pudore confunderis. Accede, contristatus es, deū ora. Sed hic atq; eousq; ueniens constitisti, uæ mihi, audiui, minus obseruauit. Quomodo audeam ecclesiam intrare? quomodo audeam iterum? Magis autē ingredi, quoniam quidē non obseruasti, quo iterū audiens obserues. Medelam si apposuerit medicus, neq; priori te die purgauerit: num eam rursus die altera non apponet? Est quisquam quercini robotris casor, is quercum si uelit cadere, securim accipit, incidit radicē: si plaga una percusserit, neq; ceciderit infructuosa arbor, nonne secundam dederit, non quartam, non quintam, non decimam? sic & tu fac. Quercus est fornicatio, glandes ferens irrationabilium animalium escam, multo tempore tua in mente radicata. In arborum circuitu tuam deiecit conscientiam. Meus sermo securis est, uno audisti die: quomodo uno die cadat, quæ tãto tempore radices immisit? Si enim bis, si ter, si centies, si decem millies, non iam mirum. Modo incide uirum malam, & fortem consuetudinem malamq; illam desice, & gratiam impetraisti. Manna comedebant Iudæi, & cepas de Aegypto quarebant, consuetudine ducti: tã adeo turpis est res consuetudo pessima, q; nō statim potest abijci, nec tēpore breui. Si enim decē consummaueris diebus, si in uiginti, si in triginta: nō tamen non gratias ago, non te fouebo, modo non deficias, sed pudore confundaris, & despice. Iterū de charitate disserimus, subisti & rapuisti, neq; ipsa per opera ostendisti sermonē, haud confundaris ecclesiam ingredi secundo: pudeat te peccantē, non pudeat poenitentem. Atten- de quid tibi diabolus fecerit. Duo hæc sunt, peccata

tom. 5

N 2

tum &

tum & poenitentia: peccatum uulnus, poenitentia A medicina. Quemadmodum enim in corpore uuln- nera & medicinae, sic in anima peccatum & poeni- tentia: sed peccatum pudorem habet, poenitentia uero fiduam possidet. Attende diligenter obsecro, ne ordinem turbes, & utilitatē perdas. Est uulnus & medicina, peccatum & poenitentia: in uulnere sanies, in medicina purgatio saniei: in peccato sanies, in peccato improprium, in peccato derisio, in poenitentia purgatio peccatorum. Aduerte pec- catum ipsum confusio & pudor sequitur, poeniten- tiam uero fiducia. Intellexisti quae dico: ordinem sa- tanas peruertit, & confidentiam dedit peccato de- uita longa, confusionemque poenitentiae. Non desi- stam usque ad uesperam quoad te solucro: oportet enim me promissionem complere, impossibile est B me desistere. Est uulnus & medicina: uulnus sanie habet, medicina saniei purgationem. Nunquid in uulnere sanitas? Num haec proprium habent ordi- nem, & illa proprium? Nunquid hoc in id transire potest, & illud in hoc ueniamus ad ipsam post haec delinquentem animam. Peccatum confusionem ha- bet, peccatum improprium, peccatum honoris ob- fuscationem habet haereditariam. Poenitentia fidu- tiam habet, poenitentia ieiunium habet, poeniten- tia iustitiam possidet. Dic tuas prius iniquitates, ut iustificeris: & iustus prior in sermone accusator sui. Sciens igitur satanas peccatum quidem confu- sionem habere, potentem ad se poenitentem retra- here, mutauit ordinem, deditque confusionem qui- dem poenitentiae, confidentiam uero peccato. Vn- C de hac, ipse dico. Carpi quis prauis desiderijs de publica meretrice, sequitur scortum, captiuus in- greditur locum, nequaquam erubescens, impudens meretricem complectitur, peccatum exequitur, nisi quam ipsi pudor, nusquam correctio: egreditur in- de cum peccatum consummauerit, atque ut poeniteat pudore tenetur. Miser & infelix, cum meretricem complectebaris, non te puduit: cum ad poeniten- tiam uenisti, pudore tunc confunderis? Quorsum nam id? Cum fornicaberis, non pudebat, rem cum facis, non erubescis: erubescis cum poenitere & con- fiteri debes peccata uerbo. Diaboli haec astutia est; quod te in peccato erubescere uetat, & peccatum edicere impedit pudore. Nouit enim si homo eru- buerit peccatum, fugiet illud: inuerecundus autem D uel difficile poenitere potest: & ita duo facit mala, & in peccatum trahit, & a poenitentia arceat. Quid erubescis ergo? Cum fornicari te contigit, haud eru- bescebas: cum te peccato liberares, erubescis: tunc eru- bescere debuisti, tunc oportuit pudore confundi, cum peccabas. Cum factus es peccator, tunc pude- re oportuerat: quum iustus efficeris, pudet. Dic prius iniquitates tuas, ut iustificeris. O domini cle- mentiam & pietatem, non dixit ut poenitearis, sed ut iustificeris. Non deo satis est eum non punire qui peccat, sed eum tum insuper & iustum efficit, & ualde. Sed aduerte, iustum eum facio: & ubi id effecit in latrone, ut solum dixit ille confocio, Ne- que tu times deum, & nos quidem iuste digna fa- ctis recipimus, dicit ei Christus, Hodie mecum eris

Luc. 23

in paradiso. Non dixit, liberabo te a tormentis & poena, sed in paradysum iustum introducit. Vides quomodo ex confessione iustus efficitur: ualde est clemens & pius deus. Proprio filio non pepercit, ut seruis parceret. Dedit enim unigenitum, ut ser- uos emat ignauos. Sanguinem unigeniti pretium posuit. O domini clementia et pietas. Neque mihi dixeris, permultum peccavi, quomodo saluari pos- sum: tu nequis, sed dominus tuus potest: atque ita potest, ut tua deleat peccata. Accurate ad sermo- nem aduerte. Sic enim delet peccata deus, ut neque uestigium maneat. In corporibus quidem id non est ita: sed quanquam milles conetur medi- cus, tamen si uulnere medicinas addat, uulnus quid- dem euanescit. Saepem in facie uulneratus quid- que uulnus quidem curauit, cicatrix uero remanet uulneris argumentum, faciei deformitatem habens: atque si abolere contendat, mille medicus modis ne- quit: repugnat enim sibi naturae infirmitas, artis & medicinarum imbecillitas: deus autem cum de- leuerit peccata, sic delet, ut neque cicatrix, neque cica- tricis superstit in dicitum, non uestigium quodquam, sed & cum sanitate decorem elargitur: post poenae liberationem, & iustitiam inserit, atque peccantem coaequalem facit non peccanti. Extinguit enim pec- catum, atque id non esse facit, neque fuisse. Sic enim om- nino id tollit, ut non cicatrix, non uestigium, non argumentum aliquod apparuerit. Atque unde id no- bis elucet quod dico: qui ostendere debeo quomo- do uerum uideatur? Ab ipsis itaque ostendatur scri- pturis, fiduamque firma permaneat. Inducam igitur uobis homines uulneratos, populum omnem uulnere plenum & sanie & uermibus, uulnus undique, & existentem totum ulcus, atque ita sanare uolo, ut ne quidem cicatrix, non uestigium, non signum ma- neat: neque unum habentes uulnus, non duo, non tria, non quatuor, sed a pedibus usque ad caput uul- nus existentes. Attende hic diligenter, communis hic nobis sermo, & salutaris. Medicinam spargam his quas seculares adhibent medici meliorem, qua- les neque ipsi reges spargere possent. Rex quidem po- test carcere quenquam emittere, gehenna uero li- berare non potest: pecuniam dare, animam autem saluare nequit: sed ex poenitentia uos manuducam, quo dei discatis fortitudinem, quo sciatis super eam peccatum non posse: neque iniquitas potens est eius superare uirtutem. Tandem inducam non unum, non duo, non tria, sed millia multa uulnerebus con- fecta innumeris, plena peccatis, & tamen poeniten- tia ualentia saluari, ut neque uel uestigium cicatricum priorum uulnerum superesset. Sed uerbo diligen- ter attendite, sed & memoriae dicta mandare, quo & derelictis quandoque auxilio sitis, atque dictorum utilitate propiores reddatis. Igitur & Esaias pro- cedit, qui seraphin intuetur, qui mysticum illud hau- rit melos, qui de Christo infinita praedicat. Percon- temur quid ait. Visio quam uidit Esaias super Hie- rusalem & Iudaeam. Dic uisionem quam uidisti. Au- ditae caeli, & auribus percipe terra, quoniam domi- nus locutus est. Alia praemisisti, & alia dicis. Quae alia praemisisti? Incipiens dicis, Visio super Iudaeam & Hie-

Deut. 32

Esai. 50

Esai. 13

Esai.

& Hie

& Hierusalem: caelum alloqueris, atque in terra ser- monem declinas, dimittens rationales homines, ir- rationalibus cum elementis disputas. Ita, inquit, quoniam irrationali irrationabiliores facti sunt ra- tionales: non ea modo ratione, sed quod Moses tolens eos promissionis terram inducere, prouidensque fore tradita despici ab his debere: Audite, inquit, caeli, & loquar, & audiat terra uerba oris mei, & contestabor uobis caelum & terram, si in- gressi promissionis terram, dominum deum tuum reliqueritis, in omnes dispergendi estis gentes. Ve- nit Esaias, atque comminatio ipsa in opus effertur de- buerat, non poterat uocare Mosen iam defunctum, atque eos qui tunc audierant, mortuorum fuerant: ele- menta igitur quibus Moses contestatus est, uocat. Ecce eieci estis a promissione o Iudaei: ecce dese- ruistis deum, quomodo te uocabo Moses? interisti enim, mortuusque es, quomodo & Aaron uocabor? & ille morti est deditus: non habes unde hominem uoces, uoca, inquit, elemeta. Idcirco et ipse uiuens, non Aaron solum contestatus sum, atque illum & il- lum, sed quoniam illi morituri fuerant, & perma- nentia elementa uobis contestor, caelum scilicet & terram. Dicit ergo Esaias, Audite caeli, & auribus percipe terra, uos enim Moses coepit hodie com- pellere: non solum solum hac ratione elementa compello, sed quod Iudaeis dictum est, audi caelum: tu enim manna produxisti, tu supra naturam ostendisti, su- perius es, atque aerem imitatus es. Auribus percipe terra, in ferius quidem es, atque diffusam latamque men- sam preparasti. Compressa est natura, gratiaque ope- rata est. Neque boum opera, spicarumque apparatus, non manibus coquorum atque praecipis, sed man- na erat omne quod factum erat, sanctificatus fons, mensa diffusa, natura oblita propriae infirmitatis fuit. Quomodo eorum uestimenta non sunt attri- ta, neque calceamenta uetustate consumpta, cuncta ad eorum siebant ministerium. Audi caelum, & au- ribus percipe terra. Post prodigia memoranda, il- lacque beneficia lacessitus est dominus iniuria. Quae offendam, audientem uirum non habeo, ueni, & non erat homo: locutus sum, & non erat audiens. Irrationales alloquor, quoniam quidem rationales in uilitatem irrationalium acti sunt: propterea & alius propheta regem uidit furrem, idolum uenera- tum, deum despectum, aliosque uniuersos trepidos, D & dicit: Audi altare, audi. Lapidem alloqueris? Sic quoniam quidem lapide ipso insensibilior. Audi al- tare, audi, haec dicit dominus: atque illico altare scil- sum est, lapisque audiuit, fractus est lapis, & effudit libamen, quomodo non audiuit homo? Extendit ma- num suram, ut prophetam raperet: & quid facit deus? eius manum arefacit. Respice quid facit, domini re- spice clementiam, & serui peccatum: Quare a prin- cipo eius non arefecit manum? quo lapidis exem- plo sanior fieret. Si enim scissus non esset lapis, con- uersus ipse non esset. In te concitor ira, extendit ma- num ut raperet prophetam, & exaruit manus. Ste- tit trophaeum, tot aderant satellites, tot duces ade- rant, auxiliumque grande, atque suam restituere non poterant manum. Sed manus stabat uocem emit- Chryf.

tens, atque praese ferens acceptum impediens con- flictum, pietatisque trophaeum, dei clementiam & il- lius insaniam, restituitque non poterat. Sed ne sermo- nem ex sermone texentes, et proposito excidamus, iamque quae promissimus, ostendamus, scilicet mille si fueris ictus & celsus uulneribus, atque quod bonum est, seceris: sic ea delet deus, ut neque cicatricem uel uestigium uideas, ut nec signum priorum peccato- rum appareat. haec pollicitus sum, haec demonstra- re tentabo. dicit scriptura, Audite caeli, & auribus percipe terra, quoniam dominus locutus est. Dic mihi, quid nam locutus est dominus? Filios enutri ui & exaltaui, ipsi autem spreuerunt me: cognoui bos possessorem suum (o rationales irrationabilio- res iumentis) & alinus praesepe domini sui (o alinis ipsis insipientiores) Israel autem me non cognouit, & populus meus non intellexit. Vae genti peccatrici. Quare, inquit, non iam salutis spes datur? uel si datur, uae quare dicis, dic mihi? Quod haud salu- tem, haud sanitatem inuenio. Medelas apposui, ne- que cessit ulcus, & ideo auersus sum. Quid igitur facere habeo? curare nequeo. Vae, plorantem imi- tatur mulierem, & benefacit: obsecro attendite di- ligenter: uae quare dicit? quoniam & id ipsum fit in corporibus, cum uiderit medicus egrotantem haud spem salutis habentem, illachrymat, domesticique & proximiores ululant, ingemiscunt: sed illic in cas- sum & uanum. Cum enim moribundus ager fuerit, tamen si mundus defleat omnis, nequaquam eum excitabit, ita ut non resurrectionis, sed lachryma- rum ille sit fletus. In anima uero non sic. Si enim mor- tuam fleueris, saepenumero mortuam excitabis. Quare? quoniam quidem moriens corpus huma- na non excitatur uirtute: anima uero moriens, cor- rectione resurgit, & uirtute diuina. Vide fornican- tem, & defle, atque illum saepe excitabis: propterea Paulus non scribebat, exhortabatur uel solum, sed & flebat cum lachrymis peccatores admonens. Ideo etiam fundis lachrymas, quo si minus admonitio poterit esse auxilio, lachrymae intercedant: sic & propheta deflet, & dominus noster uidens Hie- rusalem cadentem dicit: Hierusalem, Hierusalem, que occidis prophetas, et lapidas eos qui ad te missi sunt, reuocans ciuitatem cadentem, & flentem hominem imitatus. Vae genti peccatrici, & populo pleno pec- catis: nec habet sanum corpus. uidisti eos uulnere- tos? uae femini nequam, filijs sceleratis. Quare de- fles, dic mihi? dereliquistis dominum, atque ad iracun- diam sanctum Israel prouocastis. Super quo per- cutiam uos ultra, an fame, an peste? omnis plaga iam uenit, & neque uestra malitia iam est consumma- ta, addentes prouocationem, omne caput langui- dum, & omne cor moerens. Non est uulnus unum, non liuor unus. Res nouae, paulo ante femini dixi- sti nequam, filij sceleratis, dereliquistis dominum, ad iracundiam prouocastis sanctum Israel: & uae genti peccatrici. plorans tunderis, malaque loque- ris, & rediens dicis: neque uulnus, neque liuor. Atten- de, uulnus tunc fit, quum altera quidem corporis pars sana est, altera uulnus habet: hic autem dicit totum esse uulnus, totum liuorem, totum ulcus a pedibus tom. 5 N 3 usque

Esai. 1

Matth. 23

Esai. 2

usq; ad caput. Non est quo quis fomēta, quo quis oleum imponat, non est quo quis circumliget. Terra uestra deserta, ciuitates uestre succensae igni, regionem uestram coram uobis alieni deuorat: omnia haec feci, & uos conuersi non estis; omnia quae ad artem sunt feci, atq; agrum ipsum cadauer manet. Venite, audite uerbum domini principes Sodomorum & Gomorrhæ, quid mihi multitudo uicinarum uestrarum? Quid igitur? Sodomitas alloquitur: Nō, sed Iudæos Sodomitas appellat. Quoniam quidem Sodomitas imitabatur, nomen ipsi imponit. Venite, audite uerbum dei principes Sodomorum & Gomorrhæ: quid mihi multitudo uicinarum uestrarum, dicit dominus, Plenus sum hoc locausto arietum, & adipe pingui, & sanguinem uitulorum & agnorum nolui. Cum obtuleritis mihi similem florem, uanum, & incensum abominatio est mihi, neomenias uestras, & sabbata odit anima mea: ieiunium & diem festum nō feram: & quum extenderitis manus uestras, auertam oculos meos à uobis. Est ne iræ huic par quicq;? Propheta coram inuocat, plorat, ingemiscit, illachrymat, dicit: Non est uulnus, neq; liuor: deus desuper irascitur, non suscipiam sacrificia, non neomenias, non sabbata, neq; florem similem, non orationē, non extensionem manuum. Vidisti ulcus? uidisti morbum insanabilem, non unius, non duorum, non decem, sed miller? Quid ergo dicit post hæc, Lauamini, mundi estote? Num peccatum putas habet? Ipse deus dicit, Non audiam uos: & dicit, lauamini. Quorum utrunq; utiliter ingeritur: id ut terream, hoc ut alluciam. Sed eos non audis, spem poenitentiae non habent. Quod si non habent poenitentiae spem, quomodo dicit, lauamini? Sed deus uere clemens, uereq; pius, solusq; bonus & misericors super patrem, atq; ut discas quod pater, dicit ei: Quid faciam, nescio: nescis quid facis? scio, sed nolo: expetit peccatorum natura, sed cōtinet clementie pietatisq; magnitudo. Quid tibi faciam? parcam tibi? sed fides desiderat reddi: persequar te, sed mea non sustinet clementia. Quid tibi faciam? ut Sodomam ponam te, & ut Gomorrhā subuertam te. Conuersum est cor meū. Impassibilis passibilem imitat hominem, magis autem amabilem matrem. Conuersum est cor meum, ueluti si mulier puero dixit, nō satis patior, fuerit dictio. Sed turbatus, inquit, in mea sum poenitentia. Et deus turbatur? Et iuste id quidem cogites: deus enim immutabilis: sed quod dixi, nostras imitatur dictiones. Cōuersum est cor meū. Quid aut post hæc dicit? lauamini, mundi estote, aufer te malitias de animabus uestris, discite benefacere, quaerite iudiciū, iudicate pupillo, defendite uiduam. Neq; grauiā mandata, sed quotquot natura nouit. Et uenite, & arguite me, dicit dominus. Parum facite, & ego reliquum adijciam, dicit dominus: parum mihi date, & totū ipse dono. Venite, & quod sibi sumus? ad me quē incitauistis, quem ad iracundiam prouocastis, ad me dicentem, Non audiam uos: quo minus timētes fugiatis iram. Venite ad nō audientem, ut audiam. Et quid faciam? non dimittam cicatricem, non uestigium, non sig-

num. Venite & arguite me, dicit dominus. Si fuerint peccata uestra quasi coccinū, quasi nix dealbabitur. Nunquid ulla usquam cicatrix? Nunquid ruga post purgationis colorem? Et si fuerint, inquit, rubra quasi uermiculus, ueluti lana alba erunt. Nunquid nigredo? nunquid macula? & quo modo fient hæc? Num uel promissiones alia hoc dicunt? sed os domini locutum est. Non modo magnitudinem promissorū uidisti, sed etiam donantis dignitatē. Etenim deo omnia possibilis, qui potest facere mundum de immundo. Hæc igitur audientes, & poenitentiae medicinā scientes, gloriam referamus patri & filio, & spiritui sancto, in secula seculorum, Amen.

HOMILIA QVARTA

ASSIDVE in eam pastores cōfitecūt: parrem oues suas diuertere, qua gramen altius densiusq; intuent, atq; inde prius non abigunt, quam omne grex contuderit. Hos & ipsi sectantes, quartā iam diem hanc ad poenitentiae modum hunc pascimus gregem, neq; uel hodie digredi paramus: loco enim pabulū utilitatis multum inesse uideo, permultumq; fructum, simul permultamq; lætitiā. Nam neq; arborum comae pro pecorum tugurijs factae, meridiē per æstum tam oues reficiunt, optabilem atq; utilem exhibentes umbram, multaq; suadētes cum uoluptate, quam sacrarum scripturarum lectio afflictas angore animas, erumnisq; implicatas solat, explicat simulq; recreat. Nimum siquidem atq; exurens uoluptatis retundit malum, solatium omnī umbra suauius amoeniusq; impartiens. Neq; enim solum in pecunia iactura, aut orbatu liberorū, atq; eiusmodi, sed & in peccatorum pressura plurimū ea nobis solatiū confert. Cum enim homo peccato interceptus, circumuentus cecidit, postea mordeat conscientia, & peccati semp memor, incroris sese magnitudine obruit, perq; singulos dies incendit, atq; mille ingentibus solatiū modis si minus acceperit, ecclesiā ingreditur, eō audiens sanctorum multos cecidisse, rursusq; resurrexisse, atq; in priorem rediisse dignitatem, clam multo solatio plenus egredit. Et qui in homines saepenumero peccamus, neq; peccatū audemus prodere, pudore ruboreq; detēti: atq; si prodiderimus, nō tantum consequimur. Cum aut deus exhortatur, corq; nostrū tangit, illico omnis satanae caligo fugatur. Hinc & iustorū conscripti sunt lapsus, quo & recte & peruerse uiuētes ab his maxime lucrificiāt. Nam & cadens aut alienatus spe, indulgentiae desperatione, alterū post casum uolens resurgētem, & iustitiae fiet sedulus ac firmissimus cultor. Cū enim ex his qui se maxime prestāt, multos cadentes uidērit, illorum casu factus cautior, perpetuo in agone uersabit, multaq; sese stabilitate munit. Sic itaq; alter in peccato desperationis liberabit, ille quidē firmiter stabit, hic in priorē a quo excidit, statum reuertet. Nā cū homo nobis solatiū fomēta prebuerit, tamen si ad horā consolari uideamur, rursus tamen in eum languorē uolumur: cū uero per alios q peccat, atq; inde saluamur.

11

77

6

nos deus conuertit, suam nobis manifestam facit bonitatē, ne propria de salute ambigamus, sed firmam certamq; consolationem capiamus. Quem admodum igitur in delictorum pressura, sic illatis in periculis, medicinam abundantē plurimā scripturarū historiae moētis conferunt prospicere uolentibus: & siue pecunia publicatio, siue calumniarum iactura, siue flagella, siue carceres, siue aliquid nos malum conterat, ad iustos prospicientes, qui eadē & passi sunt & tolerauerunt, ad nosmet ipsos cito redire poterimus. Alias quidē si corpus manifestis in passionibus patientes intuemur aegrotum, quandoq; cōtrahimus infirmitatem, atq; etiam non existentē facimus. Puta si quis colorū malo laborantem uiderit, ipso & intuitu aegritudinem in se contraxerit. In anima uero non sic, magis uero eos nosse qui eiusmodi patiuntur, leuiorem proprijs in malis facit languorem. Propterea Paulus fideles hoc modo hortatur, ut non modo uiuētes sanctos, sed & obdormientes in medium producat. Iudæis enim scribens circumuentis & nutantibus ad casum, sanctos uiros in mediū producit, Danielem, tres pueros, Heliā, Heliā, sic dicens: Obruerunt ora leontū, extinxerunt uirtutē ignis, effugerunt ora gladij, lapidati sunt, flagellati sunt, in uincula & carceres detrusi, circumierunt in melous & caprinis pellibus, egenes & doloribus affecti, quibus dignus non erat mundus. Ha aut passionum cōmunio solatiū praebet afflictis. Et ueluti quempia malis torqueri sit intolerabile ei, qui solus in angustia uersatur, multoq; id solatio mendendum est malum: ita solatium inuenire eisdem oppressum malis, leuiorem efficit plagam. Igit uti cum cūis quae nobis molesta esse uidentur, magnifice repugnemus, scripturarū historijs diligenter intendamus. Multe enim patientiae hinc nobis occasio excitatur, nō modo eorum solandae cōmunione, qui paribus premuntur malis, sed q; & ab ingruentibus periculis liberationis uiam discimus: atq; eorū post hyemem & fluctus iterū priori manere in dignitate, neq; trahi in delidiam, neq; in sensum reprobū tolli. Haud enim mirabile est malis afflictos contrahi & humiliari, maioraq; paruittatis indicia pra se ferre. Nam ea tentationū natura, quae in tristitia ipsa uel lapideum cor habentem, id facere cogat. Sed animae uenerabilis est, deumq; cōtinuo pra se ferentis, & ipsam post liberationem tentationū in obliuionē minus cadere: quod Iudæi saepenumero passi sunt, quare & corripiens eos Propheta dicit: Cū interficiebat eos, tunc quaerebant eū, & conuertebantur, & diluculo uigilabant ad eum. Et Moses id primū cognoscens, saepe admonet eos, dicens: Comedens & bibens, & in crassatus, attende ad te ipsum, ne quando obliuiscaris domini dei tui. Igitur id euenit. Comedit enim, inquit Moses, & impinguitus, & in crassatus, & recaltrauit dilectus. Quare non modo ea de re mirari sanctos decet & beatos dicere, q; tribulatione super eos ingrauescente humiles, mansueti, philosophi erant: sed q; & hyeme procellaq; illa transacta, et tranquillitate facta, eo-

dem in studij mansuetudinisq; culmine permanēbat. Atq; eum equum laudari maxime qui ulla sine habenarum uel pro nutu compefcitur: si uero freno cogente eum cōmode subegeris, nequaquam mirum: neq; enim pecudis generositate, sed freni necessitate ipsa modi obseruatio reputabit. Idem & in anima licet intueri, q; imminente timore, si tranquille perseuerat, nequaquam mirum: cum uero tentatio ipsa quieuerit, atq; timoris quis amouerit frenū, tunc uim mihi philosophantis animae ostendit, modestiamq; omnem. Sed uereor ne Iudæos accusare uolens, nostram in primis conuersationem accusem. Quoniam quidē et nos si quando fame pesteq; fluctuamus, & grandine, & siccitate, & incendijs, & hostiū incurribus: nonne per dies singulos ad ecclesiam conuentus, multitudinē ploratu ac gemitibus resonat, ac plurima nobis inest philosophia, despectusq; rerum domesticarum, & neq; pecuniarum cupido, neq; gloria desiderium, neq; libidinis cōstictus, neq; prauus alius cogitatus tunc surrepens, impedit. Sed uniuersos uos ad dei contulistis cultum, cum oratione & lachrymis: & fornicator quidē de castitate tūc agit, obiurgator & conuictiofus conciliationi inhæret, auarus ad elemosynam flectitur, iracundus & furens ad mitem animum mansuetumq; reuertitur. Atq; ubi deus iram illam depulerit, deq; tot fluctibus fecerit tranquillitatem, protinus iterū priores ad actiones, damnatasq; properamus. Sed neq; ipso in tērationū tempore dissuli tūc praedicare, ea testificatus, cū nihil magis in uobis euenit: sed ueluti somnū & umbrā uniuersa illa cogitationibus uestris exclusistis: propterea nunc abundantius tunc timeo: quodq; tunc dixi, nūc magis formido, ne prioribus peiora contrahamus mala, tūcq; plagam à deo recipiamus insanabilem. Nam cū quis cōtinuō peccans dei consequitur indulgentiam, postea nihil ab hac aequanimitate lucrificat homo, ad malitiae fugam hunc preparat, deinceps deus uel cor inuitit ad ipsum malorū deducat culmen, funditusq; cōterat, neq; iam dedit poenitentiae illius locū: quod in Pharaone cōtigat. Vbi em prior, & secunda, & tertia, & quarta, alijsq; post illas plagis à deo lōganimitatis plurimū cōsecutus est, idq; sibi nullo accessit usui, cōtriuuit eū reliquum, atq; cū ipsa ciuitate simul perdidit: Idem & Iudæi passi sunt. Quare Christus eos pditurus, eremūq; desuper inducturus, sic prius alloquitur: Quoties uolui cōgregare filios tuos, & noluit: ecce relinquetur domus uestra deserta. Vereor igitur ne forte eadē ipsi patiamur, q; neq; in alienis malis prudentiores simus: atq; hęc non modo ad presentes, sed ad eos dico, q; studio quotidiano delapsi, priorum tribulationū obliuisci sunt, ad quos nequaquam claman desisti dicens, Quancq; tentationes cesserint, carū tamē uestris in animis memoria maneat, quod & beneficiorū semper memores cōtinuas gratias habeamus eadē tribuenti deo. hæc et tunc dicebā, & nūc dico, & uobis & per uos illis. Imitemur sanctos, qui neq; pressuris merli, neq; secundis rebus aut longa pace debiliores fuere, quod & plures

Luc. 13

mortalium nunc patimur. Sicut enim imbecilliores cymbæ fluctuatione uel parua circueuntæ demerguntur. Nam inuicta paupertas sæpe desicit in profundum, eo q̄ obrutos relinquit: iterum q̄ ipsa opum rediens facies nos tumore circū dedit, atq; in summam deduxit superbiam. Quapropter æra nostra omnia relinquentes, animas proprias ad salutem computemus: hac enim bene sese habente, quodcūq; ingruerit malū, quamuis fames, quamuis morbus, quamuis pecuniæ direptio, aut aliud si quid huiusmodi, tolerabile erit, & leue dominico ex præcepto, atq; ipsa quā in illū spe habemus: eo q̄ anima sese deo minus accōmodante, tametsi diuitiæ affluant, pueri absint, milleq; pecuniæ uoluptates, nullum profectū ad tristitię curarumq; leuamen contrahet. Igitur nequaquā diuitias queremus, ne paupertatē uitemus: sed prius quisq; nostram curemus atq; ornemus animam, eamq; accōmodemus ad præsentis uitæ dispensationē, atq; ad ipsam, quam hinc facturi sumus profectiōnē. Iam enim modicum & probatio uniuscuiusq; nostrum fiet, cū omnes ad stabimus tremendo Christi tribunalis proprijs actionibus induti, & oculis intuebimur eas atq; dicemus: Id mihi lachrymæ orphanorum, id uiduarum suspitā, id inopū querelæ, id rapinæ pauperum, id turpes luxuriæ, quibus nostras inquinamus animas. Non hæc autem modō, aut his proxima: sed si quid inconcinnum mente tractauimus, quoniam & ipse mentis scrutator, & cogitationum iudex: & iterum, Scrutans corda & renes deus: &, Reddens unicuiq; secundum opera sua. Hic mihi sermo non ad illos, qui uitę curis implicantur solum, sed & qui tuguria in montibus fixerunt, quorum corpora non solum a fornicationis labe debent abesse, sed etiam animę ab omni avaritia satanæ. Non enim modō mulieres sanctus alloquitur Paulus, sed & uiros, & uniuersam ecclesiam, animam in uirginitate perseuerantē, sanctam corpore oportere & spiritu. Et iterum: Respondi uos uni uiro uirginem castam exhibere Christo. Castam autē quomodo? haud habentē maculam uel rugam. Quoniam quidē uirgines illæ lampades habentes extinctas, uirgines quidem fuerant corpore, corde castæ non erant. Sed tametsi eas corruerat nemo, pecuniæ tamen libido corruerat. Earum quidem corpus purum: anima plurimo adulterio, malarumq; repleta cogitationum erat in se repentium, pecunię cupidine, & impietate, & ira, & inuidia, et derisu, et obliuione, & superbia, omnibus pariter uenerabilem uirginitatis statum demolentibus. Quare & Paulus dixit, Ut sit sancta corpore & spiritu: & iterū, Virginem castā exhibere Christo. Quemadmodum enim sub adulteris corpus corrumpitur: sic anima sub satanæ cogitationibus inquinatur exemplis peruersis, a cogitationibus corruptis. Qui enim dicit, uirgo sum corpore, anima uero inuidet fratri: hic nequaquā uirgo: uirginitatē enim uitiauit suā. Iterū inanis gloriæ homo, non iam uirgo anima: nam hæc irrepens passio eius uirginitatem soluit. Qui uero odit fratrem suum, hic homicida potius cen-

A: seatur quā uirgo. Atq; ut uniuersa sub una definitione complectar: Quisq; in eum peruersus quo tenetur morem, propriam uirginitatē corruerit: propterea Paulus uniuersos hos morbos prauos exclusit, exilioq; dignos duxit, atq; mādā ita nos esse uirgines, ut animæ nullam spōte suscipiamus aduersariam cogitationem. Quid ergo aduersum hæc dicemus: quomodo misericordiam cōsequemur? quomodo saluabimur? quoniam quidē prorsus nihil tale custodimus: quomodo ergo saluabimur? Ego dico, orationē corde semper uersemus, atq; huius fructus, mansuetudinē dico, & humilitatē. Discite enim a me, quoniam mitis sum & humilis corde, & inuenietis requiem animabus uestris. Et iterū David: Sacrificiū deo spiritus contribulatus, cor contritū & humiliatū deus non despiciet. Nihil enim deo tam gratū, tam amabile est, q̄ mitis anima, mansueta, gratiasq; habens. Aduerte igitur & tu si quid nimis molestum in cidens uideris, impedimentoq; tibi paratū, nequaquā ad homines confugeris, aut ad humanū prospexeris auxilium: sed uniuersos transiens, ad animarum medicamentum illud euola. Cor enim curare solus potest, qui finxit singillatim corda nostra, & intelligit semper omnia opera nostra. Ipse ergo nostrā subire conscientiam, mentem tangere potest, animam flectere. Si uero ille minus inclinauerit corda nostra, superfluum erit atq; inutile quicquid ab hominibus exigetur. Quemadmodū etiā deo exhortante & consolante nos, quamuis mille hominum molestauerint, haud in re sanē uel in minima offendere potuerint. Nam cū ille in solido cor posuerit, nemo id uel moueri coegerit. Hæc igitur scientes, ad deum semper cōfugiamus, & uolentem & potentē nostras molestias soluere. Atqui homines si quādo exorare oportet, & ianitoribus prius occurrere cōuenit, parasitisq; histrionibusq; suadere, & longā sæpenumero uitā abire. In deo nihil est tale. Sine mediatore exorabilis est, sine pecunia, sine impēsa precibus annuit. Satis est enim solo corde clamare, lachrymas fundere, atq; ilico eum ad misericordiam contraxeris. Et item homines deprecantes, sæpenumero formidamus, ne quis inimicorum perceperit, aut rem ex aduersarijs quispiam intellexerit: alioqui prodit dicenda, iustumq; corrumpit. In deo autē nihil est tale suspicari. Cum enim me uolueris precari, solus accede adstante nemine: corde uidelicet clama, neq; labia mouens, hostium tuum claude. Intra, inquit, cubiculum tuum, & hostium tuum claude, & ora patrem tuum in occulto. Vide honoris excellentiā: cum autē te honoro, orbem uolo beneficij testem: credamus ergo, atq; haud ad ostentum oremus. Neq; contra inimicos, sed deum nostris pro tēdijis oremus, neq; illum nostri auxiliij modum doceamus. Si enim aduocatis & oratoribus hominibus forensibus in iudicijs solū res ipsas nostras explicamus, suffragiorū uero locos illis relinquimus, qui pro libito nostras ipsi partes disponant: multo magis in deo id faciendum fuerit. Dixisti sibi causam tuam, dixisti quæ passus es: cessa iam dicere,

Matth. 11

Psal. 50

Matth. 6

quo

quo tibi pacto auxilium conferre deceat. Sunt uero nonnulli, qui mille uersib. orationis extendunt seriem, dicentes: Da mihi domine corporis sanitatem, aut auge mihi duplo substantiam, ultionē de meis inimicis sume: quæ leuitate ac petulantia plena sunt omnia. Ea igitur omittentes uniuersa, orare decet cum publicano, qui dicit: Deus propitius esto mihi peccatori: & ipse deinceps nouit quo tibi pacto succurrat. Querite enim, inquit, primum regnum dei, & hæc omnia adijcientur uobis. Sic igitur dilecti, labore, & humilium rerum consensu philosophemur, quemadmodum ille, nostra percutientes peccora: uti eorū quæ petimus, composes simus. Si uero furorē & ira perciti oramus: aut in nostra re, aut eorū qui nos malis incesuere, nequaquā assequimur. Nam si iudicem uolueris ad tuæ animę partes attrahere, tuq; auxiliij efficere partē, nunq; eum contra offendentē cōpella ueris. Et enim talis est iudicis mos, illis maxime annuit, atq; his postulata concedit, qui cōtra inimicos inuerti, nequaquā perdurant super illis elati: Quia pertinaciā quanta incumbunt, tanto eū magis iritant, nisi poenitentiā conuertant. Videte ergo a quoq; iniuria laesisti, ne prius turbemur atq; offendamur, sed gratias agamus philosophantes, atq; a deo postulantes auxiliū: Num enim poterat deus & ipsam ante petitionē tribuere nobis bona? num uitā elargiri omni dolore uacua, atq; omni a molestia segregatā? sed utraq; de summo nobis amore facit, pmittit nos tribulari, neq; illico in liberationē accedit. Quare? quod sibi asistamus, semper ad eū refugiamus, eum ad nostrū cōtinuo patrociniū imploremus. Propterea & corporis dolores, propterea fructuū sterilitates, fames: propterea & morbi quod his in flagellis semper ab eo pendeamus, atq; tēporalibus ex tribulationibus hereditemus uitā æternā: ita ut in his debitoribus deo multis uis sananti, et saluanti animas nostras. Homines quidē si uel parū sese nobis beneficios fecerint, atq; hos postea uel inuiti paululū molestauerimus, ilico impropere beneficiū proferentes, ut plures etiā excrent, quasi maximis operibus profuerint. Deus uero nō sic, sed ipsa post beneficia iniuriatus, neglectus etiam, æque etiā respondet, equisq; causis cū iniuriantibus cōtendit, sic dicens: Popule meus quid feci tibi? aut in quo molestus fui tibi? nunquid, inquit, grauis fui tibi, aut onerosus, & importabilis? Sed nihil horū habes dicere: nam si ita id fuisset, neq; uel sic te destituisse oportuit. Quis enim est filius, quē pater non corrigit? sed tamē neq; id quidem dicere nobis locus. Et iterū magnū, ut uerū fatear, & mirabile dicitū. Quod enim dicit, tale est: Quid, inquit, peccauit? quod neq; serui dominis dici concedunt. Neq; qd peccauit dicit in uos, sed in patres uestros. Sed neq; id, inquit, habetis dicere: q̄ paternam in me defectionem hostilitatemq; seruatis: neq; progenitores uestros incusans, quādoq; mea prouidentia dimisi, in paruo aut magno despiciens eos. Neq; simpliciter dixit, quoniam quid habuerit patres uestri: sed, quid inuenerunt? quamuis multa quæ uis-

runt, multa circumeuntes meo sub principatu effecti, nullum in me delictū inuenerunt. Igitur uel ex his omnibus ad deū cōfugiamus, atq; omni iniustitia eius quæramus solatiū, eius omni in aduersitate solationē, eius misericordiam, omni in tentatione auxilium: quicquid mali fuerit, quæcūq; calamitatis magnitudo, omnia soluere potest, & a nobis transferre. Non solum id, sed & omne stabilitatē, & uirtutē, & bonā gloriā, sanitatēq; insuper corporis & animæ, philosophiā, spes bonas, atq; haud ocyus peccare sua bonitas nō permittit. Nō ergo cum stultis seruis murmuremus, neq; accusemus dominum: sed in omnibus gratias agamus, & unū solū malum esse putemus, in eum peccare. Atq; ubi sic deo preparati, mētes ipsi nostras disposuimus, non morbus, non paupertas, non despectus, non sterilitas fructuum, non aliud quicq; eorū quæ inter mala cōputantur, nos præueniet: sed pura uoluntate castaq; semper læti, etiam futura assequemur bona, gratia & amabili humanitate domini nostri Iesu Christi, &c.

HOMILIA QUINTA.

EMPER quidem diuinus Apostolus diuina cœlestiq; utiq; lingua, ac scientia multa euangelicū uerbū ordiē, nō modo propria de sententiā loquens, sed regalis dominationis doctrinam præferens: præcipue uero ea utitur scientia cū pertinentibus impoenitentibusq; poenitentiā sermonē ingerit: de cuius sententiā docebo uos omnes. Id igitur singillatim tangā. Audistis quemadmodū Corinthios nuper alloquens dixit mirabilis ille, diuinusq; uir: Ne forte ueniens, multos desleā eorū qui peccauerunt, & poenitentiā non egerūt. Homo quidē natura, erat hic magnus doctor, proposito uero dei minister: propterea ueluti cœlesti utitur lingua, et quasi ipsi de cœlo loquēs, sic minatur peccantibus, poenitentibus uero propitiatiōnem promittit. Cū autē hæc dico, nequaquā Pauli linguæ diuinationē adscribo, sed ad dei gratiam uniuersa refero. De quo ait ipse: An experimentū eius queritis qui in me loquitur Christus? Igitur peccantibus beneficij medicinā supponit, scilicet poenitentiā ad salutē. Cōuenit & hæc apostolica cum lectione euangelica: est saluatoris diuinitio, qui peccatorib. uberius remissionē promittit: etenim paralyticū saluans, saluator inquit: Fili, dimittunt tibi peccata tua, ueluti nuper audiuimus. Remissio uero peccatorū fons salutis, & poenitentiæ murus. Poenitentia medicamentū est peccatū extinguens, donū cœlestus datū, uirtus admirabilis, gratia uim legū superans. Quare non fornicatorē renuit, non ebrio auertitur, non abominatur idololatrā, non adulterū repellit, nō maledicū insectat, non reprobatur blasphemū, nō superbū, sed omnes suscipit, cōmunicat omnibus: uirtutis enim digestio poenitentia est. Necessarium est autem fratres primum dei nosse intentionem, neq; ex nostra sapientia huic nos ingerimus contemplationi, sed ipsi ex diuinis scripturis attestatam ueritatem ostendimus. Dei intentio, fratres, longanimitatem se-

2. Cor. 13

Marci 3

peccan-

peccantibus exhibet, patienter enim expectat, salutem ipsis e poenitentia spodens, ac posteris suis: ad uirtutē cōmonet, scilicet beneficiū referuās. Et quō rursus sermonē assumam, deus patienter expectat uti peccatorē poeniteat, & nascendis ex eo nequaquā salutis ocludat uia: quamuis idem culpa impoenitenti delinquat, parciatq; sapenūmero, quō radicē fructus custodiāt. Sape & ipsam transtert radicē, ueluti prauentēs diximus. Sed tamen si actus ad ultimū malorū cadat, differt tamen deus utiliter expectans poenitentis salutē, & quomodo audi. Thare Abrahā pater idolorū & cultor & factor: sed hoc loco haud impietatis poenam Thare irrogauit, & merito. Si enim praueniens deus radicem amputasset, unde tantus fidei fructus germinalset? Quid Esau nequius? consideratur ob alterius occationem clementie. Quid Esau nequius inuerecundiusq; malitia ille nonne fornicator, nonne prophanus erat: nonne odibilis deo, quem admodum testatur scriptura, dicens: Iacob dilexi, Esau autē odio habui: Si ergo fornicator & patricida, & prophanus, & odibilis, quare protinus meritam nō suscipit animaduersionem? Quare pulchrum quidem fratres, pulchram causam libet edicere. Si excisus fuisset, maximū fortassis iustitiæ fructum mundus amisisset: & qualem audi, Esau genuit Raguelē, Raguel Zarā, Zara Iob. Cernis quantus elanguisset patientiæ flos, si praueniens deus à radice poenasi exegisset. Omnibus igitur in rebus & in itia speculat & exitus deus. Ea nāq; utitur prouidentia & super Aegyptios, qui ultra fidē blasphemū patienter expectat, quousq; ibi monasteria, & ecclesiae, atq; in illis florerēt, qui angelicā imitarentur uitā. Nā adstruunt & qui de publicis legibus disputāt, atq; Romanorū mandant leges, pregnantē si quādo cōtigerit mortis peccato damari, nō prius q̄ pepererit, necari: & probē quidē. Neq; enim iuste legumlatores iudicassent, cū peccatrice innoxii simul foetū tolli. Quōd si humane leges his parcunt, qui nequaquā peccarunt: nonne deus decētius accōmodatusq; radicē custodit, in fructibus poenitentiæ beneficium referuans? Cape de cætero super ipsis peccantibus e poenitentia beneficium. Nam & in ipsis ipsa clementie redditur ratio, si poenitentiam iustitia prauenisset, perisset mundus omnino atq; defluxisset. Si uelox ad poenam fuisset deus, Paulum ecclesia nō possidisset, si primo talē tanq; noxiū necasset. Propterea distulit blasphemantē, ut poenitentē ostenderet dei longanimitas: lupum in pastorē transtulit dei longanimitas: publicanū fecit euangelistam, dei longanimitas omnium nostrū miserata, omnes conuertit, reduxit omnes. Si uideris olim ebrū, nunc ieiunare: si olim blasphemū, nunc theologū: si eum, qui quandoq; turpibus cantilenis os inquinauerit suum, diuinis nūc hymnis animā purgare: mirare dei longanimitatē, poenitentiamq; collauda, ac demutationem & conuersionē illius suspiciens, dic: Hæc est mutatio dextere excelli. Bonus igitur ad omnes deus, in peccantes præcipue suam ostēdit longanimitatē. Atq; si cupis nouū quoddam perē

grinūq; uerbū, audi. Peregrinū quidē ex insueto; sed religione uerū, ac fide uerax. Grauis iustis ubiq; uidet deus, peccatoribus cominus pius, atq; ad clementiā uelox. Peccantē & cadentē releuat, & inquit ad eum: Nunquid cadens nō adiciet ut resurgat, aut auersus nō reuertetur? Ut quid auersa est auersione impudica imprudēs filia ludæ? Et iterū: Conuertamini ad me, & ego ad uos conuertar. Alibi autē salutem ex poenitentia affirmat multa sua de clementia. Viuo ego, dicit dñs, nolo mortem peccatoris, sed potius ut cōuertatur & uiuat. Ad iustum autē dicit: Si fecerit homo omnē iustitiam, omnemq; ueritatem, & auersus peccauerit: nō recordabor iustitię eius, sed in peccato suo morietur. Omagnam in iusto cautionē, o magnam in peccatore liberalitatē. Sic uariē fratres & differenter excogitat deus, non ipse quidem mutatus, sed utiliter diuidens bonitatis suę dispensationem. Et quomodo, audi. Cadentem & peccatis obnoxiiū si terruerit, ignorantia obegcarit, spe quoq; periclitari eum cōpelleret: iustū uero si laudat, suę uim uirtutis debilitat, atq; ueluti iam beatum de industria studioq; pigritate præparabit. Propterea fratres, peccatoris quidē miseretur, & ei blāditur, iustum uero terret. Terribilis est super omnes qui in circuitu eius sunt. Et quinam fuerint hi: sancti. Deus enim, inquit David, glorificatur in cōsilio sanctorum, magnus & terribilis est super omnes qui in circuitu eius sunt. Si cadentē inueter, clementiæ manum protendit: si stantē, timore iustitiæ iustiq; iudicij cōcutit: atq; hunc timore quidē cōfirmat, illū uero per clementiā excitat. Vis & opportuna eius nosse bonitatē, simulq; benignā & accōmodatā seueritatē: Attende diligenter, nec te cōtempationis huius fugiat magnitudo. Peccatrix mulier illa atq; omni cōuoluta delicto, tot peruersorū operū et delictorū rea, de poenitentiā salutē sitiens, surrepsit saluatoris cōuiuio. Nā saluatore discumbente in domo Simonis pharisæi, subintroiuit mulier illa peccatrix, saluatorisq; pedes tetigit, lachrymis eius rigauit pedes, & capillis extersit, atq; hanc tot defossam peccatis eleuat ille clemēs, piusq; dicens: Dimittunt peccata tua tibi. Neq; mihi nunc est curæ omnē discutere historiā, sed id solū testimoniū induxisse. Igitur exuberantiam respice, cuius gratia dico tibi, dimittunt ei eius peccata multa, quæ dilexit multū. Tot præuaricatrix delictorū dimissionem retulit, & Maria Mossi soror paruo ex murmure lepra damnā. Peccatoribus dicit, si fuerint peccata uestra sicut coccinū, ueluti niuē dealbabo. Et tenebras in lucē transtert poenitentiæ mutatione, totq; malorū aceruū, bonitatis uoce soluit. Ambulanti uero in iustitia dicit: Quicumq; dixerit fratri suo, stulte, reus est gehennæ ignis. Vni uerbo tantā imposuit mulctā, ac omnibus peccatis obnoxia tanta liberalitate donauit. Atq; aliud considera frater: Quoniam quidem peccata quasi debita describuntur, peccatoribus quidem & ipsam principalem sortē elargitur deus & debita dimittit: à iustis uero etiam uluras exigit. Et accessit ad eū qui debebat decē milia talenta, ita ut poenitentia

Rom. 9

Psal. 138

Psal. 76

rentia multa multisq; precibus iudicem mitigaue rit, & dixerit: Domine, patientiam habem in me, & omnia reddam tibi. Non immoratus ipse clemens piusq; deus ut redderet, sed in confessione debiti solutionem fecit: & debitori quidem decē milium talentorum uniuersa dimisit, & ipsam etiam priorem sorte: à iustis uero & uluras repetere promittit. Quare, inquit, non dedisti argentum meum ad mensas, & ueniens cum usura recepissem? Hec dico non quasi deo odiose sese ad iustos habēte: deo enim nihil iusto acceptius. Sed quod paulo ante diximus, folatur peccatorem, quō eleuet: iustum, quō statuatur, terret. Et quibusdam quidem multa dimittit peccata quasi inimicis & inflatis, quibusdam uero & nimis exacte de minimis etiam quarrit, nihil his ad perfectionem deficere uolens. Et quod in mundo est pauper, id circa deum est peccator. Nihil peccatē est pauperius, nihil ditius est iusto. Propterea de his qui in pietate & uitā abundantia uersantur, Paulus dicit: Gratias ago deo, quoniam in omnibus diuites facti estis in ipso, in omni sermone & in omni doctrina. De impijs uero beatus Hieremias dicit: Fortasse pauperes sunt quapropter non potuerunt audire uerbū dñi. Vides q; pauperes eos uocat, q; malitiæ impietatisq; uinculis premuntur? Quali pauperū igitur peccatorū miseret, & quasi à diuitibus & iustis expetit: illis quidem ipsis præ inopia donans: his uero accuratius rationē diuitiarū pietatis exigens. Quōd uero semper iustos peccatores facit, id super diuites operatur & pauperes. Et sicut peccatorem per clementiā excitat, iustū uero terret austeritate: sic mundi in negotijs sua dispōsatione utitur. Cū em̄ uiderit in dignitate potētes et insignes reges, principes, omnes quotquot diuitijs nitent, hos terrore alloquit, ac doctrinā timorē humiliter misceat. Et nunc reges intelligite, erudimini qui iudicatis terrā. Seruite dño in timore, & exultate ei cū timore. Quoniam rex est regum, & dñs dominantū. Vbi doctrina principū, illic regib. timorē imponit: ubi tenuitas humilitatis, ibi medicinā suā profert clementiæ. Deus enim magnus rex est regū & dominus dominantū. Idem ipse sui dignitate excellēs, iuxta diuinā scripturā pater inuenitur orphanorū & uiduarū iudex, regum rex, dominorū dñs. Cernis quanta cū clementia ubertatē, cernis utilē meritum religionis & potentiam? Vbi enim potentia uidit ad solamē sufficere, ibi metū ad utilitatē imponit: ubi uero ad orphanitatē paupertatēq; uilitatē uiduitatis imbecillitatēq; discretā uidit, ibi clementiam ad consolationē induxit. Ego pater orphanorū. Duo facit, & clementiā ostendit, & potentiam puni: sese patrē fatetur orphanorū, quō calamitosos soletur, potentesq; deterreat, ne orphanis uiduisq; molesti sint: quoniam quidem mors hūc patre, hanc autē uitro nudauit, quos nunc lex corrumpit, clementiæ decretū reuocauit: at eadem gratia huius quidem iudicē, orphano uero patrē dicit regem sanctorū. Itaq; o inique, inquit, si uiduā læseris, uiduarū quoq; prouisorē ad iracundiā prouocabis: si orphanos opprimes, filios dei oppriferis

Ego sum pater orphanorū, et iudex uiduarū. Quis ad impietatē tam adeo ferox, tam præceps fuerit, qui filios dei opprimat, atq; adeo à deo defensas ui duas lædat? Cernis q; opportune pietatis medicinam præparet, & hos quidē terret, horū autē miseretur. Nō idem ipse diuisus, sed ad hominū sententias accōmodatus. Nobis igitur metipsis fratres medicinā infundamus salutis poenitentia, magis uero à deo poenitentia suscipiamus nobis medente. Nō enim nos hanc illi præstamus, sed hanc ille nobis propinat. Vides eius in lege seueritatē? uides in gratia clementiā? Cū uero seueritatē in lege existentē dico, haud iudicio detraho, sed euangelicæ gratiæ clementiā prædico: quoniam quidem lex, ulla sine excusatione peccantes plectebat: gratia uero multa cū loganimitate poenā differt, quō emendationē inducat. Suscipiamus igitur poenitentiam in salutē, medelā sordes purgantē. Poenitentia uestra est, fratres, non uerbo predicata, sed opere cōsummata. Poenitentia est, quæ ipso de corde uolet maculā impietatis. Lauamini, inquit, mundū estote, auferte malum de cordibus uestris: e cōspectu oculorū meorū. Quid sibi uult ea dictionis superfluitas? Nam auferte malū animabus uestris, nonne satis erat totū significasse? quid igitur addidit, e cōspectu oculorū meorū? Quoniam secus atq; aliter hominū oculi uident, & aliter dei oculus uidet: homo in faciē, deus in cor. Neq; per ostentationē, inquit, poenitentia degenerem facias, sed in cōspectu oculorū meorū occulta scrutantiū, ostenditur fructus poenitentia. Decet autē & nos purgatos à peccatis, eadem ante oculos habere peccata: quanq; deus multū de clementia ignoscat peccatum, pro tuæ tamen animæ stabilitate & salutē habe ante oculos peccatū: etenim præcedentiū memoria futurorū continentia fiet. Et qui in prioribus morsus est, in secundis firmiorē ostendit sententia: propterea David, Peccatū meū, inquit, contra me est semper: quia ante oculos habens præcedentia, in futura minus deflues. Quōd uero hunc ipse à nobis deus expetit statū, ipsum audi dicentem, Ego enim sum qui deleo peccata tua, & non recordabor: tu autem recordare & peccata tua, & iudicemur, dicit dominus: dic peccata tua prius, ut iustificeris. Non expectat deus tempus à poenitentia: dixisti peccatum tuum, iustificatus es: poenitisti, misericordiā es consecutus. Non tempus æstimatur, sed poenitentis modus peccatum extinguit. Fuit qui multo exacto tempore salutē nō impetrauerit, atq; repentino momento, si uerē fuerit confessus, à peccato solueretur. Multū exhausti temporis beatus Samuel p Saule deprecās, noctesq; multas transegit in somnes pro delinquentis salute. Deus autē tempus repudiāns, nō enim cū Propheræ oratione peccatoris cōuenit poenitentiā, dicit ad prophetā, Viquequo tu ploras? Viquequo ostendit tempus ac perseverantiā deprecantis. Et repulit deus tempus deprecationis prophete. Nō enim cum iusti interuentu regis poenitentia sterit. Sancto uero David per beatum Nathā prophetā de peccati errore correpto, & ilico ad minas uerā proferenti

Esu. 1

Esu. 4.5

1. Reg. 16

proferenti conuersionem, dicentibus: Peccauit domine, uerbum unum uno in momento prolatus uere pureque uniuersam contulit poenitenti salutem: protinus enim conuersionem sententia consecuta est. Dicit igitur ad eum Nathan: Et dominus transfudit peccatum tuum. Cernis deum frater tardum ad poenam, atque a duce quomodo multo post tempore correctionem intulit. Peccauit Dauid, concepitque utero gestauitque mulier, & peccatum nulla correctio secuta est. Sed post infantis partum de peccato nati, mittitur peccati medicus. Quare autem protinus peccatam non correxit? quoniam uidit in ipso peccati uigore obcaecatam peccantium animam, & obturatae sunt eorum aures in peccati profundo merforum. Differt ergo furibundae passioni auxilium addens, tantumque post temporis correptionis procedit, & uno in temporis momento poenitentia & remissio. Et dominus dimisit peccatum tuum. O minantis dispensationem. Cernis quod ad salutem uelox. Idem & in alijs fecit, tardans ad demolitionem, ad reparationem properans. Accedat exemplum quod in nobis evenit hominibus, quibus multo in tempore aedificia extruunt, multo in tempore aedificamus domum, & ipsius structurae quidem multum temporis, parum uero destructionis. E conuerso autem fit in deo: Cum struit, uelociter struit; cum destruit, tarde destruit. Velox deus struens, tarde destruens: Nam quia domino haec sibi conueniunt, illud quidem potentiae, bonitatis istud: potentiae excellētia uelox, multa de bonitate tardus: Verborum enim augmentum rerum experientia. Sex in diebus deus caelum terramque fecit, magnitudines, lateraque montium, campestria, montes, flumina, paradisum uisibilem, omnem cultum et uirtutem, mare hoc magnum et spatiosum, insulas, maritima loca, omnem hunc uisibilem mundum, & qui in eo est ornatum, sex in diebus consummauit: quae in eo sunt animalia rationalia & irrationalia, omnemque uisibilem cultum sex in diebus fecit. Hic igitur tam uelox in construendo, cum ceperit unius demolendae urbis consilium, inuentus est bonitate tardus. Vult Hiericho demoliri, & dicit ad Israel: Circumite eam septem diebus, & octaua die cadet murus. Mūdum uniuersum sex in diebus construis, & unam urbem septem in diebus soluis: Quid enim tuae potentiae impedimento accedit? Quare non repente destruis? Nunquid de te Propheta non clamat, dicens: Si aperueris caelum, tremor montes occupabit, liquefiet sicut cera a facie ignis: Nunquid non opera uirtutis tuae narrans dixit: Non timebimus dum turbabitur terra, & transferentur montes in cor maris; Montes transferre & in mare potes, atque urbem unam non uis destruere repugnantem, sed dies septem tribuis excidio. Quare: num potentia imbecillior? Sed clementia diuinitus tolerat. Septem huic addo dies, uelut triduum Nintue, si forte poenitentiae susciperet praedicationem, & saluaretur. Et quis eis poenitentiae praedicator? Hostes urbem circumseperant, duces circumdederant muros, multus undique timor, tumultus multus. Quam eis igitur poeniten-

tiae uiam aperueras? Neque enim Prophetam transmisisisti, neque euangelistam designasti. Num inter eos quisquam fuerat qui saniora suggereret? Ita, inquit, habebant intus poenitentiae doctorem, admirabilem illam Raab, quam per poenitentiam saluauit. Eiusdem erat massae, sed eadem quoniam non erat ex sententia, peccato non comunicauit. Atque respice nouae clementiae praedicatorem, qui in lege dicit, Non moechaberis: uerbum transmutans de clementia clamat per beatum Iesum Naue, Raab meretrix uiuat. Iesus ille qui dicit, Raab meretrix uiuat, imago erat domini Iesu dicentis, Meretrices & publicani praeuenient uos in regnum dei. Si uiuere debet, quare meretrix? & si meretrix, quare uiuat? Dico, inquit, priorem statum, quo sequentem discas mutationem. Et quid Raab fecit ad salutis argumentum? Quod in pace exploratores suscepit. Id & meritoria faciunt hospitia. At neque ipsa solum dilectione salutem consequitur, sed fide praemia, atque in deum dispositione. Et quod discas fidei magnitudinem, ipsam audi scripturam, narrantem preclaram quidem illa sibi attributa gesta. Erat in fornice uelut in uolutabro confusa margarita, aurum in luto abiectum, pietatis flos spinis confossus, religiosa anima reclusa impietatis loco. Atque mentem in me diligentius flecte. Suscepit exploratores: & quem prodidit Israel in deserto, hunc praedicaui Raab in fornice. Quomodo autem Israel audiuit in deserto? Cum mons replebatur, nube & caligine, & tubis, & coruscationibus, alijsque terribilibus, audiuit a deo de medio ignis: Audi Israel, dominus deus tuus unus est, non erunt tibi dii alieni. Ego in caelum desursum, & in terra deorsum, & praeter me non est deus. haec audiens uitulū digressit, deumque reprobauit, & ignorauit dominum, repudiavit benefactorem, & dicit Aaron, Fac nobis deos. Si dii, quare dicis fac? quomodo enim dii qui fiunt? Sic malitia obcaecans sibi ipsi repugnat, & semetipsum extinguit. Unus factus est uitulū, & clamat ingratus populus, Hi dii tui Israel, qui eduxerunt te de terra Aegypti. Hi dii, unum respiciens, respiciens uitulū, unum factum uitulū. Quare igitur hi dii? ut ostendat quod non modo eum quem uidet adorat, sed & deorum pluralitatem annuntiat: sententia interpretatur, non quod uidetur indicat. Quod uero ad nobis subiectum reuertamur opus, quae audiuit Israel, fide tot signorum habita, tantaque lege instructus, & negauit, hoc Raab in fornice reclusa praedicat. Dicit ergo exploratoribus a Iosue destinatis: Noui quanta deus uester fecerit Aegyptijs. Et Iudaeus dicit, hi dii tui qui eduxerunt te de terra Aegypti: & meretrix non dijs, sed deo salutē adscribit. Nouimus quanta fecerit deus uester Aegyptijs in deserto. Ita audiui- mus, & elanguit cor nostrum, & quod in nobis non est fortitudo nouimus. Cernis quomodo respicit legislatoris uerbum per fidem? Et nouimus, quoniam deus uester in caelo desursum, & in terra deorsum, & praeter eum non est deus. Raab ecclesiae figura fornicatione demonum olim inuoluta, tunc uero Christi exploratores suscipientis, non eos qui a Iesu

a Iesu Naue, sed apostolos a Iesu uero saluatore A transmiffos. Noui, inquit, quonia deus uester in caelo desursum, & in terra deorsum, & praeter eum non est deus. Haec accipientes Iudaei non custodierunt, haec audiuit ecclesia & obseruauit. Dignitatem Raab omni laude, ecclesiae imago. Quare & generosus Paulus eius fidei dignitate discens, ex priori statu haud reprobam cogitauit: magis uero acceptabilem, sanctam ob ipsam. conuersionem omnibus eam connumerans sanctis, qui dixit: Fide Abel sacrificium obtulit, fide Abraham hoc & illud fecit, fide Noe arcam compegit, fide Moses & illa fecit & gessit: atque multos deinde connumerans sanctos, tandem adiecit, fide Raab meretrix non perijt cum incredulis, exploratores excipiens cum pace, & remittens alia uia. Atque respice quomodo multa cum sapientia bonam eius inuenerunt uoluntatem. Cum enim transmiffi a rege sunt qui exploratores quaerent, dicit eis: Si ingressi sunt ad te uiri? Ipsa uero ad eos ita, inquit, ingressi: prius ueritatem aedificat, atque ita mendacium inducit. Nequaquam enim mendacium ex se creditur, nisi praeueniens ueritate ostenderit: propterea qui creduliter mentitur, prius uera fatentur, atque omnibus manifesta, deinde mendacium inducunt ac dubium. Ingressi ad te, inquit, exploratores: dicit sic. Si enim a primo dixisset non, ad scrutinium prouocasset abeuntes. Sed ingressi sunt, inquit, & egressi eadem uia, persequimini & comprehendite eos. O bonum mendacium, o bonum dolum, diuina non tradentem, sed pietate custodientem. Si igitur Raab illam fratres poenitentia digna effecit, atque per os sanctorum praedicat, Iesu quidem Naue in deserto clamante, uiuat Raab meretrix: Paulo uero dicente: Fide Raab meretrix non perijt cum infidelibus: multo magis nos si poenitentiam induxerimus, salutem consequimur. Poenitentia ergo tempus nunc: multus enim timor imminenti peccatorum, Praeoccupet poenitentia poenam, praeoccupemus faciem eius in confessione. Rogum peccatorum extinguimus, non iam aquis multis, sed paruus cum lachrymis: multus enim peccati ignis, atque modica extinguit eum lacryma: nam lacryma fratres rogum extinguit peccatorum. Testaturque sanctus Dauid quantum lacrymarum uirtus possit. Lauabo, inquit, per singulas noctes lectum meum, lacrymis meis stratum meum rigabo. Nam & si lacrymarum ueritate uoluisse ostendere, satis fuerat dixisse, lachrymis meis stratum meum rigabo: quare ergo praeuenit lauabo? ut ostendat lauacrum & purgatorium peccati lachrymas esse. Malorum omnium causam constat esse peccatum. Ex peccato tristitia, ex peccato tumultus, ex peccato bella, morbi, atque omnes quotquot nos premunt passionem. Quem admodum igitur optimi medicorum non modo qui apparent morbos perscrutant, sed apparentium causas inquirunt in hominibus: ita dominus ostendit uolens malorum omnium causam esse peccatum, paralytico dicit idem animarum medicus, ubi prius illum anima, postea corpore paralyticum uiderat: Vide, sanus factus es, noli amplius peccare.

Chryf.

re, ne tibi deterius fiat. Igitur & praecedentis infirmitatis causa peccatum, id damni causa, id tristitia, id calamitatis uniuersae materia. Verum id admiror fratres, tristitia homini tribuens deus per peccatum, sententia sententiam soluit. Attende diligenter, Mulieri minatus deus, & de prauaricatione poenam inducens, dicit ad eam: In tristitia paries filios tuos: & ostendit tristitia peccati fructum. Sed o magnum donum, quod in poena dedit, in salutem uertit: peccatum tristitia peperit, tristitia peccatum contriuit: & quemadmodum uermis in ligno natus id ipsum cominuit, sic tristitia de peccato nata, peccatum cominuit per poenitentiam inducitur. Quapropter Paulus dicit: Quae secundum deum tristitia poenitentia in salutem incommutabilem operatur: bona est tristitia uere poenitentis. Conuenit enim peccantibus pro peccato lucus: Beati qui lugent, quonia ipsi consolabuntur. Luge peccatum, ne poenam desleas: responde iudici priusquam in praetorium ueniat. Aut ignoras eos qui iudicem mitigare uolunt, non ipso in examine caussa, sed priusquam iudicij ingrediatur locum, beneuolum sibi faciunt, uel amico mediatore uel praesule, aut modo alio sibi iudicem conciliant: Igitur & deo non sessionis tempore stradendum erit iudici, ante uero iudicij tempus mitigabilis est iudex. Quare dicit Dauid, Praeoccupemus faciem eius. Illuc magnum iudicem ars rhetoris nulla decipiet, & nullius potentia mitigat, dignitati non condescendit, non uenerat personam, sed tremendum & implacabile iusti iudicium. Hic uero iudicem exorabimus, & placabimus, non pecunia: magis autem (si uerum dicere oportet) clemens ipse piusque pecunia suadetur: non ipse manu, sed per inopes accipiens. Da inopi pecuniam, & iudicem mitigaueris. Haec autem dico fratres, alliciens uos, quoniam quidem poenitentia sine eleemosyna mortua est: & sine plumis nequit uolare poenitentia, penias eleemosynae non habes. Quapropter Cornelio bene poenitenti religionis & pietatis penna eleemosyna fuit. Eleemosynae enim tuae, inquit, & orationes tuae in caelum ascenderunt. Ita nisi habuisset penam, eleemosyna scilicet, poenitentia nequaquam celsisset in caelum. Produci hodie bona negotiatio eleemosyna. Videmus enim captiuos & pauperes, uidemus in foro quosdam circumferri clamitantes, uidemus lachrymantes, uidemusque sese humiliter nobis quodam flecentes applausu. Nundinae nobis profecto mirabiles sunt, harum nulla est alia professio, & negotiatori nulla alia intentio, quam paruo quidem emere, magno uendere: nam ea cuiusque negotiatio industria. Num negotiatio alia ratio est, quam quod minori empti, maiori pretio uendat, atque duplicatam sibi summam inueniat? Tales igitur nobis deus nundinas proposuit: modico iustitiae eme quo multo uendas in seculo futuro. Hic modico iustitiae emit, nisi pro panis fragmento, uili pro uestimento, pro calice aquae frigidae. Amen dico uobis (inquit spiritualis mercaturae doctor) non perdet mercedem suam. Calix frigidae aquae dignus est mercede: data uestimenta, tom. 5 O datae

Esale 55

data pecuniæ per beneficium, putas non fortientur mercedem magis, & multo maiorẽ. Quare ergo calicẽ aquæ frigidæ in medio duxit: sine impensa eleemosynã dixit: nam si frigida aqua, neq; ligna consumis: ubi uero sine impensa datũ tanto beneficio rependit, ubi uestimentorũ sumptuositas, pecuniarum affluentia, aliorumq; bonorũ collatio, à iusto iudice quãta mercede remunerabit. Quandiu itaq; uirtutes assunt, quæ paruo uenundant, ab eo qui magna donat accipiamus, rapiamus. Sicut enim, inquit, uenite ad aquas. Et qui non habetis argentũ, uenite & emite. Quandiu mundi nã ipsa perdurat, demus eleemosynã, salutẽ emanamus. Christũ uestis, qui pauperẽ uestis. Hæc, inquit ille, optime & noui & accuratẽ, & bene eadẽ prius didici, non tu prior docuisti, neq; abs te primum audiui, nequaquã noua prædicas, sed eadẽ sæpenumero ex his qui assunt, nobis ingesse runt. Noui & ipse noui, hæc atq; huiusmodi sæpe didicisti. Sunt sæpe discipuli, uel boni parum operantes. Qui miserat pauperis, foeneratur deo: demus eleemosynã, quod ab eo nobis clemẽtia rependatur. Sed o uerbum sapientissimũ summũ. Qui miserat pauperis, foenerat deo. Quare non dixit: Qui miseratur pauperis dat deo, sed foeneratur. Scriptura nostram auaritiã intuet. Attendit diligenter ad auaritiã. Nouit insatiabilem cupiditatẽ nostrã respicere, & additamentũ quærere. Quare simpliciter non dixit: Qui miseratur pauperis dat deo: quod non simplex datum, mercedemq; simplicem putes: sed, qui miserat pauperis, foeneratur deo. Si deo foeneramur, is ergo nobis debitor erit. Quem ergo eum tibi esse uelis, debitorem uel iudicem? Debitor ueneratur foenerantẽ, iudex nequaquã mitigat ab eo cui ipse foeneratus est. Necessariũ uero fratres & iuxta alterã explicare sententiam. Quare dixit deus, mihi foenerat qui dat pauperi. Quoniam quidẽ, ueluti iam diximus, nostram uidet auaritiã ad incrementũ tendere, & habentem pecuniã in stabili & solido nõ foeneraturum, nec uelle foenerari. Postulat enim foenerans hypothecã, uel pignus, uel æquipollens, atq; per tria hæc eius pecuniã tradit, uel uades accipiens, uel hypothecã, uel pignus. Quoniam quidẽ uidet deus præter hæc foenerantẽ neminem, & clementia sola neminem moueri, sed lucro intentos solum habere animos, & pauperem horũ omnium priuatum, non hypothecã habentem, nihil enim possidet: non pignus ferentẽ, nudus est enim: nõ æquipollens exhibentem; nihil enim sibi præinopia creditur: ut uidet eum periclitantẽ inopia, atq; unã pecuniã habentes per sæuitiã pessum abire, medium sese ingessit uadem, quippe pauperi pignus. Foenerant dicit deus: Non credis huic per inopiam, mihi per diuitias crede. Vidit pauperẽ, neq; spreuit, sed semetipsum dedit pignus nihil habent, atq; inopi adstitit sua multa de bonitate. Veram hanc constat esse clemẽtiã, probãte sancto David, & dicente: Adstitit à dextris pauperis. Qui miseratur pauperis, foeneratur deo: confide mihi foenerans. Magis autẽ nequissimũ est à deo

rationem exigere. Verũ tuã ut condescendã nequitia, atq; clementia tuã superem sæuitiã, de his quæramus. Foeneras ceteris, quidnã consecutus fueris lucris? quid ab alijs in additamento requiris, tibi tradam. Num centũ iure si quaesieris, si uero insatiabiles actus, duplicem, triplicem uel eam tibi feceris iniquitatẽ: ego tuã supero auaritiã, superexcedo immensam illã cupiditatẽ, atq; mea ueritate immoderantiã tuam. Centũ quæris, ego centuplum tribuo: hanc itaq; in foenus à me accipis, quam in pauperẽ facis eleemosynã, quod ea mihi quandoq; despecta postulo, uel sic communicationem postulo. Cupio roborari, designa quoq; mihi retributionis tẽpus, decerne mihi receptionis terminum. Magis quidẽ superfluum est à deo hanc rationẽ exigere. Fidelis dñs in omnibus uerbis eius. Quod uero mos & intentio est cui uel gratẽ foeneratum est, metiri diem: audi quando & ubi tibi debitũ reddet, cui per pauperes foeneraris. Cum sedebit, inquit, filius hominis in sede maiestatis suæ, & statures oues quidẽ à dextris, hordos uero à sinistris, tũ dicit his qui à dextris: (Hic diligenter attendite, quoniã debitor foeneratori sit gratus: quoniam qui foenus recipit, multa cum gratia retulit.) Venite benedicti patris mei, possidete paratũ uobis regnũ à cõstitutione mundi: quare? quia esuriui, & dedistis mihi manducare: sitiui, & dedistis mihi bibere: in carcere eram, & uenistis ad me: infirmus eram, & uisitastis me: hospes eram, & collegistis me. Hinc qui in tẽpore bene dispensarunt, propriã infirmitatem respicientes, atq; in eius dignitatẽ, qui foenus recepit, dicunt: Domine, quando te uidimus esurientem, & pauimus te: sitientem, & dedimus tibi potum? In quem oculi omnium sperant, & tu das escã eis eorum in uertate. O bonitatẽ multã: occultat dignitatẽ per clemẽtiã. Deditis mihi potum. O multam bonitatem, o benignitatem immensam. Qui dat escã omni carni, qui aperit manum, & implet omne animal benedictione, Esuriui, inquit, & dedisti mihi manducare: non dignitate minorata, sed dei clemẽtia pro paupere fidei uerbente. Sitiui & dedisti mihi bibere. Quis hæc dicit? qui lacubus & fluminibus, & potibus aquarũ naturã præbet. Qui per euangeliũ dicit: Quoniã qui credit in me, sicut scriptura dicit, flumina de ventre suo fluent aquæ uiuæ. Qui dicit: Si quis sitit, ueniat ad me, & bibat. Si nudus, inquit, eram, & cooperuistis me. Cooperimus cooperientẽ celum nubibus, qui uniuersam induit ecclesiã, uniuersum orbem. Quotquot enim in Christo baptizati sumus, Christum induimus. In carcere eram. Tu in carcere, qui educis uinctos? Interpretare quæ loqueris. Nam ipsa dignitas fidem derogat dictis. Quando te in tanta necessitate uidimus? quando eadem fecimus? Respondet dñs, Quod em fecistis uni ex minimis, mihi fecistis. Num uerus sermo? Qui miseratur pauperis, foenerat deo: atq; mirabile hoc uide. Nullũ aliud q; id uirtutis opus in mediũ duxit. Poterat enim dicere: Venite ad me benedicti, q; casti, quod uirgines uixistis, & angelicam

Psal. 144

10th. 7

Math. 5

angelicam suscepistis conuersationem. Sed tacet hæc, non quod memoria sint indigna, sed quod à clementia sint secunda. Sed quemadmodũ his qui à dextris, multa de clementia elargitũ ostendit regnũ: pari modo eis qui à sinistris, de peccato comminatus est poenã, ite à me maledicti in tenebras exteriores paratos diabolo & angelis eius. Quare: propter quod malum? quia esuriui & non dedistis mihi manducare: nõ dixit, quia fornicati estis, quia furtum, quia falsum fecistis testimoniu, quia periurastis. Mala quidẽ hæc manifeste, sed à duritate negantis eleemosynã sunt secunda. Quare autem domine uiarũ aliarũ non recordaris? Non iudico, inquit, peccatũ, sed inclemẽtiã: non peccantes, sed immisericordes iudico: inclemẽtiã uos damno, q; talem ac tantã salutis medicinam, eleemosynã scilicet, qua emoliri atq; extergi omnia peccata potuerunt, tantum beneficium despexistis. Itaq; inclemẽtiã ut uero, quasi malitiã radicem, atq; cõminor illis quidẽ æternum ignem, his uero æternũ polliceor regnũ. Utiles tuã dñe promissiones, utile & expectatũ regnum tuum, utilis iterũ cõminata gehenna. Et id quidẽ bene alliciens, bene enim allicit regnũ, terret uero utiliter gehenna. Minatur enim gehennam deus, non quod gehennã inducat, sed quod à gehenna liberet. Alioqui si torquere uellet, non iam ante minatus esset. Quod firmi ac stabiles euitemus minas, poenam minas: & terret uerbo, quod minus opere torqueat. Foeneremur igitur deo per clemẽtiã, foeneremur quod debitor inueniamus eum quem admodum paulo ante diximus, non iudicem. Veneratur enim debitor foenerantem. Venerat eum & erubescit. Si abierit foenerator ad debitoris ianuam, si quidẽ inops fuerit, fuglet: si uero diues, lato eum animo excipiet. Alterũ iusti iudicis mirum intueri, humanis ex rebus proueniens. Si cui in paupertate manenti foeneratus fuerit, atq; exinde ad diuitiarum splendorem uenerit qui accepit, potens factus tibi debitũ reddere, latebit multos ac reddet, ne pudore confundat de prioris status & gratias quidẽ agit, beneficium uero celat, priorem erubescens paupertatẽ. Deus autẽ nõ ita, sed occulte mutuũ accipiens, palam debitũ reddit: tunc uero cum accipit, clam per eleemosynã accipit: cum uero reddit, in oculis uniuersæ creaturæ reddit. Sed fortasse quis diceret: quare autẽ omnino quemadmodum mihi diuiti dedit, non aquẽ pauperi dedit? Poterat quidẽ sicut tibi & pauperi dare, sed noluit, ne tuas diuitias infructuosas faceret, neq; illius sine merito faceret paupertatẽ. Tibi diuiti dedit ditescere, per eleemosynã & iustitiam distribuere. Dispersit enim, dedit pauperibus, iustitia eius manet in seculum seculi. Cernis diuitem eleemosyna æternam thesaurizare iustitiam? Quid ergo ad pauperem qui diuitias nõ habet: quomodo iustitiam operatur? sed habet paupertatem, de qua patientiã lucratur æternã. Nam patientia pauperũ non peribit in finem. In Christo Iesu domino nostro, cum quo patri gloria, & spiritui sancto, in secula seculorum, Amen.

Chryl.

CE nobis hodie sanctus imminet David, perluctus est musicus pudicitia doctor. Cum enim spiritualem eius per psalmos syram mouet, auditum quidẽ mulcet, mentem uero pudicitia exornat: propterea decreuit gratia spiritus hunc solum fermẽ omnis Christianã anima modulari, quo audito lætemur pro sinu animæ. Mihi uero sæpenumero admirari contingit, & mecum mente confundor cogitans & dicens: Cuius rei gratia præ ceteris ueteris instrumenti noui scripturis, librum David sic adamarunt omnes Christiani, atq; hunc solum ore uoluerũt uersari? Moses magnus fuit legislator, facie ad faciem cõtempans ipsum uidit deũ, qui desursum omnẽ nobis à primo creaturã, atq; ipsum creatorem innotuit, dicens: In principio creauit deus cœlum & terrã. Liberq; hic maximus est, omni refertus pudicitia, uixq; semel eum annis singulis per ecclesias legimus. Sed quid ais, quod ueteris est instrumenti? Quid ad lectionẽ sanctorũ euangeliõrũ ubi miracula præsentia Christi prædicant, ubi deus cum hominibus conuersat, ubi mors destruit, ubi demones præcepto fugant, leprosi uero mundant: ubi cæci naturæ defectum luto curauit, & quinq; hominum milia per desertum de panibus quinq; nutriuntur: ubi latro in paradiso constituitur, & meretrix astris purior inuenit: ubi Iordanis fluenta ad sanctificationẽ nostrarũ animarũ consecratur, & unigenitus filius à patre de cœlo prædicat: ubi uitam nostrã Christus renouat, & renouas ad salutẽ genus humanũ reuocat, dicens: Beati pauperes spiritu, quoniã ipsorum est regnũ cœlorũ. Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiã, quoniã ipsi saturabunt: atq; has leges semel aut bis legimus in hebdomada. Sed dices, diademata regalia nõ decere quotidie in publicũ proferre. Et quid ad beatum Paulum Christi rhetorẽ, mundi piscatorem, qui quatuordecim per epistolas ueluti spiritalia retia ad salutẽ captat? Qui tertiu usq; ad cœlũ raptus, & iterũ in paradysum translatus: cui mysteria regni dei sunt credita, quæ nõ licet homini loqui. Atq; hunc bis per hebdomadã legimus, eius non ferimus epistolã in ore, sed lectioni dumtaxat accomodantes intellectũ, pro tẽpore ipso hac sola procedimus. Quid ergo ad sanctũ habeo dicere David, quod spiritus gratia dispensauit, oẽs eum dies noctesq; oẽs prædicari: Omnes em hũc odoriferi unguenti loco circumferimus ore. In ecclesiis pernoctantibus, & primus, & medius, & nouissimus est David. Diluculo quæruntur hymnorũ modulationes, & primus, & medius, & nouissimus est David. Si pompæ in funeralibus defunctorum, & primus, & medius, & nouissimus est. Si tela in uirginũ domibus agitur, & primus, & medius, & nouissimus est David. O rem inauditam, Multi qui literarũ experimẽta minus sumpsere, neq; ipsis edocũ principijs, totũ David in pectore conseruat: neq; in urbibus solum atq; ecclesiis sic per omne tẽpus, per omnem ætatem ful-

Math. 4

get, sed in foro medio, atq; ipsa in solitudine, & inhabitabili terra certatim deo sacras stationes excitat. In monasterijs sanctis, choris angelicarum acierum, & primus, & medius, & nouissimus Dauid. In coenobijs uirginum greges Mariam imitantium, & primus, et medius, et nouissimus est. In desertis uiri crucifixi colloquentes deo, & primus, & medius, & nouissimus Dauid. Et oēs quidem homines naturali noctis somno altē premunt, solusq; Dauid instat, atque ipsos dei seruos in angelicas turmas cōgregās, excitat tota mente: terrā in cœlum uertit, & angelos homines facit. Nostrā proinde uitā omnibus exornat muneribus, omnibus omnia factus, nostrā omnino uitam angelicā reddit: pueris coadulescens, iuuenes ad prudentiam conuocans: uirginibus pudicitia largitus, senioribus firmitatē donat, peccatores ad poenitentiam prouocat dicēs: Confitemini dño, quoniā bonus. Eos qui per poenitentiam profecerunt, roborans dicit: Delicta iuuentutis meae, & ignorantias meas ne memineris dñe. Eos qui beneficia receperunt, ad gratiarum actiones excitans, Quid retribuam, inquit, dño pro omnibus quae retribuit mihi? Eos qui multoties peccauerunt, ad cōfessionē reuocat, & dicit: Si iniquitates obseruaueris dñe, domine quis sustinebit? Misericordiā a deo cupientes edocens, Misere mei deus secundū magnā misericordiam tuā. Vocatos ad sacerdotiū confirmans, Ne proicias, inquit, me a facie tua. Ad iudicium tractos docet & dicit: Libera me a calumnijs hominū. In timore ab inimicis conuersos admonet, dicēs: Erripe me de inimicis meis deus. Expectantes & gratias agentes, maiores ad gratiarum actiones excitans, & dicēs: Expectās expectaui dñm, & intēdit mihi, & exaudiuit orationē meā. O magnam citharā, hominū totius orbis animas ueluti neruos quosdam unā in consonantiā, unū gloriae sermonem concrepantē & congregantē. Et quō talis tantusq; uir hominū mores exornans, angelorum politia in terrā statuēs, & angelorum celebritate coronatus in cœlo: quōnā modo duo in maxima peccata dilabi permittit? Nam peccatorū priora & maxima permittit esse pessundari. Propterea saepe numero mecum ipse reputans, haecq; cogitās, mente excido haud scis, q̄ nauis in pelago magistro priuata hinc inde fluctuans circumferat: ita motus est saepe numero animus meus, ipse cogitans afflictus est, & aestuans ac dicens: Quō uir tot bonis ornatus, rex, propheta, Christi seruus, seruus per naturā, pater per carnē: Liber em̄ Iesū Christi filij Dauid: qui magnificatus uirtutibus, diademate insignitus, circūdatus purpura, & humilitate munitus, dicens: Domine non est exaltatum cor meū, neq; elati sunt oculi mei: neq; ambulauit in magnis, neq; in mirabilibus super me, Si non humiliter sentiebā, sed exaltaui animā meam sicut ablatatus: Qui terminos innocentiae custodiuerat, dicens: Domine deus meus si feci istud, si est iniquitas in manib. meis, si reddidi retribuētibus mihi mala: Qui nō modo superbiam retundebat, sed & superbos animaduersione insectabat di-

A cens: Non habitabit in medio domus meae facies superbia, loquens iniquitatem non direxit in conspectu oculorum meorum: qui confidenter deo dicebat: Tentasti me, & non est inuenta in me iniquitas. Et quid dico atq; suis utor testimonijs? Saepē fidem derogat ei qui de se testimonium perhibet. Alter bene uis actis rebus testimoniū afferat, alter eius coronas proferat, quō fidelius sit testimonium: & quod nā deo fidelius dicente: Inueni Dauid filium Iesse uirū secundum cor meū? Quid hoc testimonio firmitus? Quid hac uoce fidelius? Et quō tot donatus beneficijs, tot coronatus uirtutibus, qui secundū cor dei testimoniū accepit: quoniam pacto peccatis his maximis pessundari permittitur? Non moechaberis, nō occides, & homicida & moechus dei propheta. Hic nobis hodie perlectus est locus. Num Propheta carpo absit, sed uestrā roboro uitā. Quō tametsi saepe bene officiosēq; gesseris, te ipsum corrobore ne cadas: sic & apostolus dicit: Qui se putat stare, uideat ne cadat. Propterea & ipse saepius orans dicebat: Et usq; in senectā & senitū deus non derelinquas me. Cuius ergo rei gratia tantus uir permittit esse re? Tribus de rebus. Quibus? Primū quō iustos propria de uita roboraret. Sū religiosus, eremita sum, neq; dicā multum uirtute officioq; profeci, multis insignitus sum meritis, ieiunio, uigilo, oro, illachrymor, in duor cilicio, corpus meū austeritate contriui, nō iam diaboli impetus formido, iam mihi quae ad coronā pertinet perfecta sunt. Noli errare homo, ne mente in sublimē tollaris, haud plura fecisti q̄ Dauid. Audi dicentem ipsum, Genua mea infirmata sunt a ieiunio, & caro mea infirmata est propter oleū: & iterum, Ego autē cum mihi molesti essent induerem cilicio, & humiliabā in ieiunio animā meā: audi eum de uigilia dicentem: Media nocte surgebam ad cōsuetudinem tibi: & iterum, Sepries in die laudē dixi tibi: audi eum de lachrymis dicentē: Laboraui in gemitu meo, lauabo per singulas noctes lectum meū, lachrymis meis stratum meum rigabo: audi eum de austeritate uitae, Quoniā cinerem tanquā panem manducabam, & potū meum cum fletu miscebam. Et quid memoror quae de propheta sunt? Audi iterū Christi testimoniū, dicēs: Inueni Dauid filium Iesse secundum cor meū. Et post tamen tot gesta, post tot celeberrima officia, tales in errores delatus cōcidit. Neq; ergo cōfidat, sed quotidiē roboreris, quotidiē apostoli disciplina id accipiens; Qui se putat stare, uideat ne cadat. Primam audistis causam, Secundam accipite. Quō peccatores minus suis rebus desperent, sed si peccauerit quis, quotidiē confiteat peccatū: tametsi millies peccauerit, perstet millies confiteri. Nihil enim desperatione deterius. Si quis enim desperauerit ob peccata, peccans non iam ad sanitatem recurrit. Aut non uides medicos, si de salute aegrotantis diffidat, nō iam curare dicunt enim quōd mallent infirmitati dare, sed non ulteriore suscipit morbus curā: artis enim industria morbi malitia uincit: haec dicit qui de aegroti salute desperant, Si uero sanitas expectatur

Psal. 31

1. Cor. 10

Exod. 7

Psal. 50

1. Tim. 10

Psal. 53

A statur, omnia faciunt aegroti, salubres afferunt medicinas. Pari modo si quis peccatis desperando cesserit, quasi nō supersit poenitenti salus, sese in malū stimulat. Et tu ergo si noueris peccanti ad ipsam peccati summā, caede scilicet, & adulterio, medela accessisse & sanitatē, tametsi millies peccaueris, cōfessione te excita. Haec autē dico nō uos alliciens ad peccandū, sed peccatores ad cōfessionem prouocans: quoniam quidē deus pius ac clemens uel maxima peccatorū delet. Quid em̄ maius caede & adulterio? Et tu ipsum audi Propheta poenitentē, Dixi, inquit, cōfitebor aduersum me iniustitiam meam dño, & tu remisisti impietatem peccati mei. Propterea & peccatorum maxima Christus peregrinatus in terra remisit. Latronem in paradysum duxit, publicanū fecit euangelistā, blasphemū Paulum orbis apostolū: ut peccans tu minus desperes, sed peccatū fatendo deleas, salubre q; ingrediaris uiam. Confitemini enim dño quoniā in seculum misericordia eius. Ecce secundam causam: tertiam accipe. Debit ipse saluator noster peregrinari secundum ipsam in carne praesentia, mixturamq; nostrae carnis suscipere, & cū hominibus conuersari. Sed quoniā deus erat, & idem sine peccato solus, permisit iustos propriū penes arbitriū humanis erroribus incuruari, non iam ipse ad peccatū impellēs, sed arbitrio permittens secundū propriū nutum ambulare. Sic itaq; infidelitate sanctus peccauit Abraham, propterea poenam nō effugit a deo, ut seruiret eius semen annis quadringentis. Et iterū, Moses non glorificās deum cum aquā de petra donauit, ingratus, atq; ideo ad eum deus, Non uidebis, inquit, terrā promissionis, & non intrabis in eam. Sic & hūc permittit in peccatum cadere, quō solus ipse in hominis corpore sine peccato inueniat. Quare & propheta Dauid, cum de caetero ad peccati confessionem uenisset, hoc dicit de eo: Tibi soli peccaui, & malum coram te feci: quare? Ut iustificeris in sermonibus tuis, & uincas cum iudicaris. Cum, inquit, uenerit dies illa, massa nostrae mixturae manifeste erit sedens in dextera maiestatis dei. Sede enim a dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum. In illa die apparebit & corpus, quod de natura nostra suscepit, superius corpus, & inferius corpus. Videbunt, inquit, eum quem transfixerunt: sed hoc quidem grauatū, uidelicet, nostrum: illud uero sine peccato, & peccatorum exigens poenas. Ut iustificeris in sermonibus tuis, & uincas cum iudicaris. Quomodo? Quoniam quidem peccatum nō fecit, neq; inuentus est dolus in ore eius. Ipsi gloria & imperium, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

H O M I L I A S E P T I M A

I AM ergo turbine seculariū rerum liberati, animā lectione diuinarū reficimus literarū. Sic faciunt & nautae. Cum enim procellam digressi fuerint, & multū deinceps pelagus decurrentes, in portum discesserint quietum: dimittentes uela, deponētes remos, egrediētes nauim, Chryf.

A quiete sese somno recreātes; robustiores conatus reliquā ad nauigationē preparāt. Hos imitemur & ipsi, atq; omni procella, tumultuq; & fluctibus liberati, quasi tranquillū ad quendam portū, scripturarū ad lectionē impellamus animas. Etenim portus est a fluctibus liber, murus firmissimus, turris minime nutans, gloria non diripiēda, nō uitianda, firma felicitas, minime languens, cōtinua uoluptas, & quotquot qs dixerit bona, sacra cōperiet in scriptura. Eadem & moerorē abijcit, laetitiamq; conseruat, pauperem ditioiem ipsi felicitus facit, diuitibusq; firmitatē adhibet, & peccatorem iustū reddit, & iustū stabilitate confirmat: malaq; euellit, bona inserit: fugat malitiā, bonitatem inducit, nō modo inducit, sed radicibus etiā firmat, cōtinuāq; facit permanere, spiritalis existens medicina: quoniam quidem diuina quaedā & ineffabilis est passioū extinctio. Nā & spinae passioinum extirpat, puramq; tellurem reddit: seminaq; dimittit pietatis, atq; ad uigorem fructum agit. Nequaquam igitur tot pigrescimus a bonis, neq; deficiamus a conuentu: sed huc frequentius conueniamus, quō semper curemur. Et ne quis liuore stimuletur, diuitem uidentem, neq; deprimatur inopia: sed rerum perdicens naturā, transcat quidem umbras ipsas, ueritatem autē complectatur. Quo ad usq; em̄ quis sese longius a uirtute constituerit, magnae uidentur huius uitae negotiationes: cum uero in luce diuinatum scripturarū consistit, tūc leuitatem & breuitatē, uilitatemq; simul mortalium harum rerum manifeste discet, q̄ fluuiatibus aquis nō constantius defluit, simul & cū apparent decurrunt. Quare Propheta philosophans, occupatos in his, pusillanimes ac misereros, humiq; innixos uocat, q̄ ad diuitiarū phantasiā anhelant, tremētes hos corripit, ab eo atq; reuocans trepidationem, suadensq; diuitias quasi nihil essent despici oportere. Ne timeas, inquit, cum diues factus fuerit homo, aut cum multiplicata fuerit gloria domus eius. Nō enim dixit, gloria sua: sed, gloria domus eius: quoniam cum moriet, non accipiet omnia. Vidisti dictionis subtilitatem, et manifestā diuisionē? Non enim dixit, cum multiplicata fuerit gloria eius, sed gloria domus eius: ostendens sanē alterā quidem esse hominis gloriam, alterā gloriam domus. Domus quidem gloria, porticus, deambulatio, laquearia pulchra, pauimentum, gemmarū ornatus, prata, hortuli, seruatorū multitudo, sumptuosa quaeq; suppellex, quorū nihil ad hominem. Hominis uero gloria, fides recta, zelus in deum, charitas, humilitas, mansuetudo, asidua oratio, eleemosynae, philosophiae ornatus, & caetera uniuersa uirtutis membra. Et illa quidē possidēs, haud inde gloriam consequitur, neq; iure quis cognominabitur bonus: sed contrā uniuersae malitiae indicium. Nam & crudeles & inhumani, sordiditq;, & philosophiae expertes excitant in comedijs, q̄ eiusmodi sunt atq; suas in his opes ostentant. Igitur non eadē hominis, uti praediximus, & domus est gloria. Qui uero sese castitate, ornatu, mansuetudine, humilitate

Psal. 130

Psal. 49

tate accurate deuouent, hos admiramur, prædicamus, laudamus: quoniam quidē ea potissimū est hominis gloria. Hæc igitur scientes, nihil imitandum esse putetis, nihilq; ad eos pertinere qui eisdem cōsepti sunt. Nam opes, luxuriæ occasio, malitiæ schola, turpis uitæ & defluentis causa, animæ corruptela, uia ad diuersa ferens mala, cursus nullum habēs bonum, his qui abutuntur se. Hinc fures, hinc murorū fossores domestici transfugæ in semetipsis furti morbum nutrientes. Sed eas ubinam deponemus? In terra sustodiamus? Absit, sed meis si ipse consilijs acquiescere uolueris, modum tibi dixerō, quō transfugas opes, fidas tibi eas reddideris. Quoniam modo transfugæ ipse te nebuntur: Distributæ manent, custoditæ fugiūt. Atq; uel ab ipsis agricolis disce. Nam illi quidem frumenta si domi conclusa tenent, uermiū in esca amittent; si uero disperferint in terras, non modo custodiunt, sed etiam augent: Sic & opes stantes quidem in arca, atq; sub sera & uecte defossæ, citō transfugūt: si uero eas in uentres disperferis parumper, nō modo non fugiūt, sed & maiores inde resurgunt. Hæc igitur sciens, in manibus fac eas millenis detineri, uiduarum scilicet, orphanorū, infirmorum. Neq; enim diffugere poterūt tot detentæ manibus: sed cum firmitate & cōseruantur planē, & crescunt. Et quid pueris, inquis, reliquam meis? Ego uero non te totas cogo euacuare. Nam & tunc pueros fecisses ditiores pro pecunia, cum deum ipsis propitiū reliquisses: atq; ex eleemosyna lucrum fertilitatemq; haberes. Non enim eiusmodi pueros despiciet deus: haud itaq; existimate substantiam his minorari eleemosynæ amore & opera. Multiplicabit enim ipsis firmitatem, quæ secundum deum est bonæ uoluntatis, si eas hoc in primis ipsis depositū facies: si autē inopiam timuisti, & is superuacuus est timor. Qui em̄ malos nutrit, multo magis & ægrotos, & captiuos, & inopes. Hæc igitur sciens, superflua quæq; amputa, facq; pauperibus supplementum. Nam si calceamenta quis supra mensurā pedibus adegerit, itinere certē prolixiori impedimēta sentiet: & uestimentū induens corporis staturā excedens, pari modo implicabit. Atq; superfluum ubiq; in eo quod satis est, ad opportunitatē inutile est: in pecunia multo fortius id euenit. Et qui supra quod est satis habēt, nō modo in ipsa sufficientia, sed & in necessarijs quibusdā impediūtur. Nā qui deforis in agone currunt & ipsa exuūt uestimenta: uia uero in cœlū ferentē, & eandē arctā & arduā tot cum impedimentis quomodo poteris ambulare? quoniam quidē & ueloci, & expedito cuiquam penē impossibile est desideratū iter optime huius uitæ, siue salutē consequi. Sparge igitur superflua in pauperes, & quæ inuitus fortasse paulō post ipsis inimicis es cessurus, id ipsum uolēs deponere: tuas fac, quæ tua nunc non sunt. Neq; enim ullum habebis responsum, ullam indulgentiam, cum hinc Christi tribunali adstiteris, rationemq; factorum pones. Fugiamus ergo fratres auaritiæ morbum, neq; ipsis irrationabilibus ferociores si-

mus. Illis cōmunia omnia, & terra, et fontes, & pascua, & montes, et ualles, atq; nihil alterum habet plus altero. Tu uero homo mitissimū animal, fera es uiolentior, atq; infinitas pauperes escas domi cōcludis. Et nō modo natura nobis cōmunis est, sed & alia his multo plura, et aer, & mare, et ignis & aqua, & fontes, et uita, & mors, & adolescentia, & senectus, & morbus, & sanitas, esca & uestiū indigētia. Et spiritalia pari modo cōmunia sunt, sacra mensa, dominicū corpus, regni promissio, lauacrū regenerationis, purgatio peccatorū, sanctificatio, & redemptio, arcana bona quæ oculis non uidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascenderūt. Quō ergo nō indignū est, qui tot, tantisq; mutuo cōmunicamus: de pecuniā tamē esse ipsorū animalū de se præbere feritatē, et id debentibus nobis his paulō post cedere, sed & insuper supremis de malis periclitari? Nam mors usu quidē abducit: ad pœnas uero reliquū, atq; ad æternam mittit tormēta. Igitur quō hæc minus fiant, multa utamur eleemosyna. Ipsa enim est regina uirtutum, quæ illic cum fiducia assistet, à tormentisq; eripiet, et nemo repugnabit ei qui secū in seculum abierit. Nam & leuis eius est penna, plurimāq; fiducia sibi sublimitas inest, atq; ad ipsum ascendit regalem thronum, alumnos suos audacter agens. Orationes em̄ tuæ, & eleemosynæ, inquit, ascenderunt in memoriā in cōspectu dei. Quō ergo & ipsi ad illam altitudinem tollamur, ab importuna auaritiā liberati, atq; delicijs, & honoris cupiditate superflua, in uirtutibus quæq; utilia faciamus, multas illic nobis thesaurizantes diuitias: atque dexteræ eius crede manui, qui decimam non exigit, qui & custodire has poterit diligētē: atq; hinc in iudicij die mitis propitijsq; inueniri, tamen illis peccauerimus, ad indulgentiā peruenire nos, & responso dignos efficere. Magnū est bonū, & dei donū eleemosyna, ipsi deo potentia sua coniungens. Id maxime & è sapientib; quidam dixit: Magnus homo & honorabilis uir misericors. Ea nostra est gratia quæ mortuos excitat. Per hanc em̄ in nomine Iesu mortuos excitare poterimus; quanto magis esurientē nutrimus Iesum? Sed hic tu Christo beneficium tribuis, illic tu tibi: & meritum ipsum non quod suscipiat quis, sed quod faciat bonū, prouenit. Hic quidem, in signis dico, debes ipsi deo: in eleemosyna uero deum habes debitorē. Est eleemosyna cum de proposito, cum de liberalitate fit, cum abundē, cū non te tam dare censes q̄ accipere, cum quasi lucrantem te, non quasi amittētem: quoniam quidē nisi sic existimaueris, non est gratia. Etenim de necessarijs uisibus minus desperare decet. Nam quō erroneum non est, alterius te soluere tristitiā, & simul in hoc contristari? Non enim iam ipsam eleemosynam esse finis, sed neq; illum ipsum Christum enutriti. Nam si contristaris quōd alterum tristitia liberasti, summæ seuitiæ & seueritatis iudiciū geris. Quanto præstabilius fuerat non liberare, q̄ sic liberaret: Quid autē omnino tristaris homo? Pro-

terius autem tuū non minuit: si hac duceris sententia, ne tribue. Si enim minus fides quōd tibi in cœlis accumulet, ne dederis. Sed hic quæris tibi reperi. Dimitte eleemosynā esse eleemosynam, & non negotiationē. Multi quidē & hic receperūt, sed non sic receperunt quasi plura his qui non receperunt haberent: & hi quidem infirmi receperunt, quoniam quidē ad illa nō ualde festinant. Et quemadmodū nebulones ad regalem uocati mensam, atq; idoneū nō expectantes tēpus, quasi paruū pueri suā offendunt comestationē, præuenientes cibis ad crapulā repleti crassioribus: sic & hic quidā mercedē quærūt, & eorū quæ illic sunt, minorant bono. Atqui scelerās ipse multo plus priorē desiderat habere fortē, fortasse neq; recipere desiderat, quō per moram in maius creseat scelus: hic autē cito repetis hoc, cum quidē hic nequaquā futurus sis, sed illic perpetuē mansurus, nō hic iudicandus, sed illic pœnas daturus. At liquidē tibi domū q̄ adificaueris, quā nō habitaturus fores, id iacturam fortasse duceris. Tu homo uis hic dī tescere, unde & ante uesperā sæpenumero profecturus es? Nescis in aliena nos terra uersari, ueluti peregrini, cum in colæ transmigratores? Nescis incolas eijsi, cum non proficiunt, aut non sperant quod ipsi patimur? Propterea & quæcunq; adificauerimus, hic dimitemus. Non enim permittit dominus eadem recipiētes abire: tamen domus adificauerimus, tamen agros emerimus, aut seruos, aut supellectilem, aut quid simile, non modo non permittit, qui hic bona cupiunt nō abire, sed neq; tibi computat: prædixit enim tibi, ne adificares, aut in alienis impenderes, sed in tuis. Quid ergo tua dimittēs, in alienis & operaris & impendis, quō laborem & mercedem amittas, atq; insuper ultima tormēta subeas? minimē obsecro: quoniam quidē natura sum? inquilini, & inhonorati, & abiecti. Hic fortasse si ciues esse uoluerimus, neq; hic erimus, neq; illic ciuū fiduciam accipiemus. Si uero quasi inquilini cōuersantes erimus, & hic accipiemus fiduciam, & illic, iustus em̄ in his nihil habēs bonis, hic omnino quasi in suis uersat bonis: & in cœlū abiens uidebit æterna tabernacula, & neq; hic patiet quicquā incōmodi. Neq; enim alienigenā quis eum facere poterit, qui omnem sub se terram habuerit, & in suā ueniens patriam, ueras ostendit opes. Quō igitur utraq; consequamur, & præsentia, & quæ illic sint bona, præsentibus pro sufficientia utamur, & cœli erimus ciues, & multa sicuti fidentia. Ea igitur pro re faciamus uniuersa, quō apprehendamus illa, quō illis fruamur bonis: sic oro, sic obsecro, in id ipsum studio multo incubamus. Nemo in casura urbe adificat. Dic, inquit, si quis tibi prænuntiaret post annum ipsam casurā urbem, num fortasse in casura urbe adificares? Id itaq; nūc fac. Nequaquam in hoc adificemus mundo. Cadet em̄ paulō post, & cuncta peribunt. Quid dico cadet? ante ipsum casum ipsi peribimus, atrociāq; patimur mala. Quid in arena adificamus? adificemus supra petram, quantumcunq; imperus fiet, incōcussa quidē illa

erit adificatio, eamq; demoliri nihil poterit. Cum enim sæpenumero terræ motus fiūt, incendia, bellorūq; cōgressiones, nobis etiā uiuentib; ea nobis eripiūt domus. Sæpe autē & unā multa pereūt, q̄ si & eadem perstiterit, morbus præueniens aut citō transfert aut manentes nequaquā ea uti cōmodē permittit. Vbi em̄ uoluptas, ibi morbi, & calumniæ & insidiæ: aut si nihil horū, liberos nō habentes quibus ipsas demus, aliāq; demus uniuersa, quasi in alienis laborantes affligimur: quandoq; & alienis ipsa peruenit cum domo hæreditas, nō modo nobis præmorientibus, sed etiā uiuentib;. Quid ergo miserius q̄ in id cū labore conari, quō inimici nobis inuitis hæreditati succedant, atque quō illi quiescant delicatē uiuentes, & gaudeant tuis laboribus? Horū exēpla in urbibus plura uident. Sed ne tristitia eos conficiā, qui huiusmodi inciderūt, tacebo. Possent & eorū fortasse aliquot uel nominatim exprimere, prolixiorēq; narrationem facere, multasq; uobis domus ostendere, quæ proprios hostes susceperūt eorū qui in his laborauerunt: non domus modo, sed & mancipia atq; uniuersa sæpe hæreditas ad inimicos deuoluitur. Eiusmodi em̄ humana sunt bona, in cœlis uero nihil timendū est tale. Neq; ut morientis superueniat hostis, hæreditatiq; succedat. Non em̄ illic mors, nō hostilitas. Tabernacula uero sanctorum solida sunt, atq; in sanctis illis exultatio, gaudium & lætitia. Vox em̄, inquit, exultationis in tabernaculis iustorū. Aeterna sunt tabernacula illa sine non habentia. Nō illa eadem tēpore cadunt, non possessores mutant, sed permanēt continuo in uigore. Neq; em̄ quid corruptibile est illic & mortale, sed uniuersa & stabilia & immortalia. Hæc in structurā pecuniā impendamus. Nō architectorum sanē, aut operariorū magna nobis fuerit cura: pauperū manus huiusmodi domos construūt, claudī, esurientes illas adificāt. Ne mireris, quoniam amquidē hi & regnū nobis propinant, fiduciāq; nobis ad deū tribuunt. Nam eleemosyna ipsa artifex est, optimaq; illorum propugnatrix & tutela qui exercent eam. Etenim deo amica est, & cominus sibi semper assidet. Quos amauerit, his facillime gratiam impetrauerit: modo non patiatur a nobis iniuriā. Quomodo uero patitur? cum eam fecerimus ex rapina. Adeo quōd si pura fuerit, plurimum tribuerit fidentia, his qui sibi adherent, imō & pro terrenis eorum rebus orat, tanta eius est uis. Eadem uincula dirumpit, tenebras soluit, extinguit ignem, stridorem effugit dentium, huic multa cum facultate cœlorū aperiuntur portæ. Ac uelut regina ingrediente, nullus custodū ipsis in portis positorū audeat interrogare quæ sit, aut unde iter agat: magis uero illico suscipiunt omnes. Sic & eleemosyna regina omnino est, eū deo similem faciens. Estote, inquit, misericordes sicut pater uester cœlestis. Pennata est enim & leuis, aureas habens alas: ipsos supra modum delectans angelos. Ibi inquit, pennæ colūbe deargentatæ, & posteriora dorsi ei? in pallore auri. Apud ipsum regalem thronū persistit. Cum iudicamur,

imminet tormentis; nos eripit, suis cōplectens & protegens alis, Hanc vult deus, atq; adeo usq; diligit, ut multa de hac ipse disputet. Vidua & orphanus & pauper, inquit, reficiet ab ea. Vult appellari deus miserator, & misericors super omnē terram. Ipsa enim eleemosyna humanū genus saluauit. Nisi enim misertus fuisset, uniuersa fortasse perissent. Ipsa nos existentes hostes, deo reconciliavit: ipsa infinita operata est bona, ipsa filii dei compulsi feruū fieri, et semetipsum exinanire: hanc æmulemur per quā saluati sumus, hanc amemus. Nihil em̄ Christiano tam se fert chariticē, quantum eleemosyna: hanc & infideles quicq; mirant. Multis enim & ipsi in locis dei misericordiā petimus, & ad ipsum dicimus: Misere mei deus secundum magnā misericordiā tuam. Prius ipsi incipimus, magis uero non priores incipimus. Jam enim & ipse suā nobis misericordiā præostendit, uel saltē secundū simus. Si em̄ homines misericordes, quamuis infinita cōmiserint peccata, miserentur: quanto magis deus? Audi prophetā dicentē: Ego quasi oliua fructifera in domo dñi. Eiusmodi simus. Neq; em̄ satis est oliuā fieri solum, at fructifera. Sunt qui miserātes parua dant ipso anno labente, aut omni hebdomada uel parū quid exhibentes, hi oliua quidem sunt, non fructifera & uera, sed arida: quod quidem miserent, oliuæ: quod autem non prompte aut ex animo, nō fructifera. Sed ut fructiferi simus, sæpenumero diximus, & nunc dico. Non dantis mensura eleemosynæ magnitudo metitur, sed dantis proposito. Nō enim dederis ueluti uidua, quæ totas opes exhaustit ex tota anima, exemplū id & ipsi imitemur, quod minus de te desperes, quasi ex proposito non dederis: dederūt quidam capillos in templi structurā, neq; repulsam passi sunt. Sed aurum siquidem habentes, capillos si attulissent, maledicti: si uero habentes solum id ipsum tulerūt, accepti. Propterea & Cain accusatur, nō quasi uilla obtulerit, sed quod eorum quæ habuerit, uiliora obtulit. Maledictus, inquit, qui habens masculum & fœminā, corruptum deo obtulerit: non solum maledictus dicit, sed qui habet, inquit, & parit. Si quis autem non habet, à crimine liberatur, magis autē mercedem habet, modo sententia propositoq; talis ad conferuum fleatur, atq; sibi in pacifica mansuetudine respondeat usq; ad calicem aquæ frigidæ. Da indigenti, & tribulato compatere. Si uero hæc minus habueris, uel suspiriū si proferas, atq; omne tribuisti. Nam & insomnis oculus te uidit quod habueras dedisse. Quid enim duobus obolis uilius, quid capillis minus, ac farinæ floribus? & tamen hæc placuerūt magis, quam uituli, quam aurum. Etenim in eo quod quis habet, acceptus, haud in eo quod non habet: & quod tua habuerit manus, eo benefacit. Quare indigentibus libenter tribua mus opportuna quamquā modica sint, quamuis parua. Eandem cum illis accipiemus mercedem, qui plura impendunt, magis autem maiorem talenta decem milia proferentibus, modo cum proposito. Hæc agētes, atq; ineffabiles dei thesauros

Mala. 1

assequemur: quæ nō audiamus modo, sed & operibus comprobemus. Quorum omnium nos contingat fore compotes, in Christo Iesu domino nostro, cui & patri gloria, cum spiritu sancto, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

HOMILIA OCTAVA

QVAM iucundi spiritualis huius nobis maris sunt fluctus, & ipsis qui in pelago sunt iucundiores. Illi quidem uentorum insolētia, hi auditis desiderio excitantur. Et illi quidem sublimius agglomerati, trepidationem gubernatori plurimā inferunt: hi ubi apparuerint, dicentem fidentia multa cōuallant. Et illi quidem furibundi maris argumenta, hi animæ lætabundæ sunt indicia. Et illi petris illisi, ignobilem sonitum reddunt: hi uero doctrinæ contriti blanda uoce redundant. Sic & zephyri flatus in fata cadentes, atq; ipsa spicarum capita inclinantes ac releuantes, in terra maris fluctus imitantur, sed & illis satis iucundiores: hic enim nō zephyri flatus, sed spiritus gratia animas releuat calore: & ignis ille de quo olim Christus: Ignē ueni mittere in terram, & quid uolo nisi ut accendatur? Hunc enim uideo immissum incensumq; in animabus uestris. Quoniam igitur tot lampades uobis Christi timor accendit, agite huic doctrinæ oleum instillemus, quod uobis abunde lumen fiat. Etenim uobis de cætero ieiunij tēpus ad finē urget. Nam stadij mediū prætergressi reliquū, ad ipsum finem concedimus. Sicut enim incipiens ad medium festinat: sic medium prætergressus defudat ad finē. Igitur tēpus ad finem euolat, atq; de cætero cymba prospicit. Sed quod queritur, non iam est ad portum peruenire, sed nauem haud lucri uacuum trahere. Oro uos omnes, & obsecro suā quisq; ad conscientiam ieiunij negotiationem reputet. Sed si lucrum multum accumulatum inuenierit, negotiationi addat: si nihil congregatū, reliquū temporis negotiationi impendat. Quoad usq; stant nundinæ, negotiātes, de magno sperantes lucro, contendamus ne uacuis excidamus manibus, ne ieiunij laborem tolerantēs, ieiunij amittamus præmium: licet enim & ieiunij laborem sufferre, & ieiunij fructum non consequi. Quomodo scilicet? Cum scilicet esca abstinemus, peccato non abstinemus: cum carnibus quidem non uescimur, deuoramus tamen pauperū domus: cum uino quidem haud inebriamur, inebriamur uero desiderijs prauis: cum quidem inedia totā transigimus diem, atq; eandem impudicus in theatris consumimus. Ecce ieiunij labor, & ieiunij fructus nusquā est, cum iniquitatis theatra conscendimus: non ad uos mihi est sermo, noui enim ab ea accusatione uos uacuos esse. Sed mos dolore pressus est, cum eius nō sunt qui doloris dant causam in præsentem irruere. Quod enim lucrum theatra iniquitatis ascendere, ad cōmunem luxuriæ officinam introire, ad publicum incontinentiæ gymnasiū, super cathedram federe pestilentiæ? Etenim & cathedram pestilentiæ, & incontinentiæ gymnasiū, officinamq; luxuriæ, atq; omnem deinceps impudiciæ

dicitiæ orchestrā si quis dixerit, haud peccauerit, pessimum illum locū, plurimorumq; morborum plenum, Babylonicā fornacem: omnino uelut in fornacem quandam cōpelleris in theatrū. Diabolus urbem sit infernalibus flammis subministrans, non iam malleolos submittit, ueluti Barbarus ille, neq; naphtham, neq; stupam, neq; picē: sed his multo peiora, fornicarios uisus, turpia uerba, delibuta membra, atq; omnes plenos malitiæ cantus. Illam igitur fornacem barbaricæ manus accenderūt, hanc autē fornacē cogitationes Barbaris insipientiores accendunt: hæc illa peior, quandoquidem ignis deterior, non qui corporis naturam, sed qui bonam animā depopulā habitudinem. Et quod nocentius est, neq; ipsi qui comburuntur, id ipsum sentiunt. Si enim sentirent, non iam effusum illum in his risum emitterent. Igitur id uel pessimum est malum, cum quis infirmatur, neq; id ipsum quod infirmatur nouit: & miserē ardens & erumnose, nō sentit incendū. Quamam ieiunij utilitas, dic mihi, cum quidē corpus arces legitimo à nutrimento, iniquum uero nutrimentum animæ inducis? cum diem illic trahis sedens, communem naturā deturpam intuens ac deformam, mulieresq; fornicarias adulterio damnatas, illic cuiusq; domus mala colligentes? Nam & fornicationes uidere dās, & audire blasphemias, quod & ipsos per oculos, & per auditū ipsi animæ morbus procedat: alienas imitantur calamitates, unde & ipsi nobis inest turpitudinis contagio. Quod igitur ieiunij lucrū, dic mihi? Anima cibis eiusmodi nutrita, quibus oculis uxore illis à theatris uidebis, quibus oculis uidebis filiū, quibus domesticum, quibus amicū? Neesse autē dicentem illic gesta turpitudine, aut tacentem rubore confundi. Sed hinc nō sic abis: licebit uero domi multa cum fiducia uniuersa narrare, propheticas uoces, apostolica dogmata, leges diuinas, omnē uirtutis mensam apponere, uxoreq; narrationibus eiusdem pudiciorem reddere, amicabiliorem filium, chariorem domesticū, atq; ipsum inimicum persuadebis odium deponere. Vides quomō hæc quidem ubiq; salutaria dogmata, illa uero spurcē ubiq; resonantia? Quæ igitur ieiunij utilitas, cum corpore quidē ieiunas, oculis uero moecharis? Adulterium non ipsa modo conglutinatio, aut copula corporis, sed & impudicus uisus. Quæ utilitas cum illinc hinc abis? ego corrigo, ille corrumpit: ego medicinas morbo adhibeo, ille causam morbi ministrat: ego naturæ flammam extinguo, ille libidinis flammā accendit. Quæ utilitas, dic mihi: unus ædificans, & unus destruens, quid sibi labore profecerunt? Non ergo hic incassum, sed utiliter conuersumur, quod fructuose, quod minus inuauum hic, quod non inutile, atq; ad damnationem unus ædificans & unus destruens, facilitate subuersionis ædificantium multitudo uincatur. Magnæ profecto turpitudinis & iuuenes & senes ad studium festinare. Sed utinam eoulsq; esset malum? Etenim id homini libero intolerabile fortasse uidetur, & damno plectendum ma-

ximo, improbatione & confusione: uerum enim nequaquam ad confusionem usq; erogata correctio. Sed tormenta imminēt, & poenæ: necesse est enim illic sedentes adulterij delictio natate, non quod mulieribus copulemur, sed quod impudicis eas intueamur oculis. Etenim his necesse est quæpiam adulterio deprehendi. Neq; meum uobis dicam sermonem quod minus negligatis, sed diuinā legem explicabo, ubi neglectui nequaquā locus. Quid ergo diuina lex inquit? Audistis quia dicitur Exod. 10. est antiquis: Non moechaberis: ego autē dico uobis, quod quicumq; uiderit mulierem ad concupiscendū eam, iam moechatus est eam in corde suo. Vidisti adulterium consummatū: uidisti completum peccatū? Et quod deterius in adulterijs, deprehensum adulterio, non humano sed diuino sub iudicio adulterij reum esse, hinc mortales poenæ. Quicumq; enim uiderit mulierem ad concupiscendum eam, iam moechatus est eam in corde suo. Non modo morbū, sed et morbi radicem euellit. Radix enim adulterij concupiscentia impudica. Quare non modo plectit adulterū, sed & concupiscentiam adulterij matrem. Sic & medici faciunt, nō ad morbos instant solum, sed ad causas etiā tollendas, quamuis ægrotantem oculū uiderint, prauū reuma desuper à tēporibus compefcunt: sic & Christus facit. Cæcitas mala est adulterij, oculorū est morbus, non corporis solum, sed animæ prius. Idcirco inde compefcit reuma impudiciæ per timorem legis. Quare non modo adulterū punit, sed concupiscentiam quoq; ulciscitur. Iam moechatus est eam in corde suo. Corde corrupto, quæ deinceps utilitas in reliquo corpore? quemadmodum enim in plantis & lignis, si quando excessum uidemus, reliquā de cætero repudiamus partem: sic & in homine, cum id perierit, incassum est inde reliqua corporis sanitas. Aurigā perit, fractus, defectus est, uacuum in posterum equi currunt: laboriosa lex & multum oneris habet: sic igitur & magnam habet coronam eiusmodi: laboriosa nanq; magnas habet retributiones. Tu uero nequaquā laborem attende, sed retributionem considera. Sic & in uitæ rebus fit. Si em̄ laborē prospexeris, graue atq; onerosum: si uero retributionem cogitaueris, leue & facile quod subest. Sic & gubernator, si fluctus uiderit solū, nusquā ē portu scapha digrediet, sed ipsam præ fluctibus utilitatem commodumq; metitur, atq; demum credit innabili pelago: sic & miles si uulnera cadesq; uiderit, nō iam induit thoracem: si uero triumphos pro uulneribus uictoriasque, imperatum quasi concurrat ad prælium. Quæ enim natura grauiā, sic leuiā fiunt, cum iam non labores cogitamus, sed ipsos laborū fructus consideramus. Discerēne uis quomodo natura grauiā, leuiā fiunt? Paulum audi dicentem: Nam & 2. Cor. 4. ipsum momentaneum & leue tribulationis nostræ supra modum excessum, æternū gloriæ pondus operatur in nobis. Aenigma est quod dicit, tribulatio quomodo leuis? hæc enim repugnant. Sed soluit ænigma illatio sustentans tribulationis leuitatem

Exod. 10
Matth. 5

2. Cor. 4

leuitatem. quomodo ergo est leuis: quomodo non haec quae uidentur nobis duntaxat considerantib. Sed coronam proposuit nunc quidem inuisibilem, certamen atque leue simul fecit seculum. Ostendit brauium, & desiderantem solatus est. Tu uero cum mulierem uideris formosam, splendentem oculis, ornatam stola, libidine titillantem, desiderantem uisum: respice desuper stantem coronam, quod tale spectaculum praetereas. Vidisti censerium? dominum considera, atque omnino morbum curabis. Si enim qui disciplina paedagogum sequuntur, non fleuntur circum, non uarie inbiant, non studio desistant: multo magis tibi, qui Christum quasi presentem cogitationibus intueris, nihil horum fuerit. Qui mulierem uiderit ad concupiscendum eam, iam moechatus est eam in corde suo. Lucunde ac saepius legis decurro brauium, utinam & per dies singulos id ipsum decurrissem: imo non ad uos, sed ad eos qui peccatis sunt obnoxii, magis autem & ad uos. Nam uos firmiores essetis, & qui morbo laborant ad sanitatem citius redirent. Qui uiderit mulierem ad concupiscendum eam, iam moechatus est eam in corde suo. Sufficiunt omnem peccati morbum purgare nuda haec uerba recitata. Sed ignoscite, uulnera purgamus, uulnera uero purgantem necesse est amaras medicinas imponere. Quanto uero magis portabunt uerba, tanto magis purgabitur uirus. Quemadmodum igitur ignis naturae quanto cohaerebit, tanto magis uirus consumit: sic & uerborum timor, quanto mente imprimitur, tanto magis peccatum impudicitiae nostrae purgat. Hic igne examinemus, uerbo scilicet doctrinae, quod minus id ipsum cogamur examinare gehennae igne. Nam purgata anima atque hinc abeunte ille non suscipiet ignis. Vniuersumque enim opus quale inquit sit, ignis probabit. Probemus nosmetipsos nunc sine dolore, quod nec cum dolore tunc probemur. Quicquid ergo fortasse dixeris, id erit quod diximus laboriosa lex. Quid igitur, impossibilia mandat nobis deus? non inquam, obtinere, neque domino succenseas. Non enim hic responsi modus, sed peccati additamentum prioris. Quod autem peccatorum plurimi consueuerunt in dominum suas accusaciones retorquere, audi: Accessit ille cui talenta quinque tradita fuerant, & alia quinque attulit accessit qui duo, & alia duo attulit: accessit cui unum fuit creditum, & quoniam non habuit talentum quod ferret, pro talento accusationem attulit. Quomodo? Noui, inquit, quoniam austerus sis. O serui proteruiam, non contentus peccato, etiam contra dominum statuit accusationem. Metens ubi non seminasti, & tollens quod non posuisti: Sic & in praesenti uita quotquot nihil operantur boni, additamentum malorum faciunt accusationem aduersus dominum. Nequaquam igitur dominum incuses: haud mandat impossibilia, multi & ipsa superant mandata. Ergo si impossibilia fuissent, minus sua sponte superassent. Virginitatem, in bonis nihil possidere nusquam mandat, atque a se propria substantiam multi abiciunt, ipsis operibus reddentes testimonium legibus, mandatorum inesse multum facilitatis.

Nequaquam ergo superassent ea, nisi facilia approbassent. Non mandauit uirginitatem: nam uirginitatem mandans, & necessitatem & uoluntatem agit: qui uero admonet auditorem, reliquit dominum propriae uoluntatis. Propterea Paulus inquit. De uirginibus autem praecipuum non habeo, consilium autem do. Cernis non mandatum, sed consilium? Cernis non praecipuum, sed admonentem? Alterum necessitatis, inquit, alterum uoluntatis. Non praecipuo, inquit, ut non onerem. Moneo & consilium do, ut alliciam: Sic & Christus nequaquam inquit, omnes uirginitatem tenete. Nam si mandasset omnes uirginitatem tenere, & legem mandasset esse praecipuum, his obediens iam non honore multo dignaretur, & inobediens supplicia dedisset. Vidisti quemadmodum nobis parcat legislator? Quomodo nostra sollicitus est pro salute? Nunquid non poterat praecipuum hoc ponere, & dicere: Qui quidem uirginitatem sequentur, honorabuntur: qui uero non, punientur? sed onerasset naturam parcat ergo naturam nostram. Dimisit extra stadium, dimisit superiorem certaminibus uirginitatem, quod & in ea proficientes, suam magnanimitatem ostendant: non proficientes uero, domini indulgentia digni habeantur: Sic & de mendicitate rem non posuit in praecipuo, neque simpliciter dixit, uende quae habes: sed si uis perfectus esse, uade & uende quae habes. In tua sit uoluntate, dominus eris consilij tuus: non cogo, non grauo, sed proficientem quidem coronabo, non proficientem non punio. Nam ea quae ex mandato, quae uel ex debito sunt, praemium iam non tale consequuntur: quae de industria, sponteque fiunt, splendoras coronas suscipiunt. Atque horum Paulum inducam testem: Si Euangelizauero, inquit, non est mihi gloriatio. Quare? Necessitas mihi imposita est. Vae enim mihi est nisi Euangelizauero. Cernis in legibus hunc quidem proficientem non multum habere praemium, necessitas enim est: qui autem non proficit, reus erit supplicio & uindicta. Vae autem est mihi nisi euangelizauero. In ceteris uero quae ex proposito non sic, sed quid? Quae est ergo merces mea? ut Euangelium praedicans, sine sumptu ponam Euangelium Christi, ut non utar potestate mea. Ibi lex erat, propterea mercedis multum non habuit: hic propositum, quare mercedis multum habuit. Haec a me omnia non inuacuum dicta sunt, sed diuine legis gratia, ut ostendat grauem non esse, non esse onerosam, non laboriosam, neque impossibilem. Qui uiderit mulierem ad concupiscendum eam, iam moechatus est eam in corde suo. Vidit simul & id ipsum Christus multos legis difficultatem accusaturos: quapropter haud nudam, neque simplicem induxit, neque a semetipso: sed antiquae legis memoriam reduxit a comparatione, felicitatemque illius atque humanitatem ostendit. Quo autem attendite. Non enim simpliciter dixit: qui uiderit mulierem ad concupiscendum eam, iam moechatus est eam in corde suo. Hic ergo diligenter attende. Sed prius antiquae legis reminiscit, dicens: Audistis quia dictum est antiquis, non moechaberis: ego autem dico uobis: Omnis qui uiderit mulierem ad

1. Cor. 3

1. Cor. 7

1. Cor. 9

Exod. 20

concupiscendum eam

concupiscendum eam, moechatus est eam in corde suo. Vidistis geminas, legem ueterem & nouam, quam posuit Moses, & quam ipse introduxit? Magis autem & illam posuit, etenim per Moysen. Quare peripicuus est eam ipsam a se fuisse positam, non ex Ioanne, aut apostolorum quoquam testimonio usurpabo: nam ad Iudaeos mihi concertatio est, sed a prophetis quibus uidentur credere, ab ipsis ostendam & ueterem & nouam unum habere legislatorem. Quid igitur Hieremias inquit? Disponam uobis testamentum nouum. Sed inde uidemus quod & ueterem idem ipse dederit, dicentem Ego disponam uobis testamentum nouum, non iuxta testamentum quod disposui patribus uestris. Ita, sed haec nunc iam non rem ostendimus: oportet enim uniuersa eiusmodi refragantia adducere in medium, manifesta que facere, quod sermo continuo purus nobis insit, nullamque impudentibus relinquamus causam. Disponam uobis testamentum nouum, non iuxta testamentum quod disposui patribus uestris. Disposuit testamentum Noe cum diluuium fuit, uolens nos timore liberare & colluctatione, ne diluuium intuentes & hymbrem, in commone exitum assidue timeremus, propterea inquit: Disponam testamentum tecum, & cum uniuersa carne. Iterum ad Abrahamam testamentum circumcisionis disposuit. Disposuit testamentum per Moysen omnibus notum. Dixit Hieremias: Disponam uobis testamentum nouum, non secundum testamentum quod disposui patribus uestris. Dic, quibus patribus? Etenim personarum indeterminatio confusionem parit. Hic aduerte non iuxta testamentum quod disposui patribus uestris, non quod minus credas sub Noe testamentum datum: sed eius de cetero temporis sic reminiscitur dominus, dicens: Disponam uobis testamentum nouum, non iuxta testamentum quod disposui patribus uestris: subiunxit & tempus. In die qua tenui manum eorum ut educerem eos de terra Aegypti. Quo paternum ostenderet amorem, non quali seruos eduxit, sed ueluti paruulum filium manu accipiens pater, sic liberauit: non post tergum sequi mandauit quasi seruum, sed ueluti filium nobilem & liberum manu tenens, sic duxit. Vidisti testamentorum duorum testatorem unicum? Quoniam in certamine liberati sumus, & ex uno id tibi ostendam, ut testamentorum consonantiam nosceas. Vidisti prophetiam quae ex uerbis est? disce uel eam quae figuris constat, quanuis id ipsum perspicuum sit, quidnam per figuram sit prophetia, quid uel per sermonem prophetia: breuibus ergo id ipsum manifestum faciemus. Prophetia per figuram quae rerum est prophetia, altera prophetia uerborum: nam prudentioribus quibusque uerbis perfratit, rudiores uero per rerum uisionem hortatus est. Quoniam quidem futurum erat rem magnam in lucem prodire, & deus carnem suscepturus erat: quando quidem terra caelum fore debebat, nostraque natura ad angelorum nobilitatem ascendere, quoniam quidem spem ipsam superauit & expectationem, egrediens sermo futurorum bonorum, uti nouum & inauditum repente coparens, audientes minus uidentesque turbaret: figurauit olim per

res, perque uerba nostrum allurescens & auditum & uisum, quodque in lucem futurum erat praeparans: hoc autem erat quod diximus: quod est per figuram prophetia, & quod est per sermonem prophetia: Altera quidem rerum, altera sermonum. Dico tibi rerum prophetiam, & uerborum id ipsum: Sicut ouis ad occisionem ductus est, & sicut agnus coram tonde se obmutescet. Haec per uerbum prophetia: Cum enim Abraham tulit Isaac, tunc arietem uidens haerentem cornibus, ad sacrificium duxit, opere ueluti per figuram proclamans nobis salutarem passionem. Quod igitur dixi, uis tibi duo haec testimonia per opera ostendam: quemadmodum uidistis ouem in uerbo, discite & in re. Dicite mihi, qui sub lege uultis esse. Bene dixit, uultis, non enim erant sub lege: fortasse aenigma est quod dicit, Nam lex auditores Christo transmisit, qui magistro iniurias, ignorat & paedagogum. Quare, inquit, dicite mihi, qui sub lege uultis esse, legem non audistis? quoniam Abraham duos filios habuit, unum de ancilla, alterum de libera, quae sunt per allegoriam dicta. Vidisti per rem prophetiam? in eo enim quod mulieres habet, non uerbum, sed res est. Et seruam & liberam ostendit tibi per uerba. Quoniam duorum testamentorum unus est legislator, disce & ipsam figuram. Abraham duas uxores habuit, haec autem sunt duo testamenta & unus testator quemadmodum illic ouis & ouis, alterum quidem in uerbo, alterum autem in re, multa uero & operum, & uerborum concordantia inest: sic & hic testamenta duo. Et hoc Hieremias quidem per uerba praedixit: Abraham autem duas habens uxores, operibus figurauit. Quemadmodum igitur unus uir & uxores duas, sic unus legislator, & testamenta duo. Sed quod dixi, uniuersa unde haec effusa sunt: iam moechatus est eam in corde suo. Sed quare haec uniuersa nouimus? Cuius ergo rei gratia ueterem ipsis legem repetit? dicit enim ipsis: Audistis quoniam dictum est antiquis, Non moechaberis. Cognouit difficile esse mandatum, non suapte natura, sed audientium desidia. Multa enim quae natura facilia sunt, difficulta fiunt cum pigritiam ueluti difficulta quae sunt, leuia & facilia fiunt nobis accurate prospicientibus: non enim difficultas rerum naturae inest, sed exercentium proposito. Quod uerissimum esse uel ex eo patet. Nam mel natura dulcedinem habet, atque eandem iucundissimam, sed agrotis amarum quod atque illibitum est, non propria, sed illorum aegritudinis naturae: sic lex tametsi uideatur onerosa, non sua natura, sed nostra sit pigritia. Haud etenim mihi multum laboris, ostendere factum facile esse: nam id ipsum difficile aliud dicere oportuerat. Nunc enim dicit, fuge mulieris uisum, a luxuria recede. Quod autem pesus oppositum dicere fuerat, exquire mulieres, scrutare alienas formas, atque sic libidinem uince. Id ergo difficile fuerat: nam dicere fornicem fuge, recede longius ab igne, flammam propius non accesseris, quod sis innocuus, multum facilitatis habet. Etenim iuxta naturam mandatum est antiquis, non moechaberis. Cuius igitur rei gratia antiquam legem nobis ad memoriam re-

Esai. 53

Gal. 4

delegit

degit: Alteram introducturus, quod scilicet comparatione discas non esse huius atq; illius pugna. Cum enim ponitur comparatio, tunc fit manifestius iudicium, quoniam inficiatur erant quidam quod d' legislatoris loco hæc diceret. Ecce, inquit, utraque alternatim leges pono, tantam addice consonantiam. Non id solum, sed etiam ut ostendat facilem opportuneq; introductam: Propterea inquit: Audistis quia dictum est antiquis, non moechaberis. Tam diu in antiqua lege cogitavistis. Quasi doctor pigritanti paruulo antiquorum doctrinae inniti uolenti, atq; ad altiora eum tollere cupiens dicit: Cogita quantum temporis hac in lectura contriuiti. Sic & Christus recordatus, eos prolixiori tempore tenuisse legem antiquam, & cogitasse in ea, esseq; tempus de cætero ad altiore condescendere, ad ipsam quæ patrū quandoq; fuerat, legislationem traducit, dicens: Audistis quia dictum est antiquis, non moechaberis: id antiquis dictum est, ego autem dico uobis. Si enim antiquis dixisset, merito quaeritis, cum imperfectior adhuc esset nostra natura. Ea uero cum altius pullulauit, perfectior facta est, atq; discipulis perfectioribus de cætero ipsis erat. Propterea incipiens a legislatione, ne quis intuens philosophia sublimitatem pigritet, aut mora teneatur, inquit: Nisi abundauerit iustitia uestra plus q; pharisæorum, non intrabitis in regnum cælorum. Plus a me laboris exigis: quare, nū una cū illis nō sum natura? nunquid nō homo similis illis? Quod minus hæc diceret: Quare nobis labores addidit? quare maiores desudationes exquirite dicēs labores, dicēs certamina, dicēs extensionem legis, & præmiorū meminit. Nequaquam, inquit, Palæstinam do, neq; terrā fluentem lac & mel, sed ipsum uobis cælum defero. Neq; in officiorū mercede plura solum recipimus, sed etiam in ipsa peccatorū transgressione supplicium manus trahimus. Quemadmodū qui legem præcesserunt, mitiorem poenam his dederūt, qui peccauerunt in lege. Quicumq; enim sine lege peccauerunt, sine lege peribunt: id est, legem accusantem nequaquam habebunt. Sed hos contra ab ipsa natura sententiam, inquit, feram inter cogitationes accusantes, uel respondētes. Sic & his qui in lege peccauerūt delinquentes sub gratia grauioribus suberunt tormentis. Atq; differentiam ipse ostendit Paulus, dicēs: Irritam quis faciens legē Moysi, sine ulla miseratione duobus uel tribus testibus morietur. Quāto magis putatis deteriora mereri supplicia, qui filium dei conculcauerit, & sanguinem testamenti pollutum duxerit, in quo sanctificatus est, & spiritui gratia cōtumeliam fecerit? Cernis sub gratia maiorem poenā, ueluti & præmia maiora. Sed quoniam sancta mysteria ad memoriam uobis retuli horrēda ac spiritualia, rogo, obsecro, deprecor, atq; omni cum instantia exopto, omne deponentes peccatū, horrendam sic ad mensam hanc accedere. Pacem, inquit, sequimini cum omnibus, & sanctificationē, sine qua nemo uidebit deum. Qui autem uidere dignus non est, neq; communionē dignus est domini corporis.

Matth. 5

Rom. 2

Heb. 10

Propterea Paulus inquit: Probet autem se homo, & sic de pane illo comedat, & de calice bibat. Nō reuelauit ulcus, non in cōmune theatrum accusationem produxit, non delictorū testes statuit: intus in conscientia adstante nemine, præter eū qui cuncta uidet deum, qui & scrutatur, & de peccatis iudicat, & omnium uitam quasi lance quadam librat, iudiciū peccatorū statuens, reforma quod deliquisti, atq; sic pura conscientia sacram attinge mensam, particepsq; sancti sacrificij fias. Hæc mente retinentes, & omnium quæ de luxuria diximus, recordati, quātaq; his poena posita sit, qui incontinenter & minus pudice respiciunt in mulieris faciē, & præ gehenna dei timorē & charitatem habentes ante oculos, nosmetipsos hinc inde purgantes, sic sacris mysterijs propinquemus, ne in iudicium damnationemq; nobis fiant, sed in salutem, & animæ sanctitatē: fiduciamq; continuā salutis huius suscipiamus: quā assequi nos contingat, gratia & amabili clemētia domini nostri Iesu Christi, cui gloria in secula seculorum, Amen.

1. Cor. 11

HOMILIA NONA.

REGO nouistis unde nobis hesternus sermo inceperat, aut ubi defecerat, aut ubi incepimus prioris homiliae uerba: sed uos oblitos existimo, quo uobis ille sermo quieuerit, qua in re minus damno, aut redarguo. Quisq; enim uestrū uxorem habēs paruulis studet, & quæ domi sunt curat omnia. Alij militiæ indulgent arribus, alij laborant manibus, ac uestrum quisq; diuersis insudat operibus: nos uero in his uersamur, in his cogitamus, atq; in his nostrū terimus tempus. Itaq; ea in re haud accusandi estis, magis pro studio laudandi, quod nequaquam nos ullo reliquistis solenni die. Is em̄ laudum est cumulus ciuitati nostræ, non tumultum & suburbia, nō domos deauratis trabibus triclinijs, sed diligentem populū habere, atq; exercitum. Neq; enim ex frondibus generosam arborem, sed ex fructibus intuemur. Idcirco enim mutis animalibus prælati sumus, quod sermonem habemus, sermone mutuo colloquimur, sermonem amamus. Homo qui sermonem abhorret, iumentis est minus rationalis, non satis sciens cuius gratia honoratur, atq; unde honorem accipit. Quare bene Propheta: Homo, inquit, cū in honore esset non intellexit, cōparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis. En homo cui proprium loqui, sermonem nō amas, & quam indulgētia dignaberis? Sic mihi omnes necessarij estis, sed in primis qui ad uirtutis sermonem pennati aduenistis. Vndiq; igitur edocti diuino sermone rem aggrediamur, atq; prioribus sequentia connectamus. Debeo enim uobis, atq; ipse lato uobis animo debitū persoluo; non enim id mihi inopiam affert, sed diuitias nuntiat. In his quæ foris sunt, eos qui credunt debitores fugiūt, quō minus reddāt, & merito quidē: nā exteris in rebus restitutionē inopia accedit, ipsam uero sermonis dissolutionem diuitiē sequuntur. Quale id est? Debeo cuiquam aliquid: si persoluerō, nequit apud

psal. 48

Luc. 18

Matth. 25

apud illum & illum esse, atq; etiam apud me, sed a me deliciens, illi adhæsit: sermonem uero si persoluerō, neq; restituum, tunc inops sum: si persoluerō, tunc ditior fiam. Si non persoluerō sermonē, solus ipse ditescit: si persoluerō omnibus uobis, fructum refero. Eia ergo debitum reddamus. Quidnam id est? de poenitentia sermonem cudimus, ac cæteris de uirtutibus, quod multæ uariæq; sunt poenitentia uia, quibus facilis nobis salus fiat. Nam si unam nobis dedisset, repulsiuissimam eam utiq; dicentes: Nequimus hæc ingredi, saluari nequimus. Nunc ipsam hanc tuam amputans obiectionem, non unam tibi, neq; secundā, neq; tertiam, sed plures ac diuersas dedit, quo multitudinē tibi ad cælum facilis ascensus fiat. Et dicimus facile esse poenitentiam, neq; onus in ea: peccator es, elemosynam ingredi: dic peccauit, & soluit peccatum. Producimus peccatē David, & soluentem peccatum: hinc secundam subiicimus uiam, super peccatum flere, & dicimus: Quisnam hic labor, nō peccatum opus effundere, nō longas ire uias, nec tale quid dicere, sed peccatū flere dumtaxat. Hoc de scriptura inducimus, quod in Achab deus, quod fleuerit, quod moestus fuerit, peccatū sibi dimisit, atq; idem Helia dicit: Nonne uidisti humiliatum Achab coram me stentem, & cōtristatum: non faciam secundū iram meam. Hinc tertiam dedimus poenitentia uiam, ac de scriptura pharisæum duximus in medium, simul & publicanū. Quod pharisæus quidem superbe elatus, a iustitia cecidit: publicanus humilibus consentiens, fructum iustitiæ suscepit, neque ullo sub labore pressus iustificatus est: uerba dedit, res accepit. Age ergo ceptum sequamur, & quartā proferamus uiam. Et quænam ea est? Eleemosyna, regina illa uirtutum, homines celerrime ipsorum in cælorum axes adducet, aduocati optimi loco fungens. Magna res eleemosyna, præcidit aerem, transit lunam, solis radios cædit, ad ipsum uenit cælorū culmen, ipsos pertransiens cælos, & angelorum populos decurrens, archangelorūq; choros, & omnes superiores potestates, ipsi assistit regali throno. Quod ex ipsa disce scriptura. Corneli, elemosyna, inquit, & orationes tuæ ascenderūt in conspectu dei. Tametsi multa habueris peccata, aduocatrix elemosyna est, ne timeas. Nulla enim super omnibus uirtutibus huic sese opposuerat, Christū requirit, quem ipsa lucrificat proprijs in manib. bauians. Ipsius enim domini est uox: Si quis fecerit unum ex minimis his, mihi fecit. Ita ergo quotquot talia habueris peccata, elemosyna tua omnibus est grauior. Aut nō intellexistis in Euangelio decem uirginum parabolam, quod elemosynam non habentes, uirginitati indulgentes, a nuptijs exclusæ sunt? Erant, inquit, decem uirgines, quinque prudentes, & quinque fatuæ: prudentes quidem oleum habebant, stultæ uero non habebāt oleum, sed extinctas lampadas. Accedentes autem stultæ, ad prudentes dixerunt: Date nobis oleum de lampadibus uestris. Pudet me, & rubore confundor, & lachrymis, uirginem

Chryl.

stultam audiēs, Erubescō cum audio nomen, post tale uirtutis lucrum, & uirginitatis studium, ubi in cælum euolarunt, ubi ad ipsas superiores uirtutes certamen habuerant, laboresq; superauerant, ubi ipsam uoluptatis flammam conculcauerant: tunc insipientes, & iure insipientes, q; maius cum uicissenti, a minore uictæ sunt. Et accedentes insipientes dixerunt sapientibus: Date nobis oleum de lampadibus uestris. Hæc autem dixerunt: Non possumus uobis dare, ne forte non sufficiat nobis & uobis. Et non malitiæ illud uerbum, sed timoris. Ne forte nō sufficiat nobis & uobis: ne forte quemadmodū omnes intrare querimus, omnes remaneamus: sed abeuntes emite uobis a uendētib. Qui nāq; sunt mercatores olei huius? Pauperes ad elemosynam sedentes, & quanti emitur: quanti libuerit. Pretium nō appono, ne obijcias inopiā. Quanti potes, tanti eme, habes denarium, eme cælum: non quod uenale sit cælum, sed quod clemens sit dominus. Non habes denarium, da calicem frigida aquæ. Inquit enim: Quicūq; dederit uni ex minimis istis calicem aquæ frigida: propter me, non perdet mercedē suam. Mercatura negotiorūq; cælum est, atq; ipsi pigritamus. Da panem, & accipe paradysum: parua da, & magna suscipe. Da mortalia, & immortalia recipe: da corruptibilia, & incorruptibilia accipe. Si celebritas adesset, epulum habens, atq; in ea ciborum abundantia, multa q; paruo emerentur, num substantiam uendentem, cunctaq; postponentes, in partē eius negotiationis ueniretis? Et ubi quidē corruptio, tanto studio laboratis, ubi immortalis est negotiatio pigritatis, atq; adeo cōciditis. Da inopi, quamuis tu tacueris, ora re pro te, respondebunt infinita. Eleemosyna tuastante & declināte, pretium redemptionis animæ elemosyna est. Præterea pelures & lauacra cum aqua sunt, quo manus laues, qua uestes aqua: sic & elemosyna quo per eam animæ manus diluas. Ne inopiam proferas. Vidua in ultimo coenaculo Heliam hospitabatur, ac paupertas non affuit impedito, sed eximio cum gaudio suscepit eum, quare & dignos recepit fructus, & metens elemosynā spicā legit. Sed fortasse auditor dicet, da & mihi Heliam. Qui queris Heliam? dominum Heliam, do tibi, nec ipsum cibis: Heliam si inueneris, quomodo hospitaberis? Christi domini sententia est: Quicumq; uni ex minimis fecerit, mihi fecerit. Si forte rex quempiam de populo appellauerit, atq; ad seruos dixerit: Reddite gratias huic meo nomine quāplures, qui me inopia laborantem nutriuit, qui mihi beneficia in tempore permulta contulit: num certatim quisq; pecunias eius omnes apprehenderit, cui rex gratias dederit? Si ergo in hominem regem tantum honoris res ipsa tribuit, cogita Christum in illa die ad angelos dicentē: Hic me in terra suscepit hospitio, hic mihi innumera contulit beneficia, hic me peregrinū existentem confouit inducens. Cogita de cætero fidutiā, inter angelorum populos gaudium. Igitur cui testimoniū Christus perhibet, non fidutiā super angelos habuerit. Magna igitur res elemosyna fratres. Hæc

Matth. 10

3. Reg. 17

tom. 5 P amando

Matth. 25

amando faciamus, cui nihil æquale; potens est enim peccata alia delere, iudiciumque propulsare. Te tante infinite pauperum ora gratias referunt, imò uero minus uerbo aut ore necesse est, rebus ipsis clamantibus. Tam adeo exuberans, tamque magnum est eleemosynæ bonum, & ipsi pigritamus & concidimus. Da panem pro posse; non habes panem, da denarium, da uel frigidæ aquæ calicem: atqui neque id habes, uel malis oppresso cõpatere, atque appensam mercedem habes. Non enim necessitatis, sed intentionis est merces. Aliter etiã in his disputemus. Euagata à nobis oratio est. Age, ad propositum redeamus. Date nobis oleum de lampadibus, uestris. Non possumus uobis dare, ne forte non sufficiat nobis & uobis, sed euntes emite à uendentibus. Abeuntibus autem ipsis, uenit sponsus, & que habebat oleum, intrauerunt cum eo. Et clausa est ianua conuiuii. Insipientes autem accedentes clamabant: Aperi nobis domine. Vox autem ab intra ad eas: Recedite à me, nescio uos. Id omnino est frustra magnam uirginitatis certamen. Cogita quomodo post tot labores exclusæ sunt, cum irenabant incontinentiam, cum aduersus uoluptates opposuerant sese, cum superiores ad uirtutes certamen habuerant, cum uitæ huius res spreuerant, cum periculum tolerauerant magnum, cum tantum laboris superauerant, cum de terra ad cœlum euolauerant, cum corporis signaculum non soluerant, ac magnum uirginitatis specimen acquisiuerant, cum in corpore quæ in corporeorum sunt, perfecerant, cum corporis necessitates suppeditaauerant, cum magnum atque incomparabile uirginitatis lucrum possederant, tunc audierunt: Recedite à me, nescio uos. Neque enim mihi existimaueris tantillam uirginitatis esse magnitudinem. Talis enim uirginitas est, ut eam potuerit nemo ueteri conseruare. Propterea enim gratia magna, quæ tremenda prophetis fuerat & ueteribus, eadem nunc facilis leuissimæ existimatur. Quæ nunc fuerunt grauissima & necessaria, uirginitas mortisque despectus: ea nunc uel teneræ puellæ paruipendunt. Grauis etenim erat uirginitatis possessio, ut hac se nemo religaret. Noe iustus erat, & à deo testimonium accipiens, sed mulieri adhæsit. Grauis etenim erat uirginitatis prædicatio, quoad flos de uirgine germinaret. Nemo igitur ueterum poterat uirginitatem tenere. Magnam etenim est corpus frenare. Pinge mihi sermonem uirginitatis, specimen atque rei magnitudinem discere: quod bellum habet quotidie nullatenus sedandum, ipso barbarico bello detentius. Nam barbarorum bellum uel temporis quietem habet, quo aut paciscuntur, aut ordinant, & quandoque quidem pugnant, quandoque non, & ordines, & tempora sunt; belli uero in uirginem collati nulla datur quietas. Diabolus est enim semper bellum inferens. Non temporis obseruationem sciens, non globum in aciem congregans, sed quærens uirginem semper nudam inuenire, quo mortale infligat uulnus, neque à bello unquam uirgo cessare potest. Et dånati ad tempus quidem principem uident, neque paribus molestiis premuntur: uirgo autem quocumque abierit, & iudicem circumagat secum, & inimicum se-

cum portat ad bellum, neque uesperis permittit respirare: non nocte, non diluculo, non meridie, sed bellum semper, uoluptatemque submittit; nuptias in memoriam adducens, quo uirtutem excludat, malitiamque in ea generet, pudorem expellat, fornicationem inferat. Exurit ergo singulis diebus & horis, fornicis modo succensa. Cogita quæ uis officij labor sit. Sed ille post hæc audiuerunt: Nescio uos. Vide rem magnam, cum uirginitas secum sororem habuerit eleemosynam, in eam nulla aduersa poterunt, sed omnibus superior erit: propterea non introierunt illa, quæ cum uirginitate eleemosynam non habuerunt. Multo rubore digna es, uoluptatem de bellis, pecuniæ succubisti: sed uirgo que uitæ renuntias, mundo crucifixa, pecuniam amas, utinam uirum desiderasses, atque minus criminandum fuerat: nam eiusdem substantie rem ac materiam desiderasses. Sed & hæc uis. Quid enim quæ sub uiro sunt: illa seuitiam male ostendunt sub filiorum umbra. Quod si ei dixeris, da eleemosynam, filios habeo, & nequeo dicit. Deus filios tibi dedit, fructum uentris accepisti, non quo seua, sed quo pia misericorsque fias. Ne igitur causam clementiæ pietatisque, seuitiæ causam feceris. Cupis hereditatem bonam filijs tuis relinquere, eleemosynam relinque, quo te omnes laudibus efferrant, uulgatamque artem memoriæ tuæ relinque. Tu uero haud habes filios, sed uitæ crucifixa, quid pecuniam congregas? Sed iustus nobis sermo à poenitentia & eleemosynæ uia abducitur. Diximus eleemosynam magnam possessionem, inde suscepit nos poenitentia pelagus. Habes igitur poenitentiam, magnam eleemosynam, ualentem peccati catenam dissoluere: habes & uiam aliam poenitentia opportunitatem, qua poteris à peccatis te uindicare. Ora per momenta singula, neque orans deficiat, dei clementiam peccati, neque repellat manentem te, sed peccata dimittet, & petita concedet. Orans quidem si exauditus fueris, permance gratias agens in oratione: non exauditus, mane orans ut exaudiaris. Neque dixeris, multum orauit, atque haud exauditus sum: etenim uel id sæpe tue utilitatis gratia. Nouit enim quæ piger es, & concidens, quicquid si compos uoti fueris, abis iam non orans: & sub uoto orationis pertrahit te, quo crebrius deum alloquaris, oratio neque exciteris. Nam si ea in necessitate existens, atque indigens pigritas, neque orationi insists: quidnam egeris horum, si nullo indigueris? Itaque id tibi facit, quo frugi tibi res fiat, nolens te absistere iugi oratione. Mane ergo & ora dilecte, multum enim oratio potest, neque rem paruam aggredieris, orationi indulges. Quod oratio peccatum dimittet, uel ex diuinis euangelij discere, quid enim inquit? Simile est regnum cœlorum homini qui suam ianuam clausit: uenit autem quidam uespere, accipere uolens ab eo panem, & pulsat dicens: Aperi nobis, quoniam indigeo panibus. Hic ad eum: Non possum dare tibi, obdormiimus enim & nos et paruuli. Hic autem insistebat pulsans ianuam, neque recedebat. Dixit ergo pater familias: Surge & da ei, & mitte abire. Docet ergo te orare, neque obtorpescere. Si minus acceperis, permance quoad acceperis. Plures alias poenitentia

Luc. 11

Hier. 8

Matth. 25

Luc. 11

poenitentia uias in scripturis inuenies. Ipsa poenitentia & ante Christi aduentum per eius prophetam Hieremiam predicat: Nunquid cadens non resurget, aut auertens non reuertetur? Et iterum post hæc dicit ei: Accede, cõuertere ad me. Præterea & uias alias poenitentia diuersas dedit, quo nobis omnem desideria occasione amputet. Nam si unam habemus, hac uadere nequiremus, mucronem hunc diabolus fugit. Peccasti, ecclesiam egredere, atque tuum delectat peccatum. Quoties cecideris in foro, toties exurgis: sic quoties peccaueris, peccati poeniteat, neque desperes. Tamen si secundo peccaueris, secundo poeniteat, neque animo consternatus à spe repositorum bonorum cadas, quamuis nouissimo in uitæ die peccaueris, ingredi, poenitentiam age: medici locus est hic, non iudicij, non poenas, sed peccatorum remissionem tribuens: deo solum dicit peccatum tuum. Habes & aliam poenitentia uiam haud difficilem, sed omnino accommodatissimam: qualem hanc, desle super peccatum tuum, idque ex sacris doceat euangelij. Petrus ille apostolorum princeps, in ecclesia prior amicus Christi, qui reuelationem ab hominibus non accepit, sed à patre, sicut sibi testimonium dominus reddidit: Beatus es Simon Bariona, quia caro & sanguis non reuelauit tibi, sed pater meus qui in cœlis est. Hic idem Petrus, Petrum cum dico, petram nomino indebilem, non se: crepidinæ immobilem, apostolum magnum, primum discipulorum, primum uocatum, & primum obediendum. Ille non paruam rem fecit, sed maximam, qui dominum negauit: hoc dico, non iustum accusans, sed tibi poenitentia præbens occasionem. Ipsum orbis dominum negauit, saluatorem, procuratorem pauperum. Ut uero altius repetamus, uidit Saluator quosdam abeuntes retrorsum, & dixit Petro: Nunquid & tu abire uis? Petrus autem dixit: Si oportuerit me mori tecum, non te negabo. Quid dicit Petrus? deus est qui decreuit, quid ipse relictus? Sed tamen intentio quod suum erat ostendit, natura uero infirmitas redarguitur. Hæc uero quando? Nocte uero qua stetit Petrus ante prunas calefaciens se, puella quadam accessit, & dixit: Heri & tu cum homine isto fuisti? Hic autem dixit, Non noui hominem hunc: & impletum est decretum. Hinc Christus respiciens in Petrum, uocem dimisit per ipsum inquit. Non enim ore locutus est, ne ipsum forte inter Iudæos redarguat, & proprium confundat discipulum, sed per oculum dimittens uocem, quasi diceret, Petre, quod dixi, factum est. Igitur Petrus tunc sentiens, cepit flere: & non fleuit modo, sed amarè, secundum baptismum per lachrymas ex oculis ostendens. Cumque fleuisset amarè, deleuit peccatum. Non enim paruus fuit reatus, proprium dominum negasse, sed magnus & fortis, eum tamen lachrymæ deleuere. Desle igitur & ipse super peccatum, neque solum desle, aut apparenter, sed desle amarè: quemadmodum & Petrus, ex ipso profundo deducit fontes lachrymarum, quo dominus misericordia motus, tibi dimittat: clemens etenim est: ipse enim dicit: Nolo mortem peccatoris, sed potius conuertatur, & uiuat. Quid igitur lapidatus, cæcus, mortuus, & uiuat. Chryl.

tuus, qui omnia pro Christi nomine suffert, qui cœlesti uoce desuper cõpellatus, hic dicit qualem emiserit uocem? Accepi, inquit, gratiam à deo, sed & ego laboraui, & unam toleraui, & gratia eius que in me est, uacua non fuit, sed plus laboraui omnibus. Nouimus, inquit, gratia magnitudinem quam accepi, sed non desiderem inueniri: sic & ipsi fratres manus ad eleemosynam doceamus, ut parum quid inferamus. Ploremus super peccatum, in gemiscamus super iniquitatem, quo uideamur uel parum quid in ferre. Tamen si magna nobis in futuro reposita sunt nostram uim superantia: paradus enim est, & cœlorum regnum, cuius & ipsi omnes participes sumus, gratia & clemencia dñi nostri Iesu Christi, &c.

HOMILIA DECIMA

PIA nunc recordatio uestri nos tenuit, quanto tempore absumus: atque ipse quidem uestri nusquam obliterari potuit, sed urbem dimittens, uestram memoriam non dimisi, quemadmodum enim qui corporum præstanti forma capiuntur, quocumque recesserint, secum desideratam faciem circumferunt: haud secus ipsi uenustate animarum uestrarum tacti, eam mentis uestræ speciem semper nobiscum tulimus. Et ueluti pictores coloribus uarijs corporis imagines oblinite ac decorare consueuerunt: ita & ipsi studium uestrum in cœtu, in audientia promptitudinem abducere, beneuolentiam ceteraque alia officia, ueluti colores uirtutum uarios immiscentes, atque ipsum animarum uestrarum characterem imprimetes, mentisque apponentes oculos, ea speculatione satis nostræ peregrinationis accipimus solatij. Hæc & sedentes, & surgentes, & ambulantes, & quiescentes, & introeuntes, & exeuntes continuo uersamus, charitatem uestram interpretantes, neque interdum solum, sed etiam nocturnis istis cogitationibus quasi delicijs enutrimur, illud cum Salomone scientes: Ego dormio, & cor meum uigilat. Id ipsum & nobis contingit, nam somni necellitas palpebras ipsas contrahit. Tyrannis uero amoris uestri oculos nostræ mentis excitat, atque sæpe penumero per somnum uobiscum loqui uisus sum. Etenim confueuit anima quæ interdum cogitat, eadem in somnijs per phantasiam cernere. Quod & nobis tunc accidit. Et uos carnis oculis minus uidentes, oculis charitatis inspicimus, corporeque absentes, dispositione præsentem fuimus, meæ aures semper clamore uestro callebant. Quare & torporis aegritudine eo diutius cogente immorari, & aeris sanitate ad carnis sanitatem proficicte, id uis amoris uestri non tolerabat, sed exclamabat, neque prius molestando cessauit, quam nobis ante præfixum tempus exurgere suasset, & salutem, & alacritatem, & omne quodcumque est boni conuentum hunc uestrum existimare. Hac igitur suasi, maluimus redire, tamen si morbi reliquæ minus cederent, corporis infirmitatem profus deponere satagentes, quæ de cætero charitati uestræ molestias inferre. Nam & illic manens criminationes audiebam: continuæ enim literæ has nobis afferebant. Gratiasque habui criminantibus non minus quam laudantibus. Nam an

mae sitientis amare illae criminationes fuerant, ab-
sentiam nostram accusantes. Quare surgens cucur-
ri, quare nunquam mea uos mēte quiui excludere; sed
quid multa? rursum cōmoratus licentia quadam &
libertate fruens, uestri non sum obliuiscus recor-
dator: quandoquidem Paulus uinculis alligatus;
carcerem inhabitans, atque infinitis penē periculis
septum se uidens, in carcere non secus quam in prato
uerfatus, sic fratrum memoriam habebat, et scribe-
bat dicens: Sicut est iustum mihi hoc sentire pro
omnibus uobis, & quod habeam uos in corde & in uin-
culis meis in defensione, & cōfessione Euangelij.
Extra inimicorum catena, intra amoris discipulo-
rum catena. Sed exterior quidem ferro obfirmaba-
tur, interior charitate iungebatur. Et illa quidem sae-
penumero deponebatur, hanc uero nunquam dissol-
uit. Sed quemadmodum mulieres quotquot dolorum
partus experimenta sumpserunt, quum matres sunt
horum quos parturiunt, quocumque fuerint, uinculo
continuo alligantur: sic & Paulus adeo multo
affixus erat, eoque fortius quo naturalibus spiritua-
lia uincula sunt fortiora. Nam non semel, sed eosdem
his parturiuit, & clamauit dicens, Filioli mei quos
iterum parturio. Id adeo mulier nunquam pareretur,
neque sufferret eosdem iterum dolores. Sed tolera-
bat hoc Paulus, quod in natura non est uideri: &
quos semel pepererat, iterum conspiciens actos in
his dolores. Propterea & confundere eos uolens,
dixit: Quos iterum parturio: quasi diceret, Parcite
mihi: nullus filius secundo maternum uterum par-
tus doloribus affecit, quod me pati cogitis. Nam do-
lores illi uno temporis momento torquent, atque in-
fante aluo delabente & ipsi quoque delabuntur: hi
uero non sic, sed & mensibus tot manent. Nam &
annum totum saepe numero parturiuit Paulus, at-
que haud cōceptos peperit. Et illic quidem carnis
est labor, hic uero non uentres extenduntur, unde
illi sunt dolores, sed anime robur lacerant. Atque ut
discas eos feruentiores esse dolores, quae unquam ma-
ter optat natorum loco gehennam sustinere? Sed
optat anathema esse a Christo, quo posset in deo
aedere quos semper continue parturibat, & dice-
bat: Tristitia mihi est magna, & incessabilis dolor
cordi meo. Atque idem iterum: Filioli mei quos ite-
rum parturio, donec Christus formetur in uobis.
Quidnam aluo illa beatius fuit, qui tales filios pa-
rere potuit, qui in se Christum haberent? Quid ue-
ro fecundus eo qui orbem progenuit totum?
Quid eo fortius, qui aeditos & adultos abortiuos
posset denuo concipere ac formare? Id autem in
naturali partu praeter humanas est uires. Quare
igitur non dixit: Filioli mei quos iterum proge-
nero, sed parturio? Etenim alibi generans inquit,
In Christo enim Iesu ego uos genui: illic ergo pro-
geniem tantummodo ostendere uoluit, hic uero &
partum coram statuere conatus est. Quomodo enim
filios uocat nondum enixos? Si enim parturit, non-
dum peperit, quomodo filios uocat? Ut discas quod
prius eos non parturiuit doloribus, quod satis illis
fuerat ad ruborem. Si enim, inquit, semel factus sum

Philip. 1

Galat. 4

1. Cor. 4

pater, debitumque in uos partum toleraui, uos uero filij
facti estis: quomodo me ad secundos iterum dolo-
res mittitis? Satis enim qui principio habent, sunt
partus dolores, quid me secundario doloribus cru-
ciatis? Nam eorum qui nondum crediderunt casus,
non secus quam fidelium labores sibi accedebant. Into-
lerabile enim fuerat post talium mysteriorum com-
munionem uidere quosdam ad impietatem spon-
te declinare. Quare acriter & sublimiter, ac omni mu-
liere passibilis ingemiscebat dicens: Filioli mei
quos iterum parturio, donec Christus formetur in uo-
bis. Id autem dixit, & fidere eos & timere uolens. Cum
enim ostendit non formatum in ipsis Christum, timo-
rem incussit & agoniam: cum demonstrat posse for-
mari, iterum fidem uoluit. In eo enim quod dicitur,
donec formetur: utraque sunt ostendentis, quodque
nondum formatum est, & formari posse. Si enim for-
ret impossibile, inuacuum ad eos dixisset, donec
Christus formetur in uobis: ipsos spe uana nutri-
uisset. Hec igitur scientes, neque ipsi a spe cadamus,
sed neque omnino pigrescimus. Utraque enim haec per-
niciosa. Desperatio quidem exurgere non sinit, &
stantem cadere facit, & neglectus quidem ex ipsis
detrudat coelis. Desperatio in ipsum malitiam dedu-
cit abyssum, sicut fidentia deductum inde veloci-
ter trahit. Considera uero utriusque uim, diabolus an-
te haec bonus erat, pigritans uero & desperans ce-
cidit, tantaque obrutus malitia est, ut in posterum non
resurgeret. Quod enim bonus erat, audi quid dicit:
Vidi satanā ueluti fulgur cadentem de caelo. Fulgu-
ris enim similitudo, & claritate pristinae conuer-
sationis ostendit, & naturae acumen. Paulus blas-
phemus erat, & persecutor, & contumeliosus: ubi
uero desudauit, et spe non decidit, exurrexitque par-
angelis effectus. Iudas apostolus erat, sed pigritas
factus est proditor. Latio item post tantum malitiae,
ubi de spe non lapsus est, ante omnes paradysum in-
greditur. Pharisaeus confidens quasi sua elatus uir-
tute, ab altitudine cecidit in profundum: publicanus
non dissidens, sic erectus est, ut illum praerueniret.
Vis ut tibi ostendam & urbem omnem hoc facere?
Niniuitarum urbs sic omnis saluata est, & illos cer-
te lata iam sententia a spe depulerat. Non enim di-
xit, si poenitentiam egerint, saluabuntur: sed solum,
tres adhuc dies & Niniue subuertetur. Sed tamen
iubente deo, & propheta clamante, sententia non
correctione habente non ceciderunt a minis, neque
bonas spes perdiderunt. Propterea enim conditio-
nem minis apposuit, neque dixit, poenitentiam si ege-
rint, saluabuntur: quo & ipsi latam dei sententiam
audientes, neque sic a spe cadamus, sed eo fidentes
exemplo haud deficiamus. Nam uel in eo est ma-
xime uidere dei clementiam, quod sententiae conditio-
nem minus apponens, tamen poenitentibus recon-
ciliatur: sed uel ex eo quod apprehensa ferebatur, auge-
ri uolens timorem, eosque plurima sua morderi pi-
gritia id effecit, ipsumque poenitentiae tempus ineffa-
bilem eius ostendit clementiam. Quomodo enim tres
dies effecissent, ut deleteretur malitia tanta? Cernis
quod adhuc dei clementia apparet? plura enim hic
ad eius urbis salutem contulit. Haec igitur scientes,
spe

Luc. 10

1. Cor. 12

spe nunquam cadamus. Neque enim uel sic diabolo
celleris ut desperes, quod neque tam ad eum legitum
peccantes reddimus, quam facimus desperantes.
Audi de fornicante quod supra peccatum Paulus
desperationem timuerit. Corinthiis enim scribens,
sic inquit: Omnino auditur in uobis fornicatio, &
talisis quae nec inter gentes nominatur. Non dixit,
quam nec in gentibus auditur: sed, neque nominatur,
quod modo ad usque appellationem illis intolerabile,
id ipsi opere ausi estis. Et uos inflati estis: & non di-
xit, ille inflatus. Sed eum qui peccauerat, dimittens,
sanos alloquitur: quae admodum medici faciunt, agros
dimittentes, adherentibusque plurimo sermone utuntur.
Secus autem & hi omnes mendaciam causa erant, ne-
quaquam corripientes, neque terrentes. Mouit igitur
crimen, quo facilis curatio uulneris fiat. Gra-
ue quidem peccatum est, sed multo grauius altum
sapere in peccato. Nam si de iustitia inflari, iustitiae
sit euacuatio: multo magis id in peccatis si contin-
gat, maximam nobis iacturam inferet, atque ipsorum
peccatorum maius crimen fuerit. Propterea inquit,
cum omnia quae accipiuntur uobis feceritis: di-
cite, quia serui inutilis sumus. Si enim qui omnia
faciunt, parua fecisse computabuntur: multo ma-
gis & peccatorem flere decet, & infimum sese om-
nium computare. Id itaque ostendens, tunc dixit, &
non magis fleuistis. Quid dicis? alter peccauit, at-
que ipse plorabo? Ita, inquit, corporis enim & mem-
brorum exemplo mutuo compacti sumus. In cor-
pore enim tametsi pes uulnus accipiat, humi decli-
nans, caput inclinamus. Et quid eo uenerabilis?
sed tamen dignitatem suam non nouit calamitatis
tempore. Idem & ipse fac. Quare & Paulus admo-
net, dicens: Gaudete cum gaudentibus, flete cum
fletibus. Et non magis fleuistis ut tolleretur de me
dico uestrum qui opus id fecerat. Non dixit, et non
magis studuistis: sed quod non magis fleuistis, qua-
si morbo communi, & peste ciuitatem comprehen-
dente: quasi diceret, Oratione exigit & confessio-
nem, & preces, quo morbus tota ciuitate tollatur.
Vide quantum his timoris incussit. Et quoniam pu-
tabant ad illum dumtaxat peruenisse malum, ac con-
stituisse, eos sollicitos reddit, dicens: Nescitis quod
modicum fermentum totam massam corrumpit?
Quod autem dicit, tale est: Ultra graditur malum,
atque reliquis sese applicat membrum, ueluti de com-
muni malo consulentes, curare uos decet. Neque id
mihi subieceris, quod ille solus peccauit, sed illud
considera, quod sanies quaedam peccatum, reliquum
corporis depopulas. Veluti domo ardente, & qui
nondum malo laeduntur, his qui in malo sunt, mo-
lestia non minori premuntur: atque uniuersa conse-
runt, quo ne uergens ignis ad proprias inualescat
domos. Sic & uos Paulus excitat, dicens: Pyra quae-
dam est, praerueniamus malum, extinguiamus incen-
dium priusquam ecclesiam inuadat: si uero negle-
xeris peccatum, ueluti in alieno existens corpore,
maxime quidem uel sic male. Ille enim membrum
totius est corporis. Verum & id considera, quod si
pigritaueris ac spreueris, te quoque quandoque com-
prehendat: quare si non fratris, tua tamen cura ex
Chryf

cteris. Reprime pestem, saniem coerce, depopula-
tionem amputa: haec & his plura dicens, & man-
dans tradi illum satanae, denique inquit: Quadoquidem
conuersus, & melior factus, satis huic ea fuit
correctio a pluribus. Confirmate super eum chari-
tatem: ubi enim communem inimicum & aduersa-
rium statuit uniuersis, & a grege exclusit, a corpo-
re rescidit, uide de quanto in eum utitur studio. Vti e-
nim rursus coniungat & annectat, non modo ama-
te eum, dixit: sed confirmate super eum charitatem
firmam: id est, immobilem in eum ostendite amici-
tiam calentem quandam & feruidam, atque ignitam:
aequalentem priori inimicitiae dilectionem inferre.
Quid factum est? num tradidisti eum satanae? non
ne iussisti? Ita, inquit, sed non quo in manibus satanae
permaneant, sed eius dominatum illico diffugiat. Et
quemadmodum dixi, considera quae timuerit despera-
tionem Paulus, quae magnam diaboli armaturam: di-
cens enim, Confirmate super eum charitatem: &
causam addit, Ne forte nimia tristitia absorbeatur:
hic in lupi faucibus est ouis: praerueniamus igitur,
praeripiamus antequam absorbeat aut corrumpat no-
strum membrum. Periclitatur nauis: priusquam obrua-
tur, eripere naufragio studemus. Quemadmodum
enim mari sese tollere, & fluctibus usque ad summum
eleuantibus, sub procella scapha inundatur: sic &
anima undique mœrore circumdata, uelocius demer-
gitur, nisi quempiam dantem habuerit manus. Et quae
salutaris in peccatis est mœstitia, exitialis immo-
derata sit. Atque uide quomodo accurate dixit: non
enim dixit, ne hunc diabolus perdat: sed quid? ne
lucrifiamus a satana. Auaritia enim est aliena con-
cupiscere: ostendens igitur alienum ab eo de cate-
ro factum, et quod in Christi gregem domesticum
se poenitentia redegit, inquit, ne lucrifiamus a satana.
Si enim de cetero comprehendat eum, nostrum
rapiet membrum, de grege ouem surripiet: nam poe-
nitentia peccatum deposuit. Sciens igitur Paulus
quid fecerat diabolus Iudae, timuit ne quid fortita-
se idem faceret. Quid autem fecit in Iuda? poenituit
Iudam: Peccaui, inquit, tradens sanguinem iustum: *Matth. 27*
audiuit haec diabolus, nouit in melius uiam capien-
tem, & ad salutem tendentem, timuitque mutatio-
nem: Clementem, inquit, dominum habet, cum tra-
diturus eum fuerat, plorauit: atque ipsum miris pro-
uocauit modis, nunc multo fortius correptum, &
peccatum fatentem trahet. Idcirco enim crucifigen-
dus uenit. Quid ergo fecit? exterruit eum, & obte-
nebrauit, mœroris magnitudine effugauit, perse-
cutus est, quo ad laqueum duxit, atque praesenti duxit
uita, poenitentiaque proposito priuauit. Quonia-
si uiuisset, & ipse forte saluatus foret. Argumentum
ex crucifixoribus sumit. Si enim hos qui eum cru-
cifixi fuerant, saluauit, & ipse in cruce existens, roga-
uit patrem, indulgentiamque tantae audaciae postu-
lauit: constat quod & ipsum proditorem digne poeni-
tentem cum mansuetudine suscepisset. Sed ille pre-
seruari in medicina non tulit, mœrore nimio absor-
ptus. Id igitur & Paulus timens, Corinthios sollicita-
bat eripere a faucibus diaboli hominem. Et quid o-
pus est de Corinthiis dicere? Petrus enim post my-
tom. 5 P 3 sterio-

steriorum cognitionē ter negat, & plorans deiecit omnia. Paulus persecutor, blasphemus, cōrumeliosus, non crucifixū modo, sed illius uniuersos persequens, pœnitentiā ductus, apostolus efficitur. Solum à nobis deus orationē uel paruam exigit, atq; uniuersa dimittit nobis peccata: dico & parabolā idipsum cōfirmantem. Duo quidam erant fratres, paternamq; diuidentes substantiā, alter quidē cuncta quæ obuenerant, comedens, patria extorris factus erat: hic paupertatis non ferens pudorē. Hæc autē dico, quo sciatīs & peccatorū quæ post baptismum contrahunt, remissionem esse, si attendimus: dico non uti ad inertiam cōpellam, sed à desperatione reuocem. Nam ea nobis q; inertia maiora confert mala. Quoniā hic filius eos qui post baptismum cadunt, pœnitentiā tamen resurgentes, filios esse ostendit. Filius enim dicit: Nam extra baptismum nemo filij appellatione nominat, & domum habitat paternam, & paternā in sortem accepit omnia. Ante baptismum non est paterna accipere, neq; hæreditatem consequi: ita ut ex his fidelē hunc fuisse cōprobetur. Et probi atq; frugalis frater erat, frater uero sine spiritali regeneratione nequa q; fuisse. Hic igitur ad summam malitiā ueniēs, quid inquit reuertar ad patrē meum. Propterea hunc pater dimiserat, neque prohibuerat quo minus in patriam abiret alienam, quatenus experimēto disceret accurate quantum beneficiū susceperit domi manens. Sæpe enim deus, quum dicens minus suadet, rerum experientis doctrinam promittit. Quod & ad ludæos dixit: quoniā quidem infinita per prophetas uerba impendens, nō suauis, neq; illexit, omittens per flagella corrigere, dixit ad eos, Corriget te correptio tua, & malitia tua corripiet te. Oportuerat ipsum quidem meritō fidelem esse, & ante ipsarū rerum euentum: quoniā uero se tam adeo impudenter habuerūt, ut eo monente & consulente minus crederent, permisit eos rerum euentu corrigi, quo uel sic recuperet. Quia cōcedens luxuriosus in alienam terram rebus ipsis perdidit quid mali sit paterna domo excidere. Rediit: non enim turbatus est pater, sed mitib. suscepit manib. Quid ita? quia pater nō iudex erat: & choreg, & facta est celebritas de cætero, iactaq; & gaudens domus. Quid dicis? Hæ sunt malitiæ uicissitudines. Non malitiæ homo, sed reditus: nō peccati, sed pœnitentiæ: nō fornicationis, sed in melius mutationis. Et qd' in his est maius, turbatus est his maior filius. Is autē et hunc mansuete mitigauit, dicens: Quoniā tu quidē semper mecū es, hic uero perierat, & inuentus est: mortuus erat, & reuixit. Cum uero perditū saluari oportet, non iudicij tempus est, neq; subtilioris examinis, sed clementiæ indulgentiæq; duntaxat. Nullus em̄ medicus unguenta adhibens ægrotanti, curam dimittens, incōtinentiæ pœnas ab eo postulauerit. Si uero pœnas eum dare oportuit, satis pœnarū q; in aliena uersatus est, dedit. Tanto enim à nobis tempore segregatus, fame dedecoreq; ac summis dimicās malis, laborat: propterea, inquit, & perierat, & inuentus est: mortuus erat, & reuixit. Non em̄, inquit, attendes præ-

sentia, sed prioris calamitatis magnitudinē considera. Fratrem intueris, non alienū, ad patrem qui priorū neq; uel parum recordari potest: magis uero eorum solum reminiscitur quæ ad compassiōnem, misericordiam, clementiam, indulgentiam possent inducere genitorib. accommodata. Propterea non quæ fecit, dixit, sed quæ passus est. Non q; substantiam dissipauerit, meminit, sed q; innumeris periclitatus est malis. Sic & ouem tanto studio quæsiuit, magis autem maiori: hic enim ipse rediit filius, illic autem ipse abiit pastor, & inueniēs rediit, & lætatus est super eam magis q; super ceteris quæ saluæ erant. Cernis uero q; reduxit, q; non flagellauit: sed ferens in humeris, rursus gregi reddidit. Igitur intelligendū non modo à redeuntib. nō auerti deum, sed hos non minori cum iucunditate q; ipsos proficientes recipere: q; nō modo pœnas non exigit, sed ad errantium inquisitionem proficiscitur: q; horum gaudet inuentione, q; ceteris toto in loco perseverantibus. Ipsi neq; malis obruti, spe sternamur, neq; bonis abundātes cōfidamus: sed & proficientes timeamus, ne per confidentiam labamur, & labentes pœnitentiā non recutemus. Quod enim incipiens dixi, & nunc dico, duo hæc: Stantē confidere, & desperare iacentem, perditionem animarum esse. Quare stantes roborans Paulus dicit, Qui se putat stare, uideat ne cadat. Et iterum, Timeo ne forte alijs predicans ipse reprobus sim. Iacentes erigens, & ad ulterius excitans studium testificabat Corinthijs sic scribens, Ne forte multos desileam qui ante peccauerunt, & pœnitentiā non egerunt: ostendens non tam peccates q; non pœnitētes dignos lachrymis fore. Et propheta ad eos: Nūquid qui cadit, nō resurget, aut auersus nō reuertetur? Quare & eosdem exorans Dauid dicit, Hodie si uocem eius audieritis, nolite obdurare corda uestra sicut in exacerbatōe. Quo & hodie dicitur, Ne corruamus spe, sed bonas in domino spes habentes, & pelagus clementiæ suæ cognoscentes, omnem conscientiam excutientes malam, multa cum spe propositoq; adherētes uirtuti, & pœnitentiā maiorem in modum ostendentes, hic uniuersa deponamus peccata, ut multa cū fiducia coram Christi tribunali stare possimus, regnumq; cœlorum consequi. Cuius omnes nos participes fieri contingat, gratia & clementia domini nostri Iesu Christi, cui cū patre, simul cum sancto spiritu gloria, imperium, &c.

Homiliarum D. Ioannis Chrysostomi de pœnitentiā, Lælio Tifernate interprete, finis.

DIVI IOANNIS CHRYSOSTOMI DE Pœnitentiā Sermo.

PROUIDA mente, & profundo cogitatu cognosci debent duo rerū distincta negotia: id est, quantum distat inter bonū & malum, nec aliunde hæc cognitio, q; à primordio repetenda est. Quid aliud est malum, quam peccatum committere? quid est bonum, quam agere pœnitentiā pro-

pro commissor. Hæc est discretio utriusq; negotij. Serpens in paradiso peccatum suauis. Heuam pœnitentiā reclusit, & inde boni malitiæ origo. Quis deo dignior quam Dauid? Et tamē deliquit. Qui cecidisset de culmine, si non fuisset compunctus. Quis scelerator Manasse? & hunc pœnitentiā reuocauit. Pœnituit deum q; Saulem regem elegerit: quapropter? nisi quia idem pœnitentiā ignorauit. Quis sapientior Salomone? Sed nesciens pœnitentiā perdidit gratiam. Et ob hoc dictum est, Concepit dolorem & peperit iniquitatem. Concipit peccator delicti dolorem, & si non pœnituerit parit sibi mortem. Paruulus anteq; prodeat ex utero, dolor est matri: postq; uero æditus fuerit, uenit ei gaudium. Peccatum uero conceptū coluber est, in præcordijs hominis parit mortē, nisi fuerit pœnitentiā expiatum. Peccati cōceptio serpens est in præcordijs latens. Consummatū uenenū spirat, & letiferū generat morbū. Qui peccatū parit, in iudicium cadit: & si neglexerit, in ipso manebit. Natū suum mulier libenter perlatat, natum uero peccatū facit exitum nutriendi. Peccati uero pater & mater est uenter incōtinens & libido, captusq; ducitur in utraq; prodigus & p̄fusus. Peccati uirtus confusa ebrietas, & castigandi securitas. Semi nariū delicti, lex est cupiditatis in membris: & cor impœnitens capiētur ab ea. Cōmissum crimē dulce est ad momentū, sed uertitur protinus in exitū. Temerarius & audax festinus cecidit in crimen, declinat autē ab eo prouidus pœnitendo. Nam sicut aqua ignem extinguit ardentē, sic pœnitentiā diluit crimina fontibus lachrymarum. Sicut in tenebris non est absq; lucerna lumē, sic non potest homo peccatū sine pœnitentiā ablueri. Hoc de homine iam baptizato dicit. Itē lector intelligat martyriū pœnitentiæ præteritū non egere. Et sicut lux diei non querit lucernā: sic iustitia ante deum sine pœnitentiā lucet. Pondus peccati deprimit desperantē, prouidus autē pœnitens leuius pergit. Præsumptiuo spiritu subintrat peccatum, & multiformis callidus discurret in homines: sapiens autē non illi dat locū gradiendi. In corde pigri ut cereus ardet peccatū, nam in pectore pœnitentis liquefit ut cera. Peccati princeps factus est aspis. In Adam subintrauit eius dolus, & fecit eum intra ligna paradisi latere confusum: uocauit illū deus non matutina, sed uespertina uoce, dicens: Adam, ubi es? Et quid ille? Vocem tuā audiui & timui: quia nudus sum, & abscondi me. Timui: quare? Quia peccauit. Abscondi me. Quare? Quia nudus sum, & erubui. Quia ergo expulsus est pater per peccatū, reuocatur filij per pœnitentiā. Nam quod peccatum clausit, pœnitentiā reserauit: & de quo ira præcipitauerit, pietas reuocauit. Qui non pœnitent modo, nullus manebit in umbra mortis: qui uero timet deū, per pœnitentiā illustratur. O pœnitentiā quæ peccatū miserante deo remittit, & paradisi sum reteras: quæ contritū sanas hominē, & tristē exhilaras: uitam de interitu reuocas, statū restauras: honorē renouas, fidutiā das: & reformas uires, gratiamq; abundantiore refundis. O pœnitenti-

ā, quid de te noui referā? Omnia ligata tu soluis, omnia soluta referas, omnia aduersa tu mitigas: omnia contrita tu sanas: omnia confusa tu lucidas, omnia desperata tu animas. O pœnitentiā rutilantior auro, splendidiore sole, quā non uincit peccatū, nec defectio superat, nec desperatio delet. Pœnitentiā respuit auaritiā, horret luxuriā, fugit furorē, firmat amorē, calcat superbiā, ligatā cōtinet, cōponit mores, odit malitiā, excludit inuidiā. Perfecta pœnitentiā cogit peccatorē omnia libenter sufferre, si uiolētus quærat, quæ habet, nō uerari: si uestē dirimat, non refragat, percutienti maxillā prebet alterā, iam angariatus ultro adijcit, castigatus gratias agit, prouocatus tacet, exasperatus blāditur: superiori supplex est, inferiori subiacet: in corde eius cōtritiō est, in ore eius cōfessio, in opere tota humilitas. Hæc est perfecta & fructifera pœnitentiā. Sic pœnitentiā præsto est deus, esuriētī nutritor, sitiētī potator. Sapienti quod stultū putatur, sapit: quod triste est, placet: quod molle est displicet: quod fluxū est, horret. O pœnitentiā misericordiā mater, & magistra uirtutū, magna opera tua quibus reos resoluīs, ac reficis delinquentes, lapsos releuas, recreas desperatos. Per te nobis Christus regnū cœlorū appropriatū designat dicens: Pœnitentiā agite, appropinquabit enim regnū cœlorū: ita & Baptista clamat, Facite fructus dignos pœnitentiā, quoniā ecce adest regnū dei. Per te subito rapuit latronē Christus ad regnū: per te Dauid post flagitiū felix iterū recepit spiritū sanctum: per te Manasses post cruenta facinora ecce meruit fieri acceptabilis: per te Petro apostolo postq; ter negauit, data est indulgentiā dextera: per te filius prodigus regressus ad patrem, non solum amplexum osculumq; paternum, sed etiam epulum utuli saginati, uestemq; insignem promeruit adipiscit: per te mulier fornicaria uberes stillauit lachrymas, fonteq; sui baptismi protinus lauit pedes Christi, crineq; deterit: per te Ninive ciuitas magna, populuscq; integer Barbarorū subito deū sapuit, uirtutem tuam sensit, odorem tuū accepit, uirtutem tuam strinxit, dulcedinem tuam gustauit, ciuium contraxit, cinerē tuum comedit, ieiunium tuū protraxit, lachrymas tuas profudit, gemitū tuum, suspiriumq; per sensit, fructusq; ubertatis tuæ abundanter exhibuit, & sic per opera tua non solum decretæ mortis discrimen euasit, sed etiam uitæ incognitæ coronā accepit. Cuius similitudini pœnitentiā cōparemus? Sic est quomodo ager fructifer, aut uinea fecunda, aut etiam arbor fructifera, fructus eius edit peccator famelicus, proficit in fiducia dei, acceptaq; remissione pinguescit in uita, & hæc sunt uerba eius. Domine ante te omne desiderium meū, & gemitus cordis mei non est absconditus à te. Clamorē meum, suspiriumq; intellige, pavor peccati sollicitat me, pondus conscientiæ meæ deprimit me, non est mihi spes uiuendi, neq; fiducia moriendi, iudicium tuū deus uereor, & pœnas timeo præparatas impijs. Audi me obsecro: modo dum tempus est: remitte quod timeo, dele quod uereor, priusq; abeam, & amplius non ero.

Hiere. 2

1. Cor. 10

2. Cor. 12

Hiere. 8

Psal. 94

Gene. 3

Psal. 37

Hier. 9

Tali animo poenitenti remissio datur, & uita do-
natur, nec regnum deerit a domino tribuendum.
Quid ergo times poenitentia o homo, sine qua non
est uiuere, nec deo placere? Clamat Hieremias co-
punctus pro populo, Quis dabit capiti meo aqua,
& oculis meis fontem lachrymarum, et flebo uul-
nera populi mei? Sciebat enim quod lachryme iu-
uarent populum transmigratum, sciebat quod e-
ius fletibus subueniret: sciebat quod deus contri-
tionem quarit, & fletibus flebitur: sciebat qd deus
lugentes lactificat, & poenitentibus praesto est. Ideo
prophetandi locum quarebat remotum, ut usque
ad uallem pertingeret lachrymarum, quam deus
amat, quam Christus amplectitur. Vallis est remo-
tis fletibus discretata, quae dicitur Iosaphat, in qua
iudex coelestis populos discutit, & omnes gentes
examinat. Disposuit in conualle fletus, Est em ual-
lis haec propter iudicium quidem metuenda, sed
propter poenitentiam exoptanda. Publica enim &
secreta est, Publica est ad futuri iudicij poenam, &
secreta est propter salubres poenitentiae lachrymas.
Magnus profectus est lachrymarum, ut plorando
seruus propitius dominum, filius lachrymis miti-
get patrem, & asperam matrem plorans paruulus
mulceat. Ita ergo & peccator profusis fletibus re-
mouet iram dei, reformatus in ipso. Cupit uidere

2. Tim. 1

Timotheu Paulus propter fletu: Desidero inquit,
uidere te, memor lachrymarum tuarum: et David di-
cit. Venite adoremus, & ploremus coram domino,
qui fecit nos: & iterum, Fuerunt mihi lachrymae
meae panes die ac nocte: & Potum meum cum fletu
miscbam, stratumq; meum per singulas noctes
cum lachrymis rigabam: et iterum, Deus uitam meam
annuntiauit tibi, posuisti lachrymas meas in conspe-
ctu tuo: tanquam si diceret, Suscipe domine lachry-
mas meas, quoniam lachrymae sunt quae radunt ru-
dera, & sanant uulnera: lachrymae sunt quae poeni-
tentiam armant, & indulgentiam prouocant: lachry-
mae sunt, quae coelum pulsantes, crimina delent &
conscientiam degrauiant. Sonant in ore poeniten-
tiae uerba, & mouent in pectore pietatis ueniam. Et
impletur caput aqua, tumescunt oculi, rigantur ge-
nae, decurrunt riuuli, & deus indulgentiae mentem
exhilarat. Lachrymae sunt, quae reconciliant deo,
a peccatis redimunt animam, & sanant languores
eius. Sordentem animam uestem lachrymae lauant,
& dant illi remissionis candorem. Nam sicut auceps
auium, aut uisco, aut reti in grano aliquo captum
tenet passerem, & manu sua subtilissimo funiculo
ligatum retinet, & quasi dimittens laxum de ma-
nu sua, dans ei liberam uolandi potestatem: at ille
uidens ad uolandum, euasumq; se putans, alacer
altiora appetit: sed iste summum funiculum tenens,
restringit eum cum uolauerit, & ad se trahit ab spe uo-
landi & uiuendi deceptum: Ita & diabolus uersu-
tus uenator, & per spiritum praesumptionis laqueo
suo deceptum implicat hominem: qui semel haese-
rit, uult quidem ab eo euelli, sed uinculum uelox ue-
nator tenens, reuocat captum semel in laqueo, &
reuolutum premit. Et quidem uinculum ipsum flu-
xum est, ac facile potest dirumpi: sed desidia no-

Psal. 94

Ibid. 55

stra, & dilatio diuturna, facit ut robustum fiat, &
non cito rumpatur. Quicquid enim durum, aut
rigidum obijcit, uigilantia uincitur, & poenitenti-
ne propulsatur, orationibus mollior, fletibusq;
resoluitur. Nam ubi praesumptionis spiritus impe-
rat, ibi exclusa poenitudine, sola peccati arbor fru-
ctibus suis exuberat. Et haec est arbor, in qua dece-
ptus Protoplastus in paradiso dei repositum, quod nunc
lignum uitae in paradiso dei repositum, quod nunc
per poenitentiam recepit homo. O homo recurre
ad arborem uitae. Quid tardas manducare fructus
eius, ut maneat in aeternum? Quid times poeniten-
tiam? Nihil tam durum quod non deleat: nunc cum
gustaueris, tunc persentis quoniam suavis est et odor
eius in naribus, & sapor in faucibus. Poenitentiae
sapor est ieiunium pro peccato. Quando perfecta
uere arripueris abstinentiam, & compellentis ga-
strimargiae cupiditatem superas continendo, poe-
nitudo est. Quando persuadentis gulae libidinem
uinum potando uincis, & iam eo quam parcissime
uteris, poenitudo est. Quando te somnus premit,
& uincis eum, & uigilas propter deum, poenitentia
est. Quando esuriienti foeneras, pretium uitae est, ue-
stire nudum, pascere peregrinum, & cum indigen-
tibus mensae habere consortium. Scriptum est enim,
Quoniam elemosyna a morte liberat, si non ha-
bet huius uituperationis meritum: quia elemosyna
cum iniquitate acquisita, abominatio est coram deo.
Illa est pretium perpetuae uitae. Si oraueris & iei-
naueris, et elemosynam iuste feceris, coplesti pre-
tium, redemisti peccata tua, remissa sunt crimina,
reparata est uita tua. Duo ara minuta mulier ui-
dua misit in arcam dei, & praelata est opulenti. Et
quid de duobus minutis dico, quando calix aquae
frigidae porrectus non uacat a pretio uitae? Ergo non
expauescas poenitentiam, sed esto in processu eius
proptior, in opere paratior, in amore propensior.
Risum fuge, linguam contine, mores compone, ui-
tia uince, uirtute dilige, sanctitatem sequere, pro-
missa male loquentium damna, et plena est poeni-
tentia tua, atq; perfecta, & promeretur indulgen-
tiam: praestante ipso domino nostro Iesu Christo,
cui est honor & gloria in secula seculorum, Amen.

DIVI IOANNIS CHRYSOSTOMI SER-
mo de poenitentia & confessione.

Bsecro, flagito, supplico, ut hic pec-
cata nostra deploremus & lugea-
mus, doleamus ob peccata nostra,
nec erit quod illic terreat: mordeant
nos hic uerba, & non lancinabit nos
illic uermis uenenosus: urat nos hic increpatio, &
non uret nos illic gehenna ignis. Consectaneum
erit, ut qui hic lugent, illic consolationem accipiant:
qui uero hic rident & deliciantur, & in peccatis ia-
cent, necesse omnino ut illic uideant lugentes & plo-
rantes, & dentibus frendentes. Non meus hic ser-
mo est, sed eius qui iudicaturus est nos. Beati, in-
quit, lugentes, quoniam ipsi consolationem accipient. Vt
uobis qui ridetis, quoniam plorabitis. Quanto nunc
melius temporalem compunctionem, & breuem
luctum

Tobias 14

Matth. 5

Luce. 6

Psal. 43

Psal. 117

Psal. 43

1 Cor. 15

Psal. 43

luctum mutare bonis, & uoluptatibus finem non
habentibus, quam post breuem & momentaneam
uitam hic ridentes abire illuc perpetuo puniendos?
Sed confunderis & erubescis peccata tua effari.
Atqui oportebat maxime apud homines ea dice-
re & inuulgare. Confusio enim est peccare, non est
confusio confiteri peccata. Nunc autem neq; ne-
cessarium praesentibus testibus confiteri: cogitatio-
ne fiat delictorum exquisitio, absq; teste sit hoc iu-
dicium. Solus te deus confitentem uideat. Deus qui
non exprobrat peccata tua, sed soluit peccata pro-
pter confusionem. Nunquid & sic grauaris & re-
trocedis? Verum & ego scio, qd conscientia non su-
stinet sua delicta. Nam si ueniamus solum in me-
moria delictorum nostrorum, sicut pullus equi
indomitus, & infrenis insolecit mens, sed coere,
refrena, demulce manu, cicura te ipsum, persua-
sum habe, qd nisi quis nunc confiteatur, omnino illic
confitebitur, ubi maior poena, ubi amplior tradu-
ctio. Hic absq; teste iudicium, & tu qui peccasti co-
demnas: illic autem in medium totius orbis thea-
trum producentur omnia, nisi prius hic delega-
mus ea. Confunderis confiteri peccata, confunda-
ris admittendo. Nos autem quando ea agimus, fre-
quenter & impudenter audemus: quando autem
confiteri oportet, tunc confundimur & grauamur.
Oportebat cum alacritate haec facere. Non enim
columbo accusare sua peccata, sed iustitia & uirtus.
Nam si non esset uirtus, non illi mercedem posuisset
deus. Habet enim mercedem confessio. Audi quid
dicit: Dic tu prior peccata tua, ut iustificeris. Quis
confunditur de opere a quo fit iustus? Quis con-
funditur confiteri peccata, ut soluat peccata? Num
propter hoc iubet confiteri te, ut puniat: non ut pu-
niat, sed ignoscat. Na in externis iudicijs post con-
fessionem, poena. Idcirco & Psaltes istuc ipsum su-
spiciens, ne quis uertus poenam post confessionem
neget peccata, dicit, Confitemini domino, quoniam bo-
nus, quoniam in seculum misericordia eius. Num
ignorat peccata tua deus, si tu non confitearis? Que-
nam utilitas tua, etiam si non confitearis? Num po-
tes latere deum? Etiam si non dicas illa, ipse nouit:
si autem tu dicis, ille obliuiscitur. Ecce ego sum deus,
qui deleo iniquitates tuas, & nunquam memorabor.
Vides? ego nunquam memorabor, inquit. Hoc mise-
ricordiae fuerit, tu autem memor esto, ut emendatio-
nis capias argumentum. Haec ut audituit Paulus,
qd deus peccatorum non sit memor, ipse continuo
memor fuit, sic dicens: non sum dignus qui uocet
apostolus, quoniam persecutus sum ecclesiam, et,
Christus Iesus uenit in mundum, ut saluet pecca-
tores, quorum ego sum primus. Condonata fue-
rant peccata a deo, sed memoria peccatorum con-
donatorum non euanuit apud Paulum. Et ea quae dñs
deleuit, illa ipse inuulgauit. Audierat enim Pro-
phetam dicentem, Ego non memorabor, tu autem
memor esto. Deus uas benedictionis eum uocabat,
& ipse primus se peccatorum uocat, non oblitus
peccatorum sibi condonatorum: cogita quomodo
beneficiorum dei memor fuerit. Et quid dico, quod
non confundit peccatorum memoria? non ita cla-

ros nos reddit bonorum operum memoria, sicut
memoria peccatorum: imo nos bonorum operum
memoria non solum claros non facit, sed & con-
fusione replet, & condemnabiles efficit. Peccato-
rum autem memoria implet nos fiducia iustitiae
multa. Quis hoc dicit? Phariseus & publicanus.
Nam hic dicitis peccatis, redijt domum iustifica-
tus: ille autem dicitis bonis operibus, descendit fa-
ctus publicano inferior. Vides quantum damnum
sit, meminisse operum, quanta utilitas non obliui-
sci peccatorum? Et ualde merito. Nam qui bona
opera commemorat, arrogans efficitur hominesq;
alios contemnit, id quod & phariseo accidit. Non
enim in tantam arrogantiam uenisset, si non di-
xisset, ut caeteri homines, si non commemorasset ie-
iunia sua & decimas. Peccatorum autem memo-
ria mentem humiliat, & humiliter sapere facit, &
per humilitatem conciliat ei gratiam dei. Audi sal-
tem, quomodo Christus praecipit nos obliuioni tra-
dere bona opera: Quando haec omnia feceritis, di-
cite, quoniam inuiles serui sumus. Ego te non fa-
cio inutilem, tu autem si confessus fueris uilitatem
tuam, ego te illustrem faciam, & coronabo. Vides
per quot nobis demonstratum est, quantum lucri
nobis ex peccatorum accrescat memoria? Et e di-
uerso quoque poena quidem nobis a peccatorum ob-
liuione: utilitas autem si bonorum operum nostrorum
obliuiscamur. Vis & aliunde discere, quod
maximum bonum opus sit meminisse peccato-
rum? audi beatum Iob. Sicut enim de alijs gloria-
batur, ita & de confessione peccatorum, sic dicit:
Si autem & peccans sponte declinabam multitu-
dinem populorum mei, ut ne annuntiaerem peccata
mea. Quod autem dicit, hunc sensum habet: Num
quam me societas conseruorum ad pudorem du-
xit. Quae enim utilitas ex ignorantia hominum,
si iudex sciat omnia? Quod autem damnum,
si homines sciant delicta, quando ille absolueret
uult a poena, licet omnes condemnent, iudex ta-
men liberum pronuntiet? Nulla mihi ratio est cal-
culi illorum: & si omnes absoluant, & admiren-
tur, ille autem me condemnet, nulla etiam mihi ex
illorum iudicio utilitas. Vbiq; enim ad illum spe-
ctare oportet, & idem facere in peccatis, quod in
pecuniarum sumptibus. Statim cum surreximus
a lecto, priusquam nos conferamus in forum, uel
priusquam aggrediamur opus aliquod, uel priua-
tum uel publicum, uocato ministro rationem sum-
ptuum petimus, ut sciamus quidnam male, uel quid
bene expenderit: & si uiderimus parum quiddam
desiderari, omnibus modis recogitamus accessio-
num occasionem, ne inuiti perdamus. Faciamus
igitur hoc & in operibus nostris uocata conscien-
tia nostra. Faciamus similiter rationem uerborum,
operum, cogitationum, & scrutemur quid utiliter
insumptum sit, & quid in perniciem nostram: quis
sermo male expensus in conuicia, in sales, in tur-
piloquia: quae concupiscentia oculum in intempe-
rantiam prouocant, quae cogitatio cum damno no-
stro in opus prodierit, uel per manus, uel per lin-
guam, uel per cogitationes ipsas. Opera demus, ut ab-
intem

intempestiuo sumptu abstinamus, pro semel male
 insumptis aliud reponamus lucrū: pro uerbis te-
 mere prolatis, sanctas preces: pro uisu intempera-
 re facto, eleemosynas & ieiunia. Quod si intempe-
 stiuē insumpturi sumus, nullumq; nobis uel repo-
 suerimus, uel thesaurizauerimus bonum, in extre-
 mam redacti inopiam, soluemus poenam, immor-
 tali igni nos iniicientes. Igitur seruatorū mane ratio-
 nem facere consueuimus, operū autē post coenam
 & uesperam ipsam in lecto iacētes, nullo intertur-
 bante, nullo obstrepente, omnium eorū quae per diē
 facta & dicta rationes a nobis exigamus: & si ui-
 derimus quid peccatum esse, puniamus nos ipsos,
 increpemus mentem & conscientiam, cōpunga-
 mus rationem tanto impetu, ut non audeat ultra
 exurgere, & in idem peccatorū profundū nos in-
 ducere, memores uespertinae plagae: & quod tem-
 pus hoc huic rationi accommodatus, audi Prophe-
 tam dicentē: Quae dicitis in cordibus uestris, in cu-
 bilibus uestris cōpungimini. Multa per diem non
 ut uolumus facimus, & amici exacerbant, & fami-
 liares exasperant, & uxor cōtristat, & puer dolet,
 & sollicitudo negotiorū tum priuatorū tum publi-
 corū circūstilit, & non possumus tunc attendere,
 neq; quomodo supplantamur. Omnibus autē illis
 liberati, & apud nos collecti, sub uespera multaq;
 fruētes quiete, iudiciū in lecto requiramus, ut
 deum per tale iudiciū misericordem faciamus.
 Quod si quotidie peccauerimus, & animā nostrā
 contuderimus, nunq; autē senserimus, sicut conti-
 nuō uulnera accipiētes & desipiētes, febrim mor-
 temq; sibi accersunt: ita utiq; & nos in euitabile no-
 bis suppliciu continua sensus carētia attrahimus.
 Scio q; grauiā quae dicta sunt, sed multum habent
 lucri. Mansuetū habemus dominū, solum occasio-
 nem arripere uult, & mox omnem praese fert mi-
 sericordiam. Nam ne peccantes & inulti manen-
 tes nos efficeremur deteriores, non remisit nobis
 supplicium, sed uidit hoc manifeste, q; peccatis ip-
 sis non minus damnosum sit non puniri: propter
 hoc imponit poenam, non exigens supplicium de
 peccatis, sed ad futura nos corrigens. Et ut discas,
 q; hoc sit uerū, audi quid dicat ad Moysen: Dimitte
 me, & iratus delebo eos. Dimitte me, non q; Mo-
 ses eum retinuerit: neq; enim locutus erat ad eum
 sed silenter adstabat supra pro illis oratione. non au-
 tem supplicationem ei dare uolebat, quoniam illi
 digna supplicij cōmiserant, supplicijq; in euita-
 bilibus. Punire autē uolebat, sed misericorditer: id
 quod eos segniōres reddebat. Vtraq; autē fecit, &
 ut poenam non inferret, neq; illos faceret ignauiō-
 res poena non irrogata. Dicebant enim, q; nō suo
 merito, sed Moysi patrocinio iram dominicā effu-
 gerint. Haec & nos saepe facimus, & famulos qui
 peccauerunt dignos supplicij nolentes punire,
 neq; a supplicij metu liberari, amicos iubemus ut
 illos e nostris eripiant manibus, atq; ut ita timor
 illorum in eis crescat, & nostra effugiant uerba.
 Hoc & deus fecit. Et q; hoc sit uerum, ex ipsis uer-
 bis manifestum est. Dimitte me, inquit, & irascar.
 Etenim nullus remisit, qui punire uult: tūc enim

Psal. 4

Exod. 32

irascimur. Ipse autem dicit, dimitte me & irascar:
 ut scias quod ira in deo non sit affectio, sed poena
 in nos eo uocabulo nominetur. Quando igitur au-
 dis Moysen dicentem: Siquidem dimittis peccatum,
 dimitte: praeseruo dominū obstupescere, q; ipse sibi
 ipsi misericordiae occasiones quaerit. Non hic autē
 solum hoc fecit, sed & ad Hieremiam, & ad Eze-
 chielem idem hoc dicit: Circuite & uidete in uis
 Hierusalem: num sit qui faciat iudiciū & iustitiā,
 & misericors ero eis. Vidisti misericordiam: Mul-
 ti etiam impij unius uirtute simul fruuntur. Mul-
 torum autem malitia, quamuis unus sit qui recte
 agat in medio magni populū, non ruit. Sed unus
 quidem homo recte uiuens, populum integrū eri-
 pere potest ab ira dei. Ciuitas autem integra, per-
 uersaq; in suam poenam & suppliciu attrahere be-
 neuertē, & deicere non potest. Et hoc de Noe
 manifestum. Pereuntibus enim omnibus solus ser-
 uatus est. Et de Moysen clarū est. Solus enim potuit
 tanto populo impetrare ueniam. Mihi autē aliud
 maius est iudiciū diuinae misericordiae quod di-
 cam. Quum enim non inuenit homines uiuos, &
 fiducia praeditos, qui possint intercedendo uen-
 iam obtinere, confugit ad defunctos, & per illos
 inquit, se remisurum peccata: quemadmodū Eze-
 chiae dicit, Protegam ciuitatem hanc propter me,
 & propter Dauid puerū meum. Olim enim mor-
 tuus erat Dauid. Haec igitur omnia quae sciamus,
 quod omnia moueat & cause deus, ut nos a poe-
 na & supplicio liberare possit, multas ei praebea-
 mus occasiones, confitendo, poenitendo, lachry-
 mando, precando, proximis iram dimittēdo, pau-
 peribus subueniēdo, in orationibus simus sobrii,
 humilitatem animi exhibeamus, peccata nostra
 continuō memoremus. Non enim sufficit dicere,
 peccator sum: sed operapretium est & speciatim
 peccatorum & delictorum reminisci. Sicut ignis
 qui in spinas inciderit, facile ipsas absumit: ita &
 cogitatio quae cōtinua in seipsa omnia uersat pec-
 cata, quae a iuuentute fecit usq; ad senectutem, ea
 exuit. Deus autem qui transcendit iniquitates, &
 delet iniustitias, etiam a peccatis nos liberet, et re-
 gno caelorum dignos faciat: gratia & misericor-
 dia domini nostri Iesu Christi, &c.

DIVI IOANNIS CHRYSOSTOMI DE
 confessione peccati, Sermo.

Piritu sanctus medelam purgandi fa-
 cinoris, & curam admissi delicti obtu-
 lit, dum qualiter iram dei placaremus
 ostēdit. Non uult peccatoribus infer-
 re uindictam qui dare quaerit confi-
 tentibus ueniam. Non enim uult irasci, qui praese-
 struit: sanitati consulit, qui medicinam uulneri-
 bus suggerit: misereri cupit, qui reo salutis con-
 silia & utilitatis remedia tribuit. Ceterum puni-
 re non uult, qui ad hoc praemonet, ne cogatur ul-
 cisci. Vult aboleri offensam, si qui offendit, dam-
 nauerit culpam: uult confessione iam uiuere e-
 um, qui praesepta contempserat periturus: ut cui
 peccatum attulit mortem, & confessio afferat sa-
 nitatem. Confessio enim poenitentiam monstrat:
 satisfactio

satisfactio ueniam sibi diuina pietate conciliat. Nec
 enim poterit indulgentia tribui, nisi ira dei possit
 confessione placari. O ueneranda pietas dei. Pec-
 camus, & parcat: delinquimus, & ignoscit: offendi-
 mus, & adhuc placatus existit. Vnde qualis erga
 iustos sit, monstrat: dum talem se erga peccatores
 ostentat. Nec peccator iam poterit excusari, qui
 confessionem, per quam ueniam nascitur, non pro-
 perauit amplecti: quod possit reus gemino crimine
 detineri: dum primo legē contempsit, ut relinque-
 ret: & confessionis remedia amplecti noluit, ut pe-
 riret. Rape tu quisquis es peccator remedia, qui
 peccatum diuina contempsisti praesepta. Confes-
 sio afferat salutē, cui contemptus attulerat mortē.
 Viue remedijs, qui moriturus fueras aliquando
 peccatis. Confite amplexere ad salutē data. Hor-
 tamenta diuina prouide ac libenter admitte: pec-
 catorū indulgentiam confessione instanti mere-
 re. Quid horres fateri, quod libet ac propere cō-
 misisti: Cur confunderis dicere, quod non confu-
 sus es perpetrare: Cur uereris dno indicare, quod
 ueritus non es ipso praesente cōmittere: aut nun-
 quid cum putas admissa nescire, nisi a nobis quae
 cōmissimus noscat: Aut ignorare quae fecimus pu-
 tas, nisi nobis confitentibus discat: Peius est cōfi-
 teri nolle, q; legem contemnere. Peius est admissi
 poenitentiam spernere, quam monita diuina despi-
 cere. Peius est dei offensam non satisfactione pla-
 care, quam peccando dei bonitatem offendere. Et
 quamuis peccandi causa grauior uideatur, leuior
 tamen frequenter existit dum confessione absol-
 uitur, aut contumacia debito mortis expungitur.
 Deniq; Ninuītiae confitentur, & uiuunt: Sodomitae
 obdurantur & pereunt: illos impendens sup-

placium prouocat confiteri: hos uicinus interitus
 non confitendo efficit aboleri. Filij Israel, quoties
 peccant, hostibus traduntur, quoties se peccasse
 fatentur, de eorum manibus liberantur. Ita enim
 nullus unq; peccato euasit: ut nullus confitendo
 indulgentiam dei nō mereat. Doceant diuina mo-
 nita, si exempla docere non possunt. Confitemini
 inquit, dno: quoniam bonus est. Bonū dnm hoc lo-
 co dicit, non iustū: quia qui bonū ostendit, confite-
 ri persuadet. Peccatorē em bonus absoluit, iustus
 cōdemnat. Bonus indulgentiā tribuit, iustus me-
 rita peccatorū expungit. Apud iudicē bonū, con-
 fessio mater est indulgentiae: apud iustū, poena de-
 bitū. Bonus confitenti tribuit ueniam, iustus com-
 petentem infert poenam. Vnde sic fit, ut qui confi-
 tendo bonum sentire noluerit, iustum sentiat reti-
 cendo: & quem cōfessio possit absoluere, eius cō-
 tumaciam possit seueritas iusti iudicis aboleri.
 Quare consule tibi peccator, dum licet: dum qui
 offensus est, irascet dominus: ad miserandum dno
 ipse paratus est. Nam si qui contemptus est, mise-
 reri nouisset: rogares, ut uellet, cum ipse misereri
 desideret, qui offendit rogando nō desinat: liceat
 confiteri, cui peccare licuit: liceat petere ueniam,
 cui licuit contrahere culpam: indulgentiam postu-
 let, qui mandata contempsit: ueniam optet, qui le-
 gis iussa despexit. Confessio reddat, quod peccatū
 detraxerat. Curet poenitentia, quod delictorū ma-
 cula sordidarat. Serpentinum uirus, satisfactio-
 nis antidoto recuretur: peccatorum uenena precum
 instantia depellantur, ut dominum, quē nobis de-
 licta fecerant iracūndum, reddant obsequia digna
 placatum. Et qui a nobis fuerat peccatis offensus,
 confessione nobis misericors reddatur & pius.

D. IOANNIS CHRYSO-
 STOMI ARCHIEPISCOPI CONSTAN-
 TINOPOLITANI DE IEIUNIO SERMO PRIMVS.

ROPITIATIONIS
 tempus adest, tempo-
 ris opportunitate ne
 contemnamus: abijci-
 endorū peccatorū tē-
 pus est, gratiā ne ne-
 gligamus, sed ieiune-
 mus a cibis, sed primū
 a peccatis. Primum e-
 nim bonū est liberari
 a malis. Malitia autem est, quae uirtuti opponitur,
 inuidia, furtum, & homicidium, & bellum, & quae
 cunq; mala dicunt, & sunt. Qui in malis est, in poe-
 nam habet malitiā. Nam gehenna est malitię praese-
 sentis poena. Non em affligeret secundo medicus,
 nisi ob praecedentē malitiā corripere. Primū ma-
 lum est in malitia deprehendi. Impius & alienus a
 deo, etiam si nunq; proijciat in gehennā, bonis priua-
 tur. Qui non cōtinens, a cōcupiscentijs laedit: qui
 inuidet, afflictione sua sabescit: qui iurat, erubescit
 & metuit: qui occidit, nō credit uitae suae. Primum

malum est esse malum. Etiam si nō secat medicus,
 aegrotat aeger: etiam si non punit deus (nam lon-
 ganimis est) in morbo est, qui peccat. Dicit enim:
 Qui facit peccatum seruus est peccati. Igitur qui
 peccat, ante peccatum seruus factus est, & iam ha-
 bet poenam. Bonum ieiunij lupatum, his qui dili-
 gunt ieiunij utilitatem. Ne attendas ad solū labo-
 rem, sed etiam ad fructum. Nisi enim ad usum spe-
 ctaret, non sementem faceret, qui serit, ut ne re-
 posita dispergere uideretur. Respiciens autem in
 spem, seminauit quae habuit, ut quae non habuit
 metat. Dolet in ieiunijs caro, sed epulatur ani-
 ma. Quid melius in nobis, anima uel corpus?
 Haec accepit ut non doleat. Nutritur autem &
 hoc pulchrius & melius. Oportet nos esse in ieiu-
 nio, nec est propterea corpori corruptio, sed mē-
 dicina & cura. Nam qui ieiunant, & a fluxibus
 corporeis liberantur: & qui se preparant, super-
 fluitatem carnis liquefaciunt, & animam de-
 ficientem nutriunt. Semper animā corporis curam
 habeat. Nutrit autem & seipsam, & suipsius
 curam

Ioan. 8

curam habet. Corporis mores, anima moderatur, sibi ipsi uero ratione. Iam quia corporis curam agit, multo magis decet ut & ipsa sui curam agat. A deo ordinatum est, ut anima corpori imperet. Qui praefertur corpus animae, subuertunt rectum ordinem. Non ipsa corpori seruit, sed si recte fiat, semper anima seruit corpus. Si autem ferias suas feriabitur anima in damnum corporis, & non sapit quae sunt corporis, corpus saluatur. Quando regit corpus animam, & ipsa corrumpitur, & corpus perit. Ne putetis paruum quoddam lucrum esse ieiunium. Ab uno ligno si abstinuisset Adā, si ab uno ieiunasset, mortua fuisset mors, imo non fuisset mortua quae non erat. Vides si hoc pharmaco fuisset usus Adā, non fuisset mortale nostrum genus. Quanta gratia fuit usus, ut resoluatur quod inuenit Adam per interperantiam? Quando uides, quid mali operatum sit contrarium, hoc est quod non abstinuit ab uno ligno Adam: cognosce quantum bonum ieiunium & abstinentia ab his quae licita sunt afferant. Nam ubi attingit Adam quod non licebat, cecidit: contra, abstinentia ab his quae licent, sua beneficentia ruinam reparat. Vtinam & Esau ieiunasset, & non uendisset primogenita, sed cibo minor factus, naturam priuilegium pro lentibus uendidit. Doctis scripturas uelociter transcurro. Quid detulit Iudaeis legem a monte? Ieiunium Moysi, quod quadraginta diebus fiebat: sed priusquam deferretur lex, uisus est populus ueritatem amisisse. Prima lex, Dominus deus unus est: & mandatum suscepturi dicunt, Hi dii tui. Magna infirmitas. Nam & pro deo uiuo simulacrum uiculi uenerati sunt. Quod ergo huiusmodi pharmacum? Iterum ieiunat Moyses, qui non peccarat, & ignoscit peccantibus peccatum. Veteris legis radix a ieiunio cepit. Nam testamenti praedicatio a ieiunio in initium sumpsit. Baptizatus enim saluator propter nos, & profectus in eremum prius ieiunauit, & tunc signa facere cepit, non ipse ieiunio opus habens: nos autem docens pro uirili ieiunij praemissionem. Si igitur uetus a ieiunio incipit, & noua ab eo fundamenta ponit, ne putemus malum esse ieiunium. Grauatim ferunt aliqui, molestam & onerosam legem uidentes. Et leones in lacu ieiunium didicerunt, & non attigerunt Danielem. Si autem leones mandato obtemperant, & ut notum quidam cohibent naturam impetum, & non inuadunt ut alieni, festinemus ad ieiunium ordinari. Iterum scriptum est, quando Roboam rex Iudaeae impie egit uicium adorans, id quod a patre haereditarie acceperat, adstitit Propheta, & regi & populo: nihil dixit, sciens quod immorigeri & principes et subditi, relicti sunt hominibus, qui audire nolebant, loquitur ad altare, ut monstrat quod lapides magis audiant quam homines. Dicit, Nascatur Iosias, & ossa sacrificantium comburatur super altare in ignominiam. Succensit qui reprehendebat, ualideque manum extendit, ut benefactorum prophetam pessundaret: extendit quidem manum, non potuit autem flectere: nam arceserat illam flagitium. Qui extendit manum, dicit, ut Propheta iure, quae uolebat comprehendere. Sanat manum Propheta: dicit ipsi rex, Veni mecum in domum, ut gustes panem, & bibas aquam, & sic

uadas. Respondit Propheta: Mandatum dei habeo in locis illis in quibus tam impie uiuitur, non gustare uel panem, uel aquam. Recedit Propheta. Intendite autem fini uerbi. Ecce alius propheta, qui audierat quod propheta iste quum praefens esset, talia dixisset, sequitur & comprehendit, & orat Propheta ut ingrediatur, & gustet secum, & persuadet. Persuasit autem ut dixit, quia & mihi dominus dixit, ut hoc facias. Ingressus est & comedit, & dum comederet ingressus est spiritus sanctus in Prophetam, qui uocauerat, & postea propheta uicit: non quae ex corde suo, sed quae ex spiritu: & inquit ad illum, qui intrauerat & comederat. Quare non audisti dominum deum tuum, & comediti ubi iustus es non comederat: ubi hinc, et comedit te leo. Vides hic contempsisse mandatum de ieiunando, quantum malum conciliat? recedit Propheta, & non patrocinatur illi prophetiae dignitas ob inobedientiam. Egre ditur leo, non ut comedat, sed ut ostendat quod ipse mandatum audiat, & inuadat eum, qui non audierat. Inuadit corpus inobedientis, ut interimat, & eum qui praeruaricatus erat, puniat. Ut autem interemit, usus est pro delicijs ieiunio, abstiniens a deuoratione eius qui non obediens. Iacebat itaque mortuus Propheta, stabat uero asina eius uiua, non quod esset difficilius interficere asinum, quam hominem: sed irrationabilis leo praerceptum discreuit, & asinam quae non peccarat, non occidit, neque tetigit eam quae praeruaricata non erat, sed eum qui praeruaricatus erat, & iam non prophetam, eo quod inobediens fuerat, occidit. Et uidere licebat de hoc triplicia mirabilia. Iacebat Propheta, declarans inobedientiam: asinebat leo, declarans obedientiam: adstabat asina neque leonis naturam timens, neque recedens, neque aliquid a leone patiens: ut clarum esset non propter explendum uentrem accessisse leonem, ut accesserat, sed ideo quia ieiunium non seruauerat ille cui praerceptum erat. Assumptus est Helias quasi super caelum. Et quod signum assumptionis: ieiunium quadraginta dierum. Si Moyses ieiunat, et similiter Helias ieiunat, et dominus obsequatur, bona est imitatio: quauis non resicimus inter medias refocillationes. Non enim quadraginta dies ieiunamus, sed in medio interualla interpollamus numerum coniungimus, ieiunium non discernimus. Magna sunt, quae illi ante nos egerunt, parua quae nos, siquidem & parua assequimur. Manifestum certe, procul & alienos nos ab his qui olim ieiunauerunt. Nullus nostrum ieiunat quadraginta dies. Nam quadraginta interuallis reficimur, sicut uiaiores ad uesperam in diuersorio manentes, & iterum incipientes. Si autem illi quadraginta dies ieiunauerunt, nos autem non eandem uiam, etiam cum refocillatione, imus: non aut debimus meminisse eorum, quorum imitationem ieiunando non habemus. Ieiunium angelorum imitatio est pro nostro uirili, contemptus praesentium, scholae praercepti, alimonia animae, frenum oris: & mitigat concupiscentias: ieiunant qui ieiunant: & mitigat uoluptates, & non ignorant qui tentant: mollit furorem, compescit iram, sedat fluctus naturae, excitat rationem, clara facit animam, alleuiat carnem, fugat foedas intemperantias nocturnas, liberat ab ebrietate, tollit

tollit capitis dolores, claros affert & colores & aspectus. Bene compositi ieiunij sunt gestus, facili lingua, abest risus ebriorum, recta est cogitatio: non enim effunduntur concupiscentiae: hilaris est continentia, serenitas inualefcit. Homo enim exterior otiosus est. In ebrietate ea quae patimur, non recordamur: a quibus liberati simus, in ieiunio habemus memoriam. Ieiunium enim & seipsum scit, & quae sibi sunt aduersaria: ebrietas autem & seipsam ignorat, & bona quae ex ieiunio proueniunt. Cuius gratia occisi sunt filij Aaron sacerdotes: nonne quia in ministerio uinum gustarunt? Quae erat lex Nazaraeorum: nonne abstinerent a uino, & omnibus quae inebriant? Daniel cum suis legumina comedebant contemnentem mensam tyranni Nabuchodonosor. Ieiunauit Daniel triginta sex dierum hebdomadas: & uir ille desideriorum, quia a concupiscentijs sibi temperabat, cognomine fortitius est. Et quomodo ieiunauit non unum Iudaicum diem & breuem, sed triginta sex dierum hebdomadas? Et ipse praefigurabat ecclesiae consuetudinem. Panem, ait, delicatum non comedebat. Alij autem pro uoluptate sua aliquando bibunt. Uinum & caro non intrauit in os meum, a quibus ieiunat ecclesia. Vide in Veteri Christianam uitam. Figuram enim in his qui infirmi & imperfecti in prophetis autem iam ueritatis uestigia. Ieiunium sententiam dei reuocauit. Dixit enim deus, Subuerteretur Niniue: & non subuersa est. Adhibuerunt enim ieiunium & effugerunt. Ionas effugit, quia timuit praesidium quod illis ex ieiunio futurum. Nam cetus eum absorbuerat. Absorbuit autem ieiunans: non enim ut praeda & esca utatur absorbens, sed deponebat, & seruabat depositum domino, & eum qui per seipsum abire noluit, abducebat quod ordinatum erat. Audiuit Ninue magna illa ciuitas uerbum nudum prophetae, qualis erat qui a cetis egressus, cui ob metum neque hominis color. Unus propheta illuc uenit, & signum hoc quod fecit, tempus indicauit, quin et dixit, quod subuertenda ciuitas: & qui praemittebat, faciebat ad hoc, ut a fide abducerent. Illi uero audierunt prophetam illum uicium, & diuerso praedicauerunt ieiunium pharmacum, quod subuersionem amoliri possent. Ionas autem contendebat, non quod subuerteretur Niniue, sed ne argueretur ex comparatione Israel, quod gentes prompte audiebant etiam unum prophetam, Israel autem tot & tantos audire negligeret. Adhibuit ieiunium, ut reuocaretur dei sententia. Erat autem ieiunium non uulgare, sed abstinentia quidem a cibis, & abstinentia a peccatis. Nam qui propter peccatum ieiunat, & in peccatis uolutat: quid amplius facit, quam si in luto lotus sit, iterumque luto uoluetur? Principio a peccato ipso abstinentum est. Quid enim prodest diebus aliquid de peccatis diluuisse, si iterum idem cogitabimus post priora documenta? quia infirma satis est anima ob plagas prius acceptas. Nonne orantes detestamur quod peccauimus? si priorum poenitet, cur sequentia colligimus, et idem repetimus? Scriptum item, Abstinebant a cibis, abstinebant & a peccatis, exaudivit deus. Sufficit enim ieiunium, ut inflectat dominus

num. Ionas grauatim tulit, quod uocatur essentia eum pseudopphetam: at deus mutata sententia propria, illos seruare non dedignatus est. Neque deus mendacij argui potest: sed quae dixit uere locutus est. Et cum dixerit aduersus gentem & regnum, ut subuertatur, & eradicetur, & a peccato suo poenitentiam egerit, agam & ego poenitentiam super his quae decreueram, non mentitus est deus reuocata sententia. Neque enim misit prophetam, ut subuertatur Niniue: alioquin quid necessarium erat ut praediceret: sed quia subuertere noluit, minatus est ieiunium, ut resipiscentes non subuerterentur. Nonne comedit Adā de ligno, & tunc ipsum puniuit deus? Verum, sed praedixit, Si comedes, morieris, ut non comederet. Non audiuit ipsum praedicientem. Comedit, deuoratus est. Non est locus accusationi ubi praedictio. At nesciebat, inquit aliquis, quod comesturus esset? Fortem haereticus est qui ita dicit, & obiter. Vetus testamentum transcurrit. Ad quem dicitur, Sciebat seruator, quod Iudas eum proditurus esset: quomodo igitur illum elegit? Sed forte aduersus haereticos excusabimus, ea quae de Iuda dicta cum ijs quae de Adam dicuntur, componentes. Nunquid una solutio est, uel duplex uinculum? Oportet igitur satisfacere, quare Iudam cum talem sciret, elegit: & quare praescius Adam peccaturum, in paradiso collocauit. Operaepretum est ieiunij tempore, quando sobria est anima, maiores quaestiones in medium afferre. Sciebat saluator (hinc enim exordium) quod Iudas traditor esset: cur igitur eligitur? ut commendaret excellentem misericordiam: quasi dicat, quod in me est, & apostolus es, & cum discipulis te numero: quod si tu indignum te declaraueris, conspicua quidem erit excellens mea misericordia, sed & manifesta erit prodigiosa tua malitia. Nam & marispiritu illi suarum rerum concrediderat, non ignorans quod furaretur, sed uolebat dando hanc potestatem mederi illius avaritiae. Nesciebat igitur & praedicebat? Non solum praescius erat, sed & saepe praedicebat. Unus ex uobis me tradet. Cur igitur accusaretur, quod malus malitia sua boni dispensationem implet? Sed qui eum elegit, non proditorem ipsum coegit fieri, sed apostolum: sed neque apostolum fieri coegit. Nam quod ex necessitate fit, ipsum dicitur fieri, non fit. Continens ex necessitate non est continens, eo quod necessitas sit. Non enim uinculis uirtus, sed electione uitae constat. Quare igitur & Adam in paradiso deliquit? Quem formauit, bonus fuit, liberum secerat, & ut libero legem dederat: sed sciens quod comesturus esset, non necessitate prohibuit, nec uoluntate constrinxit, & Adā peccauit. At si locus honorem meruit, ob lignum quod tam honorabile. Neque enim male creatum, sed postquam denuntiant non est obtemperatum. Iam si gustu quoque transgressum mandatum est, ieiunium post praeruaricationem reparat & seruat. Te ipsum proba: quis enim usus perpetuarum lectionum? Considera te ipsum, quis eras ante ieiunium, & quis iam ieiunans: Opera enim fructus sequuntur, tamen nec operi suus deest fructus. Qui piscatur

lome 3

Gen. 2

Mar. 14. Iam. 13

rus ad mare vadit, non habet in manibus capturam dum vadit; qui ieiunat, mox fructum habet. An non arridet serenitas, an non fluctus illi à temulentia uenientes cessarunt, an non à tempestate & æstu maris liberatus es? An non desideras au dire, Et caro quæ refrenata est, non lasciuat, neq; erubescit? Non curas tu nunc sermone de continentia. Non audis quod ieiunat quis & gaudet? Qui ieiunant, ne in malum ieiunent. Qui enim malum putat ieiunium, etsi ieiunet, in malitia est. Non sunt in malis angeli, non habentes opus nostris alimonijs. Non splendide, & ut par esset, pasceamur; sed pro indignitate explemur, omniaq; mala in ieiunijs extinguunt. Ieiunium autem uoco non solum abstinentia ab alimētis, sed quod sciuit Elaias: ieiuna ut audiaris. Et si dicas deo iuxta morem Iudaicū: ieiunauimus, & non uidisti: humiliuimus animas nostras, & non cognouisti? Caue ne dicatur tibi: Nam in ieiunijs uestris inueniuntur uoluntates uestrę. Si uoluntate dñi ieiunando fecisti, in ieiunio aliquando ieiunasti. Non enim negotiatio ieiunium est, ut lucrū faciamus non edēdo, sed ut qd māducaturus eras, pauper pro te comedat, fiatq; tibi duplex bonū, tum quod tu ieiunas, tum quod alius non esurit. Labor quidem nobis est in ieiunādo. At nondum pro Iesu crucifixi sumus. Quare ieiunium pro cruce est? Maiora ipse tulit, parua nos reddidimus. Crucifixus est propter te, & sitit, & bibit acetū cum felle, in fame educatio est magnū ieiunium; at nondum quantum id fellis. Et stas in labore? Nondum pepēdisti in cruce. Ne sis ingratus erga Iesum, ne deplora quod ieiunas, sed plora quod non semper ieiunas. Quæ tibi subtracta sunt? Vinum, phlegmatis immunditia, capitis dolor, respirandi difficultas. Ut nunc habet res tuas: es in silentio, in lenitate. Color faciei ieiunij tēpore melior, mitior, serenior. Vini enim calor, ignis ardor est. Qui non cōpatitur Iesu, ignorat Iesum. Qui repellit ieiunium, ignorat crucem, quæ ut non est mala, ita tu nec eam quasi malam suspiceris, ne sit foedus seruus, qui minister est dei. Nemine cōtristat festa, nisi quis ignoret quæ festorū uirtus. Quando sunt festa, quādo es ut angelus, tunc succenses. Ignorans quod medium sit: tunc exposcit natura nuptias, non supernaturales nuptias celebras. Esto pius in cōiugio, si ieiunium ueneraris. Per dies ieiunij sanctus esto. Non reprehendo nuptias, præfero autem ieiunium. Quæ ante ieiunium comedimus, nobiscum non manent: quæ in ieiunio non edimus, manent nobiscum. Quid ergo in his quæ non manent ad eō occupamur? Quæuis uoluptas ciborū non diutius durat, q̄ quousq; ab sorbeat, ut transferint organū gustus, fiunt quasi nō fuerint: ieiunium uero nō languescit: neq; enim per uentrem ad stercora transit. Nam immortalitatis est conciliator, cū angelis cōiunctus est: nam pro uirili angelorū imitatio est. Insuauiter agis q̄ sobrius es, quod alienis carnibus nō grauaris, q̄ recta est ratio, q̄ pura caro, q̄ floret mens, quod cum gaudio scripturas audis, q̄ non dicenda taces, quod non es homo, sed ferme angelus: quia

ferme angelus est ieiunans & agens festum domini. Qui uocauit ad nuptias, cum ingressus fuerit, ut uideat recumbentes, uidebit ne quis alienis uestibus ingrediat. In nuptijs autem purę uestes gestanda, impolluta autem & sancta ad sanctas nuptias, clare exterius & intus fulgide. Quiescat et nuptie ad mādātū & admonitionē Apostoli, ut cōcorditer coniuges ieiunijs uacēt, in ieiunijs cōiungant p̄ces. Ieiunium admonet, ut tēpestiua p̄ces sint. Ieiuna, quia peccasti: ieiuna, ut nō pecces: ieiuna, ut accipias: ieiuna, ut & permaneant quæ accepisti. Hæc enim ieiunij genera sunt. Peccauit alius, ieiunauit seipsum castigans, ut effugiat pœnā. Ieiunemus ne insurgant in nos cōcupiscentiæ. Vides ut ieiunium peccata sequatur, hoc est, quia peccata admissa sunt, sit ipsum propter conuersionē & pœnam. Aliud ieiunium peccata præcedit, nō ut auferat peccatum quod commissum sit, sed ut soluat quod futurū, nō ieiunaretur. Aliud ieiunium, ut qui legem quærit, legē accipiat. Etenim qui petit, ieiunat: ut Moses ieiunauit, ut acciperet legē. Iterū alius ieiunat, ut ne amittat iure quæ affectus fuit. Ecclesia autem simul ob gratiā ieiunat, Iesu opus agnoscens, utpote cum crucifixo crucifixus, & ut dum patitur cū domino, & cum domino glorificetur: non ut dominū lugeamus, uiuit enim uiuentis filius, sed dispensationis consiteamur beneficium. & si lugemus quod crucifixum ipsum, non propter ipsum, sed propter audaciā eorū, qui ausi fuerunt: surrexit ex mortuis, stat in gloria, in qua antea cum patre fuit. Simul erat cum patre, à quo & erat. Non est luctu digna uictoria Iesu: sed ieiunemus, nos ipsos curātes operamq; dantes, ut passionum illius participes simus. Agimus quid supra nostrā dignitatē fratres. Quis enim dignus ut communicet afflictionibus Iesu? Magnum hoc mysterium, festinemus ad bona, non declinemus ad mala. Iesus crucifixus est, immortalis dei filius pependit corpore in cruce: non propter seipsum, sed propter te occisus est à ligno: ieiunauit in ligno, accepit quæ non debuit, posuit corpus pro eo, quod accepisti: concupiscentia uictus es, sel bit pro uoluptate, ne sis alienus à regno. nosti q̄ crucifixus est, nosti quod pro te mortuus est, confitere quod uiuit, pro uiuente: fac martyr sis, pro eo q̄ pro te martyr fuit: morere pro eo qui pro te mortuus est. Si autem sic exposcit mortem, paruū est ieiunium, habes magna, largire parua. Cū gaudio ad festa, cum lætitia ad ieiunium ueni. Deliciae sint ieiunium. Sed forte frustra clamo. Nam sicut fax mutauit colorem ad mensam ieiunium. Non enim cōsequens est uos ægre ferre, q̄ à mēsa dñi abstrahimini. Præter expectationē autem occurrit spectaculū, sicut occurrit facis splendor. Reprehensa est cōsciētia, quæ latebat, q̄ ut detinemur: & utiq; nō stamus, quādiu aliquādo uerē cadimus, quādiu aliquādo in negotijs domini difficiles sumus. An non audistis psalmum dicentem, imō ipsum obediētem? Si ueritatem loquimini, Si uere ieiunas, Psl. 14 gaudium in ieiunio habet: si autē doles, te ipsum in iustum

1041b.5

Mar. 17

Psl. 14

iustum declaras. Si laboras non lataris: si persecutiōnem pateris, si bonis priuaberis, bona nō affecteris. Iesus crucifixus est o homo. Non mihi tanta uirtus est, ut clamem quantum debeo. Iesus crucifixus est. Vide & præfigura ante oculos. Crucifixus est propter te, crucifigere, glorificare cū illo, nō ut moriaris, sed ut morte libereris. Hęc dies parascueus est, in qua Christus pro te, & tu more re, & crucifigere. Pro deo sermo hic. Cum deus sit homo pro te, non reueremur dignitatem, non erubescimus passionem? Vtrūq; cogita, quid erat, & quid passus est. Iudicatus est iudex, uita morti traditur. Qui pascit, esurit: qui potat, sitit: qui in gloria, in ignominia, ut rex ad præsidis, & deus ab homine condemnatur. Qui in sermone uerax, ait: Pater nullum iudicat, omne iudicium filio dedit: qui omnes iudicat, à quodam iudicatur. Sufficiant hæc in ieiunij memoriā. Oportet enim primum scire quomodo se res nostræ habeant: quando diligemus ieiunium, & afficiemur sicut ad festum, subministrātes & in ieiunijs conuiuium: apponendo mysteria ieiunijs, laudando mensam domini, gloriam quæ ante secula ac dispensationem eius, quæ in posterioribus temporibus, quis fuit, & quid factus est, unde & ad quæ, & ppter quid. Ut & latantes & lætificantes ob ieiunium, hanc religionē domino semper habeamus, semper gratias agamus, semper glorificemus, semper diligamus eum, qui dilexit: & adoremus eum qui iterū se ostendet, moriamur propter eum qui pro nobis est mortuus, sperantes cum eo qui in ignominia erat, nos glorificandos. Sanctissimo patri qui hoc ieiunium nobis concessit, & non pepercit filio suo, propter nostram salutem, cum eo qui per ipsum qui abijt ad nos missus est, gloria & imperium in secula seculorum, Amen.

DIVI IOANNIS CHRYSOSTOMI, DE IEIUNIO. Sermo secundus.

Deest nobis splendidus dies, & desideratum tempus aduenit: & cōuentus ideo opulentior cōgregatur, & hæc omnia spes nobis expectati ieiunij præparauit. Ad paternam hodie conuenistis domum, & ad matris ecclesiæ cōuolastis amplexus: & speratū ieiunium tantā nobis diligentiam obseruationis imposuit, quātum nobis reuerentiæ, cum aduenerit, donare poterit firmitatem. Sic & ciuitas cum in eam iudex speratur terribilis aduenire: deposita desidia quam sibi inesse cognoscit, totius diligentia solicite dinē gerit. Sed, quæso, ne uos terreat cōparati iudicis terribilis nomen auditū. Non enim uobis ieiunium terribile, sed aduersus demonū naturam constitutum est: ut si quis spiritu fuerit arreptus immūdo, & ieiunij perspexerit uultū, ceu ipse lapis immobilis actiue: sed etsi addes ei ieiunij sororē, id est, cum eo orationē perspexerit sociā. Et ideo Christus dixit, Genus hoc non exiit nisi in oratione & ieiunio. Quādo igitur aduersarios salutis nostræ minuit atq; propulsat, & inimicis nostris formidinet. Chryf.

tanti terroris incutit, amplecti iurat atq; uenerari, nō timere conuenit: & cum ultra modū cibis atq; ebrietas declinet per ieiunium, debemus omni animositate primū complecti. Ibi etenim uoluptatis illecebris superati, captiuitatis laqueis illigati, libertatis tranquillitate priuant. Vbi autem ieiunium fuerit affectatū, laxantur tyrannidis nodi, captiuitatis uincula solunt, libertatis iura restitunt in integrū. Cum igitur ieiunium aduersarijs nostris obstat, & iugum seruitutis expellat, & ingenuitatis securitatē restituat: quid aliud argumenti est, omnium honorū atq; beneficiorū cardinē esse, nisi ieiunium constitutum? Vis audire quanta tutela, quantumq; subsidium humano generi, de ieiunio generatur? Beatā monachorū uitam diligentius uniuersū consideret. Illi namq; turbulentæ cōuersationi renuntiantes, & istius mundi delicias abdicantes, libertatis amoenitate illecti, montū cacumina postularūt: & tanq; tutum portū beatitudinis eligentes, ibi receptacula tabernaculorū cōponunt: & solū secū ieiunium uitæ suæ suffragiū retinere festināt. Hac de causa etiā angelorū eos ieiunium cōsortio sociauit, et non solū illos, sed etiam eos, quos in ipsis urbibus sui cupidos ualere reperire, ad ipsius philosophiæ culmē exaltat. Nā Moyses & Helias testamenti Veteris arces & optima ornamenta, licet & aliās cœlestem confiteri uirtutem merebantur: tamen quando suis auribus diuinam uocē inhærere cupiebant, ad ieiunij subsidium conuolabant: ut ipsius quodammodo patrocinio eorū deprecatio tolleretur ad cœlū. Hac de causa & deus cū in initio hominē faceret, statim eum ieiunij magisterio cōmodauit. Nam de omni ligno manducabis: de eo autem ligno scientie boni & mali non manducabis, ieiunij species est. Et cū in paradiso ieiunium pro magna cōmoditate indicit: multo magis extra paradysum necessariū postulat. Et cum ante plagā remediū utiliter demonstratū est: multo magis sauciatis appetendum est, ut presset uulneribus sanitatē. Et cum ante consuetū ad resistendum libidinosis uoluptatibus, clypeus nobis abstinentiæ necessarius fuit: multo magis in ipso nostro certamine, ieiunij auxiliū ad nostrā uictoriam flagitandū est. Si huic uoci obediētia cōsensisset: secundæ uocis sententiā non meruisset audire, Terra es & in terrā ibis. Sed quia huius uocis præcepta cōtempserit: ideo mors & dolores & animi cogitationes & mētis angustia, & ipsa uita omni morte grauior est: propterea sp̄s & tribuli, propterea dolores & gemitus: & humani generis uita nimio dolore conterit. Vides, deus quemadmodū commouet, cum abstinentia ieiunijq; conremnit? Disce igitur: quemadmodū gratulatur, cum ieiunium obseruatur. Nam sicut ad uindictā uolati ieiunij, mortē utolatori constituit: ita obseruantibus, uitam pro morte donauit. Et ut ieiunij possis cōperire uirtutē à diuinitate ei cōcessam, uide potestare: mortē solet ad uitam cōuerture: & multos post sententiā liberauit: & in ipsis desperatiōis angustijs ingementes salutari remedio luci donare cōsueuit. Et hoc non decē aut uiginti hominibus

Gen. 2

praestitisse monstratur, sed ingenti populo. Nam A
 Ninivitarū illa magna atq; miranda ciuitas cū di
 uino motu labefactari funditus speraretur, & in
 1012.3 ipsis esset ruinae precipitijs declarata, & nō longe
 post amissis ciuibus suis a cunctis expectaret ter-
 ribili labefactatiōe deleri, & ciuitatis uocabulum
 amittere: adueniens de caelo solum potuit ieu-
 nium liberare, & caelestem sententiam mitigauit,
 & mortem conuertit ad uitam.

DIVI IOANNIS CHRYSOSTOMI E-
 piscopi Constantinopolitani de eleemosyna
 & hospitalitate. SERMO.

I opifices qui manuū ope industriāq;
 uel operibus praesidendo uitam du-
 cunt, tantā praese tulerint liberalita-
 tem, ut pleriq; fidelibus opem tuler-
 rint: quam erūt hi qui bonis fortunae
 abundant ueniam habituri, qui egenos despex-
 erint: quinetiā nec suo sanguini illi, nec uitae peper-
 cerunt, ut deo se morigeros praestarent, cum ipse
 ut tenui plerunq; pecunie parcas, nihil prorsus a-
 nimae tuae indulgeas. Diceret aliquis, erga praepro-
 rem & dominū tales se illi praestitere, non tamen
 eadem sunt in discipulos munificētia usi: quod iu-
 re dici non potest. Siquidem, ut legimus, gentilis
 ecclesia his gratias ageret, qui etsi natione iudaei,
 tam sincere & integre fidei extiterūt, ut eorū ec-
 clesiae ex gentibus consecrē uolenti animo neces-
 saria subministrasset: quorum studiu & uirtutes
 uel foeminis imitandae potius forent, q̄ sericis &
 auro & uestium abundantanti ornatu expoliri. Quae
 enim unq; regina adeo claruit, uel magis est in o-
 mnium ore uersata, ut Pauli posset sectatricis & fo-
 eciae mulieris, nomen aut famā excedere: hanc em
 Paulum non ad decimū usq; aut uigesimalū annū,
 quā ad eam usq; tempestate, qua Paulo Christus
 sui praesentiam obtulit, sectata est: ita, ut ubiq; ob
 id uirtutis laudibus abunde potita, fama & nomi-
 ne celebretur: quod proculdubio maiori sibi fuit
 decori & ornamento, q̄ quauis corona aut insi-
 gne aliquod regiu extitisset. Quid em uel maius,
 uel dici par potest, q̄ Pauli defensionē suscepisse,
 eiusq; uitae discrimine terrarū orbis instructionē
 tutari? Cogita itaq; quot fuerint reginae silētio oc-
 cultatae, cum haec quae Paulū comitabat, unā cum
 eo sempiterno nomine celebretur: quantumq; sol-
 terrarū circunlustrat, tantundem huius foeminae
 gloria peruagatur. Siquidē Persae, Scythae, Thra-
 ces, & qui ultimos orbis incolunt fines, eiusdem
 sapientiā & praedicant & admirantur: quis ipse uel
 opes, uel regias uestes, uel imperia non paruifere-
 ris, ut hanc tibi testatorē laudē pares? Neq; id di-
 xerit quispiā, tales se illos in periculis praestitisse
 uel fuisse duntaxat in erogandis pecunijs libera-
 les, in Christi uero nomine diuulgādo negligē-
 tes, quando eisdē apostolus cooperatores appel-
 lat, quos inter nec eam pudet foeminā coadiutri-
 cem nuncupare, quin id sibi ornamento ducit: nō
 enim naturae sexum attendit, sed animi proptitu-
 dinē palma dignissimā arbitrat. Quid ergo hunc

potest decorem aquare? Vbi nunc effusa diuiti-
 ubi facierū decus? ubi & infanti gloria? Perdite
 hunc mulieris ornatū, qui nō corpori est circun-
 ctus sed animam perpetuo mansurū exornat: qui
 nec pyxide aliqua, sed caelo reconditur. Respice
 horū in uulgando Christi nomine laborē, in tole-
 randis supplicijs uictoriā, in his fortunę bonis im-
 partiendis liberalitatē. Aduerte, inquā, qua sit illa
 Paulum charitate cōplexa, quoue Christi amo-
 re profecuta: mox tua cum his cōserto, scilicet, q̄
 sis ipsa in accumulandis pecunijs diligens, q̄ ad
 sectandā impudicitia attentior, q̄ ad explendam
 uentris ingluuiem uigilantior: spectabis sanē hoc
 pacto quales Christi discipuli fuerint, et quali nūc
 ipsa sis cōditiōe. Malim equidē nō magis te cum
 his conferas, q̄ eam tibi admirandā mulierē desu-
 mas, & ita ut depositis lasciuie sarcinis, id etiā pre-
 ferat tuus iste uestimentorū cultus, excipias caelo
 rum ornatū, perdiscasq; unde tam clari euaserint,
 qui cū Priscilla uersarent: quod si fieri certior cup-
 pis, quo pacto illi eō sunt magnitudinis proueci,
 facile intelliges, cum noueris Paulū ab his hospi-
 tio hiennio fuisse susceptū: quo quid esse uirtutis
 potest, ut non interea animū excoluerint? Dicit
 aliquis, heu me miserū qui nullum habeam apud
 me Paulū: quin si uolueris, uel Paulū habebis ti-
 bi haerentē: non enim illos Pauli facies, sed sermo
 prouexit. Itaque si tibi id animo sedet, non modo
 Paulum, sed Petrū, Ioānem, prophetarū insuper,
 & reliquorū apostolorū cœtum omnē tecū habe-
 bis assiduo colloquentē. Cape in manibus istorū
 libros, & scripta perlege, haec te mulieris istius fa-
 cient non absimilem: at quid Paulum dixerim?
 quin & dominum ipsum, si uoles, tecū habebis: si
 quidem per Pauli sermonem tecū colloquetur.
 Licebit & aliter eundem admittere, si suae fidei iu-
 ueris sectatores, quibus uel abeantibus pietatis po-
 teris & mansuetudinis monimēta promereri. So-
 lent enim & mensa in qua uir sanctus aliquis ci-
 bum sumpserit, ac sella cui insederit & quo decu-
 buerit lectulus, uel eo decedēte faciles eos ad poe-
 nitentiā reddere, qui domi sanctū aliquē uirū ex-
 ceperint. Quocirca quantum existimas animo su-
 namitem illam fuisse percussam, aut quali uenera-
 tione imbutā, cum tricliniū ubi Hellaeus mansit
 set conscendit, & eo magis cum mensam & lectu-
 lum, quo uir summæ sanctimoniae quieuisset, in-
 spectaret: nec sanē filium illi emortuū suscitādum
 exposuisset, nisi eius uiri contubernio plurimum
 profecisset. Quod si longo post tēpore ea loca a-
 dierimus, ubi & Paulus diuersatus sit, & in uincu-
 la coniectus, uel in multorum sit confessu concio-
 natus: nōne uideremur esse praegaudio quasi a-
 lis quibusdam sublatis? Itēq; si tēporis illius ex lo-
 corum aspectu repetita memoria tantū capimus
 uoluptatis: quid priscos illos existimandū est fuis-
 se ex recentibus beneficijs iucūditatis affecutos,
 quenerabundū hospitio alienos susceperint? Erūt
 itaq; sanctiores per nos uiri admittēdi, ut eiusmo-
 di hospitalitate & domus illustretur, purgeturq;
 sentibus, & ex diuerso loco portus efficiatur:
 neq;

neq; hi solum erunt suscipiendi, quin & eorū ab-
 luendi sunt pedes. Neq; enim ipsa si uel regio fue-
 ris nomine insignita, Sara potior eris, uel eā no-
 bilitate & opulentia antebis, cui quadringenti de-
 cem & octo uernae, & domi nata mācipia fuerāt,
 & filij duo, quos omnibus diuitijs praeferebat. Ve-
 rum quid dixerim decem & octo & quadringen-
 tos, quando eius ex semine emanaturū terrarum
 orbem esset certior facta, haberetq; in uirum dei
 amicū, eundemq;, quod omni fuit imperio maius,
 curatorē? Verum cum tāta esset gloria illustrata,
 fermento farinae indito panes conficiebat, & reli-
 qua in ancillae morē angelis uescētibus ministra-
 bat. Porro neq; Abrahā ipse nobilior fueris, qui
 post trophaea & insignes uictorias, post exactū
 etiam Persarū regem & profligatū, cum magnis
 esset ab Aegypto principe honoribus auctus, se-
 se pro seruo gesserit. Illudq; haudquaquā erit ani-
 maduertendū, quod apud te sanctiores plerunq;
 uiri, aspectu uiles egestate & pannis obstiti diuer-
 tant, quin potius erit uocis illius reminiscendum
 afferentis: Quod uni ex minimis his fecistis, mihi
 fecistis. Neq; ex paruulis his quempiam parui fe-
 ceristis: siquidem eorum angeli semper spectant fa-
 ciem patris uestri caelestis. Excipe itaq; hos ani-
 mo libentiori, qui ex pacis osculo infinita deserūt
 ad te bona: post Saram autem hanc & Rebecca
 cogitatione repetenda est, quae quum aquā di gra-
 tia lontem percisset, omni animi elatione depolita,
 & potum alienis iumentis hausit, & hospitē do-
 mum apud se inuitauit. Quorsum haec? quoniam
 eiusmodi hospitalitatis ob causam, pramia illa im-
 mensa promerebantur, quae & ipsa longe maiora
 accipies. Quippe cum non solum te deus ad libe-
 ros procreandos faciet fecundiorē, sed caelo in-
 super ipso, & bonis caelestibus, donabit, liberabitq;
 gehēna, & errata remittet. Magnus praeterea eius
 est hospitalitatis fructus, quam & Iother, etsi bār-
 barus natione, sectatus curatorem sui eum susce-
 pit, qui tam uastum in mari haberet imperiū, qua-
 tam bona uenatione filiarum beneficio usus est.
 His itaq; cogitatione perceptis cum muliebrem
 hanc animi magnitudinem tecum ipse reputaue-
 ris, omnis erit tibi calcanda superbia. Insuper ue-
 stium ornatus omnis & reliquorum sumptuositas,
 odorum unguentationes, & huiusmodi ad lu-
 xum deliciae conculcandae erunt: & gradu cōpo-
 sito gradiendum; ita ut omnia hac inani solertia,
 studium id omne ad animum transferas excolen-
 dum, eumq; caelesti desiderio incendas: cuius cō-
 lisi te amor inuaserit, terrena haec pro cœno & lu-
 to duces, & facile contemnes, quae nunc pro bo-
 nis homines demirantur. Neq; foeminā decet quae
 spiritalibus sit officijs praedita, ea cōquirere quae
 ridicula sint. His itaq; omnibus reiectis, quae so-
 lent ē turba mulierculae saltatrices insuper & tibi
 cinnae magnificare, circumcinge te sapientiā, hospi-
 talitatem exerce, continenter orationi incumbet:
 uidebis haec fore auratis uestibus potiora, gem-
 misq; pretiosis & monilibus longo interuallo pra-
 stare. Haec quippe apud homines laudem, apud
 Chryf.

A deum mercedis plurimum promerentur. Eiusmo-
 di sunt ecclesiae ornamenta: illud uero cuius nunc
 meminimus, indecora, scilicet, et turpis uoluptas,
 in theatris habetur et spectaculis decori: cuiusmo-
 di ornamentorum alterum caelo est dignum, alte-
 rum equis & beluis. Animū quippe clarum illud
 & emicans, hoc uero indecens & cadauerosa cor-
 pora circumagit. Nunc igitur & ipsi nobis pare-
 mus ornatum, ut fama & gloria celebres effecti,
 & Christo dum uiuimus morē gesserimus, & fu-
 turis bonis perpetuo potiamur.

DIVI IOANNIS CHRYSOSTOMI DE
 misericordia. SERMO.

A Vdite fratres Paulum dicentē, In-
 Colof. 3
 duite quemadmodum electi dei mi-
 sericordiae uiscera: nos autem longe
 aliter factitamus. Siquidem ad eum
 tem quempiam, uel numū a nobis
 deprecaturum, probro & maledictis incessimus,
 & importunum appellamus. Cuius rei non te pu-
 det o homo molestum & importunum clamitare
 panem deposcentē: is enim uel si molestior esset,
 foret quidem misericordia dignus, qui adeo fame
 uexatus, tibi personato homini supplicet: qua in
 re nostra est crudelitas incusanda: nam si nec faci-
 le impartiri aliquid egētibus toleramus, uaria co-
 guntur arte nostram inhumanitatē pellicere & e-
 mollire duritiem. Porro si argētum, aurū uel ex-
 poscerent, aliquid forte ratiois durius tuum illud
 respōsum habere uideretur: at cum necessarij fru-
 ctus gratia te adeant, quid inepte philosopharis,
 uerbis accuratioribus & superuacaneis, inopi o-
 ritium inertiāq; exprobrando? quae si in quempiam
 essent merito cōferenda, nemini omnium magis
 q̄ nobis ipsis forent obijcienda: cuius pronūtiat
 in egenum probri memineris uel in, cum deū ipse
 adieris, peccatis ueniā comprecaturus, tum qui-
 dem senties dignius te haec posse a deo q̄ a te pau-
 perem audire: nondum tamē talibus in te ille uer-
 bis est usus, cuiusmodi haec sunt: Desine iam, hinc
 abi in rem malam, admodū es ipse importunus.
 Siquidem postq; & templa & aras frequētaueris,
 meaq; & instituta & iussa perceperis, mox foro
 adito, aurum, libidines, amicitias, necessitudines,
 & reliqua istiusmodi meis & legibus & institutis
 anteponis, humilitatemq; nunc praefere do te sup-
 plicem reddis: postq; uero precari desieris, crude-
 lem te exhibes & inhumanū: abi itaq; hinc, meq;
 nec ultra adieris. Hac ipsi etsi sumus auditiōe, uel
 acriori multo non indigni, nihil tamen istiusmodi
 impropereat deus: quin tolerat ille nos animo in-
 genti cunctaq; per seipse exequitur, indulgēdoq;
 precantum uota excedit. Quod etsi nihil horum
 nos fugiat, soluamus inopum mendicitatē, uel se
 ingentium, nec acrius ultra in eos inuehamur,
 quando & nobis ad salutem haud minus opus sit
 diuina clementia, q̄ uenia, & maiori quadā mise-
 ricordia. Neq; em conceditur nobis, nec licet qui-
 dem nostris omnibus diligētius discussis actioni-
 bus sine supplicio uel morte salutem parare. Ne
 tom. 5 Q 3 igitur

igitur efficiamur aliorum acerbissimi exactores & iudices, ne forte acius de nobis supplicia exigantur: commissa enim habemus quavis uenia non inferiora, quin etiam illorum nos miseret, quorum errata ueniam non merentur, ut eandem nobis uel diu seruata coparemus: uel potius si fuerimus, quod ingenium suppetet & uires, nisi nunquam tanta in alios clementia utemur, quanta & ipsi indigebimus ab indulgentissimo deo promereri. Quo igitur pacto non absurdum uideri debet, cum in tantis sumus ipsi rerum angustijs ad ueniam promerendam constituti, adeo nos esse in conseruos parcos & illiberales, ut in eos, id est, in nos ipsos omnia enixe faciamus; neque enim tam reliquos nostrorum benefactorum indignos arguimus, quam nosmet diuina clementia. Si quidem qui conseru uerbo offendere rit, deum habebit se acius lacessentem. Non igitur erit nobis ipsis detrahendum, quum inopes uel torpidos dixeris uel ignaues: re aliqua impartiamus aduentem. Solemus enim & nos praetorpedine quadam, uel incuria plerumque delinquere: quinimo uel si cuncta ab his nostra emanant errata, haudquaquam tam ex mox poenas exigit deus, sed ad poenitendum nobis & spatium praebet, & uictum tribuit, castigando instruendoque, uel reliqua ad necessitatem subministrat, ut ipsi hanc eius clementiam sectemur. Erit itaque nostra haec perdesda impietas, & feritas a nobis omnis propulsanda: utpote id nobis potius quam reliquis profuturum. Nam cum egentibus argentum, panem, amictumue impartimus: tam nobis ingentem gloriam uendicamus, ut nullis queat uerbis explicari. Si quidem incorruptibile corpus refuergentes, cum deo unam & laudem sumus recepturi & regnum: quod quanti sit faciendum & nostrarum & praesentium rerum coniectura uel leuiter comprehendi licet, tamen nequeat imprementiarum liquido fati interno sci, id tam ex exemplis conabimur explicare. Dic mihi, si quis senescentem te & inopem polliceat in pristina restitueret iuuentute, redacturumque ad priorem illum aetatis florem, effecturum etiam & ualitudine optima, & uirtute praestantem, largiturum insuper tibi ad annos mille terrarum orbis summa tranquillitate imperium: quidnam ipse pro istiusmodi pollicitationibus uel facere, uel pati recusaret? Ecce igitur & Christus, non solum haec, sed his longe maiora pollicetur: neque enim quantum inter se uidentur senectus & iuuentus distare, tantumdem in corruptionis corruptionisque discrimen. Neque pro ipsius principatus & paupertatis, quin pro somniorum & ueritatis interuallo praesens haec gloria cum aeterna illa conferenda est, nec tamen satis adhuc horum intercedendum explicauerim: siquidem nulla enarrari possit eloquentia futurorum bonorum magnitudo, si cum praesentibus conferat, & temporis illius infiniti, & momentaneae huius ratio habeatur. Quo enim pacto cum praesenti hac quisque uita illam contulerit sempiternam, aut terrenam cum caelesti quiete, quae tantum uidentur aliter abesse, quantum a bello pax est, otiumque semorum. Vtque purissima margarita a luteo quouis lapillo secernitur: sic profecto est a corruptione immortalitas aliena, quin quod plu-

ribus id exprimere conitemur, eo minus certe aliquid uel simile afferemus. Quippe si uel cum micantibus solis radijs futura nobis corpora contulerimus, nihil tam pro illius splendoris dignitate explicabimus. Pro his itaque futuris bonis, quae tam immensa facultates, aut quae potius humana uita tanti unquam possunt existimari, quae non ultrò relinquenda sint: etiam si quis te in regiam aliquam induxerit, ceterisque adstantibus, & principis tibi benenolentiam adeo conciliet, ut post sermones familiariter habitos conuiuia te illi, & comitem assiduam faciat: nemini profecto diceret te pro tanta beatitudine concessurum. At si caelum conscendere regiamque illi omnium potentissimo assistere, inque angelorum conspectu splendescere, fruique gloria ineffabili effecturum: hestitaresne, uel omnium fortunarum pati iacturam, aut si illud conduceret, uel uita ipsa spoliari: quinimo proflire, & laetitia efferrè oporteret: & ut ita dixerim, praegaudio alas sumere ad uolatum. At qui ipse ut principatum assequaris fraudandi & rapiendi occasiones innumeras allaturum, & si illud haudquaquam pro lucro duxerim aut comodo, & tua disperdis, & aliena mutuatus, uxorem (si uis ferret) & liberos, non uereberis in seruitute dare: obregnum autem caeleste illud nobis propositum, quod neminem habet, deo testificante, successorem, nec exiguos continet angulos, aut terrae partem, sed caelum integre sub eius ditione capit, segnior ipse, & piger pecunijs immersus inhiat: neque intelligis, quod inferior haec caeli facies, quae ad nos uergit, tantum in se habet decoris & oblectamenti, qualis superior illa & caelum caeli futura sit. Sed quoniam haec corporeis interea oculis spectare non licet, conscende mente & cogitatione caelum quod superadstans suscipe, & supernum illud quod altius tendit: attende immensam illam altitudinem, & splendoris horribilem: contemplantur angelorum multitudinem, archangelorum gentem innumeram, aliasque infinitas potestates: post haec descendens superne & caelitus, nota, & oculis circumlustra nostrarum harum rerum imaginem, nostratesque principes, uti se circum habeant, uiros ueste aurata conspicuos, currus insuper auro ubertim ex cultos, quos iumenta trahunt candidiora, & uehicula pretiosioribus gemis ornata, ut niueos lectulos, ut carpenta aureis bracteis crepitantia, dracones praeterea auro & serico uestibus effigatos: ut scuta auratis umbonibus, & lora ex auro, lapillo distenta, equos demum ipsos & phaleros, & auro obseptos: cuiusmodi ornamenta nihil profecto ultra, uiso principe aut spectamus, aut magnificamus: princeps enim uel solus, tum ex eius purpureo amictu, tum diademate, sella, fibula, et foccis, tum demum fulgentissimo eius aspectu, omnium nostrum in se oculos conuertet. His itaque rebus terrenis animaduertis, animus erit ad superiora transferendus, intendendusque ad horribile illum iudicium dei, quo Christus & cognoscendi, & iudicandi gratia affuturus est. Neque enim beluarum iuga, uel aurata uehicula, seu dracones spectabis, & scuta: sed quod uisu horredum & animos pauescit, ut uel in corpore obstupescat potestates: siquidem uirtutes

inquit

inquit, caelorum commouebuntur. Tunc praeterea a uniuersum caelum patebit, ab ipsis cardinibus reuulsa disturbabuntur & fores, descendet dei unigenitus filius, non uigenis, aut centenis uiris sese armis stipantibus, sed angelis innumeris, Cherubin, Seraphin, potestatibus reliquis circumstantibus. Erunt tunc quidem omnia formidinis & terroris plena, cum ex terra hiatu, quotquot hominum, qui ab ipsius Ade origine unquam, diemque ad usque illum futuri sunt, aut emergent, aut rapientur: Christus uero cum tanta gloria apparebit, ut eius splendore tam Solis, quam lunae, & ceterorum astrorum lux omnis occultetur. Quibus poterunt uerbis, tum beatitudo illa, tum gloria & splendor explicari? Heu mihi anime: oboritur enim mihi nunc lacrymae, & ingens incumbit gemitus cogitanti, quibus excidimus bonis, & quali sumus beatitudine alieni effecti: a qua tamen uidebimur longius abfuisse, cum magni nihil aut boni operamur. Ne itaque quisquam mihi hoc loco gehennam commemorauerit: siquidem eiusmodi gloriae casum subire, & gehenna longe sit grauius, eademque abesse quouis supplicio deterius, necdum tamen intermittimus & terrenis incubere, & daemonum nequitia falli: qui pro pusillis his, & minimis rebus nos priuabunt maioribus: quippe lutum offerunt, ut aurum subtrahant, uel potius ut caelo nos fraudent: umbram praesentem, ut a ueris propellant: insomnia immittunt (nihil enim aliud id praeter dici possunt fortunae bona) ut luce oborta, omnium nos arguant egentissimos. Quae omnia ita se habere intelligentes, caueamus aliquando tadem dolos hosce & fraudes, animique ad futura conuertamus: neque enim affirmare licebit ignorasse nos uitam hanc breuem esse & temporariam, rebus praesentibus ipsis tuba clarius quotidie clamantibus, pertenuem illam esse ridiculam & informem, plenam discriminis, plenam uoracitatis. Qua igitur erimus accusatione digni quando criminosa & turpia tanto studio consecramur: fugimus uero quae gloriosos nos facerent, & insignes, uniuersisque in ipsam pecuniarum tyrannidem concedimus: siquidem illa dura est seruitus, quouis tyranni deintollerabilior: quod profecto nec eos fugit, qui ea se ut explicarent, digni sunt habiti. Quocirca & uos ut optimam hanc libertatem perdiscatis: refringite uincula, extricate uos laqueis, nullum

faceat domi aurum, quin quod infinitis est pecunijs honoratius, pietas & elemosynae recondantur. id enim nos faciet apud deum fidentiores: at illud dedecore multo & pudore offundit, facitque daemones magnum in modum in nos deseriue. Quid igitur in te hoste & armas, & fortioreredis: armis potius erit tua in eum dextra munifera, transferendusque domus omnis in animum ipsum ornatus, in eoque opes locandae. aurum pro arca & domo caelum seruet, nostra omnia nobiscum deferamus: sumus certe ipsi & parietibus potiores, & pauimento maioris faciendi. Quid igitur nobis posthabitis, studium in hac omne conctamur, quorum sumus post uitae huius excessum expertes futuri: quinimo persape in huma-

nis agetes, potiri haudquaquam possumus, cum liceat diuitijs adeo prouehi, ut non modo in hac uita, sed in futura possumus opulentissimi uideri: idcirco quicumque uillas, domos, & aurum animo uel cura habuerit, ubiuis sui praesentiam fecerit, cum his fortunis se offerat necesse est. Dicit aliquis, quo pacto id fieri poterit? Poterit quidem & facilitate summa: nam licet haec bona per inopum manus in caelum transfereris, apparebit sane in tuum fuisse animum tradita, ita ut te uel morte praeventum, nemo his opibus fraudet: quin uita functus abscedes, caelo opulentus futurus & diues. Eiusmodi Tabithe illa thesaurum potita est, siquidem non domus aut parietes, non lapides aut columnae, sed uidearum corpora amictu operata, fusae lacrymae, mors fugata, ac demum uita reddita, conspectu illa fecere & clara. Istiusmodi nobis paremus arcas, tales struamus & domos: sic deus nobis opem praestabit, & ipsi nobis eodem coadiutore uis in opere, et quidem preclaro absoluendo uidebimur non desuisse. Atqui ex nihilo deus inopes ad esse traduxit: tu uero traductos hosce, & creatos, nec fame siuisi leuado curandoque, nec reliquis conficeris, dei templum attolles undique et sustentas: cuius templi uel probitatem, uel gloriam quid unquam poterit aequare? Quod si nondum clare perdidicisti, quibus te deus pro iniuncta hac & suscepta subleuandae inopia cura insigniuerit ornamentis: tecum id animo reputans, ex eo quod inferemus, intelliges. Etenim si quispiam tibi casurum caelum subleuandi erigendi que traderet facultatem: nonne id tibi honoris duceres, perinde ac conditionem tuam & uires excedens? Ecce nunc maiore quodam te honore dignatus est deus, siquidem quod caelo ipso maioris facit, tibi subleuandum coeclit: nihil enim deo ex his quae uisuntur aequae atque homo est gratum, cuius gratia caelum, mare ac terras creauit, eiusque habitatione potius quam caeli laetatur. Quod & si ita esse nos haud latet, nihil tamen cura uel diligentia diuino huic templo mancipamus: quin eo neglecto, amplas ac magnificas paramus domos: deoque rebus omnibus destituti, extrema inopia laborantibus sumus inferiores, quando & domesticilia, e quibus post uitae huius excessum nihil sumus splendoris relaturi, ornatiore struimus, illis reiectis, quae transferre nobiscum unam liceuisset. Consurgent namque resoluta iam egentium corpora, quibus deus, cuius haec iussu sunt, in medium productis, qui ea curauerint, & laudabit, & cum omnium admiratione extollet: propterea quod inopia affectos, uel paulo post siue inedia, siue nuditate, siue algore collapsuros erexerint. Verum adhuc uel his nobis propositis laudibus, tardiores certe ad optimam hanc egenorum curam ad eundem sumus & torpidi. Christus praeterea quod diuertat, nihil habet: quin hospes famelicus circumfertur, & nudus. Ipse uero suburbana uel laxiora, balneas & ambulacra, frustra que multa struis cubicula: illi uero neque angustum aliquid impartitis regumentum, qui coruis & uulturibus celsissima struis tectorum fastigia. Quid hac fieri

Q 4 peris

peius socordia potest, & furijse sūt enim hæc pro extrema quadam habenda infania quæ nec verbis quidem poterit satis explicari. Licebit tamen si liber, eiusmodi à nobis ægritudine, etsi pergruam, ppulsare; neq; id tantū potis factu est, sed etiam facile, neq; facile modo, sed eò facilius pestilēti hoc & animi & corporis morbo liberabimur, quo & medicus aderit omnī excellentissimus. Is itaq; erit per nos & alliciendus, & hortandus, ut se nobis iungat. Conferēda insuper in mediū nostra omnia, & ipsi nos, voluntas scilicet & animi p̄optitudo, nullis hic rebus alijs opus habet, modo hæc tulerit, de se omnia p̄stabit. Cōferamus itaq; quæ nostri sunt iuris, ut meliori dū uiuimus ualetudine usi, bona illa futura consequamur.

DIVI IOANNIS CHRYSOSTOMI, DE MISERICORDIA & DUABUS MULIERIBUS

uiduis, HOMILIA

Ria sunt quæ in misericordie opere optanda sunt Christiano, ut possit facere, ut uelit, ut compleat. Ut possit, id est ut substantia faciendi non desit; ut uelit, hoc est, uoluntas adsit qua faciat, quia substantia non deest qua fiat. Tertium est, ut compleat, id est, quæ possit & uelit sine dilatioe perficiat: his enim tribus opus tantum tamq; p̄clarum implet. Nam sunt qui possunt facere, sed nolunt; sunt qui uolunt, & nō possunt; sunt & qui uolunt & possunt, sed differendo nō faciunt. Ceterū qui potest facere oret ut uelit: & qui uult facere, oret ut possit: & qui in utroq; paratus est, det operā ut misericordiam instanter efficiat, ne quod uult & potest, differēdo nō compleat. Est em̄ misericordia salutis p̄sidiū, fidei ornamentū, propitiatio peccatorum. Hæc est quæ iustos probat, sanctos roborat, dei cultores ostendat; cuius exercitium lætum efficit dominum, placatum exhibet Christū, dum cernit subsidij huiusmodi foueri pauperem, inopē subleuari. Hæc misericordia cum à cunctis impleri p̄cipitur maxime ab his qui signati sunt, ut dēt quā accipiant, tribuant quā sumant, donent alijs q̄ ipsi indigeant. Ceterum non potest ille misericordiam facere, qui possessionibus longe lateq; diffusis, in cōfinio alium possidere non patitur, dum terminos iungit, fines producit, calumniatur pauperi, medicrem premit, uicinum excludit, & omnes circū circa positos in festādo ac persequēdo depellit, qui non acquirit nisi alius fleuerit; lucra nō cōdit, nisi alius gemuerit, cui soli bonū est quod publicum malū est, dū aut fructus seruat, aut annum captat, aut inflat pretia, aut fœnus exaggerat, dum acquirēdi lucra per nocendū exquirunt ingenia. Potestne talis misericordiam implere officia, cui pupillorum dulcis est gemitus, & uiduarū suauis est fletus, dum p̄æda huiusmodi pascitur, & spolijs taliū delectat, q̄ diues est arca non merito, possessione nō genere, nomine nō dignitate? Potestne misericordia tangi, aut humanitate moueri, cuius auaritiæ nec proprium sufficit, nec modum ponit alienū? Qui & si pauperi tribuat,

hoc magis deterior, si alij tollit qd̄ alij pertineat; & esurientis pane esurientem pascat, & nudū spolijs uestiat alienis, cum scriptum sit: Qui offert sacrificium ex substantia pauperis, sic est quasi qui uictimet filium in conspectu patris sui. Ceterum ille uere est diues qui in deo diues est, qui magis misericordia opulentus q̄ diuitijs, facultates suas cum pauperibus diuidit, qui locupletē se dando magis quam habendo ostendit, qui ad hoc se meminit habere diuitias ut fœneret deo, pascat Christum, uestiat dominum, qui patrimonij suum nō ingrato hæredi quarat relinquere, sed per pauperes illud Christo desideret cōmodare, qui diuitias celo magis quam mundo commendat, qui desiderat potior esse opere quā suæ substantiæ facultate, qui thesauros suos ad superna transmittit, qui ad hoc uiuit ut operetur, qui ad hoc operatur ut in æternū uiuere mereat, qui uiduarum casibus flectit, & pupillorū miseria cōmoueat, qui dolentiū causam suscipit, & arrogantia superborū addicit. Ceterū habere nec facere, misereri posse nec uelle, cōmendatū sibi deputat quod per cruciatu suū ad hæredē transmittat. Nec de suo miser permittit tangere, quod post se futuro cogit referuare, qui sollicitus seruat q̄ acquirit, molestius custodit q̄ rapuit. Suspirat em̄ uigilans acquirendo, suspirat dormiens referuando. Nec uigilię letę, nec somnus securus, nec dies letus, nec nox quieta est, discurret torqueat & gemit, & quasi illi p̄ficiat quod acquirit, sic augere desiderat qd̄ alij cū suo cruciatu relinquat, ut quale fuerit patrimonij pondus, talis sollicitudinis habeat & cumulus. Sed dicet ecōtrario de mediocrib. alijs, ego misericordiam instanter implere officia, ego inopes pascere, egenos fouere, nudos uestire, ego pauperibus necessaria uictus impendere, nec a me inanis quisq; aut sine fructu disceret, si mihi facultates suppetere, diuitiæ adessent, copia redundarent. At cū mihi necessaria desint, cū operandi facultas necessitate habendi interdicta sit, cur mihi aut dandi sterilitas imputat, aut miserendi cessatio succenset? Sed audi quisq; hoc loqueris, & excusandi ansas quas obtēdis omite. Nullus miser est nisi qui misereri noluerit: q̄ nec quisq; misereri desideras poterit nō habere qd̄ tribuat: nullus petentiū pauperē poterit inanē relinquere, nisi qui ei noluerit cōmodare. Non em̄ misericordiam definita sunt pretia, aut nisi quis multū dederit acceptabile esse qd̄ datur nō poterit: aut inopes tantū à quoquā exposcunt, quantum qui poscunt dare nō possunt: aut ex modico multū, aut de exiguo plurimū dare quispiam cogitur, cum libenter ex modico modicū attributum diuina pietas gratuletur. Deniq; uidua Heliam ex modico pascit, & idipsum quod habuit, finire nō potuit. Supremi uictus dando nō desunt, et diuitū horrea finiunt: modicū olei erogat nec deficit, & peccatorū apothecas penuria iamis exhaurit. Misericordia uiduarū seruat quod peccata locupletū exterminat: modica diuitijs maiora sūt, & diuitiæ paupertate uiduarū superantur. Ita enim & iustis alimēta nō desunt

desunt, ut peccatoribus subsidia denegentur. Deniq; audi domini uocem uideam in euangelio collaudantē, quæ in dona dei totum quod habuit, misit. Amen, inquit, dico uobis, uidua ista plus omnibus fecit. Omnes enim isti de eo quod abundauit illis, fecerunt: hæc autē totum quod habuit, misit. Laudatur in modico uidua, & diuitū non laudatur oblata. Minimum uiduarū diuitum opulentias uicit, & uota diuitum uotum uiduarū superauit. Diuites enim ex multo modicū, uidua uero ex modico obtulit totum. Vnde dominus diuitū & uiduarū operationes expendens, non quantum quisq; obtulerit, sed quanto quis fecerit, singulorum animos & facultates ostendit, & uiduā in opere perfecto laudauit. Certabat enim animo cum diuitibus uidua, cum locupletibus pauper, mediocris cum opulentissimis, fide ac deuotione certabat: sed uincit animo, deuotione superat, deniq; inuenitur potior, melior conspicitur, maior omnibus à iudice pronuntiat. Amen, inquit, dico uobis, uidua ista plus omnibus fecit. Prouocaris Christiane, & a uidua in certamē deducis. Hæc enim uidua quæ p̄sente tunc Christo certauit, nunc quoq; cum omnibus certat, & tamen nescierunt talem qui uicti sunt, qualem nunc qui prouocantur, nouerunt. Quare taceant steriles, aridi conticecant, infructuosi aut mutantur aut sileant: uidua quod fecit nō didicit, & steriles quotidie discunt et nō faciunt. Quæsiuit uidua quō posset p̄sentem dominū promereri, quæsiuit quomodo posset potior diuitibus inueniri, inuenit causam, inuenit consiliū, ut quam natura fecerat pauperem, deuotio faceret diuitibus potiozem: & ne possit quisquam non habendi excusatione purgari, gratuita misericordiam inducitur officia, ut ostendatur dominū etiā ipsis pauperibus operandi impositisse obsequia. Calicem frigidæ prophetæ porrigere, premium prophetę promittitur: agrotum uel constitutum fatrem in carcere uisitare, dominū uisitare est, sicut ipse dominus dicit, ut possit ex gratuitis promereri qui de substantia non potest misereri: ut iam constet pro qualitatibus hominum misericordiam non debere cessare officia, ut operantibus possint p̄mia dispensari cœlestia: ut cum cœperint misericordes expungi & steriles condemnari, & misericors quia misertus est gaudeat, & sterilis pœnas quas non sperauit inueniat.

DIVI IOANNIS CHRYSOSTOMI, quod dispensatio rerū tuarū per teipsum exequenda est, & de laudibus institutisq; monachorum. Sermo

Erunt tuarum dispensatio, ecclesiæ p̄sidijs minime cōcedenda est, quin per teipsum exequenda, ut nō solum minuendi fortunæ, sed etiam administrandi mercedem habeas: ipse semen tuis manibus sulco iacta: non enim hic erit terræ aratrum desigendum, aut boues iungēdi, uel tellus ipsa nouanda, geluq; & frigore cōtendendū; hæc em̄ omni difficultate caret.

istiusmodi semen. In celo nāq; seminas, tibi alio res nulli, neq; hyems, uel eiusmodi aliud quippiā inuenitur: in animos seris, unde nemo quod satū fuerit, tollet, quin inherebit maxime, & acrius, ac celerrime detinebitur. Tu semē iacito, cur te hoc p̄mio fraudas? maxima etenim sunt p̄posita p̄mia his, qui aliena recte subministrauerint: siquidem non solum qui sua distribuit, sed & qui oblata bene impartitur, dignus mercede est. Tu uero cur illam tibi, cum licet, nō uēdicas? Quod autem uel ex eo futurum sit p̄mium, illud audit: Constituerunt autem Apostoli Srephanum, & qui circa eum erant ad dispensationem per manus faciendam. Efficere ergo & tu tuarū rerum dispensator: hic enim humanitas, id est, dei timor, te fortiozem reddet, insolentia tollet, animo quietem, manibus sanctitatē largietur, intellectū eliciet, philosophari edocebit, promptiozem faciet, & benedictionis participem, qua & caput ipsum manuum ministerio donatur. Esto itaq; ad orandum diligentior, sanctorum uiuorum curam suscipito, eorum dico, qui uere sunt sancti, qui in solitudinibus consistunt, qui emendicare nequeunt, qui deo adhærēt. Iter longius suscipe, tum & tra alijs impartire: plurimū enim utilitatis afferet istiusmodi per te datio. Spectabis enim in ea eremo turguriosolum, uidebis et diuersorium, oculis solitudinem iustrabis, ita ut cū illō per causam pecunias dilargiendi cōcesseris, et animā plerunq; desintegre, detentusq; efficere illis cōseruus, & hoc seculo alienus, & hospes. Magnū quidē & p̄clarum est pauperes inuenire et inuisere. Melius enim est, inquit, ingredi domū luctus, quā domū lætitiæ. Inde nāq; incenditur ad uirtutē animus. Nā si lasciuientibus ceteris & ipse arriseris, erit id tibi quedam ad luxum & incōtinentiam incitatio: si autem, mœstitia corripieris. In domo autem luctus, nihil eiusmodi: nam si deliciae deerunt, dolore carebis; si uero inerūt, abstinebis. Certissime lacrymarum sedes monasteria sunt, ubi saccus & cinis, ubi solitudo, ubi risus nullus, uel rerum p̄sentium obturbatio, ubi ieiunium, & humi cubatio. Sunt nāq; ibi omnia nōdore & illecebris uacua, & quauis interpellatione & inquietudine libera: insuper portus tranquillissimi sunt, quos qui inhabitat, ueluti ignes sunt, qui cū è loco aditiori emicēt, lucē uel eminus aduentantib. exhibent: cūq; uel in portu resederint, ceteros ad suā allicunt tranquillitatē, neq; se intuētes pati naufragiū sinūt, uel in tenebris degere, qui ad se oculos intēderint. Adito itaq; istiusmodi uiros, utere eorū cōtubernio, accedito, inq; & sanctorū pedes amplexare, q̄s prehēlare lōge uenerabilius est, q̄ aliorū cōplecti caput. Dic mihi, cōplectunt nōnulli istuarum pedes, quoniam figuram & imaginē p̄ferant imperatoris: tūc illum, qui Christum cōtinet, tenebis à pedibus? Sancti itaq; sunt istiusmodi pedes, uel si uilissimi fuerint: inquinatorum uero neq; caput ipsum honore dignum. Siquidē sanctorum pedes permagna operati sunt: nam & excruciare solēt, cum à se excusserint puluere. Cum

Cum igitur quispiam sanctus apud nos fuerit, nihil uile illius ducemus. Sancti enim sunt omnes, qui ut recte credunt & uixerint, uel si nulla egerint signa, uel daemones eiecerint, sancti sunt etenim. Ad monasterium sancti uiri diuertere, tale est quale foret e terris ad coelos subuolare; non enim tibi in eo licebit, quae domi plerumque, intueri: nam & monachorum coetus ille perpurus est, silentiumque apud eos, & quietes plurima. Hoc, Meum Tuum, longe abest: apud quos si ad diem uinum, seu binos manseris, eo maiorem senties uoluptatem: cum enim primum dies illuxerit, quinimo ante ipsius diei lucem addidit uocem gallus, nihil tibi ibi simile spectabis, quod domi solemus: stertunt serui & familia, erunt oclusae fores, mortuis omnes simillimi praesomno uidebunt, quatiat & asinarius tintinabula. Sed mox omnes per monasterij praesidem excitati, somno excusso, modeste consurgunt, statuentesque sanctum illum chorum, statimque tollentes manus, sacros decantant hymnos: neque enim ut nos excutiendo somno, & sopore multo horarum longiori indigent spatio. Ipsi enim simul ac e stratis attollimur, ad multam horam oscitando, & corpus distrahendo residemus, mox ad secretum accedimus egerendi gratia, deinde manus faciemque abluimus, post haec uestem induimus & calceos: hoc pacto temporis plurimum seruitur. Apud hos autem nihil huiusmodi, nemo seruum euocat, cum quisque sibi faciat satis, non multis indiget indumentis, nec somni excussore opus habet: sed ut primum aperuit oculos, praestantissima similis aparet ei, qui multum ac diu uigilauerit. Nam cum nullo cor fuerit cibo grauatum, aut suffusum, nec longius illi necessarium est ad leuandum tempus, quin leuiter ocyus se extensis manibus attollit. Somnus praeterea modestus est & sobrius: nemo enim ibi stertentem quempiam uiderit, aut anhelantem, neque inter quietem corpore inestabundum, uel nudum, uel dormiunt sane cubantes modestius, quam uident ceteri: quod profecto e quadam bene instituti animi moderatioe efficitur. Hi proculdubio & sancti sunt, & inter homines angeli habendi. Plurimus enim dei minor arcto & profundo somno haudquaquam eos sinit soporata mente mergi: quin leuiter ille dumtaxat imminet ad quietem, a qua uel eorum infomnia minus aliena: sunt enim uanis & monstruosis imaginibus, uel praestigij uacua. Vnde, ut diximus, adde gallo uocem, cum monasterij praepositus uel unum pede pupugerit, omnes excitauit: neque enim ibi nudos cubare fas est: inde expergefati, illico stantes propheticos hymnos, concinnitate summa & modulatis carminibus decantant, eo modulatu & symphonia, ut neque cithara, neque fistulae ullae, neque aliud musicum id genus instrumentum talem edant sonum, qualem audire licet integerrimis uiris illis altiori quadam quiete, & animi tranquillitate succinentibus, qui cantus & suauitate referti sunt, & diuino amore oppleti. In noctibus, inquit, exrollite manus uestras ad deum: & illud, Vigilat

anima mea ad te deus, quoniam lux sunt praecipua tua in terra. Item & Dauidici cantus quibus multos lachrymarum concitant fontes, cum canens Dauid illud pronuntiat: Defatigatus sum in meo lectu, lauabo per noctes singulas lectum meum, & in lachrymis stratum meum rigabo: & rursum, Quoniam cinerem tanquam panem manducauam. Quid est homo quoniam illius es memor? Homo uanitati factus est similis, & dies nostri tanquam umbra decedunt: & illud, Ne timeas cum ditabitur homo, seu cum fuerit aucta gloria domus eius: &, Qui habitare facit paries moribus in domo: &, Septies in die laudauit te super iudicia iustitiae tuae, & rursum, Media nocte surgebam ad confitendum tibi super iudicij aequitatis tuae, & illud, Deus erue animam meam de manu inferi: &, Si ambulauero in medio umbrae mortis, non timebo mala, quoniam tu mecum es: item, Non timebo a timore nocturno, a sagitta uolante in die, a negotio in tenebris perambulante, ab occurru & daemonio meridiano: &, Aestimari sumus tanquam oues iugulationis. Itaque oscitantibus nobis, otiosaque torpentibus stertentibusque, uel supinis cubantibus, & fallacias animo uersantibus innumeras, canit illi istiusmodi angeli uerba, Laudate dominum de caelis, concinentibus. At ubi primum dies illuxerit, quiescunt illi: idque temporis quod nos ad laborem, illi habent ad quietem, clarescente uero die cum per causam impensas computandi, uel dimittendi ad forum alios euocamus, hicque principibus coram poenas ueritus adstat trepidus, alius se in tabernaculum confert, alius arti se & operi cuius est gnarus accommodat, rursum illi matutinas inceptant preces, & hinc se ad sacrarum lectionem scripturarum conuertunt. Sunt & qui scribendi artem edocti, libros scriptitae, & destinatis cellulis se quisque tacitus corinet. Precationes postmodum, quae tertia, sexta, & nona hora, & uesperis insuper dicuntur, absolunt, ita ut quadripartita die singulis partibus uarijs deum laudibus honorent. Igitur uescantibus, ridentibus, & lasciuientibus reliquis, ac multo cibo distento uentre distractis, hi se hymnis applicant, cum eis nondum cibi, & mentis sit tempus, neque ulla horum sensibilium cura. Sumpto uero cibo, cum se primum quieti deriderint, ipsidem incumbunt laudibus. Huius uero mundi homines uel die dormitant: illi & noctes ducunt infomnes, quare lucis progeniti merito possunt appellari: siquidem id tempus quod reliqui somnolentiae maiorem in partem sumunt onerosaque ex cibo & graues prodeunt, abstinent hi, & impasti manent, & orationibus student. Vesperis autem iterato ociantibus ceteris, certatimque ad balneas properantibus ad breuiter laboribus soluti, nulla seruorum excitata caterua, nullo per domum discursu, aut tumultu, neque uarijs & gulam irritantibus appositis epulis discubunt, pane dumtaxat plerique contenti, & sale, alij oleo his adiecto, & qui infirmiores fuerint, oleribus & leguminibus uescuntur. Diuinis interea laudibus haud intermissis cum paululum cōsederint, singulis storijs & humi

humii cubant, ad quietem solum non ad delicias paratis. Nullus ibi principum terror, nulla d minorum increpatio, neque ulla seruilis trepidatio est, nullus ibi foemineus tumultus, nulla puerorum obturbatio, non multae sunt apud eos apothecae: aut condendarum rerum gratia parata loca, nulla abundans & seruata uestis, auri et argenti nihil, custodiae nullae, nullum ararium, uel aliud istiusmodi quippiam: sed omnia oratione, & diuinis laudibus, & fragrantia spiritali sunt plena; nihil ibi quod carni indulgeat. Praedonum incurfus haud uentur: cum nihil habeant, cuius possint iacturam pati: siquidem & pecunijs caret, corpus tatum habent & animam: haec si diripiant, profuisse potius uiderent, quam damni aliquid intulisse, quando essent per eos his corporis uinculis soluti. Mihi enim, Paulus inquit, uiuere Christus est, et mori lucrum. Vox itaque exultationis in tabernaculis iustorum. Nullus praeterea ibi ciulatus, aut lamentatio exauditur, uel gemitus, uacat istiusmodi meroore domicilium illud, aut ululatu: mori uero sanè inter eos nonnulli, cum haudquaquam sint corpore immortales, neque tamen mortem pro morte ducunt: suos enim cantibus praemittunt mortuos, praecedere illos existimantes non emori. Quod si e suis quempiam obisset mortem enuntietur, gaudio summo & laetitia afficiuntur: quinimo neque illum audebit quispiam mortuum appellare, sed uiuenti finem fecisse dicit. Proinde gratiarum actio, diuina affatim laus & suauitas oritur, optantibus singulis se tale uitae finem habituros, eoque modo seculi huius certamen excedere, ab agoneque hoc & laboribus requiescere, & Christum ipsum intueri. At si quis eorum aegrotauerit, nullae exprimentur lachrymae, nullus gemitus, sed orationi iterato incumbitur, nulla medicorum manu, sed fide tantum plerumque subleuantur, & aegrotus conualefcit: quod si uel medico opus habuerit, permagna patientia & tolerantia praestatur. Non adest praeterea uxor soluta crines, non liberi futuram orbitatem deplorantes, non serui orantes efflaturum mox spiritum, sese curinae commendatos relinquunt: sed horum omnium liber animus, unum illud & solum aduertit, uti ultimo suo efflatu decedat deo gratus. Verum si in morbum aliquem inciderint, nulla crapula uel nimio stomachum grauante cibo, eum incurrun: quin potius erunt eius morbi causa quauis laude cumulatae, nulla aegrotantium culpa exorta: nam uel ex lucubratione immodica aut cibi longiori abstinentia, languorem inferunt, unde & curantur facilius, quando his se nequeunt malis eximere, nisi desierint aequae lassescere, ut coeperant & defatigari. Dicit quispiam, Licebit me istiusmodi uiros in media Christiani populi frequentia spectare: Nos uero ita respondemus, non ea mente istorum nos uitam explicasse, ut uideant qui in ecclesijs uiuunt contentendique quam multum enim sunt plerumque istiusmodi sanctitate uiri, & si haud propalam, uel in ipso Christianorum conuentu medio: neque ex eo quod alienas circunuegantur domos, aut in foro uersantur, uel alijs pre-

sunt, parui illos facimus, eo minus quod & deus illud iniunxit: Iudicium, inquit, pupillo facite, & uiduam iustificate. Diuersae enim sunt ad uirtutem uiae: siquidem & margaritae inter se differunt plurimum, uel si omnes idem sint nomen sortitae: tamen haec fulgentior est & rotunda: illa uero haud parem habet decorem, sed alium quandam & uarium. Qualis uero ille sit, explicabimus: quae admodum enim corallum artificio quodam productas in longum lineas nonnunquam habet, circumcisosque angulos et expolitos, colorque a candido et si diuersum, longe tamen delectabilior est, uiridis etiam iniectus color praeter omnem uiriditatem iuuat. Item & flos quidam coniunctum habet cum innata fragrantia et sanguinis colorem: alius autem qui glaucus fuerit, glaucitate ipsa mare uincit, alius etiam erit purpureo colore splendidior, & istiusmodi plerumque alios uidemus: insuper & solis colores uarios esse inuenire quis facile poterit: sic & his similes dici uiri sancti possunt, quorum nonnulli propria quadam exercitatione & industria sibi ipsis, plerique uero ecclesiae, profuerunt. Itaque ut eod unde digressa est, redeat oratio, si sanctorum pedes lauerimus, & opem tulerimus oppressis salutare erit. Incumbamus ergo his rebus, ut gloriam in caelo possimus sanctorum pedes abluisse. Quod si horum abluendi sunt pedes, eo magis & ipsi per nos pecunijs iuuandi erunt. Non enim sciat sinistra tua, quid faciat dextra tua. Quid multos admittis testes? si enim fieri potest, ne domesticum quidem, uel uxor ipsa sit huius beneficii conscia: quae plura enim sunt subdoli illius aduersarij impedimenta: plerumque enim coniunx arrogantia quadam, uel alia quauis de causa, etsi nunquam antea, tunc tamen te intetpellabit, & beneficium illud tuum intercipient. Siquidem Abraham, & si admirandum haberet uxorem, ea tamen, cum filium esset immolaturus, clam habuit, praesertim cum ipse rei eventum ignoraret, certior tamen quod illum esset necaturus. Quid igitur e turba uir aliquis dixerit, quisnam hic est qui haec facit? & his simul nonne crudelitatis eum & rusticitatis insimulabit? dicēs non licuit matri filium spectare, & ultimam audire uocem, morientemque inspicere? Nihil tamen istiusmodi iusto illi diuino amore incenso ueniebat in mentem, praeter id solum, ut dei mandata exqueretur, non ea in re filium, non uxorem animaduertebat: & quod maximum est, futuri nescius, adeo ille omni ex parte integrum deo offerre sacrificium studebat, ut ne lachrymis quidem illud, aut contentione aliqua inquinaret. Ad quem ait Isaac: Ecce ligna & ignis, ubi nam uictima? Quid ergo pater? Deus prouidebit sibi uictimam ad holocaustum filii mei. Fertur autem id esse propheticum uerbum: Et filium uisurus est in uictimam. At cur eum qui immolandum est celas? etiam, inquit, uertus ne torpescat, uel indignus inueniat. Vides itaque quam multa diligentia uir ille cuncta faceritarit, quae sacris literis exprimentur. Nesciat, scilicet, sinistra tua, quid faciat dextra tua. Quod illud sonat, uel si quempiam habuerimus, quamuis propin-

propinquitatem iunctum, nihil illi quod fuerit per nos pie gestum, ultro aperiemus, nisi cogat necessitas. multa quippe ex eo succedunt graua: nam si quis superbire occeperit, erit id quidem illi ad bene agendum impedimento. Quapropter cum aliquid inopi impartimus, uel nos ipsos si fieri potest celabimus, ea ut bona consequamur, quae nos in Christo Iesu domino nostro manent certiora & parata.

DIVI IOANNIS CHRYSOSTOMI SERMO, ne scrutemur pauperes curiose.

Quid stipem deposcentem scrutaris? quin illum Christi ob gratiam excipere; nam si nimium fueris explorando curiosus, uel probum plerumque uirum praeteribis, faciesque hoc modo futura & emerita mercedis iacturam; quamuis qui uel improbum pro Christo suscepit, culpandus non erit, quin capiet pro eo & praemium. Nam qui Prophetam sub propheta nomine admiserit prophetam mercedem accipiet: qui uero pro inuestiganda hac & superuacanea scrutandi cura quemquam laude dignum paruifecerit, poenas luet. Non itaque aut uita hominum aut facta scrutanda sunt: quod proculdubio extremae cuiusdam nos experientiae arguit, dum panis unius gratia petiti, uniuersa sit inopis uita indaganda: qui siue praedo fuerit, siue aliud quiduis, non propter uel panem tibi, uel argenteis nonnullis & paucis appareat indignus: eumque cui dominus tuus orientem solem sit impartitus, per exiguum ipse cibatum & tenuem uictum existimas immerentem? Quin etiam quod dictum maximum est, si uel hunc compertum habebas innumeris esse uitijs constipatum, eoque paruo & exili cibo fraudaueris; nihil id tibi poterit ad excusationem ualere, praesertim cum eius sis dominum seruus, qui ita inquit: Num ignoratis ex quo patre sitis? Illius praeterea familiaris, qui se lapidantes animo tulerit patientem, imo qui est pro se lapidantibus in crucem sublatum. Neque id dixeris, me dicitur quempiam sicarium esse aut homicidam, qui uel si tibi esset exitum allaturus, non tamen foret, quando inedia maceretur, aspernandus: liquidem eius disciplinam seceris, qui cruci se suffigentium concupiscit salutem, eius, inquam, qui in ipso patibulo ita profatur: Pater dimitte eis, non enim norunt quid faciunt: illius insuper seruitutem subisti, qui se manu cedentes tulit mitius, qui noxium in cruce coronauit. Quod facinus quid unquam poterit aequare? Porro latrones uel utriusque Christum maledictis insectabant, horum tamen alteri paradysum nondum cuiquam patefactum, peruium fecit: defletque qui mortem sibi sunt allaturi, turbatur etiam terreturque proditore conspecto, non eo quod foret ipse cruci suffigendus, sed quod ille esset ob id sceleris interiturus: commouebat praeterea quod si spem suam in eos prauidisset, quos supplicia sequerentur. Iudam tamen etiam eius nequitiae praescius, ad usque extremam horam tolerauit, neque proditorem reiciebat, quin amplexando osculabatur: hunc

itaque dominus tuus labijs admittit, qui mox eius est pretiosum sanguinem fusurus: tu uero egenum neque pane dignaris, nihil ueritus quas deus condidit leges, quibus nos commonefacit, non solum non esse inopes reiciendos, sed ne hos quidem qui nos ad interitum duxerint. Neque illud commemoraueris, hunc illum uel mali quippiam alteri intulisse; quin potius recognosce quid Christus sub ipso patibulo & osculo quo erat prodendus, egerit, ut proditorem emendaret. At tunc de quam prudenter id dicat: Iuda osculo filium hominis tradidit. Quem hominum non his uerbis lenisset? quem, inquam, eiusmodi uox non ad pietatem flexisset? quam beluam, aut quem adamantinum lapidem non commouisset? solus ille miser flecti non potuit. Ne itaque dixeris, ea ratione nonnullos esse fugiendos in animum induxi, quod humana sint caede & sanguine inquinati: quin potius eorum erunt deosculandae manus, uel si tuae sint ceruicis sanguine respergenda, quando & Christus sit os illud impudentissimum deosculatus, quod necem ei parauerat. Igitur & ipse lacrymis, potius & commiseratione prosequere, quam odio aut maleuolentia, qui fuerit in te quippiam machinatus: is enim est non indignus cuius non pigeat, quippe illius & serui sumus, qui se tradenti osculum dedit, (id enim sepe ac multum repetendo commemorauerim) & quouis osculo molliora est uerba effatus: siquidem non indignabundus, ut homines solent, talia inuehit: Facinorose proditor & omnium perditissimie, has mihi pro meis in te beneficijs uices reddis: quin Iuda, inquit, eum nomine appellas, quod commiserantis est potius, & a scelere ad officium reuocantis, quam irascentis: nec magistrum se dixit ac dominum, aut bene de se merentem, sed filium asserit illum hominis prodere. Atqui si nec praceptor ille uel dominus extitisset, id solum quod se pure adeo et simpliciter erga te gesserit, ut cum uel prodendus esset, ni osculum proditoris indicium, quod erat antea per te in sui capturam destinatum obtulerit, prodendus a te non fuisset. Sis bonè deus benedictus: quot enim nobis tradidisti, tum ad humanitatem, tum ad innocentiam exempla: talè se Iudae praebuit Christus. Nonne & pari usus est in eos benignitate, qui se fuisse & gladijs inuasissent? Maxime: quid enim dici his uerbis mansuetius potest, quae ad eos fertur habuisse quos & si perdere mox omnes pro uoluntate licuisset, facere id tamen temperauit, quin pudentius sic illos alloquitur: Quid in me cum gladijs & fistibus tanquam in latronem aliquem irrupistis? quibus protinus pauore reiectis & supinis cadentibus & stupiditate affectis, rursus sese ultro obtulit: cumque manus sibi sanctissimas ligari uideret & si confundendi omnia & disturbandi facultatem haberet, patientissime tolerauit: deinde Christi perspecta mansuetudine tam acriter in inopem saeuendo efferaris, qui uel si innumeris fuerit obnoxius uitijs, eius tamen uel egestas, uel fames satis utique facere possent uidentur ad animum, non pernitens obrutum uel ceculentem, mittendum. Tu uero

uero contra leonum more, & si nihil illi cadauero sum attingant, efferatus & furens in pertinacia manes: iacentemque inopem & egestate immodica maceratum, ac malis confectum & premis & urgentes, eiusque corpus conuicijs discerpens, quasi procellas ut astitit, tempestatibus superinductis adaggeras, compellisque ad portum refugientem illi discopulis, et cogis naufragium subire maritimo longe molestius. Quo igitur pacto tuis facinoribus ueniam a deo precaberis, remittique commissa postulabis: qui nihil peccanti conuicias, poenasque pro tanta inedia & rerum angustia deposcis, adeo ut tua seueritas immanium beluarum feritas obscuretur? Siquidem uentris ille urgente esurie naturali consuetoque cibo uescuntur: tu uero nemine impellente fratrem & mordicus lanians, & si nullis dentibus dictis tamen laniatu quouis & morsu infestioribus deuoras. Quo igitur pacto sacram illam oblationem sumpturus es, qui linguam humano sanguine cruentaueris? quod & pacis osculum deferres, ore hoc tuo contentioso & hostili? Cibum praeterea corporeum hunc & sensibilem quo animo ceperis, qui tantum accumulaueris uirus? cur atteris quam nec subleuas pauperem? cur deprimis, quem non iacentem erexeris? cur auges, quam haudquaquam sustuleris, animi molestiam? Pecunias nullas impartiris, quid probris quempiam insectaris? nondum tibi ad aures peruenit, quantum hi poenarum luant, quibus sine sint tormentis ad iudicium qui mendicum non aluerint? Abite, inquit, in ignem diabolo & eius angelis paratum. Si igitur qui nullis inopem alimonijs iuuerint, tam acriter condemnantur: quas illos poenas duros putas, qui nec uictum impartuntur, & contumelias ingerunt? quot, inquam, hi subituri tormenta sunt? quot incendia & gehennas? Ne itaque tantum in nos malorum ardorem concitemus, quando id exequi ad arbitrium licet: corrigendus & hic nefarius morbus erit, & lingue imponendi sunt freni, neque solum per nos inopes non acerbandi, quin dictis factisue haud mediocriter consolandi, ut uenia ob id nobis longe ante comparata, bona illa assequamur, quae nobis sunt diuinitus adiudicata: praestante domino Iesu Christo, cui cum patre & spiritu sancto sit gloria, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

DIVI IOANNIS CHRYSOSTOMI ORATIO Kalendis habita, cum non uenisset in publicum eo die episcopus Antiochia Flavianus, contra eos qui nouilunia obseruant, et in ciuitate choros ducunt, & in dictum Apostoli, Omnia in gloriam dei facite, Ioanne Checo Cantabrigiensi interprete.

Quemadmodum chorus praesultorem, & nautarum multitudo gubernatorem inquirunt, sic et sacerdotum iste coetus Pontificem hodie suum & communem patrem Flavianum desiderat. Sed in choro & nauis, eorum qui praesse debent, absentia Chryf.

multum saepe tum ornamentum, tum salutis detrahit, hac in re autem non ita fit. Quauis enim carne non adsit, spiritu tamen adest. & nunc nobiscum est, domi cum sedeat, quemadmodum nos cum illo sumus, quanquam hic stemus. Ita enim charitatis natura est, ut longo intervallo distinctos congreget & deuinciat. Nam hominem in aliena regione commorantem, & magnis a nobis fretis distinctum, si diligamus, quotidie eum locum, ubi ille permanet, animo, cogitationeque sequimur: quemadmodum cum erga aliquem non ita affecti sumus, cum ne prope quidem astantem aspicere sustinemus. Sed ut cum charitas adest, nullum impedimentum ex loci intervallo est: sic eadem cum abest, nullum praesidium ex locorum uicinitate paratur. Nuper autem cum Diuum Paulum laudarem, ita exultauimus, quasi ipsum praesentem uidissetis. Atqui corpus eius cum in basilica Romana iaceat, anima autem in manu dei sit, charitatis tamen uis illum ante oculos uestros collocauit. Cuperem autem in idem quoque argumentum hodie descendere, sed ad alia quaedam, quae magis urgent, oratio nostra prouehitur, in quibus a tota hodie ciuitate peccatur. Eos enim qui laudes Pauli audire cupiunt, prius uirtutis Paulinae aemulos esse oportet, deinde hoc se sermone dignos iudicare. Quonia ergo non adest hodie Pontifex, age precibus illius freti aliquid, quod ad institutionem uestri pertinet, attingemus. Nam & Moses, quanquam corpore nequaquam praesens cum exercitu fuit, nihilominus tamen, imo multo magis quam reliqui praesentes uictoriam promouit panis manibus sustentans, causam suorum subleuans, & hostibus terrorem incutiens. Quemadmodum autem neque charitatis uis, ita neque precationis efficacitas loci intervallo coercetur, sed quemadmodum illa longe distinctos copulat, sic & haec eos, qui procul absunt, admodum iuuare potest. Fidentes igitur in pugnam procedamus. Nam & nobis hodie bellum indicitum est, non Amalechitis in uadentibus, ut tum secerant, aut alijs barbaris incurstantibus, sed demonibus pompam in foro ducentibus. Diabolicae enim pernoctationes quae hodie fiunt, & cauae ludorum & conuitia, & saltationes nocturnae, & ex plodenda comedia, quouis hoste deterius ciuitatem nostram expugnant, & propterea par est ut animo contrahant, lugeant, erubescant, tum qui delinquant, tum qui non delinquant, illi quidem propter admissa facinora, hi uero quia fratres uiderunt fuisse immodestos. Laeta cum primis ciuitas fuit, & splendide coronabatur, & forum quasi elegans sumptuosaque mulier, ambitiose hodie exornabatur, & auro, indumentis pretiosis, calceis, & reliquis eius generis uestiebatur, singulis in officina sua opificij sui uenditione, eiusdem artificij socios antecellere studentibus. Haec autem concertatio, quaquam puerilis cuiusdam cogitationis est, & animi nihil neque magnum neque sublime cogitantis, non ita multum tamen secum incommodi apportat, sed cum inconsiderata sit

quædam uenditatio, irrisionem continet eorum qui in illis elaborant. Si enim exornare aliquid uolueris, non officinam, sed mentem: non forum, sed intelligentiam tuam exornato, ut angeli mirentur, archangeli hoc approbent, ipse angelorum dominus suis te donis compenset. Hæc enim quæ nunc est uenditatio, tum risum tum æmulationem apportat, ab ijs qui excello sunt animo, risum, ab illis qui in eadem ægritudine sunt, æmulationem, inuidiamque multam. Sed quemadmodum ante dixi, non ita adeo reprehendendæ sunt hæc concertationes: qui uero in tabernis ludæ hodie sunt, illi me maxime excruciant, & impietatis atque intemperantiæ pleni sunt: impietatis quidem quod qui hoc faciunt dies obseruant, & augurijs addicunt & putant si nouilunium mensis huius cum uoluptate & lætitiâ degant, reliquum se annu sic transcurros: intemperantiæ uero, quæ cum prima luce foeminae & uiri pocula implentes, multa cum intemperantiâ, uinum merum hauriunt. Hæc quæ uos ipsi non facitis, indigna tamen nostra religione sunt, si uel alios hoc facere permittatis, siue hi famuli uestri siue amici, siue uicini fuerint. Non audis Paulum dicentem: dies obseruatis & menses, & tempora, & annos metuo uobis, ne frustra in uobis laborauerim. Ne pe extremæ hoc est amentia, propter unum diem si aspiciatus fuerit, per uniuersum hoc expectare annum: neque amentia solum, sed diabolice cuiusdam efficientia indicium est, non proprio studio & alacritati, sed quibusdam dierum circuitionibus, uitam nostram commedere. Fortunatus tibi in uniuersum annus erit, non si in nouilunio ebrius fueris, sed si in nouilunio & singuloquoque die quæ deo probata sunt, feceris. Dies enim bonus & malus est, non sua quadam & propria natura (nihil enim dies a die differt) sed nostra uel diligentia, uel ignauia. Si iustitiam feceris, bonum tibi dies erit: si peccatum designaueris, malus & supplicij plenus. Si ista meditatus si ita animo affectus fueris, & preces, eleemosynasque quotidie adhibueris, fortunatum habebis totum annum: si uirtute neglexeris in istis mensium, ac statis diebus animi tui oblectationem concredideris, omnium inanis eris bonorum. Quod cum diabolus perspiciat & studeat nostros in uirtute labores frangere, & animi alacritatem extinguere, tum bonas, tum malas felicitates diebus ascribere nos docet. Nam qui sibi ipsi persuadet diem uel bonum uel malum esse, neque in malo die, bonorum factorum curam habebit, quasi propter diei necessitatem frustra laborando nihil proficiet: neque contra in bono die quicquam faciet, quasi propter bonum diei successum, propria sollicitudine nequaquam laedatur. Sic utrinque suam ipsi uis proder salutem, interdum quasi inaniter, interdum quasi superuacue laborans, in otio & nequitia uitam deget. Quod cum sciamus omnes, diaboli astutias fugere oportet, & hunc animi sensum deponere, ut neque dies obseruemus, neque hunc diem refugiamus, illum persequamur. Non enim solum ut nos in sollicitudinem iniiciat, sed etiam ut opera dei fugillet, hæc malus ille molitur demon, & in im-

Gal. 4

pietatem sollicitudinemque simul animas nostras pertrahere cogitat. Sed resistere nos oportet, & certo statuere, nihil malum esse, nisi peccatum solum, & nihil bonum, nisi uirtutem solum, & perpetuum cultum dei. Oblectationem animi non ebrietas, sed precatio spiritualis: non uinum, sed uerbum erudiens adfert. Vinum enim tempestatem, uerbum tranquillitatem creat: illud tumultum introducit, hoc turbulentiâ expellit: illud obscurat mentem, hoc obscuram illuminat: illud animi demissiones que ante non fuerant inuehit, hoc eas quæ adsunt, rursum expellit. Nihil enim ita tranquillitatem ac sedationem animorum ingenerat, atque hæc religionis nostræ instituta: res presentes despiciere, futuris inhiare: nihil humanum stabile iudicare, non diuitias, non potentiam, non honores, non clientelas. Hæc si recta ratione reputeris, cum diuitem uideris, non te inuidia mordebit: si in paupertatem incidaris, non despondebis animum, atque adeo perpetuo ferari potes. Christianum enim non mensibus, non nouilunijs, non dominicis diebus ferari oportet: sed per omnem uitam festum diem sibi accommodatum agere. At quis illi festus dies maxime conueniens est? Audiamus Paulum dicentem: Itaque feriemur non in fermento ueteri, neque in fermento malitiæ & nequitia: sed in fermentato integritatis & ueritatis. Si ergo puram habes conscientiam, festum diem ages perpetuo, bona semper nutritus spe, & futurorum bonorum perfusus expectatione: Sin animo perturbatus, & sceleribus multis obnoxius fueris, quamquam sexcentæ feriae & celebritates sint, nihil tamen melius quam hijs qui lugent constitutus es. Quæ enim splendida diei utilitas esse potest, si ego mihi animam obscuratam conscius sim? Sin fructum aliquem percipere è nouilunio uis, hoc facito: Vbi annum expletum uideris, gratias age domino, qui te ad hanc annorum circuitionem perduxit. Estimula cor tuum, uitæ tuæ tempus tecum reputa, tecum ad hunc modum uerba facito: Dies auolat & prætereunt, anni finiuntur magnam uitæ nostræ partem confecimus: quid bonum a nobis factum est? iudicium dei pro foribus est, & reliquum uitæ tempus ad senectutem uergit. Hæc in nouilunijs meditare. Hæc de annorum conuersionibus reuolue. Future diei perpetuo recordemur, ne aduersum nos loquatur quis illud, quod aduersus Iudæos à propheta dictum est: Abierunt dies eorum cum uanitate, & anni illorum cum celeritate. Has ergo ferias perpetuas, & in ambitu annorum nequaquam inclusas, neque dierum permutatione descriptas, tum diues, tum pauper ex æquo potest agere. Non enim hic pecunijs, neque rerum affluentia opus est, sed uirtute sola. Non habes pecunias: at dei timorem habes, omnibus pecunijs uberio- rem thesaurum, qui neque consumitur, neque interuertitur, neque exhauritur unquam. Intuere in celum, terram, mare, aerem, in genera animalium, ac uarietatem stirpium, in naturam hominum uniuersam: considera Angelos Archange-

Coll. 3

1. Cor. 1

Null. 5

103

los, Superiores potestates: reputa hæc in domini tui ditione esse. Haud fieri potest, ut domini tam locupletis, præsertim si propitium habeat dominum, pauper quisquam seruus sit. Dies obseruare non Christianæ religionis, sed græcæ cuiusdam inanitatis est. In celestem ciuitatem ascriptus es, in rempublicam eam receptus es, angelis te ipsum admiscuisti: ubi non est lumen quod in tenebris desinit, neque dies quæ in noctem terminatur, sed perpetua dies, & perpetua lux. In illa erga intueamur omnino. Cœlestia, inquit ille, querite, ubi Christus ad dexteram dei sedet. Nihil habes commune cum terra, ubi solis cursus & conuersiones, et dierum uicissitudines sunt, sed si recte uiuas, nox tibi dies fiet: contra ac illis qui in lasciuia, & ebrietate, & intemperantiâ uiuunt, quibus dies ad noctis conuersionem tenebras, non quidem defectione solis, sed illorum, propter ebrietatem, obscuratione mentis. Dies ergo tales in admiratione habere, & magnam ex illis uoluptatem capere, & lucernas in foro accendere, & coronis admodum redimere, puerilis cuiusdam amentia est. Ab hac iam imbecillitate liberatus es, & in uirum euasisti, & in celestem ascriptus es rempublicam: non ergo in foro accendas lumen sensibile, sed in animo accende lumen spirituale. Luceat enim lux uestra coram hominibus, ut uideant bona opera uestra, & gloria afficiant patrem uestrum cœlestem. Hæc lux, hanc adfert compensationem: non ut domus tuæ fores fertis coronentur, sed ubi talem tuum demonstraueris cum ceteris conuictum, ut iustitiæ coronam capiti impositam, à Christi manu accipias. Nihil temere, nihil imprudenter à uobis fiat. ita enim Paulus præcepit, omnia in gloria dei ut facerem? Siue enim, inquit, editis, siue bibitis, seu quid facitis, ad gloriam dei faciatis. At quomodo, inquires, edere & bibere ad gloriam dei possumus? Accerse pauperem, participem mensæ tuæ facias Christum, & ad gloriam dei edisti, ac bibisti. At non hoc solum præcepit ad gloriam dei fieri, sed & reliqua omnia, ut in forum ire, domi se continere. Hæc enim utraq; propter deum fiant. At quomodo utraq; ista fiant propter deum? Quando ad ecclesiam accedis, quando precationis, quando doctrinæ spiritualis particeps es, hæc progressio ad gloriam dei est. Sed domi etiam licet propter deum manere. Quomodo? aut qua ratione? Vbi audieris tumultus immodestos, pompas diabolicas, malis atque intemperantibus hominibus forum plenum esse, domi maneto, & à turba tali discedito, & ad gloriam dei ibi mansisti. Quemadmodum autem, tum domi permansio, tum egressio foras, sic tum laus, tum uituperatio quoque ad dei gloriam esse potest. Quomodo autem ad gloriam dei licet alium laudare ac uituperare? Sedetis sæpe in officinis, uidetis prætereire homines malos, atque improbos, supercilia contrahentes, inflatos, qui multos post se parasitos & adulatores ducunt, qui pretiosas habent uestes, & multis inanitatibus amittuntur, alienarum rerum direptores, atque auar-

ri. Hic si quencquam audieris ditentem: An non præstabilis hic uir: an non beatus? Increpa, redargue, os obstrue, comiserator, lacrymare: hunc tu ad gloriam dei uituperabis. Vituperatio enim talis, ad religionem reliquorum presentium & uirtutem instructio est, ut in res ad uictum spectantes minus inhiant. Quare ab illo qui illa dixit: Cur tam beatus hic est? Num quia admirabilem habet equum auro exornatum? aut quia magnum famulatum? aut præclaram habet uestem? & ebrietate delicijsque quotidie soluitur? Sed propterea miser atque infelix est, & multis lacrymis profectus. Video certe uos nullam illius partem laudare posse, sed externas res omnes, equum, frenum, uestes, quæ omnia nulla illius pars existunt. Diccas ergo, quid omnino miserius esse potest, quam ut equus, & equi frenum, & uestium splendor ac famulorum bona corporis constitutio laudetur, ipse illaudatus prorsus prætereatur? Quid eo homine pauperius, quam cum nullum habeat bonum proprium aut domesticum, neque quicquam quod inde educere in aspectum potest, alienis ut rebus totus exornetur? Proprium enim & domesticum ornamentum diuitiarumque nostræ sunt, non famuli, non uestes, non equi, sed animi uirtus, sed bonorum operum abundantia, sed libera & secuta cum Deo colloquutio. Rursus, cum uideris pauperem abiectum, spretum, cum penuria uitam transigentem, et à sodalibus, qui tecum sunt, commiseratum, laudato illum: & hæc prætereuntis laus, institutio est & adhortatio ad bonam & honestam uitam transigendam. Si dixerint, ærumnosus & miser est: tu contra illum omnium beatissimum prædica, qui deum habet amicum, qui uirtuti incumbit, qui diuitias nequaquam fluxas possidet, qui conscientiam habet puram. Quid enim illi incommodi est, si pecunijs terrenis egeat, cum cœli & cœlestium hæreditatem aditurus sit? Si tu cum illis sic disputaueris, atque alios instrueris, magnam recipies tum uituperationis tum laudationis tuæ mercedem, cum utraq; ad gloriam dei facias. Quod autem nequaquam temere animi tuum his uerbis pellexerim, sed quod permagna quadam his qui ita animo constituti sunt, à deo compensatio futura sit, & in summa hoc uirtute habent, ita de illis qui sic uitam degunt statuere: audi quid propheta dicat, & in quo recte factorum numero ponat, tum malos homines pro nihilo habere, tum timentes deum gloria afficere. Postquam enim reliquas uirtutes commemorasset illius, qui à deo honorandus esset, & qualis esse illum oporteret, qui in sancto illius tabernaculo habitaturus esset, hoc est, inculpatus, & colentem iustitiam, & à nequitia uacuum, etiam hoc subiicit: Qui non dolosus fuit lingua sua, nec fecit proximo suo malum: & paulo post, Pro nihilo habitus est apud illum maleficus, timetes autem dominum gloria afficit. His uerbis demonstrat unum certum eius officium esse, malos contemnere, laudare & beare bonos: Et alibi idem significauit cum diceret: Mihi autem admodum honoratum. 5 R. 2 sunt

Psal. 14

Chryl.

funt amici tui o deus, multiplicati sunt magistratus eorum, quem Deus laudat, tu ne uituperes. Laudat autem eum, qui cum iusticia uiuit, quamuis pauper sit. Quem deus auerfatur, tu ne laudaueris: auerfatur autem omnem qui cum nequitia uiuit, quamuis multis opibus circumfluat. Sed siue laudaueris, siue uituperaueris, utraque ad Dei uoluntatem facias. Licet etiam ad gloriam Dei corrigere, quemadmodum erga seruos nostros saepe animo commouemur. Quomodo autem licet propter deum obiurgare? Si ebrium aut furentem uideris, uel seruum, uel amicum, uel alium quempiam uicinum tuum, aut in theatrum currentem, aut animam suam ipsius prodentem, aut iurantem, aut peierantem, aut mentientem: isto machare, punire, reuoca, corrige, & haec omnia propter deum fecisti. Si erga te peccantem uideris, aut aliqua officij parte erga te sui praetermittentem, remitte hoc ei, & remisisti propter Christum. Nunc uero multi contra faciunt, cum erga amicos, tum erga seruos: quando enim erga se alij peccant, acerbi, inexorabilesque sunt iudices: quando autem in deum contumeliosi sunt, & iras ipsorum perdunt animas, nullam eius reuerentiam habent.

Amici tibi acquirendi sunt: propter deum acquirito. Inimici tibi capiendi sunt: propter deum capito. At quomodo amici & inimici propter deum acquirendi sunt? Si non amicitias illas colligamus, unde pecunias corripere, conuiuia agitare, imperia consequi poterimus: sed illos prosequamur & acquiramus amicos, qui mentem nostram moderari, praecipere honesta, peccantes increpare, delinquentes arguere, supplantatos erigere, consilio ac precibus opem ferre, & ad deum adducere possunt. Rursus, inimicos licet facere propter deum. Si uideris aliquem intemperantem, nefarium, nequitiae plenum, opinionibus impuris refertum, supplantantem te ac nocere cupientem, recede, & resiliat ab illo. Sic enim Christus iubet: Si dexter oculus offenderit te, extrahe eum, & abijce abs te. Hoc nempe praecipit, ut amicos quos eque ac oculos charos habes, et ad omnem uitae usum necessarios, si ad animae salutem impedimentum afferant, amputes & abijcias. Si in coetu hominum prodieris, et uerba multa cum alijs feceris, propter deum hoc facito: si tacueris, propter deum taceto. At quomodo in coetu uersari propter Deum licet? Si cum alijs sedens, non de rebus externis differas, neque de his quae nobis plane perparum aut nihil conducunt, sed de religione nostra, de gehenna, de regno caelorum, non autem de rebus inanibus aut superuacaneis, cuius generis haec sunt: Quis magistratum gerit? Quis magistratu abiit? Qua de causa hic mulctatus sit? Unde ille tantum lucratus sit, & locupletissimus euaserit? Quid ille huic reliquerit moriens? Quomodo ille ab hereditate abfuerit, cum in primis heredibus se adscribendum putauerit? ac multa alia his similia. De his rebus autem neque nos communicemus, neque alios communi care permittamus. Sed consideremus potius quibus

dictis aut factis deo placebimus. Rursus poteris propter deum silere, exagitat, uiolatus, infinita mala passus, si feras generose, & nulla maledicta referas illi qui haec designauit. Non autem laudare solum & uituperare, nec domi manere, aut foras ire, non loqui, aut silere, sed etiam flere, dolere, & latari quoque ad gloriam dei licet. Quando enim uel fratrem uideris peccantem, uel teipsum in peccatum aliquod delapsum, deinde ingemiscas, ac animo moereas, haud poenitentiam salutem ex hoc lucrificasti: quemadmodum Paulus ait. Qui secundum deum dolor est, salutem haud poenitentiam efficit. Si florentem alterum uideas, nolito illi continuo inuidere, sed deo, qui tam praclarum effecit fratrem tuum, perinde ac de proprijs bonis gratias agito, & huius laetitiae permagnam habes fructum. Quid enim inuidis hominibus est miserabilis, quibus cum liceat gaudere, & fructum laetitiae suae capere, ipsi tamen mallent propter alienas felicitates dolere, & cum dolore ipso, poenam a deo, & supplicium intolerabile arcessere. Caeterum quid laudes, & uituperationes, dolores, & laetitias commemorasti? ubi etiam a leuissimis rebus & uilissimis, maximas utilitates percipimus, si propter Deum ipsum eas faciamus? Quid enim est tonsione criminum uilius? Hoc tamen licet propter deum facere. Quando enim comam non composueris, neque uultum tuum ornaueris, neque te ad illecebras, ac lenocinia eorum qui te intrentur comperis, sed inculte, atque horride, & quantum usus fert, teipsum apparaueris, tantum propter deum fecisti, & eius mercedem reportabis, tum quia cupiditatem repressisti malam, tum quia ambitionem importunam coercuisti. Si enim qui poculum frigide solum dat propter deum, regni caelorum hereditatem adhibet: qui omnia fecerit propter deum, considera, quantam habeat compensationem.

Quin & propter deum ingredi, & propter deum intueri possumus. At quomodo intueri & ingredi propter deum licet? quando non ad improbitatem curris: quando non in alienam pulchritudinem nimis inquiris: quando mulierem occurrentem uidens, refrenas oculos, & timore dei propter deum, munis aspectum: quando non preciosis uestibus & delicatis, sed his quae tegere nos satis possunt, induimur. Sed & ad imos usque calceos demittere hunc morem licet. Eousque enim molliciei luxuriae delapsi sunt homines, ut & calceos exornent, & omni ex parte, aequae ac faciem suam alij componunt, uariare soleant, quod animae impurae ac deprauatae signum est. Quamquam enim perexiguum hoc esse uideatur, tamen tum in uiris, tum in foeminis, magnam perditam mentis argumentum & significatio est. Licebit ergo & calceis ipsis propter deum uti, cum omnino usum quaerimus, & hunc utendorum calceorum finem habuerimus. Ingressu enim & amictu nos deum gloria afficere posse, cognosce ex eo, quod sapiens quidam olim dixit. uestitus uiri, & risus oris, & incessus pedum, indicant hominem. Quando enim honeste uestiti

uestiti, grauitatis pleni, & multam in omni re gerenda modestiam adhibentes, in aspectum hominum prodimus: qui infidelis, qui intemperans, qui turbulentus est uir, is quamquam futilis, atque inconsideratus fuerit, tamen primo quoque occursum, in aliquem eius generis hominem intuens, omni illi honore, ac admiratione prosequetur. Si uxorem duxerimus, propter deum hoc faciamus: non ut facultates maiores acquiramus, sed ut temperanter uiuamus: animae nobilitatem, non pecuniarum abundantiam inquiramus: non maiorum splendorem, sed morum uirtutem persequamur & modestiam, uitae sociam, non lenociniorum comitem capiamus. Caeterum quid opus est omnia commemorare? Licet uobis ex his quae dicta sunt, singula quae sunt, aut geruntur, percurrere, & omnia propter deum facere. Et quemadmodum mercatores nauigantes maria, & ad ciuitates appellentes, non prius abeunt a portu, & in foros conscendunt, priusquam intelligunt aliquod lucrum esse in mercimonijs: sic nec tu quicquam facias, nec dicas, nisi lucrum aliquod habeas secundum deum. Ne dicas autem, neminem posse omnia propter deum facere: quando enim calciamenta, caesaries, uestitus incessus, aspectus, uerba, confessus, ingressus exitus, facietas, laudationes, uituperationes, commendationes, amicitiae inimicitiae, possunt propter deum fieri: quid restat, si uouerimus, quod non poterimus propter deum facere? Quid carceris custodijs deterius esse potest? Nonne haec uita omnium nequissima esse uidetur? Licet tamen ei qui uelit, inde lucrum reportare, quando uinctis parcat, quando iniuste in carcerem coniectis commodat, & in alienis calamitatibus commodatur: quando communis proponitur omnibus adlicitis portus. Ita custos carceris Pauli seruabatur. Ex quo satis liquet, quod ex omnibus rebus, si uouerimus, lucrum facere poterimus. Quid parricidio indignius esse potest? Attamen iustitiam afferre potest, etiam hoc facinus, si quis admittat: tanti est propter deum quicquam facere. At quomodo potest parricidium iustitiam afferre? Madianitae olim uolebant infernum deum Iudaeis facere, hac uia arbitrati se illos superare posse, si beneuolentiam dei erga illos minuerent, puellas exornantes, & in exercitus conspectu collocantes, lenocinabantur eos, & ad stuprum primo, deinde etiam ad impietatem adducebant. Hoc cum uidisset Phinees, duos in ipso facinore deprehendens, distracto gladio, utrosque transfodit, & hac rei susceptione, dei iram a destinata sententia deduxit. Ac facinus quidem ipsum parricidium fuit: fructus autem illius, omnium perdendorum salus fuit: unde & iustitiam attulit, qui hoc fecit. Et non modo non manus haec caedes inquinauit, sed multo etiam puriores fecit. Atque id iure quidem. Non enim ad eorum, quos interfecit, inuidiam, sed ad eorum qui superauerant, salutem, hoc suscepit. Duos interfecit, &

Chryl.

infinitam hominum multitudinem seruauit. Perinde autem fecit ac medici solent, qui partes corporis putrescentes amputando, integrum corpus conseruant. Sic & ille fecerat; Propterea psalmus ait: Stetit Phinees, & placauit, & cessauit plaga, & habitum est illi hoc ad iustitiam, a generatione ad generationem, usque ad perpetuitatem. Immortalis huius recte facti memoria permanet.

Rursus alius orauit & accessit deum: adeo est aliquid, non propter deum facere; Pharisaum dico. Sed quemadmodum Phinees etiam cum eadem fecisset, gratus apud deum fuit: sic & iste non propter precatationis naturam offendit, sed propter animi affectionem, qua cum precabatur, prolapsus est. Ita etiam si spirituale aliquid fuerit, si tamen propter deum non fiat, cum primis illud laedit, qui facit. Quemadmodum si aliquid externum fiat, modo propter deum fiat, admodum adiuuat eum, qui cum religiosa id facit mente. Quid enim caede grauius, aut horribilius esse potest. Iustum tamen effecit eum, qui hoc susceperat. Qualem ergo excusationem habebimus nos, qui dici mus ex omnibus rebus lucrifacere, & omnia propter deum nos facere non posse, cum inueniamus etiam qui e caede lucrum fecerunt? Si animam aduertere uouerimus, siue emendum, siue uendendum sit, per omnem uitam spiritualem hanc mercaturam faciemus: ut si tolerabili precio nihil amplius requiramus: si difficultatem annonae nequaquam obseruemus, & tum egentibus diuidamus. Maledictus enim, inquit ille, qui rei fructu

Prou. 11

mentariae charitatem auget. Sed quid oportet singula percipere? Vno exemplo omnia colligenda fuerant. Quemadmodum enim edificatores cum murum extructi sunt, amissim ab angulo ad angulum ducunt, atque ita murum pertexunt, ut minime inaequalis eius ora existat: sic & nos pro amissis uerbum hoc adhibeamus, quod apud Apostolum est: Siue editis, siue bibitis, seu quid aliud facitis, omnia ad gloriam dei facite. Siue ergo precemur, siue ieiunemus: siue accusemus, siue condonemus: siue laudemus, siue uituperemus: siue ingrediamur, siue exeamus: siue teneamus, siue emamus: siue taceamus, siue disputemus: siue aliud quid faciamus: omnia ad gloriam dei faciamus. Et si quid ad gloriam dei non pertineat, illud neque facto, neque dicto a nobis usurpetur. Sed pro baculo magno, pro armis, pro praesidio, pro thesauris inexplicabilibus, hoc dictum animo inscribentes, nobiscum, quamcumque uiam ingressi fuerimus, circumferamus, ut omnia ad gloriam dei facientes, loquentes, suscipientes, tum hic, tum post huius uitae peregrinationem, gloriam ab eo consequamur. Ait enim: Gloria afficientes me, gloria afficiam. Non dictis ergo,

1. Cor. 10

sed factis ipsis illum assidue gloria afficiamus: quia illum decet gloria ad omnem aeternitatem, Amen.

tom. 5.

R. 3.

QVVM PRESBYTER ESSET DESI- gnatus de se ac de episcopo deq; populi multi- tudine Sermo. Des. Erasmo interprete.

M VERA sunt quae nobis acciderunt, num re ipsa gesta sunt, nec falsi sumus, neq; quae nunc fiunt sunt somnia: an vere dies est & uigilamus omnes? Et quis credat q; in die, quae sobrii sunt ac uigilant homines, adulescens nullius rei & imperitus, ad tantum dignitatis fastigiū subuectus sit? Nam nocte talia accidere nihil sit incredibile. Tum enim quidam & corpore claudis, & adeo tenues ut ne necessariis quidem suppetat uictus, in somnis sibi uidentur integris membris, & formosi, & regali frui mensa: sed quae uidebatur, somnus erat, & in somniorum ludibria: siquidem haec est natura somniorum, uasra quaedam ac uersuta res est, ac prodigiorum artifex, gaudet uouis & incredibilibus simulacris illudere. At uero nec interdiu, nec reuera forsitan aliquis uideat hoc accidere: uerum omnia nunc cōtigerunt, facta sunt, perfecta sunt, quemadmodum uidetis, hec, inquam, somniorum uisus incredibilia, Et ciuitas tantae magnitudinis, tam celebris ac hominibus differa, populus & multus & admirandus ad meam inhiat exiguitatem, tanquam a nobis magnum quiddam ac praclarum audiret. At qui etiā si mihi annuum more profueret oratio, siq; uerborum fontes essent in ore meo, protinus ex tantae multitudinis ad audiēdū concursu, metu susteretur profluuium, & in diuersum fluenta resiliunt. Nunc uero quū tantū abissum a fluminū ac fontiu copia, ut exigua pluuiolae mediocritatē obtineamus: qui fieri possit, ut me nō deficiat tam exiguus fluxus, metu arefactus, idemq; eueniat quod in corporibus solet accidere? Quid accidit in corporibus? multa frequenter quae manu tenemus, quae digitis stringimus, praemetu nobis excidunt omnia, dissolutis neruis nostris, corporisq; uigore remisso. Itidem mihi profecto nunc metus est, ne idem eueniat in animo nostro, uidelicet ne quae multo cum labore excogitauimus, quanquam & haec sanē perquam exilia paruūq; momenti, praepauore ueniant in obliuionem, & euanescant, abeantq; animum nostrum desertum relinquentia. Quapropter pariter omnes tum uos qui cum imperio estis, tum uos qui parētis imperio; obsecro: ut quantam nobis anxietatem iniecitis uestro ad audiendum concursu, tantundem nobis audacitē inspiret precum uestrarum diligentia, si rogatis illum qui dat sermonem euangelizantibus uirtute multa, ut nobis quoque det sermonem in aupertione oris nostri. Nullus omnino uobis tot ac tantis labor erit unius adolescentis animū timore dissolutū, denuo cōpingere: quin & par fuerit, ut quod nūc petimus, praestetis: quādoquidem tantam procellam subiuimus propter uos uestramq; charitatem, qua nihil uolentius aut imperiosius, ut quae nos non admodum dicēdi peritos, ad dicendum pertraxit, effecitq; ut ad doctri-
ne stadi-

um exueremur, licet antehac hoc palestre genus nunquam attigerimus, sed semper in auditorū ordine, quieto silentio frui soleamus. Verum quis sit adeo durus & immobilis ut istum uestri conuentum silentio praeterat, & amicos nactus audiendi studio flagrantem non alloquatur, etiam si omnium hominum esset infantissimus? Cupiebā equidem primū in ecclesia dicturus, procerum primicias illi dicere qui linguam nobis hanc dedit, nimirum deo. Atq; ita sanē fieri oportuit: neque enim a ea tantum ac uinari lacus, uerum etiam uerborū primicias oportet uerbo persoluere, multoq; magis uerborum quam actionum. Quinetiam ut ad uos hic fructus magis pertinet, ita ipsi deo qui honoratur acceptior est. Botrum enim & aristam suo terra emittit gremio, alit pluriarum irrigatio, colit agricolarum manus: at sacrum hymnum parit animi pietas, alit bona conscientia, deus in caelestia recipit horrea: porro quanto praestantior est animus terra, tanto haec illa melior est oblatio. Quapropter & prophetarum quispiam uir magnus & admirandus, nomē illi Osee, eos qui deum offenderant, parabantq; illum sibi propitium reddere, adhortatur dicens: Adserte uobiscum non armenta bouum, neq; similia mensuras tot aut tot, neque turturem, neque columbam, neq; aliud quicquam istiusmodi rerum: sed quid? forte uobiscum uerba. Et quale sacrificium, dixerit aliquis, sunt uerba? maximum quidē o charissime, ac splendidissimū, ceteris omnibus praestantius. Et quis ista dicit? is nimirum qui haec omnia nouit maxime atq; exactissime, uidelicet magnanimus ille ac magnus Dauid. Is enim quum aliquando deo gratiarū actiones imolaret, pro uictoria quam ex hoste tulerat, ita ferme loquitur: Laudabo nomē dei mei cū cantico, magnificabo eum in laude. Mox huius sacrificij praestantiā nobis aperiens subiecit, & placebit deo supra uitulū nouellū cornua producentē & ungulas. Cupiebā igitur & ipse hodie has mactare uictimas, & altare spirituale hisce cruētare hostijs. Sed quid faciā? Vir quidam sapiens obturat mihi os, deterretq; dicens: non est spetiosa laus in ore peccatoris. Quemadmodū enim in coronis non sat est flores esse puros, nisi pura sit & manus eas cōtexens: sic & in sacris hymnis oportet non uerba tantū esse pia, uerum etiam animū hymnos concinentem. At is mihi impurus est, fiducia uacua, utpote multorū plenus scelerū. Porro sic affectis, nō haec modo lex obturat os, uerum etiam alia quaedam illa uetustior, & ante illam lata, quam & ipsam adiecit is qui modo nobis de sacrificijs loquutus est Dauid. Quum enim ait: Laudate dominū de caelis, laudate eū in excelsis, laudate dominū de terra: quum utranq; inuitat creaturam, & quae sursum est, & quae infernē, sensibilem atq; intelligibilem, conspicuam et inconspicuam, quae supra caelos est, & quae sub caelo, & ex utraq; chorū cōstituit, atq; ita iubet hymnis celebrare regem uniuersorū, nequa q; inuitauit peccatorē, sed & hic illi fores occlusit, ceterū ut uobis quod dico

Offe 14

Psal. 68

Ecclef. 15

Psal. 148

dico fiat euidentius, ipsum psalmum ab initio uobis praelegemus. Laudate dominum de caelis, laudate eum in excelsis, Laudate eum omnes angeli eius, laudate eum omnes uirtutes eius. Vides angelos laudantes, uides archangelos, uides Cherubim & Seraphim, summas illas uirtutes. Quū enim ait, omnes uirtutes eius, uniuersum populum caelestem complectitur. Nuncubi uides peccatorem? Et quomodo, dixerit aliquis; in caelo uidere possum? Ergo age in terram descendamus, ad alteram chori partem transeuntes, nec hic rursus uidebis peccatorem. Laudate dominū de terra, dracones & omnes abyssi, bestiae & omnia peccora, reptilia & uolucres pennarū. Haud frustra neq; temere dum haec loquor, intersilui. Quia & mentis cogitatio metu confusa est, ad amaras usq; lachrymas, grauemq; euulatum perducta. Quid enim obsecro possit esse miserabilius? scorpion, serpentes ac dracones inuitantur ad laudandū eum a quo cōditi sunt: solus peccator ab hac sacra chora submotus est, idq; iure optimo. Mala bestia est peccatū, non quidem in conserua corpora malum proferēs, sed in ipsam domini gloriam effundens malitiam: propter uos, inquit, nomē meum conuicijs afficitur inter gentes. Eoq; peccatorem tanquam e sacra patria abegit propheta, & ultra fines ac pomeria submouit: atq; uti musicus optimus e cithara bene modulata chordam dissonam refecat, ne reliquarum uocum harmonia uitetur: Sic & peritus artis medicus, membrum putrefactum amputat, ne haec lues ad cetera membra sana transiliat. Eundem ad modum propheta fecit, dum ueluti chordam dissonam ac ueluti membrum aegrum ab uniuerso creaturae corpore refecat. Quid igitur nobis faciendum est? Posteaquā reiecti sumus, posteaquam reiecti sumus, omnino sileamus oportet: dic igitur, obsecro; num tacebimus? neq; quisquam nobis permittet hymnis celebrare dominum nostrum? ergone frustra uestros animos implorauimus? frustra ad uestras cōfugimus preces? Absit ut frustra: reperi em, reperi & alterum glorificandi modum, uestris in hac haesitatione precibus, ceu stellis in caligine apparētib;: fas enim est, & cōseruos nostros laudare, quibus laudatis haud dubium est quin ea gloria penetret in caelum, quemadmodū ipse dominus dicit: Lux uestra coram hominibus, ut uideant opera uestra bona, & glorificent patrem uestrum qui in caelis est. En alter glorificandi modus, quo & peccatori fas est uti, ut legem tamen non uiolet. Quem igitur, quem, inquam, cōseruorum laudabimus? quem alium, quam illum communem huius patriae doctorem, non solum per patriam, sed & per uniuersum orbem? Quemadmodum enim uos ille docuit ut usq; ad mortem religioni instaretis: ita & uos alios homines docuistis, a uita citius, quam a pietate recedendum esse. Vultis igitur illi posthac laudum coronas plectamus? uolebam equidem & ipse, sed uideo recte factorū pelagus immensae profunditatis, uereorq; ne sermo noster ad fundum delatus pra imbecillitate nō possit

fit in altū recurreret: oportet enim uetusta narrare facinora, peregrinationes, uigilias, curas, iudicia, pugnas, trophaea trophaeis, uictorias uictorijs cum mulatas, res gestas, non nostrā modo, sed & omnem humanā linguā superantes, quaeq; uocē requirunt apostolico spiritu concitata, qui potest omnia tum eloqui, tum docere: sed hanc partē praetercurrentes ad alterā quae minus habet periculi accedemus, quā uel exigua scapha licet enauigare. Age igit de tēperantia dicere tentabimus, quo modo uentri imperarit, quomodo delicias contempserit, quomodo mensam sumptuosam deriserit, idq; quū in domo sumptuosa esset educatus: nam mirum non est eū qui in paupertate uixit ad hanc squalidam asperāq; uenire uitam, quādoquidem is habet ipsam paupertatē peregrinationis ac uiaecomitem, quae illi sarcinam indies reddit leuioer. At qui factus est diuitiarum dominus, haud facile sese ab illarum explicet complexu, tantum cupiditatum examen animam illam circunuallauit: tam grauis et caliginosa affectuū nubes mētis illius oculos obducit, ut nō sinat ad caelū intuitū erigere, sed cogat deorsum inclinare caput & ad terrā inhiare. Nec est alia res, quae perinde obftet quō minus proficiscamur in caelum, ac diuitijs, & hinc ueniētia mala. Nec meus est hic sermo, sed ab ipso Christo deuenit sententia: Facilius est, inquit, caelum per foramen acus ingredi, quam diuitem in regnum caelorum. Sed ecce, quod erat difficile, uel impossibile potius, factum est possibile. Et de quo Petrus olim dubitabat apud praceptorē, uoluitq; ex eo discere, iam ipsa experientia nouimus omnes, imō etiā amplius: nō enim iam diues ipse tantummodo ascendit in caelum, uerum etiā populum introducit, quū praeter diuitias, & alia his non minora habeat impedimenta, quod iuuenis est, quod ante tempus orphanus, quae res quēuis hominis animū possint in fraudem illicere. Eiusmodi habent incantamēta, eiusmodi praebent uenena. uerum haec ille deuicit, & caelum apprehendit, seseq; contulit ad caelestem philosophiam, ac neq; splendorem praesentis cōsiderauit uitae, neq; ad progenitorum claritatem respexit: imō potius ad maiorum claritatem respexit, non quidem istorum quos ipsi natura necessario deuinxerat, sed qui iuxta pietatis propositum cōiuncti sunt, eoq; talis factus est quales illi fuerunt. Respexit ad patriarcham Abraham, respexit ad magnum illum Moysen, qui quum esset in regio educatus palatio, mensa Sybaritica frui consuetus, & inter Aegyptios relictus strepitus ac tumultus (nostis autē cuiusmodi sint barbarorū illorum mores, q; fastus & arrogantiae pleni sint) contemptis illis omnibus, ad lutum & laborem opificum ultrō se cōtulit, & in seruorū numero esse concupiuit, qui rex erat & regis filius. Atqui hanc ob causam post reuersus est maiore cum dignitate, q; antea gerebat atq; abiecit. Si quidem post exilium, post imposturam apud focerū, post eternas peregre toleratas, rediit, regis ipsius princeps, imō uerius regi iam factus deus. Feci, inquit, te deū Pharaonis: iploq; rege

Mat. 19

Mat. 10

L. 18

Mat. 5

splendidior erat, non gestans diadema, neq pur- A
pura amictus, neq curru uectus aureo, sed uniuers
so illo fastu conculcato. Erat omnis filia regis glo
ria ab intus. Reuersus est sceptrum gestans, quod
imperaret, non hominibus tantum, sed & celo,
terrae marisq, aeris & aquarū naturae, stagnis, fon
tibus ac fluminibus; in quacūq em uoluit Mo
ses, in ea uertebantur elementa, & in manibus il
lius denuo transformabatur creatura; quae nō ali
ter quam ancilla quae piam officiosa, cōspicata he
ri sui amicū aduenisse, per omnia parebat, dictoq
audientem se praebat perinde atq ipsi domino.
Ad quem hic, quem nunc laudandū suscipimus,
respicens illi similis effectus est: quum esset iuue
nis (si tamen unquam fuit iuuenis, non enim sanē
credo, usq; adeo illi ab ipsis cunabulis mēs erat ca
na) sed quum iuxta supputationem aetatis esset iu
uenis, omnem arripuit philosophiam; & posteaq
cognouerat naturā hominis esse ueluti fundum
quēdam & agrum syluestrem, animi cupiditates
ratione pietatis ceu falce quapiam facile resecut,
agricolae purgata reddens arua, ad faciendum se
mentem: ea recepta totū semen ad profunda de
milit, ut deorsum radicatū, nec ad radiorum im
petum cederet, nec a spinis male suffocaretur. A
nimū quidem ad hunc curauit modum; carnis
uero lascitiā temperantiae remedijs compres
sit, tanquam equo cuiuspiam, in os habens rebelle,
ieiunij frenum insiciens, & haecenus in diuersum
tendens, ut ipsa concupiscentiarum ora cum par
simonia congruente cruentaret. Atq; adeo corpo
ri frenū intendit haecenus, ut nec immodice strin
gendo equum sibi ad ministerium redderet inuti
lem, neq passus sit supra modum obēsum fieri, ne
corpulentior factus, rursus erigeret sese aduersus
rationem habenas moderantem: sed simul & sani
tatis illius, & moderationis curam habuit. Talis
autem erat, quum nondum esset iuuenis; uerum
posteaq; teneram aetatem excesserat, hanc quoq
corporis curam abiēcit; ceterum nunc qui in sene
ctute, uelut in amoenō portu sedet, rursus eādem
curam obseruat. Nam iuuentus o dilecte pelago
furenti similis est, immittibus undis ac uentis ma
lis referto: canicies uero uelut in trāquillo portu
fouet eorum animos qui consenuerunt, praestans
ut ibi per aetatem a periculis liberam delicerentur. D
Hac aetatis tranquillitate quū hic nunc tuto fru
atur, nihilo minus tamē in certamine uersatur, atq
hunc timorem accepit a Paulo, qui quum ascen
disset in coelū atq; inde reuersus, terras rursus at
tigisset, aiebat, Ne forte quū alijs praedicauerim,
ipse reprobis efficiar: eoq; hic sese in perpetuo ti
more constituit, ut esset in perpetua fiducia, asside
retq; clauo, non ille quidem stellarum exortus ob
seruans, neq; rupes sub aquis latentes, neq; scopu
los, sed daemorum insultus ac diaboli uersutias,
cogitationūq; pugnas, omniq; parte lustrās exer
citum, cum cōs in tuto constituit. Neq; enim illud
modo spectat, ne scapha demergatur, sed ne quis
eorum quos secum habet in nauī uectores, a tu
multu cupiditatum, tāquam a piratis, abripiatur.

1. Cor. 9

nihil non curat agitatq. Per hunc perq; huius sa
pientiam nos omnes secundo nauigamus uento,
plena nauis uela pandentes. Sanē quum priorem
illum patrem amississemus, qui & hunc nobis ge
nuit, in desperatione nostra nauis erat, eaq; gratia
miserabiliter lamentabamur, ut qui non speraba
mus fore, ut hic thronus alium uirum talem acci
peret; uerum ubi hic aduenit, et in clara luce uisus
est, effecit ut omnis illa desperatio ueluti nubes
praterierit, & omnes molestiae euanuerint. Neq;
sensim nobis lectū illum exemit, sed a deo repen
te, quasi idem ille beatus ē tumulo rediuius in
hunc thronum ascendisset. Verum imprudentes
amore studioq; praclare gestorum patris nostri,
sermonem ultra modum produximus, non dico
ultra modum eorū quae hic cum laude gessit, nam
de his ne loqui quidem cōcepimus, sed ultra nostrae
iuuentutis mediocritatem. Agedum igitur rursus
uelut in portum orationem silentio ad quietem
reuochemus; ceterum ea desinere non uult, sed a
gre fert indignaturq; cupiens toto prato expleri.
Verum id impossibile est o pueri. Desinamus igitur
ea persequi, quae non possumus assequi, suffi
ciant nobis ad solatium ea quae dicta sunt. Quan
doquidem in pretiosis unguentis, non tantum si
quis effundat lecythum, uerum etiam si quis uel
summis digitis superficiem attingat, & aerem no
uo colore tinxit, et quotquot adsunt, suauitate fra
grantiae repleuit. Quod & in praesentia contigit,
non uiribus eloquentiae nostrae, sed propter uim
ab hoc bene gestorū. Abeamus igitur, abeamus,
ad preces diuertentes, deprecemur deum, ut com
munis mater nostra illabefacta & immota ma
neat, ut hunc patrem, hunc doctore, hunc pasto
rem & gubernatorem, ad longam producat uitā:
si quis uobis etiam nostri respectus est (neq; enim
iam nos ipsos in sacerdotum numero ponere au
debimus, quādo nec fas est abortiuos partus cum
legitimis ac perfectis numerare) quod si qua, in
quam, est apud uos & nostri ratio, tāquam scetus
cuiusdam abortiuus eiecti, orate ut ē supernis nobis
multus accedat uigor: opus quidem erat nobis &
prius tutela, quum soli uitam gereremus a nego
tius liberam. At postquam in medium producti su
mus (omitto quomodo, siue humano studio, siue
fauore diuino, nihil enim uobiscum hac de re con
tendam, ne cui uidear per dissimulationem & iro
niam loqui) attamen quando producti sumus, ac
iugum hoc ualidum graueq; suscepimus, multis
nobis opus est manibus, infinitis precibus, quod
possumus depositum reddere domino qui depo
suit, in die illo, quum n̄ quibus talēta credita sunt,
cītābuntur, & iudicio sistentur, rationem redditu
ri. Orate igitur ne nobis eueniat, quod euenit il
lis alligatis & in tenebras coniectis: sed simus in
eorum numero, qui poterunt qualemcumq; affe
qui ueniam, gratia & bonitate domini no
stri Iesu Christi, cui gloria & impe
rium in secula seculorum.
Amen.

CVM DE EXPVLSIONE IPSIVS SAN A
cti Ioannis ageretur. Homilia.
Vlti quidem fluctus, & undē imma
nes, sed submergi non uereor: quia
supra petram sto. Insaniat licet ma
re, petram nō potest cōmouere: in
surgant quantumlibet fluctus, na
uis Iesu obrui nō potest. Sed quid putāt? Ne mor
tem uerear, cui uiuere Christus est, & mori lucrū.
Ne exilium pertimescā, qui nouerim domini esse
terram, & plenitudinem eius. Sed honorum pro
scriptionem metram, qui sciam quod nihil intule
rim in hunc mundum, sed neq; auferre quid pos
sim. Quicquid terroris habet mundus, cōtemno,
quicquid delectabile habet, rideo. Diuitias nō cu
pio, paupertatem non horresco, mortem non ti
meo. Vita enim mihi ad uestrum profectum tan
tummodo ducitur, sed charitatem uestrā precor,
ut aequo animo sitis. Nemo enim nos a uobis po
terit diuellere. Quos enim Christus cōiunxit, ho
mo non separabit. Quod si de muliere & uiro di
citur, Non propter hoc relinquet homo patrem suū &
matrem, & adhærebit uxori suae: & erunt duo in
carne una: & si huiusmodi nuptiarum coniun
ctio ab homine non potest separari: multo magis
ecclesia nō potest a pastore diuelli. Sed impugnas
me. Quid mihi nocebit impugnatio tua, nisi quia
me quidem clariorem impugnationibus tuis red
des, tuas uero cōteras uires? Durū enim tibi erit,
aduersum stimulum calcitrare: quia nō stimulum
retundes, sed pedes calcitrās uulnerabis; neq; flu
ctus qui saxo illidunt amplius aliquid proficiet,
quam ut semetipfos fracti dissoluāt, & in spumas
extenuati dispereāt. Christi ecclesia nihil fortius,
si quis eam impugnare proponit, uires atterat ne
cesse est: tale est em, uelut si caelo bellum medite
tur inferre, Homini si bellum inferas, fortasse uin
ces, aut forte uinceris: ecclesiam uincere nulla uis
poterit. Deus est ecclesia, qui est omnibus fortior.
Aut aemulamur dominū. Nunquid fortiores illo
sumus? Deus fundauit hoc, quod labefactare co
paris. Aut experiri uis potentia domini? Ipse est
qui respicit super terrā, & facit eam tremere: & ite
rum qui iubet, & tremor eius solidat. Aut non ui
disti, tremementem ciuitatē tuam quoties stare fecit?
Multo magis ecclesiam suā tremētē poterit con
firmare: fortior enim ecclesia multo q; terra, imō
& fortior caelo. Coelum & terra transibūt, uerba
autē mea non transibunt. Quae uerba? Tu es Pe
trus, & super hanc petra aedificabo ecclesiam meā,
& portae inferi non praeualebunt in eam. Quod si
non credis uerbo & rebus ipsis, operibus crede.
Quanti tyranni aggressi sunt impugnare ecclesiam
dei, quanta tormenta, quātas cruces adhibuerūt,
ignes, fornaces, feras, bestias, gladios intēdentes,
& nihil agere potuerūt? Vbi nūc sunt illi qui haec
fecerunt, & ubi illi qui haec fortiter pertulerunt?
Nunc ij aeternis poenis premuntur, & isti aeternis
gaudijs eriguntur: fulget enim ecclesia super splen
dorem solis, & persecutores eius perpetuis tene
bris conteguntur. Non legis scriptum, quia unde
ferui-

Gen. 3
Eph. 5

cim soli erant, & uinci non potterunt? Nunc ubi
orbis terrarū repletus est piorū multitudinē, quo
modo poterunt uinci? Coelum & terra transibūt,
uerba autem mea non transibunt; & merito: cha
rior enim ecclesia dei, q; coelum. Non enim eccle
sia propter coelum, sed propter ecclesiam coelū.
Nihil enim, quāso, perturbet uos corū quae agere
uidetis. Ponamus ante oculos nostros Petri su
per aquas incedentem, & parum quid haesitantē,
atq; ob hoc paululū periclitantē: non propter po
tentiam fluctuum, sed propter infirmitatem fidei.
Nungd humana uolūtate huc uenimus, aut pro
pter hominem huc producti sumus? & haec nō ar
roganter loquor, neq; iactantia agitatus, sed ani
mos uestrōs, qui forte turbantur, cupio cōfirma
re. Intuemini ergo quomodo commota est, & cō
tremuit terra, & tamen non corruit ciuitas. Quo
modo impurissime diabole ecclesiam te putas pos
se deijcere, q; tremētes parietes deijcere minime
ualuisti? Nō est in parietibus ecclesia, sed in multi
tudine piorū. Ecce quā fortes, q; immobiles sta
tis, non ferro, sed fide uincit. Et quid de tāta multi
tudine loquor? Vnū fidelem uincere nō potes. O
diabole, nescis quae tibi fecerint martyres? Quo
modo frequenter ingressa est puella etate tenera,
annis immatura, & inuenta est ferro fortior, cum
latera eius scinderes, fidem tamē eius mouere nō
posses. Defecit frequenter caro in tormētis, & ro
bur fidei nō defecit. Consumptum est corpus, &
mens nō potuit inclinari. Interijt substantia, & per
sistit patientia. Si ergo frequenter ab una puella
uictus es, quomodo speras tantae huius & tam fi
delis multitudinis fidem te posse euincere? Non
audis domini uocē dicētis: Quia ubi duo aut tres
sunt congregati in nomine meo, ibi sum & ego in
medio eorum? Quid, ubi tanta fidelium multitu
do est, charitatis nexibus uinctae? Nō ego propria
uirtute confido, habeo scripturā domini mei, ma
num ipsius teneo, illa mihi cautio satis tuta est, il
la me securū reddet & intrepidum: etiam si orbis
terre cōmoueatur, ego cautionem dñi mei teneo.
Lego manum eius, ipsa mihi murus est in expu
gnabilis. Vultis uobis recitem domini cautionē?
Ecce, inquit, uobiscum sum omnibus diebus us
que ad cōsummationem seculi. Christus mecum
est, quem timebor? Etiam si fluctus insurgat, etiam
si totum pelagus aduersum me conturbetur, etiā
si principum furor, omnia mihi illa araneae erūt,
& araneis fragiliora. Et nisi propter fragilitatem
uestram, hodie non dubitarem ire quod uellent.
Semper enim dico: Domine uoluntas tua fiat:
non quod ille uult, uel ille, sed quod tu uis, tua uo
luntas mihi turris fortissima, & petra stabilis, &
baculus fidus. Si tu uis permanere mecū hic, ha
beo gratiam: si non uis, similem refero gratiam.
Nemo uos conturbet fratres, orate tantum. haec
enim diabolus mouet, non aliā ob causam, quā
ut religiosa studia uestra dirumpat, & exercitia
uestra, quae in orationibus & uigilijs gerebatis, ex
tinguat. Sed nō obtinebit, nec eripiet a uobis stu
dia religiosa; nisi quia sollicitiores uos inueniet, &
ferui-

Matth. 8

feruidiores efficiet. Crastina uobiscum exeam ad orationes: & ubi ego sum, ibi & uos eritis: & ubi uos estis, ibi ero & ego. Vnū corpus sumus, neq; caput à corpore, neq; corpus à capite separabit: etiā loco diuidamur, sed charitate cōiungimur, ego à uobis nec morte diuellar. Nam etsi corpus meum moriatur, anima mea uiuēt, & memoriā uestri tenebit. Vos estis mihi patres, uos mihi mater, uos mihi uita, uos mihi gratia: si uos proficitis, mihi placebit. Vos estis corona mea, & diuitiā meā, uos estis thesaurus meus. Ego milles pro uobis immolari paratus sum: & nec gratia mihi in hoc est, sed debitū reddo. Bonus em pastor debet animam suam pro ouibus suis ponere: huiusmodi enim mors immortalitatem parit. Non em propter diuitias mūdi, insidias patior: quod si esset, utiq; cōtristari deberem. Nec propter aliquod peccatum, sed propter charitatē, quam erga uos habeo: quia omnia ago, ut uos proficiatis: & ne subintrareat cōturbare gregem bene institutum, sed ut permāneatis in simplicitate fidei. Hęc est causa periculorum meorum, & hęc sufficiant mihi ad coronam: Quid enim nō patiar pro uobis? Vos mihi ciues, uos mihi fratres, uos mihi filij, uos mihi mēbra, uos mihi corpus, uos mihi lux, imō & ista luce dulciores. Quid enim mihi tantū prestant radij solis, quantū charitatis uestrę splendor acquirit? Ecce pro charitate uestra corona mihi paratur in futuro seculo, hoc mihi solis huius splendor prestare nō poterit. Hęc autem dico in auribus audientium. Et quid ita ad audiendum solicitum, & paratū, quā aures uestrę? Ecce quot dies sunt quod uigilatis, & nullum uestrum somnium inclinauit, nec temporis spatiū frangit, nullum timor, nullum minā deterrēt, sed terror eorum fortiores uos reddet. Video in uobis, quod semper optaui, ideo quod contēpistis mundi negotia, renūstastis om̄ibus: nihil iam de terra, neq; de terrenis actibus cogitatis. Ad cœlestia uos migrasse iam cerno, absoluti estis uinculis corporis, ad beatam illam & cœlestem contenditis philosophiā. Hoc mihi sufficit uidisse de uobis, hęc mea consolatio, ista me in agonib; meis uelut unguenta quædam corroborant, & fortiozem me agonibus reddunt, & ad gaudia immortalia, atq; æterna transmittunt: pro his gratias agamus deo, cui gloria in secula seculorum, Amen.

POST REDITVM PRIORIS EXILII
HOMILIA

Quid dicam? quid loquar? Benedictus deus, hunc egredies dixi sermonē: hunc iteratū reuertēs, & illic cōstitutus, hūc in ore uolebā. Puto uos meminisse, cum ante hoc beatū Iob adduxissem in medio descēte: Sit nomē domini benedictum. Hanc uobis historiā dereliqui, has gratiarū actiones iterabo regressus. Sit nomen domini benedictum in secula. Diuersę rerū causę, sed una gloriificatio: & cum expellebar, benedicebam, & reuer

Iob

ter iterum benedico. Et si uarię quidē causę, sed una definitio. Super hyemē & æstatē unus est finis. Culturę fertilitas subsequens campī. Benedictus deus, qui cōcessit exire: benedictus deus, qui redire præcepit. Benedictus deus qui permisit hyemem: benedictus deus, qui dissoluit hyemē, & fecit tranquillitatem. Hęc dico admonēs uos, ut semper benedicatis. Si euenierint mala, benedicite, & dissoluentur mala: si prospera uenerint, benedicite, & perseverant prospera. Siquidem Iob cum in prosperis esset, benedicebat: & cū pauper esset effectus, glorificabat: neq; tūc ingratus fuit, neq; postea blasphemauit. Diuersa quidē tempora, sed una uoluntas gubernātis actum. Nec tranquillitas resoluit, nec tēpestas hyemis demergit. Benedictus deus, & cū à uobis sum segregatus, & cum iterum recepi uos. In utroq; dei prouidentia est, separatus à uobis corpore, sed anima non sum à uobis diuisus. Et ex uestro affectu meū mētini animū. Et quid dicam? Non sum separatus à uobis, sed magis accensus sum desiderio uestri, quod etiam de uobis cōfido: nihil nobis nocuere insidię, nihil læsit inuidia, sed magis augmentum præstitit charitati, & multiplicauit discipulorum numerū. Ante hoc enim diligebar à meis, nūc uero honorificabor à Iudæis. Sperabant me à meis filijs separare, sed magis mihi extraneos adiunxerunt. Non illis agamus gratias: sed dei misericordię gloriā referā, qui conatus illorum malos in melius commutauit. Nā & Iudæi crucifixerunt Christum, & illius morte humanum saluatū est genus. Non illis gratiā, sed crucifixo. Considerent quid boni pugna eorum præstitit, insidię eorū qualem nobis lætitiā præparauerūt. Ante hoc quidem ecclesia replebatur, sed nunc & in plateis ecclesię factę sunt. Et unanimes, & coniuncti psallentes, deī in uos prouocatis aspectum: uoces uestrę cœli secreta penetrarūt, ut om̄is ætas uestras psalmodias miraretur attēta. Cursus equorum hodie, & pauci illuc, imō cuncti in ecclesia, quasi torrēs quidam ac fluiuis uestra facta est multitudo. Voces uestrę eleuantur ad cœlum, amorē qui ad patrem est, ostendentes. Orationes uestrę meū coronauerūt caput. Oratio omni monili præclarior uiri & mulieris. In Christo enim Iesu non masculus, neq; fœmina. Qualiter enarrem potentias domini, aut mirabilia eius recenseam? Videtis quia quod dico, uerum est. Quoniam si quis tentationem uiriliter tulerit, magnum ex ipsa uindemiāt fructū. Ideo uos ad apostolos inuitaui, ut ad eos, qui aliquando persecutionem passi fuerant, ueniremus. Et nos quidē insidias passi, illi uero impugnatī. Sed inimici illis nihil nocuerūt: quia isti orbem terrarū lucrauerūt. Veniamus ad sancta corpora, quę Christi stigmata portauerūt. Veniamus ad Timotheū nouū Paulū, & Andrę alterū Petrum. Credimus iuuari nos illorum meritis. Si uirilem animum geris, non timeas tentationes. Omnes sancti per ista transierunt. Multa tribulatio corporū, sed maius refrigerium animarū. Præstet uos dominus semp̄ augeri, & celebres cōuentus agere

Gal. 3

agere. Gloria quippe pastoris est ouium multitudo: quid faciam? quid loquar? in culum ubi seminem non habeo agrum. Extensa est propago uirium, perfectum est templum, & præ multitudine piscium rumpuntur retia mea. Quid faciam? laborandi locum non habeo, Gaudendi habeo tempus, ideo loquor: non quia indigetis doctrina, sed ut meam uoluntatem uobis ostendam, ubiq; spicę comant. Tantę oues & nuscq; lupus: tot spicę, & nuscq; lolium: tantę uinę, & nuscquam uulpes. Vbi nunc latent lupi? quod abierunt uulpes, quę eos persecuta sunt? O rem inauditā. Pastor quiescit, & oues luporū rabiē abegerunt, insidias uulpium oppresserunt. O ouium sapientia, o filiorum affectus, o discipulorum charitas, o pulchritudo sponse, absente uiro abegit adulteros, ostensa sunt eius diuitiā, apparuit pulchritudo. Latrones cōfusi ierunt, & auugerūt. Dicite mihi, quomodo persecuti estis lupos? quomodo pepulistis latrones? Frequētī, inquit, oratione ad deū. Quomodo despexistis adulteros? Continuis, inquit, lacrymis, ex desiderio uiri. Non accepi arma, nō sumpsi lanceas, non arripui scutū: solummodo ostendi eis pulchritudinē meā, qua perspecta uulnerati fugerūt. Vbi nunc illi? Proculdubio in cōfusione. Vbi nos? in lætitiā. Vbi nunc illi? cōscientiā suę malo tabescunt. Vbi uero nos? in magna exultatione glorificamus deum. Quid dicā? quid loquar? Adjiciat dominus super uos, & super filios uestros: & alleuet dominus uultum suum, & misereatur uestri, in Christo Iesu domino nostro, cū quo est deo patri, & spiritui sancto honor, gloria & potestas, per immortalia secula, Amen.

DE REGRESSV SANCTI IOANNIS
de Asia Constantinopolim, Homilia.

Moses magnus ille dei famulus, caput prophetarum, maris uiator, æris agitator, mensę apparitor, qui à genitrice proiectus est, & ab impugnatrice saluatus: genuit quidē eum mater, abstulit autē eum Aegypcia, & enutriuit: & qui in Aegypto nutriebatur, in cœlis cōuersabatur: qui tantum ac tale statuit trophæum, iste talis ac tātus uir, qui quadraginta dies reliquerat populū, inuenit eum idola fabricantem, & seditiones commouentem. Ego autem non quadraginta dies tantum, sed & quinquaginta & centū, & amplius, & inueni uos lætātes, & philosophantes, & in dei timore perseverantes. Nunquid ego Mose altior sum? Absit: hoc enim dicere extremę dementiæ est. Sed quia populus iste illo populo sublimior, propterea & ille de monte descendens increpabat Aaron ob seditionem populū, & irascens inuehebatur in eum, cur acquirerit uoluntati eorum. Ego autem adueniens præconia uestra, et coronas contexā. Vbi enim præuaticatio, ibi reatus subsequatur necesse est, & oburgatio: ubi autē correctio, ibi laudes & præconia & coronæ: ideoq; etsi ampliori tēpore demoratus sum foras, nō me pœnitet, quia confidebā de uestrę cha

ritatis affectu, & integritate fidei: sciebā em uxorem mihi despōsatā castitate esse munitā, sicut in seculari cōiugio assolet euenire. Etenim uir quando impudicā uxorem habere se nouit, nec prospicere ei de domo permittit: qui etsi peregrinari aliquando coactus fuerit, cogitur cito reuertī, quasi quodam suspiciōis aculeo stimulus: qui autem sobriam & castam habet, foras securus moratur, sufficientes pro curatorū munimine mores relinquens uxoris: hoc ego & Moses passi sumus, ille quidem, quia inemendabilem synagogā habebat uxorē, religit eam, & fornicata est, & cōpellit eum deus, dicens: Exurge, descēde: impie em fecit populus tuus. Sed ego nullam huiusmodi iussione accepī. Et cum paululū mihi infirmitas corporis accidisset, non me inquietauit uestra absentia, sed securus de uobis agrotatiōis meę expectaui medelam. Non em opus habent sani medico, sed qui male habēt. Nam etsi tardauī parumper à uobis, non hoc ad detrimentū uestri, sed ad diuitias puto proficere uestras: quę enim per me, imō magis per gratiam dei correctę sunt, uestra corona est, uester profectus est. Et ideo gaudeo & tripudio, & tanquā uolitare me credo, & gaudij huius magnitudinem effari nō queo. Quid ergo faciā quomodo indicabo exultationem mentis meę? In testimonium uoco conscientiam uestram, quoniam uideo ex aduentu meo gaudio esse repletā: quod gaudium corona & laus mea est. Si enim mea uirius uiri præsentia, tantam plebem tali repleuit uoluptate: quantum putatis mihi ex uisione uestra gaudium cumulatū? Et Iacob quidem unum filium uidens Ioseph, gaudebat senex, & recreabatur spiritu: ego autem non unum Ioseph, sed omnes uos illi similes uideo & gaudeo, quia paradysum meum recepi illo paradiso meliorem: & ibi quidem serpens erat insidiāns, hic autem Christus mysteria celebrans: ibi Heua erat seducens, hic autem est coronans ecclesia: ibi Adam seducebatur, hic autem populus adhæret deo: ibi arbores diuersę, hic autem donationes uarię: in paradiso arbores marcescentes, in ecclesia arbores fructificantes: in illo paradiso unumquodq; genus sementis in suo perseverat statu, in isto uero paradiso si inuenero labruscā, uitē uberem efficiam: si inuenero oleastrum, ueram oliuam efficiam: talis etem est terrę istius natura: propter hęc gaudeo, prætermitto satisfactionē: quomodo uero nos abduxit tantū temporis longitudo, suscipite satisfactionem meā charissimi. Si seruum alicubi dirigitis nō reuertentē, exigitis causas ubi moratus sit, ubi tantum expēderit tēporis: & ego seruus sum uestrę charitatis: emisit em me non pecuniam conficientes, sed charitatem ostendentes. Gaudeo quippe tali seruitio mancipatus, nec unquā hoc famulari opto me solui: etenim istud seruitium mihi libertate elegantius: istud seruitium in illud tribunal beatum collocauit mihi sedem: istud seruitium non est necessitatis, sed uoluntatis. Quis enim non libentissime seruat dilectioni uestrę tam elegantissimis amatoribus: quod est

Exodi 31

est lapideā haberem animā, cæra fecissetis molliorē: quid dicam desiderio uestro, & favori, quē hesternā ostendistis die, quomodo uoces uestræ cum gaudio cœlū penetrarunt: ipsum sanctificātes acrem, ciuitatē fecistis ecclesiam: honorabar ego, & deus glorificabatur: hæretici confundebantur, ecclesia uero coronabatur: quia magna lætitia est matri, cum exultant filij. Et grande gaudium pastoris, cum exultat agni gregis. Veni ad gaudia uirtutū uestrarū, audiui quia cum hæreticis colluctati estis, & quia iniquē egerunt in baptismo, redarguistis: nunquid incastrum dicebam, quoniam casta uxor absente uiro repellit adulteros, absente pastore abigit lupos, sine gubernatore nauæ saluauerunt nauem, sine duce milites uictoriā reportauerunt, sine doctore discipuli profecerunt, sine patre filij roborati sunt: imō magis nō sine patre: uester enim profectus meum gaudium, uestra glorificatio mea corona est. Sed desiderabamus, inquit, tecum facere Pascha. Satisfactio dilectio ni uestræ, quippe cum iam iracundiam uestro dissolueritis aspectum nam si pater prodigū suscipiēs filium statim reconciliauit, neq; pœnas exegit ab eo, sed illico amplexus est: multo magis filij patrē suscipiētes. Sed tamē & ad hoc respōdeo: Pascha mecum in uotis facere habebatis, sed forsitan dicitis, hodie uos mecum facere Pascha, sed forsitan dicitis, Nunquid duo Pascha facturi sumus? Nō, sed unum, & ipsum multipliciter. Sicut enim semper sol exoritur, & non dicimus multos soles, sed est sol quotidie oriens: sic & Pascha semper consummatur, & cum semper celebretur, unum est solenitatatis nostræ. Iudæorum similes non sumus, nō seruimus loco, nec subditi sumus necessitati temporis dominica uoce firmati. Quotiescunq; inquit, manducaueritis panem istum, & hunc biberitis calicem, mortem domini annuntiabitis. Annuntiamus nāq; hodie mortem Christi. Sed tunc quidē festiuitas. Et hodie festiuitas. Vbi em̄ charitas gaudet, ibi est festiuitas: & ubi recepi lætantes filios, maximā celebro festiuitatē. Etenim & illa festiuitas charitas est. Sic enim, inquit apostolus, deus dilexit mundum, ut filium suum unigenitum daret pro eo. Sed multi, inquit, te absente baptizati sunt. Et quid tum? nihil minus habet gratia, non claudicat donum dei, præsentē me baptizati non sunt, sed præsentē Christo sunt baptizati. Nunquid homo est qui baptizat? Homo dextram porrigit, sed deus manum gubernat. Noli de gratia dubitare charissime, quia donū dei est. Attende diligenter quæ dicuntur, si forte aliqua causa sacra explicanda est, cum obtuleris preces, & subscriptā acceperis sacram, non requiris qualis calamo subscripserit rex, neq; in quali charta, neq; quali, quoue atramento, sed unū solūmodo quaris, si rex subscripserit: sic & in baptismo, charta, cōscientia est: calamus, lingua sacerdotis: manus, gratia est spiritus sancti. Siue ergo per me, siue per illum qui officio fungitur sacerdotis, ipsa manus scribit, nos ministri sumus, non autores. Et

1. Cor. 11

1. Cor. 4

homo, tanq; ministros Christi, et dispensatores mysteriorum dei: quid enim habes, quod non acceperis? Si quid habeo, acceperis: si autem acceperis, non meum, sed eius qui dedit donum est. Noli ergo dubitare charissime, gratia enim dei perfecta est, locus non prohibet, siue hic baptizeris, siue in nauis, siue in itinere. Philippus baptizauit in uia, Paulus in uinculis, Christus in cruce latronem ex uulnere, & statim paradisi meruit ianuam referare. Propter hæc gaudeo & exulto, & orationes uestras exigo, cum quibus ad Asiam perrexi, cum quibus reuersus sum, cum quibus pelagum transire tauis, & aditus uestris orationibus feliciter nauigauit: nec enim nauim citra uos ingressus sum, nec exiui citra uos, non in ciuitate citra uos, aut in ecclesia sine uobis, sed auulsus quidem eram corpore, connexus autem charitate. Videbā nāq; ecclesiam uestram & in pelago, & in exultatione gaudebam. Tale em̄ quid significat charitas, quæ nescit angustari: intrabā in ecclesiam, ad stabā altari, orationes offerebā, & dicebā: Domine, cōserua ecclesiam, quam mihi tradidisti. Ego quidē corpore absens sum, sed tua misericordia præsens est, quæ me illuc perduxit, & plusquā merebar, concessit. Et quia amplificauit, multitudo testat præsentium. Florere uideo uineam, & nusquā spinæ, neq; sentium ulla uestigia: exultant oues, & nusquā lupus. Quod si etiam alicubi repertus fuerit, demutatur, & fit ouis. Tanta enim uestra est fides & charitas, ut æmulatione uestra ceteros prouocetis. Ipse dominus uos conseruauit, & ipse me reduxit, & in infirmitate positus orationū uestrarū sensi auxilium, quas mihi quotidie in suffragium postulo. Peregrinatio mea coronauit ciuitatē uestram. Et quia diligebatis ex initio, nunc omnibus manifestū est. Sic enim me absentē, tanq; præsentem habuistis. Nam in Asia cū essem ad corrigendas ecclesias, hinc illō uenientes nuntiabant nobis, dicentes: Inflammasti ciuitatē. Et certē charitas tempore solet marcescere, uestra autē dilectio quotidie augmentabatur. Et quem ita absentē diligebatis, præsentem credo melius ametis. Ille meus thesaurus, hæc sunt meæ diuitiæ. Et ideo uestras orationes requiro. Orationes uestræ mirus mihi, & munimen sunt. Noli dicere: Ego languidus sum, quomodo potero pro sacerdote orare? Audi scripturam dicentem: Oratio autem fiebat continua. Et ecclesiastica oratio soluit uincula Petri, & Pauli dilatauit prædicationis fiduciam. Oratio caminum ignis extinxit, oratio conclusit ora leonū, oratio seditionē compescuit, oratio paradisum aperuit, oratio cœli cardines referauit, oratio sterilem fecundauit, oratio Cornelij cœlos penetrauit, oratio publicanum iustificauit. Tale à uobis munimen requiro, talem gratiā postulo: & deus gloriæ suscipiens orationes uestras, det mihi in apertione oris mei sermonem, quod possim creditū mihi populum instruere ad salutem, per Christum dominū nostrum, cum quo est deo patri cum spiritu sancto honor, gloria, & potestas in secula seculorum, Amen.

Ad. 14

BEATI IOANNIS CHRYSOSTOMI HOMILIA, quum Sardonius & Aurelianus acti essent in exilium, & Gaius egressus esset à ciuitate, & de avaritia. Des. Erasmo Rot. interprete.

VLTO tempore silui, & post longum temporis spatium ad charitatem uestram reuersus sum. Quancq; id non accidit ulla uel animi socordia, uel corporis delidia, sed abstui, tumultus componēs, fluctus sedans, tempestatē corrigens: eosq; qui iam demergi cœperant, ad portum & in tranquillū porrecta manu reducere studens. Sum enim cōmunis omnium pater, eoq; necesse est curam agere, nō tantum eorum qui stant, sed eorum quoq; qui collapsi sunt: non illorum tantum qui secundis nauigant uentis, sed & illorum qui tempestate iactantur: non eorum modo qui in tuto sunt, uerum etiam illorum qui periclitantur. Harum sane rerum gratia reliqui uos ad temporis spatium, obambulans, exhortans, obtestans, supplicans ut à domino ea calamitas dissolueretur. Posteaquam autem in amoenis illis ac tristibus finis est impositus, denuo me ad uos recepi, ad uos qui in tuto estis, qui multa cum tranquillitate nauigatis. Ad illos profectus eram, ut tempestatē sedarem: ad uos reuersus sum, ne qua tempestatē exoriat. Ad illos discesseram, ut eos à molestijs liberarem, ad uos redij, ne in similes molestias incidatis. Quemadmodum enim oportet habere curam non eorum modo qui stant erecti, sed eorum quoq; qui lapsi sunt: ita rursum nō lapsi tantum nobis debent esse curæ, sed & stantes: illi quidem ut erigantur, hi uero ne cadant: illi ut ab urgentibus malis liberentur, hi ne incurant in molestias immittentes. Nihil enim est in rebus humanis stabile, nihil in cōcessum, sed hominum uita imitatur mare uasaniēs, quotidie parituris naufragia, naufragia, inquam, tum noua, tum periculosa. Omnia tumultuum ac turbarum plena sunt, omnia scopuli & præcipitia, omnia rupes sub aquis latentes, & sinuosæ cautes. Omnia terrores, discrimina, suspitiones, tremores & angores. Nemo cuiquā fidit, à suo quisq; proximo metuit, tempus fortassis illud in propinquo est, quod propheta depinxit his uerbis, Ne fiduciam habeatis in amicis, et in principibus nolite spem ponere, à suo quisq; proximo caute, à coniuge tua caute, ne quid illi credas. Quid ita tadem? Quia tempus malum est, quia omnis frater insidiatur calcaneo ut supplāter, & omnis amicus dolose incedit. Non est amicus tutus, non frater firmus. Sublatum est charitatis bonum, ciuile bellū habet omnes, ac ne id quidem apertum, sed obumbratum. Innumera: biles ubiq; personæ simulataq; facies. Multa ouit uellera, innumeri ubiq; lupi sub his occultati, ut iam inter hostes aliquis tutius uixerit, quam inter hos qui uidentur amici. Qui heri adulabantur, qui blandiebantur, qui manus exosculabantur: hodie repēte comperti sunt esse lupi, abiectisq; personis facti sunt omnibus accusatoribus acerbiores. Pro quibus hesternis die gratias agebant, pro his nunc

X Michae 7

inculant & calumniantur. Quæ est igitur horum omnium causa? Pecuniarum amor, uesana diuitiarum cupiditas, morbus insanabilis, fornax quæ nunquā extinguitur, tyrannus quaquauersum per totum orbem terrarum diffusa. Hanc ob causam, & nos quæ prius dicebamus, nūc denuo dicimus, nec dicere desinemus. Tamen si heri complures incusabant nos talia loquentes: Ita nē nunquam desines aduersus diuites armatam habere linguam? Non desines cū his assidue belligerari? Num ego cum illis bellū gero? Num aduersus illos armor? An potius pro illis cuncta tū dico, tum facio? Imō ipsi aduersus seiplos gladios acuumt. An nō id declarauit ipsa rerum experientia? Quo, inquit, pacto? Ego quidem increpans & assidue obiurgans, quærebam illorum cōmodum: sed illi uerius sunt hostes, qui nobis hæc loquentibus culpam impingunt. Vidistis euctus rerum cum oratione nostra congruere. An non semper dixi, fugitiuas esse diuitias, ab hoc ad illum transeuntes? Atque utinam transissent solum, non etiam occidissent: utinā discessissent tantū, ac non è medio quoq; sustulissent. Nunc autem præterquā quod deserunt suam protectionem, etiam gladio tradunt, & in barathrum pertrahunt, eo quod sunt periculosa proditrices, cumq; his potissimum bellum gerunt à quibus amantur. Ingratae sunt, fugitiuæ, homicidæ, crudeles & implacabiles, bestiae incurabiles, præcipitium undiq; præruptum, scopulis assiduis plena & fluctibus, mare innumeris uentis agitatam. Tyranni acerbe imperantes, dominae quouis barbaro fauiores, inimicæ irrecōciliabiles, hostes implacabiles, quæq; nunquā erga eos à quibus possidentur, remittunt similitatem. At non huiusmodi paupertas, sed his quæ dicta sunt contraria. Ea si quidem est tutum asylum, portus tranquillus, perpetua securitas, deliciae periculorum expertes, uoluptas sincera, uita turbationum nescia, uita fluctuum ignara, copia inexpugnabilis, philosophiæ parens, frenum intemperantiæ, supplicij sublatio, radix modestiæ. Quamobrem igitur rogo, hæc fugientes, illas persequimini: illas hostes, illas homicidas, illas quauis bestia fauiores? Talis enim est pecuniarum amor, tale uasaniū auri studium. Cur hostem tibi domesticum & perpetuum conuictorem tibi facis? Quor bestiam irritas, quam delinere oportuit? Et quo pacto, inquit, fiet mansuetas? Si uel nunc mea uerba toleretis, dum delicta feruent, dum calamitas uiget, dum omnes in tumultu sunt ac moerore. Ergo qui fieri possit, ut bestia non sit bestia? Equidem possum illam immutare, si uos uelitis. Nam ea sermonum uis est. Quo pacto igitur à feritate sua mutabitur? Si didicerimus, quomodo fiat faua, more leonum, more pardorū, more urforum, qui dum includuntur coercenturq; in tenebris, erigunt animos, ac uentq; iras. Iidem & diuitie dum includuntur & defodiuntur, ac rursus rugiunt quā leones, perturbantq; omnia. Quod si eas è tenebris eduxeris, & in egenorum uentres dissemines, ex feris bestiis fiunt oues: quæ fuerant insidiosa duces, pro scopulis fiunt portus, pro

naufragio tranquillitas. Quandoquidem hoc & in nauigijs uidere licet, si quando onus est iusto grauius, demergit cymbam. Rursum cum est moderatum, prospero fert cursu. Idem usi uenit in nostris aedibus. Quum ultra quam usus postulat, congeris pecunias, exigui ueti procella & quiuis rerum inexpectatarum incurfus, demergit cymbam. At si tantum reponas, quantum postulat necessitas, etiam si uehemens turbo ingruat, facile percurris undas. Noli igitur plus concupiscere, quam exigit necessitas, ne totum amittas. Noli quae superant usum congregare, ne perdas etiam necessaria. Noli praefinitos terminos praetergredi, ne facultatibus uni uersis exuaris: sed quod superest refeca, ut necessarijs distescas. An non uides quod agricolae uitem putant, ne uim omnem in pampinis & palmitibus, sed in radice proferat? Idem & tu facito. Amputa folia, omneque studium huc intende, ut quamplurimum fructus ferat. Quod si facere rebus prosperis, expectes aduersas. In tranquillitate tempestatem expecta, in sanitate morbum expecta, in diuitijs paupertatem ac mendicitatem expecta. Memen- to, inquit scriptura, tempus famis, in tempore abundantiae: mendicitatem & egestatem, in diebus opul- tentiae. Ad hunc modum si fueris affectus, tum & diuitias multa cum sobrietate administrabis: & egestatem si incidat, fortissime perferes. Malum enim inexpectatum perturbat animum si incidat. Quod autem expectabatur, si accidat, non multum adfert perturbationis. Ita duo commoda lucrifeceris, alterum ne prosperitas te reddat ebrium & insolentem: alterum ne commouearis ac perturbaris rebus in diuersum commutatis: maxime si semper expectatione contrariorum pendebis, suffecerit pro experientia expectatio. Tale est quod dico: diues es, expecta quotidie paupertatem. Quare & quam obrem? Quoniam ista expectatio tibi maxime adferre poterit utilitatem. Etenim qui in diuitijs expectat paupertatem, non indiget delicijs, non extollitur, non distulit, non concupiscit aliena. Nam expectationis metus qui illi adest, paedagogi cuiusdam uice, cohibet eius mentem, nec patitur mala auaritia germina subnasci, dum ea metu contrariorum, ueluti falce quadam prohibet crescere, amputatque. Hoc igitur unum est de maximis bonis quae lucri facies. Alterum autem non est istominus, uidelicet ut si accesserit paupertas, non expauescas. Assumatur igitur rerum tristitium expectatio, ne quando ueniat ipsa tristitium experientia: ob hoc enim uenit experientia, quod non adsit expectatio. Quod si illa correxisset hominem, hac non erat opus admodum. Huius rei testis Ionas Niniu- itis praedicens interitum. Si quidem illi dum expectant quod propheta praedixerat, eis imminere calamitatem insanabilem, expectatione malorum uenturorum fregerunt iram numinis. Rursum Iudaei non credentes prophetam praedicti Hierosolymorum excidium, acerba perpeffi sunt. Sapiens enim metuens declinauit malum, in lapsis fiducia sua inuoluitur. Qui expectat paupertatem dum uersatur in diuitijs, haud facile fiet pauper. Nam quod ab ex-

pectatione lucrari noluisse, id ab ipsa experientia pulchre disces. Proinde quum in diuitijs es, expecta paupertatem: quum in affluentia, expecta famem: quum in gloria, expecta ignominiam: quum in sanitate uitis, expecta morbum. Assidue perpende rerum humanarum naturam, quae nihilo melius habet, quam amnium defluxus, & fumo in aerem euanescente fugacior est, & umbra praetercurrente inanius. In his si philosophatus fueris, nec sua- uia te poterunt inflare, nec molesta deijcere: si praesentibus bonis non admodum haereas, neque absen- tibus discrucaberis, consuefacias animu ad diuer- forum expectationem. Saepem quidem fiet, ut diuer- sa non accidant. Sed si acciderint, non uehementer commouebunt. Atque ut intelligatis me haec non ex coniectura loqui, uolo uobis narrare ueterem quandam historiam. Fuit uir quidam admirabilis & magnus, & ubique per orbem terrarum celebra- tus, beatus ille Iob, ille pietatis athleta, ille totius mundi uictor & coronifer, qui per omnia certami- num genera transiuit, qui innumera trophaea ere- xit deuictio diabolo. Hic erat diues & pauper, glo- riosus & contemptibilis, multorum liberorum pa- ter, & orbis. Hic uersatus est in aulis regalibus, sed idem fuit in sterquilinio. Hic fuit in splendida ues- te, sed post illam in morsu tinearum. Hic possedit innumera ministeria, sed idem sustinuit innume- ras contumelias, a familiaribus in ipsum insurgen- tibus, ab amicis conuiciantibus, ab uxore insultan- te. Omnia illi prius uelut de fonte affluabant, pecu- niarum copia, potentiae magnitudo, gloriae acces- sio, pax & securitas, honores & obsequium, corpo- ris sanitas, & filiorum opulentia, nec erat in his quic- quam molestum. Aderant illi diuitiae cum securita- te, prosperitas stabilis. Atque optimo quidem iure. Deus enim illum undique uallauerat. Sed post illa omnia recesserunt, moxque innumera tempestates immigrarunt in domum illius, omnes, inquam, ac sibi uicissim succedentes ac perpetue, denique supra modum, supraque fidem omnes. Si quidem uniuersae facultates illi semel erepta sunt, famuli liberique praematura uolentia morte oppressi sunt, ad men- sam & ipso in conuiuio maectati, non quidem secu- ri aut gladio, sed a malo spiritu, qui domum concus- sit. Tum uxor in illum armabatur, suasque machinas admouit iusto. Famuli porro & amici, partim ex- puerunt in faciem eius, quemadmodum ait ipse: Non pepererunt faciem meam conspuere: partim irruerunt in eum, & ex tora domo eiectus est, ac deinceps in sterquilinio uitam egit, ac uermium fontes scatebant, undique sanguine & sanie dis- fluebat ille pretiosus adamas. Et accepta testa, ab- sterlit saniem, ipse sibi factus carnifex: dolor dolo- rem excipiebat, & cruciatus intolerabiles, & nox die molestior, & dies nocte terribilior, sicut ipse di- cit: Quum obdormiero dico, quando erit dies: Cum surgo, rursum dico, quando erit uespera? Plenus do- lor sum a uespera usque ad diluculum. Omnia praecipitia, omnia scopuli, nec est ullus qui consoletur, qui insultent innumeris. Attamen in tanta tempe- state, tantisque fluctibus a deo intolerandis, consti- tit ad-

tit aduersus omnia generoso animo et illabefactabi- lis. In causa fuit id quod dicebam: Nimirum quod quum diues esset, expectabat egestatem: quum sa- nus esset, expectabat aegrotationem: quum tot li- berorum esset pater, expectabat ut subitò fieret or- bus. Atque hunc timorem semper apud se susceperat, & hanc anxietatem semper apud se aluit, intelli- gens rerum humanarum naturam, momentariamque uolubilitatem negotiorum considerans. Eoque di- xit: Timor quem timebam, euenit mihi: & pericu- lum quod metuebam, occurrit mihi. Semper enim cogitatione spectabat ad illum timorem, opperens eum, sperans expectansque. Eoque quum aduenisset, non perturbauit illum. Neque silui, inquit, neque quiescam, praesenti tempore: sed, non quiesui, praeterito tempore. Neque enim rerum prosperitas attulit arrogantiam, sed expectatio tristitium non sine- bat me quiescere. Quamquam affluentia uehemen- ter hortabatur ad delicias, sed asperitas eorum quae expectabantur, profligabat securitatem. Et licet praesens felicitas cogeret frui rebus, tamen futuro rum sollicitudo uoluptatem interrupit. Ideoque quoniam praemeditatus in animo suo haec uetura pro- spexerat rebus laetis, haec certamina posteaquam acciderunt fortiter & animose pertulit, utpote iam olim ad illa exercitatus: & quoniam ea expectatio ne praeeperat, non est perturbatus, quum cerne- ret illa adesse: quoniam ne tum quidem quum ad- essent laeta, uehementer illis adhaesit. Audi quid di- cat: Quod si delectatus sum, quum mihi multae af- fluerent diuitiae, si reposui copiosam auri uim mi- hi, si fiduciam habui in lapidibus pretiosis, si ad in- numerabilia posui manu meam. Quid ais homo? non delectatus es diuitijs affluentibus tibi? Nequa- quam, inquit. Quod ita? Quoniam uidebam illa- rum instabilem fluxamque naturam, uidebam pos- sessionem haud durabilem. Aut non uideo quidem, inquit, solem orientem ac deficientem, lunam uero intereuntem? non enim in eodem manet statu. Quod autem dicit, tale est: Si stellae quae sunt in coe- lis perpetuoque lucent, recipiunt nonnullam muta- tionem, sol deficiens, luna interiens, an non extre- mae dementiae sit, terrena pro stabilibus fixisque du- cere? Eoque nec praesentibus magnopere delecta- bar, nec discedentibus uehementer contristatus sum: quoniam probe noueram earum rerum na- turam. Haec nos audientes charissimi, neque pauper- tate deijciamur, neque diuitijs intumescamus, sed in rerum permutatione animum immutabilem reti- nentes, philosophiae fructum metamus, ut & hic uoluptate perfruamur, & futura assequamur bo- na. Quae contingat nobis omnibus adipisci, gratia & bonitate domini nostri Iesu Christi, &c.

DE RECIPIENDO SEVERIA-
no Homilia.

ICVTI capiti corpus cohaerere ne- cessarium est, ita ecclesiam sacerdoti, & principi populi: utque uirgulta ra- dicibus & fontibus fluij: ita & filij patri, & magistro discipuli. Haec au- Chryl.

tem non superfluo ad charitatem uestram praefati sumus: sed quoniam dicenda mihi sunt quaedam apud uos, ut nemo turbetur, neque sermoni nostro aliqua oriatur interruptio: sed ut obedientia disci- pulorum crescat in uobis, & quantum affectum pa- tri deseratis, appareat. Adornate me filij, & impo- nite mihi obedientiae uestrae coronam, facite me apud omnes beatum iudicari, & doctrinam meam magnificate per obedientiam uestram, secundum Apostoli monita, dicentis: Obedite praepositis ue- stris, & obtemperate eis, quia ipsi peruigilant pro uobis, quasi pro animabus uestris rationem reddi- turi. Haec ergo praemoneo, ne quis superbiat in co- monitionem nostram. Pater enim sum, & necesse est me filijs consilium suadere: quod enim in carna- libus patribus natura carnis, hoc in nobis gratia spiritus agit. Pater sum, & pater nimis super filios tremens, ita ut sanguinem meum pro uobis funde- re paratus sim. Et in hoc non est mihi gratia. Apo- stolica enim lex est, & domini praecipuum dicen- tis: Pastor bonus animam suam ponit pro ouibus suis. Sed & uos eadem facite pro nobis: simili nan- que erga nos deuincti estis affectu. Nam & Paulus audite quid dicit, Salutate, inquit, Priscillam et A- quilam adutores meos in Christo, qui pro anima mea suas ceruices posuerunt. Sicut enim pulchrum est pastorem pro ouibus immolari: ita rursum pul- chrum est, & oues a pastore nec morte seiungi. Cum enim inseparabiles fuerint ab eo, lupum diabolum non timebunt. Murus enim charitatis firmior est adamante. Et frater cum adiuuatur a fratre, erit si- cut ciuitas munita & firma. Haec autem praemitto, ut cum omni affectu, quae dicimus, audiat, neque al- quis uestrum incipiat perturbari. Loquimur rem- quam dignum est in ecclesia loqui, & quam dignum est libenter audiri. Pro pace loquimur ad uos. Et quid ita conueniens, quam sacerdotem dei pacem populo persuadere? Contradictio nulla est, ubi & legatio sancta, & legatus acceptus est. Pro pace lo- quimur, pro qua filius dei descendit ad terras, ut pa- cificaret per sanguinem, non solum quae in terra sunt, sed & quae in caelis, & terrena caelestibus so- ciaret. Pro pace loquimur, pro qua filius dei passus est, propter quam crucifixus est, & sepultus, quam nobis pro omni hereditatis casu reliquit, & uelut murum ecclesiae dedit, quam scutum aduersum dia- bolum posuit, quam gladium aduersum daemones dedit, quam portum tranquillissimum fidelibus col- locauit, quam repropitiationem ad deum dedit, quam delictorum absolutionem concessit: pro hac ergo legatus ad uos missus sum. Nolite mihi incu- tere pudorem, nolite legationem meam foedare, ac- quiescite mihi, quaeso, uos. Multa dudum tristitia ge- sta sunt in ecclesia, deum confiteor, sed non laudo perturbationes, seditiones non amplector. Sed om- mittamus iam haec, desinite, conquiescite, cohibe- te animos, refrenate iracundiam: sufficit iam quod laborauit ecclesia, finis sit, desinat turbatio: hoc enim & deo placitum, & piissimo principi acceptum est. Oportet enim & regibus obedire, maxime cum & ipsi obtemperet ecclesiasticis legibus. Dicit enim

Tit. 3 Apostolus, Principibus & potestatibus subditi estote: quanto magis religioso principi, & pro ecclesia laboranti. Si ergo prae paravi animos uestros ad suscipiendam legationem meam, recipite fratrem nostrum Severianum episcopum. Habeo gratiam quae sermonem meum laudibus profecuti estis. Deditis mihi fructus obedientiae: nunc me semen bonum gratulor seminasse. Ecce enim statim frumenti manipulos colligam. Retribuat vobis dominus praemium benignitatis, & obedientiae mercedem. Nunc enim veram hostiam pacis obtulistis deo, quia nemo turbatus est, audito hoc nomine, sed cum charitate suscipitis: simul ut sermone locuti sumus, omnem ex animo fugastis iracundiam. Suscipite ergo eum pleno pectore, apertis manibus. Si quid triste gestum est, omittite: quia ubi tempus pacis, recordatio dissensionis nulla est, ut sit gaudium in caelo, gaudium in terra, laetitia & exultatio spirituum in ecclesia dei. Et oremus de reliquo, ut pacificus deus custodire dignetur ecclesiam, pacem fixam & perpetuam dare, in Christo Iesu domino nostro, cum quo est gloria deo patri, una cum spiritu sancto, in secula seculorum, Amen.

SERMO IPSIVS SEVERIANI DE PACE, cum susceptus esset a beato Ioanne episcopo Constantino-politano.

N aduentu domini & saluatoris nostri, atque in praesentia eius corporali, angelici ducentes choros coelestes evangelizabant pastoribus, dicentes: Annuntiamus vobis hodie gaudium magnum, quod erit omni populo. Ab ipsis enim sanctis angelis, etiam mutuata nos uocem, annuntiamus vobis hodie gaudium magnum. Hodie enim in pace ecclesia est, & haereticus in ira. Hodie ecclesiae navis in portu est, & haereticorum furor saeculatur in fluctibus. Hodie pastores ecclesiae in securitate, & haereticus in perturbatioe sunt. Hodie oves domini in tuto, et lupi insaniunt. Hodie vinea domini in abundantia, et operarii iniquitatis in egentia. Hodie populus Christi exaltatus est, & inimici veritatis humiliati sunt. Hodie Christus in laetitia, & diabolus in luctu. Hodie angeli in exultatione, & demones in confusione. Et quid opus est multa dicere? Hodie Christus qui est rex pacis, cum sua pace procedens, fugavit omne dissidium, dissensiones depulit, discordiam perturbavit. Et sicut coelum splendor solis, ita ecclesiam fulgor pacis illuminat. O quam desiderabile nomen pacis, quam religionis Christianae stabile fundamentum, & altaris dominici coelestis armatura. Et quid possumus de pace proloqui? Pax nomen est ipsius Christi, sicut dicit & Apostolus, Quia Christus pax nostra, qui fecit utra-

Ephes. 2

que unum, quae neque fide, sed invidia diaboli dissidant. Verum sicut procedente rege & plateae mundantur, & tota civitas diversis floribus & ornatus coronatur, ut nihil sit quod minus dignum vultui regis appareat: ita & nunc procedente Christo rege pacis, omne quod triste est, auferat e medio, & illucescente veritate fugetur mendacium: fugiat discordia, resplendescente concordia. Et sicut frequenter fieri vidimus, ubi regum vel fratrum tabulae pinguntur, ut in utrisque unanimis declaratur insignia, artifex pictor foemineo habitu post tergum utriusque concordiam statuit, brachijs suis utrumque complectente, indicans quod hi qui videntur corporibus separati, sententia & voluntate conveniant: ita nunc pax domini media assistens, & utrumque nostrum, gremio palpare connectens, discreta corpora in unum convenire animum, ulnis iungentibus docet. In qua sine dubio completur sermo propheticus, qui ait: Et erit consilium pacificum inter utrosque. Et hesterno quidem pater noster communis, evangelico pacem sermone praefatus est: hodie vero nos verba pacis exponamus. Ipse nos hesterno resupinis manibus, in verbo pacis excepit: & nos hodie dilatato pectore, ulnisque patentibus ad dominum cum muneribus pacis occurramus, iam bella destructa sunt, pulchritudo pacis obtinuit. Nunc in luctu est diabolus, & in lamentatione omnis daemonum turba, nunc in coelestibus laetitia, & in angelis exultatio, quibus specialis familiaris pax. Hoc enim etiam coelestes admirantur virtutes: opus quas fons eius habet perennis, ex quo etiam terrae haec nostra guttis quibusdam exinde stillantibus irrorantur. Et ideo etiam si in terris pax, laudis eius splendor redundat in caelum, laudat eam coelestes angeli, & dicunt: Gloria in excelsis deo, & in terra pax hominibus bonae voluntatis. Vides quomodo coelestes omnes & terrestres inuicem sibi munera pacis emittunt? Coelestes angeli pacem terris annuntiant, sancti in terris Christum qui est pax nostra, collaudant in coelestibus positum, & mysticis choris acclamant, osanna in excelsis. Dicamus ergo & nos, Gloria in altissimis deo, qui humiliauit diabolum, & exaltauit Christum suum. Gloria in altissimis deo, qui discordiam fugat, & pacem statuit. Dico enim vobis artem diaboli, cuius neque vos astutiam ignoratis. Vidit satanas firmitatem fidei, stabilitatem in ea pietate dogmatum septam, vidit & operum honorum fructibus abundantem: & ideo pro his omnibus ad insaniam venit, & rabie furoris exarsit, ut scinderet amicitiam, & euelleret charitatem, ut irrumperet pacem: sed pax domini semper sit nobiscum, in Christo Iesu domino nostro, cum quo est deo patri & spiritui sancto gloria, in secula seculorum, Amen.

EPISTOLAE DIVI IOANNIS CHRYSOSTOMI ARCHIEPISCOPI CONSTANTINOPOLITANI.

INNOCENTIO EPISCOPO ROMAE, DOMINO meo reuerendissimo, piensissimoque, Ioannes in domino Salutem.

TIAM antequam redire sum literae nostrae, opinor pietatem vestram audivisse, quidnam hic patrare ausa fuerit iniquitas. Ea enim rerum est magnitudo & gravitas, ut nulla ferme orbis pars relicta sit, quae tristitem hanc tragediam non audierit. Quandoquidem fama usque ad fines terrae perlata, plurima ubique lamenta & etulatus excitavit. Verum quia non satis est plangere, sed opus etiam ut cura geratur, & spectetur qua ratione, & quo consilio gravissima illa ecclesiae tempestas fedetur: proinde necessarium esse duximus, ut perita deatur Demetrio, Panophio, Pappo & Eugonio, dominis meis maxime venerabilibus, pijsque episcopis, relicta negotijs proprijs, pelago se committere: susceptaque longinqua peregrinatione hac, ad vestram properare charitatem, de omnibus vobis manifeste docentes, quo quatenus rebus succurratur. Misimus autem cum eis venerabiles dilectosque diaconum Paulum & Cyriacum, qui & ipsi, quae facta sunt, charitati vestrae exponunt: & nos quoque paucis in epistola forma docerimus. Theophilus ille qui Alexandriae ecclesiae episcopatum regendum suscepit, quum a piensissimo rege cui adversus illum quaedam nuntiata erant, iussus esset venire solus, collecta multitudine episcoporum non paucorum huc venit, quo praesidio quasi declarare volebat, se ad bellum & aciem pergere: cumque in magna divitibus cultui deditam urbem Constantinopolim ingressus esset, iuxta consuetudinem & constitutionem habitum observatam non intrauit in ecclesiam, neque ad nos accessit, neque participem se fecit, vel sermonis, vel precum, vel communionis: sed egressus est navem, & praetercursum ecclesiae vestibulis, alicubi extra urbem diversatus est, tamen nos plurimum obsecraemus & ipsum, & eos qui cum ipso erant, ut apud nos diverterent. Erant enim diversoria, & omnia alia quae oportebat, bene instructa. At neque illi, neque ipse, nobis morem gerebant. Unde nos ea videntes, valde consternabamur animo: & quamvis insultarum illarum inimicitiarum causam nullam invenire possemus, nihilominus tamen officium eis, quod illi nobis debebant, impendimus. Nam iterum atque iterum eum obsecravimus, ut se nobis coniungeret, ac diceret, cuius gratia statim ab initio tantum excitaret bellum, tantamque urbem seditionam faceret. Verum cum ille causam dicere nollet, meque

urgerent accusatores eius: vocavit nos rex piensissimus, & iussit ut iremus ad locum in quo ille agebat, reique summam ab eo audiremus. Nam invidias & caedes & alia plurima causabatur: nos autem scientes leges patrum, viroque honorem habentes, habentes etiam super hac re eius literas, oportere in quibusque provincijs sua negotia tractari, transmontanosque ad nostra iudicia non trahendos, fortiter detrectavimus, ne causam susciperemus iudicandam. Porro ille, sicut & prius, nobis oblectari coepit, & multa autoritate vocato archidiacono meo, quasi iam ecclesia viduata esset, ac episcopum non haberet, clerum omnem sibi per illum adiunxit: factique sunt ecclesiae seditionis, & singulis ecclesijs abducantur clerici, & instruebantur, ut nos accusarent, & libellos adversus nos producerent. Post haec vocavit & nos ad iudicium, nondum dilutis quae ad verum se erant causas, id quod contra omnes canones & leges est. Porro nos scientes quod non ad iudicium, sed ad hostem & inimicum perrecturi essemus, id quod satis declarant, quae prius ac postea sunt facta, misimus ad eum episcopos, Demetrium episcopum Pisinatum, Eleusium Apamiam, Lupinum Appariam: presbyteros autem, Germanum & Severum, qui congrua lenitate responderent, ac dicerent: Non vitare nos iudicium, sed inimicum aperitum, & hostem manifestatum. Nam qui nondum acceptis libellis statim ab initio talia fecit, et seipsum abstraxit ab ecclesiae precibus & communione, & insuper accusatores subornavit, clerum ad se traxit, ecclesiam desolavit: quomodo idoneus censeri possit huiusmodi, ut in iudicij thronum conscendat sibi minime congruentem? Neque enim congruum est, ut hi qui in Aegypto sunt, iudicent eos qui in Thracia, & praesertim ille qui ipse reus est, inimicus & hostis. At ille nihil horum reueritus, magno studio anhelabat, ut perficeret ea quae mente conceperat. Cum autem contestar emur paratos nos ad diluendum crimina, & ad innocentiam, sicut & innocentes sumus, declarandam coram centum vel mille episcopis, non assensit: sed licet absentes essemus, & ad synodum appellarem, & iudicium inquire remus: & non auditorium, sed manifestas inimicitias fugeremus: ipse tamen accusatores suscepit, meos excommunicavit, & de illis qui nondum se defuis purgauerant criminibus, libellos collegit: quae omnia legibus & canonibus prohibita sunt. Et quid opus est multum dicere? non destitit omnia facere & tractare, donec nos vi & potentia civitate & ecclesia eijceret, etiam iam prorepta vespera, & universo populo nos attrahente. Tractus igitur vi & abductus a magistratu civitatis in media civitate,

Chryf.

tom. 5

S 3

& in

& in nauim cōiectus per noctē nauigauit, eodē q̄ ad synodum & iustū iudiciū prouocarā. Quis hæc sine factrymis, etiā si cor lapideū habeat, audiret? Verum, sicut prius dixi, ea quæ perperā fiunt, non solum deploranda, sed & corrigenda sunt: & ideo charitatem uestrā obsecro, ut prouocet ad condolendum, faciendumq̄ omnia, quod mala hæc listantur. Neq̄ em̄ hic facinorū illius finis, sed ad priora adiecit & alia. Nam postq̄ eos qui ecclesiā inuaserant pietissimus rex eiecit, & multi episcopi qui aderant cognoscentes iniquitatē, & fugientes in insidias illorū, quasi incendium depalcens omnia, in suas regiones concesserūt, nosq̄ iterū in urbem et in ecclesiā, a qua eiecti eramus, uocati sumus, inducētib; nos episcopis supra triginta, & notario a rege pietissimo in hoc misso; ille statim aufugit eodē quod ingressi mox obsecrabamus Christianissimum regē, ut conciliū cogeret, quo facta hæc iustiffarent. Male conscius enim sibi erat, & reprehensionē pertimescens, & idcirco cum regis literæ in omnia loca mitterent, & undequaq̄ omnes congregarēt, occultē, mediāq̄ nocte & ipse & sui concientia nauī elapsi sunt. Porro nos, utpote conscientia nostræ fidentes, non p̄pterea destitimus, sed eadem iterum a Christianissimo rege rogauimus. Qui & pro sua pietate, missis ad illū nuntijs, eum & omnes qui cum eo erant, ex Aegypto uocauit, ut rationem factorū redderent; neq̄ sufficere putarent ad defensionē, quæ attentarant ex una parte absentibus nobis, tam iniuste contra totac tantos canones. Atqui regis literis ille non obtemperauit, sed domi mansit, pratexens seditionem populi, & intempestiuā festinationē: tamen etiam illuc erant qui ei reluctabant: & populus quoque ante literas cōuicij eum innumeris abluerat. Verū hæc uos exacte prosequi nolumus, summam nefarios illius conatus ostendentes. Itaq̄ nos non quieuiimus, sed in hoc incubuimus, orantes regem, ut haberetur iudiciū, in quo agere & respondere liceret. Dicebamus em̄ nos paratos ad ostendendum nos non esse reos, sed illos legum extremos transgressores. Erant autē relicti hic Syri, qui cum eo affuerant, & cōmuniter omnia fecerant. Quos etiam accessimus, ad dandam rationē parati, atq̄ super ea re saepe eos interpellauimus, obsecrantes ut dignentur nobis libellos & commentarios accusationū dare, uel genus criminū, uel accusatores ipsos significare. Verum nihil horum obtinimus, iterumq̄ ex ecclesia eiecti sumus. Quod si quæ tunc cōtigerunt, & omnem excedunt tragediam, enarrare uellem: quis sermo explicaret, quæ auris sine horrore perciperet? Cum autē illa quæ dixi, præterderemus, ipso magno sabbato collecta manus militū, ad uesperā diē in ecclesias ingressa, clerum omnem qui nobiscū erat, ui eiecit, & armis gradū undiq̄ muniuit. Mulieres quoq̄ quæ per illud tempus se exuerant, ut baptizarent, metu grauiorū insidiarū nudæ aufugerūt. Neq̄ enim concedebatur, ut se uelarent, sicut mulieres honestas decet. Multæ etiam acceptis uulnerib; eijciebant, & sanguine implebant natatoria, & sancto cruore

rubefcebant fluenta. Neq̄ hic rerū finis erat. Nam et sanctuaria ingressi sunt milites quorum aliquos scimus, nullis initiatos mysterijs, & uiderunt omnia quæ intus erant. Quin & sanctissimus Christi sanguis, sicut in tali tumultu cōtingit, in prædictorum militū uestes effusus est, fiebantq̄ quasi in barbarica captiuitate omnia. Vulgus enim in solitudinem fugabat, populus omnis extra ciuitatē uersabatur, erantq̄ in tanto festo uacua ecclesiā, & plures q̄ quadraginta episcopi qui nobis communicant cum populo & clero, sine causa fugabant. Et ob prodigiola flagitia, ubiq̄ per fora, per domos, per solitudines, per omnes ciuitatis partes, omnia lamentis, eiulatibus, fontibus lachrymarum, & id genus calamitatib; plena erant: & in tanto tumultu, & trepidatione ac planctu erant omnia, ut non modo qui affligebantur, sed & qui nihil tale patiebantur: & non solum qui nostræ fidei erant, sed & hæretici, & Iudæi, & gentiles, quasi ciuitate capti nobiscū dolerent. Talia ausi sunt præter sententiā pietissimi regis, nocte profunda, episcopis hæc intruentibus, & ubiq̄ militantibus, nec erubescerentibus, quod essent duces militū, & pro diaconis satellites præcuntes haberent. Facto autem diē, omnis ciuitas extra muros sub arbores, & in nemora emigravit, ibi festum diem celebrans, quasi oues dispersæ. Liceat uobis ex his & cætera omnia pensare; nam omnia quæ facta sunt, sermone completi, ut dixi, impossibile est. Est autem & hoc perq̄ molestum, q̄ talia tantaq̄ mala nullū adhuc finem accipiunt; neq̄ spes est quod statim finiantur, sed augentur in dies magis ac magis, nosq̄ multis ridiculo facti sumus, imō ridet nullus, etiā ualde peruersus; lugent autem omnes propter extremam & inauditam hanc malitiam, malorum facile colophonem. Quid si quis dicat de turbationib; etiam in alijs ecclesijs postea excitatis? Nō enim hic cessauit hoc malum, sed usq̄ ad Orientem peruenit. Nam sicut a capite quod malis humoribus plentū, & reliqua membra corrumpuntur: ita & nunc quoque tumultus qui in hac magna ciuitate cœperūt, quasi ex fonte in omnia loca effluūt, & clerici ubiq̄ in episcopos insurgunt, & episcopi ab episcopis, & populi a populis scissi sunt, & alij propediē scinduntur, & expectatur ubique malorum partus, orbisq̄ totius subuersio. Igitur domini maxime uenerandi, & pij, quum hæc ita se habere didiceritis, studium uestrum, & magnam diligentiam adhibete, quo retundatur hæc quæ in ecclesias irrupit iniquitas. Quippe si mos hic inualuerit, & fas erit cuiuis in alienā parociam irumpere, idq̄ ex tantis interuallis, & eijcere quos uoluerit, & auctoritate propria quæq̄ pro libidine sua facere, scitote quod breui transibunt omnia, & totus orbis premetur bello nō indico, omnibus ab omnibus eiectis, & omnes eijcientibus. Quapropter ne confusio hæc omnem quæ sub cælo est nationē inuadat, obsecro ut scribas q̄ hæc tā iniquē facta, & absentibus nobis, et non declinantib; iudiciū, non habeant robur, sicut neq̄ sua natura habent: illi autem qui iniquē egerunt, pœnæ ecclesiasticarum legum

legū subiaceant: nobis uero, qui nec conuicti, nec redarguti, nec habiti ut rei, literis uestris & charitate uestra, aliorumq̄ omnium, quorum scilicet & antea societate fruebamur, frui concedite. Si autē aduersarij nostri, qui ita iniquē egerūt, adhuc fingunt crimina quædam, propter quæ nos iniuste eiecerunt, non datis nobis neq̄ cōmentarijs, neq̄ libellis, neq̄ manifestatis accusatoribus, agemus & tuebimur etiam nos libenter causam, monstrabimusq̄ illos ipsos, non nos reos esse eorū quæ nobis impingunt, sicut & planē innoxij sumus: & cōtra, quæ ab ipsis facta, contra omnem sunt honestatem, contra omnes leges, contra omnes ecclesiasticos canones. Et quid dico canones ecclesiasticos? Neq̄ in Gentiliū iudicijs, neq̄ in Barbarorum tribunalibus talia attentata sunt unquam. Neq̄ Scythæ, neq̄ Sauromatæ unquam iudicant, iudicium dandum unī parti, absente ea quæ accusatur, & uitante nō iudiciū, sed inimicitias, & inuocante multa milia iudicium, & protestantē coram toto orbe declaraturam se non esse ream, depulsuramq̄ crimina, & ostensuram suam innocentiam. Hæc igitur omnia cum ita se habere intellexeritis a dominis meis pietissimis fratribus nostris episcopis, obsecro, ut præstetis id quod petent officij. Quo non solum nobis gratificabimini, sed & ecclesiarū uniuersitati, mercedemq̄ accepturi estis a deo, qui nihil non propter ecclesiarum pacem facere dignatur. Semper uale, & ora pro me domine dignissime & sanctissime.

INNOCENTIO EPISCOPO ROMÆ

Ioannes in domino Salutem.

ORPVS quidē nostrū, uno eodemq̄ loco tenetur, & stabilitū est: animus autem charitatis ala in uniuerso orbe circūuolat. Proinde licet tanta itineris intercapedine separati simus, a pietate tamen uestra non absumus, sed quotidie uobis presentes sumus. Animi enim oculis uideamus uestram illam fortitudinem & synceram affectionem, constantiamq̄ non mutabilem, & quod uos cōsolari nos plurimum & perpetuo cupiat. Quanto enim fluctus extollunt sublimius, & plures latent scopuli, uehementioresq̄ uenti sunt & tēpestates, tanto & uigilantia uestra augetur. Neq̄ uos tanta uitæ prolixitas, neq̄ tantū temporis interuallum, neq̄ causarum difficultates feigniores reddidit: sed perseveranter imitami optimos gubernatores, qui tūc maxime uigiles sunt, quando eleuari fluctus, & mare intumescere, & multas aquas in nauim inundare, grauisimamq̄ interdū noctem ingruere uident. Eapropter & gratias uobis habemus multas, & delideramus quidem ad uos dare crebras literas, id quod nobis maximo foret solatio. Verū quia solitudo huius loci intantum uos a nobis separat: neq̄ facile ad uos pertinere ualent hi qui nobiscum agunt, uel etiam qui in uicino habitant, tum q̄ in extremis finibus locus ille situs est, tum q̄ latrones uias illas undique obsident: præcamur ut diuturnum silentium nostrum efficiat, q̄ magis nobis cōdoletis, quam q̄

nos reos putetis negligentia. Neq̄ enim contemptus in causa est, q̄ tacuimus. Nunc enim multo tempore uenerabilem, & dilectū Ioannē presbyterum, Paulumq̄ diaconum in hoc tenuimus, ut scriberemus. Perpetuas em̄ uobis gratias agimus, q̄ paternam erga nos beneuolentiam declarastis. Nam quantū in uestra pietate sitū fuit, iam res omnes sedatae & emendatae, & subblata omnia scandala fuissent, gauderentq̄ ecclesiā tranquilla & synera pace: & essent planē secunda omnia, neq̄ cōtemptrae leges, neq̄ uiolata patrū cōstitutiones forent. At illi in suis impijs operibus pergūt, & quæ si antea nihil attentarint, ita priora malefacta recentibus uincere certant. Nolo autē omnia, quæ interim gesta sunt singillatim recensere, quando quidem non solū epistolæ, sed & historiæ modum transcenderet narratio. Cæterum uestram orō uigilantiam, q̄ licet illi omnia tumultibus impleuerint, laborauerintq̄ morbis incurabilibus, & pœnitentiæ non capacibus: si tamē curari morbos uoluerint, ne affligantur, neq̄ cœtu abijciant, cōsiderata tanti operis magnitudine. Certamen enim illud ferme totius orbis est. Ecclesiæ usq̄ ad genua humiliatae sunt, populi dispersi, clerus diuexatus, episcopi exules, cōstitutiones patrū uiolatae. Et idcirco iterū atq̄ iterū, & saepius uestrā oro diligentia, ut quanto maior est tēpesta, tanto maius adhibeat studiu. Expecto quidē futurū, ut aliquāto amplius corrigatur. Quod si minus fiet, uos uestram coronā paratam apud misericordē deū habetis: & hi, qui iniuria afficiuntur, consolationem ex incremento charitatis uestræ non minorem accipient. Nam & nos tertium nunc annum in exilio uersamur, expositi pesti, fami, bello, continuis obsidionibus, solitudinē indicibili, quotidianæ morti, & Isauricis gladijs: & non mediocriter nos consolantur solida uestra fides et charitas, quæ se in me tenui & simplice oblectat. Hic noster murus, hæc securitas: hic portus absq̄ fluctibus, hic mistorū bonorū thesaurus, hæc lætitiæ mirificæq̄ uoluptatis causa est. Et si in desolationem, quam ille est, locum iterum abigemur, non paruam hinc habentes nostrarū afflictionum cōsolationem, abimus.

CYRIACO EPISCOPO EXULI,

Ioannes Exul.

GE mœstigitur tūc ulcus denuo exauriam, & cogitationes quæ tibi hanc tristitiæ nubem inuehūt, denuo discutiam. Quid enim est quod mceres & luges? An quod periculosa tēpesta, & luctuosum naufragium ecclesiam inuaserunt? Hoc & ego scio, nec est qui contradicat. Et si uis depingam formam rerum, quomodo sese habeant. Mare ab infima abyssu, amotis repagulis omnibus turbati cepit, & nauæ relicti remis, & gubernaculis, manibus amplexati genua, & omni consilio propter tempestatem destituti, neq̄ cœlum spectant, neque pelagus, neque aridam: sed in stratis iacent, plorantes & flentes. Et talia quidem in mari contingunt. Verum in mari nostro, grauiores tempestatas, grauioresq̄ fluctus

fluctus sunt: sed ora dominum nostrum Christum, qui non arte tempestatem sedat, sed nutu solo maris sequitiam soluit. Ne sis autem pusillo animo, quod licet saepe rogaueris, non tamen sis exauditus. Habet enim hanc consuetudinem deus. An non potuit ipse tres pueros liberare, ut non iniicerentur in caminum ignis? sed cum in seruitute redacti, cum in regionem Barbarorum abducti, cum paterna hereditate priuati essent, cum ab omnibus ignorarentur, & nihil eis penitus relictum esset, tunc denique Christus uerax deus repetere mirabili opere dispersit ignem. Ignis enim non ferens iustorum uirtute exiliit foras, et Chaldeos quos circa caminum inuenit, incendit, fuitque illis postea caminus pro ecclesia. Unde & omnes creaturas aduocabat, tam uisibiles quam inuisibiles, angelosque ac uirtutes, & omnia complexi, dicebant, Benedicite omnia opera domini dominum. Vides quomodo patientia sanctorum, ignem in rorem commutauit, tyrannumque ita placauit, ut in omnem orbem terrarum literas mitteret? Magnus deus, inquit, Sidrac, Misac, & Abdenago. Et ecce quanta seueritate praecipit, ita tuens, quod si quis uerbum aduersus illos dixerit, dominus eius confiscetur, facultatesque diripiantur. Ne igitur moesto et pusillo animo sis, etenim ego cum a ciuitate fugarer, nihil horum curabam, sed dicebam intra memetipsum: Si quidem uult regina me exulem, agat in exilium. Domini est terra & plenitudo eius. Et si uult secare, secet. Idem passus est & Esaias, subscribat illi. Si uult in pelagus mittere, Ionae recordabor: si uult in caminum iniicere, idem passus sunt tres illi pueri. Si me feris uult obijcere, obijciat: Danielis in lacum leonibus obiecti recordabor. Si me lapidare uult, lapidet me: Stephanum habeo primum martyrem socium. Si & caput tollere uult, tollat: habeo socium Ioannem Baptistam. Si & substantiam auferre, auferat. Nudus exiui de utero matris meae, nudus etiam abibo. Me admonet Apostolus: Hominis personam deus non accipit. Et si adhuc hominibus placere, seruus Christi utique non essem. Armat me & Dauid, dicens: Loquebar coram regibus, & non confundebam. Multa quidem aduersus me confinxerunt, & dixerunt, quod ad communionem non seiuos receperim. Et si quidem hoc feci, expungatur nomen meum ex albo episcoporum, & non scribatur in libro orthodoxae fidei. Quoniae ecce si tale quid admisit, abijciat me etiam Christus e regno suo. Si autem pergunt hoc mihi obijcere & contendere, deponant & Paulum, qui postquam coenauit, totam domum baptizauit. Deponant & Christum ipsum, qui postquam coenatum est, apostolis communionem dedit. Dicunt, quod cum muliere dormiuerim: exiite me, & inuenietis membrorum meorum mortificationem. Sed haec omnia per inuidiam excogitarunt. Iam multum contristaris frater Cyriace, quod illi nos in exilium abegerunt, ipsi autem in concione fidenter ambulant, et loquuntur, multitudinemque satellitum stipantur. Verum hoc loco mente uersa Lazarum & diuites, Vter illorum in hoc seculo afflictus: uter fructum accepit? Quid nocuit illi inopia? Non

ne quasi athleta & uictor in sinu Abrahae abductus? Quid profuit huic opulentia, & quod in purpura & bysso uitam egit? Vbinam qui fauces gestabant? ubi satellites? ubi equi aureis frenis? ubi parasiti, & regia mensa? Nonne ut latro uinctus in sepulchrum abductus est, nudam animam exportans, & clamans uana uoce: Pater Abraham mitte Lazarum, ut riget, & refrigeret summitate digiti linguam meam, quia grauius torqueor? Cur patrem uocas Abraham, cuius uitam non es imitatus? Ille omnem hominem in domo sua hospitabatur, tu autem neque inopis curam habebas. Non est deplorandum et flendum, quod diues ille aequa gutta dignus non habetur. Micas cadentes de mensa, pauperi non dedit: quid mirum, si nunc guttam aquae non accipit? Hyeme non seminauit misericordiam, uenit aestas, & nihil messuit. Est & haec dispensatio domini, ut quando impios punit, & iustos remunerat, mutuum se uideant & cognoscant. Etenim tunc martyres, suos quique tyrannos agnoscent, & tyranni suos quos afflixerunt martyres. Neque mea uerba sunt haec, sed Sapientis, qui dicit: Tunc in magna fiducia stabit iustus aduersum eos, qui se afflixerunt. Nam sicut si uiator, qui in aestu & calore ambulat, inuenitque fontem limpida sita flagrans: & magna fame laborans, exhibita mensa omnigenis dapibus instructa, prohibeatur a potentiore aliquo, ne mensam uel fontem contingat, neue cibis & aqua fruatur, ualde graui dolore afficitur: Ita & in die iudicii uidebunt impij sanctos laetari, & ipsi mensa regia frui non poterunt. Ita & deus Adamum punire uolens, fecit eum e regione paradisi terram operari, ut locum illum desiderabilem quotidie uidens, maiorem in anima dolorem haberet. Caeterum nos, quamuis hic non conuenimus mutuum: attamen alibi nullus est qui prohibeat, ne simul uersemur. Videbimus sane eos, qui in exilium nos miserunt, sicut Lazarus diuitem, & martyres tyrannos. Ne igitur animo conficiaris, sed esto memor Prophetae dicentis: Subfannationem hominum ne timueritis, & ab improbitate eorum ne uincamini. Nam sicut lana a tinea deuorabuntur, & sicut uestes ueterascent. Cogita autem & dominum, quomodo statim a cunabulis persecutionem tulerit, & in terram barbaram fuerit missus. Qui terram continet, factus est nobis figura, ne deficeremus in tentationibus. Recordare passionum saluatoris, & iniuriarum quas tulit pro nobis. Alij eum Samaritanum uocabant, alij daemoniacum, & uoracem, et pseudopropheta: dicebant enim, Ecce homo uorax & uini potor: & in principe daemoniorum daemonia eijcit. Quid autem quod duxerunt eum, ut praecipitarent? Quid, quod in faciem eius conspuerunt, & alapas ei dederunt? Quid, quod aceto & felle potarunt, & arundine caput eius percusserunt? Quid: quod eum circumdederunt chlamyde, & spinis coronauerunt, & supplicando, omnique alio irridendi genere deriserunt, circumdederuntque eum sanguinarij illi canes? Quid, quod ad passionem ductus, & nudatus, dereliqueruntque eum omnes discipuli? Et unus quidem

Luce 16

Sap. 8

Esai. 51

Matth. 11

quidem negauit, alius etiam prodidit, alij autem omnes fuga inierunt, & solus ipse sterit nudus in medio illarum turbarum, quas festus dies coegerat: & quod ut malefactorem in medio malefactorum eum crucifixerunt: & quod sepultura carens pendebat, neque deponebat ipsum a cruce donec precibus a quodam impetratus, qui eum sepeliret: & quod sepulturam non habuit, conuictaque mala aduersus eum pronuntiabant, & inter caetera, quod discipuli ipsum furati essent, & quod non resurrexisset. Cogita item apostolos, quod ubique persecutionem ferrebant, et occultabantur in ciuitatibus, non ualentes in aperto ambulare: & quomodo Petrus apud Simonem coriarium, & Paulus apud mulierem purpurariam lacerant: neque enim diuitibus fidere audebat, sed post haec facta sunt omnia prospera: ita & nunc. Igitur ne sis tristi animo. Audiui enim ego de deliro illo Nectario, quem regina in throno collocauit, quod afflixerit fratres & uirgines non uolentes sibi communicare, & quod multi illorum propter me in carcere mortui sunt. Nam lupus ille est in agnino habitus, & personam gerit episcopi, cum sit adulter. Nam sicut adultera est mulier, quae uiuente uiro alteri se coniunxerit: ita & ille non carnalis, sed spiritualis est adulter qui me uiro sedem meae ecclesiae inuasit. Haec tibi per epistolam significata sunt a Cucufis Ciliciae, quo loco regina me exulem manere iussit. Porro in itinere multa aduersa acciderunt, quae non curauimus. Vbi autem in Cappadociae prouinciam Tauricoeliciae uenimus, multi sanctorum patrum chori nobis occurrerunt, in primis examina monachorum & uirginum, iuges lachrymarum fontes effundentium & flentium, eo quod in exilium nos proficisci uidebant, dicebantque: Tolerabilius fuisse, si sol radios suos retraxisset obscuratus, quam quod os Ioannis tacuit. Turbauerunt & afflixerunt haec me non parum, eo quod omnes propter me flentes uidebam: alia enim omnia non admodum curabam. Episcopus autem huius ciuitatis me perquam humaniter excepit, multamque in nos declarauit charitatem: atque adeo si licuisset, sede sua nobis celsisset, ut nos a patribus praescripam legem obseruassemus. Oro, & supplico, genuaque tua contingo frater, abijce luctum mororis tui, & nostri apud deum memor esto, nobisque rescribere precor.

DIVI IOANNIS CHRYSOSTOMI AD Episcopos & presbyteros ob pietatem in carcere inclusos, epistola.

REATI uos ob carcerem, ob catenas, ob insecta uincula: beati, inquam, & ter beati, imo saepius. Totum orbem uobis concillastis. Etiam longe absentes, amicos uobis fecistis. Vbiq; terrarum & marium canuntur uestra praecleara facinora: fortitudo, constans sententia, animusque minime seruilis. Nihil quod alijs uideatur graue, uos deterruit: non tribunal, non carnifex, non tormentorum coaceruationes, non minae, quae innumeras mortes nuntiabant: non iudex qui ignem ab ore fla-

bat, non aduersarij, qui fredebant dentibus, & innumeris alijs insultandi modis gestiebant, non tantae calumniae, non impudentissimae accusationes, non mors ante oculos quotidie proposita, sed haec omnia uobis uberem potius ac sufficientem consolationis materiam praestiterunt. Et idcirco clari quidem uos & celebrant ac praedicant uos omnes, non amici solum, sed & inimici ipsi, qui haec effecerunt. Eorum si quis introspeciat conscientiam, licet non manifeste fateantur, inueniet etiam apud ipsos uestrum miraculum magnificari. Tanta res est uirtus, ut illam etiam impugnantes admirrentur. Tanta res est malitia, ut etiam ij qui eam operantur, condemnent. Erata in hac uita res uestra se habent. Quae autem in caelis sunt, quis sermo digne explicabit? Inscripta sunt nomina uestra in libro uitae: cum sanctis martyribus connumerati estis. Scio haec ego certo, non quod in caelum transenderim, sed e diuinis oraculis didici. Nam si Ioannes ille infœcundae fructus, & eiremi ciuis, nuptijs in quas peccabatur, patrocinatus est: & cum praeruaricatione corrigere non posset, arguit tamen, & propterea in carcerem coniectus, & decollatus, martyr, & martyrū primus est: uos qui legibus & constitutionibus patrum, quas transgredimur aliqui, & sacerdotio, quod inuadunt & contaminant, patrocinamini, & propter ueritatem haec patimini, ut cessent impudentes calumni: cogitate qualem accepturi sitis mercedem. Non licet tibi habere uxorem Philippi fratris tui: dixit fortis & sublimis ille, satisque ei fuit ad recentem arguendum libertatem. Locuti estis & uos. Et exposita sunt etiam uestra corpora poenis, supplicijs, tormentis: Nondum decapitati estis, sed longe acerbiora tulistis. Non enim idem est breui temporis momento caput amittere, & tanto tempore cum talibus luctari doloribus, terroribus, minis, uinculis, abductionibus ad tribunal, carnificum manibus, sycophantarum impudentissimis linguis, conuictis, salibus & dicacitatibus. Nam & hoc maximum certaminis genus, poniturque a beato Paulo in magis uolentibus certantibus ordine, cum sic ait: Recordamini dies pristinos, in quibus illuminati, ingens certamen afflictionum sustinulistis. Deinde certamē narrans, ipsum ponit sic dicendo: Partim opprobrijs & afflictionibus spectaculo estis: partim communicantes his, qui sic affliguntur. Si ergo qui communicant, certant: multo magis qui sustinent. Non enim unam, aut duas, aut tres, sed longe plures sustinulistis mortes: et si non experientia, certum tamen quod animo. Gaudete igitur & plaudite. Dominus caelorum iussit non solum non dolere, uel frangi animo, uel decidere, sed gaudere & exultare, quando nomen uestrum tantum malum eijciat. Quod si in sycophantijs gaudendum, quando his accedunt calumniae, uerbera, tormenta, gladij acuti, uincula, caenae, abductiones, traductiones, inimicorum atrocies cateruae, cogitate qualis merces, quam coacta uata erunt retributiones. Gaudete igitur, et exultate, uirtiles estote, corroboramini, cogitate quot uestro exemplo ad certamina armatis, quatos fluctuabundos confirmatis, quantos spiritus resuscitatis: Nam

Hebr. 10

Nam afflictionibus uestris multū profuturi estis, A
non solum presentibus, sed & absentibus; nec his
solum qui vident, sed & his qui audiunt. Cōtinuō
uersetur in ore uestro illud Apostolicum dictum:
Rom. 8 Non sunt aequales afflictiones, quae nunc toleran-
tur, ad futuram gloriam in nobis reuelandā. Expe-
ctate; breui tentationū finis erit, liberatioq; perfe-
cta. Orate etiam iugiter pro nobis. Nam et si uia-
rum prolixitate longe diuersis locis habitamus,
multoq; tempore à uobis segregati sumus; attamē
uos ut presentes & cōiuentes nobis deamamus,
uestrum amicum caput ex osculamur, coronatos
uos expansis manibus excipimus. Expectate eti-
am uos ex mutua erga nos charitate lucrū uestrū
maximum. Nam si magnam mercedem expecta-
re licet his, qui uos amāt: cogitate quales uos, qui
tantis claretis uirtutibus, maneant retributiones.

DIVI IOANNIS CHRYSOSTOMI AD
Theodorum lapsum paraenesis prior, uel de repara-
tione lapsi, liber unus, uero quodam
docto interprete.

QVIS dabit capiti meo aquam, & ocu-
lis meis fontem lacrymarum? Quod
in tempore quidē nunc dixerim, lon-
geq; tempestiuus, quam tū propheta
illet amēsi multas ciuitates desle-
re, aut uniuersas gentes, cōsiliū non est. Animā
tuā deploro, numerosissimis adeoq; amplissimis
populis adaequatā dignitate, imō multis nomini-
bus digniorem. Quandoquidem unus iste melior
est, qui dei uolūtatem amplectitur, quam sunt de-
cem milia transgressorum. Melior nimirum & tu
pridem fuisti in inuitis Iudaeorum milibus. Qua de
causa nemo mihi uitio uerterit, si ex Propheta lu-
ctum acerbiorem assumam, altioremq; dolorem
ostendam. Equidem nec ciuitatem aliquam euer-
sam lugeo, neq; uiros iniustos in ius uictoris coac-
tos. Quinimo sacram animam lugeo destitutam
esse deploratamq; ac templum demolitum atq; ex-
tinctum, cui Christus nuper praesuit, hoc est, orna-
tum cogitationis istius, quem modo exulsit diabo-
lus. Quis honestus & clarus nō ingemuit, qui inci-
dit in ploratum prophetae, qui animaduertit bar-
baram manum sancta sanctorum prophanasse, &
subiectis ignibus perdidisse omnia, Cherubim, ar-
cam, tabulas lapideas, urnam auream. Atqui dam-
num istud illo est tanto perniciosius, quōd illorum
significatio pretiosior, quae ad tuā ipsius animam
pertinet. Tu es illo sanctius templum, quod neq;
auro, neq; argento, sed ex gratia spiritus resplen-
dit: & in uicem Cherubim atq; arcis, Christum &
huius patrem, simul atq; consolatorem habuit cō-
uersantem intra ipsum, at non amplius habet. Va-
stum nunc est desertum ac deformis nuditas à pul-
chritudine ac decore pristino, quando diuinum
& incredibile ornamentum detractum est. Deser-
tum plenū periculis ac sine custode, ibi nec ianua,
nec pectus, omnia omnibus patent corrupto-
ribus animae, turpibus animi diiudicationibus. Si
superbia, si scortatio, si habendi libido aditum ca-

ptat, nemo prohibebit. Principio quemadmodū
caelum est inaccessum omnibus, ita fuit duritas co-
gitationis tuae. Et forte uideor incredibilia dixisse
ijs, qui uident destitutionem tuam & subuersio-
nem; propterea doleo & lugeo, nec in hac aduer-
sitate cesso, quousq; te in pristina alacritate uide-
ro. Hominibus hoc esse supra uires apparet, deo
tamen omnia in manu sunt. Is est enim qui erigit ē
Psal. 112 terra mendicum, & ē stercore exaltat pauperem,
ut sedeat cum principibus, cum principibus popu-
li sui. Is est qui facit incolere sterilem in domo, ma-
trem propter liberos laetantem. Itaq; ne desperes
ad optima cōmutari. Quōd si cacodamō tantum
potuit, ut te à uertice illo & fastigio uirtutis in ex-
tremum malitiā detruderet: multo magis deus in
pristinam te poterit uindicare libertatem, neq; in
eam solum, sed tibi multo feliciorē, quam fuit
prior perficere. Tantum ne relabaris, ne excindas
spes amplas, ne in te admittas, quae impijs acci-
dunt. Nunquam enim peccatorū quamlibet ex-
uberans copia in desperationē consicere solita fuit,
sed cum illis impiam habere animam. Propterea
Salomon non dixit simpliciter, Quisquis uenit in
profundum malorum, contemnit: sed nominatim
inquit, impijs: quia illorū tantum est ille morbus,
postquam in profundum malorum descenderūt.
Et hoc est quod non permittit eos respicere, neq;
eō reuerti unde exciderant. Nam flagitiosa discep-
tatio perinde atq; collarium incumbit in animae cer-
uicem, & compellens oculos in terram demittere,
prohibet ne ad dominū suum suspiciat. Atqui uiri
est perquam generosi, planeq; admirabilis conte-
rere huiusmodi lignum, & impositum sibi licor-
em deturbare, adeoq; dicere Prophetae uerba:
Quemadmodum oculi ancillae in manus domine
suae, sic oculi nostri ad dominū deum nostrum,
donec miseretur nostri. Miserere nostri domi-
ne, miserere nostri: quoniam multifariam repleti
sumus despectione. Haec sunt diuinā disciplinae,
& supremā philosophiae uerē dogmata. Repleti
sumus, inquit, despectione, & infinitis rerum tri-
stium procellis quatimur, neq; tamē prohibemur
à suspiciendo ad deum. Et priusquam nacti fueri-
mus postulata, nō intermittimus eum orare. Hoc
est nimirum animi generosi, non consternari, nec
à spe discedere propter uim incidentium malo-
rum: neq; referre pedem, propterea quōd subinde
precando nihil emolumenti persensit, sed perdu-
rare quoad miseretur nostri, iuxta beati Dauid
sententiam. Quare diabolus in uarias desperatio-
nis cogitationes nos immittit, quōd excludat in
deum expectationem, hoc est, ancoram tutam,
substantiam uitae nostrae, manu ductionem in ea
uia, qua in deum ferimur, salutem perditarum a-
nimarum. Ipsa enim spe, inquit, seruabimur. Si-
quidem ea ipsa est catena aurea & firma, qua de
caelo propensa subducimus animas nostras: quae
breui sursum in illud summum fastigium retra-
cta, eos qui ipsam fortiter manibus seruant, euel-
lit & rapit supra fluctus praesentis uitae, omnium
longe periculossimos. Quamobrem qui mollis
per

per indulgentiam hanc sacram ancoram amittit, A
cōtinuō decidit & suffocat, submersus in profun-
dum malitiā. Quae cū agnouit uersipellis, postea-
quam ipsi nos conscientia malorum operum one-
rauimus, tum ille reuersus, ingerit cogitationē o-
mnī plumbo grauiorem, qua uergimus ad extre-
mam salutis desperationē; qua semel suscepta, con-
tinuō deprimimur pondere, & omīsa catena illa,
delabimur in ultima malorum. Quo in rerum sta-
tu dudū es, qui reiecto mandato domini tam man-
sueti, tam humilis, istius tyranni & sine scedere no-
stram salutem impugnantis atrox imperium susti-
nes. Benigno iurgo dissipato, abiectoq; leui onere,
in uicem illorū ferreis uinculis collum insertasti.
Et quod amplius est, lapidem molarem, quem asi-
nariū nominant, de tua ipsius ceruice dependisti. B
Vbi igitur subsistes in posterum, qui demersisti in
tam uastum mare animam miserimam, quū ipse
tantam tibi necessitatem, quae continuō deorsum
cogit, ultro induxisti? Mulier itaq; illa quādo in-
uenit unam drachmam, uicinas conuocauit par-
ticipes laetitiae: Gratulamini mihi, ait. Equidem a-
micos omnes & meos, & tuos in rem planē diuer-
sam conuocabo, non dicam gratulamini mihi, sed
lugere mecum, ploratus illos assumite, ac triste &
flebile quiddam nobiscum exclamate. Maximam
nimirū iacturam fecimus, non quia tot aut tot au-
ri talenta ē manibus exciderunt, neq; quōd mag-
na uis lapidum pretiosorum, sed quōd is qui om-
nium illorum est pretiosior, nauigans nobiscum
hoc mare magnum & uastissimum, nescio quo pa-
cto excussus, ad profundum perditionis proruit. C
Si qui me tentarint à luctu seducere, ijs haec uerba
prophetae respondebo, dicens: Omittite me, ama-
re flebo, consolari me non potestis. Equidem hu-
iusmodi luctum lugeo, qui nobis immensam uim
lachrymarum adducit, de quo haud dubium neq;
Paulum, neq; Petrum perdidisset lugere ac plorare
omni consolatione reiecta. Quandoquidem hanc
cōmunem mortem deplorantibus, quispiam faci-
le paucis multum animi reddidit. Ceterum quando
uice corporis anima morti succumbit, infinitis cō-
fecta uulneribus, ubi cum morte bona forma quae
prius apparuit, & habitus & pulchritudo omnis
extincta est: quis tam durus, tam alienus à con-
dolendi affectu, qui in locū fletus & lachrymarū ser-
monē se solantē queat adducere? Quemadmodū
illuc nō lugere, ita ē diuerso hic lugere philosophi-
est. Qui ad caelū peruenit, q̄ seculi huius uanitatē
irrisit, qui formā corporū nō aliter atq; lapideū si-
mulachrum inspexit: qui aurum ut lutū, delicias
omnes uti cōenium contempsit, ille nobis ex inspe-
rato, febre correptus absurdae concupiscentiae, sa-
nitatem, uirile robur, speciem omnē perdidit, ser-
uusq; factus est uoluptatum. Hunc itaq; num iure
obsecro deplorabimus? num plangemus, donec
eum nobis iterum afferamus? Alioqui quis esset
in nobis sensus humani animi: nā corporeae mor-
tis destructionem nemo hic inueniet, id tamen lu-
gentes à lamentis nihil cohibet. Ceterum unius
animae mors hic aboleri cōtingit. In inferno enim

quis, inquit, confitebitur tibi? Quo igitur pacto
non maximi est flagitij, tam incuriose ferre animae
interitum? Qui corporis mortem lugent, tanta id
solent uehementia, quanquā uident quōd defun-
ctum lachrymis in uitam reuocare nequeant: &
nos nihil tale exhibemus, qui scimus spem esse de
anima in pristinam uitam reducenda. Siquidem
complures & hac tempestate, & progenitorū no-
strorum seculis, qui ordinis sui desertores, & ē fre-
quentata uia praecipites euntes, tanta alacritate
resurrexerunt: ut priora sequentibus facile cela-
rent, palmamq; corriperent, ac redimīti corona
cum uictoribus praedicarentur, ac in cōtum bea-
torum allegerentur. Quandiu tamen quis in for-
nace uoluptatum cōsistit, etiam si exemplis abun-
dat infinitis, ipsi res esse supra uires apparet: ceter-
rum si uel leuiter cepit illinc egredi, identidē pro-
cedens, uim ignis à tergo relinquit, uidetq; ante se
& ad pedes propemodū uitam roscidam, atq; exi-
miae facilitatis, tantum ne desperemus, ne dubite-
mus de reditu ad superos. Etenim cui deest fidu-
tia, is frustra possidet uel infinitā ac fortissimam
animi promptitudinem. Ianuam enim sibi resipi-
scendi semel obfirmauit, & ad curriculum aditum
interclusit. Quis potest autem foris manens pra-
clarum facinus designare? Quapropter malignus
nihil non tentat, quō nobis hanc dissidentem co-
gitationem inserat. Etenim non est iudandum ei,
neq; amodo opus habet industria, ut nos oppug-
net, nimirum lapsos & iacentes, quibus nec relu-
ctandi consilium superest. Qui uero uinculis ma-
gna uirupis receperit pristinū robur, & in rebus
istis perditissimis non est acturus quietem, sed ulō
diabolo reluctans, sit uel millies lapsus, surget ite-
rum, & hostem conficiet. Ceterū qui cogitatu de-
sperationis impeditus, animoq; fractus est, quo-
modo abibit uictor? quomodo reluctabitur? quin
abiecto, quod aiunt, clypeo, mox fugam capessit.
Caue dicas, ijs tantum ueniae locum concedi, qui
modice deliquerunt: Nam sime, si lubet, aliquem
uniuersa malitia redundantem, et patrarit omnia,
quae à regno excludunt, is ut demus non sit extra
fidem, sed fidelis aliquādo fuerit, acceptusq; deo,
postea uero factus scortator, adulter, mollis, pra-
dico, fur, ebrius, calumniator, aliaq; id genus flagi-
tia sedulo cōmittat, equidē illi non ero desperandi
autor, neq; si perseuerauit ad extremam usq; sene-
ctam, cum in sandis illis maximisq; uitijs. Quōd si
morbus esset ira dei, non iniuria quis à spe decide-
ret, perinde atq; cōcitata tantis facinorib; flamma
deinceps restinguī nequeat. Ceterū diuinū numē
quia liberū est à perturbationibus, & punit, & in
promeritos animaduertit, neq; tamē ulla ultionis
cupidine unquam tangitur, sed amorem potius
ad nos id faciens praese fert, magnamq; curā, bo-
no esse animo addecet, & considerare de uirtute res-
picientiae. Siquidem illis qui in ipsum deliquerūt,
nō solet propter suam contumeliam immittere,
aut quicquam incommodi in hanc naturam in-
ducere: sed omnino ad nostram spectans utilita-
tem, uidelicet ne peruersitas nostra aut in peccatis
abeat

abeat aut contemnat, despiciatq; illius benignitatem. Quemadmodum is qui e conspectu lucis ultrō secedit, ea damnum nō dedit, sua potissimum ipsius culpa coniectus est in tenebras: sic qui solitus fastidire uirtutem dei, omnia potentem, ex ea quidem nihil mali habet, summū aut exitium ipse sibi aduexit. Hac de causa deus flagella nobis minatur, & interim adducit, non ut se ulciscatur, sed ut nos ad se trahat. Medicus enim propter contumeliam mente captorum non dolet, neq; mordeatur: sed omnia facit, omnia molitur, quæ ad sedandos illorum absurdos mores attinent, non suā spectans, sed illorū utilitatem. Quod si tenuem ægrotū coniecturā temperantiæ & frugalitatis ostendit, cōtinuō gaudet & letatur, multoq; accuratius medicinam apponit: non propterea quod sit uindex, aut quod expetat pœnas prioris cōtumeliæ, sed quia tam pulchrū initium prouehere uult, ac absoluerē in synceram sanītatē. Non aliter deus postq; nos in extremam cecidimus insaniam, non est ultor ueteris flagitij, sed ut morbum arceat, omnia dicit ac facit: quod satis à rectis cogitationibus uidere est, id ipsum contestantibus, cæterum incredulis uobis de his rebus facile fidem faciemus ex diuinis scripturis. Nam quis est rege Babyloniorum sceleratior? Profer aliquem, si potes, qui tantam uim diuinæ potentiæ prius acceperat, ut & prophetam adoraret, & ei sacrum, ceu deo, fieri iuberetur in ueterē superbiam proiectus, eos qui ipsum noluerunt præferre deo, uinctos in fornacem accensam dedit, nihilo tamen secius hunc tam atrocem ac impiū, qui fera potius quàm homo censendus erat, ad resipiscentiā cohortatur: uariasq; offert occasiones mutandi animi in melius, primō miraculū quod in ardente fornace contigit: deinde faciem quam rex uidit, & Daniel interpretatus est, quæ idonea erat uel saxū, nedum animam inslectere. Tandem post illam rerum admonitionem, etiam propheta in medium fideliter consuluit, quando dixit: Propterea rex consilium meum tibi gratum esto, peccata tua per eleemosynas redimito, ac iniquitates per cōmiserationem super pauperes: forsitan erit lōganimitas delictis tuis. Quid dicis tu sapiēs ac beater? Est ne post tantum casum reditus? post morbū tam desperatum iterum sanitas, iterū prudētia speranda, post mentem scilicet adeo motā: Omni se responsione nudauit rex, qua prius esse potuit ut cunq; purgatus. Nam antea nesciebat eū, qui ipsum creauit, & qui ipsum in eximiam illā euexit gloriā: quamquam iure debuit tam potentiæ eius, quàm prouidentie argumenta recensere, quæ plurima sunt facta, tum erga se, tum erga progenitores. Quandoquidem ubi sapientiæ eius & præscientiæ euidentia signa suscepisset, atq; magicam astronomiam, omnemq; diabolice insanie umbrā uidisset subuersam, grauiora prioribus exhibuit. Nam quæ sapientes magi Gazareni exponere nequibant, candidèq; profitebantur esse maiora, quàm quod iuxta humanā industriam paterent, ea puellus illi reddidit absoluta: quo miraculo eum sic reduxit, ut non solum

crederet, sed & ut orbi terrarū toti fieret eius dogmatis præco, & magister manifestus. Quare si erat ante suscepta signa uenia indignus, quod deū ignoraret; multo magis indignus erit post illa portenta, post confessionem eius, post doctrinam erga alios ostensam. Neq; enim parum probe credit, quod solus esset deus uerus, qui tantam in seruum suum gloriā posuisset, quamuis id alijs præcepisset, nihilo tamen secius ab huiusmodi cōfessione recidit in idololatriam. Qui quidem prostratus in faciem, dei seruū adorauit, tanto deinde furore correptus est, ut & seruos dei, qui ipsum adorare recusarunt, in fornacem immitteret. Quid igitur? Num deus, sicut erat puniendus, desertorem puniuit? Quinimō maiora ei argumenta potētiæ tribuit, sed uilō reducēs à socordi arrogantia in ueterē modestiam: et quod est sanè magis admirandum (neq; enim est cur ob excessum miraculorū minus credas quæ facta sunt) in nullo alio signū fecit, quemadmodum in camino, quē ille ipse accendit contra pueros, quos ligatos in eum coniecit. Fuit itaq; flamma supra opinionem ad miraculum usq; exardens. At clementissimus, quo maiore metu illū expauesceret, quōue terrore ampliore exanimaret, omnemq; excluderet ab eo pertinnaciam, id quod est magis obstupescendum in expectatumq; effecit. Siquidem permisit eam cōflagrare, quantum ille uolebat, suraq; ostēdit potentiam moderatam ea prudentia, quæ non dissolueret opus inimicorū, permanens tamen inane reddidit ac sine uiribus: ne aliquis cum eos intra flamas obambulātes uidisset, arbitraretur flammam esse quiddam fictitiū, permisit ut combureret illos, qui eos iniecerant, etiam corrigam calceorū & stuppam, totq; aboleuit corpora. Quandoquidem imperio dei nihil est potētius, quē sequitur omnium quæ sunt natura, ut qui eam ex eo quod non est in esse produxit, quemadmodum tum demonstrauit nā flāma quæ corripuit mortalia, corpora non aliter atq; ab immortalib. abstiniuit, integrūq; reddidit apud se depositum, idq; multo cum splendore. Nam quemadmodum ex regijs reges, ita de camino egressi sunt illi pueri. Nemo ad regē dignatus est uel respicere, quin ab illo omnes uisum in hoc incomparabile spectaculum obuerterit: nec diadema, nec purpura, nec aliud quidpiam regie phantasiæ populū adeo permouit, atq; species illorū fidelium, ut qui talia, ceu per somnium, perferre uidebātur. Quod enim est in nobis maxime infirmum, & abolitū facillimum, nempe capillorum natura: id uelut omni robustius adamante superauit flammis, alioqui omnia deuorantes. Cæterum ne id quidem solum erat suspiciendum, q; in medium ignis accepti nihil incōmodi senserūt, sed quod semper locuti sunt. Omnes sciunt qui ardentibus adfuerunt, quandū habuerunt labia in sermonem soluta, paulisper quidem ad incēdium subsisterunt, uisuri quo modo futura esset ex ore dissoluto discessio animæ. Verum tot miraculis animaduertis, omnibusq; obstupescētib. tam præsentibus et spectantibus, quàm absentibus, et illis quicunq;

quicunq; per literas didicerunt, rex ille qui alios A edocuit, perdurauit in emendabilis, iterum in ueterem reuersus est malitiā. At ne tum quidem adeo desperatum afflixit, quin adhuc animū continuit, & per somnium, & per prophetā ei consulens. Cæterum sanè ubi nihilo melior est factus, tum inducit in posterum flagellum, nec id uelut ultor præteriti delicti, sed ut futura incōmoda præcindat, ut reliquam malitiam arceat; nec dum tamen omnino extinxit, sed paucis annis erudito pristinū reddidit honorē. Pœna quam deus irrogat, nihil damni dat, sed lucrificat quod est inter bona omnia maximum. Solidam enim dat in Christum tenere fiduciam, & resipiscere à peccatis aduersus illum commissis. Siquidem tāta est dei humanitas, & erga nos amor, nunquam auerfatur poenitentiam syn cere factam, si quis ad malitiæ fines olim penetrarit, illinc eum ad uirtutis uiam reducere conatur, & suscipit redeuntem, & serauiter amplectitur, nihilq; non facit, quo in pristinam dignitatem reformet. Quodq; est maioris facilitatis argumentum, etiam si non omnem præ se fert poenitentiam, breuem illam, et exiguo tempore factam non abnuuit, sed magna pensitat mercede: id quod manifestum est ex ijs quæ de populo Iudæorum alicubi dicit Esaias: Propter peccata paulisper cōtristauit eum, & percussit eum, & auertit faciem meā ab eo, & ipse cōtristatus sum, & ambulauit in cœstus, & sanauit eū, solatus sum eum. Testor uos q; rex ille impiētissimus, qui propter mulierē factus est maxime delictus peccatis, ubi semel dūtaxat luxit, & sacco indutus agnouit scelera sua, usque adeo dei misericordiam arripuit, ut euitaret omnia mala quæ tum ei immincebant. Nam deus Helix dixit: Vidi quomodo compunctus est Achab à facie mea, non inducam malum in diebus eius. Post hunc Manasse cunctos insaniam anteuit ac tyrānide, legalem euerit cultum, templum clausit, idolorum errorē deo aduersum inuexit, uniuersis qui ante se uixerunt, impietate præstans. Is posteaquam aliquando resipuit, relatus est in numerum amicorum: si conspiciā imagine suarum iniquitatum de reditu desperasset, ac de immutatioe, decidisset profecto ab his bonis quæ postea obuenerūt: nunc uero quia perpendit, quàm exiguum sit, uel excessus tantus suorum peccatorum respectu infinitæ commiserationis dei, diaboli uincula dissipauit, euasit uictor, bonis cursum consummauit. Cæterum deus nō solum per ea quæ in hūc facta sunt, sed per uerba prophetæ eliminauit cogitationem desperationis. Hodie enim, inquit, si uocem eius audieritis, ne obfirmetis corda uestra sicut in exacerbatione. In hunc modum hodie nobis per omnem uitam dicendum est, & si libet, ad senectam usq;. Non enim ad temporis rationem, sed iuxta affectū animæ solet dījudicari poenitentia. Ninuitem non multis diebus precari, ut peccatū eorum deleter deus, tempus exiguum potuit uniuersam eorum abolere iniquitatem. Et latro haud longo tempore ingressum paradisi impetrauit. Quacunq; quis hora se deiiciens, uel unum dixerit uerbum, in eo momento totius uitæ Chryf.

peccata simul absterfit, atq; ante apostolos officij grati præmium suscepit. Videmus etiam martyres non ita multis annis, immo paucis diebus, adeoq; non raro inter dieculam splēdidas cōsecutos coronas. Quapropter ubiq; nobis opus est alacritate, seduloq; affectu: itaq; paremus conscientiam, ut tanta uehementia cum ueterem odisse malitiam, tum diuersam elegisse uiam uideamur, quantam deus nobis imperat ac requirit, nihil ob temporis breuitatem habeamus minus, quādo multū ex postremis ardenti studio se priores præuenerunt. Ne que enim graue est hominem cecidisse, sed lapsum iacere, nec resurgere conari: ultrō perferre malū, torpereq; ob desperationis sermonem, et morbum corrupti iudicij prædicare graue est. Contrā quos Hiero. 8 exardens propheta dixit: Num qui cadit, non resurgit; nec qui auertitur, nunquam reuertitur? Si quem à nobis requiris, qui post susceptam fidem sit prolapsus, animaduertas quod de hoc etiam illa dicta sunt: nam qui cecidit, ex eorum est numero qui prius steterunt, non qui iacuerunt: nam qui iacet, quomodo is potest cadere? Verum alia quoque dicuntur per parabolas, per manifesta facta, nedum uerba, Ouis illa quæ separata fuit à non agintanouem, moxq; inuēta & reducta, quid aliud nobis demonstrat, quàm casum & reditū? Quoniam ovis erat non alieni pastoris, de reliquarum erat grege, priusq; sub eodem pastore pascebatur: & errauit neuiquam casu, sed per montes & saltus, hoc est, per uiam longam, descedentemq; à recto. Quid? num neglexit errantem? Nequaquam, reportauit eam impositam humeris suis, non egit ante se, nec uerberauit. Quemadmodum optimi medici difficili diuturnoq; morbo decumbentes, uarijs medicinis ad sanitatem restitunt, non semper utentes arte: interim enim non nihil cupientibus diuersa obsecundant: sic deus uehementer corruptos non impellit magna uia ad uirtutē, sed mansuete & sensim promouet: imō plerunq; portat, ne immanior scissura fiat, aut error productior. Non est unū hoc simile, quod huiusmodi doctrinā confirmat, parabola etiam de intemperāte puero stat ab eadem: qui non erat patri alienus, utpote filius, & frater pueri acceptissimū, nec in malitiā casu incurrit: quinimō sciens prudensq;, ut sic dicam, in alterum litus malorum prorupit diues, liber, bene natus, omnibus seruis, omnibus mercenarijs, nedū hospitiibus factus est calamitosior: atqui reditus est pristina dignitati, amissamq; gloriā recuperauit. Si de uita desperasset, ac de his reb. quæ ei cōtigerunt, ambiguus in aliena resedisset regione, orbatu fuisset nimirum bonis illis quæ mox obuenerunt: perisset fame, mortemq; obisset omnium maxime miserabilē. Verum quia poenituit, nec diffusus est super reditū, e tanta corruptione in priorem claritatem commutatus, amicitur stolā pulcherrima, fruitur prioribus quàm frater à lapsu immunis. Tot annos, inquit, seruo tibi, et nunquam præceptū tuum sum prætergressus, nec mihi unquam hæcūm dedisti, ut cum amicis meis lætaret: at postquam filius ille tuus, qui deuorauit tom. 5 T substant

substantiam suam, uenit, occidisti ei uirtutum illum
 saginatum. Tanta est uirtus poenitentiae. Tam pra-
 claris itaque exemplis excitati, ne permaneamus in
 malis factis, nec incerti fluctuemus de mutandis no-
 bis in melius, quin magna fiducia dicamus: Perga-
 mus ad patrem, appropinquemus deo, is nequa-
 quam nos auerfabitur. At qui nos consulto, dedi-
 taque opera procul ipsos se iungimus. Deus autem,
 inquit, appropinquans ego sum, & non deus pro-
 cul. Quemadmodum per prophetam iterum ex-
 probrat: Non, inquit, peccata uestra diuidant inter
 me & uos. Quare cum peccata nos longe dirimant
 a deo, tollamus necesse est ea, ceu interuallum mo-
 lestissimum, quod nos priores fieri prohibet. Au-
 di, iam in rem praesentem ducis. Apud Corinthios
 uir quidam in sine patrauit peccatum, quale nec
 apud ethnicos nominabatur: is erat fidelis de fa-
 milia Christi: sunt qui eum fuisse sacerdotem quo-
 que autumant. Quid tum? Paulus ne a se illorum
 qui seruabantur, eum defecit? Ille, inquam, Paulus
 qui in superioribus & consequentibus toties expo-
 stulat cum Corinthiis hunc non esse receptum in poe-
 nitentia, ostensurus denique nullum esse peccatum
 quod medicinam refugiat, iterum loquitur de eo
 qui grauius quam gentes peccauerat: Tradite, in-
 quit, eum satanae ad interitum carnis, quo spiritus
 saluus sit in die domini Iesu. Id quidem ante poeni-
 tentiam dixit. Mox ut respicit: Satis est, inquit, i-
 stiusmodi homini increpatio haec quae facta est a
 pluribus. Et scripsit ut eum consolarentur, ut resi-
 piscientiae locum darent, ne eum in satanae potesta-
 tem transire contingeret. Item Galatae gens perfe-
 cta, post susceptam fidem, post signa per se facta,
 post multas tentationes propter fidem Christi exu-
 peratas, lapsi sunt, iterumque resurrexerunt: siquidem
 claruerunt miraculis, quemadmodum idem mani-
 festat. Qui igitur uobis, ait, prebet spiritum, et ope-
 ratur uirtutes in uobis. Multa fidei certamina de-
 certarunt, quod sic docuit: Tam multa, inquit, passi
 estis frustra, si tamen & frustra. Post tanta uirtutis
 incrementa graue flagitium commiserunt in hoc,
 quod a Christo diuerterunt, de quo uidetur ille di-
 xisse: Ecce ego Paulus dico uobis, si circuncidami-
 ni, Christus nihil uobis proderit. Et iterum: Qui-
 cunque a lege iustificamini, a gratia excidistis. A la-
 psu tam pernicioso perque amater eos recepit: nam
 dicit, Filioli mei quos iterum parturio, donec for-
 metur Christus in uobis, ostendit nimirum uel ab
 ultima destructione posse Christum superiorē re-
 formari in nobis. Non uult enim mortem peccato-
 ris, sed ut reuertatur, & uiuat. Reuertamur itaque
 amicum caput, & uoluntatem dei perficiamus. In
 hoc quidem nos creauit, ac in istud esse produxit:
 quo nos aeternis bonis participaret, utque tribueret
 regnum caelorum, non ut in gehennam detrudat,
 aut ignibus dedat, qui quidem facti sunt propter
 diabolium, non propter nos, non aliter atque nostri
 gratia paratum est regnum caelorum. Vtrumque sub-
 indicat, cum dicit illis qui a dextris adstant: Ve-
 nite benedicti patris mei, possidete regnum para-
 tum uobis ab exordio mundi: a sinistris autem con-

stitutis, Discedite a me maledicti in ignem aeternum,
 qui paratus est: non addit, uobis: sed, diabolo
 & angelis eius. Qua de causa non est gehenna
 instituta propter nos, sed propter aduersarium &
 angelos eius: regnum autem caelorum ab exor-
 dio mundi propter nos adornatum, modo ne nos
 reddamus indignos ad haec, ut cum sponso ingre-
 diamur: quoad enim hic sumus, etiam si pecca-
 mus decies milies, semper erit spei locus, omnia da-
 bitur abluere scelera dignam exhibentibus poeni-
 tentiam. Caeterum si quando hinc abierimus, non
 dum consecuti uehementissimam poenitentiam,
 manebit nos quiddam acerbius: nam tum uel den-
 tibus frememus, uel plangemus, uel rogabimus
 infinita, sed ne summo quidem digito paululum
 quiddam refrigerij destillabit ardentibus nobis:
 quin eadem audiemus, quae quondam diues ille
 le, nempe magnum esse hiatum inter nos & uos.
 Redeamus itaque ad frugem meliorem moneo, dum
 hic degimus, & agnoscamus dominum sicut agno-
 scere fas est. Etenim non est cur alibi speremus poe-
 nitentiam, in inferno constituti, quo in loco phar-
 macum hoc infirmum est: hoc autem seculo, etiam
 in extrema senectate impositum, miram uim praese-
 fert. Unde diabolus omnem, quod aiunt, lapidem
 mouet, quo in nobis alte radicem agat cogitatio de-
 sperationis. Quandoquidem nouit quamlibet exi-
 guum poenituerimus, nullo id pacto facturos in-
 donatos a deo. Quemadmodum enim malitia sub-
 frigida, si incidit, imminentem habet retaliationem:
 sic actus poenitudine super commissis a se, quamque
 idoneam delictis poenitentiam non exhibet, equa-
 lem tamen illi quam habet, quantulacunque est, re-
 tributionem sentiet. Etenim nihil bonorum, sit uel
 minutissimum, a iudice neglectum erit. Quando
 peccata tanta cura disquiruntur, ut de uerbis et co-
 gitationibus poenam attemperet: quanto accuratius
 bonorum operum tam insignium, quam ob-
 scurorum rationem habebit illis temporibus? Qua-
 re si uires non sufficiunt ad amissam diligentiam re-
 uerti, & forte praesens morbus libidoque te destituit,
 nihil adhuc deploratum uidetur, modo initium rei
 feceris, atque ad certamen aditum recluseris. Quan-
 to tempore ante uestibulum oberras, optimo iure
 omnia tibi difficilia ac desperata uidebuntur: ante
 nimirum experientiam res facillime maximeque pa-
 rables, ardua difficultatis speciem praebere solent:
 deinde ubi facto periculo paulum introserpsimus, et
 animum perdurauimus, pro torpore, pro despera-
 tione confidentia subit, dimittit timorem, facilita-
 tem auget, spes amplas confirmat: propterea mali-
 gnus Iudam inde seduxit, quo minus facto felici-
 ter initio, redierit per poenitentiam, unde prolapsus
 erat. Equidem dico quod supra ueri fidem alij ap-
 parent, ne illud quidem peccatum Iudae esse maius,
 quam auxilium quod nobis a poenitentia uenit.
 Quare rogo & obsecro, omnem satanae cogitatio-
 nem a septis animae procul arceas, atque ad hunc pe-
 netres portum salutis. Si uno uelut nisu ad sum-
 mum illud fastigium conscendere iuberem, haud
 iniuria grauatum tentares, propter permixtam re-

difficul-

difficultatem: quando uero tantulum duntaxat in
 praesentia requiro, non dico quantum malis per-
 actis debetur, sed quantum uincunt: eum qui hoc lo-
 ci consistit, retinere sufficit, ne in contrarium rela-
 batur: quid dum contaris? quid refugis? quid te ip-
 sum retrahis? Num uidisti quosdam qui in delicijs, in
 ebrietatibus, in reliquo huius uitae ludibrio mor-
 tui sunt? Vbi nunc sunt qui pridem uidelicet per-
 forum tumidi superbia cum multis affectatoribus
 se mouebant, qui sericis induti uestimentis, unguen-
 tum olentes, arridentes parasito, & semper affixi
 scenae, ubi nunc illorum est phantasia? sublata est.
 Coenarum sumptus, immodicus risus, quietes ani-
 mae, cogitationis diffusio, uita mollis, otiosa, luxu
 perditae: ubi nunc? Euolarunt omnia. Quid ex cor-
 pore factum est, quod pridem tanto famulatio, tam
 exquisita munditia abundabat? Abijt nimirum ad
 sepulchrum. Contemplare puluerem, cineres, uer-
 mes, eius formae speciem, & amare suspices. Atque
 uitam ad puluerem tantum eiusmodi damnium
 pertingeret. Verum interim a sepulchro & his uer-
 mibus deduc oculos mentis ad uermem illum im-
 mortalem, ad ignem illum inextinguibilem, ad fre-
 mitum dentium, ad extremas tenebras, ad afflictio-
 nem & angustiam, ad simile Lazari ac diuitis, qui
 amictus purpura, & tot numerorum dominus, factus
 est omnium rerum adeo indigus, ut nec unius
 guttulae aquae dominus esset, & sub acerbissima
 tormentorum necessitate constitueretur. Quid? pu-
 tas ne somnijs praestare huius perituri seculi be-
 na? Quemadmodum enim qui ad metalla damna-
 ti, aut aliam quandam poenam lunt haec grauior-
 rem, si quando sub duris illis laboribus, & acerbis-
 sima uita consopiantur, se uident in delicijs, ac lae-
 ta rerum affluentia, experrecti autem a somnijs ni-
 hil oblectamenti reliquum intelligunt: sic diues il-
 le tanquam in somnio tantum diues fuisset, postea
 quam hinc emigravit, amaram suam poenam per-
 soluit. Haec considera, & isti igni repugna, qui te oc-
 cupat nunc ardore concupiscentiarum. Recede a
 fornace interim: nam qui eam hic probe restinxit,
 nec eius incalcescit alibi uicinia: si quis eam non e-
 xuperat, hunc ab eunte excipiet tanto uehemen-
 tior, quo tibi cupis longiore tempore huius uitae
 fructum superesse. Equidem opinor non plures
 annos tibi quam quinquaginta expectandos, imo
 ne hoc quidem nobis certum est: siquidem qui de no-
 stra uita nescimus, an uesperum imminens assequa-
 tur, qua fronte super tot annis asseuerabimus? Pre-
 terea dubia aliarum rerum uicissitudo & inobser-
 uabilis, nedum temporis: quandoque enim dum ui-
 ta in longum tempus producit, quae oblectant,
 non aequaliter producantur, modo adsunt, modo
 elabuntur. Verum ut demus gratia sermonis ita fo-
 re, teque tot annos uicturum, neque ullus casus felici-
 tatem intercipiat: quantum hoc ad secula infini-
 ta sempiternaque erit? quantum ad saeva flagella,
 & inenarrabile caelorum gaudium? Hic habent
 tam iucunda, quam tristia finem, eumque celerrimum:
 illi seculis extenduntur utraque immortalibus,
 nec dici potest quantum uirtute & potentia

Chryl

differrant a rebus praesentibus. Quum ignem au-
 dis, ne arbitreris esse similem huic igni: accessus
 enim deferuescit, & mutatur: ille autem semel in
 flammam exurgens, ardet perpetuo, nunquam in-
 termoritur. Qui peccauerunt, necesse est ut immor-
 talitatem induant, non tamen ad honorem sibi: ue-
 rum ut continuum super sit uaticum illius suppli-
 cij: quod quam sit horrendum, oratio nequit un-
 quam explicare. Ab experimento rerum tenuium,
 fieri potest ut accipiamus de magnis aliquid con-
 iecturae. Si quando in balneo fueris nimium effe-
 rescente, tum gehennae recorderis: & rursus, si
 quando febre acriore coflagaueris, ad flammam
 quae tunc est, progredere: tum probe intelliges,
 quia balneum & febris adeo nos affligunt ac ter-
 rificant: quo animo futuri sumus, quando in fluium
 ignis inciderimus, qui ducitur ab illo horrendo tri-
 bunali? Profecto frememus dentibus propter la-
 bores & cruciatu illos indicibiles, nemo suppet-
 tias feret. Plorabimus omnes tristissime, flamma
 nobis uehementius incumbente. Neminem uide-
 bimus praeter coedematos nobiscum, & immanem
 solitudinem. Quis potest uerbis coequi, quam for-
 midabiles pauores a tenebris exorientur, quae in
 animis nostris extabunt? Quemadmodum ignis
 illic non habet uim resoluendi, sic nec lucere pos-
 test: alioquin non essent tenebrae. Huiusmodi igitur
 pauorem a tenebris, tremorem, solutionem mem-
 borum, attonitum stuporem adducere sufficit una
 illius temporis ratio. Multa illic uariaque tormenta,
 grumuli poenarum, ceu niuis inundant. Caeterum
 si quis forte dubitat, quo pacto fatis esse, ac aeternum
 durare immortalis queat anima, coepta tan-
 ta uis poenarum, is cognoscat quae hic fiunt: quomo-
 do non raro multi ad morbum non minus acrem,
 quam diuturnum suffecerint, nec anima dissoluta
 est: sed corpus est constrictum ac depressum, ani-
 ma afflictis remanente in negotio, non aliter atque si
 corpori non indita foret. Quare postquam incor-
 ruptibile corpus, insolubileque acceperit, nihil pro-
 hibet in infinitum protendi supplicium. Hic quidem
 non simul contingunt uehementia poenarum & ea-
 rum diuturnitas. Altera enim cum altera pugnat,
 propter conditionem corruptibilis illius corporis
 non ferentis ea: immortalitate autem succedente
 soluitur haec pugna, & magna potentia nos in infi-
 nitum utraque mala possidebunt, nec excessus ullus
 tormentorum perimet animam nostram. Sic, in-
 quam, licet nos esse persuasos: neque enim hoc cor-
 pus poterit in illo tempore coesumi cruciatibus: af-
 flictum permanebit cum anima, nec finis ullus e-
 rit. Quam exquisitas igitur delicias appetis, & quan-
 tum temporis opponi cupis illi supplicio & poenae?
 Vis ne centum annos, aut bis centum? Verum quid
 hi sunt ad secula interminabilia? quod enim est so-
 mnium unius diei per omnem uitam, id est fructus
 rerum praesentium, comparatus ad statum futuro-
 rum bonorum. Est ne qui propterea ut suauem som-
 nium uideat, per omnem uitam eligat ferre crucia-
 tum? & quis sic stultus est, ut ultro ad talem merce-
 dem aduolet? Nihil dum equidem delicias, nec ama-

tom. 5

T 2

ritudinem

ritudinem quæ in eis occultitur, aperio: quædo quidem loqui de his rebus adhuc est intemptivum: ubi eas effugere ualebis, tum locus erit huiusmodi tractandi. Nunc quia morbo illo detineris, uidebitur tibi nugas agere, si quando uoluptatem amarum nominauero: liberatus olim à morbo dei beneficio, mox planè intelliges malitiam. Quare sermones illos in aliud tempus differamus, hoc nunc dicemus. Pingamus delicias esse delicias, & uoluptatem uoluptatem, nihilq; habere fellis: sed quid obsecro, dicemus de imminente poena? quid tum faciemus? qui modo læti gestimus uelut in umbra & imagine, opere quidem alibi perfoluemus poenam: & præterea quia exiguo tempore quæ tum futura diximus, aut etiam absurdiora effugere liceat, fruiq; bonis adiacentibus. Hoc est enim opus clementiæ diuinæ, quod nobis certamina non in longum tempus præscripsit, breui quidè & in momento, & in ictu oculi finientur: nam tantula est præfens uita, quæ omnino bello debetur, si eam ad infinita secula conferas. Num id animas damnatorum contristabit, quando meminerint quod occasione emendandi per hos paucos dies non usi, se tradiderint malis immortalibus? Surgamus ergo, ne simile quiddam patiamur, dum tempus est acceptum, dum est salutis dies, dum est uis magna poenitentiae. Siquidem malis ignauiter coherentes, quæ dicta sunt, omnia excipient, multoq; illis duriora. Ea enim quæ in gehenna noxijs parantur, multo sunt molestiora: à tantis excidisse bonis tantum habet dolorem, tantam afflictionem, tantam angustiam, quantum ullum esse potest aliud flagellum: certè hic debitum peccatis, cuiusmodi per se sufficere, & quam tormenta reliqua gehennæ acerbiora mordere, cõterereq; animas nostras uidentur. Concipe animo statum uitæ illius, quantum homini concipere datur: nam iuxta rei dignitatē nobis sermo nullus adesse potest: ex his tamen quæ addimus, ceu per anigmata coniecturā quantulumcunq; faciemus. Abiuit, inquit, dolor, & tristitia, et gemitus. Quid igitur ea uita beatus erit? Non est cur illic pauperiem metuas & morbum. Nemo uidebit contumeliosum, nec iniquè oppressum, nemo exasperatum, aut irascentem, aut inuidentem: nemo ardentem absurda concupiscentia, aut morientem propter sumptum necessarium, aut à magistratu uapulantem. Omnis enim affectuum turba quæ hic sedata est, perimetur: omnia erunt pax, lætitia, gaudium, omnia serenitas & tranquillitas, omnia dies & splendor, & lux: lux non quæ nunc est, sed planè alia quæ hanc tantum excedit fulgore, quantum ea lumen lychni: neq; em occultitur illic aut nocte, aut congressu nubium, nec urit, neq; inflammant corpora: nam nox non obumbrat, nec aderit uespera, nec frigora, nec æstus, nec alia huius generis immutatio: sed omnino alia est conditio, quam demum ad hoc idonei reperiri intelligunt: non est illic sentium, nec senectæ mala, quæq; obnoxia sunt corruptioni, è medio & è pedibus, quod aiunt, tollentur. Omnia occupabit ubiq; incorruptibilis gloria, & quod omnium longe est ma-

Esaiæ 35

ximum, continua fruuntur conuersatione cū Christo, unā cum angelis, cum archangelis, cum superioribus potestatibus. Contemplare cœlum, animaduerte permutatum fore habitum totius creaturæ: nihil enim huiusmodi ut nunc est, manebit, sed multo pulchrius erit ac præclarior: & quantum plumbo aurum uibrās aera, tantum hac rerum præsentium specie futurus ille decor illustrior erit, quemadmodum beatus Paulus ait: Quoniam & ipsa creatura liberabitur à seruitute corruptionis, Etenim nūc ceu corruptionis particeps multa patitur, quæ ferre corpus contingit: tum uero hæc uniuersa reijciet, nobisq; exhibebit elegantem & incorruptibilem habitudinē. Incorruptibile nasciscetur anima corpus, quæ & ipsa in melius formabitur. Vnde putas tum simulas? unde pugnat? Lucundus nimirum concentus erit in hoc, quod omnes sancti perpetuo inter se consentient: nullus illic calumniator timēdus, nullæ demonum insidiæ, nullæ minæ, nulla mors, nec ea qua hic extingui mur, nec altera quæ hac multo est acerbior: omnis harum rerum expectatio desinit. Et quemadmodum puellus regius primum alitur cibo nō admodum splendido, terretur minus pædagogis, ne per indulgentiā lapsus, paterna se indignum reddat hæreditate: mox regiam nactus maiestatem, omnia hæc mutat, prælidet cum magna libertate, uestitus purpura, diademateq; ornatus, & stipatus numerofo satellitio, abiectis ab anima rebus humilibus ac subamaris, in quorum tunc locum omnia magnifica, omnia iucunda successerunt: sic tum ueniet omnibus sanctis. Atqui sermonis elegantia, & uires nihil possunt, ad montem illum oratio ne pergamus, ubi dominus transformatus est: contemplemur eum splendentem, sicut resplenduit, quanquam ne sic quidem uniuersum nobis futurum seculi splendorē exhibuit, quia fuit quod tum apparuit, attemperatio quadam pro captu nostro, ne utiquam accurata rei demonstratio, quod à uerbis euangelistæ manifestum est. Quidnā ait? Splenduit, inquit, sicut sol. Cæterum incorruptibilium corporum gloria nō tantam lucem demittit, quantum illud corruptibile corpus: neq; talem eiusmodi oculi mortales capere sufficiunt. Ad hanc quidem uisionem oculi requiruntur incorruptibiles & immortales. Verum in monte tum aperuit tantum lucis, quantum ferre potuerunt citra læsionem aciei, atq; afflictionem oculorum contuentium in illud, quod tamen aliter cecidit: prociderunt enim in faciem. Dic obsecro, si quis te in theatrum induceret, ubi magna multitudo hominum sederet, amicta stolis aureis, & in medio omnium ostenderet alium quēdam adornatum eximie gemmis, regio uestitu insignem, coronam habentem in capite, deinde polliceatur te assumpturum in numerum eorum, num omnia faceres quæ ipse iusserit? Euola nunc in cœlos animo, in illud intende theatrum, quod nō conijt ex huiusmodi uiris. Conuentus est illic eorum qui exuperāt omne pretium auri, lapidum pretiosorum, radiorum solis, & omnis uisibilis formæ, non hominum solum, sed eorum qui

Rom. 8

Matth. 17

Matth. 17

Matth. 17

Matth. 17

quæ hominibus antecessit, angelorum, archangelorum, thronorum, dominationum, principatuum, potestatum. De rege ipso nihil fatis idoneum dici potest, adeo sermonem & mentem omnem excedit eius pulchritudo, formositas, splendor, gloria, maiestas, magnificentia. Tantum ne bonorū à nobis ipsi summouebimus, quo declinemus exigui temporis laborem? Quod si quotidie foret infinities moriendum, ferendum tamen esset. Præterea gehennam tormentaq; omnia conuenit sustinere, ut uidere queas Christum uenietem in gloria sua, & conscribi ordini sanctorum. Audi quid Petrus dicit. Bonum est nos hic esse. Si Petrus qui uidit obscuram quandam imaginem futurorū, omnia continuo reiecit ab animo propter uoluptatem inditam animæ à tali aspectu: quid dicemus, quando rerum ueritas aderit, quando regijs cubiculis adaperitis, contueri licebit ipsum regem, non per anigma, nec per speculum, sed facie ad faciem, nō amplius, inquam, per fidem, sed per speciem? Sunt quidam absurdi iudicij, ij dumtaxat amant effugisse gehennā: contra ego multo durius esse tormentum quoddam assero, quam gehenna est: hoc est, non assecutum esse tantam gloriam, & illinc elapsum esse. Nec opinor equidē tanto dolore lugendum de malis gehennæ, quanto necesse est casum deplorare, quod de cœlis excidimus, qui est nimium cruciatus omnium durissimus. Quando regē uidemus frequenti satellitio palatium a dequitatem, eos qui illi proxime coherent, sermonis consilijq; & maiestatis eius participes, felices iudicamus, nosq; miseros: licet enim infinitis bonis abundauerimus, & harū rerum nihil sentimus, suspicientes in gloriam sanctorum. Adde quod compertissimum est, seculi fastum esse dubium & infirmum propter uim bellorū, propter insidias & inuidiam, propter hoc quod uel extra teli iactū, & extra periculum suspicionem, per se tamen ne huius quidem faciendus est: cæterum tuta perpetuaq; erit felicitas, regnante rege omnium, qui possidet non modo quæ terra, uerum etiam quæ ambitur cœli continentur: imò terram pugno complectitur, & palmo cœlos, qui omnia sustinet uerbo potentia sue, cui gentes cunctæ pro nihilo computantur: & ad huc dubitamus, an summum sit supplicium à choro qui est apud deum, excludi? adhuc amabimus ceu bonum præcipuum effugisse gehennam? Quid anima sic affecta miserius? Nam rex ille non iugo alborum mulorū, nec aureo uehiculo uectus, nec purpura, neq; diademate ornatus ueniet dijudicaturus terrā. Sed quomodo ueniet? Audi prophetas clamantes & dicentes, quoniam hominum facultatem excedit. Deus enim uester, ait quidā, palam ueniet, nec silebit: ignis coram eo exardebit, circa eum tempestas uehemēs. Aduocabit cœlum à superioribus, & terram ad dijudicandum populum suum. Ad hæc Esaias poenam nobis proponit: Ecce, inquit, dies domini ueniet, austerus furor & ira ad ponendum totum orbem terrarum in solitudinem, & ad abolendos peccatores ex ea: quia nec stellæ cœli, nec Orion, neq; quis alius or-

Chryf.

natus cœli lucem diffundet, & obtenebrescet sol in exortu suo, neq; luna dabit lumen suum, & orbitæ terrarum ingerā mala, & impijs peccata sua: & perdā superbiā iniquorū, & altitudinē superborū humiliabo: & erunt qui relictū sunt pretiosiores, quam aurum ualde exustum igni: & homo pluris æstimabitur lapide, qui est ex Sapphir. Cœlos enim cōmouebit, & terra excutietur ex fundamentis suis, propter furorē ire domini sabaoth, in die qua uenerit furor eius. Et iterum, Fenestre, inquit, de cœlo aperientur, & cōmouebuntur fundamenta terræ, & turbabitur terra, & eliquescet terra inclinando inclinabitur terra, sicut ebrius & crapulans: concutietur sicut casula custodum, terra concidet, nec poterit resurgere: confirmabitur enim contra se iniquitas, & iudicet deus aduersus ornatum cœli in alto manum suam in illo die, & contra regna terræ: & congregabuntur congregationes eius ad carcerem, & excludent munitionem. Subscribit Malachias: Ecce, inquit, ueniet dominus omnipotens, & quis expectabit diem ingressus eius, aut quis subsistet in uisione? propterea quod ipse ingreditur tanquam ignis conflatis, & tanquam urceus fullonum, & sedebit ad conflandum, & ad purgandum uelut argentum & aurum? Et iterum, Ecce, inquit, dies domini ueniet exardens ut fornax, & inflammabit eos: & erunt omnes alienigenæ, & omnes qui faciūt absurda, arundis, accendet eos dies uentura, dicit dominus omnipotens: nec relinquetur neq; radix, neque palmes. Cæterum uir desideriorum: Vidi, inquit, usque dum throni positi sunt, & antiquis dierum sedit, & uestimentum eius album sicut nix: & capillus capitis eius tanquam lana munda, thronus eius flamma ignis, rota eius ignis consumiens, fluxus igneus proruit, antecedens ante eum: mille millia ministrabant ei, & decies millies decem millia consistebant ante eum: concio iudicium confedit, & libri aperti sunt. Deinde post pauca, Vidi, inquit, in uisione noctis, & ecce cum nubibus cœli sicut filius hominis ueniebat, & usque ad antiquum dierum peruenit, & coram eo est ei oblatum, & datus est ei principatus, & honor, & regnum: & omnes populi, tribus & linguæ ei seruiēt, & potestas eius potestas æterna, regnum eius non destruetur. Horruit spiritus meus; ego Daniel terribus sum: uisiones capitis conturbauerunt me. Tum aperientur omnes cœlestiū fastigiorum portæ, imò istud ipsum cœlum è medio subduceretur, haud aliter atque scenæ pelles, ac uelum contrahitur è medio, ut commutetur in melius. Tum omnia stupore cõferta erunt, & horrore, & metu, tum etiam angelos ingens metus occupabit: neque solum angelos, sed etiam archangelos, & thronos, & potestates cœlorum: propterea quod confertus iudicium subituri sunt de peccata in mundo uita. Nam si in iudicio unius ciuitatis quæ in ipsius cura omnes exhorruerunt, quanquam erant extra periculum: quid tum erit, quando cognoscetur de uniuerso terrarum orbe, sub iudice non requirente testes, nec iudicia: sed quando absq; il-

Esaiæ 24

Malach. 3

Daniel. 7

Rom. 5

T 3

Iis fa

lis facta simul & uerba in medium ipse reus exacte A
 prodeat, ostendetq; scelera ipsorum istorum autori
 bus, pariterq; illis qui ea ignorant? Quomodo, in-
 quit, fieri potest, ut tum non concutiatur quaelibet
 potentia? Si enim fluuius ignem non uolueret, ne
 que angeli assisterent adeo formidabiles; soli au-
 tem conuocati homines quorum pars laudata est,
 & in admiratione habita, pars ablegata in gloriae,
 ne gloria dei uideat: num istud per se poena foret
 tota gehenna longe acerbior? A tantis bonis esse
 tota lapsam, orbatas animas mordet perpetuo, quan-
 tum illud malum putas? Nullo sermone quisquam
 hic explicabit, alibi autem dilucide perspicimus.
 Quare obsecro, ob oculos modo ponas, non dico
 immanissimam illam poenam, & suffusos graui pu-
 dore, nec non palam conspicuos, defixis in terram B
 oculis ob conscientiam ignominia: sed illam uiam
 teterrimam quae ad ignem abripit, sed & ferentes
 tormenta, traditosq; atrocibus punitoribus; idq;
 eo temporis quo coronis adornati, celebresq; can-
 tantibus angelis regio throno assistunt, quicun-
 que hic bona fecerunt, quicq; digni fuerunt reperti
 aeterna uita. Haec in illa die, Quae autem sequun-
 tur, quis sermo nobis exprimet? Quis uel delin-
 abit uoluptatem, quae ex conuictu Christi extabit,
 aut utilitatem, aut gaudium? Et enim anima quae
 in propriam redijt naturam, quae in reliquum tem-
 pus multa libertate dominum suum suscipit, quan-
 tum ea fructum capiat, quantum dulcedinis, quan-
 tum lucrum, haud quisquam unquam satis expli-
 cabit: nec solum laeta bonis praesentibus, sed secu-
 ra futura erit, quod tanta gaudioru semina nequa-
 quam delitura sint. Eam itaq; iucunditatem uni-
 uersam sermone quis effinget, quis attinget cogi-
 tatione? Obscure utpote minutis magna demon-
 straturus, tentabo facere perspicuum. Perpenda-
 mus igitur eos qui in hac uita huius mundi com-
 modis oblectantur, diuitijs, inquam, & magistratu,
 atq; gloria, quanta libidine superbiaq; efferrun-
 tur? In terra enim se adhuc degere, negare uiden-
 tur: quanquam fruuntur ijs demum bonis, quae
 bona esse nondum omnibus persuasum est: quae
 possessores mutare solita, frequentius ex inspera-
 to euolant, & quadoq; citius quam somnia. Quod
 si paulisper consistunt, iuxta modum forsitan uitae
 huius, si latissime extenduntur, nam ulterius pro-
 tendi nequeunt. Quod si haec fluxa suos possesso-
 res in tanta gaudia sustollunt, & animum, licet in-
 cerra subitaq; sint, in iugem effundunt laetitiam;
 quid puras futurum de animis illis accersitis ad in-
 finita bona, quae in caelis pios manent, quae fixa
 semperq; duratura sunt, quae uirtute quoq; his pre-
 sentibus longe praesant, nedum constantia sua
 nunquam delitura, & cuiusmodi haudquaquam
 ascenderunt in cor hominis? Nunc enim quemad-
 modum in uero puellus, sic in mundo uirum
 multis interclusi angustijs, uenturijq; seculi nec ful-
 gorem, neque claritatem ualentes contueri: ceterum
 ubi tempus imminet parturitionis, & partus
 aeditur iuxta legitimum praesumptumq; tempus, haec
 uita omnes tum excipit mortales. Nam abortiui

de tenebris ingrediunt ex afflictione ad afflictio-
 nem no paulo durior. Maturi aut foetus qui nota
 regij simulachri gerunt obseruataq; perducunt ad
 regem, eiusq; mysteriu capeunt, qd angeli quoq; et
 archageli deo rerum omnium perficiunt. Quare no
 li characteres illos perpetuo nobis obscurare ami-
 ce optime, sed eos euestigio instaura, refingeq; in
 melius: pulchritudine corporis intra naturae uim
 deus descripsit: decorem aut animae illinc a necessi-
 tate & seruitute exemt, ueluti corporis luce melio-
 rem, atq; eius potius da copia omnem nobis attēpe-
 rauit diuina trutina. Quandoquidē dñs noster im-
 pendio nos amat, eoq; uehemētius cohonestat ge-
 nus nostrū. Minora quidem illa nec quicq; eximij
 pra se ferētia proficiūt nobis, & quae minime pra-
 stantia credas, ea necessitati naturae pducenda co-
 misit. Porro uerorū bonorū nos esse opifices dedit,
 ppter ea q; corporis pulchritudo in nostra sita po-
 testate, mox curae nimie fuisse, semperq; rebus in-
 fructuosis impendisse opera, & animae dotes
 ubiq; neglexisse: cum negata ea facultate ia nūc
 omnia facimus, omnia molimur: pigmetis formā a
 nobis quasi ab inuitis asserimus, cum uerā nequit-
 mus colorib. tincturis, cōcinnatione capillorū, ue-
 stitū circūductu, oculorū lubricitate, multiscq; eus
 generis ineptijs falsam affingimus: qd studiu reb.
 frugi tribuissimus, si potuissimus ad bonā formā
 aliquid adiungere: Haud temere aliud quicq; egisse
 mus, ubi fuisse nostrarū uirū, q; excolere formā:
 quia omnia simul in hoc tēpora cōsumpissimus,
 & uenustassemus abiectissimā seruam infinitis or-
 namentis, relicta dña nobilissima, inculta magis,
 magisq; neglecta quouis mancipio. Qua de causa
 de? adēpta infelici cura, melioris rei artē nobis in-
 didit, per quā qui corpus ex deformi elegās redde-
 re nequit, is animā uel ultimē turpitudinis in sum-
 mam specie reducere sufficit: adeoq; amabile red-
 dere, atq; adeo illic, ut & deum regē omnium in suā
 cōcupiscentiam pellat, ne dū uirō bonos, iuxta
 ea quae psalmorū cantor de huiusmodi pulchritu-
 dine anime absoluit. Et cōcupiscent, inquit, rex pul-
 chritudine tuā. Num uides q; deformes impuden-
 tesq; mulieres pstitutē uix possunt obrudi gladi-
 atoribus, & ijs quoq; qui cū bestijs depugnare soliti
 sunt? Ceterū si quae bonae formae, si ingenuae libe-
 raliq; facie, per occasionē in eam inciderint calami-
 tatem, quaelibet generosum eximijq; uirū nihil pu-
 debit uel cōnubio sibi talē adiunxisse. Tanta est a-
 pud homines misericordia, tanta despectio uulgar-
 ris opiniois, quae saepenumero in ppatulo affectas
 ignominia, liberat ab infami seruitute, recipitq; in
 ordinē matronarū. Quāto benignior facilitas erit
 apud deū erga animā propter superni generis pre-
 stantia, quae per tyrānidē diaboli in huius uita tur-
 pissimū lupanar coniecta est? Harū rerum exēpla
 plurima sunt apud ppheras, qui uaticinant aduer-
 sus Hierosolimā prolapsam in scortationē aliquā
 nouo modo, quē admodū Ezechiel dicit: Quibus
 libet meretricib. daē merces, tu autē addidisti mer-
 cedem, & in te eueniet contra omnium mulierū con-
 suetudinē: sedisti expectās eos tanq; coturnix sola
 in ere-

in eremo. Hae adeo deperditae libidinis uocat rur-
 sum deus. Etenim captiuitas eis poena non fuit, sed
 potius ad occasionē reditus, & ad correctionem:
 ppter ea quia si deo libuisset cōficere poenis cōme-
 ritos, pfecto domū non reduxisset, nec ciuitatē ce-
 lebriorē, nec templū augustius ueterē apparasset.
 Erit em gloria, inqt, huius domus, illa ultima pra-
 stantior priore: quia sapius conspurcata libidine
 deus a poenitētia nō summoit: multo auidius ani-
 mam tuā amplexabit, ne dubita, isto dūtaxat casu
 plapsam. Nemo enim nemo amator formae quam
 libet insanus, aduersum adamatum tanto consti-
 grat igni, quanto studio deus nostram appetit salu-
 tem: quod uidere est de unaquaq; anima, & de di-
 uinis scripturis. Obserua in praefationibus Hiere-
 miae, & passim apud prophetas, contemptum fa-
 stidiumq; dominum, iterum tamen aduolentem
 ac instaurantem amicitiam erga defectores, iuxta
 id quod etiam in euangelijs ipse constat: Hie-
 rusalem, Hierusalem, quae occidis prophetas, & la-
 pidas eos, qui ad te missi sunt: quoties uolui con-
 gregare filios tuos, quemadmodum gallina con-
 gregat pullos suos sub alas, & noluit? Deus, in-
 quit, erat in Christo, mundū reconcilians sibi, non
 imputans eis peccata sua, et posuit in nobis sermo-
 nem recōciliationis. Itaq; nomine Christi legatio-
 ne fungimur: tanquā deo uos obsecrante per nos,
 rogamus pro Christo reconciliamini deo. Hec ad
 nos modo dicta putato. nō enim incredulitas tan-
 tum, sed & uita immunda solet excitare grauem i-
 nimicitiam. Affectus enim carnis, inquit, inimici-
 tia est aduersus deum. Destruamus igitur interie-
 ctum murū dissipemusq; atq; cadauer eijciamus,
 quod beata reconciliatio contingat, quod reddamur
 iterum amabiles, et expetendi deo. Scio quod ad-
 miraris Hermiones faciem, & bonam formam e-
 ius, nihil ei in terris existimas simile: uerum si uo-
 les o amice, iam nunc eris ea multo elegantior &
 pulchrior: tantumq; prestabis, quantum luteis au-
 rea statuae. Si super corpore illustri multorū men-
 tes percelluntur & obstupescunt, quando in ani-
 ma refulserit lumen decoris, quid aequale huic sic
 pulchro oppones? Nam huius pulchritudinis sub-
 stantia est pituita, sanguis fluidus, atra bilis, succus
 cibi bene mansi. Talibus enim pigmentis, oculi,
 genae, & reliqua membra uenustatur: quanquam
 non suscipiant huiusmodi asperisionem quotidie,
 quod saepenumero propter uentris malitiam, aut
 epatis corruptitur, ipsaq; cutis marcescit, cōgruo
 sarcimēto desinituta, atq; oculi excauantur. Citius
 euolat, q; intellexeris oris decor uniuersus. Quid
 subest micantibus ocellis? quid occultitur rectis na-
 ribus? quid ore celatur gratioso, & malis purpu-
 reis? Certe nihil aliud, quam gypso incrustatum
 sepulchrum esse dixeris, bonam corporis formā,
 modō exacte cognoscas, tam diuersis oppleta est
 intus sordibus. Deinde & pannū reiectum, quem
 cum uides implicitum, tenere simile quiddam pi-
 tuitae aut fluori, cuiusmodi ex ore ultero distillat:
 quemq; ne summis quidem digitis audes attinge-
 re, imō ne intueri quidem: sed ad pilicas eius, & con-

uolutiones intimas cōuertens uisum, exhorreiscis
 nauseans. Huiusmodi est, si penitus expendis, cor-
 poris uenustas, quae conferta est putore & sanie
 multa. Ceterum ista tua dignitas, qua pridem cla-
 ruisti, erat multo alia. Sicut enim terram caelum,
 sic ea formam corporis euanidam exuperat: quin-
 imō & caelo ipso est illustrior meliorq;. Animam
 enim a corpore exutam nemo uspiam uidit, alia
 de tamen eius tibi demonstrare decorem tentabo,
 a potentijis nimirum maioribus. Audi igitur quo-
 modo uirum desideriorum consternauit illarum
 decor: nam demonstraturus earum pulchritudinē,
 neq; corpus cui componeret ualens inuenire, ad
 metalli materiam profugit, qua nihil dum conten-
 tus, fulgurationis uim acerrimam in exemplum
 quoq; assumpsit. Quare cum substantiam angelij
 nec puram, nec nudam uidit, sed obscure admo-
 dum & obrecte, sic tamē eam illustrauit, ut decuit
 apparere expositam extra omne uelamentum. E-
 iusmodi quiddam etiam de pulchritudine animae
 cogitasse phas est: Erunt em, inquit, angeli in cor-
 poribus leuiores & tenuiores quae secesserunt ad ui-
 tam ferentem super corpora, quo nomine melio-
 ra, magisq; admiranda istis credunt, ergo ut terra
 caelum, & aqua ignis, & lapidibus stellae sunt spe-
 ciosiores: et iridem potius, quam uiolas, aut rosas,
 aut quoslibet flores terrae admiramur: Sic nimirū
 illis omnibus Christianae animae facies prefulget,
 sed & modis omnibus, ubi oculis corporis liceret
 contueri speciem huius, deridicula uiderentur, quae
 cūq; exempla e rebus crassis & uisibilibus desum-
 perimus. Vique adeo tenuiter deliniant in compa-
 rabilibus animae dotes & uenustatem. Cuiusmodi
 possessionem & felicitatem ne negligamus, maxi-
 me quia facilis aditus nobis ad illud pulchrum cō-
 sequendum datur per spem futurorum. continuo
 enim leuissimum afflictionis, graue & inastima-
 bile pondus gloriae perficit, nobis uidelicet consi-
 derantibus non quae uidentur, sed quae non uiden-
 tur: nam quae uidentur, temporaria: quae autē non
 uidentur, aeterna sunt. Quod si afflictiones, quas
 nosti, faciles portatu, leuesq; nominauit beatus
 Paulus, propterea quod non respicitur ad ea quae
 uidentur: quanto procliuus erit eo ingenio petu-
 lantiam restringere? Nam ad pericula te non uo-
 camus, quae a pijs interim obeunda sunt, neq; ad
 mortem quotidie obeundam: neq; ad perpetuos
 labores, neq; ad flagra, neq; ad uincula, neq; ad i-
 nimicitiam cum orbe terrarum sine foedere ge-
 rendam, neq; ad odium domesticorum, neq; ad ui-
 gilias frequentes, neq; ad longam peregrinatio-
 nem, neq; ad naufragia, neq; ad latronum incur-
 sus, neque ad insidias cognatorum, neque ad affe-
 ctum doloris pro fortunis amicorum afflictis su-
 sciipiendum, neq; ad famem, neq; ad algores, ne-
 que ad nuditatem, neque ad experimentum ali-
 quod durum, neq; ad animum consternatum, de
 rebus tuis alienis ue confouendum. Interea qui-
 dem a te nihil harum rerum requiro, tantum stu-
 deo maledictam seruitutem amouere, pristinaq;
 reducere libertatem: quae quidem libertas exacte
 T 4 nouerat

Matt. 23

Rom. 8

Psal. 44

Ezech. 11

nouerat & agnouerat, quanta sit intemperantiae poena, quodque praemium superiori uitae probaturum est. Nam incredulos de resurrectione ex mortuis leuius commoueri, nullumque metum sentire, non admodum est admirandum; sed quod nos qui credimus, quae hic sunt, uel potius ea quae alibi prospicimus, tam miserè uitam transigimus, tam calamitose, & earum rerum memoria nihil excitamur, exuti prorsus omnium sensu, istud quidem longe est omnium absurdissimum, maximeque obstupescendum: siquidem credentes, quae sunt incredulorum designamus: parum dixi: multo nimium indigniora, quam illi perpetramus. Sunt enim inter illos, qui secundum uirtutem huius uitae clari extiterunt, quae nobis esse debet uehemens admonitio. Num deinceps uenia iure negabitur? Naufragio enim periclitati mercatores ferme nihil dum concidunt, eandem uiam audent iterum tentare, quanquam ex incuria id non euenit, sed ex uentorum inuitabile damnus pertulerunt: & nos cotantur semel frustrati rursus accingi negotio, qui scimus ante ultimum uitae momentum nihil desperandum, qui praenouimus nec naufragium, nec damnus incidens, nisi uolentibus accedere. Quid abstinemus manum? quid cessamus? quantus pudor sic resupinos confertis inter se mutuo manibus iacere, atque utinam inter se confertis, & non contra se ipsas commissis. Quod quidem insignis est insania, non minor quam si quis eorum qui in arena pugnis decertant, omissa aduersario, in suum caput manibus irrueret, faciemque contunderet propriam. Ex insidijs nos obseruat diabolus, & incautos in magnam abducit perniciem: quare necesse est, ut resistamus intrepidè, ut caueamus ne iterum subripiamur ad pericula, ne ipsi nos in praecipitum collocemus, ne cicatricem ab illo inflatam, nostra culpa refricemus. Quandoquidem beatus David casu decidit non leuiore, quam tu modò, imò non tantum aequali: subinde enim aliud flagitium adiecit, nempe eandem atrocissimam innocentis uirgine. Quid igitur? Num prostratus nihil amplius tentauit, quod resurgeret? Nunquid fortè animo arma resumpsit aduersum inimicum? Adeo enim constanti pectore est ei relictatus, ut & mortuus filijs suis praesidio foret: nam Salomoni commerito mille mortes, propter David deus (scriptum est) reliquit regnum intergrum, cum sic loquitur: Scindens scindam regnum in manu tua, & dabo istud seruo tuo: uerum temporibus tuis id non faciam, propter David patrem tuum: è manibus filij tui istud accipiam. Ipsi denique Ezechiae periclitaturo ultimo discrimine, quanquam iustus esset, propter beatum illum uirum auxilium promissit. Protegam eam, inquit, urbem, ut seruem eam propter me, & propter David seruum meum, tanta est poenitentiae uirtus. Porrò si eius sententiae fuisset, cuius tu nunc es, deum non posse deinceps placari: & si dixisset, Affecit me honore eximio, allegit in numerum prophetarum, & imperium in contribules concessit, periculisque infinitis eripuit: quo itaque pacto

3. Reg. 11

4. Reg. 19

continget, ut eum iterum placem, cui post tanta beneficia sum aduersatus omnia pessima temere perpetrando? Huiusmodi si unquam uenire in mentem permisisset, non solum non attigisset ea, quae inde praestitit, sed etiam priora insignia dissipasset. Neque enim sola corporis uulnera dum negliguntur, inducunt mortem, sed etiam ipsius animae: & inscitia nostra tanta est, ut illius plagis accuratissime medeamur: huius autem obstinate contemnimus: quanquam corpori malum immedicabile saepenumero accidit, nihil tamen de salute desperamus, quin dicto medicorum audientes, quanquam morbum pharmacis abolere nequeunt, studeamus tamen ex uerbis eorum qualem cunctis possumus consolationem uenari. Animi hic nullus est morbus deploratus, quoniam naturae uiribus non subest, & perinde negligimus huius incommoda desperato salutis obtentu, tanquam ad nos nihil pertineret: inde quidem existit, quod detrudimur in barathrum desperationis. Quemadmodum aegrotos qui bona spe sustinentur, salubriter curamus, propterea quod nihil in eis, de quo dubitandum uideatur: ita ab illis abstinemus, qui animum ad sanitatem prorsus abiecerunt, eosque nolimus accipere curandos: tanto diligentiorum corporis, quam animae curam habemus. quo fit, ut nec seruare corpus ualeamus, optimo quidem iure, nam qui neglecto potiore, de minutis omni sollicitudine distringitur, utraque dissipat & perdit: ceterum qui ordinem, cui maxima uirtus, custodit, & quod prius est, maxime curat: altero, quod est uilius, posthabito, per potioris quidem salutem seruat etiam posterius. Sicut & Christus in sinuare uidetur: Ne timeatis, inquit, eos qui occidunt

Matth. 10

Hier. 3

Deut. 10

1. Cor. 13

cum aliqua disunctione, sed aperta sententia, & nihilo secius tantam exhibuerunt poenitentiam: Quis scit, inquit, si poenitebit & consolabitur nos deus, & auertet animam ab indignatione, neque nos pereamus? Et uidit deus opera eorum quod summo essent à uis suis peruersis, & poenituit deum super afflictione, quam locutus erat se ipsis facturum, & non fecit. Homines illi barbari & imprudentes tantum potuerunt intelligere: multo amplius conuenit ut nos idem perficiamus, qui diuinis decretis, totque exemplis eruditi sumus, qui tam in uerbis, quam in operibus quouis populo plus per speximus: Consilia, inquit, mea non sunt, ut consilia uestra: nec uia mea, sicut uia uestra. Quatum abest à terra coelum, tantum distat iustificationes meae à cogitationibus uestris, & consilia mea à uestris consilijs. Porrò nos ministri, qui saepenumero deliquimus, in meliorem frugem proficisci stipulati sumus, quae blande reuersi suscipimur, quanta gloria cohonestamur, & nos non raro delabimur in maiorem licentiam. Non quidem in eum casum à deo describimur: siquidem ubi deus in hoc nos creasset, ut perderet, probe quidem id per nosse, iureque dubitasses super propria salute: ceterum quia non ob aliud, quam propter bonitatem nos produxit, quod bonis fruamur sempiternis, atque in hoc omnia facit, omnia molitur in praesentem horam usque: quod factum ipsius idoneum est, nos dubios reddere. Vehementer eum exasperamus, qualiter alioqui nemo altus: quo fit, ut ea de causa maxime oporteat abstinerisse sceleribus, dum ei poenitudine super peccatis, multumque specimen praebere animi demerit. Quandoquidem nihil est quod in nos queat, soleatque illum ipsum semel perinde iritare, atque in posterum nolle reflexisse in uiam: nam peccasse est humanum, perdurasse autem in flagitijs non humanum est, sed penitus diabolicum. Considera quanto maiore stomacho deus id ferat apud prophetam. Scriptum est enim, posteaquam ab eo defecerint omnia: Ad me, inquit, reuertere, neque reuersus est. Et e contrario iterum adnitens demonstrare, quam benigne lancee, quae continet salutem nostram, inclinet, ubi post tanta tamque enormia delicta se receperunt recta incedere, cum id audisset, inquit: Quis dabit ut sic parentur corda eorum intra ipsos quod me timeant, custodiantque praeccepta mea omni tempore, ut eis bene sit, & filijs eorum per seculum? Praeterea Moses subscribit: Age, inquit, Israel quid dominus deus à te petit? Ut timeas dominum deum tuum, ut ambules in cunctis uis eius, & ut ames eum. Quare qui captat omnibus modis, ut à nobis ametur, & in hoc omnia facit: neque unigenito propter amicitiam nostram pepercit, utque ipsi aliquando reconciliemur, tam amabilem rem praestitit: qui si rixi possit, ut respicentes non admittat: ut non redamur. Audi quid per Prophetam dicit: Dic, inquit, tu iniquitates tuas prior, ut sis iustificatus: & hoc, quod in amicitiam fortiter ardeamus, expetit à nobis. Qui est amore captus, si ipsum in quos amat, afficiunt quamlibet graui contumelia, non

dum extingui sustinet concupiscentiam, nullius rei gratia illatas iniurias in medium festinat proponere, quam ut solido ipsius amore demonstrato, arctiore eos dilectione obtineat. Quoniam autem confessum esse peccata, tantum affert solatii: quantum putas allaturum, per opera diluisset? Nisi sic foret, et à recto cursu semel deflectentibus pareret reditus, quotus tum quisque ex tot hominum milibus in caelum introisse uidebitur? praeter admodum paucos, qui supra nos iam nunc sunt coacti in numerum bonorum. Atqui maxime refulgentes inueniemus post lapsus enormes, qui magnum impetum in malitia praese tulerunt, eundem rursus adhibuerunt saepenumero rebus optimis, perpenis apud se debitis, quibus sunt uelut obarati per sua ipsorum malefacta: quod & Christus ipse illustre reddidit, ubi Simoni de muliere respondet: Vides enim, ait, hanc mulierem? sum ingressus domum tuam, aquam ad pedes meos non dedisti, ea autem lachrymis rigauit pedes meos, & capillis suis absternit: osculum mihi non dedisti, ipsa uero ex eo tempore quo intrauit, non intermisit pedes meos exoculari: oleo caput mihi non unxisti, haec autem unguento pedes meos inunxit. Non temere dico tibi, remittitur ei peccata multa, quoniam dilexit multum. Ceterum cui parum remittitur, is parum diligit, etque dixit: Remittuntur tua peccata. Quare aduersarius cum his rebus cognitis, plane intelligit eos qui malefacta quantumlibet immania perpetrarunt, ut primum ceperint poenitere, quod maiore studio id faciunt, tanquam conscij delictorum suorum, uehementer timeat ac formidat, ne quando rem exordiant. Gradu enim facto, amplius detineri nequeunt: confiant per poenitentiam tanquam uehemens ignis, & auro puto puroque animas suas puriores efficiunt, tanquam uento rapido conscientiae, ac memoria praecedentium peccatorum, in uirtutis portum conuehant. Et hoc est quod peccatores plus possident, quam qui nunquam ceciderunt: quoniam maiore alacritate reditum tentant, tantum rem, ut sic dixerim, auspicentur. Nam arduum est & difficile factu, posse ingredi cluuium primum, & uestibula contingere poenitentiae, & inimicum illic exufflantem ignem & imminente abigere atque prostertere: ille autem tanto furore deinceps non digrassabitur semel exuperatus, ex ea re fortis est qui cecidit. Ceterum nos maiorem alacritate concipiemus, multaque facilitate pulcherrimam illam pugnam depugnabimus. Suscipiamus itaque quod superest ascensus, recurramus in urbem caelestem in qua profiteamur, in qua ciues agere iussi sumus. Nam à nobis spem omnem abscere, non solum id mali habet, quod eius ciuitatis portas nobis intercludit, aut quod in peiorem ignauiam trahit atque contemptum, aliud habet facile pessimum: intrudit enim in socordiam, cuiusmodi est ipsi satanae. Etenim diabolus ex nulla re tantus euasit, atque ex prima desperatione, unde in socordiam ceu per gradus delapsus est. Ut primum enim anima de consequenda salute dubitat, non sentit

Luc. 7

tit

tit amplius quo periclitetur præceptio, quidlibet A
faciendo, dicendoq; contra salutem suam. Quem
admodum furia correpti, deperdita semel sanitate
capitis nihil uerentur, nihil eos pudet, intrepide
quiduis audent, in ignem, in mare, in prærupta æ-
ditaq; saxa impigre conuolant. In hunc modum
qui se incuria per desperationem permisere, dein
ceps sunt intolerabiles, per auia uitiorum assiduo
discursitant, neq; mors imminens eos ab infania
deterret, atq; a deprauatione infinitis se calamita-
tibus conficiunt. Quare adhortor, antequam al-
tius ab ea ebrietate comaduertis, ut respicias, ut
resurgas, ut crapulam diabolicam secludas. Si pu-
tas esse supra uitres, ut uniuersam secludas, & sen-
sim & paululum eius mali, atq; iterum paululum
deme. At mihi quidem longe facillimum uidetur, B
omnes laqueos quibus complicamur, simul ab-
rumpere, conferendo nos in palestram poeniten-
tiæ: cæterum quia tibi fortassis arduum apparet,
sicut lubet attingas uiam ad meliora ducentē, mo-
do attingas & apprehendas uitam æternam. Ma-
gno siquidem studio precor & oro per superio-
rem probationem, per istam libertatem, ut iterum
uideamus obmissum animi robur: miserere offen-
sorum per caput tuum, miserere cadentium et eo-
rum qui facti sunt per te segniore, qui uirtutis ui-
am desperauerunt. Et nunc quidem ingens mœror
occupat fratrum conuentum, uoluptas autem &
lætitia confessum incredulorum, & iuuenum otio
deditorum: cæterum ubi redieris in illam accura-
tam diligentiam contrarium erit, nostraq; ignomi-
nia in aduersarios uniuersa deriuabitur. Nos au-
tem ingenue reddemur libertati, uidentes te ite-
rum cum eximio splendore coronatum prædica-
tumq;: tales uictoria maiorem ferunt & iucundi-
tatem, & uoluptatem. Non enim propria benefa-
cta mercede pensabuntur, sed quod alijs cohorta-
tioni fuisti & solatio, exemplum est maximū, quis
quis in tanta mala incidit ad resurgendum, & ad
conquerendum contra se. Ne contempnas tantum
lucris, neq; animas nostras ad inferos cum mœro-
re subducas, quin dederis nobis & respirasse, &
excussisse nubila pectoris, quæ per tristitiam nos
occupauerunt: nostris enim malis omisissis, tua dama-
na lamentatur. Quando autem in animum indu-
xeris respicere, dispicere omnia prudenter, & an-
gelicæ militiæ connumerari: tum nos à luctu reuo-
cabis, bonamq; partem de peccatis nostris aufe-
res. Qui per respicientiam iterum exurgunt, ma-
gna claritate resplendent, & non raro maiore,
quàm alij qui nunquam ceciderunt: quod primo
demonstrauit etiam à diuinis scripturis. Ea nimi-
rum ratione & uectigalium exactores, et ipse me-
retices hæreditate acquirunt regnum cœlorum:
ea ratione multi ex nouissimis anteferuntur prio-
ribus. Narrabo tibi, quæ nostris contigere tem-
poribus, & quorum ipse testis esse ualeo. Noui iu-
uenem illum filium Urbani, qui continuo à tene-
ris unguiculis absque custodia fuit educationis le-
gitimæ, dominus autem multarum rerum, pecu-
niarum, ministrorum, agrorum. Is cum dixisset,

quàm sit oblectatus consuetudine rei musica, de-
posito illo splendidissimo amictu, totoq; huius ui-
tæ fastu, repente pallio se uiliore contexit, ad mon-
tes, ad solitudinem secessit, egregiamq; exhibuit
philosophiam, non iuxta illius ætatis modum, sed
qualem posset uir quispiam admirabilis & excel-
lens: deinde ad sacra mysteriorum facerrima ido-
neus reputatus, magnam accessionem uirtuti ad-
iecit. Omnes gauisi sunt impense, deumq; glorifi-
carunt, quod in affluentia deliciarum enutritus,
clarus ex progenitoribus et admodum adolescēs,
cunctam huius uitæ phantasmam, fucatumq; felici-
tatem, semel conculcasset, & euasisset ad uerum
fastigium uirtutis. Cum esset eo loci cõstitutus, &
nunc iure suspiciendus: ecce corruptores quidam
considerantes id esse præter dignitatem generis,
iterum illum in fluctus pristinos abduxerunt. Re-
iecit iterum cunctis eius uitæ, quæ pridem erant,
ornamentis, à montibus in medium forum se con-
tulit, & equis uectus, et magno stipatus famulatio,
totam urbem obiuit, neq; sapere, neq; temperate
uiuere libuit: nimis enim delicijs incallescens, in
absurdos amores ceu nolens perpellitur. Nemo
erat ex cœtu conuersantium, qui non de ipsius sa-
lute putaret actum esse, tantum ei examen adula-
torum cohæsit: cui accesserunt carentia parentum,
iuuentus, multæ opes: qui omnia solent calum-
niari, hominem traduxerunt eo nomine, quod à
spiritalibus defecisset, inutilis futurus & rei fami-
liari, quod superiori tempore sermoni & eloquen-
tiæ deditus, retulisset pedem, illicq; nihil fructus
ualuerit cõsequi, huiusmodi quiddam crebro oc-
cinuerunt. Cum esset itaq; multo suffusus pudore,
quidam sancti uiri qui sæpenumero in tales belu-
as impegerunt, & per experientiam probe sunt e-
docti, quod spe diuina cõmunitis ne utiqua sit de-
sperandum: obseruarunt eum assidue, uisumq; in
foro accesserunt, amplexiq; sunt: quos ille princi-
pio sequentes uelut è sublimi, equo insidens allo-
quebatur contemptum, tanta erat primum impu-
dentia hominis. At illi misericordes, studiosiq; in
rem alioqui peritura pueritiæ, non ita multum ea
contumelia mouebantur, in unum istud figentes
obrutum, ut quacunq; uia lupò agnellum subtra-
hant, & callide perfecerunt. Siquidem posthac a-
liquando uelut obstupescens, intra se abreptus est.
Assiduum eorum curam tum cepit reuereri, quo-
ties illos uel procul obusam factos conspexit, ab
equo cito desiliit, & oculis in terram deiectis, cum
multo silentio, quæ apud illos agerentur, auscul-
tauit, propiorq; factus maiori pudore suffundeba-
tur, & eis habuit honorem debitum. Atq; eo in-
genio lapsum diuinæ gratiæ paucis diebus reddi-
derunt, omniaq; ista retia simul expedientes, pri-
stinæ tranquillitati, philosophiæq; liberum tradi-
derunt. In tantam autem lucem tunc temporis ex-
micuit, ut superiorem uitam, quæ post casum per-
acta est, incessens, homo nihil uideretur. Cum e-
nim probe perspexisset, quæ sit malorum esca, di-
stribuit in egentes diuitias omnes: eo facto se à
noxijs curis exonerans, omnem occasionem, quæ
potuit

potuit insidias tendere, abscedit. Viam quæ ducit A
ad cœlum incedens, ad apicē uirtutis iam dudum
penetrauit. En ille cū esset iuuenis, excidit, & ite-
rum surrexit. Alius quispiam post multos sudores
eremiticæ conuersationis, cui duntaxat unus
fuit conuictor, cum quo uixit planè angelicā uitā,
ad senectam usq; perseuerans. Is aliquando ex uer-
sura diaboli uelut oscitās ac remissior factus, ac-
cessum dedit maligno ad incitandam cõcupiscen-
tiam: & lapsus est cum muliere se cõmiscendo, qui
nunq; uidit mulierē ab eo tempore, quo se ad mo-
nasticā uitam contulit. Principio contubernalem
suum orauit, ut ipsi daret carnes atq; uinum, adie-
ctis minis, nisi impetraret, in forum se perreçturū:
quod dixit non ex desiderio carniū, sed causam
& prætextū captaturus descensus in urbem. Com-
milito eius cum uaria curiose displexisset, formida-
retq; ne renuens illum in maius flagitium conijce-
ret, permisit ut satis faceret affecto animo. Postquā
in eo refriguit amor sapientiæ, deposita fronte si-
dionem aperuit, palamq; profitebatur sibi neces-
se esse, ut in ciuitatem proficisceretur. Is qui prohi-
bebat, dum uidit se frustra niti, tandem id etiā con-
cessit: at procul affectatus, abeuntem obseruauit,
quoniam terrarum eo deflexu descenderet. Vidit
autem intrantem lupanar, & cū intellexisset eum
commixtum fuisse cum muliere meretrice, expe-
ctauit foris: & post absurda concupiscentiæ fati-
ritatem, egredientem obuijs manibus excepit, am-
plexumq; ac multum exosculatum, nihil exposuit
lando de commissis flagitijs, tantum est adhorta-
tus, ut expleta iam concupiscentia, in solitudinis
domicilium uelit reuertī. De tanta mansuetudine
pudere cepit, moxq; animo percussus, compun-
ctusq; super temere perpetratis, ad montem est so-
cium persecutus: eoq; loci constitutus uir ille, se ca-
sa quapiam concludit, & eius domunculæ ianua
obserata alter ipsi panem & aquam quotidie præ-
buit: quarentibus autem de se, iussit ut responde-
ret se somnum capere. Hæc cum dixisset, facile in-
uenit illum ipsum amictū assensorem, seipsum in-
trocludit, perseuerauitq; illic per omnem uitam in
ieiunijs, in precationibus, in lachrymis repurgans
animam à sordibus peccati. Tempore autem non ita
multo peracto, magna siccitas uiciniam inuasit:
omnes incolæ cum frustra plorarent, quispiam ex
eis per somnium mandatum accepit, ut abiret ad
uirum illum inclusum, hortaturus eum, quod uelit
orare ac dissolueri siccitatem. Itaq; discessit assum-
pto socio, & inuenerunt ueterem illius conuictor-
em solum: à quo dum percontantur, accipiunt,
quem tum qualitum uenerant, obijisse diem: qua
in re cum sibi imponi putarent, ad preces iterum
conuertuntur, iterumq; per priorem uisionem ead-
dem superioribus didicerunt: circumsteterunt de-
inde hætenus uerum fateri dissimulantem, obte-
statiq; sunt, ut ipsis uiri illius indicium faceret: nam
quod mortuus non esset, quodq; adhuc uiueret,
omni contentione affirmarunt. Is cum hæc audis-
set, ac uideret quæ ex pacto inter se arcana tenuer-
unt eiuulgata, deduxit eos ad uirum illum, & pa-

riete demolito (quæ ianua obstruxerat) intra-
uerunt omnes, mox aduoluti pedibus exposito
mandato suo, rogarunt, ut ferret suppetias aduer-
sus ariditatem. Ille primū resistere, asserens abesse
se à tanta impudentia: nam ut recens factum pec-
catum, ita semper ante oculos conseruauit: tan-
dem cõmemorantes omnia quæ sibi contigerant,
persuaserunt ut oraret. Ut primum autem orauit,
mutata est siccitas. Quæ gesta sunt cum illo iuue-
ne, qui pridem discipulus fuit Ioannis filij Zebe-
dæi: deinde longo tempore ducem egit latronium:
iterum à sanctis manibus beati senis interceptus,
in superiorem uirtutem è lustro, è spelunca latro-
num penetrauit, ipse non ignoras: nostri enim non
minus quàm ego. Sæpenumero te admirantē au-
diui referre beati uiri condescensum, & mansue-
tudinem & suauitatē illicem: quoniam prior cru-
entam dexteram exosculatus est, hærens in am-
plexu adulescentis, & ea uia reduxit ad amissam
uirtutem. Beatus item Paulus sic Onesimon inu-
tilem transfugam, furem illum non solum ipse am-
plexus est demutatū in melius: sed etiam idoneū
putauit, quem poenitentem honore præceptoris
dignaretur. Rogo te, inquit, pro filio meo, quem
genui in uinculis meis, Onesimo, quondam tibi
inutili, nunc uero mihi & tibi perutili, quem remi-
si. Tu autē eum, hoc est, uiscera mea suscipe, quem
ego cupiebam apud me retinere, ut pro temihim
nistraret in uinculis euangeliij: sed absq; tua sen-
tētia nihil uolui facere, ne uelut ex necessitate bo-
num tuum esset, sed spontaneum. Nam propterea
forsitan secessit ad tempus, ut æternum eum reci-
peres, non tam ut seruum, sed supra seruum: nem-
pe fratrem dilectum maxime mihi, quanto autem
magis tibi & in carne & in domino? Si igitur me
habes consortem, suscipe illum tanquam me. Ad
Corinthios scribens: Ne forte, inquit, ubi uenero
lugeam multos, qui ante peccauerunt & non poe-
nituerunt. Et iterum: Sicut prædixi, & prædico, q;
si uenero denuo, non parcam. Intelligis ne quos
lugeat, quibus non parcat? Non ijs qui peccau-
erunt, sed qui semel atq; iterum orantibus ut respici-
scent, refugerunt aures præbere. Siquidē quod
ait, prædixi & prædico, ut præfens cum essem, ite-
rum scribo: nihil est aliud quàm ne timor nos exa-
nimet. Etenim Paulus & si nō adest, ut olim, quan-
do cum Corinthijs exostulauit: at Christus ipse
in presentia manet, qui tum per hunc locutus est.
Vbi perdurabimus in peccatis obstinate, non par-
cet, magnum uulnus infliget, atq; hic interim per-
mittet conscindi flagris. Anteuertamus igitur faci-
ciem eius in confessione, effundamus coram eo
corda nostra. Peccasti enim, ait scriptura, ne su-
perad das amplius, atq; de prioribus tuis preceris.
Et iterum: Iustus est sui accusator ab exordio ser-
monis. Ne expectemus igitur accusatorem, quin
illius partes præscriptamus, eoq; officio iudicem no-
bis pacatiorem constituemus. Cæterum tu con-
fiteris peccata, teq; tui miseret supra modum: scio
equidem satis uerum id non requiro solum, cupio
autem; ut te res aliqua iustificet, ut primum te
obsequen-

Vide Euse-
bium Cæsa-
riensem hist.
ecclési. lib. 3
cap. 23

2. Cor. 13

Prou. 18
Ecl. 21

obsequētem praeberis. Quādiu enim lucrosam intermittis confessionem illam, nihil est cur te accuses: quoniam nescis in posterum de peccatis discedere. Nam nemo quicquam perficiet cum alacritate & idonea obseruantia, cui non prius per suasum fuerit, quod ea res sibi commodo sit futura. Num is qui seminat, postquam messē non expectat, post sementem unquam metet? Quis enim proposuit aliquando frustra laborare, & non consequi ex industria fructum? Non aliter qui seminat uisiones, lachrymas, & confessionē extra spem alioquin utilissimam, nequit a peccatis abstinere, detentus adhuc malo incredulitatis. Sed quemadmodum agricola ille, qui desperato fructuum proventu segetes deastantia non arcebit: ita & ille qui seminat per lachrymas confessionem, nihil lucri expectans, ne utiquam dimouere studebit ea quae respicientia corrumpunt. Corrupti autem poenitentiam, iterum iisdem malis instutisse. Nam unus est, ait scriptura, qui extruit, & alter qui demolitur. Quid lucri accedit praeter laborem? Expiatur quis a taetio mortui, & iterum attingit funus: quid emolumēti huic ex lauacro? Haud secus homo, qui ieiunat, de peccatis scilicet suis, & pergit, eademque denuo committit, quis huius preces exaudiet? Et rursum: Qui diuertit, inquit, a iustitia ad peccatum, eum dominus praeparabit in gladium. Et sicut canis ad uomitum reglutientem redit fitque odiosus: sic imprudēs, qui per propriam malitiam ad peccata reflectit. Ne igitur perinde peccatum atque accusator traduxeris: sed tanquam qui debet iustificari per formam poenitentiae: quo pacto animam constantis assidua cura licebit continere, ne quando ad uitia relabatur. Nam uehementer se damnare profiterique peccatorem, commune est, ut sic dixerim, etiam cum infidelibus. Multos a scena tam uiros quam mulieres, quae turpitudinem suam perpendunt, sui miseret: at non collimant ad uerum scopum: ideoque istud confessionem nulla ratione nominarim: quia non est cum animae compunctione, neque cum amaritudine lachrymarum, neque cum peccatorum abolitione, quod ea sic enuntiant. Verum sunt qui eo nomine ab auditoribus gloriam nimirum elegantia & gratia sermonum aucupantur. Peccata enim non apparent eiusdem molestiae, quando alius quispiam ingerit, & quando ipse aures. Sunt rursum qui nimia desperatione obstupescunt insensatim redduntur, & bonam estimationem & sinistram opinionem iuxta ponentes, magna petulantia sua, ceu aliena mala proclamant, caeterum caue ne fueris, neque de horum, ne de illorum numero. Nolo enim ut profiscaris a desperatione ad confessionem, quin cum alacritate ac fiducia eruta radice desperationis, quantum uales, huic diuersum studium ostendas. At quae tandem est radix & mater desperationis? Ignauia, inquam, imo quam quis haud inepte nominauerit non tantum radicem, sed uicissim illius quoque & parentem & altricem. Quemadmodum in caduere tabes gignit uermiculos, quae ab iis iterum augetur: ita est propemodum hoc loci. Nam igna

uia desperationem parit, ab ea mutuo & illa nutri catur, adeoque dum seruant inter se execrabiles uices dandi accipiendique, confirmantur in potentiam haud mediocrem: alteram itaque rescindens ab arcensque, alteram quae consequitur facili opera conficiet. Nunquam enim qui non torpescit, in desperationem proruet: neque qui alitur spe bona, aut qui expectationem salutis non abdicat, in socordiam delabitur. Par istud pessimum dissipat, & iugum confringe, hoc est, illam uariam, illam grauem cogitationem. Quandoquidem qui utrunque malum coniunxit, non est unius formae, sed multiplicem de se praebet speciem omnifariamque. Quis autem talis est? Vsu euenire solet, ut is qui poenituit, corrigat plurima, maximaque facinorosa: interim autem quia denuo peccat, naturae correctioni non minoris ponderis peccatum opponit: quod maxime in desperationem abripit: haud segnus atque hic ab expectatione cadunt, qui simul eadem ut aedificant, demoliantur exhausto frustra tanto labore. Necesse est, ut illa in mente habeamus, utque expellamus tam perniciosam cogitationem. Siquidem uirtutis modo alteram uirtutum lancem adaequante non anteuerterimus, a mole peccatorum quae interim obrepserunt, penitus opprimemur: nihil enim tum retinebit, quod minus absorbeamur: si actione boni praemuniti fuerimus, ea nos defendet non aliter atque thorax firmus, acuta noxiaque telasum mouet, quod minus, quod solent, queant praestare: quin his discitis, omne periculum a corpore defendit. Nam qui illinc abscedit, tam bonis quam malis operibus affluens, habebit aliquid solatij in poena & diris illis tormentis: qui autem a factis melioribus alienus, tantumque est peioribus stipatus, dici non potest, quam arctissime poenae sempiternae cohaereat a uita illinc abmandatus. Nam illic bellum erit malorum operum cum alijs diuersae conditionis. Si haec deprimunt libram, saluum reddunt non mediocriter autorem suum: & non tantum poterit damnum, quod usu malorum operum accreuit, quantum eam deorsum rapit prior ordo. Peruersa autem opera si exuperant, abducunt ad ignem gehennae: propterea quod non sit tantum agmen operum uirtutis, quod ualeat restituisse impulsui tam uolento: sermo noster solus hoc non astruit, uerum contestantur omnia diuina eloquia: siquidem ait ille: Reddet unicuique secundum opera sua, neque id in gehenna tantum, inuenies etiam in caelo discrimina plurima. Mansiones enim multae, inquit, sunt apud patrem meum: & alia est claritas solis, alia claritas lunae. Et quid miraculi est eum tam curiose illa esse perscrutatum, quando stellae quoque differentiam ad stellam asseruit? Quare rebus his omnibus perspectis, nunquam ab exercitio operum cessemus. Vbi assurgere ad ordinem solis aut lunae non datur, nec contempserimus astrorum coetum, donec tantum uirtutis de nobis praebuerimus, ut liceat incolere caelum. Si non aurum, si non pretiosus lapis habebimur, ad argenti modum pertinentes, adhuc permaneamus in fundamento. Id unum cura sit, ne ad eam

Ecc. 34

Mat. 16

10m. 14

1. Cor. 15

ad eam deflectamus materiam, quam ignis cito corripit: deinde cum uidemus egregia facinora superare captum nostrum, minora perfecisse nihil pudeat. Reijcere enim parua, ubi magna consequi non uales, extremae est dementiae, quam omnibus modis effugiamus. Quemadmodum enim opes corporis accumulamus, quae amatorum illarum ne minime quidem lucellum negligunt: sic spirituales diuitiae. Num absurdum apparet, quod iudex quoque frigidipoculi mercedem rependit? Atqui nos stolidiores, nisi magna beneficia possimus, minorum curam omnem abijcimus. Minima qui non despicit, accurately studio uel maxima perficiet: qui uero illa fastidit, ab his interim excidet: quod ne contingat, libuit Christo pro illis mercedem amplissimam certo polliceri. Quid enim facilius, quam respectum agere eorum, qui laborant, de quo tamen magni uicissimum praemium tribuit: itaque uita sempiternam suscipere, oblectes te domino, & ei supplicare: iterum irripere iugum commodum, subeas leue onus, dignum principio finem superadde. Ne despexeris diuitias tantas, quae ultro affluunt: quas semel uniuersas amittes, ubi perseveraueris exasperando deum per ea, quae nunc facis. Vbi autem obstruxeris canales antequam multum damni datum, aut antequam alluuium aquarum exculta arua corruerit, recuperare poteris ab initio cuncta quae perierant, adiecto etiam illis non exiguo scenore. Quae quidem cum rite perpendicularis, excutias obsecro lutum & fordes: a terra, ubi faeces, refluxas, & formidabilis eris aduersario, qui te ceu nunquam resurrecturum prostrauit: postquam uiderit manus te mouentem contra, inexpectato uulnere percussus, segnior erit ad insidias denuo ponendas: ipse autem tutior factus, non amplius accipies tam acerbam plagam. Si aliorum calamitates idoneae sunt, ut nos erudiant: quanto potentius quas ipsi exhaustimus erudiant: Videor mihi propediem uisurus istud in tuo capite, & iterum ex libramine diuino te clariorē, pulchriorem uel euasurum, tantamque praestaturum uirtutem, ut alijs illic anteferri queas, modo ne desperes, neque recidas. Haec enim ad iudicium proficiunt, sic mihi quidem usus est. Postquam aliquid uel per alios intelligo, non cesso quod mihi conducit eligere: qua in re si probe auscultas, nihil erit loci reliquis medicamentis.

AD THEODORVM MONACHVM
Epistola sexta.

Istletus posset & gemitus per literas nuntari, redundantia lachrymis atque suspirijs profecto ad te scripta misissem. Equidem fleo, non quod patrum rerum sollicitudine geras, sed quod ex fraterno te deleueris numero, quod negligendo calcaueris, quicquid ante de pectore Christo ipoponderas, ad haec inhorresco, his angor & crucior, propter ista formido, non immerito: ut enim non obijcitur desertio militum non militantium: ita is qui semel esse coeperit miles, cum deseruisse detegitur, poena dignus ultima iudicatur. Non est graue

Chryl.

Theodore charissime cadere luctantem, sed iacere deiectum: non est perniciosum in praelio uulnerari, sed post uulnus acceptum desperatione curandi medelam ulceri denegare. Nullus se demergit, naue fluctibus semel mersa, ac post totum onus perditum desinit nauigare: sed rursus ad maria nudus quoque festinat, rursus immensa perit uolat freta, & iterato felici cursu, casus prioris danae compensat. Sepe etiam athletas uidemus, post frequentes lapsus & deiectiones plurimas coronatos: militem quoque scimus post fugas multas uirum fortem fuisse, & uicisse uictores. Multi etiam qui negauerant prius Christum propter crudelitatem necessitatemque poenarum, simile rursus certamen aggressi gloriose coronam martyrij receperunt. Quod si unusquisque eorum quos dinumerauimus propter aduersa principia desperando celsisset, nunquam ad sequentium uoluntatem, ac fructum honorum uenire potuisset. Similis profecto res est frater charissime: ideoque considera ne quia paulisper communis inimicus, te ubi benefeceris, loco mouit: idcirco & ipse te totum ad praecipit, quod uides, impellas. Perstite, imo magnanimus esto, & unde extuleras pedem reuoca, ne uel ignominia, uel operis probrij genus credas exiguum hanc parui temporis plagam. Neque enim reprehenditur miles, cum de praelio reuertitur uulneratus, sed reprehensibile magis, ac semper turpe est arma deponere, & seruitutis iugum subire captiuum. Quamdiu autem quis in conflictibus perseverat, siue pro tempore cadat ille siue fugiat, nullus usque adeo ingratus ac durus, & bellicae disciplinae expers erit, qui uirtuperet denuo dimicantem. Non pugnantem quippe est non uulnerari. Quicumque autem iracundia pertinaci in hostes seruntur, aut cadere nonnunquam uidentur aut uincere. Quod quidem tibi nunc prouenisse non miror, qui dum subito serpentem occisurus insequeris, minime morsum terti dentis euadis. Verum si constantior redeas, & sobrio ut conuenit paululum corde confidas: non solum & ipsa uestigia impressi ulceris repente delebis, sed diuinitatis auxilio, etiam caput scelerati anguis extingues. Neque illud te forte terreat, quod tam subito, & in exordijs suis refrenatus tibi cursus uideatur, & impedita principia. Vidit sine dubio, & uelociter uidit oculus hostilis, non modicarum in sensibus tuis signa uirtutum, & inuictum debellatorem suis rebus increfcere longe ante praesensit. Qui enim contra ipsum subito moliri tot & tanta coepisset, eum nisi inimicij occuparet, expugnandum a se postea difficultus aestimauit. Ob quod sollicitus uigilantiusque festinans, aduersum te totus exiliuit, imo aduersum se magis: si tamen ita ipse perstiteris, ut ceperas repugnare. Quis enim non in te iure miratus sit, post repentinam illam mutationem, & rapidum ad meliora transcursum, caelestis iam uere animae probos mores? Epularum quidem tibi oblectatio omnis, & luxus contemptui erat. Despiciebatur supellex uaria, atque pretiosa omnis inanum rerum iactura ignorabatur. Totum illud externae atque peregrinae philosophiae

10m. 5

V

phiæ

phig studium. Nō diuersis lectionibus sufficiebat dies, non perpetua orationi noctes: exciderat paterna sensibus tuis memoria dignitatis, diuitias obliuio profunda possederat. Fraternalis autem genia cōplecti, & sanctorū pedibus aduolui omnino nobilitate sublimius iudicabas. Ista dāmonē perculerant, ista illum ad certamen armarunt. Propter hanc factum est, ut intorqueret quidem tela uiolentius, sed ramen certius non feriret. Et quidem si post multorum hoc tibi temporum spacia, post diuturna ieiunia, post terrenorum duritiam lectorum, post alios labores cœlestis philosophiā cōtigisset, ne sic quidem desperandum putarem: quamuis uideretur non parua priorum iactura meritorum, licet maximum damnum plures putarent post tot tantosq; sudores, tot luctas, tot pericula, tot palmas, subito iacere uictū. Verum quia is nūc te in procinctu certaminis, cum quo eras certaturus, elisit, hoc tantum proficit, ut fortiosem te sentiat resurgente. Modo enim tibi ē portu soluenti magis, quam de commercijs reuertenti, ac repleta diuitijs repertis nauigia reportanti occurrit incassum pirata uiolētus: ut si quispiam prouocati leonem conetur occidere, soloq; tantum rugientis transitu feri pelli se agnoscat, non solum illum profecto non læsit, sed cautio-rem, fauio-remq; in sui magis perniciem prouocauit. Lubricum genus est natura mortalis, cito quidem labitur, sed nō sero reparatur. Et ut facile cadit, ita & uelociter surget. Beatus quoq; ille Dauid, uir electus in ordine regum, electus in numero prophetarum: posteaquam in plurimis deo dignus apparuit, hominem se esse monstrauit, & in amore quodam alienæ mulieris exarsit. Nec hoc solo contentus fuit, sed adulterium ex cupiditate commisit, & homicidium propter adulterium perpetravit. Sed non ideo, quoniam duplex uulnus acceperat, etiam tertio seipse percussit: uerū mox ad medicū cōuolauit, & diuersa medicamina plagis festinus apposuit, ieiunia, lachrymas, luctus, preces, & indefessam peccatorum confessionem, ac sic per ista placato ueniam a deo meruit, & ad priorem dignitatem rediit, usque adeo, ut post adulterij & homicidij crimen, impietatem ac scelus filij paterna memoria potuerit obumbrare. Filius enim eius cui Salomon uocabulum erat, iisdem quibus pater uitijs inuolutus, ob mulierum gratiam a paterno recedere ausus est deo. Hinc aduerte quam leue sit non uincere uoluptatem cupiditatis: sed peruertere ordinem naturæ, & uirum genitum subiacere seruitio fornicarum. Hunc ipsum ergo Salomonē, qui omni penitus spoliari imperio dignissimus erat, paternorum contemplatione meritorum sextam regni dominus portionē habere permisit. Et sane secure, si tibi esset eloquentia secularis, & repente in exercendis negligentiōr studijs, fori uoces, ac tribunalium palmas, & coronas illas atq; uictorias deseruisses: reuocarem profecto sensibus tuis memoriam præteritorum, & peterē ne tibi perire patereris tot ac tantos inter illa iudicia defudatos labores. Verū

quia omnis nobis sollicitudo est cœlestiū rerum, ne terrestribus prorū cogitationibus præpediamur: aliud magis contemplare, quæso, iudicium, aliud prospice, quod sine fine reuerendū est atq; intremiscendum tribunal. Omnes enim nos, inquit, necesse est manifestari ante tribunal Christi. Ille tunc iudex sedebit, qui nunc a te repudiatur. Quid tunc ergo dicemus? quo colore excusationis utemur, si in eodem crimine permanebimus? Interrogo, quid loquimur? Negotiorū forte, atq; causarum uarias sollicitudines prætendimus. Sed ante nos commonens, ipse prædixit: Quid proderit homini, si totum mundum lucretur, animam autem suæ damnum patiat? Sed seductos nos a quocunq; causabimur. Sed nō potuit Adam uxoris illecebras excusare, dicens: Mulier quam dedi sti mihi sociam, ipsa me seduxit. Nec rursus uxorem serpentis culpa defendit. Magni horrendiq; timoris plenum illud Theodori iudicium est, nō accusatore eget, neq; testes requirit. Omnia enim nuda atq; detecta sunt oculis iudicantis: nec factorum tantummodo, uerum etiā cogitationum nostrarum rei necessario subiācemus. Scrutator enim atq; discretor est cogitationis & cordis ille qui iudicat. Sed forsitan naturali infirmitate tentabimus crimen obtegere, nec potuisse nos susceptum iugum ferre dicemus. Et qualis hæc excusatio erit, iugum nos placidū non uoluisse sustinere, onus nō potuisse portare, quod ipse uocauerit leue: imō graue, & onerosum pondus putare, quæ tum laborem, ad quem nos Christus inuitat, dicens: Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego uos requiescere faciam. Et rursus: Tollite iugum meum, quia suauis est, & onus meum leue est. Quid enim leuius esse dices ac melius, quam sollicitudine seculari, & laborib; & metu exui, quam ab istius mundi fluctibus segregari & possidere placidū tranquilliq; portus securitatem? Agē perspiciamus quid in hoc seculo nobis beatum, quid oprabile esse uideatur. Sine dubio dignitatem, & opes dices, & ambitionis humanæ felicitatem. Sed quid his miserabilius erit, si ea libertati Christianorū uolueris comparare? Illum primatem beatū æstimas. Iudex populari iracundia subiacet, multitudinisq; uulgaris irrationabilem impetum tremis: maiorum autē potestatum autoritatem ueretur, & perpetua pro his quos regit, sollicitudine frangitur: et qui paulo ante iudex erat, sit repente priuatus. Non est profecto theatricalibus scenis præfens uita dissimilis. Nam ut illic ille imperatoris, hic iudicis, alter & militis implet officium: ubi autē cōsecuta nox fuerit, nec imperator agnoscit imperator, nec iudex qui fuerit iudex uidetur, nec miles postea qui prius miles: ita unusquisq; nostrū in illius seculi die, nō personis, sed rebus atq; actibus cōperentem accipiet dignitatem. Hæc ergo gloria iudicanda est, quæ sic ab homine defluit, ut cadere diuinus sermo florenti dixit a fœno? Sed diuitiarū pompa laudanda est, quam qui possident, miserabiles iudicantur. Væ enim inquit, diuitibus. Et alibi: Væ his, qui consistunt

dunt in uirtute propria, & qui in ubertate diuitiarū suarū gloriant. Christianus autē nec priuatus exiit dice, nec pauper ex diuite, nec ex glorioso esse ingloriosus potest, sed opibus semper ex ubertate sit egendo locupletior: at tunc maxime supra oēs esse incipit, cum inferiorem se omnibus facit, & ex dignitate illa, per quam regit nō homines, sed mundi istius potestates, ipsumq; secularium tenebrarū obrinet principem. Humilitas quippe non illa tantum laudatur, quæ de conscientia peccatorum uenit, sed illa, quæ ex uirtute descendit, deo chara est. Et quia in ea requiescit deus, ideo omnibus dominatur, & nullus eum de hac dominatione detrudere potest. Bonum quidem nuptias & ipse confiteor. Honorabiles, inquit, nuptiæ, & uirgine immaculatam. Fornicatores autem & adulteros iudicat deus. Sed te iam seruare non conuenit præuilegia nuptiarum: Angelorum enim societati semel iunctum, illam relinquere, & uxoris laqueis implicari, adulterij crimen incurere est: quamuis frequenter hoc ipsum nuptias uoces, ego tamen & adulterio illud tāto peius affirmo, quanto maior ac melior mortalibus angelus. Neq; uulnus tibi forte perfraserit, dicens: Nihil de non accipienda uxore dominus præcepit. Nec me ignorare confiteor, quod adulterium interdixit, non nuptias uerū, uerum in te adulterij nomen accipiet, si uolueris unquam, quod absit, nuptias cogitare. Et quid mirum, si nuptiæ tales, quibus offertur deus, adulterio comparantur? Maius longe audies: Homicida iustorum laude donatur, & misericors plus quam homicida punitur: quoniam hoc uetante sit domino, illud uolente. Et Phinees quidem ad iustitiam reputatum est, quod impudicum cum turpi foemina uirū uno gladio percussisset. Saulem autem Samuel sanctus dei in luctibus, lachrymis, precibusq; pernoctans, damnatione, cui illum addiderat deus, liberare non potuit: quoniam hostium duci, quem debuerat trucidare, inuito parcendū credidit deo? Cum hæc ita sint, stupere desiste si nuptiæ peiores adulterio iudicantur, quoties Christus offenditur. Atq; ut illud repetam, quod in principio posui epistolæ, si militiæ uincula non tenerent, quis tibi desertio nis crimen obijceret? Nunc autem nihil in te penitus tui iuris est, quippe qui tanto imperatori militare cœpisti. Nam si mulier proprii corporis non habet potestatem, sed uir: multo magis hi, qui Christo potius quam sibi uiuunt, conditionem corporis sui habere non possunt. Ille qui nūc Theodore contemnitur, ipse tunc sine dubio iudicabit. Hoc præcipue cogitemus, prospiciamus illum igneū fluuium, qui ante conspectum ipsius præcedet: & quod qui illis semel traditus fuerit flammis, sperare non poterit requiem, sinemq; poenarum. In hoc quippe seculo aut quæritur uita, aut amittit. Fluuius enim uitæ diuitiæ, & illicitæ uoluptates, somno similes umbrisq; transcurrunt, in quibus antequam peccato terminus detur, delectatio cupiditatis extinguitur: illa uero supplicia, quæ homines propter ista suscipiunt, non carent sine tor

menti: & quod hic oblectare creditur, temporale est: quicquid autem illic cruciat & consumit, æternum est. Quid in hoc mundo stabile, quid perenne est? Credo diuitiæ, quæ usq; ad uespertinas quidem horas plerunq; manserunt? Sed forsitan gloria secularis? Audi ergo cuiusdā uenerabilis uiri uocem: Tempus, inquit, uitæ meæ leuius cursoribus fuit. Ut enim illi priusquam bene stent, exillunt: ita & hæc euolat antequam ueniat. Nec ignoro quod inferiorem te fecerit contra inimici conflictum cessatio dimicandi: scio quod in medio uerferis incendio secularium uoluptatum. Sed si aduersario dictum uelis, non seruiemus oblectationibus tuis, nec radicem adoramus omnium malorum: si sustuleris ad cœlū oculos, mox caliginem dominus tetri ignis excutiet: & eos quidem, qui te ad incendium impulerunt, cōcremabit: te autē in medio fornacis constitutum resperget rore nebularum, & sibilantis auræ spiritu æstuantia tibi corda mulcebit, ita ut nec ad cogitationes, nec ad conscientiam tuam uis ignis accedat: tantum ne requiescere segnior uelis, & sponte uincaris. Nā & munitissimas ciuitatum, cum sæpe omnia obliuentium tela uicissent, omnium expugnationum genera uitassent, unius tantū uel alterius ciuium interitus cōmanentium occulta proditio sine ullo repente certamine capi fecit. Et nūc caue, ne qua in sensibus tuis cogitatio proditiōis tibi machinā moliat innumeris artibus, licet longi temporis expugnatione murorū utatur inimicus, incassum cuncta tentabit. Multos nanq; ac magnos habes diuini muneris gratia uiros, qui nobiscū dolent, qui te palæstri oleo spirituali sæpe perfundit, qui pro animæ tuæ diebus ac noctibus salute formidant. Habes sanctū Valerium, ac deo dignū: Florentinum quoq; per omnia eidem morum ornamento germanum: Habes Porphyrium philosophiam Christi philosophantem: aliosq; præterea plures numero, & pares uita. Omnes hi indefessam fratrum lamentatione deplorant. Etiam sine dubio iugi prece meruissent assequi dudum quod precabant, si paulisper hostiū temetipsum laqueis eruerent tentantes. Quomodo ergo nō incongruum, & reprehensione dignum uideatur, si cum alij ne nunc quidē de tua salute desperent, sed cōtinuis orationibus recepturos se proprii corporis fratrem esse confidant, nolis ipse cōsurgere semel lapsus, sed iacere persistas, atq; ipsum quodāmodo hostē increpes, dicens: Occide, ne parcas. Nunc quid qui cadit, non resurget? In libris cœlestibus legimus dictū. Verum contradicis ipse his sermonibus, & repugnas. Nā desperare semel lapsus, nihil aliud est dicere, quam hoc, qui semel ceciderit non resurgat. Ne quæso, ne usque adeo in expugnatione tui, ac læsione permanas, ne uel tantum ignominia omnibus nobis offundas dolorē. Et quidem non nunc solum loquor, quando animum uicesimū necdum agis, sed etiam si omni te æuo Christo uixisse meminisses, postmodū autē in ultimo senectutis curriculo æque ut nunc lapsum uiderem, ne tunc quidem huiusmodi in te despe-

dare: nihil uobis proderit ista medicina. Et quid mirum est, si nobis ista contingunt? Etenim omnipotens deus, cum exhortatus fuerit & consolatus quemlibet: ille uero qui audit, non obediatis: ne tum quidem aliqua ex parte proficiat; sed & maioris hinc poenae occasio ei, qui noluerit obedire, nascetur. Et hoc significans Christus dicebat: Si non uenissim, & locutus eis non fuissim: peccatum non haberent. Modo uero excusationem non habent de peccato. Et praeterea, Hierusalem quae occidis prophetas & lapidas eos qui ad te missi sunt: quoties uolui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos sub alas, & noluit? Ecce relinquetur domus uestra deserta. Hoc igitur sciens labora & da opera, atque contende habens subsidium eorum quae dicta sunt, expellendi & eiciendi cum multa uirtute turbantes te cogitationes, tumultum & tempestatem maximam concitantes. Sed quod istud operaberis, & haec nostram admittes exhortationem, omnino non dubito. Oportet autem te tibi praeparare gladios & hastilia, & arcus & sagittas, & clypeum & tibialia: ut his quidem munitus, illis uero adoriaris atque configas, & tanquam mortuas exponas superuenientes tibi tumultuosas cogitationes. Vnde itaque machinamenta & funditores comparemus: quatenus ne iuxta quidem hostes permittantur accedere, sed admodum procul moeror cum plurima excellentia propellatur. Pauca quaedam de ea philosophemur atque monstremus, quam grauis haec res sit & molesta. Nam tristitia animarum crudele tormentum est, dolor quidam inexplicabilis: & iudicium omni iudicio uindictaeque deterius. Nam & uermis est similis uenentato: non solummodo carnem, sed & animam ipsam perimens. Et tinea non solum ad ossa, sed ad corda pertingens: & perpetuus quidam carnifex non animam dilanians, sed uires animae consumens: & iugis nox, ac tenebrae profundae, & tempestas, & turbo, febris non apparens omni igni ualidius incendens, & pugna requiem non habens, & languor plurimos obscuras uidentum. Nam & Sol, & huius perspicui aeris natura impedimento uidetur esse taliter affectis: & in ipso meridie profundissimam noctem uideat imitari. Vnde & admirabilis Propheta, dum significaret ista, dicebat: Occidit illis Sol meridie, non tanquam sydere dissipato, neque tanquam si huius cursus esset incusus: sed quod in moeroribus anima constituta etiam diei lucem noctem putaret. Non enim noctis tenebrae tales sunt, qualis nox moeroris existit, non quidem ueniens ex lege naturae, sed ex cogitationum obscuritate collecta: formidabilis quaedam & intoleranda subsistens, crucem circumferens, faciemque omni tyranno crudeliorae praese ferens: nulli facile obtemperans eorum, qui eam dissoluere moluntur, sed adamante fortius tenet frequenter animam captiuam: si quando haec plurima philosophia uisa non fuerit. Quid istud opus est recensere, tanquam de proprio proferentem? Est in manibus in eos qui superati sunt, iam ue-

1019. 15

1019. 23

Amos 8

nire, & inde eos ipsius uires addiscere. Magis autem, si uideatur, prius interim probationem eius aliunde facia. Quando enim Adae peccauit illud graue peccatum, & omne genus hominum in commune damnauit, de moerore poenas luebat: illa uero quae amplius deliquerat, ideo quoque grauiore tristitia moerebat: adeo ut huius peccatum, dum uiri comparat errore, non putetur illud esse peccatum. Adam enim non est seductus: mulier autem seducta in praeruaricatione fuit. In praeruaricatione igitur ista seducta fuit, dum tale sibi ac uiro populum temperasset: ideoque hoc genere uindictae punitur quasi quae possit dolorem sufferre moeroris. Multiplicans enim, inquit, multiplicabo moerores tuos, & gemitum tuum. In tristitia filios generabis. Nusquam dolor, nusquam labor & sudor, sed moeror & gemitus. Et illa, quae ex his uindicta descedit, doloribus & infinitis mortibus est coequalis, imo etiam multo deterior. Nonne caput humanorum malorum formidabile, & non ferendum, & mille uidetur luctibus dignum? Nonne iniquitatis extremae hanc esse Paulus dixit ultimam poenam? Nam indigne mysteriorum sacramenta tangentes, & ueneranda mensae participes inhonestos, hanc poenam luere memorauit ita dicens: Propterea inter uos multi debiles & infirmi, & dormiunt plurimi. Nonne & legislatores omnes eos, qui intolerabiliter deliquerunt, hoc uindictae genere damnauerunt? Sed & deus nonne hanc in lege posuit ultimam poenam, his qui magna peccassent? Nonne propter huius mortis timorem, patriarcha ille Abraham & qui humana uicisset natura: uxorem propriam maluit uoluptatibus donare barbaricis, & Aegyptiae tyrannidi? Nam fabulam ipse componebat iniuriae, & rogabat uxorem, ut cum eo tam horrendam tragediae simularet. Nonne erubescit, huiusmodi scenae proferens causam? Erit enim, inquit, ut cum uiderint te facie clara, & speciosam uultu, occident te: te uero reseruabit. Dic ergo, quod foror mea sis, ut bene mihi sit, & uiuat anima mea propter te. Vides timorem? uides tremorem, exagitantem excelsam & philosophicam illam animam? Vides adamantem formidine solutum? Mentitum genus, & aliam pro alia pro alia persona inferebat. Quis enim non confundatur & decedat: cum uideat eum, qui heri & ante paucos dies gradiebatur stipatus, atque mille actus exequabatur, domus, uxoris, famulorum, liberorum curam gerebat, minabatur, terrebat, irrogabat poenas, inferebat supplicia, mille alia per ciuitates atque regiones operabatur: subito iacere praecipis lapidibus plus tacentem, plurimis se lamentantibus & amicis lugentibus, uxore uulnerante cor, genas lacerante, crinesque soluente, ancillarum choros undique congregante cum multo, ut diximus, planctu: illo nihil penitus sentiente? Omnia enim subito recessere de medio, mens, cogitatus, & anima, & flos ipse faciei, motusque membrorum: & successere deformis uocis amissio, insensibilitas, corruptio, sanies, uermis, cinis, puluis, foetor, dissipatio plena uisionis horrendae: usque adeo, ut ossa ipsa

1. Tim. 2

Gen. 3

1. Cor. 12

Gen. 12

ipsa totius soluantur corporis. Sed interim totum hoc formidabile & ipsis rebus ostensum ex sanctorum illorum timore, longe leuius est moeroris tui defectione. Propter hanc enim prolixiore uerborum ambitu diem consumpsi: ut te doceam, quam poenam modo sustineas: & quomodo ad aequalem libram huius defectionis, multo maiorem uicem expectes honorum. Ut autem discas quoniam haec ita sunt, ut dicuntur: ad eos iam confugiam, qui ab hac captiuitate esse noscuntur, ad quos & prius uenire cogebat. Hebraeorum enim populus, dum Moses uenisset, & libertatem euangelizasset, & Aegyptiorum malorum liberationem, neque sic eum audire sunt passi. Nam & causam legislator ille memorabat: Locutus est autem Moses populo, & non audiuit populus Moysen a pusillanimitate. Et quando maximas ludaeis deus tetenderat minas pro iniquitate multa, post commorationem in aliena regione, post fames, post morbos, & humani generis cibum: hanc infert uindictam, dicens: Dabo illis cor deficientem, & oculos deficientes, & animam tabescentem. Sed quid opus est nominare ludaeos, populum, uidelicet, in quietum, & insipientem, & carni solummodo mancipatum, & philosophari nescientem? Possumus in praesentia magis ex praeclearis illis uiris super his accipere probationem. Namque apostoli triennio cum Christo uersati, & de immortalitate multa fuissent edocti, aliisque secretis: cum operati fuissent signa miranda, & omnem gloriam supergressi, & ipsum admirationis autorem multo tempore ob oculos habuissent, & cum mensae unius & confabulationis tantorum sermonum participes extitissent, & essent omnimodis eruditae: quia audire uerba, quae pusillanimitate sibi met concitarent, frequenter eum retinentes & suspensi ab eo sicut infantes, qui intenti sunt sub mammis, & semper eum interrogantes. Quod uadis? ita extincti sunt tristitiae tyrannide, & toti moerore confecti sunt, ut ab eo haec ultra non quarent. Et ob hoc increpans eos Christus, dicebat: Audistis, quia uado ad eum qui me misit, & uenio ad uos: & nullus ex uobis interrogat me, quod uadis? Sed quoniam ista locutus sum uobis, tristitia repleuit cor uestrum. Vides, quomodo amor Christi tristitiae tenebras fecerit, & quomodo est in illos grassata captiuitas, & suos esse penitus haec effecit. Helias uero ille, non enim discedam ab eo, ne nunc quidem post fugam atque discessionem a palastina, tristitiae ferens regnum: etiam fortiter moerebat. Hoc item conscriptor iste significabat, dicens: Quoniam abiit secundum animam suam. Audi quid dicit, oras: Sufficit domine, accipe animam meam: quoniam non sum ego melior supra fratres meos. Et illud timendum, illius totius uindictae cumulum, malorum omnium caput, totius peccati supplicium: hoc in orationibus postulabat, & pro gratia quaerit accipere: ita morte moeror grauior est. Ut enim illud fugeret, refugit ad mortem. Hoc in loco aliquam tibi uolo etiam soluere quaestionem. Noui enim desiderium tuum circa

Exod. 8

1. Cor. 28

1. Reg. 19

solutiones eiusmodi, & admodum noui, quantum tibi hinc conferam gratia. Quid tibi uult ista quaestio? Si mortem meliorem moerore credebat: quare & patriam & populum, ne mortem incurreret, reliquit & fugit? Quomodo autem mortem quam tunc fugerat, nunc requirit? Ut uideas hinc etiam maxime quomodo morte peior est moeror. Cum enim eum solus ille timor turbasset: sine dubio agebat omnia, ut eum posset effugere. Cum uero incidens ista tristitia propriam ostendit naturam excedens eum, & consumens dentibus suis intolerabilem huic penitus factam: tunc denique ille, quod erat plus omnibus graue, leuius aestimauit. Ita & Ionas moestitiam fugiens, confugit ad mortem: & ipse, ne intret, postulat dicens: Accipe animam meam a me: quoniam bonum est mihi mori magis, quam uiuere. Et Dauid, siue ex persona propria, siue alijs quibusque plangentibus: psalmum scribens, id ipsum indicat: Obmutui, & humiliatus sum, & silui a bonis, & dolor meus renouatus est. Concaluit cor meum intra me: & in meditatione mea exardescit ignis: illum ignem & igne ualidiorum moeroris significans passionem. Vnde nequaquam ferens plagas eius & dolores locutus sum, inquit, in lingua mea. Dicis mihi, quid loquimur? Mortem. Et ita postulat, dicens: Notum fac mihi domine finem meum. Et numerum dierum meorum, quis est: ut sciam, quid delit mihi. Ut quid, inquit, ego derelictus sum, & quid deerit mihi? Hoc est, ut quid hic remansi, & in praesenti commoror uita, alijs in mortem concedentibus? Et sic mortem requirit, siue ipse, siue ille cuius persona loquitur suscepta: ut & interitu non instante, tempus praesentiae eius optaret addiscere. Notum enim fac, inquit, domine mihi finem meum: ut & hic fruatur maxima uoluptate: ita uotitum, quod timebatur, efficitur. Propter intolerabilem moestitiae dolorem, & ignem qui in mente succenditur: in meditatione, inquit, mea exardescit ignis. Tantam itaque supplicij uim sustinens, bonorum uices maximas sperabat: multa brauia, innumerabiles retributiones, claras ac ualde florentes huiusmodi certaminum coronas. Nam non solum bona noui, inquit, facere: sed & pati quidlibet mali, spe fretus plurimae mercedis atque maximis praemijs illectus. Et ad hunc iam ecce procedo sermonem factis tibi & omnibus profuturum: & idoneum urgere homines ad patientiam, & erigere ad tolerandum: nec sinere istis passionum sudoribus cedere. Itaque quod omnibus passionibus peiorem constaret esse tristitiam, & malorum omnium cumulum principiumque: sermo iam nobis istud abundantissime comprobauit. Restat autem iam recte factorum & periculorum facere comparisonem: ut scias manifeste, quod non solummodo praecleara facientibus, sed aduersa sustinentibus, retributiones appositae sunt, & remunerationes admodum magna: quae non minus ad tribulationes pertinent, quam ad uirtutes. Magis autem est, ubi & debeantur amplius tribulationibus. Et, si placet, maximum inducamus

1019. 10

Psalm. 38

patientiae certatorem, qui in utroque eorum fortiter splenduit; illum, inquam, adamantem, illam patientiae petram, qui in Auside quidem regione duravit: per omnem uero orbem excellentiae suae uirtutibus inclaruit. Et dicam eius actus & passiones, ut uideas, unde amplius eluxerit. Qui igitur erat huius boni actus? Domus, inquit, mea omni uenientia patuit: & communis erat uiatoribus portus. Illius ferè omnia possidebant. Ego enim, inquit, eram oculus caecorum: pes uero claudorum. Ego eram pater inualidorum. Iudicium autem, quod non noueram, inuestigauit: & confregit molas iniustorum, & de medio dentium eorum rapuit rapinam. Infirmi autem quancumque habuerunt aliquando necessitatem, à me impetrauerunt. Neque exiit quisquam ianuam meam sinu uacuo. Vidisti uarias species humanitatis, & diuersos misericordiae portus: & eos qui opprimerent, modis omnibus adiuuantes. Vidisti inopem sufferentem, uidisti uiduitatis subuenientem, oppressos tuentem, uim facientibus formidabilem. Neque tantum ut adesset ac iuuaret, studium proprium demonstrabat. Hoc enim solet esse multorum: sed & ut negotium ad finem usque deduceret, & cum magnis hoc uiribus faceret. Confregit enim, inquit, molas iniquorum: contra contentione uidelicet illorum, providentiam suam erigens, uelut murum. Non autem solis hominum malignitatibus, sed et ipsius naturae insidijs opposuit diligentiam suam: ex abundantia uirium suarum emendans eius errores. Non enim habebat, quae tribueret, membra peccatis. Nam cum dat oculos suos caecis, pedes claudis, fiebat totus membra debilitis: & per eum orbatum luminibus, priuatis cruribus, illi uidebant, hi ambulabant. Quid par istis inueniri possit humanitatis? Nosti ceteras eius, credo, uirtutes: ut ne omnia prosequens, uidear elongare sermonem. Mansuetudinem uidelicet, lenitatem, castitatem ueram. Quae etiam non uere admiratione maiore istud dignum, mitis erat atque mansuetus, & ipso dulcior melle, etiam ceteris omnibus è famulis suis: quia amorem, quem circa illum sumpserant, demonstrabant dicentes: Quis det nobis de eius carnibus scitari? Si autem seruis ita desiderabilis erat & amabilis, quibus necesse est frequenter timori esse dominantem: multo utique magis ceteris sanctis omnibus. Haec igitur & his plura apud temetipsam colligens ueni, egredere mecum in quendam passionis eius catalogum: & uideamus singula comparantes, quando clarior apparebat, cum illa operaretur, an cum tristitiam pateretur, & quae defecerat, cum ei plurimum commouerunt. Quando itaque erat Iob illustrior, quando domum suam omnibus aduenientibus aperuit: an cum ea ruente, uerba amara non protulit, sed potius domino benedixit? Utique cum hoc quidem uirtus esset, istud erumna. Quando splendidior erat, dic mihi, cum sacrificabat pro filiis suis, & eos ad concordiam congregabat: an cum defossi & amarissimo genere fuissent mortis extincti, cum magna philosophia pertulit quod euenit? Quando potius ille radiauit, quan-

do ne de tonsura ouium suarum calefacti sunt humeri nudorum: an cum audiens ignem descendisse de caelo, & exedisse cum pastoribus greges, non est commotus, neque turbatus: sed amantissime pertulit casum? Quando maior illuxit, cum sanitate corporis ad oppressorum patrocinium utebatur conterens molas iniquorum, & ex medio dentium rapiens rapinam, miseris portus existens: an cum hoc idem corpus eius, hoc est indigentium scutum, uermibus uidebatur absumi, sedens in stercore, & testa illud radens? Impleo, inquit, tabernaculum facinorae: Atquin illa quidem omnia praecelara facinora erant, ista uero omnia passiones: sed tamen ista illum clarior, quam illa fecere. Haec enim maxime amarissima certaminum portio, & maiorem uirtutem requirens, & animam fortior & mentem philosophiae appositior, quae maiorem circa deum habebat charitatem. Et praeterea cum illa quidem fierent, etsi impudenter & ualde crudeliter: attamen contradicit diabolus, dicens: Numquid gratis colit Iob deum? Haec uero cum contigissent confusus abcessit, terga dans quod neque uel impudentem contradictionem, uel uiam saltem habentem aliquam possit opponere. Haec enim coronae perfectio, hoc uirtutis cacumen, ista fortitudinis aperta probatio, hoc uerissimi philosophiae incrementum. Indicat autem hic ipse beatus Iob: quanto tyrannus haec animorum, moeror scilicet, sit ipsa deterior morte, requiem eam uocans. Mors enim, inquit, uiro requies. Hinc eam pro munere postulabat: tantum, ut à tristitia liberaretur, dicens: Si enim concedat dominus, & ueniat mihi petitio mea, & mea spes det mihi deus: incipiens dominus uulneret me, & in finem me interficiat. Sit autem ciuitas mea sepulchrum, in qua supra murum eius insiliebam. Quanto itaque animi moestitudo talis omnibus erat grauior, tanto maiores expectat retributiones. Ut autem & aliunde discas, quantum lucri afferant passiones, etiam si non propter deum quisque patiat (et ne quis hoc hyperbolicos dicere me credat) patienter autem & fortiter ferat atque manueret, deum uero in omnibus glorificet: iste ipse nesciebat propter deum ista se pati, & tamen pro hoc coronabatur, quod cum causam nesciret, patienter hoc ferret. Sed & ille Lazarus naturali infirmitate comprehensus: hoc autem non erat pro deo pati: quoniam interim solummodo patiebatur, uiriliterque portabat, quum non esset qui curaret: tolerauerat enim dolorem uenientem à uulneribus, à fame, ab aspectu diuitis, & crudelitate: nosti quantas adipisci meruit postea coronas. Et quidem eius nullum praecelaram facinus inuenimus. Non quod pauperibus sit miseratus, non quod oppressis affuerit, non quod boni forte aliquid fecerit, sed quod sanuam diuitis pertulit exclusionem & debilitatem, & canum linguas, & despectum contra se diuitis. Quae omnia periculosa esse constabat. Sed interim magnificum iste nihil fecerat. Verum quoniam tantummodo malorum istorum tristitiam fortiter pertulit: parem Patriarchae, quem plurimas scimus fecisse

Iob 31

Iob 2

1. Cor. 11

fecisse uirtutes, finem habere promeruit. Dicam autem quid cum his etiam aliud, quod opinionem multorum uideatur excedere: non tamen ueritatem. Et si bonum quis operatus fuerit magnificum uel uirile, non autem cum labore atque periculo: non aliquam multam recipiet mercedem. Vnusquisque sane propriam mercedem accipiet, secundum suum laborem: non secundum magnitudinem facti, sed prout fuerit qualitas passionis. Propterea & Paulus glorians, non eo quod magnum quid fecisset, solummodo gloriatur: sed & quod aduersa tolerasset. Cum enim dixisset: Ministri Christi sunt, ut minus sapiens dico, magis ego: & per comparisonem in quo ipse praecederet, texens non dixit, tantis & tantis praedicaui: sed dimittens omnia sua praecelara facinora, mala quae tolerauit, enumerat ita dicens: In laboribus plurimis, in plagis supra modum, in carceribus abundatius, in mortibus frequenter: Quinquies quadraginta à Iudaeis una minus accepi. Ter uirgis cesus sum: ter naufragium feci. Nocte & die in profundo maris fui. In itinere saepe, periculis fluminum, periculum latronum, periculum ex genere, periculum ex gentibus, periculum in ciuitate, periculum in solitudine, periculum in mari, periculum in falsis fratribus. In fame & siti, in frigore & nuditate. Praeterea illa, quae extrinsecus sunt, incursum mei quotidianum. Vides uelut seriem passionum, & gloriae occasiones. Deinde infert facinus praecelaram. Et in hoc rursus, plus passionis aliquid inuenimus, quam ipsius facti magnificum. Cum enim dixisset: Concursum mei quotidianum, ea quae se peruenirent, memorans, frequentes uidelicet conturbationes: hoc enim est, quod dicit, concursus mei. Intulit enim dicens: Sollicitudo omnium ecclesiarum. Non dixit, correctio, sed sollicitudo: quod plus habet de passione, quam de uirtute. Et sequentia haec designant: Quis infirmatur, & ego non infirmor? Non dixit, corrigor: sed infirmor. Et denuo: Quis scandalizatur, & ego non uror? Liber ab scadalo, sed particeps sum moeroris effectus. Deinde ostendens quod haec talia maximas haberent retributiones, secutus est dicens: Si gloriari oportet, quae infirmitatis meae sunt, gloriabor. Et alibi denuo infert eiusmodi fugam, per fenestram in sporta demissus sum per murum. Hoc autem de male patiendi genere descendebat. Si itaque, ut diximus, passiones, magnas habent mercedes: omnibus uero passionibus peius & perniciosius animi defectus atque tristitia: cogita quantae tibi repositae sint remunerationes. Non enim cessabo frequenter tibi hanc insonare cantilenam: ut, quod in principio uideor esse pollicitus, modo complere praualeam: & ab ea ipsa tibi moestitia afferens cogitationes, quae possint contra eandem tibi parere consolationem. Ut autem & aliunde cognoscas, quantum sit cum passionibus aliquid fortiter facere, & quanto minus sit id ipsum sine labore perficere: Nabuchodonosor ille Babylonius, qui quum in sceptris & diademate uiueret, euangelicum opus aliquando perfecisse dicitur. Post illam enim fornacem, & gloriosam inopinatamque uirtutem in orbem toto terra

rum extitit praedicator. Nam non lingua solummodo, sed & per literas ubique sic scripsit: Nabuchodonosor populis, tribubus, linguis, habitantibus in omni terra, pax uobis adimpleat. Signa & prodigia, quae fecit mecum deus excelsus, placuit coram me annuntiare uobis, quoniam magna et fortia sunt, & quoniam ingens & forte regnum eius, regnum omnium seculorum & potestas in generatione & generationem. Et edictum proposuit eiusmodi: Omnis populus, tribus, uel linguae, si dixerint uerbum contra deum Sydrak, Misak, & Abdenago, erunt in perditionem, & domus eorum in direptionem. Et adiungit: Quoniam non est deus alter, qui ita possit liberare. Vides minas in literis positas, uides timorem, uides doctrinam, uides excelsam praedicationem, & extensas literas ubique terrarum: Quid itaque, dic mihi, parem num apostolis accipiet iste mercedem, quoniam locutus est dei, non impari praedicatione, uirtutem: quoniam tanto studio tam bonum sparsit ubique sermonem? Non plane, nec quasi aliquid ex parte: sed supra modum prorsus minorum. Atqui id ipsum opus fecit, quod & illi. Sed quoniam non hic uel afflictiones uel passiones uidentur adiunctae: ideo intercessa sunt iura mercedis. Hic namque cum potestate agebat hoc totum: illi uero prohibitionem & expulsionem sustinentes, poenas omnes ferentes ac uerbera in miseris constituti, praecipitati, submersi, fame necati per singulos moriebantur dies: iam ipsa per desidia anima sustinente tormenta, per unumquemque infirmum firmantes, per singulos qui scandalizabantur iusti. Sed & erant in his doloribus & moerore, uices plurimae retributionum. Nam unusquisque propriam mercedem accipiet secundum suum laborem. Non enim desistat frequenter hoc dicens, ac propterea & misericors deus, cum saepe Paulus rogasset liberari se ab his passionibus & deflectionibus dolorum atque discriminum, nequaquam annuit. Propter hoc enim, inquit, ter dominum rogavi: & non merui postulata. Et dic mihi, rogo te, quae ex causa iam poterat maximam ille sperare mercedem, si eundem praedicaret in securitate & delictis constitutus, ob hoc quod osaperuit, linguam mouit, domi sedens? Sed hoc cuiuslibet facile erat, & ei qui animi uideret esse deiecti, & qui insane dissolutaque uiueret uita. Modo uero ubi eorum mortium, cursuum minorum, moestitiae ipsius lachrymarum dolorumque: (nam triennio, inquit, nocte & die cum lachrymis exhortans unumquemque uestrum non desisti cum omni fiducia) remunerationes accipiet & coronas? Haec itaque cogitas, ac retractas quantum sit lucri, acta cum molestis ac doloribus uita: gaude & delectare quaestuosam & mille plenam coronis uiam à prima tua aetate proficiens, etiam per frequentissimas passiones. Nam & imbecillitas corporis multiformis & uaria, & innumeris mortibus peior, non desistit expugnare te saepe: & detractionum & iniuriarum quidam hymbres, & calumniae nunquam, quae tibi inferrent, cessauerunt. Moerores autem & crebri fontes lachrymarum per omnia inquietauerunt tempora. De istis autem

Daniel 3

2. Cor. 12

Ast. 20

autem etiam unum per seipsum sufficit eis ad utilitatem plurimam. Lazarus enim propter solam infirmitatem, similem Patriarchae adeptus est finem: & publicano detractio pharisaei iustitia, quae pharisaeum uinceret, deportauit. Et apostolorum princeps correxit ex lachrymis illud peccati uulnus horrendi. Quando ergo unum ac solum de passionibus praedictis uides ad meritum potuisse sufficere: cogita, quantas ipsa receptura es remunerationes, quae cuncta simul, modum omnem superans tolerasti: & per omne, quod est amplius, tempus. Nihil enim, inquam, ita claros & bonos amulatores bonis satiat infinitis, sicut turba tentationum, & pericula, & dolores, & moerores, & sustinere semper insidias malignorum, & eorum uel maxime a quibus ista fieri non debent, ea quae omnia ferre manserit. Denique & filium Iacob nihil ita beatificauit, & fecit placere, sicut tunc illa omnia, calumnia, & uincula, & catenae, & miseria quae inde descendit. Magnam etenim illud castitatis indicium, quando Aegyptiam libidinem uicit, & miserrimam illam uocantem se ad conuentionem iniquissimam respuit, reperit: sed non magnam hoc ita, sicut passionibus. Qualis enim laus est, dic mihi, non moechari, neque alienam copulam dissipare, neque cubile ad se non pertinens uolare: neque laedere eum, qui sibi benefecerat: nec pudore perfundere domum patris sui, qui eum magnam fecit? Illud est maximum, id est, discrimen, insidiae, furor libidinis mancipatae, illata uolentia, inuitabile quoddam uinculum thalami, quod ei adultera illa composuit: retia, quae undique accusatio tetendit: calumnia, carcer, catenae: & quod nihil eorum quae iusta fuerant, impetrauit, post certamen uidelicet tantum, pro quo debuit coronari: & quod in custodiam tanquam reus criminis usque deducitur: & cum his, qui extrema deliquerant, clauditur. Fecit ergo eum magnam pedor, ferrum, & omnis miseria uinculorum. Tunc eum uideo magis clarere, quam cum supra sedem Aegyptiam frumenta indigentibus diuidebat, famemque soluebat, & communis fiebat omnibus portus. Tunc enim uideo splendenter magis, cum illi compedes & manicae imponerentur, quam cum in superbis uelut stibus magna potentia ingerebatur. Tempus enim illud cuiusdam negotiationis, & infiniti quaestus erat, illud scilicet uinculorum: deliciarum autem & libertatis & honoris tempus habebat quidem plurimam uoluptatem, non autem plurimum lucrum. Praeterea nec sic quidem eum beatum dixerim, cum honorat a patre, quam cum ei inuidet fratres, & domesticos patris inimicos. Nam a prima illi aetate grauisima pugna de domo ueniebat ab his, qui in eo quod arguerent non habebant: conficiebantur autem & dissiliebant, eo quod maiorem patris mereret affectum. Et quidem amorem ipsum legislator Moses non de pueri meritis habuisse principium, sed a tempore ipso, quo natus est: quoniam ultimus est, inquit, genitus, & in ultima senectute. Eiusmodi autem amabilis filij pueritia: quippe qui contra spem generat, propterea diligebatur. Amabat enim, inquit, eum: propterea quo-

am filius senectutis erat ei. Hoc autem legislator scripsit, sicut ego arbitror, non quod uere erat: sed ipsam patris cogitationem & occasionem exponens. Nam cum uideret infantem inuidiam sustinere: curare hunc affectum in fratribus uolens, finxit causam dilectionis, quae non magnam ei inuidiam generaret. Nam quia non erat amoris haec causa, sed uirtus animae, quae esset & in ipsa aetate uiridior, de Benjamin utique apparet. Si enim ille propterea diligebatur, multo magis iunior plus eo diligere oportebat. Post Ioseph enim est ille generatus: & magis iste quam ille erat ei filius senectutis. Sed sicut praedixi: patris hoc constabat esse figmentum, pugnam uolentis dissipare fraternam. Sed ne sic quidem potuit, & incendit flamma ualidior. Et quoniam nihil facere praeualebant: interim detulerunt contra eum detractioem malignissimam, & criminatione appetiuere turpissimam: praeuenientes in odijs barbaram foemnam, multo apparentes ea esse peiores. Siquidem haec in extraneum, illi iniqui extitisse uidebantur in fratrem. Sed ne chucusque suam statuerent malitiam, sed priora semper augebant: & solum apprehendentes illum in solitudine uendiderunt, & seruum ex ingenuo facientes, inuenerunt amarissimam seruitutem. Non enim contribulibus quibusdam, sed barbaris & alienae linguae uiris, & in barbaras abeuntibus partes fratrem proprium uendiderunt. Deus uero clariorem eum parans, facere patiebatur ea quae fiebant: & longanimiter tolerabat succedentia periculis. Post inuidiam enim illam & accusationem turpissimam interfectio secuta est: seruitus, scilicet, ipsa morte acerbior. Non enim tibi simpliciter transeat, quod dictum est: sed cogita, quale erat: ut infantulus, qui fuerat bene natus in domo paterna, cum omni ingenuitate nutritus & dilectione tanta patris, subito a fratribus uenundaretur, qui nihil haberent quod accusaret: & alienis ac barbaris traderetur, & moribus peregrinis & extraneis: & ut uerius dicam, magis bestijs quam hominibus, & sine ciuitate & transmigrator & peregrinus, & seruus ex ingenuo efficeretur & ciue, ut qui tanta fruebatur felicitate, ad ultimam deduceretur miseriam seruitutis: ut supra modum iniuria acciperet amarissimos dominos, & deduceretur in barbaram terram. Sed nec in hoc mala ista cessauerunt: & expectabant insidiae rursus insidias, post omnia illa miseranda ubi fratres suos adoratos se esse praedixerat: cum enim eum accepissent hi negotiatores, non apud semetipsos retinuerunt, sed alijs eum peioribus barbaris tradiderunt. Nosti autem & hoc, quomodo ad cumulum calamitatis accedat, malos dominos mutare peioribus. Molestiorem enim facit seruitutem, cum peregrini sunt denuo illi qui comparant, & prioribus sauiiores. Et peruenit ad illam Aegyptiam & insanam mulierem, deoque contrariam. Illuc inquam, ubi impudentia ora nascuntur: & est apud Aegyptios, ex quibus unus solus potuit magnum illum Moysen in fugam uertere: & uix paululum ibi requieuit benigno circa se deo mirabilia faciente, & tanquam ouem, feram illam, quae eum

quae eum comparauerat, mitigante. Statim enim palaestrae parabatur, & aliud denuo stadium aliaque luctamina, certamina alia, & sudores prioribus fortiores. Cum enim uidisset eum iniquissimis oculis illa, quae emerat, & fuisset uultus eius specie captiuata, & uitijs omnino possessa: concupiscentia huius libidinis leana facta est de foemina. Et erat iterum Ioseph hostis domesticus, agens aduersus eum contraria magis, quam priores. Illi etenim odientes eum, domo expulerant: haec diligens & incensa iuuenis specie: Et erat istud duplex bellum, magis autem triplex ac multiplex. Non enim, quia eualit haec retia, & concidit hunc laqueum breui momento temporis: putes eum certamen istud tanquam sine labore superasse. Nam & sudorem sustinuit ingentem. Et si uis eum manifestius discere: cogita, quantum est iuuentuti certamen hoc. Nam in ipso flore aetatis tunc erat constitutus: quando naturae maius erat incendium, quando maior concupiscentiae tempestas, quando infirmiora consilia sunt. Adolescentium enim animae non admodum prudentia munitur, nec plurimum uirtuti commodant studium: sed tempestas in eis acerbior passionum: & ratio, quae uitia gubernet, infirmior. Cum uero aetate accessit & libido mulieris. Et sicut Babyloniam fornacem manus illae Persicae cum multo studio succendebant, abundantioremscā ignibus suggerentes, & porrigen-tes flammam diuersa fomenta: sic tunc misera haec atque miseranda mulier accendit ignem illa fornace maiorem, unguentis oblita, fumentis genarum, picturis oculorum, uoce cofracta, motibus & gressibus dissolutis, mollibus uestimentis, auris circulis, & infinitis eiusmodi machinamentis, quasi per magica quaedam turpitudinum uolens illicere infantem. Et sic captus feram, ad quam difficile peruenit, omnia incitat artis ingenia: sic & haec, utpote quae sciret adolescentis optime castitatem (nec enim tanto adhuc tempore poterat latere) arbitrata est plurimo opus esse apparatu, ut iuuenis iste caperetur: & propterea omnia artificia luxuriae commouebat. Sed nec haec sufficiebant: sed aptum tanquam ad hanc uenationem tempus locumque quaerebat. Ac propterea non statim ubi amore capta est, semet ingessit: sed expectauit plurimum tempus, malam istam quasi parturiens concupiscentiam, & seipsam diu apparans: timens ne in ipsa uelocitate & repentinis insidijs posset effugere. Et aliquando cum solum inuenisset intus in domo solito more degentem: barathrum tentationis profundius fodit, & undique alas uoluptatis expandens, tanquam in medijs iam retibus habens aquilam, sic subintrat: & sola solum retentans, imo uero non sola: nam habebat aetatem, & insidias ornamentorum secum cooperates: ecce ad illicitum actum illum pertrahit uirum fortem. Quid hac tentatione peius inuenias? Qua non istud est fornace ualidius: ut iuuenis speciosus, seruus desolatus, peregrinus, transmigrator, a domo sic luxuriosa & insana, sic diuite, sic potente, & tanta in solitudine (nam & haec ad captiuitatem

tem istam plurimum facit) comprehenderetur, teneretur, blandimentis adiretur, & ad cubile dominicum traheretur, & fierent haec omnia, post tanta pericula, & tantas insidias? Nosti etenim quod plerique ubi aduersa euaserint, & ad delicias uocati fuerint, ad requiem & uitam solutorem animo- rum currunt. Sed non ille ita: sed perseuerabat per omnia propriam continentiam demonstrans. Ego thalamum illum demonstrans, fornacem Babyloniam, & Danielis lacum, & uterum bestiae marinae, in quem propheta Ionas dimissus est, fidenter unum esse dixerim: immo thalamum istis esse peiorem. Ibi enim insidiarum uictoria corporis erat periculum: hic autem animae aperta pernicies, & mors: ut ita dicam, immortalis, & calamitas remedium non habens. Non autem ex hoc solo malum esse constabat genus hoc discriminis: sed quod cum maleuolentia & dolo plenum erat plurimis blandimentis, multo magis igne uario atque multiplici, non qui corpus incenderet, sed qui animam ipsam consumeret. Et hoc significans Salomon, dicebat: qui ualde bene nouerat, quod periculosum esset uirum mulieri propinquare: Alligabit, inquit, quis in sinum ignem, & uestimenta non comburent? Quis ambulabit super carbones ignis, pedes autem suos non incendet? Sic qui intrat ad mulierem uirum habentem, & omnis qui tangit eam. Hoc est autem, quod dicit: Quomodo impossibile est coniunctum igni non incendi: ita qui accedit ad mulieres, non potest illud effugere. Hic autem, quod multo fortius erat, sustinuit. Neque enim ipse ad eam accessit, sed ab illa tenebatur solus a sola comprehensus: plurimis malis costrictus & insidijs, qui refrigerium quaereret & quietem. Sed tamen in tantis rebus constitutus, & tam urbanam seram uidens ad semetipsum accedere, omni eum ex parte percutere requirentem per tactum, per uocem, per oculos, per colores, per sibi, per aurum, per unguenta, per uestimentum, per affectum, per uerba, per circumpositum ornamentum, per secretum, per solitudinem, per hoc quod poterat latere, per diuitias, per potentiam, & quae habebat in eo secum facientia: cum his omnibus quae supra commemorauimus, aetate, seruitute, peregrinationem: uicit omne illud incendium. Istam ego tentationem dixerim grauiorem esse fratrum inuidiam, & affinium odio, & distractione, & barbarorum dominatione, & longissima illa professione, & peregrina conuersione, & uinculis, & catenis, & longo malorum tempore, & miseria quae ei illic euenit. Nam & de ultimis ei periculum ueruebatur. Quoniam autem & hoc bellum surgit: & hic quoque factus est spiritus rotis flans a deo gratia, & a iuuenis ipsius uiribus. Tantum enim abundabat modestia & castitatis, ut & illius insaniam soluere festinaret. Sed tamen, quia ipse exiit in tactus: sicut illi olim iuuenes, qui apud Persidem ignem fugerunt (neque enim dolor, inquit, ignis in eis erat) & castimoniam magnus athleta probatus est, adamantis robur imitatus: uideamus qualibus rebus postea frui meruit, & quid post coronandum uirum illum succedit. Insidiae rursus & barathrum, & mors

1028

1029

1030

& mors & periculum, & calumniæ, & odium irrationabile. Nam miserrima tunc illa horrendo furore bacchata, amorem iracundiæ consolatur, & passionem unam coniungit alteri passioni, & concupiscentiæ luxuriosæ iram necit iniustam, & sit homicida post adulterij quasitam voluptatem. Et feritatem plurimam spirans, & ad necem hominis attendens conuocat iudicem corruptum, dominum, in quâ, illius uirum suum: illum in quâ barbarum Aegyptium, & introducit accusationem sine teste: & nō sinit intrare ad iudiciū eum, qui appetebatur: sed absentem accusat, apud stultitiā iudicis simul & furentis, eo quod quasi hæc persona existeret, cui facile crederetur: & ille seruus esset, qui accusabatur. Et cōfidens loquensq; contraria, obrinuit iudicantem, & quasi uictrix persuasit eum proferre sententiā, innocentemq; damnare, et uindictam inferre sauisimā. Et ecce uincula, carcer, catenæ: & ne accusator quidem sciens, condemnatur quasi adulter: quasi domini cum thorum concupisset, & alienas nuptias poluisset: quasi deprehensus, quasi confessus, quasi conuictus. Nam & iudex & accusatrix apud plerisque, qui non nouerant ueritatē, & uindicta ipsa quæ processerat, fabulam ipsam tanquam fide dignam faciebāt uideri. Sed nihil horum illum turbare potuit: nec dixit, istæ sunt somniorum retributiones, hic est finis uisionum illarum, ista sunt præmia castitatis: cognitio sine ratione, & sententia sine æquitate, & maligna rursus opinio. Tanquam fornicator de paterna domo nuper expulsus sum: & quasi adulter modo, & quasi mulieris castimoniam uiolassē, modo cogor in uincula: & hoc in me omnium completur assensu. Et fratres quidem mei illi adoraturi me (hoc enim somnia illa monstrabant) in libertate & abundantia delicijsq; uersantur in patria, & in domo degunt paterna: ego autem, qui supra illos uidebar futurus, cum sacrilegis & latronibus, & cum furibus hic uincior. Nec posteaquam patria carui, periculis liberor & rebus incertis: sed in aliena iterum terra alia præcipitia nos expectant, & gladij districti. Et illa quidem, quæ talia perpetravit, & calumniata est, & quæ dignam pro his poenam uere deberet, exultat modo atq; bacchatur quasi quibusdam trophæis, clarissimisq; uictorijs coronata: ego autē nullius conficius iniquitatis soluo ultimam poenam? Nihil ille horū neq; dixit, neq; cogitauit: sed sicut uir fortis per supplicia, tanq; per coronas ambulans gratulabatur: neq; contra fratres, neq; contra adulteram doloris memoriā retinebat. Et unde hoc manifestum est? Ex his, quæ ipse ad quendam, qui in carcere ligatus tenebatur, disputauerat. Tantum enim aberat ut à mœrore possideretur, ut tristitias solueret aliorum. Nam quoniam uidit nonnullos illic turbatos & confusos atq; deiectos: accessit statim. Et ubi didicit causam, quod ex somnijs fuerat nata turbela: que uiderant, soluit. Deinde eum rogaret, ut rex admoneretur de sui liberatione: & si enim uir fortis erat & admirandus, homo tamen erat, & nolebat

catenis illis miserabiliter cruciari. Dum ergo rogaret, uti memor eius esset ad regem, & suaderet ut ipse quoq; dimitteret ex uinculis: cum necesse eum esset & causam dicere, propter quā istuc trusus esset: ut pollet & ille, qui p eo rogaturus erat, dignā habere occasionē pro eo petendi: nullum tetigit de his, qui se laeserant: sed cum se de criminib. liberasset, stetit huc usq; & nō annexit eos, quos in eū iniquos fuisse constabat. Nam & ego, Gen. 4 inquit, ablatione ablati sum de terra Hebræorū: & quum nihil secerim, miserunt me in hunc locū tormentorum. Et ob quam causam non dicis: Taces meretricē, adulterā: taces fratres fraticidas, inuidiā, necem, distractionem, furorem, insidias dominæ & luxuriā, laqueos, machinas, tantā calumniā, iniquum iudiciū, corruptum iudicem, iniustam sententiā, uindictam non habentem rationem? Ut quid ista taces & celas? Non, inquit, noui retinere malitiā: quia hæc mihi coronæ sunt potius & brauia, & plurimæ mercedis occasio. Vides animā multa philosophia eruditā? uides mentem immunem ab iracundiā, & ipsi periculis altiorē? Vides eum cōdolentem magis inimicis, quā memorem malignitatis? Ne em fratres in medium deduceret, uel illam sanguinariam: Rapi-na, inquit, raptus sum de terra Hebræorū, quū nihil secerim. Et nunquā personā illius dicit: nec lacus illius memor est, nec Israhelitarum, nec rei cuiuslibet alterius. Sed interim post ista non leuis eum tentatio suscepit. Nam ille qui tantum ab eo adeptus fuerat solatium, liberatus à uinculis, et re uocatus ad honorem priorem: statim, ut est beneficium consecutus, oblitus iustitię fidem negauit. Nam homo hic quidem seruus in aulis regalibus uersabatur cum prosperitate quā plurima: ille uero, qui splenderat supra Solem, & ita claros uirtutis emiserat radios, habitabat in carcere, & nemo erat, qui regem cōmoneret. Oportebat em adhuc multas ei cōponi coronas, & brauia plurima cōparari: unde & proluxi laborū ambitus agebantur. Manere quidem oportuit certamina deo sinente, non tamen deserente, sed tantum permitte hīs, qui in eum propria exercabant malitiā, quantum uirum illum fortem dissipare non possent, nec auferre de medio uirtutis optimū certamen. Nam in lacum eum mitti permisit, & uestem eius cruentari: ad necem uero eius illos uenire non sinit. Et uidebatur quidem frater, nimirum ludas, hoc dedisse consilium: hoc autem ex dei prouidētia ueniebat. Et in Aegyp̄tia muliere istud euenit. Qua enim ex causa, dic mihi, seruidus ille et luxuriosus (scis enim Aegyp̄tū genus) ille, inquam, furiosus & iracundus, ideoq; nō admodum iudicio & æquitati utilis (quando & hæc quoq; species passionis isti hominum generi innata est) qua quæso te, causa, quem credidit mœchum & uxori propriæ uiolentum, non statim commotus peremit, aut ignibus tradidit? Sed sic cum esset irrationabilis, ut cū una parte sentiret, & accusato audientia non præberet: in ipso tempore uindicandi uultū se habere mansuetudinis demon-

demonstrauit: ut uidens quod maius est, furētem foeminā et rabiā, stentē, uestes scissas circumferētē, & hic maxime subincēsam, lugentē, & ululantē, nec sic tamē ad iuuentis exarserit interitū. Unde: dic mihi. Nonne manifestum est, quoniam ille qui leones frenauit, & in fornacē frigus immisit: hic etiam bestię huius compescuit immoderatum furorem, & iram extinxit ingentem, adeo ut temperaretur ipsa uindicta? Hoc quiuis facile addiscere potest, & in ipsis uinculis contigisse. Nā permisit eum ille uinciri, & cum condemnatis sedere: à crudelitate uero carcerē custodientis eripuit. Nosti enim quid potest carceris custos. Sed ille tunc mitis erat atq; mansuetus. Non solum enim non aliquibus affecit iniurijs, sed omnibus eum, quos illic uidebat habere, præposuit. Atqui cum eum pro adultero suscepisset, atq; damnato, & ad ultro satis nobili: non enim in domo aliqua uilissima, sed satis magna hoc scelus admisisse putabatur, sed interim nihil horum illum terruit uel

coegit, ut circa eum crudelis existeret: sed corong iusto de illis passionibus necēbatur, diuinumq; subsidium cum multa in eum abundantia fundebatur. Vellem adhuc aliquid epistolæ prolixitati adiungere: sed quoniam hoc quod diximus, ultra sufficientiā, modum arbitror excessisse: hoc in loco finem sermoni iam faciens, obsecro tuā uenerationem, quod semper te rogare non desisti, ut à mœrore quidē liberata glorifices deū, quod semper fecisti uel facis, & ei gratias pro omnibus molestijs & doloribus redde. Ita em & ipsa plurima præmia consequeris, & diabolo letale uulnus infliges: & nobis plurimam tribus consolationem, & poteris tristitię nebulam cum omī facilitate dispergere, & serenissima frui tranquillitate. Ne itaq; tu recidas, sed emergere ex hoc fumo elabora. Fumo enim, si uolueris, facilius hunc omnē mœrorem prorsus excuties. Hoc nobis iterū facito manifestum, ut lōge etiā cōstituti, plurimā de te talibus nos etiam literis metamus iocunditatem.

D. IOANNIS CHRYSOSTOMI ARCHIEPISCOPI CONSTANTINOPOLITANI LIBER CONTRA GENTILES, BABYLAE ANTIOCHENI EPISCOPI AC MARTYRIS UITAM CONTINENS, PER GERMANUM BRISIUM ALTISSODORENSIEM, CANONICUM PARISIENSEM, LATINUS FACTUS.

DOMINVS noster Iesus ad crucis supplicium iam iam accessurus, ac mortē illam uificā moriturus, nocte ea postrema, qua discipulos ad se suos semotis arbitris uocauit, apud eos cū per multa uerba alia fecit, eosdē plurimarū rerum cōmonerēt, tum inter alia, & tale quiddam ipsis dixit: Amen dico uobis, q credit in me, opera quæ ego facio, & ille facit, & his maiora faciet. At qui multi olim alij magistri extiterē, qui & discipulos habuerunt, & miracula item ostentarent, quemadmodum iactitantes gloriantur gentiles: ueruntamen illorum nemo unquam eiusmodi orationem usurpare, ac ne animo quidem uersare sustinuit, neq; sanē possint ē gentilibus ulli, etiamsi nihil non se præstaturus, quæ illorum est impudētia, profiteant, commōstrare huiusmodi elogij, sermonē uel apud se extare. Spectra quidem certe demortuorum, neq; nō cadauerū quorundam simulacra qui præsentarēt, multi multos apud illos nouarum mirādarumq; rerū autores extitisse affirmant, quin & uoces nescio quas quibusdam ē monumentis eductas ad nonnullos peruenisse referunt, quod uero quisquā ex eis omnibus, qui magna in admiratiōe habitū apud illos uixerunt, uel quos post obitū in deorū numero reatos opinati sunt, talī ad discipulos suos oratione Chryf.

usis sit, illorū sanē nemo unq; affirmauerit. Causam autē, si placet, aperit, quamobrem illi in reliquis alioqui omnibus impudentes, nudo quasi capite, ac perfricta fronte mēdacia sua proferētes, tamē eius generis cōmentū effingere ausi nunq; fuerint. Non enim temere, neq; certe ab re ab eo sermōe cōminiscendo abstinerūt: sed hoc ipsum astute sciuerunt pestilentissimi generis nostri hostes illi, eum qui alijs fucum facturus sit, oportere probabilia quēdā, & ueritatē atq; artificij plena, & quæ deprehendi nō facile queant, commentari. Nā & callidos, tum piscatores, tum aucupes ne quaquā nuda proponere retia, sed illis diligenter esca prius circūlatis, ita demū uenationis utriusq; utrosq; cōpotes euadere: qui si retibus detectis, ea beluis quas captant, contuenda præbuerint, fiet certe, ut neq; pisces, neq; aues unq; in ea introeāt, imò uero ut ne illis quidē prorsus appropinquēt, ita ut uterq; domū uacuis manibus sit reuersurus, tam qui mari piscatur, q; qui terra uenatur. Ergo quando & illis quoq; propositū erat homines in nassam obtrudere, suam imposturā in huius uitæ, quasi mare quoddā, nudam minime coniecerunt: sed cōfictis prius ac cōpositis ijs, qbus imprudentiores capere possent, ulterius mendacio procedere superfederūt, ut qui tū uerentē, ne plus æquo mēdaces apparerēt, tū formidarēt ne priores suas fraudes posteriorū immodico usu subuererēt. Si em hoc dixissent, extitisse apud illos qui tale quiddam professus esset, quale seruator noster ad discipulos suos dixit: certe uel illis ipsis, quibus fucus fieret, ridiculos se præbuisent, quasi qui ne proba tom. 5 X bilia

bilia quidem mentiri possent. Nam tale quiddam A
 profiteri, id est re ipsa praestare, ad diuinam illam uir-
 tutem solam spectat. Quod si potuere olim damo-
 nes, homines in errorem adductos per phantas-
 mata non nihil ludificari, id ipsum tum usu uenit,
 quum luminis fons uulgo nondum cognitus esset:
 quo certe tempore partim fraude alia, atque alia, par-
 tim sacrificijs ipsis declarabat, quae fiebant omnia
 daemonum opera esse. Illos enim suas aras impera-
 re humano sanguine rubesceri, neque non ab illis ip-
 sis qui genuissent iubere eiusmodi sibi uictimas
 immolari, id uero quae uel summam insaniam non ob-
 scuret: qui enim calamitatibus nostris nunquam sa-
 tiantur, neque ullum terminum, aut finem propositum se-
 mel aduersus nos pugnae norunt, sed immortalem
 ubique praesele rabiunt, perinde quasi ne utique
 illis abunde satis foret ad proprium furorē explen-
 dum, ipsorum aris horum uel horum tum uxores tum
 liberos pro ouibus ac bobus admotos immolari,
 in nimirum nouam quandam homicidij immanitatem ex-
 cogitarunt, atque adeo insolentiorē calamitatis mo-
 dum introduxerunt. quos enim par erat perempto-
 rum caedes lugere, ipsi daemones iidem persulere,
 autoresque fuisse, ut eos qui occidendi essent in mise-
 rabili illius homicidij theatrum producerent: qui
 item, ut ne humanę tantum leges ignominiam pate-
 rentur, & ipsas quoque naturae leges funditus diuul-
 sas subuerterunt: ut praestantes, ut ipsa haec, quae di-
 co, natura aduersum semet debaccharet, tum au-
 tem caedem omnium scelestissimam in hominum uitam
 introducentes. Nullos enim iam inimicos sic, ut ge-
 nitores ipsos, cuncti formidabant: atque adeo qui-
 bus maxime omnium fidere oportebat, hos maxi-
 me omnium suspectos habebant, atque auersabant.
 Siquidem caecodaemones illi summopere conten-
 debant, ut per quos dei beneficio ad mundi huius
 spectaculum prodleras, per eos tute huiusmodi do-
 no priuatus exigeris: hoc agentes, ut qui tibi ad
 uitae munera capeffenda administri fuissent, in
 mortis quoque autores fierent: perinde quasi planum
 facere uolentes, mortalibus nihil prorsus lucri, ni-
 hil auctarum ex dei optimi bonitate accessisse, ut
 qui non alius egerent iugulatoribus, quam illis ipsis a
 quibus geniti fuissent. Haec etiam magnam aliquod
 miraculum subsecutum fuisset, ne dicam sicubi exiguum
 quoddam ac nihili existimandum, idemque multa im-
 postura scatens proditum fuerit, haec inquam, opera
 etiam si magna essent: tamen quae ego dixi eiusmodi
 di fuisse constat, ut abunde probare possint, ipsi qui-
 dem certe, qui mente prorsus alienata nequaquam
 sunt, quinam plane essent operum illorum artifices, ut
 flagitiosi, ut omnibus modis scelesti, ut nihil non
 ad uitae statusque nostri subuersionem molientes. At
 uero dominus noster Iesus nobis, quod tale foret,
 nihil quicquam imperauit, quin potius admirabilis
 quum sit ob ea, quae edidit, miracula, nimirum ob ea
 quae reliquit praecipua nihilominus, quam ob miracu-
 la iure ab omnibus adorari, ac deus esse credi pos-
 sit. Impietatem quippe eam, quam diximus, aduen-
 tum ipse suo soluit: & quod mirabilius etiam est, haec
 dura & immani tyrannide non nos modo, quae ipsum

adoramus, sed eos ita a quibus blasphemis ac co-
 uictis lacerat, expediuit, neque enim gentiliu quisquam
 huiusmodi uictimas daemonibus suis posthac of-
 ferre coactus est: tanta est ille erga nostrum genus
 benignitate semper usus, cuius etiam ampliora ex-
 tant erga inimicos suos beneficia, quam daemonum in
 amicos suos maleficia. Siquidem daemones, eos a
 quibus colerentur, atque honorarentur priorum
 liberorum maclatores agere coegerunt, quum contra
 Christus eos qui se auersarentur, huiusmodi im-
 perijs liberatos esse uoluerit, immanisque illius sa-
 crificij immunitatem, & pacem hanc admirabilem
 non intra suos modo coarctauerit, sed & ad alie-
 nos usque eduxerit. Hac ratione ostendens illos qui-
 dem tyrannos quosdam, ac generis nostri pestilen-
 tissimos hostes esse: quo nomine sic, ipsi etiam quos
 sibi ascuerat, conciliauerantque, quasi alienis abu-
 tebantur: siquidem erant & ipsi alieni. Ipse autem &
 rex, & opifex, & assertor totius generis hominum
 extitit, itaque uel alienis, ut proprijs pepercit. Etem
 proprium ipsius opus erat uniuersa hominum natu-
 ra: quemadmodum discipulus eius ait, In propria
 uenit, & proprij eum non receperunt. Eius uero om-
 nium in nos clementiam enumerare temporis huius
 non est, de qua quidem ut nullo unquam tempore lo-
 qui desinas, tanta etiam uirtute praeditus, quanta in-
 corporeas illas uirtutes praeditas esse par est, ta-
 men ne sic quidem rem pro dignitate attingas: quum
 enim bonus est, solus ipse nouit, quandoquidem &
 solus ipse sic bonus est. Vide igitur cuiusmodi uer-
 bis discipulos suos conueniat: Amen amen dico uo-
 bis, qui credit in me, opera quae ego facio, & ille fa-
 ciet, & his ita maiora faciet. neque enim tanta eos gra-
 tiae participes esse uoluisse, non summa ipse, atque
 adeo immensa bonitate praeditus. quod si quis for-
 te mecum contendat, ubi nam Christi oraculum hoc,
 finem suum sortitum sit, accepto in manus libro eo, cui
 Acta apostolorum nomen est (continet autem is non
 acta ipsa omnia, neque omnium, sed unius tantum, &
 alterius, & ea quidem numerata facilia) uidebit
 hinc agrotos in lectulis decubentes, umbras au-
 tem beatorum illorum solo statim corporum tactu,
 ipsis sanitatem restituere: hinc furiosos permultos,
 nullo prorsus alio, quam tactu Pauli uestium reme-
 dio, eguisse, ut a daemone, quo exagitabantur, li-
 berarentur. Quae omnia si quis factum esse dicat, & fi-
 gmentorum prestigias minime persuasus faciles: cer-
 te quae nunc conspiciuntur, ad blasphemum os ob-
 turandum, id est pro defaciendum, ad effrenam linguam
 cohibendam, satis superque fuerint. Nulla est enim no-
 stri huius orbis seu regio, seu gens, seu urbs, ubi no-
 ua atque inopinata miracula haec non decantentur:
 quae quidem si figmenta fuissent, prorsus in tantam
 hominum admirationem non uenissent. Atque huius rei
 testimonium ipsi uos nobis exhibere possitis: eorum
 enim quae a me dicuntur, necessarium nobis non erit
 aliunde fidem mutuari, quum uos, qui hostes nostri
 estis, nobis per uos eam faciatis. Quamnam enim ob
 causam Zoroastrem illum, itemque Zoroastrem ne
 de nomine quidem multi, imo uero nulli nisi ad-
 modum pauci norunt, quoniam figmenta erant,
 quae

quae de illis circulerunt omnia, quamquam tum illi, A
 tum in etiam, qui illorum facta memoriae prodide-
 runt, summi artifices fuisse feruntur: illi quidem im-
 posturae comminiscendae, atque exercendae, hi autem
 mendacij orationis illecebris adumbradi. sed quae
 admodum omnia frustra ac temere fiunt, quum ui-
 riatum, infirmum, ac minime uerum fuerit eorum quae
 dicere proposueris argumentum: sic quum id solidum,
 ac uerum, omnia rursus frustra ac temere tentan-
 tur, quae ad illius subuersionem ab inimicis excogi-
 tata fuerint. ueritatis enim robur plane nullo indi-
 get auxilio, sed ut infinitos habeat, qui ipsam ex-
 tinguere conent, ea non solum non deleri potest,
 sed & per eos quoque, a quibus oppugnatur, splen-
 didior multo, ac sublimior exurgit, eosdem illos
 irridens, nihil aliud, quam tum sese discrucian-
 tes, tum uere insanientes. Etenim apud nos quae
 uos figmenta esse affirmatis, & tyranni & reges,
 & inuicti dicendo sophistae, praeterea & philo-
 sophi, & incantatores, & magi, & daemones sub-
 uertere summo studio tentauerunt, & debilitata est
 aduersus eos lingua ipsorum, ut prophetae uerbum
 usurpem, & sagitta infantium plagae eorum factae
 sunt. Ipsi enim reges non alium sanum fructum re-
 portarunt, non alium quaesitum fecerunt ex ipsis, quas
 nobis struxere insidijs, nisi quod feritatis opinio-
 nem apud omnes assecuti sunt. nam propter eum
 demum furorē, quē in martyres praetulerunt, in
 comunem naturam ferocitates, seipsi imprudentes
 sexcentis obnoxios opprobrijs reddiderunt. phi-
 losophi autem, & ingeniosi item rhetores, opinio-
 nem multam cum apud plerosque haberent, illi se-
 ueritatis, hi eloquentiae, gesta aduersus nos pugna,
 ita ridiculi euasere, ut uisi fuerint nihil prorsus a
 nugantibus. pueris discrepare. ex tot enim gentibus,
 ex tot populis, non sapientem aliquem, non insipientem,
 non uirum, non mulierem, sed ne puerulum quidem a sen-
 tentia suadendo deducere potuerunt, quin potius
 tantus risus ex ipsis, quae illi contra nos conscripse-
 re, exortus est, ut uel eorum libri iam olim exole-
 uerint, ex quibus etiam complures, simulatque editi
 fuere, funditus deperierunt, sicubi autem saluus
 aliquis comperitur, hunc penes Christianos sal-
 uum inuenias: tantum abest, ut ab illorum in nos insi-
 dijs detrimentum aliquod suspicemus: sic irride-
 mus multiplices, eosdemque superuacaneos illorum
 aduersum nos conatus. neque enim si adamantina
 atque immortalia nobis corpora inessent, scorpios,
 serpentes, ignem manibus constringentes timere
 mus, quinimo & huius rei periculum uulgo osten-
 tantes faceremus: eadem ratione, ne ipsi quidem
 posteaque animas nostras fidemque in nobis tantam
 stabilium Christus, hostium nostrorum uenenis pe-
 titi timemus, nam si nobis imperatum est super ser-
 pentes, ac scorpios, super omnem item diaboli ty-
 rannidem ambulare: multo magis super lumbricos,
 & scarabeos: horum enim librorum ab aduersa-
 rijs religionis nostrae conscriptorum nocumentum
 tali interuallo distidet, si eos copares cum mali il-
 lius in nos demonijs insidijs. Et nostrarum quidem
 rerum ea est ratio: uestrarum uero talis. Aduersum
 Chryl.

uos nullus unquam bellum gessit, neque enim Christia-
 nis fas est necessitate ac uiolentia illata errore sub-
 uertere, sed tum suadela, tum ratione, tum mansue-
 tudine hominum salus concilianda est: quo nomine
 nullus omnino rex, ex eis qui a Christo steterunt,
 talia contra uos dogmata sanxit, qualia aduersum
 nos excogitarunt, qui daemonum cultum sunt secu-
 ti. Veruntamen gentilis superstitionis error tanta
 quiete quum frueretur, & a nemine illi negotium
 faceretur, per sese tamen extinctus est, & in se
 ipse corruit, eorum corporum more quae longa ac diu-
 tina tabes exedit: quae quidem sponte sua, uel a ne-
 mine offensa, corrumpuntur, ac sensum dissoluta
 prorsus deperunt. Quo fit, ut quamquam non in to-
 tum satanicus iste risus ab orbe exoleuit, tamen uel
 ea quae iam facta sunt, satis sint ad firmandam in
 nobis rerum futurarum fidem: plura enim tam breui
 tempore subuersa quum sint, de reliquis nemo postea
 controuersiam mouebit. Etenim urbe capta, mur-
 ris dirutis, exustis praetorijs, theatris, deambula-
 cris, denique deletis ipsis omnibus, qui arma ferre pos-
 sent, si quis forte intueatur porticus aliquot semi-
 uistas, & paucarum aedium stantes adhuc partes,
 saluis aniculis ac puerulis: is non continuo uictori-
 ri, et qui plurima iam ex parte rerum potitus fuerit,
 uictoriae controuersiam facturum est, tanquam non ua-
 lenti quod reliquum est, conficere. Piscatorum uero
 instituta non perinde sese habent, quae ipsa in
 singulos dies magis florent, & quidem non per a-
 pertam quandam, ut sic dixeris, planiciem, non per
 quietem, sed per afflictionem, per bella, per pugnas
 ad nostram usque aetatem perducta sunt. Gentilitas
 enim per uniuersum terrarum orbem latissime quum
 patuisset, mortaliumque omnium animos occupas-
 set: postea ita, ut uideamus, post tantum robur, atque
 incrementum, ipsius Christi uirtute dissipata est.
 Euangelica uero praedicatione, non quum iam ubique
 tradita, ac solide stabilita esset, aduersas bellatorum
 manus sustinuit, sed uix dum in auditorum animis
 infixata atque insita, iam inde ab initio coacta, tanquam
 acie instructa depugnare contra uniuersum terra-
 rum orbem, contra principatus, contra potestates,
 contra mundi dominos, ac rectores tenebrarum
 seculi huius, contra spirituales uersutias: fidei enim
 scintilla nondum bene accensa, fluuij atque abyssi
 undequaque insuebant. Vos autem, opinor, nequaquam
 latet, non perinde esse plantam eam reuellere, quae
 multis iam annis radices alte egerit, ut eam quam
 nuper seueris: sed tamen quum is esset rerum status,
 in Christianam quidem pietatis scintillam, quod mo-
 do dixi, aduersariorum mare inundabat, ea uero scin-
 tilla eiusmodi inundatione non solum non restin-
 guebatur, sed & maior & illustrior inde quum exur-
 geret, quoque uerum statim omnia suo statu com-
 prehendebat, aduersariorum partes facile perdens
 ac consumens, nostras autem Christianorum exci-
 tans, atque ad immensam tollens altitudinem, etiam si
 uiri quidam simplices, tenues, atque obscuro operam
 ad eam rem suam praestaret. Neque uero piscatorum
 illorum uel uerba, uel miracula successum huius-
 modi efficiebant: sed Christi uirtus in illos effica-
 tom. 5 X 2 tiam

Act. 18
Matt. 4

ciam suā infundens. Nam ex ijs, qui quæ dixi miracula ædebant, alter, is Paulus fuit, tabernaculo rum texendorū artifex, alter, Petrus is fuit, piscator erat, & quidem in mentem nunquam uenisset hominibus tam tenuibus, tāq̄ abiectis tale quiddam effingere, nisi si quis eos insanisse ac deliras se dicat: hi porro quod non insanirent, liquet tum ex egregijs uirtutis eximie operibus, quæ illi solo uerbo ediderunt, tum ex cōpluribus, qui etiā nūc illis fidem habent. Nunquā igitur talia temere illi uel emittiti fuissent, uel gloriabūdi iactassent. Si quidem quod initio dixi, qui alijs uerba daturus est, mentitur quidem: mentitur autē non sic, ut omnibus planum id fiat. Si enim posteaquā & res ipsæ contigerunt, & tam multi rerum earundem euentū uerum fuisse sunt testati, tum ij qui per ea tempora crediderūt, tum ij qui ex eo tēpore ubiq̄ eadem hæc ita esse decantant, non apud nos modo, sed & apud Barbaros, & si qui barbaris ipsis sunt effertiores: nōnullos tamē adhuc inuenias, qui post tot ac tanta signa, post uniuersi, ut sic dicam, orbis testimonium, prorsus ijs omnibus, quæ antea facta sunt, nullam fidem habent (ut taceam hic permultos esse, qui de re tota nihil quicquam inuestigare, nihil indagare, nihil examinare laborant) quis, obsecro, initio neq̄ rebus ipsis coram perispectis, neq̄ recepto rerum earundem digno testimonio, fidem suā Christo obstringeret? quid autem omnino ijs commoueret tale quiddam fingere atq̄ componere? neq̄ enim orationis ui: quo pacto enim? quum eorum alter literas prorsus ignorauerit? neq̄ opum, ac diuitiarum copia nitebantur, ut quibus necessarius uictus uix suppeteret manuū suarum opificio uictitantibus: sed neq̄ ob natalium splendore cristas tollere illis licebat, alterius enim patrem ignoramus, tam fuit ille obscurus, atq̄ ignotus; Petri autem notus quidem pater fuit, sed ea ex parte Pauli patrem claritudine superat, quatenus eius nomen sacræ tantum scripturæ nobis notum, idq̄ propter filium, esse uoluerunt. Quod si & regionem, & gentem

act. 22
ioan. 1
exquirere uelis, alterum Cilicem fuisse cōperies, alterum ignobilis ciuitatis ciuem, seu uerius dicā, non ciuitatis, sed uici cuiusdam infimi incolā, qui Bethsaidæ (locum in Galilæa hoc nomine appellant) natus sit. Iam artes eorum quisquis audiet, quales fuerunt, uidebit nihil illas magnum, nihil graue spirare: nā tabernaculorū artifex piscatore quiddē honestior, sed idē tamen ceteris artificib. uilior. Vnde ergo, obsecro, unde rem tantam simulare auderent? quānam spe sublati? quo præsidio freti? calamōne, atq̄ hamo? an cultro ac terebra? homines insani in malam crucem iam hinc non uos auferetis, aut uobis precipitium aliquod parabitis? Agedum uero fingamus hoc quod alioqui opinione quiddē uestra geri nequit, fieri tamē posse: hoc est, ut tum is, qui è palude recens egressus sit, hæc uerba usurpet: Corporis huius umbra mortuos suscitauit, tum is, qui nuper ex coreaceorum tabernaculorū officina exilierit, de uestibus suis eadem, quæ ille, gloriabundus profiteat: quis

ita insaniret ex ijs qui hæc exaudirent, ut nudis modo uerbis tam magnis de rebus fidē haberet? quamobrem autem nullus planē ab illo tempore artifex tale quiddam uel ipse de se, uel alius de illo prædicauit? quanquam si quæ à nostris facta sunt, ea figmēta fuissent: uerisimile quidem est minori negotio talia mendacia fuisse cōficturos, qui illos sunt subsecuti. Illi enim quum quod facerēt, id ad alios, qui tale quiddam olim fecissent, referre non habent: certe non poterant sperare futurum, ut figmentum sibi suum succederet. Qui uero illis posteriores fuere, ad illos spectantes, figmentum idem promptius sanē, ac facilius aggredi ausi fuissent, præsertim quum haberent priorū exemplum, audaciam ac fiduciam posterioribus addens, perinde quasi nullus usquam sit qui mentem habeat, quin potius omnes obstupescāt, atq̄ insaniant, atq̄ adeo unicuiq̄ uolenti liceat, quæcunq̄ ipse uelit de se prædicare, alijsq̄ persuadere. Nugæ sunt hæc, risus, ac non nisi gentilis stultitiæ uerba. Quæ admodum em̄ si quis adductus sit in cœlum arcū intendere, uelut sagittis suis illud perrupturus, aut Oceanum exhaurire, tanq̄ suis illum manibus uacuaturus: hūc profecto ex facietioribus risu, ex grauioribus lachrymis, ijsq̄ permultis nullus non prosequeretur: Sic quoties nobis gentiles contradixerint, bene habebit res, si illos & rideamus & deploremus: res enim multo magis arduas, multo magis imperuias aggrediuntur, q̄ qui uel cœlum uulnerare, uel abyssum uacuare se posse sperat. Neq̄ em̄ unq̄ donec lux existet, tenebræ erunt lux, neq̄ rerum nostrarum ueritas refelletur. Veritas em̄ est, hæc autem nihil ualidius. Atq̄ quod uetera ea, quæ nos auditu accepimus, non minore fide digna sint, q̄ quæ præsentia sunt, & quæ ipsi uidemus, id certe omnes fateantur, nisi si qui forte stupidi, ac delirantes fuerint: uerum ut uictoriam etiā uel ex superioribus facultatibus reportemus, uolo & memoriæ nostræ nouum quoddam, atq̄ inopinatū facinus proferre. Enim uero ne tumultuemini, si miraculum ætate nostra factum diciturum me pollicitus, tamen à ueteri historia narratiōis exordium cōtexere aggredior, neq̄ enim intra uetera illa tantum sublitam: neq̄ quæ ego uetera sum huc allaturus, ea à rerum nouarum argumento discrepant: sic enim utraq̄ inter sese cohærent, ut nō possis illorū consequentiā alteram ab altera separare. Id quod auditis rebus, probe iudicabitis. Fuit imperator quidam maiorum nostrorum temporibus, qui qualis alioqui fuerit, dicere nō habeo, uerum ubi scelus ab eodem magna audacia, atq̄ improbitate factū audieritis, et reliquam morum illius crudelitatem perspectam habebitis. quodnam ergo piaculum id fuit? Visum fuerat genti cuidā cum hoc imperatore bello decertanti, bellum tandem componere, sic, ut neq̄ alteros affligerent, neq̄ ipsi uicissim ab alteris posthac affligerentur, quin potius molestijs, periculis, omni deniq̄ timore defungerentur, ac partis cōtenti, nihil quicq̄ præterea requirerent. præstare enim timore procul depulso medio

mediocribus frui, q̄ plura appetentes ubiq̄ time- re, trepidare, atq̄ adeo malis ultro citroq̄ datis, & acceptis uitā transigere. Itaq̄ quum constitutū illis esset, bello prorsus deposito, quietam ac minime sollicitam uitam uiuere, uisum est cōmodum hoc firma aliqua pactiōe, ac stabilibus terminis uinctū cōfirmare. Tum fœdere facto, dato, atq̄ accepto iureiurādo, & regi præterea suo suadere conantur, ut suo ille filio (puer autem is admodum erat) pro certo pacis pignore deposito præstaret, tum ut qui prius hostes erant, bono in reliquum tempus animo essent, tum animi ac consilij sui testimonio prodito indicaret, se, quam pacem cum illis faceret, eam citra dolum omnem facere: quæ oratione rex adductus filium dedit, ut ipse quidem opinabatur, amicis, ac socijs: ut uero rei exitus probauit beluæ omniū beluarū crudelissimæ. Amicitia ac fœderis lege regium illum puerulum quum accepisset, statim omnia simul cōculcauit, ac subuertit, insurandum, pacta, pudorem eum qui homini ab homine, religionem quæ deo debetur, misericordiā quam à nobis illam flexit, neq̄ sanē, quæ huiusmodi sceleribus comes esse solet, ultio agreste illud pectus terruit, neq̄ patris filium deponentis uerba eiusdem animū subiere: ea, inquam, quæ ille filium in manu tradens fortasse mandarat, dum postulat uti illius curam quam diligentiissime imperator susciperet, patrem etiā illum filio suo appellās, dum obsecrat, ut quasi ipse genitor foret, sic illū enutrirer, atq̄ erudiret, perficeretq̄, ut maiorum suorum nobilitate dignus ille olim euaderet: deniq̄ dum idē pater inter hæc uerba media filij dextram homicidæ dextræ inferat, ac multis etiā cum lachrymis congressum soluit: horum omnium inquinatissimus ille nihil quicquam secum reputans, quin potius omnibus illis unā ex animo excussis eadem illam cædiū omnium scelestissimam patrat. Hoc enim flagitiū filij etiā proprii cæde grauius est, cuius rei testimonium à uobis mutuabor, qui utiq̄ nō sic, opinor, indoluissetis (si modo ex animi mei affectibus & uestrorum item affectuū cōiecturā facere oportet) si illum audissetis proprium filium occidisse: tum enim unā cum communibus legibus et naturæ etiā leges subuerti uisæ fuissent. Hic autē plurima simul concurrerunt, quæ numero ipso, naturæ necessitudine ualidiora esse possunt. Quoties enim mihi ante oculos obuerfatur adulescens ille prorsus innocēs, idē à patre deditus, idem à maiorum suorum regia auulsus, idem domesticas delicias, gloriam, honorem cum extorri uita, hoc no mine cōmutans, ut possit impurus imperator patris cum hoste fœderibus fidere: idē postea ab illo miserè cōfectus, & splendore domus paternæ per eadē fœdera priuatus, deniq̄ ab eodē iugulatus: nimirū secū pugnās me subit affectus, liquefacto simul, atq̄ exestuante intus animo, quorū affectu, uum alterū mihi ira, alterū mœstitia parit. Nā dum mecum reputo scelestum illum armantē sese, gladium intentantem, pueri collum apprehenden-

Chryf.

tem, qua dextra depositū receperat, hac eadē gladium in illud impellentem, dirumpor, atq̄ adeo ira suffocor. Rursus dum intueor iuuenem illum timentem, trementem, ploratus extremos plorantem, patrem inclamantem, hunc ipsum istarū rerum autorem fuisse testantem, eadē non ei, qui gladium in guttur mergeret, sed ei, qui se genuisset, acceptā referentem, neq̄ fugam adornare, neq̄ sibi auxilio esse ualentem: sed quod unum superest, frustra de proprio parente expostulantem, de niq̄ plagam receptantem, palpitantem, calcibus pauimentum ferientem, terrā sanguineis riuus inquinantem, ipsa mihi intus uiscera discerpuntur, ipsa mihi cogitatio obtenebratur, ac mihi ob oculos mœstitiæ caligo quadam offunditur. At uero non perinde belluū illud imperatoris pectus affectum uideas: quin potius quasi uel agnū, uel uitulum immolaturus, sic ad scelestam illam eadem animatus fertur. Et puer quidem plaga accepta exanimis iacebat. At percussor admisso sceleris patrociniabatur, posteriori facinore prius illud obscurare laborans. Existimaturus es fortasse me de sepultura loqui uelle, deq̄ imperatoris impietate, qui à se occiso ne tantillū quidem terræ imperituerit. Ego uero aliud quoddā facinus, eo quod à me iam dictum est longe atrocius, indicaturus sum. Nam manus illas impias tam innocenti sanguine ubi conspurcauit, atq̄ cōscelerauit, nouāq̄ illam tragœdiam peregit, quasi nullo prorsus à se scelere facto, effrōs, & ipsis etiam saxis durior, ad dei optimi maximi templum festinabundus accurrerit. Miraturi fortasse sunt nōnulli cur factum est, ut qui tam sæuum patraffer facinus, diuina statim plaga percussus non fuerit: aut quo pacto prius quam introisset, in illum deus non continuo fulmen cœlestis contorserit, ita ut eiusdem os imprudens cœlesti igne mox cōflagraret. At ego, si quibus huiusmodi cogitatio in animum delcenderit, laudo quidem illos & admiror excandescentiæ istius causatamen huic meæ de illis tum laudatio ni, tum admirationi nōnihil certe adhuc deesse dico. Etenim iusta quiddē illos indignatio subit, tum ob premissū iniuria puerum, tum ob diuinas leges tanta cum petulantia, atq̄ contumelia uiolatas: sed ijdem tamen iræ impotentia exæstantes, rem ipsam totam non perpendunt. Iustitiæ em̄ lege hac, alia quædam lex longe sublimior in cœlis lata est. Lex uero ea quæ tandē esse potest: his qui peccatum aliquod commiserit, pœnam non euestigio deum irrogare, sed tempus delinquenti concedere, ac ueluti præscriptum diem statuere, intra quem peccatum quum deposuerit, pœnitentiæ beneficium paritadem ijs eradat, qui nullum prorsus peccatum admiserūt. Id quod & tunc deus in miseri ac perditū illius causa declarauit, sed nullus tamen propterea subsequeretur profectus: in enim datus enim persistebat. At deus, quo est in humanum genus amore, hoc etiam quū prouidisset, ne sic quiddē illum despexit, neq̄ partes ipse suas intermisit, sed & laborantē inuisit, adhibitis etiā ijs remedijs, quæ salutem afferre possent: ceterū tan-

tom. 5

X 3 tum

tum abfuit, ut porrectū ille medicamentū admittet, ut uel medicū ad se hoc nomine missum trucidauerit. Medicamentū porrō, ac medicinę item ratio huiusmodi erat. Forte fortuna per quod tēpus crudelis, ac miserāda quā dixi, fabula licētiose ageret, magnus quidam atq; ad mirabilis uir (si modo uiri nomine designare illum fas est) nostri huius gregis curā gerebat, Babylas huic nomē e raris igitur, per eos dies Christi ecclesiam hanc a spiritus gratia sibi concreditam quā haberet, Heliam, atq; huius æmulum Ioannē, non dico præterijt, ne in uidiōso admodū uerbo utar, sed usque adeo est affectus, ut ne tantillum quidem illorum generosorū pectorū libertati cōcesserit. Neq; em̄ paucarū ciuitatū tetrarchā, neq; gētis unius regē, sed eum, qui imperio suo plurimā totius orbis partē cōtineret, ipsum, ipsum hunc in quā homicidā, de quo nobis est sermo, eundem multarū gentiū, multarū ciuitatū, immēsi item exercitus dominū, eundē quoquō re uertas, tū ab imperij amplitudine, tū a morū ferocitate terribilē, quasi uile quoddam, ac nullius pretij mancipiū sic a dei tēplo exegit: tanta adeo cū constantia, atq; animi presentia cum quanta pastor scabiosam ac morbidā ouem ab ouili excludit, dum prohibet ne laborātis ouis morbus ad reliquū quoq; gregē cōtagiōe serpat. Et hæc quidē fecit Babylas, re ipsa seruatoris nostri uerbū confirmās: Solū illū uidelicet seruū esse, qui peccatū facit, ut sexcentas etiā coronas capite gestet, ut omnibus, qui super terram sunt, hominibus imperare uideatur: qui autē culpę nullius sibi cōsciū est, ut in subditorū classe censet, hunc uel regib. omnibus regaliorē, præstantiorēq; esse. Ergo ipsum imperatorē statim is, qui illius imperio parebat, rexit: & ei, qui omnium dominator erat, subditus iura dedit, atq; adeo aduersus eum, damnationis calculum tulit. Tu uero quisquis es qui hæc audis, noli quod dictū est leuiter trāsmittere. Nā auditus facti huius nunciū, extitisse ex subditis, qui imperatorē a templi uestibulo exegerit, per se abunde satis est ad cōmouendos ac perterrefaciēdos auditorū animos: qui si uis miraculum totum exacte pernoscere, ne uerbū ipsum nudum spectes, sed ponito tibi ante oculos hinc satellites hastatos, hinc milites scutatos, hinc tribunos, hinc exercitus duces, hinc permultos in aula regia educatos, hinc eos quibus ciuitatū administratio credita esset, hinc præuentiū, hinc sequentiū saltum, hinc affeclarum seipos urgentiū turbam, deniq; uniuersum imperatoris famulitium: secūndum hæc ipsum imperatorem in medio illo comitatu multo cum saltu ingredientē, eundēq; uestiū, purpurā, lapillorum, hac illac cōspersorum, in dextra, in militaris uestis commissura, in capitis diademate refulgentium sumptu sibi placentem: ac ne hoc quidem loci cōceptā semel a te imāginis istius faciē finias, quin eandem proferas ad dei usq; seruum illum, beatum, inquam, Babylam, eiusdemq; humilem habitum, uulgarem uestem, animam contritam, sensum ab omni temeritate alienum, atq; his demum coloribus utrunq;

quū depinxeris, & alterū alteri opposueris, tum certe facti huius miraculum belle perspicies. Imō uero ne sic quidem id exacte comprehendes. Babylas enim fiduciam nullius planē sermo, nullius oculorū acies representare queat, sed solum illius experimentum, atq; usus: cuius generosi animi præsentiam solus is possit recte animo concipere, qui potuerit ad idem fiducię fastigium pertingere. Quomodo enim senex ille accessit? quomodo prætoriam cohortem dissipauit? quomodo labia diduxit? quomodo uerba lecit? quomodo increpuit? quomodo dextram in pectus impactam firmavit? pectus, inquam, ira turgens, ac cade feruens: quomodo homicidam exegit? nihil illum eorum quæ agerentur deterruit, nihil de sententia deduxit. Exclamare hic libet, o animū imperterritum, mentemq; excessam: o cœlestē pectus, & constantiam angelicam. Quasi enim depictam in pariete uideret uniuersam illam speciem, sic omnia intrepide generosus ille uir peregit. Etenim illum sacræ eruderant literæ, mundi huius res omnes non nisi umbram esse, ac somniū, & si quid his uanius est: Propterea Babylam nihil ea omnia terruere, imō uero magis animauere: illorum enim quæ coram contuebantur aspectus, eius cogitationem traducebat ad supremū illum regem sedentem super Cherubin, abyssos contuentem, ad thronum illum gloriosum, & excelsum, ad exercitum illum cœlestem, ad angelorū myriadas, ad chiliadas archangelorum, ad suggestum terribile, ad tribunal incorruptum, ad flumen ignis, ad iudicem ipsum. Propterea certe se ipse totum a terra in cœlum transferens, quasi iudici ipsi adfisteret, ipsumq; audiret iubentem, ut scelestum, atq; inquinatum illum a sacrosancto grege expelleret, sic eiecit, & a reliquo armento separauit, nihil prorsus respiciens eorum omnium quæ uidebat, quæq; terrificā alijs uidentur: quin potius illo uiriliter, atq; admodum generose expellēdo, diuinis legibus uim, ac tyrannidem patētibus oppem tulit. Atqui quanta Babylas erga ceteros fiducia usus sit, hinc constare potest: quemnam em̄ ex alijs metueret, qui aduersus ipsummet imperatorem tantam sibi potestatem sumeret? Equidem uir ille qualis fuerit, cōiectura quodammodo assequor: seu, ut uerius dicam, de eo sic mihi persuasi, ut nihil quicquam uel in gratiam, uel in odium unquam, uel faceret uel diceret: sed generoso semper ac forti animo contra timorem, cōtra item adulationē, quæ timore impotentior est, contra id genus alia (cuiusmodi multa inter homines accidunt) sese opponeret, nec unquam, ne tantillum quidem rectum adulteraret iudicium. Si enim amictus, dentiū risus, pedis ingressus, hominis naturam arguunt: multo quidem magis tot, actanta illius egregia facta omnibus nobis fidem facere possint, quantā ille in reliqua uita uirtutē amplexatus fuerit. Neq; em̄ nobis ille ob fiduciā modo, quæ præditus erat, admirabilis esse debet, uerum ob id quoq; quod eam fiduciam ad hoc usq; loci perduxerit, simul ob id, q̄ eam ulterius non pro-

promouerit. Talis est enim Christi sapientia, quæ permittit ne quid minus, ne quid item plus iusto decertes: sed ut omnia intra modū efficias. atqui Babylas licebat, si uoluisset ulterius progredi: ei enim qui uitæ curam semel abiecerat (prorsus em̄ non accessisset, nisi se ipse huiusmodi cogitatione armauisset) omnia libere agere licebat, & imperatorem conuicijs aspergere, & diadema capite detrahere, & pugnis os cōtundere: nam & dextram in pectus iam impegerat. sed tamen ab his omnibus abstinuit: animam enim habebat sale spirituali conditam, quæ res præstabat, ut nihil temere, nihil stulte, sed omnia recto rationis iudicio, ac fiato ordine exequeretur: non quemadmodum gentiliū sapientes, qui nunquam intra modum sed ubiq; ut ita dicam, aut maiorē, aut minorem, quam decet, orationis libertatem usurpant: idq; ut nusquam fortitudinis ubiq; affectuum ratione carentium opinionem sibi concilient, in ijs quæ assequi non possent, metus, atq; ignauitā: in quib. excessissent, insolentia, ac uanitatis apud omnes conuicti. At nō sic Babylas noster, qui quod ipsi in mentē uenerat, id non incōsulto aggressus est, sed nihil non accurate perpendens, & animi sui cogitationes diuinis legibus conformans, ita demum ad opus eas eduxit. Eapropter sectionem ipsam neque per summa tantum infixit, ut ne maior membri affecti pars incurata relinqueretur, neq; alio modo q̄ deceret, ut ne superuacanea plaga quod sanum esset, offenderet: sed plaga prius ad morbum atterperata, medicinam q̄ optimā adhibuit. Equidem hinc illum pronūciare ausim ira, pusillanimitate, arrogantia, ambitione, odio, timore, adulatione prorsus uacauisse: quod si & maius quiddam atq; admirabilius fatendum est, non tam certe mirum mihi uidetur eundem aduersus imperatoriam insaniam tanta fiducia constitisse, quam uidisse, atq; intellexisse, quatenus hoc ipsum facere oporteret, nec quicquam præterea uel fecisse uel dixisse. Equidem quod postreimum hoc hōge illo admirabilis sit, multos utiq; inuenias illius compotes euasisse, ab hoc tamen superatos. uocis enim libertatem utiq; usurpare possunt, & ex plebeis permulti: at illa eadem decenter uti tempore consentaneo, congrua tum mensura tum prudētia adhibita, magni admodum animi & admirabilis fuerit. Quando in beatum illum Dauid magna cum licentia, contumelia inuectus est Semei, quem & sanguinarium uirum appellauit: uerum hanc ego nunquam dixerim fiduciam ac libertatem, sed linguæ potius intemperantiam, mentis temeritatem, contumaciam, dementiam, atq; id genus quodlibet uitium. Conuenit enim arbitror, ut qui alios reprehēsurus est, is animum suum quā longissime ab omni temeritate, ac contumacia asserat, quāq; usurpat agendī uehementiam, eam ex uerborum, atq; rerum natura tantum demonstret. Etenim medicum uel putrida membra secare, uel intumescētia comprimere opus est, non ira prius animum suum complectes, ita demum ad curandum acce-

dunt, sed tum maxime decenti in statu animi cogitationem continere adlaborant, ut ne artū ipsi turbati animi motus officiat. Quod si corpus curaturo tanta animi sedatione opus est, quo, obsecro, animarum medicum loco habebimus? quantam ab eo sapientiam exigemus? certe longe maiorem, atq; adeo tantam, quantam bonus ille martyr præstitit. Nobis enim quosdā quasi terminos, & regulas præscribit, per quas uidelicet & in reliquis facta proportione nobis ipsi modum desumamus, sic miserum illum a sacrosanctis claustris summouit. Ac factū quidē hoc uideri potest unū modo esse egregiæ uirtutis opus: ueruntamen si quis id perpendat, ac tanquam explicans undiq; diligenter speculetur, inueniet & alterum, & tertium item emolumentum inde simul enasci, magnumq; inibi utilitatis thesaurū recondi. Siquidē unus tantum is fuit, quem a templo expulsi Babylas, at multi exiteret, qui lucrum inde reportarunt. Quotquot enim erant, qui fidem suā Christo nondum obstrinxissent (de ijs loquor, qui tyranni huius imperio parebant, id autē imperiū bonam totius orbis partem occuparat) ij certe omnes obstupueret, admirati sunt: inde edocēti quantam seruis suis libertatem Christus impertierit, deriserunt suam ipsorum illiberalem, & abieciā seruitutem, perspexerunt quantum inter se discrepent Christianorū nobilitas, & gentiliū probrū. Qui em̄ apud illos templorū administrationē suscepere, ij reges suos colunt plusq; dños, plusq; idola etiam ipsa quæ adorant, regumq; metu stantis ipsi assident, ita ut maligni illi demones honorem omnem sibi impensum imperatoribus solis acceptū referant. Itaq; ubi contingit imperatorem aliquem creari, qui cum illorum religione non consentiat: mox ibidem si quis in idolorum tēpla fuerit ingressus, passim aranearū telas parietibus circumfusas uidebit, & tanto situ idoli statum obductam, ut neque nasus, neq; oculus, neq; alia quæuis totius oris pars appareat. Ex altaribus autem, aliorum reliquias solum superesse, maiore parte iam collapsa, alia interim tam alta undique herba circumdari, ut quæ alraria ea esse nescit, sterquiliniū aceruum aliquem esse putet. Cuius rei causa hæc est: Illis olim licebat quæcunque uellent suffurari, & per statuarū cultum uentri indulgere: nunc uero quamobrem sese miserū discruciauerint? accubantes enim ac se ipsi conficientes, ab illis tamen nullam prorsus expectant retributionem: sunt enim ligna tantum ac lapides: uerum honore eo quem imperatores stantis iisdem exhibent, adducuntur illi ad huiusmodi cultum simulandum, qui certe tollitur, dum imperatores sapiunt, dei opt. max. filium adorantes. At non ea est rerum nostrarum conditio, sed planē cōtraria. Quū enim in imperatoriū thronū cōscēdit qui nobiscū in fide, ac diuinitatis opinione cōsistit, hic signiores efficiunt Christianorū res: tantū abest, ut illæ per humanos honores erecte, cōsistant. Rursum quū impius aliq; imperator regnat, qui nos undiq; urget, qui nos in finibus

malis exercet, tum eadem pretium accipiunt, at que inclarescunt, tum pramiorum, ac triumphorum tempus, tum coronarum, praconiorum, ac uirtutis omnis ostentandae facultas. Quod si quis dixerit superesse etiam nunc ciuitates, eandem quam olim superstitione circa idolorum insaniam praeseferentes, is primum admodum pauca numerabit. Veruntamen ne hac quidem ratione officiet instituto a me sermone. Eadem enim suppositio adhuc manet: nam pro imperatore, ciuitatis administratores habent parem secum idolis honorem deferentes. Atque huius cultus causa haec existunt: crapulae, comestationes tum diurnae, tum nocturnae, tibiae & tympana, & quod liberum est, turpia quidem cum omni oris impudentia proferre, turpiora autem factitare, liberum item praesingulare disruppi, praesebrietate debacchari, & in probrosissimam insaniam dilabi. Id genus indecentis sumptus continent adhuc & fouent intercurrentem illum errorem. Nam qui opulentiores inter illos sunt, in ordinem parasitorum cogunt eos, qui ob ignauiam fame pereunt, quos ipsos tanquam canes ad mensas suas enutritur, eorumque impudentes uentres iniquarum coenarum reliquijs differciunt, ipsidem pro animi arbitrio abutentes. At nos, qui in uniuersum mores uestros iniquos, ac prorsus ratione carentes abominamur, qui ob propriam segnitiam, atque ignauiam esurire cogunt, eos non parcimus, quin potius suadendo hortamur, ut & sibi, & caeteris opera sua uictum sufficiant: qui uero mutilo sunt corpore, istis permittimus modo, uictum necessarium ab istis, quibus facultates suppetunt, mendicare. At comestationes, ebrietates, & reliqua omnia insania, ac turpitudine a coetu nostro exacta, ex plorata est, pro quibus introducta sunt quaecumque grauiora, quaecumque casta, quaecumque iusta, quaecumque sunt probata, si qua uirtus, si qua laus. Nam caetera illa quae Graeci iactabunde efferunt, philosophis suis attribuentes, facile commonstrarunt uanam gloriam, temeritatem, & puerilis cogitationis opera esse. Neque enim temere apud nos dolio quis accepto se ipse inclusit, neque uili ac lacero panno obiectus, sic per forum ingressus est. Ea enim admirabilia quidem esse uidentur, laboreque multo, ac summa erumna plena, sed indigna tamen sunt quae laudem mereantur. Est autem diaboli astutia: sibi seruientes laboribus eiusmodi addicere, unde qui decepti ab illo fuerint, cum diuellantur, tum ridiculi omnibus appareant. Labor enim is, ex quo nullum lucrum manat, nullam prorsus laudem meretur. Etenim existunt etiam hodie perditii quidam homines, nullis non flagitijs pleni, qui multo maiora iactant, quam philosophus ille. Alij enim acutos clauos comedunt, alij calceos mandunt, & deglutunt: alij ad alia his longe flagitiosiora male consulti se conferunt, opera porro huiusmodi multo sunt admirabiliora, quam uel dolium illud, uel panni illi uiles, ac laceri: sed ea tamen minime probamus, si cuti neque illa: quintimo & istos, & omnes item

qui similibus praestigijs mirabiles sunt aequae, ac philosophum eundem damnantes deploramus. Dices, magnam uero philosophus orationis libertatem apud regem praese tulit: Videamus ergo quae sit egregia illa libertas, num etiam ea dolij praestigijs uanior sit, quanam igitur illa? profisciscenti cum exercitu aduersus Perias Macedoni, eidemque philosophum magna instantia hortanti, diceret, si qua re indigeret: nulla, ille inquit, nisi quod regem rogauit, sibi a sole ne obstaret, acciderat enim tum iam ut philosophus a solis radijs calefieret. hic non uos ipsos pudore suffundetis? non oculis; frontemque contegetis? non hinc faceffentes terra uos obruetis, ob ea ipsa uobis placentes, ob quae pudore suffundi oportebat? quanto enim praesliterat ueste aliqua sumpta, eaque crassiuscula ad opus aliquod se traduce re, neque non a rege quidpiam, quod usui foret, petere: quam lacero indutum pallio sedentem ad solis radios calefieri, paruorum lactentiumque puerorum more, quos nutrices lotos, atque inunctos ibi collocant, ubi tum philosophus idem sedebat, infelicis aniculae gratiam flagitans? At admiranda ea est orationis libertas? imo uero & hac quoque nihil certe prodigiosius. Bonum enim uirum oportet publica utilitate facta sua omnia metiri, & aliorum uitam emendatiorem reddere. Postulare uero, ut ne sibi a sole obstetur, quamnam id ciuitatem, quamnam domum, quemnam uirum, quamnam mulierem, conseruauit? Age uero num quoddam lucrum uocis huius libertas peperit? nam lucrum a libera martyris nostri uoce natum iam ipsi demonstrauimus, idque ulterius progressi apertius detegemus. Tum enim Babylas iniuriam imperatorem, quatenus sacerdoti fas est, puniuit: principum altos spiritus compressit: diuinis legibus, dum uiolarentur, opem tulit: supplicium pro iniuste occiso exegit, suppliciorum omnium grauissimum, istis quidem certe quae mente sana sunt. Meministis quidem omnino, quum de ege ipsa uerba faceret, quae admodum uestri qui audiebatis unusquisque intra se afficeretur, atque inflammaretur, percussoremque ipsum in manu capere desideraret, neque non precaretur alicunde apparere, qui cedere ulcisceret. hoc ipsum igitur beatus ille praesstitit: poenam enim sumpsit tum se dignam, tum idoneam quae illi conuerteret, si modo stupidus admodum non fuisset: nequaquam postulando, ut sibi ad solis radios calefescenti abscederet rex, neu a sole obstaret, quin potius impudenter in templi septa ingredientem, atque omnia confundentem, quasi canem quendam aut seruum improbum a domini sui aula excludendo. Vides nunc me non iactabunde, non temere paulo ante dixisse, philosophorum uestrorum miracula a Babyla puerilis sensus opera reddita fuisse? At temperans, inquis, fuit, continentemque uitam egit Sinopenis ille, ut qui etiam legitimas nuptias non sustinuerit? Sed adde, obsecro, temperantiae ac continentiae illius modum. Tu uero nequam addes, quin libentius temperantiae laudes illi detraxeris, quam temperantiae eius modum prodideris

deris; adeo certe ille infamis, ac magno dedecore plenus. Percurrerem hoc loco & caeterorum nugas, stultum, ac uanum studium, denique turpitudinem: ubi enim, quae uero, utile est seminis humani gustu non temperare? id quod faciebat Stagiritis: quale comodum cum matribus, ac fororibus misererit: quod quidem philosophus Stoa praefectus lege sanxit: percurrerem etiam academiae principem, illiusque discipulum: item & eos, de quibus maior est admiratio, his quos nominaui obsceniores fuisse demonstrarem: obscenorum quoque puerorum amorem ab illis in honestatis ac philosophiae parte annumeratum, omni recta allegoria denudarem, nisi tum nobis ad alia properantibus oratio longior hac ratione fieret, tum omnium illorum risus, uno a nobis detecto, satis superque redargueretur. ubi enim is qui austeriore philosophiae partem sequi uisus est, quique caeteros & linguae libertate, & uirae continentia excelluit, adeo turpis, adeo ineptus, adeo immoderatus fuisse demonstratus est (nam & humanis uesci carnibus, indifferens esse dixit) quorsum attinet & de reliquis deinceps uerba facere, praesertim ubi qui studij, ac uita instituti excellentia caeteris illustrior fuit, omnibus tam ridiculus, tam puerilis, tam delirus apparuit? Itaque eodem nostra redeat, unde aberrauit oratio. Ergo Babylas, ut dictum est, tum eos qui nondum Christi fidem receperant, compefcuit: tum eos, qui iam receperant, religiosiores etiam num reddidit, non priuatos homines modo sed & milites, & militum duces, & praefectos: plenum faciens, ipsum etiam regem, cumque, qui summus fuerit apud Christianos, nuda tantummodo esse nomina, ac dum uel poena irroganda, uel honos deferendus fuerit, quisquis etiam diademam gesserit, hunc uel infamis quibusque adaequari. Ad haec eorum certe ora obturauit, qui impudenter quadam abutentes affirmare uellent, quum Christiani libertatem apostolis tribuimus, eam non nisi fictam quandam a nobis iactantiam esse: re quidem comonstrans olim etiam eiusmodi uiros probabiliter extitisse, dum eorum potestatem signorum praefectio maior efficeret, existit & hinc tertium quoddam rare uirtutis facinus, atque exemplum. Futurorum enim post haec & sacerdotum & regum animos, horum quidem demisit, illorum autem extulit: planum faciens terram, & eorum quae in terra sunt, curam, ac praefecturam ueris residere penes sacerdotem, quae penes eum qui paludamento ornatus, ac purpura indutus est: nec non oportere de potestatis huius amplitudine sacerdotem nihil detrahare, sed hominem potius exuere quae autoritatem huic principatum supernam a deo attributam deponere. proinde quae sic e uita decesserit, uel mortuus nemini non prodesse poterit: at qui ordinis huiusmodi defertor fuerit, non solum nemini mortuus usui est, sed uiuentium quoque, quibus praesertim plurimos segniores, mollioresque reddit, exteris ipse interim & uituperabilis & ridiculus. Idem etiam cum e uiuis decesserit, multo cum dedecore, ac moerore ad Christi tribunal sistetur: unde ipsum postea trahentes in fornacem ardentem ab-

ducent potestates eorum, quibus id negotij demandatum est, quamobrem sapientis uerbum nos monet, Ne personam adsumperis contra tuam ipsius animam. Quod si dissimulare tutum non est, dum homini ab homine iniuria infertur: quo tandem supplicio dignus non erit, qui siluerit, ac neglexerit, intuitus diuinas leges iniuriam accipere? Quinetiam et aliud item non minus istis, quae dixi, bonum nos Babylas docuit, quod uidelicet unumquodque oportet suo officio fungi, etiam si inde nullum lucrum ad alios dimanet (neque enim ipsi, ad imperatoris quidem emolumentum, libertas profuit) nihil tamen secus suas omnes partes, atque officium omnibus numeris impleuit, quum interim qui morbo laborabat, propria contumacia atque uecordia artificis peritiam offenderit, medicamento a uulnere magna cum animi indignatione amoto. quasi enim ab uide fati ad impietatem non esset, homicidium patrasse, & fronte perfricta in dei templum insilisse, sic homicidium priori & alterum adiecit homicidium: & quasi simul studeret posterioribus sceleribus priora uincere, nec tamen praecedentium indignitatem subsequentiis excellentia obscurare (ca est enim diaboli insania, ut quae contraria, ac sibi inuicem pugnantia sunt astruat, moliatque) sic utriusque homicidio eximium id largitus est, ut mutua quandam inter se congruentiam haberent. Et erat profecto pueri cedens prior posteriori miserabilior: Babylas autem caedes posteriori prioris scelestior. Anima enim, quae peccati gustum semel fecerit, tum quae nullius doloris aut poenitentiae stimulis tangitur, magnam certe auctarium morbo abijcere solet. Ac quem admodum usu uenit, ut scintilla ignis, si forte immensam materiam corripuerit, statim obuia quamque exurat, nec ante tam esse subsistat, quam quod reliquum est, id omne depascatur, quantoque plura comprehenderit flamma, tanto magis robur ad alia consumenda concipiat: sicque tum ut comprehensorum a flamma lignorum congeries lignis istis, quae mox flamma comprehensa est, quasi insidias struat, flamma eadem sese semper lignorum comprehensorum auxilio contra ea, quae intacta adhuc manent, armate: Sic & peccati natura, ubi animi cogitationem aliquam adorta est, nec quisquam est qui malum restringat, procedens ulterius grauior certe, ac magis indomita efficitur: propterea saepe fit, ut quae posteriora sunt peccata prioribus grauiora sint, anima semper posteriorum peccatorum accessione ad maiorem contumaciam ac despicientiam sese prououente, & per haec ipsa suam quidem uim eneruante, peccati autem robur alente, qua utique ratione coplures uideas in omne peccatorum genus imprudentes prolapsos, quae flammam initio ex orientem non restinxerint: Sic & infelix ille imperator peccatis suis prioribus, posteriora grauiora adiecit: ubi enim iuuenem illum extinxit, euestigio ab illius caede ad inferendam templum iniuriam irruit: rursus ab hac iniuria, tanquam iter semel coeptum persequens, ad contumaciam temeritatemque suam, sacerdotio contumelia afficiendo se accinxit, uinctusque ferro Babylam, atque in carcerem coniectus ita tum excruciabatur ab eodem beneficii poenas exigens

exigenst eumq; ob quæ officia admirari potius, A
 coronaq; insignire, ac plusq; etiam parentes pro
 prios uereri cõueniebat, ob ea ipsa cogebat male
 ficorũ hominũ uincula, uinculorũ calamitates,
 miserias, erumnas sustinere. Ita, quod modi dixi,
 peccatum ubi inĩtũm cõepit, nec est qui id ulterius
 progredi impediat, cohiberi postea, ac frenari
 haud facile potest: equorũ infanientium ritu, qui
 quũ freno ab ore dissociato, nec nõ sessore ab armis
 excusso, atq; resupinato, neutiquã tolerabiles oc
 currentibus euaserint, nemine illos inhihente, im
 moderato quodã impetu hac illac se ipsi præcipi
 tes ferũt: quo fit, ut salutis nostrę hostis huiusmo
 di animas ad insanĩã impellat, quò eas medicorũ
 præsentia atq; auxilio destitutas deprehẽdens cõ
 cidat, & infinitis malis exerceat. Etenim qui cor
 pore laborant donec medicos ad se adire pati
 untur, in magnam certe salutis spem ingrediunt:
 ubi uero mente capti calcitrant, ac se morbo libe
 rare uolentes mordẽt: tũ deniq; morbo incurabili
 laborant, idq; nõ ob morbi ingenĩũ, sed quòd ab
 ijs destituti sunt, qui insanĩã illam sanare possint.
 In quam insanĩã & tyrãnus iste sese cõiecit. Nã
 medicum nactus, humc, uulnus adhuc dum seca
 ret, statim expulit, & à domo q; potuit lõgissime
 exegit. Hic poteras Herodis fabulã non iam au
 ribus tantũ haurire, sed & coram maiori sanẽ cũ
 petulantia atq; immodestia spectare: quoniã qui
 dem & maiori certe cũ ostentatione, atq; appa
 ratu diabolus rursus ipsam fabulam in uitã huius
 theatrum agendã introduxit, pro tetrarcha regẽ
 substituẽs, pro una causa duplex argumentũ idq;
 longe illo inquinatius præbens: ut non numero
 tantũ, sed & ipsa rerum natura, hæc tragediã
 clarior multo, atq; illustrior euaserit. Non em̃ hic
 sicut illic nuptijs iniuria afferebat, neq; ex illegi
 timo coitu, sed ex scelestiori puerilis cõdis iniqui
 tamento, ex tyrannide crudelissimã, ex legis
 transgressione non in uxorem, sed in ipsam san
 ctimoniam præstita, historiã huius telam diabo
 lus contexuit. Coniectus ergo in carcerem Ba
 bylas, gaudebat quidem de uinculis, dolebat au
 tem de eius exitio, à quo uinctus fuerat. neq; em̃
 pater, neq; pãdõtriba, quum ille ex filij, hic ex di
 scipuli flagitio, aut calamitate celebriores fiunt,
 celebritatis huius uoluptatem mœrore uacãtem
 capiunt. Propterea & beatus Paulus Corinthios
 alloquẽs dicebat: Precamur aut̃ ut mali nihil cõ
 mittatis, non quòd nos probati uideamur, sed ut
 uos bonum faciatis, nos autem tanquam repro
 bi simus. Eadem igitur ratione & admirabili uiro
 Babylæ discipuli salus desiderator erat, quã
 expectata ex carcere merces, cui quidem gratis
 certe accidere nihil potuisset, quã si per discipu
 lum respicientem huiusmodi laudibus priua
 ri ipsum contigisset: seu, ut uerius dicam, si disci
 pulus prorsus in istam morum peruersitatem di
 lapsus non fuisset. Nolunt enim sancti corollas si
 bi alienis ex malis contexi: quòd si ab alienis ma
 lis nolũt, multo minus ab ijs malis, quæ ipsorum
 domesticis ac familiaribus obueniunt. Quo no
 2. Cor. 3

mine & beatus David uictoria parta, ac triũpho
 iam acto, lugebat, & lacrimabatur, quòd ad ca
 lamitatem, quam ex filio receperat, & hæc item
 accessisset: quin exeuntibus ad conflictũ militib.
 multa tyranni nomine mandabat, eosq; qui ad il
 lius cædem properabant, hac oratione cohibe
 bat: Parcite puero Absalon, quem ipsum in præ
 lio prostratum lugebat, non sine fletibus, lachry
 misq; amaris inimicum reuocãs. Quòd si natura
 lis pater tam propenso est erga liberos suos affe
 ctu, certe multo magis id de spiritali patre faten
 dum est. Parentibus enim spiritalibus liberorũ
 suorũ maior cura est, q; naturalibus, Paulo ita at
 testante: Quis infirmatur, & ego non infirmor?
 quis offendiculum patitur, & ego non uror? Sed
 hoc quidem æqualitatẽ nobis repræsentat, quan
 quam certe uix patres in hæc ipsam uocem erum
 pant. Veruntamen demus & illos hucusq; affe
 ctu accedere posse: nos enim spirituales patres
 maiora etiã præstare ostendemus. At hoc ipsum
 unde? Ab iisdem iterum uisceribus, & à legisla
 toris Moſis uerbis. Ille uero quid dicit? Si remi
 tis eis peccatum, remitte: sin minus & me ipsum
 ex libro quem scripsisti, dele. Nullus sanẽ est pater
 cui alioqui bonis infinitis perfrui liberum sit, qui
 tamen malit unã cum liberis suis poenis affligi.
 At Apostolus, ut qui in gratiã statũ uersatus fue
 rat, paterni huius affectus intentionem addidit,
 propter Christum. Non enim Moſis exemplo
 cum illis poenas dare malebat, sed ut alijs bene
 esset, sibi ipse excidium imprecabatur, quum di
 ceret: Optarim anathema esse in Christo pro co
 gnatis meis fratribus secundum carnem. tanta cer
 te misericordia, atque affectu olim sanctorum a
 nimi abundabant. Vnde & Babylæ nostri uisce
 ra magis excruciantur quòd imperatoris exiti
 um magis ac magis inualeſcere tueretur. Neq; e
 nim solum templi causa stomachatus, sed bene
 uolentia quadam erga imperatorem adductus id
 fecit, quòd illum fecisse diximus. Etenim hic dum
 diuina sacra contumelia afficeret, illis quidem
 detrimenti nihil afferebat, quin potius semetip
 sum infinitis malis implicabat. quapropter pa
 ter filij amore tactus, illum intuitus illata sacris
 cõtumelia furore percitum præcipitẽ ferri, immo
 deratum illum impetũ cohibere conatus est, eum
 dem a se obiurgatum quasi effrenẽ equum retro
 inhihẽre properans. At non sustinuit infelix ille,
 quin potius morſo freno prorsus obſistens, seq;
 & furori, & insanĩã, rationis gyro relicto, dedẽs;
 in extremi exitij uoraginẽ coniecit, Babylã à car
 cere educit, iubens uinctũ ad mortis supplicũ
 abduci. Atq; hic quæ fierent ijs, quæ cernerentur,
 minime respõdebant. Qui enim uinctus ui
 debatur, omnibus simul uinculis solutus erat, tam
 ferreis, quã alijs item grauioribus (curas hĩc
 intelligo, ac labores cæteraq; mala omnia quę nos
 in hac mortali uita circumſiſtunt) contra, qui so
 lutus ferro & adamante uidebatur: alijs quibus
 dam compedibus longe grauiorib. uinctus erat,
 peccatorũ scilicet catenis irretitus. Sãctus igitur
 Babylas

2. Cor. 11

Exod. 12

Rom. 9

Babylas morti se propinquum dum uideret, cor
 pus suum unã cum ferreis illis catenis sepeliend
 um mandauit, planum faciens, quæ ignominio
 sa uidentur, ea quoties propter Christum fiunt,
 honorifica esse, ac splendida: eumq; qui ea pati
 tur non solum non dissimulare, sed inde sibi pla
 cere oportere, hac quidem in parte beatum Pau
 lum imitatus, qui sursum ac deorsum stigmata,
 uincula, catenam uersabat, ob eo ipsa gloriabun
 dus, ac sibi placẽs, quorum alios puderet. Quòd
 autem alios puderet, id ille nobis ea defensione
 declarauit, qua ad Agrippam usus est. Nam A
 grippæ dicẽti, Parum abest Paule, quin me Chri
 stianum efficias, respondit Paulus, Vtinam uel
 paruò, uel multo tempore, non solum tu, sed &
 qui hic circumstant omnes Christiani fierent: ex
 ceptis hisce uinculis: quæ uincula non utiq; adie
 cisset, nisi res ea ignominiosa uulgo uisa fuisset.
 Sancti enim dominum uere quum amarent, affli
 ctiones pro illo magna cum alacritate suscipie
 bant, per quas etiam clariore euadebant: unde
 & hic idem ait. Gaudeo in afflictionibus meis,
 Lucas autem & de reliquo apostolorum coetu e
 dem hac testatur: post multa, inquit, flagella rece
 debant gaudentes, quòd digni habitũ essent pro
 Christi nomine ignominia notari. Igitur ut ne
 quis gentilium existimaret certamina, ac dedeco
 rata ut ac necessitate à nostris sustineret: ipsa certami
 num symbola iubet Babylas unã cum cadauere
 suo inhumarĩ, ostendens sibi illa per grata, & per
 amica esse, pro ea quidem charitate, qua totus in
 Christum appensus erat. Et extant etiam nunc
 cum Babylæ cineribus compedes, ecclesiarum
 præfectos omnes commonefacientes, ut uincti,
 ut iugulari, ut quiduis pati oporteat: certe omnia
 propterea atq; alacri animo, ac magna item cum
 uoluptate sustinenda, ut concreditã nobis liber
 tatis ne leuissimam quidem partem prodamus,
 aut contaminemus. Et quidem beatus ille in eo
 splendore, atq; honore mortem cum uita commu
 tauit. Enim uero existimaturus est fortasse quispi
 am hoc loci oratiõi nos nostræ finẽ imposituros.
 neq; em̃ uita hac finita laudatorũ operũ, aut uirtu
 tis ostentandã occasiones suppetere, quemadmo
 dum neq; athletis post ipsum certaminũ tempus
 exactum, corollas contexi conuenire. Verum ea
 quidem est gentilium non ab re opinio, quorum
 spes ultra hæc mortalem uitam haudquaquã pro
 rogatur. At nos quibus uitæ huius exitus illustri
 oris uitæ alterius inĩtiũ est, ab hac suspitione, atq;
 opinione longe absumus: quam sanẽ opinionõẽ re
 ctã esse, apertius à nobis alibi cõmonstrabitur.
 Interim & quæ uirtutis eximie opera post Baby
 læ generosi martiris obitum obuenerunt, talia sunt,
 quæ magnam orationi nostræ fidem facere pos
 sint. Posteaquã enim pro ueritate tuenda ad mor
 tem usq; decertauit, & ad proprij sanguinis effu
 sionẽ usq; contra peccatũ depugnans restitit, atq;
 ut ne ordinem eum, quem à magno rege acceper
 rat, desereret, ipsam etiã animã deseruit, nullo nõ
 generoso atq; egregio bellatore illustrius occum
 2. Cor. 11

bens, animam quidem ipsius cõelum habuit, cor
 pus autem (quo tanquam ministro ad uirtutis
 opera præstanda usus fuerat) terra, sic ut crea
 tura ipsa athletam diuiserit. Atqui poterat Baby
 las, uel exemplo Enoch transferri, uel Helie mo
 do rapĩ, ut qui utriusq; amulator fuerat. At deus
 qua est in humanum genus benignitate, inter ali
 as, quas infinitas nobis salutis nostræ occasiones
 dedit, & hanc quoq; uiam nobis à se munitã esse
 uoluit, idoneum ad uirtutem capeſſendam stimu
 lum, relictis scilicet interim apud nos sanctorum
 reliquijs. Nam post sermonis facultatem, ipsa cer
 te sanctorum sepulchra proximum locum obti
 nent ad animas hominum in ipsos sanctos intu
 entium ad uirtutum earundem amulationem ex
 citandas. Ac sicubi quis huiusmodi conditoris
 adstat, suum statim sensum ab hac, quam dico, ui
 correptum animaduertit: capsulã enim aspexit
 in animam inuadẽs ipsam percellit, & exuscitat,
 ac perinde afficit, quasi qui illic mortuus iacet,
 preces simul fundat, præsensq; adesse cernatur:
 deinde fit, ut qui se sic affectum sentit, mira ala
 critate gestiens, aliusq; prorsus quodammodo
 effectus, ita ex eo loco decedat. quisquis porò
 animum aduertere uolet ad eos, qui mortuos lu
 ctu prosequuntur, probe inde edocebitur, ima
 ginationem de mortuis conceptam solere ex ip
 sis locis in animos insinuare: q; ubi mortuorũ se
 pulchris astiterunt, protinus quasi idem sepul
 tos coram stantes contueantur, sic eosdem in ip
 so statim uestibulo inelamãt: pleriq; autem intole
 rabili dolore uexati, reliquum uitæ tempus ad de
 mortuorum monumenta habitare sibi in animũ
 induxerunt. Id quod nequaquam fecissent, nisi
 à locorum aspectu cõsolationem aliquam cepis
 sent. Et quid hic de locis, ac sepulchris uerba fa
 cio? quum & sæpe uestis sola mortuorum uisa,
 & uerbum unum in mentem influens animum
 nostrum excitet, & memoriã interlabentem re
 fricet, quibus de causis ipsas nobis sanctorum re
 liquias deus reliquit. Porò aut̃ quòd hæc dicam,
 non temerariã cuiusdam iactantiã causa, sed q;
 id ipsum emolumentum nostræ gratiã factum fuerit,
 abunde orationi nostræ fidem faciunt, tum quæ
 quotidiana à martyribus miracula æduntur, ma
 gna affatim ad illa hominum multitudine affluen
 te, tũ illis nihilo inferiora Babylæ præclara post
 ipsius obitum uirtutis egregiã specimina. Vbi
 enim ita ut mandauit sepultus fuit, & tam longũ
 temporis interuallum ab eius sepultura interces
 sit, ut non nisi ossa, ac cinis in feretro superarent,
 placuit imperatori unũ ex ijs qui postea impera
 runt, deo ipsius animum ad id impellente, captu
 lam in suburbij istud Daphnen abduci. Quũ em̃
 deus uidisset locũ illum adulescentũ intẽperantia
 quadam quasi tyrannide obsessum, in periculum
 uenire, ne prorsus ab ijs desereret, qui grauiores
 essent, quicq; in honestate ac modestia uitã degere
 in animo haberent, loci incõmodum ac noxã mi
 seratus, misit qui contumeliã uindicaret. Ete
 nim ipse Daphnes locus pulcher atq; amœnus ut
 esset

esset, deus fecit, simul aquarum copia, ac pulchritudine, simul terræ ingenio, simul cœli atq; aeris temperie, non quidem uti solum inde oblectamē tum ac leuamētum captarem, sed uti his de rebus se optimum opificem laudarem. Salutis autem nostræ hostis (cuius ea est natura, ut dei muneribus in opus contrariū semper abutatur) locū eundem quum occupasset, qua corruptorum iu uenum turba, qua malorum spirituum habitaculis, affinxit præterea & infamem quandam fabulam, per quam suburbij decor omnis ac gratia de moni accepta ferebatur. Fabula porro sic habet.

Daphnen aiunt adhuc puellā Ladonis fluij filiam (antiquis enim mos is receptus fuerat, ut & fluij gignerent, & quæ a fluij genita essent in res postea sensu carentes mutarentur, & ple- raq; id genus prodigiosa effingerent) Daphnen, inquam, puellam, forma admodum præstantem fuisse uolunt, quam quum uidisset Apollo, illius statim amore desagravit: hæc uero deum cursu se capere cupientem fugiens, in suburbium istud quū peruenisset, ibidem substitit. mater porro uim patienti filia opem ferre uolens, aperto gremio uirginē statim excepit, ac pro puella eiusdem nominis plantulam reddidit. hic perditus amator amoris suis fraudatus arbore circumplexus, tum plantam, tum locum sibi uendicauit, propriumq; fecit. In quo postea quum assiduus cōmoraretur, eum præ alijs omnibus diligere, atq; amare cepit: postremo qui tum rex erat Apollini templum, & aram extrui iussit, quo posset dæmon suam insaniam per eum locū cōsolari. Et hæc quidem uetus fabula, at in cōmodum a fabula exortū non iam fabula fuit. Posteaq; enim iuuenes per multi impudici illuc accedentes, suburbij pulchritudinem cōtaminarunt, ibidem in comestationibus atq; ebrietatibus uicitates, uolens diabolus malū hoc magis ac magis gliscere, fabulam eam quam recitauit, cōfinxit, dæmonē loci eius incolā esse diuulgans, ut eiusmodi historia maius illis impudicitia atq; impietatis incendiū fieret. Ad tanta porro isthęc mala tollenda, inuenit imperator sapientissimum id remedium. Sanctum Babylæ martyris corpus eum in locum si transferretur, existimauit perinde fore, ac si medicus ad laborātes mitteretur. Sin iter id, quod ab urbe ad suburbium ferret, autoritatis regie mandato impediret, atq; interdicere, iudicauit mandatum id omnibus uulgo uisum iri tyrannicū quod dā agreste, ac crudele factum. Quod si mādato adderet, ut qui honesti ac moderati essent, ijs suburbij ad eundem potestas fieret: qui uero incōtinentes, atq; intemperantes, ab eo arcerentur, mandatū perplexum ac difficile fore cēfuit, utpote per quod præuidebat quotidianas censuras in dijudicāda uiscuulq; uita necessarias. Itaq; martyris præsentiam malorum horum omnium finem ac remedium fore existimauit, quem quidem idoneum intelligebat, qui tum dæmonis potentiam antiquaret, tum iuuenū luxum emendaret: qua utiq; spe nequaquam falsus est. Nam ubi quis Daph-

nae appropinquat, uiso statim martyris monumēto, uel ab ipso suburbij uestibulo, conmpescitur, atq; emendatur, more adulescentis alicuius in conuiuio accumbentis, ac pædagogum astantem contuentis, eundemq; uultus significatione iubētem, ut decenti ordine seruato bibat, edat, loquatur, rideat, cauens necubi modum supergressus, suam ipse existimationem dehonestet. porro ab eiusdem monumenti aspectu tum ab ea, quam de beato martyre concepit, imaginatione factus ille religiosior, ad capsulam ipsam continuo accurrit: ad quam cum primum peruenit, maiorem animo trepidationem recipit, mox abiecto omni cōtempu tanquam uolatilis effectus, ita ab eo se loco domum recipit. Idem etiam eos qui ab urbe in suburbium ascendunt de uia excipiens, huiusmodi cum temperantia relegat ad Daphnes laxamentum, tantum non uocem illam inclamans, Exultate domino in tremore, & apostolicum illud adiiciens, Siue comeditis, siue bibitis, siue aliud quod uis facitis, ad dei gloriam omnia facite: qui idem si incidat in nōnullos delictis delibutos ex suburbio ad urbem se recipientes (si quibus forte usu uenerit ut quadam quasi animi socordia frenum abijciāt, atq; in crapulam, in absurdas aliquas delicias præcipites ferantur) hos ebrios in suum diuersorium excipiens, non permittit ebrietatis noxam gestantes, domum abire, quinimo timore incusso refrenans, ad eandem reducit sobrietatē qua præditi erant, antequam ebrietate madererent. Et eū quasi tenuis quadam aura eos, qui in martyris æde fuerint, undiq; circumspirans afflat, non ea quidem sensibilis, nec quæ ad augendā corporis uim faciat, sed que in ipsum tantū animū obrepit, eundemq; undiq; deceter cōpescens, ac terrefrē omnē sarcinā circuncidens reficiat, atq; ingrauescentē iam & fractū agillorē reddat. & quidem Daphnes forma, ac pulchritudo segiores, ad se ipsa euocat: at martyr quodā quasi in piscatu cōfidens, & ad se introgressis insidias parās, eos retinet, ac ueluti ad normā quadam prius compositos dimittit, & ita dimittit ut amata in posterū pudice, ac citra omnē incōtinētiā sint usuri, dum enim ex hominibus alijs socordia adducti, alijs mundanis sollicitudinibus impediti sanctorū martyrum monumenta inuisere negligunt, perfecit deus, ut hocce irretirentur modo, & talem ipsi fructū curationis animæ caperent: ac perinde sit, ut si quis egroto medicamēta salutifera admittere nolētū medicamentū dulci quodā condimento oblitū prepararet, qui igitur inibi tandem curantur, eō perueniunt, ut iam non delicia solum, sed & uisendi sancti desiderii suburbij ad eundem occasionē multis afferat: siue, ut uerius dicā, qui honestioris uitę sunt, hoc uno nomine illuc uentitāt, qui infirmiores illis sunt, utroq; nomine: qui uero infirmissimi, nō alio, q̄ deliciarum captandarum nomine: posteaq; autem illuc perueniunt, eos aduocans ad sese martyr, suis ipsius epulis splendide exceptos, fortiq; armatura præmunitos, non paritur in malū aliquod pro-

p. 1. 2
1. Cor. 10

labi

labi. Et est perinde mirum eo in loco mollem aliquem ac socordē respicere, & tanq; e media infania sanum caput attollere, ut si quis in medios ignes cōiectus ab igni detrimētū nihil accipiat. circumuallata em rationis arce ab iuuentute, ab effrenata audacia, a uino, a saturitate molestius etiam q̄ a flāma ipsa, beati Babylæ ros inspectantū animam ex obtutu ipso influens flāmam ipsam sopit, incendium sistit, ac magnā certe animi religionē instillat. Atq; in eum, quem dixi, modum, Babylas intēperantia tyrannidē subuertit. At quo idē modo & dæmonis potestātē extinxit: Primū quidem tum dæmonis inibi habitantis obfessionem, tum fabule noxam ijs ipsis, quas dixi rebus inefficacem reddidit: deinde & dæmonē ipsum exegit. Verum antequam ad exactiōnis modū ueniam, illud uos annotare postulo, Babylam non statim ubi aduenit, dæmonē eiecisse, sed manentē eum otiofium, inertem agendūq; rebus ineptum reddidisse. Illi em̄ os ita obstruxit, ut uel lapidibus ipsis magis mutus redderet. Et quidē manentem inibi dæmonem superauisse, non minus fuit q̄ si eundem de loco exegisset, quū qui loci illius accolis omnibus fucū prius faceret, ne extinctū quidem Babylæ citiores cōterere sustineret. Ea est em̄ sanctorum potestas, ut illorū superstitū dæmones, ne umbras quidē aut uestes ferre possint, uita autem functorū & loculos quoq; reformidēt. Itaq; si quis quæ ab apostolis facta fuisse prædicant, fidē non habetis tandē memoria huius miracula intuitus ab impudētia sua desistat. Nā qui de omnibus o- lim gentilibus uictoriā reportabat, a martyre tanquam ab hero increpitus suppressa uocē latrare desijt. Ac primū quidem uidebat mutus esse, q̄ sacrificiorū, & aliorū id genus cultū particeps minime fieret. Dæmonū enim mores ij sunt, ut dū mortales nidore, fumo, sanguine eos inuitant, & allecant, tanquam canes cruoris auidi & helluones, ebibendi, absorbendiq; eius causa præsto adsint: rursum dum nemo est, qui ea offerat, quasi fame quadam pereāt. Quibus certe sacrificia dum fiunt, ac foeda dum celebrantur mysteria (quæ ipsa nihil certe aliud sunt, q̄ amores quidā obfceni, quam puerorū cōtumelia, quam adulteria, quam domorum subuersiones, ut nihil hęc agam de inhumanis cædium generibus, neq; nefarijs illorū cœnis) quibus, inquam, foeda dum celebrantur mysteria statim aduolant, & delectantur, etiam si malefici, etiam si præstigiatores, etiam si pestes hominum sint, qui mysteria eadē peragant. Imō uero, ut uerius dicā, nō alios plane habēt, q̄ quos de pinxi, sacrorū suorū ministros. qui enim temperans, modestus, castus est, is nec comestationē admittit, nec temulentiam, nec dictu foedum aliquod uerbum proferet, nec alteri cuiquam id genus foeditatibus inferuenti aures suas accōmodabit: quanquam oportebat, si quam illi humane uirtutis curam gererent, si quam felicitatis assecularum suorū rationem haberent, nihil potius requirere, quam uitam optimam, quam mores recte emendatos, prætermissis illis indecoris dapi-

Chryf.

bus, quibus tamē (quando nihil habēt antiquius hominū exitio) magnopere delectātur, iisdem colli se profitentes, quibus, tum nostra mortalium uita subuertitur, tum honestas omnis radicitus diuellitur. Primum igitur uidebatur hic dæmon hac, quam dixi, ratione obmutescere, Post autem conuictus fuit, uiolenta necessitate præpeditus id facere, metus enim, quo quasi indito in os freno cogebatur, impedimento illi fuit, quō minus solita contra homines impostura abuteretur. unde hoc liquet: Sed ne tumultuemini. Id enim cōmonstrabo, atq; ita comonstrabo, ut ne illis quidem, quibus maxime curæ semper fuit impudenter omnia asseuerare, in posterum ea impudentia abuti liceat, quoties sermo inciderit, uel de ueterum illorum dæmonum, uel de istius dæmonis infirmitate. Neq; enim mihi cōiecturis opus est, neq; id attinet planum facere probabilibus quibuldam rationibus, sed ipsum dæmonis hac de re testimonium adhibebimus. Ipse enim letalem uobis plagam inflixit, uestramq; omnem fiduciam ac libertatem concidit. At uos ne illi succenseatis: neq; enim prudens, sed a maiore quadam potestate coactus, tyrannidem ipse suam deleuit. Id uero qua tandem ratione factum est? Mortuo eo imperatore qui Babylæ corpus in suburbium transtulerat, huius fratrem ad imperij administrationem perduxit is idem, qui illum imperatorem fecerat, atq; hic sine diademate imperiū accipit: hæc uero enim demortui quoq; fratris potestas præscripta erat. Idē hic imperator quū impostor ac scelestus esset, primū propter eum, a quo principatum acceperat, Christianū se esse simulauit: deinde eo uita defuncto, abiecta statim persona, fronte perfricta, quā antea superstitionē intus celauerat, hanc in mediū productam nemini non manifestam fecit, diuulgato per uniuersum terrarum orbem mandato, ut idolorum templa instaurarentur, aræ excitarentur, pristini dæmonibus honores redderentur, magni item illis prouentus uarijs ex locis suppeterent. Quo ex mandato magi continuo, incantatores, augures, harspices, menagira, hoc est menstrui uiatores, seu præcones, deniq; omnisaria impostura artifices undiq; ab uniuerso orbe confluxerunt. hic cernere quidem licebat regiam ipsam infamibus, abiectis ac profugis hominibus refertam. Nam quotquot usquā fame tabescentes, quotquot ob ueneficia ac maleficia conuicti, quotquot publicæ custodia addicti, atq; ad metalli opus detrusi, denique quotquot sordidarum artium artifices uix inde uicitare possent, quum se ipsi derepente sacerdotes esse profiterentur, mirum est quanto in honore, quanto in pretio habitū omnes fuerint. Hic imperator duces ipsos, ac militum præfectos contemnere, asis unius non estimare, contra mares meritorios, & meretrices e fornicibus suis excitatas unā secum per totam urbem, per angiportus omnes circumducere, quū interim regius quidē equus, omnesq; prætoriani pone multo intervallo sequerentur, lenones autem, & meretri-

tom. 5

Y cula

culæ anteambulorum loco, & uniuersus merito A
riorum adulescentium chorus regem medium stipan-
tes per forum inambularent, sermones eos profe-
rentes, atque cachinnos attollentes, quos par erat
eiuscemodi farinæ homines attollere; que ipsa cer-
te non nescimus talia, tamque absurda fuisse, ut po-
steris fide maiora futura sint. neque enim priua-
torum quisquam eorum uel qui humile pudendumque
uiuendi genus instituerint, uelit tam turpis, tamque
indecens publice uideri. Sed ad eos sanè, qui ad-
huc uita sunt superstite, oratione nulla opus est:
qui enim adfuerit, & ea dum fierent spectauit,
hi & quæ hinc à me dicuntur, nunc exaudiunt: pro-
pterea enim superstitibus etiam nunc testibus hæc
scribo, ut ne quis uetera recensentem me, inter eos
qui re ignari sint, magna licentia mentiri existi-
met. Ex his enim qui ea uiderunt, superant adhuc
& senes, & iuuenes, quos omnes obsecro, & ob-
testor, si quid à me historiae adiectum fuerit, in
medium probeant, meque redarguant, sed scilicet
tantum abest, ut me de meo adiecisse quicquam
sint redarguturi, ut deprehensuri etiam sint, mul-
ta certe à me prætermissa: neque enim fieri potuit,
ut oratione turpitudinis illius immensam ma-
gnitudinem repræsentarem: posteris uero, qui
crediduri isthæc non sunt, unum id dictum esse ue-
lim, dæmonem uestrum, quem Venerem appel-
latis, nequaquam pudere id genus administris
uti. Itaque mirum nemini esse debet, si miser ille,
qui prorsus dæmonum ludibrio sese addixerat,
ea minime dissimularet, propter quæ dii ipsi, quos
coleret, magnopere sibi placent. Iam uero quis e-
numerauerit necromantias? quis puerorum cæ-
des? nã uictimæ ille à quibus homines ante Chri-
sti aduentum non abstinebant, post eius apparitio-
nem repressæ, de integro renouabantur, non iam
quidem in propatulo: nam facti imperator esset,
ac licentiose omnia ageret, tamen tanta erat re-
rum earum impietas, ut ea imperatoriam etiam li-
centiam magnitudinem superaret: uictimæ, in quâ
illæ de integro tamen renouabantur. Daphnen
itaque idem hic imperator grauitatem ore præfe-
rens conscendit, multis quidem cum donarijs, ac
sacrificijs, manante etiam sanguinis torrere, quæ
mactatarum pecudum cædes effecerat. Tum à dæ-
mone magna instantia oraculum poscit, postu-
lans sibi ille ipsi de rebus responsum ut daret: quas
animo agitabat. Ibi strenuus ille scilicet, qui pela-
gicæ modum, & numerum qui nouit arenæ, qui
mutum capit, & surdum qui intelligit idem, ut de
se ipse proficitur, bellè admodum cauit, ne in eum
sermonem deueniret ut aperte testaretur per sanctum
Babylam, ac uicinorum uirtutem obstructum si-
bi esse os, ac propterea loqui nequaquam posse,
nimirum ueritus, ne cultoribus suis ridiculus fie-
ret. Cæterum quum idem adumbrare uellet uiri-
um suarum à Babyla deuictarum conditionem,
eum taciturnitatis titulum aperuit, per quem ridi-
culus magis reddebat, quam si prorsus tacuisset.
tacens enim imbecillitatem tantummodo suam
detexisset, nunc uero & imbecillitatem, & turpi-

tudinem, & impudentiam declarauit, studeus ea
adumbrare, quæ adumbrari minime queunt: quis
enim color hic esse potest? Daphnes, inquit, lo-
cus cadaueribus scæter, id quod oraculum arceat. Et
quæto præstabat pessime dæmon, martyris uirtu-
tem non dissimulare, & titulum tam impudentem
prætexere? Et hæc quidè dæmon, Imperator au-
tem mente alienata quum esset, perinde ut in scæ-
na ludens, fabulamque agens, euestigio ad beatum
Babylam fertur, quanquam ò nequam, ac nequissi-
me, nisi uobis ipsi ultro mutuo uerba daretis, inque
aliorum exitium colluderetis: quam tandem ob-
causam tu quidem suppressis nominibus, atque
in genere de cadaueribus loqueris: tu uero quasi
certi alicuius cadaueris nomen exaudisses, alijs
intactis Babylæ unius cadauer mouendum tibi
sumis? oportebat enim iuxta dæmonis sententi-
am conditoria ea omnia, quæ in Daphne essent
effodere, & terriculum à deorum aspectu quam
longissime abducere. At nō de omnibus, inquis,
mortuis dæmon uerba fecit? Cur igitur id non
aperte professus est? nempe tibi imposturæ fabu-
lam agenti enigma istud reliquit, Equidem cada-
uera, inquit, tibi dico, ut ne palam fiat, me uictum
esse: nam & alioqui reformido Babylam nomina-
tim designare: at tu intelligito quod à me dictum
est, atque unum pro omnibus martyrem amoueto.
Ille enim est, per quem muti efficiuntur. Tantæ certe
dementiæ dæmon cultores suos à se damnatos
esse uoluit, ut tam apertam imposturam capere
nequirent, nam ut mente alienata, atque insana om-
nes essent: tamen nec sic quidem ignorare de-
bebant, quod uictum sese dæmon fateretur, tam-
ea res manifesta, tam aperta futura erat. Nam si
hominum cadauera inquinatum quiddam (quod
tu esse uis) & execrabile sunt: multo magis bru-
torum cadauera, ac tanto certe magis quanto bru-
torum genus humano genere cōtempribilius est.
Multorum uero canum, simiarum, asinorum ossa
proxime templum defossa sunt, quæ potius mo-
uenda fuerant; nisi forte centes homines simijs
esse uiliores. Vbi nunc sunt qui Solem bellum dei
opificium, & ad nostrum ministerium creatum
contumelia afficiunt, & dæmoni astrum attribu-
unt, & hunc illum esse affirmant? Sol enim, in tan-
ta etiam cadauerum in terra iactantium copia, per
uniuersum orbem diffunditur, nec ullo loco, neque
radios, neque radiorum suorum efficaciam propter
ipsas locorum inquinaciones contrahit. At deus
uester impuram hominum uitam, imposturas, cæ-
des non modo nō auersatur, aut odit: sed diligit,
amplexatur, amat, corpora autē nostra deuitat:
quanquam peccati genus tale esse solet, ut uel apud
ipsos autores in summā etiā reprehensionē ueni-
at, corpus autē mortuum, & quod minime mouet,
omni reprehensione ac criminatione uacat. Sed
scilicet istud est uestrorum deorum institutum, ut ab-
ominens quæ abominanda nequaquam sunt: colant
ipsi, & approbent quæ omni odio, & auersatio-
ne digna sunt. Et bonus quidem uir, quisquis est,
neque à sano aliquo consilio uel dando, uel capien-
do, neque

do, neque ab opere necessario faciundo per mortu-
um corpus prohibebitur, imò si animo sano est,
uel ad ipsa sepulchra inhabitans, & temperanti-
am, & iustitiam, & omnem denique uirtutem præ-
stabit: prætereaque artifex suæ quisque artis opera
absque ullo impedimento facturus est, ipsi que ipsam
rogauerint præbiturus: non solum cadaueris pro-
pinquus affluens, sed etiam si ipsa mortuorum mo-
nimeta exstruere opus sit, & pictor, & latomus
& faber tam lignarius quam ferrarius, denique om-
nes sua ipsorum opera conferunt, unus autem
omnium Apollo per cadauera impediri se ait,
quo minus futura prospiciat. At qui & apud nos
magni & admirabiles uiri existerent, qui res futu-
ras quadringentis ac mille etiam ante annis quam
euenirent, prædixerunt: quod dum facerent, nul-
lam prorsus harum excusationum, uel quaesierunt,
uel causati sunt: neque mortuorum sepulchra
perfringi, neque eos qui intra ea facerent abijci, ne-
que nouum & impudentem effodiendorum cadaue-
rum modum excogitari iusserunt. Attamen ex eis
nonnulli impijs ac scelestis gentibus uicini quum
habitarent, uel in medijs ipsis Barbaris, quorum
omnia conspurcata ac polluta erant, uere futura
uaticinati sunt, neque illis ad uaticinationem aliorum
obfuit conspurcatio. Quid ita? quod quæ illi di-
cebant, ea re uera per diuinam uirtutis opus dice-
bant. Dæmon autem quum prorsus in eo diuina
uis nulla esset, de futuris nihil habuit quod im-
peratori prædiceret. Cæterum ne hæreat, perple-
xusque esse uideatur, cogit uerisimilia quædam
& ridicula simulare. Quamobrem enim, quæ ex-
te, superiore tempore nunquam tale quiddam elo-
cutus est? quandoquidem tum uelamen hoc præ-
tendere poterat, sui cultum ab hominibus inter-
missum esse: hæc autem idem excusatione sibi a-
dempta ad cadauera cōfugit, anxius animi quor-
sum euaderet. Nam à decoro ipse suo recedere no-
lebat. Verum ipsi uos illum cogistis, qui cultus
excusationem ei ademitis, neque locum illi fecistis ad
sacrificiorum penuriam confugiendi. Hæc igitur ubi
audiuit fabulæ istius actor imperator, iubet sta-
tim capsulam deturbari: quo omnibus dæmonem
uictum esse innosceret. Etenim si dixisset ille per
sanctum Babylam loqui impedior, sed hunc tamē
ne loco suo moueatis, neue illius capsa ulterius
cōturbetis: nimirum ea res dæmonis modo cultori-
bus innotuisset, illos enim puduisset factum id ad ali-
os deferre. Nunc uero quasi ipsius infirmitatē tra-
ducere adlaboraret imperator, sic nihil non fieri
coegit, quo ne uolenti quidem factum adumbrare
licebat. Neque enim tam simulatio salua & integra
esse potest, propterea quod non alius mortuus, sed so-
lus Babylas illinc translatus est: nec solum qui ur-
bem, & suburbium, & agrorum item incolerent, sed qui
remotissime etiā habitabant in rem præsentem quum
uenirent, capsulamque nō amplius illic esse uiderent,
quaesita causa statim edocebant, dæmonem ab im-
peratore rogatum uaticinari, respondisse, id se præ-
stare non posse, nisi beato Babyla prius à se pro-
cul amoto, quanquam ò perridicule dæmon, lice-

bat tibi ad alias confugere excusationes, cuiusmo-
di multis identidem uteris, infinita semper rebus
in dubijs artificiose excogitans, alias Lydorum
regi promittens magni imperij perditionem Alym
fluuium transgresso: hunc ipsum tamen regem po-
stea super accēsam pyram positum cōmonstrans,
alias in Salamine hac eadem arte usus, quum tu
perridiculam illam addidisses coniunctionem. Nã
quod dixisti, muliebria pignora pedes, simile fuit
illi, quod Lydorum regi dixeras, quod autem ad-
iecisti, usquam uel cerere sparfa, coeunte uel usquam,
maiore id certe risu dignum fuit, ac prorsus simile
ijs, quæ à circularibus in truijs uulgo iactantur.
At tibi ne istud quidem facere placuit. Licebat &
tibi sermonem tuum obscuritate uelare (nã & hoc ti-
bi artificium solene esse solet) at enim institissent
omnes iterum non intellecte uocis solutionem
quaerentes? Tibi etiam licebat ad altra confuge-
re: id enim tute persepe nullo rubore, nullo pudore
facis, neque enim tibi res est cum uiris mente præ-
ditis, sed cum pecudibus, atque adeo cum longe
craffioribus, quam sunt pecudes ipsæ: non erant
utique qui tum te consulebant Græcis sapientio-
res ancipitia responsa tua audire solitis, ab errore
tamen sese non eximentibus. At mendacium in-
tellexissent? Te igitur oportuit uni tuo sacerdoti
ueritatem aperire, qui quod uictus esses melius
quam tute multo adumbrare nosset. Nunc uero
quis te miser adducit, ut te in tam manifestam im-
pudentiam obruderet? Sed tu fortasse peccasti
nihil. Imperator uero perperam fabulæ subserui-
uit. In genere enim quum de cadaueribus audi-
isset, ad Babylam solum adiens, te ille coarguit,
& imposturam tuam denudauit. Sed ne ille qui-
dem uolens id fecit: neque enim unius eiusdemque
erat tota tanta tibi donaria honoris gratia offer-
re; & temet rursus infamare. Verum omnium
simul oculis martyris uirtus tenebras offudit, ne-
que passa est illos ea intelligere quæ fierent: quæ
omnia fiebant quidem, quasi cōtra Christianos,
risus autem non in eos qui ea paterentur, sed in
eos qui ea facerent totus uertebatur, quod ipsum
uiri uenire uidemus, quum qui furore correpti
sunt, in ipsos etiam parietes calcitrantes, & fan-
da ac nefanda in præsentem conuicta iactitantes,
sibi ipsi uidentur proximis belle ulcisci, quum fa-
ctis talibus non illos, sed se ipsos dedecorent. Id
quod & tum certe euenerat. Trahebatur enim
capsula per totam uiam, reuertebatur autem mar-
tyr athletæ alicuius exemplo coronam alteram
in suam urbem ferens, in qua & priorem coro-
nam reportarat. Quam obrem si quis est forte,
qui mortuorum resurrectionem neget, quum ui-
deat martyris nostri facta illustriora post obitum
esse, in posterum erubescat: qui martyr strenui
alicuius bellatoris more tropheis trophea con-
iicit, magnisque maiora, & mirabilibus mirabilio-
ra. Tum enim certamen illi cum imperatore solo
fuerat, nunc cum imperatore pariter ac dæmone.
Tum imperatorem à sacro templi ambitu exege-
rat, nunc ex omnibus Daphnes locis pestilen-
tom. 5 Y 2 tiffimum

zissimum humani generis hostem expulit, non ma-
 num admouens, quemadmodum & prius fecerat,
 sed uirtute inuisibili inuisibilem uirtutem debel-
 lans. Ac uiuentis quidem liberam orationem non
 tulit homicida, mortui autem cineres, neque impe-
 rator, neque daemon sustinuit, quo demone autore
 imperator hæc agebat. Nam quod Babylas am-
 bobus istis posterioribus maiorem incusserit ti-
 morem, quam antea incussisset priori illi impera-
 tori, inde certe aperte liquet. Prior enim ille Ba-
 bylam captum, eundemque in uincula coëctum inter-
 fecit; posteriores autem tibi Babylam solū trāstulere.
 Cur enim capsulā in mare demergi, neque demoni
 iussit, neque posterior hic imperator uoluit; cur non
 attriuit & exussit? cur non in uastam aliquam so-
 litudinem deferri eam mandauit? Nam si ea pia-
 culum, & scelus fuisset, si eam abominans, ac non
 potius reformidans illinc demouisset, non intra ur-
 bem piaculum deducere, quin potius in montes
 quospiam, in saltus transferre oportuit. Sed scilicet
 perditio huic imperatori æque atque Apollini
 Babylæ uirtus, & quam cum deo haberet, fidu-
 cia cognita erat: ob id formidabat, si hoc fecisset,
 ne fulmen diuinū, neue aliquem alium morbum
 in se ipse, puocaret: multa enim habebat Christi uir-
 tutis, tū in ijs qui ante se regnauerant, tum in ijs,
 qui unā secum imperium administrabant, specta-
 tæ argumenta. Nam ex superioribus imperatori-
 bus ij, qui similia attentauerant, multis, ijsque into-
 lerabilibus calamitibus acceptis foeda, ac misera-
 bili morte interierāt, ita ut cuiusdam, dum adhuc
 uiveret, spōte ex oculis pupillæ exilierint. Maxi-
 minus hic fuit: alius autem furore, alius alia id genus
 calamitate uexatus mortē cum uita commutarit.
 Cæterum ex ijs qui tum cum ipso erant, patruus,
 quum licentiosus insaniam suam cōtra nos pro-
 didisset, ausus impuris manibus sacra uasa contin-
 gere, hoc etiam scelere non contentus, sed contu-
 melia ulterius progressus (ualis enim ijs inuersis,
 & super pauimentū collocatis, atque extensis, ita su-
 per ea desedit) uestigio illegitimæ huiusce sessio-
 nis poenas luit. Illius enim uerenda corrupta uer-
 miculos generauerunt: ita, ut morbum diuinus illa-
 tum constaret, ad quem curandū medici aues pin-
 gues, easque peregrinas interficiebant, quibus ad
 putrefacta membra admotis uermiculos euoca-
 bant: illi uero loco cum non mouerent, mordicus
 putridis partibus inhebebant, atque illum ita demū
 multis diebus absumptū perdididerunt. Alius por-
 rō regij ararij præfectus, antequam aulæ regiæ limen
 transcenderet, derepente medius crepuit, & ipse
 id genus impietatis cuiusdam poenas luens: hæc
 sanē, & his item plura, neque enim omnia enume-
 rare temporis huius est, animo lustrās impius im-
 perator, uerebatur temeritatē suam ulterius pro-
 mouere. Me porrō hæc non ex me enunciare ex
 eis cōstabit, quæ ab illo postea ædita sunt. Interim
 historia nostræ tenorem persequamur, quid ex in-
 de euenerit recensentes. hoc enim demū mirum
 admodum est, non modo dei optimi maximi uir-
 tutem, sed & inenarrabilem benignitatem pate-

faciens. Babylas intra sacra templi septū erat, in-
 tra quod et prius fuerat, antequam Daphnen tra-
 latus fuisset. At malignus daemon statim edoctus
 est frustra sibi fraudis sua artificia cōficta, seque non
 iam certamē habere cum mortuo, sed cum eo qui
 uiveret, qui efficax esset, quique non se modo, sed
 omnes quocumque daemones fortitudine superaret. Is
 enim deum precatus ignem in templum ut coe-
 litus dimitteret, totum illius tectū exussit, ipsoque
 idolo ad extremos usque pedes deleto, eodemque in
 cinerem ac puluerem redacto, ab omnibus parie-
 tibus, qui ipsi integri adhuc stant, abstinuit. Ac si
 quis nunc illō accesserit, nunquā utique dixerit fa-
 ctum id, ignis opus esse. Neque enim incēditū id non
 ex cōposito factum, neque ex materia inanimita-
 tum: sed tanquā manu quadā ignem circūagente
 atque indicante, à quibus abstinerē, quæ porrō ab-
 sumere oporteret, tanta certe concinnitate, tanto
 artificio ipsum templum detectū est, nec ad simile
 quidem ijs, quæ casu, ac temere incendio conflag-
 rasse uidemus: uerum ijs quæ parietū ambitum
 integrum quū habent, tecto tamen carent. Cæte-
 ra enim omnia, & columnæ item omnes, tam eæ
 quæ templi culmen, quæ quæ uestibulum sustine-
 bant, adhuc extant, præter unam, quæ ad posteri-
 orem tēpli partē stabat: & hæc tamen non temere
 perfracta est, sed ea de causa, quam postea dicturi
 sumus. Hoc incendium ubi accidit: statim damo-
 nis sacerdos in carcerē rapitur, incendij autorem
 indicare coactus: qui ubi non habuit quæ accusa-
 ret, intortis cubitis multis flagris uapulauit, in su-
 blime raptus, ac latera undique cæsus, quæque sic
 quidē ex eo quicquid didicerit: reique huius euentus
 similis erat illi qui in Christi resurrectione accidit.
 tum enim dispositi fuere milites qui corpus Iesu
 custodirent, ne qua possent eius discipuli furto il-
 lud auferre: ceteris uero fuit rei ipsius euentus, ut nul-
 la uel impudēs species ijs relicta fuerit: qui resur-
 rectionis eius fidē eleuare, ac calumniari uellent.
 Atque hic distrahebant miser sacerdos, quo testifica-
 retur factū id non diuina ira sed humano maleficio
 accidisse. Is tamē cōtortus, ac foede lacerat⁹, quū
 neminē haberet, quē pderet, ignem e cœlo dela-
 psum testatus est, ut maleuolis, atque impudentib⁹,
 nullus iā calūniæ locus relictus fuerit. Sed quod
 nos paulo ante dicere uolētes in alium locū reieci-
 mus, id ipsi hic tēpe situe dicemus. quidnā uero id
 esse potest? Certe martyr noster Babylas impera-
 torem eousque terruit, ut furore ille suo superfede-
 ret. Neque enim ipsum quidem sacerdotem, eumque
 quem tanto antea honore prosequēbatur, tot malis
 tecti exusti causa affecit, & immanius, quæ fera cru-
 delis dilaniauit (à cuius etiam uorandis carnibus
 fortasse non tēperasset, nisi res ea detestanda, om-
 nibusque abominabilis uisa fuisset) Babylam autē
 per quem daemon os suum obstruxerat, rursus in
 urbem ea de causa transtulit, ut maior illi honos
 ab omnibus haberetur. Etenim idem imperator
 si minus prius, hoc est, quo tēpore uictum se esse
 daemon factus est, ac certe post ipsum incendium
 omnia subuertisset, ac perdidisset, capsulam ex-
 usisset

ussisset, utrumque item monumentum, tum quod
 Daphne, tum quod in urbe erat, nisi metus in eo
 quam ira maior fuisset, ac nisi eius moestitiæ timor
 imperasset. Solēne enim permultis esse uidemus,
 quum eos ira, ac dolor corripuerit, etiāsi affectu-
 um eorum autores non nanciscantur, in obuios
 quosque ac suspectos iram effundere. Non procul
 autē ab hac suspitione Babylas erat. Nam simul
 ut in urbem peruenit, statim ignis in templum in-
 uasit. Sed quod dixi affectus cum affectu pugna-
 bat, & ire metus imperabat: mihi enim hic cogita-
 qualis esse poterat bonus ille imperator in subur-
 bium ascendēs, hinc martyris monumentū stans
 intuitus, hinc templum exussitū, idolum deletum,
 donaria absumpta, & liberalitatis suæ, ac pompæ
 fatanicæ memoriā omnem de medio sublatā. Nā
 ut concedamus futurū fuisse, ut illum hæc cernen-
 tē neque ira, neque moestitia subire posset: ipsum cer-
 te dedecus ac risum permultum ferre minime po-
 tuisset, quin potius sacras, impurasque manus in
 sancti Babylæ sacellum intendisset, nisi illum ea,
 quam ante dixi, causa prohibuisset. Neque enim par-
 ui momenti ea res esse uidebatur, per quā uidelicet
 præcisa ademptaque erat omnis gentiliū fiducia
 & libertas, lætitiā omnis extinctā, ac tanta mæro-
 ris nebula illorū animis offusa, quāta certe offun-
 di potuisset, si deorū simul omnium tēpla diruta
 disturbataque fuissent. Ac quod rem ipsam uerbis
 non attollo, ipsa hic ego lamenti, & neniæ eius,
 quam ciuitatis sophista in demone cōscripsit, uer-
 ba apponam. Sic autē habet neniæ initium: *Vi-
 ri, quorum oculis æque ac meis caligo offusa est,
 in posterū neque pulchra, neque amplā ciuitatē hanc
 uocemus.* Deinde quum nonnulla attigisset,
 disseruissetque de Daphnes fabula (neque enim om-
 nem illius orationē huic nostræ inserere tempus
 patitur, ne longiores, quam par est, simus) Persa-
 rum, inquit, rex olim ciuitate hac capta, templo
 pepercit. Verba porrō ipsa sunt hæc: *Ille quidē
 ducto cōtra nos exercitu præstare putauit, si tem-
 plum integrum esse sineret, ac certe statuæ decor
 Barbaricæ iræ præualuit, nunc autē o Sol, o Ter-
 ra, quisnā, uel unde hostis hic? qui citra omne aux-
 ilium equitum, citra omne presidium, & grauis,
 & leuis armaturæ militū, tenui scintilla omnia ab-
 sumpsit?* Postea ubi declarauit Babylā damone
 superiorem fuisse tum, quum gentiliū res uicti-
 mis ac sacrificijs maxime florerent: *Et nostrum
 inquit, templum ingens illud diluuium non distur-
 bauerit: in sudo autem, atque adeo cum nubes ipsa
 præterisset, deiectum est.* Nimirum nubem, ac
 diluuium appellans imperatoris eius, qui præces-
 serat, tempus. Rursus oratione paulum proue-
 ctus id ipsum amarulentius deplorat, his uerbis:
 Adhæc quum aræ tuæ sanguinē sitirent sedu-
 lus Daphnes custos, uel contemptus quum esses
 permansisti o Apollo, aliquoties etiam iniuria la-
 cessitus, atque externo spoliatus ornatu, patienter
 tamen tulisti: nunc uero multis ouibus, multis itē
 bobus ad aram tuam mactatis, posteaquam sacro
 sanctum imperatoris os pede excepisti, intuitus
 Chry.

quæ prædicebas, uisus liberatus esse mortuo quo-
 dam, quem te iudicaueras malum tibi uicinū esse,
 ac tibi obstrepere, de medio statim cultu solū uer-
 tisti, unde nam hoc tēpore gloriabimur apud eos
 qui memores sunt sacrorum, statuarumque tibi ere-
 ctarum? Quid ais lugubris decantator? Itāne
 Apollo, quum nullus ei honos tribueretur, atque
 adeo quum in uituperium uenisset, tutus Daph-
 nes permansit custos: honore autem, ac cultu illi
 præstito, ne suum quidem templum tueri ualuit:
 præsertim qui sciret per illius casum ac ruinam fu-
 turum, ut in maiore priore ignominia ipse de-
 ueniret? Quis porro mortuus ille, o sophista, qui
 deo tuo negotiū faceisset? qualis mala ista uicinia?
 hoc loci enim in beati Babylæ uirtutes quum in-
 cidisset, neque posset daemones ignominiam trans-
 mittere, re simpliciter dissimulata præterijt, testa-
 tus quidem demone à martyre obturbari, ac pre-
 mi: sed ne utiquā adijciens, quod quum daemon
 infirmitatē suam adumbrare adlaboraret, eandē
 magis detexerit: uerum simpliciter mala, inquit,
 uicinia liberatus est. quamobrem enim non aper-
 te indicas mortuus ille quisnam fuerit? quamob-
 rem solus ipse deo tuo negotiū faceisset? quam-
 obrem solus translatus est? quamobrem & tute
 ipsum eundem uiciniam malam appellitas? An
 ne quoniam daemones imposturam conuicit? At-
 qui id ipsum non prauū alicuius hominis opus fu-
 erit, sicuti neque mortui, sed uiuentis potius, & opus
 agētis & probi & præsidis, & patroni, & omnia
 pro uestra ipsorum salute procurantis, si quidem
 uoluissetis. Nam ut ne amplius uobis liceret uos-
 met ipsos decipere, ac dicere daemone ipsum
 excandescens, eundemque propter intermissa sa-
 crificia expostulantē, tum uero & de reliquo sui
 cultu conquerentem ultro abscelisse: nimirum
 hac de causa illum Babylas ex eo omni loco sum-
 mouit, qui locus ei maxime omnium gratus esset
 quemque præ alijs tam charum haberet, ut eum
 etiam inhabitare non grauaretur, tum, quum nul-
 lus ei honos, nullus cultus redderetur. Tu enim
 primo statim loco id testatus es: *Atque hoc ipso
 in tempore quum multas oues, multos boues im-
 perator illi immolaret.* Quo fit, ut inde quæque pa-
 lam fiat demone ipsum coactū, atque à maiore po-
 tētia pulsū de Daphne decessisse. Potuisset qui-
 dem Babylas uel statua ipsa stante demone exi-
 gere: sed uos nec credidissetis, quemadmodum
 neque olim, cum ab eo uinctus fuisset: & assiduo
 item cultu instaretis. Quamobrem Babylas sta-
 tuam primū stare quum permisisset, hanc ipsam
 tum deiecit, quum maxime impietatis flamma
 altior ferretur: planum faciens quisquis uincit,
 hunc sic uincere oportere: non quidem iam de-
 pressis aduersarijs, sed tum maxime, quum effe-
 runtur, ac clarescunt. Quamobrem enim Baby-
 las quum Daphnen transportaretur, imperatori
 transportationis eius auctori non mandauit: ut &
 templum subuerteret, & daemones statuam aliō
 trāstuleret, quæ admodū arculā transferebat: quia
 nullū plane detrimentū ab ea statua Babylas sen-
 tom. 5 Y 3 tiebat

tiebat, neq; ei certe aduersus daemone carneo auxilio opus erat quem & tunc, & nunc quoq; citra humanæ manus præsidium deiecit, & priorē quidem uictoriam nobis manifestā esse noluit, sed illi os tantūmodo quum obstruxisset, conqueiuit. Tales enim esse sanctos constat, ut perfici modo uelint, quæ ad hominū salutē spectant, non etiā uulgo ostētare opera huiusmodi per se ipsos fieri, nisi licubi usus aliquis cogat. Vsum autē rursus esse dico, seruandorū hominū curam, id quod tum usu uenit. Quū enim imposturæ daemone mala inualescerent, tum demū detecta nobis est uictoria, & quidē non a uictore, sed ab eo ipso, qui uictus est: qua ratione & testimoniū ipsum apud hostes nostros minime suspectum fuit, & Babyas, ut de se ipse prædicaret uel quū necessariū erat, euitauit. At uero quū ne sic quidē daemone impostura finē haberet, sed rursus q uel faxis ipsis stupidiore erat, atq; adeo ad tam apertā ueritatē cæcutiebāt, deuicti daemone opē imploraret: hic necesse fuit statuā igni deflagrare, quō p incēdiū & alterū itē idololatrię incēdiū extinguere. Cur tute ergo daemone increpas, qui affirmas illum ē medio ipso cultu se subtraxisse? Non ille quidem ultro se subtraxit, quin potius exactus eiectusq; est nolens, coactusq; tum, cum ob nidorem ac sacrificia manere in animo maxime haberet. Nam qui tum imperabat imperator, quasi ob hoc unū imperaret, ut uniuersū terrarū orbis pecudes infumeret, sic largiter & affatim ad aras oues bouesq; mactabat, qui & eousq; insanix prolapsus est, ut multi etiam ex ijs, qui philosophi apud illos uiderentur, coquum ipsum & carniū cauponē, nec non id genus artificem uocitarent. A tam opipara igitur mensa, ab huiusmodi nidore ac fumo, ab his sanguinis torrentibus daemone utiq; nō se ipse ultro subtraheret, quum idem antea absq; his omnibus, quod tute nuper affirmasti, propter eam insaniam, qua amicā deperibat, libens ibidē moraretur. Sed em̄ suspensa hic a nobis oratione nostra, interim rursus exaudiamus sophistę huius lamenta. Misso enim Apolline ad louē his uerbis questus suos conuertit: Quale o Jupiter laborantis animi laxamē tū perdidimus? q; Daphnes regio tumultibus uacua erat: quāto etiā tēplū ipsum magis uacuum? utpote in quo natura ex sese quasi portum in portu fecerat, ambobus quidem admodū tranquilliss, altero tamē maiorē tranquillitatem præstāte, quis nō ibi mortē? quis nō ibi timorem? quis nō ibi luctum posuisset? quis preterea fortunatas insulas inibi desiderasset? Quale, obsecro, laxamentū o scelestę perdidimus? qui uero tēplum tumultibus magis uacuū? qui itē portus tranquilliss in quo tibiae, in quo tympana, in quo crapulæ, in quo comessationes, in quo ebrietates? Quis, inquit, inibi morbū nō posuisset? q; potius ex assecclis tuis morbū ibidē nō cōtraxisset, etiā si prius sanus esset? morbū, inquā omnī longe pestilētissimū. Nā qui daemone ipsum adorat, & ad Daphnes fabulæ argumentū exaudiendū aures applicat, tum autē tantam Apollinis insanā uidet

ut absorpta amica, loco atq; arbori etiā nunc incubet: hic quantum secum morbum, quantā perturbationem circumfert? hoc igitur animi laxamētum, hoc portum quietum, hoc morborum defunctionem appellitas? Et quid mirum fuerit, si contrarijs contraria appendis? nam qui mente capti sunt, nullius rei naturā, ut se habet, sentiunt: quū potius cōtra quā, rei ueritas habeat, sententiam ferunt. Olympia, inquit, non admodum procul. Rursus enim ad huius lamentationem reuertar ostendens quantam Græci illi omnes, qui tum urbem incolerent plagam accepissent, & simul ut nequaquam id æquanimitē tulisset imperator: quin potius omnem suum furorem in martyris areulam effudisset, nisi eum maior metus cohibuisset. Quid igitur ait? Olympia iam appetunt. Cōuocatura est autem panegyris ciuitates: hæc uero aderunt Apollini sacrificandos boues agentes. Quid faciemus? quis præco, quæ buccina lachrymas non exprimet, quis Olympia festum diem esse attestabitur? cū proximus casus luctum inuexerit. Da mihi arcū & fiducias, tragœdia inquit. Ego autē dico & uaticiniū nō nihil, ut tum capiā, tū excussis arcu sagittis petam scelestis huius autorē: o impiā audaciā: o animā impuram: o temerariā manū! Tityus alter aliquis hic, uel Idas Lyncei frater nō magnus quidē, ut ille, neq; iaculator ut hic: ueritatē unū hoc edoctus, ut contra deos insaniat. Aloe filios, etiānum dijs insidias struere cogitātes morte cōsopiuisti o Apollo, huic uero ignē procul afferenti nō obuiam iit sagitta ipsius cor petēs. o dextram malignam, o iniquum ignē, quonam primum delapsus est? quodnam malū huius exordium? Num a tecto exorsus, ad reliqua deinceps serpsit? Ad illius caput, ad faciē, ad phialam, ad cidarim, & talarem uestem? Vulcanus ignis arbiter non cōminatus est igni huic detrimentū afferētī, quū beneficio de uinctus Apollini deberet, ob indicū olim sibi ab illo factū, sed neq; Iupiter qui imbrū habenas tenet aquam in ignem dimisit, præsertim qui olim Lydorum regi periclitātī pyram extinxerit. quid nam primum ad illum sari ausus, qui bellum hoc aggressus est? Vndenam audaciam tantam sumpsit? quonam modo impetum asseruauit suum, qui animi sententiam non mutauit, dei pulchritudinem reueritus? Quousq; tandem miser, & infortunata rem ipsam intellecturus nō es, qui dicitas ignē hunc humana manu immisissum, quicq; delirantium ritu pugnantiā inter se loquutus tecum ipse digladiaris? Nam si daemone Perfarum regis tam magno exercitu stipati capta iam urbe, cæterisq; templis exustis, facem manu quatentis, eandemq; templo isti iamiam admoturi, mentem immutauit (nam & hæc initio statim neniatuæ dixisti, sic lamentatus, Perfarum regem, eius qui nunc nobiscum bellum gerit ex maioribus unum, urbem prodicione captam quum exuisset, & ad Daphnes concederet item facturum, daemone sic immutauit ut face, quam manu teneret, ablecta Apollinē adoraret, adeo eius animū delinijt,

& coercuit conspectus) iste, inquam, daemone si furorē illum barbaricum, & tam magnum exercitum uictor, ut tute fateris, exuperare, ac periculū illud euitare potuit (addis autē & eundem Aloidas dijs insidias struere cogitantes morte compe scuisse) quo, quæso, modo, qui tanta præstare potuit, nunc nihil quicquam, quod tale foret, præstitit? quanquam si aliud nihil, certe sacerdotis tam iniuste dilacerati, producto facinoris autore, misereri oportuit. Et si autorem ipsum prodere per ipsum incendij tempus recusauit daemone, saltem re presentare tum ac dedere oportuit, aut etiam indicare tantum, si dedere non potuit, quum miser ille sacerdos suspensio corpore latera perfoderetur, quumq; rogatus incendij autorem indicare, non haberet quem nominaret: nunc uero ingratus, & inconsultus ministrum suum iniuria flagris affligi, ac lacerari uelut conuiuentibus oculis permittit: sinit item & imperatorem post tot ac tanta sacrificia ludibrio haberi. Eum enim ut insanum ac delirum omnes risere, quum iram suam in miserum illum effunderet. Quomodo autē qui regis procul adhuc distantis aduentum prædixit (nam & ipsum hoc superius lamentatus es) eum qui sibi propinquus esset, ac qui se exureret nō uidit? Atqui uatē illum esse uultis, & ueltris quidē dijs alias alijs artes, perinde ut hominibus distribuentes, illi uaticinādī peritiam acceptā tulistis, nec tamen illum tecum artem suam cōmunicare postulas. Quo pacto igitur proprias calamitates nō cognouit, quum id factum ne eum quidem qui homo sit, latuisset? At uero fieri ne potuit, ut obdormiret, quo tempore illum ignis contingeret? Sed nemo certe tam stupidus est, quin flamma corpori suo admota statim excitetur, & admouentē cōpescat. Reuera pueri semper sunt Græci, senex autem Græcus nullus. Nam quum oporteat domesticam imprudentiam complorare, quod uidelicet uel res ipsæ daemone imposturam clamitēt, ipsi uos ne sic quidem ab illis deficiatis, sed dedentes uos ad internecionem prostituta uestra salute ducimini pecudū ritu, quā illi uos subsequi iusserint, sessitando statuarum excidium lugentes. Tu uero & arcum flagitas, nihil ab illo discrepās, qui hæc in tragœdia dixit: quomodo enim nō aperta, ac manifesta insania fuerit, expectare ut aliqd istis armis efficias, quæ ne domino quidē suo opē at tuleret? si enim maiorē tibi tum artem, tum experientiam uendicas, q; daemone habeat, certe haudquaquā oportebat illum abs te coli indoctiorē, & imbecilliorē ijs in artibus, quibus in artibus illū ceteris antecellere affirmatis: q; si primis illi partibus, siue iaculādī, siue uaticinādī, qui fieri potest, ut tibi pertraferis in artis particula quadā præstare ea posse, quæ ille totā artē callens præstare non potuit? hæc certe deridicula prorsus sūt, ac nugatoria. neq; em̄ ille diuinatoriæ artis quicq; habuit, neq; si habuisset, ei illa quicq; profuisset. Nō em̄, nō, inquā, huius incēdiij autor fuit homo, sed diuina una uirtus, causam autē postea aperī. Sed interim nō indignū fuerit perdidicere; quā ob cau

sam Vulcanum ingrati tudinis accusat, per hæc uerba: Vulcanus autem ignis custos non cominatus est igni isti detrimentū afferenti, quum beneficio de uinctus Apollini ob uctus indicū deberet. Quodnam, quæso beneficium? quod nā uetus illud indicium intelligis? quamobrem occultas deorū tuorū præclara & magnifica facinora? si enim beneficium indicares, nimirū Apollinem magis ingrati fuisse ostenderes. Sed te uideo, pudet, atq; erubescis. Igitur ipsi libere res tuas aperimus. Quodnam ergo illud beneficium? Aiuu Mar tem Veneris amorē olim fuisse correptū, eundēq; quum Vulcanū (Veneris is maritus erat) ueretur, obseruata illius absentia ad eam accessisse. Apollinem autem, quum illos unā commixtos uiddisset, ad Vulcanum adijisse, illiq; adulterium renunciaisse: Vulcanum porro re comperta, uinculis illos, sic ut erāt, in lecto cōprehendisse, deosq; ad turpe illud spectaculū aduocasse, ac tales quidem de illis adulterij pœnas sumpsisse: huiusmodi beneficio de uinctus Vulcanus Apollini quū deberet, postulante tēpore ingrati in referenda gratia fuisse ait. quid igitur admittit & Iupiter o præclare? nam & tu hūc immanitatis insimulas, quū eum dicitas imbrū habenas tenentem noluisse aquam in flammam dimittere, præsertim qui olim Lydorū rege infelicitate presso pyram extinxisset. Sed enim nobis quidē non importune Lydi regis memoriā suggessisti. Nam & illum flagitiolus hic daemone uana spe turgidum decepit, in præsentaneum periculum cōijciens, ac nisi humanitatem in eum suam Cyrus ostendisset, certe longe illi abfuisset Iouis auxiliū. Quapropter frustra Ioui uitio uertis, q; filio suo Lydū anteculerit, neq; em̄ sibi ipsemet quo in loco in primis coleret (Romulū urbē intelligo) fulmine tactus auxilio fuit. Ceterū audiamus & reliqua lamētī istius uerba: ita em̄ belle luctū eum, qui illorū animos occu pauit, intelligemus. Viri, trahite mihi mēs ad dei Apollinis speciē, ac mihi ob oculos cogitatio typū ipsum repræsentat, formæ lenitatē, colli mollitiē, idq; in lapide, cingulū quo aurea tunica circa pectus sic colligebatur, ut partim subsideret, partim suburgeret, breuiter totus dei habitus cuius irā uel feruentē nō sedauisset, ut qui similis esset cætilenā occinētī, & Hercule audiuit hūc olim aliqs, ut aiunt, in meridie cithara ludentē. aures beatas. cæterū cātus erat terræ laudatio, cui quidē de aureo cyatho libare mihi uideat, q; puellā occuluerit dehiscēs ac sese deinde cōtrahēs. Post hæc pauca admodū ad incēdiū pertinentia questus, clamabat, inquit, uiator flāma erūpente, turbabat per lucū Daphnes inquilina sacerdos dei, plāctus autem pectorū, & ululatus ingēs per locū arboribus percurrens ad urbē usq; uehemens, atq; horrificus perualet. Imperatoris oculus uix somnum capere incipiens, amaro illo nūcio audito, ē lecto exurrexit: ipse furore percitus, Mercurij talaria peruestigās, ad mali istius originē indagandā pergebat, atq; intra se flagrans, ac tēplū ipsum: trabes ferebant, deorsum ignē deferētēs, id omne

quod ignis comprehendisset, absumentes, ipsum scilicet statim Apollinem tanquam a recto non admodum distantem, mox & alia musarum ornamenta, signa inibi extantia, lapillorum fulgura, columnarum pulchritudinem. Vulgus autem circumstantes iugebat, auxiliū tamen ferre minime ualens, id quod usū uenire solet ijs, qui de terra naufragiū spectant, quorum unum hoc superest auxiliū, calūm ipsum lacrymis psequi. Nymphæ certe ē fontibus suis egressæ ingentem lucū excitauerunt, ingentem item & Iupiter haud procul cōsidens, cuiusmodi illum uerisimile est labefactatis filij honorib, cōcitasse. Ingentem autem sexcentorum dæmonū in luco agentium turba, neque sanè minorem ē media urbe Calliope, præside musarum Apolline ignis iniuriā sentiente. Postea & sub finem, ait. Præstate mihi talem Apollo, qualem te reddidit Chryses, dum Græcis imprecaret, ira plenū, & nocti ad similem; quandoquidem tibi ornāmēta quæ redderemus, & quicquid olim de templo tuo ablatū fuerat restitueremus, præreptum est quod colamus simulacrum, haud aliter quam si sponus aliquis, interim dum corollæ contextuntur, emoriatur. Et sophistæ quidem nostri lamentatio hæc fuit, seu potius parua quædam lamentationis partes hæ. Mihi uero succurrit admirari, qui factū est, ut ob quæ illum præ pudore se auertere oportebat, ob ea ipse placere sibi putet, ut qui Apollinē eundē intemperatū, atque obsecrati uenens ritu per meridiem cithara personantem inducat, dicatque illi, cantilenæ argumentum amicā esse, aures item eas beatas uocet, quibus obsecrati id carmen exaudire contigerit. Et quidem quod nonnulli ex ijs qui Daphnen, & adiacentia Daphne loca incolunt, collachrymentur, quodque & ciuitatis princeps ipse excādescat, ac nulla certe alia in re, quam in luctu ac lamentis uersetur: id uero mirū haudquaquam fuerit. Quod autem ipsi etiā dii eadem mentis consilijque inopia laborent, & solū inter se lacryment, quodque neque Iupiter, neque Calliope, neque frequens dæmonum turba, ac ne ipsæ quidem nymphæ extinguendo incendio pares sint, sed oēs eiulatus, omnes luctus tantummodo excitent: id profecto ridiculū admodum fuerit. Ex ijs itaque, quæ a nobis dicta sunt, magnam illos plagā accepisse liquet: etenim sophista uel in media ipsa monodia aperte profusus est illos ad uiuū (quod dicitur) lauciatos. Id quod certe neuitque leuiter tulisset imperator, nisi illum maior metus, ac formido distinuisset. Cæterū tēpus iam appetere puto, ut ostēdamus tum cur irā suā nō in imperatōrē, sed in dæmonē conuertit, tum cur factum est, ut ignis totū templū nō absumpserit, sed templi tecto statim disipato correptū simulacrum improbarit, atque refutarit: neque enim ea temere, neque sine causa contigerūt, sed ab ea dei benignitate, qua errantes homines ueri solet, facta fuere. qui enim res omnes, etiam antequam enascantur, nouit, is & hoc item unā cum alijs nouerat, futurum, ut si fulmen contra imperatorem contorsisset, qui præfentes rem spectassent, temporario quodam timore percellerentur, altero autem, & ter-

tio uertēte anno, rei eius memoria deperiret, multique miraculo fidē minime haberēt: sin autē templū flāma correptū fuisset, fore, ut ea res quouis buccinatore clarjus nō ijs modo, qui tū supstitēs erāt, sed & posteris quoque omnibus dei iram enūciaret, ut ijs quoque qui impudētēs esse, ac factū id occultare uellent, omnis calūniandi ansa esset prærepta: quisque em in rem presentē uenit, quasi nuper contigerit incendiū, sic animo afficit: idemque horrore quodā percussus, cœlū contuitus, statim dei opt. max. incendij eius auctoris gloriā, ac uirtutē laudibus effert. Vt em si quis primarij cuiusdā latronis perfracta supernē spelunca, ac latibulo, uinctū illum extraxerit, tum eiusdē supellectile omni ablata, locū illū feris, ac monedulis receptaculū esse si uerit, postea quisque latibulū huiusmodi fuerit ingressus, simul ut locorū deuastatiōes, ac direptiones contēplatus fuerit, statim secū animo cōcipit, ac reputat, qualis fuerit qui locū illū prius inhabitaret: ita & hic usū uenit. Procul em colūnas quis intuitus, postea ubi accessit, ac templi limen supergressus est, effingit sibi dæmonis abominatiōnē, fraudē, insidias, ac dei irā atque fortitudinē admiratus, ita demū de loco eo decedit, sic que prius domus erroris, & blasphemie fuerat, nūc diuinæ gloriæ hymnis decātanda argumentū est: ita ingeniosus, tāque industrius est deus noster. Atque hæc quidē nec opinata nō nunc primū, sed iam inde a superiorib, seculis magno ille miraculo ædere solet. Omnia porro recensere, tēporis huius nō est: cōmemorabimus tamē factū quoddā huius persequi simile. Prælio olim in Palæstina a Iudæis cōtra alienigenas quosdā facto, uictoria potiti hostes, capta dei arcā, tanquam exuuias, & opimū quoddā spoliū suo cuidā idolo (huic nomē erat Dagon) donarij loco cōsecrarunt: ea porro in idoli eius tēplum perlata, statim idoli statua delapsa in caput iacebat. Vbi autē diuinę uirtutis robur hac ruina illi minime agnoscentes, idolū de integro excitatū in sede sua collocarunt, postridie sub auroræ tempus eō quū accessissent, uiderūt nō iam collapsum idolū, sed prorsus diffractū. Huius em manus ab humeris auulsæ unā cum pedibus ad tēpli limē exiliērāt, reliqua idoli parte, & ea quoque diuisa, aliō disperfa. Et Sodomorum item tellus, ut parua magnis conferamus, hac ratione unā cum ipsis incolis incendio absumpta, sterilis facta est, ut non solum qui id temporis superstites essent, sed & posteritatem omnes locorū ualitate admoniti, contentiores uiuerēt, si em ad homines solos supplicium peruasisset, futurū erat, ut factum id postea ab alijs minime crederetur: propterea locus ipse plagā accepit, qui tēpore prorogari potest, quicquid & subsequētia omnia secula admonet, lege cautum esse, ut qui similia commiserint peccata, ij similes pœnas luant, etiam si in præsentia id nō fiat: id quod & in templi huius incendio accidisse uidemus. Ecce enim iam uicesimus ex eo annus agitur, nec tamē ædificij ab igne relicti pars ulla deleta est: sed quæ partes flāmas euaserūt, ex solide ac firmiter stant, suntque etiam nunc sic ualidæ, ut uel ad cen-

1. Reg. 41

Gen. 19

ad centenos, ducentenosque, & multo item plures annos durare possint. Id uero qui mirū uideri debet, si ex columnis nulla prorsus ab altera auulsa ad solū deciderit? Columnarū enim earum, quæ ad posteriorē templi partem erāt, una tantūm perfracta, nec ea quidē corruit, sed a sua sede mota, ad murū dum caderet inclinata, sic mansit. Cuius quidem columnæ partes sunt duæ, quarū altera a basi ad sectionē oblique muro incubuit, altera a sectione eadem ad capitulū supina cōstitit, & ea ab inferiori parte suffulta. quanquam autē & uentit uehementes loco illi sæpe incubuere, & terræ motibus crebris tellus fuit concussa: ignis tamen reliquæ inconcussæ manserūt, quæ ipsæ firmiter stant, propemodū clamitantes, sese ad posteriorū emendationem asseruatas esse. Et quidem quod templum ipsum totum non conflagravit, hanc dicere possis causam esse: quod autē imperator fulmine percussus non fuerit, aliam si quaeris, causam reperies, ex eodem honitatis, & benignitatis dei fonte manātem. Propterea enim deus ignem ab imperatoris capite defendit, eundemque in templi tectum eiaculatus est, ut alieno ille malo eductus, pœnam sibi reseruata effugeret, pœnitentiā compunctus, & errore liberatus. Illi em hoc neque solū, neque primum uirtutis suæ signū Christus dedit, sed & alia item multa hoc ipso non inferiora. Nam & patruus eius, & questor ærarius, sic, ut dixi, uterque uitam finientes, præterea & fames in urbem statim unā cum ipso inuadens, & aquarū penuria nunquā ante uisa, quam ab eo sacrificia in ipsis fontibus facta fuissent, & multa præterea alia, tum ea, quæ in ipsius castris, tum ea quæ in urbibus euenerunt, huiusmodi certe fuere, ut uel saxeam animā flectere possent, nō ob id quidem quod permulta essent, neque ob id, quod omnia pariter æderentur, ac deinceps, & post ipsa statim scelera perpetrata, ut quondā Aegyptiorū regis tempore: sed quod quæ edebantur miracula per sese talia erāt, ut ad eorum qui ea cernerent emendationē aliud alio nō egeret, uerum illorum unumquodque hoc ipsum per se præstare possit. Nam ut cætera prætermittam, quæ tandem, qui idem non admodum stupidus esset, nō perterrefecisset æditū ad ueteris templi Hierosolymitani fundamenta miraculū: id porro cuiusmodi fuit? Tyrannus quū uideret per omnes imperij sui fines Christi fidē diffusam, eandemque ad Persas usque, aliosque remotiores barbaros, atque adeo ultra etiam illos peruasisse, breuiter omnē eam, quā sol radijs suis lustrat, regionē occupare, cruciabat animo, atque angebat, apparatus sese ad gerendū contra Christianorū cōuentus bellū: infelix, ut qui ignoraret se contra stimulum calcēs. Ac primū quidem Hierosolymitanū templum Christi uirtute solo æquatū excitare conabatur, & Iudæorum res quantū Græcus homo procurabat, uirtutis Christi periculum inde facere uolens. Hic uocatis ad se Iudæis quibusdā, ijsque sacrificare iussis (nam & illorum maiores dicebat hunc religionis ritum obseruare solitos) ubi Iudæi idem eō cōfugerunt, ut dicerent, fas sibi nequaquam

esse, id tēplo collapso extra ueterē metropolim facere, iubet illos pecunia de regali thesauro sumpta, suppeditatisque ijs omnibus, quæ ad opus necessaria foret, abire, templū instaurare, & ad præstinam sacrorū consuetudinē redire. Tum illi dementes planē, a matrisque uero errantes, atque ad canos usque eruditione indigentes discesserunt, imperatoris mandato parituri. At simul ut ædificaturi fossitiam humum euacuare cōeperunt, statim ē fundamentis ignis exiliit, quo omnes pariter absumpti fuere. Quæ res imperatori ut renunciata fuit, neque ulterius insaniam suam promouere conatus est: metu enim detinebatur: neque tamen dæmonum errore (quorum tyrannide prorsus premebatur) liberari uoluit. Ac tum quidem super se debat. Cæterum non ita multo post tēpore ad id genus leuitatis rediit, tēplum quidem nō iam ædificare audens, aliunde autē paruulis prælijs, ac uelitationibus nos petens: aperto em Marte nos adoriri tum differebat: primū, atque præcipue, quæ persuasus planē esset, frustra se id tēturū, deinde quod nullā nobis ansam relinquere uolebat, per quam martyrij corona redimiri possemus. Ferre enim haudquaquam poterat, idque illi quauis calamitate indignius erat, si quis in mediū productus pro ueritate uel ad mortem usque tormenta sustineret: usque adeo ex animo inimicitias se nostras suscepisse se declarabat, nouerat enim, nouerat inquam aperte, futurū, ut si id ipse attentasset, omnes pro Christi nomine suas animas proderēt. Proinde uasifer & callidus quum esset, quos intelligebat ob peccatū aliquod Christianorū cōuentū principibus pœnas dedisse, & a præfectura, quā gererent amotos, eos omnes liberos esse siuit: hoc modo pessimis quibusque licentiā largiens, ecclesiæ leges subuertens, denique omnes inter se committens: fore em sperabat, ut postea minori negotio debella rentur, si prius bello inter se conflictati fuissent. quinetiā quendā, huic Stephano nomē erat, tum ob doctrinā peruersitatem, tum ob uitæ improbitatem ab ecclesiastico principatu amotū, iubet de integro magistratū sedē occupare: atque adeo Christianū nomen tunc ut extingueretur, quoad eius poterat, elaborabat, Galilæos pro Christianis nos in edictis suis tum ipse appellas, tum principes ut idem factitarent adhortans. Inter media autē ea signa, quæ per famem atque siccitatē euenisse recensui, a sua ipse impudentia, ac duritia minime destitabat. Idem contra Persas bellū suscepturus, tanto cum fastu quum descendisset, ut si omnem barbarorum gentem deleturus esset, identidem nobis comminabatur, quum diceret omnes se, post suum a Persis reditum, funditus perditurum. hoc enim bellum sibi esse Persico grauius, atque adeo oportere minore illo confecto, tum demum ad hoc quod maius foret descendere. & hæc quidem nobis annuntiabant qui illi a consilijs erant. Aestuās porro ira aduersum nos ad maiorē quotidie insaniam sublatus, in eadem nunquam sententia persistebat, sed priore illo consilioposito, rursus nobis persecutionē minabatur. Cæterum quum

quū illum deus inhibere, atq; intumescētē sedare uellet, adidit rursus signū hoc in Daphne, igni in templū immisso: hic uero ne sic quidem furore suo super sedit, quin potius summa depopulandi nostri cupiditate quū dirumperetur, ne ad id quidem tēpus, quod minitatus fuerat, sibi tēperauit: sed Euphratē traieciturus, militū suorū animos probabat, ac paucos quosdam adulatione quum corrupisset, quos suā uoluntati repugnantes inuenit, nequaquā exautorauit, ueritus si eos à reliquorum cœtu segregasset, ne copias suas contra Persas debiliores redderet. Quis nobis hic quæ subsecuta sunt enarrabit? quæ quidē ijs multo terribiliora sunt, quæ tū in crēmo, tum in mari, tum in Aegypto acciderūt, quo tēpore Pharaō ille sensu carens plectebatur, & qui cum eo erāt omnes submergebant. Quemadmodū enim tum, postea q̄ Aegyptius ob nullum calamitatis genus cōcedere, ac melior fieri uoluit, illum tandē deus unā cum suo exercitu perdidit: sic & nūc postea q̄ ad omnia dei miracula imperator hic impudenter cōstitit, nihil fructus inde percipere uolens, animūq; in emendatū ad omnia afferens, hunc ipsum deus idem extremis malis inuoluit, ut quoniam aliorum calamitatibus edoctus ad frugē bonā redire non sustinuit, eius supplicij meliores alij euaderent. Qui enim plures militum myriadas secum duxerat, q̄ ullus unquam ante ipsum imperator, quicq; Persidum omnē per incurSIONē, ac sine puluere, quod autem capturū se sperauerat, huic sic infelicit, ac miserabiliter res successit, ut cōmīnari potius, ac puerulorum, q̄ uirorum exercitum illum secum habuisse dicas. Primum enim imprudētia sua in tantā illos necessitatē adiecit, ut equinis carnis uescerentur, ac partim fame, partim siti absumpti perirent: quasi em̄ in Persarū gratiam copias ageret, neq; illos caperet, quin potius suos illis proderet studeret, sic eos in locorū difficultates quasdam conclusit, ac tantū non uinctos hosti tradidit. Enim uero calamitatū earum genus om̄e nullus possit, ne ex ijs quidē qui illas uiderūt expertiq; sunt, recensere: ita omnē modum superarūt. Sed ut summam dicamus, illo turpiter ac miserabiliter mortuo (alij enim illū uoluntā lixa quodam rerū indignitatē non ferente percussum interisse: alij autē, ne uidisse quidem se, à quo interfectus ille sit, sed fuisse tantummodo percussum dicunt, rogasseq; ut in Ciliciam, inibi sepeliendus, portaretur, ubi etiā nunc iacet) illo, in quā, tam turpiter mortuo, quū uiderent milites in extremo sese uitæ periculo constitutos, cum hostibus pepigerunt: quibus quum iureiurando recepissent, ab icesuros se à loco locorū omnium tutissimo, eodemq; regionis nostræ tanquā muro quodam inexpugnabili, Barbaros humanos erga se nacti, ita euaserunt, atq; è multis pauci reuerterunt, & ipsi affectis admodū corporibus, erubescētes ob foedera cum hostibus pacta, coacti uero illis per iussurandū paternis bonis cedere. Hic uidere erat spectaculū qualibet captiuitate miserabilius: nam urbis illius ciues à quibus gratiā aliquam expe-

Exodi 14

ctabāt, quod suos om̄es intus muri instar in portu collocarant, pro omnibus semper ad omnia pericula obiecti, ab ijs hostilia omnia passi sunt, proprijs domibus, atq; agris relictis solum uertere coacti, & à maiorum suorū possessionibus auulsi: & quidem iniuriam à suis acceperunt. hunc nos fructum ab egregij istius imperatoris operibus percipimus. Hæc porro temere à nobis dicta non sunt, sed ut satisfactum esset ijs, qui quærerēt, cur non antea deus de imperatore poenas sumpsit. Illum em̄ rabie percitū sæpenumero reprimere uoluit, ne impetu ulterius procederet, & alienorum malorū exēplo emendare: uerū ubi restitit, extremis illū malis obiecit, iustā quidē peccatū eius retributionē in magnū illum iudicij diem reijciens: præsentī autē poena superiores excitans & castigans. Talis est enim dei lenitas, ut qui eadem non recte utuntur, eos grauiore poena afficiat, quæ quemadmodū respiciētibus utilis, ita & obstinatis, ac peruicacibus maioris supplicij occasio esse solet. Quod si dixeris, quidē nonne præuiderat deus fore ut tyrannus hic nunq; emendaretur? huic ita respondebimus: præuiderat quidē, sed tamen ob id q̄ malitiam nostrā prospiciat, officij ille suū non intermittit: quin potius etiā si eius non admittamus admonitionē, clementiam tamē in nos suā præstat: qui si postea in grauiora etiā nos peccata impingimus, id certe non iam eo autore euenit, qui nō propterea lenis iōganimisq; est, ut pereamus, sed ut seruemur potius: uerū nobis autoribus sit, qui in illius immensam tolerantiam iniurij sumus. Sic autē & infinitā suam in nos benignitatem ostendit, quoties em̄ recusamus ab eius prolixa lenitate adtuari, tū ille in aliorū usum eam uertit, nusq; non clementiam erga nos suā simul & prouidentiam solertiāq; prodens. Id quod tum præstitū est. Et tyrānus quidē in hunc, quem dixi, modum è uiuis decessit. Rabie autē eius, ac beati Babylæ uirtutis argumenta extant, & templū, & martyrij monumentū: illud desolatū, hoc eandem quā prius efficaciam retinens. Cuius capsula nō ultra referē, deo rem sic dispensante, quod posteris testatiora sint præclara Babylæ eiusdem facinorosa. Quisquis enim eō aliunde accedit martyre requirens, hunc ubi ab eo loco abesse uidet, statim causam sciscitatur, neq; prius de loco decessit, q̄ omnem eam historiā perdoctus fuerit: sic & dum ad Daphnes locū accedit, & rursus ab eodē dum decessit, fructum maximū percipit. Ea est martyrum uirtus & uiuentium, & mortuorū, & ad loca illa, uel illa aduentū, & rursus ab eisdem alio migrantū. Etenim ab initio ad finē usq; Babylæ nostri præclara facinora continua quasi serie copulata iuere. Rem, quæso, animo iustra, dei leges ab iniuria uindicauit, pro occiso poenas sumpsit, qua ex re planum fecit, quanto inter se interuallo sacerdotū & regnū dissideant, mundi fastū omnem dissoluit: uitæ huius opinionem conculcauit. Reges docuit nihil ultra modū ipsis à deo datum potestatem promouere: sacerdotib; planū fecit, ut principatū huic præesse oporteat. Atq; hæc quidem, & his

& his itē longe plura etiamnū uiuēs prestittit. Vbi autem hinc emigrauit, dæmōis robur eneruauit, gentiliū imposturam coarguit, uaticinij deliramenta detexit, personam eius cōtriuuit, simulatio nē omnib; denudauit, ac patefecit: eū, qui in ea dominari uideret, obmutescere cogēs, ac magna ue-

hementia opprimēs: hodie quoq; tēpli parietes rechi stant, om̄ibus quasi prædicātes quā dæmonis impudentiā, risum, imbecillitatē, quā martyris coronas, uictoriā, uirtutē. Ea sanē est sanctorū fortitudo, tam inexpugnabilis, & terrifica tū regibus, tum dæmonibus, tum ipsi etiā dæmonū principi.

D. IOANNIS CHRYSOSTOMI ARCHIEPISCOPI CONSTANTINOPOLITANI ADVERSUS IYDAEOS ORATIO PRIMA

Def. Erasmo Roterodamo interprete.

simile

VERSUS infelices illi, mortaliumq; om̄ium miserissimi Iudæi ieiunaturi sūt, rursus Christi gregē muniamus necesse est. Quando quidem & pastores, quandū noxia bestia molesta nō est, sub illicem aut populū porrecti, fistula canūt, si nentes oues libere pro suo arbitrato pascere. Verum simul atq; senserint alicunde luporū incurSIONē imminere, mox abiecta fistula, fundam arripunt, & omisso calamo, sustib; & saxis obarmant sese, proq; septis consistentes magno emissio iubilo, ingentiq; ululatu uociferantes, frequēter ipsolo clamore feram priusquam irumpat, abigunt: Iidem & nos facimus. Superioribus enim diebus in scriptura, uelut in prato ludentes choreasq; ducentes, nihil in enarratione attigimus contentiosū sermonis: eo quod nullus esset, qui nobis obturbaret, aut molestus esset. Cæterum quoniam hodie lupis omnibus sæuiores Iudæi, oues nobis circumuallaturi sunt, ad pugnos & pugnā accingamur oportet, ne quid nobis ereptum cedat in prædam ferarū. Ne uero mirum uobis uideatur, si quum ieiunium illud post decē & eo amplius dies uenturum sit, nos ab hoc statim tēpore munimus & armamus animas uestras. Quandoquidem & inter agricolas qui uigilantes & industrij sunt, quum habent uicinum torrentem, qui uexat læditq; segetem, non quum suo tempore torrēs inundat uel delictet hyeme, sed tempus illud præuertētes & ripas obsepunt, & aggeres erigunt, & fossas agūt, deniq; modis omnibus sese præparant aduersus torrentis futuram uiolentiam. dum enim trāquilus est & stagnans, atq; angustus, facile est illi admoliri manus: uerum posteaquam increuit, multoq; aquarum impetu fertur uiolentus, non perinde facile est exundantibus obistere. Eoq; multo ante tempore præueniunt illius irruptionem, undiquaq; præparantes quicquid agros possit tutos reddere. Eundē ad modū & milites, & nautæ, & agricolæ, & melleores facere consueuerunt. Siquidem & milites priusquā ueniat pugnandi tempus, & thoracem abstergunt, & scutum si quid desit circumspiciunt, & frenos apparant, & equos om̄i-

simile

diligentia nutriunt, cæteraq; om̄ia recte diligentetq; curant. Similiter & nautæ priusquam nauim in portum detrahant: & clauum apparant, & instaurant latera, & remos dolant, & uela cōsarcinant, deniq; quicquid præterea ad totius nauis armaturā pertinet, diligenter accurant. Quin & melleores consimili modo multis ante diebus, & falces acunt, & aream præparant, boues item & currum, breuiter quicquid ipsis ad melleam ac trituram conducibile iudicant. Imo uideas om̄es homines si quid rerum agendum est, prius ad eas apparatus facere, ut quum aduenerit rei gerendæ tempus, facile conficiant quod est opus. Hos igitur & nos imitantes multis ante diebus præmunimus animas uestras, exhortantes uos ut impium hoc Iudæorum & sceleratum ieiunium fugiatis. Neq; enim ita dixeris, ieiunant: quin potius illud mihi ostendito, eos ex dei sententia ieiunare. Quod nō id fiat, quauis ebrietate sceleratius est ieiunium. Neq; em̄ solum considerandum est quid ab istis fiat, uerum illud etiam obseruandum, quam ob causam faciant. Etenim quod sit iuxta dei uoluntatem, quamuis uideatur improbū esse, tamen omnino deo gratum est & acceptum. Contra, quod sit præter dei uoluntatem, ac secus quam ille uult fieri, quanquam existimatur acceptum deo, tamen est omnium pessimum & iniquissimum. Etiam si quis occidat hominem ita uolente deo, quauis humanitate melius est hoc homicidium. Rursus si quis parcat, & humanitatis officium collocarit in quempiam, præter dei sententiam, quauis cæde sceleratior est ista sanguinis parsimonia. Non enim ipsa eorum quæ sunt natura, sed dei uoluntas ac decretū efficit, ut eadem uel bona sint uel mala. Ut autē intelligas hoc esse uerū, Achab quū aliquando regē quendam Syrorum cepisset, contra dei uoluntatē dedit uitam, & 3. Reg. 26. affessu dignatus est, deniq; multa cum honorificentia dimisit. Mox propheta quispiam accedēs, dixit ad sibi proximum, in nomine domini percute me, ille uero noluit eum percutere. Dixit igitur ad illum: Eō quod non audisti uocem domini, ecce tū fugies à me, & percutiet te leo. Discessit ab illo, reperit eum leo & percussit. Ac mox propheta reperit aliū hominē, cui dixit: Percute iam me. Et percussit eū homo ille, uulnerauitq; eū, ac propheta sibi obligauit faciē. Quid hoc absurdus fieri possit? Qui percussit prophetā, euasit incolumis: qui

qui pepercit, dedit poenas: nimirum ut intelligeres in iussis diuinis non oportere curiosum esse, examinareque rerum quae praecipuntur naturam, sed nihil aliud quam obtemperare. Etenim ne prior ille veritus parceret prophetae, non dixit illi simpliciter, percutite, sed addidit, in verbo domini: hoc est, deus praecipit, ne quare ulterius. Rex est qui haec praescribit legem. Reuerere iubentis auctoritate, summaque cum animi promptitudine obtempera. At id facere non sustinuit, eoque poenas dedit grauisimas, suo exemplo sequuturos adhortans, ut quicquid preceperit deus, per omnia obtemperarent, moremque gererent in posterum. Vbi posterior ille percussisset eum & uulnerasset, propheta sibi caput obuinxit loro, & oculos obtexit, denique in eam speciem sese transformauit, ut a nemine posset agnosci. Cuius igitur rei gratia hoc fecit? Erat redarguturus regem, & sententiam in eum laturus de salute regis Syriae. Is igitur quum, ut erat impius, semper odium gessisset aduersus prophetas, ne conspectum ipsum & agnitum ab oculis suis submoueret, eoque facto non reciperet correctionem, uelut propheta simul & faciem suam & negotij narrationem, ut & ipsi contingeret potestas dicendi quae uolebat, & regis confessionem extorqueret. Etenim quum rex praeteriret, clamore compellens eum dixit: Seruus tuus egressus est ad exercitum, ut praepararetur, & ecce uir quidam adduxit ad me uirum, dixitque: Serua mihi hunc, quod si elapsus euaserit, erit anima tua pro anima illius, aut depedes argenti talentum. Et accidit dum seruus tuus circumspiceret huc & illuc, & ecce uir non comparebat. Et dixit illi rex Israel: Ecce iudex tu apud me, occidisti. Et illico propheta detraxit uelam ab oculis suis, & agnouit illum rex Israel, quod esset unus ex filiis prophetarum. Dixitque ad illum: Haec dicit dominus, eo quod dimisisti uirum exitio dignum e manu tua, erit anima tua pro anima illius, & tuus populus pro populo illius. Vides quod non solum deus, sed & homines simili modo iudicant, non respicientes ad eorum quae sunt naturam, sed ad finem potius & causas ob quas fiunt. Ecce, inquit etiam ipse rex, tu iudex apud me qui occideris homicida es, inquit, eo quod hostem dimiseris. ob hoc enim propheta uelum addiderat, & uelut in aliena causa sententiam elicuit, ut rex quod uerum & rectum erat pronunciat: quod & accidit. Etenim posteaquam rex seipsum sua sententia condemnasset, detracto uelo, dixit propheta: Quomodo, am tu dimisisti uirum exitio dignum e manu tua, erit anima tua pro anima illius, & populus tuus pro populo illius. Vides quas pro humanitate poenas luerit rex, proque intempestiua sanguinis parsimonia quo affectus sit supplicio? Et hic quidem qui seruauit, punitur: alter uero, qui occidit, comprobatus est. Igitur & Phinees, qui eodem temporis articulo duplex perpetravit homicidium, utrumque simul cum muliere sustulit, sacerdotio honorat: adeo non inquinauit manum sanguine, uerum etiam puriorem reddidit. Proinde quum uideris: eum qui propheta percussit esse seruatum, eum

3. Reg. 20

uero qui non percussit extinctum, & illum qui pepercit dare poenas, rursus eum qui non pepercit approbatum: semper apud te potior sit ratio, quid deus praecipiat, quam quae sit negotiorum natura. Quod si quid compereris illo comprobate geri, illud solum amplectere. Atque hac utentes regula, & ieiunium hoc Iudaeorum expendamus. Etenim ni id fecerimus, sed actiones nudas per se tantum in medium prolatas consideremus, ingens erit confusio, magnaque iudicij perturbatio. Nam praedonibus raduntur latera, & monumentorum perfossoribus, maleficisque: uerum idem patiuntur & martyres. Facta quidem sunt eadem, caeterum animus & causa quae haec fiunt, non est eadem, eoque plurimum est discriminis inter hos & illos. Quem admodum igitur in illis non tormentum tantum expendimus, sed prius animus & causam ob quam cruciatus inferuntur, consideramus: & ob id martyres amamus, non quod cruciantur, sed quod ob Christum cruciatus ferunt: Contra, latrones detestamur, non quia puniuntur, sed quod ob malefacta puniuntur: Ad consimilem regulam & in hoc negotio Iudaeorum, ratione eorum quae sunt subducito. Quod si uideris illos amore dei ieiunantes, amplectere & deficiat: si perspexeris illos hoc praeter diuinam uoluntatem facientes, magis eos detestare, maioreque odio prosequere quam ebrios, quam temulentiae & comestationibus indulgentes. In hoc autem ieiunio non satis est causam inquirere, sed & locus & tempus consideranda sunt. Verum priusquam moueamus aciem aduersus Iudaeos, lubens orationem uerterim ad eos qui sunt nostri corporis membra, ac nostri quidem ordinis esse uidentur, caeterum illorum cultum sequuntur: quandoquidem horum causa totum hoc quicquid est laboris suscepit, atque hac quidem ex parte dignos esse uideo grauiore condemnatione, quam Iudaeos uniuersos. Id esse uerum non modo sapientes & cordati, uerum etiam quicumque uel paulum habent mentis ac rationis mecum fatebuntur. Nec enim opus est argumentis arte excogitatis, nec artificiosa probatione, nec prolixis sermonum ambagibus ad hoc demonstrandum, quum satis sit illos simplici percontatione interrogatos, ex ipsa responsione capere. Quid igitur? Percontabimur istorum quenque, qui in hisce rebus insaniunt, Christianus esse? Quae igitur ob causam molestus es ecclesiae? Qui Persa est, nonne Persarum sunt curat? Barbarus, nonne Barbarorum ritus aemulatur? Qui habitat in ditione Romanorum, nonne uestris utitur legibus? Age dic mihi, nonne si quis horum qui apud uos uiuunt, cum illis sentire fuerit deprehensus: inauditus citraque examinationem punitur, etiam si multa habeat, quibus causam suam possit defendere? Et si quis apud istos extiterit, qui Romanis utatur institutis, nonne rursus idem percontetur? Quomodo igitur tu qui ad impium illud iudicium institutum defecisti, audes sperare salutem? Neque enim exiguum interuallum est inter nos & Iudaeos, neque de rebus leuibus aut uulgaribus inter nos est controuersia, ne tu unum & idem esse

Hier. 2

Reg. 18

esse credas nostrum & illorum institutum, ac non a miscenda misceas. Illi crucifixerunt Christum, tu crucifixum adoras. Vides quantum interest? Quis sit igitur, ut ad illos qui Christum occiderunt, curas, profitens te adorare crucifixum? Neque uero ipse legem hanc fero qua illos criminer, nec hanc accusationis formam inueni. An non scriptura simili modo accusat illos? Audi igitur quid dicat Hieremias aduersus eosdem illos: Abite in Cedar, & uidete, emittite ad insulas Chettin, & iudicate, nisi talia facta sint. Quana ista? An gentes mutet deos suos, & isti non sunt dii. Vos autem mutastis gloriam uestram, in eam ex qua nihil utilitatis capietis. Porro quod dicit, huiusmodi est: Illi, inquit, cum uenerentur simulacra, colantque daemones & adorent, tam constant in errore, ut ne uelint quidem illa relinquere, & ad ueritatem conuerti. Vos autem qui uerum adoratis deum, relicta maiorum religione ultrò ad aliena defecistis, neque tantum religiosae mentis praestatis in ueritate, quantum illi praestant in suo errore. Proinde dicit: Si istiusmodi facta sunt, mutantur gentes deos suos, & isti non sunt dii: uos autem mutastis gloriam uestram, unde nullam capietis utilitatem. Non dixit, mutastis deum uestrum: deus enim non mutatur: sed, mutastis gloriam uestram. Neque enim me laesistis, inquit, neque ulla noxa ad me peruenit: uosmetipsos affecistis ignominia. Meam gloriam non imminuistis, sed uestram ipsorum. Concedite sane mihi ut hunc sermonem etiam ad nostros accommodem, si tamen par est illos appellare nostros qui cum illis sentiunt. Abite in synagogas, & uidete num Iudaei mutaturi sint suum ieiunium, num illi sub pascha nobiscum celebrant ieiunium, num hunc diem unquam praeter miserint. Atqui hoc non est ieiunium, sed legis transgressio, sed error, sed peccatum: at tamen illi nunquam mutarunt, uos autem mutastis gloriam uestram, unde nihil utilitatis capietis, & ultrò ad illorum ritus defecistis. Quando pascha ieiunium celebrarunt illi? Quando martyrum festos dies nobiscum egerunt? Quando diem Epiphaniarum nobiscum communitè celebrarunt? Illi non accurrunt ad ueritatem, & uos ad iniquitatem properatis? Iniquitatem autem dico, quandoquidem ista fiunt non suo tempore. Erat olim tempus quo conueniebat ista seruare, iam uero non est amplius. Eoque quod tum iuxta legem fiebat, nunc praeter legem fit. Concedite mihi, ut illud etiam Heliae dicam aduersus eos. Cum enim ille conspiceret Iudaeos impie uiuentes, & nunc quidem obtemperantes deo, nunc rursus idola colentes, ad hunc loquitur modum. Quousque claudicatis utroque poplite uestro? Si dominus est deus, uenite & sequimini eum. Idem & ipse loquor ad istos. Si Iudaismum putatis uerum esse, qua gratia obstrepitis ecclesiae? Quod si Christianissimus uerus est, sicut reuera est, in eo manete, & illum sequamini. Particeps es nobiscum mysteriorum: age dic mihi, Christum adoras, ab illo bona petis, et cum illius hostibus festum celebras? Et quo tandem animo prodis in ecclesiam? Verum haec dixisse sufficiat ad illos qui praedicant se nobiscum.

Chryf.

ficum sentire, cum quaerant diuersa. Igitur & ad illos uolo dirigere sermonem. Concedite mihi ut liceat doctrinam hanc altius repetere, quo perspicuum fiat, Iudaeos nunc ieiunantes legem ignominia afficere, deique praecipua conculcare, semper ea facientes quae illius placitis aduersant. Etenim cum illos uolebat ieiunare, tum in crassabantur dilatabanturque. Rursus ubi non uult eos ieiunare, mordicus tenent ieiunium, quum uellet illos uictimas offerre, ad simulacra properabant. Cum non uult illos celebrare festum diem, studio festum diem agunt. Et ideo Stephanus dixit ad illos: Vos semper spiritui sancto resistitis. In hoc, inquit, solum incubuistis, ut quaecumque deus praeeperit, istis contraria faciatis, quemadmodum & nunc faciunt. Vnde id liquet? Nimirum ex ipsa lege, si quidem in ipsis etiam festis iudaicis, non tempus solum, uerum & locum obseruari iussit ipsa lex. Nam et de pascha quod erat apud ipsos differens, loquitur hunc in modum: Non potestis celebrare pascha in ulla ciuitate eorum quas dominus deus dat uobis. Sed quemadmodum decimoquarto die primi mensis, ita Hierosolymis iuber illud peragi, similiter & Pentecostae. Et hic loci simul & temporis obseruationem complexa est, dum post septem hebdomadas iubet hoc festum celebrari, rursus cum addit: In loco quem elegerit dominus deus tuus. Sic et festum scenopgiae & ieiunium hoc instituit. Sed dispiciamus, utrum tandem horum est magis necessarium, locus an tempus. Et si non sint haec inter se paria, utrum obseruandum est, tempus neglecto loco, an neglecto tempore loci ratio tenenda est. Quod dico, tale est: Praecipit dominus ut in primo mense & Hierosolymis celebraretur pascha, uidelicet tempore pariter & loco praefinito. Ponamus igitur duos quospiam esse qui pascha celebrent, quorum alter praearicaretur locum, tempus obseruet: rursus alter obseruet quidem locum, sed transgredietur tempus. Atque is qui tempus obseruat neglecto loco, celebret pascha in primo mense, sed alicubi procul extra Hierosolymam. Is uero qui locum obseruat neglecto tempore, pascha celebret Hierosolymis, non tamen primo mense, sed secundo. Deinde uideamus uter horum duorum sit in crimine, uter probandus, isne qui neglecto tempore locum seruauit, an qui loco neglecto tempus seruauit. Etenim si is qui tempus neglexit, ut intra ciuitatem pascha celebraret, uideretur approbandus: contra, qui seruato tempore locum neglexit, uocandus est in crimen, & impietatis reus peragendus: nimirum liquet, quod isti quoque legem uiolant, loco non suo factentes quod faciunt, etiam si decies milles praedicent sese seruare tempus. Vnde igitur hoc nobis perspicuum est? uidelicet ab ipso Mose. Siquidem cum quidam essent celebraturi Pascha, adierunt Mosen dicentes: Nos impuri sumus super hominis anima, num omitemus offerre munus domino iuxta tempus suum, in medio filiorum Israel? Respondit illis Moses: State hic, & audiam quid praecipiturus sit dominus de uobis. Et responsum dedit dominus Moli, dicens: Homo quicumque fuerit inter uos impurus

Ad. 7

Drut. 22

Num. 9

tom. 5

Z super

super hominis anima, aut in loco itinere, aut in nationibus, faciet pascha mense secundo. Quod aut dicit tale est: Quisquis, inquit, primo mense deprehensus fuerit in peregrinatione, ne faciat pascha extra ciuitatem, sed mense secundo, ut venire possit Hierosolymam, ac tempus negligat potius quam faciat extra ciuitatem. Ex hoc declarans quod observatio loci temporis observatione magis est necessaria. Quid igitur isti habent quod dicant, qui extra ciuitatem praescriptam faciunt pascha? Nam posteaquam transgrediuntur id quod magis est necessarium, nihil illos excusare potest eius observatio, quod minoris est momenti. Igitur etiam decies milles uideatur seruire tempus, extrema legis transgressio est quod faciunt. Atque id esse uerum non hinc liquet tantum, uerum etiam ex prophetis. Cum enim constet illos nunquam sacrificasse, neque canonicum cecinisse in terra aliena, neque istiusmodi ieiunium ieiunasse: quam ueniam promerentur isti? At tamen illi quidem expectantes reditum in ciuitatem suam, nihil fecius persistebant in lege parentes illi, quaeque lex praescribebat, implentes. Hoc enim lex ipsa illis fore promiserat. Isti uero haec faciunt, cum nullam habeant spem, fore ut pristinum uitae statum recipiant. Non habent, inquam, ullam spem: id ipsorum prophetarum testimonio docere possumus, & tamen ne sic quidem possunt conuiescere. Iam ut maxime sperarent se ciuitatem recepturos, etiam tunc oportebat sanctos illos imitari, tum a ieiunijs, tum a caeteris observationibus abstinentes. Quod enim istiusmodi rerum nihil illi fecerint, audi quid rogantibus responderint. Cum enim uirgerent, compelleret, cogerentque Barbari ut uterentur organis suis, dicerentque: Cantate nobis canticum domini. Illi qui pulchre legis mentem tenebant, responderunt: Non decere ut ista facerent extra Hierosolymam: quomodo, inquit, cantabimus canticum domini in terra aliena? Rursum tres illi pueri qui uersabantur in Babylone, dicebant: Non est hoc tempore princeps, neque propheta, neque dux, non locus ut sacrificemus in conspectu tuo, & inuentamus misericordiam. At sane multus erat ibi locus, caeterum quoniam ibi templum non erat, abstinent a sacrificijs. Iam uero & ad alios per Zachariam loquitur dominus: Num ieiunium ieiunastis mihi per annos septuaginta? Sentiens de annis quos egerant in captiuitate. Quomodo ergo tu nunc ieiunas, dic mihi, cum maiores nec sacrificauerint, nec festa celebrauerint? Id ex eo palam est, quod ne pascha quidem ibi celebrarunt. Nam ubi non erat sacrificium, ibi ne festum quidem erat, eo quod omne festum sacrificio tum peragi oportebat. Quod si plenitorem huius rei demonstrationem exhibere uelimus, audi quid dicat Daniel: In diebus illis eram ego Daniel lugens, panem desiderabilem non comedi, & uinum carnesque non ingressae sunt in os meum, & unguento non ungebar in hebdomadibus illis. Et factum est in decimoquarto die primi mensis uidi uisionem. Hic mihi diligenter auscultate. Ex his enim perspicuum est, quod tum pascha non celebraueritis. Qui sic? Dicam. Per dies azymorum,

id est quibus abstinebant a fermentatis, ieiunare Iudaeis pascha non erat. Hic autem dies uiginti unum, prorsus non attigit panem. Et unde hoc docetur, dicit aliquis? Et quod isti uiginti dies & unus inciderint in dies azymorum. Id inde demonstratur, quod dicit, quarto & uigesimo die primi mensis. At pascha festum uigesimo primo die finiebatur. Nam incipientes a decimoquarto die primi mensis, deinde diebus septem continuata celebrata, ad uigesimum primum diem perueniebant. Attamen Daniel perseuerabat ieiunans etiam cum praeterisset pascha tempus. Nam cum coepisset a tertio die primi mensis, ac deinde per dies uiginti unum continuasset, nimirum decimumquartum diem praeterisset, & post hunc item alios decem ieiunauit. An non igitur isti exleges & impij, qui cum illi sancti uiri in aliena terra nihil seruauerint eorum quae praescribebat, tamen per contentionem & per uicaciam diuersa faciebant? Etenim si quislibet fuisset incogitantes parumque circumspecti, qui talia uel facerent, uel dicerent: forsitan incogitatae negligentiaeque tribueret aliquis, quod ea non obseruauerunt. Iam cum fuerint amates dei, cum pijs, cum si qui pro dei praecipis tradiderunt animas suas: conspicuum est, eos haudquaquam per negligentiam fecisse quod fecerunt, sed ab ipsa potius lege persuasos, quod non oporteat quicquam talium caeremoniarum extra Hierosolymam obseruare. Quin & aliud quiddam ex his perspicue colligitur longe maximum, uidelicet quod observationes sacrificiorum, sabbatorum, & nouiluniorum, denique similitum rituum omnium ex superfluo additae sunt iudaicae uitae, ut neque si seruentur, aliquid magni momenti conferre possint ad uirtutem: neque si praetermittantur, possint ex bono facere malum, aut pietatis studium, quod in animo situm est, aliqua ex parte imminuere. Illi igitur qui uitam angelorum nobis in terris ostenderunt, cum harum rerum nihil omnino peregerint, non uictimas macerant, non festum diem obseruarint, non istiusmodi ieiunium susceperint: adeo tamen placuerunt deo, ut ipsam naturam transcenderint, totoque terrarum orbe superiores, meritis suis in dei cognitionem raperentur. Quid enim proferri queat quod cum Daniele conferatur? quid quod cum tribus pueris? quandoquidem illi quod praecipit in euangelijs maximum, quodque bonorum omnium caput ante proditum euangelium occupauerunt, ipsisque factis declarauerunt. Maiorem haec, inquit, charitatem nemo habet, quam si quis animam suam exponat pro amicis suis. Illi uero animam suam exposuerunt pro nomine dei. Nec hac parte solum admirandi sunt, uerum etiam ob hoc quod id nullius mercedis gratia fecerunt. Ideoque dicebant, Est deus in caelo potens eripere nos: qui etiam si non eripiat, notum sit tibi rex non seruisturos dijs tuis. Sufficit nobis illa merces, quod propter deum morimur. Haec praestiterunt, tamquam insignem uirtutem exhibuerunt, nihil eorum obseruantes quae lex praescripserat. Ergo qua tandem, inquit, gratia deus ista praecipit, si non uolebat obseruari? Quia gratia tuam ciuitatem demolitus est? Nam alterum e-

duobus illi faciendum erat, si uoluisset illa remanere: aut non debebat praecipere, ut ipsi uno tantum in loco sacrificia fierent, cum uos per omnes mundi plagas esset dispersurus: aut si uolebat uos eo in loco sacrificare, non solum debebat uos per uniuersum orbem dissipare, uerum etiam solam illam ciuitatem deserat & inaccessam reddere, in qua sola uictimas iusserat immolare. Quid igitur? An secum ipse, inquit, pugnat deus, qui uno in loco sacrificari iusserit, & rursus ab hoc ipso loco quem praescripsit, excludat? Nequaquam, imo magnopere sibi constat deus: neque enim initio sibi uolebat offerri sacrificia. En ipsum prophetam adduco testem, qui loquitur hunc in modum, Audite uerbum domini principes Sodomorum, attendite sermonei dei uestri populus Gomorrhae. Non ad Sodomitas & Gomorrhaeos uerba faciens haec loquitur, sed ad Iudaeos. Sic autem appellat illos deus, quod imitantes illorum malitiam, sibi cognitionem cum illis assiciuissent. Similiter & canes illos appellat, & equos insanientes in foeminas, non quod illorum esset transformata natura, sed quod illorum animalium incontinentiam imitarentur. Quo mihi multitudinem uictimarum uestrarum? Caeterum qui Sodomis habitabant, nunquam uisi sunt immolare uictimas, sed ad Iudaeos sermo dei dirigitur, ob causam quam diximus, Sodomorum cognomina illis tribuens. Quo mihi multitudinem uictimarum uestrarum dicit? Plenus sum holocausto matris arietum, & adipem ouium, & sanguinem hircorum ac taurorum nolo. Nequaquam ueniat in conspectum meum. Quis enim exquisiuit haec omnia de manibus uestris? Audistis clarissimam uocem dicentem, quod in initio non postularit haec de manibus uestris? Etenim si postulasset, similiter & proficos illos omnes qui ante hos floruerunt, prius ad hoc uitae institutum adegisset. Quo igitur, inquit, consilio haec praecipit? Nimirum uestrae morem gerens infirmitati, non aliter quam medicus, uidens hominem febricitantem, morosum, minimeque sibi temperantem, si concupiscat frigidam bibere, ac ne accipiat periculum, ac plane futurum, ut uel ad laqueum fugiat, uel e sublimi se praecipit det, dum studet maius excludere malum, permittit quod minus est, cupiens illum a uolenta morte reuocare. Consimilem ad modum fecit & deus, quoniam uidit illos insanientes, anxios, concupiscentes uictimarum oblationem, iamque nisi acciperent quod desiderabant, paratos ut ad idola se desisterent, imo non solum paratos, uerum etiam eorum iam prolapsos, permittit immolationem uictimarum. Atque ut scias hanc fuisse causam, uel ex ipso tempore declaratur id quod dico. Siquidem post festum quod impijs daemone celebrarant, tum demum permittit illis immolationes pecudum, tantum non dicens: Insanitis, & uultis immolare uictimas, quin igitur mihi potius immolatis? Quanquam ne hoc quidem ita permisit, ut perpetuo liceret, sed prudentissimo consilio quod permiserat, rursus eripuit. Et quemadmodum si medicus ille (nihil enim uetat eodem exemplo denuo uti) posteaquam indulsit appetitui

laborantis, mox phiala e suis edibus allata praescribat, ut ex hac sola bibat aquam: deinde persuaso aegroti, clam ijs qui ministrant, praecipiat confringere phialam illam, ut eum clam nihilque suspicantem auocet ab illa cupiditate bibendi frigidam: Ita dem fecit deus permittendo sacrificia. Neque enim in ullo orbis loco permisit id fieri, nisi in unis Hierosolymis. Mox ubi per breue tempus sacrificasset, diruit ciuitatem: & quemadmodum ille fracto uase, ita deus subuersa ciuitate, uel inuitos illos abducere uoluit a uictimis. Etenim si clare palamque dixisset, desistite: haudquaquam facile ab immolatione infania destitissent. Nunc autem loci adempti necessitate, clanculum ac dissimulante illos abduxit ab oblatione infania. Sit igitur medicus quidem ipse deus, phiala uero ciuitas: sit aegrotus, ille morosus Iudaeorum populus. Denique frigida potio, sit uictimarum permissio concessioque. Quemadmodum igitur medicus fracto uase aegrotum cohibet ab interpestiuo frigidi potus appetitu: sic & deus, euerfa ciuitate ipsa, adeoque funditus diruta, ut omnibus facta sit inaccessa, Iudaeos a sacrificijs abduxit. Nam si non hoc agebat, cur religionem illam in unum locum conclusit, qui nusquam non est praesens, qui implet uniuersam? Cur cultum redemit ad uictimas, uictimas ad certum modum, modum ad tempus, tempus ad unam ciuitatem contraxit, ac rursus hanc ipsam ciuitatem subuertit? Adde quod mirum est & incredibile, totus terrarum orbis conceditur Iudaeis ad sacrificandum, ubi pascha non est sacrificari, solam Hierosolymam illis adire non licet, in qua sola licet immolare. An non igitur uehementer etiam tardis clarum perspicuumque est, quam ob causam ea ciuitas fuerit subuersa? quemadmodum faber iactis fundamentis, erectis parietibus, concamerata testudine, ipsaque concameratione in unum lapidem in medio positum connexa, si eum tollat, totam edificij compagem soluerit. Similiter deus cum eam ciuitatem fecisset quasi nodum totius religionis Iudaicae, ac mox ea subuerterit: nonne pariter & uniuersum eius ciuitatis statum dissoluit? Verum haec tenus aduersus Iudaeos pugnatum esto. Nam hodie solum eminens in illos iaculis uelitati sumus tantum locuti, quantum satis erat ad depellendum periculum a fratribus nostris, imo multo etiam amplius. Restat autem illud necessario, ut uos qui a destis, adhortemur, ut multam sollicitudinem habeatis pro membris uestris. Ne dixeritis, quid mea refert, cur autem ego rerum alienarum curiosus sim & sollicitus? Dominus propter nos mortuus est, tu uero ne sermonem quidem proferas pro illo? Et quam inuenies ueniam, aut quam reperies excusationem? Quomodo ad Christi tribunal stabis cum fiducia, dic mihi, tot animarum exitum dissimulans? Vtinam mihi contingat eorum currens uideri, nequaquam uobis opus esset, sed celerrimam adhiberem correctionem. Quoties frater est ad meliora reuocandus, etiam uitam oportebat impendere, ut serues. Imitare dominum tuum. Quod si famulum habes, si uxorem, multa cum austeritate illos domi contineas. Etenim si non permittis illis ut in

Psalm. 137

Daniel. 3

1 Regum 16

Zach. 7

Daniel. 10

1041. 15

Daniel. 3

Chryf.

tom, 5

Z 2

theatrum

theatrum eant, quanto magis à synagoga Iudaeorum sunt arcendi: Maius est hic scelus quam illic. Quod illic fit, peccatū est: quod hic, impietas. Hæc non ideo loquor, ut illos sinatis in theatrū ire, nam & isthuc malum est: sed ut ab illis arcētes, & ab his multo magis prohibeatis. Age dic mihi, quid spectaturus es curris, num homines tuba canentes? At oportuit domi sedētem gemitus ac lachrymas pro illis profundere, quod rebellant præcepto dei, quod diabolum habent cum ipsis choreas agentem. Nam, ut antè dixi, quod sit præter uolūtatē dei, etiam si quando fuit permittum: postea uiolatio legis est, & innumerabiliū suppliciorum materia. Tuba canebant Iudæi, tum cum habebant sacrificia, nunc uero non est illis permittum idem facere. Proinde accipe iam qua de causa data sint illis tubæ. Fac, inquit, tibi tubas ductiles argenteas, moxq; cōmonstrans usum illarum subiicit: Et illis canite in holocaustomatis uestris. Vbi igitur est altare, ubi arca, ubi tabernaculum & sancta sanctorum, ubi sacerdos, ubi Cherubin gloriæ, ubi thuribulum aureum, ubi propitiatorū, ubi phiala, ubi patera libatoria, ubi ignis ille cœlitus demissus? Cum omnia amiseris, nihil aliud retines quam tubas: Vides illos Iudæe uerius q̄ sacrificare? Verū quemadmodū illos culpamus, quod legem transgrediuntur: ita multo magis uos incusamus, quod ad transgressores legis concurritis, nec illos rātum qui eō cōcurrunt, uerum etiam eos quibus cum sit autoritas prohibendi suos, nolint tamen id facere. Ne mihi dixeris: Quid mihi cum illo cōmercij est? Alienus est, ignotus est. Dū modō sit fidelis, dum eorumdem particeps mysteriorū, dum eadem iungatur ecclesia, & fratrib. et cognatis, & necessarijs, & cæteris omnibus est propinquior. Proinde quem admodum non ipsi tantum fures dant pœnas, uerum etiam eadem pœna plectuntur ij, quibus cum esset potestas uerādi, non ueruerunt tamen: ita nō solū qui impie agunt, uerū etiam illi qui cum possint ab impietate reuocare, tamē uel ob pigritiam, uel ob timiditāē id facere nolunt, simili cum illis pœna plectuntur. Alioqui talentū illud quod acceperat ac defoderat seruus ille, reddidit integrū: attamen dat pœnas, eo q̄ non auxerat lucrum: ita tu quidem etiam si ipse purus & innocens perseueres, cæterū non augeas talentum, nec fratrem pereuntem reuoces ad salutem, eadem quæ ille patitur, patieris. Quid magni postulo? unusquisq; uestrum unum mihi ex fratrib. ad salutem reuocet. Hic sollicitus, hic quisq; curiosus esto, quo nimirū in crastina cōmunionē multa cum fiducia comparteamus, donaria deo ferentes. Donaria, inquit, omnium preciosissima, si animas errantium reduxerimus, etiam si contumelia fuerit ferenda, si toleranda uerbera, breuiter si quid aliud his etiam molestius sufferendum, omnia faciamus ut illos reciperemus. Quandoquidē & ægrotos ferimus, calcib. ferientes, cōtumelios & conuicijs incessentes, nec offendimur contumelios: uerum nihil aliud uidere cupimus, q̄ sanitatem hominis, per morbum inde cora facietis. Quin & medici uestem sæpe lacera-

uit ægrotans, at nō ideo à cura destitit ille. Quī sit igitur ut qui corporib. consulunt, tanta urantur diligentia, nos animabus istorum pereuntibus cessamus, p̄inde quasi existimemus nihil accidere graue, cum membra nostra putrescūt? At non ita Paulus: sed quomō? Quis, inquit, infirmat, & nō infirmor? Quis offendit, & non uror ego? Hic ignem tu quoq; concipe, & si cōspexeris fratrem pereunte, quamuis conuiciet, quamuis uim & contumeliam inferat, quamuis uerberet, quamuis minitē se futurū hostem, aut aliud quidlibet intente, fac omnia perferas fortiter, ut illius lucrifacias salutē. Si ille fiat inimicus, deus tibi est amicus, magnisq; in die illo bonis te remunerabit. Vtinam autē hæc donet deus sanctorū uotis ac precibus, ut & qui in errorem abducti sunt, recuperent ad salutē, & uos in hoc uenatu uoti cōpotes euadatis: & illi ipsi blasphemii liberati ab impietate sua, Christū agnoscat ab ipsis crucifixū, ut omnes uno animo, eodemq; ore glorificemus deum & patrē domini nostri Iesu Christi, cui gloria in secula seculorum, Amen.

EIVSDEM ADVERSVS IYDAEOS

Oratio secunda.

NDE tandem nobis hodie frequentior conuentus factus est: Ad eiflagitandū quod polliciti sumus, comparuistis omnes, et in hoc aduenistis, ut argentum igni probatum quod me uobis exhibiturum promiseram, accipiatis. Nam eloquia, inquit, dei, eloquia pura, argentū ignitum probatum terræ. Benedictus deus qui uobis tantum audiēdi spirituales sermones inspirauit ardorem. Quemadmodum enim homines uino & portionibus dediti, singulo quoq; die simul atque surrexerunt, obambulant, curiosq; disquirunt, ubi computationes agantur, ubi conuiuia, ubi cœnæ, ubi comestationes, ubi temulentia, phiala, crateres, & pocula: Sic & uos quotidie simulatq; surrexeritis, curiosē perquiritis, ubi nam futura sit exhortatio, ubi salubris admonitio, ubi doctrina, ubi sermo ad sermonem Christi conducens. Quas ob res & nos quoq; propensiore studio hoc quod polliciti sumus, aggredimur: & quæ promissimus, summa cum fide præstabimus. Itaq; pugna nobis cum Iudæis suscepta, exitum quem debuit, sortita est. Trophæum erectum est, & corona nobis parata est, & brabium ex superiore dictione reportauimus. Siquidem hoc suscepimus agendum, ut demonstrarem quod ea quæ fiunt ab istis, sit quædam transgressio legis præuaticatioq; nec aliud quam hominū aduersus deum erecta machina bellumq; idq; deo auxiliante nobis accuratissime demonstratum est. Etenim si ciuitatem suam essent aliquando recepturi, & ad pristinum uitæ statū redituri, templumq; instauratū uisuri, quem admodum aiunt ipsi, quanquā id nunquam est futurum, ne sic quidem haberent iustam excusationem eorum quæ faciunt. Nam & tres illi pueri, & Daniel cæteriq; omnes qui uiuebant in captiuitate, expectabant donec reciperent ciuitatem suam, ac post

ac post annos quadraginta uiderent patriē solum, pristinisq; uiuerent legibus. Atqui cum hoc illis et palam euidenter esset promissum: non tamen ausi sunt quicquam eorum facere iuxta legis ritus quæ faciunt isti. Hoc pacto poteris & ipse Iudæo occludere os. Roga illum, qua de causa ieiunas, cum nō habeas ciuitatem? Quod si dixerit, Quoniam spero me recepturum ciuitatem: dic illi: Proinde quiesce, donec receperis. Nam illi sancti donec ad patriam suam redirent, nihil eorum quæ tu facis, ausi sunt facere. Vnde palam est, quod nūc legem dei uiolas: etiam si, ut uis, recepturus sis ciuitatem, tamen pacta cum deo inita rescindis, & in ipsum uitæ statum cōrumeliosus es. Igitur in oratione superiore diximus uestræ charitati, quātum satis est ad retundendam Iudæorum impudentiam, & ad redarguendam eorum præuaticationē. Cæterum quando nō hoc tantum nobis erat propositum, ut illorum ora clauderemus, uerum ut ecclesiam cōpiosius de suis proprijs dogmatibus edoceremus: age rursus, et hoc ex abundanti demonstremus, q̄ templum nunquam instaurabitur, neq; ad pristinum uitæ statum restituendi Iudæi sunt. Hoc pacto fiet ut & uos exactius noueritis apostolica dogmata, & illi contrā ad maiorem impietatem prolapsi capiantur. Harum uero rerum testem adducemus non angelum, non archangelum, sed orbis uniuersi principem dominū nostrum Iesum Christum. Is enim quum ingressus Hierosolymam, uidisset templum, dixit futurū ut Hierosolyma conculcetur à gentibus multis, donec implerentur tempora gentium, uidelicet tempus significās usq; ad cōsummationem mūdi. Ac rursus hæc de tēplo cōminatus est, loquens discipulis, non mansurum lapidem super lapidem in eo loco qui non diruāt: uidelicet explanate prædicēs eum prorsus abolendum, & in perpetuum solitudinem redigendū. Verum Iudæus omnino reiiciet hoc testimoniū, nec recipiet ea quæ dicimus. Inimicus, autem, inquit, meus est qui talia loquitur: ego illum a deo in crucem, & quomodo recipiam illius testimoniū? Atqui hoc ipsum prodigiosum est o Iudæ, quod cū tu crucifixus eris eum, ille posteaquam abs te crucifixus est, tunc ciuitatem tuam euerit, tuam gentem dissipauit, tuum populū per uniuersum orbem dispersit, uidelicet re ipsa declarans se resurrexisse, ac uiuere, atq; nūc agere in cœlis. Quoniam enim ex benefactis noluit potētiam illius cognoscere, per afflictionē ac supplicia demonstrauit robur suum ineuitabile pariter & inexpugnabile. At ne sic quidem credis, aut putas illum esse deum, ac totius orbis dominum, sed arbitraris hominē fuisse quemlibet e uulgo. Age igitur perinde quasi nihil aliud quam homo fuerit, ipsum æstimemus. Quum aliquos uidemus homines quos in omnibus comperimus esse ueraces, nec ulla in re mentientes: horū etiam si fuerint hostes, modo sapiamus, dicta recipimus. Rursum si uiderimus eos mētientes, etiam si in nonnullis ueraces fuerint, nec illa facile recipimus quæ uerē ab illis dicta sunt. Age nunc igitur consideremus Christi mores, & cuiusmodi fuerit

rit uita. Non enim hoc tantum quod diximus, prædixit, clareq; pronuntiauit: uerum etiam alia multa, longo post tēpore uentura, uaticinatus est. Proferamus igitur prædictiones illas in mediū, in quibus si uideris illum mendacem, ne hanc quidem recipito, neq; putes illi fidem habendam. Contrā, si uideris illum in cæteris omnibus ueracem, & hanc ipsam prædictionem euenisse: deinde quum uideas immensum temporum curriculum attestās ueritati eorum quæ prædixit, ne uelis ultra perfrire frontem, neq; rebus sole clarioribus obstrepere. Videamus igitur quid præterea prædixerit. Accessit ad illum mulier alabastrum habens unguenti pretiosi, & effudit unguentum in caput illius accumbentis. Hoc factum indigne ferentes discipuli, dicebant: Quin istud potius uenundatum est triginta denarijs, ac datum pauperibus? Hoc reprehendens, loquitur hunc in modum: Quid molesti estis mulieri? bonum enim opus fecit. Dico enim uobis, quum prædicatum fuerit hoc euangelium in uniuersa terra, dicetur & hoc quod illa fecit, in ipsius memoriam. Vtrum ne mentitus est, an dixit uerum? Euenit quod prædixit, an fuit inane uaticiniū? Interroga Iudæum, & si millies perfreuerit frontem, aduersus hanc prædictionem non poterit oculos attollere. In omnibus enim ecclesijs appellari mulierem audimus. Sunt consules, duces, uiri, mulieres, nobiles, illustres, splendidi, in omnibus urbibus, & in quacūq; orbis partem deuenieris, summo cum silentio audiunt omnes huius mulieris officium. Nec est ulla mundi plaga quæ factum hoc ignoret. Atqui quot reges multa magnaq; in multos contulerunt beneficia, bella cum laude gesserūt, trophæa statuerunt, gentes gubernarunt, ciuitates erexerunt, & innumeris commodis auxerunt rempublicam, & tamen eum suis benefactis silentio teguntur. Item regina primariāq; foemina innumerabilia benefacta contulerunt in eos quibus imperabant, quæ ne de nomine quidem ulli notæ sunt. Hæc autem abiecta mulier quæ tantum effudit unguentum, toto terrarum orbe decantatur. Ne temporis quidem tam immensa longitudo memoriam illius uel extinxit, uel extinguet unquam, idque quum factum ipsum non esset insignē (quid enim magni erat unguentum effundere?) neque persona esset celebris: erat enim mulier abiecta, neque multi testes aderant: nam inter discipulos res est gesta: neq; locus nobilis, neq; enim hoc fecit per theatrū transiens, sed in domo decem duntaxat hominibus præsentibus. Attamen neq; personæ utilitas, neq; testium paucitas, neq; loci obscuritas, neque ulla res alia potuit illius abolere memoriam. Quin potius reginis omnibus ac regibus uniuersis celebrior est nūc hæc mulier, nec ulla ætas oblivioni tradidit quod factum est. Vnde id ē dic mihi, aut quis hoc effecit? An non deus ipse, cui tum hoc officium præstatur, hanc famam per omnia terrarum loca dispersit? Proinde dic mihi, num huiusmodi prædicere, uirtutis humanæ uideatur? Quis enim sanæ mentis hoc dixerit? Nam prædicere

quæ facturus esset, priusq̄ ab ipso fierent, mirum a quidem ac prodigiosum: uerū prædicere quæ sunt ab alijs, efficere q̄, ut fides illis habeat, sintq̄ cūctis perspicua, multo maius est ac mirabilis. Rursus prædixit Petro: Super hanc petra edificabo ecclesiam meā, & portæ inferi non præualebunt aduersus eam. Proinde dic age Iudæe, quid habes quod reprehendas aut redarguas ex ijs quæ dicta sunt? quid habes quo doceas hanc prædictionem esse mendacem? An non testimonium cum rebus consentit, etiam si mille modis ipse cōtendas in aduersum? Quot enim bella aduersus ecclesiam concitata sunt, quot exercitus instructi, quot arma mota, quod non afflictionum & uindictæ genus excogitatum, sartagine, catapultæ, lebetes, fornaces, lacus & præcipitia, bestiarum dentes, maria & proscriptioes, aliq̄ innumera tormentorum genera, neq̄ dictis memoranda, neq̄ factis toleranda? Atq̄ hæc non tantum ab extraneis, uerum etiam à nostris domesticis. Nam ciuile quoddam bellum occupat omnia, uel quouis potius ciuili bello perniciosius. Neq̄ enim ciues modo cum ciuibus, uerum etiā cognatis, domesticis cum domesticis, amici cum amicis conflabant: nihil tamen horū dissoluit ecclesiam, ac ne inferiorē quidem reddidit. Atq̄ id sanè mirum & incredibile, q̄ hæc in ipsi statim primordijs mota sunt. Nā si tum irruissent hæc acerba, posteaq̄ iam radices egerat, & per omnes mūdi partes plantatū esset euāgelij, haud perinde fuisset admirandū non fuisse subuersam ecclesiam. Cæterum cum in ipso doctrinæ exordio nuper factio fidei semine, teneris etiānum auditorum mentibus, tot procellæ bellorum eruperint, res nostras non solū nulla ex parte fuisse diminitas, uerum etiam multam accessionem adiunxerint: hoc nimirū superat omne miraculum. Ne quis autem dicere possit, quod nunc ecclesia ob pacem à regibus præbitam constabilita sit, cum esset minor, quum uideretur imbecillior, tunc illam oppugnari permisit: uti cognoscas etiā quod nunc in tuto est, non acceptum esse ferendum paci quam præstant reges, sed à potentia dei proficisci. Id quo magis cognoscas esse uerum, reputa tecum, quam multi conati sint apud Græcos opinioes nouas ac peregrinas uiuendi rationes inducere, uelut Zenon, Plato, Socrates, Diagoras, Pythagoras, alijsq̄ innumeri: tamen adeo non uicerūt, ut plerisq̄ ne de nomine quidē sint noti. Christus autem non modo præscripsit uitæ formam, uerum etiam hanc per totum terrarum orbem plantauit. Quam multa fertur Apollonius ille Tyaneus fecisse: uerum uti scires illa omnia esse conficta, uana, nihil habentia uerū, extincta sunt, & sinem acceperunt. Iam ne quis arbitretur contumeliam esse Christi, quod de illo uerba faciētes, Pythagore, Platonis, Zenonis & Tyanei meminimus: non enim id facimus ex animi nostri sententiā, sed ad Iudæorum infirmitatem nos ipsos demittentes, qui credunt nihil aliud eum esse quam hominē. Itidem & à Paulo factum est. Is enim ingressus Athenarū urbem, non ex prophetis nec euāgelio cum illis

differuit, sed ab ara cœpit exhortationem. Non quæ aram illam ad faciendam fidem plus habere momenti crederet quam euāgelia, neque quod literas illic inscriptas potiores duceret prophetis: sed quoniam cum gentibus disputabat, quæ nulli nostrorum uoluminum credunt, à proprijs ipsorum dogmatibus ipsos aggressus est. Hinc est quod ait: Factus sum Iudæis Iudæus, his qui sine lege erant, tanquam essem sine lege, cum sine lege non essem deo, sed essem in lege Christi, ut lucrificā eos qui sine lege sunt. Itidem & ueteris testamenti scriptura facit de deo Iudæis loquens. Sic enim ait: Quis similis tui in dijs domine? Quid ais propheta? Ita ne cōparatio est ulla dei ueri ac deorū falsorū? Non, inquit, hoc ut cōparationem inducā, locutus sum, uerum quoniā ad Iudæos mihi erat sermo, qui magnificam de dæmonib. habēt opinionē, ad illorum imbecillitatem memet accommodans, hoc docendi genere sum usus. Quoniā igitur nobis quoq̄ disputatio est aduersus Iudæos, qui Christum existimant simpliciter fuisse hominem, & hominē quempiam legis præuicatorē: propterea ab his quæ apud græcos in admiratione sunt, induxi cōparationem. Quod si uultis me & eorū qui apud ipsos Iudæos eadē conati sunt uel aduersus discipulos, uel aduersus principes aut præfectos, sed protinus extincti sunt, exempla recensere, age conabimur & hæc demonstrare. Hoc igitur modo Gamalielis obturauit os. Cum enim uideret illos insanientes, cupidosq̄ effundēdi sanguinis discipulorū, studeos eos ab impotenti uasania cohibere, iussit paulisper fecedere apostolis, sic ad illos uerba fecit: Prospicite uobis quid de his hominib. sitis facturi. Ante hos enim dies exortus est Theudas, dicēs se esse aliquem, & secuti sunt illum uiri quadringenti, & ille perijt, & omnes quotquot ei paruerunt, dispersi sunt. Et post illū exortus est Iudas Galilaus, qui concitauit turbā magnam, & mortuus est, discipuliq̄ illius perierunt. Et nunc dico uobis, prospicite uobis, quoniā si factum hoc fuerit ex hominibus, dissoluetur. Sin ex deo est, non potestis illud dissolueri, ne forte comperiamini & aduersus deum pugnare. Vnde igitur manifestum est, fore ut quicquid ex hominibus sit dissoluetur? Experimentū, inquit, cepistis à Iuda & Theuda. Itaque & hic qui ab istis prædicatur, si talis est quales fuerūt illi, nec diuina potētia peragit omnia, expectate paulisper, & ipse rerum euentus uobis faciet fidem: ex ipso si ne certū cognoscetis, utrum hic sit impostor, ut dicitis, ac legis transgressor, an deus uniuersa temperans, ineffabilisq̄ potentia res mortalium dispensans moderansq̄. Quod dico, factum est. Expectarunt, & ex ipsis factis declarata est diuina & inexpugnabilis potētia. Atq̄ hoc inuentū quod ad decipiendos plurimos adhibuit erat, retortum est in caput diaboli. Nam quum uideret illum aduenisse, uolens illius obscurare aduentum, submisit deceptores aliquot, quo uidelicet et ille unus quispiam ex eorum numero putaret. Quodq̄ de cruce fecit, procurās ut duo latrones cum illo crucifigerentur: idē fecit de illius aduentu, studens ueritate admixto

1. Cor. 9

Psal. 85

Matth. 10

Act. 5

admixto mendacio obscurare: uerum nec illic præualuit, nec hic, quin magis hoc ipsum potentiam Christi declarauit. Alioq̄ dic mihi, quid est in causa, ut quum tres fuerint crucifixi eodem loco, eodem tempore, sub iisdem iudicibus, illi sileantur, hic solus adoretur? Rursus quam ob rem tandem quum plures nouam uiuendi rationē induxerint, ac discipulos habuerint, illorū ne nomen quidem hodie notū sit, hic per omnes mundi plagas colatur? Res enim potissimum elucescunt ex collatione. Confer ista mihi o Iudæe, ac discite ueritatis excellentiā. Quis impostor tot ecclesias toto terrarū orbe parauit? Quis ab extremis ad extrema mundi cultum suū protulit? Quis omnes subiectos habuit, idq̄ quū essent innumera obstacula? Nemo sanè. An non igitur perspicuū est Christū nō esse impostorē, sed hospitatorē, sed beneficū, sed curatōrē, sed principē uitæ nostræ? Proinde ad id quod erat propositū redibo, si prius unam adhuc prædictionē addidero. Non ueni, inquit, ut mitterē pacem super terram, sed gladiū: non declarans quid ipse cuperet, sed rerum euentū prædicens. Veni enim, inquit, separare hominē, excitare filiū aduersus patrem suum, & nurū aduersus socrū suam, & filiam aduersus matrē suam. Vnde hæc prædixit, si nihil aliud erat quam homo, & unus quispiā è uulgo. Quod autē dicit, hunc habet sensum: Quoniam eueniet, ut in eadē domo unus sit fidelis, alter infidelis: deinde pater uelit filiū suū pertrahere ad impietatem, hoc ipsum prædicens ait: A deo uincet euāgelij potestas, ut filij quoq̄ cōtemnant patres suos, & filia matres, & parentes liberos. Non solum autē prius habebunt familiares contemnere, uerū etiam suam animā exponere, cunctaq̄ sustinere ac petiti, ne pietatē ab se repellant, aut quicquid deserant eorum quæ nostræ conducunt prædicationi. Vnde hæc ille tum scire, tum efficere potuit, si fuit homo unus quispiam è uulgo: unde illi uenit in mentem hæc cogitare, q̄ ipse filijs esset magis reuerendus futurus quam patres, quod parentibus dulcior quam liberi, quod uxoribus desiderabilior quam mariti, idq̄ non una in domo, neq̄ duabus, neq̄ tribus, neq̄ decem, neq̄ uiginti, neq̄ centum, sed ubiq̄ per orbem terrarum, in urbibus omnib. ac regionibus, in terra pariter atq̄ in mari, & in parte mundi habitata simul & inhabitabili. Nec illud possis dicere, dixit quidē ista, uerum haud perduxit ad effectum. Complures igitur in primordijs ecclesie atq̄ adeo nunc quoq̄ ob pietatē habentur odio, efficiuntur è paternis ædibus, neq̄ ad quicquid horū reuertunt, abunde magnū solatium esse ducentes, q̄ hæc ob Christū perpetuum tur. Dic mihi, quis hæc unq̄ potuit inter homines? Hic igitur qui hæc omnia prædixit, de muliere illa, de ecclesia, de bello hoc idem prædixit templū ruiturum, Hierosolymam interiturā, eamq̄ ciuitatem non amplius fore ciuitatem Iudæorū quem admodum fuit antea. Itaq̄ si mentitus est illa omnia, nec euenerunt quæ prædixit, diffide & his. Quod si uides illa clarissime euenisse, inq̄ dies singulos augetur, neq̄ inferorum portas aduersus

ecclesiam præualere, si uides q̄ mulier illa fecit prædicari tanto iam tempore per uniuersum orbem, si homines qui illi crediderunt eum pluris faciunt quam parentes, quam uxores, quam liberos: quæro te, huic uni prædictioni resistis, præsertim quū ex ipso tempore testimonium illius silentium imponat impudētia tua? Quod si post excidium urbis non transissent nisi decem anni, aut uiginti, aut triginta, aut quinquaginta: minime tamen decebat uel tum impudenter obsistere, etiam si fuisset aliqua reluctandi reliqua occasio: iam uero si nō quinquaginta tantum, & centum, imò bis ac tertantum annorum multoq̄ amplius, præterijt post ciuitatem captam, nec interim ullum uestigiū, aut umbra apparuit, pollicens rerum uestrarum mutationem: quur frustra, nullaq̄ de causa impudentiam tuam obtines? Hæc satis erant ad demonstrandum uobis, nunq̄ fore ut templum restitueretur. Verum quādo ueritas multis modis exuberat, omittis euāgelij ad prophetas me uerto, quibus & maxime uidentur fidere: atq̄ ex his perspicuū factū, neq̄ ciuitatem, neq̄ templum unq̄ posthac restituerentur. Quāquā nihil erat mihi necesse demonstrare quod nō restitueretur. Neq̄ enim hoc meum erat, sed illorum partes erāt, docere quod esset restituentū. Nam ipse quidem ex ipso tempore congruum habeo testimonium, mihi patrocinaus: ipsi contra, quum ex ipso rerū euentu desiciantur, nec alioqui quicquam eorum quæ dicunt queant demonstrare, tamen nihil aliud quam ostentant sese, quum oporteat ipsos hoc testimonium exhibere quod exhibeo. Nam illa quæ dico, ex ipso rerum euentu doceo esse uera. Corruit enim ciuitas, nec tam longo iam tempore instaurata est. Cōtra, quæ dicunt isti nudis uerbis nituntur. Atqui debent ipsi docere, futurum ut ciuitas rursus instauraretur, quandoquidē in forensibus iudicijs uidemus sic fieri probationes. Nam quoties inter illos aliqua incidit controuersia, & alter alterū scripto conuenit, deinde is aduersus quem agitur, inficiatur ea quæ obijciuntur, cogitur is qui negat postea testes & alias adferre probationes: quibus doceat non esse uera quæ scripto continentur, non is qui scriptum produxit: Eodem modo conueniebat & istos hic facere, nobisq̄ in mediū producere prophetam qui prædixerit omnino futurum ut ciuitas restitueretur. Nam quod prorsus est necesse, prophetas uobis prædixisse uenturum istius captiuitatis in qua estis finē, si uenturus est: nimirum perspicuum est omnibus qui uel inspexerint libros propheticos. Mos enim erat apud Iudæos uetus, ut prophetæ diuinitus afflati prædicerent illis quæ imminerent, seu bona, seu mala. Qua gratia & quā ob rem? Propter insignē illorū improbitatem & impudentiam. Alioqui fugisset illos, beneficia quibus afficiebantur, à deo proficisci: eaq̄ quæ fiebant, dæmonibus ascripissent, & bona illis imputassent. At nunc quidem cum illis egressis ex Aegypto, mare scissum esset, aliq̄ prodigia fierent, obliti q̄ hæc autore deo gererentur, ijs qui dii non erant, tribuebant ea quæ fiebant, dicentes

Exod. 3: dicentes Aaroni: Fac nobis deos qui praecedant nos. Videntur autem & Hieremiae dicere: Sermo nem quem locutus es ad nos sub nomine domini, non audiemus ex te, quonia faciemus omnia quae egredientur ex ore nostro, ut sacrificemus reginae caeli, et immolemus illi victimas, quemadmodum haecenus fecimus & nos, & patres nostri, & principes nostri, & repleti sumus panibus, & bene nobis erat, & mala non vidimus: & posteaque destitimus sacrificare reginae caeli, & immolare illi victimas, diminuti sumus omnes nos, et gladio fameque defecimus. Proinde ne quid eorum quae contingunt simulachris imputarent, sed potius crederet & ultiones, & beneficia ipsis a deo proficisci, illas quidem ob peccata, haec uero per dei bonitatem erga genus humanum, prophetae diuinitus afflati praedicebant illis euentura. Atque ut certius scias hanc esse causam praedictionis, uide quid dicat uocalisimus ille Esaias ad populum Iudaicum: Scio quod durus es tu, & neruus ferreus ceruix tua: hoc est, inflexibilis: & frons tua aerea, hoc est, impudens. Sic & nos frequenter solemus eos qui nesciunt erubescere καλῶς ποσῶντες, id est, aream habentes faciem appellare. Et annunciaui tibi quae uentura erant in te priusquam fierent, & ingessi auribus tuis: deinde praedictionis causam applicans, subiicit: Ne quando dicas idola me seduxerunt, & sculptilia conflatiliaque praeeperunt mihi. Ac rursus, quoniam per uicaces quidam & elati, post euentum rei, perfricabant frontem, perinde quasi non antea fuisset illis praedictum: prophetae non solum futura praedicebant, uerum etiam testes adhibebant eorum quae gerebantur. Sic enim rursus loquitur idem Esaias: Da mihi testes uiros bonae fidei, Viriam sacerdotem & Zachariam filium Barachiae. Nec hoc contentus, in nouo uolumine descripta deposuit prophetiam, quo postquam euenisset, ipsae res de se ipsis testimonium ferrent, quae afflatu coelesti multo ante tempore fuisset illis praedictum. Eoque non solum scripta in uolumine, sed in nouo uolumine, quo posset in multum durare tempus, nec facile corrumpi, sed expectare euentum rerum quae ibi continebantur. Equidem esse uerum quod dico, uidelicet deum illis omnia uentura praedixisse, non ex his tantum, uerum & ex ipsis quae illis acciderunt, tum bona tum mala, demonstrabo. Tres seruitutes grauissimas pertulerunt Iudaei, quarum nullam deus illis ingessit non praedictam, sed singula illis praedicenda curauit, & locum, & tempus, & personam, & afflictionis speciem, & reditum, aliaque cuncta summa cum diligentia praenuncians. Ac primo loco dicam de captiuitate quam passi sunt in Aegypto: Deus loquens ad Abraham his ferme uerbis utitur, Sciens scias, quod semen tuum peregrinum erit in terra non sua, & in seruitutem adigent & affligent illud annis quadringentis. Gentem autem cuiuscumque seruerint, ego iudicabo, dicit dominus. Quarta autem generatione reuenerunt huc cum apparatu copioso. Vides ut & numerum annorum expresserit, & seruitutis modum, quum non simpliciter inquit, in seruitute adigent, sed addit, affligent. Audi quomodo Moses

paulo post exponat afflictionem: Paleg, inquit, non dantur famulis tuis, & iubent nos lateres facere, & flagris caedebantur quotidie, ut intelligas quid sibi uelit, in seruitutem adigent & affligent. Genesem autem, inquit, cuiuscumque seruerint ego iudicabo: significans Aegyptiorum submersionem in mari rubro, quam in canticis describens Moses sic loquitur, Equum & ascensorem proiecit in mare. Mox & reditus modum, quod essent redituri cum multa super pellectile, Sumite, inquit, comodato a suo quisque uicino & contubernali uasa aurea & argentea. Quoniam enim longo tempore seruerant, nec mercedem receperant, deus effecit ut inscientibus ac nolentibus etiam peterent, clamantque propheta dicens: Eduxit eos cum argento & auro, nec erat in tribuibus eorum infirmitas. Haec est una seruitus exactissime praedicta. Age nunc & ad alteram captiuitatem uertamus sermonem, quam perpessi sunt in Babylone. Nam & haec accurate praedixerat Hieremias ita loquens: Sic ait dominus, Posteaquam impleti fuerint in Babylone septuaginta anni, uisitabo eos, et ponam erga uos uerba mea bona ut redeatis in locum hunc, & conuertam captiuitatem uestram, et congregabo uos ex omnibus gentibus, & ex cunctis locis in quos dispersi uos, dicit dominus, et conuertam uos in locum unde uos demigrare feci. Uides ut rursus hic & ciuitatem expresserit, & annum numerum, & unde & quod esset illos congregaturus. Eoque Daniel non prius super his rogauit dominum quam uidisset annos septuaginta completos. Quis haec dicit? Ipse Daniel ita loquitur: Et ego Daniel faciebam opera regis, et admirabar uisionem, nec erat qui intelligeret, & intellexi in libris numerum dierum, qui fuit sermo domini ad Hieremiam prophetam, ad expletionem desolationis Hierosolymae anni septuaginta: & dedi faciem meam ad dominum deum meum, ut exquirerem precationem & obsecrationem in ieiunio, sacco, & cinere. Audisti quemadmodum haec quoque captiuitas praedicta fuerit, & propheta non ausus fuerit preces ad supplicationem admouere deo ante tempus praefinitum, ne frustra temereque admouens audiret quod audiuit Hieremias: Ne rogaueris pro populo hoc, neque postularis pro illis: quoniam non audiam te. Verum ubi uidit uaticinium esse completum, simulque tempus uocare ad reditum, tunc orat, non simpliciter, sed in ieiunio, sacco & cinere: & quod in hominum moribus euenire solet, id fecit erga deum. Nos enim quum uidemus aliquos qui famulos post multa grauique commissa coniecerunt in uincula, non protinus in principio exordioque punitionis admouemus supplicationem: sed ubi sciuerimus illos aliquot dies temperatores esse factos, tunc adimus heros, nacti iam & ab ipso tempore auxilium: hoc sane & propheta fecit, posteaquam enim poenas dederant, haudquaquam dederant dignas admissis, attamen iam adit deum pro illis uerba facturum. Quod si uidetur, ipsam etiam deprecationem audiamus: Confessus sum enim, inquit, & dixi, Deus magne & admirabilis qui

qui seruas pactum tuum & misericordiam tuam ihs, qui te diligunt, & seruant praecipua tua. Quid facis o Daniel, pro hominibus qui peccarunt & offenderunt intercedens, eorum mentionem facis qui leges illius seruauerunt? Ergo indigni uenia sunt, qui praecipua illius uiolant? Non ob istos haec loquor, inquit, sed ob horum progenitores, ob Abraham, ob Isaac, ob Iacob. Illis promisit, illis pollicitus est deus, qui praecipua illius seruauerunt. Quoniam igitur hi nullo iure possunt petere salutem, idcirco progenitorum mentionem facio. ac ne putares quod de his uerba faceret, quum adiecerit, Qui seruas pactum tuum & misericordiam tuam diligentibus te, & seruantibus praecipua tua: mox subiicit, peccauimus, excelsimus, defleximus a praecipuis tuis, & a iudicijs tuis: non auscultauimus seruis tuis prophetis. Vna siquidem solaque purgatio peccatoribus reliqua est post peccata, uidelicet ut sua commissa confiteantur. Tu uero mihi considera & iusti uirtutem, & iudiciorum improbitatem. Nam ille quidem nullius mali sibi conscius seipsum multa cum austeritate damnat dicens: Peccauimus, inique fecimus, iniustitiam perpetrauimus: Hi uero malis innumeris pleni, contra fecerunt dicentes, Seruauimus praecipua tua: & nunc beatos dicimus alienos, & restituantur qui patrant iniquitatem ac peccata. Quemadmodum enim solent iusti post iusta facta modeste agere, ita solent mali post admissa scelera laudare se. Qui nullius peccati sibi conscius erat, dicebat: Iniquitatem fecimus, defleximus a praecipuis tuis: Contra, qui innumerabilium facinorum sibi conscius erant, dicebant: Seruauimus praecipua tua. Atque haec eo loquor, ut alterum uitemus, alterum imitemur. Post haec quoniam attigerat illorum peccata, narrat & uindictam ac poenam quam dederunt, & ex hoc deum ad misericordiam reuocare cupiens ait: Et uenit super nos execratio quae scripta est in lege Moysi serui dei, quia peccauimus. Quanam est ista execratio? Vultis ne legamus illam? Nisi serueritis, inquit, domino deo uestro, inducet super uos gentem impudentem, & non audies uocem illius, & eritis numero pauci. Hoc idem declarantes tres illi pueri, palamque facientes quod ob ipsorum peccata accidisset hoc uindictae genus, & ipsi pro communibus peccatis confessionem proferentes, dicebant: Tradidisti nos in manus hostium impiorum, inimicissimorum, desertorum, ac regi iniusto & sceleratissimo, terram quae transgressa est. Vide quomodo completa est illa execratio quae dicit: Eritis numero pauci. Rursus quod dicit, Adducam in uos gentem impudentem: Idem hoc & Daniel hic te et significans dicit: Venerunt super nos mala, quae non acciderunt sub omni caelo, praeter his quae facta sunt Hierosolymis. Quae tandem ista? Matres liberos suos comederunt. & hoc sane praedicit Moses: ceterum Hieremias ostendit euenisse. Ille quidem loquitur: Ciuitas tenera ac deliciosa. Cuius enim non cepit experientiam pes eius ut insisteret in uestigio propter teneritudinem ac delicias, attinget impiam mentem, et suos ipsius filios comedet.

Hieremias autem declarat hoc euenisse dicens, Manus mulierum miserabilium aggressae filios suos. Quamquam autem peccata illorum qui peccauerant elocutus esset, & ultionem in medium adduxisset sic quidem illos ex his iudicat dignos qui seruentur. Vide bonitatem famuli. Si quidem hic quum ostendisset quod nondum digna meritis essent perpessi, nec his quae multa licet pertulerant, dissoluissent quae pro commissis debebant, mox con fugit ad dei misericordiam, & ad solitam illius bonitatem erga genus humanum dicens: Et nunc domine qui eduxisti populum tuum e terra Aegypti, & fecisti tibi nomen, ut hic est dies, peccauimus, iniquitatem fecimus. Et quemadmodum illos, inquit, non ex ipsorum benefactis saluos fecisti, sed afflictionem uidens, & angustias & clamorem illorum exaudisti: sic & nos libera a praesentibus malis, propter solam bonitatem tuam erga genus hominum. Nam aliud nullum habemus ius sperandae salutis. Haec loquutus, multaque lamentatus, mox inducit ipsam ciuitatem ceu mulierem aliquam captiuam, et ait: Ostende faciem tuam super sanctificationem tuam, inclina aurem tuam & audi, aperi oculos tuos, & uide interitum nostrae ciuitatisque tuae, in qua inuocatum est nomen tuum sanctum. Posteaquam circumspexit hominibus neminem uidit qui possit deum reddere propitium, ad aedificia confugit, & ciuitatem ipsam obicit, eiusque desolationem ponit ob oculos, atque ad haec deflexo sermone deum propitium reddit. Id perspicuum est ex his quae sequuntur. Verum quod dicebam: oportet enim ad id quod erat propositum reuerti, quando haec obiter interiecta sunt, non simpliciter, neque temere, sed ut animos uestris aliquantisper recollarem ex perpetuis contentionibus fatigatos. Age redeamus igitur unde digressi haec diximus, demonstremusque ea quae Iudaeis erant euentura, diuinitus praedicta sunt illis exacte pleneque. Iam enim duas captiuitates sermo noster demonstrauit illis accidisse, quemadmodum a prophetis erat praedictum, idque non casu neque praeter expectationem. Superest ut tibi tertiam adiecerimus, de hac qua nunc tenetur dicamus, doceamusque perspicue, quod nullus propheta promisit illis futurum, ut ullo pacto ab his malis in quibus nunc sunt, soluantur aut liberentur. Quae est igitur tertia? Quae facta est sub Antiocho cognomento Illustri. Nam Alexander Macedonum rex, ubi Darium Persarum regem deuicisset, in sese transtulit imperium. Hoc autem extincto, quatuor post illum reges successerunt, e quorum uno prognatus Antiochus longo post tempore & templum incedit, & sancta sanctorum deualtauit, & sacrificia sustulit, & Iudaeos subegit, denique totam illorum religionem ac ritus destruxit. Et haec omnia ad unum usque diem exactissime praedicta sunt a Daniele, & quando haec essent futura, & quomodo, & a quo, & qua ratione, & ubi finem acceptura, & quam tandem mutationem sortitura. Hoc autem euidentius perspicite ubi uisionem ipsam audieritis quam sub similitudinis inuolucro proposuit propheta Arietis uocabulo designans Darium regem Persarum: hirci

hirci uero Græcorum regem uidelicet Alexandrum Macedonē: quatuor cornua uocat eos, qui post illum extiterūt: postremum cornu ipsū signat Antiochum. Quin præstat ipsam audire uisionem. Vidi, inquit, uisionem & sedebam in Vbal: (Vbal locum quempiam dicit, Perfarū lingua sic illum appellans) Et sustuli oculos meos & uidi, & ecce aries unus stans in Vbal, & erant illi cornua excelsa, & unū excelsius ceteris, et excelsum illud peruenit usq; ad extrema. & uidebam arietem mouentem cornu contra mare, & Boream, & Notū, & omnes bestia non steterunt in conspectu eius, nec erat qui eriperet de manu illius, & faciebat iuxta uoluntatem suam, & magnificatus est, & ego intelligebam. De potentia loquitur Persica, quæ perualit totā terram. Deinde de Alexandro Macedonū rege loquens dicit: Et ecce hircus caprarū uenit ab Austro super faciē uniuersa terræ, & nō tangebatur terrā, & hircus illi prominebat cornu in medio oculorū ipsius. Deinde narrans cōgressum Alexandri cū Dario, eiusq; uictoriā uiribus partam: Venit, inquit, hircus usq; ad arietē habentem cornua, & effertus est in eum, & percussit arietē, (dicendum est enim compendio) & contriuit utrunq; cornu illius, nec erat qui eriperet de manu illius. Post hæc narrans mortē Alexandri & quatuor regum successiōem, & quom hircus inualesceret, inquit, contritum est cornu magnum, & exorta sunt quatuor cornua sub illo, ad quatuor uentos cœli. Hinc transiens deinceps ad Antiochi regnum uenit, & declarans qd ex horum uno sit ortus, sic ferē ait: Ex uno prodijt cornu ualidum, & exaltatum est uehementer supraq; modum ad Notum & Orientem; deinde designans, quod Iudæam ditionem funditus destruxit. Post hæc, inquit, per eum sacrificium turbatum est delicto. Et factū est, & successit illi prospere, & sanctum desolabitur, & datum est contra sacrificium peccatum, altari sublato, sanctis cōculcatis idoliū statuit intus, & hostias immolauit dæmonibus impijs, & proiecta est in terrā iustitia, propter mala quæ fecit: Et successit illi prospere. Deinde repetēs denuo hanc eandem quæ sub Antiocho Illustri facta est captiuitatem, excidiumq; ac desolationē templi, etiā ipsū tempus addidit. Exorsus denuo ab Alexandri regno usq; ad finem libri, cōmemorans obiter & omnia quæ Prolemæi & Seleuci conflctantes inter sese fecerunt, quæq; horum ductores gesserunt, dolos, uictorias, exercitus, pugnas navales, prælia pedestria: deinde progressus in Antiochū desinit iterum, dicens, Brachia ex ipso exorientur, & prophanabunt sanctū, & transferent continuationem (Continuationem appellans, solennes & quotidianas uictimas) & inferent in illam abominationem, & eos qui uiolant testamētum, hoc est præuaricantes Iudæos abducent in ruinas, secum habebunt ac transferent, & populus cognoscens deū suū præualebit: Maccabæorū res significans, quæ acciderunt sub Iuda & Simone & Ioanne: & prudentes populi intelligent ad multa, & infirmabūtur in gladio & flāma: nimirū iterū narrans in-

cecidium ciuitatis: & in captiuitate & in direptione dierū, & quū infirmati fuerint, adiuuabunt adiutorio paruo: Significans qd in medijs illis malis poterunt respirare, & emergere ex afflictionibus, quibus inuoluti sunt. Et adiungentur illis multi in ruinis, & ab intelligentibus infirmabuntur. His aut uerbis significat futurū, ut multi etiam stantes cadant. Deinde causam etiā aperit, ob quam permisit deus illos in tātis malis uersari. Quoniam est ea: ut intendant, inquit, in illis, & eligant ac dealbent usq; ad terminū temporis. Propter hæc enim inquit, hæc permisit deus, ut eos repurgaret ostenderetq; qui essent inter illos probati. Deinde cōmemorans regis illius potentiam, ait, Vt faciat iuxta uoluntatē suā, & exaltabitur & magnificabitur. Mox blasphemū illius animū significās addit: Aduersus deum deorum, inquit, loquetur superba, & prosperabitur donec consummet irā: declarans qd non ex proprio cōsilio, sed propter irā dei aduersus Iudæos ille sic inualuerit. Tandem ubi dixit quāta mala per alios cōplures facturus esset, tum Aegypto, tū Palæstinā, quomodo rediturus sit, & quo uocāte & qua urgente causa: postea narrat earum rerum cōmutationem: præterea quod Iudæi posteaquā per hæc omnia pœnas dederint, nanciscuntur aliquid auxiliū, misso angelo in illorum subsidium. In tempore enim illo, inquit, exorietur Michael princeps magnus, qui præfectus est filijs populi tui, & erit tēpus afflictionis, quale non fuit ex quo gentes fuerūt in terra, usq; ad tempus illud, & in tempore illo salua fiet omnis multitudo, quæ reperiet descripta in libro, hoc est qui digni sunt salute. Verum ne nunc quidem adhuc demonstratum est de quo fuit instituta quæstio. Quid autem hoc est? Videlicet quod illis etiā tempora præstiterit in his malis, uelut illic, annos quadringentos & postea septuaginta. Videamus igitur, an his quoq; præstinet tēpus aliquod. Vbi uero licebit hoc inuenire? In his quæ post hæc dicentur, Quoniam enim audierat multa magnaq; mala, Ciuitatis incendiū, subuersionem, familiarum captiuitatem, postea desiderat finem illorū discere, & quæ futura sit earum calamitatum cōmutatione. Percontans autem loquitur hunc in modum: Domine quis est istorum finis? Et dixit, ueni huc Daniel, quoniam signati sunt sermones: uidelicet recte significans obscuritatem eorum, quæ dicerentur usq; ad temporis finem. Mox causam aperiens quare ista permiserit euenire mala, donec eligantur, inquit, & dealbent, & igni examinentur multi, & iniquē agent iniqui, & intelligent omnes impij, & cordati intelligent. Deinde quanto tempore sint illos contristatura hæc mala prædicens ait, A tempore transmutationis endelechismi. Sic autem uocabatur quotidianum sacrificium. Nam hoc perpetuum est, frequens & continuum. Erat autem mos Iudæis & uesperis & sub auroram & singulo quoq; die sacrificiū offerre deo. Atq; hæc de causa sacrificiū illud endelechismum, id est, assiduitatem siue continuationem uocabant. Itaque ueniens Antiochus hunc morem sustulit, &

immuta-

immutauit: hoc est, quod ait angelus, A tempore transmutationis endelechismi, hoc est a tēpore quo cōmutabitur hoc sacrificium. Sunt aut dies mille ducenti et nonaginta, hoc est, tres anni cum dimidiato, ac paulo amplius. Deinde quod tum esset futurum horum malorū finis ac terminus, subiicit: Beatus qui sustinuerit, ac peruenit usq; ad dies mille trecentos & triginta quinque. Ducentis nonaginta addens quadraginta quinque. Quoniam enim in mense & dimidio mensis accidit ut fieret ille conflictus, in quo uictoria illa pura facta est, & omnium malorum urgentium cōmutatio, quom ait: Beatus qui sustinuerit ad dies mille trecentos triginta quinque, rerum immutationē declarat. Neq; simpliciter dixit qui peruenit, uerum quoniam multi eorū qui impietatem perpetrarant uiderunt cōmutationem, non eos simpliciter dixit beatos, sed eos qui testimonium præbuerant in diebus afflictionū, nec a pietate deficiuerant, ac deinde consequuti sunt relaxationem, nec amplius patiebantur, quæ merito patiebantur qui non perdurarant in tempore certaminis ac probationis honorum ac malorum, ut instabiles in bono, temporarijque amici reperirentur. Eoq; non simpliciter dixit, qui peruenit: sed, qui sustinuerit & peruenit. Age, quid his esse potest dilucidius? Vides ut non usq; ad annum unum, aut mensem, sed unū usq; diem summa cura & captiuitatem & captiuitatis solutionem prædixerit propheta. Atq; ut sciatis quod hæc non loquor ex coniecturis, age proferamus & alium testem eorum quæ dicta sunt, quem illi grauissimum habent autorem, Iosephum loquor qui calamitates illorum tragicas descripsit, ac uetus testamentū omne ueluti paraphrasi fusius explicauit: qui fuit post Christi aduentum, et captiuitatē a prophetis prædictam cōmemorans, de hac quoq; disseruit, Danielis uisionē enarrans, de arietē, de hircos, de quatuor cornibus, de postremo post illa exorto. Et ne qd habeat suspecta quæ a nobis dicta fuerint, Age referamus & illius uerba. Quom enim laudasset Daniele, supraq; modum extulisset, cæteris omnibus prophetis anteponeus, ad hanc uenit uisionem ac dicit: Reliquit autem nobis sororum scriptorum monumenta: un de nobis huius prophetiæ exactā & inexcusabilem certitudinem præstitit. Ait enim, Susis, quæ Persidis est metropolis, quū exisset in campum cum socijs suis, subito terræ motu concussioneq; oborta, deprehensum fuisse solum fugientibus ceteris: & ipse quidem turbatus pronus in faciem concidit innixus ambabus manibus: dein ubi quispiam tangeret eum interea, iuberetq; surgere ac uidere quæ post multas ætates ciuibus essent euentura, erecto monstratū ait fuisse arietem ingentem, cui multa quidem enata sunt cornua, sed horum postremū excelsius fuisse cæteris. Deinde sustulisse oculos ad occasum, uidisseq; hircum, qui per aërem impetu ferebatur. Hunc congressum fuisse cum arietē, & cornibus inuolutum bis eum in terram deiecisse, conculcasseq;. Atq; hircum fuisse uisum excelsiorem, e fronte producentē cornu ma-

ximum, non adglutinatum, sed agnatū. Quatuor autem ad singulos obuersa uentos, ex his aliud minus exortum fuisse scripsit, quod increuit. Dicebat autem qui illi hæc ostēdebat deus, futurum ut gens ipsius bellum ageret, ac ciuitatem ui subuerteret, templum confunderet, sacra prohiberet: futurum aut ad dies mille ducentos nonaginta. Hæc quidem uidit in campo iuxta Susas Daniel quæ scripsit. Declarat autē qd deus exposuerit quid sibi uellent, quæ per uisum apparuerant, uidelicet qd aries indicaret regna Perfarum ac Medorum, cornua uero reges futuros, extremum autem ac postremo natum regem esse, qui hos omnes præcellurus esset tum opibus tum gloria: Cæterū hircus significabat & ex Græcis oriturum regem, qui bis cōgressus cum Persa prælio superaret, ablaturus uniuersum illius principatum. Significatū autem fuisse per magnum cornu, quod erat in fronte hirci, primum regem, & quatuor illorum exortū. Ex cetero autē illo significari, iuxta quatuor cornua singulorum successorum exortum post mortem primi regis, foreq; ut regnum illius inter multos diuideretur, quandoquidem primus ille, nec filios nec fratres esset habiturus, eosq; pluribus annis regnaturus in orbe terrarum. Ex his rursus exorturum regem quendam qui expugnaturus esset, & leges illius gentis et religionē ac ritus sublaturus, tum sacrilegio spoliaturus templum, ac per triennū uenturus fieri sacra. Hæc sanē iam euenerunt omnia. Passi sunt ista Iudæi ab Antiocho, cui cognomen Illustri, sicut Daniel multis ante annis præuiderat, scripsitq; euentura. Age qd his possit esse euidentius? Nūc tempus est, nisi uidemur esse molesti, ut ad id quod quærebatur reuertamur, cuius gratia hanc præsentem captiuitatem ac seruitutē, reliquaq; omnia hodie mouimus. Agedum igitur nunc uigilantibus animis auscultate. Non enim nobis de rebus uulgaribus certamen est. Absurdū ēm fuerit alios in certaminibus Olympiacis quotidie a medio noctis usq; ad meridiē perdurare, ex peccātes ut uideant, cui cessura sit corona, nudoq; capite excipere solis radios, nec prius abscedere, qd de certamine fuerit pronunciatū: nos uero nūc quū certamē sit non de tali corona, sed de corona immortalī, defatigari ac tædio affici. Itaq; qd tres captiuitates prædictæ fuerint anteq; acciderent, una quæ annos habebat quadringentos, altera septuaginta, tertia tres ac dimidiatū, hæc tēnus satis est nobis demonstratū: Age superest ut & de hac loquamur. Quod autē de hac uaticinatus sit propheta, rursus eundem Iosephū adducamus testē, qui res Iudæicas optime nouit. Postq; enim illa dixerat, audi quid post subiiciat: Eodem aut, inquit, modo Daniel & de Romanorū principatu scripsit, quodq; ab illis tollenda esset Hierosolyma ac desolandum templum. Tu uero illud mihi considera, quod tamen Iudæus esset Iosephus, tamen ueritus est uestram imitari peruicaciam. Etenim quom dixisset subuertendam esse Hierosolymā, non ausus est addere quod esset restituenta, neque tempus aliquod cæcum præscribere: sed quoniam

quoniam

quæ de alexandri
res in hoc sa-
crificium

Dan. 11

Dan. 11

Antio-
chus lib.
14

quoniam sciebat, prophetam non praesinisse tempus, quanquam superius enarrans Antiochi uictoriam ac desolationem, & dies & annos expresserat quantumque temporis esset duratura, de uictoria Romanorum nihil istiusmodi loquutus est: tantum hoc scripsit, quod esset in solitudinem redigenda Hierosolyma, templumque diruendum. Ceterum quod esset aliquando uenturus finis desolationis, non addit, eo quod uideret ne prophetam quidem haec addidisse. Haec autem omnia, ut ait, Christo monstrante conscripta reliquit: ut qui legerint, & uenisse conspexerint, Danielem admirentur ob honorem illi a deo habitum. Vbi igitur dixerit Daniel, fore ut templum redigeretur in solitudinem, nos deinceps consideremus. Nam ubi precationem illam in sacco & cinere perfecerat, uenit ad eum

Dm. 9 Gabriel, & ait: Septuaginta hebdomades, abbreviatae sunt super populum tuum & super ciuitatem sanctam. Ecce hic, inquit aliquis, & tempus expressum est. Tempus, non captiuitatis, sed post quantum temporis esset reditura captiuitas. Possumus et aliud tempus dicere, quamdiu esset duratura captiuitas, rursum tempus post quod esset uentura. Septuaginta, inquit, hebdomades abbreviatae sunt super populum: non ait, super populum tuum, non super populum meum. Atqui propheta dixerat, ostende faciem tuam super populum tuum, sed deus illum posthac pro alieno ducit, propter futuram audaciam. Mox & causam exprimit: donec inueterascat delictum, & consummentur peccata. Quid est hoc, donec consummentur peccata? Multa, inquit, peccant, sed malorum finis tunc erit, quum dominum suum occiderint. & hoc dixit Christus: Implete mensuram patrum

Matt. 23 uetrorum, Seruos occidistis, addite & herile sanguinem. Vide quomodo concordant sententiae, Christus dixit, implete: Propheta ait, consummentur delictum, & signentur peccata. Quid enim est, signentur? ne quid praeterea reliquum fiat, & adducat iustitiam sempiternam. Quid est autem aeterna iustitia, nisi quae a Christo data est? Et donec propheta quoque signet uisionem & inungatur sanctus sanctorum: hoc est, sistere oportet posthac prophetias: hoc enim est signare, sistere uisionem, sistere uisionem. Ideo Christus dixit: Lex & prophetae usque ad Ioannem. Vides ut haec omnino minentur desolationem, ac scelerum malefactorumque uindictam? Non enim indulturum se, sed incubiturum peccatis illorum, minatur deus. Quando tandem hoc factum est? quando prorsus sublata, quando unctio sic est sublata, ut nunquam sit reditura? Et si nos sileamus, ipsi lapides clamabunt, adeo manifesta est ipsa rerum uox, nec enim possunt aliud tempus proferre, quo haec gesta sunt, quam hoc longum ac magnum, sed maius etiam futurum.

Luc. 16 Post haec exactius etiam de his loquens ait, Et cognosces & intelliges ab exitu sermonum, ut respondeas, usque aedificetur Hierusalem, donec regnet Christus, Hebdomades septem, & hebdomades sexaginta duae. Hic mihi diligenter auscultate, nam hic est totius quaestio: hebdomades septem, & hebdomades sexaginta duae consumuntur an-

A nos quadringentos octoginta tres. Nec enim hic dicit hebdomadas dierum aut mensium, sed annorum. Nam a Cyro usque ad Antiochum qui dicitur est Illustris, & captiuitatem illam, sunt anni trecenti nonaginta quatuor. Itaque declarans quod non de captiuitate sentiat, quae fuit sub Pompeio, Vespasiano & Tito, ulterius profert tempus: mox docens nos, unde oporteat supputare, demonstrat non esse numerandum a die reditus. Sed unde tandem? Ab exitu sermonum, ut respondeas, & aedificetur Hierusalem. At non fuit extructa sub Cyro, sed sub Artaxerxe cognomento Longimano. Post descensum enim rursum ascendit Cambyzes, deinde Magi, post hos Darius Hystaspae filius, deinceps Xerxes Darii filius, post hunc Artabanes, post Artabanem Arraxerxes Longimanus imperauit Persidi. Et dum hic regnum obtineret anno uigesimo regni illius Neemias reuersus ciuitatem instaurauit, & haec Esdras accuratissime descripsit. Nos igitur hinc quadringentos octoginta annos numeremus, & haud dubie ueniemus ad hanc subuersionem. Eo quod dicit: Aedificatur platea & murorum ambitus. Quum igitur, ut ait, restituta fuerit, suumque statum receperit, ex hoc supputa hebdomadas septuaginta: uide hanc captiuitatem nondum sortitam finem esse. Atque hoc ipsum euentius etiam aperiens, quod mala quibus nunc tenentur, non sunt habitura finem, ad hunc ferme modum loquitur: Post hebdomadas autem septuaginta abolebitur unctio & iudicium non erit in ea, & ciuitatem & sanctum perdet, cum eo qui praecedit & uenturus est: & concidentur tanquam in diluuium, neque supererunt reliquiae, neque radix quae repullulet, & usque ad finem belli abbreviati interuentionibus. Rursum loquens de hac captiuitate dicit: Tolleretur sacrificium & libamen, ac praeterea, super templum abominatio desolationis, consummatio dabitur ad desolationem. Heus Iudae audis consummationem, quid adhuc superest quod expectes? Rursum post haec, quid autem est, post haec? hoc est, praeterea quae dicta sunt, post sacrificiorum & libaminis sublationem & aliud maius accedet malum. Quodnam hoc dicis? Super templum abominationis. Hieron enim uocat templum, abominationem autem desolationis uocat statuam quam collocauit in templo, is qui ceperat ciuitatem. Et usque ad consummationem, inquit, desolationis. Quam ob rem dicit Christus, qui iuxta carnem fuit posterior Antiocho Illustri, uaticinans imminens urbis excidium, ac declarans quod de hac praedixerit Daniel: Quum, inquit, uideritis abominationem desolationis, de qua loquutus est Daniel propheta, stantem in loco sancto, qui legit intelligat. Quonia enim omne simulacrum & hominis effigies apud Iudaeos appellabatur abominatio, recte significata statuam illam, simul aperuit & quo tempore, & simul quo rege captiuitas esset uentura. Quod autem de Romanis haec dicta sunt, & ipse Iosephus, quemadmodum ante docuimus, asseuerauit. Quid igitur uobis reliquum est quod loquamini? Quae reliquas captiuitates praedicunt prophetae, certum

& pra-

& praesinitum tempus expresserunt: in hoc nullum tempus praesiniunt, quin potius contrarium addunt, uidelicet captiuitatem usque ad consummationem duraturam. Porro quod haecenus dicta uana non sint, age a rebus etiam ipsis exhibeamus testimonium. Nam si Iudaei nunquam tentassent aedificare templum, dicere poterant: Si uoluissimus aggredi templi instauracionem, omnino potuissimus, & perfecissimus. Nunc autem res ipsa demonstrat eos non semel aut bis, sed ter aggressos, & impetum fecisse, non aliter quam sit in certaminibus Olympiacis, ut nulli dubium esse possit, quin ecclesiae sit uictoria. Qui enim igitur hoc aggressi sunt? Nimirum illi qui semper resistunt spiritui sancto, qui res nouas moluntur, qui seditiones concitant. Post deuastacionem quae facta fuit sub Vespasiano ac Tito, sub Adriano mota seditione conati sunt priuam rempublicam instaurare, haudquaquam intelligentes quod arbitrio dei bellum gereretur, iubentis in perpetuum eam ciuitatem deuari. Porro deo bellare superare impossibile est. Impetu igitur facto in Caesarem, rursus eum adegerunt, ut funditus deleret ciuitatem, deuictis ac subactis illis: omnibusque reliquijs abolitis, ne in posterum possent impudenter agere, statuam suam in loco collocauit. Deinde sciens futurum ut illa tempore collaberetur, quo illius uictoriae notam immedicabilem inureret, & illius impudetiae monumentum, nomen suum ciuitatis ruinis imposuit. Quonia enim ipse dicebatur Aelius Adrianus, ideo quoque ciuitati nomen Aeliae iussit imponi, inde & Aelia dicitur in hodiernum usque diem, cognomine uictoris & uersoris. Post hunc sub Constantino rursus eadem aggressi sunt. At ille amputatis illorum auriculis, ac rebellionis signo impresso corpori illorum, per omnia loca circumferebat illos, ceu fugitiua macchia ac uerberones, corporibus mutilatis conspicuos illos faciens omnibus, ac eos qui per omnes regiones erant sparsi, erudiens, ne in posterum eadem conarentur. Sed haec, inquit, prisca & obsoleta. Imo hoc potius notum est etiam ipsis qui inter uos sunt seniores. Quiddam etiam dicitur sum, ualde iuuenibus clarum ac perspicuum. Non enim gestum est sub Adriano aut Constantino, sed sub imperatore qui fuit aetate nostra ante annos uiginti. Etenim cum Iulianus qui imperatores omnes superauit impietate, uocaret illos ad sacrificandum idolis, et ad suam impietatem pertrahere conaretur, ac mox obijceret illis priscae culturae ritum, dicens: A uestris maioribus deus hoc modo cultus est, etiam nolentes tum fatebantur haec quae nos nunc demonstrauimus, quod phas non esset extra ciuitatem immolare uictimas: sed totam, inqueiebant, religionem uolant, quicumque sacrificat in terra aliena. Proinde si uis nos uidere sacrificantes, redde nobis ciuitatem, restitue templum, exhibe nobis sancta sanctorum, colloca aram, & sacrificabimus nunc quemadmodum olim. Nec puduit sceleratos & effrontes haec poscere a uitro impio paganorum, & impuras manus uocare ad uitro impio sanctorum: nec intelligebant se conari impossibilia, neque perpendebant,

Chryf.

A quod si homo illa demolitus esset, potuisset homo illis ea restituere. Verum quum deus esset qui ciuitatem illorum subuerterat, fieri nequaquam potuit, ut quae deus decreuerat, unquam uerteret humana potentia. Nam quae deus sanctus, inquit, stans, quis dissipabit? ac manum illius excelsam quis auertet? Sicut enim quacumque ille stabilierit, uolueritque manere, nullus homo potest demoliri, ita quaecumque destruxerit, uolueritque manere diruta, nemo poterit instaurare. Verum esto sane, templum reddiderit, aram prorsus erexerit, quemadmodum uos frustra potuisset fieri suspicamini: num & ignem coelestem e sublimi poterat uobis demittere? qui si desuisset, impium & impurum fuisset sacrificium. Ob hoc enim perierunt filij Aaron, quod ignem alienum induxerint. Nihilominus ad omnia obsecrauerit, obsecrabant ac supplicabant, ut cum ipsis suscipere & aggredere instauracionem templi. At is qui & pecunias impendit, & praefectis dedit negotium, uiros primates & artifices undique accersi iussit, nihil non fecit, nihil non tentauit, paulatim ac sensim hoc agens, speransque futurum, ut si posset, illos ad sacrificandum inducere, facile illos reuocaret ad cultus simulacrorum. Simul & illud fore sperabat insanus ille ac uecors, ut Christi sententiam frustraretur, quae non patitur templum illud instaurari. Verum is qui comprehendit sapientes in ipsorum astutia, protinus ipsis factis declarauit illi, quod dei decretum omnibus est potentius, quodque ualida sunt opera sermonum dei. Nam simul atque tentassent huc impium conatum, coepissentque nudare fundamenta, multamque terram exhaussissent, restaretque ut iam structuram aggrederentur: protinus ignis exiliens e fundamentis exussit multos, & in tempestiuam pertinaciam interrupit. Haec ubi resciauit imperator, quanquam tanta uersania deditus erat illi negotio, ueritus tamen ne ultra processus in suum ipsius caput ignem accerferet, desistit, extinctus cum tota gente. Et nunc si redeas Hierosolymam, conspicias nuda fundamenta: quod si causam quaeras, haud aliam quam hanc audies. Huius rei nos omnes testes sumus. Nostra enim aetate haec non ita pridem acciderunt. Jam considera uictoria insignem. Non hoc accidit sub pijs Caesaribus, ne quid dicere possint, quod Christiani superuenientes, opus perfici uetuerunt, sed tum quum res nostrae afflictas, quum omnes de uita periclitaremur, quum omnis libertas esset sublata, quum floreret paganismus, quum fideles alij quidem in aedibus suis latitabant, alij uero in solitudines demigrarunt, foraque fugerant, tum demum haec acciderunt, ne qua istis uel impudens reliqua fieret occasio tergiverfandi. Etiam ne adhuc dubitas Iudae, quum perspicias et ex Christi praedictione, & ex prophetarum uaticinijs, & ex ipsarum rerum demonstratione testimonium aduersus te confirmatum? Verum nihil mirum est. Istiusmodi quippe fuit tua natio, ab initio effros & peruicax, semperque rebus euentibus repugnare solita. Vultis ut & alios prophetas in uos amemus, qui hoc ipsum aperte dicunt, futurum quod uestra ditio, uestraque

tom. 5

Aa religio

religio finem esset sortitura: nostra contra effloritura, totoq; terrarū orbe proroganda, Christi praconium, aliudq; sacrificiorum genus inducendum, ijs quae apud uos fuerunt, abrogatis: Audi Malachiam qui caeteris prophetis fuit posterior: nondū enim Esatae aut Hieremiae produco testimonium, neq; cuiusquam aliorum qui praecesserunt captiuitatis tempus, ne dicere possis quod haec mala quae praedixerunt, acciderunt in captiuitate: sed adduco prophetā qui fuit post reditum ē Babylone, ac post ciuitatis instaurationem, deq; rebus nostris aperte uaticinatus est. Etenim posteaq; redissent, ac restituta ciuitate templū extruxissent, hāc praesentem desolationē narrans futurāq; sacrificiorū sublationē, hoc fermē pacto sub persona dei loquitur Malachias, Accipia facies uestras, dicit dominus omnipotens, quoniam ab ortu solis usq; ad occasum, nomen meum glorificatum est inter gentes, & in omni loco sacrificium offertur nomini meo, & sacrificium purum. Vos autem prophanastis iud. Quando haec euenērūt Iudae? Quando in omni loco incensum oblatum est deo? Quando sacrificium purum? Non possis aliud proferre tempus, quā hoc, posteaq; Christus aduenit. Quod nisi de hoc tempore praedixit, nisi de nostro sacrificio uaticinatus est, sed de Iudaico, etiā legi repugnat prophetia Nam cum Moses uetet ullo alio in loco sacrificium fieri, praeterq; in eo quem elegit dominus deus, cumq; ille in unum locum sacrificia illa conciuerit; nimirum propheta dicens, q; in omni loco incensum adolendum sit, ac sacrificium purum, aduersatur ac repugnat Mosi. Verum nulla est inter illos pugna, neq; dissensio. Ille de alio locutus est sacrificio, & hic de alio post uaticinatus est. Vnde hoc declaratur? Tum ex his quae dicta sunt, tum ex alijs plurimis signis. Ac primum ex ipso loco. Non enim in una ciuitate, quemadmodū sub Iudaeis, sed ab exortu solis usq; ad occasum praedixit hanc culturam esse celebrandā. Praeterea ex sacrificij modo, siquidem purum illud appellans, declarauit de qua loqueretur. Deniq; a personis offerentiū. Non enim dixit, in Israel, sed in gentibus. Ac ne putares quod in una duabusue aut tribus ciuitatibus hoc culturae genus instaurandū esset, non simpliciter dixit in omni loco, sed ab ortu solis usq; ad occasum: demonstrans quod quantum terrā sol aspicit, tantundem Euangelium esset occupaturum. Purum autem dicit sacrificium, quasi prius illud fuisset impurum, non quidem supra natura, sed iuxta uoluntatem offerentiū. & ideo dixit: Incensum abominatio est mihi. Quāquam & alioqui si quis ipsum hoc sacrificium conserat cum illo, ingens immensumq; discrimen inueniet, ut iuxta cōparationis rationem solum hoc purum dici mereatur. Quodq; de lege & gratia dixit Paulus, ne glorificatū quidem fuit, quod erat glorificatum, propter eminentem gloriam: idem & hic iure dixerimus, uidelicet quod hoc sacrificium cum illo collatum solum dici debeat purum. Non enim per fumum ac nidorem, non per sanguinem ac redemptionis pretia, sed per spiri-

Malach. 1

aus gratiam offertur. Audi igitur & alium prophetam hoc idem praedicentem, quod dei cultus nō circumscribens esset loco, sed ipsum omnes deinceps homines esset laudaturū. Sophonias autem ad hunc fermē modum loquitur, Illucescet dominus super omnes gentes, & abolebit omnes deos gentium, & adorabunt illum ē suo quisq; loco. At qui non dixit hoc Moses, sed uno in loco sacrificari iussit. Cum igitur audias prophetas hoc dicentes ac uaticinantes, quod non in unam ciuitatem, neq; in unum locum cōpellendi sint homines, sed suae quisq; domi sedēs culturus deum, quod aliud possis afferre tempus quā hoc praesens? Audi sane quo pacto & euāgelia & apostoli cum prophetia cōcordent. Hic dixit, Illucescet dominus: Apostolus ait, Illuxit gratia dei salutaris. Hic, inquit, super gentes: Ille, super omnes homines. Hic dixit, Abolebit deos gentiū: Ille erudiens nos, ut abnegantes impietatem ac mundanas cōcupiscentias, sobrie & iuste & pie uiuamus. Rursum Christus Samaritanae dixit: Crede mihi mulier, quod uenturum est tempus, quando nec in monte hos, nec Hierosolymis adorabitis patrē. Spiritus est deus, & qui eum adorant, in spiritu & ueritate oportet adorare. Hec autem dicebat, simul & necessitatem tollens obseruandi loci, & culturae sublimius magisq; spirituale genus inducens. Ex his igitur rursum poterat demonstrari, q; posthac neque sacrificia, neq; sacerdotium, neq; regnum apud Iudaeos futurum sit. Nam per urbis euerisionē hāc omnia potissimum semel probata sunt: at tamen poteramus & alios prophetas allegare, qui hoc expresse loquuntur: sed uideo uos orationis lōgitudine fatigatos, uereorq; ne frustra temereq; uidear esse molestus. Quapropter polliceor me hāc alio tempore absolaturū. Illud interim rogabo uos, ut fratres uestros seruetis, ab errore reuocetis, ad ueritatem reducat. Nihil enim profuerit audisse, nisi facta demonstrantur, quae cum dictis consentiant. Etenim quae dicta sunt, nō propter nos dicta sunt, sed propter infirmos, ut illi postquam hāc a uobis didicerint, & a praua consuetudine fuerint liberati, syncerum & germanum praesent Christianismū, fugiantq; prauas Iudaeorum synagogas, siue quae sunt in ciuitate, siue in suburbij, speluncas latronum, dæmonum habitacula. Proinde ne deseratis illorum salutem, sed omnia facientes, nihil nō tentantes, egrotos reducite ad Christum, ut & in hoc seculo, & in futura uita recipiamus praemium benefactis nostris longe maius: Gratia & bonitate domini nostri Iesu Christi, qui cum & per quē patri gloria unā cum spiritu sancto nunc & semper & in secula seculorum, Amen.

EIVSDEM ORATIO TERTIA, QUVM SUPERIORI DIE PLIXIUS DISSERUISSET ADVERSUS IYDAEOS, atq; hinc raucedinem uocis contraxisset, hanc deinceps orationē habuit.

BESTIAE donec in syluis pascunt, & ab hominibus negliguntur, mitiores sunt, minusq; saeuae. Verū ubi uenatores eas captas in ciuitates adduxerint, atq; inclusas

Soph. 2

Tit. 2

10th. 4

ubi praesens in episcopo

11th. 17

clusas extimularint, ut pugnent cum ijs qui bestijs obijciuntur, protinus irruentes ubi carnem degustauerunt, & sanguinem humanum biberunt, postea nō facile abstinent a talibus epulis, sed multa cum auiditate ad eandem decurrūt mensam. Hoc sane & nobis usu uenit: quoniam nūc cum Iudaeis pugnam suscepiimus, & impetu aduersus illorum impudentes contradictiones facto, rationes illorum subuertimus, omnemq; celsitudinem erigentem sese aduersus cognitionē dei, & cogitationes captiuas duximus ad parēdum Christo, maior etiam nos cepit aduersus illos bellandi cupiditas. Sed quid faciam? Videtis mihi uocem factam imbecilliorē, idemq; mihi nunc accidere, quasi si quis miles concisis aliquot ex hostibus, magnoq; animo impressione facta in hostiū condensatā aciem, pluribus prostratis, mox fracto gladio consternatus ad suos sese referat. Quin potius quod nobis accidit, periculosius est. Nam militi qui fregit gladium, licet ab alio quopiam astantium ense eripere, suumq; animum exerece, multamq; strenuitatem ostendere. Caeterum si uox labore, non licet ab alio uocē mutuo sumere. Quid igitur? suffugiemus & nos? At non permittit hoc uestra charitatis tyrannus ac uolentia. Vereor & patris praesentiam, & uestram reuereor promptitudinem. Proinde conabor & ea quae supra uires meas sunt. Omnia cōmittemus & precibus huius, & charitati uestra. Ne uero uestrum quispiam reprehendat orationem, uelut intempestiua, si cum martyres uos hodie uocent, nos supersedentes illorum exponere certamina, aduersus Iudaeos exuimur. Nam & ipsis martyribus, hic sermo est exoptatio. Ex nostris enim laudationibus nihil illis splendoris accrescet. Quid enim egeant linguis nostris, quorū certamina superant naturā humanam, quorum praemia uim ingenij nostri uincunt? Deriserunt hanc uitam, conculcarunt carnificinas ac tormenta, de spexerunt mortem, ad caelū euolarunt, crepti sunt ē fluctibus rerum humanarū, in tranquillum enauigauerunt portū, haudquaē aurum argētum ure, aut uestes pretiosas, sed thesauros quos nemo potest eripere importantes, tolerantia, fortitudinem & charitatē. Nunc in Pauli chorū peruenerunt, ante coronas suas expectatione coronarū alacres ac gestientes, eo q; iam de futuro incerti esse desierunt. Quid igitur istis opus sit oratione nostra? Hoc igitur argumentum illis gratius. Ex nostris enim laudationibus, quemadmodum antea coeperam dicere, nihil illorum gloriae accesserit. Caeterū ex nostris aduersus Iudaeos conflictationibus, multum illis adiungetur gaudij, et libenter auscultaturi sunt maxime sermones eos qui pro gloria dei dicuntur. Iudaei in primis inuisos habent martyres, quandoquidem ab illis crucifixū maxime diligunt. Nam isti dicebāt: Sanguis eius super nos & super filios nostros; illi uero sanguinem proprium effuderunt eius amore quem illi occiderūt. Hos igitur sermones libenter audient. Ergo q; si haec Iudaeorum seruitus sinē esset habitura, hoc quoq; praedicturi fuerint prophetae, & nequaē silentio praeterituri, factus

declarauimus; posteaq; docuimus omnes captiuitates, ut a prophetis praedictae fuerant, in illos uenisse, primum in Aegypto, deinde in Babylone, tertiam sub Antiocho illustri. Demonstrauimus enim harū unicuiq; & locum & tempus fuisse praedictum in sacris literis. Huic uero praesenti nullus propheta praefiniuit tempus. Verum q; esset uentura, omniaq; desolatura, ditionē in super & religionem translatura, quantoq; tempore post reditum ē Babylone uentura, praedixit Daniel. Caeterum q; sit habitura finem, quodq; aliquando sistenda sint ista mala, nec ille patefecit, nec quisq; aliorum prophetarū. Quin contra magis praedixit, q; ad finem usq; duratura esset haec seruitus. Attestatur his quae diximus & ipsum tempus, quod iam tantum peractum est, nec ullum initium ad hūc usq; diem bonae cōmutationis ostendit, idq; cum crebro iam conati sint instaurare templum. Nam semel & iterū ac tertio sub Adriano, sub Constantino, sub Iuliano conatus illorum interruptus est. Primum quidem a militibus, rursus ab igni promicante ē fundamentis, et illorum importunā peruitaciam coercente. Iam uero lubēs illos rogauerim, qua de causa cum tantum temporis in Aegypto uersati receperint statū suae ciuitatis, ac rursus abducti in Babylonem redierint Hierosolymam, tertio sub Antiocho tam multa passi mala, ad pristinum reuersi sint statū, ac denuo sacrificia, altare, sancta sanctorum, breuiter omnia cum pristina receperint dignitate, nunc nihil simile factum fuerit, uerum quum centum anni, imō bis tantum, imō ter, imō quater tantum, multoq; amplius annorū praeterierit (nam hic quingentesimus ex eo tempore agitur annus) ne significationem quidem ullam eius mutationis uidemus alicunde apparere, sed res illis funditus collapsas, ac ne per somnium quidem ullam spem eis ostendi, quemadmodū prius. Etenim si peccata sua obijcerēt, dicentes: Quoniam peccauimus deo, offendimusq;, ideo nō recipimus nostram regionem, & si qui prius cum a prophetis accusarentur assidue, non erubescerāt, atq; illis atrociter exprobrantibus homicidia negabāt, sedem nunc confiterentur damnarētq; propria peccata: lubens de integro unumquemq; illorum interrogauerim, ob quae tandem peccata o Iudae, extra Hierosolymā agis tanto tempore? Et quid istuc nouū est aut mirum? Non enim nunc tantum in peccatis uiuūtis, prius in iustitia recteq; factis soliti uiuere. Nonne iam olim ab initio in innumerabilibus peccatis uersabamini, an non innumera reprehendit in uobis Ezechiel propheta, cum inductus duabus meretricibus Oolla, & Oolliba loquitur hunc in modum, Ezch. 23 Lupanar aedificatū est in Aegypto, & insanistis in Barbaros, & alienos deos coluistis. Quid porro? quum mare sinderetur, quum petrae rumperētur, quum tot miracula fierent in deserto, nonne uultum adorastis? Nonne Moſen nunc lapidibus impetentes, nunc alijs atq; alijs modis frequenter conati estis occidere? Nonne adhuc perseverabatis blasphemias facientes in deum? Nonne Beelphegor immolastis? nonne filios uestros ac filias sacrificastis

Ezech. 23

Chryf.

tom, 5

Aa 2

ficcistis

ficatis dæmonijs: nōne omne peccatorum genus A
perpetraſtis: nōne ppheta uobis sub persona dei
loquitur, Quadraginta annos inſenſus ſui genera
Psal. 94 tioni huic, & dixi ſemper errāt corder. Qui fieri po
tuit, ut tum uos non auerſaretur deus, ſed poſt ma
ſtationem filiorum, poſt tantam improbitatē, poſt
ineffabilem ingratiudinē, etiam prophetā apud
uos eſſe paſſus eſt, magnum illum Moſen, ſignaꝫ
ædidit miranda ac prodigioſa, quaꝫ ſub alio mor
talium nemine facta ſunt? Hæc inter uos contige
runt, nebula ſuper uos teſtudinis uice porrecta, co
lumna tædæ loco uos præcedente, hoſtibus uobis
ultrò cedentibus, ciuitatibus ſola propemodū uo
ce captis, non armis uobis opus erat, non acie, non
pugna, tantū in ſonuiſtis tuba, & ultrò mœnia cor
pulerunt. Suppeditatus eſt uobis nouus quidam &
inauditus cōmeatus, de quo clamat Propheta, di
Psal. 77 cens: Panem cœli dedit eis, panem angelorum co
medit homo. Quibus igitur de cauſis, dicite mihi,
tunc aſpernantes deum, ſimulachris immolantes,
liberos maſtantes, prophetas lapidibus obruen
tes, aliaꝫ innumera ſcelera perpetrantes, tantam
beneuolentiā eſtis conſequuti, tantam à deo pro
uidentiā? Nunc uero cum nec idola colatis, nec
liberos occidatis, nec prophetas lapidatis, in per
petua degitis captiuitate? Num em̄ tum alius erat
deus quā nunc eſt? An non idem eſt qui tum illa
gubernabat, & qui nūc quæ ſunt operatur? Quid
igitur in cauſa fuit, ut quum grauioribus peccatis
abūdaretis, uberior fuerit erga uos dei beneficen
tia: nunc uero quum leuiora peccatis, prorsus uos
auerſetur, perpetuæꝫ tradiderit ignominia? Ete
nim ſi uos nūc ob ſcelera reiſcit, multo magis hoc
tunc conueniebat facere. Quod ſi tunc uos ſuſti
nuit impie uiuentes, nunc multo magis oportebat
ſuſtinere, quum nihil ſimile committatis. Quam
ob rem igitur non ſuſtinuit? Si uos pudet cauſam
dicere, ego dilucide proſitebor, immo potius non
ego, ſed ipſa rerum ueritas loquitur. Poſteaquam
Chriſtum occidiſtis, poſteaquam in dominum in
iecidiſtis manus, poſteaquam ſanguinem illum pre
tioſum effudiſtis: propterea non eſt uobis reliqua
corrigendi ſpes, neꝫ uenia, neꝫ purgatio. Tum e
nim quæ per audaciā perpetratiſtis, in ſeruos per
petraſtis, in Moſen, in Eſaiam, in Hieremiā. Tum
tamē ſi impietas aliqua committebatur, tamen au
dacia nōdum proceſſerat uſꝫ ad malorum caput.
Nunc autem omnia ueterum facinora ueſtris ſce
leribus occultatiſtis, nec uobis ullum reliquiſtis lo
cum atrociora committendi, ob inſaniam qua de
bacchati eſtis in Chriſtū: eoꝫ nunc grauioribus luitis
pœnas. Etenim ſi hæc non eſt cauſa ueſtræ rei
ectionis qua nunc tenemini, quare deus ueſter tum
uos occidentes liberos ueſtros tolerauit, nunc au
tem à talibus abſtinentes auerſatur? Siquidem oc
ciſo Chriſto maius grauiusꝫ ſcelus commiſiſtis,
quā ſi maſtatiſtis liberos. Agedum igitur dicite
mihi, etiam ne poſthac ſuſtinebitis illū uocare im
poſtorem ac legis tranſgreſſorem, ac non potius
aliꝫo ſecedentes uoſiſos occultabitis, qui coram
oculis obtreantini tam manifeſtam & euidentem

ueritatem? Etenim ſi impoſtor erat Ieſus, quem
admodum dicitis, legisꝫ tranſgreſſor, par erat ut
hanc etiam laudem ferretis, qui talem occideritis.
Nam ſi Phinees unico tātum perempto homine,
totam numinis iram aduerſus populum exarde
ſcentem ſedauit (Stetit enim, inquit, Phinees, &
Psal. 105 placauit & ceſſauit quaſſatio) tamꝫ multos homi
nes eripuit ab ira diuina unius hominis cædemul
to magis hæc uobis oportuit accidere, ſi legis tran
ſgreſſor erat quem uos crucifixiſtis. Quir igitur,
quaſo, Phinees, uiro legis tranſgreſſore perempto,
iuſtus habitus eſt, & ſacerdotis honoratus? Vos
autem quum in crucem egeritis uirum impoſto
rem, ut dicitis, deoꝫ aduerſantem: qui ſit ut non
ſolum non feratis laudem & honorem, uerum e
tiam acerbiora paſſi ſitis, quā tum cum filios ue
ſtros maſtaretis? An non iſtud perſpicuum eſt, e
tiam uehemēter tardis & hebetibus, quod poſtea
quam aduerſus ſeruatores ac principem orbis im
pie egiſtis, talis uindicta de uobis ſumpta ſit? Et
nunc ſanē abſtinetis à nefario ſanguine, & ſabba
tis, tum uero ipſum etiam ſabbati diem uiolabatis.
At ecce deus per Hieremiā iuſſit parci ciuitati ue
ſtræ, ſi deſiſteretis geſtare onera ſabbato. Sed hoc
nunc facitis, neꝫ tollitis onera ſabbato, attamen
ne ſic quidem uobis reconciliatur ille. Nam pecca
tum illud ueſtrum omnium erat maximum, ut iſta
uobis excuſatio de peccatis, ſuperuacanea ſit. Nō
enim ob cætera uitæ cōmiſſa, ſed propter illud fa
cinus eſtis in iſtis calamitatibus. Quod ni ſic habe
ret, deus haud uos fuiſſet ad iſtum modum auerſa
tus, etiam ſi innumera alia peccata cōmiſiſſetis. Id
quum perſpicuum ſit ex omnibus quæ dicta ſunt,
ex hoc quod dicturus ſum, erit dilucidius. Quid autē
eſt hoc? Audimus deum crebro per prophetas di
centem maioribus noſtris, uos quidem eratis dig
ni malis innumeris, at ego non facio propter no
men meum, ne prophanetur inter gētes. Non pro
pter uos ego facio domus Iſrael, ſed propter no
men meum. Senſus autem hic eſt, Eratis quidem
grauioribus digni ſupplicij ac pœnis: uerum ne
quis diceret, quod deus quum ob inopiam uirum
non poſſet ſeruare, reliquit Iudæos in manibus ho
ſtium, auxiliabatur et proſpiciam uobis. Itaq; ſi legis
tranſgreſſor erat Chriſtus, quem uos crucifixiſtis,
etiam ſi decies mille peccata commiſiſſetis, multo
etiam prioribus illis grauiora: proſectò propter
hoc factū ſeruatiſſet uos deus, ne nomen ipſius pol
lueretur, ne ipſe crederetur non eſſe magnus, ne
ue quis diceret quod ipſius cauſa hæc pateremini.
Quod ſi uideretur ob ſuam ipſius gloriam relaxare
peccata: multo magis hoc nunc erat facturus, &
maſtationem hanc acceptam habuiſſet, ac multi
tudinē peccatorum ueſtrorum deleuiſſet. Cæ
terum, quoniam, ut apparet, uos perpetuo auerſa
tur, palam eſt quod per hanc iram & perpetuam
derelictionem, demonſtrat etiam uehemēter im
pudentibus, eum qui à uobis occiſus eſt, nō fuiſſe
tranſgreſſorem legis, ſed ipſum legis cōditorem,
& innumerabilium honorum autorem uobis ad
ueniſſe. Eoꝫ uos qui impie teſtiſtis aduerſus illū,
in con

in contumelia & ignominia degitis: nos uero qui A
illum adoramus, honore uos omnes præcedimus,
perꝫ dei gratiam uenerabiliores uobis omnib. ſur
mus, & in maiore dignitate conſtituti. Et unde li
quet, inquit, quod nos repulit deus? Quaſo te
etiamnum opus eſt hoc uerbis demonſtrare, cum
ipſa res clamitet, ac uocem tuba clariorē emittat,
tum per urbis euerſionem, tum per templi deſtru
ctionem, tum per cætera omnia? Verum homines,
inquit, nobis hæc intulerūt, non deus. Imò deus
iſta potiſſimum effecit. Quod ſi hæc hominib. im
putas, illud ruruſum conſidera, quod ut homines iſta
fuerint auſi, niſi deo placuiſſet, haudquaꝫ potuiſ
ſent ad effectum perducere. Quum igitur rediſſet
ille Barbarus, totam Perſidem ſecum ducens, ſpe
rans fore ut uniuerſos ex inſidijs adortos caperet,
ciuitatem totam uelut ſagina quadam ac rei con
cluſam habebat: tunc demum, tum, inquam, quo
niam deus erat uobis propitiuſ, abſque bello, ſine
conſictu, ſine prælio centum octoginta millib. mi
litum interfectoꝫ Aſyriorum apud uos relictiſ,
iſta fugit, ut ſatis haberet ſi ſolus euaderet incolu
mis. Verum & alia bella innumeraſſia frequēter
iſtum ad modum iudicauit deus: iſdem & nunc ni
ſi ipſe eſſet qui ſemel uos deſeruit, hauquaꝫ po
tuiſſent ciuitatem ueſtram diruere, ac templum ua
ſtare, nequaꝫ huc uſꝫ tanto tempore manſiſſet ſo
litudinis calamitas, nequaꝫ uobis ſæpe conanti
bus inſtaurationem, conatus in uacuum ceſſiſſet.
Iam non ex his ſolum, uerum etiā ex alijs conabor
uobis facere fidem, quod nō ſuapte uirtute uobis
iſta fecerunt Romanorum imperatores, ſed quia
deum habuiſtis iratū, qui uos deſeruerat. Etenim
ſi quod geſtū eſt, humanum erat opus: oportuit ue
ſtras calamitates excidio finiꝫ, nec lōgius profer
ri ueſtram ignominiam. Ponamus enim iuxta ue
ſtram ſententiā, mœnia ab hominibus fuiſſe ſub
uerſa, ciuitatem dirutam, altare deiectum: num &
illud ab hominibus factum quod propheta ceſſa
runt: num & ſpiritus gratiam ſuſtulerunt: num a
lia quæ apud uos ſuere magnaſſa deſtruxerūt: ue
luti uocem de propitiatorio reddi, uim unctionis,
declarationem quæ ſiebat in lapidibus ſacerdotū:
neꝫ enim Iudaica religio origines omnes habebat
ex inferioribus, ſed plures ac magnificentiores ſu
perne e cœlis. Hoc autem dico: Permiſit ſacrificia
D fieri. Altare quidem erat ex inferioribus, quemad
modum gladius & ligna, nec non ſacerdos. Cæte
rum ignis uenturus in adyta illa, uictimasꝫ con
ſumpturus, e ſupernis habet originem. Nec enim
homo inſerebat ignem in templum, ſed flamma e
ſublīmi immiſſa ſuo miniſterio conſummabat ho
ſtiam. Ruruſum ſi quando cognoscendum erat ali
quid e propitiatorio, uox quæpiam e medio Cher
rubin prodibat, prædicens futura. Ruruſum e lapidi
bus qui erant in pectore ſummi ſacerdotis, id uo
cabant declarationē: relucebat fulgor quidam fu
tura ſignificans. præterea quoties eſſet aliquis in
ungendus, deuolabat ſpiritus gratia, & inſiliebat
in unguentum. Hæc autē adminiſtrabant proph
ta. Quin & nebula frequenter & ſumus adyta cor
Chryſ.

ripiebat. Itaq; ne Iudæi perfricta fronte hominib.
imputarent ſuarum rerum uaſtationem, nō ſolum
ciuitatem deus paſſus eſt dirui, ac templum uaſta
ri, uerum etiā illa quæ cœlitus habebant originem
e medio ſuſtulit, uidelicet ignem, uocem, e lapidi
bus reddi ſolitum fulgorem, & huius generis alia
uniuerſa. Proinde cum tibi Iudæus dixerit, homi
nes nos expugnarūt, homines inſidijs adorti ſunt,
dicito illi: Proſectò nequaquam expugnaffent ho
mines, niſi deus hoc permiſiſſet. Verum eſto ſanē,
muruſ ueſtrū diruerint homines, num & ignem
ex alto deuehi uetuit homo? Num uocem aſſidue
ex propitiatorio audiri ſolitam inhiuit homo?
Num declarationē in lapidibus? num ſacram un
ctionem? num cætera omnia ſuſtulit homo? An
non deus hæc omnia ſubmouit? Nemini non per
ſpicuum eſt, ſed qua de cauſa ſuſtulit? An non ma
niſeſtum eſt ideo ſeciſſe, quod uos odiſſet, quodꝫ ſe
mel auerſatus eſſet? Nequaquā, inquit, ſed quo
niam ciuitate caremus, ideo caremus et iſtis. Quin
potius ut ex abundanti impudentia illorū ora clau
damus: age & hoc ſcripturarū teſtimonijs demon
ſtrems, quod templi apparatus non fuerit cauſa
deſtructionis cæterorū a prophetis prædicta, ſed
ira dei, & quod magis etiam ipſum prouocarint in
ſanientes in Chriſtū, quā tum cum uirtulum ado
rarent. Nam quum uaticinaretur Moſes, nec tem
plum erat, nec altare, ſed quum perſiſterent in in
numeris impietatibus, tamen prophetiæ donum
non ceſſauit. Verum & hic ipſe egregiuſ uir, & alijs
ruruſ præter hunc ſeptuaginta tum extitere prop
hetæ: nec id ſolum, uerū & poſt datum templum
reliquamꝫ totam culturam: deinde hoc incenſo,
cunctisꝫ deportatis in Babylonem, ruruſ extite
runt Ezechiel & Daniel, qui nec ſancta ſanctorū
aſpicerent, nec altari aſſiſterent, ſed in media Bar
barorum regione & impurorū hominum conſor
tio agentes ſpiritu repleti futura prædicebant, idꝫ
de rebus multo tum pluribus, tum admirabiliori
bus quā præceſſerant: ac diuinam uiſionem ui
derunt quatenus ipſis uidere licuit. Itaq; dicite mi
hi, quam ob cauſam nō habetis nunc prophetas?
An non perſpicuum eſt hanc eſſe cauſam, quod deus
uos repulerit? Sed quam ob cauſam repulit? Cla
rum item & hoc, quod ob illum crucifixum, & im
pium illud facinus. Vnde hoc liquet, inquit? Ex
hoc quod cum antehac impie uiueretis, nihil non obti
nebatis: nunc uero cum uideaminiſ modetiſ uir
uere poſt crucē, atrociores luitis pœnas, neꝫ quic
quam eorum contigit habere quæ prius habeba
tis. Vt autē & ipſis prophetis hoc euidenter & ex
preſſe teſtificantiſ, præſentiū malorū cauſam in
telligatis, audite quid dicit Eſaias, quomodo præ
dicit ſimul & uenturam omnibus per Chriſtū be
neficentiā, et ueſtram improbam ingratiudinē.
Lioure, inquit, eius nos ſanati ſumus: ſalutē indi
cans per crucem omniſus oblatam. Deinde de no
ſtri ſimilibus loquens, ſubiecit: Omnes ut oues ab
errauimus, homo in uia ſua errauit. Tum crucis
modum explicans, ſic loquitur: Sicut ouis ad occi
ſionem ductus eſt, & ut agnus in conſpectu ton
tom. 5 Aa 3 dentis

Matth. 27

dentis ipsum sine voce fuit, sic non aperuit os suū. Et ubi licet hoc uidere? In nefasto pratorio Pilati, quum tam multa, inquit, testimonia proferrēt aduersus ipsum, nihil eis respōdit Iesus. Et dixit ad illum præsēs: Audis quā multa in te testificētur? Verum nihil respōdit, sed stabat tacitus. Hoc olim cœlitus afflatus propheta dixerat: Sicut ouis ad occisionem ductus est, et sicut agnus coram se ton dente mutus. Post hæc exponens iniquitatem in

Esaiæ 53

pratorio perpetrata ait: In defectione eius iudicium sublatum est. Nemo tum iuxta iuris rationem de illo suffragium tulit, sed falsa potius aduersus illū recipiebant testimonia. In causa erat quod tum nolebat elabi. Nam si uoluisset, omnia turbasset, concussissetq̄. Etenim si id temporis quo pendebat in cruce, saxa disscidit, orbem terrarum obsecurauit, solis radios auertit, noctē medio die per uniuersam terram induxit, idem potuisset in pratorio facere. Verum noluit, mansuetudinem ac lenitatem exhibens. Eoq̄ dicit: In defectione illius sublatum est iudicium. Deinde demonstrans, quod non esset uniuersaliter e uulgo, subiecit: Generationem eius quis enarrabit? Quis enim est? de quo dicit: Tolle tur de terra uita eius. Ideo & Paulus dicit: Vita nostra abscondita est cum Christo in deo.

Coloss. 3

Quum apparuerit Christus uita nostra, tūc & uos apparebitis cū illo in gloria. Sed quod dicere proposueram, ut demonstrarem quod propter hunc sustinuerit presentia mala, tempus est ut ipsum Esaiam inducam loquentem. Vbi nam hoc est, inquit? Post dictum pratoriū, post occisionem, post

Esaiæ 53

assumptionē, ubi dixit: Tolle tur de terra uita eius, & subiecit: Et dabo improbos pro sepultura eius, & diuites pro morte illius. Nō simpliciter dixit Iudæos, sed improbos. Quid em̄ illis improbius esse possit, qui post tot tantq̄ accepta beneficia beneficium occiderūt? Nisi hæc euenirent, nisi nunc uitis in ignominia, nisi omnibus quæ maiores habuerunt, essis priuati, nisi corruit uestra ciuitas, nisi templum uestrum uersum est in ruinam, deniq̄ nisi uestrę calamitates superant omnem tragœdiā, ne credas o Iudæe. Contrā, si res ipsę clamitant, si quod prædictū erat à prophetis perfectū est, quid frustra, quid in cassum obtines tuam impudentiā? Nam ubi illa apud uos ueneranda, ubi pontifex, ubi stola & rationale, ubi declaratio? Ne uero mihi istos patriarchas dixeris, caupones, negociatores, iniquitate plenos. Dic mihi qualis est sacerdos, cum nō sit uetus illud oleum, neq̄ quicquam omnino ueteris sanctimonie? Dic, inquam, mihi, qualis sacrificus, quum non sit sacrificium, neq̄ altare, neq̄ cultura? Vis tibi recitem leges de sacerdotio, quomodo solent olim consecrari, ut intelligas quod qui nunc apud uos dicuntur patriarchæ, non sint sacerdotes, sed per simulationem sacerdotum agant personam, nec aliter ludant quā histriones in scena, imō, ut uerius dicam, nec sustinere possint sacerdotis personam? non dico iuxta ueritatem, uerum ne iuxta simulationē quidem sacerdotij. Excute igitur, recordare quod tum Aaron factus sit sacerdos, quot hostias pro illo immolarit

Moses, quot pecudes prostrauerit, quomodo illū lauerit, quomodo illum unxerit, extremū auriculæ, manum dextram, in sancta sanctorum introduxerit. Post hæc iussit præscripto septem dierum numero manere intus. Quin potius operæpretiū est audire uerba illorum: Hæc, inquit, unctio Aaron, & unctio filiorum eius. Et dixit dominus ad Moysen, dicens: Assume Aaron & filios eius, & stolas, & unctiois oleum, & uitulū pro peccato, & arietem, & conuoca synagogam ad ostium tabernaculi testimonij. Et dixit Moyses uniuersę multitudini congregatę sermonem quem mādarat dominus, & posteaquam applicuisset illos (dicendum est enim compendio) lauit eos aqua, induit tunica, cinxit zona, induxit ependyten, imposuit humerale, præcinxit illum ac substrinxit, imposuit rationale, imposuit declarationē & ueritatem, & mitram imposuit capiti illius, & super mitram laminam auream, deinde sumpto oleo consperit altare, & sanctificauit illud, & uasa, et basim sanctificauit ex eodem, & effudit ex eo in caput Aaron, & filijs illius similiter fecit, & adduxit uitulū. Quum autem occidisset eum, posteaquam Aaron cum filijs suis imposuissent manus, sumpsit de sanguine, & imposuit cornib. altaris, & purificauit altare, & sanguinem effudit in basim, & sanctificauit illud, ut propitiaret super illud. Deinde posteaquam quædam ex his machasset, alia foris, alia intus, adduxit rursus alium arietem, & ipsum immolauit in holocaustum, & iterum adduxit arietem cōsummationis, & rursus Aaron cum filijs imponente manus occidit, rursusq̄ sumens de sanguine eius super extremum auriculæ Aaron dextrę, & super extremum manus dextrę, & super extremum pedis dextri, si mili modo fecit & filijs illius. Deinde sumens hostias, imposuit manibus Aaron et filiorum eius, ac sic obtulit. Et sumpto sanguine, rursus ex oleo consperit super Aaron & stolas illius, & super filios eius, & super stolas eorum, & sanctificauit eos, & iussit coqui carnes in atrio tabernaculi testimonij, illicq̄ eis uescit: & ab ostio tabernaculi testimonij ne egrediamini, inquit, dies septē, donec impleat dies ordinationis uestrę. septē enim dieb. consummabit manus uestras, ut propitię pro uobis. Cum igit̄ dicit, q̄ his rebus legitime initiatus sit Aaron, his purificatus, his sanctificatus, per hæc placauerit deū: nihil aut̄ horum nūc fiat, neq̄ uictima, neq̄ holocaustum, neq̄ sanguinis aspersio, neq̄ olei in unctio, nec ad lit̄ tabernaculum testimonij, neq̄ ad præfinitum dierum numerum sedeatur intus: profecto palam est, q̄ sacerdos qui nūc apud istos est, impurus sit ac nefastus, illegitimus ac prophanus, deniq̄ q̄ non propitię, sed prouocet. Etenim si nō poterat aliter cōsecrari, nisi hisce ritibus: omnino necesse est totum sacerdotiū illorum non consistere. Vides à me merito dictum, q̄ non solū à ueritate, uerum etiam ab ipsa rei simulatione procul absunt. Nec ex his tantum, uerum etiā ex alijs discere licet, quanta fuerit sacerdotij dignitas. Proinde cū aduersus Aaron seditionē mouissent homines quidam scelerati perditiq̄, conātes eum à principatu depellere

Gen. 1

depellere, & de honore cum illo disceptarēt, mansuetissimus Moses cupiens illis, rebus ipsis facere fidem, quod non ut fratrem, aut cognatum, aut familiarē euexisset illum ad eum honorē, sed dei patrens edicto tradiderit illi sacerdotium illud, iussit ut unaquaq̄ tribus uirgam adferret, idem præcepit Aaroni: quū attulissent, omnes accepit, & intus reposuit, eo facto iussit expectari diuinum iudicium, quod per uirgas illas esset proferendum. Deinde quum simul omnium reliquorum uirgæ manerent in eodem habitu, sola uirga Aaron germinauit, frondesq̄ produxit ac fructus, ut intelligerent quod naturę dominus illum delegisset denuro, literarum uice solijs utens. Etenim qui in initio dicebat: Germinet terra herbam graminis, eiusq̄ uim ad fructificandū excitauit, idem & illud lignum quod erat aridum & infrugiferum fecit ut absq̄ terra, sine radice germinaret. Ac nunc quidē illa uirga simul & illorum malitiam & dei iudicium declarat, non emittens quidem uocē, sed ipso aspectu quauis tuba clarus exhortans, ne quid talium facinorum in posterum aggrederētur. Nec hoc modo tantū, sed alio quodam argumētō deus declarauit eum sacerdotem. Etenim quum multi mota aduersus illum seditione, appeterent ipsius honorē (principatus enim res est, pro qua depugnari solet, eo q̄ expetāta multis) iussit ut illatis thuribulis, & imposito thymiamate, cœlitus expectarent sententiam. Atq̄ illis adolentibus, terra dehiscebat, omnes absorbuat, & eos qui ipsis consenserant foculosq̄ sumpserant, ignis e cœlo demissus exussit. Tum ne quod acciderat tēporis progressu deletum obliuione iaceret, ne uē admirabilē hanc dei sententiam ignorarent posterī, præcepit Moses, ut thuribula subblata applicarent ad altare, ut quemadmodum uirga sine uoce uocem emisit ipso conspectu, itidem & hæc per ora posterorū uoluntaria cunctis cōmemorarentur, admonitura cōsulturaq̄ minoribus, ne maiorum amentiam imitarentur, ne quando simili poena plecterētur. Ad hunc modū olim sacerdotes creabantur, nunc uero lustus meri sunt risusq̄, quæ fiunt apud Iudæos omnia, pudor & cauponatio, plena immensę impietatis. Hos igitur sequeris, dic mihi, qui pertinaciter solent semper tum facere, tum dicere omnia, quæ dei legibus aduersentur? ad horum synagogas accurris? nec metuis, ne fulminis impetus cœlitus emicans exurat caput tuū? An ignoras eos qui ipsi quidem non prædantur, sed tamen in prædonum speluncis conspecti fuerint, easdem dare poenas cum prædonibus? Quid autem loquor de prædonibus, profecto scitis omnes ac meministis, quod apud nos scelerati quidam et impostores stultas principis demolitū sunt. Quid factum? Non illi tantum qui facinus ausi fuerant, sed quotquot simpliciter præsentēs erant ijs quę gerebant, quoniam uidebantur illis assentiri, in iudicium abrepti, easdem cum illis poenas dederunt. Tu uero ubi pater afficitur contumelia, ubi filius lacesitur conuicijs, ubi spiritus sanctus contemnitur, eo studeas accurrere? Age dic mihi, non metuis, non

horrescis, quum teipsum in loca prophana impuraq̄ conijcis? Dic mihi, quid habebis quod excuses, quam sperabis ueniam, qui uolens teipsum in barathrum immittas, in præcipitium des? Neq̄ enim mihi illud dixeris, quod illic sita est lex, & prophetarum libri. Neq̄ enim ista res locū reddit sanctum. Vtrum enim maius est, libros esse repositos in loco, an loqui ea quę sunt in libris? Perspicuum est melius esse si ea quę sunt in libris sones, habeasq̄ in animo. Ergo responde mihi, quū diabolus recitaret ea quę sunt in scripturis, nū os illius sanctificatum est? Non potes dicere, sed permansit id quod erat diabolus. Quid autē demones? quum prædicarent ac dicerent: Isti homines serui dei altissimi sunt, annunciantes uobis uiam salutis, an ideo illos in apostolorum ordinē referemus? Nequaquam, imō nihilo minus execramur illos, odimusq̄ quā antea. Ergo quum uerba prolata nō sanctificent, libri repositi sanctificant? Minime. Qua tandem ratione id consequitur? Imō hoc nomine odi synagogam, quod legem habeat ac prophetas, & nunc etiam amplius odi, quā si nihil istorum haberet. Quir ita tandem? Quoniam hinc habent escam uariamq̄ fraudis materiā, qua simpliciores alliciant. Quandoquidem & Paulus spiritum illum loquentem magis quā tacentem insectatus est. Etenim molestia tædioq̄ affectus, inquit spiritui. Exi ab illa. Qua de causa? Quoniam clamabat: Isti homines serui dei altissimi sunt. Tacentes enim non perinde decepissent simplices, loquentes autem multos simplices erant attracturi, persuasuriq̄ quo nimirum & alijs in rebus sibi auscultarent. Siquidem ut ostiū aperirent suis fraudibus, possentq̄ in posterum mentiri cōfidentius, propterea uera quoq̄ nonnulla commiscebant: non aliter quā qui letifera miscent uenena, os poculi melle circumlidentes, efficiunt ut facilius accipiatur malum. Hanc ob causam & Paulus potissimum afficiebatur molestia, festinabatq̄ illis ocludere os, quod sibi auctoritatem usurparet, nequaquam ipsis cōgruentem. Hanc ob causam & ipse Iudæos odi, quod quum legem habeant, legem uolant, & hoc modo simplices inescare conantur. Non perinde graue crimen admitterent, nisi quum credant prophetis, dissiderent Christo. Nunc uero sibi omnem uenire spem ademerunt, qui cum se iactent prophetis credere, cōtumelijs afficiunt eum quem illi prædixerunt. In summa, si credis illos esse sanctos, eo q̄ illic lex & prophetarum libri repositi sunt, superest ut & idola & idolorū templa pro sanctis ducas. Quondam enim quum bellum teneret Iudæos, uictores Azotei ceperunt arcem, inq̄ suum templum intulerūt. An ideo sanctum erat illorum templum quod haberet arcem? Nequaquam, sed prophanū, sed impurum: id protinus ipsis factis declaratum est, ut hostes intelligerent uictoriā ipsis celsisse, non ob impotentiā dei, sed ob iniquitatem eorum à quibus colebatur, arca capta in aliena terra uim suā ostendit, idolo bis in solum deiecto, effecit ut etiam cōminueretur. Tantum aberat ut locum sanctifi-

caret, ut locum etiam expugnaret. Verum hic que nam est arca penes Iudæos, ubi non est propitiatorium, non unctio, non testamenti tabula, non sancta sanctorum, non uelum, non summus sacerdos, non thymiamata, non holocaustum, non uictima, non alia que tum arcam illis reddebant uenerandam? Mihi quidem Iudeorum, quam nunc habent, arca nihilo melius habere uidetur, ijs que ueneunt in foro, imò peius habet. Nam hæc nihil lædere possunt si quis adeat, illa uero quotidie multã noxã infert ijs qui accesserint. Fratres ne sitis pueri sensibus, sed malitia paruuli estote: eosque qui ad ista stupet, ab hoc intemptiuo certamine liberantes, erudite quid oporteat timere, reuererique non istam arcã, sed quod concurrentes ad illam uiolant templum dei, per conscientiam ad Iudaismum propensam, per intemptiuã istã obseruationẽ. Quotquot, inquit, in lege iustificamini, à gratia excidistis. Hoc oportet timere, ne in die illo audiat ab eo quod uos iudicaturus est: Discedite, non noui uos: cõmunicastis enim cõ his qui me crucifixerunt, ad Iudeorum qui impiẽ agebant in me, ac legem uiolabãt, synagogas concurristis. Atqui ego quidem templum illorum subuertit, & in rudera acerui uertit templum illud uenerabile, templum res uerdas & horrendas continens. Vos autem habitacula negotiationum nihilo meliora speluncis latronum colistis. Etenim si tunc quum esset Cherubin, quum arca, quã adhuc spiritus floreret gratia, dixit: Fecistis illud speluncam latronũ, aut ut refert Hier. 7 Ioannes, domum negotiationis, propter iniquitates ac cades illorum: Nũc postquam illos spiritus deseruit gratia, cunctaque illa magnifica sublata sunt, etiam cum deo pugnantem impiã istam religionem celebrant, quid addere possit aliquis, ut nominatis synagogis reperiat illis dignam impietatem? Etenim si iam tum erat spelunca latronum, quum statum suum obtineret: nunc etiam si lupanar, si transgressionis locum, si diaboli speluncam, si animarum exitium dixeris, si totius perditionis præcipitium ac barathrum, denique quicquid addideris, minus quam pro rei dignitate dixeris. Templum cupis uidere, ne curras ad synagogam, sed ipse fias templũ. Vnicũ templum diruit deus Hierosolymis, et innumerabilia erexit illo longe uenerabiliora. Vos, inquit, templum estis dei uiuentis. Hanc domũ exorna, omnem exige cogitationem malam, ut fias pretiosum membrũ Christi, ut fias templum, deinde & alios redde tales. Et quemadmodum quum uides pauperes non facile prætercurris: ita quũ uideris aliquem ad synagogam currentem, ne dissimules, sed oratione ceu freno quodam cohibitu reducas ad ecclesiam. Hęc est maior eleemosyna quã illa, imò maior quã decem milia talentorum, quã hic mūdus uniuersus, quantus undique patet oculis. Siquidem homo est toto mũdo preciosior: huius enim causa & cœlum, & terra, & mare, condita sunt & sol & stellæ. Perpende igitur quanta sit dignitas eius cuius saluti consulitur, & ne cõtemperis illius curã. Nam etiam si pecuniã uim immensã dnumerarit ali-

quis, nihil simile præstiterit ei quod præstat is qui seruat animam, & abducens ab errore ad pietatẽ manu reducit. Qui dederit pauperi, famem soluit: qui Iudaizantem correxerit, impietatem extinxit. Ille pauperati solatium adhibuit, hic iniquitatem inhiuit: ille corpus liberauit à dolore, hic animã eripuit à gehenna. Ostendit thesaurum, ne deseratis lucrum. Non est quod hic paupertatem causemini, non est quod mendicitatem prætexatis: uerba tantum insumenda sunt, sermonis modo sit impenditũ. Ne pigritemur igitur, sed omni studio uenemur fratres nostros, eisque uel inuitis in domum nostram pertractis prandiu apponamus, ad mensã cõmunionem illos asciscamus hodie, ut ubi nostro in conspectu ieiunium soluerint, satisque declarauerint, fidemque plenam fecerint, quod in melius correcti sint, & sibi ipsis & nobis æterna bona cõcilient, gratia ac bonitate domini nostri Iesu Christi, qui cum & per quem patri unã cum spiritu sancto gloria, imperiũ, honor, & adoratio in æuum.

EIVSDEM ADVERSUS IVDÆOS, Oratio quarta.

Trum uos pugnae huius cum Iudæis suscepta fatietas cepit, an uultis ut rursus hodie quoque materiam eandẽ tractemus? Quamquam multa sunt ista dicta, attamen arbitror uos sic affectos, ut cupiatis iisdem de rebus iterum audire. Etenim qui non satiatur amore erga Iesum, is nec unquam satiabitur pugna aduersus eos suscepta, qui Iesum oderunt. Super hæc, & alioqui nobis hęc sermo necessarius est. Super sunt enim adhuc festorum Iudæorum reliquie. Sed quemadmodum illorum tubę multo sceleratiorẽ erant ijs qui sonãt in theatris, & ieiunia quauis ebrietate & comestatione erant improbiora: ita & tabernacula que nũc apud illos figuntur, nihilo sunt honestiora diuersorij, in quibus scorta uersantur ac tibicine. Ne quis autem orationis huius audaciam reprehendat. Nam ausus est extremus summaque impietas secus de illis opinari. Quum enim aduersus deũ cõtendant, ac spiritui sancto resistant: quor non de illis feramus sententiam? Erat olim hoc festum uenerabile, quũ iuxta legem fieret, deique iussu. Nunc autem non amplius, eo quod tota illius dignitas sublata est, eo quod cõtra dei mentem celebratur. Quicquid maxime uiolant legem præcaque festa, ij maxime omnium sunt qui nunc uidentur ea celebrare. At contra, nos sumus qui maxime legẽ ueneramus, qui eã uelut hominem senio defectũ quiescere sinimus, nec in caueas hominibus differtas protrahimus postea quã incanuit, neque præter ætatem certare cõpelligimus. Nunc enim nec esse legis tempus, neque uetustæ religionis, satis ante demonstrauimus. Age igitur, quod superest hodie persoluamus. Satis quidem erat ex prophetis omnibus demonstraſse, quod nunc extra Hierosolymam tale quippiam facere, transgressio legis sit & impietas. Nã si uerũ esset quod isti semper ubique iactantes prædicant, futurũ ut ciuitatẽ denuo recipiant, ne sic quidẽ possent à uiolata legis crimine liberari: attamen nos ex abundanti hoc quoque

Hier. 7
Ioan. 2

Num. 5

quoque demonstrabimus, quod nec ciuitas sit instauranda, neque principum reipublica statum sint recepturi. Hoc autem demonstrato, reliqua omnia in confesso sunt, uidelicet quod neque sacrificiorum ritus, neque holocaustorum: neque legis uis, nec alia pars ulla status illius cõsistere poterit. Primum enim præcepit lex, ut ter in anno omne masculinũ ascenderet in templum, ceterũ deiecto templo hoc fieri nequaquam poterat. Rursus præceperat, ut qui profusio seminis laboraret, qui lepra contaminatus esset, quæ menstruo fluxu teneretur, quæ peperisset, offerret sacrificia. Atqui nec hoc fieri potest, quum desit locus, nec extet altare, iussit cant sacros hymnos, & hoc ante declarauimus tum ipso loco uerari, tum à prophetis damnari accusantibus illos ac dicentibus, quod foris legerent legem, & appellarent confessionẽ. Quum igitur ne legere quidem fas fuerit extra ciuitatẽ, quomodo legem seruari potuerit extra ciuitatẽ? Hanc ob causam & minitans illis dicit. Non uisitabo filias uestras, quũ stuprũ admiserint, neque nurus uestras, quũ moechatae fuerint. Quid autem hoc est? Recitata ueteri lege conabor uobis reddere dilucidius. Quæ igitur illa lex? Si mulier præuaticata fuerit à uiro suo, eumque negligens despexerit, dormieritque aliquis cõ illa coitu seminis, & latuerit oculos uiri, nec testis fuerit aduersus illam, nec fuerit deprehensa: ac super ipsum quidem spiritus zelotypiæ, ceterũ ipsa non fuerit contaminata. Sensus horũ uerborũ hic est: Si mulier, inquit, moechata fuerit, & uir habeat illã adulteriũ suspensã, ille quidem suspicabit. Et si non fuerit testis, nec uterus coarguens, ducet, inquit, illã ad sacerdotẽ, & offeret donũ illius, ordeaceam farina. Quor ita tandem non siligineã, nõ triticeam farina, sed ordeaceam? quoniam id quod gerebatur luctus erat, et in casu suspicioque, forma sacrificij domesticã calamitatẽ imitabatur, eoque dicit: Non effundes super illam oleũ, neque impones illi thus. (nam contrahendus est sermo.) Adducet illam sacerdos, sumetque purã aquã in uase fictili, & sumet de terra quæ est in pauimento, sumptaque conijcet in aquã, statuetque mulierẽ, & adiuuabit illam & dicit: Si non es transgressa, nec polluta uiro tuo, salua esto ab aqua redargutionis. Quod si transgressa es ac polluta, & aliquis tecũ concubuit, det dñs te in execrationẽ, ac detestationẽ in medio populi. Quid est, in execrationẽ, ac detestationem? Ut dicant, ne mihi accidat quod accidit illi mulieri. Ut reddat dñs uterum tuum inflatum, & ingrediatur aqua execrata, infletque uentrem tuum, & dicit mulier, fiat, fiat. Et erit si fuerit polluta, ingrediatur aqua redargutionis, & inflabit uentrem illius, & erit mulier execrabilis. Quod si non fuerit polluta mulier, erit innocua, & profeminebit semẽ. Ergo postquam in captiuitatẽ abducti sunt, neque quicquam horum fieri potest, quũ nec tabernaculum habeant: nec offerantur hostiæ, dominus cõminans dixit. Non uisitabo filias uestras, quũ stuprum admiserint: nec nurus uestras, quũ moechatae fuerint. Vides legem à loco uim habere? Ex hoc perspicuum est ne sacerdotium quidem esse posse, quum desit

ciuitas. Quemadmodum enim fieri non potest, ut imperator sit, si nõ sit exercitus aut diadema, non purpura, non alia quæ regnum cõmendant, comprobantque: ita nec sacrificus esse potest sublata hostia, uetita oblatione, sanctis conculcatis, toto rerum statu abolito. Nam his rebus omnibus constabat sacerdotiũ. Sufficiebat igitur nobis ad probationẽ quemadmodum dicere ceperamus, quod neque sacrificia neque holocaustomata, neque reliquæ purificationes, neque præterea quicquam obseruationis Iudaicæ rediturum sit. Supererat, ut demonstraretur, nunquam fore ut templũ instauraretur. Nam quemadmodum omnia sunt abrogata, si non sit templũ, & si quid uideatur fieri, facinus est aduersus legem cõmissum: ita posteaque ratio demonstrat ut nunquam fore ut templum redeat ad pristinũ statum, eadem opera & illud demonstratum est, quod neque ceteri ritus & cultus ad pristinum statũ sint redituri: Non sacerdos erit quispiam, nõ rex. Etenim si non erat permillum uti quis ex ipsorum cognatione quamuis plebeius, seruiret alienigenis: multo magis fas nõ erat ipsum regem alienigenis subijci, Verum quoniam hic contendimus conamurque non tantum, ut illis obturemus os, uerum etiam ut uestram charitatem erudiamus: age hoc ipsum aliunde demonstrabimus, uidelicet quod illis & sacrificiorum & sacerdotij finis sit, adeo ut nunquam amplius ad pristinam consuetudinem hæc sint reditura. Quis igitur hæc dicit? Admirandus ille ac magnus propheta Dauid: declarans enim quod omne sacrificiorum genus esset eijciendum, & aliud inducendum, loquitur hunc in modũ: Multa fecisti tu domine deus meus mirabilia tua, & cogitationibus tuis nõ est qui similis sit tui. Annunciaui & loquutus sum. Vides prophetã sapiẽtiam: ubi dixisset, multa fecisti tu domine deus meus mirabilia tua, stupẽfactus admiratione diuini officij, nihil dicit de conditione rerum nobis cõspicuarum, cœli, terræ, maris, & aquæ, & ignis, non de stupendis illis prodigijs, quæ acciderũt in Aegypto, non de ceteris huiusmodi oraculis. Sed quæ dicit esse miracula? Sacrificium & oblationẽ noluit. Quid obsecro dicit? An istud stupendum est ac mirandum? Nequaquam, inquam: nõ enim hoc solum uidit, sed cœlitus edictus prospiciebat oculis prophetis futurum ut gentes adducerentur: & quomodo qui prius erant addicti dijs, colebantque lapides, miseros ipsi brutis, repente uisum reciperent, omniumque dominum agnoscerent, ac relicta impura daemonum cultura, purẽ citaque sanguinem deum colerent: simulque intelligens quod non illæ solum, sed & Iudæi infirmiores relicta hostiarum, holocaustomatum, aliorumque corporalium rituum obseruatione, ad nostram & ipsi philosophiam adducerentur, simulque reputans ineffabilem Dei erga genus humanum charitatem, quæ superat omnem intellectum, & attonitus admiratione tantæ mutationis futuræ, & quã mirabiliter ista deus in alium ordinem translaturus esset, & homines ex demonibus facturus angelos: ac uitæ genus induclurus cœlis

Psal. 39

caelis dignum. Tum quod haec omnia essent futura uetere sacrificio abolito, & altero in illius locū inducto per corpus Christi: quod sacrificiū admiratus ac stupefactus dicebat: Multa tu fecisti deus meus mirabilia tua, & ex persona Christi totū hoc uaticinium aedit. Sanē quū dixisset: Sacrificiū & oblationem nolūisti, subiicit: Corpus autem adaptasti mihi. De corpore loquens dominico, cōmuni pro toto orbe sacrificio, quo nostras purificauit animas, peccata dissoluit, mortem extinxit, caelos aperuit, multasq; ac magnas spes nobis ostendit, ceteraq; prae parauit omnia: quae quidem & Paulus uidens exclamauit, dicens: O altitudo diuitiarum, sapientiae & scientiae dei, quam imperscrutabilia sunt iudicia eius, & imperuestigabiles uiae eius. Haec igitur omnia prospiciens dicebat: Multa tu fecisti domine deus meus mirabilia tua. Deinde quum ex persona Christi dixisset, Holocausto mata & pro peccato non probasti, subiunxit, Tūc dixi, ecce adsum: quoniam perfectioris doctrinae tempus est. Nam imperfectiora per seruos erant docenda, sublimiora uero & humanam superantia naturam per ipsum legis autorem, ideo & Paulus dicebat: Multipharie multisq; modis deus loquutus patribus nostris per prophetas, extremis hisce diebus loquutus est nobis per filium, quem constituit haeredem omnium. Ac rursus Ioannes: Lex per Moſen data est, gratia & ueritas per Iesum Christum facta est. Itaq; haec summa legis laus est, quod ea naturam humanam illi doctōri prae parauit. Deinde ne putares hunc esse recentem deum, aut aliquid nuper inuentum adferre, audi quid dicit: In capite libri scriptum est de me. Iam olim meum aduentum praedixerunt prophetae, & in initio librorum meae diuinitatis cognitione obiter hominibus aperuerunt. Itaq; quum deus dicit in initio conditi mundi: Faciamus hominem ad similitudinem nostram, recte nobis filij diuinitate aperit ad quem loquitur. Post haec declaras, quod haec uis ratio non est prioris contraria, sed hoc quoque uoluisse deum, ut illo sacrificio antiquato in eius locum hoc induceretur (Nam erat correctionis uehementia, non contrarietas aut pugna) ubi dixisset: In capite libri scriptum est de me, subiicit: Ut facerem uoluntate tuam deus, uolui, & legem tuam in medio uentris mei: post exponēs quae tandem esset uoluntas dei, praetermissa mentione hostiarum, holocaustomatum, oblationum, laborū, ac sudorum, ait, Annunciaui iustitiam in ecclesia magna. Quid hoc est, annunciaui iustitiam in ecclesia magna? Non dixit, dedi: sed, annunciaui. Quid tandem igitur: non ex benefactis, nec laboribus, nec penatione, sed ex sola gratia iustificauit genus nostrum. Quod & Paulus declarans dicit: Nunc autem absq; lege iustitia dei manifestata est, iustitia autē dei per fidem Iesu Christi, non per ullum sudorem aut laborem. Et hoc assumpto testimonio hunc in modum loquitur: Vmbra em habens lex futurorum bonorum, non ipsam rerum imaginem, singulis annis iisdem hostijs quas semper offerunt, nunquam potest accedentes perfe-

ctos reddere. Eoq; ingrediens mundum dicit: Sacrificiū & oblationem nolūisti, corpus autem adaptasti mihi: significans ingressum unigeniti in mundum per carnis dispensationem. Sic enim ad nos uenit, non locum loco cōmutans (qui nanq; conueniat hoc in eum, qui est ubiq; quicq; cuncta complet?) sed per carnē nobis factus conspicuus. Ceterū quoniam non solum aduersus Iudaeos est nobis pugna, uerū etiam aduersus gentes, ac multos haereticos; age profundiorē sensum quendam hic uobis aperiamus, quaramusq; quid tandē sibi uelit, quod quum Paulus innumerabilia haberet testimonia, quae docerent cessare legem ueteresq; ritus, huius meminit: neq; enim simpliciter, neq; fortuito id fecit, sed ratione ac sapientia quadam ineffabili. Quod enim alia quoq; habuerit testimonia, tum maiora, tum uehementiora si uoluisset adducere, omnes confitebunt. Esaias enim ait: Non est mihi uoluntas in uobis, plenus sum holocaustomatibus arietum, & adipem agnorū & sanguinem taurorum & hircorum nolo, neq; si ueneritis in conspectum meum. Quis enim exquisiuit haec de manibus uestris? Si obtuleritis similaginem frustra facietis. Incensum abominatio mihi est. Et alibi rursus: Non nūc aduocaui te Iacob, neq; molestiam tibi exhibui Israel, non glorificasti me sacrificijs, neq; seruisti mihi in donis, neq; tibi molestus fui in thure, neq; parasti mihi argento suffitū. Hieremias autem: Ad quid mihi thus ē Saba offeras, & cinnamomum ē terra longinqua? holocaustomata uestra non delectarunt me. Ac rursus: Holocaustomata uestra cum sacrificijs uestris, & comeditis carnes. Et alius insuper prophetarum sic ait: Aufer a me strepitū cantionum tuarum, et canticum organorū tuorū non audiam. Rursus alibi, quum Iudaei dicerent: An accipiet dominus in holocaustomatibus, si dederō primogenita mea pro impietate mea, fructum uentris mei pro peccato animae. Propheta increpans illos dicebat: Annunciabo tibi homo quid sit bonum, & quid dominus deus quaerat abs te, ut diligas misericordiam, & facias iudicium & iustitiam, ut paratus sis ambulare post dñm deū tuū. Dauid quoq; sic dicebat: Non accipiam de domo tua uitulos, neq; de gregibus tuis hircos. Quā igitur ob rē quū tot posset adferre testimonia, per quae deus uidetur illa sacrificia reijcere, neomenias, sabbata, dies festos, omnibus illis omisſis huius unius meminit? Nō simpliciter id factū, neq; fortuito: sed iam causam dicemus. Multi infideles & ex Iudaeis ipsis pugnautes aduersus nos, dicunt ueterē religionē antiquatā esse, nō q; ipsa esset imperfecta, neq; q; inducta sit maior, nostra uidelicet religio, sed propter improbitatē eorū, qui tunc offerebant sacrificia. Esaias itaq; dicit: Si extēderitis manus uestras, auertam oculos meos a uobis: si multiplicaueritis obsecrationem, nō exaudiam uos. Mox causam addens prosequitur: Manus uestrae sanguine plenae. Hoc autem non est sacrificia accusare, sed offerentium iniquitatem criminari. Et ideo non accepta habuit sacrificia, quod ea manibus impuris offerrent. Rursum

Psal. 39

ROM. 11

Heb. 1

IOAN. 1

Psal. 39

GENE. 1

Heb. 10

Psal. 49

Heb. 10

Psal. 49

Esai. 1

Rursum quum Dauid dixisset: Non accipiam de domo tua uitulos, neq; de gregibus tuis hircos, adiecit dicens: Peccatori autem dixit deus, Quare tu enarras iustitias meas, & assumis testamentum meum per os tuum? Tu autem odisti disciplinam, & abiicisti sermones meos post tergum tuum: si uidebas furem, currebas cum eo, & cū adultero ponebas portionem tuam, os tuum abundauit malitia, & lingua tua cōtexebat dolos: sedens aduersus fratrem tuum obtrectabas, & aduersus filium matris tuae ponebas offendiculum. Vnde perspicuum est, quod hic ob has etiam causas reiecerit sacrificia, quoniam furabatur, quoniam fratribus insidiabantur. Sed quum unusquisq; prophetarū, inquirunt, accuset offerētes, fatente omnes deum has ob causas aspernatum fuisse nostra sacrificia. Sed Paulus illis plagam satis magnam inflixit, & abunde illorum impudentiae silentium imposuit hoc testimonio. Quū enim uellet ostendere, quod ipsam Iudaeorum religionē, ut imperfectissimam reiecerit, irritamq; fecisset: hoc assumpsit testimonium, in quo accusatio offerentium nulla est, sed ipsius religionis imperfectio nuda per se declaratur. Propheta enim nulla in re accusans Iudaeos, simpliciter sic loquitur: Sacrificiū & oblationem nolūisti, corpus autem adaptasti mihi, holocausto mata & pro peccato non probasti. Idē exponens Paulus ait: Tollit prius, ut posterius statuatur. Nam posteaq; dixit, sacrificiū & oblationem nolūisti, deinde addidit, corpus autē adaptasti mihi: quoniam ostendit aliud inductum sacrificiū, nullam praeterea spem dedit futurū, ut illud restitueretur. Et hoc ipsum interpretans Paulus dixit: Per oblationem hanc sanctificati in uoluntate Christi. Si enim sanguis taurorum & hircorum, & cinis uitulae aspersus inquinatos sanctificat ad carnis emundationem: quanto magis sanguis Iesu Christi, qui per spiritum aeternum obtulit semetipsum immaculatum, emundabit conscientiam uestram ab operibus mortuis? Itaq; quod illud sacrificiū antiquatū est, et aliud in eius locum inductū, quodq; posthac illud non sit restituendum: satis ex his demonstratum est. Age, iam superest, ut quod dudum conati sumus demonstrare, illius sacerdotij ritus posthac non exoriturus, neq; denuo redituros, euidenter hoc palamq; ē scripturis ipsis dilucidū faciamus, pauca prius uobis praefati, quod fiat euidentior eorum quae dicentur enarratio. Abraham reuersus ē Perfide genuit Isaac, Isaac deinde Iacob, Iacob duodecim patriarchas, ex quibus profectae sunt duodecim tribus, magis autē tredecim: quoad quidem loco Ioseph duo ipsius filij Ephraim et Manasses exiterunt tribuū principes, & quemadmodum unicuiq; filiorū Iacob, tribus cognomine respondebat, Ruben, Simeon, Levi, Iuda, Nephthalim, Gad, Aser, Benjamin: sic sub Ioseph duo illius filij cognomen debeant tribubus, & appellabantur, altera quidem Ephraim, altera uero Manasse. Harum itaq; tredecim, ceterae quidem omnes agros habebant ac prouentus multos, & agricolabantur omnes, reliquaq; omnia exercebant ad

uictum pertinentia. Ceterum tribus Leui sola honorata sacerdotio a negotijs ad uictum pertinentibus liberata erat, neq; colebat agros, neq; tractabant opificia, neq; praeterea quicq; huius generis exercebant, sed soli sacerdotio uacabant, ac decimas accipiebant a toto populo tum frumenti, tum ordei. Ex his enim rebus illis portionē dabant omnes, & hic erat illis prouentus. Nec phas erat ex ulla alia tribu sacerdotē unq; fieri. Ex hac enim tribu factus est Aaron, nimirū de tribu Leui, ac per successione illius posterij sacerdotium accipiebāt, neq; quicq; unq; ex alia tribu creatus est. Hi itaq; Leuitae decimas ab illis accipiebant, & sic alebantur. Sed ante Iacob, sub Isaac, sub Abraham quū nondum esset Moſes, nondū scripta lex, nondum Leuiticum sacerdotiū esset proditū, non tabernaculum, non templū esset, non tribus discretae, non Hierusalē extaret, quū nullus omnino in Iudaeos rerum principatum occupasset, fuit quidam Melchisedec, rex idē & sacerdos: typus enim futurus erat Christi, cuius et scriptura manifeste meminit. Quum enim Abraham irruptione facta in Persas, ac fratris filio Loth ex illorum manibus erepto, omnibus spolijs direptis rediret, hostibus uirtute deuictis, hūc in modum de Melchisedec loquitur scriptura: Et Melchisedec rex Salem obtulit panē ac uinum: erat enim sacerdos dei altissimi, & bene dixit Abraham, dixitq; Benedictus es Abraham deo altissimo, qui condidit caelum & terram, & benedictus deus altissimus, qui tradidit inimicos tuos sub manus tuas. Et dedit illis decimas ex omnibus Abraham. Si quis igitur prophetarum extitit qui dicat, quod post Abraham postq; sacerdotium illud, & haec sacrificia atque oblationes exoriturus esset sacerdos alius, nō ex illa tribu, sed ex alia, ex qua nunquam creatus est sacerdos, non secundum ordinem Melchisedec: manifestum est quod uetus sacerdotium cessauit, aliud autem nouum in illius locum inductum est. Nam si futurū erat ut uetus illud obtineret, non secundum ordinem Melchisedec, sed secundum ordinē Aaron, oportuit hoc explicare. Quis igitur hoc dicit? Hic ipse qui de sacrificijs loquutus, de Christo differēs hoc quoq; alicubi dicit: Dixit dominus domino meo, sede a dextris meis. Deinde ne quis de uulgarium hominum aliquo suspicaretur illud esse dictum, non dicit hoc Esaias, neq; Hieremias, neq; quicq; alius propheta priuatae conditionis, sed ipse rex: ut intelligeres quod non possit hominē appellare suū dominū, sed deū solū. Nam si priuatus fuisset, fortassis aliquis improborum dixisset illum de homine loqui. Quomodo enim si de quopiam hominum haec loquutus fuisset Dauid, dixisset quod homo a dextris consedisset ineffabilis ac summæ illius maiestatis. Hoc enim impossibile. De hoc uero ait: Dixit dominus domino deo, sede a dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum. Deinde ne putares eum imbecilem esse minusq; potentem: Tecum, inquit, principatus est in diebus potentiae tuae. Manifestius etiam declarans addidit: Ex utero ante luciferum genui

Gen. 14

Psal. 109

Heb. 7

geni te: Ante luciferum nullus hominum fuit genitus. Tu sacerdos in æternū secundum ordinem Melchisedec. Non dixit secundum ordinem Aaron. Proinde percontare Iudæum, si sacerdotium vetus non est antiquandum, quam ob causam induxit alium sacerdotem secundum ordinem Melchisedec, & non secundum ordinem Aaron. Per hoc igitur ipsum rem euidentiore reddidit. Quum enim dixisset de Christo, quemadmodum & alibi loquitur: Tu sacerdos in æternum secundum ordinē Melchisedec, subiunxit, de quo multus nobis sermo & enarratu difficilis. Deinde quū increpasset discipulos, (dicendum est enim breuiter) ait: Quis est ille Melchisedec? & adducit historiam quæ loquitur hoc modo: Hic occurrit Abraham reuertenti à concisione regum, benedixitq; illi, cui & decimas impartitus est Abraham. Post aperit considerationem figuræ: Cōtemplamini autem quantum sit iste; inquit, Hoc autem non simpliciter dixit, sed ostendere cupiens, quod maius sit sacerdotium nostrum quam Iudæorum, atq; in ipsius typis praueniens rerum excellentia declaratur. Nam Abraham Isaac erat pater, auus Iacob, proauus Leui, siquidem Iacobi filius erat Leui. Ex Leui sacerdotium apud Iudæos sumpsit originē. Verum hic Abraham progenitor Leuitarū ac Iudæorum sacerdotum, sub Melchisedec, qui typū gerebat nostri sacerdotij, laici locū obtinuit, idq; duplici modo declarauit. Primum quod illi dederit decimas. Nam laici sacerdotibus dabant decimas. Deinde quod benedictionē acceperit ab eo. Etenim laici à sacerdotibus benedictionem accipiunt. Rursum cōsidera quanta sit excellentia nostratis sacerdotij, quandoquidem Abraham patriarcha Iudæorum, progenitor Leuitarum comperitur benedictionē accipere à Melchisedec, illiq; dare decimas: Nam horum utrunq; narrat uetus testamentum, & quod Melchisedec benedixerit Abraham, & quod decimas ab eo acceperit. His igitur in mediū adductis Paulus dicebat: Cōsiderate quantum est iste. Quis Melchisedec, inquit, cui etiam decimas Abraham ex præcipuis dedit, ipsorū patriarcha. Et quidem hi qui sunt ex filijs Leui, sacerdotium accipientes, mandatum habent, ut decimas accipiant à populo, hoc est à fratrib. suis, quanq; egressis è lumbis Abraham. Quod autem dicit tale est: Leuita, inquit, qui apud Iudæos sunt sacerdotes, mandatum acceperunt, iuxta legem, ut decimas acciperent ab alijs Iudæis, attamen omnes Leuite progeniti sunt ex Abraham, quemadmodum & reliquus populus, nihilominus decimas accipiunt à fratribus suis. Melchisedec uero qui non ducit originem ab illis, neq; enim ex Abraham progenitus erat, neq; ex tribu Leuitica, sed ex alio genere: decimauit Abraham, hoc est, decimas accepit ab Abraham: nec id solum, uerum & aliud quiddam fecit. Quid autem hoc? quod eidem, qui promissiones habebat, uidelicet Abrahamo, benedixerit. Et quid hoc inquit, significat? quod hoc sacerdotium illo multo sit inferius. Quomodo? Circa omnem controuersiam quod minus est à ma-

iore benedictionem accipit. Itaq; nisi Abraham progenitor Leuitarum fuisse inferior Melchisedec, nequaquam ille huic benedixisset, neq; hic illi decimas dedisset: Deinde uolens ostendere quod per Melchisedec aduenerit hoc sacerdotium, subiecit dicens: Et, ut ita loquar, hoc est, propemodū, per Abraham etiam ipse Leui qui decimas accipiet decimatus est. Quid est, decimatus est? Decimas dedit Melchisedec & ipse Leui, qui nondum erat genitus per patrem ipsius, inquit. Adhuc enim in lumbis patris erat quum occurreret Abraham Melchisedec. Nam ideo hoc occupans dixit, Cuius igitur causa hæc dicebat? Subiicit dicens: Si consummatio igitur erat per Leuiticum sacerdotium, populus enim sub illo legem accepit, quid opus erat deinde secundum ordinem Melchisedec exoriri alium sacerdotem, qui nō dicatur iuxta ordinem Aaron? Quid autem est quod dicit? Si res, inquit, erant perfectæ quæ gerebantur apud Iudæos, neque lex erat umbra futurorum bonorum, sed ipsa totum efficiebat, nec futurum erat ut cuiquam alteri concederet, neq; ut sacerdotiū prius cessaret, qua de causa propheta dixit: Tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedec: dicendum enim erat, secundum ordinem Aaron. Et idcirco ait: Si consummatio per Leuiticum sacerdotium erat, quid deinde opus erat secundum ordinem Melchisedec exoriri sacerdotem alium, qui non diceretur secundum ordinem Aaron? Ex hoc enim liquet, quod illud finem acceperit, aliud in illius locum inductum sit multo melius ac sublimius. Hoc autē eucto, simul & illud in confesso est, quod alius etiam uitæ status sacerdotio congruens, simul inducendus esset, neq; nō legislatio melior, nimirum nostra. Quod sanē demonstrans Paulus dicebat: Trās lato enim sacerdotio, necessario sit & legis translatio. Quoniam autē pleraq; legalia circa sacerdotij ministerium consistebant, prius autem sacerdotium profligatū est, nimirum alio in illius uicem inducto, legationē etiā meliorem in illius locum induci oportuit. Post hæc declarans de quo hæc dicat ait: De quo enim dicuntur hæc, alterius tribus particeps fuit, ex qua nullus uacabat altari. Manifestum est enim quod ex Iuda exortus est dominus noster, in quam tribum nihil de sacerdotio Moyses loquutus est. Quū igitur clarum sit Christū ex illa esse tribu, nimirum ex Iuda, & sacerdotem iuxta ordinem Melchisedec, porro Melchisedec esse multo honorabiliorē Abrahamo, nimirum & illud undiquaq; cōstat, quod etiam aliud pro alio inducitur sacerdotium, multo quam prius fuerat sublimius. Nam si typus talis, etiam Iudaico sacerdotio splendidiore erat, multo magis ipsa ueritas: quod tractans idem Apostolus, dixit: Amplius adhuc manifestum est, si secundum similitudinē Melchisedec exoritur alius rex, qui non sit iuxta legem præcepti carnalis, sed iuxta uirtutem uitæ incorruptibilis, quod nullum illius præceptum erat carnale. Non enim oues mactare neq; uitulos iussit, sed uirtutem animi curare, & hoc pacto deū colere, & horū præmia uitam nobis

1 Cor. 10

1 Cor. 11

1 Cor. 12

nobis designauit, quæ nunquā corrumpetur. Ac rursum mortuos nos sub peccatis ueniens suscitauit, & in uitam reduxit destructa duplici morte, altera peccati, altera carnis. Quoniam igitur uenit, propter hoc dicit: Non iuxta legem præcepti, sed iuxta uirtutem uitæ incorruptibilis. Iam igitur & illud quod restabat demonstratum est, quod trās lato sacerdotio, legis quoq; translationem fieri cōueniebat. Attamen & hoc ipsum expresse licebat demonstrare, prophetasq; testes rursus adducere, quod & lex esset transferenda, quod reipublicæ status in melius transmūtandus, & quod nunquā tantum est dicendum, quantum auditor possit capere, nec omnia simul, nec aceruatim, illis in aliud tempus dispensatis: hic sermonem finiemus, exhortantes uestram charitatē, memineritis eorum quæ dicta sunt, & hæc illis quæ prius dicta sunt, annexatis: quodq; prius rogauimus idem & nūc rogamus, ut fratres uestros reducat ad salutem, multam sollicitudinem habeatis pro membris neglectis. Propter hoc enim nos tantum laborū suscipimus, non ut uulgari more loquamur, neq; ut plausum strepitūq; feramus: sed ut auulso ad ueritatis reducamus. Ac ne quis mihi dicat, nihil mihi cum eo est negotij, uinā cōtingat mihi mea ipsius negotia recte gerere. Nemo suū ipsius negotium recte gerere potest, neglecta proximi salute, propter hoc & Paulus ait: Nemo quod suū est querat, sed quisq; quod alterius: sciens quod sua cuiusq; utilitas in proximi utilitate sita est. Sannus es tu, sed oculus tuus infirmatur: hoc est, est ægrotus. Itaq; si uere sollicitus fueris pro ægrotante, magis dolebis, & imitaberis in hoc quoq; beatum illum qui dicit: Quis infirmatur, & ego non infirmor: quis offenditur, & ego non uoror? Etenim si quum duos obolos dederimus, paulumq; pecuniæ insumpserimus in pauperes, gaudemus: si poterimus animas seruare, quāto maiorem uoluptatis fructum capiemus? quātum autem in futuro seculo recipiemus gaudium? Nam ibi quoq; quoties conueniemus, multā capiemus uoluptatem ex congressu, reminiscetes officiorum, quæ uicissim alij in alios præstitimus. Deinde quū illos cōspexerimus ad tribunal illud metuendum, multā fiducię participes erimus: & quemadmodum qui iniuria afficiunt, qui usurpāt aliena, qui rapiunt, qui mala innumera proximis inferunt, quum illuc uenerint, eosq; uiderint qui hæc passi sunt, (uidebūt enim, uidebūt inquam, omnino, id quod perspicuum est & ex diuite illo & Lazaro) neq; os aperire poterunt, neq; habebūt quod dicant aut excusent, sed multo pudore magnaq; condemnatione repleti ex illorum aspectu, ad ignea flumina adducentur. Itidem qui bene uiuunt, qui docent, qui insitiuunt, ubi uiderint eos quos seruauerunt, illic patrocinantes ipsis, multa fiducia replebuntur. Et hoc Paulus declarans dixit: Gloria uestra sumus, quemadmodum & uos nostra. Quando hoc? In die domini nostri Iesu Christi. Ac rursus Christus exhortatur, dicens: Chryf.

Facite uobis amicos ex mammona iniquitatis, ut quum defeceritis, accipiant uos in æterna sua tabernacula. Vides quod multa fiducia nobis cōtingit ab his, quos hic nostro beneficio iuuerimus. Quod si ubi pecunia dūtaxat infumitur, tot sunt coronæ, tanta mēces, tanta remuneratio: ubi iuuañ anima, qui fieri potest ut nō multa magnaq; nobis cōtingant bona? Etenim si Tabitha illa quæ uiduua uestiebat, quæ paupertati subueniebat, à morte in uitam reuocata est, & lachrymæ eorum qui beneficijs affecti fuerant, animam in corpus reducerunt, quum nondum uenisset resurrectio: quid facient hominum lachrymæ per te seruatorum? Quemadmodum enim hanc circumstantes uiduæ uiuam ex mortua reddiderunt, sic & te tūc circumstantes qui nunc per te seruati fuerint, efficiant, ut multam experiaris humanitatem, & ex incendio gehennæ eripient. Hæc igitur scientes non ad præsentem horam tantum seruidi simus & uigilantes, sed ignem quem habetis nunc, excitatē egressi foras, lustrantesq; curate salutem ciuitatis. Quod si ignoretis, disquirite ubi sint qui his malis ægrotāt. Sic enim & nos uobis promptius lubentiusq; loquemur, ipsis factis cognoscentes quod non in petram semē iacimus, & uos ipsi circa uirtutis exercitacionem eritis alacriores. Quæ admodum in pecunijs, qui duos lucratus est aureos, procliuis est ad decem, ad uiginti colligendos congregandosq;. Sic usu uenit & in uirtute, qui fecerit bonum opus, officium præstiterit, extimulationem aliquam aut exhortationem ad agendum sumit, ut alia quoq; benefacta aggrediat. Ut igitur & fratres seruemus, & nobis ueniā pro peccatis, imō potius multam fiduciam repōnamus, deniq; curemus & illud, ut à cæteris omnibus nomen dei glorificetur, cum uxoribus, liberis, & famulis ad hunc uenatum & indaginem egressi, extrahamus è diaboli laqueis captos ab illo iuxta ipsius uoluntatem: nec prius delistamus, q̄ quicquid per nos præstari poterit, præstiterimus, siue pareant, siue non pareant. Quin potius impossibile est, ut Christiani quum sint, non pareāt: sed ne uel hanc excusationē habeatis illud dico. Si postquam multa uerba exhauseris, & quicquid per te præstari poterit, expleueris: uideris illum, non obtemperare, adducito ad sacerdotes, & omnes per dei gratiam potentur uenatu, totumq; tuum erit, qui illum adduxeris. Expedi ut hæc & uxores dicant uiris, & uiri uxoribus, & filij parentibus, & patres filijs, & amici amicis. Discant hæc & Iudæi, & ij qui nobis quidem cōiuncti uidentur, sed cum illis sentiunt, quod nobis aliquod studiū est, ac sollicitudo, uigilantiaq; pro fratribus nostris ad illos ultro currentibus. Et omnes ante nos, illos corrigent, qui quū nostræ professionis sint, tamē illò cōmeant. Quin potius nemo posthac auiurus est ad illos confugere, sed erit corpus ecclesiæ purum. Deus autem qui uult omnes homines fieri saluos, & ad agnitionē ueritatis uenire, & uos ad istum uenatū corroboret, & illos ab hoc errore liberet. Deniq; cunctos ad

salutem reuocatos dignos reddat cœlorũ regno, A in gloriã eiusdem domini nostri ac saluatoris Iesu Christi, cui gloria & imperium, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

EIVSDEM ADVERSUS IVDÆOS, Oratio quinta.

Præterijt ieiunium Iudæorũ, imò potius ebrietas Iudæorum. Est enim & absq; uino ebrietas, est & in sobrieta te temulenta luxuriosaq; comessatio. Quòd si nemo posset absq; uino temulētus esse, nequãq; propheta diceret: Vã ijs q; ebrij sunt, et nõ a uino: si nõ esset sine uino ebrietas, haudquãq; dixisset Paulus: Nolite inebriari uino in quo est luxuria. Nam quemadmodum uino, sic & alio modo possit aliquis inebriari. Eoq; dixit, nolite inebriari uino. Est em̄ ebrietas & in ira, & in absurda concupiscentia, & in avaritia, & in amore gloriã, deniq; in alijs innumeris affectibus. Ebrietas enim nihil aliud est, q̄ excidisse à reã ratione, deliratioq; & sanã mentis priuatio. Non solum igitur qui multum exhaurit merũ, ue timetiam qui alium quempiam morbum alit in animo, uehementer ebrius esse iudicabitur. Etenim qui mulieris alienã tenetur amore, qui scortis uacat, ebrius est. Et quemadmodum is qui multum ebibit merũ, seseq; ingurgitauit, illiberales uoces effundit, aliudq; pro aliõ uidet: sic & hic ueluti merito quopiã, sua cupiditate repletus, neq; sana profert uerba, sed obscœna omnia, sed perniciofa, sed illiberalia, risusq; plena, aliaq; pro alijs uidet, cœcutiens ad ea quã cernuntur. Quòd si cui mulieris stuprum in ferre cõcupiscit, hanc ubiq; imaginans, non aliter quã mente captus, ac delirans, in omni loco, & si innumera hominũ milia ipsum alloquantur, ne audire quidem uidetur, sed ad illam tantũ intentus est animus, nec aliud somniat quã peccatum, habetq; suspecta omnia, meruit omnia, nihilò melior animante quod alligatũ scutica impellitur. Rursusq; quem tenet ira, ebrius est. Similiter & huic turget facies, uox fit asperior, oculi sunt sanguinolenti, mens obtenebratur, prudentia submergitur, lingua tremit, oculi intorquentur, aures alia pro alijs audiunt, nimis ira longe grauius quã ullum merum soleat percillante cerebrum, tempestatem concitante, turbationemq; gignente insedabilem. Quòd si ebrius est, quem tenet concupiscentia irãuet: multo magis homo impius & in deum blasphemus, illiusq; legibus repugnans, quiq; hanc intempestiuam Iudæorum pertinaciã nunq; uult effugere, ebrius est insanitq; deterius affectus quã n̄ qui comessant, quiq; mente capti sunt, licet ipse morbum suum non sentire uideatur. Nam id maxime conuenit ebrietati, etiã sensu uacare malorum, quã turpiter committit. Quemadmodum igitur illud est grauissimum in mente captis & attonitis, quòd quum ægrotent, nec hoc ipsum sentiant se esse ægros: sic & Iudæi, nunc quũ sint ebrij,

non sentiunt tamen morbum suum. Præterijt igitur illorum ieiuniũ, quauis ebrietate foediũ. Nos autem ne remittamus pro fratribus nostris solitudinem, neq; posthac existimemus ullam illorũ curã esse importunam: sed quemadmodum faciũt milites, ubi cõmissõ prælio uerterint in fugã aduersarios, ab insectatione redeuntes, non protinus currunt ad tabernacula, sed prius ad consiliũ locum profecti, tollunt eos qui ex ipsorũ numero cæsi sunt, ac uita quidẽ defunctos terra oculunt: cæterũ si quos uiderint inter mortuos spirantes adhuc, nec letale uulnus habentes, ijs in tentoria sublati, multam adhibent curationẽ extracto telo, accersitis medicis, absterfo sanguine, pharmacis porrectis, reliquaq; omni curatione ad mota ad sanitatẽ reducũt. Et nos igitur quoniã opitulãte dei gratia Iudæos persequuti sumus armatis aduersus illos undiquãq; prophetis, reuerfi ad nos uideamus, num qui fratrum nostrorum ceciderint, num qui ab ieiunio intercepti sint, num qui illis in festo communicauerint: ac neminem quidem tradamus sepulture, sed potius sublato omnes curemus. Nam sub externis quidem hostibus, qui semel conciderit, animamq; efflarit: fieri non potest ut miles eum recuperet, & ad uitã reuocet. Cæterũ in hoc bello prælioq; etiam si quis letale uulnus acceperit, fieri potest ut auxiliante nobis dei gratia eum ad uitãm reducamus. Non enim hæc naturã mors est, quemadmodum illa, sed uoluntatis ac propositi. Voluntatem autem mortuam licet denuo suscitare, animãq; morti datã persuadere licet, ut ad suam uitãm redeat, sumũq; dominũ agnoscat. Agite ne defatigemur fratres, neq; delallemur, neq; desistamus, neque quisquam illa uerba dicat, quòd ante ieiunium illis cauere oportuerit, omnemq; mouere lapidem: nunc uero posteaquam ieiunatum est, posteaquã peccatum admissum est, posteaquã iniquitas consummata est, quã superest utilitas? Etenim si quis nouit quid sit fratri consulere, nouit et illud, quòd nunc potissimum oporteat admouere manus, omnemq; studium impendere. Neque enim tantum ante peccatum admissum conuenit fratris salutem cauere, uerum & post lapsum manus porrigende sunt. Etenim si deus ab initio fecisset istud, tantumq; nobis consulisset ante peccatum, post peccatum neglexisset hominem, passusq; fuisset perpetua in ruina facere: nullus adhuc nostrum unquam salutem fuisset consequutus. Verũ hoc non facit deus, quippe amans humani generis ac mitis, nostrãq; salutis auidiſſimus. Quin & post peccata multam præstat sollicitudinem, quandoquidem & Adã cauere ante peccatum, dicens e quod uis ligno quod est in paradiso comedens comedes: ligno uero cognitionis boni maliq; non comedetis, sed quocunq; die comederitis, morte moriemini. Ecce & facilitate legis, & largitate concessorum, & acerbitate supplicij: & ipso sine illationis prospexit ne peccaret. Nõ enim dixit, post unum aut duos tresue dies, sed in ipso die quo comederitis, morte moriemini. Deniq; cunctis q; bus cauere

cauere oportuit modis, cauit homini: attamẽ ubi post tantã prouidentiam, eruditionem, exhortationem, beneficentiam lapsus est, nec obtemperauit iussis diuinis, non dixit deus, quã iam restat utilitas. Comedit, cecidit, transgressus est legẽ, credidit diabolo: despexit præceptũ dei, accepit uulnus, mortuus est, neci traditus est, in damnatiõis sententiam incidit. Quid posthac est quod illi loquamur? Nihil horũ dixit, sed protinus ad illum uenit, alloquutus est, cõsolatus est, ac rursus aliud admouit remediũ, uidelicet laborẽ ac sudorẽ: nec prius destitit omnia facere, conari omnia, donec naturã collapsam restituisset, atq; à morte liberasset, & ad cœlum prouexisset, maioraq; q̄ perdidit homini bona dedisset: factis ipsis docens diabolu, quòd his insidijs nihil profecisset, sed quòd homines eiectos è paradiso, paulo post uisurus esset in cœlis angelis permixtos. Idem fecit in Cain. Siquidem & illius priusquã peccaret, cauerat salutẽ, denunciato periculo dicens: Peccasti, quiesce, ad te conuersio illius, & tu illius dominaberis. Vi de sapientiam prudentiamq; dei. Hoc metuis, inquit, ne te frater spoliẽt prerogatiua primogenitorum, propterea quòd mihi charus est, ne principatum tibi usurpet tibi debitum. Nam primogenitos, posterius genitis oportebat honorabiliores esse. Bono, inquit, animo sis, ne metues, ne hæc de causa despondeas animum: ad te conuersio eius, & tu dominaberis illius. Quod autem dicit hunc habet sensum, Mane in honore primogeniti, & esto fratri tuo refugium, umbraculum, ac patrocinium, impera q; & domina re illius, tantum ne ad parricidium proſilas, neq; ad impiam illam feraris occisionẽ. Verum ne sic quidem auscultauit, neq; conqueuit, sed cade semet impiauit, dexteram in fratrum immissit iugulum. Quid igitur nãm dixit deus, Sinamus illum in posterũ? Quis posthac erit profectus? Perpetrauit parricidium, maclauit fratrem, contẽpfit admonitionem meã, infatigabile, minimeq; condonandum homicidium ausus est perpetrare, taliq; ac tãta dignatus solitudine mea, eruditione, cõsilio, cuncta illa propulit ex animo, nec ulla ratione cõuersus est. Deseratur igitur in posterum ac profectus esto, nec ullo meo respectu dignus habeat. Nihil tale deus nec dixit, nec fecit, sed ad illũ uenit denuo & corrigi hominem dicens: Vbi est Abel frater tuus? Ac ne insicantem quidem deserit, sed uel inuitũ adigit ad facinoris confessionem: quumq; ille dixisset, Nescio: Num custos fratris mei sum ego? ait, uox sanguinis fratris tui clamat ad me de terra. Ipse, inquit, res prædicant te homicidio inquinatum. Quid ille? Maius est peccatum meum q̄ ut mihi remittatur, est: eijcias me de terra, etiam à facie tua occultabor. Huius sermonis sententiã sic habet, Grauiora quidem commisi, quã ut ueniam mereantur, aut excusari possint, aut condonanda sint: sed si uelis urgere quòd factum est, omnibus obijciar, tuo auxilio destitutus. Quid igitur deus? Non sic, inquit, imò quisquis occiderit Cain, septem uindictas persoluẽt. Ne metuas, in-

Chryf.

quit, hoc, uires longam uitã. Si quis te occiderit, obnoxius erit multis supplicijs. Nam septena rius numerus in scripturis infinitã multitudinis significationem habet. Quoniã igitur Cain multis supplicijs obnoxius erat, anxietati, tremori, sũpirijs, deiectionibus animi, dissolutioni corporis: Qui occiderit, inquit, te, & ab illis uinculis liberarit, ipse in se uindictas accerfet. Ac uideatur quidẽ id quod dicit uehemẽter atrox esse, quum contra declaret domini beneuolentiam. Etenim deus uolens posteros ad temperantiam adducere, tale supplicij genus excogitauit, quod Cain à peccato posset liberare. Nam si protinus illum interfecisset, abisset quidem peccatum in se te-ctum ferẽs, neq; posteris ullo pacto fuisset cognitus. Nunc autem permissus multo tempore uiuere in illo tremore, docuit obuios omnes ipso aspectu, uacillationeq; carnis exhortans ne quando si milia auderent, ne similia pateretur: simul & ipse redditus est melior. Nam tremor & timor ac uitã cum anxietate peracta, corporisq; dissolutio, ueluti uinculo quopiã constrinxit illum, neq; permisit denuo ad simile facinus prorũpere, & prioris assidue cõmonescit, & interim ipsius animã moderatiorẽ reddidit. Sed inter hæc loquenti mihi uenit in mẽtem, ut in mediũ adducam, quãramq; quam obrem tandem quum peccatũ suum esset confessus, factumq; damnasset, dicens se maiora peccasse quã ut uentã mereretur, nullaq; excusatione se dignum esse, non potuerit abluere peccata, quã propheta dicat, Dic tu iniquitates tuas prior, ut iustificeris: sed condemnatus fuerit. Quoniã non dixit quemadmodum iussit propheta: non enim simpliciter dixit, Dic tu iniquitates tuas, sed ait, dic tu prior iniquitates tuas. Quod queritur hoc est, nõ simpliciter esse dicendas, sed prius esse dicendas, non expectandã redargutionem accusantis. Hic autem nõ dixit prior, sed expectauit donec redargueretur à deo, quim potius illo redarguente negauit. Postq; autem semel factum est peccatũ palam, tum dixit peccatũ, quẽ quidem non est confessio. Proinde tu quoc; dilecte quum peccaueris, ne expectaris ut ab alio accuseris: sed priusquã accuseris ac deferaris, tu condemna quẽ facta sunt. Nam si quis alius deinde te redarguerit, non iam cõfessionis est officium, sed illius qui accusat correctio, Quapropter & alius quispiam inquit: Iustus suipius accusator est in principio sermonis. Itaq; non hoc est quod queritur ut accuses te ipsum, sed ut prior teipsum accuses, nec expectes ab alijs redargutionem. Petrus itaq; post illam nefariam abiurationẽ, quoniã ce-leriter suum ipsius peccatũ recordatus est, nulloq; accusante dixit peccatũ, fleuitq; amare: adeo ab- luit illam abnegationẽ, ut etiam primus apostolorum fuerit factus, ac terrarum orbem totũ subiecerit. Sed quod dicebã (nam oportet ad id quod propositũ est reuerti) satis uobis ex his demonstrauit ratio, quòd nõ oporteat fratres lapsos negligere neq; cõtemnere, uerum prospicere quidem illis ante peccatum, cæterum etiã post peccatum

tom. 5 Bb 2 mult.

Eph. 5

Gen. 4

Eph. 4.3

Prover. 1.8

Matt. 2.6

Lut. 2.2

multam erga illos præstare curam. Itidem faciunt A
& medici: præscribunt enim ac præcipiunt homi-
nibus, quæ possunt illorum sanitatem tueri, om-
nemq; morbum excludere: cæterum ubi neglexe-
rint præscripta, & in valetudinem aduersam inci-
derint, non negligunt eos ipsi, sed tum maxime
multam adhibent sollicitudinem, quò illos mor-
bo leuent. Idemdem & Paulus fecit, qui eum qui
stuprum commiserat, post illud peccatum quod
ne inter gentes quidem inueniebatur, non con-
tempserunt etiam auersantem, nolentemq; cõ-
fiteri peccatum, sed subducere se parantem ac re-
sistentem, reduxit ad sanitatem: & ita reduxit,
ut coniungeret corpori ecclesiæ: neq; dixit apud
se, quid amplius: quæ utilitas? Stuprum commi-
sit, peccatum perpetravit, nec uult desistere à lasci-
uia, uerũ sibi placet, & immedicabile uulnus red-
didit: in namus igitur illũ ac deseramus. Nihil ho-
rum dixit, sed propter hoc ipsum maxime multa
ursus est erga illum sollicitudine, quod ad non refe-
rendam malitiã uidebat illum esse delapsum: ne-
que cessauit terrere, minari, punire, tum per sese
tum per alios complures, nihil non faciens, nihil
non tentans, donec illum ad agnitionem peccati
perduxisset, ad sensum iniquitatis, postremo do-
nec ipsum liberasset ab omni nota. Hoc sanè faci-
to tu quoq; imitare Samaritanum illum, qui in e-
uangelio tantam erga uulneratum præstitit solici-
tudinẽ. Etenim illie præterijt leuita, præterijt pha-
risæus, ac neuter deflexit ad iacentem, sed incle-
menter crudeliterq; relicto seminece abierũt. Sa-
maritanus autem quispiam, qui nulla ex parte illi
conuictus erat, nõ prætercurrit, sed accurrens mi-
serus est, instillauit oleum & uinum, imposuit asi-
no, duxit ad diuersorium, pecuniam partim dedit
præsentem, partim pollicitus est, pro eius qui ni-
hil ad ipsum pertinebat curatione, nec dixit apud
se: Que mihi cura est istius? Samaritanus sum, ni-
hil mihi cum illo, procul absumus à ciuitate, & il-
le ne ingredi quidem potest. Quid autem si ferre
non possit uitæ longitudinem, mortuum afferam?
capiendus sum ob eadem, obnoxius ero homici-
dio. His sanè de causis multi sæpe prætereũtes ac
uidentes homines uulneratos, prætereunt, non
quod grauenẽ tollere pecunijsq; parcant, sed me-
tuentes ne & ipsi pertrahantur in iudicium tanq; cæ-
dis reuerum humanus ille ac mitis nihil horũ
metuit, sed his omnibus cõtemptis imposuit eum
asino, & in diuersorium perduxit, neq; quicquam
harum rerum spectabat, non periculum, non pe-
cuniarum impendium, non aliud præterea quic-
quam. Quod si Samaritanus adeo humanus mi-
susq; fuit erga hominem ignotum, quam habituri
sumus nos ueniam, si proprios fratres neglexerim?
mus in malis grauioribus? Nã & isti qui nunc ietu-
nauerunt, inciderũt in prædones Iudæos: imò ue-
rius omnibus prædonibus sæuiore, quicq; grauioribus
malis afficiũt eos qui in ipsos incidũt. Neq;
enim uestes illorum lacerarunt, neq; corpori insi-
xerunt uulnera, quemadmodum illi tunc fecerũt:
sed animam sauciarunt, multisq; uulneribus illis

infectis sic abierũt illos relinquentes in fovea pec-
cati iacetes. Ne igitur dissimulemus talem tragœ-
diam calamitatemq; neq; prætereamus inclemen-
ter tam miserabile spectaculum. Quinetiam si alij
hoc fecerint, tu ne feceris. Ne dixeris apud temet
ipsum, homo sum mundanus, uxorem & liberos
habeo, ista sacerdotũ sunt, ista monachorũ. Neq;
enim Samaritanus ille hæc dicebat, ubi nunc sacer-
dotes, ubi nunc pharisæi: ubi Iudæorũ doctores?
sed perinde quasi uenatũ quempiam maximum
nactus esset, ita lucrũ arripuit. Et tu igitur quum
uideris aliquẽ egentem curatiõe uel corporis uel
animæ: ne dicitis apud teipsum, quare ille & ille
eum non curauerunt, sed à morbo libera. Ne pe-
tas ab illis causas negligentie. Si inuenieris aurum
iacens, non dicitis apud teipsum, quare ille aut ille
hoc non sustulerunt, sed festinas ante alios rapere.
Itidẽ & de fratribus collapsis cogita, putatoq;
te thesaurum reperisse, nimirum occasionem illis
medendi. Etenim si instillaueris illi uelut oleũ ser-
monis doctrinã, si obligaueris humanitate tempe-
rantiaq; uulneratum, si sanaueris, ille te faciet di-
torem quouis thesauro. Qui enim eduxerit pre-
tiosum ex indignitate, tanq; os meum erit, inquit
ille. Quid huic poterit equiparari? Quod neq; ie-
iunium, neq; humi peractæ cubationes, neq; per-
uigilia, neq; aliud quippiam potest efficere, efficit
fratris procurata salus. Cogita q; multa tuum os
frequenter peccauerit, q; multa uerba obscena
protulerit, q; multa conuicia, quam multa maledi-
cta euouerit, & omnino suscipies collapsi curã.
Nam hoc uno benefactio omẽm illam delere ma-
culam poteris. Et quid dico delere facies ut sit os
tuũ, sicut os dei. Quid huic honori possit equipa-
rari? Non enim ego ista polliceor, ipse deus hoc
dixit. Si unum quempiam eduxeris, inquit, ut os
meum, erit os tuum, purum, sanctumq;. Ne igitur
negligamus fratres, neq; prætereũtes dicamus,
q; multi sunt qui ieiunant, quam multi intercepti
sunt, sed curam habeamus illorum, etiam si multi
sint qui ieiunauerunt, tu ne traducas, neue in fabu-
lam uertas ecclesiæ calamitatem, sed medere po-
tius. Et si quis dixerit, multi ieiunauerũt, obtura illi
os, ne fama diuulgetur, eiq; dicitis: Ego quidẽ non
nouit, deceptus es homo, mētirisq; dicens illos es-
se multos. Ac delatori quidem impone silentium,
cæterum eos qui intercepti sunt ne neglexeris: ut
utrinq; multa securitas cõtingat ecclesiæ, tum ex
eo quod fama nõ sit euulgata, tum inde quod eos
ipsos interceptos ad sacrum gregem reduxeris.
Ne igitur obambulantes referamus qui peccau-
erint, sed festinemus ut eos qui peccarunt, corriga-
mus. Est enim praua cõsuetudo tantum accusare
fratres, nec illorum curam habere, traducere ma-
la infirmorũ, nec mederi. Auferamus igitur hanc
prauam consuetudinem charissimi. Neq; enim ea
mediocrem pestem inuehit. Et quo pacto ego di-
cam. Audiuit aliquis ex te quod multi cum Iudæis
ieiunauerint, minime q; expendens quo animo di-
xeris, in aliud id quod dictum est, detorsit. Rursus
ille parum attentus, alteri hoc ipsum elocutus est,
deinde

quare nõ ex-
pedit publica
uoluntatem pec-
cantium

2. Reg. 1

deinde paulatim hac mala fama crescente, ma-
gnum quidem probum offunditur ecclesiæ: his
uero qui pereunt nulla affertur utilitas, quin po-
tius grauissima noxa, tum his tum alijs. Etiã si pau-
ci fuerint, nos tamẽ eos rumoribus malis multos
facimus: et eos qui stant, imbecilliores reddimus,
& eos qui ad casum procliuẽ sunt, impellimus.
Frater enim audiens esse multos qui ieiunauerunt,
ipse negligẽtior erit: Deinde rursus qui infirmior
est, hoc auditò, accurret ad multitudinem eorum
qui ceciderunt. Ne igitur uel super hoc, uel super
alio quouis improbo facto gaudeamus, etiam si
multi fuerint peccatores, traducere eos ac dicere
multos esse, sed potius obturemus os, & coercea-
mus. Ne mihi dixeris multi sunt qui ieiunauerunt,
sed corrige multos. Non ideo mihi consumptum
est tantũ uerborum, ut accedes multos, sed ut ex
multis facias paucos, imò potius ne paucos qui-
dem, sed & hos ipsos etiã sanes. Ne itaq; traduxe-
ris peccata, sed medere. Quẽadmodum enim qui
traducunt, & in hoc tantũ uacant, etiã si pauci fue-
rint qui peccauerunt, faciunt ut multi esse puten-
tur: sic qui cohibet ac silentium imponunt tradu-
ctoribus, lapsorũq; curam habet, etiã si multi fue-
rint & eos ipsos facile corrigũt, nec quenq; sinũt
ex horũ fama lædi. Non audistis quod Dauid de-
plorans Saulem dixit, Quomodo ceciderunt po-
tentes? Ne annũtiaueritis in Geth, neq; prædica-
ueritis in uijs Ascalonis, ne latentur filie incircu-
cisorum. Quod si ille rem manifestam noluit tra-
duci, ne aduersarijs gigneret uoluptatẽ: quãto ma-
gis non oportet hæc efferre ad aures alienas, sed
potius ad nostras, ut neq; hostes audientes gau-
deãt, neq; nostri te cogita cõcidant, sed oportet
cohibere rumorẽ, & undiquaq; compescere. Ne
mihi dixeris, hoc illi dicebant, apud te ipsum con-
tine uerbũ. Quemadmodum tu non poteris tace-
re, ita nec ille poterit hæc apud sese cõtinerẽ. Hęc
non de hoc præsentẽ tantum ieiunio dico, sed de
cæteris etiã innumerabilibus peccatis. Ne hoc cõ-
sideremus tantum, an multi sint abrepti: sed illud
consideremus, quomodo illos reducamus, ne ex-
aggeremus res hostiũ, ac nostras deiciamus: ne
illos potentes ostendamus, nostras uero res imbe-
cilles: sed omnia potius in contrarium faciamus.
Nouit etiam fama uel deicere, uel erigere animũ.
Ideoq; moneo ut illos rumores augeamus, qui res
nostras attollunt, magnasq; uideri faciũt: non au-
tem illa fratres exaggeremus, quæ toti sodalitati
dedecus offundũt. Cõtã, si quid audierimus bo-
ni, apud omnes proferamus: si quid uero mali pra-
uicq; apud nos ipsos occultemus, idq; ut tollamus,
nihil nõ faciamus. Et nunc obambulemus, curio-
se scrutemur, contemplemur eos qui lapsi sunt, et-
iam si in aedes oporteat ingredi, ne grauemur.
Quod si ignotus fuerit, nec ulla ex parte ad te per-
tinens is qui cecidit, scrutare, esto curiosus, quem
habeat amicum aut necessarium, & cui maxime
obtemperet, hoc assumpto ingrediẽ in aedes, ne
pudescas, neq; erubescas. Si ingrediẽs pecuniam
postulaturus, aut beneficium accepturus ab illo

aequum erat erubescere. Cæterũ quum pro illius
salute ingrediendi occasionem cepetis, liberatus
es ab omni crimine. Asside sanè, loquere cum illo;
alijs de rebus facto sermonis exordio quod corre-
ctio careat suspicione. Dic mihi laudas ne Iudæos
eo quod Christum crucifixerint, quodq; eum cõ-
uictijs afficiant, & legis transgressorem appellant?
Profecto nõ sustinebit si fuerit Christianus, etiã si
millies Iudæizet dicere, laudo: sed obturabit au-
res, dicetq; tibi absit. Bono animo sis homo, quũ
ab ipso ceperis cõsensum unius ploquij. Rursus
assumito dicẽs: Quomodo igitur cum illis, dic mi-
hi, quomodo particeps es festi? quomodo cum il-
lis ieiunas? Post hæc accusa illorum improbitatẽ,
expone omnem iniquitatem, quam superioribus
diebus narrabam apud uestram charitatem, à lo-
co, à tempore, à templo, à prædicatione propheta-
rum redargui: ostende quomodo frustra & incas-
sum omnia faciunt, nec unquam ad pristinum sta-
tũ redituri sunt, quodq; fas illis nõ est extra Hie-
rosolymam quicquam tale facere. Ad hæc cõmo-
nefacias gehennę, formidandi tribunalis Christi,
eorum quæ nostram causam illic uel leuatura uel
grauatura sunt, quodq; illorum omnium redditu-
ri sumus rationem, quod ultio non parua reposi-
ta est eis qui talia audet. Commonefacito & Pau-
li dicentis: Quicumq; in lege iustificamini à gratia
excidistis: & rursus comminantis, Si circumcidi-
mini, Christus nihil uobis proderit: dicitõq; quod
quemadmodum circũcisio, ita & ieiunium Iudæi-
cum è cœlis expellit ieiunantẽ, etiam si habuerit
alia innumerabilia benefacta. Dic, quod Christiani
propter hoc uocamur & sumus, ut Christo paream-
us, non ut ad hostes curramus. Quod si præte-
xat curationes aliquas, dixeritq; tibi, pollicentur
remediũ, & ideo ad illos curro: patefacito illi im-
posturas, incantationes, applicaturas, ueneficia.
Neq; enim alio modo uidetur mederi, neq; enim
uere medentur. Absit. Quin ego quidẽ illud lon-
ge mirabilius dicam, etiam si uere sanarent, satius
tamẽ esse emori, quam ad Christi hostes accurre-
re, itaq; sanari. Quid enim prodest curare corpus,
an ima pereunte? Quid autem lucrũ, aut quid sola-
tij nanciscamur, mox conspiciendũ in ignem æter-
num? Nam ne dicerent ista, audi quid dicit domi-
nus: Si extiterit propheta in te, aut somnium so-
mnians, & dideritq; signum ac prodigium, euen-
eritq; signum ac prodigiũ sicut loquutus est, dixe-
ritq; eamus & seruiamus dijs alijs: ne auscultetis
propheta illi, quoniã tẽtat uos dominus deus ue-
ster, an diligatis ipsũ ex toto corde uestro. Quod
dicit tale est: Si quis, inquit, ppheta dixerit, Pos-
sum excitare mortuum, mederi cæco, sed obtẽpe-
rate mihi, adoremus demones, immolemus ido-
lis. Deinde si qui hæc loquitur, possit mederi cæ-
co, aut excitare mortuum: nec ista præstanti credi-
deris, inquit, eò quod deus tentans te, permisit ut
ille hoc possit, non quod ille non nosset tuum ani-
mum; sed ut tibi probationis occasionem exhibe-
ret, an uere diligeres deum. Est autem amantis, et-
iam si exanimẽs ad uitã reuocent qui nos conan-

Gal. 5

Deut. 13

tur ab amato distrahere, nequaquam tamen ab amato deficere. Quod si hæc dixit Iudæis, multo magis ad maiorem sapientiam inuitavit eos, quibus resurrectiois ostium aperuit, quibus præcepit ne in rebus præsentibus figerent amorē, sed spes omnes ad uitam futuram transferret. Sed quid dicit? Affligit te, premitque corporis morbus? Atqui nondum tanta passus es, quanta beatus ille Iob, imò ne minimam quidem partem malorum illius. Siquidem postquam simul interfissent greges & armenta cum cæteris omnibus, in prædā abductus est & puerorum totus chorus, eaque omnia uno die peracta sunt, ut non modo natura calamitatum, uerum etiam perpetuitas deicere posset athletā. Post hæc omnia uulnus accepit letale, uidit uermes toto undique corpore scatentes, nudusque sedit in sterquilinio, publicum ijs qui aderant calamitatis spectaculum, ille iustus, ille pius, ille ab omni malo opere abstinentes athleta. Ne hic quidem erat malorum finis, sed dolores addebantur diurni pariter ac nocturni, nouaque quædam & admirabilis illum fames oppugnabat; Auenā, inquit, uideo cibum meum, probra quotidiana, scommata, risus: Nam famuli, inquit, mei, & concubinarum mearum filij insurrexerunt aduersum me, & in somnis terrores, cogitationum perpetua quædam fluctuatio. Atqui uxor consilium dedit, ut ab his omnibus malis liberaret, ita loquens: Dic aliquod uerbum aduersus dominum, ac morere. Dic, inquit, blasphemiam, & ab urgentibus malis liberare. Quid igitur? Num subterit sanctum illum uirum mulieris consilium? Imò contrarium fecit, magisque sibi sumpsit alas, sic etiam ut increparer uxorem. Potius enim duxit, maioribus afflicti cruciarique doloribus, innumeraque perpeti mala, quam blasphemiam ulla tantorum malorum relaxationem consequi. Itidem & ille qui triginta octo annis de reclusus fuerat in infirmitate sua, singulis annis cur rebatur ad piscinam, & singulo quoque anno repellatur, nec assequeretur sanitatem: sed quotannis conspiciebat alios sanari, propterea quod multos haberent a quibus curarentur, se uero quoniam nullos haberet qui ipsum exhiberent, in perpetua manere paralyti. Ne hic quidem confugit ad diuinos, non adijt incantatores, aut prosiliit ad eos qui per applicaturas promittunt sanitatem, sed expectauit diuinam opem, eoque tandem admirandam quandam & inauditam sanitatem adeptus est. Lazarus autem cum fame, cum morbo, cum solitudine per omnem uitam colluctatus est, non triginta & octo annos uersatus in his, sed per omne uitæ tempus. Sic igitur & expirauit in diuitis uestibulo iacens, contemptus, irrisus, esuriens, canibus obiectus pabulum. Sic autem illius corpus debilitatum erat, ut nec canes irruentes ulceraque illius lingentes posset abigere. Haud tamen quærebat incantationem, non petala circumligauit, non expertus est imposturas, non ueneficos ad se uocauit, nec aliud quicquam uetitarum artium tentauit, sed prius habuit illis immori malis, quam ulla ex parte deserere pietatem. Quam igitur ueniam

nos impetrabimus, qui cum illi in tantis malis perdurarint, ob febriculam, aut leue uulnus procurrimus ad synagogas, ueneficos & impostores in ædes nostras accersimus? Non audisti, quid dicat scriptura: Fili si accedis seruiturus domino, præpara animam tuam ad tentationem: dirige cor tuum, & perdura in morbo ac paupertate: in illo fidens esto. Sicut in igni probatur aurum, sic homo fit acceptus in camino detectionis. Si tu famulum flagris cecideris, & ille triginta aut quinquaginta plagis acceptis, illico prouocet ad libertatem, aut deferat tuum dominium, & ad alios quospiam sese conferat, qui te oderint, eosque in te concitet: dic mihi, num is abs te ueniam impetraturus sit? An quisquam pro illo poterit esse patronus? Nequaquam. Quis ita tandem? Quonia officium est heri, punire talem famulum. Non ob id tantum, uerum etiam ob hoc: quod si fugiendum erat, non ad hostes & ocores domini prioris oportebat fugere, sed ad amicos & cognatos. Proinde tu quoque si uideris te puniri a deo, ne profugas ad inimicos Iudæos, ne magis etiā illos in te prouoces, sed ad amicos illius martyres ac sanctos, qui illi placuerunt, quique multam apud illum habent auctoritatem. Sed quid loquor de famulis & heris? Filius non poterit hoc facere, nec abnegare cognationem quam habet cum patre. Nam & naturæ leges, & leges ab hominibus institutæ, sic præscribunt, etiam si flagris cadat pater, si a mensa depellat, si ædibus exigit, si quocumque modo puniat: iubent omnia fortiter perpeti, nec ullam illi ueniam concedunt, nisi paruerit peruleritque. Etiam si filius cæsus innumeras querimonias deplorans proferat, hæc uerba audit ab omnibus: Pater est qui cecidit ac dominus, habetque potestatem in te quod uult faciendi, & oportet omnia placide ferre. Ergo famuli quidem ferunt dominos, filij parentes, frequenter & præter æquum punientes: tu uero non sustines deum te corripientem, qui plus habet in te iuris, utpote uerè dominus, qui plus te diligit quam pater, quique nihil per iracundiam, sed omnia facit in tuam utilitatem: sed si leuis aliquis morbus acciderit, illico resiliens ab illius dominio, ad demones accurris, & ad synagogas confugis? Et quam tandem post hæc ueniam consequeris? Quo pacto ualebis illum denuo tibi propitium reddere? Quis potius nec alius quisquam pro te deprecari poterit, etiam si tantum ualeat apud deum auctoritate quantum Moses. Non est, inquam, quisquam qui hoc facere poterit. Non audis quid deus loquatur ad Hieremiam de Iudæis: Ne depreceris pro populo isto, quonia si surrexerit Moses & Samuel, non exaudiam illos. Adeo sunt peccata omnem remissionem superantia, queque nullam recipiant excusationem. Itaque ne tantam in nos prouocemus iram, etiam si uideantur aliqui febrē incantamentis sedare, non enim uerè sedant: tamen aliam in conscientiam inducunt febrem, ratione singulis diebus stimulante, conscientiaque flagellante ac dicente: Impie fecisti, iniquitatem perpetrasti, uiolasti foedus cum Christo iusto, ob paululum bonæ ualitudinis, pietatē

Cap. 7. 11

pietatem deseruisti. Num tu solus hæc passus es? An non alij multo quam tu acerbiore passi sunt? Attamen nullus illorum tale quid ausus: tu uero mollis ac dissolutus animam tuam oppigneraisti. Quomodo excusaberis Christus? quomodo illum implorabis precibus? qua conscientia post hæc ingredieris ecclesiam? quibus oculis uidebis sacerdotem? qua manu sacram attinges mensam? quibus auribus audies scripturas, quæ illic leguntur? Quum his stimulis quotidie ratio te punget urgetque, quum conscientia flagellabit, rursus ipse dicet: Quæ hæc est sanitas, quum intus tam multas habeam cogitationes accusatrices? Quod si perduraueris paulisper, eosque qui uel incantationem aliquam canere uoluerint, uel applicationes aliquas applicare corpori, multa etiam cum contumelia tuis ex ædibus eieceris: protinus ab ipsa conscientia refrigerationem acceperis. Etiam si milites exurat febris, anima tua quouis liquore, quauis irroratione meliorem utilioreque mitigationem adducet. Quemadmodum enim postquam receperis incantationem, sanusque factus fueris, miserius affectus es ijs qui febre laborant, dum tecum reputas peccati magnitudinem: sic nunc quoque etiā si febricitaris, innumeraque patiaris mala, repulis impijs illis, quouis sano melius eris affectus animo, gestiente præ gaudio conscientia ac laudante te probanteque ac dicente, euge euge, heus homo Christi seruus, fidelis uir, athleta pietatis, qui malueris molestijs immori que deserere tuam pietatem, proximo secundum martyres loco stabis in illo die. Quemadmodum enim illi præoptarunt cædi flagris torquerique, ut ad honorem peruenirent: ita tu quoque hodie præoptasti flagellari torquerique a febre uulneribusque, ne abijceres pietatem, non incantamentis, non applicaturis ac spebus istiusmodi inescatus, neque sensu prementium dolorum delectus. Nā et si te non auferat hæc febris alia prorsus auferet, et si nunc non moriamur, tamen post hæc moriemur. Mortale corpus sortiti sumus, non ut illius cupiditatibus obtemperantes impietatem amplectamur, sed ut illius affectionibus ad pietatem abutamur. Hæc enim corruptibilitas, & hoc ipsum mortale corpus si sobrii fuerimus, nobis est materia probationis, multamque nobis in illo die præstabit fiduciam, non autem in illo solum, uerum etiam in præsentī uita. Siquidem quum eieceris incantationes multa cum contumelia ex ædibus tuis, omnes hoc auditu collaudabunt, mirabuntur, & inter se dicent: Ille laborans ægrotansque plurimis exhortationibus, incantationibus, consulentibus, ut magicis quibusdam incantamentis uteretur, non accessit: sed respondit, Satius est hoc pacto mori, que deserere pietatem. Ad hæc consequentur multi plausus ab his qui audierint, cunctis stupentibus, deū glorificantibus. Hoc quot statuis erit tibi honorabilius? quot imaginibus magnificentijs, quanto honore insignius? Omnes laudabunt, oēs tuā felicitatem prædicabunt, oēs te corona dignum iudicabunt. Præterea ipsi quoque meliores fient, ac uicissim tuū exemplū amulabunt, imita-

buntque fortitudinem, & si quis alius tale quippiam fecerit, tu mercedem feres, qui exempli fueris auctor. Neque tantum consequentur laudes recte factorum, uerum etiam celerrima morbi leuatio, quum ipsa tua præclara uoluntate conciliante tibi deum ad maiorem beneuolentiam, tum sanctis omnibus gratulantibus tuæ promptitudini, atque ex intimo corde pro te preces fundentibus. Quod si hic talia sunt præmia fortitudinis huius, cogita quantas illic recipies coronas, quum angelis omnibus præsentibus, omnibus archangelis, Christus adueniens prehensa manu tua in medium te illud theatrum produxerit, cunctisque audientibus dixerit: Hic homo quum aliquando febre correptus esset, multis ipsum exhortantibus ut a morbo liberaret propter nomē meum, ac reuerentiam quam habet erga me, ne quid offenderet meam bonitatem, omnes qui pollicebant ipsi damnatarum artium præsidio sanitatem, repulit, cumque ignominia reiecit, ac præoptauit emori potius morbo, que deserere meam beneuolentiam. Etenim si eos qui ipsi potius dederunt, qui uestierunt, qui cibum dederunt, in mediū adducit: multo magis adducet eos qui propter ipsum optarunt obnoxij esse & affligi febre. Neque enim simile est dare panem ac uestem, & morbum diutius perferre. Imò hoc illo multo malus est. Quanto enim laboris ac doloris plus toleratum fuerit, tanto etiā corona erit magnificentior. Hæc & sani meditemur, & ægrotantes inter nos colloquamur, & si uiderimus nos ipsos aliquando febre intolerabili correptos, illud apud nos ipsos dicamus: Quid autem si nobis allicunde intentata lite ad tribunal rapiamur, moxque sublati nudentur latera, an non necesse fuerit omnino perpeti, idque nullo lucro nullaque mercede? Hoc & nunc cogitemus, proposita sit etiā tolerantie merces satis magna, ut leniat collapsum animū. Sed molesta est febris. Verū oppone illi incendium gehennæ, quod effugies omnino, si uolueris istam febrim cum omni tolerantia perferre. Reputa tecum que multi passi sunt apostoli, considera iustos perpetuo in afflictionibus fuisse, recordare beati Timothei, qui nunquam ab aduersa ualetudine respirauit, sed ab adolescentia iugi morbo erat obnoxius, idque Paulus declarans dixit, Modico uino utere propter stomachum tuum ac frequentes infirmitates tuas. Quod si ille iustus, ille sanctus, ille qui orbis præfecturam suscepit, qui mortuos excitauit, qui demones abegit, qui morbos innumerabiles in alijs correxit, tam acerba passus est: quam excusationem habebit qui tumultuatur ac deficit in morbis temporarijs? Non audisti scripturam dicentem, Quem diligit dominus castigat, flagellat autem omnem filium quem recipit: Quam multi frequenter optarunt martyrij coronam accipere? Hæc est parata martyrij corona. Non enim is modo martyrium peragit, qui iustus sacrificare, potius ducit emori, uerū etiam seruante quod iustum est, ac sponte propter deum mortem accerere, manifestum est martyrium. At ut intelligas hoc esse uerū, recordare quod Ioannes Baptista mortuus sit, & qua de

1. Tim. 5

Heb. 12

causa, & quamobrem, quomodo Abel. Neuter enim horum uel altare uidit incensum, uel statuam positam, uel iussus fuit immolare demonibus: sed ille quidem quia tantummodo reprehendit Herodem, decollatus est: hic uero quonia deum meliori sacrificio honorauit quam frater, occisus est. Nunc igitur priuati sunt martyrii corona. At quis hoc audeat dicere? quandoquidem ipsum etiam mortis genus sufficit ad omnibus persuadendum, quod inter primos martyres celebrantur. Quod si etiam diuinam sententiam super his prolatam queris, audi quid dicit Paulus. Nam quae ille loquitur, sine dubio spiritus sunt. Puto enim, inquit, quod spiritum dei habeam. Quid igitur hic dicit? Exorsus ab Abel quem dixisset, quod maiorem hostiam Abel praeter Cain obtulisset deo, & propter hanc mortuus adhuc loqueretur: deinde digressus ad prophetas ac decursa serie usque ad Ioannem, dixisset, occisione gladii mortui sunt, alij uero disticti sunt, multis & diuersis mortis generibus commemoratis, subiicit hoc modo: Itaque nos quoque tantam habentes circumstantiam nos nubem martyrum abiectione omni segnicie, & tenaciter inhaerente peccato, per tolerantiam curramus. Vides quod etiam Abel appellauit martyrem, & Noe & Abraham & Isaac & Iacob, nam & isti propter deum mortui sunt. Quemadmodum inquit Paulus, quotidie morior: at qui non mortuus est, sed proposito tantum perpellus est mortem: Sic & tu si repuleris incantamenta, ueneficia, ac magicas artes, etiam si morbo moriaris, martyr perfectus fueris, eo quod alijs pollutentibus morbi leuationem cum impietate, praeparas mortem cum pietate. Et haec nobis dicta sunt, aduersus eos qui iactant dicuntque demones mederi. Ceterum ut intelligas, ne hoc quidem esse uerum, audi quid Christus dicat de diabolo. Ille homicida erat ab initio. Deus dicit, homicida est, & tu ad illum tanquam ad medicum curris? Dic mihi quum accusaberis, quam rationem adferre poteris, qui credas horum imposturis esse fidendum potius quam Christi sententiae? Quum igitur deus dicat, homicida est: isti uero dicant, potest leuare morbos, nimirum repugnantes sententiae diuinae: tu recipiens maleficia illa, & incantamenta, nihil aliud quam ipsis factis tuis iudicas, istorum uerbis potius habenda fide quam Christi. Quod si diabolus homicida est, manifestum est quod illi seruientes demones sunt. Et hoc quoque te ipsis factis docuit Christus, qui permisit illos irruere in illam gregem porcorum, ut intelligeres quod eadem facturi fuerint hominibus. statimque praefocassent, si deus illis permisisset aduersus eos propria potentia ac uoluntate uti. Nunc uero ipse illos coercuit phibuitque; nec quicquam eis permisit facere aduersus homines: quod quidem ipsi potestate accepta in porcos declarauerunt. Etenim si porcis non pepercerunt, multo minus a nobis abstinuissent, si aduersus nos potestatem habuissent. Ne igitur dilecte fraudibus illorum abducaris, sed esto confirmatus in timore dei, ne similis illorum fias. Nam similes illorum sunt qui faciunt eadem, & omnes qui confidunt

in illis. Et quomodo ingredieris synagogam? Si signaris frontem tuam, illico fugiet praua potestas synagogam inhabitans: sin uero non signaueris, in ipsis foribus protinus arma abiecisti, mox nudus & inermem abreptum diabolus malis innumeris afficiet. Sed quid attinet de illis loqui? Nunc quod ipse quoque maximus peccator esse iudicatus, ad sceleratissimum illum locum accurrere, manifestum est ex ipso aduocandi modo. Etenim quoties illuc accedis, sturdes & famulos & amicos & uicinos fallere, turbesque ne te deferant ad sacerdotes: ac si quis detulerit, indignaris. An non igitur magnae demeritae sit, homines uelle fallere, quum deus qui uidet, ubique sit praesens, perfrecta facie tantum facinus audere? Sed non times deum? Ergo saltem ipsos reuerere Iudeos. Quibus enim oculos ipsos in teberis: quo ore alloqueris, profitens te esse Christianum, tamen ad illorum artes curres, & ab illis opem implorans? Non perpendis quantum risum in te effundent, quot scomata, quantum subsanationem, quanta dedecora, quantum irrisionem, quantum probram? Et si non palam, certe in sua ipsorum conscientia. Proinde dic mihi, haecne sunt tolerabilia? haecne ferenda? Etiam mille mortes sint oppetenda, & non ferenda mala tolerare sit necesse: multo satius erat omnes illas perpeti molestias, quam istis scelestis risui & ludibrio fieri, praeterea cum mala conscientia uiuere. Haec non dico ut audiat tantum, uerum etiam ut his moribus laborantes sanentis. Quemadmodum enim illos incusamus, quod ad sceleratissimum illud theatrum, & impiam illam aberrant synagogam: sic & uos, quod infirmos corrigere non uultis. Non igitur hoc est quod quaeritur dilecte, ut huc ingressus tantum audias quae dicuntur. Nam id quidem etiam ad condemnationem facit, quum auditis sermonibus non adiungis operum demonstrationem. Etenim propterea Christianus es, ideo hoc nomen accepisti, ut Christum imiteris, eiusque legibus operum exhibitione pareas. Quid autem ille fecit? Non Hierosolymis desiderans uocauit ad se aegrotos, sed obambulabat ciuitates ac uicos, geminos curas morbos, tum animi, tum corporis: attamen poterat eodem in loco sedens omnes ad se attrahere, non tamen hoc fecit, nobis praebens exemplum, ut obambulamus & quaeramus eos qui pereunt. Rursus hoc etiam parabola de pastore significauit: non enim desidebat cum nonaginta ouibus, expectans donec quae aberrauerat ueniret ad ipsum, sed abiit ipse & inuenit, inuentaque gestauit humeris ac reduxit. An non uides medicos quoque hoc ipsum facere? Non cogunt aegrotos lecto decubentes ad ipsorum aedes delerri, sed ipsi accurrunt ad eos. Hoc & tu facito dilecte, sciens hanc presentem uitam esse breuem: quodque nisi haec lucra parauerimus, nullam illi sumus habituri salutem. Saepe una anima quam lucrati fuerimus, potest innumerabilis peccatorum pondus abolere, animaque redimenda fieri pretium in illo die. Cogita quamobrem propheta, quamobrem apostolus, quamobrem iusti, quamobrem frequenter angeli missi sint, quapropter ipse primogenitus

genitus filius ac uerbum dei aduenit. An non ut homines seruariet: an non ut eos errantes reduce-ret? Hoc idem fac agas tu quoque pro uiribus tuis, omnemque studium ac sollicitudinem impendas ad reducendum eos qui aberrarunt. Ad haec uos singulis concionibus adhortari non cesso: siue mentem adhibeatis siue non adhibeatis, ego dicere non desinam. Nam hanc legem nobis deus praescripsit, ut siue audieritis, siue non audieritis, hoc ministerium impleam. Et si quidem audieritis ea quae dicuntur, multa cum uoluptate hoc ipsum faciemus. Sin autem neglexeritis ac per insignem socordiam contempseritis, nobis quidem ex uestra inobedientia nullum futurum est periculum: (quandoquidem quicquid erat nostrum, praestitimus) attamen quanquam non periclitamur nos qui praestiterimus omnia quae in nobis sunt, dolemus tamen quod uos ac sabimini in die illo. Non enim absque periculo uobis erit audire, si non accesserint opera. Audi igitur quomodo Christus accusans doctores sermonem occultantes, etiam his qui docent, loquitur. Quum enim dixisset: Oportuit deponere pecuniam meam apud mensesarios: & adiecisset, Ego ueniens cum usura utique repetissem illam: ostendit, quod postquam audierit (nam haec est pecuniae depositio) qui accipit doctrinam, usuram facere oporteat, tanquam domino reperturum. Usura autem doctrinae nihil aliud est, quam operum exhibitio. Ergo quonia nos quoque deponimus pecuniam in aures uestras: necesse est, ut uos reddatis usuram domino, hoc est, salutem fratrum uestrorum. Itaque si haec ipsa quae dicuntur tantum detinueritis, nihil ex his lucrifacientes: metuo ne eandem detis poenam, quam dedit ille qui defoderat talentum. Nam ille propterea manibus ac pedibus uinctus in tenebras eiectus est externas, quonia non deprompsit in alios quae audierat. Ne igitur nos quoque eadem patiamur, eum qui quinque talentis acceptis duo lucratus est imitemur, etiam si sermonem, etiam si pecuniam, etiam si corporis laborem, etiam si preces aut aliud quippiam, quicquid illud fuerit, proximo seruando insumere oportuerit, ne grauemur: ut undecunque talentum nobis a deo traditum pro sua quisque portione multiplicantes, possimus illam beatam audire uocem, Euge serue bone & fidelis, in paucis fuisse fidelis supra multa te constitua, intra in gaudium domini tui, quam nobis omnibus audire contingat, gratia & benignitate domini nostri Iesu Christi, qui cum & per quem patri gloria simul cum sancto spiritu in secula seculorum, Amen.

THEODORI GAZAE THESSALONICENSIS ad Alphonsum regem praefatio in orationes de incomprehensibili dei natura, diui Ioannis Chrysostomi, quas Graeco in Latinum uertit.

Vndem regem, & pontificem olim fuisse accepimus, diue Alphose rex in clyte, tanquam regis officio is sumgi non posset, qui minus iura & rationes rerum sacrarum tenebat, quas

nosse pontificis certe interest. Romani itaque tui, gens armis prestantior ceteris omnibus, ingenio autem, doctrina, & deorum cultu facile cum Graecis etiam conferenda, homines praeditos sacerdotio potius Reipublicae praesse censuere: & uehementius de summo pontifice, quam de consulatu solabant contendere: quippe qui ita sese dignius rem publicam regere credi posse arbitrarentur, si profiteri cognitionem partis quoque diuinam uiderentur. Graecis item hominibus haec eadem opinio semper & probata, & summo in studio habita est. Vnde apud Athenienses inter nouos illos, et primarios magistratus regia dignitate praeditus is enumerabatur, qui dearum Cereris & Proserpinae mysterijs, & Mineruae ludis praeseter, & sacra urbis praecipua faceret: ad quem causa uel impietatis, uel sacerdotij, uel cuiusuis de religione controuersiae deferretur: qui iura matrimoniorum discerneret, & unus ex principum numero, cum sancto Areopagitano senatu de homicidijs iudicaret. Ad haec Iudeorum genti, cuius nobilitate Iosephus cognomine Flauus insignis autor, duobus libris, quos contra Appionem Grammaticum scripserat, late ac perpulchre aperuit, id fuisse in more certum est, quandiu reges tales siue diuinitus, siue optimo iudicio hominum crearentur, ut reipublica bona & seruarentur & auerentur. Aegyptios praeterea, quos bonarum artium, & religionis studium singulare nobilitari, atque etiam Persas, Medos, Indos, gentes nominis magni, suos reges uel ex sacerdotum ordine facere, uel maxime familiaritate sacerdotibus deuinctos habere solitos legimus. Ita omnes quasi duce natura regentem, regem, quem peritum esse rerum humanarum oportere censerent, eundem haudquaquam diuinarum esse ignarum patiebantur: & ut gens quaeque magis ad rempublicam probam & laudabilem accederet, ita diligentius id seruauit semper, & coluit. Verum haec nostra aetate, sic institutum uidelicet a primis Christianae religionis temporibus usque habetur, ut non idem & reges sint, & pontifices: credo ob eam potissimum causam, quoniam regi facilius posse existimabant, si duo quidam, quorum alter rebus humanis, alter diuinis praeseter, crearentur. Quam obrem & si uterque, tam rex quam pontifex, sine altero exequi officij quidem sui ratione autoritateque posset uices rei tum diuinae, tum humanae, tamen digestum in duas personas est. Vnde fit, ut rex saepius res sacras sibi uendicare iure suo existimet, & pontifex non alienam adire prouinciam arbitretur, si quando rem attinentem ad regem sibi attribuat: quod ceterorum quoque officiorum collegis uisuenire conspicuum est. Cedere tamen & rex pontifici debet, & regi pontifex: & alterum seruari ab altero, quantum constitutum delegatumque a maioribus est, oportere existimamus. Quod est si minus diuinam rem facit, minusque iudex constitutus est rerum sacrarum, quas ecclesia suo uocabulo spirituales appellat: tamen rationes nosse earum rerum, & quemadmodum agi singula Christianae religionis debeant, minime igno

ignorare pulchrum proculdubio est, & maiestati regiae consentaneum. Quocirca tu ut semper hoc ita esse iudicasti, ita semper dedisti operam, ne quid desit, quod te regem minus perfectum absolutumque ageres; atque ita effectum est, ut te ceteris nostrae aetatis regibus elegantiore, & plane cum illis, quorum memoriam & laudem seruauit seculum, comparandum omnes & censeamus & praedicemus: ac nisi mentiri quis uelit, & uerba contra quam sentit facere (quod non hominis grauis & ueri, sed assentatoris est) te quisque adeo religione, & rerum diuinarum scientia ceteris principibus antecellere affirmauerit: ut non cui te comparet, quareat, sed cuius unius exemplo ceteros omnes ad eam ipsam praecelaram uirtutem hortetur & moneat. Quis enim ex tot terrarum orbis principibus te pietate, insignior? quis diuini cultus obseruantior? quis ordinem sacerdotum sibi deuinxit familiarius, uel plura sua pietatis reliquit monumenta? Quis autem acutius de rebus diuinis, aut subtilius potest differere? Ceteri prorsus uel eo te nentur errore, ut putent parum attinere ad principem rerum diuinarum cognitionem: uel cum eam probarent studerentque adipisci, uoluntate quidem proxime accesserunt ad laudem, sed doctrina atque ingenio tanto te existunt inferiores, ut non minus theologiae princeps, quam facultates & copia rerum ciuiliu iure inter principes habearis & nomineris. Sed cur praeter ceteris principibus te consideres, quando ne hominibus priuatis, qui in hoc studio uersantur, amplius quicquam superesse quam tibi percipimus? Quoties Narcissus Veridunensis, & uir & theologus singularis, argumentis, quibus uel respondisses, uel obiecisses, recitatis in frequenti omnium doctorum conuentu, ratione demonstrauit euidentissima ita esse, ut qui te uita disputat, non regie maiestati, sed exquisitae tuae doctrinae uirtutibus cedant, & uictore te inuisti interdum constent. Quoties eiusdem scientiae professores alij ultro, sed animo inuito, ut uerbo Homeri utar, expertos in se fuisse fateri, quod Narcissum doctorem sapenunero explicasse retuli, uidimus. Ita fit ut maiorem in modum tuum admiremur ingenium, quo praeter ceteras uirtutes ingenuas, quas tam multas complexus mirifice es, thelogiam tam pulchre consequi potuisti: quae res & si honestissima & grauisima est, tamen ob percipiendi difficultatem uix a paucissimis queritur. Ita merito unius tu uehementissime laudaris ab homine probato & laudato, Bessarione Pontico Romane ecclesiae cardinali, quem desiderium tui uisendi Neapolim ad te duxit, ac mensem iam quartum tenet apud te summa cum delectatione, laude & admiratione tuarum uirtutum & operum. Laudat hic sapiens uir, & religionibus uenerandus te regem & sapientem, & religionis tum cultorem, tum defensorem egregium: bona animi tui commendat homo, cui certe omnium consensu contigit, ut literarum Graecarum sit facile princeps, Latinarum autem tantum teneat, quantum nemo ad huc Graecorum consequi potuit: effert summis lau-

adibus prudentiam, ingenium, doctrinam, mores, denique praestantiam tui animi. Vir qui praesui animi magnitudine admodum paucos solet laudare, te tamen ita is admiratur, exosculatur, & complectitur animo, ut uix possit abs te discedere. Offendit hic porro quanti tuam doctrinam faceret, cum libros, quos Aristoteles nobilis philosophus de rebus diuinis inscriptos Metaphysica edidit, hos diligentissime tibi in Latinum conuertisset sermonem, ac tuo dicasset nomini: ut quos ille Alexandro regi sapienti per quam gratos composuit, isdem ad te interpretati mitterentur regem theologum, ac longe rebus diuinis edoctiorem, quam de rege Alexandro coniectari ex his quae accipimus, liceat. Te igitur religionis obseruantissimum, & Christianae doctrinae studiosissimum regem, si operibus non modo, quae ad rem attinent militarem, uerum etiam quae summam religionis sunt, adire censemus, non inepte id agimus, nec ea offerre uideamur, quae minus te delectent & moueant. Quam ob rem post Mauritij illos de militari libris, quos anno superiori obtuli tibi, ut iudici peritissimi eorum, quae imperator ille & gessit & scripsit: has de incomprehensibili dei natura orationes quinque, Ioannes Antiochensis, cognomine Chrysostomi, doctoris ecclesiae singularis, conuertit & legendas propterea tibi obtuli, ut uel ex hac mea interpretatione, & ingenio, et dicendi copiam eius doctoris perciperes, & te sacro sermone, ut soles, oblectares. Fuit is certe facundior ceteris Christianae religionis doctoribus, & copiosior. Et quamquam more ecclesiae, uel in grauitate sermonis, uel in exquisito Atticae linguae usu negligetior, aut Gregorio, aut Basilio eiusdem professoribus, & praedicatoribus Christianae religionis, tamen in exponendis sacris codicibus, cum magna utilitate populi ad dilatandum argumentum, ad amplificandam sententiam, ad exemplorum copiam, ad facile & omnino accommodatam, tum ad populi aures, tum ad religionis praecipua elocutionem, ad memoriam omnium, quae officium doctoris Christiani requirit, hic meo iudicio anteposendus est ceteris: nec esse arbitror quempiam qui, si modo quae is Graece differuit, assequatur, aliter sentiat. Unde hic iure optimo cognomen id Chrysostomi meruit, ab oris aureo flumine: quod idem datum est Prusensi Dionii: sed eo dignius Ioanni nostro, quo longe hic plura, & ad hominum uitam moresque utiliora, quam Prusensis ille scripsit, praedicauit, & docuit. Constat hunc isdem claruisse temporibus, quibus Arcadius Theodosii imperatoris gentilis, cuius filius tum armis, tum pietate, ingenio, & literarum bonarum studio sese exhibuit singularem, tantaque apud eum ipsum imperatorem autoritate & gratia ualuisse, ut & suos ciues Antiochenses, homines parum quietos, & plus sibi libertatis sumentes, quam Romanorum pateret imperium, ab ira capitali imperatoris saepe liberarit, uniuersamque ipse unius seruauerit ciuitatem, ne poenas grauissimas lueret: & ecclesiae Constantinopolitanae patriarcha praesuerit, quae dignitas proxima in sacro

in sacro ordine a summo pontifice habetur. Vixit tanta probitate morum, & sanctimonia illustis, ut nomen sancti acceperit ea uice, qua aut heros, aut certe diuum, homines superioris religionis nominarent eum, qui uirtute quadam excellisset heroica, mirumque in modum generi mortaliu pro-

fuisse. Huius itaque orationes, quas homilias ipse a conuersatione, & suae doctrinae communicatione inscripsit, ut hominis sancti & docti & elegantis, & diui Arcadij imperatoris familiaris, leges cum otiosior fueris: eris autem eo citius, quod plus apud te religionis charitas, quam ciuile negocium ualeat.

IOANNIS CHRYSOSTOMI ARCHIEPISCOPI CONSTANTINOPOLITANI DE INCOMPREHENSIBILI DEI NATURA, contra Anomaeos, absente episcopo, Homilia prima, Theodoro Gaza Thessalonicensi interprete.

NOBILITATI DE INCOMPREHENSIBILI DEI NATURA, contra Anomaeos, absente episcopo, Homilia prima, Theodoro Gaza Thessalonicensi interprete.

VIDE hoc sit fratres charissimi, pastor abest, & tamen oues suum cum diligentia seruant ordinem, uideo. Profecto boni illius pastoris id quoque officium est, ut non modo illo praesente, uerum etiam absente uideat, ne quid temere agatur. Brutorum gregem si quis educet, nec adsit, manere intra septa necesse est: uel si sine pastore prodierit, passim oberrat & uagatur. At inter uos nihil eiusmodi uideo euenire: sed etiam cum pastor abest, uos conueta pascua petitis cum ordine & decore. Verum ut melius loquar, pastor & ipse adest mente & animo, quanquam corpore abest: nemo id abesse dixerit, cum ordinem nostrum, & modestiam contempletur, tamen si minus corpoream eius faciem cernit. Quam ob rem ego magis quam illum laudo & miror, quod tantum nobis imponere studij, uirtutis, ueraeque religionis potuerit. Nam & copiarum imperatorem ita praecipue commendamus, si eo non solum praesente, sed etiam absente milites suum ordinem seruant & tuentur. Quod idem Paulus a suis petebat discipulis, cum diceret: Ita quae charissimi sic semper obtemperastis, non in praesentia mea solum, sed multo magis in mea absentia. Cur multo amplius in absentia, quam cum pastor adest? Si lupus gregem inuadit, repelli facile potest, & fugari: at cum abest, grauius periculum imminet, cum nemo sit qui defendat, & seruet. Adde quod pastor cum adest, mercedem studij ac industriae cum eo ipso ouili, quod custodit regitque, partitur: cum autem abest, totum suum officium, munusque uirtutis ab ipso ouili perficere intelligendum est. ob haec cadem uel absens ille humanissimus magister & pater, ubicumque gentium sit, uos uestrumque conuentum & ordinem cogitat, & complectitur animo: neque tam quos sibi habet praesentes, quam uos absentes cernit, atque intuetur. Noui illius summum amorem, noui charitatis feruorem insuperabilem, quem penitus radice innixum uiracissima, animo continet, & singulari studio co-

lit. Quippe qui certe sciat charitatem ipsam caput esse bonorum omnium, & radicem, fontem & parietem, atque ea una absente, cetera uobis nullum fructum afferre, nullam praestare posse utilitatem. Haec enim discipulorum domini indicium est, magnus seruorum dei character. In hoc, inquit, omnes cognoscent, quod mei discipuli estis. In quibus numquam in eo, ut mortuos suscitaret, ut leprosos purgaret, aut daemones expelleret: Minime, inquit. Sed illa missa facies omnia, in hoc uero, dicit, omnes cognoscent, quod mei discipuli estis, si charitatem adinuicem habueritis. Nam illa unius superbiae gratia munera sunt, hoc humani studij est officium: animus autem probus & generosus, non tam ea quae deus praebuerit, munera, quam suorum laborum officia commendant. Quapropter Christus non a lignis, sed a charitate suos cognosci discipulos asserit. Haec enim si adest, nulla pars deest philosophiae: sed integerima perfectissimaque uirtutis ratio habet: quae admodum certe laborum expertem esse necesse est omnium, cui haec deest. Quocirca & Paulus eam commendat, & uerbis magnopere extollit, quauis eius dignitatem nemo satis attinere queat. Quid enim ea esse possit condignum, quae prophetas, legemque uniuersam continet, sine qua non fides, non scientia, non sacramenti ratio, non ipsum martyrium, non quicquid dixeris, aliud seruare hominem ualeat? Nam si tradidero, inquit, corpus meum, ita ut ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest. Idem item cum summum bonum, & caput bonorum omnium charitatem esse ostendere uellet, sic retulit: Sive prophetiae euacuabuntur, sive linguae cessabunt, sive scientia destruetur: manet autem fides, spes, & charitas. Sed quaestio ex his, quae de charitate proposui, oritur non meo iudicio negligenda: prophetiam enim euacuari, & linguas cessare mirum est, quando haec mira ubi suum usum ad tempus nobis praestiterunt, deinde cessant, & nihil detrimenti nostrae inferre possunt rationi. Iam prophetia nulla est, nullum linguarum munus: & tamen ratio pietatis nihilo impedita est. At si scientia cessat, ambigendum, quarendumque est, an quicquid hominis restet. Cum enim dixisset, sive prophetiae euacuabuntur, sive linguae cessabunt: adiunxit, sive scientia destruetur. Quod si scientia aliquando cessauerit, res nostra non ad melius, ut speramus, sed in deterius, deducet. Nam sine scientia idem quoque

quoque ut homines simus, amittimus. Deum enim A
metue, inquit, & mandata eius custodi, quoniam
hoc quisque homo est. Quod si homo non aliud scit,
quam deum timere: timor autem ipse dei non nisi ex
scientia prodeat: scientia item destruetur, ut Pau-
lus autor est, aliquando nostra omnia amittimus,
& scientia priuati omnino peribimus, & nulla ex
parte melius, imo multo ex rebus uilius quam anima
bruta euademus. Hac enim re una prestamus,
cum in ceteris omnibus corporeis longe admo-
dum a natura brutorum superemur. Quid igitur
sit, quod Paulus dicat, & qua de re ita asserat, ut
scientia destruat? Non de perfecta & uniuersa
si scientia disputat, sed de particulari & imperfe-
cta, profectumque nostrum in meliora destructio-
nem uoluit nominare, uidelicet nostra particula-
ri scientia ita destructa, ut non praterea particu-
larem perfectam, & uniuersalem habeamus. Ut
enim puerilis destrui solet, non deleta substantia
& natura pueri, sed tempore aucto, & ipsius aeta-
tis processu, euenturque in uirum perfectum: sic in
ea scientia posse fieri intelligere debemus. Parua
hec scientia, inquit, non propterea crit parua, sed
amplitudinem in posterum capiet, magnaque effi-
cietur, hoc sub illo uocabulo, Destruetur, intel-
ligit: quod clarius ipse suis frequentibus uerbis
explicauit. Ut enim cum audires scientiam de-
strui, non posses inferre destructionem cuiusque
scientia, sed incrementum potius, & sciendi pro-
fectum in meliora, addit: Ex parte enim cogno-
scimus, & ex parte prophetamus: cum autem ue-
nerit quod perfectum est, tunc euacuabitur quod
ex parte est. Ut non praterea sit hoc ex parte, sed
perfectum, ergo imperfectio eius destruitur, ne
prater ea sit imperfectum, sed perfectum esse in-
cipiat: destructio igitur ista accumulatio est, & ad
maiora accessio. At uelim, ut aduertas diligentiam
Pauli: non enim partem cognoscimus, dicit:
sed ex parte cognoscimus: hoc est, partis partem
tenemus. Sed quantum restet, & utrum maiorem
an minorem partem teneamus. Ergo ut te parte
minorem tenere intelligas, nec quamlibet mino-
rem, sed centesimam aut millesimam, accipe quae
sequuntur: uel potius antequam uerba Apostoli
recitem, exemplum referam, quo exprimeretur
quoad fieri potest exemplo, quantum restet, quan-
tumque sit, quod impraesentiarum tenemus. Quar-
tis quantum differentiae sit inter praesentem scien-
tiam & futuram. Quantum inter uirum perfectum
sit, & lactante puerum, tanto futura scientia praes-
ente amplior est & praestantior. Quod ita esse a
Paulo item accipe, qui cum dixisset, Ex parte cog-
noscimus: uelletque explicare quanta ex parte, &
quam exiguum esset id quod tenemus, addit: Cum
essem paruulus, loquebar ut paruulus, sapiebam
ut paruulus, cogitabam ut paruulus: cum autem fa-
ctus sum uir, euacuaui quae erant paruuli. Cum
habitu paruuli, praesentem scientiam comparat, cum
habitu uiri perfecti, futuram scientiam confert.
Nec dicit, cum essem puer, quonia & qui decen-
nis est, puer dicitur: sed cum essem paruulus, hoc

est, infans & lactans, & parentis desiderans uera.
Hunc enim a scriptura uocari paruulum, accipe
a psalmo, qui ita dicit: Domine dominus noster,
quam admirabile est nomen tuum in uniuersa ter-
ra: Quoniam eleuata est magnificentia tua super
caelos. Ex ore paritulum & lactantium perfe-
cisti laudem. Vides iam paruulum accipi pro lac-
tante ubique: Tum spiritu praesagens sancto, ho-
minum posteriorum impudentiam & temeritatem ex-
plicat, nec uno exemplo contentus, sed etiam secun-
do & tertio idem affirmat. Quemadmodum enim
Moses cum ad Iudaeos mitteret trium signorum
demonstrationem accipiebat: ut si primo illi diffide-
rent, secundo obtemperarent: aut si parum etiam arde-
rent, secundo persuasit, & tertio eximium prophetam
illum reciperent: Sic & Paulus tria proponit ex-
empla, primum ex paruulo, secundum ex speculo,
tertium ex enigmate. Nam posteaque dixit, Cum essem
paruulus: intulit: Videmus autem nunc per spe-
culum. Secundum uero praesentis infirmitatis ex-
emplum est, & imperfectae scientiae nostrae indici-
um. Tertio per enigmatum obscuritatem idem decla-
rat. Etenim puer tametsi coplura uidet, audit, lo-
quitur, tamen modum eorum ignoro. Deum namque esse
ubique, totumque esse quaque in parte orbis terrarum no-
ui, sed quemadmodum sit, nescio. Item non incor-
poreum, non genitum, sempiternum esse deum non
ignoro: sed quo pacto ita sit, intelligere nequeo.
Haud enim humana ratio potest capere, quemad-
modum fieri potest, ut aliqua substantia sit, quae
neque a semetipsa, nec alitudo suam originem habeat:
Filium esse a patre deo immortaliter genitum noui,
sed quemadmodum, ignoro. Spiritum ex eo procedere
nescio: sed quemadmodum nescio. Vbi igitur illi
sunt, qui se totam scientiam recepisse affirmant,
qui se in fauces summam ignorantiae precipitarunt?
Nam qui hoc in seculo totum sciendi modum se
recepisse autumant, in postero priuatos sese om-
ni scientia constituunt, & miserimos ac perditos
esse patiuntur. Quippe cum ego qui me ex parte
cognoscere asseuerem, & hanc meam scientiam destrui
aliquando debere fatear, in melius ac perfectius
proficiscar, destructa particulari scientia, & acce-
dente perfectiore & pleniore: ille uero qui se inte-
gerrimam, perfectissimamque tenere scientiam arbi-
tretur, & tamen destrui eam aliquando debere co-
gatur asserere, omni scientia priuatum, destitutumque
in postero fore nequaquam possit inficiari, quam e-
nim nunc tenet, destruit, & nulla requiritur per-
fectior, cum ea sit perfectissima, ut ipse censet, quam
hoc tempore obtinet. Videtis ne quemadmodum cum
omnem hoc in seculo sese habere scientiam conten-
dant, neque in hoc habeant, quod intelligant, & in
postero omni despoliati scientiam pessum eant? Tam
malum, tam nepharium est, non intra iustos se con-
tinere limites, quos principio deus immortalis
nobis descripsit & statuit. Sic Adam honorem,
quo erat praeditus, spe amplioris amisit. Sic homi-
nes

nes cupidi & quaeuolenti dediti, saepenumero cum A
plura maioraque persequerent, non modo nihil plus
acquirere poterunt, sed etiam quae habebant, ami-
serunt. Sic etiam isti summam scientiae autores, cum
se totum tenere arbitrentur, parte etiam quam possunt
habere, destituti labuntur & corrumpunt. Quas ob res
uos fratres charissimi hortor & rogo caueatis, &
insaniam illorum hominum fugiatis. Contendere
enim scire quid substantiae deus sit, postremae esse
insaniam iudico. Quod ut melius intelligatur, pro-
phetarum sententias afferam: quos non solum
quid substantiae deus sit ignorare uideamus, sed et-
iam de sapientia eius quanta sit, plane ambigeret:
quantumque non a sapientia substantia est, sed ex sub-
stantia sapientia. Verum cum eam ne prophetae
quidem plene percipere ualeant: quantum in in-
saniam, qui substantiam ipsam suis obijcere rationi-
bus posse arbitrantur? Audiamus quid de ea Da-
uid dicat propheta praclarus: Mirabilis facta est
scientia tua ex me. Vel potius altius repetamus:
Confitebor tibi, quonia terribiliter magnificatus
es. Quid cum terribiliter dicat, significat? multa
sunt, quae licet miramur, non tamen cum timore: Ver-
bi gratia: Magnifica aedificia columnarum, orna-
menta parietum, picturas corporum, flores & ele-
gantiam miramur. Item maris uastitatem, immen-
sosque gurgites, sed non sine metu, cum eius in spi-
cimis altitudinem. Sic & propheta cum uastum
id immensumque diuinae sapientiae mare inspiciat,
uertigine quasi tentatus stupefcit, ac summo cum
timore demirans recedit, atque exclamat: Confi-
tebor tibi, quonia terribiliter magnificatus es
mirabilia opera tua. Ac rursus: Mirabilis facta est
scientia tua ex me. Corroborata est, & non pote-
ro ad eam. Vide modestam famulum, nota animi gra-
titudinem. Gratias, inquit, propterea tibi ago,
quod te dominum habeo incomprehensibilem.
Non de substantia agit hoc loco, illam enim utpo-
te inter omnes constantem esse incomprehensibi-
lem omittit. Sed cum deum esse ubique cogitaret,
haec retulit, explicauitque ne id quidem se intelligen-
re, quemadmodum fieri possit, ut deus ubique ad-
sit. Hac de re eum illa dixisse, accipe ab his quae ad-
iungit: Si ascendam in caelum, tu illic es, si descende-
ro in infernum, ades. Videtis ne propheta, quemad-
modum deus ubique adsit, intelligere nequeat, sed
ambigat, hereat, uacillet una eius ipsius rei cogi-
tatione. Quomodo igitur fieri potest, ut non ad postre-
mum insaniam sint profecti, qui tantum ab illius gra-
tia absunt, quantum quid ipsa dei substantia sit,
curiose quaerunt & perscrutantur? Atqui hic est
ille propheta, qui incerta, inquit, & occulta sapi-
entiae tuae manifestasti mihi: ueruntamen qui oc-
cultae & incertae diuinae sapientiae percepit, de hac
eadem sapientia refert, immensa est, incomprehen-
sibilis est. Quippe qui magnus dominus dicat, &
magna uirtus eius, & scientiae eius non est nume-
rus: id est, nulla est comprehensio. Heus tu, quid ais?
Sapientia dei non comprehendit a nobis potest:
Nonne istud perspicua sit insaniam? Magnitudo
eius nullo describitur sine, & tu substantiam describe
Chryf.

re audes, satisque complecti animo posse opinaris?
Haec eadem cum Esaias pro suo nobilissima philo-
sophiae studio contempleretur: Generationem, dice-
bat, eius quis enarrabit: non, quis enarrat: sed, quae
enarrabit: ut omnem posteritatis temporis rationem
secluderet. Cum itaque David dicat: Mirabilis facta
est scientia tua ex me, Esaias non ex se tantummo-
do inquit, uerum etiam ab omni natura humana
secludi narrationem eiusmodi asserit. Sed uideamus,
an Paulus uas illud electionis cognouerit, utpote
quia gratia ampliore potiretur. Omnino
hic est, qui illa refert: Ex parte cognoscimus, &
ex parte prophetamus. Nec eo loco solum, sed et-
iam alibi, non de substantia, sed de sapientia ipse
quoque differens ea, quae in prouidentia ueretur,
non de illa uniuersali, qua angelis, archangelis, ac
omnibus supernis uirtutibus prouidetur: sed de
ea prouidentiae parte, qua hominibus terrae inco-
lis consuli, ac de eius ipsius parte, nec tamen to-
tam eam scrutatur, qua sol oritur, qua animae inspi-
rantur, qua corpora effiguntur, qua mortalia a-
luntur, qua uniuersus mundus continetur: sed haec
omnia omittens, & particulam quandam diuinam pro-
uidentiae inquirens, qua scilicet Iudaeos neglexit,
gentes autem natos receperit, amplexus sit: &
hanc ipsam particulam ueluti ad mare immensum
& gurgitem praelatum inspiciens, conturbatur, de-
ficit & recedit, illico uoce magna exclamat: O
altitudo diuitiarum & sapientiae & scientiae dei,
quam inscrutabilia sunt iudicia eius. Non incom-
prehensibilia dicit, sed inscrutabilia: quod si scruta-
tionem non patiatur, longe minus percipi possint
& comprehendi. Et inuestigabiles uiae eius. Iam ui-
as eius inuestigabiles esse audis, & ipsum esse co-
prehensibilem putas? Sed cur loquar de uisus praem-
ia ipsa, quae nos manent, comprehendi non pos-
sunt. Oculum enim non uidit, neque auris audiuit,
neque in cor hominis ascenderunt, quae deus praeparauit
his qui diligunt eum. Et munus eius inenarrabile est.
Gratias enim deo, inquit, pro inenarrabili eius dono,
& pax eius omnem excedit intellectum. Quid ais: iudicia
inscrutabilia sunt, & uiae inuestigabiles, pax omnem
excedit intellectum, donum inenarrabile: quae praeparauit
diligentibus se, non ascenderunt in cor hominis, ma-
gnitudo finem non habet, scientia caret numero,
omnia eius incomprehensibilia sunt: & ipse so-
lus est comprehensibilis? quis ad tantam insaniam
possit accedere? Retine illum haeticum, noli si-
nere abire, urge acrius, quere quid in ijs Paulus
referat: Ex parte cognoscimus. Non id de substan-
tia, sed de dispensationibus dicit respondent. Om-
nino si de dispensationibus Paulus ita dixerit,
longe amplius uicimus, quam si de substantia lo-
queretur. Nam si dei dispensatio incomprehensi-
bilis, multo magis ipse deus incomprehensibilis
esse debeat. Verum non de dispensationibus agit
hoc loco, sed de ipsa dei substantia, accipe ex his
quae adduntur. Cum enim proposuisset: Ex parte
cognoscimus, & ex parte prophetamus, adiun-
xit: nunc ex parte cognosco: tunc autem cognosca-
tom. 7 Cc sicut

1. Cor. 13

Exod. 4

Psalm. 138

Esai. 53

1. Cor. 13

Rom. 11

sicut cognitus sum. Dic ergo, à quo est cognitus? A deo ne, an à dispensationibus? A deo scilicet. Deum igitur ipsum ex parte cognoscit, nō tamen ita ex parte, ut partē substantiæ nouerit, partē ignoret, cū deus natura simplicissima sit; sed quod esse quidem deum proculdubio norit, quod autē substantia sit, omnino ignoret. Sapientem esse certo scit; quantum sapientia ualeat, nescit. Magnum esse minime ignorat; sed quemadmodum & quæ sit eius magnitudo, intelligere non potest. Vbiq; deum adesse exploratū habet, sed quemadmodum, nescit. An prouideat, contineat, tegat, gubernet summa cum diligentia omnia, non dubitat; sed modum quo hæc agat, ignorat. Hac de causa ex parte cognoscimus, & ex parte prophetamus. Sed iam si placet, dimissis prophetis & Paulo, cœlum petamus, et an in illa regione superiori aliqui sunt, qui dei substantiā norunt, quæramus: quamquam si qui id scientes, ibi comperiantur, nihil inde potest deduci argumenti. Nihil enim commune angelis cum hominibus est, cum tam magnum discrimen inter naturam corpoream sit & incorpoream. Veruntamen demus & concedamus, ut latissime intelligatur, deum incomprehensibilem esse, quando ne in cœlo quidem uirtus aliqua sit creata, quæ norit diuinam substantiam. Audiamus igitur angelos ipsos, non quod de diuina substantia illi disputent inter sese, atque disceptent, sed quod glorificent, adorant, & modulos triumphales, secretosq; assidue referunt summo cum timore. Alij, gloriam in excelsis deo, modulantur: alij, hoc est Seraphin, sanctus, sanctus, sanctus concinunt: & suos auertunt oculos, cum ne condescensum quidem & indulgentiam dei ualeant tolerare. Ad hæc, Cherubin benedicta gloriam eius ex loco eius obseruatissime referunt, non quod locus aliquis circa deum constet, sed quod more humano cōsueuimus dicere, ubicunq; sit, & quæadmodum sit: quamquam ne id quidē tute dici de deo potest. Homines sumus; nec aliter quàm lingua humana uerba de deo facere possumus. Vide sne quantum timoris, quanta religionis obseruantia inter angelos est. Vides quantus contemptus, quanta negligentia inter homines? Angeli glorificant, honorant, colunt, obseruant, adorant; homines paruifaciunt, petulantur scrutantur, temere plusquā capere possunt, conātur rapere. Illi commendant & laudāt, hi disceptant & plus sibi arrogant, quàm ualeant intelligere. Illi oculos integunt & uenerantur: hi contendunt impudenter inspicere, atq; intueri ineffabilem gloriam. Quem non hominum eorum misereatur? Quis non lugeat, quum adeo errantes, insanientesq; uideat? Volebam prolixius agere, sed quoniam nunc primum in istud disputandi certamen deuenerim, commodius esse arbitror non plura uobis in presentiarum proponere, ne larga eorum, quæ occurrant copia, suo impetu memoriam eorum, quæ iam accepistis, detrahat atq; aboleat. Alias itaq; si deo placuerit, sapius de hac re differemus. Equidē iam pridem

Esa. 6

hæc referre uobiscum & discurrere cupiebam: sed cunctandū preterea, differendumq; duxi ob eam rem, quia complures ex his, qui eo morbo laborant, uiderē nostris interesse libet sermionibus: quos cum nollem repellere, linguā adhuc meam retinui, ut primum illos nobis familiares, deuinctosq; redderem: deinde in hoc perlucandū genus me more athletarum, expoliam. Nunc uero quoniam dei immortalis gratia ipsi me & adhortentur & cogant adire hunc puluerem, subeiam pro incomprehensibili deo certamen, & arma suscipio: quæ hominum uanas cogitationes, omnem animi elationem atq; superbiam, contra dei scientiam possint euertere, fundere, & prosterne re. Suscepi tamen non ut euerterem aduersarios, sed ut erigerem iacentes. Hæc enim armorū meorum uis est, ut homines contententes seriant atq; uulnerent: audientes pie benigneq;, curent cum diligentia, & tueantur. Non id genus armorum inferre uulnera, sed mederi uulneribus cōsueuit. Igitur non contra illos exandescemus, non animo irato agemus: sed modeste, humane, amiceq; disputabimus. Nihil enim mansuetudine ualidius, nihil modestia efficacius. Quamobrem Paulus rē huiusmodi seruari acuratissime monet cū dicat, Seruum domini non pugnare oportet, sed mansuetum est erga omnes. Ac rursus: Modestia uestra nota sit, non fratribus, dicit: sed omnibus hominibus. Quæ enim sit utilitas, inquit, si eos diligitis, qui uos diligunt: Si tamen amicitia detrimeto sint, & ad societatem suæ impietatis inuident; recedendum, resiliendumq;, etiam si cum parentibus agitur, erudus est oculus si offendit. Ita enim præcipitur: Si oculus tuus dexter te scandalizat, erue eum: quod nō de oculo corporis intelligimus. Nā si de corporis natura hoc diceretur, crimen & culpa iure in corporis creatorem transferretur. Præterea non oculum unum, sed utrumq; eruere oportet. Nā si alter, id est, sinister relinquetur, non minus scandalizare te poterit. Sed ut intelligas non de oculo dici, adiungit dextrum: quod ostendat præstare, si quem amicum habeas etiam charum perinde ac tuum oculum, eum quoq; reijcere, & a tua præcidere familiaritate, si modo te scandalizet, hoc est, animæ noceat. Quid em̄ iuuat habere oculum, cū reliquum corpus lædatur & pereat? Ergo si, ut proposui, detrimetose sint amicitia, resiliamus & fugiamus: at si nullam noxā, nullam iniuriā nobis ad religionem, pietatisq; rationē inferant, inuitemus, duca mus amicos ad meliora. Verū si neq; pdesse amico possis, & detrimentū ex eo haurias: consulere tibi debes, ut tutus, secureq; maneat. Fugiendæ sunt em̄ amicitia, si offendāt. Si minus probent, fuge, tamē sine lite, sine pugna. Sic enim Paulus monet, cum dicit: Si possibile est, quod ex uobis est, cum omnibus hominibus pacē habentes. Seruus es dei, qui autor pacis est: qui cum dæmonia eijceret, & bona ageret innumerabilia, & cū male audiret, in homines qui eum dixere dæmonium habere, nō fulmē misit, nō ora maledica prostrauit

2. Tim. 3 Philip. 4

Matth. 5

Rom. 12

uit, non linguas igne confulit impudicas, ingratas, improbatas, quantq; hæc facere omnia poterat, sed uerbis hisce duntaxat maledicta illa auertit: Ego dæmonium nō habeo, sed eum honoro, qui me misit. Famulus item pontificis alapam contumeliose in eius faciem infixit. At is ita respondit: Si male locutus sum, testimonium perhibe de malo: si bene, cur me cædis? Quod si dñs & angelorum & hominū omnium, uindictam sibi nō faciat, sed excuset, & seruo atriensi examinandū proponat, nihil pfecto est, quod nos sermone egeamus prolixiore admonitionis: hæc em̄ paucissima uerba abunde sufficiant, hæc tantūmodo animaduerte. Cogita tecum frequentius, meditare & refer. Si male locutus sum, testimonium perhibe de malo: si bene, cur me cædis? Et quis sit qui hæc dixit, intellige, & ad quem, & cuius causa dixerit. Ita enim efficietur, ut hæc uerba diuinū quoddam & perpetuum carmen tibi habeant, ut omnem animi inflationem, omnem timorem doloremq; sedare possint & tollere. Cogita dignitatem eius qui affectus est contumelia & auctoritatem, personam uilem atq; abiectā eius qui contumelia affectus. Adde grauitatē contumeliæ, & molestiam, & acerbitatē. Non enim maledixit solum, sed etiam cecidit: nec modo quolibet cecidit, sed alapa: quæ quidē plaga nil ignominiosius, nil contumeliosius esse potest. Sed tamen hæc omnia equo animo tulit, & tranquillō, ut tu latissime intelligeres, quæadmodum modestiā, patientiam, mansuetudinē, dentq; uirtutis officium seruare deberes. Hæc non modo philosophari probareq; hoc loco debemus fratres charissimi: uerumetiam quum res exigit, meminisse & colere probata & cōmendata, quæ diximus: uerum non satis hoc est, sed etiā cum res agitur, serues ea oportet, quæ probas & laudas. Nam & athleta non frustra se in palestra exercet, sed & fructū, quæ ex studio meditandi ceperit, in ipso dimicandi certamine explicat. Igitur & tu qui modo audisti, postea quum ira te cōcitarit, quantum fructus adeptus hinc fueris ostendes, & uerbum illud crebrius dices: Si male locutus sum, testimonium perhibe de malo, si bene, cur me cædis? Hoc manda memoriam, hoc tuo inscribere animo & tene. Nam ob eam rem idem sapius memoro: ut in animis nostris inhæreat, ut eius memoriam fructumq; memoriam nullum tempus: nulla negotij occupatio possit delere. Euenim si hæc uerba scripta in pagina animorum nostrorum teneamus, nemo tam durus, tam excors, tam insensatus sit & lapidatus, ut per iram turpiter efferatur, & erret. Nam omni freno, omnibus habenis firmius ac ualidius linguā nostrā, ultra modum deorēq; se proripientē possunt hæc uerba inhibere & retinere, possunt hæc animū intumescētē sedare, cōpescere, & in ppetua modestia tranquillitateq; constituerē: possunt hæc truces oculos & efferatam faciem emendare, placare, & mitigare: possunt hæc pacē plenissimā integerrimāq; in nobis creare & cōseruare, quæ utinam semper fruamur & potiamur, gratia & clementia & c.

1041. 8

DIVI IOANNIS CHRYSOSTOMI DE INCOMPREHENSIBILI DEI NATURA CONTRA ANOMŌOS Homilia secunda.

A Ge iterū aduersus impios AnomŌos certamen ingrediamur: qui si ægre ferāt, quod impij appellantur, fugiant ipsi rem, ut ego uocabulum fugiam: discedant ipsi a mēte impia, ut ego ab hac probrosa appellatione discedā. Sed si ipsi cū fidē re ac opere negligāt, & semetipsos turpissime tractent, nō sentiunt: cur mihi succenseant, qui ea obijcio, quæ ipsi summopere exercent. Nuper quum in hoc uenissemus curriculum disputandi, & lucrandi captus eosdem tetigissemus, quemadmodū meministis, pugna nos cum cunco Iudæorum excepit, cum minime esset tutum membra propria grauiter ægrotantia negligere. Disputatio contra AnomŌos agi quoq; tēpore potest oportuno. At fratres nostros morbo terrimō, Iudæorū opinione laborantes, nisi festinatius ab igne eripuissemus Iudaico, nihil iurare admonentes possemus, cum iam error ieiunandi ille pro uoluntate cessisset firmius. Deinde nos aduentus accepit patrū spiritualiū, qui complures huc diuersis ex locis accesserunt. Neq; enim per id tēpus duximus esse opportunū, ut dum illi omnes ueluti flumina quædam in hoc mare spirituale affluerent, nos sermone prolixiore ageremus: post decessum illorum celebritates percrebra martyri occurrere, quorū solennitatē negligere, & laudem haudquaquam deberemus. Quæ propterea refero atq; enumero, ne per aliquā meam negligentiam aut desidiam cōmissum esse existimetis, ut certamen AnomŌorū usq; ad hoc tēpus differret. Nunc itaq; cum Iudæorū pugnam, deo bene iuuāte, cursu felici expedierimus, & patres in suas redierint sedes, et martyri laudes nos satis delectarint, age diuturnum uestrum audienti desiderium expleamus. Nam certe scio nō minus uos hac de re audire cupere, q̄ me disputare: causam cur ita sit, dicam. Ciuitas nostra semper dedita Christo, eiusq; obseruatissima fuit, & paternam hanc deniq; accepistis hereditatē, ut nunquā pietatis ueræq; religionis opinionē adulterari, deprauariq; pateremini. Vnde id cōstet: Venerant olim ex Iudæa nonnulli tēpore maiorū uestrorum, qui lucem ac mundiciam doctrinæ apostolicæ perturbarent, atq; præciperent circumcidi, & legem seruati Mōsi. Quam rem nouam sereminime potuerunt, qui per id tempus urbem colebant: sed quemadmodū canes generosi & nobiles, conspectis lupis aggrediētib; atq; uastantibus gregem, sic concitati illi insultarunt, nec prius expellentes profugantesq; undiq; illos destiterūt, quàm effecissent, ut ab apostolis quoquo uersus decreta mitterentur, quæ & illorum & posterorum omnium impiorum insidias contra fideles & impetus reprimerent atq; arcerent. Sed unde exordiar? An ab ipsa perfidiæ infidelitatisq; eorum improbatione & compellatione? quippe cum summopere nitantur, & omnia tractent ac

Chryf.

tom. 5 Cc 2 faciant

faciant, ut fidem ab hominibus omnino excludat: quo crimine quid fieri possit grauius? quid ad pietatem scelestius? Cum enim deus immortalis quipiam afferit, accipere cum fide oportet quod asserit, non temere rimari & perscrutari. Vocet me, qui ex his uelit, infidelem ac impium, non aegre feram, cur ita? quia facta dictaque mea quo nomine appellandus sum, late ostendunt. Stultum etiam me appellet, si placet, in Christo. Nam uel hoc nomen tanquam adeptam coronam gloriabor, & communem hanc habebam cum Paulo nuncupationem. Sic enim ille egregius autor scribit: Nos stulti propter Christum. Porro hac stultitia prudentior omni sapientia est. Quae enim externa illa sapientia comperire non potuit, haec stultitia quam secundum Christum excolendam censemus, nimirum efficere potuit: haec tenebras orbis terrarum excussit, haec lucem cognoscendi reuocauit. Quid secundum Christum stultitia sit, cupis audire. Cum nostras efferas cogitationes compefcimus, & animi furentes appetitiones continemus & moderamur, tunc secundum Christum stultitia colimus: atque etiam quoties data opera animum expertem externarum disciplinarum & uacuum sciscitamentis illis curiosis habemus: ut cum res exegit sacra Christi edicta recipere, uacantem & mundum ad recipiendum adhibeamus. etiam quoties aliquid deus asserit, quod minus scrutari ac discutere ualeas, ex bona fide recipiendum & admittendum est. Nam rerum eiusmodi causas pertinacius querere, & rationes exigere, & modum sciscitari: animi certe est nimium audacis & temerarij. Quod & ipsum sacrae scripturae testimonio confirmabimus. Fuerat Zacharias quidam uir mirae uirtutis, praeclearique nominis: sacerdotio praeditus, & patrociniū totius populi commeritus apud deum immortalē: qui sacra sanctorum ingressus, ipsum scilicet penetrale, quod uni fas erat illi inspicere, ac pro populo deo supplicās (intellige quantum in illo fuit autoritatis) & dominum reddens propitium famulis, quasi quidam esset interpres dei & hominum: uidit angelum intra parietem sacri illius domicilij stantem, cuius aspectu icus atque expauidus uocem audit: Noli timere. Zacharia, exaudita est oratio tua, & ecce Elizabeth uxor tua pariet filium. Sed unde haec uerba consequendi habeat rationem? Ille pro populo rogabat, pro peccatis ueniam suis conseruis implorabat. Hic noli timere, inquit, nam exaudita est oratio tua, atque exaudiendi iudicium addit, filium in lucem uenturum Ioannem. Vide quam recte ista sequantur, quum pro peccatis rogaret populi, nasci ex eo debere filium, qui clamaret: Ecce agnus dei, qui tollit peccatum mundi: ratione sane optima, ita angelus retulit: Exaudita est oratio tua, & Elizabeth uxor tua pariet tibi filium. Quid ille ad haec? quod enim probare uoluimus id est, nullam ijs dari ueniam, qui modos dei oraculorum scrutantur, & haesitant, qui diuinas sententias non fide recipiunt, sed rationis examine requirunt. Conspicatus est suam aetatem, suam caniciem, suum

1. Cor. 4

Luc. 1

Ioan. 1

A debile corpus & imbecillum. Animaduertit suae uxoris naturam sterilem, atque ita diffidit, & modum quo ita fieret petijt et dixit: Unde hoc sciam? Quo pacto, inquit, possit fieri? Iam ego conserui & percaui, uxor sterilis prouecta in diebus suis, aetas inepta, natura incommoda, quae ratio huius pollicitationis sit, non equidem uideo. Ego qui feram, admodum sum imbecillus: seges quae semen recipiat, nihil reddere potest. Nonne illi feni dixeris esse ignoscendum, cum rerum ordinem petat, & legem naturae consideret? Nonne aliquid illum ex ratione rerum deliberare putaueris? Sed tamen deo nullam mereri ueniam uisus est, & recte quidem. Quum enim asserit deus, nemo suas rationes debet mouere. Nullus rerum consequentiae aut naturae necessitati locus relinquatur. Nihil penitus huiusmodi est obijciendum. Vis enim diuinae sententiae longe ijs omnibus est superior. Homo quid agis? Deus pollicetur, & tu respicis aetatem, & senectutem proponis? Num senectus ualidior sit uoluntate diuina? Num natura potentior sit suo creatore? Nescis uerbo illius uno summa atque praecipua esse effecta opera? Iam eius uerbum caelum instituit, angelos creauit, orbem terrarum condidit, creaturam omnem produxit: & tamen tu de filij procreatione & unius animulae inspiratione dubitas? Idcirco moleste angelus tulit, ne sacerdotij quidem negotio pepercit, imò ob id ipsum poenam illi subeunda celsiuit grauiorem. Qui enim plus quam ceteri obtinebat honoris, habet at fidem quoque quam ceteri ampliorē. Sed quem admodum puniatur, uideamus. Ecce eris tacens, & non poteris loqui. Lingua tua, inquit, quae ad meorum uerborum diffidentiam suum officium praestitit, poenam incredulitatis ipsius luet. Ecce eris tacens, & non poteris loqui usque in diem quo haec fient. Animaduerte clementiam domini & humanitatem. Quia mihi, inquit, non credis, nunc poenam aliquam solues: quum autem re effecta monstrauero quod proposui, tunc illam iram meam extinguiam: quum te puniunt iure optimo intellexeris, tunc te supplicio eximam. Audiant Anomoei quemadmodum deus aegre atque moleste tulit, quum eius sententia curiosius quaereretur. Quod si ille quum minus crediderit humano mortali quae puerperio, puniatur: tu qui diuinam ac ineffabilem & supernam illam unigeniti generationem pensitas uane & rimaris, quo pacto effugere ualeas, quin supplicio plectaris grauissimò? Ille, nihil sua autoritate asseruit, sed tantummodo quo pacto res efficeretur, uoluit intelligere, & tamen nullam ueniam consequutus est: tu qui & scire te uehementer affirmas, quae omnibus incomspicua, inaudita, & incomprehensibilia sunt, qua excusandi ratione utaris. Quod genus supplicij non merito tibi haurias? Verum dispensationem generationis ad tempus aliud differamus, nunc priorem causam repetamus: cuius reliquias his diebus super sedimus, quum radicem illam perniciosam secare atque euellere conaremur, quae patrens malorum omnium est, ex qua omnis eorum opinio

opinio proficiscitur. Quenam sit ista omnium malorum origo, horret animus dicere, piget ea narrare, quae illi assidue meditantur atque efficiunt. Quod nemo unquam dicere ausus est, ipsi se ita deum nosse quemadmodum deus seipse nouit, asserunt. Hoc audent dicere: hoc in me refelli debeat argumentis, & tanquam res dubia in controuersiam cadere? Nonne satis hac ipsa uerborum serie efficitur, ut omnis eorum impietas late ostendatur? Nonne statim ex se, ipsum eorum scelus explicatur & deprehenditur furor? Id manifesta est insania minime ignoscenda, nouus impietatis modus, nemo unquam aliquid tale uel animo concipere, uel lingua referre ausus est. Intellige homo infelix & miser, quid nā sis, & quid queras atque explores. Homo quum sis, deum scrutaris, & nosse omnibus rebus contendis. Tua ipsa tantummodo nomina satis tuae amentiae possunt monstrare nimietatem. Homo es, terra, cinis, caro, sanguis, foenum, flosculus herbae, umbra, fumus, uanitas, & si quid ijs exilius, uilius, atque abiectius. Sed nolim ita putetis, quasi ego inuehar in naturā humanam, uel in quae maledictis eam laceessere. Nec enim a me ista dicuntur, sed a prophetis studio philosophiae uerae atque nobilis: non tamen ut genus nostrum uituperarent notarentque, illa retulerunt: sed ut hominum stolidorum & desipientium animos opinione inflatos castigarent: non ut nostrae naturae detraherent, ac probro darent & uitio, sed quo ferentium hominum insolentiam & petulantiam compefcerent atque ablegarent. Nam si postquam tam copiose, tam seuerē, imò acerbē disputarunt, non desunt, qui animi fatui elatione superbiam diaboli superent: quo tandem amentiae non proueherentur, si nihil eiusmodi sanctissimi illi homines apposuissent? Qui ubi appositā gerunt medicinā, tamen adhuc inflant & intumescunt: ad quid fastus stoliditatisque non demum ruisent, nisi illi tot atque talia de natura asseruissent humana? Audi quid ille beatus patriarcha de se referat: Ego sum puluis & cinis. Deum alloqui meruit, & tamen nihil propterea effertur, quinimmo ea propter moderatorem se exhibere oportere censebat & humiliorē. At isti qui ne cum umbra quidem illius sunt conferendi, angelis ipsis maiores sese faciunt & superiores: quā rem certe ultimae insaniae argumentum esse nulli dubium est. Deum scrutaris, & pertinaeci studio inuestigas, qui nullo esse coepit initio, nullā patitur immutationē, nullo corpore constat, nulla corruptioe disperit, qui ubique adest, omnia superat, omni creatura excelsior est. Audi quid de eo prophetae prophetant, & metuet: Qui aspiciat terrā, & contremere facit eā. Aspexit enim, & illico terrā tam magnā, tam ponderosam commouit & coquassauit. Qui tangit montes, & fumiganē. Qui commouit orbem terrarum funditus, & colūnae eius cocturunt. Qui mari minatur, & secatur id. Qui dicit abyssos, desolaberis. Mare uidit & fugit: Iordanis conuersus est retrorsum. Montes exultauerunt sicut arietes, & colles sicut agni oues. Omnis creatura mouet, metuit, contremiscit, destituit, soli isti contendunt, despicit

Gen. 18

Psal. 103

Psal. 105

ciunt, negligunt, parui faciunt suā salutē, non dicam deum omnium. Paucis ante diebus, a superiorum uirtutum ordine eos admonebam: hoc est, ab angelis, archangelis, Cherubin, Seraphin, nunc a creatura sensu priuata. Hoc enim genus ferum hominum nullis rationibus cedunt, nullis argumentis flectunt. Vides caelum hoc quod pulchrum quod amplum, quod magnificum sit, quemadmodum uario stellarum ordine exornet & splendet, quantum edurare potuerit temporis. Iam enim quinque milia annorum atque etiam plus seruat & constat, nec tamē longo temporis spatio effectum est ut senescat, sed ad corporis modum adolescentis robusti floret, uigetque etate: & quā principio fortitum est pulchritudinem, eadē integerrimā seruat, nulla ex parte factū deterit: tanto spatio temporis. Attamen hoc pulcherrimum, splendidissimum stellis elegantissimē ornatum, in se ipsum, edurasque ita diu deus, quem tu scrutaris, & rationibus tuis subijcis, & definis, quā si quis per ludum tugurium faceret, ita summa cum facilitate creauit. Quā rem Esaias propheta pulcherrime exprimit cum dicit: Qui instituit caelum sicut camera, & extendit sicut tabernaculum super terram. Quid de ipsa terra? qui continet gyrum terrae, qui fecit terrā quasi nihil, tam ingens corpus, tam opus arduum. Animaduerte quod montium moles, quot mortaliū gentes, quod stirpium, quot quadrupedum, reptilium denique animantium genera sua dorso sustineat tellus. Sed tamē hanc talē tantāque deus facile adeo condidit, ut propheta quod ne exemplum quidem tantae facilitatis haberet, perinde ac nihil factū tradiderit. Quum enim non satis rerum conditarum magnitudo & ornamenta potentia facultateque sui conditoris exprimerent, sed longe ab omni illius uis & excellentia iacerent inferius, modum prophetę excogitarunt alium, quo pro uiribus possent aliquid plus nobis explicare de diuina potentia: quo magnitudinem non solum creaturarum, sed etiam modum creationis referret, ut utraque ex parte, uidelicet tum rerum magnitudine conditarum, tum facilitate condendi possemus dignius quid pro uirili nostra de deo omnipotentem intelligere. Igitur non modo rerum magnitudinem spectare debemus, uerbetim quae factae sunt a deo facilitate. Nec solum in terra hoc patet, sed etiam in ipsa natura hominum. Quippe quum autor dicat: Qui continet gyrum terrae & habitantes in ea quasi locustas: aut quasi stilla situlae, omnes gentes in conspectu eius: ne minus considerare quod dicit praetereas, sed diligentius attendas, discutias, atque inquiras rogo & hortor. Repete omnes gentes, complectere animo Syros, Cilices, Cappadoces, Bithynios, Mysos, Phryges, Meones, Lycios, Paphlarios, Iones, Assyrios, Arabes, Indos, Aegyptios, Aethiopes, Poenos, Hispanos, Gallos, Germanos, Sarmatas, Pannonios, Satromatas, Massagetas, denique omnes Scythas, degentesque ultra Aquilonem: itē Albanos, Iberes, Bactrianos, Caspios, Medos, Persas, Parthos, Armenios, ponti Euxini uicinos omnes & incolas, Thracas, Macedonas, Graecos omnes: adde Epirum, Daciā, Dalmatiam, Italiam: insulas omnes tam interioris maris quam exterioris, ceterasque innumerabiles gentes, quarum ne nomina quidem nouimus: haec omnia mortaliū genera instar

Esai. 40

gutta labentis de situla coram deo uersari autu-
 mat. Accipe accuratius, dic queso, quora eius gut-
 tae particulae sunt, qui deum, cui uniuersae gētes pro-
 stilla situlae habent, scrutaris atq; examinas? Sed
 cur de caelo, terra, mari & natura hominum lo-
 quar? Coelū superet ipsū nostra oratio, & ulterius
 pergat ad angelos, Nolitis deniq; unumquēuis an-
 gelum rependi, paremque esse uniuersae huic uisibi-
 li creaturae, uel potius multo nobiliorē, prestatio-
 remque. Nā si homine iusto dignus nō sit uniuersus
 mundus, ut Paulus auctor est, qui dicit: Quib.
 non erat dignus hic mundus, longe minus ad di-
 gnitatē possit accedere angeli, qui omni homine
 iusto superior est admodū & praestantior. Verum
 tamen milia angelorū sunt innumerabilia, mille
 milia archangelorū: adde sedes, dominationes, po-
 testates, principatus, cœtus incorporeos uirtutū
 innumeratos, deniq; genera caelestia innumerabi-
 lia, quae omnia deus creauit tāta cū facilitate, quan-
 tam nemo ualeat uerbis exprimere. Satis em̄ illi
 ad omnia fuerat uoluisse. Itaq; ut nobis uoluntas
 nihil afferat laboris, nihil negotij: sic illi creare tot
 tātasque uirtutes facile fuit, & sine ullo labore. Quā
 propheta expressit cū diceret: Omnia quaecunq;
 uoluit, fecit in caelo & in terra. Vidēsne quemad-
 modum non solū ad condendū res inferiores, sed
 etiā ad creandū uirtutes superiores, una eius uo-
 luntas satis fuerit? Hæc cum audis, non te luges,
 nō te ab hominū cōsortio distrahis, nō re obruis,
 qui eō temeritatē atq; amentiaē prouisti, ut quē
 glorificare duntaxat debes & adorare, hunc ceu-
 rem quandā abiectā & uilem curiose scrutaris &
 contendas penitus cōprehendere? Hinc Paulus sa-
 pientissim⁹ ille cūm incōparabilē dei exuperanti-
 am, & naturae hūanæ fragilitatē cogitaret, cōtra
 hoīes qui dispensationes diuinas scrutabant &
 perquirebant, molestissime ferēs dicebat ad hanc
 uehementiā: O homo tu quis es, qui respōdeas deo?
 Quis es? intellige prius tuā naturā, quae sit: nomē
 em̄ nullum cōperies, qd' possit tuā satis exprime-
 re exiguitatē. Dices credo, homo praeditus sum li-
 bertate & honore preponderās. Sed honorē ade-
 ptus es istū, nō ut libertate ad obloquēdū abuta-
 ris, sed ut eū qui te afficit honore colas atq; obser-
 ues sumo cū honore. Deus te celsū honorādum,
 non ut eū afficeret contumeliā, quod facis quum
 eius substantiā ingris & perscrutaris: sed ut animo
 pio, fideli, modesto, grato uicē pro uirib. reddas.
 Nam dum eius pollicitationes minus scrutaris,
 glorificas & obseruas: porrō cū quæris & curio-
 sius exploras, non sententiā solū, sed etiā dicentē
 sententiās contēnis & negligis. Quā uere deum
 glorificet is, qui eius pollicitationē minus scrutet
 & querat, ex Paulo accipe, qui de Abrahamā ac eius
 obedientiā, & in rebus omnib. fide hæc dicit: Cō-
 siderauit quidē corpus suum emortuū quum iam
 ferē centū annorū esset, & emortuā uulua Sarā:
 uerum in repromissione dei nō hæsitauit fide. Na-
 tura quidē & ætas, inquit, faciebant, ut despera-
 ret, sed fides spē bonā mouebat. Sed confortatus
 est fide, dans gloriā deo, & plenissime sciēs, quia

A quaecunq; promisit, potens est facere. Vides quē
 admodū qui ratus & certior de reb. istis, est quas
 deus asserit, gloriā reddidit. Quod si gloriā is red-
 dit, qui confidit & credit: contumeliā certe, qui
 diffidit, nō in deum, sed in suum caput conuertit
 & trahit. Tu quis es, inquit, qui deo respondeas?
 Deinde quum ostendere uellet, quantū differen-
 tię inter deum & hominē est, retulit minus quidē
 q̄ res tanta desiderat: eo tamē quod proponit ex-
 emplo fieri potest, ut etiā longe maiorē differen-
 tiam intelligamus. Quid dicat, audit: Nunquid di-
 cit figmentum ei qui se finxit, quid me fecisti sic?
 An nō habet potestātē figulus luti, ex eadē ma-
 sa facere aliud quidē uas in honorē, aliud uero in
 cōtumeliā? Quid ais? Itāne debeo subijci & obtē-
 perare deo, ut lutū figulor? Ita inquit. Tantū est e-
 nim inter deū & hominē discrimē, quantū inter
 figulū et lutū: uel potius ne tantū quidē, sed longe
 amplius: quippe cū luti & figuli cadē natura sit.
 Quod etiā apud Iob scribit: Sine, inquit, habitan-
 tes domus luteas. Sed si homo nobilior & formo-
 sior luto uideat, hoc nō diuersitate natura, sed in-
 genio artificis, puenit. Nā materiae quidē ratione
 nihil inter lutū & te interest. Quod si nō credis, se-
 pulchra & monumēta inspice maiorū tuorū, illa
 suo exēplo facile tibi possunt persuadere te pulue-
 rē esse & lutū. Discrimen itaq; luti & figuli nullū
 est. At inter deū & hominē tanta est substantię dif-
 ferentiā, quāta nec lingua narrat, nec animus cō-
 plecti omnino polleat. Quo igitur modo illud mani-
 bus figuli, quocunq; duxerint, obsequit, paret &
 seruit: sic tu morē gerere ac deo obtēperare pro-
 ptus, libensque debes, quoties aliquid iste statuit &
 dispensat: nec aliter q̄ more luti ad nutū te volun-
 tati diuinæ exhibere tuum omnino est. Non em̄
 ob eam rem Paulus illa scripsit, ut nobis potesta-
 tem agēdi auferret, & liberū arbitriū tolleret: sed
 ut multo amplius nostrā temeritatem, procacita-
 temque prohiberet atq; perimeret. Sed si placet, il-
 lud etiā uideamus, quid quū illi intelligere uelint
 tam uehementē increpant & reprimuntur. Num
 substantiā dei scrutabant? Minimē: nemo unq; id
 ausus est. Sed qd' est minus, dispensatiōes diuinas
 querēbāt, scilicet quā ob rem hominū alius puni-
 ret, alius ueniā impetraret, alius supplicio libera-
 ret, alius angorib. & molestijs implicat⁹ esset, alij
 ignoscere, alij minime. Hęc. n. & cetera id gen⁹
 illi sciscitabāt & querēbāt, Vnde id cōstat: ex his
 que scribunt superius. Cū em̄ dixisset. Ergo quē
 uult miserat, & quē uult indurat: dices itaq; mihi,
 qd' adhuc queris: uolūtati em̄ eius quis resistet? ad-
 iunxit cōtinuo: O homo tu quis es, qui respōdeas
 deo? Ita cōstat eos cōfutari & reprimi qui curiosi-
 us dei querēbāt dispensatiōes. Quod si illis ne id
 quidē cōcedit, tu qui beatā illā substantiā, quæ re-
 bus omnib. cōsulit, quæ oīa regit, gubernat, dispen-
 sat, tā curiose inquiris & perscrutaris, nō te putas
 mereri, ut fulminib. innumerabilib. corripiaris?
 Qui fieri pōt, ne ista sint furoris summi facinoræ?
 Audi pphetā dicentē, uel potius deū immortalē
 uerba facientem oris illius: Si pater ego sum, ubi
 est honor

1. Cor. 13

Iob 4

1. Tim. 4

Phil. 3

Phil. 3

est honor meus? Et si dominus ego sum, ubi est ti-
 mor meus? Qui em̄ metuit, nō scrutat, sed colit,
 obseruat, adorat, honorat, glorificat, laudat, com-
 mēdat. Accipe hæc tum a superis illis uirtutibus:
 tū uero ab ipso beato Paulo, qui ut ceteros repre-
 hendit, ita ipse nō aliter agit q̄ doceat: audi quid
 ad Philippēses scribat, cū se particularē adhuc te-
 nere scientiā & nondū totam perfectāque recepisse
 uelit declarare: quod idē scribēs ad Corinthios di-
 xit: Ex parte cognoscimus. Fratres ego me nondū
 arbitror cōprehendisse. Quid hac uoce apertius,
 quid certius, qd' expositius, qd' deniq; manifestius
 dici potest? Tuba clarius sonat, uniuersum cōmo-
 uere facit orbē terræ, contentū esse eo ipso scien-
 di modo, quē deus præbendū censuerit, nec totū
 pfectūque scientiæ munus in hoc seculo se recepisse
 existimare. Quid dicis Paule? Christū in te ipso lo-
 quentē geris. Idcirco ita sentio, ita mihi est persua-
 sum doctrinæ ipsius Christi, qui in me loquit, be-
 neficio. Quā ob rē isti quoque, nisi penitus spiritus
 sancti adiuuati et auxiliij eisēt inanes, eiusque oēm
 intelligēdi operandique gratiā ab animo suo exter-
 minassent, non cū Paulus diceret, nōdum cōpre-
 hendisse me arbitror, ipsi totā scientiā adeptos es-
 se arbitrentur. Vnde, inquis, id cōstet, ut de fide,
 scientiā & opinione ista dicant a Paulo, nō de uita
 & moribus? Quasi dicat: Ego minus me esse per-
 fectū uirtute ac uitaē officio, probū & laudabilē ar-
 bitror. Profecto hoc ipsum amplissime ille expli-
 cauit, cū diceret: Certamē bonū certauī, cursum
 cōsummaui, fidem seruauī, de reliquo reposita est
 mihi corona iustitiæ. Qui itaq; recepturus erat co-
 ronā, & suū cursum pfect: qua ratione dicere apte
 de se potest, nondū cōprehendisse arbitror? Agē-
 da itē, & nō agenda nemini esse possunt incerta,
 sed omnib. tā Græcis, q̄ barbaris uitaē officia ex-
 plorata habent omnia: nec est ullū mortalium genus,
 qd' ignoret quid honestū sit, quid turpe, qd' iustū,
 quid iniustū, quid utile, quid inutile aut detrimen-
 tosum: quid deniq; probatū improbatū uel ex le-
 gib. et institutis maiorū suorū. Quo igitur pacto ipse
 unus se intellexisse cōprehendisseque negaret, quæ
 omnib. cōstant? Atq; ut latius mea hæc sententiā pa-
 teat, epistolā ipsam nō itē interciscam, sed continē-
 tem exponā. Cum em̄ dixisset: Videte canes, uide-
 te malos operarios, cū plura de his qui importu-
 ne ritus Iudaicos introducebāt differuisset, addi-
 dit: Quæ mihi fuerūt lucra, hæc arbitrat⁹ sū pro-
 pter Christū detrimēta, ut inueniar nō habēs ius-
 titiā, q̄ ex lege est: sed iustitiā quæ ex deo est, quæ
 per fidem Iesu Christi est. Post hæc qua de fide lo-
 quat, adiungit: Ut eū cognoscerē, & potentiā re-
 surrectiōis eius, & societate passionū eius. Sed qd'
 signatū dicit: potentiā resurrectionis eius? Nouus
 quidē, inquit, et inusitatus resurgēdi modus appa-
 ruit. Pleriq; em̄ antea resurrexere mortui, uerum
 eodē quo Christus modo nemo unq; surrexit. Ce-
 teri quippe oēs, qui aliquādo resurrexerūt, in ter-
 ram iterū redierunt: & mortis uinculis relaxati ad
 tēpus, rursū ad potestātē illius ducti sunt. At cor-
 pus ipsius dñi cum semel surrexit, nunq; præte-

rea collapsum in terrā est, sed cœlū ascēdit, & ty-
 rānidē hostis perēpta, ex toto uniuersum terrarū
 orbē secū luci restituit, et nūc uictor et dñs omnium
 regio sedet solio. Quæ cū animaduerteret omnia
 Paulus, uelletque explicare tot tāque admirāda, quæ
 ratione quidē nulla, fide autē una possent recipi, ac
 pro ueris certisq; haberi, dixit fidē cognoscendī
 potentiā resurrectionis eius. Nā si resurrectionē ab-
 soluta contēplatione nulla docere ratio potest, cū
 hoc sit plus q̄ natura & series rerū patiat: quo pa-
 cto eā exprimere possit resurrectionē, quæ tam a
 ceteris omnib. differat resurrectionib. tamq; no-
 bilior sit & admirabilior? Nulla certe ratio est q̄
 rem tantā attingere ualeat, sed fide opus est, si opi-
 nari uelimus corpus mortale, fluxū, caducū, sensū
 omī priuatū surrexisse, et uitā recepisse perpetuā,
 nullo fine, nullo termino describēda. Quod idem
 alibi significat his uerbis: Christus cū ex mortuis
 resurrexerit, nō præterea mori, mors illi ultra nō
 dominabit. Duplicat itaq; admiratio, cū & surre-
 xerit, & eo modo surrexit: causa hæc est, cur dicat
 fidē cognoscēdi potentiā resurrectionis eius. Quod
 si fieri nō potest, ut eius resurrectionē ratione ca-
 ptemus, lōge minus superā illam generationem
 ratiocinari nos possumus, & eius elicere scienti-
 ā. De his rebus cum Paulus disputaret, de cruce
 quoque & passione dñi egit, q̄ & ipsa cōmittenda si
 dei celsū: quæ ubi mouit, explicauitque omnia, id ad-
 didit: Ego me arbitror nō cōprehendisse. Nō ego
 arbitror me nō scire, aut nosse dicit, sed cōprehe-
 disse: ne ex toto uel scire uel ignorare intelligat.
 Quod em̄ fatei se arbitrari nondū cōprehendisse:
 adhuc illū esse in uita, & ambulare ac ulterius per-
 gere, nec dū deuenisse ad finē, quē totū adipiscere
 tur, significat. Quod ad alios quoque scribēs sic ad-
 monet, dicēs: Quicūque perfecti sumus, hoc sentia-
 mus: et si quid aliter sapitis, hoc deus reuelabit, nō
 ratio docebit. Vides nō de uita & morib. agi, sed
 de opinioe et fide? Vita em̄ et mores nō desiderat
 reuelationē, sed opinio & scientiā. Quod idē etiā
 alibi significās scribit: Si quis existimat se aliquid
 scire, nondū aliquid nouit. Nō em̄ nihil omnino sci-
 re asseuerat, sed nihil quæ admodū oporteat. Ha-
 bet quidē scientiā, sed nō perfectā illā & exquisitā.
 Quod ut latius ita esse intelligas, omīssis superio-
 rib. illis, mēteque illa accipiēdi, inferiorē hanc et sen-
 sū nostrō subditā creaturā prosequamur. Cœlum
 hoc formā quidem cōcamerati gerere nouimus,
 idque nō ingenio nostro & ratione, sed diuinæ scri-
 pturę sententiā. Cōplectiq; idē uniuersam terrā nō
 ignoramus, qd' et ipsum ab eodē diuino fonte haui-
 mus. Sed qua substantiā cōstet, nescimus. Dicit qd'
 cōtendit, & se nouisse affirmat, quid substantię cœ-
 lum sit. Nū humor quidā in gelu cōcretus? Nū ob-
 densata nubes & in spissiorē obducta substantiā?
 Nū aer crassus & corpulentior? Nemo certe quid
 sit, plane docere potest. Quod si ita est, quis præte-
 rea postulet argumentū, quo amētiā intelligat, &
 furorē eorū qui deū, quid sit se scire autumat? Cœ-
 li qd' quotidie cernis, naturā reddere nequis, et in-
 uisibilis dei substantiam scire, indubie profiteris?

Rom. 6

Phil. 3

1. Cor. 9

Quis tam rudis & insensatus sit, quin his qui hac garrulati, non postremum insaniam irroget? Quas ob res uos fratres charissimi oēs et hortor et rogo, curare tētetis pro uirib. eorum opinionē, perinde ac insaniam & delirium furentium, cum modestia tamē & clementia. Nam hac eorum opinio orta est ex stoliditate & inflatione mentis uehementissima; uulnera autem inflata & tumescencia tactum omnē recusant asperiorē, ne attrectationē quidē manus patiunt. Proinde medici spongia quadā premolli et humefacta ulcera leuiter leniterq; attrectare cōfueuerūt. Quod cum his quoq; ulcus in animo sit inflatum ac tumescēs, officij est his quas diximus rationibus, uelut humore quodā clemente ac mirifico, spongia mollissima abluendū curare, atq; flatū eorū cōpescere, ac tumorē omnem diffundere conari; & quāuis nos afficiant cōtumelia, quāuis inspuant, calcitrēt, quodcūq; faciāt, nolī relinquere curā, nolī deserere hominē. Multa em̄ huiusmodi patia necesse est, qui furiosum hominē curat. Non propterea desistendū est frater charissime, quinimo ea ppter maiorē in modū miserandū, illachrymandūq; q; tali genere morbi laborāt & pereūt. Hac tamē ad eos dicta intelligi uolo, qui animo sint firmiore, qui nullū ex societate, colloquijsq; eorū possint capere detrimentū. Nā qui infirmior est, fugere debet cōgressum & uocē, deuitet is cōuentū eiusmodi hominū, ne ratio amicitia pariat errorē impietatis. Sic em̄ & Paulus facit, ipse quidem cū agris conuersat, & dicit: Factus sum Iudaeis tanq; Iudaeus, his qui in lege erāt, tanq; sine lege essem. Sed suos discipulos atq; infirmiores auocat, cōmonefaciens ad hunc modū dicēs: Corripunt bonos mores colloquia praua. Quod propheta etiā praecepit, cū dicit: Exite ex medio eorū, & separamini, dicit dñs. Medicus em̄ cū ad agrotū accedat, prodest sapenūmero & illi & sibi. Sed si quis parū sanus ualidusq; accesserit, & se & agrotantē mutua cōtagione reddet infirmiorē: & qui prodesse illi haud quicq; potuisset, sibi ipsi magna hausit labē. Omnino quēadmodum, qui oculos inspiciunt lippientū, malo afficiunt eodē: ita his accidit, qui consortiū blasphemorū & fœdiorū illorū hominū adeunt, eo q; animo sint infirmior: plurimū quippe contrahūt sibi impietatis & stolidiorū numerū augent. Igitur qui ita se habent, ut offendantur, uitent & fugiant illorum colloquia, & optēt duntaxat, ut clemētissimus deus qui oēs homines uult saluos fieri, & ad agnitionē ueritatis uenire, liberet eos ab errore & diaboli laqueo, & ad lucē sciētiae restituat: hoc est, ad deū & patre, qui uiuit & regnat in secula seculorū, Amen.

DIUI IOANNIS CHRYSOSTOMI DE incomprehensibili dei natura, contra Anomozos, HOMILIA III

Agricolae, quibus non deest industria, arborē quam syluestre ac sterilem uiderint, suis officientē laboribus, uel ex radicis reptatu improbo, uel umbrae opacitate nimia detrimentū inuehentē generi urbano stirpium & frugali, praeci-

pendendam tollendāq; summo studio curare cōfueuerūt: qua in re flatus quoq; interdū, casusq; adiuuat, qui suo impetu comā intorquēs uehementius arboris frangat stipitē, molē torā prosterнат, itaq; bona laboris parte leuet agricolā. Cum itaq; nos quoq; arborē praecidendā curemus syluestre, atq; erraticā ipsam Anomozorū opinionē, deū immortalē rogemus, nobis gratiā sui diuini spiritus mittat, quae omni uehementius flatu occursans, errorē illum stirpitis extrahat, & nostrū laborē reddat leuiorem. Profecto ut seges cultu solito destituta herbas uitiosas educit, & sentibus horret, & arbores spōte interdū addit syluestres: sic animus Anomozorū cultu scripturae sacrae priuatus, & carens doctrinae sanctae & Christianae munere, spōte ac suo pte motu ferocē istam & horridā prompsit hāresim. Hanc etenim arborē non Paulus plantauit, non Apollo rigauit, non deus auxit: sed plantauit rationū intēpestiua scrutatio, rigauit superbia stolidā, auxit ambitiosa cupiditas. Itaq; flamma spiritus sancti opus est, ut non solū extrahamus pestimā istam radicē, sed etiā peruramus. Inuocemus igitur deum ipsum, quē illi maledictis lacessunt, nos omni laude prosequimur & honore: rogemusq; ut linguā ad dicendū plenius & mentē ad intelligendū certius excitet. Causam em̄ illius agimus, pro eiusq; gloria laboramus, uel, ut uerius loquar, pro salute nostra cōtendimus. Deum nāq; nemo quisq; est, qui uel contēnendo offuscet, uel commendando reddat illustriorē. Manet ille quidem semper in suo eodem statu cum gloria, neq; laudibus ampliandus, neq; maledictis diminuendus. Homines uero, qui digne illū cōmendant, uel potius qui pro uiribus (nam digne quis potest commendare?) fructū sibi ex ea ipsa cōmendatiōe egregie capiunt. Contra, qui blasphemāt & pro nihilo putant, ipsi laedunt salutē & perimunt. Verissima nanq; illius sentētia est, qui blasphemis inquit hominibus: Lapidē qui sursum iaciunt in excelsū, in ipsorū caput iaciunt & contendunt. Quemadmodū em̄ qui lapidē illō iaculat, corpus coeleste non attingere, nedū lacerare potest, plagā autē suo capite excipit, cū lapis eodē unde iaculatus est redeat: ita qui beatā illam blasphemā substantiā, ut nunq; offendere eam potest, cū longe potior atq; excelsior sit, q; ut affici aliquo possit detrimento: sic ferrū aduersum animā suā acuit & parat, cū se ingratum dño bene merenti exhibet. Inuocemus itaq; ipsum ineffabile, inuisibile, incomprehensibile, inintelligibile deū, qui omnē linguę humanę superat facultatē, qui omnes mortalis intelligentiae uires excedit: quē neq; angeli inuestigare, non archangeli indagare, non uirtutes, non deniq; alii qua creatura cernere ualeat: sed filius duntaxat cognoscit & spiritus. Nec uero ignoro aduersarios nostros uerbis his meis insolentiā summam obiecturos, quod ne supremis quidem uirtutibus deum esse comprehensibilem iudicē. Verum ego suum ob id ipsum illis obijcio furorem. Non insolenter is agit, qui natiuorū omnium uim comprehendit & superari a suo creatore autumat, sed qui ipsum

incom

incomprehensibilem uirtutibus superis exultimat posse describi & comprehendī rationibus hominum, qui terrenam hanc regionem incolunt, & tam a superis illis distant ac discrepant. Ego nisi quod pollicitus sum, probauerim atq; demonstrauerim, me crimine insolentiae damnandum esse confiteor. At qui uos posteaquam ostensum sit deum incomprehensibilem esse uirtutibus superioris, contendetis praeterea & affirmabitis uosmet illum nosse, & comprehendere: quo terrae hiatus, quo praecipitio, qua mala cruce non iure optimo puniamini, qui eo insolentiae deuenistis, ut quae uirtutes incorporeae omnes inspicere nequeunt, haec uos explorata certaq; habere putetis, ac praedixeris? Age igitur ad rem ipsam demonstrandam applicandamq; ueniamus, si prius interim orauerimus, a deoq; implorauerimus auxilium. Saepius em̄ orandi ratio rem de qua agitur, probabit atq; exponet. Inuocemus itaq; ipsum regem regū, & dominum dominantium, qui solus habet immortalitatem, & lucem inaccessibilem habitat: quem nullus hominum uidit, neq; uidere potest, cui est honor & imperium, in sempiternum, Amen. Haec non mea sunt uerba, sed Pauli. Tu uelim animi deuotionem intelligas, & amorem penē incredibilem. Cum enim dei meminerit, non ante ad destituta doctrinae rationem uenire patitur, q; debitum suum exoluat, sinem dicendi faciens cum cōmendatione & laude. Nam si memoria iusti cum laudibus, teste Salomone uiro sapientissimo: longemagis mentionem dei immortalis facere cum commendatione debemus & laude. Quod idem Paulus in exordijs suarum epistolarum facere afolet. Saepius enim cum epistola ordiatur, si dei meminerit, non prius pergit ulterius, quam debitam reddat commendationem & gloriam. Audi quid scribens ad Galatas dicat: Gratia uobis & pax a deo patre nostro, & domino Iesu Christo: qui dedit semetipsum pro peccatis nostris, ut eriperet nos de praesenti seculo nequam: secundum uoluntatem dei & patris, cui est honor, & gloria in secula, Amen. Atq; etiam alibi: Regi autem seculorum immortalī, inuisibili, soli sapienti deo honor & gloria in secula, Amen. Sed nunquid in patre tantummodo hoc facere cōsueuit, non itidem seruat in filio? Vide quemadmodum in unigenito quoq; faciat hoc idem diligentissime, cum enim dixisset: Oportet anathema esse a Christo pro fratribus meis, qui sunt cognati secundum carnem, adiunxit: Quorum adoptio filiorum, & gloria, & testamentum, & legislatio, & obsequium, & promissa, quorum sunt patres, & ex quibus est Christus secundum carnem, qui est benedictus super omnia in secula, Amen. Iam ut patri, sic etiam filio postquam laudem & gloriam reddiderit, sermonem aggreditur: quippe qui dicentem audierit Christum, ut omnes honorent filium, sicut patrem honorant. Sed ut intelligatis ipsa nostrae orationis proposita uerba ea esse, quae rem de qua agimus probare possint atque exponere: age haec ipsa in medium afferamus. Regem regū, inquit,

& dominum dominantium, qui solus habet immortalitatem & lucē inaccessibilem habitat. Hic insistentium interrogandumq; haereticum illum, quid hoc significet: Et lucem inaccessibilem habitat. Atq; attendas uelim diligentiae Pauli. Non enim dicit, qui lux inaccessibilis est: sed, qui lucem inaccessibilem habitat, scilicet ut intelligas, quā ipse habitans deus inaccessibilis sit, quādo domicilium quod inhabitat inaccessibile est. Non tamen ita haec refert, ut dei locū, & domū esse suspicetis: sed quo latius, quā ipse deus incomprehensibilis sit, accipias. Quapropter nec lucem incomprehensibilem habitat, dicit, sed inaccessibile: quod longe plusquam incomprehensibile est. Quod enim inuisibilem, inuestigatumq; cōprehendi non potest, id esse incomprehensibile dicimus. Quod autem ne inuestigandi quidem ullo pacto operam patitur, & ad quod nemo propius accedere potest, id inaccessibile est. Exempli gratia: Mare incomprehensibile dicimus, quod subeuntes urinatores, multumq; altitudinis transmittentes fundum attingere nequeunt: inaccessibile, quod nemo uel urinari tentet, uel metiri. Quid ad haec dixeris? Hominibus, inquis, lux illa incomprehensibilis est, non angelis, non uirtutibus superioris. Tu uero angelus es, inter uirtutes incorporeas enumeraris: non homo es, & eiusdem cuius ego substantiae? An etiam tuae naturae oblitus es? Sed ponamus hominibus tantū esse inaccessibile, quantum hoc non additum est, nec ita Paulus ait, hominibus lucem inaccessibilem habitat, angelis uero non inaccessibilem. Veruntamen hoc si placet do tibi, & pono. Sed licet angelis sit accessibilis, quid hoc ad te hominem, qui examinas & cōtendis, & comprehensibilem esse naturae humanae diuinam illam substantiam iudicas? Verum ut non hominibus solum, sed etiam uirtutibus superioris incomprehensibilem esse intelligas, audi quid Esaias dicat: (cum autem Esaiam dico, sententiam spiritus sancti intelligo: propheta enim non nisi quae diuinitus inspirantur, scribit & loquitur.) Anno quo mortuus est rex Ozias, uidi dominum sedentem in folio excelsō & eleuato, & Seraphim stabant circū eum, sex alae unī, & sex alae alteri: duabus obuelabant facies suas, & duabus obuelabant pedes. Dic quāso, quamobrem alas praetendunt, & suas operiunt facies? quid aliud dixeris causa, quā splendorem procurfantem ē folio illo, & fulgur profliciens ferre nequire? quanquam non ipsam meram uidebant lucem, nec ipsam synceram substantiam: sed quae uidebant, cōdescensus erant & indulgentia. Quid nomē hoc cōdescensus significat? Cum deus non ut est, se ostendit: sed quoad uidere is potest qui aspectum huiusmodi meruit, eatenus firmitate uidentis suam representationem metitur ac temperat, cōdescendere illum tantisper dicimus: & eiusmodi rem cōdescensum nominamus & indulgentiam. Constat & illa cōdescensum fuisse uerbis ipsius prophetae. Vidi dominū, inquit, sedentē. At deus non sedet, corporis enim hic habitus: & in folio, cum deum

1. Tim. 6

1. Tim. 10

Gal. 1

1. Tim. 1

Rom. 9

Esa. 6

Cōdescensus

deum nullum solum cōplectatur. Est enim nullius penitus capiens descriptiōis. Attamenē ne condescensum quidem ferre potuerūt, quanquā propinquae: Seraphin enim stabant circum eum, inquit: quod tamen nō loci signat propinquitatem. Sed cum spiritus sanctus uellet ostendere illas essentias, quanquam diuinā substantiā propiores, non tamen propterea posse prospicere: idcirco dixit, Seraphin stabant circum eum, non ut locum & spacium indicaret, sed quod ex ipsa loci propinquitate propius quam nos illas esse ostenderet: deum namq; incomprehensibilem esse non pari modo nos atq; uirtutes nouimus. Sed quanto illarū excretiores, puriores, sapientiores, & perspicaciores sunt natura humana, tanto perfectius norunt, & melius. Quēadmodum lucem radiorum solis non tam cæcus, quam qui uidet, esse inaccessibilem nouit: sic naturam dei inaccessibilem non eodem nos nouimus modo quo illarū superarū uirtutes & incorporarū. Quantum enim inter hominem cæcum & uidentem discriminis est, tantum illarū a nobis differunt. Quamobrem si prophetam dicentem audis, uidi dominum: noli quasi eius substantiam uiderit, suspicari, sed condescensum ipsum uidisse intellige, eūq; obscurius, quam uirtutes superarū uideant: non enim tantum uidere, quantum Cherubin potuisset. Sed cur de beata illa substantia loquor, quando ne angeli quidem substantiam homo uidere libere ualeat? Quod ut ita esse intelligatis, hominem uobis in medium ducam, dei immortalis familiarē, & plurimum confidentem audientēq; cum sapientia & religione, cum iustitia cæterisq; uirtutum officijs, sanctum Daniele, cuius insignē pietatem & probitatem iuuat audiuisse: ut cum eum ostēdam expauescentem, languentem, deficientem, destitutum omnino propter præsentiā angeli, nemo causa peccatorum malarūq; conscientiarū hoc accidisse existimet: sed exposita illius animi audentia, uirtutisq; amplissima confidentia, naturarū humanarū fragilitas planē deprehendatur, & pateat. Hic igitur Daniel trium hebdomadarum diebus panem desiderabilem non comedit, & uinum aut mulsum non introiuit in os eius, neq; unguento usus est. Tum uisionem meruit illam, cum iam aptior eius animus esset ad recipiendam eiusmodi faciem, lenior scilicet ieiunij beneficio factus, & spiritalior. Quid igitur inquit? Leuaui oculos meos & uidi: & ecce uir lineis uestitus, & renes eius accincti auro obryzo, & corpus eius quasi chrysolithus, & facies eius quasi species fulguris, & oculi eius quasi lampas ardēs, & brachia eius & crura, quasi species aris cādētis, & uox sermonū eius, ut uox multitudinis. Uidi autē ego solus hanc uisionem, porro uiri qui erant mecum non uiderūt: sed terror nimius irruit super eos, & fugerunt in absconditum, ego solus relictus uidi, & non re-manlit in me fortitudo: sed species mea immutata est in me, & emarcuit, nec habui in me quicquam. Quid istud sit, species mea immutata est, & emarcuit? Fuit ille adolescēs corpore pulchro,

forma perquā uenusta & liberali. Quem florem, quam elegantiam oris, cum summus præsentie diuini angeli pavor absumpisset, palloremq; induxisset, & uultus tristitiam, adeo ut perinde quasi animā expirare uideretur, hac de causa dixit: Species mea immutata est, & emarcuit. Ut em̄ ubi auriga perterritus habenas amisit, equi præcipientes feruntur, & currus distractus labefaciatur, ac perit: Sic prorsus euenire animo solitum est, quoties magno occupatur stupore, grauiq; metu detinetur: quippe qui ictus expauidusq; suo desit officio, ac ueluti quasdam habenas suas actiones amittat, membraq; ereptis sensibus deserat, quæ protinus amisso, quo cōtinentur & reguntur, frigent, corruunt & labuntur. Quod Danieli quoq; tunc accidit. Quid angelus facit? Erigit hominē, sicq; alloquitur: Daniel uir desideriorum intellige uerba quæ ego loquor ad te, & sta in gradu tuo: nunc enim missus ad te sum. Ille surrexit tremebundus. Et cum angelus item is ad eum fari inceperit: Ex die, quo posuisti cor tuum affligi in conspectu dei, exaudita sunt uerba tua, & ego ueni propter sermones tuos: Rursum frangitur, & exanimatus labitur in terrā. Quod euenire his, quibus animus deficit, solet. Ut enim illi cum receperint se, erectiq; respexerint, aliquādiu rursus inter sociorum amplexus, dum frigidus insperguntur rore, deficiunt, resolutisq; membris collabuntur: sic nobilis ille propheta afficiebatur, laborabat, occumbebat: animus enim metu uehemēti perculsus, conspectusq; impatiēs angeli, minime lucem illam ferre idoneus, sollicitabatur, & admodū conturbatus cadebat, quasi se extrudere corpore ueluti uinculis festinaret. Audiant qui principē angelorū perpensant atq; examinant. Daniel quem uenerati leonum oculi sunt beluarum ferocissimum, Daniel qui plus quam natura pateretur humana efficere potuit, præsentiam angeli sui conserui ferre nequiuit: sed defectissimus uiribus, atque exanimatus iacuit. Sunt enim conuersa, inquit, intestina mea in uisione mea, & nihil in me spiritus remansit. Isti qui tam longe ab illius iustissimi hominis uirtute absunt, et iacent, & sordent, ipsam substantiam dei sese diligentissime nosse profitentur: quæ suprema & prima est, quæ milia angelorum creauit, quorum unum Daniel uidere non potuit. Sed redeo ad id quod proposui explicandum, & quam superis quoq; uirtutibus deus quanquam condescendens minime conspicitur, ostēdam. Cum enim Seraphin alis productis sese obuelāt, nulla prorsus alia ratio est quam lux, quam inaccessibilem deum habitare præclare Paulus retulit: nec Seraphin solum re ipsa lucem esse inaccessibilem prædicant, sed etiam Cherubin qui his superiores uirtutes ordinantur. His enim prope constare datum est: illa sedem deo ministrant, ipsarū pro solio subditæ: non quod deus sedili consideret, sed ut nobilitatem uirtutum earum intelligas & præstantiam. Audi igitur alium quoque prophetam de his, modo quidem diuerso, sed cogitatione eadem narrantem: Factum est uer-

est uerbū domini ad Ezechielem filium Buzi fecus fluuium Thobar. Hic quoq; ad Thobar fluuium, quomodo Daniel ad Tigrim diuinam rem accipit. Quoties enim deus non nihil explicaturus suis famulis est, extra urbem tumultumq; hominum ducit, & loco tranquillo constituit; quod nullis rebus, quæ sese aut oculis aut auribus offerat, animus interpellatur: sed liber omnino, ac otiosus uacet eorum, quæ diuinitus aperiantur, contemplationi. Sed quid se uidisse enarrat? Ecce nubes ueniebat ab Aquilone, & splendor in ea, & in medio similitudines animalium quatuor. Hic aspectus eorū, similitudo hominis in his, & quatuor facies uiri, & quatuor alæ uni. Erat his altitudo & aspectus horribilis, & terga eorum plena oculis, in circuitu eorum quatuor, & similitudo super caput animalium firmamenti, quasi aspectus crystalli horribilis extenti super capita eorum desuper: & alis unūquodq; duabus uelabat corpus sursum: & super firmamentum quasi aspectus lapidis sapphiri, similitudo throni: & super similitudinē throni, similitudo quasi aspectus hominis desuper. Et uidi quasi speciem electri à lumbis eius & desuper, & à lumbis eius usq; ad deorsum uidi speciem quasi ignis splendentis, uelut aspectū arcus cum fuerit in nube in die pluuia. Post hoc cū uellet exprimere, nec à propheta, nec à uirtutibus illis meram ipsam substantiam recipi, illud addidit. Hęc uisio similitudinis glorię domini. Vides tam hic, quam ibi dei condescensum? Attamen uirtutes ipsarū suis etiam pennis sæpe operiuntur, utpote quæ facie detecta nequeant conuerti, quanquā sapientissimæ & purissimæ. Vnde id constat? Ex ipsa nominū ratione. Nam ideo angelus dicitur, quia dei sententijs hominibus *ἄγγελος*, hoc est nunciat. Et archangelus nuncupatur, quod angelis *ἀρχαῖ*, id est imperat, siue præest. Sic illarū quoque uirtutes nomina sortiuntur, quæ sapientiam, puritatem, notam deniq; earum nobiliorē consignatissime indicent. Et quemadmodum angelorum pinna naturarū eminentiā referunt: Gabriel quippe uolitans repræsentatur, non quod deus pinna tos angelos condidit, sed ut eum ex supremo domicilio et coelesti collegio, ad terrā & genus deuenisse humanum intelligas: sic in his quoq;, de quibus agitur, nihil pinna significant aliud, quam uires sublimes atq; excelsas naturarū. Quo igitur modo pinnae superiores naturarū conditionem interpretantur, solum requirē in his ipsis dei designat; oculi perspicacem dei intelligentiam, propinquitas solij & hymnus assiduus in omnium & uigilantiam docent: Sic etiā ipsa nomina partim sapientiam, partim puritatem, sinceritatemq; declarant. Enimvero Cherubin nuncupatio plenam accuratamq; scientiam exprimit. Seraphin uero à candente, flagranteq; ore nomen inuenerunt. Vides quam & puritatem, & sapientiam nomina explicent. Quod si uirtutes tam expletæ scientiæ compotes, ne condescensum quidem dei ualeant tolerare: quantæ sit amentiarū facinus, quæso, homines in quibus particularis quædam inest scien-

tia, Paulo autore: Qui ex parte cognoscimus, inquit, & per speculum & enigma: ea sibi perspicua explorataq; haberi putare, quæ ne illis quidē patere uirtutibus liceat? Staueram quidem nō modo Cherubin ac Seraphin, uerumetiam principibus, potestatibus, & omni uirtuti creatæ deum esse incomprehensibilem explicare: sed animum fessum iam sentio uestrum, non tam eorum quæ proposui multitudinē, quam horrore. Solet enim animus p̄ hominis expauescere; quoties diu in suprema illa uersatur contēplatione. Quāobrem age animum reuocemus de caelo, & solita recreemus exhortatione: qua, ut homines, qui eo morbo laborant, conualescant; aliquādo optemus. Nam si pro ægrotis, pro laborantibus in argenti fodinis metallorum, pro seruientibus duram seruitutem, pro agitatīs spiritu malo, deum rogare præcipimur: quanto magis pro his orare debeamus? Error namq; impietatis longe grauior agitatione illa dæmonis est: furori etenim illi agnosci potest, at uicium hoc omni caret purgandi ratione, nullam ueniam potest impetrare. Sed quoniam mentionem orationis pro agitatīs fecimus, non nihil ad uos quoque fratres charissimi censeo differendum, quod morbum perquam grauem à conuentu nostro eijciam. Perperam enim, ac perabsurde agitur, si qui externis tam accurate medemur hominibus; membra propria pessum ire patiamur. Quod genus morbi istud sit: Ingentem, & pene inaudita hanc populū multitudinem, quæ modo affluxit, tantaq; cum attentione sermonem audit meum, sæpenumero tempore illo perhorrendo requisitū, & tamen nunquam uidere potui, atq; ita me uehemens cepit suū spiritum, quod cum ego disputo uester cōseruus, studium adhibetis & ingenium, contenditis animum, alter alterum impellit & iactat, ut ipse propius adsit, frequentes ad finem usq; dicendi patientissime perseveratis. Cum autem ipse Christus communis magister & dominus, semet in sacris mysterijs ostensus est, uacua desertaq; ecclesia redditur. Proh fidem hominum Christianorum, quo pacto isthæc ueniam consequantur? Facit profecto uestra ista siue desidia, siue negligentia, ut laudem studij auscultandi illius omnem amittatis. Quis enim nō tam uos, quam me damnet ac reprobet, cum fructum omnem audiēdi delapsū cernat, & euāgidū? Nam si cum diligentia his quæ docuissim attenderetis, factō palam studium faceretis uestrum, non uerbis tantum, corde habere monstraretis. Sed quod statim eum audiuisstis, disceditis, & fugam quasi uos hostis insectaretur arripitis: coniectari omnino licet, nihil uos recepisse & recondisse animo utilitatis. Nam si quæ proposita sunt, recondita in animis uestris seruarentur: prorsus uos illa in templo tenerent, & ad rem horribilem maiore cum deuotione hortarentur & mouerent. Nunc uero quasi fiduciam audiretis aliquam, sic omni utilitate uacui, simul ac factis finis dicēdi est, disceditis. Sed o frigidam excusationem excusandi, quam à

compluribus reddi audio. Orare uel domi possu-
mus dicunt, sed homilia doctrinamq; audire non
nisi in ecclesia possumus. Te homo decipis, & ma-
gno in errore uersaris. Nam si & domi quoq; da-
tur orandi facultas, tamen fieri non potest, ut do-
mi tam faciles, qm in ecclesia, ubi tor patres, ubi
clamor felici societate excitus ad deum immorta-
lem referat; non pariter exoras cum solus dominu
obsecras, atq; tuis cum fratribus. Est enim in hoc
plus aliquid, uidelicet concordia, conspiratio, co-
pula amoris & charitatis, sacerdotum clamores:
presunt enim ob eam rem sacerdotes, ut populi
orationes qua infirmiores per se sunt, ualidiores
illas complexa simul in caelum euehantur. Adde
quod nil fructus capi ex homilia potest, nisi ora-
tio adiungatur. Porro sermoni oratio debet ante-
ire. Sic apostoli dicunt: Nos in oratione ac sermo-
nis doctrina perseuerabimus. Sic Paulus facit cu
in exordijs suarum epistolarum oret, ut perinde quasi
lumen lucernae lux ipsa orationis tegat sermonem,
ac dirigat. Profecto si orare cum diligentia insue-
scas, nihil est quod doctrinam tui cōserui desideres,
cum ipse deus sine ullo interprete mentem tuam
abunde luce afficiat. Quod si omnis oratio tantam
uim habeat, longe magis eam, qua ore multorum
proueniat ualere consentaneum est. Plus enim ner-
uorum in ea est, & multo audientia maior, quam in
domestica illa & priuata. Vnde id constat, Pau-
lum ipsum dicentem audi: Qui ex tantis pericu-
lis eripuit nos & eruit, etiam speramus quod ad
huc eripiet: uobis quoq; in oratione p nobis sub-
uenientibus, ut dono in uos collato, a multis per-
sonis gratia agantur pro nobis. Sic etiam Petrus
carcerem euasit. Oratio enim pro eo ab ecclesia
sedulo agebatur ad deum. Quod si Petro ecclesie
oratio profuit, & columnam illam ac stabilimen-
tū nostrae religionis carcere liberauit; cur eius uim tu
contemnis & negligis? Qua te possis purgare ra-
tione? Deum quoq; dicentem audi, quam popu-
lo cum beneuolentia inuocante placetur, & par-
cat. Quippe qui se excusans apud Ionam propheta
tam fructibus argumento cucurbitae, uerba ad huc
modum faciat: Tu doles super cucurbita, in qua
non laborasti, neq; fecisti ut cresceret. Ego non par-
cam Niniue ciuitati meae magnae, in qua habitant
plures qm centum uiginti milia hominum. Non abs-
re amplum populi numerum proponit, sed ut intel-
ligas plurimum eam pollere orationem, quae cum cō-
sensu agitur, & iugi concordia plurimorum.
Quod exemplo quoq; rei humanae libet explana-
re. Nam ante hos decem annos capti sunt, nonnulli
tyrannidem appetentes, cuius rei uos etiam memi-
nisse arbitror. Fuit inter eos quidam dignitate ac
principatu praeditus, qui cum danatus capite ad
supplicium duceretur: populus motus misericor-
dia, uniuersus praetorem adiit, & deprecandi cō-
muni opera efficere potuit, ut reus ille uenia nul-
la dignus liberaretur ab ira imperatoris. Quod si
cum iram terreni imperatoris uelitis extinguere,
uniuersi cum liberis & uxoribus festinatis; cur quo-
ties ad caelestem illum imperatorem placandum,

Act. 1. 2

2. Cor. 1

Act. 12

101. ult.

reddendumq; propitium ire pergitis, ut eius ira
eximatis non unum, ut tunc; nec duos, aut tres, aut
centum, sed omnes orbis terrarum peccatores, om-
nes daemone agitato, a flagello liberetis diaboli;
foris sedetis, non uniuersi concurritis, & ecclesiam
penetratis, ut deus uestram reueritum atq; exoscua-
latus concordiam, & illis poenam dimittat, & uo-
bis peccata absoluat? Si in negotijs necessarijs
non omni leone uehementius, disruptis omnibus
uinculis, curriculo is & te confers ad supplicatio-
nem communem, quam spem habere possis salu-
tis? Ne ita facias. Tempore illo mi frater charissi-
me, non solum homines clamorem illum horribi-
lem reddunt, sed etiam angeli domino genu flectunt,
& archangeli rogant, habent sibi tempus id
idoneum, habent sacram illam oblationem in fa-
uore. Itaq; ut homines ramos olearum gerentes mo-
uere reges consueuerunt; eorum arboris genere mi-
sericordiam commemorant & humanitatem: sic
angeli tunc pro ramis oleaginis corpus domini
ipsum protendentes, rogant pro genere humano,
quasi dicant: Pro his domine rogamus, quos tu a
deo dilexisti, ut pro eorum salute mortem obires,
animam in cruce efflares; pro his supplicamus, pro
quibus ipse tuum largitus es sanguinem: pro his
oramus, pro quibus corpus hoc immolasti. Agita-
tos quoq; ob eam rem diaconus tempore illo ad-
ducit & iubet caput inclinare. Cum eos una cum
fratribus orare non liceat, adducit eos, ut tu misere-
ratus, & quia tam acerbe uexatur, & quia uocem
reddere nequeunt, tua facultate ad eorum uitae de-
fensionem & auxilium. His itaq; magis magisque
animaduersis fratres charissimi, omnes tempore
illo in ecclesiam properemus, ut dominum ad mi-
sericordiam inuitemus, & tempestiu adiuuenti
gratiam coparemus. Probastis quae dixi, magno
cum tumultu et plausu admonitionem recepistis:
sed uelim curam quoq; adhibeatis, ut facta uestra
approbatio ostendatur. Iam non longum post tem-
pus periculum faciam obtemperandi. Oratio ex-
cipere solet admonitionem. Equidem genus id pro-
bandi & commendandi cupio atq; postulo: plau-
sum illum desidero, quem non dicta, sed facta cō-
ficiant. Alter igitur alterum hortetur constare, quo
nunc modo manetis; & si quis se moueat, reuertite,
retinete cum diligentia, ut duplicem tam pro-
prii studij, quam curae in fratres mercedem adepti,
fidentius ac audentius supplicetis deo immorta-
li, benigno ac propitio, & cōsequi uitae felicitatem
praesentis, tum futurae possitis, gratia & hu-
manitate domini nostri Iesu Christi, qui cum pa-
tre uiuit, & regnat in unitate spiritus sancti &c.

DIVI IOANNIS CHRYSOSTOMI DE
incomprehensibili dei natura contra
Anomaeos HOMILIA IIII

Atis iam esset fratres charissimi, si
posteaquam nuper ostendimus deum
incomprehensibilem esse hominibus,
atq; etiam Cherubin ipsis & Sera-
phin, molestia hominum haereticorum

rum leuati nihil ulterius moneremus: sed cum ani-
mus & studium sit, ut non solum ora aduersariorum
comprimamus, sed etiam uos faciamus doctiores,
eamdem aggrediamur causam, & sermonem ulte-
rius protrahendum censemus. Faciet enim mora,
quam his in rebus traxerimus longiorem, ut & uos
plura percipiat, & ego palmam adipiscar splendi-
diorem, dum si quid reliquiarum restet, id penitus
excidendum delendumq; persequor. Nam herbas
quoque uitiosas & noxias non modo tondere per sum-
ma cespitem: subito enim radix repullulat: uerum
etiam stirpitibus ab ipso telluris gremio euellere, dis-
poliatasq; sua humo solis ardori facilius maceran-
das, exiccandasq; exponere, officium boni agrico-
lae est. Age igitur caelum iterum sermone cogitatio-
neq; petamus, non tamen ut curiose rem inquiramus
diuinam, non ut plusq; satis sit indagemus, sed
ut hominum qui se ignorant, nec modum huma-
nae naturae intelligere patiuntur, contentionem in
tempestiuam peruertamus. Hinc enim magna ar-
gumentandi copia. Non solum dei conspectum, sed
etiam angeli intolerandum sanctissimo illi uiro ex-
titisse ostendimus, totam uobis historiam recitauimus.
Et saepius beatum Daniele posuimus ante
oculos pallentem, contremantem, nihilominus qm
qui ex uita discedunt constantem, cum eius animus
uinculum corporis abrupere festinaret, & liber
supernum petere domicilium. Nam ut domestica
& mansueta quaedam columba per tabulata spa-
cians adium, si strepitum senserit, exterrita abuo-
lat in tectum, & sublimem sese efferens, exitum soli-
cite petit, pauoreq; leuari nititur: sic animus bea-
ti illius a corpore efferre, forasq; omni ex parte ex-
trudere cogebatur. Et quidem exisset, abuolasset,
corpus suum deseruisset, nisi continuo angelus eum
intimo liberaffet metu, ad suumq; reuocasset diuerso-
rium. Haec ob eam rem tunc latius differebamus,
ut illi re cognita, quantum inter angelum & homi-
nem inter est, perspectaq; cōserui praestantia emen-
darentur, atq; ita cessaret sauire in dominum. Vir
ille iustissimus qui tantum apud deum ualebat, con-
spectum non tulit angeli, qui uero tam ab illius uir-
tute longe absunt, non angelum, sed ipsum domi-
num angelorum perquirunt atq; examinant. Ille se-
rocitatem leonum edomuit, nos ne uulpeculas qui-
dem uincere possumus. Ille draconem conuulsit,
tamq; perniciosam beluam superauit sua in deum
familiaritate: nos minutissima reptilia pertimesci-
mus. Ille regem more leonis sauiemem cohibuit,
iram ille Nabuchodonosoris flamma omni rapacio-
rem in hostes ruentem statim quum accessisset, ex-
tinguere, & dispulsa caligine, lucem cunctis resti-
tuere potuit. Veruntamen qui lucem praebuit illam,
cum angelum dilucentem aspexisset, caligine gra-
ui occupatus, humi prostratus est. Quo igitur mo-
do purgare sese habeant, qui beatam illam dei na-
turam perustrare tentant, & explorare? Sed nos
finem dicendi non in his ipsis tum fecimus, sed et-
iam ad sapientissimas illas uirtutes censuimus per-
gere, quas suos auertere oculos, pinnis se obuola-
re, cruribus constare erectis, clamorem assiduum
Chryf.

Dm. 8

reddere late ostendimus. Porro illae uirtutes pau-
rem metumq; rebus omnibus suum uobis aperue-
runt. Quo enim sapientiores sunt, ac propius ad in-
effabilem & beatam illam accedunt substantiam,
eo magis quam nos deum, quam sit incomprehen-
sibilis norunt. Auget enim admirationem & me-
tum sapientiae magnitudo. Diximus item quid in-
accessibile est, quod eo plus est quam in comprehen-
sibile: postquam inuestigatum est, incomprehen-
sibile esse constat: inaccessible autem ne inuestigan-
di quidem operam, aut ullum aditum recipit: quam
ad rem similitudinem quoque a mari petuimus. Ad
haec Paulum non deum sed lucem esse inaccessibleem
dixisse retulimus, ut si domicilium dei inaccessiblei-
le, longe magis ipse habitas deus inaccessibleis es-
se intelligeretur. Quae tam preclarus ille autor scri-
psit, non ut loco circumscribat deum et spacio: sed ut am-
plissima argumenti copia doceret, quod deus inac-
cessibilis, minimeq; intelligibilis. Adduximus al-
ias quoque uirtutes, id est Cherubin, super aquas
firmamentum, crystallum, throni similitudinem, spe-
ciem humanam, electrum, ignem, arcum ostendi-
mus. Quae cum propheta enumerasset omnia, ad-
iunxit: Haec uisio similitudinis gloriae domini. At-
que ex his omnibus dei descendensum intolerabi-
lem esse uirtutibus superis explicauimus. Quae mo-
do non tacanter censui repetenda: sed quoniam pro-
missionis illius debitorem me esse scio, intelligere
diligentius uolo quantum exoluerim, quantum res-
tet. Sic gravis alieni boni ratiocinatores faciunt, affe-
runt tabellas in mediū in quibus ratio computan-
di omnis notata est. Vnde cum quantum de sum-
ma suis reddiderint creditoribus constiterit, reli-
quum exoluunt. Quorum exemplo ego quoque me-
moriam uestri animi uelut libellum aperiam, & ser-
mone quasi digito quodam parte quae soluta iam
est, dogmatum demonstrata, pergam ad reliqua.
Sed quid restat: an ut ostendamus non principa-
tus, non potestates, non dominationes, non si qua
creata uirtus alia est, dei exquisitam capere com-
prehensionem? Sunt enim uel aliae uirtutes, quarum
ne nomina quidem nouimus. Anima aduerte haere-
ticorum amentiam quae so, seruorum ipsorum no-
mina ignoramus, & tamen substantiam domini ip-
sius exquirunt, contenduntq; comprehendere. Sunt
enim angeli, archangeli, throni, dominationes, prin-
cipatus & potestates: sed non hi ordines solum, sed
innumera caelestem regionem incolunt genera,
quorum nulla dicendi facultas numerum potest exe-
qui illorum. Vnde nam constat, quare plures hi-
sce enumeratis uirtutes esse, quarum nomina igno-
ramus? Paulus qui haec docuit, id etiam dixit, cum
de Christo in hunc modum scriberet: Constituit
eum super omnem principatum, & potestatem, &
uirtutem, & dominationem, & omne nomen quod
nominatur, non solum in hoc seculo, sed etiam in
futuro. Videtis quam sint aliqua facillima cog-
nitionis nomina: hac de causa non solum quae in hoc
seculo nominantur, sed etiam in futuro, inquit. Ve-
rum quid mirum, si uirtutes illae exquisita careant
comprehensione diuinae substantiae? id enim de-
tom. 5 D d monstra-

Ezech. 2

Ephes. 5

monstrare nil ardui est. Sunt porro dispensationes eiusdem illius complures, quas nesciant principatus idē & potestates, & dominationes. Quam ad rem testem religiosissimum item Apostolum citamus. Quippe cum uerbis eiusdem planē ostendatur: esse nonnullas dispensationes, quas uirtutes illae nobiscum intellexere, cum omnino antequam nos intelligeremus, ignorarent: nec modo nobiscum, uerum per nos ipsos accepere. Quod alijs generationibus, inquit, non est agnitus: sic nunc reuelatum est sanctis apostolis eius & prophetis in spiritu, esse gentes coheredes & concorporales, & participes promissionis eius per Euangelium, cuius factus sum ego Paulus minister. Sed quoniam argumento constat modo uirtutes superas accepisse (quae enim proposita adhuc sunt, de hominibus proculdubio disseruntur) audi: Mihi omnium hominum minimo est data gratia haec euangelizare in gentibus. Inuestigabiles diuitias Christi. Quid inuestigabile est: quod quari non potest, quod non solum scrutari, sed etiam uestigare nequeas. Audiant quemadmodum per crebra aduersum sese iacula a Paulo faciuntur. Nam si diuitiae inuestigabiles sunt, qui fieri potest quin deus qui largitus diuitias est, uestigabilis sit? Et illuminare omnes quae sit dispensatio sacramenti absconditi a seculis in deo, qui creauit, ut manifestetur nunc principatibus et potestatibus per ecclesiam multiformis sapientia dei. Audis quemadmodum nunc non ante cognouerint hoc illae uirtutes, & recte quidem. Rem enim de qua apud imperatorem consultatur, miles nescit. Ut manifestetur principatibus et potestatibus per ecclesiam multiformis sapientia dei. Vide quantum honoris in genus humanum deus immortalis contulerit, nobiscum & per nos uirtutes supernae regis summi secreta cognouerunt. Sed unde nam pateat de coelestibus illis dicit? Nam & daemones principatus et potestates solet appellare, uelut cum dicat: Non est nobis colluctatio aduersus sanguinem & carnem, sed aduersus principes, aduersus potestates, aduersus mundi rectores tenebrarum seculi huius. Nunquid ergo hoc etiam loco illud uelit intelligi, daemones rem minime tenuisse? Nequaquam, sed de illis uirtutibus supernis loquitur: ubi enim principatibus & potestatibus dixit, addit, in coelestibus: ille enim principatum & potestatum ordo coelestis est, hic sub coelo uersatur. Sed ad debitum illud soluendum ueniamus, hoc est ad demonstrandum nec principatus, nec potestates nouisse dei substantiam. Quis haec dicit? Non ite Paulus, aut Ezechiel, aut Esaias: sed uas illud immaculatum, & sanctum, ipse tonitruus filius charissimus ille Christo Ioannes, qui ad pectus recubuit domini, atque ab illo diuino fonte sacra sua flumina hausit. Quid hic dicit? Deum nullus unquam uidit. Vere tonitruus filius dicitur qui uocem tam illustriorem, tam omni tuba clariorem reddidit, qui ut omnes contentiosi conturbarentur, & obmutescant, facit diligentissime. Sed scrupulum qui se obijciat, uideamus. Quid ais Ioanes? deum nullus unquam uidit? Ergo minime prophetis credemus,

Ephes. 6

1. Ioan. 4

qui se uidisse inquit. Esaias enim: Vidi dominum, inquit, sedentem super solium excelsum, & eleuatum. Daniel: Viquequo throni positi sunt, & antiquus dierum sedebat. Micheas: Vidi dominum deum Israel sedentem super solium suum. Alius rursus propheta: Vidi dominum stantem super altare & dixit mihi: Percute cardinem, &c. Denique multa huiusmodi testimonia possunt colligi, quae cum ita sint, quamobrem Ioannes negat ita esse quemquam qui deum uiderit? Nullum uidisse deum Ioannes inquit, ut exquisitam illam comprehensionem, & expressam cognitionem in nullo contigisse intelligas. Constat illa condescensum fuisse omnia, nec uidisse quempiam illorum synceram ipsam substantiam, eo quod uarie quisque uiderit. Deus enim simplex omni cōcretionē abiunctus, nulla forma aut figura effigatus est. At uero illi omnes figuras uiderunt uarias: quod idem deus per alium item prophetam insinuans ac suadens, neminem scilicet exquisite ipsam suam uidisse substantiam, inquit: Ego uisiones multiplicauit, & in manibus prophetarum assimilatus sum. Tum ex his quae deus Mosi denegat: cum enim ille uidere deum sensu oculorum concupisceretis, Nemo uidebit faciem meam & uiuet, addidit. Liquidum itaque nobis hoc, & cōfessum habetur. Quamobrem non de natura humana solum sic ait: deum nullus unquam uidit, sed etiam de uirtutibus superis. Proinde unigenitum allegat eius dogmatis preceptorem et autorem. Ne quis enim unde id constet, obijceret, addidit: Unigenitus filius qui est in sinu patris, ipse exposuit: testem prorsus locupletissimum, & magistrum egregium suae opinionis allegat. At qui si Moses id idē uellet designare, porro hic uacanter dixisset: Unigenitus exposuit filius. Nam uel antequam Ioannes haec tanquam ab unigenito accepta referret, constaret ita esse uerbis prophetarum, qui ex deo acceperat. Verum quod plus aliquid quam olim propositum fuisset, ipse nobis esset reuelaturus, uidelicet ne uirtutes quidem supernas posse deū uidere, idcirco unigenitum allegare magistrum uoluit. Visum autem hoc loco pro cognitione positum arbitrare: haud enim pupillae & oculi, & genae insunt in uirtutibus illis supernis, sed quod uisus in nobis est, idem in illis cognitio. Quapropter quoties deum nullum unquam uidisse audis, illud intellige, nullum esse qui deum nouerit, qui deum cognouerit, qui substantiam dei exquisita ratione perceperit. Quin etiam cum de Seraphim audis oculos auertisse, pinnas uisui obduxisse, item Cherubin hoc idem fecisse, noli oculos habere illos existimare, corpori enim haec forma peculiaris est: sed his ipsis humanae, ac pinguis Mineruae uocabulis cognitionem illarum designari tibi a propheta intellige. Cum itaque dicat deum quamuis condescendentem minime ferre illas uirtutes potuisse, nil aliud docet, nisi eius cognitionem expressam, amplam, integram non potuisse recipere, neque ausas esse intueri synceram illam perfectissimamque substantiam, imò ne ad ipsum quidem eius condescensum satis aspirare. Hinc etiam Euangelista certior, neque humanae naturae interesse

Esaie 6
Dan. 7
3. Reg. 22
Amos 9
Osee 13
Exod. 33

teresse rem tantam scire, neque ipsis uirtutibus superioris deum esse comprehensibilem, ipsum a dextris eius sedentem, ac diligentissime rem scientem allegat huius opinionis auctorem. Nec filius tantummodo dixit: quanquam etiam satis si ita dixisset, ora impudentium hominum comprimere, atque obturare possemus. Ut enim Christi esse complures possunt, sed uerus & praecipuus Christus unus est: & nulli quidem domini nominantur, unus tamen dominus per excellentiam est, ac etiam dii plures dicuntur, at uerus princepsque deus unus est: Sic multi quoque filij appellatur, uerus tamen filius unus est, et quidem ipsa articuli graecae linguae adiectio praecipuum & excellentem unigenitum exprimere potest conditionem. Attamen non contentus his fuerat, sed quum dixisset, deum nullus unquam uidit, inuenit: Unigenitus filius qui est in sinu patris, ipse exposuit. Primum unigenitus dixit, deinde filius: cum enim propter nominis communitatem gloriam eius plerique minuerat, unum ex hoc uulgari filiorum numero esse arbitantes; nomen etenim filij commune omnium est: hinc quod eius praecipuum est, & peculiare ac nemini e ceteris tribui potest hominibus, id est unigenitus, anteposuit: ut ex hoc credas, uel commune illud non praeterea esse commune, sed peculiare eius & proprium, nec ulli e ceterorum numero perinde ac ei conueniens. Atque ut dilucidius quod doceo fiat, exponam latius. Filij nomen & hominibus datur & Christo, sed nobis abusive, illi proprie: at uero unigeniti nomen eius unius est, nec ulli e ceteris uel proprie, uel abusive conuenit. Ut igitur ab ea quae nemini congruat, nisi ipsi tui appellatione, alteram quoque illam multitudinis propriam eius esse per excellentiam arbitreris, ea propter primum unigenitus, post filius dicit. Sed si minus haec tibi sufficiant, inquit, tertium illud addam, crassum quidem atque humanum, uerum efficax satis, ut uel facientes homines ad unigenitum intelligendam gloriam erigat, quid hoc sit? In sinu patris. Charissimi, hoc uerbum est ad explicandam cognitionem, & ueram germanamque, ut ita loquar, intimitatem aptissimum: modo pietatis, & quemadmodum deum deceat, accipiatur. Ut enim quum sedem audis, & sedere a dextris, non sedile intelligis, non locum, non aliquid descriptionis, sed sedis uocabulo, & sedendi societate honore parem, & nulla ex parte diuersum cogitas: ita quum sinum audis, non amicum gremium, non loci quicquam a desepitandum, sed ipso sinus uocabulo proximitatem ad parentem & familiaritatem apud eundem arbitrare. Nam cum uersari in sinu dicitur, longe expressius propinquitas genitoris, quam cum sedere a dextris, significat: nec enim pater suo in sinu tenere filium pateretur, nisi eiusdem esset substantiae, nec filius in sinu paterno degere auderet, si naturam inferiorem fortiretur. Ergo ut filius & unigenitus in sinu degens paterno, rem omnem patris diligentissime nouit & tenet. Ob eamque rem uerbis hisce Euangelista usus est, ut filij exquisita suo de patre cognitione explicaret. De hac enim ipsa cognitione agebatur. Quod nisi ita esset, cur quare

so, sinus uocabulum sumeretur? Nam si neque corpore deus constat, neque cognitio & ad genitorem propinquitas aduocatur: frustra id nomen inferretur, nullum ad usum idoneum. Verum non frustra (dictum enim quicquam a spiritu sancto frustra putare nefas est) sed filij ad patrem propinquitatem de uincionemque declarat. Cum enim rem magnam asseruisset, uidelicet ne superam quidem creaturam posse deum uidere, id est, exquisita ratione cognoscere, huiusque opinionis testem fide dignum uellet adhibere, haec inseruit uerba, cui ut filio & unigenito, & ut in paterno sinu degenti, de rebus omnibus crederes, nec quicquam dubitares. Si autem quis non contendat, nec agere impudentius uelit, idem hoc aternitatem interpretari dixerim. Ut enim eo quod ad Moysen dicitur: Ego sum qui sum, sempiterni rationem dicimus: idem uel ex hac dictione qui est in sinu patris, deducere sane licet. Sed iam deum incomprehensibilem esse omnium creaturarum generi, late ex his quae proposuimus, patet. Restat ut a filio & spiritu sancto duxat exquisita illum cognosci differamus. Verum hoc in aliud tempus differri melius est, ne admodum prolixo sermone memoria eorum quae proposuimus, obruamus atque obliteremus. Hinc itaque ad solitam ueniamus admonitionem. Quenam ista solita admonitio est? Ut orationem seruemus ingenuam mente sobria, animo uigili. Nuper enim cum hac de re differuissimus, omnes facile uidi obtemperantes: quamobrem perperam certe ageretur, si cum negligitis, non increpem, quum ex officio facitis, non laudem. Laudare igitur uos hodie uolo, & gratiam uobis ob illam obedientiam reddere. Gratiam autem reddam, si uos docuero, quamobrem illa praeteris oratio solet fieri, & cur homines daemone agitados, & furore accitos teterrimo, adduci tempore illo & capita inclinare iubet diaconus. Quae de causa igitur agitur ita dicam. Vincula perquam praua, & grauius agitatio daemonum est: uincula enim ferro ualidiora. Ut itaque tempore instanti, quo iudex prodire, & pro tribunali sedere solitus est: custodes carceris, homines quos in uinculis tenent, omnes carcere educunt, & pro cancello septisque fori collocant squalentes, sordentes, coma expletos nimia, pannis miserrime obductos: sic patres statuerant, ut quum breui Christum uelut pro tribunali sedere, in ipsisque sacramentis apparere futurum esset, homines daemone agitati illi tanquam uinculis quibusdam retenti adducerentur, non ut rerum quas commisissent, examen subirent modo eorum qui in uinculis sunt, nec ut luerent poenas, & supplicio afficerentur: sed ut populo uniuersaque ciuitate praesente communes pro his fierent supplicationes, ut omnes iugi concordia dominum communi orarent pro his, & quod misereretur, magno clamore contenderent. Ceterum ut his tunc succensui, qui orationem huiusmodi negligenter, foris quae tempore eo uersarentur: sic impraesentiarum his qui intus constant, succensendum utique reor, non quia intus manent, sed quod cum eo quo debent, manent loco, nihilo melius afficiuntur, quam qui foris

Chryf.

tom. 5 D d 2 ris eua

ris euagantur. Disputant enim inter sese, & aut iocantur, aut negotia tractant tempore illo perhorrendo. Homo quid facis, quum tot in uinculis fratres uideas tuos adfates, tu de rebus quæ nihil ad te pertinent, disputas? Unus ipse aspectus non satis te pauefacere, & ad condescensum commiserationemque ducere potest? Frater tuus in uinculis, et tamen tu piger & negligens. Quo pacto tibi ignoscatur, quum tam durus sis, tam inhumanus, tam crudelis: non ueris, ne dum disputas, omittis, negligis, dæmon quis inde profiliens, tuam animam nactus otiosam, & scopis mundatam, ei sese innuet, & summa cum facilitate domum patentem ingrediatur? Quam cunctos tempore illo luctu confici, quam riuos lachrymarum effundere, madentesque ubertim oculos peruideri, & flere atque ingemere uniuersam ecclesiam deceat? Iam post sacramenti communionem, post sacri lauacri splendorem, post Christi societatem lupus ille agnos de nostro ouili rapere potuit, & retinere: tu cum tantam calamitatem, tantam iacturam uides, non lachrymalis commoues? Quam purgandi rationem habere tua ista possint facinora? Si nolis uicem fratris dolere, saltim pro te ipse uerere & expurgare. Si domum tui uicini consumi incendio uideris, etiam si infestissimus tibi sit ille uicinus, nonne intentissime ad extinguendum occurreris, ne ignis paulatim ferens, tua quoque uestibula ineat. Idem in his qui dæmone agitantur, considera: ignis quidem & exitio sum incendium dæmonum agitatio est. Caue igitur ne tuam etiam animam dæmon sensim paulatimque incedens occupet. Cumque eum presentem uideris, refuge quamprimum ad dominum, ut perspecto animi tui ardore, & studio dæmon nullum sibi aditum apud te dari intelligat. Nam si uiderit desideriosum, oscitantem, otio et pigritia marcescentem: compendio te utpote diuersorium desertum ingreditur. At si excitatum, intentum, studiosum, paratum, coelum ipsum petentem, ne respicere quidem audebit. Quamobrem & si fratrem contemnis, tamen rebus tuis consulere, & aditum omnem in tuum animum immundo illi spiritui ocludere debes. Nihil autem est, quod tam excursionem eius aduersus nos arceret ac repellere ualeat, quam orandi ac deprecandi intentum studium. Haud enim illa diaconi exhortatio erecti constantisque, frustra & sine causa instituta sanctaque est: sed ut nostras repetentes humi cogitationes erigeremus, ut nostrum animum pressum, demissum, fatigatum rerum humanarum cura, reiecta omni eiusmodi sollicitudine, erectum, leuatum, recreatum, deo immortalis re-presentarem. Animum igitur iubemur erigere. Quo uerbo Paulum quoque modo eodem utentem licet perspicere. Cum enim ad homines iacentes, & oneri aduersarum rerum succubentes, ac penè perditos scriberet, dicebat: Languentes manus, & resoluta genua erigite. Quid igitur? num de manibus & genibus corporis scribit? Minime. Non enim cum hominibus cursum pugillatum ue exercentibus ille disputat: sed uires cogitationum prostratas tentatione, suscitandas his uerbis monet atque hortat.

Hcb. 12

Cogita apud quem proxime stas, quibus cum inuoces deum, scilicet cum Cherubin, cum Seraphin, cum omnibus cœli uirtutibus: animaduerte quos habes socios, satis hoc tibi sit ad sobrietatem, cum recordaris te corpore constantem, & carne coagmentatum admitti, cum uirtutibus incorporeis commendare omnium dominum. Nemo igitur animo resolutio sacras illas & mysticas laudes ineat socius, nemo rerum uitæ humanæ consilia illo tempore uoluet, sed omni terrena forde animo pulsa, in cœlum quisque se totum transferat, utpote qui propinquus solio gloriæ suæ stet, & cum Seraphin uolitet, atque ita laudem sanctissimam referat summo optimo, gloriosissimo deo. Idcirco bene constare tempore illo iubemur. Bene enim consistere nihil aliud est, nisi ita constare, ut hominem conuenit, qui coram deo immortalis stat, cum horrore tremoreque, cum sobrio, parato studiosoque animo. Nam id quoque uocabulum pertinere ad animam, Paulus idem docet, cum dicit: Sic stete in domino charissimi. Etenim ut sagittarius qui sua tela dæcturus sit, probe accipite priusque mittat quemadmodum consistet, procurat: & ubi se per directum calci propositæ accurate constituit, tum iacere incipit. Idem etiam tu agere debes, cum sagitta pessimum illud infestumque hostis diaboli caput transigere cupias, cura de statu cogitationum tuarum accipere prius, ut ex directo, et sine ullo impedimento fixo pede tela tua probe in illum possis dirigere. Hactenus de oratione. Cum autem post illam orandi desideriam genus insidiarum aliud aggressus hostis idem diabolus molestiam quandam intulerit: nos hac etiam sua tentandi facultate eum frustrari faciamus. Quid item infestus & pessimus ille molitus est, cum uos ad hunc modum quasi ad corporis cõpagem unius adductos constitutosque uidisset, magna cum intentione præcepta uitæ opinionisque optimæ accipientes animam uertisset, submittere quidē aliquos & suis ministris qui consilio & hortatione uos a studio audiendi abducerent, minime ausus est, ratus scilicet neminem uestrum tali consilio obtemperaturum: sed latrunculos quosdam, furaces homunculos uestræ inseruit multitudini, quibus molitus sæpius est, ut a multis aurum appensum subriperetur. Ne igitur hoc semper accidat, & uestrum auscultandi animum iactura pecunie furto indies inualescere extinguat, consulo atque hortor neminem huc uenientem secum portare aurum: ita enim efficietur, ut nunquam uestra tentio præstet illis furandi occasionem, & lætitia quam ex mora huius conuersationis capitis, nulla pecunie amissione peruertatur. Hanc enim rem ille molitus est, non ea gratia ut uos redderet pauperiores, sed ut iacturæ pecuniarum molestia reuocaret a studio audiendi. Nam & Iob illum ditissimum hominem omni disposiuit pecunia, non ad eum finem ut inops egenusque fieret, sed ut pietate amoreque illo suo erga deum singulari enudaretur. Cupit enim ille, & studet non pecunias auferre, quippe qui nihil esse hoc nouerit, sed per priuationem pecuniarum præcipitare in peccatum delictumque animæ. Quod quidē si facere nequeat, nihil se perfecisse

Philip. 4

cisse arbitrat. Certior itaque de eius animo, studioque in te frater charissime, quoties tibi aurum, uel per fures, uel per quasuis artes auferat, facile patere, et gratias age, ut debes, domino. Ita enim plus possis lucrari quam amiseris, & uulnus duplex hosti infligas, & quia non ægre tulisti, & quia gratias domino egisti. Nam si te uiderit damno pecuniarum frangi, eoque adduci ut in dominum perturberis: nunquam desistet, quin idem moliat & inuehat. Sed si te non modo non blasphemare deum qui te creauit, uerum etiam gratias illi agere in rebus perspexerit arduis: recedet profus a tentationum negotio, certus scilicet causam gratiarum agendarum, fidelisque & constantis animi præberi tibi ab ipso rerum aduersarum periculo, itaque palmam confici tibi illustriorem, & præmia dari ampliora. Quod certe uel Iob illi pessimo evenisse constat. Quum enim sublati opibus, & corpore morbo grauissime infestato animum nihilominus sibi constare & gratias agi perspexerit, non item aggredi ausus est, sed turpiter, & omni uenia procul deuictus abiit, reliquitque sua opera illum dei athletam clariorem. Hoc igitur nos quoque & tenentes & cogitates, peccatum rem unam metuamus, & euitemus: cetera animo forti & constanti feramus, siue iactura pecuniarum, siue corporis morbus, siue temporum difficultas, siue rerum molestia, siue hominum iniuria, siue quid aliud malum nobis inuehatur. Hæc enim non solum detrimento afficere nequeunt, sed etiam prodesse egregie possunt, si animo grato pioque feramus. Porro longe plures, amplioresque mercedes nobis hæc comparabunt, atque efficient. Iam enim uides & Iob illum, quam post adeptam patientiam coronam & fortitudinis, omnia quæ amiserat, dupliciter recepit. Tu uero non duplicata, non triplicata, sed ceterum exauerta recipies omnia, si modo forti animo tuleris & tranquillo, atque etiam uitam possidebis eternam, quam utinam omnes adipiscamur, gratia & humanitate domini nostri Iesu Christi, cui gloria in secula seculorum, Amen.

DIVI IOANIS CHRYSOSTOMI DE
incomprehensibili de natura, contra Anomæos
hæreticos, Homilia v.

VI rem sibi explicandam proposuerit amplior, & tam prolixum desiderantem sermonem, ut non uno altero die, sed uix pluribus possit expediri: eum necesse habere arbitror non uniuersam eodem dicendi cursu rem offerre auditorum auribus, sed in plura partiendo leuius hinc & facilius reddere onus orationis. Nam & lingua & aures & singuli nostri sensus modum, normam & limitem certum habent datum a natura. Quem admodum qui egredi superareque contendit uel ab ea ipsa data, presentemque sibi facultate eijcitur, et quod seruire potest, amittit, cum plura quam ualeat prosequatur. Quid luce iucundius? quid radio solis acceptius? Attamen res hæc tam iucunda, tam accepta & placida, ubi supra modum sese oculis nostris obtulerit, grauis molestaque occurrit. Quamobrem Chryf.

deus immortalis nocte diei succedere uoluit, quæ oculos fatigatos demissis genis operiret, & pupillis quietem reconciliaret, atque ita uim recrearet uidentis, & ad futurum officium redderet aptiorem. Hinc etiam uigilia & somnus res inter se contrariae, pariter iucundissimæ accedunt suæ moderatione uicissitudinis, & quum lucem suauem nominemus, somnum quoque suauem dicimus, qui nos dimouere a luce cõsueuit. Ita omnibus in rebus graue molestumque est, quod immodicum est: suauis, utile & iucundum quod modicum est. Quam ob causam & si dies iam quintus posteaquam agere de incomprehensibilitate incepimus, tamen nondum perficere disputationem ualuimus totam, sed adhuc partim differendum, partim relaxandum censuimus. Verum ubi nam disputationem reliquimus nuper, inde etiam reperamus necesse est, quæ una quædam dicendi sit series & sequela. Diximus autem a Iohanne filio illo tonitruum propositum esse, deum nullum unquam uidit, unigenitus filius qui est in sinu patris, ipse exposuit. Hodie quo loco ipse unigenitus dei filius exposuerit, comperire atque excipere operæpretium est. Respondit, inquit, Iudæis, & dixit: Non quia patrem uidit quisquam, nisi is qui est ex deo, hic uidit patrem. Visionem hic rursus cognitionem appellat. Nec ubi, nullus uidit patrem dixisset, tacuit, ne quis de hominibus tantum hoc dici existimaret, sed quum ostendere uellet nec angelos, nec archangelos, nec uirtutes omnino supernas cognoscere, certum hoc ipsum ex his quæ adiunxerat, reddidit. Quum enim preposuisset, Non quia patrem uidit quisquam: addidit, nisi is qui ex deo est, hic uidit patrem. Nam si nullus tantummodo dixisset, cõplures credo de natura duntaxat humana hoc dici arbitrarentur: nunc uero quod ubi, nullus preposuit: adiunxerat, Nisi filius, ea ipsa unigeniti adiectione omnem secludit creaturam. Quid igitur? nunquid spiritus etiam sanctus seclusus est? Nequaquam, pars enim creaturæ ille non est: uocabulum id autem nullus, semper ad distinguendam creaturæ tantum conditionem poni solitum est. Itaque fit, ut nec si de patre agitur, filius remoueatur: nec si de filio, spiritus unquam secludatur. Atque ut hoc ipsum continuo explanetur, uidelicet uerbum hoc nullus, non ad spiritus sancti seclusionem, sed ad creaturæ positum, dum de ea ipsa cogitatio ne filij unius differitur, audiamus quid Paulus ad Corinthios scribat, Quis enim scit quæ sunt hominis, nisi spiritus hominis qui in ipso est? Ita & quæ dei sunt, nullus cognouit, nisi spiritus dei. Quem admodum igitur eo loco, cum nullus dicatur, non se iungitur filius: sic etiam hic, ubi de Christo nullus, positum est, non spiritus secluditur sanctus. Patet ergo hoc ita esse ut proposuimus. Nam si cum diceret, nullus patrem uidit, nisi is qui ex deo est, secluderet spiritum: uacatè Paulus scriberet, Vt homo sua quisque nouit: sic spiritus sanctus rem dei nouit diligentissime, et tenet. Unus quoque eodem modo dicitur modo: habet enim eandem omnino uim atque potestatem. Quod ita esse ex eodem illo autore accipies, Unus deus pater ex quo omnia, & unus dominus.

Ioh. 6

1. Cor. 2

tom. 5

D d ; minus

minus Iesus Christus, per quem omnia. Nam si pater unus dicitur pater, filius à deitate secluditur: pari utiq; ratione pater quoq; à dominatione dimouebitur ipse, q; filius unus dominus dicitur. At uero non propterea pater secluditur à dominatione, quia Christus unus dicitur dominus: ergo nec filius dimoueri à deitate debet, cum unus deus pater proponitur. Si autem dicant, idcirco unus deus dicitur pater, quoniam filius etiam deus est, tamen non talis est qualis pater: licet his eisdem uti in eos quæ ipsi aduersum nos sumunt, & ponunt: scilicet unus dominus Christus dicitur, quoniam dominus quidem pater quoq; est, sed non talis qualis filius est. Quod si ne phas dicitur, nec prius illud ratione ulla dicendum est. Sed quemadmodum, cum unus dominus Christus dixeris, non patrem secludis à perfecta absolute dominatione, nec est cur filio uni rationem tribuas dominandi: sic cum unus deus pater protuleris, non à uera germanaq; deitate excludis filium. Nec est q; patris unius deitas esse confirmetur: filium quippe deum esse, & talem qualis pater est deum, dum tamen filius manet, constat ex eo ipso quod additur. Nam si nomen hoc deus, patris tantummodo esset, nec posset ullam significare personam, siue hypostasim aliam, sed illam solam primam atq; ingenuam, utpote propriam eius unius & peculiare (ut ita dicam) notificum, uacatè pater adiungeretur. Satis enim esset dixisse, unus deus. Ita enim cum diceretur, facile intelligeremus. Verum quoniam deus, nomen commune patris & filij est, atq; ob eam causam, si unus deus tantum dixisset, quem nam deum referret, minus constaret: ideo pater addidit, ut de prima illa & ingenua hypostasi, seu persona dicit ostenderetur, tanq; deus, nomen solum satis eam non posset exprimere, cum pater id commune haberet cum filio: nomina enim diuina partim communia, partim propria habentur. Communia, ut eadem atq; indifferens substantia ostendatur: Propria, ut personarum denotet proprietates. Pater namq; & filius nomen personarum proprium est: deus uero & dominus commune. Quamobrem ubi nomē commune deus, proposuisset autor ille sapientissimus, meritò proprium id addendum cœsuit, ut posses de quo diceret, intelligere, ne in execranda illam incidere Sabellij opinionem. Nec enim deus, nomen maius quam dominus esse: nec dominus minus q; deus, patet ueteri in testamento, in quo pater frequenter dominus dicitur: Dominus deus tuus, dominus unus est, Dominum deum tuum adorabis, & ei soli seruias. Itemq; Magnus dominus noster, & magna uirtus eius, & sapientia eius non est numerus. Atq; etiam cognoscant, quia nomen tibi dominus, tu solus altissimus in omni terra. Atqui si dominus, nomē minus quam deus, indignumq; illa substantia esset, haudquaquam filium qui minor eorum sententia esset, nomine eodem quod patri cōueniat, eiusq; unius proprium sit, appellare oportet. Sed non ita, non ita. Nec enim filius patre inferior est, nec dominus nomen, quam deus abiecius. Quapropter uicissim modo de patre, modo de filio sine ullo discrimine scriptura sa-

cra his appellationibus utitur. Itaq; ut patrem dominum appellari audiueris filium quoq; deum dici audite: Ecce uirgo concipiet, & pariet filium, & uocabitur nomen eius Emmanuel, quod est interpretatum nobiscum deus. Vides quomodo & patri dñs nomen, & filio deus nomen reddatur, ut enim ibi est scriptum: Cognoscant quia nomen tibi dominus: ita hoc loco: Vocabitur nomen eius Emmanuel: itēq; Puer natus est nobis, & filius datus est nobis, & uocabitur nomen eius magni consilij angelus, deus fortis & potens. Velim consideres ingenium, & spiritualē sapientiam prophetarum. Nam ne cum deum tantummodo dicerent, de patre differere putarent, incarnationis prius meminerant. Non enim pater ipse natus de uirgine est, nec factus est puer. Quādo etiam propheta alius ita scribit: Hic deus noster, non existimabitur alius aduersus eum: addidit, Inuenit omnem uiam scientiæ, & dedit eam Iacob puero suo, & Israel electo suo: post hæc in terris uisus est, & cum hominibus conuersatus est. Paulus uero sic ait: Ex quibus Christus secundum carnem, qui est super omnia deus benedictus in secula, amen. Item: Omnis fornicator, aut auarus non habebit hereditatem in regno Christi & dei. Ad hæc per illuminationē dei, & saluatoris nostri Iesu Christi, Ioānes quoq; sic nominat eum, cum dicit: In principio erat uerbum, & uerbum erat apud deum, et deus erat uerbum. Sint ista, inquis: sed illud ostende, ubi scriptura filium patri coniungens, dñm patrem ipsum appellat. Ego uero non istud solum, sed etiam dñm tam patrem q; filium appellari iunctis personis facile ostendā. Vbi Christus cum aliquando cum Iudeis differeret, quid uobis uidetur de Christo, interrogauit, cuius filius est? Illi dicunt: David. Dicit eis: Quomodo igitur David in spiritu dominum eum uocat, dicens: Dixit dominus domino meo, sede à dextris meis? Ecce dominus, & dominus. Vis ne præterea ubi deum patrem, & deum filium nominet, iunctis personis acciperet? Audi cum David prophetam, tum apostolum Paulum: Sedes tua deus in seculum seculi, uirga directionis, uirga regni tui. Dilixisti iustitiam, & odisti iniquitatem, propterea unxit te deus deus tuus oleo iustitiæ præ consortibus tuis. Paulus hoc idē allegat, & suæ sententiæ testimonium adhibet, quum dicat: Et ad angelos quidē dicit: Qui facit angelos suos spiritus: ad filium autem: Thronus tuus in seculum seculi. Sed quamobrem, inquis, patrem hoc loco deum appellat, filium autem dominum? Non temere, nec sine causa id facit, sed quod aduersum gentiles ageret, qui deorum opinione plurimum laborarent, ne illi dicerent: Cum nobis deorum, aut dominorum plurimum cultum uitio des, ipse eidem es obnoxius crimini, cum deos dicas, non deum. Idcirco indulgens imbecillitati eorum, nomine filium appellauit diuerso, quod tamen uim eandē omnino obtineret. Quod ita esse latē intelliges, si eā epistolæ partem altius reperamus. De his autem quæ idolis sacrificantur, scimus quoniam omnes scientiam habemus. Scientia inflat, charitas uero ædificat. De eis autem quæ idolis sacrificantur, scimus

Esai 7

Psal. 82

Hebr. 13

Esai 9

Bar. 3

Rom. 9

Rom. 11

1. Cor. 2

Matt. 11

Psal. 44

Hebr. 1

1. Cor. 8

mus quoniam nullum idolum in mundo est: & quoniam nullus deus, nisi unus. Vides quomodo in eos, qui plures colerent deos differit. Nam & si sunt qui dicuntur dii & domini multi, siue in celo siue in terra, eos idē ita impugnat. Ut certe sint dii multi, & domini multi, hoc est, qui dicantur nobis tamen unus deus pater, ex quo omnia: et unus dominus Iesus Christus, per quem omnia. Hinc etiam, unus, addidit, ne deos item plures introduci illi arbitrentur. Et quamuis patrem deum unum appellat, tamen non à deitate secludit filium: ut est filium dominum unum dicit, non tamen remouet patrem à dominatione, sed imbecillitatem emendat gentium, nec ullam uult dare occasionem. Quod idem certe causa etiam fuerat quamobrem non expresse ac manifeste, sed obscurius raroq; à prophetis filius dei Iudeis significaretur. Quod enim ipsi nuper errore deorum plurium essent abiuncti, si iterum deum & deum audiuisent, prorsus ad morbum animi reuenterentur. Quocirca frequens id apud prophetas usurpatum est: Unus deus est, præter quem nullus est alius, non quod secluderent filium, absit: sed ut hominum imbecillitatem emendarent, ac suaderent ante suspicionem plurium deorum rejicere, quam filium & hunc deum prædicarent. Quoties igitur audis, unus & nullus, & cetera generis eiusdem: non trinitatis opinionem diminui, sed quantum inter eam, & creaturam interest, uerbis his ipsis signari arbitrare. Quippe quum etiam alibi dicat: Quis cognouit sensum dominus? Quod quidem, quis, nec filium, nec spiritum à cognitione secludere, ostensum iam his quæ supra diximus est, quum testimonium afferemus illud: Quis enim scit quæ sint hominis, nisi spiritus hominis, qui in ipso est? Ita & quæ dei sunt nullus cognouit, nisi spiritus dei. Ad hæc filius ait: Nullus cognoscit filium, nisi pater: neq; patrem quis cognoscit, nisi filius. Igitur & hoc loco ad eandem sententiam accipe: non quia patrem quis uidit, nisi qui est ex deo, hic uidit patrem: plene & exquisitè illum nouisse, et causam quamobrem nouerit dicit, quoniam ex eo est, cuius item documentum, quod eum nouerit exquisitè. Hinc enim aperte eum nouit, quia ex eo est, argumentoq; est ex eo, quod eum plane aperteq; cognoscit. Substantia namq; substantia superiorum nunquam perfecte intelligere potest, etiam si parum interest. Audi quid propheta de angelis, ac de hominum genere dicat, quam parum inter eam utramq; naturam interest. Cum enim proposuisset: Quid est homo, quod memineris eius, aut filius hominis q; uilitas eum? addidit, Minuisti eum paulominus ab angelis. Verum tamē est parum discriminis est, tamē quia interest aliquid, nescimus exquisitè angelorum substantiam, nec si summe philosophabimur, comperire unquam quid sit poterimus. Sed cur de angelis loquor? Quādo ne ipsius quidem animi nostri substantiam satis nouimus, imò nullatenus attingere ualeamus. Sin illi nosse contendunt, percontare quid nam substantia sit animus, nūquid ignis, num aer, num aqua, num terra? nihil ex his esse dicent. Hæc enim omnia

corporea sunt, ille incorporeus est, Tamen qui angelos nesciunt, qui suos animos ignorant, idē dominum & conditorem omnium rerum scire exquisite contendunt. Quid hac amentia potest fieri tetrius? Sed cur de substantia loquor animi? lam quemadmodum insit animus in nostro corpore ignoramus. Quicquid enim dixeris, extēdit se una cū dimensione corporis, totaq; infusa per artus mens agitat molem. At hoc penitus ratione caret, cum id corporis proprium sit, atq; ita euenire uideamus, ut plerunq; & manibus præcisus & pedibus integer ille permaneat, nihilo ipse trūcatus, corpore diminito & manco. Sed non tota toto in corpore est, sed parte se colligit certa & residet: ergo reliquas partes reddi inanimas necesse est: sed dici ne id quidem potest. Verum animus esse quidem in nostro corpore nouimus: sed quemadmodum sit, ignoramus. Et quidē etiam hanc rationē sciendi propterea deus immortalis à nobis secluserat, ut largam quadam argumenti copia nostra opprimeret ora, & mentem fragilem detineret, ac deorsum moueret: constaretq; minime res maiores, quam uires possunt humanae attingere, scrutari & curiosè exquirere. Sed ne rationibus nostris hæc confirmemus, scripturam iterum repetamus sacram, ut inde argumenta longe potiora adducamus. Non quia patrem uidit quisq;, nisi is qui ex deo est, hic uidit patrem. Sed quid hoc doceat, nondum id uerbum cognitionem ulli plenam, exquisitamq; attestat. Sed creaturam quidem minus eum nosse signat, cum dicat: Non quia patrem uidit quisq;. Filium item nosse eundem significat, cū addat, nisi is qui est ex deo, hic uidit patrem. Verum exquisitè eum nouisse, & ita, ut ipse se nouit, nondum explicatum est. Dixeris enim: Esse itaq; potest, ut nec creatura, nec filius eum expresse sciant: sed quanquā expressius quam creatura filius nouerit, tamen plena illa & exquisita comprehensione filium quoq; carere, Nam q; eum uidet, quicquid tandem est cognoscere ait: perfecte autem & absolute cognoscere, & ita ut seipse, nondum ostendit. Vultis ne igitur huius quoq; fidem à sacris scripturis, atq; à uoce domini ipsa petamus? Audi quid ad Iudeos ipse dicat: Sicut cognoscit me pater, & ego cognosco patrem. Quid hac cognitione certius quaras? Interroga aduersarium, an pater filium exquisitè norit, omnēq; eius teneat rationem, nec eū quicq; filij lateat, sed integram, expletā, & absolutā quandam cognitionem percalleat. Ita est, inquit. Ergo cum audis ita filium patrem nosse, ut & ipse pater filium nouit: nihil præterea querere, nihil ambigere debes: cum tam pari modo inter sese æquēt cognitiones. Quod idē etiā alibi exprimit cū dicit: Ne mo cognoscit filium, nisi pater, neq; patrem quis cognoscit, nisi filius, & cui uelit filius reuelare. Reuelat autē non quantum cognoscit, sed quantum nos recipere possumus. nā si Paulus ita fecit, multo magis Christus idem facere debet. Ille quippe ad suos discipulos scribens, sic ait: Non potui uobis loqui quasi spiritalibus, sed quasi carnalibus: tanq; paruulis in Christo Iacobi potum dedi, non escā, nondum

Matt. 11

Matt. 11

a. Cor. 12

1. Cor. 13

Ephes. 1

enim poteratis. Sed dicit fortasse agendum ita fuisse cum Corinthiis tantum. Quid si pleraque alia novisse ipsum ostendam, quae nemo acceperit, sed unus ipse sciens e vita abiit? Vt hoc quod ad Corinthios scribit, sic dicens: Audiui ineffabilia verba, quae non licet homini loqui. Verumtamen hic etiam ipse, qui ineffabilia audiisset, & quae nemini narrare liceret, particulariter quandam cognitionem tenuit, & multo futura illa inferior. Qui enim hoc rerulit, idem etiam illa scribit: Ex parte cognoscimus, & ex parte prophetamus. Itemque, Cum essem parvulus, loquebar ut parvulus, sapiebam ut parvulus, cogitabam ut parvulus. Atque etiam nunc video per speculum in aenigmate, tunc autem facie ad faciem. Ita omnis istorum deprehenditur fraus, omnis fallacia coarguitur: quando enim ipsa dei substantia ignoratur, non inquam an sit, sed quid sit, furoris certe est summi vel nomen ei tribuere, nedum comprehendere opinari. Quamquam & si nota certa haberetur, non tutum propterea esset nos ipsos iudicio nostro modum appellandi statuere substantiae domini. Nam si Paulus nomen virtutibus superis imponere minus ausus est, sed quum dixisset: Constituit Christum super omnem principatum, & potestatem, & virtutem, & omne nomen quod nominatur, non solum in hoc seculo, sed etiam in futuro: quum docuisset nomina nonnulla esse virtutum, quae tunc scire poterimus, minime ipse confusus est vel alia pro illis statuere nomina, vel eadem illa exquirere: qui fieri potest, ut his omnibus aut ignoscatur, aut purgandi detur occasio, qui in ipsa substantia domini tam temere audent, totque nefaria committunt? Quando autem ipsius quoque sapientiae ratio ignoratur, profecto genus id hominum non secus quam insanos delirosque despiciere, aspernarique debemus. Iam deum esse unigenitum certum est, nomen tamen id ipsum esse divinae illius substantiae a nullo vel propheta, vel apostolo, vel evangelista, aut expresse, aut per ambagem propositum est. Et recte quidem: qui enim ipsam ignorarent substantiam, quo pacto eius nomen tradere haberent? Sed cur de sacris loquor scripturis, quando tam absone, tam inique de natura dei proponitur quaestio, ut ne quidem gentilibus, qui a vera opinione aberrarunt, tale quid unquam placuerit? Nemo enim naturae divinae definitionem reddere, unoque amplecti nomine deum ausus est. Sed cur naturam, inquam, divinam, quando ne virtutes quidem incorporeas, quos deos appellant illi inferiores, plene definierunt, sed obscura quadam expositione ac descriptione potius quam definitione docuerunt? Verum quid isti pro sua eximia sapientia ex his, quae diximus, inferent? Ergo deum, quem colis, ignoras. Prorus nihil ad hanc eorum objectionem respondere debemus, cum tam late scripturae sacrae auctoritatibus demonstratum sit, fieri non posse ut quid substantiae sit deus sciatur. Verum quoniam non propter inimicitias agimus, sed quod eos doceamus & emendemus: age benigne id etiam ostendamus, non eos qui nesciunt quid substantiae deus sit: sed eos potius, qui scire contendunt, deum

ignorare. Dic quae so, si inter duos orta altercatio esset de caeli magnitudine: quorum alter negaret hominis oculum rem posse percipere, alter cõten deret fieri posse ut palmo suae manus facile metiendo totam molem transmitteret: quem caeli novisse dixeris magnitudinem? eum ne, qui scire contendit, quot palmos caeli ambitus compleat, an eum qui nescire confuetur. Hunc prorsus. Quod si qui caeli amplitudini cedit, hic potius novit eius magnitudinem: longe omnino abest, ut is mente sit sanus, qui in dei immortalis ratione ne tantillum quidem censeat temperandum. Requiritur certe a nobis, ut esse deum sciamus, non ut quid deus sit indagemus. Quod Paulus doctor eximius docet, eum dicit: Credere enim oportet eum, qui ad deum accedit, quia est. Propheeta item cum impietatis quempiam argueret, non crimini assignat quod nescit, quid deus sit: sed quod deum esse ignorat, quippe qui ita scribat: Dixit insipiens in corde suo, non est deus. Igitur ut ille impius est, non quia deum quid substantiae sit, ignorat: sed quia nescit deum esse, sic satis ad pietatem est scire deum esse. Sed habent aduersarii nostri aliam quoque argumentandi medietatem euigilatamque rationem. Dicitur, inquit, deus spiritus est. Sed nunquam hoc nomen exprimens divinae substantiae est. Quis enim si nuper adeo fores scripturae sacrae adierit, non peregrinam & omnino alienam iudicet istam sententiam? Iam enim eadem ipsa ratione deus ignis quoque. Nam ut scriptum est, deus spiritus est: ita scriptum habemus: Deus noster ignis consumens est. Itemque: fons aquae vitae. Nec spiritus, & ignis, & fons solus sit: sed etiam animus, & ventus, & mens humana, & coeplura alia multo istis quae modo enumeravi, absurdiora. Non enim omnia persequi debeo; nec illorum insaniam imitari. Spiritus quippe nomen plura significat. Nam & animum nostrum: velut cum Paulus dicit: Tradite hominem huiusmodi sanctanae, ut spiritus saluus sit. Et uentum, ut propheta inquit: Spiritu uiolento conteres eos. Donum etiam spirituale spiritus dicitur: Ipse spiritus contestatur spiritui nostro. Item: Orabo spiritu, orabo etiam mente. Ad haec ira atque excaecitas, auctore Esaia: Non tu es, qui meditaris spiritu duro interimere eos. Praesidium quoque & auxilium dei uocari spiritum nouimus: spiritus enim ante faciem nostram Christus dominus. Erit igitur deus haec omnia illorum sententia, atque ex istis ipsis rebus constabit. Sed ne tempus incaustum teramus, dum confutanda refellendaque proponimus, quae tam perspicui sunt erroris, ut nullam penitus postulet contradictionem: age finem hic faciamus dicendi aduersus eos, ad orandumque more nostro ueniamus. Ergo pro his amplius rogemus, atque oremus ut aliquando insaniam liberentur: hoc enim gratum acceptumque deo saluatori est: Qui omnes homines uult saluos fieri, & ad agnitionem ueritatis uenire. Minime igitur negligendum, ut preces pro his agamus, supplicemusque domino. Aptissima enim arma oratio est, thesaurus certe perpetuus, diuitiae inexhaustae, portus quietus, occasio tranquillitatis, denique

Heb. 11

Psal. 13

1. Cor. 5

Isaie 27

denique autor, patres, fons, & radix bonorum omnium, & innumerabilium oratio est, atque etiam regia ipsa facultate potior & superior. Sapius itaque uenit, ut cum rex ipse aegrotet, cubet, febricit, ardore laboret, & ad sint medici, ad sint clientes, familiares, proceres, milites, duces: non ars medicorum, non amicorum praesentia, non familiarium administratio, non medicamentorum copia, non apparatus magnificentia, non pecuniarum facultates, non aliud quicquam rerum humanarum possit redde re infestantem morbum leuiorem. At si quis ualens apud deum familiaritate accesserit, & corpus languens duntaxat tetigerit, & syncere pro eo orauerit, languorem omnem expellit: & quod non diuitiae, non numerus ministrorum magnus, non medicinalis scientia, non regius fastus efficere potuit, haec unius pauperis atque egeni oratio potuit. Orationem autem dico, non tenuem illam & desidiofam, sed eam quae inteta, ex animo dolente, & corde contrito proficiscatur. Haec enim est quae in caelum scandere ualeat. Et quemadmodum aqua dum per plana & ampla spatia fertur, non in altum exurgit, sed tenuem sese late quaque uersus expandit: eum autem manu artificum subitus colligente stringenteque coacta fuerit in angustum, iam inde sollicita omni telo uelocius se in excelsum iaculatur petitque regionem supernam. Sic mens humana dum otiosa & liberior, quam expedit, degit, diffunditur, lateque desluit: cum autem rerum euentu asperiori, casuque subitus coarctante aduerso sollicitetur, iam agilius se extrudit, & intentas, dilucidasque orationes mittit in excelsum. Atque ut intelligas eas potissimum orationes posse exaudiri, quae presso afflictioque animo reddantur, audi quid propheta referat: Ad minimum cum tribularer clamaui, & exaudiuit me. Igitur nostram seruefaciamus conscientiam, affligamus animam, torquamus memoriam peccatorum, ut non in angustiam deducamus uiam, sed ut idoneam exaudiri a deo efficiamus, ut uigilem, sobriam, & ipsum caelum tangentem reddamus. Nihil tam pigritiam & negligentiam potest expellere, quam dolor & afflictio animi, quae undique cogitationes uagantes colligat, et sua in sede constituat. Qui ita afflictus moestusque orat, hic laetitia plurimum post orationem sibi potest conciliare. Et ut frequentia nubium principio caelum obfuscat: ubi uero percrebras dimiserit stillas, iam & humore seposito, serenum caelum & dilucidum facit: sic moeror animi dum intus uersatur, caligine cogitationem nostram obducit: cum autem uerbis orationis & lachrymis, quae solent comitari orationem, foras uersus euaporatus, difflatusque euanuit, plurimum iam inde splendoris afferri in animum solitum est, fauore scilicet humanissimi & liberalissimi dei, ueluti radio quodam in eius qui orat animum ingruente, ac luce afficiente laetissima. Sed quam frigidam, quam ineptam & sordidam complures sui erroris reddunt rationem. Non audeo, inquit, minime confido, me pudet, ne diducere quidem os possum, peccata me detinent. Saranica ista uerecundia est, pudendi ratio pessima, ob-

tentus negligentiae ac desidia, occludere tibi aditum ad misericordem & clementissimum deum. Tuus hostis diabolus te petit, cum te tam uerecundum facit, et pauidum, Diffidis ne? Magna id ipsum ad confidendum facultas, magna hinc proficiscetur utilitas, si te arbitraris merito carere fidei audendi facultate: ut contra summus pudor, summum dedecus, summa condemnandi ratio, si te arbitris posse fidenter agere. Quamquam enim multa ex officio feceris, quamquam nullius tibi sis conscius mali: modo putes agere posse fidenter ac libere, omni gradu orationis continuo eijceris ac decides. Contra, si onera conscientiae innumerabilia sustines, peccatis summis grauaris: nec est quod te non premat delictum, modo illud unum persuasum sit tibi, omnium esse minimum, mirifice tibi animus fidenti audendi apud deum praestabitur. Quamquam id nulla humilitas est, ut cum peccator sis, peccatorem te opineris: humilitas enim est quoties quispiam rerum sibi praclararum conscius, nihil magni de se ipso existimat. Quoties quis Paulo similis dicere iure suo potest: Nullius mihi ipse sum conscius: & tamen dicit, non in hoc iustificatus sum. &, Christus Iesus uenit peccatores saluare, quorum primus sum ego. Hoc est humilitas, si te excelsum per uirtutum officia, humilem per opinionem reddas. Deus tamen pro sua ineffabili humanitate, non solum modestos illos & humiles, sed etiam eos qui sua consistuntur peccata, recipit, amplectitur, benignissime tractat. Atque ut planius intelligas, quam sit bonum nihil magnum de se opinari, finge animo bigam duplicem: quarum sub altera uirtus iuncta sit cum superbia, sub altera peccatum cum humilitate. Videbis enim bigam illam peccati uirtuti facile anteire, palmamque decursionis celerioris obtinere, non peccati pernicitate, sed coniugatae humilitatis facultate. Contra, bigam alteram uirtutis retardari & uinci, non imbecillitate uirtutis, sed superbia mole ac pondere. Vt enim humilitas praesumma sua excellentia, peccati superat pondus, atque in caelum peruenit: sic superbia praesumma suo pondere ac intolerabili onere suae molis prauelet, adeo ut etiam leuissimam illam & supernam uirtutem uincat, deorsumque uersus facile detrahat. Quoniae alterum quod dixi, non parum existat pernicitius altero, laetius sane exemplo pharisaei, & publicani illius per spicies. Iunxerat pharisaeus iustitiam cum superbia, dixitque: Deus, gratias ago tibi, quia non sum sicut caeteri hominum, raptores, iniusti, adulteri, nec uelut hic publicanus. O insaniam hominis, uniuersa natura hominum minus explere superbiam eius & insolentiam potuit: itaque publicanum proxime stantem petulantissime inuadit, & elatus sua iustitia temere insultat in hominem. Sed quid hic agit? non repellit probra sibi obiecta, non angitur maledictis, non repugnat aduersario, non ulciscitur inimicum, sed patitur facile perulantiam. Itaque efficit ut illud aduersarii reum medicamento sibi occurrat atque remedio: & probrum conuersum in laudem sit, & maledictum in coronam & commendationem. Tam magnum humilitas bonum est, tam magnam comparatur emolu-

1. Cor. 4

Luc. 18

emolumentum, dum hominum, maledictis minus mordemur, dum ad illatas contumelias minus incendimur. Licet enim uel ex his ipsis fructu egregie capere modo publicani illius: cum enim patienter probra tulisset, peccata seposuit omnia: **Luc. 18** cumq; dixisset, Deus propitius esto mihi peccatori, descendit iustificatus super illum, & dicta superauerunt facta, & uerba uicerunt opera. Alter namq; iustitiam, & ieiunia, & decimas proposuit suas, alter uerba duntaxat reddidit: atq; ita effectus est, ut magnus ille numerus delictorum deleteretur, & peccata obliterarentur omnia publicani. Non enim uerba deus tantummodo audiuit, uerum etiam animum, quo ita dicerentur, in spem exit: quem cum humilitate contritusq; coperiret, miserus est, & benignissime, ac humanissime egit. Hac tamen non ob eam rem dixi, ut licentius peccaremus: sed ut animum seruaremus humilem & modestum. Nam si homo publicanus ultimum uitiorum genus non humili, sed facili quoda & pio duntaxat animo peccatis propositis, & rem, ut erat, confessus, tantum beneuolentia apud deum contraxit: quantum meritum quae sibi homines coparare possint, qui cum praecleara egerunt bona, nihil magni fecisse arbitrentur: Quas ob res uos hortor, & rogo, & oro fratres charissimi, crebrius deo immortalis cōsisteamini, & enumeratis uestris delictis ueniam petatis, & numen propitium. Non te in theatrum conseruorum tuorum duco, non hominibus peccata tua detegere cogo. Repete coram deo conscientiam tuam, & explica, ostende deo medico praestantissimo tua uulnera, et pete ab eo medicamentum. Ostende ei qui nihil opprobret, sed humanissime curet. Cur taces, quae optime ille nouit? Dic atq; enumera, ut fructum maximum consequaris. Dic ut, absteris hic tuis maculis, abeas illuc mundus, & sine ullo dedecore, ut intolerabili promulgatione illa delictorum tuorum libereris. Tres illi pueri in fornace continebantur, suamq; animam exposuerunt certo suae uitae periculo. Verum tamen post tot tantaq; uirtutis officia referunt: Non possumus aperire os, confusio & opprobrium facti sumus seruis tuis, et colentibus te. Cur itaq; os aperuistis? Ut hoc ipsum diceremus, nobis os minus licere aperire, atq; ita dominum inuitare minus ad beneficium. Vis orationis uim ignis extinxit, impetum leonum cohibuit, bella composuit, praecleara remouit, tempestates sustulit, demonia expulit, caeli fores aperuit, uineula mortis dirupit, languores eiecit, offensas repressit, urbes terrae motu nutantes firmavit, plagas caelitus irruentes, insidias hominum, mala deniq; omnia deleuit oratio. Oratione autem, ut iterum dicam, non eam commendo, quae frustra in ore habeatur, sed quae ab imis animi prodeat. Ut enim arbores, quae radicem altius miserint, quam uis summum uentorum excipiant impetum, non frangi, aut euelli possunt, cum planta & firmissima stirpe innitantur: sic orationes quas animus de suo imo reddiderit per se rite affixae effertur sese in excelsum, nulloq; peruertuntur aggressu cogitationum. Vnde propheta insignis ait: De profundis clamaui ad te domine. Haec ita do-

ceo, non ut uerbis probetis tantum, et lauderis: uerum etiam ut factis palam animu uestru recepisse quae laudat faciatis. Na si apud homines suos quae praecleara casus dixisse, suasq; calamitates narraffe asfert non nihil consolationis, quasi difflatio quaedam malorum per ipsam narrationem ageretur: longe magis si cum domino illo communi aegritudines animi tui communicaris, consolatione atq; remedium capies. Homo enim uel grauatur plerumq; a radio alienae querelae, & lucus repellit, fugitq; hominem miserum: at uero deus non ita agit nobiscum, sed inuitat, ducit, hortatur, acceptat. Et si totum diem in communicandis cum eo tuis calamitatibus consumpseris, ita te magis magisque diliget, & tuis precibus liberalius annuet. Et quid est hoc ipse dominus explicans, ita dicebat: Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam uos. Vocat, obsequamur: inuitat, accedamus: si peccatis innumerabilibus detinemur, cursum ob eam rem maiorem in modum eod agamus. Tales enim homines ad se uocat: Non ueni, inquit, iustos uocare, sed peccatores ad poenitentiam. Homines oneratos, oppressos, fessos, fatigatos poedere peccatorum. Deus enim dicitur consolationis, deus misericordiarum: quoniam hoc eius officium est perpetuum, ut homines dolentes, moerentes, afflictos consoletur atq; hortetur, etiam si peccata commiserint innumerabilia, modo nolipos ei dedamus, modo accedamus nec negligamus: re ipsa experti sciemus eorum quae proposui ueritate omnium. Nihil penitus nos dolore afficere poterit, si orationem intentam exquisitamq; habeamus: quicquid enim acciderit, facile per eius orationis facultatem repellemus. Nec mirum si casus humanos tollere uires possunt orationis, quando & ipsam peccatorum naturam extinguunt, & cōpendio excidunt, ac delent. Ut igitur uitam cum facilitate agamus, & quaecumq; peccata contraximus, omnia reiciamus, & fidenter ac ardentem apud Christi iudicis nostri tribunal confitemur: hoc assidue nobis ipsi medicamentum praeparemus, ex lachrymis, studio, sedulitate, pecunia cōpositum. Ita enim efficietur, ut perpetua ualeudine bona fruamur, & bona illa futura obtineamus: quae utinam omnes nos consequamur, gratia & humanitate domini nostri Iesu Christi, &c.

DIVI IOANNIS CHRYSOSTOMI AD-
uersus Gentiles demonstratio, quod
Christus sit deus.

Quoniam laborum magnitudo, fastidium parit mortalium plerisque, qui uel ignaui domi resident, uel immodicis huius uitae curis implicantur, uel hebetudine et inscitia prepediunt: ideo operae precium uisum, refecare multiloquii remoniam plurimum delides allecti, magnam promptitudinem & alacritatem praeseferat. Atq; ea de causa, orationem hanc nullis uerborum nominum uefucis & lenocinijs illustrabo: sed huiusmodi nominibus utar, quae & famulo, & ancillae, & uiduae, & institori, & agricolae comprehensibilia, captuq; facilia sint: & omnino periclitabor, ut quantum fieri potest, omitta prolixitate, appetitus & studia excitem supinorum oscitantiumq; auditorum, quod & ad haec nostra facile & absq; labore ingrediantur, & quae apprehendunt fideliter memoria retineant. Primum autem cum gentibus nobis certamen ineundum. Dicit enim utiq; gentilis: Vnde manifestum: quod Christus est deus: Ante omnia igitur hoc praestruere oportet, & sponte sequentur alia omnia. At non a caelo petenda demonstra-

tio, neq; ab alijs id gentis. Nam si ad gentile dixerit, creauit caelum uel terram, uel mare: non me ferret: Incredulus enim est. Si dixerit, Mortuum excitauit, caecos curauit, daemones fugauit: neq; hoc accipiet. Deniq; si dixerit, quod regnum & ineffabilia bona promiserit, hoc non solum non credet, sed & ridebit. Vnde igitur illum, maxime si idiota est instituemus? Non aliunde quam ab his quae inter nos & illum confessa sunt, & quae in dubium reuocare nequit. Nam quod caelum fecit, & alia quae dicebam, non sustinebit ut sibi nunc suadeantur. Quae igitur sunt quae & ille fecisse Christum confitetur, & non contradicit? Quod Christianorum genus plantauit Christus. Neutiquam enim contradicit, quod omnes undiqueq; ecclesias orbis Christus fundarit. Hinc faciemus demonstrationem uirtutis Christi, & ostendemus ipsum deum. Etenim non est puri hominis, in tantis rebus, orbem terra, mariq; tam breui tempore comprehendere, & tam absurdis moribus praeventum, tantisque malis irretitum liberare humanum genus: et non Romanos tantum, sed & Persas, & omne (ut sic dicam) barbarorum genus. Insuper quod haec confecit, nullis usus armis, nullos faciens sumptus, nullos mouens exercitus, nulla praecleara committens, sed per undecim uiros principio, ignobiles, uiles, rudes, idiotas, pauperes, nudos, persuasit tot hominum tribubus: idq; non praesentibus solum, sed & futuris. Quid? quot subuertit leges patrias, aboleuit consuetudines inueteratas, euellit stirpes tanto tempore radicatae, & pro illis suas alias implantauit? Abduxit ab his in quae propensi eramus, & in ardua & difficilia induxit: cumq; haec faceret, infestabantur & sui ab omnibus, & crucem ipse genus mortis ignominiosissimum sustinuit. Nihil hic contradicent, quod crucifixus est & a ludaeis, quod innumera ab illis passus, quod quotidie praedicatio increfcit & floret: non hic solum, sed & apud Persas, etiamnum dum ab illis oppugnatur. Etenim & inde multa sunt martyrum examina, & qui ibi lupis ferociores erant, accepta praedicatione, ouibus mansuetiores euaserunt, nuncq; de immortalitate & resurrectione, & ineffabilibus bonis differunt. Neq; in ciuitates solas, sed in solitudinem usq; peruaserunt haec praecleara facinora, & in pagos, & in regiones, & in insulas, & in portus, ac nauis stationes. Nec priuati & principes tantum, sed & ipsi reges qui diademata ferunt, insigni fide crucifixo se submitunt. Ad haec, Non simpliciter contigerunt ista omnia, sed multo antea praedicta sunt: atq; adeo ut ne sermo suspectus sit, libros habemus a ludaeis, qui illum crucifixerunt, & ipsorum testimonijs, & ex libris quos illi custodiunt, nostra probamus, e quibus etiam nunc nonnulla proferemus. Primo omnium quod deus existens, homo futurus erat, dicit Hieremias: Hic deus noster non conferetur alius ad illum, inuenit omnem uiam scientiae, & dedit ipsam Iacob puero suo, & Israel dilecto suo. Post haec in terra uisus est, & cum hominibus conuersatus est. Vides, quomodo omnia patris uer-

his declaravit, nempe quod deus existens, homo factus est, & quod etiam veterem legem ipse contulit: Invenit enim, inquit, omnem viam scientiae, & dedit ipsam Iacob puero suo, & Israel dilecto suo. Ecce declarat his, quod & ante suum in carnem adventum omnia ipse dispensavit, & omnia ipse fecerit, legem statuens, providens quoque, curans & benefaciens. Alius propheta non solum quod homo futurus, sed & quod e uirgine nascentus erat, dicit, quem audi. Ecce, inquit, uirgo in utero habebit, & pariet filium, & uocabunt nomen eius Emanuel: quod si interpretetur quis, sonat, nobiscum deus. Deinde ostendit, quod non apparenter, sed uere homo sit, adiecit enim dicens: Butyrum & mel comedit. Mos enim est, ut his et his peculiariter pascantur pueri mox ut nati fuerint. Et declarat quod non purus homo, iterum addit dicens: Propter quod priusquam sciat puer bonum uel malum, bene sciet a malo seligere bonum. Et quod non solum homo ex uirgine, sed & quod ex domo David futurus, audi quomodo & hoc multo antea praedicit Esaias, figuratibus uerbis & translatione usus multa, praedicit tamen: Egre dietur uirga de radice Iesse, & flos de radice eius ascendet, & quiescet super eum spiritus dei, spiritus sapientiae & intellectus, spiritus consilij & fortitudinis, spiritus scientiae & pietatis: spiritus timoris dei implebit ipsum. Nam Iesse ille pater fuit David. Manifestum igitur, quod a tribu illa, & non solum a tribu illa, sed & a domo illa processurus erat. Et hoc praedixit, dicens: Egre dietur uirga de radice Iesse, non de uirga loquens, sed de Christo & regno eius. Quod non de uirga dixerit, consequentia declarat. Nam cum dixisset: Egre dietur uirga, adiecit, quiescet super eum spiritus sapientiae & intellectus. Nullus autem tam insipiens qui dicat, quod super lignum ueniat spiritus gratia, sed manifestum quod super immaculatum illud templum: & non dixit, ueniet: sed, super eum quiescet: quia ut uenit, mansit, & non discessit. Hoc etiam Euangelista dixit: Ego uidi spiritum descendentem sicut columbam, & mansit super eum. Neque siluit Iudaicam sententiam, quam ostenderunt ipso nato. Nam euangelista sic dicit: Ut Herodes audiuit, turbatus est, & omnis Hierusalem cum eo. At propheta, audi quomodo & hoc multo ante praedicens annuntiarit: Puer natus est nobis, & filius datus est nobis, & uocabit nomen eius magni consilij angelus, admirabilis, consiliarius, deus fortis, potens, princeps pacis, pater futuri seculi. Hoc de puro homine nemo dicit, etiam qui ualde contentiosus. Nam nullus hominum unquam etiam ab ipso seculo dictus est Deus fortis, sicut neque pater futuri seculi, neque princeps pacis huius. Nam pacis suae, ait, non est terminus. Et manifestat rerum euentus, quod pax in omnem intrauit terram, & in mare, in orbem habitabilem & inhabitabilem, & in montes & colles, & ualles a die illa a qua Christus incipiens dixit: Pacem meam do uobis, non sicut mundus dat pacem. Minimum enim pax statim dissoluitur, & uarias ha-

bet uicissitudines. Verum quae a Christo datur, stabilis est, imo firma, solida, immortalis, sine carens, licet milia bellorum undiquaque ingruant, & quotidie milia insidiarum parentur: attamen omnipotens sermo suus etiam hanc perficit, & conseruat. Non solum autem praedixerunt futurum hominem, sed & modum aduentus eius. Nam affuturus erat, non iaciens uel fulmina uel fulgetra e supernis, nec concutiens terram, nec rotans caelum, nec alia id genus prodigia operans: sed absque strepitu, & ita absque tumultu & turbatione, ut nemo persentisceret. In domo enim fabri natus est, in domo ignobili & uili. Audi, quomodo neque illud propheta praedicens tacuerit, dicit enim: Defecet sicut pluuia in uellus, quibus aduentus illius tranquillus & quietus signatur. Neque hoc contentus, declaravit etiam quam mansuete & suaviter cum hominibus conuersaturus esset. Nam cum iniurijs afficeretur, opprobretur, conspueretur, flagellaretur, & denique cruci affigeretur, nullum uultus est talia facientem: sed tulit omnia sapienter, & aequo animo, contumelias, insidias, insaniam & furorē importunae illius plebis. Quod etiam ipsum manifestans scriptura, sic dicit: Calamum contritum non confringet, & linum fumigans non extinguet, donec educat in ueritatem iudicium, & in ipso gentes sperabunt, Et alius locum in quo nascendus erat, indicat, dicens: Et tu Bethlehem in terra Iudae, nequaquam es minima in principibus Iudae: ex te enim egredietur dux, qui reget populum meum Israel, & exitus eius ab initio a diebus seculi. Et diuinitatem & humanitatem indicat. Nam dum dicit, & exitus eius ab initio, & a diebus seculi, substantiam declarat, quae ante secula fuit. Cum autem dicit: Egre dietur dux, qui reget populum meum Israel: natiuitatem secundum carnem docet. Vide autem iterum & aliam prophetiam resurgentem. Non solum enim quod nascendus sit, sed & quod nobilis ille locus futurus, tametsi uilis & paruus. Nequaquam enim, inquit, minima eris in diebus Iudae. Nam omnis orbis Bethleem confluit, ubi natus positus est: & nobilis factus est locus ille non alia de causa, quam hac sola. Item & tempus quo affuturus erat, manifestauit, sic dicens: Non deficiet princeps ex Iudae, neque dux ex lumbis eius, donec ueniat cui repositum est: & ipse erit expectatio gentium, ligans ad uinea pulchrum suum, & ad uitam pullum asinae suae: iurabit in uino stolam suam, & in sanguine urae pallium suum: iucundiores oculi eius uino, albiore deus eius lacte. Vides & hoc uaticinium congruere: Nam tunc comparuit, cum iam deficerent principes Iudaici, & sceptris Romanorum subderentur: & impleta est prophetia, quae dicit: Non deficiet princeps a Iudae, neque dux a lumbis eius, donec ueniat: Christum dicens. Nam simul ut natus est, & descriptio prima facta est, imperantibus uidelicet Romanis Iudaeorum genti, & eam sub seruitutem suam agentibus. Deinde assignatur & aliud: Et ipse erit expectatio gentium. Aduentu enim suo gentes omnes attraxit. Herodes Christum inquisiturus erat, & interempturus propter eum

pter eum omnes qui ibi erant pueros: & neque hoc filuerunt prophetae, sed multis antea temporibus praedixerunt, dicens: Vox in Rhama audita est, luctus & fletus, & clamor multus: Rachel plorabat filios suos, & consolari noluit, eod quod non erant. Rediturus erat ex Aegypto, & hoc significauerunt uates: Ex Aegypto uocauit filium meum. Erat in locis insignibus manifestandus, ubi statim signa faceret ac doceret, & ipsum praedictum est, propter quod Esaias dicebat: Regio Zabulon, terra Nephthalim, populus qui sedebat in tenebris, uidit lucem magnam: sedenti in tenebris & umbra mortis, lux orta est eis. Quibus manifestat aduentum illius. Doctrinam quoque & cognitionem, quam a miraculis illius acceperint, enarrat: & deinceps alia miracula subiungit, quomodo claudos curat, quomodo caecos sanos, & quomodo balbos expedite loqui fecerit. Tunc aperientur, inquit, oculi caecorum, & aures surdorum audient, tunc saltabit quasi ceruus claudus, & clara erit uox in expedite loquentium: quod scilicet nuncquam factum est, quam in aduentu illius. Signorum item aliquorum etiam speciatim meminerunt. Ingresso enim aliquando in templum, pueri adhuc ab ubere pendentes, & inexpeditam habentes linguam, cecinerunt in illum hymnos, sic dicentes: O Sianna in excelsis, benedictus qui uenit in nomine domini. Hoc multo antea praedixerat propheta, sic dicens: Ex ore infantium & lactentium perfecisti laudem, dum destruis inimicum & ultorem, hoc est Iudaeum populum: contra quem pugnabat natura, & opificem praedicabat, iungebaturque apostolico munere innocens aetas, necdum loqui ualens. Porro, quod nonnunquam disputando cum Iudaeis, ob ingratitudinem eorum, pleraque aenigmatum & parabolis abumbraturus esset, praedictum etiam istucipsum antea fuit: Loquar enim, inquit, propositiones a fundatione mundi, eruclabo occulta ab initio. Quin & sapientiam eius in concionando propheta praedixit, inquit: Diffusa est gratia in labijs tuis. Et alius iterum: Ecce intelliget puer meus, & exaltabitur, & glorificabitur, & ualde sublimis erit. Praeterea aduentus sui insignia facta cum miraculis, quasi in summa enarrat idem. Spiritus, ait, domini super me, cuius gratia unxit me, ut euangelizem pauperibus: misit me, ut praedicem captiuis remissionem, & caecis uisum. At quod Iudaei tanta beneficia in se conferentem, quem nec in paruo, nec in magno arguere poterant, sine omni causa auersaturi essent, audi David dicentem: Impugnauerunt me gratis, cum osoribus pacis eram pacificus. Erat alio aliquando ciuitatem ingressurus: hoc etiam ipsum olim est praedictum, Zacharia sic dicente: Gaude ualde filia Sion, praedica filia Hierusalem: Ecce rex tuus uenit mansuetus, ascendens super subiuigalem & pullum nouum. Eiecit uendentes columbas & nummularios, faciens hoc zelo domus dei, & ostendens quod non sit contrarius deo, idem sentiendo quod pater: unde & iuste iudicabat, quia facta erat domus patris, domus negotia

tionis. Cui rei conscius propheta mentem qua faciebat, praedixit in hunc modum: Zelus domus tuae comedit me. Quid hoc euidentiis dici potuit? Tradendus erat a particeps mensae suae, proditorem agente. Vide quomodo & illum reuelauerit propheta: Qui comedit, ait, panem meum, magnificauit super me calcaneum. Considera item, quam consonet euangelium: Qui intinxit, ait, me cum manum suam in catinum, ille me tradet. Erat autem illum traditurus non simpliciter, sed uendens sanguinem preciosum, & pro illo pecuniam accipiens: & neque hoc obtulit propheta, demonstrans consona, & impudentia illorum consilia, ac sermones quos inter se conferebant. Nam ille dicebat: Quid uultis mihi dare, & ego uobis illud tradam? Ipsi uero respondebant: Triginta argenteos. In aenigmate dicit: Os peccatoris & dolosi super me apertum est. Proditor ille damnans seipsum ob peccata quae fecerat, argenteos abiecit, & ad laqueum currens uitam finiuit, fecitque uxorem suam uiduam, & filios orphanos, & domum defertam. Vide ergo quomodo & hanc tragicam calamitatem propheta annunciat, dicens: Fiant filij eius orphani, & uxor eius uidua. Commouentur, utique quo eiiciantur a scrutantibus domus eorum. Et post illum factus est apostolus quidam Matthias, & istucipsum etiam praeciuuit, dicens: Episcopatum eius accipiat alter. Tradito Iesu, & comprehenso uoluntarie, coactum est concilium iniquitate plenum conuenientibus Iudaeis & gentibus. Vides, quomodo etiam hoc praedixerit propheta, dicens: Quare fremuerunt gentes, & populi: usque, Abijciamus a nobis iugum ipsorum. Quae uox est eadem cum illa quam clamauerunt cum Pilato dicente: Regem uestrum crucifigam? responderunt: Nos regem non habemus nisi Caesarem. Ad haec quoque praedixerunt, & multos alios sermones & accusationes, quos interim miscebant. Silebat Iesus, & silentium quoque Esaias dixit: Sicut ouis ad occisionem ductus est, & sicut agnus coram tondente mutus, sic non aperuit os suum. Postea corruptam sententiam monstrans, In humilitate sua iudicium illius sublatum est, ait: hoc est, nullus illi iusta iudicauit. Postea & causam caedis dicit. Nam suorum peccatorum gratia non est passus quae passus est, immaculatus enim & innoxius erat, sed pro mundi malis traditus est. Vide quomodo duo haec aperuerit, cum dixit: Peccatum non fecit, neque inuentus est dolus in ore eius. Cuius ergo gratia occisus est? pro iniquitatibus populi ad mortem uenit. Quid lucra a cruce & morte illa? Bona quibus nunc gaudemus, peccati interitus, uulnerum animae emendatio, cura & medicina mirabilis, ac rara. Quod & ipsum quomodo praedicit uide, dicit enim: Omnes sicut oues erratumus, unusquisque in uiam suam aberrauit, & disciplina pacis nostrae super eum, litore eius nos curati sumus. Ad haec, & Iudaei poenas daturi erant pro flagitijs suis. Vide quod hoc manifestauit, dicens: Dabo malos pro sepultura eius, diuites pro morte eius, Quod David cum

Esai 7

B

C

Matth. 3

Ibidem 2

Esai 9

Ioan. 14

Psal. 71

Esai. 42

Matth. 2

Matth. 21

Psal. 8

Esai 28

Ibid. 61

Psal. 119

Zach. 2

Geh. 49

Chryl.

Matth. 26

Psal. 108

Ioan. 19

Esai. 52

tom. 5

Et 2

dixisset

Luce 19 dixisset: Abijciamus à nobis iurgū ipsorū, adijcit: Qui habitat in caelis irridet eos: tunc loquetur ad eos in ira sua, & in furore suo conturbabit eos. Quibus significat dispersionem eorum in omnes gentes in toto orbe. Quod & in euangelijs declarans, dicebat: Eos autem qui me super se regnare nolebant, adducite huc, & occidite eos ante me. Præterea, qui prænunderunt mortē, neq; mortis genius siluerunt, sic dicentes: Foderunt manus meas, & pedes meos, dinumerauerūt omnia ossa mea. Insuper & aliam post crucifixionem iniquitatem non tacuerūt, dicentes: Partiti sunt sibi uestimenta mea, & super uestem meam miserunt sortem. Consequenter sepeliendus erat, quod sic manifestatum: Posuerunt me in lacu inferiori, in tenebris, & in umbrā mortis. Funeris quoq; pompam non transferunt silentio: nempe, quod mulieres attulerunt myrrham guttam, & cassiam, audi quid dicat propheta: Myrrham, & guttā & cassiā à uestimentis suis, ex quibus lætificauerunt te filia regum in honore suo. Resurrecturus erat, uide quomodo & hoc prædixerunt: Non derelinques, ait, animam meam in inferno, nec dabis sanctum tuum uidere corruptionem. Alijs autē uerbis Esaias idem hoc monstrat, dicens: Et dominus uult ipsum purificare à plaga, ostendere ei lumen, iustificare iustum, qui bene multis seruierat. Quod eius occisio fuerit multorum peccatorum humanorum solutio: Peccata, dicit, multorum ipse tulit. Quod à dæmonibus liberauit homines. Et diuisit, ait, spolia fortis: per mortem enim hoc fecit & ea de causa in mortem tradita est anima eius. Et quia præficiendus erat toti orbi, addit: Et ipse hæreditate possessurus multos. Insuper, descendit in infernum, omnes disturbauit & tumultu turbatione q̄ impletam arcem destruxit. audi de hoc in inferioribus tumultuantes, & dicentes: Tollite portas principes uestras, & eleuamini portæ æternales, & intrabit rex gloriæ. Quis est iste rex gloriæ? Dominus uirtutū ipse est rex gloriæ. Et Esaias iterū: Portas aneas confringā, & uertes ferreos conterā, & aperiā tibi thesauros obtenebratos, & inuisibiles ostēdā tibi. Infernū sic uocat. Nā quāuis infernus esset, animas tamen tenebat sanctas, & uasa preciosa Abraham, Isaac & Jacob. Propter quod thesauros uocat: obtenebratos autem, quia nondum sol iustitiæ ibi fulserat, neq; de resurrectione sermones prædicarat. Iam quod non mansurus in terris post resurrectionem, sed ascensus esset, hoc quoq; nobis manifestauit, dicendo: Ascendit deus in iubilatione, & dominus in uoce tubæ. Per iubilationem & tubam, clara eius ascensio docetur. At quod ascensus ipse, non staturus esset cum angelis, neque cum archangelis, neq; cum alijs administratorijs uirtutibus: sed sessurus super sedem regiam, audi quid dicat: Dixit dominus domino meo, sede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum. Post hæc missurus erat apostolos, & hoc prædixerunt, dicentes: Quam preciosi pedes annunciantū pacem, annunciantū

bona. En quantū laudat corporis partem pedes, qui illos undequaq; ferebant. Sub hæc, cōmemorat quomodo præualuerint apostoli, dicit enim: Dominus dabit uerbum euangelizantibus uirtute multa. Non enim mouerunt arma, neq; expenderunt pecunias, neq; robore corporis, neq; exercituum multitudine, neq; aliquo tali usi sunt: sed uerbo simplici, & multam habente uirtutem, ac miraculorum ostensionem. Crucifixum enim prædicantes, & miracula facientes, totū orbē sibi subiecerūt: & propterea dicit: Dabit uirtutē euangelizantibus uirtute multa: miracula significans. Etenim mira uirtus erat, piscatorem, publicanū, pellionē, nudis præceptis mortuos suscitare, dæmones expellere, mortem abigere, philosophorum linguam mutam facere, rhetorum ora constringere, apud principes ac reges uersari, Barbaris, Græcis, & omni hominum generi imperare. Nam omnia hæc uerbo illi perfecerūt, & uirtute multa mortuos in uiuos mutauerunt, peccatores in iustos, cæcos in uidentes & mortuos naturæ, ac malitiam animæ expulerunt. Dein, quod uirtus hæc eis à spiritu sancto affuerit, declaratur, cum dicunt: Spiritu impleti sunt, prophetaruntq; uiri ac mulieres. Quod autem in linguis igneis super eos consedit, Joel multo antea prædixit, inquiens: Effundam de spiritu meo super omnem carnem, & prophetabunt filij uestri, & filia uestræ: & adulescentes uestri uisiones uidebunt, priusquam ueniat dies domini magnus: futurum illum prædicans: nam nec hunc siluit. Postea, declarans fide salutem constare, dicit: Et erit, omnis qui inuocauerit nomen domini, saluus erit. Nec solum habemus quod illi mittendi erāt, sed etiam quod in totum orbē peruenire debeat prædicatio, ita ut nulla pars esset in qua non audiretur. In omnem terram, ait, extiuit sonus eorum, & in fines orbis terræ uerba eorū. Ad hæc, quod cum autoritate prædicarint, et regibus potentiores fuerint, docet, inquiens: Constitues eos principes in omni terra. Quod autē regibus maiores sint Petrus & Paulus, declarauit euentus. Nam regū leges, etiam ipsis uiuentibus, irritantur: at piscatorum illorū, etiam mortuis ipsis rata sunt, & immobiles manent: licet multis legibus, animaduersōibus, armis, supplicijs, argutijs, uerborum eloquentia, cognationibus, amicitijs, dæmonibus, diabolo, consuetudinibus, malis moribus, uoluptatibus, & infinitis alijs refringere plurimi conati sint. Et quia illi constituti principes, etiam desiderabiliores sint subditis, nō sicut multi principes, terribiles, molesti, & atroces: ideo subdit, dicens: Propterea populi consitebunt tibi in seculū: hoc est, gratias dicent tibi, gratias multas tibi offerēt, q̄ tales principes dedisti. Et q̄ prædicatio ubiq; increseat, audi: Postula à me, & dabo tibi gētes hæreditatem tuā, & possessionem tuam terminos terræ. Et iterum aliquid: Implebitur omnis terra scientia domini, sicut aqua multa, quæ operit mare. Et facilitas obedientiæ docetur. Non docebit, ait, unusquisq; proximum suum, & unusquisq; fratrem suum dicens: cognosce

cognosce dominum: quia omnes cognoscent me à minimo illorum usq; ad maximum illorum. In discissa ecclesia manifestat: In nouissimis diebus insignis erit mons domini præparatus in uertice montium, & exaltabitur super omnes colles, & uenient ad eum omnes populi, & gentes multæ. Et quod nō solum firma, & solida, & immobilis, sed quod & multa orbī pace præsidebit. Et interibunt principatus multorum in ciuitatibus, & monarchiæ: unum autem quoddam regnum propagabitur, & abundantius erit pace, nō sicut prius. Nam prisca illa regna, & dolosi rhetores, & armati milites parauerunt: Christo autē adueniente, omnia illa dissoluta sunt, & bella in partē seorsum concesserunt. Hoc enim docens propheta, dicebat: Et confringent gladios suos in uomeres, & lanceas in falces, & non accipiet gens contra gentem gladium, & non discent bellum. Nam prius in illis omnes exercebantur, nunc & artis eius obliui sunt, imō plures eius neq; initium gustarūt. Si autem sunt pauca quedam bella: quid hoc ad crebra illa & continua, cum gens contra gentem insurgeret? Deinde & unde cōstituta sit ecclesia, prædicit. Nam nō solum benigni & mansueti, & suauis homines, sed & feri, & inhumani inter se ipsos, & lupi, & leones, & tauri moribus colligendi erant: è quibus omnibus una fiebat ecclesia. Audi quomodo armēti illius uarietatem declarās propheta dicit: Tunc pascetur simul lupus cum agno, quo frugalem uitam regum indicat. Quod autem non de feris hæc sonant, ut fortē dixerit Iudæus, quando hoc factum est dicat, nunquam lupus agno compascuus fuit. Aut si simul pascetur, quid hoc humano generi proderit? Sed hoc ad ferros & agrestes homines pertinet, Scythas, Thracas, Mauros, Indos, Sauromatas, Persas: quia gentes illæ omnes sub uno iugo erunt. Id quod & alius quidam propheta manifestius dicebat: Et seruiet ei sub iugo uno, & adorabit eum unusquisq; à loco suo. Non ultra Hierosolymis solum, sed in toto orbe: neq; ultra dicetur hominibus, ut Hierosolymas adeant, sed unusquisq; domi manens, cultum illum perficiet. Erant eiciendi Iudæi, audi quomodo & hoc prædixit propheta: Ecce & in uobis concludentur ianuæ, & non accenditis altare meum gratis. Et mihi quidem seruiunt, ait, ab Oriente solis usq; ad Occidentem. Nomen meum glorificabitur in gentibus, & in omni loco sacrificium mihi offertur, & hostia pura. Vides quomodo cultus nobilitatem manifesta uit, quomodo excellentiā & immutationem eius, quod non in loco, sed modo: non in nidore & fumo, sed in alio cultu nostra erunt ministeria. Et quomodo illos, dicit quispiam, attraxerunt apostoli? Qui non nisi unā linguam habebāt, nempe Iudæicam: quomodo Scytham, & Indum, & Sauromatam, & Thracem docebant? Acceperant à spiritu sancto gratis multijugarum linguarum dona. Et hoc quoq; non apostoli solum suum dicūt, sed & ppheta simul duo hæc declarātes, scilicet, quod uarietatem linguarum acceperint apostoli, Chryf,

Psal. 67

Esai. 2

Isai. 2

Psal. 18

Soph. 2

Malach. 1

Psal. 44

Esai. 11

& quod neq; hoc attraxerit Iudæos. In uarijs linguis, & in labijs alijs loquar populo huic, & neq; sic audient me, dicit dominus. Quid hoc manifestius uidit aliquis? Erant Iudæi increduli futuri, & gentes ad fidem asciscendæ: hoc Esaias declarans manifestat: Inuentus sum ab his qui me non quaerunt, manifestatus sum his qui me non inquirunt. Dixi: Ecce ego sum ad gentem, quæ nō inuocauit nomen meum, ad Israel expandi tota die manus meas, ad populum incredulum, & contra dicentem. Et iterum: Annuntiamus coram eo ut puer, & sicut radix in terra sitienti. Domine quis credidit auditui nostro, & brachium domini cui reuelatum est? Et non dixit, doctrinæ nostræ: sed auditui nostro: ubi ostendit, quod non proprium aliquid loquuntur, sed ea ipsa administrarūt, quæ audierunt à deo. Et quod nostra Iudæicis præferenda magisq; colenda sint, uide quomodo prædicit propheta: Irutabo uos in non gente, in gente insipienti irutabo uos. Prioris populi uilitatem signat in hoc, quod dicit, in non gente: non enim gens putabatur esse, ob uilitatem nimiam, ob stultitiam, ob insipientiam. Sed mutatio hæc facta est, ut nostra gens nunc multo dignior appareat, quàm ista fuit olim. Vide etiam quod declarauit hoc agrē laturos Iudæos, & inde irutatos futuros meliores: dicit enim, Irutabo uos in non gente: hoc est, tanta dabo ipsi bona, ut æmulatione corripiamini, & mordeamini. In hoc meliores facti sunt: nam cum audirent Moysen, & prophetarum signa uiderent, mare diuisum, petras scissas, aerem mutatum, aliq; prodigia, filios sacrificabant, & initiabant Beelphegor, magicæq; uocabant arti. At ubi nos ad fidē accessimus, longeq; uenerabiliores apparuerunt res nostræ, quàm illorū: et ipsi zelotypia laborarūt, & humiliati sunt, & ita meliores facti, quàm dum à prophetis erudirentur, & prodigia uiderent. Nam ex æmulatione nostri rectē se gerunt: nullus enim ipsorum, uel pueros nunc immolat, uel ad idola currit, uel uictulum adorat. Virginitatis decor apud ueteres neq; nominabatur, in noua autem lege fulsurus erat. Vide quomodo & hoc prædixit David: Afferentur regi uirgines post eam, afferentur in templum regis. Et neq; ipsum sacerdotū nomen obtinuit, episcoporum nomen dico. Constituā enim principes tuos in pace, dicit, & episcopos tuos in iustitia. Veniet ut iudex rationem exacturus ab hominum genere, & cum primis à Iudæis. Vide quomodo hoc prædicit & David & Malachias. Malachias enim sic dicit: Et ueniet sicut uentilabrum, sicut herba fullonum, & purgabit argentum & aureum, iuxta dictum Pauli, Dies declarabit, quia in igne reuelabitur. At David secundum eius aduentum prædicans, Deus manifeste ueniet, dicit: Nam prior eius aduentus multæ misericordiae est, secundus autem non item: sed ad erit: è caelis ipsis, angelorū multitudine undiq; effusa, aduentusq; suo ad similitudinem fulguris omnia comprehendente. Nam ut fulgur egrediens in Oriente, etiā in Occidente uidetur, ita erit ad-

uentus

Esai. 65

Malach. 3

1. Cor. 3

Luce 17

aduentus filij hominis. Quo declaratur eius claritas, & quod semetipsum annunciet: nullo enim præcone opus habebit, quod propheta docens dicebat: Dominus manifeste ueniet. Deinde iudicium adducens futurum, sic inquit: Ignis in conspectu eius exardescet, & in circuitu eius tempestas ualida. Dixit supplicia, dicit & fulgorē: Ad uocabit cælum desursum, & terram, ut discernat populum suum. Terram hic omne hominum genus dicit, deinde cum omni hominum genere & Iudæos iungit. Nam ad ipsos pertinet: Congregate illi omnes sanctos eius, quia deus iudex est. Aduentu suo cultum uiciumque reiecturus erat, ut ne amplius ille acceptus esset, sed nostrū illud sacrificiū admitteretur. Accipe quomodo & hoc prædictum sit: Sacrificium & oblationem noluit, corpus autē perfecisti mihi. Nam per corpus, & obedientiam nostram institutus erat cultum nouum: ideoq; dicit, corpus autē perfecisti mihi. quod & alibi manifestās dicebat: Populus quem non cognoui, seruitur mihi, in auditu auris obediuit mihi, non uidens mare scissum, non petram ruptam, sed audiens meos apostolos. Et ubi corpus perfecisti mihi, tunc dixi, ecce uenio. In capite libri scriptum est de me. Duo autem hæc manifestauit: & quod affuturus sit tunc, quando cessabunt sacrificia: quod & factū principatu Iudæorum ad Romanos transeunte: & quod de aduentu suo antequam adueniret, prædictum sit. Quomodo autem scriptū de eo quod a derit, diximus quod Baruch dicit: In terris uisus est, & cum hominibus conuersatus est. Dicit autem & Moses sic: Prophetam uobis excitabit dominus deus de fratribus nostris, sicut me, ipsum audietis: & erit, omnis anima quæ prophetam illum nō audierit, exterminabitur de populo suo. Vides hoc in nullo impletū, quā in hoc solo. Etenim multi prophetæ surrexerunt, & omnes parum auditi sunt: attamen propterea Iudæi nihil sunt passi. Hunc autem quia non audierūt, uagantur erratici, fugitiui, & exules, oberrantes ubiq; exclusi a sua ciuitate, & a paternis legibus & consuetudinibus, in ignominia & ultionis pœna. Quæ sub Vespasiano & Tito sunt passi, iā dicere nō uacat: ita omnē calamitatem excedit ea tragœdia. Et impletū est propheticum illud: Omnis qui non audierit prophetā illum, exterminabitur. Propter hoc omnia, quæ illorum fuerunt, in solitudine redacta, quia prophetam illum non audierunt. Quod suscitabit omnes, prædictum est cum dicunt: Resurgent mortui, & euigilabunt qui in monumentis. Ros enim paradisi medicina ipsis est. Quod post crucem, post mortem res Christi clariores futuræ, & quod post resurrectionem prædicatio Christi inualitura esset, similiter prædictum. Nam postquā orauit in Oliueto, proditus est a discipulo, conspuratus est, conuicia audiuit, flagellatus est, crucifixus est, & irrisus quantum illi uolebant, neq; sepulchram obtinuit: uestes eius diuiserunt carnifices: in mala opinione uitam finit, ut blasphemus, ut tyrannus. Nam omnis qui seipsum facit regē, dice-

bant, non est amicus Cæsaris. Et iterū: Ecce audistis, quod blasphemus est. Erantq; hæc omnia antea significāda. Ne timueris, horum gratia, quod crucifixus, quod flagellatus, q; colaphis cæsus, q; consputus, quod a latronibus conuictis in celsis quod tyrannidis & blasphemiae nomine occisus. Ita se habebunt res eius post mortem & resurrectionem, ut nemo contradicat, quin summo honore antecellat. Hoc certe & factum est, & prædictum, quod & propheta prædicebat inquit: Erit radix Iesse, & qui exurgat ut regat gentes, in ipso gentes sperabunt. Et erit quies eius, honor. Hoc autem mortis genus diadematis quouis gloriosius est. Nam reges positus diadematis, crucem suscipiunt, mortis symbolum. In purpura crux, in diadematis crux, in precibus crux, in armis crux, & in mensa sacra crux, & in toto orbe crux, & super solem fulget crux. Et erit quies eius, honor: licet diuerso modo in rebus humanis cōtingere solet. Nam cum hi qui hic in magna gloria, rebusq; florentibus agunt, moriuntur, pereunt cum eis simul alia omnia: id quod non solum in diuite, sed & in principe, atq; adeo id & in regibus ipsis quis uidet. Nam leges eorum irritantur, statua obsecrantur, memoria extinguitur, nomen eorum in obliuionē uenit, a cognatis despiciuntur. Et licet pridem mouerint arma, cōcitarint seditiones populorū & urbium, reuocauerint proscriptos, occiderint dominos, simul tamen conciderunt hæc omnia, quamuis gloriosa prius fuerint. At secus in cruce euenit. Ante crucem in luctu res erant, Iudas prodidit, Petrus negauit, reliqui profugerunt, Iesus solus inter amicos comprehensus est: multi qui crediderant retrorsum abierunt. Cæterū, ubi occisus est, & mortuus, ut discas q; non sit purus homo: non solum res eius non inter ciderunt, sed multo clariores illustrioresq; & sublimiores sunt redditæ. Nam ante crucem præcipuus apostolorum, neq; ostiarie minas tulit, & post tantā eruditionem atebat se nescire quis esset. At post crucē, orbis ad fidem accessit, & infiniti martyrum populi occisi, malentes mori q; dicere quod præcipuus ille apostolorū formidans unius ostiarie minas. In omni regione, omni ciuitate & solitudine, & parte orbis, quæ habitationi accommoda, & quæ non accommoda, prædicamus crucifixū. Et reges & principes, & milites, & præsidēs, & serui, & liberi, & idiotæ, & sapientes, & insipientes & barbari, & reliqua hominum genera, ac terre omnes quas sol spectat, ad hoc nomen currūt, ut adorēt: ut discas quid sit, Et requies eius honor. Et locus quidem quo corpus hoc positum, breuis erat, & ualde angustus; angustior tamen, & uenerabilior mille regum palatijs, imō etiā regibus ipsis. Et erit requies eius honor. Non in ipso tantum, sed & in discipulis suis hoc contigit. Nam qui ducebantur & circūducebantur, qui contempti erant & uincti, qui innumera patiebantur dum uiuebant: ubi defuncti sunt, regibus ipsis erant magis uenerabiles etiā Romæ, quæ urbium est regalisissima, relictis omnibus, ad sepulchra piscatoris & pellionis

& pellionis currunt & reges, & præsidēs & milites. Et in Constantinopoli reges nostri magnam gratiam putant, non si prope apostolos, sed si uel extra eorum uestibula, corpora sua sepeliantur, fiantq; piscatorū ostiarij reges. Neq; hinc in morte confunduntur, sed honestantur & ipsi, & eorū nepotes, & pronepotes. Et erit requies eius honor. Quale autem symbolum huius mortis? Signum erat mortis maledictæ, mortis omnium detestabilissimæ. Hoc enim solum mortis genus maledictioni obnoxium fuit. Ut exempli gratia quid dicam, qui olim peccabant, comburebantur, lapidabantur, & alijs modis uitam finiebāt, ut supplicij tantum: Crucifixus autem, & in ligno suspensus, non solum hoc ferebat, ut graue aliquod supplicium, cui adiudicatus erat, sed & ut maledictū quoddam. Nam maledictus omnis, dicit, qui pendet in ligno. Veruntamen hoc maledictum, hoc abominabile, hoc extremi supplicij symbolum, crux, diadematis, & coronis clarius factū est. Neq; enim sic regia corona ornat caput, ut cruce, quæ omni cultu dignior: & quæ omnes prius abhorrebāt, eius figurā tantopere quærūt: atq; adeo ubiq; ea inuenit apud principes, apud subditos, apud mulieres, apud uiros, apud uirgines, apud nuptas, apud seruos, apud liberos: subinde oēs ea se signant, inscribendo in nobilissimum membrum nostrum. In fronte enim nostra, quasi in columna quotidie figuratur. Sic in sacra mensa, sic in sacerdotum ordinationibus, sic iterum cum corpore Christi, in mysticis cœnis fulget. Hanc ubiq; celebrari uidere licet, in domibus, in foro, in solitudine, in uis, in montibus, in collibus, in uallibus, in mari, in nauigijs & insulis, in lectis, in uestibus, in armis, in thalamis, in symposijs, i uasis argenteis, in aureis, in margaritis, in murorū picturis, in corporibus brutis male affectis, in corporibus a demonijs obsessis, in bellis, in pace, in diebus, in noctibus, in delicatiorum choreis, in monachorū ordinibus: adeo certatim donum hoc mirabile rapiunt omnes. Mira est hæc gratia, nullus confunditur, nullus erubescit, cogitans quod maledictæ mortis symbolum fuerit: sed omnes ipso magis ornantur, quā diadematis coronis, uel multis gemmatis monilibus & torquibus. Et non solū nō fugitur, sed & desideratur & adamat, & omnes de ea solliciti sunt, & ubiq; fulget, & sparsa est in parietibus domorum, in culminibus, in libris, in ciuitatibus, in uicis, in locis quæ habitant, & quæ non habitantur. Vellem audire a pagano, unde symbolum tam maledictæ mortis ac supplicij omnibus tam desiderabile, si nō magna crucifixi uirtus: Quod si nihil hoc esse putas, sed adhuc impudens manes, & ueritati te opponis, & ad lumen cæcutis: ex alio argumento discite, quale hoc sit, & quantæ uirtutis. Sunt licet toribus multa tormentorum genera, ligna, lora, ungues, plumbum, quibus torquent corpora, & membra dilacerant, & distrahunt: & quis nam uellet hæc in domū suam inferre? quis uellet manu contingere? uel quis uellet ad carnifices, dū hæc agunt, propius accedere,

ut uideat? An nō plures ita abominantur, ut neq; aspectum, neq; tactum sustineant, aliqui nauseant, & in auspicatum censent, proculq; fugiunt, & oculis auerfantur? Tale quippiam utiq; et crux olim erat, atq; illis multo grauior, ut supra meminimus. Nam non mortis tantū, sed & maledictæ mortis symbolum erat. Vnde ergo, dic mihi, omnibus tantum eius studium & cura, quod ita desiderata cūctis, & omnibus desiderabilior? Ipsum ergo hoc lignum, in quo positum sanctum corpus domini, & crucifixum: quare nam habere totus orbis ita contendit, ut qui paruum quiddam ex illo habent, hoc auro includant, tam uiri q; mulieres, & ceruicibus suis aptant, hinc ualde honestati, & magnifici, muniti & protecti, licet condemnationis luerit lignū. Sed qui omnia operat & præparat, qui orbem terrarū a peccato tāto transfert, & terræ cælum facit, etiā rem hanc, licet contemptā, & omnibus mortibus turpiorem, supra cælos eleuauit. Hæc igitur omnia præuidens propheta dicebat: Et erit requies eius, honor. Hoc enim mortis symbolū (nō desisto idem sæpe cōmemorare) multæ benedictionis argumentum est factum, & omnigenæ securitatis murus, tempestiua diaboli plaga, dæmonū frenum, chamus contrariarū uitututum. Hoc mortē sustulit, hoc inferni areas portas confregit, hoc ferreos uectes cōtriuuit, diaboli arcem expugnauit, peccati neruos execut, totum orbem condemnationi subiectum eripuit, plagam a deo immittam aduersus naturam nostram remisit: quæq; non potuit mare cum diuide retur, & petra cum rumpentur, & aer cum mutaretur, & manna quod quadraginta annis tot milibus dabatur, & lex, & alia signa, tam in gremio, quā in Palæstina facta, ea potuit crux: non in una gente, sed in toto orbe, & in omnibus quas sol aspectat terris. Crux maledicti symbolū, quod omnes fugiebant, quod omnes deprecabantur, quod probrosissimum dicebant omnes, tantum ac tale post crucifixi mortem robur accepit. Discite ergo, quanta eius sit uirtus, quomodo sine bello & omnia facile operetur, non solum autem hæc, sed & præter hæc & alia ostendunt eius uirtutem. Orbem enim cum esset sterilis, & infœcundus in sermone uirtutis, & nō melius se haberet ad hoc, ut aliquid boni pariat, quā terra solitaria, uel infœcunda mulier: fecit matrem multorum filiorū, & paradysum frugiferam. Et hoc quoq; antea prædictū a propheta sic dicente: Lætare sterilis, quæ non paris: iubila & clama, quæ non parturis: quia plures sunt filij sterilitis, quā habentis uirum. Et quod talem eum fecerit, dederitq; ei & legem, sed priore multo præstantiorem: minime obicuerūt prophetæ, dicentes: Disponam testamentum nouum, non sicut dispositi patribus eorum in die, qua manum eorum apprehendi, educēdo ipsos e terra Aegypti: quia ipsi non manserunt in testamento meo, & ego neglexi eos, dicit dominus. Quia hoc est testamentum quod disponā eis: dabo enim leges meas in mente eorū, & in corde eorum inscribam eas. Præterea illam magnam mur-

tationem, eruditionemque facillimam declarans prae dicebat: Et non docebit unusquisque proximum suum, dicens: cognosce dominum, quia omnes scient me à minimo ipsorum usque ad maximum. Iam etiam hoc ipsum quod daturus esset & remissionem peccatorum, omnibus ad se uenientibus, praedixit propheta, sic dicens: Hoc erit ipsis à me testamentum, quia auferam iniquitates eorum, & iniquitatum eorum non ero memor amplius. Quid hoc manifestius? quid dilucidius? Vocatur lex noua, ueterem excellit: facile credentes instituuntur, danturque in baptismo gratia & donum. Porro qui haec fecit, idem aderit, & post haec iudicabit: sed uide quomodo nec hoc silentio transierint. Nam eorum aliqui uiderunt ipsum in habitu quo uenturus esset: alij per uerba ipsum praedixerunt. Nam Daniel quidem in medio Babylonis, & inter Barbaros, uidit ipsum in nubibus sedentem. Ecce enim, ait, quia filius hominis uenit, & peruenit usque ad antiquum dierum, & ei oblatum est omnis principatus, omnes populi, tribus & linguae eiseruiunt. Et de tribunali eius subdit, dicens: Throni positi sunt, & libri aperti sunt, & fluuius ignis exiit ante eum, mille milia ministrabant ei, & decem milia assistebant ei. Et quod per ignem erit hoc iudicium: Ingressus est, ait Malachias, sicut ignis conflans, & sicut herba fulionum. Sed quod boni magno honore tunc perfuerunt, ac de resurrectione gaudebunt, inquit idem Daniel: Resurgent qui in puluere sedent. Vidisti diligentiam prophetarum, quomodo uentura omnia praedixerunt: Quomodo ergo adhuc in incredulitate persistas, cum tantam uirtutis eius demonstrationem acceperis? Verba ante haec tempora praedicta sunt, & opera uerbis succedere uides consona, & omnino praetermissum nihil. At quod non sint figmenta, testatur hi qui libros & primum acceperunt, & conferunt, inimici nostri, & à crucifixoribus progeniti. Et quomodo hoc, dicit quis, quod habentes libros non credunt? Ecce uiderunt tunc operantem miracula, & non crediderunt: sed hoc non arguit id quod non creditur, sed eos magis qui in mercede caecutiunt. Nam & huc mundum in medium proposuit, opus bonis proportionibus undique bene constitutum, & uoces undequaque missas, quae annuncient opificem. Et sunt homines aliqui, qui dicere audent omnia fortuita, & per se mota: alij non esse facta quae uidentur, alij opificium & conditionem, ac prouidentiam demonibus adscribunt: alij fortunae, & natiuitati, & fato, & stellarum circumferentiae. Neque haec in opificem cadit reprehensio, sed in eos potius, qui inter tot remedia adhuc extremis laborant morbis. Nam ita contingit, ut anima prudens si uidet aliquid quo sibi opus, non multis ad hoc egeat adiumentis: imprudens autem, & stupida, & quae multis antea languet affectionibus, caecutiens maneat, etiam quantum illi contingat manu ductores. Vide ut hoc semper & ubique euenit, non in hoc argumento dumtaxat. Nam quot sunt, qui nullis unquam auditis legibus, honeste ac legitime uixerunt, quum inte-

rim quidam à pueritia enutriti legibus, usque ad senectam, nunquam transgredi illas cessarunt: Haec & apud ueteres contigerunt. Nam Iudaei, licet signa & miracula plurima haberent, nunquam tamen per ea meliores euasere. Niniuite una tantum uoce audita, uitam mutarunt, à peccatis liberati. Hoc etiam uidere licet, non in nobilibus tantum uiris. Nam Iudas quanta doctrina admonitus, factus est proditor: latro autem qua admonitione incitatus, in cruce Christum confessus est, & eius regnum praedicauit: De rebus igitur, non à peruersis consilia quare, sed à rerum ueritate calculum iustum affer apud recte uolentes. Non crediderunt Iudaei, & crediderunt multi ex gentibus, quod & ipsum à prophetis non est praetermissum silentio. Dicit enim: Filij alieni mentiti sunt mihi, filij alieni inueterati sunt, et claudicauerunt à semitis suis. Et Esaias: Domine quis credidit auditui nostro, & brachium domini cui reuelatum est: Et iterum: Inuentus sum ab his qui me quaerunt, notus factus sum his qui me non interrogant. Et in hoc Christi aduentu crediderunt Chanaanæ & Samaritana mulier: sacerdotes autem & principes eum impugnaverunt, & ei in sidati sunt, & alios abegerunt, & è synagogis credentes in eum eiecerunt. Non utique rara haec fuerint: nam et uita nostra plena huiusmodi exemplis est, quae & partim nostro tempore, partim superioribus seculis acciderunt. Nihilominus licet non omnes, tamen etiam ex Iudaeis & nunc, & olim multi crediderunt. Quod autem non omnes, nihil nouum, nihilque admirabile. In causa enim est, quod alium insipientia, alium uero incogitans, uel affectionibus pellundata mens perdit. Caterum, quia prophetas quos de Christo multo ante sua tempora praedictas tractauimus, age in medium afferamus, quae etiam ipse in terris ambulans, cumque hominibus conuersans, de futuris dixit, ut & inde eius potentiam ac uirtutem discas. Igitur cum adesset, nostraeque salutis ager et negotium, uarijs modis id egit, & quantum ad illos qui tunc uiuebant, & quantum ad posteros attinebat. Et quid facit? Miracula operatur, praedicit nonnulla longis postea temporibus euentura. Et per ea quae tunc fiebant, ueritatem eorum quae post multum tempus uentura exponit, fidem faciens auditoribus, tam praesentibus quam sequentibus, & ex dictis suis quae tunc implebantur, & miraculis quae fiebant: atque hac duplici demonstratione sermones fide digniores erant. Nam duplicia praedicere solebat, ea uidelicet quae in praesenti uita, & quae post con summationem & mortem euentura: & confirmabant haec se mutuum, omniaque uere dicta monstrabantur. Et uide quid dicam: nam sermo parum dilucidus est, unde & dilucidorem ipsum facere tentabo. Duodecim erant discipuli sequentes ipsum, & ecclesiam referebant, quamuis nullus tunc eam mente conciperet: siquidem nec nomen ecclesiae erat: sed florebat synagoga. Quid igitur dicit? Orbe ferme toto in imperate detento, praedixit: Super petram haec aedificabo ecclesiam meam, & portam inferi non praeualebunt aduersus eam. Examina

mina quid hoc sibi uerbum uult, & uidebis perspicuam eius ueritatem. Nam non solum hoc mirum est, quod aedificauit eam per totum mundum, sed quia inuictam fecit, & inuictam licet tot bella insurgant. Hoc enim est quod portam inferi non praeualebunt aduersus eam: Pericula, ait, quae mortem generant, pericula quae ad infernum deducunt. Vidisti praedictionis ueritatem? uidisti euentus certitudinem ac robur? uidisti uerba in operibus reuerentia, & uirtute absque armis omnia facile conficientem? Ne ideo quia paucis dicitur, Aedificabo ecclesiam, transcurras obiter: sed considera & cogita tecum, quid sit in tam breui tempore omnem sub sole terram tantis ecclesiis impleri, tantas gentes ad fidem transferri, populos persuaderi, ut patrias leges irriterent, consuetudinem stabilitam & radicam reuellant, altaria & templa, & status & sacrificia, & prophana festa, & immundum odorem, sicut simum aliquem aboleant: & excitent altaria ubique gentium in regione Romanorum, Persarum, Scytharum, Maurorum, Indorum, & ultra orbem nostrum. Nam & Britannicae insulae extra hoc mare sita, & quae in ipso Oceano sunt, uirtutem uerbi senserunt (sunt enim etiam illic fundatae ecclesiae, & erecta altaria) Illius, inquam, uerbi, quod tunc dictum, quod & in omnium animabus, inque omnium labijs plantatum. Unde & omnis (ut dicitur) terra spinis plena, repurgata, factusque purus ager, semina pietatis suscepit. Magna res foret, & excellenter magna diuinaeque uirtutis, etiam si nemo inturbaret, essetque pax summa, & multis simul adnitentibus, & reluctante nullo, posse intra tam breue tempus totum orbem, à consuetudine sua mala, qua praecipue occupatus fuit, liberari, & ad aliam induci. Verum hoc multo maius, quod non solum in aliam inducitur, sed in multo difficiliorem: non solum enim diuersa consuetudo erat, sed & uoluptate firmata. Duo uiolenta. Quae enim acceperat à patribus, auis & proauis, alijsque superioribus progenitoribus, & philosophis, & rhetoribus, ea respuere docebatur, quod sane difficillimum erat: at difficilius nouam accipere consuetudinem quae nuper irreplerat, illamque ualde laboriosam. Abduxit enim Christus à uoluptate, & induxit ad ieiunium: abduxit ab amore opum, & induxit ad amorem paupertatis: abduxit à luxu, & induxit ad temperantiam: abduxit ab ira, & induxit ad mansuetudinem: abduxit ab inuidia, & induxit ad benignitatem: abduxit à uia lata & spatiosa, & induxit in angustam & arctam, & praeruptam, & induxit a liuetos uia latae. Neque enim alios homines extra huius mundi consuetudinem uiuentes assumpsit, sed illos ipsos qui in talibus uitae consueuerant, & luto molliores erant, iussit ut angustam & arctam uiam, asperamque illam & duram ambularent. Et persuasit eis, Quot autem persuasit? Non duobus, uel decem, uel uiginti, uel centum, sed omnibus ferme sub sole habitantibus. Et per quos persuasit? Per uiros undecim illiteratos, priuatos, ineloquentes, obscuros, pauperes, patria, facultatibus, robore corporis, praecellentia

gloria, dignitate progenitorum, uehementia rhetorices, eminentia scientiae carentes: per piscares, per pelliones, per barbaros. Neque enim eadem illis & auditoribus uox, sed extraneum planè & peregrinum sermonem à linguis eorum, quibus praedicabant, sortiti erant. Hebraicum dico. Atque per hosce aedificauit ecclesiam hanc, quae à finibus usque ad fines extensa est. Neque hoc solum mirabile, quod priuati, & pauperes illi, & parui, & ignobiles, & illiterati, & uiles, & exotici sermonis, & contemptibiles, totius orbis correctionem attentarunt: sed & quod ad longe difficiliora opera ipsum ducere iussit, non hoc in pace fecerunt, sed infinitis bellis hinc inde excitatis. Nam in unaquaque gente & ciuitate, & quid dico, gente & ciuitate? in singulis domibus gerebatur bellum. Radicata enim haec doctrina, & puerum saepe à patre diuisit, & nuptiam à socro, & fratrem à fratre, & seruum à domino, & subditum à principe, & uirum à muliere, & patrem à pueris (neque enim simul omnes crediderunt) Ad haec, quotidianas inimicitias, continua bella, multaque ipsis mortes attulit. Et fecit, ut apostolos quasi communes hostes & inimicos plerique auersarentur, abigerentque eos à se omnes, reges, principes, priuati, liberi, serui, populi, urbes: & non solum ipsos, sed & (quod grauius) nouitios in fide, & eos qui ab ipsis instruebant. Eodem enim bello premebantur & discipuli, & magistri. Videbatur enim doctrina haec contraria praecipis regum, & consuetudini & patrijs moribus: quandoquidem adhortabantur ab idolis abstinentem esse, despectui habenda altaria, quae patres progenitoresque ipsorum coluerant: desistendum à prophanis praecipis, ridendas solennitates, respuenda sacrificia: quae illis maxime horribilia & formidabilia uidebantur, pro quibus & animas potius exposuissent, quam ut eligerent ea quae ab illis dicebantur, & crederent in natum ex Maria, & crucifixum, & ductum ad tribunal praesidis, consputum, & infinita alia passum, & eum qui mortem maledictam sustinuit, qui sepultus, qui resurrexit. Et quae ad passionem pertinebant, omnibus manifesta erant: utpote flagella, colaphi, alapa, sputa, crux, irrisio, probra, quae omnes in eum iactabant: & sepultura, quae partim beneficii loco erat: at resurrectione non item: nam resurgens solis discipulis apparuit: ueruntamen & eam dicendo persuaserunt, sicque ecclesiam aedificauerunt. Quo pacto, & qua ratione? Virtute eius qui iussit: ille enim prauius, omnia faciebat, reddens etiam facilia quae dura. Nisi enim diuina quadam uirtus effecisset, nequaquam haec uel principium, uel praeludium accepissent. Quo enim modo ille dixit, fiat coelum, & monstrauit opus: fundetur terra, & illius substantia producta est: fulgeat sol, & indicauit astrum, omniaque uerba operatus est: eodem modo idem & ecclesias illas plantauit. Et uerbum hoc, Aedificabo ecclesiam meam, haec omnia operatum est. Illa uerba dei condiderunt opera tam admirabilia, & quae nemo expectasset. Nam sicut cum dixit: Germinet terra herbam sceni: & omnia mox er-

tus erant

tus erat, & omnia pratum, terraq; mandatū susci-
 piens, infinitis ornabatur plantis: Sic & nūc ubi
 dixit: Aedificabo ecclesiam meam: multa accele-
 ratione facta est, etiam contra illam tyrannidē ar-
 mantibus, & militibus arma mouentibus, & po-
 pulis plus ualido igne infanientibus, & obliu-
 scante consuetudine, etiam oratoribus, & sophistis,
 & diuitibus, & principibus insurgentibus, sermo
 dei uelut ignis ualidus adueniens spinas consum-
 psit, agros repurgauit, seminauit uerbum prædi-
 cationis. Et licet hi qui crediderunt, in carceribus
 seruari, despectui essent, amitterent substan-
 tias, occiderentur, traderentur igni, submergeren-
 tur aqua, & omne tormentorum genus sustine-
 rent cum summa ignominia, & persecutionē pa-
 terentur, ut hostes publici, plures tamen semper
 accrescebant; non solū nihil ex afflictionibus alio-
 rum facti segniores, sed & multo alacriores, & ad
 pulchram hanc piscationem assiliebant: sicq; a pi-
 scatoribus capiebantur, nō coacti, non uim passis;
 sed sponte accurrentes, gratiamq; habentes addu-
 centibus. Et quamuis uiderent fluere torrentes
 sanguinis credentium, feruentiores tamen redde-
 bantur in fide, & fidentiores. Et non discipulis so-
 lum, sed & magistris uinctis, fugatis, flagellatis,
 aliaq; mille mala passis, discipuli plures fiebant,
 & magis studiosi. Quare Paulus clamat, dicens:
 Atq; adeo plures fratres freti in domino uinculis
 meis, ut abundantius audeat impauide sermonē
 loqui. Et alibi iterū: Vos imitatores facti estis ec-
 clesiarū dei, quæ sunt in Iudæa: quia eadem passi
 estis quæ & nos a cognatis proprijs, prohibentib.
 nos loqui gentibus ut saluentur. Alijs quoq; scri-
 bens, sic dicit: Memores estote dierum pristino-
 rum, in quibus illuminati graue passionum certa-
 men rulistis, scientes meliorem habere substantiā
 in cœlis, & manentem. Vides uirtutis excellen-
 tiam, quæ tanta operata est: Nam qui tanta patie-
 bantur, non solum non ægrè ferebant, uel deficie-
 bant, sed & gaudebāt, gestiebāt, exultabāt. Et de
 discipulis quidem dicit, quod publicationem sub-
 stantia cum uoluptate acceperint: de magistris
 uero, quod iuerint a cōspectu cōcilij gaudentes,
 utpote digni habitū pro nomine Iesu contumeliā
 pati. At de seipso ait: Gaudeo in afflictionibus
 meis, & adimpleo, quod reliquum afflictionum
 Christi in carne mea. Et quid miraris, q; in passio-
 nibus gauisus fuit, cum & moriturus non solum
 gaudebat, sed & discipulos ad cōmunionem læti-
 tia suæ uocabat, quod sanè excellenter lætantis
 animæ erat: sic enim ait, Gaudeo & congratulor
 omnibus uobis, id ipsum etiā uos gaudete & con-
 gratulamini mihi. Et quid factum est dicit, quod
 tanto gaudio impletur: Ego enim, ait, immolor,
 & tempus meæ resolutionis instat. Sic igitur ædi-
 ficabant. Alioquin nullus ædificare potest parietē
 unum, quæ lapidibus & calce extruit, si impedia-
 tur & fugatur: illi autē etiam ecclesias in toto orbe
 ubiq; extruxerunt, licet ligarentur, persecutio-
 nem ferrent, fugarentur, proscriberentur eorum
 bonā, flagellis caderentur, occiderentur, combu-

rerentur, submergerentur unā cum discipulis. Et
 ædificabant, non lapidibus, sed animabus & in-
 stitutis: quod planè multo difficilius q; lapidibus
 extruere. Non enim par est, cōstruere sensibilem
 parietem, & animæ tantis temporibus a dæmoni-
 bus iritata persuadere, ut ab insanā illa desistat,
 & ad tantam perueniat temperantiā. Nihilomi-
 nus hoc potuerunt nudi illi, & calceis carentes, &
 uina ueste amicti, perq; uniuersum orbem curren-
 tes. Habebant enim adiutricem & cōmilitantem
 inuictam uirtutē eius, qui dixerat: Super petram
 hanc ædificabo ecclesiam meam, & portæ inferi
 non præualebunt aduersus eam. Numera, quot
 tyranni ab illo tempore aduersus ipsam instruxe-
 runt acies, quot grauissimas persecutiones moue-
 runt, quomodo toto priore tempore, quando no-
 uitia erat fides, & nuper plantata, teneraq; homi-
 num mentes, gentiles regnabant, Tiberius, Cai-
 us, Nero, Vespasianus & Titus, & post illum om-
 nes, usq; ad beati Constantini tempora, et omnes
 illi, alij minus, alij sauius infestabant ecclesiā, in-
 festabant tamen omnes. Quod si qui ipsorum uisi
 sunt mansueti, hoc ipsum quod reges manifeste
 in impietate erant, materia aliqua bellorum erat,
 cum alij eis adularentur, alij satagerent, ut aduer-
 sus ecclesiam bella susciperent. Veruntamen infi-
 dia & machinationes illæ omnes leuius quā ara-
 neorum telæ discerptæ sunt. Et ea quibus nos in-
 uadebant, & quibus insidiabant, citius fumo dis-
 soluta, puluere præterierunt infirmiora. Magnum
 enim nobis numerum martyrum impleverunt, im-
 mortalesq; illos ecclesiæ thesauros reliquerunt: &
 columnas, & turre, & eos qui non solum uiuen-
 tes; sed & mortui posteris magnæ utilitatis mate-
 ria facti sunt. Vides prædicationis robur: Et portæ
 inferi non præualebunt aduersus eam. Ab his &
 de futuris crede, quod nullus obstitet. Si em̄ cum
 ex paucis constaret, & nouæ sc̄tæ opus esse uide-
 retur, nouaq; haberetur doctrina, ac tot bella, tot
 pugnae ubiq; committerentur, non præualerūt,
 neq; obstiterunt: multo magis cum uniuersum or-
 bem, & omnem locū, & montes, & colles, & ual-
 les, & terram, & mare, & gentes omnes quæ sub
 cœlo sunt, comprehenderit. Parum est, quicquid
 reliquū est impietatis, præsertim sublati tēplis,
 altaribus, idolis, omnibusq; festis & sacrificijs, &
 fumo, & nidore, & prophanis conuentibus. Quo
 pacto ergo tale atq; tantū negotiū, tot munitionum
 obstaculis, finem habere potuisset, tam clarū ueri-
 tati exitum testificantem, nisi diuina quædam &
 inuicta uirtus fuisset, quæ & hæc prædixisset, &
 perfecisset: Nullus utiq; his cōtradixerit, nisi quis
 ualde insanus, & totus stupidus sit, naturaq; sen-
 su priuatus. At non hæc tantū, sed & cætera eius
 prophetia, & alia, inuicta eius potentiam testan-
 tur. Nam futura uerissime prædixit, & ad finem
 felicissime perduxit. A deo q; impossibile est, ut in-
 tercidat uel unum uerborum, quod ab eo dictū,
 imō citius peribit cœlum & terra, quā aliquod
 uerbum in prophetia falso dictū coargui possit.
 Propter quod & ipse anteq; res fieret, hoc ipsum
 declarans

declarans, de dictis suis ita manifeste affirmauit: A
 Cœlum & terra transibunt, uerba autē mea non
 transibunt. Et merito: nam licet uerba sint, sunt ta-
 men uerba dei, & per quæ res conduntur: sic cœ-
 lum fecit, sic angelorū multitudines, sic alias inui-
 sibilis potestates: Quod manifestum faciēs pro-
 pheta dicebat: Dixit, & facta sunt: mandauit, &
 creata sunt. De omni simul creatura tam quæ su-
 pra, quā quæ infra nos: tam sensibilis, quā intel-
 lectuali: tam corporea, quā incorporea, ea pro-
 nunciāns. Indicabat igitur, ut antea cōmemora-
 uī, prophetia de ecclesia, magnitudinem, pondus
 & eminentiā ueritatis, prudentiæ, bonitatis & cu-
 ræ eius. Agē & aliam eius prophetiam in manus
 accipiamus, quæ sole & radijs illius sit clarior,
 quæ ante omnium oculos sita, quæ in omnes subse-
 cuturas generationes protendatur, sicut & prior.
 Nam id genus sunt multa eius uaticinia: non con-
 sumantur breui tēpore, neq; in una generatio-
 ne complentur: sed ad omnes pertinet homines,
 tam ad eos qui sunt, quā qui futuri sunt post il-
 los, & iterum ad illorum posteros, & eos qui illos
 quoq; sequentur: & ita usq; ad seculi cōsummatio-
 nem, omniaq; docēt ueritatis illius fortitudinem,
 quemadmodum & prius uaticinium. Nam a die,
 qua dictum est, constat ecclesia solida, & stabili-
 ac inuicta, florens & fulgens, & indies magis ac
 magis uigens, crescens, & plus roboris sumens,
 & omnibus qui ab illo die usq; ad domini aduen-
 tum futuri sunt, præstās ut summos inde fructus,
 & ineffabilem utilitatem capere queant. Nam &
 qui ante nos, & qui ante illos, & qui multo supe-
 rius fuere, cognouerunt eius uirtutem, uidentes
 eam uexari bellis, periculis, tumultibus, turbis,
 fluctibus & tempestatibus: & neq; sic submergi,
 uinci, superari, & extinguī: sed florere, cresce-
 re, & extolli. Et hoc uaticinium quod nunc dictū
 rus sum, tale est, ut demonstrare possit eius robur
 ac dictorum ueritatem. Et quæ nā prophetia illa?
 Ingresso altquando Iesu in templum Iudaicū, flo-
 rens tunc & undequaq; fulgidum auro, conspicu-
 umq; tam pulchritudine, q; magnitudine ædifi-
 ciorum, ac alia omnifaria magnificentia, non so-
 lum artificio, sed & materia, admirantibusq; disci-
 pulis: qd inquit: Nōne uidetis hæc omnia? Amen
 dico uobis, nō manebit lapis super lapidem. Eam
 subuersionē ibidem declarans, desolationem, in-
 teritum, ruinam, quæ nūc in Hierosolymis: Om-
 nia enim ædificia illa, quamuis fulgida & præcla-
 ra, corruerunt. Vides in utroq; magnam & ineffa-
 bilem eius potentiam, in eo quod se colentes au-
 gebat & ædificabat, & in se impingentes humilia-
 bat, destruebat, & radicibus euellebat. Nusquam
 enim huic simile templum erat, & tam uenerabi-
 le, & quod tanto cultu insigne. Nam in toto orbe
 habitantes Iudæi, etiā in finibus terræ, illuc olim
 proficiscebant, dona & hostias, & oblationes, &
 primitias, & multa alia ferentes, orbisq; diuitijs
 templum ornabant: confluebant enim eo omnes
 ex toto orbe aduenæ Iudæi, ita ut celeberrimum
 nomen loci esset, etiam in extremitatibus terræ.

Sed unum uerbum Christi omnia illa obscurauit
 & perdidit, & quasi puluerē e medio eiecit. Et il-
 luc olim neq; Iudæis omnibus, neq; sacerdotibus
 omnibus, sed uni soli summo sacerdoti intrare li-
 cebat: & hoc semel tantū in anno, & cū stola, co-
 ronis, et mitra, alioq; amictu sacerdotali: nunc autē
 & meretricibus, & mollibus, & effœminatis, &
 mœchis ingredi licet, nec est qui prohibeat: Nā ut
 uerbū illud aduenit, omnia euanescere fecit, & per-
 didit. Et tantæ solū supersunt templi reliquiæ, ut
 monstrari queat olim ibi fuisse templum. Cogita
 ergo quantæ & hoc sit uirtutis. Nam hi qui olim
 tam potentes erant, ut se opponerent populis &
 regibus, & absq; sanguine ubiq; hostibus præua-
 lerent, miros & inopinatos triūphos statuentes:
 templum unū ab illo die usq; in hodiernū readifi-
 care non ualuerunt: quamuis tot tantiq; reges, &
 tanta multitudo in toto orbe dispersa ipsos iuu-
 rent, essentq; sibi tāta opes. Vides quō quæcūq;
 ædificauerit, nullus destruet: et quæcūq; destruxe-
 rit, nullus ædificabit: Aedificauit ecclesiā, et nul-
 lus eam destruire poterit: destruxit templum, &
 nullus illud ædificare poterit, idq; in tam longo
 tempore. Nam & illā destruire conati sunt, & nō
 potuerūt: & hoc ædificare attentauere, et nec id
 ipsum potuerūt. Cōcedatur autē hoc, quod nullus
 dicere poterit, si attentassent, potuissent: ecce at-
 tentarunt, et nihil ualuerunt. Enimvero rex, qui
 hac nostra ætate oēs alios impietate præcellerat,
 & facultatē tunc dedit, & cooperatus est: & opus
 incipiebant, sed nec in minimo profecerunt: nam
 ignis a fundamentis exiliens, omnes ipsos fugauit.
 Quod autem uoluerint, & hoc indicium est, quia
 usq; nunc manent fundamenta denudata: ut uide-
 as quōd attentarunt quidem effodere, non ualue-
 runt autē extruere. Nam obstabat eis hoc Chri-
 sti uerbum. Quamuis autem & olim destructum
 templum illud, attamen ubi post septuaginta an-
 nos redierunt, statim excitatum est, fuitq; priore
 multo præclarior. Et dicit hoc propheta, & præ-
 dicunt priusquā factum. Nunc autem supra qua-
 dringentesimum annum est, & nulla uel cogita-
 tio uel expectatio est, sed neq; spes quōd instaure-
 tur. Et quid obstabat, si non diuina uirtus obli-
 ctata est? Non certè opum penuria, quarum mul-
 ta illis copia: neq; patriarcha, qui omnium unde-
 quaq; colligebat tributa, & immensos thesauros
 possidebat: non raritas populi, non pudor, non
 lites, non inscitia, non bella, non hi qui in Palæ-
 stina, non in Phœnice, non alia multitudo. Quo-
 modo ergo non potuerunt unū templum extrue-
 re, præsertim uidentes cultū suum alioquin ubiq;
 residere quasi ligatum, & Iudaicos ritus aboleri,
 & sacrificia & oblationes, & alia legitima auferri:
 imō non licebat eis excitare uel templū uel al-
 tare, aut sacrificium offerre, aut immolare ouem,
 aut imponere thymiana, aut recitare legē aut in-
 stituere festa, aut aliud quiddā, qd uel in uestibu-
 lis quondā agebāt. Porro cum olim in Babylone
 essent, & cogebant ab hostibus ut psallerent, illis
 tamen nō parebāt: & licet serui & captiui essent,
 dominis

dominis tamen & imperatoribus nō obediebāt: A sed quia patriam & libertatem amiserant, & periclitabantur de uita, in medio laqueorum, & in manibus potentium derelicti, iussiq; canere canticum in organis, sic dicebant: Super flumina Babylonis illic sedimus & fleuimus, quando rogabant nos, qui captiuos duxerant nos. Quomodo cantabimus canticū domini in terra aliena? Neq; quis dicere poterit, quod ob organorū penuriā, luctum faciebant: nam & ipsi causam posuerant, dicentes: Quomodo cantabimus canticū domini in terra aliena? Nam in salicibus in medio eorum suspensimus organa nostra. Sed neq; ieiunium ieiunare licebat: & hoc declarans propheta, dicebat: Non ieiunabitis ieiunium mihi septuaginta annis, dicit dominus. Et q; neq; immolare, neq; sacrificare eis ius erat, audi ē tribus pueris dicentibus. **Esai. 58** Non est princeps, neq; propheta, neq; dux, neq; locus primitiarū coram te, ut inueniri queat misericordia. Non dixit, non est sacerdos: aderāt enim sacerdotes. Sed ut discas, quod hoc totum illius loci erat, & omnia quæ à lege statuta, tunc erant impedita, dixerunt, nō est locus. Et quid de sacrificando & litando inquam, prorsus ipsam legem legere non licebat. Quod & alius propheta citās, ait: Et legerunt absq; libris legem, & induxerunt confessionem: non Pascha, non Pentecosten, nō scenopegiam, neq; aliud quicquam illorum. At tamen nunc uident, quod solitudo eius loci ab his omnibus se excludat, & quod attentarunt quidem, sed temeritatis poenam luentes non potuerunt locum, in quo hæc omnia licebat legitime operari, erigere & construere. Nam uirtus Christi, quæ ædificauit ecclesiam, eadem & templum destruxit. Et prædixerunt prophetiæ etiā hoc, quod **Malac. 1** & adierit Christus, & hæc operabitur. Et quidam post captiuitatem sic dicebat: Propter quod & in uobis concluduntur ianux, & non accenditur altare meum gratis: non est mihi uoluntas in uobis. Quia ab Oriente Solis usq; ad occidentē nomen meum glorificatū est in gentibus, & in omni loco sacrificium offertur mihi, & oblatio pura. Vides quomodo manifestē & Iudaismū eiecit, & Christianismum monstrauit effulgentē ubiq; in terra diffusum, rationēq; cultus significauit. Alius iterum: Et adorabit eū unusquisq; à loco suo, & seruiēt ei sub iugo uno. Alius quoq; ait: Virgo Israel cecidit super terrā suam, non est qui erigat eam ultra. Et Daniel manifeste omnia hæc narrat, & quod omnia auferentur, sacrificiū & immolatio, & unctio, & iudiciū. Sed hæc omnia, quādo cum Iudæis conferemus, manifestius & latius considerabimus. Iam autē in instituto itinere manentes, gentium stultam contentionem redarguimus. Non tibi dixi mortuos suscitatos, non leprosos mundatos: ut ne dicas hæc, mēdacia, figmēta & fabulas: quis uidit, quis audiuit? Et quāuis qui dixerūt, q; crucifixus sit à Iudæis, & consputus & alapis cæsus, & colaphis: illi etiā hæc dixerunt: quomodo dignos fide putas in illis, in his uero arguis, quasi dixerint non facta? & si ad gratiam magi-

stri sui hæc scripsissent, stulte & frustra iactassent, si nō tacuissent, quæ multis ignominiosa & dura uidentur. Nunc autem horū ueritatem monstrarunt hi, qui in his maxime cōuersati sunt, omniaq; ualde diligenter & magna copia tractarunt, neque paruum neq; magnum præmittendo, sed in signis & miraculis plura transferunt: omnia autem quæ ad passionem attinent, & quæ contumeliosa uidentur, ab omnibus dicta sunt. Verū ego nihil horū tibi dixi, de signis & miraculis loquor, ut abundanter omnem impudentis linguæ furorē compescam. Sed in mediū attuli ea quæ nūc apparent, & quæ nunc ante oculos sita sunt, quæ sole clariora, quæ ubiq; in toto orbe dispersa, quæ in toto orbe recepta factaq; sunt: ita ut humanam naturam transcendant, sintq; dei solius. Quid dicis, non suscitauit mortuos? An & hoc potes dicere, quod ecclesiæ nō sint per totum orbem, uel quod non insidias passæ, uel quod non infestata, uel quod nō uicerint & obliterint? Sed sicut dici non potest, quod non sit sol: ita nec hæc. Quid autem templi Iudaici subuersionē dicā? Non uides ante totius orbis oculos hæc cōspicua? Quare non ipse tecū expendis? Si non deus esset Christus, quomodo colentes illum, sic aucti forent, cū diuexarentur? At hi qui crucifixi erūt illum, & impegerunt in petram, & sic humiliati sunt, ut & totam rempublicam perdiderint, ipsiq; uagi, erronei & profugi obambulent, neque ullus ex eis in tanto tempore liberatus est: quāuis tūc tam potentes Iudæi illi fuerint, ut aduersus Romanorū principatū bellum decreuerint, et arma mouerint, & longo tempore illi se opposuerint, etiā aliquando uicerint, & negotia fecerint nō uulgaria Augustis: tanta ipsorum potentia erat. Verum tamen qui cum tantis regibus bella gessere, & in acie decertarunt, & opum tantam potentiam armorum & militum habuerunt, totq; milites, ac fossores, unum non potuerunt extruere templum: sed synagogas in omnibus ciuitatibus ædificant, locum autem, à quo suæ reipublicæ dominium cœpit, & ubi omnia facere consueuerūt, & unde Iudaismus collectus est, illum solum reparare non potuerunt.

DIVI IOANNIS CHRYSOSTOMI
contra Anomœos SERMO

MVM apud uos diē disserui, & inde tantum uos dilexi, quantū si ab initio uobiscum essem educatus: tantū me uobis charitatis alligāt uincula, quantū si plurimo tempore fructus dulcissimæ consuetudinis à uobis percepissem. Quod sit, non quia ego admodum ad amicitiam & charitatem sim idoneus, sed quia uos desiderabiles, omniumq; maxime amabiles. Quis enim non admiraretur, & obseruaret igneum zelum, charitatem absq; simulatione, beneuolentiam in præceptores, concordiam inter uos, quibus conspici estis. Sufficerēt hæc et lapideā animā uobis conciliare. Et propterea non minus uos amamus, quam

quām ecclesiam illam in qua nati, scripti, & eruditi sumus. Soror enim illa huius uestræ est, uosq; cognitionem illam opere declarastis. Quāuis autem illa tempore sit antiquior, hæc tamen fide feruentior est, & illic maior cōuētus est ac celebrius theatrum, sed hic maior patientia, maiorisq; fortitudinis iudicium. Nam uideo undequaq; hic lupos obambulare, uile autem nō imminui. Quasi hanc sanctam hanc nauim continuo tempestas & hyems, procellarumq; uis: non submerguntur tamen qui in ea nauigant. Vnde cū inuadunt hereticæ flammæ, & qui in medio sunt camino, rore spirituali perfuuntur. Est & hoc admirabile, q; uidemus in hac parte ciuitatis ecclesiam hanc plantatam, & nihilominus quasi in medio camino oleā germinantem, folijsq; comantem, & fructu grauem. Igitur cū uos tam cordati, tamq; multis bonis digni, agē prompto studio, promissionē pridem uobis receptam reddamus. Tunc em̄ de armis David & Goliath apud uos philosophabamur, sermone nostro ostendentes, hunc quidem omnigena grauiq; armatura undiq; munitum, illum autē armis nudum, fide munitissimū, & hunc quidem extrinsecus fulgidum thorace & scuto, illum autem intus spiritu & gratia radiantem, atq; hanc ob causam à puero certamine uictum iuuenem, à nudo superatum armatum, à pastore prostratum militem, à pastoralis lapidis natura, bellici aeris naturā contritam & corruptam. Proinde & nos lapidē illum in manus accipiemus, angularem illum & spiritualē inquam. Si enim Paulo philosophari licuit de petra in solitudine, neq; nobis quis succensebit, si lapidē illum eodem modo accipiamus. Nam sicut non natura petræ uisibilis apud Iudæos, sed uirtus spiritualis petræ emittit illarum aquarum flumina, ita utique apud David nō sensibilis, sed spiritualis lapis barbaricum illud caput deiecit. Et nos quoq; pollicebamur uobis, nihil ex rationibus dicturos. Nostra enim arma, non carnalia, sed spiritualia destruentia rationes, & omnem sublimitatem quæ super terram sese extollit contra scientiam dei. Præceptum nobis est, ut eas demoliamur, non extruamus: imperatum nobis est, ut eas dissoluamus, non armemus. Rationes enim mortalium timidæ sunt. Et quare non dicam timidæ? Quemadmodum enim timidus, etiam si securo loco ambulet, non audeat, sed formidat ac trepidat: ita quæ propter rationes accepta sunt, etiam si uera sint, nondum tamen factis certa argumenta, dignamq; fidem animæ afferunt. Proinde quia tanta rationum infirmitas est, agē scripturis contra aduersarios pugnemus. Vnde igitur sermonis exordium sumēdum? Vnde uobis placet, an ex noua, uel ex ueteri? Non enim solum in euangelijs, & apostolorum uerbis, sed & in tota ueteri lege fulgentem unigeniti gloriam uideri licet. Vnde mea sententia etiā inde aduersus illos corripienda sunt tela. Ita enim nō illos tantum qui suos sermones inde afferūt, sed & multos alios hæreticos simul prosternere poterimus, uidelicet Marcionem, Manichæum, Valentinum, Iudæorumq; omnium ora. Nam sicut cum à Davide pro

stratus est Goliath, in fugam simul uersus est omnis Allophylorū exercitus: & mors quidem unius corporis, & percussio unius capitis erat, fuga autem communis, & timor totius exercitus: ita & si nos unam heresim deiecerimus, cōmunis erit enumeratorum omnium profligatio. Manichæi enim & qui factioni illorū socij, uidentur accipere Christum qui prædicatur: prophetas autem & patriarchas qui illum prædicant, cōtemnunt. Contra, Iudæi eos qui Christum prædicant, accipere uidentur: prophetas, in quā, & legislatorem suum: Christum autem qui ab illis prædicatur, contemnunt. Igitur si fauente gratia dei demonstrauerimus magnam unigeniti gloriam in ueteri prædictam, omnia illa deo aduersa ora, linguasq; blasphemias confundemus & compescemus. Nam si colliquefecerit Christum in ueteri instrumento prædicari, quæ se defensione tutabuntur Manichæi, & ceteri qui cum illis scripturam contemnunt, quæ prædicat illum communem omnium deum? Quod item effugium erit Iudæis, quam ueniam merebuntur ij qui à prophetis promissum non suscipiunt? Itaq; cum abunde de eis triumphare possimus, sermonem ad libros uetustiores uertamus, & ad ipsum qui alijs omnibus uetustior est, ad Genesim, inquam, et ad caput Geneleos conscendamus. Dicit em̄ Christus: Si credidissetis Moysi, credidissetis utiq; & mihi, nam ille de me scripsit, id quod nunc declarare uetabimus. Posteaquam igitur perfecta est omnis creatura, cœlumq; uario syderum choro coronatum, & terra omnigenis florib. ornata est, multaq; essent montium cacumina, multi campi & ualles, & in summa, omnis terræ facies plantis, & arboribus, & herbis conspicua, lasciuerentq; greges & armenta: aerem autem impleret genus auium cantilantium natura & singulari musica: maria quoque marinis animalib. plena: similiter & stagna, & fontes, & fluuij, omnibus quæ in eis nascuntur: nihilq; esset imperfectum, sed perfecta omnia: tunc quærebat corpus caput, ciuitas principem, creatura, inquam, hominem. Formaturus igitur ipsum deus, inquit: Faciamus hominem secundum imaginem & similitudinem nostram. Ad quem dicit: Manifestum quod ad unigenitum suum. Non dixit fac, ut ne seruire aliquid suspiceris præceptum iuberi: sed dicit faciamus, ut forma cōsultiorum uerborum æqualis detegeretur honor. Nam deus interdum cōsiliarium habere, interdum non habere dicit: & non sibi ipsi pugnat scriptura, sed per duo hæc aperiuntur uobis abscondita dogmata. Quando enim significare uult, deum nullius egerē, dicit eum non habere cōsiliarium: quando autem docet æqualem unigeniti gloriam, cōsiliarium uocat Christum. Et ut discas duo hæc, q; prophetæ filium uocent cōsiliarium: non quod pater opus eius cōsilio habeat, sed ut unigeniti gloriam doceant, & quod non opus habeat cōsiliario, audi Paulum dicentem: O profunditatem diuitiarum, & sapientiæ & scientiæ dei, quām inscrutabilia iudicia eius, & inuestigabiles uicij eius. Quis enim nouit sensum domini? uel quis cōsiliarius

Sopho. 3

Amos 5

tom. 5

Gen. 1

Rom. 11

Esai. 49 eius fuit? & propterea dicit eum nullius indigere. Esaias uero iterum de unigenito dei loquens, sic inquit: Puer natus est nobis, & filius datus est nobis, & uocabitur nomen eius magni consilij angelus, admirabilis, consiliarius. Et si admirabilis, consiliarius: quomodo Paulus dicit, Quis sensum nouit domini, uel consiliarius eius fuit? nisi quod Paulus, sicut dixi, uoluit patrem nullo indigere: propheta autem æqualem filij gloriam docere uoluit. Et idcirco etiam hic nõ dixit fac, sed faciamus. Dicere enim fac, præcepti esset seruo iniungendi, quod discere inde potes. Accessit aliquando Centurio Iesum, & dicit: Domine, filius meus iacet in domo paralyticus, & grauior torquef. Quid igitur Christus? Ego cum uenero, curabo eum. Centurio autem non audebat medicum in domum trahere, quamuis misericors ille sponte sua pollicebatur se illõ iturum, ut causam & occasionẽ illi daret, quo uirtutẽ suam nobis declararet. Preficius enim quid ille dicitur erat, pollicitus est se affuturum, ut uiri pietatem discas. Dicit enim Centurio: Non sum dignus ut intres sub tectum meum. Neque morbi necessitas eum a pietate auertere ualebat, quin excellentiam domini testaretur, etiam in tanta calamitate. Ea propter dicit: Dic tantum uerbum, & sanabitur puer meus. Nam & ego homo sum, habẽs sub me milites, & dico huic uade, & uadit: & alteri ueni, & uenit: & seruo meo fac hoc, & facit. Vides quod uerbum fac, est domini ad seruum loquentis? At faciamus, uerbum est eius cui æqualis honor. Quando enim seruo dominus loquitur, dicit, fac: quando autẽ pater filio, dicit, faciamus. Quid ad hæc dicit hæreticus? Centurio ita suspicabatur: res autem non sic se habet, neq; apostolus est Centurio, neq; discipulus, ut ipsius uerbis credamus. Verisimile est quod errauerit. Bene, nõ est apostolus. Quid ergo? Videamus quod sequitur. Num correxit ipsum Christus? num increpauit? num dixit ad ipsum, Cur hoc facis homo? Maiorẽ de me habes opinionem quam par est. Plura mihi tribuis quam mihi debentur. Ex autoritate putas me imperare, quum non sit mihi autoritas. Num dixit tale quid? Minime, sed stabiliuit illius sententiam, & comitibus dixit: Amen dico uobis, neq; in Israel tantam fidem inueni. Igitur dominus laudando cõfirmat Centurionis uerba. Vnde iam non sunt Centurionis uerba, sed occasio quædam a domino ad uirtutem declarandam oblata. Quod enim ipse laudat, & calculo suo tanquã bene dictum approbat, pro diuino oraculo habendum est. Autoritatem enim superne a domini iudicio sumit. Vides ut nouum ueteri consonet, & utraq; autoritatem Christi indicent? Quid igitur, si faciebat quidem hominem, cum hoc ut minister fecerit, inquit? sed audi uerba quæ sequuntur, & desiste ab intemperstura cõtentione. Enim uero ut dixit, Faciamus hominem: non dixit secundum imaginẽ tuam minorem, neq; secundũ imaginem meam maiorem, sed secundum imaginem nostram, nempe patris & filij imaginem, quæ una est. Non enim dixit imagines, sed imaginem nostram, non quod duæ sint in-

Daniel 7 æquales, sed una & eadẽ æqualis patris filijq; imago. Vnde & a dextris iubet sedere, ut æqualem honorem & potestatem non inferiorem discas. Minister enim nõ sedet, sed adstat. Sedere dominicæ potestatis est, ad stare seruilis & subiecti conditionis, propterea & Daniel dicit: Aspiciẽbam donec positi sunt throni, & antiquus dierum sedit, mille myriades ministrabãt ei, & mille millia assistebant ei. Et iterum Esaias: Videbam dñm sedentem super thronũ excelsum, & eleuatũ, & Seraphin in circuitu eius steterunt. Micheas autẽ: Videbam dominũ deum Israel sedentem super thronum suum, & omnis exercitus cœli stabat a dextris eius & a sinistris eius. Vides ubiq; supernas uirtutes assistẽtes, ipsum autem sedentem? Cum igitur uideris & filium a dextris habentem cathedram, nõ ministrantis dignitatem quandam putes, sed habentis autoritatem dominicam. Idcirco & Paulus quum utraque sciret, quod ad stare ministratium sit, sedere autem imperantium & præsentium: Vide quomodo hæc separat, dicens: Angelis quidẽ suis, inquit, Qui facit angelos suos spiritus, & ministros suos flammã ignis. Filio autem: Thronus tuus deus in seculum seculi. Itaq; quum sermo noster omnino probauit, filij dignitatem nõ seruilẽ, sed herilem esse, adoremus quoq; & dominum ipsum patri honore coæqualem: sic & ipse præcepit quum dixit, ut omnes uerentur filium, sicut uenerantur patrem. Coniungamus item rectitudinẽ dogmatũ diligentiã uitæ & operũ, ut ne dimidiãtim quæ ad nostram salutem spectent, curentur. Iam uitæ diligentiam & puritatem nihil sic efficit & corrigit, ut continua in templis conuersatio, & alacre ad audiendum uerbum dei studium. Quod enim corpori est cibus, hoc animæ diuinarum eloquiorum doctrina. Nõ enim in solo pane uiuit homo, sed & in omni uerbo quod procedit per os dei. Hinc & famem inducere solet, ut huic mensæ non communitur, & audi de hoc interminantẽ, & famem hanc in ordine suppliciorum, & pœnarum intentãtem. Dabo enim eis, inquit, non famem panis, neq; sitim aque, sed famem audiendi sermonem domini. Quomodo igitur non absurdum pro corporali fame repellenda facere & attẽtare omnia, animæ autem famem sponte quærere? quamuis multo grauior sit, quãto scilicet grauius est & damnum. Oro & supplico, ne tã male nobis consulamus, sed præferatur hoc studium occupationibus & curis omnibus. Quid enim tantum lucrari potes, quantum damni facis & tibi ipsi, & toti domui, si cõuentum & synaxim relinquis? Quamuis & integrum thesaurum auro refertum inuenias, & propter illum domi detinearis: maius tamen detrimẽtum quã lucrum facies, & tanto maius quanto sensibilibus spiritualia sunt meliora. Nam licet illa multa sint, & undiquaq; affluant, nõ tamen hinc tecum migrabunt ad uitam futurã, neq; simul nobiscum in cœlos transferentur, neq; adstabunt apud terribile tribunal, sed sæpe & ante mortẽ nos destituentia dilabuntur: quod si ad finem usq; manserint, necessario tamẽ sub ipsum finem tolluntur. Spiritua-

lis au-

lis autẽ thesaurus possessio est, quæ auferri nequit, & ubiq; comes est, sequiturq; peregre euntes, multum fiducię apud tribunal Christi nobis tribuens. Quod si ex alijs conuentibus multum lucri consequimur, certè ab his qui hic celebrãtur, duplex lucrum expectare licet. Non enim hunc fructum solum capimus, quod animam diuinis eloquijs rigamus, sed & quod hostes confundimus & dispergimus, fratrib. nostris magno solatio existentes. Nostræ huius aciei & ordinis lucrum est laborare, uti quæ periculosam partem in exercitu tenemus. Et propterea omnes huc confluere oportebat, & hostes qui nos adorant, repellere. Esto, nequeas longum sermonem producere, nec habeas docendi gratiam, adlis solum, & totum perfecisti. Nonne qui ad hæc uestibula ascendit, uidens paucos, alacritatem suam remittit, abijcit, torpescit, factusq; segnior, inde recedit, sitq; sic omnis multitudo hæc paulatim dissolutior & ignauior? Sin uideris concurrere undiquaq; magnoq; studio: nonne etiam si ualde ignauus sis, alacrior redderis? Nã si lapis sæpe ad lapidem concussus scintillas exilire facit, tamen si nihil sit frigidus lapide, nihilq; igne calidus: attamen concussio, uicta natura ignem elicit. Quod cum in lapillis cõtingit, multo magis idem fit & in animabus quæ mutuum atteruntur, & igni spiritus cõcalescunt. Non audistis quod apud maiores nostros tantum centum & uiginti erat totus fidelium numerus, imò ante illos centum & uiginti, duodecim tantum erant, & neq; hi manserunt omnes, sed unus ex eis Iudas periit? & erant undecim omnes, attamẽ ex undecim illis facti sunt centum & uiginti, & ex centum & uiginti tria millia, & deinde quinq; millia, deniq; omnem orbem terrarum impleuerunt scientia dei: non tunc conuentus tenuiores siebãt, sed simul in templo conuersabantur, præcibus & lectionibus intenti, & propter ea magnum ignem incenderunt, propterea nunquam diffluxerunt, sed totum attraxerunt orbem. Hos & nos quoq; imitemur. Quomodo enim nõ absurdum, quod non tanta cura ecclesiæ habetur, quãntam uicinis suis mulieres exhibent: illæ cum uiderint uirginẽ aliquam pauperem, & omni destitutã præsidio, officiosæ suã afferunt, & magnam quis ibi uidet frequentiam, dum uirgo desponsat: & alia quidem offerunt pecunias, alia corpore præsentẽ sunt, quod etiam ipsum nõ est parum: nam hisce studijs existimant humanæ & pacificæ, contegiturq; illarũ paupertas. Facite hoc & uos in hac ecclesiã, concurrãmus omnes undiquaq; & eius contegamus inopiam, imò soluamus eius paupertatem, continuo hic præsentẽs. Caput mulieris uir est, mulier uiri adiutrix. Ne igitur caput absq; corpore uia ad hæc sancta arripiat, neq; corpus absq; capite, sed integer huc ingrediatur homo. Habete & pueros uobiscum. Nam si iucundum est uidere arborem quæ habet nouam plantam e radice sua exurgentem: multo magis iucundum est uidere hominem omni olea amœniorẽ, a radice sua filium habere adstantem, quasi nouam plantam. Non iucundum autẽ hoc solum, sed & utile. Etenim quod

dixi, si congregati fuerimus, maius lucrum erit. Enim uero & agricolam tunc maxime admiramur, non quando agrum colit antea bene cultum, sed si loca non seminata & inarata, digna cura excoluerit. Sic & Paulus faciebat studiosus maiore studio euangelizans, ubi Christus non erat nominatus. Illum & nos ad decorem ecclesiæ, utilitatemq; nostram imitemur, quotidie ad hanc congregationẽ confluentes. Nam si concupiscentia flagras, poteris eam facile restringere, tantum uisa hac domo, & si irascaris, facile bestiam domabis, iram, inquit, & si alia quapiã affectione impeteris, tempestatem eam facile sedabis, reddesq; pacem & serenitatem animæ tuæ. Qua nos frui concedat dñs noster Iesus Christus, cui cum patre et sancto spiritu sit gloria nunc, & in secula seculorum, Amen.

DIVI IOANNIS CHRYSOSTOMI AD-
uersus hæreticos Sermo.

Est lapis quidã quem chrysaconion uocant, quo probatur aurum adulerinum & nothum, si illi atteratur, ostenditurq; purum & immixtum, incorruptũq; numisma. Hunc indicem ego fidelissimorũ hominum cor dixerim. Nam ut qui de fide rationes orthodoxorũ & aduersariorũ accipiunt, & in gnõione cordis quasi atterunt & probant, inueniunt fidem orthodoxorũ sinceram & puram, prauamq; aliud sentiẽtium opinionem, & fidem esse adulterinam. Verum ne uidear a scripturis aberrare, tali parabola utens, audi Apostolum nos admonentem & consulentem: Estote probi nummularij: & quia eloquia domini auro ignito & probato cõferuntur, David inquit: Eloquia domini casta, argentum ignitum probatum terræ. Esaias quoq; quum considerasset apud ludæos diuinæ legis eloquium uitiatum sicut argentum, & diuinã doctrinã humanæ malitiæ lenocinio adulteratam, dicit eis: Argentum uestrum reprobum, cauponẽ uestri miscet uinum aqua. Proinde dilecti, quũ in promptu habeatis & uos gnõionẽ & indicem cordis, quum nostras tum aduersariorum rationes accipite, nihil ad cuiusquã gratiam facientes, sed in ueritate ambulãtes, & quorum rationes solidas probaueritis, eas in cordibus uestris fortiter seruate. Hæc autem dico nõ omnibus, sed his qui adhuc in fide claudicant & hæsitant. Nam qui stabiles & immutabiles in fide, anchoram confessionis triplici funiculo unitam, in profundum mentis suæ profecerunt, etiam absq; his inconcusam & immotam cordis sui scapham in fide custodiunt. Nunc non est nobis certamen aduersus sanguinem & carnem, sed contra principatus, contra potestates, contra mundi dominos, rectores tenebrarum harum, contra spirituales uersutias in cœlestibus. A quib. excitati hostes fidei, blasphemos sermones ex gutture quasi sagittas e pharetra depromptos, in sublime deitatis iaculantur. Et uide dilecti hæreticorum alia lingua loquentiũ aciem. Armatum est enim cor eorum quasi exercitus impiorum, contraq; deum pugnantũ. Acuta est lingua eorum, sicut

Act. 4

Deut. 8

Amos 8

Ephes. 5

Psal. 118

Esai. 1

Ephes. 6

Chryf.

tom. 5 Ff 2 qua eo-

gua eorum gentiliū impietate quasi serpentis. Fulget eorū sermo quasi honestus & aduersarius impietati spiritus: sed coinquinati sunt eorū mores, immanisq; illorū iniquitas est in deū. Habent arcū extentū, os inq; quod porta carēs, nō claudis. Habent quoq; sagittas: iacula uerborū, inq; cōtra ueritatem stridentia quæ à mente eorum prodeūt, & simpliciorum animas & conscientias uulnerant. Propterea patres & fratres precemur, ut dominus animæ nostræ manus cōtra aciem aduersariorum erudiat, & mentis nostræ digitos ad prælia sermonum instruat, ut & nos dicamus psalmum qui ducet decantatus est: Benedictus dominus qui docet manus meas ad præliū, & digitos meos ad bellum. Misericordia mea & refugium meum. Igitur primus ad bellum uocetur Arius. Nunquam enim ille pacificus esse potest dilecti, id quod ex nomine eius coniectari potest. Ares enim quo nomine exteri utuntur, bellum interpretantur. Mittant tela sua à diabolo fabricata. Non em̄ timeo talia obtusa, ualdeq; inualida iacula. Veniat & Macedonius qui figura quidem ab Ario differre uidetur, re autem ipsa idem quod ille sentit. Nam quum & illum uideris paris blasphemie sermones aduersus spiritum sanctum sagittare, discas quomodo duas gentes diuersis linguis, figura tantum distincta, re autem unita aduersus nos certent. Eunomij memoriam prætereo. Etenim si tanquā Dauid Golia then principē impietatis illius subuerterimus, uni uersa castra simul fugabuntur: at quia nobis quoque telis opus est, non deerunt ea. Habemus enim tela diuina à spiritu sancto fabricata, quib. & flagitiosa opera interimuntur, & hominum animæ erudiuntur. Quales hæc sagittæ? Sagittæ potentis acutæ cum carbonibus desolatorijs. A quibus eruditus clamabat: Dñe ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripas me: quoniam sagittæ tuæ infixæ sunt mihi. Sed missis factis multis sagittis dilecti, unica sagitta utemur, qua omnis hæreticorum & Iudæorum, & gentium phalanx prosternitur. Qua sagitta? Sagitta ipsa loquitur in Esaia: Posuit me ut sagittam electam, & in pharetra sua occultauit me. Sagitta electa uerbum dei est ante secula ex patre natum. Nam occultauit in pharetra corporis, dignitatē deitatis à dracone. Aperi Ari sepulchrum gutturis tui impletum mortuis sermonibus. Non enim habes uerbum illud uiuificū, qui tuis rationibus factum illud & creatum fabricas. At ille statim quum accersitur, à scripturis dicendi facit inittū. Verum tu ut fidelis, ne timueris eum, quum uideris ipsum ex scripturis loquentem. Nam & diabolus quum accederet Christum, & tentaret eum, per scripturas locutus est cum eo, dicens: Si filius dei es, mitte te ipsum à supernis deorsum: scriptum est enim, Quia angelis suis mandauit de te, ut custodiant te in omnibus uisjs tuis, & in manibus portabunt te. Cætera autem quæ sequunt, obticuit. Sciebat enim quod aduersum se dicta erant. Qualia hæc? Super aspidem & basiliscum ambulabis, & conculcabis leonem & draconem. Et attende diligenter dilecti, quia ex eadem arte profe-

ctum est quod diabolus dixit, & qd' sui qui filii dei creaturam & facturam dicunt. Degustauit scripturam diabolus. Aperiat os & Arius, ac dicat. Et inuenies etiam eum à capite exordiri, & cætera tacere, ut ne arguatur. Nam quid dicit? Dominus, inquit, in Euangelio dicit, Descendi è cælo, non ut faciam uoluntatem meam, sed uoluntatem eius qui misit me patris. Vides, inquit, quod est minister patris: uides quomodo ei subditus sit? Ipse fatetur, & dicit: Descendi de cælo, non ut faciam uoluntatem meam, sed eius qui misit me patris. O Ari, quid obplices? dic & sequentia. Imitaris diabolum præceptorem tuum, sicubi causæ tuæ seruit. Quamuis autem tu taceas, ego tamen clamabo cum Euangelio, non furabor tecum diuina eloquia & uerba domini, timeo enim iudicium dicentis: Nam tamen si uideres furem, currebas cum eo, & cum adultero ponebas portionem tuam. Descendi de cælo, nō ut faciam uoluntatem meam, sed uoluntatem eius qui misit me patris. Dic & quæ sequuntur: Hec est autem uoluntas patris, ut credant in eum quem ille misit. Quid ergo pugnas? Cur non subijcis ceruicem cordis tui iugo seruitutis? sed in compositæ oberrans, peruerso sulco pietatis aras. Iam iterum à scripturis inquiri, nō ut ueneretur Christum, sed ut filium dei uituperet: non ut exaltet, sed ut minorem faciat, quamuis eloquiū dicat, Exaltate dñm deum nostrum, & adorate scabellum pedū eius, quia sanctus est. Et iubemur adorare scabellū pedum eius. Macedonius autem spiritum sanctum, qui ex patre ineffabiliter procedit, adorare uolebat. Verū nobis nunc aduersus Arium sermo est. Et quomodo, inquit, si habuit eundem honorem cum patre filius, gloriam à patre querit? Dicit enim ad patrem: Glorifica me pater gloria quam habui apud te antequam hic mundus esset. Nondum intellexisti, o Ari, sacramentum quod est in Christo, nec mirum: spiritu enim cares qui te inducat in ueritatem: nondum capis quod non pro semetipso hoc dicit, sed pro Adam, quem & accepit. Nam sicut aduocatus à malefactore instructus, ad tribunal accedit, & personā gerit eius cui patrocinatur, & omnia crimina eius qui iudicatur, in se assumit, & quasi pro seipso apud iudicem causam agit; tamen criminum minime reus sit: eum in modum & dominus noster Iesus Christus uenit è cælis impeccabilis. Peccatum enim non fecit. Induit me Adæ personam, & pro me intercedit. Glorifica me pater, inquit, gloria quam habui antequam hic mundus esset. Qui factus sum Adam, eram in incorruptibilitate, æqualem cum angelis mensam fortitus eram, indeficientem mihi cibum paradysus quotidie producebat, spiritus sancti gratiā & gloriam in facie ferebam, hæc per meam transgressionem amisi: nūc oro, glorifica me pater gloria, quā habui apud te, antequam hic mundus esset. Eapropter superne respondet pater, dicens: Et glorificauit tunc in paradiso, & iterum glorificabo. Nam in eandem paradisi gloriam, & delicias te iterum collo-

Ioan. 6

Psal. 49

Matth. 1

Psal. 73

Ioan. 17

Hebr. 3

Coloss. 2

Ioan. 1

Hebr. 3

Esaie 53

loco. Quod autem quum hæc diceret filius dei, habuerit gloriam patri æqualem, testatur ipse cum dicit: Ego & pater unum sumus; & Qui uidet me, uidet & patrem meum. Et Ioānes clamat, dicens: Vidimus gloriam eius, quasi unigeniti à patre, plenus gratia et ueritate. Verum iterum curiose inquiri & profert tela inæqualia & imbellia. Apud fideles enim tela ista obiusa sunt & inutilia, sicut scriptum est: Sagittæ paruulorū factæ sunt plagæ eorum. Si ante secula, inquit, regnauit filius dei, quare ipse ergo in psalmis dicit, Ego autem constitutus sum rex ab eo? quod temporis significatum est. Ne cōsulationem facito Ari, da carni passionem, et deitati diuinas dignitates. Nam quod dicit, Ego autem constitutus sum rex ab eo: non secundum deitatem dicit, sed secundum formam serui, quæ in tempore genita ac in genealogia recensetur. Quippe diuinitatis illius genealogiā ne angeli quidem dicerent; humanitatis autem & euangelistæ narant, dicientes: Liber generationis Iesu Christi. Et quod ante secula regnauerit deus uerbū, audi prophetam iterum clamātem: Deus autem noster rex ante secula. Arius nondum audiens quæ sequunt, statim audaci ore dicit, de patre hæc dicta sunt. At tu audi quæ sequuntur. Non enim de patre dicuntur, sed de filio, & declarat id quod sequitur. Deus aut noster rex, ante secula: operatus est, inquit, salutē in medio terræ. Quis ille? an nō omnino ille q trophæū crucis statuit, et mortē soluit, diabolū ligauit, & hominē seruauit? Sed profectō ait: Recentē habet thronum. Dicit enim ad ipsum patrem: Sede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellū pedum tuorum. Ecce quod dicit sede, temporis est indicatiui. At qui ignorant, q etiam hic similiter loquitur ei qui è uirgine natus est. Nam quod deus sermo ante secula cum patre fuerit regnans, & sedem habens, indicat Pfaltes, & post eum Paulus: Thronus tuus deus in seculum seculi: uirga directionis, uirga regni tui. Dilexisti iustitiam, & odisti iniquitatem, propterea unxit te deus, deus tuus oleo lætitiæ præ confortibus tuis. Præ confortibus enim eius unxit Iesum spiritum sancto. In ipso enim erat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter: nos autem omnes de plenitudine eius accipimus, sicut dicit Ioannes, De plenitudine eius omnes nos accepimus. Ita quoq; & Apostolus dicit: Participes eius sumus, si confessionis primitias ad fidem usq; solidas seruauerimus. Mox autem occurrit & Macedonius. Et qualia ille contra spiritum sanctum tela iaculatur? Profectō, inquit, bene dicis, orthodoxe, pater thronū habet, & sedet. Dicimus enim, quod habet thronum decentem & dignum deo, nō corporalem, sed sicut scriptum est: Deus sedet super thronum sanctitatis suæ: habet etiam filius thronum. Thronus tuus, inquit, deus in seculum seculi. At ubi spiritus habet thronum, uel considet patri & filio? O aduersarie dei maxime, non oportebat em̄ te de spiritu dei ambigere, quod sedeat, & habeat thronū sicut pater & filius. Quandoquidem & de patre, & filio, & spiritu sancto dicere licet, quod sedeant, ut dicimus. Ita enim scriptū est,

alioqui diuinitas loco non continetur, sed ubique est. Quod enim ibo à spiritu tuo, & à facie tua quod fugiam. thronum dei scriptura dicit regiam dignitatem. Iam si apostoli cathedras habent, ut dicit: Vos sedebitis super duodecim thronos, iudicantes duodecim tribus Israel: Spiritus sanctus ne throno caret? Sed quod spiritus sanctus thronum habeat, ut & hoc uos discatis, ostendimus quod & dominus sit, et Sabaoth dicitur. Dicat igitur Esaia, qui & te & me maior: Vidi dominū Sabaoth sedentem super thronum sublimem & eleuatū, quia plena erat domus gloria eius. Et Seraphim in circuitu adstant, sex pennæ uni, & sex pennæ alteri, & reliqua. Et dixit dominus ad me, Quem uiderat dominum sedentem super thronum excelsum & eleuatum, ille dicebat ei: Quem mittam? & quis ibit ad populum istum Iudæorum, ac dicet: Auribus audietis, & non intelligetis: & uidentes uidebitis, & nō perspicietis: Venit Paulus post multos annos, ut diceret prophetiam illam, uenit, mittitur Romam à spiritu sancto, congregat Iudæorū gentem per omne sabbatū docens: & cum non audiretur ab eis, memoriam huius scripturæ fecit, sic inquitens Iudæis: Bene dicit spiritus sanctus per Esaia prophetā: Auribus audietis, & non intelligetis: & uidentes uidebitis, & nō perspicietis. Itaq; quia ostendimus regiam dignitatem & diuinitatem spiritus, nos cathedra exurgentes, uno ore, et uno corde glorificemus patrem, & filium, & spiritum sanctum, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

Matth. 19

Esaie 6

DIVI IOANNIS CHRYSOSTOMI CONTRA IUDÆOS, GENTILES & HAERETICOS SERMO, DE EUANGELIO, NUPTIÆ FACTÆ SUNT, &C.

IRVNDINVM pulli in nidulis sedentes, parētum suorum qui sibi alimenta afferunt, aduentum expectant: & quum ipsos uenire perspexerint, leui ala mouent aërem cantillantes, & ad illorum aduentū applaudentes; similiter & eorum parentes, cum nidulo appropiant, cantillant, pullis aduentum suum nunciātes. Similiter autem & uos in nido templi huius sedetis, meum aduentum expectantes: & quia uenientem uidetis, leui mentis ala uolatis. Neq; ego dissimiliter spirituali huius nido appropiaturus, deum uoce præmissa glorifico, quod mihi filios dedit tam mei amātes. Sed hirundines alimenta sua ab ore in os tradunt nos autem nostra nō sic, sed ab ore in aurem. Illa enim in corruptionem procedunt, nostra uero in incorruptibilitatem: illa corpora pascūt, nostra animas impinguant. Hæc omnia nō temere à me dicta sunt, sed quia lecti Euangelij continentia ad hæc docenda nos inducit, necessarium ut uos doceam. Vocatus est, dicit, Iesus ad nuptias. Oro, compositis moribus estote, & audite quæ dicuntur. Quoniam multæ nuptias prætexunt, alij filios, alij militiam, alij negotiationem, alij artificium, alij seruitutem, alij diuitias, alij inopiam, & quæcunq; talia sunt. Volo igitur declarare uobis, q neq; diuitiæ impediunt, neq; inopia, neq; militia, neq; negotiatio, neq; nuptia

Esaie 49

Matth. 4

Psal. 90

ptia, neq; pueri, neq; seruitus, neq; officium, neq; aliquid tale. Vocatus est Iesus ad nuptias. Venit, uel nō uenit? Certum quod uenit. Quod si uenit, quomodo ergo nuptiā malae? non potes excusare. Ego autem non dico q; tantum uenerit, sed q; & dona secum attulerit. Aquam in uinum mutauit. Ne excuses te propter nuptias, dominus tuus nuptiis interfuit, & nuptias honestauit, & tu nuptias arguis, & dicis nuptias obstaculum esse ad pietatem? Nullum enim ad pietatem est obstaculum. Vis cognoscere quod nihil nocet habere uxore & pueros? Moses nonne uxorem habuit & liberos? Helias nonne uirgo erat? Nonne Moses manna e coelo deduxit? Nonne Helias ignem e coelo deduxit? Nonne Moses coturnices aduolare fecit? Nonne Helias uerbo coelum clausit? Nonne Mosi deus locutus est? Nonne & cum Helia conuersatus est? Nonne Moses mare diuisit, & transduxit populum? Nonne Helias curru igneo in coelum sublatu est? An nocuit huic uirginitas: an impedimento fuerunt illi uxor & liberi? Vidisti Heliam aurigam in aere, uidisti Moysen in mari uiratorē? Vide & Petrum ecclesiae columnam, q; & ipse habuit uxorem, at nō est scriptum, inquit, q; Petrus habuit uxorem: unde ergo liquet, q; uxorem habuit. Ego dico: Ingressus est Iesus ad locum Petri, & erat illa infirma, & tēgit eam, & reliquit eam febris, & stetit, & ministravit. Vides q; & Petrus uxorem habuit? Vbi enim socrus, manifestū quod ibi & uxor. Vides q; & Petrus uxorem habuit? ne incuses nuptias. Hæc dico, ut ne quis prætexat uel uxorem, uel liberos, uel militiam, uel negotiationē, uel officium, uel seruitutem, uel diuitias, uel paupertatē. Hæc excusatio, hic pretextus diaboli insidiae sunt. Militiam prætexis, & dicis, Non possum esse pius. Centurio nōne miles erat? & dicit ad Iesum, Non sum dignus ut intres sub tectum meū, sed dic uerbo, & sanabit puer meus. Et admiratus Iesus, ait: Amen dico uobis, neq; in Israel tantam fidem inueni. Nihilq; nocuit illi sua militia. At quid si opifex? Et Paulus operatus est manibus, qui & antea ecclesiarum deprædator, & post hoc factus prædicator & apostolus. Quid uero si diues? Et Abraham diues, & ipse uxorem habuit & pueros. Credidit enim Abraham, & reputatum est ei ad iustitiam, et amicus dei uocatus est; tam nihil obfuerunt ei diuitiæ, & mulier, & pueri. Non habes excusationem. Tria quæ prætexere potes, unus ille habuit, & uxorē, & pueros, & diuitias. Sed quomodo si seruus? Et Onesimus seruus erat, & scribit Paulus Philemoni, dicens: Onesimum qui olim nullius frugis, nunc autē & mihi, & tibi utilis. Verum quid si rex? Erat & Dauid rex, & quum ingressus ad eum Nathan propheta arguit ipsum de peccato quod fecerat, nunquid in illum tyrannidem rex exercuit? nunquid uel asperum aliquid uerbum prophetae dedit? an non & in regno seruuum se fatebatur, dicens: Peccaui domino? Et propheta uidens poenitentiam eius, dixit: Et dominus abstulit peccatum tuū. Velox poenitentia, uelocior cōdonatio. Num aliquid tribuit sibi rex, & dixit: Rex sum, amictus

purpura, circūdatus diademate, fero tela, sagittas, scuta, arma: mihi sunt milites & armigeri. & pauperem illum timerem? ferrem ne eum, & non occiderem? Sed nihil talium, quāuis rex esset: sciebat enim quod peccarat, & ob hoc poenituit, quia sciebat se grauiter peccasse. Et nihil ei obfuit regnum. Iam quid si iuuenis? erat & Daniel iuuenis, & leonum ora constrinxit, & dracones confregit, Bel subuertit, et presbyteros iudicauit, Susannam liberauit, tantaq; uirtuti imperfecta ætas non obfuit. An nō & talis erat fratrum amator Ioseph, qui tantam præ se tulit sapientiam & continentiam apud Aegyptiam? Veltem suam diuisit, fidem non distripit, impudentiam mulieris uicit, concupiscentiam non fatiauit, & nihil impediuit illius uirtutem ad olescētia. Sed quid si uidua? Erat & Sidonia uidua, quæ Helia hospitio excepit, & pauit pane & aqua, & autorem famis non est reuerita. Quid autem meretrix? Erat & Raab quæ exploratores occultauit, & quum filij Israel terram promissionis accipissent, saluata est ipsa cū domo & genere suo. At quomodo si pauper? Pauper erat talis & Lazarus. Et quantam ille sapientiam ac patientiam in extremis ostendit, licet nihil illum in tanta necessitate leuaret. Iam si mulieri quies deditus sit, an nō & Sampson? nam licet & muliere sit proditus, tamen ipsi deus dedit ut se de alienigenis ulcisceret. Sed quid si amas filios? amabat & Iob. Sed tentaris, tentabatur & Iob. Vides quod saluati sunt? Habes fidem, habes omnia: non habes fidem, rex licet sis, non tibi proderit regnū. Sed ne promissionis obliuiscar: Vocatus est igitur Iesus ad nuptias, et cum ipse ibi esset, uinum non habebant. Dicit ei mater sua: Uinum nō habent. Dicit eis Iesus: Implete hydrias aqua. Et impleuerunt hydrias aqua, & fecit aquam uinum. Quare autem dixit, implete hydrias aqua? an nō qui uerbo coelum fecit, & terram fundauit, & omnia quæ in eis, cuius oculus arefacit abyssos, a quo tremit omnis creatura tam celestium, quàm terrestrium, qui ea quæ non sunt, facit esse: potuit etiā hydrias aqua implere? & dicit, Haurite aquā. Ad quid? Ego dico, quod si negarint, manus eorū quæ hauserunt, & humeri qui gestauerunt aquam, ipsos redarguant. Idem etiam fecit, cum Lazarum suscitauit, antequam ad locum illum ueniret, dicit discipulis suis: Lazarus amicus noster obdormiuit. Postquam autem uenerunt sorores Lazari, & dixerunt ei, Lazarus mortuus est: dixit eis: Quod posuistis eum? Dicunt ei, Veni, & uide. O noua & inopinata opera, paulo antea dixerat discipulis, Lazarus mortuus est, & nunc dicit, Vbi posuistis eum? Mortē prædixerat discipulis suis, & locū nescit. Sciebat, sed ppter Iudæos dicebat, quia rudes erāt. Et ita cū dicit, Vbi posuistis eum? nō ignorantia erat: sicut & quum in paradiso dicebat Adam, Adam ubi es? Ignorabat ne ubi esset? nō est dicendum: sed quia dicebat illis diabolus, quod in die in qua comedetis ex ligno hoc, eritis ut dii: & suspicati sunt illi quod futuri essent dii: ob hoc arguit ipsum deus, Adam ubi es? pro eo quod comedisti, & mansisti homo. Sic & apud Lazarum egit. Nam

Nā ut appropiauit monumēto, dixit Iudæis: Tolle lapidem de monumento, & tulerunt. Dicit ipsi soror Lazari, Iam foetet, nunc enim quatruiduanus est. Et ut clamauit uoce magna, dixit Lazare, ueni foras. Et prodijt uinctus in litibus, An nō qui transferit montes in cor maris, potuit uerbo lapidē mouere? qui stimulos mortis cōfregit, qui portas inferni contriuit, non potuit uinacula disrumpere? et dicit ipsis, Soluite ipsum. Ad quid? ut si negēt, manus eorum & oculi ipsorum redarguat ipsos. Ob hoc dixit, Soluite ipsum. In primis autē soror Lazari testimonium dedit, dicens: Iam foetet. Idem et in nuptiis fecit, dicendo eis: Imple hydrias aqua. Et impletis hydrijs aqua, fecit aquam uinum. Et propterea undequaq; certos ipsos reddebat. Semper enim increduli erant Iudæi, & impudentes. Vultis cognoscere quanta eis fecit deus, & permanserūt semper ingrati? Discite, sed oro, accommodate uos mihi, & auscultate quæ dicuntur. Demonstrabo enim uobis, quod ab initio ingrati & increduli fuerunt. Septuaginta & quinque anima Aegyptū ingressæ sunt, & factæ sunt sexcenta milia. Mortuus est Ioseph, & surrexit alius rex, qui Ioseph memor non fuit, afflixit igitur filios Israel ualde. Clamauerunt ad deū, dicentes: Domine tu iurasti patribus nostris, daturū te semini nostro terram fluentē lacte & melle: nunc domine memor esto testamenti quod posuisti patribus nostris, & erue nos de manu Pharaonis regis Aegypti, & ex seruitute Aegyptiorum. Audiuit igitur dominus uocem eorū, & misit ad eos Moysen. Sed attendite uerba, dicit Mosi deus: Accipe agnū immaculatū, anniculum primogenitum, & immola, et sanguine eius unuquiscq; obliniat fores, ut cū uenerit angelus habēs gladiū extentū, & uiderit q; sanguine sit linita domus, illam transeat: sin uiderit non oblitam, ingredietur & omnia perdet. Fecit igitur Moyses sic, & tradidit populo, & illi accepto cruore ianuā linierunt. Et uenit angelus, habens extentū gladiū suū & uidit sanguinem in foribus, & transiit: ubi autē non uidit, ingressus omnia perdidit. Hæc omnia non absq; ratione facta sunt: sed quia per lignū & sanguinē saluadi eramus, propterea iussit deus unumquēq; sanguine fores signare. Et quare nō dixit deus, Lini muros sanguine? quia nō eramus saluandi per lapides, sed per lignum. Eduxit itaq; eos Moyses ex terra Aegypti, & tulit in desertū, & dicunt Mosi: Eduxisti nos in desertū, ut occideres quasi non sint sepulchra in Aegypto? Nonne nobis melius erat cum essemus in Aegypto, dum comedemus melones & pepones, allia, & cepe? Vidisti ingratitudinem, ipsi dicebant deo, & precabantur ut educeret se ex terra Aegypti: at ubi in desertū uenerunt, fuerūt ingrati. Cognofcis ingratitudinem? sed rem maiorem & singularem uide. Quadraginta annis fuerunt in deserto, capillusq; ipsorū non creuit, neq; unguis, uestimentum ipsorū nō fuit sordidatū, calceamentum ipsorū non fuit contritū: non laborauerunt, non foderunt, boues non iunxerunt, aratrū non traxerunt, sulcos non fecerunt, tribulos nō euellerūt, semina non

sparserunt, imbres non expectauerunt, solis æstus non tulerunt, tempus messis non exceperunt, falcem non acuere, neq; messuere, non colligarunt aristas, non comportarunt, non conuexerunt in aream, non extriuerunt, non repurgarunt, nō pin fuerunt, non coxerunt panes, & nihil omnino illorum fecerunt: sed panem e coelo nullis manibus elaboratum comederunt: apponebatur mensa nullo præparante, impassibilitate imitabantur angelos, natura suæ imbecillitatis oblita erat: & post tot beneficia dixerūt Aaroni, Da nobis deos, qui nos præcedant: Mosi em̄ illi, qui nos eduxit a terra Aegypti, nescimus quid acciderit: feceruntq; uim magnam Aaroni. Ille ut uidit eos duri cordis, & incircūcisos, dicit ipsis: Tollite inaures uestras, & mittite in ignem, & si quid ascēdit, hoc deus sit: & ascēdit bubulum caput. Hic obserua hæreticū parasitum, ingratum Iudæum, dicentem: Si deus genuit, igitur & fluxuram sustinuit, & corruptibilis est. O miser & perditē, hæc ne de filio dei suspicaris? At nos, absit, ne sit. Sed genitū pater filium, unus unicum, deus deum perfectum: ita sentiunt Christiani. Quia autē licet te ipsum nescias, superna curiosius putas perquirēda, dic: Putas ne te scire, quomodo in auribus in pyram coniectis, bubulum caput ascenderit? Non hoc chalcotypus operatus est, non erat cōflator, quomodo ergo egressum est bubulū caput, aures dicere? Si nescis hæc inferiora, quomodo curiose superna inquiris? qui nescis propria, quomodo curiose aliena inquiris? Et afferunt nobis euangelicam uocem, q; Iesus dixit discipulis, Ego sum uitis uos palmites, pater meus agricola est. Vides, dicit, q; fecit filium. Inutilis enim uitis, nisi ab agricola colatur. Et putauit quod magnum aliquid & egregiū dicat. Sed auscultate obsecro. Dicebam de ingratis et reprobis Iudæis, finite dicam & aduersus impudentes hæreticos. Potes mihi dicere ingrate, et impudens hæretice, agricolam non pasci a uite? Armis tuis te capiam. Sicut agricola colit uitē, ita & pater operatur suum filiū. Videamus quis ab altero educet, an uitis ab agricola, uel agricola a uite, ut dicis, Pater a filio habet esse: nō est igitur agricola, qui non ex operibus suis pascitur. Quid ergo? filius pascit patrem? Non, absit. Desine insipientissima hæc loqui. Nam sicut agricola gaudet de uite, ita et pater in filio: Non enim dixit, Pater meus operatus est me: sed, pater meus agricola est, Gaudisus est em̄ pater in filio. Non audisti ipsum dicentem, Ipse est filius meus dilectus in quo mihi cōplacui, ipsum audite: Quando stetit in Iordanis fluentis, nō dixit, Ille est, quem creauit, quæ feci: sed dixit, in quo mihi beneplacitū. Num & uocem illam reijcis? Et iterū dicit: Descendi e coelo, non ut uoluntatē meā facerem, sed eius qui misit me patris. Quibus dicebat: Omnino Iudæis, qui dicebāt ipsum esse fabri filiū: & quasi inimico dei contrarij erāt, & ppter hoc dixit, descēdi. Et quia deo cōtrariū dicebāt, respōdebatur: Non ueni ut faciā uoluntatē meā, sed eius qui misit me patris. Nam licet uidebantur colere patrē, ipsum tamen negabant, & ob hoc infirmitati

Ad Philom. 1

Ioan. 7

Gen. 3

Exod. 16 Num. 16

Exod. 32

Ioan. 15

Matt. 17

2. Pet. 1

Ioan. 6

Matt. 13

1. Cor. 8

1044. 1

eorum cōsuluit, sic loquendo. Alioqui quomodo is qui ubiq; est, uel qui omnia adimplet demittit, uel descendit? Vides igitur q̄ propter Iudæos dixit, descendit de celo, non propter seipsum. Nul- lam habes excusationē. Afferunt autē hic nobis & aliud testimoniū apostoli dicentis, Vnus deus pater, ex quo omnia: & unus dñs Iesus Christus, per quem omnia. Dicis q̄ alius deus præter patrē non sit: & ego dico q̄ præter filiū alius talis dominus non sit. Quid igitur? contendemus? Minime, ablit. Scimus enim propter quos, & quibus hæc Paulus dixerit, sed audite diligenter sermonem. Quia gentiles multos deos colebant, Iudæi uero unū principatū. Ut ergo & multitudinē deorū, & principatū unius simul auferret, dicebat: Siue enī sint dii multi & domini multi, siue in celo siue in terra: sed nobis unus deus pater. Et dicēdo unus, sustulit deorū multitudinē. Vbi enim unus, ibi nō sunt multi: dicendo uero, pater, sustulit principatū unius. Vbi enim pater, manifestū q̄ ibi & filius. Et propterea dixit: Vnus deus pater, ex quo omnia, & unus dñs Iesus Christus, per quē omnia. Vides q̄ ad Gētiles & Iudæos sermonē uerterit Paulus, ob hoc dixit, Vnus dñs noster Iesus Christus, per quē omnia. Quia omnia tam uisibilia, quam inuisibilia, de quo audi Ioannem dicētem: In principio erat uerbū, & uerbū erat apud deum, & deus erat uerbū, hoc erat in principio apud deum. Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil quod factū est. Vides q̄ ipse omnū est opifex. Nō audebis, inquit, mihi ostendere, q̄ filius cum patre numeretur. Increduli quousq; non cessatis contra dicere, peruertentes scripturas, ut filium simplicē dicamus creaturam uel facturam? Vultis cognoscere q̄ cum de filio uerbū aliquod sublime et deo dignū audiunt, insanire incipiunt, et putant in ora sua amaritudinē immitti: eius rei uobis exemplū dicam: Cū quis morbis & febribus laborat, & paululum relinquatur ab eis, si ordinant medici, ut os eius melle obliniatur, faciuntq; id serui ut præcipiuntur: existimat infirmus q̄ amarum sit mel, licet circumstantes infirmū moneant dulcissimū esse mel, uidetur tamen infirmantis ori amarum, non quod amarum sit mel (quid enim dulcius melle?) sed q̄ ille qui mel accipit, infirmus est. Sic & illis contingit, cum audiunt cōsubstantialē, opinantur of- fundi sibi amaritudinem, non quod sermo eius nature sit, sed quod infirmæ illorum sunt aures. Pater filium uocat, similiter apostoli: ipsi autem creaturam & facturam. Et quomodo filius creatura & factura? An idem est gignere, & creare? Si omnis qui gignit, creat, & omnis qui creat, gignit: colligemus omnes creaturas filios & genitos esse dei: quia omnia per filium facta sunt. Igitur qui creauit, idem etiam genuit. Vides quod nati sunt dei, sicut tu dicis? Quamdiu eritis increduli? Dicite mihi, quomodo colatur filius, quandoquidem filius dicitur? Nōne & tu filius: sed quid, quod deus dicitur? nōne & tu? Sed potes mihi dicere, Ille re filius, tu nomine. Ergo filius? Ecce os tuum te redarguit. Ille enim nec factura, nec creatura. Ille re

filius, tu appellatione. Ille à solo patre genitus est, tu autē ex prædicente materia formatus. Hæc contra Gētiles, Iudæos, & hæreticos dicta sint. Nos autem glorificemus patrem, & filium, & spiritum sanctum, cui gloria in secula seculorum, Amen.

REVERENDO IOANNI BELLAIO episcopo Parisiorum Germanus Brixius.

GO, antistes optime, quum me intelli- gerem iam pridem in are tuo esse, cogitaremq; quo potissimum munus uolo, ex ijs opibus sumpto, quē in censu meo in primis essent, possem tibi non dico contracta nomina dissoluere (quī em̄ id pos- sim?) sed probatum saltem, ac testatum facere, quē tu mihi olim beneficia largiter cōtulisses, ea te ho- mini, si minus merito, at neq; ingrato, neq; immemori contulisse, mihi commodum Chrysostrumus meus (meum hic appollo, in cuius scilicet lectio- ne studia nunc nostra omnia sunt) de immenso eloquentiæ ac doctrinæ suæ thesauro suppeditat, quod tibi maxime omnium cōueniens munus of- ferā. Liber est ut breuis, ita certe elegans, ut sunt autoris illius scripta omnia, in quo quidē uerum monachum, eumq; qui cum pietatis Christianæ amore sacrarum literarum studia coniunxit, cum mundi huius principibus confert, ostendens inte- rim illius felicitate principum, diuitū, ac nobilium quorumuis felicitatem longe inferiorem. Quem ego libellum quum ē Græco in Latinū uertissem, tibi non episcopo modo, & Parisiorum episcopo, sed & varijs monachorū cœnobijs præfecto nuncupare, ac propter te in hominum manus emitte- re placuit: ut habeant, q̄ uerē monachi sunt (quos multos hodie esse non ambigimus, ex tot ordinis illius sodalitijs) grauissimum, non cuiuslibet, sed Chrysostrumus, hoc est, autoris & eloquentissimi & sanctissimi testimonium, id se uite genus instituisse, quod non tantum non suppudendum, suppœ- nitendumq; sed magnificandum, & uel summo- rum quorumq; regū amplitudini, ac splendori an- teponēdum sit: possintq; ijdem quasi ad trutinam quandam, eamq; iustissimam digne felicitatem su- am appendere, metiri, agnoscere. Te itaq; ponti- fex dignissime, non modo hortor, ut libellum ip- sum per intermittentium istorum negotiorum in- terualla legendum in manus sumas, uerum etiam ad eos omnes, qui in illis tuis cœnobijs degunt, monasticam, quam dixi, uitam professi, multis ex- emplaribus mittendum cures. Sic enim intelligēt te, uel in maximis istis occupationibus, quibus tu diebus ac noctibus pro republica distringeris, à Francisco rege inter eos ppaucos adlectus, quos ille in sanctioris secretiorisq; consilij sui album ad scriptos esse uoluit: sic, inquam, intelligent illi, te pastorem suum, per id etiam tempus, quo præsen- tia tua, per publicas istas curas, frui non possunt, sui curā, ac studiū adeo non abiēcisse, ut ipsos etiā summopere cupias, sic ad uirtutis ac religionis Christianæ cultū cōpositos esse, ut ad eam tandem aspirare

aspirare felicitatem possint, quam illis diuus Ioan- nes Chrysostrumus, non in hac solū, sed in ea quo- que, quæ nos post obitum manet, uita, promissam esse elegantissimo hoc libello pronunciat. Vale, & hoc tibi ueluti animi erga te mei pignus, ac mo- numentum habe, donec maiori tecum munere a- gens, benignitatis tuæ erga me prolixitatem, si nō aliqua, at aliqua tamen parte remunerer. Ex Ber- tocuriano nostro, Calend. Ianuarijs. M. D. XXXIII.

DIVI IOANNIS CHRYSOSTOMI LIBEL- lus, in quo confert eum, qui in uerissima ac Chri- stiana philosophia uitam degit monasticam, cum summo quoq; mundi huius principē, Germano Brixio Altisiodorensi interprete.

GO quum intuear ex hominibus cō- plures quæ bona esse uidentur, ea ma- iori & amore, & admiratione sectari, quam quæ natura ac uerissime bona sunt: necessariū esse reor, breui oratio- ne de utrisq; hic agere & cōponere inter se tū quæ uulgo neglecti sunt, tū quæ magno mortales stu- dio sequuntur, ut utrorūq; differentia edocti, illa qui- dem ut seria, ac salutaria magni faciamus, hæc autē tanq; nihil æstimanda contemnere discamus. Igi- tur magnopere expetuntur diuitiæ, principatus, imperiū, gloria, ac beatos quidem uulgus eos du- cit, qui gentiū principes sunt, qui splendidis uehi- culis feruntur, qui præconū clamorē, ac satellitiū magnum assequuntur. Contrā, philosophantium uita, & eorum qui solitariæ uitæ institutum de- legerūt, despicibilis est: atq; illi quidem dum foras prodeunt, ad sese contuendos populū ipsum con- uertunt: hi autē sicubi apparuerint, nullius oculos, aut certe perpaucorū ad sui spectaculū trahunt, & præterea horū nullus similis esse cōcupiscat: illorū cōtrā, nemo non. quanq; principatū quærere, gen- tis alicuius imperio potiri, arduū sane ac supra uul- garium hominū uires, ac quorū animis imperij a- mor in celsis, ijs autē magna pecunia opus. solitariā uero uitam eligere, dei cultū uitam suā mancipare, æquē omnibus procliuē ac facile. Adde q̄ princi- patus possessio unā cū uita hac desinit, seu uerius dicam, uiuos etiā sui amatores destituit: ut taceam hic multos olim extitisse, quos magnū in pericu- lum, uel certe magnam in ignominia coniecit. At solitudo iustos hac in uita bonis multis quū reple- uerit, à uitæ exitu hilares ac ludibundos ad dei & seruatoris tribunal ducit, quo potissimū tempore eorum qui imperio functi fuerint, bonam partem magnas peccatorū in uita admissorū pœnas luere uideas. Age itaq; contententes inter se tum philo- sophiæ bona, tum ea quæ hac in uita principatus ac gloriæ bona esse uidentur, utrorūq; bonorum discrepantiam perdiscamus: sic enim collata aper- tiora fient, quin potius, si placet, ipsum bonorū fa- stigium (regnum intelligo) cū philosophiā cōpa- rantes, utriusq; possessionis fructus contem- plumur, diligenter edocti, quibus rex, quibus rursus philosophus imperet. Rex igitur urbū, regionū, tum multarū gentium præfecturā gerit, prætores,

pprætores, exercitus, populos, senatus suo unius nutu agens: at uero qui se ipse totū deo dedit, soli- tariamq; uitā elegit, iræ, inuidiæ, auaritiæ, uolupta- ti, cæterisq; animi morbis imperat, assidue specu- lans, ac meditans, quem nam in modū non cōmit- tat, ut suum animū obscœnis affectibus non subij- ciat, neu amarē tyrannidi ratio inferuiat, sed supra res humanas omnes cogitationē semper erectam habeat, dei timorē animi morbis præficiens. Flu- iusmodi igitur imperiū rex, huiusmodi item prin- cipatum monachus adeptus est: ut iustius quidem hunc regem uoces, q̄ cum, qui purpura indutus, ac corona ornatus splēdescit, throno in aureo ses- sitans. Nam is demū uerē rex est, qui irā, qui inui- diā, qui uoluptatē cohibens, omnia sub dei leges agit, mentē liberā seruans, neq; patens uoluptatū dominationē animo suo imperitare. Talē equidē regē libens uiderē & populis, & terræ, & mari, & ciuitatibus, & exercitibus iura dantē. Quisquis enim animi affectibus rationem magistrā præfe- cerit, is paruo admodū negotio & hominibus unā cum diuinis legibus præfici possit, ut eundem pa- tris loco subditi habeant, cū omni mansuetudine ciuitatibus consuetudinis suæ copiam facientem. Qui uero hominibus imperare quū uideatur, iræ tamen, auaritiæ, uoluptatibus seruit: hic primum subditis suis ridiculus uideri possit, hoc ipso, q̄ co- ronam quidem gestat gemmis auroq; intertextā, temperantiæ uero corona minime insignis est: & purpureo quidem paludamento toto corpore sul- get, animū autē inornatum habet. Deinde idem hic ne administrandi quidem imperij scientiam habi- turus est. Qui em̄ sibipse imperare nescit, hic quo- randem modo alios legibus regere poterit? Quin si id belli genus, quod uterq; sibi peculiariter ge- rendum sumpsit, spectare uolueris, inuenies hūc cum dæmonibus depugnantē, eundemq; & supe- rantem, & uincētē, et à Christo coronam capien- tem: utpote qui ad pugnam accedat diuino susten- tatus auxilio, cœlestibus armis cōmunitus, ut ne- cesse quidem sit uictoriā ab ipsius partibus stare, quū interim regem illū cū Barbaris bellantē cer- nas: quāto autē hominibus dæmones terribiliores sunt, tanto splendidior est, qui hos superat, eo, qui illos uincit. Quod si utriusq; belli causam perdiscere cupis, magnā profecto inæqualitatē reperies. Alter enim pro pietate: ac dei cultu cum demoni- bus bellum gerit, uel urbes, uel uicos ab errore as- ferere desiderans: alter uero cū Barbaris digladiatur, pro locis, finibus, opibus uel raptis, illum auaritiā, atque adeo iniusti principatus ambitione ad pugnā prouocante: ubi certe pleriq; plerūq; reges maiora quū appetiuisent, tam parta amisere. Itaq; tum principatus, tum ipsa bellorū genera arguūt, eorūq; inter se discrepare & regem, & eū qui uitæ suæ studiū dei cultū addixit, sed tamē eosdē illos exacte utiq; pernoscas, si ad utriusq; uitā, quotidiana q̄ gesta examinanda descenderis. Reuera em̄ hunc inuenias cū prophetis uersantem, Pauli sa- pientia animū exornantem, assidue à Mose ad E- saiam, ab Esaia ad Ioannem, à Ioanne ad alium quempiam

quempia transeunt. At regē assidua centurionū, propraīorū, & spiculatorū consuetudine abuten-
tē. Porro aut natura cōparatū esse uideamus, ut cū
quibus assidue quis uersat, horū mores similes ha-
beat. Itaq; qui solitarius uiuit, is animū suū ad apo-
stolorū, & prophetarū mores cōformat. At rex ad
mores ducū, scutorū, satellitū, hominū uino ser-
uientū, uoluptatibus indulgentiū, bonā dei par-
tē in potu conterentiū, deniq; nullius rei necessa-
riā, aut honestā scientiā, uino impediēte, callen-
tiū. Hac ergo ratione monasticā uitā cōuenit ea
beatiorē dicere, quā principatū, quā regno, quā
sceptra constat. Quod si & noctis tempus exami-
nare uoluerimus, monachū quidē uidebimus dei
optimi cultū, ac precibus insignē multo ante gal-
linaceos tempore canentē, angelis conuictoribus
utentem, cum deo colloquentē, celestibus bonis
fruentē. Eū uero qui multis gentibus, multis po-
pulis, atq; exercitibus praeest, quicq; terra ac mari
late imperat, in lecto distentū ac sterentē. Ille qui
dem cibus ijs alitur, qui alitū ab eo somnū minime
exigant: hunc autē deliciā consopiant & potus, e-
undem in lectulo in ipsum usq; diē detinens. Iam
monacho & uestis & mensa moderata, & cōuictio-
res eiusdē uirtutis amulī. At regē necesse est, & la-
pillis, & auro, superbum esse, mensamq; extruere
splendidā, tum conuictoribus uti, si quidē impru-
dens ille fuerit, sua stoliditate dignis: in autē mentē
habeat, tēperansq; sit, probis fortasse & iustis, sed
tamen uirtute ijs, quos ante dixi, longe inferiorib.
ita rex ut philosophiē deditus sit, tamen ne tantū-
lum quidē ad monachi uirtutē propius accede-
re queat. Etenim in itineribus faciendis, subditis
grauis est, praeterea & urbē habitans, & pace fru-
ens, & bello operam dans, tū tributa exigēs, tum
exercitus conficiens, tum captiuos agens, & dum
uictor, & dum uictus est, subditos proprijs malis
replet: uictor quidē intolerabilis est, uictoria sese
uenditans, ac sibi placens, tum militibus praebens
licentiam rapiendī, depraedandī, uiatores iniuriā
afficiendī, urbes obsidione cingendī, pauperū do-
mos depopulandī, ab ijs, a quibus excepti fuerint,
ea quotidie exigendī, quā nulla lex permittit, idq;
per causam priscae alicuius consuetudinīs iniquae
& iniustae. Quū interim illū nescio quē per huius-
modi mala rex minime laedit, sed de paupertate
tantū male meretur: perinde quasi uerē ille diuites
uereatur. At uero non sic monachus, qui simul ut
conspicū fuerit, statim tam diuitibus quā pau-
peribus donū aliquod afferens, utriusq; aequē mu-
nificū se praestat, uno tantū amictu ad uitā suā in-
stitutū conformi utens, tum aquā libentius bibēs,
quā uinū, quā uis admirabile: pro se quidē nul-
lam neq; paruam, neq; magnā a diuitibus gratiam
postulans: pro indigentibus autē tum multas, tum
continuas, easq; utriusq; conducentes, hoc est, tam
ijs qui largiuntur, quā ijs, qui accepturi sunt. Sic
fit, ut communem ille agat medicū diuitū iuxta &
inopū, illos peccatis liberans per bonam admoni-
tionē, hos ab indigentia eximens. At rex tributa
dum minus grauiā esse iubet, diuitibus magis, q̄

pauperibus usui est. Idem dum cōtra facit, pauca-
rum facultatū dominos laedit: nam diuiti tenuem
admodum iacturam attulerit, tributorum acerbi-
tas: at eadem pauperū domos tanq; torrens diftra-
hit, steru cōplens uicos: quū interim neq; senectus
ijs miserabilis est, qui tributa exigunt, neq; mulie-
rum uiduitas, neq; liberorū orbicās, quinimō pro-
teruendi finē nullū illi faciunt, cōmunes quidam
regionis hostes, quā tellus nequaq; tulit, ea ab a-
gricolis exigentes. Age uero & illud insuper exa-
minemus, quānam in parte monachus, quā cōtra
in parte rex subditis beneficus sit. Igitur hic quidē
aurū largitur, ille uero spiritus gratiam: praeterea
idem hic dum bonus est, paupertatem soluit: ille
autē animas dāmonū tyrannide oppressas preci-
bus liberat. ac si quis fortē huiusmodi calamitate
afflicteret, is regem tanq; statutam praeterit, ad mo-
nacho uero habitaculū confugit, quasi qui con-
specti lupi timore ad uenatorē gladium manu ge-
stantē fuga contendit: etenim quod uenatori gla-
dius, id preces sunt monacho: neq; sanē sic lupos
gladius, ut dāmonas iustorū preces terrent. Itaq;
non nos modo ad sanctos monachos, dum rei u-
sus postulat, confugimus, sed uel reges ipsi ad eos-
dem in tēporibus formidandis, haud aliter quā
famīs tempore mendicantes ad diuitū domos cō-
fugiunt. Nōne Achaab Iudgorū rex per famem,
& annonae caritatē, in Eliā precibus spem posuit
suam? Nōne Ochozias illud idem imperium, il-
lum eundem principatum obtinens, eger, ac iam-
iam moriturus, instantem sibi mortem quū uide-
ret, ad eundem prophetam confugit, tanq; morte
potentiorē, ac uitā largitorē? Atqui bello erum-
pente, Palaestinaq; in tantū adducta periculum, ut
funditus excidenda esset, Iudaeorum reges misso
exercitu, missis peditibus, sagittarijs, equitibus,
ducibus, cēturionibus, ad Elisaei preces se recepe-
runt: existimabat enim dei seruū sibi multarū my-
riadū instar fore. Itidē & Ezechias rex bello Persi-
co conflato, iamq; ciuibus ipsis pro aris ac focis
in maximum pertractis periculum, ijsq; qui pro-
moenibus starent iam trementibus, metuentibus,
ac perinde cōmotis ut cōmouerī homines solent,
quoties uel tonitruum, uel terrēmotū omnia qua-
tientem expectat, Elisaei preces multis Persarum
milibus opposuit, neq; sua illum spes fefellit. Nam
simul ut propheta manus in caelū sustulit, statim
deus sagittis ē caelo missis Persicū bellū confecit:
reges erudiens, eo se loco ipsius ministros habere
debere, ut eos cōmunes esse terrae seruatorē exi-
stiment, ut hac quidē ratione edoceantur per ius-
torū exhortationes, ad omne bonū atq; humanū
opus inuitati, tum cōsilia reuereri, tū bonis admo-
nitionibus locū relinquere. Proinde non ex ijs so-
lum, quē dixi, utriusq; discrimen cognoscere licet,
sed si usū uenerit & hunc et illū deturbari: hoc est,
hunc quidē a uirtute destitui, illū autē regno priua-
ri, nimirū hic paruo admodū negotio ad se redit:
ac statim per preces, per lachrymas, per mœrorē,
per pauperum curam, peccatis absteris, deinte-
gro facile ad pristinum principatum recurrit. At
rex

Luc. 17

rex solio deiectus quū fuerit, tū demū multis sanē
focijs indiget, multis itē armatis militibus, equis,
pecunijs, periculis: deniq; salutis suae spem in alijs
sitā habet. Monachus uero salutē celeriter uolun-
tati suae, studio, ac sententiā mutationi comitē ha-
biturus est. Regnū enim caelorū, inquit ille, in no-
bis. Iam mors regi terribilis est, eadē philosopho
minime molesta. Eum em̄ qui diuitias, uoluptatē,
delicias (quorū gratia uitā agitare multi concu-
piscunt) despicit, necesse est migrationē ab hoc or-
be haud aegre ferre. Quod si & hunc & illū iugula-
ri cōtigerit, hic quidē pro pietate pericula sibi ac-
ceret, immortalē & coelestē uitā morte sua cōpa-
rans. At rex tyrannū aliqueū, & eum qui imperiū
affectat, iugulatorē suū habiturus est, miserabile,
idemq; horrendum post eadem spectaculū. Adde
his q; monachus honorū suorū affectatores habi-
turus est amulatores ac discipulos, bona ex parte
cōprecantes, ut ipsius similes euadāt. At rex mul-
tos frustra in precibus sermones insumpsit, deū
rogans, ut nemo existat, qui regnū affectet. Praete-
rea illum interficere nullus audeat, nisi si quis exi-
stimaturus est impiū se in deū futurū, si eum sustu-
lerit. Huius uero multi iugulatores ingruūt, tyran-
nidis affectatores. Quamobrem alter milites adhi-
bet corporis sui custodes, alter urbes precib. suis
tanq; muro cōmunit, neminē timens, quū rex per-
petuo in timore, continua in caedis expectatione
uiuat: secū enim circumfert avaritiā periculofam,
pro qua monachus tutam praese fert salutem. Pro-
inde de rebus, quā nos in praesenti uita circumsi-
stunt, abunde mihi dixisse uideor. Quod si & cer-
tamen futurū examinare uelimus, monachū qui-
dem uidebimus splēdidum, ac conspicuū rapī in-
ter nubes, ad occursum Christi in aera exēplo du-
cis, & institutoris huius uitae salutaris, omniumq;
uirtutum. At rex, si quidem iuste & humane impe-
rium rexisse uisus fuerit suū (hoc autē admodū ra-
rum est) minorē salutē, minorē honorē sortietur:
non enim idem, non, inquam, idem fuerit, bonus
rex, & monachus summā in dei cultu curam po-
nens. Sin autē malum & importunū uixisse eum cō-
stiterit, ac multis malis orbē repleuisse: quis tandē
enarrare possit calamitates eas, quas sustinere eū
uidebis, igni exustū, flagellatū, cruciatū, deniq; ea-
patientem, quē neq; uerbo exprimi, neq; re ipsa to-
lerari possunt. Haec omnia reputātes, atq; ediscen-
tes, oportet non diuites admirari: etenim constat
horū dominū ne tantillū quidem ad monachi uir-
tutē propius accedere. Ergo ubi conspexeris diui-
tem ueste ornatū, auro superbū, curru uectum, in-
cessus magnificos incedentem, ne hominē beatū
dixeris. Temporaria enim diuitiā & quicquid bo-
num esse uidetur, unā cum uita hac corrumpitur.
At monachum ubi uideris singularē, humilem,
mansuetum, quietum, pacificum, hominem amu-
lare, fac uideare imitator philosophiā ipsius, fac
preceris esse iusti similis. Petite enim, inquit, & da-
bitur uobis. Haec enim uerē sunt bona, salutaria,
iusta, propter Christi benignitatem ac prudentiā:
cui gloria & imperiū per secula seculorū, Amen.

Mat. 7

A DOMINO AMANTISSIMO, AC MERITO
uenerabili patri Mathaeo, Frater
Ambrosius S.

Xegisti a me iurē tuo senex optime,
atq; suauissime, ut exercitiū causa ali-
quid sacrarum literarū ex Graeco con-
uerterē. Aiebas enim fore optimi au-
spicij, si huiusmodi monumētis primi-
tias studiorum meorū cōsecrarē, facturumq; rem
conuenientissimam uoto, & instituto meo, si non
minus studiū, operā & diligentia in transferendis
nostratis philosophiā magistris ostenderem, q̄ se-
cissent atate nostra, hodieq; facerent nonnulli cla-
rissimi, atq; doctissimi uiri familiares nostri in cō-
uertendis externae sapientiae autoribus. Ego itaq;
eti uiris illis ingenio, doctrina, studio longe infe-
rior sim, nullaq; his ratione conferendus: nihil ta-
men mihi minus integrum existimaui, quā uo-
tis tuis, tuq; adeo rationabili deesse postulationi:
negotiumq; istud transferendi, fretus iussione at-
que autoritate tua, utinam tam fauste & feliciter,
quā promptē & obtemperanter aggressus sum.
Sed cum aliquid transferre cuperem, quod pro-
posito nostro, & uitae instituto maxime conduce-
ret, opus egregium offendi beatissimi Ioannis Cō-
stantinopolitani episcopi, cui Chrysostomi cog-
nomē oratio aurata dedit, tres in libros distinctū.
Quo in opere summus ille uir philosophiam no-
strā contra uituperatores & derogatores omnes,
ita magnifice, tantaq; uel orationis dignitate, uel
argumentorum uir, uel sententiarum ubertate tue-
tur, ut omnibus posthac maledicis ora perpetuo
silentio obstruxisse uideatur. Id igitur eo libentius
conuertere institui, quo nostris summā spei adole-
scētibus, atq; omnibus ubiq; monachis summo &
solatio, & usui fore arbitratus sum: cū illi causam
suam anima duerterint a praestantissimo uiro ante
mille annos, tanta uel cura susceptam, uel elegan-
tia, & ubertate defensam. Praeterea plurimorum
qui uitae praesentis cōmodis & uoluptatibus addi-
cti, monasticā uitae instituta carpere non desinūt,
hoc studio, & labore nostro, uel reprimendam au-
daciā, uel instruendam ignorantia puitauimus.
Est enim incredibile quantum negotij, quid mole-
stiarū ab eiusmodi hominibus perpeti cogamur:
quantumq; illi nobis obstrepant, si quando illo-
rū liberos, aut propinquos, aut alia aliqua ex par-
te necessarios, Christi se milites profiteri, atq; in e-
ius sacramenta iurare cupientes, in nostrum coe-
tum admiserimus. Quod item serē monasterijs om-
nibus, & religiosis congregationibus cōtingit.
Quorum in manus libri isti si inciderint, nonnihil
de irrationabili furore, & inconsultissima indigna-
tione remittent, & nisi fuerint penitus excordes,
manus etiam fortassis dabūt, cum uiderint se tot,
& tam uarijs doctissimi uiri rationibus conclusos
& circumscriptos. Tu itaq; mi senior optime & iu-
cundissime, hos libros ita leges, ut ab ingenio pa-
rum exercitato traductos memineris. In quibus si
quid incōcinnius dictum offenderis, offendes au-
tem plurima, imperitiū interpretis imputes uelim.
Neq;

Neque enim tantum mihi arrego, ut putem me eloquentissimum uirum pari orationis luce transferre potuisse: imò uero non ambigo, quin illi sese longe inferiorē, in lingua nostra uideri fecerim, cū in sua, hoc est in Græca incredibili facilitate & ubertate fluat. Quibus ego in rebus illū, si ut erat optimi officii interpretis imitari non potui, tibi in primis pater optime imputare debebis, q̄ immemor uirū nostrarū, easq̄ amore potius q̄ ratione metiens, rem doctissimorū hominū ab imperito requisisti. Ego enim cū tuā istam iusionē mihi minime spernēdam, seu detrectandam arbitrarer, malui in me eloquentiā desiderari, quā fidem. Eset enim

A profecto parū grati, & minime officiosi animi, huiusmodi abs te iniunctū munus recusare, cū Græcas ipsas, Latinasq̄ literas, tuo potissimum beneficio & auxilio sim cōsecutus. Cordi uero est, si hoc exercitationis genus gratum tibi esse cognouero, siq̄ tua fuero autoritate confirmatus, gratiusq̄ otio nostro consulueris; nonnulla etiam eiusdē uiri monumenta, sunt autem ferē innumerabilia, simili studio, ac labore conuertere, tuoq̄ dicare nomini, ut hoc uel minimo officio incredibili in me aamori tuo satisfaciam; ita tamen, ut pro isto qualicumq̄ labore meo, amplissimū semper orationum tuarum munus abs te reposci intelligas.

D. IOANNIS CHRYSOSTOMI ARCHIEPISCOPI CONSTANTINOPOLITANI ADVERSUS VITUPERATORES VITAE

monasticae liber primus, Ambrosio Camaldulense interprete.

V M templum illud peruetustum et percelebre, quod Hierosolymis fuerat, multis annis euersum atq̄ solo adæquatū, longissima captiuitate redeuntē erigere, atq̄ instaurare Hebræi cuperent; tū uero ferī quidam, ac Barbāri, imma-

nesq̄ homines, quos neq̄ tantæ uirorū cladis misericordiā ulla subierat, ex qua sero se tandē, uixq̄ receperat, neq̄ diuinæ animaduersionis metus admonuerat, quæ solet eiusmodi audaces ac facinorosos eueltigio subsequi: primū quidem per se ipsos nitēbatur, ceptæ eos edificationis studijs arceret. Cū uero nihil proficere datis ad regē suū literis, in quibus ciuitatem illam defectiōnis, nouarūq̄ rerum studiosam, ac bellicis rebus assuretam appellabant, persuaserunt tandem, ut sibi eiusce impediendī ædificij facultas omnis permitteretur. Hac igitur accepta potestate, cum ingenti equitum manu uiros adorsū interruperunt opus interim. Et elati, inquit, ea uictoria gloriabantur: qui si quid sibi cordis fuisset, ingemiscere ac lugere debuerant, nihilq̄ posthac eiusmodi moliri: uerum id erat profecto exordium quoddam, atque principium eorum quæ se protinus apprehensura erant malorum. Opus enim illud proficiebat indies, egregioq̄ successu, & præclaro sine claudebatur. Tum interim illi didicerunt, ac per illos uniuersi, quod nō homines profecto oppugnare perrexerant, neq̄ Mithridates modo tunc, aut alius quispiam, sed quisquis omnino eis hominibus aduersus infestusq̄ esse maluerit, qui boni aliquid agere instituant, ipsum potissimum qui per illos honoratur, deum oppugnare contendunt. Is autē qui aduersus deum bellare instituit, clementiori sine desinere nunquā penitus ualebit: aut is qui eiusmodi est, initio quidem facinoris, nihil fortasse patietur malū, deo illum ad pœnitentiā uocante, atq̄

B admonente, ueluti ex quadam ebrietate resipiscere. Sin uero in hac amentia suæ temeritate persistit, nihilq̄ ex tanta clementia diuinæ patientiæ fuerit lucratus, certe uel alijs summa cōferet emolumenta, pœna sua erudiens, atq̄ admonens, nunquam profus ulla ex ratione aduersus deum pugnam instituire, quod impossibile sit, excelsam illam inuictiāq̄ effugere manū; deniq̄ eiusmodi statim illos apprehensos inuoluerūt clades, quæ magnitudine sua tragœdias omnes uincerent. Post enim ingentē illā stragem, atq̄ innumeras cædes, quas in illos eorum, qui tunc prohibebantur exereuere manus, madefcebat altissime cæcorum sanguine infecta humus, lutiq̄ plurimum ex eo cruore reginebatur. Corporibus autem equorū, atq̄ hominum simul mixtis, eorūq̄ uulneribus inuicē se tangentibus, atq̄ cōprimentibus, tanta uermium, tamq̄ incredibilis multitudo gignebatur, ut cum terra multitudine cadauerum operiretur, hæc eadem rursus uermibus absconderent. Diceret profecto qui tunc locum illum uidisset, non inferius subiecta mortuorum corpora, uerum fontes esse quāplures, plurimis ex locis emanantes genus illud animantium: adeo omni inundatione uehementius ex putredine illa exundabat ingens uermium uis. Atq̄ id non per dies decem, aut uiginti factum est, sed per plurimum temporis. Et ea quidem quæ hic perpessi sunt, eiusmodi fuere: quæ uero illos in futurū manēt, longe his acerbiora sunt & diriora. Neq̄ enim mille annis, aut decem milibus, nō bis terq̄ totidem, sed infinitis seculis, animata tunc corpora tormenta illa cruciatuq̄ sempiternos sustinebunt. Quæ quidē utraq̄, tū Esaias beatissimus, tum admirabilium uisionum speculator Ezechiel nouit. Qui eiusmodi hominū inter se distribuentes cruciatū, alter quidē presentis tēporis, alter uero futuri supplicia profecti sunt. Atq̄ ego horum non frustra, nec sine certa ratione modo mentionem feci. Nam profectus ad me quidam mihi admodum familiaris, nuncium attulit plenum amaritudinis, anxietatis, mœroris, atq̄ ingentis

ingentis aduersus deum contumeliæ. Quosdam A enim esse homines, qui hodieq̄ fere eadē, ac prorsus simillima barbaris illis facinora auderēt, quin multo quoq̄ immaniora. Eos enim qui ad philosophiam hortari pergūt, undiq̄ exagitare, expellere, exterminare, eisq̄ sub ingētibus minis interdiceret, ne quid omnino tale unq̄ aut loqui, aut docere aliquem præsumāt. Hæc ego cum audissem, uehementē cōmotus exclamaui protinus, eumq̄ qui ista profectus fuerat, sollicito, ac iugi interrogatione compellebam, ludo uero, ut scire sit, an ferio ista loqueret: Minime uero, inquit ille. Nunquam enim ioco ista confingerem, aut loquerer, quæ plurimi redemissem, uotisq̄ omnibus exoptauissem, ne nunc quidem quando facta sunt, uel sola aure percipere. Tum uero summo dolore affectus, atq̄ acius ingemiscens: ista, inquam, profecto tanto sceleratior eis sunt, quæ Mithridates illiq̄ omnes peccauerūt, quanto templum hoc nostrum illo est purius, honestius, sanctius. Sed quoniam isti, quæ se te, aut unde sunt, qui talia præsumunt: Vt quid, quæ uero ex causa, uel ad quem finē respicientes, lapides in sublime iaciunt, telaq̄ in coelum iaculantur, atq̄ aduersus deum pacis pugnare contendunt? Sameas enim, & Pharatei, Assyriorum principes, omnesq̄ reliqui & barbari erāt, quod ex ipsis nominibus manifestum est, & longe alijs quā Iudæi moribus debebant: nolebantq̄ uicinos, adiunctosq̄ sibi homines multiplicari, quum illorum uires fore ut suam potentiam obscurarent atq̄ deiserēt, arbitrarentur. At uero isti quā sibi adempta seu imminuta libertate, quā subblata quiete ac tranquillitate, quibusue principibus nixi tale facinus admittere aut si sunt: Illi enim Persarū reges habuere, quorū autoritate atq̄ consilio ista gerebant: at uero nostri contraria his penitus, ut mihi quidem ipse persuasus deo, & cupiunt, & optant. Itaq̄ uehementis me tenet hæsitatio, quod regibus sub pietate degentibus, hæc tu tam nepharia scelera medijs in ciuitatibus fieri aasseris. Quid uero, inquit ille, si his quoque mirabiliora didiceris? Ipsi em̄ illi qui ista peragunt, & pios se uideri uolunt, & Christianos appellari. Plurimi autē ex his iam etiam initiati sunt. Audiui ego ex his quendam diabolico spiritu uehementer instinctum, qui lingua sua iniquissima atq̄ nepharia se à fide recessurū, & idolis immolaturum dicere auderet: dirumpi enim se, ac penè suffocari iracundia, intuentem homines, liberos, nobiles, copijs omnibus locupletes, uitamq̄ delicijs plenam degere ualentes, ad hanc seueritatem uitæ, duritiāq̄ propositi abduci, atq̄ nolentes pertrahi. Tum ego his auditis, acerbiori atq̄ diriori uulneri percussus sum, & ex hoc uno, mala iam omnia conijciens, orbē simul flebam uniuersum, atq̄ ad deum ipsum conuersus dicebā: Tolle animam meam à me, & de necessitatibus erue me, & ex hac uita mortis obnoxia libera me: atq̄ ad illum locum transfer, ubi nec alius aliquis quicq̄ eiusmodi loquetur, neq̄ ipse loquentē audiam. Noui equidem, quod hinc excedentem exteriores exci-

piet tenebræ, ubi fletus ingēs erit, ac stridor dentium. Verum mihi longe iucūdius & gratius est, dentes audire stridentes, q̄ ista uerba resonātes. Videns autem me ille uehementissime lugentem, ac animi furore confectum, non inquit, hæc modo tempus poscit: neq̄ em̄ his lachrymis eos qui iam perierunt, & quotidie pereunt recuperare unquam poteris; nec enim reor perniciem istam finem habituram. Magis uero quod nostræ partis munus est, prouideamus diligenter, quatenus rogam istum extinguamus, finēq̄ pesti tam immani statuamus. Quod si mihi morē gerere uolueris, his fletibus omissis, literis tuis eos omnes admonebis, qui eiusmodi sunt, quicq̄ cōtra suā cunctorūq̄ simul hominum salutem seditionis turbines excitant. At ego hoc assumpto libro medicaminis cuiusdam uice eiusmodi hominibus legendum tradam. Sunt enim mihi ex his plerique coniuncti amicitijs, qui patienter & semel, & bis, & sæpius perlegent: atq̄ celeriter, ut certus sum, hæc liberabuntur peste. Tu quidem, inquam, charitate tua uires etiā metiris nostras, mihi uero nulla ferē uis dicendi inest; & ea quæ inesse uidetur, in hac præsertim materia uti uehementer piget. Vereor enim cum ceteros, tum maxime gentiles omnes, quicq̄ modo sunt, & qui posthac futuri sunt: quorum ego non segnius uitæ, morūq̄ negligētiam, quā doctrinæ peruersitatem semper arguere & carpere solitus, timeo ne ipsi nostra per me modo doceantur mala. Nam si qui ex illis fortē perenserint, esse apud Christianos quoq̄ genus hominum adeo uirtuti ac philosophiæ inimicum, ut non modo eius gratia laborare negligant, uerum ne ullum quidem uerbum de his fieri sinant: nec isto saltem insanitæ furore contenti, si quis hæc cōsulere uel loqui perrexerit, hunc exagitent, hunc undiq̄ exturbent: Hæc, inquam, illi si comperint, uereor ne tandem ne homines quidē nos esse existiment, sed feras, beluas, ac portēta horrenda, humanæ formæ liniamenti adumbrata, demonesq̄ noxios, atq̄ naturæ cōmunis inimicos: nec de his modo qui rei sunt, uerum de uniuersa gente nostra hanc profecto sententiā ferent. At ille ridens, ludis ipse planē, inquit, ista dicēs. Ego enim opportunē te ista cura leuabo: quid em̄ uereris, ne ex uerbis tuis id addiscant, quod dudum ex operibus ipsis uniuersi didicerūt? Nam uelut nequissimus aliquis spiritus omnīū simul animos occuparit atq̄ expleuerit, per cunctorū ora hæc fabulæ sermonesq̄ uertuntur. Si enim uel in forum te contuleris, aspicias tum in tabernis medicorū, tum in qualibet urbis parte, ubi sedem habere solent hi, qui nihil operari uolunt, ingentem risum ab omnibus moueri: risus autem huius & comœdiæ materia omnis est eorum quæ aduersus sanctos uiros gesta sunt, iucunda ac festiua narratio. Vt enim generosi quidam, atq̄ insignes bellatores, qui multas pugnas confecerint, hostesq̄ sæpius fuderint, gesta suā fortia narrare gaudent: ita & isti in suis facinoribus gestiunt, hisq̄ ornari se putant. Deniq̄ audies hunc dicentē: Primus ego

Chryf.

tom. 5

Gg ma-

manus in illum monachum iniecti, eumque verberari
 bus affecti. Alius uero refert: at ego ante alios illi-
 bus cellulam inueni. E contra alius: ego uero omni-
 bus magis iudicem aduersus illum concitauit. A-
 lius carcerem, carcerisque supplicia prosequitur,
 quodque per forum sanctos dei traxerit, laudis in
 parte constituit, alius item aliud; deinde simul o-
 mnes cachinno sublato super his gaudent, exul-
 tant, triumphant. Atque haec quidem in confessi-
 bus Christianorum fiunt. Gentiles uero & hos ir-
 rident, & qui ab his irridentur: hos quidem quod
 inique egerint, illos autem quod male affecti sunt,
 cunctaque prorsus quasi intestino quodam bello co-
 pleta sunt: quin multo quoque istud atrocius bellum,
 quam illud est. Nam qui bellum illud bellauerint,
 quoties eius postmodum illis in mentem uenerit,
 eos qui id mouerunt, autoresque fuerunt ciuili-
 scordiae, maledictis omnibus insectantur, malaque
 illis imprecantur omnia, demoni cuidam iniquis-
 simo cuncta, quae in illo gesta fuerint, accepta re-
 ferunt. Et ibi quidem tanto ampliore quisque suffun-
 ditur pudore, quanto maius, quam ceteri facinus
 aliquod admisit. Illi autem suo scelere atque auda-
 cia se ornatos existimant. Neque idcirco tantum hoc
 bellum illo sceleratius, atque funestius est, quod ad-
 uersus sanctos & innocentes uiros, & qui nemi-
 nem penitus iniuria lacefferint, fit: uerum quod
 aduersus eos fit, qui nulli nocere, aut male face-
 re nouerunt, pati uero tantummodo parati sunt.
 Tum ego, cohibe, inquam, te quae cohibe, satis
 iam eiusmodi narrationum, quibus nisi me eneca-
 re maui, saltem modicum hoc uirium quod super-
 est mihi relinquens, missum me facito. Equidem
 libenter mandatis tuis obsequar: tu tantum nihil
 nobis amplius eiusmodi enarres, sed abiens pre-
 care, ut disiecta atque dissipata moeroris nebula mo-
 menti aliquid, atque adminiculi accipiam ab illo qui
 oppugnat deo, in eorum qui se oppugnant me-
 dicinam atque sanitatem. Dabit autem id penitus,
 quippe clementissimus cum sit, malitiam conuerti
 peccatores, ac uiuere, quam emori. Sic itaque illo a
 me dimisso, scribendi negotium hoc protinus ar-
 ripui. Nempe enim si hoc tantum malum esset, atque
 in eo totius rei cardo uersaretur, quod sancti illi,
 atque admirabiles uiri traherentur, affligerentur,
 ex cruciarentur, necarentur, abducti ad iudicia,
 atque caeli, ceteraque id genus perpessi, quae modo
 enarraui: nullumque ex his detrimentum in eorum con-
 uerteretur caput, qui eiusmodi facinorosi sunt, in
 tantum abesset, ut in his dolore aliquo, aut moero-
 re commoueret, ut etiam iucundissime atque uber-
 tim riderem. Nam & infantes pueri quoties qui-
 dem sine suo periculo ferunt matres, risum illis uel
 copiosissimum mouent: quantoque uehementiore
 cum iracundia percusserint, tanto maiore illas uo-
 lupate afficiunt, ita ut effundantur saepius, atque
 incurrentur, & penes dirumpantur risu: sin uero
 dum id iugiter infans, ac ualidius facit, uulnere-
 tur aliquando siue ac circue zonam tunicae matris
 affixa, sine radio maternis pectoribus appensa, fe-
 rientis manum excipientem: tunc uero tunc omisso

risu mater, maiore, quam is qui uulneratus fuerat,
 atque acriore dolore confringitur, & interim qui-
 dem curat, fouet atque alligat uulnus: ex hinc uero
 maximis minis, ne quid iam tale agat, interdicit,
 ne rursus patiat eadem. Itaque & nos id ipsum fe-
 cissimus, si puerorum hanc esse iracundiam con-
 spiceremus, aut esse hanc infantium plagam, nec sum-
 mam illis perniciem inferentem: Quotiam uero
 post modicum, & si ipsi modo non sentiant, furo-
 re scilicet atque amentia praecipites, ingemiscunt, fle-
 bunt & lamentabuntur: nec eius modi fletum fle-
 bunt, cuius infantes pueri, sed eum qui in exteriori-
 bus tenebris, ignique inextinguibili agitatur: paria
 item matribus faciamus, hoc tantum ab eis diffe-
 rentes, quod nos non cum interminatione aut ini-
 iuria, uel contumelia, ut illae faciunt, uerum blandi-
 issime, summaque cum lenitate ac mansuetudine
 pueros istos alloquemur. Nempe quod sancti illi
 uiri nihil ex huiusmodi laedantur, nihilque omnino
 detrimenti patiantur, quinimo & merces illis co-
 piosior, & fiducia maior augeatur. Si quidem fu-
 tura bona adduxerimus in medium, atque ex his tra-
 here argumenta uoluerimus, affatim fortasse ride-
 bitis: quippe qui eiusmodi risum semper ex insti-
 tuto uestro ridere soleatis: his tamen, quae ante o-
 culos sunt, quae tenentur, profecto creditis, etiam
 si millies ridiculosi esse persisteritis: neque enim his
 fidem non habere poteritis, ne si uolueritis qui-
 dem, rebus ipsis ita esse clamantibus. Neronem
 prorsus ex fama nouistis: uix enim impudicitia, sce-
 leribusque omnibus insignis fuit, primusque ac solus
 in tanto imperii culmine, nouos quosdam lasciu-
 uiae, flagitij, atque turpitudinis modos excogitauit,
 exquisiuit, inuenit. Hic itaque Paulo beatissimo (u-
 no enim eodemque tempore uitam istam agebant)
 eiusmodi ac prorsus simillima crimina obijciens
 his, quae uos modo sanctis uiris obijcitis. Pellit enim
 eius, quam ille deperibat, atque in delicijs ha-
 bebat, cum induxisset fidei ac religionis sacramen-
 ta suscipere, persuaserat una incestum illum impu-
 rumque congressum declinare: haec, inquam, ille cri-
 mina obieciens, corruptoremque nequam, flagitiosum
 atque nebulonem, & his similia, quae uos modo
 perstreptitis, Paulum uocitans, primum quidem
 coniecit in uincula: cum uero ut puellae eiusmodi
 monita atque consilia dare desineret, illi persuadere
 non posset, necauit eandem. Quid igitur ex hoc uel de-
 trimenti ei contigit, qui passus est mortem, uel em-
 olumentum ei qui intulit mortem? Imo uero quid
 non emolumentum fuit, tunc necato Paulo? quid non de-
 trimenti necati Neroni? Nonne ut praesentia tan-
 tum interim loquar, alter ex his ubique per orbem
 terrarum canitur, atque laudatur: alterius uero tan-
 quam reuera corruptoris, perditissimi que ganeonis,
 daemonisque cuiusdam ferocissimi nomine carpitur,
 probrisque omnibus apud omnes afficitur: ea uero
 quae in futurum contingunt, et si uos minime cre-
 datis, propter eos tamen, qui credunt, necesse est
 me dicere: quoniam ex his quae coram sunt, quae ui-
 dentur, illis etiam credere debueratis. Verum uos
 quoquo animo ista acceperitis, dicentur a nobis,
 nec

nec occultabuntur. Quenam ergo illa erunt? In-
 felix quidem ille & miserimus, squalore ac fordi-
 bus oblitus, confusionisque caligine repletus, moe-
 rens, tristis, demissus, anxius, eo abducet, ubi uer-
 mis immortalis est, ignisque inextinguibilis. Pau-
 lus uero beatissimus ingenti cum gloria, atque con-
 fidentia, ad ipsum adstabit imperatoris solium, cla-
 rissimo fulgore radians, tantaque amictus, ac tam in-
 signi hilaritate, ut angelis ipsis atque archangelis in
 nullo inferior sit, tantaque recipiet mercedem, quan-
 tam recipere par est hominem, qui pro deo, deique
 legibus, ac scitis, seipsum atque animam suam deuo-
 uerit, exposuerit, dederit. Ita enim se res habet, pa-
 rata quidem est his, qui se in recte factis exercent,
 ingens praemiorum retributio: maior tamen ea fit
 atque auctior, quoties qui bona ista operantur, etiam
 pericula subierint, neque fuerint ulla ignominia, ul-
 loque dedecore, quod minus id quod recte institue-
 rant, prosequantur impediti. Nam & si recte quod-
 libet factum nihil deterior sit in eo qui sine labo-
 re id perfecit, honores tamen & coronae pares
 profecto non erunt. Nam & in bello corona qui
 dem qui signa contulerit, hostemque fuderit: longe
 tamen illo gloriosius, qui & uulnera praese fert,
 per quae fusi hostes, uictoriaque parta est. Quid autem
 hoc de uiuentibus dico, quandoquidem & hi
 qui hoc tantum dederint uirtutis indicium, ut in
 bello praecclare occumberent, nihilque commodi, uel
 emolumentum ciuibus suis, aut patriae morte sua pe-
 pererunt, tanquam rectores & conseruatores ciuita-
 tum praedicantur ubique per omnem Graeciam: Quan-
 quam uos ista quoque ignoratis, risu & delicijs de-
 diti semper, & uoluptatibus additi: sin autem genti-
 les homines, nihilque ferè sanum sentientes, istud co-
 spicari potuerunt, summisque honoribus eos prose-
 cuti sunt, quod pro se, pro patria, pro liberis suis mor-
 tem obierunt, nihilque praestiterunt amplius, praeter
 indicia beneuolentiae, egregieque in patria sua uo-
 luntatis: quanto magis Christus hoc faciet, eosque
 ubique qui propter se periclitantur largissimis effu-
 sissimisque munerum praemijs augebit: Non enim
 ille persequitur tantum, aut uerberat, carceris ue,
 uel necis, aut caedis mercedem statuit: uerum nu-
 dae quoque contumeliae, uerbisque iniuriolis premia
 perfoluit ingentia. Beati enim, inquit, eritis cum
 uos oderint homines, et cum separauerint uos, &
 exprobrauerint, & eiecerint nomen uestrum, tanquam
 malum propter filium hominis: gaudete in illa die
 & exultate: ecce enim merces uestra copiosa est in
 caelis. Si igitur & pati & audire, male patientibus
 atque audientibus praemiorum incrementa cumulosque
 largit: quid obstat quo minus talia fiant, non istis
 sane, sed eis qui male & faciunt, & dicunt, prospicit:
 his enim ferè etiam nocet, mercedis illis partem ma-
 ximam abscindens, causamque ac materiam gau-
 diorum, clarissimarumque coronarum auferens. Quo-
 circa haec etiam omittere satius fortasse fuerat, ne
 quid instituti coelestis aemulis detrimenti afferre-
 mus, ex quibus profecto incredibile est quantas,
 & quam ingentes honorum copias, quantumque
 confidentiae consequantur. Verum, quia sumus in-
 Chryl.

uicem membra, & si isti etiam oblatam gratiam su-
 scipere abnuant, minime conuenit ita affectis, ut
 nos sumus, unius membrum curam habere, alterum
 negligere. Namque sanctis illis, & si modo minus af-
 fligantur, alia probitatis occasio suppetat, qua &
 eorum uirtus eluceat, & aeternis praemijs affician-
 tur: istis uero nisi ab hac pugna destiterint, nulla
 iam salutis spes relinquatur. Itaque nostris illis omis-
 sis, ad uos redeo, oroque & obsecro precibus, nostris
 obtemperetis, nec ultra contra uosmetipsos, atque
 in uestram perniciem ferrum impellatis, neu calci-
 tretis aduersus stimulos, ne dum putatis moerore
 homines afficere, spiritum sanctum contristetis.
 Scio equidem, & plane persuasum habeo, quia sen-
 tentiam hanc nostram, atque consilium, & si non mo-
 do, certe paulo post probabitur atque laudabitur. Ce-
 rerum istud nunc malo uos facere, ne postmodum
 id frustra faciatis. Nam diues ille quidem cum hanc
 uitam degeret, prophetas & leges, legisque monita
 fabulas esse, & deliramenta quaedam existimabat:
 cum uero uita excessisset, a deo in admiratione, atque
 honore ea habuit, quae antea uelut inania & friuo-
 la irriserat, ut cum plane intelligeret, nihil se com-
 modi ex eius laudibus consequi posse, patriarcham
 orauerit, ut aliquem ab inferis mitteret, qui ea que
 ibi gererentur, in terris annuntiaret: id scilicet ue-
 ritus, ne & ipsi paterentur eadem, atque scripturas
 interim sacras irridentes, tunc eas admirari incipe-
 rent, cum ex ea admiratione & honore nihil emo-
 lumentum consequi ualere. Et certe nihil ille tale
 egit, quale uos. Ipse enim & si nihil ex suis comu-
 nicauit Lazarus: non tamen eos, qui id agere uel-
 lent, prohibuit, aut afflixit, aut repulit, ut modo uos
 facitis. Neque hinc modo illum crudelitate, atque im-
 manitate superatis, uerum aliunde quoque. Sicut enim
 par ac simile facinus non est, nihil quempiam
 boni facere, et alios facere uolentes prohibere: ita
 profecto simile non est, cibum carni morituro de-
 negare, & eum qui philosophiae uehementissimam
 patitur esuriam, ne ab alijs quidem pasci ac re-
 creari permittere. Itaque duabus ex partibus saeuum
 illum atque immanem diuitem crudelitate uicistis,
 quod & alios prohibeatis famem extinguere: quodque
 cum animam suffocari uideatis, tanta ostenditis
 immanitatis indicia, ut ne alijs quidem opem fer-
 re uolentibus, libere id per uos fieri liceat. Et si mo-
 di scelus aliquando Iudaei quoque admittere ausi
 sunt, cum apostolos ne uiam salutis homines do-
 cerent, uehementer perterrere uellent: quos ta-
 men & ipsos iniquitate transcenditis. Illi enim cum
 se palam profiterentur inimicos, uniuersa illa ge-
 rebant: uos amicorum personam quandam, atque ad-
 umbratam assumentes imaginem, inimicis omni-
 bus deteriora molimini. Verberibus illis, atque co-
 tumelijs tunc sanctos illos uiros afflixerunt, infam-
 iaque & probris affecerunt, magos eos atque sedu-
 ctos appellantes: uerum illos eiusmodi conti-
 nuo corripuere clades, ut nulla iam penitus cala-
 mitas sit, quae possit eorum casibus ulla ratione com-
 parari. Itaque primi & soli ex omni hominum me-
 moria ea passi sunt, quae modo memorabimus.
 tom. 5 Gg 2 Atque

Matth. 24

De bello Iudaei
eo lib. 7. ca. 7
8

Atque horum certissimus praenunciator ipse Christus est, sic dicens: Erit uexatio magna, qualis ab initio seculi non fuit, neque post erit. Igitur ea quidem omnia quae illi passi sunt, prosequi, non huius est temporis: pauca tamen ex multis strictim breuiterque necessario dicenda sunt. Verbis autem utar non meis, sed Iosephi historiographi Iudaei hominis, qui eam historiam conscripsit diligenter. Quid ergo ait ille? Cum enarrasset incensum templum, communesque illos casus enunciaisset, ita intulit: Et templum quidem hoc in statu erat, eorum uero qui per ciuitatem fame occubebant, infinita penes debebat multitudo, atque inenarrabiles continebat clades. Nam per unamquamque domum, sicuti ciborum uestigium ullum forte appareret, bellum inerat, atque aduersum se inuicem manus conferebant, qui haec tenus erant amicissimi, ac infelix animae uaticinium eripiebant, ne morientibus quidem, quod cibo indigerent, fides habebat: sed eos quoque qui animam efflabant, latrones perscrutabantur, ne quis forte simulata morte cibum sintibus oculuisset. Alij uero fame hiantes, canum instar rabie furentium, spe omni destituti ferebantur, amentia praecipites, atque ostijs impingebant, ut ebrii. Prae desperatione autem, & quod aliquid semper inuenire se posse existimarent, in eandem domum una hora bis terque irrumpabant. Cuncta uero subigebat dentibus saeva necessitas, & ea quae ne sordidissimis quidem, & brutis animantibus usui fuissent, legentes manducare sustinebant. Ne cingulis quidem ipsis, atque calciamentis postremo abstinerent, scutisque detracta coria mandebant. Esca autem, inquit, erat foeni laceri, quod reliquum inueniri poterat. Purgamenta item cuiusque rei nonnulli colligentes, minimum eorum pondus atticis quatuor uendebat. Et quod me necesse est famis improbitate in rebus inanimis persequi? Opus unum eius enarrare pergo, quod neque apud Graecos, neque apud Barbaros contigisse unquam memoratur, dictum horrendum, atque incredibile auditu. Atque ego ne uiderer portenta confingere, calamitosissimum hunc casum libenter missum facerem, nisi plurimos eius haberem testes. Praetereaque patriae friuolam, & plane leuem gratiam referrem, si quae rebus illa passa est, ea uerbis suppressere atque subducere historiae conarer. Mulier quaedam fuit ex his, qui supra Iordanem incolebant, Maria nomine, patre Eleazar, castello Bethezo, quod significat interpretatum, domum hyslopi, genere & diuitijs insignis. Haec una cum reliqua multitudine Hierosolymam obsiderat, ac simul obsidebatur: cuius omnem substantiam tyranni diripuerant, quam secum domo asportauerat, atque in oppidum intulerat. Caeterum reliquias reconditorum omnes, & si quid esculentum praeparasset, ingressi quotidie satellites diripiebant. Dira autem acerba indignatio subibat mulierem, ac frequenter conuicijs & maledictis omnibus raptore prosequens, contra seipsam magis iritabat: cum uero nullus eam, neque miserans, neque ira concitatus occideret, cibosque alios inuenire laboraret, essetque iam penitus difficile quicquam

perire, famesque praeterea per uiscera & medullas serperet, ac fame ipsa uehementius ardens incitaret indignatio, iracundia simul & necessitate dictante consilium, naturam ipsam uiolare proficiscitur: filiumque arripiens (erat autem illi paruulus, & sugens ubera) infelix, inquit, puer, cuiam te in bello, & fame, & seditione seruabo? Nempe enim a Romanis, & si uixerimus, seruitus nos manet: anticipat autem seruitute fames, instant fauiores utrisque grassatores. Perge igitur mihi cibus esto, grassatoribus furiarum taeda, omnique mortalium generi fabula, quod solum Iudaeorum calamitatibus deest. Atque haec dicens, necat filium: indeque illum coquens, ipsa dimidiatum comedit, partem reliquam operiis seruabat. Ad sunt continuo grassatores, nephario nidore attracti, comminaturusque, ni quod parauerat, in conspectum daret, eam se statim necaturos. At illa cum partem illis bonam seruasse se diceret, nati reliquias aperuit: tum illos protinus horror ingens ceperat, ac mentium stupor, atque ad aspectum ipsum dirigerat, & uelut enei defixi stabat. Tum illa, meus, inquit, est natus, isque charissimus, meumque istud opus est. Edite, quid cunctamini? namque & ipsa comedite: nolite fieri neque muliere molliores, neque matre misericordiores. Quod si uos reueremini, hostiamque meam auersamini, siue opus execramini, ego quidem manducaui, quodque reliquum est, mihi manebit. Post haec illi quidem trementes exierunt: hac uero tantum in re timidiores, eamque solum escam matricedentes. Tanti statim sceleris fama ciuitas tota repleta est, eamque cladem, adeoque miserandissimum facinus sibi quisque ante oculos ponebat, idque non secus, ac si ipse admisisset, abhorrescebat. His autem qui fame cruciabantur, mors uotis omnibus expetebatur, eaque sibi nonnulli conficebant: beati quoque cum ceterorum uoce dicebantur, hi qui uisus eiusmodi facinus audissent, aut uidissent, uita excesserant. Nec mora, Romanis quoque ea calamitas annunciata est. Ex his autem partim non credebant, nonnulli rem miserabantur, plurimi uero in odium ipsius gentis etiam uehementius animati sunt. Haec autem atque his multo quoque atrociora illi passi sunt: non modo quia Christum cruci suffixerunt, sed quia postmodum apostolos ea loqui prohibebat, quae ad salutem nostram pertinerent. Quod profecto beatus Paulus illis criminari dans, haec eis praenunciauit euentura mala, dicens: Peruenit enim super eos ira in finem. Et quid haec, inquit, ad nos? neque enim illos a fide abducimus, neque a praedicatione. Quid enim, quaeso, fides conferet emolumentum, si uita sincera non fuerit & pura? Verum uos & ista fortassis nescitis, quibus nostra ferent omnia & ignota sunt & inaudita. Itaque uobis necessario Christi sententias summam numerabo: uos autem caute & diligenter obseruate, utrum ne semper de fide ac dogmatibus disputer, proque his tantum supplicia decernat, nisi integra seruetur: an uero uitam ipsam quoque, ac mores improbos castiget aliquando. Cum enim in montem conscendisset, uidens innumeram circumfluentem, ac se circumstantem multitudinem, talia monita edebat. Non omnis qui dicit mihi do-

1. Thess. 2

Matth. 7

mine

Matth. 9

Matth. 26

mine, dicit, intrabit in regnum caelorum, sed qui facit uoluntatem patris mei. Item: Multi dicent mihi in illa die: domine, nonne in nomine tuo prophetauimus & in nomine tuo daemones eiecimus, & in tuo nomine uirtutes multas fecimus? Et tunc confitebor illis: recedite a me, qui operamini iniquitatem, non noui uos. Eum uero qui audit sermones meos, & non facit, similem esse dixit homini faturo, qui domum suam super arenam costruit, eam uentis & fluminibus, & pluuijs labefactandam, ac diruedam parat. Item cum alio in loco concionaretur: sicut, inquit, piscatores cum sagemam traxerint, malos pisces abijciunt: ita erit in illa die, angelis eos omnes qui peccauerint in fornicatione & in concupiscentiis quoque, & impuris hominibus cum loqueret, aiebat: Et illuc abibunt, ubi nec uermis eorum moritur, nec ignis extinguitur. Et rursum: Rex, inquit, fecit nuptias filio suo, & cum uidisset hominem indutum uestibus sordidis, ait ad eum: Amice, quomodo huc intrasti, non habens uestem nuptialem? At ille obmutuit. Tunc dicit ministris suis: Ligatis eius manibus & pedibus, eijcite illum in tenebras exteriores. Impudicus ista, ut dictum est, & flagitiosus, atque impuris comminatur. Virgines quoque quae exclusae a sponsi thalamo fuerunt, propter crudelitatem atque immanitatem id passae sunt: alij quoque rursus eadem ex causa eunt in ignem aeternum, qui praeparatus est diabolo & angelis eius. Et hi quoque qui frustra, & sine causa loquuntur, punientur. Ex uerbis enim, inquit, tuis iustificaberis, & ex uerbis tuis eodem naberis. Ergo ne tibi uideamur inaniter, ac sine ratione uita nostrae caute, timidumque rationem habere, eique philosophiae parti, quae mores instruit propensius studere? Minime equidem id puto, nisi forte Christum haec superuacua dixisse uelis asserere, atque his plura etiam: neque enim hic omnia inferre uisum est. Quod nisi uererer librari prolixius extendere, & ex prophetis ipsis atque ex beato Paulo, alijque apostolis ostenderem profecto, quantum studij in hac parte emendandae uitae, morumque componendorum nos deus ponere uoluit. Sed enim haec arbitrator posse sufficere, nec ista modo omnia, sed eorum uel minimum partem. Cum enim deus aliquid dicit, & si non id amplius, quam semel dicat, ea fide ac deuotione suscipiendum est, ac si sapissime dixerit. Quid igitur, inquis, hi qui domi resident, reique suae curam gerunt, non ea poterunt perficere, quae neglecta tantos cruciatus pariant? Vellem equidem & ipse, neque segnius quam uos, in id uero multo etiam ardentius, & frequenter optaui ac deprecatus sum, tantum leges ac iura optima in ciuitatibus ualere, ut nihil iam opus esset monasterijs, neque ad eremum confugere cuiuspiam necessitas instaret. Quonia uero quae supra fuerunt infra iam facta sunt, ipsaeque ciuitates in quibus & iudicia, & leges erant, omni iniquitate & scelere impletae sunt: solitudo uero philosophiae fructus uehementius germinat: profecto non illi in culpa sunt, qui hac procella & turbine se eximere atque seruare cupientes educunt, eisque ad quietis ac tranquillitatis portum duces sunt: non, inquam, isti merito

uobis culpam debent, uerum hi qui ciuitates singulas, adeo uirtuti inuitas, & inaccessas fecerunt, atque ad philosophiam penitus inuitas, ut qui salui esse cupiunt, non aliter id possint assequi, quam si solitudines & deserta persequantur. Dic enim, quaeso te, si quis noctis medio assumpta face domum incendisset magnam ac multitudine hominum refertam, eos qui intus obdormiret, infidijs appetens: utrum esse diceremus malum, atque supplicijs omnibus afficiendum, eum ne qui excitaret dormientes, & illis aedibus educeret, an eum qui initio ignem illum succendisset, adeoque duram necessitatem, & eis ipsis, & illi qui eos educeret imposuisset? Quid autem illud, si quis uel tyranno uiolenter oppressam ciuitatem, siue alias intestino bello, ciuilibusque discordijs ac seditionibus laegumentem intueret, hortaret quos posset, atque persuaderet, ut relicta ciuitate, reciperet se ad montium uertices, nec perstraderet solum, uerum ad eam fugam ipse etiam, quae posset, adiuueta conferret: quem ex his insimularet, quem male de omnibus mereri diceret? eum ne qui ab his turbationibus et tempestatibus ad serenissimum ac tranquillissimum portum eos homines, qui in medio aestu iactarentur, abduceret: an eos qui naufragia ista ac pericula parassent? Non itaque uelim arbitraris meliore in statu modo res humanas esse, quam ciuitatem tyranno incubatam, uerum in longe deteriori. Neque enim homo aliquis, sed daemones quidam iniquissimos, tanquam tyrantus immanis atque atrox, cum uniuersis suis copijs ac phalange tota, uniuersum simul orbem occupas, in humanas animas grassatur. Demum inde ueluti ex arce quadam, impia & scelerata quotidie edicta omnibus proponit, non modo matrimonia dirimere, siue pecunias aut mittens aut ferens aut iniquas tantum exercens caedes, uerum longe his quoque grauiora atque diriora indicia tyrannidis praese ferens. Coniunctam enim semel deo humanam animam, eius familiari contubernio subducens, atque flagitiosissimis immundisque satellitibus suis illudendam tradens, impuris illorum congressibus subterni cogit: qui postquam eam semel assumpserint, adeo illi turpiter congregiuntur, tanquam contumeliose, quantum credere par est nequissimos daemones, uehementer atque immanissime perditionem nostram atque turpitudinem desiderantes. Exutam enim omnibus uirtutum indumentis, uitiorumque pannis obsitam, eisque sordidis, conscissis ac putridis, quibus profecto foedior apparet, quam si nuda esset, familiarique sibi impudicitia, & omni flagitio respergentes, ac penitus inficientes, illi foedissime omni contumelia illudere non desinunt: neque enim ullam satietatem nouerunt incesti huius sceleratiusque concubitus. Caeterum ut ebrii faciunt, qui cum se multo mero ingurgitauerint, tunc maxime exardescunt, ac feruntur per uitia praecipites: ita & hi quoque tunc maxime insanunt, eisque & uehementius instant, & ferocius insultant, cum illa ad omnem turpitudinem abuti coeperint, compungentes undique atque mordentes, uenenaque nequitiae suae in illam refundentes, nec prius desinentes, quam

tom. 5

Gg 3 in

Chryf.

in suum illam habitum, formamque transulerint, uel a corpore absolutam uiderint. Quam ergo uolēta dominatio, quae captiuitas, quae uastitas, quae feruitus, quana in feruitute abductio, quod bellū quod naufragiū, quae fames aut pestis, quid horū dentque his ulla ratione cōferri possit, quin uideat esse leuissimū? Quis adeo dirus, quis tam ferus ac ferreus, quis ita brutus atque inhumanus, adeoque si ne ullo misericordiae ac doloris sensu, quin malit eiuſmodi animam sic affectam cōtumelijs, sic undiq; probris lacessitam, pro uirili parte flagitiosa iniuria, uel sanaq; contumelia, abducere, liberare, conseruare, quam sic destitutam negligere, praeter rīre, relinquere? Quod si id esset, ut est profectō immanis animi, atque lapidei ubinam, quae so, illos statuemus, qui praeter id, quod eiuſmodi negligūt, aliud etiam, & quidem longe deterius scelus admittunt? Eos enim qui parati sunt medijs se periculis constanter obijcere, nec renuunt in ipsum ferre beluae guttur manus demittere: quinimo & foetorem omnem, atque pericula subire, ut absorptas iam ac deuoratas animas ex ipsis daemorum faucibus educant, atque uiolenter extrahant, non tantum non laudant, neque amplectuntur, sed impellunt quoque atque perturbant undiq;. Quid ergo, inquit aliquis, cūcti ne perire, qui urbes habitāt, ac uitae huius periculis iactant, ipsisq; iam urbibus dimissis atque desolatis, ad solitudines confugiendum erit, atque in ipsis montium uerticibus sedes nouae collocandae? tuq; ista iubēs, ac te legislatorem profiteris? Minime id quidē, sed cōtra penitus: ut enim superius dixi, et uellē & uehemēter optare, eo nos in statu rerū, eaq; in pace degere, adeoque tyrannidem malorum horum omnium destrui ac dissipari, ut non modo eis, qui in ciuitatibus degūt, nulla necessitas incumberet occupandorum atque inhabitandorum mōrium: uerum hi quoque qui solitudines incolunt, ueluti fugiui quidam longo postliminio securi ac ruti, pacatis rebus ad ciuitates suas remeare possent. Sed quid ago? Vereor nimium, ne dum illos patriae ac parentibus redere studeo, nequissimorum daemōnum manibus tradam, dumq; solitudine & fuga abducere & reuocare cupio, per me illi philosophia omni, quietisq; tranquillitate excidant. Quod si tu mihi ciuitatum multitudines in mediū adducas, hisq; putes exortum iri, atque in eam sententiā traducendū, ut putē deum parciturum multitudinī, nec passurū in orbem uniuersum damnationis ferre sententiā, sumptis Christi uerbis, aduersus obiectionē tuam stabo. Neque enim tam audax factū, tam nefariū facinus admittēs, ut etiā aduersus eius sententiā, qui nos tūc iudicaturus est, assistas. Quid ergo ille inquit? Angusta est ianua, atque ardua uia, quae ducit ad uitā, & pauci sunt qui inueniūt eam. Sin uero pauci sunt qui inueniunt, profecto longe pauciores erunt, qui ad summum eius peruenire possunt. Neque enim omnes, quiq; illam initio apprehenderūt, ad finem etiā profecti sunt: sed alij quidem in ipsis statim initijs, nonnulli itinēris medio, pluri uero in ipsum iam ferē portū inuecti, naufraga

giū fecerūt. Rurſus autē multos esse aiunt, qui uocati essent, paucos qui electi. Cumq; ita Christus ampliorē quidem pereuntium partem esse asseueret, atq; in paucis salutē praefinitam dicat: quid tu pugnas aduersum me? Prorsus em̄ idem facis, ac si de Noe, & diluuiū uerba nobis facientibus admirareris, & an id fieri potuerit, ut omnes perierint, duosq; tantū uel tres homines effugerint, interrogares: his tu rationibus ora nostra obstruere posse te putas, perinde ac istis persuasi, nō aufurī simus aduersus multitudinem ferre sententiā? Sed enim id nunquā penitus efficies, nec persuasus debis, ut multitudinem ueritati in honore praefera mus. Neque enim his quae tum cōtigisse memorantur, inferiora ista sunt, uerum multo funestiora etiam atque sceleratiora: atque eo magis, quo gehennae istis intentatur ignis, & ne sic quidem uitia arcentur, neque excidūt. Quis em̄, oro te, non fatuum appellat fratrem? leue id uidetur, at igni sempiterno facit obnoxium. Quis non intendit impudicis oculis in mulierem? hoc autem consummatum adulterium, plenissimumq; flagitium deputatur. Is uero qui adulter est, quod in gehennam ignis proijciendus sit, omnibus profecto constat. Quis non deierauit? Atqui istud penitus ex malo est: quod autem a malo est, id a deo aeternū parit cruciatum. Quis nunq; omnino amicis inuidit? Hoc uero publicanis ipsis, & gentilib. deteriores facit. Quod autem eiuſmodi effugere supplicia aeterna non possint, ita omnibus liquet, ut non possit clarius. Quis furorem omnem, atque iracundiā ex corde depulit atque abiecit, peccataq; omnium in se delinquentiū remisit? At is qui non dimiserit, quod aeternis supplicijs adijciendus sit, nemo qui Christum audierit, refragabitur. Quis non seruiuit mammonae? Sed qui eiuſmodi seruiuit, Christi seruitutem penitus abiecit: qui uero Christo seruire abnuuit, salutem suam prorsus abnegauit. Quis oculte nulla in aliquem maledicta coniecit? Eos sane qui sunt eiuſmodi, uetus quoque lex cōcidi atque interficī iubet. Sed enim in tātis malis, tantisq; periculis, quae nos consolatio, quod solatium sustentat ac recreat? Quod omnes, ueluti ex signo quodam & conditio, per uitiorum ac flagitiorum omnium abrupta feruntur. Misera planē consolatio, & eius quae nunc obtinet pestis singulare documentum, argumentumq; praecipuum, quando quidem id nobis malisq; nostris solatium affert, quod ipsum maioris mœroris, & complorationis materia esse debuerat. Neque em̄ multitudo in peccādo sociorū criminibus nos a poenis liberabit. Sin autē aliquis ex his, quae modo diximus, adducitur, ut sibi dissidat, ac penē desperet, is paulisper expectet, dum ea dicamus, quae his multo diriora sunt, & tunc id longe patietur amplius. Nam si iurare diabolicum esse comprobatur, qui iuramenta etiam conculcant, nec perjurare metuūt, qua tandem animaduersione puniendi erunt? Si fatuum appellare fratrem, gehennae flammās attrahit, quid hi patientur, qui eum probris & cōtumelijs innumeris, etiā innocentē, uillasq; iniurias irrogantē affligē.

affligere non metunt? Si meminisse tantummodo iniurias, omni punitione dignum iudicatur: etiam ulcisci pergere, quantos cruciatus promeretur? Verū hęc suo tempore & loco referuabimus. Ut enim alia interim omittā, hoc ipsum quod nos hęc scribere impulit, nonne uel solum sufficit praesentis, iamq; obtinentis morbi pestem indicare? Si enim peccata propria negligere, quinetiā sine doloris sensu quotidie peccare extremus malitiae terminus esse pro confesso habetur: ubi tandem istos nouos, nouae huius atque iniquissimae ferendae legis autores statuemus, qui maiori cōstantia atque fiducia fugāt ac propulsant uirtutum magistros, quam faciunt malitiae ac uitiorū alteri: eosq; multo amplius & uiolentius oppugnant, qui peccata emendare pergunt, quam qui ipsi peccauerunt? Immo uero cum illis non nisi iucunde ac libenter utantur, neque crīminentur aliquando, istos uix unquam laetius intueri possunt, quodāmodo & uerbis ipsis & operibus clamantes atque suadentes inhaerendum esse uitijs acerrime, atque ad uirtutē nūquam accedendum, quandoquidē non modo qui propensius ei operam dant, uerum si qui uel liberiori eam uoce tueri audeant, eos omnibus incōmodis afficiendos censent.

AD GENTILEM ATQVE INFIDELIEM PATREM. Liber secundus.

Hiere. 21

ATIS quidem & ista esse poterant, quibus incuteretur stupor ingens, atque horror. Quod si qui super his prophetae illud nunc loquatur: Obstupuit caelum super hoc, & exhorruit terra uehementer: Itemq; Stupor atque horren da facta sunt in terra: opportune et hęc, & huiusmodi cuncta prosequerunt. Verū id longe grauius atque acerbius est, quod nō modo alieni quidā, & nullo his quibus cōsultitur propinquitatis, nullo familiaritatis iure coniuncti, ita indignantur & fremunt, uerum ipsi quoque propinqui ac parentes super his irasci didicerunt. Tameñ nō sum ignarus complures esse, qui patribus quidem ita affectis facile ignoscendū putant, nec propterea ualde admirari dicūt: suffocari autem se ac penē dirumpi iracūdia, cum uideant eos, qui neque patres sunt, neque amici, neque propinqui, neque ulla penitus alia ex parte necessarii, quin & frequenter ignoti, aduersus eos qui philosophari instituunt hoc ipsum pati, atque ipsis patribus magis angī & dolere, eosq; q̄ illos hortati sunt, & ad eius uitae amorē traduxerunt oppugnare, insimulare, ac maledictis omnib. persequi. Mihi uero lōge alia mēs est. Eos enim qui nullum paterni affectus priuilegiū, nullum ius amicitiae ac familiaritatis habent, alienis in bonis angī, nihil profecto nouum, aut mirum uideri debet, partim inuidiae stimulis concitatos, partim malitiae suae, atque uitijs aliorum perditionem solatio, & excusationi esse arbitantes. Misere id quidem & infeliciter, arbitantes tamen. At uero qui genuerunt, qui educauerunt, qui diebus singulis natos suos proficere, sibiq; ipsis & ad uir-

tutem, & ad gloriam praecellere & cupiunt, & optant: qui propterea cuncta & patiuntur & faciunt, eos quadam ueluti ebrietate correptos repente mutari, angīq; ac dolere uehementius, cum ab se liberi ad philosophiam abducuntur: hoc profectō est, quod unum omnium ego maxime admiror, quodq; omnia iam corrupta sint & perita, satis firmum & ualidum argumentum esse duco. Hoc enim prioribus temporibus unquam contigisse, nemo qui possit dicere, ne tum quidem cum late dominaretur error: ac tum quidem semel memoratur in gentili & Graeca ciuitate, sed quam tyranni incubabant. Neque tamen tum parentum aliquis, ut nunc, sed hi qui arcem occupauerāt, ne hi quidem omnes, sed qui horum erat flagitiosissimus: Socratē irridens, iubebat philosophiam tueri, atque ad eam hortari desineret: uerum ille tyrannus perfidus, saeuus, atrox, & qui ad euerendam rempublicam cuncta moliebatur, alienisq; in malis acquiescebat & gloriabatur, cum sciret nihil aequae, atque talem iustionem optimum reipublicae statum posse peruertere, id ausus est, quod ante illum nemo. At hi & fideles, & in bene institutis ciuitatibus, ac sub optimis legibus degentes, liberisq; suis consultum cupientes, ea de sanctis uiris loqui audent, quae ne tyrannus quidem de his quib. dominaretur auderet, nec erubescūt. Itaque horum gratia magis indignandum ac ferendum moleste erat, quam aliorum admirandum. Idcirco & ego illos missos faciens, istos qui in primis curam filiorum gerunt: loquar uerius, qui curam gerere debuerant, non autem gerunt: leniter & summa cum moderatione alloquar: hoc ab illis primum bona uenia impetratum cupiens, uti ne moleste ferant, ne indignentur, si quid utile sit, quid ue magis expediat illorum liberis nos melius scire dixerimus, quam illos ipsos. Neque enim quisq; qui procreauit filium, quid etiam illi condicat docere eum poterit, et si eiusce instruendū uoluntas honesta non desit, quam elicit a natura institutus parentum singularis ad filios affectus. Ad id enim edocendū diligenter quid utile sit, neque procreando pater, neque amando unquam sufficeret. Nam si istud cōcederetur, nemo hominū certē patre melius nosse atque cōspicari posset, quidnam esset filio utilius: sicuti ne in amando quidē filio nemo est qui patrē superet, uel etiā exaequet. Quin immo ipsi quoque patres ex his quae studiose agūt, hoc ipsum se ignorare consententur, cum ad magistros ducunt, cū paedagogis instruendos tradunt, cū plurimos consiliarios assumunt, qui, quodnā uitae propositum filio arripiendum sit, quae delectus habendus, & amice & fideliter consulant. Id autem est item mirabilius, q̄ dum de filijs consultant, dum familiari colloquio quid sentit quisq; in mediū adducit, illi nōn unq; suam irritantes, aliorum sententiā ratam esse, atque obtinere uoluerūt. Itaque ne nobis quidē succenseant, neque indignentur si quod eorū liberis utile futurū sit, nos illis melius nosse dixerimus: uerū nisi id certa ratione constiterit, tūc accusent, tunc affligāt, tunc probris appetant

petat, ueluti reuera pditos, flagitiosos, ac naturae A
totius inimicos. Quoniam ergo modo istud mani
festum erit, aut qua ratione scire certius poterimus
quisnam sit, qui quod utile sit plane prospiciat,
quisue qui prospicere quidem sibi uideatur, nequa
quam uero prospiciat? Si utrūque rationes pugnantium in morem ad examen iudicij descende
re, atque congregari cominus cogamus, permixta om
ni de hisce iudicandi facultate incorruptis, in
tegerimisque iudicibus. Itaque lex quidem certami
nis nostri Christianum exui ad pugnam iubet at
que cum illo solummodo certare, qui sit eiusdem
religiosis cultor, nihilque amplius requirit a nobis.
Quid enim ad me attinet eos etiam qui foris sunt
iudicare? ait beatus Paulus. Verum quia saepe co
tingit, ut plurimi ex his qui ad caelum pertrahun
tur, filij gentilibus atque infidelibus patribus sint,
quanquam lex certaminis nos contra huiusmodi
dimicare non iubeat, sponte tamen ipsi, summaque
alacritate aduersus istos primum pugnare ag
gredimur, atque utinam aduersus istos tantum no
bis certamen indiceretur, quanquam ipsum qui
dem perdifficile est, plurimaque habet capita. Ani
malis enim homo non percipit ea quae sunt spiri
tus dei, stultitia quippe illi est. Prorsus idem faci
mus, ac si aliquem hortari uellemus, ut caeleste re
gnum appeteret, qui antea credere an id esset, aut
quidnam esset, renuisset. Sed tamen cum tantis an
gustijs coarctatus sim; sic quoque aduersus istos ta
tum hoc mihi certamen indicij uehementer opta
rem. Nam si ad infidelem aliquem hic mihi sermo
instituat, erunt mihi iura complura, bonitasque
causae adiuuabit plurimum, et si eam uictoriae meae
uoluptate obscurat, et obruit magnitudo uere
cundiae. Suffundor enim uehementer, si aduer
sus illum quoque me pugnare necesse sit, uereorque
ne hoc crimen tantummodo getilis mihi possit obij
cere: nam in reliquis illum, et quidem facile suffra
gante gratia diuina capiemus, atque si uoluerit esse
non ingratus, cito illum non modo ad amorem
huius uitae traducemus, uerum ad ipsius quoque do
ctrinae, ac religionis desiderium, a qua uita illa ini
rium & materiam sumpsit. Tantum uero abest, ut
certamen aduersus illum subire metuam, ut cum
id primum durius, atque difficilius mea oratione
constituerem, tum demum pugnare aggredi institu
am. Fingamus nempe patrem istiusmodi non mo
do esse gentilem, sed nobilem quoque, & ultra om
nes homines locupletem, insignem, singulari po
tentia praeditum, habeat agros plurimos, aedes per
multas, aurique innumera talenta: sit praeterea cla
rissima patria & regia, illustrissimo genere, neque
habeat alios liberos, neque habiturum speret: sed
huic soli innitatur, & ex hoc solo pendeat. Quin &
ipse sit summae spei, eoque ingenio, natura, indu
stria, ut ad imperia, & ad magistratus mature a
scensurus expectet, patremque ipsum & splendore,
& gloria breui superaturus, omnibusque uitae com
modis longe anteiturus. Tu uero in medio tanta
spei et expectatio accedat aliquis ad illum, atque
de hac ei philosophia uerba faciens, persuadeat

ut spretis illis omnibus, uestem se rusticam indu
at, & relicta urbe ad montem confugiat, ibique plan
tet, inserat, riget, aquas ferat, caeteraque monacho
rum faciat opera, quae & uilia, & indigna esse ui
deantur. Incedat praeterea discalceatus, & humi
iacens quiescat, efficiaturque pallidus, gracilis, ac
macie confectus decorus ille adolefens, qui tan
tis antea in delicijs & honoribus degebat, tatarum
spei signa praese ferebat, uiliusque etiam quam ser
ui sui uestiatur. Num satis multas accusatori occa
siones dedimus, satis uerba aduersarij arma uimus?
Praebeamus illi alias quoque, si satis adhuc instru
ctus non est: praeter ista enim quae dicta sunt, om
nia moueat pater, cunctaque molliatur, ut disua
deat filio, atque ab arrepto illum instituto reuocet:
sed in casum, utpote cum ille supra petram collo
catus sit, & fluminibus & pluuijs, & uentis cede
re non norit. Lamentetur, & lugeat, atque lachry
mas emittat, & ut indignatione omnium aduersum
nos magis incendat, circumeat iugiter moerens,
afflictus, sordidatus: omnesque prensans, contra
nos huiusmodi accusatione commoueat. Filium e
go genui, & enutriui, aetatemque omnem in eru
nis contriui, cuncta ea & gerens & patiens quae
ex hac educatione liberorum solent accidere. Spem
de illo optimam habui, paedagogos accersui, ma
gistros obsecraui, pecunias impendi, uigilaui se
pissime, curam gerens ingentem, ut quam ornatissi
mus atque eruditissimus euaderet, ut in nullo maio
ribus suis esset deterior, ut omnibus appareret illu
strior & clarior. Expectabam hunc senectuti meae
solatio & adiuuamento fore, processurumque tempore de
uxore, splendidissimoque matrimonio tractabam,
de imperio, de magistratibus, & insigni potestate
cogitare coeperam. Cum repente tanquam fulmen,
aut procella ingens, nescio qua parte irruens pre
ciosissimam nauem, multisque oneribus refertam,
quae plurima pelagi spacia confecerat, ac secundis
uentis nauigabat, cum iam ad portum propinqua
ret, parum ante ipsum ostium submersit: metumque
non modo extremae paupertatis, uerum acerbis
simae mortis, ac perditionis eius capiti, qui ista pa
rauerat, tempestas illa saeva circumdedit. Sic sic
profecto mihi nunc contingit. Nanque execrabi
les illi, flagitiosi, perditum nebulones (dicat enim
haec, atque huiusmodi caetera, nihil illi succensebi
mus) tanta spei filium, senectutis meae custodem
& nutritorem, ueluti latrones quidam immanis
simi mihi repente subductum in speluncas suas
abduxerunt: adeoque illum suis carminibus exca
tauerunt, ut eligat magis aduersus ferrum, ignem,
bestias, aduersus omnia denique fortiter, ac summa
constantia perflit, quam ad priorem prosperi
tatem prioresque copias remeare. Quodque his duri
us & grauius est, illi ipsi qui haec persuaserunt, me
lius se quid sit utile scire, atque intueri profitentur,
quam nos. Deserta iam domus, desolati agri, ip
sique agricolae, ac serui luctu ac moerore pleni sunt.
Exultant in malis meis inimici, pudoreque operitur
tur amici. Apud me autem nulla sententia obti
net, nisi ut iniecto igne cuncta simul exuram, aedes
agros

agros, armenta bouum, greges pecorum. Quo e. A
nim mihi iam haec utilia sunt, cum ille non adsit,
cuius usibus parata erant, captiuus scilicet abdu
ctus, atque apud Barbaros crudelissimos seruitu
tem seruens, omni morte duriores atque acerbi
orem? Amictu nigro seruos omnes operui, cun
ctamque familiam. Aspersi cinere caput a mulierum
choros institui, iussique diuini atque amariorum plan
gere, quam si mortuum uidissem. Date ueniam
haec facienti mihi, hic mihi luctus longe illo ma
ior, diuturnior, grauior. Iam mihi ferè lux ipsa mo
lesta est, ipsosque solis radios ingratis suspicio. Quo
ties enim in mentem uenerit infelicis illius habi
tus: quoties uilissimis illis rusticis inhonestius il
lum amictum uideo, atque ad opera uisiora conuer
sum: quoties inflexum eius immobilisque propoli
tum, utque nulli cedat desiderio, uror, dirumpor;
distrahor. Haec atque eiusmodi dicentes, prouoluatur
etiam auditium pedibus, aspergat cinere caput,
deturpeturque puluere faciem, caniciem uellat, om
nesqueprehendens ore, se ut adiuuent, ac porri
gant manum. Satis puto diligenter accusatorem
expressimus, atque instruximus ad commouendam
auditoribus omnibus uehementem iracundiam,
& ad persuadendum, ut eos qui horum causa sunt,
per praecipitia deiectos exterminent: atque nos id
circo ad has supremas angustias oratione nostra
prouecti sumus, ut cum is qui ita uenerit paratus
diuina gratia superatus fuerit, iam nemo nobis
obstrepat. Cum enim is, qui ista omnia quae praedi
xi, simul habet, conuictus fuerit, atque obmutuerit,
& is quoque qui non omnia simul habet (neque enim
facile cuncta ea conuenire possunt) nobis iam de
uictoria concedet. Hic itaque & ista, & his plura e
tiam loquatur. Ego in primis iudices orabo, ne sta
tim misereantur sentis huius, sed hanc misericordi
am differant in extremum, cum illum ostenderi
mus lugentem filium, in nullo quidem uiolatum,
nihilque penitus perpersum mali, uerum contra etiam
maximis positum bonis, eiusque tam insignibus, ut
excellentiore non possint reperiri. Tunc enim pro
fecto miseratione & lachrymis dignus iudicandus
est, cum nati felicitatem, secundosque successus, ne
conspicari quidem possit: tantumque abest, ut ea in
tueatur, ut sic in maximis profectibus tanquam
in summis eius malis lametur. Quodnam ergo
erit nostrae orationis exordium, aut unde potissi
mum inchoabimus? Ab ipsis plane opibus atque
pecunijs. Nam & ipse maxime omnium hoc unum
lamentis omnibus, omnique exploratione profectu
tus est, idque sibi uidetur esse acerbissimum, si diui
tes filij pertrahantur ad hanc duritiam uitae atque
propositi. Dic ergo, quae te, utrum omnes beatus
dicimus atque inuidiosum, & plane felicissimum
eumne, qui sit semper astat, quique antequam prio
rem calicem sorbuerit, rursus alio indiget, atque sem
per in hoc perseuerat statu: an eum qui superior
ea necessitate constitutus, sine siti semper durat,
nec ulla unquam potationis necessitate costringi
tur? Nonne alius quidem his, qui graui febrim
ardore cruciatur, simillimus uidetur, atque uiolenta

tissima necessitati addictus, etiam si ex fontibus
haurire purissimos atque uberrimos latices possit:
alius uero uera profecto libertate liber est, ueraque
sanitate sanus, ipsamque naturam excedit humanam?
Quid illud? Si quis adamaret mulierem, eiusque con
grederetur iugiter, uerum maiore post concubi
tum illum flagraret ardore: alius uero perfleret
haec infania liber, & ne in somnijs quidem unquam
hoc malo caperetur: uter rursus felix & beatissi
mus uideretur? Nonne iste? Uter contra infelix
& miserimus, nonne is qui nouo hoc amore lan
guet, qui nunquam possit prorsus extinguere, qui
nimo excogitatis quoque remedijs magis ma
gisque succendit? Sin autem praeter ista, quae dicta
sunt, etiam ex ipso morbo suo se beatum dicat, nec
curet ipse, nec uelit ea necessitate liberari: quin
eos quoque lamentetur & lugeat, qui iam ea peste
liberati sunt, ut iste nunc facit: nonne hic quoque mi
serabilior erit, atque infelicio, non tantumque mor
bo illo & peste detinetur, uerum quod ne id ipsum
quidem quod languet nouit, proptereaque nec ip
se liberari ualet, & eos qui iam liberati sunt, lu
get? Reducamus igitur haec orationem nostram
ad pecuniarum possessionem, inspiciamusque quis
re uera miser, quis infelix sit. Illis nempe amoribus
iste & uehementior, & infaniae propior est:
non idcirco tantum quod molestiores habet faces,
uerum quod ad excogitata quaeque solatia inflexus
perdurat, duriorque ex illis atque acerbior effici
tur. Citius quippe hi qui & potum, & corpora a
mant, postquam his potiti fuerint, satietatem fir
mant, quam qui diuitiarum insanis amoribus fla
grant. Quocirca illos nostra oratione effingere ne
cesse fuit, quod non facile sit, neque in promptu illo
rum documentum: huius autem pestis multa pos
sumus exempla afferre. Nam, quae te, idcirco la
mentaris, & luges filium tuum, quod hac tanta
uesania, tamque desperato morbo liber euasit: quod
hoc irremediabili infanoque amore caruit: quod
bello hoc, & pugna mansit immunis? At id nun
quam passus ille fuisset, inquit, neque plura con
cupisset: uerum his quae haberet contentus, nihil
inquisisset amplius. Rem quidem dicis impossibi
lem, ipsique (ut ita dixerim) naturae contrariam.
Verum si istud quoque concedamus fieri potuisse,
ut ea esset moderatione animi, ut his quae haberet
nihil uellet adijcere, nec ullo unquam eiusmodi
moerore caperet: ego sic quoque illum maiori mo
do in gete ac uoluptate commorari docebo. Quid
enim leuius aut tranquillius esse censebimus, tan
tis ne, tantarumque rerum curis implicari, eiusmodi
que custodiam, ac seruituti obnoxium, & obstrictum
fieri, quotidieque sollicito metuere, ne quid rei fami
liaris pereat: an uero his curis, atque uinculis omni
no expediri? Nam et si sarcinas alias non appetat,
ut interim id concedamus: nonne multo melius,
multoque praestantius est, iam impositas abijcere
quam ab eis ipsis opprimi? Denique si, ut concess
um est, maximum bonum elicitur, plurimum non in
digere, minimisque contentum esse, necessitate omni
celliorum euadere, maioris profecto felicitatis erit.
Is enim

Is enim qui neque sitit unquam, neque amat (nihil enim me prohibet rursus ad eadem exempla redire) multo profecto beator, multoque gloriofior esse monstratus est, non modo eis qui semper sitiunt, ac semper amant: sed eis quoque qui quantumlibet parum id passi sunt, suorum concupiscentiae satis fecerunt, cum ipse nunquam eiusmodi necessitati se subdidit. Percontabor autem te rursus, si diuitijs ultra omnes eminere, cunctisque eis malis eximi, quae solent illae parere, liceret, ergone non incredibiliter optares ea pace ac tranquillitate frui, ut non inuidiam, non calumnias, non insidias, non curas, non quicquam aliud eiusmodi ab ullo prorsus hominum patereris, aut pati formidares? Quod si filium tuum haec omnia habere monstrauero, atque longe etiam esse ditior: desines tandem te lamentis ac suspirijs adeo amarum conficere, tamque diris gemitibus abstinebis? Nempe absolutum eum curis illis, ac malis reliquis quae solent opes esse vestigio subsequi, ne tu quidem ipse negabis. Idcirco nec nos ad te de ea re uerba facere necesse est. Studes autem id magis addiscere, quoniam modo ille diues sit, ac te ipso qui tam multa possides longe opulentior: hoc ego modo te docebo, offendamque te si illi copiam, id pati, quod illum pati arbitraris, atque extrema in paupertate degere. Nec modo me caelestia bona persecuturum putes, quae nobis post huius excessum uitae reddenda sunt. Ex his quae sunt in manibus, quae tenentur, te interim docebo. Nempe enim tu eorum tantum, quae possides, dominus es: ille uero omnium quae sunt in toto orbe terrarum. Sin uero tu minus credis, age ad illum adducamus, ac persuadamus, ut de monte descendens, magis autem illic residens, alicui ex his, qui & diuites ualde, & religiosi sunt, mandet, sibi mittat auri pondus quantum ipse uis: siue quia istud non pateretur, illi uel illi indigenti dare iubeat: uidebis diuitem illum sibi deuotius, alacrius, promptius obaudientem, quam faceret nuntio tuo quiuis ex dispensatoribus tuis. Nam hic quidem cum aliquid iubetur impendere, moerens, tristis, demissus id facit: contra ille cum non impenderit, tunc demum maxime trepidat, atque anxius est, ne forte in aliquo offenderit, quod sibi eiusmodi nihil imperetur. Atque ego plurimos tibi possem ostendere, non modo ex eis qui excellentiores sunt, uerum ex humilioribus quoque, qui tanta hac potestate sunt praediti. Atqui tu si quidem uillici tui sibi credita male absumperint, alium non habes a quo petas, uerum illorum peruersitate ex diuite continuo pauper efficeris: at filius tuus nil eiusmodi metuit, siue enim ille cui prius imperauerat diuitijs excidat, imperabit alteri: siue is quoque aliquid tale passus fuerit, ad alterum se conuertet. Prius denique deficient fontium latentes atque siccabuntur, quam qui nato tuo non obtemperet imperanti. Quod si nobiscum in religione concordares, enarrassem tibi profecto multas ac longas, nouasque & ueteres eiusmodi historias. Verum quia te gentilem profiteris, gentiliuque doctrinis acquiescis, ne hinc quidem exempla de

erunt, audi denique apud Platonem quid ad Socratem loquatur Crito: Tibi quidem sunt meae pecuniae, ut equidem reor, satis multae: sin uero tu quod meae curam geras, idcirco re mea tibi abstinentem censes: at hi qui adstant, suam quisque impendere parati sunt. Intulit quippe in hoc ipsum pecuniam ingentem Simmias, paratus est Cebeus quoque, alij ite permulti: itaque ut antea dicebam, noli ullo horum metu lassescere, tuamque salutem quoniam tuearis, negligere. Neque uero id quod paulo ante in iudicio dicebas, molestiam tibi ullam, aut curam pariat, quod scilicet profectus a nobis, non haberes quatenus te ipso uterere, quibus uel uti esse posses. Multis enim & alijs in locis, quocumque tu tandem proficiscare, amabunt te, atque obseruabunt plurimi. Sin autem uolueris & in Thessaliam pergere, sunt mihi plerique illic hospites, qui & te plurimi facient, & tutum esse ab omni iniuria praestabunt. Quid hac suppeditatione iucundius dici possit, aut gratius? Verum ista quidem, ut ad hominem seculo obnoxium sunt dicta. Quod si subtilis atque diligentius nati tui opes discutere uelimus, tu quidem fortasse non assequeris intellectu quae dicimus, ea tamen ad iudices necessario dicenda sunt. Tanta enim sunt uirtutis opes atque copiae, adeoque quae uestrae dulciores atque amoeniores: ut qui has habuerint, nunquam eas uelle possint cum uniuersa terra commutare, ne si illa quidem aurum fiat cum mari & fluminibus, & montibus: atque si fieri id posset, didicisses profecto ex ipso experimento, quod non iam caetiae, & leuitatis uerba loquimur: sed maiores quae illi, copiosioresque diuitias negligenter ac spernerent, ut eas possent adipisci, nunquam prorsus istis illas commutarent. Et quid ego dico, commutarent? Ne cum illis quidem has habere uellent. Et certe si qui uobis unam cum pecunijs uirtutis conferret opes, obujs eas supinisque manibus susciperetis. Adeo ipsi quoque diuitias negligenter & magnas & admirabiles esse confitemini. Contra, isti ne cum suis quidem opes uestras habere dignabuntur, adeo rem esse contemptibilem ac penitus abiectam norunt: atque hoc ipsum rursus exemplis uestris perspicuum faciam. Quantum enim pecuniarum Alexandrum Diogeni daturum putas, si quidem ille uoluisset accipere. Sed noluit. At ille nihil totis contendebat, cunctaque moliebatur, ut huius uirtutibus propius accederet. Visne aliunde quoque & tuam inopiam, & nati tui copias cognoscere? proficiscere ad illum, eiusque pallium quod solum habet, illi aufer. E duc item ex cellula atque ipsum eius tugurium destrue, ne sic quidem illum indignantem, aut dolore aliquo commotum penitus uidebis: uerum aget tibi gratias, idque tanto magis, quanto illum ad philosophiam amplius impellis. Abs te uero si quis uel decem drachmas tulerit, ingemiscere, flere, lamentarique non desinis. Vter ergo diues existimandus est, uer beatus: is ne qui uel minimis mordeat, an qui mortalia cuncta simul despiciat? Neque id tantum facias quod dixi, uerum omni quoque illum prouincia deturba, uidebis laetum, hilarem, atque ita ridentem, ac si ludens

ludens pufio se feriret. Te si quis uel sola patria & A geniali solo exturbet, acerbissima perpeffum conquereris, neque eam calamitatem ferre poteris. Enim uero ille, quippe terrae marisque dominus, ita facile, sicque sine moerore & gemitu migrabit ad alia, ut facis tu cum per agros tuos incedis, quin longe etiam facilius. Nam tibi & si per tua licent incedis, tamen per aliena quoque necessario incedendum est. At uero terram ille omnem, ut propriam obambulat, eique potum undique largissimum suppetunt stagna, fontes, amnes: cibum uero & olera, & uirentes herbae, multisque ex locis panes aduecti suppeditant. Nondum enim id dico, quod terram ipsam omnem aspernatur, habens in caelo ciuitatem. Sin autem sibi moriendum fuerit, laetius atque iucundius feret obitum, quam uos de licias uestras: atque ita mori magis optabit peregre quam uos in patria & lecto. Sicque ille erit plane uagus, fugitiuus, palabundus, qui urbem incolit, & domum habet, non qui his omnibus liber euasit. Neque enim illum unquam de patria poteris educere, nisi ex terra prius uniuersa propuleris. Ita enim in terram loquamur. Nam ut uerissima ratio ne constet, tunc cum maxime in patriam reduces cum terra penitus deduxeris: uerum id nondum ad te loquemur, neque sic agemus tecum, qui nihil eis quae uidentur, amplius nosti. Neque uero nudum eum poteris ostendere, donec amictus fuerit uirtutis indumentis: neque fame unquam perimes, quandiu qui sit uerus cibus, agnouerit. Caeterum his omnibus diuites capiuntur facile, atque perturbantur. Itaque ista quoque ratione non peccabit, qui hos quidem pauperes, ac prorsus inopes dixerit: illos uero etiam ad omnem copiam locupletes. Nam cui cibus & potus, & domus, & requies ubique suppetit, nec modo in eiusmodi non ingemiscit, aut moeret, uerum etiam quae uos in uestris iucundius degit: liquet prorsus esse uobis omnibus diuitibus esse ditioerem, qui ista in aedibus uestris tantum inuenire poteris. Quo circa nec inopiam ille unquam lugebit. Neque autem ista uictus facilitate, & copia, et uoluptate, tantum diuitiae istae praestantiores sunt, uerum ob hoc ipsum quoque, quod neque capi aduersis ullis possunt, neque in paupertatem aliquando decidere, neque subiectae sunt incertis ullis casibus, neque curis anguntur, neque liuore capiuntur, sed admirationem omnem & laudes ac famam praestantissimam merentur. Atqui in uobis contraria his penitus aspiciuntur. Non modo enim uos non laudant diuitiarum gratia, uerum hac maxime ex causa & oderunt, & execrantur, & inuidet uobis atque insidiantur plurimi: hic uero quod ueris diuitijs beatus sit, idcirco summam admirationem omnibus est, nec propterea inuidia, uel insidijs ullis appetitur. Porro ad sanitatem uer aptior: nonne qui uirtuti studet, eiusque diuitijs beatus est, agrestium instar animantium uiget, ac uegeto corpufculo est: quippe qui & purissimo fruitur aere, & saluberrimis iundis, & pratis, & floribus, & odore iutegerrimo atque gratissimo: hic uero ueluti in coeno iacet, & mollior

est & imbecillior, & morbis omnibus magis obnoxius? Sin autem in sanitate primas iste partes tenet, liquet profecto quod & in uoluptate. Vtrum enim tu magis existimas in delicijs degere, eumne qui super uirtuti accubit atque altissima herba pone fontem limpidissimum sub umbra densarum comantiumque arborum, oculosque pacit obtutu, puriorem ipso caelo, nitidiorumque animum possidens, ab omniumque rerum perturbatione ac tumultu longissime remotus: an uero eum qui domi inclusus manet? Profecto enim nec nitenti aere puriora sunt marmora, nec umbra tecti frondeis umbris est gratior, nec lapilli ulli uel lateres solo uarijs uestito floribus amoeniores: atque horum omnium uos diuites testes estis, qui si fieri posset, in ipsis tectis habere arbores cupitis, & prata, & pensiles hortos, horumque solatia profecto malletis, quam aurea tecta, parietesque mirabiles. Denique quoties ex laboribus in requiem relaxare animos cupitis, his omnibus omisissis, ad illa properatis. Verum tu fortasse pro gloria quereris in genti illa atque singulari, quasi nusquam hic locum habere uideatur. Regiam enim solitudini confiterens, atque spem rei utriusque componens, e caelo ipso filium tuum decidisse arbitraris. Id igitur in primis ostendendum & docendum, ut neque solitudo faciat ignobilem, neque regia clarum & illustrem: atque antequam ad rationes ueniamus, exemplis istis hac te suspicione liberabo, exemplisque potissimum uestris. Dionysium fortassis accepisti Siciliae tyrannum, audisti & Platonem Aristonis filium. Vter igitur insignior fuit, aut clarior? uter ubique canitur, ac per cunctorum ora celebratur? Nonne philosophus tyranno amplius? atqui ille quidem insulae totius potiebatur, atque in delicijs degebat, ingentibus copijs, licetorum agminibus stipatus, reliquo quoque cum apparatu regio diuitius uixit: hic autem academiae in hortis morabatur, plantans, inserens, aquas irriguas ducens, oleasque comedens, ac uilissimam apponens mensam, omnique splendore regij illius apparatus immunis. Quod cum sit profecto mirabile, id omnino mirabilius est, quod seruus effectus, atque ad tyranni sententiam uenditus, intantum absuit ut illo propter ea aut abiectior appareret aut uilior, ut ipsi quoque tyranno ex hoc & famam & claritudinem tradiderit. Adeo uirtus non ex his modo quae gesserit, sed ex eis quoque quae perpeffa fuerit, non se ipsam, non eos denique qui se affligunt permittit occultari, ac esse incelebres. Quid uero praceptor eius Socrates? Quato is Archelao fuit illustrior, & gloriofior: at ille in plurimis opibus, ingentique gloria & splendore degebat: hic autem morabatur in Lycio, nihilque praeter unum pallium habebat, quo & hyberno & aestiuo tempore, omnibusque horis anni utebatur, nudis semper pedibus incedens, ac sine cibo toto die perseuerans, panemque tantummodo in cibum sumens, atque is erat ei & pulmentum, & esculentum: ne istam quidem mensam ex rebus suis, suaque ex domo apponebat, sed ab alijs accipiebat. Sicque cum summa paupertate

te vitam degens, adeo rege ipso fuit illustrior, ut cum cum ille frequenter ad se inuiteret, noluerit Lycio dimisso ad illius opes proficisci. Et ex ea quoque quae nunc obtinet existimatione quid potius, quid excellentius sit, apparet. Namque horum quidem nomina & celeberrima sunt, & plurimis nota: illorum uero obscura, & ferè omnibus ignota. Diogenes uero rursus hic alius philosophus tanto & his, & eiusmodi alijs innumeris regibus opulentior fuit, semicinclijs amictus, ut cum Alexander Philippi filius exercitum in Persas duceret, omnibus dimissis ad illum pergeret uisendū, rogaretque cominus per seipsum, ullane re indigeret, & an aliquid iuberet. Cui ille nihil se egerè respondit. Num iam exemplorum satis habes, an uis alia quoque memoremus? Nepe isti non modo his, qui in regia insignes sunt, sed ipsis quoque regibus frere clariores, quod simplicem, quod priuatā, quod quietam uitam delegere, atque nunquam ad rempublicā se conferre uoluerunt. Sed enim in ipsa quoque reipublicae administratione, si diligenter inspicias, non illi eminent aut excellent, qui diuitijs ac delitijs, rerumque omnium copia stipati degunt: uerum qui in paupertate, & uilitate uitam ab omni fastu alienam ducunt. Nam apud Athenienses Aristides ille, quem etiam mortuum sepeliuit ciuitas, Alcibiade, cum is opibus, delicijs, generis nobilitate, orationis uis & copia, corporis specie & robore, ceterisque eiusmodi uinceret, tanto fuit insignior, quāto uili aliquo pulio ne philosophus mirabilis. Apud Thebanos uero Epaminondas, cum in concionem uocaretur, ac propterea proficisci nō ualere, quod uestem lauisset, nec aliam haberet qua operiri posset: cunctis, qui eō cōuenerant, ducibus insignior ac spectatior fuit. Non ergo mihi solitudinē in medium adducas, aut regiam. Neque enim in locis claritudo, splendore & gloria, nō in uestibus, non in dignitate, nō in potentia, sed in uirtute tantū animi & philosophia studijs consistit. Verum quia exempla fortassis apud te non usque adeo uim atque autoritatē habent: age iam ex ipso filio tuo rem istam discutiamus diligenter. Inuenimus illum sanè non modo clariorem esse nunc, quā fuisse domi: uerū ex illis ipsis rebus eam claritatem assecutum, quibus illum tu & uilem esse, et ignobilē existimas. Nam si uis persuadēmus illi de monte descendere, atque in forum irumpere. Aspicias protinus totius ciuitatis in illum ora cōuerti, cunctosque in uicem sibi eum demonstrantes, summa admiratione ac stupore, & gaudio repletos, uelut angelus aliquis de caelo descēderit: an parum tibi gloriae uideatur assecutus? Certe nō eis modo qui in regia uersantur, sed ipso quoque cui diadema circūligatū est, profecto erit illustrior, idque assequetur ob indumenta illa uilissima, atque consissa. Nunquam enim ita miraculo ac stupori omnibus fuisse, si uestibus operiretur auratis, si ipsam purpuram denique, ipsamque gestaret capiti impositam coronam, si stratis insideret fericis aureoque curru mulorum officio inueheretur, aurata licet tur-

ba comitatus: ut modo est squalore ac sordibus oblitus, crassoque amictus indumento, nullo à latere comitatus affecla, nudisque pedibus incedens. Regij namque illi apparatus & solennes sunt, & consueti legibus ac definiti, atque adeo nemo regem admiratur, quod uestem induat auratam. Non modo enim non miramur, uerum si quis id admirās dixerit, ridemus: quippe qui nihil nouum, nihil mirabile locutus sit. At si quis de filio tuo uerba faciat, utque irriserit paternas opes, omnemque seculi gloriam dederit pessum, omnique mundana spe celsior euaserit, atque ad solitudines cōmigrans tunica uili, consissa ac putri se induerit: si haec, inquam, ille de filio tuo prosequatur, prorsus continuo concurrent omnes, applaudentque, atque laudabunt eius magnitudinem animi tantam & tam illustrem. Contra, cum reges innumeris quotidie maledictis impetantur, nihil auratae uestes quod minus id fiat, terrori sunt: tantum abest, ut illae eos uenerabiles reddant. Hic autem ex ipsis quoque indumentis plurimas occasiones habet admirationis & laudis. Iste igitur amictus multo magis ipsum spectatum illustremque facit, quā faceret regius. Siquidem ex illo nemo regem admiratur, ex hoc ita indutum omnes & uenerationi, & stupori habent. Dices, quid mihi emolumentum conferat opinio multorum? quid tandem haec laudes omnium praestant? Nempe gloria nihil aliud est. Sed huius, inquit, amore non teneor, honores magis & potentiam cupio. At hi qui laudant, prorsus honorabunt quoque: si uero tu & potentiam & regimen desideras, ea nihilominus, ut priora omnia apud istos reperiemus esse praestantius, quā apud uos: atque cum eam rem exemplis confirmare facile possemus, ad eum probationis modum, qui te maxime solari possit, uenire malumus, huiusque rationis documēta ex ipso potissimum filio tuo inquiramus. Quod enim tu summā potestatis argumētum esse asseris? Nonne ut possit quis & hostes, & omnes penitus, qui sibi infesti sunt, ulcisci, cunctosque qui se beneficijs affecerint, remunerari? At qui hanc omnem, ne apud regem quidem inuenire poteris. Namque & plurimos habet infestantes inimicos, quibus uicem reddere non potest: & plurimos beneficos, quos facile non possit muneri. Plerumque enim et hostes, qui se bello lacesserint, malisque innumeris affecerint, ulcisci cum uehementer cuperet nō potuit: amicisque item qui magna in bello ostenderunt fortitudinis ac probitatis indicia, non potuit paria rependere cum uellet, quod illi praerepti fuissent, atque in bello ipso occubissent. Quid si hac potentia, qua ut aperta ratione demonstratum est, ne reges quidem ipsi frui possunt, aliam quoque longe maiorem, atque excellentiorem filium tuum habere monstrauero? At qui nemo me bona caelestia modo dicturū putet, quibus tu nō credis. Nō adeo, quod receperim, oblitus sum: uerum ex his, quae hac in uita fiunt, documēta asseram. Si enim ulcisci posse inimicos, ea demum suprema potentia censetur: multo plane erit excellentius, eiusmodi uitae statum reperire

perire, in quo nemo sit, qui etsi uelit, nocere possit. Nam quod hoc illo maius sit, & excellentius, tunc magis constabit, si ad exemplum aliud orationem reducamus. Dic enim quāso, utrum esse commodius censes, utrum praestantius? rei ne bellicae ita cempiam peritum esse, ut nemo qui se uulneret, inuulneratus effugiatur: an eiusmodi esse corpore, quod quantalibet quisque machinetur, uulnerare non possit? Omnibus profecto constat hoc illo & potius esse, & longe diuinius. Illud quoque praeterea adiciendum, quod primo illo potentiae genere superioris, & extremo inferioris ac medium inter utrumque est. Quod nā uero istud est? Etiam medicamenta nosse, quae per uulnera deleantur omnia. Tribus ergo istis potentiae modis constitutis, primo quidem, ut possit quis iniurias ulcisci: Altero uero quod & superior & dignior est, ut uulnera propria curare norit, Tertio, ut à nullo profus hominū laedi possit, quod naturam penitus excedit humanā, extremum hoc filium tuū habere monstrabimus. At ne haec uerba strepitus inanis esse uideantur, hac ipsa summa potentia rursus aliam maiorem inter quaerendū inuenimus. Non modo enim non reperiet, qui nocere possit, sed ne qui uelit quidem. Ita duabus ex partibus ille tutus erit. Quid igitur hoc uitae statum singulari, quid diuinius dici, aut fingi possit, in quo nemo nocere uelit: nec si uelit, possit? Cum potissimum nollet nocere non ex impotentia ueniat, ut in plerisque contingit: sed ex eo quod nocendi nulla causa rationalis existat. Nā si nocere nō posse, id tandem per se solum sit, nihil erit cur ita admireremur. Poterunt enim etiā uehementius odisse hi, qui cum uoluerint, nocere nō possunt. Itaque non parum beatus iste quoque potentiae modus est. Ipsum ergo primum si uideret, intueamur diligenter. Quis nā eum rogo laedere, atque iniurijs afficere uelit, qui nihil habet cōmune cū hominibus, non tabularū, aut chirographorū gratia, non praediorū, non pecuniarum, non negotiorū, non alterius denique rei alicuius? Pro quibus aduersus eum uillis corrixabitur, pro quibus seruis, pro qua gloria? Quidnam metuens, quid inuidens? Aut enim inuidia, aut timore, aut ira cōmouemur, ut aliquem laedamus. At iste illustrissimus, & planè regius, his omnibus superior euasit. Quis enim illi inuideat, qui cuncta ea irideat, quae alij uehementer amant, & plurimi existimant? Quis illi irascatur, à quo nulla fuerit lacessitus iniuria? Quis cum metuat, quem nihil suspectum habet? Constat igitur ex his neminem esse, qui nocere uelit: quod autē non possit, ne si uelit quidem, & hoc similiter manifestum erit. Nullae enim sunt occasiones, aut causas, quibus eū aliquis impedire possit: sed ut aquila sublime uolans, minutarum auium laqueis nō capitur: ita & hic. Unde enim, uel ex qua causa nocere ei possit aliquis? Pecunias ille non habet, ut damnum metuat: patriam non habet, ut exilium sibi aliquis intente: gloriam non optat, ut dedecus timeat. Vnum reliquum est, mors scilicet, sed eam qui intulerit, non modo illum nō la-

Chryf.

det, aut aliquo afficiet moerore, uerū summa quoque illi conferet emolumenta. Namque eum ad aliam transmittit uitam, quam ille summis ambit desiderijs, cuius gratia cuncta & agit & molitur. Itaque laborum illa sibi finis erit, non poena sudorumque absolutio, & requies. An cupis genus aliud suae potentiae, ac uirtutis addiscere, longe isto excellentius, ac philosophia dignius? Sive quis enim innumeris iniurijs afficiat, siue uerberibus atterat, siue in uincula coniciat, corpus quidem natura infirmum uiolatur: ceterum animus quod philosophicè intentus sit, inuiolabilis durat: neque enim iracundia capitur, non odio peruius est, non inimicitias exercet. Quae cum sint mirabilia, id profecto mirabilis sit necesse est, quod eos qui se ita uexant, sic diligit, sic amat, ut beneficos, & suorum profectum magistros, bonaque illa cuncta imprecatur. At qui tu quid ei unquam tale praestare potuisses, etiam si millies regem ipsum, ac totius orbis terrarū dominum constituissem, & decem milibus annis imperium ei prorogassem? Quenam pupuram uis, quae claritudo, quae gloria sic affecto animo cōparata, non uilescat atque euanescat? Quid nā aliquis non libenter impenderet, ut eiusmodi animū acciperet? Ego puto eos etiam qui corpori uehementer student, huius uitae desiderio non segniter moueri. Visne alium de quoque uiri huius potentiam addiscere, & mirabilem & iucundissimam, humiliori quidem ex parte petitam, sed tamē tibi summam gratam atque suauissimam? Cuncta sanè ea quae dicta sunt, nec capi illum, nec uiolari posse ostēdit. Verum tu fortasse quoniam ille modo alios quoque moderabitur, & reget, atque tutissimos praestabit, quareis addiscere. Principio quidem ipsius in eo apparet magisterium, quod alios quoque imitatio: ne sui ad idem propositum adducit, similique fortitudine praeditos facit. Sin uero illi noluerint, eaque uitam, quae & fragilior est, & terrae propior, hominibusque communior uiuere maluerint, in eo quoque delectu uitae, maiore illum esse potentiam qui nihil habet, quā te qui diues es, idque idcirco maxime, quia nihil habet, docebo. Quis enim maiore cum fiducia ac libertate regem alloquetur, & si necesse sit, increpabit? tūne qui tanta possides, & propterea seruis quoque illius obnoxius & obstrictus es, proque omnibus tremis ac trepidas, occasionesque illi innumeras praestas, quibus te quotidie capiat iratus: an iste, qui illius iras potentiamque nō metuit? Huiusmodi enim potissimum ingenti cū libertate regibus collocuti sunt, quique se mundi negotijs penitus alienos reddiderunt. Cui uero facilius cedit, promptiusque obtemperabit, is qui est in potestate constitutus, atque in regia uersatur? tibi ne qui diues es, quem ille pecuniarum causa crebro plurima suspicatur facere: an ei, qui unam tantummodo habet intentionem, causamque iussionū, humanitatem scilicet in omnes, atque clementiam? Quem, inquam, ille amplius amabit, obseruabit, admirabitur, eum de quo nihil humile, nihil abiectum suspicari potest, an te quae seruis quoque suis humiliorem arbitratu atque uiliorem? Sicut enim

tom. 5

Hh in re

in re pecuniaria, quoties aliquid impendendum fuerit, illis obaudiunt magis, ita impendens quoque praesse iubent. Sin autem ita uis, nihil ille per alios transigat, sed per semetipsum omnia. Adducatur afflictus aliquis, insigni calamitate moestus & ad illum & ad te, quin magis non ad te, sed ad regem ipsum, tum uideamus uter illum refouere & recreare magis sua prouidentia possit. Primusque & ante alios ducatur, qui acerbissima omnium perpessus sit. Fingamus interim aliquem habere filium unicum, quem in ipso flore aetatis amittat, hunc neque princeps ullus, neque rex, neque alius quisquam solari moerentem poterit, ne tu quidem: nihil enim eiusmodi sibi dare quale amisit, ualebis. At si ad filium tuum ille educatur, statim ex aspectu ipso, atque habitu, itemque ex ipso habituculo demissum ora eriget, ac persuadet facile nihil extimare res humanas, cum oratione sua moeroris omnem nebulam fugabit & extergat. Tua uero ex domo lectum ille & quidem acerbiorum referet. Cum enim eam uiderit immunem, exortem malorum, omnibusque secundis successibus repletam, & eum qui hereditate potiturus sit, praese ferentem, tum uero magis aduretur, atque ad lectum acrius inflammabitur. At uero inde mansuetior, & quietior redibit, philosophiamque uicinior. Nam cum uiderit filium tuum tantas operant copias spreuisse, tantamque claritudinem & gloriam, minus dolebit sibi filium obisse. Qui enim morderi, aut angere poterit, nullo sibi ex liberis haerede supersite, cum hunc prospexerit illa omnia ingenti magnitudine animi spreuisse. Audiet illum praeterea facilius & gratius de philosophia uerba facientem, quod operibus ille fidem uerbis faciat, dictisque res ipsae adstipulentur. Tu si uel aperire os, atque hincere ausus fueris, eum moerore incredibili replebis: quippe qui alienis in malis philosophari pergis. At ille rebus ipsis erudiciens persuadet facile, nihil aliud quam soporem mortem esse: neque enim plurimos enumerabit patres perpessos eadem, sed seipsum ostendet diebus singulis in corpore mortem meditantem, ac se ad eam obeundam semper preparantem. Atque illum resurrectionis admonens, magna per suadendi uis, ita ab se dimittet maxima parte moeroris amputata: multoque amplius ualebunt huius uerba rebus ipsis asserta ad leuandum animi dolorem, quam contubernaliu, sodalium ac sequestrarium. Et istum quidem ita forsitan sanabit. Adducatur ad illum rursus alius, qui iugi ex morbo oculos amiserit: quis illius dolori medebit, quis ue melius curare eum poterit? Nempe enim iste certa ratione monstrabit: nihil mali illum esse passum, breui cellula inclusus, atque ad lucem aliam properans, praesentemque si illi comparetur, & breuem, & obtusam esse arbitrans: sicque admonebit eum casum & constantem, & fortiter perferre. Sed num tu male aliquibus affectis, ut philosophari uelint, persuadere poteris? Minime uero, quin etiam magis iritabis, atque perturbabis. Nancque tristitia nostra in proximorum secundis rebus

melius atque diligentius consueuimus inspicere. Tuus porro filius hos quoque facilius recreabit, & refouebit. Omitto precum suffragia longehis omnibus & grauiora, & maiora. Haec autem ideo omitto, quoniam ad te mihi nunc sermo est. Sin autem honorari cupis ex filio, nec ullis esse contemptui, par enim est his quoque te moueri, atque ea cupere: nescio quo pacto id uberius consequi possis, quam ut eum habeas filium, qui naturam excedat humanam, quique in toto terrarum orbe illustris & clarissimus habeatur, cumque sit tanta uirtute & potestate, neminem habeat inimicum. Nam si uestra hac potentia praeditus fuisset, habuisset quidem plurimos qui uererentur, uerum nec pauciores qui odissent: at hic illum omnes & iucunde, & cum uoluptate honorant. Si enim nonnulli humili loco nati, agrestiumque atque operariorum filij, cum ad hanc se philosophiam contulissent, adeo cunctis fuere uenerabiles, ut ne hi quidem qui in summis dignitatibus agebant, erubescerent proficisci ad illorum tuguria, & cum eis colloqui, mensaque participes fieri: quin ita fuere affecti, tanquam bonis maximis, id quod erat uerissimum, potiti fuissent: multo sane magis id facient, cum uiderint hunc illustrissimo ex genere, clarissimisque diuitijs, summa illa ex spe ad eam se uirtutem contulisse. Itaque quod tu maxime quereris ex his eum ad illa transisse, id in primis est quod illum maxime omnium & probatum, & spectatum facit, omnes ut in illum tueantur inducit, non plane quasi hominem, sed iam penitus ut angelum. Neque enim quae de alijs opinari solent, ea de filio quoque suspicabuntur tuo, quod ille scilicet uel honoris ambitione captus, uel pecunias desiderans, uel insignis ex humili fieri cupiens, hanc elegit uiam, huicque proposito se addixit. Que profecto uerba, etsi cum de alijs dicuntur, mendacia simul & iniqua sunt: in ipso tamen tuo nato, ne obscurae quidem suspicioni locum dare potuerunt. Et ne tu putas ista tantum contingere regibus pietatem colentibus, etiam si imperium transferatur, & imperatores infideles fiant, tum quoque nati tui uirtus illustris clarescet. Neque enim ut apud gentes, ita sit apud nos: neque principum edictis, & sententijs iniustus acquiescimus, neque eas sequimur: uerum sua cuique uirtus immota inuolabilisque perdurat, tuncque apparet maxime, cum maxime oppugnatur. Nam & is miles, qui in pace probatus fuerit, longe erit spectatior, si belli terror inrepuerit. Itaque & sub regibus gentilibus erit tibi aequus honor, imo uero maior quoque atque auctior. Nam qui filium tuum in pace uerentur, multo amplius id facient cum praesentem uiderint, summaque confidentia & constantia utentem, & plurima probitatis insignia praese ferentem. Vis ne illa etiam quae pertinent ad te, diligenter inquiramus? An id quoque superfluum uidetur? Is enim qui ceteris ita blandus & mitis est, ut querelae occasionem nulli praebet, multo magis patrem reueretur, atque in summo habebit honore, longeque amplius fouebit ac tuebitur obsequio, quam nunc. Atqui si in summo

fuisse magistratu, incertum est an ipsum quoque patrem contemptui habiturus esset: nunc uero eam elegit uitam, per quam cum rege ipso sit illustrior & clarior, cunctorum tamen uita humilitate & officio superare perseveret: quippe eiusmodi apud nos obtinet philosophia, quae ea quae uidentur contraria, celsitudinem & humilitatem in unam animam cogat. Et tum quidem quippe pecuniarum cupidus, tuum etiam fortassis optasset occubitum: nunc uero ut quam longissima tibi uita prorogetur orat, ut ex hoc etiam coronis clarioribus donetur. Non enim exigua merces eis proposita est, qui parentes honorauerint, cum eos ex legis instituto uereri iubeamur ut dominos, uerbisque simul & operibus colere, dum tamen in nullo pietas ac religio laedatur. Quid enim tale, inquit, illi reddes, quale ipse tibi? Considera denique quam sit rationi consentaneum, eum qui in ceteris ad summum uirtutis uerticem prouectus sit, id officium quoque summa intentione seruat. Nam etsi moriendum sibi fuerit pro tuo capite, non abnuet, non recusabit: quippe qui non tantum naturaliter lege colit, obseruat, honorat: uerum multo magis, ut dei iussis obtemperet, propter quem cuncta simul penitus despexit & reliquit. Cum igitur ille nunc probator sit, & opulentior, potentior & liberalior: cumque hac tanta magnitudine animi seruus sit longe amplius, quam fuerit prius, cuius rei gratia quereris? quid ingemiscis? An quia quotidie non metuis, ne forte in bello moriatur, quod nunquam offensurus est regis animi quia comilitonum inuidia non patet? Nonne & haec, & his plura etiam probatis filijs metuunt patres? Ut enim qui infantem puerum in sublimi aliquo loco statuerint, ne tandem decidat, metuerent coguntur: ita & hi qui filios ad excelsum aliquem dignitatis gradum prouehendos curant, illis omnia timere solent. At habet aliquam uoluptatem baltheus, & paludamentum, & praecoris uox. Et ista tandem quot dierum spatio tenduntur? Num triginta, aut centum, aut bis etiam totidem? Quid postea? Nonne transferunt illa omnia ut fumus, ut somnium, ut umbra, ut fabula? At nunc illi usque in finem honor iste permanet, imo uero post mortem quoque, & quidem tunc multo cumulatior: atque hunc honorem, hoc imperium, nemo unquam ab illo poterit auferre: quippe cum ista non ille ab homine acceperit, uerum a uirtute ipsa. Sed enim tu illum malles pretiosa amictum ueste procedentem, insignique uestum equo, clientum stipatum multitudinem, parasitos parentisque nutriendum uidere. Cuius tandem rei gratia id uelles? Num ut illi uoluptatem aliquam ex his omnibus parares? At qui audis illum dicentem, ne nobis fortasse minus fidem habeas, tanto se uitam istam ea quam degunt, qui in delicijs uiuunt, qui formosis meretricibus utuntur, qui se musica, parasitis, assentatoribus, omnique id genus lasciuiae addixerunt, iucundior ac dulcior existimare, ut malit millies emori, quam ijs obtemperare, qui iubent hac illum omnia uoluptate ad illam se conferre. Quid ad

Chryf.

haec diciturus es? Num ignoras quantum uoluptatis, quid iucunditatis ea uita pariat, quae a strepitu negotiorum remota penitus quietem agit? Fortasse nec ullus id hominum nouit, quippe qui eam uitam nunquam perfecte gustauit. Cum itaque nec claritudo desit, atque haec quae sibi misceri uix possunt, securitas & gloria in unum coeant: quid hac uita praestabilius dici aut fingi potest? Dices, quid tu ista mihi ingeris, qui sum a philosophia remotissimus? Cur ergo natum tuum quoque ad eam propius accedere non linis? Satis sit isto te in modo affectum esse. Nonne summum esse detrimentum arbitraris, quando ad extremam prouecti senectutem, ut qui in priori aetate nihil boni, nihil emolumentum fueritis lucrati, molestissime eam aetatem fertis? At ideo, inquit, eam moleste ferimus, quod magna nobis contulit iuuentus commoda. Quenam magna? Da senem, qui magna ista commoda habeat. Si enim illa habuisset, perseverassent utique cum illo, nec modo ut his orbatus atque destitutus, ita lamentaretur: sin uero illa abuolauerunt, & marcida euauerunt, quoniam modo fuerunt magna quae sic cito extincta sunt? Atqui filius tuus nunquam prorsus id patietur: sed si ad longissimam quoque senectutem sibi protendantur anni, non illum uidebis indignantem, aut iniquo animo ferentem, ut uos facitis: uerum gaudentem, gestientem, exultantem, triumphantem. Tunc enim bona sua uigent amplius, & florēt. Vestra autem diuitiae, etsi bona habeant innumera, in primo statim aetatis flore facient illa contractiora. Non autem ista ita faciunt, sed usque ad senectutem durant, excedentesque uita comitantur: idcirco uos cum tantam diuitiarum copiam preparatam in senectute habeatis, plurimamque uobis & deliciarum & gloriae occasiones suppetant, irascimini & indigne fertis, quod aetas non sufficiat, ut eis frui ualeatis: idcirco mortem quoque perhorrescitis, uosque tunc potissimum miserabiliores omnibus esse confitemini, cum maxime floretis. Contra, ille tunc insigni requie fruetur cum senuerit, quippe qui ad portum uenire perperat, habetque eam iuuentutem quae uiget semper ac uiuet, nullamque metuit senectutis occasum. Verum enim tu filium tuum eis delicijs, eisque haurientibus uoluptatibus instare uoluisses, quarum illum millies poenituisset, cum ad senectutem peruenisset. Sed ab eiusmodi delicijs ipsos quoque inimicos nostros liberet deus. Verum ego quid senectutem memoro, quando qui dem die uno uoluptas illa omnis extinguitur? imo ne die quidem integra illa perdurat: sed breuissimo temporis momento. Quid enim est uoluptas? Nonne uetri se dedere, cibosque delicatos parare, et speciosis mulieribus congregari, porcorum instar se in coeno uoluantium? Sed ista post uidebimus. Interim uoluptatem ipsam quae sit indagemus, atque uideamus, si non plane leuissima simul & uilissima sit, atque illam, si placet, primum inspiciamus, quae delicijs omnes uidetur sua dulcedine longe antecedere. Dic oro, illius tempus, quantumque nos illa continere possit: profecto partem temporis adeo

tom. 5

Hh 2 breuem

breuem, ut ne plenè quidem qualis sit uideri possit. Nam simul ac quisq; impletus fuerit, uoluptatem etiam omnem extinxit. Atq; antequam illa impleat, fluenti unda citius pertransiens, ad ipsas fauces deficit & euanescit, nec tandiu durare potest, dum cibus ad interiora descendat: simul enim atq; linguam pertransiit, uim etiam omnem amisit. Omitto mala illa, & incommoda, quae solent ex eiusmodi delicijs gigni, quantum illè rixarum, quantumq; tumultum excitent. Non modò autem iucundior & lactior est, qui eas delicias spernit, quam is qui saturitate distenditur: uerum leuior quoq; facilior, gratior. Somnus etià sanitatis in uiscere moderato, inquit. Quid me dicere necesse est morbos, mœrores, clades, inanesq; sumptus: quae controuersiae, quae lites, quae insidiae, quae ex hisce cōmercijs odia, rixeq; pullulant: At habet quiddam dulcedinis ac suauitatis meretricibus mulieribus congruere. Et quae potest esse uoluptas in tanta turpitudine? Sed hæc interim indagare omittamus, nec armatorum pugnas prosequamur, nec bella inter se riualem, nec accusationes & crimina: uerum sit aliquis qui licèter, summaq; cū libertate, obscena illa libidine fruatur, neq; riualem ullum habeat, nec à speciosa illa muliere contemnatur: pecuniarū præterea tanta illi sit copia, ut eas ueluti ex manatibus fontibus hauriat, & largissime impendat, quanquam impossibile est hæc omnia simul conuenire. Ceterum ei qui riualem habiturus est, omne patrimonium ex hauriendum erit, ut alios omnes largitate munerum superet: rursusq; qui noluerit ad extremam inopiam deduci, is demum à meretrice spernetur abijciatur, respuetur. Ceterū ut concedamus nihil horū fore impedimēto, quo minus sibi omnia superfluant, atq; ex sententia proveniant: quam tu tandem nobis uoluptatem hic potes ostendere? Num in ipso congressus tempore appareat? At quisq; simul ac impleuit coitus rem, uoluptatem etiam extinxit omnem: qui autem adhuc in congressu est, nō sane in uoluptate agit, uerum in tu multu, & perurbatione ingenti, in ardentibus aculeis, in insanā, in cōcussione & feruore uehementi. Atqui non eiusmodi nostra uoluptas est. Absit id penitus, uerum & quietum semper animum ab omni perturbatione seruat, & metū nullum, aut cōcussionē inducit, sed purissimā quandam præstat integerrimamq; lætitiā, eamq; gloriosissimā, & quae sine nullo concludi possit: loq; illa uehementior, quam uestra, & potentior est. Atq; id ostēdere quatenus nostra sit quam uestra iucundior, securior, gratior, difficile non est. Vestram enim uoluptatem metus comprimere ac fugare potest. Nam si rex mittat, qui minet mortem, complures ita affectos ea uoluptas deferet: eis uero qui nostra ista uoluptate potiunt, si qui millies mortem inferat, non modo non persuadent ut eam negligant, uerum irridebitur magis: a deo nostra gratior, & dulcior, & uiolentior quam uestra est, prorsusq; nulla est utriusq; cōparatio. Ne igitur inuideas filio, cū à fluxis bonis, & quæ

ne sunt quidem, ad ea quæ & sunt & inæternum perseverant, confert: neq; lugeas eum qui beatissimus meretur dici: sed eum luge, qui non eiusmodi est, quiq; in præsentī uita, tanquam in concitatissimo circumferetur Euripo. Atq; ut iam ad summam ueniamus: tu enim etsi gentilis at infidelis es, nostram tamen hanc perorationem suscipies. Audisti profecto Cocytos, & Pyriphlegethontas fluuios, & Stygis undam, & Tartarum tanto inferiorem terra, quantum hæc ipsa distat à cœlo, plurimosq; suppliciorū modos. Etsi enim hæc illi explicare, prout erant, nō potuerunt, quippe gentiles & cogitationibus proprijs insincti, nostraq; longius odorati, futuri tamē iudicij umbrā quandam atq; imaginem expresserunt. Deniq; inuenies & poetas, & philosophos, & oratores, atq; omne scriptorum genus de dogmatibus huiusmodi philosophantes. Audis enim & Elysiū campum, & beatorū insulas, & prata uirentia, & myrtos, & auram tenuem, odoremq; suauissimū cuncta replentem, & choros ibi commorantes, amictos stola cādida tripudiātes, atq; hymnos quosdā cōcinētes, prorsusq; post uite excessum, et malis & bonis repositam pro meritis mercedē. Quoniam ergo tu tandē in statu animi eos, siue bonos siue malos uiuere existimas, qui iugiter eiusmodi secum cogitationes uersant: Nōne alij quidem, etsi præsens eis uita per cuncta blandiatur, degantq; aliās sine mœrore, summaq; cum uoluptate, quasi quodam conscientie flagello semper impelluntur, & exagitantur, atq; perterrentur, furiarum tēdis ardentibus, futurorumq; malorum expectatione cruciantur: boni uero etsi malis innumeris uexentur, iuxta Pindarum, spem habent, qua recreentur, quæ mala præsentia se nec sentire sinit. Itaq; in hoc quoq; maior uoluptas nostra, q; uestra est. Multo em̄ profecto melius, multoq; præstantius est, à temporalibus & momentaneis laboribus incipere, atque in infinitam requiem desinere, quam his, quæ uidentur esse iucundissima, breuiter gustatis, in summa & grauissima incommoda decidere. Cum igitur id concessum sit, hic etiam uitam illam uirtuti deditam esse iucundissimam: non id quod initio dixi faciendum est, acq; eos miserandum, qui in talibus tantisq; bonis lachrymantur & gemunt. Non enim lamentationibus dignus est filius tuus, uerum plausibus coronisq; clarissimis, qui ex tantis mundanorum fluctuum motibus, ad tranquillissimam uitam, portumq; serenissimum se recepit. At exprobrant tibi patres plurimi filios habētes seculo ad dictos, teq; digito denotant, ac sibi inuicem ostendunt alij cum uident, atq; irrident alij. Cur non tu eos magis & irrides, & miseraris? Neq; em̄ id intuendum est, an irrideant & obiurgent nos, sed an recte & iuste id faciant. Quod si digni fuerimus qui irrideamur, etiam si non illi rideant, nos tamen lugere merito debemus. sin uero id iniuste & inique faciant, etiam si omnes rideant, nos tamen beatos esse sentiamus: illorū uicem doleamus, quippe qui cunctis infeliciores sunt, & nihilo infanis

infanis meliores. Infanorum enim est, & eiusmodi morbo laborantium, eum qui plurimis & coronis & laudibus sit dignus irridere. Dic enim oro, si quod filius tuus, saltatorum insanā, uel auriagarum se omnino addixisset, inde te laudarent atq; admirarentur uniuersi, beatissimumq; esse faterentur: nōne irrisionem hanc, & quidem mordacem esse existimares? Quid illud? Si quod strenum aliquid, ac forte, dignumq; laudibus egisset, propterea te omnes irriderent, pbrisq; respergerent: nōne illos amentes, infanos, furiososq; proclamares? Atqui hoc nunc quoq; faciamus, neq; opinioni multitudinis acquiescamus: uerū diligentissimo rationis examini de filio tuo ferendam sententiam permittamus: uidebis profecto ridiculos istos homines uilissimorū potius micipiorum, q; liberorū parētes esse filiorum, si filio tuo illi cōparati fuerint. Verum enim uero tu nec dum ista conspiciari, aut pendere uales: cum uero te modicum collegeris atq; requieueris, filiusq; tuus plurima de se uirtutis documenta dederit, non iam tibi uerbis opus erit: & ipse enim hæc atq; his plura etiam ad alios loqueris. Quæ sane ego omnia nō tibi sine certa ratione prænuccio, sed loquor quæ expertus sum. Amico em̄ quodā & sodali usus sum, qui patrē habebat infidelem, diuitem, spectatum, & undecunq; clarissimum. Is primum quidem concitauit principes, & intentaui carcerem, parauit uinacula, ipsumq; omnibus exutum, & necessarijs etiam alimentis indigentē, in alienū dimisit solum, hac illum arte sibi acquieturum putans, atq; ad seculi latiores uias rediturum: postquam uero illum in nullo sibi cedere peruidit, neq; penitus moueri loco, uictus tandē manus dedit, & palinodiam cecinit: nunc in honore habet filium, illumq; amplius q; si pater esset, colit, obseruat, reueretur. Cumq; plures alios habeat liberos, spectatos in seculo uiros, eos ne dignos quidem, qui serui eius sint, arbitratur, atque ex eo ipso filio longe clarissimus est. Hæc eadem in tuo nato etiam perspiciemus, atque me uera prosecutum ex rebus ipsis ad discēs diligenter: id circo ipse quoq; iam loquendi finē faciam, id tantum orans atq; obsecrans, ut annum unum expectes, aut minus etiā. Neq; enim ea quæ apud nos in studio est uirtus, multis diebus ut perficiatur opus habet, quippe quæ diuina gratia germinat, & mature ad frugem peruenit. Inspiciesq; ista omnia quæ dicta sunt, rebus ipsis impleta. Nec modo facta laudabis, uerum ipse quoq; si te parum colligere uolueris, citius ipsius æmulus atque imitator eris, ducem & magistrum habens uirtutis atq; probitatis filium.

LIBER TERTIVS AD PATREM fidelem.

Ge, iam fidelem quoq; patrem doceamus, quam illi nō expediat, utq; integrū non sit eos oppugnare, qui filium suum, ut dei monita & consilia implere pergat, hortant, Quam Chryl.

quam periculum est, ne iste quoque sermo superfluo à nobis instituat, contraq; ac superiori libro dixeramus, contingat. Tunc enim diximus, per legem certaminis nostri nos aduersus gentilem dimicare non cogi, eosq; tantum qui interius sunt iudicare Apostolum iubere, omniq; aduersus eos, qui foris sunt, pugna immunes esse ac liberos sinere. Nunc autem, ut mihi quidem uideatur, ne istis quidem dimicationibus sumus obnoxij. Nam si priore libro Christiano de his uerba facere oportere turpe esse uidebatur, multo id magis nunc. Quis enim non erubescet, is qui fidelis est, si de his admoneri opus habeat, in quibus ne infidelis quidē quicq; nobis contradicere aut reluctari possit? Quid igitur? Tacebimusne propterea, nihilq; loquemur? Minime uero. Nam si quidem esset aliquis, qui in futurum sponsor & fideiussor accederet, nobisq; perspicuum, & plane manifestum faceret, fore posthac neminē qui eiusmodi facinora auderet: nos quoq; ipsi quietē ageremus, eisq; qui preterissent, silentio nostro ut latere possent, concederemus. Quoniam uero ne minem eiusmodi tenemus idoneū fideiussorem, necessaria penitus uidetur uerborum admonitio. Si enim aliquos inueniret hoc morbo laborantes operabitur profecto quod suum est: sin uero nemo in hanc malam ualetudinem incidit, actū est ut uolumus, & uehementer optamus. Quippe & medici etiam posteaq; infirmis medicamenta parauerint, maxime cupiunt nihil eis opus esse languenti: itaq; & nos optamus quidem uotis omnibus, neminem esse ex fratribus nostris, cui ista admonitione opus sit: sin uero, quod tamen absit, fuerint aliqui eiusmodi, uel secundum nauigationis remediū non illos effugiat. Fingamus ergo iam fidelem quoque eius modi esse, cuius infidelis fuerat, eiq; per cuncta simillimum, præterquam in cultu dei & religione. Lamētur & lugeat similiter, prouoluatur omnium pedibus, præterdat canos, & senectutem, & solitudinem, cunctaq; illa prosequatur, quæ gentilis dixerat, & quantum uult iracundiæ iudicibus moueat: quanquam in hoc aduersus istum certamine iudicium iam hominibus permittendū non est. Audiuit enim profecto quæcunq; summi apud nos uiri, diuino spiritu repleti, de terribili horrendoq; iudicio, quod post huius excessum uitæ sequitur, philosophati sunt. Atq; ante omnia admonēdus est dei illius, ac perniciosissimi fluminis in morem decurrentis ignis, eiusq; flammæ quæ nunquam extinguitur, cum solis tollentur radij, lunæq; splendor occultabitur, cum stellis decidentibus cœlisq; conuolutis uirtutes commouebuntur, cum undique cōcussa, & liquefcēte humo, terribilis alternusq; sonitus tubarum concrepabit: cum percurrentibus orbem uniuersum angelis, assistentibusq; regi milibus, & milibus milium ministrantibus, ad uenientibusq; cum ipso iudice ad eius obsequiū paratis exercitibus, ante castra ipsa cœleste signum elucebit: cum solū parabitur, & aperientur libri maiestatisq; illa reuelabitur inaccessa, atq; tom. 5 Hh 3 ineffabi

ineffabilis: cum vox illa iudicantis audietur horribilis & metuenda, alios quidem in ignem paratum diabolo & angelis eius irae praecipietis; alios uero post ingentem illam exercitationem, uirginitatisque labores ipsius thalami ianuam arcantis, ministrorumque alij zizania colligere, atque in fornacem immittere iubentis: alij item alios nonnullos compositos, uinculosque post terga manus in exteriores tenebras abducere, atque horridis dentium stridori addicere: cum hunc quod impudice tantum aspexerit, illum quod intempestiuo se risu dederit, alium quod maledixerit duntaxat, uehementissima atque grauissima animaduersione plectet. Nam quod istos quoque poena acerbissima maneat, ipsum iudicem audias licet, qui & haec, & eiusmodi supplicia intendat. Ad hunc nobis iudicem profusus eundem est, atque diem illum metuum in quo nuda & patefacta erunt omnia, non tantum opera & uerba, uerum ipsa quoque cogitationes & intentiones animi. Nam eorum quoque delictorum, quae uidentur esse leuia & nulla, terribiles tunc poenas expendemus. Adeo iudex ipse parit, & eadem ferere diligentia & nostram, & proximorum nostrorum salutem requirit a nobis: idcirco Paulus quoque semper & ubique monet singulos, non quae sua sunt quaerere, sed quae proximorum: ideo in Corinthios uehementer inuehitur, quod nullam prouidentiam, nullamque curam habuerat eius qui in grauissimum crimen fornicationis inciderat, sed magis eius uulnus tumidum obduratumque contempserat. Galatis quoque eadem scribens aiebat: Fratres, & si praecipuus fuerit homo in aliquo delicto, uos qui spirituales estis, eius modi corrigite. Thessalonicensibus item eadem monita aiebat, dicens: Ita quoque exhortamini inuicem sicut & facitis. Itemque: Corripite indisciplinatos; consolamini pusillanimes, sustinete infirmos. Ne quis enim diceret, quid mea interest, etiam aliorum curae salutem: Qui perit, pereat: & qui seruat, seruetur: nihil horum pertinet ad me, mei tantum ipsius curam habere mihi imperatum est. Ne quis, inquam, ista diceret, immanem hanc, & prorsus inhumanam cogitationem iugulans, legibus istis illam sepsit & circumdedit, quibus plurima iuberet nostrorum commodorum negligere, ut proximorum salutem consuleremus, atque omnibus in locis uita eandem diligentiam habendam definiuit. Romanis quoque cum scriberet ingentem illis curam huiusmodi procuratoris imposuit, multumque in ea parte uoluit esse sollicitos, fortes inbecillibus esse admonens. Sed ista in eo loco hortantis atque consulentis uoce magis quam imperantis auctoritate mandauit: alio uero in loco summa cum uehementia auditorum animos perterruit, eos qui fratrum salutem negligenter in ipsum Christum peccare assueuerant, deique edificium diruere. Quae quidem omnia, non ut a se inuenta assererat, uerum a magistro didicerat. Namque unigenitus dei filius docere nos cupiens, quam istud debitum necessarium sit, utque hi qui illud reddere negligunt,

Gal. 6

1. Thess. 5

Rom. 15

sumnis afficiantur incommodis, aiebat: Quicumque scandalizauerit unum ex pusillis istis, expedit ei, ut suspendatur mola asinaria circa collum eius, & demergatur in profundum maris. Atque is qui talentum attulerat, non quod aliquid ex suis contempserat, sed quod proximi salutem neglexerat, & increpitus & supplicio affectus est: itaque etsi uitam omnem nostram diligentissime compositam & instructam egerimus, hac non uitata negligentia, nihil consequemur emolumentum, cum ea talis ac tanta sit, quae sola in gehena profunda possit immergere. Si enim is, qui proximum in eis rebus quae ad corpus pertinent, adiuuare noluerit, nulla ratione excusari poterit: uerum etsi uirginitatem ille seruauerit, extra sponsi thalami prouicietur: is qui quod multo maius est omiserit, (quippe longe maximum est animarum gubernatio & regimen) cur non mala omnia perpeti merito dignissimus existimetur? Homini enim non ut sibi tantum prodesse creauit deus, sed ut multis. Idcirco Paulus quoque fideles homines luminaria appellat, ex ipsa appellatione manifestans, oportere fideles ceteris quoque usui esse. Luminare quippe quoadiu seipsum tantummodo illuminat, luminare profecto non est. Quocirca gentilibus quoque ipsis deteriores esse ait, qui proximorum salutem negligenter, sic dicens: Si quis autem suorum, & maxime domesticorum prouidentiam non gerit, fidem abnegauit, & est infideli deterior. Quid enim hoc loco prouidentiae nomine significari putas? An fortassis necessarium largitionem? Equidem reor ipsum hoc nomine curam animae significare uoluisse, sin uero tu contentiose sensum tuum asserere malueris, sic quoque sententia mea firmior ac ualidior manebit. Nam si de corpore haec dixit, eumque qui uilem hunc & quotidianum cibum non praebet, tantis cruciatibus addidit, gentilibusque deterior esse ait: quo nam tandem in loco statuemus eum, qui id, quod longe maius & dignius est, magisque necessarium, contemnit? Age itaque colligamus peccati nostri magnitudinem, ac paulatim ascendentes ostendamus, quantum peccata omnia exuperat proximorum contemptus & neglectio, utque ad summum malignitatis uerticem euadit. Est igitur primus malitiae & iniquitatis gradus, amicos aspernari, quin ut ad inferiora sermo non reducamus: nescio enim quo pacto id me penitus effugerat: prior illa lex Iudaeis tradita, ne iumenta quidem inimicorum despici permittit: sed siue illa deciderint, simul erigere: siue oberrauerint, reducere iubet. Est itaque primus malitiae & crudelitatis gradus ab infimis ascendendo iumenta & pecora inimicorum & errantia, uel lapsa negligere. Secundus illo superior, inimicos ipsos negligentius curare. Quanto enim homo mutis animantibus ad honorem praestat, tanto peccatum istud maius quam illud est. Tertius deinceps, fratres aspernari, si fuerint ignoti. Quartus familiares quoque despiciere. Quintus, cum non solum corpore, uerum anima quoque fratrum pereunte desidemus. Sextus, si non familiaribus modo, uerum ipsis quoque liberis nostris percuntibus

Matth. 18

Exod. 23 Deut. 22

pereuntibus negligimus, Septimus, cum nec alios quibus illi cure esse possint prouidemus. Octauus, cum & eos, qui id a se ipsis facere instituunt, arceamus atque prohibemus. Nonus, cum non tantum illos prohibemus, uerum oppugnamus quoque. Itaque si primus & secundus, & tertius eiusce facinoris gradus tanto supplicio afficiendus est: quantos illemeretur ignes, qui cunctos eos gradus ascendit? Quod profecto modo uos facitis, qui non unum illum a primo gradum transcendistis: quinimo si quis eum non tantum nonum, uerum & decimum & undecimum dixerit, profecto non peccabit. Cur id? Quia non natura solum id peccatum multo maius est, uerum et ipsa quoque ratione temporis durius multo & grauius sit. Quid ita? Quia eadem modo peccantibus nobis, quae uetus lex damnat, non eadem supplicia debentur: uerum tanto acerbiora & diriora, quanto maiori gratia potiti, excellentiorisque doctrinae participes effecti, maioribus item honoribus affecti sumus. Cum igitur & natura, & tempore scelus hoc adeo immane sit & uehemens, considera iam quatas flammis, quantosque cruciatus in eorum capita, qui id perpetrare non metuunt, exaggerabit: uerum ne sine certa ratione computando haec dixisse uidear, ex re ipsa documenta afferam, ut sciat, quia etsi uitam nostram omnem summa cum diligentia & cura disponamus, extrema animaduersione puniemur, si liberorum salutem neglexerimus. Rem autem uobis enarrabo, non a me ipso inuenta, sed in diuinis literis tradita. Sacerdos quidam apud Iudaeos fuit uir in primis moderatus atque mansuetus, Heli nomine: huic duo cum essent liberi, uideretque illos uirtus deditos, non corripuit, aut coarctauit: siue, ut uerius loquar, corripuit illos quidem, & cohibuit, uerum non omni cum studio & uehementia id fecit: horum haec autem fuisse crimina, uetris ingluuies, & fornicatio. Edebant enim, inquit, antequam sanctificarentur sacrae carnes, priusquam offerretur deo sacrificium. Quibus compertis pater non illos poena affectis, ceterum uerbis tantum castigare, lenique admonitione ab hac eos peruersitate reuocare conatus est, atque huiuscemodi uerba iugiter ad illos loquebatur: Nolite filij, nolite sic facere, non enim bona fama est, quam ego audio de uobis, ut faciat populum non seruire domino. Si delinquens peccauerit uir in uirum, orabunt pro illo dominum: sin autem domino peccauerit uir, quis pro illo orabit? Et certe plena sunt grauitatis, reuerentiae, ac ponderis haec uerba: & quae recuperare, atque ad statum uitae melioris reuocare possent eum qui penitus excors & amens non esset. Quippe sceleris immanitatem indicant, & quam sit metuumendum & cauendum admonent, & quae illud poena subsequeretur ostendunt, grauissima scilicet & intolerabilis. Verum quia non omnia quae fuerant agenda, ut ea reseruetur uitia, molitus est, & ipse cum illis una perijt. Namque & minas ille addere debuerat, & a suo eos conspectu amouere atque abdicare etiam & uerbis afficere, multoque illis grauius & durius instare. Quia igitur nihil horum e-

1. Reg. 1

git, uerborumque tantum monitis contentus fuit, & illis & sibi ipsi deum aduersum, infestumque constituit. Cumque improbe & intempestiue filijs parceret, & suam simul & illorum salutem perdidit. Audi denique quid ad discipulum de magistro locutus sit deus: quippe & discipulo, & prophetae alteri, & cunctis penitus eius clades reuelare & loqui, quam illi maluit, adeo illum auerfabatur atque oderat. Quid ergo inquit Samuel? Nouerat quod maledicerent filij eius deo, & non corripiebat eos: certe corripuerat, sed hanc deus pro correptione non suscipit adeo illum quod uehementia & inuentione caruisset reprehendit. Itaque etsi prouidentiam habeamus filiorum, non autem quantum necesse id faciamus: profecto non ea prouidentia dicenda est, sicut nec fuit illa correctio Heli. Cum uero crimen persecutus fuisset, tum demum ingenti cum iracundia cruciatum adiecit: Iurauit enim, inquit, domui Heli, si peccatum istud de domo Heli expiabitur, siue incenso, siue sacrificijs usque in aeternum. Vidisti ne ingentem indignationem, cruciatumque uehementissimum, & omnino spe uenig exclusum? Prorsus, inquit, illud perire necesse esse, nec ipsum modo uel eius filios, uerum cum illo domum quoque uniuersam, nullumque medicamentum erit, quo uulnus istud curare possit: quam seni illi praeter filiorum neglectiorem, nihil quod crimini daret, habuit deus. Erat enim admirandus in ceteris, eiusque philosophiam omnem, cum ex alijs locis intueri licet, tum ex ipsa quoque calamitate casuum suorum. Primum enim cum ista omnia audisset, seque ad supremum cruciatum peruenisse conspiceret, non acerbe, non grauius, non indignanter tulit. Non dixit quidnam istud esse: ut fecissent plurimum: num enim ego dominus sum aliorum uoluntatis? Peccatorum meorum poenas persoluere habeo. Filij aetatem habent, ipsique soli merentur cruciari. Nihil omnino horum dixit, ne cogitauit quidem: ceterum ut seruus fidelis & gratus, & qui unum tantum sibi obseruandum nouit, ut quaeque dominus suus ei intulerit, aequanimiter & facilliter ferat, quantumlibet illa tristitia & acerba sint, ita plenissima philosophiae uerba adiecit: Dominus, inquit, ipse: quod gratum est in conspectu suo faciat. Non solum autem ex loco isto, uerum ex alio quoque uirtus eius animaduerti potest: nam cum bello finitimum lacefferentur Iudaei, profectusque ad illum quidam belli clades enunciasset, utque turpiter & miserabiliter illius liberi in eadem dimicatione corruissent, haec tunc quidem agebat quietem: uerum cum ille tantae huic cladi arcam dei direptam ab hostibus fuisse adiecisset, tum uero praemoxoris magnitudine obtenebratus senior, cecidit de sella retro iuxta ianuam, & contritum est dorsum eius. Senex enim erat & grandaeuus, & honorabilis, & ipse iudicauit Israel uiginti annis: quae sine querela genus Hebraeorum rexerat, qui eis temporibus conuersatus est, quae non magnam uitae diligentiam requirebant, nihil excusare potuit, quo minus quae illi cura non fuerat & diligentissima, & uehementis salutis liberorum, & misere &

1. Reg. 4

infeliciter periret; contemptusque illius scelus instar A
 fluctus tetrici & ingentis, uirtutes eius cunctas tran-
 siliuit, uniuersaque recte facta sua magnitudine ope-
 ruit: quae tandem nos animaduersione puniuntur,
 qui & eo tempore nati sumus, quo longe maior a
 nobis philosophiae fructus postulat, & senis hu-
 ius uirtute non parum inferiores sumus: quippe
 qui non tantum ipsi liberos nostros non modera-
 mur, neque ad uirtutem dirigimus: uerum eos quoque
 qui id facere uoluerint, & insidiosis appetimus, &
 hostium uice oppugnamus, barbarisque omnibus
 immaniores erga natos nostros sumus: Illorum
 enim atrocitas & feritas usque ad seruitium dunta-
 xat, & captiuitatem, & uastitatem patriae, corpori-
 sique incommoda, & mala sequitur: uos autem ipsum
 animam in seruitutem abducitis, & ueluti captiuum
 quendam uincientes, ita demum nequissimis & fe-
 rocissimis daemonibus traditis, eorumque libidini-
 bus & ludibrijs exponitis: cum enim neque ipsi alii
 quid quod ad spiritum pertineat monetis, neque alios
 id facere permittitis, nihil profecto agitis:
 nec id mihi modo aliquis obijciat, quod plerique
 circa filiorum curam longe, quam Heli negligentiores,
 nihil tale perpeffi sunt, quale Heli. Multi enim sepe
 numero multa ob id facinus acerbiora passi sunt,
 & diriora. Nam unde ergo acerba & intempe-
 rae mortes, unde morbi perpetui, atque grauissimi
 plerumque nobis, liberis nostris inferuntur? Unde da-
 mnis et incommodis afficimur? Unde casus uarios,
 unde calamitates, unde mala innumera quotidie per-
 petimur? Nonne quod filios nostros malos aspici-
 mus, & eos emendare negligimus? Atque quae ista in-
 uanis coniectura non sit, satis quidem senis huius casus
 & euentus confirmare nos poterat: ceterum ego di-
 ctum ex nostris cuiusdam sapientis uiri de hac re lo-
 quar. Cum enim is de filijs differeret, ita ferè inquit:
 Ne letetis in filijs impijs, & nisi fuerit in illis dei ti-
 mor, ne confidas illorum uitae: ingemiscet enim in-
 tempestiuo luctu, & confestim illorum scies consum-
 mationem. Plurimi igitur, ut dixi, eiusmodi multa
 perpeffi sunt. Sin uero aliqui effugere fortasse ui-
 si sunt, isti non in fine penitus, sed in capitis sui ma-
 lum effugerunt: acerbiores enim ac longe diriores
 cum excesserint e uita, poenas luent. Cur autem,
 iniquies, non hic potissimum omnes qui sunt eiusmodi,
 supplicijs afficiuntur? Quia profecto deus diem D
 statuit, in qua iudicaturus est orbem uniuersum,
 haec autem dies nondum adest. Praeterea si istud fie-
 ret, iam diu absumptum defecisset, ac praereptum
 fuisset omne mortalium genus. Ceterum uti ne istud
 contingat, ne plurimi ex dilatioe ac tarditate iudicij
 pigriores fiant, assumit quosdam interim deus
 peccatis obnoxios, eosque hic poenis excrucians,
 per illos admonet reliquos, quamnam ipsos, quan-
 taque supplicia maneant: utque addiscant, quod et si
 hac in uita nulla animaduersione plectantur, post
 eius tamen excessum punientur, & quidem longe
 grauius ac durius. Neque enim quod prophetae nunc
 non mittit deus, per quos poenam peccantibus de-
 nunciet, idcirco desides esse & stolidi debemus.
 Non enim prophetarum hoc tempus est, imò uero eos

nunc quoque mittere non desinit. Unde autem id no-
 bis constat? Habent, inquit, Moyses et prophetae. Lm. 15
 Ea quippe quae ad illius temporis uiros dicta sunt,
 ad nos quoque dici similiter manifestum est: nec mo-
 do Heli, sed omnibus prorsus eadem peccantibus,
 per illum perque illius clades intentas loquitur deus.
 Nec enim personas accipit, ut qui minora peccan-
 tem cum domo tota funditus euerit & deleuit, is
 eos qui longe maiora & grauiora deliquerint, im-
 punes esse permittat. Nec id quidem dicere possu-
 mus, quod non illi summa sit huius rei ratio & cura:
 summum enim optime educandorum liberorum
 studium inducit, adeoque ingens eius rei desiderium
 naturae praeterea inseruit, ut ueluti necessitatem
 quandam inuitabilem prouidentiae & curae ha-
 bendae filiorum parentibus constituisse uideatur. B
 Leges item postmodum intulit, de cura pro liberis
 gerenda. Nam cum dies festos agi statueret, filijs
 suis eiusce celebrationis rationes et causas ut ape-
 rirer, imperauit. Denique cum de Pascha loqueretur,
 adiecit: Et annuntiabis filio tuo in die illa di-
 ces: Idcirco fecit deus mihi haec, cum exire de Ae-
 gypto. Quod itidem facit in eius legibus, quas de
 sacrificijs tulit. Cum enim de primogenitis precepta edi-
 disse, rursus adiecit: si post haec interrogauerit te
 filius tuus, dicēs: Quid hoc est? dices ad eum: Quia
 in manu ualida eduxit nos dominus de Aegypto
 ex iugo seruitutis. Cum uero obduraret Pharaon,
 nec dimitteret nos, occidit omne primogenitum
 in terra Aegypti, a primogenitis hominum usque ad
 primogenita iumentorum: idcirco ego immolo do-
 mino omne masculinum adaperiens uulua. Atque
 per omnia ut illos ad dei notitiam adducant, mone-
 re & iubet. Sed & ipsis quoque filijs plurima de
 his, qui se genuerunt officiosissime tractandis im-
 perat, eos quidem qui parentes fouerint, atque om-
 nibus beneuolentiae officijs profecti fuerint ho-
 norans: reliquos uero, quicquid fuerint ingrati, sup-
 plicijs afficiens. Haec autem rursus ratione chario-
 res illos ac iucundiores parentibus facit. Nam si
 qui cuiusquam nos constitueret dominos, honore
 isto summam nobis necessitatem uideretur impo-
 nere ne illum negligere: & si enim nihil aliud,
 certe uel id nos exorare posset, quod illius omnia
 nostris in manibus constituta essent, nec ita nobis
 crediti salutem facile proderet sustineremus: Cum
 uero praeterea deus unam irascatur, amplius quam
 hi, qui iniurijs, & contumelijs fuerint affecti indi-
 gnetur, grauissimosque cruciatus addat, hinc quo-
 que uberiores parentum ad filios amorem elicit.
 Tertium uero deinceps a natura ipsa necessitudi-
 nis & charitatis uinculum adiunxit: sin autem ita
 maus, primū, nam ne illius de educandis liberis
 monita patres aspernarentur, naturalē addidit ne-
 cessitatem. Ne autem illa ipsa naturae necessitudo
 filiorum tandem iniurijs offensa imbecillior fie-
 ret, aut desueret, aut rumpere, inobedientes li-
 beros & ipse per seipsum punit, & patribus coer-
 cēdos punire dosque permittit: sicque eos summa cura
 parentum ditioni subiiciēs, prorsus ne ab illis negli-
 gerentur, effecit. Non autem hinc solum, uerū a-
 lia

lia quoque ex ratione summa nos illis cura diligen-
 tiaque coniunxit. Non modo enim malos, atque ingra-
 tos erga parentes liberos poena afficit, bonosque ac
 beneuolos suscipit: uerum in ipsis quoque parenti-
 bus identidem facit, liberorum quidem negligē-
 tes dirissime puniens: eos uero, qui studiosius illo-
 rum curam gerunt, collaudans, summisque honori-
 bus afficiens. Namque senem istum, tamen aliam il-
 lustrem ac uirtute singulari praeditum, ex huius-
 modi tamen negligētia puniuit. Patriarcham ue-
 ro cum ex uirtutibus reliquis, tum ex hac imprimis
 diligentia & cura laudauit atque honorauit. Cum
 enim dona illa plurima & maxima prosequeretur,
 quae se illi daturum pollicebatur, causam quoque ad-
 iecit, & dixit: Noui enim, inquit, quod constituet
 Abraham filijs suis, & domui suae post eum, & ob-
 seruabunt uias domini dei, ut faciant iustitiam &
 iudicium. Ista nunc a me ideo commemorata sunt,
 ut ostenderem quam non sit aequanimiter laturus
 deus, si eos negligentius tractemus, qui tantae sibi
 curae sunt. Neque enim eiusdem est, ut liberi salui
 fiant, tanta moliri, atque si illi negligentur, ira non
 commoueri. Non itaque filios negligi impune per-
 mittet, uerum ut ex rebus ipsis declaratum est, in-
 dignabitur, & uehementissimo furore concitabitur.
 Quo circa beatus Paulus iugiter admonet, di-
 cens: Patres, educate filios uestros in disciplina,
 & correctioe domini. Si enim nos ipsi quoque uigi-
 lare iubemur, tanquam pro animabus illorum ra-
 tionem reddituri, id profecto multo magis pater,
 qui genuit, qui educauit, qui cum illo domi semper
 conuersatur. Ut enim in suis proprijs delictis non ua-
 let quisque se ad excusationis remedia conferre, ita
 ne in his quidem, quae filij deliquerint. Idque rursus
 beati Pauli probatur testimonio. Cum enim ille
 sanciret cuiusmodi esse deberent, qui ad aliorum
 magistrum & regimen assumerentur, inter cetera
 quae illis inesse necessario debere testatus est, et-
 iam filiorum curam & diligentiam annumerat,
 quasi nulla iam reliqua sit ueniae spes, si peruersi
 illi fuerint. Et nimirum id quidem conuenienter.
 Nam si a natura ipsa uitia homines haurirent &
 acciperent, posset aliquis excusationis se uelami-
 ne obtegere: quoniam uero sponte atque ex propo-
 sito & probi & improbi efficiuntur, quam tandem
 ille probabilem excusationem poterit obtinere,
 qui quem omnium maxime diligit, & charum ha-
 bet, peruersi & nequissimum ac perditissimum fie-
 ri permittit, dum liceat si uelit optimum ac proba-
 tissimum facere, atque hoc cum ex naturali affectu
 iugiter ad profectum liberorum auerissimum expe-
 tendum excitetur. An uero non potest? Nihil est
 quod illi minus concesserim. Nam quod eum te-
 nerum acceperit, primusque ac solus omnem eiusce
 instruendi facultatem nactus sit, semperque domi-
 cum continuerit: & bellissime illum, & facillime
 imbuere ac moderari potuit. Itaque nulla alia ex ra-
 tione peruersi ut fiant liberi contingit, nisi quod
 eorum patres circa uitae praesentis comoda a quo
 amplius incumbunt, & ferè dixerim insaniunt.
 Cum enim illa solummodo inquirunt, nihilque illis

preferendum censent, & suam pariter, & libero-
 rum animam negligere coguntur. Hos ego patres,
 quod nemo tamen me comotius dicere quam ue-
 rius existimet, parricidis ipsis immaniores, sceler-
 ratioresque dixerim. Illi enim corpus ab anima dis-
 separant, isti & animam & corpus aeternis ignibus
 tradunt. Atque is quidem qui corpore occiditur, ne-
 cessario naturali lege, etiam si necatus non fuisset,
 moreretur: hic uero sempiternam mortem uitare
 potuisset, nisi hanc illi consciuisset paterna negli-
 gentia. Praeterea corporis mortem superueniens
 protinus resurrectiois gloria delere poterit facilli-
 me: animae uero interitum nihil solari poterit, cum
 sibi nulla iam sit reliqua salutis spes, uerum immor-
 tales cruciatus luere cogatur. Itaque non iniuria pa-
 rētes eiusmodi deteriores parricidis esse diximus. B
 Non enim ita crudele facinus uidetur, gladium acue-
 re, & armare dexteram, atque in ipsum filij guttur im-
 mergere, ut animam perimere, atque corrumpere:
 nihil enim huic ad honorem & dignitatem simile
 habemus. Quid igitur is, qui ciuitatem habitat,
 qui domum habet & uxorem, saluus esse non po-
 terit: Primum quidem non una salutis uia, nec ir-
 nus modus est, uerum permulti, ac differentes.
 Quod quidem Christus indefinite dicit, cum mul-
 tas esse apud patrem mansiones asserit. Paulus ue-
 ro sub definitione quadam idem loquitur, sic scri-
 bens: Alia claritas solis, alia lunae, & alia stellarum:
 stellaeque item a stella differt in claritate. Quod autē
 dicit, eiusmodi est: Alij quidem fulgebunt sicut
 sol, alij ut luna, & alij ut stella. Nec ista differentia
 contentus, maiorem longe uarietatem intulit, tan-
 tamque quantam in tanto stellarum numero con-
 tingere par est. Stella enim, inquit, a stella differt
 in claritate. Diligenter igitur perpende, per quot
 dignitatum, ac meritorum gradus descendes, si
 a solis magnitudine ad ultimam et minimam stel-
 larum deouluaris. Perquam igitur iniquum & in-
 dignum est, si filium tuum ad regiam et ad regem
 introducens, ut ipsum familiarissimum regi cha-
 rissimumque constituas, omnia & facis & pateris,
 cunctaque moliris, nihil penitus dum id assequaris,
 omittens aut subterfugiens, non sumptus, non pe-
 ricula, non ulla incommoda, non mortem ipsam
 denique: coelestis uero militiae, coelestiumque mune-
 rum optione proposita, non doleas, neque lamente-
 ris, si extremum sortiaris locum, sicut omnium no-
 uissimus? Verum hoc ipsum altius inspiciamus,
 fieri ne possit, ut qui in medijs seculi curis ac ne-
 gotijs uersatur, uel extremus electorum esse dignus
 habeatur. Paulus quidem de huiusmodi breuem
 sententiam tulit, eosque qui habent uxores, non ali-
 ter saluos esse posse declarauit, quam si eas ita ha-
 berent, tanquam non habentes, mundoque isto non
 abuterentur. Nos autem si placet, id quoque pau-
 lo altius ac diligentius intueamur. Potes ne ipse
 gloriari, filium tuum uel te admonente didicisse,
 uel a seipso fuisse conspicuum, quod is qui iurat,
 et si non sine ratione iuret, in deum peccare conuin-
 citur? Quid uero? Nā illud didicit abs te, quod is qui
 memoriā iniuriarum retinet, saluus esse non potest.
 Via

Gen. 17

Exod. 13

Eph. 6

10m. 14

1. Cor. 5

1. Cor. 7

Esa. 14 Via enim, inquit, illorum qui non obliuiscuntur A iniurias in morte. An forte id abs te audiuit, quod maledicum ita dehonestauit deus, ut ipsa quoque scripturae sacrae lectio e prohiberet? Quid uero? Nunquid hoc illi protestatus es, quod superbū & iniuriosum de caelis descendit, ac gehennā tradidit ignibus? Num illud tandem eum docuisti, quod **Matth. 5** qui impudicis tantum oculis aspicit, tāquam qui consummarit adulterium, sit puniendus? An uero leue istud, ut uidetur, promptumq; delictum iudicare proximos, grauissimis cruciatibus afficiendum ut fugeret, eum aliquādo monuisti, Christi q; de huiusmodi, constitutas leges illi unquā legisti? Fortasse ne tu quidem, quānā ista sint nosti: quoniam ergo modo poterit ea filius perficere, quorū nec pater ipse, qui illū erudire debuerat, leges nouit? Atq; utinam hoc tantum culpa esset, nihil uile parentis liberis consulere, posset id etsi sit grauissimum aliqua fortasse ratione tolerari: nunc uero illos ad ea quae saluti suae sunt aduersissima omnino studio impellit: deniq; audias patres, cū liberos suos ad studia literarum hortantur, huiusmodi uerba illis iugiter insusurrare: Ille, inquit, humilidus, humilidus loco natus, quia dicendi facultatē cōsecutus est, summus magistratus, maxima imperia administrauit, opes acquisiuit ingentes, uxorē accepit diuitē, construxit praecclaras eges, omnib. terrori est, summaq; in gloria uersatur. Alius rursus: Ille, inquit, Latina lingua eruditus, in regia clarissimus est, cū caq; intus ipse administrat. Alius item alium in medium adducēs proponit ad imitandum, cunctiq; penitus insignes & claros in seculo uiros memorant: caelestis uero conuersationis, caelestiumq; bonorum nulla omnino sit mentio. Ceterū si quis aliquid eiusmodi memorare uoluerit, ut qui cuncta peruerat, ita reijcitur, exaggitatur, affligit. Cū ergo hac doctrina teneros illorū animos imbuitis, atq; hisce uerbis rudes adhuc aures excantatis, profecto nihil eos aliud, qm materiā malorū omnium docetis, duos istos illis uolentissimos amores inserentes, pecuniarū scilicet, & quilibet perniciosior est, leuissimē atq; inanissimā gloriae: horū uero cum seorsum quilibet cuncta peruertere uis sua sufficiat, quid tandem ambo facturi existimantur, si simul coeant, sicq; in iuuenis animum irruāt mollissimum atq; tenerrimū? Nonne ueluti torrentes quidam coniuncti, bona simul omnia conuincunt & perimunt, tantū spinarum, tantum harenę numerum, tantamq; materiā uim intus congerentes, ut animum illum sterilem, bonorumq; omnium inferacem faciāt? Quia in re ipsi quoq; externae philosophiae autores nobis testimonio sunt. Alterum enim horum uitiorum non coniunctum, sed separatim ac solum, uerus quidem arcem: alius uero caput malorum appellauit. Sin uero separatim arx malorum, & caput est: quid tandem erit, si alterum quoq; sibi accesserit immanius longe, atq; potētius? gloriae scilicet insanus amor, atq; cum illo uiolenter irruens firmissimis radicibus nitat, iuuenisq; occupet animum? Quis iam eiusmodi impetū poterit obtinere, quis eam perniciem restringere, cum praecipue parentes cū ea & faciant & moliantur? nō quibus haec iniquissima germina uellantur, uerū quibus firmiora & solidiora fiant? Quis adeo stultus, atq; amens sit, quin ita imbuti & instructi desperet salutem? Optandum in primis fuerat ei animo, qui huiusce uerbis indies incitaretur, eam pestem euadere posse. Cum uero praeterea tundiq; illiciant pecuniarū praemia, ubiq; scelerati homines ad imitandum proponantur: quae nam iam saluta spes relinquitur? Qui enim pecuniae amore rapiuntur, inuidi quoq; nequā, detractores, periuari, temerarij, audaces, maledici, fures, inuerecūdi, impudentes, ingrati, mala deniq; omnia sint necesse est. Atq; horū omnium testis fidelissimus est beatus Paulus, qui radicem omnium uitae malorum pecuniae immodicam cupiditatem esse ait. Quod id ipsum Christus antea manifestauerat, cum impossibile esse assereret, eum seruire deo, qui illi uitio esset obnoxius. Cum igitur initio iuuenis ad hanc statim adducatur seruitutem, quando iam liber esse, quādo undarum moles poterit euadere, cūctis impellentibus atq; mergētib; extremisq; in submersionis periculo illum statuētib;? Nam si nullo perturbante, si plurimis porrigētib; manum, exurgere ille, atq; emergere potuerit, cunctamq; perturbationum ac uitiorum amaritudinem diluere: nonne congratulandum atq; cōgaudendum illi erit? Si, inquam, longo tempore diuini excātatus carminibus, inolitās passiones abijcere ualuerit: nonne & laudandus millies, & coronandus erit? Dura enim, dura ac penitus acuta & uiolenta res consuetudo est, ad uincendam capiendamq; animam, cum inprimis ista uoluptatem adiutricē habeat: ea uero uirtus, ad quam festinamus, & ad quam transferri atq; applicari studemus, ingentes nobis praebet labores. Quocirca deus ipse quoq; cum Hebraeis, eorum quae in Aegypto didicerant malorum uetus consuetudo deponenda esset, seorsum illos in solitudinem adduxit, atq; ita illorū formabat animos, uiam omnem medicinae, & curationis tentans asperiores atq; leniores, nihilq; penitus omittēs ex his quae uiderentur eorū salubritati profutura. Et ne sic quidem uitia illi effugerūt, sed cum manna caelesti cibo alerētur, cepas tamen & allia & caetera Aegypti mala praeferebant, atq; requirebant. A deo consuetudo ualet, tantumq; habet roboris. Si autē Iudaei cum tanta diuinā diligentia cura fruerētur dumq; praestantissimum, & oratorē adeo egregiū, cui niterentur haberent, metuq; praeterea & comminatione & beneficijs & cruciatibus, modis deniq; omnibus erudirentur, tantaq; & tam illustria miracula uiderent, in nullo meliores euaserūt: tu filium tuum iuuenem in Aegypto media, siue magis in media dimicatione uersantem, nullumq; qui quod utile esse possit, consulat audientē: cunctos uero ad ea quae contraria salutis sunt se exhortari inspicientem, atq; eos omnium maxime, qui se genuerunt & educauerūt, diaboli laqueos euadere posse arbitraris? Vnde quae? Num ex his, quae

tu illud docēs? Atqui tu ad ea quae omnino contraria salutis sunt, hortaris, cū philosophiae ne per somnium quidem permittis illum meminisse, eunē itaq; seculi istius, infra supraq; uolens comoda maximis fluctibus iactari, summisq; in periculis uitae uersari, tuis adhortationibus inducis. Num forte à semetipso? Maxime quidem iuuenis sibi ipsi non sufficiet ad uirtutem conquirendam atq; exercendam: sed et si quid ex seipso strenuū atq; illustre conceperit, priusquam id germinet, uerborū tuorum perpetuo imbre suffocabitur. Ut em corpus si salubribus cibis nō fruatur, insalubribusq; nutriatur, longo tempore subsistere & durare nō potest: ita & anima quae eiusmodi doctrinis fuerit imbuta, nihil unquam altum, nihil magnū cogitare poterit, sed eiusmodi necesse est laquidam & mollem, utiq; uelut peste quadam iugiter infectam, ita demū in aeternis ignes, atq; immortales cruciatibus proieci. Sin uero tu ista nō ita se habere contenderis, esseq; possibile medijs in rerum perturbationibus uirtutem omnem assequi, affirmare perrexeris, ne quae pigeat nouā hanc atq; inauditam nos docere disciplinam. Nolo enim sine causa, si fieri possit, tantū mihi negotij assumere, nec frustra seculi lata respuere. Sed enim hoc addiscere non possum: neq; enim permittis uos, huic sententiae & uerbis, & operibus cōtradicientes, atq; omnia contraria docēs: ueluti enim dedita opera liberis uestros omni studio perdere curatis, ita uniuersa illos facere iubetis, quae qui faciunt, salui esse non possunt. Id si placet aliquāto altius consideremus, Coelestibus euangelium uocibus intonās: Vae, inquit, ridentibus: uos illis quotidie innumeras risus occasiones praebetis. Vae diuitibus: uos contra, ut illi pecuniosissimi fiant, uniuersa molimini. Vae cū uobis benedixerint homines: uos autem & quidem saepe, ut laudes, fauoresq; populares consequamini, omne patrimonium effunditis. Rursusq; qui fratrem contumelijs affecerit, sempiternis ignib. obnoxius fit: uos autem & imbecilles esse putatis, & timidos, qui tace sibi illatas contumelias ferūt. Imperat Christus pugna & ultione abstinerere uisq; caelestis amulos: at uos in eiusmodi pestibus illos semper enutritis. Oculum ille si noceat crebro eruendū iubet: uos eis maxime amicis utimini, quib; pecunias dare amplissimas potuerint, etiam si supremum uitiorum omnium doceant. Dimittere ille uxorē non permittit, praeterquam in sola causa adulteriij: uos autem modo pecunias accipere ampliores liceat, hoc etiam praecipit ut illi aspernentur, imperatis. Iurandum ille penitus prohibuit: uos si quē id seruare uideritis, etiam ridetis. Qui amat, inquit, animā suam, perdet eam. Vos ad huiusmodi amorem semper illos hortamini. Si nō remisistis, inquit, hominibus peccata illorum, nec pater uester caelestis remittet uobis: nos quoties eos, qui nos iniurijs lacessunt, ulcisci noluerimus, ignauiā nobis exprobratis, utq; filij uestri mature se ulcisci possint, curā omnem adhibetis. Rursus gloriae inanis cupidus cuncta sine mercedis fructu gerere,

1. Tim. 6

Matth. 6

Nim. 17

1. Cor. 12

Matth. 6

sententia sua Christus docuit, siue illi ieiunauerint, siue orauerint, siue miseri fuerint: uos contra, ut hac frui ualeatis nihil omittitis. Et qd me necesse est uniuersa persequi, cū ista quoq; quae dicta sunt, gehennas innumeras inferre idonea sint, nō modo si cuncta simul coeant, uerum & seorsum singula? Ceterū uos simul uniuersa congeritis, & imponentes peccatorum onus importabile, ita demum in fluum igneum immittitis. Quando itaque seruari poterūt, quae tanta ferūt igni nutrimēta? Neque istud solum iniquum & indignum est, quod Christi praecipis contraria docetis, uerum quod favorabilibus appellationibus uitia obducitis. Quippe Circensibus ludis, & reliquis spectaculis interesse iugiter, urbanitatem & facetias uocatis: diuitijs affluere, liberalitatem: gloriam amare, magnanimitatem: arrogantiam, cōsidentiam: prodigalitatē, clementiam: iniustitiam, fortitudinem esse asserentes. Tum uero quasi non haec sufficiat decipula, uirtutem quoq; cōtrarijs nominibus obnubitis, rusticitatem quidem pudicitiam uocantes: formidinem, modestiam: imbecillitatemq;, iustitiam: contemptumq; fastus & gloriae seruilis esse animi existimantes, malorumq; tolerantiam, ignauiam & infirmitatem: tanquā profecto meruētes, ne si tandem ueram & propriam harum rerum appellationem ab alijs audierint, effugiant eiusmodi perniciem filij. Neque enim parum confert ad uitiationem mali, nudas ipsas & proprias uitiorum proferre appellationes, uerum tantum habet momēti & roboris, ad eos qui peccant feriendos, ut plurimi nonnunquam turpissimis flagitijs insignes, cum id quod sint, se uocari audiunt, modeste ferre nō possint: sed ut qui acerbissima sint perpesti, ita sauiunt atq; efferantur. Deniq; si quis uel mulierem adulterā, uel stupratum puerum exactu ipso foedissimo uocauerit, ut qui maximis iniurijs affecerit, irrecōciliabilis efficitur repente inimicus. Nec istos solum, sed & cupidum quenq;, & ebrium & elatum, ac tumidum, omnesq; penitus qui graue aliquid peccauerint, uideas nō tam opere ipso nefario, multitudinisq; opinione morderi ac dolere, ut appellationibus proprijs operum suorum. Atq; ego cōplures isto correctionis genere emendatos noui, factosq; ipsis exprobrationib. moderatiores ac meliores. Verum enim uos istud quoq; solatium, ac remedium sustulistis: quodq; grauius est non uerbis solum, sed operibus ipsis quoq; haec illis monita datis, dum aedes praecclaras instruitis, dum emitis pretiosissimas uillas, dum apparatus alios magnificos quaeritis, prorsusq; ueluti atra quadā nebula illorū animos obnubitis. Vnde igitur mihi persuaderi poterit, eiusmodi posse saluos fieri, cū eos omni studio ad illa cōpelli cōspiciam, quae qui faciunt, Christus perire omnes apertis uocibus docuit: cum uideam uos illorum animas, ut uile aliquid, ac superfluum negligere: eorum autē, quae & superflua re uera & indigna sunt, ueluti ea necessaria sint et principalia curā gerere ingentē? Nempe em ut seruus, ut equus optimus, uelutiq; pretiosissima

tu illud docēs? Atqui tu ad ea quae omnino contraria salutis sunt, hortaris, cū philosophiae ne per somnium quidem permittis illum meminisse, eunē itaq; seculi istius, infra supraq; uolens comoda maximis fluctibus iactari, summisq; in periculis uitae uersari, tuis adhortationibus inducis. Num forte à semetipso? Maxime quidem iuuenis sibi ipsi non sufficiet ad uirtutem conquirendam atq; exercendam: sed et si quid ex seipso strenuū atq; illustre conceperit, priusquam id germinet, uerborū tuorum perpetuo imbre suffocabitur. Ut em corpus si salubribus cibis nō fruatur, insalubribusq; nutriatur, longo tempore subsistere & durare nō potest: ita & anima quae eiusmodi doctrinis fuerit imbuta, nihil unquam altum, nihil magnū cogitare poterit, sed eiusmodi necesse est laquidam & mollem, utiq; uelut peste quadam iugiter infectam, ita demū in aeternis ignes, atq; immortales cruciatibus proieci. Sin uero tu ista nō ita se habere contenderis, esseq; possibile medijs in rerum perturbationibus uirtutem omnem assequi, affirmare perrexeris, ne quae pigeat nouā hanc atq; inauditam nos docere disciplinam. Nolo enim sine causa, si fieri possit, tantū mihi negotij assumere, nec frustra seculi lata respuere. Sed enim hoc addiscere non possum: neq; enim permittis uos, huic sententiae & uerbis, & operibus cōtradicientes, atq; omnia contraria docēs: ueluti enim dedita opera liberis uestros omni studio perdere curatis, ita uniuersa illos facere iubetis, quae qui faciunt, salui esse non possunt. Id si placet aliquāto altius consideremus, Coelestibus euangelium uocibus intonās: Vae, inquit, ridentibus: uos illis quotidie innumeras risus occasiones praebetis. Vae diuitibus: uos contra, ut illi pecuniosissimi fiant, uniuersa molimini. Vae cū uobis benedixerint homines: uos autem & quidem saepe, ut laudes, fauoresq; populares consequamini, omne patrimonium effunditis. Rursusq; qui fratrem contumelijs affecerit, sempiternis ignib. obnoxius fit: uos autem & imbecilles esse putatis, & timidos, qui tace sibi illatas contumelias ferūt. Imperat Christus pugna & ultione abstinerere uisq; caelestis amulos: at uos in eiusmodi pestibus illos semper enutritis. Oculum ille si noceat crebro eruendū iubet: uos eis maxime amicis utimini, quib; pecunias dare amplissimas potuerint, etiam si supremum uitiorum omnium doceant. Dimittere ille uxorē non permittit, praeterquam in sola causa adulteriij: uos autem modo pecunias accipere ampliores liceat, hoc etiam praecipit ut illi aspernentur, imperatis. Iurandum ille penitus prohibuit: uos si quē id seruare uideritis, etiam ridetis. Qui amat, inquit, animā suam, perdet eam. Vos ad huiusmodi amorem semper illos hortamini. Si nō remisistis, inquit, hominibus peccata illorum, nec pater uester caelestis remittet uobis: nos quoties eos, qui nos iniurijs lacessunt, ulcisci noluerimus, ignauiā nobis exprobratis, utq; filij uestri mature se ulcisci possint, curā omnem adhibetis. Rursus gloriae inanis cupidus cuncta sine mercedis fructu gerere,

su il-

filium filio sit, omnia facitis: ut autem ipse bonus & probus fiat, ne cogitare quidem unquam uultis. Ceterum ad ligna usque & lapides hoc studium perducitis: animam uero nec minima quidem huius diligentiae parte dignam iudicatis. Cumque ut in domo statua antiquo opere admiranda consistat, & tecta aurea rutilent, cuncta moliamini: pretiosissimam omnium statuarum animam, quatenus auream efficiatis, nullam curam gerere uultis. Atque nondum supremum uerticem, & culmen malorum omnium dixi, necdum summam totius calamitatis reuelauit: quam cum saepe dicere instituerem, uerecundiae ac ruboris magnitudine superatus desisti. Quid uero istud est? Audendum enim iam, ac dicendum est. Nam esset profecto incredibilis ignauitiae & imperitiae, si pestem aliquam refecare cupientes, ne mutire quidem aduersus illam auderemus, silentioque nostro morbum illum accusare, & grauiorem consistuere uellemus. Non itaque silebo amplius, etiam si milles & pudendum mihi & erubescendum fuerit. Neque enim medicus cum putredinem exprimere & extergere parat ex uulnere, ferrum manibus arripere deuitat, atque in ipsum, ut ita dixerim, uulneris fundum digitos demittere. Et nos itaque, & si sit ista longe grauior & molestior putredo, non tamen de hisce loqui recusabimus. Quod ergo tandem istud malum est? Amor quidam nouus & nequissimus nostra aetate, atque in nostrum genus irrupit, & late dominatur. Morbus irruit acerbus atque insanabilis. Pestis terribilis, atque omni pernicie immanior & grauior inuenta est. Scelus quoddam nouum & intolerabile excogitatum est. Non enim scriptae & constitutae modo, uerum ipsae quoque naturae peruertuntur leges. Nihil iam ferè ad impudicitiae rationem fornicatio esse existimatur. Ceterum ut in partus doloribus, cum passio incumbit uolentior, prioris doloris sensum omnem magnitudine intercipit: sic huius quoque magnitudo flagitij facit, ut quod suapte natura tolerabile non est, non iam uideatur esse intolerabile, obscena scilicet cum mulieribus libido. Optandum enim iam uotis omnibus uidetur, posse huiusmodi retia effugere, periclitaturque iam superfluo effectus esse sexus mulieris, adolescentibus uices eius omnes implentibus. Quod cum per se est acerbissimum: facit id profecto, ut deterius & tetrius sit, quod tantum scelus, tam nefarium facinus incredibilem audacia, summaque iam cum libertate admittitur, flagitiumque lex factum est. Nemo iam metuit, nemo perhorrescit, nullus continetur uerecundia, nullus rubore suffunditur. Ceterum ista impudentia se ornari putat, & faceti uideri ex scelere uolunt. Insanire iam uidentur, qui pudicitiae student: & esse dementissimi, qui leges contra ferre audent. Qui si quidem imbecilliores fuerint, uerberibus quoque conciduntur: si uero potentiores, spernunt, irridentur, & probris respargunt innumeris. Nihil iam leges, nihil iudicia ualent. Non paedagogi, non parentes, non magistri, non aetate obfistere iam ualent: alios enim pecunijs uoluerunt corrumpere, eos scilicet qui so-

lam ad mercedem spectant. Porro si qui fuerint modestiores, eorumque qui sibi crediti sunt, salutem curare perstiterint: alij quidem circumueniuntur facile, reliqui uero flagitiosorum potentia & metu perterriti succumbunt: facilius enim is qui tyrannidem sibi parare molitur, si suspectus fuerit, serua bitur, quam scelestorum illorum, nequissimorumque hominum manus possit effugere, qui illis fuerit infensus: adeo medijs in ciuitatibus ueluti in solitudine ingenti masculi in masculos turpiter desatiunt, horrendumque flagitium in alterutrum committunt. Si qui tamen hos laqueos effugere potuerint, opinionem saltem sicut eiusmodi, difficile uitabunt. Primum quidem quod dicitur ipsi admodum pauci, sicque facillime operiuntur improborum multitudine. Secundo, quod flagitiosi illi atque nequissimi daemones, cum eos qui se spernunt, & execrantur, non possint aliter ulcisci, uel hac in parte illos uiolare student. Quia enim letale illis uulnus infligere non ualent, ipsamque animam uel penetrare uel polluere, exteriorum saltem ornatum, quo illi amici sunt, maculare nituntur, omnemque illis honestatis gloriam eripere. Quocirca complures audiui, cum se mirari dicerent, quod nondum hodieque imber alius igneus eruperit, quod non similia Sodomis urbs uestra passa sit: tanto sanè grauiore digna cruciatu, quanto ne aliorum quidem cladibus emendata corrigitur. Verum quanquam ipsa quoque regione, iam post duo annorum milia ipsa sua facie clarius clamante quam si uoce loqueretur, atque orbem uniuersum admonente, ne quid eiusmodi praesumat, non modo timidiore aut se gniores ad hoc audendum facinus facti non sunt, uerum longe impudentiores: tanquam profecto aduersus deum contendentes, atque operibus ipsis ostendere student, tanto se cumulatius his malis adiecturos, quanto maiora ille intetauerit supplicia. Cur ergo nihil factum est eiusmodi, sed cum admittantur Sodomorum scelera, non tamen contingunt Sodomorum clades? Quia manet istos ignis alius longe isto grauior: cruciatusque finem nullum habens. Nam cum multo grauiora scelera, quam hi qui diluuij aquis perire, plurimi post ea admiserint, nullus tamè imber eiusmodi postmodum factus est. Atque in hoc facto eadem rursus controuersia est. Cur enim hi quidem qui initio seculi fuere, cum neque iudicia essent, nec principum metus immineret, non legis comminatio terreret non prophetarum adesset chorus, qui moderaretur & regeret, non expectatio gehennae, non caelestis regni spes, non miracula ipsa denique lapides ipsos quoque excitare ualentia, cur inquam, isti qui nullo horum potiti sunt, pro his quae peccauerunt, tanta animaduersione puniti sunt: qui autem horum omnium participes fuere, atque inter metum diuinorum, humanorumque iudiciorum degunt, hodieque non eadem quae illi patiuntur, cum sint longe grauiori supplicio dignissimi? Nonne puero cuius constabit, quod acerbiore atque uerementiori poenae referunt? Nam si nos ipsi quoque super his & irascimur & indignamur, deus cui omnium

omnium maxime totius mortalium generis cura incumbit, qui uitia uehementer & auerfatur & odit, quando ista impune admitti scelera passurus est? Sed profecto non ita se res habet, non aded nos decipiamus. Immittet in illos penitus manum illam ualidissimam & plagam non ferendam, dolorisque cruciatuum sempiternorum aded grauissimum, ut si Sodomorum clades illi conferatur, ludus puero rum esse existimetur. Quam enim Barbarorum feritatem isti non sua improbitate transcederunt? Quod beluarum genus congressu suo impurissimo non superauerunt? Est in quibusdam mutarum animantium a natura insitus libidinis ardor incredibilis, cupidusque intolerabilis, et nullo ab infania differens: quae tamen amorem hunc nefarium non norunt, sed intra leges a natura praestitas permanerunt: neque si millies libidine urantur, naturae unquam praeterlabuntur legem. At isti & rationales conditi, diuinoque magisterio potiti, quid uere agendum sit, uel non, alijs quoque annuciare iussi, non ita licentiose ac sine metu meretricibus ut adolescentibus congregiuntur. Et quasi homines non sint, non pro uidentia ulla res humanas agat, aut moderetur, & ea quae sunt, iudicet, ac tenebrae cuncta occupauerint, nullusque sit qui ista uideat uel audiat, ita cuncta flagitia admittunt, infania ac furore incredibili. Liberorum uero qui eiusce contumelias afficiuntur, patres haec taciti ferunt, nec secum unquam filios tera obruunt, neque tantrae cladis ullum remedium aut solatium inquirunt. Nam si ad externas gentes, si ad mare, si ad extremas insulas, si ad inaccessam terram, si ad eum qui citra nos est orbem, filij ut hac pesteliberi euaderent, adducendi atque pertrahendi essent: nonne omnia & facere & pati debuerant, ne fierent huiusmodi flagitia? Certè si quidem insalubris esset locus aliquis, ac pestilens, nunquam eod filios adduceremus, etià si lucra ingentia inde consecuturi uideremur, etià si sani illi uiribusque essent ualidissimi. Nunc uero quum tam immanis pestis cuncta compleuerit, non solum ipsi liberos nostros ad haec praerupta pertrahimus: uerum si qui illos eripere ac liberare uoluerint, eos itaque perditos & corruptores undique exagitamur. Quam ista igitur ingenti iracundia, quanto furore, quantisque fulminibus digna sunt? quandoquidem ut illi linguae acumen ac nitorem habeant per exteriorè sapientiam omnino studio curamus: animam uero in ipso caeno spurcitiæ iacentem, atque indies putrescentem non modo despiciamus, uerum exurgere quoque cupientem prohibemus. Et quisquam iam asserere audebit, possibile esse tantis malis inuertas, saluos fieri? Quanam tandem ratione? Nempe qui impudicorum effugere insaniam potuerint, pauci omnino sunt, illique ipsi non effugient amores illos uiolentos, qui cuncta perdidit, pecuniarum scilicet & gloriae. Complures uero & his ipsis, & una impudicis amoribus uehementius oppressi detinentur. Deinde disertos illos & liberalibus studijs exultos fieri cum uolumus, non ea solum quae huic eruditioni impedimento esse possunt, rescamus, uerum cuncta quae ad eam assequendam conferre possunt.

Chryf.

functis solite paramus, paedagogos ac magistros illis procurantes, sumptusque suppeditantes, atque a rebus ceteris otium praestantes, eisque intentius acclamantes atque studioliis quam in Olympiacis certaminibus paedotribae faciunt, inopiam quam imperitia copiasque quas parit eruditio commemorantes, cunctaque per nos ipsos & per alios agentes, ac dicentes, quibus illos ad finem destinati studij perducere posse arbitramur. Et ne sic quidem crebro uoti composites efficiamur. Mores uero optimos & moderatos, conuersationisque praeclarae diligentiam ultra illis prouenire arbitramur, quum tot ac tanta sint quae illa impediunt & intercipient. Et quid hac absurditate dici deterius possit, si id quidem quod leuissimum est, maximo & honore & studio dignemur, quasi possibile non sit aliter illud adipsi: quod uero longe difficillimum & grauissimum est, id dormientibus contingere existimemus, ut unum aliquid minimum, ac nullius aestimationis ac pretij? Philosophia namque animi literarum eruditione, studiisque liberalibus tanto difficilior est & operosior, quanto facere quam dicere difficilior, operaque uerba laboriosiora sunt. Et quid, inquit, liberis nostris philosophia diligentiori opus est. Istud istud omnino est, quod uniuersos perdidit, quod re aded necessariam qua uita omnis nostra continetur, superfluum esse & otiosam iudicamus. Certè enim si qui corporis incommodo laborare filium uiderit, nunquam dicturus est, quid illi integra & diligentiori sanitate opus est, uerum cuncta molietur & gemit, quibus tam insignem ille, tamque excellentem habitum acquirat, ut iam ad eum ultra morbus ille redire non possit: animae uero morbo quum illi grauissime laboret, nihil eis aiunt, curatione opus esse. Postquam ista omnia patres se uocare audent. Quid igitur? Philosophabimur? ne omnes, inquit aliquis, seculique omnia peribunt? Non ita prorsus uirorum optime. Non enim philosophiae dare operam, id tantum est quod uniuersa corrumpit & perdidit, uerum id non agere. Qui nam enim, quales te, praesentem hoc in rerum statu per scelera & flagitia feruntur? Illi ne qui moderate & quiete uiuunt, an qui nouos et iniquos excogitant deliciarum modos? Qui res omnium diripere, libique consciscere summo studio nituntur: an qui frugalitati studentes, suis & quidem modicis contenti sunt? Qui seruorum cuneos & assentatorum greges, exoletorumque examina circunducunt: an qui seruum unum sibi satis esse arbitrantur? Nondum enim summa de philosophia loquor, sed de ea quae & plana est, & peruia, & plurimis accessa. Illi ne qui clementes, & moderati, ac mansueti sunt: an si qui nihil aequè ac summos a contumeliosis honoribus quaerunt, maximisque calamitatibus afficiunt, si non ille sibi assurgat, si non saluter prior, si non suppliciter inclinat, cunctaque seruorum obsequia praeseferat? Qui alieno imperio regi, aliisque obtemperare meditantur: an qui potestates & magistratus auent, cunctaque dum his potantur, & facere & tolerare sustinent? Qui quod se cunctis meliores esse arbitrentur, licere sibi & loqui, & agere omnia existimant: an qui se ipsos cum

tom. 5

Ii ultimis

ultimis & uilioribus annumerant, istamq; irrationabilem potentiam uirum castigant & fugiunt. Qui praeclara aedificia construunt, & magnifice instructas apponunt mensas: an qui parco cibo habitaculoq; quod necessitati satis sit, contenti, nil amplius requirunt? Qui innumera soli fulcant iugera, an qui ne glebae quidem unius possessionem sibi necessariam existimant? Qui foenus foenori adijciunt, omniq; mercaturae uiam iniustam licet aperiant & mouent: an qui huiusmodi conuentionum & chirographorum iniquitatem penitus oderunt, atq; ex his quae possident, egentibus subueniunt? Qui mortalis conditionis imbecillitatem utilitatemq; considerant, an qui ne hanc quidem considerationem admittunt, ac ferè homines se praestantiae ac tumoris magnitudine existimare desierunt? Qui scorta nutriunt, alienisq; matrimonijs se inquinant, an qui uxore quoq; legitima abstinent? Nonne illi quidem ueluti tumores corpori, uentriq; saui ac furentes maris: ita totius orbis terrarum euerendae reipublicae exorti, eos quoq; qui seruari possent, per suam intemperantiam & improbitatem immergere, ac profusus extinguere conantur: isti uero raquam lumina clarissima in tenebris micantia, eos qui in aestu medio iactantur, ad summam inuitantes quietem & securitatem, ac philosophiae faces de sublimi quodam & longinquo pharo accensas praeferentes: ita demum eos qui motis suis obtemperare non renuntiant, ad quietem ac tutissimum portum perducunt. Nonne per illos qui dem seditiones, bella, pugnae, euerisiones urbium, in seruitute abductiones, seruitutes, captiuitates, caedes, malaq; alia innumera quae in seculo fiunt, nec ea solum quae inferuntur ab hominibus, uerum & quae de caelo omnia, puta siccitates, imbres, terrae motus, fames, pestes, aliaq; omnia quae caelitus nobis immittuntur? Nonne ergo isti qui & mores totius humanitatis peruertunt, qui reipublicas corrumpunt, hi alij quoq; innumerabilium calamitatum causa fiunt, qui uitae quietiori studentes, eamq; degere uolentes, perturbant undiq; & pertrahunt, uarijsq; supplicijs affligunt? Horum gratia profecto & iudicia, & leges, & multa, uariaq; tormentorum genera sunt instituta. Ut enim in ea domo in qua plurimi morbis uarijs laborant, pauciq; sanitate gaudent, uideas plurima & medicamentorum genera, & medicos quos plures: ita in orbe toto nulla gens est, nulla ciuitas ubi non leges plurimae, non multi magistratus, non innumeri poenarum modi ad perterrandos improbos sunt constituti. Neq; enim sufficiunt medicamenta ipsa sola languidos eripere, nisi ad sint qui illa uulneribus imponant: hi profecto iudices & magistratus sunt, qui illos uelint, nolint, medicinam admittere compellunt. Atq; ita etiam morbus obtinuit, a deo ut ipsam ferè medicorum artem superauerit, ipsosq; iudices infecerit: profusq; idem contingit, ac si quis & febre & morbo intercutis, alijsq; item aegritudinibus innumeris & grauioribus oppressus mala quidem propria curare negligeret, alios uero qui istidem incommodis laborarent, erigere studeret: nem-

pe enim uitiorum inundatio & uis, quasi torrens quidam, uniuersis obicibus ruptis, uehementi impetu in animos mortalium effusa est. Et quid me dicere necesse est morum optimorum omnium peruersionem? Periculum iam ingens metusq; subijit, ne pestis ista quae a nequa istis improbilissimisque hominibus inuecta est, ea etiam quae de prouidentia a pluribus in libris disputata sunt, resellat omnia. A deo indies procedit, augetur, insanit, omniaq; occupare festinat, a deo quae supra fuerant, infra iam fecit, atq; aduersus caelum bellare instituit, mortaliu linguas non iam aduersus homines conseruos, sed planè iam aduersus omnipotentem dominum armans. Vnde enim, quae so, fati nomen multum per ora omnium ubiq; uertitur? Vnde siderum irrationabilibus moribus cuncta quae accidunt, plerique imputant? Ut quid fortunam, ut quid causam quidam profitentur, & praedicant? Vnde sine ratione, sine prouidentia, ac temere ferri cuncta arbitrantur? Propter eos ne qui iuste & quæte & moderate uiuunt, an propter illos quos tu quidē continere & conseruare reipublicas dicebas? Ego uero communem totius humani generis pestem esse monstrauit, atq; istud ita manifestum est, ut nemo inde dubitare possit. Nullus enim indignat quod ille aut ille philosophari pergit, quod mitis est, q; moderatus, quod pudicus, quod negligit humana omnia & spernit: uerum quod ille delicate uiuit, q; cupit, quod rapit, quod nequissimus cum sit, uitijsq; omnibus repletus, clarissimus est, summaq; in rerum copia & prosperitate uersatur. Ista queruli annunciant, haec obijciunt, haec accusant qui non credunt deo, his offenduntur plurimi, adeo illorum gratia qui iuste & moderate uiuunt, non modo nihil horum uerborum loquentur, sed illa quoq; reprehenderent, quibus ut dei accusaret prouidentia fuissent induciti. Atq; utinam aut omnes, aut certe pars maior uiuere ita uoluisset, nunq; profecto uerba ista aliquis excogitasset, nec summus malorum omnium uertex irrepisset, ut quæreretur unde mala essent. Cum enim illa non essent, neq; apparerent, quis inquirere pergeret malorum causam? Ne innumere quidē ab ista questione se cae pullulasset. Manes enim & Marcio & Valens & Gentiliu plurimi, hinc potissimum habuerunt principium. Sin uero omnes philosopharentur, questio sanè ista locum non inuenisset, sed si nullis alijs ex locis, uel ex isto certè uiuendi optimo atq; laetissimo genere dudum uniuersi didicisset, sub deo nos rege degere, resq; humanas ab illo & administrari et regi, secundum suam inestimabilem incomprehensibilemq; sapientiam. Quod quidē sit nunc quoq;, & si non facile perspicitur, ob ingentem illam & crassam nebulam, quam isti toto terrarum orbe effuderunt. Quae si auferretur, profecto ueluti in meridiana luce, & sereno candidissimoq; caelo cum ceteris mortalibus diuina perspiceretur prouidentia. Deniq; si non essent iudicia, non accusatores, non calumniatores, non tormenta, non multa, non carceres, non cruciatus, non honorum publicationes & damna, non timores & pericula, non insidiae & inimicitia, non

tia, non furgia, non maledicta, non odia, non pestilentia, non deniq; aliud aliquid eiusmodi, si quod a nobis in hac enumeratione pretermisum est, sed omnes digna & conuenientissima cum moderatio ne uiuerent, quis unquam mortalium de prouidentia diuina dubitasset? Profecto nullus. Nunc uero ferè idem contingit, ac si hyeme ingenti ac procella imminente gubernator quidem faciat quod sui muneris est diligentissime, seruetq; inter undarum moles nauem, non autem appareat eiusce peritiae & artis diligentia uentoribus, quod hanc illis considerationem & perturbatio & metus & sollicitudo praesentium, iam iamq; impendentium malorum eripiat. Deus enim nunc quoq; gubernat omnem hanc machinam, & si non id a plurimis animaduertitur, ob rerum turbines & perturbationem uitae: quam quidem perturbationem isti maxime omnium excitant. Itaq; non tantum morum rectitudinem peruertunt, uerum ipsam quoq; pietatem religionis contaminant. Nec sanè peccabit qui istos naturae totius inimicos appellauerit, qui in aliorum perniciem coniurant, & doctrinis sceleratis ac impuris moribus, eos qui secum hoc in uitae salo nauigant, demergunt. Atqui nihil horum penitus in monasterijs inuenies: uerum quancquam procella tanta, tantiq; fluctus defauiunt, soli in tranquillo & portu & securitate summa residentes, ueluti ex caelo ipso ceterorum naufragia prospectant. Nam que conuersationem planè caelestem elegerunt, nihilq; deterius angelis affecti sunt. Ut enim illis nulla inest inaequalitas, nec alij successibus, secundisq; rebus elati gloriatur, alij extremis malis & incommodis oppressi gemunt, sed omnes pariter in gaudio & quiete, summaq; illa & caelesti gloria exultant: ita fieri quoq; perspicias in monasterijs, nullus ibi paupertate exprobrat, nullus diuitijs honestior est. Inde id quod omnia peruertit & perturbat, Meum & Tuum penitus eliminatum est. Cuncta quippe illis communia sunt, mensa, domus, indumentu, & quod sanè mirabilius est, unus etiam idemq; animus omnibus est. Omnes eadem sunt nobilitate nobiles, omnes eadem seruitute serui, eadem libertate liberi, una illis omnibus diuitiae, quae uerae diuitiae sunt: una gloria, quae uere gloria est. Non enim in appellationibus, sed in ipsis rebus bona eorum consistunt. Vna ibi uoluptas, una iucunditas, una deliciae, unum desideriu, una spes omnibus inest. Ibi ueluti quadam ex regula & libra cuncta diligentissime sunt ordinata. Nulla ibi inaequalitas, ceterum ordo summus & moderatio & conuenientia & ineffabilis concordiae seruanda diligentia, iugisq; ac perpetua laetitiae materia. Quocirca omnes omnia & patiuntur & faciunt, ut una latentur & gaudeant. Illic enim solum uideas id perfecte contingere, nusquam alibi, non modo quod praesentia omnia contemnant, omnemq; abserixae & discordiae & pugnae materiam absiderint, clarissimaq; caelestium bonorum spe beati sint, sed quod ea quoq; quae singulis contingunt & tristia & laeta, communia esse omnium existiment. Quippe & moeror facilis fugatur, quum pro uiri

Chryf.

li sua omnes singulorum comportent onera, laetitiaeq; occasiones habent innumeras, non in suis modo laetis, sed in aliorum quoq;, & quidem non minus quam in suis quicq; gestientes. Quonam ergo modo res humanae quo minus pereant, conseruabuntur? Si istos omnes imitemur. Nunc enim illa planè propter eos perierunt & corrupta sunt, qui longe ab his moribus atq; ab isto uitae instituto exercentur. Tu uero dum his contraria decernis, idem profus facis, ac si quis eam lyram quae diligentissime aptata esset, musica diceret inutilem: eam uero quae & dissona & discissa esset, nimiaq; uel intentione, uel remissione dissipata & corrupta, hanc & ad pulsus & ad uoluptatem spectatorum esse diceret aptissimam: atqui nullum uel haec dicentium absurditatis argumentu certius, uel inuidiae, & immanitatis ita decernentium documentum clarius inuenire possemus. Quae nam uero est modestiorum & clementiorum patrum ratio? Discant primum, inquirunt, literas, atq; ita quum uim discendi affecuti fuerint, tum demum ad philosophiam istam adducantur. Tunc nemo qui prohibeat, nemo qui retrahat futurus. Et unde scire certius poterimus, quod ad uiros illi euasuri sint? Plerique enim abierunt, immatura precepti morte uerum concedamus id quoq; manifestum esse, fingamusq; illos interim ad uiriles annos prouehedos. Quis illud nobis pollicebitur, priorem omnem in medio aetatem illos bene acturos? A deo enim nihil contendendi studio loquor, ut si qui de his certius confidere & sperare possit optime: eos ego ne tum quidē urbe educurus sim, cum hanc dicendi facultatem consecuti fuerint: uerum tunc maxime manere iubebo, quicq; illos fugare uoluerint, non modo non laudabo, uerum ut communes hostes nostrae reipublicae rejiciam & execrabor, quod lucernas occultentes, et lumina clarissima ex urbe ad solitudinem ducetes, ciuitatem nostram maximis incommodis afficiant, ingentiq; gloria & honestate nudent: sin uero nemo est qui ista polliceri possit, quid tandem commodi illi consecuturi sunt, si mittantur ad magistratos, ubi uita prius omnia, q; eloquentiam addiscet, dumq; quod minimum est, accipere & assequi student, amittent id quod longe maximu est, uires animi scilicet, omnemq; prohibitis indolem. Quid ergo? Scholae ne omnes diruemus, inquirunt? Minime id quidem dico, sed ut ne uirtutis destruamus aedificiu, uiuentemq; diruamus animam, omni studio & prouidendum & cauendum censeo. Quae si quidem pudica fuerit et sobria, nullo ex loquendi imperitia afficietur detrimento: sin uero fuerit corrupta, damna consequetur ingentia, etiam si lingua uehementer & acuta fuerit et expolita, tantoq; maiora, quanto illi uis ea dicendi maior accesserit. Nequitia enim si cum dicendi facultate fuerit coniuncta, multo deteriora, quam imperitia, multoq; funestiora solet operari. Quid si autem illuc abeutes, inquires, praeterquam quod linguam rudem habeat & imperitam, etiam uirtute illa excidant? Respondebo tibi tuis uerbis: Quid uero si domi manentes, praeterquam quod

tom. 5

H 2 animum

animum noxijs fomitijs corrumpant, ne ad eloquentiam quidem consequendam unquam aspirant: siue q̄ non otij quantū satis est, suppedient, siue quod ad ea studia minus idonei nati uideantur. Mihi quippe, mihi prorsus ista dicere competit, q̄ illa tibi. Cur id? Quia etsi utriusq̄ incertus euentus est, longe tamē iuris incertior. Quoniam id modo, & ut quid? Quia eloquentiam & eruditionē ut assequamur, morum etiam ornatu & modestia opus est: mores autem probi non etiam eloquentia adiectione opus habent. Quippe sobrietatem, pudicitiam, iustitiam, uirtutesq̄ reliquas, etiam sine ista eruditione licet acquirere: eruditionem uero ac dicendi uim, sine probitate morum nemo ferē unq̄ fuit qui assequeretur; cum tempus per flagitia consumeret. Quid ergo illa uerebare? hic quoq̄ necessario est metuendum, & quidem tanto hic amplius, quanto & crebrius qui uoti non potuerunt, inuenti sunt, & de maioribus rebus periculum imminet. Atq̄ illic quidem unius tantum rei exercitatio necessaria est: hic autem duarū rerum componere fieri propositum est, quod alteram sine altera consequi possibile non sit. Sin autem tu ita uis, impossibile etiā istud concedamus esse possibile; quid tandē boni, quid emolumentū nobis eiusmodi eruditio conferet, adeo letalem circa ipsa uitalia accipientibus plagam? Quid autem mali, quid incommodi paritura est locutionis imperitia, si quae sunt maxima fuerimus adepti? Atqui ista non solum apud nos qui externam sapientiam ridemus, eamq̄ stultitiam esse arbitramur: sed apud ipsos philosophos quoq̄ ita esse pro cōfesso habetur. Idcirco ex illis plurimi nō ualde ediscendis literis operam dederunt, alij uero prorsus contempserunt, & esse perstiterunt imperiti, omnemq̄ aetatem in ea philosophiae parte, quae mores componit conterentes, clarissimi atq̄ celeberrimi fuerunt. Anacharsis em̄ & Crates, & Diogenes huius assequendae peritiae nullum studij, nullam omnino curam habuerunt. Aiunt quidam, quod ne Socrates quidem, atq̄ id attestari uideretur, qui in ea re longe ceteris excelluit, quicquid illius omnia diligentius quam ceteri cognouit. Cum enim illum aliquādo in iudicium introduxisset, rationē pro se redditurū, in ea oratione quam ad iudices habuit, ita illum fecit loquentem: Vos autem ex me audituri estis omnem ueritatem, & non tamen, per deos immortales, o uiri Athenienses, orationem compositam electis uerbis et nominibus, ut faciunt qui horum studiosi sunt, neq̄ aliquo ornamento fucatam, sed audietis uulgariibus uerbisq̄ uerbis loquentem. Credo enim iusta esse quae dico, nullusq̄ uestrum aliter expectet. Neq̄ enim profecto iudices huius aetatis conuenire uidentur, ueluti adulescentulo fictis ad uos ingredi uerbis. Hoc autem cum dicit, ostendit se nō ob negligentiam quandam, ut fieri solet: sed quod eam rem nō magnificaret, nec didicisse, nec illa unquam usum fuisse. Itaque philosophis quidem eloquentia indigna est, & uiris prorsus: ludentium uero adulescentulorum certamen & gloria, quod ipsi quoq̄ philosophis uidentur, nec philosophis qui

buslibet, sed illi qui omnes facile in ea arte superauit. Deniq̄ magistrum ea re ornari non permittit, eiusmodi ornatum & turpem esse, & indignū philosopho existimans. Verum haec ad infidelē quem piam merito quis dixerit, imō uero ad fidelē quoque. Perquam enim ineptum & iniquum est, siquidem hi qui gloriam à multis aucupantur, nec alio ex loco quam externa sapiētia clari & illustres esse possint, eam rem nihil existimant: nos eam ita admiremur, tantiq̄ aestimemus, ut propter illā assequendam ea contemnamus, quae necessaria in primis sunt atq̄ utilia. Sed haec quidem ad infidelē dixisse satis sit. Ad fidelem uero praeter ista etiā nostris documenta afferenda sunt. Quoniam uero illa erunt: Magni illi & sanctissimi uiri qui initio seculi fuerunt, quum litera nō erant, quicq̄ post illos fuerunt, quum erant quidem litera, dicendi uero ars nō dum erat instituta: & qui post eos ipsos fuerunt, cum eloquentia iam apud omnes obtineret, maximoq̄ in honore esset: horū tum profecto singulis quoq̄ tempore erant imperiti, non solum artis oratoria, uerum ipsarum quoq̄ literarum. Qui tamen omnes in eis ipsis rebus in quibus dicēdi uis uidentur in primis esse necessaria, tāta facilitate eos qui in ea re sunt eminentissimi superauerunt, ut si illis isti comparentur, stultis pueris deteriores esse uideantur. Cum enim persuadendi uis in facultate oratoria maxime cōsistat, philosophiq̄ nullos hac arte tyrannos superauerint, hi uero imperiti & sine literis orbem uniuersum incredibili facilitate conuerterint: constat profecto palmam sapientiae apud istos literarum rudes et imperitos esse, quam apud illos qui & literas & oratoriam assecuti sunt diligentissime, adeo uera sapiētia & uera eruditio nihil aliud est q̄ dei timor. Porro nemo me modo hanc legem statuere existimet, ut pueri esse persistent imperiti. Nunquam enim prohibere pergerem, quin istud etiam ex abundantia fieret, si de his quae sunt necessaria, quisquam me securum faceret. Veluti enim si domus fundamenta quassa narent, omnisq̄ fabrica ruinam minaretur, extremae dementiae atq̄ socordiae esset, non ad camentarios & fabros, uerum ad tectorij operis peritos recurrere: ita rursus importunae simul & improbe contentionis esset parietibus in concusse & firmiter stantibus, eum qui tectorium addere ornandi causa uellet, prohibere. Atq̄ ut ista me ex animo loqui sciat, quae profecto si possem, rebus ipsis ostenderem, peropportune historiam quandam referre institui. Adolecens quidam admodum locuples aliquādo in urbe nostra demoratus est, utriusque eruditiois acquirendae gratia, latina scilicet & graeca. Hunc paedagogus sequebatur semper, cui ea una & sola cura erat, ut ipsius formaret animum. Eum igitur ego aliquando cōueniens (erat enim ex his qui montes & solitudines habitant unus) causam addiscere studebam, cur omnia tam insigni philosophia in paedagogi ordinem seipsū deiecerit. Ille uero cum se parum cōtinuisset, cunctum iam rei ordinē nobis enarrauit. Puer, inquit, iste patrem habet durum, immitem, asperū, mundūq̄

diq̄ negotijs uehementer intentū: matrem econtra pudicam, moderatā, piam, coelestiaq̄ solum suspirantē. Pater itaq̄ ut qui in bellicis reb. plurima de se fortitudinis ac probitatis indicia dederit, insignemq̄ ex militia gloriam fuerit adeptus, filium quoq̄ in ordinē suū transferre cupit. Id uero mater omnino abhorret, & uehementer execratur: operat enim illum clarissimum in monachorū conuersatione perspicere, uerum id quidem patri apertius dicere ausa non fuit: metuebat quippe ne si id ille uel leuiter suspicaretur, intempēstiuē iam seculi uinculis illū obligaret, & hoc studio abducens ad balneum adduceret, atq̄ ad omnem quae ex illo solet consequi uitae negligentia, ac postmodum huius propoliti & uitae aditum omnē intercluderet. Igitur huiusmodi artem excogitat. Domū me accersit ex eremo, mecūq̄ cōsilia sua cuncta communicans, apprehensam pueri dexteram inseruit manibus meis. Cum uero illam percōtaret, quid sibi hoc uellet: una, inquit, haec nobis reliqua est spes obtinendae filio salutis: si uolueris tu, & passus fueris in paedagogi ordinē descendere, sumptoq̄ puero à nobis proficisci. Meum erit persuadere patri, quod si militarem quoq̄ uitam ille uoluerit eligere, perutilis erit dicendi uis, & copia per studia liberalia quae sita. Haec ego, inquam, si efficere potero, iam illum tu seorsum, atq̄ in alieno solo tecum habens, ubi nec pater, nec propinquorum aliquis impedire ac perturbare possit, summa illū cum facilitate formare poteris, moresq̄ illius ad id componere, ut ueluti in monasterio ita tecum uiuat. Ceterum tu mihi hac in parte consenti, mecūq̄ salubrem istam functionem simulaturū pollicere: non parua res agitur, non pro minimis deprecor, de filij mei anima certamen est atq̄ periculum: non ergo spernas cunctorum amantissimum, mihiq̄ luce ipsa chariorem periclitantem: eripe illum laqueis undiq̄ iam paratis & positis, educ ex procella & tempestate & turbine. Sin uero tu gratiam praestare nolueris, deum iam medium nostrum appello, et testem uoco, me quidē nihil eorum omisisse quae ad huius pueri salutem pertinere uidebatur, mundūq̄ me esse à sanguine pueri istius. Quod si quid illum eiusmodi contigerit pati, quale ut patiat fieri uehementer potest, quippe iuuenis, & in tantis delicijs degens, tantaq̄ uitae negligentia: abs te & de tuis manibus requirat deus animam pueri istius. his plura etiā adiciens, miserabiliterq̄ & uehementer illachrymans, persuasit tandē ut hoc negotium susciperem, atq̄ cum his mandatis à se dimisit. Nec sanē inanis fuit ista machinatio, nec religiosi matris uoto diuina pietas defuit. Ita em̄ puerum illū breui egregius ille paedagogus exercuit, tantamq̄ in eo flammam desiderij coelestis accendit, ut cuncta simul repente abijceret, atq̄ ad solitudinem cōuolaret: alioq̄ rursus indigeret freno, quod illum ab intempēstiuā illa & uehementi exercitatione ad moderatiorē posset cōmodioremq̄ conuerrere. Nanq̄ metuentū ualde uidebatur, ne repentino hoc & immaturo studio rē ipsam totam reuelaret, matricq̄ & paedagogi, & omnibus ubiq̄

monachis grauissimū bellum excitaret. Si enim fugam istam subitamq̄ mutationem praesensisset pater, nunq̄ profecto destitisset omnia moliri & face re, ut sanctos illos fugaret atque affligeret: nec eos modo qui illū receperunt, sed alios quoq̄ uniuersos. Hunc ergo puerum insignis ille institutor assu mens: haecq̄ & his plura illi allegans, coelestis quidem philosophiae desiderium in eo durare permisit, & praeterea ut cautus fieret, curauit: urbē tamē ut habitaret, studiaq̄ liberalia uti cōperat, persequeretur, induxit, ita eum coeuis quoq̄ maximo emolumento futurum persuadens. Quod quidem, operepretiuū esse uidebatur, non modo sanctorum, illorum, aut matris, aut paedagogi gratia, sed pueri ipsius quoq̄. Si enim initio statim in illū irruisset pater, timendum satis erat, ne philosophiae plantas cōmoueret, uel etiam penitus conuelleret, quippe teneras & recenter politas: sin uero processu temporis optimis ille, firmissimisq̄ radicibus niteretur, uehementer confidebat, quantalibet pater ageret, nunq̄ illum mouendū loco, neq̄ ulla omnino ratione cessurum: quod & factum est, nec illum fecerit spes. Pater enim lōgo post tempore illum adorsus, uehementiq̄ cum impetu irruens, non solum in nullo aedificiū inclinauit, aut laesit: uerum firmiter quoq̄ ualidiusq̄ monstrauit. Cōdiscipulorum uero plurimi tantum ex illius contubernio familiari profecerunt, ut eiusdem instituti fierent amuli: habebat quippe ille domi qui se perpetuo moderaretur, ac ueluti statua iugiter sub artificis manu constituta, ornatior indices euadebat, ingentemq̄ animo decorem assidue adieciēbat. Et quod est profecto mirabilius, exteriori quidem cultu nihil à ceteris differre uidebatur. Non enim agrestibus uel incomptis erat moribus, non comae negligentia, non amictus uilitate nobilis: sed erat cōmunis habitus, uoce, aspectu, & ceteris omnibus. Quibus ex rebus factum est, ut facilius plurimos contubernaliū inter retia sua includeret, cum haberet intrinsecus incredibilem latentem sapientiam. Deniq̄ si quis illū domi uidisset, unū ex eis esse putauisset, qui mōtes & deserta incolunt. Domus em̄ ita illi disposita & parata erat, ut in nullo monasterij diligentia desideraret, nihilq̄ necessarijs amplius habebat. Tempus autem omne in diuinorum librorum lectione conterebat. Erat enim ingenio celeris, atq̄ ad percipiēdas disciplinas acutissimo. Itaq̄ externae illi eruditioni breuissimā distribuens diei partem, reliquū tempus omne perpetuis orationibus, diuinisq̄ literis instabat, ac sine cibo tota perseuerabat die. Imō uero non unum, aut duos tantum, sed plurimos interdū dies sine cibo ullo transigebat. Noctes praeterea totas in eiusmodi consumebat studijs, lachrymis, orationibus, sacrisq̄ lectionibus uacans. Haec autem omnia paedagogus ille nobis clam annūtiabat. Indignabat enim puer ille uehementer, ferreque uix poterat, si quid eiusmodi efferri cognouisset. Dicebat ergo uestem illum sibi ex cilicio parasse, eaq̄ noctibus uestiri solitū, eo scilicet consilio, ut celerius euigilans surgeret, aliaq̄ prorsus omnia ad imitationē monachorum

illi diligentissime parata erant, atq; egregius ille in A
 stitutor, deum iugiter ingenti cum laetitia benedice-
 bat, q; adeo leues huius philosophiae pennas pue-
 ro largitus esset. Itaq; si quis mihi nunc quoq; eius-
 modi animum ac paedagogum daret, aliaq; simili-
 ter se polliceret curaturum, incredibile est q; id fie-
 ri optare etiam amplius longe q; parentes ipsi. Sic
 enim profecto copiosiori ex lucro magis gaudere
 mus, cum possent eiusmodi & per uita, & per aeta-
 tem, & per iuge contuberniu coeuos etiam lucrari.
 Veru enim nullus est qui hac se spondeat exhibi-
 turum. Cum uero nullus sit, incredibilis sane im-
 manitatis esset, cu qui nec sibi ipsi auxiliari posset,
 & iacens uulneribus innumeris confoderetur, a
 liosq; impeditores faceret, in medio concidi per-
 mittere, quum deberet ex media dimicatione sub-
 moueri. Nanq; merito similiter in eum duce[m] ani-
 maduertendu[m] esset, qui alacres & pugnare ualen-
 tes milites ex praelio abduceret, & qui eos qui saucij
 iacerent, alijsq; perturbationi & impedimento
 essent, sic semper iacere in medio iuberet. Verum
 quia plurimi parentum instant uehementius, libe-
 rosq; suos & eruditos & disertos singuli uidere cu-
 piunt, ueluti certum & plane exploratu[m] habeant,
 ad summum illos elquentiae culmen prouehēdos:
 aduersus istos nolo equide[m] contendere, nec dicam
 illos spe sua destituendos, idq; interim concedam,
 & eminentissimos illos in ea re fore, & ad summum
 prouehendos. Sit aut nobis duarum rerum optio
 proposita, ut uel ad magistrōs proficiscētes, erudi-
 tionem assequi contendant, uel abeuntes ad solitu-
 dines, uirtutes animi, salutemq; perpetua[m] conqui-
 rere decertent: utro igitur in studio obtinere praes-
 tat? Nam siquidem in utroq; ualeamus, & ego id
 uolo: sin uero alterum sit eligendum, satius erit qd
 praestabilius eligere. Ita sane, inquit, sed hoc ip-
 sum unde nobis consistare poterit, q; stabit ille, perse-
 uerabit, neq; proposito decidet omnino? Multi e-
 nim exciderunt. Et ego tibi respondebo: Vnde ue-
 ro tibi constat, q; non perisset, neq; perseverabit?
 Multi enim sunt qui perseverauerunt, & quidem
 longe plures q; qui exciderunt. Itaq; istorum gra-
 tia magis confidendum est, q; illorum metuendu[m].
 Cur autem in ipsis liberalib. studijs hoc ipsum no-
 metuis, ubi maxime timendu[m] est? Nanq; apud mo-
 nachos quidem ex ingenti multitudine uix pauci
 lapsi sunt: in schola uero liberaliu[m] disciplinaru[m] ex
 plurimis uix pauci ad summam peritiā prouecti
 sunt. Nec solu[m] istis rationib. uerum alijs quoq; plu-
 rimis merito id magis metuendu[m] uideatur. Quip-
 pe & pueri obtusum ingenium, & magistroru[m] im-
 peritia, & paedagogi negligentia, & patris occupa-
 tio, & sumptuu[m] mercedumq; defectio, & dissimili-
 tudo morum, contubernaliu[m]q; atq; in discendo so-
 cioru[m] nequitia, & inuidia, & liuor, aliaq; plurima,
 quo minus ad finē destinati studij pertingat, non-
 nunq; impedimento sunt. Neq; ista solum quae di-
 ximus, uerum post ipsorum quoque studiorum finem,
 alia etiam quae impediunt, imminēt. Quum
 enim illa omnia impedimenta praeteruectus, ad ip-
 sum eruditionis culmen euaserit, nec ullo eorum

retardatus fuerit, alia rursus illic insidia sunt posi-
 tae. Nanq; & principis ignauia & inuidia eiusdem
 artis sociorum & consortium, & difficultates tem-
 porum, & amicoru[m] solitudo, & ipsa saepenumero
 rei familiaris inopia, ab ipso sine nonnunq; exclu-
 serunt atq; abiecerunt. Atqui in monachorum in-
 stitutis nihil horum uideas: illic enim una tantum
 re opus est, nobili scilicet atq; eximia alacritate ani-
 mi: haec si adsit, nihil quo minus quisq; ad summam
 uirtutem perueniat, impedire poterit. Quam igitur
 iniquum simul & indignum est, ubi quide[m] sunt
 spei optime pleraq; indicia manifesta & uiciniora,
 ibi desperare & tremere: ubi uero spes ipsa & lon-
 ginquior est & tantis impedimentis intercipitur, il-
 lic non desperare, imo uero rei difficillima[m] spes si-
 bi maximas proponere? Quod sane faciunt qui in
 ipsis eloquentiae studijs, non ea quae sepius contin-
 gunt tristia, sed quae perraro laeta considerant. Cuiq;
 in monachorum uita & instituto, ubi spes optima
 & certissima est, ad ea solum quae tristiora sunt, in-
 clinentur, in ipsis liberalibus studijs, ubi maxima
 difficultates sunt, meliorum tantum spem in animo
 uersant. Quanquam illic nonnunquam cum ea si-
 mul omnia conuenerint, quae debet necessario con-
 currere, ad ipsum iam finem immatura mors ir-
 ruens, post innumeros labores illos, sudoresq; fre-
 quentissimos, athletam ipsum sine coronis abripuit,
 quae si in medio monastici certaminis contin-
 gat: tum uero bellator ipse hinc maxime illustris
 & coronatus proficiscitur. Itaq; si futuri uereris in-
 certum, id imprimis in studijs humanitatis facien-
 dum est, ubi ne ad extremum perueniatur, pluri-
 ma sunt impedimento. Tu uero illic quidem resi-
 des, & tempora expectas longiora, nihil eoru[m] quae
 in medio sunt, cogitas, non sumptus, non erum-
 nas, non incertum euentum, sed ad finem tantum-
 modo respiciens. Hic uero cum nec dum uestibu-
 lum ipsum ingressus sit, necdum decora istam
 honestissimamq; philosophiam attigerit, iam metuis,
 iam trepidas, iam cogitando desperas: atqui ipse
 paulo ante dicebas: Quid enim? Is ne qui urbē ha-
 bitat, qui domum habet & uxorem, seruari nō po-
 test? An uero si cu[m] urbe & uxore & familia & do-
 mo seruari quis potest, non longe id facilius, apti-
 us, melius poterit, si fuerit is liber? Neq; enim eius-
 dem est, nunc quidem saluti cutuspiam confidere,
 quamlibet ille seculo obstrictus fuerit, quasi sic e-
 tiam acquiri salus possit: nunc uero quantu[m]cu[m]q; li-
 ber omnibus euaserit, uereri & metuere, quasi ne
 sic quidem ad uirtutē & probitatem aspirare pos-
 sit. Nam si is qui urbem habitat, sic indubie seruari
 potest, ut tu modo dicebas: multo sane magis po-
 terit, si se ad solitudines contulerit. Quid est ergo
 cur ibi salutē desperes, ubi minime debueras: ibiq;
 non metuas, ubi maxime pauere debuisti? At, in-
 quies, eiusde[m] criminis non est, eum qui seculo addi-
 ctus sit peccare, & eū q; semel se ac penitus deo de-
 uouerit, religiois pposito excidere. Neq; n. ambo
 eadē ex altitudine decidūt, ita nec eadē quide[m] uul-
 nera suscipiunt. Fallis te ipsum prorsus ac decipis,
 si putas aliud a secularibus uiris, aliud a monachis
 requiri

requiri. Haec em ferē sola est in utroq; genere uita
 differētia, q; illi quide[m] matrimonij se uinculis con-
 stringūt, hi uero his liberi perdurāt. In reliquis ue-
 ro cōmunis, atq; eadē ab utrisq; uita[m] totius ratio
 requirit, eisdē pro culpis poena una omnibus de-
 betur. Nam qui fratri suo irascitur sine causa, siue
 ille secularis, siue monachus fuerit, deum similiter
 offendit. Atq; is, qui mulierē respicit, & concupi-
 scit eam, quolibet in uita[m] statu fuerit, eadem adul-
 terij plectetur poena. Imo uero ut aliquid ex nobis
 addere, quod rationi consentaneum uideatur au-
 deamus, magis sine ulla spe uenē peccabit, qui ex
 seculo id scelus admiserit. Neq; enim par facinus
 admittere uideēt, qui uxoris solatio subnixus, de-
 core mulieris irretitur, atq; is qui eiusmodi auxi-
 lio, & infirmitatis remedio destitutus hac interdū
 peste corripitur. Rursus qui iurat, siue hoc, siue il-
 lud fuerit, pari omnino poena subiacēbit. Neq; e-
 nim Christus, cum de his monita aderet, legesq;
 statueret, ita distinxit, ut diceret, si quidem is qui
 iurat monachus sit, a malo iurandū est: sin uero
 monachus non fuerit, non iam a malo est: sed ab-
 solute omnino dixit: Ego autem dico uobis, ne iu-
 retis penitus. Rursusq; cu[m] diceret, Vae ridētib;:
 non addidit, monachis, sed absolutissimam senten-
 tiam de omnibus tulit. Atq; idē in ceteris manda-
 tis suis maximis & admirandis facit. Cū enim di-
 cit, Beati pauperes spiritu, beati qui lugent, beati
 mites, beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam, beati
 misericordes, beati pacifici, beati qui persecutionē
 patiūtur propter iustitiam, beati qui & fanda, & in-
 fanda propter me et meum nomen ab his qui sunt
 foris, pariuntur: nec monachi, nec secularis nomē
 adiecit: ceterū ista distinctio ex hominum extima-
 tione introducta est. Sacrae uero literae nihil horū
 penitus nouerūt, sed omnes monachorum uita &
 instituto uiuere uolūt, etiā si uxoribus fuerint ad-
 iuncti. Audi deniq; quid Paulus moneat, quem cū
 nomino, rursus Christū praedico. Hic itaq; cu[m] scri-
 beret uxoris hominibus, filiosq; nutrientibus,
 omnem ab illis monastice uita[e] diligentia[m] requirit.
 Nanq; delicias omnes penitus abscindēs, siue que
 ad cultū uestitū, siue que ad cibos pertinet, his uer-
 bis admonet: Mulieres, in habitu ornato, cum pu-
 dore & castitate semetipsas ornare, non in tortis
 crinibus, aut auro, aut margaritis, aut ueste pretio-
 sa, & rursus, Quae aut in delicijs degit, uiuēs mor-
 tua est: & rursus, Habentes cibos & tegumēta his
 cōtenti simus. Quid amplius posset aliquis a mo-
 nachis exigere? Rursus uero cū alius lingua cōti-
 nere admoneret, seuerissimas leges cōstituit, & ta-
 les leges, quales monachis ipsis implere negotij
 non minimi est. Nō em turpitudinē tantū, ac stul-
 tiloquiū damnat, uerū ipsam quoq; scurrilitatē se-
 uerissime castigat & iugulat. Neq; iracundiā solū
 & furorē, & amaritudinē, sed ipsum etiā clamorē
 ab ore fidelū arceat & resecat. Omnis enim, ait, ira-
 cundia, & furor, & conuictū tollat a uobis cū om-
 ni malitia. Num ista tibi parua uideantur? Ergo pau-
 lulū expecta, dū his longe maiora referamus, quae
 de tolerantia maloru[m] omnib. praecipit. Sol, inquit,

non occidat super iracundiā uestrā: uideate ne quis
 malū pro malo cuiq; reddat, sed semper quod bo-
 num est, persequimini, & inuicē & in omnes. Rur-
 sumq;: Noli uinci a malo, sed uince in bono malū. Rom. 12
 Vidisti ne philosophia, & longanimitatis magni-
 tudinē ad ipsum supremū culmen ascendētē: au-
 di quid de charitate etiā loquatur, quae caput bo-
 norū omniū, & summa est. Cū enim illā uehemen-
 ter extolleret, eiusq; merita insignia prosequeret,
 eandē se a seculi hominibus exigere ostendit, quā
 a discipulis Christus. Ut enim saluator hūc tandē
 extremū ait esse charitatis finē, si quis animā suam
 pro amicis ponat: ita Paulus quoq; id ipsum signi-
 ficauit, cum diceret: Caritas non quaerit que sua
 sunt, atq; eiusmodi charitatē sequi nos iubet. quid
 igitur hac philosophia maius, aut dignius, inqui-
 rere possemus? Cum enim & furore, & iracundia,
 & clamore, & pecuniarū cupiditate, & uentris in-
 gluuie, & magnificentia uestitum, & inani gloria,
 & alijs seculi rebus superiores esse nos iubeat, ni-
 hilq; cōmune habere cum terra, cumq; mortifica-
 re membra nostra praecipiat, constat profecto ip-
 sum non minorem a nobis uita[e] diligentia[m] requi-
 rere quā[m] requirat a discipulis Christus: usq; adeo
 uero peccatis esse mortuos iubet, ac si iam & mor-
 tui, & sepulti simus. Idcirco enim ait: Qui autem
 mortuus est, iam iustificatus est a peccato. Non-
 nunq; uero ad ipsius quoq; Christi imitationem
 summa uel exhortationis inducit. Cum enim nos
 diligere admonet, inde potissimum sumit exem-
 pla: ita cum ad malorum quoq; tolerāciam, atq; ad
 humilitatem hortatur. Cum itaq; non monachos
 tantum uel apostolos, sed ipsum etiam Christum
 imitari nos iubeat, eisq; qui non imitantur, suppli-
 cia maxima inuentet: qua tu tandem ratione illam
 dicis esse maiorem altitudinē? Eandem enim o-
 mnibus ascendere propositum, & imperatum est.
 Sed hoc planē est quod euerit orbem uniuersum,
 quod summa uita[e] bene agenda diligentia mona-
 chis opus esse arbitramur, ceteris negligenter ui-
 uere licere. Non ita sane, non ita est, sed eadem ab
 omnibus philosophiē ratio requiritur: atq; id equi-
 dem uehementer affirmauerim, imo uero nō ego,
 sed ipse iudex omniū Christus. Sin uero tu adhuc
 haeres, & titubas: age rursus tibi eisdem uerbis au-
 res repleamus, ut omnis abs te & malitia, & infide-
 litas fugetur. Faciam autem huius rei documen-
 tum ab ipsis cruciatibus diei illius horribilis, ni-
 miumq; metuendē. Diues profecto ille, non quod
 monachus crudelis fuerat, idcirco uehementius
 cruciabatur: sed si quid loqui ex nobis audeamus,
 quod tamen ueritati contrarium non sit, ideo exu-
 rebatur maxime, quod seculo deditus cum esset,
 & in diuitijs ac delicijs degeret, & purpura operi-
 retur, Lazarū suprema inopia uexatū aspernatus
 est. Virgines itē, quia clementia & humanitate ca-
 ruerūt, ideo coelesti thalamo exclusae sunt: et ut ipse
 aliquid adijciā, quod uerisimile existimo, nō solu[m]
 cruciatus illis additi non sunt uirginitatis gratia,
 sed ob eandē ipsam mitiores quoq; poenas exceperūt.
 Neq; em illis dictū est: Ite in ignem aeternum,
 Ii 4 diabolo

Matt. 5
Luc. 6

Matt. 5

Tit. 2

1. Tim. 5

1. Thes. 5

1. Cor. 13

Rom. 6

diabolo & angelis eius prae paratu: sed solum, Non noui uos. Sin uero dicat aliquis, hoc id est esse quod illud est, neque ego contendam: quod enim mihi nunc maxime incumbit, id profecto est, ut ostendam monachorum uitam grauiora non attrahere supplicia, uerum ipsidem quoque peccantes seculi homines, ob noxios fieri. Is etiam qui fordidis uestibus amictus fuit, quicquid centum numos summa improbitate requisiuit, non quod monachi fuerunt, ea passi sunt, quae passim referuntur: sed alter ob fornicationem, alter quod non donasset iniurias, perierunt. Sed & alios quoque qui tum punirentur, si quis inquirat diligenti, pro peccatorum tantum meritis eos cruciatus perpeti animaduertet. Neque uero in inferendis solum cruciatus, sed etiam in sciendis legis id Christum fecisse reperies. Etenim cum dicit: Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam uos: tollite iugum meum super uos, & discite a me, quia mitis sum, & humilis corde, & inueniatis requiem animabus uestris: non monachos tantum alloquitur, sed & omne prorsus hominum genus. Itemque cum iubet per angustam uiam ingredi: non istos modo, sed omnes omnino homines hoc imperio conuenit. Cumque odibile animam suam in hoc mundo, atque caetera eiusmodi iuberet, nullum hominum genus excepit. Cum uero non omnes alloquitur, neque iura & leges omnibus constituit, hoc ipse nobis insinuat aptius. De-

Matth. 11 nique cum de uirginitate loqueretur, adiunxit: Qui potest capere, capiat: neque omnis adiciens, neque id in praecipiti ordine statuet. Ita Paulus quoque: nam omnibus locis magistrum imitari deprehenditur: cum

1. Cor. 7 in hac incidisset materiam, aiebat: De uirginibus autem praecipitum domini non habeo. Itaque quod ad eandem uita diligentiam, supremamque perfectionis fastigium per diuinas leges pariter & secularis et monachus cogantur: quodque ambo si ceciderint, aequalia sint excepturi uulnera, neminem iam quantumlibet ille sit contentiosus, & impudens, contradicendum existimo. Hoc autem apertissime ostendo, age illud quoque inquiramus: si tamen inquisitione opus est in re tam manifesta, utrius sit pronior ac facilior lapsus. Pudicitiam quidem is, qui uxorem habet, facile seruare posse uidetur, quippe solatio non minimo suffultus: caeterum in reliquis nulla comparatio est: uerum sic quoque plures longe uideas lapsos ex coniugatorum, quam ex monachorum ordine. Neque enim tam multi ex monasteriis ad matrimonia accedunt, quam ex iugali thoro se ad scorta recipiunt. Quod si in eis certaminibus quae facillima illis tolleratu sunt, quippe impudens, legitimo subnixis, ita se superari facile permittunt: quid tandem in alijs perturbationibus acturi existimantur, quibus longe amplius quam monachi pulsantur? Nam concupiscentia quidem, ardorque congressus muliebris his uehementius imminet, quippe uxorum contubernio, & solatio carentibus: reliqua uero perturbationes cum his uicinius propinquare uix possint, illos per uim subijciunt, atque in suum caput impellunt. Sin uero in eis ipsis, in quibus bello uehementiore perturbantur, isti magis obtinent, uictoresque

fiunt, quam hi quibus id inest leuissimum, & fere nullum: constat profecto longe eos facilius ea quoque uitia superaturos, a quibus nihil fere perturbationis patiuntur. Nam & pecuniae amor, & deliciarum ac potentiae, caeterarumque rerum desiderium facilius ab his, quam a secularibus uinci, subigique confuevit. Ut igitur in prelio & pugna eam belli partem leuiorem esse dicimus, non ex qua alterum ac iuges mortui super inuicem cadunt, sed ex qua paucissimi & rari: ita de his quoque statuere & discernere debemus. Quippe habendi immodicam cupiditatem, is longe facilius uincet, qui in montium uerticibus moratur, quam qui medijs in rerum perturbationibus uersatur: nam iste quidem facillime capitur. Eum uero qui captus cupiditate ista fuerit, in eorum numero qui uenerantur simulacra & colunt, numerari certum est & definitum: atque is quidem si pecunias habuerit, nunquam profecto proximos contemnet, sed ipsas omnes in illorum usus facillime impendet: hic autem non modo eos aspernabitur, uerum non secus eos atque alienos tractabit, iniuriisque & incommodis omnibus afficiet. Quod profecto genus aliud est seruendi idolis, & quidem priore illo deterius & grauius. Et quid me necesse est prosequi reliqua, quae monachis quidem facillima ad superandum sunt, seculi autem homines nullo negotio, ingenti que facilitate deijciunt? Cur ergo, non pauidus trepidas, cum ad eam uitam filium adducis, in qua uicij omnibus capi facillime possit? An parum tibi uideatur seruire idolis, ipsisque infidelibus deteriore esse, deique seruitium operibus ipsis abnegare? Quae quidem omnia multo facilius hi, qui seculo addicti sunt, patientur, quam monachi. Vides ne ut callida tergiuersatio metus iste sit: nam si metuendum fuisset, non utique esset illis metuendum: qui fluctus & procellas fugerent atque omni studio ad portum festinarent: sed eis qui hyeme ingenti & turbine inuoluti iactarentur. In uita enim seculari & plura sunt & paratiora naufragia: quod & plura sint quae perturbent, & qui eam uitam degunt, negligentiores atque adeo inualidiores sint, quam ut aduersus ea stare possint. In monachorum autem uita profecto et fluctus tanti non sunt, sed contra penitus serenitas summa et tranquillitas, & studium longe excellentius aduersus eam fluctuum rabiem pugnatorum. Quocirca nos eiusmodi ad desertam pertrahimus, non ut cilicio induant, torques uel ferreos sibi circumdent, aut cinerem subternant solui, sed ut in primis uitia effugiant eligantque uirtutes. Quid igitur? Omnes ne qui matrimonij uinculis astricti sunt, peribunt? Non equidem id dico, sed maioribus, ut seruari possint, laboribus eis opus esse confirmo, ob imminente necessitate. Nam eo qui ligatus fuerit, is qui solutus est & facilius longe & expeditius curret. Nunc ergo maiore ille idcirco mercede donabit, illustrioribusque coronis? Minime uero. Sibi enim ille hanc necessitate consciuit, cum liceret effugere, si uellet. Quoniam igitur ut apertis domum eius declaratum est, istud sumus obnoxij, quibus & monachi: faciliore percurramus uiam, liberosque nostros

nostros ad eam pertrahamus, non illos demergamus, neque ad uitiorum praerupta hostium, immaniumque Barbarorum uice praecipitemus. Haec enim si quis alius facere tentaret, non esset adeo horrendum & execrandum. At uero cum parentes ipsi qui secularium rerum omnium periculum fecerunt, qui rebus ipsis quam sit frivola & nulla uita mortalis uoluptas didicerunt, adeo insaniant, ut alios quoque ad eam ipsam trahere nitantur, quia ipsi iam frui per aetatem prohibentur: cumque seipsum ex his quae ante peccauerint infelices & miseros agnoscere & dicere habent, alios in easdem miserias praecipitant: atque ista cum iam mors uicina est & iudicium, horrendique illi cruciatus: quoniam excusatio relinquitur, quae uenia, quae misericordia. Neque enim suorum tantum peccatorum poenas dabunt, sed eorum quoque quae filij peccauerint, siue fallere illi filios potuerint, siue non potuerint. At fortasse filiorum filios uidere cupitis. Quomodo id tandem, cum ipsi tam improbi parentes sitis? Neque enim patrem facit generatio. Quod ipsi quoque patres testari solent, qui filios cum uiderint ad summum uitiorum culmen peruenisse, quasi non sint illi sui, sic eos a se abijciunt & abdicant: neque generatio ipsa, neque affectus naturalis, neque aliud aliquid eiusmodi ipsos, quo minus id faciant, continere potest. Itaque ne ipsi quidem patres horum digni esse iudicentur, quibus philosophiae ratione longe inferiores & deteriores sunt. Sed cum ipsos non minus spiritu quam carne genuerint, tunc etiam nepotes quaerant. Nam tunc solum etiam uidere eos poterunt. Sunt enim, sunt profecto illi filij, non ex sanguinibus, neque ex uoluntate carnis, neque ex uoluntate uiri, sed ex deo ipso generati: atque hi filij, non pecuniarum gratia uictis parentibus, aut aeternitatem inducunt, non matrimonio, non alterius cuiusque rei, sed omni illos hac cura liberos immunesque dimittentes, maioribus longe illos, honestioribusque uoluptatibus afficiunt, quae si essent illi naturales patres. Neque enim est eadem uirtutis generationis ratio, neque ut carnales filij, ita spirituales quoque nutriuntur: sed longe isti excellentius & dignius, idcirco pariter quoque copiosiore laetitia afficiunt. Illud praeterea adijciendum, quod hi qui resurrectionis fidem non suscipiunt, mirum non est, si in eiusmodi luceant & lamententur: quippe quibus sola haec posteritatis spes & consolatio reliqua esse uideatur. Nos uero qui caelitus edocti, mortem soporem esse existimamus, quibus praecipitur praesentia omnia despiciere: quae tandem uenia digni erimus, si in eiusmodi luceamus, filiosque uidere cupiamus, atque hic relinquere, unde ipsi trasire festinamus, & ubi cum simus ingemiscimus? Verum ista ad eos qui capaciosae rationis sunt dixerimus. Si qui uero fuerint studiosi corporis, atque huic seculo penitus affixi, illud in primis dicemus, quod incertum est, an ex matrimonio liberi sint secuturi: sed etsi nati illi fuerint, maioris inde merois occasio sequetur. Neque enim tantum ex ista liberorum procreatione laetitia, quantum ex assidua cura & anxietate merois acquirimus, dum illis omnia quotidie timere cogimur. Et cui, inquit,

uillas, aedes, mancipia, aurumque relinquemus. Nam & ista illos conquerentes audio. Ei profecto, qui haec antea hereditario iure possessurus erat, nuncque tanto magis, quanto haeres ipse & securior & tutior est. Haec enim in uita plurima sunt, quae illa corumpant & demoliantur: nam & tineae, & longitudo temporis, & latrones, & calumniatores, & inuidi, & futuri incertum, humanarumque rerum uarietas, & mors tandem ipsa, et pecunias, & praedij, & uillis filium profecto tuum spoliassent. Nunc uero aetiori atque tutiori in loco diuitias reposuit, locum inuolabilem reperiens, ad quem nulli ex his quae dicta sunt aspirare fas est. Is uero locus caelum est, nullum impetum metuens, nullisque insidijs peruium, omnique soli foecunditate feracius, atque ingenti cum foenore depositorum fructus letissimos his, qui ea deposuerint decerpentes praebens. Non igitur nunc ea uerba dicenda sunt, sed si seculo se dedere mallet filius tuus, tunc ingemiscendum & lamentandum esset, atque talia dicendum: Cui modo uillas relinquemus, cui aurum, cui pecunias reliquas? Nunc enim tanta proprietatis et dominationis est copia, ut ne tum quidem cum uita excesserint, eo dominio frustrandi sint, sed tunc maxime rerum suarum lucris potituri. Quod si tu haec etiam in uita cupis illum dominum uidere, demulcetque te blanda dominationis appellatio: id quoque monacho, quae seculari uideas excellentius contingere. Quis enim orate, dominus dicendus est? Ille ne, qui summa cum facilitate pecunias impedit & erogat, an is qui praeparitate & auaritia eas contingere non audeat, sed suffodit atque humo abdit, suisque ita abstinet tanquam profecto illa non sint sua? Qui inaniter & absque ratione impendit rem suam, an qui summa cum moderatione id facit? Qui in terra seminat, an qui in caelo? Qui non sua omnia quibus uoluerit erogare permittit, an qui omnibus eiusmodi tributa exigeribus liber euasit? Ei quippe qui praedia sulcat plurima, quicquid mundi se negotijs addicit, complures plurimis ex locis imminebunt, uetigalia persolvere cogentes, suasque partes quicquid repentes: ei uero qui clementer in pauperes erogat, nemo prorsus erit, qui obstrepat, nemo qui minas uillas intenter. Et hoc igitur ex loco insigniori iste portiorum dominatione beatus est. An uero tu illum dominum dices rerum suarum, qui meretricibus & gula, illecebris & assentatoribus & parasitis patri monium effundit, & gloriae suae maculam acquirat, saluamque suam prodat, atque ab omnibus ridetur: qui autem ad conquirendam ueram, sempiternamque gloriam, atque ad immortalia consequenda commoda, utque diuinis monitis obtemperet, illud sapientissime dispensat, eum non iam esse rei suae dominum queris? Nonne ergo idem facis, ac si perspicuus quempiam in subterraneos aliquos meatus uel cuniculos rem suam projicietem dices eum uere rei familiaris suae dominum: sin uero necessarios usus dispensantem intueris, ut qui rerum suarum non haberet potestatem, ita illum lamentareris? Immo uero non eis qui rationabiliter patrimonium consumunt, sed eis qui in perniciem sui capitis

capitis id faciunt, isti conferendi sunt. Denique praclarum hoc impendendi genus & illustriorem eum & ditior em & potentior em faciet: illud uero perlasiciu & luxuriosum, non modo odiosum & execrabilem, sed extremam quoque damnationi obnoxium & obstrictum reddet. Quid ergo? Post matrimonium, inquit, & liberos non licebit hanc philosophiam apprehendere, cum ad senectutem filius peruenerit? Et quis tandem ille erit, qui polliceatur ad extremam nos prouehendos esse senectutem, quodque cum ad illam peruenerimus, hac in uoluntate & sententia perseverabimus? Neque enim sumus domini praestituti ac definiti uita nostrae temporis, atque hoc Paulus nos docuit cum diceret, Dies domini sicut fur in nocte ita ueniet. Neque rursus in eadem semper alacritate praestititae cogitationes nostrae perferant. Quocirca sapiens quidam admonet dicens: Ne moreris conuerti ad dominum, neque differas de die in diem, ne forte cum tu moram trahis, conteraris, atque in tempore ultionis pereas. Nempe si nihil horum differere incertum esset, ne sic quidem liberos nostros differere debemus, ne tanta derimentis, quanta mox aperiemus ex dilatione ista paterentur. Eset enim profecto incredibilis amentia & fatuitas, imo uero summe immanitatis, si cum iuuenti opus esset adiutorio, aduersariusque uehementer immineret, tunc illum iuberemus quietum agere, mundanisque immisceri negotiis, ne capi facilius posset: cum uero uulneribus innumeris confossus iaceret, nullaque ex parte esset integer, tunc illum ut se erigeret, atque armaret hortaremur, iacem iam et faucibus, atque omnino debile: Ita sane inquit. Tunc enim & lucra leuior, & dimicatio facilior futura est, iam extinctis uoluptatibus. Quenam tunc dimicatio, quae pugna erit, cum nullus sit compar qui nos proceat, nullus qui praelio laceat? Ita profecto, ne coronis quidem illustrioribus donabimur.

Thren. 3. Beatus enim, inquit, qui tulit iugum graue ab adulescentia sua: sed debet solitarius, & tacebit. Hic plane, hic miraculis innumeris est dignus, hic & laudari, & beatissimus meretur dici, qui rebelles inanosque naturales motus ratione frenare perrexit, atque in ipso impetu tempestatis & turbis illasam seruauit nauem: uerum nihil ita de quoque contendamus. Sit etiam ista dimicatio si placet. Nepe si esset in potestate nostra certaminis tempus, recte forsitan senectutem expectare possemus. Sin uero per omnem uitam nobis dimicandum est, atque a prima statim aetate inchoandum, cum decem annorum esse coeperimus, ex ea quippe aetate eorum omnium, quae peccauimus ratione reddidituri, poenasque daturi sumus: quod insinuant pueri illi, qui quod Heliseum irridere ausi sunt, ueris deuorandi permisi memorantur: & nunc ex eadem aetate iam in acie est standum, quando bellum aduersum nos acerbitus & grauius imminet, qua tu ratione tempus illud certaminibus statuis? Si enim ipsi diabolo potestatis iure imperare posses, ut atrocius imminere & pugnare desineret, uideretur esse non irratiabilis hac tua admonitio. Nunc uero dum tu illud, & pugnare, & ictibus me grauioribus pulsare permittas, si mihi contra quiescendum statuas, imo

sponte succumbendum: quid hac iniquitate et absurditate possit esse deterius? Quis, oro, nisi inimicus belli rabie dirius instante, pugnantem armis exiit, atque ita hostium manibus traditur? Iuuenis est & imbecillus. Nonne idcirco maiore & cautione, & securitate illi opus est? Quam quidem ut possit consequi, summa cura & diligentia illi opus erit, atque is qui eiusmodi est, in tranquillitate semper & quiete summa degere, non mundanis negotiis incubere, neque medijs fluctibus mersari debeat, ubi tumultus ingens & perturbatio est. Tu uero contra penitus quibus bellum acrius imminet, & per etatem, & per imbecillitatem, & per imperitiam, reique nouitatem, eos quasi iam perfecti bellatores sint reique militaris peritissimi, firmissimisque uiribus subnixi, in medium certaminis pertrahis, nec permittis, ut prius ad solitudinem profecti uires sibi per exercitationem comparant: ueluti si quis fortissimum uirum, & qui milites hostem fundere possit, subeat quietem agere, bellicisque rebus per meditationem assuescere: eum uero qui & rudis sit & imperitus, nec pugnam unquam aspicere potuerit, ob hoc ipsum in media pugna uersari debere statuat, difficillimamque rei maiora impedita proponat. Ad haec sciendum illud quoque, non licere post nuptias cuiusque sui ipsius esse dominum, sed e duobus alterum necessario contingere, aut uxori semper, si ita uoluerit, coniungi: uel si continenter uiuere uoluerit, ea dimissa, adulterij flagitio capi. Quid me prosequi necesse est educandorum liberorum summas necessitates, curasque reliquas rei familiaris: quae profecto tanta sunt, ut omnem alacritatem propoliti obtundere, summamque segnitiam ac stuporem animis offundere sufficiant. Quocirca satius omnino, ac melius censeo eum, dum adhuc liber ac sui dominus est, ab ipso statim etatis initio armare, non eorum tantum gratia quae dicta sunt, uerum eius quoque in primis quod dicendum est. Qui enim ad finem uitae philosophiae huc dare operam aggreditur, in hoc tempus omne conterit, ut possit ea, quae in priori aetate admisit, peccata diluere, cunctumque illi studium in hac dumtaxat parte consumitur: & ne sic quidem saepe numero illi quantum satis est temporis suppetit, sed ex hac uita proficiscitur, uulnerum reliquias secum ferens. At uero qui a prima statim aetate se exercuit, uiresque sibi ad certandum comparare studuit, non in hoc tempus consumit, nec sedet curans uulnera, sed ab ipsis iam tyrocinijs sui rudimentis meretur, atque accipit palmas. Et illi quidem satis optandum uideat, eas pugnas omnes, in quibus uictus fuerat repetita dimicatione superare: hic uero ab ipso ferere dixerim pueritiae aditu & limine tanquam e carceribus emissus, atque ad calcem cursu perpetuo properans fundit hostem, uictoriasque uictorijs iungit, & uelut Olympici certaminis uictor, a primae aetatis flore per buccinationes ad senectutem proficiscitur, innumeris coronis insignitus caput. Quorum igitur in ordine constituitur maus filium tuum: Horum ne qui ob ingentem fiduciam, summamque uirtutis conscientiam, in ipsos etiam archangelos desigere obtutus ualent: an eorum qui cum omnibus stant, extremumque ordinem obseruauerint. Extremum enim

enim fortientur penitus, eumque ipsum tum demum, cum potuerint cuncta ea impedimenta percurrere, quae modo memorauit: cum scilicet neque mors immatura praeripuerit, neque postea fuerint uxore impediti, neque tanta negotia subierint ut non possit ad curam priorum uulnerum sufficere senectutis tempus, eamque sententiam firmam semper, immobilisque seruauerint. Cum enim simul haec omnia conuenerint, tunc quoque uix inter extremam sortem statuent. Horum igitur ex numero uis esse filium tuum, an eorum qui in phalagis fronte eximia uirtute emicant: Et quis, inquit, adeo miser & infelix est, quin haec magis optet filiis suis? Verum consuetudinem, inquit, requirimus, nobiscumque eos esse cupimus. Hoc ipsum ego quoque & cupio & opto, nec minus sane, quam uos ipsi, ut illi ad paternam domum redeant, educatio nisque & alimentorum uices parentibus referant: quibus profecto illi dulciores reperire non possent, uerum hoc non modo ab illis exigimus. Quam enim iniquum est, si ut assequantur studia liberalia, longo illos tempore patria arcemus, utque arte aliquam uulgarem ac mechanicam addiscant, domum quoque ne accedant interdiciamus, in magistrum domo & prandre illos, & dormire iubentes: Cum uero non ad humanam disciplinam, sed ad philosophiam coelestem proficisci parant, antequam id fiat, quod optamus, confestim trahere illos instituiamus: atque is quidem qui per extensum sumum currere docetur, ut eius rei peritus fiat, non paruo tempore, & domo, & patria se abdicabit: nos autem eos, qui ad coelum auolare discunt, domum parentibus claudemus? Et quid hac absurditate possit esse deterius? Nonne agricolas uideatis, ut etiam cum satis properant laborum fructus carpere, acerbos tamen eos nunquam metere sustineant? Ergo ne nos quidem intempestiue liberos nostros ab deserti commoratione reuocemus, uerum studij coelestis disciplinam in eis solidari permittamus, altisque radicibus arbuta firmari: & siue decem annos, siue etiam uiginti nutriendi illi sint in monasterio, non perturbemur, non moerore ullo afficiamur. Quanto enim amplius fuerint in schola uirtutis exercitati, tanto ampliores uires adipiscuntur. Sin autem tu maus atque ita uidetur, tempus nullum certum statuamus, sed ille terminus sit solus, qui ad maturam frugem perducatur in illis boni operis fructus, tuncque solum ex deserto redeant. Prius autem nullo modo. Nihil enim ex hac celeritate nostra consequi aliud poterimus, nisi ut illi nunquam ad maturitatem pertingant. Qui enim ante tempus radicis nutrimento destitutus fuerit, is profecto nec tempore adueniente iam utilis ulla ratione erit. Quod uti ne fiat, toleremus interim bono animo separationem: nec solum illos non urgeamus ad reditum, uerum prohibeamus quoque si uoluerint ante tempus atque immature remeare. Nam si ad summam uirtutem profecerit filius tuus, commune lucrum erit & patri, & matri, & familiae & ciuitati, et gentibus omnino omnibus: sin uero minus perfectus fuerit, ridiculus erit, contemptus, abiectus, sibi que ipsi & alijs noxius. Non igitur tantum illis incommodi, tantique detrimenti causa sumus. Nam quoties peregre

à nobis liberos dimittimus, tunc demum illos uidere uolumus, cum ea consecuti fuerint, quorum gratia peregrinati sunt. Quod si antea redierint, non tantum ex peregrinatione ipsa uoluptatis capimus, quantum quod frustra & intempestiue aduenierint, moeroris. An non extremae demeritiae & iniquitatis est, non tantum studij ac sollicitudinis in rebus spiritualibus ponere, quantum circa temporalia & fluxa monstramus? Cum enim illic adeo philosophice feramus separationem a nobis filiorum, ut eam extendi cupiamus, & prolixior fieri, dum aliqua ex ea gigni commoda constanter teneamus: hic in tantum animi mollicie frangimur, ut ex hac pusillanimitate nostra, summa corruptamur bona. Atque id cum plurima habeamus solatia, non tantum quod illi se ad maiora ac digniora contulerint, & optato fine posituri sint, nihilque sit penitus, quod eam spem infirmet aut frangat, uerum quod ipse quoque separationis modus, & perducendus sit, & facile possit tolerari. Nam cum illi longinquius peregrinati fuerint, non eis cogredi facile possumus, idque cum semper contingit, tum in primis quando senuerimus. Hic uero assidue ad illos proficisci possumus, atque ex eorum congressione fructus uerberrimos consequi. Ita ergo faciamus, cum illi nondum ad nos proficisci possunt, ipsi illos ad eam, illis congregiamur, cum eis familiariter loquamur. Maximum enim emolumentum ex hoc eorum conuersatione, summamque uoluptatem consequemur. Non enim ex aspectu solum amantissimorum filiorum exultabimus, uerum insigni profectu meliores facti, ita domum remeabimus. Nonnunquam uero cum illis etiam una permanebimus, eiusdem philosophiae amore capti. Tunc ergo solum ipsos ad nos uocemus, cum uires summas fuerint adepti, atque alijs etiam prodesse potuerint, tunc eos reuocemus tantum, & non aliter, ut clarissima lux illa omnibus communis fiat, ut lucerna super candelabrum constitutatur. Tunc demum, tunc apertius inspicietis, quorum liberorum uos parentes estis, quorum uere ijs, quos modo maxime beatos dicitis. Tunc philosophiae lucra cognoscetis, cum illi eos homines curarint, qui morbis grauissimis laborant, cum ueluti benefici communes et conseruatores & rectores praedicati fuerint, cum ueluti coelestes angeli cum hominibus in terra conuersati fuerint, cum illos intuebuntur omnes, cum in illos atque in illorum nomen se cunctorum ora conuertent. Imo uero quaecumque dixerimus, nihil tale profecto dicturi sumus, quale in ipso experimento, & in rebus ipsis cognoscetis. Ista nobis ut dei leges facienda erant, si officijs humanitatis satis facere uel aliqua ex parte curaremus. Non tum liberis nostris timores intentandi erant, cum ad uiriles annos peruenissent, sed cum pueritiae aetatem agerent, moderandi illi & instituendi, formandique fuerant, nec posthac unquam opus habuissent minis et terroribus. Nunc uero idem facimus, ac si medicus aliquis languenti aegroti nihil dicat nihilque per quod curari possit ab aegritudine ostendat: cum uero corruptus fuerit & perditus, atque insanabili morbo comprehensus, tunc

tunc iam innumeras remediorum leges constituat. Nam reliqui sane legislatores tunc nos instituant & monent, cum fuerimus peruersi: sed non ita Paulus facit, uerum ab initio statim, atque a prima aetate, uirtutis magistras statuit leges, uitijs omnem penitus aditum adimens. Haec est enim optimi atque rectissimi magisterij norma, non prius uicia dominari sinere, postquam illa effugentur inquirere: uerum cuncta facere, & uniuersa moliri, ut natura nostra uitijs inuolabilis fiat, atque inaccessa. Quocirca horror & moneo, non modo alios qui hoc uolunt facere non prohibeamus, sed ipsi quoque adiutores accedamus, atque unam seruantes inter undarum moles nauem, nihil omittamus, ut felici illa cursu, auris secundis impulsu nauiget. Nempe enim si hanc sententiam omnes amplecteremur, alijsque omnibus posthabitis natos nostros ad uirtutem perducere institueremus, atque hoc solum opere pretium, reliqua omnia & superflua & otiosa esse arbitraremur, tanta nobis inde bona, tanta prouenirent comoda, quanta si dicere uoluero, uereor ne iuueniliter gloriari uidear. Porro si quis id certius addiscere uoluerit, ex rebus ipsis celerius agnoscat, ingentesque nobis gratias habebit, deo que longe superiores, cum uiderit coelestem in terris conuersationem gemine laeto pullulantem, atque inde in primis bonorum futurorum spem & resurrectionis fidem iam apud ipsos infideles quoque obtinentem. Enim uero quod ista iactantia uerba non sint, hinc perspicuum est. Quoties illis eorum qui ad solitudines se receperunt, uitam exponere incipimus, nihil habent quod refragari possint, aut contra obijcere. Caeterum huic tantum rationi nitenti uidentur, atque inde contentionis occasionem sumere, quod pauci ad cultum perfectionis euadunt. Si uero in ciuitatibus uirtutum fructus fereremus, legemque aliquam & initium disciplinae coelestis acciperet, liberosque nostros ante omnia admoneremus, deo amicos & familiarissimos fieri, spiritualesque disciplinas aliarum uicem, atque alias ante omnes illos doceremus, iam dum tristitia cuncta desissent, innumerisque malis uita nostra caruisset: idque quod de beatitudine futurae uitae dicitur, quod inde aufugit dolor omnis & tristitia & gemitus, hic quoque omnes consecuti fuisset. Nam si nec pecuniarum amor, nec inanis gloriae cupido ulla inceserit, non mortem timeremus, non paupertatem, non iniurijs affici, laelionem ullam aut damnum arbitraremur, sed maximum lucrum, si non hostiliter persequi, non odisse nouissemus, nunquam profecto perturbationibus proprijs, nunquam alienis iniurijs uicti celsissemus, sed angelis ipsis proximum ac simillimum esset hominum genus. Et quis, inquit, mortalium ista impleuit? Minime uero mirum est, si tu non credis: quippe qui ciuitatem inhabitas, diuinorumque librorum consuetudinem & familiaritatem nullam habes. Quod si eos qui solitudines habitant, qui que diuinis literis olim assueti sunt, nosse, agnosceres profecto quod & monachi, & ante hos apostoli, atque ante illos ipsos ueteres iusti diligentissime philosophiae huius documenta dederunt. Verum ut

A contentione interim omni abstinemus, concedamus sane secundum aut tertium a summis illis uiris fore filium tuum. Num ideo paruis, aut negligendis bonis potietur? Non ad Petri uel Pauli merita conscendit. Num igitur idcirco illum proximo etiam honore priuabimus? Idem enim facis, ac si ita loquereris: quandoquidem ipse pretiosus lapis fieri non potest, ferrum esse perseveret, neque argentum fiat, neque aurum. Cur ergo in reliquis rebus non eandem habes rationem, sed penitus contrariam? Nam cum filium tuum ad eloquentiae assequendam disciplinam abs te dimittis, non summis illum oratoribus excellentem te uisurum speras: nec tamen idcirco eiusmodi illum studijs deducis: satis eum tibi existimans facturum, si quantum etiam uel decimum ab his, qui in oratoria principes fuerunt, fieri contingat. Quodque ad regiam militiam filios uestros adscribendos curatis, non ad ipsa penitus praefectorum tribunalia conscensuros expectatis, nec tamen ideo baltheum illos soluere iubetis, aut ne initio quidem regiam conscendere: sed omnia molimini, uti ne illi unquam regiae comorationi decidant, sufficere existimantes, si uel inter mediocres illos numerari perspexeritis. Cuius ergo rei gratia, illic quidem etsi maiora consequi non liceat, ne sic quidem desistitis: uerum ut minora consequamini elaboratis, erumnasque subitis, atque ista facitis cum tamen spes nulla certa sit: hic autem desidetis, atque torpore lassescitis. Cur? nisi quod illa quidem uehementer cupitis, horum uero ne breui quidem desiderio tangimini. Cumque istud confiteri erubescatis, fragmenta & occasiones excogitatis. Itaque si quidem plane ac penitus uelletis, nihil uobis ad haec assequenda impedimento esse potuisset. Ita enim se res habet, si quis aliquid ardentem amet, etsi non illo aut primus fruatur, aut solus: uel medio in loco stare patietur, atque etiam aliquanto inferior, dum eo quod amat frui tandem ulla ratione possit. Quippe & is qui uino potationisque addictus fuerit, & si uinum suauissimum accipere non possit, ne id quidem quod deterius fuerit, unquam contemnet. Rursus qui pecuniam uesano amore flagrauerit, non solum si quis ei pretiosos lapides uel aurum dederit: uerum si argentum quoque, maximas illi gratias habebit. Tanti nempe est concupiscentia, uiolentissima quidem res, & quae eum quem semel ceperit, omnia sustinere & perpeti qualibet ex re, uis sua possit adigere. Itaque nisi esset haec uerborum callida tergiversatio, cooperandum illis fuerat & collaborandum. Neque enim eius est, qui aliquid fieri desideret, id uti ne fiat impedimento esse, sed ut fiat omnia moliri. Nam & hi qui ad Olympiaca certamina descenderint, cum probe norint, unum ex tanta multitudine uictorem fore, laborant tamen atque fatigantur & in sudoribus, & in erumnis agunt. Et si nihil feret hic atque illic simile esse uideatur, non solum ob certaminum dissimilimum finem, sed quod cum sit necesse ibi unum solummodo corona donari: hic non ea premiorum est ratio, ut alius sine coronis, alius coronatus abscedat, sed quod cum alius maiore gloria clarioreque laudatione

potiatur, alius minore, omnes tamen beati & illustres sunt. Prorsus uero si uellemus in ipsis statim initijs effingere ac formare liberos nostros, atque eis erudiendos tradere, qui illos regere & moderari scirent, fieri satis posset, ut in primo castrorum starent ordine. Nunquam enim profecto sperneret deus tantam deuotionem & alacritatem animi, tantumque studium: sed ad hanc formam ad perficiendamque statueram, manum quoque suam adiecisset, qua operante, possibile non esset quicquam ex his quae fierent, cadere: imo contra, esset impossibile illam non ad summum splendoris & gloriae culmen peruenire, si modo quod nostrae partis munus est, non negligere mus. Nam si mulieres impetrare a deo uoluerunt, ut ad curam liberorum adiutor sibi & fautor accederet: longe id magis nos, si uoluerimus, consequi poterimus. Et alias quidem consulo mitto: sunt autem permulta, ne liber qui iam claudendus est, prolixior fiat, unam tantum memorabo. Anna quaedam fuit Hebraea mulier, haec unum filium cum partu edidisset, nec alium iam se speraret parituram: hunc enim uix tandem post multas lacrymas acceperat, erat enim sterilis, uideretque propter eam aemulam suam sibi crebro insultatam, ne sic quidem quicquam tale passa est, quale uos: uerum cum filium illi genuisset, id solum tempus eum apud se morari permisit, quo lacte nutririi opus habuit. Cum uero non iam eiusmodi indigeret alimento, sumptum statim obtulit deo, nec iam ut paternam domum reuideret, orauit, sed semper in dei templo ille morabatur, eumque si quando illa uidere cupiuisset, quippe mater, non ad se conuocabat filium, sed ad illum unam cum patre ascendebat, illo tanquam reuera donario deo iam consecrato abstinens. A deo uero magnus & strenuus adolescens ipse factus est, ut deum quum illum Hebraeorum gentem ob effusam late malitiam execraretur, nec iam illis uideretur, nec uisionem ullam eis reuelaret, rursus eximia uirtutis meritis attraxerit, persuaseritque ea omnia quae antea solebat exhibere, prophetiam quoque quae diu ab uolarat, restituit. Nec ista tunc modo ualuit, cum ad maturam aetatem peruenisset, sed etiam quum puer adhuc esset. Non enim erat, inquit, uisio comprimens, & uerbum pretiosum non erat. Cumque ista talia ac tanta essent, illum deus iugiter alloquio familiariter dignabatur, ac per illum frequens oracula aedebat: tantum confert emolumentum deo semper quae possederimus concedere, cunctisque ut illi placeamus, nos extraneos facere, non tantum pecuniarum & possessionibus, sed ipsis quoque liberis nostris. Nam si hoc in nostra anima facere iubemur, multo magis in omnibus caeteris. Hoc enim & patriarcha fecit Abraham: imo uero multo maius aliquid, idcirco longe etiam maiore cum gloria filium recepit. Tunc enim maxime & uerissime filios habemus nostros, quum deo nostro illos tradiderimus. Longe quippe ille eos melius & excellentius quam nos moderabitur & reget, maioremque illorum curam geret. Nonne id uides in diuitum quoque domibus fieri? Nempe enim ibi eos qui domi cum parentibus morantur, non usque adeo illustres, nisi

Chryf.

A gnique potentia praeditos uideas: quos autem a parentibus principes abduxerint, suoque seruitio ac ministerio accommodauerint, aetateque custodiae praefecerint, eos uideas & summa dominorum beneuolentia, & longe maxima fiducia potiri, tantumque conferuis esse clariore, quantum seruis domini excellunt. Sin autem homines ministerijs & officijs suis deditos tanta beneuolentia & benignitate prosequuntur, longe id profecto dignius & excellentius infinita illa bonitas, quae deus est, faciet. Permittamus ergo illos ministerio coelesti famulari, non in templum eos introducentes, ut Anna Samuelem, sed in ipsum coelum cum angelis diuino ministerio dicandos. Quod enim cum angelis illi ministraturi sint, qui hanc philosophiam apprehenderit, omnibus profecto liquet. Tunc sane illi non tantum suae, sed nostrae quoque maiore cum fiducia gloriae felicitatisque prospicient. Nam si quidam parentum gratia nonnulla consolatione potiti sunt, multo id magis filiorum causa parentes consequentur. Illic enim naturae tantum praerogatiua erat, hic ius etiam educationis accedit, quod natura longe maius & potentius est. Atque ego uobis utrumque scripturae diuinae exemplis affirmabo: Ezechiam certe insigni uirtute & pietate uirum, minus tamen ex uirtutum suarum conscientia fiduciae habentem, quam ut posset aduersus imminens periculum consistere, paternae uirtutis gratia se deus seruare testatus est. Protegam enim, inquit, ciuitatem istam, ut seruem eam propter me, & propter David puerum meum. Paulus item quum ad Timotheum de parentibus scriberet, aiebat: Quoniam salui fient per filiorum generationem, si permanserint in fide & dilectione & sanctificatione cum castitate. Iob quoque sanctissimum uirum, quum ex uirtutibus reliquis scriptura collaudet, quod fuerit iustus, quod uerax, quod religiosus, quod pius, tum ex eo maxime quod filiorum optime nutriendorum haberet summam diligentiam. Non enim ea cura urebatur, ut aurum illis copiosissimum acquireret, non ut humana gloria uerecos & illustres cerneret: sed quid ille tandem requirebat? audi quid scriptura dicat: Quum consummati, inquit, essent dies conuuij, mittebat Iob, & purificabat eos, consurgensque diluculo offerebat pro eis sacrificia ad numerum ipsorum, uitulorumque unum pro peccatis, pro animabus eorum. Dicebat enim Iob in corde suo: Ne forte filij mei in mente sua mala cogitauerint aduersus deum. Vlla ne iam nobis erit excusatio, eiusmodi scelus admittere audentibus, quando is qui ante gratiam, ante legem fuit, qui nullo sacrarum literarum magisterio instructus erat, tantam filiorum ostendit gestisque prouidentiam, ut de incertis quoque eorum & occultis tremere paueretque delictis? Quanam nos iam excusabit ratio, qui cum sumus sub gratia, cum tantis & tam insignibus magistris potiamur, quum eiusmodi exemplis abundemus, totisque monitis erudiamur, non modo pro occultis incertisque filiorum peccatis non metuisimus, uerum aperta quoque & manifesta contemnimus? Nec ista saltem pernicie contenti, si qui eos emendare uoluerint

tom. 5

K k

luerint

1. Timoth. 2

Iob 1

luerint, eos undiq; reſcimus, exagitamus, affligimus. Abraham quoq; ſimul, ut dictum eſt, cum cetera recte facta commendant, tum iſtud quoq; clariffimum facit. Igitur cum tanta ſummorum uiro- rum teneamus exēpla, paremus deo miniſtros idoneos & probatiſſimos famulos. Nam ſi is qui uel athletas ciuitatibus nutrit, uel exercet ad regis obſequium milites, maximis honorib; fruatur: quanta nos munera, quot coronas accepturi ſumus, qui tam magnos & eximios uiros, dicam uerius ange- los, deo educamus? Omnia ergo faciamus, cunctaq; moliamur, ut eis inſignes pietatis opes relin- quamus, quae ſolae permanent nobiſcum, exceden- tesq; e uita comitantur, neq; hac in uita ſolū, ſed in illa etiam maximo nobis uſui erunt, ſummaq; con- ferent emolumenta. Nam ſeculi quidem diuitiae, neq; excedentes e uita comitantur, & hic nonnun- quam nos deſerunt, poſſeſſoresq; ſuos crebro per- diderunt. Iſta autem diuitiae & in uita & poſt mor- tem firmāe ſtabilesq; perdurant, eosq; qui ſe poſſe- derunt tutos inuiolatosq; ſeruabūt. Ita enim ſe res habet, ut is quidem qui terrena ſpiritualibus prae- fert, & illis decidat & iſtis: qui autem coeleſtiū deſi- derio tenetur, terrenis etiā omnino potiatur. Nec iſta mea ratio eſt, ſed eius qui cūcta praeſtiturus eſt domini. *Matth. 6* Quarite enim, inquit, regnum coelorum, & haec omnia apponentur uobis. Quid huic hono- ri par ulla ratione eſſe poſſit? Curam, inquit, gere ſpiritualium rerum, mihi uero tua omnia permitte. Ac ſi pater aliquis indulgentiſſimus & domus curam & familiae regimen, altarumq; rerum om- nium adminiſtrationē ipſe ſibi aſſumeret, filiumq; ſuum, ut philoſophiae ſolum operam daret, admo- neret. Ita proſectō deus quoq; Pareamus illi igi- tur, inquiramusq; coelorum regnum: ſicq; & filios no- ſtros probatiſſimos uidebimus, & ipſi una ex illo- rum praeclaris actibus illuſtriores erimus, bonisq; etiam praesentibus fruemur, ſi futura tantum coele- ſtia diligamus. Iſta uobis ſiquidē obtemperare uo- lueritis, maxima praemia conferent, ſummaq; mer- cedem: ſin autem reluctari, atq; eis minime parere perſiſteritis, grauiores cruciatus. Neq; enim ullus iam excuſationi locus erit, ut tergierſari & colligere figmenta ualeatis, aut dicere neminem fuiſſe a quo iſta diſceretis. Certē enim ante noſtram quo- que admonitionem haec omnis excuſatio ſublata erat, quum habeat natura ipſa diligentiffimum bo- norum malorumq; iudiciū, iſtaq; philoſophia ubi- que propoſita ſit omnibus: tantaq; ſint praeterea uitae praesentis incommoda & mala, ut eos quoq; qui illam uehementer amant, ab ea ad ſolitudines fugare ſufficiant. Igitur, ut dixi, etiam ſi ipſi tacere mus, omnis excuſatio ſublata eſſet; nunc uero mul- to id magis continget poſt iſtos adeo prolixos li- bros, tamq; longam admonitionem, quam ex re- bus ipſis, & quae etiam illuſtrior eſt, quam ex diui- nis literis fecimus. Nepe enim & ſi domi remoran- tes, poſſibile eſſet non penitus corrumpi et perire, ſed uel inter extremam electorum ſortem numeri ri, nec ſic quidē ſupplicia euadere poſſemus: cum & his qui ad diligentioris delectum uitae prope-

rant, impedimento fuiſſemus, & eos mundanis re- bus obligatos teneamus, qui ad coelū euolare cu- piunt, atq; in auras uerae libertatis emergere. Cum uero iſtud poſſibile non ſit, ſed omnino percundū conſtet, & de extremis periculū imminet: quam tandem ueniam, quam excuſationem habituri ſu- mus, qui non modo noſtorū peccatorum, ſed eo- rum etiam quae poſtea filij peccauerint, poenas in noſmetipſos acerbiffimas attrahimus? Neq; enim eos ita punitum iri exiſtimo pro his quae deliqu- erint ad mūdanos fluctus uiolenter attracti, ut uos qui hanc inuitis illis & renitentibus neceſſitatem impoſuiſtis. Nam ſi ei qui unum ſcandalizat, cum mola in mare praecipitari expedit; quae tādē poe- na, qui cruciatus illis ſatis erunt, qui ſauitiam tan- tam & immanitatē in liberos proprios oſtendit? Quocirca moneo, atq; obteſtor, uelit is eſſe philoſo- phorum filiorū patres. Neq; enim dicere debetis, qd' audio plurimos tergierſantes dicere. Quid nam uero iſtud eſt? Quum uideremus, inquit, eos ad finem peruenire non poſſe, iſtud prohibui- mus. Etiā ſi hoc apertiſſime nouiſſes, nec eſſet iſta fallax coniectura: plurimi quippe ex his qui lapſi ri putabant, firmiter ſteterunt: ſi tu tamen id omni- no praeciuiſſes, ne ſic quidē illū ab inſtituto retra- here deberas. Neq; enim ſi quem cadere incipien- tē, anticipantes lapſum, ipſi praecipitaremus, id nobis ad excuſationem ſatis eſſet, ſed ipſum hoc nos in primis condemnaret: ut quid enim tu non permiſiſti illius magis negligentia ruina illam con- tingere, ſed praueſcens alterius peccatum rapui- ſti, cunctaq; in tuum caput conuertit? Quinimō ne permittere quidem ut ea ruina contingeret, de- bebas. Cur enim non omnia feciſti, ut non rueret filius tuus? Itaq; idcirco maxime extrema animad- uerſione dignus es, quod ſciebas illum ruiturum. Qui enim ruina praeciuebas, non illum deſcendere, ſed manum porrigere deberas, ſtudiumq; maxi- mum oſtendere, ut is qui ruiturus uidebatur, forti- ter perſiſteret, ſiue ille poſtea ſtare firmiter dura- ret, ſiue non. Nos enim cuncta partium noſtra- rum munera exequi atq; implere conuenit, etiam ſi illi nihil ex noſtra diligentia & ſtudio fuerint lu- crati. Cuius rei gratia? & ut quid? Ut non iam ad- uerſum nos deus ſententiam ferat, ſed aduerſus il- los. Quod & ipſe eum qui talento accepto nihil operatus fuerat, criminans dicebat: oportebat e- nim, inquit, te pecuniam meam deponere ad nu- mularios, & ego ueniens cū ſceno exegiſſem il- lam. Obtemperemus igitur iſta monita audenti, ut cruciatus quoq; quos ille comminatus eſt, effuge- re poſſimus. Neque enim ſane deum cum homini- bus ludere poterimus, qui cordium ſcrutatur ar- cana, & omnia in lucem adducit: qui ubiq; etiam ſalutis filiorum reos parentes conſtituit. Nam ſi is qui pecuniam deponere neglexit, tanta ſeuerita- te punitus eſt: quid ille patietur, qui deponere uo- lentibus impedimento fuit? Non ſolum enim ſi ad mundi ſtrepitum filij ueſtro conſilio deuoluti fue- rint, ſed et ſi fortiter impetum tulerint, montesq; occuparint, eadem uobis ſupplicia ſunt conſtituta. Sicut

Sicut enim qui ad philoſophiam hortari pergit, ſi- ue ille perſuadeat, ſiue nō, perfectam conſequitur integerrimamq; mercedem: omne enim quod erat ſui muneris impleuit. Ita & qui aliquē perdere uo- luerit, ſiue illum laeſerit, ſiue non laeſerit, eadem ani- maduerſione punietur: & hic enim cuncta quae po- tuit, fecit. Itaq; & ſi nihil ualueritis ad deſcendos ac peruertendos fortes filiorum animos, huius ta- men iniquiſſimi conatus tātas poenas dabitis, quā- tas ſi id quod cupiebatis, ex propoſito illo deieciſ- ſetis. Haec igitur uniuerſa cogitantes, cunctisq; ca- uillationibus omiſſis, curemus effici nobilium for- tiumq; filiorum patres, templorumq; Chriſtifero- rum fabri, pugilumq; coeleſtium curatores, ungen- tes, erigentes & undiq; commodis illorum conſu- lentes, ut coronarum quoq; participes eſſe merea- mur. Sin autem uos contenderitis, filij quidem ſi fuerint egregia uirtute praediti, etiam ſi nolueritis, ad hanc peruenient philoſophiam, ſempiternisq; gaudijs fruuntur, uos autē inſinitos uobiſiſtis cru- ciatus cōgeretis, tuncq; ea quae a nobis dicta ſunt, laudabit, quum ex eiufce laudibus nihil commo- di conſequi poteritis.

EIVSDEM HOMILIA IN EVTROPIVM eunuchum patriciū ac conſulem praefectumq; cu- biculi Arcadij Aug. cum offenſo principe delite- ſceret ſub altari eccleſie, cui ipſe antea ius aſyli ab- rogare conatus fuerat, Sigifmundo Ge- lenio interprete.

SI VNQVAM antea, nunc maxime licet dicere, Vanitas uanitatū, om- nia uanitas. Vbi nunc in clytus ille conſulatus ſplendor? ubi illuſtres il- le faces? ubi applauſus illi ac choreg; epulæq; & feſti conuentus? ubi coronæ & aulae? ubi ſtrepitus urbis, & ille circenſium ſpectatorum fauſtae acclamationes atq; adulationes? Omnia il- la perierunt: procella uehemens folia deiecit, ar- borem ſpoliatam reddidit, iam radicitus uacillan- tem: tantaq; uis uenti impaſta eſt, ut cum neruoſ- etus uniuerſos conculſerit, tū ipſam funditus pro- ſternere minetur. ubi nūc ſucati illi amici? ubi com- potationes & cenæ? ubi paraſitorum examen, & merum per totam diem exhaustū, uariæq; coquo- rum artes, & potentatus cultores illi, ad gratiam omnia dicere ac facere aſſueti? omnia illa nihil niſi nocturnum ſomnium fuerunt, appetente die eua- neſcens: flores fuerūt uerni, uere exacto emarcue- runt omnia, umbra erant, & praeterierūt: ſumus e- rant, & ſoluta ſunt: bullæ erāt, & dirupta ſunt: ara- neæ erant, & lacerata ſunt, quapropter ſpirituale hoc dictum occinuit, in deſinenter dicentes, Va- nitas uanitatū, omnia uanitas. hoc enim dictum in parietibus, in ueſtibus, in foro, in edibus, in uijs, in fenestris, in ianuis, ſed potiſſimum in ipſa cuiuſ- que conſcientia continenter inſcriptum eſſe oportet, omniq; tempore cogitationi obuerſari: quan- doquidem negocia fraudulēta & perſonata ac in- mica ueritatis opinionem apud plerofq; ſibi para- Chryſ.

auerunt. hoc dicto, in prandio, in cenā, in coetu ho- minum, quēq; proximum ſuum compellare oportebat, idemq; ab illo uiciſſim audire, nempe quod uanitas uanitatū, omnia uanitas. an non aſſidue tibi dicebā fugitiuas eſſe diuitias? tu uero nos non ferebas. an nō dicebam fugitiui ſerui naturam eas habere? tu uero credere uolebas. ecce experien- tia docuit, quod nō ſolum fugitiuae & ingratae, ſed homicidæ etiam ſunt, ut quae in metū nunc te con- iecerint, nōne dicebam tibi, quum me in deſinen- ter obiurgares uera monentem, quod ego tibi po- tius amicus eſſem quā adultores, ego redargu- tor maiorē tui curam gererē quā hi qui tibi per omnia obſequerentur: nōne & hoc addebam, ſi- de digniora eſſe uulnera ab amicis, quā ultrō in- gerentia ſe oſcula inimicorum? Si mea uulnera tu liſſes, haudquaquam tibi illorum oſcula hoc exti- tum attuliſſent. mea enim uulnera ſanitatē adfe- runt: illorum oſcula morbum immedicabilem ti- bi conciliauerunt. ubi nunc pocillatores tui? ubi qui in foro populum de uia decedere cogebant, tuasq; laudes paſſim apud omnes deprecabant? tranſugerunt, deſeruerunt tuam amicitiam, ſuam ſecuritatē tuis periculis quaerunt. at non tales nos, ſed & tunc quamuis ægre ſerentem non deſtiti- mus, & nunc collapſum protegitur ac curamus. Eccleſia a te hoſtiliter habita expanſo ſinu te ſuſce- pit: theatra autē magnis obſequijs a te culta, quo- rum cauſa ſæpius nobis in ſenſu fuiſti, & prodide- runt te & perdiderunt. attamen nunquam deſtiti- mus his te uerbis alloqui: Cur iſta facis? in eccle- ſiam debaccharis, & teipſum in exitium praeci- tem agis, & tu haec omnia monita neglectū pra- terecurrebas. Et circenſis quidē multitudo exhau- ſtis in ſe tuis facultatibus gladium in te acuit: eccle- ſia uero tuo ſurore exagitata ultro citroq; curſitat, ſi quo pacto te ex his caſibus implicitum extrica- re queat. Et haec nunc dico non quo proſtrato in- ſultem, ſed quod eos qui adhuc ſtant, tutiores red- dere cupiam: nec ut plagas uulnerati refricem, ſed ut nondum uulneratos in ſanitate cōſeruem: non ut iactatum fluctibus demergam, ſed ut eos qui ſe- cundis auris nauigant erudiam, ne fortē cum ipſo nauigio in profundū deſerantur. Quo autem mo- do cauere poſſit? Nimirum ſi rerum humana- rum mutabilitates conſideremus. Si enim iſte mir- tationem timuiſſet, nunc eam non pateretur. Sed quoniam iſte nec domesticis nec alienis conſilijs corrigi potuit, uos ſaltem qui diuitijs extollimini, huius calamitatem in ueſtrum proſectum conuer- tite, nihil enim eſt humanis rebus inſirmius, quā propter quocunq; nomine earum uilitatē ſigni- ficaueris, minus quā pro rei ueritate dixeris: uel ſi ſumum eas, uel ſcenum, uel ſomnium; uel flores uernos; uel quidlibet aliud nominaueris: uſque aded ſunt fragiles, & magis nihili quā nihil ip- ſum. Quod autem non ſolum nihili ſunt, ſed & in praecipiti ſtēt, uel hinc appareat. Quis hoc homi- ne fuit excellior? nōne in toto orbe diuitijs prae- cellēbat: nōne ad ipſa faſtigia honorum conſcen- tom, 5 Kk 2 dit: non

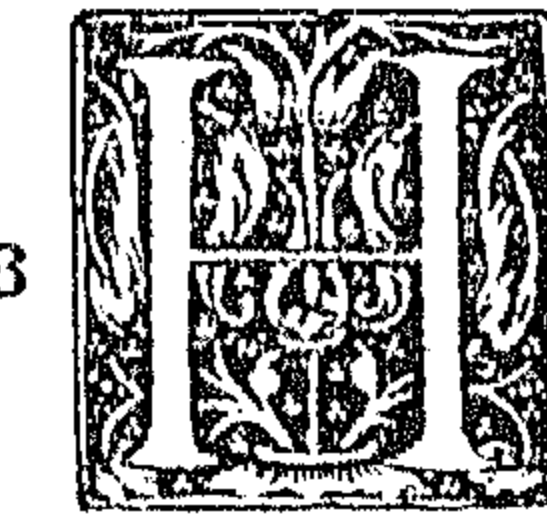
dit: nonne omnes eum formidabant ac vereban-
tur? Sed ecce factus est & uinctis miserior, & ser-
uis miserabilior, & mendicis fame tabescentibus
indigentior, per singulos dies gladios præ oculis
habens in se excutos, & præcipitia & carnifices,
& uiam quæ ad supplicium ducit: ac neq; memo-
ria præteritarum uoluptatum fruitur, imò ne luce
quidem communi, sed meridie quoq; tanquam in
densissima nocte angustis parietum inclusus ocu-
lorum usu priuatur. Et quorū hæc commemo-
rare attinet, cum quantumuis adnitar, nullis uer-
bis exprimere ualeam, quis illi animus sit, per sin-
gulas horas capitibus supplicium expectanti? aut
quid nostris uerbis opus est, quum ipsius calamita-
tis imago ob oculos nostros uersetur? Nuper nan-
que nullis ad eum à rege qui uel per uim hominem
pertraherent, quum ad sacraria confugisset, buxo
pallidior factus, nunc quoq; nihilo meliore quàm
mortui colorem obtinet, accedit huc dentium arie-
tatio, tremor totius corporis, uox singultus & lin-
gua titubans, in summa talis habitus, qualem oportet
habere animam quæ iam metu diriguisset. Hæc dico
non exprobandi causa, neq; insultans eius infortu-
nio, sed ut uestrum animum molliam, & ad commiserationem pertraham, eoq; inducam
ut præsentis hominis poena sit contentus, quoniam
enim multi sunt & nostris adeo inhumani, ut nos
etiam incusent, qui eum susceperimus, illorum dur-
riciem nostris sermonibus mollire uolens, misere-
rias istius traduco. Quid enim est, quæso dilecte,
quod indigne fers? dices: quia in ecclesiam confu-
git, qui eam in desinenter impugnabat. Atqui hoc
potissimum nomine glorificandus erat deus, quod
permisit eum in tanta cõstitui necessitate, ut & po-
tentiam ecclesiæ & clementiam disceret: potentiam
eo quod tantam in cederit mutationem, ob si-
multatem quam cum illa habebat: clementiam ue-
ro, quod infestatorem suum obiecto nunc scuto
protegat, & alarum obtentu tueatur, præterita-
rumq; iniuriarum oblita sinus ei amantissime pan-
dat. hoc enim quouis tropheo splendidus, quauis
uictoria illustrius. hoc ethnicos, hoc ludæos pude-
facit, hoc placiditatem uultus eius ostentat, quod
hosti captiuo parcat, & ab omnibus desertum ac
contemptum ut amantissima mater suis uelamen-
tis occultet, regis simulatæ & intolerabili populi
furori ac odio se opponens, hoc ipsum est eximium
altarum ornamentum. Dices: hoc cæne ornamentum,
hominem scelestum, auarum, rapacem, altaria con-
tingere? caue talia dixeris: quandoquidem & me-
retrix pedes ipsius Christi contigit, incesta illa &
impurata: nec tamen hoc in crimen domino lesu
cessit, sed in laudem magnam & admirationem. ne-
que enim purum impura offendit, sed scelestam
meretricem purus & inculpabilis suo contactu pu-
rificauit. Caue iniuriarum memineras o homo. Cru-
cifixi illius serui sumus dicentis: remitte illis, non
enim sciunt quid faciant. Dices: at præclusit hu-
ius loci refugium, legibus scriptis quibus hoc irri-
tum facere conatus est. At nunc re ipsa didicit, qua-

le sit quod fecit: & suomet facto legem suam pri-
mus abrogauit, factus orbis totius spectaculum:
& sileat licet, omnes tamen admonet: nolite hæc
facere, ne qualia ego patiamini. Sua calamitate alios
docet: & altare hoc ipso illustrem ex se splen-
dorem emittit, ac uenerationem sibi comparat,
quod leonem uinctum contineat. quandoquidem
& regis effigiei non tantum ornatus ex eo contin-
gat, si solio rex sublimis sedeat purpuratus & dia-
demate redimitus, quantum si sub pedibus quo-
que regis barbari manib. post terga reuinctis pro-
ni iaceant. Et quod hæc non uerba modo sint ad
persuadendum parata, uosmet festinatione uestra
ac concursu attestamini. etenim præclarum hoc uo-
bis spectaculum & hilaris conuentus cõtingit: nec
minorem nunc uideo populi frequentiam, quàm
in proxima sacrata paschæ celebritate. adeo exciti
estis istius silentio, quod in præsentiarum quauis
tuba clarior sonum emittit. Et uirgines penetra-
libus, & mulieres gynæceis, & uiri foro uacuo re-
lictis, uniuersi huc concurrunt, ut humanam natu-
ram traduci uideretis, & secularium negociorum
momentaneam mutabilitatem detegi, illamq; in re-
publica uersantium speciem, heri ac nudius tertius
præclarissime splendentem. talis enim est ex alie-
nis iniurijs felicitas, quauis anicula rugosa defor-
mior demonstrata, mutatione reipublicæ, ac si spon-
gia, eius tectoria furcosq; abolente, tanta nempe est
huius infortunijs uis, quæ uirum felicem ac conspi-
cium, nunc omnium abiectionem reddidit. In-
troeat diues aliquis, & magnam utilitatem perci-
piet. uidens enim à tam celso fastigio delapsus eum
qui totum orbem nutu concutebat, ac formidine
contractum, quauisq; rana aut lepore timidiorum,
& absq; uinctis columnæ huic hærentem, & uice
catenæ timore affixum tremementemq; deprimet fa-
stum suum: & consideratis quæ in humanis casu-
bus consideranda sunt, discedet re ipsa doctus, quæ
uerbis scripturæ nos docent. Quale est illud: Om-
nis caro scenum, & omnis gloria hominis ut flos
foeni: aruit scenum, & flos eius decidit. item illud:
Sicut foenum cito arefcunt, & sicut olera uirentia
cito decident, quoniam sicut fumus dies eorum
sunt. & reliqua similia. Contra pauper introgre-
sus, & hoc spectaculum animaduertens, non dis-
plicet sibi ipse, neq; sortem suam deplorat: sed gra-
tias in super paupertati habet, quæ sibi & asyli ui-
ce sit tutissimæ, & portus tranquillissimæ, & arcis mu-
nitissimæ: & his uis, si detur optio, mallet præsen-
ti conditione cõtentus esse, quàm omnium facul-
tatibus paulisper occupatis, mox in proprijs sangui-
nis periculum uenire. Vides quod non parua utili-
tas diuitibus & pauperibus, celsis & humilibus,
seruis & ingenuis, ex hoc istius refugio enata est?
Vides ut cum remedio quisq; hinc abit, huius rei
spectaculo affectus suos curaturus? Num igitur
molliri uestros animos, aut indignationem expul-
li? num inhumanitatem extinxit? num ad commi-
serationem adduxi? equidem adduxisse me opi-
nor: idq; ex uultibus uestris ac lachrymis colligo.
Quan-

Quandoquidem igitur terra cordis uestri in pinguem
& fertilem agrum uersa est, age iam fructum quoq;
misericordiæ proferentes, flauentesq; commiserationis
spicas præ se ferentes, procumbamus regi ad
genua: uel potius deprecemur benignissimum deum,
ut molliat iram regis, & cor illi tenerum dare dignetur,
quo hanc gratiam integram ab ipso auferre possimus.
iam enim ex illo die quo huc confugit iste, non parua est facta mutatio. postquam enim cognouit
rex eum ad asylum hoc se recepisse, affluente mi-
lite & concitato ob eius crimina, deposcenteq; ho-
minem ad supplicium, longam habuit orationem
qua militarem indignationem compesceret, postu-
lans ut non culparum modo, sed etiam recte facto-
rum rationem haberent: ut qui pro illis gratiam
haberent, & si quid humanum secus accidisset, igno-
scendum duceret, quum autem illi de integro urge-
rent ad uindictam læsi regis, clamantes, exilientes,
ad mortem deposcentes, hastas uibrantes: tum
uero ne à lachrymis quidē clementissimis suis ocu-
lis temperans, & sacrosanctæ mensæ ad quam per-
fugerat, religionem illis incutiens, ægre tandem
iram eorum sedauit. Admoueamus igitur nos quo-
que quæ à nobis adhiberi par est. Qua enim ipsi ue-
nia digni essetis, si rege propriam iniuriam condo-
nante & obliuio, uos nihil tale passi in ira obstinate
pergatis: aut quomodo hoc cœtu soluto sacramen-
ta cõtractabitis, & precatorem illum dicetis, qua
rogare iubemur? Remitte nobis quemadmodum
etiam nos remittimus debitoribus nostris: si à de-
bitore uestro poenas exigatis? Iniurijs uos forte
magnis affectit ac cõtumelijs? ne nos quidem istud
inlicitas ibimus. Sed nõ tribunalis est præsens tem-
pus, sed misericordiæ potius: non repetendum, sed
sed clementiæ: non examinationis, sed condona-
tionis: non suffragiorum ac calculorum, sed misere-
rationis ac gratiæ. Ne igitur quis uestrum accenda-
tur, ne ue ægre ferat, sed potius mitissimum deum
deprecemur, ut reo uitæ proroget, eumq; ex impen-
dente cæde eripiat, ut ipse errata sua corrigat: &
communi opera interellemus clementissimum re-
gem pro ecclesia & altari, unum hominem sacro-
sanctæ mensæ donari obsecrantes. Quod si fecerim-
us, & regi gratiam faciemus, & deus uel magis qm
rex factum nostrum approbabit, magnamq; nobis
huius humanitatis mercedem retribuet. Sicut enim
crudellem & inhumanum auersatur & odit:
ita misericordem & humanum amplectitur & amat:
eum siue iustus sit, splendidiore plectit coro-
nas: siue peccator, peccata eius dissimulat, com-
miserationis erga conseruam rationem illi retri-
buens. Misericordiam uolo, inquit, & non sacrificium.
Et per uniuersam scripturam uides eum semper
hoc requirere, atq; hanc peccatorum medelam
adhibere. Proinde nos quoq; ad hunc modum il-
lum propitiemus: sic enim peccata nostra redime-
mus, sic ecclesiā ornabimus, sic & regem clemen-
tissimum, ut dixi, demerebimur: ita fiet ut uniuersus
populus nobis applaudat, & usq; ad fines or-
bis terræ humanitatis & clementiæ nostræ rumor
Chryf.

celebretur, mercedemq; simus ubique terrarum
laudem nostri facti recepturi. Vt igitur talibus bo-
nis frui contingat, accidamus ad genua, obtestemur,
deprecemur: eripiamus è periculis capti-
uum, profugum, supplicem, ut & ipsi futura bona
consequamur, gratia & benignitate domini nostri
lesu Christi, cum quo patri gloria, simul & spiritui
sancto, in secula seculorum, Amen.

DIVI IOANNIS CHRYSOSTOMI

Sermo, quod regulares foeminae uir-
ris cohabitent.

EV me o anima. Ita & ego nunc cum
Propheta tempestiue dico, & semel
& iterum, ac sæpius. Heu me o ani-
ma, quale negotium, & quanta refer-
tum sermocinatio. Virgo iniuria est
affecta, uelut quod eam à nuptijs coercebat, sub-
latum est, & ab impudentissimis porcis dilacera-
tum. Sancta sanctorum conculcata sunt, honesta
& reuerentiæ plena prophanata, & omnibus per-
uia. Quæ honestior nuptijs adeo deducta est & hu-
miliata, ut nuptias magis dicere beatas liceat. Sem-
per quidem uirginitas cum coniugio comparata,
primas partes tenuit, & omnem dignitatem. Nunc
autem neque in secundo ordine manere potuit,
sed ualde procul, & planè in ultimum concessit or-
dinem: & quod multo grauius, non hostes, ne-
que inimici, sed ipsa potissimum quæ illas curare
deberent, eam sic affecterunt, & propter quas ad-
uersus infideles hæcenus libere loquebamur, illæ
ipsa ora nostra maxime obturant, & multa igno-
minia confundunt. Inter Græcos sanè quidam li-
cet pauci ita philosophati fuerunt, ut opum essent
contemptores, & iram uicerunt: uirginitatis au-
tem flos nullo modo apud illos floruit, in qua sem-
per concesserunt nobis primam dignitatem, inge-
nue fatentes, rem supra naturam esse, & non hu-
manam, & eapropter omnibus gentibus admira-
tioni fuimus: sed nunc non item, quin potius deri-
dent, & sales in nos iactant, & propterea diabo-
lus contra hanc turmam spirauit, quoniam uidit
in hac potissimum phalange fulgidum Christi e-
xercitum: sicq; attentauit ipsam confundere, ut
posthac melius sit ne uirgines quidem esse, quæ
ita præuaricari attentent. Causa malorum omni-
um, quod perseverant adhuc nomen & appellatio
rei, & negotium totum in corpore sublatum est,
quod scilicet nomē extrema uirginitatis pars est:
quæ autem plus necessaria, & ipsam magis demon-
strant, neglecta sunt, & nulla ratio habetur uestitū
quæ uirginitatem decent, uel sermonis, uel silen-
tij, uel compunctionis, uel alicuius id genus. Quin-
temere nugantur omnia, & rident intempestiue,
& deridentur, & in delicijs magis uiuunt, quàm
mulieres quæ in fornice undequaque peccatores
suis technis capiunt & cogunt, ut ipsæ in obscen-
tatem mulierum quæ stupratur, impellantur, qua-
si aduersus seipsas certantes, & contententes, ut
tom. 5 Kk 3 prior

prior dignitas in foeditatis gloriam transeat. Unde enim dic mihi, poterimus postea talem uirginem ordine illarum & societate eximere, quando & ipsa idem facit, quod illa: quando scilicet, ut adolescentum corda auolent, superba incedit, & intemperans eadem pharmaca terit, quando eosdem letales succos miscet, eundemq; parat puluerem. Sed non dicit. Heus adesto, amore implicemur: nec dicit, aspersi accubitus meum myrrha, aloë & cinnamomo. Vtinam accubitus & lectum, uestes & corpus. Illa enim domi escam occultant, tu ubique laqueum circumfers, & expandis uoluptatis alas obambulans in foro. Sed non dixisti, neque contulisti uerba illa meretricia, Heus amore inuoluamur. Non loquuta es lingua, sed loquuta es gressu: non loquuta es uoce, sed loquuta es oculis claris quam uoce. An ideo excusatam te putas, quod non uocaueris, non obtuleris teipsum? Neque sic a peccato liberaris. Est enim & hæc quædam fornicationis species. Pura mansisti ab iniuria corporis quidem, sed non animæ, & completum a te peccatum, etiam si non per coitum, sed per aspectum. Cuius enim gratia uocas prætereuntes: cur accendis ignem? Quomodo putas te puram a peccato, cum totum ipsum opus operata sis? Etenim cum adulterum feceris perfectum eum quem tuo isto habitu cepisti, quomodo non potes esse adultera, cum opere tuo adulterium committitur? Illius infamia tuum opus est. Professio te quæ adulteros præparasti, adulterij supplicium minime posse effugere, nulli non manifestum. Tu gladium acuisisti, tu dextram armasti, tu armatam dextram in miseram animam impulisti: quomodo igitur poteris ab homicidij supplicio liberari? Dic enim, quos nos habemus odio, & auersamur? Quos autem puniunt legislatores & iudices? num eos qui bibunt mortifera uenena, an miscentes calicem, & præparantes ea, arteq; sua perdentes alios? Non bibentes quidem, quorum, utpote iniuria affectorum, miseremur. Veneficos autem omnibus calculis condemnamus: nec sufficit eis ad excusationem, quod non seiplos offenderunt, sed alios perdidit: sed propter hoc tanto grauiorē luent poenam. Tu autem misera & calamitosa, miscuisti calicem hunc perniciosum, & præbuisisti & dedisti pharmacum: & postquam bibit & perditus est, defensam te putas, quia non ipsa biberis, sed alteri præbueris uenenosa? Quamuis & uos tanto grauiorem lueris poenam, quam pharmacopola illi, quāto & mors grauior. Non enim corpus solum, sed & animam interimitis. Et illi quidem sæpe uel furore, uel ira hoc faciunt, uel inopia: uos autem ad nullum talem confugere prætextum potestis. Neque hoc facitis inimicis, uel eis qui nocuerunt, uel ob inopiam: sed ob solam uanā gloriam in alienis iudicis animabus, & ex alienis animabus uoluptatem propriam constituitis. Sed nescio unde, ut hæc dicerem, huc appulsus, propter quod redeundum ad id unde digressus sum. Nam quasi non sufficerent hæc quæ dicta in totius foemine generis con-

fusionem, & aliud quiddam maius excogitarunt. Sed nemo hæc de omnibus dicta putet. Non enim tam miser sum & imprudens, ut simul omnia commisceam & confundam. Nam de his quæ culpis obnoxia & hæc dicta sunt, & quæ postea dicentur. Quasi igitur non satis damnosa essent hæc, uiros sibi minime conuenientes semper includunt, & omni tempore cōtubernaes faciunt, quasi demonstraturæ & per hæc, & propter ea quæ dicentur, quod inuitæ ad uirginitatem raptæ sint, & extremam uim sustinuerint, & hac ratione consolantur uim & necessitatem. Et quæ hæc non dicerem, quum uos longe deteriora his ubi hæc contingunt, dicitis apud omnes amicos & familiares? Permittendæ ne sunt illæ uiræ & respirantes, & non potius diffecandæ mediæ, uel uiræ cum illis ipsi tumultandæ? Etenim & hæc & his multo plura omnes dicunt. Cæterum & frequens, & quotidianus est cursus obstericum ad uirginū domus, quasi ad parientes, non quod obstericentur parienti, quamuis contingit in aliquibus etiam hoc, sed quod probentur & iudicentur sicut emptæ ancillæ, quænam corruptæ, uel quæ intactæ: & illa quidem facie obediunt probationi: hæc uero cōtradixit, & hoc ipso confusa abiit, etiam si non corrupta sit: & hæc quidem uim passa, illa uero non uim passa: & hæc etiam non minus illa confunditur, quum non possit digna fide hoc more comprobari, sed opus habet externo testimonio. Quantis lachrymis hæc non sunt digna? quātis non digna mortibus? quis autem sic lapideus, & sine compassione, ut non accendatur zelo sicut Phinees? Et ille quidem, si per hoc tempus hanc turpitudinem uideret fieri, non ipsi placeret, sed faceret idem quod in Madianitide olim fecit. Nos autem quum nobis non sit permissum arripere gladium, neque confodere pugione eos qui ita negligentes sunt: affecti igitur simus sicut sanctus ille, non faciamus autem eadem, sed dolori aliter succurramus, plorantibus scilicet ac lamentis. Venite ergo, dolorum ac gemituum sociæ estote, quot quot ab hac obscenitate estis alienæ: nam calamitosa & misera illæ fortè in tanta sunt miseria, ut mali dolorem ullum non sentiant. Sed uos quæ hanc suscepistis uitam, dignæ factæ thalamo & sponso, lampades claras gestatis, & honesto uirginitatis seruo magis ornata quam corona regia, lachrymas fundite nobiscum, & amarè simul euolate: nam hoc non paruum est remedium ad curandos, & eos qui incurabiliter ægrotant, & ad consolationem lugentium. Hoc ipsum aliquando & sponso noster fecit. Nam quum uideret Hierusalem in extremam perditionem inductam, ita ut non posset iam ab infirmitate reduci, lachrymas fudit, & in Bethsaida symbolis quidem non est usus, item neq; signis, miserans aut ciuitates solit: Væ subinde in clamauit, sicut & nos facimus in his qui animam iam efflant. Itè beatus Paulus exemplo magistri sui non cessauit per omnem uitam suam

eos

eos qui exciderat, & qui in ruina sua mæserant, & resurgere postea noluerat, deplorare tam amarè, ut hac ualida determinatione significaret, & scriberet Romanis dicens: Tristitia mihi est magna, & continuus dolor cordi meo pro fratribus meis, qui mihi cognati secundum carnem. Vides quantum habent uerba emphasim, quantum anxietatē cordis proferat. Insuper fideles ægrotantes, & tempestatibus depressos sic deplorat, quasi ipse eadē mala experiretur. Quis enim ait, infirmatur, & ego non infirmor: quis scandalizatur, & ego non uoror? Et non dixit, tristior: sed uoror, intolerabilem & incredibilem dolorem per incendium enūciare uolens. Imitemur igitur etiam nos & dominum nostrum & conseruum. Nam nobis horū ululatum & lamentorum non parua erit merces: Sicut neque uulgariter reprehenduntur a deo, qui absq; cōpensione frorum membrorum mala prætercurrunt et contemnunt. Quæ tam apud fortissimū Ezechielem, quàm apud beatū Micheam uidere licet. Ille enim dicit, cum ludæi in extremum malorum uenissent, & sponte idolorū cultu se coinquinassent, imperasse deum dari signū super facies uirorū gementium, & dolentium super his quæ faciebant. Neq; enim simpliciter dolere oportet, quamuis nihil unquam dixerint uel fecerint illi ad correctionem eorum quæ fiebant: sed quoniam sua intulerant solum, tantum adepti sunt honorem a misericorde deo, ut & gloriam, & securitatem multam assequerentur. Amos autem cum alijs reprehensionibus, comestationis & ebrietatis, & inunctionis unguentorum, etiam adijcit reprehensibilem contemptum cōpansionis, sic dicens: Neq; compatiebantur super contritione Ioseph, & eos qui habitabant ciuitatem Aenam propter hoc reprehendit, sicut iterum dicit, q; non exiuit ut ploreret domum contiguam. Si autē ibi deus irascitur, & reprehendit eum qui non cōpatitur ei qui puniatur iuste: qua uenia dignus erit, qui non condolet cū eo, qui in peccatū prolapsus? Neq; mireris, si oporteat nos simul dolere cū ijs qui puniuntur, quamuis deus puniat. Neq; enim deus ipse qui puniuit, uult hoc facere. Non enim uolo mortem peccatorum, dicit. Si igitur qui uindictam sumit, non uult uindictam sumere, multo magis nos ueniam concedere oportet his qui puniunt: fortè hac uia illos eripiemus, fortè reparabimus. Nam licet perierit, tamen curam quæ reliqua est geramus, & admoneamus & lachrymemur, & ploremus, non circumstantibus lamentatricū mulierū choris, sed unusquisq; priuatim apud semetipsum præsentibus illis. Si autē uultis, ipse incipiam luctuosum hoc canticū: neq; enim cōfundar cū Hieremia hoc facere, et Esaiam, et Paulum, & in primis cum dño nostro. Incipiamus igitur sicut Christus incepit primū, & dicamus: Væ tibi anima: ad quam uocata es dignitatē per benignitatē & misericordiam dei: qualem reliquisti: qualem accipies regionē propter ignauitā tuā? Væ tibi, quia ipse te ad thalamos traxit spirituales, tu autē teipsum ab hac gloria abruptisti, & inducta es in

diaboli ignē, & ad incurabilia supplicia, ubi planctus & stridor dentium, ubi nullus qui consolaturus est, qui ue manum porrecturus: sed tenebræ omnia, & perplexitas, & turbatio, & mala neq; consolationem, neq; finem habentia: hæc sibi omnia mundi fecit amicitia, quia prætulisti celo terram, & noluisti audire uocē sponi continuo admonentis. Nihil enim uobis & præsentis seculi rebus cōmune. Quis te miseram & calamitosam miserari potest postea? Nam etsi ipsum uideas Noe, qui in cōmuni totius orbis diluuiō totam domum salauit, & in hac ira patrocinantē, etsi Iob, etsi Danielem, cumq; illis Moysen & Samuelem, etsi patriarcham Abraham, nullus tibi manum postea porriget. Etiam si genere illum attingas, etiam si filia sis, etiam si soror, etiam si supplices multū, sicut diues ille, omnia frustra & inuanum facies. Quomodo excidisti e cælo, quæ non sicut Lucifer, neq; sicut mane oriens, sed ipis solis fulgoribus plus radiare potuisses? Quomodo sedes deserta? Atq; adeo haud quis aberrarit, si in captiuam hanc animam & plura lamenta, quàm quæ in ciuitatem illam dicta sunt transferat. Sed forte lamentorum satis, satis, inquam, quasi in libello et angustè scripto, alioquin ad condignam deplorationē neq; omne tempus nobis sufficeret. Quid enim quis deploraret primum? an quod uenerabile & sanctum, & mansuetum nomen dei per uos blasphematur in gentibus, & gloria sua prophanatur? an q; tam uenerabilis & magna res ita abiecta est? an q; tam multæ animæ per uos tot scandalis perduntur? An q; sana pars chori nostræ gloriæ, macula obsolescit? an q; inextinguibilis & uobis, & cohabitantibus uobis accenditur ignis? Et quomodo necessarium est, ut hæc fiant, inquit, cū possimus ostendere corpus nostrū non corruptū, neq; uitiatū? Verū hæc demonstratio, non nunc, sed in die illo erit manifesta & certa. Obstericis enim ars & sapientia hoc solū potest uidere, an congressum uiri corpus uerit: an liberū, & adulteriū ex osculis & corruptionum amplexibus effugerit, dies illa tunc declarabit, quando uerus dei sermo, qui occulta hominis in mediū adducit, & præsens nūc his quæ clam fiunt, omnia nuda & exuta ante omnium oculos ponet: tūc sciemus bene an ab his sit purū, & undequaq; incorruptū corpus. Atqui de his non tam exacte loquemur, neq; cōtendemus, sed ponat (si perductis omnib; rebus) esse corpus undequaq; purū, ab omniq; dāno liberū, & maneat uirgo quæ uirgo. Quid hoc ad ea quæ dicta sunt a nobis? Etenim graue hoc omnium grauisimū est, & plurimis dignū lachrymis, q; tantū undequaq; sustinuerit laborē, diligēter obseruarit corpus, & omnē laborē insumpserit, & sudorē effuderit, & nihilominus facta est blasphema in Christum. Cumq; pepercerit carni, non pepercit gloriæ Christi, sed ut intactum ipsi maneret corpus, omnia fecit: ut autē ille non afficeretur contumelia, nec blasphemaretur apud multos, ne ullam quidem curam habuit. Vtinam non omnia fecisset, et omnibus operā dedisset, per

Kk 4 quæ

que gloria dei infamaretur. Et quomodo hoc, ait? quia uiris tecum in domo inclusis semper tu assides. Nam si habere cohabitatores concupiscis, non oportebat uirginitate eligere, sed ad nuptias transendum erat: multo enim melius sic nupsisse, quam illo modo uirginem profiteri fuisset. Nam illas nuptias, neque deus condemnat, neque homines reprehendunt. Honesta enim res est neminem offendens, neminem laedens. Virginitas autem illa cum uiris plus ab omnibus arguitur, quam stuprum ipsum. Nam quae sunt perdit ordinem, in profundius quam sit stupri barathrum electa est. Non enim aliquis feret cum uirginibus numerari eam, quae non curat quae sunt domini, & multos reddit adulteros: neque cum nuptiis. Illa enim cura habet, quomodo placeat uiro uni: tu autem ut plurimis, & his qui non lege coniugij noti, sed alio quodammodo ab omnibus condemnato & reiecto: unde uereor ne cum inhonestis mulieribus uidearis ordinata. Etenim ab appellatione ipsa, si quis rem diiudicare uelit, contradicere nihil possemus. Nam si quando in foro de his incidit mentio, uel alius sermo domi de ipsis fit apud eos, qui disputant de absurdo coniugio, significare uolentes quendam huius, uocant non matrem, neque uenit illum peperit: neque fororem, non enim ex eodem utero prognatus est: neque coniugem, non enim lege coniugij cohabitant: neque aliud quoddam cognationis nomen, quod concessum, uel lege permissum, sed solum et ridiculum. Non enim ego quidem tulerim ipsum nominare, sic exofam habeo & auerfor hanc appellationem, & praepositur mihi etiam contubernij cognomen. Sed non peperisti, nulli dolores. Et quid hac defensione foedius? quid ite miserius, quam quod ab his uult apparere uirgo, ad quae & multae fornicatrices mulieres confugere possunt: Sed ille aliquid de manifestari publicae libidinantur. Vnde aliquid de dic mihi: a uestitu, a uisitu, a gressu: ab amatoribus quos capiunt: Bene quidem nobis depinxisti scorti characterem. Sed uide ne his coniecturis & argumentis, antequam illas, te ipsam capias. Etenim & tu tibi ipsi tales sepe preparas amatores, atque per eadem retia. Quod si non uocas in domicilium praetereuntes, at habes intra conclusos semper. Quod multo grauius ob nihil quidem aliud, quam ut absurdam uoluptatem impleas, & illius & tuam, non congressum inquam. Sed quid hoc commemoras: quando quidem oculos pascendo mutuis aspectibus istuc ipsum contigit, alioquin neque adulterium hoc genus esset. Sed dic, quare ipsum habes domi: Quam causam iustam & rationabilem nobis diceres? Nupta enim nuptias dicit: scortum libidinem: tu autem uirgo qualem nobis causam narrabis dignam quae proferatur, & iustam? At cur curiose inquiris, dicit, cum non simul dormiant, neque nobis cohabitent, ut illis mulieribus illis imo hoc potissimum plerique affirmant. Verum quid hoc: dicit contra suum caput, & planum contra suum solius caput. Dicit hoc postea inquiramus, & iam quidem manifeste differimus, cum de uiris diceremus, quod non solum qui maledicunt, sed & qui occasiones temere praebent, in

causa quae agitur, rei sunt supplicij. Verumtamen hoc ipsum denuo demonstrabimus: iam autem si te rogauero causam huius contubernij, praetextum aliquem dicere potes? Infirma sum mulier, neque sola ualeo meo uisui sufficere. Enimvero cum haec cohabitatoribus uestris obijcimus, ab eis contraria audimus, nempe quod propter uestrum ministerium uos teneant. Quomodo igitur quae ex substantia uestra etiam uiris suppeditare potestis, uobis ipsis mulieribus subsidio esse non potestis, sed alijs indigetis? Nam sicut uir uiro, ita mulier mulieri commodius & rectius utique cohabitatur. Quando autem uiris ad ministerium commodiores estis, multo magis uobis ipsis. Ad quid enim, dic mihi, necessaria & utilis uiri societas: aut quale ille mulieri exhibebit ministerium, quod non potest mulieri mulier: num tegmen tecum texere uel nere, ille magis poterit quam mulier? An non contra se res habet? Ille enim etiam si uellet, nihil horum attentare potest, nisi forte nunc id ipsos docueritis: quippe mulieris solius hoc opus est. Sed uestem lauare, ignem accendere, & legumina coquere, etiam haec non minus, sed melius quam uir mulier efficere potest. Quomodo igitur utilis uir, dic mihi? An quando exponere quiddam oportet, uel omnino comparare: sed neque hic mulier ualeat minus quam uir, & testabitur utique foris, et omnes quotquot uestimenta emere uolunt, a mulieribus plura quam ab his emunt. Quod si turpe uirginibus in foro stare in commercijs, sicut & turpe est: at maxime cohabitare uiro, turpe est: uerumtamen & hoc minus quam illud effugere potest. Nam haec uel puellae quae ministrat, uel uetulae quae ad haec idonea rectius commiserim: unde manifestum, quod praetextus illi & effugia sunt, & tegumenta infirmitatis. Qualis infirmitatis uelamenta? Nam si concupiscunt uirum & nuptias, & id genus conuersationis appetentes sunt, quis prohibebat, & adimebat libertatem ne hoc facerent: quo neque offensus deus, neque ipse ab hominibus redarguta fuissent. Etenim & ego hoc dico, & non tam tua quam mea sunt uerba. Vel necesse dicere, ubi tibi uiri usus tantopere necessarius: uel cum monstrare non potes, ejiciatur male cohabitans. Nam ab hoc crimine absoluti aliter non potes. Nam haec quae dicebas, non tua magis sunt, quam eorum qui tua turpitudinem dolent. Oportebat quidem, tamen si plurimum utile esset, uiri ministerium cum tanto conuicio non admittere. Nam quando dei gloria conuictis contemnitur, nullus tam necessarius sit praetextus, ut persuadeatur contemni tantum malum. Quin etiam infinites die uno moriendum, ne hoc fiat, decretum sit: & cum multa uoluptate hoc sustinere oportebat, ne scilicet quietis uel mundani usus gratia, tantum praetereat malum. Audi igitur quomodo id ipsum timuit Paulus, & tremuit, & est uehementer. Bonum enim mihi est mori, ait, quam gloriam meam ut quis euacuet. Deinde, ut ne euacuet suam gloriam, mori elegit. Nos autem ut scandala tollamus neque paruam uoluptatem contemnimus: & quomodo poterimus unquam saluari, cum non sit par, neque alludat prope

propere, sed multum dissonet, laude priuari & incidere in ignominiam: Ille enim etiam hoc fecisset, non offendisset dominum: ipse enim ei constituerat ex uangelio uiuere, attamen maluit mori, quam tam bonum opus relinquere. Nos autem turbantes ea quae ubique sunt ordinata, licet sciamus quod maximam propterea luituri simus poenam, neque consuetudinem frigidam & intempestiuam despici patimur, & quae tandem nobis uenia? Oportebat igitur, si & uirum unum multi usus requirerent, & quod scilicet dicebam, tanta inde nasceretur contumelia, eligere mortem potius quam hoc quod sit contemnere. Cum autem & per mulierem commodius & facilius haec omnia perfici possint, quae nobis erit uenia sic delicate agentibus, & contra salutem nostram nos foedantibus? Dic item mihi, quando tibi haec ille exhibet, exhibebis ne etiam ipsa illi uicissim aliquod ministerium? Nulli non manifestum. Et quanto melius non retribuere talia, neque uicissim accipere, sed tempus laborum, quod in illius quietem impendis, hoc in tuam salutem infumere, quam grauius laborantem tuam opinionem & gloriam confundere? Sed nullum ipsi exhibes ministerium, Ergo ipsum sibi ipsi omnia ministrare necessarium, & sternere lectos, & coquere, & ignem accendere, & alia id genus facere. Haec neque famulus ferret ita ministrans, & nihil commodi a domino accipiens. Sed hic fert omnia, ait, propter timorem domini, & repositam huic ministerio mercedem, & gratiam feret qui imperat, cum nihil illi utilitatis ex nobis. Vnde igitur postea impudetium obturabimus ora? Etenim tantam ipsa eius testaris pietatem, & sic tremet & ueretur dei mandata, ut se ipsum ac uilissimum mancipium despiciat, omnia que tibi exhibeat, nullum inde capiens fructum. Ante omnia oportebat ipsum rationem habere gloriae, & bonae famae in deo: nunc autem non est eiusdem animae simul, & per idem tempus tantam abominationem simul & despectum ostendere circa mandata dei, & nunc quidem ipsa tremere, nunc uero nullam rationem habere eius qui leges dedit, quem contumelia afficit. Etenim si ita se purum seruat a uoluptate, nihil humani agit, ut se ipsum humiliet, affligat, & erumnis subiiciat, suisque laboribus alijs quietem parat, uere ualde sapientis animae est & sublimis, sed non item, si quis gloriam dei contumelia afficiat, & neque haec faciat, propter quae blasphemat a multis, & quae non ualde magni plures bene & cum laude faciunt. Quomodo igitur tibi credemus, quod hoc propter deum facias, quod magnam & generosam animam requirit, quando illud quod scilicet maius est, & uulgare despicias? Non fers ut abistas ab his, a quibus deo facta est iniuria, & corpus & omnia exponis pro ipso? Et cui haec persuaderi poterunt? Sed nescio quomodo a uirginibus ad earum cohabitatores simul transuerim, propterea utique ad eas nobis redeundum. Vnde igitur illos qui ita eas accusant, ut coniecturas habeant, docere possumus? Non persuadeantur, ait. Et ubi haec pia fuerit anima? Tunc enim maledici despiciendi sunt, cum nos illis anfas non praebuerimus: imo neque tunc. Quando autem ipsorum obturare

ora possumus, totum ex nobis est, & in nostrum uertitur caput totus ignis. Sic enim, ait, peccantes in fratres, & infirmam ipsorum conscientiam percutientes, in Christum peccatis. Sciebat enim, sciebat manifeste, quod non sufficeret ad defensionem nostram, eorum qui offenduntur infirmitas, sed hoc ipsum potissimum esset, quod condemnat nos. Quanto enim puriores sumus, a causa quae intenditur, tanto magis iusti sumus, parcendo infirmitati eorum. Et nondum dico quod hic a tenui coniectura offendatur, sed ponatur, quod imprudenter hoc patiantur. Nam nec sic despiciendi erant. Quae Romanis per epistolam scribens Paulus, erudiuit nos sic dicens: Ne per cibum destruat ora dei: quamuis illi improuide erant offensi, attamen non eum qui offenditur, sed offendentem increpat. Nam quod iam uidelicet dicebam, & nunc dico eo. Quando magnum aliquod lucrum, & damno, & plaga maius, contemnendi sunt qui scandalum patiuntur: quando autem nullum fuerit amplius, quam quod infirmi abijciuntur, etiam si infinites ex imprudentia hoc patiantur illi, parcendum eis erit: quoniam & deus eos, qui impellunt, & deijciunt in sententiam supplicij, puniet. Nam dum nullum lucraris, & alium offendis, extremae malitiae est. Nos autem quando uidemus aliquem pallidum & deformem ob diuturnam ualeitudinem, eos qui illum exacerbent, domo abigimus, neque multum disputamus, an iuste uel iniuste illi hoc faciant, sed negata illis omni defensione, & nulla data ob infirmitatem uenia, & quamuis iniuste exacerbetur ueniam damus. Quod si nos hac cura circa famulos & pueros utimur, & sepe filium ita peccantem flagellamus, multo magis bonus deus, et iustus, et aequus hoc faciet, & quid dicis? Infirmitas est qui offenditur, igitur dignus est cui parcat, non ut laedatur: uulnera habet, ne igitur atteramus, sed curemus. Suspiciatur male & imprudenter, igitur auferamus suspicionem, non inferamus. In Christum enim peccat, qui de his contendit. An non audeas continuo in ueteri Mosen dicentem: Deus zelotes est: & iterum: Zelauit Hierusalem: in noua uero Paulum clamantem, Zelo enim uos dei zelotes. Hoc, si nihil aliud, sufficere debebat, ne subuerteretur anima, etiam non ualde infirma, sed morbo libera. Tam terribile enim est animam perire, zelus dulce quiddam magis est, quam terribile. Nunquam enim zelus est, non praetereunte charitate aliqua calida & tam feruente, ut ualde accendatur dei amor. Argumentumque hoc est: Non enim affectio est zelus in deo, sed uolens indicibilem eius amorem in nos interpretari, hoc sepe usus est nomine. Attamen nos qui ualde insensati ad humanas decidimus affectiones, & cum qui nos ualde amat, contumelia afficimus: eos autem, qui nihil nobis prodesse possunt, omnibus modis curamus. Quid enim tibi o misera, tantum prodesse potest frigida haec cohabitatio, cum tantum thesaurum eijcias? Vide quae so, deducit te a caelis, excludit te spirituali thalamo, se iungit te a caelesti sposo, parat tibi immortalia supplicia, & tormenta sine non habentia. Pro his

1. Cor. 8

Rom. 14

Exod. 20

2. Cor. 11

his si lenta infinita haberet cōubernio, si prom-
 prior esset mancipijs uenalijs, si te in maiori ho-
 nore & dignitate constitueret, quam sit regina: an
 non ut damnosum & inimicū, & plura auferentē,
 quam dantem sic auerari, & odio habere oportebat?
 Parua ne tibi cura de bonis cōlestibus, de re-
 gno futuro, de uita immortalī, de ineffabili glo-
 ria: Tu ne parua terrena cōmemoras? Et hunc ad
 illa utilem usum curas, quasi dñm, & nō te occul-
 tas, neq; oras terrā ut te absorbeat, ut sic inde mi-
 gres. Sed infirmitatē muliebris naturae mihi prate-
 xis, & humanorū usū dispensationē, & quietē do-
 mesticā, fingens & cōponens pratextus, qui non
 sunt. Sed neq; sic eos, qui cor habent fallis. Nō est
 enim, non est quies, quae ad tantā turpitudinē cog-
 git. Mulier enim si uoluerit, nō sibi ipsi solum, sed
 & alijs sufficere ad ministrerū: quoniam & ab initio
 a uiro ciuilibus negotijs susceptis, mulier sortita
 est domesticā administrationē & curam. Igitur cu-
 ius quietis indigē intus rapitis uiros? Sed quid,
 dicit mihi, stupri gratia & libidinis? ego quidem
 non sic dixerim, absit, sed non desino obiurgare
 eos, qui sic dicunt. Utinam possibile esset perua-
 dere. Quis ergo pratextus, quae causa probas nos
 faciet? Dicit quis, Inanis gloriae amor. Et quemad-
 modum uiris uoluptas frivola et misera, sic illis ho-
 noris concupiscentia hoc cōubernium conciliat.
 Nam uanē gloriosum omne hominū genus est, ut
 ita dicam, maxime autem muliebre. Nam cū neq;
 opus habeant quiete, sicut declaratū est, neq; cū ip-
 sis rem habeant, manifestū qd hoc solum reliquum
 est suspicari. Quoniam igitur hanc mali radicem
 inuenimus, age caetera nō reprehendamus: admo-
 neamus autem & persuadeamus, qd sicut uiri, qui
 cohabitantes uidentur quidē uoluptate frui, maio-
 ri aut tormento subduntur: etenim sola pura & so-
 lida uoluptas, quae per sequestrationē: sic utiq; &
 causa mulierum habet. Videtur quidem, ut ipse o-
 pinantur, gloria aliqua hinc & claritas nasci. Si au-
 tem diligēter quis exquisierit, plena & referta est
 risu, confusione, opprobrijs, & extrema ignomi-
 nia. Et de his dicta sunt in principio pauca, dicen-
 tur autem & nunc. Sit igitur qui cohabitatur, si uult,
 non aliquis uilis neq; abiectus, sed qui multam in
 ecclesia dignitatē habeat, & generis claritudinē,
 & admirabilis sit omnibus ob eloquentiam & ple-
 tatem, sitq; undequaq; clarus. Neq; uel sic poterit
 illam facere claram ac probatā. Gloriam enim ha-
 biturus ex amicitia erga aliquē, illius gloriā prius
 custodire debet, qui praebet ut glorificetur: nam si
 haec offendit, multo magis sua periclitatur: Nam
 sicut fonte corrupto, & quae inde manant fluenta
 ceno cōmunicant: & radice corrupta, multo ma-
 gis fructus corrumpent: sic & nunc. Facturus cla-
 ram uirginē sit ridiculus ob cohabitationem, ipsa
 quoq; ante illū, & cū illo ridebitur: & si mulieri an-
 tea contigerit gloria bona apud multos, ea tamen
 statim ingressa illius domo decedit, tantum abest,
 ut aliam secū afferat, etiam ipse habeat talem opi-
 nionē. Nō utiq; gloriā nobis bonam adducit haec
 consuetudo, sed necesse sequatur eam ignominia,

qua & eam quae non meruit foedat, imō utriq; gra-
 uis est. Et quod de ludais propheta dicit, oportu-
 nū est etiā nunc dicere: Si mutabit Aethiops pel-
 lem suā, & pardus maculas suas, etiā quae talibus
 cohabitant, maculā deponent aliquando hanc: sic
 quemadmodū corpora inurens cauterio, amborū
 opinionibus inuritur, & bona ipforū omnia obfur-
 scat. Sed forte gloriam putant hoc ipsū placere
 uiris: at hoc est mire ridiculum, & quod quaerunt
 interim etiā gloriantes meretrices. Mulierū utiq;
 liberarum & castarū hoc non fuerit, in talibus reti-
 bus deliciarī. Quoniam & hinc iterū aliud ignomi-
 niae argumentū, & quanto magis imperant uiris,
 & grauiora iniungunt, tanto magis seipsas cōfun-
 dunt cū ipsis. Non enim quae seruire facit uiros mu-
 lier, sed quae reueretur, omnibus est reuerenda &
 gloriosa. Si autē non sustinerunt haec nostra uer-
 ba, dei lex ocludere ora earum potest, sic dicens:
 Ad uirum tuū conuersio tua, & ipse tui dominabi-
 tur. Caput omnino mulieris uir. Et aliunde ē mul-
 tis locis quis hoc inueniet sic legibus cautum, &
 hunc supernē datū esse ordinē: atq; magna foedi-
 tas, si superiora fiant inferiora, & caput deorsum
 & corpus sursum. In nuptijs autē hoc turpe, multo
 aut magis in cōiugijs, ubi non solū hoc graue est,
 qd sit transgressio diuinā legis, sed pessimā & mu-
 lieri & illi affert famam. Nam si cohabitare est tur-
 pe, multo magis cohabitando in seruitutē redigi.
 Non enim undequaq; imperare laudē habet, sed
 probatur nonnunq; non imperare, & turpe est im-
 perare. Itaq; si uis in admiratione esse etiam uiros,
 nihil tibi cōmune sit cum ipsis. Procul a cōgressu
 & aspectu & cohabitatione illorū esto, tunc te &
 mulieres obstupefcent, & uiri omnes simul admi-
 rabuntur, utpote uirginem sponso indiuulse assi-
 dentem, tunc non domestici solum, sed & Iudei &
 Gentiles, et omne hominum probabit genus: atq;
 adeo si gloriā amas, hanc uade uiam non aliam,
 tunc te non iam illius uocabūt, sed Christi. Huius
 autem ornatus alius par a nullo tibi erit. Vel pau-
 ca haec, dic mihi, quae toto die canuntur & in foro,
 & in domibus, & in alijs ciuitatibus. Puella qua-
 dam formosa ualde & adolefcentis, si uoluisset, mul-
 tos praesides ad se attrahere potuisset, sed noluit,
 imō uoluit quaecunq; sustinere & pati quam Chri-
 sti amorem relinquere, & castitatis florem obscur-
 rare, beata & bis & ter et sepius, & digna tātis frui
 bonis: qualem accipiet coronam, quantam merce-
 dem accipiet, cum quibus immortalibus certabit
 uirtutibus? Haec & talia de hac omnes dicunt, &
 ad aemulationem sui filiabus proponunt: & si quis
 admonere honeste uiuentē, & si quis corruptam
 ad modestiam reducere uoluerit, haec illi iterum
 omnes encomia in medium ferent: non hic autem
 solum, sed et quoties de uirginitate fit sermo: & sic
 omnes laudabunt, nō solū qui caste uiuunt, sed &
 illi qui studuere, & omnia fecerunt, ut ipsam pro-
 cando obtineant: deinde ubi contempti & despe-
 cti fuerunt, ipsa quidem tanta, & multo maiore qd
 dicta est, fruatur gloria. Quae autem cohabitantes
 habet, omnia secus reperit: & primo quidem,
 quando

quādo ab aliquibus pollutis accusatur uirginitas. A
 De utriq; enim habetur, memoria in talibus con-
 uentibus, sed illa quidem aperit ora, defensantiū,
 ista autē accusantiū. Postea quando corrigi ali-
 quam & compositam reddi decet, haec quidem ut
 pharmacon utile, & quod putredinē repellere po-
 test in medium affert, & praeceptoris os ornat: illa
 autem cum confusa steterit, tamen non absit eru-
 bescens & cōfusa. Necesse enim ut peccans in sin-
 gulis accusetur, & iterum confundatur: & ubi de
 re hac sermo sit, sicut illa beata, ita illa misera & ca-
 lamitosa, & omnia talia audiuntur. Et sicut illam
 non qui uident solum, sed & qui ignorant, & nul-
 lo beneficio affecti, celebrant, & hymnis laudant:
 ita & hanc quotquot sciunt uel ignorant, & qui ni-
 hil mali ab ea passi, affligunt & criminantur. Nam
 hi qui dem recte uiuent, non a notis solum, sed
 & ignotis, sed & ab ipsis inimicis laudantur, & ad-
 mirationi sunt: qui autem corrupti & improbi, &
 ab amicis affliguntur. Et hoc diuinā prouidentiae
 opus est, quod tantā nobis uirtutis familiaritatem
 & cognitionem, & tantam uitorum abominatio-
 nem indidit. Ita illa quidem (de uirtute loquor) o-
 mnium calculo probatur, etiam absentium. Haec
 uero, malitia scilicet, condemnatur, etiam ab his,
 qui uirtutem non curant, & auersantur ac perse-
 quuntur. Unde clarum, quod ignauas illas non ij
 solum qui uiderunt, sed & qui nescierunt, auersan-
 tur: & maxime omnium ij qui cohabitant. Nam etsi
 ualde dicant, qd uos diligant, & admirent, etsi gra-
 tiam habeant pro hac uoluptate, proq; his, quae do-
 natis: attamen odio iterū eritis cōscientijs eorum,
 ubi parū respuerint, & intellexerint quo laqueo
 fuerint capti. Tantū malū est hoc peccatum, ut hi
 quos maxime omnium curatis, uos potissimū con-
 demnaturi sint, quoniam & maxime omnium uestra
 sciūt in penitissima admisi, & secreta uestra in fan-
 da probauerunt. & qd oderunt, manifestū in dese-
 pius uoluerunt ab hac scabie & hoc morbo graui
 liberari, & oderūt omnes qui sciunt: sciunt autem
 non minus qui sunt domi suae, qd qui non. Nam li-
 cet quis ualde miser & calamitosus sit, non est ta-
 men ita desperatus, & ualde suam confundi cupi-
 ens gloriam, ut uelit in turpitudine uiuere, & esse
 in ore omnium, accusari, rideri, & opprobriari, et spe-
 ctaculū esse foro cōmune, & omnium digitis mon-
 strari per ignominia. Enim uero non parua his in-
 firmitas ab huiusmodi suspicione nascitur, & in-
 sidens conscientia cōtinuo turbatur, & omni uer-
 miculo solidius inhaerendo mentem intus depasci-
 tur. Si autē haec ab hominibus sequitur confusio, &
 nihil manifeste dicentibus, & domi quoq; seip-
 reprehendentibus talis est dolor: quādo ad ipsam
 abituri sumus sponsum iniuria affectū, quando &
 quae incerta in mediū ducentur, quando & corda
 reuelabuntur, & sermo, & figura, & uisus, & cogi-
 tatio, transeo quae his turpiora: quando igitur om-
 nia simpliciter in orbe toto nuda apparebunt, &
 exuta, quantam sustinebimus ignominiam, et sup-
 plicium, & uindictam? Tunc enim si non patrocini-
 nabitur fulgens uirtutibus anima, ut cōgruum est

illi sponso, si non omni labe, macula, & ruga sit pu-
 ra, peribit, & extrema feret. Etenim non magna
 macula sufficit ad eiciendā eam. Quōd si una ma-
 cula eijcere sufficit, quādo multa fordes est, & tan-
 tus foetor, & plurima ubiq; ulcera, quis eam eruet
 e supplicio & illa poena? Nā si hic ita improba &
 insuauis eius uita, & omnes eam auersantur, & a-
 mici & inimici, quomodo poterit ad regia trāscen-
 dere uestibula tanta luti uarietate oblita? Non ui-
 des, quōd neq; in domo uiri priuari & uilis ferret
 quis, porcū luto uolutatum intus ostēdi, sed iussu
 eius abigunt & insequuntur omnes, & ianuas re-
 cludunt, & lugant procul. Si autē brutū animal, pre-
 fertim in luto educatū, non ferunt homines intus
 excipi cū macula, quomodo in cōlestia taberna-
 cula ubi tanta claritas, ubi omnia fulgida, ubi lux
 inaccessa, ubi fulgure omni fulgidiores occurrent
 fulgentes uirgines, poterit quis sic coinquinatus
 ingredi? Quae non habent oleū, a thalamo exclu-
 sae sunt, & quomodo uos adyta illa ut ingrediāmi-
 ni expectatis? Etenim multo hoc difficilior pecca-
 tum. Non enim est par corporea uoluptate coin-
 quinari, & multas perdere animas. Illae quidē pau-
 peres nulla in re affecerunt iniuria, sed quia sua il-
 lis non impartitae sunt, neq; eorū inopiam leuaue-
 runt, haec passae sunt: tu autē iniuria affecti, & ex-
 pulisti, & nō solū non profuisti, sed & maxime no-
 cuisti. Quōd si quae nihil profuerunt, tantam dede-
 runt poenā, praesertim uirginitate sincera manen-
 te: quae autē non solū inuitiles alijs, sed & plurimum
 seipsas nocuerunt, & cohabitantes, & scandaliza-
 tos, & pra omnibus nomē sponsi contumelia af-
 fecerunt, qualem sustinebunt cruciatū? An nesci-
 tis qualem rem aggressae in quem agonem instru-
 ctae estis: quam praesertim partē fortitae? cuius ordinis
 in exercitu haeredes & occupatrices estis? Apud
 ipsum belli ducē, imō apud ipsum habitatis regē,
 & militatis. Sicut igitur in bellis nō unū locū exer-
 citus omnis occupat, sed alij cornua agminis, alij
 medium, alij postrema, alij frontem phalangis or-
 nant, alij autē ubi ubi rex cōparet, ibi cū ipso appa-
 ret: sic quoq; & uirginū chorus nullū aliū, nisi hūc
 ordinē sortitus est. Non sic ij qui aureas togas in-
 duti, & equis auro ornatis uecti, & aurea ferentes
 scepra, & gemmata monilia, praesentes regi uide-
 ri debent, ut uirgo Christo. Nam illi quidem apud
 ipsum currum regium uersantur: uirgo autem re-
 gius quoq; currus sit, sicut Cherubin, si uult, et ad-
 stat ipsi sicut Seraphin. Igitur cum in publicum se
 recipit, oportet & omnis philosophiae specimen
 praese ferat, & omnes in stuporem cōuertat, sicut
 angelus si nunc e caelo descenderet, & sicut Che-
 rubin aliquis si in terris appareret, omnes homi-
 nes in stuporem cōverteret: sic & uirginē, omnes
 qui eam uident, adducere in admirationem & stu-
 porē suae sanctimoniae oportet. Nam dum uadit,
 quasi per desertū eat: quando autē sedet in ecclesia,
 profundissimo silentio oculus nullum uideat pra-
 tereuntium, non mulierū, non uirorum, sed solum
 sponsum, & praesentem & conspicuū. Concedens
 autem iterum in domū, ei in precibus loquatur, &
 eius

eius solius uocē per scripturas audiat, & in domo eum quem desiderat & amat, solum cogitet, ut peregrina & aduena omnia faciat, quasi res presentem nihil ad eam pertineant: et non solum masculorum fugiat aspectus, sed & conuentū seculariū mulierum: tantaq; corpori suppeditet, quāta necesse, & uniuersa in animā salutem impendat: quis non admiretur, quis non obstupescat, in muliebri natura uitā talē angelicā intrens? Quis autē homo existens, accedere, quis tangere audeat tam flagrantem animā? Eapropter omnes quidem ab ea abstinent, & sponte & inuiti. Omnes item in stuporem uertuntur, utpote aurū fulgens & ignitum uidentes. Nam & auri natura habet per se multum fulgoris, cū autē & ignē in se tenet, maiori miraculo & terribilior. Quōd si hoc in corpore: quando idem in anima contigit aurea, non tunc hominibus solū, sed & angelis desiderabile erit hoc spectaculū. Quare ergo uestibus te ipsam ornas, quæ à flamma tantū habes ornātū? Etenim uestes non sunt datae, ut eis ornemur, sed ut nuditatis fœditatē occultemus, non ut talibus induamur, quæ nos maiori turpitudini, quā ipsa nuditas, exponant. Idcirco & Adam induit deus uestes pelliceas, similiter et eius mulierē, quamuis si uoluisset, delicatis eum potuisset induere uestibus: sed nobis denuo & per illas ostendit, quod non sit presens tempus deliciarū, sed gemendi & plangendi. Quod si ignominia est & condemnationis, & ex peccato uenit hoc amictu indigere, quid reprehensionis materiam auges? An non satis casum nostrum indicat, quod uestium sumus indigenti? Cur crimē exaggeras? cur uisū ampliore accusationem auges? Oportebat enim eiulare & gemere, & corpus ipsum castigare, iuxta Paulum: nos autē sedemus, & uelamenta artificiose contextentes, sicut si quis tegmenta circa oculos dolentes habens, cogatur ea considerare, & adhuc ornate uelamēta hęc. Propterea Helias, propterea Ioannes simpliciter habentes amictū, & pelliceas tunicas, & uestibus ē pilis induti anhelabant et concupiscebant indumenta incorruptionis accipere. Tu autē mulieres in fornice præcellis uestiū curiositate, quibus in sidias adulescentibus elegantioribus pares. Nō sic te indui & ornari uultispon sus, sed in anima tua omnē reponere gloriā iulsi: tu autē illā negligis, et lutū ac cinerē uariē decoras, & amatores incontinentes illicis, & adulteros facis omnes, ut ita dicam, qui te uidēt. Et cū frequenter ignē hinc cōstas, puto neq; te inficias ire, quod in de ignominia & probra sequantur, id quod & ab amatoribus tuis declarabo. Nam quæ animam ornant, deum sup̄ pulchritudinis habent amatorē: tu uero homines, imō neq; homines, sed porcos & canes, & illis brutiores. Quis sic insipiens, ut te ornatorē illis putet, quarū desiderio deus fertur ob internam fornicitatem? Atq; adeo, quanto curiositati plus uacas, tanto abominabilior facta es: & deum quidē à te auertis, hōs autē illicis: tantoq; magis fœda ac turpis appares. Nā quomodo non turpis, si deū allicere non potes? Quod si quæ se ornas, adeo ingrata: quæ cohabitantem habet, cogi-

ta quantū conciliet sibi odium. Sed si uidetur, non cohabitationem dicamus solum, sed ipsam aperiāmus palam, ut magis fœda uideatur. Nā quoniam non timent oculum soporis nesciūt, sed oculi hominum timor eorū, age & ipsas hac cōsolatione priuēmus, quæ occulta & recta in parietibus in medium afferētes, aperiemus ianuā his qui uidere ea uolunt, à lecto ipsas primum excitantes: imō si uidetur, primū exquiramus quæ per domū contingunt, & ponamus parietibus ipsas cohiberi, & cubiculis uarijs sedere. Nō enim puto aliquem, & si ualde fœditati sit obnoxius, ita seipsum traduci uelle, ut in uno cohabitaret cubiculo. Sint igitur disiuncti parietibus, & quid hoc fuerit: Non em sufficit, ut à suspitione liberentur. Verū nunc de suspitione nihil. Nam licet ancillæ plurimæ ei cohabitent. Aliā autē turpitudinē iam exquiremus. Euenit enim cū per idem tempus surgunt, non ob matutinas horas (nihil enim unq; prius ab his anima bus fieri solet) ut transeat ad se inuicem iacentes, & cōpellent nocte, quo quid sit turpius? Quod si contingat repente & cohabitantē agrotare, neq; parietum hic postea aliqua utilitas, sed exurgens præ alijs ad uirginem iacentē ingreditur, infirmitatē prætexens, & ancillis sæpe tardius paratis, & assidet, & alia curat, quæ mulierē quandoq; solam uix ministrare fas est, & neque ob illa pudefit, sed gloriā putat, neq; ipse erubescit, sed magis gaudet, & tanto magis, quanto fœdiorē seruitutē subit, & apostolicum illud uerbum quod dicit, Gloria in cō-

Philip. 3

Gen. 4

1. Cor. 7

Matt. 6

1345 QVOD REGVLARES MULIERES VIRIS COHABITENT
 suam ingressus, & dum non cogitur prænunciare a inuentis mulieribus assidentibus apud illam pudefacit, & ipsa sæpe ita afficitur, turpeq; censeat si mulier mulierem excipiat, & uir uirum: mutuam autem suam consuetudinem non abhorrent, nec uitant; cauēt autē ne cognatos hospitio excipiant. Quo quid deterius sit? Accidit interdū, ut ipsam mulieres inueniant assidentem extente & fufum habenti. Quis diceret iurgia, quotidianas lites, etiam si multa amicitia & pax sit: sed & hæc contingere uerisimile. Audiui autē & de aliquibus, quod zelotypi sunt. Nā ubi non est dilectio spiritalis, & hoc necesse est fieri, ibi & uarij casus, ibi uirgines redduntur impudentes & seruiles, etsi corpore non corrumpantur, moribus tamen. Quando eam discit libere loqui uiro, confidere, in eum obtueri, & ridere, & multa alia fœda agere, neq; hoc graue aliquid esse putat: suffollit uirginitatis uelū, & cōculcat florē: ibi nihil grauanē, neq; deprecatur, sed & internuntia nuptiarū fiunt, & inuito riam scortorū obeūt, multasq; uolentes esse uiduas prohibēt. Et putas se suorū malorū defensionē inuenisse, ibi omnibus despiciabiles sunt, ibi & nuptia ipsarū nomine erubescunt, utpote in omnibus melius agentes. Multo enim melius & uno & altero coniugio cōiungi, quā hæc fœda agere, & internuntiorum, & paranymphorum suspitione fugillari ab omnibus, quod à suauitate nuptiarū se abstrahāt, & oneribus nuptiarū se subdant. Quid enim onerosius q̄ uirū habere, & sollicitū esse de his quæ illius? Exonerauit te ab hac molestia deus. Ad uirū tuum conuersio tua, & ipse tui dominabitur. Soluta es per uirginitatē, quid iterum te seruituti subiicis? Liberam te fecit deus, tu autē tibi ipsi plectis negotia. Nullus sollicitus te fecit, tu autem negotia plectis. Sed quoniam sollicitudinis mentio incidit, tempestiue hæc dicenti aduenit apostolicū illud. Nam si cohabitare uiris mulieres, & mulieribus uiros curas tolleret, ad continentiam adhortādo Paulus nō dixisset: Volo autē uos sine sollicitudine esse, ut & hac nos admoneat. Quid enim uultis, ait, quietē & libertatē? Deinde non uidetis cōtrariū euenire seruitutē et labores & miserias multas, dū uiris cohabitāt? Multa igitur sæpe relictis uiris ob hoc non iterū nubūt, ne subiugo seruitutis sint. Prorsus autē si in paupertate uiris & omni tutore cares, uirtutē uitæ ostendas, & cū uiro nihil habe cōmune. Cōiunge te mulieribus quæ honeste uixerūt, & neq; tuam coronā disperdes, & omni perfrueris fatietate. Quod si hoc insufficientes esse putas, quare diligēter, & omnino inuenies, imō non necessariū est querere. Nam sicut ad lucē occurrimus omnes, si resulgebūt radij uitæ tuæ, oēs accurrēt diligētes, unaqueq; tibi ordinē iniunget, ministre, & te domus suæ securitatem putabit esse & ornatum uitæ & coronam, secundū sermonem Christi. Querite enim, ait, regnum cœlorum, & omnia hæc adijciuntur uobis. Nunc autē & nos autores sumus, ut ex hac seculari felicitate excidamus, & cœlestia quoq; negligamus. Nos autē quando dico, non uiros solū di-

Chryf.

co, sed & uos, & uos magis quā uiros. Quoniam ab initio ob hoc grauiorem pœnam accepit mulier, & deceptionem magis attulit: propter hoc & decipientem magis quā deceptū puniuit deus: quod & nunc erit, si non uolueritis corrigi, & ad propriam redire nobilitatem: propter hoc enim & mulier tunc reprehensa, quod uiro dedit de fructu, non audebat dicere, quod oportebat, cum uir non deberet persuaderi neq; decipi: sed hanc quidem utpote frigidam defensionē tacuit, ad a-

Gen. 3

Psal. 44

tom. 5

L1 & mēte

& mente continue loquaris animam, dicens: Audi anima & uide, & inclina aure tuam, & obliuiscere malae consuetudinis, & concupiscet rex pulchritudinem tuam. Et si hoc continue uerbum dixeris, auro omni puriorem facies animam. Dicitur enim hoc igne uehementius, & efficacius efflare tuas cogitationes, & omnes tuae mentis maculas expurgare ualebit, Amen.

DIVI IOANNIS CHRYSOSTOMI AD-
uersus eos, qui apud se fouent forores adoptiuas,
quas *παινοποιους* & subintroductas uocant,
& contra concubinarios, Sermo.

Maioribus nostris duae tantum cogitationes fuerunt causa propter quas mulieribus uiri cohabitent. Et una quidem uetus est ac iusta rationis consentanea: nempe matrimonium, quod deo *Gen. 2* legislatore institutum. Propter hoc enim, inquit, relinquet uir patrem suum & matrem suam, & adhaerebit uxori suae, eruntque duo in carnem unam. Altera uero posterior & ex confesso iniusta, & legitima aduersa, nempe stuprum quod a malignis introductum est daemonibus. Atqui nostra haec aetate rertius quidam nouus & insolitus mos prodijt, cuius causam haud facile inuestigaueris. Sunt enim nonnulli, qui puellas nuptiarum inexpertas domum ducant, & usque in extremam senectam inclusas tenent, ac fouent, non procreandorum puerorum gratia, negant enim se cum illis rem habere: neque libidinis causa: autem eam quod illas & integras & incorruptas seruent. Et si quis ab eis causam rogauerit, dicunt sibi multas esse: sed fingunt. Ego enim nullam eos habere crediderim, quae uel honesta uel idonea sit. Verum de his nunc non dicemus. Affereamus autem in medium, quam nos potissimum causam suspicemur. Et quana illa? Omnino, si a scopo aberrauero, fas uobis esto ut me redarguatis. Et quana causa? quis ille praetextus? Vide si mihi mulieris conuictus, etiam absque nuptiis ac congressu, uoluptatis habere non nihil. Quod si non recte sentio, non est quod dicam. Meam uobis sententiam narro, mox autem non mea solum, sed & illorum dicam: nam & illis sic uidebitur. Quod inde colliquescit. Tanta enim gloria, & tanta scandala neuitiqua despicerent, nisi ingens quaedam & uehemens cohabitandi uoluptas esset. Precor ut nobis uenia detur, desitque indignatio. Neque enim temere, & simpliciter inimicos uellem. Non sum tam miser ac erumnosus, qui temere omnes offendere uelim: sed ualde doleo ac crucior, & gloriam dei blasphemari, & multorum salutem propter uoluptatem hanc paulatim perire. Et habet uoluptas haec maiorem cohabitandi amorem, quam legitima nuptiae. Quod nunc forte uobis mirum uidebitur: sed ubi quod auditis declarabo, eritis & uos mihi testes. Etenim cum legitima muliere congressi, quum non sit ueritatem, concupiscentiae uehementiam demulcet, & saepenumero satietatem affert, immo dicum restringens ardorem. Praeterea partus & partuum dolores, puerorumque procreationes ac educationes, necnon & frequentes qui ex his se-

quuntur morbi, corpus affligunt, florere etiam marcidum reddunt, inuaduntque uoluptatis calcar faciunt. In uirgine autem cohabitatrice nihil horum reperies. Abest enim coitus, qui naturam impetum deprimat, ac calcar obtundat: neque dolores partus, neque puerorum educationes carnem languescere faciunt: sed iuuenilem uigorem diu conseruat, utpote intacta manens. Unde post partus & educationes puerorum, corpora uxorum infirmiora fiunt: illa autem usque in quadragimum annum in sua permanet forma, & cum uirginibus iam elocandis certat: hinc est quod cohabitantes duplici igne accenduntur: nam & ardor eorum non restringit coitum eis interdico, & ardoris fomes redditur ualidior. Quae ergo huius contubernij causam suspicer? Sed ne ualde succeseamus eis, neque difficiles simus & importuni. Nam qui agrum uult restituere, non hoc agit ira & uerberibus, sed aptat magis pharmaca magna cura, & blanda adhortatione. Nobis, quauis illos punire & eis indignari liceret, utpote in iudicio adscitis ordinem: non tamen hoc facimus, sed medicorum magis, & eorum qui curare solent, morem sequi lubet: unde obsecramus & adhortamur, & eorum si opus est genua attingimus, si forte quod agendum suscepimus, perficiamus. Igitur quemadmodum medici, qui aegros a cibo uel potu nocuo abarcere cupiunt, licet illa mixtam habeant uoluptatem, ante omnia tamen persuadent, inesse illis praeter nocumeta etiam multum infuauitatis: sic & nos faciemus, demonstrando illis quod cohabitatio illa, quauis suauis & iucunda uideatur, perniciosa sit, & nihilo melior, quam mortiferae potiones. Et uideatur quidem multam habere laetitiam, latet tamen multum in ea amaritudinis, quae animam quae uoluptatibus oblectatur, infundit. Nam qui persuasus discedit, facile discedit. Sane qui metu & necessitate a dilecta se iungitur, fortior amator sit, & fortassis iterum ad illam accedet: at si ut rem damnosam & amarum fugit, haudquaquam iterum reuertitur ob calidum sententiae suae, quae quauis necessitate uolentius illi persuadet. Quocirca quomodo persuadebimus illis, quod hoc non solum noceat, sed & amarum sit: & quomodo aliter, quam ex ipsa rerum natura? Interrogamus ergo eos, si quis mensa sumptuosa appositae, uariis dulcissimisque plena edulis, denunciet summis minis, ne quid propositorum contingatur: num uelint ad talem mensam confidere, & se ipsos cruciare? Ego utique non opinor: neque enim ex aspectu uoluptate fruuntur, quantum tristitia ex interdico concipient. Quid autem si quis sitienti & ardenti praesenti fontem limpida & purum demonstratum, non solum non degustare, sed ne extremis quidem digitis contingere permitteret, an quid eo cruciati acerbius? Neque hic mihi contradixerit uultus. Tantum enim hoc malum est, ut etiam exteri, qui plurimum ualent in natura uoluptate, & tristitia expendenda, uolentes effingere quosdam, qui ualde cruciantur, talem quandam fabulam in medio proferant. Introducitur in fabula extremo supplicio afficiendus, cui ostenditur omnium ciborum copia, & praeterfluens aqua: nec conceditur, ut aliquo

istorum fruatur: & cum extendit ille manum, omnia quae uidentur, a tactu fugiunt, sitque hoc semper. Et haec est externorum fabula. Et philosophorum quidam, cum uidisset sodalium quendam osculum formoso puero dare, admirabundus dixit: Cur tantum intra se caminum accendere, & in ignem se aufert cum periculo iniicere? Ego autem non idem dixerim de his qui cohabitantes amant & contrectant: At si qui sunt qui haec calumniant, demonstrare tentabo, quod & hi illo usque perueniant, & durius sibi quam sit dictum supplicium accersant. Nam si aspectus solus tantum infert dolorem: quanto maiorem & contactus accendit: ex quo ut est uoluptas multo crassior, quam ex aspectu: ita maior est struit flammam, & acerbior efficit dolorem, qui magis quam fera exasperatur. Quanto enim magis concupiscentias augemus, & plura eis fomenta suppeditamus, tanto & dolores nostri magis intenduntur. Et quemadmodum qui mensae & fontis assident, non sic uidentur dolent, ut cui permissum est attingere, & tamen ne degustet prohibetur: sic utique qui ad contrectanda uirginum corpora admittuntur, grauius puniuntur, quam qui ex solius spectaculi resocillatione hauriunt cruciatum. Et quid opus est philosophari in his afferendo res externas? Dei enim sententia his omnibus potentior, ipsa nobis ostendit rem ita sese habere. Nam cum uellet punire Adam, non procul a paradiso ipsum habitare fecit, sed prope paradysum, ut continuam poenam haberet e spectaculo loci quae desiderabat, & eo quauis semper illum ante se uideret, frui non permitteretur. Iam forte aliquis dixerit, & quomodo si hoc natura tam amarum, plerique tanto studio sectantur? Ad quod ego dixerim, quod insucipsum extremam aegritudinis maximum est argumentum. Nam hic mos est aegrotantium, ut quaerant frigidam quandam, breuisque teporis uoluptatem, unde prolixior sibi conciliant poenam. Hoc & in febrientibus uidere quis potest, qui cum paulisper abstinere nolunt a resocillatione momentanea uentorum uel esculentorum, uel poculentorum, longum quandam & difficillimum inuehant sibi morbum. Oportet autem ut hi qui bene ualent, non eorum qui male habent sententiam & mores sequantur. Nam si illos sequemur, & a medica arte, & a philosophia condonabimur. Non autem hoc solum in febre contingit, uel mulierum amore, sed & in diuitiis & omnibus alijs qui ita aegrotant. Etenim qui in pecuniis infaniunt, licet sciant quod hi qui parua haec indigis impartiant, infinita bona inde capiunt: detinent tamen ea & defodiunt, & bonis omnibus excidere malunt, ob frigidam breuemque hanc uoluptatulam, quam aeterna poena liberari, & immortalis uitae adipisci, illas ad breue tempus despiciendo. Hoc utique & illis contingit ob paruam oculorum concupiscentiam: nam dum non ferunt ut se ipsos aliquantisper contineant, intolerabilem intra se ignem cogunt: & quanto scilicet se magis oblectari putant, tanto magis malo implicant, diabolo suis artibus hoc curante ad incrementum & perseuerantiam incendunt, ut ardentem & delectentem & doleant, absurdum quoddam temperamentum in animabus suis plantant.

Chry.

tes. Iam, quid si quis nos intemperantiae ob haec uerba condemnet? Sane strenuos illos uiros, & cum mulieribus habitantes, qui nihil graue patiantur, beatos quidem dico, qui tales sunt, & uelle etiam ipse hoc robore donari: & ipse quidem forte adducor ut credam, quod possibile sit esse aliquos tales. Vellem tamen eos qui nos reprehendunt, posse hoc nobis persuadere, quod adolescens feruens, puellaeque uirgini cohabitans, & ad latera eius assidens, & simul cenans, & per diem totum confabulans, ut nihil aliud apponam, intempestiuos risus & effusos cachinnos, & mollia uerba, atque alia quae dictu inhonesta audiens, & eadem habitans domo, eademque comunicans mensa, ubi ultro citroque est libertas uerborum, nulla humanarum affectionum capiatur, sed purus a mala uoluptate & concupiscentia permaneat. Vellem haec ab his qui nos arguunt me doceri posse: sed neque ipsi uolunt doceri, & reclamant nobis, quasi impudentibus & eodem morebo decumbentibus, suorum uicio correptis si nos defendamus. Et quid haec ad nos, inquit? Neque nos sumus obnoxij insipientiae alienae, neque si quis stulte scandalizetur, dignus ego sum, qui poenas demodum illius insipientiam. Sed Paulus non dixit hoc, sed iussit, ut si iniuste scandalizetur aliquis, eius infirmitati consulatur. Tunc enim solum liberamur a poena, quae posita est in eos qui scandalum dant alijs, si ex scandalo aliud quoddam lucrum nascatur maius damno, quod ex scandalo fit. Adeoque si hoc non fuerit, & hoc solum obuenerit, ut scandalizetur alij, siue ob rationem aliquam, siue ob nullam, siue ut infirmi offendantur, sanguis illorum super caput nostrum, & ex manibus nostris deus animas tales requireret. Et propter hoc ne per omnia curam nullam haberemus, uel abijceremus eorum quibus offendiculo sumus, terminos quosdam & regulas tales nobis Christus praescripsit. Nam & hoc & illud fecit, nunc illos curans, nunc contemnens prout tempus postulabat. Enimvero cum de natura ciborum differeret & ostenderet eam esse puram, & a Iudaica obseruatione liberaret, ubi scilicet Petro egresso & dicente, scandalizati sunt: dixit: Sinite ipsos. Et non solum despexit, quin & accusauit. Omnis enim plantatio, quam non plantauit pater meus caelestis, eradicabitur. Ita legem de cibis statuit. Vbi autem petebat a Petro drachmam, tunc non idem egit sicut antea, sed rationem habuit scandali, & ait: Ut autem non scandalizemus ipsos, mitte hamum in mare, & piscem qui primus egressus fuerit, tolle, inueniesque in ore eius staterem: hunc acceptum da pro me & te. Vides ut scandalum & curam habet, & negligit. Nam hoc loco nihil ualde referebat etiam gloriam unigeniti obscurari: aut quomodo, cum & alibi studuerit eam adumbrare, praeciperitque multis, ne cui dicerent quod ipse esset Christus? Et propterea nihil damni ex eo quod dependit didrachmam: si autem non soluisset, nata fuissent mala. Nam ut tyrannum & obliuiscantem & ciuitatis uniuersae inimicum, & in extrema pericula iniicientem utique auersati fuisset: et propterea ipsos qui uolebant rapere Christum, & facere regem, tom. 5 LI 2 lon

Gen. 3

Rom. 14

Mat. 15

Tantalus

1. Cor. 10

Rom. 14

1. Cor. 10

longius fugit, camq; opinionē à multis, qui circa ipsum erant, repulit. Alio autē loco opus erat, ut corrigeretur factum, propterea q; utiliter ac tempestiue, & ut in meliori opere contempserit scandalum. Etiam postea ualde tempore congruebat, ut ad excellentiorem philosophiā ascensuri, nō prohiberent lege, quā ad Iudæos pertinebat, sed abirent posthac ita uocante tempore ad animi puritatem, neq; remorarent corporali obseruatione, sed permitterentur ab humilitate illa eximi. Sic & Paulus contempserit eos, qui scandalizabant, magistram sequens, & dixit: Per omnia omnibus placeo, non querens quod mihi conducit, sed quod multis, ut saluentur. Si autē Paulus suam contemnit utilitatē, ut inueniat quod multis prodest: quāta nos digni erimus poena, si neq; propriū fugimus damnum, nec cogitamus quomodo inueniamus quod utile sit alijs: nos quoque cum alijs suauiter perdimus, cum oportebat & nos ipsos & alios seruare. Atq; propter hoc cum uidet maius lucrum quādam damnū quod oritur, cōtemnit eos qui scandalum patiuntur. Vbi autē lucrum nullum, ipsum scandalizari solū habet pro iusta causa, omnia & facere & pati paratus ne eueniat. Et non disputat talia more nostro. Non em̄ dicit, Quare sunt tam infirmi: quare tam stupidi: quare affectiones illas admittunt? Sed ea de causa ipsis potissimum parcat, quia ob rationis penuriam ita se habent, & ita infirmi sunt. Dic enim mihi, qualē ille rationabilem prætexitū dicere potest qui scādalizatur in comedente carnem & bibente uinum? An nō hanc nobis legem deus ipse permittit? Veruntamen in his si scādalizetur aliquis, Paulus abstinet. Nunq̄ enim carnē comedam, inquit, ut ne scandalizem fratrem: & non dixit sicut nos, Subijciendus ne ego alienæ insipientiæ: num quia alicui simpliciōri uidetur esse scandalū, ego ne dignus qui supplicium luam? Quamuis si etiā dixisset, multo tamē iustius dixisset q̄ nos. Nam qui in illis scandalizatur, insensatus est, & ualde insipiens. Verū in his ipse multas iustas & dignas causas, quas diceret habet. At multo iustiores dixisset Paulus, siquidē dicere uoluisset: at nō dixit, sed ad unum solū spectauit, nempe salutem proximi. Et uide eminentiam, Non enim dixit semel, aut bis, uel tanto aut tanto tēpore: sed, in aeternū, ait, non comedam, si scandalizetur alius. Et ut ne putes in his eum subsistere, & aliud quiddam adiecit hoc maius. Vt em̄ dixit, bonū est nō comedere carnē, et nō bibere uinum, coniuinxit & illud: Neq; illud per quod frater tuus impingit, uel scandalizat, uel infirmatur. Et animaduerte sapientiam præceptoris. Relicto enim infirmo, fortē corrigit ante illum. Nā fortis autor est, q̄ ille infirmus est, eo quod possit infirmitatē corrigere, & nō facit. Et quid dico de infirmis fratribus? Etenim Iudæis & Gentibus iubet eandem curā impendi. Absq; offendiculo enim, ait, sitis & Iudæis & Gentibus, & ecclesie dei. Itaq; quanto fortiore esse dicis, nihilq; ab hac cohabitatione incōmodi accipere, tanto magis te ipsum debitorē cōstituas, ut uinculum hoc rūpas. Nam

quanto fortior eras, tanto & iustior fuisses, infirmo-rem gestando. Igitur si infirmus es, propter te ipsum deliste: si robustior, propter alterius infirmitatē. Nō enim sibi ipsi duntaxat, sed & alijs fortem esse oportet eum qui fortis est. Quod si te fortem esse dicis, & infirmitatē illius contemnis: duplicem dabis poenā, tum quod non pepercisti, tum quod multa tibi uis erat, ut illi parcere possis. Nā unusquisq; nostrum, debitor est salutis proximi. Propterea iussi sumus, ut nō quæ nostra sunt, sed quæ proximi spectemus. Pretio enim magno empti sumus, & qui nos redemit, hoc præcepit in cōmunem animarū nostrarum utilitatē. Non enim hoc solum nostrū est lucrū, quando propria salua mus membra, sed & quando alios in maiori securitate cōstitulimus. Quāuis te perpetuo defendas, redargueris tamē per opera, damnū ex hac cohabitatione accepturus nō uulgare. Quando em̄ te uideo ita auelli non posse, & despiciere milia quæ offendunt, & non cōuertit te tam multis reprehendentibus, sed & gloriā tuam cōculcare, ecclesiāq; accusatōnē uulgo proterere, & infidelium oralaxare, & omnes mala opinione imbuerē: & tanta quidē ex cohabitatione nobis nascunt mala, nullum autē prouenit bonū: ex separatiōe uero, horū omnium malorum subleuationē, multorū autem aliorū bonorum possessionē adipisci licet. Cæterū quū non uers, ut a te transeat, quomodo persuade- re poterō alijs, q̄ affectionis sis expers, & a concupiscentia mala purus: propter hanc nihil cōtendo: sed esto quod sis etiā cohabitando purus, quāuis ne Iob quidem ille beatus ausus fuit tantam uirtutem & sapientiā sibi adscribere, & de se ita testari. Sed qui omnē transcēderet uirtutē, ex omnibus diaboli retribus extrahitur, & primus, & solus tantam fortitudinem demonstrauit, & omne ferrum, & adamantē sua cōtinentia prætergressus, subner- uauit diaboli potestātē: sic ueritas erat talem pug- nā, & putauit impossibile esse cohabitare uirgini sine damno & purū, adeo ut non solū a cohabitatione tali procul & longe se ipsum, sed & ab aspectu prorsus & occurru subduxerit, legemq; posuerit oculis suis omnino in uirginē ne respicere quidem: sciebat em̄ manifestē, quod non solum cohabitātē, sed & uidentē curiose in faciem uirginis, difficile, fortē autē & impossibile sit effugere damnum quod inde oritur. Propter quod & dicebat, ne cogitē quidē de uirgine. At si paruus uideat uobis ad certamen Iob, quāuis reuera neq; stercore illius simus digni: ueruntamen licet minus tua magnanimitate esse putas exemplum, cogita uocallissimū præconē ueritatis, qui totā orbē circūit, & dicere potuit uerba illa multa sapientia referta, quod nō iam ipse sit uiuens, sed Christus in ipso: & q̄ crucifixus sit mūdo, & mūdus sibi: & quod quotidie moriat: post tantā spiritus gratiā, & tanta certaminū specimina, post tam innumera pericula, post tam eximīā diligentiā sapientiā studiū: declarat nobis & cōmonstrat, quod donec spirauerimus, & hac carne fuerimus circundati, certaminibus nobis opus est & laboribus: neq; unquam

2. Cor. 10
1. Cor. 6, 7

Gal. 2
1. Cor. 13

otio tēperantia paratur, sed multis sudorib. & laboribus opus est. Ad hoc em̄ trophēū parandum sic dicebat: Castigo corpus meū, & in seruitutem redigo: ne dum alijs prædicauero, ipse reprobus fiam. Hęc autē dicebat, declarans seditionē carnis & concupiscentiæ rabiem, præliumq; continuū, ac uitam semper in agone constitutā. Et idcirco etiā Christus arduitatē rei declarans, neq; uel licite aspiciere permittit mulierū facies: quā & adultorū poena puniendos sic spectātes interminatus est. Et cum dixisset Petrus, nō expedit uxore ducere: non statuit legem, ne ducant uxores, sed naturā rei declarās dicebat: Qui potest capere capiat. Audimus autē & hoc nostro seculo, quod nō nulli ferro totum corpus obligantes, & sacco uertentes, & ad uertices montiū currentes, & in cōtinuis uigilijs ac inedia summa uiuentes, & omnem disciplinā seueritatē ostendentes, ab omnibus mulieribus segregati, ascendere in domunculam & tugurium, ut hac ratione seipsos castigantes concupiscentiæ furorem cōprimant. At tu dicis, quod licet uideas cohabitātē uirgini, & alligatum, & deliciantē, & animā potius amittentē quā cohabitātricē, paratumq; omnia & facere & pati potius q̄ separari a dilectā: ne suspiceris aliquid mali, ne putes concupiscentiæ negotiū, sed pietatis potius. Admirande uir, is affectus est his qui lapidibus cohabitāt, nō hominibus. Et tu qui dem forte nō credis ob magnā tuam cōtinentiā. Ego autē audiui multos dicentes, q̄ etiā multi apud lapides & statuas aliquid passi sint. Quod si tantum ualuit dura effigies, quantā operabitur in sanā in effigie pulchra tenerū corpus? Quomō nō credentur magis uerisimilia dicere, qui nos ac cusant, q̄ nos qui defendimus? Quid enim uerisimile, dic mihi? An quod uir mulierem concupiscit, uel quod non concupiscit? Omnino dixerimus quod concupiscat. Rursum quum innumera causa impellunt ut egrediat, & non fert q̄ egrediat, sed uult ut intra domū se cōtineat, haud in ullum bonum: quin potius multa sunt probra, & damna tam a suis, quā ab alienis. Quid hic uerisimile? Ex bono ne hoc agatur proposito, an ex malo? Opinor quis facile dixerit quod ex malo. Veruntamen non de his ipsis diligenter scrutamur: sed ponatur, ut fingi potest, quod si qui scandalizantur, non scandalizentur iuste, sed temere & sine causa. Sed dic mihi, cuius gratia uirgini cohabitas? Nulla em̄ alia causa coepta est cohabitatio hæc, q̄ ppter dilectōnē & amorē. Sed circumscribe hoc, & auferetur rei utilitas. Quis enim qui uir est, uellet sine hac ferre necessitates, delicias, & iniurias mulierū et alias huius generis imperfectiones? Propterea & ab initio deus mulierē hoc robore armauit, bene sciens q̄ ualde despicabilis esset, nisi hoc sibi initio conferret, & q̄ nullus ei cohabitaturus esset, cui purificadarū cōscientiarū est studiu: nam q̄ nūc tam necessarij & utiles sunt, ideo est, quia & pueros procreat, et domum custodiunt, & alia multa his plura administrant. Si igitur, inquam, quæ uiris ministrant, fa-

pe tamen contemptæ sunt, ut & è domo eijciant: quomodo absq; concupiscentia nobis esse possunt dilectæ, præsertim à quibus tot opprobria? Vel ergo causam cohabitationis dicite, uel nullam aliam suspicari necesse, quā malam concupiscentiam, & ignominiosam uoluptatem. Quid igitur si poterimus, ait, causam iustam & rationabilē dicere? Frustra hæc apud nos dixeris, præsertim si nullam talē dices. Veruntamen & ipsam uellem dicere, si uel umbram aliquam iusti prætextus dicere posses. Defensore caret, ait, uirgo, neq; uirum habet, neq; tutorem, neq; patrem, sæpe item nec fratrem, & indiget aliquo, qui ei manum præbeat, & solitaria moerore consoletur, & ubiq; se pro ea opponat aduersarijs, & ipsam in securitate et portu constituat. Quam tu mihi, dic securitatē, quem portum narras? Portum enim nō arcentē fluctus sed excitantem: & portum, non cōprimentē tempestates, sed & proprias habentem & grauiores procellas. Non cōfundemini, nō uultus uestros obtegitis ita uos defendentes? Nam hoc ministerio neq; excusatio, neq; damnū, neq; scandalū nasceret, sed fama adhuc salua liceret istuc ipsum facere. Cur igitur nō estis misericordiores, & ut augetis eius diuitias, & seculari studio dediti, & negotijs uos immiscentes, ac in mūdanis cōuersantes curis, redditus in dispensatorū, & exactorū, & mercatorum ordinem? Non poteritis de paupertate differere uel persuadere, ut facultates cōtemnantur, qui omnia facitis ne quid ex uestris facultatibus uobis decedat, ut opibus opes accrescant, propter uos, & iterum etiā propter illas insitiores facti. Neq; em̄ ingenua & iucūda sunt uestra officia. Qui iusti estis portare crucē & sequi Christi abiecitis crucē, quasi effoeminati milites scuto sublato ad fufum & calathū cōsideris, propter aliu turpiorē cōgressum aperta in presentē uitam ianua. Nō enim tam turpe est eos qui in matrimonio sunt hæc administrare, ut uos qui simulatis uos resistisse à presentiu rerū curis, ob alteri per sonam iterū easdem subire. Propterea helluonū, & adulatorū, & parasitorū, & mulieribus seruientium, ubiq; curā suscipimus, quādoquidē inhumanum abiectam omnē generositatē nobis superne datā seruilitate & utilitate terrena cōmutamus. Et uiduarum quidem dispensare opes noluerūt generosi olim illi uiri: nam quū oriretur cōtentio, eō q̄ nullus esset qui administraret, existimauerunt hoc inferius esse sua philosophia, unde alijs demandarūt. Nos autē non erubescimus diuitias alienas augere, cū damno earū quas possidemus, nihilo meliores eunuchis illis in hoc potissimū opus occupatis: qui ordinati ut quotidie sanguinē & animā p uidijs exponamus, et hæc nostra sunt arma? Quid igit? oportebit ne omnia que uirgini sunt ablata contēnere, & quæ tollunt & circūferuntur à cognatis, à familiaribus, & alienis & domesticis? Non profecto: bonam reddemus uirgini retributionem, propter quæ neq; nuptias habuit, neq; presentē mundum dilexit, sed pro omnibus Christi rapuit. Sinemus illam iacere ante

eos, qui eam facultatibus suis privant: Et quanto satius erat nuptui esse tradita: usamque cohabitatore cui incuberet harum rerum administratio, quam cum in nupta manet, foederatque cum deo concubitat, & iniuriam facit rei tam honestae ac reuerendae, & alios quoque ad suffragia suorum malorum trahit? Quo pacto autem hanc pro omnibus Christum delegisse dicemus, cum Christus dicat: Non potestis simul seruire deo & mammonae? Quo pacto item mundum & praesentia odio habere poterit, quae concupiscentias huius mundi non aspernandas suadet? Quo modo autem eam, quae uirum habet hortari potest, ut contemnat mundana, cum tu uirgini diuitias conquiris, hanc ipsam olim relicto, ut continuo seruias domino, & indiuulse omnem uitam & omne studium in id negotij expendat? Quo modo poterit uirgo philolophari, cum te uirum uideat, & habitum in opinione aliqua, suis in opibus ita negotiosum? Quo modo discet damnatum contempniti habere, cum te uideat omnia & facientem & patientem, ut illius opes accumulet? Non sic nos deus a negotijs liberari uult, sed contemnere facultates, & omnibus quae ad hanc uitam pertinent renunciare: at non sinitis uos, neque conceditis legem dei ualere. Quid ergo, si aliorum opus habeat praefectura & patrocinio, dicit, interim multa ferens indigna? An non indigna sunt haec uirgine? Imo nihil tam indignum uirgine, ut ditari & negotiorum turba adobruat. Quid autem si & alia cum his iubeat, qualia sunt foenerari aureos: deinde nobis uocatis ad compositiones, nihil persuademus: & cum persuasa non fuerit, nocuerit alijs: arguemur ne nos ut auctores? Quid autem, si negotiationes illas illiberales & seruiles instruat? Deinde cum nos cooperari noluerimus, alijs quibusdam opus habeat: digni ne erimus qui redarguamur? Nullo modo, quin potius digni qui laudemur. Itaque si secus agitur, & accusatione meremur, quae earum cooperarij similia facimus. Vis non auferri bona illius? admone eam ut deponat, ubi neque uiro opus habeat ad custodia, & perpetuo incoisumpta maneant: si autem uoluerit opes habere, cuius gratia ludat in non ludicris? Nam si uirgo haec agat ludat in non ludicris, sed morti ferum. Quandoquidem debitorum horum certaminum se constituit, omnino indigna sua pollicitatione facit. Maior poena, grauior uindicta. Num audisti qualis ipsi legem posuit Paulus, imo Christus qui per illum locutus est, quod diuisa est mulier, & uirgo? Et quae innupta est, cogitat quae sunt domini, ut sit sancta & corpore, & spiritu: Sed uos non sinitis, ad omnia earum desideria auscultates magis quam emptitia macipia. Etiam dicit quod: Quid igitur, si extrema inopia laboret? Nam de abundantibus bene a te dicta sunt. Quae autem in medietate & inopia multa neglectae iacent, reprehendis nos, si iuuent? Utinam non desicissetis & depulissetis eas in alia perditione nisi barathra, & bonum esset. Enimvero si hac satis abductus persuasione, qui uisus praesse pauperibus: habes multos fratres ibi, persuade & monstra, ut subeat honestum illud opus ab eo, de quo nulla suboritur suspicio & scandalum, eo quod

Matt. 6

1. Cor. 7

hoc loco elemosyna omni inhumanitate & crudelitate sit deterior. Quae enim utilitas, dum tu quidem corpus bene alis, animam autem expolias: quando uestem das, suspicione autem hac & nudis turpiorem facis: quando prodes in his quae sunt corporis, omnia autem spiritualia disperdis: quando ei multa praeparas super terram, ejcis autem e caelis? Qualis autem haec elemosyna, quando gloria domini contemptui est, quando palam sunt opprobria & confusio, & conuicia, & scommata, & eius cui misericordia fit, & aliorum multorum qui scandalizantur? Non a misericorde, sed inhumana anima haec proficiuntur. Nam si ex misericordia & humanitate essent, haec circa uiros quoque declarare oportebat. At mulieres, inquis, maiore opus habet cura: uiri autem natura, multa habet adiumenta. Quin & in uiris multi sunt mulieribus deterius habentes, & ob grandem senectam, & ob ualeitudinem, & ob caecitate corporis, & ob morbos graues, aliasque id genus causas. Veruntamen quia maxime uobis cura est mulierum genus, utpote infirmius, et ad eas ualde misericordes & copatientes estis, neque hic hoc praetextu desituamini: sed ostendemus haec argumenta in his quibus nihil suspicio, & mercedis plurimum. Sunt enim & mulieres quaedam quae praesentia confectae, uel abfectis manibus, uel captae oculis, uariisque alijs morbis inuaditae, & difficiliore morbis paupertate. Si quidem inopia, cum profus nihil habetur, corporis morbos affert. Haec autem paupertas a morbis quoque grauior fit, & intolerabilior: has si inueneris, collige, imo in colligendis nullo opus erit labore, ita ante omnes iacent, paratae omnibus qui porrigant manum. Si opes habes, his expende: si ualidus es, has corporis ministerio adiuua, multa & hic opera uidebis quae indigent corporali ministerio, & sumptu opum & circuncursatione. Nam opus habent ut illis assignentur domicilia, praeparantur potiones, & lauentur ipsae & uestes, & curentur cibi boni, aliaque multa, etiam si solum decem essent, quae ita agrotant: nunc autem ciuitas nostra his tota impleta est, inueniesque mille aut duo milia quibus cura opus foret. Ista desolatae sunt, istae humi iacent. Haec est elemosyna, haec est humanitas, hoc in gloria transit dei, & in utilitatem eorum qui uident, & qui accipiunt, & qui faciunt. Etenim iustius adiuuantur infirmiores, quam fortiores: & uetulae, quam iuniores: & haec quibus neque necessaria sunt, quam illae quae mediocria possident: & illae quae apud multos abominabiles, quam quas multi adamant: & illae quae contemptae diu fuerunt ob intolerabiles dolores, quam quae fauorem alijs conciliare possunt. Ostende igitur quod propter deum hoc facias, & illis opitulare. Quod si has neque per somnum uidere uis sed formosas et adulescentes obambulando uenaris & illiberalis huius uenationis causam quidem aliam habes non ferendam: praetextis autem aliam quae in speciem honesta & accepta est, nempe causam tutelae: licet homines decipias, sed non item tribunal dei, quod muneribus corrumpi nequit. Nam ob

aliam quidem causam haec facis, & aliam praetextis: nam dicitis, quod propter deum faciatis omnia, facitis autem opera quae sunt inimicorum dei. Ego autem & addo aliquid amplius. Ponamus enim quod uera dicat, qui sic dicit, & ab omni concupiscentia purus sit, neque ex ullo alio, quam ex sola pietate habet praefectura suscipiat: attamen neque sic ipsum a poenis fore liberum inueniemus. Nam si deessent occasiones aliae, in quibus etiam pietatem declarare faceret, nullis animabus in eo impigentibus posset: nec sic tamen hoc agere oporteret, ubi minus lucro damnium. Quomodo feres ut ob corporalia negotia unius aut duarum uirginum infinita multitudo animarum iacturam faciat? Veruntamen nec sic grauissima est accusatio: cum autem innumeras inuenias uias, & alienas ab accusatione, & liberas a scandalis, & quae maiorem habent abundantiam: cuius gratia tibi ipsi neccis negotia frustra & incassum, & lucrum subtrahis, & periculose extruis, & ignominiose? Et liceret sine damno & cum gloria. An nescis fulgidam Christiani uitam usquequaque lucere debere, & eum qui suam gloriam foedit, ubique postea inutilem, & nihil magni lucrari posse, etiam si fortunatus sit? Nam si sal infatuatum fuerit, dicit, ad quid ualebit ultra? Sal enim nos esse uult, & lumem & fermentum deus, ut & alij a nobis utilitatem accipiant. Quod si homines irreprehensibiliter uiuentes, uix conuenerit ualent negligentes: quomodo si illis damno sumus, non undequaque rei erimus? Nam sicut qui peruersam agit uitam, nunquam saluatur: ita neque qui seipsum ignominia aspergit, poenam effugere poterit. Quod si etiam admirabile quiddam dicendum, etiam si grauius quis peccet, atque clam hoc faciat, & neminem scandalizet, minor est dabit poenam, quam qui leuiter peccauit, idque impudenter, & cum multorum scandalo. Et ne dictum admireris, neque plus iusto dictum putes, ipsam tibi hanc e caelo sententiam afferemus, & hanc legem inde prolatam probabimus: nam beatum Moysen omnium qui super terram hominum misericissimum, dei amicum, prophetarum maximum, quandoquidem deus alijs per aenigmata loquutus est, huic autem sicut amicus amico. Hunc talem qui multas miserias in deserto tulit, tot annis, qui in extremis saepe periculis fuit apud Aegyptios propter Iudaeos & apud Iudaeos, pro ipsis ingratissimus: tamen hunc talem & tantum nihil aliud prohibuit post tot erumnas & labores multaque praecclare gesta promissione potiri, quam quod scandalizati sunt ipsi, qui cum ipso erant apud aquam. Et hoc est, quod insinuat deus dicendo: Quia non credidistis mihi ut sanctificaretis me coram filiis Israel, propter hoc non inducetur congregatio hanc in terram, quam dedi eis. Quia uis autem ante hoc in nonnullis minus obedisset, eontradixit enim deo semel ac iterum cum mitetur in Aegyptum, & postea in deserto incredulus dicebat: Sexcenta milia sunt peditem, & tu dixisti, carnem dabo ipsis, & comedent mensum dierum: num oues & boues mandabunt, uel omnia

Mat. 9

Mat. 20

nia edulia maris congregabunt & sufficient ipsi? Et postea iterum difficilem se reddidit, & populum praefecturam detractabat, attamen nihil aliud potuit ipsum propositis praemijs priuare, quam solum illud quod apud aquam contigit: quod natura quidem minus alijs erat, sed quia cum damno aliorum fiebat, multo maius iudicatum. Illa enim priuatim & occulte accidebant, hoc autem manifeste, & apud populum omnem committebat. Propterea & reprehendens deus hoc, insinuat dicens. Quia non sanctificastis me coram filiis Israel, peccati eorum naturam detegens, & unde factum quod ueniam non mereat declarans. Si autem talem uirum hoc fecit impingere, nos uermiculos & nullius penisi, quod non destruet & perdet? Nihil enim ita exacerbat deum, ut quando nomen eius blasphematur. Vnde sursum ac deorsum apud Iudaeos hoc iactat, eos reprehendens, quod nomen meum profanastis: & iterum, Vos profanastis ipsum: & Propter uos nomen meum blasphematur in gentibus: & tanta ipsi cura ne eueniret quod euenit, ut & indignos saepe saluarit, ut ne hoc fieret. Feci enim, ait, ne nomen meum profanetur, & non propter uos ego facio domus Israel, sed ut nomen meum non profanetur. Iam Paulus anathema esse optabat pro gloria dei: & ipse Moyses quoque e libro uitae deleri orabat pro gloria nominis dei: uos autem non solum nihil eligitis pati, atque adeo in ipsam inciditis blasphemiam, & omnia facitis per quae illam augeatis, & quotidie intendatis. Quis igitur uos excusaret? quis ite ignosceret? Nullus est, & plane nullus. Tanta autem cura & deus facit, ut non blasphemetur nomen suum: similiter & sancti, non quod deus opus habeat, ut a nobis glorificetur: Nullius enim indiget & perfectus est, sed ex ea re multum damni hominibus. Quando enim apud nos male audit nomen dei, & gloria eius nobis nihil ultra prodest. Quod si deus quum accusatur, nihil prodest: multo minus uos. Omnia igitur faciamus, ut nulla sit occasio scandalis, etiam si iniuste reprehendant: persuasionibus diluamus crimina, & imitemur sanctos, quibus tantum fuit studium & gloriae dei, & suae propter deum. Ne abiectis omnibus & concubatis, sufficere arbitremur ad defensionem si dixerimus: Vestem emimus uirginis, & calceos, & alia quae ad corporalem curam uirginis attinent, bene disposuimus. Quis, ait, administraret ea quae domi nostrae: quis possessionibus, intenderet? quis praesert domui nobis absentibus? & cum intus non sit mulier: quandoquidem & haec prioribus contraria, & turpiora. Et nullius ipsi curam habent, neque erubescunt, sicuti ebrii omne quod in buccam uenit loquentes: quapropter neque nos defatigabimur, etiam si talia sunt quae ab ipsis dicuntur, ut nullum responsum mereant. Non grauabimur, inquam, & respondere, & mansueti cum eis agere donec ab hac ebrietate illos liberemus, quantum scilicet ad nos attinet. confundor quidem & erubescio cum haec euertere attento, quibus contradicere illi non erubescunt, ferenda tamen omnino erubescencia propter eos qui erubescere nesciunt. Etenim ab

Esa. 52

furdum

surdum fuerit, redarguentē eos qui fratres quos scandalizant cōteinnunt, seque ipsos confundunt, propter pudorem illorū curam abijcere. Dic em̄: quæ sunt illa, quæ domi agunt, propter quæ tanto perē necessarius usus uirginis? Barbararū puellarum tibi examina sunt, & nuper empta, quæ oportet erudire & ad lanificiū & ad alia ministraria. Ad hæc dicitis, promptuariū mihi est opū multarum, & oportet custodem in tus semper sedere, & familiarū malitiā obseruare oculos uirginis, cœnam quoque & conuiuia continue apparare, & oportet domum ornari & coquos & mensæ ministros cura regi uirginis. Sūt item multi uarij sumptus, sunt & continui, & oportet aliquē semper præsidem esse, & superintendentē, ut custodianē cum diligentia, ut ne illa à domo sine utilitate elabatur. Nihil horum ait, sed quo pacto ipsam hæc arcam & uestem, & aliam aspiciat facultatulam? bene uerrat mensam, bene sternat lectum, & incendat ignem, & abluat pedes, & aliam quietem omnem præbeat. Deinde pro parua & frigida refocillatione hactantam feremus accusationem? tanta sustinebimus opprobria? Et quanto melius frater & facilius administraret? Natura enim fortior est muliere uir. Vsu autem nobis magis familiaris, & nō tam sumptuosus. Mulier quippe utpote tenerior, & molliore indiget lectulo, & tenuiore uestitu, & fortassis puella altera, quæ ei ministret: & non tantum nobis ministerium præbebit, quāto ipsi opus erit apud nos: frater autē hic non tantis eget. Quod si aliquo eget, eodē & nos indigemus, quod non parua cōmoditatis, si conuerciales nō uarijs, sed iisdem utantur: id quod certe in uirgine non est. Primum sanē siue lauare uelit, siue nudare corpus, neque frater ipsi ad hæc ministrabit, tametsi ualde impudens sit, neque ipsa sibi sufficiens est. Si autem fratres sunt qui cohabitant, uicissim ministrare poterunt. Item quando dormire opus fuerit, uirgine quidem intus sedente, & lectos seiscetos duos esse oportet, & strata duo, & lodices duos: si autē castius agat, & domicilia duo. At si fratres sint, iterū re familiari tanta nō est opus. Etenim domus una, cervical unum, & lectus unus, et eadem tegmina utrisque sufficiunt: & in summa, si quis omnium pertractet ministerium, hic multam inueniet facilitatem, alibi autem difficultatem. Et transeo domus turpitudinem. Quale enim est, si in domum uiri solitarij itur, uidere calceos muliebres suspensos, & cingula, & mitras, calathiscos & circulos, & pectines, & fusa, & alia quæ particulatim omnia numerare non datur? Sin autē ulterius de his quæseris, plurimus est risus. Primum quidē in puellarū tāta turba solus pascitur, quasi chorales in orchestra, qui in choro mulierum saltantiū concinit: quo quid turpius & inhonestius? Deinde disrumpit tota die familiaribus succedens ob res quæ ad mulieres spectant. Nam ei necessarium omnino silere, & omnia negligere, et ab illa increpari uel dicentē & increpantē cōfundi, & uide quid contingat. Nam qui iussus est, ne prope quidē ad tēporalia nego-

tia accedere, non solū tēporalia, sed muliebria ipsissima tractat. Etenim uasa muliebria afferre nō detrabit argentarijs, subinde rogans num sculculum dominæ præparatū sit, num cadum, num lechytum, reddiderint: nam in eam corruptionē uenerunt omnia, ut pluribus uasis utantur, quæ seculares uirgines. Hinc iterum ad unguentariam officinam currit disputans de aromatibus dominæ, sepe etiam plus quæ mediocri studio. Nec detretabit si & pauper criminandus sit. Utuntur autē & uirgines unguentis, non modo uarijs, sed & sumptuosis. Deinde ab unguentaria ad uendentem lintea: & ab illo iterum, ad pellionē. Non em̄ uerentur imperare hæc parua, quia uidēt eos ualde obediētes, & gratiam habentes imperantibus maiorē, quæ alij ministrantibus. Hinc iterū si quando aliquid apparandum quod ad circungeftabile tabernaculum hoc pertinet, usque ad uesperam impransi perseverant officinis affixi. Et de loco non est miraculum, sed quod & miseris famulis sunt molesti, & frequenti iniuria, & inclamatione & clamore hos urgent. Cogita quantæ hinc accusationes: minister enim iniuria affectus & pro talibus rebus, quia eum qui iniuria affectus non alio modo ulcisci potest, lingua hoc facit, & occulta obreftatione: nec parcit alicui eorum, quin furori suo satisfaciat, sed tam immodice ulciscitur quantum uerisimile est seruum ita exprobratum, & cui sola hæc est consolatio, uel malis suis aduersus eum qui cōtristauit. At qui pauperi, inquit, cohabitabit, nec cū argentarijs negotia habet: non enim paupertas sinit assidere officinis unguentarijs, & cū futoribus, & textoribus, & uarietatoribus & tinctoribus multū cōuersari: & quid opus catalogo omnium sordidū, ut quando in domū inducunt cerussa & croci uenditores, & deinde in foro talia iterum requirunt? Et hæc quidē in domo & foro cōtingunt, sed ferunt his multo magis ridicula. In ecclesia dici nō potest quæta sit cōfusio. Nam sicut nemo ignorat ipsorum locū contemptū, illiberalem seruitutē: sic & in loco hoc sancto, & terribili, omnibus suam intemperantiā prædicant: & quod utique molestius & maioris ignominia, quæ & se fucant & ornant, de quo erubescere oportebat. Ante fores ipsas excipiunt, eunuchorū loco pompam habent, & præambulantes fastum spirant uidentibus omnibus, & non humiliter descendunt, sed cum exultatione assultant, idque in sancto & reuerendo sacramentorū tēpore, & ministrando multas ut illis placeant occasiones, his qui eas uident, præbentes. Illæ autē misera & calamitosa eos ab hac gratia prohibent, idque miris delectijs & fastu. Quauis si quis uel hic, uel illis maledicere uellet: quod maledicto hoc inueniret atrocius, quàm ut tam innumeris testibus intemperantia eorum arguatur, & in oculis omnium foede argantur. Quid opus est dicere quot in ecclesijs obillarum gratiam subuertantur, quot diuina opera à multis negligantur, ut ne has irriter: Et quid dico ne irriter, si quis tantum insuauiter & tristius eas uideat, omnia malunt ferre, quàm dissimulare

lare illam hoc passam, & non ulcisci. Hactenus autē nos foede agimus, illorū omnia enarrantes. Nō utique hoc proposuimus; nam si omnia tractare uelimus, multa & longa nobis oratione opus esset: imō si maxime prolixior esse uellem, non possent omnia dici: quādoquidē dū ex multis pauca colligimus, etiam sic prolixius sumus: sed non ad hoc uenimus, ut uerum inuiti ad illorum memoriam rapti sumus, ut cordati auditores parumper admonerentur: reliquum operæ pretium obsecratione & precatione. Oro igitur & supplico, & ante genua uestra me prouolo, & omnibus preces affero, persuadeamini, & ab hac ebrietate redeamus, simus nostri ipsorum compotes, & agnoscamus honorem, quem dedit nobis deus. Et Paulum clamantem audiamus: Ne sitis serui hominum: & desinamus, ut seruiamus mulieribus ad communem omnium nostrorū perniciē. Milites nos esse Christus uult, & strenuos & athletas. Nō propter hoc nos armauit armis spiritualibus, ut puellarum tribularium ministeria suscipiamus, ut circa lanas & stamina, & alia ministeria uersemur, ut assideamus ad mulierculas nentes & textentes, ut totum diem consumamus, uerbāque & mores muliebres in animas demungamus: sed ut configamus inuisibiles uirtutes, quæ nobis aduersantur: ut diabolum percutiamus, qui contra nos militat, ut abigamus feroces dæmonū phalanges, ut subuertamus corū præsidia, ut potestates & mundi dominos, rectores harū tenebrarū ligatos in seruitutē ducam⁹, ut spiritualia malitiæ in exiliū effugemus ut ignem spirem⁹, ut ad quotidianas mortes parati simus. Propter hoc induit nos thorace iustitiæ, propter hoc cinxit nos zona ueritatis, propter hoc imposuit galeam salutis, propter hoc calceauit præparatione euangelij pacis, & tradidit gladium spiritus, propter hoc ignem accendit nostris animabus. Si igitur militē aliquem postquam induerit galeam, suralia, thoracem, postquam acceperit scutum, gladium, lanceam, tela, sagittas, pharetram, tuba iam clarum sonante, & omnes euocante, hostibus magno impetu sequentibus, & ciuitatem à fundamentis euertere molientibus, uideres non in agmen foras currere, sed in domū ingredi, & mulierī assidere cum armis: an non si modo liceret, gladio mediū trāsfoederes, ne sermo ne quidem eum dignatus? At si tu tanta ira impletus es, quomodo putas deum in multo turpioribus erga nos affici? Tanto enim turpiora & absurdiora sunt hæc quàm illa, quanto & grauius bellum, & hostes truculentiores, & præmia pro quibus bellat maiora, & in summa, omnia tantū trāscedunt, quantū umbrā ueritas. Itaque ne effœminemus robur nostrū, ne succidamus neruos nostros istis cohabitationibus. Etenim indicibilem & infinitam animabus nostris instillat malitiam. Quid enim, etiam si non sentiamus amore ebrijs? Istuc enim ipsum omnium est longe grauissimum, quod nescimus quomodo eneruemur, ceque omni molliores reddamur. Nam sicut si quis leonem superbum & torue uidentem arripiat, &

iubas abradat, dentes excutiat, ungues amputet, turpemque faciat & ridiculum, & terribilem illum & intolerabilem, & rugitū solo omnia concutientem, facile iam à puero uincibilem: ita & hos omnes, quos capiunt, facile posse capi faciūt à diabolo, molliores, concitiores, imprudentes, inconsiderantes, iracundos, audaces, intēpestiuos, humiles, abiectos, seruales, illiberales, sordidos, nugaces, et in summa, omnino corruptos mulierum mores in animam illorum immittūt & inferunt. Etenim fieri non potest mulieri cohabitantem cū tanta compassione, & illarum conuersationibus emollitum non esse sordidum quendam, & forense mancipium: & si quid loquitur, de staminibus & lanis loquitur, lingua eius qualitate muliebrū uerborum infecta. Et si quid facit, hoc magna seruitute operatur, & se ipsum procul à Christiana libertate seungit, ad nihil eximit, & quod præclare sit, utilis. Nā cū ad seculares et ciuiles res hominū inuicilis sit & nullius frugis, multo magis ad magnitudinē rerū spiritualiū, quæ tanto generosiores uires requirunt, ut ne attingi quidem possint, nisi ab his qui ad eas transituri angelī ex hominibus fiant: non ipsi autē solum tanto malo afficiuntur, sed & illis morū pessimorū autores sūt. Nam quemadmodū illi qui istis impendio placere uolunt, officij sui rationem negligunt, ita ipsæ propter illos à sua uerecundia excidunt, malam & perniciosam inuicē exhibentes retributionē. Etenim se ornant curiosius, delicatiorū uestiū & incessus multam curam habent, & quæ non licet quotidie nugantur: quandoquidē uident multos incōpositis moribus & uerbis oblectari, omnia instrunt per quæ ipsos in seruitute cōtineant. Iā si uoluerimus paulisper respicere, & nostri ipsorum esse, & illos lucrabimur, & nos ipsos & alios omnes: & sicut nunc perditionis multorū rei facti sumus: sic & à multorū salute mercedē accipiemus: & quibus nunc potimur turpiter, illis fruemur magno cū honore. Cur enim uis honorari à mulieribus, dic mihi? Maxime indignū hoc est uiro spirituali, amare talem honorē. Veruntamē & sic aderit, quādo nō querimus ipsum. Solet enim homo despiciere eos, qui sibi ministrant, & in admiratione habere eos qui nō adulantur: cui rei muliebris natura magis obnoxia est. Nā si illis quis aduletur, intolerabilis est. Admirantē autē multo maxime eos, qui cedere nesciunt, nec succubunt intēpestiuis suis concupiscentijs: & huius uos mihi testes eritis. Nā nunc non solū externa, sed & ipsæ quoque uos irident: etsi non manifeste, certe tamen in cōscientia, glorianturque hac dura tyrannide, tunc autē omnino uos admirabuntur, & uestram obstupescēt libertatē. Quod si nostris sermonibus nō creditis, illas ipsas interrogate, utros magis laudent & approbent, an eos qui sciant, & qui dominantur: an subiectos, & qui omnia faciunt & patiunt ob ipsarū gratiā, uel qui nihil horum ferunt, & duris suis præceptis eas erubescere faciunt? Et si uolent dicere uerū, omnino illos dicent: imō neque respōso opus, rebus istuc ipsum

clamantibus. At uoluptatis gratia qui cohabitatur, a opibus inhiat, oculos pascens uirginum aspectibus, maxime quidem si hoc sic poterit. Verum propter hoc ipsum fugere oportebat: nunc autem nobis satis demonstratum est, quod suaue hoc non sit, sed plane contrarium, si quis hac contemplatione non fruatur: & tu illis adijcitur, etiam est bona conscientia laetitiam illis auferri. Nihil enim nos sic exhilarare solet, ut conscientia pura et bona spes. Sed quietis gratia hoc inquiris: iam demonstratum est, quod hoc facilius esset, si frater cohabitaret, at nunc penes nihil a seruo differens & quarens requiem, seruitutem inuenisti multo grauissimam: extra hoc ministerium stabas, etiam inter eos qui imperabant, non quibus imperabat. Igitur hic pro uoluptate moeror, & pro gloria confusio, & pro libertate seruitus, & pro requie labor. Accedunt ad haec, quod & deus blasphematur, & tanta perditio ac scandala, & immortalis poena, & plurimorum honorum amissio. Ibi autem contraria omnia, gloria, honor, uoluptas, libertas & uita & sermo nis, salus animarum, regni hereditas, poena effugium. Cuius ergo gratia non haec illis commutamus, ego certe nescio. Veruntamen si quis seipsum perdere desiderat, nulla nobis posthac defensione opus erit, nec uenia. Si enim nihil horum esset, omnia tamen pro gloria dei ferre oportebat: cum & praesentia percipere, & futura assequi bona liceat. Nunquid cura de hoc dei gloria contemnitur & blasphematur, & nos ipsos perdimus? quis eripiet & liberabit a supplicio propter hoc imminente? Nullus, nullus. Omnia igitur haec nobiscum perpendentes, reparemus uel tarde animarum salutem. Quod si quid difficultatis habet diuelli consuetudine longa, uirtute rationis post dei gratiam hoc tantum subuertamus: & illud nobis persuadeamus, uel si principium solum imponamus operi, non ultra uisuros nos difficultate: sic aduersus consuetudinem preualebis. Nam si decem dies te abstineris, facile feres uiginti: & iterum bis tantos, deinde etiam uia progrediens neque senties difficultatem, quam habuisti initio, uidebisque facillimum factum, quod tot agones prius exposcebat, & in aliam te mutabis consuetudinem, inueniens haud ita grauem translationem: neque id per consuetudinem solum, sed et per bonam spem contingit. Sic te ille magis admirabuntur, & deus pro alijs acceptum habebit, & homines coronabunt, uiuesque libere & iucunde. Quid enim fuerit suauius, quam a mala conscientia liberari, & perpetuum concupiscentiae bellum dirimere, & multa facilitate bonam continentiam coronam plectere, & liberis oculis in coelum respicere, puraque uoce & corde dominum uniuersorum inuocare? Nullus catenis, pondere & alijs carcerum incommodis exemptus, imo nullus qui caecus erat apertis oculis, & uisa hac dulci luce sic exultat, gessit & tripudiat, ut cum ab hac seruitute liberari contigit. Longe enim dulcior hac luce est liberatio ab hac tyrannide, & omni caligine grauior seruitutis huius & incolarum miseria. Verum quid opus est haec prolixius referre? & uitae illius indignitatem, tristitiam, damnum & corruptionem: & huius libertatem, uoluptatem, utilitatem

& multifarias uirtutes nullus sermo satis commendare potest, sed sola rerum experientia. Et tunc scietis bene, a quibus malis liberati sitis, quam assecuti fueritis uitam, cum re ipsa parere uolueritis. Parate igitur, ut opere ipsa quae dicta sunt discatis. Quod si adhuc respicitis, & nostris sermonibus non creditis: dicite aliquem qui hanc seruitutem tulerit, aliquid quando, & deinde liberatus ad libertatem bonam recurrerit, & scietis admonitionis huius lucrum. Etenim & Solomon cum secularium rerum concupiscentia teneretur, magnas eas & admirandas putabat, multumque in eis laboris & sollicitudinis infumebat, magnificas aedificando domos, copiosum coaceruando aurum, congregando cantorum choros, uaria genera ministrorum mensae & popinae, quaerendo animae suae uoluptatem ab ortorum & corporum formosorum gratia: & omnem, ut ita dicam, oblectationis & refrigerij uiam sectando. At ubi inde ad se reuersus, & quasi ex umbrosa quadam abyssu ad lumen uerae sapientiae respicere ualuit, tunc sublimem illum, & coelae dignam emisit uocem: Vanitas uanitatum, dicens, et omnia uanitas. *Ecdi* Hanc & uos & hac sublimiorum, si uolueritis effertis sententiam de intempertua hac uoluptate, si aliquantisper a mala consuetudine uos sequestraueritis. Quamuis autem a Solomone seculis superioribus non tam multa sapientiae exigebatur diligentia: neque enim delicias lex uetus prohibebat, neque alijs frui superuacuis dicebat uanum: attamen & sic se habentibus rebus, in ipsis contueri licebit, quae uiles & uanitati obnoxiae res sint. Nos uero ad maiorem uocati uitam, & ad excellentius fastigium ascendimus, & in maioribus exercemur palatris. Et quid aliud, quam quod sicut supernae uirtutes, intellectuales & incorporeae illae uita instituerentur iubemur? Igitur, quo pacto non est turpe, extremoque supplicio dignum, illis multo minores apparere: & non solum concessis non fieri sublimiores, ut illae, sed & uerita aggredi, quamuis intolerabile poenam afferat. Nam in anima malum amorem pasce, ex concupiscentia spectare mulierem, speculari alienam formositatem, confundere seipsum, nocere inferioribus. Iudaeis & Gentilibus anfas nostrae fidei blasphemandi praebere, domesticos & alienos supplatari, seruili ministerio macipatos esse, ad secularium negotiorum turbam nos ipsos intrudere, donata nobis libertatem diabolo offerre, & immanissima tyrannide commutare: ridiculum quidem amicis, opprobriosum uero inimicis esse, maiam omni ecclesiae opinionem inuehere, confundere honestam uirginitatis dignitatem, & luxuriantibus multas praebere occasiones, aliaque his plura facere grauiora: Neque enim omnia scire licet, quae pro his rebus ferant, quae tamen ualde prohibita sunt, & cruciatum intolerabilem secum afferunt: atque adeo si parua etiam uoluptas sit, & opponantur ei risus, confusio, multorum suspiciones, reprehensiones, conuicia, opprobriationes, uermis perpetuus, tenebrae exteriores, ignis inextinguibilis, tribulatio, angustia, stridor dentium, uincula insolubilia: Haec sicut in tabula proponamus ante oculos,

resilia

resiliamusque uel sero a perniciosa grauissimoque hoc morbo, ut cum fulgentibus coronis hinc migremus, & possimus liberam ore ad Christum dicere: Propter te & gloriam tuam, & familiaritates contempsimus, & uoluptati imperauimus, & animam nostram affliximus, & electis amicis & suspectis, te amoremque tui rebus omnibus praeposimus. Sic enim lucramur nos ipsos, lucramur miseram illam, lucramur eos qui scandalizantur: & cum martyribus collocabimur, primoque in ordine erimus eorum qui hoc maximo certamine uicerunt, & fortiter cruciatus tulerunt. Non enim minorem pono hominem, concupiscentia ueteri detentum, & in suauissima & antiqua consuetudine comprehensum: & ad id quod deo probatur, recurrerent. Est enim & hoc multo difficillimum, compassionem & affectionem inueteratam eijcere, & multiplices occa-

siones auellere, & assumptis aliis ad coelestes apsidem recurrere. Et sicut martyrum uelox labor, ita & horum prolixior dolor. Quapropter & pares coronae, quoniam & certamina inter se respondent & similia. Et si qui educit & separat pretiosum a prophano, sicut os dei erit: qui & seipsum liberauerit, & multos alios a calumnijs exemerit: cogita quantam accipiet mercedem, & praemiorum spe leuis & alacris, contemnet malam consuetudinem, ut iuxta dei uoluntatem transita uita hac, pura deum conscientia alibi uideat sanctissimamque conuersatione fruatur. Nam ut corporales affectiones solutae fuerint, & extinguitur tyrannica concupiscentia: nullum erit obstaculum simul ibi esse mulierem & uirum, in medio sublati omnibus suspitionibus malis, & agere & seruire uitam, quam agunt angeli, & intellectuales illae uirtutes, & omnes qui in regnum caelorum introducuntur, Amen.

MISSA SANCTI IOANNIS CHRYSOSTOMI SUPRA COMPLURES

ANNOS AB ERASMO ROTERODAMO IN GRATIAM
episcopi Rossensis, uersa.

ORATIO QUAM DICIT SACERDOS, PRIUS QUAM
ingrediatur templum ubi sacrificat.

DOMINE deus noster emitte manum tuam de sanctio habitaculo tuo, & corrobora me ad propositum ministerium tuum, ut contra condemnationem assista metuendo altari, & immaculatum sacrificium peraga, & nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

Oratio quam dicit sacerdos, cum ingreditur. Introibo in domum tuam, adorabo ad templum sanctum tuum in timore tuo domine, nunc & semper & in secula seculorum, Amen.

Haec ubi dixit, osculatur mensam quater in figuram crucis, & accipit sticharion, id est, lineam uestem, dextera manu: & osculatur, ac benedicit eam.

Exultet anima mea in domino: induit enim me uestimentum salutis, & tunicam laetitiae, circumposuit mihi mitram, & tanquam sponsam adornauit me decore nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

In cervicali.

Dominus regnauit, decoratus indutus est: indutus est dominus uirtutem, & circumcinctus est nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

In cingulum.

Accingere gladio tuo super femoribus tuis potes: specie & pulchritudine tua, & intende, & prospere

Chryf.

rare, & regna propter ueritatem & mansuetudinem & iusticiam, & deducet te mirabiliter dextera tua.

Oratio pallij.

Sacerdotes tui domine induentur iusticia, & sancti exultationem exultabunt nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

Ad primam sublationem.

Tanquam ouis ad mastrationem ductus es Christus rex, & tanquam agnus coram eo qui totondit se mutus, sic non aperuit os suum. In humilitate illius iudicium eius sublatum est. Generationem autem eius quis enarrabit?

Sacrificia domine agnum: quoniam tollitur de terra uita illius.

Immolatur agnus dei, qui tollit peccatum mundi.

Ad secundam sublationem.

Precibus domine eius quae genuit te deipare & semper uirginis Mariae, sanctarum omnium potestatum spiritualium, pretiosi prophetae praecursoris ac Baptistae Ioannis, sanctorum gloriosorum apostolorum, & sancti Nicolai cuius & memoriam celebramus, miserere & serua nos

Benedictio tertiae sublationis.

Memento domine augustissimorum & dei obseruantium regum nostrorum: Memento domine spiritualis nostri patris, & totius in Christo fraternitatis nostrae, & omnium qui premigrarunt in uita, patrum & fratrum nostrorum.

Ad infusionem uini.

Et unus militum lancea latus eius aperuit, & continuo exiit sanguis.

tom. 5

Mm 2

Et

Et addens aquam dicit: **A**
 Et aqua, & qui uidit testimonium perhibuit,
 & uerum est testimonium eius.
 Diaconus. Dominum obsecremus.
 Oratio mystica.
 Domine deus noster qui obtulisti teipsum a-
 gnium irreprehensibilem, pro mundi uita, respice
 ad nos, & ad panem hunc, & ad poculum hoc,
 & fac illum immaculatum & pretiosum tui san-
 guinis in transumptionem animarum & cor-
 porum: quoniam sanctificatum est & glorificatū
 pretiosissimum & augustum nomē tuum patris,
 & filij, & spiritus sancti.
 Oratio thymiamatis.
 Thymiana offerimus in cōspectu tuo domi-
 ne deus noster in odorem beneolentiae spiritua-
 lis, quam accipe domine in sanctum & supercoe-
 leste & intellectuale sacrarium, ac uicissim mitte
 nobis diuites misericordias tuas bonas seruis tu-
 is, qui inuocant nomen tuum sanctum: quoniam
 glorificatum & sanctificatum est pretiosissimum
 & augustum nomen tuum patris, & filij, & san-
 cti spiritus.
 Ad discum.
 Operuit coelos uirtus eius, & laudis eius ple-
 na est terra.
 Cum tetigit calicem.
 Dominus regnauit, decorem indutus est, in-
 dutus est dominus fortitudinē, & praecinxit se.
 Dum mittit nebulam.
 Et nebula lucida obumbravit eos. Verbo do-
 mini caeli stabiliti sunt, & spiritu oris eius omnis
 uirtus eorum, nunc & semper, & in secula seculo-
 rum, Amen.
 Oratio ad oblationem cum ponuntur sacra
 priusq; inferantur ad altare: qui locus
 est in sinistra altaris.
 Deus deus noster, qui coelestem panē alimo-
 niam totius mundi dominū nostrum Iesum Chri-
 stum & deum emisisti seruatore, & redempto-
 rem, & beneficū benedictē ac sanctificantem
 nos, ipse benedic oblationē hanc, & accipe eam
 in supercoeleste tuum sacrarium. Memento: quip-
 pe bonus & humanus, eorum qui intulerunt, &
 per quos intulerunt, Nosq; sine condemnatione
 serua in celebratiōe diuinorū tuorū mysteriorum:
 quoniam benedictum est, & sanctificatum est, &
 glorificatū est pretiosissimum & augustum nomē
 tuum patris & filij, & sancti spiritus, nunc & sem-
 per, & in secula seculorum, Amen.
 Deinde uenit Diaconus, & accipit bene-
 dictionē a sacerdote, & sacerdos dicit:
 Angelus domini dirigit uiam tuā, & una no-
 biscum sacra peraget.
 Primum benedicit sacerdos populum.
 Gratia sanctissimi, & boni, & uiuificantis spi-
 ritus sit uobiscum.
 Sacerdos autem cum Diacono faciunt ascen-
 siones tres in sanctum sacrarium, & accipit bene-
 dictionem sacerdotis diaconus, & sacerdos bene-
 dicit caput illius dicens:

Angelus domini dirigit uiam tuam, et una no-
 biscum sacra peraget.
 Diaconus autem egressus sacrarium, dicit:
 Benedic domine.
 Et sacerdos. Ecphonestis.
 Benedictum regnum patris, & filij, & sancti
 spiritus, nunc & semper, & in secula seculorum,
 Amen.
 Tunc diaconus exclamat:
 In pace dominum obsecremus.
 Populus. Domine miserere.
 Diaconus.
 Pro superna pace, & salute animarū nostra-
 rum, dominum rogemus.
 Populus. Domine miserere.
 Diaconus.
 Pro pace totius mundi, prosperitate sancta-
 rum dei ecclesiarum, & omnium unione, domi-
 num rogemus.
 Populus. Domine miserere.
 Diaconus.
 Pro sancta hac domo, & cum fide, reueren-
 tia, timore dei ingredientibus in eam, dominum
 rogemus.
 Populus. Domine miserere.
 Diaconus.
 Pro uniuerso episcopatu orthodoxorū, hono-
 rabili presbyteratu, toto in Christo diaconatu,
 clero, & populo, dominum rogemus.
 Populus. Domine miserere.
 Diaconus.
 Pro augustissimis & deo deditis regibus no-
 stris, toto palatio, & exercitu illorū, dominū roge-
 mus. Populus. Domine miserere.
 Diaconus.
 Ut illos in bello adiuet & subijciat pedibus
 illorum omnem hostem & inimicum, dominum
 rogemus.
 Populus. Domine miserere.
 Diaconus.
 Pro sancta hac sola ciuitate tota, & regione,
 & fide habitantium in eis, dominum rogemus.
 Populus. Domine miserere.
 Diaconus.
 Pro temperie aeris, fertilitate, & temporibus
 pacificis, dominum rogemus.
 Populus. Domine miserere.
 Diaconus.
 Pro nauigantibus, usatoribus, egrotantibus,
 laborantibus, captiuis, & pro salute illorum do-
 minum rogemus.
 Populus. Domine miserere.
 Diaconus.
 Ut liberet nos ab omni tribulatione, ire & ne-
 cessitatis, dominum rogemus.
 Populus. Domine miserere.
 Diaconus.
 Dum diaconus pronuntiat rogationes, sa-
 cerdos dicit hanc orationem secrete.
 Dominus deus noster, cuius robur inestima-
 bile, & gloria incōprehensibilis, cuius misericor-
 dia immensurabilis, & humanitas ineffabilis, ipse
 domine

domine secundum clementiam tuam respice in nos **A**
 & ad sanctam domum hanc: & fac nobiscū, cūq;
 his qui nobiscum uota faciunt, diuites misericor-
 dias tuas & miserationes tuas.
 Populus. Domine miserere.
 Diaconus.
 Defende, serua, miserere, custodi nos deus tua
 gratia. Sanctissimae, incōtaminatae, super oēs be-
 nedictae, gloriose domine nostre, deiparae & sem-
 per uirginis Mariae, cū omnib. sanctis memoriam
 agentes, nos ipsos & inuicē, & omnē uitā nostrā
 Christo deo nostro cōmendemus.
 Populus. Domine miserere.
 Exclamatio sacerdotis.
 Quoniam decet te omnis gloria, honor, & ado-
 ratio, patrem & filium, & sanctū spiritū nunc &
 semper, & in secula seculorum, Amen. **B**
 Antiphonum primum. Chorus unus canit:
 Bonum confiteri domino, & psallere nomini
 tuo altissime.
 Hoc idem in altera chori parte canitur:
 Precibus sanctissimae deiparae, seruato, serua
 nos. Ad annuntiandū mane misericordiam tuam
 & ueritatē tuam omnibus diebus nostris, precib.
 deiparae, seruato serua nos.
 Quoniam rectus dñs deus noster, & nunc est in
 iustitia uultus illius. Precibus deiparae, seruato,
 serua nos. Oratio.
 Domine deus serua populū tuū, & benedic he-
 reditati tuae, plenitudinē ecclesiae tuae serua, san-
 ctifica diligentes decorē domus tuae. Tu eos ui-
 cissim glorifica diuina tua uirtute, & ne deferas
 nos sperantes in te. Diaconus.
 Defende, serua, miserere, & custodi nos deus
 tua gratia. Populus. Domine miserere.
 Diaconus.
 Sanctissimae, intemeratae, super oēs benedictae,
 gloriose domine nostrae, deiparae, & semper uir-
 ginis Mariae, cū omnib. sanctis memoriam agētes,
 nos ipsos & inuicē, & omnem uitā nostrā Christo
 deo nostro cōmendemus.
 Populus. Domine miserere.
 Exclamatio sacerdotis.
 Quoniam tua est potentia, & tuum est regnum
 patris, & filij, & sancti spiritus, nūc & semper, &
 in secula seculorum, Amen. **D**
 Antiphonū II. Ex una parte chori canitur:
 Dominus regnauit, decorē indutus est: indu-
 tus est dominus fortitudinem, & praecinxit se.
 Hoc idem in altera parte chori canitur:
 Etenim firmavit orbē terrae, qui nō cōmouebit.
 Testimonia tua domine credibilia facta sunt
 nimis. Precibus sanctorum serua nos.
 Gloria patri & filio, & spiritui sancto: Sicut e-
 rat in principio, & nunc & semper, & in secula
 seculorum, Amen.
 Oratio.
 Unigenitus filius, & uerbū dei, qui est immor-
 talis, quiq; ut nos saluos faceret, carnē assumpsit,
 ex sancta deipara, semperq; uirgine Maria, intrē
 pite assumpto homine, & crucifixus deus mortē
 Chryf.

morte conculcans, aequalis trinitate, conglorifica-
 tus, cum patre, & spiritu sancto, nunc & semper,
 & in secula seculorum, Amen.

Diaconus.
 Etiam atq; etiam, in pace dominum rogemus
 Oratio.
 Qui cōmunes has & cōcordes preces largitus
 es, quiq; quando duo aut tres cōcordant in nomi-
 ne tuo, petitiones praestaturum te promissisti: ipse
 nunc quoq; domine seruorū tuorū postulationes
 ad eorum utilitatē imple, concedens nobis in pre-
 senti seculo, cognitionē ueritatis, & in futuro ui-
 tam aeternam largiaris.
 Diaconus.
 Etiam atq; etiam, dominum rogemus. Defen-
 de, serua, miserere, & custodi nos deus tua gratia.
 Populus. Domine miserere.
 Sanctissimae, incōtaminatae, super oēs bene-
 dictae, domine nostrae, deiparae, & semper uirgi-
 nis Mariae, cum omnibus sanctis memoriā agen-
 tes, nos ipsos, & inuicem, & omnē uitam nostram
 Christo deo nostro cōmendemus.
 Exclamatio sacerdotis.
 Quoniam bonus & humanus deus es, & tibi
 gloriā referimus, patri, filio, et sancto spiritui, nūc
 & semper, & in secula seculorū, Amen.
 Antiphonū I I I. Ex una parte chori canitur:
 Venite exultemus domino, iubilemus deo ser-
 uatori nostro.
 Hoc idem in altera parte chori canitur:
 Serua nos fili dei unigenite, qui in sanctis es mi-
 rabilis, canentes tibi, alleluia.
 Praeoccupemus faciem eius in confessione, &
 in psalmis iubilemus ei.
 Serua nos fili dei unigenite, &c.
 Quoniam deus magnus dominus, & rex ma-
 gnus super omnem terram.
 Serua nos, ut supra.
 Quoniam in manu illius fines terrae, & altitudi-
 nes montium ipse conspiciat.
 Serua nos, ut supra.
 Quoniam ipsius est mare, & ipse fecit illud, &
 aridam fundauerunt manus eius.
 Serua nos, ut supra.
 Gloria patri, & filio, & spiritui sancto: Sicut e-
 rat in principio, & nunc & semper, & in secula se-
 culorum, Amen. **D**
 Canuntur haec ab utroq; choro alternatim. Sa-
 cerdos autem egreditur e paruo ostio, portans eu-
 angelium, praecedente ministro cum lucerna. Et
 conuersus ad Christi imaginem inter duo ostia
 inflexo capite, cum exclamatione dicit hanc ora-
 tionem primum secrete.
 Here domine deus noster, qui constituisti in
 caelis ordines, & exercitus angelorum & archan-
 gelorum in ministerium tuae gloriae, fac ut cum
 nostro ingressu, fiat ingressus sanctorum angelo-
 rum nobiscum sacra celebrantium, & pariter glo-
 rificantium tuam bonitatem.
 Tunc addit sacerdos.
 Benedictus sit ingressus sanctorum tuorum,
 tom. 5 M m 3 nunc

nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

Et tollens in altum euangelium in imaginem crucis, magna uoce dicit:

Sapientia recta.
Chorus.

Venite adoremus, & prouoluamur Christo.
Serua nos fili dei, &c.

Quonia[m] sanctus tu deus noster, & tibi ter sanctum hymnum referimus, patri, & filio, & sancto spiritui, Amen.

Cantor uero canit hæc:

Sanctus deus, sanctus fortis, sanctus immortalis, miserere nobis.

Gloria patri, & filio, & sancto spiritui, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

Cantor uero canit hæc magna uoce:

Sanctus deus, sanctus immortalis, miserere nobis.

Dum hæc canuntur, sacerdos dicit tacite hanc orationem:

Deus sancte, qui in sanctis requiescis: qui ter sancta uoce à Seraphim laudaris, & à Cherubim glorificaris, & ab omni supercœlesti potestate adoraris: qui à non ente ad esse producis uniuersa: qui hominem condidisti iuxta imaginem tuam & similitudinem, eumq[ue] omni tua gratia coronasti, dans postulati sapientiam & intellectum, non despicies errantem, sed ponens ad salutem poenitentiam: qui dignatus es nos humiles & indignos seruos tuos, etiam in hoc tempore constituere in conspectu glorię sancti sacrarij tui, ut prouoluantur tuis miserationibus & debitam tibi adorationem, & glorificationem offerant: ipse domine suscipe ex ore nostro peccatorum ter sanctum hymnum, & respice nos in bonitate tua. Con dona nobis omne delictum, & uoluntarium & in uoluntarium, & sanctifica nostras animas & corpora. Et da nobis in pietate seruire tibi omnibus diebus uitę nostrę, precibus sanctę deiparę, & omnium sanctorum, qui à seculo tibi placuerunt.

Sacerdos.

Attendamus. Pax omnibus.

Sapientia recta.

Cantor.

Psalmus David.

Diaconus.

Attendamus.

Cantor.

Quod proponitur.

Et post hoc quod proponitur, sacerdos dicit: Qui facit angelos suos spiritus, & ministros suos ignis flammam.

Versus.

Benedic anima mea domino, & omnia quę intra me sunt nomini sancto eius.

Tunc dicit epistolam ad Hebręos.

Epistola Pauli.

Lectio.

Fratres, Si enim per angelos dictus sermo sit firmus, &c.

Post epistolam sacerdos dicit:

Pax omnibus.

Cantor.

Sapientia recta.

Psalmus David, & Alleluia.

Tunc uenit diaconus ad sacerdotem flexo ca-

pite, sacerdos autem orat super eum.

Dominus dabit uerbum euangelizantibus uirtute multa, per preces dominę nostrę, deiparę, & semper uirginis Marię, sancti & gloriosi apostoli & euangelistę huius.

Et sacerdos.

Sapientia recta.

Audiamus sanctum euangelium.

Diaconus.

Ex Lucę euangelio.

Et populus.

Gloria tibi domine.

Et sacerdos.

Attendamus.

Diaconus.

Dixit dominus discipulis suis: Qui uos audit, me audit: & qui spernit uos, me spernit, &c.

Post euangelium, Diaconus.

Dicamus omnes ex tota anima, & ex tota mente dicamus.

Sacerdotis exclamatio.

Domine omnipotens deus patrum nostrorum, diues in misericordia, & bonus in miserationibus, qui non uis mortem peccatoris, sed expectas conuersionem & poenitentiam, ut conuertatur & uiuat.

Diaconus.

Pro sancta domo hac, & ijs qui cum fide, pietate, & timore dei ingrediuntur eam, rogemus.

Populus.

Domine miserere.

Diaconus.

Vt liberet nos ab omni tribulatione, irę & necessitate, dominum rogemus.

Oratio secreta.

Domine deus noster prolixam hanc supplicationem accipe à tuis seruis, & miserere nostri secundum multitudinem misericordię tuę, & miserationes tuas dimitte super nos, & super omnem populum tuum expectantem abs te diuitem misericordiam.

Diaconus.

Vt propitius, beneuolus & placabilis fiat, dominum rogemus.

Populus.

Domine miserere.

Diaconus.

Vt exaudiat dominus deus uocem deprecationis nostrę peccatorum, dominum rogemus.

Populus.

Domine miserere.

Diaconus.

Pro spiritali nostro patre, sacre legis administratore, & omni in Christo ministerio, dominum rogemus.

Populus.

Domine miserere.

Diaconus.

Pro omnibus qui ante nos laborauerunt, & sacris inuenerunt, dominum rogemus.

Populus.

Domine miserere.

Diaconus.

Pro circumstante populo, & expectante abs te diuitem misericordiam, dominum rogemus.

Populus.

Domine miserere

Excla

Exclamatio sacerdotis.

Quonia[m] misericors, et amans hominũ est deus, & tibi gloriã referimus, patri, et filio, & sancto spiritui, nunc & semper, & in secula seculorũ, Amẽ.

Diaconus.

Precamini catechumeni dominum.

Fideles, pro catechumenis rogemus, ut dominus eorum misereatur.

Populus.

Domine miserere.

Catechisabit eos uerbo ueritatis.

Populus.

Domine miserere.

Aperiet illis euangelium iustitię.

Populus.

Domine miserere.

Aduniet eos sanctę suę catholicę, & apostolicę ecclésię.

Populus.

Domine miserere.

Sacerdos.

Serua, miserere, & custodi eos deus tua gratia.

Diaconus.

Catechumeni capita uestra domino flectite.

Oratio sacerdotis super catechumenos.

Domine deus noster qui in altis habitas, & humilia respicis, qui salutem hominum generi emisisti unigenitum tuum filium, & deum & dominum nostrum Iesum Christum, respice super seruos tuos catechumenos, quiq[ue] tibi suas ceruices inclinauerunt, ac dignos eos facito in tempore opportuno, lotionem renascentię, remissione peccatorum, & indumento incorruptionis. Aduni eos sanctę tuę catholicę, & apostolicę ecclésię, & annu mera eos electio tuo ouili.

Exclamatio sacerdotis.

Vt & ipsi nobiscum glorificet pretiosissimũ, & augustũ nomen tuum, patris, & filij & sancti spiritus, nunc & semper, & in secula seculorũ, Amen.

Diaconus.

Quotquot estis catechumeni accedite. Catechumeni accedite. Quotquot estis catechumeni accedite. Ne quis catechumenorũ: quotquot estis fideles, etiã atq[ue] etiam in pace dominũ rogemus.

Oratio fidelium prima.

Gratias agimus tibi domine deus uirtutum, qui dignatus es nos, ut assistamus, & nũc tuo sancto sacrario, & ut prouoluamur tuis miserationibus, pro nostris peccatis, & populi ignorantij, suscipe deus deprecationẽ nostram: fac nos dignos, ut offeramus tibi deprecationes, & supplicationes, & sacrificia immaculata pro populo tuo: & idoneos nos redde, quos posuisti in ministerio tuo hoc, in uirtute spiritus tui sancti, sine condemnatione, & offensa in puro testimonio cõscientię nostrę, ut inuocemus te in omni tempore, & loco, ut exaudiens nos propitius nobis sis in multitudine bonitatis tuę.

Diaconus.

Defende, serua, miserere, custodi nos deus tua gratia.

Populus.

Domine miserere, & custodi nos deus, &

Sapientia.

Quoniam te decet omnis gloria, honor, & ado-

In exemplari quodã Græco desunt et cũ stodi nos deus. Et post Sapientia ponitur ex φωνησιν τῶ ἱερέως

ratio, patrem & filium, & sanctum spiritũ, nũc & semper, & in secula seculorum, Amen.

Diaconus.

Etiam atq[ue] etiam dominum rogemus.

Diaconus autem dicit litanias.

Oratio fidelium secunda.

Iterum & sæpius tibi prouoluimur, & te rogamus bone & humane, ut respicias ad deprecationem nostram. Purifica nostras animas, & corpora ab omni inquinamento, carnisq[ue] & spiritus: & da nobis, ut innoxij, & sine condemnatione assistamus sancto tuo sacrario: da uero deus etiã his, qui nobiscum rogant profectum uitę, & fidei, & intelligentię spiritualis. Da ipsis semper cum timore & dilectione seruientibus tibi, citra noxam, & absq[ue] condemnatione participes esse sanctorum tuorum mysteriorum, & supercœlesti tuo regno digni habeantur.

Diaconus.

Defende, serua, miserere nostri deus tua gratia.

Populus.

Domine miserere.

Sapientia.

Exclamatio sacerdotis.

Vt à tua uirtute semper seruari tibi gloriam referamus, patri, & filio, & sancto spiritui nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

Oratio cherubici, à sacerdote prolata.

Nullus dignus est implicitus carnalibus desiderijs & uoluptatibus, accedere, aut appropinquare, aut ministrare tibi rex glorię. Siquidem ministrare tibi magnũ ac formidandũ etiam supercœlestibus uirtutibus. Attamẽ propter ineffabilem & immensam tuam humanitatem intrepide & irreuocabiliter factus es homo, & summus pontifex noster. Sacrificiorũ ritum instituisti, ac solennis huius & immaculati sacrificij celebrationẽ nobis tradidisti, tanq[ue] dominus omnium. Tu em̄ solus domine deus noster dominaris supercœlestibus, & terrestribus, qui super thronum Cherubicũ ueheris, qui Seraphim dominus rex Israel, qui solus sanctus es, & in sanctis requiescis. Te igitur exoro solum bonum & placabilem, respice ad me peccatorem, & antiquum seruum tuum, ac purga animam meam, & cor à conscientia mala, & idoneum me redde, uirtute tui sancti spiritus induitum, tui sacerdotij gratia: ut assistam sanctę tuę huic mensę, consecrem sanctum & immaculatum tuũ corpus, & pretiosum sanguinem. Ad te enim accedo inflexa mea ceruice, & precor te, ne auertas faciẽ tuã à me, neq[ue] reprobes me à pueris tuis: sed patiaris, ut offerant tibi à me peccatore, & indigno seruo tuo dona hæc. Tu em̄ es qui offers, & offeris, & accipis, & dans Christus deus noster. Actibi gloriã referimus, cũ patre tuo initio carẽte, & sanctissimo, ac bono, ac uiuificante tuo spũ, nũc & semp & in secula seculorũ, Amen.

Et cum sacerdos dicit hanc orationem,

cantores canunt hæc:

Qui Cherubin mystice representamus, & uiuifica trinitati ter sanctum hymnum canimus, & omnem uitę deponimus sollicitudinem, tanq[ue] regem omnium suscipientes, & angelicis inuisi-

Legisse uidetur interpres & ἱερογ pro ἱερογ, id est inutilem

biliter stipati agminibus, Alleluia.

Sacerdos uero post orationem sequitur diaconum, & uadit ad oblationem, & inclinatis capitibus ter in terram, sumunt, diaconus quidem corpus, sacerdos uero sanguinem, & exeunt ex paruo ostio, dicente sacerdote paululum egresso:

Meminerit tui dominus deus in regno suo, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

Et si quis est episcopus, dicit:

Sancte sacerdos, memento mei.

Sacerdos autem dicit:

Meminerit tui dominus deus noster in regno suo.

Et iterum ac tertio dicit:

Memeto mei, dum ueneris in regnum tuum.

Post hac ingressi alterum ostium, ponunt sacra dona in magno altari. Et dicit sacerdos hac:

Decorus ille Ioseph a ligno deponens immaculatum corpus tuum, sindone pura inuoluit, & aromatibus, imposuit monumento nouo.

Diaconus egrediens dicit:

Impleamus deprecationem nostram domino.

Populus. Domine miserere.

Diaconus.

Pro appositis & sanctificatis pretiosis donis, dominum rogemus.

Populus. Domine miserere.

Diaconus.

Pro sancta domo hac, & cum fide, pietate ac timore dei ingredientibus in eam, dominum rogemus.

Populus. Domine miserere.

Diaconus.

Vt liberet nos ab omni tribulatione, irae, & necessitatis, dominum rogemus.

Populus. Domine miserere.

Oratio post depositionem sanctorum donorum a sacerdote.

Domine deus noster, qui omnipotens es, qui solus sanctus, qui accipis sacrificium laudis ab ijs, qui inuocant te in toto corde, accipe & nostram peccatorum deprecationem, & adducito in sanctum tuum sacrarium. Et idoneos nos redde ad inferenda tibi dona & sacrificia spiritualia pro nostris peccatis, & populi ignorantijs, & dignos nos fac: ut inueniamus gratiam in conspectu tuo, ut acceptabile fiat sacrificium nostrum, & ut obumbret spiritus gratiae tuae bonus super nos, & super proposita dona haec, & omnem populum tuum.

Populus. Praesta domine.

Subueni, serua, miserere, & custodi nos deus tua gratia.

Populus. Praesta domine.

Diem omnem perfectum, sanctum, pacificum, peccati expertem, a domino postulemus.

Populus. Praesta domine.

Veniam & remissionem peccatorum, & delictorum nostrorum a domino postulemus.

Populus. Praesta domine.

Honestam & conducibilia animabus nostris, & pacem mundo a domino postulemus.

Populus. Praesta domine.

A Reliquum tempus uitae nostrae in pace & penitentia nostra, a domino postulemus.

Populus. Praesta domine.

Christianum finem uitae nostrae, doloris, ac turpitudinis expertem, pacatam, & honestam defensionem, a domino postulemus.

Populus. Praesta domine.

Sanctissimae, immaculae, super omnes benedictae, dominae nostrae deiparae, & semper uirginis Mariae, cum omnibus sanctis memoriam facientes, nos ipsos, & inuicem, & omnem uitam nostram Christo deo nostro commendemus.

Exclamatio.

Propter miserationes unigeniti tui filij, cum quo benedictus es, cum sanctissimo, & bono, & uiuificante tuo spiritu, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

Sacerdos. Pax omnibus.

Populus. Et cum spiritu tuo.

Diaconus.

Diligamus inuicem, ut in concordia cõsitemur.

Populus.

Patrem, & filium, & sanctum spiritum, trinitatem unius essentiae, & inseparabilem.

Tunc osculatur sacerdos operculum quater, & dicit:

Hostia hostia, in sapientia attendamus.

Lector autem dicit:

Credo in unum deum, patrem omnipotentem, creatorem caeli & terrae, uisibilemque omnium & inuisibilem, & in unum dominum, & reliqua.

Post symbolum autem dicit sacerdos:

Stemus honeste. Stemus cum timore dei. Attendamus sacram sublationem in pace offerre.

Chorus.

Misericordiam pacis. Laudishymnum.

Exclamatio sacerdotis:

Gratia domini nostri Iesu Christi, & dilectio dei patris, & communio sancti spiritus cum omnibus uobis.

Populus. Amen.

Diaconus. Sursum habeamus corda.

Populus. Habemus ad dominum.

Diaconus. Gratias agamus domino.

Populus. Dignum & iustum.

Sacerdos secreta.

Dignum & iustum te canere, te benedicere, te laudare, tibi gratias agere, te adorare in omni loco dominationis. Tu enim es deus ineffabilis, incogitabilis, inuisibilis, incomprehensibilis, semper existens, eodem modo existens, tu & unigenitus tuus filius & spiritus tuus sanctus. Tu a nihilo ad esse nos produxisti, prolapsos restituiti rursus, neque destitisti omnia facere, donec nos in coelum subduceres, & regnum largireris futurum. Gratias agimus tibi, & unigenito tuo filio, & spiritui tuo sancto, pro omnibus quae scimus & quae non scimus, manifestis & occultis beneficijs tuis in nos collatis. Gratias agimus tibi & pro hoc ministerio, quod est manibus nostris accipere dignatus es. Et quod tibi assistunt milia angelorum, et multa milia angelorum

angelorum, Cherubin ac Seraphin, senis alis, pluribus oculis, sublimia pennata.

Exclamatio sacerdotis.

Victorialem hymnum canentia, uociferantia, clamantia, & dicentia:

Populus.

Sanctus, sanctus, sanctus, dominus sabaoth. Pleni sunt caeli et terra gloria tua: ofanna in excelsis. Benedictus qui uenit in nomine domini.

Sacerdos autem inclinato capite dicit:

Cum his et nos beatis potestatibus domine minimum amator clamamus, et dicimus: Sanctus es, & totus sanctus: tu & unigenitus filius tuus ac spiritus sanctus, sanctus es, & totus sanctus, & magna gloria tua, qui mundum tuum sic dilexisti, ut filium tuum unigenitum dares, ut omnis

10th. 3

credens in illum non pereat, sed habeat uitam aeternam: qui ueniens et omnem pro nobis dispensationem adimplens, nocte qua traditus est, magis autem seipsum tradidit pro mundi uita, accipiens panem in sanctis suis & immaculatis, et incontaminatis manibus, gratias agens, benedicens, sanctificans, frangens dedit sanctis suis discipulis et apostolis,

Matth. 25 dicens: Accipite, comedite, Hoc est corpus meum, quod pro uobis frangitur in remissionem peccatorum, Amen.

Mar. 14

Lk. 22

Similiter postquam coenatum est, accipiens calicem, et benedicens, dicit: Bibite ex eo omnes. Hic est sanguis meus noui testamenti, qui pro uobis & multis effunditur in remissionem peccatorum.

Secreta oratio.

Memoriam igitur agentis salutaris huius mandati, & omnium pro nobis factorum, crucis, sepulchri, triduanae resurrectionis, in caelos ascensionis, ad dexteram confensus, secundi & gloriosi rursus aduentus.

Exclamatio sacerdotis.

Tua ex tuis tibi offerentes, & omnia, et per omnia.

Chorus.

Te laudamus, tibi benedicimus, tibi gratias agimus.

Rursum inclinato capite dicit sacerdos.

Propter hoc tibi offerimus rationale hunc, & immaculatum cultum, et inuocamus, et rogamus, et supplicamus. Emitte spiritum tuum sanctum super nos, & super proposita dona haec, Amen.

Et surgens, obsignat sacra dona, et dicit:

Et fac panem quidem hunc pretiosum corpus Christi tui, Amen.

Et in calice dicit:

In calice uero hoc pretiosum sanguinem Christi tui, transmutans spiritu tuo sancto.

Sacerdos orat.

Vt fiat assumentibus in lotionem animarum, in remissionem peccatorum, in communionem sancti spiritus, in regni caelorum impletionem, in fiduciam apud te, non in iudicium, non in condemnationem. Praeterea offerimus tibi rationalem hunc cultum, pro in fide requiescentibus maioribus, patribus, patriarchis, prophetis, et apostolis, praecursoribus & euangelistis, martyribus, confessoribus, continentibus, et omni spiritu in fide initiato: praecipue pro sanctissima, immaculata, su-

per omnes benedicta, domina nostra deipara, & semper uirgine Maria.

Vt uere dignum & iustum est, glorificare te deiparam & semper beatissimam, & penitus incontaminatam matrem dei nostri, honoratiorem Cherubin, & gloriosiore in comparabiliter Seraphin, quae citra corruptionem deum peperit: uere deiparam te magnificamus.

Haec canente choro sacerdos dicit:

Aue gratia plena Maria dominus tecum, benedicta tu in mulieribus, & benedictus fructus uentris tui: quoniam saluatorem animarum peperisti nostrarum.

Oratio.

Honorabilem, incorporabilem, supercoelestem, sancti Ioannis prophetae praecursoris & Baptistae, sanctorum gloriosorum & omnino celeberrimum apostolorum, sancti huius cuius & memoriam agimus, & omnium sanctorum tuorum, quorum supplicationibus respice nos deus, & memoro omnium qui dormierunt in spe resurrectionis & uitae aeternae, & requiescere eos facito, ubi uideatur lumen uultus tui.

Adhuc te inuocamus. In primis memeto domine omnis episcopatus orthodoxorum recte interpretantium uerbum tuae ueritatis, totius sacerdotij, in Christo diaconatus & omnis sacerdotalis ordinis. Etiam offerimus tibi rationale hoc obsequium pro orbe terrarum, pro sancta catholica & apostolica ecclesia, pro ijs quoque qui in pura & casta uita degunt. Pro fidelissimis & Christum amantibus nostris regibus, omni palatio & exercitu illorum. Da illis domine pacificum robur, ut & nos in tranquillitate illorum pacatam & quietam uitam agamus in omni pietate & religione.

Exclamatio.

In primis memento domine omnis episcopatus orthodoxorum & recte interpretantium uerbum tuae ueritatis.

Chorus. Et quos quisque in animo cogitat.

Diaconus.

Et da nobis uno ore & uno corde glorificare & celebrare pretiosum & augustum nomen tuum patris, et filij, & sancti spiritus, nunc et semper, & in secula seculorum.

Et sint misericordiae magni dei & saluatoris nostri Iesu Christi cum omnibus nobis.

Populus.

Amen.

Omnium sanctorum memoriam agentes, etiam atque etiam in pace dominum rogemus.

Super adductis, & sanctificatis pretiosis donis, dominum rogemus.

Populus.

Domine miserere.

Quoniam humanus deus noster, qui suscepit haec in sanctum & supercoeleste & intellectuale sacrarium suum.

Populus.

Domine miserere.

Vt uicissim dimittat & nobis diuinam gratiam & communionem sancti spiritus, dominum rogemus.

Populus.

Domine miserere.

Vt libe-

Ve liberet nos ab omni tribulatione, ira & necessitatibus, dominum rogemus.

Populus. Domine miserere. Oratio.

Memeto domine gregis nostri huius in quo habitamus, & totius civitatis & regionis, & in fide habitantium in ipsis, Memento domine navigantium uirorum, agrotantium, laborantium, captiuorum, & salutis ipsorum. Memento domine fructificantium & laborantium in sanctis tuis ecclesiis, & qui pauperum meminerunt, & super omnes nos misericordias tuas emitte.

Sacerdos inclinans orat:

Tibi commendamus uitam nostram omnem & spem domine amator hominum, & inuocamus te, & rogamus, & supplicamus. Dignos nos facito, ut participes simus supercoelestium tuorum & tremendorum mysteriorum huius sacrae & spirituales mensae cum pura conscientia in remissionem peccatorum, in condonationem delictorum, in spiritus sancti communionem, in regni caelestis hereditatem, in fiduciam erga te, non in iudicium aut condemnationem.

Diaconus.

Defende, serua, miserere, & custodi nos deus tua gratia.

Diem omnem perfectum, sanctum, pacificum, & sine peccatis a domino postulemus.

Populus. Praesta domine.

Nuntium pacis, fidelem ducem, custodem animarum & corporum nostrorum, a domino postulemus.

Populus. Praesta domine.

Veni & remissionem peccatorum et delictorum nostrorum a domino postulemus.

Populus. Praesta domine.

Honesta & conducibilia animabus nostris, & pacem mundo, a domino postulemus.

Populus. Praesta domine.

Vt reliquum temporis uitae nostrae in pace finiamus, & poenitentia nostra, a domino postulemus.

Populus. Praesta domine.

Christianum sine uitae nostrae, doloris & turpitudinis expertem, pacatum, & honestam purgationem, a domino postulemus.

Exclamatio sacerdotis:

Et dignos nos fac nos domine, ut cum fiducia & sine condemnatione audeamus inuocare te supercoelestem deum, & dicere: Populus.

Pater noster qui es in caelis, sanctifices nomen tuum: & reliqua.

Exclamatio.

Quonia tuum est regnum, & potestas & gloria, patris, & filij, & sancti spiritus, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

Sacerdos. Pax omnibus.

Diaconus. Capita uestra deo inclinate.

Sacerdos dicit orationem hanc:

Gratias agimus tibi rex inuisibilis, qui immensa tua uirtute omnia condidisti, & multitudine misericordiae tuae a nihilo ad esse uniuersa produxisti, ipse domine coelitus respice ad seruos tuos incli-

nantes tibi sua capita. Non enim inclinarunt carni & sanguini, sed tibi metuendo & humano deo. Tu igitur domine proposita dona omnibus nobis in bonum exeques iuxta propriam cuiusque indigentiam, cum nauigantibus nauiga, cum uiatoribus uiam ambula, agrotos sana, medicus animarum & corporum. Gratia & miserationibus, & humanitate unigeniti tui filij, cum quo benedictus es, cum sanctissimo, & bono, & uiuificante tuo spiritu, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

Sacerdos orat:

Attende domine Iesu Christe deus noster, de sancto habitaculo tuo, & de throno gloriae regni tui, & ueni ad sanctificandum nos, qui in excelsis una cum patre sedes, & hic nobiscum inuisibiliter ades, & dignos nos redde potente manu tua, ut participes simus immaculati tui corporis, & pretiosi tui sanguinis, & per nos omnis populus.

Sacerdos autem spargit fumum incensi factis.

Exclamatio Attendamus.

Sacerdos eleuans sanctum panem, dicit:

Sancta sanctis

Chorus dicit:

Vnus sanctus, unus dominus Iesus Christus in gloria dei patris.

Sacerdos autem eleuat panem, dicens:

Super coelos deus, & super omnem terram gloria eius effusa est.

Diuisurus sacerdos panem, dicit:

Diuiditur agnus dei, qui tollit peccatum mundi. Et accipiens sacerdos ex pane particulam mittit in calicem, dicens:

Plenitudo spiritus sancti, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

Et tunc sacerdos assumit, & populus canit, et sacerdos potitus particula diuini corporis, dicit:

Conuiuij tui mystici hodie filij dei communionem assumpsi, non tamen hostibus tuis dixi mysterium.

Neque osculum tibi dabo quemadmodum iudas, sed ueluti latro ille confitebor tibi, Memento domine, cum ueneris in regnum tuum.

Hanc orationem dicunt duo priusquam assumant diuina.

Deus remitte, dimitte, ignosce mihi peccatori peccata mea & uoluntaria, & inuoluntaria, siue in cognitione, siue in ignorantia, siue in uerbo, siue in opere, siue in concupiscentia feci, oia ignosce, quoniam bonus & humanus, longanimis, & multae misericordiae. Et intercessione immaculatae dominae nostrae deiparae, & semper uirginis Mariae dignum me fac, ut sine condemnatione accipiam immaculatum tuum donum in remissionem peccatorum in uitam aeternam, in purgationem malarum mearum cogitationum, in illustrationem mandatorum tuorum: quoniam te decet gloria, honor, & adoratio, patrem, & filium, & sanctum spiritum, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

Oratio.

Fiat mihi domine Iesu Christe corpus tuum sanctum in remissionem peccatorum meorum, & sanguis tuus preciosus in uitam aeternam. Et in secundo tuo

tuo aduentu annuera me iustis tuis, & electis A ouibus. Oratio.

Gratias agimus tibi domine humane benefactor animarum nostrarum, quoniam & hodierno die dignatus es nos supercoelestibus tuis & immortalibus mysterijs: dirige nostram uiam, & confirma nos in timore tuo omnes, custodi uitam nostram, stabili nostros gressus, precibus & supplicationibus sanctae deiparae, & semper uirginis Mariae, & omnium sanctorum.

Tunc aperitur magnus ostium suspensis lucernis. Et sacerdos ostendit calicem populo, dicens: Cum timore dei, & fide, & dilectione accedite.

Chorus dicit:

Benedictus, qui uenit in nomine domini.

Sacerdos dicit:

Benedictus deus noster, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

Diaconus egressus e sancto altari, dicit post depositionem sanctorum donorum:

Recti qui participes fuimus diuinorum, immaculatae, immortalium, supercoelestium, uiuificantium, tremendorum mysteriorum digne in omnibus gratias agamus domino.

Diaconus addit:

Defende, serua, miserere, custodi nos deus tua gratia. Omnem diem perfectum, sanctum, pacatum, & peccati expertem postulantes, nos ipsos, & inuicem, &c.

Exclamatio.

Quoniam tu sanctificatio nostra, & tibi gloriam referimus, patri, & filio & spiritui sancto.

Diaconus.

Populus

Diaconus.

Populus.

Oratio post ambonem.

Qui benedixit benedicentibus tibi domine, & sanctificas in te confidentibus, salua populum tuum, & benedic hereditati tuae. Plenitudinem ecclesiae tuae custodi, sanctifica diligentes decorem domus tuae. Tu ipsos uicissim glorifica diuina tua uirtute, & ne deferas nos sperantes in te. pacem mundo tuo da, ecclesiis tuis, sacerdotibus, regibus nostris, exercitui, & omni populo tuo: quoniam omne donum bonum, & omne datum perfectum defursum est descendens ex te patre luminum. Et tibi gloriam, & gratiarum actionem, & adorationem offerimus, patri, & filio, & sancto spiritui, nunc & semper & in secula seculorum, Amen.

Tunc populus dicit:

Sit nomen domini benedictum, ex hoc nunc & usque in seculum.

Benedicam dominum in omni tempore, semper laus eius in ore meo: & reliqua

Sacerdos autem benedixit sancta, & exiit. Qui ipse es impletio legis & prophetarum Christe deus noster, qui implesti omnem paternam dispensationem, imple gaudium et exultationem corda nostra, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

Deo gratia.

Tomus quinti finis.

SERIES CHARTARVM
abcdefghijklmnopqrstuvwxyz ABCDEFGHIJKLMNOPQRSTVX
YZ Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Omnes terniones praeter Ll duernionem.

BASILEAE

PER HIER. FROBENIUM ET NIC. EPISCOPIVM

ANNO M. D. XLVII

